D. Rodrigo

de gradibus

orum.

tâuit infans in útero eius. Et repléta est Spíritu sancto Elísabeth: & exclamâuit voce magna: & dixit. Benedícta tu inter mulíeres: & benedíctus fructus vêntris tui. Et vnde hoc mihi, vt véniat mater Dñi mei ad me? Ecce enim, vt facta est vox salutatiônis tuæ in áuribus meis: exultâuit in gáudio infans in útero meo. & beâta quæ credidísti: quóniã perficiéntur ea, quæ dicta sunt tibi á Dómino. Et ait Maria. Magníficat ánima mea Dñm. Et exultâuit spíritus meus in Deo salutâri meo.

Psal. 84. Offertorium. Deus tu conuértens vivificâbis nos, & plebs tua lætâbitur in te: osténde nobis Dómine misericórdiam tuam, & salutâre tuum da nobis.

Secr

M Vnéribus nos Dñe, preci & cæléstibus nos

vt pax à tua pietâte concêssa, Christianôrum fines ab omni hoste fáciat esse secûros. Per Dóminum nostrum.

Ioan. 14. Commu. Pacem meam do vobis: pacem meam relînquo vobis.

Post communionem.

DEus auctor pacis & amâtor: quem nosse, viuere: cui seruîre, regnâre est: prótege ab ómnibus impugnatiónibus súpplices tuos: vt qui in defensiône tua confidimus, nullîus hostilitâtis arma

Léctio libri R

IN diêbus illis: Im
nus pestiléntiam
manè vsque ad temp
tum: & mórtui sunt
Dan vsque Bersabee,
míllia virôrum. Cum
set manum suam An
ni super Hierusalem,
ret eam: misêrtus est I
per afflictiônem póp
Angelo percutiênti. S
Cóntine manum tua

Per quem maiestâtem tuam

laudant Angeli, ad óquant
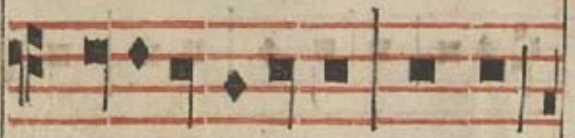
Domi na ti ó nes, tremunt
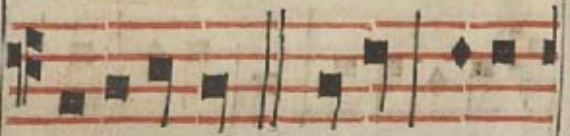
Po testá tes. Cæli, cælo-

Sé ra phim, ſó ci a ex ul-
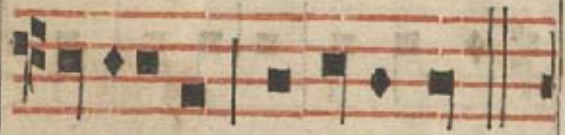
ta ti ô ne con cé le brant.

Cum qui bus & no ſtras

pre eâ mur, ſúp plici con-
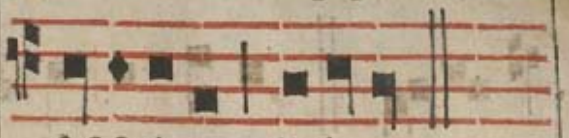
feſſi ô ne dicéntes.

¶ Sequens Præfatio cum ſuo cantu dicitur in diebus Ferialibus, & in Feſtis Simplicibus, ab Octaua Páſchæ vſque ad Aſcenſionem.

P

Er ómnia ſæcula ſæ-

mi nus vo bíſcum. ℟. Et

cum ſpíritu tu o. ℣. Surſum

cor da. ℟. Habê mus ad

Universidad de Deusto Biblioteca

cum ſpíritu tuo. ℣. Sur ſum

cor da. ℟. Habê mus ad

Dó minum. ℣. Grá ti as
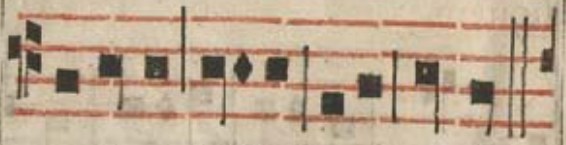
a gâmus Dño Deo noſtro.

omnípotens, ætérne Deus.

Qui ſalû tem humáni gé-
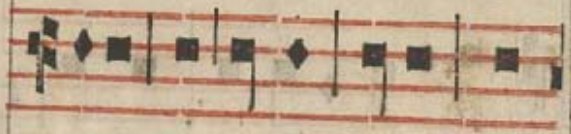
neris in ligno crucis con-

ſti tu í ſti : vt vnde mors

Universidad de Deusto
Biblioteca

Universidad de Deusto
Biblioteca

INNOCENTII LVCII, MONTELLANI HEXASTICHON.

Cur opus inscribitur, Speculum aureum.

Reddit ut acceptas Speculum sine fraude figuras,
Hoc opus in tetrico sic obeunda foro.
Et quamò reliquis extat præstantius aurum:
Hoc aliis tantò nobile præstat opus.
Non igitur frustra cedro tua digna Maranta
Ex auro & speculo pagina nomen habet.

EIVSDEM INNOcentij Carmen.

Quàm tibi tyrones fateor debere Maranta:
Versatósque diu iuris in arte senes.
Illos dum tenebras illustras, hósque labori
Dum parcunt: Speculo dum cumulata uident.
Et tibi terrarum domini populúsque regendus,
Munere pro tanto præmia digna ferant.
Hoc tu causarum censores ducis ad altum
Iustitiæ culmen: sanctáque iura doces.

EIVSDEM INNOcentij Distichon.

Vrbs quondam Flacco uiguisti splendida: sed nunc
Aucta Marantæo plus Venusina nites.

ANDREAE SYLVESTRII Sacerdotis Andrij carmen ad Lectorem.

Doctorum specimen, legum uox uiua, Robertus
Communi gaudens utilitate uirûm:

Ex auro speculum, quo se consultus adornet,
Edidit: obscurum ius erat: ecce nitet.
Gratia consulto est prodesse clientibus, ingens:
Inq; foro trepidis posse fauere reis.
Quanta refulgenti Speculo tribuenda Marantæ
Gloria, patronis quo duce lumen adest?

EIVSDEM ANDREAE
Distichon.

Lumen habes, toto tenebris è iure fugatis:
Intrepidè causas suscipe: lumen habes.

ARCHIPRESBYTERI IACOBI
Flori poetæ Theologi, carmen
ad Lectorem.

O qui hominum curas prauos depellere mores
Pectoribus, iudex tramite iustitiæ:
Quique foro insontes contrà defendis in hostem,
Tela ferens, istis utere iudicijs.
Hoc tibi præstat opus Speculúmque aurúmque legenti,
Clarius ut cernas quæ pretiosa refert.
Magnas ergo tuo grates pleno ore Marantæ,
Pro tam fœcundo munere semper age.

LENIVS AD LECTOREM.

Lux nitet hic radians ardenti sole Roberti.
Qui odisti tenebras, huc fuge: lux nitet hic.

INNOCENTII LVCII
Hexastichon in Disputationes legales.

Mantua Virgilium celebrat, sed Roma Catonem:
Nasonem Sulmo Corduba & usque suum.
Hactenus & nomen Venusinum Flaccus adornat,
Nunc radijs rutilat clare Maranta tuis.
Mons bis quinque dedit quondam præcepta salutis:
Tu quoque das legum dogmata sancta decem.

ILLVSTRISSIMO
MELFICTI PRINCIPI,
Domino Ferdinando Gonzagæ, Cæsareæ
& Catholicæ Maiestatis in Re-
gno Siciliæ Vicegerenti
dignissimo,
E. I. V. D.

D. ROBERTI DE MARANTA
filij omnes, eorúmque nomine Theseus
Megha Litiensis,
S. P. D.

PARENTVM mandata, Illustrissime Princeps, tanta reuerentia tantáque obseruantia digna sunt, ut nil in terris antiquius, nil filijs charius esse debeat. credimus enim mortuos aliquã eorũ habere curam, quæ in hoc mundo gerantur: uel turpissimum existimamus eorum mandatis non obedire, qui nos ex nihilo (Deo fauente) & progenuerunt, & genitos non aluerunt solùm, sed probatissimis quoque moribus, & institutionibus exornarunt: præsertim si tales fuerint, & talia præceperint, ut non parêre uel turpissimum sit, uel periculosum ab illis discedere. Scriberemus profectò quis fuerit R. I. V. D. D. ROBERTVS DE MARANTA, Venusinus, pater noster, ni foret tibi notissimus: tu enim pro tua humanitate sic illum dilexisti semper, sic ueneratus es, ut eius consilia instar Delphici oraculi responsa credideris. Vidisti insuper illum in Salernitano Gymnasio publicè legalem scientiam profitentem: & probasti sæpius opera in iure ciuili edita, quæ adhuc in manibus extant. Hic igitur quum esset in terris, aureum penè opus composuit: quod ex eius titulo patet:

nam dictum Speculum aurium, & Lumẽ aduocatorũ: quod inuiderunt fata, ne posset imprimere: morte enim immatura, uel non expectata potius, eius uoluntatem impediuere, quæ fuerat, alia illud excellentiæ tuæ dicare: non iam quòd crederet excellentiam tuam tali indigere munere, quo exornetur, diutius uiuat, & fiat immortalis (est enim per se satis superq; nobilis domus Gonzaga: uixit semper: & uiuet suis fulta radicibus) sed sperabat tutius exiturum, nec maleuolorum dentes formidaturum. Mandauit itaque nobis omnibus, & sic fieri uoluit, ut si quando eius operis imprimendi facultas data foret, non nisi sub tuo nomine exiret. Tibi igitur ex mandato patris, opus istud dicauimus: quod quidem tutissimũ exibit. Quis enim audeat tuæ fidei mandata carpere? Quis extimescat audaces uel manus uel dentes liuidos obtrectatorum, si tuo numine tutũ exibit opus? Est præterea & alia huius operis tibi dicãdi ratio: nam præter necessitudinem, quam pater tecum constitutã habuit, amorem nostrũ in te a pueritia nostra conuertimus maturiore iam ætate, tuo studio & iudicio cõfirmatũ: ut si pro debito nostro agere uellemus, illud idẽ, quod pater instituit, essemus acturi. Quæ quidem etsi maxima sunt (quod fateri necesse est) nullius tamen ponderis æstimauimus. coëgit profectò nos patris imperiũ, coëgit amor, quo te prosequimur: sed tuæ nobilitatis fulgor, & familiæ decus, & clarissima uirtus magis impulit. Nã quis est hodie (remota omni adulatione) si uerum fateri uolumus, quẽ tecum conferre possimus? Tu charus ciuitatibus, charus singulis ciuibus, charus finitimis, & exteris populis. Inuictissimo Imperatori adeò gratus, ut non ciuitatis uel prouinciæ curã demãdarit, sed Regni & Siciliæ potissimùm: in quo tanta te prudentia gessisti; tanta iuris æquitate populos omnes gubernasti: tãta domi militiæq; prouidentia futura omnia præuidisti, ut in alterum triennium, & quoad uixeris, tibi fuerit prorogatum imperium. Tu enim consilio prudens, sermone modestus, in

rebus agendis promptus atque impiger: tu uitam non in uanis huius seculi oblectamentis: non in aliqua turpitudinis labe conteris: non in uoluptatum illecebris: non in ulla denique uitij ac sceleris fœditate, sed in amplectenda colendáque uirtute, in parandis bonis atque ingenuis artibus, in patrijs laudibus augendis, consumis. Si de iustitia quæritur, Aristidem illum Athenien sem superas: si de fide, Romanos, quorum nomen in terris erat mirabile. In prudentia Solonem refers: in fortitudine Epaminundam Thebanorum Ducem. In te Xenocratis maiestas, Catonis grauitas, & Zenonis apparet patientia. Quid dicam de peritia in re militari, in præripiẽdis hostium consilijs: in tutandis urbibus: quid de amore in uxorem? de beneuolentia in subditos populos? Profectò si quis quæreret uirum, qui foret dux inclytus, qui princeps magnanimus, qui omnibus ferè & naturæ & fortunæ bonis floreret, qui diuino polleret ingenio, qui res eo animi iudicio põderaret, quod decet sapientẽ, tu solus occurreres. Solus igitur occurristi, quem dignum putaremus, cui paternorum studiorum uigilias, assiduas laborũ suorum lucubrationes tutò dicaremus: scimus enim probos uiros opus hoc penè diuinum probaturos. Nam quæ uera sunt, docet: obscura interpretatur: ambigua soluit: falsa conuincit, discordãtia conciliat: euagantia confirmat: cæcutientibus lumen præbet: laborantibus opitulatur: indigẽtibus succurrit: & doctos uiros errare nõ patitur. Nec inueniẽt obtrectatores & mordaces, quid laniẽt: nam totum opus est aureũ, & in fornace probatum fulget, profectò coruscat, & radiat. Accipe igitur, Princeps illustrissime, hoc nostrum munus, ea animi bonitate, qua soles omnia, quæ tuæ dignitati se offerunt. præsertim quoniam hoc opus adolescentiam agit: senectutem oblectat: secundas res ornat: aduersis profugium & solatium præbet: delectat domi: non impedit foris: pernoctat nobiscum: peregrinatur: rusticatur. Quia si fortè hic scribendi modus perinde ac inornatus teipsum offendet,

Pomponio fratri nostro culpam assignabis: qui quum Patauij uersaretur in studijs legum, cupiens non degenerare à peritissimo parente nostro, Theseum Megha Litiensem delegit: qui nostro omnium nomine hæc, qualiacunque, scriberet: quæ tantò tibi gratiora fore putamus, quantò & simpliciora, & ex intimo cordis affectu dedûcta cognoscimus: uoluntatem certè nostram indicabunt: quam tibi notissimam esse uoluimus: etsi nil noui afferamus: quum iam diu nos omnes illustrissimæ dignitati tuæ deuotissimos noueris. Vale decus Latij. Datum Patauij,

M. D. XXXX.

INDEX ARGVMENTORVM, LOCORVM COMMVNIVM HVIVS OPERIS.

Actorũ editio parte VI. fo. 471
Allegatio & disputatio super dubijs causæ. par. VI. fo. 500
Appellatio. parte VI. fol. 538
Authoris nomẽ. par. VI. fo 400
Citatio. parte VI. fo. 348.
Compromissum. par. VI. fo. 425
Cõclusio in causa. p. VI. fo. 498
Confessio. parte VI. fol. 442
Contumacia. parte VI. fol. 384
Denuntiatio. parte VI. fo. 345
Dilatio. parte VI. fo. 431
Executio sententiæ. parte VI. fol. 648
Exceptio. parte VI. fol. 413
Incidens criminale. parte VI. fol. 488.
Interrogatoriorũ productio. parte VI. fo. 454.
Instrumentorum productio. parte VI. fol. 455
Inquisitio. parte VI. fol. 389
Interrogatio. par. VI. fol. 401
Iudicij diffinitio par. VI. fo. 15
Iudicij decisoria. par. VI. f. 500
Iudiciorum prima distinctio. parte ead. fol. 80
Iudiciorum II. distinct. parte ead. fol. 104
Iudiciorum III. distinctio. parte ead. fol. 110
Iudiciorum IIII. distinctio. parte ead. fo. 114
Iudiciorum V. distinctio. parte ead. fol. 115
Iudiciorum VI. distinctio. parte ead. fol. 136
Iudiciorum VII. distinctio. parte ead. fo. 165
Iudiciorum VIII. distinctio. parte IIII. fol. 182
Iudiciorum IX. distinctio. parte ead. fol. 183
Iudiciorum X. distinctio. parte ead. fol. 210
Iudiciorum XI. distinctio. parte ead. fol. 212
Iudiciorum XII. distinctio. parte ead. fol. 224
Iudiciorũ XIII. distinctio. parte ead. fol. 231
Iudiciorum XIIII. distinc. parte ead.

Universidad de Deusto
Biblioteca

te eadem. fol.233
Iudiciorum xv. distinctio. parte ead. fo.235
Iudiciorum xvi. distinctio. parte ead. fo.eodem
Iudiciorum xvii. distinctio. parte ead. fo.253
Iudiciorum xviii. distinctio. parte ead. fo.254
Iudiciorum xix. distinctio. parte ead. fo.255
Iudiciorum xx. distinctio. parte ead. fol.eod.
Iudicis officij imploratio. parte vi. fo.348
Iudicium quid, & quot modis accipiatur. par.i. fol.15
Iudicium unde primum ortū. parte iii. fol.31
Iudiciū duplex, par.iiii. fo.77
Iudicium, lis, instantia, & causa, quomodo accipiantur. parte v. fo.241
Iudicium trifariam partitum. parte vi. fo.181
Iuramentum. parte vi. fo.423 & 462
Laudatio. parte vi. fol.398
Libelli oblatio. par. vi. fo 394
Litis contestatio. par. vi. f.419
Processus publicatio. par. vi. fol.486
Positio, seu articulorum productio. parte vi. fol.437
Quæstio, siue tortura. parte vi. fol.494
Reconuentio. par. vi. fol.398
Satisdatio. parte vi. fol.406
Testium productio. parte vi. fol.450
Testium repulsa. parte vi. fol.489

FINIS.

TRACTATVS DE ORDINE IVDICIORVM D. ROBERTI MARANTAE.

PROOEMIVM.

1 Deus cunctorum plasmator, omnia suo ordine gubernanda præcepit.
2 Iudicium institutis conuenit ut à diuinis operationibus non dissormetur.
3 Ordo, modus est agendi: sine quo nihil recte agitur.
4 Actum nostrum inanem efficimus quæ sine legitimo initio gerimus.
5 Ordo peruersus uel omissus, annullat actum.
6 Ordo quis seruandus.
7 In consiliis & reformationibus ordo seruari debet.
8 Vocem primam habere in consilio debet maioris dignitatis & dignior.
9 Doctoribus uel canonicis pluribus præferri debet, qui dignitatem prius acquisiuit.
10 Sedere à dextris Principis, maior est honor.
11 Actoris aduocatus prius, & postea rei, debet proponere & allegare.
12 Ordo in sententijs & decretis exequendis debet seruari.
13 Tortura à timidiori seu à magis suspecto uel fœmina debet incipi.
14 Filius prius torquetur, quando de eodē delicto pater et filius sūt incriminati.
15 Mortuus filius prius præsumitur, quando pater & filius, uel mater et filius in eodē cōflictu, bello aut mari moriūtur.
16 Debitores principales in conuentionibus fideiussoribus & tertijs possessoribus debēt prius excuti & conueniri.
17 Verborum ordo, in legatis & dispositionibus seruatur.
18 Tutor, qui tutelam administrauit in pluribus tutoribus conuentendis, debet prius conueniri.
19 Stipulatio nō præcedente interrogatione, uel sine responsione, non valet.
20 Ordo ex iuris præsumptione in debitorum solutione seruatur.
21 Iudicium est lapis angularis totius legalis doctrinæ: & ideo summo ordine regi debet.

POSTQVAM suprem⁹ cœli terræq; Dominus totius mūdi machinam suo quidem miro construxit ordine, hominémq; ad sui imaginem compegit, ut moribus ac legibus humanum genus uiueret, desuper statuit, recta cunctis sectari, prauáq; abominari præcipiens: quod ipsum legem esse testatur Cicero lib. ij. De natura Deorum, ⁹rerúmq; ordinē, sicut ipse cūctorū plasmator in ipsius orbis mohtione cōposuit; ut haberut Gene. c. i. ita etiā infesiora omnia suo ordine gubernanda præc

præcepit teste Apostolo ad Cor. j. c. xiij. ubi inquit: Omnia honeste & secundū ordinē fiāt uobis: ut inter bonos nihil emergat, ubi ordo deficeret. * Demissis itaq; diuina prouidētia legibus, easdē in terrestri iudicio deduci ac uētilari oportuit. Quod quidē iudicū suo simul ordine institui conuenit: ut à diuinis operatiōibus nō diformetur. * Cum igitur de huiusmodi legali iudicio aliqua in præsenti libello pro iuuenū, maximē aduocatorū & iudicum utilitate, atq; introductiōe discutere, diffinitiēdo q; cumulare decreuerim, meritō ipsi* ordinem ante omnia pquirendū esse consentaneū duxi: cū (ut inquit Bal. in tract. schismatis. colū. iij.) ordo sit modus agendi, sine quo nihil rectè igitur. * Et ibidē dicit, q; omnia, quę gerimus, nisi legitimū initiū habeat, inanē nostrū actū efficiūt. l. quæcūq; gerimus. ff. de act. & obligat. * Hinc nidemus, q; ordo uerborū dat quādoq; formā, ut si fuerit omissus, aut puer sus, annullet actū. c. cū dilecta. & ibi plenè per Fel. de rescrip. similiter ordo substantialis puersus uitiat actū: secūdū Bar. in l., platā. C. de sent. & Bal. in l. ambigui tates. C. de test. * Ité seruādus est ordo naturę. Ité ordo institutionis diuinæ: & ordo ingenio maiorū nostrorū inuentus: & ordo dās rei intellectū: ut dicit Bal. in auth. hoc amplius. col. pe. C. de fideic. Ité ordo legis seruādus est, secundū Bal. in l. intestato. C. de su. & legit. * Similiter in cōsiliis & reformationibus faciēdis debet ordo seruari: ut prius præponat: deinde consulatur super re ipsa prępposita: & deinde fiat reformatio: ut no. Bar. in l. ij. in prin. ff. ad Veileian. & in l. ij. C. de decur. lib. x. * Ité is, q est maioris authoritatis & dignior, debet habere primā uocē in cōsilio: ut no. gl. in c. placuit. xvj. distin. & Bal. in c. j. in uer. prius. de cōtrouer. feu. apud par. & dicit Bal. in c. cùm olim. in prin. de cōsue. q; antiquiores clerici & Doctores debent habere primū locū. Idē tenet Bart. in l., ff. de obseq. & Bar. in l. fi. C. de tyro. li. xij. per illū tex. & Ias. in l. cū quid in ij. lect. col. pe. ff. si cer. pe. * quæ uerba intelligūtur, ut quādo sumus in habētibus parē dignitatē, ut in pluribus doctoribus, uel pluribus canonicis, ille debet præferri, qui prius dignitatē acquisiuit: & sic q fuit prius creat* doctor, uel canonic*. tex. est formalis in l. j. & ibi Bar. C. de cōsu. lib. xij. & sic attēditur ordo tēporis: ut no. Bar. in l. ij. §. prius. circa fi. ff. de uulg. & pup. & in l. j. & ij. ff. de alb. scrib. & tangitur in decis. j. cōl. Neap. in fi. & no. gl. in c. fi. xvij. dist. * Similiter in sedēdo, seruat ordo: nā maior honor est sedere à dextris principis, q̄ à sinistris: unde ordo est, q; primogenitus Regis, sedeat à dextris: & sic quilibet dignior debet sedere à dextris: & minus dignus à sinistris: secundū Bal. in l. decernimus. in ij. not. C. de sacrosan.

crosan. eccle. * Ité seruatur ordo inter aduocatos: qa prius debet pponere & allegare aduocatus actoris: & postea aduocatus rei. ita dicit Bal. in l. Nesennius. ff. de neg. gest. & idē Bald. in l. q prior. ff. de iudi. ubi idē dicit pcedere in omnibus actib*, q fiūt p acto rem, ut præcedāt. Quod facit ad id, qd dicim* in recōuētione: in qua fiūt simultanei actus: nā pri* debēt fieri acta actoris: & postea imediatè rei: p d. l. q prior. & ibi Bal. * Ité seruaē ordo in executionibus sentētiarū & decretorū: secūdū formā l. à diuo Pio. §. in uenditione. ff. de re iud. * Ité seruatur ordo in irrogando torturā, p ueritate eruēda: nā quādo plures sūt incriminati de aliquo delicto, debet īcipi tortura à magis suspecto: sed si oēs æqualiter suspecti sunt: & tūc si est masculus & fœmina, debet īcipi à fœmina, qa cēsetur timidior: & citius dicet ueritatē: secūdū Bar. in l. j. ff. de quæst. & Gādi. in tracta. malefi. in tit. de q. & tormē. col. ij. sed si oēs sunt masculi, debet īcipi tortura à minori, uel à timidiori, uel à debiliori. text. est in l. unius. in prin. ff. de q. & gl. in c. paruuli. xxij. q. v. * Ité, si de eodē delicto essēt īcriminati pater & filiꝰ, debet incipi tortura à filio: qa pater magis cruciatur de tortura filij, q̄ de ppria. l. isti qdē. §. fi. ff. quod met. causa. ita tenet Gādi. ubi suprà. & sup hoc ponit pulchrū exēplum Andr. de Yser. in ca. j. §. publici latrones. de pa. tenēd. q; cū pater & filius essent incriminati de uno delicto, Rex Carolꝰ iussit ambos duci ad furcā: & cùm pater uideret filiū prope furcā, statim confessus fuit, q; ipse pater delictū cōmiserat, & nō filius: & sic pater fuit laqueo suspensus, & filius liberatus. * Ité, seruatur ordo inter mortuos, ex iuris præsumptiōe: nā si in eodē cōflictu, in bello, uel in mari, uel alia ruina simul mortui sunt pater & filius, uel mater & filius, p̄sumitur de iure prius mortuꝰ pater, uel mortua mater: & deinde filius, inspecto ordine naturæ: q; est, ut qui primò nascitur, primò moriatur. l. scripto. ff. unde lib. & l. nā & si parētibus. ff. de inof. testa. ita de hoc est tex. & ibi Bart. i l. q duos. §. cùm in bello. & l. cū pubere. ff. de reb. du. qd tamē limitatur quādo filiꝰ esset pubes: secus si esset impubes: qa tunc præsumit prius mortuus filius. q̄ pater, uel mater: qa ppter imbecillē ætatē cēsetur debilior, & citius mori. tex. est & ibi gl. in l. inter socerū. in prin. ff. de pac. dot. & in d. l. qui duos. §. fi. & no. Paul. de Ca. in cōs. cj. in prin. in ij. uol. ubi etiā pulchrè declarat, q; is, q̄ agit ad successiōnē, & fundat se q; filius supermixit patri, habet necesse hoc ꝓbare: aliàs succūbit. * Similiter seruatur ordo in cōueniēdis fideiussoribus & tertiis possessorib*: qa priꝰ dicūt cō ueniri & excuti principales debitores. auth. præsente. C. de fide iu. & authē. hoc, si debitor. C. de pigno.

pigno.& not. Alex.& Doc.in l.fi.
17 ff.fi cer.pe.* Ité seruaē ordo in legatis & dispōtionib⁹:ut si testator dicat, Vnū ex equis meis lego Titio, & aliū Meuio: nā Titius, q est primò nominat⁹, debet prius eligere: quia attēditur iste ordo uerborū:secūdū Bar.&
18 Alex. in l.q duos.ff.de leg.j. * Ité seruatur ordo in cōueniēdis plu ribus tutoribus: qa prius debet cōueniri ille tutor, qui tutelā administrauit: & posteà in subsidiū is, q nō administranit:secūdum Bart.in l.fi ut certo.§.si duobus. col.iiij.uers.tu dic q⁹ imò est bona,&c.ff.com.& Bal.in l.j.in fin. & ibi cōmuniter doc.C.de trāsa.
19 * Eodē modo in stipulatione:qa nō ualet,nisi in ea seruetur ordo interrogationis præcedentis, & respōsionis sequētis.l.v.§.stipu-
20 latio.ff.de uer.ob. * Ité seruatur ordo ex iuris præsumptione in solutione debitorū: qa in dubio præsumitur qs prius soluere debitum propriū,q̄ fideiussoriū,& prius debitū pœnale &usurariū, q̄ non pœnale:& prius debitum magis antiquū,quàm minus antiquū.l.& magis.cum l.seq.ff.de sol. Similiter in ecclesiis & cōuentibus religiosorū datur certus ordo uiuendi & celebrādi diuina, ut notorie liquet. Omnia igitur diuina & humana mysteria ordine reguntur ac celebran
21 tur. * Nō secus & iudiciū ipsum, quod lapis quidā est angularis totius legalis doctrinæ, summo præ cæteris humanis actibus ordine regi oportet. Ad cuius ordinem cōponendū, accelerās eum ctos huius, maximè Siciliæ Regni tyrūculos, Aduocatos,& Iudices rogo, fraternaq; dilectione exhortor, ut quæ in præsenti opusculo colligēda decreui, sedula lucubratione pspiciāt, perlegāt,atq; mēti(quatenus ingenij uires patiuntur) affigant.hic nāq; totius iudicij exorditā telā summaq; uigilantia cōtextā eos quidem inuēturos polliceor. Et prius quid in singulis iudiciariis actibus ex cōmunis iuris dispositione seruatur. Succesiuè qdē, ex forma constitutionū Regni, ac capitulorum, ritū magnæ Curiæ uicariq,& regiarum denique pragmaticarū. Et in quibus iura hæc regni municipalia à iuris cōmunis regulis discrepent, easq; corrigant, aut ex parte limitent. quod hactenꝰ ab alio ad nostrā tempestatem attentatū non extitit. Lætetur ergo iuuenū professorum turba: immortalique Deo gratiā habeat,qui momento quinquēnales labores modico pretio emere sibi tribuit facultatem:errantibusq; in practicæ tenebris oculis lumē & claritatem demittōs, uiam spatiosam aperuit. Perlege dilectissime cōtus:frugalesq; chartas,quas pro tui utilitate notaui,assidua reuolutione cōtracta: quas quidem, si omisso huoris aculeo, libenti studio relegeris, quæ habuisse non pœnitebit, inuenies: meq; de te benemeritū arbitraberis.

TRAC

TRACTATVS

DIVISIO.

DE iudiciis tractatu 1
rus, diuidam totū hunc Tractatū in sex partes principales. Prima pars continebit quot modis sumitur iste terminus, seu istud nomen, Iudiciū,in iure. Secūda pars continebit diffinitionē Iudicij:scilicet,quid sit iudiciū. Tertia pars continebit,unde habuit originē Iudicium. Quarta pars continebit,quotuplex est Iudiciū. Quinta pars,Iudicium,lis,instantia,& causa quomodo differant. Sexta & ultima pars, ex quibus partibus cōstet Iudicium: & quæ sint eius membra. In istis sex partibus consistet tota continentia huius tractatus. Quibus expeditis,Deo propitio,erit impositus finis huic Speculo aureo.

PRIMA PARS.

ARGVMENTVM.

Iudicium,quot & quibus modis accipiatur.

1 *Iudicium quot modis sumitur.per totum.*
2 *Testis de ipsius iudicio deponens non probat.*
3 *Diuinum iudicium, quod erit in fine seculi.*
4 *Iudicium fit actoris, rei, & iudicis expeditione.*
5 *Sententia etiam uenit appellatione iudicij.*

PRIMA pars continet unā tantū qō. uidelicet,*iste terminus, Iudicium, quot modis sumitur in iure. Et breuiter dico, q istud nomen,Iudicium:pluribus modis in iure sumitur. Primo enim modo accipitur pro ipso actu trium personarum: uidelicet,actoris,iudicis,& rei:de quo principalis est materia nostra:& ita accipitur. ff. & C.& extra de iudi.& in ea.forus.de uerborum sig.Secundo modo accipitur iudiciūm, pro ipso iuris ordine:ut est tex.in c.sicut sine iudicio.ij.q. j.Tertio modo ponitur iudiciū, pro discretione.l.cùm prætor.§. non autem.ff.de iud.& in §.præterea.& ibi not.instit.qui non est perm.if.fa.test.ubi est gl. ordi.nā dicitur pupillus uel furiosus non habere animi iudicium, id est discretionē. Quarto modo ponitur iudicium, pro iuris dictione. l.ij.§. fina.& ibi not. ff.de iudic. Quinto modo ponitur iudiciū, pro actione:ut dicimus de iudicio familiæ erciscundæ: ut instit. de offi. iud.§.si famil.& l.j.ff. cōdi.& l.sed eius.§.fami.& l.hæredes.§.ité si plures. ff.fami.erciscē. Sexto ponitur iudiciū, p cōdemnatione. c.timorē.de cōs.dist.ij. & ita accipit Apost.ad Cor.j.ca. xj.Qui māducat,& bibit indignè, iudiciū sibi māducat, & bibit:id est,cōdēnationem.ut no.gl.in c. in iudiciis.de reg.iur. lib.vj.& est text.in c.& purgabit.l.distin.Se-

ptimo

primò ponitur iudicium, pro ultima uoluntate: ut est text. & ibi glos. in cap. licet. in fin. in uer. iudicare. de sepul. li. vj. *Octauò ponitur iudicium, pro opinione seu credulitate alicuius: ut dicimus in teste deponente de iudicio ipsius testis: quo casu nō probat, secundum Angel. in rep. l. sciendum. col. ij. ff. de uerb. ob. & Alexan. in consil. lxxiiij. colum. iij. in princ. in j. uolum. Nonò ponitur iudicium, pro sententia. c. personas. de appellat. Item pro instantia: ut dicit glos. in d. §. præterea. instit. quib. nō est permis. fa. te. Decimò accipitur iudicium, pro deliberatione & examinatione. cap. ij. in fin. lix. distinct. Undecimò ponitur iudicium, pro authoritate. cap. nulla. lxij. distin. Duodecimò ponitur iudicium, pro arbitrio boni uiri, secūdum Abba. in cap. cùm autem. de iure patronat. & Bartol. in extrauagan. ad repri. in uersic. uidebitur. licet Bartol. in l. si sic. in princip. ff. de legat. j. dicat, quòd importat liberam uoluntatem: per l. Thais. §. Lucius. ff. de fideicommiss. liber. *Decimotertiò ponitur iudicium, pro diuino iudicio uniuersali, quod erit in fine seculi: ut tota die cantat Ecclesia: & erit prope montem Olueti in ualle Iosaphat, unde Christus ascendit ad cœlos: inde etiam descendet iudicaturus uiuos & mortuos: ut declarat B. Tho. iiii. sentent. distin. xlviij. quæst. j. arti. iiij. ¶ *Io toto autem præsenti Speculo accipiam iudicium secundum primum modū: scilicet pro tota illa expeditione, quę sit cum illis tribus personis: scilicet cum iudice, actore, & reo, à prima citatione usque ad sententiam inclusiuè: * quia etiam sententia includitur in hoc iudicio, eo modo accepto: ut not. Bal. per illum text. in l. j. in iij. not. C. si ad. rem iudi. & Abb. in c. j. de plus pet. & glos. in c. statutum. §. insuper. in uersic. iudicium. & ibi Gemin. de reseri. lib. vj. Pro hoc est text. in c. in causis. in uer. iudicio. de re iudi. & in c. ad aures, & c. personas. de app. Rob. Venus. I. V. Doct.

SECUNDA PARS.

Iudicij diffinitio: idque uariè. Tum eius exercendi ratio.

1 *Iudicium, quid sit: & quot modis diffiniatur. & nu. 9. & 11.*

2 *Iudicium sine actore quandoque esse solet: & sine accusatore. & quandoque sine reo.*

3 *Iudice procedente per inquisitionem, fama loco accusationis succedit.*

4 *Legatum factū personæ incertæ, quæ ex aliquo futuro euentu uenit certificanda, ualet.*

5 *Donatio in qua incerta est persona donatarij, sed euentu futuro uenit certificanda, tenet.*

6 *Diffinitio generis & differentiæ haberi debet: aliàs non ualet.*

7 *Testis rationem & causam scientiæ diuersam à dicto suo assignare debet: aliàs non probat.*

Verbum

8 Verbum, contendere in iudicio, ad partes solùm refertur.

9 Iudicium, est inuestigatio, quam facit iudex secundum turn ordinē, per uarios modos ad ueritatem eliciendam, & elicitam custodiendam.

10 Iudicium, est causa in iure reddendo necessariò posita, cum personarum interpositione.

11 Iudiciū, est discussio causæ, quæ iuridicè coram iudice fit.

12 Iudicium iustitiæ, est ministratio, quæ fit a iudice in causa coram eo proposita. & numero 13. & 14.

13 Iustitiam dicitur priuatus proximo facere, sibi ius suum reddendo.

14 Iustitia potest ministrari per iudicē, quādoque absque propositione causæ

15 Iudicium constat ex consideratione septem causarum.

1 Causa materialis, quæ dicatur.

Causa unde dicitur.

Statutum uel dispositum in materia, non censetur dispositum in materiato. & non uenit appellatione alterius: nec econtra.

Materiato obligato, nō censetur obligata materia.

2 Prohibitus uendere frumentum extra territorium, non poterit uendere farinam.

3 Causa quæ efficiens dicatur.

22 Causa quæ dicatur formalis. & numero 25. & 26.

23 Scriptura, est actus forma: quando ex legis dispositione actus in scriptis debet celebrari.

24 Ordo rescripti, dicitur forma.

26 Figura iudicij, quæ sit.

27 Causa substantialis, quæ sit.

28 Publicatio & conclusio, an sit de substantia processus seu iudicij.

29 Naturalis quæ sit causa, & an illi renuntiari possit. num. 42.

30 Causa accidentalis, quæ sit.

31 Causa finalis, quæ dicatur.

32 Sententia, est causa finalis iudicij.

33 Controuersia per sententiam imponitur finis, ad quem iura festinant.

34 Ex processu, in quo non est lata sententia, non potest deueniri ad effectum executionis.

35 Causa finalis uniuscuiusque actus, est principale hominis intētū, actum illum facientis.

36 Causa, quæ sit finalis in contractibus: & quæ in legatis.

37 Iustitia, est finalis iudicij causa.

38 Iudiciorum formalibus uel substantialibus an possint partes renuntiare. & num. 40. cum pluribus seq.

39 Causa formalis iudicialis, partes renuntiare possunt.

40 Sententia sine ordine iudiciario de uoluntate partium ferri potest: & ualebit in uim arbitramenti.

41 Partes an facere possint quòd iudex sine scriptis pronuntiet.

42 Formalibus neque substantialibus non possunt partes in contractibus, & ultimis uoluntatibus renuntiare, ut actus ualeat.

43 Iudicio pendente coram uno iudice, potest pars aduersariū trahere coram alio iudice: & ualet iudicium exceptione litis pendentiæ non opposita.

44 Pactum, quòd uenditor non teneatur de euictione, ualet: & tenetur ad pretij restitutionem.

45 Renūtiari potest accidentalibus contractuum: & ualet pactō super eis.

46 Finali causæ iudicij renūtiari potest.

SECVNDA* pars principalis continet unicã q. uidelicet, diffinitionem iudicij. Vnde quæro quid sit iudiciũ. Respondeo, quòd uariis modis diffinitur. Et primo modo diffinitur sic: uidelicet, iudiciũ est actus legitimus trium personarũ in iudicio contendẽtiũ: uidelicet iudicis, actoris, & rei. hanc diffinitionẽ ponit Bald. in rub. ff. de iudic. & Abb. in rub. extrà de iudic. col. ij. & Alex. in rubr. C. de iud. * Istam diffinitionẽ impugnat Card. in rub. extrà. eod. & quamplures alij doct. ibi: ex eo, quia nõ est generalis, & nõ conuertitur. nam quãdoq; solet esse iudiciũ sine actore: ut quãdo iudex inquirit ex officio. c. qualiter & quãdo. el ij. de acc. quandoque solet esse sine reo: ut quando iudex inquirit generaliter super notorio crimine, ad inueniendum malefactorem, nõ contra certam personam: ut declarat innocen. in c. bonæ. de elect. & habetur in cõsti. Regni, si damna clandestina. tamẽ Abb. in d. rubric. nititur saluare hanc diffinitionẽ propter duas rationes. Primò, quia debet accipi iudicium à communiter accidentibus: nam secundum cõmunem cursum causarũ, utplurimũ solẽt esse tres personæ in iudicio. facit text. in l. nam ad ea. ff. de legi. * Secundò, quia quãdo procedit̃ per inquisitionẽ, saltẽ fama succedit loco accusatoris: ut d. c. qualiter & quando. & sic ex iuris fictione extat accusator. Verùm ista saluatio Abb. nõ ex toto euacuat rationes cõtrarias: quia nõ euacuat illam, quãdo proceditur sine reo, super notorio crimine: quæ appellatur inquisitio generalis.* Puto tamẽ saluando Abb. ab ista impugnatione, dici posse, & præsuppono subtiliter, q; ubicunq; aliquis actus legitim' requirit ad sui efficaciam interuentũ aliquarum personarũ, potest dari ille actus ualidus & efficax: quamuis nõ omnes illæ personæ interueniant certæ: sed aliqua sit incerta, inspecto præsenti statu, tamen ex certa destinatione per rerum naturã: puta, quia uenit certificãda ex aliquo futuro euẽtu. iste est tex. in l. quidam relegatus. & ibi Bartol. ff. de reb. du. ubi ualet legatũ factũ personæ incertæ, quæ ex aliquo futuro euentu uenit certificanda: & tamen non est dubiũ. q; in legato requirũtur duæ personæ quo ad eius efficaciã, scilicet persona legantis, & persona legatarij: ut patet ad sensum. * Similiter in contractibus: nã contractus nõ potest per rerũ naturã celebrari, nisi interueniat consensus duorum: uel nisi duę personæ in eruenãt: ut patet ad sensum: & tamen potest dari aliqua donatio, in qua persona donatarij sit incerta, & ueniat certificãda ex aliquo futuro euẽtu. Exẽplũ in missibus: quę proiiciũtur in populum: ut in §. pe. instit. de re. di. & tamen non per hoc desinit, quin illud appelletur legatum, & illa donatio. ita in proposito, quãdo iudex facit generalẽ inquisitionem super delicto notorio, dico q; reus licet de præsenti sit incertus: tamen est certus per rerũ naturã, saltẽ destinatione: uenit enim ex futuro euẽtu certificandus: nam per inquisitionẽ iudex perquirit indicia: & si cõtra aliquẽ inuenerit indicia, descendit postea ad specialem inquisitionem contra eum: & sic non per hoc desinit esse iudicium: quia imo est reus saltẽ destinatiõe: & ex futuro euẽtu certificãdus: & per hæc posset in totum approbari saluatio Abb.* Sed licet ista diffinitio ita saluata, uideatur prima facie procedere: tamẽ puto ex noua consideratione eam non esse bonam: & considero id quod est ualgatum in diffinitionibus: nã omnis diffinitio debet habere genus & differẽtias: aliàs non ualet: sed hic, si rectè consideretur:, ipsummet diffinitũ ponitur loco differentiæ: ergo non ualet, ratione perplexitatis. l. si Titius. ff. de cond. instit. Hoc patet: nam dicitur in diffinitione, quòd iudiciũ, est actus triũ personarum in iudicio contendentiũ: & sic iudicium est diffinitum: ipsummet ponitur in differẽtiis, ibi, In iudicio, &c. per quod nulla resultat declaratio quidditatis iudicij: sicut si quis uellet diffinire hominẽ, & diceret: homo, est animal in homine cõsistens: nam

per talem diffinitionẽ nulla habetur declaratio hominis, cùm differentiæ se referant ad ipsum diffinitũ: sic in proposito, si quæro scire quid sit iudiciũ: male mihi declaras, si dicis, q; est actus, qui in iudicio fit: quia nihil plus scio nunc per talem declarationem, quàm antea sciebã sine ea. ¶ *Quod facit ad id, quod dicimus de teste, qui debet assignare rationẽ & causam scientiæ diuersam à dicto suo: aliàs si est eadem ratio cum dicto, testis non probatur si dicat, scio Titiũ occidisse hominẽ: & interrogatus de causa scientiæ dicat, quia scio: iste testis nõ probatur: secũdũ Bar. in l. fina. ff. de offi. pto. cæs. & Soci. consi. xcviij. colum. fi. in iij. uol. unde per istã diffinitionem nõ declaratur qnidditas diffiniti, prout esse deberet: ut nota. Franc. de Are. in l. ij. in prin. in ij. no. ff. de uul. & pup. ergo non est bona. ¶ *Secundò, contra hanc diffinitionẽ cõsidero illud uerbum, Cõtẽdentiũ. nam refertur pariformiter ad omnes tres personas: iuxta l. nam hoc iure. & l. Lucius. ff. de uulg. & pup. & tamẽ inquantũ respicit personam iudicis, uidetur ineptè poni: quia istud uerbũ, contendere in iudicio: refertur solùm ad partes: ut in auth. offeratur. C. de lit. cõtest. partes enim dicũtur adinuicem cõtẽdere: & iudex est medius inter eas. l. j. C. de nup. & not. Bart. in l. legatũ ciuitati. circa fin. ff. de usu. leg. & est tex. in c. cũ æterni.

Universidad de Deusto
Biblioteca

de re iud.lib.vj. & per hæc puto, ꝙ in puncto iuris hæc diffinitio non est bona. ¶ *Secūdo modo
9 principaliter diffinitur iudiciū, secundū Card.& Imo.in d.rubr. extrà de iud.uidelicet,iudicium, est inuestigatio, quā facit iudex secundū iuris ordinē,per uarios modos ad ueritatē eliciendā, & elictā custodiēdā. Et hanc diffinitionem approbat Abb. & ibi. Alex.in rubr. C.de iud. Ista diffinitio posset morderi: quia uidetur restringere iudicium solùm, quādo iudex procedit secūdum iuris ordinem: ergo si ex forma statuti uel rescripti Principis iudex nollet procedere, iuris ordine nō seruato,prout est, quando procedit sine figura iudicij, & sola facti ueritate inspecta, prout in regno proceditur in causis ciuilib⁹:sequeretur, quòd ibi nō esset iudiciū:quod tamen est falsum: cum ibi etiā interueniat persona iudicis, actoris, & reus in c.forus. de uerb signifi.
10 ¶ *Tertio modo diffinitur iudiciū secundum Gasp.de Cal.in d. rub.extrà de iud.uidelicet, Iudiciū, est causā in iure reddēdo necessariò posita cū interpositione personarū. & ista fuit diffinitio Azo.in summa.e.ti.hanc diffinitionē puto indubitanter nō procedere,nec esse bonam:nam omnis bona diffinitio debet habere aliquid loco generis: ut habetur in l.j.§.dolum.ff.de dolo. Sed in hac diffinitione loco generis ponitur ille terminus, causa.& rectè cōsiderādo hunc terminū,causa: est terminus magis specialis,quàm sit iudiciū:quod probo ad sensum.nam causa,est ipsa materia, quæ in iudicio deducitur & agitatur: ut declarant Alex. & alij Mod.in l.postquam liti. C. de pact. in l.causas. C.de trūsact.& est tex.in d.c. forus.de uerb.sig.ubi ista duo, scilicet, iudiciū.& causa,ponūtur ut diuersa.& dicā plenius in v.parte principi.si ergo causa est ipsa materia quæ deducitur in iudiciū, sequitur ꝙ iudiciū est cōtinens: causa uerò contentū:unde differūt,ut cōtinens & contentū: sed negari nō potest, quin generalius sit cōtinēs, quàm cōtentū: præterea, ꝙ iudiciū sit generalius,perpenditur clarè ex dictis Alex. in d.l. postquā liti.& ibi etiā Ias.ubi facit differentiā inter iudiciū, causam,litē,& instantiam.& dicit, ꝙ iudiciū dicitur à citatione,usque ad finē sententiæ:& sic cōtinet sub se litē,& causam,& illātiā. ergo est nomē generalius: unde malè diffinitur per nomē speciei: quia uidetur diffiniri per suū indiuiduū,quòd fieri nō potest: sicut si uellemus diffinire quid est homo,& diceremus, homo,est Petrus,rationalis, mortalis ista est mala diffinitio: quia loco generis haberet sū indiuiduum,scilicet Petrū:& sic nō esset bene demonstrata quidditas ipsius diffinitu:& sequeretur unū inconueniens, ꝙ quot sunt causæ,tot essent iudicia separata in genere: quod

quod non est uerum: quia quando diffinimus iudiciū,accipimus ipsum tanquā unū tātùm in abstracto cōsideratum:&nō prout est hoc iudiciū, & illud & illud, &c.sicut dicimus de officio iudicis:ut declarat Bar.in l.j.col.ij. & iij.ff.de iur.omn.iud.pro hoc est tex.in l.proponebatur.ff.de iud. & hoc est de mēte Arist.in prædicamētis. ¶ *Quarto modo diffi-
11 nitur iudiciū secundū Ab.in d.ru. extrà de iud.uidelicet, Iudicium, est discussio causæ,quæ corā iudice iuridicè fit. Hanc diffinitionem approbat ipse,per tex.in d. c.forus.de uerb.signifi. & potest esse bona hęc diffinitio:quia bene probatur, per d.cap.forus.& differt à præcedēti, quia illa ponit ipsam causam, ut genus: & ideo non procedit:ut suprà dixi impugnādo ipsā:ista uerò ponit ipsam discussionē causæ, ut genⁿ,quod stare potest: quia aliud est dicere causam,quod est quid de per se: & aliud discussionem causæ, quæ discussio refertur ad personas intetuenientes in iudicio,quia causa ipsa de per se nō
1 discutitur. ¶ *Putarē tamē ultra prædictas diffinitioes doctorū, posse & quinto modo diffiniri iudiciū: uidelicet,Iudiciū, est iustitię ministratio,quę fit à iudice in causa proposita corā eo.Hæc diffinitio est bona & generalis: & cōuertitur cum suo diffinito: & cōstat ex genere & differētiis. nam inquātū dicitur, est iustitiæ ministratio:istud est genus: quia comprehēdit sub se plures species.nam potest ministrari iustitia in iudicio, & extra iudiciū:ut habetur plenè i decr.xxiij. cōsil. Neap.& ad hoc sunt prodita illa tria capitula Regni, uidelicet unum,quod incipit:ad regale fastigiū.aliud quod incipit, omnis prædatio.& aliud, quod incipit, finis cēpti,charitas, &c.in quibus locis ponuntur exempla de iustitia ministrāda extraiudicialiter.potest etiā poni exemplū i causis breuioribus: & in illis,in quibus proceditur leuato uelo: iuxta auth. nisi breuiores. & ibi Bart.& doct.C.de sent.ex breui. recit.& l.de submersis. & ibi gl. & doct.C.de naufrag.li.xj.Item, quòd iudiciū sit ipsa ministratio iustitiæ,colligitur ex text. in d.c. forus.inquantū dicit, quòd ipsa materia,quæ proponitur in iudicio,dicitur causa: sed dum diffinitur dicitur iudicium: dum finitur,scilicet per sententiā, dicitur iustitia: sic ergo finis dicitur iustitia: ipsum discutere,dicitur iudiciū: unde qui iudiciū exercet, dicitur ministrare iustitiam:quia quicquid facit, est ut ueniat ad finē:sic ad ipsā iustitiā, id est, ad sentētiā:qua sentētia lata dicitur iustitia ministrata: sed dum est in fine,dicitur iustitia ministrari. hoc probatur in l.j.§.post originē.ff.de orig.iur.ubi post originē iuris fuerūt inuenti iudices & magistratus,qui iura redderēt:& sic qui iustitiā ministrarēt: quod ius proculdubio reddūt, dum ju-

diffinitio iudicij quam auctor amplectitur.

Universidad de Deusto
Biblioteca

dicium exercent. Quod patet ex ipsa denominatione uocabuli. nam dicitur iudex, quasi ius dicēs tale in d.c.forus.& no.Bart.in l.j.col.ij. in prin. ff.de iur.om.iu. inde uenit iudicū à iudice: quia dicitur iudiciū, quasi iurisdictio: sicut iudex dicitur, quasi ius dicēs, ita hæc omnia dicūtur in d. c.forus. unde sicut iudex dicitur ius dicere:& sic iustitiā ministrare:ut habetur in l.pe.ff.de iust.& iu. ita & iudicium quod descēdit à iudice, dicitur ipsa iustitiæ ministratio : & sic ipsa dictio iuris.

31 ¶ *Sequitur in diffinitione, Quę fit à iudice,&c.hoc uerbum ponoad differentiam priuati:qui sine iudicio potest facere iustitiā proximo reddendo sibi ius suū: quia tunc dicitur seruare iuris præcepta.l.iustitia.§.j. ff. de iust. & iu.Item ponitur, quia non potest dari iudiciū sine iudice, cum ab eo denominetur, tanquam à 14 digniori:ut d.c.forus. ¶ *Sequitur in diffinitione: in causa proposita corā eo,&c. ista uerba pono ad differentiā iustitiæ ministratæ per iudicem sine propositione alicuius causę.exēplū, quādo iudex emittit bāna,quòd nullus portet arma, uel ambulet de nocte, uel blaphemet Deū, uel simile : iam dicitur iustitiam ministrare. & tamen non dicitur iudicium:quia nulla causa est proposita corā eo: nec adest ibi aliqua forma iudicij.Item pro hoc, quod dico, in causa proposita corā eo:apparet,quòd iudicium nō potest dari,ubi nō est aliqua causa ciuilis,uel criminalis:quia istud nomē,causa, est generale, comprehendens ciuilē & criminalem:ut dicetur infrà in v.parte hui° trac.& est tex.& ibi Alex. & doct.in l.causas. C.de transac. reprobata glo.ibi.& ī c.j. de iur. calum.& Card.in cle.j.in xviij.q. de offi. uic. Causa enim dicitur materia ipsius iudicij, super qua iudicium radicatur:ut d.c. forus. unde dicitur causa materialis ipsius iudicij : quia sine ea non posset iudicium in esse produci.

15 ¶ * Hinc sumpta occasione opportunum est hic discutere:quot causæ considerantur in iudicio. super qua q.dico , quòd septem causæ cōsiderantur in iudicio: ut delicet, causa materialis,causa efficiēs,causa,formalis,causa substantialis : causa naturalis, causa 16 accidētalis,& causa finalis. ¶ * Prima causa dicitur materialis:& dicitur causa materialis genericè illa, ex qua immediatè aliquid fit:& illud quod fit ex ea,appellatur materiatū:ut est tex.& glossi. & Ba.in l.si cōuenerit. §. si quis. ff.de pi. act. exemplū ponitur in §.cùm ex aliena.inst. de re. di.ut quando ex argēto fit cratera, argentū appellatur causa materialis:cratera uero materiatū.& declarat Bart.in l.dictā. col.ij.C.de cōd.ob cau.& Abb. in ,pœ.decr. col.pe.ubi dicūt,quòd causæ cardinales dicuntur esse quatuor.s. materialis,efficiens,formalis,& finalis:& ibi declaratur,quæ sint iſtæ

17 istæ quatuor causæ. * Et dicitur causa, à chaos,quod fuit principiū omniū,ut declarat Car.in cl. dudū.§. ab olim. col.ij. de sepul. causa autē,quæ in iudicio deducitur,dicitur à casu: quia casualiter euenit:ut d.c.forus. de uerb. sig.in proposito autē quo ad iudiciū,causa materialis ipsius iudicij,dicitur ipsa causa , quæ in eo deducitur:siue sit ciuilis,siue criminalis:ut d. cap. forus. quia ex ipsa causa immediatè fit iudiciū: & ipsum potest appellari mate-

18 riatū. ¶ *An autē id quod est statutū uel dispositū in materia,cēseatur etiā dispositū in materiato:& an unū ueniat appellatione alterius,& ecōtrà. die regulariter,quòd non.tex.est in l.ligni. §.si lignū.& ibi glo. & l. Seruus. ff.de leg.iij. & l. librorū. §. chartis:& ibi Bar.& l.si cui.c.ti. & d.l. si cōuenerit.§.si quis.ff.de pi.ac.

19 ¶ * Ex quo infertur, quòd si debitor pignorat syluam cæduam, non censetur pignorata nauis, quæ fit ex lignis illius syluæ:quia obligata materia , non censetur obligatū materiatū.text.est formalis in d.l.si cōuenerit.§. si qs. & ibi per doc.ubi Bal. mouet pulchrum & quotidianū dubiū,s. an creditor possit prohibere debi- 22 torē,ne incidat ligna in syluā pignoratā. & distinguit, aut syluæ est cædua,& nō potest prohibere:aut nō est cædua,& tūc secus:

20 ut ibi per eū. ¶ * Fallit tamen id, quod suprà dixi, quādo cadē est ratio in materiato, quę est in materia:ut si statutū prohibet uendi frumentū extra territoriū,censetur prohibere etiā farinā:ut not. Fel.in c.ad liberādū.col.ij.de Iudæ. ¶ * Secunda causa,quæ consi- 21 deratur in iudiciis,est causa efficiēs.dicitur autē causa efficiēs illa,quæ facit actū, uel opus mediante materia:ut dicit Bal.in d. l.dictā.col.ij. uer. modo dubitatur,&c.C.de cōd.ob cau.& Abb. in prœ.decre.col.fi.ubi plus dicit,q causa efficiens, potest esse proxima & remota,potest exemplificari in ædificatione. nā ipse faber murarius, dicit causa proxima, quæ immediatè facit murum:dominus uerò, qui facit ædificari,dicitur causa remota.causa ergo efficiens in iudiciis,est iudex,actor,& reus:quia istę personæ faciūt iudiciū,ut in d.c.forus. & no.Abb.in rub. de iudi. & ista dicitur causa proxima:ex quo ab istis personis immediatè ,procedit iudiciū.posset etiā cōsiderari causa remota in iudiciis : ut quando aliquis litigat per procuratorē. nā procurator,est causa ,proxima: dominus uerò, est causa remota: uel potius procurator posset dici causa efficiēs instrumētalis : p ea quæ declarat Abb.in d.prœ. decr.col. fi. ¶ * Tertia causa quæ cōsideratur in iudiciis , est causa formalis . dicitur autē causa formalis illa , quæ cōsistit in ordine uel modo à lege tradito ad faciēdum aliquem actum,puta, quando aliquis actus debet fieri cum aliqua solennitate iuris: illa so-

Universidad de Deusto
Biblioteca

lennitas dicitur in forma ipsius actus: exemplum potest poni in testamento, in quo requiruntur septem testes pro forma: adeò q si unus deficit, testamentum nó ualet l. si unus. & ibi cõmuniter doct. C. de test. Item in stipulatione, in qua est forma, ut præcedat interrogatio, & sequatur responsio. l. v. §. stipulatio. ff. de uer. obl. Itẽ in transactione super alimentis, in qua pro forma requiritur decretum prætoris, cũ causæ cognitione: qua omissa uitiatur trãsactio. l. cùm hi. §. si prætor. ff. de transactio. idem in alienatione rerũ minoris uel ecclesiæ: ut in toto tit. ff. de reb. eorum. & C. de præd. min. & in authenti. hoc ius porrectũ. C. de sacrosan. eccl.

23 *Itẽ, ubi lex uult, q aliquis actus celebretur in scriptis: illa scriptura dicitur forma illius actus: secũdum Bal. in l. si. col. ij. C. de fuis & legit. facit l. contractus. & ibi Bal.

24 C. de fide instrumen. * Item, ubi Princeps dat certum ordinem in rescripto, ille ordo dicitur forma, qua omissa uitiatur actus. c. cùm dilecta. & ibi plenè per Feli. de reseri. possunt etiã mille alia exempla inuestigari ex uariis ll. in corpore iuris: in quibus ali-

25 quid requiritur pro forma. * Illa dicitur causa formalis, quæ dat esse rei: & omissa uitiat actum. l. Iulianus. §. sed si quis. ff. ad exhib. & c. super quæstionum. §. uerum. & ibi per Fel. & c. prudentiam. in fi. de offi. delega. & c. sicut. de elect. lib. vj. & Card. in cle. j. §. j. in x. q. de reb. eccl. non alie.

26 ¶ * In proposito autem dicitur causa formalis iudicij, ipse ordo & solennitas iudicij: uidelicet quòd præcedat libellus, & sequatur litis cõtestatio, & postea fiãt probationes, & demum feratur sententia: aliàs sententia non ualet, si iste ordo & forma omittatur, uel peruertatur. l. prolatã. & ibi Bar. C. de sent. Itẽ, quòd iudex sedeat pro tribunali, est de forma & solennitate iudicij. c. fi. de re. iur. lib. vj. & no. Bar. in l. j. & fi. C. de sent. ex bre. rec. & Spe. in tit. de dila. § fi. uers. sed cùm à p-cedente. Alio uocabulo ista forma appellatur figura iudicij: ut dicit Bal. in l. ne quicquam. §. de plano. col. ij. uer. quid si cõmittitur, &c. ff. de offi. procon. & declarat Oldr. in cõs. cxv. & ita intelligitur gl. in l. iubemus. C. de lib. causa. quæ dicit tunc, dici cõfessionem iudicialẽ, & præiudicare, quando fit in figura iudicij. & ibi hoc etiã dicit Bal. idem tenet Fel. in c. quoniam cõtra. col. xxv. de proba. & glo. & Bart. in l. cùm scimus. in fi. C. de agr. & cẽs. lib. xj. & ita uerificatur illa clausula, sine figura iudicij, quando Princeps ita causam committit. qua censetur sublatus omnis ordo formalis iuris positiui, quo ad solẽnitatem, nõ quo ad substantiam probationum: ut not. Barto. in extrauagan. ad reprimen. in uersicu. & figura iudicij. & Lanfran. in clementi. sæpe. in uersicu. & figura. & ibi etiam Cardina.

Cardina. & doct. de uerbo. significatio. & Petr. Philippus Corn. in consi. liij. col. ij. in litera S, in ij. uolumine. & Socin. in consil.

27 xcvj. col. ij. in j. uolu. ¶ * Quarta causa, quæ consideratur in iudiciis, dicitur causa substantialis: & dicitur illa, super qua cõsistit tota uirtus, nomẽ, & effectus ipsius actus. exẽplum in contractu emptionis & uẽditionis. substantia ipsius cõtractus, est res & pretiũ: nam sine istis nó potest celebrari talis cõtractus, & nullus est. l. fi. C. de cõtrah. emp. & l. ij. ff. e. tit. & insti. c. §. pretiũ. sic etiam in iudiciis substãtialia iudicioru, dicũtur ipsi actus substantiales iudicij: prout est libellus, litis contestatio, iuramentũ calumniæ, probatio, & alij similes: ut d. l. prolatam. & ibi Bart. & doctor. C. de sent. & habetur in clemen. dispẽdiosam. de iudi. declarat Abb. in c. cum I, & A. col. iiij. de re iudic.

28 * ubi etiã tãgit, an publicatio & conclusio sit de substãtia processus seu iudicij. de quo plenè dicam infrà in vj. parte, congruè in suo loco opportuno. Et non putet aliquis esse unum & idem exemplum id, quod posui in formalibus iudicij, cũ hoc, quod pono in substãtialibus: quia imo est diuersum. nã in formalibus considero solum ordinem solennitatis: ut d. cle. dispendiosam. & d. l. prolatã. in substantialibus uerò cõsidero proprie ipsos actus interuenientes, quos suprà dixi.

29 ¶ * Quinta causa, quæ considératur in iudiciis, est causa naturalis: dicuntur enim naturalia alicuius actus ea, quę ueniunt tacitè ex natura ipsius actus, absque eo, quòd dicatur: fiant dicimus in mutuo: in quo tacitè uenit ex natura ipsius ut reddatur æquè bonum. l. cùm quid. ff. si cer. pet. Item in cõtractu uenditionis, in quo tacitè uenit ex natura ipsius ut uẽditor teneatur de euictione. l. nõ dubitatur. C. de euictionibus. & l. in uendendo. ff. de contrahenda empt. Item ut uenditor non teneatur ad dandum, sed tantùm ad tradendum. l. ex empto. ff. de actio. emp. l. ti tia. §. j. ff. de contrahen. emptio. & l. clauibus. eod. tit. Item in contractu depositi uenit dolus & lata culpa tantùm ex natura ipsius: in locato uerò uenit etiam leuis: in commodato etiam leuissima. l. si ut certo. §. nunc uidendum. ff. commodat. ista dicuntur naturalia actuũ: de quibus etiam habetur in l. pacta conuenta. & ibi glo. ff. de contrahen. emptio. sic etiam in iudiciis consideranatur naturalis iudiciorum: & sunt illa quæ ueniunt ex natura iudicij tacitè ex iuris dispositione: & de his potest poni exẽplũ per quamplures iuris regulas loquentes de natura ipsius iudicij. primum exemplum, est de l. ubi cœptum. ff. de iudic. hoc enim est de natura iudicij, ut ubi cœptum sit, ibi debeat finem accipere. secundum exẽplum, est de

a 2 5 l. in hoc iudicio. ff. fin. regu. ubi de

natura iudicij est, ut sit indiuiduū, ꝓbatur etiā in l. nulli. C. de iu. & in c. j. de se. pos. & fru. & Specu. in ti. de arbi. §. sequit. col. xiij. uer. quia omne iudiciū, &c. Tertiū exēplū est de l. si. C. de fru. & li. expē. & l. nō debet actori. ff. de reg. iu. ubi traditur regula, quòd de natura iudicij est, ut in eo seruetur æqualitas inter actorem & reum, & nō claudicet. Quartum exēplū, est de l. properandum. in princ. C. de iu. ubi de natura iudicij est, quòd instātia eius finiatur triennio uel biennio, secundum quod est iudicium ciuile uel criminale: ut ibi habetur. Quintum exemplū, est de l. solemus. & ibi glo. & doc. ff. de iud. ubi in iudicio tacitè uenit, quicquid uenit ex natura actionis ꝓpositę. Sextum exemplum est de l. ædiles. §. item sciendū. ff. de ædil. edi. ubi omnia accessoria post litem contestatam, ueniunt ex natura iudicij: etiam si nō petantur. Possent etiā & alia exēpla poni, quæ per se studiosus inuestigator quærere & adaptare potest. ¶ *Sexta causa, quæ consideratur in iudiciis, est causa accidentalis. & quę sit causa accidentalis, declarat Bald. in l. in uendentis. col. fin. in iiij. q. in fi. C. de contrah. emp. ubi dicit, quod accidentale alicuius actus dicitur, quicquid aduenit ipsi actui iā substātiato: ut habetur in d. l. pacta cōuēta. & ibi gl. ff. de cōtrah. em. est enim accidēs secūdū Dialecticos, quod potest esse & abesse ab aliquo subiecto, ꝓter ipsius subiecti corruptionē. Omne igitur pactū, quod apponitur in contractu emptionis ꝓter rē & pretiū, dicitur accidētale: quia sine eo potest stare cōtractus: secūdū Bal. in d. l. in uēdētis. col. fi. sic etiā cōsidero in iudiciis, & dico, quòd omnia, quæ emergūt in iudicio, puta, per oppositionē alterius partis ꝓter formā & substantiā iudicij, dicūtur accidētalia: exēplū pono de l. quoties. C. de iudic. & l. j. & ibi Bar. C. de or. iud. ut si porrigo libellū, in quo peto hereditatē, ad uersarius opponit mihi quæstionē status: illa quæstio incidēs, dicitur accidētalis: quia absq; ea iudiciū ꝓcedebat in petitione hæreditatis. Potest etiā generaliter poni exēplum in omnibus exceptionibus, quas litigator opponit cōtra personā aduersarij, uel cōtra testes, uel contra libellū in casibus, in qbus parte nō opponente procederet iudiciū, iuxta tex. in l. sed si susceperit. ff. de iud. & l. ita demū. & ibi Alex. & doct. C. de procu. & l. Pōponius. §. rati. ff. de proc. & l. fin. C. de except. ista omnia dicūtur accidentalia: quia super eis fabricatur quoddā nouū incidēs iudiciū: super quo habet necesse iudex interloqui: & sine eis procederet iudicium principale: quia nō tāgūt substātiā neq; formā iudicij. ¶ *Septima & ultima causa, quę cōsideratur in iudiciis, est causa finalis: dicitur autem causa finalis illa, ad cuius finem aliquis actus fit: qua cessante

cessante, cessat effectus illius actus. l. adigere. §. quāuis. ff. de iure pa. & l. cùm te. C. de pact. inter empt. & uen. *Sic etiā in iudicio causa finalis, dicitur sentētia definitiua: quia ad hunc finē deducitur causa in iudicio, ut per sententiā terminetur. l. properandū. C. de iud. & ut unusquisq; consequatur quod suū est. c. cùm æterni. de reg. iu. lib. vj. ꝓ hoc est tex. formalis. & ibi not. in l. j. ff. de re iudi. ubi habetur, ꝙ per sententiam imponitur finis controuersiæ. *Ad quem finem iura multū festināt, ut sit litiū finis. l. ij. C. de re iud. & odio habent, ꝙ lites ex litibus oriātur. l. terminato. C. de fru. & lit. expen. & l. iiij. §. ait prætor. ff. de re iud. & l. nō distinguemus. §. quæsitum. ff. de arb. & l. si quis. §. iusiurandū. in fi. C. de re. cre. *& ꝙ ipsa sentētia sit causa finalis iudicij, patet, quia ea cessante, cessat effectus iudicij: qui effectus, est ipsa executio: nā ex processu, in quo non est lata sententia, nō potest deueniri ad effectū executiōis. l. j & l. fi. & ibi no. C. de exec. rei iu. & l. si cùm nulla. ff. de re iudi. & l. si pacto, quo pœnā in fi. C. de pac. *Istud comprobo per unā pulchrā declarationē, quā facit Soc. in cōsil. cclj. col. vij. uer. cōprobaī, &c. in ij. uolu. ubi dicit, ꝙ causa finalis uniuscuiusque actus, est principale intentum hominis facientis illum actū. similiter idē Soc. ī cōsi. clix. col. vj. uer. cōfirmantur etiā, &c. in ij. uo. ubi ponit aliam declarationē, dicens, ꝙ causæ quæ cohærēt dispositioni, & quæ inspecta iuris dispositione inducūt & arctāt ad ita disponendū, dicuntur esse causę finales: de qua materia tractat Bart. in l. ij. §. fi. ff. de dona. sed in materia iudicij principale propositū prosequētis iudiciū, est uenīdi ad sententiā, & ipsa sentētia arctat ad formandū iudiciū cū suo ordine: ergo ipsa dicit causa finalis. *Quę autē sit eā finalis ī cōtractibus, & quę in legatis, declarat Bal. in l. j. col. ij. C. de fal. causa adiec. leg. & dicit Bald. in l. generaliter. col. ij. in ij. opp. C. de epis. & cle. ꝙ causa finalis, dicit̄ propriè causa, & non aliæ causæ: imo dicitur causa omniū aliarum causarum, secūdū Aristot. quē ibi allegat Bal. idem tenet Bald. in rub. C. de institu. & substi. circa prin. *Posset etiā dici causa finalis iudicij, ipsa iustitia: quia per examen iudicij puenitur ad iustitiæ ministrationem: quæ fit per ipsam sententiā: secundū And. de Yser. in cōsti. culrus iustitiæ. ¶ *Vidimus quomodo istæ septē causæ considerātur in iudicio. Quæro pro complemēto huius secūdę partis: an pos̄ sit saltem de uolūtate litigātium fieri iudiciū, absq; interuētu istarū septē causarū, uel alicuius ex eis. Ista q. cōtinet hoc in effectu, scilicet an partes possint renuntiare formalibus uel substātialibus iudiciorū, & sic de aliis causis suprà declaratis. Et pro solutione huius q. teneāmo omnes

causas

causas prædictas: & primò, quo ad causam materialē, dico, quòd huic causæ non potest renūtiari: quia cum iudicij, sit quid materiatum, ab ipsa causa in iudicio deducta nō potest in esse produci, sine eius materia, & sic neque partes, neq; iudex possent facere, ꝙ sit iudicū absque causa materiali: quia esset impossibile p̄ retū naturā: sicut si faber uellet facere nauē absq; lignis, & tabulis. tex. est in l. per fetuum. §. fi ff. de usu & habit. facit l. ubi repugnātia. ff. de reg. iu. Secundò, ea pio causam efficiētē, & dico idē: ꝙ huic causæ nō potest renuntiari. nec produci in esse iudicium absq; causa efficiēti: quia esset ridiculū, sicut nasci filium sine patre. l. licet. §. ea obligatio. ff. de procu. & per doct. in rub. institu. 39 de act. ¶ * Tertiò, est causa formalis: super qua adhibetur talis distinctio: Aut enim est talis forma, quæ principaliter respicit fauorē partis: & illi formæ pōt per partē renūtiari: per regulā l. pe. C. de pact. & ualet iudiciū. Exemplū in iurāmento testis. nā testis tenetur iurare pro forma: aliàs eius depositio non ualet sine iuramēto. l. iurisiurandi. C. de testi. c. de testibus. & ibi Ab. & doct. & c. tuis. de test. & tamē potest per partes remitti iuramentū testi: & ualet eius depositio: ut est text. in d. c. tuis. & ibi Abb. in iij. not. assignat rationē prædictā, scilicet quia est forma inducta in fauorē partis. Aut est forma, quæ principaliter respicit ius publicum: & illi non potest renūtiari, ꝙ est ipse ordo iudicij: ut not. gl. ita uer. partiū. in c. de causis. de off. deleg. & ibi expressè hoc tenēt Ab. & Io. de Imo. pro hoc est text. in l. ij. §. sed qa uerum. C. de iur. cal. & in c. j. de lit. cōt. & l. 40 nemo potest ff. de leg. j. * Quod tamē intellige sanè procedere, quando partes uellent omittere formā iudicij, & uellēt ꝙ sit iudicium: & quòd sentētia ualeat, ut sentētia iudicis: quia hoc facere nō possunt: sed si partes uellent ex toto tollere ordinē iudiciariū: & uellent ut iudex, pcedat, ut arbitrator: tūc id facere possunt: & ualebit sentētia in uim cuiusdā arbitramēti seu pacti. ita dicit Abb. in d. c. de causis. col. ij. & ibi etiam Fel. in iiij. col. & ita debet intelligi, qđ no. gl. in c. fin. in uer. illustriū. de reg. iur. lib. vj. & tāgit plenè Ab. in c. j. col. iiij. & v. & ibi etiā Iohā. de Imol. de libel. obla. probatur per ea, quæ habētur in l. ij. C. cō. utriusq; iud. ꝙ partes possunt ratificare sententiā nullā: & ualebit in uim pacti. & ista plenè examinat Mar. de affic. in suo cōmen. cōstitutionū Regni. in præludiis. in viij. q. principali. 41 ¶ * An autē possint partes facere, ꝙ iudex pronunciet sine scriptis? In hoc reperio uarietates doctorū. nam Bart. in l. quoties. C. de priuileg. schola. lib. xij. tenet, quòd hoc potest fieri p̄ partes: & ualebit sentētia sine scriptis. idē tenet Iohan. And. in additio.

ditio. Specu. in titu. de sentent. §. iuxta. uersic. itē non ualet. in addit. quæ incipit, uersic. iij. &c. Cōtrariū uidetur tenere gl. in d. c. fi. in uer. illustriū. circa fin. de regu. iur. lib. vj. putarē ita saluari posse utrauq; opin. ut distingamus modo prædicto, scilicet aut partes uolunt, ut in toto iudicio obmittatur ordo iuris: & tūc potest etiā in sentētia omitti ista solennitas scripturæ: quia tunc iudex esset ut quidē arbitrator, per suprà dicta: aut partes uolūt, ꝙ iudicialiter pcedatur in aliis actibus: & sententia feratur sine scriptis: & tūc fieri nō potest, per ea, quę no. Spe. in ti. de libel. cōcep. §. nunc dicendū. uer. ix. ista enim est cōmunis opin. omniū, quòd si partes uolunt obmittere ordinem iudiciariū, in toto processu possunt hoc facere: secus si in aliquo actu tantùm: ut dicit Gemi nia. in d. c. fi. col. iij. in fi. uersi. nota bene istā gl. & c. de reg. iu. libr. vj. & Ab. & doc. in d. c. de causis. extra de offic. deleg. ¶ Quartò, est causa substantialis, in qua per omnia facias eādem distinctionem, quam feci in causa formali: quia istæ duæ causæ quo ad hoc pari passu ambulant: per ea, quæ no. Bar. in authē. offeratur. colū. fi. C. de lit. cont. ubi format q. an possit renuntiari substantialibus 42 iudicij. ¶ * Et ex prædictis potest declarari illud, quod dicimus in contractibus & in ultimis uoluntatibus, in quibus nō potest per pates renūtiari formalibus, neq; substantialibus: per l. nemo potest ff. de legat. j. & l. si unus. C. de testamen. quia ista formalia tendunt in fauorem publicum: ad hoc scilicet, ne falsitates committantur. l. iubemus. in fi. C. de test. & l. fi. C. de fideicom. & not. Bar. in d. l. nemo potest. in ij. q. ita colligitur ex no. per glos. & Bart. in j. oppo. in d. l. nemo potest. nam illud intelligitur, scilicet, ut ille actus factus sine solennitate legis, remaneat propriè ille idem, & cum illo uigore, qui esset cum solennitate: non enim potest testator facere, quòd sit testamentum: & quod fiat corā quinq; uel paucioribus testibus: sed quòd sit codicillus, sic: quod erit per clausulam codicillarem appositam: de qua plenè per Bart. in l. j. ff. de iu. codi. sicut non possunt partes facere, quòd sit uerum iudiciū sine ordine iudiciario: sed quòd sit quoddam arbitramentum, sic: ut suprà dixi. ¶ Quintò, est causa naturalis: super qua facio hanc distinctionem. Quædā ueniunt ex natura iudicij propter publicam utilitatem: ut est peremptio instantiæ per triennium. l. properandū. C. de iud. & ista naturalia non possunt tolli per partes, scilicet prorogando tēpus instantię. ut no. gl. & Bar. & Alex. in d. l. properandū. in prin. & ibi cōmuniter doc. & dicā plenè infrà in v. parte huius tract. Quædā ueniunt ex natura iudicij ad utilitatem partium: & illis possunt partes renuntiare, & facere

Universidad de Deusto
Biblioteca

cere quòd non ueniãt: & potest poni exemplum in alijs casibus suprà exemplificatis in ista causa naturali: præter peréptionem instantiæ: ut de regula, ubi cæ-
43 ptum est iudicium,&c. *nam potest pars pendente uno iudicio corã iudice, trahere aduersariũ corã alio iudice, si non opponit exceptionẽ litis pendentię:& nalet iudicium:quia si nõ opponit, censetur consentire.& sibi imputatur,secundum Abb.& Iohã.de Imo.in c.cũ M.Ferrariensis.col. fi.de constit.& Bal.in l.nulli.circa fin.C.de iudi.& ibi etiam Iaſ. col.ij.ergo patet, quòd de consensu partium potest tolli ista naturalitas,& ratio est,quia respicit fauorẽ ipsarum partium,scilicet ne reus uexetur in diuersis tribunalibus: ut habet in d.l.nulli. Similiter in alio exẽplo d.l.ſolemus.ff.de iudi.ubi est glo.quæ ponit uerũ intellectũ, scilicet ut id non ueniat in iudicio ,de quo nominatim actum est inter partes,quòd non ueniat. Sequitur ergo,quòd possunt partes facere,quòd nõ ueniat in iudicio id, 41
quòd ex eius natura ueniret: & idẽ possumus dicere in aliis simi-
44 libus exẽplis.*Quod corroboratur ex his, quæ in simili dicimus in contractibus, in quibus possunt naturalia tolli de uoluntate partiũ:nam ualet pactum in cõtractu emptionis,quòd uẽditor non teneatur de euictione.l. emptorem.§.qui autẽ.ff.de act. empt.quo casu licet nõ teneatur de euictione ad interesse, ꝓpter pactũ, quia euictio hoc includit, scilicet ut uenditor teneatur ad interesse.l.uenditor hominis.ff. de euic.tamẽ tenetur tunc uẽditor ad pretij restitutionẽ: nõ obstãte pacto, quòd non teneatur de euictione. ita probat tex.sin. in d.l.emptorẽ.§.qui autẽ.& ibi Bar.& no. plenè Bal.in l.j.col.fi. C.de peti.& com.rei uen.&ideò cautela est pro uenditore, quòd faciat pactum expressum, ut nõ teneatur etiam ad pretij restitutionem : aliàs teneretur ad pretium : ut suprà similiter diximus in testamento:cuius natura est, ut secundum tollat primum.§. posteriore.institu. quibus modtest.infir.& l.j.& ij.ff.de iniust.rutesta.& l.sancimus. C.de testa.& tamen huic naturæ potest derogari per testatorem:quia potest testator in primo testamento ponere talem clausulam derogatoriam , ut non tollatur per secundum l.si quis in principio testamenti.& ibi Bart.ff.de legatiij.& l.si mihi & tibi.§.in legatis.
41 ff.de lega.j. ¶ *Sextò, est causa accidentalis:& in hac nullũ est dubium,quòd potest per partes ei renuntiari:quia ex quo per partes emergit,potest per casdẽ tolli.l.eius est nolle.ff.de regul.iur. & hoc etiam expeditum in contractibus,in quibus potest renũtiari accidentalibus,& ualet pactum super eis.l.pacta conuenta.& ibi gl.& doct.ff.de contrahend.emp.& ratio est,quia tangendo

gẽdo accidentalia,non tangitur in aliquo uirtus formalis: nec
46 substantialis actus. ¶ *Septimò & ultimò, est causa finalis:in qua breuiter concludo,quòd potest tolli per partes:nam suprà declarau i, quòd causa finalis iudicii, est ipsa sententia:& tamen nulli dubiũ est, quòd possunt partes litigantes renuntiare sententiæ, & facere quòd in causa non feratur sententia:ut est , quando pendente lite transigunt: quæ transactio regulariter fit super re dubia & lite incerta, aliàs incepta.l.j.ff.de transact.& ibi no.
47 *per quã trãsactionem imponitur finis cõtrouersiæ absque sententia.l.si fratris.& per totũ titu. C.de transact.Et ex his remanẽt expedita ea,quæ dicenda erãt super hac secunda parte: unde uenio ad tertiam partem.Robert. Mar.Venus.v.j.Doct.

TERTIA PARS.
Iudicium unde originem produxerit.

1 A tempore Adæ,usque ad tempus nostrum,nonem fuerunt leges.
2 Ius naturale primæuum, tẽpore Adæ inuentum.
3 Commune ius , quo tempore inuentum sit.
4 Obligatio antidotalis, inuenta est de iure naturali.
5 Naturale ius secundarium rationis, quo sit inuentum tempore.
6 Præceptum quod tibi non uis fieri:al tuo ne feceris,est ex lege Mosaica, Euangelica,& apostolica confirmatum.
7 Legis naturalis tempore omnia erãt communia,& leges neque constitutiones non erant:sed homines naturaliter uiuebant.
8 Gentium ius,quod sit.et quid introduxit,
9 Leges, Mosaica,prophetica,& ciuilis,quo tempore prodiæ sint.& numc.12.
10 Lex Mosaica,alio uocabulo appellatur lex decalogi,& in quibus consistit.
11 Lex Mosaica, continet præcepta moralia & mystica.
12 Lex Prophetica,quæ dicatur.
13 Lex Mosaica & prophetica hodie seruatur & allegari potest ad decisionem causarum.
14 Lex ciuilis , à regibus originem habuit.
15 Reges fuerunt primi domini, qui in mundo inuenti fuere.
16 Primus Imperator quis fuerit.
17 Leges ciuiles quis primus dedit.
18 Regijs legibus usque ad quod tempus uixerunt gentes.
19 Tarquinius septimus,ob adulterium per eius filium in personam Lucretiæ commissum,fuit expulsus.
20 Romanis quomodo ab Athenien sibus fuere leges concessæ.
21 Consules Romani quando creati:& quare sic dicantur.
22 Tribunus quo tẽpore in Roma creatus sit.
23 Senatores Romani quando constituti & electum erant.
24 Prætores quãdo electi à Romanis:& qui dicatur prætor urbanus , & quis

quis peregrinus.
25 Imperium unde habuit originem.
26 Imperatorem deponere, ad Papam spectat.
27 Iurisconsulti qui appellabantur.
28 Leges ciuiles, quot annis ante aduentum Christi fuerint.
29 Tempore gratiæ inuecta est lex Euangelica, lex apostolica, & lex canonica: de quibus etiam.uu. 11, & 12.
30 Imperatoris potestas à Deo procedit.
31 Christus, dicitur rex regum, & Dominus dominantium.
32 Lex apostolica, quæ dicatur.
33 Lex Canonica, quæ dicatur: & quare fuit introducta, & in quibus nota mihus consistat.
34 Decretorum liber, an connumeretur inter leges canonicas & sit authenticus, & à quo sit conditus.
35 Liber decretorum, quatuor habet species authoritatum, & an omnes sint authenticæ.
36 Dicta sanctorum patrum, an possint ad decisionem causarum allegari.
37 Innocentij dicta super Decretalibus, non sunt authentica, nec habent uim legis. sed sunt uelut glosæ.
38 Ciuiles ll. in decretis incertæ non debent seruari, ut canones.
39 Liber Decretorum, quo tempore compilatus, & quo tempore liber Decretalium.
40 Ius naturale, est immutabile, & sem per fuit & est hodie in usu.
41 Ius naturale secularium, an hodie ob seruetur.
42 Ciuis derelinquens patriam periclitantem, eius perdit priuilegia.
43 Patria sua unicuique charior est.
44 Ius gentiũ, est immutabile, & contra illud Princeps statuere non potest.
45 Princeps potest ex causa distinguere & limitare ius gentium, non tamen in totum tollere. Idem in iure diuino.
46 Consuetudo an inducí possit contra ius gentium uel diuinum.
47 Lex Mosaica, an inter Christianos sit hodie in obseruantia.
48 Christus, fuit lex & ueritas, qui omnia uelamina ueteris testamenti illa strauit.
49 Iudæi seruant etiam hodie legẽ Mosaicam, & secundum eam uiuunt, & illa deficiente seruant ius commune etiam in decisionibus causarum.
50 Iudæi iurant super lege Moysi, & super Christi præceptis.
51 Iuramentũ Iudæi, confirmat contra ẽlum per ipsum celebratũ, qui alias erat inualidus.
52 Iudæus nõ cõpellitur ad obseruantiam iuramenti in compromisso appositi.
53 Iudæus per legem suam iurans, per Christianũ iudicem ad iuramẽta ob seruantiam compellitur, & contra ueniens puniri potest de periurio.
54 Iudæus non potest iurare per Euangelia, neque per Christum, & iurãs compellitur ad obseruantiam iuramenti. & nu. seq.
55 Iudæus blasphemia Christi dicitur.
56 De iure ciuili non ualet iuramentum super contractu inualido.
57 Ecclesia non se impedit de animabus Iudæorum, quia iam damnatæ sunt.
58 Mosaica lex quo ad matrimonia, inter Iudæos seruatur.
59 Ecclesiæ non sunt subiecti Iudæi, quo ad spiritualia.
60 Iudæis licet facere actus secundũ eorum ritum: qui in contemptum fidei Christi

Christianæ non tenuntialias Christianorum immunitates perdunt.
61 Iudæi an gaudeãt immunitate Christianorum.
62 Quo ad circuncisionem, inter Iudæos lex Mosaica seruatur.
63 Cæremoniæ dicuntur sacrificia Iudæorum.
64 Lex prophetica, an hodie sit in usu.
65 Christo adueniente in mundum, cessauit lex prophetica.
66 Testis, qui falsum testimonium pecunia dicit, Christum uendit, sicut fecit Iudas.
67 Iudex, qui accepta pecunia peruertit iustitia, iniustam sententiam proferendo, dicitur Christum uendere.
68 Lex ciuilis qualiter hodie seruetur, & in quibus consistat.
69 Euangelica lex est hodie in obseruãtia, & lex uitæ appellatur.
70 Lex Euangelica, in multis correxit legem Mosaicam.
71 Apostolica lex est hodie in obseruantia, & legi ciuili præfertur in decisionibus causarum.
72 Ius diuinum potest per principem distingui & limitari: licet non in totũ tolli.
73 Lex Canonica seruatur inter Christianos: etsi in aliquo contradicit legi ciuili, quæ lex seruari debeat.
74 Leges ciuiles Canonibus obuiantes, reprobatæ censentur.
75 Ius canonicum, ius quasi regulatum dicitur.
76 Canonicum ius seruatur in utroque foro, in causis miserabilium personarum.
77 In decisionibus causarum lex canonica præfertur dicto cuiuslibet sanctí. Secus quo ad solam interpretationem diuinæ scripturæ.
78 Dictum alicuius sancti, authoritati ueteris uel noui testamenti conforme, in decisionibus causarum iuri canonico præfertur.
79 Papa potest ius diuinum limitare.
80 Ius diuinum, an sit ius ab aliis iuribus separatum.
81 Ius diuinum, sub se comprehẽdit ius naturale & gentium.
82 Ius canonicum, uno respectu ciuile appellari potest.
83 Ius feudorum est cõsuetudinarium, & numeratur cum iure ciuili.
84 Liber Feudorum compilatus fuit ab Oberto de Orto, iurisconsulto Mediolanensi. & an dicatur authenticus.
85 Iura Feudorum qualiter sunt hodie in obseruantia.
86 Causæ Feudales, per quæ iura decidũtur in Regno.
87 Argumentum de emphyteusi ad feudum ualet: & econtrà.
88 Consuetudines Feudorum præferuntur iuri communi in causis feudalibus: quãdo consuetudo & usus Feudorum sunt rationabiles, & quando est expresse decisum per usus Feudorum. & nu. 90. & 91.
89 Appellatio in causa feudali deserta nõ dicitur per nõ appræsentationem processus infra quinquaginta dies, secundum constitutionem regni.
91 Argumentum a contrario sensu, non sumitur in usibus Feudorum.
92 Argumentum a contrario sensu, coniectura, & subauditus intellectus dicitur.
93 Iura feudorum seruantur in ecclesiasticis

stitis Feudis.

94 Ius longobardum aggregatur iuri cuilex, à quibus, fuit conditum.

95 Ius longobardum an hodie seruetur in regno. & an præferatur iuri Romano, & nu. 96. cum plu. seq.

96 Consuetudo contra Regni constitutiones, est reprobata.

97 Ius longobardum non est lex, neque ratio: ideo recessit ab aula.

98 Ius longobardum non est curandum, nisi in loco, ubi obseruatur secundum loci consuetudinem.

99 Ius lõgobardum, ius est asininum. & num. 151.

100 Lex longobarda, est inualida, & vulgaris appellatur. & num. 101.

102 Lex quamuis dura & iniusta sit, & sine ratione: tamen seruanda est.

103 Paria sunt scire, & scire debere.

104 Lex trãsfertur cũ translatione regni, nisi nouus regnator eã confirmet.

105 Videlicet, dictio, est declaratiua & restrictiua præcedentium.

106 Ius municipale alicuius loci, in loco ubi viget, ius cõmune appellari põt.

107 Intellectus utrum constitutionis Regni, quæ incipit, puritatem. & num. 108. & 109. cum plu. seq.

108 Ordo scripturæ inducit regulam, & ordinem intellectus.

109 Scripturæ ordo non inspicitur, ubi cuiusque mens disponentis est certa.

110 Clausula incerta in medio unius capituli, antè, quàm oratio completa sit, ad illud tantum capitulum refertur: non ad alia separata.

111 Consuetudo, dicitur lex municipii. & omnes de ciuitate illam seruare tenentur.

112 Contrarietas, semper est euitanda.

113 Ordo exempli gratia positus pro doctrina, formam non inducit, nec seruari debet.

114 Scripturæ ordo non inspicitur, ubi constat de ordine intellectus.

115 Ordo scripturæ perturbant ordinẽ necessitatis, non attenditur: sed ad necessitatis ordinem reducitur.

116 Regulæ standum est, donec limitatio probetur.

117 Primo nominatus, censetur maior & dignior.

118 Magis dignum & nobile, præferri debet minus digno & minus nobili.

119 Ius Romanum dignius est iure longobardo.

120 Leges Imperatorum ab ipso Deo procedere cõsentur.

121 Iniustitia non inuenitur in legibus Iurisconsultorum.

122 Dictio, prout, est limitatiua & relatiua.

123 Argumentum sumitur à contrario sensu in statuto disponente super casu non prouiso à iure ciuili.

124 Mundualdus non requiritur in mulliere contrahente nomine alieno.

125 Mulier uiuens iure Romano in Sicilia Regno, sine mundualdo testari potest.

126 Consuetudo & notoria obseruantia temporis, cuius non extat memoria in contrarium, habet uim legis & priuilegii.

127 Ius longobardũ excludit cognatos, & etiã matrem à successionibus: nõ tamen excludit filios naturales per filias fœminas, quamuis legitimas.

128 Ius Francorum qualiter probetur, quòd sit in usu.

129 Consuetudo notoria est quælibet ex inspectione plurium instrumentorũ: & sufficit eam tantùm allegare.

130 Consuetudo nulla est fortior & melior, quàm iuri communi conformis.

131 Ius Francorum, est speciale & onerosum, & contra ius commune: unde per allegantem probari debet.

132 Iudicium unde fuit proditum, & qualiter habuit originem.

133 Adam qualiter & quomodo contrauenit præceptis Dei.

134 Iudicium cognitum fuit etiam tempore ueteris testamenti, & tempore noui testamenti usquè in hodiernum diem. & num. 135.

135 Iudicium inuentum fuit, ne quis sibi ius propria authoritate diceret.

TERTIA pars principalis continet unicam quæstionẽ: uidelicet, unde habuit originem iudicium. Pro huius tamen quæstiõis & dubij resolutione* oportet aliquantulum inuestigare origínem ipsarum legum & iurium, quæ habuimus in mundo post creationem hominis. Vnde sciendum est, quòd tria tempora considerantur quo ad iuris inuentionem, à tempore, quo Deus creauit primum hominem, scilicet Adam. In primo tempore fuerunt prodita tria iura, seu tres leges. In secundo tempore, tria alia iura, seu tres leges. In tertio tẽpore, tria alia iura: & sic conclusiuè fuerũt nouem leges à tempore Adæ, usq; ad hoc tempus nostrum: prout sub breuibus uerbis declarat Abb. in c. firmiter. col. v. de sum. trini. & fid. cathol. * Quam tamẽ materiam amplius & plenius declarãdo reassumo: & dico sic: quòd in primo tẽpore cũ Deus creasset hominem ad sui imaginem: ut dicit text. cum glos. in c. hæc imago. xxiij. q. v. & habetur Gene. c. j. & Sapi. c. ij. statim fuit inuenta prima lex, quæ appellatur lex naturalis: quę est duplex, scilicet lex naturalis communis: & lex naturalis ratiõis: ut declarat Archidi. in c. ius naturale. & ibi etiam glo. j. distin. & hæc est in effectu illa distinctio, quam faciunt doct. instit. de iur. natu. in princ. & in §. singulorũ. instit. de rer. diui. dum dicunt, quòd ius naturale est duplex, scilicet primæuum & secúdarium: perinde enim est acsi dicerent, ius naturale commune, & hoc est primæuum: & ius naturale rationis, & hoc est secundarium. ¶ * Creato igitur homine, & creatis aliis animalibus brutis pro seruitio hominis, ut habetur psalm. viij. Omnia subiecisti sub pedibus eius, &c. fuit prodita prima lex naturæ, quæ dicitur communis: & ideo appellatur communis, quia est indifferens in omnibus animalibus tam rationalibus, quàm brutis: & ista prima lex naturæ, seu ius naturale primæuũ. comprehendit in se quoddã naturale institutum: prout est maris & fœminæ coniugatio: liberorum procreatio, & educatio: & prout sunt alij appetitus na-

Universidad de Deusto
Biblioteca

turales: qui sunt communes omnium animantium. & de hac lege naturæ loquitur text. in l.j. §.ius naturale.ff.de iust. & iur.& instit.de iur. na.in princi.& in d.
4 c.ius naturale. j. dist. * & ex ista prima lege naturali cõmuni ostenditur obligatio antidoralis:quæ est, ut benefacienti benefaciamus, de qua loquitur gl.in l.sed si lege §.consuluit ff.de peti.hæred.& in c.cùm in officiis. de testa,& glo. in c.illud.viij.q.ij quæ glos.licet dicat,quòd humanum est præbere reuerentiam illi, à quo quis beneficium accepit: ut per hoc uideatur sentire, ꝙ hæc obligatio antidoralis sit iuris humani, scilicet quòd tãtùm hominibus cõmune est: tamen ueritas est, quòd habuit originem ab isto iure naturali primæuo & communi: quia etiam animalia bruta ex quodã naturali instinctu solent diligere benefacientes sibi, & præstare illis seruitia: ut inquit Nico.de Neap. institu. de obliga.in princ.& Iaso.in l.ex hoc iure. col. xi. ff.de iust.& iur. & ibi ponit. xviij. not. effectus, quos producit ista obligatio an
7 tidoralis. ¶ * Secundò, in eodem tempore post creationẽ hominis, fuit prodita alia lex naturæ, scilicet rationis:quod dicitur ius naturale secũdariũ: & ideo dicitur rationis, quia tãtùm hominibus est cõmunis, & sic animantibus rationẽ habentibus, & non brutis: prout est religio erga Deũ,ut parentibus & patriæ pareamus, ut uim atque iniuriam propulsemus: & de hac lege naturali rationis loquitur text.in l. ueluti. & l. ut uim. ff. de iusti. & iur. & habetur v. dist.in princip.
6 ¶ * Item ex hac eadẽ lege naturali dependet illud naturale præceptum,scilicet,Quod tibi non uis fieri, alteri ne feceris: & ecõtra, Quod tibi uis fieri, alteri facias. quod præceptũ traditur in c.humanum genus. j. distin. & quòd sit de isto iure naturali, tenet glo.in uers.dispositionem. & ibi etiam Abb,in c.firmiter.de sum. trinita.& fide catholica.hoc præceptum fuit etiam confirmatum per legem Mosaicam: ut habetur Tob. c.iiij. item per legem euangelicam: ut habetur Matthæi c.vij.& Luc.c.vj.item per legem apostolicam:ut ait Apostolo ad Galat.c. v. de quibus legibus inferius dicetur. Et istud ius naturale rationis, solet etiam appellari ius gentium: & est ius gẽtium primæuum: ea ratione attenta, quia solæ gentes, id est soli homines, utuntur eo iure.l. j.in fine.ff. de iustitia & iur.
¶ * Tempore autem istius legis naturalis nullæ erant proditæ leges seu constitutiones inter homines, sed ita naturaliter uiuebant: & omnia erãt communia: nec erat inuentum, Meum & Tuum:ut declarat Barto.& doct. in l.si id quod. ff.de condict. indebit & not. in d.c.ius naturale. j.distinct. & est text. viij. distinctio.in princ. Et secundum istud ius

ius naturale uixerunt homines certo tempore,dum pauci erant
2 in mundo. ¶ * Deinde adauctis hominibus excreuit etiã malitia hominum, adeo ꝙ solo hoc iure naturali uiuere nõ ualebant: & sic fecerũt gẽtes inter se quasdam constitutiones & leges: ut Quodcũq; calcauerit pes tuus, tuum sit: & distinxerunt inter se dominia rerum:& sic fuit inuentum,meũ & tuum.Itẽ, fecerũt aliquas constitutiones, ut nullus intraret possessionẽ alterius: & ex hac distinctione fuerũt orta bella,captiuitates, & seruitutes. Item cœperũt gẽtes super rebus diuisis & distinctis contrahere adinuicem: & ista fuit tertia lex: quæ omnia ista introduxit: & fuit appellata ius gentium: de quo loquitur text.in l ex hoc iure. ff. de iusti. & iure. & in c. ius gentium. prima distin. & declarant Bartol.& moder.in d.l.si id quod. ff. de condi. inde.& Abb. in d.c firmiter.colum. v. de sum. trinit.& fide catho. & ita cũ istis
11 tribus legibus seu iuribus uixerunt gentes à creatione Adę, usque ad tẽpus Moysi exclusiuẽ. Et istud est primum tẽpus,quod appellatur tempus ante legẽ, in quo tempore fuerũt ista tria iura,scilicet ius naturale cõmune, seu primęuum, itẽ ius naturale rationis,quod est secundarium, item ius gentium, quod est similiter secundarium: quia ius gentium primæuum est idem, quod
9 ius naturale,ut 5. dixi. ¶ * Superuenit postea secunda ætas, seu secundum tempus: quod appellatur tempus sub lege: in quo tempore, fuerunt proditæ tres aliæ leges,uidelicet; lex Mosaica lex prophetica, & lex ciuilis. Nam cùm uideret Deus malitiam hominum abundare super terrã,misit legẽ in terris: illámque exprimi fecit in scriptis per Moysen: cui Moysi dictã legem dedit in mõte Sinai: & ista appellatur lex Mosaica: quę tota consistit in decẽ præceptis, quæ colligũtur ex illis uerbis, Vnũ
10 colee Deum,&c.* Et ista lex Mosaica, alio uocabulo appellatur lex decalogi, seu decalogus legis:quod idem significat, quasi lex decem præceptorũ.prout de prædictis est text.in ca. Moyses: vij.dist.& in c. libenter. in fin. de pœni.dist.prima.& not.glo.in d. ca.firmiter.§.hæc sancta. ubi est etiam tex.de sum. trini.& fide catho.& Specul.in proœ. sui operis.col.ij.in fin.& habetur Exodi
11 c.xxxiiij.& c.xxxv.* Fuerunt etiã & in lege Moysi alia præcepta, quæ dicuntur mystica, id est, figurata: quorum aliqua fuerunt sacramentalia: alia cærimonialia:de quibus habetur per glos. in cap.fin.§. his itaque.vj.dist.& quòd nomen mysticum significet figuratum, est glo.in c.aurũ. in uers.mystici.xij.quęstione secunda. Illa uerò præcepta decalogi,dicuntur morali:quia mores bene & beatè uiuendi respiciunt; & illa nunquàm mutãn-

Universidad de Deusto
Biblioteca

tur:ut not. in d. §.his itaque.

11 ¶ * Deinde huic legi Moysi fuit adiecta alia & secunda lex: quæ appellatur prophetica. Nã Deus dedit legẽ hominibus per Moysen, & per prophetas: ut dicit tex.in d.c.firmiter. §.hæc sancta. & dicit Spec.in d.procœ. colũ.iij. iñ princ. Et ista est lex, quæ continetur in toto ueteri testamen-
12 to.* quæ lex Mosaica & prophetica etiam hodie seruatur, quo ad præcepta moralia scilicet: quo ad alia uerò mystica, reperitur in aliquibus mutata, tã per legem euangelicam, quàm canonicam: ut declarat tex. in d. §. his itaque. & ibi Archi. Et quòd lex Mosaica etiam hodie seruetur, & possit allegari in decisio-
16 nibus causarum, tenet Calde. in consi.xxx.in tit. de testa. & Ioan. de Imol. in l. stipulatio hoc modo concepta. ff. de uerb.ob & in l.iij.ff.de test.& Ias. in l.j. colum-
14 viij.ff.si cer.pet.ã. ¶ *Deinde cum homines in orbe ualde creuissent, & malitia similiter cum his aucta esset: considerauerunt sola se lege Mosaica & prophetica uiuere non posse: unde in eodem tempore superuenit lex ciuilis: quæ lex ciuilis habuit primam originem à regibus, nam in primo tempore, quo homines uiuebant iure gentium, ut su-
15 prà declaraui,* fuerunt ex eodẽ iure gentium inuenti reges: nam ipsemet populus ad hoc ut commodius uiuere & regi posset, eligebat sibi regẽ: cui dabat obedientiam: & per illũ regebatur. & sic reges fuerunt inuenti originaliter iure gentium: ita declarat Bal. in tra. schismatis. in 2. col. uersic. & est notãdum, ꝙ duplex est concordia &c. quẽ tract. ponit in vj. lib. C. in tit. si quis alĩ quẽ testa. prohi. & Old. in consil. lxix. col. ij. in fin. Et ꝙ reges fuerint primi Domini, qui fuerunt inuenti in mũdo: declarat And. de Yser. in rubri. quæ sint regal. col. ij. in prin. & probat text. in l. ij. §. quod ad magistratus. ff. de orig. iur. & dicit And. de Yser. in procœ. consti. col. xvj. quòd reges fuerũt omni tẽpore, etiam ante Christũ: imperatores uerò nouiter fuerũt inuenti ab ætate Chri-
16 sti, nõ antea. *Nã primus imperator qui fuit in mũdo, fuit Octauianus: qui fuit imperator tẽpore Christi: secũdũ eũ, sed gl. in l. j. ff. de adul. tenet, ꝙ primus imperator fuit Iulius Cæsar. idẽ tenet Pet. Phil. cor. in cõs. j. col. iiij. in iij. uolu. s. ꝙ Iulius Cæsar fuit primus, & Octauianus secũdus: sed And. de Yser. ubi s. tenet, ꝙ Iulius Cæsar nõ fuit uerus imperator, sed rerum. Et ꝙ reges fuerunt ab antiquo, habetur plenè in lib. Regũ in testamento ueteri. Primus imperator Christianus fuit Cõstãtinus, sec. And. de Yser. in procœ. cõsti. col. xvj. de his tamẽ me remitto historiographis
17 quorũ ꝓpria est materia. ¶ *Isti ergo reges ita electi & creati faciebãt aliquas leges: & sic dederũt principiũ legi ciuili, & primus rex

rex qui dedit leges ciuiles Græcis, fuit rex Foroneus: unde denominat' est forus, id est, locus iudicij. c. forus. de uer. sig. & d.c. Moises. vij. dist. item Mercurius trismegistus rex tradidit leges Atheniẽsibus. Item Lycurgus leges Aegyptiis. Item Solon rex, fuit primus rex, qui dedit leges Lacẽdemonis. Item Numa Põpilius rex populo Romano leges edidit: prout hæc omnia traduntur in d.cap. Moyses. Et propterea istę leges appellabãtur ciuiles: quia erat quoddã ius, quo unaquęque ciuitas prædictarum utebatur, authoritate dictorũ regũ: ut habetur in §. sed ius quidem ciuile. instit. de iu. natu. ubi propriè fit mẽtio de legibus Solonis. & habetur in l. omnes populi. ff. de iust. & iu. & in c. ius ci-
18 uile. j. dist. *Et ita cũ istis legibus regiis uixerũt gẽtes usq; ad tempus regis Tarquinij septimi.
19 *postmodũ cũ esset dictus Tarquinius rex, euenit ꝙ eius filius uiolenter adulterauit Lucretiam nobilẽ Romanã & pudicã, ut dicit tex. in c. ꝓposito. xxxij. q. v. ꝓpter qđ iratus popul' Romanus dictum Tarquiniũ regem expulit: & noluit ulterius regem aliquem creare: imo omnes leges regias antè factas aboleuit: adeò ꝙ sine lege & sub incerto uiuebat: & ita uixit sine lege ferè per annos xij. uel xx. ut dicit Archi. in d.c. Moses. in fin. & est text. in l. ij. §. ex tactis. el j. ff. de
20 orig. iu. *Verũ aduertens populus ipse Romanus, ꝙ non esset expediens ulterius sine lege diutius uiuere, quæsiuit habere leges Græcorũ, s. leges Atheniẽsiũ conditas à Solone rege: & cum illis uiuere decreuit: unde congregatus ipse populus, elegit x. uiros idoneos & bene peritos: quos Athenas misit pro transferendis legibus Græcorũ ex libris Solonis: & ut dictas leges ex Græca scriptura in latinã traduceret: ut dicit tex. in d.c. Moyses. in fin. & c. seq. & in d. §. exactis. el j. Qui x. uiri Romani fuerunt isti, uidelicet Appius Claudius, Titus Genutius, Publius Fẽstius, Lucius Veturius, Cãius Iulius, Aulus Manilius, Publius Sulp. Publius Curiatus, Titus Romulius, & Spurius Posthumius: ut dicit text. in c. fuerunt. vij dist. & cùm isti x. uiri accessissent Athenas pro habendis legibus, Atheniẽses noluerũt statim cõpiam suarũ legum eis facere: sed uoluerũt prius explorare utrum Romani essent capaces, & digni suis legibus. Ad quod explorãdũ miserunt quendã sapiẽtẽ Grecũ Romã. Quod quidẽ præscientes Romani cum aduenttasset dictus sapiens Græcus, decreuerũt irridere eum cũ omnibus Atheniensibus, qui eũ miserũt. Et sic obiecerunt illi quendã stultũ Romanum, ad hoc, ut ille sapiens Græcus disputaret cum illo stulto: & derisus recederet, q sapiens Græcus credens illum sibi obiectum esse sapientem, cœpit cum eo

disputare nutu & signis: & eleuauit unum digitum, significans in corde suo, ꝙ unus esset Deus. At ille stultus credebat, quòd uolebat sibi eruere unũ oculum cum illo digito: & ipse eleuauit duos digitos, & etiã pollicẽ: & sic tres dicens in corde suo, quòd si tu uis mihi eruere unũ oculũ, ego eruã tibi duos oculos. Sed ille Græcus credebat, ꝙ stultus ille intelligebat de trinitate. deinde sapiens Græcus ostendit illi stulto manum apertam, significans in corde suo, ꝙ omnia sunt manifesta Deo: stultus autem credebat, ꝙ uolebat dare alapam sibi: & incontinẽti ostendit ei pugnũ clausum, significans, quòd si uis mihi dare alapã, ego repercutiã te pugno clauso. At Græcus sapiens intellexit, quòd per pugnũ uoluit stult⁹ significare, ꝙ Deus omnia manu clauderet. Et sic putauit Romanos esse ualde sapientes & dignos legibus. Et reuersus fuit Athenas, & retulit Romanos esse legibus dignos: & sic fuerunt concessæ leges illis decẽ uiris. Qui Decẽuiri transcripserunt dictas leges in decẽ tabulis ebureis: & attulerũt eas Romã, prout hanc historiã declarat glo. in l.ij. §. exactis. el j. ff. de orig. iur. in glo. in uersi. constitu. His etiam decemuiris fuit data potestas per populũ Romanũ interpretandi dictas leges, addẽdi, & minuendi: uigore cuius potestatis uidẽtes, ꝙ aliquid deficiebat in dictis legibus, adiunxerunt duas alias tabulas scriptas: & sic factæ fuerunt duodecim tabulæ: ex quibus causaliter denominata fuit lex duodecim tabularũ: ut d.c. Moyses. in fi. & ibi glos. & d. §. exactis. Et ista lex duodecim tabularũ fuit principium iuris ciuilis scripti: quo hodie utimur. Et cum ista lege duodecim tabularũ incepit uiuere populus Rom. ¶ *Deinde, quia quandoq; emergebat aliquis casus nouus, qui non reperiebatur decisus per legem xij. tabularũ: & erat necesse facere nouam legem super illo casu, populus Romanus expulsis regibus, creauit quosdã alios officiales, qui Cõsules dicebãtur, eõ quòd habebãt consulere reipublicæ: ut dicit text. in d.l.ij. §. exactis. el iij. ff. de ori. iur. Et Cõsul faciebat congregari populũ Romanũ: ipsúmq; informabat, quòd talis casus emerserat, q ꝑ leges nõ reperiebatur decisus: populus aũt Romanus ad interrogationem dicti consulis decidebat illum casum prout sibi uidebatur æquius. & illa decisio erat lex: & deinde in antea in similibus casibus pro lege seruabatur: ut est text. in §. lex est. insti. de iure natura. & ibi hoc declarat Angel. de Aret. & in ista lege condenda interueniebat totus populus connumeratis patritis & nobilibus, & etiam plebeiis: ut in d. §. lex est. ¶ *Successiuè uerò facto populo Romano superuenit quædã discordia inter patritios & plebẽ: ex causa,

quòd quidã Appius Claudius iudex, captus amore cuiusdam puellæ filiæ cuiusdam Virginij, ciuis Romani, protulit iniustam sententiã contra illam puellam: pronuntiando eam esse ancillã: dictus ꝙ Virginius pater ex hoc indignatus, erepto gladio dictã eius filiam interemit: & ad suos commilitones incontinẽter aufugit: & unà cum eis secessit in montem Auentinũ ciuitatis Romanæ: unde tota plebs Romana ad dictũ montem conuolauit, & se à patritiis diuisit: ibiq; persistens plebs ipsa officialẽ suum creauit, qui appellabatur tribunus: & quando emergebat aliquis casus à lege duodecim tabularum non decisus, ille tribunus faciebat totã plebem cõgregari, & dictũ casum ꝓponebat, & plebs ipsum decidebat: & illa decisio erat lex inter ipsos plebeios: & appellabatur Plebiscitum: ut in §. plebiscitũ. instit. de iure nat. Et hæc omnia declarantur in d.l.ij. §. deinde cùm esset. & §. initiũ ff. de ori. iur. Et ita stetit plebs per certos annos separata à patritiis. Deinde quia multæ discordiæ nascebant inter plebẽ & patritios, superuenit quidam Rex Hortensius: qui pacem composuit inter patritios & plebeios: & reuocata plebe à dicto monte Auẽtino, iterũ ipsam plebem cum patritiis unum: & fecit unam legem, quæ dicta fuit lex Hortensia, capto nomine ab ipso authore: per quã legem uoluit, quòd illa plebiscita haberẽt uim legis generalis: & sic aggregata fuerũt in compendio aliarum legum ciuiliũ, & in corpore iuris ciuilis. ut d. §. plebiscitũ. & d. §. deinde cùm esset. & c. plebiscita. ij. dist. & ibi Arch. ¶ *Deinde, ꝙa plus augebat populus Romanus, adeò quòd erat impossibile in unum congregari, quãdo nouus casus emergebat, constituit populus ipse centum uiros deputatos ad regimen ciuitatis, qui senatores appellabantur: & erant numero cẽtũ. l. fi. & ibi gl. in uersi. centũuiralis. C. de petit. hære. & glo. in rub. ff. de sena. & quando erat facienda aliqua lex noua, cõgregabantur solum illi cẽtum senatores, qui decidebãt casum propositũ: & illa decisio erat lex, & appellabatur senatusconsultũ: & fuit redactũ id senatusconsultum similiter in compendio iuris ciuilis. ut in §. senatusconsultum. instit. de iure natu. & d.l. ij. §. deinde quia difficile. ff. de orig. iur. & c. senatusconsultum. ij. dist. ¶ *Postmodum, quia populus Romanus propter magna bella, quæ habebat contra finitimos, & alias nationes, erat impeditus: & similiter ipsi Consules erant propter dicta bella impediti: adeò quòd erat necesse ipsis consulibus accedere quãdoq; extra urbẽ super gubernatione bellorũ: & sic ciuitas remanebat sine rectoribus: ꝙa absentibus Consulibus nõ erat qui iura redderet in ciuitate: ideo

ne ciuitas rectore careret super iustitia ministrãda, populus ipse creauit duos officiales: qui prætores appellabantur, unus erat prætor urbanus, & alius prætor peregrinus. Vrbanus enim prætor audiebat causas ciuiũ Romanorũ: sed peregrinus audiebat causas exterorũ seu peregrinorum. ut d.l.ij. §. deinde cùm placuisset. ff. de orig. iur. Et isti prætores solebant proponere quædam edicta in albo seu in eorum palatio super iustitia cõseruãda: puta, pacta seruabo: uel, Qd metus causa factũ est, ratũ nõ habebo. & alia similia. quæ edicta fuerunt postea per populũ approbata: & illud appellatur ius prætorium: qđ similiter fuit incorporatũ in iure ciuili. ut in §. prætorum. insti. de iure natu. & d.l.ij.

25 §. eodem tempore. ¶ *Demum quoniam ex diuina permissione omne imperiũ, iurisdictio & potestas totius mundi erat tunc in populo Romano, in quo habuit originẽ ipsum imperium ex uiolentia & potentia: quia uiolenter ex sua potẽtia armorum totum orbem subiugauit: ut dicit Abbas in c. uenerabilem. col. vi. in fi. de elect. & Bald. in l. bene à Zenone. in fi. de quadri. præscr. & glos. in c. j. de pact. iur. firman. quam ad hoc reputat singulare Ang. in l. deprecatio. ff. ad legem Rhod. de iac. & Albe. de Ros. in l. cunctos populos. C. de sum. tri. & fide cath. & Feli. in c. cùm nõ liceat. col. x. de præscrip. in quibus locis hæc est magis communis conclusio, quòd imperiũ habuit originem in populo Romano ex uiolentia, Dei uoluntate permissa. constituit sibi populus ipse unum principem seu regem Romanorum: in quem populus ipse transtulit omnem suam authoritatem, potestatem, & imperium: constituta prius quadã lege, quæ appellata fuit lex regia: & ex tunc dictus est Rex Romanorum habere potestatem legis condendæ: quia populus sibi illam potestatem trãstulit: ut dicit text. in l. ij. §. nouissimè. ff. de orig. iur. & in l. j. ff. de consti. prin. & declarat pulchrè Bald. in d.l. bene à Zenone. in fi. & est text. in §. sed quod princip. insti. de iure natur. & in l. j. §. hoc etiam, C. de uete. iure enu. & ratio trãslationis imperij, assignatur in quadam constit. Regni, quæ incipit, non sine grandi. &c. in text. illius cõstit. scilicet, quia ex quo dictus princeps Romanus habebat omne ius imperandi ipsi populo & subditis, congruũ fuit, ut etiam ab eo procederet potestas legis condendæ: quæ est origo iustitiæ: ut ab uno, & eodem fonte procedat origo iustitiæ, à quo procedit protectio subditorum. & ibi in d. constit. tangit Adreas de Yser. an ipse idem populus qui concessit talem potestatem principi seu imperatori possit eandem sibi auocare. de qua per Angel. de Aret. in d. §. sed quod princip. & Bal. in l. fin. C. de*

26 C. de leg.* Vbi tangit etiam ad quem spectat deponere imperatorem: & dicit, quòd ad solũ Papam: hæc autem potestas tradita per populum Romanum principi, fuit postea approbata per Christum in testamento nouo: dum dixit, Reddite quę sunt Cæsaris, Cæsari: & quæ sunt Dei, Deo, ut traditur Matth. c. xxij. & not. Oldr. in consil. lxix. col. ij. & Bald. in d.l. bene à Zenone. in fi. C. de quadri. præscri. Translata igitur potestate in principem, ipse solus poterat facere leges: & sic illud, quod princeps statuebat causa faciendi legem, seruabatur pro lege: & istæ appellantur cõstitutiones principum: de quibus habetur in d. §. sed quod princip. & in d.l. fi. C. de legi. & in d.l. j. ff. de consti. prin. & similiter sunt de compendio iuris ciuilis. ¶ *Creato denique principe Romanorũ, & translata potestate in eum, princeps ipse elegit quosdam sapientes in ciuitate Romana: qui Iurisconsulti appellabantur: quibus dedit potestatem iura interpretãdi & respondendi in casibus dubiis, de quibus cõsultabantur: & illa responsa & interpretationes erant tantæ authoritatis, quòd pro legib* seruabãtur: & ista appellatur responsa prudentũ: ut est text. in §. responsa prudentũ. insti. de iure nat. & in c. responsa. ij. dist. Et istę sunt leges sororũ, quæ fuerũt conditæ ab illis Iurisconsultis, authoritate tamen principis, & sic sunt

28 legé ciuilé. ¶ *Istæ autẽ leges ciuiles, de quibus superius feci mẽtionẽ, fuerũt per trecẽtos annos ante aduentũ Christi: & sic tẽpore Paganorum: ut dicit Bart. in l. multum. ff. de uerb. obli. & quod isti Iurisconsulti qui fecerunt leges, fuerũt Pagani, & ante aduẽtum Christi, tenẽt gl. & Bal. in l. pridie. ff. de ser. & gl. & Bart. in l. Titia. §. Seia. ff. de au. & arg. leg. & glo. j. in rub. ff. de iusti. & iur. & ponit Bar. in lec. Nic. de Neap. in l. spadonem. §. iam tamen. ff. de exc. tut. dicit tamẽ Ias. in d.l. multum. in fi. col. quòd multi Iurisconsulti fuerũt tẽpore Christi, & etiã post Christum: & maximè Vlpianus: ut ibi per eũ: & ibi assignat

29 rationẽ. ¶ *Superueniet postea tertiũ tẽpus, quod appellatũ fuit tẽpus gratię: in quo tẽpore Deus gloriosus uoluit incarnari in sacra uirgine: & sic uenit Christus in mũdum, uerus Deus, & uerus homo: ut in epistola, iter claras. C. de sum. tri. & fid. car. in quo tẽpore fuerunt proditæ tres aliæ leges: uidelicet, lex euangelica, lex apostolica, & lex canonica. Et prima fuit lex euangelica, quam tradidit ipse Christus ore proprio: ut habeẽ in omnibus quatuor euangelijs: ut dicit Abb. in

d.c.

d.c.firmiter. col.v.de sum.trin.& per hanc legem euangelicã fuit confirmata potestas Imperatorum: dum dixit Matth. cap. xxij. Reddite quæ sunt Cæsaris, Cæ-
30 sari, &c.* Quæ potestas Imperatorum, dicitur similiter procedere ab ipso Deo: ut testatur Christus in euangelio Io.c.xviij. dum dixit Pilato, Non haberes potestatem aduersum me ullam, nisi tibi datum esset desuper, &c. & Paulus ad Roma. c. xiij. ubi ait, Non est potestas, nisi à Deo. quod qualiter procedat & intelligatur, uide plene Abb.in c. nouit.col.v.& vj.& ibi etiã Felin.de iud.& tangit plenè Old. in cõsil. clxxx.col.pe. unde Imperatores postea Christiani fuerũt prosecuti leges ciuiles: uidelicet antiquas leges approbãdo & compilando, & nouas componẽdo: prout fecit Iustin. Imperator: ut l.ij.C.de uet.iu.enuc.& in procœ. insti.& sic habemus leges ciuiles ante & post aduentum Christi: originaliter tamen fuerunt ante aduentum, ut suprà declaraui.
31 ¶* Secunda fuit lex apostolica, nam Christus gloriosus, qui dicitur Rex regũ, & Dominus dominantium, cle.pastoral. § fin de re iud & c.quæ cõtra mores. viij. distin. ubi appellatur, Regnator uniuersę creaturę.& in cõit.post mundi machinã. dicitur Rex regum: cùm esset reuersurus ad Patrẽ, reliquit apostolis potestatẽ suam in terris, & signãter Petro, ut principi apostolorum: quod declarauit tã ante suã passionẽ, quàm post: ut dicit tex.in c. in illis. lxxx. dist. nam ante passionẽ declarauit, dum dixit, Tu es Petrus, & super hanc petram ædificabo ecclesiã meã, & tibi dabo claues, &c. ut est text. in c. in nouo. xxi. distinc. & Mat. c. xvi. Item dũ aliàs dixit Petro: Pasce oues meas. ut dicit text. in c. significasti. in prin. & ibi gl. in uer. pasce. de elect. & in epist. inter claras. C. de sum. tri. & Io. c. ulti. per hæc uerba designauit uelle, q̃ Petrus esset caput & princeps apostolorum: ut d.c. in illis. & d.ca. in nouo. Item similiter ante passionem dedit potestatem omnibus Apostolis, dum dixit, Quæcunque ligaueritis in terra, erunt ligata & in celis, &c. ut habetur Matth. c. xviij. post uerò passionẽ & resurrectionẽ, expressè eãdem potestatẽ contulit Apostolis, dicẽs, Accipite Spiritum sanctum: & quorũ remiseritis peccata, &c. ut habetur Io. an. c. xx. & dum dixit, Ite, & prędicate euangeliũ omni creaturæ, &c. ut traditur Matth. c. ult. & Marc. c. ulti. & no. Abba. in c. translato. col. ij. de constit. unde ipsi apostoli ex potestate eis tributa per ipsum redemptorem dominũ, cœperunt exequi præcepta Christi: & suas leges spargere, & prædicare per orbem: ut habetur in toto testamento nouo. * & illa lex promulgata & scripta per Apostolos præter euangelicam, appellatur Lex Apostolica: quę uenit

nit ad interpretationem legis euangelicæ: ut dicit Specul. in procœ. j. par. in ij. colum. & in ista lege euangelica, & apostolica, consistit totum nouum testame-
33 tum. ¶* Tertia & ultima lex fuit lex canonica. nam cum lex euangelica & apostolica non sufficeret ad omnes causas decidẽdas, summi pontifices ex potestate eis tributa per Christũ, per mediũ beati Petri, ut dicitur in dict. cle. pastor. §. fi. de re iud. fecerũt euãplures canones & leges scriptas: qui canones sunt excerpti partim ex lege ueteri Mosaica, & partim ex lege ciuili, & partim ex sacra Theologia: ut tam quoad spiritualia, quàm quo ad temporalia possit bene regi, & gubernari Ecclesia Dei: ut dicit Abb. in d.ca. firmiter, in fin. illius princ. & ista lex canonica, quæ fuit facta à summis Pontificibus, consistit in tribus uoluminibus, uidelicet in uolumine Decretalium, in uolumine Sexti, & uolumine Clementinarũ. ista enim tria uolumina continent leges & canones pontificales, authẽticos & approbatos: qui pro legibus indubie seruantur: cùm sint conditi ab habente potestatem
34 legis cõdendæ. ¶* Connumeratur etiam inter leges canonicas & liber Decretorum: qui liber non fuit conditus à summo Pontifice: nec ab habẽte potestatem legis condendæ: sed fuit cõpilatus per quẽdã magistrũ Gratianum: qui fuit monachus, & facię Theologiæ Magister: ut testatur Archiepiscop. Floren. in iij. parte suæ Chron. ti. xvij. c. vj. & fuit monachus sancti Proculi in Tuscia: & ualde fuit exaltatus in ciuitate Bononiæ. qui Gratianus ex Sanctorum Patrum dictis compilauit dictum opus, & uolumen Decretorum, & ideo appellatur Liber Decretorum: quia ex decretis Sanctorum Patrum fuit compilatus: nec reperitur, quòd fuerit approbatus per summos Põtifices: unde non potest dici authenticus: ut dicit Abb. in procœ. decre. in c. rex pacificus. col. v. & Io. And. & Ant. de Butr. in c. ij. de rescr. licet aliqui dicãt, q̃ fuit approbatus per Eugeniũ Papam: tamẽ quicquid sit, quia est communiter approbatus à populo, & publicè legitur in scholis, sicut alij libri authẽtici, ex hoc cẽsetur authẽticus: & facit plenam fidem. ita dicit Abb. in d.c.ij. col.
35 fin. de rescrip. ¶* Verùm est aduertendum, quòd in libro Decretorũ reperiũtur quatuor species authoritatũ, uidelicet, Prima species est authoritas sanctorũ Patrum, prout plurimũ omnia fere capitula ibi existẽtia sunt extracta à dictis Sanctorum. Secũda species est authoritas ipsius Gratiani authoris: ut quãdo ipse loquitur de se, sine authoritate Sãctorũ. Tertia species est authoritas cuiusdam Palex: ut quãdo in rubr. alicuius capituli Decretorũ stat scriptum, Palea. Quarta species est authoritas Iurisc̃onsutor

sulorum & Imperatorum secularium: quoniam sunt multæ leges ciuiles incertæ & canonizatæ in
36 decretis. ¶ * Quo ad primam speciem, scilicet de authoritate sanctorum Patrũ, uerũ est quòd ex diuturna approbatione censetur authenticus dictus liber, & possunt illa decreta Sanctorum allegari ad decisionẽ causarum. ita intelligitur Abb. in d.c.ij.col. fi. ubi ita tenet. & ibi etiã Felin. in xxiij.col.uer.liber decreti,&c. Non autẽ quo ad alias tres authoritates, secundum eos ibidẽ. & Archi.in c. qs nesciat. ix.dist. nã authoritas Gratiani non reperitur approbata: neque est authentica: nec etiã authoritas Paleæ. nam Palea fuit quidã discipulus Gratiani, qui sua authoritate inseruit nõnulla capitula in Decretis, quæ nullam faciunt fidẽ: ut dicit Io. And. in addi. Spec. in tit. de dispu. & alleg. §. fi. in fi. & Saly. & Imo. in rubr. ff. de uer. obl. & Ant. Corf. & in repert. sup Abb. in uer. libri decretorum. ex quo non fuerunt facta ab habẽte potestatem: sicut etiam dicta & solutiones Gratiani reprehẽduntur in aliquibus, ubi non bene fuit loquutus, secundum Ar-
37 chid. in d.c. quis nesciat. * Ex quo patet, quòd eius dicta non sunt authentica: sed sunt uelut dicta Inn. in suo opere glosarũ, quod cõposuit super decretalibus, cuius Inn. dicta nõ sunt authẽtica. quia ipse noluit, ut haberentur ut tex. sed ut glosæ. licet præ cæteris sint magnæ authoritatis: ut
38 testatur Fel. in d.c.ij. col.xxiij. in fi. uer. de diuersorum, &c. de rescript. ¶ * Quo ad quartã speciẽ, scilicet de legibus ciuilibus insertis in decretis, dic quòd minimè sunt approbatæ, ut p hoc seruentur de iure canonico: ex quo Gratianus, qui inseruit, non habuit talem authoritatem. unde dictæ leges remanent iuris ciuilis, prout antea erant. & perin de habentur, ac si ibi non essent insertæ. & sic non seruantur, ut canones. ita dicit Abb. in d.ca.ij. col. fi. de rescrip. & And. de Yser. in c.j.col.v. qui succes. tene. in usi. feud. Pro hoc est glos. in cap.j. in gl.ij. de excep. & gl. in c. super eo. el j. & ibi etiam Abb. de testi. & glos. in c.j. in uer. tractatus. de reb. eccl. non alie. lib.vj. & Ioan. And. in ca. ex parte. in fi. de feud.
39 ¶ * Fuit autem compilatus liber Decretorum, tempore Papæ Alexandri iij. sub anno Domini, Mil.cl. ut not. gl. in c. post appellationẽ. §. forma. in uersi. forma. ij.q.vj. & habetur in Chronicis. Liber uero decretalium fuit cõpilatus sub anno Domini M.cc-xxij. ut habetur in lib. Chronica
40 rum & fasciculi tẽporũ. ¶ * Habemus ergo ex prædictis collecta tria tempora humanæ uitæ: & nouæ leges, quibus homines uixerunt: & quomodo unaquæque lex uenit successiuè ad aliã. Supereſt pro cõplemento istius euidentialis, antequàm ueniam ad decisionẽ q. principalis propositæ

positæ in hac iij. parte, scilicet unde habuit originẽ iudicium, uidere: an istæ nouem leges sint omnes hodie in usu. Et breuiter reuertendo ad primum tempus, & primã legẽ, quæ fuit lex naturalis communis: dico, quòd illa semp fuit, & est, & erit in obseruãtia: quia immutabilis est: ut §. sed naturalia. instit. de iur. nat. & hoc patet ad sensum: quia dixi, quòd talis lex est quidam naturę instinctus: unde eo ipso q̃ nascitur homo, uel aliud animal, nascitur cũ tali instinctu naturę, ut aliqd appetat: & declinet ea, quæ sibi nocitura esse uideãtur: ut ait Cice. in j. Officiorum. Item quia dixi, quòd obligatio antidoralis est de isto iure naturali primæuo & communi: similiter dico, q̃ etiã hodie taliș obligatio est in usu, cum p̃cedat ex iure immutabili. nam etiam hodie p̃ducit illos pulchros effectus. qui sunt xviij. quos ponit Iaſ. in l. ex hoc iure. ff. de iustit. & iur. & idem Iaſon l. si non sortem. §. libertus. ff. de cõd. indeb. ubi tractat de ista obligatione antido-
41 rali. ¶ * Quo ad secundã legem, scilicet de iure naturali secũdario, quod dicitur rationis, similiter concludo, quòd est immutabile: & etiã hodie est in usu: p̃ut est religio erga Deũ, & erga parentes & patriam, & alia similia: 42
qđ patet ad sensum: & p̃batur: v. dist. in ptin. & in c. fi. §. is itaq;. & ibi not. vi. distin. & in d. §. sed naturalia. Et q̃ ista sint hodie in obseruantia, patet: quia omni iure sunt ista præcepta naturalia cõfirmata. nã religio erga Deũ, confirmatur p legẽ Mosaycã: ut no. gl. in c. qđ in omnibus. xxxij. q.vij. & habeẽ. Exo. c.xx. & Deut. c.v. Item per legem propheticã: ut habeẽ Iosue c.ij. ubi ait: Hoc diligentissimè præcauete, ut diligatis dominum Deum uestrũ. & Tob. ca.iiij. Omni tẽpore benedic Deũ: & pete ab eo, ut uias tuas dirigat. & in Psal. cxvj. Laudate dominũ omnes gẽtes: laudate eum omnes populi. Itẽ per legem ciuilẽ: ut traditur in epistola, inter claras. C. de sum. trin. Item per legem euãgelicam, per quam traditur illud præceptum: Dilige dominum Deum tuũ, ex toto corde tuo, &c. ut habetur Matt. c.xxij. & Lucæ c.x. & Marci c.xij. Item per legem apostolicã & canonicam, est plusquam clarum. Item habere religionẽ erga parẽtes & patriã, patet: quia etiã hodie filius, qui est inobediens patri uel matri, potest exheredari ex quatuordecim causis, quæ narrantur in §. causas. in
43 auth. ut eũ de app. cogno. ¶ * Itẽ, qa ciuis deseruiens patriã suã periclitantem, perdit priuilegia ciuitatis illius, secundum Bal. in l.ij. in fi. C. de infan. expo. quem sequitur Alex. in l. uelut. in add. ad Bar. ff. de iust. & iur. * Hinc dicit Cassiod. libro j. epist. xx. unicuiq; patria sua charior est, Deũ supra omnia sãlum fore quæritur, ubi ab ipsis cunabulis commoda

moratur:feris datũ est, agros syluasq; quærere: hominibus autem fores patrias super cuncta diligere: aues ipsæ per aëra uagãtes proprios nidos amant:ertratiles feræ cubilia domosa festinant:uoluptuosi pisces cauernas suas perquirũt: cũctaq; animalia ibi se norunt refugere,ubi longissima cupiunt ætate con-
44 stare. ¶ *Quo ad tertiã legẽ,scilicet,de iure gentium,concluditur similiter, ꝙ est ius immutabile: ex quo largo modo appellatur ius naturale: ut in §.singulorum. instit.de rerum diui. unde etiã hodie seruatur quod patet, quia Princeps nõ potest regulariter statuere cõtra ius gentiũ,puta,quòd aliquis sine causa priuetur dominio rei suæ: quod dominium est de iure gentium. l.ex hoc iure.ff. de iusti. & iur.& ibi glos.in uersi. dominia.innuit, quòd etiã ius diuinũ fauet huic iuri gentium. Item dicitur constitutum ex diuina prouidentia,
45 ut in §. sed naturalia. institut.de iur. natu.qui §. secundum communem intellectum gl.& doct. ibi intelligitur loqui etiam de iure gentium,quòd sit immutabile. Et quòd Princeps non possit dispensare contra ius gentium sine causa, tenet Inno.in ca.quia pleriq;.circa fin.de immu.ecclesi.& Archi.in ca.ius ciuile.j. dist. & Bald.in l. rescripta. col.pen.in
46 fi.C.de precib.imper.off.in uer. Tertiò quærũt,&c.& gl.&Bar.in l.fi. & ibi commu.iter doct. C.si contra ius uel util. pub.& Felin. plenè in c.quæ in ecclesiarũ.col. x. de constit. & ibi etiam Abb.& docto.idem tenet Ias.in l.iij.§.si is,pro quo. col.ij.ff.quod quisq; iur. Hoc etiam patet ad sensum: quia omnes ferè cõtractus sunt de iure gentium:& tamen hodie sunt in uitidi obseruantia:ut d.l. ex hoc iure. Item bella & seruitutes etiam hodie sunt in usu:ut uidemus in quampluribus titulis iuris ciuilis tractantibus materiam seruorum. Itẽ, distinctio dominiorum est ita hodie sicut olim:& sic de aliis exemplis.Bene uerum est, quòd in quampluribus capitulis iuris gentium,est distinctum & limitatum per ius ciuile:ut uidemus p usucapionẽ, quæ extinguit dominium. Item, in testamentis, in quibus requiruntur septem testes:sed de iure gentium in ore duorum uel triũ stat omne uerbũ:ut habetur in c. nouit.de iudi. & sic de aliis exẽ-
45 plis. ¶ *Itẽ,ex causa potest Princeps limitare & dispensare cõtra ius gẽtium in aliquo eius capitulo: licet non tollere in totum: ut tradit plenè Fel. in d.c.quæ in ecclesiarũ.col.x.cum multis seq. de cõstit. sicut etiã princeps potest limitare ius diuinũ, & illud distinguere & modificare: secundum Fel.plenè in d.c. quæ in ecclesiarum. colũ.x.cum sex seq.
46 * & Abb.in c.fin. colũ.ij.& iij.de consue.ubi tractat etiam, quando põt induci cõsuetudo contra ius diuinum uel gẽtium, & concludit,

cludit, quòd semper potest induci consuetudo, quandonon est inductiua peccati, secundũ eum.
47 ¶ *Quo ad quartam legem,scilicet Mosaicam, an sit hodie in obseruantia, dic quòd in l.Mosaica sunt quædam præcepta moralia:& quædam mystica,quæ loquuntur in figura. Quo ad præcepta moralia, est in uitidi obseruantia; quia dicitur lex naturalis, quo ad illa, & est immutabilis: ut sunt illa decẽ præcepta, quæ mores concernunt. Quo 50
ueró ad præcepta mystica, quæ sunt sacramentalia uel cęremonialia. dicta lex Mosaica est mutabilis: & ut plurimum non seruatur ex aduentu Christi:ita hæc omnia declarat tex.cum gloss in c.fi.§.his itaque.vj.dist.& Abb.in
48 c.fi.col.ij.de consuetu. *nam lex Mosaica loquebatur in figura: deinde per aduentũ Christi successit ipsa lux & ueritas in mundo:quę omnia uelamina ueteris testamenti aperuit & illustrauit: ut dicit pulchrè Bal.in c.trãslato. in fin.de constit.& sic per legem Euangelicã & apostolicam fuit 51
sublata lex Mosaica in præceptis mysticis:ut in locis prælegat.
49 ¶ * Verùm,est aduertẽdũ,quòd dicta lex Mosaica fuit sublata ab aduentu Christi inter ipsos Christianos:nam Iudæi adhuc seruãt ipsam legem Mosaicam,& uiuũt secundũ eam:ut no.Cald.in cõsi. xxx.in tit.de test.ubi dicit, quòd in testamentis & successionibus Iudæi seruãt legem Mosaicam. Idem tenet Fely.in c.Iudæi.el ij. co.ij. de Iudæ.ubi dicit,quo modo lex Mosaica derogat iuri ciuili in successionibus Iudæorũ ab intestato, & seruatur quod habetur Numer.c. xxvj. & dicit Cald. in consi.x.in tit.de constit. ꝙ lex Mosaica est ius speciale Iudæorũ:adeò quòd illa seruatur principaliter inter eos: & ea demum deficiente,seruatur ius cõmune: & sic derogat iuri Rom. quo ad Iudęos.idem tenet Soci.in cõsi. lxxij.in fin.in.j.uol. ¶ * Similiter quo ad iuramẽtum, seruatur lex Mosaica inter Iudæos: quia iurant per legem Moysi, & super decẽ præceptis;ut declarat Spec. in tit de iura.cal.§.restat.col.fin. uer.sed pone Iudæus,&c. Fel.in c.fi.col.j.in fi.de Iudæ. & Abb.in c.j.col.iiij.uersi.qualiter.de iura. calum.& Soc.in consi.lxvj.col.x. in j.uol.& Bar.in l.iusiurandũ. §. ait prętor.in fi.ff.de iureiuran.& And.de Yser.in constit.si quis in posterũ.col.pen. & Ioã. de Imo. in cle.j.& ibi etiam Card. in v.q. de testi.& Angel.in consil.xciij. ¶ * Sed quid si Iudæus iurat super contractu inualido, an tale iuramentũ confirmet contractũ Iudæi,sicut Christianum:iuxta cap. cùm contingat.de iureiur.Hanc q.plenè attingit Socin.in consil. lxv.col.antepe.& consil.lxvj.col. antepen.& pe. in j.uol. ubi concludit,quòd tale iuramẽtum Iudæi non firmat cõtractũ: moue tur ipse, quia iuramentũ contractus cõfirmatorium tunc seruatur,

Universidad de Deusto
Biblioteca

tur, quando seruari potest sine dispendio salutis æternæ: ut d.c. cùm contingat. sed in Iudæis illud dispendium non consideratur, quia sunt damnati siue obseruent iuramentũ, siue non: ex quo non sunt baptizati. ergo sequitur, quòd de eorũ iuramẽtis nõ est curandum. nam dicit ipse, quòd istam obseruantiam introduxerunt canones, ne perdatur anima iurantis propter periurium, quæ perditio animæ non consideratur in Iudæis, cum sint perditi absque hoc, secũdum fidem nostram. Concludit ergo, quòd tale iuramentum Iudæi nihil operatur. Hanc etiam opin. 52 *per eadem rationẽ tenet Lud. Rom. in consil. civ incip. præmissum laudum. in fin. ubi cõcludit, quòd Iudæus non cõpellitur ad obseruantiã iuramenti in compromisso apposti, & illud dictũ refert simpliciter Ias. in l. inj. §. iurati. colũ. nij. ff. de iureiurã. idem tenet Paul. de Cast. in cõsi. xc. col. fin. in ij. uol. quod consil. incipit, uisa quadã scriptura, &c. ¶ Contrariam partẽ tenet Per. Philipp. Cor. in consi. xlv. col. iij. in litera C. in j. uol. ubi expresse tenet, q iuramentũ Iudæi confirmat contractum per ipsum celebratum, qui aliàs erat inualidus. idem tenet Lud. Rom. in l. qui superstitis. ff. de acquir. hæred. & Bald. in c. i. §. item sacramenta. col. iij. de pact. iura. firman. ubi dicit, quòd Imperator arctat eos ad obseruantiã iuramẽti: licet Soci. in d. consi. lxvj. col. penul. in j. uol. det respõsum & sensum ad illud dictum Bal. in d. §. item sacraméta.

53 ¶ *Potest corroborari ista secunda opin. quia Iudæus iurans per legem suam, cõpellitur per iudicem Christianũ ad obseruãtiam iuramenti: imò punitur de periurio, sicut Christianus, si nõ obseruet. ita dicit Andr. de Yser. in d. constitu. si quis in posterũ. col. pen. & idem And. in constit. eos, qui sciẽter. in princ. & tenet idẽ Soci. in d. consil. lxvj. col. antepe. uersic. prim' quidẽ, &c. in j. uol. ubi dicit, quòd Iudæus periurus potest puniri per Ecclesiam, non pro eius anima: quia ecclesia nõ curat de anima Iudæi, sed ut castigetur eius corpus ratione delictime remaneat impunitum, l. ita uulneratus. ff. ad l. Aqui. idem tenet Matth. de affli. in constitu. eos, qui scienter. col. vj. uersic. ix.

54 quæro. &c. ¶ *Hinc uidemus, q licet alias Iudæus non possit iurare per Christum, nec per Euangelia: cum hoc dicatur facere in contẽptum Christi, ex quo non credit in Christo ut declarat Ias. in d. l. inj. §. iurati. col. iiij. ff. de iureiuran. & Bar. & Mod. in rubr. ff. de iusti. & iur. & habetur in ca. & si Christus. de iureiurand. 55 *Item, quia Iudæus dicitur blasphemia Christi, secundum Soci. in consi. cij. colũ. iij. in j. uolu. si tamen Iudæus iuraret per Christum, cogi potest ad obseruantiã iuramenti. ita tenet Alex. in d. §. iurati. co. penult. in fi. facit tex. & ibi glo. in cap.

capit. mouet. xxij. q. j. Cõclusiuè ergo uidetur dicendum, quòd si Iudæus iurat in contractu inualidò, debet compelli per ecclesiam ad obseruantiam iuraméti, non ratione animæ: quia ecclesia non curat de eius anima. cap. gaudemus. de diuort. sed ut castigetur ei' corpus, ratione delicti: quia si Iudæus non compelleretur ad obseruantiã iuramenti, frustra diceret doctrinæ præ- 57 allegatæ Iudæum puniri de periurio: quia licite periuraret. ¶ In ista uarietate puto concordari posse opin. & dico sic: Aut Iudæus cõtrahit cum alio Iudæo, & tunc procedat prima opi. Soc. scilicet quòd contractus non firmetur iuramẽto, quando de se est inualidus. Hinc est, quòd donatio inter uirum & uxorẽ, non firmetur iuraméto inter Iudæos. Similiter alienatio rei dotalis minimè firmatur iuramẽto inter Iudæos. tunc enim uendicant sibi locum rationes Soci. & quod dicit Bal. in d. §. item sacramenta. colũ. iiij. de pa. iura. firmã. ubi dicit, quòd uincula sacramẽtalia non cadunt in his, qui non sunt 56 de sacro ouili. *nam de iure ciuili quando contractus est inualidus, non ualet etiam iuramentum in eo appositum. l. non dubium. C. de leg. & l. si quis inquilinos. in fi. ff. de lega. j. sed de iure canonico, quod ius habuit respectum ad solam animam, fuit inductum, ut quando potest seruari sine interitu salutis æternæ iuramentum, seruari debeat: ne anima præiudiciũ patiatur propter periurium: ut d. c. cùm contingat. de iureiuran. & cap. licet mulieres. de iureiuran. lib. vj. ubi propriè dicit tex. tale iuramentũ seruari de iure canonico: unde quia iuramẽtum ligat animam, & ius canonicum habuit respectum ad animam: ideo uoluit talem cõtractum inualidum iuramento firmari. * De anima Iudæorum se nõ impedit ecclesia: ut d. c. gaudemus. de diuor. quia iam damnata est: ut dicit Paul. de Cast. in d. cõsi. xc. col. ij. in ij. uol. ius ergo canonicũ reliquit talem cõtractũ Iudæorum in merã dispositionem iuris ciuilis: quia dempto iure canonico remanet dispositio iuris ciuilis, quæ seruatur in Iudæis, quando contrariũ non reperitur in lege Moysi: ut suprà dixi, & est tex. in l. Iudæi. la prima. C. de Iudæ. sed per ius ciuile tale iuramentum est nullũ: ut d. l. nõ dubium. ergo sequitur, quòd Iudæus nõ compellitur ad obseruantiam eius, cùm nullum sit, & nõ est obligatorium, & propterea minimè potest tunc puniri de periurio: quia non fuit ligatus iuramento: & ita procedunt rationes Soc. in d. suis consi. & Lud. Rom. in d. cõsi. clv. in fi. ¶ Ad iura, quæ dicunt Iudæos cõpelli ad obseruantiam iuraméti, & puniri de periurio, de facili potest responderi: quia loquuntur in iuramento ualido, quando est præstitum super actu ualido:

quia tunc ligat de iure ciuili, & punitur contrauenies ratione delicti: ut quando Iudæus esset testis: secus si iurat super actu inualido ut in q. proposita. Aut Iudæus contrahit cum Christiano: & tunc procedat opi contraria: scilicet quòd contractus inualidus firmetur iuramẽto: non pro salute animæ Iudei, sed ne Christianũ decipiat: & ne sit melioris conditionis Iudæus, quàm Christianus: argu. l. Serui*. ff. quod ui aut clàm. & l. nõ solùm. ff. de noxa. & quod not. glo. in c. post miserabilem. de usur. & hanc distin. in effectu tenet Paul. de Castr. in d. consi. xc. col. fin. in ij. uol. & ita cum ista concordia pertranseo,
58 quã puto uerissimam. ¶ *Similiter seruatur lex Mosaica inter Iudæos, quo ad matrimonia: ut habetur in c. gaudemus. §. fin. de diuort. & in ca. de infidelibus. de consang. & affin. & not. Abb. in c. fi. qui fil. sint leg. in quib* locis probatur, quòd Iudei contrahũt matrimonij in gradu prohibito per ius canonicũ: & seruant præcepta legis Mosaicæ, & possunt facere diuortia: & sic soluũt matrimonia in uita, per libellum repudij: quia hoc permittitur lege Mosaica: ut habetur Deuteron. c. xxiij. in fin. & declarat Bald. in consi. cccxxviij. in v. uol. & Soci. in consi. lxvj. colũ. antepenult. & consi. lxx. col fi. & consi. lxxj. col. ij. in j. uol. in quib* locis dicitur,
59 *quòd quo ad spiritualia Iudæi nõ sunt subiecti ecclesiæ: nec iudicantur secũdum canones, sed secundũ ritus eorũ: unde contrahunt matrimonia in gradu prohibito, & cõmittunt repudiũ. idẽ tenet Feli. in c. ad hæc. de Iudæ. ubi dicit referendo Floria, quòd inter Iudæos patruus potest ducere nepte in uxorẽ. ¶ *Permittitur ergo Iudeis facere actus, secundum ritus eorum: dummodo non tendant in cõtemptum fidei Christianæ, ut dicit glos. in c. qui syncera. xlv. dist. & est text. in l. Iudeos. C. de. Iud. facit quod dicit Ioann. And. in c. licet. de regula. in nouel. ubi tenet, quòd si Iudæus facit aliquid in contemptũ fidei Christianæ, ut quia ponit crucem ad ignẽ, uel aliud simile: perdit omnia, quæ sunt sibi
61 permissa de iure nostro. * Quod facit pro limitatione illius q. an Iudæi gaudeãt immunitate Christianorũ. quam tangit Ias. in rub. ff. de iusti. & iur. in fi. & Soci. plenè in consi. lxij. & consi. xx. in j. uol. nam si deprehenderetur Iudæus fecisse aliquid in contemptũ fidei Christianæ, debet omni immunitate & priuilegio Christianorũ priuari, per illud dictũ
62 Ioan. Andr. * Seruatur etiam lex Mosaica inter Iudæos, quo ad circumcisionem. l. circũcidere. ff. ad l. Cor. de sicc. & quo ad alias cæremonias, ut in locis præallegatis plenè traditur. * Dicuntur enim
63 cæremoniæ propriè, sacrificia Iudæorũ: ut declarat glos. in d. c. qui syncera. xlv. distin. in glos. ij.
64 ¶ Quo ad quintã legẽ, scilicet propha

propheticam, dicendũ est idem, quod diximus de Mosaica: quia quatenus cõtinet præcepta moralia, seruatur inter Christianos eadem ratione: quia est ius immutabile: sed quo ad alia, est mutabilis, per legẽ Euangelicã:
65 *quia per aduentum Christi successit ipsa ueritas: secundũ Bald. in c. translato. in fi. de constitu. & Bal. in l. bene à Zenone. in fi. C.
68 de quadri. præscript. ipse enim Christus dicitur ipsa ueritas. c. in quadam. de celeb. miss. & c. abiit. xj. q. iij. & dicit Christus, Ego sũma, ueritas, & uita: ut habetur Mat. c. xxvj. & Ioan. c. xiiij. & propter hoc dum fuisset interrogatus Christus à Pilato, Quid est ueritas, noluit respõdere, ne iactaret seipsum: quia ipse erat ueritas: secundum Abb. in cap. & si Christus. colum. ij. de iureiuran.
66 ¶ *Hinc dicit notab. text. in d. c. abiit. xj. q. iij. quòd illi, qui p pecunia deponunt falsum testimonium, dicuntur uendere Christũ pro pretio. sicut fecit Iudas: ex quo uendunt ueritatem, quæ est ipse Christus: unde potest dici per illum text, quòd falsus testis, qui pecuniam accipit, committit idem scelus, quod commisit Iu-
67 das uendendo Christũ. ¶ *Idem dico in iudice, qui pecunia accepta peruertit iustitiam, proferendo iniustam sententiam, quia peruertit ueritatem: ut in c. cùm
69 æterni. de re. iur. libr. vj. & sic tradit & uendit Christum, qui est summa ueritas, & summa iustitia: per d. cap. abiit. ¶ Sic ergo in proposito, adueniente ueritate & luce in mundo, cessauerunt figuræ prophetarum quo ad præcepta mystica: cum illa etiã sint de lege & testamento ueteri: ut pluries fuit dictum suprà per ea, quę habẽtur in d. c. fi. §. his itaq. vj. dist. & probatur in c. ueritate. viij. dist. ubi probatur, quòd ueritati omnia cedunt. ¶ *Quo ad
Sextam l. scilicet de lege ciuili: quomodo & qualiter seruetur lex ciuilis hodie, patet ex ordine ipsarum cõpilationum: nam totum corpus iuris ciuilis consistit in his uoluminibus, uidelicet in quinquaginta lib. Digestorũ, in lib. Codicis, in libr. Institutionũ, & in nouissimo lib. authẽticorũ. Vt declarat Abb. in c. firmiter. in fi. illius prin. de sum. Trin & fide catho. omnes istæ lk. iuris ciuilis hodie seruantur, quatenus una per aliã non reperitur correcta: quod patet, quia publicè in scholis legũtur. Poteris addere aliud ius ciuile huius regni: quod consistit in cõstitutionibus regni, in capitulis & statutis regni, & regiis nouellis pragmaticis: quæ iura municipalia huius regni inducunt ius ciuile & obseruantiã nouam in hoc regno: & quandoque corrigunt, quandoque limitãt ius cõmune: prout dicam in processu operis, in suis opportunis locis. ¶ *Quo ad Septimã l. scilicet Euangelicã: nulli est dubium quòd inter Christianos est in uiridi obseruantia: cùm pro-

Universidad de Deusto
Biblioteca

cesserit ab ipso Christo, qui est ī summa ueritas. & ea cōtinet ius diuinū & naturale immutabile: ut ibi tex.& ibi Glo.& Arch.in c. humanum genus. prima dist. & appellatur lex uitę: quia concernit animā: ut dicit Spec.in proœ. primæ partis.colū.iij.& consistit in illo præcepto naturali, Quod tibi non uis fieri, alteri ne feceris.ut d.c.humanū genus. & habetur Matthæi,c.vj.& Luc.ca.vj.

70 * Item ista lex Euangelica correxit in multis legem antiquam Mosaicam: nam Deus antiquitus contulit legem & sacerdotiū in ipsum Moysen in monte Sinai, postea cum cōplacuerit mittere lucem in mundo & ueritatem,scilicet Christū, pro redemptione peccatoꝝ ū: ipsemet Deus trāstulit sacerdotium de Moyse in Christum, unà cum ipsa lege, & de Christo fuit translatum in Petrum: ut d.cap.translato. & ibi Glo.& doct.de constit.per illam igiē translationē illa lex antiqua Mosaica fuit translata in legem Christi Euangelicam: unde nos Christiani, q sectamur Christū, seruamus dictā legē Euangelicā pro salute animæ nostræ tanquā legem nouā à Deo nobis datā: & quatenus ista lex noua corrigit legē Mosaicam, nō seruatur lex Mosaica inter Christianos,

71 ¶ * Quo ad octauam legē, scilicet apostolicā: similiter dicimus eam seruari inter Christianos: cùm dependeat ex uolūtate eiusdem Christi, propter potestatē per eum tributam Petro & apostolis: ut d.ca.translato.& declarauī suprà, dum feci mētionē de hac lege apostolica. & cùm ueniat hæc lex apostolica, ad declarationem, & quandoque ad modificationē legis Euāgelicæ: ut habetur in c.iam nunc, xxviij. q.j.& no.Spec.in d.proœ.col.iij. Nam ista similiter continet ius diuinum nouum, & ius naturale immutabile: ut d.c.humanū genus.& ibi Glo.& Archid.j.dist.& in tantum seruatur ista lex apostolica, quod dictū apostoli præfertur legi ciuili in decisionibus causarum.tex.est.& ibi Abb.in c.

72 pen.de secund.nup. ¶ * Verūm, est sciēdum, quòd licet dixerim legem Mosaicam quo ad præcepta moralia esse immutabilē: item legē Euangelicam & apostolicam similiter immutabilem: uerū est, quòd non potest mutari in totū tollendo ipsam: tamē potest limitari, & in aliquo capite corrigi per ius positiuū ciuile uel canonicum. Nam princeps potest distinguere & limitare ius diuinū: licet nō in totū tollere: ut not.glos.& docto.in l.fin.C. si contra ius uel uti. publi. & Abb. pulchrè declarat in c.fin.col.ij.& iij.de consue & Felin.plenè in c. quæ in ecclesiarum. de consti. & potest esse exemplum: nam lex diuina dicit, non occidas. & tamē ius ciuile in multis delictis & casibus occidit hominē. Itē lex diuina dicit: habeas in honore parentes, Et tamē ius ciuile permisit

misit filio occidere patrem, quā do esset hostis & rebellis patriæ suæ.l. minime.ff. de reli. facit qđ not.Bartolus in l. postliminiū.§. filius.ff.de capt.&postlimi.reue. similiter lex diuina dicit: nō fura beris.& tamen lex positiua uult, quòd ex necessitate famis permissum est furari.ca.si quis propter necessitatem. & ibi not.de furtis. & sic de aliis similibus.

73 ¶ * Quo ad Nonā & ultimam legē, s.canonica: nulli est dubium, quòd est in uiridi obseruātia inter Christianos: cùm sit facta à sanctis pōtificibus: quibus data fuit potestas à Christo per medium beati Petri: ut ī.dixi, & est text. in cle.pastoralis.§.fi.de re iudic. tamē quod ad eius obseruantiā, recipit illam declarationē, quam facit Abb.in c.j. de ope. no.nun. uidelicet, quòd si lex canonica contradicit legi ciuili, tunc si sumus in materia concernēte peccatum uel animā, seruatur lex canonica in utroq; foro: & lex ciuilis remanet correcta. si uerò sumus in materia non cōcernente animā, cūc quælibet lex seruatur in foro suo.sed quādo est casus decisus à iure ciuili,& dubius de iure canonico, seruatur ius ciuile in utroque foro. Idem ecōtrā, quando est decisus de iure canonico,& dubius de iure ciuili, seruatur ius canonicū in utroq; foro: ut ibi plenè dicit Abb. & habetur per glo.& doct. in c.licet ex suscepto.de foro cōpe. & Bar.in l. priuilegia.& l. omni nouatione.C. de sacrosan.ecc. ¶ * Hinc dicit Archi. in c. si iuter. vj. q.iij. quòd leges ciuiles quando non obuiāt canonibus, censentur tacitè approbatæ & cōfirmatę per canones: sed quando obuiant canonibus, cēsentur reprobatæ per canōes: idem tenet Arch.in

75 cap.de libellis.xx.dist. ¶ * Dicitur aūt ius canonicū, quasi ius regulatū: nam canon, idē est quod regula.ca.canon.iij.dist. quod declara ut in cap. si quis dogmata.

76 xxv.q.ij. ¶ * Adde tamen, quòd in causis miserabilibꝰ personarū seruatur ius canonicū in utroq; foro, dato quòd canones contrariātur legibus. Item ubi ius ciuile foueret lucrū odiosum, uel saperet quendam rigorē, nō seruatur in foro canonico, licet per canones nō reprobetur. Item, ubi ius ciuile statueret æquitātē, ius canonicum rigorē, seruatur ius ciuile etiā in foro ecclesiastico, & nō ius canonicum. ita hæc oia tenet Fel.in c. in causis. col.j. de

77 testi. ¶ * Et intātū niger & seruatur lex canonica, quòd præfertur dicto cuiuslibet sancti in decisionibus causarū: nā ubi est canon summi pōtificis, cessat oīs authoritas sanctorū patrū: & ad interpretandū ius diuinū statur dicto summi pōtificis, & nō sanctorū: nec theologorū: quando opinio sanctorū uel theologorum contrariaretur legi canonicæ. Ita dicit Abb.in c.tua.in iij.not.de deci.& Felin. plenè in c. ne innitaris, de consti. quod tamen intel-

lige sanè procedere in decisionibus causarum, ut suprà dixi. nam quo ad causas decidendas, creditur potius summo pontifici & eius canoni, quàm sanctis. & est ratio quia summo Pontifici fuit data potestas legis condendæ, & nō sanctis: ut d. Clement. pastoralis. §. fi. de re iudi. ita dicit Abb. in d. c. tua. in iij. not. & Felin. in d. c. ne innitaris. Pro hoc est text. in c. p uenerabilem. qui filij sint legit. & Abb. in c. qualiter & quando. in j. not. & ij. de accusati. Secus est, quo ad solam interpretationem diuinæ scripturæ, non ad decisionem causarum: quia tunc potius creditur dicto sanctorum, quàm summo pontifici: secundum glo. in c. j. in glossa j. xx. distinctio. & Abb. in dicto c. ne innitaris. circa finem. & ibi etiam Felin. in ij. colum. uersi. secundus casus &c.

78 ¶ * Item intellige, nisi dictum alicuius sancti esset conforme cum nouo uel ueteri testamento: & sic esset munitum authoritate noui uel ueteris testamenti: quia tunc præfertur cuicunq; legi, etiam summi pontificis in decisionibus causarum. Glo. est, quæ communiter ad hoc allegatur, in c. de libel. xx. dist. & tex. cū glo. in c. placuit. §. j. xxxvj. q. ij. & Abb. in c. tua. de deci. & in d. cap. qualiter & quando. el ij. in j. not. de accus. & Alex. in l. j. col. viij. ff. si cert. pet. & Felin. in d. c. ne innitaris. uersi. tertius casus. de const. Et ratio est secundū Doc. in locis præal. & maximè Abb. in d. c. qualiter & quādo. quia tunc papa disponēs contra testamentum nouum uel uetus, dicitur disponere cōtra ius diuinū: & sic dicitur potius errare, quàm legē facere: ut not. glo. in c. à nobis. de

79 deci. ¶ * Quod tamen limita, nisi papa disponeret ad limitationē iuris diuini: quod facere potest ex causa: ut suprà dixi, per ea, quæ not. Abb. & Felin. in c. quæ in ecclesiarum. de cōst. & Abb. in c. fi. col. ij. & iij. de cōsuet. nā tunc creditur potius legi pōtificis, & ei nō derogatur per authoritatē sancti, quāuis cōformē cū testamēto uetert uel nouo: quia ipsa authoritas sancti tunc limitatur, sicut limitatur & ipsum ius diuinum: ita declarat Felin. in d. c. ne innitaris. uersic. tertius casus. ibi, sed considera &c. & est de mente Abb. in d. c. qualiter & quando. in j. not. dum allegat Inno. in d. c. quę in ecclesiarum. Et de hac potestate papæ, uide pleuē per Aluar. in c. j. episcopū. uel Abb. in usi. feu. cessante autem dispositione summi pōtificis, possunt dicta sanctorū allegari ad decisiones causarū. Ita tenet Abb. in c. cum apostolica. in ij. not. de his quæ fi. à prælā. & Abb. in c. certificari. in iij. no. de sepul. & in c. cū causam. in uer. not. de elect. ubi lo-

80 quitur de lege diuina. ¶ * Vidimus hucusq; declarationē nouę legū, quę fuerūt in tēpore à creatione hominis. Posset modo dubitari, an lex diuina seu ius diuinū sit aliquod ius separatū à dictis no

ctis nouę iuribus. Dic quòd nō, sed includitur in dictis nouę. Nā oēs leges de mūdo distinguuntur in duo membra: Aut enim sunt diuinæ, aut humanę, seu positiuæ. c. omnes leges. j. dist. Leges diuinæ sunt quę diuina prouidentia sunt cōstitutæ: & in hoc mēbro cōprehēditur lex Mosaica, lex pphetica, lex euāgelica, & lex apostolica: ut patet ad sensum: qa omnes istæ leges habuerūt originē ab ipso Deo: ut ī. de

81 claraui. ¶ * Itē sub hoc mēbro legis diuinę potest cōprehēdi etiā ius naturale, & ius gētiū: quia diuina fuit prouidētia cōstituta. §. sed naturalia. inst. de iure natu. & probatur in d. c. omnes leges. & tenet Abb. in c. fi. in iij. no. de cō

82 sti. & gl. in c. ius natu. j. dist. ¶ * Humanæ uerò leges dicuntur leges positiuæ: quæ iuste cōditæ ab hominibus ad eorū beneplacitum: prout est ius ciuile positiuum, & ius canonicū positiuum, ſ. quod fuit factū à pontificibus: nā tale ius canonicū inquantū est positiuū, potest etiā dici ius ciuile ad differētiā iuris diuini: ex quo est mutabile, sicut ius ciuile. Ita tenet Bal. in c. licet uniuersis. uersi. ité no. de test. ubi appellat ius canonicū, esse ciuile, quatenus nō continet legē antiquā, uel euangelicā. Idē tenet gl. in d. c. ius naturale. j. dist. licet quidam dicāt, quòd lex canonica fit ius diuinū: per c. filius. de test. & c. min*. de iureiu. & c. j. de iura. calum. tamen contrariū probat tex. & ibi

Abb. in ij. no. in c. non debet. de cōsan. & affi. ubi leges pontificum appellātur statuta humana. ¶ Pro concordia tamen istorum iurū, multum placet distinctio, quā facit Bal. in d. c. licet uniuersis, de test. & est de mēte Abb. in d. c. j. col. iij. in vij. not. de iur. cal. & in d. c. nimis. col. fi. ut dicam*, q. lex canonica sit in partē diuina, & in partē positiua. Nā diuina dicitur, quatenus est extracta à lege diuina, Mosaica uel noua: & quatenus cōtinet illa diuina præcepta, quæ in nouo & ueteri testamēto sunt scripta: positiua uerò dicatur, quatenus cōtinet illas dispositiones, quæ sunt factæ per Pōtifices ad eorū beneplacitū: quæ sunt mutabiles: qa hoc respectu dicitur etiam lex ciuilis: ut suprà dixi. & ita loquitur

83 dictum c. non debet. ¶ * Quid autem de iure feudorū, an dicatur ius separatū à dictis nouę iuribus? dic quòd nō: sed includitur sub iure ciuili. Nam istud ius feudorū appellatur ius consuetudinariū: quia leges feudorum, dicuntur usus & consuetudines feudorum: ut patet ex prima rubrica feudorum: & not. And. de Yser. in proœ. feu. col. fi. & tāgit p omnes sctibentes in præludiis feu. unde dicitur ius nō scriptū, quia est cōsuetudinariū: ergo est ius ciuile: ut in §. constat. & §. ex non scripto. inst. de iure natu. Et ita hoc ius feudorū inter leges ciuiles numerat Abb. in c. firmiter. in fine illius prin. de sum. tri.

Universidad de Deusto
Biblioteca

84 & fide catho. ¶ *Fuit autē compilatus liber feudorum à quodā Oberto de orto: qui fuit magnus iurisconsultus, & fuit ciuis Mediolanensis: ut inquit text in cap.j. quæ sit prima causa bene. amit. Ita hoc declarat Aluar.in c.j.in prin.de feud. cogni. & in c.j. in prin.in qui.cau.feu.ami. Post ea uerò, quia liber iste feudorum fuit semper lectus in scholis publicis, & fuit cōmuniter approbatus, fuit factus ex hoc authēticus: & habet plenā fidē, sicut aliæ leges ciuiles, secūdū And.de Yser. in prælud.feu.in j.q. & Mar.Lau. & communiter doct. in prælud. feud. Idē tenet uir magnę authoritatis. Ia.de Bel.in c.j. §.fi.de his qui feud. da. poss. ubi hoc bene probat per quatuor argumenta: cui Ia.de Bel.est ualde credendū in materia feudorū, hinc Ioan.de Imo.in c.cæterum. col.j. de iudi. dixit, quòd quando in materia feudali sunt uarię opi.doc.credēdum est potius Iac.de Bel. quàm aliis: ex quo Iac.de Bel.fuit ualde peritus in hac materia: & pluries legit hūc titulū & librū feudorū. & ipse propriē Ia.de Bel.in d.c.j. §.fi.de his qui feud.dare poss. testatur se legisse librū feudorum octo uicibus. Et illud dictū Io.de Imo. refert Iacobinus in suo tracta.feud.in uer. dictiq; uasalli promiserunt non committere felloniam, &c. col.xix. hāc etiā opi. q liber feu. sit authēticus, tenet Ias.
85 in prælud.feu.in j.& ij.col. ¶ *Qualiter autē hodie sunt in obseruātia iura feudorum? Dic quòd in regno nostro Siciliæ primò seruatur cōstitutio regni: & ubi est dicta const. tractans materiā feudalem, præfertur omni iuri tam cōmuni, quàm cōsuetudinario: ut dicit tex. in proœ. const. §. fi & in const. puritatē. & tenet Andr. de Yser. in c.j. in fi. de feu. cog. & est text. in const. ut uniuersis. & ibi glo. in uersi. aut, cessante aut cōstitutione, tūc in materia feudali recurrimus ad ius consuetudinarium: & sic ad librum feudorum: quod ius quo ad hoc præ-
86 fertur iuri cōmuni. *Vnde causæ feudales primò deciduntur per iura feudorum: & postea quando casus non reperitur decisus per iura feudorum, recurrimus ad ius commune. text. est, & ibi And. de Yser. & omnes scribentes in d.c.j. de feu. cog. maximè Ia.de Bel.ibi, & Mar. Lau. & Ias. in l.j.col.xv.C. de iure emphy. & Alex. in cōsi.lv.col.iiij.in iiij.uol. Et tūc, quia iura cōmunia nō tractant præcisè de feudis, recurrimus ad iura loquentia de usufructu, & emphyteusi, arguendo de similibus ad similia. hoc probat ex his, quæ dicit Bal.in d.c.j. col. ij. super glo. ij. de feud. cogni. ubi dicit, q causæ feudales, quæ non reperiuntur decisæ per cōsuetudines feudorum, decidūtur per argumenta iuris ciuilis: idem dicit Alex.in consi.v.col.ij.uer. pro
87 hoc facit, &c. in v.uol. *Item probatur per regulam, quæ dicit, quòd ualidum est argumentum de

de emphyteusi ad feudum, & econtra: ut declarat plenè Ias. in d.l.j.col.xiiij.& xv.C. de iure emphyt. & Pet. ha. Corn. in consil. cxvij.col.vj.in j.uol. & Ludo.Ro.
88 in cōsi.ccxij.col.j. ¶ *Sed quia dixi cessante iure cōsuetudinario, recurri ad ius commune, quæro de quo iure communi intelligitur: an de ciuili uel de canonico. Ista est pulchra quæstio, & posset accidere in aliquo casu, in quo ius ciuile uariaret à iure canoni-
90 co: quia declaraui suprà, quòd tunc quodlibet ius seruatur in foro suo: an ita sit dicendū in feudo. Dic quòd non: imò tunc causa feudalis deciderētur secundum ius canonicum: non autem secundum ius ciuile: quod ius canonicum seruaretur in utroque foro, & hoc propter iuramentū, quod interponitur in feudo per uasallos. Illud fuit singulare dictum Bald.in c.imperialem. §. fi. col.iij. uersi. quæro si pares sunt suspecti, &c. de prohi. feud. alie. per Fed. & illud dictum sequi-
91 tur Alexan.in d.consil.v. col. iij. in prīc.uer. accedit. in v.uol. & Barba.in addi. ad Abb. in c.j. de ope.no.nun.in addi. quæ incipit, An leges, &c. & Felin. in c.in causis. col. j. circa fin. de testib. per quod singulariſq; imū dictū possunt decidi multæ quæstiones in
89 materia feudali. ¶ *Hinc posset infert per illud dictum, quòd nō diceretur desertā appellatio in causa feudali, per non præsen-
92 rationem processus intra quinquaginta dies, secundū constitu. appellationū tempora, quia habemus ius canonicum cōtrariū. scilicet tex. in clem. sicut. de app. qui dat integrum annum ad prosequendum, & illa cōstitutio est iuris ciuilis, & non loquitur præcisè de feudis: unde seruaretur ius canonicum, & idem posset dici in omnibus casibus, in quibus differt ius ciuile à canonico. Sed hoc non pono pro cōstan-
90 ti. ¶ *Item inquātum dixi, quòd consuetudines feudorum præferuntur iuri communi in causis feudalibus, intellige, quando consuetudo & usus feudorū est rationabilis, secus si irrationabilis: quia tunc non seruatur: nam dicitur potius corruptela, ut no. Andr. de Yser. in c.j. §. moribus. si de feu.fue.contro. & est glo. in c.j. in glos.j. de feud. cogni. & ibi And. & alij doc. Idem tenet And. de Yser. in proœ feu.col.iij. in j. q. pro hoc est text. in c. cū tanto. de consue. & in c. non debet. de
91 consang. & affi. ¶ *Iteē illud quod dixi, quòd consuetudines feudorum præferuntur iuri communi in decisionibus causarum, intelligę, quādo casus est expressè decisus per usus feudorum. ita dicit Bal. in l.ij. C. de suis & legi. & in l. cùm oportet. in fine illius princ. C. de bo. quæ libe. Alias non sumitur argumentum à contrario sensu in usibus feudorum: sed recurrimus ad ius commune,
92 *quia argumentū à cōtrario sensu, non dicitur expressa decisio, sed

sed potius quædam cõiectura l. apud antiquos. C. de fur. & ibi gl. Et dicitur subauditus intellectus secundũ Bal. & ibi glo. fi. in l.ij.C.de condi.inser. ita notabiliter tenet Alex.in consil.vij. col. fin.in v.uol.& Ias.in l.j.col.xv. C.
93 de iur.emphy. ¶*An autem iura feudorum seruentur in feudis ecclesiasticis. cõmuniter tenetur, quòd sic.secundum Bald.in c. cæterum.col.j.uersic.nota ibi ab ecclesia,&c.de iud.& Alex.in cõsil. x.col.ij.in v. nolu. & Feli. in c.ij. col.xxiij.uersic.de diuersorũ,&c.
94 de rescrip.¶*Quid autem de iure longobardo:an sit ius separatum ab illis nouem legibus? Dic quòd non: sed includitur etiam sub iure ciuili:cùm istud ius longobardum fuerit similiter condi tum ab imperatoribus & regibus,sicut aliæ leges ciuiles.Nam fuerunt quidam reges Apuliæ, qui condiderũt illud: Qui reges primò uenerunt de Germania in Sardiniam: & de Sardinia in Apuliam, ut testatur Alexand.in l.pro hęrede.§.fina. ff. de acquiren. hæredit.& erant prout ipse dicit,quidã reges habentes longam barbam,& ideò fuit appellatũ ius longobardũ. Idem etiã tenet Odofred. quem ibi refert Bal.in authen.dos data.C. de do na.ante nupt. Fuit autem compilatus dictus liber longobardorum,à quodam Carolo:ut sentit glo.in c.j.xxxiij.q.j.& dicit Alex. in d.l.pro hærede.§.fin. unde appellatur capitularium Caroli: secundum glos.in c.quicunque.xij. q.j. & declarat Aluar. in prælud iis feudorũ.col.v.in iij. q. principali.Et quo tẽpore fuerunt isti longobardi, & quanto tempore durauerunt, & de gestis eorum, habetur plenè per Archiepiscopum Florẽtinũ, in xij. libro suorum historialiũ, in ij. parte, cap. vj.¶*Sed iuxta hoc pro complemento, quæro de utili & ardua quæstio. uidelicet, An istud ius longobardum sit hodie in usu, maximè in hoc regno Siciliæ: & an præferatur iuri Romano. ista est ardua quæstio,&multùm uentilata inter doctores & aduocatos huius regni.& sæpius uidi de ea dubitari:& nunquam uidi nec potui claram decisionem inueni re: quia multi doctores tãgunt: & omnes in conclusione sicco pede pertranseunt, non respondendo ad contraria. unde postquam casualiter euenit,ut ipsam tangerem, intendo eam plenè discutere: saltẽ ut aperiam uiam considerãdi aliis:& ut tanto tempore dubitatam quæstionem ad aliquam firmam conclusionem pro debilis ingenij qualitate reducã. ¶Est igitur sciẽdum,quòd tota dubitatio doctorum super ista q.processit ex constitutione regni, quæ incipit, puritatem. Quæ uult,quòd iudices iurẽt de sententiando prius secundũ consti.regni:deinde secundum consuetudines approbatas: & deinde secundũ iura communia, longobarda uidelicet,& romana:& sic

sic in ordine præmittit ius longobardũ,& postea romanũ: ergo sequitur, quòd in hoc regno iudex debet iudicare secundum ius longobardũ,& prẽferre ipsũ iuri romano: quia ille ordo uerborũ datus per illã consti. dat & designat ordinẽ executiõis: per ea, quæ plenè habẽtur per Abb. & Felyn.in c. cùm dilecta.de re-
96 scrip. ¶* Nunc procedendo ad examinationẽ huius q. referam primò authoritates, quas reperio pro & cõtrà:& deinde disputando articulum, firmabo cõclusionẽ, quæ uidetur mihi ueriori & magis obseruata in hoc regno.Et primò, quod ius longobardũ debeat seruari in hoc regno, adducitur dicta cõstit.puritatem. quæ præponit ipsum iuri romano, ut suprà dixi:intãtum, quòd dicit ibi Andr. de Ysern.q illi,qui non utũtur eo iure, propter consuetudinẽ, non excusan tur: quia esset cõsuetudo contra cõstitutiones regni, quæ reprobatur:ut in proœ.cõsti.§.fin.Secundò,adduco authoritatẽ eiusdem Andr.de Yser.in præludiis feud.iij.q.j. ubi expressè tenet, quòd in regno Siciliæ seruatur ius longobardũ: quia cõstitutio regni hoc præcipit:& ibidẽ circa fi.illius q.dicit, quòd illi, qui nõ seruant dictum ius,non excusan tur consuetudine, per rationem prędictam. Teruò, adduco gl.in constitu ut uniuersis. in uerb. aut in defectu,&c.quæ in iudicando similiter præponit ius lõgobardum iuri romano. Quartò,adducitur authoritas Andre. de Yser. in constit. præsenti lege.la iij.& in constit. si quando contigerit. ubi similiter dicit, quòd ius longobardum præfertur iuri romano.Quintò, adducitur idẽ And. in c.imperialem. §. prẽterea ducatus. col.ij.in fin.de prohi. feudi alienat. p Feder. ubi expressè dicit, quòd in regno utuitur iure longobardo: & qui allegat ius Frãcorum, debet illud probare, cum sit ius speciale in regno. Sextò, adducitur idem Andr.in ca.j.uersicu.bona uacantia, quæ sint rega.in usi.feu.ubi pluries dicit, quòd in regno seruatur ius longobardum. Septimò,adducitur authoritas Matthęi de affict. in decis.ccxlviij.cõsi.ne apo.in ij. col.ubi dicit,quòd in regno præsumitur quælibet ciuitas uiuere iure longobardo. Octauò,adducitur authoritas Alexan.in l.pro hærede.§ fin.ff.de acqui.hær.ed. ubi referendo Andr. de Yser.in præludiis feu. concludit de mente Andr.quòd saltẽ longobardæ leges,quæ fuerũt cõditæ ab imperatoribus, seruari debent: cũ sint generales. Nonò,adducitur idem And.in const. ut uniuersis. circa fi.ubi dat ordinẽ, quomodo procedatur in regno,scilicet, ut primò iudicetur secundũ constitutiones:deinde secundũ consuetudines: & demum secũdum ius longobardum:postea secundum ius romanum.Decimò,adducitur idem And.in consti. speciale

Universidad de Deusto
Biblioteca

ciale.ubi dicit, q̃ prius ſeruatur
ius longobardũ,& poſtea ius ro
97 manũ. ¶* Econtra uerò, q̃ iſtud
ius lõgobardũ nõ ſit in uſu, ad-
ducitur primò authoritas Odo-
fre.in authen.dos data.quem ibi
refert Bal.C.de dona.ante nupt. 101
ubi dicũt ambo, q̃ lex lõgobar-
da,nõ eſt lex,neq. ratio: & ideò
98 receſsit ab aula. ¶* Secundò ad
ducitur authoritas Bald. in l.ſi in
uita.in fi.C.de nupt.ubi dicit, q̃
de iſto iure longobardo non eſt
curandum:niſi in loco, ubi eſſet
eius obſeruantia,ſecundũ cõſue
tudinẽ loci.Sed in hoc regno eſt
potius cõtraria cõſuetudo: quia
non ſeruatur,ut infrà dicã: ergo
99 de eo non eſt curandũ. ¶* Tertiò, adducitur And.de Yſer.in c.j.
§.fi.in fi. de notis feud.ubi dicit,
quòd ius longobardũ,eſt ius aũ
ninũ:& caret ratione:& ideò nõ
ſeruatur ubilibet. ¶ Quartò,ad-
ducitur idem And.in c.j.col.j.de
feu.cogni.ubi dicit, quòd iudex
ceſſantibus cõſuetudinibus, de-
bet uti lege romana, uel longo-
barda,ubi illo iure uiuitur: unde
præponit ius romanũ iuri lõgo
bardo:& dicit ibi ſeruari debere
ius longobardũ,ubi eo iure uiui
tur.unde innuit,quòd eſt ius ſpe
ciale: ſicut dicimus de iure Fran
corũ: ergo probari debet quòd
eo iure uiuitur:per ea, quæ not.
And.de Yſer.in d.c.imperialẽ.§.
præterea ducatus. dum loquitur
100 de iure Francorũ. ¶* Quintò,
adducitur authoritas Archie.in
c.quicunq;.xj.q.j.ubi dicit,quòd
lex longobarda,eſt lex inualidat
& nõ poteſt cõfirmare aliã legẽ
inualidã. ¶ Sextò,adducitur au-
thoritas Aluar.in præludiis feud.
colum.v.in iiij.q.ubi cõfirmat di
ctũ Bal.in authen. dos data.& in
101 d.l.ſi inuita. ¶* Septimò,addu-
citur Archi.in c. cũ deuotiſsimã.
xij.q.ij.ubi dicit,quòd iſta lex lõ
gobarda, appellatur lex uulga-
ris:prout etiã tex.ibi eam appel-
lat:ex eo quia ab hominib⁹ uul-
garibus & rudibus fuit cõpoſita:
unde tantò magis debet ſeruari.
¶ Octauò, adducitur authoritas
Lucæ de penna,in l.j.C.de cõdu
cto. & procu.lib.xj.ubi expreſsè
dicit,quòd ius longobardũ non
debet præferri iuri romano:niſi
ubi ſeruatur de conſuetudine.
¶ Nonò adducitur Bal.in c.trãſ-
lato.de cõſti.ubi dicit, quòd trã ſ
lato regno ſeu imperio,tranſfer
tur etiam lex regni ſiue imperij,
unde licet illud ius longobardũ
potuiſſet ſeruari tempore, quo
erant illi reges Apuliæ: quia ta-
men regnum fuit poſtea ab eis
translatũ, debet cẽſeri translata
etiã lex eorũ.& ſic dicta lex lon-
gobarda non deberet ſeruari:ſi-
cut dixit ſuprà de lege Moſaica:
quæ fuit translata una cum ipſo
ſacerdotio in Chriſtum,& in le-
gem euangelicam. ¶ Decimò &
ultimò, adducitur nouiſſima au
thoritas Matth.de afflic. doctо-
ris Neapolitani,in ſuo commen
to ſuper d.conſti.puritatẽ.in iiij.
col.ubi expreſsè uidetur firmare
opi. Lucæ de pẽna,ſcilicet quòd
ipſe

ius longobardũ non præferatur
iuri romano. & ibi dicit, quòd
iſta opin. ſemper ſibi placuit: &
dat bonã expoſitionẽ ad d.con-
ſti.puritatem. quæ in rei ueritate
ſalua ratione recti ſermonis nõ
poteſt procedere, ut infrà dicã.
¶ Habemus ergo hucuſq; decẽ
authoritates pro una parte: &
decem pro alia parte contraria:
unde quæſtio redditur ualde du 102
bia.ſi quis tamẽ uellet tenere pri
mã partẽ,quæ uidetur fulcita au
thoritate authentica, ſcilicet per
tex.in d. cõſti.puritatẽ.poſſet re
ſpondere ad omnes decẽ autho
ritates cõtrarias. Et primò ad di
ctũ Bald.& Odof.in d.auth. dos
data.quòd Odof.& Bal.non ſue
runt regnicolæ, & ſic uerisimili
ter nõ potuerũt habere notitiã
illius conſti. puritatẽ.quæ nõ ſer
natur in regnis eorũ. Dicta
ergo eorum, procedunt de iure
cõmuni:ſtendo, quòd poſtquã
ſuperuenit ius cõmũe romanũ,
receſsit illud ius longobardum
ab aula.Sed quia ius noſtrũ mu-
nicipale huius regni, ꝓut eſt di-
cta conſtit.puritatem.iubet illud
ſeruari: tenemur nos regnicolæ
obedire illi conſtitutioni. Eodẽ
modo poſſet reſponderi ad di-
ctum Bald. in d.l. ſi inuita. C.de
nup. uel põt dici quòd illud di-
ctum Bal.facit pro prima parte.
quia dicit non eſſe de eo curan-
dũ,niſi in loco, ubi uiget uſus le
gis lõgobardę:ſed in hoc regno
neceſsitamur ad utendũ tali iu-
re, per d.cõſtit.puritatẽ.ergo be 103
ne eſt de eo curandum. ¶ Ad ter
tiũ,ſcilicet ad dictũ And.de Yſer.
in c.j.in fi.de notis feu. poteſt re
ſpõderi,quòd And. eſt ſibi con-
trarius in quampluribus locis:
prout ipſum retuli ẽ. in j. parte
huius q. unde magis eſt adhærẽ-
dum dictis ſuis pro prima parte:
quia melius fuit tunc loquutus,
cùm habeat text.illius conſt.pro
illa parte. * Nec obſtat,quòd il
lud ius ſit aſininũ &ſine ratione:
quia in lege hoc non conſidera-
tur: nam licet lex aliqua ſit dura
uel iuſta,tamẽ ſeruãda eſt: quia
ita uult legislator.l. proſpexit.ff.
qui & à quibus. ſic in propoſito
ius longobardũ ſeruandum eſt:
quia ita uult legislator.ꝓ d.con-
ſti. ¶ Ad quartũ, ſcilicet ad dictũ
Andr.in c.j.de feu.cogni. poteſt
reſponderi, q̃ non debet inſpici
ordo ſcripturæ ipſius Andr.cùm
habeamus ordinem legis:qui eſt
potius attendẽdus. Et ſi And.di
cit,quòd debet ſeruari,ubi eo iu
re uiuitur, debet cõcordari cum
aliis dictis ſuis: & facias minorẽ
& cõſequentiã:uidelicet, In hoc
regno uiuitur eo iure: ergo ſer-
uari debet in regno. Et ſi negates
minorẽ,ſcilicet quòd non ui
uatur eo iure in regno,hoc non
poſſet eſſe aliter,niſi ex cõtraria
cõſuetudine. quæ cũ ſit cõtra cõ
ſtitutionẽ,eſt reprobata, ꝓ text.
in proœ cõſt.§. fin.& dixi ẽ.in j.
parte.unde ſi ita nõ uiuitur, ſuffi
cit q̃ ita debẽt homines uiuere:
& ita neceſsitãtur, per d.conſti.
¶* Ad quod facit illud, quod 103
dicim

Universidad de Deusto
Biblioteca

dici.nus, scire, & scire debere, sunt paria.l.quod re.ff.si cer.pet. & gl.in l.pe. C.de peri.tur.& no. Alua.in c.uasallus si feudū.in primo no. p illū text.si de feud.fue. cōtro. ¶ Ad quintū, scilicet ad dictū Arch.in d.c.q̄cūq;.xj.q.j.potest respōderi,quod procedit generaliter de iure cōmuni:nō autem in hoc regno: ubi habemus text. expressum, ut suprà dixi de authoritate Bald.Et eodē modo respōderi potest ad sextū & septimum dictū. ¶ Ad octauū,scilicet ad dictū Lucę de pen.in d.l.j. C.de conduc.& procur.li.xj.potest respōderi eodē modo, quo responsum fuit ad quartū dictū: dicit enim quòd ubi seruatur de consuetudine, prefertur iuri romano. Sed in hoc regno seruatur uel seruari debet, per d.cōst. ergo præfertur. Præterea in hoc regno est maioris authoritatis And.de Yser.qui appellatur legū euāgelistā, quā Lucas de penna: unde debet præferri dictū And. q cōtrariū tenet,maximè in præludiis Feu.in iij.q.& in aliis locis
104 suprà alle. ¶* Ad nonū,scilicet ad dictū Bal.in c.trāslato.de cōsti.de facili respōderi potest, fatēdo dictū suū, scilicet, quòd eū translatione regni transferatur etiā lex, nisi nouus regnator legē uetere cōfirmet:quia tūc seruatur lex uetus ex noua cōfirmatione.quia ita uult nouus dominus: ita propriè dicit And.in d. iij.q.in prælud.Feu. Et ibi subdit
105 exemplū de notario unius comitatus, qui potest facere cōtractū in alio comitatu,uolente domino illius comitatus: sed nouus dominus in regno trāslato, qui fecit illā cōsti.uoluit confirmare ius lōgobardū: ergo seruari debet. ¶ Ad decimum, scilicet ad d. Matt.de afflict.in d.cōsti.puritatem.potest respōderi, prout fuit respōsum ꝑ.ad octauū dictū,scilicet ad authoritatē Lucę de penna.ex quo ipse Matt.imitatur & cōfirmat opinionē Lucę. ¶ Et dū ipse Matthæus dat nouā expositionē ad dictā cōsti.puritatē,faciendo unā extraneā cōstructionem,dico quòd talis sua cōstructio uniat penitus literam illius cōstit.& non posset saluari salua ratione recti sermonis. Nam uerba illius consti. sunt hæc formalia, uidelicet, Ac demū secūdum iura cōmunia, lōgobarda uidelicet,&romana,&c. Et sic primò ponit dictū in genere,ſ.secundū iura communia: deinde illud genus exēplificat per dictionē, uidelicet,& in illa exemplificatione ponit æqualiter ius lōgobardum & romanū, designās quòd ambo sunt iura cōmunia:& prēponit in ordine ius longobardū.Illa ergo determinatio, scilicet iura communia,&c.relata ad ista duo determinabilia, scilicet ad ius longobardū & romanū, debet ea pariformiter determinare,ſ.ꝙ ambo dicanē iura communia.l.nā hoc iure.& l.Lucius, ff.de uulg. & pup. * Et hoc perpenditur ex illa dictione, uidelicet:

licet:quæ est dictio declaratiua & restrictiua præcedētiū,secundum Bart.o.in l.j ff.ad l.aqui. & Franc.de Aret.in l.si fundum.ff. māda.& no.in c.statutum el ij. & ibi Gem.de her. libro vj.& est tex.in cap.transmissa.de eo.qui cog-consangui.uxo.suæ.& in l. cum quidā.§.j.ff.de usur. & declarat Ias.in l idē in duobus. §. personale in 1.not.ff de pact.& in l.iusiurandū quod ex conuentione.§.procurator.col.iiij.ff.de iureiu.unde conclusiuè per illā dictionē,videlicet, illa iura cōmunia declarantur,& restringūtur æqualiter ad iura longobarda & Romana:cum ordine suo, qui colligitur ex ipsa scriptura. per quam declarationē,quæ est uerissima, prout uerba & mens legislatoris sonāt, apparet non ꝓcedere expositionē Matthæi, dum dicit, ꝙ debent illa uerba consti.ita construi,videlicet. Ac demum secundū iura cōmunia, Romana & longobarda: & sic uult peruertere ordinem legis. Assignat ipse rationē: quia ius lōgobardum non est cōmune, sed est speciale in hoc regno: & ideo illud adiectiuū, cōmunia, nō potest referri ad ius longobardum. quod non est ius commune: unde de necessitate refertur ad ius Romanū, & sic reperitur prius in ordinæ literę ius Romanū. Ego dico.ꝙ talis constructio nō procedit:quia procedere non potest. Cuius ratione recti sermonis,vt suprà dixi: &
106 peruertit ordinem illius cōstit. cōtra mentē legislatoris. * Ad rationē domini Matthæi respō deo, quòd imò illud adiectiuū, communia,potest referri ad ius longobardum:nam dato quòd sit ius speciale in hoc regno: qa tamen seruatur,facit ius cōmune in regno: & cum dicta cōstitutio intendat ponere legem in hoc regno tātùm: quia extra regnū non extēdit uires suas: uoluit loqui de iuribus seruādis in hoc regno.in quo omne ius municipale seu speciale dicitur ius commune, ex quo derogat iuri cōmuni ita dicit Alex.in l. post dotē.col.xj.ff. solu.ma. & idem Alex.in addi.& Bald.in l.constitutionis.in fi.vbi etiā Bal. sent. C.de bo.quæ libe.&Bal.in l.illa institutio in fi.ff.de hære. instit. & Lud.Rom.in rub.ff.de ar.vbi dicunt, ꝙ si est compromissum in arbitrū, quòd debeat pronūciare secūdum ius cōmune, debet talis arbiter pronunciare secūdū ius municipale illius loci: qa tale ius facit ibi ius cōmune secūdū eos Sic ergo in proposito.licet ius lōgobardū sit speciale in hoc regno:tamē facit in eo ius cōmune.unde per prædicta merito illa uerba consti.puritatē,debēt intelligi prout iacent: qui bene possunt referri ta ad ius longobardū, quàm ad ius Romanū. ¶ Verùm non obstantibus prædictis licet hęc prima pars uideatur bene defensata ab impugnationibus cōtra-

Universidad de Deusto
Biblioteca

riis: ego tamen indubitanter teneo hãc secundã partẽ contrariã, scilicet q̃ imo in regno ius lõgobardũ non præferatur iuri Romano, sed q̃ ipsum ius Romanũ sit in viridi obseruãtia. & præferatur: & eo iure quilibet viuere p̃sumatur: nisi si & quatenus ex aduerso ius longobardũ probaretur. vnde teneo hanc
108 cõclusionẽ: Quòd alleganti, q̃ in regno viuatur iure lõgobardo. vel in aliqua ciuitate regni, incũbat onus probãdi. ¶ Et hãc meam conclusionẽ probabo nõ solùm per ius cõmune, & leges iuris cõmunis: sed etiã p̃ ipsasmet constitutiones regni, & per alia iura municipalia: necnõ per rationes vrgẽtissimas. Et q̃ omnes autoritates cõtrariæ, quæ fouent primã partẽ, nituntur ex sola decisione illius consti. puritatẽ. quæ videtur esse principale
109 fundamẽtũ opinionis cõtrariæ: ego prius nitar tale fundamẽtũ optimis mediis penitus demoliri: ad hoc, vt totum ædificium de super eo cõstructũ corruat iuxta tex. in c. cùm Paulus. j. q. j. vnde
110 posteà mea opinio luce meridiana clarior & signe aliquo obstaculo apparebit. ¶ *Assumo igitur verba dictæ consti. puritatem. Et vẽnio ad ipsius interpretationẽ & declarationẽ: per quã apertissimè ostendam, quòd illa consti. nõ meretur allegari pro illa prima parte: sed potius pro hac secũda parte cõtraria, quam teneo. Et p̃suppono, q̃ totum dubium faciebat ille ordo scripturæ. in quo ius longobardum prius nominatur, quàm ius Romanũ: vnde debet prius seruari arg. l. quotiẽs. ff. de vsufruc. & l. generaliter. §. si quidẽ. ff. de fideicom. li. Hinc dicit Bald. in l. aduersus. C. de furt. quòd prior in ordine scripturę, p̃sumitur
108 prior in tẽpore.* Et dicit Bal. in l. j. C. de imp. & aliis sub. quod ex ordine scripturæ datur regula. & dicũt Bar & Bal. in j. cõsti. C. in fi. col. quòd si reperiuntur duo instrumẽta scripta in eadẽ charta, p̃sumitur prius illud, quod p̃cedit ex ordine scripturæ. Idẽ tenent Mod. in l. j. ff. sol. mat. Et dicit Bal. in l. si duas. in princ. ff. de excu. tut. quòd ex ordine scripturæ p̃sumitur ordo intellectus. Idẽ plenè tangit Fely. in c. cùm dilecta. de reseri.
109 ¶ *Ad hoc p̃suppositum respondeo, vt incipiã tollere dubiũ, & dico sic: Vbicũq; mẽs disponẽtis est certa, nõ consideratur nec inspicitur ordo scripturæ in legibus. Ita tenet Bart per illum tex. in l. cum pater. §. fidei tuæ cõmitto. ff. de leg. iij. & idẽ Bar. in l. ij. §. prius. in fi. ff de vul. & pupilla. & ita intelligitur tex. in l. nec enim. ff. de sol. idẽ tenet Bal. in d. l. si duas. ff. de excu tut. vbi dicit, q̃ quãdo dispositio loquentis est certa, non curamus ordinẽ verborũ. Sed in terminis dictæ cõst. puritatẽ. mens disponentis est certissima. qualiter & quãdo velit seruari ius longobard

bardum, vt modò declarabo: ergo non debemus curare illum ordinem. Et quòd sit certa mens disponentis, probo. Nam verba formalia illius consti. sunt hæc videlicet, Ac demum secundum iura communia, longobarda videlicet & Romana, prout qualitas litigantium exegerit, iudica
110 bunt, &c. ¶ *Nota igitur, quòd illud verbum, iudicabunt, determinat & perficit totã orationẽ præcedẽtẽ: & tamẽ antè, quàm oratio sit perfecta, est ĩserta illa clausula prout qualitas litigantiũ exegerit, &c. quæ clausula de necessitate debet referri ad hoc vltimũ capitulũ, scilicet dum loquitur de iure cõmuni longobardo & Romano: pluribus de causis. Primò, quia est inserta in medio ipsius capituli, scilicet antẽ, quàm oratio esset comptẽta: quo casu ad ipsum tantum capitulũ refertur: & nõ ad alia præcedentia separata: secũdũ Bart. in l. talis scriptura. col. ij. circa fi. ff. de leg. j. & Bar. ĩ l. fi. ff. de reb. dub. per tex. cum glo. in l. filiũ. ff. quãdo dies lega. ce. & tenet Philip. Decius in consi. xiiij. col. iij. in fi. versi. & cum talis clausula, &c. Secundò, quia suprà in dicta const. præcesserunt duo alia capitula: videlicet, primum, quòd iudices iudicẽ secundũ constitutiones: secundũ, q̃ in defectu earũ iudicẽt secundũ consuetudines approbatas: ac demum secundum iura communia, &c. Et ad illa duo capitula præcedẽtia
111 nõ potest referri dicta clausula, prout qualitas litigãtiũ, &c. quia resultaret legũ cõtrarietas. Nã legislator vult, q̃ omnino seruentur constitutiones regni: & non attendatur qualitas litigantiũ. nec consuetudo contraria. vt in proœ. consti. §. fi. ¶ *Item. vbi est consuetudo approbata in ciuitate, illa habet vim legis: & illam tenentur seruare omnes de ciuitate: quia dicitur lex municipij. l. j. C. de emend. libe. & l. de quibus. cũ ibi nota. ff. de leg. & insti. de iure natu. §. ex non scripto. & c. cum cõsuetudinis. & c. fi. de consuet. vnde non attenditur qualitas litigantis cõtra an-
112 tiquam consuetudinem. Ergo sequitur, quòd stante contrarietate, quæ semper euitãda est, illa clausula non potest ad alia capitula referri, nisi ad hoc vltimũ: cum possit assignari ratio, quare ad alia nõ referatur: vt dicũt Bar. Bal. & communiter Doct. in l. j. C. de libe. præte. & Bar. in d. l. talis scriptura. ff. de lega. j. & ĩ l. si idem cum eodem. §. fina. ff. de iur. omn. iud. & Alexan. in cõsil. xlviij. col. iij. ver. sed ita. in j. vol. Cùm ergo dicta clausula de necessitate referatur ad hoc vltimũ capitulũ: satis clarè patet de mẽte disponẽtis. q̃ nõ vult iura lõgobarda præferri præcisè iuri Romano: sed illa seruari secũdũ qualitatẽ litigantiũ: prout ibi exponit Andr. de Yser. scilicet, vt ille qui viuit iure longobardo, iudicetur per ius longo-

Universidad de Deusto
Biblioteca

bardum. Ille verò qui viuit iure Romano, iudicetur per ius Romanũ. ergo sequitur, quòd si litigator viueret iure Romano, nõ compellitur iudex iudicare secundum ius longobardum, & sic non præferret ius longobardum Romano: quia ergo apparet de mẽte disponentis, nõ est curãdus nec inspiciẽdus dictus ordo verborum, sed sola mens.

113 ¶*Secũdò, pricipaliter quòd dictus ordo nõ sit curãdus, adduco aliam regulam: vbicũque ordo ponitur in aliqua dispositione, gratia exẽpli pro doctrina, nunquã censetur positus pro forma: nec seruari debet. tex. est in ca. decernimus. & ibi Card. de iudic. vbi episcopus & Abb. præferuntur in ordine Archiepiscopo, & tamẽ nulli dubiũ est, quòd Archiepiscopus est dignior, & deberet primò nominari. & nõ est alia ratio, nisi quia illa nominatio fit gratia exẽpli. vnde non inspicitur ordo: ita etiam tenet Fely. in d. ca. cùm dilecta. col. vj. versi. ij. declara, &c. de reseri. sed in proposito in d. consti. puritatem. illa nominatio iurium lon gobardi & Romani, fuit facta gratia exempli: quod patet per illam dictionẽ, videlicet, quæ est dictio declaratiua q̃ exemplificatiua: vt ã. dixi. Nã primò dicit secũdũ iura cõmunia: & posteà exẽplificat declarando, quæ sint ista iura cõmunia: ergo sequitur q̃ ille ordo non est inspiciẽdus.

114 ¶*Tertiò, quia vbi constat de ordine intellectus, non curatur nec ispicitur ordo scripturæ. ita dicit Bar. in l. ita tamẽ. §. qui suspect. & in l. Scæuola, circa fin ff. ad Tre. sed ibi cõstat de ordine intellectus: qui est, vt in viuentibus iure longobardo tantũ seruetur ius longobardũ, & non in aliis: per illã clausulã, prout qualiras, &c. ergo non curatur ordo

115 scripturæ. ¶*Quartò quia quãdo ordo scripturæ perturbat ordinẽ necessitatis, nõ attẽditur, imo reducitur ad ordinẽ necessitatis. Ita tenet Bar. ĩ l. Gallus. §. quidam rectè. col. ij. ff. de libe. & posth. & ibi p. alios doc. & Bar. in l. j. in fi. C. de exe. rei iud. sed ĩ d. cõst. est ordo necessitatis: q̃ in viuentibus iure Romano cesset ius lõgobardũ: sed tunc præferatur, quãdo litigãtes eo iure viuerẽt: ergo iste ordo est attẽdẽdus nõ ordo scripturæ. ¶Quintò, q̃ dictus ordo non sit substantialis nec inspiciẽdus: põdero vnã aliã cõsti. videlicet, cõst. quæ incipit, vt vniuersis. vbi sunt similia verba, & nulla fit mẽtio de iure lon gobardo. Nam dicit, q̃ iudices iudicẽt secundũ cõstitutiones, & deinde secũdũ consuetudines, & demũ secũdũ iura, nõ specificando quæ iura: quo casu in dubio appellatiõe iuris simpliciter, venit ius Romanũ per anronomasiam. §. sed quotiens, inst. de iure natu. vnde illa consti. sentit totũ cõtrarium, & sic facit pro parte nostra: quia cessante cõsuetudine, debet iudicari secundum ius Rom

Romanũ, ergo præponitur iuri longobardo. & hanc põderationem sentit etiã Matthæus, in d. consti. puritatẽ. ¶Sed posset aliquis istare & dicere, q̃ illa cõst. vt vniuersis. est correcta per cõstit. puritatem. quæ est sequẽs, & posterior in ordine. Ad hoc dico, q̃ imò non est correcta, quia dicta cõst. puritatem. dicit illud idem. niũ quia addit illã limitationẽ in viuentibus iure longobardo. vnde illa consti. puritatẽ. est potius limitatiua, q̃ correctiua, quia semper in dubio vitãda est legũ correctio. l. præcipimus. C. de appella. & l. sancimus. C. de test. Dicamus ergo sic. iungẽdo vtranq; cõsti. qui iudex cessante cõsuetudine, debet iudicare secũdũ iura, scilicet Romana. & ita loquatur cõst. vt vniuersis. fallit, quãdo qualitas litigantiũ aliud exigeret: quia tũc procedit cõst.

117 puritatẽ. vnde dicta cõst. vt vniuersis. ponit regulã: consti. verò, puritatem, ponit limitationem.

116 *Cui regulæ standũ est, donec probetur limitatio. cap. ad decimas. de resti. spo. li vj. & no. Bar. & Doct. in l. ex quacũq; ff. si quis in ius voc. nõ ierit. ¶Sextò, quòd dictus ordo nõ sit inspiciendus, nec formã inducat, põdero nouiter vnam aliã cõst. ab aliis nõ põderatã, quæ incipit, cum circa. quæ mãdat iudicibus & officialibus, vt decidãt causas iuxta tenorem constitutionũ, & iura & consuetudines approbatas: & iste est ordo formalis, quo ad verba illius consti. cum circa. & sic primò dicit secũdũ constitutiones, posteà secundum iura, & posteà secundũ consuetudines. Certè si vellemus ispicere ordinem verborũ, ex quo procedit ius cõmune, præfertur ius commune cõsuetudinibus. quod est falsum: quia imò consuetudine derogãt iuri. & præferũtur iuri: vt d. consti. puritatẽ. & l. de quibus. ff. de legi. & l. j. C. de emanc. lib. Patet ergo, quòd ibi non inspicitur ordo scripturæ, prout etiã dicit ibi glo. vnde minimè debet inspici in d. consti. puritatem. cum de eodem casu loquatur. Præterea, illa const. cum circa. est posterior: & dicit secundũ iura simpliciter: vnde intelligitur de iure Rom. vt suprà dixi ĩ præcedenti argumẽto. & sic facilius tollit illud motiuũ suprà factũ: cum sit posterior. ¶*Septimo, põdero cõst. quæ incipit, speciale quæ vult, quòd vnus sit ordo iudicij in omnibus personis: & nominat ibi figillatim, siue quis fuerit Francus, siue Romanus, aut longobardus: & sic in ordine nominat vltimo loco longobardum: ergo patet, q̃ est minus dignus tãquã vltimo nominatus. Nam primò nominatus, cẽsetur maior & dignior: secundũ Bal. in l. cum quidã. col. j. C. de verb. sign. per l. j. ff. de albo scrib. & Bal. ĩ auth. hoc amplius. col. pe C. de fideic. facit tex. in l. quotiẽs ff. de vsuf. longobardus ergo vltimo loco nominatus,

Universidad de Deusto
Biblioteca

cẽsetur minus dignus: vnde meritò est postponendus. ¶ Per hęc igitur septem argumenta & põderationes satis videtur sublatũ dubiũ, quod fiebat ex ordine illius consti. puritatem, quæ septẽ rationes tollunt & destruunt totum fundamẽtum tenentiũ partem cõtrariã, qui omnes se fundant per illam consti. Ac firmãt rationes prædictæ & corroborãt hanc secũdam partem, quam teneo. Sublato ergo obstaculo de ponderatione illius consti. confirmo & corroboro modò hanc secundã partẽ, tanquam verisimam, infrà scriptis aliis fortissimis rationibus & argumentis.

118 ¶ *Et primò adduco regulam, quæ se ita habet: Omne id, quod est magis dignum & nobile, debet præferri minus digno & minus nobili. Regula est trita in iure, quæ traditur in §. fin. insti. de iure natura. & in c. quod in dubiis. de consc. eccle. vel alia. facit tex. in ca. episcopus. xcv. distin.

119 *Sed negari non potest, quòd ius romanum, est dignius iure longobardo, pluribus de causis. Primò, ratione causæ efficiẽtis: quia ius lõgobardũ fuit pro maiori parte conditum à quibusdã regibus Apuliæ, vt suprà dixi, in prin. huius q. Ius verò romanum fuit cõditum & compilatum ab Imperatore Iustiniano, qui fuit dominus totius mundi. l. deprecatio ff. ad l. Rhod. de iac. & tantò dignius, & nobilius dicitur opus, quantò à nobiliori & digniori procedit. Vnde dicimus magis dignũ eum, qui acquirit dignitatẽ immediatè à principe, quàm eũ, qui acquirit ab inferiore: vt inquit Spe. in tit. de citatione. §. iã de citatione col. iiij. verporrò si sunt plures, &c. pro hoc est tex. in l. ij. ff. de albo scri. & tex. cũ gl. in c. per tuas. de maio. & obe. & in c. cùm in distribuẽ-

120 dis. de tẽp. ordi. *Leges ergo Imperatorũ, censentur procedere ab ipso Deo: quia Imperator dicitur diuina gratia cõstitutus, secundum And. de yser. in rubr. de prohi. feud. alie. per Lotha. & est Imperator ĩ terris, sicut Deus ĩ cœlo, & dicitur habere diuinũ numen, secũdũ And. de Yser. in c. j. versi. ad felicẽ. quæ sint regalia.

121 ¶ *Secundò, ratione iustitiæ & melioris rationis. Nã ius romanũ, & præsertim leges Iurisconsultorũ, fuerunt factæ cum tãta iustitia & ratione, vt ĩ eis iniustitia aliqua inuenĩri nõ possit: vt testatur And. de yser. in consti. ĩ damna. col. fi. in prin. hoc etiam probatur, insti. de lege Fusia Caninia tol. per totũ ti. vbi Imperator sustulit illã legẽ tanquã sine ratione, & in quã pluribus aliis legibus similibus sublatis ĩ corpore iuris. ius verò longobardũ est ius iniustũ & sine ratione factum: vnde appellatur ius asininum secũdum And. in c. j. §. fi. de notis feu. & Bald. & Odof. in authen. dos data. C. de dona. ante nup. meritò est postponẽdũ iuri romano, & non præponendum.

Sed

¶ Secũdò, principaliter istã partem cõfirmo, per d. const. puritatem, retorquendo ipsam contra tenentes primam partem, quã põdero in duobus locis. Primò, dũ dicit, prout qualitas litigantium exegerit, exponẽdo, prout exponit ibi And. de yse. & suprà dixi. Nã p illa verba permittit illa cõsti. q̃ in regno viuatur iure Romano: & iure longobardo permissiuè & nõ imperatiuè: vn de non imponit necessitatẽ, q̃ quilibet viuat iure lõgobardo. Item permittit, q̃ iudices præferant ius romanũ iuri longobardo in viuentibus iure romano sequitur ergo, q̃ male allegatur illa consti. per eos, qui dicunt q̃ de necessitate in hoc regno viuatur iure longobardo, & illud præfertur iuri romano: quia si esset ista necessitas, illa cõsti. loqueretur præcisè, q̃ iudices indistinctè seruent ius longobardũ, siue aliquis viuat eo iure, siue non, sicut dixit præcisam obseruantiam constitutionum &

122 consuetudinum. *Sed quia noluit loqui præcisè, sed permissiuè, referendo se ad qualitatem hominũ per dictionem, prout, quę est dictio relatiua & limitatiua, secũdũ Bar. in hedita. col. pe. C. de eden. & est text. in l. prout. ff. de fol. & in cle. j. §. volumus. de foro cõpe. & not. Bar. in extraua. ad reprimendum. in ver. prout & Phili. Decius in cõsi. lxiij. col. iij. Sequitur ergo, quòd tota obseruantia iuris longobardi, dependet à qualitate viuentium ergo non est præcisa nec necessaria. Vnde illa consti. puritatẽ facit potius pro ista parte, quã teneo. Aliã ponderationem illius

123 consti. dicam infrà. ¶ *Tertiò, istam partẽ cõfirmo: quia ritus magnæ curiæ vicariæ dat mundualdũ in regno mulieribus, tãtũ viuẽtibus iure lõgobardo: vt dictat ritus magnæ curiæ in nu. xlviij. incipiẽs, Itẽ q̃ curiæ ipsæ &c. Ergo à cõtrario sensu mulieribus viuentibus iure romano, nõ dat mundaldum: cum etiam in statuto capiatur argu. à cõtrario sensu: quãdo disponit super casu non prouiso à iure communi, prout est ille ritus. ita tenet Ale. in l. j. col. xij. ver. secũda cõclusi. ff. de offi. eius, cui mãda. est iur. Bal. in l. apud antiquos. C. de fur. & in l. ij. C. de condi. inser. Mũdualdus est inductus à iure longobardo, & ramẽ ille ritus, qui facit ius nouissimũ, in hoc regno coarctat hãc obseruantiã tãtum in mulieribus viuẽtibus. iure lõgobardo: ergo à contrario sensu permittit mulieres huius regni viuere iure romano, si volũt, & quòd nõ vtantur mun-

124 dualdo. ¶ *Illud tamẽ de mundualdo mulieris limita procedere, quãdo mulier cõtrahit nomine proprio. secus si nomine alieno, puta procuratorio vel tutorio nomine: quia tunc valet contractus, etiã sine mundualdo, secundũ Alexã. in l. quæsitũ. col. fi. ff. de in ius voc. & Pau. de

Universidad de Deusto
Biblioteca

Cast.in l.cuicunque.§.si ab alio. ff.de instito.¶ *Quartò, istam partē cōfirmo, per id quod fuit decisum in sacro consilio. Neapolitano: vt refert Matth.de affic.in decis.sacri consilij cclx.sci licet quòd mulier viuēs iure lōgobardo, non possit facere testamentū sine mūdualdo: ergo si viuit iure romano, potest facere sine mūdualdo. Ergo permittitur viuere iure romano: quia si nō permitteretur, fuisset indistinctē decisum, quod nullū testamētum mulieris in regno valeat sine mūdualdo. ¶ *Quinto, cōfirmo per generalem consuetudinē huius regni, & obseruātiam notoriā temporis, cuius nō extat memoria in cōtrariū, quæ habet vim legis & priuilegij, secundū Abb.in c.super quibusdā.§.præterea. de ver.signi. & Andr.de yser.in c.imperialē. §.præterea ducatus.col.pen. in prin.de prohi.feu. alie per Fed. & in c.j.versi.flumina nauigabilia.col.ij.quæ sint regā.& in cōsti.si dubitatio.col.iij.& in cōsti. quadragenale.col.j.& habetur in l.hoc iure.§. ductus aquæ. ff. de aqua quot.& æsti. Quæ obseruantia est, vt solo iure romano viuatur, & quòd penitus sit iuri longobardo derogatum: & hoc patet euidenter: quia quamplures dispositiones iuris lōgobardi non solùm non seruantur in regno, verum etiā seruatur totum contrarium, vt videmus in testamentis mulierum, quæ in omnibus ferè ciuitatibus huius regni fiunt sine mundualdo, & hoc est notorium maximè inter omnes tabellionēs huius regni, & per schedas tabellionū mortuorū. ¶ *Item de iure longobardo cognati sunt incogniti in successionibus, adeò q̄ non succedūt, nec etiam mater filio, tāquam cognata. Item filij naturales nō excludūtur totaliter p filias legitimas & naturales de iure longobardo, prout hæc omnia notat glo. & ibi per doctin c.j.§.hoc autē. de his qui feudare pos. Et tamē videmus, q̄ in regno ita succedūt cognati, sicut agnati, & ostenditur sola gradus prærogatiua, secūdū formam §.nullam. in authen de hęre.ab inte.& authē.cessante. C. de legi.hæ.re. Itē, filij naturales excludūtur per filias legitimas, nisi aliquid ubi relinquatur pro alimentis: iuxta c.cum haberet. de eo, qui dux. in vxo. quā pol. per adul.& sic sola obseruantia iuris romani, viget. Et de hoc reperiūtur infinitæ sententię latæ tam in sacro concilio, quàm in omnibus curiis ciuitatū huius regni. sic etiā & quamplura alia exepla potest studiosus inuenti gare, in quibus differt ius romanum à lōgobardo, & in eis solo romano iure vtimur in regno. Ergo cessetur abrogatū ius longobardum, saltem ex generali cōsuetudine tam antiqua & inueterata in hoc regno: vnde merito dicit Bald.in d.authen. dos data

data. quòd tale ius recessit ab aula: quia abiit in desuetudinē. Quando ergo esset disceptatio, quo iure viuatur in regno, sufficeret allegare hanc notoriam obseruantiam: quia ii ius romanum seruatur in istis exemplis propositis, præsumptio est, quòd seruetur etiā in aliis omnibus: qa si ius romanū seruatur: ergo est ius saltem lōgissimo vsu approbatum, iuxta l. de quibus. ff. de legi. & nisi contrarium probetur, in aliis exeplis, esset sem per seruādū, prout notorie seruatur. * per ea, quæ tradit And. de yser. in d.c.imperialē. §. præterea ducatus. col.ij. in fi. versic. sed quomodo probabitur, &c. vbi dicit, quod ius Francorum si probandū est, sufficit probare, quòd aliàs illi de domo seruatae fūt, quòd primogenitus succedat: quia ex hoc solo transfundi tur onus probandi contrariū in aduersarium: ergo patet, quòd ex sola ꝓbatione vnius capituli iuris Francorū, præsumitur & probatur, q̄ viuatur iure Francorū. quanto fortius id dicendū est in iure romano, cuius obseruātia ꝓbatur notorie ex mille, & infinitis capitulis, & antiquissimo tempore? vnde succedit dispositio l. minimè. ff dele. ¶ *Et quod ista generalis obseruantia & consuetudo tāquā notoria non indigeat probatione, sed sufficiat eā allegari, est dec in terminis Bal. in l.j. co.ij. in fi. versi. sed hic quæro, &c. C. ad Vellei. vbi expressè dicit, quòd consuetudo notoria est, quę liquet ex inspectiōe omniū publicorū instrumentorum, & nō oportet eam probare. ¶ Sextò, nūc pondero iterum dictam consti. puritatē. quā retorqueo pro ista parte. quā teneo. & ista est noua ponderatio, & ab aliis hactenus non cogitata. Nā vult illa cōsti. quòd primò iudicetur secūdum constitutiones, posteà secundū consuetudines approbatas, & posteà secundum iura, &c. per hoc dico, quòd stante cō suetudine generali in hoc Regno, quòd causæ decidantur secūdum ius Romanum, prout suprà probaui, illa cōstitutio decidit casum nostrū pro ista parte: quia præponit cōsuetudinē iuri longobardo. *Sed nulla potest esse fortior & melior consuetudo, quàm illa, quæ est cōformis iuri cōmuni: vt est tex. not. in c. sopitę. & ibi not. extrà de cēsi. & in c.cùm dilectus. de consuet. & quòd possit esse consuetudo cōformis iuri cōmuni, tenet Abb. in c.fi col.pen. in princi. de consuetu. ista ergo generalis obseruantia iuris Romani contra ius longobardum, induxit quandā notoriam & approbatam cōsuetudinem conformem iuri communi Romanorum: vnde secundum hanc consuetudinem debet prius iudex iudicare, & ea cessante, tunc demum recurret ad ius lōgobardum. & ita subtiliter bis ponderata illa constit

puritatem. facit pro ista parte: imò si aliquid dubij haberet dicta consuetudo, reciperet interpretationem à iure cõmuni Romanorũ, quòd est ius generale. l. si serui vestri. C. de noxa. actio. & habetur in dicto c. cùm dilectus. non autem reciperet interpretationem à iure lõgobardo quod est ius locale, secundum Bal. in c. j. §. & quia vidimus. col vj. in fin. de his, qui feu. da. possi. ¶ Septimò & vltimò, pro ista parte adduco omnes illas decẽ authoritates, quas suprà collegi arguendo pro hac secunda parte, quæ omnes remanẽt in suo robore: quibus, dato q̃ suprà disputando voluerim respõdere, tamen nunc tangendo veritatẽ, dico dictas respõsiones nõ esse sufficientes. vnde inquantum ad primam, secũdam, quintam, sextam, & septimã authoritates, dicebam eas procedere de iure cõmuni secus est in Regno. per d. cõsti. dico, quod est mala respõsio, ex quo in Regno nihil reperitur innouatũ contra dictas decisiones: vt suprà probaui. & d. cõst. puritatem. facit potius pro ista parte: imò est cõformis cum dicto Bald. in d. l. si inuita. C. de nupt. qui dicit, quòd de tali iure nõ est curandũ, nisi in loco, vbi seruatur de consuetudine. vnde fateor istud, q̃ quãdo in aliqua parte Regni, q̃baretur, q̃ illud ius seruatur, vel quod eo iure viuitur, ibi esset seruandum, & nõ alibi. & hoc propriè vult d. constit. vt suprà dixi. tamẽ onus probandi semper incumbit allegãti illud ius, cũ sit ius locale: vt §. declaraui. vnde remanent dictæ quinq; decisiones in eorum robore & obseruãtia, cùm iure cõmuni vtamur. ¶ Itẽ ad tertiã authoritatẽ And. de yser. in c. j. de notis Feudo. dico non esse bene respõsum: quia imò melius fuit loquutus ibi, quàm alibi, ex quo tale ius sine ratione non debet seruari. & maximè, cùm dicta decisio sit conformis cum decisione Bal. & aliorum doct. suprà alleg. vnde censetur magis cõmunis, cùm pluriũ authoritate fulciatur. l. j. ver. & sanè crebrior. ff. de offi. quæstio. nec ꝓcedit arg. de l. prospexit. ff. qui & à quib. quia nõ reperitur dictũ ius præcise approbatum per Regni cõstit. nisi in loco, vbi viget. & ita dicit Idem And. in c. j. de feu. cogni. & ibi etiã Bal. magis claré, quàm alius, dicit expresè, in j. col. q̃ inter eos, qui viuunt iure romano, causa deciditur secundum ius romanum, & inter eos, qui viuunt iure longobardo, causa deciditur secundum ius longobardum. vnde habuit Bal. ibi propriè sensum d. consti. puritatem. Nec valet respõsio data ad quartam authoritatem, scilicet And. in d. c. j. de feu. cogni. quia non est verum, quòd constitutio necessitet homines huius Regi, quod viuant iure longobardo: imò ponit in eorum arbitrio, vt suprà probaui. Item, ad octauã auth

authoritatẽ Lucæ de penna reprobatur respõsio eodem modo quo præcedẽs. ¶ Nec obstat, quòd And. est maioris authoritatis: qa cùm sit sibiipsi cõtrarius ĩ pluribus locis, tenẽda est eius authoritas, vbi melius dixit. Ad nonam authoritatẽ, scilicet in c. translato. de consti. minimè valet respõsio: quia nego, q̃ successores in Regno confirmauerint præcisè. & necessariò ius lõgobardũ: sed vt suprà dixi. imò, si placuisset illud ius Imperatoribus, in seruisset illud in voluminibus iuris ciuilis: sed qa nõ inseruerũt, apparet q̃ tale ius reprobauerũt, prout in simili arguit Aluarot. in prælud. feud. in iij. quæstione. Item respõsio data ad decimam authoritatem Matth. de affli. q̃ sequitur Luc. de penna, minimè procedit per easdem rationes. & sic remanet ista pars comprobata & firma. ¶ Supereſt tantum respondere ad decem authoritates contrarias adductas pro prima parte: ad quas satis patet respõsum ex prædictis: qa quatenus expresè dicunt, quod ius longobardum præferatur, malè loquuntur, & ueriores sunt authoritates contrariæ. & maximè, cùm, vt plurimùm, sint authoritates Andr. de yser. qui tenet alibi cõtrariũ solùm respondeo ad quintam authoritatẽ And. ĩ d. §. præterea ducatus. nã loquitur ibi de iure lõgobardo & Francorum. non autem de iure romano. ¶ Et verũ est, quòd ius Francorum, est speciale ius & onerosum, & contra ius cõmune: vt dicit And. in d. §. præterea ducatus. co. iij. in addi. vnde debet probari per allegantẽ: aliàs non præsumitur. vnde quando esset differẽtia inter ius Francorum & longobardum, fateor q̃ potius præsumatur ius lõgobardum, maximè in succedẽdo, ex quo est conforme cum iure cõmuni, in eo q̃ admittit omnes filios æqualiter ad successionẽ. secus est, quãdo differẽtia esset inter ius lõgobardũ & ius romanũ, prout est q. nostra: quia tũc potius romanũ præfertur, & prosequitur per prædicta. ¶ Vltimò, supereſt respondere ad id, quod dicit And. in d. consti. puritatẽ. & ĩ prælu. in iij. q. prin. circa fi. vbi dicit, q̃ ista cõsuetudo, q̃ quã aliqui nõ seruant ius longobardum, non valet: quia est contra cõstitutiones Regni: vnde tales non seruantes, non excusantur cõsuetudine, secundum eũ. in hoc dico indubitãter, q̃ And. malè loquitur, & dicit contra casum d. constitu. puritatem. ibi: prout qualiras litigantiũ &c. qa imò d. consti. approbat hanc cõsuetudinẽ, cùm permittat, q̃ viuatur iure romano, & q̃ iudex sequatur ius romanum in viuentibus secundũ illud. Quod fortificatur ex his, quæ suprà dixi ad corroborationem huius partis. Vnde melius loquutus fuit And. ĩ d. c. j. de feu. cog. & ibi Bal. vbi dicit, quòd seruatur, vbi eo iure viuit

Universidad de Deusto
Biblioteca

viuitur,ergo vbi eo iure nō viuitur,nō seruatur:& sic potest esse cōsuetudo,q; eo iure non viuatur.cōclusiuè ergo teneo, q; ius romanū prefertur lōgobardo:& qui dicit,quod viuit iure lōgobardo,debet hoc ꝓbare:& similiter incūbit onus ꝓbādi ei,qui dicit quòd in regno viuitur iure lōgobardo:nō presumitur,q; viuatur iure romano,per ea, quæ superius dixi: & hanc puto esse meram veritatē. Et p hæc sit expedita ista no.q.q̄ nullus hactenus
132 ita plenè examinauit. ¶ *Præsuppositā hac declaratione notū iuriū,vt videremus à quo iure initiū habuit ipsum iudiciū, superest modò deuenire ad decisionē prin.q.f.vnde habuit originē iudiciū. Sup qua concludo, q; iudiciū incœpit tēpore iuris naturalis primæui,& iuris diui-
133 ni.& sic habuit originē in paradiso, vnde expulsus fuit Adā. nam cū Deus creauit primū hominē,dedit sibi legem præcepti uam,quòd nō deberet comedere de ligno vetito:ipse autē homo fuit inobediēs,& venit contra præceptū Dei,& comedit de ligno.quod Deus sentiens, iratus citauit ipsum,dicens:Adam, vbi es?qui cōparuit corā Deo. Deus autem increpauit ipsum, ex eo q; noluit suis præceptis obedire.qui Adam volēs se excusare dixit:Mulier,quā dedisti mihi sociam,ipsa me decepit:& comedi.& sic voluit culpā suam retorquere contra Deū,eò quòd malam sociam sibi dederit:& sic tantò magis deliquit: ꝓut hæc omnia habentur Genes.c.j.& c. iij.& est text.in c.serpens.de pœni.dist.j.sic ergo ex istis verbis replicationibus inter Deum & Adam fuit ortus q̄dā modus litigādi:q vulgariter dicitur placitandi:& exinde in anteā inuētum fuit iudicium.vnde conclusiue iudicium habuit originem in paradiso.secundum Arch.super j rub.decre.col.j.& Spec.in proœ.j.partis.col. vj.verſic.sanè placitādi.& c.ex quo dico, quòd fuit inuētū iudiciū de iure naturali primæuo,eoipso quòd fuerūt creati primi parētes:& propter illam responsionem,quam fecit Adam.nam cognoscens se errasse propter inobedientiam, fuit motus ex quodā naturali instinctu ad defensionē suiipsius & in hoc cooperabatur ius naturale cōmune primæuū:fuit etiā & cooperatio iuris naturalis secūdarij,scilicet rationis:inquantū sciuit abdicare à se culpā, & applicare alij:quia vt se defenderet,inculpauit Euam vxorem suā,quòd eum deceperat: & inculpauit serpentē:vt d.c.serpēs. deinde iudiciū habuit suā prosequutionē & augmentū de iure gentiū:quo iure omnia mandabantur executioni manu regia,& manu principis.quia nondum erāt inuentæ actiones:nec magistratus: vt dicit tex.in l.ij.
134 in prin.ff.de origin.iur.*Fuit etiā cognitum iudiciū tempore legis veteris Moysi inveteri testamento:qui statuit legē, quòd
136 in ore duorū vel triū stet omne verbum:vt habetur Deuterono. c.xix.& sic patet,quòd erat tunc iudicium in vsu: quia erat vsus testium. idem probatur per id, quod dicimus de Susanna:vt habetur Dan.cap.xiij.vbi Susanna erat damnata ad mortē per depositionem duorū testiū deponentium de adulterio per eam parrato:& posteà Daniel inspiratus à Deo examinauit dictos testes semotim: & inuenit eos varios in loco: vnde apparuit eorum falsitas:& fuerūt interfecti:& Susanna tanquam innoxia liberata,probatur etiam Leuit. c.xix.vbi dicitur:Nō facies iniquum aliquod in iudicio,&c.& Deuteronom.cap.xxiiij.vbi dicitur:Nō peruertes iudicium aduenæ & pupilli: nec auferes pignoris loco,viduæ vestimentū, &c.& Hier,cap.xxij.Facite iudicium & iustitiam:& liberate oppressum de manu calumniato-
135 ris,&c.*Fuit successiuè cognitum iudicium in testamēto nouo per legem euangelicam & apostolicā vt patet de Iesu,qui
1 fuit ductus ad Pilatū:& in iudi-
2 cio cōdemnatus:licet iniustè & habetur xvj.distinctio.ca.j.& ij.
3 & iij.& posteà fuit iudicium cognitū & ampliatum, & magis ordinatum per legem ciuilem
4 & canonicam:vt patet in toto titu.ff.& C.& extrà de iudic.& sic
5 successiuè, cum hodie præfatis vtamur legibus, vtimur etiā &

iudicio.*Fuit autē inuentū iudicium ex necessitate,ne quis diceret sibi ius propria authoritate:& ne quis propria authoritate audeat sumere vltionē.l.nullus.C.de Iudæ.& c.ad hoc.xvj.q. j.& tex.cum glo.in c.nisi bella. xxiij.q.j.& no Spec.in ti.de off. omn.iudi.§. potest ī prin.& idē Spec.in proœ. iij.partis.habuerūt enim iura valde pro abominabili,quod quis propria authoritate sibi ius dicat.hinc introduxerūt pœnas amissionis iuris.l. extat.ff.quod met.cau.& l.si qs in tantā.C.vnde vi Et per prædicta remaneat expedita hæc tertia pars prin.huius tractatus.Sequitur nūc quarta pars:quę diuiditur per distinctiones.Robertus de Marāta Venus.Iuris vtriusq; Doctor excellentissimus.

QVARTA PARS.

Iudiciū,duplex. Et super eo loco viginti distinctiones nō minus acutæ,quàm copiosæ.

Iudicium aliud ciuile,aliud criminale,aliud mistum.

Causa ciuilis quæ dicatur, & quæ criminalis.

Agi potest ex delicto ciuiliter & criminaliter,scilicet ad interesse, & ad pœnam.

Homicidio commisso,pitur criminalis accusatio ad pœnam: re etiam actio in factum ad interesse.

Agi an possit ex eodem delicto criminaliter

Universidad de Deusto
Biblioteca

minaliter, ex quo prius actum fuit ciuiliter: & econtra. & 20.
6 Pœna in actione iniuriarum cui applicetur.
7 Pœna iniuriarum, æstimatur per iudicem, quando per querelam agitur.
8 Locus & tempus cõmissi criminis, in libello requiritur.
9 Iudex arbitratur pœnam, secundam qualitatem personæ, loci & dignitatis, quando pœna iuris petitur quis puniri.
10 Iudicium an ciuile vel criminale dicatur, quando agens iniuriarum actione concludit iniuriantem condemnari ad satisfactionem iniuriæ, suæ honoris.
11 Causa criminalis dicitur, quando de tutore suspecto agitur.
12 Libellus in quo pro æstimatione iniuriæ & delicti satisfactio in pecunia petitur, nenz tenet.
13 Pœnæ ambæ quando tenduntur ad vindictam, vna non tollitur per alteram, quæ non fuit sufficienter irrogata.
14 Cautela libellantis vt in eodẽ libello possit petere æstimationem & satisfactionem iniuriæ & nu. 17.
15 Libellus qualiter formetur de duobus reis debendi.
16 Valitum est argumentum de personis ad res: & econtra.
17 Agens iniuriarum actione, iniuriam æstimare potest, & in calce libelli addere, quòd si iudex non puniuerit sufficienter reum, reservat sibi petere satisfactionem, & talis libellus pro cedit.
18 Agens rebellionis potest protestari de vltijs non apparentibus.
19 Iudex laicus, & iudex ecclesiasticus, an possint de vno delicto cognoscere, vbi pœna ciuilis diuersa est à canonica.
20 Libellus vt procedat, quando simul ex eodem delicto ciuiliter & criminaliter agitur, debet actor principaliter agere criminaliter, petendo reũ puniri, & incidenter per iudicis officium rei restitutionem petere.
21 Iudicium ciuile & criminale, potest æquè principaliter cumulari, quando delictum est tale, in quo quis venit ad mortem principaliter condemnandus.
22 Libellus, in quo petitur aliquem puniri, & condemnari ad rei restitutionem, valet, & saluatur.
23 Verba libelli impropriantur, vt saluetur libellus.
24 Causa ciuilis & non criminalis, dicitur, vbi ad priuationem officij agitur, nisi pœna ista imponeretur per statutum. nu. 25.
26 Causa ciuilis dicitur, vbi agitur de adulterio ad solam separationem tori: & potest in ea procurator interuenire.
27 Causa dicitur ciuilis, quando per viã inquisitionẽ ad priuationẽ beneficij propter crimen, nulla precedẽte accusatione nec exceptione, agitur.
28 Delinquens mitius punitur de iure canonico, quando agitur per viam inquisitionis.
29 Causa ciuilis dicitur, quando opponuntur crimina contra testes, ad repellendum à testimonio.
30 Libellus in quo agitur ciuiliter de crimine, an & quando locum & tẽpus contuuere deleat.

Causa

31 Causa dicitur ciuilis, quando pœna applicatur fisco ex contractu illicito: secus si ex delicto.
32 Pœna pecuniaria delicti à lege introducta, an parti vel fisco applicetur.
33 Causa criminales in quibus differãt à ciuilibus, & num. 34. cum seq. Testimonium laici & mulieris, admittitur contra clericum, quando ciuiliter de crimine agitur.
34 Vitium litigiosi, nõ inducitur, quãdo super re aliqua agitur criminaliter.
35 Procurator quando agitur de crimine iniuriarij, an admittatur. & numero 37.
36 Causa potest dici capitalis, inspecta aptitudine, vbi venit pœna arbitraria.
37 Procurator in crimine iniuriarum admittitur, quando ciuiliter agitur ad æstimationem iniuriæ: secus si criminaliter.
38 Pœna principalis attenditur, vbi potest procurator interuenire.
39 Procurator interuenire potest pro muliere coniugata in causa criminali litigante. Item, pro vniuersitate.
40 Procurator potest litigare pro pluribus personis, quando criminali iudicio contra eas simul agitur.
41 Procurator admittitur ex parte accusatoris prosequentis suam vel suorum iniuriam.
42 Procurator admittitur in criminalibus ad defensionem rei absentis, ad instruendum iudicem: & allegandũ causas absentiæ: & probandum innocentiam rei.
43 Iudex in pœnis arbitrarijs pro criminibus, an & quando possit imponere pœnam mortis naturalis. & numero 44. cum plu. seq.
44 Intellectus ad l. vlt. C. de his, qui latro. & nume. 49.
45 Pœna acerrima, pro pœna mortis accipitur.
46 Intellectus ad text. in c. inquisitionis. in prin. de accu. & nume. 52.
47 Intellectus ad glos. in §. in summa. in ver. extraordinaria. in tit. de in iurãt.
48 Intellectus ad l. sacularũ. §. sunt quædam. ff. de extraord. cri.
49 Pœna mortis in arbitrarijs nũquam imponitur in delictis attentatis, & non consummatis. & nu. 54.
50 Intellectus ad l. lex Iulia. §. hodie. ff. ad l. Iuli. rep.
51 Intel. ad l. prin. ff. de fur. Bald. & l. prima. §. expilatores. in fin. ff. de effract.
52 Verbum, moderari, importat diminutionem pœnæ.
53 In arbitrarijs quando debeat iudex mitiorem pœnam eligere.
54 Affectus hodie generali cõsuetudine non punitur, nisi sequatur effectus.
55 Alapam dans officialis, mortis pœna punitur.
56 Pœna iniuriarum, est arbitraria iudicij.
57 Pœna illa debet imponi, quæ solita est secundum consuetudinem.
58 Contra committentẽ delictũ per latã culpam, an possit criminaliter agi.
59 Culpa lata non æquiparatur dolo, in criminalibus.
60 Homicidiũ per culpam commissum, pœna arbitraria punitur.
61 Delictũ principaliter cõmissum ad iniuriam alterius, mitius punitur.

Delict

Universidad de Deusto
Biblioteca

62 *Delictũ mali exempli cõmissum la ta culpa, nõ punitur pœna mortis.*

63 *Iudex non puniens exercentem primatum carcerem, punitur pœna criminis læsæ maiestatis.*

64 *Custos carceris, punitur ad mortẽ, si ex sua lata culpa carceratus aufugit, vel fugam arripuit.*

65 *Iudici hodie omnis pœna est arbitraria, etiam à iure determinata.*

66 *Pœna ordinaria minuitur, propter senectutem, puerilitatem, furorem, vel ebrietatem, vel ipsum calorem, seu excellentiam hominis.*

67 *Delictum leuis culpæ cõmissum, an puniatur.*

68 *Culpa in faciẽdo, differt à culpa in committendo.*

69 *Culpæ quando simpliciter fit mentio, de leui intelligitur.*

70 *Leuissima culpa, an criminaliter puniatur.*

71 *Criminalis pœna an locum habeat, vbi habet locum l. Aquiliæ actio.*

72 *Iudex per inquisitionẽ non procedit pro delicto culpæ commissæ: nisi dolus vel lata culpa intervenerit.*

73 *Iudicium mistum, quod dicatur.*

74 *Libellus quomodo formetur in iudicio mixto.*

75 *Pragmatica Regia incipiẽs, dispẽdia, quod in causis ciuilibus vel mistis procedatur sine figura iudicij: an locum habeat, quando pœna venit pro parte fisco, & pro parte partis applicanda: & an tollat solennitatem libellorum nou. c. 76.*

77 *Libellus qualiter formari debeat in crimine iniuriarũ super iniuria æstimatione: vel agendo ciuiliter de aliquo crimine.*

DEVENIO nunc ad quartã partem principalem huius Operis: quæ continet quotuplex est iudiciũ. Et super ista parte intẽdo cumulare quamplures distinctiones iudiciorum. nam iudicium est multiplex: & variis distinctionibus compartitur.

Iudiciorum prima distinctio.

1 PRIMA igitur distinctio *iudiciorũ est: quia iudiciũ aliud est ciuile: & aliud criminale: & aliud mistum. Iudicium ciuile est, in quo deducitur causa ciuilis. Criminale verò est, in quo deducitur causa criminalis. Verũ pro habenda aliquali notitia huius distinctionis, opportunũ est discutere, quę dicatur causa ciuilis, & quæ criminalis, & quomodo vna ab alia cognoscatur. Hanc materiã tractãt plenè Canonistę in rub. de iud. vbi Abb. in fi. col. ponit vnã doctrinã, quę cõmuniter reprobatur. *Sed breuiter vera & cõmunis conclusio est ista: ꝙ causa ciuilis dicitur illa, quãdo principaliter in iudicio agitur ad cõmodũ priuatũ: siue talis causa descẽdat ex delicto, siue ex cõtractu. Causa verò criminalis dicitur, quãdo principaliter agitur ad commodum publicũ ex delicto tamen: seu ad publicam vindictam. hinc est, quod si aliquis ex delicto venit puniendus corporaliter ad publicam vindictam, dicitur causa criminalis: quia ex tali pœna corporali nullum cõmodũ sentit priuatus. Idem, si aliquis pro delicto veniret puniendus pœna pecuniaria. nam si talis pœna applicatur fisco, dicitur causa criminalis. si verò applicatur parti, dicitur causa ciuilis. Ista cõclusio est verissima & cõmunis: & probatur per tex. & ibi Bart. in prin. in l. licitatio. §. quod illicite. ff. de pub. Ad hoc põdero notiter tex. mel. orem de iure in §. in summa. insti. de iniur. Istã cõclusionem firmant gl. Bar. & Ale. in add. in l. prætor ait. in prin. ff. de sepul. vio. & ibi Ale. in specie reprobat Abb. aliter tenentẽ in d. rub. de iud. idẽ tenet Fran. de are in d. rub. de iud. col. fi. vbi dicit hanc esse cõmunem opi. & ibi etiã Fel. & Bal. in ij. lect. in j. col. & est tex. iũcta gl. in l. fi. ff. de prius. delic. & ibi Bart. & declarat pulchrè Bal. in cõsi. cccexcij. col. pe. in iij. vol. & colligitur ex no. per Abb. & doc. in c. tuæ. de procu. & per Bar. in l. j. C. quãdo ciuilis actio crim. præiu. ¶ *Super hoc tamẽ est sciendũ, ꝙ ex quolibet delicto ex quo oritur accusatio criminalis ad pœnã, oritur etiã actio in factũ ad interesse, & sic ad prosecutionem rei familiaris. tex. est, & ibi Bar. in l. qui nomine. ff. de fal. & l. hodie. §. j. eo. ti. probatur in d. l. fi. cũ ibi no. ff. de pri. delic. & tenet Io. de Ana. in c. accedens. col. iiij. in fi. de accu. & est tex. cũ gl. in l. nec quicquã. ff. pro soc. ex quo sequitur, ꝙ est in potestate illius, q dãnũ seu iniuriã passus est, agere criminaliter ad pœnã ordinariã, vel ciuiliter ad interesse, vel vtroq; modo copulatiuè. Exẽplũ, si aliqs cõmisit furtu, potest accusari criminaliter ad pœnã iuris, scilicet dupli, vel quadrupli, secundum ius cõmune, quæ pœna hodie applicaretur fisco, si loẽ haberet. per c. Regni, quod inci. placuit. vel ad pœnã fustigationis: si furtum est ab augustali infrà, ab augustali verò suprà vsq; ad vnciã, ad pœnã absciliones manus: vltra verò vnciã ad pœnã mortis, secundũ formã c. Regni, quod inci. ad hoc, ꝙ nostrorũ. potest etiã contra cũ agi ciuiliter cõditiõe furtiua ad rei ablatę restitutionẽ. l. interdũ. §. qui furẽ. & ibi Bar. & doct. ff. de fur. potest etiã agi ad vtrũq; scilicet vt puniatur, & vt re restituãt: secundum Bar. in d. §. qui furem. in fin. & Specu. in titu. de furt. §. j. versi. sed nũquid. quod qualiter procedat, infrà dicam. ¶ *Similiter, si est cõmissum homicidium, oritur accusatio criminalis ad pœnam l. Corneliæ de sicar. & etiam actio in factũ ad interesse, per quam tenetur occisor vel vulnerans ad expensas medicorum, & ad expensas operarum illius interfecti, vel debilitati, vt est tex. in l. fi. ff. de his qui deie. vel effu. & in l. ex hac lege. ff. si quad. pau. fec. dic. & in hac æstimatione operarũ hab

Universidad de Deusto
Biblioteca

habebitur ratio ad totū tēpus, quo ille occisus potuisset viuere, & operari secūdum formam l. hæreditatum. ff. ad leg. falc. habendo etiam respectū ad artē, quam solitus erat exercere. ita declarat Spec. in tit. de iur. & dam. da. §. sequitur. ver. sed nunquid. cum duobus seq. sic etiam possumus exēplificari in crimine falsi, vt d. l. qui nomine. ff. de fal. & in aliis similib*. ¶ * Quia tamen suprà dixi, quòd potest quis agere ciuiliter vel criminaliter ad sui electionem, posset dubitari, an si prius actum fuit ciuiliter tātū, possit postea agi criminaliter ex eodē facto, vel econtrà. Breuiter communis cōclusio est, quòd si actio ciuilis & criminalis tendunt ad diuersa, tunc potest agi altera via, non obstante, quòd prius actum est vna: vt quādo criminalis datur ad vindictā, ciuilis verò ad prosequutionē rei familiaris, prout suprà dixi in furto, & homicidio. nam vna per aliam nō tollitur. Si verò vtraq; competit ad vindictam, tam ciuilis, quàm criminalis: & tūc vna intentata, altera tollitur. tex. est. & ibi Bart. in l. j. C. quando ciui. act. cri. præiu. & tex. & ibi Bart. in l. prætor edixit. §. si dicatur. ff. de iniu. & Bar. in l. ij. §. j. ff. vi bono. rap. & Abb. in c. tuæ. de procu. & Spec. in tit. de fur. §. j. versic. sed nunquid. & in tit. de iniur. §. j. versi. sed quæritur. Exēplū potest poni in actione iniuriarū. nam si aliquis dat alapam, vel dicit verbum iniuriosum, nullum facit damnum iniuriam passo, & tamen ex tali delicto iniuriarum potest agi de iure communi ciuiliter & criminaliter: vt d. §. si dicatur. & est text. in §. in summa. insti. de iniur. & not. Bar. in l. lex Cornelia. §. fi. ff. de iniur. & vtraque actio tam ciuilis, quàm criminalis, tēdit ad vindictam: quia nullum damnū passus fuit agens: tunc vna per aliam tollitur, per prædicta. Dicitur autem agi ciuiliter in actione iniuriarum, quando agens petit pœnā applicari sibi. vt quia dicit, ꝙ noluisset pati talem iniuriā, potius voluisset perdere tantā pecuniam de propriis bonis, &c. quam petit sibi dari. ita probatur in l. iniuriarum çstimatio, & ibi glos. & Bar. ff. de iniur. & est gl. in d. §. in summa. in ver. pœna. insti. de iniur. & tex. in cōst. Rgni, quæ incip. varietates.* Et hoc fuit inductum de iure communi Romano, secūdum quòd tota pœna applicabatur parti ciuiliter agenti, vt dicit glos. in dicta constit. varietates. in vers. partem tertiam. quæ est glo. pe. & ita intelligitur d. l. iniuriarū æstimatio. verum licet pars æstimet iniuriā: iudex tamen taxat ipsam çstimationē, & postea dat iuramentū actori, & deinde cōdēnat ad id ꝙ taxatur. ita intelligitur tex. in l. cōstitutionibus. §. j. ff. de iniur. idem dicit. ꝙ pœna imponitur æstimatione iudicis: nam

nā debet intelligi, id est, taxatione iudicis, æstimatio aūt fit per partē ciuiliter agētē. ita intelligit And. de yser. in d. cōsti. varietates. Pro hoc est alia cōst. sequens, quæ inci. vt dignitatū. in fi. ibi, taxatione iudicis &c. & gl. no. in ver. damnis. in c. si canonici. de offi. ord. lib. vj. & ita debet intelligi gl. in d. l. iniuriarū æstimatio. idem tenet Spec. in tit. de iniur. §. j. in iij. col. & Cyn. in l. si non conuitij. in xv. q. C. de iniu. ita etiam debet intelligi quod no. Soc. in cōsi. cxlvj. col. pe. & fi. in j. vol. hodie verò per d. cōsti. varietates. est inductū, ꝙ actor æstimat iniuriā, & iudex taxat: & illa pœna taxata applicatur parti ꝙ tertia parte. & pro duabus partibus curiæ. & ita cōmuniter seruatur hodie in Regno: dū fiunt isti libelli iniuriarū, & sic hodie nō potest agi merè ciuiliter actione iniuriarū, ita ꝙ tota pœna applicetur parti: & sic quātū ad hoc est correctus ille §. in summa insti. de iniur. ꝙ d. const. varietates, vt sensit glo. 7 ibi in ver. partē tertiam. ¶ * Ex prædictis infero ad vnam practicam quotidianā, quā non reperio hactenus ab aliquo declarā. In regno est cōmunis stylus curiarum, quòd in crimine iniuriarū solet procedi per libellū & per querelā quādo proceditur per libellū solent accusatores eligere pœnā pecuniariā applicādā sibi pro tertia parte, secundū formam dictæ cōsti. varietates. tūc procedit libellus per d. const. & censetur tūc intētari iudicium mistū, vt infrà dicā in iij. meb. de iudicio misto. quādo verò proceditur per querelam, cēsetur accusator nō habere animū faciēdi partē in iudicio sed vult, ꝙ iudex puniat delinquētē pœna iuris: & tūc dicitur iudicium merè criminale. & de hoc est gl. in l. si quis se iniuriā. C. de acc. ex hoc sequitur, ꝙ si in querela aliquis æstimaret iniuriam petendo accusatū pro iniuria puniri ad tot aureos: talis querela nō procederet: quia quādo agitur merè criminaliter, nō potest accusator æstimare iniuriā: sed æstimatio pertinet ad iudicē, vt tenet Bart. in l. iniuriarū æstimatio. ff. de iniur. nā ex quo est pœna arbitraria, & sic à iure nō determinata, vt l. fin. ff. de iniur. relinquitur arbitrio iudicis, & sic ad iudicis æstimationē, nō autē partis ita dicit Bal. in l. j in fi. C. de apo. pub. lib. x. idē si formaret libellū, & peteret totā pœnā applicari sibi: quia nō procederet libellus hodie, per dictam consti. varietates, licet de iure cōmuni procederet, per dictū §. in summa. 8 ¶ * Scias tamen ꝙ quādo proceditur per viā querelæ, quæ secūdum cōmunē obseruantiā solet describi in libro cōmunis, requiritur locus & tēpus cōmissi criminis. cū solennitate. l. libellorū ff. de accu. alias nō procedit: secūdū Gand. in tract. malefi. in

Universidad de Deusto
Biblioteca

tit.quæli.fiat accu.col.ij.nisi fieret denũtiatio de crimine commisso in diuinam maiestatẽ,puta de blasphemia Dei:quia tunc nõ requiruntur istæ solennitates:secundũ Ang.in §.fi.in auth.
9 quo.opor.epis.¶*Criminaliter verò agitur de iniuria, quando nihil petitur applicari parti, vt quando cõcluditur siue in libello,siue in querela aliquẽ puniri pœna iuris, quo casu iudex arbitrabitur pœnam secũdum qualitatem loci,personæ,& dignitatis:& sic est pœna extraordinaria,vt l.fin.ff de iniur.& est bonus tex.in l.Pedius.§.j.ff.de incen.rui.nau.& not.Abb.in c.cũ te.col.ij.& vij.de re iudicata.Et de hoc,quando agitur criminaliter de iniuria, quæ pœnæ sint traditæ,est cõstitutio regni,quæ incipit,Vt dignitatũ. vbi inter alias pœnas dicitur,q̃ si rusticus vel ignobilis verberat militẽ,
10 punitur pœna manus.¶*Sed iuxta hoc quæro:qd si agẽs actiõe iniuriarũ,concludit iniuriãtem condemnari ad satisfactionem iniuriæ siue honoris,puta vt mẽtiatur vel veniam petat,& famã restituat:ad quod tenetur iniurians,vt plenè not.Paris in suo tract.fyudi.in ver.compositio. col.viij.& Hostiẽ.in summa de pœnitẽ & remiſ.§.quibus.& §. qualiter.& §.quid de accusatoribus.an tale iudiciũ dicatur criminale vel ciuile:Hanc quæstionẽ nõ reperio tactã ab aliquo, tamen inspectis his quæ suprà dixi,posset aliquis dicere,q̃ iste dicatur ciuiliter agere:quia nihil venit applicandũ fisco: imò illa satisfactio iniuriæ fit parti: ergo debet dici iudiciũ ciuile, sicut quando pœna pecuniaria applicatur parti,vt suprà fuit dictum.tamen ego teneo contrarium,scilicet q̃ imò tale iudiciũ sit merè criminale.& moueor, quia ista satisfactio iniuriæ dicitur pœna:secundũ Azo.in summa,de pœn. quem in hoc sequitur Paris in d.ver.cõpositio.col. viij.in prin.& plus dicit ibi Paris,circa mediũ illius viij.col.q̃ talis satisfactio, dicitur pœna corporalis ad ĩstar cessionis bonorũ,quæ fit cum vitu perio, & nõ posset aliter dici: quia si est pœna,cũ nõ sit pecuniaria, nec amissio alicuius iuris,de necessitate erit corporalis. Nunc in proposito, si est pœna corporalis,& descẽdit ex delicto: ergo causa est criminalis.hoc probatur ex dictis Bar.in l.fi.ver.quæro quomodo cognoscam &c.ff. de priua.delic.vbi dicit,q̃ causa dicitur criminalis, qñ imponitur pœna pecuniaria applicanda fisco,vel pœna inferẽda parti in corpus.& idẽ Bar.in l.prætor ait.in princ.ff.de sepul.vio. vnde cũ hic inferatur pœna in corpus,prout est satisfactio delicti:& descẽdit huiusmodi pœna ex delicto sequitur q̃ iudicium erit merè criminale.Nec obstat, q̃ nihil applicatur fisco:qa etiã quãdo imponitur pœna mortis,

nihil applicatur fisco sed dicitur satisfactũ reipublicæ per legitimam pœnam corporalẽ,cuius reipublicę interest,q̃ delicta puniantur.l.ita vulneratus.ff.ad legẽ Aqui.quia ergo pœna prædicta quatenus corpus afficit,respicit publicam vindictam,sicut aliæ pœnæ corporales: licet per quandã consequentiã cõcernat satisfactionem partis:debet per hoc dici causa mere criminalis.
11 & ita teneo.¶*Quod confirmo per id,quod in simili not.glo.& Bar.in l.plane.ff.de excu.tu. vbi dicitur,q̃ quando agitur de tutore suspecto,dicitur causa criminalis propter pœnã infamię: in qua nõ interuenit procurator.de quo dicto vide Bar.in l.j.
12 §.sciendũ.ff.de suspec.tu.¶*Ex hoc dicto infero ad notabilem practicam,q̃ si is qui formatlibellum in actione iniuriarũ,peteret pecuniã pro æstimatione iniuriæ,& etiam satisfactionem delicti,talis libellus nõ procederet: quia cumularet pœnã ciuilem cũ criminali, quæ cumulatio nõ admittitur:cùm vtraque tẽdat ad vindictam: per ea,quæ not.Bar.in l.j.C.quãdo ciui.ac. crimi.præiud.& in l.prætor edixit.§.ti dicatur.& ĩ l.lex Cornelia.§.fin.ff.de iniur.& suprà dixi.Et quacunque istarum pœnarum esset iniurians punitus, diceretur sufficiẽter punitus:nam pro eodem delicto non debet quis bis puniri,quãdo fuit sufficienter punitus:l.penul.§.fin.ff. nau.cau.sta.& est tex.& ibi glo.in versi.duplici.in c.at si clerici. §.de adulteriis.de iudi.& Spec. in tit.de expensis.§.si ante.versi. quid si talis.in fin.& Cardin.in clemen.volentes.§.j in iij.opp. de hære.& Cyn.& Bald.in l.qui sepulchra.C.de sepulc. viol.pro hoc est tex.in l.senatus.ff.de accus.& not.Fely.in c.quod olim. in fi.de Iudæ.& hoc tenet in terminis nostris Paris,in d.versic. compositio.col.ix. in princ.vbi expresse dicit, q̃ si iudex sufficienter puniuit iniurianteˊ,dando sibi pœnam ordinariã & cõsuetam,nõ debet vlterius illum compellere ad satisfactionem: quia duplici pœna puniret.& sic pœna esset maior delicto, contra l.sancimus.C. de pœn.Modò in proposito, quando accusator in libello æstimat iniuriam pro pecunia, vt quia dicit, quòd potius voluisset amittere tantum de bonis suis, &c.prout haberur in dicta constitutio.varietates, & per Bartol.in d.l.iniuriarum æstimatio. ff.de iniuriis,censetur elegisse pœnam sufficientem: quia pro tanto æstimauit: vnde non debet conglutinare pœnam satisfactionis:quia ambæ pœnæ tendunt ad vindictam.& quis puniretur bis pro eodem crimine, contra prædictas doctrinas? & hæc sunt notanda: quia poteris infringere multos libellos accusatorios in similibus casibus.
13 ¶*Verùm,inquantũ dixi, quod

Universidad de Deusto
Biblioteca

quando ambæ pœnæ tendunt ad vindictam, vna tollitur per aliam: limita notabiliter, quãdo altera pœna fuit sufficienter irrogata & integra. Secus, si non integra fuit irrogata: quia tunc potest recurri ad aliam: & vna per aliam non tollitur. ita tenet Bal. in l. nullum. vers. sed quærit gl. & c. C. de testi. & Alex. in d. l. lex Cornelia. §. fi. in additio. ad Bar. ff. de iniuriis ad qđ faciunt omnes deci. suprà allegatæ. Maximè Cardi. in dicta clemẽ. volentes. §. j. in tertia opposi. de hæreticis. & Felyn. in d. c quod olim. in fi. de Iudæ. & glo. in d. c. at si clerici. §. de adulteriis. de iud. vbi dicũt, qꝓ qñ delictũ per vnam pœnã remanet insufficiẽter punitum, potest iterũ puniri alia pœna. ita etiam tenet Lud. Ro. in consi. cccl xxv. & Felyn. in c. j. col. iiij. de præscri. ¶ Ex quo infero, qꝓ si iudex coram quo actum fuit actione iniuriarũ, nimis coarctauit æstimationẽ iniuriæ, vltra modum taxando secundum eius qualitatẽ, vel pœnam alterando, & leuius puniẽdo: posset iterum agi cõtra iniu- 15
riantem, vt teneatur ad satisfactionem: ex quo nõ fuit sufficiẽ-
14 ter punitus: per prædicta. ¶ *Per hoc puto dari posse cautelã libellãti, qui vult vtrunq; petere in libello, scilicet æstimationem iniuriæ & satisfactionẽ, vt perat vtrunq; cum protestatione: scilicet, qꝓ cõtentatur altera pœna ratum, si ea fuerit integrè irrogata & sufficienter. aliàs quòd vtraq; puniatur. & per hãc protestationem saluaretur libellus ab ista cumulatione: per ea. quæ mul. um egregiè dixit Bald in l. quod tempore. col. ij. versicu. ij. quæro & c. C. de restitutio. mili. vbi dicit, qꝓ duo remedia, quæ electione tolluntur, possunt cumulari in eodem libello conditionaliter, quando sunt talia, qꝓ vnum ex altero oritur: quia nõ dicitur cumulatio: sed potius quædam subornata propositio, secundum eũ. & illud dictũ Bal. sequitur Felyn. in c. significanti bus. colũ. pen. de libelli oblatio. pro hoc est gl. in l. conductores. C. locati. & glo. in l. non ab re. in versi. ordine. C. vnde vi. sic in casu nostro, qa dato, qꝓ ista duo remedia electione tollantur: ita men vnũ subordinatur ad aliud ex futuro euentu, & oritur ex alio: quia si primũ nõ sit sufficiẽter irrogatum, statim & oritur aliud: ergo admittitur dicta cumulatio ita conditionaliter facta cũ dicta protestatione. facit ad prædicta tex. in l. j. §. quia autem ff. quor. leg. ¶ *Corrobo ratur per id, quod dicimus de duobus reis debẽdi: de quorum natura est, vt vno soluente integrum debitum, alter liberetur. & tamẽ potest formari libellus cumulando ambos reos debendi. & petẽdo in solidũ ab vtroque. dummodo apponatur protestatio, qꝓ vna solutione creditor contentatur: aliàs libellus*

nõ procederet, secundum Bart. in l. iij. §. vbi duo. col. j ff. de duo bus reis. & Ang. de Are. in §. j.
16 instit. de duo. reis. *nam validũ est argumentum de personis ad res: & econtrà. l. qui plures. ff. de vulg. & pup. & l. miles ita. & ibi Bar. ff. de mi. test. & Ias. in l. sed si possef. §. si cùm de hæreditate. col. ij. ff. de iureiurã. Vnde sicut admittitur cumulatio personarum in iudicio, cũ illa protestatione, sine qua nõ procederet: ita debet admitti cumulatio rerum seu pœnarũ. cũ eadẽ prote-
17 statione. ¶ *Secũda cautela dari potest pro libellante. qꝓ æstimet iniuriam. & petat tantum æstimationem iniuriæ secundũ formam dictæ cõsti. varietates. & in calce libelli faciat sibi reser-
18 uationem, qꝓ si iudex non sufficiẽter puniuerit reum, reseruat sibi posse petere satisfactionem iniuriæ: de qua satisfactione protestatur. Et hanc reseruationem facere potest similiter semper, quando petit reũ puniri pœna iuris: scilicet, vt si non sit sufficienter punitus, reseruet sibi petere satisfactionem. *& hoc per tex. in l. si tamen. §. cũ redhibitoria. ff. de ædi. vbi is qui agit redhibitoria pro vno vitio, potest protestari de aliis vitiis nõ apparentibus: de quibus reseruare sibi potest agere quandocunque apparuerint idem tenet Bal. per illum test. in l. si prædium. col. ij. versi. sed pone. emi seruum. & c. C. de ædil. actio. & istæ cautelæ*

*sunt oprimæ pro libellante, & nouæ. ¶ * An aũt si est aliquod*
19 *delictum, de quo potest cognoscere iudex laicus & ecclesiasticus: & est diuersa pœna canonica à pœna ciuili, prout est crimen blasphemiæ, vel adulterij, vel vsuræ: si quis fuit punitus per vnum iudicẽ vna pœna, possit per alium puniri alia pœna iterum: vide Abb. & Fely. in c. de his. col. fi. de accu. & Abb. in catuæ. col. pe. de procu. & Bal. in l. placet. C. de sacrosan. ecc. & in l. si quis in hoc genus. C. de epi. & cle. & Lud. Ro. in cõs. cccl xxv. vbi videntur tenere, qꝓ sic: per tex. formalem in c. felicis. §. per hoc. de pœnis lib. vj. & in c. statuimus. & ibi Abb. de maledict.*
20 ¶ *Inquantum autem suprà sue cinctè tenui, qꝓ ex eodem delicto potest agi in vno libello ciuiliter & criminaliter simul, scilicet vt puniatur, & rẽ restituat: per ea, quæ dicit Bar. in l. interdum. §. qui furẽ. ff. de fur. intellige hoc sanè procedere, cũ aliqua li limitatione & declaratione, scilicet vt non intenteretur iudicium ciuile & criminale æquè principaliter: sed debet accusator principaliter agere crimina liter, petendo reũ puniri: & deinde incidenter per officiũ iudicis petere rei restitutionem: aliàs si æquè principaliter ageret, nõ procederet libellus: quia esset contra l. interdum. cum ibi not. per Bart. & Doct. ff. de pub. iud. ita declarat Bart. in l. ij. §. j.*

Universidad de Deusto
Biblioteca

colum.ij.in prin.ff.vi bon. rapt. & in l.j. C. quando ciui. ac. cri. præiud. idem tenet Bart.in l. si quis ad se fundum.in fi. C.ad le
21 gem Iul. de vi. ¶ *Quod limita non procedere, quando delictū est tale, in quo veniret quis dānandus ad mortē: quia tunc potest cumulari iudiciū ciuile & criminale æquè principaliter: secundum Bal.in l.j.col.ij.C.de appel.quē sequitur Alex. in d.l. ij.§.j.in addi.ad Bar.ff.vi bo.rap.
22 ¶ *Nota tamen pro saluatione libelli q̄ si aliquis peteret Titiū puniri & cōdemnari ad rei restitutionem, nō per hoc censetur agere æquè principaliter: qa copulat vtrunq; sed saluatur libellus: & censetur agere principaliter ad pœnā: & cōsequenter ad rei restitutionem. ita expresse dicit Bar.in d.l. interdum §. qui furem.in fi ff.de furt. vbi ita
23 exemplificat. *Ad quod facit illa vulgaris regula, q̄ verba libelli impropriantur, vt saluetur libellus, secundum Bar.& Doct. in l.sed si possessori.§. itē si iurauero.ff.de iureiur. & in l.j. C. de vsufruct.& in l.insulam.ff de præscrip.ver. cū aliis similibus. quod no. vt sit cautus, quando opponeretur contra libellum.
24 ¶ *Vlterius circa cognitionem causarum criminalium à ciuilibus, datur alia regula, quæ est talis: videlicet, vbicūq; ex delicto agitur, vt quis puniatur nō pœna ordinaria & naturali introducta, pro illo delicto, sed vt priuetur aliquo officio, beneficio, administratione, vel dignitate: illa causa dicitur ciuilis, nō autē criminalis: licet agatur ex delicto: ex quo non agitur ad vindictā publicā, vt quis puniatur pœna condigna. text. est, & ibi Abb.& Fely. in c. per tua. de simon.& Abb.& Fely.& Ioā. de Ana. in c. super his. de acc. & idē Abb. in c. tuæ. de pœn.& no. Per. Philip. Cor. in cōs. xix. col. ij. circa fi. in iij. volu. Adeò q̄ in tali causa tanquā ciuili potest interuenire procurator, vt dicūt doct. in locis prælegatis. vbi idē dicunt. quādo de crimine agitur per viam exceptionis, & nō per accusationem: quia similiter dicitur causa ciuiliter intētata secundum Fely. in d. c. super his.
25 col.ij.in fi. ¶ *Limita tamē præ dicta: nisi statutum pro crimine nō imponeret aliā pœnam, nisi priuationis: quia tūc dicitur causa criminalis, nō autē ciuilis: ex quo illa est pœna naturalis & ordinaria iptius delicti, secundum Anto. de But.& Abb. in d c. super his. col. ij. in fi de accus.& Fely. in rub. de iudiciis. licet idē Fely. in d.c. super his. co. ij. in fi. & sequen. videatur firmare contrarium. scilicet q̄ tunc etiā sit ciuilis: ex eo quia ista pœna nō applicatur fisco. tamē ego puto primā partem veriorē, scilicet q̄ sit criminalis: quia agitur ad publicam vindictā, vt quis puniatur pœna ordinaria statuti pro crimine. Nec obstat, q̄ talis

pœna

pœna non applicatur fisco: quia minimè applicatur parti: vnde nō potest dici ciuilis. sed considerari debet principalis intentus iudicij, qui est, vt puniat delictum ea pœna, quæ est à lege inducta propter publicā vtilitatem. l. ita vulneratus. ff. ad legē Aquilia. quo principali intentu considerato, iuxt. l. si quis nec causam. ff. si cer. pe. agitur ad publicam vindictā: ergo causa est criminalis: sicut quando aliquis punitur in corpus, certè tunc ex talipœna nihil applicatur fisco:
27 & tamē causa est criminalis, secundū Bar. in l fi. col. j. ff. de priuat. delict. ¶ Præterea, posset attentari & nō temere dici, quod imò ista pœna applicatur fisco: quia si aliquis priuatur officio vel beneficio propter crimē illud officium seu beneficiū incipit vacare in mensa fisci: adeò q̄ fiscus potest illud alteri conferre: ergo talis pœna applicatur fisco: quia fiscus de ea disponit, alteri conferēdo, merito di-
26 citur causa criminalis ¶ *Et per prædicta infertur, q̄ si agatur de adulterio coram iudice ecclesiastico ad solam separationē tori, & non ad pœnā ordinariam, quę infligitur pro adulterio: talis causa dicitur ciuilis, & non criminalis. vnde potest in ea interuenire procurator. ille est tex. in dicto capit. tuæ. & ibi per Abbatem, & docto. de procu. & not. Bart. in l. non solùm. §. fi. ff. de procu. Et prędictam opinio. quam modò tenui, confirmo: quia quando agitur de crimine per modum exceptionis, nō ad pœnam ordinariam, dicitur criminosus priuari beneficio, non in pœnam: sed priuatur, vt inhabilis ad illud: vnde quia nō est pœna, sed quædam inhabilitas, dicitur causa ciuils, & non criminalis: sed quando agitur, vt priuetur ad pœnā, dicitur causa criminalis: quia tunc delictum pœna coercetur: ita Francis. de Aret. in d.c. super his. col. iij. de
accu. ¶ *Quid autem, si agatur per viam inquisitionis ad priuationem beneficij propter crimen nulla præcedēte accusatione nec exceptione: an dicatur causa ciuilis vel criminalis? Dic q̄ cōmuniter tenetur, q̄ sit causa ciuilis: ex quo non agitur ad principalem pœnā delicti, secūdum Franci. de Are. in d c. super his. col. iij. in fi. & seq. & Io. An. in c. frequens. de restit. spo. lib. vj. & Bar. in l. j. § sciendum. ff. de suspe. tutor. & Bar. in l. j. §. si publico. col. iij. in fi. ff. de adulte. & Abb. in c. fin. col. fi. de purga. canoni. & vide ad hoc Franci. de Are. in c. quoniā. in j. notabil. de testib. vbi simpliciter dicit, q̄ de iure canonico, quādo proceditur per inquisitionem, causa est ciuilis. idem tenet Ioā. de Ana. in c. cùm dilecti. col. ij. versi. nota, quòd quis, &c. de accusa. mouentur per c. per tuas. de simo. Verùm ego intelligerem hoc, quando ageretur ad remotio-

nem: prout loquitur dict. capi-
28 tul. per tuas. ¶ *Et ex hoc introduxit ius canonicum, quòd quando agitur per viam inquisitionis, mitius punitur delinquens: quia non irrogatur sibi pœna ordinaria delicti, sed alia pœna arbitraria mitior: secus si agatur per viam accusationis: quia tũc datur pœna ordinaria, secundum Abb. in c. inquisitionis. col. j. & in c. qualiter & quãdo. el. ij. col. v. de accu. & in c. per inquisitionem. in fin. de elec. in quibus locis limitat non procedere, quãdo inquisitus esset cõuictus per propriam confessionẽ: quia tunc ordinariè & actius punitur: licet secus sit de iure civili, quia par pœna imponitur: siue agatur per viam inquisitionis, siue accusationis, secundum Ab. in d. c. inquisitionis. col. j. & forte ad hoc voluit habere respectum Franci. de Aret. in d. c. quoniam. in princ. de testi. dum dixit simpliciter, q̃ causa inquisitionis, est ciuilis de iure canonico, scilicet propter illã rationem, quia nõ irrogat pœnã ordinariam delicti: per ea, quæ suprà dixi idẽ videtur tenere Inã. And. in addi. Spec. in tit. de inquisit. §. nunc videndum. in addi. quę incipit, cum dilectis &c.
29 ¶ *Ex prædictis etiam infertur, quod quando opponuntur crimina cõtra testes ad repellendum eos à testimonio, talis causa dicitur ciuilis: nõ autem criminalis: quia agitur de crimine per viam exceptionis: & non ad pœnam ordinariam, sed ad repellendum à testimonio. tex. est in capi. super his. ibi, à testificatione & c. de accusa. & in c. eùm dilectus. in fin. de ordi. cogni. & in capi. super eo. el primo. & capi. testimonium. & ibi per Abb. & doct. de testibus. & capitulo
30 j. in fin. de exceptio. ¶ *Quo verò ad solẽnitatem libellorũ, adhibetur hæc distinctio: quia si crimen obiicitur ciuiliter, siquidem est tale, quod non infamat, dicitur causa ciuilis, & non requiritur solennitas legis libellorum. ff. de accusatio. Si verò est tale crimen, quòd infamat: & tunc etiam si ciuiliter agatur, requiritur dicta solennitas, scilicet, vt inseratur locus & tempus. & ista est communis conclusio: quam tenet Barto. in lege prima. in principio in fin. colum. ff. de edendo. & Bartol. in lege, prætor edixit in princi. ff. de iniur. & in lege prima. §. sciendum. ff. de suspec. tut. & in l. item exigitur. ff. de dolo. & Socin. in consilio cxlvj. colũna septima. in fine. in primo volum. & Barto. in l. inde Neratius. ff.
31 ad legem Aquilia. ¶* Item in quantum suprà dixi, quod quando pœna pecuniaria applicatur fisco, est causa criminalis: intellige procedere, quando pœna venit ex delicto: secus, si veniret ex aliquo contractu illicito: quia dato, q̃ pœna applicetur fisco, nihilominus dicitur causa

causa ciuilis, puta quãdo aliquis alienat rẽ litigiosam. ita tenet Bald. in l. fi. in ver. quero, quando pœna &c. C. de litig. quem sequitur Alexan. in d. l. prætor. ff. de sepulc. vio. in addi. ad Bar. in additio. quæ incipit, adde, q̃
32 dominus &c. in fin. ¶ *An autẽ in dubio, quado lex introducit pœnam pecuniariã pro delicto, applicetur fisco vel parti tradit plene Bar. in l. agraria. ff. de ter. moto. & Franci. de are. in rubr. extrà de iudi. colum. antepen. & pen. & ibi etiã Abb. in fi. & Io. de Imo in rub. ff. de pub. iudi. &
33 ibi videas. ¶ *Quæ autem vtilitas resultat ex huiusmodi cognitione causarũ, an sint ciuiles vel criminales? Dic q̃ multæ sunt vtilitates. Et prima vtilitas est, quia licet alias de iure canonico mulier & laicus non possit esse testis in criminalibus cõtra clericum: vt habetur in c. forus. de verb. sig. & in c. de cætero. de test. tamẽ quãdo ciuiliter agitur de crimine, admittitur testimonium laici & mulieris cõtra cle
34 ricum. tex. est, & ibi Abb. & doc. cõmuniter in c. quoniã. de test.
34 & in c. tam literis. eo. tit. ¶ *Secunda vtilitas est: quia quando agitur criminaliter, nõ inducitur vitium litigiosi super aliqua re: vnde non impeditur eius alienatio: sicut quãdo agitur ciuiliter, iuxta formam l. fin. C. de litig. & habetur in cõsti. eorum fraudibus. secũdum Bal. in c. ecclesia. el j. in fi. extrà, vt lite pẽd.
¶ Tertia vtilitas est circa formã libelli: quia in criminalibus requiritur forma legis libellorũ: aliàs non procedit: secus, quando ciuiliter agitur de crimine: nisi crimen infamaret: vt suprã proxime dixi. ¶ *Quarta vtilitas
35 est: quia quãdo agitur criminaliter, nõ admittitur procurator, vbi venit irroganda pœna à relegatiõe. suprà. l. pe. §. ad crimẽ. & ibi Bar. & doc. ff. de pub. iudi. Hinc dicimus quòd in crimine iniuriarum nõ admittitur procurator, vt est tex. in l. fi. C. de iniur. & ita seruatur in regno pertium magnæ curiæ vicariæ. in nume. ccx. qui incipit, Item seruat ipsa curia declarare. Et ratio, quare nõ admittitur procurator in crimine iniuriarũ est: q̃ pro eo imponitur pœna arbitraria quã posset iudex vsque ad mortem extendere: vt habetur in l. fi. ff. de iniur. & not. in §. I summa. insti. de iniur. ita dicit Abb. in c. fi. in fi. de pur. cano. & hanc rationẽ etiam sentit Bart.
36 & Bal. in d. l. fin. C. de iniur. *Et corroboratur p̃ singulare dictũ Bal. in l eos. §. sup his. ver. extrà quæro, & c. C. de app. vbi dicit q̃ ad dicendum causam esse capitalem, consideratur sola aptitudo, scilicet si causa est talis, in qua est pœna arbitraria: quam pœnã potest iudex augere consideratis demeritis rei: & facere capitalem. & sic sentit Bal. quod etiã vbi venit pœna arbitraria, põt dici causa capitalis, inspecta

apti

Universidad de Deusto
Biblioteca

aptitudine,vnde nō est mirum, si in crimine iniuriarum nō admittitur procurator:quia posset esse tam atrox iniuria, q̄ iudex posset suum arbitrariū extēdere vsq; ad pœnam capitalem:& idem esset dicendum in omnibus criminibus vbi venit pœna arbitraria:quia iudex potest repellere procuratorem,per eandem rationem:secundum Bald. in d.l.fi.in fin.C.de iniu.de qua materia vide aliqua per Fely.in c.meminimus.col.pen.& fin.de acc.& in c.cùm te col.ij.in prin.

37 de re iudi. ¶ *Limita tamē prædicta procedere, quādo de crimine iniuriarū ageretur criminaliter:quia tunc nō admittitur procurator:qa vrget ratio prædicta arbitrij iudicis:& ita loqtur Abb.in d.c.fi.in fi.de pur.can.q̄ expressè dicit, quādo agitur criminaliter.idem tenet Fely.in d.c.cùm te.col.ij.in princ. de re iudi.Secus, si ageretur ciuiliter:puta ad æstimationē iniuriæ pro pœna pecuniaria: qa tunc dico indubitāter, quod admittitur procurator,p argumētum à ratione cessante:quia tūc cessat arbitrium iudicis: ex quo habet sequi æstimationem partis,precedente suæ taxatione,vt suprà dixi:quod p̄batur ex his, quæ no.Abb.in c.tuæ.in vlt.no. de procur.& Bal.in l.aduersus. in prin.ver.item nota &c.C.de furt.vbi dicunt, quòd quādo de crimine agitur ciuiliter,admittitur p̄curator. ¶ Per hoc infero, quòd quādo hodie in regno porrigitur libellus iniuriarū secundum formam cōsti.varietates,potest interuenire procurator:quia iniuria est æstimata:& cessat arbitriū iudicis.l.adigere. §.quāuis.ff.de iure pat.cū aliis vulgaribus. & ita limitarē illū ritum magnæ curiæ,suprà allegatum : quia loquitur secūdum dictā l.fi.C.de iniur.& certi sumus,quod imponitur pœna in-

38 fra relegationē. ¶ *Nec obstat quia posset deueniri ad pœnā corporalem, quando nō haberet in pecunia propter paupertatem,per illā tritā regulā: qui nō haber in ære,luat in corpus. &c.l.fi.ff.de in ius voc.& l.fi qs id,quod.ff.de iur.omn.iudi.& l. quicunque.C.de seru.fugit.quia istud non est in consideratione. nam principalis pœna attenditur:vnde pōt interuenire procurator.ita tenet Fely.in c.meminimus.col.fin. versi.vlti.adde & c.de accus.& Bal in l reos.col iij.C.de accu.& Ias.in l.fi quis nec causam.col.iiij.versi.xj.ff.ſi

39 cert.pet. ¶ *Secundo, principaliter limita hāc meteriam dicti §.ad crimen non procedere in muliere coniugata,quę in causa criminali pōt litigare per procuratorē: idē in vniuersitate.& de hoc est cōsti.regni,quæ incipit, Generalia.& ibi Andr. de

40 yser. ¶ *Tertiò limita, quando ageretur criminali iudicio cōtra decem personas simul:quia possunt tales litigare per procurat

curatorē:& de hoc sunt duo capitula regni:vnum in nume.cc. qd incipit, Idē studio.& Aliud in nu.ccvij.quod incipit,Statui-

41 mus. ¶ *Quartò limita nō procedere ex parte accusatoris p̄sequentis suam vel suorum iniuriam:quia admittitur pro eo procurator: etiā in publicis iudiciis:secundū Bar in l.licet. in

42 prin.ff.de procu. ¶ *Quintò,limita generaliter illam regulā, quādo procurator vellet suscipere iudicium pleno iure, sicut in ciuilibus,& excusare reum à contumacia, quia hoc fieri non potest. sed bene posset aliquis defensorio nomine assistere ad instruendū iudicem:& probare causas absentiæ, & innocentiā rei absentis. & ad hoc admitti debet p̄curator. Ita pulchrè tenet Petr.Philip.Corne.in cons. cccxxv. quod est vltimū cōsiliū, in iij.volu Idē notabiliter tenet Cæpol.in cōsi. xlvij.col.iiij. vbi plus dicit. quòd potest tunc defensor suscipere onus probandi innocētiam rei:& opponere iudici.quod sibi nō est ius inquirendi, ex quo reus est innocēs: quā innocentiā potest se offerre probare : & hunc dicit esse intellectum l.seruū quoque.§.publicè.ff. de procu.qd tene menti:quia est bona cautela comparendi pro absente in criminalibus.¶ Plures alias limitationes ad d.§.ad crimen. vide per Bar. & Ange.ibi.& vide etiam Gan. in suo trac.male.sub rub.vtrum

43 aliquid noui scribere. ¶ *Vnū tamē putaui valde necessarium attingere:de quo solet esse magna varietas & disceptatio inter doc.scilicet vtrum in criminibus, in quibus irrogatur pœna arbitraria, possit iudex tale suum arbitrium extendere vsq; ad mortē inclusiuè. Ista est alta questio,& ferè oēs doc.super eius decisione vacillāt. Ego verò nitar eam plenè discutere:& ponam, Deo duce, veras cōclusiones.Et primò, recitabo opiniones hinc inde arguendo ad partes. ¶ Et primò pro parte affirmativa, scilicet q̄ possit imponere pœnam mortis, adducitur gl. quæ ad hoc solet cōmuniter allegari,in §.in summa.in versic.extraordinaria. instit. de iniur.vbi dicit glo.q̄ iudex pōt imponere pœnā capitis, si suo arbitrio videtur : & cōmuniter exponitur p̄ pœna mortis:& illā gl.segtur Bal.in c.j.§.iniuria. in primis verbis. de pace iuramē.firmā.& Bal.in l.j.in fi.C. de his,qui latro.& Bar.in l.fi.in fin. ff.vbi pupil.edu.deb.& Abb in c.ex literis.col.antep.& melius in fi.col.de constit.& Fely.in c. cum te.col.ij.in prin. de re iud.

&

Universidad de Deusto
Biblioteca

& ibi etiam Abb.& idem Fely. in c.inquisitõis.in fi.illius prin. de accus.& in d.c.ex literis.col. antepe.& tenentes istam partẽ, ponderant tria iura potissimè. Primò videlicet text.in l.saccularij.§.sunt quædã.ff.de extraordin.crimi.vbi dicit tex.quòd illa pœna arbitraria extenditur vsque ad pœnam capitis: & sic
44 vsque ad mortem. *Secundò, põderãt text.in l.ij.ibi.nõ ignaro iudice,&c.in versic.acerrima condẽnatione pro arbitrio &c. C.de his, qui latron.vbi pœna
45 arbitraria extenditur *ad acerrimam pœnã,quæ accipitur pro pœna mortis:vt not.in l.j.C.de seditio.& l.j.C. ne.li.sig. salua. &c Tertiò,ponderant text.in l. lex.Iul.§.hodie.ff.ad legem Iuliam reper.vbi loquitur de pœna extraordi.& dicit. ꝙ capite puniri debet.& sic patet, quòd pœna extraordinaria extẽditur vsque ad mortem. ¶ Cõtrariam partem,scilicet negatiuã, quòd imò iudex in pœnis arbitrarijs non potest imponere pœnam mortis naturalis,tenet Bal.in l. & si post tres.in prima le.colũ. vlj.versi.itẽ facit ad aliã &c.ff.si quis cau.vbi dicit,quòd si potestas vigore statuti potest punire ad pœnam mille, vel ad aliam, prout suo arbitrio videbitur,nõ potest imponere pœnam decapitationis.idem tenet Cardi.in c.de causis.de offi.del.& Ludo. Ro.in rub.ff.de arb.ver.item an statutum.&c.ꝙ hac parte facit quod no.Bal.in l.j.C.ne sine iuss. princip.& c.& idem Bald.in c.j. colum.v.in prin.de pace tenen. vbi dicit,quòd iudex vigore arbitrij nõ potest imponere pœnam publicatiõis bonorum:ergo minimè pœnam mortis,quę est maior.hãc etiam partem negatiuam tenet Alexand.in consil.v.colum.fin.in j.volu.& Cardi.in c.ex literis.de constit. ¶ Et isti,qui tenent hanc contrariam partem,ponderant tria alia iura potissimè. Primo videlicet, tex.in l.j.in versi.temporarij.ff. de furib balnea.vbi dicitur, ꝙ fures nocturni puniuntur extra ordinem. Verùm eorum pœna nõ debet excedere opus publicum tẽporarium.ergo si dãnarentur ad mortẽ,excederet pœnam operis publici.Secũdò põderant tex.in l.j.§.expilatores. ff.de effrac.vbi ponitur primò pœna in liberum arbitrium iudicis:& postea in fine dicitur, ꝙ in plebeiis non debet excedere pœnam operis publici.In nobilibus verò pœnam relegatiõis.
46 *Tertio ponderant text. cùm ibi no.per gl.& doc.in c.inquisitionis.in princip.de accus.vbi est decisum,quòd de iure canonico quãdo proceditur per inquisitionem, iudex nõ imponit pœnam ordinariam delicti, sed extraordinariam.& sic arbitrariam: & tamen per hãc pœnam arbitrariam non potest imponere ordinariam,sed minorẽ:& ita declarat Abb.ibi.in fin.col.

Ergo

Ergo conclusiuè sequitur de necessitate, quòd non potest imponere pœnam mortis: quia nõ est mitior, sed maior, & acerbior cæteris pœnis. Confirmari
48 potest hæc opin.ex his, quæ dicit Bald.in l.quicunque.colum. iiij.versicu.scias etiam.&c.C.de seruis fugiti.vbi dicit,quòd iudex in arbitrariis debet eligere minorem pœnã.¶ Si quis vellet tenere hanc secundam opinio. tanquam benigniorem.iuxta l. si præses.& l.interpretatione.ff. de pœnis. posset respondere ad iura contraria, per quæ se fundant tenentes primam partem.
47 *Et primò,nõ obstat gloss. in d.§. in summa. quia illa loquitur de pœna capitis,non autem de pœna mortis naturalis. & in iure est clarum, quòd pœna capitalis intelligitur altero de tribus modis,scilicet de morte naturali, de morte ciuili, & de amissione ciuitatis, puta per deportationem, vt quia caput eximitur de ciuitate:vt est text. in l.secunda.in princi.ff.de pœnis.& l.secunda.ff.de public.iudic.& text.iuncta gloss.in l. sed si quis. §.j. ff. si quis cau. & not. gloss.in l.hos accusare.§.omnibus.in versicu.capitis. ff. de accusatio. In dubio autem quando lex irrogat pœnam capitalẽ,intelligitur de minori ex illis tribus, scilicet de exilio siue deportatione.tex.est iuncta gl. notabili in l.j.C.de Iudæ. mancipi.Christ.& tenet Bal.in l.fin.
49 in fin.C.quæ res vend.non poss. *Sed vbi sumus in delictis non consummatis, nunquam imponitur pœna mortis in arbitrariis.ita notãter tenet Bal.in cõsil.cccexliij. colum.ij.in iij. volu.quod consi.incipit. Cecchus, &c.& Felyn.in d.c.ex literis. colum.penulti.versicu. ij. de constit.¶ Tertiò,non obstat d.l. secunda.C. de his, qui latro.quia ibi expressè ex legis dispositione datur potestas illis iudicibus imponẽdi dictam pœnam mortis in illo crimine, vnde tunc cessat dubium, an pœna arbitraria se extendat ad mortem, quia quando lex dat amplum arbitriũ iudici, vsque ad mortem, nõ est dubiũ, quòd potest imponere dictam pœnam, quia

cense

censetur id facere authoritate legis. Ita dicit Ioan de Imol. in l. l. ij. ff. de publi. iudi. quem refert & sequitur Ang. de aret. in d. §. in summ. insti. de iniur. sed nos loquimur in casu dubio, sci licet quando simpliciter fit mētio de pœna arbitraria seu ex-
50 traordinaria. ¶ *Quartò, nō obstat tex. in d. l. lex Iulia. §. hodie. ff. ad legem Iuliam repet. quia potest pluribus modis responderi. Primò, quia loquitur de pœna capitis, quæ potest verificari in alia pœna, quàm mortis: vt suprà dixi. Secūdo quia pōito, quòd intelligeretur de pœna mortis: tamen ibi lex expresse hoc concedit, attenta immanitate crīminis: loquitur enim de iudice, qui iniustè interficit innocentem: vnde est homicida. propterea non est mirū, si morte puniri debet. & sic potest dari eadem responsio, quam dedi ad d. l. ij. C. de his, q latro. & sic pœna extraordinaria pōt comprehendere mortem, quādo lex hoc dicit expresse: vt ibi. Et sic data responsione ad iura, super quibus se fundant tenentes primam partem, censetur sublata etiam eorum opinio: quia sunt
51 sublata eorū fundamenta. ¶ *Si qs aūt vellet tenere primā partem: posset de facili respondere ad iura adducta pro secunda parte. Et primò, non ob. l. j. ff. de furib. balne. quia ibi lex expresse loquitur limitatiuè p dictionem, dummodo &c. Dicit enim illos fures esse puniendos pœna extraordinaria: dūmodo non excedat pœnam operis temporarij: quo casu quia lex dat potestatem limitatam iudici, sumus in casu certo: quia iudex nō potest præterire formam legis secundum Felyn. in d. c. ex literis. colum. pen. versic. quinta declaratio, &c. de constitu. licet ipse non considerauerit hāc responsionē. ¶ Plus dico, quod ille tex. potest retorqueri in cōtrarium. Nā ex eo, quòd lex restrinxit potestatem iudicis ad opus temporarium, est signum, quòd iudex habuisset largiores habenas procedendi vsque ad mortem, quando lex specialiter eum nō prohibuisset, quia aliàs frustratoria fuisset illa restrictio legis, quando sine ea iudex fuisset restrictus: quod nō est dicēdū. l. quod Labeo. ff. de Carbo. edict. Secundò, non obst. d. l. j. §. expilatores. in fin. ff. de effract. quia similiter ibi lex loquitur limitatiuè per dictionem, dummodo. vnde tollitur eo modo,
52 quo præcedens. * Tertiò, non obstat dictū c. inquisitionis. de accusa. quia ibi lex loquitur per verbum moderari. & vbi lex cōcedit arbitrium iudici per hoc verbum, quod habeat moderari pœnas: nunquam potest imponere pœnam mortis: quia illud verbum, moderari, importat diminutionem pœnæ: ita tenet Marian. Socin. in d. c. inquisitionis. de accu. & Felyn. in d. c. ex

ex literis. col. pen. ver. tertia de-
53 claratio. &c. *Quartò, nō obstat dictum Bald. in d. l. quicunque. C. de seruis fug. inquantum dicit, q in arbitrariis iudex debet eligere mitiorem pœnam: quia illud intelligitur nisi qualitas & atrocitas delicti aliud suaderet. vt si quis daret alapam
54 Felyn. in finalibus verbis. q *Istā officiali: nam debet puniri pœna mortis: secundum Bal. in c. j. §. iniuria. in princ. de pace iura. firmau. Non enim esset æquū, quòd tūc stante crimine atroci & enormi iudex imponeret pœnam mitiorē. quia nō esset pœna conueniens & æqualis delicto. iuxta l. sancimus. C. de pœn. & hoc sentit Alex. in consil. cxj. col. iiij. in j. vol. & Ang. de Aret. in d. §. in summa. insti. de iniur. & Abb. in d. ca. ex literis. col. fin. ¶ Ex quibus responsionibus apparent sublata fundamēta vtriusque partis. vnde vtraque pars redditur dubia valde, adeò vt Cæsarea decisione opus esset. Quid ergo erit tenendū? Dico in tanta opinionum varietate, quod prima opi. affirmatiua est magis communis, cum aliquali tamen limitatione & modificatione. Vnde facio conclusionē, quod iudex in arbitrariis potest se extendere vsq; ad pœnā mortis naturalis. Hæc cōclusio probatur, per tex. in l. sacrilegij. l. j. ff. ad legem Iuliam pecu. vbi narratiuè dicitur, quòd dato, q pœna sacrilegij sit arbitraria: quia pro qualitate personæ irrogatur: tamen quandoque aliqui sacrilegi combusti fuerunt: & sic probat, quòd in pœnis arbitrariis iudex potest imponere pœnam cōbustionis. & sic mortis naturalis: & ita ad hoc illum ter. ponderat Abb. in d. ca. ex literis. col. fin. de const. & ibi etiā Felyn. in finalibus verbis. q *Istā conclusionem declara & limita primò procedere in delictis cōsummatis & perfectis, secus in attentatis tantùm, & non consummatis: quia in eis nunquam iudex ex arbitrio potest imponere pœnā mortis: ita tenet Bal. in d. consi. cccexliij. incip. Cecchus. &c. col. ij. in iij. vol. & Fel. in d. c. ex literis. col. pen. vers. secunda declaratio, &c. Et ratio est in promptu, quia hodie ex generali consuetudine nunquā punitur delictum attētatum, sicut consummatum, sed mitius, & sic nō punitur affectus, nisi sequatur effectus, etiā in atrotioribus, vt no. Alex. & Pau. de cast. in l. j. §. j. in fin. ff. quod quisque iur. & Card. Alex. in c. j. §. si verò voluerit. in fin. de capi. qui curven. & Angel. in consi. xiiij. in j. col. vbi dicit, quòd ista consuetudo est approbata per totum mundum. & Bal. in l. ti fugitiui. C. de seruis fugiti. & Saly. in l. is qui cum telo. ff. ad legem Corneliam de sicariis. & Barto. in l. j. §. diuus. ff. eod. titu. & Matthæ. de Affli. in constitu. asperitatem. colu. iij. in ij. nota. vnde si iudex imponeret pœnam

Universidad de Deusto
Biblioteca

mortis in attentatis, puniret affectum sicut effectū: quia maior pœna dari non pōt, quā sit pœna mortis. ¶*Secundo limita, dummodò sit delictum ita graue attentis ipsius circunstantiis, ꝙ mereatur pœnā mortis. exēplum potest poni in eo, qui dat alapā officiali: nam iniuria est: verūm attenta circunstantia respectu qualitatis personæ censetur atrocissima: vnde in hoc casu iudex potest imponere pœnam mortis, secūdum Bal. in d. c. j. §. iniuria. in prin. de pace iura fir. & Io. de Ana. in c. inquisitionis. in fin. illius prin. de accusa. etiam tenet Fely. in c. ex literis. col. pen. versi. prima declaratio, & c. de const. ita debet intelligi dictum Bal. in d. l. j. in fi. C. de his qui latro. vbi dicit, quòd potest procedi ad supplicium, si hoc deliderat criminis magnitudo. ex hoc sequitur. ꝙ si ex modica iniuria verbali iudex vellet procedere ad mortē, nō posset: quia non esset pœna conueniēs delicto. sed maior. per prædicta. & hoc tenet Ang de Aret. in d. §. in summa. & Abb. in d. c. ex literis col. fin. aliàs posset appellari, vt no. glo. in l. ū qua pœna. & ibi Bart. in fi. ff. de verb. sign. & hanc limitationem tenet in effectu Alex. in consi. cxj. col. iiij. in j. volu. & Andr. de yser. in const. Comite. ¶ Tertio limita, nisi expresse lex vel statutum limitaret arbitrium iudicis. vt nō posset excedere talem pœnam: quia tunc non imponit pœnam mortis. Ita procedit tex. in l. j. ff. de furi. balnea. & l. j. §. expilatores. ff. de effrac. prout suprà declarauī. ¶ Quartò limita, nisi lex diceret, ꝙ iudex possit vel debeat pœnā moderari: quia tunc non potest imponere pœnam mortis. ita procedit d. c. inquisitionis. cū ibi no. prout suprà declarauī. ¶*Quintò limita, quādo arbitriū datur iudici in pœnis à iure expressis. prout est in actione iniuriarum, in qua est statuta pœna corporalis, & pecuniaria ad arbitrium iudicis. l. iniuriarum æstimatio. & l. fin. ff. de iniu. & l. Pedius. § j. ff. de incen. rui. nau. tūc enim iudex propter enormitatem iniuriæ potest arbitrari mortem: secus est, vbi iudici datur simpliciter arbitrium puniendi in pœnis. non à iure expressis: quia tunc nō potest facere crimē capitale. quod non est capitale, nec potest imponere pœnam mortis, vbi crimen non est capitale. ita declarat Fely. in d. c. ex literis. col. penul. versi. quarta declaratio, & c. ¶*Sextò limita non procedere quando in similibus delictis esset consuetudo, quòd non imponatur pœna mortis, sed mitior pœna: quia tunc iudex non potest imponere pœnam mortis, sed tenetur sequi pœnā consuetudinariam, & cessat arbitrium. tex est singularis in l. si quis reum. ff. de custo. reor. facit tex. cum ibi no. in l. hodie. ff. de pœnis.

nis. ita tenet Bal in l. quicunq;. col. iiij. versi. scias tamen &c. C. de seru. fugiti. & Felyn. in c. de causis. col. j. de offi. dele. & Abb. in ca. inquisitionis. col. fin. de accusa. & Alex. in consi. v. col fin. & consi. cxj. col. iiij. in j. vol. & Paris in tract. synd. in ver. compositio. colū. xij. in princ. in c. an si delinquens. &c. & idem Paris in dicto tracta. in titu. de offic. syndi. colū. iiij. & v. in c. an si potestas. &c. vbi multùm notabiliter loquitur. ꝙ si iudex excedit pœnam solitā. dicitur grauare partē, & potest appellari, & tenetur in syndicatu, & per hoc infert, quòd in regno si quis condemnatur ad vnam vnciam, nō solet exigi tota vncia, sed tantū vnus tarenus vel duo, & nō vltrà, maximè attenta paupertate condemnati. Et cum istis limitationibus sit expedita præsens nota
58 bilis & dubia quæstio. ¶*Vltimò super hac materia posset dubitari, an quando delictum est commissum per culpam, & non per dolum, possit criminaliter agi ex tali delicto contra committentem ad aliquā pœnam ad vindictam. Et hic est videndum, quid si delictum est commissum per latam culpam, & quid si per leuissimā. vnde oritur illud dubium, an in casibus in quibus potest agi ciuiliter actione legis Aquiliæ. in qua venit leuissima culpa. l. in lege. la ij. ff. ad legē Aquil. &c. si culpa. & ibi Abb. de iniur. possit agi etiam criminaliter ad aliquam pœnā. Volui oportunè attingere hic istud dubiū. propter duas regulas, quæ sunt tritæ in iure. Quarū prima est, quòd nullum delictū committitur sine dolo, & non irrogatur pœna, vbi dolosè nō fuit commissum maleficiū. Alia regula est, ꝙ in criminalibus lata culpa nō æquiparatur dolo. Prima regula probatur per text. in l. j. C. de sicar. vbi dicitur quòd homicidium commissum sine dolo & sine animo occidendi, non punitur. Item probatur per l. qui iniuriæ. ff. de fur. & l. quod reipublicæ. ff. de iniur. vbi dolus & propositum distinguit maleficia hominum. & per l. cùm autem. §. excipitur. ff. de ædil. edic. vbi dicitur, ꝙ is, qui nō fuit in dolo, nō potest incidere in pœnam capitalem. idem tenēt Bal. & Saly. in l. ij. C. de noxa. acti. & Alexan. in consi. cxlv. incipiēte. Post redditum. col. fin. in ij. vol. & Ang. in l. j. & ibi etiam Iaſ. in iiij. col. ff. de legi. & idem Iaſ. in l. ij. §. quod prætor. ff. ne quis eā, qui in ius voc. & in l. actionibus. col. viij. ff. de in litem iur. & Cæpol. in consi. xxxiiij col. ij.
59 *Secunda regula probatur per tex. & ibi Bar. in l. in lege. ff. de sicar. & in l. j. §. j. & ibi Bart. ff. si quis test. lib. esse iuſſ. fue. in quibus iuribus probatur, quòd lata culpa non æquiparatur dolo in criminalibus: ergo sequitur, ꝙ non punitur delictū culpa commissum, ex quo dolus considerat

Universidad de Deusto
Biblioteca

ratur in delictis. Pro veritate tamen huius q. distingue tres culpas, scilicet latam, leuē & leuissimam: de quibus plenè per Bar. in l. quod Nerua. ff. depo. & Cæpo. in consi. xlj. col. iij circa fi. Si igitur quæris vtrū delictū commissum lata culpa puniatur ad vindictam: dico, quòd sic. Verū stat dubium in pœna, & veritas est, quòd non punitur eadē pœna, qua puniretur, si dolosè cōmissum fuisset, & in hoc nullus discrepat. Ita propriè loquitur tex. in d. l. in lege. ff. de fica. & ita procedat illa regula, quæ se habet, quòd lata culpa non æquiparatur dolo in criminalibus: quia debet intelligi, quo ad æqualitatem pœnæ. Restat tamen dubium circa qualitatē pœnæ: scilicet posito, quòd mitius puniatur, quàm dolosus, prout est veritas, an ista pœna posit esse corporalis seu capitalis? in hoc reperio aliquam diuersitatē opinionum. nam Barto. in d. l. j. ff. si quis testamen. lib. esse ius fue. dicit, ꝙ non. Idem tenet in d. l. in lege. scilicet ꝙ quo ad pœnā corporalem lata culpa nō æquiparatur dolo. Sed Ang. in consi. 60 cclxxxvij. col. pen. nixus fuit reprehēdere Bart. propter sui generalitatem, inquātum videtur innuere: quòd in nullo casu ex lata culpa potest quis corporaliter puniri. Nam dicit ipse, quòd imò multi sunt casus, in quibus ex lata culpa punitur quis capitaliter, etiam ad mortem. alleg. tex. in l. j. C. de priua carceri. & in l. j. iuncta glos. C. ne. lice. sig. falua. & c. & in l. fin. C. ad legem Iul. de vi. Ad idē est tex. in l. milites. ff. de custo. reo. Ego autem puto, quòd Bart. nō meretur reprehendi, imò bene loquitur, & nō est mens sua illa, quam dicit Ang. Nā solùm tenet, quòd quo ad pœnam corporalem lata culpa nō ęquiparatur dolo. & bene dicit: qa est ipsa veritas: & probatur per d. l. in lege. Nam non imponitur eadem pœna corporalis pro culpa, quæ imponitur pro dolo. Sed ꝙ pro lata culpa non posit irrogari pœna corporalis, hoc nō dicit Bar. & ideò non meretur reprehendi. Vnde firmo istam conclusionem, tanquam veram & communē, quòd pro lata culpa potest quis puniri corporaliter, non tamen eadem pœna corporali, qua puniretur pro dolo, sed mitiori & leuiori. ita tenet Cæpola in consi. xxxiij. colū. iiij. & consi. xxxiiij. col. ij. & in consi. xlj. col. iij. pro hoc est tex. in l. in lege. §. cū quidam. ff. de fica. & in l. j. §. fin. & §. diuus. eo. tit. & l. si fortuito. ff. de incen. rui. nau. *Hoc patet: qa homicidiū cōmissum per culpā, dicitur crimen extraordinariū, & punitur pœna arbitraria, secūdum Lud. Ro. in l. actionibus. ff. de in lit. iuran. quem sequitur Matth. de Affli. in rub. de homici. punien. post quam rub. sequitur consti. terminū vitæ. & probatur per l. si adulteriū §. imperatores. ff. de adul. vbi si maritus occidit vxorē deprehensam in adulterio, non punitur pœna mortis, sed alia pœna corporali mitiori. & ratio est: quia tale homicidium dicitur culposum, & non dolosum: ex quo difficile fuit temperare iustum calorem ita tenet Bald. in l. j. in x. q. C. vnde vi & Ale. in consi. lxxvj. col. j. in j. vol. & Pau. de Cast. plene in cōsi. cclxxvij. in ij. volum. Fuit enim in culpa ratione excessus in vindicando, & sic ratione culpæ punitur mitius. Idē tenet Bal. in c. j. colū. ij. de pace tenen. & est tex. in c. olim. el j. in fi. de restitu. spo. & in l. si quis in graui. §. si tamen maritus. ff. ad Silla. & in l. diuus. ff. ad legē Pōpe. de parri. & not. Bar. in l. quid ergo. §. pœna grauior. col. iij. in princ. ff. de his, qui not. infa. Cū ergo ex prædictis appareat, ꝙ homicidium culpa commissum puniatur pœna arbitraria & extraordinaria: sequitur de necessitate, quòd nō potest iudex imponere pœnam mortis: quæ est pœna ordinaria: quia nunquam iudex in arbitrariis potest imponere pœnam similem pœnæ ordinariæ in simili delicto, vt est glo. not. quam ad hoc ponderat Abb. ibi in fina. colum. in c. inquisitionis. in prin. in versi. alioquin. de accu. ¶ Si verò loquimur de pœnis pecuniariis simpliciter, & tunc ita punitur delictum per dolum, sicut per latam culpā: quia tunc lata culpa æquiparatur dolo, secundum Bar. in d. l. j. ff. si quis testamento lib esse iuſ. fuc. Pro hoc est tex. in l. j. §. hæc actio. ff. si mensal. mo. dixe. & ita potest intelligi, quod no. Bald. in l. ij. §. quod prætor. ff. ne quis eum. ¶ *Illud autē, quod dixi suprà, quòd delictum culpa commissum punitur mitius, intellige procedere, quādo est tale delictū, quod principaliter cōmittitur ad iniuriam alterius, prout est homicidium, vulnus, furtum, & simile. Secus autem in delictis, quæ non committūtur ad iniuriam alterius, sed potius pro expletione libidinis, vt est adulteriū, incestus, stuprum, & simile, quia huiusmodi delicta, nisi verē interuenerit dolus, non puniūtur aliqua pœna, nec mitiori nec maiori, secundum Bart. in d. l. si adulterium cum incestu. in fine illius princ. ff. de adul. & in l. in lege. ff. de fica. ¶ *Item inquantum dixi, ꝙ delictū commissum per latam culpam, non punitur pœna mortis seu capitali, sed mitiori: Limita primò non procedere, quādo esset aliquod delictum mali exempli, prout est, si quis dederit alicui amatoriū poculum: vel aliud, vt abortiuū pareret mulier. nam si ex hoc sequuta fuerit mors hominis, punitur pœna mortis, etiam si non fuerit in dolo. tex. est in l. si quis aliquid. §. qui abortionis. ff. de pœnis. & hoc est confirmatum hodie in regno per consti.

Universidad de Deusto
Biblioteca

quæ incipit, amatoria pocula. quæ plus vult, scilicet quòd non solùm si fuerit sequuta mors, verùm etiam si is, qui biberit amatoria pocula, amiserit sensum, puniatur ille, qui dedit ad pœnam mortis: aliàs si non interuenit mors, nec amissio sensus, punitur ad carcerem per annum, vnà cum publicatione omnium
63 bonorũ. ¶ * Secundò limita nõ procedere in casu l.j.C.de priu. carcer. vbi iudex, qui non punit exercentem priuatũ carcerem, punitur pœna criminis lęsę maiestatis. & illud est ideò, quia lex reputat hoc crimen læsæ maie-
64 statis. ¶ * Tertiò limita nõ procedere in casu l. milites. ff. de custo. reo. vbi custos carceris punitur ad mortẽ, si ex sua nimia negligẽtia, id est, ex lata culpa carceratus euasit, & fugã arripuit. & ibi hoc no. Bar. scilicet, quòd ex delicto commisso sine dolo, quis punitur ad mortem. Idem tenet Old. in consi. xcij. vbi hoc extendit procedere etiã in custode arcis. Idem tenet Bal. in l. ad Commentarienses. C. de custo. reo. hinc dicit Bal. in l. ex diui. C. loca. q̃ custos carceris. & custos arcis, æquiparantur. Idẽ tenet Iaſ. in l. in actiõibus. col. vij. ff. de in
65 lit. iur. ¶ * Vnum tamen incidenter adde hîc, quod hodie omnis pœna etiam à iure determinata, est arbitraria iudici, adeò quòd potest eam ex causa diminuere vel augere. tex. est, iuncta glo. in l. hodie. ff. de pœn. per quẽ text. ita tenet Bald. in l. & si seuerior. C. ex qb. cau. infa. irrog. & Paul. de Caſt. in cõſi. cccxviij. col. iij. in ij. volu. Et super hoc possent exẽplificari multę causę, quas cumulat Bar. in l. quid ergo. §. pœna grauior. ff. de his q̃ not. infa-
66 mia. * propter senectutẽ, vel iuuẽtutẽ propter furorẽ, vel ebrietatẽ, propter calorẽ iustũ iracundiæ, vel propter nimiã excellentiam hominis in aliqua arte vel ingenio, vt dicit Alex. in d. §. pœna grauior. in addi. ad Bart. quæ incipit. Adde hîc. q̃ iudex &c. &
67 Iaſ. in l.j. co. iij. ff. de legi. ¶ * De secunda culpa scilicet de leui, si quęratur, an delictum cõmissum leui culpa puniatur: Dico, quòd in hoc reperitur magna varietas inter doc. quos refert Bal. in l. data opera. col. iij. C. qui accusã nõ pos. & Ang. in trac. malefi. in ver. incendiario. Nam Cy. in l. si quis non dicã rapere. C. de epiſ. & cle. tenet, q̃ leuis culpa non punitur, nisi ad refectionẽ damni. Verùm si non habet in ære. luet in corpus. l. qui ædes. ff. de incen. rei. nau. Sed contrariũ tenet Bart. in l. respicientẽdũ. §. delinquunt. ff. de pœn. vbi dicit, q̃ leuis culpa punitur criminaliter. idẽ & Bar. in l. fi. circa fi. vers. quærit gl. & c. ff. de priuã. delic. vbi dicit, q̃ vbi habet locum acti. l. Aquilix, ibi potest quis criminaliter accusari, q̃ hac parte facit tex. in l. si fortuito. iũcta gl. in ver. luxuriæ. ff. de inc. rui. nau. vbi expresse dicitur, q̃ punitur culpa

culpa dolo proxima, & ista est lata, vel luxuria, id est, latæ proxima, & ista est leuis. Idẽ tenet Cæpol. in consi. xxxiij. col. iiij. & consi. xlj. col. iij. vbi dicit, q̃ le-
68 uis culpa punitur leuius. ¶ * In hac varietate placet mihi quædam distinctio, quam facit Bal. in d. l. data opera. colũ. iij. circa medium. videlicet vt distinguamus: Aut culpa leuis consistit in omittendo. seu negligendo, & non punitur nisi ad æstimationem damni. & ita loquatur opi. Cy. Aut consistit in faciendo. & ita loquatur opi. Bart. & sequacium. Hanc distinctionem puto verissimam. & confirmo eã. per duo iura. s. per d. l. qui ędes. ff. de incen. rui. nau. vbi dicitur, q̃ si
70 per negligentiã fuerit commissum incendiũ. tenetur negligẽs sarcire damnũ, & si idoneus nõ sit, leuius castigatur. & q̃ ille text. loquatur de leui culpa in obmittendo, ꝓbatur: quia loqtur de negligentia simpliciter: nam eo ipso, q̃ quis negligit, dicitur obmittere. Itẽ, magna seu nimia negligentia, dicitur lata culpa. l. cedere diem. §. fin. ff. de verb. sig. & l. milites. ff. de custo. reo. Ergo quãdo ponitur simpliciter sine illo adiectiuo magna,
69 debet intelligi de leui. * Sicut dicimus, quando simpliciter fit mẽtio de culpa, intelligitur de leui. gl. etiam, & ibi Bar. in fi. in l. in venditione. §. j. ff. de bo. autho. iudi. pos. & Alex. in l. ii mota. col. iiij. ff. solu. mat. & Ale. in consi. xlv. in j. vo. Secundò, confirmo per l. capitaliũ. §. qui ob inimicitias. in fi. ff. de pœnis vbi dicitur, q̃ fortuita incẽdia, quæ per negligentiam cõmissa fuerunt, ciuiliter exercẽtur, vel modicè vindicãtur. intelligo illam alternatiuã, scilicet quando negligens non habet in ære. tunc luat in corpus, secundũ formã d. l. qui ædes. aliàs cõtrariaretur illi l. vbi est similis casus. nã vna lex debet p aliã distingui. l. sed & posteriores. ff. de legi. Sed q̃n culpa leuis consistit in faciẽdo, tunc punitur, & probatur per d. l. si fortuito. iuncta gl. in ver. luxuriæ. eo modo, quo suprà declaraui, & ita cũ ista distinctione pertranseo. ¶ * Tertia culpa,
71 scilicet leuissima, an puniatur criminaliter. Breuiter quicquid teneat Barto. in d. l. si ff. de priu. deli. circa fi. & in d. l. respiciendum. §. delinquũt. veritas est, q̃ leuissima culpa nõ punitur, nisi ciuiliter ad æstimationẽ damni: ita tenẽt Cy. in d. l. si quis nõ dicã rapere. C. de epi. & cle. & Bal. in d. l. data opera. col. iij circa fi. C. qui accu. nõ pos. & Alexan. in addi. ad Bar. in d. §. delinquunt. & Ange. in tract. male. in versi. incendiario, col. iij. vbi allegat vnum cõsi. Saly. ¶ * Nunc ergo si quæris, an vbi habet locũ acti. l. Aquilix, habeat locũ etiã pœna criminalis: potes respondere ex prædictis: nã si damnũ est datũ lata, vel leui culpa in cõmittẽdo, põt criminaliter accusari,

Universidad de Deusto
Biblioteca

Si verò est leuis culpa in negligendo.agitur ciuiliter tantum. Verùm,si nõ habet in ære, luit in corpus.vt d.l qui ædes. & d. §.qui ob inimicitias.Si verò est leuissima culpa, tũc solùm agitur ciuiliter ad dãnũ .vt suprà. Verùm est aduertendum : quia tũc demum agitur ad damnum ex leuissima culpa,quãdo est in faciendo:secus si est in omittendo: quia tunc cessat actio legis Aquiliæ,secundũ Alex. in l. domos hereditarias ff.de leg. j. & habetur in deci.lvij.cõsi. Neap. col.fi. Pro hoc est text formalis in l.si cuius.§. deniq; consultus. ff.de vsufru. Et per hoc habes limitationem ad l.in lege.la ij.ff. ad l.Aquil. vbi dicitur, ꝙ in l. Aquilia venit leuissima culpa: quia debet intelligi dummodo consistat in faciẽdo. aliàs secus.

72 ¶ *Prædicta tamen intellige.ꝙ licet quis possit in aliquibus casibus criminaliter puniri ꝙ culpa:hoc tamẽ intelligitur mediante accusatione offensi:nã per viam inquisitionis iudex nunquam procedit pro delicto culpa cõmisso: nisi dolus vel lata culpa interueniat. vt dicã infrà in sexta parte huius tract.in materia inquisitionis.versi.decimò

73 principaliter, &c. ¶ *Vidimus hucusq; satis abũde duo membra huius principalis distinctionis iudicij s. quãdo dicatur iudicium ciuile.& quãdo dicatur iudicium ciuile: superest videre de tertio membro, scilicet de iudicio misto: Super quo dico, ꝙ in terminis nostris, de quibus loquimur in hac prima distinctione, iudiciũ mistum dicitur illud qđ participat de criminali & de ciuili: vt est,quãdo pœna venit applicanda pro parte fisco, & pro parte parti.Potest poni exemplum in crimine iniuriarum.quãdo petitur libellus secũdum formã consti.varietates.scilicet vt pœna æstimationis iniuriæ applicetur pro duabus partibus curiæ seu fisco, & pro tertia parte parti offensæ Similiter potest poni exẽplum,dictante statuto,quòd quicunq; accusauerit bãnitum, lucretur dimidiũ pœnæ banni, vt not.Bar.in l.senatus.§. senatus.ff.de iure fisci.& ꝙ talis causa dicatur mista,tenet Alexã. in consi.lxvj.col.j.versi.vel verius, &c.in j.vo.& Anto.de Pu.in ru. de iud.& Ale. in cõsi.lxxxij.col. fi.in j.vol.& Matth.de afflict.in d.consti.varietates.colũ.iij. pro hoc allegatur tex.in c tuæ.in fi.

74 de procu. ¶ *Ad vnum tamẽ est aduertendum,ꝙ quando agitur ad pœnam pecuniariam in isto iudicio misto, non debet agens concludere. ꝙ pœna applicetur pro parte sibi,& pro parte fisco: Sed ꝙ tota applicetur fisco, & postea á fisco diuidatur cũ ipsa parte:aliàs nõ procederet libellus.ita pulchrè tenet Ange. de Aret.§.pœnales.col iiij.in fine. versi.vnum tamen.&c instit.de actio.Monetur per id, quod dicit Bart.in d.§.senatus.& Bar.in d.l.j.

d.l.j.C.de ven.re.fis.cum prima. lib.x.vbi habetur,quòd quando fiscus habet rem communẽ cum priuato,ipse fiscus diuidit. Imò ratione partis, quam habet in re.potest totam rem vendere,vt ibi habetur. Et prædicta etiã tenet Fely.in l.iij versf.vlterius ab extrà.&c.C.ad l Falc. fatetur tamen Bar.in d.l j.ꝙ si quis soluet illi priuato agenti,esset libe

75 ratus,vt ibi per eum. ¶ *Superest hic attingere vnum dubium valde necessarium in hac materia,& est tale:videlicet stante in regno regia prag. prima, quæ incipit,dispẽdia.quæ vult, ꝙ in omnibus causis ciuilibus,vel mistis procedatur,sine figura iudicij.Quæro, an intelligatur de istis causis mistis.s.quãdo pœna venit applicãda pro parte fisco, & pro parte parti.Effectus esset magnus:quia multæ solennitates,quæ requirũtur in libello accusatorio,tollerentur per illam clausulã,sine figura iudicij &c. In hoc præsuppono, ꝙ causa mista potest cõsiderari dupliciter: scilicet vno modo,quo suprà dixi,quãdo pœna applicatur fisco, & parti. Alio modo,quando ex delicto agitur ciuiliter,vt declarauit in præcedẽtibus:nam tunc causa non potest dici merè ciuilis,quia descẽdit ex delicto:minimè potest dici merè criminalis,ex quo agitur ciuiliter,& nõ ad pœnam ordinariam: vnde dicitur mista.Iste est propriè text. & ibi gl.in c.tuæ.in fi.de procu. per quem ita tenet Abb.in rub. de iudi.colũ.ij. versicul.secundò principaliter &c.Primo modò, dicitur causa mista,respectu pœnæ:quia applicatur fisco, & parti:per ea,quæ habẽtur per glos. & Barto.in l prætor.ff.de sepul. vio.& in l.agraria.ff de ter. moto.Secundo modo dicitur causa mista,respectu modi agendi:ex eo, quia pro crimine agitur ciuiliter.Hoc præsuppositio,dico, quod in rei veritate vtraq; causa dicitur mista. verùm prima magis accedit criminalitati, duab' potiùs rationibus.Primò, quia pœna de directo applicatur tota fisco, & deinde à fisco applicatur parti,& ob hãc causam posset dici criminalis, secundum Alex.in consi.cxxxij. col.fi.in j.volum.Secundò, quia ex quo pars criminalis censetur potentior & dignior, trahit ad se partẽ ciuilem tãquam minus potentem & minus dignam:ita tenet Alex in consi. lxxxij in fi. in j.volu.facit quod not. Barto. in lege quæritur.ff de sta ho.& Bald.in consi.ccxxvj. in iij.vol. Tamen, quia dicta regia prag. loquitur simpliciter de causis mistis,cum prius loquatur de ciuilibus,de necessitate intelligitur de illis, quæ habent mistũ ciuilitatis & criminalitatis. Vnde cum ambæ causæ prædictæ dicantur mistæ, non potest negari, quin dicta prag. loquatur de ambabus.vnde reuertendo ad decisionem quæstionis

Universidad de Deusto
Biblioteca

præpositę dico, ꝙ dicta prag. loquitur de istis causis mistis. Verū si quęris, an per hoc tint sublatæ solennitates libellorum: dico, ꝙ quo ad solennitates formales, quæ non respiciunt probationes, sunt sublatæ: vnde potest porrigi talis qualis petitio per modum simplicis postæ in causis mistis, sicut in ciuilibus: propter dictam clausulam, sine figura iudicij, &c. vt no. Paris in trac. synd. in verbo. sentētia. col. vj. in c. an dictū capitulum, &c. Si verò quæris de solenitatibus substantialibus, quæ respiciunt, probationes, & tūc istæ nō sunt sublatæ. & hoc decidit in d. prag. in fin. vbi declarantes &c.

76 ¶ *Ex hoc infertur, ꝙ cum solennitas l. libellorum. ff. de acc. sit solēnitas substantialis, respiciens probationes: quia est in dubio in fauore rei, sed ad hoc, vt posit magis facile suas defensiones producere, coarctando negatiuam loco & tempore, vt dicit Baldus in l. cum fratre. col. ij. C. de his qui vt indi. & Paris in tract. synd. in d. verbo. sent. col. ij. & xij. c. an per dictū capitulum. &c. sequatur, ꝙ dicta solennitas nō censetur sublata. & sic etiam hodie requiritur non obstāte dicta pragmatica. & hoc tene: Lud. Ro. in cons. exc. in fi.

77 ¶ *Secūdo infertur, ꝙ si aliquis velit hodie formare libellum in crimine iniuriarū, super assimatione iniuriæ: vel agere ciuiliter de aliquo crimine, posset per modum simplicis petitionis & posset agere sine alia solennitate libelli, & solo verbo facere talem qualem petitionem, & illam per notarium redigi facere in scriptis: dummodo apponat solennitates legis libellorum: quæ respiciunt defensiones & probationes rei: per ea, quæ not. Bartolus in extravagan. ad reprimendam. in verticulo, & figura. & Lanfran. in cle. sepe. de verborum significationibus. in verbo. & figura. & in verbo. libellus. Et per hæc sit expedita hæc prima distinctio iudiciorum. Rober. Venus. vtriusque iuris docto.

Iudiciorū II. distinctio.

1 *Iudicium aliud capitale: & aliud non capitale.*

2 *Pœna perpetui carceris vel abscisio membri, an capitalis dicatur.*

3 *Capitalis, seu capitis pœna, à lege vel statuto impesita, de mitiori intelligitur.*

4 *Iudicium capitale, actu & aptitudine consideratur.*

5 *Fustigationis pœna, an dicatur capitalis. & in quibus seruetur. & numero 9.*

6 *Relegatio, non est pœna capitalis.*

7 *Pœna banni, vbi bona non publicantur, æquiparatur pœnæ relegationis.*

8 *Pœna stigmatis in facie hominis, est à iure prohibita. & statutum illam imponens, non valet.*

9 *Homicium factum sit ad instar diuinæ imaginis, non debet pro delicti pœna in faciem bullari: & cicatricibus*

cibus deformari.

10 *Pœna banni ex consuetudine hodie non irrogatur, simul cū fustigatione pro furto.*

SEcūda Principalis distinctio iudiciorū est ista, videlicet,

1 *Iudicium aliud est capitale, & aliud nō capitale. Iudicium capitale, est illud, in quo agitur de aliquo crimine capitali, seu vbi venit irrogāda pœna capitalis. Et ad sciendū, quod dicatur crimen capitale, seu quæ dicatur pœna capitalis, præmitte secūdum Bald. in l. reos. colum. ij. C. de accusat. quòd homo habet triplex caput. Primum, est caput naturale, & quando committitur crimē tale propter quod dictū caput absciditur, & sic perditur vita, illud dicitur crimen capitale. vnde qualitercunque quis damnetur ad mortem naturalem, dicitur pœna capitalis Secundum, dicitur caput ciuile, prout est libertas: quia quandiu homo est liber, dicitur habere caput: sed quando efficitur seruus, dicitur sine capite: quia serui reputantur pro mortuis. l. quæ attinet. & l. seruitutē. ff. de reg. iur. & l. interdicit. ff. de conditi. & demonstra. Sic ergo vbicunque quis committit tale crimē, propter quod efficitur seruus pœnæ, puta quia damnatur in metallum, adeò quòd amittit libertatem, illa dicitur pœna capitalis, quia perditur illud caput ciuile. Tertium caput, dicitur ciuitas: vnde quando quis ex delicto amittit ciuitatē, vt quia deportatur, illa dicitur pœna capitalis. ita etiam hos terminos declarat Ioan. de Ana. in c. qualiter & quando. §. ad corrigendos. col. vj. in princip. de accus. & ideò dicitur hæc pœna capitalis, quia caput eximitur de ciuitate, & quòd pœna capitalis accipiatur his tribus modis. est tex. in l. ij. in princ ff. de pœni. & l. ij & ibi Bart. & Imo. ff. de pub. iud. & l. sed si quis. §. j. iuncta gl. ff. si quis cau. & dixi plenè suprà in præcedēti dist. super illa q. an pœna in arbitrariis extendatur vsque ad mortem. ¶ *An autem pœna perpetui carceris vel abscisionis mēbri dicatur capitalis, et de hac. & multis aliis pœnis. vide Bar. in d. l. ij. ff. de pub. iud. & Bal. in d. l. eos. C. de accu.

2

3 ¶ *Io dubio autem, quando lex vel statutum imponit pœnā capitalem seu pœnam capitis, intelligitur de mitiori, & sic de exilio siue deportatione. glo. est nota. in l. j. C. ne iud. mal. Christiana. & c. & Bal. in l. fi. in fin. C. quæ res vendi. non pos. & Alex. in consi. ciiij. in j. vol. vbi tractat de pœna faciētis falsam monetā, quæ nō expēditur in illo regno. & Ang. i trac. male. in ver. & ibi, caput à spatulis &c. colū. vj. & dixi in præcedenti dist. in q. suprà allegata. & tangit plene Raph. Cu. in cons. cxxxvnj. & Io. de Imo. in d. l. ij. ff. de pub. iudic.

4 ¶ *Potest autem considerari iudicium capitale actu & aptitudin

Universidad de Deusto
Biblioteca

dine. Actu dicitur, quãdo habet pœnam ordinariam, alterum de prædictis tribus. Aptitudine verò, omne iudiciũ, in quo venit pœna arbitraria, põt dici capitale: qa iudex põt extẽdere pœnã vsq; ad mortẽ. ita dicit Bal. in l. eos. §. super his. versũ. extrà quæro, &c. C. de ap. quod quãdo sit, tetigi plenissimè suprà in prẽce denti dist. versũ. vnum tamẽ &c. ¶ Iudicium verò nõ capitale, dicitur omne iudiciũ in quo non irrogatur aliqua ex pœnis prædictis tribus: & sic quãdo caput non eximitur de ciuitate: & per hoc habemus, q̃ omne iudiciũ capitale, est criminale, sed non omne criminale, est capitale: vn de iudiciũ criminale se habet, vt genus: capitale verò, vt species. l. si quid earũ. §. interemptũ. ff. de leg. iij. ¶ *Sed iuxta hoc vltimò quæro: an pœna fustigationis dicatur capitalis. volui tãgere hãc q̃ pro vtilitate frequenti: quia in hoc regno extat capitulũ, qd incipit, Ad hoc, q̃ nostrorum &c. disponẽs, vt is qui furatur ab Augustali infrà fustigetur & signetur in frõte. & sæpe videmus in regno inqri cõtra fures ad pœnã fustigationis: cõmunis tamẽ cõclusio est, q̃ nõ est pœna capitalis, vt tenet Bal. in l. trãsigere, col. iiij. & ibi etiã Sal. C. de transac. & ex hoc, qa ista pœna non est capitalis. Hactenus ego semper tenui, q̃ in crimine furti ab Augustali infrà, non potest aliquis exponi torturæ: ex quo pœna fustigationis est minor relegatione. quod probabã bona ratione. nam pœna relegationis, irrogat infamiam, secundum Bar. in l. eius. §. si cui. in fi. & in l. iis, cui. §. si quis ob carmẽ. ff. de testa. sed fustigatio nõ infamat. l. ictus fustiũ. ff. de his, qui not. infa. Secũdò, ponderabam doctrinam Bart. in l. imperium. in quarto gradu meri imperij. ff. de iurisdi. om. iud. vbi in vno & eodem gradu ponit pœnam relegationis & coẽrcionis personalis seu torturæ datæ ad pœnam. ergo sequitur, q̃ fustigatio cũ sit coẽrcio personalis, & species torturæ irrogatæ ad pœnã, potest poni in eodẽ gradu cum relegatione, & sic æquiparatur relegationi. & hanc æquiparationem facit expressè Spe. in ti. de iurisdi. om. iudi. col. iiij. vers. quid de relegatione, &c. Imò illud minus continet fustigatio: quia non infamat, vt suprà dixi. ¶ Modò inducebam capitulum regni, quod incipit, Tormenta. & aliud qd incipit, Si instẽ. quibus cauetur, q̃ tortura ad eruendam veritatem non irrogatur, nisi in crimioibus irrogantibus pœnã vltra relegationẽ, & sic in criminibus capitalibus. 6 *quia relegatio, non est pœna capitalis, secundum Alexan. in addi. ad Barto. in l. ij. ff. de pub. iudi. in addi. quæ incipit, Vide Cyn. &c. Sequitur ergo, quòd cùm pœna fustigationis non sit vltra relegationem, non potest in

in ea inferri tortura. & ita pluries patrocinando obtinui, maximè, quando aliquis inquiritur de furto, & non probatur valor rei subtractæ, & sunt indicia sufficiẽtia ad torturam. nam dicebam, quòd non potest torqueri etiam stantibus indiciis, quia nõ probatur valor rei, vtrum sit vltra Augustalem: & in pœnis sequimur mitiorem partem, quia poterat esse valor infra Augustalem, vnde natura delicti non patitur torturam: & sic recurrẽdum est ad iuramentum purgationis, quo prestito reus absolui debet, vt not. Ias. in l. iij. in prin. col. v. ff. de iurei. & ita pluries vidi iudicari me patrocinante, & ita etiã tenui aliàs legendo publicè dictam legem, imperiũ, in ciuitate Salerni. Et prædicta etiã de intellectu dicti capituli, tormenta. tenet Paris in tracta. syndi. in ver. tortura in c. an in causa pecuniaria, &c. ¶ Sed licet hactenus fuerim in ista opin. tamẽ nunc melius discutiendo materiam, & ponderãdo dictũ capi. regni, ad hoc, quòd nostrorum. &c. sum in contraria opin. videlicet, quòd imò hodie vbi venit pœna fustigationis pro furto, potest irrogari tortura stãtibus indiciis. Et pondero dictum capitulum, quòd non contentatur 9 sola pœna fustigationis: imò irrogat tres pœnas copulatiuè: scilicet, quòd fustigetur. itẽ, quòd signetur in fronte. tertiò, q̃ de tota prouincia banniatur. Et sic vbicũque irrogaretur sola pœna fustigatiõis, fateretur primã opi. esse veram, quia non est vltra relegationẽ. sed quia hic irrogãtur tres pœnæ, satis potest dici, quòd simul iunctæ faciunt pœnam vltra relegationem, & hoc esse verum probo ratione 7 euidenti. *Nam pœna bãni, hodie secundum magis communẽ opin. vbi bona non publicãtur, æquiparatur pœnæ relegatiõis. ita tenet Andr. de yser. in c. domino guerrã. col. ij. hic finitur l. & c. in vsib. feud. & Bal. in l. j. col. iiij. C. de hær. insti. & gl. in §. relegati. insti. qui. mod. ius pa. pot. sol. & Fely. in c. j. col. pen. versic. quinta declaratio. de offi. dele. tetigi aliquantulũ in repe. mea. l. is potest. ff. de acquir. hæred. in primo requisito, super gl. num. cxxxiij. vers. quid autem de bãnito &c. Quia ergo dictum capitulũ, ad hoc, quòd nostrorũ. vult, quòd furãs infra Augustalem bãniatur de tota prouincia, censetur per hoc quidem relegatus. Inquantũ verò vult, quòd fustigetur etiã, hæc est pœna vltra relegationem. *De signo in 8 fronte, non curo: quia illa pœna est contra iuris dispositionẽ & cõtra tex. in l. sũ quis in metallũ. C. de pẽ. vbi notãter vult imperator, quòd *cũ facies hominis sit facta ad instar diuinæ imaginis, non debet cicatricibus deformari. & ibi est gl. quæ vult, quòd nõ potest aliquis pro pœna bullari in fronte. plus dicit

Universidad de Deusto
Biblioteca

cit ibi Angel.quod etiam si per statutū imponeretur huiusmodi pœna stigmatis in fronte, nō tenet nec seruari debet. per illā legem.idem tenet Alex.in addi. ad Bar.in l.cum in diuersis.ff.de relig.& ex hoc teneo. quòd dicta pœna non debet seruari, nō obstāte.quòd ponatur in d.c.& ita videmus practicari,scilicet, q̄ dicta pœna stigmatis nunquā irrogat fustigatis,sed aliæ duæ pœnæ,scilicet fustigatiōis & bā ni.sunt in vsu, & seruari debēt, & propterea siue æquiparem is bannum relegationi, reperitur excessus in fustigatiōe, siue æquparemus fustigationem relegationi,reperitur excessus in banno,& sic in omnem euentū, est pœna vltra relegationē.& hanc ponderationē in simili casu reperio,quod facit Alex in consi. cxvj.inci. Animaduersis statutis &c.col.iij.& iiij.maximè in ver. cum ergo bannitus &c.in ij.volu.vbi propriè loquitur de bannito,cuius bona publicantur.& sic quia patitur duas pœnas,scilicet, vltra bānum,patitur cōfiscationē bonorū.dicit ibi Alex. q̄ ista pœna est supra relegationem.vnde non admittitur procurator.ita etiam est dicendum in casu nostro,vt ratione duplicitatis pœnæ dicatur vltra relegationē,& sic habeat locū tortura,& nō admittatur procurator in tali crimine furti.Et hanc secundam partem nūc melius aduertēs puto veriorem, & ita teneo,qeqd aliàs tenuerim. ¶ *Si quis tamen vellet tenere primā partem, posset se fundare super consuetudine, quia ex quadam generali consuetudine solent homines cōmittētes huiusmodi furta,fustigari tantùm, & nō bāniri.& ideo pœna bāni videtur sublata,saltem ex cōsuetudine, & sic remanet solū pœna fustigationis,quæ nō est supra relegationem.quæ cōsuetudo multum attēditur in pœnis.l.si quis reum.ff.de custo.reo.& l.hodie. cū ibi not.ff.de pœnis & Bal.in l.quicūque.col.iiij. ver.scias tamen.C.de seruis fugi.& Abb.in c.inquisitionis.in prin col.fi.de accu.& Fely in c.de causis.col.j. de offic.delega.& Alex.in cōsi. v.col.fin.& consi.cxj.colum.iiij. in j.volu.& Paris in tracta.syndic.in tit.de offic.synd col.iiij. & v.in c.an si potestas.&c.Robert.Venuſ. I. V. D.

Iudiciorū III.distinctio.

Iudicium capitale, aliud personale, & aliud reale, & aliud mistum.

1

Actiones in rem scriptæ, an dicātur mistæ.

2

Agens actione personali,quid in libello probare & deducere habeat: & quid agens actione reali.

3

Dominium qualiter probatur in rei vendicatione.

4

Agens petitione hæreditatis,non habet necesse probare dominium.

5

Hipothecaria agens, quid necesse probare habeat.

6

Pignoratitia actio, an realis vel personalis dicatur.

7

Hæreditatis petitio, an sit actio merè realis vel personalis in rem scripta.& num.9.

8

In electus ad l.hæreditatis.C. de hæred.petitio.

9

10

1 TErtia Distinctio principalis iudiciorū est,*quia iudiciū aliud personale, & aliud reale,& aliud mistū,scilicet inter reale & personale,ad hoc vt differat ab illo misto inter ciuile & criminale,de quo tractaui suprà in prima distinctiōe. Iudicium personale,est illud,in quo agitur contra aliquem actione personali,siue sit ciuile siue criminale. Actio autē personalis, dicitur illa, quæ dirigitur cōtra personam,& non potest ab ossibus eius separari.l. quis ergo casus.ff.de pecul.& l.iij.& ibi gl. ff.pro socio.Iudicium reale, dicitur illud,in quo agitur actione reali,puta rei vendicatione, vel hypothecaria. & hoc iudi 3 ciū sequitur rē penes quēcunq; vadat,& datur etiam contra singularem successorem. l.j. C. de alien.iudi.mut.cau.fac. & habetur plene per Bartol.in l.creditores.C.de pig.& in l. rem alienam.ff.de pigno.acti.Iudicium mistū,dicitur illud,in quo agitur actione mista. quæ sapit naturā actionis personalis & realis.* & potest poni exemplum in rem scriptis :quæ sunt quædam actiones, quæ oriuntur ex contractibus vel quasi,ex maleficio vel quasi,& hoc respectu dicuntur personales. quia tamen dantur contra quemlibet possessorem,hoc respectu dicuntur reales, & sic habent mistam naturam ,vt est actio ad exhibendum, actio noxalis, actio quod metus causa,& similes : de quibus ponit bonam declarationem Iaso.in rub.ff.si cert.petat. vbi idem dicit de interdictis: potest etiam poni exemplum de illis tribus actionibus, scilicet.familiæ erciscundæ, cōmuni diuidundo, & finium regundorum:quæ dicūtur mistæ:vt in §.quædam.instit. de actio.& quę sit ratio,quare dicātur mistę:vide plene Iason.in d.§. quædam. & in d.rubr. ff. si certū petatur. & vtrobique tractat quid de petitione hæreditatis, an dicatur merè realis, vel in rē scripta.& est text. & ibi Bald. & doctor.in l.hæreditatis.C. de petit. hæreditat.& dicam infrà in fine huius distinctio. ¶ *Quid autem sit necesse deduci in iudicio personali. & quid in reali ? Dic quod in iudicio personali principaliter agens debet habere reum obligatum : ex qua obligatione oriatur actio.l. an eandem §.actiones.& ibi Bartol.ff. de excep.rei iudi.aliàs agens sine actione repelleretur à limine iudicij. l. si pupilli §. videamus.ff.de neg.gest & no.īl vbi pactum.C.de trāsac. sic ergo producens libellū in actione personali,debet talē causam assignare, ex qua appareat, q̄ reus sit

oblig

Universidad de Deusto
Biblioteca

obligatus.l.ij.§.circa. & ibi gl. ff.de dolo exceptvbi est illa glo. quæ dicit libellum non procedere, si dicatur pero decē, quia Rex est in Frācia.quia ista causa non præsupponit obligationes rei,& habetur in §.sic itaq;. institu.de actio. ¶ In iudicio verò reali.si loquimur de rei vendicatione duo tantùm extrema sunt deducenda & probanda. Primū scilicet,dominiū ex parte agentis.Secūdum, possessio siue detētatio exparte rei cōuenti.His duobus probatis, obtinet agēs, l.j.C.de alie. iudic. mut cau. fa. & l.in rem.& l.officiū. ff. de rei vendica. ¶ *Qualiter autem debeat probari dominium in rei vendicatione? Dic.quod debet probari directò, & est difficilis probationis.quia nō solùm debet ꝓbari de titulo, sed est necesse ꝓbari de dominio sui authoris.alias non obtineret.secundum Alexan.in cons. xcviij.col. iij in ij.volu.& in cons. xj. col. j.in iiij volum.& habetur in de ci. xl.consi.Neapol.in j.colum. de quo vide per Bart. in l quidā in suo.ff. de cōditio.instit. ¶ *In petitione vero hæreditatis,quæ similiter est actio realis,non est necesse ꝓbare de dominio authoris, sed sufficit probare rem fuisse in bonis defuncti secundum Bart.& doct.in l.hæreditatis.C.de petit.hæredi.per tex. in l.x non tantum.ff.de petiti. hæred. ¶ * Sed si loquimur de actione hypothecaria, tunc est necesse probare debitum,cuius vigore res sit hypothecata, & nō habet necesse probare actor dominium debitoris. sed sufficit probare rem fuisse in bonis, & de bonis debitoris. ita decidit in decis.cccclxxxiij. consil. Neapol.& per Socin. in consil. cxxxiiij.colum.j.in j.volum. & Pau.de cast.in cons.clxvij in ij. volum. quicquid teneat Bartol. in l.rem alienam.ff. de pignor. actio. Et de hac materia qualiter sit agendū in actione hypothecaria,vide Alexand. in consil.cxxxviij.colum.ij.in ij.volu. & consil. cviij. in v. volumi. & consil.xcviij.in ij. volumi. & in decisio.xxxvij.& decis.xl.consilii. Neapol.& iste modus agendi & probandi debet seruari hodie, quando agitur assistentia vigore instrumenti.maximè secundum formam regiæ pragmaticæ. ¶ *An autem actio pignoratitia, dicatur realis, vel psonalis:quilibet fortè prima facie diceret, quòd est actio realis,sicut actio hypothecaria, dum detur ad ipsam rem, scilicet, ad pignus recuperandum. Tamen veritas est in contrarium,scilicet,quòd est actio personalis. Pro hoc est tex. formalis in l.fina.C.de distract.pigno. & tenet Barto.in rub.ff.de pigno. actio. & de hac materia est glos. magistra.in procē. digestorum. §.nos verò.in glos. in vers. eadem. quæ ponit differentiam inter actionem pignoratitiam.

& hypothecariā: qa illa est personalis,& hæc realis. Item actio pignoratitia,est duplex,scilicet directa & cōtraria. Directa datur debitori ad recuperādū pignus, soluto debito, vel aliter satisfacto.l.si rem.§.omnis.ff.de pign. actio. Cōtraria verò cōpetit creditori,quando fuit deceptus in pignore:& datur contra debitorem ad interesse: & semper est personalis.l.j.in fi.& l.tutor. §. contrarii.& ibi Bar.ff. de pign. acti. Hypothecaria verò semper competit creditori: tam ad rem immobilē,q̄ ad pignus rei mobilis: & datur in rē. l. pignoris ff.de pig.& l.pignoris.& ibi gl. C.de pign.& l.eos.C.qui pot.in pignor.habe. Quo ad actionem enim hypothecariā,nulla est differentia inter pignus & hypothecam.l.res hypothecæ.in fi.& ibi gl ff.de pign.& est gl.not.in l.si fundus.§.in vēdicatione.eo. tit ¶ *Vltimò, quia sum pollicitus tāgere hīc illā q.de qua est magna varietas inter Doct.scilicet,an petitio hæreditatis,dicatur merè realis vel in rem scripta.Dico ꝙ vera & magis communis conclusio est,quod est merè realis:vt tenet Ias. & cōmuniter Moder.in rub ff.si cer. peta. & in §.quedam.instit.de act.per l.si autē.§ sed & is.ff.de rei vendi.& tenet Bar.in l.sed si lege.§. Petitio.ff de petit.hære.Contrarium tenet gl in rubr. ff.si cert. petat.quam ibi sequitur Alexā. scilicet, quòd sit in rem scripta: per tex.in dict. §. petitio.& hāc opi.tenet Bald.per illum tex.in l.hæreditatis.C.de peti. hæredi. Ego autem in hoc considero & puto,quòd in puncto iuris, opi. glos.& Alex.in d.rubr. ff.si cer. petat.sit verior, & magis sustentabilis. Et præsuppono,quòd ad hoc, vt actio dicatur personalis in rem scripta, duo copulatiuè requirūtur. Vnum scilicet,quòd oriatur ex contractu, vel quasi maleficio,vel quasi. Secundum requisitum est,quod detur cōtra quemlibet possidentē: vt no. gl. in l.iij.§.est autem.ff. ad exhib. *Sed petitio hæreditatis oritur ex quasi contractu.quod probo. quia non datur nisi hæredi, qui adiuit hereditatem: sed eo ipso, ꝙ hæres adit hæreditatem,censetur quasi contrahere cum debitoribus & creditoribus hæreditatis.l.apud Iulianum.§.fi. ff. ex quibus cau.in poss.ea.& l.ex maleficiis.§.hæres. ff. de acti.& obliga.& ibi not.vnde is,qui intentat petitione hæreditatis,eo ipso quod adit hæreditatē, quæ aditio in solo animo consistit,l. gerit.& ibi Bart.ff.de acquiren. hæred.censetur quasi contrahere cum eo,quem vult petitione hæreditatis conuenire, & propterea hoc respectu potest dici personalis: & quia transit cōtra quemcunque possidentem pro hærede vel pro possessore.l. regulariter.ff.de pet.hæredit.hoc respectu potest dici in rem scripta. ¶ Nō obstat d.l.si autem.§.

Universidad de Deusto
Biblioteca

sed & is.ff.de rei vendic.quia licet ibi dicatur,quod est in rem, non tamen per hoc sequitur, q̃ sit merè realis, cùm possit exponi in rē scripta:vt dicit in simili text.in l.motum §. cū autem.ff. quod metus causa.maximè cùm habeamus text.expressum ff. l. hereditatis,qui dicit,q̃ est actio personalis mista. & iura debent iuribus concordari.l.non est nouum.ff.de leg.¶Minimè obstat, quod dicit Barto in d.§.petitio. dum dicit, quòd est realis:tamē præstationes personales veniūt officio iudicis deseruienti illi actioni reali: quia hoc esset destruere text ī dicta l.hereditatis. ibi,cum mistæ personalis actionis ratio hoc respondere compellat,&c.vbi ꝓbatur, quod in petitiõe hereditatis est admista actio personalis. Ergo non veniūt officio iudicis,sed iure personalis actionis:cùm non sit recedendum à proprio significatu verborū.l.non aliter.ff.de legatiij.¶Si quis tamē vellet tenere communem opi.quòd sit realis, posset se fundare : quia petitio hereditatis est ius vniuersale,in quo possunt esse reales , & personales præstationes : tamen omnia ista faciunt vnum corpus, & sic vnum ius vniuersale,quod appellatur hæreditas.l.nihil. ff. de verb.signi quæ hereditas respectu iuris vniuersalis est quid incorporale. vt inst.de rob.cor. &incorp.§ i.vnde is.qui intētat petitionem hæreditatis dicit se habere ius in illo re incorporali , & sic in illo iure vniuersali: meritò dicitur actio realis:quia datur ad rē licet incorporalem. vnde licet veniant præstationes personales in ea: tamē veniunt accessoriè: tanquam inclusæ in corpus vniuersale. & esset incōueniens , quòd actio sumeret denominatiōe à suo accessorio.& hoc expresse probatur ex d.§.petitio.vbi dicitur,quòd petitio hereditatis licet sit in rē & sic præsupponit hoc esse principale : habet tamē quasdā personales præstationes.scilicet,eorum quę à debitoribus sunt exacta, &c. per illa verba pater,q̃ veniūt accessoriæ in cōsequentiam. ¶ *Nō obstat d.l. hæreditatis.C.de petit.hæredi. quia debet intelligi & distingui p d.§. petit.l. sed & posteriores. ff.de leg.scilicet,quod habentur admistæ personales præstationes, accessoriè tamen,vt suprà dixi. Et pro hac opi.cōmuni, est text. in dict.l.si aute.§.sed & is. ff.de rei vend.vbi æquiparat rei vendicationem petitioni hæreditatis. & dicit vtraque esse in rem. Rob.Venuſ. I. V. D.

Iudiciorum quarta distinctio.

Iudicium aliud vniuersale,aliud generale,& aliud particulare.

Differentia,quæ sit inter iudicium vniuersale & generale.

QVarta Principalis distinctio iudiciorū est, Quia iudicium aliud est vniuersale, aliud generale, & aliud particulare. Iudiciū vniuersale,dicitur illud, in quo agitur actione vniuersali,prout est iudicium petitionis hereditatis.nam hæreditas continet vniuersum ius.l.nihil ff.de ver.signi.Item,iudicium dotis: nam similiter dos continet ius vniuersale:vt not.Bar.in rub.ff. sol.matrim.col fi.idem in peculio,& aliis similibus.Iudiciū generale , est illud, in quo deducitur actio generalis: prout est actio tutelæ,actio pro socio , & similis:& ideo appellatur generalis:quia sub vna actione comprehēdit plura capitula:puta ad ministrationē vini,olei, frumēti,& aliorum negotiorūita declarat Spec.in tit.de actione seu petitione.§.sequitur.co.xij.ver. & no. & ver.differt. *Quæ autē sit differētia inter iudicium vniuersale,& generale,ponit Spec. in d.versi.differt.& tangit etiā aliqua in d.§.sequitur.ī prin.Et in effectu iudicium vniuersale comprehendit vnū corpus vniuersum : quod plura iura habet sub se. Generale verò comprehēdit plura capitula separata:& vide ibi plenius per eum.Iudicium particulare,est illud, quod comprehēdit vnā tantùm rem: prout est rei vendicatio.actio ex empto,ad vnam rem,vel ex depósito,vel similis:ita hęc omnia declarantur per Spec.in d.§. sequitur.& ibi vide.Rob. Venuſ. vtriuſque Iur. Doct.

Iudiciorum. quinta distinctio.

1 *Iudicium aliud ordinariū,& aliud delegatum.*

2 *Iudex ordinarius quis dicatur, & quis delegatus:& in quibus differāt.*

3 *Iurisdictio originaliter radicata est in principe,& ab eo descendunt iudices,sicut riuuli à fonte suo.*

4 *Delegatus iudex quis dicatur, & quomodo cognoscatur ab ordinario, & in quibus differant adinuicem.*

Vicarius seu locum tenens , an dicatur ordinarius vel delegatus.& nu. 9.cum plur.seq.

6 *Vicariorum tres dicuntur esse species.*

7 *Archidiaconus absente episcopo,vicarius est episcopi ipso iure.*

8 *Vicarius quomodo cognoscatur à delegato.*

10 *Viceduces, vicereges , & vicecomites.dicuntur iudices ordinarij.*

11 *Barones omnes habent iurisdictionem in baronia sua.*

12 *Vicarius generalis episcopi , dicitur ordinarius : secus particularis vicarius vnius loci:quia est delegatus.*

13 *Episcopus æquiparatur duci, comiti, vel baroni.*

14 *Vicarius foraneus seu ruralis , quis dicatur.*

15 *Appellari non potest à vicario generali ad episcopum. Secus à vicario foraneo vel rurali.*

16 *Vicarius episcopi,dicitur ordinarius in his, quæ de iure communi in eum transeunt, secus in his,quæ nō transeunt:nisi specialiter sibi committantur per episcopum:prout sunt causæ criminales, & collationes beneficiorum*

Universidad de Deusto
Biblioteca

rum: quia in his est delegatus.
17 Vicarius rectoris secularis vel præsidis: an dicatur ordinarius vel delegatus.
18 Vicarius creatus ab habēte potestatē substituendi, dicitur ordinarius.
19 Vicarius an possit constitui ab superiori principe.
20 Vicarius seu locum tenens in casu, quo potest de iure constitui, quam potestatem habeat, & de quibus causis possit cognoscere.
21 Intell. ad Lē. C. de offici. eius, qui vicem alterius gerit.
22 Vicarius an possit alium vicarium sibi substituere.
23 Delegatus à quibus constitui potest.
24 Delegatus alienam iurisdictionem habere dicitur.
25 Delegatus regulariter subdelegare non potest, sed fallit in delegato principis, nume. 26.
27 Appellari an possit à subdelegato ad principem delegantem, omisso subdelegante.
28 Delegatus non potest absoluere ab obseruatione iudicij ante litem contestatam, nec facere præceptum definitiuum.
29 Delegata iurisdictio, dicitur odiosa: ordinaria verò, fauorabilis, nu. 34. & 36.
30 Processus est nullus, quando plures sunt delegati, & vnus sine alio procedit, nisi in rescripto apposita sit clausula, & si non omnes, &c. fallit tamen in delegato ad vniuersitatem causarum.
31 Arbitri quando plures sunt, non potest vnus sine alio procedere.
32 Iurisdictio delegati prorogari non potest: nec potest delegatus cognoscere, nisi inter personas cōtentas in rescripto delegatorio.
33 Delegati quando plures sunt, vno mortuo, omnis iurisdictio expirat: secus in ordinarijs.
34 Iurisdictionis appellatione, intelligitur de ordinaria, & non delegata.
35 Delegata iurisdictio vt impediatur, fit coacernatio plurium summarum diuersis actionibus in eodem libello cumulatarum, secus in ordinario.
36 Delegata iurisdictio derogat ordinariæ: ideo restringenda.
37 Sententia lata per delegatum cōtra ius litigatoris, non valet nec transit in rem iudicatam, si non appellatur.
38 Processus contumaciæ punitiuus, factus à delegato non verè delegato, non valet: secus in ordinario.
39 Delegatus non potest reuocare sententiam secundi decreti: sed sit ordinarius.
40 Delegatus an possit indistinctè vt suspectus recusari: & quid de ordinario.
41 Delegatus vt suspectus recusatus, an possit causam alteri committere: & quid in ordinario.
42 Delegatus in delegando, an possit sententiam sibi reseruare: & sic ordinarius.
43 Delegatus an & quādo possit suam sententiam exequi.
44 Delegatus non potest minuere nec augere tibur, quod datur iudicatis.
45 Magistratus appellatione nō venit delegatus, sed tantùm ordinarius.
46 Delegatus papæ potest subdelegare causam suo non subdito: etiam suo superiori, dummodo sit in dignitate constit

constitutus: secus in ordinario.
47 Delegatus qui nulliter pronuntiauit, non potest iterum pronuntiare: secus est in ordinario.
48 Delegatus potest suam interlocutoriam reuocare: fallit, quando se non iudicem pronuntiauit. & num. 49.
50 Delegatus non potest subdelegare etiam vnum articulum iurisdictionalem, nisi sit ad vniuersitatem causarum: secus in ordinario.
51 Delegatus ad vniuersitatem causarum, non potest vniuersam suam delegationem subdelegare.
52 Delegatus ad vniuersitatem causarum, quis dicatur.
53 Delegatus non potest citare per edicta, nisi sit delegatus principis.
54 Delegatus inferioris à principe, non potest aliquem capere de persona.
55 Delegatus citare debet cum inserto tenore suæ delegationis.
56 Iurisdictio delegati expirat per mortem delegantis re integra: & quando dicatur res integra: secus in ordinario.
57 Vicarij iurisdictio, extinguitur morte episcopi.
58 Delegatus etiam à principe, non potest subdelegare cum potestate subdelegandi, nisi hoc faciat sciente & patiente ordinario: secus est in ordinario.
59 Delegatus non potest sententiam suam dubiam interpretari: in ordinario secus est.
60 Delegatus, qui nō potest exequi, non potest sibi taxationem expensarum reseruare.
61 Delegatus an & quando cognoscat de causis meri & mixti imperij.
62 Causæ meri & mixti imperij, de iure canonico delegantur.
63 Principis delegatus, etiā causas meri & mixti imperij subdelegat.
64 Delegatus principis, non subdelegat, quando industria personæ est electa: neque quando ea sunt delegata, quæ principi reseruata sunt.
65 Eximens vocatum in ius coram delegato, non tenetur edicto, ne quis eū, &c. secus eximens vocatum in ius coram ordinario.
66 Capitulum sede vacante, non succedit in iurisdictionem delegatam.
67 Delegatus papæ, demandare non potest potestatem absoluendi, nec prædicandi, nec prouidendi ecclesijs de prælatis: secus est in ordinario.
68 Delegatus nō potest instituere præsentatum in ecclesia patronata.
69 Delegatus an possit mulctare.
70 Iurisdictio delegati, non sustenditur per excommunicationem delegantis. Secus est in vicario, si excommunicetur episcopus.
71 Princeps solus vtitur in rescriptis clausula, appellatione remotarum autem delegatus Principis, nec operatur in præiudicium tertij.
72 Delegatus non dicitur is, cui commissa est causa, in qua alias erat ordinarius, sed in causa illa remanet ordinarius: & solum sua iurisdictio excitata dicitur.

QVinta principalis distinctio iudiciorum est: quia iudicium aliud est ordinarium, & aliud delegatū. Ordinarium, est illud, quod ventilatur coram iudice ordinario: de quo loquitur totus titulus extrà, de offic.

Universidad de Deusto
Biblioteca

ord.Iudicium verò delegatum est,quod ventilatur coram iudice delegato:de quo loquitur totus titu.extrà. de offic.delega. & ff.de offic.eius cui mandat.est
2 iurisdict.per totum.¶*Quis autem dicatur iudex ordinarius,& quis delegatus, & quomodo cognoscatur vnus ab alio,& in quibus differat ordinarius à delegato:quia ista est materia vtilis & quotidiana,quæ quotidie versatur ĩ iudiciis, ideo decreui hic eam plenè declarare,cum hic oportunè congruat.¶Iudex ergo ordinarius,dicitur ille, q est creatus à principe,papa,imperatore,vel rege: vel ab alio superiore habẽte potestatẽ cõcedendi ordinariam iurisdictionẽ: vt presit vniuersali iurisdictioni alicuius ciuitatis,vel prouinciæ:eo enim ipso quòd alicui committitur vniuersitas negotiorum habentem potestatem,censetur creatus ordinarius,nisi expressè dicatur in cõmissione,quòd delegat sibi causas, vel quòd facit eum delegatum:nam tunc esset delegatus ad vniuersitatem cau-4 sarum.ita declarat Alex.in l.prętor.ff.de iurisd.omn.iudi.de mente Bar.in l.more.eo.tit.& sic habes bonam doctrinam cognoscendi ordinariũ à delegato ad vniuersitatem causarum. potest tamen creari ordinarius non solùm cum territorio, verum etiã sine territorio:vt declarat Fel.ĩ c.post cessionẽ.in prin.de prob. & est tex.cum gl.& ibi Gem.in c.ordinarij.de offic.ordi.lib.vj.

3 ¶*Scias tamẽ,q omnis iurisdictio plenaria est radicata in principe.& in eo est originaliter:vt probatur in l.j.ff.de cõst.prin.& no.Bar.in l.j.col.fi.ff.de iurisd.omnium iud.& ad solum principem spectat conferre ordinariã iurisdictionẽ, & creare iudices ordinarios.text.est & ibi glo.& Bal.in c.j.§.iudices de pace iurafirman.in vsibus feu.& in l.j.ff. ad legẽ Iul.de ambit.& gl.in c.ij.ne prælа.vices suas.ita vt omnes dignitates & omnia officia & gradus ab ipso principe profluãt,sicut riuuli à suo fonte.ita dicit Ang in rub.ff.de iurisd. omn.iudi.& Bal.in c.j in princ.quis dica.dux.co.vel mar.vnde plures gradus iudicum ordinariorum reperiuntur. Quidam enim dicũtur super illustres,quidam illustres, quidam spectabiles, quidam clarissimi,& quidã infimi.quos gradus ponit glos. & ibi Alex.& Moder.in l.j.ff.de offic.eius, cui man.est iurisd.& Specul.in tit.de iurisd.omn.iudicol.j & ij.¶*Delegatus verò, is dicitur,cui à principe vel ab ordinario, vel à delegato principis causa committitur,vices gerens delegantis,& proprium nihil habens.l.j.§.qui mandata.ff. de offic.eius, cui mand.est iurisdi.ita declarat Alexã in rub. illius tit.colum.iij.in fi.& Spec. in titu.de iudi.delega.§.j. Delegatus enim dicitur habere solum vsum iurisdictionis delegantis,

gantis, & nihil habet propriũ, quo ad iurisdictionem: vt d.§. qui mandatum.& l.& si prætor. ff.de offic. eius. cui manda. est iurisdict. ¶ Quomodo autẽ cognoscatur,an aliquis sit creatus ordinarius,vel delegatus vltra ea,quæ dicit Alexand.in d.l.prętor.ff.de iurisdict.omn.iud.ponit Bart.o.in l.more. col ij.versꝰ iuxta hoc &c.eod. titu.& Ab.& cõmuniter doctor.in c. licet de offic.ordi.videlicet, quando in commissione diceretur,procedas 6 authoritate nostra: vel delego, vel cõmitto tibi talem causam: vel quando additur cõmissioni aliqua clausula, quæ non spectat ad ordinariam iurisdictionem:vt si dicatur, procedas 7 appellatione remota, vel alia simili clausula vratur. tũc enim semper præsumitur delegatus, secundum Abbatem, in d. cap. licet.columna secunda. Si verò hoc non apparet ex circunstantiis, & tunc si vniuersitas causarum conceditur præsumitur ordinarius. l.j §. cum vrbem.ff. de offic.præfec. vr. Si verò vna causa vel plures distinctæ & separatæ conceditur,præsumitur delegatus,secundum Bar.in d.l. more.C.col.ij.versic.iuxta hoc, &c.& ibi etiã Alex.in iij.col. in fi.& Bar.in l ij.§.fi.ff de optio.lega.& Bar.in l.ambitiosa.co.fi.ff. 5 de decre.ab ordi.faci. ¶*An autem locũ tenens,seu substitutus alicuius officialis,dicatur ordinarius vel delegatus,hęc est pul-

chra q.& valde difficilis,& multæ quæstiões quotidianę possũt ex ea decidi, maximè, propter multas differẽtias. quę sunt inter ordinariũ & delegatum.vnde ꝓ pleniori discussiõe huius quæstionis subiicio tres alias q. Prima erit,quis dicatur substitutus, seu vicarius, vel locum tenẽs.Secunda, an talis substitutus sit ordinarius vel delegatus. Tertia,vtrum inferior à principe, possit sibi cõstituere vicariũ seu locum tenentem. ¶*Venio ad primã q. super qua dic quòd tres reperiuntur species vicariorum seu locatenentium.Primo modo dicitur vicarius is,qui cõstituitur ipso iure à lege sine facto hominis:ª prout est archidiaconus, q absente episcopo, est vicarius episcopi ipso iure.c. j.de offic.archi.Secundo modo, dicitur vicarius seu vicegerens is,qui constituitur ab eodem superiore, à quo fuit constitutus ille ordinarius,ĩ cuius locũ subrogatur.& de hoc loquitur tex. in l.ij.C.de offic.eius,qui vi.alter.& l.j.§.à præfecto.ff.de leg. ij.Tertio modo dicitur vicarius is,qui substituatur ab aliquo in locum suiipsius substituentis.& de hoc loquitur tex.in l.aliquãdo.ff.de officio proconsul.& in authen.de col.§. ad hoc ꝓhibemus.& in authe.vt nulli indi.in prin.& Bar.in l.observare ff. de offic.proconsul.& hæ colligũtur de mẽte Alexan.in rub.ff.de offic.eius,cui man.est iurisdict.

8 ¶ *Quomodo autem cognoscatur vicarius à delegato: declarat Bar. in l.j.§.j.in fi.ff. qs & à quo app. vbi dicit, q̄ si vicarius sedet in eodem tribunali, in quo sedebat cōstituens, cēsetur vicarius. si verò sedet in alio loco, dicitur delegatus. Ex quo infert ipse, q̄ si ordinarius scribat alicui, q̄ sit suus vicarius in tali causa, vel in tali loco particulari, & distincto: talis nō erit vicarius, sed delegatus: vt habetur in c. romana de ap. li.vj. vnde à tali substituto appellatur ad substituētē: 9 vt ibi habetur. ¶ *Secunda quæstio est, an talis substitutus dicatur ordinarius vel delegatus. super qua vera conclusio est, q̄ in primis duabus speciebus vicegerētiū, scilicet, quādo quis constituitur à lege vel à superiore, dicitur ordinari*, ex quo lex, & talis superior poterat dare ordinariam iurisdictionē. & hoc nō habet dubiū, per allegata per Ale. in d.rubr.ff.de offic.eius. In tertia verò specie, scilicet quando cōstituitur ab aliquo officiali in 11 locum suiipsius: in hoc consistit omne dubiū, vnde pro habenda veritate distingue, aut talis vicarius substituitur ab ipso principe in locū suiipsius, put est vicerex, vel legatus de latere, & sine dubio talis vicarius habet ordinariam iurisdictionē. text. est in ca. tua. & ibi per docto. de offic. vicar. Ponderando ibi illud verbum, iurisdictio, quæ in dubio intelligitur de ordinaria, secundum Abb. ibi. & dicam infrà in differētiis. nam princeps potest dare ordinariā iurisdictionem: vt suprà dixi. & probatur in l.j. §. cū vrbem. ff. de offic. præfec. 10 vrb. ¶ *Ex quo infero, q̄ hodie in regno idem esset dicendum de istis substitutis ducum, comitum, & marchionum, quos in regno appellamus viceduces, vicecomites, & c. nam isti habent ordinariam iurisdictionē: quia ex forma priuilegiorū omnes barones regni habent merum, & mistum imperiū sibi concessum à rege cum potestate creādi capitaneos ad iusticiam & ordinarios iudices, secundum And. de yser. in consti. in locis demanijla prima, & isti qui habēt priuilegiū, dicuntur exercere iurisdictionem de licētia principis: vt not. Andr. de yser. in consti. ea, quæ & maximè in prædictis dignitatibus, quæ appellantur regales, secundum Bal. & communiter doct. in c.j. de feu. marc. & Alex. in cōs. xxv. col iij. in v. vol. 11 *& dicit Matth. de affli. in decisio. lxxvij. consi. Neapo. quòd ratione territorij omnes barones habent iurisdictionem in baronia sua. ¶ *Si verò talis substitutus creatur ab inferiore à principe, qui tamen non sit dux, comes, vel marchio, vel baro, habens merum imperiū ex priuilegio, vt suprà, puta quia sumus in capitaneo seu rectore ciuitatis, vel præside, qui vult substituere aliquē in locum suiipsius, in

in hoc est differētia inter ius ciuile, & canonicū: quia vicarius episcopi habet ordinariam iurisdictionem: vt not. Ab. in d.c. tua. de offi. vica. & glo. in d.c. romana. de appella. lib.vj. & habetur in c.ij. de offi. vica. lib.vj. q̄a lex dat tibi iurisdictionem ordinariam, secundū Ale. in d.rubr. ff. de offic. eius col. iiij. circa fin. sed vicarius rectoris ciuitatis vel præsidis. nō habet ordinariam: quia nec lex ei dat, nec ipse dare potest, ex quo talem authoritatem non habet: imò prohibetur à lege: per d.§. ad hoc prohi- 13 bemus. in auth de colla. ¶ *Confirmatur id, quod dicimus de vicario episcopi, quòd sit ordinarius: quia episcopus æquiparatur duci, comiti, vel baroni, secūdum Bar. in l. quinta. in prin. 16 & ibi etiam Alexā. ff. de verbo. oblig. vnde sicut substitutus comitis. vel baronis, dicitur ordinarius, vt modò dixi: ita & substitutus episcopi: quia ex cōmuni forma bullarū, eādem habet potestatem episcopus in diœcesi à papa sibi cōcessam, quam habet baro in baronia. & probatur in c. cùm episcopus. de offic. 14 vica. li.vj ¶ *Limita tamē istud, quod dicitur de vicario episcopi, procedere in vicario generali: q̄a ille dicitur ordinarius, secus in vicario speciali dato in vna terra diœcesis: vel in certa parte causarum tantum, qui dicitur vicarius foraneus vel ruralis: quia ille est delegatus, non ordinarius. glos. est notabilis in clemen. ij. in versic foraneo. de rescript. & tenet Gemi. in cap.j. in ij. quæst. de offic. ordin. lib.vj. & Felyn. in rub. de offic. deleg. col. fin. & Alexand. in rub. ff. de offic. eius. col. penul. in princ. & Ange in l. præcipimus. C. de ap. 15* vnde tunc à tali vicario foraneo appellaretur ad episcopū, vel ad vicarium generalem: vt habetur ī d.c. romana. & ibi Gemin. de app. li.vj. & not. Calder. in consi. ij. in titu. de app. licet secus sit in vicario generali: q̄a ab eo non appellatur ad episcopum, ex quo est idē tribunal. vt d. cap. romana. & not. Barto. in l.j.§.j.ff. quis & à quo app. & ad prædicta vide etiam Cardin. in d. clemē. ij. in xxiiij. q. de rescri.

16 ¶ *Secundo notabiliter limita procedere in his, quæ de iure communi & generali cōceduntur vicario episcopi: quia ī illis tantùm est ordinarius, puta in causis ciuilibus. nam causas criminales non potest de iure exercere episcopi vicarius, nisi specialiter sibi committantur per episcopum: vt est text. in cap.ij. de offic. vica. lib.vj. Itē minimè potest cōferre beneficia, nisi specialiter sibi concedatur potestas conferendi per episcopum. cap. fin. de offic. vica. lib vj. & Abb. in c. tua. de offic. vica. vnde sequitur, quòd si ista, quæ non veniunt in generali concessione, concedantur specialiter vicario per episcopū, in istis erit dele-

gatus,non ordinarius,& appellabitur tũc ab eo ad episcopum delegantem.ita tenet Felyn. in cap.licet.col.j.de offic. ord.& in rub.de offic.deleg.col.fin. quod nota perpetuò propter differentias,quæ sunt inter ordinarium
17 & delegatũ. ¶ * Circa vicarium rectoris secularis vel præsidis,vera conclusio est de iure ciuili, quòd nõ est ordinarius. sed delegatus.ita concludit Alexan. in d.rubr.ff.de offic. eius. Ego tamen considero & intelligo hoc dictum Alex.procedere quando officialis vellet facere sibi vicarium in casu à iure prohibito, prout est regulariter: vt dicam infrà in sequẽ.dubio.secus si faceret in casu permisso,prout est in casu necessitatis, puta causa infirmitatis,vel iustæ absentiæ: nam omnes doct. concludunt, quòd tunc potest facere vicarium,secundum Barto.in l. obseruare.ff.de offic proconsul. & Bald.in cap. si quis decesserit,si de feud. sue. contro.& probatur in d.§. ad hoc prohibemus, in authen.de collat. vbi permittitur officiali antequàm veniat in officium,destinare vicarium, & eodem modo postquam venit,si contingat eum abesse ex iussione principis:vt ibi dicitur in fin.& not.Bald.in l. aliquando.ff.de offic.proconsul.nam in isto casu puto,quòd talis substitutus dicatur ordinarius: quia lex permittẽs eum substitui,videtur sibi dare ordinariam iurisdictionẽ,& ita reperio, quòd in terminis tenet Barto.in l.nequicquam.§.vbi decretum.in lect.colum.ij. versicu. oppo. & videtur,quòd ista &c ff de offic proconsul. vbi expressè dicit, quod substitutus ab eo, qui se absentat, vel in locum officialis mortui, dicitur ordinarius.
18 ¶ *Eodem modo, quando aliquis esset creatus ordinarius à principe cum potestate substituendi. puto quòd substitutus ab eo, sit ordinarius: quia videtur creatus authoritate principis id concedentis. & ad hoc moueor per ea quæ not. Paris in tract.synd.in versic.substitutus colum.iij. vbi quærit, an substitutus ab eo, qui habebat potestatem substituendi in suo priuilegio, possit imponere pœnam mortis.nam si non esset ordinarius,frustra dubitaretur de hoc cùm certum sit delegatum nõ posse expedire ea, quæ sunt meri imperij.l.j.ff.de offi. eius. ¶ Præterea, istos duos casus ego confirmo ratione vrgentissima.nã lex expresse prohibet officiales facere sibi substitutos, nisi in casu necessitatis. vt d.§. ad hoc prohibemus. & in authen nulli iudi.in princip.& tamẽ permittit cuilibet ordinario posse delegare causas delegabiles.l.more.ff.de iurisdict.omn. iud.& hoc procedit,siue in casu necessitatis, siue non:vt probatur in d.l.j. ff.de offici.eius. vbi in casu necessitatis permittitur

deleg

delegatio meri imperij:ergo in aliis cautis delegabilibus nõ cõsideratur casus necessitatis.Si ergo lex vetat facere substitutum, nisi incertis casibus, sequitur q̃ in illis casibus exceptuatis erit ordinarius:quia si esset delegatus,etiã in casibus nõ exceptuatis potest esse delegatus sine aliqua prohibitione legis.Ad quid ergo lex induceret talem prohibitionẽ,nisi esset ordinarius? Et idẽ dicimus in potestate substituendi cõcessa:quia absque tali potestate potest quilibet ordinarius cõstituere sibi delegatũ: vt d.l.more.ergo talis potestas operatur vt possit constituere ordi-
20 nariũ authoritate principis cõcedẽtis. ¶ Extra aũt hos duos casus si ordinarius faceret vicegerentem.non dicitur ordinarius: sed potius delegatus ad vniuersitatẽ causarum.& ita procedat, quod dicit Alex.in d.rubri.ff.de offic.eius.& hoc expressè tenet Tasc.in l.si eadem.col.ij.ff.de offi.
19 assess. ¶ *Venio ad tertiam q. videlicet,vtrum inferior à principe, possit constituere sibi vicarium.& loquor de rectore ciuitatis,vel de præside:quia iam de aliis dictum est.& breuiter concludo,quòd non:& hoc regulariter: quia omni iure prohibetur.Primò enim prohibetur per ius cõmune, per d.§.ad hoc prohibemus & in authen.vt nulli iud.in princ.Secũdò prohibetur in regno Siciliæ per multas cõstit.Et primò,per cõstit.quæ incipit,officia.quę **imponit** pœnã capitalẽ.Secũdo, per constit.durã & diram.quæ **imponit** pœnã publicationis bonorũ cõtra facientibus.Tertio, p capitulũ regni, quod incipit, quia de vicariis, &c. vbi prohibet rex fieri vicarios sine eius licẽtia:& factos iubet de ciuitatibus expelli.& dicit Paris in tract.synd.iuer.substitutus.co.fi.quòd potestates terrarum non possunt facere substitutum,& ire ad solatium.Quod tamẽ limita,nisi in casu necessitatis:vt dixi in precedẽti dubio: quia leges nouæ distinguuntur per veteres.l.sed & posteriore.
20 ff.de legib. ¶ *Quam autẽ potestatẽ habeat vicarius seu locũ tenẽs in casu,in quo de iure cõstitui potest:dic,quòd si est constitutus à principe vel ab alio superiore,qui habet potestatẽ constituendi vicarium seu ordinariũ,puta in locũ ordinarij absentis vel mortui:& tũc vera & cõmunis conclusio est,quòd potest facere omnia, quæ poterat ille ordinarius in cuius locũ substi-
21 tuitur. * Vnde potest expedire omnes causas meri & mixti imperij: vsq; ad mortem & membri abscisionem inclusiuè.ita intelligitur l.ij.C. de offi.eius,qui vicarie.ger.reprobata glos.ibi quæ dicit,quòd non potest imponere vltimum supplicium & membri abscisionem: quia hoc non est verum.nã imò potest dictas pœnas imponere,secũdum Barto.in l.j.§.hi quibus.ff.de legat

iij.&

Universidad de Deusto Biblioteca

iij.& Bar.in l.j.col.fin.ff.de offi. eius.vbi ī specie reprobat gl.in d.l.ij.& ibi etiā Alex.in xv.co.& Bal.in authen.sed nouo iure.C. de ser.fugi.ita etiam tenent Iac. de bel.& Bar.in d.§.ad hoc prohibemus.¶Si verò est constitutus ab inferiore in locum sui ipsius,puta à rectore ciuitatis:& tunc omnes causas expedire potest præter vltimum suppliciū, & membri abscisionē.ita propriè loquitur tex.in d.§.ad hoc prohibemus.& ibi Iac.de bel.& Bar.idē tenet Bal.in l.data opera.col.xiij.C.qui accus.non poss. & Bal.in d.c.si qui decesserit.ſi de feu.fue.contro.& habetur in locis præalleg.& procedit etiā, si capitaneus habeat potestatem substituendi in priuilegio:vt tenet Paris ī tracta.syndi.in d.ver si.substitutus.col.ij.ad prædicta adde Bal.in authen.& omnino. co.iij.versic.iuxta hoc quæritur. C.ne vxo.pro mari.vbi dicit, q̄ vicarius potestatis,potest expedire omnes causas citra sanguinem.¶*An autem possit vnus vicarius aliū vicariū sibi substituere? Dic quòd non:vt est text. in c.clericos de offic.vica.& no. gl.in c.j.in versic.ipsius.de offic. vica.lib.vj.& Bal.in l.aliquādo. ff.de offic.procu.& Fely.in c.C. perpetuus.col.i.de fi.instr.quod procedit etiam in vicario papæ, secundum Cardin.in cle.ij.in ij. quæstio.de reseri.¶Limita hoc, scilicet vt non possit facere vicarium perpetuū ubi similem:sed ex causa,puta absentię,potest ad modicum tempus facere vicarium, secundum glo.in cle.j.in versic.locum.de regula.& Cardi.in cle.j.ī xj.xiiij.& xviij.q.de offi.vica.& Fely.in d.c.C. perpetuus.col.j.¶*In quibus autem differat ordinarius à delegato. Ad hoc vt ista materia reducatur ad bonam vtilitatem,dico quòd in multis differunt.Et primò,respectu creationis.quia iudex ordinarius cōstituitur à principe, papa,imperatore, vel rege, populo,lege,vel cōsuetudine.Delegatus verò ab omnibus prædictis,& à quolibet ordinario: vt no.gl in l.& quia.ff.de iur.om. iudic. Itē à delegato principis. l.à iudice.C.de iudi.Item à delegato ad vniuersitatē causarū.l j. §.ab eo.& ibi Bartol.& doct.ff. quis,& à quo appel.¶*Secūdò, differunt:quia ordinarius habet ppriā iurisdictionē,& iure suo illā exequitur.l.more maiorū. ff.de iur.om.iudi.Delegatus verò habet iurisdictionē iure alieno,& nihil habet proprium:sed habet solùmvsum alienę iurisdictionis,scilicet delegantis.l.j.§. qui mandatam.& l.& si prætor. ff.de offi eius.& l.solet ff.de iur. om.iud.& l.& qa.eo ti.¶*Tertiò,differūt:quia ordinarius potest regulariter delegare.d.l.more maiorū.& l.cognitio.§.cùm propriā.ff. de off.eius.& c.cùm episcopus.de offi.ordi.lib.vj De legatus verò subdelegare nullo modo potest:vt d.l.more maiorum.& l.à iudice.C.de iudi.& l.ff.de off.eius.etiam de consensu partium,secundum Bal.in c.cū Bertold.col.iij. versus.quæro vtrū &c.in si.de re iud.& Ias.in d.l.iu dice.col.ij.¶*Fallit in delegato principis:quia potest subdelegare,vt d.l.à iudice.& c.pastoralis.& c.venerabili.de off.deleg. & c.si duo.de offic.dele.lib.vj.& no.Abb.in c.si pro debilitate.de offi.dele.& est tex.in l.j.in fi.C. qui pro sua iurisd.vbi Bal.in vj. not.dicit quòd etiā causas meri imperij delegare pōt.de cuius dicti veritate,vide Alexā.in l.j. col.antepen.& pen.de offi.eius. vbi de hoc examinat plenū articulū.Multas alias fallētias vide per Iaso.in d.l.à iudice.vbi plene attīgit hāc materiā.¶*Quartò differunt,quia ab ordinario substituto nō appellatur ad substituētem eum vt quādo sumus in vicario vel alio locum tenēte ordinario:quod quando sit, declaraui suprà,& dixi etiā in scriptis meis super lectura.ff.de offic.eius.Sed appellatur ad eum, ad quem appellaretur,si substituens pronunciasset.l.j.§.& ibi Bartol.ff.quis & à quo appel.& Barto.in l.præcipimus in princ. C.de appel.& text.in c.romana. & ibi glo.& docto.de appel.lib. vj.& in c.non putamus.de consuetu.lib.vj.sed à delegato appellatur ad delegātē:vt in locis præalleg.¶Quid autem, si appellaretur à subdelegato in casu,in quo causa subdelegari potest? an sit appellandum ad primum delegantem obmisso medio,vel ad medium subdelegantem? Dic, quòd de iure ciuili à subdelegato principis potest appellari ad subdelegantem.l.j.in fi.C.qui pro sua iurisdi.& habetur per Bar.in d.l.j.§.j.ff.quis & à quo appel.Sed de iure canonico debet appellari ad principē delegantem obmisso medio.c.si duo.de offi.delegat.libr.vj.sed in delegatis ab inferiore à principe, indistinctè appellatur ad primum delegantem: & potest poni exēplum in subdelegato a delegato ad vniuersitatem causarum: qui potest subdelegare, secundum Bartol.in d.l.j.§.j. quia quo ad hoc, æquiparatur ordinario, secundum Bald.in l. si vt proponis. Ia j.C. quomodo,& quando iudi.& Bald.in l. fin.C.de iudic.& gloss.in capit. cùm causam.de appellat.& tota ista est opin.Bartol.in d.l.j.§.j. qui facit duas differentias: vna inter ius canonicum & ciuile,vt suprà retuli:& aliam inter delegatum à principe & ab inferiori.sed ista opinio Bart.communiter non tenetur:& veritas est, quòd non debēt fieri prædictæ differentiæ: sed solùm fit differētia,aut delegatus subdelegat totā causam,aut partē sibi reseruat.Primo casu indistinctè tam de iure canonico, quàm ciuili appellatur ad primū delegātē, text.est in c.super quæstionū.§. porrò.& ibi glos.& Abb.de offi cio.

Universidad de Deusto
Biblioteca

cio delega.& in d.l.j.§.j.ff.quis & à quo appella. Secundò casu, appellatur ad subdelegãtem. ita loquatur d.l.j in fin.C. qui pro sua iurisdictione.& ꝓbatur ibi, dum dicit causas iudicãdas, &c. vnde sola pronuntiatio videtur delegata,& nõ tota causa. istam conclusionem tanquam veriorem. tenet Philip. in c. dilecti. lo tertio. col. iij. in princ. de appel. & ibi etiã Car. in v. col. in prin. & etiam Abb.& cõmuniter doc. ibid.& in d.§.porro.& cum ista opin. pertranseo contra Bartol.

28 ¶ *Quintò differunt, quia delegatus non potest absoluere ab obseruatione iudicij, ante litem contestatam: nec facere præceptum diffinitiuũ. secus in ordinario. ita tener Bald. in l. si reus. in prima lecta. in fin. col. ff. de

29 procura. ¶ *Sextò differũt, quia ordinarius dicitur habere iurisdictionem fauorabilẽ: delegatus verò odiosam. gloss. est in c. j. in versicu. processus. prope finem. de reseri. lib. vj.& Alexan. in l.j. colum. xv. ff. de offi. eius.& hoc potest esse vtile ad multa, maxime per c. odia de rego. iur. lib. vj.& hanc etiam differẽtiam ponit Alex. in l.j. ff. de dam. in-

30 fect. ¶ *Septimo differunt, quia quando sunt plures iudices ordinarij, potest vnus sine alio ab initio cognoscere,& sententiare. l. j. ff. de offic. consu.& l. Pomponius. a iàs incipit, si vni.& ibi Bar. ff. de re iudic. Ratio est, quia quilibet habet officiũ insolidũ. l. imperator. ff. ad municip secus in delegatis: quia si vnus sine alio procedit, processus est nullus l. duo ex tribus. ff. de re iudi. & c. causam. el primo.& c. cũ causam. de offic. delega. adeò, quòd etiã si est pro ferenda interlocutoria, non potest vnus sine alio eam proferre, secundum Abb. in d.c. causam. in iij. no.& Bar. in d. l. si vni. ¶ Quod fallit quando in cõmissione esset appolita clausula, quòd si non omnes, &c. vel alia similis. verùm tũc debẽt requiri prius collegæ. aliàs sine requisitione & declaratione, quòd non possunt interuenire, nõ possunt alij soli procedere. tex. est & ibi Abb.& Fely. in c. prudentiam. in princ. de offic. deleg. In delegatis autem ad vniuersitatem causarum est idem quod in ordinariis, secundum Bartol. in d. l. si vni.& ibi etiam gl.& Alex. dicit hãc esse communem opin. licet Abb. in d.c. causam. tenuerit contrarium & malè: secun-

31 dum eum. *Quid autem in arbitris? Dic idẽ, quod in delega-

32 tis l. si j tres. ff. de arbit. ¶ *Octauò differunt, quia iurisdictio ordinarij potest prorogari: cuius prorogationis ratione potest iudicare extra territorium l. si cõuenerit. ff. de iurisdict. omn. iudi & l.j.& ij. ff. de iud. sed iurisdictio delegati nõ potest prorogari: nec potest cognoscere delegatus, niũ inter personas contentas in rescripto delegatorio. c. P.& G. de offic. deleg.& l. priuatorum. C. de iurisdict. omniũ

33 iudic. ¶ *Nonò differũt, quia in pluribus delegatis vno mortuo expirat officium omnium: adeò quòd vlterius ex illa delegatione cognoscere non possunt. ca. penulti. de offic. deleg. secus in pluribus ordinariis: vt notat Abba. in d.c. penulti. dum refert se ad ea, quæ dixit in cap. prudentiam in princip. eod. tit. vbi hoc dixit, in iiij. col.& glo. in c. vt officium. de hæret. lib. vj.& Barto. in l.j.§. si plures. ff. de exerc. Ad hoc potes adducere omnia ea, quæ dixi suprà in octaua differẽtia. Et idem dicimus in pluribus arbitris quod in delegatis,

34 vt d.c. penul. ¶ *Decimo differũt, quia in dubio appellatione iurisdictionis, intelligimus de ordinaria, nõ de delegata: secũdum Abb. in c. penul. versi. quæro, an vicarius,& c. de offic. vica. & Alex. in rub. ff. de iurisdi. om.

35 iudic. ¶ *Vndecimò differunt, quia corã iudice ordinario, qui non potest cognoscere, nisi de certa summa, nõ fit coaceruatio pluriũ summarũ diuersis actionibus in eodẽ libello cumulata rum, ad impediendã suam iurisdictionem. l. si idem cũ eod. in princ. ff. de iurisd. om. iudi. secus coram delegato. Hanc differentiã posuit Iaso. in d.l. si idem cũ

36 eodem. in j. not. Ratio est, *quia delegata iurisdictio derogat ordinariæ. c. studuisti. de ofiũ. legat. & c. sanè. de offic. delegat. Ergo debet restringi pro conseruanda iurisdictione ordinaria.& sic debet fieri coaceruatio. l. si plures. §. final. ff. de pact. aliàs esset in odiũ ordinarij: quod fieri nõ debet, secundũ Bart. in d.l. si idẽ cum eod. in princip. Itẽ quia iurisdictio delegata, est odiosa: ergo restringenda. c. odia. de regulis iur. li. vj.& l. cùm quidã. ff. de liberis & posthumis. & dixi su-

37 prà in octaua differẽtia 1 *Duodecimò differunt: quia sententia lata per ordinariũ cõtra ius litigatoris, valet:& trãsit in rem iudicatam, si non appellatur, vt habetur in cap. cum inter. de re iudic.& in l. cùm prolatis. & ibi per Alexan.& docto. ff. de re iudi secus, si est lata per delegatum. ita tener Hostien. in c. fina. de præben.& in c.j. de offic. deleg. lib. vj & Old. in consi. lxxxj. colum. j.& Barba. in additio. ad Abb. in cap. cum dilecta. de rescript. in additio. quæ incipit. or-

38 do iuris,& c. post mediũ. ¶ *Decimotertiò differunt, quia processus cõtumaciæ punitiuus per delegatum factus contra citatũ, non comparentem. si in veritate ille non erat delegatus, non valet: quãuis fuisset dubiũ: secus si fiat per ordinarium: quamuis in veritate nõ sit ordinarius. dummodo possit esse: quia bene valet. ita dicit Abb. in c. præterea.

39 colũ. pen. de dilat. ¶ *Decimoquarto differũt, quia ordinarius potest reuocare sententiam secundi decreti: sed delegatus nõ Istam differentiã ponit Alexan in l.

Universidad de Deusto
Biblioteca

in l.quod iussit.colum. vj. ff. de re iudi. referens ita tenere Innocen. in cap. consultationibus. de
40 offic. deleg. ¶ *Decimoquintò differunt: quia delegatus potest in totũ recusari vi suspectus, vt remoueatur: sed ordinarius nõ, sed datur sibi adiunctus, secundum Bartolum & doctos. in lege apertissimi. C. de iudic. niſi esset delegatus ad vniuersitatem causarum: quia tũc similiter debet sibi dari adiunctus. glos. l. est nota. in lege fina. in glossa prima. C. de iudic. & quod dixi in dele-
41 gato, procedit etiam in delegato principis, secũdum Abbatem in cap. super quæstionũ. §. quem verò. de offic. delegat. & hoc est de iure ciuili: de iure verò canonico tam ordinarius, quàm delegatus potest in totum recusari. cap. si quis cõtra clericum. & ibi Abb. & doctor. de foro competenti. & idem Abb. in c. cùm speciali. in primo notab. de appel. Dummodo causa legitima inferatur & probetur: aliàs recusatio nõ admittitur: vt dicit Abb. ibidẽ & in d. §. quẽ verò. & est text. in cap. secundò requiris. de appellat. secus est de iure ciuili: quia non oportet inferre causam suspitionis. secundum Barto. in d. l. apertissimi. & glos. in l. quia poterat ff. ad Trebellia. & glos. in l. item si suspectus. ff de procur. & laso. plene. in d. l. apertissimi. & quæ sint istæ iustę causæ recusandi iudicem suspectũ, tangit Spec. in titu. de iudic. delegat. §. supereſt. & ego dicam plenè infrà. in tracta. de appellatione. in vltima parte huius operis. in versic. recusatio. & ibi videas. ¶ Hodie autem in regno seruatur ius canonicum, ex dispositione regię pragmaticę: quę incipit, Item si contingat. per quam disponitur, quòd tam ordinarius, quã delegatus potest recusari, vt suspectus: & remouetur in totum. & debet allegari & probari iusta causa suspitionis corãdicęcesano loci, seu eius
41 vicario: vt ibi habetur. ¶ *Decimosextò differunt, quia ordinarius postquam est recusatus vt suspectus, potest causam alteri delegare. c. si quis contra clericum. de foro compet. & c. cum speciali & ibi Abb. & Philip. de app. Delegatus verò recusatus, non potest causam cõmittere. c. iudex ab apostolica. de offic. delẽ. li. vj. Cum distinctione tamẽ, de qua ibi scilicet, aut nondum est proposita recusatio, & potest committere: aut est proposita, sed nondum fuit pronũtiatum super ea: & tunc non potest cõmittere, niſi de consensu partiũ. Aut est pronũtiatum, & tũc etiã de consensu partium nõ potest committere: quia post pronuntiationẽ desiit esse iudex. vt d. c. iudex ab apostolica. & loquor de delegato principis: quia in eo cadit hoc dubiũ: nã delegatus ab inferiore, sine dubio no potest subdelegare: vt suprà dixi i
42 tertia differentia. ¶ *Decimoseptimò

moseptimò differunt: quia ordinarius potest delegare totã causam, & sententiam sibi reseruare, dũmodo audiat ter causam, scilicet in principio, id est, in litis cõtestatione. in medio, & in fine, vt C. de iud. authen. adhæc. delegatus verò hoc facere non potest: nam aut totã causam cõmittere debet, aut nihil, vt not. gl. in d. authen. adhæc. in versic. delegatus. vnde non potest sententiam sibi reseruare, etiam si esset delegatus principis: & hoc de iure ciuili, secus de iure canonico: quia potest sibi reseruare sententiam c. super quæstionũ. in prin. de offic. deleg. & prædictam differentiam ponit Barto. in l. nec quicquam. §. vbi decretum. col. iij. ff. de offic. proconsul. dum ponit differentiã inter decretum & sententiam. & Alexan. in rub. ff. de offi. eius. col. ij.
43 ¶ *Decimooctauò differunt: quia ordinarius potest suam sententiã exequi, delegatus verò non imò sua sententia mãdatur executioni per ordinarium. l. à diuo Pio. in prin. & ibi glo. & Bart. ff. de re iud. & hoc procedit in delegato ab inferiore à principe, vt est tex. etiam in l. properandum. §. finautem reus. iũcta glo. in versũ. ad maiorem. C. de iud. & tenet Alexã. in d. l. à diuo Pio. col. iij. & iiij. & Abb in c. si quis contra clericum. col. fin. de for. competẽ. secus in delegato principis: quia tam iure ciuili, quàm canonico potest sententiã exequi, secundum Alex. in d. l. à diuo Pio. col. ij. & Abb. in d. c. si quis contra clericum. col. pen. & c. significasti. de offic. delega. quam sententiam potest exequi infra annum tantùm, & nõ vltra. c. quærenti. de offic. delega. Item potest delegatus à principe, cõmittere ordinario executionem suæ sententiæ, vt d. c. significasti. & c. sanè. eo. tit. & tenetur ordinarius sibi obedire, etiam si iniusta sit sententia. tex. est in c. pastoralis. §. quia verò. de off. dele & not. in d. §. sanè. & d. c. significasti. de qua materia vide in quadam disputatione mea, quam posui super rubri. ff. de offic. eius. dum legi illam rubric. in almo studio ciuitatis Salerni, conductus ad lecturam de mane ordinariam, quæ disputatio incipit, Pro ornamento &c. & tractat materiam c. si quãdo. de offic. deleg. Item prędicta de delegato inferioris à principe, procedunt de iure ciuili, secus de iure canonico: quia si delegatus habebat potestatem exequendi, potest etiam delegatus exequi, secundum Abb. in d. c. si quis contra clericum. colũ. pen. & fin. & ratio est: quia executio est missi imperij, & de iure canonico delegãtur ea, quæ sunt missi imperij, secundum glo. in c. quod sedes. de offic. ordin. & Bart. in l. nec quicquã. §. vbi decretum. ff. de offic. procon. licet secus sit de iure ciuili, vt habetur in l. iubere cauere. ff. de iur.

Universidad de Deusto
Biblioteca

om iud.& in l.j.ff. de offi. eius.
41 ¶ *Decimonono differũt: quia ordinarius potest ampliare, & minuere tempus quod datur iudicatis ex causa.l.ij.ff.de re iud. sed delegatus non: quia ex quo ipse non exequitur sententiam suam.vt modo dixi in præcedẽti differentia,non potest imponere legẽ superiori exequenti, scilicet ordinario delegãti.c. ex insinuatione. de appel.hanc differẽtiam posuit Bar.in d.l.ij.in
42 j.q.¶*Vicesima differentia est: quia appellatione magistratus, nõ venit delegatus, sed tantùm ordinarius, secundũ Pau.de Ca. quem sequitur Alexan.in l.eum qui.ff.de iurisdict.om iud.quod facit secundum eum, pro interpretandis statutis loquentibus de magistratu, vt non comprehẽdant delegatum: pro quo est tex.in l. properandum. in princip.in vers.siue in magistratibus &c.C.de iud.¶*Vicesimoprimò differũt:quia ordinarius debet delegare causam suo subdito, quem potest cõpellere ad acceptãdum.c.pastoralis. & ibi Ab.in pen.not.& in capi. quod sedes.de offic.ordin.& l.j.C.qui pro sua iurisdi.non subdito inuito nõ potest causam delegare.sed volenti tantùm, secundũ Bart in d.l.j.vbi ita limitat dictam legem.& Abb.in d.c.pastoralis.in iiij.not.& ita intelligitur tex.in l.& si prætor.ff.de offic.eius sed delegatus à principe, potest causam subdelegare cuicunque.etiam suo superiori & non subdito etiam inuito. Vnde si delegatus Papæ est minimus clericus, potest causam subdelegare archiepiscopo, etiam inuito.c.pastoralis.in princi.& ibi Abb. in pe. not.& c.sanè quia. de offic.delega. ¶Verùm circa hoc scias, quod delegatus Papæ debet subdelegare causas illis personis,quibus delegat Papa.scilicet in dignitate cõstitutis,per c.statutum. de rescri li. vj. aliàs subdelegatio nõ valet, & processus factus esset ipso iure nullus. ita tenet Abb. ind.c.pastoralis.in fi.illius prin. de offi.deleg.& Alex. in consil.
47 lxxvij.col.ij.in ij.vol. ¶*Vicesimosecundo differunt: quia ordinarius si protulit sententiam nullam, potest iterum de causa cognoscere & sententiare. l. si præses.C. quomodo & quando iud.& l.j.C.de sen.& l.si accusatoribus.C.de accu.& Bar.in l.iudex postquàm.ff.de re iudic. de legatus verò qui nulliter pronuntiauit,nõ potest vlterius de causa cognoscere.l. si vt proponis. C. quomodo & quãdo iud. etiam si sit delegatus à principe secundum Bal.in d.l.si vt proponis.col.ij. & Alex plenè.in rub. ff.de offic.eius.colũ ij.ni i esset delegatus ad vniuersitatem causarum:quia habetur vt ordinarius.secundum Bald.in d.l. si vt proponis.& Felyn. in c. in literis.colum.j.de offic deleg.& de prædictis an & quando & qualiter

liter procedant in delegato, vide plenè per Felyn.in c. qualiter & quando.el j.colum. antepen.& pe. de accusa.& qualiter procedant in ordinario, quòd posit iterato cognoscere,vide Abb. in d.c.in literis.& Bart.in
48 d.l.iudex postquàm.¶*Quo autem ad reuocandum interlocutoriam,nõ est differentia inter ordinarium,& delegatum: quia vterq; potest eam reuocare, secundum glos.in d.l.quod iussit ff.de re iudi.& ibi etiam Alexã. in j. col.& est text.in c.cùm cessante.& ibi Abb. in ij.not.de appel.quod limita,vt infrà proxi-
49 ma differentia.¶*Vicesimotertio differunt: quia ordinarius si pronuntiat se non iudicem, vel iurisdictionem non habere, potest hanc suam interlocutoriam reuocare,secundum Bald.in l. si præses.per illum tex.C.quomodo & quando iud. secus in delegato:quia talem interlocutoriam non reuocat. c.significantibus & ibi Abb.& doct.de offi. deleg hanc differentiam in terminis ponit Ludo.Rom.in consi.cccl viij.in fin. & Barba.in addit.ad Abb.in d. c.significãtibus. quibus adde Barto.in repet.l.ij. colu.iij.ff.si quis in ius voc. non
50 ier.& in d.l.quod iussit. ff. de re iudic.¶*Vicesimoquarto differunt quia ordinarius potest delegare vnum articulũ causæ iurisdictionalem,vt est gl.in c.super quæstionum.in vers.quicũque.de offic.delegat. quia si potest totam causam,multò magis vnum articulum delegatus verò non potest etiam vnum articulum iurisdictionalem subdelegare.secundum Abb.in d.c.super quæstionum in princ.super dicta gl.in vers.quicunque. Sed articulum nõ iurisdictionalem potest subdelegare.ita tenet Alex.in l.more col.v.ff.de iurisd. omn.iudi.licet Bar. ibi contrarium teneat.& malè:quia communiter reprobatur, secundum Abb.in d. c. super quæstionum.
51 ¶*Fallit in delegato ad vniuersitatem causarum:quia ille æquiparatur ordinario,vt pluries dictum est supra,secundum Abb. in d.c.super quæstionum. colũ. iiij.Non tamen potest subdelegare vniuersam suã delegationem,vt not.Host.in tit.de offic. deleg.§.quis posit.quem sequitur Alex.in l.à iudice.C.de iudi. quia etiam ordinarius non posset totam suam iurisdictionem delegare inconsulto principe. l.pe.& ibi not.ff.de offi. præsid.
52 *Quis autẽ dicatur delegatus ad vniuersitatem causarum: vide Ias.in d. l. à iudice. Secundò fallit in delegato principis:vt d. c.super quæstionum.& ibi Abb.
53 in iiij.colũ.¶*Vicesimoquintò differunt: quia ordinarius potest aliquem citare per edicta,& idem in delegato principis.tex. est in authen.qui semel. C.quomo.& quando iud. & in §. omne.in authen.de litig. sed delegatus inferioris hoc facere non

poteſt,vt not.glo.in d.auth.qui ſemel.in verſic.delegatis.& ibi etiam Bar.verſi.venio ad ſecundam,&c.& Bart.in extrauagan. ad reprimendam.in verſicu.per edictum.& Barto.in l.plerique,
54 ff.de in ius vocan. ¶ *Viceſimo ſextò differunt: quia delegatus inferioris à principe, nõ poteſt citare aliquem realiter, ſcilicet capiendo ipſum de perſona: ſed ordinarius ſic, & delegatus à principe. Ita tenet Bar. Alexã. & communiter docto.in l.ij.ff.de iuriſdict.omn.iud.contra gloſſ. ibi,ſiue ante litem conteſta.ſiue poſt.& idem Bart.in l.plerique. ff.de in ius voc.& quod dixi in delegato principis vt ſit idem quod in ordinario,iſta eſt communis concluſio,quã tenet Bar. in dicta auth,qui ſemel.C.quomodo & quando iud.& Alexã. in d.l.ij.colũ.iij.& de prædictis eſt tex.cum glo.in l.conſentaneum.C. quomodo & quã.iud.
55 ¶ *Viceſimoſeptimò differunt, quia delegatus citans,debet citare eum inſerto tenore ſuæ delegationis,aliàs ſibi non creditur,niſi doceat de cõmiſſione, & copiam faciat.c.cum in iure, & ibi Abb.& Fel.de offi.deleg. & in c.præterea.de dilat.& Barto.in l.ij.ff.ſi quis in ius vo.non ier. Sed ordinarius hoc facere nõ tenetur,ſed ſufficit,q̃ mandet nũtio vt aliquem citet ſolo verbo ſine literis.tex.eſt in cap. cùm dilecti.ibi.viua voce,&c.de do.& contu.& Spec.in tit.de cita.§.ſequitur.verſic.vtrum.& eſt ratio: quia ſemper præſumitur pro iuriſdictione ordinaria,ſecus pro delegata.ita dicit Abb. in d.c.cùm in iure,colum.penu.
56 ¶ *Viceſimooctauò differũt:q̃a iuriſdictio ordinarij,non expirat per mortem ſuperioris conſtituentis ipſum,etiam re integra,ſecundum Hoſti.in c.quoniã abbas.de offi.dele.& Abb. in c.relatum.eo.tit.& eſt text.in l.& quia.ff.de iuriſdict.om.iudi. & eſt etiam tex.clarus in c.legatos.in fi.de off.leg.li.vj,ſed iuriſdictio delegati,extinguit̃ morte delegãtis re integra.vt d.l.& quia.& d.c.relatũ.& c.gratũ.& c. licet vndiq;.de offic.deleg.& in c.fin.de offi.leg. Dicitur autem res integra, quando nondũ eſt facta citatio,& iſta eſt cõmunis opi.quam tenent Bart.& doc.in d.l.& quia.per d.c.gratũ.& d.c. fin.& no.Abb.in d.c.relatum.q̃ procedit etiã in delegato principis,per pẽdicta iura.& not.gl. in ver.principaliter.in d.l.& qa. Et intantũ extinguitur iuriſdictio morte mãdantis, q̃ etiã de cõſenſu partiũ nõ poſſet delegatus procedere.gl.eſt in c.cũ veniſſent in ver.egerit.de teſti.Itẽ ꝓcedit etiã ſi delegatus ignoret delegantẽ eſſe mortuũ, ſecũdũ Bar.in d.l.& quia.colũ.ſi. Item, procedit etiam in delegato ad vniuerſitatẽ cauſarũ,nã quo ad hoc nõ æquiparatur ordinario. Eſt enim neceſſe, vt ſaltem vna cauſa ſit cœpta coram eo,vt res deſi

deſinat eſſe integra, ſecundum Barto.in d.l.& quia.ver.quæro, quid ſi plures &c.quẽ ibi ſequitur Alexã.& cõmuniter Mode. & Abb.in d.c.relatum. Illud autem,qd dixi in delegato principis,limita multis modis,vt per
57 Iaſ.in d.l.& quia.col.iiij.*Item illud, quod dixi in ordinario, limita non procedere, quando vna iuriſdictio ordinaria cohæret alteri ordinariæ, vt acceſſoria ſicut dicimus in vicario: quieſt ordinarius,& tamen eius iuriſdictio finitur morte epiſcopi,vel alterius conſtituentis,ſecundum Alex.in d.l.& quia.col. j.& Hoſti.in d.c.quoniã abbas. & Abb.in c.pe.de offi.vicar.tũc enim iuriſdictio deuoluitur ad capitulum,vacante ſede.c.ij.ex-
58 trã.ne ſede vac.¶ *Viceſimonono differunt:quia iudex ordinarius etiam minimus poteſt delegare cauſam cũ poteſtate ſubdelegandi,vt eſt glo.in c.is,cui.de offi.deleg.lib.vj.& Bar.in l.more.& ibi etiam Alexã.in v.& vj. col.ff.de iuriſd.om.iud. vbi dicit hanc eſſe communẽ opi.& Fely.in c.ſuper quæſtionum.§. ſi verò.verſi.fallit quartò,&c.de offi.deleg.Secus in delegato etiam principis,ſecundum Alex. in rubr.ff.de offic.eius.col.iij.& glo.in c.ſuper quæſtionũ.§.porro.ver.transfert totã.de offi.deleg.hanc differẽtiam ſentit Bal. in l.à iudice.& ibi Salv.& com-
61 muniter doc.C.de iudi.& Abb. in c.cũ Bartol.de re iudi.& Bar. in l.ſoler.ff.de iuriſ.om.iudi.& Alex.in conſi.clvij.col.iij.in ij. vol.vbi dicit hanc communem opi.& Iaſ.in l.j.col.viij.ff.de offi.eius. ¶ Predicta limita,niſi delegatus ſubdelegaret ſciente & patiẽte ordinario:quia tunc poteſt,ſecũdum Alex.in præalleg. conſi.clvij.& Iaſ.in d.l.à iudice. colũ.iij.in quarta limitatione.
59 ¶ *Triceſimò differunt: quia quilibet ordinarius habens merum & miſtũ imperium; poteſt ſuam ſentẽtiam dubiam interpretari,& etiam ſententiam ſui delegati.ſed delegatus hoc facere non poteſt,ſecundum Bar. in l.ab executione.verſi.veniamus ad ſecũdam partem.&c.ff. de app.& Alex.in rub.ff.de offi.
60 eius.col.iij. ¶ *Triceſimoprimò differũt:quia ordinarius poteſt condemnare victum victori ad expenſas:reſeruata ſibi taxatione l.terminatio.C.de fruc.& litis expen.& ibi Barto.& Bald. ſed delegatus hanc reſeruationem facere non poteſt, & ſi fecerit, eſt nulla: vnde delegans poteſt poſtea taxare. ita dicit Barto.in l.ab executore.colum. penul.ff.de appel.& Barto.in d. l.terminato.quod tamen intellige ꝓcedere in tali delegato, qui non poteſt ſententiam exequi:de quo dixi ſuprà xviij.differentia.Secus ſi poteſt exequi: ita dicit Bartolus in locis præ-
61 allegatis.¶ *Triceſimoſecundo differũt:quia ordinarius poteſt cognoſcere de cauſis meri-

Universidad de Deusto
Biblioteca

& missi imperii. Intellige tamẽ de ordinario illustri, spectabili, vel clarissimo, illicitas. §. qui vniuersas, ff. de offi. præf. de quibus habetur per glo. & Mod. in l. j ff. de offi. eius. quia infimi magistratus, prout sunt defensores ciuitatum non habẽt huiusmodi causas, nisi modicam cõtrionem. l. magistratibus. ff. de iurisd. om. iud. & in auth. de defenso. ciui. § audien. Verùm hodie omnes magistratus municipales, qui capitanei appellãtur, cognoscunt de causis meri & mixti imperii: quia æquiparantur præsidibus: vt not. glo. in l. si. in ver. id est C. de præscript. long. tẽpo. quod fuit inductum per pacem Constãtiæ, secundũ Bal in ti. de pace const. in ver. criminalibus. & Ioan And. in addi. Spec. in tit. de iurisd. om. iud. col j & Ang in l. j § solent. ff. quan. app. sit. Sed delegatus non cognoscit de causis meri & mixti imperii: quia talia delegari non possunt. l. j. in prin. ff. de offi. eius. & l. iubere cauere. ff. de iurisd. om. iud. & l. j. ij. C. de ped. iud. & l. nec quicquam. §. vbi decretum ff. de offi. procon. secundum vnũ intellectum. ¶ Item, prædicta intellige de mero imperio, maximo, maiori, magno, & paruo. De minori autẽ & minimo bene cognoscit delegatus, secundũ Bar. in l. imperium, col. iij. & iiij. ff. de iurisd. om. iud. ¶ Fallit hoc ratione absentiæ vel infirmitatis: quia tunc ordinarius delegat merum & mistum imperiũ, vt d l. j. verbo huius rei, & ibi Barto. & Alex. ff. de offi. eius. nisi quando veniret pœna mortis vel absciſsionis membri: quia delegatus nõ potest huiusmodi causas decidere, vt in auth. de collat. § ad hoc prohibemus. ¶ Itẽ fallit in principe, qui potest huiusmodi causas delegare. l. fi. C. vbi sena vel clarissi. & Bar. in d. l j in ij. q. ff. de offic eius. ¶ Item fallit in causa restitutionis in integ. quæ licet sit mixti imperii l. ea quæ. §. j. & ibi no. ff. ad municip. tamen delegari potest. l. fi. C. vbi & apud quem. ¶ *Item, fallit de iure cano. secundũ quòd omnes causæ meri & mixti imperii delegantur c. quod sedes. & ibi gloss. de offic. ordi & glo in clemen j. de offic. deleg. & Alex. in consi. cvj. col pen. in ij. vol. ¶ *Item fallit in delegato principis, qui potest huiusmodi causas subdelegare. secundũ glos. & Bald. in l. vnica. C. qui pro sua iur. & Barr. in d. l. j in iij. q. quãuis ibi Alex. & alii contrariũ teneant: tamen ista est magis communis opin. quam reassumpsit ibi Ias. in d. l. j. col. xix. & Abb. in c. venerabi- li. de offic. delega ¶ *Quod limita, nisi esset electa industria personæ. l. inter artifices. ff. de solu. & l. nemo. ff. de duob. reis. quod quomodo cognoscatur, vide Abb. in c. fi. de offic. deleg. & Ias. in l. iudice. C. de iudi. ¶ Itẽ limita, nisi esset facta delegatio de aliquibus causis reseruatis

prin

principi: quia tunc non subdelegat. vt not. Alex. in d. l. j. co. fi. ff. de offi. eius. & Bal. in l. gesta.

65 C. de re iud. ¶ *Tricesimotertiò differunt: quia eximens vocatũ in ius coram delegato: nõ tenetur edicto. ne quis eum. & c. l. iij. §. si quis. ff. ne quis eũ. & Bal. in rub. extrà. de offi. dele. col. j. Secus si corã ordinario, vt in toto illo ti. & insti. de actio. §. pœnales. & ibi per mode. & prædicta procedunt etiam in delegato principis, secundum Alex. in

66 rub. de offi. eius col. ij. ¶ *Tricesimoquartò differũt: quia capitulum, sede vacante, succedit in iurisdictione ordinaria. ca. j. de maio. & obed. li. vj. & c. ij. ne sede vacã. & no. in c. ij. ne prælat. vic. suas, non tamen succedit in iurisdictione delegata, secundũ Card. in cle. j. ver. duro. in viij. q. de hæte. & Gemi in d. c. j. de maior. & obedi. lib. vj. & Io. And. in c. cum olim. colũ. pe. de maio. & obed. & habetur in c. ad abolen

67 dã. de hære. ¶ *Tricesimoquintò differũt: quia delegatus Papæ non potest demandare potestatem absoluendi ab excommunicatione, nec prædicãdi, nec prouidendi ecclesiis de prælatis. c. is cui. de offi. deleg. li. vj. & tamẽ ordinarius hæc omnia demãdare potest, vt habetur in ca. inter cætera. & c. fi. de offic. ordi & c. causam. de elect. & ca fi. de offi.

68 delega ¶ *Tricesimosexto differunt: quia ordinarius potest liberè instituere præsentatum

in eccleſia per patronos. cap. ex frequentibus. de inſitu secus in delegato: quando corã eo vertitur quæstio inter patronos de iure præsentãdi, & ipse fuit delegatus à Papa, vt ordinet eccleſiã & prouideatur de rectore: qa potest tantùm iudicare quis sit instituendus, & episcopus diœcesanus habebit ponere ipsum in eccleſia. & instituere: sed ipse delegatus instituere nõ posset. c super eo. & ibi Abb de offic.

69 dele. ¶ *Tricesimoseptimò differunt: quia ordinarius potest imponere maiores mulctas. l. eos C. de modo mulct. & Alex. in rub. ff de offi eius col ij in fi. Delegatus verò licet possit mulctas imponere c. pastoralis. & c. de causis de offi. deleg. non tamẽ potest excedere summã sex aureorũ, si est de personis illustribus, spectabilibus, vel clarissimis Si verò est de minoribus. nõ potest excedere tres aureos, l. ij. C de sportu. & Hosti. in d. c. de causis. & procedit hoc etiam In delegato principis, vt ibidem dicit Alexã. ¶ Scias tamen, quod hodie dispositio dictæ l. eos. C. de modo mulct. nõ est in vsu. & iudices de facto eam non seruant: sed imponunt mulctas ad eorum arbitrium: ita dixit Specu. in titu. de sentẽ. prolat. §. species versicu. sed nunquid titulus. &c & Alexan. in consilio xxxv in ij. voln colum. pe. & Ias. in l. iij. §. quid prætor in fin ne

70 quis eum. ¶ *Tricesimooctanò

differunt: quia si delegans excommunicetur, non per hoc suspenditur iurisdictio delegati, secundum gl.& Inno.in c.licet. de offi.delega.& Spe.in titu.de iudi.deleg.§.restat.versi.quid si super duobus &c. secus est in vicario: qui habet iurisdictionem ordinariam, vt suprà dixi: & tamē excommunicatio episcopo suspenditur iurisdictio vicarij c. Romana de offi. vic lib.vj. vide tamen Abb.in d.c.licet.qui non tenet indistinctè illud, quòd dixi de delegante excōmunicato: nā distinguit, prout in delegante mortuo scilicet: aut fuit excōmunicatus re integra: aut non. Illud tamen quod dixi de vicario, nō intelligas procedere in quolibet ordinario, vt per Abb. in d.c.licet.col fi quia si iurisdictio ordinarij nō finitur morte constituentis, multò minus fini
71 tur excommunicatione. ¶* Tricesimonono differunt: quia ordinarius potest delegare causam cum clausula, appellatione remota. quod intellige de tali ordinario, qui habeat supremā potestatem, prout est princeps, quia solus princeps vtitur ista clausula in delegationibus, vt est glos.in capi. super quæstionum.in princip.in versi.prouocationis de offic. delega.& glo. in ca.quòd translationem.in gl. mag.in fi de offi.lega.& text.in l.j in fi.ff.à quibus appel.non licet.& Specu.in titu.delegato.§. 1 nunc ostendēdum.ver.xiiij. sed delegatus principis non potest causam subdelegare, appellatione remota.text.est in d.c. super quæstionum.§.nos autē.de offi. deleg.& Abb.in d.c.super quæstionum.§.si verò.in ij.no.Scias tamen, quòd ista clausula non operatur in præiudicium tertii: quia non impedit tertium appellare.text.est.& ibi Abb. in c.
72 super eo.de offi.dele. ¶* Quadragesimò differunt: quia quando committitur ordinario per superiorem aliqua causa, quæ spectabat ad eius iurisdictionē, censetur eius iurisdictio excitata: adeò q̄ non per hoc efficitur delegatus: sed remanet ordinarius etiam in illa causa, & illa commissio, appellatur iussus.& non delegatio.tex. est in authē. vt nulli iudi.§.& hoc verò iubemus, per quem ita tenent Bart. & doc.in l.more.ff.de in.om.iu. & Fely.plenè in c.licet. de offic. ord.secus est, quādo fit cōmissio alicui qui nō erat ordinarius in illa causa: quia ille censetur me rè delegatus: vt in toto ti.de of. deleg. Illud autem, quod dixi in ordinario, limita, nisi in cōmissione esset in aliquo alterata eius iurisdictio. quia censetur tunc delegatus, & non dicitur tunc iurisdictio excitata, secundum Fely.in d.c.licet.vbi plenè de hoc.Rober.de Venus. V.I.D.

Iudiciorū V I. distinctio.

Iudicium aliud conuentionale, & aliud reconuentionale.

1 *Compensatio locum habet, vbi debitum est liquidum non aliter. Item* 16 *Appellatio reducit causam ad illum statum, in quo erat causa principalis post litem contestatam.*
cessat, vbi debetur species.
3 *Compensatio fit de liquido ad illiquidum, quādo per confessionem facta* 17 *Appellatio ab interlocutoria, demolluit causam principalem coram iudice appellationis, quando pronuntiando bene appellatum, interlocutoriam retractauit.*
est liquidatio.& nu.27.
4 *Compensatio an similitudinem aliquam habeat cum reconuentione.*
5 *Reconuentio ante litis contesta. fieri debet, vel incōtinenti post: aliàs pari passu cum conuentione non ambulat. Intellectus ad c.dispendia.§.reus.de rescrip.lib.vj.*
6 *Reconuētio pari passu ambulat cum conuentione: & fit processus simultaneus: sed debet prius reus alteri respondere, & postea econtra.*
7 *Altero non respondente reconuentioni, denegatur audientia super sua conuentione.*
8 *Causa reconuentionis, debet vna & eadem sententia terminari; nisi primò liqueret de vna causa: quia potest vnam tantùm diffinire iudex.*
9 *Appellatio à sententia lata in causa conuentionis, non impedit iudicium procedere in causa reconuentionis: de qua tamen citò liquere non potuit.*
10 *Processus valet, licet iudex causam reconuētionis pari passu nō expediat: sed malè facit, & debet appellari.*
11 *Reconuentio an fiat coram delegato. & numero 20.& 52.*
12 *Reconuentio an coram arbitro locum habeat.*
13 *Arbitri iuris, an habeant ordinariā vel delegatam potestatem, & ad quem appelletur ab illis.*
14 *Reconuentio an fiat coram iudice prorogato.*
15 *Coram iudice appellationis an reconuentio fiat, & nume.17.& 18.*
Appellatio reducit causam ad illum statum, in quo erat causa principalis post litem contestatam.
17 *Appellatio ab interlocutoria, demolluit causam principalem coram iudice appellationis, quando pronuntiando bene appellatum, interlocutoriam retractauit.*
18 *Appellatio extraiudicialis, in quibus differat à iudiciali.*
19 *Reconuentio an locū habeat coram iudicibus particularibus ad certa negotia, vel personas deputatis.*
20 *Prorogari non potest iurisdictio delegati.*
21 *Prorogatio iurisdictionis, quadā est voluntaria, & quædam necessaria.*
22 *Delegata causa principali, censetur etiam delegata causa accessoria, & connexa.*
23 *Reconuentio an fiat coram iudice causarum certa specierum de causa alia species diuersa.*
24 *Intellectus ad l si idem cum eodem. §.quòd si inuitus ff. de in.omn.iudi.*
25 *Iudex habens limitatam iurisdictionem accessoriè & incidenter, de causa diuersa speciei cognoscere potest.*
26 *Iurisdictione ordinaria concessa, id concessum censetur, sine quo illa explicari non potest.*
27 *Reconuentio an fieri possit, quando iudicis officium imploratur.*
28 *Reconuentio non fit, vbi per viā extraiudicialis iurisdictionis procedi-*
tur.
29 *Reconuentio an locum habeat in causis summariis.*
30 *In causis executiuis an fiat reconuentio.*

Universidad de Deusto
Biblioteca

31 *Reconuentio non fit, vbi præsentatur instrumentum secundum formã ritus: nec quando creditor petit familiam, vt ingrediatur possessionem vigore pacti executui.*

32 *Reconuentio an & quando locum habeat in causa possessorij. & nu. 33. cum plur. sequen.*

33 *Spoliatus agens, non tenetur aduersario suo respondere: nisi prius restituatur. Quod limita. nume. 35. 38. 39. & num. 41.*

34 *Priuilegiatus non vtitur priuilegio suo, contra pariter priuilegiatum.*

35 *Possessoria remedia an dicãtur ita priuilegiata contra tertios non spoliantes, sicut contra ipsos spoliatores.*

36 *Possessorium retinendæ datur ei, qui molestatur extra iudicium: secus si in iudicio.*

37 *Causa quælibet possessoria, est summaria.*

40 *Reconuentio an fiat de possessorio vbi agitur petitorio.*

41 *Spolium an deducatur in iudicio per viam actionis vel exceptionis, et quæ sit differentia.*

42 *Possessorium recuperandæ intentatum, an suspendatur per exceptionẽ spolij alterius rei, oppositam reo.*

43 *Spoliatus citatus per spoliantem in alia causa: potest contra citationem opponere, & non tenetur comparere, nec respondere.*

44 *Clericus reconueniri potest coram iudice laico.*

45 *Clericus succumbens coram iudice laico: potest per eum condemnari ad expensas.*

46 *Reconuentus an possit renuntiare suæ conuentioni, ad impediendam reconuentionem.*

47 *Reconuentio an & quando locum habeat in criminalibus. & num. 48. cum plu. sequen.*

48 *Accusator non admittitur in regno, nisi suam vel suorum iniuriam prosequatur. & num. 49.*

49 *Dispositio l. j. C. qui accu. non poss. est hodie correcta in regno per constitutionem, si ciuiliter agens.*

50 *Nomen rei, quando receptum dicatur inter reos.*

51 *Reconuentio non fit in criminalibus coram iudice incompetenti, respectu reconuenti. & num. 58. & 59.*

53 *Reconuentio in regno hodie in criminalibus non procedit, per ritus magnæ curiæ, per quos multæ leges iuris communis sunt correctæ, & constitutio, si ciuiliter agens, &c.*

54 *Nouum delictum quòd dicitur.*

55 *Dispositio l. neganda. C. qui acc. non pos. est hodie correcta.*

56 *Reconuentio an habeat locum, vbi per inquisitionem proceditur.*

57 *Reconuentio de causa ciuili, an fiat per accusatũ criminaliter. & cõtra.*

SExta distinctio principalis iudiciorum est: quia * Iudicium aliud dicitur conuentionale, & aliud reconuentionale. Iudicium conuentionale, est illud, in quo prima cõuentio deducitur Iudicium reconuentionale, est in quo deducitur secunda cõuentio, quæ fit ex aduerso per reum contra actorẽ de quo loquitur l. cum Papin & auth. & consequenter. C. de sen. & totus tit. extra. de mu peti. Est igitur sciẽdum, quo ad practicam huius

ius iudicii recõuẽtionalis, quòd reus conuentus in iudicio, ti debet aliquid consequi ab actore habet duplex remedium repulsandi actorem. * Primũ est, per viam compẽsationis: quam potest sibi opponere. etiam si esset debitor naturaliter tãtũ. l. quòd in diem. §. etiam. ff. de compen. Verùm, quia non semper datur sibi hoc remedium, quia ita demum habet locũ compensatio, si debitum est ex vtraq; parte liquidum. Secus si ex vna parte tantũ sit liquidum: vel ex si vna parte debeatur species, & ex alia quantitas: tunc enim nõ admitti tur compensatio. text. est & ibi Bal. plene in l. fi. C. de compen.

¶ * Illud autẽ quod dixi de debito liquido ad illiquidũ, vt non fiat compensatio, limitatur nisi debitum actoris esset liquidatũ per confessionem rei: quia tunc admittitur cõpensatio de debito rei illiquido, quod venit liquidandum in processu. secundũ Bal. in d. l. fin. col. ij. & Abb. in c. cum Ioanes. in iij no. de fi. instr. & ratio est illa, quę sumitur ex l. eum, qui. ff. de iureiu. In illis ergo casibus, in quibus cessat remedium cõpensationis, necesse est, reo recurrere ad secundũ remedium, scilicet recõuentionis: per quod plenius sibi cõsulitur.

* An autẽ cõpensatio habeat alĩ quam similitudinem cũ reconuentione: vide Bal. in d. l. cũ Papinianus. in fi. C. de sentẽ.

¶ * Super hoc iudicio reconuentionali pro aliquali introductione ad practicam, proponam discutien das tres quæst. Prima erit, quæ sit natura recõuentionis à principio iudicii, vsq; ad fi. Secunda, coram quibus iudicibus possit opponi reconuentio. Tertia, de quibus causis opponi potest.

Quæstio I. principalis.

¶ REDEO ad primam quæst. super qua puto considerandam esse eius naturam, quo ad tria, Primo, quo ad tẽpus suæ propositionis. Secundò, quo ad telam suæ prosecutionis. Tertiò, quo ad finem suæ determinationis.

¶ Quo ad primã consideratione mdico, quòd natura reconuentionis est, vt proponatur in principio litis ante litem contestatam in causa conuentionis. tunc enim dicitur vera reconuentio, & pari passu procedit cum ipsa conuentione. & illa est communis opinio omnium docto & probatur per gloss. in clementi. sepe. §. verùm. in verb. exordio. de verbo. significat. & per Philip. Deci. in consilio vltimo. quod est in numero cc. colum. ij. & Felyn. in ca. j. de mut. perit. quicquid teneat Specu. in titu. de recon. §. sequitur. vbi dicit, quod vsque ad conclusionem in causa potest fieri reconuentio. tamen eius opinio non est vera, scilicet quo ad hoc, vt pari passu ambulet cum conuentione. Nam verum est, quod potest fieri post litem contestatam,

Universidad de Deusto
Biblioteca

ram,& in quacunque parte iudicij. tamen tunc non dicitur vera reconuentio: quia nõ ambulat pari passu. nec per eã retardatur causa conuentionis, secundũ Philip. Deci. in dicto cõsilio vltimo. col. ij. & ita intelligitur tex. in c. dispendia. §. reus. de reseri. lib. vj. ita etiam declarat Lanfranc. in clem. sæpe. col. viij in fin. versic. sequitur tex. in verbo exordio, &c. de verbo. significi. ¶ Potest etiam fieri reconuentio post litem contestatam dũmodo fiat incontinenti antè, quàm iuretur de calũnia. ita tenet Bal in c. cum venisset. de iudic. & Iaſ. in l. nõ solum. §. morte. colum. vj. ff. de oper. no. nunt.

¶ *Quo ad secundam considerationem, scilicet circa prosecutionem ipsius reconuentionis: Natura eius est, vt pari passu ambulet cum cõuentione: & sic fiat simultaneus processus. videlicet, quia eodem tẽpore quo lis contestatur in vna, debet cõtestari in alia: & sic in datione termini probatorij, in publicatione, conclusione, & aliis actis causæ. Verùm prius respõdebitur, & fiet actus super cõuentione & posteà super reconuẽtione, immediatè. ita declarat Bar. in dicta authen. & consequẽter. col. ij. ver. iij. est videndum, &c. C. de senten. per regulam traditam in l. qui prior. ff. de iudic. & vide Bal. in dicta l. qui prior. vbi pulchrè declarat hãc materiam. Et addit etiá, quòd prius debet allegare aduocatus actoris, & posteà aduocatus rei. & iste ordo adhibetur, etiam in disputationibus: secundũ Bald. in l. Nesennius. ff. de neg. gest. ¶ *Si autem actor nollet respondere super recõuentione, paritur istam pœnam: quia minimè proceditur in causa cõuentionis: & denegatur sibi audiẽtia, donec respondeat super reconuentione. ita dicit Specul. in tit. de recon. §. fin. vbi plures allegat. & habetur in c. j. & ij. de mutu. peti. & Specul. in tit. de reconuen. §. videndum. versic. sed nunquid si actor, &c. ¶ *Quo ad tertiã cõsiderationem, scilicet quo ad finẽ reconuentionis: Breuiter natura reconuentionis est, quòd debet eadem sentẽtia determinari cũ causa cõuentionis: quia iudex debet vtranq; causam inferere in vna & eadẽ sententia: secundum Barto. in d. authen. & consequenter. col. ij. versic. item dictæ causæ &c. & licet dicat ibi Barto. quòd primo debet ferri vna sententia, & posteà alia: nõ per hoc contrariatur: quia eius sensus est, quòd ambæ causæ debent poni in vna sententia scripta in eadem charta. Versũ primò scribi debet c. cõuentionis. & postea recõuentionis: secũdũ ordinem ipsarum causarũ. Sed vnum post aliud immediatè legi, & proferri debet: vnde quo ad iuris dispositionem, duæ dicuntur sententiæ: quia duo sunt capitula. l. etiá. ff. de mino. & l. quædam

quædam mulier. ff. famil. erciſc. sed quo ad vnicam scripturam & vnicam probationem, dicitur vna sententia. & ita debet intelligi hæc materia: vt declarat Ab. in cap. j. col. iij. de mutu. peti. & Spec. in tit. de recon. §. videndum. col. ij. ¶ *Istud tamen, quod dicitur de vna sententia, limita procedere, quando de vtraque causa pariter liqueret: secus autem, si prius liquet de vna, quam de alia: quia iudex potest pronuntiare solùm de ea causa, de qua liquet, & supersedere in alia: nec per hoc facit litem suam: quia lege permittente id facit. Ita tenet Abb. in d. c. j. col. iij. de mutu. peti. & Specu. in d. §. videndum. versi. & si iudex. Hinc est, quòd si appellaretur ab illa prima sententia lata, puta in causa conuentionis: potest nihilominus iudex procedere ad sententiam in causa reconuentionis: & illa appellatio non ligat manus iudicis in causa reconuentionis: quia quo ad hoc, censentur diuersæ causæ, & non vna ita. tenet Specu. in d. §. videndum. circa fin. versi. sed pone. & habetur per doctor. maximè Philip. in fin. col. in c. super eo. el j. de appel. ¶ *Quid autem, si iudex nollet procedere pari passu in vtraque causa: sed solum in vna procedit prius: vel in vna tantùm pronuntiat, & non in vtraque: an valeat eius processus sententia? vel debeat ab eo appellari? Dic quòd vera conclusio est, quòd non per hoc sententia est nulla: nec processus est nullus: sed iudex malè agit: vnde debet appellari. tex. est in l. j. §. fina. ff. quæ sent. sine app. rescind. per quem ita tenet Spec. in titu. de recon. §. videndum. versi. & si iudex. & Abb. in d. c. j. colum. iij. in fi. de mut. pet. Rober. Maranta, Venuſ. IVD.

SECVNDA quæstio principalis est *coram quibus iudicibus habet locum reconuẽtio. Et super hoc sunt præponendæ aliquæ q. Sed pro responsione dicas, quòd regulariter coram omni iudice locum habet: nisi expressè reperiatur prohibita: per regulam c. cuius in agendo. iij. q. viij. & l. cùm Papinianus. in fin. C. de sen. ¶ Primò igitur quæro, an corã iudice delegato habeat locum reconuentio. Die quòd sic: nam in hoc non differt delegatus ab ordinario. c. j. & ibi Abb. in j. col. de mutu. per. & Spe. in titu. de recon. §. j. versi. j. & Bar. in d. authen. & consequenter. col. penul. vers. quæro, vtrum ista autem, &c. & Bar. in l. fi. ff. quod quisque iur. & Bal in l. neque. in fin. C. de compen. Quod intellige, quando delegatus fuit impetratus ad instantiam vnius partis tantùm, puta actoris: quia tunc viget ratio tradita in d. l. cùm Papinianus. in fi. scilicet, quòd ipse actor, q impetrauit iudicem pro se, non debet dedignari habere eundem iudicem contra se. secus est,

Universidad de Deusto
Biblioteca

est, quando delegatus fuisset electus de consensu vtriusque partis: quia coram eo non habet locum reconuentio: quia cessat dicta ratio: ita tenet Bar. in d.authen.& consequenter.in fi.verbis.& Abb.in d.c.j.col.1.in fin.& col.pen.de mut.peti.Item fallit.quando fuit electus motu proprio principis: quia similiter cessat tunc reconuentio.ita tenet Ias.in l iij.in prin.colum. fi.ff.quòd quisque iur.Fit ad materiam huius quæst.vide vnum dubium,quod tangam infrà,in
12 quinta quæstione. ¶ *Secundò principaliter quæro, an coram arbitro habeat locum reconuentio. Dic quòd communis conclusio est,quòd non quia ex quo eligitur de consensu vtriusque partis, cessat coram eo ratio.d.l.cùm Papinianus.in fi. tex.est in ea.cùm dilectus.de arbit.per quem ita tenet Barto.in d.authen.& consequenter.in fi. & Specu.in titu.de recon.§.j.in prin.& Abb.in d.c.j.colum.j.& 13 pen.de mut.pet.& in d.ca.cùm dilectus.Quod tamen intellige de arbitro voluntario,electo de communi voluntate partium: secus in arbitro iuris,electo ex necessitate statuti ad totã causam: quia coram eo habet locum reconuentio:secũdum Abb.in d.ca.cùm dilectus colum. iij.vnde stante dispositione regiæ pragmaticæ in regno,quæ incipit, Odia.quod cautæ inter coniunctos compromittantur: tales arbitri dicuntur iuris: & coram eis habet locum reconuentio.secundum Abb.ibi.licet cõtrarium videatur tenere Abba.in d c.j.colum.pen.de mutu. pe. referendo Specu.in titu. de recusa.§. effectus. colum.v. ver. sed nunquid.Sed prima opi.verior est:& dictum Specu.procedit in arbitro iuris,deputato ad certum articulum: puta ad cognoscendum de suspitione iudicis: quia verum est,quòd coram eo non habet locum reconuentio.secus,si est deputatus ad totam causam.vt in exẽplo præpositio.ita etiam tenet Felyn.in c.fi.col.penul.in fin.de re iudic. Et ratio patet ad sensum: quia isti arbitri eliguntur ex necessitate iuris:& habent iurisdictionem à lege: nam ita necessitatur actor litigare coram eis.sicut coram iudice:vt not.Abb.in c.suspitionis.de offic.dele.quicquid dicat Ias.in l.est receptum. colum.fin.ff.de iurisdi.om.iudi. ¶*Quam autem iurisdictionẽ habeant isti arbitri iuris,scilicet ordinariam vel delegaram:Dic quòd veritas est,quod nec ordinariam veram, nec delegatam habent: sed quandam tertiam speciem iurisdictionis,similem & æquiparatã delegatæ iurisdictioni potius,quàm ordinariæ. ita tenet Bal.in consi.xc.& consil.ccccIxx.in j.volu.& Pet.Phi. Cor.in consi.liij.colum.ij.in litera m.in ij.vol.& Bal.in l.apertissimi.col.fi.versũ.quartò quæro,

ro.& in l.fin.in vij.not.C.de iudic.& ibi etiam Barto.& Ange. & tangit Fely.in c.fi.col.penul. in fi.de re iudic. & probatur in c.ab arbitris.& ibi not.de offic. delega.lib.vj.vbi probatur etiã, quòd ab istis arbitris iuris debet appellari ad principẽ. & sic ad legem animatã. ex quò à lege habent iurisdictionem.Et de materia illius pragmaticę,odia. vide quod plene dicam infrà,in sexta parte huius tract.in ij parte iudicij,in verbo. compromis
14 sum. ¶ *Tertiò principaliter quæro: an coram iudice prorogato habeat locũ reconuentio. Glo.Bar.& communiter docto. in l.est receptum. ff. de iur.om. iudic.tenent,quòd sic,per illum tex.Ego tamen ita distinguerẽ. Quædam est prorogatio, quæ fit per submissionẽ vnius ex litigantibus: vt quãdo maior vel æqualis spõte se submittit iuris- 15 col. ¶ *Quartò quæro, an coram dictioni alicuius iudicis,conueniendo aduersarium suum corã eo:& tunc habet locum reconuẽtio. Ita procedat d.l.est receptum.cum ibi no.& ratio patet: quia tunc procedit ratio dictæ l.cùm Papinianus.nã actor submittendo se,elegit illum iudicẽ pro se: nõ debet dedignari habere eundem iudicem cõtra se. Quædam verò est prorogatio, quæ fit de cõmuni cõsensu partium:iuxta l.si conuenerit ff. de iur.om.iud.& l.j.& ij. ff.de iud. & l.j.C. de iur.omn.iudi.& c.significasti.& ibi Abb.de for.cõp. & coram tali iudice prorogato, dico quòd nõ habet locum reconuentio:& licet non inuenerim de hoc decisionẽ in terminis:tamen per bona similia,potest decidi iste casus.Primò ,,qa cessat ratio dictæ l. cùm Papin. nam talis iudex prorogatus nõ fuit electusab actore solùm,sed ab vtroque. Secõdo,per ea,quæ dicimus in delegato electo de communi consensu coram quo non habet locum reconuentio. per ea,quæ dixi suprà in j.q.huius dist.Tertiò,per ea,quæ dicimus de arbitro,coram quo cessat reconuentio, eo quia de cõmuni cõsensu partium eligitur: secundũ Bar.in d.authen. & cõsequẽter.in fi.& per ea,quæ no. Ab.in c.cùm dilectus.de arbi.& cum ista distinctione intelligo ea,quæ notantur in d.l est receptum.maximè per Ias. ibi in fi. iudice appellatiõis habeat locũ reconuentio.Communis cõclusio est,quòd non: secũdum Bar. in d.authen.& consequẽter.col. fi.& ibi etiã Bal.col.iij.ver.quæro nunquid in causa &c.Intelligẽdo scilicet, quãdo iudex appellationis, aditur ex necessitate propter iniuriã,quã putat appellãs sibi esse factam.idem tenet Innoc.in c.j.de mutu.pet.& Bal.in l.per hãc.col.fi C.de tẽpo.app.& domini de Ro.in decis.lxj.in antiquis.& Bal. in l.ij. §.ei quoq;.ff.de iudi.& Spec. in titu.de recon.§. nunc dicamus.

ver.

Universidad de Deusto
Biblioteca

ver. sed nunquid coram iudice. & mouentur per tex. in d l. ij. §. ei quoque. & l. ad cognitionem. ff. ex quib. caus. in pos. eat. & l. j. ff. eũ, qui app. in prouin. de feu. Quod confirmo vrgenti ratiõe.

14 *Appellatio reducit causam de illum pristinum statum, in quo erat causa principalis post litẽ contest. tex. est & ibi Bar. & Bal. & communiter doct. in l. ita de mum. C. de procur. sed post litẽ contest. non habet locum recõuentio, secundum communem opin. vt suprà fuit dictũ. ergo sequitur, quòd corã iudice appellationis nõ potest habere locũ, scilicet vt sortiatur priuilegiũ & naturã reconuentionis. Minimè potest habere locum sine dicto priuilegio. quia iudex secundarum causarũ, censetur incompetẽs quo ad primam causam: quæ non est sibi deuoluta parte inuita: vt tenet Bal. in d. l. per hanc colum. fi. & in d. auth. & consequen col. iij. Limita tamen istam communem conclusionem procedere, quando appellatur post litem cõtest. puta à diffinitiua sententia: quia tũc vrget ratio prædicta: Secus esset, si appellaretur ab aliquâ interlocutoria ante litem cõtest. nã tunc distingui debet: Aut iudex appellationis confirmauit primã interlocutoriam: & tunc ex quo causa remittitur iudici à quo, non habet locũ reconuentio coram iudice ad quẽ: ex quo minimè causa conuentionis coram eo remanet. Aut iudex appellationis retractauit interlocutoriam pronũtiãdo bene appellatum, & malè iudicatum:

17 *& tunc ex quo etiã causa principalis deuoluitur ad iudicẽ appellationis: vt est tex. in c. vt debitus. & ibi Abb. colum. pe. & fi. de app. & ibi etiãm Philip. plene in pen. charta. & fi. & est text. & ibi per doc. in c. cordi. §. post hoc. & in c. cũ appellationibus. de app. lib. vj. & Bar. in l. cius. in fi. ff. de app. recip. dicendum est tunc habere locum recõuentionem, ex quo sumus ante litẽ cõtestatã, & sumus in causa principali. Ita subtiliter considerando tenuit Io. An in c. j. de mutu. pet. quem ibi sequitur Abb. in antepe. col. versic. iij. quæro. &c.

18 ¶ *Secundò, limita prædictam conclusionem procedere in appellatione iudiciali. Secus est, quãdo appellatur extraiudicialiter: quia ex quo ille iudex tũc principaliter aditur, habebit coram eo locum reconuentio. ita tenet Spec. in tit. de recõ. §. nũc dicamus. ver. sed nunquid curã. in fi. quem sequitur Abb. in d. c. j. de mut. pet in pen. col. in prin. Et de materia huius appellationis extraiudicialis, & in quibus differat à iudiciali: vide plenè per Abb. in c. bonæ memoriæ. col. j. & ij. de app. & ibi etiã Phi.

19 & in c. cùm sit. eo. titu. ¶ *Quinto quæro, vtrum corã iudicibus particularibus ad certa negotia vel personas deputatis per legem vel statutum, habeat locũ reconuentio? Exemplum potest poni in iudicibus mercatorum, vel alterius artis, seu negotij: de quibus loquitur l. fina. C. de iur. omn. iudi. Similiter potest poni exemplum in iudicibus scholarium, qui habẽt tres iudices speciales: vt i auth. habita. C. ne fil. pro pa. super ista q. Ant. de Butr. in c. j. de mutu. peti. tenet, quòd non habet locum reconuentio. sed Abb. ibi in pen. & fi. col. melius loquitur. Nam quo ad istos iudices mercatorum, & alios similes deputatos certo collegio, tenet indistinctè, quòd habet locum reconuentio: quando talis iudex eligitur per actorẽ, & est ratio: quia eorum iurisdictio est prorogabilis: vt sentit Bar. in l. j. ff. de iudic. vnde tantò facilius prorogatur per reconuentionẽ, secundũ eum. Ego istud confirmo bona similitudine. Nam delegatus ad vnam causam specialem, extẽdit suam iurisdictionẽ ad aliã causam per viam reconuẽtionis: vt dixi suprà, in j. q. huius dist. Ergo eodẽ modo & isti iudices speciales: dato, quòd sint deputati ad certam speciẽ causarum, debet eorum iurisdictio extendi ad alias causas, per viã reconuẽtionis. Quo verò ad iudices scholarium, tenet Abb. in d. c. j. col fin. quòd si quis conuenit scholarem coram rectore, & scholaris patiatur ibi conueniri, poterit recõuenire actorẽ coram eo. Si verò scholaris nõ patitur ibi conueniri, sed declinat forum, & petit se remitti ad episcopum: tunc coram episcopo non poterit actorem reconuenire: ex quo ille iudex non fuit electus per actorẽ, sed p ipsum scholarem conuẽtum. vnde cessat ratio dictæ l. cũ Papinianus. in fi. C. de sent. Et hanc opin. in effectu tenet Bal. in d. authẽ. habita. col. viij. versic. v. quæritur. &c. licet idem Bald. videatur tenere contrarium in d. authen. & consequenter. in fi. tamen opin. Abb. magis placet: cum fundetur per bonam rationẽ, scilicet cuius in agẽdo. &c. per d. l. cùm

20 Papinianus. ¶ *Ad vnum tamẽ volo, quòd aduertãt hi, qui habent subtile ingenium, inquantum modò in hac quæstio. & plenius suprà in j. q. huius distin. dixi, quòd coram iudice delegato ad vnam causam particularem habet locũ recõuentio. hîc insurgit difficile contrariũ. delegatus habet iurisdictionẽ limitatam, & non extendibilem, nisi ad personas & causas in delegatione cõtentas: adeò quòd eius iurisdictiõ non potest per alios prorogari, nec quo ad alias causas: quia quo ad alias causas & personas remanet priuatus. tex. est & ibi Abb. in capit. P. & G. de offic. deleg. sed per reconuẽtionem prorogatur iurisdictio iudicis: secundum Bal. in authen. & consequenter. col. ij. in princ. C. de sent. quia per eam fit competẽs, qui nõ erat: vt not. Spec.

in tit. de iud. deleg. §. sequitur. versic. item ad eius. & in titu. de cõpr. iud. adi. §. j. versicu. nonus. & patet ad sensum per ea maxime, quæ dicimus in clerico reconuento coram iudice laico, vt infrà dicam. Ergo corá delegato nõ deberet habere locum reconuentio: quia eius iurisdictio
21 prorogari non potest. ¶ * Puto ad hoc contrariũ posse responderi dupliciter. Primò, q; prorogatio iurisdictionis potest cõsiderari duplici modo. Quædam enim est prorogatio voluntaria, & ista nõ potest fieri coram delegato. ita loquitur dictum cap. P. & G. Quedam est prorogatio necessaria, quæ fit contra inuitum ex necessitate legis: prout est illa, quæ fit per reconuentionem. & ita potest fieri: nam reconuentio inducit quandam necessitate reconuento, vt respondeat, coram iudice nõ suo: & sic reconuentus prorogat iurisdictionem non sponte: sed ex necessitate. Secundo modo potest responderi: quia causa racõuentionis dicitur esse connexa cum causa conuentionis, quod patet, quia nõ potest coram diuersis iudicibus ventilari: vt est tex. in d. authen. & consequenter. & l. si idem cum eodem. §. quòd si mutuæ. ff. de iurisd. omn. iud. vnde ratione istius connexitatis, potest delegatus de ea cognoscere: maxime, quia agitur inter easdẽ personas: & causa reconuentionis venit consequutiuè ad causam conuentionis, & accessoriè ita expressè tenet Abb. in d. c. j. colum. sexta. versi. item iurisdictio prorogata, & c. de mut. peti.
22 ¶ * Sed quãdo delegatur alicui aliqua causa principalis, censetur sibi delegata omnis causa, quæ venit accessoriè & consequutiuè ad illam causam delegatam: vt no. Abb. in cap. vt debitus. col. ix. in fin. versi. in glo. & cap. de app. & ibi etiã Philipp. in vltima charta. versic. sed dubitatur. & c. per tex. in c. prudentiam. in fin. de offic. delega.
23 ¶ * Sextò quæro, vtrũ coram iudice deputato ad certã speciem causarum, habeat locum reconuẽtio de alia causa diuersæ speciei. Exemplum in iudice causarum criminaliũ, an possit fieri reconuentio de causa ciuili, & ecõtrà. Coram iudice causarum ciuiliũ, an possit fieri reconuẽtio de causa criminali, vel liberali, vel de causa maioris summæ, quam poterat cognoscere. glos. in d. authen. & consequenter in gl. ij. tenet. quòd sic. quam ibi sequitur Bald. per l. quotiẽs. C. de iudi. & videtur probari in l. si idem cum eodem. §. quòd si mutuæ. ff. de iurisd. omn. iud. cõtrarium tenet Spec. in tit. de recon. §. j. versic. quid si coram. & §. nunc dicamus. versic. & trado. Et hanc contrariam partem tenent Innoc. Hostien. Ioan. And. & Canonistæ in d. ca. j. de mutuo peti. pro quibus facit ratio: quia prorogare iurisdictioué, est extendere

tendere eam: adeò q; eadem dicitur iurisdictio prorogata, quæ prior erat. l. sed si manente. ff. de precá. & not. Alexan. in l. iiij. in princi. ff. de damno infect. & sic quando tractamus de prorogatione iurisdictionis, est necesse q; præsupponamus iurisdictionem esse talem, qualem ille iudex prorogatus habebat aliàs in suos subditos, ĩ similibus causis: aliàs prorogatio nõ valet de tali causa, quam in suos subditos non poterat expedire: quia quo ad illam, caret omni iurisdictione. & sic iurisdictio, quæ nõ est, non potest prorogari: ita tenet Alexan. in l. testamenta omnia. C. de testa. & Abb. in ca. P. & G. colum. antepen. versic. venio ad sextam, & c. de off. deleg. & Bar. in l. j. ver. venio ad tertiam, & c. ff. de iudic. vbi exemplificant in iudice maleficiorũ, cuius iurisdictio nõ potest prorogari, quo ad causas ciuiles: quia sunt causæ diuersæ speciei: & talẽ iurisdictionẽ nõ habet in suos subditos. Et istam partẽ tenet Ang. in consi. clxij. colum. ij. versic. in causis, & c. Quid ergo erit tenendum? Bart. in d. authen. & consequenter. colum. ij. circa fin. facit vnam distinctionẽ inter causas, de quibus poterat fieri prorogatio, partibus volẽtibus: & de quibus non, vt ibi per eũ. Et ipsum de verbo ad verbum sequitur Abb. in d. c. j. col. xiij. ver. quæro secundo. & c. de mutu peti. & ante eũ ista fuit originalis opinio Iac. But. ¶ Ego autẽ reassumo plenius veritatẽ huius quæstionis per vnam ampliorẽ distinctionem, per quam habebuntur omnes veræ conclusiones, quæ possent cadere in hac materia: & dico sic: Aut iudex nõ põt cognoscere de aliqua causa propter priuilegiũ personæ litigãtis: aut propter priuilegiũ ipsius causæ: vt quia iurisditio est limitata iudici, quo ad certas causas tantùm certæ speciei vel summæ: ita quòd ad alias causas diuersæ speciei vel maioris summæ se nõ extendat. Primo casu, vera conclusio est, quòd procedit recõuentio: ex quo persona priuilegiata elegit illum iudicẽ pro se: debebit eundem habere contra se, nõ obstante eius priuilegio: quia natura causæ id patitur. hoc probatur in l. est receptum iuncta gl. & ibi per Doct. ff. de iur. omn. iud. Probatur etiã per id quod dicimus de clerico: nam iudex laicus nõ cognoscit de causa clerici cõuenti propter priuilegium personæ. ca. si diligenti. de foro compet. & tamen per viam reconuentionis bene cognoscit: secũdũ magis communem opi. quã infrà tenebo.
24 ¶ * Secũdo casu principali. scilicet quando obstat priuilegiũ causæ distinguo aliter, quàm dicit Barto. nam distinctio Bar. & Abb. implicat obscuritatẽ: dum dicit, aut est talis causa de qua posset iudex cognoscere partibus volentibus, aut non: quia

Universidad de Deusto
Biblioteca

adhuc remanet dubium, quæ est illa causa. & Bartolus non clarè declarat huiusmodi causas. vnde ego clarius distinguo sic: Aut causa de qua fit reconuentio, est de specie causarū, de quibus potest cognoscere iudex: differt tamen ab illis in sola quātitate: & sic per plus & minus: & tunc habet locum reconuentio, ita loquitur tex. in dicta l. si idem cū eodē. §. quòd si mutuæ. nam iudex pedaneus infimus, non cognoscit de causis ciuilibus, & à trecentis aureis suprà: vt in §. & iudicare. in auth. de defens. ciui. & tamen per viam reconuētionis potest de illis cognoscere: vt d. §. quòd si mutuæ. quia dato, quòd sit maior causa, tamen est de specie causarū ciuiliū, de quibus cognoscit: quia est causa pecuniaria, & de re ad rem: seu de quantitate ad quantitatē, potest fieri prorogatio iurisdictionis: secundum Abb. in dicto cap. P. & G. colum. iiij. versic. venio ad secundum, &c. de offi. deleg. & est text. expressus in l. de qua re. §. j. ff. de iudi. tunc enim bene extenditur iurisdictio de simili causa ad similem. Aut causa, de qua fit reconuentio, est de specie aliarū causarum penitus separata ab illis, de quibus potest cognoscere. Exemplū, si coram iudice causarum criminaliū fit reconuentio de causa ciuili, vel coram iudice seculari fit reconuētio de causa spirituali, vel coram iudice pedaneo fit reconuentio de causa meri vel mixti imperij, vel de causa liberali, de quibus causis non posset principaliter cognoscere. l. solemus. §. latrunculator. ff. de iud. & l. ij. C. de peda. iudi. & tunc reconuentio locum non habet. Ita procedat opi. Canonista. in d. cap. j. & hoc voluit in effectu Bart. in d. authen. & consequenter. & ratio est illa, quam suprà tetigi p noper Alexan. in d. l. testamenta omnia. C. de testa. & Abb. in d. ca. P. & G. colum. antepenult. ver. venio ad sextam. quia cùm in similibus causis non habeat iurisdictionē in suos subditos, & nō potest iurisdictio, quæ non est, prorogari seu extendi: & ex cōsequenti minimè per reconuentionem extenditur, quæ est species prorogationis: vt dicit Bal. in d. authen. & consequēter. col. ij. in prin. est etiam & alia ratio: quia huiusmodi causæ sunt præiudiciales, & vna facit alij præiudicium: quia in vna proceditur, & in alia supersedetur: ergo nō potest habere locum reconuentio cuius natura est, vt in vtraque causa æqualiter procedatur, & hanc rationē ponderat Bart. ibi. & Abb. in d. c. j. colū. antep. in princip. de mutu. peti. ¶ *Sed contra prædicta posset instari: nam iudex habēs limitatam iurisdictionē, non potest cognoscere de causa diuersæ speciei, verum est principaliter, sed accessoriè & incidenter bene potest: vt d. l. quotiens. C. de iud. & not. Bald. & Paul. de Cast. in d. l. solemus. §. latrunculator. ff. de iudi. & Bart. in l. intetdum. §. qui furem. ff. de fur. Sed causa reconuentionis venit incidēter & accessoriè ad causam conuentionis: vt dicit Abb. in d. ca. j. co. vj. versi. item iurisdictio. & c. de mutu. peti. Ergo in omnibus prædictis exemplis deberet habere locum reconuentio: ex ratione ar-
26 tēta, quia venit accessoriè. istud videtur difficile contrarium, cui nō reperio dari aliquod respon sum per aliquem Doct. puto tamen posse sic respōderi. *Quando conceditur alicui iurisdictio ordinaria, censetur concessum omne id, sine quo iurisdictio illa explicari nō pōt: etiā si illud sit maius cōcessō: dummodo de eadem sit species: ita tenet Bart. in l. ij. colū. j. circa fin. ff. de iurisdict. omn. iudic. vnde si coram iudice infimo vētiletur quæstio de hæreditate: & ex aduerso non per viam reconuētionis, sed per exceptionem opponatur quæstio status: ille iudex cognoscit de ea: quia aliàs nō posset decidere quæstionē hereditatis, nisi prius cognosceret de causa status: & sic cognoscit, sed non pronūtiat super causa status, sed super hæreditate. l. j. C. de ordi. iudi. vnde de isto incidenti & accessorio cognoscit ex potestate sibi data à lege: quia aliàs suam iurisdictionem in causa pecuniaria explicare non posset: per dictā l. ij. & hoc est quod voluit innuere Specu. in titu. de reconu. §. nunc dicamus. versi. & trado. dum respondet ad d. l. quoties. & ita procedit d. l. quotiens. quia illud est quoddam accessoriū seu incidens necessārium, sine quo nō posset decidi causa principalis. vnde intrat iurisdictionem iudicis īfimi. dato quòd sit maius, quàm sit sua iurisdictio ordinaria: ex quo est eiusdem speciei. intelligo quo ad hoc, scilicet, quia est simplicis iurisdictionis, sicut aliæ causæ pecuniariæ: secundum Bar. in l. imperium. co. fi. ff. de iurisd. omn. iudic. potest tamen dici diuersæ speciei: quia non est causa pecuniaria, sed liberalis. & priuilegiata: vt l. iij. in fi. C. de peda. iudic. Et ita declāro id quod dixi suprà, dum appellaui hanc causam esse diuersæ speciei: ne videar contrariari dictis Bart. in dicta l. ij. ff. de iur. omn. iud. Sed si per viam reconuētionis vellet aliquis obiicere quæstionem status coram iudice pedaneo, non ad effectū excipiendi: hoc non potest fieri: quia non potest ista recōuentio ire pari passu cum causa pecuniaria, ex quo est præiudicialis. Item, tunc sine ea posset iudex decidere causam conuentionis: quia non vrget illa necessitas, de qua suprà. & hæc sit prima conclusio, per quam est datū responsum ad d. d. quotiēs. ¶ Pono secundam cōclusionem pro respōsione ad alia cōtraria: Quando incidēs oritur ex eodē facto,

ex quo oritur principale: tunc iudex incidenter cognoscit de eo, dato quòd sit diuersæ speciei. ita loquitur dictum Bal. & Pau. de Cast. in d.l. solemus. §. Iatrunculator. ff. de iudi. & Inn. in c. cùm oporteat. de accus. scilicet, quòd iudex maleficiorum incidenter cõdemnat ad rei restitutionẽ. nam illud ciuile oritur ex eodem crimine, & sic iudex, qui cognoscit principaliter de crimine, potest cognoscere de hoc incidenti ciuili, quòd habet originem ex eodem fonte: sed reconuentio non habet originẽ ex eodem fonte: quia venit ex parte contraria, vnde si tu accusas me de furto coram iudice maleficiorũ: ego reconuenio te ad decẽ ex causa mutui, vel ad aliud ciuile: istud habet originem ex diuerso fonte, merito iurisdictio non se extendit: cùm sit quid separatum à causa principali conuentionis: & ideò cessat reconuentio, quia etiam prorogatio cessat: secũdũ Alex. in d. §. Iatrunculator. in addi. ad Bar. vltra quod viget alia ratio, scilicet præiudicij, propter quod non possent ambæ causæ simul decidi. Illud ergo, quod dicitur, q̃ iudex cognoscit incidẽter de causa, de qua principaliter cognoscere non potest: intelligo, quando illud incidens erat tale, sine quo causa principalis non posset expediri, vel quãdo oriebatur ex eodem facto, ex quo oritur principale, per prædicta.

Quæstio tertia principalis.

¶ VENIO ad tertiam quæst. principalem, quæ est, de quibus causis potest opponi seu fieri reconuentio. Et breuiter dico, q̃ regulariter de omnibus causis fieri potest, nisi quatenus reperiatur expressè prohibita. l. nec nõ. §. quod eis. ff. ex qui. cau. maior. vnde expediã hanc materiã 27 p̃ aliquas dubitabiles q. ¶ *Primò igitur quæro, vtrũ quãdo imploratur officium iudicis, possit implorans coram eodem iudice reconueniri. gl. in l. sed si restituatur. ff. de iud. tenet q̃ non habet locum reconuentio. & illam sequitur Lud. Ro. ibi. & Ias. in l. ne quicquã. §. vbi decretũ. co. po. ff. de offic. proconsl. In contrarium tamen est veritas, & hãc cõtrariã partẽ tenet Bar. in d. l. sed si restituantur. & Bar. in auth. & cõsequẽter. co. fi. C. de sent. & Abb. in c. j. col. pe. versi. iiij. quæro. de mut. petit. p̃ tex. in l. j. in fi. ff. de var. & extraord. cogn. & Spec. in titu. de recon. §. nunc dicamus. ver. sed nunquid habet locum. &c. Quod intellige verũ, quando officium iudicis imploratur principaliter, ex quo tunc succedit in locũ actionis. l. Quintus. ff. de annu. leg. & cap. fi. de offic. iudic. Secus, si incidenter implo ratur, quia tunc nõ habet locum reconuentio. Ita communiter tenent Doct. in locis prælega. & Ias. in l. j. colum. vij. in princi. ff. de iur. omn. iud. ¶ Item limita nisi officium iudicis implorare tur super eo, quod requirit celeritatem: quia tunc suspenditur reconuentio, & expeditur causa requirens celeritatem. ita dicit Bal. in rub. extrà de offi. iud. col. fi. Non tamen intelligas, quòd reconuentio tollatur in totum: quia imò procedit etiam in causis requirentibus celeritatẽ, & in causis summariis, quo ad prorogandum iudicem, non tamen vt eadem sententia terminẽtur: quando vna causa est ordinaria, & alia summaria. tex. est. & ibi Bal. in l. sed & hæ. §. non solùm. ff. de procur. & not. Bar. in d. authen. & cõsequenter. col. pen. in fi. & Abb. in d. c. j. col. vij. de mu 28 tu. peti. ¶ *Itẽ limita notabiliter nõ procedere, quando officium iudicis imploratur, non in formam iudicij, sed per modũ actus extraiudicialis: quia tunc non habet locum reconuentio. Exemplũ, si petitur testamentũ aperiri, vel donationem insinuari: vel si aliquis petit à iudice familiã, vt possit tutè acquirere, & manutenere sibi possessionẽ: vel aliud simile. ita tenet Bal. in c. j. col. fin. de contro. feud. apud pares. & Soci. in cõsil. clxvij. col. fi. versic. secundò concludo, &c. in ij. volu. ¶ Et ex hoc infero ad nouam practicã in regno, quòd si quis spoliatus ab aliqua persona ecclesiastica, intẽtaret remedium traditũ per capitulum regni, quod incipit, omnis præda tio. & aliud, ad regale fastigiũ. & aliud, finis præcepti. charitas, adeũdo scilicet iudicem seculare, vt defendat ipsum à tali violẽtia. & possessionem restituat. in tali casu non haberet locum reconuentio, ex quo iudex aditur non per viam ordinariam nec iudicialẽ, sed per viam defensionis extraiudicialis: vt plene traditur in decis. ij. & decis. xxiiij. cõsi. Neapo. Et hanc limitationẽ repete ad sequẽtem q. 29 ¶ *Secundo, iuxta hoc quæro, an si causis summariis habeat locum reconuentio. veritas dependet ab his, quæ modò dixi in q. præcedẽti. & breuiter dic. quòd sic. sed quo ad prosecutionem sit hæc distinctio, videlicet, Aut ambæ causæ sunt summariæ, & sine dubio procedit reconuentio. Aut vna est summaria, alia plenaria, & tunc valet reconuentio, quo ad iudicem prorogandum, non tamen quo ad hoc, vt ambæ causæ eadem sententia terminentur, nisi partevolente. Ad hoc allega omnes decisiones suprà modò allegatas vt præcedenti quæstio. ante si. maxime Bal. in l. sed & hæ. §. nõ solùm. ff. de proc. & ita debet intelligi, quod not. Spec. in titul. de recõ. §. nunc dicamus. versic. sed nec haber. & Bart. in l. j. §. fin. ff. de var. & extraor. cog. & Bald. in l. & sine. versicul. & ideò dicit lex 30 &c. C. ad Treb. ¶ *Tertiò, successiuè quæro, an in causis executiuis habeat locũ reconuen-

Universidad de Deusto
Biblioteca

tio. Breuiter dico, quòd non secũdum Bal. in d. authen. & consequẽter col. iij. in fi. vers. quæro, nunquid &c, vbi dicit, quòd si petitur executio instrumenti cõfessionati, non habet locum recõuentio. & Specu. in titu. de recon. §. nũc dicamus. versic. sed quid si agebam, &c. vbi idem dicit, quando agitur ex depositi. Adde Bal. in l. iij. in j. not. C. ad lib. procla. non lic. vbi dicit, quòd ille, qui cõfitetur debitũ, non potest actorem reconuenire: & est ratio, quia in cõfessum partes iudicis non sunt in alio, nisi in præcipiẽdo vt soluat, habetur enim pro condemnato. l. vnica. C. de conf. & quod dixi suprà, quando agitur ex depositi non habet locum reconuentio. adde, quòd idem tenuit Bart. in d. authen. & consequenter col. iiij. in princ. versi. quæro vtrum liceat actori, &c. & ratio est: qa instrumentum depositi, habet executionem paratam. l. si quis. C. depo. sed cõtrarium videtur tenere Bal. in d. l. si quis. versic. ulterius no. &c. vbi dicit, quod quando agitur ex depositi, non habet locum compensatio, sed recõuentio sic: non tamen differtur liquidum propter non liquidum: sed reseruatur id, quod probandũ est. Puto tamen posse concordari hanc contrarietatem, scilicet, vt non habeat locum recõuentio in depositi: vt pari passu ambulet: quia nõ debet superfederi liquidum propter illiquidũ. bene tamen potest fieri recõuẽtio, quo ad effectum prorogationis, vt postea procedatur in ea. & ita loquitur opi. Bal. prout dixi suprà in præ

31 cederi quæstio. ¶ *Et per prædicta infero, q̃ quando præsentaretur in regno instrumentũ criminaliter via extraordinaria secũdum formam & ritus magnæ curiæ, nõ haberet locum reconuentio: cum illa sit via executiua & extraordinaria, per prædicta. ¶ Secũdo infero, q̃ quando creditor vigore instrumẽti cõtinentis pactũ de capiendo, vellet propria authoritate capere possessionem debitoris pro debito. & peteret familiã à iudice pro habẽda possessione: ex quo iste est actus executiuus & extraiudicialis, nõ haberet locũ reconuentio, per ea, quæ not. Bal. in c. j. col. fi. de contro. feu. apud Bar. & Soci. in cons. clxvij. col. fi. versic. secũdo cõcludo, &c. in ij. volu. & dixi suprà in præcedẽti

32 quæst. ¶ *Quarto quæro, an in causa possessorij, habeat locum recõuentio. Reassume veras cõclusiones, & dicas sic: Aut actor agit possessorio recuperãdæ, & reus vult eũ recõuenire: & tunc aut recõuentio est de possessorio, aut de petitorio. primo casu non admittitur recõuentio, nisi de possessorio pariter priuilegiato: vt quia reus recõuenit actorem de alio possessorio recuperandæ, & sic de spolio pariter priuilegiato alterius rei, non eiusd

eiusdem, tunc procedit reconuentio. ca. super spoliatione. de ordi. cogn. & ibi Abb. in j. not. & in iiij. col. circa fi. Si verò recõuenit de alio possessorio, puta adipiscendæ vel retinendæ, nõ procedit reconuentio: quia non est ita priuilegiatum: vt ibi habetur. ¶ Secũdo casu, quando recõuentio sit de petitorio, dicas indistinctè, quòd non procedit, per text. in d. c. super spoliatione. & no. Abb. in cap. j. colũ. vij. de mutu. peti. & Spec. in tit. de recon. §. nũc dicamus. versic. item excepta. & ver. seq. Et ita debet intelligi & declarari, qd dicit Bart. in d. authen. & consequenter. col. pe. in princi. vbi dicit simpliciter, quod agens ex spoliatione, non potest reconueniri, nisi prius restituator, per l. si quis ad se fundũ. C. ad l. iul.

33 de vi. *Et prædictorũ ratio est, quia agẽs ex spolio, non tenetur in aliquo respõdere aduersario suo, nisi prius restituatur. c. frequẽs. de restit. spol. lib. vj. & c. cùm dilectus. de ordi. cogni. & d. cap. super spoliatione. & ibi Ab. & d. l. si quis ad se fundum. & propterea non proceditur super recõuentione ante restitutionem. Sed quando reconuentio est de alio spolio, tunc ideò

34 procedit: * quia priuilegiatus non vtitur priuilegio suo contra pariter priuilegiatũ, secundum Abb. in d. c. super spoliatione. colum. j. versic. ex hoc, &c. vbi plus dicit in iij. not. quòd nõ solùm debet spoliatus restitui ad rem, qua fuit spoliatus: verùm etiã debet plenariè restitui ad fructus & expensas litis, antè quàm teneatur respondere, & idem tenet Abb. per illum text. in cap. accedens. el ij. versic. not. spoliatum, &c. extrà. vt lite non conte. ¶ Nota quia est quotidianum in practica. ¶ *Limita tamẽ prædictam conclusionem procedere, quando reconuentio opponitur per ipsum spoliatorem, qui immediatè spoliauit vel spoliari mãdauit contra spoliatum: quia tũc verum est quòd non tenetur respondere, nisi prius restituatur. secus est quando ageretur contra eum, qui nõ spoliauit, sed est tertius possessor illius rei, qua fuit quis spoliatus, & cõuenitur possessorio recuperãdæ, puta remedio. cap. reintegrãda. vel alio simili inxta ch. fa pe. de resti. spo. quia tũc procederet omnis reconuentio, & tenetur actor respõdere ante, quã restituatur: quia ista remedia possessoria cõtra tertios nõ spoliantes, non sunt ita priuilegiata, sicut contra ipsos spoliantes. Ita in terminis tenet Ab. in d. c. cùm dilectus. col. iij. de ord. cogni. per multas rationes ibi adductas per eum. sed contrarium videtur tenere Bart. in l. ti coloni. C. de agri. & cẽtit. li. xj. & Alex. in cons. lxxvij. col. j. versic. & sicut, & col. fi. in fi. iij. vol. vbi dicit, quòd possessoriũ recuperandæ, est priuilegiatũ, siue interuenerit

Universidad de Deusto
Biblioteca

uenerit violẽtia, siue non. & loquitur proprie de remedio dicti c. reintegrãda. ¶ Pro prima opi. Abb. põderatur tex. in d. c. super spoliatione. in ver. spoliatorib⁹. & ibi Abb. in ij. not. vbi dicit, q⁹ spoliatoribus nõ tenetur respõdere: ergo aliis possessoribus, qui non spoliauerunt, tenetur. Verùm, ad hoc posset responderi per id, quod dicit Bald. in l. si de proprietate. col. iij. circa fin. vers. & no. & c. C. si à non comp. iudi. vbi dicit, q⁹ probatur quis spoliatus saltẽ re ipsa, eo ipso, quod probat se antiquiorẽ possessorem, & possessionem esse modò penes aduersarium. Tamẽ quia sumus in odiosis, & cõtra regulas iuris cõmunis, puto q⁹ ille terminus, spoliator, debet intelligi in principali, & p⁹ prio significatu, scilicet de eo, q⁹ spoliauit verè, prout põderat Abb. in d. c. cùm dilectus. col. iij. vnde puto opin. Abb. esse sustentabilem & verã, per iura & rationes suas. Nec obstat dictũ Bar. in d. l. si coloni. & Ale. in d. consil. lxviij. in iij. vol. quia fateor, q⁹ omne possessoriũ recuperandæ est priuilegiatum, quo ad hoc: vt si conuentus obiiciat quæstionem dominij, teneatur restituere ante, quàm de dominio cognoscatur, siue interueniat violentia, siue non. l. fiquis cõductionis. C. loca. & d. l. si coloni. & ita procedit cõtrarium. sed nos loquimur in recõuẽtione, quę regulariter est permissa. Reperitur tamẽ specialiter prohibita à spoliatore, p⁹ d. c. super spoliatione. ergo quando non est spoliator, sed alius tertiꝰ possessor, stamus iuri communi scilicet, vt fiat recõuentio: quia tũc cessat illud odium spoliatoris, quod iura multum in hoc considerãt: vt est tex. in cle. vnica. de causa pos. & proprie. & not. Ab. in d. c. cum dilectus. col. iij. Nũq in proposito quæstio dominij, quæ non potest obiici, cadit in eadem re, & ideò non obiicitur propter priuilegiũ possessorij. Ita loquuntur decr. & iura contraria. sed reconuentio considerat̃ur in diuersa re, & non in ea dẽ. Quod patet ad sensum: quia petitorio non potest reconueni ri pro eadem re: quia si conuentus possidet, non potest pro illa re agere rei vẽdicatione, vel hypothecaria: quia istæ actiones præsupponunt possessionẽ esse debere penes aduersarium, & non penes agentẽ eundémque recõuenientem. Possessorio recuperandæ vel adipiscẽdæ minime potest recõueniri, eadem ratione, qa ipse possidet, & quià super eadem re prohibetur recõuentio, secundum Ab. in d. c. super spoliatione. col. j. circa fi. vbi assignat rationem. Solũ remanet dubium de possessorio retinẽdæ circa eandem rẽ, quod videtur posse cõcurrere: vt si tu conuenis me possessorio recuperãdæ: ego recõuenio te interdicto vti possidetis: quia turbas me in possessione eiusdem rei. super quo dico, q⁹ per spoliatorem non potest contra spoliatũ fieri talis reconuentio: quia possidet ab eo vi: & interdictum vti possidetis, nõ fauet ei, qui possidet ab aduersario vi, clàm, vel precariò, secundum Abb. in c. veniens. co. pe. de præscri. & tex. in l. j. in prin. ff. vti pos. Itẽ propter priuilegiũ spolij & odiũ spoliatoris, prout suprà dixi: quia non tenetur spoliatus respõdere, nisi prius restituatur: vt d. c. cùm dilectus. & c. fi. de ord. cog. si verò recõuẽtio fieret per tertiũ possessorem, qui non spoliauit, qui conuenitur possessorio recuperãdę, puta remedio c. reintegrãda. vel dictæ l. si coloni. & tunc procederet reconuentio in eadẽ re, per ea, quæ dicit Abb. in d. c. cùm dilectus. col. iij. ¶ *Istud tãmen intellige, quando possessorium retinendæ proponitur ex alia molestatione extraiudiciali: nõ ex sola cõuẽtione iudiciali super possessorio recuperãdæ: quia ex sola molestatione iudiciali non datur interdictum vti possidetis: quia qui vtitur iure suo, nemini facit iniuriã. ita tenet Abb. in c. audita. co. ij. circa fi. de rest. spo. ¶ Quod confirmo: quia econtrà est decisum in d. c. veniens. & ibi Abb. in iiij. no. de præscri. vbi patet, quod conuentus possessorio retinẽdæ, potest reconuenire actore possessorio recuperandæ pro eadem re. & sic admittitur iste concursus in istis duobus possessoriis. verùm qualiter sit pronuntiandum in eis, declarat plenè Abb. in d. c. veniens. colum. antepenu. & pen.

37 ¶ * Hanc opi. confirmo alia ratione, scilicet, quia vtraq; causa est summaria, cũ sit possessoria. nam quælibet causa possessoria, est summaria, secundum Alex. in consil. lxvj. col. j. in v. volu. & sic potest admitti reconuentio: vt suprà dixi. iij. q. huius partis. Et si tu diceres, quare in spolio non admittitur reconuentio de posse. retinendæ: cùm sit causa summaria? Dico, quòd ibi est alia ratio, prohibitiua, scilicet priuilegium causæ, & odiũ spoliatoris: vt suprà pluries fuit dictũ. vnde non admittitur reconuentio, nisi de alio spolio pariter priuilegiato alterius rei: sed cõtra eũ, qui nõ spoliauit, cessat dictum odium. ¶ Ex prædictis ergo colligo & firmo istam cõclusionem, quòd spoliatus agẽs contra spoliantem remedio recuperandæ, non potest reconueniri nec petitorio nec possessorio, nisi sola causa spolij alterius rei pariter priuilegiatæ. & non eiusdem rei secundum Abb. in d. cap. super spoliatione. colum. iiij. circa fin. de ordi. cog. Si verò agit contra non spoliatẽ, sed contra tertium possessorem, potest reconueniri tam petitorio, quã possessorio alterius rei, sed pro eadem re, nec petitorio nec possessorio recuperandæ, vel adipiscendæ, sed possessorio retinendæ

Universidad de Deusto
Biblioteca

tinendæ sic, per prædicta. Fateor tamen, quòd causa conuentionis, ex quo requirit celeritatē, citius expedietur: per ea, quæ dixi suprà in j. & ij. quæst. tertius partis.

38 ¶ * Vnde sequitur, quòd illud priuilegium, quòd spoliatus ante omnia restituatur, & non teneatur respondere, procedit, quando opponitur quæstio super eadem re, & non super diuersa. & tunc est generale in quolibet possessorio recuperandæ. Fallit in reconuentione de possessorio retinendæ: quod potest cadere in eadē re, quādo non agitur cōtra spoliatorē: vt suprà dixi. ¶ Item procedit indistinctē, quādo agitur contra spoliatorē: siue super eadem re, siue super diuersa: in odium ipsius spoliatoris. Fallit quādo fit quæstio de alio spolio alterius rei: per d. c. super spoliatione. & ita cum ista declaratione pertrāseo super ista difficul-

39 tate. ¶ Prædictam opi. & limitationē Abb. cōfirmo per vnam optimam decisionem, quam faciunt domini de rota in dec. clix. in nouis. quæ incipit, si inter. vbi habetur, quòd si duo litigant super possessorio recuperandæ, potest tertius se obiicere pro suo interesse, & agere petitorio: dummodo ipse nō sit spoliator: & teneatur agens possessorio illi respondere ante restitutionē: ex quo respectu illius tertij, cessat odium spoliantis. allegat d. c. fin. de ordi. cog. & pœna debet sequi suos authores. & illud dictū sequitur & declarat notabiliter Abb. in c. in literis. col. fi. de resti. spo. & idem Abb. in d. c. fi. in ij. no. & Alex. in l. naturaliter. §. nihil commune. co. xj. in xvj. fallentia. ff. de acquir. pos. & Fely. in c. cùm super. co'. penul. ver. scias etiam, & c. de re iudi. Et hæc quo ad possessoriū recuperandæ. ¶ Si verò actor agit possessorio adipiscēdæ, & reus vult eum reconuenire: & tunc si reconuentio est respectu diuersæ rei, procedit indistinctē: siue fiat de petitorio, siue de possessorio, sed respectu eiusdē rei, nō procedit, si fiat petitorio: quia is, qui agit remedio adipiscēdæ, negat se possidere, vnde non cōuenitur petitorio. l. fi. ff. de reiuenita hæc omnia tenet Bart. in d. l. naturaliter. §. nihil cōmune. co. vij. in v. cōbinatione. Si verò fiat de possessorio eiusdem rei recuperandæ vel adipiscendæ, non procedit eadē ratione: quia agēs non possidet: sed de possessorio retinēdæ, bene procedit reconuentio pro eadē re: quia cōcurrere possunt ambo: per ea, quæ habentur in d. c. veniēs. & ibi Abb. de præscrip. Nam pro sola molestia cōpetit interdictū, vti possidetis. c. audita. & ibi Abb. in iij. not. de restit. spo. Quod semper intelligas de molestia extraiudiciali, non de iudiciali. secūdum Abb. in d. c. audita. col. iij. in fi. & fuit dictū suprà. ¶ Si verò actor agit possessorio retinendæ, tunc respectu diuersæ rei procedit in distin

ibi ex fuit B. dictum vide Castr. in them. 36

distinctè reconuētio, tam de petitorio, quàm de possessorio: secundum Bart. in d. §. nihil cōmune. in v. cōbinatione. & Car. in cle. j. co. ij. in fi. de causa proprie. & possess. sed respectu eiusdem rei de petitorio non procedit. quia primò est discutienda causa possessorij. secundum Bar. vbi suprà, per l. ordinarij. C. de rei vend. & in l. certi. C. de interd. sed de possessorio, puto, quòd procederet reconuentio: quia ambæ causæ essent possessoriæ & pariter priuilegiatæ: vt sentit Abb. in d. cap. super spoliatione. col. ij. versic. venio more solito, & c. de ordi. cog. nam de possessorio retinādæ probatur in l. si duo. ff. vti possef. & in c. licet causam. de probat. de possessorio recuperandæ probatur in c. veniens. & ibi Abb. de præscrip. de possessorio adipiscēdæ patet ad sensum quia nulla vrget cōtrarietas. ¶ Vnum tamē addo prædictis pro declaratione: vt in omnibus casibus, in quibus dixi procedere reconuentionē de petitorio, in possessorio debeat intelligi eo modo, quo procedit reconuētio in causa summaria, de causa nō summaria. vt declarauī suprà in secūda q. huius par

40 tis. ¶ * Hæc, quæ hactenus dicta sunt, procedūt, quādo actor agit possessorio: & reus vult reconuenire. Quid autem ecōtra, si actor agit petitorio, & reconuētio sit de possessorio? iste est proprie casus ca. cùm dilectus. de ordin. cog. & vera conclusio est, quòd respectu diuersæ rei procedit reconuentio, vt d. c. cùm dilectus. & not. Abb. in cap. fin. col. ij. ver. venio &c. de ordi. cog. & Card. in clemen. j. col. iiij. versi. si verò vnus, & c. de cauſ. poſſ. & proprie. sed pro eadem re similiter tenent docto. quod procedit reconuentio, secundum Abb. in d. cap. fin. colum. ij. & in cap. ex cōquæstione. colum. iij. in princ. de restitut. spol. in hoc puto aduertendū, quòd si intelligis de possessorio retinendæ, clarum est, quòd procedit recōuentio. quia ista se compatiuntur. sed quo ad possessorium adipiscendæ & recuperādæ, nescio quomodo posset concurrere reconuentio in petitorio pro eadem re: nam si conuenis me rei vendicatione ad fundū, præsupponis me possidere: si ego volo te reconuenire possessorio recuperandæ vel adipiscendæ, non cadit reconuētio in eodē fundo: quia si possideo, non competūt mihi dicta remedia. In vno solo casu possem procedere, scilicet in terminis dicti ca. ex conquestione. & de prædictis vide plenè Specul. in tit. de pos. & peti. §. j. ¶ Super hac materia est etiam sciēdum, quòd intentato petitorio per actorē, potest reus deducere possessorium altero de duobus modis, scilicet, per viam actionis: vt per reconuentionem, vt modò dixi: & per viam exceptionis, & de vtroque modo loquitur tex.

& ibi

& ibi Abb.in d.ca.cùm dilectus. de ordin.cogn.& glo.& Abb.in d.cap.fin.eod.titu.& ibi dicitur,
41 quid est vtilius intentare. ¶*Et nota pulchram practicam ex d. cap.cum dilectus. Nam si tu conuenis me petitorio, puta actione reali vel personali ad aliquã rem: ego possum re conuenire, quod spoliasti me quadam alia re: vel possum excipere contra te de spolio alterius rei petẽdo, quòd non audiaris in petitorio tuo, nisi prius restituas mihi dictã rẽ. Et differẽtia est ista: quia si deduco spolium per modum reconuentionis, non repellitur actor ab agendo, sed proceditur super vtraq; causa, tanquam sup mutuis petitionibus: quia ex quo deducitur spolium per modum actionis, actio nõ est exclusio alterius actionis: & ideo super vtraq; proceditur: sed si deduco spolium per modum exceptionis, suspenditur petitorij actoris: & proceditur ad dationem termini ad probãdam exceptionem spolij, qui terminus est quindecim dierum, vt in ca. frequens. de restitu. spol. libr. vj. & not. Abb. in d.c.cùm dilectus. in v.no. Qua exceptione probata interponitur decretum, quod actor non audiatur in petitorio suo, nisi prius restituat: non tamen condemnatur ad restituendum: quia exceptio, est solùm actionis exclusio: vnde non operatur restitutionem, quia illa venit per viã actionis, iste est text. in d.c.cùm dilectus. & ibi Abb. in vj. nota. Sed quando venit secundũ primum modũ per viam actionis, tũc venit restitutio: vt ibidem, & hæc est differẽtia inter vnũ modum & alium, vnde reus potest deliberare, quod magis sibi expediat: nam si melius est incumbere rei actoris aduersarij, opponat exceptionẽ: quia interim nõ procedetur super petitorio: & ipse detinebit rem petitam. Si verò magis expedit ei habere restitutionẽ spolij, agat per viam reconuentionis: quia per eã obtinet restitutionẽ rei: ita declarat glo. in d.cap.fin. de ord.cog. Sed quando proponitur possessorium super eadẽ re, semper est vtilius illud deducere per viam actionis, secundum Abb. in d.cap.fin. col.ij. de ordi. cog. & in c.ex cõquestione. col. iij. in princip. de restitu. spoliat.
42 ¶*Quid autem, si actor deducat possessorium recuperãdæ super vna re, & reus excipiat de spolio alterius rei, an suspendat possessorium actoris? Ratio facit, quod non: quia sunt duo pariter priui legiata. tamẽ veritas est in contrarium, quia proceditur super exceptione, quæ est fauorabilior, suspẽso primo possessorio, & nunquam aditur ea probata, nisi prius actor restituat. ita dicit glo. in d.cap.fin. de ordin. cog. & ibi Abb. co. iij. circa fin. ¶Prædicta tamen limita procedere, quãdo exceptio spolij opponitur cõtra ipsum spoliatorem: quia tunc repellit eũ ab agendo. Secus, si cõtra eum, qui nõ spoliauit: sed est tertius possessor. ita dicit Abb. in d. cap. cùm dilectus. col. iij. & in c. in literis. col. fi. de restit. spo & habetur in decis. xix cõsil. Neap & in l. si te bonis. C. de iure deli. vbi habetur de intellectu dicti c. frequens, de rest. spol. lib vj. vt procedat etiã de iure ciuili: vt not. Iaſ. & communiter Moder. in d. l. si te bonis, reprobata ibi opi.
43 Bar. qui aliter dicebat. ¶*Item ex prædictis verificabitur illud, quod dicit Spec. in tit. de cita. §. j. col. v. vers. itẽ, quòd est spoliatus. quòd is, q est spoliatus, si citatur per spoliãtem, in alia causa potest opponere contra citationem, vt non teneatur respõdere nec comparere propter dictum spolium: maxime quando est notorium, secũdum eum.
44 ¶*Quinto, principaliter super ista parte quæro, an in causa clerici possit fieri reconuentio coram iudice laico: vt si clericus agit contra laicum coram iudice seculari: an possit ibidem reconueniri. Ista est longa quæstio: quam plenè examinãt Ab. & Fely. in c. at si clerici. de iudi. Breuiter, quicquid dicat *Abb. ibi veritas est magis cõmunis opin. quòd possit clericus reconueniri. hanc opi. tenet Bar. in d. authen. & consequenter. col. fi. C. de sen. & gl. in c. j. de mut. pet. & Bal. i l. ij. §. sed si agãt. de iud. vbi plus dicit, quòd ita est prorogatio legalis. Et hæc opi. est hodie expedita in regno per ritũ magnæ curiæ vicariæ. in nucliij. q incipit, Itẽ, quòd clericus &c. & habetur in decis. clxxiii. consil. Neapol. & ita communiter seruatur. Et hanc opin. tenet Spe. in tit. de reconuen. §. nunc dicamus. vers. sed pone. clericus &c. vbi limitat hoc nõ procedere in tribus casibus. Primus, si reconueniretur de causa spirituali, cuius est incapax iudex laicus. Secũdus, si reconueniatur de causa criminali, quæ infamat. Tertius casus est, si laicus data opera iniuriatur clerico, ad hoc, vt cõuentus corã iudice laico, ibidem eũ reconueniat: secundum Specu. cod. titu. §. j. vers. sicu. quid si laicus. & prædictis adde Bald. in d. authen. & cõsequenter. col.
45 penulti. ¶* Quod facit ad id, quod in simili dicimus de clerico agente contra laicum coram iudice laico: nã si succumbit in causa, potest eum iudex laicus condemnare ad expensas, vt tenet Fely. in cap. at si clerici. col.
46 vij. in fi. de iudi. ¶*Sed si clericus vel alius agens, si fuerit reconuentus, vult renuntiare iudicio suæ conuentionis, ad hoc vt nõ reconueniatur, vtrũ possit? die quòd si fuit per reconuentionẽ prævẽtus, non potest renuntiare, ex quo semel est acquisitũ ius aduersario: secus, si res esset integra. ita tenet Bal. in d. auth. & consequẽter. col. pen. & Specu. in titu. de recon. §. fi. & habetur

Universidad de Deusto
Biblioteca

tur in decis. clxxiij. consil. Neapolita. facit tex. in l. si post mortē. §. fi. ff. de bonor. possess. contrab. & quod not. Iaf. & doct. in l. iij. in prin. colum. & ff. quod quisque iur. & Bal. in l. petēdæ. C. de temp. in integ. resti. vbi habetur, quòd omnis dilatio, quæ datur in causis, est cōmunis reo & actori. vnde si datur reo, est communis etiam actori: & ecōtrà adeò quòd nō potest reus renūtiare illi dilationi iam præstitæ in præiudicium actoris, cui fuit semel ius quæsitum. secun-
47 dū Bal. ibi. ¶ *Sexto quæro, an in causis criminalib⁹ habeat locum reconuentio. Hanc q. plenius, quā alius, tangit Abb. in c. j. col. ix cum tribus seq. de mut. peti. Ego autē de mente Abb. &
48 Bar. in d. authen. & consequenter. & reassumēdo communem & veriorem opin. doct. declarabo hāc q. per quatuor membra: & in singulis membris ponā veras conclusiones cum fallētijs: quoniam ista q. est valde ardua, difficilis, & intricata. Vnde facio primū mēbrū principale, videlicet, quādoq; accusatur quis meritē criminaliter: & ipse reus vult reaccusare accusatorē de alio crimine: & sic tam etiā causa cōuentionis, quàm recōuentionis est criminalis: super quo firmo istam cōclusionē, videlicet. Accusatus criminaliter potest suū accusatorē reaccusare criminaliter, & sic concludo, q⁹ in criminalibus habet locū reconuentio; sicut in ciuilibus. ita tenet gl. in d. auth. & cōsequenter. & probatur in l. j. & l. neganda. C. qui accu. non poss. ¶ Istam cōclusionē limita primò: dummodo reaccusans prosequatur suā vel suorū iniuriā, aliàs reaccusare non potest: vt d. l. neganda. & ibi not. & l. is, qui reus. & ibi gl. in vers. accusare. & Bar. ff. de pub. iud. & procedit tūc recōuētio indistinctē, siue ante nomē receptū inter reos, siue post: vt colligitur ex distinctiōe Bar. in d. l. is, qui reus. col. ij. in fi. & seq. Itē, etiā si vterq; prosequatur suam iniuriam, procedit recōuentio. secundum Bart. in d. l. is, qui reus. col. iij. & Bal. in l. j. col. v. & vj. C. qui accu. non pos-
49 sunt. ¶ *Ex hoc infertur, q⁹ ex quo hodie in regno nullus admittitur ad accusandū, nisi suā vel suorum iniuriam prosequatur, vt est ritus magnæ curiæ vicariæ, in numero xiiij. qui incipit, itē, quòd nullus laicus, & c. sequitur quòd tantò facilius in criminalibus habet locū reconuētio, quod intellige cum alijs declarationibus, quas infrà subijciā. ¶ Secundò, limita prædictam conclusionem procedere indistinctē antè, quàm nomē rei sit receptū inter reos. nam tunc potest fieri reaccusatio, siue prosequatur suā iniuriam, siue nō. & hoc est de' mente Abb. in d. cap. j. col. ix. de mutu. peti. ibi, primo casu, per d. l. is, qui reus, &c. licet Bart. in d. l. is, qui reus, distinguat, aut de maiori crimine, aut de pari, vel minori. & Bal. in d. l. j. col. vj. vers. venio ad secundum. &c. C. qui accus. non pos. tamen videtur verior opin. Abb. vt procedat indistinctē: quia si re te inspiciantur verba Bart. non videtur differentia in effectu, inter nomen receptum inter reos & non receptum: quam differentiam iura facere videntur. sed pro opi. Bart. est tex. in d. l. neganda. post verò nomen receptum inter reos, fit reaccusatio de maiori crimine præiudiciali, vt d. l. j. C. qui accus. non pos. non autem de pari vel minori. secundum Bar. in d. l. is qui reus. & Gand. in tract. male. in titu. de filiosa. & vtrum possit accusare. &c. col ij. & iij. quod intellige ad effectum prosequendi, potest tamen præsentari libellus, & supersederi vsque ad sententiam primæ causæ. vt d. l. neganda. secundum doct. in lo-
49 cis præallega. ¶ *Verùm, super istis differētijs non latis insisto: quia in regno sunt nullius vtilitatis propter dictū ritum magnæ curiæ, secūdum quem nullus accusat, nisi suam vel suorū iniuriam prosequatur, quo casu semper habet locum reaccusatio, vt suprà dixi. Similiter in regno est correcta dispositio d. l. j. C. qui accus. nō pos. per consti. quæ incipit, ú ciuiliter agēs. vt no. ibi gl. & And. de yser. & Matthæ. per quā constit. est nouiter inductū, q⁹ siue accusatus reaccu-

set de maiori crimine, siue non, proceditur indistinctē super vtraque causa. & per vnā non fit præiudicium alteri: & sic hodie in regno per illā consti. omnia præiudicialia sunt sublata in iudiciis, per quam corrigitur etiā l. fi. C. de ord. iud. adeo quòd omnes causæ, quarum vna sic se habet ad aliam, vt per eam fiat præiudicium alteri. & de iure communi propter præiudiciū sit impedito processus: sunt hodie reductæ ad æqualitatem, vt pariter procedatur in eis, & per hoc mulctæ leges iuris communis reperiuntur correctæ, vt plene declarat Matth. de Affict. in d. consti. si ciuiliter agens. in vj.
50 not. ¶ *Quando autem dicatur nomen rei receptum inter reos? veritas est, vt dicit Bar. in d. l. is qui reus. colū iij in fin. & seq. & Ab. in d. c. j. col. ix. de mut. peti. videlicet, quādo iudex non obstantibus exceptionibus dilatoriis pronūtiauit esse procedendum super accusatione, si autē nihil fuit oppositū, adeò quòd non fuit opus tali pronūtiatione. tūc per litis contest. dicitur nomē receptū inter reos. Et declarat hoc plenius Bald. in d. l. j. col. ix. in fi. & seq. & Bar. ī l. adulterij. C. de adul. & Bal. in l. quānis. C. si pēd. app. mors interue.
51 ¶ *Tertio limita dictā cōclusionē procedere quādo ista reconuentio in criminalibus sit corā iudice ordinario ipsius recōuēti. Si enim esset iudex incōperēs

Universidad de Deusto
Biblioteca

respectu reconuenti, vel quia nō potebat aliter cognoscere de causa criminali: tūc reconuentio de causa criminali nō procedit, tex. est in l.ij. §. sed si agant. ff. de iudi. secundū Bar in d. authē. & cōsequenter. col. iij. vbi assignat rationē: quia agēs criminaliter agit ex necessitate propter iniuriam sibi factam. nō autē ex voluntate, sicut in ciuili. Vnde cessat ratio l cā Papinianus. in fin.* C. de sent. & sic nō sit prorogatio iurisdictionis per reconuentionem in causa criminali, sicut in ciuili, secundū Bar. ibi. & tenet And. de yser. in c. j. col. ij. de cōtro. feud. apud pares. & est de mēte Bal. in l. j circa fi. C. de iu. omn. iud. & Ale in addi. ad Bar.

52 in d. l. is qui reus. col. ij. ¶* Et p hæc infert pulchrē Bal. in d. l. j. col. iij in v. oppo. C. qui accu. nō pos. ꝙ si Papa delegaret alicui delegato aliquā causam criminalem, nō posset coram eo habere locū reconuentio de alia causa criminali quia iurisdictio delegati ad eam se nō extendit. nā in criminalibus secundū eū nō dicitur proprie reconuentio, sicut in ciuilib⁹: quia nō prorogatur iurisdictio: & hoc etiā innuit Bal. in d. authē. & consequēter. col. j. vers. secūdo quæro &c. secus esset, quādo delegatus impetraretur per ipsum accusantē: quia tūc haberet locū reconuentio. secun. Bar. in d. auth. & cōsequēter. col. iij. & hoc ratiōe impetratiōis: quia videtur eligere

53 impetrādo, secundū eū. ¶* Adde tamē in hac materia, ꝙ in regno habemus tres ritus magnæ curiæ vicariæ, disponentes de hac materia. Quorū primus est in nu. 69. & incipit, Item si quis vel si qua &c. per quē disponitur, ꝙ accusatus nō potest accusantē reaccusare, nec eius matrē aut filios. vel fratres, vel nepotes, nisi eadē die. & ex nouo delicto. & sic per dictū ritū videtur esse restricta potestas reaccusandi solū in illa die, in qua fit accusatio. & solū in nouo de-

54 licto.* Quod autē dicatur nouū delictū. declara nota. per Barto. in l. is qui reus. col. iij. ver. cōmuniter seruatur &c. ff. de pub. iud. vbi quādo plura delicta sunt facta vnico cōtextu, in eadē rixa: omnia illa reputantur pro vno facto. vnde si tu accusas me de delicto facto in rixa, & ego reaccuso te de delicto facto in eadē rixa, illud delictū non diceretur nouū, ratione cōnexitatis. Sed si tu accusas de delicto commisso hodie, & ego reaccuso te de delicto cōmisso heri: illud diceretur nouū: & ita colligitur ex verbis & mēte Bar. ibi. Et aduerte, quia ille ritus loquitur copulatiuē. dū dicit. & nisi ex nouo delicto &c. vnde innuit, ꝙ vtrūq; copulatiuē intercurrat ad hoc, vt ꝓcedat reaccusatio: scilicet, ꝙ fiat eadē die, & ex nouo delicto. & nō aliter. l. sī is qui ducenda. §. vtrum. ff. de reb. dub. & l. si quis ita stipulatus fuerit annos decem

decem. ff. de verb. ob. ¶ Secūdus ritus magnæ curiæ est in nume. 180. & incipit. Item seruat ipsa curia, ꝙ accusator &c. quo cauetur, ꝙ accusator nō potest pendente accusatione in aliqua curia accusari, dū tamē sit paratus respondere in eadem curia, accusatione durante, vel præstet fideiussionem de respondēdo in quacunq; curia competenti,

55 finita accusatiōe. ¶* Tertius ritus est in vltimo ritu. in nu 324. & hoc videtur ius nouissimū in regno: quia cùm sit vltimus, derogat omnibus prioribus, quatenus cōtra dicerent. vt in §. posteriore. Insti. quib. mod. test. infirm. & l. si quis in principio. ff. de leg. iij. & l. hac cōsultissima. §. fi. C. de testa. & l. pacta nouissima. C. de pac. & per hunc vltimum ritū est correcta l. j. C. qui accu. nō pos. & similiter est correcta illa constitutio, si ciuiliter agens, quam superius allegaui. Vult enim ille ritus, quod accusator vel eius coniunx, aut filij, parētes, vel fratres vtrinq; coniuncti insimul habitantes, non possint aliquo modo reaccusari de aliquo crimine, etiam maiori, pendente accusatione per accusatū vel eius coniugem, filios, parētes, aut fratres, insimul habitantes, solùm persona reaccusata tenetur præstare fideiussoriam cautionē de standō iuri, finita prima accusatione, & procedit illa dispositio, etiam si suam vel suorum iniuriā prosequantur, vt ibi expresse dicitur: & si videtur etiam correcta d. l. neganda Ç. qui accu. nō poss. Assignatur enim ibi ratio, quòd ista reaccusatio præsumitur calumniosè fieri: ex quo nō est verisimile, ꝙ accusatus si fuisset offensus, voluisset tardare ad accusandum, donec ipse accusaretur prius, vnde præsumitur fieri ista reaccusatio, vt perturbetur accusans, & sic calumniosè. sequitur ergo, ꝙ hodie in regno cessat omnino reconuentio vel reaccusatio in criminalibus, etiam si suam vel suorum iniuriam quis prosequatur: per dispositionē dicti vltimi ritus, qui in hoc derogauit tot. dispositioni iuris communis, & con-

56 stitutionis regni. ¶* An autem cum iudex inquirit contra aliquem, ad instigationē alterius, possit inquisitus petere à iudice, quòd reinquirat contra illū instigantem de alio crimine. vide Spec. in tit. de inquisitio. §. j. vers. item nunquid. & c. vbi tenet. quòd nō. Reliqua verò, quo ad hoc primum membrū principale, prosequere de iure communi, vt per Barto. in d. l. is qui reus. & dicta auth. & consequenter. col. iij. & Bal. in l. j. C. qui accu. non pos. & Abb. in d. c. j. col-

57 viij. & x. de motu. pro. ¶* Secūdū mēbrū principale est, quando aliquis est accusatus criminaliter, & vult reconuenire ciuiliter suum accusatorē. in quo firmo conclusionem, quòd nō potest

test fieri talis recõuentio: & hoc tam de iure communi, per l. fin. C. de ord. iudic. & per Abb. in d. c. j. col. xj. versi. secundum & c. de mutu. peti. quàm etiam ex dispositione dicti ritus vltimi, ibi, per quamuis viam in iudicio euocare. &c. & hoc per rationẽ: quia accusator non elegit sponte iudicẽ, sed ex necessitate propter iniuriam sibi factam, secundum Abb. ibi. & Bar. in dicta authen. & consequenter. col. iij. ¶ Tertium membrũ est econtrà, quando conuentus ciuiliter vult reconuenire criminaliter. In quo breuiter dico, q; hodie procedit reconuentio in regno, nec supersedetur in ciuili, propter præiudicium causæ criminalis, etiam si esset crimen læsæ maiestatis, ita propriè dicit tex. in illa constitutio. si ciuiliter agens. & ita seruatur in regno, quicquid dicat Abb. in d. c. j. colũ. xj. circa fin. & Barto. in d. authen. &
5 & consequenter. col. iij. ¶ *Quod tamen limita procedere, quando talis reconuentio fieret corã iudice competenti ipsius reconuenti, aliàs secus, si esset incompetens: quia non prorogatur quo ad causam criminalem, secundum Abbatem ibi, & Alexã. in additio. ad Barto. in l. is qui reus. col. j. ff. de pu. iudi. & dixi suprà in primo membro, in tertia limitatione. Et quòd in criminalibus nõ habeat locũ prorogatio, tenet Bald. in l. si qui ex consensu. colũ. ij. in fin. versi. reuoco & c. C. de epis. aud. & Bald. in l. j. in fin. C. vbi de crimi. agi o-
59 portet. ¶ *Quartum membrum est, quando conuentus de crimine ciuiliter, vult reconuenire de alio crimine ciuiliter: q; quomodo, & quando fit, declarauí plenè suprà in prima distinctione huius partis, super quo firmo conclusionem, quòd procedit reconuentio coram iudice competẽti, scilicet qui est iudex reconuenti: & hoc patet ad sensum: quia si quando agitur merè criminaliter, procedit reconuentio, vbi reconueniens prosequitur suam vel suorum iniuriam, vt suprà fuit cõclusum de iure cõmuni multò fortius quã do agitur ciuiliter: quia magis adhæret naturæ reconuentionis, quæ procedit regulariter in ciuili, per d. l. cum Papinianus. & authẽ. & cõsequenter. Nam tũc suum proprium interesse quis prosequitur, quãdo ciuiliter agit: sed si vellet reconuenire actorem coram iudice non suo, vt prorogetur iurisdictio propter reconuentionem, hoc non posset: quia non obstante, quòd ciuiliter agatur, potest dici, q; actor agit ex necessitate propter delictum sibi commissum, & sic non sponte eligit iudicẽ, vnde cessat reconuẽtio, per ea quæ suprà dixi. & not. Bartol. in d. authen. & consequenter. colũ. iij. ita tenet Abb. in d. c. j. colum. xj. in fi. extrà de mutu. petitio.

Iudiciorũ VII. Distin.

1 *Iudicium aliud petitorium, & aliud possessorium.*

2 *Possessorium iudicium, triplex est, & quod dicatur.*

3 *Possessio non transit ad hæredem, nisi apprehendatur: fallit tamen, quando defunctus possidebat per colonum.*

4 *Actio interdicto, quorum bonorum, quid narrare & probare debet.*

5 *Possessorium adipiscendæ, non datur hæredi, qui quandoque habuit possessionem, & ab ea cecidit.*

6 *Hæreditatis petitio, nõ datur ei qui quandoque possessionem habuit, & cecidit ab ea.*

7 *Interdictum, quorũ bonorum, reperitur vtile, & directũ, & habet similitudinem cũ petitione hæreditatis. & quando locum habeat. nu. 8.*

8 *Petitio hæreditatis, non solum datur ad vniuersam hæreditatem, sed etiã ad rem particularem.*

9 *Interdictũ, quorũ bonorũ, in aliquo est vtilius, quàm hæreditatis petitio.*

10 *Interdictum, quorum legatorũ, est possessorium adipiscendæ, quando habeat locum.*

11 *Interdictum Salui anum, est possessorium adipiscendæ. & quando locum habeat.*

12 *Possessorium adipiscendæ, est etiam remedium. l. fin. C. de edic. dim. Adri. tollen.*

13 *Possessorium adipiscendæ, etiam dicitur, quando beneficiatus implorat iudicis officium, vt mittatur in possessionem beneficij nouiter acquisiti.*

14 *Possessorium retinendæ, quòd dicatur, & quando locum habeat. & nume. 15.*

15 *Possessoriũ retinendæ, datum ei, qui extra iudicium molestatur: secus, si in iudicio.*

16 *Possessorium retinendæ non datur contra deiectum turbantem suũ deiectorem.*

17 *Possessorio retinendæ duobus litigantibus, ille obtinet, qui de antiquiori possessione probat, etiam si aduersarius probaret de titulo: verum debet articulare, quod habens titulum possidet eam, respectu suæ possessionis.*

18 *Possessio antiquior non prodest agẽti possessorio retinendæ, quando ab ea cecidit facto suo ex propria alienatione.*

19 *Articulus de proprietate an admittatur, quando possessorio retinendæ agitur.*

20 *Possessorium retinendæ datur etiam pro iuribus incorporalibus.*

21 *Possessorium recuperandæ quod dicatur. & quando habeat locum. & nu. 22.*

22 *Interdictum vnde vi, datur violenter expulso de possessione rei immobilis.*

23 *Interdictum, vnde vi, competit pro iuribus incorporalibus, & annuis præstationibus.*

24 *Interdictum, vnde vi, an detur ei, qui sufficatur posse repelli.*

25 *Interdictum, vnde vi, datur solùm intra annum vtilem.*

26 *Interdictum, vnde vi, competit deiecto possidente tempore spolij.*

27 *Locus & tempus spolij, requiritur in libello, in quo intentatur interdictum, vnde vi.*

28 *Interdictum, vnde vi, non datur contra singularem successorem: sed contra vniuersalem sicut & datur heredi, & non possidenti. & nu. 29.*

30 *Interdictu, vnde vi, datur spoliato, qui vere possidebat tempore spolij: secus si tantum detinebat.*

31 *Condictio triticaria, datur etiam ad possessionem, & est remedium recuperandæ, & quando locum habeat.*

32 *Condictio incerti, ad recuperandam possessionem dari potest.*

33 *Indebiti condictio, datur etiam ad possessionem recuperandam.*

34 *Actio in factum, potest dari etiam ad recuperandam possessionem.*

35 *Officium iudicis competit etiam ad recuperandam possessionem.*

36 *Condictio ex l. si me & Titium ff. si certum pet. habet locum pro recuperanda possessione.*

37 *Condictio ex lege, si coloni. C. de agri. & censi. datur ad recuperandã possessionem, & quæ requirantur vt competat.*

38 *Seruus fugiēs, facit furtum suppsitus.*

39 *Condictio ex l. authoritatem. C. vnde vi. est remedium possessorium recuperandæ, & quando habeat locum.*

Item condictio ex lege, meminerint. C. vnde vi. num. 40.

Item condictio ex lege, si quis conductionis. C. locati. nu. 41.

Item condictio lex, imperator. C. vnde vi. nu. 42.

Item cõdictio leg. si quis in tãtum. C. vnde vi. nu. 43.

Item condictio ex l. conductores. C. locati, & lege, nõ ab re. C. vnde vi. 44.

Item condictio ex l. cùm à te. ff. de vi & vi arma. nu. 45.

Item condictio ex lege fina. C. vnde vi. nu. 46.

47 *Condictio ex c. sepe. de restitu. spoli. est remedium recuperandæ.*

Item condictio ex capit. frequens. de restit. spoli. lib. vj. nu. 48.

49 *Intellectus d. c. frequens. remissiue.*

50 *Condictio ex canone, reintegranda ij. q. j. est remedium recuperandæ. & est plenius cæteris, & quando locum habeat.*

51 *Condictio ex lege fin. C. de acquirend. poss. f. est remedium recuperandæ & quando habeat locum, & quæ vtilitas resultat ex ea.*

52 *Creditor agere potest assistentia contra tertium possessorem vigore precariæ, vsque ad triginta annos.*

53 *Possessoria duo recuperanda, sunt nouiter inducta in regno. Vnum per constitutionem, Circa violentia. & aliud per tria capitula regni. & quãdo hæc habeant locum. nu. 54.*

SEptima Principalis distinctio iudiciorum est: *quia iudicium aliud petitorium. & aliud possessorium. Petitorium dicitur illud, in quo principaliter agitur de proprietate seu dominio alicuius rei: puta vbi agitur rei vẽdicatione. l. cùm fundum. §. fi. & ibi gloss. ff. de vi & vi armata. c. pastoralis. de causa poss. & proprieta. Idem si agatur publiciana: quia dicitur interdictum petitorium. l. eum, qui. §. sed si quis. ff. de publicia. Idem si agatur petitione hæreditatis: vt nota. glossa in l. ij. in glossa penulti. C. de edict. diui Adrian. tollen. Eodem modo, si agatur ad*

ad vsumfructum, vel vsum, vel aliam seruitutem, dicitur petitorium: quia agens ad ista iura incorporalia censetur dominus istorum iurium. secẽdum Alexi. l. naturaliter. §. nihil commune. colũ. ij. circa fi. & iij. ff. de acqui. pos. & patet ex his, quæ no. Spec. in titu. de causa possess. & proprie. §. sequitur. & §. nunc dicendum. Item, quando agitur actione personali ad rem, dicitur petitorium, secundum Bal. in consi. ccexlix. in tertio volu. & colligitur ex prælegatis.

2 *§ Possessorium iudicium est vbi agitur de mera possessione. & istud iudicium possessorium. est triplex: videlicet, possessorium adipiscendæ: possessorium retinendæ: & possessorium recuperãdæ possessionis. Possessorium adipiscendæ, exemplificatur in tribus iudiciis: videlicet, in interdicto, quorum bonorũ. quod cõperit ei, cui delata est hæreditas ex testamẽto, vel ab intestato pro acquirẽda possessione rerum hæreditariarum, & ipsius hæreditatis. Et ad hoc vt competat hoc interdictum, sunt consideranda aliqua ex parte actoris. & aliqua ex parte rei.*

3 *Et præsupponoo id, quod habetur in l. cum hæredes. ff. de acquirenda poss. scilicet, quòd hæres non acquirit possessionem hæreditatis ipso iure, sicut dominium: vnde nõ transmittitur possessio à defuncto ad hæredem ipso iure, nisi actualiter hæres apprehẽdat, vt ibi.*

4 *¶ Quod tamen fallit, quando defunctus possidebat aliquam rem per colonũ suum. quia per medium eiusdem coloni transmittitur possessio ad hæredem sine aliqua apprehensione. Ita notabiliter tenet Alex. in l. qui vniuersas. §. quod per col. ff. de acqui. possi. & habetur in deci. clxvij. consi. Nea. Si enim hæres vult acquirere possessionẽ rerum hæreditariarũ, habet duplex remediũ adipiscendæ possessionis. s. vnũ per istud interdictum, quorum bonorũ. & aliud ex l. ij. C. de edi. diui Adri. tol. de quo aliquid inferius dicã. ¶ Requiritur ergo in hoc interdicto ex parte actoris, q̃ ei sit delata hæreditas. & q̃ eam adiuerit de iure ciuili, vel agnouerit bonorum possessionem de iure prætorio, vt tex. in l. j. & ij. C. quorum bonorum. per hoc patet, q̃ actor, qui agit tali interdicto, debet i suo libello narrare qualiter hæreditatem adiuit, vel bonorum possessionem sibi delatam agnouit. & nunc agit ad auocandam effectualem possessionem, vt not. Spe. in ti. de test. §. nunc dicendum. col. j. Ex parte rei regritur, quòd possideat titulo pro hærede, vel pro possessore, & in hoc æquiparatur petitioni hæreditatis, quæ non datur contra possidentem alio tit. l. regulariter. ff. de petit. hær. de hoc est tex. in l. j. ff. quorum bonorum. not. & in l. ij. C.*

ecclit.& inſti.ſde interdi.§. ſequens.*Item,ad hoc vt competat,eſt neceſſe.q̃ hæres nunquã habuerit poſſeſſionem hæreditaris,vel illius rei, quam petit. Secus eſt. ſi quãdoq; habuit poſſeſſionem, & deinde ab ea cecidit:quia non competit ſibi vlterius poſſeſſorium adipiſcendæ,& ſic hoc interdictũ.tex. eſt in §.pro hærede.inſt.de interd. vnde tunc debet recurrere ad poſſeſſorium recuperandæ: de quo infrà dicetur.& hoc eſt generale in omnibus poſſeſſoriis adipiſcẽdæ, vt eſt gl.in c.j.in fi. de cõfeſ.lib.vj. & laſ.in l.eius, qui.§.ſi col.pe.ff.ſi cer.pe.¶*Et in hoc habet ſimilitudinẽ aliã cũ petitione hæreditatis: quia illa ſimiliter non competit hæredi, qui ſemel acquiſiuit poſſeſſionem rerum hæreditariarum,& poſteà ab ea cecidit: vt eſt glo. & ibi Bar.in l fi.ff.de fideicom.hære.peti. & tenet Per. Philip.Cor.in conſi. ccliiij. col. fi.in litera H.in iiij.vol.& ratio patet ad ſenſum: quia poſtquã hæreditas eſt ſemel acquiſita, deſinit eſſe hæreditas,& appellatur patrimoniũ hæredis: vnde non cõpetit ei vlterius petitio hæreditatis, quę nõ eſt.l.ſed ſi plures §.filio.ff.de vulg.& pupil.& not.Lud. Ro. in conſi.xl. col.j.Ex quibus nota pulchram practicam pro reo cõuento petitione hæreditatis, vel interdicto.quorum bonorum,vt nitatur probare, q̃ actor quandoq; fuit in poſſeſſione rei petitæ,& poſteà ab ea cecidit: quia ſic fa- 7
ciet actorem ſuccũbere. ¶* Eſt ſciendum etiam,q̃ hoc interdictum reperitur directũ & vtile directum datur bonorũ poſſeſſori de iure prætorio. ex quo interdictum eſt petitorium. Vtile verò datur hæredi de iure ciuili,vt not.gl.in rub ff. quo. bo. & in l.j.in prin.eo.tit.& Bald.in rub.C.eo.ti. Item directũ datur ei,qui agit ad vniuerſam hæreditatem: quia ad hoc principaliter fuit inductum,vt dicit tex. in d.l.j §.fin.ff.quo bono. Vtile verò datur ei,qui agit ad vnam rem particulare.ita tenet Spec. in tit.de teſt.§.nunc dicendum. 8
ver.qd ſi res.& not in d.§.fi. * & in hoc habet ſimilitudinẽ cum petitione hæreditatis, quæ non ſolùm datur ad vniuerſam hæreditatem:verùm etiã ad vnam rem particulare. l. regulariter. in fi.& l.licet.ff.de peti.hære.& not.Spe.in ti.de tutore.§.fi.col. pe.verſi.quid ſi quaſi.& ad prædicta adde Abb. in ca. paſtoralis. colũ.iij circa fi.de cauſa poſſ.& propri.vbi declarat materiã huius interdicti. Cõcluũue igitur illi cõpetit petitio hæreditatis præter quàm in vno caſu. ſcilicet, quia non datur contra debitorẽ hæreditariũ :ſed tantùm cõtra poſſeſſorem alicuius rei particularis,vt eſt text.in l.ij.ff. quorum bonorum. ſed petitio hæreditatis datur etiam contra debitores hæreditarios, vt eſt tex.in l.etiam.§.fi.ff.de peti.hæredi. & multas alias differẽcias inter hoc interdictũ & petitionem hæreditatis, vide per gl.& doc.in rub.C.quo.bo ¶*Vnam tamen vtilitatem nora tu aduocate, qui vis formare libellum pro hærede actore, quia vtilius eſt intẽtare interdictũ,quorum bonorũ: ex quo eſt remedium poſſeſſorium,& à ſententia lata ſuper eo nõ appellatur ad effectum retardandæ executionis: per ea,quæ habẽtur in l.j. & ibi Bal.C.ſi de momenta. poſſ. fue. ap.& per Car.Ale.ſ c.j.co.j.verſi ergo quæris &c.quid ſit inueſtitu.in vſib.feu. Quod ſecus eſſet in petitione hæreditatis: qa illud eſt remediũ petitorium, & à ſentẽtia lata ſuper eo appel latur. verũ per petitionẽ hæreditatis acquiritur pinguius ius: quia per eam auocatur proprietas:ſed per hoc interdictũ ſola 10 poſſeſsio. ¶*Secundò, poteſt exemplificari poſſeſſorium adipiſcendæ in interdicto quorum legatorũ, quod cõpetit hæredi ad auocandam poſſeſsionem legati à legatario, qui occupauit illud propria authoritate.nã de iure prohibetur legatarius capere poſſeſsionẽ legati propria authoritate: ſed debet illã capere de manu hæredis: aliàs cadit à iure ſuo,quãdo illam caperet nõ vacante,& ſic cũ vitio.l.non eſt dubium.& ibi Bar.& doc.C. de lega. puta, quãdo hæreditas erat adita: ſed nondum adita hæreditate, ſi legatarius occupat poſſeſsionẽ vacantem, non cadit à iure ſuo:ſed tenetur per hoc interdictum reſtituere poſſeſsionem hæredi. vt poſsit detrahere falcidiam & deinde ipſe debet hæredem conuenire. l. j.§.rediguntur.& ibi gl ff. quorum leg.& Bar.in d.l.non eſt dubium.& dicit Bar.in d.l.j. in fi. illius prin.q̃ nõ aliter datur hæredi hæc actio: niſi quãdo vult detrahere falcidiã. idem tenet Per.Philip.Cor.in conſi.xxxvij. col.antepe.in iij.volu Et ſic nota,vt ſcias libellare in hoc interdicto: de quo vide Abba. in d. c.paſtoralis.col.iiij. in princ.de cauſa poſſ.& proprier. & Spe. in ti.de teſt.§. nunc dicẽdum.verſ. verùm quia. & ad hoc vt cõpetat hoc interdictũ, eſt neceſſe, q̃ reus poſsideat titulo pro legato.l.j.§.quia autẽ.ff. quorum leg.¶*Tertiò, poteſt exemplificari poſſeſſorium adipiſcendæ in Saluiano interdicto.quod habet locum, quando conductor intulit bona in prædiũ cõductũ: nam illa inuecta & illata cẽſentur tacitè obligata pro pẽſione domus cõductæ.l. itẽ quia.& ibi per doctos.ff.de pact. & habetur plenè in §.item Seruiana.& ibi per laſ.inſti.de actio. Sed ſi conductor dicta bona inde extrahere.poteſt conueniri per dominum prædij conducti, remedio poſſeſſorio: ſcilicet per Saluianum interdictũ.vt reſtituat poſſeſsionem dictorum bonorum

ipſi creditori, vt poſsit incumbere ſuæ hypothecæ, & hic eſt remedium adipiſcendæ poſſeſſionis: & datur etiam cõtra tertios poſſeſſores, vt eſt tex. in l.j. ff. de ſalui. interdict. & no. Abb. in d.c. paſtoralis. col. iiij. ver. tertium. de cauſa poſ. & proprie. & Spec. in tit. de lo. a. §. poſtquam. col. pe verſ. ad hoc. ¶ *Quarto, poteſt exẽplificari poſſeſſorium adipiſcendæ in remedio l. fi. C. de edic. diui Adrian. tol. Quod cõperit hæredi tantùm ſcripto in teſtamento, qui prodicit teſtamentũ in forma publica non abolitum neque cancellatũ, cuius vigore poteſt petere ſe mitti in poſſeſſionem hæreditatis: & eſt remedium exequutiuum: quod qualiter & quãdo procedat, traditur plene per Barto. & doct. in d.l.ſi. ¶ *Quintò, poteſt exẽplificari poſſeſſorium adipiſcendæ generaliter in officio iudicis, qd imploratur per eũ, cui facta eſt collatio alicuius beneficij, vt mittatur in poſſeſſionem dicti beneficij, quam nunquã habuit, & hoc procedit, & ſeruatur generaliter de iure canonico, ſecundum Abb. in d.c. paſtoralis. col. iiij. verſi. & ſciat. de cauſa poſſ. & proprietat. & habetur in ca. accedens. & ibi per Abb. & doc. de accuſa. ¶ *Secundum principale poſſeſſorij eſt, quod appellatur retinendæ poſſeſſionis: quod exemplificatur in duobus tantùm interdictis: videlicet, interdicto vti poſſidetis, & vtrobique differunt in hoc: quia interdictum vti poſſidetis, datur pro rebus immobilibus. interdictũ, vtrobi, pro rebus mobilibus, vt declarat gl. & Abb. in d.c. paſtoralis. col. quarta. verſi. tertium. de cauſa poſ. & proprie. & Speca. in tit. de cauſa poſ. & proprie. §. j. col. pe. & fin. Competit enim iſtud poſſeſſorium retinendæ ei, qui poſsidet & turbatur in poſſeſſione per aliquem: nam poteſt petere, q̃ imponatur turbãti perpetuum ſilentium: ne de cætero perturbet eum in ſua poſſeſſione, & q̃ teneatur ad intereſſe turbationis factæ. Hæc tria debet comprehendere libellus in hoc poſſeſſorio: per quod petitur quis cõſeruari & manuteneri in poſſeſſione, vt plenè declarat Bartolus in lege j. §. interdũ. ff. vti poſside. vbi ponit formam libellandi. ¶ *Limita tamen & declara hanc materiam procedere, quando aliquis turbatur iniuſtè & extraiudicialiter: ſecus, ſi aliquis turbaretur iudicialiter: vt quia ſibi moueretur aliqua lis ſuper re, quam poſsidet, quia per hoc nõ datur ſibi interdictũ, vti poſsidetis: ex quo is, qui vtitur iure ſuo per viam iudiciariam, nõ facit ſibi iniuriã, ita notabiliter declarat Abba. in c. audita. col. iiij. circa fi. de reſt. ſpo. ¶ *Itẽ limita non procedere in eo, qui fuit deiectus de poſſeſſione ſua, quia poteſt quãdocũq; turbare deiectorem impunè in dicta poſſeſſione: & non poteſt conueniri prædicto interdicto: & eſt ſingularis deciſio, & menti tenenda. quia licet aliàs deiectorem poſsit quis deiicere incontinenti, non autem ex interuallo. l.j. §. eum igitur. & ibi not. ff. de vi, & vi arma. tamen turbare poteſt quandocunque, etiã ex interuallo. ita tenet Bar. in l.j. §. quod ait prætor. col. j. ff. vti poſsid. & Alexan. in conſi. xxxvj. col. ij. vertic. non obſtat, quòd dicti &c. in j. volu. ¶ Vnde nota bonam practicam ad excludendum aliquem ab iſto poſſeſſorio: quia poteris excipere exceptionem ſpolij pro eadem re: per prædicta. Poteris etiam recõuenire eum de ſpolio eiuſdem rei: per tex. in c. venientes. & ibi Abb. in quarto not. ab. de præſcrip. & dixi ſuprà in præcedenti diſtin. in quarta q. ¶ *Si verò eſſent duo, qui litigarent adinuicem ſuper hoc poſſeſſorio: & quilibet prætenderet ſe poſsidere: tũc obtinet ille, qui probat de antiquiori poſſeſſione: quia poſſeſſio iunior præſumitur iniuſta & clandeſtina. tex. eſt, & ibi Ab. in iiij. colum. in c. licet. de probatio. & Barto. in l.ſi duo. colum. ij. ff. vti poſsidetis. & Alexã. in conſilio xxxv. colum. iiij in quarto volu. & in conſilio ex. in princip. in j. volum. & Per. Philipp. Coro. in conſi. cxxx. colum. j. in j. volu. & in conſilio clxxij. in fin. colum. in tertio volu. Quod procedit, etiam, ſi habens poſſeſſionem iuniorem, probaret de titulo: quia præfertur habens antiquiorem ſine titulo: nam ille titulus præſumitur habitus ab iniuſto authore ſtante poſſeſſione antiquiori. ita tenet Paul. de Caſt. in conſi. cc. cxliij. col. ij. in ij. volu. vbi plus dicit, quod id quod dicitur in hoc poſſeſſorio, obtinere eum qui probat de titulo, intelligitur ſtante probatione æquali in tempore hinc inde: ſecus quando vnus probat de antiquiori poſſeſſione: quia tunc non curamus de titulo. Idem tenet Alexan. in conſi. lxxxviij. colum. iij. & cõſi. lxxxix. & conſil. cxxx. in v. volu. ¶ Verùm, in iſto caſu quando antiquior poſſeſſor vult obtinere, debet allegare in ſuis articulis, quòd eius aduerſarius poſsidet clàm et reſpectu ſuæ poſſeſſionis. iſta fuit ſingularis doctrina Bart. in l.ſi de eo §. fin. ff. de acquir. poſſ. & ibi ipſum ſequitur Alex. & Ioan. de Imo. in fi. & Alex. in præallegatis conſi. maximè in dicto conſil. lxxxviij. colum. iij in quinto volu. & idem Alex. in conſi. xlv. colum. fi. verſ. fateor. in tertio vol. aliàs ſi hoc non articularet, ſuccumberet: quia præfertur is, qui probat de tit. ſecundum doct. in locis præalleg. ¶ *Quod tamen limita, niſi is, qui probat de antiquiori poſſeſſione, cecidiſſet ab eo facto ſuo: puta per propriam alienationem: quia tunc non

nō prodest ei antiquior possessio.ita tenet Philip Decius, in consil.lvj.colum.fi.& ex hoc sume bonam practicam articulādi contra eum quē suspicaris probaturū de antiquiori possessio
19 ne.¶*An autem in isto possessorio retinendæ admittatur articulus de proprietate? Dic q̄ sic, quia nō dicitur impertinēs, imò pertinēs ad causam:ex quo facit obtinere eum, qui probat de titulo,stantibus probationibus æqualibus.vnde non potest repelli.ita determinat Philip. Deci.in consi clxij.colum.iij.in
20 prin.¶*Competit etiā hoc interdictum retinendæ pro iuribus incorporalibus: puta pro seruitutibus & annis præstationibus, in quibus agitur de quasi possessione: secundū Bar. in l.j.in prin.ff.vti possidetis.& Bar.in l.fi.ff.quorū bon.& Spec. in tit de causa poss.& proprie. §.j.ver.cæterùm.& ver.si quæritur.& per docto.in c.querelam. de elect.& Bal.in cōs.ccccxxv.in iij.vol.& Philip.Decius in con-
21 si.cxxxvj.co.j.¶*Tertiū principale possessorium est, quod appellatur recuperādæ possessionis: in quo duo requiruntur copulatiue ad hoc vt cōpetat.Vnū videlicet quod actor quādoque possederit,& nunc à possessiōe ceciderit.Secundum,quòd possessio sit penes aduersarium,vel q̄ dolo desierit possidere.Idē, si non dolo,quādo sumus in interdicto vnde vi:secundum Ab.
in c.frpe.col.iij de rest.spo.Primū probatur in c.cōsultationibus.& ibi Abb.in ij.not.de offi. dele.& idem Abba.in c.cum ad sedem colum.vij.de restit.spol. & in c.olim.el iij.in v.& vj.not. eo ti.quod tamen intellige.scilicet vt possideat tempore spolij.l.j.§ interdictum autem hoc. & § hoc interdictum ff.de vi & vi ar.aliàs non sufficit probare olim possedisse,nisi præcisè tēpore spolij probetur: vt tenet Spec.in titu.depositio.§.vij.versi.secundò considerandum. Secūdum probatur in l.cùm à re. ff.de vi & vi arma.& per ea quæ not.Bald.in l.si de proprietate, col.iij.circa fin.C.si à non competen.iudi.Hoc tamen nūc succinctè attingo in genere: quia melius declarabo infrà: in singulis remediis possessionū ea, quę sunt specialiter requisita in eis.¶ Sciendum est igitur,quòd in hoc possessorio recuperandæ plura fuerūt remedia à iure introducta: de quibus singulis dispiciamus:quia hic congruē-
22 rius cadunt.¶*Primum igitur remedium,fuit interdictum,vnde vi.de quo loquitur totus titulus.ff.de vi & vi.arm.& C.vnde vi, quo remedio prouidit prætor violenter spoliatis,vt recuperēt possessionem suam: in quo interdicto ad hoc vt competat,plura requiruntur. Primò enim requiritur,q̄ res, pro qua agitur,sit immobilis.l.j.§.& generaliter.& §.illud.ff.de vi & vi arma.

arma.nā pro re mobili non cōpetit aliquod interdictum possessorium recuperandæ:sed datur actio vi bonorum raptorū: dātur etiā alia remedia possessoria, quæ non sunt interdicta: de quibus habetur per Bar.Alexan.& docto.in l.rem, quæ nobis. ff. de acquiren. pos.de quibus infrà dicetur. Quod tamen intellige principaliter: sed accessorie datur hoc interdictum
25 ad mobilia quę erant in illo loco, vnde quis expulsus est l.j.in princip & §.si fundus ff. de vi & vi arma.& notat Alex.in l. vendicatio ff. de rei vendi. & habetur in l. si quando. C. vnde vi.
¶* Cōpetit etiā hoc interdictū pro iuribus incorporalibus, & annuis præstationibus:secūdum Bal.in consi.ccccxxv. in iij.vol. ¶Secundò requiritur,q̄ sit illa-
26 ta violentia personæ pro re: & sic,q̄ quis sit violenter expulsus de possessione l j.§.j.& ij.ff.de vi & vi ar.& Alex.in cōsil.xciiij. col.v in v.vol.& l.j.§.qd sit vi.ff. quod vi aut clām.& hoc patet: quia interdictū hoc accipit denominationem à violētia: quia dicitur, vnde vi quis expulsus est,restituam,&c.vnde vbi non intercenit violentia,non competit.sed nūquam dicitur committi violentia,nisi contra per-
28 sonam.vnde est necesse, q̄ persona sit præsens:aliàs nō diceretur committi violētia.ita declarat Paul.de Cast.in consi.ccv.
24 col.j.in fi.in ij.volu. * Sed quid
si aliquis nō fuit vi expulsus, sed suspicatur posse repelli: quo ea su perdit possessionem ciuilē? l.clām possidere.§.qui ad nundinas.ff.de acqui.pos.Dic,quòd non competit sibi hoc interdictum,vnde vi.scilicet directum: sed vtile sic.secūdum gl.& Bart. in l.j.§ siue autem.ff.de vi.& vi ar.& Alexan.in addi.ad Bart.in l.j.§.interdictū.ff.vti pos.in ad-
25 di.quæ incipit.Et sic.¶* Tertiò requiritur,quod intētetur intra annum vtilem:nam elapso non cōpetit nisi ad id, quod pertinet ad deiectorem.l.vi pulsos & ibi per docto.C.vnde vi.& l.j.in prin.& §.annus.& ibi glos.ff.de vi & vi ar.quod intellige agendo: sed excipiendo est ppetuū: secundum glo.in d.l.vi pulsos. per tex in l.pure.§.fin.ff.de do-
26 li excep.¶*Quartò requiritur, quòd deiectus possideat tēpore spolij:vt d.l j.§.interdictum autem hoc.ff.de vi & vi armata.& habetur in c.consultationibus. de offici. delega.& suprà dixi.
27 ¶*Quintò requiritur, quòd in libello,in quo intētatur hoc interdictū,exprimatur locus & tēpus spolij:secundum Bar.in d.l. j.§.siue autem.ff de vi & vi arma.& Alex.in consi.xciiij.col.v. in v.vo.& in cons.vj.col.j.in iij.
28 vol.¶*Sextò requiritur,vt detur contra eum,qui verē spoliauit: vnde si tu spoliasti, & possessio est penes alium, nō competit hoc interdictum cōtra illum tertium,qui non spoliauit.

l.cùm

Universidad de Deusto
Biblioteca

l.cùm à te.ff.de vi.& vi arma.& tenet Alex.in cons.xciiij.co.vj. in v.volu.licet illa l.cùm à te.sit correcta, scilicet in regno.per consti. Circa violentiarũ.de cuius intellectu dicetur infrà. Ex hoc sequitur, quod contra singularem successorẽ spoliatoris, non datur hoc interdictum: secundum Inno.in c.cùm ad sedẽ. de restit.spoli.vbi est tex.de hoc. & Bal.in l.j.circa fi.C.de revoc. his.quæ in fraud.credit.& Lanfr. in repet.rubri.de causa poss.& propriet.col.ij.in prima cõclusione. Sed contra successorem vniuersalẽ bene cõpetit, quatenus ad eũ peruenit.l.j.§.fi.ff. de vi & vi arm.& habetur plenè per Abb & doct.in c.quia.col.v. de iudi.hæredi autẽ indistinctè competit. l.j.§. hoc interdictũ. Io vltimo.ff.de vi & vi arma.& no.Abb.in c.significauerunt in
29 iij.not.de testi. ¶ *Septimò requiritur.quòd agens hoc interdicto,nõ possideat:vt d l.j.§.nõ alij autem.ff.de vi & vi armata.
30 ¶ *Octauò & vltimò requiritur,q; tempore spolij verè possideat.vnde non sufficit, si detineat tantum:quia nõ competit sibi hoc interdictum:sed habet alia remedia possessoria. Hinc dicimus,quòd missus in possessionem ex primo decreto, si deiiciatur,nõ habet hoc interdictũ.ex quo nõ possideret: sed detinet tantùm causa custodiæ. ita tenet Spec.in titu.de primo & secundo decreto §.iam de effectu.versi.sed quid si missus.& idem Spec.in tit.de eo,qui mit-
31 in poss.ver.porro. ¶ *Secundum principale remediũ in possessorio recuperandæ est cõdictio triticaria: quæ datur ad possessionem.quãdo,quis est deiectus per vim de possessione sua.l.ij. ff.de condi.triticar.& sic requiritur,quòd cum vitio res vadat ad spoliantem.secundum Alex. in l rem,quæ nobis.col.iij.in fi. ff.de acqui.pos.Item requiritur, quòd verè possideat:nec sufficit si detinet:secundum Barto.in l. & ideo §.Neratius.ff.de condi. fur.dummodo nullũ ius habeat in re,vt creditor:quia tunc daretur condictio incerti:secundũ eum.Et datur hæc cõdictio etiã domino, qui possessione priuatus est:secundum gl.in d l.j.ff. de cõdictio.tritica. non autem datur cõtra titulo possidentem: etiã si actor titulũ habeat: quia in pari causa melior est condictio possidentis.ita per hanc rationem dixit Alex.in d.l.rẽ.quę nobis.col.iij.in fi.& sic videtur, quod hæc cõdictio triticaria cõcurrat cum interdicto, vnde vi. & prædicta etiam tangit Barto. in l.fi.§.sed cùm in secunda.C. de furt ¶ *Tertium remedium
32 est,condictio incerti:quæ competit ad recuperandam possessione ei,qui nõ est dominus,sed habet ius in re:vt quia est creditor, & habet rem obligatam, quam possidebat:& fuit spoliatus:nam ad eam recuperandam habet

habet cõdictionem incerti.Casus est in l.& ideò.§.Neratius.& ibi Barto.ff.de condi furt.& idẽ Barto.in l.fi.§.sed cum in secunda.C.de fur.& in d l.rẽ. quæ nobis.& ibi etiam Alexan.in secũ-
33 da col. ¶ *Quartum remedium est, condictio indebiti:quæ datur vbicũque quis indebitè solvit rem alienam.cuius ipse erat possessor:& quia tunc non potest cõdicere proprietatẽ, quam non transtulit:condicet possessionem casus est in l.indebiti §. sed si nummi.ff.de condict.indeb. competit etiam hoc remedium, quando minor vel ecclesia contraxit alienando sine solennitatibus:nam transfertur possessio ex cõtractu invtili.l prima.§. si vir.ff.de acquire. poss.& sibi per Barto.Alexan.& doct.vnde poterit illa possessio condici per condictionem indebiti: secundum Barto.in dicto §.sed si nu-
34 mi. ¶ *Quintum remedium est actio in factum quæ datur detentori, qui non possidet,sed detinet.vnde ad recuperandam suã detẽtationem, habet actionem in factum,quando fuit detentatione priuatus:secũdum Bar.in d.l.fin.§.sed cùm in secunda.C. de furt.& in d.§.Neratius.& in d.l.rem,quæ nobis.& de hoc remedio loquitur Lanfran.in rep. rubricæ,de causa possef.& propriet.col.iiij in princ.in quin-
35 ta conclusiõe. ¶ *Sextum remedium est,officium iudicis quod similiter datur ei,qui nõ possi-

der,sed detinet: vt est commodatarius, & depositarius.l.officium.ff de rei vend qui si cadũt ab eorũ detentatione,quia nullum remediũ habẽt, est sibi indultum in subsidiũ, vt possint implorare officiũ iudicis ad recuperandam eorum detentationẽ maximè.cõtra vitiosos possessores.Casus est in l.& non tãtùm.& ibi Barto.ff.de petit.hæred.& glo.fi.& ibi Bar.in l.Aquilius Regulus.ff.de dona.& in d.
§.Neratius.& Bar.& Alexan.in
36 d.l.rem,quę nobis. ¶ *Septimũ remedium est. ex æquitate.l.fi me & Titium.ff.si certum petat. quod competit,quãdo res mea peruenit ad te titulo lucrativo: & æquum est eam mihi reddi & quod solùm habeat locũ in tit. lucrativo,tenet ibi Bar.quẽ sequitur Alex.in d l.rem,quæ nobis.col.iij.Item loquitur, quando quis sine iusta causa cecidit à possessione vt probat ibi text. item datur habenti bonam fidẽ: secundum Barto in l.si coloni. C.de agric.& censi.libro vnde-
37 cimo. ¶ *Octauum remedium est,condictio ex dicta l.si coloni.quod ad hoc, vt cõpetat, tria requirũtur. Duo scilicet ex parte actoris:& vnum ex parte rei. Ex parte actoris requiritur,q; sit bona fide possessor:vt dicit tex. in d.l si coloni.in versi.bona fide. Secũdo requiritur, quòd sine iusta causa ceciderit à possessiõe,vt probatur ibidem, dũ loquitur de amissiõe possessionis

Universidad de Deusto
Biblioteca

nis per fugã. Tertiò requiritur ex parte rei, quòd res peruenerit ad eũ cũ vitio: vt d.l.fi coloni.ibi.fugæ vitio,&c. & ibi ista colligit Bart.idem tenet Bar. in d.l.rem.quæ nobis.ff.de acquir. possef.& ibi etiã Alex. in ij.col. & Alexã.in consil.xciiij. col. vj. in quinto vol.& Lanfran.in rubrica de causa possi. & propriet. colum.iij.in tertia conclusione. & loquitur propriè ille text. de re affecta vitio reali, scilicet de
38 fuga: quæ æquiparatur furto. *Nã seruus fugiẽs, facit furtũ suipsius.l.j C.de seruis fugiti.& not. Alexan.in d.l.rem, quæ nobis. colum.ij.& glo.in l.in ciuile.C. de furt. & vide Abb. in c. sæpe. col iij. de restit.spoliato. qui videtur velle restringere illũ text. solùm,quando agitur ad rẽ animatam.idem tenuit Pet. Philip. Corn.in consi.lvj.colũ.penul in prin.in secundo vol.tamen magis communis opin. est in contrarium.scilicet, quòd remediũ d.l.fi coloni extẽdatur generaliter ad omnes res,etiam inanimatas.vt colligitur ex dictis Innocen.& Ioan.de Imo. in d.cap. sæpe.& Ale.in consi.xc.in prin. in quinto volumi.vbi agebatur de spolio cuiusdã terræ:& nihilominus dixit Alexand competere remedium dictæ l. fi coloni.ergo extẽditur etiam ad bona stabilia.quæ sunt inanimata. Et omnia ista remedia prædicta.præter interdictũ, vnde vi, competunt etiam pro re mobili:secundum Barto. in d.l.fin §. sed cùm in secunda. C. de fur.& in d.l.rẽ. quæ nobis & ibi etiã Alexand.in ij.colum. & Bart.in l.indebiti.§. sed si numi in prima op.ff.de condict.indeb. Differt autem hoc remedium l. si coloni. ab interdicto, vnde vi. quia illud datur malè fidei possessori. etiam prædoni deiecto: istud verò non datur nisi bonæ fidei possessori: vt no. Lucas de Penna in d.l.fi coloni.col. vj. in fine.versi. secũdò quæritur, &c.
39 ¶ *Nonum remedium est, condictio ex l.authoritatem. C. vnde vi. quæ cõpetit, quando aliquis spoliauit aliquem sua possessione per vim:& deinde impetrat rescriptũ à principe pro iustificãda sibi dicta possessione violenta: nam non obstante rescripto impetrato.tenetur ante omnia restituere possessionẽ condictione ex illa l.secundum Bar.ibi. qui exemplificat etiam
40 in occupante. ¶ *Decimum remedium est.condictio ex l.meminerint. C. vnde vi.quæ competit, quando aliquis authoritate rescripti impetrati vel sententiæ latæ inuadit possessionem alienam propria authoritate: nam cadit à iure suo, si quid habet:& tenetur restituere possessionẽ condictione ex illa l.& si fuerit tutor vel curator.deportatur perpetuò.& bona eius publicãtur: & possessio nihilominus restituitur: vt ibi habetur. Et differt à præcedẽti: quia

quia ibi prius spoliauit,& postea impetrauit rescriptũ: hic se-
41 cus. ¶ *Vndecimũ remediũ est, condictio ex l.si quis cõductionis.C.loca.quę competit locatori petẽti sibi restitui rem conductã finita locatione.nam si conductor vult sibi referre quæstionẽ dominij, debet ante omnia sibi restituere possessionem.per cõductionem ex illa l.& deinde super proprietate litigare:& datur cõdictio ex illa l.directa in contractu locationis tãtùm sed vtilis datur pro omnibus cõtractibus,in quibus quis alieno nomine detinet:secundũ Bart.in l. commodare.ff.commo.& Alex. plenè in l.si alienã col.iij ff.solmatri.de cuius intellectu loquitur Alex.in l.si aliquam.circa fi. col. ff. de acqui.poss.vbi ponit, quòd non datur remediũ illius l.quando locatio fuit nulla: vel
42 quãdo notoriè potest excipi de dominio. ¶ *Duodecimum remedium est, de l.inuasor.C.vnde vi.quod remediũ est nouum: secundum Bar. ibi. & competit, quando quis sine dolo occupat possessionem vacãtem rei alienæ:nam potest dominus agere cõdictione ex illa lege: tenetur ei occupator restituere possessionem.& in hoc cõsistit specialitas illius l.quia per eam datur remedium possessorium ei, qui non possidebat tempore inuasionis:quia possessio erat vacãs. & ideò dixi, sine dolo: q si dolosè occupasset, tunc competeret remedium l.si.C. vnde vi. &
43 dicit Bar.in d.l.inuasor.in fine. ¶ *Tertiumdecimũ remedium est,condictio ex l.si quis in tantam C. vnde vi. quæ competit, quando aliquis propria authoritate ingreditur violenter possessionẽ penes alium constitutam: nam si quidẽ ipse invasor erat dominus, cadit à iure suo, & possessionẽ restituit: si verò non erat dominus, restituit possessionẽ cum estimatione ipsius rei,cõdictione ex illa l.cum qua concordat l.extat. ff. quod metus causa.Hodie tamẽ in regno illa l.si quis in tantam.est corrẽcta per consti. violentias.in eo, quòd punit invasorem ad amissionẽ iuris sui, & ad æstimationem rei: nam per illam constitut punitur solùm ad medietatem æstimationis, & non vltrà.
44 ¶ *Quartumdecimum remedium est,condictio ex l.conductores.C.loca.& l.non ab re. C. vnde vi.vbi habetur, quòd possidens rẽ alieno nomine, vt conductor vel precarius, si fuerit cõuentus ad rei restitutionem, & voluerit litem inferre:& non restituere ante sententiam, condemnatur vigore dictarũ legũ ad rei restitutionẽ. & ad æstimationem ipsius,vt ibi habetur: & istud nouũ cõtinet plus, quàm habetur in l.si quis cõductionis. C.locati.hoc remedium scilicet quia vltra rem facit cõsequi æsti
45 mationẽ. ¶ *Quintumdecimũ remediũ est,condictio ex l.cùm

à re.ff.de vi & vi armata.vbi si tu spoliasti me per vim, & alius simiiter te per vim spoliat, nõ ago contra illum,qui spoliauit: sed ago contra te. qui spoliasti me (licet non possideas)interdicto vnde vi.Verùm in regno illa l. est correcta per cõsti.Circa violẽtiarũ.per quam datur electio spoliato, vel agẽdi ad interesse contra spoliatorem non possidentem, vel eius hæredem, vel contra possessorem ad rei restitutionem.¶ *Decimumsextum remedium est,condictio ex l. fi. C.vnde vi,quæ datur contra eũ. qui dolosè occupauit possessionem rei alienæ vacantem: nam per talem occupationẽ res officitur quasi violenta.& sic vitiosa:secũdum Bartol.ibi.& datur hoc remedium infra xxx.annos tantùm:vt ibidẽ.in fin. & datur tam pro re mobili,quàm immobili:secundum Barto.ibidem & Ale in l.rem,quæ nobis. col.ij. ff. de acquir. poss. vnde tenetur condictione ex illa l. ad restitutionem.& differt à l.inuasor. c. ti.quia illa loquitur in occupãte sine dolo:vt dixi suprà. in duodecimo remedio possessorio.

47 ¶ *Decimumseptimum remedium est.cõdictio ex capi. sæpe. de rest spol.quod fuit valde necessarium.Competit enim contra quemlibet tertium possessorem.qui nõ spoliauit: sed scienter habuit rem à spoliante sciẽs rem esse vitiosam:nam tenetur ad restitutionẽ cõdictiõe ex illa decretali. & requiritur omnino scientia:vt dixi.aliàs nõ competeret:vt nor.Lanfr.in rep.rub.de causâ poss.& propr. col. ii. in secunda conclusione.& Abb.in d.c.sæpe.col.iiij.ver. nunc quæro, & c.Et per illud capitulũ est prouisum ad id, quod antè deficiebat.per d.l.cùm à re. ff. de vi & 48 vi arma.¶ *Decimumoctauũ remediũ est.ex dispositione c. frequẽs.de restituut.spol.lib. vj. per quod est inducta pulchra & notabilis prouisio. Nam si aliquis violẽter spoliauit me possessione alicui⁹ rei: & postea cõuenit me in iudicio super alia re vel actione:vel me criminaliter accusat de aliqua iniuria: possum ego opponere ei exceptionem spoliationis illius rei:& petere, quòd nõ audiatur in actione vel accusatione sua:nisi prius restituat mihi illam possessionẽ: & sic vigore illius cap. frequẽs.denegatur sibi audiẽtia, nisi prius restituat.Verùm prius datur terminus quindecim dierũ spoliato conuento ad probandũ spolium:& interim supersedetur in causa mota per actorẽ:quo probato debet fieri restitutio: aliàs nõ proceditur in sua actione vel accusatione. Super hoc tamen adhibetur ista distinctio:quia siquidem actor agit criminaliter.potest sibi opponi exceptio illius spoliationis: ita demum si ipse actor fuit.q spoliauit: & sic qui potest cõueniri interdicto,vnde vi. secus,si ipse nõ spoliauit:sed est

est tertius possessor: quia non opponitur sibi dicta exceptio. Si verò agit criminaliter, & tunc etiam si nõ spoliauit,sed est tertius possessor,opponitur sibi dicta exceptio, dummodo spoliũ sit tũc de omnibus bonis ipsius conuenti,vel saltem de maiori parte bonorum. Ita hæc omnia tradunter in rex.d.c.frequẽs.& ibi Gemi.in iij col.& in ca si de fi.de restit.spol.& in c.cùm dilectus.& ibi Abb.in iij co.de ordi. 49 cog. *Et de intellectu illius ca. frequens.traditur plenè in decisio.xix.consi.Neap.& per Ias.& Docto.in l.ũ re bonis.C.de iure delib.& per Soc.in consi.xij.col. iiij.in j.vol.& fuit dictum plenè suprà,in vj dist. principali i iiij. 50 quæst.¶ *Decimumnonũ remediũ est,cõdictio ex c.reintegranda.iij.q.j.quod est plenissimum remedium, & magis generale: & vtilius inter omnia remedia possessoria:& concurrit cum omnibus aliis remediis:secũdũ Lanfr.in rub.de causa possess.& prop.col. iij.in iij. conclusione. vbi etiã dat cautelam pro libellante in possessorio recuperandæ:vt in fine libelli deducat cõditione ex d.c reintegranda.Et q̃ concurrat cum aliis remediis possessoris.tenet Alex.in consil. xciiij.col.ij.in v.vol.& Abb.in c. cùm ad sedem.col.x.in princ.de rest.spol.Et datur istud remediũ non solũ pro rebus clericorum vel ecclesiæ: sed etiã pro rebus laicorũ generaliter:siue mobilibus siue immobilibus.& ista est communis conclusio,quæ seruatur in practica:quã tenet Lanfr. vbi supra.& Alexã in consi.lj.in prin.in j.vol.& idem Alex.I d.l. rem,quæ nobis.co.v.ff.de acquir. poss.& in consi.xciiij col.fi.in v. vol.& in cõsi.cxvij.col.ij.versic. & ex forma, & c.in ij.vol.& habetur plenè per Soci.in d.l.rem, quę nobis.vbi plenius quàm alibi tractat materiã dicti c.reintegranda.per xij.q. principales. quãuis cõtrariũ & malè teneat Abb in c.cùm ad sedẽ.col.x.circa fi & in c.sæpe.col iij.in prin. de restit.spol.Competit autẽ dictum remedium generaliter, ei qui sine iusta causa cecidit à possessione,quæ pervenit ad alium siue bona, siue mala fide, siue sciẽter, siue ignorãter,siue cum vitio,siue sine vitio.siue cum titulo,siue non & sic datur etiam cõtra titulo possidentem.& iste est verus & communis intellectus, quem ponit Abb.in d c.cùm ad sedem.col.x.& Innocen.in capi. querelam de elect.& Alexan.in dicto consi.xciiij.colum.fi.in v. vol.& consi.vj.colum.iij.versic. & ad hoc.& colũ.v.in fin.in iij. volu.licet Barto.in d.l.rem,quæ nobis.teneat, quòd non datur cõtra titulo possidentẽ.& idem Bart.in l.fi.§.sed cùm in secunda.C.de furt.& Alexand.in cõsi. cxviij.in princip.in ij.volu.per ea,quæ habẽtur in l.siue autem. §.fi duob⁹.ff.de publicia. Tamẽ

Universidad de Deusto Biblioteca

veritas.& magis communis conclusio est in cõtrarium.vt supra: quam etiam tenet Alex.in cõsi. cxvij.colum.ij.in secundo volu. & consi.xcj.col.siu.in v.vol.vbi dicit communem.opi.esse contra Bartol.in d l.rem,quę nobis. & idem Alex.in consi.xcij.colũ. ij.in fin.& colum.iij.in v.vol.& habetur per Matthæ.in decisio. ccclxj.consil. Neapo. colum.penulti.& Abba.in c.si diligẽti.de præscri.¶Competit etiam hoc remedium malæ fidei possessori:secundum Alexan in consi.vj. col.iij.versic.& ad hoc.in fin.& col.iiij.versi.præterea.in iij.vol. & Alex.in consi.cxvij.co.ij in ij. vol.& Soci.in d.l.rem,quæ nobis.colum.vj.versi iiij.& in hoc est pinguius,quàm remedium l. si coloni.C.de agrico.& censit. libro xj.quia illud datur tãtùm bonæ fidei possessori.vt dixi suprà in octauo remedio.Item illud datur,quando res peruenit ad aliquem cum vitio, vt ibi: illud autẽ etiã sine vitio. Item, est pinguius quàm interdictum vnde vi.quia illud requirit violentiã:istud non.Item.illud datur tãtũ ad res immobiles:istud verò etiam ad mobiles,& ad iura incorporalia.vt declarat Soc. in dicta l.rem.quæ nobis.co.xj. versi.circa quintam.Item, illud non datur contra singularẽ successorem: vt l.cum à te.ff.de vi & vi armata.istud verò datur contra quemlibet possessorem: secundum Socin.in d.l.rem quæ nobis.col.ix.versicu.circa quartam.Item.est pinguius,quàm remedium c.fœpe.de restit.spolia. quia illud datur contra tertium possessorẽ cum vitio:istud etiam sine vitio.Item,istud remedium durat perpetuò,& non præcluditur anno, sed durat triginta: secũdum Socin.in d.l.rem, quæ nobis.colum.xiij.in fi.ver.circa octauam.& Ant.de Bur.& Doct. in c.solicitè.de restitu.spolia.& Alex.in consi vj.col.v.in iij.vol.

51 ¶*Vicesimum remediũ est,con
52 dictio ex l.fin.C.de acquir.poss. per quam est inductum,quòd si is, qui alieno nomine possidet. alienat rem in alium,& sic possessionem interuertit alienãdo, potest dominus reuocare possessionem à tertio possessore, condictione ex illa lege.Ex qua est inducta illa practica quotidiana,qua vtimur in regno,scilicet de petitione assistentiæ contra tertium possessorem. Nam quando debitor obligat omnia bona sua cum potestate capiendi propria authoritate, iuxta l. creditores.C.de pig.& cum cõstitutione precarij,per huiusmodi constitutum transfert possessionem in creditorẽ:vt habetur in l.quod meo.& l.interdum.ff. de acquir.possess. Si postea debitor alienat aliquã de rebus suis hypothecatis: cessetur interuertere possessionẽ creditoris.Vnde creditor agit assistentia contra tertium possessorẽ super illa re alienata cõdictione ex d.l.fi. ad

ad recuperandam possessionem suam.& in hoc non requiritur aliqua excussio debitoris principalis.propter dictũ precariũ. Vt tenẽt Imo.Lud.Ro.& Alex. in l.exitus cõtrouersiæ.ff.de acquiren.poss.& Bal.in d.l.fi.co.j. C.de acquiren.poss.& de hoc in regno extat regia pragmatica.

52 quæ incipit,Assistetiam.*Resultat autem magna utilitas ex d.l. fin.quia si creditor vellet agere actione hypothecaria cõtra tertium possessorem,excluderetur præscriptione decem vel viginti annorũ.per tex.in l.j.& ij.C. si aduersus credito.in vij.lib C. de quarum legum intellectu.vi de Alex.in consi.lviij.col. fin.in quinto volumi.sed quando agit assistentia per condictionem ex dicta l.fin.requiruntur triginta anni:ex eo,quia est actio personalis in rem scripta,cõtra quam non præscribitur minori spacio triginta annorum.l.sicut.& l.omnes.C.de præscriptio.triginta

54 ann.ita de hoc est decisio cxxxix. consi.Neapol.vbi decidit ille casus in terminis:vnde sequitur conclusio,quòd creditor potest agere assistentia cõtra tertium possessorem vsque ad triginta annos. Et prædicta intelligũtur, quando is, qui alieno nomine possidet, interuertit possessionem alienando tantùm, & non alio modo.glos.est & ibi Alex. in l.qui vniuersas.§.fi.ff.de ac-

53 quirenda possessione.¶*Vicesimumprimum remedium in regno, est condictio ex constitutione regni,quæ incipit, Circa violentiarum.Per quam est noniter inductum,quòd quãdo dector cecidit à possessione, est in arbitrio expulsi agere contra ipsum deiectorem, vel eius heredẽ ad interesse: dato quòd non possideat:vel agere contra possessorem (etiam si ad mille manus transiuerit possessio) p illius recuperatione:siue fuerit possessor in bona fide, siue in mala:vt ibi habetur. Et sic per dictam consti.corriguntur duæ leges iuris cõmunis, videlicet, l.cum à te.ff.de vi & vi.armata.quę prohibebat dari remediũ possessorium cõtra singularem successorem. Secundò corrigitur capitu.fœpe. de restitu.spolia.p quod dabatur iudicium contra singularẽ successorem malæ fidei tantùm,& non bonæ fidei, vnde dicta constit.videtur habere plenius ac pinguius remedium:sicut c.reintegranda.¶*Vi

54 cesimumsecũdum remedium in regno est, per tria capitula regni,quorũ vnum incipit,Omnis prædatio.aliud incipit, Ad regale fastigium.& aliud incipit, Finis præcepti.charitas.quib' noniter est inductum, quòd quando clericus vel alia ecclesiastica persona spoliaret aliquem laicũ sua possessione: potest ille laicus adire iudicẽ secularẽ,& implorare officiũ suum super eius defensione: vt per viam extraiudicialem assistat ad defendendum

dum ipsum,& restituat eum in sua possessione. Qui iudex faciet viam citationem per edictum, vt quicunq; sua putauerit interesse,cõpareat infrà talem terminum.visurus iuramẽta testium, & allegaturus quicquid dicere & allegare voluerit, quare ille spoliatus non debeat restitui:& sic capiet informationẽ de iuribus spoliati.per quandam viam extraiudicialem, & summariã: & si cõpererit qualiter fuit indebitè spoliatus,restituet eũ in sua pristina possessiõe: vt habetur in d.c.& est noua prouisio & notabilis.Nec potest dici,q̃ clericus citatur corã iudice seculari:quia quando citatur,si sua putauerit interesse, tũc compares dicitur comparere,vt actor,non vt reus, & sic sua cõparitio est voluntaria, non necessaria,secũdum Bal.in l.testamenta omnia.& ibi etiam Alex.in fi.& Paul.de Ca.C.de testa.& habetur plenè in dec.ij.& dec.xxiiij. consi. Neapo.& per Lucam de penna in l.si coloni. col.antepenult.& pe.C.de agri. & cẽsi.lib.xj.in quibus locis plenè tractatur de intellectu dictorũ capitulorum regni.Rober.Marata Venus V. I. D.

Iudiciorum octaua distinctio.

1 *Iudicium aliud competens,& aliud incompetens.*

2 *Iudex competens quis dicatur, & quis incompetens,& ex quibus causis cognoscitur.*

3 *Iudex incompetens, respectu causæ principalis,potest esse competens quo ad accessoria. quia ad expẽsas potest condemnare.*

4 *Clericus inuentus de nocte in prostibulo vel in alio crimine, capi potest per familiam iudicis secularis, & duci ad episcopum.*

5 *Clericus succumbens coram iudice laico,potest per eum ad expensas condemnari.*

OCtaua principalis distinctio iudiciorum est.*quia iudicium aliud competens,aliud incompetens.Iudicium competẽs dicitur illud,quod ventilatur coram iudice cõpetẽti.Dicitur autem iudex competẽs,qui habet iurisdictionẽ, & eius exercitiũ super litigãtes:vt declarat Cardina.i cle.ij.i iij.quæstio.vt litepend.etiam si posset eius iurisdictio elidi per exceptionẽ,secundũ gl.& Cardi.ibidem. Iudiciũ vero incompetens dicitur,quod tractatur coram iudice incõpetenti:de quo habetur in toto ti. C.si à nõ compe.iud.Dicitur autem iudex incõpetens, non solũ respectu defectus iurisdictionis, sed etiam ex quampluribus causis:de quibus per Cardi.in d. cle.ij.in iij.q.vbi vide.¶ Sunt autem multi casus,in quibus ratione alicuius causę specialis iudex aliàs incompetens,efficitur cõpetens,& quis fortitur forum iudicis non sui:de quibus casibus specialibus tractat plenè Spe.in tit.de comp.iudi.adi.§.j.vbi cumulat quinquaginta duos casus & sus.& plenius per Maria.Soci.in rub.extrà de fo.cõpe. quos breuitatis causa hic non repeto:sed ad dicta per eos me remitto.qa potius esset eorum dicta transcribere,quàm aliquid noui dicere. ¶ *Vnum tamẽ scias,quod est notãdum in practica, quod licet iudex incompetens respectu causæ principalis fuerit, tamen potest se intromittere quo ad accessoria. vnde si quis impetrat aliquem delegatum per falsum rescriptum, licet ille sit iudex incompetens:quia rescriptum falsum non potuit sibi dare iurisdictionem :tamẽ potest illum impetrantem condemnare in expensis, & etiã ipsum carcerare. * Et idẽ in eo, qui temerè adit iudicem incompetentẽ: quia potest ab eo cõdemnari in expensis& interesse.ita tenet Fel. in c.j.col.iiij.de iudi. & Abb.in c.dilectus.el iij. col.j. de præbẽ. & Ioã.de ana.in cap. super eod. col.ij de cti.fal.vbi etiam tãgit illam quæst.* An familia iudicis secularis possit capere clericum repertum de nocte in prostibulo.vel in alio crimine, & ducere eum ad episcopum? & tenet quod sic.*Idem dicimus in clerico vocante laicum in ius corã iudice laico: quia si succumbit, cõdemnatur in expensis per iudicem laicum:ita tenet Fely. in cap.at si clerici.colmm.vj in fin. & ibi etiam Io.de Imo. de iudi. & aliàs dixi suprà. Rober. Marau. V. I. D.

Iudiciorum nona distinctio.

1 *Iudicium aliud ordinariũ & aliud summarium.*

2 *Causæ summariæ quot modis dici possunt.*

3 *Princeps solus & non inferior, causam summariè committere potest.*

4 *Supplicans causam summariè committi,& princeps dicat,audiat tales, & iustitiam faciat. an summariè impetrasse videatur.*

5 *Princeps non censetur causam summariè cõmittere, nisi expressè dicat.*

6 *Clausula,fiat vt petitur,in rescripto posita,quid importet.*

7 *Absolutio simpliciter cõcessa à pluribus excommunicationibus, ad omnes refertur.*

8 *Clausula,summarie,simpliciter, & de plano,sine strepitu & figura iudicij,quid importet.*

9 *Citatio,est iuris naturalis.*

10 *Probationes sunt de iure diuino,*

11 *Verba,sine figura iudicij,quid importent. & ponitur intellectus iurium municipalium regni.& nu.12.*

12 *Libellus non requiritur,vbi proceditur sine figura iudicij,sed requiritur talis qualis petitio,quæ est de iure naturali,& obmitti nõ potest. et nu.13.*

13 *Libellus generalis & incertus, an admittatur, vbi sine figura iudicij proceditur.*

14 *Libellus ineptus procedit, vbi procedatur sine figura iudicij.*

15 *Copia primæ petitionis,datur reo sumptibus actoris in regno.*

16 *Libellus procedit in regno,etiã si petatur solùm cogi & cõpelli. Idem,*

si agatur ex vna causa, & probetur de alia. nu. 17.

18 Libellus in regno non requiritur in ciuilibus: imo causa potest incipere ab articulis.

19 Feriæ inductæ ad honorē hominum, & feriæ mestium & vindemiarum, non seruantur in regno.

20 Litis contestatio non requiritur in causis ciuilibus in regno: sed actus ille, qui immediatè sequitur, habet vim litis contestationis.

21 Dilationes sunt breuiandæ, in quantū fieri possunt in causis summarijs.

22 Publicatio non requiritur in causis summarijs, tam in causis ordinarijs dicatur de substantia causæ vel de iustitia.

23 Conclusio non requiritur in causis summarijs.

24 Conclusio in ordinarijs an sit substantia processus.

25 Sententia, qua iudex condemnauit dominum, & non procuratorem litigantem pro domino, valet.

26 Iudex non habet necesse pronuntiare super incidenti in causis summarijs, sed potest illud decidere vnà cum principali.

27 Sententia lata in causis summarijs pro absente non citato, valet.

28 Iudex an & quando possit interrogare principalem, vel testes, etiam ad instantiam partis, post conclusum in causa, in ordinarijs. Et quid in summarijs nume. 30. & 31.

29 Iuramentum suppletorium differri nō debet post conclusum in causa, ad instantiam partis, nisi antè petitum fuerit, sed sic ex iudicis officio.

32 Clausula, sola facti veritate inspecta, quid importet.

33 Sententia potest ferri non conformis libello, vbi proceditur sola facti veritate inspecta.

34 Testes assignantes causam non concludentem, fidem faciunt in summarijs causis. Idem est in testibus infamibus, & aliàs à iure reprobatis.

35 Iudex ferre potest sententiam diffinitiuam stando, vbi sola veritate facti inspecta proceditur.

36 Sententia diffinitiua fertur contra contumacem, etiam lite non contestata in causis summarijs.

37 Sententia ferri debet in scriptis, etiā in summarijs.

38 Legitimatio personarum semper requiritur in causis etiam summarijs.

39 Clausula, sola facti veritate inspecta, intelligitur de tali veritate, cuius patrocinatur.

40 Causa principalis, quādo est summaria, oēs eius articuli sunt summarij.

41 Causa summaria, ab ordinaria quo modo cognoscatur.

42 Causa summaria, est omnis causa ecclesiastica, vbi agitur de electione, prebenda, seu beneficio ecclesiastico. Quod quando procedat, vide ibidem.

43 Causa possessorij, dicitur summaria, & an in ea requirantur plenæ probationes & aliæ solemnitates.

44 Appellari an & quando possit à sententia lata in possessorio.

45 Appellatio ab interlocutoria lata in possessorio, de iure ciuili potest fieri, sed à diffinitiua non appellatur, & quæ sit ratio.

46 Causa summaria, an & quando requirat plenas, & quando semiplenas probationes.

47 Agens interdicto retinendæ, tenetur ad petitionem rei, declarare modum turbationis.

48 Causa quæ in curia mercatorū vertitur, dicitur summaria.

49 Confessio extrajudicialis parte absente facta, facit plenam probationem in curia mercatorum, de æquitate canonica.

50 Iurarum causa, est summaria in curia ecclesiastica.

51 In crimine vsurarum deuenitur ad torturam, stantibus indicijs.

52 Alimētorū causa, dicitur summaria.

53 Causa omnis contra confessum, est summaria.

54 Causa cōtra religiosos, est summaria.

55 Causa est summaria, qua de monachatu agitur.

56 Matrimonialis causa est summaria.

57 Causa restitutionis dotis, summaria dicitur.

58 Causa summaria dicitur, quando ad decimas agitur.

59 Causa omnis executiua, est summaria.

60 Causa dicitur summaria, quādo præsentatur instrumentū secūdum formam ritus magnæ curiæ in regno.

61 Omnis causa, quæ contra absentem agitur summaria dicitur.

62 Causa dicitur summaria, quando tertius venit ad impediendam executionem.

63 Testium repulsa non admittitur in causis summarijs, in quibus sufficit semiplena probatio.

64 Causa summaria dicitur, vbi agitur ad exhibendum.

65 Causa dicitur summaria, quando agitur contra tributorum debitores.

66 Quando agitur contra gabellarios indebitè exigentes, causa summaria dicitur.

67 Causa est summaria, quando mittitur in pos. ex primo decreto.

68 Legatarius quando petit satisdationem ab hærede, dicitur causa summaria.

69 Causa dicitur summaria, quādo agitur, an actio ex testamento prepenatur, actioni preiudiciali.

70 Testes quando examinātur ad perpetuā rei memoriam, causa est summaria.

71 Causa naufragorum, summaria dicitur, expeditur leuato velo. & in ea potest iudex ex officio procedere.

72 Causæ breues seu modicæ summæ, sunt summariæ.

73 Causæ quæ dicantur breues, modicæ, & quæ magnæ.

74 Statur soli informationi & relationi iudicis in causa modica.

75 Testis vnus facit fidem in causis modicis & summarijs.

76 Fama probat in causis modicis.

77 Causæ pauperum & miserabilium, sunt summariæ, & expediuntur de plano, & sine solutione sportularum.

78 Miserabiles personæ trahunt aduersarios suos coram imperatore, & laicos coram iudice ecclesiastico.

79 Pupilli & viduæ dicuntur miserabiles personæ, quando sunt pauperes, aliàs secus.

80 Pauperes litigantes in iudicio, non tenentur soluere sportulas.

81 Vbicunq; agitur de salario seu mercede laboris, dicitur causa summaria.

82 Causa est summaria, quando agitur de probando impedimento ad obti-

vendam secundam dilationem.

83 *Causa dicitur summaria, quando agitur de levibus delictis.*

84 *Vbi agitur de crimine lesæ maiestatis causa summarie expeditur.*

85 *Causa summaria dicitur, quando agitur de dando tutore vel curatore pupillo per iudicem.*

86 *Attendualibus dari potest mulieri, etiam à iudice deambulante.*

87 *Processus inordinatus factus ab eo, qui incepit procedere ordinarie prò, an valeat. & nu. 88. & 89.*

88 *Testamentū qđ in scriptis nō valet, minime valet vt nuncupatiuū. nu. 96.*

89 *Arbiter, qui vt arbitrator procedere poterat, si cepit procedere vt arbiter, & postea inordinarie processit, an processus valeat.*

90 *Testamentum in scriptis quando non valuit iure communi, valebit iure militari.*

91 *Nemo videtur vltā elegisse, per quā actus & voluntas sua impugnetur.*

92 *Libellus ineptus non vitiat processū in causis, in quibus nō requirebatur.*

93 *Inserutio capta per testes inhabiles in casibus, in quibus testes non requirebantur, valet.*

94 *Actus, qui sine aliqua solēnitate expediri poterat, non vitiatur, si illa solemnitas inutilis interuenit.*

95 *Intellectus ad glo. in l. proinde. §. notandū. in fine. ff. ad leg. Aquil.*

96 *Intelle. ad l. cōtractus. C. de fi. instr.* 2

97 *Causa ordinaria an possit fieri summaria. consensu partium.*

1 NOna distinctio principalis iudiciorū est: * qa iudiciū aliud dicitur ordinariū, & aliud summarium. Iudicium ordinarium dicitur illud, quod ordinarie tractatur, iuris ordine seruato, scilicet precedēte libello, interueniente litis contestatione, publicatione, & conclusione, & cū aliis solēnitatibus iuris positiui in iudicio requisitis, de quibus habetur in l. j. & authē. offeratur. C. de litis contest. & in l. prolatam. & ibi Barro. & docto. C. de sentent. in cap. quoniam cōtra. de proba. sine quibus solēnitatibus iudicium esset nullum, vt ibi habetur. Iudiciū summarium est illud, quod summarie tractatur sine solennitatibus prædictis. dequo habetur in cle. ta pe. & ibi Card. & doc. de verb. signi. & per Bartol. in extraua. ad reprimēdam. in verbic. summarie. & in ver. & figura. & Bal. in l. iudices. C. de iudi. ¶ Super hac tamen materia iudicij summarij, quia est valde vtilis, maxime in regno in quo per iura municipalia omnes causæ ciuiles sunt summariæ, puto opportunū esse attingere hic duas quæst. principales. Et prima quæstio erit, Quot modis causa potest dici summaria, seu iudiciū summarium. Secunda quæstio erit, Quæ specialitates sunt introductæ in iudicio summario, in quibus differt ab ordinario. ¶ *Venio ad primā quæstionē: in qua dico, q causæ summariæ pluribus modis dicūtur. Et primò dico, quòd causa summaria est, quādo princeps cōmittit, quòd procedatur summarie & de plano,

no, simpliciter, sine strepitu. & figura iudicij, seu lepato velo, vel extraiudicialiter. Et super hoc
3 est sciendum, *quòd talis commissio non potest fieri nisi per solum principem non recognoscentem superiorem, nō autem per inferiorē à principe. vt not. gl. in d. cle. sæpe. in prin in ver. mandamus. & ibi etiam Car. in xj. & xij. q. & glo. in c. fin. de hæret. lib. vj. & Card. in cle. dispendiosam. in fi. de iudic. & Ioan. de ana. in c. olim. col. iij. in princ. de accu. & ibi etiam Felyn. in iij. col. qui dicit, quòd in legato de latere reperitur speciale, quòd de stylo potest causam ita committere, licet non de iure. adde Alex. in consi. cvj. col. v. in princ. in secundo vol & Sozin. in cōsi.
4 xcvj. col. ij. in primo volu. ¶ *Sed iuxta hoc cadit pulchrum dubium. Pone, quòd impetrās porrigit supplicationē principi: in qua narrat factum causæ, & in fine supplicationis petit causam cōmitti summarie, simpliciter, & de plano, & c. princeps verò in suo rescripto nihil specificat, ni si quia tantùm dicit hæc breuia verba: Audiat talis, & instiriam faciat. an per hæc videatur causam commisisse summarie. Dic
5 quòd non. *quia nunquam princeps cēsetur causam summarie committere, niti expresse hoc dicat. ita de hoc est decisio interminis Rotæ. in decisio. cclviij. quæ incipit, Si in cōmissione. in nouis. & illud dictum refert & sequitur Alexan. in consi. xciij. col. j. versi. ad hoc in secundo vol. Nam illa verba, quòd iustitiā faciat, intelligūtur, quòd commissarius seruet iuris ordinem, & veritate comperta faciat id, quod iuris est. ita dicit Ang in §. exheredatos. in authen. de hær. & falci. & Bal. in c. cùm venisset. col ij de testi. & Bald & Iaf. in l. iustitia. col. j. ff. de iusti. & iur. Si enim princeps voluisset procedi summarie, hoc expressisset: sed cus est, si princeps in rescripto & eius signatura diceret, Audiat talis, & procedat summarie, &c. non specificando alias qualitates seu clausulas: quia tunc non omnia impetrata, censentur cōcessa: ita est decisio in terminis Dominorum de Rota. in deci. lxxvj. incipiēte, Si petitur, & c. in nouis. & sequitur Alex. in consi.
6 lxxxiiij col. ij. in j. vol. *Idem putarem, quando princeps nihil aliud specificando diceret in signatura, Fiat vt petitur. Quia p hæc verba censetur velle committere summarie & c. ex quo rescriptum semper adaptatur ad supplicationem, & cōcessio simpliciter facta in rescripto, refertur ad omnia supplicata, secundum Alex in d. consi. lxxviij. col. fin. in primo vol, & Iaso. in l. j. C. de diuer rescript. in ij. col. & Per. Philip. Corn. in consi. ccxx. in ij. volu. quod confirmatur ex his quę dicit Bal. in c. inter dilectos. col. pen. de fide instru. vbi dicit, quòd ex forma supplicationis

declar

Universidad de Deusto Biblioteca

declaratur intellectus priuilegij
7 concessi.*Item facit,quod not. Abb.in c.cum pro causa.col.fin. de sent.excō.vbi dicit,quòd si petatur generalis absolutio à pluribus excommunicationibus,& cōcedatur simpliciter, refertur ad omnes.Pro hoc est tex.in.l.si defensor.§. q interrogatus.ff.de interrog.act.& §.præterea.insti. de inutil.stipul.Verùm licet ista opin.in hoc vltimo dicto videatur sustētabilis:tamē veritas est in contrariū,quòd non videatur cōmittere summariè per illa verba,Fiat,vt petitur.Ex quo cōmittere causam summarie.est cōtra ius cōmune:& illa clausula, fiat vt petitur, quando potest se referre ad alia supplicata,quę sunt secūdum ius commune,non refertur ad ea, quę sunt secundum ius cōmune.Ita in propriis terminis hūc casum decidit Philip. Corn.in consil.v.col.iij.in litera
9 P.& cōsil.cxix.col.v.in princ. in ij.vo.& in consil.cccxij.in tertio vol.vbi plenè de hoc. Et de isto verbo,fiat,appositio in rescriptis, quid importet,vide Bal.in l.cùm to
cle.pastoralis.de re iudic. * Nec apud.C.de communi ser. manu. vbi dicit , quòd importat concessionem gratiæ statim ipso facto antè , quàm gratia tolletur.
8 ¶*Quid autē importēt illa verba , summariè,simpliciter, & de plano,sine strepitu,& figura iudicij ? Dic quòd per ea censentur sublatæ omnes solennitates iuris positiui, secundum Alexand. in consi.vj.col.ij. in princ.in tertio vol.adeò quòd solùm decidi potest causa secundum merū ius gentium,secundum Bart. in extrauagan.ad reprimendam.in ver. videbitur.vnde possunt tūc iudices causas expedire manu regia : prout olim tempore iuris gentiū.ita tenet Ludo.Roma.in cōsi.xx.& Per.Phili.Corn.in consil.ccxliij.in iiij.volu.& Socin.in consi.xij.col.ij.in primo volu.& Ias.in l.certi condictio.§.si nummos.col.vij.ff.si cer. peta.Potest enim iudex proter talia verba expedire causas eo ordine , quo potest princeps:sed princeps potest sequi solam veritatem obmisso ordine iuris ciuilis,secundum Bal.in c.j §.inuestitura.colum.fi.de noua for.fid.& Bar.in l.Aemilius.col.fin.ff.de minor. ergo eodē modo iudex propter dictam clausulam , ex permissu principis.pro hoc facit text.in c. ad petitionē.de accu.*Non tamen potest tūc obmitti citatio: quia illa est iuris naturalis, secūdum Soc.in dicto consi.xij.col. ij.in primovolum.& habetur in
cle.pastoralis.de re iudic. * Nec potest iudex obmittere probationes necessarias.quia illę sunt de iure diuino,quo cauetur , vt in ore duorū vel triū stet omne verbum,vt habetur Matth.cap. xviij.& in cap.nouit.de iudic.& hoc est expresse reseruatum in regia pragm.prima.quę incipit, dispēdia.¶ Possem hic cōgruenter quærere sigillatim de singulis verbis prædictis,quid importent,

scilicet , de verbo summariè,de verbo simpliciter & sine strepitu,& sic de singulis,absolutē & seperatim , tamen quia ista verba sunt plenè declarata per glo.& Cardi.& alios scribentes in d.cle.sæpe.de verb.sig.& Cardin.in cle.dispendiosam.de iudic.& Bart.in d.extrauag.ad reprimendam.& Bal.in l.nec quicquam.§.de plano.ff.de off.procon.& Fely.in c.dilecti.de iudic. ideò ad dicta per eos me remitto.
11 ¶*Solum hic nitar declarare duo verba ex prædictis, quibus vtimur in regno in causis ciuilibus:scilicet illa verba,sine figura iudicij,quibus vtitur dicta regia pragm.prima.& illa verba,sola facti veritate inspecta, quibus vtitur capitulum regni, detestātes per quæ duo iura municipalia omnes causæ ciuiles sunt summariæ.

PRIMO igitur quæro,quid important illa verba,sine figura iudicij?Dic quòd censetur relaxata omnis forma & figura iudicij:& sic omnis ordo iudiciari*. est enim figura ipsa,facies iudicij : prout est,quando ordinariè proceditur.ita declarat Bald.in l.nec quicquam.§.de plano.col. ij.versū.quid si committitur sine figura , &c ff.de offic.procon.& Archid.& doc.in c.indemnitatibus.de elec.lib.vj.& gl.in d.cle. sæpe.in ver.non exigat.& glos. in c.fi.de hæretic.lib.vj.in ver.figura.Vnde istud solumverbum, sine figura iudicij, est tantæ importantiæ,vt faciat causam summariam , in qua procedi potest obmissis omnibus substantialibus iudiciorū,& obmissō omni ordine iudicij : adeò quòd sola solennitas iuris gentium seruari debet , & sic causa expeditur manu regia:vt suprà dixi,secundū Lanfr.in d.cle.sæpe.in ver.& figura.& in ver.libellus.& Old. in consi.cxv.& Per.Philip.Cor. in consi.liiij.co.ij.ver.illa enim verba,&c.in ij.volu.Barto.in d. extrauag.ad reprimendā.in versic.& figura.& Card.in d.cle.dispendiosam.col.fin.in xliiij.q.de iud.vbi distinguit inter acta respiciētia solēnitatem iudicij, vt illa censeatur sublata per hanc clausulam:& acta respiciētia factum causæ , prout sunt probationes per testes vel scripturas, vel confessiones:& aliæ defensiones:& ista non cēsentur sublata,& hæc est veritas.& ita disponit dicta regia pragmat.prima
12 quæ incipit,Dispēdia.¶*Importat ergo primò dicta clausula,sine figura iudicij,vt in causa non requiratur libellus:& sic est sublata solennitas libellorum, secundum Bar.in d.ver.& figura. vers.item an requiratur petitio, &c.& est tex.in d.cle.sæpe.post princ.& in §.verum.& per hoc apparet , quòd hodie in regno per dictam prag.est correcta authen.offeratur.C.de litis cōtest. & cap.j.de libel.oblat.& l.j.ff.de eden.in eo,quòd ista iura requirunt libelli oblationem:verùm licet

Universidad de Deusto Biblioteca

licet nõ requiratur libellus formalis i scriptis requiritur tamẽ talis,qualis petitio per modum simplicis posit.quæ cõtineat solam facti narrationẽ clarã, sine alia cõclusione:ex qua reus possit deliberare, an valit cedere vel contendere,secundum Bar. in d.versi.& figura.& Lãfran.in d.cle.sæpe.in ver.libellus.& Paris in tract.synd.in ver.sentẽtia. col.iiij.& Bart.in l.ij.C.de sentent.ex bre.rec. & Alex.in cõs. 14 J.colũ.iij.in ij.volu.& Per.Philip. Cor.in consi.lxij.col.j.in j.volu. Potest enim fieri ista petitio solo verbo, & postea in actis redigi per notariũ: vt habetur in locis præallegatis.& dicit Lãfrãc. vbi suprà, quod talis petitio est de iure naturali: ideo nõ potest 13 omitti.¶*Item dicta talisqualis petitio,potest esse etiam generalis & incerta,& admittitur,secũdum Barto.in d.ver.& figura.& per hoc est correctum in regno illud quod dicit Barto.in l.ñ.C. de anna.excep.scilicet quòd libellus generalis non procedit, donec declaretur.Quod tamen limita procedere,nisi parte opponente: quia si pars opponit, non admittitur libellus generalis etiam in summariis, secũdũ Alexand.in consi.lxxxij.columij.in iiij.vol.& ibi assignat differentiam inter causas summarias & non summarias, quantũ ad hoc illud tamen dictum Alexan.intelligo,quãdo esset tanta obscuritas,quòd impediret reo deliberationẽ, aliàs secus: quia procederet etiã parte opponente:nam si aliter diceremus nulla esset differẽtia iter causas, summarias,& non summarias:cùm etiã in causis nõ summariis procedat libellus obscurus, si pars non opponit:vt dicit Barto.in l. edita.col.ij C.de eden.& est text. cum glo.magna,in fi,in d.l.fi C. de anna.excep.& si rectè ponderentur verba Alex.istud propriè 15 sentit in d.consi.xxxij.¶*Ite dicta talisqualis petitio etiã ineptè composita procedit & admittitur dũmodo ex ea possit discerni.quid actor velit,& reus possit deliberare.ita dicit Paris in tract.synd.in d.versi.sententia.colum.iiij.& vj.& Bar.ĩ d.ver.& figura.& per hoc est correctũ in regno illud, quòd no.gl.instit. de oblig.in prin.in glos.in verbo.secũdũ.in fi.quæ dicit, quòd sententia lata super libello inepto,non valet.& Bal.in l.actori.circa fi.C. de rebus credit.& Bal.in l.ex hoc iure.col.penult. versij quæritur,& c.ff.de iusti.& iur.& Cyn.in l.vnica.C.vt quæ desunt adnoc.& Alexan.in consi.cxxxvj col.j.in ij.vol.Nam hodie ex quo causæ ciuiles in regno sunt summariæ,admittitur libellus ineptus:vt suprà.& valet sententia super eod.ita.declarat Alexan.in l.vinum. colum.fi.in fi.ff.si certum petat.& ibi est gl. idẽ tenet Bal.in l.fi fine.ver.oppono.libellus.&c.C.ad Trebel. per glos.in d.l.vinum. ¶*Plus dicit

dicit Lanfran.in d.cle.sæpe in ver.libellus.post princip. quòd de ista taliquali petitione non datur copia reo sumptibus actoris:sed ipse reus debet illam capere suis sumptibus.& i hoc differt à libello ordinario,cuiusco pia datur sumptibus actoris: vt est gl.in cle quãuis.in ver.oblatos.de app.Tamẽ de illo dicto Lanfran. nõ facio causam: quia hodie hoc est expeditũ in hoc 18 regno.in cõtrariũ scilicet,quòd etiã talis petitio debet edi sumptibus actoris,per regiam pragquæ incipit,Comparente. & ita practicatur. Posset autem illud dictum Lanfranc.procedere in curia ecclesiastica, vbi non seruãtur regiæ pragmaticæ: si fortè in ea agitaretur aliqua causa 16 summaria.¶*Item procedit libellus,etiam si in eo petatur primò cogi & compelli aliquẽ ad soluendum.& non dicatur condemnari.secũdum Lanfranc. in d.clem.sæpe.in vers. libellus.in quartã conclusione.& Bartol.in d.ver.& figura & per hoc appareret esse correctũ illud.quod dicit Barto.in l.j.C.de exec. rei iudi. vbi dicit non valere talem libellum.in quo non petitur condemnari, sed cogi & compelli. 17 ¶*Itẽ procedit libellus, in quo intentatur indiciũ ex vna causa, & postea probatur ex alia: nam 20 sequitur condẽnatio super causa probata:maximè,quãdo proceditur sola facti veritate inspecta:sicut per cap.detestantes. ita tenet Alexand.in l.si ita stipulatus.§. Chrysogonus.colũ. v. in fi.ff de verborum obligat.& Laso.in l.certi condictio. §. si numos.colum.vij. ff. si certum petat. & p hoc paret esse correctã in regno l.habebat. ff. de instit. quæ vult, quòd agẽs ex vna causa,& probãs de alia,succumbit: vt is qui agit ex numeratiõe, si probat de confessione. secundũ 18 Bar.in d.§.si numos. ¶*Secundò operatur dicta clausula sine figura iudicij, quòd potest procedi in causa sine aliquo libello & sine petitione: & potest causam incipere ab articulis. & articuli habentur loco petitionis. ita tenet Oldr.in cõs.ccxliiij. in prin.&Rota in dec.xxxiij.in no 19 uis. ¶*Tertiò operatur quòd non est necesse seruari ferias indictas ob honorem hominum: secũdum Bart.in d.extravagan. ad reprimendam.in ver.& figura. vers.item an procedi, &c. & est tex.in d.clemen.sæpe.& Petr Philip.Cor.in consil cij colum. fi.in primo volu.prout sunt feriæ vindemiarum & messiũ. & hoc est expeditum in regno:per glo.in constit. baiulos. quæ expressè dicit in regno nõ seruari ferias vindemiarum & messium. & per hoc apparet in regno esse correctam l.j ff.de feriis.¶*Quarto per illam clausulã consetur sublata litis cõtestatio:quia nõ requiritur de necessitate:vt est tex.in d.cle.sæpe. & Bar.in d.versi.& figura.& per hoc

Universidad de Deusto
Biblioteca

hoc patet in regno esse corre-
ctã. l.j.C.de litis cõte. Quo casu
ille actus, qui immediatè sequi
solet in causis ordinariis post li
tis cõtestationem, habet vim li-
tis contestationis in causis sum-
mariis, & est præclusiuus excep-
tionũ dilatoriarum, & aliorũ
actuũ, qui non possunt fieri post
litis contesta. & habet vim litis
cõtestationis, secundum Bar. &
Bal. in l. nulla. & in l. nihil. C. de
proc. & Car. in cle. cõstitutionẽ.
§. fi. in fi. de elect. & Ludo. Rom.
in consi. clxxiiij. & Abb. in c. inst
nuante. in fi. de offi. dele. & Fel.
in c. olim. de acc. & Paris in trac
fynd. in vers. sentent. colum. iiij.

21 ¶ * Quintò operatur circa dila-
tiones, quia debet iudex breuia-
re causam inquãtũ potest, & da-
re breuiores dilationes, & eas
amputare inquãtũ potest: vt est
tex. in d. cle. sæpe. Item nõ debet
admittere exceptiones, & appel
lationes frustratorias: vt ibi habe
22 tur. ¶ * Sextò operatur, vt non 23
sequitur publicatio in causis
summariis: vnde valet processus
etiã sine publicatione: licet ma-
gis cõmunis opi. sit, quòd etiã in
causis ordinariis publicatio nõ
est de substãtia processus: vnde
eius obmissio nõ vitiat proces-
sum, secundum Bart. & Alex. in
l. probatam. C. de sentẽ. pro hoc
est tex. in c. cùm I. & A. & ibi Ab.
in iij. colum. in fin. de re iudic.
vbi dicit Abba. quòd publicatio
non est de substãtia, sed de iusti
tia: vnde si obmittitur, esset con
tra ius litigatoris, & non red-
ditur processus nullus propter
hoc sed imputatur litiganti, qui
nõ petit publicationem. & si pe
tit, & iudex non vult illã facere,
debet appellare: aliàs valet sen-
tentia sine publicatione proces
sus, idem tenet Felyn. in d. cap.
cum I. & A in prima. & secunda
col. & Phili. Cor. in cõsi. cij. col.
fi. in litera ℞. in j. vol. & Bal. in
c. j. col iij. fi de inuest. inter do. &
vasal. lit ori. licet Bart. in d. vers.
& figura. in iij. colum. videatur
velle, quòd publicatio etiam in
summariis sit necessaria: quia re
spicit defensionem: tamen eius
dictum ita simpliciter intelle-
ctum, nõ est verum: sed est con-
tra communem opinion. vnde
vt saluetur, debet intelligi, ℣
est necessaria, si petatur: ita vt si
non concedatur, possit appella-
ri: non autem vt reddat proces-
sum nullum. ita propriè intelli-
git Fel. & saluat illud dictũ Bar.
in d. c. cùm I & A. col. ij. ¶ * Septi
mò operatur, vt non requiratur
conclusio propter causam sum-
mariã. licet Abb. in d. c. cùm I. &
A. in iiij. col teneat, quòd etiã in
causis ordinariis conclusio non
est de substãtia processus. & idẽ
Ab. in c. cùm dilectus. in iij. not.
de fide instrum. vbi dicit, quòd
est de iustitia: vnde eius obmis
sio non vitiat. Verùm dicit spe-
ciale esse in summariis, vt nõ re
quiratur in eis cõclusio. pro hoc
est text. in d. cle. sæpe. §. senten
tiam dicit tamen Card. in d. cle.
sæpe.

sæpe. §. & quia. in fin. xix. q. ℣ in
causis ordinariis cõclusio est de
cõsuetudine, unde ratione con-
suetudinis tenetur iudex illam
facere. sed in summariis est in
electione iudicis, an uelit illam
24 facere, uel non. * Et quòd non
requiratur conclusio in summa-
riis, habetur in deci. cclxxij. con-
sil. Neapo. & tunc ille primus a-
ctus, qui solet fieri post conclu-
sionem, habet uim cõclusionis.
ita tenet Phil. Cor. cõsi. ccxxxv.
colum. iij. in litera F. in iij. uolu.

25 ¶ * Octauò operatur, ut si aliquis
litigauit per procuratorem, po-
test iudex in sententia condem-
nare dominum, & non procura-
torem: & ualet sententia, secun-
dum Bart. in d. uer. & figura. in fi.
& per hoc est correcta in regno
dispositio l. j. C. de sen. quæ uult
non ualere sententiam, in qua
dominus condemnatur, & non
26 procurator. ¶ * Nonò operatur,
ut iudex nõ habeat necesse pro
nuntiare super emergenti seu
incidenti, sed potest incidẽs de-
cidere simul cum principali, &
non est necesse, quòd separatim
super eo pronũtiet. ita dicit Bal.
in l. ait prætor. §. permittitur.
27 uers. item not. ff. de min. ¶ * De-
cimò operatur, ut si lata fuerit
sententia pro absente non cita-
to, ualet sententia, & potest per
absentẽ ratificari, secũdũ Bar. in
d. uers. & figura. in fin. quem in
hoc sequitur Alexã. in l. furioso.
colũ. ij. ff. de re iu. & Pe. de Anch.
in d. cle. sæpe. & per hoc est cor-
rectũ in regno illud, quod tenet
glo. in l. ea quæ. C. quomodo &
quando iud. & glos. in d. l. furio-
so. & ibi Alex. & doct. ubi dicũt,
quòd nõ ualet sententia lata in
28 fauorẽ absentis nõ citati. ¶ * Vn-
decimò operatur, ut iudex etiã
ad instantiam partis possit inter
rogare principalẽ, & testes post
conclusum in causa. glo. est sin-
gularis in d. cle. sæpe. in uer. in-
terrogabit. Pro ueritate tamen
istius dicti, quia est ualde notan
dum & quotidianum, uideamus
quid obseruatur in ordinariis, &
postea quid in summariis. Et pri
mò in ordinariis reperio Spec.
in tit. de positio. §. iiij. uersi. qui-
dam tamen dixerunt. & uersi. sed
si ante. & ibi Io. Andr. in addit. in
uer. interrogare. ubi tenet, quòd
iudex ex officio, non ad instan-
tiam partis, potest partes inter-
rogare super declaratione anti-
quorum capitulorũ, & sic super
iam actitatis: nõ autẽ super no-
uo capitulo. & hoc etiam post
cõclusionẽ in causa, ubicũq; sibi
æquum uidebitur. per l. ubicun-
que. ff. de interrog. act. idem te-
net Lud. Rom. in consi. xx. in fin.
sed simpliciter loquitur non li-
mitando se ad declarationem re
tro actitatorum. sed Innoc. in c.
cùm Ioannes. de fide instru. dicit
idem, quod Specu. scilicet, quòd
tantùm ad declarationem retro
actitatorum potest iudex ex of-
ficio interrogare: quem in hoc
sequitur Ludo. Roma. in l. iiij. §.
hoc autem iudicium. ff. de dam.

Universidad de Deusto
Biblioteca

infect.& Bal.in l.per hãc.colũ.ij. uer.dicit Spec.&c. C. de tempo. app.& hanc opin. tenet Felin. in d.c.cum Ioãnes. col. v.ubi dicit, quòd ista opin.est in practica sustentabilior propter authoritatem Inno.& Felin.in j.colũ.ij.de iudi. Tamen alia opi.sequés dicit, quòd est æquior, scilicet ꝙ indistinctè possit interrogare etiam super nouo capitulo ad fundandam intentionem partis ad priuatam utilitatem. & hanc secundam opi. tenet Alexã.in d. §.hoc autem iudicium. colũ.iiij. sequendo Ant.de But. in c. cùm causam.de iure.calum.hanc etiã opin.tenet simpliciter Abb.in d. c.cùm Ioannes.col.iij.uersi.not. & tene menti, &c.& Bald. in l.si accusatoribus.col. fin.uersi.item propter aliud,&c.C.de accusa.& ista secunda opin.uidetur magis communis, scilicet ut etiam ad fundandam intentionem actoris possit iudex ex officio partes interrogare post conclusionem in causa indistinctè,non autem ad petitionem partis.quam opin.tenet Alex.in d. §. hoc autem iudicium.col.iiij.& Ioan. de Ana.in c.ad petitionem.colũ.ij. ff.de accu.& hoc ubicunque sibi æquũ uisum fuerit, per d.l. ubicunque.ff.de interrogato.actio.

28 ¶ * Quod corroboratur ex eo, quod in simili dicimus de iuramento suppletorio, quod non potest deferri ad petitionẽ partis post conclusum in causa, nisi fuerit petitum ante conclusionem, & tamen iudex ex officio potest illud differre, etiam post conclusionem,nemine illud petente,ubicunque sibi æquum uisum fuerit:secundum Alexan. in consi.iiij.col.fin.in j.uo.& Bald. in d.l.si accusatoribus.colũ.fina. uersi.item posset.&c. C.de accu. de qua materia uide plenè Ias. in l.admonẽdi.in repet.column. cliij.& seq.ff.de iureiur. ¶ * Prædicta autem procedunt in causis ordinariis.uerùm in summariis hoc est plus: quia potest iudex post conclusionem interrogare partes, & testes non solùm ex officio, uerùm etiam ad partis instantiam, per illam glos.in cle.sæpe.in uer. interrogabit.ita tenet Car.in d.clemen.sæpe.§.& quia. in iiij.oppo.& Felin.in d.c. cùm Ioannes.col.v.de fide instr. & ibi etiam Abb.in iiij.colũ.uer. not. & tene menti,&c.& Feli.in c.cùm dilectus.colũ.ij. uer.septimò limitat,&c. eo.ti.& Lud Roma.in consil. clxxvj.col.v.& Felin.c. inquisitionis. §.ad petitionem.colũ.v.de accu. Vnde quia in regno causæ ciuiles sunt summariæ,cessat illa difficultas,utrũ iudex possit interrogare ad instantiam partis: quia est expedi-
31 tum,ꝙ sic,per prædicta. ¶ * Ade tamen, quòd in omnibus casibus, in quibus suprà dixi iudicem posse ex officio interrogare,debet hoc intelligi, si ult: nã non potest compelli ad hoc:nec facit litẽ suam, si nõ interrogat, quia posset dicere quòd non subest

subest æquitas. Ita tenet Barbat. in addit.ad Abba.in d.c.cùm Ioannes. in addit.quæ incipit. De hoc uide. &c. circa fin.per l.non quicquid. ff. de iudic. & per hæc habemus expeditam materiam
32 primæ clausulæ. ¶ * Secundò quæro, quid importat illa clausula, sola facti ueritate inspecta. de qua loquitur capitulum regni, detestantes. Dicit Anto. de But. in c.ij.de iura.calum.ꝙ ista clausula pl* importat, quàm omnes illæ clausulæ, summariè, simpliciter,& de plano,sine strepitu & figura iudicij,&c. Adeò, ꝙ censentur sublatæ omnes solennitates iuris positiui. idem tenet Feli.in c.olim.col.pen.de accus. intantum, ꝙ dicit pulchrè Fran. de Aret.in c.dilecti.col.tij.de iudic. quòd per istã clausulam iudex potest procẽdere, ut Deus, qui soli ueritati innititur. & illud dictũ Anto. de But. sequitur Alex.in consi.vj.col. ij.in prin.in iij.uol.unde sequitur ex hoc, ꝙ dicta clausula importat omnia illa, quæ importat clausula, sine figura iudicij. & sic omnes illi undecim effectus,quos suprà retuli, includuntur sub ista clausula.idem declarat Ias. in l.iustitia,
33 colũ.j.ff.de iusti. & iur. ¶ * Duodecimò operatur aliud: quia per dictam clausulam potest ferri sententia non conformis libello:& sic super aliis,quàm super petitis,sec. Ias.in l.unũ. col. xvij.ff.si cer. peta. licet per alias clausulas hoc non esset,puisum, ut probatur in d.cle.sæpe. §. uerum.de uerb,sig. ibi, iuxta petitionis formã &c, & per hoc patet correctam esse in regno l.ut fundus.ff.communi diuid. & l.fi. C.de fideic, lib. idem tenet l.ãfr. in d.cle.sæpe.col.antep. quã correctionem intellige solùm, quo ad regulam, quæ sumitur ex illis legibus, scilicet ꝙ sententia debet esse cõformis libello. ¶ * Decimotertiò operatur, ut iudex possit adhibere fidem testibus assignantibus causam uerisimilem,licet de iure nõ concludentem, secundũ Fran. de Aret.in l. eum qui.§.filius.in ij. nota. ff.de acqui.hær.Item potest admittere testes infames, & aliàs de iure ciuili reprobatos, sec. Abb.in c.dilecti.colũ.ij.in fi.& ibi etiam Fel.de iud.& Bar. in l.filiusfamilias.col.ij.ff.de don.ubi. idem di
35 cit de testibus nõ iuratis. ¶ * Decimoquartò operatur, quòd iudex potest ferre sententiam diffinitiuam stando, & sic absq; eo quòd sedeat pro tribunali, quia hoc etiam operantur aliæ clausulæ,de quibus suprà,ut est tex.in d.cle.sæpe. §.sententiam.ergo à fortiori ista clausula, quæ est maioris importãtiæ:& per hoc patet in regno esse correctũ §.sedebunt.in auth.de iud.& c.fin.in
36 fin.de reg.iur.lib.vj. ¶ * Decimoquintò operatur, ꝙ potest procedi ad diffinitiuam sententiam contra contumacem, etiam lite non contestata,secũdum Fel.in c.olim.colũ.pen.de accus. & per

Universidad de Deusto
Biblioteca

hoc est correctus in regno. §. si uerò etiam quidam iurent. in authen. de exhiben. reis. ibi, iudice aliquid facere non ualente, &c. In eo, ꝙ uult iudicem non posse procedere ad diffinitiuam sententiam lite nõ contestata. & habetur in l. properandum. §. & siquidem. & §. seq. C. de iud. & in toto tit. extrà ut lite non cõtest.

& per Soc. in cõsi. xlvij. colum. j.

37 in iiij. uolu. ¶ *An autem possit ferri sententia sine scriptura in causis summariis? Dic quòd nõ, quia ita requiritur scriptura in summariis, sicut in ordinariis, secundum Abb. in c. Albericus. in prima oppos. & ibi etiã Fel. in princ. de testi. & in specie dicit Franc. de Aret. in d. c. Alberi. col. ij. uersi. ex quibus patet, &c. quòd ubi procedit sine figura iudicij, debet ferri sententia in scriptis, per ea, quæ habentur in cle. dispendiosam. de iudic. Et prædicta ad ea, quæ dicam infrà in ultima parte. in uersic. sententia.

38 ¶ *Item in causis quãuis summariis semper requiritur legitimatio personarum, sicut in ordinariis, secundum Lanfr. in d. cle. sæpe. in uersi. & figura. col. j. circa fin. & Ias. in rubr. C. qui admit. col. j & Alex. in l. iudices. C.

39 de iud. ¶ *Vnũ tamé est sciendũ ꝙ complemento huius clausulę, sola facti ueritate inspecta. Quia intelligi debet de ueritate, cui ius patrocinatur. unde uigore istius clausulæ non posset iudex otiri facere actionem ex pacto nudo, licet ueritas sit, ꝙ factum fuerit pactũ nudũ. ita tenet Bald. in l. nemo. C. de sen. ¶ *Itẽ, ubicunq; causa principalis est summaria, omnes articuli illius causæ debent summariè expediri. ita dicit Bart. in extrauag. ad reprimen. in uer. summariè. col. iij. & Ias. in rub. C. qui admit. colũ. j.

40 in fin. ¶ *Cognoscitur autẽ causa summaria ab ordinaria, quando tractatur sine ordine iudiciario, ut quia non interuenit libellus, nec litis cõtestatio: uel quia incipit à principio de soluendo, sicut causæ executiuæ. ita declarat Pau. de Castr. in consil. xlviij. col. j. in ij. uol. Et sic hucusque habemus plenè discussum primum modũ dicẽdi causam summariã.

42 ¶ SECVNDO *principaliter dicitur causa summaria, quælibet causa ecclesiastica, ubi agitur de electione, præbenda, canonicatu, uel alio beneficio ecclesiastico. nã in huiusmodi causis proceditur summariè, & sine figura iudicij. text. est in cle. dispendiosam. de iud. & ibi Car. in xxxvj. q. Quod tamen intelligę, quando agitur de titulo beneficij, ut quia sunt duo, qui litigant adinuicem de collatione sibi facta: secus si ageretur de proprietate ecclesiæ, ut quia episcopus uult unire aliquã ecclesiam suæ diœcesi, asserens illã esse de sua diœcesi, uel dicat se habere tale ius in tali ecclesia: ista enim non dicitur causa de beneficio ecclesiastico, sed de proprietate ecclesiæ

clesiæ uel iuris, tunc talis causa debet ordinariè tractari, secũdũ Card. in d. cle. dispendiosam. in viij. q. & Bal. in l. cùm seruũ. uersi. item si ageretur. C. de ser. fugi. & de ista differentia inter titulũ & proprietatẽ ecclesię, uide glo. in c. eũ qui. in uersi. uitiosus. de eo qui mit. in pos. lib. vj. & glos. in c. contingit. in gl. magna, uersi. sed nunquid. de dol. & contu. & ibi Abb. in ij. colũ. in fin. & glos. &

43 doc. in c. cura. de iur. pat. ¶ *Tertiò dicitur causa summaria, quælibet causa possessorij. l. momentaneæ. & ibi Bar. C. unde ui. nam causa possessorij, dicitur minima: & sufficiunt in ea semiplenæ probatiões, ex quo præiudicium potest reparari in petitorio. ita tenet Phil. Dec. in consil. xxviij. col. ij. & consi. lvj. colũ. j. & ꝙ sit causa summaria, tenet Bar. in extrauag. ad repri. in uer. summariè. col. j. & Alex. in cõsi. lxvj. col. j. in v. uol. dicit tamé Bart. in d. uer. summariè. ꝙ imò in possessorio requiruntur plenæ probationes. quod quomodo intelligatur, uide Bart. in l. j. col. fi. C. quorum bon. In eo tamen, quod suprà dicitur, ꝙ causa possessorij, est minima & leuis præiudicij, reperio multas decisiones contrarias, scilicet quòd imò est magni præiudicij: quia magnum est commodum possessionis. ita dicit Bald. in l. consentaneum. in vj. not. C. quomodo & quando iud. & glos. in §. retinendæ. inst. de interdi. & Abb. in c. consultationibus. circa fin. de offic. deleg. ubi pulchrè dicit, quòd magnum est cõmodum possessionis: quia releuat ab onere probandi dominiũ, quod est difficilis probationis, & ibi plus dicit Abb. quòd in causa possessorij requiritur ordo iuris: & ipsum sequitur ibi Feli. in fin. col. quæ uerba uidentur contrariari prædictis: quia si requiritur ordo iuris, non uidetur ꝙ sit causa summaria. & dicit Bart. in l. naturaliter. §. nihil cõmune. col. pen. ff. de acqui. pos. quòd falsum est, quòd causa possessionis sit uilis.

¶ In ista uarietate puto concordari posse istas opin. Nam quædam est causa possessorij, quæ est modici momenti, quę potest de facili reparari in petitorio: & ista dicitur causa uilis, & modici præiudicij. & in ista sufficerẽt semiplenæ probationes. potest poni exemplum in possessione Carboniana, prout declarat Bartolus in l. iij. §. causæ. ff de Carbo. edi. Similiter in interdicto, quorum bonorũ, quod est modici præiudicij: unde sufficiunt semiplenæ probationes, secundum Bar. in l. j. col. fi. C. quorum bon. Idẽ in possessione, quæ datur uentris nomine. l. j. §. si ea. & ibi Bar. ff. de uen. in pos. mit. facit l. iij. §. sciendũ. & ibi glo. ff. ad exhi. Quædã est causa possessorij, quæ parat plenũ præiudiciũ, quæ nõ est reparabilis per petitoriũ, ut quia deficit petitoriũ, uel quia est impossibilis probationis;

Universidad de Deusto
Biblioteca

tionis: & ista dicitur causa magna, & magni præiudicij, & in hac requiritur ordo iuris, & plena probatio. ita procedat opin. Abb. & sequacium, in d.c.consultationibus. & quod habetur in decisio. ecclxiiij. consil. Neapo.

44 ¶ *Istam concordiam opi, confirmo optimo simili. nam licet aliàs sit in iure regula, q à sententia lata super possessorio, nõ appelletur. l.j. & ibi Bald. & doct. C. si de momen. possess. fuc. app. tamen quando possessorium esset magni præiudicij, adeò quòd non esset reparabile per petitorium, tunc bene potest appellari, sicut in petitorio. ita tenet Bar. in l.ij. colum.ij. uersi. quæro quæ est ratio, &c. ff. de appel. recip. & Bal. in l.ij. col. fi. uersi. ultimo. C. de epis. aud. Intelligitur ergo illud in possessorio momẽtaneo & leuis præiudicij: quia in eo non appellatur. quod tamen procedit de iure ciuili, per dict. l.j. sed de iure canonico, secus: quia appellatur ab omni possessorio, ut est tex. & ibi Cardina. in ij. colum. in prima opposi. in cle. j. de seques. pos. & fruct. & gloss. in c. cùm ad sedem. in glo. penul.

45 in fi. de testi. spolia. ¶ *Dicit tamen notanter Ang. in consi. xlvj. quòd licet aliàs ab interlocutoria non appelletur de iure ciuili, tamen ab interlocutoria lata in possessorio, potest appellari, licet non possit appellari à diffinitiua. & est ratio: quia eius grauamen non potest reparari per appellationẽ à diffinitiua, ex quo à diffinitiua nõ appellatur, secũ-

46 dum eum. ¶ *Secundò, istã concordiam confirmo per notabilẽ doctrinã Bar. in l.j. §. fin. col. j. ff. de præto. stipu. ubi ponit regulam generalẽ, per quam declarantur tota hæc materia: nam quando aliqua causa est summaria, ut quis lex mãdat procedi in ea summatim, distinguitur. Aut parat plenum præiudicium: & tunc requiruntur plenę probationes, sed dicitur summaria quo ad aliquas solẽnitates iudiciorum. Si uerò non parat plenum præiudicium, & tunc non requiruntur plenæ probatiões. & sic est summaria, quo ad solẽnitates & quo ad probationes. Idẽ tenent Bar. Bald. Alex. & Iaso. in l. iudices. C. de iud. & Bart. in l. iij. §. causæ. in fin. ff. de Carbon. edic. ubi dicit, quòd in primo casu dicitur causa summaria ex eo, quia dantur breuiores dilationes. Idem tenet Bart. in l. si quis à liberis. §. si quis ex his. ff. de libet. agnosc. & Abb. in c. dudum. el ij. colum. viij. uersicu. in glos. in uersic. irritantur &c. de elect. & Felin. in c. ueniens. el secundo. colum. v j. de testi. illud ergo, quod dicit Abb. in d.c. consultationibus. circa finem. de offic. deleg. quòd in possessorijs requiritur ordo iuris, potest intelligi quando est tale possessorium, in quo sententia, parat plenum præiudicium, & ponit ius finale in causa. ita tenet Bar. in extraua. ad reprimendam.

dam. in versicu. summariè. post princip. & cum ista declaratione possunt dictæ opin. concordari.

47 ¶ *Vnum tamen scias pro complemento huius materiæ, q licet causa possessorii sit summaria, in qua admittitur libellus generalis: prout dixi suprà in prin. huius dictinctiõis: tamẽ quando sumus in possessorio retinendæ, in quo agens narrat in libello se fuisse turbatum, uel se turbatitenetur ad petitionem rei conuenti, declarare modũ turbationis: aliàs nõ procedit libellus, secundum Bal. in l. ordinarii. col. penul. uersi. item quæro, nunquid. &c. C. de rei. ven. & idem Bald in sua disputatiõe, quæ incipit, Accusatus de ui turbatiua. in ulti. charta. & Bald. in c. licet causam. col. pen. in fi. uersicu. opponitur ille, qui intentat &c de probatio. & Alex. in consil. lxj. in j. col. in iij.

48 uol. ¶ *Quartò dicitur summaria, quælibet causa, quæ uentilatur in curia mercatorum: in qua proceditur de mera æquitate omissis solẽnitatibus & apicibus iuris, ut rot. Barto. in l. fideiussor. §. quædam. & in l. Quintus. ff. man. & Bald. in l. si pro ea. col. pe. C. manda. & Iaso. in l. iurisgentium. §. sed cum nulla. col. iij. ff. de pact. & Bald. in consil. cccc. col. pe. & consi. ccccl xvj. col. ij. in quinto uolu. & Soci. in consi. lxv. col. fin. n quarto uolu. & in hoc æquiparatur curia mercatorum, curiæ ecclesiasticæ: ubi proceditur de æquitate canonica. quod

paret: quia de æquitate canonica ex pacto nudo oritur actio: ut habetur in capitulo primo. de pactis. & nota. plenè Iaso. in d. §. sed cùm nulla. & similiter in curia mercatorum agitur ex pacto nudo, secundũ Bart. in d.l. Quintus. & Bal. in d.l. si pro ea. hinc dicit Spe. in tit. de compe. iudi. adi. §. j. uersicu. xxviij. q mercatores

49 dicuntur de foro ecclesiæ. ¶ *Et per hanc similitudinem posset inferri, q in curia mercatorum confessio extraiudicialis facta parte absente, facit plenã probationem: contra communem regulam. & ratio est, quia de æquitate canonica facit plenã probationem. secundum Fran. de Are. in cõsi. xl. incipiente excellentissime, &c. colum. j. & consil. lxiiij. col. j. & doct. in c. si cautio. de fide instr. Et prædicta sunt notanda in istis curiis nundinarum: quia sunt curiæ mercatorum, & in eis proceditur summariè. unde potest dici in eis habere locum id, quod suprà dictum est.

50 ¶ *Quintò dicitur summaria causa, usurarum scilicet, quando excipitur contra creditorem, quòd cõtractus est usurarius: uel quando agitur de compensatione usurarum: uel si dicatur testamẽtum usurarii non ualere: uel non esse sepeliendũ in ecclesia. & in multis aliis similibus casibus, de quibus per Cardi. in cle. dispendiosam. in xxxj. quæst. cum quinque aliis quæstio. seq. de iudic. & ibi etiam est text. loquens expressè

Universidad de Deusto
Biblioteca

de usuris. uerùm intelligitur istud, quando quæstio uentilatur coram iudice ecclesiastico, non coram seculari: quia iudex secularis debet seruare leges. Ita dicit Card. in d. clem. dispendiosam.

51 in xxxiij. q. ¶ *An autem in crimine usurarum possit deueniri ad torturam, stantibus indiciis? uide Soci. in consi. ccxix. in fi. in ij. uolu. ubi tenet, q; sic. & nota illam deci. quia fortè quis respon-

52 deret in contrarium. ¶ *Sextò dicitur summaria, causa alimentorum: quia expeditur de plano, & etiam die feriata, ut est text. in l. ij. ff. de feriis, & not. Alexand. in addi. ad Barto. in l. si quis à liberis, §. si quis ex his. ff. de liber. agno. & Bal. in l. si quis in suo. C. de inoffi. testa. ubi dicit, q; causa alimentorum, est summaria: non sic in causa legitimæ: quia non est summaria: nõ obstante, quòd legitima succedat loco alimentorum. & Bal. in l. nonnunquam. in ij. lect. ff. de iud. & Bart. in l. j. §. fin. in j. col. ff. de præto. stip. Quod tamen declara & li-

53 mita procedere, quando agitur de alimentis præsentibus uel futuris: secus si de præteritis: quia tunc non est summaria. Ita tenet Bal. in l. j. col. ij. uer. quæro nunquid in causa &c. C. de fideicom. Item secus, si alimenta debeantur ex contractu, secundum Bal.

53 in d. l. nonnunquam. ¶ *Septimò dicitur summaria causa, quæ agitur contra confessum: quia eo ipso, quòd debitor in iudicio cõfitetur, non requiritur ibi alius ordo iuris. Sed tantùm fit sibi præceptum, quòd soluat. ita tenet Bal. in l. si debitori. in j. lectu. ff. de iudic. pro hoc est text. cum ibi no. per Bar. & doct. in l. uni-

54 ca. C. de confes. ¶ *Octauo dicitur causa summaria, quando agitur contra religiosos: maximè per uiam inquisitionis: nam ibi non requiritur ordo iudiciarius: sed de plano agitur. text. est in c. olim. & ibi Francis. de Are. in iij.

55 col. in vj. not. de accusat. ¶ *Nonò dicitur causa summaria, quando agitur de monachatu, ut quã do monachus postulatur ab aliquo prælato seu abbate alicuius monasterij, uel à seipso, secundum Card. in clem. dispendiosam.

56 col. iiij. in iiij. q. de iudi. ¶ *Decimò dicitur summaria, causa matrimonialis: quia expeditur de plano, sine strepitu & figura iudicij. text. est in d. demen. dispendiosam. & ibi gl. & Card. in xxiiij. q. cũ tribus alijs seq. & habetur per Abb. & doc. inc. Alb. de test.

57 ¶ *Undecimò dicitur causa summaria, quando agitur de restitutione dotis: puta in casu soluti matrimonij: nam ex quo est causa, quæ dependet ex matrimonio, dicitur summaria: sicut causa matrimonij, secundum Card. in d. clem. dispendiosam. in xxx.

58 q. ¶ *Duodecimò dicitur causa summaria, quando agitur ad decimas: uel quomodocunq; oriatur differẽtia super decimis. text. est in d. clem. dispendiosam. & ibi

Card.

Card. in xij. q. cum tribus sequẽt. Idem est, quando ageretur contra aduocatos uel alios potentes, qui fauerent detentatoribus 61 decimarum: quia similiter proceditur summariè cõtra eos, secundum Cardi. ibidem in xvij. q.

59 ¶ *Decimotertiò dicitur summaria, causa executiua: puta si sumus in executione sententiæ. l. à diuo pio. §. si super rebus. & 62 ibi per doct. ff. de re iudi. & Bart. in l. litibus. col. pen. C. de agri. & censi. lib. xj. & Lanfran. in clem. sæpe. col. ij. in xiij. conclusione, de uerbo. signi. quod tamen intellige & declara, secundum Bal. in l. j. §. is uidetur. in fi. col. ff. si quis ius dic. non obtempe. scilicet ut procedat quando cõtra executionẽ nulla opponitur exceptio: nam si opponitur, tũc datur instantia in causa executionis: & sic non habet illam naturã summariam. Idem est in executiuis instrumentorum, ut quando est factum pactum de ingrediendo propria authoritate: iuxta formam l. creditores. C. de pig. nam tunc illud iudicium summariè expeditur, secundum Bart. in d. l. creditores. col. vj. in fi. uersic. ad-

60 uerte tamen, &c. ¶ *Et ex hoc infero idem esse, quando præsentatur instrumentum secundũ formam ritus magnæ curiæ in regno: nam talis causa dicitur summaria, ex quo est executiua: & in ea nullus obseruatur ordo 63 iuris: sed statim deuenitur ad capturam personæ, ut dictat ille ritus, qui incipit, Item, si qui debitores, &c. & talis causa appellatur extraordinaria: propterea, quia fit extra ordiné iuris. ¶ *Decimoquartò dicitur summaria omnis causa quæ agitur contra absentem: ita tenet Fely. in c. causam, quæ. el j. col. iiij. uer. quartò restringe. de testi. allegat notata per glo. Bar. & doc. in l. j. C. quorum appel. non recipi. ¶ *Decimoquintò dicitur causa summaria, quãdo tertius uenit pro suo interesse ad impediendam executionem sententiæ. Nam summariè examinatur de suo interesse antè, quàm admittatur: ut est tex. & ibi Abbas in iiij. col. in fin. uersicu. nunc restat, &c. in c. ueniens. el j. & ibi etiam Felyn. in vj. col. de testi. & habetur per Barto. in l. à diuo Pio. §. si super rebus. ff. de re iudi. de qua materia tertij comparentis, uide plenè per Bar. in l. si perfusorio. §. j. ff. de appel. & Abb. in c. cùm super. de re iudica. & in ista summaria cognitione sufficerent semiplenæ probationes: non autem per iuramentum, secundũ Bart. in d. §. si super rebus. in prima col. ex quo est modici præiudicij, & grauamen est reparabile. Quando autem in summariâ cognitione requirãtur plenæ probationes, & quando semiplenæ, & quando sufficiat solum iuramentũ: uide Abb. in d. c. ueniens. in loco, ubi suprà. ¶ *Unum tamen scias, q; in istis causis summariis, in quibus sufficit semi-*

Universidad de Deusto Biblioteca

plena probatio, non admittitur repulla testium. ità tenent Ioan. And. & Anto. de Butr. in dicto c. ueniens. el secundo. de testi. & sequitur Abb. ibi in quinta colum. in princip. & Felin. ib vj. col. in
64 quinta cõclusione. ¶ *Decimosextò dicitur causa summaria, quando agitur ad exhibendum: nam in tali causa summariè proceditur, & admittũtur probationes leues per solum iuramentum, ut est tex. & ibi gl. in uersic. summatim, in l. iij. §. sciendum. & l. thesaurus. ff. ad exhibendum. & Bart. in l. ne quicquam. §. de plano. in fi. ff. de offic. proconsu.
65 ¶ *Decimoseptimò dicitur causa summaria, quando agitur contra debitores tributorum, & datiorum, & aliarum functionum fiscalium & collectarum. Nam in exigendis istis collectis & tributis publicis, nullus ordo iuris seruatur: imò etiam nec citatio requiritur: sed solum fieri solet præceptum de soluendo. Solet etiam fieri præceptum generale, ut quicunque tenetur ad collectas seu ad datia publica, debeat soluere sub certa pœna. ita in terminis tenet Bald. in consil. ecccxxxiij. incip. licet, &c. in ter-
66 tio uol. ¶ *Decimooctauò dicitur causa summaria, ubicunque agitur contra gabellatos, passagenos, & platearios: qui indebite opprimunt aliquem exigendo indebitas gabellas, & extorsiones: nam contra istos proceditur in regno de plano & celeriter, ut est constitu. regni. quæ incipit, authoritatem. & ibi And. de Yser. & Matthæ. de afflict.
67 ¶ *Decimononò dicitur causa summaria, quando agitur de mittendo aliquem in possessionem ex primo decreto. Nam sufficit constare de debito summatim, & sic semiplenè, etiam per solum iuramentum, secundum Bartolum in lege, cùm proponas. C. de bonis authorita. iudi. possid. & gloss. in l. Fulcinius. §. j. ff. ex quibus causis in possess. ea. in uersicu. oportet. & Barto. in l. si finita. §. Iulianus. ff. de damno infecto. & in l. j. §. fina. C. ubi in rem actio. per illum textum.
68 ¶ *Vicesimò dicitur causa summaria, quando legatarius petit satisdationem ab hærede nomine legatorum. Nam si hæres opponit, quòd calumniosè petitur talis satisdatio, debet iudex de hoc cognoscere summatim. & sufficiet tunc solum iuramentum legatarij. text. est, iuncta glossa, in uersicu. summatim, in l. si is, à quo. §. primo. ff. ut in possess. lega. & idem procedit in aliis stipulationibus & satisdationibus similibus. l. j. §. fin. & ibi
69 Bar. ff. de prætor. stipu. ¶ *Vicesimoprimò dicitur causa summaria, quãdo agitur an actio ex testamento sit præponẽda actioni seu causæ liberali, siue præiudiciali. tex. est in l. si quis libertatẽ.
70 §. planè. ff. de petit. hær. ¶ *Vicesimosecundò dicitur causa summaria, quando aliquis uult examinari facere testes ad perpetuam rei memoriam: nam debet constari facere iudici, quòd dicti testes, sint senes, uel aliàs uaIetudinarij. adeò quòd uerisimile est, quòd de facili possent mori. & super hoc adhibetur summaria cognitio per semiplenas probationes. text. est in l. in lege Aquilia. §. si delectum. & ibi Bartol. & docto. ff. ad legem Aquil. iuncta glos. ibi in uersic. qui testes, &c. de qua materia examinandorum testium ad perpetuam rei memoriam ante litem contest. uide gl. & Abb. plenè in c. quoniã frequẽter. §. sunt & alij. ut lite non conte. & Alexand. in consil. ccvj. colum. fin. in ij. uolumi. & Abb. in c. significauit. de test. & Bart. in l. iiij. §. prætor. colum. iij. ff. de dam. infec. In hoc tamen habemus in regno nouam prouisionem per consti. quæ incipit, Probationum. quæ uult, quòd tales depositiones testium receptæ ad perpetuam rei memoriam, non faciunt fidẽ,
71 nisi tantùm infra annum. ¶ *Vicesimoterciò dicitur summaria causa naufragorum: nam contra surripientes aliquid de naufragio, proceditur leuato uelo: & sic summariè, & de plano. tex. est & ibi Barto & docto in l. de sub mersis. C. de naufrag. libro xj. & est ratio, ne addatur afflictis afflictio: quia passi naufragium, ex quo remanent pauperes & denudati, non est æquum quòd uelint pati iudiciorum anfractus & prolixitates litigantium: sed debent citius expediri: ne aliàs cogantur iudiciũ derelinquere.
72 propter inopiam. ¶ *Vicesimo. quartò dicitur summaria causa, breuis seu modicæ summæ: per textum in authenti. nisi breuiores. & ibi Bar. & Bald. C. de sent. ex breui. recit. & not. glo. in §. necessitatem. in uersi. ex non scripto. in authent. ut iud. sine quo. suffrag. & tex. in §. sit tibi quoq. in authen. de mandato prin. iuncta gl. ibi in uer. breuiores. Debent enim tales causæ uideri de plano, & ex non scripto: ut habetur in locis prælegatis. & sine sportulis: ut est tex. in §. ne autẽ. in auth. de iudi. & in d. §. sit tibi.
73 quoque. * Quæ autem dicantur causæ modicæ seu breuiores, text. in l. si oleum. §. si. cum l. seq. ff. de dolo. dicit quòd causa modica, est infra duos aureos. communiter tamen tenetur, & relinquitur arbitrio iudicis: attenta qualitate personarum, & causæ, nã inter magnos dominos causa cẽtũ aureorum, esset modica: & econtrà inter personas pauperes, causa unius bouis uel unius porcelli, posset dici magna, secũdum Bal. in d. authen. nisi breuiores. & no. plenè Ias. in repe. l. admonendi. col. cxxiij. ff. de iureiu. facit gl. in l. illicitas. §. ne tenuis. ff. de offic. præsi. & Car. in cle. sæpe. in ij. q. de uerb. signi. ¶ Itẽ dicitur causa breuis, quando est talis, in qua plus expenderetur in sportulis, quàm sit valor causæ: secun

secundum Bart. in l. mediterraneæ. C. de ann. & trib. lib. x. & Felin. in c. nõnulli. col. j. & ij. de rescript. & quòd istud de modicitate causæ remittatur arbitrio iudicis, tenet Bart. in l. sed & si susceperit. §. j. ff. de iudi. & in d. l. admonendi. col. antepe. & glo. in c. fi. de iudi. lib. vj. & Bal. in l. ij. col. iij. C. de peda. iud. & Felin. & Canon. in c. in causis. de test. & Bar.
74 in l. diuus. ff. de bon. dam. *Et in tantum est summaria causa modica, q̃ statur soli informationi & relationi iudicis super ea, secundum Bar. in d. authẽ. nisi breuiores. *Itẽ unus testis facit plenam probationẽ, ut not. Ias. in d.
76 sepe. l. admonendi. col. xcvj. *ubi idem dicit de fama, quæ plenè
77 probat in causis modicis. ¶ *Vicesimoquintò dicitur summaria causa pauperum & miserabilium personarum: prout sunt uiduæ & pupilli: quia debet talis causa uideri de plano & sine scriptis, & sine solutione sportularũ, ut est
78 text. in d. §. fit tibi quoque. in authen. de mand. princ. ibi, uilium &c. & ibi Bar. & doct. pro hoc est text. iuncta glo. in uer. uel personæ. in l. nonnunq̃. la j. ff. de iudi. & in l. illicitas. §. ne tenuis. ff. de offic. præsi. ¶ *Pro hoc facit: quia istæ personæ miserabiles possunt trahere aduersarios suos corã Imperatore, & facere causas earũ decidi ab ipso Imperatore. l. j. C. quãdo Impe. inter pupil. & uidu. nec possunt trahi per aduersarios extra prouinciam: ut ibi habetur. Sed Imperator decidit causas, sola facti ueritate inspecta, secundum Bart. in l. Aemilius. col. fina. ff. de mino. & Bal. in c. j. §. inuestitura. col. fina. de noua for. fidel. Item possunt
79 personæ miserabiles trahere laicos coram iudice ecclesiastico. tex. est & ibi Abb. & Feli. in c. significantibus. de offi. dele. ¶ *Illud tamen q̃d dicitur de pupillo & uidua, intelligas semper procedere in uidua paupere, & in pupillo paupere: secus si sit diues: qa nõ dicitur tũc miserabilis persona: nec gaudet priuilegio miserabiliũ. ita tenet Abb. in d. c. significãtibus. in primo not. & ibi etiã Io. de Imo. & Feli. idẽ tenet Alex. in consi. cxxj. col. fi. in
80 primo uol. *Et quod pauperes litigãtes nõ teneãtur soluere sportulas in iudicio: sed eorum causę debent audiri gratis: tenet Paris in trac. synd. in uer. expẽsæ. col. j.
81 ¶ *Vicesimosextò dicitur summaria causa, ubicũq; agitur de salario seu mercede laboris, secundũ Bal. in authen. nisi breuiores. C. de sen. ex bre. recit. ubi ponit exemplũ de rustico petẽte mercedulã suã eũ hoc etiã uideatur introductũ de iure diuino: per id q̃d habet Matth. c. xx. Voca operarios, & redde singulis mercedem suã. & no. gl. in cle. dudũ. §. uerũ. de sepul. q̃d patet etiã, qa merces soluenda est laborantibus in fin. diei ante occasum solis, secundum Cardi. in cle. fi. in xiij. q. de præb. & habet Deuteronom

ronomij c. xxiiij. & Tobiæ cap.
82 iiij. & Leuitici ca. xxx. ¶ *Vicesimoseptimò dicitur causa summaria, quãdo agitur de probando impedimento ad obtinẽdam secundam dilationẽ: uel ad probandum quòd exceptio de nouo peruenit ad notitiam: nã ista probatio fit summariè & per solum iuramentum: ut est text. in ca. pastoralis. in fin. de excep. & Bart. in extraua. ad reprimendã. in uer. summariè. col. iij. An autem aliud impedimentũ in aliis causis probetur per solum iuramentum: uide Barto. Ias. & alios
83 docto. in l. ij. §. quod diximus. si quis cautio. ¶ *Vicesimooctauò dicitur causa summaria, ubicunque agitur de leuibus delictis: quia talia delicta expediuntur de plano. l. leuia. & ibi Bartol. ff. de accusat. & Lanfran. in cle. sæpe. in uersic. de plano. in secunda conclusione. de uerborum sign. quæ autẽ dicantur delicta leuia, quantum ad hoc, uide Bart. in d.
84 l. leuia & Lãfr. ubi suprà. ¶ *Vicesimononò dicitur causa summaria, ubi agitur de crimine læsæ maiestatis: nã talis causa expeditur summariè, & sine strepitu & figura iudicij: ut est textus in dicta extrauag. ad reprimen-
85 dam. ¶ *Tricesimò dicitur summaria causa, ubicunque agitur de dando tutorem uel curatorẽ alicui pupillo per iudicem: uel si agitur de filio adoptando, uel emancipando, uel de bonorum possessione aguoscenda, & de
86 *quia datio talis mundualdi, cũ aliis similibus: quia ista expediũtur de plano, & à iudice procedente: & qualibet die, etiam feriato. l. secunda. ff. de feriis. & l. qui habet. §. quolibet. ff. de tuto. & l. nec mandante. §. dari. ff de tuto. & cura. dat. ab his. & l. fi. C. qui admit. & Lanfran. in dict. de men. sæpe. in uers. de plano. in fi. ubi infert notabiliter ad reprobationem cuiusdam practicæ, qua utũtur quotidie tabelliões, quando faciunt scripturam tutelæ decretæ per iudicẽ alicui mulieri: & uadit iudex ad domum mulieris causa honestatis: nam faciunt scribere, quòd iudex eligit illum locum pro suo tribunali, mutato loco iudicij ex causa. Nã ista practica est superuacua, & inanis: quia in omni loco potest iudex tale decretum interponere: etiam si non sedeat pro tribunali: & ego uidi plures notarios, qui uolunt se facere iurisperitos, errare in hoc, quando faciunt in regno contractum alicuius mulieris, maximè uiduæ, solent dare illi mulieri mundualdum. Et in aliquo loco seruatur, quòd datur baiulus loco mũdualdi: & scribunt, quòd iudex regius ad contractus pro tribunali sedens, in domo talis mulieris, dat sibi mundualdum mediante eius decreto, mutato loco iudicij ex causa. Et sic apponũt ônes istas phylacterias in instrumento: quas ponere, est potius supstitio, quàm necessitas:

sit

sit iurisdictionis uoluntariæ: potest fieri à iudice etiã deambulante & in quocunque loco: etiã in platea uel theatro: sicut diximus de datiõe tutoris: per prædicta. Pro hoc est text. in §. serui uerò. institut. de liberti. Possent dari etiam multi alij modi, in quibus causa potest dici summaria: quos studiosus quilibet perquirere potest: & multos alios ponit Specul. in titu. de offi. om. iu-
87 di. §. postremo. ¶ *Vnum restat discutere in hac materia: quod est ualde utile & necessariũ, maximè in regno: uidelicet, Pone quòd partes litigantes in causa ciuili uel alia summaria, porrexerunt libellum in forma: fecerunt litis contestationem, & omnes alios actus iudiciarios: seruando ordinem iuris communis: an uideãtur renũtiasse processui summario: ita ut causa debeat dici ordinaria de uoluntate partium: ut tunc seruetur ius commune & non ius municipale? Dubium est ualde utile: quia tunc si processus pateretur aliquem defectum circa substantialia iudicij, quo ad ordinem, esset nullus, & similiter sententia non ualeret: per ea quę no. in l. uinũ. ff. si certum peta. & dixi suprà in prin. huius distinctiõis. Nec saluaretur per illas clausulas, sine figura iudicij, & sola facti ueritate inspecta, &c. quibus utũtur iura municipalia huius regni: ex quo obstat uoluntas litigantiũ, uolentium, causam fieri ordinariam. Super istã quæstione reperio uarias opinio. nam Bald. in l. diffamari. colum. j. in fi. uersi. secundò oppon. &c. C. de ingen. manu. tenet, quòd quando partes possunt procedere summariè, & eligunt uiam ordinariam, causa efficitur ordinaria: & sic uidetur hoc dependere ex uoluntate partium. allegat glo. singularem in l. proinde. §. notandum. in glos. fin. in fi. ff. ad legem Aquil. & ita per illam glos. tenet Franc. de Curt. in addit. ad Alexand. in l. uinum, colum. fina. ff. si cert. pet. in additio. quæ incipit, Tamen fallit, &c. unde tũc non ualeret sentẽtia lata super libello inepto, secundum eum. Hinc dicit Bald. in l. quod fauore. col. j. C. de legi. & in l. nulla. ff. de leg. quòd si princeps mandat iudici, quòd procedat summariè, & ille procedit ordinariè, ualet processus, tanquam ordinariè factus. idem tenet Lanfran. in clem. sæpe. colum. iij. in princ. de uerbor. signifi. in quintadecima conclu-
88 sione. ¶ *Hoc corroboratur ex his, quæ dicimus in simili in testamento: nam testator qui poterat testari sine solennitate, faciendo testamentum nuncupatiuum, si elegit uiam testandi in scriptis, & non ualuit testamentum, minimè ualebit ut nuncupatiuum: ex quo illam uiam solemnẽ elegit. ita tenet Bar. in l. fi. ff. de iure codicillorum. facit etiã quod dicimus de contractu in scriptis: nam quãdo erat in posse contrahentium contrahere in scriptis & sine scriptis: & elegerunt uiam contrahendi in scriptis, non ualet contractus sine scriptura. l. cõtractus. & ibi Bald. col. j. in fin. C. de fide instrumen. ubi plus dicit Bal. quòd eo ipso, quòd partes dicunt, habeamus notarium ut cõficiat scripturam de contractu: cẽsentur uelle contrahere in scriptis: intantũ quòd antè, quàm scribatur, potest eas pœnitere, uel alterã partẽ pœnitere, & nolle contrahere: ut habetur per Matth. in decisio. xxxix. consil. Neapol. uersicul. iij. &c. ita etiam uidetur dicendum in casu nostro: quia erat in potestate partium procedere summariè: & elegerunt uiam ordinariã, debet eis imputari: unde si deficit solennitas iudicij in aliquo, nõ debet ualere processus. ¶ Cõtrarium tenet Bald. in l. iij. ff. de testamen. mili. ubi dicit, quòd si is qui potest procedere summariè & de plano, incipit procedere ordinariè per libellum, potest omittere uiam ordinariam: & reliquum processum expedire summariè: quia eligendo ius cõmune, non censetur priuilegio
89 renuntiare. *Vnde infert ibi Bal. quòd si est compromissum in aliquem tanquam in arbitrum, & arbitratorem: & ille incepit procedere, ut arbiter, & processit inordinatè: ualet nihilominus eius laudum, tanquam arbitratoris. & hoc dictum facit ualde ad propositũ quæstionis nostræ: ut si processus fuit initiatus ordinariè, & non fuit ritè compositus, debet ualere tanquam summarius: propter dicta iura muni-
90 cipalia. ¶ *Et prædicta tenet Bal. ibi per illum text. in dict. l. iij. ubi miles, qui poterat testari iure speciali, si uoluerit testari iure communi, & omisit solennitates: adeò quòd testamentum nõ potest ualere iure communi, ualebit saltem iure militari: & sic non uidetur renuntiare priuilegio, adeundo uiam iurisdictionis. ¶ Et ista contraria opi. mihi magis placet: intelligẽdo tamẽ, quando partes non expressè declarauerunt se uelle procedere ordinariè: sed tantùm inceperunt ita ordinariè procedere: ex quo processu potest resultare tacitus consensus, non autem expressus: quia iste tacitus consensus nõ debet ita interpretari, ut partes uoluerunt facere actum inutilem, & iudicium frustratoriũ. arg. l. quotiens. la ij. ff. de reb. dub. & l. quotiens. ff. de uer. obl.
91 *Nemo enim uidetur elegisse uiam, per quam actus & uolũtas sua impugnetur: ut d. l. iij. ff. de mili. testa. & Alexã. in l. hac consultissima. §. per nuncupationẽ. C. de testa. & Soci. in consi. cxlij. col. iij. in primo uolum. ¶ *Hanc
92 secundam partem, quam teneo, cõfirmo per id, quod dicit Alex. in l. uinum. col. fin. & ibi glos. singularis. in glo. fiu. in fin. ff. si cert. peta. ubi dicitur, q̃ in causis, in quibus non requiritur libellus,

si

Universidad de Deusto
Biblioteca

si interueniat & ineptus, nõ uitiat processum: sic etiam possumus dicere in quolibet actu substantiali iudicij: ut si interueniat & ineptus, uel si penitus obmittatur, non habeat uitiare: ex quo non requirebatur de necessitate. Si enim esset uera prima opin. nunquam posset uerificari illud dictum gl.& Alexã.in d.l. uinũ. quod est communiter approbatũ:quia semper quando quis præsentat libellum, uidetur eligere uiam ordinariam: & sic essemus in dispositiõe iuris communis: secundum quam libellus ineptus uitiaret: qd esset contra
93 illud dictum. *Ad quod facit, quod no.Bal. in l.qui testamẽto. §.per cõtrariũ.ff.de testa.ubi dicit quòd ualet informatio capta per testes inhabiles in casibus, in quibus testes nõ requirebantur:facit etiam tex. iũcta gl.in §. serui.insti.de libert. & ibi glos.in
94 uer.trãsitu.quę probat,q*quan
95 do actus poterat geri sine interuentu alicuius personæ, si ille interueniat & inutilis, nõ uitiat actum. Pro hoc est text. in l.j.in prin,C.de rei uxo.act.Sic etiã dico in q.nostra:quia causa poterat expediri summariè & sine solẽnitate iuris:si interuenerunt dictæ solẽnitates & inutiliter,non debet per hoc uitiari processus. ¶Præterea,quòd illa pars sit nerior in regno,maxime ubi uiget dispositio dicti cap. detestantes. nõ est opus ire per mẽdicata suffragia: quia patet euidenter per d.c.detestantes. ubi mãdatur,q quãdo in processu liquet de sola substantia ueritatis, non possit opponi aliqua exceptio nullitatis ex defectu omissæ solennitatis iudicij: & illud mãdatum dirigitur iudici:ut patet ibi ex suprascriptione. unde non est curãdum in regno, quomodocũq; partes procedant in causa, siue ordinariè, siue summariè: quia dummodo liqueat de ueritate, semper iudex poterit proferre sententiam ualidam,etiam si aliqua substantialia obmittantur, quia de his non est curãdum. Et per d.c. detestantes, apparet respõsio ad oẽs decisiones cõtrarias adductas pro j.par.quia oẽs cessant in regno, ubi habemus ius municipale expressũ in contrariũ. ¶Et ultrà, quòd hæc sola respõsio sufficeret, potest etiam de iure communi sustentari ista secunda pars: & responderi ad
contraria. *Et primò non obstat gl.in d.l.proinde. §. notandum. in fi.ff.ad leg. Aquil.quia ista gl. loquitur in casu, in quo non requirebatur sententia:ut quia sumus in cõfesso: in quo solùm fit præceptũ,ut soluat.l.unica. C.de cõfes. Verũ est, q si actor uigore confessionis rei uoluerit formare libellũ solẽniter, & petere id quod cõfessus est, tunc requiritur sententia: ex quo causa est initiata in forma iudicij: & sententia debet esse cõformis libello:& hoc dicit illa gl. Nõ tamen ibi fit aliquod uerbum, q si interue

reueniret libellus ineptus, uitiaretur processus: uel si aliter processus fuit nõ ritè factus:sed solum sentit, quòd si fuit fabricatus processus ordine iuris,ubi nõ requirebatur,talis processus est solenniter per sententiã determinandus. quod est ex quadã necessitate:quia omnis processus maximè ordinariè factus
97 expectat diffinitiuã sententiam. ¶Non obstat dictum Bal.in d. l. diffamari. quia nihil facit ad propositũ. Dicit enim quòd partes possunt procedere ordinariè, ubi poterant summariè:& valet processus ordinarius. istud est clarum & expeditum.per tex.in cle.sæpe.§. fi.de verb. sign.quia tunc res reuertitur ad naturam suam:& sic ad ius cõmune.unde de facili fit:vt no.in d.§.fi. Non
98 tamen dicitur,quòd si in aliquo dicta. ¶*Quid autem econtrà: obmitteretur aliud substãtiale, uitietur processus:& ita etiã respondeo ad id,quod dicit Bal.in d.l.quod fauore.C. de legi.& in
99 l.nulla ff.eo.tit. ¶*Non obstat, quod dicimus de testamẽto inscriptis,q illud procedit, quãdo testator expressè declamaret quòd uolebat in scriptis testari: tunc si nõ ualet vt testamẽtum in scriptis,minimè ualet vt nuncupatiũ:vt quia interuenerunt requisita in nuncupatiuo, valebit vt nuncupatiũ:Secus, quando hoc expressè non apareret: quia tunc potest ualere vt nuncupatium:ita sentit Bar.in d l. fi.ff.de iure codicil.& Cyn.Ale. & Ias.in l.hac cõsultissima.§.per nuncupationẽ.C.de test.& Ang. & Imo.in l.j.§.sinautẽ.ff.de hæred.insti.& Alex.in consi.clxxvj. col.ij.in v.vol.& in cons.cxiij.in tertio vol.& Pau.de cast. in cõs. ccccxv.in ij.vol.& Soci.in consi. cxlij.in j vol.& habetur aliquid
97 in decis.lxix.consi.Neapol. * & eodem modo respondeo ad l. contractus & ibi Bald.C.de fide instru.scilicet q loquitur, quando expressè apparet, quòd partes voluerunt cõtrahere in scriptis.Et per hoc dico,quòd quando expressè partes cõuenirent, quod procedatur ordinariè, coram iudice.& renũtiarent illi c. detestantes.tũc propter expressum consensum dicerem, quòd non valeret iudicium, si aliqua solẽnitas obmitteretur,per præ
98 dicta. ¶*Quid autem econtrà: an possint partes facere, quòd in causa ordinaria procedatur summariè?Spec. in tit.de libell. concep §.nunc dicendum.versi. nono.tenet quòd sic.Contrariũ tenet Car in cle.sæpe.in prin.in xij.q.& Ale.in addi. ad Bar.in l. si societatem.§.arbitrorũ.ff.pro socio.in ij.col.in addi.quæ incipit.Adde ad hoc.&c. Et ratio est quia quòd ordinariè procedatur,est iuris publici:& partes nõ possunt iuri pulico renuntiare. l.ius publicũ.ff de pact. & idem tenet Lucas de pẽna in l.de submersis.col.pen.in fin.& sequen. C.de naufrag.li.xj. per eandem rationẽ. dicunt tamen Card. in

d.xij.q.& Lucas, vbi suprà, quòd si partes vellẽt, quòd iudex procedat, tanquam abitrator, possunt hoc facere, & sic per hunc modum possunt facere causam summariam. Et ex prædictis remanet expedita prima q. princi. huius nonæ distin. iudiciorum.

¶ Secũda quæstio principalis est, quas specialitates habet iudiciũ summariũ: in quibus differat ab ordinario: super qua non insisto: quia ex supradictis in prima quæstione omnia hæc bene perpenduntur: ex quo nimium me dilatauì super prima quæstione: in qua cõprehensa sunt omnia, quæ essent dicenda super vtraque. Vnde tanseamus ad decimam distinctionẽ iudiciorum.

Rob. Maran. V. I. D.

Iudiciorum X. *distinctio.*

Iudicium aliud ordinariũ, & aliud extraordinarium.

2 *Iudicium extraordinarium, dicitur, vbicunque non est prodita actio ad aliquid exequendum: sed prætor ex potestate sua illud exequitur.*

3 *Iudiciũ est extraordinariũ, quãdo generaliter super causa imploratur iudicis officiũ in locũ deficientis actionis.*

4 *Pœna extraordinaria seu arbitraria irrogatur, vbi à lege vel statuto non est imposita certa & determinata pœna.*

5 *Iudicium dicitur extraordinarium, vbi agitur per viam inquisitionis sine a ccusatore. Et processus inquisitionis extraordinarius dicitur.*

Da mnatus per viam inquisitionis, non punitur pœna ordinaria à lege inducta, sed mitiori & arbitraria, nisi constet de crimine per cõfessionẽ.

7 *Iudicium dicitur extraordinarium in regno, quando præsentatur instrumentum secundum formam ritus.*

8 *Iudicium omne criminale, extraordinarium dicitur.*

9 *Index attenta qualitate personæ & causa, alterat pœnã in criminalibus.*

Decima prĩcipalis distinctio iudiciorum est: *quia iudiciũ aliud est ordinariũ: & aliud extraordinariũ. Iudiciũ ordinariũ, dicitur illud, in quo agitur aliqua causa ciuilis vel criminalis intẽtata per viam competentis actionis vel accusationis: & in qua venit irrogãda pœna ordinaria à lege, vel statuto expressè inducta. Omnia ista verba pono ad differẽtiã iudicij extraordinarij, vt infrà patebit. Iudicium verò extraordinariũ potest multipliciter intelligi: vt jdicam. ¶ Et primò potest dici iudicium extraordinarium, omne iudiciũ summarium vel executuum: in quo non seruatur ordo iuris: vt ideo dicatur extraordinarium, quia sic extra iuris ordinem: vt not. Spec. in tit. de offi. omn. iud. § postremò. ver. quarto loco. &c. ¶ *Secundò dicitur extraordinariũ iudiciũ, vbicunque nõ est prodita aliqua actio ad aliquid exequendũ: sed prætor ex sua potestate & officio illud exequitur, siue manu militari, siue captis pignoribus, siue mulcta ĩdicta, vel alijs remedijs prætoriis. hoc probatur in l. si quis sepulchrũ. ff. de relig. & in l. si quis missus. ff. ne vis fiat ei. & in l. qui restituere. ff. de rei ven. & l. j. § quid ergo. ff. de vent. inspi. & Specul. in ti. de offic. omn. iud. § postremo. col. iij. in fi. ver. secundum genus, &c ¶ *Tertiò dicitur extraordinariũ, iudiciũ, vbicũque generaliter super alia causa implorator officiũ iudicis in locũ deficientis actionis. Exẽplũ ĩ l. Quintus. ff. de annu. lega. & ĩ l. j. ff. de variis & extraordi. cogn. nam quando imploratur officiũ iudicis, dicitur causa extraordinaria & quãdo lex dicit subueniri extra ordinẽ, ibi cẽsetur concedere officium iudicis: secundum Barto. in l. si cui legatũ. ff. de condi. & demonstr. & Fran. de Areti. in l. cùm filius. ff. si cer. peta. ¶ *Quarto dicitur iudicium extraordinariũ, ĩ quo agitur de tali crimine, in quo venit irrogãda pœna arbitraria seu extraordinaria: vt habetur in ti. de extraordin. crimi. ff. per totum. Et tunc imponitur pœna arbitraria, quãdo à lege vel statuto non est imposita certa & determinata pœna. l. j. § expilatores. & ibi Bar. ff. de effrac. & l. sanctio legũ. ff. de pœnis. & Bal. in rub. C. de fide instrum. colũ. vij. in princi. versic. quarto dixi superius, &c. & Ale. in l. hodie. ff. de pœnis. & in l. si qs id quod ff. de iurisd. omniũ iudi. & Bald. in l. j. C. ne ex delicto defuncti. Item generaliter, vbi lex prohibet aliquid fieri: & vltra nõ procedit adiiciendo pœnam, si contrà factũ fuerit: tunc semper imponitur pœna extra ordinaria. gl. est notabilis in l. nemo martyres. C. de sacrosanc. eccl. Idem dicimus in crimine iniuriarum vbi imponitur pœna extraordinaria. l. fina. ff. de iniurijs. & no. Abb. in capi. cùm te. col. ij. & vij. de re iudicata. ¶ *Quintò dicitur iudiciũ extraordinariũ, vbi agitur per viam inquisitionis sine accusatore: vnde processus inquisitionis, dicitur extraordinarius. secũdum Bal. in l. etiam. C. de fur. & Bal. in l. j. C. de libe. & eorũ libe. & Bal. in l. j. C. quorum appell. nõ reci. & Calde. in consi. j. colum. j. in tit. de accusa. & in consi. j. in titu. de pœnis. In tatum, quod *ille qui damnatur per viam inquisitionis, non punitur pœna ordinaria inducta à lege pro illo crimine, sed mitiori pœna, & sic pœna arbitraria: secũdum Abb. in consi. xxv. col. ij. ver. nunc venio, &c. & in j. vol. & Per. Philip. Corn. in consi. xix. col. ij. in litera E. in tertio volu. & Abb. in cap. per inquisitionẽ. in fine. de elect. pro hoc est text. in capit. inquisitionis. & ibi per Docto. & in c. qualiter & quando. el secundo. de accusa. limitat tamen Abb. in d. cap. per inquisitionẽ in fin. nisi de crimine constaret per confessionem: quia tunc punitur eadem pœna ordinaria, ac si fuisset cõuictus per accusationem. De hac materia

o 2 dixi

Innoc

Universidad de Deusto
Biblioteca

dixi aliqua suprà in prima dist. iudiciorum. ¶ *Sextò dicitur iudicium extraordinarium in hoc regno, quando præsentatur instrumentum secũdum formam ritus: nam ex quo illa causa est executiua, quia debitor statim carceratur, per hoc dicitur hæc causa extraordinaria. ita dicitur in ritu magnæ curię in numero 63. qui incipit, Item nota, quòd assignans, &c. ¶ *Septimò generaliter potest dici iudiciũ extraordinarium, omne iudicium criminale: vt probatur in l. j. §. fin. ff. de pœnis. & in l. ordo. cùm ibi not. ff. de pub. iud. tum quia non seruantur in eo antiquæ solennitates, vt d. l. ordo. tum etiam, *quia iudex semper potest attenta qualitate personæ & causæ alterare pœnam in criminalibus: vt plenè habetur per Bart. in l. quid ergo. §. pœna grauior. ff. de his, qui not. infa. & Bal. & Saly. & Docto. in l. & si seuerior C. ex quibus causis infa. irrog. Rob. Marant. Venus. I. V. D.

Iudiciorum XI. di-stinctio.

1 *Iudicium aliud seculare: aliud ecclesiasticum.*

2 *Clericus tam in ciuili, quàm in criminali, & tam in actione reali, quàm personali debet conueniri coram ecclesiastico iudice: & trahens ipsum coram iudice laico à suo iure cadit: coram quo etiam sponte conuenire non potest.*

3 *Clericorũ appellatione, qui veniant, quo ad forum.*

4 *Famuli & seruientes clericorũ coràm iudice ecclesiastico conuentri debent.*

5 *Clerici coniugati, an gaudeant priuilegio fori.*

6 *Iudex ecclesiasticus cognoscit cõtra laicum detentatorẽ alicuius rei ecclesiæ vel clerici. Item, pro legatis pijs contra laicum.*

7 *Iudex ecclesiasticus cognoscit cõtra laicum tenentem feudum ab ecclesia.*

8 *Iudex ecclesiasticus cognoscit de causis spiritualibus, etiam cõtra laicos.*

9 *Iudex ecclesiasticus cognoscit de causis miserabilium personarum, etiam laicorum.*

10 *Iudex ecclesiasticus punit laicum de blasphemia Dei.*

11 *Iudex ecclesiasticus cognoscit inter laicos, quando iudex secularis negligit iustitiam facere.*

12 *Iudex ecclesiasticus cognoscit, quando laicus detinet alienum debitum cum peccato.*

13 *Iudex ecclesiasticus dat curatorẽ ad litem minori laico litigãti coram se.*

14 *Iudex ecclesiasticus cognoscit inter laicos, ratione iuramenti.*

15 *Iudex ecclesiasticus cognoscit de pace fracta.*

16 *Iudex ecclesiasticus restituit ecclesiam, quæ contraxit cum laico, & cognoscit de nullitate contractus ecclesiæ contra laicum.*

17 *Iudex ecclesiasticus cognoscit de validitate iuramenti, an liget vel non.*

18 *Iudex ecclesiasticus aditur, vbi petitur reductio à compromisso facto in laicum, & clericum.*

19 *Iudex ecclesiasticus compellit laicũ executorem testamenti, adiunctum cum clerico.*

20 *Appellatur ad iudicem ecclesiasticũ, quando iudex laicus simul cum clerico pronuntiat.*

21 *Hæredes duo, quorum alter est clericus, & alter laicus, ambo conueniri debent coram episcopo: etiam si plures sint laici, quàm clerici.*

22 *Delinquentes quando plures sunt: quorum vnus est clericus, omnes possunt declinare forũ iudicis secularis, & hoc quando cõueniuntur vt singuli, secus si vt vniuersi: quia tũc maior pars attenditur, nu. 23.*

23 *Collegia, in quibus sunt clerici & laici, coràm quo iudice conueniantur.*

24 *Laicus debitor simul cum clerico nõ conuenitur coram episcopo, quando causa est diuidua.*

25 *Iudex ecclesiasticus potest punire laicum per seuerantem in excommunicatione.*

26 *Iudex ecclesiasticus procedit contra spoliantem ecclesiam vel prælatum.*

27 *Iudex ecclesiasticus habet iurisdictionem in laicos, in omnibus concernentibus animam.*

28 *Iudex ecclesiasticus punire potest aromatarium laicum, miscentẽ farinã faberũ in cera: & illã vendentẽ, & similiter omnes vendentes vt sic, & illa falsificantes.*

29 *Iudex ecclesiasticus potest excõmunicare testes laicos, nolentes deponere coram iudice seculari.*

30 *Iudex ecclesiasticus inhibere potest iudici seculari, ne procedat super incidenti spirituali.*

31 *Iudex ecclesiasticus cõpellit laicum litigantem in foro suo, ad obseruandam iuris canonici.*

32 *Iudex ecclesiasticus cognoscit in regno de causa suspicionis iudicis secularis.*

33 *Iudex ecclesiasticus sequestra corpus mortuum vsurarij, donec hæres caueat de restituendo vsuris.*

34 *Iudex secularis in quibus casibus potest suam iurisdictionem exercere contra clericos.*

35 *Iudex laicus condemnat clericum in expensis, quando litigauit coram eo contra laicum, & succubuit.*

36 *Clericus citatur coram iudice laico, si sua putauerit interesse.*

37 *Clericus sequestet electus per iudicem laicum, potest per eum compelli vt sequestrum restituat.*

38 *Iudex laicus se intromittit cõtra clericũ spoliantẽ laicũ sua possessione.*

39 *Curatorẽ ad litem dat iudex laicus clerico minori litiganti coram se.*

40 *Iudex laicus compellit creditorem laicum ad remittẽdum iuramentũ turpiter receptum à debitore.*

41 *Iudex laicus cognoscit de causa spirituali inter Iudæos.*

42 *Absolutione à iuramento concessa per iudicẽ ecclesiasticũ, potest iudex laicus de eius nullitate cognoscere.*

43 *Clericus non incedens in habitu & tonsura, captus per familiam iudicis laici non remittitur ad episcopum.*

44 *Verberãs clericum in habitu laicali est excommunicatus.*

45 *Clericus degradatus, potest puniri per iudicem secularem.*

46 *Degradatio clericorũ, qualiter fiat, & suprà, nu. 45.*

47 *Clericus degradatus, an celebrando conficiat corpus domini nostri Iesu Christi.*

48 *Iudex laicus non potest etiam de mã dato episcopi torquere, vel verberare clericum.*

4 *Clericus ratione feudi, quando tenet à laico, fertur fo ũ iudicis secularis. Idem quando ipse author laudatus.*

50 *Clericus punire potest per iudicem secularem de assassino.*

VNdecima distinctio iudiciorum est: *quia iudiciũ aliud seculare: aliud ecclesiasticum. Iudicium seculare, est illud quod ventilatur coram iudice seculari. Iudiciũ ecclesiasticum, est illud, quod ventilatur coram iudice ecclesiastico. Et qa istud dictum est satis vulgatũ & planũ, ideo ad hoc vt ex ista distinctio. aliqua habeatur vtilitas, vi deamus de quibus cognoscit iudex ecclesiasticus? & circa quæ potest se ĩtromittere, ad hoc vt sciam' aliquas particularitates iudicij ecclesiastici, & idé videam' successiue de iudicio seculari. ¶ *In primis igitur cognoscit iudex ecclesiasticus de omnibus causis clericorum, siue ciuilibus siue criminalibus. Intelligendo sanè, quando clerici conueniuntur. non autem quãdo sunt actores siue accusatores: quia tunc actor sequitur forum rei. capicùm sit generale, de foro cõpe. & l. ij. C. de iurisd. om. iud. Istud principale dictum probatur in authen. statuimus. C. de epis. & cler. & c. si diligẽti. de foro compe. licet aliquæ leges ciuiles dicãt, quod in causa criminali clericus conuenitur coram iudice seculari: vt est text. in authen. vt cle. apud pro epis. per totum ti. in authen. de lan. epis. §. si quis autem pro pecuniaria. & in authen. clericus. C. de epis. & cle. tamen omnes istæ leges sunt correctæ per d. authen. statuimus. intantũ, vt ille qui trahit clericum coram iudice seculari. priuatur iure suo rã in ciuili, quam in criminali causa vt d. authen. statuimus. Dicitur autẽ trahere clericum per sol. m citationem, secundum Abb. in c. significanti bus. in ij. no. de libel. oblat. Item intantum est verum, quod clericus etiam sponte non potest cõueniri coram iudice laico, etiã si iurisdictionẽ prorogaret cum iuramẽto: vt d. c. ũ diligẽti. imo etiam cum concensu sui episcopi, non potest prorogare iurisdictionem iudicis laici. vt no glo. & ibi Abb. in fi. col. in ca. significasti. de foro compe. ¶ Item procedit hoc non solùm, quãdo clericus conuenitur super actione personali: verùm etiam in actione reali. secundum Abb. in c. ecclesia sanctæ Mariæ col. antepe. de const. & Abba. in c. qualiter & quando. de iudi. pro hoc est tex. in c. fin. de iudi. & in ca. si clericus laicum. de foro cõpetenti. ¶ *Qui autẽ veniãt appellatione clericorũ, in isto casu? Dic qꝫ omnes, qui in ecclesia seruiunt: etiã illi, qui sunt psalmistę, & de prima tõsura: vt in c. cleros. xxj. dist. & gl. in ver. quod ĩ clericũ. in c. si quis suadẽte. xvij. q iiij. & Spec. in tit. de instru. edi. §. nunc verò aliqua. col. xxxiij. vers. quid de prepositis. & Card. in cle. j. in princ. de offi. ordi. ¶ *Sed iuxta hoc cadit dubiũ: certũ est, qꝫ famuli & seruientes clericoru gaudẽt priuilegio fori, sicut ipsi clerici: quia conueniuntur corã iudice ecclesiastico, etiã si sunt laici, vt not. gl. in c. eos. xxxij. dist. & gl. in c. iudicatũ. lxxxix. dist. & gl. in cl. clericũ. el primo. xj q j. & gl. in c. ecclesiarũ seruos. xij. q. ij. & Bal. in l. ij. C. de episco. & cleri. Pone modò, qꝫ aliquis trahit huiusmodi famulos corã iudice seculari: an cadat à iure suo sicut si traxisset clericũ? Dicerẽ, quòd non: quia hoc non reperitur iure cautum & pœna priuationis iuris, nũquam irrogatur, nisi quaten' expresiè reperitur iure cautum. tex. est in §. cùm igitur. in authen. de non eligen. secundo nuben. & tenet Alex. in l. etiam. §. j. ff. sol. matri. & Ab. in c. fi. de iure patro. & Ias. plenè in l. diuortio. §. si fundũ. ff. sol. mat. ¶ *Quid autem de clericis conjugatis? Dic, qꝫ gaudẽt similiter eodem priuilegio fori: dũmodo incedãt in habitu & tonsura clericali, & dũmodo duxerint vxorem vnicam & virginem. Si autem non incedunt in habitu & tonsura, vel si sunt bigami, vt qa duas habuerunt vxores, vel vnã viduam, vel aliter corruptam, omne priuilegiũ clericale amittunt. tex. est in c. j. de cler. coniu. lib. vj. & Soc. in consi. xij. col. vij. in j. vol. & inquantum suprà dixi, quòd iudex ecclesiasticus cognoscit de causa clerici: ita demum scilicet, quãdo clericus est reus: secus, si est actor. limita, vt infrà proximo versũ. ¶ *Secũdò, principaliter cognoscit iudex ecclesiasticus de causa clerici etiã actoris cõtra laicũ ĩ casibus infrà scriptis: videlicet, quando laicus est detentator alicuius rei ecclesiæ, vel rei alicuius clerici: vt qa spoliauit clericũ vel ecclesiam possessione alicuius rei: nã pro tali re potest coram iudice ecclesiastico cõueniri. tex. est & ibi Abb. & Fely. in ca. si clericus laicũ. de foro compe. & Abb. in c. relatũ. de iure patr. Istud enim dicitur crimẽ, quasi sacrilegij: vt ibi habetur. Itẽ, quãdo agitur pro legatis pijs ecclesiasticis à laico, potest laicus cõueniri corã iudice ecclesiastico: puta, quãdo sunt legata facta ecclesiis, vel pauperibus, vel aliter pro anima. glo. est in c. relatum. el primo. & ibi Ab. in fi. de test. & Bal. in l. nulli. col. fi. C. de epis. & cleri. ¶ *Tertiò, cognoscit iudex ecclesiasticus cõtra laicũ, de causa feudali, vbicũque aliquis laicus tenet feudum ab ecclesia. tex. est in c. verum. de foro comp. & ibi per Ab. & doct. ¶ *Quartò, cognoscit iudex ecclesiasti, us de omnibus causis spiritualibus & ecclesiasticis ad ecclesiam spectantibus, etiam si inter laicos agitentur, prout est causa vsurarũ, causa matrimonialis, & legitimatio

nis filiorum,& sic de aliis similibus causis:siue causa sit principalis,siue emergens:vt est text. in c. tuã. de ordi.cognit. & ibi per Abb. & in c lator.qui filij sint legi.& in l.omni nouatione C.de sacrosan.eccles. & not. Bart. in l. Titia.ff.soluto.matrim & Barto.l.quotiens.C.de iud.& in l.ij. ff.de iurisdic.omn.iud.idem tenet Ang.in §. si quis autem pro pecuniaria.in authen.de sancti. epis reprobata glo.ibi, quæ aliter sentiebat. Idem in causis spiritualibus annexis.vt habetur in c.quãto.de iud.prout est ius patronatus. ¶*Quintò,cognoscit iudex ecclesiasticus de omnibus causis miserabilium personarũ, etiam laicorum : puta de causis pupillorum,viduarum,& aliorum pauperũ:nam tales personæ possunt laicos coram iudice ecclesiastico conuenire:vt habetur per Abb.& docto in c.significãtibus.de offi.deleg. & Abb. in c.licet ex suscepto.co.ij.de foro competen. & Bal. in authen. adhæc.col.ij.ver.quæro nũquid. C.de vsu.Quod intellige procedere in pupillo vel vidue paupere.Secus, si sit diues : quia tunc nõ dicitur persona miserabilis, secundum Abb.in d c.significantibus.in j.notab.& ibi etiam Io. de Imo.& Felyn.& Alexand. in cõsi.cxxj.colũ.fi.in j. vol. ¶*Sextò, cognoscit iudex ecclesiasticus,& punit laicum de blasphemia Dei.textus est, & ibi Abbas in capitu.statuimus & ibi etiam Ioan. de ana.de maledi. & hoc est,quia dicitur crimen ecclesiasticum.vnde idem effectũ omni crimine ecclesiastico.per ea.quæ habentur in d c.tuam.de ordinacogni. ¶*Septimò,generaliter cognoscit iudex ecclesiasticus de omni causa inter laicos: vbicunque iudex secularis non vult iustitiam facere, vel negligit, vel est absens,& sic in defectum iustitiæ efficitur competẽs iudex ecclesiasticus:text.est in cap. ex transmissa.& c.licet ex suscep.& cap.ex tenore. de foro compet. & Fely.in c.significauerunt.col. ij.de iudi.& Bal in l.in cõtractibus.§.in omni.C.de nõ nu.pec. Pro hoc est tex.in auten. vt differ.iud.per totum. & ibi Ang. in authen.vt cle. apud pro epis. & Bal.in authẽ.ad hæc.col.ij.circa fi. de vsu. ¶*Octauò,cognoscit iudex ecclesiasticus inter laicos, vbicunque aliquis detinet debitum alienum cum peccato vel rem alienam,& est tale debitum, ad quod nulla competit actio,& sic non potest aliquo remedio recuperari in curia seculari : nam tunc ratione peccati potest adiri iudex ecclesiasticus per viam denuntiationis euangelicæ,quæ denuntiatio est tantæ efficaciæ, quòd potest iudex ecclesiasticus ratione peccati cõpellere illũ detentatorẽ ad pœnitentiam:& consequenter quia nõ posset facere pœnitentiam, nisi restituat,potest eum cõpellere etiam ad rei restitutionem per

per excõmunicationẽ, & etiam mittẽdo denuntiationẽ in possessionem bonorum suorũ : ita valde notabiliter tenet Bald.in authen.ad hęc.col.iij in prin.C. de vsur.quem refert & sequitur Fely.in c.nouit.col.fi. de iudic. Et nota perpetuò pulchrũ modum recuperandi aliquã rem, ad quam non competit actio de iure ciuili, & semper inspicias, an illa res possit detineri sine peccato: quia ecclesia super peccato se fundat principaliter. & inter alia vide vnum exemplũ, quod ponit Ab.in c.j.circa fi.de concc.præben.vbi dicit,quod si quis obtinuit aliquid per sentẽtiam iniustam, quæ transiuit in rem iudicatam, potest contra eum agi ad recuperationẽ per viam denuntiationis euangelicæ: de qua materia vide aliqua per Abbatem in consil.lx.in secundo vol.& vide Abb. in c. ad nostram el secundo. de iureiur. ¶*Nonò, iudex ecclesiasticus potest dare curatorem liti,quando minor laicus litigat corã eo quia talis curator semper datur per illum iudicem. coram quo lis vertitur.secũdum Bal in l.fi. post ptin.C.de administrat tut. & est tex.in c.fi.de iudi.lib.vj.sicut dicimus ecõtrà : quia iudex laicus dat curatorẽ minori clerico corã eo litiganti: vt est decis.Rotæ.ccvij in antiqs.¶*Decimò,cognoscit iudex ecclesiasticus inter laicos ratione iuramẽti, vt quãdo debitor est obligatus per instrumẽtũ iuratum: nã potest tunc conueniri coram iudice ecclesiastico pro obseruantia iuramẽti:vt est tex. in c. fi.de foro competen.lib.vj.tu ne est,quod si aliquis petit absolutionem à iuramẽto coram iudice ecclesiastico,potest coram eodem iudice de tota causa litigare,quia is, qui fuit iudex causæ præparantis, & sic absolutionis à iuramento,erit etiã iudex causæ præparatę. ita dicit Bal. in l. ordinarii.col.j.C. de rei vẽdi.& Iason.in l.nam & postea §.si minor.col.iij.ff.de iureiurã.Et si lis est initiata coram iudice seculari,super debito iurato,potest interim creditor lite pendẽte adire iudicem ecclesiasticũ :vt moneat iudicem secularem,vt acceleret causam,& cogat debitorẽ ad obseruantiam iuramẽti: nec potest sibi obiici exceptio litis pendentiæ,secundum Bal.in l.j. col.fi.C.de rebus cred. ¶*Vndecimo,cognoscit iudex ecclesiasticus de pace fracta etiam contra laicos.gl.est singularis.& ibi Abb.in ca.super quibusdam. in fi.de verb.sig.assignat ibi Abb. rationem: quia qui frangit pacem,oppugnat charitatẽ, & sic Iesum Christum.qui reliquit pacem in terris. ¶*Duodecimò,cognoscit iudex ecclesiasticus,vbicunque ecclesia, quæ contraxit cum laico,fuit læsa,& vult petere restitutionem in integrum: nam talem restitutionẽ potest petere, etiam coram iudice ecclesia

Universidad de Deusto
Biblioteca

clesiastico.ita decidit Abb.in c. ad nostram.in primo notab. de rebus eccles.non alie. & Innoc. in c.cùm sit generale.de fo.cõp. Idem,quando ecclesia vellet dicere de nullitate contractus ad ipsum renocandum:quia potest adire iudicem ecclesiasticum,se cundum Ab.in d.c. ad nostram. col.ij.ver nota tamen,&c. & sic est casus specialis, in quo actor 17 non sequitur forum rei.¶ *Deci motertio,cognoscit iudex eccle siasticus, quando coram iudice seculari vertitur dubium super validitate iuramenti: videlicet, vtrum liget vel non.Nam tunc iudex secularis non potest de hoc cognoscere, sed debet remittere ad iudicem ecclesiasticũ ita singulariter tenet Abb. in c. cùm cotingat.col.xij.vers.vnũ tamen nõ obmitto,&c. de iure- 18 iurando. ¶ *Quartodecimò,si esset factum compromissum in clericum & laicum, & opus est petere reductionem ad arbitriũ boni viri,talis reductio debet peti coram iudice ecclesiastico , & ipse de ea cognoscit, non obstante, quòd litigantes sint laici,etsi alter arbiter est laicus:quia magis dignum trahit ad se minus dignum. ita tenet Bal.in l.præcipimus.in fin.C.de appe.Idem,quod suprà dixi de reductione ad arbitriũ boni viri,tenet Ludo. Roma.in consil. cclxv. & Iason in l. imperium. col.iiij.ver.septimo.ff.de iurisd. 19 omn.iud.*Idem dicimus, quan do clericus & laicus essent executores testamenti. nam iudex ecclesiasticus compellit laicum ratione clerici adiũcti:ita tenet Barba.in rub.de offi.deleg. col. ij.quem sequitur Ias. in l.ij emã cipati.col.iiij.in prin.C.de colla. 20 ¶ *Quintodecimo, idem dicimus in duobus iudicibus , quorum alter est clericus,& alter laicus : nam si est appellandum ab eorum sententia,debet appellari ad superiorem ecclesiasticum: & sic iudex ecclesiasticus cognoscit de huiusmodi appellatione. ita tenet Bart.in l.j.§. si quis in appellatione.colum.iij. versicu. quæro,pone,&c.ff de appella.& Ludoui.Roma.in d.consil. cclxv. & Iason.in d.l.imperiũ. col.iij. 21 in fi.vers. quarto. ¶ *Decimosexto, quando sunt duo debitores eiusdem rei, puta duo hæredes, quorũ alter est clericus, & alter laicus , ambo conueniuntur coram iudice ecclesiastico, per regulam prædictam,q̃ magis dignum,&c.ita tenet Bar.in l.præcipimus.§.eodẽ obseruando.C.de appel.in tantum. quod dicit Bar.in l.solent.ff.de alimẽ. & ciba.lega.& Bal.in l.fi.in vj.q. C.de edi.di Adri.col.quòd quando sunt duo hæredes,qui conueniũtur,vnus laicus,& alter clericus:iudex laicus compellit laicum ad prorogandam iurisdictionem iudicis ecclesiastici: tamen istud dictũ impugnat Fel. & bene, in cap.j.col.iiij.circa fi. ver.nõ credo,&c.de præscri. scilicet*

licet,quòd non sit necesse, quòd iudex compellat laicum ad prorogandum:quia ipso iure laicus ex persona clarici cohæredis fortitur forum iudicis ecclesiastici: cuius opin.cõsimat dictum nostrum præcedens , scilicet dictũ Bar.in d.§.eodem obseruando. Quod amplia procedere, etiam si essent plures laici,quàm clerici: puta sunt quatuor hæredes: vnus clericus,& tres laici : nam omnes fortiuntur forum ecclesiasticum.ita pulchre tenet Socin.in consi xij.colũ. vj.in j.volum.adde prædictis Abb.in ca.j. 22 col.ij.de loca.¶ *Et per prædicta infertur ad vnum pulcherrimum & singulare dictũ , quod fuit originaliter Antonij.de prætereti.in l.j.in fin.ff.quæ sententia.fine appel. rescin.quem refert & sequitur Fely.in d.c.j.co. iiij.de præscrip.vbi multùm exclamat tale dictũ,scilicet , quòd si sint plures homines reperti in eodem crimine , inter quos est vnus clericus, & alij laici , & omnes inquirerẽtur per iudicem secularem , & clericus declinaret forum , possent omnes alij laici similiter petere se remitti ad iudicem ecclesiatticum, contẽplatione illius clerici.ne causa cõtinentia diuidatur:& illud dictum multum commẽdat Maria.Socin.in cap.ij.col.iij.in viij. fallent.de mutu.petit. quòd est perpetuò notandum,quia quoti 23 die euenit.¶ *Limita tamen principale dictũ præcedẽs,vt procedat,quando plures conueniuntur,vt singuli.secus si vt vniuersi.vnde si esset aliqua vniuersitas vel collegiũ , in qua vel quo essent clerici & laici,si esset cõuenticulum dictũ collegiũ,debet distingui,an sint plures clerici vel laici:quia si sunt plures clerici, tota vniuersitas conuenietur coram iudice ecclesiastico : si verò sunt plures laici,tunc tota vniuersitas cõuenietur corã iudice seculari:quia collegium accipit denominationẽ à maiori parte. ita tenet Bart.in l fi.col.iij ff.de colleg.illic.& Fely.i c.j.col.iiij. de præscri.& Soc in d.consil.xij. 24 col vj.in j.vol.*Secũdò limita procedere , quando causa esset indiuidua,secus si diuidua:quia tunc clericus esset conueniendus in foro suo,& laicus in foro suo,secundum Soc.in d.cõsi.xij. 25 col.vj.in primo volumi ¶*Decimoseptimò , cognoscit iudex ecclesiasticus cõtra laicũ perseuerantẽ in excommunicationem: nam potest ipsum mulctari , & temporaliter punire.secundum Abb.in capit.grauem.de pœnis, 26 ¶*Decimooctauò,si aliquis laicus spoliaret ecclesiã.vel prælatum aliquibus bonis vel redditibus ecclesiasticis:potest ipse prælatus ferre sententiã excommunicationis,vel interdicti contra dictũ laicum non obstãte quòd videatur vindicare propriã iniuriam.tex est in c dilecto.de.sen. 27 excommu.libr.vj. ¶*Decimonono,habet iudex ecclesiasticus iurisf*

Universidad de Deusto
Biblioteca

iurisdictionē in laicos, in omnibus concernentibus animam: & maximē, vt saltē semel in anno confiteantur eorū peccata: & sumāt eucharistiā, aliàs potest eos arcere ab ecclesia, & eis morientibus denegare ecclesiasticā sepulturā: vt est tex. & ibi Abb. in capitu. omnis vtriusq; sexus. de 28 pœnit. & remission. ¶ * Vicesimò, potest iudex ecclesiasticus punire aromatarium laicū, miscentem farinam fabarum in cera, & illā vendentem: nam pōt ipsum punire pœna pecuniaria, vel alia arbitraria propter peccatum. ita tenet Abbas antiquus in c. j. de emp. & vend. & Fely. in c. ix. irrefragabili. §. certum. col. ij. in prin. de offi. ordi. Quod potes extendere contra omnes facientes similes misturas & falsificantes ea quæ vendunt, maximè vtesilia: sicut faciunt isti venditores croci, qui solent miscere carnes bouinas in croco: & isti qui vendunt candelas, vel vinū, in quo miscent aquam: & etiam in melle solēt miscere farinam: qui etiam per iudices seculares 29 debent atrocius puniri. ¶ * Vicesimo primo, potest iudex ecclesiasticus excommunicare testes laicos nolentes deponere in curia seculari: quia tacere veritatem, est peccatum: & potest facere proclama. sub pœna excōmunicationis: vt quicunque scit veritatē, super tali negotio, com 33 pareat in iudicio ad deponendum. ita tenet Abb. in cap. ad nostram. el ij. colum. j. de iureiurā. 30 ¶ * Vicesimo secundò potest iudex ecclesiasticus, quādo coram se est deductum aliquod incidēs spirituale, inhibere iudici seculari, quòd in causa principali nō procedat, durante dicto incidenti. Verum in hac inhibitione debet adhibere causæ cognitionē, & citare partē aduersam. ita tenet Alexan. in l. iiij. §. condēnatum. colum. iiij. ff. de reg. iur. & Abb. in c. tuam. in vltimo no. de ordi. cog. & ibidem Abb. in iij. colum. ver. quæro nunquid, &c. 31 ¶ * Vicesimo tertiò, iudex ecclesiasticus potest compellere laicum litigantem in foro suo, ad obseruātiam iuris canonici. Ita tenet Card. per illum tex. in cle. j. in viij. no. de pœn. & remiss. per hoc est tex. in c. licet. de iureiurando. vj. & in c. decernimus. de sententia excom. li. vj. & in c. cùm qui dā. de except. ¶ * Vicesimo quartò, cognoscit iudex ecclesiasticus hodie in regno de causa suspicionis iudicis secularis: nā quādo iudex allegatur suspectus, nō auditur allegās, nisi apponat & probet iustas causas suspicionis coram diœcesano illius loci, vbi causa ventilatur: & sic iudex ecclesiasticus cognoscet an sit suspectus vel non. ita de hoc est regia pragmatica, quæ incipit, Item, si cōtingat. & est posita in j. charta rituū magnæ curiæ vicariæ. & ita hodie seruatur. ¶ * Vicesimo quintò, potest iudex ecclesiasticus sequestrare corpus mortuum

tuū alicuius vsurarij, & facere, quòd non sepeliatur donec eius hæres caueat de vsuris restituendis. ita tenet Ange. in authen. vt defun. seu funerosa. & c. in prin. 34 SVCCESSIVE * sequitur videre de iudice seculari, circa quę potest se impedire cōtra clericos, quia contra laicos non est dubium. vnde decidamus hīc aliquos casus dubitabiles pro vtilitate huius distinctionis. ¶ Primò igitur, iudex laicus impedit se contra clericos per viam reconuentionis: quia si clericus agit contra laicum in foro seculari, potest ibidem recōueniri, secundum magis communem opinionem quam tenui suprà in vj. distin. in 35 quinta q. tertiæ partis. ¶ * Secundò, iudex laicus condemnat clericum in expensis, quādo litigauit coram eo, contra laicum, & succubuit, secundum Imol. in c. at si clerici. & ibi etiam Fely. in 36 vj. colum. in fin. de iudi. ¶ * Tertiò, potest iudex laicus citare clericum coram se. si sua putauerit interesse: & sic in actu voluntario, & valet citatio, secundū Bal. Pau. de cast. & Alexan. in l. testamēta omnia. C. de test. & Ang. in ij. §. hæc stipulatio. ff. si plusquā 37 per l. falci. ¶ * Quarto, quando esset factum sequestrum seu depositū penes clericū per iudicē secularē, potest idem iudex precipere clerico, quòd restituat, secundum Bal. in l. si fideiussor. §. fi. ff. qui sat. cog. & Bal in l. accepram. col. ij. C. de vsur. & sequitur. Iaſ. in d. §. fi. per tex. in l. fi. §. penul. C. de bon. auto. iudi. possid. ¶ * Quintò intromittit se 38 iudex laicus cōtra clericum spoliantem laicum sua possessione, in restitutēdo laicum spoliatum in possessione, per viam cuiusdā defensionis extraiudicialis: citando generaliter omnem, qui sua putauerit interesse. & ista est noua prouisio inducta per capitula regni, videlicet, p. c. omnis prædatio. & c. ad regale festigiū. & ca. finis præcepti charitat. &c. de qua materia habetur in deci. ij & deci. xxiiij. cōsi. Neap. Et dixi suprà in vij. distin. iudiciorū, circa fin. ¶ * Sextò, iudex laicus 39 dat curatorē ad litē clerico minori litiganti coram se, vt est deci. Rotæ. ccvij. in antiquis. Nam semper talis curator datur per illum iudicē coram quo lis vertitur, secundum Bal. in l. fi. C. de admi. tut. pro hoc est text. in c. fi. 40 de iud. ¶ * Septimò, iudex laicus potest compellere creditorē laicum ad remittendū iuramentum turpiter receptū à debitore. ita tenet Felyn. in j. colū. vij. in fi. de iureiur. istud tamē putarem verum antè quàm debitor incidat in periurium per non solutionem, puta ante diem solutionis: quia postquàm venit dies solutionis, & debitor in periuriū incidit, non potest illud periurium p partem remitti, vnde illa coactio iudicis, nihil operaretur. ita tenet Bal. i. auth. quod eis. C. de nup. & habetur in deci.

Universidad de Deusto Biblioteca

41 xxvj.cõsil.Neapo.¶ *Octauò, index laicus cognoscit de causa spiritali incidẽte inter Iudæos vel infideles: quia ex quo ipsi sunt extra ecclesiam,ideo ecclesia non impedit se de eis.ita tenet Alex in l.Titia.col iij.versi. vel secundo &c.ff.solut mat. & Per de anch.in c.ea quæ in quin
42 ta q.de reg.iur.li.vj.¶ *Nonò, potest iudex secularis cognoscere de nullitate absolutionis à iuramento concessæ per iudicem ecclesiasticum,secundum Felyn.in c.j.col.v.in fi.versi.posset etiã secularis.&c.de iureiuran.Allegat Petr.de Anchara.in consil. cccl xxxij.incipiẽte,retento or-
43 dine.&c.col.iiij ¶ *Decimò,potest iudex laicus vel eius familia capere clericum delinquentem deprehensum in crimine vel tixation tamẽ vt ipsum detineat, sed debet eum præsentare iudici ecclesiastico,ita tenet Bald.in l.si qua per calumniam.col.ij.in fi.versic.sed quæro.C.de epis.& cle.De qua materia habetur plenè per Abb.Felyn.& communiter doct.in c.cùm non ab homine de iudi.& Bart.in l.si quis in seruitute.ff.de fur.& Io.de ana. in c.super eo.colũ.ij.de cri.falsi. Quod procedit quando clericus incidebat in habitu & tonsurat aliàs secus:quia non tenetur iudex laicus ipsum dimittere ad iudicẽ ecclesiasticum, nisi prius constet sibi de clericatu, secundum Bald in d.l.si qua per calumniã.versi.sed ponamus, &c. Verùm de isto incidenti,scilicet super probatione clericatus, nõ potest cognoscere secularis.sed episcopus cognoscet text.est in c.si iudex laicus.de sent.excom-
44 mu.lib.vj.¶ *Sic dicimus in simili,quòd percutiens clericum non incedentẽ in habitu & tonsura,non est excommunicatus, secũdum Bart.in l.item apud Labeonem.§.si quis virgines.ff.de iniur.& Bal.in d.l.si qua per calumniam col.j.versi.deinde venio,&c.& habetur i c.iiij.de sent.excom.Adde prædictis Bal. in l.si quis curialis.C.de episc.& cle.& Soci.in consi.cxxi .col penul.in prin.in j.vol.& Alexã.in
45 cõsi.viij.in j.vo.¶ *Vndecimò, iudex laicus potest punire clericum prius degradatum per episcopũ.nã quãdo clericus delinquit taliter,quòd meretur mortem,debet processari per episcopũ,& postea degradatur, & deinde traditur curiæ secularipuniendus:vt notBarto.in l.j.ff.de pœnis.& est tex.& ibi Abb.in c. nouimus. de ver.signi.& Abb. in c.cùm non ab homine volo viij.& seq.& in c.at si clerici.de iudi. in §.de adulteriis, &c.& plenè per Spe.in tit. quando §. secũdo loco.vbi tractatur materiam,videlicet,quando clericus deponitur, & quãdo accenditur,& quando degradatur.& qualiter fiat degradatio.Delicto etiam est tex.in c.degradatio.& ibi per Gemi.de pœnis.lib.j.& circa materiã degradatiõis hæc datur

datur regula:quòd quando agitur de degradando episcopum, requiruntur duodecim episcopi vnà cum metropolitano.Siverò est degradandus sacerdos cõstitutus in sacris, requiruntur sex episcopi: in degradatione verò diaconi vel subdiaconi requiruntur tres episcopi: in clerico verò in minoribus cõstituto sufficit solus episcopus proprius. ita hæc omnia declarat Abb. in cap.non potest.& ibi etiam glo. de re iud.& glos.in cap.j.in versic.canonibus.de hæret.lib.vj.& glo.in d.c.degradatio.& habetur in summa.xv.quæst vij.& in c.fœlix.& c.si autem.eadem causa & q.¶ Fallit in crimine hæresis.in quo non requiritur numerus tot episcoporum, sed solus episcopus proprius potest degradare cõuocatis prælatis,abbatibus,religiosis,& aliis literatis de sua diœcesi.tex. est in c.j.
45 de hæret.li. vj.& Ioan.de ana.in c.pen.in j.nota.de hæret.¶ *Itẽ, dictus numerus episcoporũ requiritur in verbali degradatione,sed in reali & actuali non requiritur,secundum Fely.in d.c. nõ potest.col.iiij.in prin.& col. pen.& ibi etiã Abb.Itẽ,quando aliquis est degradatus verbali-
49 ter,adhuc retinet priuilegiũ clericale: quia nõdum efficitur de foro seculari:secus postquàm est actualiter degradatus, secundũ Ioan.de ana. in cap.ad abolendam.col.vj.in fin.de hæret.Postquã igitur est actualiter degradatus,traditur curię seculari puniẽdus. Verùm debet iudex ecclesiasticus rogare iudicem secularem, vt procedat cõtra eum, citra pœnã sanguinis, vt est rex. in d.cap.nouimus.de verborum
47 significat. * An autem clericus degradatus si de facto celebrat, cõficiat corpus Christi, vide gl. & Abb.in cap. ij.de cle. excommu.vbi tenẽt,quòd sic.idem tenet Ioã.de ana.in d. cap.ad abolendã. colũ.vj.in fin. & sequen. de hæt.Pro quibus autem crimi
48 nibus potest clericus deponi vel degradari,vide Felyn.in capi.at si clerici.in prin.colum. penult. & si.de iudic.¶ *Vnum tamen scias hîc,quòd licet iudex laicus possit de mandato episcopi capere clericum:non tamen potest ipsum torquere vel verberare, etiam de mandato episcopi:aliàs incideret in excommunicationẽ.ita tenet Ioan.de ana. in cap.super eod.colum ij. in fi. de cri.falsi. & Petr. de anchar.& Abb.in ca.vniuersitatis. colum. j.de senten. excommu.& Archi. & Gemin.in summa.xlv.dist.De materia autẽ degradationis supra dicta,vide plenè per Firmianum in suo tract.de episcopo.in vltim.parte.¶ *Duodecimò, iu-
50 dex secularis exercet iurisdictionem in clericum,ratione feudi, quod tenet clericus ab eo. cap. extertũ. de iudic.& cap.ex trãsmissa & c.verùm.de foro competen.& in cap.j.§.item si clericus, & ibi And.de yser.in ij.colẽ.de

ca p.

Universidad de Deusto
Biblioteca

ap.Corra.& Soci.in consil.xij.
ol.viij.in prin.in j vol.Itẽ quan
d o est author laudatus.per l.vẽ
d itor.& ibi per doc ff.de iudi.&
Abb.in cap.fi.de emp.& vendit.
50 ¶ *Decimotertiò,iudex secula-
ris potest punire clericũ de assas
si nio, quia propter criminis enor
mitatẽ ipsò iure censetur degra
datus in casu isto.ita tenet Lap
in ca.pro humani. de homi.lib.
vj.& Paris in tract.synd.in vers.
inquisitio.col.vij.in fi.Rob. Ma
ran.Venus. I. V. D.

Iudiciorum duodecima distinctio.

1 *Iudicium aliud ordinarium: & aliud prorogatum.*
2 *Prorogatio,in iure multipliciter accipitur.*
3 *Prorogatio iurisdictionis potest fieri de persona ad personam: de re ad rẽ: de tempore ad tempus:& de loco ad locum.*
4 *Iurisdictio iudicis habentis illam de iure speciali,prorogari non potest.*
5 *Prorogatio iurisdictionis tacitè & expressè potest fieri.*
6 *Prorogatio iurisdictionis, inducitur per exceptionem dilatoriã oppositam: non autem per petitionem copiæ libelli,neq; per confessionem.num.7.*
8 *Prorogatio tacita, non potest fieri in causa criminali,nec etiam expressa.*
9 *Prorogatio de loco ad locum, tacitè fieri non potest,sed expresse.*
10 *Iurisdictio per contumaciam non prorogatur.*
11 *Prorogatio per renouationem duplici modo inducitur.*
12 *Iurisdictio limitata ad certam speciem causarum, nõ potest prorogari.*
13 *Index prorogatus non potest sententiam suam exequi.*
14 *Iurisdictio delegati, prorogari non potest.*
15 *Prorogatio,an & quando impediatur per errorem.*
16 *Prorogatio non potest fieri in causa appellationis,& quæ sit ratio.*
17 *Prorogari non potest iurisdictio à Deo concessa, prout est potestas excommunicandi vel absoluendi.*
18 *Clericus iurisdictionem alterius episcopi sine consensu sui episcopi prorogare non potest.*
19 *Prorogari an possit iurisdictio alterius iudicis per laicos subditos baronibus,sine consensu ipsorũ baronum.*
20 *Barones Regni,habent iurisdictionem à Rege,seruatam cum priuilegio primarum & secundarum causarum, & ideo reuocant prorogationes factas per eorum vasallos in alios iudices.*

DVodecima principalis distinctio iudiciorum est
1 *Quia iudiciũ aliud ordinariũ & aliud prorogatũ. Iudiciũ ordinarium,est illud, quod agitatur corã iudice ordinario competenti, vel delegato à superiore, inter certas personas,vel limitato in certo territorio,quãdo agitatur per subditos suæ iurisdictioni.Iudiciũ vero prorogatũ, est illud, quod ventilatur inter partes corã iudice non suo principaliter, tamen adito de consensu partium. de qua materia tractatur plene in l.j.& ij. ff. de iudi.& in l.si conuenerit. ff. de iur.omn.iud.& in c.significasti. de for.compe.& in c.P. & G. de offi.deleg.*
2 ¶ *Super hac materia est sciẽdum, quòd iste terminus,prorogatio,accipitur in iure multipliciter. Quãdoque enim refertur ad terminos & dilationes:& tunc prorogatio nihil aliud est,nisi dilationis labẽtis nondũ lapsæ extensio,secundum Bal.in rep.l.Aemilius.col. vj.in prin.vers.nota quintò &c. ff.de minor. Exemplum,datur dilatio alicui, & in medio vel in fine ipsius dilationis nondum elapsæ prolungatur vlterius, & tunc dicitur eadem dilatio cum prima l.sed si manente.ff.de prec.& Bal.in d.l.Aemilius.& Alexan.in l.iiij.in princi.ff.de dam. infec.vbi facit differentiam inter prorogationem & renouationem.& infert ad q.si finita dilatione fuerit dictum,q dilatio fuit prorogata an valeat prorogatio,saltem ad vim nouæ dilationis. vide per eum. De qua materia habetur etiã in l. cum stipulat' fil mihi à Proculo.ff. de ver.obli. ¶ Quandoque iste terminus,prorogatio, refertur ad compromissa:& est materia,*
3 *de qua in l.diem proferre. ff. de arbit.& ista prorogatio potest fieri per arbitros, quãdo est eis data potestas per partes, & potest fieri etiã partibus absentibus,vt d.l.die proferre. in prin. Verũm debet postea prorogatio notificari partibus. & aliàs nõ adstringit:ita tenet Alex. in cõs.xxxiiij.col.fi.in j.vo.& Bal.si l.j.C.de sen.ex breui.recit.& Fel. in c.cùm olim.col.ix. versi.nota tertiò &c.de re iud. ¶ *Quãdoque iste terminus, prorogatio, refertur ad iurisdictionẽ,& ista est materia nostra. sup qua dic, q prorogatio iurisdictionis fit quatuor modis,videlicet,quandoque de persona ad personã: quandoque de re ad rẽ, quãdoq; de tẽpore ad tẽpus,quandoque. de loco ad locũ,vt not.gl.& Bar. in l ij § sed si iudex.ff. de iud. & Bal.in l.j.ver.tertiò quero.C.de iurisd.omn.iudi.& per Bal.in l. si qui ex cõsensu.C.de epi.audien. Exemplum primæ prorogationis,scilicet, quando fit de persona ad personam, ponitur in l.j & ij.ff.de iud.& in l.si conuenerit.ff.de iur.om.iudi. vt quando iudex habet limitatã iurisdictionem in vna ciuitate, vel territorio:nam si alij de aliena iurisdictione volunt consentire,quòd causa eorum iudicetur per illũ iudicẽ, cui nõ sunt subditi,possunt hoc facere. Et tũc illa iurisdictio quæ erat limitata inter illas personas illius territorij tãtum,modò per consensum partium extenditur ad alias personas sibi nõ subditas:& ista dicitur prorogatio. ¶ Exẽplum de secunda prorogatione, scilicet de re ad rem,puta si onus iudex habet limitatam iurisdictionẽ, vt nõ possit cognoscere, nisi de causis à centũ aureis infrà:iuxta*

l.si idem cum eodem. & l cum quædam.§.quoties.ff. de iurisd. om iud & in auth.de defen. ciui.§. & indicare. possunt facere partes habētes causam maioris summæ,quòd ille iudex cognoscat de tali causa:& sic extenditur iurisdictio de summa minori ad maiorē: & sic de re ad rē. tex.est in l.de qua re § j.ff.de iudi.& Bal.in d.l.si qui ex consensu.col.iij.C.de episc au.¶ Exemplū de tertia prorogatione. scilicet de tempore ad tempus,puta iudex habet limitatam iurisdictionē finiendam certo tēpore,puta per annū. prout cōmuniter solent creari officiales in Regno:possunt facere partes,q̄ vltra illud tempus iudex cognoscat & iudicet. & sic extenditur iurisdictio de vno tempore ad aliud.text.est in l ij.§.sed si iudex.ff.de iud. quod procedit in iudice delegato, sed in ordinario nō procedit prorogatio in tempus successoris. Ita pulchrè declarat Bal.in d.l.si qui ex consensu.col.iij.versi. secunda species.&c.C.de episc.audi. & vide Bal.in tit.de pace Constan. col. xiiij.in prin.super versi.consensum.vbi tenet, quòd de consensu partium possunt prorogari tempora appellationis.¶ Exemplum de quarta prorogatione, scilicet de loco ad locū. de qua tenēt doct. quòd nō potest fieri & sunt aliqui ,prout est Bal. in d.l j.vers.tertiò quęro &c.C.de iur.om.iu.& in d.l.si qui ex cōsensu.col.pen.& si referēdo Ioā Bu.tamen Bart.in l quæro ff.de fol.tenet cōtrariū. scilicet.q̄ valeat prorogatio.& hāc opin. tenet Alex .quem communiter sequuntur ibi moder.in l.si. ff.de iur.om iud.cum limitatione tamen,scilicet,dūmodo iudex illius territorij consentiat huic prorogationi. Exemplum potest poni dupliciter, secundū Bal.in d.l.si qui ex consensu col penu. versi.quartā speciem &c.Primo modo,quando iudex ex forma statuti vel consuetudinis deberet sedere pro tribunali in tali loco.puta in palatio:nā possunt facere partes,quòd sedeat in alio loco eiusdē ciuitatis.puta in platea:& valet talis prorogatio sine dubio: quia sumus in loco eiusdem iurisdictionis. Secūdo modo potest poni exēplū extra locū iurisdictionis , vt si partes conueniunt, quòd iudex Perusinus cognoscat & pronuntiet in territorio Bononiensi, & ista prorogatio est magis dubia. quā dicit Bal.vbi suprà,fieri nō posse.Sed dic. quòd magis communis opin.est q̄ valeat, interueniēte consensu iudicis illius loci.puta Bononiensis,secundū Alex.in d.l. si. arguendo de loco ad tempus. iuxta l. vinū. ff.si cert.pet.& hanc opi.tenet Abb. in c.nouit.col.ij & c.excommunicatis.col.fi.de off.leg.¶ *Quā opi. limita procedere in iudice habēte iurisdictionem de iure communi:quia talis iurisdictio

potest prorogari de consensu partiū extrà territorium,vt suprà, secus in iudice habente iurisdictionem de iure speciali, prout est legatus:quia extra territorium non potest cognoscere ex prorogatione partiū: etiā si iudex illius territorij consentiret ita in terminis tenet Abb. in d.c.excommunicatis.col.fin. de offi.leg.¶ *Scias tamen pro complemento huius materiæ, quòd prorogatio iurisdictionis potest fieri expressè & tacitè. Expressè sit, quando partes per eorū expressum cōsensum conueniunt in iudicē non suum ,& ista est materia d.l.j. & ij.ff.de iud.& d.l.si cōuenerit.ff.de iur. om.iud.& c.significasti.de foro comp Tacitè verò fit prorogatio,quando quis patitur se conueniri coram iudice incompetenti,& nō declinat eius forum: & in hoc est varietas doctorum in d.l.si conuenerit.quia glo.ibi dicit,quòd requiritur litis contestatio ad hoc,vt inducatur cōsensus.sed veritas est illa , quam tenet ibi Barto.scilicet , quòd si quidem conuentus opponit aliquam exceptionem dilatoriam ante litem cōtesta.quia tunc per talem exceptionē videtur prouocare iudicē , vt super ea pronuntiet.censetur eo ipso in iudicem consentire:nec expectatur litis contestatio.Si verò nō opponit exceptionem aliquā,tunc requiritur litis cōtestatio, & ita procedat glos.ibi.Nam tamen censetur in iudicem consentire. si quis petit copiam libelli,vel dat satisdationem de iudicio sisti,secundum Bart.in d.l.si conuenerit.per l.non videtur.la ij. ff.de iudi.* Et ex prædictis verificatur illa iuris regula , quæ se habet,quòd exceptio declinatoria fori,debet esse prima exceptio, quæ opponitur ante alias dilatorias quia si opponitur alia prius , per eius oppositionē inducitur consensus in iudicem, & nō potest postea opponi declaratoria.text.est in l.sed si susceperit.in prin.ff.de iudi.& in l fin.C.de excep.& Abb.& doct. in c inter monasterium.de re iudi.sicut dicimus etiam de recusatione iudicis ex causa suspitionis:quia debet esse prima exceptio, quæ opponitur; vt tenent Bar.Alex.Ioā de Imo.in l.quidā consulebat.ff.de re iud.& Lanfran.in c.quoniā contra.in versi. recusationes.in prin.de proba. ¶ *An autem per solam confessionem factam coram iudice incompetenti inducatur prorogatio iurisdictionis : vide Soci. tenentem quòd nō. in consi.cviij. col.fi.in iiij.vo.¶ * Limita illud , quod dicitur de tacita prorogatione , non procedere in causa criminali:quia in ea non prorogatur iurisdictio per oppositionem exceptionis.ita tenet Iaſ.in d.l.si conuenerit. colō. viij circa fin.allegat Bart.in l.licet.col.ij. C.de procur.Et hoc est regulare,quòd in causa criminali non

Universidad de Deusto
Biblioteca

potest prorogari iurisdictio, etiam expresse, in præiudiciũ iudicis competentis, secundũ Bal. in l.ũ qui ex consensu. col.ij. in fin. C. de epis. audi. & Fel. in c. P. & G. col.iiij. de offi. deleg. & vide Soc. in d. consi. cviij. in fin. in iiij. volu. vbi dicit, quòd quando iudex inquirit ex officio, nõ potest eius iurisdictio prorogari.

9 ¶ *Secundò limita non procedere in prorogatione, quæ fit de loco ad locum: quia illa nõ potest fieri tacitè, sed requiritur expressus consensus prorogantium. Ita tenet Franci. de Are. in c.j. col. penul. versic. illud etiam scias, & c. de iudi. allegat. text. in ca. statutum. §. in nullo. de rese. lib. vj.

10 ¶ *Tertiò limita non procedere in contumace: quia per contumaciam nunquam prorogatur iurisdictio: vnde in hoc casu non æquiparatur præsens & absens per contumaciam. ita tenet Bar. in l.ij. in lect. col. ij. & ibi etiam Ale. in ij. col. ff. si quis in ius voc. non ier. per tex. & ibi Bald. in d.l.si qui ex consensu. & Ludoui. Roma. in consil. xlviij.

11 ¶ *Inducitur etiam tacita prorogatio per reconuentionem. quod potest intelligi duplici modo, scilicet, ex parte reconuenientis. & ex parte reconuenti. De primo est exemplum, vt si tu conuenis me coram iudice incompetẽti, ego qui sum reus, possem declinare eius iurisdictionem, si vellem: si tamen non declino, sed statim reconuenio te coram eodem iudice, ex hoc ipso videor in iudicem consentire, & sic nõ possum declinare ipsum vlterius in prima causa conuentionis. Ita habetur per Matth. in deci. xxvij. consi. Nepo. De secundo est exemplum, vt si tu es clericus, vel alius non subditus, & cõuenis me coram iudice meo seculari, possum te coram eodem recõuenire. per quam reconuentionẽ tu reconuentus prorogas iurisdictionẽ illius iudicis ex necessitate iuris. ita tenet Bal. in auth. & consequenter. col. ij. in princ. ibi. nã reconuentio & c. C. de sentẽ. & Spec. in tit. de compe. iud. adi. §. in princ. verũ. nono. probatum est etiam per l.si idem cum eodem. §. quòd si mutuũ. ff. de iur. om. iud. & dixi plenè suprà in vj. distin. principali.

¶ *Limita hanc materiam prorogatiõis procedere, quãdo prorogatur talis iurisdictio, qualẽ habet ille iudex prorogatus in suos subditos: quia tunc valet prorogatio. vt suprà dixi. Secus est, quando illam iurisdictionẽ non haberet. Exemplum, si est aliquis iudex malefitiorũ deputatus ad cognoscendum solùm de causis criminalibus, modò duo forenses vellent coram eo litigare in causa ciuili, certè nõ valet prorogatio: qua talem iurisdictionem causarum ciuilium nõ habet iudex ille in suos subditos. & illud quod nõ est prorogari nõ potest. ita plura tenet Iaso in l.si per errorẽ.

col.j. ff. de iur. om. iudi. Pro hoc est tex. in l. solemus. §. latruncularor. ff. de iudiciis. Idem econtrà, quãdo esset iudex causarum ciuilium, & prorogatio fieret de causa criminali, quia non valet, secũdum Bal. in l.j. col. fi. C. de iur. om. iud. idem dicimus in omnibus similib' iudicibus habentibus iurisdictionem limitatam ad certam speciem causarum, vt nõ possit fieri prorogatio ad aliam speciẽ, vt tradit plene Iaso in d.l.si per errorem. col. j. vbi multos allegat. & habetur per Abb. in c. P. & G. de offi. deleg. adde Bal. in l. testamenta. C. de test.

13 ¶ *Secundò limita hanc materiam non procedere, quo ad executionẽ sententiæ: quia licet iudex prorogatus possit procedere & sententiare: nõ tamen potest suã sentẽtiam exequi: sed executio debet fieri per ordinarium competentem. tex. est in l. episcopale. C. de episc. audi. per quem text. ita dicit Alex. in l.cũ quædam. in pe nor. & ibi etiam Iaso. in iiij. no. ff. de iur. om. iud.

14 ¶ *Tertiò limita nõ procedere in iudice delegato: quia eius iurisdictio prorogari non potest. tex. est in d.c. P. & G. de offi. deleg. quod quomodo & quando procedat, vide omnino ibi Abba. & doctos. Sed de tempore ad tempus potest prorogari iurisdictio delegati c. de causis. & ibi Felyn. in j. not. de offic. delega.

15 ¶ *Quartò limita non procedere, quando interuenerit error in prorogatione: quia error impedit eam fieri. l.si per errorem. & ibi Bar. & doct. ff. de iur. om. iud. Quod tamẽ restringe procedere in eo iudice, qui erat penitus incompetẽs de iure communi. Secus si erat cõpetens de iure cõmuni, tamen poterat aliquo priuilegiò exemptiõis declinari: quia si fuit prorogatus etiam per errorẽ, valet prorogatio. ita tenet Barto. in repe. l. ex quæcunq;. co. iiij. ff. si quis in ius vo. non ie. pro hoc est gl. in l.ij. §. j in verti. cõsensus. ff. de iudi. vbi ponit exemplũ de scholari. & tenet Iaso. in d.l.si per errorẽ.

16 colũ. iij. ¶ *Quintò limita non procedere in causa appellationis: quia in ea nõ habet locũ prorogatio: quia appellatio debet fieri gradatim. vnde nõ potest fieri ad iudicẽ incõpetentẽ de cõsensu partiũ. ita tenet Bal. i titulo de pace Constãtiæ in xiij. col. in fi. super versi. secundũ mores, leges & c. & sequitur Fely. in d c. P. & G. colũ. iiij. de offi. deleg. versi. item nota. & Spec. in tit. de appel. §. nunc tractemus. versic. quid si de facto. & Alexã. in l.ij. in prin. in addi. ad Bar. ff. de iud.

17 ¶ *Sextò limita nõ procedere, quo ad iurisdictionem concessam à Deo: prout est excõmunicare vel absoluere: quia talis iurisdictio prorogari non potest: secundũ Bal. in d.l.si qui ex consensu. in §. verbis. C. de epi. aud & Alex. in d.l.ij. ff. de iud. in addi. quæ incipit, sed vtrum. in fi.

18 ¶*An autē clericus possit prorogare iurisdictionem alterius episcopi, sine consensu sui episcopi? Dic quod non, sed requiritur consensus proprij episcopi, text est in c. significasti. & ibi Abb. & doc. de for. compe. quod intelligitur, quando vellet expresiè prorogare, sed contrahēdo vel delinquendo potest iurisdictionem alterius prorogare absque consensu proprij episcopi, per c. Romana. §. contrahentes. de for. compe. lib. vj. ita tenet Alex. in addi. ad Bar. in l. j. ff. de iudi. in additi. quæ incipit, Adde Abb. &c. & prædictis adde Spec. in tit. de cōpe. iudi. addi. in prin. colū. ix. versū. in clericis.

19 ¶*Vltimò quæritur generaliter, quid de laicis subditis dominis suis temporalibus, puta regi vel baroni, an possint prorogare iurisdictionem alterius iudicis sine consensu sui domini: & si prorogant, an possit dominus reuocare eos, ne litigent coram alio iudice? Istam quæstionē tangit Bar. in l. j. §. & post operis. in fin. & ibi communiter doc. ff. de ope. no. nun. & glo. & doct. in c. imperialem. §. præterea si inter duos. de prohib. feu. alie per Fede. & Abb. in c. cæterū de iud. & Bald. in l. decernimus. C. de sacrosan. eccl. & in l. si quis in conscribendo. in iiij. not. C. de epis. & cler. & Bal in c. j. col. ij. n fin. de inue. in mari fac. & breuiter ista est magis communis conclusio. Quidam sunt vasalli subditi dominis, ratione feudi, quod tenēt ab eis, & isti nullo modo possunt prorogare iurisdictionem alterius iudicis sine consensu dominorum suorum. & si de facto prorogarent, possent domini reuocare prorogationem, & impedire eos litigare: quia de facili posset fieri collusio. & priuare dominos sua proprietate vel iurisdictione, quam habent respectu feudi. Quidā sunt vasalli subditi, non ratione feudi, sed ratione personæ. prout sunt omnes burgenses: qui recognoscunt dominos suos ratiōe personæ, quam habent subiectam, non tamen tenent aliquod feudum, & isti possunt prorogare sine consensu dominorum. & per tex. in l. j. ff. de iud ita tenet And. de yser. in d. c. imperialem. § præterea si inter duos. col. vj. in prin. quē sequitur ibi Aluar. in iij. col. & hoc videtur sentire Bart. si bene ponderetur, in d. §. & post operis. in fi. & Bart. in l. j. col. j. ff. de iud. ¶*Prædictam tamen conclusionem limita, nisi iurisdictio esset per principem reseruata: quia tunc non potest fieri prorogatio, etiam per burgensem. ita tenet Bal. in d. §. præterea si inter duos. col. pen. versi. in contrarium. quem ibi sequitur Aluar. in iij. col. Ex hoc infero, q cum hodie omnes barones regni, vt plurimùm habeāt priuilegia primarum & secundarum causarum: & sic est eis reseruata iurisdictio super vasallis suis burgensibus per regem qui est princeps & monarcha in regno: quia non recognoscit superiorem. vt not. An. de Yser. in c. j. vers. regis. de his, qui feudare pos. & in proœ. consti. col. xj. per hoc dico, q non possent vasalli alicuius baronis habētis tale priuilegium, prorogare iurisdictione alterius iudicis sine consensu baronis, propter dictam reseruationē. & ita videmus quotidie seruari in regno: quia quando esset facta prorogatio, quomodocūque solet barōnes reuocare subditos prorogātes ad suam iurisdictionem. Rober. Mar. Venus. l. V. D.

Iudiciorū XIII. *distinct.*

1 *Iudicium aliud temporale, & aliud spirituale.*
2 *Causæ spirituales, reperiuntur ciuiles & criminales, & quæ dicantur.* 3.4.§. *cum sequen.*
3 *Possessorium beneficij, quando dicatur causa spiritualis, & an possit talis quæstio coram iudice laico ventilari.*
4 *Titulum suæ possessionis seu beneficij, an & quando cogatur quis ostendere.*
5 *Causæ spiritualibus annexæ, quæ dicantur.*
6 *Libellus an requiratur in causis spiritualibus.*

TErtiadecima principalis distinctio iudiciorum est: 1 *quia iudicium aliud est temporale, & aliud spirituale. & ista est noua distinctio ab vndecima precedenti. quia ibi fuit distinctum iudicium seculare ab ecclesiastico: hic autē distinguitur iudiciū temporale à spirituali. Ibi fit differetia inter duas curias. s. ecclesiasticā & secularem: hic fit differētia de eo. q vtrinque potest accidere in curia ecclesiastica: nā iudiciū temporale dicitur, vbi agitur de aliqua re temporali: puta de fundo, equo pecunia, & simili, cuius rei est capax laicus: & hoc iudiciū potest esse seculare & ecclesiasticū. Iudicium spirituale est vbicūque agitur de aliqua re spirituali, vel annexa spiritualitati. & istud non potest fieri, nisi in curia ecclesiastica. secundū Bar in l. Titia. ff. sol. mat. & in l. quoties. C. de iud. & in l. ij. ff. de iur. om iu. & Abb. in c. tuā. de ord. cogn. & in capi. lator. qui filij sint legiti.* 2 *Super hoc tamē est sciendū, q causæ spirituales reperiūtur ciuiles & criminales. & appellatione causarū ciuiliū, cōprehenduntur etiā spirituales. secundū Car. in cle j. in iiij. co. in v. q. de offi. deleg. Causæ spirituales ciuiles possunt multipliciter exemplificari. Primò, vbi agitur de aliquo iure incorporali: puta. de donis Dei, & sacramēcis ecclesiæ. Itē, de officio & administratione ecclesię. Itē, de aliqua præbēda, dignitate, personatu, seu canonicatu. vel decima. Itē, de vestibus & aliis ornamentis ecclesiæ: prout hæc omnia habentur per Ab. & Io. de Ana. in*

Universidad de Deusto
Biblioteca

c consulere de simo.& in c. ad aures.& c.ad nostrã.e.ti.similiter,vbi agitur de matrimonio, vel legitimatiõe ꝓlis,vt in d.c. tuã.& d.c.lator.Et generaliter, vbicũque agitur de beneficio ecclesiastico,& de omnibus illis, quę habẽtur ī cle.dispẽdiosam. de iud.& in c. literas.& ibi Ab. de iura.calũ. ¶ *Limita tamẽ id, quod dixi de beneficio ecclesiastico,vt procedat quãdo ageretur petitorio.Sec*, si agitur possessorio super aliquo beneficio ecclesiastico:puta ad recuperandum possessionẽ beneficij:quia ista causa nõ dicitur spiritualis, sed temporalis,vt no.gl.& Ab. in pe col.in c.cũ dilecti de elec.& glo.& Abb.in c.literas.de iuramento calũ.& Cardi.in d.cle. dispẽdiosam.in x.q in fi.de iud. vbi inter.ꝙ tunc agens non tenetur ostẽdere titulũ beneficij: licet quando agit petitorio, secus. de cuius dicti veritate an possessorium beneficij, dicatur causa spiritualis,& an possit talis quæstio vtilari corã iudice laico:vide plenè per Abb. in d. c. literas.col.ij.& iij. ¶ *In eo autẽ, quod dixi, clericũ agentem possessorio, non debere probare titulũ beneficij:addo ꝙ licet aliàs regulariter nemo compellatur ostẽdere titulum suæ possessionis.L.cogi.C.de peti. hær. tamẽ fallit, quãdo agitur cõtra clericum possessorem beneficij: quia semper tenetur ad instantiam iudicis interrogatis ostendere titulum suæ possessionis: secũdum Bal.in l.ij.C. quomodo & quando iud.& in d.l.cogi col.ij.& Bal.in l.fiue.C. de proba.Sed ad instãtiam partis non cogitur,secundum Bal.in l.ciuile.C.de fur.Item, minimè cogitur clericus etiã per iudicẽ.quãdo per lõgum tempus stetit in possessione beneficij: puta per decẽ annos, concurrente fama: secundum Inn.in c.illud. & ibi Abb.in iij. colũ. de præsum.& Bal. in d.l.fiue.C.de ꝓba. ¶ *Causæ criminales ,spirituales possunt dici,quãdo agitur de criminib* ecclesiasticis, vt de hæresi, simonia , schismate , apostasia, sortilegiis,& de aliis similibus: de quibus habetur in quinto libro decretalium:puta de vsuris & aliis similibus:non tamen de omnibus,quę habẽtur ibi: quia ibi ponuntur aliqui tituli continentes crima secularia:prout est titulus de furtis,de homicidio,& aliis.Istæ autẽ causæ possent magis cõgruenter appellari causę criminales ecclesiasticę quàm causę spirituales:quia regulariter causę spirituales includuntur sub appellatione causarum ciuilium:ergo de stricta significatione non possent dici criminales spirituales : per ea quæ suprà dixi:per dictũ Cardi. in clem.j.in v.q.de offi. delega. ¶ *Spiritualibus autem annexę dicuntur causę iuris patronatus ecclesiæ,vt est tex. & ibi per docto.in c.quãto.de iudi. vbi probatur,ꝙ idẽ iudicatur de istis, quod de merè spiritualibus. & habetur per Io.de Ana.in dicto c.consulere.de simonia. ¶ *An autem in causis spiritualibus requiratur libellus?Spe.in titu.de libel.cõcep.§. nunc dicendum. vers.xxiij.in fi.tenet.ꝙ non.sed do.An.ibi in addi restringit dictum Specu. ad casus positos in cle.dispẽdiosam.de iud. Et quid si agatur de iuramẽto apposito in contractu simulato. an dicatur causa spiritualis?vide Bal.tenentem.ꝙ non,in l.j.C.de ope. lib.Rober. Maran. V. I. D.

Iudiciorũ XIIII. distic.

1 *Iudicium aliud iurisdictionale, & aliud arbitrarium.*
2 *Arbitrorum tres dicuntur esse species: & qui sunt.*
3 *Arbitramẽtũ, est quædã trãsactio.*
4 *Compromissum potest fieri per procuratorem, siue speciali mandato: 2 stante statuto, quòd causæ compromittantur.Idem in tutore.*
5 *Prælatus an possit compromittere super rebus ecclesiæ.*
6 *Clausula cõpromissi, quòd procedat de iure, & de facto, quid importet.*
7 *Compromissum nunquam valet, nisi ex die quo arbitri illud acceptauerũt.*
8 *Compromittens si lædatur, potest intentare remedium l secunda.C.de r.scind.vend.etiam si arbitramentũ emologasset.*

1 QVartadecima distinctio iudiciorũ est, *qa iudicum aliud est iurisdictionale, & aliud arbitrarium,id est, cõ-

ram arbitrio.Iurisdictionale est illud quo l agitatur coram iudice habete iurisdictionem , siue sit iudex ordinarius , siue delegatus.Iudicium arbitrarium,dicitur illud,quod ventilatur coram arbitro. Et quia ista materia,est plenus tractata in diuersis locis,maximè per Spe. in tit. de arbitro.per totum.& per Ludo.Ro.in repe. rubr. de arbi. & per Bar.in l.si societatẽ. §.arbitrorum.ff.pro socio. ideò nõ est opus hic tractare materiã arbitrorum:sed remitto me ad dicta in locis prędallegatis,& maximè, quo ad materiam huius distinctionis.scilicet.in quibus differat iudiciũ iudicis, à iudicio arbitri. ponit plenè Spe.in d.ti.de arbi.§.differt.per totũ. Sed pro aliquali introductione , videamus vnam tantũ quæstionẽ: scilicet,quod sunt genera arbitrorum. ¶ *Et breuiter arbitrorũ tres reperiũtur esse species principales in iure. Quidã dicitur arbiter simpliciter: quidã dicitur arbitrator : & quidã dicitur arbiter iuris. Arbiter simpliciter.dicitur ille,qui de partium consensu eligitur,& in eum sub pœnæ stipulatione compromittitur.secundum Spe.in ti de arbit.§.j.in princip. Arbiter enim æquiparatur iudici , & quo ad processum tenetur seruare iuris ordinem.licet compromissum sit quidam contractus.l. & ibi Bal.ff.de arbitr. & Spe. in d. §.j verũ.& est etiam &c. Arbitrator

Universidad de Deusto
Biblioteca

verò, est quidã amicabilis compositor, qui habet dirimere & diuidere litem de facto potius, quàm de iure, & sine aliquo iuris ordine, vt habetur per Spec. in d. §. j. in ver. arbitrator. & de hac materia tractatur per Bart. & doct. in l. ũ quis arbitratu. ff. de verb. obl. & in d. l. si societatem. §. arbitrorum. ff. pro socio. & per Abb. in c. quintauallis. de
3 iureiur. f *Et istud arbitramentum, dicitur quædã transactio, secundum Bar. in d. l. si quis arbitratu. & Alex. in cõs. lxxxij. in fi. in primo vol. qđ qualiter intelligatur, vide Philip. Deci. in cõs. lx. col. iij. Et hanc differentiã inter arbitrũ & arbitratorẽ, ponit etiam Bar. in d. §. arbitrorũ. ver. j. quæro, quæ sit differẽtia
5 &c. Arbiter iuris, dicitur is, qui eligitur ex necessitate statuti, vt quãdo iudex allegat suspect' debent eligi arbitri ad cognoscẽdũ de suspicione ex necessitate iuris. l. fi. & ibi Bar. & doct. C. de iudi. & habetur in c. suspicionis. de offi. delega. & in c. ab arbitris. de offi. dele. lib. vj. Similiter, quando extaret statutũ, q causæ cõpromittãtur inter con
6 iunctos, tales arbitri dicũtur iuris, secundũ Abb. in c. cum dilectus. col. vij. de arb. Et an coram istis arbitris iurts habeat locũ recõuentio, vt quã iurisdictionem habeant, ordinariam scilicet, vel delegatã: dixi plenè sitprà, in vj. di. principali. versi. secũdo quæro, an coram arbitro.

4 positor, qui habet dirimere & diuidere litem de facto potius, quàm de iure, & sine aliquo iuris ordine, vt habetur per Spec. in d. §. j. in ver. arbitrator. & de hac materia tractatur per Bart. & doct. in l. ũ quis arbitratu. ff. de verb. obl. & in d. l. si societatem. §. arbitrorum. ff. pro socio. & per Abb. in c. quintauallis. de

¶ *Et quia isti arbitri eliguntũr de necessitate legis vel statuti, & non ex propria voluntate partium, infertur, q licet aliàs procurator non possit compromittere nec transigere sine speciali mandato: per tex. in c. per tuas. & ibi Abb. in ij. nota. de arbit. & Philip. Deci. in cons. lx. col. j. in prin. & Soci. in cõs. xviij. col. xv. versi. & ad compromittendum &c. in j. vo. tamen stante statuto vel lege, q causa compromittatur: potest cõpromittere etiam sine speciali mandato, vt notat Alex. & communiter mode. in l. si plures. ff. de pact. vbi loquitur de tutore qui potest cõpromittere in arbitrũ iuris. & vide ad materiam do. in l. præses. C. de transa. ¶ *An autẽ prælatus possit compromittere super rebus ecclesiæ: vide plenè Alex. in cons. xxxij. in ij. vol. & Soci. in cons. xviij. co. xiiij. in j. vo. Lud. Ro. in cõs. cccIxix. col. iiij. in fi. vers. tertia ratio. &c. & Petr. Philipp. Cor. in cons. lvij. in litera A. & litera P. in tertio vol. Et an tale compromissum transeat in successorem: vide Fely. in cap. præsentata. colũ j. de test. ¶ *Quid autem reportãt illa verba, quæ communiter solent apponi in cõpromissis, scilicet, vt procedat & iudice de iure & de facto. &c. Dic quod per huiusmodi clausulam nõ potest arbiter lędere aliquam partium contra naturalẽ æquitatem: sed solùm importat, q non teneatur servare

uare iuris solennitates: sed q procedat manu regia, secũdum ius gentium: debet tamen seruare iustitiam in non lædendo aliquam partẽ. ita tenet Pe. Philip. 1
Coro. in cons. cxiiij. col. iij. in fi. in secundo vol. & Bal. in l. j. ff. de eniict. si vero dicatur de iure tantùm operatur, vt sententia lata contra ius, sit ipso iure nulla: quæ excessit formam compromissi, secundum Bart. in l. diem prorogari. §. siati. ff. de arb. ¶ *Vnum
7 ferre. §. siati. ff. de arb. ¶ *Vnum tamen scias in hac materia, q compromissum nunquam incipit valere, nisi ex die, quo arbitri illud acceptauerunt, & ante acceptationem non currit terminus præfixus compromisso. Ita tenet Bal. per illum textum in l. si cum dies. in princ. in fine illius prin. ff. de arbi. & Alexã. in
8 cons. xxxiiij. col. fi. versũ ex quibus in primo vol. ¶ *Vltimò, super hac materia adde vnũ pulcherrimum dictum, q vbicunq; quis ex arbitramento esset lesus vltra dimidiam iusti pretij, potest intentare remedium l. ij. C. de rescind. ven. etiam si laudum & arbitramentum emologasset, & approbasset. ita tenẽt Philip. 1
Deci. in cons. lx. col. iij. vbi arguit de compromisso ad transactionem. & nota hoc: quia quilibet prima facie respõderet in 2
contrarium. Et ad materiam hu 3
ius distinc. adde, qua dicam infrà in vltima parte. intractatu 4
de appellatione. in quarta quæ. princ. versi. octauò limita &c. & 5

in prima q. in versicu. reductio. Rober. Maran. I. V. D.

Iudiciorum XV. distin.

Iudicium aliud delegatum, aliud subdelegatum.

QVintadecima distinctio iudiciorum est: *quia iudicium aliud delegatum: aliud subdelegatum. Delegatum, est illud, quod ventilatur coram iudice delegato. de qua materia dixi plene supra in quinta distinctio. Subdelegatum verò est illud. quòd agitatur coram iudice subdelegato, id est, coram eo, qui fuit delegatus à delegato. de qua materia habetur plenè in lege, à iudice. C. de iudic. & ibi per moderniores, & per Alexand. in lege prima. ff. de officio eius. & per Canon. in capi. venerabili. de offic. delegat. & in lege prima. C. qui pro sua iurisd. Et quia hanc materiam plenius attigi supra in dicta quinta distinctio. ideò hic aliter non insisto. vnde devenio ad decimamsextam distinct.

Iudiciorũ XVI. distin.

Iudicium aliud validum, & aliud invalidum seu nullum. 1

Iudicium quot modis potest dici nullum. & numero 3. cum sequenti vsque in fi. 2

Iudicium quando ex defectu iudicis sit invalidum. 3

Prosecutus factus à iudice recusato, est ipso iure nullus. 4

Clausula, quòd si omnes, & cet. in rescrip 5

rescripto apposita, quid importet.

6 Delegati plures cum clausula, vt omnes vel vnus ꝑcedere possit: si vnus incipit procedere, alle debet finire: aliàs alij nulliter procedunt.

7 Exceptio nullitatis sententiæ, vel processus ex defectu iudicis causata, semper potest opponi, etiam stãte statuto, quod contra sententiam nulla opponatur exceptio.

8 Delegato procedẽte ante præsentationem rescripti delegatorij, processus est nullus, parte opponente.

9 Processus in contumaciam factus, ante nuncij relationem, est ipso iure nullus.

10 Citatio obmissa, reddit actum iudicij ipso iure nullum.

11 Statutum inducere non potest, vt feratur sententia, contra absentem non citatum.

12 Iudicium dicitur nullum, & sententia quando iudex procedit ad prolationem sententiæ cum magna celeritate, sine percunctatione processus, & sine causa cognitione.

13 Procurator falsus, vel substitutus, à non habente potestatem, facit iudicium cum eo agitatum esse nullum.

Exceptio falsi procuratoris, opponi potest antè & post sentẽtiam, ad annullandum iudicium.

15 Falsus procurator, quis dicatur.

16 Procurator habens potestatem substituendi, non potest substituere ante litem contestatam, nisi hoc expressè in mandato dicatur.

17 Maritus agens vt procurator vxoris, cum nullam haberet mandatum, facit iudicium esse nullum: licet vt legitimus administrator agere potuisset.

18 Filiusfamilias agens vel conuentus in iudicio, sine consensu patris, facit iudicium esse nullum: & potest opponi tam ante, quàm post sententiam.

19 Filiusfamilias potest esse in iudicio tã quam procurator alterius.

20 Filiusfamilias litigare potest super spiritualis negotio.

21 Statutũ, quod mulier contrahere nõ possit sine propinquorum consensu, nõ comprehendit mulierem alieno nomine contrahentem.

22 Contractus mulieris in regno Siciliæ cõtrahentis alieno nomine, valet sine mundualdo.

23 Instantia peremptæ, potest iudex ferre absolutoriam ab obseruatione iudicij: & actorem condemnare in expensis.

24 Iudicium gestum cum procuratore excommunicato, an valeat.

25 Pupillus litigans in iudicio sine tutore, facit iudicium ipso iure nullum: & quando tutorem non habet, eius consanguinei citari debent.

26 Sententia lata in fauorẽ pupilli, valet sine tutore: quãdo pupillus est maior infante: aliàs secus. & nu. 31.

27 Pupillus in actibus concernentibus eius fauorem, habet legitimam personam.

28 Alienatio rei ecclesiæ sine solemnitate, valet, quando tendit in fauorem ecclesiæ.

29 Statutum requirens consensum propinquorum in contractu mulierum, intelligitur de cõtractibus dannosis: non autem vtilibus.

30 Mundualdus non requiritur, quando mulier facit cõtractum sibi vtilẽ.

31 Iudicium agitatum sine consensu patris, cum filiofamilias, tendens in eius fauorem, valet etiam si sit minor.

33 Tutor non faciens solemnia litigans pupilli nomine facit iudicium esse nullum: & quæ dicantur ista solẽnia: & qualiter practicatur in regno.

34 Tutor non potest facere procuratorẽ ante litem contestatam, sed actorem cum decreto iudicis: aliàs non valet iudicium.

35 Procurator, qui litem contestatus fuit in causa, ipse in singulis actis citari debet: aliàs si citatur dominus, non valent acta: nisi procurator esset impeditus.

36 Curator ad litem pupillo qualiter dari debeat, vt iudicium valeat.

37 Delegata causa, per superiorem, censetur aduocata ab ordinario.

38 Mortuo delegato, causa non reuertitur ad ordinarium: sed ad principem delegantem.

39 Causam coptam coram ordinario, non potest inferior à principe ad se aduocare.

40 Processus factus contra exititios ciuitatis, ad instantiam creditorum in contumaciam, non valet.

41 Libellus ineptus in criminali: reddit iudicium nullum.

42 Libellus continens indeterminatum locum, vel tempus: & improbationibus supleri potest.

43 Libellus non continens nomen accusati, vel occisi, an procedat.

44 Libellus criminalis, an diem commissi criminis continere debeat, & an teneatur accusator illam ad instantiam rei declarare.

45 Processus factus contra eum, qui arripuit iter ad papam, est nullus.

46 Sententia lata de consilio iurisperiti, non valet, quando lectum est solum consilium: & nulla scribitur sentẽtia post consilium.

47 Violatione pendente iudicium factũ, est ipso iure nullum.

48 Iudicium agitatum contra mortuũ, est ipso iure nullum: licet per viuũ defendatur.

49 Iudicium nullum dicitur, quando factum est per delegatum impetratum per literas surreptitias: vel quãdo delegatus non seruauit formam rescripti delegatorij.

50 Sententia, in qua error iuris est expressus, reddit iudicium nullum.

51 Decretum iniustum contra iuris litigatoris, est ipso iure nullum, quod secus est in sententia.

52 Ingrediens possessionem decreto iniusto, punitur de vi turbatiua.

53 Hæreticus iudex facit iudicium, & processum nullum.

54 Vsura, quid sit peccatum.

55 Filiusfamilias si conuentus est in iudicio criminali, etiam consensu patris, non valet iudicium, quando est minor.

56 Minor sine curatore in iudicio criminali esse non potest.

57 Iudicium agitatum tempore vel die feriato, nullum est.

58 Feriæ inductæ ad honorem Dei, & seruantur in iudicijs, quæ sint.

59 Processus factus die feriato ad honorem Dei, etiam de consensu partium non valet.

60 Die feriata qui actus fieri possunt remissiuè.

Universidad de Deusto
Biblioteca

61 *Feria vindemiarum & messium, non seruantur in regno: & quæ hodie seruantur.*

62 *Die feriato, omnes actus voluntariæ iurisdictionis fieri, non possunt.*

63 *Feria ad honorem Dei, an per statutū vel consuetudinem tolli possint, ita quòd acta in illis diebus facta, valeant prout fit in curijs nundinarum, & numero 64.*

65 *Consuetudo vel statutum, an possit tollere ius gentium vel diuinum.*

65 *Statutum an tollere possit ferias inductas ad honorem Dei, & nu. 67.*

68 *Debitor fugitiuus capi potest, etiam die feriato ad honorem Dei.*

69 *Argumentum de pacto ad statutū, an valeat, & supra. nu. 64.*

70 *Feriæ inductæ ad honorem Dei, an possint tolli per statutum.*

SExtadecima distinctio iudi- 3
1 ciorum est: *quia iudicium aliud validū: & aliud inualidū, seu nullum. Iudiciū validū est illud in quo sunt seruata omnia solénia & substantialia iudicio rū. Inualidū verò est, vbi aliquid defficit ex dictis solēnitatibus secundum Par. in l. prolatam. C. de sent. & Lud. Ro. in cōs. ccxx. in prin. vel quando agitatū fuit cum persona minus legitima: vt habetur in l. licet. C. de proc.*
2 *& dicetur plenius infrà. ¶ *Super ista distinctione tangam solum vnam q. quæ videtur necessaria: videlicet, Quot modis dici pōt iudiciū nullū, seu sentētia nulla? & erit q. valde vtilis pro instructione aduocatorum qualiter impugnabunt iudicia.*

Et quoniā de iure cōmuni possent adduci multæ nullitates, puta ex defectu litis cōtestationis: vel quia sententia nō fertur in personam procuratoris, & multas similes: quæ hodie sunt sublatæ in regno in causis ciuilibus: ex quo proceditur sola facti veritate inspecta: vt plures suprà fuit dictū. Ideò cùm hoc vtile opusculū destinauerim principaliter ad vtilitatem iudicū & aduocatorū regnicolarū, obmittā nullitates sublatas: & pœnam tātùm illas, quæ hodie seruantur in regno. Bene verū est, ꝙ in criminalibus, in quibus seruantur iura communia, seruarentur nullitates iuris communis: de quibus tangā aliqua infrà suo ordine. ¶ *Primò igitur dicitur iudicium nullum seu inualidum, ex defectu iudicis: quod pōt multipliciter procedere: scilicet, vel quia iudex nō interuenit: quo casu cùm iudicium dicatur à iudice, nō potest dici sine eius interuentu. c. forus. de verb. sign. vel quia interuenit iudex incompetēs, quo casu totum iudiciū ruit, nisi appareat de prorogatione: vt in toto ti. C. si à nō cōpe. iudic. vel quia interuenit pro iudice aliquis priuatus. l. priuatorū. C. de iurisd. om. iud. vel quia iudex est incapax ex aliquo defectu: qui defectus in iudice possunt esse plures. Quidā enim sunt defectus naturales: vt quia iudex sit furiosus, mutus, & surdus, vel impu-*

bes: & isti defectus quandocunque obiciantur, reddunt iudicium retro nullum: etiam si obiiciantur post sententiam: & postquam trāsiuit in rem iudicatā: vt not. Spec. in ti. de excep. §. ij. col pe. vers. hoc quoq;. & §. nūc videndum. vers sed quæro. 5 *& Abb. in c. sciscitatus. col. iij. & iiij. de rescrip. & ibi etiam Fel. col. iij. Pro hoc est tex. in l. cum prætor. § non autem. & ibi Bal. ff. de iud. Quidā sunt defectus accidentales, & inducti per ius positiuum, vt quia iudex est infamis, vel seruus, vel excommunicatus: & tunc si isti defectus sunt notorij & manifesti, possunt quidoēq; opponi ad iudicium inualidādum. Quod tamē intelligo in illis defectibus, qui ipso iure inualidāt iudiciū: prout, si iudex est seruus, vel si est excōmunicatus: vt habetur in c. ad probādum. de re iud. & in c. pia de except. lib. vj. & in d. c. sciscitatus. Secus est in defectu infamiæ: quia si non opponitur ab initio ante lit. contest. valet processus, & iudicium. ita tenet Spec. in tit. de iudic. deleg. §. excipi col. j. vers sed nō quid infamis. & Bal. in d. c. sciscitatus. col. ij vers. ic quæro. an valeat &c. Si autē isti defectus sunt occulti,*
4 *tunc distingue, vt per Ab & Fely. in d. c. sciscitatus. ¶ *Secōdò dicitur iudicium nullum, quando iudex recusatus vt suspectus, procedit ad vlcertora post propositam suspicionem: nā totus processus, quem postea faciet, est ipso iure nullus. ita tenet Bar. & l. quia poterat. ff. ad Treb. & Ludo Rom. in cons. ccxx. col. ij. & Pau. de Cast in cōs. cxxj. in ij vo. & Gemi. in c. index. de of. deleg. lib. vj. & Alex. in cōs. lxxxix. in j. vol. ¶ *Tertiò dicitur nullū iudicium, quando causa est commissa pluribus iudicibus: cum clausula, quòd si non omnes simul interesse poterint, alij iudicēt: prout communiter. solet ista clausula poni in delegationibus apostolicis: nā antē. quā alij procedāt, debet eis cōstare de impedimento collegæ: aliàs si procedāt antē, quàm collega notificauerit eis suum impedimētū. eorū processus est nullus. ita per illum tex. tenet Ab. in c. prudētiam. in ij. no. & in fine illius prin. de of. deleg & Bart. in l. multū. in fi. ff. de condit. & demon. & Fel. in c. sciscitatus. col. vij. vers. oportet notū &c. de rescript. vbi multum plenè declarat hāc materiam cum nōnullis limitationib*. & ibi videt & plenè per Gemi. & doc. in c. cū plures. de of. dele. lib. vj. & prædicta procedūt in illa clausula, quòd si non omnes &c. Et sic quando conditionaliter loquitur commissio: secus, si esset apposita alia clausula, quæ cōmuniter solet hodie apponi in litteris apostolicis, scilicet, vt oēs, vel duo, vel vnus procedant & iudicēt: & sic non conditionaliter: quia tūc cēsetur data iurisdictio singulis*

Universidad de Deusto
Biblioteca

gulit insolidũ:quo casu põt vn* ꝓcedere,etiã ante notificationẽ impediméti collegæ, & absque 8
eius requisitiõe.tex.est & ibi gl.in ver.liberè.ĩ d.c.cũ plures.& Ab. in d.c.prudẽtiã.ij.no.vide tamẽ de præcedẽti clausula, q̃ si non oẽs &c.quãdã addi.in deci.clxvj. Dñorũ de Rot.in nouis: quæ incipit.Si duo ex tribus &c.vbi tenet de mẽte Ioã.q̃ valeret ꝓcessus factus ante notificationẽ impediméti,dũmodo in rei veritate impedimẽtũ sit verũ:tamẽ cõiter opin.doct.est illa quã suprà dixi:vt tenet Ab.in d.c.prudẽtiã.in fi illius prin. ¶*Quartò dicitur nullũ iudiciũ,quãdo cõmissa est causa pluribus iudicibus cũ clausula vt oẽs vel alter procedere possit: quo casu põt vnus sine alio procedere:vt modò dixi in præcedẽti:nam tũc si vnus incipit procedere, cẽsetur præoccupasse iurisdictionẽ: & alij nõ possunt vlterius impedire.& si alij posteà procederent, eorum processus est nullus: nisi primus ex iusta causa esset impeditus.Tex est in d.c.cum plures,de of.deleg.lib.vj,cũ ibi no. per Gemi.in ij.vol.ver.in ſ por rò quæro &c.vbi hoc expresse tenet.& Fely.in d.c.fcisitatus. col.fin.ver.& no.q̃ cessante &c 9
7 ¶*Et adde his scidẽter,q̃ vbicũque exceptio nullitatis processus vel sentẽtiæ depẽdet ex defectu iudicis,semper põt opponi,etiã si extaret statutũ,q̃ cõtra sentẽtiã nulla possit opponi exceptio,ita tenet Lu.Ro.in cons. xliij.col.j.Pet.Phili.Cor.in cõs. cxliij.col.ij.in j.vol.¶*Quintò dicitur iudiciũ nullũ, quãdo iudex delegatus procedit ante præsentationẽ rescripti delegatorij:licet sciat se esse cõstitutũ delegatũ.Et licet procedat post datam rescripti.tamẽ non valet processus: quia ante præsentationẽ, nõ habet exercitiũ iurisdictionis.tex.est inc.super eo el ij.& ibi Phil.in vl.no.de app.& Fel.in c.sciscitatus.co.viij.de rescrip.&Bal.in l.eũ.qui.ff.de iurisdict.iud. vnde licet superueniat posteà rescriptũ:tamen nõ valet datur processus anteà factus: quia cẽsetur factus à priuato:secundũ Bal.in d.l.eũ qui.ver.iiij.quero &c.& Bal.in l.falsus.co.v. ver.sed pone.C. de furt. Qđ' tũ limita procedere,dũmodo pars opponat de rescripto nõ præsentato:secus, si nõ opponeret: & sub silẽtio pertrãsiret:q̃ valeret ꝓcessus ita tenet Ang.in l.cũ furiosus.ff.de iud.& Bal.in l.nec quicquã.ſ.vbi decretũ.in fi. ver. bis.ff.de of.ꝓcõl.¶* Sextò dicitur iudiciũ nullũ,qñ index ꝓcedit ĩ cõtumaciã alicui*, nõ cõstito sibi prius de cõtumacia:vt q̃ citauit eũ: & nũtius nõdũ fecit relationẽ:&sic nõ cõstat ex actis de cõtumacia:& iudex ante relationẽ ꝓcedit ad sentẽtiã,vel ad alium actũ:tũc iudiciũ,vel actus ita factus,est ipso iure nullus.ita tenẽt Bar.& Bal.ĩ l.multũ.ff.de cõd.& dem.& Bar.ĩ l.hęc aũt.ſ. no* 10

nõ defendi.ff.ex qui.cau.in pos. ea.vbi expresse dicit, quòd processus factus in cõtumaciã ante relationem nuntij, est ipso iure nullus.& sequitur Fely. in cap. ecclesia sanctæ Mariæ.colũ.viij. ver.decimo.de const.Quod nota:q̃a millies potest euenire.& sis cautus,quando vides actum factũ in contumaciã, vt semper perquiras an in actis sit scripta relatio nuntij. ¶*Septimò dicitur iudicium nullũ,quando fuit factũ sine citatione partis:nam citatio,est de iure naturali & diuino,adeò quòd obmitti nõ potest.& sic quiliber actus iudiciarius factus sine citatiõe,est ipso iure nullus,per ea,quæ habentur in cle.pastoralis.de re iudic. Pro hoc est tex. & ibi per Doct. in l.de vnoquoque.ff. de re iud. & l.ea,quæ.C.quomodo & quãdo iudex.& l.si quãdo.& ibi Bal. C.de testi.& capitu.ij de testi.Et quòd citatio sit de iure naturali vt non possit obmitti, quia est species defensionis. tenet Bald. in l.cum fratrem.col.fi.versicu. dubitari cõsueuit.C.de his,quibus vt indi.& Bal.in l.j. colũ ij. versicu.sed hic quæritur, &c. C. quomodo & quando iudex. vbi plus dicit,quod etiam* per statutum non potest induci, vt feratur sententia cõtra absentem non citatum.& Ioan. de Ana.in ca.quàm pernitiosum.colum.j. de vsur.& Socin. plenè in consi. clxvj.col.xxj.versicul.sed tamẽ præmissis,&c.in ij.vol.¶*Octauò dicitur iudiciũ nullũ & sententia,quãdo iudex procedit ad prolationẽ sententiæ, cum magna celeritate sine percunctatione processus, & sine causæ cognitione.ita tenet Bar.in l pro latam.in fi.C.de sen.quod dictũ plenissimè examinat Fely.in c. ecclesia sanctæ Mariç.colũ.vj.in fi.cum tribuscol.seq.de const.& multa similia adducit, & tãdem concludit,quòd iudicium est nullum,vt suprà dixi.& Alex.& Ias. in l.iudices.C.de iudic.quod tamen limita & declara,vt Ab.in ca.cùm ex literis.in viij. not.de in integ. restit. vbi hoc declarat procedere ,quando iudex prorsus ignarus de meritis causę ꝓtulit sentẽtiam:quia est ipso iure nulla , vt quia de sero habuit processum,& in mane sequenti protulit sententiam:secus,quando infra breue tempus proculit sententiã : quia oritur præsumptio iniustitiæ,non tamẽ est nulla:secundum eum.¶*Nonò dicitur iudicium nullum , quando fuit agitatum cum falso procuratore,qui nullum habuit mandatum:per ea,quę not.Bartol.& Doct.in l.licet.C.de procura.& Abb.in c.in nostra.col.ij. de procura.vbi in tantùm dicit iudiciũ esse nullũ,quòd talis *exceptio falsi procuratoris potest opponi ante,& post sententiam ad annullandum iudiciũ. Idem tenet Ioan.de Ana.in consi. xcvj.& in addi. Ludo. Bolog.post dictum consi.vbi pulchrè & per multas

Universidad de Deusto Biblioteca

15 remissiones declarat,* quis dicatur falsus procurator. & dicitur falsus etiam ille, qui habuit mandatum: & postea fuit reuocatum: vt d.c.in nostra. & ibi per Abb. idem si incipit gerere ante habitam notitiam mãdati: vt in d.addi.Lud. Bolognini. post d. consi.xcvj. Idem, si esset procurator substitutus à non habente potestatem substituendi. puta à procuratore ante litem contest. quia ante substituere nõ potest, 18 ¶*Vndecimò dicitur iudicium
sed postea fic.l.quòd quis.& ibi per Moder.C.de procurat. & in ca.j.de procura.libro vj. & hoc sentit Ioan.de Ana. in d.consil. xcvj.colũ.ij. versic.constat autẽ.
16 ¶*Super hoc autem nota incidenter vnam bonam practicam in regno, in quo extat ritus magnæ curiæ vicariæ, in nume.111. & incipit, Item si procuratori, &c. quo cauetur, quòd si constituens procuratorem, dat sibi potestatem substituendi, nõ potest talis procurator substituere ante litẽ cõtesta. nisi expresse dicatur in mandato, quòd possit
ante litem cõtest. quod dictum tene perpetuò menti in practica: quia multi, qui non habent notitiã illius ritus, errãt in hoc: quia quilibet diceret contrariũ,
ad hoc, vt verba aliquid operen 20 libro vj.*Idem, quãdo agit vel
tur: iuxta l.si quãdo. ff. de leg.j. & per dictũ ca.j.de procur.libr. vj. quod in hoc videtur corrigi per dictũ ritum. & sic posses impugnare & inualidare processum, quando faceret contra te-
17 ¶*Decimò dicitur iudiciũ nullum, quando maritus egit tanquam procurator vxoris, cùm in rei veritatem non haberet mandatũ: quam processus est nullus, dato quòd potuisset agere, vt maritus & legitimus administrator: nec saluatur illa via, qa maritus: & imputatur ei, quare tale viã elegit agẽdo. vt procurator, ita singulariter tenet Ludouic. Rom. in cõsilio cccexlvj.
nullum, quando filius famil agit vel conuenitur in iudicio sine consensu patris, quia talis consensus requiritur pro legitima tione suæ personæ, & si non interuenit, iudicium est nullum: de qua nullitate potest opponi quandocunque tam antè, quàm post sententiam. ita tenet Spec. in tit. de excep. §. dicto. colũ. v. versicu. quid de illa. & in tit. de actore. §. i. col. x. ver. sed & filius fam. i. per l. fi. §. necessitate. C. de bonis, quę liber. & ibi plenè per
19 Bal. ¶* Quod tamen limitatur procedere, quando filius agit proprio nomine. Secus, si intet uenit in iudicio, tanquam procurator alterius: quia nõ requiritur consensus patris: vt est tex. in c. qui generaliter. §. j. de proc.
vbi

vbi suprà. & tex. in authẽ. quod locum & ibi Iaf. co. vj. in fi. C. de
21 collar.* quòd facit ad id quod in simili dicimus i muliere, quæ est ex forma statuti, non potest contrahere sine consensu propinquorum: quia illud intelligi tur, quando contrahit nomine ꝓprio: secus, si nomine alieno, puta turorio vel procuratorio, nomine. ita tenet Alexan. in d.l. quæ filium. col. ij. ff de in iusvo.
& Pau. de Cast. in l. quicũque. §.
22 si ab alio. ff. de instito. ¶* Et ꝓ hoc infero ad dispositionem ritus magnæ curiæ vicariæ: secun dum quem est communis observantia in regno, qꝺ mulier viuẽs iure l. Ogobardo. nõ potest contrahere sine mũdualdo: nam illũ ritũ & obseruãtiã intelligo procedere, quãdo mulier cõtraheret proprio nomine, secus alieno.
23 per præd. ¶* Duodecimò dicitur iudiciũ nullũ. quando sentẽtia fuit lata post peremptã istãtiã. gl. est & ibi Bar & Bal & communiter Moder. in l. properandum. in prin. C. de iud. pro hoc Bald. allegat ibi tex. i l. scire oportet. §. consequens. ff. de excusa. turo. Idem tenet Alex. in cõsi. lxxxij. in prin. in iij. vol. plus dicit Bal. in d.l. properandum. col. ij. vers. secundò quæro. quòd etiam in causa appellationis sentẽtia lata, post appellationẽ desertã, est ipso iure nulla. Quod tamẽ intellige de sententia diffinitiua ipsius causę principalis: quia illa nõ potest ferri post lapsum instantiæ, sed bene potest iudex ferre sententiam absolutoriam ad obseruationẽ iudicij, & condemnare partem actricẽ ad expensas: vel illam partem, cuius culpa instãtia fuit perempta: secundum Bartol. & communiter Doct. in d.l. properãdum. §. illo. & Lanfr. in c. quoniam cõtra. in fi. verbis. de prob. & Alex. in cõsi. cxxxvj. col. j in ij. vol. & in cõsi.
24 lxvj. col j. in v. vol ¶* Tertiodecimo dicitur iudicium nullum, quando fuit gestum cum procuratore excõmunicato: quod tamen intellige, quando tempore constitutionis erat excommunicatus quia tunc ipso iure nõ tenuit cõstitutio procuratoris, & per consequens remanet procurator falsus & sic processus non valet: sicut dixi suprà de procuratore falso. Secus, si post mandatum superuenit excommunicatio procuratori: quia valent acta, si non opponatur: sed ante mandatum nõ valent ipso iure, siue opponatur. siue non. Ita hęc omnia tenet Abb. in ca. post cessionem. col. antepen. & penulti. & fi. de prob. & ibi etiam Felyn. qui magis clarè loquitur. Et procedunt prædicta, siue sit procurator ex parte actoris, siue ex parte rei secũdum Abb. in dict. cap. post cessionem. col. antepenult in fi. versi. sed dubiũ est, &c.
25 ¶*Quartodecimò, dicitur iudicium nullum, quando est agitatum cũ pupillo sine tutoris authoritate. l. cùm & minores. &
ibi

Universidad de Deusto
Biblioteca

ibi Bal.C.si aduersus rem iudic. & l.j.C.qui legi.person.habent standi in iudic.& l.clarum.C.de autho.præstan.nam quando pupillus habet tutorem,debet iudicium agitari cũ tutore.& si non habet, debent citari coniuncti ipsius pupilli,vt constituatur in contumacia aliàs citatio solius pupilli,nihil valet.l.hæc autem. §.j.ff.ex quibus causis in possess. eat.& ibi Bar.idem tenẽt Alex. & communiter Doct.in l.neque impuberes.ff.de in ius voc.& in l.si ex legati.cum l.seq.ff.deverborũ oblig.& in l.contra pupillum.& ibi etiam Ioã.de Imo.de re iudic.& ita communiter tenetur,reprobata opin.Bar.in l.j.§. sufficit.ff.de adminis.tu.qui tenebat posset citari solum pupillum, quem in specie reprobat Alex.i d.l.neque impuberes.Et ad prædicta,scilicet quòd nullũ actum iudiciariũ potest facere pupillus,est tex.& ibi per Mod. in l.iusiurãdum.§.pupillus.ff.de iureiurãdo.& vide omnino de
26 cisio.cclxij.consi.Neap. ¶ *Præ dicta tamen limita,quando iudicium tenderet in damnum pupilli:quia tunc verum est, quòd non valet sine tutore.Secus est, quando tendit ad vtilitatẽ:quia
27 tunc valet,vt puta, qua fuit lata sententia pro pupillo:ita est tex. & ibi Bar.& Bal.& Moder.in l. non eo minus.C.de procurat.& Bar.& Bal.in l.si tutor.C.in quibus causis in integ.resti.non est necess.*& est ratio,quia in actibus cõcernentibus fauorem pupilli,dicitur habere legitimam personam:secundum Bal.& Ias. & l.contra iuris.in princip.ff.de pact.per tex.institu.de authorituto.in princip.*& in d.l.cõtra
28 iuris.infert Bal.idem esse in ecclesia,vt si fuerit alienata res ecclesiæ,sine solennitate,quæ alienatio tendit ad ecclesiæ vtilitatem,valet.Idem tenet Ias.in d.l. iusiurandum §.pupillus.col.fin. ff.de iureiurand.vbi idem dicit de gestis ab intruso in fauorem ecclesiæ. de qua materia; vide Abb.in cap.causam.col.penul.&
29 fina.de iudiciis.¶* Similiter p prædicta infertur ad statutũ,requirẽs consensum propinquorũ in contractu mulierum:quia intelligitur in cõtractibus damnosis mulieribus:secus in cõtractibus vtilibus.ita tenet Bald.in l. neque.C.de contrahen.& committen.stipul.& Ange.& Imol. in l.mutuum.§.fin.ff.de acquir.
30 hæred.*Et per illud dictũ Bald. infero ad dispositionẽ ritus magnæ curiæ requirẽtis mundualdum in cõtractu mulieris: quia si aliqua mulier faceret aliquẽ contractum vtilem sibi, valeret
31 sine mũdualdo.quod nota,quia millies potest accidere. ¶ * Itẽ illud, quod dixi, valere iudiciũ tendens in fauorem pupilli, sine tutore, intellige procedere, quando pupillus esset maior infante. Secus, si esset infans.quia tũc æquiparatur furioso:ex quo nullũ habet intellectum: vnde non

nõ valet sententia,etiam in sui fauorem lata.ita tenent Alex.& Ias.o.in dicta l.non eo minus.& Alexan.in l.furioso.ff.de re iud. & Bald.in d.l.neque.C. de contrahen.& committen.stipul.per tex.in §.pupillus.instit.de inutil.
32 stipul.¶ * Item,prædicta extenduntur procedere etiã in filiofamiliãs:vt si est agitatum iudicium cum eo,sine consensu patris, etiã si esset minor,valet in sui fauorem.Ita singulariter tenet Alexan.in consi.lix.col.ij.in secundo volu.quod nota pro limitatione l.fin.§.necessitate.C. de bonis quæ liberis.& eorum, quæ dixi suprà,in xj.nullitate,
33 ¶*Decimoquintò, dicitur iudicium nullum, quando fuit agitatum cum tutore,qui non fecit solennia:vt quia non satisfecit rem pupilli saluã fore:non fecit inuentarium,nõ fuit sibi decreta administratio per iudicem:vt dicit Bald.in l.si tutor.C.in quibus causis in integ.restit.nõ est necess.de quibus solennibus habetur per Bart.in l.legitimos.ff. de legi.tutor.Nam in isto casu, dato quòd talis gerebat se protutore.si tamen fuit lata senten
35 tia cõtra eum, talis sententia est ipso iure nulla,& non nocet pupillo.tex.est in d.l.si tutor.& ibi Bar.& Bal.& istud dictum tenemẽti ppetuò:quia poteris mille processus impugnare.quia rarò inuenitur hodie tutor,qui faciat ista solennia.& de hoc est vnus ritus magnæ curiævicariç, in num.213.qui incipit,Item,seruat ipsa curia,quòd cùm aliquis tutor,&c. q vult,quòd tutor nõ admittatur ad litigãdum in iudicio tutorio nomine,nisi prius doceat de solennibus : ad quod docendum datur sibi nouus ter minus:ad quod vide decis.cclvj.
34 consi.Neapol.¶*Decimosextò dicitur iudicium nullum,quando esset agitatum cum procuratore cõstituto ab aliquo tutore, ante litem contesta, quia tutor nõ potest facere procuratorem antè litem contesta.in causa pupilli:sed debet cõstituere actorẽ, in quo actore requiritur decretum iudicis,aliàs vitiatur consti tutio.& nõ valet processus.pro hoc est tex.& ibi Bar.& Doct.in l.neque tutores.C.de procur.& gloss.in l.si actor.C.de appellat. & tex.in §.fi.instit.de curato.& habetur in decisio.cclxij.consil. Neapol.versi.iij.Ille, &c.Pupillus verò cũ authoritate tutoris potest ante litem contesta.constituere procuratorẽ : vt dicta l. neq; tutores.& hanc materiam plenè tetigi i repet.mea,lege, si actor.ff.de procura.in ij.colum.
35 ¶*Decimoseptimò,dicitur iudicium nullum,quando fuit agitatum cum procuratore, vsque ad litis cõtestationem inclusiuè, & postea in aliis actis citatur dominus,& nõ procurator:quia si dominus non comparet, & fit processus in contumaciam, non valet, quia postquam procurator est cõtestatus litem,ipse de-

Universidad de Deusto
Biblioteca

bet citari in actibus successiuis, qui est effectus dominus litis, & non dominus causæ, & si aliter fit, non valet processus. ita tenet Barto. in l. procuratoribus. C. de procurat. & Bart. in l. mutari. ff. de procurat. & in l furioso. ff. de re iudic. & Bald. in l si quando, in vij. quæst. C. de testi. & Abb. in cap. ij. colum. penult. & ibi etiã Fely. de testi. quod tamen intelligitur, nisi procurator esset absens vel infirmus, quia tunc potest citari dominus: secundum Alexan. in d. l. procuratoribus. & Gemi. in cap. si quidem. §. secus. in vj. no. de procur. lib. vj. & dixi in d. l. si actor. ff. de procur. col. ij.
36 in fi. ¶ *Decimooctauo, dicitur iudiciũ nullum, quando fuit datus curator ad litem pupillo minus legitimè: vt quia pupillus non petit: quia curator ad litem non datur, nisi pupillo petenti: secundum Bato. in l. qui habet. §. si pupillus. ff. de tutel. verùm aduerte: quia in sacro consilio Neapolit. ille tex. in d. §. si pupillus. cum ibi not. per Bar. intelligitur procedere in casu speciali, in quo loquitur tantùm: scilicet, quando pupillus haberet litem cum tutore. tũc opus est, vt petat curatorem ad litem: aliàs non datur non petẽti. Secus est, quando pupillus haberet litem cum alio extraneo: quia tũc potest iudex sibi etiam non petẽti dere curatorẽ ad litem. Verùm ad instãtiam partis aduersæ debet iudex facere mandatum pupillo. quòd veniat ad petendum curatorem ad litem: & si comparuerit, dabit sibi illum, quem petierit. Si verò nõ comparet, tunc iudex ex officio dat sibi curatorem ad litem: iuxta formam l. j. C. qui pet. tuto. Hæc omnia habentur in deci. cclvj consi. Neapolit. & per Bal. in l. ait prætor. §. permittatur. in primo nota. ff. de minо. Et prædicta intelligun tur de pupillo maiori infante: vt habetur ĩ d. deci. cclvj. nam si pupillus est infans, non potest sibi dari curator ad litẽ: sed debet peti sibi dari tutorem: vt tenet Ioan. And. in addi. Specu. in tit. de reo. §. j. col. v. in addi. quæ incipit, authoritate. & Bal. in c. j colum. vj. in fin. versic. de citatione, & c. de mili. vas. qui contu. est. & habetur in deci. cclxij. cõsil. Neapo. versi. ij. dicitur. & c. Et iste est alius modus annullandi processum scilicet, quando esset datus curator ad litem infanti: quia dari non potest nisi in vno casu: scilicet quando tutor non posset reperiri: vel quando bona pupilli starent sub periculo: secundum Bal. in d. c. j. versic. de citatione. vbi subdit, quòd tunc deber dari curator, cum interuentu consanguineorũ pupilli. Hinc dicit Bal. in l. donatarũ. ĩ fi. C. de acquir. possi. quòd quando aliquis litigat cum infante, omnes actus debẽt fabricari in personã solius tutoris: nõ autẽ in personam infantis cum authoritate tutoris. Hodie autem in

in regno extat dispositio ritus magnæ curiæ. in nu. 10. qui incipit, Itẽ. quòd pupillus, &c. per quem disponitur, q̃ curia prouidet pupillis de curatore ad litẽ, asserentibus se carere curatoribus. & talis prouisio fit sine difficultate & sine causę cognitione vnde per dispositionem illius ritus iudex potest indistinctè prouidere pupillis de curatore ad litẽ, siue petãt, siue nõ: quia dicit, sine difficultate & sine causæ cognitione. verũ non puto, q̃ per illam ritũ sit concessum dari curatorẽ infanti: quia dicit, pupillis asserentibus se carere curatoribus. nam talis assertio non potest fieri per infantẽ, qui nullũ habet intellectũ. vnde de necessitate ille rit⁹ intelligitur de pupillo maiore infante. & illa no-
37 ta. q̃a sunt quotidiana. ¶ *Decimononò, dicitur iudiciũ nullũ, quãdo causa est aduocata à iudice inferiore, per superiorem: vt quia princeps delegat aliquam causam spectantẽ ad ordinariũ, alicui delegato: nam per talem delegationem censetur priuasse ordinarium iurisdictione, quo ad illã causam: & censetur causam ad se aduocasse: idẽ si ipse superior cœpit de causa cognoscere. ita tenet Bal. in ca. j §. ad hoc. col. iiij. de pace iura. fir. & Abb. in c. cum M. Ferrarien. col. pe. in fi. de const. & idem Abb. in c. cum dilectus. in vltimo not. de purga. cano. pro hoc videatur tex. in c. pastoralis. §. præterea. & ibi Fely. de offic. dele. & Fely. in c. quoniã Abb. in fi. eo. ti. & Lud. Roma. in cõs. cccxxx. col. iij. & cons. cccxxxv. & Bal in l. si vt q̃ponis. la j. col. iij. versi. quæro papa. & c. C. quomo. & quando
38 iud. vbi plus dicit Bal. q̃ * mortuo delegato, causa non reuertitur ad ordinarium, sed vadit ad principẽ delegãtem. adde Iaso. in l. more maiorũ. col. fin. ff. de iurisd. om. iudi. In isto igitur casu, si ordinarius inferior faceret processum in dicta causa aduocat a per superiorẽ, tale iudiciũ esset ipso iure nullũ, tanquã agitatũ à priuato. Tex. est & ibi Ab. & Phili. in c. vt' nostrũ. de app. &
39 probatur in l. iudiciũ soluitur, ff. de iud. ¶ * An autem inferior à papa, vel à principe, possit indistinctè causam cœptam corã suo inferiore ad se aduocare, puta si archiepiscopus vellet ad se aduocare causam, quæ agitur coram episcopo? Dic q̃ non. ita tenet Phi. in d. c. vt nostrũ. col. iiij. versi. tertiò quæritur. vbi limitat non procedere in vicario: quia episcopus potest causam cœptã corã suo vicario indistinctè ad se aduocare: & idẽ tenet ibidem
40 in j. col. ¶ * Vicesimò, dicitur iudicium nullum, quãdo est factũ contra exititios seu expulsos de ciuitate, ad instantiam alicuius creditoris in contumacia, quia ex quo non tenentur comparere, quia locus non est eis tutus, non valet processus factus contra eos. ita tenet Bar. in l. si eo. ij.

Universidad de Deusto
Biblioteca

versic. sed iuxta hoc quæro, &c. ff. de in integ. restitu. de qua materia vide Fely. in c. accedens. el secundo. vt lite non contest. vbi tractat an & quando isti tales teneantur per procuratorem com
41 parere. ¶ *Vicesimoprimò, dicitur iudicium inualidum, & nullum, quãdo fuit agitatũ in causa criminali super libello inepto: vt quia non fuit appositus in eo locus seu tempus, secũdum formam l. libellorum. ff. de accu. vt d. l. libellorum. §. quòd si libelli & ibi Bar. vbi dicit, quòd ipso iure est libellus ineptus, & iudiciũ nullum, etiam si non opponatur. de cuius dicti veritate, quia multi tenent cõtrarium, scilicet quòd opus est, q̃ opponatur, vide plenè per Soc. in consi. cxlvj.
42 col. vj. & vij. in j. volu. ¶ *Quid autem, si apponeretur locus in determinatus in libello? dic, q̃ valet libellus, & potest suppleri in probationibus, secundũ Soc.
43 in d. cons. cxlvj. col. pe. ¶ *Quid autem, si non sit expressum nomen proprium accusati vel hominis occisi: vt puta. quia ignorabatur, an ꝓcedat libellus? vide plenè per Fel. in c. auditis. col.
44 xvj. & xvij. de præscrip. ¶ *Dicit tamẽ Bar. in d. l. libellorum. col. j. quòd dies commissi criminis non debet apponi in libello. & valet libellus sine eo. Verũ idẽ Bar. in l. is, qui reus. col. v. in fin. ff. de pub. iud. tenet, quòd si reus petit edi sibi diem commissi criminis, ad hoc vt possit facere suas defensiones, tenetur accusator exprimere diem ad instantiam rei. & illud dictũ sequitur Iaso. in l. ij. §. si quis Ephesi. ff. de eo quod cer. lo. Contrarium tamẽ & melius tenet Ioã. de Imo. in d. l. is, quis reus. col. xxiij. in fi. scilicet, quòd non teneatur exprimere diem accusator, etiam ad instantiam rei: & istam contrariam partem puto veriorem: quam tenet etiam Ale. in d. l. is,
45 qui reus. in addi. ad Bar. ¶ *Vicesimosecundò, dicitur iudicium nullum, quando est factum contra eum, qui arripuit iter ad sedem apostolicam: nam interim dum vadit ad papam, eximitur ab omni iurisdictione iudicis inferioris, & est sub protectione papæ. vnde processus, qui contra eum fieret in patria sua, est nullus. tex. est & ibi Abb. & doc.
46 in c. meminimus. de app. ¶ *Vicesimotertiò, dicitur iudicium nullũ, quo ad sententiam, quando sententia esset lata de consilio alicuius iurisperiti. & reperitur in processu latum solùm cõsilium, & post consiliũ non esset aliqua sententia iudicis, qui pronuntiaret secundum formam illius consilij: nã processus remanet indecisus perinde, ac si non esset lata aliqua sententia. & sic non potest fieri executio. ita de hoc est vnum pulchrum consil. Ang. in consi. ccxlix. incipiente, domina libertina. & habetur p Fely. in c. cùm venerabilis. col. xvj. cum tribus seq. de except. & istud nota perpetuò: quia quotidie euenit, maximẽ in curijs, in quibus sunt isti officiales idiotæ qui ferunt sententias de consilio iurisperiti, & solùm legunt
49 cõsilium, & magister actorum: scribit, lecta & lata fuit suprà scripta sententia, &c. cùm in rei veritate nulla sit sententia lecta, sed solùm consiliũ, quod nõ est sententia. vnde poteris opponere & impedire executionem. Et ego bis obtinui. non sunt multi
50 dies, quibus impediui duas executiones per dictam oppositionẽ. vnde sunt cauti iudices idiotæ, vt in calce cõsilij faciant scribi, Nos talis index, &c. sententiamus & pronuntiamus, prout in suprà scripto cõsilio cõtinetur, & deinde se subscribat: nam ista pauca verba habent vim sententiæ: aliàs nulla esset sententia. Adde prædictis Iaso. in l. nec equam. §. vbi decretũ. col. xv. ff. de offi. proconsul. & reliqua de hac materia, vide quæ dicam infrà in vltima parte. in versi. sen-
47 tentia. ¶ *Vicesimoquartò, dicitur iudicium nullum, quãdo est agitatũ dilatione pẽdente pẽdente: quia dilatione pendente officium iudicis conquiescit, & interim attentatũ est ipso iure nullũ. text. est vbi hoc tenet Bald. in l. sine
48 pars. C. de dila ¶ *Vicesimoquintò, dicitur iudiciũ nullum, quando est agitatũ contra mortuum: licet defendatur perviũ. vnde si tempore latæ sententiæ is, qui sententiam contra se re-
51 portat, reperitur mortuus, est ipso iure nulla. tex. est in l. in summa. §. fi. & ibi ꝓ doc. ff. de re iudi. & l. pen. ff. quæ sent. sine appel.
49 rescī. ¶ *Vicesimosextò, dicitur iudicium nullum, quando est factum per delegatum impetratũ per literas surreptitias: vel quãdo delegatus non seruauit formam rescripti delegatorij. text. est in c. cũ dilecta. & ibi Abb. in iiij. no. & plenius ibi per Felyn.
50 de rescri. ¶ *Vicesimoseptimò, dicitur nullum iudiciũ, quo ad sententiã: quando in ea est processus error iuris. text. est in l. ij. C. quando prouo. nõ est necess. & intelligitur, quando est talis error, qui potest legi oculo corporali. non enim sufficit oculus intellectus. ita declarat Ale. vbi plures limitationes ponit, in l. cùm prolatis. col. iij. ff. de re ind. & Abb. in c. j. col. iij. de re iudi. si tamen est cõtra ius litigatoris, vt quia error non apparet oculo corporali, valet: licet sit iniqua: vt d. l. cùm prolatis. & habetur per doc. in c. inter cęteras. de re iudi. tamen potest is, qui eam obtinet, denuntiare ecclesiæ per denuntiationem euangelicam, vt restituat qđ vigore talis sentẽtiæ habuit: quia cum peccato tenet, ita habetur in decisio xxviij. consi. Neapolita. col ij. *tamẽ hoc limitatur procedere in sententia, secus in decreto: quia si interponitur decretũ ex falsa causa cõtra ius litigatoris, est ipso iure nullum: licet error nõ

exprimatur, secũdum Bart. in l. Fulcinius. §. ij. circa fi. ff. quibus ex causis in poss. ea. quem sequi tur Alexand. in consi. lxxxv. in princ. in ij. volu. pro hoc est tex. in l. j. §. hæc verba. ff. ne vis fiat
52 ei. *idē tenet Soci. in cons. xviij. colum. viij. in j. volu. vbi ponit pulchrũ casum de ingrediente possessionē authoritate decreti iniusti, vt possit puniri de vi turbatiua, & decretũ non valet.
53 ¶ *Vicesimooctauo, dicitur iudicium nullum, quando est agitatum coram iudice hæretico. ita tenet Specu. in titu. de aduo. §. j. col j. versic. item obiicitur in
54 fi. *quod nota, quando extaret iudex aliquis, qui non crederet aliquem articulum fidei: vel qui forte diceret vsuras, nõ esse peccatum: quia per hoc cesset hæreticus, & potest opponi contra eius iudiciũ. ita habetur in cle. j §. fi. & ibi plenè Cardi. de vsur. vbi hoc limitatur procedere, quando quis pertinaciter id diceret. Secus, si ioco vel lapsu lingux: quia tunc non est hæreticus. & ibi plenè Cardi. declarat quis dicatur hęreticus. & Old. in cõsi. cviiij. & per Be. Tho. ij. ij q. v. articulo iij. & quòd vsura sit peccatum mortale, habetur per eundem Bea Tho. ij. ij. q. lxxviij.
55 articulo primo. ¶ *Vicesimonono, dicitur iudicium nullum, quando fuit agitata aliqua causa criminalis contra filium familiàs minorem: quia licet in iudicio tali interuenerit consensus patris, tamen adhuc processus est ipso iure nullus: quia in criminalibus non sufficit authoritas patris, quando filius est minor, sed debet sibi dari curator. ita tenet Bal. in cõsi. ccccviij incipiente, Factũ sic proponitur, &c. in iij. vol. & sentit Bal. in l. ij infanti. col. ij. ver. & ideò aduer-
56 te & c. C. de iure delib. *Hinc dicit Bal. in l. clarũ. C. de auth. præstã. in ij. not. q. minor nõ põt esse aliquo modo in iudicio criminali sine curatore. & tenet plenè Pet. Phili. Corn. in cõs. cxcviij in iiij vol. vbi plenè examinat de cõfessione minoris in criminalibus, an valeat, & an possit re-
57 uocari. ¶ *Tricesimò, dicitur iudicium nullum, quando est agitatum in tempore vel die feriato, maximè ad honorem Dei, secundum Spec. in titu. de citatione. §. j. col. vij. versic. item excipitur. q. facta est, & c. per tex. in c.
58 fi. de fer. & in l. fi. C. de fer. *Quę autem feriæ sunt in obseruãtia ad honorem Dei, vide Abb. in c. conquestus. de fer. & inter alia dicit Abb. ibi in iij. col. quòd tota septimana sancta, & omnes illi dies infra octauam paschæ, sunt feriati ad honorem Dei. Similiter in feriis inductis ad honorem hominum, prout sunt feriæ messium & vindemiarum, de quibus in l. j. & ij. ff. de feriis. Verùm illæ feriæ hominum, nõ sunt ita potentes, sicut feriæ ad
59 honorem Dei. * quia feriis ad honorem hominum, potest de consen

cõsensu partium renuntiari, & valet processus factus de cõsensu partium. sed feriis ad honorem Dei non potest renuntiari:
63 quid ũ in feriis, &c. ¶ *Vltimò, super hac materia attingo vnã vtilem quæst. videlicet, an per statutum vel consuetudinẽ possit induci, quòd feriæ ad honorem Dei, non seruentur in aliqbus casibus. Et pono casum in terminis. In regno quotidie videmus fieri istas nũdinas in diuersis ciuitatibus & locis: qbus durãtibus solet creari vnus officialis ad iustitiam ministrandã de emergentibus in nũdinis inter aduenas: q appellatur magister nũdinarũ. in cuius curia & tribunali celebrantur, vt plurimùm actus in die feriato ad honorem Dei: quia actus tolerãtur de anti qua cõsuetudine. Quæro igitur, an veleãt huiusmodi actus. Ego vidi quandoq; fuisse oppositum per quẽdam peritum doctorem in ciuitate Venusij in nundinis, quæ celebrantur in festo sanctæ Mariæ de mẽse Augusti. qui oppusuerat nõ valere acta facta in die sanctę Mariæ: adeò q fuit magna discussio inter iuuenes studentes ac professores & doctores. qui ibi aderant in illo die. Quia allegabat prefatus doctor nõnullas coloratas ratiões, quæ prima facie ducebãt adstantes
64 ad hæsitationem. *Et primò dicebat arguẽdo de pacto ad statũ. siue consuetudinẽ, iuxta l. nõ impossibile. cũ ibi no. per doct. ff. de pac. Nam per pactum non possunt

similiter hoc est volũtariæ iurisdictionis. ita tenet Specula. in titul. de fer. §. sequitur. versicu.

Attendendum dubium arbitrari

Universidad de Deusto
Biblioteca

possunt partes renũtiare huiusmodi feriis: vt suprà dixi. ergo minimè potest fieri per statutũ
65 vel consuetudinem. ¶ *Præterea, consuetudo vel statutũ cum dicatur ius ciuile positiuũ: vt in §. ex non scripto. instit. de iure natu. & in l. omnes populi. ff. de iustiti. & iure non potest tolle ius diuinũ. Nam istud, quòd feriæ in honorem Dei seruentur, est de iure diuino, & sic de præcepto decalogi, vbi habetur, Sabbata sanctifices, &c. de qua materia plenè dixi suprà ĩ iij. parte principali huius trac. ĩ illa q. sci licet, vnde habuit originẽ iudicium. Ergo non potest tolli per ius positiuum, vt no. gl. & doct. in l. fi. C. si contra ius vel vtilit.
66 publ. ¶ *Præterea, allegabat nota per docto. maximè, p Alexan. in l. milites. C. de test. mili. vbi habetur, quòd licet statutũ dicat, quòd procedatur nulla iuris solẽnitate seruata, non tamen censetur tollere ferias inductas ad honorẽ Dei, vnde in proposito licet in curia nũdinarum procedatur summariè, & sine aliqua iuris solẽnitate: vt declarauit suprà ĩ ista parte, in nona distin. in ver. quartò principaliter, &c. tamen non debent censeri sublatæ feriæ inductæ ad honorẽ Dei: & per huiusmodi oppositiones fecit impediri iurisdictionem magistri nundinarũ in procedendo in illa causa: adeò quòd prius fuit expirata iurisdictio sua per lapsum nundinarũ,
67 quàm casus fuisset decisus. * Licet tunc, quia iuuenis eram & tyrunculus professor ad studendum non cogitassem congruum responsum ad prædicta opposita, nec habuissem certam cõclusionem, quæ tenenda esset: nũc tamen postquàm incidenter euenit hunc casum discutere, sum indubitanter in cõtraria opinatus. Et teneo conclusiuè, quòd statutum vel consuetudo potest inducere, vt feriæ in honorẽ Dei nõ seruentur in aliquibus casibus ex causa. Et signãter, quòd valeant acta facta coram magistris nundinarũ tempore feriato. Et pro defendenda ista contraria opinione assumo vnam solam conclusionem communem & veram: quæ est, quòd ius positiuum licet nõ possit in totum tollere ius diuinũ: potest tamẽ illud limitare, distinguere, & interpretari: vt habetur per gl. & doct. ĩ d. l. fi. C. si contra ius vel vti. pub. & declarat plenissimè Fel. meli⁹, quàm alius, in c. quæ in ecclesiarũ. col. ij. cum quampluribus seq. de cõstit. vbi ponit quàmplura exempla. Et inter alia in specie in materia feriarũ, quòd ius positiuũ possit limitare ius diuinũ, vt nõ procedat in aliquibus casibus, tenet Bal. in consi. clvj. in fi. in v. vol. pro hoc est tex. in l. prouinciarum. C. de fer. vbi in causa latronum insignium potest proceditiã in die feriato ad honorẽ Dei. & sic quo ad hunc casum limitatur ius diuinũ. ¶ *Similiter
68 limitatur incapiendo debitorẽ fugitiuũ, q potest capi in die feriato ad honorẽ Dei, propterea quia periculum est in mora, & processus eodẽ die feriato contra eum factus valet. & tenet, vt no. Ias. in l. j. §. j. col. fin. ff. de fer. Sunt etiã multi casus, in quibus
70 potest procedi die feriato: quos diligẽs perquisitor inuestigare poterit: & ĩ illis limitatur ius diuinũ. vnde non est mirũ, si in casu proposito potest limitari ius diuinum, vt valeãt acta in curia, nũdinarũ ex iusta causa: quia iuris dictio est modico tẽpore duratura: & sumus in causis mercatorũ, quæ de plano expediũtur & multæ aliæ rationes vrgent, quæ de facili cõsiderari possunt. vnde cum in tali obseruãtia cõcurrat tẽpus, cuius non est memoria in contrarium, certè talis
71 dicit Alex. ĩ d. l. milites. ¶ *Multas alias nullitates possem subnectere, quas causa breuiãdi nõ pono, quãsue potest quilibet studiosus inuestigator perquirere. Et de hac materia nullitatis, an & quando, & qualiter dici possit, & vsque ad quod tempus: vide plenissimè per Phil. in cap. dilecto. de app. quod capitulũ legit in fine illius ti. & facit bonã repetitionem super eo. & reliqua circa hanc materiã supple, per ea, quæ dicam infrà in vlti. parte. in versi. sententia. Robert. Maran. Venu. V. l. D.

consuetudinẽ, quàm per pactũ. ita declarat Ias. in d. l. nõ imposibile. col. fi. * vnde in proposito licet partes nõ possint tollere ferias in honorẽ Dei: tamẽ statutum vel cõsuetudo potest illis derogare. limitando ex maiori potẽtia. & hoc sentit Alex. in d. l. milites. C. de mili. test. & Io. de Imo. in l. filius fa. col. pen. in fi. ff. de donat. Ad secundã rationem respõdeo, quòd non tollit ex toto, sed limitat quod facere potest, vt modo dixi. Ad tertiam rationẽ patet respõsum ex his, quę

limitatur incapiendo debitorẽ fugitiuũ, q potest capi in die feriato ad honorẽ Dei, propterea quia periculum est in mora, & processus eodẽ die feriato contra eum factus valet. & tenet, vt no. Ias. in l. j. §. j. col. fin. ff. de fer. Sunt etiã multi casus, in quibus
70 potest procedi die feriato: quos diligẽs perquisitor inuestigare poterit: & ĩ illis limitatur ius diuinũ. vnde non est mirũ, si in casu proposito potest limitari ius diuinum, vt valeãt acta in curia, nũdinarũ ex iusta causa: quia iuris dictio est modico tẽpore duratura: & sumus in causis mercatorũ, quæ de plano expediũtur & multæ aliæ rationes vrgent, quæ de facili cõsiderari possunt. vnde cum in tali obseruãtia cõcurrat tẽpus, cuius non est memoria in contrarium, certè talis
71 dicit Alex. ĩ d. l. milites. ¶ *Multas alias nullitates possem subnectere, quas causa breuiãdi nõ pono, quãsue potest quilibet studiosus inuestigator perquirere. Et de hac materia nullitatis, an & quando, & qualiter dici possit, & vsque ad quod tempus: vide plenissimè per Phil. in cap. dilecto. de app. quod capitulũ legit in fine illius ti. & facit bonã repetitionem super eo. & reliqua circa hanc materiã supple, per ea, quæ dicam infrà in vlti. parte. in versi. sententia. Robert. Maran. Venu. V. l. D.

Iudiciorũ. XVII. distin.

Iudiciũ aliud simplex, aliud duplex.

Decimaseptima distin. * iudiciorum est: quia iudicium

aliud

maius. Nam id, quod potest fieri per pactũ, potest fieri per statutum. sed non sequitur, quod potest fieri per pactum, minimè p statutũ: quia plus fit per statutũ vel consuetudinẽ, quàm per pactũ. ita declarat Ias. in d. l. nõ imposibile. col. fi. * vnde in proposito licet partes nõ possint tollere ferias in honorẽ Dei: tamẽ statutum vel cõsuetudo potest illis derogare. limitando ex maiori potẽtia. & hoc sentit Alex. in d. l. milites. C. de mili. test. & Io. de Imo. in l. filius fa. col. pen. in fi. ff. de donat. Ad secundã rationem respõdeo, quòd non tollit ex toto, sed limitat quod facere potest, vt modo dixi. Ad tertiam rationẽ patet respõsum ex his, quę

Universidad de Deusto
Biblioteca

aliud simplex, aliud duplex. Iudicium simplex est illud, in quo vnus sustinet partem actoris, & alius partē rei, prout est in actione mutui, vel ex empto, vel in rei vendicatione, vel alia simili. Iudiciū duplex est illud, in quo quilibet litigantium est actor & reus. tex. est in §. duplicia. instit. de interd. Exemplum est in iudicio familiæ ercis. communia diuid. & finium regun. d. l. in tribus. ff. de iud. ide in interdicto, vti possidetis. l. fi duo. § primo. ff. vti poss. & dicto §. duplicia. & alio vocabulo ista iudicia appellantur mista. §. quædam. instit. de act. Verum in huiusmodi iudiciis ille fungitur vice actoris, qui primò ad iudiciū prouocat, vt dicta l. in tribus. de cuius itel lectu vide Alexand. & Imo. in l. duo iudices. colum j. ff. de re iudica. Rober. Marau. V. I. D.

Iudiciorum decimaoctaua distinctio.

1 *Iudicium aliud necessarium, aliud voluntarium.*

2 *Notarius dicitur iudex chartularius: & exercet acta voluntariæ iurisdictionis.*

3 *Emancipatio fieri potest sine alio iudice coram notario: & valet.*

4 *Filius renuntians emancipationi, non reintrat in patriam potestatem.*

1 DEcimaoctaua dist. iudiciorū est. * quia iudiciū aliud necessarium seu contentiosum, & aliud voluntarium. Iudicium contensiosum seu necessarium, dicitur illud, quod habet cōtra dictorem, redditur in inuitū l. inter stipulantem. §. j. ff. de verb. obl. & ideò dicitur cōtētiosum quia actor cōtendit contra reū & econtrà. Necessarium autem dicitur, quia reus tractus in iudicio, tenetur de necessitate ibi respondere. & iudicium redditur in inuitum, vt suprà. ¶ Iudicium volūtarium, est illud, quod expeditur à voluntate: & nō habet aliquā necessitatem: prout est adoptio, emācipatio, manumissio. & alij similes actus: istī enim expediuntur coram iudicibus, & dicuntur voluntariæ iurisdictionis: quia nō fiunt cōtra inuitos: sed tantùm à volētibus: & possunt fieri vbique, & omni die. nec em requiritur, quòd iudex sedeat pro tribunali: vt probatur in l ij. ff. de off. proc. & institut. de lib. §. serui verò. Potest etiam poni exemplum in agnoscente bonorum possess. secūdū formam l. fi. C. qui admi. videlicet quando nullus existit cōtradictor. *Item potest poni exemplum in contrahente coram notario: quia notarius, dicitur iudex chartularius. & exercet iurisdictionē voluntariam: vt not. Pet. Phil. Cor. ī cōsi. ccxxviij. in ij. volu. & Speculator. in ti. de fer. § sequitur vers. quid si iteriis &c. ¶ *Sed iuxta hoc posset dubitari, an emancipatio facta corā notario, de qua notarius facit publicum instrumentū, valeat sine interuētu alicuius iudicis habētis iurisdictionē contentiosam? Die quòd sic. quia notarius dicitur iudex chartularius, vt suprà dixi: & habet iurisdictionem voluntariam: vnde coram eo potest fieri emācipatio: & notarius potest eam authorizare. ita in terminis tenet Pet. Philip. Cor. in d. cōsi. ccxxviij. & cons. cclix. in ij. volum. vbi multa allegat in hac materia. & alias habui in facto in causa cuiusdam Franc. de campania: & ita fuit iudicatum. tāto fortius allegabā istud procedere in regno, in quo in cōtractibus adhibetur iudex regius ad contractus: secundum formam const. instrumētorum robur. Nam isti iudices regij ad contractus dicuntur meri iudices chartularij: quia habent solū iurisdictionem voluntariam, & habent honorem iurisdictionis siue administratione, vt probatur in l. rem non nouam. iuncta gl. in ver. facultate. C. de iud. & not. glo. & Bar. in l. fi. C. vbi & apud quem & Alexā. in l. si cùm dotē. §. eo autem tempore. colum. ij. ff. solu matrim. vnde pro culdubio à fortiori est tenēdum in regno, quòd valeat emācipatio facta coram notario, & iudice regio ad contractus: quia ambo habent voluntariam Iurisdictionem, per prædicta. ¶ *An autem filius renuntians emancipationi, reintret in patriā potestatem: dic quòd non. ita tenet Pet. Phil. Corn. in cons. ccxxviij litera F. in quarto volu.

Iudiciorū XIX. distinct.

Iudicium aliud principale, aliud appellationis.

1 DEcimanona distinct.* iudiciorum est, quia iudicium aliud est principale. & aliud appellationis. Iudiciū principale est illud, quod agitatur ī prima causa coram iudice primarum causarum. qui dicitur iudex, à quo. Iudiciū appellationis, est illud, quod postea agiratur coram iudice secundarum causarum, quando fuit à sententia appellatum. qui dicitur iudex ad quem. iuxta l. cùm apud Sēpronium. ff. iud. fol. Et quia sub ista distinctione venit examinanda materia appellationis, quæ est valde ampla, quā etiam examinare decreui in vlt. parte huius tra. videlicet, post sentētiā: ideo quia cōgruētiori ordine cadit ibi, reseruo propterea hanc materiam tractare in d. vl. parte.

Iudiciorū XX. distinct.

1 *Iudiciū aliud præiudiciale, & aliud non præiudiciale.*

2 *Iudicia præiudicialia seu præiudiciales actiones quæ dicuntur absolutè, & quæ respectiuè, vt suprà nu. 1. & nume. 4. cum sequenti.*

3 *Sentētia lata super principali, parit actionē rei iudicatæ super accessorio.*

4 *Contraria allegans, non auditur.*

5 *Criminalis actio ciuili præiudicat, ratione maioritatis.*

6 *Hæreditatis petitio, intentata præiudicat alijs actionibus: & facit illas quiescere.*

Status

Universidad de Deusto Biblioteca

7 *Statue quæstione intentata, quiescit omne iudiciũ prius, siue postea intentatum, tam ciuile, quam criminale.*

8 *Spoliator cõtra spoliatũ agentem possessorio recuperandæ nullam litem mouere potest: & omnis lis cessat etiam si per modum excipiendi deducatur.*

9 *Actio familiæ erciscundæ impeditur p exceptionẽ, quòd agẽs nõ est hæres.*

10 *Actio cõmuni diuidundo impeditur, per exceptionẽ, quòd res non sit cõis.*

11 *Hypothecaria actio cõtra tertiũ possessorẽ impeditur p exceptionẽ excussionis, vbi non est precarij constitutũ.*

12 *Principalis debet fieri executio antè, quam conueniatur fideiussor, vel tertius possessor.*

13 *Vxor vendicans maritum, vel contra excluditur per exceptionem consanguinitatis.*

14 *Exceptio excõsacionis, impedit processum: & debet probari infrà 8. dies.*

15 *Processus impeditur per exceptionẽ, quòd sine actione agitur.*

16 *Exceptio legitimationis personæ impedit processum ad vlteriora.*

17 *Exceptio contra personam iudicis impedit processum.*

¶8 *Iudicia omnia præiudicialia, in regno hodie sunt sublata, per constitutiones regni. Quod qualiter procedat, vide num. 18.*

1 VIcesima & vltima distinctio iudiciorum est, *quia iudicium aliud dicitur præiudiciale, & aliud nõ præiudiciale. Iudicium præiudiciale cõsideratur principaliter duob⁹ modis. Vno modo, scilicet, absolutè & de per se. Secundo modo respectiuè ad alia iudicia, seu ad alias actiones. ¶ Iudiciũ præiudiciale absolutè, dicitur, vbi ventilatur causa magni præiudicij: prout sunt causæ status, scilicet libertatis & seruitutis: itè ingenuitatis & libertinitatis: vel vbi agitur de partu agnoscẽdo: vt quia est quæstio, quòd talis nõ est filius, vel est filius, istę tres actiones dicuntur præiudiciales de per se, propter præiudiciũ personæ, & de his loquitur tex. cum gl. in §. præiudiciales. instit. de act. Sunt etiã & aliæ actiones præiudiciales de per se, videlicet, quãdo filius dicit se nõ esse in potestate, & denegat obedientiã patri, vel quãdo ciuis vel vasallus denegat obedientiã domino, vel monachus abbati. Nã istæ personæ in casibus prędictis cõpelluntur per actionẽ præiudicialem ciuilem ad obedientiam prestandã ita tenet Spe. in tit. de offi. ord. & maio. & obe. ver. vlti. not. &c. & hãc distinctionẽ inter actiones præiudiciales absolutè & respectiuè ponit Bal. in l. per minorẽ. ff. de iud. ¶ *Iudiciũ præiudiciale respectiuè dicitur, quando in eo deducitur aliqua actio priùs legiata. de cuius natura est, vt istim ea intentata faciat cessare alias actiões: & ideò dicitur præiudiciale, quia præiudicat aliis actionibus. & sic est præiudiciale respectiuè ad alias actiones: & hoc potest contingere altero de quatuor modis. ¶ Primo modo ratione contingentiæ seu rationę principalis & accessorij, vt quia contigit in iudicio intẽtari duas causas, quarũ altera est principalis, & altera accessoria: certè actio principalis, dicitur præiudicialis: quia facit præiudiciũ accessoriæ: nam quãdiu mouetur & durat principalis, su persedetur super accessoria. Exẽ plum, si peto à te fundũ rei vendicatione. quem meũ esse dico, & deinde volo cumulare vnum aliud iudiciũ, & condicere à te fructus eiusdẽ fundi obstat mihi exceptio præiudiçij, & sic sup secunda petitione fructuũ non procedetur: quia ista est accessoria, & dependet à prima: nam si pronuntiatur fundũ esse meũ, possum posteà conducere fructus, aliàs secus. tex. est in l. fundi ff. de except. Similiter, si peto à te fundum, & posteà cumulo actionẽ confessoriã, & dico illi fundo deberi seruitutem per alium fundum tuũ, obstat mihi exceptio: quia ista prætensa seruitus depẽdet à prima causa intẽtata. tex. est in l. fundum. ff. de exceptio. & sic actio principalis*

3 *præiudicat accessoriæ.* Nã sententia lata in principali parit exceptionem rei iudicatę in accessoria. ita declarat Ias. in d. §. præiudiciales. col. j. & Bar. in d. l. per minorẽ. & Bar. Alexã. & cõmuniter doct. in l. edita. C. de eden. in materia cumulationis.

4 ¶ *Secundo modo dicitur iudicium præiudiciale, ratione contrarietatis, vt si primò intentatur vna actio, & posteà intentaretur alia cõtraria illi primę intentatę, nõ admittitur secunda: quia per primã fit præiudicium secundæ, ex quo allegans cõtraria, non auditur. tex. est in l. j. C. de fur. & in l. eũ qui. & l. contra maiores. C. de inof. test. & Bal. ĩ d. l. per minorẽ. ff. de iud. ¶ Tertio modo dicitur iudiciũ præiudiciale, ratione maioritatis & præeminẽtiæ: quod duobus modis contingit. Primò modo, in causis se nõ cõtingẽtibus, prout est causa criminalis & ciuilis. Nam si mouetur vtraq; causa super eodẽ negotio simul, tũc causa criminalis præiudicat ciuili, & prius proceditur super criminali, & interim supersedetur super ciuili: quia criminalis dicitur esse maior, & maioris authoritatis. tex. est in l. fi. C. de or di. iud. & in d. l. per minorẽm. ff. de iud. quod qualiter procedat, & quãdo, vide tex. & ibi doct. in l. j. C. quando ciui. ac. præiu. cri.*

6 *& Bar. in l. ij. §. j. ff. vi bo. rap. * Secũdo modo cõsideratur ista maioritas in causis sese cõtingentibus, prout est, quãdo producuntur ĩ iudicio duæ causę ciuiles, & vna est maioris authoritatis, prout est petitio hæreditatis. nã etiã ratione qualisqualis præiudicij. petitio hęreditatis. quę est iudiciũ vniuersale, facit quiescere alias actiões particulares, vt habetur in l. fi. C. de pet. hære. & ĩ l. si quis liberatẽ. & ibi Bar. ff. eo. tit. & Bar. in d. l. per minorẽ & Ias. in d. §. præiudiciales. co. ij.*

Universidad de Deusto
Biblioteca

inst.de act. Potest etiã poni exẽplũ in duabus causis criminalibus: quarũvna est maior altera. nam super maiori proceditur prius, vt est text. & ibi Bal. in l.j. C. qui accu. non pos. ¶ * Quarto modo dicitur iudicium præiudiciale, respectiuè etiam, vbi intẽtatur aliqua actio, quæ est præiudicialis de per se, siue per modũ agendi siue excipiẽdi, prout est quæstio status. nam illa intẽtata facit quiescere omne iudicium prius, siue postea intentatum, siue sit ciuile, siue criminale. De ciuili est tex. in l. si de hæreditate. & l. cũ status. & l. si res. C. de ord. cog. & habetur in l. ordinata. ff. de libe. eau. & in l.j. C. de ord. iud: de criminali est tex. in l. quoniam Alexandrũ. C. de adul. & l.j. & l. si crimẽ & l. si status. C. de ordi. cog. & sic illæ actiões, de quibus suprà feci mẽtionẽ in primo mẽbro, quæ dicuntur præiudiciales absolutè, possunt etiã dici præiudiciales respectiuè, quãdo aliæ actiones intentãtur, quas quiescere faciunt. & hoc etiam tãgit Bar. in d. l. per minorẽ. & in d l. si quis libertatẽ. maximè in pen. col. ff. de pet. hær. & vide ad materiã aliqua per Bar. in l. si quæramus. ff. de test. ¶ Vltra prædictos modos, possunt considerari multa alia iudicia præiudicialia, quæ ex vicariis iuribus colligi possunt. hic tamen solum ponã ali quã magis quotidiana & frequẽtata. ¶ * Quinto modo, dicitur iudiciũ præiudiciale, quãdo in eo deducitur spolium, & sic possessorium recuperandæ contra spoliatorẽ: nam interim spoliator nullam litem mouere potest contra spoliatum. sed ista quæstio spolij facit præiudiciũ, & facit cessare omnem litem etiam si deducatur per modũ excipiendi. tex. est in c. frequẽs. de rest. spo. lib. vj. & in c. cùm dilectus. de ordi. cogn. & in c. super spoliatione. eo. tit. de qua materia vide quę plenè scripsi suprà, in vj. dist. in iiij. q. tertiæ q. principalis. ¶ * Sexto modo dicitur iudicium præiudiciale, quando aliquis litigat in iudicio: & intentat actionẽ familiæ erciscũdæ, dicens se cohæredem, cùm nõ possideat hęreditatem: nam si opponitur contra eum, quòd nõ est hæres, ista exceptio facit præiudicium actioni intẽtatæ, donec probet se hæredem. tex. est, & ibi Bald. in l.j. ff. familiæ erciscun. ¶ * Septimo modo dicitur iudicium præiudiciale, quando aliquis agit communi diuidundo. & opponitur exceptio, quòd res non est communis: nam primò debet probare se dominum, agendo rei vendicatione, si non possidet: & postea proceditur super iudicio communi diuidun. vt not. gl. & Bart. in l.ij. C. communi diuidũ. & habetur in l. si mancipium. §. j. ff. de euict. ¶ * Octauo modo dicitur iudicium præiudiciale, quãdo creditor agit hypothecaria contra tertium possessorem: quia si opponitur exceptio excussionis. vt fiat excussio cõtra principalem. ista exceptio facit præiudicium actioni intentatæ: & prius debet exceptio discuti, quàm super principali procedatur tex. est in authen. hoc si debitor. C. de pig. Quod tamen nõ habet locum, quando in instrumento est constitutum precarij, prout communiter apponitur: quia tunc nulla fit excussio: & agitur adsistentia contra tertium. excussione non facta, secũdum Ang. & Alex. in l. exitus. col. ij. ff. de acquiren. possess. & hoc est decisum in regno per regiã prag quæ incipit, Adsistẽtium. ¶ * Nono modo dicitur iudiciũ præiudiciale, quando creditor vult agere contra fideiussorem: & opponitur sibi exceptio, q; excutiat principalem. Nam ista exceptio facit præiudicium actioni intẽtatæ. text. est in auth. præsente. C. de fideiuss. si tamen nõ opponitur ista exceptio, procedit iudicium tam in isto casu, quàm in præcedenti secundũ Bart. in d l.ij. C. cõmu. di uid. ¶ * Decimo dicitur iudicium præiudiciale, quado vxor vendicat maritũ, vel ecõtrà, & obiicitur exceptio consanguinitatis: nam prius debet de consanguinitate obiecta cognosci: & postea de principali causa: tex. est in c.j. de ord. cog. ¶ * Vndecimò dicitur iudiciũ præiudiciale, quando cõtra agentẽ in iudicio opponitur exceptio excõmunicationis. Nam per talẽ exceptionẽ fit præiudicium actioni intentatæ: & prius debet de hac exceptiõe cognosci infra octo dies. Tex. est in c. pia de excep. lib. vj. Verũ hodie in regno est inducta noua prouisio, videlicet, q; quandocunq; in iudicio contra personam litigantis, vel contra testes opponitur excommunicatio, debet ineõtinenti probari, & in ipso instanti per legitima documenta: & est ritus magnæ curiæ c. qui incipit, Item, q; in quibuscunq; causis &c. ¶ * Duodecimò dicitur iudiciũ præiudiciale, quãdo contra agentẽ opponitur, quòd sine actione agit: quia nõ proceditur nisi prius discutiatur in actionẽ habeat. per l. si pupilli. §. videamus. ff. de negot. gest. & Barto in l. ſ. Titius & Seius. ff. de ver. ob. & gl. & doct. in l. vbi pactũ. C. de trãſ. & Bald. in l. Papinianus. §. si quis impubes. ff. de inof. tes. ¶ * Decimoterciò dicitur iudiciũ præiudiciale, quando cõtra agentẽ opponitur de illegitimitate personæ, qa donec persona legitimetur, nõ proceditur in causa mota etiã in summario iudicio debet fieri plene legitimatio. gl. est & ibi Bar. & Alex. ã l.ij. C. de edic. diui Adr. tol. & Iaſ. in rub. C. q admit. & habetur in l. licet. C. de procu. & Alex. in l. iudices. C. de iud. Pro hoc est tex. formalis in l. nõ ignorat. C. qui acc. nõ pos. ¶ * Decimoquarto, dicitur iudi-

Universidad de Deusto
Biblioteca

ciũ præiudiciale,quãdo in iudicio opponitur aliqua exceptio cõtra personã iudicis: prout est exceptio incõpetentiæ,& exceptio suspitionis,vel alia similis: qa donec excutiatur veritas exceptionis oppositæ,nõ proceditur in principali iudicio,vt habetur in l.apertissimi.C.de iud. & in c.suspicionis.de off. deleg. & in l.si quis ex aliena.ff.de iud. & in l.ex quacũq;.& ibi Bar.ff.si quis in ius voc.non ier. de qua materia vide quæ dixi suprà in viij.dist.& quæ dicã infrà in vlt. parte,in materia appellatiõis,in
18 ver.recusatio. ¶ *Decimoquintò dicitur iudiciũ præiudiciale, in regno,quãdo aliquis accusat aliquẽ de aliquo crimine: quia pendẽte accusatione sua nõ potest nec ipse,nec eius vxor, nec alius de eius domo reaccusari ab ipso accusato:neq; ab alio de eius domo:nisi eadem die.& ex nouo delicto,prout de hoc sunt tres ritus magnæ curiæ:de qbus plene feci mẽtionẽ suprà in vj. dist.in vj.q.tertiæ q. principa.& ad ibi dicta me remitto. ¶ Possunt etiã multi alij casus piudiciales cõsiderari:vt quãdo in iudicio opponitur aliqua excep.
19 ptio,quæ impedit processum ad vlteriora:quos diligẽs studiosus poterit per varia iuris volumina inuestigare. ¶ *Vnum sup est addere, q; hodie in regno sunt sublata omnia ista iudicia præiudicia'ia:& qualiter ꝓceditur in omnibus per cõst.regni, quæ incipit,Si ciuiliter agens.& ibi glos.& And.de yser.& Matt.de Afflic.maximè in vj.not.vbi plenè demõstrat multas leges iuris ciuilis loquentes de actionibus præiudicialibus,esse hodie correctas in regno per d.cõst.per quã possumus dicere, q; omnes ij.casus suprà narrati,sunt hodie correcti in hoc regno,præterquã in quatuor casibus enumeratis sup.in xij.& xiij.xiiij.& xv.casibus.in quibus patẽt rationes ad sensum.& de istis præiudicialibus sublatis,tetigi sup.ĩ vj.dist. in vj.q.iij.q.principalis.& ibi vide,quæ hic deficiunt. ¶ Superest modò aliqua tangere de secundo mẽbro principali huius dist. scilicet de iudicio non præiudiciali. in quo nõ oportet laborare:quia cognito, quòd dicatur esse iudiciũ præiudiciale,cognoscitur & non præiudiciale: & est illud quod nõ cõmemoratur in iudicio prejudiciali:quia contrariorũ eadẽ est disciplina.l.j.ff.de his q; sunt sui vel alie.iur. Ex ex his remanet expedita ista xx.& vlt.dist.iudiciorũ.per quam remanet cõpleta tota ista quarta pars principalis huius tract.vnde venio ad quintam partem principalem Rober.Maran.&c.

QVINTA PARS.

Iudicium, lis, instãtia, & causa, qualiter accipiantur. Et quid vnumquodque illorum.

Iudi

1 *Iudicium,lis,causa,& instantia, in quo differant.*
2 *Instantia causæ,quæ dicatur.*
3 *Instantia quando in causis currere incipiat.*
4 *Instantia quando incipiat currere in causis,in quibus lis nõ cõtestatur.*
5 *Instantia causarum,quanto tempore durat.*
6 *Instantia currit & perit,vbi procedit per inquisitionem.*
7 *In causis ciuilibus, vbi proceditur per officium iudicis nobile,currit & perit instantia.*
8 *Instantia perit in causis executiuis & instrumentalibus:in quibus parata est executio.*
9 *Instantia,currit etiam coram iudice delegato.*
10 *Instantia perit coram arbitro, cui non est tempus præfixum.*
11 *Instantia coram arbitratore nõ cuerit,neque perit.*
12 *Instantia cepta cum defuncto,trãsit ad heredem.*
13 *Instantia cepta cum defuncto laico, non transit in clericum heredem.*
14 *Instantia nunquam perit de iure canonico. Quod in foro ecclesiæ seruatur.*
15 *Instantia, in consistorio principis nunquam perit:& quid seruetur in sacro concilio Neapolitano.*
16 *Instantia non perit triennio,quando iudex habet liberum arbitrium in procedendo & sententiando.*
17 *Instantia per statutum, & per rescriptum principis breuiari potest.*
18 *Instantia breuiata, si petatur dilatio vltra metas instantiæ,an post illam peremptam ꝓsit sententia ferri*
19 *Instantia à principe prorogari potest.*
20 *Instantia nunquam perit,in causis fiscalibus.*
21 *Instantia in causis ecclesiarum nunquam perit,etiam si neutiquentur coram iudice laico.*
22 *Tempus instantiæ potest per partes breuiari.*
23 *Instantiæ prorogatio,non firmatur etiam iuramento.*
24 *Instantiæ tempus per cõpromissum non potest prorogari.*
25 *Instantia statutaria breuior triennio,prorogari potest.*
26 *Instantia breuior triennali tempore in rescripto delegatorio præfixa: potest consensu partium prorogari.*
27 *Instantia breuiari potest per inferiorem,à principe, delegantem causam decidendam infra breue tempus. & quid importet talis breuiatio.*
28 *Instantia durat vltra triennium:mortuo iudice prope finem triennij.*
29 *Instantia nunquam perit in emergentibus ante litem contestatam.*
30 *Litigatori impedito facto aduersarij,non currit instantia.*
31 *Impedito facto iudicis vel tertij, an currat instantia.*
32 *Instantia quando per principem restituitur,dicitur insuffiatio: sed an tunc debeant refici expensa, vide ibidem.*
33 *Instantia insufflata per principem, nulla expensarum facta mentione, potest per partem opponi,quòd expensa reficiantur.*
34 *Instantia lapsa facto iudicis, ipso iure restituta censetur: neque necesse est adire Regem, nec sacrum*

consilium pro insuffiatione.

35 Instantia perempta, restituitur absque refectione expensarum illis personis, quibus restitutio in integrum de iure conceditur.

36 Index quilibet ēs ordinarius, quām delegatus, potest de restitutione in integrū cognoscere, & illā concedere.

37 Instantia non perit triennio, quādo lite pendente litigator effectus est familiaris illius officialis, cerā quo lis agitur nā successor expectari debet.

38 Instantia non currit in causa, in quā est princeps consultandus.

39 Instantia non currit durante inhibitione superioris vel episcopi.

40 Impedito agere iuris impedimento, non currit instantia.

41 Instantia an currat, donec processus stat penes consultorem.

42 Instantia in causa feudali, durat per annum

43 Instantia causæ clerici devolutæ ad iudicem laicum propter impedimentum episcopi, quanto tempore durat.

44 Propter impedimētum episcopi non potest iudex laicus cognoscere de causa clerici coram eo conuenti.

45 Instantia perempta potest innouari, omnia acta de consensu partium repetendo.

46 Instantia perempta, restaurari potest altero de quatuor modis.

47 Instantia perempta non perit causa, neque ius partis: sed actor potest causam de nouo incipere, & nouam instantiam fabricare, refectis expensis in causa ciuili, secus in causa criminali. & nume. 48.

49 Instantia euanescit tam per lapsum temporis, quam per absolutoriam ab obseruatione iudicij.

50 Libello male concepto, absolutur reus ab instantia iudicij.

51 Sententia fertur ab obseruatione iudicij, etiam in causa appellationis, quādo iudex causæ principalis protulit sententiam diffinitiuam super processu inualido.

52 Absolutoria fertur ab obseruatione iudicij, quando actor lite contestata se absentat, & non prosequitur causam.

53 Absolutoria ab obseruatione iudicij, fertur etiam, quando actor semplenè probauit. & propter eius absentiam non potest sibi iuramentum suppletorium deferri.

54 Absolutoria ab obseruatione iudicij, diffinitiua dicitur, quando reus soluit debitum pendente iudicio.

55 Instātia perempta, quæ acta perāt.

56 Acta non publicata in prima instātia non faciunt fidem in secunda.

57 Acta nō solùm ordinaria, sed etiam probatoria in causa criminali per ipsum instantiæ pereunt.

58 Sententia lata post peremptam instantiam, est ipso iure nulla. & nullum habet effectum.

59 Actor perempta instantia in expensis debet condemnari.

60 Iudex etiam post peremptam instantiam, potest ferre sententiam contra confessum ex vi notorij.

61 Omnes exceptiones dilatoriæ & declinatoriæ possunt opponi in nouo iudicio, quando causa de nouo incipitur post peremptionem instantiæ: ac si nunquam iudicium fuisset intentatum.

62 Instantia perempta per absolutoriam

riam ab obseruatione iudicij, an omnia acta pereant.

63 I is, quomodo intelligatur.

64 Lis incipit post litis contestationem. Quod limitatur in quatuor casibus. numero 65.

66 Causa, quæ dicatur.

67 Causa, vnde dicatur.

68 Causa, in quo differat à lite, controuersia, negotio, & occasione.

1 DEVENIO ad quintam partem principalē huius trac. videlicet, * In qua tractabitur in quo differāt isti quatuor termini, scilicet, Iudiciū, lis, instantia, & causa. Sup quo breuiter dic. q̄ iudicium, est tota illa discussio causæ, quæ durat à citatione vsq; ad sententiam, vt declarat Alexan. in l. postquam liti. C. de pac. & istū terminū, iudiciū, plene declaraui quo ad eius quidditatem, suprà in ij par. princip huius tract. vbi poteris videre.

2 ¶ * Instātia verò, dicitur illa exercitatio iudicij, quæ fit à litis contest. vsq; ad sententiā latam: seu vsq; ad finem triennij, quando non fertur sententia infra triēniū in causa ciuili: vel infra biennium in causa criminali. l. Properandum. C. de iudic. & sic quando dicimus instātiam esse peremptam, intelligimus de illa exercitatione iudicij, quæ habetur pro non facta: quia super illa non potest dari sententia: non tamen refertur iste sermo ad causam, nec ad iudiciū: quia

3 ¶ * Quęro igitur primò, quādo incipiat currere instātia in causis. Dic q̄ communiter tenetur, q̄ incipit currere à contestatione litis. vnde si per mille annos starent litigantes ad contestandum litē, nūquam inciperet instantia, vt d. l. properandū. post princi. & ibi. non vltra triennij metā &c. vbi dicit expressè post litem cōtest. & ibi hoc no. Ale. in prin. & Ias. in ij. col. & cōmuniter doct. & Bal. in cō. fi. cxxvj. in iij. vol. & Soci in cons. xcv. in prin. in j. vol. Hinc dicit pulchrè

Bal.in l.& post edictum.§.pe.in fi.ff.de iudi.q̃ in omnib' emergentibus ante litē contest.nunquā perit instātia. vnde infert, q̃ si partes per x. annos litigarent ante litē contest. per legitimationem personarum, nunquām periret instantia, & illud dictū sequitur Alex. in d.l properandum.colū j.in fi. ¶ *Quid autem in causis inquibus lis nō 6
4 cōtestatur,prout sunt causę sum mariæ vel executiuæ? Dic, q̃ in illis currit instātia,quamprimū incœptum est cognosci de meritis causæ, secūdum Alex.in d. l.properandum.col j. Potes dicere ad māiorem declarationē, q̃ in huiusmodi causis ille act', qui solet fieri immediatē post litis cōtestationem in causis, in quibus lis cōtestatur,habet vim 7
litis cōtestationis. vnde ab illo actu inciperet instātia, secundū Bar.Bal.& Docto.in l.nulla.& l. nihil.C.de procu.& Card. i cle. constitutione.§ fi.in fi.de elect. & Abb.in c.insinuante. in fi. de 8
offic.deleg.& Lud.Ro. in consi. clxxiiij.col.ij.& Fely.in c.olim. de accu.& Par.in tract. synd. in ver.sententia.col.iiij. & in propriis terminis hoc tenet Ab. in c.venerabilis.col.fi.de in.& Ias. qui plenē examinat in d.l. properandum.colū.iij.C.de iudi.&
5 Alex.in consi.l.in ij. vol. ¶ *Secūdò principaliter quæro, quāto tempore durat instātia, & in quibus causis perit. In hoc facio 9
regulam generalem cum fallē-

tiis.Et regula est,q̃ in omnibus causis tā ciuilibus, quām criminalibus perit instantia. & durat in ciuilibus per triennīū:in criminalibus vero per biennium. tex.est in d.l properandū. & ibi per omnes doc.C. de iud.& hoc est cōfirmatum in regno per ritum magnæ curię, in nu. ccxix. incip. Item seruat ipsa curia, vt instantia &c. ¶ *Amplia primò istam regulam procedere non solùm in causis,in quibus proceditur per viā actionis vel accusationis:verū etiam vbi procedit̃ per inquisitionē: quia tūc etiam perit instātia, secundum Bal.in d.l properandū.in princ. col.iij.incipit tūc instātia à die dationis capitulorū, secundum Bal.& ibi adde Abb.in d. c. venerabilis.in fi verbis. ¶ *Secundò amplia ꝓcedere etiā in causis ciuilibus, in quibus proceditur per officium iudicis nobile: quia durat instātia triennio,secundum Abb.in d.c. venerabi-
lis.in fi.verbis. ¶ *Tertiò amplia procedere etiam in causis executiuis & instrumentalibus, in quibus est executio parata:quia durat instātia triennio,secundū Lud.Ro.in consi.clxxiiij. incip. Amplissime doctor, &c.& Soc. in cōsi.xcv.in j.vol.& Fely.in d. c.venerabilis.in fi.& Ale.in cōsl. in ij.vol.& Ias.in d.l.properādum.col.ij.circa fi.adde.quæ dixi suprà post princip. huius q. ¶ *Quartò amplia ꝓcedere nō solùm coram iudice ordinario:

verùm

verū etiā corā delegato, vt d.l. properandū.ibi.sed omnes iudi-
10 ces &c. ¶ *Quintò amplia procedere non solū coram iudice: verùm etiam corā arbitro. nam secundū cōmunē opi. etiam coram arbitro perit instātia triē- 14
nio,quādo nullum tempus,fuit per partes appositū compromis so.ita tenet Spe.in ti.de arbi. §. differt.col.fi.versū.item,vt infra triennium &c.& Abb.in d.c.venerabilis.col penu.& Ias.in d.l. properādum.col.iiij.in vij.not.
11 *secus est corā arbitratore: qa nulla instātia currit coram eo, secundum Spe.& Abb. vbi suprà. & etiam corā arbitro incipit à die litis cōtestatę corā eo,secun-
dū Fely.in d.c. venerabilis. col.
12 § ¶ *Sextò amplia procedere, etiam si moriatur litigator pendente lite:quia non perit instantia per mortē:sed durat vsq; ad triennium,& continuatur in hę 15
redem instātia cœpta cū defuncto.tex.est in l.hæres absens & .si petitor.& l.si is. q Romæ.ff. de iudi.& l. si eū hominē. & ibi Bar.& Io.de Imo.ff.de fideiu.& in c.qa Gu.& ibi plenē per Abb. Fel.& Maria.Soci.de iud. & per Soci.in cōsi.xxxj.co.iiij.in prin.
13 in j.vol.* Quod tamē limita nō procedere, quādo fuit instantia cœpta cum defuncto laico: cui successit hæres clericus:quia nō continuatur in hæredē clericū, quādo esset:qa ratione priuile gij esset finita illa instātia,& de iet de nouo inchoari coram iu-

dice ecclesiastico. Ista est magis communis conclusio, quam tenet Abb.in d.c.quia Gu.col.fi.& ibi etiam Fely.in iij.& iiij.col. qnicquid tenuerint alij doct.nā pro ista parte sunt rationes ma
gis efficaces. ¶ * Limita primò istā regulā sic ampliatā,procedere de iure ciuili. secus est de iure canonico: quia nunquā perit instātia.tex. est& ibi Ab.& doc. in d.c.venerabilis.& c.fi.de iud. & habetur per mode.in d.l.properandum.& ibi gl.in ver.triēnij.in fi.& Alex.in cōs.xxiij.co. j.in iij.volu.Ex hoc sequitur, q̃ in foro ecclesiastico:etiā in omnibus terris subiectis ecclesiæ, vbi seruatur i' canonicū,nūquā perit instātia, siue in ciuilibus, siue in criminalibus: per prædicta,& hoc tenet Philip. Cor.in consi.ccx.in iiij.vol.in fi.& vide Fely.in d.c.venerabilis.in prin.
15 ¶ * Secūdò limita non ꝓcedere, quando causa vētilatur in cōsistorio principis.quia in eo nunquam perit instantia,& sic vltra triēniū durat,secūdū Bal.i cōsil. ccxvij.col.fi.in iij.volu. vbi allegat auth.sed lis.C.de tēp.app.& ex hoc pōt inferri, q̃ in sacro regio cōsi. Neap.nō perit instātia: quia pōt dici cōsistoriū principis.sed Mat.de affli.in deci.cclxxxiij.cōs.Neap.refert cōtrariū. s.q̃ dispositio l.properādū. habeat locū etiam in sacro cōsi. vt etiā.i eo pereat instātia.allegat glo.in §.hoc quoq;.in authē. ve spō.larg.& gl.in auth.de app.&

Universidad de Deusto
Biblioteca

idē tenet Mat. relatiuè in cōstit. hoc lege. ī iij. nota. vbi facit differētiā, an causa vētiletur corā rege: & tūc instātia nō currit: qa rex habet liberū arbitriū: an verò in sacro cōcilio, & tūc currit instātia: qa sacrū cōsiliū nō habet liberū arbitriū. Ego tñ putò in hac materia, q̄ dato, quòd in sacro cōsilio curreret instātia: tamē ex quo sentētiæ in eo proferuntur sub nomine regiæ maiestatis, possunt ferri etiam post tēpus instātiæ. & valēt sentētiæ: quia in effectu in sacro cōsi. nō curatur de peremptione instātiæ: ex quo ista est solēnitas inducta de iure positiuo, quæ potest obmitti in cōsistorio principis: & tales nullitas, quę causatur ex defectu solēnitatis iuris. positiui, non inualidat sentētiā sacri cōcilij. ita deciditur in d. deci. cclxxxiij ī fi. per ea, quę no. Inn. & Ab. in c. in causis. de re iu. Vnde concludiue possumus dicere, q̄ in sacro cōsilio nūquā perit instātia, saltē quo ad effectū: quia pōt ferri sentētia etiā post triē

16 nium. ¶ *Tertiò limita nō procedere. q̄n iudex haberet liberū arbitriū in p̄cedēdo & sentētiādo: qa tūc nō durat instātia, etiā post triēniū. See*, si haberet arbitriū, in sentētiādo tātō. ita tenet Bar. & Pau. de Ca. in l. si in lege. in prin. ff. loca. & Ale. in cō. l. col. iij. ver. pro hoc &c. in ij. vol. & Ale. in l. qui Romæ. §. Callimachus. col. fi. ff. de verb. obli.

17 ¶ *Quarto limita nō procedere, quando instantia esset breuiata per statutū, vel per rescriptum principis, vt qa princeps rescribit alicui officiali vel delegato, q̄ causam expediat infra tres mēses. nā tūc finito tali tēpore est perempta instātia, & nō pōt ille iudex vlterius super illa causa procedere, secūdū Bal. in d. l. properandū. col. iij. & Ab. in d. c. venerabilis. col. pe. & ibi & Fely. in vj. col. & Ale. in d. l. properandum. col. v. circa fi. & Fely. in c. de causis. col. v. de offi. dele. Et q̄ posit breuiari per statutū tenet Alex. ī cōs. xlij. in iij. vol. & Bal. in l. si cū ipso. ff. de execut. Itē, q̄ posit breuiari per rescriptum, est tex. in c. super eo. el ij. & ibi Phil. & Abb. de ap. & in d. c. de causis. Verū in hoc est differētia: quia quādo est breuiata per statutū, tūc incipit à die litis cōtestatę: sicut instātia iuris cōmunis. ita tenet Ale. in cōs. xlij co. ij. in iij vol. & Bal. in authē. ricus. q. co. ij. vers. deinde q̄ritur de epis. & cle. Sed qñ fit per rescriptū p̄cipis, incipit a die p̄sentatiōis rescripti, nō aūt à die datę ipsi* rescripti. ita p̄bat tex. in d. c. sup eo. & ibi hoc expresse tenet Phi. in ij. col. in iiij. not. & seq. vbi pl' dicit, q̄ aī p̄sentatiōnē rescripti delegatorij nō acquirit delegatus iurisdictionē

18 ¶ *Quid aūt, si litigās habere testes ī lōgings ptib'. & petere dilationē excedētē metā ipsius instātiæ breuiatæ per rescriptū, an posit post finitā instantiā

ferri sentētia? Dic q̄ sic: quia ista instā causa excusat, vt instātia nō pereat, & valeat sentētia postea lata: secundum Bal. in d. l. si cum ipse. ff. de excus. tutor. & Abb. in d. c. venerabilis. col. iiij. circa fin. de iudi. & Alex. in cōsi. lxxij. col. j. in iij. vol. & Abb in consi. lxiij.

19 col. j. in ij. vo ¶ *Quintò limita non procedere, quando instātia fuisset per principem prorogata: vt quia erat prope finē triennij: & princeps illam prorogauit vltra triennium: quia tūc ex prorogatione durat vltra triēnium: vt not. Paris in trac. synd. in versū. sententia. c. restat vnum &c. col. fi. & in regno est hoc expeditum per ritū magnæ curiæ in nu. ccxix. qui incipit, Itē seruat ipsa curia, vt instātia &c. vbi plus dicitur, quod prodest prorogatio principis, etiā si literæ seu rescriptū prorogatiōis præsentetur post triēnium: dūmodo data rescripti sit expedita

20 infra tempus instātiæ. ¶ *Sextò limita non procedere in causis fiscalibus: nā vbi agitur de aliqua causa fiscali, nunquàm perit instantia. & sic durat vltra trien-

23 ta &c. ¶ *An aūt posit hoc tē pus prorogari per partes, sicut potest breuiari? die quod nō. gl. est in l. ij. §. sed si iudex. ff. de iudi. & gl. & Bar. Alex. & Las. & cōmuniter doct. in d. l. properandum. vbi plus dicunt, quod non valet prorogatio, etiā si interuenerit iuramētum in ipsa prorogatione: & etiam si pœna apponatur: secundum Bar. & Alex.

quo ibi tractātur causæ fiscales. & ita seruatur ibi de antiqua cōsuetudine: vt testatur Matth. de Afflic. in constitut. Accusatorem. columna secunda. in princ.

21 ¶ *Septimò limita non procedere in causis ecclesiarum: quia etiam si agitantur coram iudice seculari, nunquā in eis perit instantia. ita intelligitur tex. secūdū vnā lect. in d. c. venerabilis, de iud. & hoc expressè tenet ibi Abb. in v. colum. vbi dicit: secus in causa clerici: quia in hoc non gaudet priuilegio ecclesiæ. Adde decisio. ccx. consi. Neapolita.

22 ¶ *Octauò limita, nisi tēpus instantiæ fuisset breuiatum de cōmuni consensu partiū: quia tunc perit instantia ante triennium: secundum quòd partibus placuerit. Nam potest tempus instātiæ breuiari per partes, ex quo ista breuiatio tēdit in fauorem publicum: scilicet, vt lites citius finiantur. ita tenet Ludoui. Rom. in l. ij. ff. de re iudic. & Alexand. in d. l. properandum in princip. colum. penult. & ibi etiam Laso. in penult. col. vers. quarto limi-

pus prorogari per partes, sicut potest breuiari? die quod nō. gl. est in l. ij. §. sed si iudex. ff. de iudi. & gl. & Bar. Alex. & Las. & cōmuniter doct. in d. l. properandum. vbi plus dicunt, quod non valet prorogatio, etiā si interuenerit iuramētum in ipsa prorogatione: & etiam si pœna apponatur: secundum Bar. & Alex.

in

Universidad de Deusto Biblioteca

in l.Seius & Augerius.ff.ad l. Falci.& Abb.& Fely.in d.c.venerabilis.de iudi.& Alex.in cõsil.cxxxviij.co.j.in fi.& seq.in ij.

24 vol.*adeò,quòd nec etiam per cõpromissum potest prorogari: & sic neque tacitè, neque ex presse:secundum Lud.Roma.in cõs.clxxiiij.col.j.in fi.& Spec.in tit.de iud.dele.§.restat.vers.sed nunquid de tempore.& ibi Ioã. An.in addit.licet secus sit in instantia appellationis.ele.quandiu.de app & dicam plenè infrà in vltima parte,in vers.appellatio.in iij.q.principali. versi.secundò limita,nisi de voluntate &c.& ibi videas ea,quæ hic deficiũt:quia ibi adsignabitur ra-

25 tio diuersitatis.¶*Prædicta tamen intellige,in tẽpore instantiæ,de iure cõmuni:secus in instãtia breuiori inducta per statutum.quia illa potest de cõsensu partium prorogari.vsque ad triennium,& nõ vltrà.& ista est magis cõmunis cõclusio, quam tenet Saly.in d.l.properadum. quẽ ibi sequitur Alex.in ij.col. in fi.& seq.& ibi etam Iaso.col. pen.& Fely.in d.c.venerabilis. col.iiij.in fin.vers.ij.declaratio, &c.licet cõtrariũ tenuerit Alex. sibiipsi contrarius,in cõs.xxiiij.

26 co.fi.in iiij.vol.& malè.*Item, minimè procedit in instantia breuiori præfixa per principem in rescripto delegatorio: quia illa potest similiter de consensu partium ,progari.Tex.est & ibi doct.in c.de causis,aliàs,in causis.de offi.delega.& Fely.in d. c.venerabilis.col.iiij,in fi. vers.

27 prima,&c.¶*Sed iuxta hoc cadit pulchrum dubiũ, videlicet, vtrũ inferior à principe, possit committere causam decidendã infra minorem terminum triẽnio:puta infra tres menses. Dic q; sic.Verùm in hoc est differentia quia quando tempus breuiatur à principe,perit instantia,sicut per lapsum triennij:adeò q; ex illis actis nõ potest ferri sententia:vt dixi suprà in quarta limitatione.Sed quando breuiatur per inferiorẽ à principe,non perit instantia per lapsum temporis, quo ad partes: sed solum soluitur iudicium,quo ad iudicem:quia nõ habet iurisdictionem vlterius in illa causa:& reuertitur ad delegantem,qui potest pronũtiare ex illismet actis: quia acta nõ pereũt, ex quo instantia non perit ita tenet Bald. in d.l.properandum.§.finautem vtraque.in fi. & ipsum sequitur Fel.in c.de causis,col.j.in princ. de offi.deleg. Quod nota: quia sæpius euenit in regno in istis baronibus coarctantibus instantiam in commissionibus causa-

28 rum.¶*Nonò limita nõ procedere.quando iudex coram quo fuit incœpta causa, moreretur prope finem triennij:& veniret alius successor: quia illi successori datur à iure alius integer annus ad illã causam expediendam:& sic in isto casu prorogatur instantia ex iuris dispositione

ne vltra triennium. tex.est in d. l. properandum. §. fin autem in medio.vbi idẽ decidit, quando ex alia iusta causa esset mutatus iudex ab officio,puta propter absentiam vel infirmitatẽ.

29 ¶*Decimò limita procedere in emergentibus ante litem cõtestatam:quia in illis nũquam perit instãtia:vnde si super aliquo incidenti ante litem contestatã esset per decem annos litigatũ, puta super legitimatiõe personarum,nunquàm perit instãtia.

31 istud fuit originale dictũ Gul. de Cu.in d.l.properandũ & sequitur Bal.in l.& post edictum §.pe.in fi.ff.de iudi.& Iaſ.in d.l.

30 properandũ col.ij. ¶*Vndecimò limita non procedere, quãdo litigator esset impeditus facto aduersarij: puta propter subterfugia & cauillationes rei conuenti:quia nõ currit tibi instantia in effectu:nam potest iudex etiam post triennium ferre sententiam:secundum Bar. in l. si cùm ipse per illum text. ff. de execu.tut.& ibi etiam Bal. plus dicit ibi Bart.quod doct, nõ fuerunt recordati de illo tex.in cõtenet Abb.in cõs.xvj.col.j.in secundo volu.& Alex.in addit. ad Bart.in d.l.si cùm ipse.vbi plura allegat in hac materia: scilicet, quod impedito facto aduersarij nõ currit tẽpus.cui adde Matth. in consti. Iustitiarij per prouin-

ci.s.colum.iiij.in princip.& gl. in l.intra utile.in glos.fina.ff.de minor. Pro hoc est text. & ibi Bal.in l.fin. C.de adul. Ad cautelam tamen bonum est semper protestari,quòd non currat terminus instantiæ propter impedimentũ. Istæ enim protestationes solent esse valde vtiles in huiusmodi casibus: secundum Bald.& docto.in d. l. properandum.§.finautem vtraque. & Felyn.in d.c.venerabilis.colum.ij. & iij.& prædictis adde Alexan. in consil.lxxj.in princi.& col. ij.

31 in fi.in v.volu. ¶*Quid autem, si impedimẽtum causetur facto iudicis vel tertij? Vide Alexan. & doc.in d.§.finautem vtraque. & Ioã.de Imo.in d.c.ex insinuatione.de app.& Philipp.in c. ex ratione.colum.ix.& x. eo. titu. & Felyn.in d.c.venerabilis.col. ij.& iij.& Barto.& Bal.in authẽ, item si in appellatione.C.de tẽpo.app.& Socin.in consil. xxxj. colum.iiij.in primo vol.& Lucã de penna in l.ij.col.antepen. & pe.C.de naufrag. lib. xj. in quibus locis magis cõmuniter concluditur,quòd currit instantia non obstante impedimento. Bonũ tamẽ est sæpius protestari,vt saltẽ obtineri possit restitutio in integrum aduersus lapsum instantiæ.& licet docto.in locis prælegatis hoc firmẽt in instãtia appellatiõis,in qua facilius datur restitutio propter maius præiudicium:tamẽ in instantia causæ principalis aliter dicunt:vt no.Bart.in d. authen. item si in appellatiõe. in fi.licet

Universidad de Deusto
Biblioteca

Bal.ibi teneat dari restitutionē præcedentibus protestatiōibus: tamen hoc dubiū est hodie clarificatum in regno per regiam prag.quæ incipit, Instantia. qua cauetur,quòd quando stetit per iudicē,restituitur ipso iure tēpus instantiæ tunc autem dicitur stetisse per iudicem,quando processus fuit conclusus per duos menses ante triennium cū petitione & protestatiōe, & ad expeditionem causæ:tunc enim restituitur instantia ipso iure: absque refectione expensarum. si tamen cucurrit instantia per negligentiam partis, tunc non restituitur niū refectis expensis: vt dicitur in d.prag.in princip. & ex hoc inoleuit practica in
32 regno:*quòd quando instantia est perempta, solet actor adire regem,vel sacrum regium consiliū,vt authoritate regia insufflet spiritum vitæ illi instantiæ, & sic rex.īsufflat spiritū,& facit instantiam reuiuiscere,perinde ac si perempta non esset: & ita restitutio in regno, appellatur insufflatio.vt not.Paris in tract. syndi.in versū.sententia.in c.restat vnum &c.col.j.circa fin.& seq.& ibi ponit iustas causas, ex quibus rex cōcedit istam suscitationem instātiæ absque refectione expensarum: puta quando stetit per iudicem:vel ob infirmitatem,vel necessariam absentiā,vel ob aliā similē causam iustam,vt quia propter multitudinem causarum fuit iudex impeditus,secundum Alex.in d.l. properādum. §. sinautem vtraque.& in l.senatus.ff.de off.præs.Sed quando allegatur aliqua causa colorata, ex qua perpēditur aliqua negligentia partis in prosequendo, vel in protestando, tunc conceditur insufflatio cum refectione expensarum:vt ibidem dicit Paris:& de hac insufflatiōe facit mētionē Matth. de affli.in consi.sæpe contingit.circa fi.vbi ponit vnū aliud impedimentum restitutoriū instantiæ sine refectione expensarum, videlicet, quando plures erant iudices super cognitione vnius causæ:& quia non potuerunt se in vnum cōgregare, vel concordare,fuit lapsa instantia: quia ex quo nō potest imputari parti,restituitur instantia:& nō
33 tenetur ad expensas. ¶ * Duodecima limitatio colligitur ex prædictis:scilicet,vt non procedat regula,quādo princeps insufflauit instātiā: quia tunc etiā post triennium potest ferri sententia:& perinde habetur, ac si instantia perempta non esset: quod qualiter procedat, videquæ proximè dixi. Ex quibus poteris facere conclusionem, q̄ si fortè sacrum concilium insufflaret nulla facta mētiōe de expensis, potest pars aduersa opponere,q̄ nō audiatur actor,nisi refectis expensis: quando ex processu argueretur eius negligētia: per dictam regiam prag. quæ incipit, Instantia.in princ. quia

quia restitutio & priuilegium Principis debet intelligi sine Præiudicio tertij.l.ij.§. meritò. &.§.si qs à principe.ff. ne quid ī loco. publi. secus si ex processu vel aliter legitimè appareret de aliqua iusta causa. quibus adde decisio.lxx. consil.Neapo.
34 ¶ *Item,per dictam regiā prag. potes inferre, quòd quando instantia est lapsa facto iudicis, cū protestatione,de qua ibi, nō est necesse adire regem, nec sacrū consiliū pro insufflatione. quia text.illius prag.vult, quòd ipso iure censeatur instantia restituta. vnde instantia reuiuiscit ex dispositiōe legis, propter illud verbum ipso iure &c.& sine facto hominis:vt not.glo. in l.iubemus.§.œconomus.C.de sacr. sanct.eccles.& in c.j.in princip. de rescrip.lib.vj.& in l.in criminali.C.de iurisdic.om.iudic. in quibus locis trāgitur significatio huius verbi,ipso iure,vnde sine
37 alia insufflatione regia potest tunc iudex procedere ad sentē
35 tiam.etiā post triennii.¶ * Decimoterti.o limita nō procedere in personis,quibus iura & regni constitutiones concedunt beneficia restitutionis in integrum:prout sunt mulieres, minores,& ecclesia:quia istis conceditur restitutio in integrū aduersus instantiam absque insufflatione, & restitutione expensarum.ita deciditur in dicta regia prag.quæ incipit, Instātia.in fi. & licet ibi non dicatur expressè de expensis, nec de insufflatione:bene tamen colligitur ex litera ibi: quia in principio sui dixerat:q̄ quando perit instantia per negligentiam,debēt resici expensæ: & postea in fine facit illam exceptionem:ergo nō debent in exceptione resici expensæ: quia aliàs exceptio non esset de regula: iuxta not. per Barto.in l.in his.ff.de leg.& Fely.in c.quoniam frequēter.col. j.ij.& iij.vt lite non cōtesta.Itē, quia dicta prag. reseruat beneficium restitutionis in integrū aduersus instantiam illis personis,quibus aliàs de iure competit: sequitur quòd dictū beneficium potest peti coram eodem iudice: & non est necesse adire
36 principē:*quia quilibet iudex siue ordinarius siue delegatus, potest de restitutiōe in integrū cognoscere, & illam cōcedere: maximè incidēter in causis.l.fi. C.vbi & apud quē. ¶ *Decimoquartò limita non procedere, quando aliquis litigator post cœptam instantiam fuit effectus familiaris alicuius officialis, q̄ præest alli tribunali, in quo illa causa vētilari debebat.quia durāte officio dictus officialis nō pōt de illa causa cognoscere: & interim.non currit instātia vsq; ad aduētum successoris. de hoc est tex.in consti.regni,quæ incipit,Iustitiarij per prouincias, & ibi hoc not.Matth.in vj.no vnde etiam post triennium potest successor illam causam decide-

re.

Universidad de Deusto Biblioteca

38 re: vt ibi habetur. ¶ * Decimoquinto limita procedere in causa, quæ debet principi consulta-
ri: quia donec expectatur respõsio à principe, non currit interim instantia. ita sentit Lucas de Pẽna in l.ij.colum.viij.C.de naufrag.lib.xj.& hoc tenet expresse Matth.in constit. hac lege in iij.not.& in constitut. accusatorẽ.in secundo not. & probat proprie tex. in dicta constitu-
39 tu. hac lege. ¶ * Decimosextò limita non procedere, quãdo coram iudice seculari euenit aliquod emergẽs, cuius causa fuit ibi inhibitum per superiorem vel per iudicem ecclesiasticum: puta quando orta esset quæstio vsurarum, vel alia similis: iuxta ea, quæ habentur in c.tuam. de ordin. cog. nam tunc pro tempore, quo durauit inhibitio, nõ currit instantia: & sic potest in hoc casu ferri sententia post triennium. ita tenet Abb.in d. c.venerabilis.col.iiij.in fi.versi. ex hoc arguo & c de iudi. ꝓ hoc videtur tex.in l.iustra vtile.ff.de
40 minor. ¶ * Decimoseptimò limita non procedere in casibus, in quibus aliqs impeditur agere impedimento iuris: vt quia reus conuẽtus est interim effectus priuilegiatus: adeò ꝙ denegatur actori audientia, vt nõ possit reum conuenire, nec litẽ cœptam coram eo prosequi: nã interim durante dicto priuilegio & iuris impedimento, non currit instantia. ita tenet Fra.de are.in consi.c in prin.& Bald.in l.quotiens.C.de precibus impe-
41 rat. ¶ * Decimooctauò limita non procedere, quando causa & processus concluſus, est trãsmissus ad consiliũ sapiẽtis: quia interim donec stat penes cõsultorem, nõ currit instãtia. ita cõsuluit quidã Frã. Viterb. in quodam suo consi.inci. Vtrum dies, quibus &c. Sed ego satis dubito de ista decisiõe: nam nos videmus, quòd quãdo stat per ipsum iudicẽ, vel procedit impedimẽtum facto tertij, currit instãtia: vt tenent doct. cõmuniter in d. l.properãdum. §. sinautem vtraque. multò fortius est idẽ dicendum, quando stat per consultorem: quia saltem potest dici tertius. Præterea, considero vnum dictum Fel. in c.cùm venerabilis.col.xvij.ver. fallit tertiò, & c. de except. quod etiã ãgit Paul. de Castr. in l.j.C.de relat. vbi dicit, quòd quãdo iudex videt labi instantiam, & non potest habere consilium à sapiente infra tempus potest ferre sententiam, dicens: pronuncio, prout continebitur in consilio ferendo per talem consultorem. Si enim esset verũ, quòd instantia nõ curreret interim, nõ esset opus ita sententiare: quia posset expectari consiliũ absq; lapsu instãtiæ. ergo illud dictũ probat, ꝙ instãtia currit. vnde cõcludo verius esse, ꝙ in casu isto currat instãtia, per prædicta. sed esset iusta causa obtinẽdi restitutionẽ absque rese

refectione expensarum, per ea, quæ dixi suprà. in xj.& xij. limita
42 tione. ¶ * Decimononò, limita non procedere in causis feudalibus, in quibus in regno instantia durat tantum per annum, ut est ritus magnę curiæ, uicariæ in numero 5. qui incipit, item quòd
43 instantia, &c. ¶ * Vicesimò limita non procedere in causa crimina li alicuius clerici, quæ est deuoluta ad iudicem secularem, propter impedimẽtũ episcopi: quia talis causa debet expediri infra duos mẽses, & eatenus durat instantia, & non se extendit usque ad biennium. tex. est in authent. ut cle. apud prop. episco. §. si tamen de criminalibus. & ibi hoc in terminis tenet Ang. in fi. uerbis. dicens per illũ text. esse correctam l.properãdũ. in isto casu
44 proposito. Verùm istud procedit de iure ciuili. * sed de iure canonico, est hoc correctũ per cap. si diligenti. de foro compe. quo cauetur, quòd etiã propter impedimentũ episcopi, non potest iudex secularis cognoscere de causa clerici conuenti coram eo. & hoc tenet Iacob. de Bel. in authent. ut cle. apud pro. episco. in quinta opp. Quòd ius canonicũ seruatur hodie, propter libertatem ecclesiasticam. ¶ * Vicesimoprimò limita non procedere, quando elapso triennio, &
45 sic peremptа instantia partes de communi consensu repeterent omnia acta uno contextu, porrigendo libellum, litem contestan-
46 do, terminum recipiendo, & sic de singulis actis: quia per talem reepilogationẽ actorũ possunt instantiam restaurare: & habetur postea, ac si peremptа nõ esset. ita tenet Barto. in d.l.properandum. & ibi etiam Alex. in iiij.col. circa fin. & Bart. in l. Seius & Augerius. ff. ad legem falci. per ea, quæ tradit Bart. in l. quæ omnia. & in l. mutari. & ibi Baldus. ff. de procur. idem tenet Feli. in cap. uenerabilis. colum. v. uer. quarta declaratio, & c. de iud. & Ioan. de Imo. in c. de causis. de off. deleg. & Soci. in consi. xxxj. colum. v. in princ. in. j. uol. Et hoc unum solũ remedium considerant Doct. in locis prælegatis ad faciẽdum, quòd instantia per partes renouetur. Verùm hæc non est prorogatio instantiæ, sed potest potius dici instauratio & renouatio de nouo. ¶ * Vltimò pro re
47 assumptione prædictorũ colligo hic unam cõclusionem: scilicet, quòd instantia peremptа potest altero de quatuor modis instaurari. Primo modo, per insufflationem principis, ut dixi suprà, in xj. & xij. limitatione. & an tũc debeant resici expensæ, ibi dixi. Secũdò per beneficiũ restitutionis in integrum: ut dixi suprà, in xiij. limitatione. Tertiò, per reepilogationẽ actorũ de consensu partium: ut modò dixi, in xxj. limitatione. * Quartò, per inceptionẽ causę de nouo, quia peremptа instãtia non petit causa, neq; ius partis: sed potest actor

Universidad de Deusto Biblioteca

de nouo causam incipere, & no uam instantiam fabricare: ut d.l. properãdum. §. fin. & ibi glos. in uerſic. uigorem. & communiter Doct. & Bart. in l. petendæ. C. de temp. in integ. reſti. & differt iſte quartus modus ab aliis tribus præcedẽtibus: quia in primis tribus reſtituitur eadem inſtantia, quæ erat perempta, & illa acta, quæ erant celebrata, remanẽt in suo robore, & nõ eſt neceſſe de nouo illa acta reficere, ſed poteſt ferri ſententia ex illis primis actis: ſed in iſto quarto modo creatur noua inſtantia: & eſt neceſſe, quòd de nouo teſtes producantur & examinentur: ut dicit glo. in d. §. fi in uer. uigorem. & ibi per doct. Item in hoc quarto modo, quando actor uult de nouo agere, tenetur indiſtinctè ante omnia reficere expenſas: ut habetur in decl. lxx. conſi. Neap. & probatur ex his, quæ infrà dicam: quia perempta inſtãtia, ſemper actor condemnatur ad expenſas: ut dicit Bal. in d.l. properandum. §. illo. in fin. & Lanfran. in repe. c. quoniam contra. in fi.

48 de proba. ¶ * Limita tamen hoc, quod dixi in hoc quarto modo, procedere tantùm in cauſa ciuili, ſecus in criminali: quia perempta inſtantia in cauſa criminali per lapſum biennij non auditur ulterius accuſator ad iterandum: ſecundum Alex. in d.l. properandum. §. fin. & ibi etiam Salyc. idem tenet Bal. in l. abolitionem. C. de adult. & probatur in cõſti. regni, quę incipit, Accuſatorem. & ibi hoc not. Marth. in ij. no. Ioan. de Ana. in c. licet. col. fin. de accuſ. Et in tãtum hoc eſt uerum, quòd etiam ſi offerat ſoluere expenſas, nõ auditur accuſator ad inchoandũ nouum iudiciũ: ſecũdũ Saly. in l. j. C. ut infra certum tempus, per ea, quæ habentur in l. ſi is. & l. ſi. C. ad turpi-

49 VENIO * ad tertiã quæſt. principalem, & quæro quis ſit effectus peremptionis inſtantiæ, & quid poſsit facere iudex ea perempta. Super quo præſuppono, quòd inſtantia cauſarum poteſt duobus modus euaneſcere. Primo modo, ſcilicet per lapſum temporis, de quo plenè dixi in præcedenti quæſt. Secundò modo, per ſentẽtiam abſolutoriam latam ab obſeruatione iudicij, & hoc poteſt cõtingere multis modis. Primò, ut quando actor fecit citari reũ in cauſa ciuili, uel criminali: & in ultimo peremptorio comparet reus, & non actor: tunc reus accuſat contumaciam actoris, & petit ſe abſolui ab inſtantia iudicij, & actorem condemnari in expenſis: & ita pronuntiat iudex: per quam pronuntiationem non poteſt dici uerè perempta inſtãtia, ex quo incepta non erat ante litem cõteſtatam, ſed potius eſt circunductum eſt ciũm, & ſic eſt perempta citatio. Verum actor non poteſt iterum agere, niſi ante omnia reficiat expenſas, ſicut quando inſtantia eſt perempta: ita tenet Andr. de Yſer. in conſti. ſpõte uolentibus. per l. eũ, quem temerè. ff. de iud. Et quòd actor poſsit iterũ agere, eſt text. in l. & poſt edictũ. §. circunductio. ff. de iudi. ubi dicitur, quòd eſt perempta inſtantia, nõ autem totius cauſę, niſi eſſet lata ſententia abſolutoria ab obſeruatione iudicij: ut dicit ibi gloſſ. & ſic ęquiparat hunc caſum peremptioni inſtantię totius cauſę, quãdo fertur abſolutoria. & hæc materia tractatur pleuè p doct. in l. properandum. §. & ſi quidẽ.

50 C. de iudic. ¶ * Secundò modo fertur abſolutoria ab obſeruatione iudicij, quando fuit in iudicio præſentatus libellus ineptus, puta ex carẽtia actionis: iuxta l. ſi pupilli. §. uideamus. ff. de nego. geſt. uel ex defectu ſolennitatis ſubſtantialis, uel alio modo ſimili. De hoc eſt text. & ibi Bart. in l. libellorum. §. quòd ſi libelli. ff. de accuſ. & Spec. in tit. de offic. omn. iud. §. deſeruit. col. v. uer. in ſententiæ, &c. & glo. in l. j. in prin. in uerſi. nec tenere. in ſi. ff. ſi men. fal. mod. dixe. tunc fertur ſentẽtia abſolutoria. & reſeruatur ius agendi ex alia cauſa apta, ſecundum Bald. in auth. ſed ſi quis. col. pen. uer. item illa, &c. C. de ſecun. nup. & idem Bald. in l. ij. in xiiij. q. C. de reſcin. uen. Ex quibus autem cauſis dicatur libellus ineptus: uide Pet. Philipp. Corn. in conſi. cxxj. colum. iij. in fin. in litera l. la ſecunda. in primo uolum. Et procedit hoc tam ante litẽ cõteſtatam, quàm poſt. quia ſi fabricatus eſt proceſſus inualidus, ſuper libello inepto, uel aliter, proceſſus eſt nullus ex aliquo defectu, nonpoteſt ſuper tali proceſſu ferri ſententia ualida, per ea, quæ not. gloſſ. inſtit. de oblig. in princ. in uer. ſecundum. in fi. unde iudex tunc pronũtiat proceſſum nullum, & abſoluit reum ab obſeruatione iudicij, reſeruato actori iure iterũ agendi. text. eſt in cap. examinata. & ibi Abba. & Felin. de iudic. & Alexand. in addi. ad Bartol. in d.l.j. ff. ſi men. fal. mo. di. Et ex hoc habes practicam, quòd quãdo proceſſus eſt nullus ex aliquo defectu, licet probationes ſint receptæ: non tamen fertur ſententia diffinitiua, ſed abſolutoria ab obſeruatione iudicij, per dict. cap. examinata. quæ abſolutoria, dicitur iterlocutoria, ex eo, quia non diffinit totũ negotium: cùm remaneat facultas iterum agendi. gloſſ. eſt nota. in uer. abſoluetur. quam ibi ad hoc ponderat Bartol. in l. hãrum. ff. ſi ſeruit. uen. & Bartol. in l. Titia. ff. de accuſa. hodie autem in regno ſaluãtur proceſſus à multis nullitatibus: per capit. deteſtãtes. & per regiam pragm. primam, quæ incipit, Diſpendia. ex quo procedit ſine figura iudicij, & ſola facti ueritate inſpecta in cauſis ciuilibus: de quâ materia uide Pari. in tracta. de ſynd. in uerſic. ſententia. ubi per plures colum. ponit intellectum dicti ca. deteſtantes. ¶ * Tertio modo fertur

Universidad de Deusto Biblioteca

absolutoria ab obseruatione iudicij, etiam in causa appellationis: ut quando iudex causæ principalis protulit sententiam diffinitiuã super processu inualido, à quo fuit appellatum: nam iudex appellationis uidens sententiam nullam, cassat ipsam: & absoluit reum saluo iure iterum agendi. tex.est,& ibi glos.& Abb.in cap. cum dilecti. de empt.& uend.& not.Bald.in l.ij.in xiii. quæst.C. de rescin. uendit. & Alexand. in cõsi.lxxix.incipi. perspectis uerbis,&c. in ij.uolum. ¶ * Quarto 52 modo fertur absolutoria ab obseruatione iudicij, quãdo actor lite contestata se absentat,& nõ prosequitur causam: nam tunc est in potestate rei prosequi causam,& producere suas exceptiones: uel instare, quòd absoluatur ab obseruatione iudicij actore nõ prosequẽte: quo casu, si reus eligit hanc uiam, ut absoluatur, iudex citabit actorem, ut ueniat ad prosequẽdum: qui si non uenerit, poterit reum absoluere ab instantia iudicij, & actorem absentem cõdemnare in expensis. Si uerò reus elegerit aliam uiã producendi suas defensiones,& tunc si illis productis liquet iudici de causa, ut pro reo uel pro actore posit diffinitiuã proferre,& tunc absoluet reum diffinitiué. Et sic liquet pro actore, cõdemnabit reum diffinitiue actori absenti: & in omnem euẽtum 53 actor absens cõdemnatur in expensis, siue uincat, siue succumbat. Si uerò de causa non liquet, ut quia neque actor, neque reus produxit probationes sufficientes,& tũc absoluet reum ab obseruatione iudicij. Ita hęc omnia deciduntur per tex.& ibi Bartol. Bald. Alexander, & communiter Moder. in dict. l. properandum. §.& si quidem. C. de iudi. Et utilitas est ista, quia quãdo reus absoluitur ab instantia iudicij, potest actor iterum agere refectis expensis: ut habetur in cap. examinata. de iud.& in l.& post edictum. §. circunducto. ff. de iudic. & patet ex his, quæ suprà dixi. Sed quando absolujtur diffinitiuè, non potest ulterius agere actor: quia obstat sibi exceptio rei iudicatæ: ut declarant Alex. & Ias. in v.& vj. colum. in dict. §. & si quidem. Illud autem, quod dixi suprà, quòd tunc dicitur de causa non liquere, quando probationes non sunt productę: intellige, quando non fuit datus actori terminus probatorius: ut quia se absentauit ante dationẽ termini ad probandũ: nam tunc fertur absolutoria ab obseruatione iudicij. Si autẽ datus esset terminus, & postea actor se absentasset, tunc siue fiant probationes, siue non, potest ferre iudex diffinitiuam sententiam pro reo: per l. qui accusare. C. de edẽ. ita declarat Bart. in d. §.& si quidem. in iij. oppo.& ibi etiam Ias. in v. col. ¶ * Hoc tamen singulariter limita nõ procedere, quando actor abasset semiplenè, & reus nihil: quo casu esset deferendum iuramentum suppletorium actori, quia ex quo propter eius absentiam non potest iuramentum deferri,& reus minimè potest condemnari: quia nõ est plenè probatũ, absoluetur reus non diffinitiuè: sed ab obseruatione iudicij, propter illam semiplenam probationem: ita tenent Martu. Sylli.& Salyc. in d. §. & si quidem, quos ibi sequitur 54 Alex. in iij. col. ¶ * Et inquantum suprà dixi, quòd absolutoria ab obseruatione iudicij, est interlocutoria: adde unũ casum, in quo habet uim diffinitiuæ, uidelicet, quãdo reus solueret debitũ pendente iudicio: quia tunc nõ absoluitur diffinitiuè, ex quo processus habuit uerum principiũ, & obligatio fuit sublata per solutionem postea factam: sed absoluitur ab obseruatione iudicij, quæ absolutio habebit uim diffinitiuæ: secundum Bart. in l. Titia. ff. de accus. & Ias. in d. §.& 55 si quidem. co. penul. ¶ * Istis prę-suppositis uenio ad decisionem huius tertiæ quæst.& dico, quòd quando perit instantia secũdum primum modum, scilicet per lapsum temporis, effectus est ille; quia pereunt omnia acta iudicij, non autem acta causæ seu litis. ita dicit Abb. in c. uenerabilis. colũ. vj. uer. quæro, quę acta,&c. de iudi. Declara istam differetiã. Acta iudicij dicũtur illa, quæ tendunt ad litis ordinationẽ: prout 56 est libellus, litis contestatio, terminus probatorius, satisdatio,& alij similes actus. Acta causæ dicuntur ea, quæ tendunt ad litis decisionẽ: prout sunt depositiones testiũ, instrumẽta, cõfessiones, & alia similia acta probatoria. ita declarat gl. in cle. sæpe. in uer. defensiones. de uerbo. signi. Ista ergo est uera & communis conclusio: quòd per lapsum instantiæ pereunt omnia acta pendentia ad litis ordinationem, & omnes satisdationes receptæ in iudicio: ut dicitur in d.l. properandum. §.& si quidẽ. Acta uerò probatoria non pereunt. ita tenet Spec. in tit. de iudic. deleg. §. restat. uersi. sed nunquid omnia. & Bal. in l. cùm antea. circa finẽ. C. de arbit.& Bar. plenè in l. cùm lite mortua. ff. iud. sol.& Alexan. in consi. lviij. in ij. uol.& Barto.& Alexã. plenè in l. is, apud quem. col. antepen.& pe. C. de eden.& Abb. in c. causam. quæ de testi.& habetur in decisio. cxlviij. consil. Neapol. unde sequitur cõclusio, quòd quãdo instantia incipitur, de nouo possunt in uim probationis produci attestationes & probationes receptæ in prima instãtia perempta:& facient plenam fidem: ut dicunt doct. in locis præalleg.& Alexan. in consil. lxj. col. iij. in fin. in secundo uolu. Solùm ergo requiritur, quòd lis de nouo ordinetur, incipiendo à libelli porrectione, & citatione, & prosequendo alios actus usque ad finem causæ. ¶ * Prædicta tamen intellige & limita,

Universidad de Deusto Biblioteca

dummodo acta sint publicata in prima instantia: aliàs si non sunt publicata, non facient fidem in alia: ut habetur l. gesta. C. de re iudi. & per Bartol. in d.l. cùm lite mortua. Alex. in d.l. is, apud quē. col. vi. in fin. uersic. sexta conclusio, &c. C. de eden. Sed restat dubium, an possint peti publicari coram iudice secundæ instātiæ. In hoc est uarietas inter docto. quia Bar. in d.l. cum lite mortua. tenet quòd sic. & multi alii. docti. tenent contrarium: quos refert Alex. in d.l. is, apud quem. tandem Alex. ibi concludit sequen. opin. Anto. de But. in ca. Albericus. de test. ut distinguamus: aut testes sunt uiui, adeò quòd possunt iterum produci: & tunc non possunt publicari per iudicem secundæ instantiæ: sed debent iterum produci & examinari. Aut sunt mortui, adeò quòd iterum haberi non possunt. & tunc poterunt publicari, & plenam fidem facient. & hanc opin. puto esse ueram: quam in effectu tenet expressè glos. quæ non fuit ibi ponderata in l. properādum. §. fin. in uersicul. uigorem. C. de iud. & cum hac distinctione per
57 transeo. ¶ * Prædicta tamen intellige solùm procedere in causa ciuili: nam in criminali per lapsum instantiæ pereunt non solùm acta ordinaria, sed etiā probatoria: ita q̄ nullo modo pōt iterum agi. ita declarat Matt. in cōsti. accusatorē. in ij. not. & probatur ex his, quæ tradit Salyc. & Alex. in d.l. properandum. §. fi. & dixi suprà. in ij. quæst. principali. in fi. uersi. limita tamen hoc, &c. De aliis autem actis ordinariis, an pereant in totum in causa ciuili: & an remaneat aliquis effectus eorū: uide Alex. in l. is, apud quem. C. de eden. in vj. & vii. col. & Barto in l. cum lite mortua. ff.
58 iud. sol. ¶ * Alius effectus sequitur ex peremptione instātię: quia sententia lata post eam peremptam, est ipso iure nulla, & nullū habet effectum, secundum Alex. in consi. cxxxviij. col. j. in ij. uolu. & in consi. cxxxvj. col. j. eod. uol. & in consi. xlij. in iij. uolu. & Par. in tract. synd. in uersic. instantia. col. ij. & glo. Bart. & doct. cōmuniter, in d.l. properandū. in prin. ubi hoc limitāt, & maximè Alex. in penul. colū. ut procedat in instantia biennij uel triennij inducta à iure communi. & idem in instantia statutaria, quando simpliciter est inducta. Secus, si esset adiecta pœna iudici non pronuntianti infra tempus statuti: quia tunc sententia postea lata, ualet: licet iudex incidat in pœnam. & hoc tenet etiam Paul. de Cast. in cōsi. xvj. col. pen. in j. uol.
59 ¶ * Intellige tamen prædicta, q̄ iudex non potest ferre absolutoriam uel condemnatoriam in causa principali, tamen ab obseruatione iudicij potest absoluere reum, & condemnare actorem in expensis, etiā post peremptam instātiam: quia periculum expensarum, spectat ad actorem:

rem: cuius negligentia periit. ita tenet Alexan. in consi. lxvj. post prin. in v. uol. & idem Alex. in d.l. properandum. §. illo. circa fin. & ibi per Bald. & alios docto. & Felin. in c. de causis. col. v. de offic. dele. Et I. anfran. in repe. c. quoniam cōtra. in fi. uerbis. de prob. & Alex. in consil. cxxxvj. col. j. & consi. cxxxviij. colum. j. in ij. uolu.
60 ¶ * Secundò intellige & limita, nisi ex processu appareret cōfessio rei conuenti: quia ex ui noto rij potest iudex ferre sententiam contra confessum, etiā post peremptam instantiam. & ualet sententia siue in ciuili, siue in criminali, secundum Bald. in d.l. properandum. in fine illius princi. & Abb. in c. uenerabilis. col. pen. de Iud. & Felin. id d. c. de causis. col. v. de offic. deleg. & Alex. in addi. 63
ad Bartol. in l. si confessus. ff. de custo. reo, in addit. quæ incipit, An ex inordinato, &c. in fine.
61 ¶ * Adde tamen hic, quando incipitur de nouo causa post peremptionem instantię, quòd possunt in nouo iudicio opponi omnes exceptiones dilatoriæ, & declinatoriæ: perinde ac si nunquam ullum iudicium fuisset intentatum, secundum Ang. in consi. cclxxx-
62 viij. in fi. ¶ * Vltimò, pro complemento huius materiæ, posset dubitari, quid si instantia perit non per lapsum tēporis, sed alio modo: puta per absolutoriam ab obseruatione iudicij: ut quia libellus processus fuit nullus: quæ acta pereant tunc? Dic simili-

ter, quòd pereūt ordinaria litis. Acta uerò probatoria, non pereunt: quia possunt produci in alia instantia in uim probationis. Ita tenēt Host. & Abb. in fi. uerbis. in c. causam, quæ. & ibi etiam Felin. in penul. col. in fi. & sequē. de testi. reprobata quadam opi. Bal. aliter tenētis, ut ibi refertur. Plus etiam dicit ibi Felin. quòd est maioris efficaciæ ista peremptio instantię per absolutoriam, quia tunc perit omnino effectus actorum ad litis ordinationem, etiā quo ad interrumpendā prescriptionem: & quo ad alios effectus, in quibus durāt, quādo perit per lapsum triennij, secūdum Alex. in d.l. is, apud quem. & Bar. in d.l. cùm lite mortua. Robertus Maranta V. I. D.

SEQVITVR * modò uidere de tertio termino: qui dicitur, lis: ut sequar ordinē præpositum in principio huius quintę partis. Qui terminus, lix, est magis generalis: nam quandoq; ponitur pro instantia causæ, & sic accipitur in d.l. properandum. in prin. & in d.l. cùm lite mortua. ff. iudic. sol. quandoque ponitur pro ipsa causa deducta in iudicio: ut habetur in l. nullæ. C. de procur. & in l. litis nomen. ff. de uerb. sig. ita declarat Alex. in l. post quam liti. col. j. C. de pac. & idem Alex. in consi. xxij. colum. j. in fi. in primo uolumi. ubi per hoc infert, q̄ is, qui renuntiat liti, censetur renuntiare instātiæ & causæ. adde glo. in uer. litis. & ibi Gemi. in

Universidad de Deusto
Biblioteca

cap.j.§.licet.de procura.lib.vj. & deci. ccxx. consil. Neapol.in fin.

64 ¶ * Quando autem dicatur incipere lis. glos. in l. causas.C. de transf.& Bal.etiam ibi dicit,quòd incipit ante litē contest. Tamen ueritas est in contrarium : & illa glo.in hoc reprobatur: unde nō incipit,nisi à litis contestatione. Probatur in c. super quæstionū. post princ.& ibi glo.in uerſi.litis exordium.de offic. deleg. & in l. apertissimi.in princ. & ibi glo.in uerb.inchoētur.C. de iudi. & est text.in cap.ex parte.el tertio. de uerb.signi.& hanc opi.tanquam magis communem tenent Cyn. Bart.Ang.Alex. & Ias.in d.l. causas.& Felin.in d.cap. super quæstionum.col.iij.in fin.& sequen.

65 ¶ * Quod autem limitat ibi Feli. quatuōr modis.Primò, fauore liberationis.Secundò, quo ad inducendum uitium litigiosi. Tertiò, quo ad inducendā litis pendentiam. Quartò, quo ad perpetuandam iurisdictionem,quia in istis casibus incipit lis ante litem contestatam,& sic à sola citatione:ut ibi per eum.

66 QVARTVS terminus * est causa. Propriè causa dicitur, ipsum ius deductum in iudicio. hinc dicimus causam ciuilem uel criminalem, secundum quod in iudicio deducitur actio uel accusatio:ut declarat Alexand. in d.l. postquam liti. col.j. per allegata ibi per eum . & in dicto consilio xxij.col.j.in fin.in j.uolu.& incipit causa,etiam ante litem contestatam. & sic tam antè, quàm pòst dicitur causa, secundum Alexan.& doct.in d.l. causas.C.de transact. & Ange. in §. omnem. col.ij.in authen.de litig.& habetur in c.forus.de uerborum sign. & comprehendit tam ciuilem, quàm criminalem, secundum Cardi.in cle.j. in xviij.q. de officio uica. 67 ¶ * Vnde autem dicatur causa:uide Card.in cle.j.§.ab olim. in tertia oppos. de sepul. ubi dicitur, quòd causa dicitur,à chaos: quod fuit principium omnium in mundo . ita causa potest dici principium , & materia ipsius iudicij.& ibi ponit,in quo differant causa,ratio,& occasio. & quid sit causa, ponit Cardi. in cle.j. in xviij.quæst.de offic.uica.

68 ¶ * Quæ autem sit differentia inter causam & controuersiam, dic, quòd causa non est , nisi in iudicio:ut habetur in d.l. causas. C. de transact. Controuersia uerò potest fieri in iudicio,& extra iudicium,& sic potest esse sine lite,secundum Bald.in d.l. causas. & ibi communiter docto. Pro hoc est tex.in l.Lucius.§.tres hæredes.& ibi Bart.ff.ad Trebel. & dicitur fieri controuersia nō solùm agendo,sed etiam exceptionem opponendo:ut not. glo. in l.non solùm.§.si status.& ibi pet docto. ff. de procura. & dicitur controuersia , siue fiat de iure, siue fiat de facto,secundum Bart. in dicto §.tres hæredes. Item fit controuersia etiam resistendo secundum Bald.in l.j.C.de testib. ubi

ubi idem dicit de hoc nomine quæstionis,scilicet quòd fit quæstio etiam resistēdo , & similiter quæstio dicitur extra iudiciū , secundū Bal.in d.l.causas.Itē,dicitur controuersia etiā ante litem contestatam,secundum Bart.in l.duus. in princip. in primo nota.ff.de petit.hæred. & Abb.in c. & si Christus.de iureiuran.& Alexand.in l.stipulatio ista.§. si quis forte.ff.de uerborum obligat. & uide aliqua de prædictis , per Bart.in l.amplius.ff. rem ratam habe. & Felin.in cap.super quæstionum. in princip. in iij.col.in fi.& seq.de offic.deleg.& in quo differat causa à negotio,ponitur in c.forus. de uerbo.signi. & declarat Cardi.in clem.j. in quinto not de procu.Nam causa non dicitur , nisi in iudicio : negotium uerò dicitur in iudicio , & extra. Vnde procurator ad negotia, potuit agere in iudicio, & tractare extraiudicialia. Sed procurator ad causas non potest tractare extraiudicialia, secundum cū. & uide de prædictis per docto. in l.si quis maior.C.de transact. & hæc de ista quinta parte dicta sufficiant. Rober.Maranta Venus. V.Iur. Doct.

SIXTA PARS.

Iudicium trifariam partitum. E cuiuslibet partis tempus & ius. Tum decem membra seu motius gradus ad iudicium, ordine & loco distincti, doctè & eleganter. In summa, actuum, qui emergunt in iudicio, sedecim numero, insignis & compendiosa explicatio. Postremò, iudicij decisoria.

1 *Totum iudicium quo ad sui ordinē, tres partes habet.*

2 *Acta omnia,quæ fiunt à citatione, usque ad litis contestationem inclusiue, in principio iudicij fieri dicuntur.*

3 *Iudicium , quæ membra seu acta in sui prima parte contineat.*

4 *Quibus modis ad iudicij principium perueniatur.*

5 *Inquisitio uel accusatio præcedere debet, ut quis de aliquo crimine puniatur.*

6 *Inquisitio prohibetur, nisi in casibus à iure expressis.*

7 *Inquisitio generalis,quæ dicatur. quo modo, & qualiter fiat, & ad quem effectum.*

8 *Copia repertorum non datur hodie in regno, sed tantùm capitulorum, quod procedit in foro seculari: secus in ecclesiastico.nu.9. & 10. & ibi ponitur intellectus ad c.Regni,quod incipit,subiungendo.*

9 *Inquisitio generalis præcedere debet, ante, quam conueniatur uniuersitas ad pœnam damni clandestini.*

10 *Inquisitio specialis contra certam personam, qualiter & quot modis fiat.*

11 *Inquisitio fieri debet per ecclesiasticum iudicem de idoneitate personæ eligenda uel ordinandæ.*

12 *Prælatus uisitans ecclesiā, de uita & moribus clericorum inquirere debet.*

Universidad de Deusto
Biblioteca

25 Bona vacantia applicantur fisco, sed contradictor comparere auditur, & datur sibi copia inquisitionis seu defensionis.

26 Ad validitatem inquisitionis, quot requirantur.

27 Inquisitio specialis non procedit, nisi primo constet delictum esse comissum.

28 Confessus occidisse hominem, non habetur pro veridico, nisi primo mittatur ad locum ad inquirendum, an ibi fuerit homo occisus.

29 Fama inquisitionem præcedere debet: alias inquisitio non valet.

30 Iudici non creditur de fama, nisi ex actis apparet probata.

31 Fama nisi habuerit originem ab honestis personis, & fide dignis, nihil operatur.

32 Inquisitio formatur, extantibus indicijs sine fama.

33 Dictum socij criminis, non est sufficiens ad inquirendum, fama nō præcedente.

34 Iudex inquirere potest ad denuntiam officialis, non præcedente fama.

35 Inquisitio formata de mandato principis, valet, fama non præcedente.

36 Denuntiatio criminis a viro probo facta sufficiens est indicium ad inquirendum de infamia denuntiati: qua inventa de crimine inquiritur.

37 Inquisitio formata non præcedente infamia, valet: existente inquisito præsente, & non contradicente.

38 Inquiritur contra officialem in syndicatu, non præcedente fama.

39 Inquisitio generalis formatur, fama non præcedente.

30 Inquisitio specialis quam præcesserit inquisitio generalis, valet sine alia fama probatione.

31 Banna, quæ faciunt officiales in principio sui officij, an sint sufficientia, ut iudex inquirere possit in casibus a iure non permissis.

32 Inquisitio non ad puniendum, sed ad corrigendum pro animæ salute, fama non præcedente, valet.

33 Inquisitio formata ex necessitate officij, non præcedente fama, valet.

34 Inquisitio delicti non commissi dolo vel lata culpa, sed per leuem aut leuissimam culpam, non valet.

35 Inquisitio locum, & tempus commissi criminis continere debet.

36 Inquisitio sine solennitatibus l. libellorum. ff. de accusa. valet, quādo inquiritur de crimine commisso contra diuinam maiestatem, & de crimine læsæ maiestatis.

37 Inquisitio omnes delicti speciales circumstantias continere debet, cum loco & tempore.

38 Offensus citari debet ad accusandum ante, quam iudex inquirat.

39 Inquisitio vigore statuti facta non tollitur per superuenientem accusatorem, & remedium ordinarium dicitur.

40 Inquisitio in quibus casibus permittatur de iure communi, & pe capitula Regni.

41 Inquisitio non cessat, inquisito affectante vel procurante ab aliquo accusari, coram alio iudice, ut impeditur inquisitio.

42 Offensus, qui iudici dixit nolle accusare, si demum inquisitione formata vult, non auditur.

43 Inquisitio non impeditur ex superueniente accusatione, quando ex parte

parte rei nihil fuit oppositum.

44 Inquisitio non supersedit, quando accusans prius denuntiat iudici, ut procedat ad inquirendum contra alium quem, quem postea accusat.

45 Collusio inter accusatorem & accusatum non facit cessare inquisitionē.

46 Inquisitio non tollitur, si accusator fuit causa promouendæ inquisitionē.

47 Probationes receptæ in processu inquisitionis, non pereunt, superueniente accusatore, sed remanent in suo robore.

48 Inquisitio de iure canonico semper est remedium ordinarium, etiam non tollitur per superuenientem accusatorem.

49 Inquisitio fieri non potest de crimine, de quo alias quis fuit accusatus, vel inquisitus, & legitimè absolutus.

50 Inquisitio non prohibetur, quando sententia absolutoria lata est, per collusionem & prævaricationem.

51 Collusio qualiter probetur. & contrà. nu. 41. in fi. & nu. 53.

52 Sententia ab obseruatione iudicij, nō impedit de eodem crimine inquiri.

53 Inimici de iure canonico repelluntur ab accusando secus de iure ciuili.

54 Accusari post absolutus a teste, qui sua vel suorū iniuriā prosequitur, & accusationē ab alio institutā ignorat.

55 Transactio criminis, facta cum accusatore, an impediat, quin alius possit accusare vel iudex inquirere.

56 Accusatore remittente iniuriam pendente accusatione, an possit iudex procedere, stante indulta principis præcedentia.

57 Transactio in criminalibus quid operatur, maximè in casibus permissis. & supra nu. 55.

58 Iniuria facta uni, omnibus eius consanguineis facta censetur, & quamuis passus iniuriam remittat, possunt tamen alij accusare.

59 Crimen publicū in regno hodie non differt a primato, quo ad accusationē.

60 Consanguineus accusare potest de iniuria consanguinei criminaliter tantum, non autem ciuiliter, nisi solus pater & maritus. & nu. 65.

61 Frater non agit ciuiliter pro iniuria fratris, sed criminaliter sic.

62 Consanguinei usque ad quē gradum admittantur ad accusandum et prosequendum suorum iniuriam.

63 Iniuriæ, quæ fit diuinæ religioni, vel patriæ, propria appellari potest. & quilibet potest eam prosequi, tanquā propriam.

64 Spurij, nō veniūt appellatione suorū.

65 Libellus iniuriarum ciuiliter fieri nō potest ad æstimationem iniuriæ, quā do committus agit pro iniuria conluncti.

66 Agens pro iniuria illata suo consanguineo, qualiter libellum concipere debeat.

67 Pater remittere potest iniuriam factam filio, eo inuito, nec alij fratres iniuriati accusare possunt tanquam conuncti.

68 Pater nihil, non potest iniuriam factam filio remittere.

69 Pater nihil non potest filio pupillari ter substituere.

70 Pater dilapidator, priuatur administratione bonorum filij. & tunc filius potest agere contra patrem.

71 Iniuriam illatam a conuncta persona

Universidad de Deusto
Biblioteca

ſana filio, non poteſt pater eo inuito remittere.

72 *Conſanguineus ultra ſextum gradum, uolens agere de iniuria cõmiſſa, non admittitur.*

83 *Tranſactio in criminalibus, in quibus caſibus eſt hodie permiſſa per Regni conſtitutiones, & qualiter in hoc ius commune reſtringatur.*

74 *Tranſigentibus in criminalibus licitum eſt aliquid ab accuſato accipere, pro expenſis & intereſſe, & pro æſtimatione damnorum.*

75 *Iniuriæ enormes & atroces, quæ dicantur & quæ leues.*

76 *Tranſactione facta in criminalibus, an & quando iudex procedat.*

77 *Accuſator colludens ſeu prænaricans cum accuſato, qualiter puniatur, & quando præſumatur colluſio.*

78 *Tranſactio in ciuilibus, quando ſit permiſſa, per cõſtitutiones regni, & qualiter tranſigens puniatur.*

79 *Tranſactio in ciuili cauſa facta per contumacem haberitum, & condẽnatum, facit illum omnem pœnam euitare: ſecus in criminali.*

80 *Accuſator non comparens, uel deſiſtens ante uel poſt litem conteſtatem, qualiter puniatur.*

81 *Iudex qualiter procedere debeat, quando accuſator ſe abſentat.*

82 *Accuſator deſiſtere poteſt amicè, quam reus compareat, ubi non uertitur intereſſe fiſci.*

83 *Abolitio criminis facit accuſatorem euitare omnem pœnam, & qualiter & quomodo concedatur, & quis ſit abolitionis effectus.*

84 *Legum correctio non præſumitur, niſi expreſſè apparear.*

85 *Inquiri uel accuſari quis poteſt de crimine, de quo per uiam exceptionis cognitum fuit.*

86 *Inquiſitio fieri poteſt de crimine, de quo primò cognitum fuit, per uiam denunciationis euangelicæ.*

87 *Abſolutus in foro animæ, poteſt iterum accuſari in foro terreſtri.*

88 *Remittens iniuriam in foro conſcientiæ, poteſt agere ad emendationem damni in foro contentioſo.*

89 *Agi an poſſit criminaliter ex eodem delicto, ex quo prius fuit actum ciuiliter.*

90 *Accuſatus de ſola iniuria pro crimine homicidij, an poſſit iterum accuſari de homicidio ad pœnam legis Corneliæ.*

91 *Iniuriarum actione non poteſt quis agere contra homicidam, ſed homicidam accuſare cogitur.*

92 *Accuſari non poteſt pluries quis de eodem crimine, ab eodem, ſed à tertio ſic, quando non fuit ſufficienter punitus, alias a tertio minimè, & numero 91. 94.*

94 *Accuſatus ab uno, an & quãdo pendente accuſatione uel finita, poſſit ab alio de eodem crimine accuſari.*

95 *Iniuriarum actione non poteſt agere conſanguineus offenſi, pendente accuſatione facta per ipſum offenſum.*

96 *Inquiſitio fieri poteſt de crimine, de quo alias fuit actum ciuiliter.*

97 *Pœna irrogata per iudicẽ eccleſiaſticũ an poſſit irrogari a iudice ſeculari.*

98 *Accuſatus de crimine, qui fuit cõtumax, põt iterũ de eadẽ crimine accuſari, & opponere non põt, quòd alias fuit de eodem crimine accuſatus.*

99 *Debitor non ſoluens in termino inſtrumenti, cui fuit per creditorẽ prorogatus terminus poſt accuſationem, ſi minimè ſoluit in tempore prorogato, & iterum accuſatur, an teneatur bis ſoluere pœnam.*

100 *Pœna reiteranda ei, qui non fuit ſufficiẽter pro crimine punitus, qualiter irrogari debeat.*

101 *Pœna mortis, an & quando ex cauſa mitigari debeat: quia quis fuit aliter caſtigatus in corpus, uel diu carceratus pro eodem crimine.*

102 *Inquiſitio ab incompetenti iudice facta, non ualet.*

103 *Proceſſus facti coram incompetenti iudice, an fidem faciat coram competenti, & quid de confeſſione.*

104 *Coadiutor, qui dari ſolet inquiſitioni, an ſit de ſubſtantia, & ad quẽ effectum datur.*

105 *Inquiſitio formari debet in caſibus à iure permiſſis: ſed non prohibitis, ad hoc ut ualeat.*

106 *Vſurarius poteſt inquiri per iudicẽ etiam ad commodum primati.*

107 *Vſurarius compelli poteſt per iudicem ad uſuras reſtituendas, & poteſt ante receptionem impediri, ne uſuras recipiat.*

108 *Vſuræ permiſſæ ſunt de iure ciuili, ideo iudex ſecularis non poteſt de illis inquirere de iure communi, ſed ſolùm iudex eccleſiaſticus.*

109 *Vſurarius punitur per epiſcopum.*

110 *Vſurarius an poſſit hodie inquiri per iudicem ſecularem ex officio, per conſtitutionem Regni.*

111 *Vſurarius de iure canonico quas pœnas patiatur.*

112 *Iudex eccleſiaſticus ex iuſta cauſa ſibi viſa poteſt adiuuare canones addendo nouam pœnam: licet nõ poſſit totaliter contra canones ſtatuere.*

113 *Pœna poteſt exacerbari, ut alij accipiant exemplum.*

114 *Vſuræ hodie multum frequentantur: ideò acriùs puniri debent.*

115 *Iudex eccleſiaſticus debet & poteſt pœnam illam irrogare, quæ magis timetur, cuius timoris ratione cenſendum eſt delinquentem ceſſaturum à delinquendo.*

116 *Vſurarius nulla magis conuenienti pœna puniri poteſt, quam pecuniaria: propter eius auaritiam, & ideò merito conſtitutio regni induxit pœnam publicationis bonorum.*

117 *Vſura dicitur crimen.*

118 *Crimen dicitur, omnis operatio mala, quæ poteſt in hoc ſeculo puniri.*

119 *Vſura ſpecies eſt rapinæ.*

120 *Malus malum non reperitur, quàm ſit uſura.*

121 *Pœna arbitraria puniri debet, qui uenit contra præceptum legis.*

122 *Opinio illa in dubio eſt ſeruãda, quæ fauet publicæ utilitati.*

123 *Vſurarius peccat recipiendo uſuras, etiam à ſponte dante.*

124 *Soluens uſuras, uidetur tibi eruere oculum.*

125 *Intellectus ad c. cùm tu. de uſuris.*

126 *Vſurarum crimen, eſt publicum, & poteſt in regno iudex ex officio inquirere contra uſurarium, & etiã quilibet de populo admittitur ad accuſandum de tali crimine.*

127 *Torturæ an poſſit irrogari in crimine uſurarum.*

128 *Inquiſitio poteſt fieri ex officio iudicis de omni crimine, quod cõmittitur per conſpirationẽ ſeu conuẽticulam.*

Universidad de Deusto Biblioteca

129 Pœna quæ sit contra committentes conuenticulam seu conspirationem.
130 Conuenticulæ licitæ & illicitæ esse possunt, & in dubio semper præsumuntur illicitæ.
131 Ancilla uendita sub pacto, ne prolis luatur, alias sit libera: emptore pactum non obseruante, potest iudex inquirere, & illam exhiberi facere, ut ad libertatem perueniat.
132 Iudex in causis miserabilium personarum ex officio procedit.
133 Pupillus & uidua, pauperes, inter personas miserabiles numerantur, alias secus.
134 Iudex potest inquirere in his, quæ notoriè sibi liquent ex actis, etiã parte non petente.
135 Iudex tam ecclesiasticus, quam secularis potest inquirere ex officio, in omnibus causis pro & concernentibus animam.
136 Iudex ecclesiasticus inquirere potest, de quolibet matrimonij impedimẽto, ad faciendum ipsum separari.
137 Iudex ex officio potest inquirere de uiribus principũ.
138 In applicanda pecunia fisco, iudex potest ex officio suo procedere.
139 Iudex potest ex officio inquirere ad magnum scandalum uitandum.
140 Iudex potest generaliter inquirere contra omnes malefactores in prouincia uel ciuitate, quam regit, ut ipsam malis purget hominibus pro publica quiete.
141 Iudex ex officio inquirit de omni crimine & iniuria cõmissa contra ecclesias & ecclesiasticas personas: & de omni crimine in ecclesia commisso.
142 Iniuria illata clerico est crimen publicum. & quilibet potest accusare. & iudex ex officio inquirit.
143 Iniuria facta clerico, dicitur facta Deo.
144 Inquisitio sit ex officio iudicis de blasphemia Dei, & quilibet accusare potest.
145 Heres si fecit inuentarium, & creditores dicũt plus esse in bonis, quàm sit in eo conscriptum: iudex instantibus creditoribus inquirit, & accipit probationes de domo hæredis, etiam hæredis seruos torquendo.
146 Iudex inquirit in causa naufragij, & in omnibus causis ab eo dependentibus. & contra surripientes bona naufragorum, & inquisitio tali sit leuato uelo.
147 Iudex inquirit in causa suspecti tutoris: & inuentum suspectum ab officio remouet.
148 Iudex inquirit cõtra producentẽ falsam scripturam uel suspectã in iudicio. & potest ipsum ex sola suspicione punire: nisi probet illa esse uera.
149 Suspicio sola contra falsam scripturam in iudicio producta, habetur pro plena probatione.
150 Testes uacillantes seu falsum deponentes, possunt inquiri ex officio: & per iudicem puniri.
151 Iudex de quolibet delicto commisso coram se incidenter, inquirere potest.
152 Iudex potest inquirere de uiribus ecclesiæ, & ecclesiastico beneficio.
153 Iudex per inquisitionem procedere potest in casibus, in quibus accusator excusatur a præsumpta calumnia.
154 Iudex ecclesiasticus inquirit contra tenentes bona quæ debeant distribui pauperibus, uel ad pias causas.

Iudex

155 Iudex ex officio inquirit de probitate uitæ, de idoneitate, & moribus alicuius eligendi, promouendi, uel ordinandi.
156 Iudex inquirit de omni crimine, ubi interuenit accusator, qui collabit seu prauaricatur.
157 Iudex inquirit contra calumniatorem, etiam nemine accusante.
158 Iudex inquirit, quando incidenter de crimine cognouit.
159 Iudex ex officio inquirit de iniuria facta scholari.
160 Iudex quando inquirat de delicto cõmisso in officio per suũ officialem.
161 Iudex inquirit contra facientẽ iniuriam suis officialibus uel famulis, si crimen est notorium.
162 Iudex inquirit de omni notorio crimine.
163 Iudex specialiter inquirit de omni crimine, super quo primò generalis inquisitio præcessit.
164 Iudex potest cogere subditos ad faciendam pacem.
165 Filius iniurians patri uel matri potest ex iudicis officio inquiri, & puniri.
166 Iudex inquirit contra carceris custodem pretio corruptum.
167 Leones, ciuitatum deuastatores dicũtur, & possunt per iudicẽ inquiri.
168 Inquirit iudex de crimine lenocinij sine accusatore.
169 Lenocinij crimen, est maius adulterio.
170 Iudex an possit ex officio procedere in crimine adulterij sine accusatore.
171 Iudex inquirit cõtra quemcũque qui fuerit inuentus in flagranti crimine.
172 Iudex in Regno, inquirit contra omnes homines malæ uitæ.
173 Iudex uenies in ciuitate uel prouincia, edictũ facere potest, quòd omnes sentiẽtes se offensos, cõpareãt ad querelandum, & testes deponendum.
174 Inquisitio generalis non est sufficiẽs deueniendi ad specialem, nisi in casibus, in quibus specialiter inquiri potest, & non sit nisi semel in anno.
175 Inquisitio procedit ex officio iudicis de crimine læsæ maiestatis perpetrato contra personam principis, uel suorum collateralium.
176 Iudex ex officio inquirit contra famosos latrones.
177 Iudex inquirit contra inobedientes & turbantes suam iurisdictionem: & contra rebelles, & contumaces, ad pœnas legitimas & mulctas imponendas.
178 Inquisitio permittitur contra socios criminis, in casibus, in quibus permissa est de sociis interrogatio.
179 Iudex ex forma constitutionum Regni, inquirit de homicidijs & damnis clandestinis, ubi nullus accusator apparet.
180 Accusatore mortuo, iudex prosequitur ex officio contra accusatum.
181 Iudex inquirit super necessitate ciuitatis, & ciuium subditarum.
182 Aduocati & procuratores calumnio si pulsant per iudicem inquiri, & interdici, ne postulent.
183 Iudex inquirit de defensionibus rei in criminalibus ex suo officio, etiam si reus se non defendat. Et ad hoc tenetur ipse iudex.
184 Iudex inquirit de facto, etiam testes producendo, in omnibus casibus, in quibus procedere potest ad diffinitiuam

Universidad de Deusto Biblioteca

tiuam sentẽtiã, contra absentem, siue in ciuilibus, siue in criminalibus.
185 Iudex inquirit de crimine falsæ monetæ etiam nemine accusante.
186 Pœna falsæ monetæ, est ultimũ supplicium, cum publicatione bonorum.
187 Hæreticus inquiritur per iudicem, & punitur ad combustionem, & bonorum publicationem.
188 Iudex inquirit in causis ciuilibus, partes interrogando, quando sibi æquum uidetur.
189 Instrumenti producti in iudicio ueritas inquiritur per iudicem.
190 Iudex inquirit de conditione testiũ coram se productis.
191 Iudex inquirit ad denuntiantem officialis ad hoc deputati.
192 Aduocatus dari potest pupillis, & miserabilibus personis, ex officio iudicis, & similiter furiosis.
193 Procurator administrans negotia absentis, potest per iudicem remoueri ob suũ contemptum, & contumaciã.
194 Procurator cõpelli potest per iudicẽ ex officio, ut de mandato doceat.
195 Crimen sacrilegij & plagij, potest per iudicem inquiri ex officio.
196 Decimas non soluentes, compellũtur officio iudicis ad soluendum, etiam nemine petente.
197 Tutor petitus dari, potest inquiri per iudicem, an sit idoneus: & an reperiantur alij magis idonei.
198 Hæres compellitur ex iudicis officio ad sepeliendum defunctum, quo negligente potest iudex uidere rei hæreditarias pro sepultura.
199 Ageus sine actione, potest ex officio iudicis repelli.
200 Iudex habẽs arbitrales literas, inquirit de omnib⁹ casib⁹, de quibus hic.
201 Syndicatores inquirunt contra officiales stantes ad syndicatum de commissis & omissis in officio.
202 Iudex inquirit cõtra frequẽtatores tabernarum, & alios, de quibus hic.
203 Notorium dicitur, quod per x. testes probatur.
204 Inquisitio an fieri possit ex officio iudicis in crimine priuato, puta furto, uel iniuria.
205 Furtum, an dicatur hodie crimen priuatum, ex quo est alterata pœna per capitula Regni.
206 Inquisitio potest fieri de omni crimine de iure canonico.
207 Inquisitio criminosorum, expensis fisci fieri debet.
208 Inquisitio inepta, an uaideatur per confessionem.

SEXTA & ultima pars principalis huius tractatus est: in quot partes diuidi tur iudiciũ, & quæ sint eius mẽbra. Et super ista sexta parte declarabit tota tela iudicij exordita p ordinẽ à principio usq; ad finẽ. ¶ *Sciendum est igitur, quòd totũ iudicium quo ad sui ordinationẽ, habet tres partes. Prima pars, durat à citatione, usq; ad litis cõtestationẽ inclusiuè. Secũda pars, durat à litis contestatione exclusiuè, usque ad conclusionem in causa inclusiuè. Tertia pars, durat à conclusione usque ad sententiam diffinitiuã inclusiuè. ita declarat Bartol. in l.ij. colum. ff. de furt. & quælibet istarũ partium habet sua membra distincta, quorum unum sequitur sue cessiuè ad aliud. ¶ *Prima igitur pars tota, appellatur principiũ iudicij, usque ad litis contestationem inclusiuè. & consequenter omnia membra & acta, quæ fiũt in ista prima parte, dicũtur fieri in principio iudicij, secundum Barto. in d. l ij. quod patet: quia tunc dicitur esse cœptũ iudiciũ, quando est facta litis contestatio, vt est glos. in vers. choatam. iuncto tex. in l.j. C. de plus petit. & in l.j iuncta gl. j. C. de iud. & in l. apertissimi. iũcta glo. in versi. inchoẽtur. eod. titu. & text. in §. si verò apud iudicẽ initium. in authenti. de litigio. facit tex. in l. si post acceptũ. ff. de rei vend. & in l. amplius non perit. ff. rem ratam hab. ¶ *Videamus ergo quæ membra seu quę acta continentur in hac prima parte iudicij: super quo dico q̃ possunt in ea cõsiderari decem membra, seu decẽ actus, qui solent interuenire, videlicet, Citatio: contumacia, libelli oblatio, recõuentio, authoris laudatio, nominatio, interrogatio, satisdatio, exceptio, & litis cõtestatio, de quibus singulis dispiciamus. ¶ *Et antequam ad declarationem dictorum membrorum perueniam, est sciẽdum hoc, q̃ ad principium iudicij peruenitur multis modis, Aut enim per viam actionis, aut accusationis, aut inquisitionis, aut denũciationis, aut per implorationẽ officij iudicis. Primo modo initiatur iudiciũ per viam actionis, quãdo sumus in causa ciuili. vbi q̃ prosequitur id quod sibi debetur ciuiliter agendo: quia tunc propriè dicitur agere, vt not. gl. j. in l. qui accusare. C. de eden. & quãdo dicatur causa ciuilis seu iudiciũ ciuile, plenè dixi suprà in iiij. parte. in j. distin. princip. Secundo modo peruenitur ad iudiciũ per viam accusationis, vt quando aliquis deducit causam criminalẽ in iudicio accusando aduersarium per libellũ seu querelam de aliquo crimine, de qua materia habetur plenè in suis titulis. ff. & C. & extrà de acc. & dixi suprà. in iiij. parte. in j. & ij. dist. Rob. Mar. V. I. D.

1 2 3 4

DE INQVISITIONE.

TErtio * modo, peruenitur ad iudiciũ per viã inquisitionis, & iste modus habet locũ similiter in causis criminalibus regulariter, in quibus, inquiritur ad publicã vtilitatem: & procedit, vbicunq; aliquis cõmisit aliquod crimẽ, & nullus ipsum accusat: nam tunc iudex ad hoc ne delictũ illud pertranseat impunitũ, inquirit de illo ex mero officio, & ipsum inquisitum repertũ culpabilem, punit pœna legitima: nã de iure nõ potest aliquis damnari de aliquo crimine, nisi præcedat accusatio vel inquisitio. secundũ Paul. de Cast. in cõs. cclxxxiiij. in ij. volu. ¶ Super hac tamẽ materia inq¶ tionis, qa est quotidiana, post-

t quæ

Universidad de Deusto Biblioteca

quã hîc venit opportunũ ipſam attingere.duas q. proponã examinãdas.Prima queſtio eſt,quot modis, & ad quot effectus poteſt fieri inquiſitio per iudicem. Secũda quæſtio eſt, quæ requiritur in inquiſitione ad hoc, vt 6 valeat & fieri poſsit. ¶ * Venio igitur ad primã quæſtionem.Et præſuppono primo, q̃ inquiſitio eſt de generibus prohibitorum:quia regulariter eſt à iure prohibita:niſi in caſibus à iure expreſsis,ſecundum Bal. in cõſ. cxxiiij.col.ij in v.volu.Eſt enim contra regulas iuris, quæ ſe habent,quòd nemo ſine accuſatione dãnatur.l. reſcripto. §.ſi qs. ff.de mune.& hono.& not.glo. & doct.in l.ij.§.ſi publico. ff. de adul.& Bar.in l.congruit. ff.de offi.præſid.& ſimiliter eſt contra ius diuinũ, procedẽs ex ore Chriſti relati per Ioan.c.viij.dũ dixit:Mulier,vbi ſunt,qui te accuſant? & deficiente accuſatore dixit, Nec ego te condemno. Quod tamen intellige de ſpeciali inquiſitione, cõtra certam perſonã: quia illa eſt regulariter prohibita,tam de iure communi,vt ſuprà:quàm etiam per cõſtitutiones regni, vt habetur in conſti.qui. §. de ſpecialibus. & etiã per capitula regni, vt eſt capitulum,quod incipit, Generales. ſecus autem in inquiſitione generali, quæ fit ad crimina non nienda non contra certam perſonam: quia illa eſt à iure permiſſa,ſecundum Bart.in d.l. 7 congruit.¶*Hoc præſuppoſito venio ad ſolutionem primæ q. Et dico, quòd multis modis & ad varios effectus ſolet fieri inquiſitio: quos plenè examinat Bal.in l.iubemus.C. de prob.& primo modo fit inquiſitio generalis,vt quando præſes vel alius nouus officialis venit ad gubernationem alicuius prouinciæ vel ciuitatis, ſolet ac poteſt generaliter inquirere de omnibus delictis ibi patratis, ad hoc vt purget prouinciam malis hominibus.rex.eſt,& ibi Bar.in d. l.congruit.ff.de offi.præſi.& eſt cautum in regno,per d.c.generales. vbi datur ex præcepto omnibus præſidibus, vt ſaltẽ ſemel in anno dictam inquiſitionẽ faciant. Et in iſta inquiſitione nõ citatur certa perſona,nec per eam aliquis condemnatur: quia nullus fuit cõtradictor nec citatus ad faciendas defenſiones. Sed iſta generalis inquiſitio operatur, vt deueniri poſsit ad ſpecialem:& ſic eſt præparatoria:& tunc debẽt teſtes repeti parte citata:ex illa ſpeciali dãnatur. ita hæc omnia tenet Bal. in c.j.§.iniuria.col.v.verſ. pone quòd inuenitur &c. de pace intra.firm.& Bar.in l ſi.in fin.ff.de quæſtio.& in d.l cõgruit.& Bar. & Alex.in l.ij.§.ſi publico.ff.de adul.& idẽ Alex.in conſi.clxxxiij.col.iij.in ij.vol.& in cõſ.lxv. col.fin.in j.vo.& Pet.Phili.Cor. in conſi. lviij.in j.volu. & Fely. in c.inquiſitionis.col. iij. de accuſa.

cuſa.vbi plus dicit.quòd iſta generalis inquiſitio fit ad inueſtigandum,non ad puniendum.& iſte eſt eius effectus, ſcilicet, vt per eam poſsit deueniri ad ſpecialem:nec enim in ea dãtur capitula:quia non eſt cui dentur, ſecundum Abba.in c.qualiter & quando.el ij.in xiij.nota. extrã 8 de accuſa. ¶* Ad vnum tamẽ eſt aduertendũ,quòd in regno habemus vnum capitulum regni, quod incipit, Subiungendo.quo cauetur,quòd ſi per quatuor teſtes receptos in inquiſitiõe generali,quos non poteſt infamatus repulſare,conſtet de crimine,de quo etiam eſſet imponenda pœna mortis naturalis vel ciuilis,vel mẽbri abſciſsio, põt infamatus condemnari perinde ac ſi ordinaria inquiſitio facta eſſet. Verùm diſponit, quòd in primo detur reo copia reperiorum, ſcilicet nominum & dictorum teſtium. Et per hoc innuit, quòd debet admitti reus ad defenſiones: ſed nõ fiet proceſſus ordinarius: quia ſi reus poterit illos repulſare,non condemnabitur,ſed reſeruantur illæ depoſitiones:vt faciant indicia in alio proceſſu ordinario, vt ibi dicitur in fine illius capituli.Si verò nõ poterit illos repulſare,cõdemnabitur ſine alio proceſſu.ſed ego puto, quòd hodie ex communi obſeruantia & ſtylo curiarum huius regni, nõ ſeruatur diſpoſitio illius capituli:ex quo nõ datur hodie in regno copia repertorum:ſed primò ſit inquiſitio generalis ſeu capitur informatio de crimine, & reperto aliquo infamato & ſuſpecto, formantur cõtra eum capitula ſpecialis inquiſitionis, quæ capitula eliciuntur ab illa informatione,& datur eorũ copia inquiſito: qui ſi petit copiã repertorum poteſt iudex ſibi dicere:ego do tibi copiam capitulorum,in quibus continẽtur omnia reperta, vt poſsis ſuper illis facere tuas defenſiones. & ita communiter practicatur. ita declarat Paris in tract.ſyndi. in ver.inquiſitio.col iij. ver. & aduerte & c.Per hoc igitur, q̃ non datur copia repertorum cũ nominibus teſtium, dico, quòd nõ procederet diſpoſitio illius capituli, ſubiungendo. quia reus periret indefenſus, ſi ita ex tali proceſſu ordinato damnaretur. vnde datis capitulis,eſt neceſſe, quod fabricetur proceſſus ordinarius: quia ſuper illis ſit litis cõteſtatio:& poſtea facta publicatiõe,admittatur repulſa, & diſputetur ſuper indiciis: vt habetur in d.c.qualiter & quando.el ij.de accu.& per Ange.in tract. male.in ver.fama publica.co. v. in fi.ver.itẽ aduertas &c.Et cùm iſta obſeruãtia huius regni reperio cõformẽ decitionẽ Ang. in l.fi.ff.de quæſti.quẽ refert & ſequitur Franc.Brun.in ſuo tra. de indiciis & tortura.col.iij.vbi dicit,q̃ iudex nõ debet dare copiam reo de his quæ inuenit ex

Universidad de Deusto Biblioteca

processu informatiuo: quia illa nō dicuntur iudicia, nisi demum repetita reo citato. & tūc datur copia. Et hoc potest esse post publicationē, & ita practicatur. 9 ¶*Puto tamen, quòd si iudex, qui ex inquisitione generali haberet quatuor testes cōformes, vellet seruare dispositionem illius c. subiungēdo. & dare eorū copiā reo, cū omnibus aliis repertis, posset eū condemnare sine alio processu ordinario: & sic totum hoc depēdeat ex arbitrio iudicis, an velit seruare dictum capitulū vel stylum curiarum: quia illud capitulum nō reperitur expressè correctū, vnde curia stare prohibetur. l. sancimus. C. de test. & l. præcipimus. C. de appel. nec possumus dicere, quòd stylus cōtrarius ipsum correxit quia stylus cōtrarius est, vt non dentur reperta: & si non dantur reperta, nō esset conseruare dictum capitulū: quia tolleretur reo defensio. sed si iudex in casu illo speciali, quādo haberet quatuor testes, vellet dare reperta: nō posset conqueri reus, quòd sit indefensus: quia tunc iudex non seruando stylum, facit potius præiudicium curiæ, quàm reo: & propterea posset reum cōdemnare sine alio processu: iusta formā illi⁹ c. Et ista est noua consideratio & bona, pro intelligentia eorū, quæ dicit Paris in d. versic. inquisitio. col. iij. Et habes declaratam materiā dicti capituli, subiungēdo, 10 ¶*Restringe tamen prædictam obseruantiam, vt procedat solùm in foro seculari, secus autē in foro ecclesiastico, vel in terris subiectis ecclesiæ: in quibus seruatur ius canonicū: quia in illis debet dari omnino copia repertorum, ex quo istud cauetur expressè, per d. c. qualiter & quādo. el ij. §. debet. vbi iubet Papa dari inquisito capitula, & ei publicari dicta & nomina testium, vt possit se defendere: & sic non posset dicere tūc iudex ecclesiasticus, Volo tibi dare copiā capitulorum, ī quibus sunt omnia reperta: qa summus pōtifex dicit expressè vtrunq; debere, scilicet capitula & reperta. vnde non sufficit dare vnum tantùm. 11 ¶*Secundo modo fit inquisitio generalis, in regno, quando est agendū contra vniuersitatē alicuius ciuitatis, ad æstimationē vel ad pœnam dāni clandestini, secundū formā cōst. regni, super incisionibus, & constit. si dānanam antè, quàm agatur contra vniuersitatē, requiritur pro forma, q̄ præcedat inquisitio generalis cōtra authores sceleris: & demū illis nō repertis, deueniatur cōtra vniuersitatem. Aliàs si prius ita ex abrupto ageretur cōtra vniuersitatem, nō valeret processus: nec cōdēnari posset vniuersitas. Ita probatur in d. cō stit. si dāna, per totā, & maximè circa fi. ver. quæ post inquisitionis &c. & ibi per Andr. de yser. col. viij. & Mat. ī viij. no. Et no-

ta istud: quia pluries habui in facto, & feci quāplures processus annullare, & vniuersitates absolui, propter dictam inquisitionē 12 nō factā. ¶*Tertio modo fit inquisitio specialis contra certam personam ad effectū puniendi de crimine pro publica vtilitate, de qua loqtur tex. in d. c. qualiter & quādo. el ij. de acc. & d. l. ij. §. si publico. ff. de adult. & ibi glos. & Bart. & habetur in cōsti. hi qui. §. de specialibus. & de ista inquisitione, quando & in quibus casibus fieri possit, dicā infrà in ij. q. princip. Et ista inquisitio specialis fit altero de tribus modis: videlicet, quādoque fit ex mero officio, vt quando iudex de se inquirit contra aliquē sine querela & denuntia alicuius, vt declarat Ang. in tracta. male. in versi. mero officio. Quandoq; fit ad quærelam alicuius, vt quando offensus non vult facere partē in iudicio per viam accusationis, sed solū exponit querelā iudici, & instigat ac solicitat curiā ad inquirendum. & de hac materia tractat plenè Ang. in d. trac. in ver. nec non ad querelā. Quandoque fit ad denuntiam alicuius officialis prout sunt isti magistri camerarij ciuitatum, & alij nuntij deputati ad capiendum malefactores. & denuntiandum curiæ: nā potest iudex inquirere ad denuntiam talis officialis, nulla alia fama præcedente: quia per talem denuntiam excusatur iudex à calūnia. tex. est, & ibi Bal. & Sal. in l. ea quidem. C. de accu. & no. plenè Ang. in d. trac. in versic. necnon ad denuntiam. & Paris in tract. synd. in ver. inquisitio. in prin. & Barto. in l. diuus. 13 ff. de cust. reo. ¶*Quarto modo fit inquisitio ciuiliter ad vtilitatem ecclesiæ, vt quando iudex ecclesiasticus inquirit prout inquirere tenetur de qualitate & idoneitate personæ eligendæ, ordinandæ, vel cōfirmādæ, iuxta tex. in c. cum nobis. de ele. & ibi glo. & Abb. & idem Abb. in c. j. in gl. j. de offi. ordi. & Fran. de Are. in c. qualiter & quādo. el. ij. col. ij. de acc. 14 ¶*Quinto modo fit inquisitio per prælatū, quando visitat ecclesiam: nam similiter tunc inquirit ex officio de moribus & idoneitate clericorum: & ista inquisitio fit solùm ad correctionem & pœnitentiā imponendam, non autē ad effectum puniendi. rex. est & ibi Gemi. & doc. in c. j. §. sanè. de censi. lib. vj. & tenet Fran. de Are. in d. c. qualiter & quando. in iij. co. & Abb. in c. j. in glo. j. de offi. ordi. 15 ¶*Sexto modo fit inquisitio de bonis vacātibus fisco deuolutis. in qua inquisitione si contradictor apparet, audietur in suis defensionibus: & datur sibi copia inquisitiōis: aliàs bona fisco applicantur: prout hæc omnia plenè declarantur in l. si vacantia. & ibi per Luc. de Pen. C. de bon. vacan. lib. x. & de multis formis inquisitionum, vide omnino

Universidad de Deusto Biblioteca

Bal.in d.l iubemus.C.de proba.

16 SECVNDA* Principalis quæ stio est,quot requirãtur ad vali- 18
dicatẽ inquisitionis.Istã materiã plenè examinat Ang.in d.l.si vacãtia.& Io.de An.in d.c.qualiter & quando el ij.§.ad corrigẽdos.de accu.& Bal.& Sal.in l.ea quidem.C.de accu.& Bar.in l.ij. §.si publico.ff.de adul.Ange.in tract.male.in prin.& in versi.fama publica.& Paris in tra.synd. in ver.inquisitio.& Phil.Dec.in consi.clxx.& consi.clxxv.& cõsi. clxxxix.& Luc. de Pen.in d.l.si vacantia.& Matt.in cõsti.hi qui. Ego tamen recolligam nonnulla requisita magis quotidiana in practica succinctè, & de reliquis remitto me ad doct.in locis prælegatis.vnde dico,quòd
17 plura requiruntur.¶ *Primò enim ad hoc, vt possit specialiter inquiri contra aliquẽ, requiritur,quòd illud delictũ,de quo inquiritur,constet saltem in genere esse commissum.sed nescitur à quo:vt quia reperitur homo occisus vel vulneratus,item reperitur furtũ factũ,vel rapina, vel aliud simile: de hoc debet ante omnia iudex capere informationem,& facere describi in actis qualitatẽ delicti: ita tenet Bart.in l.si col.j.ff.de quæstio. & Bar.in l.j.§.item illud.ff.ad Syll.a.vbi monet iudicẽ,vt faciat videri mortuũ vel vulnera,ad hoc vt possit postea inquirere.idem tenet Ange.in trac.male.in ver. fama publica.col.xxj.versi.duodecimo &c.& plenè per Par.in tracta.synd.in versic.confessio.
* vbi intantũ dicit debere constari iudici de delicto,quòd etiã si quis confiteatur se occidisse hominem in nemore, nõ debet sibi credere,nisi prius mittat ad inquirendum, si homo fuit ibi occisus,& debet etiam facere exhumari hominem ad videndũ, si fuit vulneratus, si homicidiũ est de recenti,vel si saltem reperiuntur ibi ossa sepulta.facit quæ in simili de hac exhumatiõe hominis dicit Bal in l.si quis testibus.in fin.C.de testi.vnde nunquã debet iudex formare inquisitionẽ specialẽ,nisi plenè constet delictũ esse cõmissum.aliàs si faceret inquisitionem,& extarent indicia contra aliquem, nõ potest illum torquere, si delictũ patratũ non constat.ita dicit Ange in loco prælegato.¶ *Secundò principaliter requiritur, quòd inquirẽdus sit valde notatus per publicã famã de illo crimine: ita quòd præcedat fama ita vehemens contra eũ,q̃ generet scandalũ,nisi fieret inquisitio.ita tenet Bar.in l.cõgruit. ff.de offi.præsi.& Bar.in l.si.per illum text.C.de offic. præsi.verba.& Ang.in tracta.malefic.in ij.charta. versi. quartò principaliter &c.& Gand. in tract.malefic.in titu. quomodo de malefic.cogno. per inquisi.colum.ij.& habetur pulchrè per Philip.Dec.in cõsi.clxx colum.ij.in cõsi. clxxv.colum.ij.versicu.secundo.prin

Principaliter &c.& cõs.clxxxix. col.fi.ver.non obmitto,&c. pro hoc est tex.in c.qualiter & quando.el.ij.de accu.& ca. licet Hely.de simonia. Nã fama præcedẽs sustinet vicẽ accusatoris in inquisitione:aliàs iudex inquirere non posset,vt d.c. qualiter & quando.& ibi Abb.in vj.nota.& Franc.de Are. in vltimo notab. & Fely.in vltimo not.& gl.in c.
20 j.in gl.j de offi.ord.¶ *Et nota, q̃ non sufficit.q̃ iudex in inquisitiõe apponat illa verba cõsueta,videlicet,fama publica precedente &c. sed est necesse, q̃ ex actis & ex ipsa informatione cõster de fama publica:aliàs inquisitio posset impugnari,secũdum Fulg.in cõsi.cxxxvj. & cõs. cvij. vbi expresse dicit,q̃ iudici non credit de fama,nisi ex actis appareat probata.& ipsum sequitur
21 Philip.Dec.in d.cõs.clxx.co.ij. ¶ *Tertiò requiritur, q̃ fama habuerit origiõ à personis honestis & fide dignis:& nõ à malevolis:aliàs nihil operatur.tex. est in d.c.qualiter & quando.el ij.& ibi Abb.col.pe.& Franc.de Are.in vj.nota.& c.cũ oporteat. &c.cùm in iuuẽtute.de præsum. Aliàs autem,si iudex sine fama inquireret, vltra q̃ inquisitio impugnarur.tenetur ipse iudex inquisito ad expensas, & præsumitur contra iudicem de calumnia, vt declarat Paris in tracta. synd.in verii.inquisitio.colũ.ij. Et de hoc, q̃ debeat præcedere fama,vide plene Fely.in c.licet,
22 de accu.& Bal.in l.sancimus.co, si.C.de iud. ¶ * Limita istud primò, quãdo extarent contra inquisitum indicia sufficientia:nã licet nõ constet de fama: potest tamen inquiri ex illis indiciis, secundum Bart.in d.l.congruit, vbi æquiparat processum inquisitionis cum indiciis,& cũ fama publica.& Par.in d.versi.inquisitio.col.ij.& Bal.in l.iubemus. col. pe.ver.quarto &c.C. de pro
23 ba.*Et per prædicta.potest sustineri illud,cũ tenet Philp. Dec. in d.cons.clxxxix.col.fi.circa fi. vbi dicit, q̃ dictum socij criminis.non est sufficiens ad inquirendum, fama nõ præcedente: nã patet ratio ad sensum : qa fama debet procedere à personis fide dignis: sed socij criminis, non sunt personæ honestæ nec fide dignæ:nec faciũt indicium sufficiens ad torturã:& inquisitio non fit, nisi præcedente fama vel indicijs,vt suprà.& notat.Bal.in l.sancimus.co.fi.C.de
24 iud. ¶ *Limita secundo nõ procedere, quãdo iudex inquireret ad denuntiã officialis.quia tunc potest inquirere etiam nõ præcedente fama.tex.est in l.ea quidem.& ibi Bal.& Saly.C.de accu.& Bar.in l.cõgruit.ff.de offi. præsi.& in l.diuus.ff.de cust.reo. imo tenetur tunc iudex inquirere:aliàs facit litem suam, secũdum Bal.in d.l iubemus.col.ij.
25 versi.ij.¶ *Limita iij. nõ procedere. quãdo inquisitio fieret de mãdato principis: quia tũc po-

Universidad de Deusto
Biblioteca

test fieri, etiam non præcedente fama, secũdum Bal. in l. nullus. C. ad le. Iul. maie. Quod tamen intellige & declara, quãdo princeps asserit quòd dicit in sua commissione, tibi constare de crimine, vel q; fama deuenit ad eius aures. aliàs si commissio fieret simpliciter, habet tacitam conditionem: scilicet, dũmodo infamia præcedat: & tũc iudex debet ante omnia inquirere de fama: aliàs non potest procedere ad inquisitionẽ. ita declarat Fely. in c. cùm oporteat in iiij. no. de accu. & ibi etiam Io. de Ana. in ij. not. per gl. in c. ex tenore. de foro compet. idẽ tenet Phil. Decius in d. consi. clxx. col. ij. & consi. clxxxix. colũ. ij. & Alex. in consi. clxxxiij. incip. in causa angelorum &c. col. ij. ver. non ob-
26 stat prædictis &c. in ij. no. ¶ *Limita quartò nõ procedere, quãdo aliquis denuntiaretur de crimine per aliquem probũ virũ: quia tunc ista denũtiatio est sufficiens, vt inquiratur cõtra eum super infamia tantùm, & nõ super crimine. sed reperta infamia, potest inquiri de crimine. secũdũ Abb. in c. licet. in vltimo no. de ac. & ibi erũ Pet. de Anc.
27 & Fely. in ij. colum. ¶ *Limita quinto non procedere, quando iudex processit ad inquisitionẽ criminis præsente inquisito, & non contradicente, nec reclamante, quia tunc valet processus, etiam si non probetur infamia, & non potest vlterius opponi contra processum. text. est formalis in c. ij. de accu. lib. vj. & ita per illum tex. tenet Crpol. i consi. lxvj. quod nota. & semper facias interponi protestationẽ pro reo contra inquisitionem.
28 ¶ *Limita sextò non procedere in inquisitione, quæ fit contra officiale in syndicatu: quia potest contra eum inquiri generaliter & specialiter, indistinctè, etiam fama non præcedente, & potest inquiri contra ipsum & eius familiã, & officiales & ministros, secundũ Par. in trac. syn. in xj. charta. in fin. in c. *procedi tur autẽ in syndicatu &c. & est hodie decisum in regno per regiam prag. quæ incipit Regiæ dignitati &c. sed cõsidera; quia in d. prag. nullum verbum fit de fama: sed simpliciter eõ ceditur procedi ad inquisitionem. vnde deberet intelligi, secundum ius commune: scilicet, vt procedat infamia: per ea quæ dixi suprà, in iij. limitatiõe. & hoc expressè tenet Bald. in l. iubemus. col. ij. ver. modò restat &c. C. de proba. vbi expressè dicit contra officiales fieri inquisitionẽ demum fama præcedente. Sed hoc non obstante, teneo hanc limitationem, per d. prag. Et cõsidero, quod per eã permittitur inquiri generaliter & specialiter: sed quãdo fit inquisitio generalis, non requiritur fama præcedens, vt dicam modò in sequenti limitatione. & præcedẽte generali, minimè requiritur infamia

mia in speciali: quia habet inquisitionem generalẽ, quæ est præparatoria ad specialem, vt not. Bal in Lobseruare. §. proficisci. in v. & vj. q. de offi. procon. & Bal. in d. l. iubemus. col. ij. ver. & est sciendũ &c. & habetur in l. cõgruit. & ibi per Bar. & Bald. ff. de offic. præsi. sequitur ergo firma conclusio, q; contra officialem potest inquiri, etiam fa-
29 ma non præcedente ¶ *Limita septimo non procedere in inquisitione generali: quia potest fieri etiam sine fama præcedente, secũdum Abb. in c. j col. ij. in glo. j. de offi. ord. & hoc est prosũm in regno expressè, per cõsti. quæ incipit, Inquisitiones. & per capitulum regni, quod incipit, Generales, per quæ iura municipalia cõceditur facultas officialibus faciẽdi inquisitiones generales sine alia probatione
30 famæ. ¶ *Limita octauò nõ procedere in casibus, in quibus præcessit inquisitio generalis: quia potest peruenire ad specialẽ sine alia probatione famæ: ex quo inquisitio generalis, est præparatoria ad specialem: quia aliàs frustra fieret, si per eam nõ peruenire tur ad specialem, secundum Bal. in d. l. iubemus. col. ij. ver. & est sciendum &c. C. de probat. & probatur ex his, quæ notat Bartolus & Baldus in dicta lege, congruit. & Fely. in capit. inquisitionis. columna tertia. de accusa. & l. quarta. §. mandatis. & ibi Bartolus. ff. ad legem Iuliã pecul. & Bartolus, in l. ij. §. si publico. colum. ij. in fin. ver. tertia regula &c. ff. de adul. Et ex his datur bonus modus inquirendi de omnibus criminibus: etiã de his, de quibus aliàs de iure inquiri non posset: vide licet, vt primò præcedat inquisitio generalis, & repertis per eam indiciis contra aliquẽ, potest contra eum deuenire ad specialem.
31 ¶ *Et propterea officiales cõmuniter in principio officij solent facere banna & inquisitiones generales, cõplectendo varia & diuersa crimina: quibus postea emergẽtibus faciunt inquisitiones speciales, vigore bãnorum, quod facere possunt. Ita in specie tenet Amodeus in suo tract. synd. colũ. vj. in fin. & seq. versic. inquisitio generalis, &c. & col. vij. vers. tertium &c. & sic tenet, quòd vigore dictorũ bannorum potest iudex specialiter inquirere, etiam de criminibus, de quibus aliàs de iure inquiri non potest. Et certè, si istud dictum esset verum, esset hæc magna ampliatio ad materiam inquisitionis. Sed ego puto, quòd istud dictum nullam contineat veritatem. & si ita esset, omnia iura prohibentia inquisitionẽ specialem, seruirent nobis de vento: cùm communiter omnes officiales soleant facere huiusmodi banna generalia: per quæ alterant legum dispositiones, & earum pœnas. Et hæc potestas daretur officialibus, vt destruc-

Universidad de Deusto
Biblioteca

rent multas leges,& sic vendica rent sibi potestatem principis. quod nõ est dicendum: cùm de facili per viam obliquam fieret fraus legibus: vnde melius in hac materia loquutus fuit Paris in d.trac.synd. in versi.tortura. col.j.versi. an in causa pecuniaria,&c. circa mediũ.vbi expressè dicit,quòd officiales per eorum banna nõ possunt statuere contra ius: nec alterare pœnas iuris: ex quo iurãt in principio officij seruare iura & regni cõstitutiones,& capitula.vnde infert nõ valere bannum officialis,quòd quicunq; iuerit de nocte,vel portauerit arma, puniatur ad quatuor tractus cordæ: quia nõ potest mutare pœnam iuris:per prædicta. ¶ Istam opi. contra Amodeum ego cõfirmo esse verissimam in hoc regno: per d.ca.generales. Quo cauetur,quòd officiales faciant inquisitiones generales semel in anno,& illis factis nullo modo descendant ad speciales, nisi de mandato principis: vel nisi in casibus à iure permissis. Sequitur ergo:quod si banna vel generales inquisitiones complectuntur aliqua crimina,de quibus specialiter inquiri non potest de iure,minimè potest de illis inquiri vigore generalis inquisitionis præcedentis :ne fiat fraus legi.& ita cũ ista declaratione intelligo hãc octauam limitationem. ¶ Do etiã & aliam declarationem. scilicet vt pro

cedat , quando per generalem inquisitionem inuenit iudex aliqua indicia vrgẽtia super illo crimine,de quo vult postmodũ specialiter inquirere:quia tunc vigore illorum repertorum potest deuenire ad specialẽ: aliàs secus. imo teneretur ad dãna & interesse ipsi inquisito,& præsumeretur omne malum cõtra indicem, quando sine indicijs inquireret,vt not.Bald.in l.sancimus.col.fi.C.de iud.& in l.iubemus.co.ij.ver.quarto. C.de proba.& Paris in d.versi.inquisitio. 32 col.ij.& vj.in fi.¶ *Limita nonò non procedere,quãdo fit inquisitio nõ ad effectũ puniendi. sed ad effectum corrigẽdi pro salute animę,vt quãdo episcopus visitat ecclesiã : vel quãdo vult informare de vita & moribus eligendi vel cõsecrandi,vel alicuius promouendi ad ordines, si est idoneus:quia tunc ex officio inquirit, nulla fama præcedente,secundum.Abb.in c.j.co. ij in gl j.de of.ordi.& Spe.in tit. de inquisi.§.quando. versi. licet autem.& §.viso.colũ.fi.versi. in summa.& probatur ex his,quæ habẽtur in ca.ad nostram. el ij. de iureiur.& in c.cum nobis.& ibi glo.de elect.& in c.j.§.sanè de censi.lib.vj.& tenet Fran.de Aret.in c.qualiter & quando.el ij.col.ij.& iij. de accus.& Bal.in consi.ccxx.in princip.in iij.vol. & Abba.in capitu.postquam.in iij.not.de elect.& in capitu.j.in 33 fi.de postula.prælat. ¶ *Limita decimo

decimo non procedere, quando iudex inquireret ex necessitate sui officij:vt qa extaret statutum,quòd iudex teneatur inquirere de tali crimine,aliàs puniatur:nam tunc potest inquirere etiam sine diffamatiõe. ita tenet Ange.in tract.male.in iij. charta.ver. quintò fallit &c.Sed aduerte,quia puto hoc dictũ ita simpliciter intellectum,nõ procedere:nam certè considerando statutum,non potest loqui , nisi de inquisitione generali respectu personę:scilicet faciẽda con 34 tra personam incertam:quia de certa persona non potest sentire.quo casu verum est,quòd ista inquisitio generalis potest fieri sine diffamatione,vt dixi suprà in vij.limitatione.& ita intelligẽdo ista nõ esset noua fallẽcia, sed eadem cum septima . sed ad hoc,vt fallẽcia sit bona & noua, deberet intelligi de speciali : & tunc dico , quod non procedit: quia talis statutum debet habe- 35 re tantam conditionem:scilicet si præcedit infamia : sicut dicimus in commissione principis: vt dixi suprà in tertia limitatio ne:aliàs statutũ esset contra ius: & daret iudici materiam calũniandi : quia emergente crimine posset de facto vexare aliquem innocentem nõ diffamatum:& inquirere contra ipsum, authoritate statuti. Posset tamẽ saluari ista limitatio,vbi præcederẽt alia indicia contrã aliquẽ: quia tunc vigore indiciorũ , iudex potest inquirere:licet fama non præcedat:vt dixi suprà in j. limi.& ita debet intelligi dictũ Ang.in d.l.si vacantia.quem refert Ang.in tract.male.in versi. fama publica col.vj.vbi dicit,q; quando inquisitio permittitur à statuto,est remediũ ordinariũ: & potest fieri,etiã fama nõ precedente.hoc intellige,dummodo adsint alia indicia. ne detur iudici materia vexandi iniustè: vt suprà dixi. Et vide quæ dicã infrà,in versi.vij.requiritur &c.

¶ Quartò* principaliter requiritur,ad validitatem inquisitionis,quòd delictũ,de quo inquiritur,sit commissum per dolum vel latam culpã.secus,si per leuẽ vel leuissimam:quia tũc inquiri non potest:secundũ Bal.in l.data opera.col.iij.C.qui accus. nõ pos.quod intellige & declara, vt ibi per eum.Ego autem ,hoc plene attigi suprà in iiij. parte. in prima dist.versi.vltimò super hac &c.¶ * Quintò requiritur, quòd inquisitio cõtineat locum & tẽpus cõmissi criminis , secũdum formam l.libellorum.ff.de accu. aliàs redditur inepta.secũdũ Ang.in cõsi.clxxviij.& consi. ccxcvij.col j.& Bar.in l.ij.§.si publico col.ver.quæro,vtrum &c. ff.de adul.& Ang.in tract.male. in iij.charta.ver.v.principaliter &c.& Bal.in cõs.ccccxc.in iij.volu.& cõs.cccxxviij.in prin.in v. vol.& idẽ Bal.in cons.ccxcvij in fi.v.vol.& Alex.in cons.clxxviij. col.j.in j.vol.& Ioan.de Ana.

in c.

Universidad de Deusto
Biblioteca

in c.qualiter & quando.el ij.§. debet.col.ij.in fi.de acc.& Abb. in c.fi.col. pe.& fi.de pur.can. & Fely.in d.§.debet.col. pe.Et hæc solennitas est cõfirmata in regno.per constitu.hi, qui.§.de specialibus. versic.in prædictis. vbi expresse dicitur,q; in inquisitionibus debent seruari solennitates inductæ per iura cõmunia super delationibus & delatoribus:& sic innuit de solenni
36 tatibus accusationum.¶*Limita hoc non procedere, quando inquiritur de crimine cõmisso contra diuinã maiestatem,vt de hæresi,vel blasphemia:quia tũc valet inquisitio sine solẽnitatibus. l.libellorũ. secũdũ Ang.in §.fi.in auth.quo.opor.epi.Idem in crimine lesæ maiestatis:quia in eo ꝓceditur summariè & de plano sine strepitu & figura iudicij.vnde nõ requirũtur aliquæ solennitates,vt habetur in extranaganti , ad reprimendã. Et vide de prædictis vnã addi.post Ang.in tract.male.in d.verũ.v.
37 principaliter.¶*Sextò requiritur,q; in inquisitione ponãtur in specie omnes circũstãtiæ delicti : videlicet , quo loco , quo mense , & cũ qua persona commissum fuit,& cõtra quem.aliàs inquisitio non procederet:quia tolleretur reo defensio secundũ Abb.in c.fi.col.pe.de purgatio. can.vnde nõ procederet inquisitio specialis,quãdo fierẽt capitula generalia.s. qualiter talis inquisitus est solitus committere furta,homicidia,solitus blasphemare.vel simile:quia ista nõ diceretur inquisitio specialis: sed potius generalis,quo ad delicta,& reus nõ posset præparare suas defensiones, propter incertitudinem delictorũ. Debent igitur fieri capitula in specie . s. q; commisit tale furtũ pecuniæ in tanta quãtitate,cõtra talẽ: in tali loco,tali mẽse,tali anno , & sub tali regnatione.& similiter de aliis similibus criminibus:aliàs diceretur incerta, vaga & obscura inqsitio , & non ꝓcederet parte opponẽte: per ea maximè quæ dixi suprà in præcedẽti requisito.Pro hoc est tex.in l. prætor edixit.in prĩ. ff. de iniu. iunctis his,quæ no.Bar.in extraua.ad reprimẽdã.in ver. per inquisitionẽ.vbi dicit,q; in inquisitione requirũtur oẽs solẽnitates quæ reqrũtur in accusatiõe & dixi in præcedenti reqsito.Et ita ꝓprie illũ tex. extẽdit ad inqsitionẽ,Bal.in cõs.celix.co. j. l.j. vol.vbi dicit,q; inqsitio incertã nõ ꝓcedit,p illũ tex.& colligitur ex his,q plenè no.Ang.ĩ l.ũ
38 vacãtia.C.de bo.va.lib.x.¶*Septimò reqritur,q; antè , quã iudex formet inqsitionẽ,faciat citari offensũ ad declarãdũ,si vult ꝓdocere accusationẽ.qa si cõparet accusator , cessat inquisitio: quod est remediũ extraordinarium:aliàs offenso declarãte se nolle accusare,tunc demum iudex potest inquirere. Et similiter debet facere citari consanguineos proximiores offensi, quibus à iure permittitur ius prosequendi suam vel suorũ iniuriam gl.est no.in c. presbyter si à plebe ij.q.iiij.& Bal.in l.senatus.col.j.C.qui accus.nõ poss. & Spec.in tit.de inquisit.§.viso. col.vj.vers.porrò si procedetur, &c.& Cepo. ĩ cautela xxiiij.quę incipit,Tu scias, &c.vbi dicit debere statui terminum ad deliberandum accusare volentibus. & Bald.in l.quãuis adulterij. C.de adul.& Alex.in addi.ad Bar.in l. ij.§.si publico.col.j.in addi.inci. No.materiam,&c.ff.de adul. Si enim ista citatio prius nõ fieret tunc quãdocunque superueniẽte accusatore cessaret inquisitio: quia remediũ ordinariũ , prout est accusatio,facit cessare extraordinariũ , prout est inquisitio: per ea,quæ habentur in l.in provinciali.ff.de ope.no.nun.secundum Car.in cle.sæpe. §. fi.in iij. quæst.de verb. sign.quod quãdo procedat,& quid si superueniat accusator post receptas probationes in inquisitione,vide Bar. Salꝛ.in l.ea quidem.C. de accus. & ibi etiã Bal.& Io.de Ana.in d. c.qualiter & quãdo.el ij.§.licet. de accus.& ibi etiam Fely. in fi. qui dicit communem opin.esse, quam tenet Salyc.in d. l.ea quidem.& Ang.de Are.in tract. male.in ver. hæc est quædam inquisitio.col. x.vers.quæro,an inquisitus,&c.Et in tantũ est hoc verum,q; etiam coram alio iudice

potest fieri accusatio:& impedit inquisitionem cœptam coram alio:secundũ Bal.in d.l.ea quidẽ in fi.& Bar.& Alex.in d.l.iij.
39 §.fi.ff.de adult.¶*Limita tamẽ hoc nõ procedere in casibus , in quibus specialiter permittitur inquisitio de iure,vel per statutum:quia tunc inquisitio est remedium æquè ordinariũ , sicut accusatio : & nõ cessaret per superueniẽtem accusationem : secundum Bar.in extrauag.ad reprimendam.in vers.denũtiationem.post prin.& per hoc infert Ang.in.d.ver.quæro an inquisitus , &c . quod cùm hodie communiter per statuta ꝓmittatur inquiri de criminibus , nõ tollitur inquisitio per accusationem superuenientem:quia vnum remedium ordinarium, non facit cessare aliud ordinarium.idem tenet Barto.in d.l.iij.§.fin.co.ij.
40 ff.de adul.¶*Ex hoc igitur infertur,q; in omnibus casibus, in quibus licitum est inquirere de iure communi,prout est in crimine læsæ maiestatis,& in aliis casibus qui traduntur per glo.& doct.in.l.ij.§.si publico . ff. de adult.accusator superueniẽs,nõ facit cessare inquisitionem . Itẽ, quia in regno habemus literas arbitrales impressas in capitulis regni : quarum vna incipit, Ne tuorum.alia incipit,Si temporum.quibus cauetur,quòd in omnibus criminibus irroganti-bus pœnã mortis naturalis vel ciuilis,vel membri absciss[ionẽ]

Universidad de Deusto
Biblioteca

potest iudex procedere ex officio per inquisitionem: & in omnibus criminibus & iniuriis commissis cõtra personam ecclesiasticã, pupillũ vel viduã. sequitur q; si est incœpta inquisitio in casibus prædictis per illos officiales, quibus est facta concessio literarũ arbitralium, non tolleretur per superuenientem accusatorem: quia tunc vigore dicti capituli seu statuti, inquisitio, dicitur remediũ ordinariũ: & per ea quæ habẽtur in cõstit. hi, qui. licet aliàs regulariter dicatur remediũ extraordinariũ: vt not. Barba. in addi. ad Abb. in c. per inquisitionem. col. fina. de elect. & Bald in l. j. C. de libe. & eo. lib. & Abb. & doc. in rubr. de iudi. & Dyn. in c. actus legitimi. de reg. iur. lib. vj. & Cald. in cõsi. j. in tit. de pœnis. & ideò dicitur extraordinarium: quia est cõtra iuris regulas: vt dixi suprà in prin. huius sextæ partis, in ij. co. quod restringe, vt dicã infrà in
41 viij. limitatione. ¶ *Limita secũdò non procedere, quando inquisitus data opera hoc affectaret & procuraret, q; ab aliquo accusaretur corã alio iudice, ad effectum impediẽdi inquisitionem: quia tũc talis actus affectatus & procuratus sibi non prodest: & talis accusatio procurata non impediret inquisitionẽ. Ita tenẽt Bald. & Angel. in l. si seruus plurium. §. ij ff. de lega. j. facit tex. in l. spadonem. §. fina. de excu. tuto. & insti. eo. tit. §. item tria onera. & quod tenent Bart. & Alexan. & doct. in l. si verò. ff.
42 qui sat. cog. ¶ *Limita tertiò nõ procedere, quando iudex antè quam inquireret, interrogasset offensum, an velit accusare: & ille dixisset, quòd nõ: quia si iudex incœpit inquirere, non potest postea offensus accusare & impedire processum inquisitionis: secundum Bal. in l. accusationem. colum. j. C. qui accus. non poss. & Alexand. in addi. ad Bart in d. l. iij. §. si ff. de adult. in addi. quæ incipit, Adde Innocẽ. &c. & Ber. Landri. in addit: post Ange. de male. in versi. hæc est quædam inquisitio, &c. col. x. in addi. quæ incipit, Ordinarium
43 &c. ¶ *Limita quartò nõ procedere, quando fuit processum super inquisitione etiam post superuenientem accusationem: & nihil fuit oppositũ ex parte rei: quia tunc valet vterque processus: & illud quod dicitur inquisitionẽ impediri per accusationem, intelligitur si opponatur aliàs secus. ita tenet Baldus in l. prima in finalibus verbis. C. de
44 furtis. ¶ *Itẽ limita quintò nõ procedere, quando is, qui accusat, prius denuntiasset iudici. q; procederet ad inquirendũ contra talem: quia habet ipsum suspectum de tali crimine: nã nõ potest postea ipsum accusare: ex quo videtur elegisse illam viã denuntiatiõis, vnde nõ facit superfedere inquisitionem. ita tenet Spec. in tit. de inquisi. §. nũc vid

videndum. ver. vltimò quæritur.
45 ¶ *Limita sextò non procedere, quãdo iudex videret accusationem esse suspectam: puta de collusione, quia non debet cessare ab inquisitione. ita colligitur ex not. per Io. And. in addit. Spec. in tit. de inquisi. §. viso. in v. col. in addi. incipiẽte, Termino & c. post mediũ. & Ber. Lãdr. in loco suprà allegato. in iij. limitatione. Et potest colligi collusio in casu isto, ex cauſis & personis: secundum Bal. in l. ea quidẽ. col. fi. C. de accus. vbi plus dicit, q; iudex debet super hoc interloqui, si sibi videbitur. Quomodo autẽ probatur collusio: vide Abb. in c. de his. col.
46 fin. de accusat. ¶ *Limita septimò non procedere, quando accusator fuit causa promouendi inquisitionẽ: vt quia ad eius instigationẽ fuit formata inquisitio: nam tunc non admittitur, si vult accusare: ex quo promouẽdo inquisitionem videtur illam viam elegisse. ita tenet Bald. in d. l. ea quidem. colum. fi. versi. tu dic &c. C. de accu. & Bar. in l. iij.
47 §. si col ij. ff. de adult. ¶ *Limita octauo, non procedere, quo ad probationes receptas super inquisitione: quia si accusatio superuenit post receptas probationes, non tollit effectum illarum probationũ: sed remanent
50 in robore suo ad delictum puniendũ. Ita tenet Io. An. ĩ addi. Spec. in tit. de inquisitio. §. viso. in d. addi. quæ incipit, terminũ, & c. & Gãdi. in tra. male. sub tit. quomodo de male. cogno. per inquis. col. pen. in fin. & col. fin.
48 ¶ *Limita nonò non procedere de iure canonico: quia secundum canones, inquisitio, est remedium ordinarium. vnde non tollitur per superuenientem accusatorẽ. quia iudex potest inquirere etiã nõ monito offenso ad accusandum. Ita tenet Card. in cle. fœpe. §. fi. in iij. q. de verb. sign. & idem Card. in c. qualiter & quãdo. el ij. de accus. de cuius dicti veritate, vide ibi per Ioan.
49 de Ana. ¶ *Octauò principaliter requiritur, vt procedat inquisitio: q; inquisitus nõ fuerit aliàs de illo crimine accusatus: vel inquisitus, & absolutus: quia si aliàs fuisset legitimè absolutus, nõ potest iterum de eodem crimine inquiri. text. est & ibi Abb. & doc. in c. de his. de accus. & idem Abb. & Io. de Ana. in c. fi. de collu. de reg. & tex. in l. pe. §. fi. ff. nau. cau. stab. & l. si cui. §. iidem & ibi Bart. ff. de accus. & Alex. in consi. xj. col. pe. in j. vol. & vide Cæpol. in consil. lxvij. & Lud. Rom. in consi. ccxiij. & l. senatus. & ibi Bar. ff. de accu. idem si fuisset semel condemnatus & punitus: quia nõ potest vlterius accusari, neq; inquiri: secundũ Alex. in d. cõs. xj. col. pe. per l. sepulchri. la j. ff. de sep. vio. ¶ *Limita primò hanc regulam non procedere, quãdo sententia absolutoria esset lata per collusionem & præuaricationem: quia tunc

Universidad de Deusto
Biblioteca

tunc potest iterum inquiri: tex. est & ibi Abb. & Io. de Ana. in d.c.fin.de colu.deteg. & l.iij.ff. de prævarica. & l. si quis homicidij.C. de accusa. & Ioā.And.in addi.Spec.in ti.de inqui.§. viso col.v.in d.addi.quæ incipit.ter-
51 minū &c.circa medium.* & Abb. in d.c. de his.col.fi de accus. vbi pulchre declarat, quomodo probari possit collusio: & dicit, quod inter alios modos probā-
53 di collusionem, est si accusator cōuersatur cum accusato præsumitur collusio inter eos. idē tenet Bar.in l.j.§. prævaricatorem.ff.ad Turpil. Itē, præsumitur collusio, si post litē contest. non cōparēt nec accusatus nec accusator in termino statuto p judicem: vt no. Matth.in consti. sæpe cōtingit.col.j.& per illam cōstit. est statuta pœna in regno contra colludentes in causa criminali, post litem contestatam: & est pœna centum augustaliū.
52 ¶ * Limita secundò procedere, quando lata esset sententia absolutoria diffinitiua. secus, si esset ab obseruatiōe iudicij: quia potest tunc iterū inquiri & iterum accusari: quia talis sentēria non parit exceptionē rei iudicatæ. ita declarat Abb. in d c.de his.col.j. de accu.p l. libellorū. ff.de accu.& Fely. in d.c. de his. col.j.contrarium videtur tenere Spec.in tit.de aboli.§.j.versi. porrò. vbi nō facit differentiā, an quis sit absolutus diffinitiuè, vel ab obseruatione iudicij: nā vtroque casu dicit nō posse iterum accusari. sed dic quòd prima opi.est verior,& dictū Spec. oportet saluari & intelligi secundum limitationem Fely.in d.c. de his.col. j.vbi dicit.q. de iure canonico absolutus ab obseruatione iudicii, non potest iterū accusari ab eodē, qui primò accusauerat: ex quo per primā accusationem fuit effectus inimicus. * Et de iure canonico inimici repellūtur ab accusando: vt habetur in c.repellātur & ibi c.cū P.maconella. & in c. oporteat.de accus. Potest tamē accusari ab alio tertio: sed de iure ciuili potest indistinctè iterum accusari tam à primo, quàm ab alio. quia inimici de iure ciuili non repelluntur: secundū Fely. in d c.de his. vnde pro saluanda opi. Spec. oportet ipsum intelligere de iure canonico. & vt non possit accusari ab eodē. aliàs simpliciter malè loqueretur. l. d.l. libellorū. §. quòd si libellum.
54 ¶ * Limita tertiò prædictam regulam procedere, quando quis accusaretur ab eodem, qui primò accusauit vel inquiri fecit, quia obstat illi exceptio rei iudicatæ. Secus, si accusaretur ab alio tertio, qui suā vel suorū iniuriam prosequeretur: & ignoraret accusationē fuisse ab alio institutam: quia potest accusare propter eius ignorantiam, non obstāte absolutiōe. Secus, si scisset accusationē: quia etiam tertiò obstat exceptio rei iudicatæ. ita tenet Bar. per illū tex. in d.l.ij cui.§. eisdem.ff.de accus.& Ab.in d.c.de his.col.fi.de accus. & Lu.Ro.in cons.ccxiij.& Alex. in consi.xj.col.pe.in j.vol. & ibi declarāt quomodo probabitur
55 ista ignorātia vel scientia. ¶ * Limita quarto nō procedere, quādo quis esset absolutus per trāsactionem factam cum parte; & nō per sententiā: quia si trāsactio valuit, licet ipse tranſigēs accusare non possit: tamen alius tertius poterit de nouo accusare, vel inquiri facere: & si trāsactio nō valuit: potest etiam ipse idē primus accusator iterum accusare. ita tenet Fely.in d.capi. de his.colūna prima.vers.ij.limita & c.de accus. & ibi etiam Ab. & alij doct. Multo fortius pōt iudex inquirere, non obstāte trāsactione in cāsibus, in qbus trāsactio fieri non potuit in præiudiciū fisci: vt modo dicā. Et in hoc differt sentētia à trāsactiōe: quia sententia facit ius, quo ad omnes: vt dixi in præcedēti limitatione: sed trantactio nō facit ius, nisi quo ad tranſigentem tantum. ita tenet Bal. in l. tranſige. in iiij.& v. oppo. C. de transact. vnde potest alius accusare. l. qui cœtu. §. qui vacantem. ff. ad legē Iul. de vi publ. & potest iudex inquirere: vt habetur in c.j. de collu. deteg. & ibi Abbas. in fin. colum. ita declarat Alexan. in d.l. tranſigere. colum j. & ibi etiam Ias. in ij. col. in princi. Verum in hoc stat differētia: quia

quo ad illum processum, & illā instantiam cœptā, transactio facit ius quo ad omnes, etiam quo ad iudicem: adeo quòd tertius accusator nō potest eundē processum prosequi: nec iudex inquirens potest ex eodem processu condemnare: sed ille processus remanet penitus extinctus per transactionē: vnde opus est incipere processum de nouo, & hoc in casibus, in quibus transactio est permissa: sed in casibus nō permissis, à iure potest accusator. & iudex prosequi eūdem processum. & iste est effectus trāsactionis in criminalibus. ita declarat Bartol. in dicta l. trāsigere. columna prima. in fi. & columna ij. in iiij. oppo. & sequē. & ibi ipsum sequitur Alexā. in iiij. colum. & magis cōmuniter doct. & Abb. in d. cap. j. colū fi. Sed quando sit in casibus non permissis, quod iudex possit inquirere ex eodem processu: est tex. in l.ij.C. de abol. Qui autē sint casus permissi, & qui prohibiti, traduntur in d.l. trāsigere.
56 ¶ * Quid autem, si princeps generaliter facit indultū de omnibus delictis præteritis: quod intelligitur scilicet parte offensa concordata. pone modò, quòd offensus accusat: & pēdente accusatiōe remittit, an iudex possit prosequi ex officio, non obstante indultu: vide Luc. de penitentē quod sic. in l. si quis. col. xxv. in v.q.C. de desertoribus li.
57 xij. ¶ * Remanet ergo cōclusio

Universidad de Deusto
Biblioteca

q; trãsactio in casibus permissis habet hũc effectum: quia impedit prosequi eũdem processum, non aliũ initiari ad inquisitionem iudicis, vel ad instantiã tertij accusatoris, sed ipse trãsigẽs penitus excluditur: vt suprà dictum est. & hoc est, quod suprà dixi, quòd trãsactio ita non potest fieri in præiudicium fisci & reipublicæ, cuius interest quòd delicta puniantur. l. ita vulnera eus. ff. ad legẽ aquil. & ideò iudex pro cõmodo fisci potest iterum inquirere ex nouo processu. Et prædicta procedũt tam in delictis publicis, quàm priuatis: nã licet in crimininibus priuatis principaliter videatur priuatus offensus, & nõ respublica: tamẽ exitus & cõmodum potest spectare ad fiscum propter pœnam criminalem: vnde trãsactio, quæ fit in crimine priuato, præiudicat tantùm ipsi offenso transigenti: non tamen præiudicat fisco: & propterea iudex potest inquirere post transactionẽ: secundum Bart. in l. j. §. vsq; adeò ff. de iniur. & Bald. in l. falaciter. C. de aboli. Et similiter aliuster tius puta cõsanguineus, qui passus fuit iniuriã per offensionem consanguinei, potest accusare: ita hæc omnia declarat Bar. in d. l. trãsigere. col. pe. in fi. & col. fi. & ibi etiã Bal. q magis clarè lo-
58 quitur in pe. col. ¶ *Et ex prædictis infero ad vnã pulchram & quotidianam conclusionem. q; si aliquis passus fuit iniuriã in suam personam: & ante accusationem vel post, transegit cum offendente, & remisit sibi omnẽ iniuriam, potest alius cõsanguineus offensi, accusare criminaliter illum offendentem, nõ obstante remissione offensi: illa ratione attenta, quia iniuria facta vni, censetur facta omnibus de sua cognatione. l. lex Cor. & ibi Bart. ff. de iniur. & Bal. in l. j. colum. ij. in prin. C. de rap. virg. & Bal. in l. j. C. si quacunq; prop. pote. & Bar. in l. cùm scimus. C. de agric. & cẽsi. lib. xj. & Abbas in ca. cùm oporteat. colũ. ij. de accus. vnde transactio, & remissio vnius, non præiudicat alteri accusare volẽti per prædicta. ita in terminis tenet Bar. in dicta l. trãsigere. colum. fi. & ibi etiam Bal. colum. penul. circa fin. Nec prodest accusato dicere, q; ego habui remissionẽ ab eo, qui fuit principaliter offensus: quia ille agnatus venit pro iniuria propria. item, non potest prodesse dicere, quòd tu fuisti præuentus ab offenso, qui prius accusauit: quia nõ dicitur præuenisse, qui destitit per transactionẽ: secundum Bal. in d. l. transigere. colũ. fi. & hoc etiam tenet ibi Franc. de Arc. col. pen. in fi. & sequendum reprobat opi. Saly. ibi per tex. in d. l. j. §. vsq; adeò. ff. de iniur. & prædictis adde Bar. in l. fi.
59 ff. de priu. delic. ¶ *Item ex prædictis infero, quòd hodie in regno habemus ritum magnæ curiæ, numero 14. qui incipit: Iste quòd

quòd nullus laicus, &c. quo cauetur, q; nullus admittitur ad accusandum, siue ad denuntiandum, tanquam vnus de populo, nisi suam vel suorum iniuriam prosequatur. per quem ritum dico, quod hodie in regno quo ad accusationem non fit differẽtia inter crimina publica & priuata: quia solũ prosequẽs propriã vel suorum iniuriam, admittitur. vnde omnia crimina publica, cẽsentur redacta ad instar priuatorum, quo ad accusationem, per hoc dico, q; etiam in crimine publico, si is, qui est principaliter offensus, trãsigit vel remittit, admittitur suus consanguineus tantùm ad accusandũ, qui suam vel suorum iniuriam prosequitur: sicut in crimine priuato, & non admitteretur quilibet extraneus: & ita debet hodie restringi & intelligi dispositio di
60 ff. ad l. Iuli. de vi pub. ¶ *Limita tamẽ prædicta, quòd consanguineus potest accusare pro iniuria consanguinei, scilicet criminaliter tantùm, nõ autem ciuiliter: nam ciuiliter potest solùm accusare is, qui fuit principaliter offensus: vel is, q; habet offensum in sua potestate: vt pater pro offensione filij. Idẽ in marito, pro offensione vxoris: quia pater & maritus censentur offendi per offensionem filij & vxoris: vnde accusando, vindicant propriam iniuriã, & proprio nomine agũt: Tex. est in l. j. §. fi. cũ l. seq. & ibi
61 Bar. & doct. ff. de iniu. & probatur in d. l. j. §. vsq; adeò & tenet Bart. in l. ambitiosa. col iij. ff. de decr. ab ordi. faci. istæ ergo personæ possunt agere ciuiliter & criminaliter ad earum libitum prout plenè retigi 5. i iiij. parte, in j. dist. col. ij. & iij. Secus est in aliis consanguineis collateralibus: puta in fratre* quia pro iniuria fratris non potest frater agere proprio nomine: quia frater nõ dicitur proprie offensus sed dolet tantùm de iniuria fratris, & prætendit aliquod interesse, saltem affectionis. vt sentit Alex. in l. si finita. §. si de vestigalibus. col. x. ff. de dam. iuf. & l. si ita stipulat. §. Chrysogonus. col. pen. ff. de verb. oblig. vnde quia frater & alij collaterales non agunt proprio nomine, vt dicit Bar. in d. §. Chrysogonus. in fi. & Bald. in c. j. §. similiter. co. j. in fi. qb. mod. feu. amitt. sequitur, q; non possunt agere ciuiliter ad æstimationẽ iniuriæ. ita singulariter tenet Bar. i d. l. lex Cor. ff. de iniu. vbi ita intelligitur, quòd ipsemet Bart. dixit in l. fin. ff. de priua. delic. & sentit idem Bart. in d. l. j. §. fi. ff. de iniur. in quibus locis dicit, quod tantùm criminaliter agere possunt cõsanguinei, non autem ciuiliter. & istud sequendo Bar. tenet etiam Fely. in c. literas. col ij in fi. ver. iiij. limita. &c. de præsumpt. ¶ Et per istam distinctionẽ puto posse reduci ad cõcordiã multas doctrinas, quæ videntur admodũ cõ-

Universidad de Deusto
Biblioteca

trariari. Nam Bar. Bal. Alexã. & Fran. de Are. & omnes communiter Doct. in d. l. transigere. co, pe. & si. tenent, quòd si offensus remittat iniuriã, possunt alij cõ sanguinei accusare. Idem tenet Bar. in l. fi. ff. de priua. delict. sed Bar. Alex. & Fran. de Are. & doc. in d. §. Chrysogonus. & Alex. in d. §. si de vectigalibus. tenent q licet frater doleat de iniuria fratris: non tamen agit actione iniuriarum, quia non est de personis numeratis. in l. j. §. fi. ff. de iniur. nam per illas tantùm personas iniuriam patimur, & nõ per alias. Idem tenet Socin. in consi. ccxxviij. in iij. col. in fin. in ij. vo. Et si ista opin. vltima esset vera, sequeretur, q; facta transactione per offensum, nullus alius consanguineus admitteretur ad accusandũ: niũ esset parer vel maritus, & sic penitus destrueretur id, quod dicũt doctor. in d. l. trãsigere. vnde ego puto posse istas doctrinas concordari, secũdum distinctionem Bart. in dict. l. lex Cornelia. scilicet aut frater vult agere ciuiliter ex delicto, & nõ potest: quia offensio non est sua propria, vt dicit Bal. in d. ca. j. §. similiter. quibus mod. feu. amit. vnde illam æstimare nõ potest. aut vult agere criminaliter ad vindictam publicam, & tunc potest accusare: quia sua interest fratrem nõ offendi, & tanquam prosequẽs iniuriã suorũ, admitti debet: & quòd ista fuerit intẽtio Alc. & doc. in d. § Chrysogonus. patet, quia loquũtur per verbũ agere, & nõ per verbũ, accusare. Dicũt enim quòd frater nõ agit ex iniuria fratris. vnde debet intelligi ciuiliter: quia hoc importat verbum, agere. vt no. in l. qui accusare. C. de eden. aliàs autem fruſtra loquerentur leges dicentes licitũ esse prosequi suam vel suorũ iniuriam. l. negãda. C. qui accus. non pos. & quod disponitur in l. j. ff. de iniur. loquitur de iniuria propria, quæ potest in iudicium deduci ciuiliter & criminaliter, & tũc dicitur, quis prosequi suã iniuriã. Sed consanguineus prosequitur iniuriã suorum, & ratione interesse sanguinis, permittitur accusare criminaliter & petere vindictã cõtra offensorem fratris sui. ¶ * Sed hic 62 dicit opportunũ dubiũ, vsque ad quem gradũ admittatur consanguinei ad accusandum & prosequẽdũ suorũ iniuriam. Bal. in petitionẽ. C. de aduo. diuer. iud. per illũ text. dicit, q; appellatione suorũ, veniunt cõiuncti. vsque ad quartũ gradum. Alij dicunt quòd dicũtur sui vsque ad illum gradũ, infra quem non cogitur testificari. qui est septimus gradus: vt l. lege Iulia. ff. de test. ita tenet Spec. in tit. de accu. § iij. in prin. & ibi etiã Io. And in addi-

qui dicit, q; appellatione suorũ veniũt illi, qui possunt agere sine mãdato: adeò quòd doctores multũ variant super hoc: vt plene attingit Abb. in c. de cæterò, col. fi. & ibi etiã Fely. de testi. & idẽ Fely. in c. cum dilectus. col. fi. de acc. & Alex in l. ij. ff. de acc, sed Abb. in c. cùm oporteat. col. ij. de accu. dicit attẽdendam esse cõsuetudinẽ patriæ, scilicet vsq; ad quẽ gradũ solet in illa patria durare affectio inter cõiunctos. sed Fely. in d. c. cùm dilectus. dicit cõmunẽ opi. esse, quam tenet Abb. in d. c. de cæterò. Ego puto dubium hoc posse clare decidi, per tex. in d. l. lex Corn. ff. de iniuriis. vbi enumerãtur personæ vsque ad sobrinos. vnde dico, q; in materia accusandi, appellatione suorum, veniunt coniuncti vsque ad sextũ gradũ: quia sobrini sunt i sexto gradu: vt inst. de gradi. §. sexto gradu. & mitor, quòd alij doct. nõ ponderaunt ad hoc illũ tex. per quẽ in 63 aptiis terminis deciditur istud dubiũ, & non est opus ire per similitudines & mendicata suffragia. ¶ * Adde tamen hic vnũ pulchrum dictum, pro ampliatione Prædictorum: q; omnis iniuria, quæ fit contra diuinã religionẽ, vel cõtra patriã, potest appellari iniuria propria. & quilibet potest illam prosequi, tanquã propriã, ita singulariter tenet Ang. in §. fi. in authen. quo. opor. opi. 64 ¶ * Item, in terminis istis appellatione suorum, nõ veniunt spu 67 rij: secundũ Alex. in consi. lx. co, 65 iiij. in ij. volum. ¶ * Ex prędictis modò infero ad nonnullas vtiles ac quotidianas practicas in regno. Et primò, si aliquis fuit offensus, certum est, quòd potest formare libellum accusatoriũ iniuriarum, æstimãdo iniurias: secundum formam const. varietates. Pone modo: quòd eius frater vel alius coniunctus collateralis vult facere alium libellum accusatorium, & æstimare illam iniuriam pecunialiter: vtrũ possit. dico quod nõ, quia non permittitur cõiũcto agere ciuiliter ad æstimationẽ: vnde talis libellus nõ procederet, per illam auream doctrinam Bart. in d. l. lex Cornelia. sed debet formare libellũ criminaliter, petẽdo eum puniri pœna iuris, tradita in l. fi. ff. de iniu. vel alia pœna, secundum delicti qualitatẽ. Et nota pulchrum modum reiiciendi libellum nouiter ponderatũ: quia non puto, q; fuerit hactenus per 66 alios doct. conſideratus. ¶ * Secundò infero, quòd in casu prædicto, quando coniunctus vult agere pro iniuria coniuncti: nõ debet mẽtionare iniuriam propriam, nec propriam offensam: sed debet dicere, quòd agit pro iniuria coniuncti ratione interesse sanguinis, ad publicã vindictam: quia aliàs libellus nõ procederet: per id quod dicit Alex. & doct. in d. §. Chrisogonus. & Bal. in d. c. j. §. similiter. qb. mo. feu. amit. in vſi. feud. ¶ * Tertiò

Universidad de Deusto
Biblioteca

infero,& hæc est quædam limitatio ad ea,quę suprà dixi de cõsanguineis,quòd licet aliàs remittẽte offenso possit alius conjunctus agere criminaliter,vt suprà pluries dictum est,tamen secus est in patre habente plures filios:quorum si vnus est offensus,certum est,quòd actio competit patri:vt d.l.j.§.vsq; adeò. & §.fi.ff.de iniur.& l.sed si vnus. §.filio familiàs.eo.tit. Et pater põt etiã filio inuito hãc iniuriã remittere:vt d.§.filio familiàs. & est tex.& ibi gl.& Bar.& doc. in l.j psonã.ff.de pac.& Iaf.in l. cõtra iuris.§.si filius.col.iij.ff.de pac.adeò,q; si pater remittit,nõ potest filius agere:vt nõ.gl.in c. cùm illorũ.in ver.passus est,&c. & ibi Abb.& doc.de sen.excom. vnde dico quòd in hoc casu patre remittente non possunt alij filij,qui sunt fratres offensi,agere de dicta iniuria,nec accusare aliquo modo. Et licet hoc dictũ non reperiam ab alio decisum: tamẽ ipsum firmo ratione inuitabili:quia si patre remittẽte iniuriã filij,nõ potest filius agere,& potest pater etiam inuito filio remittere.secũdum Bar.in d.§.filiofa.& in d.l.in personã. & gl.in d.c.cùm illorum.Certè, si non potest agere ille filius,q fuit principaliter offensus,multò minùs debet posse agere frater illius filij,qui non fuit offensus,& qui est sub eiusdem patris potestate.Nã si patria potestas, est sufficiens ad repellendum filium offensum, qui suam propriam iniuriam prosequeretur: multò fortius debet operari ad repellẽdum filium,qui suorum iniuriam prosequitur,& potest addi alia ratio:quia omnes filij cum patre reputantur vna & eadem persona.vt habetur in l.in suis.ff.de libe.& postu.vnde sicut transigens nõ admittitur ad accusandũ,vt suprà dixi:ita nec filius admitti debet facta transactione per patrem:qui vna & eadẽ persona reputatur cũ patre.

68 ¶ *Limita tamen hoc non procedere,quando pater esset vilis persona,& filius honesta.quia tũc pater vilis nõ potest remittere iniuriam illatam filio.text. est & ibi Bart.in d.l.sed si vninr. §.filiofa.ff.de iniur.& gl.ĩ d.l.in personam & Bar.in l.Lucius.& fol.ma.& gl.in d.c.cùm illorũ. facit tex.in l.si cùm dotem.§.eo

69 autem tempore.ff.sol.mat. *& p se hoc infert notabiliter Bar. in dicto §.filio famil.quòd pater vilis non potest pupillariter substituere filio suo. & idem tenet Bar.in l.ij.ff.de vulg.& pupil.q sicut pater nõ habet administrationem in vita super filio propter eius vilitatem:ita minimè habebit illã in morte,secundũ

70 Bar.ibi.* facit quod not.Bal.in l.quãuis.C.de fi.lesicom.vbi dicit,q; si pater est dilapidator,privatur administratione bonorũ filij: & tunc filius potest agere cõtra patrem.Idem tenet Soc. in consi.xxxiiij.col.ix.ver.tertio

conclusio.in j.volu. Et nota pulchrum modum annullãdi substitutionẽ pupillarem:quia quo

71 tidie euenire potest.¶ *Item limita non procedere, quãdo injuria esset illata à persona coniuncta filio:quia tũc pater illam remittere non potest:ita tenent Bart.Ange.Imol.& Ludo.Ro.in d.l. Lucius.ff.solu.matri.& Iaso. in d.l.in personam.ff.de pactis,

72 ¶ *Quarto infero, quòd si aliquis coniunctus vltra sextũ gradum agere vellet de iniuria coniuncti,non debet admitti: quia nõ numeratur in numero suorum, secũdum opi.quam suprà tenui,per d.l.lex Cornelia.ff.de iniu.vnde obstaret sibi dictus ritus magnæ curiæ,incip. Item,

73 quòd nullus laicus,&c.¶ *Vltimo, quia superius tractatũ fuit de trãsactione in criminalibus, quando est permissa, & quando prohibita, secũdum formam l. transigere. C.de transact. scias, quòd i regno super huiusmodi transactionibus & cõcordiis est aliquid immutatum,& nouiter prouisum per constitutiones & capitula regni. Primò enim sup hoc est quædam constitutio,quę incipit, post citationẽ emissam, Secundo,est alia consti. quæ incipit, priusquam citatæ partes, aliàs est in litera,postquam. sed verior litera , priusquã.quia ita concordat cum alia cõsti. prędicta. Et pondera bene istas cõsti. quia videtur in aliquibus cõtrariæ ad inuicem,& glosæ magis confundũt intellectũ ipsarum. Nam d.constit.post citationem emissam. tota loquitur in criminibus ingerentibus pœnam sanguinis:in quib⁹ de iure cõmuni licita est transactio.vt d.l.transigere. & hoc expressè dicitur ibi in fi.versũ,quę omnia,&c. Et propterea duę gl.quę sunt in d.consti.vna ĩ ver.impartimur.& alia in ver.persoluat.faciunt variare intellectũ dictę consti.& putoq; malè fuerũt ibi situatę.nam per exceptiones,quas faciunt dictæ glo.& limitationes,quas ponũt ad tex.innuũt,quòd dicta cõstit. in principio sui loquatur de iniuriis leuibus.quod nõ est verũ. & est cõtra illum tex.in d.versũ. quę omnia.vbi tex.se ipsum declarat: per illud signũ vniuersale.quæ omnia,&c.& dicit,quòd omnia contenta in d.consti.procedunt in criminibus ingerentibus pœnam sanguinis: ergo nõ est verũ, q; loquatur in delictis leuibus. vnde pro declaratione huius materiæ ,& ad sciẽdũ in quibus corrigatur ius cõmune per constitutiones regni : capio ex d.constitu.tres conclusiones. ¶ Prima conclusio est, quòd in criminibus ingerentibus pœnã sanguinis,est permissa concordia inter partes gratis: non per trãsactionẽ,scilicet, aliquo dato.& ista permissio durat post citationẽ accusati antè,quàm partes compareãt cõram iudice. & nõ vltra. nam post comparitionem accusati non permittitur

vltra talis concordia. Istud colligitur ex principio dictæ consti. Ista cõclusio est hodie correcta per aliã cõsti. quę incipit, priusquã citatæ partes. qua cauetur, quòd in enormibus & atrocib⁹ iniuriis non licet trãsigere etiã gratis. vnde cũ dicta cõsti. post citationẽ. loquatur in criminalibus sanguinis: & sic in atrocioribus: sequitur quòd est correcta per aliã constit. quæ licet videatur prior in ordine consti. tamẽ est posterior. & magis noua: vt dicit di. glo. in ver. persoluat. & And. de yser. in d. consti. post citationẽ. in primis verbis. vnde ex dictis duabus cõsti. simul iũctis cum dicta correctione, colligo nunc verũ conclusionem, quæ est, quòd de iure consti. regni in atrocioribus iniuriis & criminibus ingerentibus pœnã sanguinis, nullo modo licet trãsigere, neq; paciscí gratis, ĩ quacunque parte litis, & trãsactio vel pactum factum non valet, si curia ipsam vel ipsum non acceptat. hoc colligitur ex tota illa cõsti. post citationẽ. iũcta dicta cõstit. priusquàm citatæ partes. Et procedit indistinctè ista conclusio tam ante comparitionem partiũ, quàm post: tã ante litem cõtestatam, quàm post. Ex ista conclusione sequitur consequentia, quòd iudex nõ obstãte transactione potest prosequi ex eodem processu, & non est necesse incipere processum de nouo, ex quo transactio nõ valuit. vt dixi suprà in princ. huius quartæ limitationis principalis ad octauum requisitum. Et per hoc apparet, quòd hodie in regno est correcta dispositio l. trãsigere. C. de transac. in eo, quòd permittit transactionẽ in pœnis sanguinis. ¶ Secũda conclusio, quæ percipitur ex dicta constit. est, quòd si fiat transactio in dictis criminibus aliquo dato accusatori, vt à lite discedat: si quidẽ fiat antẽ, quàm accusatus citatus eõ pareat, punitur accusator ad duplum eius, quod recepit: quam pœnam fisco persoluit. Si verò fiat post comparitionem accusati, & ante litis cõtest. punitur accusator ad decem augustales fisco applicãdos. Si vero fiat post litis cõtesta. tũc puniuntur ambo, scilicet accusatus & accusator, ad duodecim augustales fiquolibet. & nihilominus iudex potest causam prosequi: vt probatur in d. consti. ibi, causa nihilominus suo ordine, &c. Sed secundum formam ritus magnæ curiæ, si partes concordãt sine licentia curiæ, puniuntur ad decē tarenos tantùm: vt est ritus in num. 228. qui incipit, item. quòd 74 ti partes, &c. ¶* Tertia conclusio ex dicta cõsti. est, quòd licitũ est trangenti in dictis criminibus accipere aliquid ab accusato pro expẽsis & interesse, & pro æstimatione dãnorũ: & tunc nõ incidit in pœnas prædictas: vt probatur in §. j. illius cõsti. non tamen intelligas, quòd tũc valeat transactio in præiudicium fisci: quia nunquam valet: sed solũm tunc euitatur pœna. Et per hoc sis cautus, quando fiunt huiusmodi transactiones in criminalibus aliquo datò: vt exprimatur, quòd illud datur pro dãnis & interesse, ad euitandam pœnam. ¶ Quartam conclusionem potest quilibet percipere ex dicta cõsti. in fi. videlicet quòd in omnibus criminibus publicis nõ ingerẽtib⁹ pœnã sanguinis, non est permissa transactio, nisi in crimine falsi. & in hoc cõcordat cum iure communi, scilicet cum d. l. transigere. in fi. ¶ Quinta conclusio percipitur ex alia constit. quæ incipit, priusquàm citatæ partes. videlicet quòd in omnibus iniuriis leuibus pmittitur transactio & pactum antequàm partes comparẽat coram iudice post citationem. post verò comparitionem, non permittitur: vt colligitur ibi à cõtrario sensu: nam tunc esset quæsitum ius curiæ, & iudex posset posteà procedere ex officio. & per ea, 75 quæ not. Bar. in l. j. §. vlq; adeo. ff. de iniur. *Quæ autem dicantur iniuriæ atroces, & enormes: traditur in §. atrox. institut. de iniur. & in l. prætor. §. fi. ff. de iniu. & no. glo. in cap. tanta. de excess. prælat. & habentur in c. cum illorũ. de sent. excom. Et quæ dicantur iniuriæ leues, vide Barr. in l. leuia. ff. de accus. & Matth. in d. cõsti. priusquàm citatæ partes, quę consti. quo ad iniuriam atrocem & leuem, remittit se ad 76 ius commune. ¶* Ex prędictis ergo casuũ diuersitatibus, poteris facere singulas cõsequẽtias: ad sciendum an & quãdo iudex possit prosequi vel ingrere ex officio, non obstante transactione partium. Et pro finali cõclusione do istam magistralem regulam, quę ex prænarratis rectè colligi potest. & est talis, quòd in oĩbus casibus, in quibus prohibetur transactio post citationem emissam, iudex potest procedere ex eodem processu. sed si fit transactio ante citationem, tũc distingue: aut casus est talis, in quo potest iudex inquirere sine accusatione ex dispositione iuris cõmunis, vel municipalis, & potest inquirere non obstante transactione. Aut non potest inquirere, & tũc cessat inquisitio: quia non fuit quæsitum ius curiæ: cùm causa nõ fuerit præoccupata saltẽ per citationem. In casibus verò in quibus transactio permittitur, iudex non potest procedere ex eodem processu: sed debet nouum initiare, si casus erat talis, in quo potest ex officio procedi: aliàs secus: quia trãsactio impedit iudicem penitus. vnde in delictis leuib⁹, in quibus ex officio procedi nõ potest, & transactio permittitur ante comparitionẽ partiũ post citationem, si fuerit facta transactio, iudex nullo modo potest procedere: secus, si post comparitionem. & ita habes perse-

Universidad de Deusto
Biblioteca

ctè declaratam hanc materiam.

77 ¶ *Quid autem, si accusator nõ trãsigit, sed colludit cũ accusato, prævaricãdo? Dic. q̃ punitur pœna cẽtũ augustaliũ. & p̃sumitur colluvio, quando in termino statuto per iudicẽ non cõparet, nec accusatus, nec accusator: de hoc est cõstitutio, quę incipit, Sæpe cõtingit. & ibi p. Matth. in j. col. in fi. vt dixi suprà, in j. limit.

78 ¶ *Est etiam & alia consti. quæ incipit, sponte volentibus, quæ loquitur in causis ciuilibus. & dicit, quòd ante litẽ cõtest. licita est indistinctè trãsactio in causa ciuili, sed post litem cõtest. non licet tranigere sine licentia curiæ: alias reus tenetur fisco ad tertiã partẽ eius q̃ soluit actori pro trãsactione, & si negat soluisse, & conuincitur de mendacio, punitur ad duplũ dictæ tertiæ. Et per illã cõstit. corrigitur in aliquo lex postquã Iuli. C. de
79 pact. vt dicit gl. in d. cõsti. ¶ *Cõfidera tamẽ vnum pulcherrimũ dictum ex verbis dictæ constit. sponte volentibus. ibi, Absque vllius contumaciæ pœna, &c. q̃ si causa ciuili ti reus citatus, fuit contumax, & accusatus, & bãnitus, & condemnatus ad tertiam partem mobilium, si postmodũ ante litem cõtest. transigat cum aduersario, est immunis ab omni pœna cõtumacię. Et sic in causa ciuili ante litẽ cõtest. potest fieri transactio in præiudicium fisci, cui fuerat ius quæsitum ad pœnã cõtumaciæ. Et sic nota singulare dictum: quia quilibet diceret contrarium, si nõ videret tex. dictæ constit. & ita põderat illa verba Matt. ibi. in ij. no. licet secus sit ī causa criminali: q̃a si reus est cõtumax, nõ fit trãsactio in præiudiciũ fisci: vt declarat idẽ Matth. in constit. priusquã citatę partes. in j. not. vnde sis cautus, si vis euitare pœnam contumaciæ in causa ciuili, vt procures fieri transactionẽ ante litem cõtest. ¶ *Quid autẽm, si accusator nõ colludit, sed non comparet in vltimo peremptorio, & accusatus cõparet, & eius cõtumaciam accusat. in hoc est alia constit. quæ incipit, Accusatorum temeritatẽ. qua cauetur, quòd accusator cõdemnatur ad sextam partẽ mobilium, & ad expensas taxandas per iudicem præcedẽte iuramento accusatis. Si verò post litem contestatam in termino sibi præfixo per iudicem accusator non comparuerit ad prosequendum, punitur in tertia parte mobiliũ, & si posteà vltrà perseuerauerit in desistendo, punitur ad centum augustales, & eandem pœnam patitur, si expresse post litẽ contestatam, renuntiat accusationi. & de hoc est alia cõstitutio, quæ incipit, Accusatorem. Verùm ista pœna est correcta per ritum magnę curiæ: quia si accusator desistit ante litem contestata punitur solùm ad sex tarenos: si desistit post litem cõtest. punitur ad tarenos duodecim. Sed in causa

causa ciuili si actor desistit ante litem cõtest. punitur ad tarenos tres. sed post litem contest. ad tarenos sex, prout de his omnibus est ritus in nume. 240. sub rubr. de desistẽtibus. qui incipit, item seruat ipsa curia, q̃ si accusator, &c. & ad hoc sunt reductæ pœnæ Turpiliani, vt dicit Andr. de Yser. in d. const. accusatorum te-
81 meritatem. ¶ *Sed ecce, quia dictum est de pœna accusatorum desistentium, quid autem debet facere iudex circa processum
83 causę: ex quo non apparet transactio nec remissio accusatoris: sed stat ī suspẽso causa propter eius absentiam? in hoc est prodita noua prouisio per capitulum regni quod incipit, ad consultationem. & est in numero capitulorum 216. Quo cauetur, quòd iudex debet substituere vnũ virum idoneum in locum accusatoris absentis. qui causam accusatoris p̃sequatur in terminis, in quibus reperitur: & ita iudex quàm citiùs potest, procedat ad processus decisionem. per condemnationem vel absolutionẽ: & nihilominus cõtumaciam ac
82 cusatoris punire debet. ¶ *Extat etiã aliud capitulũ regni, q̃d incipit, ad audientiã. el ij. numero capitulorũ 203. Quo cauetur quod in calibus in quibus non uertitur interesse fisci, licitũ est impune accusatori desistere ante, quàm accusatus citatus cõparet: sicut per consti. regni prouisum erat. & vult se referre ad illã constitu. prius quàm citatæ partes. Sed vbi vertitur ī interesse fisci propter aliquam pœnã, iudex non admittit accusatorem, nisi prius obliger se cum iuramento de non desistẽdo sine licentia curiæ. Et si posteà desistit, punitur de periurio. verùm de isto capitulo sit mentio in dicto ritu magnę curię, sub rubrica de desistentibus. vbi dicitur etiam, quòd magna curia non seruat istud cap. ad audientiam. & verè non seruatur in practica. ¶ *Vt ergo cessent istæ pœnæ impositæ tranſigẽtibus & desistẽtibus in criminalibus, q̃uideant accusatores impetrare abolitionem accusationis: quæ abolitio nihil aliud est, nisi accusationis peremptio, concessa per interlocutoriam iudicis, vt declarat gl. in rub. C. de abolitio. & Spe. in tit. de abolitio. §. j. in princi. Quam abolitionẽ iudex cõcedit causa cognita. vt habetur in l. ij. & l. fi. C. de abolitio. & dicitur in consti. Accusatorum temeritatẽ. in fin. vbi sentit tex. quòd ista abolitio debet peti à solo rege: & dicit ibi Matth. q̃ alius inferior à rege, non potest cõcedere abolitionem: per illam consti. vnde secundum eum essent correctæ omnes leges iuris cõmunis concedentes iudicibus & officialibus, potestatem cõcedendi abolitionem. sed ego non puto hoc esse verum, quia dicta constitu. nõ dicit, quòd ab alio inferiore cõcedi non possit abolitio, sed

tant

Universidad de Deusto
Biblioteca

tantùm dicitur,quòd si petiisset à rege,illam cõcessisset ex iusta causa.vnde potius illa fuit accidentalis loquutio legis latoris pollicẽtis se cõcessurũ abolitionem ex causa,si ab eo peteretur: quàm quodvoluerit tot leges iuris communis corrigere,videlicet leges positas in tit.C.de abo
84 litio.*Legum enim correctio, nunquam præsumitur, nisi expresse appareat.l.precipimus.in fin.& ibi Barto.C.de appell.& l.
85 sancimus.C.de testa.¶*Reuertor nũc ad alias limitationes ad illud octauum requisitum.Vnde quinto principaliter limita nõ procedere, quando de crimine est discussum in iudicio per viã exceptionis incidenter: vt si in 86
quæstione ciuili opponatur cõtra testem exceptio falsi, & per viã exceptionis cognoscitur de crimine falsi:nã tunc dato,quòd absoluatur,potest nihilominus iterum accusari vel inquiri ordinariè in casibus,in quibus ex officio inquiri potest.Idem.si fuisset cõdemnatus de crimine per viã exceptionis:quia potest iterum ordinariè procedi contra eum.& ratio est,quia quãdo per viam exceptionis agitur de crimine:nõ irrogat pœna ordinaria à lege inducta,sed pœna extraordinaria mitior.vnde quia delictum non fuit sufficienter punitum,propterea potest iterum agi,vt puniatur ordinariè. ita tenet Bald.in l.vbi falsi C.de falsis.& Bald.in l.nullum.C.de 87
testi.& Felyn.incap.de his.versic.iij.limita &c.de accusat.& in cap.quod olim.in fin.de iudiis.& Ludo.Roma.in cõsi.ccclxxv. illa enim pœna extra ordinaria irrogatur solùm pro cõtemptu iudicis,& nõ pro principali delicto,secundum Bald.vbi suprà. sed quandoq; solet irrogari pœna ordinaria,etiam per viam exceptionis,& tunc nõ posset vlterius inquiri:vnde tunc staremus sub regula.Quod quando sit.& quando tale delictum nullo modo est punibile, vide plenè per Abb.in ca.cùm dilectus.columxj.& xij.de ordin.cognit.& plenissimè per Fely.in cap.j.de except.vbi per octo conclusiones examinat hanc materiã.¶*Limita sextò non procedere,quando quis esset absolutus vel condemnatus de crimine per viam denũtiationis Euangelicę:quia potest iterũ inquiri & condẽnari ad pœnam ordinariam.& est ratio,quia per dictam denuntiationem agitur tantùm, vt quis emendetur:non autem vt puniatur.si tamen iudex processit ordinariè.& legitimã pœnam imposuit,tunc stamus sub regula.ita tenet Felyn.in d.cap.de hisversic.quartò limita.&c.de accusat.& Salic.in l.ea quidem.C.de accusat.& de materia huius denuntiationis quis sit eius effectus,tradit plenè Abb.in d.c.nouit.in pen.charta.de iudi.& dicã infrà in materia denũtiationis.

¶*Limita septimò non procedere,

dere,quãdo quis fuit absolutus in foro pœnitentiæ: nam licet confiteatur delictum sacerdoti, & ab eo recipiat pœnitentiam salutarem,adhuc tamen potest accusari & puniri iterum de illo crimine.Et ratio est,quia p pœnitentiam fit satisfactio Deo & ecclesiæ,sed per pœnam legitimam fit satisfactio reipublicæ, quæ per delictum fuit offensa. ita tenet Fely.in cap.de his.versic.v.limita &c.& ibi etiã Abb. assignat rationem prędictam:& probatur in l.licitatio. §. quod cillæ.C.de fur.& l.si pro fure.§. j.ff.de cõdict.furti.& sic vna per aliam non tollitur,vt ibi habe.
88 tur.¶*Item etiam dicimus in remissione facta in foro animę: vt si offensus confiteatur sacerdoti,& remittit iniuriã in foro animæ.nam non obstãte tali remissione,potest accusare offensorem ad pœnam legitimã,quia censetur solùm remisisse odium & animi rancorem, non autem ius accusandi.secundum Bartol. in l.non solùm.§.iniuriarum.ff. de iniurijs.& Abb.in cap.j.de in iur.& Iaso.plenè,in l.si tibi decem.§.quædam.ff.de pact.& Io. de ana in c.j.col.antepe.in fin.& penult.de maledicis.& Paris in trac.syndic.in versi.compositio, col ix.& x.& Fely.in d.c.de his.
89 col.ij.¶*Limita octauò,nisi de crimine actũ fuerit ciuiliter,puta ad rei restitutionẽm, seu ad dãna,quia adhuc potest agi criminaliter ad pœnam,nisi vtrumque tẽderet ad vindictam: quia tunc vna via tollitur per aliam. tex.est in l.quod senatus.& l.prętor edixit.§ j.& ibi Bar.ff.de iniur.& no.Fely.in d.c.de his.col. pen.vers.vj.limita.de accusa.vbi limitat hoc,nisi in causa ciuili reus fuisset absolutus ex eo.quia delictum non fuit commissum: quia tunc ab eodem criminaliter accusari non potest,sed à tertiò sic.secundum eum.Et prædictis adde Barto in l.j.C.quando actio ciuil.crimi.præiudi.& plenius Bar.in l.j §.j.ff.vi bo.rapt.
90 ¶*Et ex prædictis posset formari q.quotidiana Quidã commisit homicidiũ, vel aggressus fuit aliquẽ violenter,adeò q; de iure teneretur pœna legis Corneliæ de sicariis, vel lege Iulia de vi,vel alia simili pœna maiori.offensus accusat ipsum de iniuria ciuiliter,& sic de crimine tantùm priuato: vtrum per huiusmodi accusationem & pœnã iniuriæ quæ est extraordinaria, præcludatur pœna l.Corneliæ, seu l.Iulię. Ratio videtur facere, quòd sic: ex quo vtraque pœna tendit ad vindictam:per ea.quæ superius dicta sunt.ecõtrà verò videtur dicẽdum,quòd nõ, quia de facili reperitur via fraudandi pœnas iuris,si homicida vel alius grauiter criminosus puniretur sola pœna iniuriarum: & sic delictum semper remaneret insufficienter punitum:& esset cõtra publicam vtilitatem l.ita

vulner

Universidad de Deusto
Biblioteca

vulneratus. ff. ad l. Aqui. Pro j. parte est text. in l. quod senatus. ff. de iniur. Pro ij. parte, est text. in l. prætor. §. j. eod. tit. Quid dicendum? Dic, quòd prima pars est vera, scilicet, quòd si est actũ ad vindictam vna via, potest agi alia ad vindictam, per d. l. quòd senatus. nam sententia lata in vna, parit exceptionem rei iudicatæ in alia, secundum Barto. in d. l. ij. §. j. ff. vi bo. rap. Hoc tamẽ intellige cum aliquibus declara-
91 tionibus. ¶* Vnde declara & limita j. hoc non procedere in crimine homicidij quia in eo non auditur volens agere iniuriarũ: & est in eo speciale, vt non præiudicet pœnæ l. Corneliæ de sicariis. imò iudex non debet præstare audientiam taliter agenti, ita loquitur tex. ĩ d. l. prætor edixit. §. j. & ibi in specie hoc tenet Barto. & idem Barto. in d. l. j. C. quando ciui. ac. crimi. præiudic. imò, potest iudex cogere offensum, vt accuset de homicidio: vt dicit Bar. in l. in eum. ff. de accu. vbi dicit hunc esse casum specialẽ, in quo iudex potest quem compellere ad accusandum. in aliis autem criminibus est regulariter cõtrà. Adde p̃dictis Bal. in l. si quis homicidij. C. de accu-
92 sa. ¶* Secundò declara & intellige prædicta procedere, quando accusatus de iniuria ad vindictam, accusaretur iterum ab eodẽ: quia tunc indistinctè non admittitur: quia si est sententiarum, obstat sibi exceptio rei iudicatæ: ex quo bis de eodem delicto nõ debet capi vindicta. imò si pẽderet adhuc prima accusatio, obstaret exceptio, scilicet, quòd de no uo accusari non potest: ex quo fuit aliàs de eodem crimine accusatus: quæ exceptio impedit processum super noua accusatione, secundũ Bar. in l. senatus. ff. de accus. Item, quia eligendo vnam viam tendentẽ ad vindictam, censetur renũtiasse alteri tendenti ad vindictã: ex quo ius non patitur huiusmodi concursum, per ea, quæ not. Bar. in l. ij. §. j. ff. vi bo. rapt. & in d. l. prætor. §. j. ff. de iniur. & in d. l. quod senatus. eo. tit. & ĩ l. j. C. quãdo ciui. ac. crimi. præiud. & Abb. in c. tuæ. de procur. Secus est, quando dictus offendens accusaretur ab alio tertio, qui suam vel suorũ iniuriã prosequeretur: & maximè quando ignorasset primam accusationẽ: quia tũc potest tertius accusare ad pœnã legitimã & ordinariã: quæ descendit ex illo crimine: vt probatur in l. q de crimine. & ibi glos. & docto. C. de accus. & per ea, quæ dixi suprà in tertia limitatione huius octaui requisiti. & suprà in principio huius viij. limita. & no. Felyn. in cap. de his. ver. ix. limita. de accu. Verùm in terminis huius quæst. dico quòd siue ignorauerit, siue sciuerit, posset alius tertius iterũ accusare, quãdo accusatus fuit solùm de iniuria leuiter punitus, quia si opponitur exceptio: ego fui aliàs de hoc crimine

mine punitus: possem replicare quòd non fuisti sufficienter punitus, & sic te accuso, vt iterum puniaris sufficienti pœna, quæ delicto commensuretur, vt not. Bald. in l. nullum. C. de testib. & in l. vbi. C. de fal. & Alexand. in addit. ad Barto. in l. lex Cornel. §. si quis libram. ff. de iniur. vbi dicit, quòd quando non irrogatur pœna integra, potest quis puniri iterum, non obstante, quòd ambę vię tendãt ad vindictam. Quod corrobora per ea, quæ dixi suprà in qnta limitatione huius octaui requisiti. & adde Felyn. in cap. quod olim. in fin. de Iudęis. ¶ Ex his oritur tertia declaratio ad decisionem quæst. prædictæ, scilicet, vt procedat, quando quis fuit sufficienter & integrè punit': tũc enim si actũ fuit ciuiliter ad vindictam, non potest agi criminaliter, aliàs seceret per tertium, non per eundẽ: quia cloſtione excluditur, per prædicta. Et sic tollitur obstaculum, quod fiebat in decisiõe huius quæstio. suprà, pro secunda parte, scilicet, de absurdo, quòd delictũ remaneret insufficienter punitum: quia potest puniri postea sufficienter per accusationem alterius: vel per inquisitionem iudicij, si delictum erat
93 infrà dictũ. ¶* Item, quia in propositione huius q. narraui, quòd offensus egit de iniuria ciuiliter, scilicet, ad æstimationẽ. ¶ Nã si egisset criminaliter de iniuria ad pœnã arbitrariã, est possibile quòd delictũ puniatur sufficienter: quia iudex videns delicti qualitatẽ potest arbitrari pœnam vsque ad mortem inclusiuè: vt tenui & declaraui suprà in quarta parte, in j. dist. super illa q. an iudex in pœnis arbitrariis possit se extendere vsq; ad mortem. vbi fuit hæc quæstio examinata ad saturitatem. Ex hoc sequitur, quòd si fuisset actum de iniuria criminaliter: & iudex arbitratus fuisset pœnam delicto consentaneã: non posset vlterius ille offendẽs accusari etiam per tertium: nec inquiri per iudicẽ: ex quo fuit semel sufficienter punitus per ea, quæ dixi in princi. huius octaui requisiti. & quæ not. Alex. in consi. xj. col. penul. in primo volu. Sed quando fuit actũ ciuiliter per principalẽ offensum, nõ impeditur postmodũ alius, puta cõsanguineus, qui suam vel suorum iniuriam prosequitur, agere criminaliter: quia solùm agere criminaliter potest cõsanguine': vt dicit Bartol. in l. lex Corne. ff. de iniur. & sentit idẽ Bar. in l. j. §. fi. eo. ti. & dixi suprà in quarta fallẽtia huius octaui requisiti. ver. prędicta tamen limita. &c. & actio ciuiliter per alium mota, non potuit suo iuri accusandi præiudicare.
94 ¶* Ex prædictis facio vnam notam illationẽ, quæ quotidie evenit: quòd si principalis offensus accusaret aliquem criminaliter de

Universidad de Deusto
Biblioteca

de iniuria: & nō pertrālegisset, non posset alius vllo modo eundem criminaliter accusare. Verūm vt omnes decisiones includam, distinguo tres casus. Aut enim prima accusatio pendet, & nō potest alius accusare: quia obstat exceptio impeditiua processus, scilicet, ego sum de hoc crimine ab alio accusatus, secūdum Bartol. in d. l. senatus. ff. de accusa. Aut fuit lata sentētia cōdemnatoria ad pœnā sufficientem, & minimè potest ab alio accusari: quia semel sufficienter punitus nō debet iterū puniri, per superius dicta. Aut fuit absolutus, sciente nouo accusatore, & minimè potest accusari, per ea, quæ habentur in lege si cui. §. hisdem. & ibi Bar. ff. de accusat. & dixi suprà in tertia limitatione. Remanent ergo duo tantùm casus, in quibus alius accusare posset, scilicet, quando non sufficienter esset punitus. Item, quando esset absolutus ignorāte nouo accusatore, vt colligitur ex prædictis, & semp loquor de nouo accusatore, qui suam vel suorum iniuriam prosequetur: quia de alijs non esset dubiū, vt plenè dixi suprà in quar-
95 ta limitatione. ¶* Nunc reducam istam illationem ad practicā: quotidie euenit, quòd vnus patitur iniuriam realem vel verbalem in corpus suum. pluries fuit dictum suprà, quòd iniuria facta vni, censetur facta omnibus suis consanguineis. modò iste principalis offensus porrigit querelā seu accusationē criminalem, contra iniuriantē. vadunt etiam cōsanguinei & porrigunt alias querelas criminales iudici de eadē iniuria cōtra eūdem. Dico indubitāter, quòd istæ aliæ querelę criminales cōsanguineorum, non debent admitti, durāte querela offensi: sed bene potuerunt adiūtere in iudicio pro eorum interesse, super querela offensi: vt ille iniuriam puniatur sufficiēti pœna. Et intueor ista consideratione. Nam per istam iniuriam ex quo vna est delictum, fuit semel tantum offensa respublica. quando aliquis accusatur criminaliter, petitur, vt satisfaciat reipublicæ per legitimam vel sufficientem pœnam, vt probatur in l. licitatores §. quod illicitè. ff. de publica. & l. si pro fure. §. j. ff. de condict. furt. & l. ancillæ. C. de furt. & tenet Abba. in cap. de his, col. ij. de accusat. Sed eo ipso, quòd aliquis est semel accusatus criminaliter, per hāc vnicā accusationem non intenditur ad aliud, nisi vt satisfiat reipublicę. cuius interest, vt delicta puniātur. l. j. operis. C. de pœnis. l. ita vulneratus. ff. ad l. Aquil. vnde si ista satisfactio est facta p pœnā, imo potiùs, nō debet alius accusator idē petere: quia solutione eius quod debetur, omnis tollitur obligatio. Reus enim eo ipso, q̄ pœnam legitimā passus est, soluit reipublicæ, quod debebat, vnde est à republica liberatus. Idem si satisfactio est in fieri, vt quia pendet processus: nā omnes accusationes tendūt ad vnam pœnam: ergo tanquā superuacuæ sunt tepellēdæ: quia portius vexarent reum indebitè in diuersis litigijs quàm q̄ rei publicæ aliquam vtilitatem facerent: ex quo pro eius satisfactione vnica tantùm accusatio sufficit. Ad hoc facit l. si plures ff. de accu. & quod no. Bald. inl.
96 si plurib⁹. ff. de leg. j. ¶* Quæ to declara regulā & decisionē prædictam, vt non procedat in quia si delictum est tale de quo potest inquiri ex officio, nō obstante, quòd offensus egerit ciliter ad vindictā: potest nihilominus iudex inquirere: & ipsum offensorem pœna ordinaria punire, et ratio patet ad sensum: quia per actionē ciuiliter intentatam, non est satisfactū reipublicæ, sed solùm parti, vn de iudex habēs potestatem inquirendi, potest delictum punire sufficiēter per inquisitionē, per ea quæ habentur in ca. j. de colla. deteg. & per ea quæ dixi suprà in septimo requisito: in prima & quinta fallentia. Quia sicut per transactionē nō potest
97 pars impedire iudicis īquisitionē, vt ibi fuit dictū: ita minime per actionē ciuiliter institutam cùm non posit diuersitatis ratio assignari. Secus autē esset, si criminaliter ageret de iniu-

tia quia tūc iudex potest irrogare pœnam legitimam: illam arbitrādo pro qualitate delicti: & sic nō est opus alia inquisitione, per ea quæ suprà pluries di-
97 xi. ¶* Limita nono principaliter dictum requisitum nō procedere, quando delictum est tale, de quo potest cognoscere & punire iudex ecclesiasticus, & secularis, vt de blasphemia Dei, vel de vsura, vel simili: quia licet fuerit qs accusatus & punitus coram iudice ecclesiastico, potest tamen adhuc iterum accusari & puniri, per iudicem secularem: & econtrà, & vna pœna per aliā nō tollitur tex. est, & ibi Abb. ī c. statuimus. de maledi. & in c. felicis. §. super hoc de pœn. lib. vj. & Abb. in c. tuæ. de proc. & Bald. in l. placet. C. de sacrosan. ecc. & in l. si quis in hoc genus. C. de episco. & cler. & Felyn. in c. de his: col. fin. de accu. & Lud. Ro. in cōsi. cccl xxv Ex quo enim diuersæ pœnæ imponuntur p diuersas leges, vna pœna non tollit aliam, sed ambæ concurrunt secūdum Abb. in d. c. tuæ. & est materia, quam plenè ponit Cy. Bal. & Saly. in l. qui sepulchra. C. de sepul. vio. & Matth. in cōsti. muliæ leges
98 in ij. notab. ¶* Limita decimò non procedere, quando aliquis fuit accusatus de aliquo crimine coram vno iudice, & fuit cōtumax: nam si iterū accusatus, non potest opponere, quòd aliàs fuit de eodē crimine accu-

Universidad de Deusto
Biblioteca

fatus: quia contumax non opponit exceptionem litis pendentiæ. ita plenè concludit Bart. in l. sepulchri. ff. de sepulc. viol. & Bart. in l. vbi cœptum. ff. de iud. & Alex. in l. quâuis. ff. de in ius voc. plus dicit Bar. in d. l. sepulchri. in fin. quòd si quis pro eodem delicto fuit citatus coram duobus iudicibus, & in vtroque foro fuit contumax: si fuit condemnatus ad pœnam contumaciæ per vtrunque iudicem, potest bis exigi dicta pœna. & sic pro eodem delicto patitur quis duas pœnas contumaciæ: licet contrariũ videatur tenere Bald. in l. si pluribus. ff. de lega. j. vbi dicit, quòd soluendo semel pœnam, liberatur. Mihi videtur ꝙ opin. Bart. sit verior: quia dubiũ de duabus pœnis pro eodẽ delicto, procedit in delicto principaliter commisso. quod est vnũ. Sed nos loquimur in pœnis cõtumaciæ: & in rei veritate duæ fuerunt contumaciæ, & sic duo sunt delicta. vnde non est mirũ, si duæ pœnæ exiguntur. Nec potest dicere reus, non debuisti facere me contumacem in secundo iudicio: ex quo semel eram præuentus in primo: quia cùm lex deneget sibi huiusmodi exceptiones præiudiciales, vt supra dixi, sequitur, quòd tenebatur comparere etiam in secundo iudicio. vnde quia non comparuit, hic sunt duo cõtemptus iudicum: meritò duplici pœna
99 puniri debet. ¶ *Et per illud dictum Bar. in d. l. sepulchri. in fi. infero ad q. Quotidie euenit, quòd debitor obligat se de soluendo pecuniam ad certũ tempus per publicum instrumentũ vel obligationem factam penes acta curiæ: & ambę istæ scripturæ publicæ habẽt executionem paratam in regno. De obligatione penes acta tenent Alex. & doct. in l. eum pro quo. ff. de ius vocan. & per Matth. in decis. xxx. consi. Neap. De instrumento liquido, est ritus magnæ curiæ, qui incipit, item, si qui debitores &c. Et in istis duobus casibus est solitũ ferè in omnibus curijs huius regni, exigi pœnas pecuniarias à debitoribus, quando accusantur istę obligationes vel instrumenta ad rationem trium pro qualibet centenario debita. pone modo: Debitor non soluit in termino, creditor accusat sibi obligationem vel instrumentum: propter quã accusationem fuit condemnatus ad pœnam prędictam: postmodum creditor prorogat terminum debitori, quo termino elapso debitor nõ soluit. Creditor iterum accusat: quæro an tenea-
100 tur iteratò soluere aliã pœnã. Et dico quòd sic: ex quo bis deliquit cõtraueniendo: vnde bis debet pœnam soluere: per illud dictum Bar. in d. l. sepulch. in fi. ¶ *Vnum supereſt addere pro cõplemento prædictorũ. Quoniam pluries dictum est, quòd quando quis non est sufficienter punitus, potest agi vt iterũ puniatur, quomodo erit irroganda ista pœna sufficiens, vt quis non sentiat duplicem pœnam? Bar. tangit istã quæstio. in d. l. senatus. col. ii. ff. de accu. super illa q. si accusatus aliqs fuit de crimine, non expressa qualitate, quæ crimen grauabat: vtrũ posset iterum accusari cum illa qualitate, vt plus puniatur? & tenet quod sic. Et si fuit punitus ex prima accusatione, qualiter sit puniendus ex alia? Et distinguit, quòd si primò fuit punitus in pecunia, & tunc venit similiter puniendus in pecunia, sed in maiori summa: debet in hac secunda pœna suppleri id, quod defecit in prima: si tamen secunda pœna esset corporalis, & tunc debet pecunia sibi restitui, si ipsam soluerat: & si nõ soluit, nõ tenetur eam soluere, sed solam pœnam subibit corpora-
101 lem. Sed totum dubiũ stat, quando vtraque pœna est corporalis: vt si pro secunda accusatione veniret amputanda manus, & pro prima fuit fustigatus, ũd erit agendum, ex quo prima nõ potest restituit? Barto. non decidit, sed relinquit cogitandum. Ego pro decisione huius dubij, dico, quòd tunc nõ punietur in corpus vlterius, ex quo prima non potest restitui, per ea quæ not. Bar. in l. eleganter. §. qui reos. ff. de pig. actio. & Bal. in c. at si clerici. de iudi. & Paris in tract. fynd. in verſ. executio. vbi dicunt de condemnato, vt eruatur sibi oculus dexter: si fuit per errorem erutus sinister: nõ debet sibi vlterius erui dexter: nõ obstante, quòd nõ fuit sufficienter punitus, secundum sententiam, ex quo prima executio restitui non potest: ita etiam concludo in casu nostro. Et hæc decisio videtur esse de mente Iaſ. in l. Iulianus. col. ix. in fi. ff. de cõdict. indeb. Puto tamen, quòd si illa pœna corporalis prius irrogata, fuit nimis leuis, attẽta qualitate delicti, iudex posset commutare secundam pẽnã corporalem in pecuniariã, ad hoc vt delinquens remaneat sufficienter punitus, & hoc ex arbitrio sibi à iure concesso ex causa, per tex. & ibi Bar. in l. quid ergo. §. pœna grauior. ff. de his qui not. infa. & l. hodie. & ibi glos. ff. de pœni. & l. respiciendum. eo. tit.
¶ *Sed posset adhuc fieri dubium, si ex secunda accusatione veniret irroganda pœna mortis naturalis: tunc videtur dicendum quòd non est curandum, quòd quis fuit corporaliter punitus, quia reus non indiget in casu isto restitutione pœnæ, ex quo mors omnia soluit. & ista vltima & grauissima pœna, oẽs pœnas absorbet: vnde videtur dicendũ, ꝙ debeat damnari ad mortẽ, nõ obstante prima pœna. In contrariũ videtur: quia licet aliquis veniat damnãdus ad grauem pœnam, si tamẽ passus fuit aliquid in corpus, puta lon-

Universidad de Deusto
Biblioteca

gam carcerationem, ista est iusta causa, vt pœna mitigetur. gl. est nota. in l. si diutino. ff. de pœnis, in glo. magna. ibi, quarti dicit, &c. & fit hoc ex quadã materia, vt dicit ibi glos. vnde ita esset hic dicẽdũ, vt illa pœna corporalis prius irrogata, sit iusta causa alleuiandi pœnã mortis. Puto tamẽ, quòd totum hoc relinquatur in arbitrio boni iudicis attenta qualitate delicti, personæ, loci, & temporis. per l. aut facta. in princi. & §. fi. ff. de pœn. & per d. §. pœna grauior. & d. l. hodie. Quid enim si delinquẽs esset aliquis homo facinorosus & seditiosus, vel si fuit crimẽ detestabile puta, læsæ maiestatis vel assassini, vel aliud simile? certè non esset tunc pœna mitiganda contra huiusmodi scelleratos, non obstante, quòd aliam pœnam leuiorem in corpus passi fuerint. & econtrà, si esset aliquis homo bonæ vitę, & casualiter repertus fuit in delicto, puta homicidij, tunc iudex ex causa prioris pœnæ corporalis, posset vti misericordia in mitigãdo pœnam mortis per glosa.

102 in d. l. si diutino. ¶ *Nono principaliter requiritur ad validitatem inquisitionis, quòd fiat per iudicem competentem: aliàs non valet, vt in toto titulo. si à

103 non compe. iud. * An autem valeat talis processus coram incompetenti, & quid de confessione: vide Bart. Alb. de Rosa. & Ias. in l. magistratibus. ff. de iur. omn. iud. & Bar. in l. diuus. ff. de custo. reo. & Abb. & doct. in c. at si clerici. de iudi. in quibus locis dicitur, quòd cõfessio facit indicium ad torturam, corã competenti. & idem tenet Alex. I. in cõsi. xiij. col. iiij. in. f. vol. Quod qualiter, & quando procedat, vide Ias. o. in d. l. magistratibus.

104 ¶ *Sed iuxta hoc moueo vnũ dubium. Quotidie quando iudices formant huiusmodi inquisitiones: solent addere vnũ coadiutorem ex parte curie eligendo vnum ministrũ, seu nũtium, vel executorem curiæ, qui adsistat inquisitioni, & causam ex parte curiæ defendat, vtrũ hoc sit de substantia inquisitiõis, vel ad quem effectum datur talis coadiutor? dic quòd nõ est de substantia: nam fama habet vim accusatoris vt suprà dictum fuit, & potest fieri inquisitio sine eo, vt declarat Abb. in c. cùm clamor de testib. sed fuit inductus iste procedendi modus per capitu. regni. in nu. 171. quòd inciplerunque contingit. quòd capitulum innuit, quòd iudices in inquisitionibus debẽt adhibere coadiutorem curiæ, ad effectũ vt si cõtingat ferri sententiam absolutoriam, reperiatur dictus coadiutor, qui appellet ad superiorem nomine curiæ: alias nemo appelaret: & sic curia posset lædi per iniquam sententiam. Si tamen iudex procederet sine coadiutore, tunc lata sententia tenetur iudex quãprimùm certiorare superiorem de dicta sententia lata, qui superior infra mensem potest iubere iudici, vt mittat ad eũ processum, vt causam reuideat: perinde ac si esset appellatum. & si infrà mensem superior nõ rescribit iudici extunc lapso mẽse sentẽtia trãsit in rẽ indicatam. Et si iudex non certiorauerit superiorem, punitur arbitrio superioris. Ita hæc omnia deciduntur in d. c. plerũque contingit. vnde dare coadiutorẽ in inquisitione, est vtile propter remedium appellationis: & quia releuatur iudex à certiorando superiorẽ. sed potest facere interponi appellationem sub nomine coadiutoris: & iste coadiutor alio vocabulo in iure communi appellatur promotor inquisitionis, secundum Abb. & Franc. de Are. & doct. in

105 §. d. c. cùm clamor. de testi. ¶ *De cimò principaliter requiritur, vt procedat inquisitio, quòd iudex inquirat in casibus à iure permissis, & nõ in casibus prohibitis: & qa hic melius, quàm alibi cadit opportunũ, ad hoc vt ista materia reddatur magis notabilis, inuestigabimus, q̃ sunt illi casus, in qbus iudex potest procedere ex officio ad inquirẽdum absque accusatione partis: quia etiã sciemus casu prohibitos, per regulam, que se habet, quod contrariorũ eadem est disciplina. Et presuppono, quod regulariter inquisitio est prohibita, per regulam iuris, quæ se

habet, quòd nemo sine accusatore dãnatur, vt dixi suprà in. j. q. principali, huius sextæ, partis. in princ. & nõ fit, nisi vbi agitur de commodo publico: & sic ad publicam vtilitatem: nã in causa ciuili & ad commodũ priuatorum, iudex regulariter non inquirit, vt dicit Angel. in tract. male. in verſ. incendiario. colũ. ij. vbi plus dicit, quòd inquisitio non potest fieri, nisi delictum sit commissum dolo vel lata culpa. Idem tenet Innocen. in c. ad nostram. de iureiuran. & Bart. o. in l. iiij. §. hoc autem iudicium. col. j. ff. de dam. infecto. iste regulæ recipiunt nõnullas fallẽtias in quãpluribus casibus in quibus iudex inquirit ex officio, etiam ad commodum priuatorũ: & in criminalibus similiter in quampluribus casibus

106 ¶ *Primus igitur casus, in quo iudex potest inquirere ex officio, etiam ad commodum priuatorum est, vbicunque sumus in aliquo vsurario manifesto, qui extorsit vsuras ab aliquo debitore, & propter eius fortè potẽtiam nõ audet debitor repetere ab eo vsuras. Nã tunc iudex etiã nemine petẽte, potest inquirere contra eum, & ipsum compellere ad restitutionem vsurarum text. est in c. cùm indiœcesi. & ibi Ioan. de Anna. in ij. nota. de vsur. & Abb. in cap. tuas. in ij. no. eod. titu. vbi plus dicit Abb.

107 * quod nõ solũ potest iudex cogere ad restitutionem vsurarũ

post vsuras receptas: sed etiam ante solutionem potest ex officio impedire creditorem, ne recipiat seu exigat vsuras, & hoc causa vitādi peccatum idem tenet Io.de Ana.in d.c.tuas.in vltimo no.& est gl.in c.ex literis. de spōsa.& Abb.in c.ad nostrā. el ij.col.ij.de iureiurā.vbi dicit de mente Innoc.q̄ iudex ecclesiasticus potest procedere contra eum quem habet suspectum de vsura ad pœnitētiam imponendam: & erit vtile per consequentiam patri: quia nō poterit imponi salutaris pœnitētia, nisi vsuræ restituantur parti. Adde Bal.in consi.clxxxiij. in fi.in pri mo volu.& Soci.in cōs.ccxix.in secundo volu. Et hoc est, quod voluit dicere Bal.in l.ea quidē. colum.antepe.in ver.item quæritur in ciuili &c.C.de accusat. vbi dicit, quòd in ciuili regulariter nō proceditur per inquisitionem, nisi cōtra vsurarium.& idem Bal.in c.j.§.fi tres.de pace tenen. Nam debēt ista verba intelligi de ista inquisitione, quæ fit per iudicem ecclesiasticum pro salute animæ. Nō enim possunt intelligi de inquisitione facienda per iudicem secularem:

108 *quia de iure ciuili communi iudex secularis nō se ītromittit in crimine vsurarum ad puniendum, duplici ratione. Primò, qa de iure ciuili vsuræ sunt permissæ,& nō reperiuntur prohibitę, Leos.C.de vsur.vbi Iustinianus Imperator, qui fuit vir catholicus, permisit vsuras.& hoc tenet Bar.in l.j.co.iij.C.de sum.tri.& fide catho.& Cardi.in cle.j.col. ij.in ij.q.de vsur.& Philip.Deci. in consi.clxx.vnde quod fit legepermittēte, nō punitur.l.Græchus.C.de adul. *Secūdò, quia est crimē ecclesiasticum, & eius inquisitio & punitio spectat ad episcopum, vt per Bar.& docto. in l.quoties.C.de iud.& in l.Titia.ff.sol matr.& Abb.in c.ad de ord.cog.& not.Pe.Phil.Cor. in consi.xix.col.ij.in litera c.in iij.vol. ¶ *Sed an criminaliter possit iudex inquirere ex officio contra vsurarium,& ipsum punire ad aliquam pœnam? ista est pulchra & difficilis q. super qua de iure ciuili Romano seu communi, est dubiū, quòd nec inquirēdo, nec per accusationē potest iudex procedere ad pœnam: quia nō est crimen de iure ciuili: ex quo permittitur vsuræ, vt modo dixi.& tenet Phil. Decius in d.cōsi.clxx.colum.ij. sed stat dubium in duobus capitibus. Primus est, quid de iure canonico. Secundus, quid de iure constitutionum regni: per quas prohibentur vsuræ, & punitur vsurarius ad pœnam publicationis bonorum, vt est cōstitu. quæ incipit, vsurariorum.& habetur in ritu magnę curiæ, in num. q̄ qui incipit. item, quòd procurator.&c. ¶ *Quo ad primum ergo, scilicet, vtrum iudex ecclesiasticus possit inquirere criminaliter contra vsurarium, vel ipsum

ipsum accusatum punire aliqua pœna criminali: in hoc sunt opinio contrariæ. Nam Baldus & Saii. in l.improbum.C. de his, qui not.infa.tenet, quòd vsurarius nullo modo potest criminaliter puniri: ex quo nulla lege cauetur: nam recipit vsuras de cōsensu solutis. Idem tenet Io.de Ana.in capi. quàm pernicio sum.colum.quarta. de vsur. & plenè Philippus Decius in dicto cōsil. clxx. vbi plures rationes allegat. Nam ius canonicum introduxit tres pœnas cōtra vsurarium. Prima est, q̄ priuatur cōmunione altaris: nam nō potest recipere corpus Christi: nec debet stare in ecclesia, quādo celebrātur diuina. Item, non debet sepeliri in ecclesia. Tertiò, quia nō admittitur ad oblatiōes faciēdas. istę tres pœnæ traditur in c.quia in omnibus.& ibi per Abb.& Io.de Ana. de vsur. Item potest cōpelli ad restitutionem vsurarum.& si nō restituit, potest excōmunicari: secundum Abba.in cap.præterea.de vsur. vltra ergo istas pœnas, non debet vsurarius puniri criminaliter: quia nulla lege cauetur. contrariam partem tenet Iaco.But.in d.l.improbum. scilicet, q̄ vsurarius exigēdo vsuras, committit dolum. ergo tenetur pœna criminis stellionatus, vnde puniri potest pœna arbitraria criminaliter propter dolum. & istam partem sequitur Pe.Philippus Cor.in consi.xix. in tertio volumine. Vbi facit de hoc vnum cōsi. & multas rationes allegat. Et sic habemus duo consilia adinuicē repugnantia. Et certē pro prima parte multū facit tex.in c.cùm ru.in fi. & in versicu.illi autem.de vsur. & potest pōderari illud c.in tribus locis. nam in princip. dicitur, q̄ pœnæ inductæ per Lateranēse consilium, cōtra vsurarios, habent locum, donec vsuras restituant: ergo sequitur, quòd illis restitutis, cessānt pœnę. Secūdo, in dicto ver. illi autem. dicitur, quòd vsurarij pauperes, qui vsuras restituere non possunt, non debēt vlla pœna mulctari. Tertiò, in fine dicitur, quòd restitutis vsuris, liberatur vsurarius tā à peccato, quàm à pœna. & sic patet per dictū capitulū, quòd tota vis iuris canonici consistit in faciēdo restitui vsuras pro salute animæ, & ille, qui non potest restituere, non punitur aliqua pœna. Nā si posset crimina liter puniri, si nō habet in ære, deberet saltem luere in corpus: cùm obligatio descēdat ex delicto, vt habetur in lege, si quis id quod.ff.de iurisd.om.iudic. & in.l.quicūque.C.de seruis fugi. Sed lex canonica dicit expresse, quòd nulla pœna puniatur: & idem, quando vsuras restituit, non punitur, vt dicto capitulo cùm ru.in fi. sed ad illū textum respōdet Petrus Philippus Cor. in dicto suo consilio xix. quòd verū est, quòd nulla pœna punitur

Universidad de Deusto
Biblioteca

nitur: scilicet, loquendo de pœnis inductis ad restitutionem vsurarum contra non restituentes: quæ sunt pœne Lateranensis consilij: scilicet traditæ in dicto capitu. quia in omnibus. de vsur. Non tamē negat, quòd puniatur vsur. criminaliter ex delicto per eum patrato in mutuando & recipiendo vsuras. pro secūda parte facit tex. in ca. cum in diœcesi. de vsu. vbi probatur quòd crimen vsurarū, potest in iudicium deduci per viam accusationis: ergo debet puniri aliqua pœna naturali, conuenienti illi delicto. & ita illum textū pōderat Petrus Philippus Cor. in dicto consilio xix. vbi etiam considerat, quod vsurarius pluries delinquit. Primò enim delinquit mutuādo sub vsuris: qa facit contra præceptum diuinū & canonicum, quod dicit Mutuū date, nihil inde sperantes. capitu. cōsulunt. de vsur. Secūdò delinquit, vsuras recipiēdo: qa tunc exequitur suum malū propositum. Tertiò, delinquit, vsuras nō restituendo. Sed omnes pœnæ inductæ à lege canonica, tendunt cōtra hoc tertium delictum: ergo alia duo si nō punirentur, remanerent impunita, quod esset cōtra publicam vtilitatem. ¶ Vt autem ista q. remaneat decisa, & habeatur ipsius vera cōclusio: ego adhæreo huic secundæ parti. Et puto opin. Petr. Philippi Corn. esse veriorem, & magis iuri consonā: scilicet, quòd vsurarius possit criminaliter inquiri præcedēte fama, vel accusari, & vigore talis processus criminaliter inniti, potest puniri pœna pecuniaria ad arbitrium iudicis ecclesiastici. & ad corroborandam istam partem, adduco primò omnes rationes & iura adducta & considerata per Pet. Philip. Cor. in dicto suo consi. xix. in tertio volumine, quæ bene videtur militare. ¶ * Secūdò, vltra rationes per eum cōsideratas, adduco, q iudex ecclesiasticus ex iusta causa sibi visa, potest adiuuare canones, addēdo nouam pœnam: licet nō possit totaliter statuere cōtra canones. glos. est notabilis in cle. ne Romani. in verbo tolli. & ibi etiam Card. in prin. in iij. q. de. ele. & Abb. in c. licet. col. ij. circa fi. in versi. aut subest statutum, &c. de pœnis. & Fely. in c. irrefragabili. §. certum. col. ij. ver. limita hanc conclusionē. &c. de offi. ordi. vbi dicit, quod potest addere nouam pœnam pecuniariam. & idem Fely. in c. quod super his. col. v. versic. fallit septimò, &c. de maio. & obe. vnde in proposito, licet per canones nō caueatur expresse, q vsurarius puniatur criminaliter nisi solū ad illas ciuiles pœnas traditas in d. c. quia in omnibus tamen dico, q episcopus potest addere nouam pœnam, coadiuuādo canones, & punire ipsum arbitrio suo, scilicet ad pœnam pecuniariam ex iusta causa: scilicet ne tale delictum receptionis vsurarum, pertranseat impunitum, & vt alij vsurarij capiāt exemplū: & cessent formidine pœnæ à committēdis vsuris, vt dicit textus in l. si operis. C. de fecerit. C. de hær. * Solēt enim pœnæ exacerbari, vt alij capiāt exēplū. l. aut facta. §. fin. l. si quis aliquid. §. qui abortionis. ff. de pœnis. & l. j. C. ad leg. Iul. repet. ¶ * Tertio hanc partē cōfirmo: quia hodie multū inoleuit vsurariorum temeritas, & instigāte diabolo acrius exercent vsuras nonnulli Christiani, quàm Iudæi & infideles. quo casu promissum iudici pœnas ordinarias augere, & illas exacerbare, & nouas pœnas addere. text. est facta. §. fi. ff. de pœ. & l. j. ī prin. ff. de abigeis. & tex. cum glo. in l. tertia. in fi. C. de episc. aud. facit text. in l. hodie. ff. de pœnis. Stante ergo vsurarum frequentia, dico indubitāter esse permissum episcopo augere pœnas canonicas, & punire vsuriū ad suum arbitrium pœna competenti: iuxta dictā legem, hodie. * Quartò, ad idem adduco: quia iudex ecclesiasticus debet & potest illam pœnam irrogare, quæ magis timetur: ratione cuius timoris cēsendum est ipsum à delinquēdo fore cessaturum. glo. est. in cap. licet. in glo. magna, circa fi. & ibi Abba. de pœnis. & tex. in. c. quoniam frequenter in fi. & ibi glo. in versi. magis timeri. &c. vt lite nō contesta. & glo. in capi. de causis. in versic. certa. in fi. de offi. delega. & Fely. in capitulo irrefragabili. §. certum. colum. j. & ibi etiā Abb. in tertio nota. de offi. ord. vbi videtur decidere hūc casum de mente Hostiē. Dicūt enim, q iudex ecclesiasticus pro crimine ecclesiastico etiam contra laicum potest irrogare pœnam pecuniariam, si illa magis timetur, quàm pœna spiritualis * sed in nullo casu potest magis conuenire pœna pecuniaria, quàm contra vsurarium: qui peccat ex rabie auaritię & cupiditatis. vnde puniri debet in eo, in quo deliquit, vt pœna sit delicto cōformis, l. si fugitiui. C. de ser. fu. facit tex. ī l. sancimus. C. de pœnis. Ad quod habentes respectū Imperatores huius regni, impo fuerunt penam pecuniariā contra vsurarios scilicet, publicatio nis omnium bonorum. vt dicit constitu. quæ incipit, vsuriarorum. & semper est credendū, q vsurarius nullam pœnā magis timebit, quàm pecuniariā: quia semper auarus eget. & ex quo incœpit fabricare in gehennā, nō curabit pœnas spirituales, vt tenet Abba. in ca. vt clericorū. in fi. de vita & hone. cle. Et propterea vt irrogetur pœna delicto cōueniēs, & q magis timetur: dico quòd episcopus potest ipsum criminaliter punire pœ-

Universidad de Deusto
Biblioteca

na pecuniaria, quæ debet post-
modũ irrogari per episcopum
in fabricam ecclesiæ, vel in aliũ
pium vsum: ne ipse etiam ar-
guatur de vitio cupiditatis, se-
cundum Abb. in dicto ca. vt cle
ricorum. in fi. & in d. §. cæterũ.
& in ca. dilectus. de offi. ordi. &
117 in dicto cap. licet. ¶ * Quintò
adducitur: quia ius canonicum
appellat vsuras, & ille, qui com-
mittit vsuras, dicitur committe
re crimẽ. d. ca. quia in omnibus.
118 & c. super eo. de vsur. * Sed crimẽ dicitur, omnis operatio ma
la. quæ potest accusari & puniri
criminaliter in hoc seculo. cap.
apostolus. lxxxj. dist. & glo. in c.
peccatum. de regulis iuris. lib.
vj. & Fely. in c. testimoniũ. col.
iij. de testi. Et quòd vsura dica-
tur crimẽ, apparet ex ordine ti-
tulorum & rubricarum in de-
cretalibus: quia post titulum de
furtis, est situatus titulus de vsu
119 ris immediatè. * & dicit Abba.
ibi in cõtinuatione rubricæ, q;
vsura est species rapinæ, & prop-
tereà cõtinuatur cum rubrica
120 de furtis. ¶ * Et dicit Ioã. And.
in ca. peccatum. de regu. iur. lib.
vj. quòd nõ reperitur maius ma
lum, quàm sit vsura. & idem te-
net Io. de Ana. in capitulo j. ĩ fi.
de vsur. vnde sequitur cõsequẽ-
tia necessaria, quòd si est crimẽ,
debet aliqua cõdigna pœna pu-
niri: quia si nõ puniretur, esset
contra publicam vtilitatem, &
impunitas pareret ausum ad ma-
ius malum & delicti multiplica-
121 tionem, vt inquit Sene. ¶ * Ser-
tò adducitur: quia omnis ille
qui delinquit cõtra præceptum
legis. debet puniri pœna arbi-
traria, quãdo lex nõ statuit alia
pœnam certam. glossa est & ibi
Bart. in l. nemo martyres. C. de
sacrosan. eccle. & glossa in c.
ij. in fin. in verbo. sanctioni. de
vita & ho. cle. & Alexã. in ad.
ad Bart. in l. hodie. ff. de pœnis.
vbi dicit, quòd venire cõtra præ-
ceptum legis, est pœna arbitra-
ria: sed certum est, quòd cõmit-
tere vsuras, est facere cõtra præ-
ceptum legis. quia omni iure
sunt prohibitæ, vt not. do. in li-
bri. C. & extrà de vsur. ergo de-
bet vsurarius puniri pœna ar-
bitraria: quia venit cõtra præce-
ptum legis, per prædicta. & no.
Bar. in l. legis virtus. ff. de leg.
& habetur per Abb. Fely. & do-
cto. in cap. ij. de maio. & obed.
122 ¶ * Septimò adducitur: quia
quãdo casus est dubius, & de
opiniones hinc inde, debemus
sequi in dubio illã opi. quæ ma-
gis fauet publicæ vtilitati, & ma-
gis cohæret regulis iuris com-
munis, vt no. Bar. & doc. in l. j.
prin. ff. sol. mat. & est tex. &
Bar. in l. j. §. fi. C. de cad. tol. &
hoc est tex. formalis, ĩ lege, ho-
modo. ff. de cõdi. & demon. Sed
hic stantibus istis duabus opi-
contrariis, magis fauet publicæ
vtilitati ista opi. quæ tendit ad
puniendum delicta pœna con-
digna, quàm alia opi. quæ in-
cit impunitatem, & auget ma-
ria

riam delinquẽdi: ergo ista opi.
est amplectẽda: quia magis ad-
hæret regulis iuris, quæ sunt, vt
omnia crimina habeãt suas pœ-
nas. l. sancimus. C. de pœnis & l.
si operis. eo. titu. & tantò magis
procederet hæc opi. hodie in re-
gno, vbi iure municipali cõsti-
tutionum vsure criminaliter pu-
niũtur. & sic, quod deficit in pœ
na iudicis ecclesiastici, põt sup
pleri per secularem: prout fuit
dictum superius. & tenet Gemi.
in ca. primo. de vsu. lib. vj. Et ad
prædicta facit tex. in ca. statui-
mus. in fi. de maledi. vbi contra
blasphemantes, statuitur pœna
123 pecuniaria vltra alias pœnas spi
rituales. ¶ * Et rerenta ista par-
te, quæ videtur verior & magis
in contrarium adducebãtur: ma
ximè per Philip. Decium, in d.
suo consi. clxx. Et primò, inquã-
tum dicit, quòd vsurarius petit
vsuras ex conuẽtione & volũta-
te partis promittẽtis. vnde non
debet dici in dolo, nec in crimi-
ne punibili: ex quo nullam iniu
riam facit volẽti: quia ad hoc
de facili respondetur: quia lex
prohibens vsuras, prohibet eas
recipi etiam à sponte soluente:
quia is, qui soluit, nõ peccat: sed
tamẽ is, q recipit vsuras. glo. est
in c. debitores. in versi. reddere.
de iureiur. vnde in materia
vsurarum, tota prohibitio legis
est in recipiẽte. vt in ca. confu-
luit. de vsu. & ideò nõ considera-
tur voluntas soluentis: quia
124 siue soluat voluntariè, siue non,
semper peccat recipiens: & ve-
nit cõtra præceptũ legis. Vnde
meritò puniri debet: & tãtò ma
gis, quia semper præsumitur de-
bitor inuitus soluere. * nam
soluẽdo vsuras, videtur sibi erue
re oculum. vt dicit glo. in l. j. ff.
de solu. & Bal. in l. indebitas. C.
de vsur. Sic in simili videmus in
quolibet actu à lege prohibito,
q; nõ excusat volũtas partium:
quin remaneat prohibitio, & for-
tiatur pœna legalis suum effe-
ctum. l. nõ dubium. C. de legib.
Non enim excusatur adulter, si
dicat se adulterasse mulierẽ vo-
lentem, quin habeat pœnam le
galem. Dato enim, q; nõ offen-
dat proximum propter eius vo-
luntatem: tamẽ offendit rempu
blicam: quia attẽtat actum à iu-
125 re prohibitũ & pœnalẽ. ¶ * Nõ
obstat d. c. cũ tu. de vsur. inquan-
tum fuit ponderatum in tribus
locis, vt suprà: quia totum illud
capitulũ loquitur de pœnis La-
teranensis concilij, inductis ad
restitutionem vsurarũ, ciuiliter
tamẽ, vt patet ibi in prin. & il-
lud quod dicitur in d. versi. illi
autem. scilicet, q; si vsurarius est
pauper, non punitur, confirmat
hunc intellectum: quia si illæ
pœnæ sunt inductæ ad cõpellen
dum vsurariũ ad satisfactionẽ,
cessante satisfactione propter
paupertatem, cessant etiam illæ
pœnæ. & similiter facta restitu-
tione, cessant, vt dicitur ibi, in
fi. quia cessat peccatum, quo ad
Deum:

Universidad de Deusto
Biblioteca

Deũ: & illæ pœnæ solùm respiciunt animam & corruptionẽ peccatoris: sed quatenus fuit offensa respublica per patrationem delicti & receptionem vsurarũ, requiritur alia satisfactio per pœnam criminalem, vt pluries fuit dictũ supius, vnde quia illa nõ est naturalis pœna delicti nec sufficiens, sed solùm tendit in fauorẽ priuati, vt vsuras acciperet: dicẽdum est posse irrogari aliam pœnam sufficiẽtem arbitrariã: pro eo, quia fuit cõtrauentum præceptis iuris diuini & canonici pro satisfactione reipublicę lege licitatio. §. quod illicitè .ff. de publica. & per ea, quæ plenè dixi suprà, q̃ quando est actum ciuiliter de delicto ad rei restitutionem põt etiam agi criminaliter. ¶ *Venio ad secundum dubium principale huius quæstio. scilicet. an hodie in regno possit iudex inquirere ex officio contra vsurariũ, nemine accusante. Et licet per consti. vsurariorũ, istud crimẽ dicatur esse publicum, adeò q̃ quilibet de populo admittitur ad accusandum siue denuntiandùm, vt ibi habetur: tamen hoc est correctum per ritũ magnæ curię in numero 14. qui incipit, Itẽ quòd nullus laicus &c. quo cauetur, non admitti quem ad accusandũ de aliquo crimine, nisi suamvel suorum iniuriã prosequatur: ãtẽ hodie curia secularis in regno non posset ex officio inquirere de tali crimine, nisi interueniat accusatio in forma: adeò q̃ non sufficit sola denũtiatio, vt est alius ritus magnæ curiæ, in num. xv. incipiẽs, Itẽ quòd nullus admittatur, &c. & sic remanet conclusio. quod hodie in regno iudex secularis non potest ex officio inquirere de crimine vsurarũ, nisi appareat accusator: qui suã vel suorũ iniuriam prosequatur. & ita tenet Par. in tract. fynd. in ver. inquisitio. col. iij. vers. & hodie in regno sunt sublatę, &c. ¶ *Aut autem in crimine vsurarũ stantibus indiciis possit deueniri ad torturam, vide Socin. tenentem, quòd sic. in cons. ccxix. col. fin. in ij. Vol. & Ioan. de Ana. in c. quia in omnibus. colũ. xix. de vsur. puto tamẽ, quòd in hoc regno non possit dari tortura in crimine vsurarũ: ex quo vbi irrogatur pœna publicatiõis bonorũ, non irrogantur tormẽta: quia nõ cẽsetur pœna vltra relegationẽ: per c. regni, quod incipit, torméta. ita tenet Paris. in tract. fyndi. in versi. tortura. in c. au in causa pecuniaria &c. seò pro crimine vsurarũ, est pœna publicationis bonorũ: vt in cõstit. vsurariorum. ergo &c.

126

127

128 SECVNDVS* casus principalis, in quo permittitur inquiri ex officio, est in omni delicto, quod committitur per cõspirationẽ: vt quãdo plures cõspirant seu coniurãt ad aliquod malũ simul. tex. est: & ibi Bal. in l. j. C. de monopolis. *Quæ autem sit pœna istorum conspirãtium seu facientium conuẽticulã. Dic quòd diuersæ pœnæ sunt statutæ per diuersas leges in iure. Primò enim, est pœna exilij & publicatiõis bonorum, quam imponit d. l. j. C. de monopol. Secundò, est text. in l. denuntiamus. C. de his, qui ad eccle. confug. vbi imponitur pœna vltimi supplicij. Tertiò, est text. in ca. j. §. conuẽticulas. de pace iur. firm. vbi singuli coniuratores puniũtur ad vnã libtã auri. Quartò, est tex. iuncta glo. in l. qui illicitũ. ff. de colleg. illic. vbi imponitur pœna legis Iuliæ maiestatis. Quintò, est text. in l. ij. C. de seditio. vbi imponitur pœna grauissima: & sic pœna mortis contra istos seditiosos, turbantes publicam pacem: de quibus etiã loquitur tex. in l. si quis alihabetur in c. seditionarios. & ibi Arch. xlvj. dist. Sextò, est tex. in l. aut facta. in princ. ff. de pœnis. vbi non statuitur certa pœna contra coniuratores: sed puniuntur pro qualitate delicti & euẽtus: vnde innuit ille text. q̃ ista sit pœna arbitraria, & variabilis, secundum delicti atrocitatem. Et per illũ text. puto distingui debere omnes pœnas prædictas, secundum facti accitamen, quòd quãdoque istæ cõuenticulæ sunt licitæ: vt quãdo fiunt ad bonum finem: & tũc nõ puniuntur nec possunt inquiri.

129

130

imò tũc sunt omni iure permissæ: tex. est in c. sanè. xvj. quæstione septima. & tenẽt Andreas de Yser. Bal. Aluarot. & Car. in. d. c. primo. §. cõuenticulas. & Archi. in. c. coniurationum. & c. si quis. vndecima. q. j. & Pet. Phil. Cor. in concilio ccxvj. in tertio vol. & Ioã. de Ana. in rubr. extrà de chismat. colum. prima. in fine. In dubio autẽ semper præsumitur fieri ad malum, ex quo sunt de genere prohibitorum: secundũ doct. in locis prælleg. & Archi. in. c. illud. col. pen. xxiij. dist. vbi plus dicit, quòd etiam si contra nocentẽ fit cõspiratum, semper præsumitur ad malum. idem tenet Lucas de penna in l. magistros. col. fi. C. de pfes. & medi.

131 lib. x. ¶ *Tertius casus est, quãdo est vẽdita ancilla sub pacto, ne prostituatur: aliàs sit libera: nam si emptor nõ obseruat pactum, iudex inquirit ex officio & facit illam exhiberi, vt perueniat ad libertatẽ. Text. est & ibi Bal. in l. mulierẽ. C. si manci. ita

132 venie. ne prostituatur. ¶ *Quartus casus est in omni causa miserabilium personarum: nam in ea potest ex officio procedere, etiã ad priuatã vtilitatẽ: secũdũ Bald. in. d. l. mulierem. & Bar. in l. iiij. §. hoc autem iudiciũ. col. j. in v. opp. & ibi etiam Alexan. in j. col. ff. de dam. infec. & Alex. in l. j. colum. j. ff. de iur. omn. iudic. & Bal. in. c. primo. §. iniuria. col. penult. de pace iur. firm. & Abb. in c. ad nostrã. columna ij. in fi. el

ij. de

Universidad de Deusto
Biblioteca

el.ij.de iureiu.Pro hoc est text. in l.nec quicquã. §. aduocatos. ff.de offic.procon. vbi index ex officio potest dare aduocatos miserabilibus personis. Quod corroboratur ex his, quæ habẽtur in.c.regni.quod incipit, ne tuorum.& alio.quod incipit, si temporum. vbi datur potestas iudicibus inquirendi pro iniuria illata pupillo & viduæ: & sic miserabilibus personis. verùm illæ sunt literæ arbitrales. tamen hoc est cautum etiam iure
133 communi:per prædicta. *Hoc sanè intellige, quãdo sumus in pupillo & vidua paupere: quia tunc numerantur inter personas miserabiles: aliàs secus. ita tenet Abb. & ibi etiã Barba. in addi.in c.significãtibus. de offi.
134 deleg.¶ *Quintus casus est in his,quæ notoriè liquent iudici ex actis. nam in his potest inquirere & supplere etiã parte non petente: secundum Alexã. in.l.j.C.vt quæ desunt aduo. & per docto.in c. significauerunt. de testi.& not.Felyn.in c. ex renore.colum.fi. de rescrip. & est text.cum glos.in l.j.§.fin.C.de tempo.app.& glos.in l.filius.§.
135 veterani.ff.de procurat.¶ *Sextus casus est.ĩ omni causa pia: potest iudex tam ecclesiasticus,quàm secularisinquirere et procedere ex officio in causis pijs,& ecclesiarum. nam etiam pro iuribus ecclesiæ potest iudex inquirere:& generaliter in omnibus causis cocernentibus periculum animæ:vt super pœnitentia imponenda, potest iudex inquirere : & vt euiteretur peccatum. ita hæc omnia tenet Abb.in c.ad nostrã.el.ij.colũ.ij. de iureiu.& not.Bald.in d.l.mulierem.C.si manci.ita venie. ne prosti.& habẽtur in,c.j.de offic.
136 ordin. ¶*Septimus casus est, quando episcopus habet suspitionem de parentela inter coniuges: quia potest iudex ecclesiasticus inquirere de impedimẽto quolibet matrimonij ad faciendum ipsum separari. text. est in c.porrò.in fin.& ibi Abb. de diuor.& not.glo.in c.j.verb. canones.de offi.ordi.& Abb. in d.c.ad materiam.el ij. col.ij.& habentur in c. episcopus.in fi.
137 nod.xxxv.q.vj.¶ *Octauus casus est:nam potest iudex ex officio inquirere de iuribus principis.tex.est in l.pe.& fin. C. de bo.vacan.lib.x.& Abb.in.d.c.ad nostram.el.ij. col.ij. de iureiur. & tex.ĩ l.si quis intra.C. de bo.
138 proscrip.* sic etiam de omni pecunia fisco applicãda, inquirit ex officio:secundum Bart.in l.si quis reum.in fi.ff. de custo. reo.& Bar.& Alexand.in.l.ij.§.
139 Senatus.ff.de iure fisci.¶ *Nonus casus est: nam iudex propter magnum scandalum cuitãdum,potest ex officio inquirere & prohibere, ne scandalum committatur absque accusatore.ita tenet Cyn.in.l.j.in fi. C.de monopol.& Bal in.l. mulierem.C.si manci.ita venie. ne prostit.

140 prostit.¶ *Decimus casus est: potest iudex generaliter inquirere in prouincia vel ciuitate, quam regit, cõtra omnes malefactores:vt purget ipsam malis hominibus pro quiete publica. tex.est in l.ij.& l.cõgruit.ff.de
141 offi.præsid.¶ *Vndecimò, inquirit iudex ex officio de omni crimine & iniuria commissa cõtra ecclesias & ecclesiasticas personas: & similiter de omni crimine commisso in ecclesia. tex.est & ibi Bal.in lege,si quis in hoc genus.C.de episc.& cler.
142 *Vnde in omni crimine sacrilegij inquiri põt ex officio: per dictum tex.nam omnis iniuria facta inclericum,dicitur publicum crimen:& quilibet potest accusare:& iudex ex officio inquirere:secundum Bart.in d.l.si quis in hoc genus.& Iaso.in l. prouinciali.§.fin.ff.de oper.no.
143 nun. *nam iniuria facta clero, dicitur facta Deo,& totã ecclesiam tãgit:secundum glo.in c.nonnulli.iij.q.j.& habetur in c.accusatio.ij. quæstio.vij.& est tex.& ibi Abb.in c.ij.de for.cõpe.& Abba.in c.cùm sit genera
144 le.col.ij.eo.tit.*vnde patet ex prædictis,quòd etiã de blasphemia Dei potest inquiri:& quilibet accusare: quia illa est vera offensio in Deum:vt not.Bar.in l.j.col.ij.ff.de publ.iudic.tex.in authen.vt nõ luxuriẽtur &c.per totum.& in authen.alearũ vsus.
145 C.de relig.¶*Duodecimo,inquirit iudex,quando hæres fecit inuentariũ:& creditores dicunt plus esse in bonis, quàm sit descriptum in inuẽtario:nam potest iudex instantibus creditoribus inquirere & accipere probationes de domo hæredis,torquendo etiã seruos hæredis.tex. est,& ibi per doct.in l.fi.§.licentia.el ij.C.de iure delib. Verùm ista inquisitio non est ex mero officio:quia fit ad instantiã creditorũ:vt ibi. ¶*Decimotertiò,inquirit iudex in causa naufragij,& in omnibus causis dependentibus à naufragio:& cõtra surripiẽtes bona naufragorũ,& inquisitio talis fit leuato velo & summariè.text.est.& ibi per doctor.in l.quotiens.& l.de submersis.C.de naufrag.lib.xj.
146
147 ¶* Decimoquartò inquirit iudex ex officio,etiam nemine accusante cõtra tutorem suspectum:& potest ipsum ex officio remouere,si suspectum inuenerit,text.est & ibi Bart.in l.iij.§. præterea.ff.de suspe.tuto.& pot in ista inquisitione se informare per depositionem seruorum pupilli l.fi.in princi.ff.de suspe. tut.& iste est casus specialis fauore pupilli: in quo iudex inquirit ad priuatã vtilitatẽ,vt d. §.præterea.quia regulariter est cõtrarium,scilicet quòd ad priuatam vtilitatẽ inquiri non potest:secundum Bar.& ibi Ange. in trac.male.in ver.incẽdiario. col.ij.& no.doct.in c.exhibita. de iud.& fuit dictũ suprà in præcedẽti charta.ver.decimò principa

cipaliter.&c. & Bar.in l.si vacan
148 tia.C.de bo.vacā.li.x.¶*Decimoquintò, inquirit iudex ex officio contra producentē scripturam falsam, vel suspectā in iudicio: & potest ipsum punire ex sola suspitiōe scripturæ:nisi probet illam esse veram.tex.est & ibi Bal.& Sali. in l.iubemus. C.de probat.& dicit Bal. in l.si.
149 *ꝙ scriptura redditur suspecta eo ipso,ꝙ habet aliquā rasuram in loco suspecto: & nota vnum bonum casum, qui millies euenit in iudicio: ꝙ iudex pōt punire de falso producentem scripturam suspectam:licet nō clarè probetur, ꝙ sit falsa: & hoc est speciale: quia in alijs crimi nibus debent esse probationes luce clariores.l.fin.C.de proba. Hic autē sola suspicio transfundit onus probandi contrarium, in ipsum producentē:& suspicio pro veritate habetur. ita dicit Lucas de pen.in l.si vacātia.col. ij.ver.est etiam in eo aliud speciale.&c. C.de bon.vaca.libr.x
150 ¶*Decimosextò, inquirit iudex incidenter cōtra testes deponētes falsum,vel vacillāter in
153 iudicio:& potest illos ex officio punire.text.est & ibi Bal.& doct. in l.nullum.C.detesti.& in c.super his.de pœnis.& no.Bar. in l.iij.§.præterea.ff. de suspect. tuto.& idem esset in producente falsos testes, quòd posit puniri ex officio: per ea,quæ dixi in versi.precedēti. de producente falsam scripturā. & ꝑ ea quę
151 dicā infra proximo ver.¶*Decimoseptimò,inquirit iudex ex officio generaliter de omni delicto commisso coram se,vel in iudicio incidenter,dum ipse cognoscit de aliqua principali causa:hoc enim operatur cognētia causæ.ita dicit Bal.in d.l. iubemus.col.ij.in fi.ver.v.C.de prob.& Bar. in d.l.iij.§.præterea.& probatur in d.l.nullum.& not.Bar.in l.ij.§. si publico.col. iij.vers.quarta regula. &c.ff.de adulte. & in l.si qua pœna.ff.de
152 ver.sign.¶*Decimooctano.inquirit iudex de iuribus ecclesiæ & de beneficio ecclesiastico, quia potest inquirere cōtra possessorē beneficij: vt doceat quo titulo possideat:& similiter contra possessorem alterius rei ecclesiasticæ. Ita tenet Inno. ad nostrā.el ij. de iureiu &. & in l.ciuile.C.de fur. & Bal.in sancimus.C.de sacrosan.eccle. & Bal.ī l.cogi.col.ij.C.de pos. hered.& in l.ij.C. quo.& quando iud.& no.gl.& doct.ī.c.j. reg.iur.lib.vj.& potest excōmunicare.c.dilecto. de sen.ex
153 li.vj.¶*Decimononò,inquirit iudex in omnibus casibus,in quibus accusator nō probās, excusatur à præsumpta calūnia:q̄ merātur per gl.in.l.athletas. ff. calūniator. ff. de his q not. ita dicit Bar.in.d.§. calūniator.
154 ¶*Vigesimò,inqrit iudex ecclesiasticus cōtra tenētes bona quę debēt distribui pauperibus vel ad alias pias cās:sicōm Bar.in

d.l.si vacantia.& facit hoc cōtra hæredes non adimplentes legata pia:iuxta not.in auth.hoc amplius.C.de fideicommiss.& Bar. in l.nec quicquā §. fin.ff.de offi. procōsu.& in l.seruo alieno. in princip.ff.de leg.i.& Bartol.in l. Quintus.ff.de an.leg.& in l.ser
155 uos.ff.de ali.lega.¶*Vigesimo primò,inquirit iudex ex officio de probitate vitæ,de idoneitate & moribus alicuius eligēdis,promouendi, vel ordinandi. Item, quando visitat episcopus ecclesias,facit huiusmodi inquisitiones cōtra clericos: prout de his dixi suprà,circa principiū huius sextę partis.vers. quarto modo.
156 & vers.sequenti.¶*Vigesimosecundo,inquirit iudex de omni crimine,vbi interuenit accusator,qui colludit seu pręuaricatur.text.est in l. fallaciter.C.de aboli.per quem ita tenet Bal.in d.l.iubemus.col.j.C.de ꝓba. & vide quod dicam infrà.ver. xlij.
157 ¶*Vigesimoterciò,inquirit iudex contra calumniatorē.etiam nemine accusante. ita declarat Bart.in l.j.colu.j.ad Turpili. & ibi ꝓprie est text. in §.j.& ratio est, quā suprà dixi. scilicet quia istud dictum calumniæ commititur corā iudice. Vnde meritò iudex inqrit:vt dixi suprà, vers. xvj.& xvij.& ita dicit Bar.in d.l. j.col.j.& tāgunt Bald.& doc.in l.j.C.de Calū.& Bart.in l.ij.§. si publico.ff.de adult.col.iij. vers.
158 quarta regula, &c. ¶*Vigesimoquarto,inquirit iudex. propter incidētem quæstionē vbicunq; enim incidenter cognouit de crimine, potest de illo inquirere.tex.est in l.pen.C.si aduer.liber.per quē ita tenet Bar. in d.§.si publico.col.ij.in fi.ver. secūda regula,&c. & vide omnino Bal.in l.quod euitandi. C.de
159 cōdi.ob tur.causam.¶*Vigesimoquintò,inquirit iudex ex officio de iniuria facta scholari,& in isto casu est speciale, quod iudex sine accusatore inquirat de priuato crimine. ita tenet Bal.I authēti.habita. col.vj. sequitur versic.alias scituris.&c.C.ne fil. pro pa.vbi plus dicit.quod solus rector ciuitatis vel ꝓuinciæ inquirit,non autē episcopus, nec
160 doctor legens. ¶*Vigesimosextò, inquirit iudex de delicto commisso per suum officialem in officio,& tunc indistincte inquirit.Si verò extra officium deliquit,tunc inquirit ita demum si est notorium,& non aliter,secundum Bar.in l.si quis fortè.§. j.ff.de pœnis.& vide text. cū ibi not.per doct.in l.ij.C.de spor.& quod not.Barto.in l Senatus.ff.
161 de offic.prætid. ¶*Vigesimoseptimò,inquirit iudex cōtra sciente iniuriam suis officialib' vel famulis: dūmodo crimē sit notorium,aliàs secus:quia esset suspectus: sed notorietas facit cessare suspicionem, secundum Bart.in dicta l.si quis fortè. §.j.
162 ff.de pœnis.¶*Vigesimooctanò, inquirit iudex de omni crimine notorio.tex.est,& ibi ple-

Universidad de Deusto
Biblioteca

nē Bal.& Saly.in l.ea quidē. C. de accusa. & Andre.de Yser. in constitoit humanitate. colū.ij. & habetur in l.j.C.de custo.reo.

163 ¶ *Vigesimononō,inquirit iudex specialiter de omni crimine sup quo præcessit. primò inquisitio generalis ad inueniendos malefactores, & purgandā prouinciam malis hominibus: iuxta l.cōgruit.ff.de offic.præli. nam illa inquisitio dicitur præparatoria ad specialem,& frustra fieret,nisi contra maleficos reperios deueniretur postea ad particularem inquisitionem.ita dicit Bal.in l. iubemus. colū.ij. 165 versic.& est sciendum,&c. C.de probat. & Bald.in l.ea quidem. colum.vij.versū.iij.&c. C.de accus.& Bartolin l.j.§ si publico. colū.ij. in princ. versū.ij.regula,& c.ff.de adul.prohoc est tex. in l. iiij §.mādatis.ff. ad legem Iulia.pecul.& Bal. in l.cōgruit. in j.lect.& Abb. in cap.bonæ.el prima.col.i.j.in vj.not.de elect. & prædicta declara & limita,vt 164 infrà.ver.xxxvj. ¶ *Trigesimò, inquirit iudex de inimicitiis & guerris,quæ vigēt in ciuitate inter particulares ciues:ex quibus potest turbari respublica,& deueniri ad arma.nam tunc potest iudex compellere partes ad pacem ex suo officio.secundū Bartol.in l.congruit.in fi.ff.de offi. præsidis.& Bald.in l.cùm affirmes.C.de liber.causa. Et de hac materia quando iudex posset 168 compellere partes ad concordiam in ciuili vel criminali causa,vide Bald.& Moder.in l.quidam æstimauerūt ff. si cert. per. & Bal.in l.ex stipulatione.C.de senten.& prædictis adde text.in l.j.§.quies.ff.de offi.præf.vr. & Alexan.& Pau.de Castr.& doct. in l.q bona.§.si quis iuxta.ff. de dam.infe. ¶ *Trigesimoprimò, inquirit index cōtra filium,qui impias manus in patrē vel matrem iniecit, vel si ipsos parentes cōtumeliis affecit: quia tale delictū vindicari spectat ad publicam vtilitatem. tex.est in ij. §.si filius.ff.de obsequiis à liber. pat.præstan. ¶ *Trigesimosecundo,inquirit iudex contra eiusdem carceris: qui pretio corruptus, dimittit carceratum sine vinculis, vt fugere possit: vel passus fuit introduci ferrū, vel venenum in carcerē.tex.est.in l. carceri.ff.de custo.reo. ¶ *Trigesimotertiò,inquirit iudex contra lenones:qui nituntur mulieres ad luxuriā allicere, & dicuntur deuastatores castitatis.vnde index potest illos de ciuitate expellere & punire:vt in authēt. de leno.§.sancimus.& ibi Ang. vbi plus dicit,quòd is, qui decipit mulierem cū promissione pecuniæ,& sub tali promissione vel datione ipsam adulterat: punitur pœna statuti loquentis de adulterante inuitam mulierē. Nam inuita dicitur mulier,quę decipitur sub auri promissione.

168 ¶ *Trigesimoquarto,inquirit iudex de crimine lenocinij sine accu-

sātore:p tex.in l.ij.§.si pu- 169 blico.ff.de adulter.*nam istud crimen reputatur maius adulterio. secundum Angel.in tracta. male in versic. *clic me has adulte-* 170 *rare, &c.* in fin.*sed pulchrum dubium est,an de crimine adulterij possit inquiri ex officio nemine accusante.Ang.in d.versū. *clic me has adulterare, &c.* colū. iij.versic.quarto, an de adulterio,&c.tenet quòd sic,ex quo est crimē publicum:per dictum §. si publico.Cōtrarium dicitur in decisio.clxxvj.consi.Neapol.vbi dicitur, quòd de adulterio non inquiritur ex officio: nisi quando esset notorium, & hāc opin. tenet Matth.de affilic.in constit. legum asperitate.col.iiij.vbi dicit. Aut præcessit accusatio mariti vel alterius,& postea desistit: & tunc iudex inquirit.aut nulla accusatio præcessit:& non potest inquirere,ne habeat fædare cōnubia matrimonij:iuxta l. constante. ff. de adulteri. & l. quanuis adulterij.C.de adul.verūm in regno est litera arbitraria,quæ incipit,Ne tuorum. qua cautetur, quòd iudex potest inquirere de omnibus criminibus irrogantibus pœnam mortis naturalis vel ciuilis,vel membri abscissionis, vnde is, qui haberet cōcessionem literarum arbitralium, posset in regno inquirere de crimine adulterij: cùm pro eo sit pœna mortis: vt d.l. quanuis adulterij in fi.& not.And.de Yser.in d.consti.legū asperitate.

171 ¶ *Trigesimoquinto, inquirit index de omni crimine, in quo quis reperitur in flagranti per officiales curiæ:puta in actu delinquēdi.ita tenet And.de Yser. in consti.regni,quæ incipit,hu- 172 manitate.col.ij.& iij. ¶ *Trigesimo sexto,inquirit iudex generaliter in regno cōtra homines malæ vitę,vt dixi suprà versic.x. & xxix.hoc addito,quòd de iure 173 constitutionum regni,*quando venit iudex in prouincia vel ciuitate,potest facere edictum, quòd omnes qui sentiunt se offensos, debeant comparere coram eo infra talem terminū ad querelādum.& similiter omnes testes,qui habent aliquam notitiam de crimine alicuius, & de mala vita alicuius, compareant ad deponendum testimoniū veritatis cum cōminatione, quòd elapso termino non audientur: 174 *& ista inquisitio generalis potest fieri,quotiens iudici placuerit,& per eam deuenit postea ad specialem:vt dixi supra.versicu. xxix.Ita hęc omnia traduntur in consti.inquisitiones.& constitutę:quæ incipit,hi,qui. verū per capitula regni est nouiter prouisum. q istæ inquisitiones generales non fiant, nisi semel in anno:& quòd non descendatur postea ad speciales, nisi in casibus,de quibus licitum est inquiri de iure,& nisi ex mādato principis in aliis nō permissis. & de hoc est capitulū regni, per quod datur optima limitatio ad materiam

Universidad de Deusto
Biblioteca

riam l.congruit.ff.de offic.præfidis.& ad ea.quæ dixi suprà.in verſic.xxix.ſcilicet,quòd non ad omnia crimina eſt præparatoria inquiſitio generalis.nam ſi per inquiſitionem generalem inueniretur quis in tali delicto, de quo non poteſt de iure inquiri: nihil prodeſt dicta inquiſitio: quia non erit ſufficiens ad deuenièdum ad ſpecialem:quia aliàs de facili fieret fraus legi, & de omni leui crimine poſſet inquiri faciẽdo primò generalem inquiſitionẽ,prout hoc etiam dixi ſuprà.in tertio requiſito.ad inquiſitionẽ.in octaua limitatio-
175 ne.ĩ fi.¶ *Trigeſimoſeptimò, inquirit iudex de crimine læſæ maieſtatis perpetrato cõtra perſonam principis vel ſuorum collateralium.Text.eſt in conſtitu. hi.q.§.de ſpecialibus.& hoc eſt etiam ,puiſum de iure cõmuni per extrauag.ad reprimendam.
176 ¶ *Trigeſimooctauò, inquirit iudex ſine accuſatore contra famoſos latrones & fures,aggreſſores ſtratarum.latitantes in ſyluis,& alios ſimiles:& ipſos punit ſine ordine iudiciario:vt d. conſt.regni,quæ incipit,iuſtitiarij non per calẽdas.& eſt etiam prouiſum de iure cõmuni, per l.capitaliũ.§.famoſos.& §.graſſatores.ff.de pœnis.& l.conſtitu-
177 tiones.ff.de appel ¶ *Trigeſimononò,inquirit iudex contra inobedientes & turbãtes ſuam iuriſdictionem,& contra rebelles & contumaces ad pœnas legitimas,& mulctas imponẽdas: vt probatur in l.ſecunda. C.de ſpor.& in l.prima. per totã.ff.ſi quis ius di non obtemperauer. & per Bald.in dicta l.iubemus. columna ſecunda.in fin.verſicu. ſexto.C.de probatio.& habetur plenè in conſtit.pœnam eorum. & ibi per Andræam deYſer.in l. eos.C.de modo mul.& in toto tit.ff.de requiren.reis.& in l.ad
178 dictos.C.de epiſ.aud.¶ *Quadrageſimò,inquirit iudex contra ſocios criminis in caſibus,in quibus licita eſt interrogatio de ſociis,qui numerantur per glo. in l.fin.in fi.C.de accuſ.ita dicit Andr.de Yſer.in d.cõſti hi,qui-
179 ¶ *Quadrageſimoprimò, inquirit iudex de homicidiis & damnis clandeſtinis,vbi nullus accuſator apparet.& hoc eſt nouiter prouiſum per duas cõſtit. regni,videlicet,per conſtitu.ſuper inciſionibus.& conſt.ſi damna.& ibi per Andræ.de Yſer.& ſunt duo capitula regni: vnum videlicet,in numero 24.& incipit,clandeſtinis.aliud in numero 155. & incipit, conſtitutionẽ diui patris.Eſt etiam aliud capitulum regni limitans, & declarans,quãdo habet locum pœna homicidij clandeſtini,in numero 114.& incipit, itẽ ſtatuimus, quòd pœna.&c.quo cauetur dictam pœnam tunc habere locũ, quando homo reperitur mortuus:ſecus,ſi reperitur viuus, li-
180 cet vulneratus.¶ *Quadrageſimoſecundò,inquirit iudex de omni crimine,in quo ĩteruenit accuſator,& pẽdente accuſatione in iudiciũ deducta, moritur: nam iudex proſequitur ex officio,ne delicta remaneant impunita.ita tenet Bar.in l.iij.§.j.co. fi.ff.de li.agno. p l.defuncto.ff. de pub.iudi.& l.penult.in prin. & ibi Bar.eod.titu.& tenet Bar. in ſimili de accuſatore abſente
183 in l.inter accuſatorẽ.ff.de publ. iudic.& habetur in ca.j.& ij.de coll.deteg.& hic potes cumulare omnia,quæ dixi ſuprà de accuſatore deſiſtẽte:vel colludẽte, vel tranſigente:& de aliis quàm pluribus,quæ plenè cumulaui ĩ.
181 cum ſuis fallẽtiis.¶ *Quadrageſimotertiò,inquirit iudex ſuper neceſsitate ciuitatis & ciuiũ ſubditorũ:maximè tempore caristiæ & neceſsitatis,compellen-
184 do dominos ad vẽdendum frumentum & annonam iuſto pretio.l.j.§.fi.ff.de offic.præfect.vr. & ibi Bart.& tradunt Moder.in l.nec emere.C.de iure deli.non tamen poteſt cõpellere illos,q habent frumentũ ſolùm pro victu ſuo:quia ordinaria charitas, ſcipit à ſeipſo.l.præſes.C.de ſeruitut.& aqua.ita dicit Andræ.de Yſer. in proœ.conſtit. col.j.vbi allegat illud in Euang.Matthei, Ne forte non ſufficiat nobis &
182 emite vobis,&c.¶ *Quadrageſimoquartò,inquirit iudex contra aduocatos & procuratores calumnioſos & tumultuoſos, &

malè ſe verſantes in eorum officio,vel ſi ſunt infames.nam poteſt illis interdicere,ne poſtulẽr & procurent.& poteſt eis prohibere omnes actus forenſes:vt d. l.j.§.fi.ff.de offi.præfect.vr.& in l.moris.in princ.& §.j.ff.de pœnis.& l.j.§.remouet.ff.de poſtu. & l.quos prohibet.eodem titu.
183 ¶ *Quadrageſimoquintò, inquirit iudex de defenſiõibus rei in criminalibus ex ſuo officio: etiam ſi reus non defendat, poteſt,imò tenetur iudex perquirere ſuas defenſiones ex officio, ad innocentiam ſuam probandam.rex.eſt & ibi Bart.in l.ſi nõ defendãtur.ff.de pœnis.& Bart. in l.j.§.fi.ff.de quæſtio.& ĩ l.iiij. §.hoc autem iudicium.col.pen. ff.de dam.infect.& plenè in ſua diſputatione,quæ incipit, iudex
184 maleficiorum,&c.¶ *Quadrageſimoſextò,inquirit iudex ſuplendo de facto,& teſtes producẽdo in omnibus caſibus,in quibus poteſt procedere ad diffinitiuam ſententiam contra abſentem,ſiue in ciuilibus,ſiue in criminalibus,ſecundum Bartol.in authenti.qui ſemel colum j.per illum text.C,quomodo & quãdo iudic.& in l.amplioré.C.de appell.& Bar.plenè in d.l.iiij.§. hoc autem.in iij.q.j.ff.de damn. infect.Ex quo infero,quòd cùm hodie in regno non requiratur litis conteſtatio in cauſis ciuilibus:quia reo citato contumace, proceditur inſtãte actore ad datione termini probatorii in con-

tumaciam,& procedit ad diffinitiuam etiam contra absentē vt dictat regia pragm.quæ incipit,Relatione.sequitur,quòd in omnibus causis ciuilibus absente reo potest index supplere de facto,& ex suo officio inquirere probationes rei absentis,& illas producere: vt veritatem inquirat tā in causa principali, quàm appellationis.text.est in d.auth. qui semel,ibi, veritate perquisita.&c.& in dicta l. amplioré. in princ.iuncta glo.in versic.adimplere.& not.pulchrè Barto.in d. §.hoc autem.in tertia quæstione principali.& Abb in capitu. causam.colum. fi.de dolo & contu. Quod nota perpetuo, quia pauci aduertunt & per hoc possēs saluare iudicē. vt nō possit allegari suspectus, quando nimis faueret reo in casu prædicto, quia lege permittēte facit.¶* Quadragesimoseptimò, inquirit iudex de crimine falsæ monetæ, etiā nemine accusante. l.j.C.de fal.mone. & * hodie in regno est prouisum,quod illi cudentes falsam monetam, damnētur ad vltimum supplicium & publicationem bonorum: per constitutionem,quæ incipit,adulterina & per capitulum regni,in numero 29. quod incipit, vt quæ, &c.

¶* Quadragesimooctauo, inquirit iudex de crimine hæresis ad instar criminis lesæ maiestatis.& de hoc est prima constitutio regni,quæ incipit,inconsutilem.& imponit pœnam combustionis,& sic vltimi supplicij.& publicationis bonorū.& de materia inquisitionis super talicrimine,est plenissimè tractatū in libro decretalium & sexti,in titulo de hæreticis: quia hoc dicitur crimē ecclesiasticum & spectat ad forū ecclesiæ.¶* Quadragesimonono, inquirit index ex officio,etiam in causis ciuilibus,partes interrogando,quando æquum sibi videtur: iuxta lybicunque.ff.de inter.ac similiter testes obscurè deponētes potest repetere ex officio:vt habetur in ca.cùm clamor,de testi.& in c.cùm Ioannes.& ibi Abb.& Fely.de fide instrumen.ita dicit Bar.in d.l.iiij.§.hoc autē.in ijquæst.principali.ff.de dam.infe.& ibi etiam Alex.& no.glo.in §. illud tamē.in authenti.de testi.

¶* Quinquagesimò, inquirit iudex de veritate instrumenti producti in iudicio.text.est,iuncta glo.& ibi Bar.& Ang.in authen.de sabel.in princip.& not. Bar.in d.§.hoc autem.in iij.q.in fin.¶* Quinquagesimoprimò, inquirit iudex de conditione testis, qui coram eo producitur: nam potest ab honestis personis interrogare & inquirere de conditione testis.& de inimicitia.& aliis defectibus:vt est glo.in versū.inimicitiæ.& ibi Bal.in l.iij.in prin.ff.de testi.& glosin versicu.officij.in §.sancimus.in authen.de testi.& gl.in l.j.§.curatores.ff.de magistra.conue.& Barto.in d.l.iiij.§.hoc autem.in iij.q.in fi.& Bart.in dicta sua disputatione incip. iudex maleficiorū.co.iij.ver.iij.&c.¶* Quinquagesimosecundo, inquirit iudex ad denunciationem sibi factam, per officialē deputatum ad crimina deferendum: vt puta quando vadunt officiales perquirendo lusores,portantes arma.& alios similes delinquentes: nam ex quo reperiuntur in flagrāti & notorio crimine, possunt denunciari iudici, & iudex inquirit ad eorum denuntiam: aliàs facit litem suam,secūdum Bald.in l.j.debemus.col.ij.versic. ij.C.deprobat.per l.fi.C. ne fan. baptis. iteret.de hoc est text.in l.ab accusatione.§.nuntiatores. ff.ad Turpil.& not.plenè Bar.in l diu*.ff.de custo.reo.vbi plenè tangit de effectu istius denūciationis.& idem Barto.in l.ij.§.si Publico.colum ij.in fin.versicu. do regulas, prima est,&c.ff. de adulter.¶* Quinquagesimoterti⁹, inquirit iudex ex officio in dando aduocatos pupillis, pauperibus,& personis miserabilibus,& maxime, ne à potentibus opprimantur,& similiter fiat in aduocatos. & ibi Bartol. & doait pr.eror.& ibi gl. ff.de postu.

¶* Quinquagesimoquarto,inquirit iudex de cōtemptu & cōtumacia procuratoris,qui administrat negotia absentis nā potest illum ex officio remouere ab administratiōe,& sibi interdicere officium procurationis.tex.est in l.eū,qui res.C.de procura.per quem ira dixit Bal.in l. mandatum,col.iiij.versicu.sexta est,&c.C.mādati.¶* Quinquagesimoquintò, inquirit iudex ex officio contra procuratorem:vt doceat de mandato: ne iudicium efficiatur frustratorium.& hoc potest facere iudex etiam post litem contesta. secundum Abb. in cap. nulli.de accusa. & habetur in cap. exceptionem.de excep.¶* Quinquagesimosextò, inquirit iudex de crimine sacrilegij & plagij.text.est.& ibi Bartol.in l.iiij.§. mandatis. ff.ad l. Iul.pecul.¶* Quinquagesimo septimò, inquirit iudex ex officio contra non soluentes decimas.& illos compellit ad soluēdum,etiam nemine petente. ita tenet Cardi in clem.ij.in xxiiij. quæst.de ind.¶* Quinquagesimooctauò,inquirit iudex ex officio de idoneitate tutoris, & quā do mater petit dari vnum tutorem filio suo, nam iudex potest ex officio inquirere & videre si sunt alij legitimi tutores magis idonei,quam ille, quem mater petit: tunc potest repellere petitum à matre,& dare alium magis idoneū. ita tenet Bald.in l. precib*.col.vj.ver.& scias, quòd mar.& c.C.de impub.& aliis sub lit.¶* Quinquagesimonono, inquirit iudex ad faciendā sepeliri defunctum:cogēdo hæredes ex officio,vt ipsum sepeliant.& potest ex officio vēdere res hereditar

ditarias, vel compellere hæredes ad vendēdum pro sepultura defuncti etiam ante aditam hæreditatē.text. est & ibi Bar.in l.
199 qui erat.ff.fami.ercis. ¶ *Sexage imò,inquirit iudex cōtra agē tem sine actione. & cui non cōpetit ius agendi:&potest ipsum ex officio repellere à limine iudicij:vt no.glo.Bart. & do.in l. vbi pactū.C.de transa. & Soc.in conci.25°.col.ij.in fi.ver.ij.&c.f ij. vol.Similiter repellit eū,quē constat calumniosè agere,vt dicit idem Soci.in consil. xxxviij. col.pe. in princip.in j. vol.& de hoc vide plenè per Fely.in cap.
200 ad aures.de præscri. ¶ *Sexagesimoprimò,inquirit iudex ex officio,q habet literas arbitrales in hoc regno de omnib' criminibus irrogantibus pœnam mortis ciuilis,vel naturalis,vel membri abscisionis,& de iniuria illata pupillo,viduæ. vel ecclesiæ: vt est capitulum regni quod incipit, ne tuorū. & aliud 203 quod incipit,si temporū. & ista duo capitula sunt literæ arbitra
201 les. ¶ *Sexagesimosecundo,inquirit iudex ex officio p syndicatores cōtra officiales ad syndicatum de commissis &obmissis in officio:nam contra eos potest procedi non solùm ad querelam partium, sed etiā per inquisitionē:vt est regia prag.quę
202 incipit.regię dignitati. ¶ *Sexagesimotertiò,inquirit iudex cōtra frequēratores tabernarum, contra lusores ad ludos prohibitos,& contra frequenter rixantes & portantes arma,& contra homines deambulantes per plateas & vicos,qui sunt iuuenes sine arte,& non laborant,nec habent reditus,& vadunt bene vestiti.nā præsumitur de eis omne malum omnes enim isti si fuerunt conuicti per decem testes, debent condemnari ad cēpus in galeas ita dicit consti.regni.hi qui.in prin.& ibi plenè hoc declarat Matth.de afflic.in not. & Paris in trac.synd.in vers.inquisitio.col.ij.vbi seipsum inuoluit allegando plura capitula & constitutiōes regni.in fine nihil certi cōcludit.& tenet ibi Paris, q ille numerus decem testium.est hodie redactus ad quatuor, per capitulū regni,qđ incipit, subiungēdo.in hoc puto,quod male loquatur:nam dictum capitulum,subiungendo, loquitur in aliis terminis & delictis.vbi vt nit pœna mortis, vel mēbri ab-
203 scisio. *Et puto,q intentio illius cōsti.hi,qui.dū requirit probationē decē testiū fuerit: quia id quod probatur per decem testes,efficitur notorium: vt dicit Bal. in authē.quod locum. in fi. versū.decimò quæritur.C.de colla.& in notoriis iudex potest inquirere.l.ea quidē.C.de accu. & habetur in.l.j.C.de custo.reo.& dixi suprà ver.xxviij.& p istā rationem puto illam cōsti.hi,qui. nō esse correctam per capitulū regni, qđ incipit generales. de cuius intellectu dixi suprà vers.

xxxvj.

204 xxxvj. ¶ *An autē in crimine priuato possit inqri ex officio, puta sī furto vel iniuria: vide Lucam de pen.in l.si vacantia.col. iiij.versū.in regno autem,&c.C. de bo.vac.lib.x. vbi tenet q nō. hoc tamē intellige, nisi delictū esset notorium:vel esset cōmissum coram officiali. nam tūc licet sit priuatum,potest de eo inquiri:per ea,quę dixi suprà,ver. xvij.&xxviij.not.Paris ī tra.syndi. in vers.inquisitio.col.v.vers. & adde,&c Eodem modo,si esset commissum vnum magnū furtum,& nesciretur author,potest iudex inquirere, mittendo pro vicinis,& inuestigando alia indicia pro inueniendo fure,secundum Barto.in l.si.col.j.ff.de quæstio.& vide, quod not.gl.in d.cōsti.hi,qui.§. de specialibus. & glo.& And.de yser.in consti. præsenti lege. ij.& vide.Pari.in d.ver.inquisitio.col.iij.in prin. Item,posset limitari, vbi furtū trāscenderet summam augustalis,quo casu in regno esset pœna mutilatiōis manus vel morgni,ad hoc quòd nostrorū, &c. nam tunc iudex habens literas
205 arbitrales, posset procedere ex officio,per illā literam arbitramen scias,quòd licet hodie pro furto sit imposita pœna mortis, & sic sit altera pœna iuris communis:tamen adhuc dicitur crime priuatum,& non dicitur publicū, secundum Lucā de pen-
206 xxxvj. ¶ *An autē in crimine priuato posset inqri ex officio, puta sī furto vel iniuria: vide Lucam de pen.in l.si vacantia.col. iiij.versū.in regno autem,&c.C. de bo.vac.lib.x. vbi tenet q nō. hoc tamē intellige, nisi delictū esset notorium:vel esset cōmissum coram officiali. nam tūc licet sit priuatum,potest de eo inquiri:per ea,quę dixi suprà,ver. xvij.&xxviij.not.Paris ī tra.syndi. in vers.inquisitio.col.v.vers. & adde,&c Eodem modo,si esset commissum vnum magnū furtum,& nesciretur author,potest iudex inquirere, mittendo pro vicinis,& inuestigando alia indicia pro inueniendo fure,secundum Barto.in l.si.col.j.ff.de quæstio.& vide. quod not.gl.in d.cōsti.hi,qui.§. de specialibus. & glo.& And.de yser.in consti. præsenti lege. ij.& vide.Pari.in d.ver.inquisitio.col.iij.in prin. Item,posset limitari, vbi furtū trāscenderet summam augustalis,quo casu in regno esset pœna mutilatiōis manus vel morgni,ad hoc quòd nostrorū, &c. nam tunc iudex habens literas arbitrales, posset procedere ex officio,per illā literam arbitramen scias,quòd licet hodie pro furto sit imposita pœna mortis, & sic sit altera pœna iuris communis:tamen adhuc dicitur crime priuatum,& non dicitur publicū, secundum Lucā de pen-
207 na in quadā sua additione,posita in capitulis regni,post capitulū 215.quod incipit, cura nobis &c.& declarat Ias.in l.pen.ff.de
208 cond.ob.causam. ¶ *Sexagesimoquarto,potest iudex inquirere regulariter de of crimine, de iure canonico.ita tenet Cād. in suo trac.male.in titu.quomodo de male. cogno.per inquisi. col.ij.vbi ponit nonnulla requisita,quæ copulatiuè requirūtur, vt procedat inquisitio de iure canonico:de hoc habetur in ca. inquisitionis.& in c. qualiter & quando.de accu. ¶ Plures autem casus, in quibus inquisitio fieri potest,perquirat studiosus inuestigator. hos autē cumulasse sufficiat,qui in mentem venerunt.
209 *Cuius autem expēsis debeat fieri inquisitio criminosorū?dic quòd expensis fisci, secundum And.de yser.in cōsti. iustitiarij.
210 la.ij. ¶ *Vltimò quæritur, qđ si inquisitio est inepta,an valide tur per confessionem inquisiti. vide Ang.in consi.178.incip.visis actis prædictis, &c. vbi tenet tutius esse, quòd inquisitus absoluatur, & denuò postèa apte inquiratur.& hocvidetur terminare in deci.176.consil. Neapo. Rob.Maranta. V. I. D.

De denūtiatione, quæ est modus peruenien. ad ind.

1 *Denuntiatio, quotuplex sit.*

2 *Denuntiatio,in quo differat ab accusatione.*

3 *Denuntiatio iudicialis priuata, quæ*

Universidad de Deusto
Biblioteca

dicatur.

4 *Denuntiatio euangelica, quæ & quo de dicatur.*

5 *Euangelica denuntiatio, quando locum habeat.*

6 *Sententia iniusta lata, licet trãsierit in rem iudicatam: rescindi tamẽ potest, per euangelicam denuntiationem.*

7 *Denuntiatio canonica, quæ dicatur, & quando habeat locum.*

EXpedita materia inquisitionis, venio ad quartum modum ingrediẽdi iudicium, scilicet ad denũtiationẽ, prout pollicitus fui prosequi istos modos in principio huius sextæ partis. Peruenitur igitur ad iudicium, quandoque per viam denuntiationis. & de hac est sciendum, 1 *quod denũtiatio est triplex: scilicet, iudicialis, euangelica, & canonica. Denũtiatio iudicialis, est duplex, scilicet, publica, & priuata. Publica est, quãdo in iudicio deducitur aliquod crimen ad publicã vindictã ad denũtiã alicuius officialis vel alterius priuati, & iudex præcedẽte tali denũtiatione, ingrit postea de illo crimine: vt dixi supra in materia ingũitionis vers. iij.* 2 *& ista denũtiatio, est similis accusationi: vt dicit And. de yser. in consti. Item as in hoc tamen differt: quia denuntiator nõ se inscribit: nec facit partem in iudicio, dicut accusator: vt declarat Sali. in l. ea quidẽ. in prin. C. de accu. & Auge. in trac. male in vers. nec non ad denuntiam, &c. vbi plene tãgit materiam huius denũtiationis. Et in hac denuntiatione nõ requiritur aliqua monitio, vt tenet Spe. in tit. de denuntia. §. secundo. vers. publica. & de hac loquitur text. in ca. j. §. sanè. de cõsti. lib. vj. & Bar. plene in l. diuus. ff. de custo. reo. & Bar. in extraug. ad reprimẽdam. in vers. per denuntiationem. & Ang. in d. vers. necnon. ad denuntiã. &c.* 3 *¶ Denuntiatio iudicialis priuata, est illa, quæ fit ad priuatũ interesse & commodũ: vt quando aliquis filius vel seruus indebite opprimitur à patre, vel à domino, & idem in omni alio oppresso ab aliquo potẽtiore, & similiter in personis miserabilibus oppressis: nam possunt hoc denuntiare in iudicio, vt per iudicem restituatur: vt not. Spe. in ti. de denuntia. §. secũdo. versicu. priuata. & Barto in d. versic. per denuntiationem. &c. & hanc denũtiationem iudicialem plene declarat Abb. in capi. nouit. colum. na. versi. nunc condescendo. &c. de iudic.* 4 *¶ Secunda denuntiatio per quam additur iudicium, est denuntiatio euangelica: & hæc est valde notanda: quia per eam reparantur multa, quæ sunt auxilio iuris ciuilis destituta: vt dicit Barto. in d. extraug. ad reprimendam. in versicul. per denuntiationem. Et ideo dicitur euangelica: quia habuit originem ab euangelio: vt dicit Abb. in dicto capitu. nouit. colum. xvij. versiculo vltimo, &c. vt traditur Matth. xviij. & Lucæ cap. xvij. dũ dicit, Si peccauerit in te frater tuus, corripe eum primo inter te & ipsum. & hæc est prima monitio. & si te non audierit, adhibe tecũ vnum vel duos. & hæc est secũda monitio. quod si te non audierit, dic ecclesiæ. ea: per quã aditur ecclesia. & sic iudex ecclesiasticus, bina prius monitione præcedente: vt loquitur text. in d. ca. nouit. & cap. si peccauerit. 11. q. j. & declarat Bald. in authen. ad hæc colũ. in fin. C. de vsur. & plenissime Abb. in d. cap. nouit. col. xj. cum pluribus seq.* 5 *¶ Et breuiter ad hanc denuntiationem recurrimus, vbicũque aliquis tenet indebite aliquam rem contra conscientiam & cum peccato nam potest is, qui prætẽdit interesse, adire iudicem ecclesiasticũ, formando libellum narrando qualiter ille teneat dictam rem cum peccato, & contra cõscientiam: propterea denuntiat ipsum ecclesiæ, vt eum corrigat à peccato, & compellat ipsum consequenter ad rei restitutionem: & debet narrare qualiter præcesserit illa bina monitio, secũdum formam euangelij: quia aliàs hæc denuntiatio non procederet. secundum Specu. in titu. de denuntia. §. ij. versi. item opponitur. & hẽc. quod autem. & Bald. in d. versicu. per denuntiationem. & Fely in d. cap. nouit. col. penul. vbi sequitur opin. Franc. de arc.* 6 *¶ Hinc dicimus, quod si est lata sententia iniusta in fauorem alicuius, & transiuit in rem iudicatam, licet secum habens sit exclusus ab omni ciuili remedio tamẽ ille, q. obtinuit, scit se iniuste obtinuisse, potest denuntiari ecclesiæ per hãc denuntiationem euangelicam, & cõpellitur restituere id, quod iniuste habuit, vt à peccato deleatur, secundum Abb. in cap. fi. col. fin. de concess. præben. & potest constare de scientia obtinentis, quando forte confiteretur extra iudic*

scilicet, quòd etiam in delictis notoriis regratur illa bina monitio: quicquid tenuerit Archi. in capitu. si peccauerit. secũda quæstio. prima. & per hanc denuntiationem iudex principaliter intendit corrigere denuntiatum à peccato: quia ista censetur denuntiatio charitatiua. Verum quia à peccato desistere nõ potest, nec pœnitentiam agere, nisi rem ablatam restituat: vt declarat pulchre Abb. in capitu. ad nostram. el ij. de iureiuran. ideo per consequentiam necessariam constringit denuntiatum ad rei restitutionem: non solùm per censuras ecclesiasticas: verum etiam per missionem in possessionem. secundum Balu. in d. Authen. adhæc colum. ij. in fin. & seq. C. de vsur. quem sequitur Felyn in d. capitu. nouit. colum. fin. & iste est bonus modus recuperandi rem per alium detentam, quando aliud ciuile remedium deficeret. ¶ *Hinc dicimus, quod si est lata sententia iniusta in fauorem alicuius, & transiuit in rem iudicatam, licet secum habens sit exclusus ab omni ciuili remedio tamẽ ille, q. obtinuit, scit se iniuste obtinuisse, potest denuntiari ecclesiæ per hãc denuntiationem euangelicam, & cõpellitur restituere id, quod iniuste habuit, vt à peccato deleatur, secundum Abb. in cap. fi. col. fin. de concess. præben. & potest constare de scientia obtinentis, quando forte confiteretur extra*

iudic

iudiciũ se iniustè obtinuisse, vt ibi dicit Abb.circa fi.Reliqua de ista denuntiatione dic, vt plenè per Abb.Fely.& doct.in d.c.nouit.& Bart.in d.extrauag.ad reprimendã.in versi.per denũtiationẽ.& in aliis locis suprà alle
7 gatis.¶ Tertia principalis denũtiatio,dicitur canonica:ex eo quia à sacris canonibus fuit introducta : & ista est duplex:specialis,scilicet,& generalis. Denũtiatio canonica specialis,fit pro eũ,cuius interest habere bonũ prælatũ, vel administratorẽ,vel subditũ,vt primò bis monitus,si est incorrigibilis,remoueatur ab officio & beneficio:& de hac loquitur tex.in c.j.de off.custo.& in c. licet Heli.de simo.Denuntiatio verò generalis,dicitur illa, quæ est publica,vt quando agitur de matrimonio dissoluendo,& de eius impedimentis.& de hac loquitur text.in c.ad dissoluendũ. de despõ.impub.& in c.cùm inhibitio.de clãde.despõ.vt quando duo volunt cõtrahere matrimoniũ,& tertius denũtiat ecclesiæ impedimentũ cõsanguinitatis, vel aliud simile.ita declarat Abba.in d.cap.nouit.colum.pen.in fi.& Spec.in titu.de denuntia.§. ij.versi.canonica,&c.

1 2 3 4 5 6 7 8 9 10

De iploratiõe officij iudi.

QVintus modus pueniẽdi ad iudiciũ,est p implorationẽ officij iudicis. Et hîc veniret discutiendum quotuplex sit officiũ iudicis,& qualiter in eo procedatur:an requirat litis contestationẽ, & alia solennia iudicii.De quibus omnibus remitto me ad ea,quæ not.Barto. & Docto.in l.j.ff.de iur.om iudi.& per glos.& cano.in cap.fin.de offic. iudi. Vnde venio ad processum huius sextæ partis iuxta ordinẽ propositum.& primò secundum ordinem videamus materiã citationis. Rober. Maranta.

De citatione, primo membro iudicij.

1 *Citatio iudiciarij ordinis, est fundamentum,& ab ea iudicium incipit.*

2 *Citari debet vnusquisque præsidis interesse in iudicio, aliàs non valet actus:qui fit sine citatione.*

3 *Citatio,est de iure naturali : nec potest etiam per principem cessari.*

4 *Citatio in singulis actis iudiciarijs fieri debet*

5 *Citatio aduersarij, fieri non debet qui si præsens esset,non posset actum impedire.*

6 *Citatio non requiritur in exigendis tributis, datijs, & collectis, seu functionibus fiscalibus.*

7 *Citatio in omnibus actibus, qui expediuntur per iudicem ante citationem partis, in causa principali non requiritur.*

8 *Partis citatio non requiritur in concedenda venia vocandi parentes, vel patronos in ius.*

9 *Citatio partis,an requiratur in productione instrumenti.*

10 *Sententia principis, seu imperatoris, vel sacri concilij, an fieri possit sine citatione partis.*

Pactum

11 *Pactum de capiendo debitorem, vel eius bona operatur, vt captura fieri possit sine alia partis citatione.etiã potest impetrari familia à iudice, etiam contra tertium possessorem.& no ne.38.*

12 *Præsens in iudicio,an debeat aliter citari, vel certiorari.*

13 *Citatus ob vnã causam,qui comparuit,an teneatur respõdere pro alia.*

14 *Citatio non requiritur contra debitorem suspectum de fuga.*

15 *Actus expediri potest sine citatione, quando periculum est in mora.*

16 *Sententia criminalis in fauorem absentis, valet:etiam eo non citato. Secus,si contra absentem feratur.*

17 *Sententia lata pro absente non citato, valet in causa ciuili, vbi procedi-tur sine figura iudicij.*

18 *Citatio partis nõ requiritur in actu, qui fit vltima die termini.*

19 *Citatus qui statim ascendit equum, & recessit, vel dixit nolle comparere, non est vlteriùs citandus.*

20 *Citatio partis non requiritur in probatione, quæ fit iudici concludit.*

21 *Citatio non requiritur in actu expediendo,secundum conscientiam.*

22 *Executor testamenti,cui datum est arbitrium distribuendi & eligendi pauperes,potest id facere sine citatione hæredum vel alterius.*

23 *Citatio partis,nec præsentia requiritur in relatione agrimensoris missi per iudicem ad mensurandum.*

24 *Calculatores sententiã ferre possunt, parte non citata.*

25 *Citatio partis non requiritur in iuramento deferẽdo super taxatione vel liquidatione rerum ablatarũ, secundum formam l.si quãdo.C. vnde vi.*

26 *Testes examinãtur sine citatione partis,damno seu furto in syluis passo.*

27 *Mulier honesta in domo examinatur sine citatione partis.*

28 *Testis,cuius dicto necessario stãdum est,examinari potest parte nõ citata.*

29 *Testis, de cuius morte vel recessu timetur,pte nõ citata,pòt examinari.*

30 *Actus qui in consequentiam tangit præiudicium alicuius, & non principaliter,eo non citato fieri potest.*

31 *Prodigo potest interdici administratio per iudicẽ,sine alicuius citatione.*

32 *Fideiussoris citatio non requiritur in ferenda sententia cõtra principalem.*

33 *Iudex qui tulit sententiam interlocutoriam, à qua succumbens appellauit, potest vsque ad diffinitiuam procedere sine citatione partis, antè, quàm sibi inhibeatur.*

34 *Contumax cõdemnari potest ad expensas,sine alia citatione.*

35 *In dando tutore sine inquisitione, quis citari non debet.*

36 *Citatio eius, qui latitat nc citetur, non requiritur.*

37 *Citatio non requiritur, vbi certũ est aduersario nullã cõpetere defensionẽ.*

38 *Citatio,à quo iudice fieri possit.*

40 *Iudex an possit citare suum subditũ existentem extra territorium suum.*

41 *Iudex iurisdictionem exercere potest in alieno territorio inter subditos suos, cum licentia domini illius territorij:& non aliter. Quod procedit in terris Baronis:secus in terra demanij Regis: quia pòt sine licentia.*

42 *Citatio per quem debeat fieri.*

43 *Nuntij quales personæ esse debeant.*

44 *Citatio potest per iudicem committi.*

Primate

primato, ac etiam famulo suo: imò etiam ipsi principali litiganti. Et quid reseruatur in regno. nu. 45.

45 Executor potest quis per iudicē constitutus in suamet causa.

46 Citatio in scriptis non cōmittitur in regno, nisi in delictis publicis officium.

47 Citatio fit à potest, etiam per actorum magistrum, habentem iudicis commissionem.

48 Iudex pro tribunali sedens potest mouere seu citare partem, vt tali die coram se compareat.

49 Monitio iudicis habet vim peremptorij, & trina citationis.

50 Citationū sex reperiuntur esse species.

51 Citatio tria extrema requirit, scilicet commissionem iudicis, & nuntij executionem, & relationem.

52 Citatio in ciuilibus valet sine commissione ex generali consuetudine. & nu. 57.

53 Nuntio dicenti se citasse, quomodo & quando credatur.

54 Nuntij relatio, ex actis apparere debet, antè quàm actus in contumaciam fiat, alias actus est nullus.

55 Relatio nuntij, est actus substantialis, qui die ferato fieri non potest.

56 Sententia lata cōtra cōtumacē, ante nuntij relationem, est ipso iure nulla.

57 Relatio nuntij, potest fieri soli actorum magistro.

58 Citatio realis, capturam personæ importat.

59 Citatio realis fieri potest etiam in ciuilibus, quando debitor est suspectus de fuga.

60 Iudex non debet aliquem capere, acte summariam fidem, & receptis sufficientem in ciuilibus. Secus in criminalibus.

61 Citatio realis sine iudicis commissione fieri non potest.

62 Suspectus de fuga propria authoritate, etiam per priuatū capi potest sine iudicis commissione.

63 Citatio verbalis, quæ dicatur, & quæ contineri debeat.

64 Locus in & quando in citatione inseri debeat.

65 Citatio sine certo die, an & quando valeat.

66 Hora, in qua quis comparere tenetur, an requiratur in citatione.

67 Citatus quātum tempus habeat ad cōparēdū. Et quid seruetur in regno.

68 Contumacia qualiter & quando accusatur in regno: & quando citatus ducatur citatio.

69 Citatio an & quādo valeat sine causa: & an causam continere debeat.

70 Citatio ad audiendam interlocutoriam curiæ, non valet.

71 Citatio ad respōdendum petitori peregrinanti, an valeat. Et quid si petitor non porrigatur illo die citationis.

72 Verbum peremptorie, an & quando in citatione apponi debeat.

73 Citatio per literas, vt valeat, quid contineri debeat.

74 Citatio de necessitate non requirit scripturam regulariter

75 Delegatus debet copiam sui rescripti in citatione inserere, alias citatio non valet.

76 Persona illustris & clarissima in scriptis citari debet.

77 Nuntio seu executori ad capiēdā bona fisco delata, vel ad exigēdas pecunias fiscales, non creditur sine literis.

78 Personam negligens nō potest mouere

tius sine scriptis capere.

79 Nuntio specialiter electo, non creditur sine literis. & supra num. 45.

80 Citatio extra prouinciam, sine scriptis facta, non valet.

81 Citatio ad domum, & non personaliter sine scriptis, non valet.

82 Citatio per edictum, qualiter fiat.

83 Citatur per edictū, qui personaliter non reperitur, nec habet certā domū.

84 Per edictū citatur, qui dolose latitat, & impedit, ne citatio verbalis vel per literas possit ad eum peruenire.

85 Citatio fit per edictū illius, qui degit in loco: qui propter guerras vel inimicitias vel alio modo non est securus.

86 Clausus in domo, qui personaliter haberi non potest, citatur per edictū ianuæ domus suæ affixum.

87 Actor qui porrexit libellū, & litem non prosequitur, sed se absentat reo instante, potest per edictum citari.

88 Citatio per edictum, secundum constitutiones Regni.

89 Citatio fit per edictum, quādo actus fiendus habet cōtradictores incertos.

90 Inhiberem alicui apothecæ propositum, volens reuocare, edictum ante illam apothecam publice proponere debet, vt nemo cum illo contrahat.

91 Clericus absens citatur per edictū affixum in valuis ecclesiæ sui beneficij.

92 Episcopus volens electum in beneficio confirmare, edictum in valuis ecclesiæ exponere debet, contra suum interesse putantes.

93 Teneri prædium tributarium, qui se absentauerit, citatur per edictū, & non comparens infra sex menses, priuatur prædio.

94 Vniuersitas potest citari per edictū

95 Citatio in casibus, in quibus lex permittit fieri per proclamas: in illis etiā potest fieri per edictum.

96 Edictum quanto tempore in loco affixum stare debeat, quando citatio per edictum fit.

97 Citatio per proclamas, quæ dicatur.

98 Inuentarium quando faciendum est per hæredē, fit citatio per proclamas.

99 Litigator qui posit litem contestata, se absentauit, & non habet domum, vel neminem reliquit in domo, per publicum proclama citari potest.

100 Citatio per proclama contra certā personam, in quo loco fieri debeat.

101 Absens, qui nullibi reperitur, nec habet certam domum, potest per proclamas citari.

102 Matrimonia antequam cōtrahantur citari debēt cōtradictores per publicum proclama infra certum terminum: aliàs clandestina dicuntur.

103 Minor quādo admittit hæreditatem, & postea per in integrum restitutionem vult se abstinere & repudiare, tunc citandi sunt omnes creditores incerti per proclamas, cuius termino trium mensium.

104 Creditor posterior potest citari facere anteriores per proclamas, quādo rem hypothecatam vendere vult. Et quid talis citatio operetur.

105 Episcopus expulsus per proclamas in aliena diœcesi, potest expulsores citare: & contra eos procedere.

106 Pupillus, quando vult pati permissionem in possessione ex primo decreto, citari debent eius consanguinei per proclamas.

107 Missio in possessionem, quando facienda est contra absentem indefensum, cius

sum, eius consanguinei & amici per proclama requiri debent.

108 *Hæres antequàm adeat hæreditatem, potest citari facere creditores p proclama, vt compareant ad edendum instrumenta debiti.*

109 *Testamentum quando est publicãdũ, fieri debet citatio per proclama.*

110 *Citatio per proclama vel edictum, semper potest fieri, quando aduersarij sunt incerti.*

111 *Citatio quæ fit per campanam seu tubam, quando locum habeat.*

112 *Vniuersitas an in die veneris sancti citari possit ad sonum tabellæ, ex quo non pulsantur campanæ.*

113 *Citatio fit per campanam, quãdo eundum est ad bellum.*

114 *Son' cãpanæ, quæ signa importet.*

115 *Citatio quando res agitur inter duos litigãtes, nõ debet fieri motu p prio iudicis: sed ad instantiã partis.*

116 *Iudex videns instantiam perire, põt ex suo officio ad sententiã citare.*

117 *Citatio vt quis compareat die lunæ, martis & mercurij, an sit vna, vel plures.*

118 *Citatio generalis ad totã causam, vt quis cõpareat singulis diebus & horis vsque ad sententiã, an valeat.*

119 *Citatio quando fieri debeat.*

120 *Citatio an valeat, quando dies termini cadit in diem feriatam. & an teneatur citatus tunc comparere in die sequenti, vel præcedẽti. nu. 123.*

121 *Citatio die feriata valet p tali causa, quæ die feriata expediri potest.*

122 *Princeps citare potest in die feriata ad honorem Dei.*

124 *Citatio in quo loco per nuntium fieri debeat.*

125 *Citatio an fieri possit in apotheca vel in porticu, seu stabulo remissiue.*

126 *Citatio, vt valat, quid seruare debet nuntius, quando commissa est, vt fiat personaliter, vel in domo.*

127 *Relatio nuntij, debet esse clara, scilicet vt referat se perquisiuisse citatum, & non inuenisse.*

128 *Citatus in domo, mulctatur in re gno si non comparet.*

129 *Citatio an possit fieri in ecclesia.*

130 *Citatio vbi fieri debeat, quando citandus domum certam non habet.*

131 *Citatus in quo loco teneatur comparere.*

ADNOTATIO.

AVTHOR in Operis partitione, suos Tractatus sex partibus claudere cõstituit: quod nobis fuerit argumento, illũ hic non (tãquam ἰκ ἀγωνιστῶν secũ pugnãtem) subuenire septimo sui corporis membrum quippe qui patefactis gradibus ad iudicium, iam è re nata occasione ipsius membra exactissimè accutissiméq; excutiat. Sunt enim nõ ἰς ἀγώνιοι, sed consequentia.

PROPOSVI* in principio huius partis, q̃ prima pars iudicij continet decem membra. Quorum primũ, est citatio: quæ citatio meritò præponitur in ordine: quia ab ea incipit iudicium, vt in §. fi. insti. de pœna tutelarij. & probatur ex ordine tutorũ in ff. veteri. nã Iurisconsultus volens tractare de iudiciis primò posuit iurisdictiones iudicum:

dicum: & posteà appropinquando ad materiam iudiciorum, posuit titulum de in ius vocando, vt designaret q̃ ab eo incipit iudicium, vt declarat Bar. in rubr. ff. ne quis eum, qui in ius voc. & dicitur citatio, fundamentũ ordinis iudiciarij, secundũ Spec. in tit. de cita. in princ. ¶ Et quoniã materia citationis per multos scribẽtes in suis tractatibus satis abundè est ventilata, ideò ne arroganter videar alienos mihi vendicare labores, breuiter super ea pertrãsire decreui. Et solùm pro introductione iuuenum in practica, maximè in hoc regno, attingã quod seruatur de iure municipali huius regni in materia citatiõis: & quatenus ius cõmune limitetur seu corrigatur in hoc regno: qa hoc est principale meum propositum, vt regnicolis, aduocatis, & assessoribus morem gerã. Vnde ad materiam citationis approprinquans præsuppono, quòd in qualibet citatione sunt considerãda sex dubia: videlicet, quis, à quo, per quẽ, qualiter, quãdo, & vbi: qbus sex examinatis, breuiter, & succinctè erit expedita materia huius primi membri. ¶ *Venio ad primum dubiũ, scilicet, Quis sit citãdus. breuiter concluſio est, q̃ is debet citari, qui prætendit interesse, seu potest lædi ex aliquo actu, qui fieret in iudicio, alias ille actus nõ valet. l. de vnoquoque. ff. de re iud. l. nam ita diuus. ff. de adop. & l. si quando. & ibi Bal. C. de testi. & c. ij. de testib. Sic ergo, qui vult litigare contra aliquẽ, ante omnia debet citare suũ aduersarium in iudicio: aliàs processus nõ valet: * quia citatio est inuẽta de iure naturali. & est species defensionis, & nullo modo potest obmitti, etiã per principẽ, vt est tex. in cle. pastoralis. §. cæterùm. de re iud. & not. Bal. in. l. cùm fratrẽ. in fi. verbis. C. de his qui. vt ind. & Soc. in cõs. xij. col. ij. in j. vo. vbi ponit exẽplum, q̃ Deus citauit Adã. * Et debet fieri citatio in singulis actis iudiciarijs, vt d. l. de vno quoq;. ¶ * Limita primò, istã cõmunem conclusionẽ nõ procedere, quando aduersarius esset talis, qui etiã si esset præsens, nõ posset actum impedire nec cõtradicere: quia citari nõ debet: & valet actus etiam sine eius citatione. ita per plura tenet Ale. in l. recusare. in prin. ff. ad Treb. & Paul. de Ca. in cõsi. xxxiiij. col. pe. in ij. vol. per tex. in l. iiij §. j. ff. de fide. libe. & Bal. in l. nec quicquã. §. vbi decretũ. ff. de offi. procõ. & ibi Iaſ. in iiij. col. ¶ * Secũdo, limita nõ procedere in exigẽdis tributis, datijs, & collectis seu functionibus fiscalibus: qa proceditur de plano, nullo seruato iuris ordine, & sine citatione, solum exigendo & cõpellendo debitores etiã nõ citatos. ita singulariter tenet Bal. in cõs. cccxxiiij. incip. licet. in iij. vol. ¶ * Tertiò limita nõ procedere in omnibus

Universidad de Deusto
Biblioteca

actibus,qui expediũtur per iudicem ante citationẽ partis in causa principali: quia licet requirant causæ cognitionem:nõ tamẽ requiritur in eis citatio partis ita tenent Bal.& Ale.in l.sed si hac §. prætor ait.ff. de in ius vocan.& ibi ponunt exemplum
8 in concedenda * venia vocandi parentes & patronos in ius: nã in tali concessione non requiritur partis citatio, licet fiat cũ causæ cognitione.idẽ tenet Bal. in l.ea quæ circa fi col. C. quo. & quando iud.Pet.Phili.Cor.in cons.xlvj.col.pen.ver.facit. &c.
9 in ij.volu. ¶ *Et per hoc infero ad bonam practicã,in regno habemus ritũ magnæ curiæ,quòd quando hæres vult præsentare instrumentum secundũ formã ritus, debet offerre petitionem præambuli,probãdo se esse hæredem,pro liquidatione instrumẽti:& idẽ forte esset in cessionario,per ea quæ not.Alex.in l. fi sic.col.fi.ff.de leg.j. de hoc est vnus ritus sub nu.221.incip. itẽ seruat ipsa curia,quòd si fit præsentatio &c.& alius ritꝰ, ccxlix. sub rubri.de præambulis.Dico, qꝺ ex quo ista liquidatio præambuli fit ante citationem partis, in causa principali, nõ requiritur in ea alia citatio: per prædicta. & licet Bal.in l.ij.col.fi.versicul.ex his.C.de exe.rei iud.dicat.quòd in liquidatione instrumenti requiratur partis citatio, intelligo tamẽ Bal.loqui in tali liquidatione, quæ fit post citationem.nõ ante.ne contradicet ei,quòd dixit ipsemet Bal.in
10 §.prætor ait.¶ *Quarto limita nõ procedere,quãdo fertur sententia principis seu imperatoris quia valet sine citatione.existente tamen iusta causa.secundum Bal.in l.cessante.in prin.C.quo modo & quando iud.& Bal.in l.nec causas.C.de appel. & Ale. in cons.ij.col.vij.versi. & quod not.Bal.&c.in j.vol..vbi plures dicit,qꝺ in principe semper præsumitur iusta causa. Regulariter tamen etiã sententia principis nõ valet,sine citatione, ex quo princeps non potest tollere quod est iuris naturalis. vt dixtex.& ibi glos.& Bal.in l.fin. de legib.& idem Bald.in cons. lviij.in iij.vol.& Abb.in cap. causis.de re iudic. tamen hoc in regno de communi stylo cancellarii consilij Neap.omnes sententiæ sacri concilij feruntur sine citatione:& valent. ex quo proferuntur sub nomine regio. Et ne verum est,qꝺ post conclusum in causa fit citatio partibus, ut veniant ad allegandum verba vel in scriptis infrà talẽ terminum,quo elapso fertur sententia sine alia citatione ad audiendam sententiam.& si ista citatio non præcederet, non valeret sententia regia.prout de hoc stylo attestatur Matth.de Afflict.in decisio.cclxxxiij.cons.Neapol.& ratio est: quia post conclusum in causa, citatio non est defensionis:quia nulla potest allegari defensio,sed est potius iuris positiui.& ideò princeps potest illam obmittere:& sic non obstat cle.pastoralis.de re iudic.& hæc ratio potest colligi ex verbis singu.Bal.in l.executorem.col.antepe.versi.non obstat,quòd defensionis facultas &c. C.de excep.rei iud.qui dicit,quòd citatio nõ est de iure naturali principaliter,propter se,sed propter defentionem:ergo,vbi nõ competit defensio,ibi potest obmitti per principem.¶ *Quinto limita nõ procedere , quando in instrumẽto esset pactum , quòd debitor posit capi ad instantiã creditoris ex sola ostẽsione instrumenti facta iudici.nam tunc potest capi per iudicem authoritate instrumẽti sine alia præcedenti citatione , per ea , quæ no.Ang.& Imo.& ibi etiã Alex. in ij.col.in fin.in l.si sic.ff.de leg.a.j.& licet loquantur in statuto,tamen idem esset in pacto,vt habetur in l.nõ impossibile.ff. de pac. Et in specie in pacto tenet hoc Matth.de Afflic.in cõnota,vt scias ponderare clausulas instrumẽtorum:quia vt plurimùm in instrumentis ponuntur istæ clausulæ executiuæ: & hoc corroboratur ex eo, quod in simili concluditur in decisio. ccxxvj.consil.Neapo.vbi dicitur,quod quando in instrumento est pactum de capiendo bona debitoris,potest creditor implorare familiam iudicis ad capiendũ bona:& iudex tunc concedit familiam & capturam sine alia citatione partis , vt tenet Alex.in consi.cxxxj.in iiij.volu & Bal.in l.si aquam.in x.q.C.de
12 seruit.et aqua.¶ *Sextò limita nõ procedere,quãdo aduersarius reperitur præsens in iudicio:qa potest actus expediri eo aliter non citato: quia lex solùm põderat præsentiam partis,vt d.l. de vnoquoque.in princ.ff.de re iudi.& est text.in l.etiam.§.fin. ff.de mino.vnde præsens etiam fortuito casu,citari non debet. Ita tenet Alexan.in d.l.de vnoquoque col.j.& Alex.in rubr.C. de in ius vocan.in fin.& Bald.in l.si accusatoribus.colũ.ij.C. de accusa.& Bald.in l.j.ff.de in ius vocan.& Abb.in c.ecclesia sanctæ Mariæ.col.iij.de constit. & in c.inter quatuor.in iij.not.de maio.& obed.& Bal.in c.j.col.v. de mil.vas.qui contu.est.& in l. consentaneum.col.fin.C.quo.& quando iud.Verùm licet secundum communem cõclusionem citari nõ debeat præsens , debet tamen per iudicẽ certiorari de actu , qui fit in causa sua,aliàs actus nõ valeret, secũdum Bart. in l.furioso.ff.de re iud.& Ias.in l.nec quicquam.§. vbi decretũ. col.vj.ff.de offi.procon.sed contrarium tenent Ang.imò & Alexan.in d.l.de vnoquoq;.in prin. & Las.in l.j.in fi.ff.de in ius voc. scilicet,quod nõ requiritur certioratio:quia præsens præsumitur sciens.& prædictis adde So-

Universidad de Deusto
Biblioteca

ein.in cõſi.xxix.col.ij.in iij.vo. ſed in dubio is q reperitur præſens in iudicio, præſumitur veniſſe ad illum actũ,qui erat expediendus,ſeu ad quem fuit vocatus,ſecundum Alex in l.furioſo.col.pen.in fin.ff.de re iudi.& Alex.in conſi.cxxiij.col.ij.in ij.

13 vol.¶*Quid autem,ſi iudex citauit aliquem ad vnam cauſam, & comparuit ad illam cauſam, vtrum poſsit compelli reſpondere aduerſario.vel alteri ſuper alia cauſa?Bal.in d.l.ſi accuſatoribus.colũ.ij.in fin.tenet, quòd nõ,ſed poteſt dicere, facias me citari: quia nõ veni ad hoc, & idem magis clarè tenet Bald.in l. cùm fratrem.in fin. C. de his quib.vt indig.vbi aſſignat rationem,quòd citatio fit ad duo, ſcilicet ad effectum comparitionis,& præparandæ defenſionis. Vnde ſi ille compelleretur reſpondere,ſtatim tolleretur ſibi defenſio ſed Alexand.in d.l.de vnoquoq;.col.j.tenet cõtra Bal. ſcilicet q indiſtinctè teneatur reſpondere: etiam ſi ob aliam cauſam venerit.& certè ſi opin. Bal.eſſet vera in d.l.cùm fratrẽ. quo ad ſuam rationem, nũquã præſens compelleretur reſpon- 15
dere, ſed ſemper eſſet citandus propter prætenſam defenſionẽ.Sed ego puto in hoc regno veram eſſe opin.Bald.per conſtit.ſi quem noſtrorũ &c.& ibi not. And.de yſer.vbi dicit, q inuentus in iudicio ob cauſam neceſſariã,non tenetur reſpon-

14 dere.¶ *Septimò limita vbi eſſet ſuſpicio fugæ debitoris vel criminoſi:quia poteſt tunc procedi contra eum,ſine alia citatione, & poſſunt contra ipſum recipi teſtes,etiam eo nõ citato ne inſtruatur ad fugam,ita plenè declarat Fely.in capt.cùm ab homine.verſi.limita tertio &c de iud.& hoc ſentit Bald.in d.l. cùm fratrem.in fi.C.de his quibus vt indig.& tenet Barto.in l. ait prætor.§.ſi debitorẽ.ff. quæ in frau cre.& Bal.in l.credito- 15
la ij.ſi cert.peta.¶ *Octauò limita,vbi periculum eſt in mora: nam poteſt tunc expediri actus,etiam parte non citata, ſecundum Alex.& Iaſ.in l.ſi fideiuſſor.§. ſi ſatisfactum.colũ.j.ff. qui ſat.cog.& Inn.in c.ſignificauit.in fi.de teſtib.& Alex.in d.l. de vnoquoque.col.ij.Aliàs autẽ

nũquam iudex poteſt venire ad capturam perſonæ,niſi prius eã citet,vbi videt nõ eſſe periculũ in mora,propter fugam, ſecundum Bal.in l.ſi quis curialis.in j.nota.C.de epiſ.& cle.& Bal.in l.ſi filio.in fin.ff.ſolu.matrimo.

16 ¶*Nonò limita non procedere in cauſa criminali,quãdo ſententia fertur in fauorem abſentis: nam valet,etiam eo non citato : ſecus ſi ferretur contra ipſum.ita tenet Bal.ĩ l. ſi accuſatoribus.col.fin. C. de accuſa.& Alex.in l.furioſo.col.ij.ff.de re iudi.per l.quamuis indubitati.

17 C.de adul.¶ *Decimò limita,in omnibus cauſis,in quibus proualet ſententia lata pro abſente editur ſine figura iudicij: nam non citato,ſecundũ Bart.in extraua.ad reprimen.in verſic.& figura.in fi.& Alex.in d.l.furioſo.col.ij.& propterea hodie in regno quælibet ſententia lata pro abſente non citato,valet in cauſa ciuili:ex quo per iura municipalia ſæpius allegata proce-

18 ditur.¶ *Vndecimò limita,in omni actu,qui celebratur vltima die termini:nam poteſt fieri etiam parte nõ citata. Hinc dicimus,quòd poteſt fieri ſententia compromiſſi in vltima die termini ipſius compromiſſi ſine citatione,dummodo terminus ſit ſtatutus ab homine,ſecus ſi à lege.ita dicit Bal.ĩ auth.ei qui appellat.co.ij.C.de temp.app.Itẽ, quando teſtes examinãtur vltima die termini,nõ requiritur ei

19 ſi detur terminus &c.¶* Duodecimò limita, quando citatus ſemel perſonaliter ſtatim aſcendit equum,& receſsit in partes remotas, vel alio modo verbis declarauit ſe nolle comparere: quia non eſt vlterius citandus, ſecundum Bald.in l.ceſſante.in fin.C.quomo.& quando ind.& Alex.in d.l.de vnoquoq;.col.ſi. & in l.contumacia.verſi.quintò fallit,&c.ff.de re iud.& Iaſ.in d. l.nec quicquam.§.vbi decretũ. colum.vj.ff. de offici.procon.& Abb.in c.cùm parati.de appel.

Universidad de Deusto
Biblioteca

20 ¶ *Decimotertiò limita, quando probatio concludit soli iudici: puta ad iudicis instructionem: quia tũc potest recipi sine citatione partis, secũdum Bald. in l. certum. col. ij. ver. item opp. quòd imò differant &c. C. vnde legi. & Bal. in l. si qua per calumniã. versũ. sed pone. q̃ ille &c. C. de epis. & cle. vbi ponit exẽplũ in iudice seculari, capiẽte clericũ, qui nõ incedit in habitu clericali: nã si clericus ostẽdit iudici instrumẽtũ clericatus, debet ipsum remittere statim iudici ecclesiastico sine citatione partis. adde Inno. in c. j. de postula.
21 præla. ¶ *Decimoquartò limita, quando aliquis habet expedire actum secundum suam cõscientiam, vt quãdo per sedem apostolicam committitur alicui examinatio alicui*, si est idoneus, vel est cõmissa potestas sententiandi cum clausula, eõsciẽtiam tuam oneramus quia tũc potest ille actus expediri sine aliqua citatione partis, secũdum Bal. in d. l. si qua per calumniam. versi. vbi suprà. & in d. l. certum. versi. vbi suprà. & Alex. in d. l. de vnoquoque. col. ij. in fi. ff. de re iudi & Lud. Ro. in rub. de arb. col. iij. & est glo. in c. j. de offi. deleg. & Bal. in l. neque natales. col. fi. C.
22 de proba. ¶ *Decimoquinto limita, quãdo est datum arbitriũ & potestas executori testamenti distribuendi ad pias causas: seu eligendi pauperes: quia in tali electione & arbitrio declarando non requiritur citatio hæredum, nec alterius, secũdum Bald. in l. captatorias. in fi. C. de test. mili. & Bal. in l. fi. col. ij. ver. sed nũquid in ista &c. C. cõmu-
23 de leg. ¶ *Decimo sextò limita, quãdo iudex mittit expertos ad mensurãdum agrum. vel ad aliquam differẽtiam videndam per aspectum loci: quia in relatione dictorũ expertorum non requiritur partis citatio, nec præsentia licet in electione eorum requiratur, secũdum Bartolum in l. Theopõpus. circa fin. ff. de dote præleg. & Ange. in l. j. §. Marcellus. ff. si plus quàm per legem falc.
24 ¶ *Decimoseptimò, limita non procedere in sentẽtia calculatorum, qui reuidẽt librum rationum alicuius administratoris, puta syndici alicuius vniuersitatis: nam possunt ferre sententiam cõdemnatoriam cõtra absentem, aliter nõ citatum, & vocatum sine citatione, secũdum Bar. in l. ij. §. quod de frumẽtaria. & ibi etiam glos. ff. de admi. rerum ad
25 ciui. perti. ¶ *Decimooctauo, limita nõ procedere in iuramento defereendo alicui pro liquidatione rerum ablatarum in odium delinquẽtis: iuxta formã l. si quãdo. C. vnde vi. & c. super eo. extrà, q̃ metus causa. quia in tali taxatione & iuramenti delatione non requiritur citatio partis, ad maius sui odium. Secus, quãdo ista taxatio est facienda per iudicem. de hoc est decisio Rotę in nouis, in dec. ccxix. incip

Incipiente. l. licet &c. & hoc tenet Ias. in repe. l. admonẽdi. col. pe. & fi ff. de iureiurã. vbi hoc ampliat in omni iuramento, quod defertur propter delictũ seu cõ-
26 tumaciam alicuius ¶ *Decimonono, limita, quãdo aliquis paretur aliquod damnum in alio loco, puta remoto. nam potest ibi testes examinare super damno, quod passus est sine aliqua vocatiõe partis, & talis examinatio faciet plenam fidem, secundum Luc. de penna, & Bar. in l. ij. in fi. C. de naufrag. lib. xj. quod nota ad præiicam eorũ, qui patiuntur furta & robarias in syluis: vel alia similia dãna. adde Alex. in l. iiij. §. prætor. col.
27 v. ff. de dam. infec. ¶ *Vicesimò limita, quando iudex vult examinare in testem aliquã honestam mulierem: nã potest mittere ad eius domũ pro ea examinanda, sine alia citatione partis, secundum Bar. in l. ad perso nas egregias. ff. de iureiuran. & And. de Yser. in consti. in pecuniarijs. col. ij. in fi. de quo vide etiam Ab. in c. si qui testium.
28 de testi. ¶ *Vicesimoprimò limita. quãdo esset examinãdus aliquis testis, cuius dicto esset necessariò standũ: quia nõ requiritur partis citatio, secũdũ Alex.
29 in cõsi. cxxx. in j. vol. ¶ *Vicesimosecundò limita, quãdo esset examinãdus aliquis testis, de cuius morte vel festinato recessu timetur: quia potest examinari etiam parte non citata, secundum Inno. in c. Alhe. circa prin. de testi. & Ias. in repeti. l. admonendi. col. ciij. in princ. ff. de iureiu.
30 ¶ *Vicesimotertiò, limita non procedere in eo, de cuius prẽiudicio principaliter agitur. Secus, si per quandã consequentiam actus tangeret prætiudiciũ alicuius: quia potest fieri sine illius citatione secundũ Alex. in l. de vnoquoq;. col. fi. ff. de re iudi. & Ias. in l. nec quicquã §. vbi decretum. co. viij. de offi. procõ. & in l. si quis nec causam. col. ij.
31 ff. si cert. pet. ¶ *Vicesimoquartò limita, quãdo iudex vult interdicere administrationem alicui prodigo: qa potest hoc facere sine citatione alicuius, secundũ Ias. in d. §. vbi decretũ col. ix. & Bal. Ang. & mode. in l. ix qui bonis. ff. de ver. obli. ¶ *Vicesimo-
32 quintò limita, quãdo fertur sententia contra principalem debitorem: nã in ea nõ est citandus fideiussor de iudicato soluẽdo: licet interesse prætẽdat: quia ex eodẽ processu fit executio contra eũ, secundũ Bal. in l. duobus. §. ergo si quis. & potest esse ratio: quia non agitur principaliter de eius præiudicio: licet per consequentiã. vt suprà in vicesimatertia limitatione. ¶ *Vicesi-
33 mosextò, limita non procedere, quando iudex protulit aliquam interlocutoriam, à qua succumbens appellauit: quoniã appellatione pẽdente potest iudex procedere vsq; ad diffinitiuã, antè quàm sibi inhibeatur: iuxta ca-

Universidad de Deusto
Biblioteca

non solùm.de app.lib.vj. Certè potest omnes actus vsq; ad sententiam inclusiuè expedire sine citatione partis:& valèr,nisi appellans suę appellationi renunciet.tex.est singularis in c. eum qui.de dolo & cõtumacia.li. vj.

34 ¶ *Vicesimoseptimò,limita qñ aliquis est condemnatus ad expensas propter contumaciã: iuxta legem.sancimus.C.de iudi. nam potest fieri talis cõdemnatio,etiam sine citatione partis, secundum Bal.in d.l.sancimus. in x.q & Anto.de Butr.& Paul. de liaza.in c.fin.litibus.de dolo & cõtumacia.& Fely.in c.j. col.

35 vj.de iudic. ¶* Vicesimooctauò limita,quãdo iudex vult dare tutorem vel curatorẽ alicui pupillo, vel furioso, sine inquisitione: quia potest suum decretum interponere sine citatione alicuius, secundũ Bar. in l.qui habet.§.quolibet.ff.de tute.& Ale. in consilio octuagesimosextò, incipiente, visis dubitatiõibus.

36 &c.in ij.vol.¶* Vicesimononò limita,quãdo aliquis dolosè latitat & se occultat,ne citari possit:quia potest expediri actus cõtra eum,eo aliter non citato:ex quo constat de eius cõtumacia: secundum Inno.in c.ad petitionem.de accusat.& Abb.in ea.extux.colũ.pen.de cleri.non resi.

37 ¶* Tricesimò limita generaliter, vbi certũ est aduersario nullam competere defensionẽ:quia potest expediri actus eo non citato,vt not.plenè Card.Alex.in c.cum sit Romana.co.ij.circa fi. de appel.vbi multos allegat, & hanc fallentiam poteris iunge-

38 re cum prima. ¶ *Tricesimoprimò limita,quãdo aliquis haberet instrumentum contra debitorem cum pacto de capiẽdo,& constitutione precarij:quia potest facere capturam cõtra tertium possessorem etiã non citatum.& negotio non liquidato: ita tenet Frã.de Are.in cõs.xxj. col.pe.in fi.& colũ. fi.& Soci.in consilio lxxxij.colum.iij.in tertio volu. quod nota perpetuò: qa millies euenit ĩ facto:& plaries vidi respõderi in cõtrarium à nonnullis doctoribus, qui dictas decisiones non viderunt.

39 VENIO* ad secundum dubium:scilicet, à quo iudice debet ac possit fieri citatio.Breuiter communis conclusio est, q omnis iudex competens potest citare, siue sit ordinarius, siue delegatus:Secus,si est incompetens:quia non valet citatio. l.fi. & ibi per docto.ff. de iurisd. omn. iudi.& habetur in l.ij. si quis in ius voca.non ier. Quod tamen intellige,quando certũ est eum esse incompetentẽ de iure communi:Secus, si de iure communi sit competens: potest tamen aliquo priuilegio declinari: qa tunc valet citatio, & tenetur citatus comparere ad suum priuilegium allegãdum:aliàs posset contumax reputari:vt dicta l.fũcunda.& l.fũ quis ex aliena.ff.de iud.intellige tamẽ prædicta de citatione verbali:secus in reali, quæ fit per capturam personæ: quia illa potest expediri solùm per ordinarium:non autem per delegatum,vt not.Bar.Alexã.& cõmuniter doc.in l.ij.ff. de iur. om.iud.vbi ita intelligunt tex. in §. si verò etiam.in authẽ. de exhib.reis & in l.cõsentaneum: C. quomodo & quando iud. Similiter & citatio per edictum, potest expediri solùm per ordinarium,vel per delegatũ principis: nõ autem per delegatum inferioris, vt in §. omnẽ.in authen.de litig.& in authẽ. qui se munt.C.quo.& quãdo iud.& post.in d.l.ij.& Bar.in extrauag.ad reprimẽdam. in vers.

40 per edictum.in prin. ¶* An auditum existentẽ extra suum territorium?ista q.tangit Io. And. in cap.Romana.§. contrahẽtes. de foro compet.lib.vj.& Barto. in l.omnes.C.de episco.& cler. & Ange.& Iaso.in l.fi.ff. de iur. om.iudic.vbi dicit, quòd ista q. indigeret decisione Cæsarea.Et ibi Iaso.distinguit tres casus.& dic,vt ibi per eum:cui adde, q in regno habemus cõstitu. quæ incipit,in ciuilibus. quæ concedit iudici indistinctè posse citare extra territorium.& ibi Mat

41 thæ.de afflic.in vj. notab. ponderat ad hoc illã constitutionẽ, per quam habemus decisionem Cæsaream in hoc regno: nam licet communis decisio in iure communi sit,quod iudex citans debet scribere literas iudici loci,vbi est citandus, vt ipsum citari faciat,quando ille ciuitates non sunt sub eodem dominio, secundum distinctionem Bar.in l.prima.§.præsides. ff. de requi. reis.tamen quia rex qui est Dominus vniuersalis regni, dedit iudicibus potestatem citãdi extra territoriũ: poterit fieri hæc citatio per nuntium citãtis,sine alia licentia iudicis illius loci, vbi citandus degit. verùm illa constit.hoc non probat expressè:vnde rutius puto esse id. qd dicit ibi Andr.de Yser. scilicet, quòd requiritur iudex illius loci,vt ipsum citet: & idem And. in consti.edictorũ.colum.vj. in prin.Et id vidi semper obseruari,scilicet, quãdo ciuitates non subsunt sub eodẽ barone in hoc regno:solet enim mitti nũrius citantis,vt impetret veniã à iudice illius loci cum literis citãtis: vel solet scribere literas ad illũ iudicem,vt ipsum citet, secundum Bartolum in dicto §. præsides.vbi ponit ad hoc quinque limitationes. ¶* Pro hoc facit,quòd in simili dicim*, quòd quando aliquis vult exercere iurisdictionem inter suos subditos in alieno territorio, debet habere licẽtiam Domini illius territorij:aliàs processus nõ valet,secundum Innocẽtium,in c. at si clerici. de iudi.Pro hoc est tex.& ibi Cardi.in ij.q.in cle.j. §.volumus.de fo. cõpe.Hoc tamen limita non procedere in

terris demanij regis: nam officialis alicuius baronis, seu alius baro, potest ius dicere inter suos subditos in terra demanij: puta in ciuitate Neapolis, absq; licentia regis & suorum officialium, ita dicit Matth. in consti. de questionibus. in primo not. vbi ad hoc ponderat illam constitu. quam dicit fuisse ignoratam a nonnullis auditoribus regiæ curiæ: tamen iudicio meo illa constit. si recte ponderetur, hoc non probat. & de prædictis vide Oldrad. in cõs. lxxxviij.

42 VENIO* ad tertiũ dubiũ, scilicet, per quem debeat fieri citatio. Dic, quod cõmunis obseruãtia est, quòd citatio fit per nuntios seu iuratos & seruientes 43 curiarum.* qui solẽt esse viles personæ: vt dicit Andr. de Yser. in consti. citationis. colũ. secunda. solent enim isti nuntij portare aliqua signa, vt cognoscantur, vt not. doct. in capi. cùm parati. & capi. significauit. de app. & Specu. in titulo de cita. §. sequitur. columna secũda. & quòd sint viles personæ, tenet Felyn. in c. prudentiam. col. v. de offic.

44 delegat. ¶* Potest tamen iudex eligere vnum aliũ priuatũ, cui potest committere citationem. etiam si nõ sit publicus nũtius, & valet citatio: imo potest iudex eligere famulum suum, & etiam famulum alterius partis, cui potest committere citationem. ita tenet Cardi. Alexã. in c. cùm sit Romana col. fi. de app. & ibi etiam Abb. in fi. col. in prin. Plus dico, quòd etiã parti principali potest iudex committere citationem, vt citet suum aduersarium. & valet citatio, vbi constat de commissione iudicis. secundum Baldum in l. vt perfectius. col. fi. C. de anna. except. & Bar. per illum tex. in l. eũ qui. §. si epistola. ff. de fur. & idem Bar. in l. iuste. & ibi etiam Alexan. in viij. col. ff. de acquir. pos. & Bal. in authen. & omnino. colũ. penult. venio ad ministros, &c. C. ne vxor pro mari. & Bartolus in extranagã. ad reprimendam. in versi. per nuntium. & versic. per literas: vbi omnia hæc tractantur & Spec. in titu. de cita. §. sequitur columna prima.* Sicut 45 etiam iudex potest dare licentiam parti, quòd capiat possessionem aduersarij, cõstituendo eum executorem in causa propria. vt not. Bar. Alex. & communiter doc. in d. l. iuste. & Ias. in l. inhibere cauere. in ij. & iij. col. ff. de iur. om. iud. Verum. in hoc est differentia: quia quãdo quis citatur per nuntium publicum tenetur illi credere solo verbo sine literis iudicis: sed nuntio priuato, vel famulo, vel parti nõ creditur sine literis iudicis committentis. ita tenet glo. in c. prudentiam. in versicu. per certum nuntium. de offi. dele. & ibi per doc. idem no. gl. in c. cùm parati. in versi. nuntius. de app. alias non tenetur quis credere, maxime aduersario suo, qui de facili potest

potest mentiri: secũdum Spec. in d. §. sequitur. col. j. & Philip. in d. c. cum parati. col. iiij. in fi. ver. vj. quæritur &c. Et dicit notãter Bald. in l. si vt proponis. la ij. C. quo. & quãdo iud. q̃ licet iudex posit cõmittere citationẽ partinou tamen creditur suæ relationi, nisi probetur. & illud dicit Philip. in d. c. cùm parati. versicu. vj. quæritur &c.

46 *Hoc tamen est correctum in 50 regno in citatione per literas: nam citatoria litera non committitur, nisi habenti publicum officium: vt est ritus magnæ curiæ, in nu. lix. & alius in nume. cxxxix. & ambo incipiũt, item,

47 q̃ citatoria litera, &c. ¶* Postrũ actorum, & sic per tabellionem, si habeat commissionẽ iudicis: & sibi est credendum propter publicam fidem, quam habet. ita tenet Spec. in d. §. sequitur. post prin. & Phil. in d. c. cùm parati. versi. vj. quæritur &c. per ea, quæ habentur in l. si quis decurio. C. de fal. & in c. ad audiẽ-

48 tiã. de præscri. ¶* Potest etiã & ipsemet iudex pro tribunali sedens monere seu citare partem vt compareat tali die coram se. tex. est & ibi Bald. in l. cessante. colũ. j. C. quo. & quando iud. & Bal. in l. vt perfectius. colum. fi. C. de anna. excep. & Alexand. in l. contumacia. versi. vij. fallit &c. ff. de re iudi. & not. gl. in c. consuluit. de offi. dele. in quibus Jo-

49 cis dicitur, q̃* ista monitio iudicis, est maioris efficaciæ, quàm citatio nũtij: qa ista sola monitio habet vim peremptorij & trinæ monitionis: & hoc est, quod sæpius notarij actorũ scribunt penes acta, q̃ talis fuit iudicialiter monitus & c. nã ista monitio plus quàm citatio operatur: & potest expediri actus in cõtumaciam moniti non cõparentis.

VENIO* ad quartũ dubiũ, scilicet qualiter sit faciẽda citatio, super quo dic, quòd citationum plures reperiũtur species. Quædã enim est citatio realis, seu personalis: quæ fit per capturam personæ. Secũda, est citatio verbalis, quæ fit solo verbo. Tertia est citatio, quæ fit per literas. Quarta, est citatio per edictum. Quinta, est citatio per proclama. Sexta, est citatio per

51 campanã, seu per tubã. ¶* Præmitto tamẽ, quod in omni citatiõe cuiuscũque sit generis, tria extrema contiderãtur. Vnũ scilicet, ex parte iudicis: prout est commissio de citãdo: & duo ex parte nũtij: scilicet, ipsa citatio seu executio cõmissionis: & relatio citatiõis factæ. Et hæc tria requiruntur in omni citatione: aliàs non valet vt no. Bal. in l. fi. C. de fer. & Fely. in c. gratũ. col. iij. de off. deleg. De primo scilicet, quòd requiratur commissio iudicis, tenet Bar. & Bal. in l. neminem. C. de exhi. reis. & tradit plene Fely. in c. j. col. vj. de iud. & Ioan. And. in c. quoniam contra

Universidad de Deusto
Biblioteca

tra.de prob.& Bal.in l.cũ clericis.C.de epis.& cle.& Iaſo.in §. quadruplici.colum.iij.& iiij.inſti.de actio.& Bart.in l.j.§.cura. ff.de offic.præ.vr.& Alexand.in l.ſciendum.co.ſi.ff.de verb.obl. & Alex.in addit.ad Bar.in l.qui
52 nomine.ff.de fal.*Verũ,de conſuetudine toleratur in quàmpluribus locis, vt quando ſunt nuntij publici & generales,credatur eorum relatiõibus, quòd citauerunt de commiſsione iudicis: licet aliter commiſsio ex actis non appareat: imò plus, poſſunt ad inſtantiam partis citare iſti nuntij publici in cauſis ciuilibus, etiã ſine cõmiſsione iudicis:& hoc toleratur ex generali cõſuetudine in ciuilibus: vt teſtatur Bal.in d.l.neminem. & Iaſo.in d.§.quadrupli.& ibi etiam Ioã.Fab.& Bal.in l.ſi quã. do.in xij.q.C.de teſt.& Pe.Phil. Cor.in conſi.xcv.col.ij.in fin.in liij.vo.et ita cõmuniter ſeruatur in hoc regno ex generali &
53 antiqua cõſuetudine.¶ *De ſecũdo extremo,ſcilicet,q; fiat exe cutio citationis, hoc patet ad ſenſum: quia ad hũc effectũ cõmittitur citatio, vt cum effectu quis citetur:quo caſu an credatur nuntio dicenti ſe citaſſe, eſt trita q.in pluribus locis vẽtilata,maximè per Barto.in d.§.cura.& per Abba.in d.c.cùm parati.& Iaſo.in d.§.quadrupli.col. iij.& iiij.in quibus locis communiter tenetur, quòd nuntio publico creditur, & eius relationi ſtatur,quo ad citationem. Verùm, ſi citatus eſſet perſona circũſpecta & fide digna, & inraret ſe nũquàm citatum fuiſſe, crederetur ſibi potius, quàm nuntio:vt dicit Abba.in dicto c. cum parati.col.iiij.in princip.& ibi per alios Modern. Et hanc quæſtio.tangit plenè Specul.in tit.de cita.§.ſequitur.verſic.ſed nunquid.& ibi plenius Io.And. in addi.vbi notabiliter loquitur:& cõcludit modo prædicto, licet multa verba inſerat: & ad ibi dicta me remitto.& habetur per Saly.in l.tres.C.quo.& quãdo iud.& Fely.in c.inquiſitiõis. §.ſi.col.ix.de accu.& Philipp.in d.c.cùm parati.co.vj.in ſi.& vij.
54 de app. ¶ * De tertio extremo, ſcilicet de relatione nũtij, quòd requiratur & debeat apparere, ex quo eſt actus ſubſtãtialis: tenet Bald.in l.fin.C.de fer.& ibi etiã Saly.dicit,q; debet relatio ſcribi in actis: quia eſt de proceſſu.*intantum,quòd non po-
55 teſt fieri relatio in die feriato ad honorẽ Dei.& ipſum in hoc refert & ſequitur Alexã.in l.j.§. nũtiatio.co.vij.ff.de ope.no.nũ. & tradit Bar.in l.ſi finita.§.Iulianus.col.iij. ff.de dam.infect. & eſt glo.in l.pen.ff.ad Trebel. & Bald.in l.iudices.in vlti.not. C.de fide inſtru.Intantum,quod ſi nõ reperitur deſcripta relatio nũtij in actis,nihil valet citatio nec ſententia:nec poteſt aliquis cõtumax reputari.ita tenet Paul. de Caſt.in cõſi.lxxxj.colũ.iiij.in ſecun

ſecundo volum.& Bar.in l.hæc autem.§.primo. per illũ tex.ff. ex quib.cau.in poſſ.ea.vbi dicitur, q; debet liquere iudici de contumacia citati:& non poteſt aliter liquere niſi appareat re-
56 latio ſcripta in actis.* & propterea ſi iudex primò pronũtiat contra contumacẽ,& poſteà recipit relationem nuntij.ſententia & proceſſus eſt nullus:ſecũdum eum.& eſt notabile verbũ, & mẽti tenẽdum:quia vidi plures iudices erraſſe in hoc.& idẽ tenet Bar.in l.multũ.in fi.ff.de condi.& demon.& Alexan.in l.
57 ſed ſi de ſua.ff.de acquir.hæred. ¶ *Põt autẽ iſta relatio per nũtium fieri ſoli notario actorum abſque præſentia iudicis.ſecunda Bartolum.in dicta l.ſi finita.§.Iulianus.col.iij. verſ.iuxta prædicta quæro,&c.ff.de dã.infect.& ibi Imol.& Alexã.idem tenet Salice.in l.eos.§.ſuper.C. de appel.& in authen.quæ ſupplicatio.C.de preci.impera.offe.¶ Hoc etiam de relatiõe nũtij, eſt hodie prouiſum in regno per regiam pragma.ij.quæ incipit,quilibet.vbi cauetur de omnibus his tribus extremis; videlicet,de commiſsione iudicis præcedẽte:& de ipſa citatione effectuali:& de relatiõe, quæ debet conſtare ex actis. Et nota quia illa pragm.loquitur de cõmiſsione præcedente per ablatiuum abſolutum,qui importat conditionem.l.à teſtatore.ff.de condi.& demonſt.per quæ verba habemus in regno caſum deciſum,quòd nõ valeat citatio nũtij,niſi cõmiſsio iudicis præcedat. Poſſemus tamen dicere, quòd per cõſuetudinem ſit derogatum illi pragma.quantùm ad hoc,vt ſuprà dixi.Vel poſſemus illã reſtringere,quando citatio fit per literas,prout loqui videtur dict.prag.& nõ verbis. non nego quin ſemper de iure requiratur commiſsio,vt ſuprà dixi: ſed ſolùm dico reſpectu conſuetudinis:quæ ſeruãda eſt, vbi viget: iuxta l.de quibus.ff.
58 de leg.¶ *His præmiſsis,venio nũc ad citationem realem:quæ importat capturam perſone:ſecundum gl.Bar.& Alex.& doct. in l.ij.ff.de iuriſdi.om.iud.& in l. conſentaneum. C. quomodo & quãdo iud.ſuper qua eſt ſciẽdã, quòd in ciuilibus cauſis regulariter non fit iſta citatio realis.Fallit primò,quãdo reus eſſet cõtumax:vt d.l.cõſentaneũ. & ibi Bar.in ij.colum.& probatur in §.ſi verò etiam.in authẽ. de exhi.reis.Item, quando fuit per ſententiam condemnatus: quia poteſt pro executione ſententiæ capi de perſona.l.j.& ibi not.C. qui bo.ced. poſſ. & not. Bal.in l.per diuerſas.in xv.q.in ſi.C.manda.Quod tamen intellige, ſeruato ordine, l. à diuo Pio.§.in venditione.ff.de re iudica.prout ibi nota.Alexand.in iij.& iiij.colũ.ſcilicet, vt primò fiat excuſsio in bonis: & poſteà ſi bona nõ reperiuntur,tũc vl-

timo

Universidad de Deusto
Biblioteca

timo loco capiatur persona. aliàs nõ potest incipi à captura personæ: secundum gl. & Bar. in l. iij. §. tutor. ff. de suspe. tuto. & Abb. in c. quo ad consultationẽ. col. vj. in fin. & seq. de re iudi. & Bal. in c. tuc. vt lite non contest. & Bal. in d. l. consentaneum. co.

59 iiij. in fin. ¶ *Fallit etiam, quando debitor esset suspectus de fuga, quia põt fieri ista citatio realis. l. ait prætor. §. si debitorẽ. & ibi Barto. ff. quæ in frau. cre. & declarãt plenè Alex. & Ias. in d. l. j. ff. de iur. omn. iudi. & Fely. in c. j. col. vij. de iud. & Ias. in l. si ab arbitro. ff. qui sat. cog. & in l. vinum colũ. quarta & quinta. ff. si cer. pet. & idem Ias. in tit. de actio. in princip. col xj & xij. in quibus locis plenè cumulantur requisita ad capiendum debitorẽ suspectũ de fuga: quæ breuità

60 tis causa hic obmitto. ¶ *Hinc dicit ad propositum Bald. in l. q euitandi. in fi. C. de cõdi ob tur. causam, quòd iudex non debet aliquem capere ante summariã fidem & suspicionẽ de recessu. & hoc in ciuilibus. At in criminalibus potest semper iudex regulariter citare regulariter capiendo personam, secundũ Bal. in l. si quis curialis. C. de episco. & cleri. & per doct. in l. pericp. ff. de in ius voc. Pro hoc est text. in l. j. & per totum tit. ff. & C. de custo. reo. & nor. Bal. in d. l. con-

61 sentaneũ. col. iij. princ. ¶ *Scias tamen, q̃ ista citatio realis nullo modo põt fieri, nisi præcedẽte cõmissiõe iudicis, ut est text. & ibi per omnes scribentes in l. neminem. C. de exhi. reis. & no. Bal. in l. si quidem. in xij. quæst. C.

62 de testibus. niũ *cõtra suspectũ de fuga, qui potest capi propria authoritate. sine alia cõmissiõe, etiã per priuatũ: vt d. §. si debitorem. & habetur plenè in locis

63 præallegatis. ¶ *Secũda citatio, est verbalis: vt quãdo iudex viua voce committit nũtio, vt aliquem citet sine literis: vt probatur in c. cùm dilecti. ibi, viua voce &c. & ibi Anto. de But. & Abba. de dolo & contuma. & est etiam consti. regni. quæ incipit, edictorum. ibi, etiã sine scripris & c. & ista citatio verbalis & aliæ sequentes citationes, de quibus infrà dicã, debent continere sex requisita ad hoc, vt valeant. Primum, scilicet, nomen iudicis citantis: secundum, nomen citati qui citatur: tertium, nomẽ eius ad cuius instantiam fit citatio quartũ est causa, ob quã citatur. quintum, est locus, in quo debet comparere. sextum est tẽpus infra quod debet cõparere. Additur etiam septimũ requisitũ, quãdo citatio fit in scripris: scilicet vt contineat verbum, peremptorie. hæc omnia probantur in d. consti. edictorum. & ponit alia Spe. in tit. de cita. §. iij. de citatiõe post princip. aliàs citatio esset obscura, & incerta, & non valeret: vt dicitur in d. cõsti. edictorum. & tenet Bal. in l. hac cõsultissima. col. iij. C. qui test. fac. poss.

poss. & in l. eũ, quẽ temerè. per illum tex. ff. de iud. & ibi est gl. idem not. Bald. in l. j. circa fi. ff. de lib. & posth. & Card. in cle. ij. in quinto notabili. vt lite pẽd.

64 ¶ *Inquãtum autẽ dixi, quòd citatio debet continere locum, procedit sine dubio in delegato citante: secus est in ordinario qui habet certum & deputatum tribunal: quia potest citare sine expressione loci: & intelligitur de loco solitæ residentiæ. tex. est in c. cum parati. & ibi per doct. de appel. & not. Bar. & Ange. in l. si vt proponis. la. ij. C. quomodo & quando iud. & Ange. in l. j. §. hęc stipulatio. ff. si plusquam

65 anna. excep. ¶ *Item, inquãtum dixi, quod citatio debet continere certum diem seu tẽpus cõparendi, aliàs non valet: hoc tenet Barto. in l. liber homo. §. decem. ff. de verb. oblig. & Bald. in l. si. col j. per illum tex. C. de iure domi. impe. Contrarium tamen tenet Spec. in tit. de cita. §. sequitur. versi. quid si non præfixeris. & Bal. in d. l. vt perfectius. colum. ij. versic. ij. & c. & Abb. in d. c. eũ parati. col. j. per illũ text. & est text. in c. eos. in fin. de sententiã excõ. lib. vj. & Bal. in c. j. col. iiij. de milit. vas. qui contu. est. Et concludunt præfati doct. quòd valet citatio: & debet comparere quãmprimùm potest: quãdo nõ est appositus dies in citatione. hanc quæstio. plenè attingit Phili. in d. c. cùm parati col. v. & vj. & ibi cõcordat opi. per bonã distinctionẽ: videlicet, aut quæris, vtrũ valeat citatio sine diei ad effectum, vt si citatus nõ cõparet quamprimùm potest, posset mulctari tanquã inobediens: & dicendum est, quòd sic: & ita procedat vna opin. Aut quæris, an valeat citatio, vt si citatus nõ cõparet, possit procedi ad sententiam, vel ad alios actus in cõtumaciam: & dicẽdum est, quòd non valet, nec procedi potest. & ita loquantur cõtraria opi. & ista concordia fuit Ang. in d. l. liber homo. §. decem. & idem tenet Ang. in l. per interuallum. ff. de

66 iud. & ita pertrãseo. ¶ *An autẽ sit necesse apponere horã? Dic, quòd non: sed debet comparere hora solita causarum: secundũ Bald. in l. si vt proponis. la. ij. C. quomodo & quando iud. & Innocẽ. in c. cùm nobis olim. de elec. & Barba. in addi. ad Abba. in d. c. cùm parati. & ibi etiã Phi lip. in vj. colũ. & Fely. in c. consuluit. col. iij. de offici. deleg. ité debet cõparere tali hora, in qua põt ille actus expediri ante noctis tenebras: secundum Abba. in d. c. cõsuluit. col. ij. & in c. cũ super. col. ij. de testi. cogen. si tamẽ apponeretur hora, & postea non fieret actus in illa hora, sed in alia, non valeret: secundum Barto. in l. aut qui aliter. §. fi. ff. quod vi. aut clãm. & Felyn. in d.

67 c. consuluit. colũ. j. ¶ *Sed circa hoc de tempore comparitionis, comm

cõmunis practica in hoc regno est: quòd si quidem citatus habitat in eadẽ ciuitate, vbi iudiciũ agitatur: citatur vna die pro alia immediatè sequenti: & in alia die sequenti hora causarum accusatur sibi prima contumacia, si nõ comparet: & deinde expectatur per tres alios dies continuos: in quibus currunt etiam dies feriati, & posteà in quarto die sequenti iudico accusatur sibi vltima cõtumacia, si nõ cõparet: & illud est vltimũ perẽptorium: & tunc bannitur & cõdemnatur ad tertiam partẽ mobilium: & sic in effectu citatus, à die citationis habet quinq; dies ad comparendum. & de hoc est ritus magnæ curiæ in nume. ccxxiiij. qui incipit, item seruat ipsa curia in primis, &c. & regia pragm. tertia, quæ incipit, relatione. & ista expectatio tridui non habet locum. nisi in primis citationibus. in alijs verò procedit ad actum in contumaciam in die immediatè sequenti, nullo triduo expectato. Si verò citatus habitat in alia ciuitate: si quidem est intra regnum, debet inferi tantum tempus in citatione, infra quod possit cõmodè comparere attenta distãtia loci: & in illo vltimo die cõparitionis accusatur prima contumacia: & posteà expectatur per triduum: & deinde accusatur vltima: vt suprà dixi. & ita seruatur in curijs Neapolitanis in citationibus, quas mittũt per diuersa loca huius regni. & hoc colligitur ex verbis dictæ prag. Relatione. Si verò citatus degit extra regnum, debet in citatione apponi termin' sexaginta dierum ad cõparendum: prout de hoc est text. in d. constitut. edictorum. circa fin. & ibi And. de Yser. & idem And. in c. j. de consti. inter vas. & alium de bene. vbi dicit, quòd iudex non potest hoc tẽpus coarctare. vnde tunc in sexagesimo die accusatur prima contumacia: & deinde triduo expectatur: vt suprà dixi. Et quòd in vltimo peremptorio condemnetur ad tertiam partem mobilium, tam in ciuili, quàm in criminali, est ritus magnæ curiæ in numero ccij. qui incipit: item seruat ipsa curia in citatione &c. & alius est pulcher ritus, qui ponit ista breuibus verbis totam præcedentem, quam suprà dixi. & est constit. quæ incipit, pœnam quinquaginta &c. adde, quæ dicam infra in versicu. contumacia. in fi.

68 ¶ * Est etiam sciendum, quòd contumacia prima debet accusari in die iuridico: etiam si ipsa die cura non regitur, dummodo nõ sit dies feriatus. & potest accusari in præsentia actorum magistri, etiam absente iudice. de hoc est alius ritus num. ccij. qui incipit, item, seruat ipsa curia, vt si die &c. & alius ritus in num. ccxiiij. incipiẽs, item nota quòd in omni &c. cæterũ, si ille dies, in quo erat accusanda prima cõtumacia esset feriatus, debet accusari in die sequẽti: & debet fieri mẽtio in actis de die præcedenti feriato, vt sciatur, qp nõ potuit illo die accusari. Idem si plures dies continui essent feriati, quia elapsis feriis primo die iuridico accusatur: vt est alius ritus numero 304. incipiẽs, item, nota quòd vbicunque, &c. & si non accusatur prima contumacia in tali die, vt suprà dixi, citatio expirat & circunducitur nec excusatur actor dicẽs, quòd non accusauit, quia curia nõ redebatur, quia poterat accusare, dummodo non fuisset dies feriatus, vt suprà. de hoc est alius ritus in numero 305. incipiens, item, nota qp tales, &c. ¶ Ex prædictis ergo vides quomodo est correctum ius commune in regno: nam de iure communi non poterat veniri ad peremptorium: nisi præcedẽtibus tribus citationibus, cum interuallo triginta dierum. l. ad peremptoriũ. cum duabus legibus sequen. ff. de iuauthen. qui semel. C. quomodo & quando iud. hodie autem in regno sufficit vna, cum illa expectatione tridui post diem cõparitionis: vt suprà dixi. ¶ * Item inquãtum dixi, quòd citatio debet continere causam seu articulum, ad quem quis citatur: vide Bald. in l. consentaneum. in quarto notabil. C. quomodo & quando iud. vbi hoc tenet. dicit tamẽ quòd in ordinario citante, semper præsumitur causa, dummodo fiat citatio ad instantiam, & sic valeret citatio sine causa. Sed Andr. de Yser. in dicta constit. edictorum. in princip. dicit, quòd debet exprimi causa in citatione, nisi citatus sciat causam. Sed Barto. in extrauagan. ad reprimendum. in versicu. super dicto crimine, &c. tenet, quòd valet citatio sine causa, tam in ciuili, quàm in criminali. & ita etiã dicitur in decisio. ccxciij. consil. Neapolit. Abb. verò in cap. præterea, colum. ij. in fi. de dila. ponit vnam distinctionẽ videlicet, aut quis citatur de lõginquo, & debet citari cum causa, vt veniat instructus. Aut citatur de proximo, & non est opus ponere causam, nec certum crimen, vbi citatio est criminalis: & videtur satis ęqua distinctio. Quicquid dicant isti doct. ego puto indubitanter, quòd in hoc regno debet exprimi causa in citatione: aliàs non valet, & moueor per duo iura municipalia, quæ hoc expresiè dicunt: videlicet, per text. in dicta const. edictorum. & per regiam pragmat. ij. quæ incipit, quiliber. ibi, continentes ipsius citationis causam, &c. & posteà subdit, citatio aliter facta, non

70 valeat, &c. ¶ * Quid autẽ si cùm iudex vellet ferre sententiam citauit aliquem, vt veniat ad audiendum intentionem curię seu iudicis, an dicatur sufficiẽs causa in citatione & an valeat talis citatio? Dic, quòd non, sed debet

exprimi ad sententiam proferendam seu audiendam ita tenet Felyn. in c. consuluit. col. vj. de offic. deleg. & Ioan. de Ana. in cap. inquisitionis. §. ad petitionem. col. penult. in princ. de accusat. & ibi etiã Felyn. in vij. col. per text. in c ij. & ibi Gemin. de dolo & con
71 tuma. lib. vj. ¶ * Quid si aliquis citatur ad respondendum petitioni porrigendæ, & in vltimo die peremptorij non comparet, sed actor comparet. & accusat sibi contumaciam, nõ tamen porrigit illo die petitionem, sed die sequenti. an possit super illa petitione procedi in contumaciam, & an ille citatus possit multari, vt contumax. Dic quòdnõ, quia ex quo fuit citatus ad illum actũ, est necesse, quòd ille actus porrectione petitionis fiat illo die peremptorij: aliàs nihil valet, quod agitur, ita eleganter tenet Petr. Philipp. Cornel. in consil. lviij. col. iiij. in litera h. in tertio volu. Si tamen reus comparet, iudex dat terminũ actori ad producẽdum libellum, & reo ad respondendum, vt est ritus magnæ curiæ in numero, clxxxviij. incipiẽs, item, seruat ipsa curia, quòd si actor, &c. Et nota, quòd quando fit ista citatio eo modo, scilicet ad petitionem porrigẽdam, nõ inducitur litis pendentia ad impediendũ præuentionẽ, antè, quàm porrigatur petitio: prout de hoc est decisio. cexcitij. consi. Neapol. & ideò ista practica citandi non est bona: sed melius est, quòd porrigatur primo petitio & postea super ea porrecta emanet citatio. & ita practicatur
72 in curiis. ¶ * Item inquantũ dixi, quòd in citatione debet apponi verbum, peremptorie, hoc tenet And. de Yser. in constit. in ciuilibus. & est glo. in cle. sæpe. §. sententiam. in vers. non peremptorie. de verb. signifi. & Bald. in l. si quando. col. ij. C. de testibus nisi quando fieret monitio per iudicem pro tribunali sedentem, vel nuntius citaret corã iudice: quia illa citatio habet vim peremptorij, secundum Bald. in l. cessante. colum. i. C. quomodo & quando iud. & dixi supra in tertio dubio. in fin. Hodie tamen in regno, ex quo omnes causæ ciuiles sunt summariæ, vt pluries fuit dictũ nõ requiritur peremptorium in citationibus, & sic valeret citatio in ciuilibus sine verbo peremptorie. ita tenet Angel in dicta l. ad peremptorium. ff. de iudiciis. per text. in dicto §. sententiam. & hoc tenet Matth. in constitution. inconsutilem. colum-
73 na penultima. ¶ * Tertia citatio est, quæ fit per litera, vt quando iudex facit citationẽ in scriptis, & illam committit nũtio, vt alicui citet. super hoc est data forma per regiam pragmat. in regno: videlicet, per pragm. secundam, quæ incipit, quilibet, qua cauetur, quòd quando nuntius citat per literas, debet habere commissionem iudicis, & citatio debet cõtinere causam, & debet fieri

fieri citatio coram duobus testibus, qui se subscribant in calce citationis, quãdo fit in loco, vbi potest haberi copia literatorum: aliàs sufficit, quòd nuntius in relatione dicat se citasse corã tali & tali testibus: & citatio aliter facta non valet: vt ibi dicitur, & tenet Andr. de Yser. in consti. citationis. col. j & ij. si tamen esset facta citatio inualida, & citatus compareret, validatur citatio & cõparitio: vt dicitur in d. pragm.
74 ij. & tenet Bal. in l. vt perfectius. col. ij. C. de anna. excep. ¶ * Est tamen sciẽdum, quòd citatio de necessitate nõn requirit scripturam regulariter, quia est in arbitrio iudicis citare viua voce, vel in scriptis. debet tamen in actis describi, vt appareat ex actis. Hoc probatur ex dicta constitu. edictorum, quæ dicit, in scriptis, vel sine scriptis. & in ca. cùm delicti. ibi, viua voce, &c. de dolo & contu. in aliquibus tamẽ casibus requirit de necessitate scripturã: aliàs non valet, & primus casus
75 est * in iudice delegato, qui debet citare cum inserto tenore suæ commissionis, qui tenor nõ potest apparere, nisi in scriptis. cap. præterea. & ibi Abb. & doct. de dila. & Bart. in authen. qui, semel. C. quomodo & quãdo iud. & Bar. Alex. & Ias. in l. ij. ff. si quis in ius voc. non ie. Quod limita,
76 vt ibi per Ias. ¶ * Secũdus casus est, quãdo citaretur aliqua persona illustris vel clarissima, quia debet citari in scriptis. ita tenet Ias. in §. quadrup. col iiij. in prin. instit. de acti. & est tex. & ibi Bar. in l. quotiẽs. C. de dignit. lib. xij.
77 ¶ * Tertius casus est, quãdo destinatur aliquis nuntius seu executor ad capienda bona fisco delata: nam non creditur ei sine literis l. prohibitum. in fi. C. de iure fisci. lib. x. similiter, quãdo aliquis mittitur ad exigendas pecunias fiscales. l. palatinos. C. de
78 colla fun. fisc. lib. xj. ¶ * Quartus casus est, quãdo aliquis nuntius vellet citare realiter: puta faciendo capturã in bonis vel in persona: tunc enim debet ostẽdere commissionẽ in scriptis, secundum Bart. in d. l. palatinos. & Philip. in c. cùm parati. col. viij. vers.
79 sed limita. &c. de app. ¶ * Quintus casus est, in omni nũtio speciliter electo, qui non est nuntius consuetus: nam sibi non creditur, nec valet eius citatio, sine literis: vt dixi suprà in tertio dubio. versi. plus dico. &c. & ibi dixi, quòd hodie in regno est prouisum per ritus magnæ curiæ ibi allegatos, quòd istæ citationes in scriptis nõn cõmittuntur, nisi habenti publicum officiũ. vnde apparet, quòd priuatæ personæ
80 non committerentur. ¶ * Sextus casus est, quãdo citatio fieret extra prouinciam, quia non valet, si non fiat in scriptis, secundum Bart. in extrauag. ad reprimendam. versic. per nuntiũ. per text.
81 in §. eos. in auth. de colla. ¶ * Septimus casus est, quando citatio fit in domo, & non personaliter.

Universidad de Deusto
Biblioteca

nam non valet ad effectum reddendi citatum cõtumacem: nisi fiat cum literis, secũdum Bal. & Ang. in l. vt perfectius. col. ij. C. de annu. except. & Alex. in addi. ad Bartol. in d.l. palatinos. C. de colla. fun. fisca. & Andr. de Yser. in constit. citationis. ¶ * Quarta 82 citatio, est illa quę fit per edictũ. & est sciẽdum, quòd ista citatio per edictum non fit, nisi in casu necessitatis, scilicet quando alio modo quis citari nõ potest: puta propter eius absentiam vel latitationem, vel quando citantur personæ incertę, si sua putauerint interesse. vt inferius dicam. nam si iudex habet modũ citandi aliquem voce vel per literas, non debet incipere à citatione per edictum, quia grauarer citatum: & iudex appellatione posset hoc grauamen reparare, secundum Bart. in extrauag. ad reprimẽdum. in verſic. per edictũ. post princ. vbi plus dicit Bartol. in princip. quòd hæc citatio nõ fit, nisi per ordinarium vel delegatum principis, non autem per inferiorem. de hoc dixi suprà. in secundo dubio. Istam materiam citationis per edictum, tractat plenè Felin. in capitu. quoniam frequenter. §. porrò. vt lite non conteſta & Bartol. in dict. verſic. per edictum. & can. in Clemen. prima. de iudic. Ego autem sub brevitate reassumam aliquos casus, in quibus fieri potest, & est necessaria huiusmodi citatio: de reliquis verò remitto me ad dicta per doctor. in locis prælle-
83 gatis. ¶ * Primus igitur est casus, quando citandus non reperitur personaliter, nec habet certam domum: puta, quia est vagabundus, tunc debet scribi eius citatio ad modum edicti, & debet affigi in palatio curię vel in platea publica, quando esset laicus, vel in foribus ecclesię, quando esset clericus. ita quòd verisimiliter talis citatio veniat in notitiam omnium per modum notorij, quæ citatio continere debet illa septem requisita, de quibus suprà dixi. ita tenet Bald. in l. si accusatoribus. columna fina. in princip. de accusator. vbi plus dicit, q; in tali casu potest fieri etiam citatio per proclama: vt infrà dicam. Idem tenet Bald. in l. consentaneum. in secundo not. C. quomodo & quando iudex. & Bart. in dicto verſiculo, per edictum. & debet poni istud edictũ in illa ciuitate, & loco, vbi solitus est conuersari ille vagabundus, secundum Bald. in l. vt perfectius. columna prima, circa fi. & columna secunda. C. de ann. except. vbi plus dicit, q; si vagabundus habet domũ, debet affigi edictum citatorium in porta suæ domus, & debet hoc fieri in præsentia duorum vel trium testium, vel notarij: vt est text. in cõstit. citationis. pro hoc est text. in l. iiij. § totiẽs. ff. de dam. infec.
84 ¶ * Secundus casus est, quando aliquis procurat vel latitat dolosè, vel impedit, ne citatio verbalis vel per literas possit ad eum peruenire. nam tunc potest citari per edictũ. text. est in cle. j. de iudic. Verùm in hoc est aduertendum, quòd illa cle. dispo-
nit, quòd istud edictũ potest apponi in ciuitate Romana in papali palatio contra vnũquemq; habitantem in partibus quantũcunque remoris, & propterea, quia talis citatio est multũ prædices inferiores, nisi authoritate papę. vt ibi habetur: sed per iudices inferiores posset fieri in dicto casu, apponendo tamen edictum in loco, vbi solitus est habitare & conuersari citandus, & nõ alibi: vt dixi suprà in casu præcedenti. facit text. in clemen. causam. §. verùm. de elect. & hoc in regno est expeditum, per dictam constitut. citationis. vbi in casu prædicto potest quis citari per edictum affixũ in ianua domus coram duobus testibus, cũ termino dierũ triginta vel quadraginta. & not. And de Yser. in capitulo primo. columna secunda. de milit. vas. qui contum. est. & de intellectu illius clement. j. de iudic. vide Felin. in d. c. quoniam frequenter. §. porrò. vt lite non contest. & Rotam in decisi. ccxxiij. incipiente. si committatur, &c. in nouis. & ad prædicta adde Alexan. in l. j. §. præsides. in addit. ad Bart. ff. de requir. reis.
85 ¶ * Tertius casus est, quando locus, vbi degit citandus, non est securus, propter aliquas guerras fortè vel inimicitias, vel alio modo nam tunc potest fieri citatio per edictum, eo modo, quo in præcedenti casu dixi: per text. in di. clemẽ. j. de iudi. pro hoc etiã est text. in cle. prima. de tor. compet. & not. Bart. in d. verſ. per edi-
86 ctũ. ¶ * Quartus casus est, quando aliquis stat clausus in domo sua, & non patitur se videri, ad hoc, ne citari possit: nam potest tunc affigi edictum citatorium in ianua domus suę. & perinde habetur, ac si personaliter citatus esset, vt tenet Alex. in l. plerique. colũ. ij. ff. de in ius voc. pro hoc est text. in d. constitut. citationis.
87 ¶ * Quintus casus est, quando actor porrexit libellum, & non vult litem prosequi, & se absentat: nam reo instante, citari potest per edictũ, secundum formã authent. qui semel. C. quomodo & quando iud. vide Bal. in l. mãdatum. col fin. C. mandat. qui dicit, quòd ista edicta debent poni in frequẽtiori loco ciuitatis.
88 ¶ * Sextus casus est, quando aliqua persona ecclesiastica spoliat aliquem laicum possessione alicuius rei: nam potest laicus adire iudicem secularẽ, & per viam defensionis extraiudicialis recuperare posset restitutionem suę amissæ possessionis: & tunc quia iudex secularis non potest specialiter citare clericũ, potest exponere vnam citationem generalem per edictũ, vt quicũque sua putauerit interesse, cõpareat ad allegandũ, quare ille laicus re-

stitui nõ debeat. de hoc est quædam specialis prouisio in regno per tria capitula regni: quorum vnum incipit, ad regale fastigiũ. aliud, omnis prædatio, &c. & aliud, finis præcepti charitas, &c. de quorum capitulorum intellectu, traditur plenè in decis. ij. &
89 decis. xxiiij. consil. Neap. ¶ * Septimus casus est generaliter, cũ contradictores sunt incerti semper in actu faciendo, potest fieri citatio per edictum: vt not. Abb. in c. cùm in tua. col. ij. in princip. extrà. qui matri. accus. pos. & Fel. in d. cap. quoniam frequenter. §. porrò. colum. ij. versic. considera in primis, &c. vt lite non cõtesta. per ea, quæ habentur in l. si eo tempore. C. de remis. pigno. & in authen. si omnes. C. si minor se ab hæredi. abst. & Gemi. in cap. fin. in fin. de elect. lib. vj. Alias autem, vbi certus est aduersarius, nunquam valet citatio per edictum, secundum Felin. in cap. co
93 gnoscentes. col. vij. de constitut.
90 ¶ * Octauus casus est, quando aliquis proposuit institorem, qui fortè malè administrat, & vult ipsum reuocare: nam debet proponi facere edictum publicè ante illius apothecam, vt nemo cũ illo contrahat, iuxta text. in l. sed si pupillus. §. præscribere. ff. de institorib. & ibi Bald. dicit, quòd ista edicta debent exponi in loco publico & patẽti: vt ab omnibus legi & videri possint, & nõ in loco occulto, & ibi etiam vi-
91 de Paul. de Cast. ¶ * Nonus casus est in clerico beneficiato absente, qui non facit residentiã: nam debet citari per tria edicta, quæ debent affigi in valuis ecclesiæ suę, & postea expectatur per sex menses: & si nõ venit ad residendum, priuatur beneficio. text. est & ibi Abb. & doct. in cap. ex tuę-
92 de cle. non resid. ¶ * Decimus casus est, quãdo episcopus vel aliud prælatus vult confirmare electũ ad aliquam dignitatem, vel beneficium: nam antè, quàm confirmet, debet exponere generalem citationem per edictum in ecclesia, vocando omnes, qui sua interesse putauerint, aliàs confirmatio fieri non posset. textus est & ibi per cano, in cap. fi. de elec. lib. vj. Et hoc extenditur etiam, quando aliquis præsentatur in iure patronatus: quia debet fieri simulis citatio per edictũ: vt not. glo. j. & fin. in d. cap. fi. & ita quotidie videmus practicari in hu-
93 iusmodi præsentationib⁹. ¶ * Vndecimus casus est, quando aliquis teneus prædium tributariũ, se absentat, vel ipsum deserit: nam potest citari per edictum: & si non comparet infrà sex menses, priuatur prædio, & alij locari potest. text. est & ibi Luc. de pœna, in l. locorũ. C. de omni agro
94 deser. lib. xj. ¶ * Duodecimus casus est, in citanda vniuersitate: nam potest citari per edictum in loco affixum, vbi consueuit congregari, & si ciues clauderẽt portas ciuitatis, potest affigi edictum in porta ciuitatis, quando nuntius

nuntius prohibetur ingredi: & si non esset tutus accessus ad portam ciuitatis potest edictum affigi in ciuitate conuicina in ecclesia ipsius ciuitatis vicinæ. Ita hæc omnia declarat Bald. in l. etiam. colum. iiij. C. de exe. rei iudi. pro hoc est glossa. in l. non potest dolo. ff. de regu. iuris & vide Bald. in authen. sed cùm testator. colum. ij. C. ad l. fal. vbi dicit, quòd non sufficit citari præsidentes in eorum domibus, sed debent citari in loco, vbi consueuerunt congregari publicè: adde Ange. in consilio cxcvj. potest
95 etiam citari vniuersitas per proclama factum in locis publicis ciuitatis, legendo citationem publicè, secundum Barto. in extrauag. ad reprimendam. in versic. citatum. & Lucam de pena in l. prouincialium. C. de erog. milit. anno. lib xij. & glossa. in c. si capitulo in versi. factum de cõcess.
95 præben. lib. vj. ¶ * Decimus tertius casus est, iudicio meo, in omnibus casibus in quibus lex permittit fieri citationem per proclama, in illis etiã potest fieri per edictũ à fortiori. & moueor per rationem authen. qui semel. C. quomo. & quando iud. quia vox præconis, paucis innotescit. Sed per edictum res efficitur magis notoria: vt not. Alexan. in addes. ff. de requi. reis. si enim lex permittit citationem per proclama, vt est illa quæ fit per præconem: multo fortius per edictum.
96 ¶ * Sed iuxta hoc quæro, quãto tempore debet stare affixum edictum in loco publico, vel in ianua ciuitatis, quando fit citatio per edictum? Dic quòd non reperitur à iure statutus aliquis terminus vnde statur arbitrio iudicis: & sufficit, quòd nuntius referat, quòd edictum steterit affixum in loco: licet non declaret, per quantum spatium. Ita tenet Bar. in extrauag. ad reprimendam. in versicul. publicè. vbi plus dicit, quòd antè, quàm affigatur, debet publicè legi, & postea affigi.
97 ¶ * Quinta citatio est illa, quæ fit per proclama. dicitur autem proclama, quando præco publicus citat per plateam publicam alta & intelligibili voce aliquẽ absentem, vel incertos contradictores si sua interesse putauerint. & est permissa ista citatio in casibus infrà scriptis, videlicet,
98 ¶ * Primus casus est, quando hęres vult conficere inuentarium secundum formam l. fin. C. de iure deli. nam si creditores sunt certi, debet illos citare in specie. Si verò sunt incerti, possunt citari per publicum proclama in locis publicis: secundum Bald. in d. l. fi. §. cùm igitur colum. iij. & in authen. sed cùm testator. C. ad l. falc. & Bart. in d. §. cùm igitur. col. ij. & ibi communiter Mod.
99 ¶ * Secundus casus est, quãdo litigator post litem contestatam se absentat, & est necesse eum citari ad videndum iuramenta testium vel ad alium actum litis:

Universidad de Deusto
Biblioteca

& non habet domum, vel neminem reliquit in domo: nam tunc potest citari per publicum proclama in locis publicis, secundū Bald. in l. si quando, in xj. q. C. de testi. & Soci. in consi. lvj. col. ij. in
100 fin. in iiij. volu. ¶ * Et nota, ꝙ tunc quando proclama fit contra certam personam, debet fieri in illa vicinia ciuitatis, vbi consueuerat citatus conuersari, secundum Bald. in c. j. col. iiij. in fi. de mili. vas. qui contu. est. & ponunt doct. in l. iiij. §. prætor. ff.
101 de dam. infec. ¶ * Tertius casus est generaliter quando est mouenda aliqua lis contra aliquem absentem qui nullibi reperitur, nec habet certam domū, potest ipsum iudex citare per proclama, secundum Bald. in l. si accusatoribus. col. fin. in princip. C. de accusa. & ibi etiam Cyn. idē tenet Bald. in l. inter minores. in fi. in j. lect. ff. de in integ. restitu. & Alexan. in l. iiij. §. prætor colum. ij. verficu. item, inquantum Bart. &c. ff. de dam. infect. vbi æquiparat hanc citationem illi quæ fit, in domo dummodo non sit de re mobili. & nota illud verbum Alex. quia fortè iste casus non procederet in prima citatione, vt fiat per proclama in principio litis, quando esset quæstio de re mobili, sed lite incœpta sic. & ita loquitur casus præcedens.
102 ¶ * Quartus casus est, quando est contrahēdum aliquod matrimonium debent citari omnes, qui nouerint aliquod impedimentum subesse, per publicum proclama in ecclesia, cum certo termino: quo elapso non auditur contradicens, nisi iustam causam alleget: & si ista solennitas non fieret, diceretur matrimonium clandestinū. text. est & ibi per canon. in c. cùm inhibitio. de clande. despō. & in ca. cùm tua
103 qui mat. acc. pos. ¶ * Quintus casus est quando minor adiuit hereditatem, & postea per in integrum restitutionem, vult se abstinere, & illam repudiare: nam in tali restitutione in integrum sunt citandi omnes creditores incerti per proclama, cum termino trium mensiū text. est, & ibi Bal. in prima colum. versi. tertiò quæro, &c. in authen. si omnes. C.
104 si. mi. se ab hær. abs. ¶ * Sextus casus est, quando creditor posterior vult vendere rem sibi hypothecatam: nam potest creditores incertos anteriores citari facere per publicum proclama: vt veniant ad contradicendum infra certum tempus: quo tempore elapso non audiuntur vlterius. text. est & ibi Bald. & doct. in l. si eo tempore. C. de remis. pign. & ibi est gl. quod in isto casu potest etiam fieri citatio per edictum. & poteris hunc casum addere ad citationem præcedentem per edictum. ¶ * Octauus
105 casus est, quando episcopus vult procedere contra eos, qui expulerunt ipsum de sede sua. nam potest accedere ad alienam diœcesim conuicinam, & ibi citare

dictos

dictos expulsores per publicum proclama in ecclesiis illius diœcesis diebus festiuis, quando populus in ecclesiis congregatur, & hoc quando non pollet illos citare personaliter, propter accessum nō tutum text. est in cle.
106 j. de foro compe. ¶ * Nonus casus est, quando est facienda missio in possessionem contra pupillum indefensum ex primo decreto nā debent citari eius consanguinei, amici, & affines per publicum proclama: vt veniant ad ipsum defendendum. text. est & ibi Bart. & doct. in l. hæc autem. §. nō defendi. ff. ex. quib. cau.
107 in pos. ea. ¶ * Decimus casus est, quando est facienda missio in possessionem contra aliquem absentem, qui non defenditur: nam debent requiri eius consanguinei & amici, per proclama. l. item ait prætor. & l. ergo & ibi Bart. & Bald. & doct. ff. ex quib
108 cau. maio. ¶ * Vndecimus casus est, quando hæres deliberat, an velit adire hæreditatem: nam potest facere fieri citationē per proclama contra omnes creditores, vt veniant ad edendum instrumenta debiti hæreditarij ipsi hæreditad hoc vt possit deliberare: aliàs creditores sibi præiudicant, secundum Bart. in d. Aristo. ff. de iure delibe. pro hoc est text.
109 in l. j. §. cùm dicitur. ff. si cui plus quàm per leg. falcid. ¶ * Duodecimus casus est, quando est publicandum testamentum priuatum secundum formam l. publicati. C. de testa. nam debet fieri proclama generale contra prætendentes interesse, vt compareant quando sunt incerti, secundum Bald. in d. l. publicatio. in vj.
110 quæst. ¶ * Decimustertius casus in aguoscenda bonorum possessione carboniana, vel ventris nominet quia si aduersarij sunt incerti, debēt citari per proclama, secundum Bal. in l. certū. col. iiij. vers, viso. &c. C. vnde legi. & generaliter dicas, quòd in omni casu in quo aduersarij sunt incerti, potest fieri citatio ista per proclama, vel per edictū, secundum Bar. in extrauaganti, ad reprimē dam. in ver. per edictum. longè post medium. ibi, sic etiā admittitur, &c. & probatur per omnes doctrinas suprà alleg.

SEXTA Et vltima citatio
111 est, quæ fit per * campanam seu tubam. ista citatatio fit, quādo est congreganda vniuersitas, causa faciendi consilium vel reformationem. text. est cum gloss. & ibi Bart. in l. ij. C. de decur. lib. x. Et similiter sit cōgregatio capituli & canonicorum, ad sonum campanæ: vt not. glos. in ver. factam. in ca. si capitulo. de concess. præben. lib. vj. & gloss. & Card. in cle. ij. in iij. opp. de sent. exco. Ad hoc etiā est text. & ibi Abb. in ij. col. in. c. in causis. de elect. vbi optimè Abb. declarat hanc materiā, scilicet, ꝙ in negotiis minoribus, vel quę possunt expediri per præsentes, sufficit vocari collegium vel vniuersitatem per so-

Universidad de Deusto
Biblioteca

num campanæ. Secus, vbi vocandi essent absentes: quia requiri-
112 tur citatio per nuntium, vel per literas, secundum eum. ¶* An autē in die veneris sancti possit vniuersitas citari ad sonum tabellæ, ex quo non pulsantur campanæ? vide Bart. in l. fi. C. de præ-diis curia. li. x. & Alex. in addi. ad
113 Bart. in l. non potest dolo. ff. de reg. iur. ¶* Fit etiam citatio per campanam, quando est eundum ad bellum: vt not. Io. And. & Abb. in c. j. de offic. custo. vbi ponunt omnia signa, quæ importat so-
114 nus campanæ. ¶* Et primum signum campanæ est conuocatio nis capituli seu vniuersitatis: vt supradixi. Secundum, est signum exeundi ad bellum. Tertium, est signum horarum. Quartum, est signum gaudij & gratiarū actionis. vt quādo post victoriam pulsantur campanæ. Quintum, est signum salutationis virginis: vt quando pulsatur cāpana de sero, ad dicendum, Aue maria, &c. Aliquando, est signum excommunicationis. Aliquando, est signum alicuius defuncti. Aliquando, est signū eleuationis corporis Christi. Aliquando est signum processionis. Et sic de aliis signis: vt per Ioan. And. & Abb. in d. c. j. & Bald. in rub. C. de dedit. libe. tol.
115 ¶* Vltimò, pro complemento huius quarti dubij, scias quòd citatio nō debet fieri proprio motu iudicis, sed ad instantiam partis, quando agitur inter duos litigantes, & maximè citatio ad sententiam. ita tenet Spec. in tit. de cita. §. sequitur. versi. illud autem nota, &c. & Fely. in c. j. col. j. & ij. de iudi. & Soc. in consi. xcvj. col. v. versi. secūdo, &c. in primo vol.
116 ¶* Quod limita, nisi iudex videret perire instantiam: quia tūc ex officio potest citare ad sententiam secundum Bartol. in l. Seius & Augerius. ff. ad l. falci. & Fel. in d. c. j. col. ij. & Phil. in c. ex ratione. col. xx. versi. quo ad se-
117 cundū dic, &c. de app. ¶* Quid autem si aliquis citatur vt compareat die lunæ, martis. & mercurij: an sint plures citationes? Dic quòd est vna: & debet comparere in vltimo die, secundum Andr. de yser. in constit. edictorum. col. j.
118 ¶* An autem possit fieri citatio generalis ad totam causam vt aliquis cōpareat singulis diebus & horis ad omnes actus, vsque ad sentētiam? Communis conclusio est, quòd quando citatur aliquis existens in remotis & longinquis partibus, valet talis citatio: aliàs secus: quia in omnibus actibus requiritur specialis citatio, quando quis est vicinus & prope locum iudicij. ita tenet Abb. in capit. fin. in iij. colum. de dila. vbi plenè attingit istum articulum. & Innoc. & docto. in c. consuluit. de offic. delega. & in cap. auditis de procur. & Alexand. & omnes scribentes in l. qui ante calendas ff. de verbo. obliga. & Ias. in l. nec quicquam. §. vbi decretum colum. ix. versicu. decimò limita, &c. ff. de officio

officio procon. & Andr. de Yser. in c. j. col. ij & iij. de contro. inter vas. & alium de benefi. quod tamen intellige & declara, secundum Bald. in consi. iiij. in v. volu. scilicet, in casibus, in quibus potest procedi ad sententiam lite non contestata, tunc valet hæc citatio ab initio facta, etiam quo ad sententiam. sed vbi non potest procedi ad sententiam lite non contestata, non posset fieri 119 quòd ad sententiam, nisi post litem contestatam. Item intellige, quando citatus fuit semper contumax, & nunquam comparuit: quia verum est tunc, quòd potest procedi ad alios actus sine noua citatione? Secus est, si semel ad aliquem actum comparuit: quia tunc est de nouo citandus ad alios actus, secundum Alexand. & doctor. in d. l. qui ante calendas. & Soc. in consil. cxcv. col penul. versic. quinimo, &c. in ij. volu. & Ant. de But. & Imo. in d. cap. consuluit. & de hoc vide bonam declarationem Abba. in d. cap. fin. col. iij. in fin. & sequen. de dilat. & Paul. de Cast. in consil. lxxxj. col. iiij. in ij. volum. vbi plus dicit Paul. quòd quando proceditur ad alios actus, vigore talis citationis generalis, debent fieri singulæ citationes per edictum, & ibi vide per eum. dicit tamen Bald. in consil. ccixviij. in primo volu. quòd nec de iure canonico, nec ciuili talis citatio valere deber, cùm sit incerta & captiosa. nam inducit quandam speciē seruitutis: vt quis debeat in loco iudicij morari singulis diebus & horis. tamen est communis obseruantia, & ex generali vsu, & stylo curiarū toleratur, propter distantiam loci: quia valde laboriosum est geminare citationes in partibus remotis. vnde teneamus communem obseruātiam. quicquid dicat Bal. in dicto cōsi.

Videndy Aubedy in l. 1. de ss. lib. 2 cum. & Abb.

VENIO ad quintum dubiū principale, scilicet, quando *debeat fieri citatio. Cōmunis conclusio est, q; debet fieri in die iuridico: nā si fieret in die feriato non valeret, per tex. cùm ibi not. in l. ex quacunq;. ff. si quis in tus vo. non ic. & de die feriata ad honorem Dei, est expeditū, quòd non valet citatio, nec commissio iudicis, nec citatio nuntij. per l. fin. C. de fer. ibi, fileat vox, &c. ita tenet Bart. in repe. d. l. ex quacūque. col. fin. etiam si dicta citatio fieret pro die non feriato, puta si nūtius citat die dominico: vt cōpareat die lunę? non valet citatio, secundum not. in c. conquestus. & ibi Abb. in vj. colum. de fer. & Pau. de Cast. in consi. cclxx. in primo vol. & ita de hoc extat ritus magnæ curię in nume. 183. incipiens, item seruat dicta curia, quòd citatus, &c. & ponunt plenè docto. in l. j. §. nuntiatio. ff.
120 de ope. no. nun. ¶* Sed quid si terminus datus alicui ad cōparēdum, cadat in diem feriatum: an valeat citatio, & an teneatur cōparere? Bar. in d. rep. l. ex quacūque. colū. penul. distinguit. Aut

error

Explacuit n° 217

error est expressus in citatione, vt quia iudex dicit, cõpareas coram me in die dominico: & non valet citatio. Aut non est expressus error, vt quia iudex dicit, cõpareas hinc ad decẽ dies: & vltima dies est feriata, & valet citatio, & debet comparere die sequenti. sed postea Bart. refert ibi Richar. de Senis, qui tenebat ꝙ etiam in isto secũdo casu nõ valet citatio. arg. §. loca. Instit. de verb. obl. Ego autẽ in hoc articulo cõcludo, prout aliàs tenui legendo publicè illã l. ex quacũq; in almo gymnasio Salernitanos videlicet, ꝙ si iudex dicit, do tibi terminũ decem dierũ ad comparendum: tunc valet citatio: & debet comparere die sequẽti. secundũ Bal. in d. l. ex quacũq;. col. fi. si verò iudex dicit, cõpareas in decima die præsentis mensis, & illa dies est feriata, non valet citatio. & ita procedat opi. Richar. de Senis. quã ad hoc tenet Abb. in d. c. conquestus. col. pe. in fin. tunc enim videtur error expressus, saltẽ per relationẽ ad ipsam diem. l. certum. ff. si cert. pe. sed si iudex diceret, compareas hinc vsq; ad decem dies: tunc valet citatio, quia iste appellatur terminus ad quem, & debet cõparere die præcedenti, quando vltima est feriata, secundum Bar. in d. l. ex quacũque. col. pen. per l. ij. §. illud. C. de tẽp. app. & in c. cùm dilecti. de dolo & cõtu. ¶ * Limita prædicta, nisi citatio fieret pro tali causa, quæ potest die feriata expediri: quia tunc valet citatio facta in die feriata: quæ causæ plures sunt, quæ numerantur in l. ij & iij. ff. de fer. & tũc cogitur citatus comparere, vt no. glo. in d. l. ex quacunque. in glo. fi. & ibi etiam Bar. in repe. col. pen. dum allegat l. miles. §. sexaginta. ff. de
122 adulte. ¶ * Secundò limita, non procedere in principe: qui potest citare in die feriata ad honorem Dei, secũdum Bart. in d. l. ex quacunq;. in repe. colum. fi. & Lanfranc. in c. quoniam cõtra. in verſic. citationes. in fi. de proba.
123 per c. veniens. de acc. ¶ * Hodie autem in regno est expeditum, quòd semper quando citatio cedit in diem feriatã, valet & debet citatus comparere in die sequenti. ita tenet And. de Yser. in libro constit. in rub. de in ius vocan. post quam rub. sequitur constit, si quem nostrorum, &c. & de hoc sunt duo ritus magnę curię. Vnus, in numero 17. & alius 157. & ambo incipiunt, item, quòd tam in criminalibus, &c.

VENIO ad sextum & vltimũ
124 dubiũ principale: scilicet, * vbi debeat fieri citatio. Ista q. potest habere duo mẽbra. Vnum scilicet, vbi, id est, in quo loco debet quis citari per nuntium. Secundum, vbi, id est, in quo loco debet citatus comparere. & sic expediã ista duo mẽbra per duas q. principales. ¶ Primò igitur quæro, in quo loco debet nũtius aliquem citare. dic quòd cõmunis conclusio est, ꝙ quilibet citari debet personaliter, si reperiri potest, aliàs debet citari in domo suæ solitæ habitationis. ita plenè tradit Bart. & ibi cõmuniter doctor. in l. iiij. §. prætor. ff. de dam. infect. & quãdo est absens, debet citari in illa domo, vbi reliquit familiã: quãdo forte habet plures domos, aliàs citatio nõ valet, secundũ And. de Yser. in constit. citationis. colum. j. vbi plus dicit, quòd debet recipi iuramentum ab illis de familia de denuntiando citationem citato quamprimũ posſit: & hoc dicitur etiã in tex. illius cõsti. & debet tunc fieri corã duobus testibus, vel tabellione, vt habetur in constitut. citationis. & ibi And. in j & ij colũ. aliàs citatus in domo sine ista solẽnitate, non dicitur contumax, secũdum eum. & tenet Bal. in d. l. vt perfectius. C. de anna. except. item debet citari in illa domo, in qua habitat tempore citationis: licèt antea fuisset solitus habitare alibi. ita tenet Pet. Philipp. Corn. in cõsil. lij. in iiij. volu. & consil. lvij. colũ. iij. in litera h. in fi. in iij. volumo, vbi nulla extat familia: quãmo derelictо, secundum And. in d. constit. citationis. colum. j. Vetatoria in ostio domus vt plenè dixi suprà in quarto dubio prin-
125 cipali. * An autem possit fieri citatio in apotheca, vel in porticu, vel in stabulo, vide plenissimè per Bart. Alexan. & docto. in d. l. iiij. §. prætor. ff. de damn. infect.
126 ¶ * Ex prædictis verificatur illa cõmunis practica citãdi aliquẽ. quia communiter solent cõmittere iudices nuntio, vt citet aliquem personaliter, aliàs si personaliter reperiri non potest, citet eũ in domo solitę habitationis. Et nota singulariter, quia cõmuniter solent in hoc errare nuntij, & faciunt inualidas citationes: nam hæc forma citãdi istud importat, videlicet, ꝙ nuntius faciat primò omnem suam diligentiam in perquirendo citandum per ciuitatem, vt posſit eũ citare personaliter, & vltimo loco, quando ipsum reperire non poterit, tunc citet eum in domo, aliàs si ita ex abrupto citaret in domo, nõ facta prius illa perquisitione, non valet citatio: quia excedit formam commissionis. ita in terminis tenet Bartol. in d. §. prætor. col. ij. & Alexand. plenè in consil. ij. col. j & ij. in iij. volu. & hanc opin. dicit Alexand. esse communem. in d. §. prætor. col. j. idem tenet Lud. Rom. in consi. 454. col. ij. & Pet. Philipp. Corne. in consil. lij. col. ij. in iiij. volu. & Abb. in c. causam. colum. prima. in fi. & seq. de dolo & contu. vbi plenè examinat hanc materiã. & hoc est hodie confirmatũ in regno per cõsti. citationis. in princ. ibi, si eius copia haberi potest, &c. Quæ verba innuunt, ꝙ debet fieri priùs diligentia citandi personaliter, & eo non inuento, vt

vt quia est absens, vel latitat, tũc in subsidium fiat citatio domi. Sed an debeat esse absens à ciuitate, vel solùm à iudicio, vt possit citari domi, vide Bart. in d. §. prætor. & Abb. in d. cap. causam. vbi plenissimè distinguunt. dicit tamen Bald. in d. l. consentaneũ. col. pen. in fin. C. quo. & quando iud. quòd sufficit, quòd nuntius de directo vadat ad domum citandi, & interroget familiã, vtrũ sit ibi: & si respõdetur sibi quòd non sit ibi, potest dimittere ibi literas citatorias, & nõ est necesse perquirere per totã ciuitatẽ. Et istud dictum Baldi ego video communiter seruari in practica in toto hoc regno. nam nunquã isti nuntij citantes, faciunt diligentiam in perquirendo personam, sed directò vadunt ad domum: & ita referũt se citasse domi, sine alia perquisitione. & ita seruatur ex generali consuetudine. Sed prima opinio est verior de iure, sed opinio Bald. est confirmata hodie in regno per regiam pragm. ij. quæ incipit, quilibet: quæ loquitur alternatiuè, scilicet, cp quis citetur personaliter, vel ad habitationis domũ. quo casu quãdo lex noua vel statutum loquitur eo modo alternatiuè, sufficit vnum adimpleri, secundum Bartol. in d. §. prætor. & Abb. in d. cap. causam. col. ij. in fi. & sic indistinctè valet hodie in regno citatio facta domi, absq; illa perquisitiõe. & ex illa prag. inoleuit illa citandi cõsuetudo, quam dixi. ¶ Inquantum tamen de iure communi debet præcedere dicta perquisitio, intellige & limita illud procedere in primis citationibus tantùm: secus in aliis citationibus emergentibus, postquã comparuit citatus in iudicio: quia tunc potest indistinctè citari in domo, sine alia perquisitione, secundum Bart. in d. §. prætor. col. j. & Lud. Rom. in d. consil. 454. col. ij. circa princip.

127 ¶* Et similiter de iure communi relatio nuntij debet esse clara, scilicet vt dicat, quòd perquisiuit per ciuitatẽ, & non inuenit, vnde citauit ipsum domi: aliàs non valeret relatio, secundũ Alexan. in d. consil. ij. in iij volu. vbi plus dicit in secunda col. quòd debet addere nuntius, quòd citauit in domo solitæ habitationis. Verùm, prout colligitur ex dictis Alexan. in d. consil. ij. istud posse procedere, quando iudex simpliciter commisit, quòd citaret personaliter vel in domo: quia tunc debet facere illam claram relationem. Secus, quando dixit, citetes personaliter: & si personaliter reperiri nõ potest, citet in domo: prout est de cõmuni stylo literarum citatoriarum: nam tunc sufficeret, si nuntius referret simpliciter se citasse modò & forma sibi cõmissis: & ita est de cõmuni stylo notariorũ scribentiũ relationes nuntiorũ: tunc enim intelligitur, seruata forma cõmissa. ita tenet Bal. in l. properandũ. §. & siquidem. col. ij. C. de iudi. vbi plus

plus dicit, quòd tunc præsumitur citasse in domo, & non personaliter, accipiendo suam relationẽ in mitiorem partem: vt non dicatur verus cõtumax, sed potius fictus. quod dictum est menti tenendum, quia quotidie isti nuntij faciunt istas relationes generales. quo casu si citatus nõ comparet, non posset mulctari, nec pati illas pœnas, quas patiuntur veri contumaces: vt dicam infrà in sequenti membro, de contumacia. Consiliũ tamen est, vt nũtius semper declaret suam relationem, secundum Bar. in l. si tamen. in fin. ff. de legat. ij. 128 ¶* Veruatur, quòd etiam citatus in domo. mulctatur, si non comparet. Et hoc puto procedere ex dicta prag. ij quæ non facit differentiam inter citationem personalem. & in domo. cùm loquatur alternatiuè, vt suprà dixi. 129 ¶* An autem in ecclesia possit fieri citatio? Communis conclusio est, quòd in citatione verbali potest fieri, secundum Bar. in l. plerique ff. de in ius vo. & Alex. & doct. in l. ij. eo. tit. & Bart. in l. præsenti. C. de his, qui ad eccle. confugiunt. in citatione verò reali, est secus. quia non potest regulariter fieri in ecclesia, secundum Bart. in d. l. pleriq; in fin. per d. l. præsenti. & not. plenè Abb. in c. inter alia. 130 de immu. eccl. ¶* Quid autem, si citandus nõ habeat aliquã domum certã, & nescitur vbi sit, in quo loco erit tunc citandus? dic, quòd debet tunc citari in illa ciuitate, in qua conuersari solebat, per publicum proclama, vel per edictum, secundum Bald. in l. si quãdo. in xj. q. C. de test. & Bal. in l. si accusatoribus. col. fi. C. de accus. & Soc. in consil. lvj. col. ij. in fi. in iiij. volu. & vide quæ dixi suprà de citatione per edictum, & 131 per proclama. ¶* Secundò principaliter quæro, ad quem locum possit & debeat quis citari, & sic vbi tenetur cõparere. Dic, quòd in hac materia loci ad quem, plura sunt consideranda. Primò, cp sit locus iurisdictionis ipsius citantis, aliàs si citaret ad locũ nõ suæ iurisdictionis, non tenetur citatus comparere, secundũ And. de Yser. in constitut. priuilegia. Pro hoc est tex. cùm ibi. not. in l. fin. ff. de iur. omnium iud. vnde si vnus iudex habet vniuersalem iurisdictionẽ in prouincia seu in diœcesi, potest subditos in quolibet loco suæ prouinciæ vel diœcesis citare, & iustitiam ministrare. tex. est in c. cùm episcopus de offic. ord. lib. vj. & vide Cald. in consil. ij. in titu. de offic. ordin. Secundò, quòd locus sit tutus citato. aliàs si quis citatur ad locum non tutum, non tenetur comparere: secundum And. de yser. in d. constit. priuilegia. Pro hoc est tex. in cle. j. de foro compe. & not. plenè Oldr. in consil. xxxxiij. & est tex. & ibi per doct. in c. ex parte, de app. & Bart. per illum text. in l. recusare. §. final. cum l. sequen. & l. de ætate. ff. ad

Treb

Universidad de Deusto
Biblioteca

Trebel.& Cardin.in cle.j.in xij. not.de iudi.vbi limitat,nisi quis procuraret, quòd locus ille non sit sibi tutus: quia tunc remanet contumax, si non comparet, & gl.& Barto. in l.metus.ff.ex qui. caus. maior.& intelligitur locus non tutus,siue sit propter inimicitias,siue propter pestē, vel bella.secundum Abb.& Philip.in d. c.ex parte.& not.doctor.in locis prælegatis.& est dec.xxix,consil. Neapolit. Tertiò,quòd locus ad quem citatur, sit honestus, vt not.Andr.de Yser. in d.constitu. priuilegia pro hoc est text.in l. si cùm dier. §. si arbiter. ff. de arbi. & ibi Bart. Idem tenet Spec. in titu. de citat.§.j.versicu.item, quòd sit ad locum,&c.& glos.in c.si episcopus. ij. q.iij. facit text. in c.statutum.§.cùm verò de rescript.libr.vj.Quartò quòd locus ad quem quis citatur,non distet à loco ipsius citati, vel à finibus diœcesis vltra duas dietas:quia si distet vltra,non tenetur comparere ita declarat Spec. in titu.de cita.§.j.in prin.per text.& ea,quę ibi tradunt doct.in c.nonnulli.& c.ex parte de rescrip.& dic vt ibi plene per Fely.Hodie autem hoc est redactum ad vnam dietam de iure nouo.per text.in c.statutum.§.cùm verò.& §.cùm autem de rescript. libr.vj. & hoc tenet Felyn. in d. c. nonnulli.col. j. in prin.& istud habet locum solùm in delegato:quia non potest trahere litigantem vltra dietam.Secus est in ordinario existente intra fines suæ prouinciæ vel diœcesis, quia potest trahere vltra dietam, per generalitatem. d.c. cùm episcopus de offi.ord.lib.vj. non tamen potest cōmittere causam extra suam diœcesim:nisi in loco suffraganei, quando esset causa appellationis, scilicet, vbi fuit appellatum.c.vt litigātes. de offic.ord.lib.vj.verum vbi causa esset modica,& ordinarius staret in loco multum remoto à domicilio litigantium, tenetur causam delegare in loco propinquo alias posset appellare,si nō delegaret, dato q̄ esset intra fines diœcesis. ita tenet Felyn.in d. c. nōnulli col.j.& ij. Quintò q̄ locus ad quē citat delegatus a sede apostolica vel à legato sit locus insignis scilicet ciuitas insignis,in qua sit copia peritorum & quod delegatus citans quando est delegatus papæ, sit persona in dignitate constituta text. est in d. c. statutum. in princ. de reseri.lib.vj.Maranta. V.I. D.

De contumacia secundo membro iudicij.

1 *Cōtumax, vt quis dici possit,quę requirantur. Et quid sentetur in re.*

2 *Contumax reputari non potest ad sua valetudine impeditus*

3 *Infirmitas suorum cōsanguineorum excusat à contumacia.*

4 *Citatus ad maius tribunal excusatur in curia minori.*

5 *Pauper excusatur à contumacia.*

6 *Inops & malè vestitus, æquiparatur carcerato.*

Contum

7 *Contumax rude dicatur.*

8 *Contumacia quotuplex sit.*

9 *Contumax quas pœnas patiatur.*

10 *Contumax patitur missionem in possessionem ex primo decreto.*

11 *Reo perseuerante in contumacia, contra ipsum proceditur ad missionem in possessionem ex secundo decreto: & il lud parat plenum præiudicium.*

12 *Decretum primum & secundū, quid sit, & quod ius tribuant ambo. Quāda interponantur, & infra quod tempus, & in quibus causis.*

13 *Contra contumacem nunquam proceditur altera parte non instante.*

14 *Contumax non auditur, nisi refectis expensis.*

15 *Contumax à iudice denegatur audiē tia, non solùm in causa illa, in qua est contumax, sed etiam in alia.*

16 *Contumax potest personaliter capi, & carcerari.*

17 *Contumax rerus non appellat.*

18 *Contumax non respondendo positionibus, vel in nolendo iurare de calūnia, habetur pro confesso.*

19 *Contumax potest excommunicari.*

20 *Contumax petens reuocari primum decretum, tenetur satisdare, etiam si immobilia possideat*

21 *Contumax in non parēdo iudici, perdit beneficium iuratoriæ cautionis.*

22 *Vasallus contumax rerus,qui citatus dixit nolo venire, statim perdit feudum.*

23 *Contumax in causa criminali, qua pœna afficiatur.*

24 *Contumax non allegat litis pendentiam.*

25 *Contumax qui recuperat temtam concessam ex primo decreto, non potest vlterius declinare forum: dato quòdaliàs haberet declinatoriam exceptionem.*

26 *Iudex mandare potest colonis & inquilinis contumacis, quòd ei non respondeant de pensionibus, & mādare potest, quòd nullus vadat ad colendū eius agros.*

27 *Cōtumax ad torturā exponi potest. & quomodo, & quādo, & ad quid.*

28 *Contumax habetur pro præsente in sui præiudicium.*

29 *Iudex propter contumaciam sequestrare potest fructus rei petitæ.*

30 *Contumax nolens respondere coram iudice, habetur pro negante, vel confitente, secūdum quod est ei maius præiudicium.*

31 *Iudex contra contumacē potest procedere ad capienda pignora.*

32 *Contumax quando habetur pro confesso, efficitur etiam infamis, & testificari non potest.*

33 *Excommunicatus perseuerans in contumacia per annum, efficitur suspectus de hæresi.*

34 *Contumax pro tali delicto, pro quo non potest forindicari, quam pœnam patiatur.*

35 *Contumacia actoris, qualiter puniatur.*

36 *Contumax is demum punitur à quo petitur aliquid dari vel fieri. Secus, si citetur, si sua putauerit interesse.*

VErsic. contumacia. Expedito primo membro iudicij, scilicet de citatione: venio ad secundum, videlicet ad tractatus contumacię. Nam plerunque citati solent contemnere iudices, & non comparent: & sic

redduntur contumaces: ideo de his aliqua dispiciamur. & hanc materiam breuiter expediã per tres quæstio principales. Prima videlicet erit, quæ requirantur ad hoc, vt aliquis possit dici contumax. Secunda, quotuplex est contumacia. Tertia, quas pœnas
1 patitur contumax. ¶ *Venio ad primam: & quæro, quę requirantur, vt possit quis dici cõtumax. Die breuiter, quòd est necesse, quòd sit legitimè citatus, scilicet tribus edictis, vel vno peremptorio pro omnibus. tex. est in l. cõtumacia ff. de re iudic. & hoc de iure communi, sed hodie in regno per ritus magnæ curię & regias prag. seruatur aliter, scilicet quia citatur vna die pro alia, & in die sequenti accusatur prima contumacia, & postea tri-
2 duo expectatur: & in quarta die post triduum accusatur vltima contumacia, & ex tũc reputatur contumax, prout hãc materiam plenè declaraui suprà de citatione, in iiij. dubio princip. versic. sed circa hoc de tempore &c. Item debet in illo vltimo peremptorio accusari contumacia per actorem: aliàs non diceretur reus cõtumax. ita tenet And. in constit. in pecuniariis. col. iij. & Bart. in l. consentaneum. in fi. C. quo. & quando iud. & est text. in l. properandum. §. & si quidem. & ibi Bal. in j. col. C. de iudi.
Aliàs autem, si actor non compa-
3 ret in vltimo peremptorio, in iudicio, esset circunducta citatio, etiam reo non comparente, & deberet de nouo citari. textus est in l. & post edictum. §. j. ff. de iudic. & not. Bart. in l. ex quacunque. in prima lectu. colum. fi. ff. si quis in ius voc. non ier. & Bar. & Alexã. in l. fin. §. sed si stipulator. ff. de eo per quẽ fac. erit &c. ¶ Similiter, si in illo vltimo peremptorio curia non regeretur propter absentiam iudicis: quia minimè dicitur contumax reus nõ comparẽs, glo. est in d. l. ex quacunque. in gl. fin. per l. arbiter calendis. ff. de arbitr. debet tamen comparere die sequenti, reuerso iudice sine alia citatione, secundum Andr. de Yser. in c. j. col. pe. de contro. inter vas. & alium de inuest. Et sic habemus hucusque duos casus, in quibus excusatur
2 quis à contumacia. ¶ *Tertius casus est, quãdo aliquis fuit aduersa valetudine impeditus. nã excusatur, vt non possit contumax reputari. tex. est in d. l. contumacia. & in l. quæsitum. ff. de re iudi. vbi tex. limitat non procedere in leui febricula: seu in veteri quartana. & an tunc teneatur mittere procuratorẽ, vide Bart. Alexã. & doctor. in d. l. quęsitum. & prædictis adde Alexã. in l. ij. ff. si quis cau. in regno autem debet mittere excusatorem, cum fide vnius medici vel obstetricis, si est mulier grauida, vt est ritus magnæ curię. in nu. 176. incipi. item si aliquis &c. ¶ *Quartus casus est, quando habebat consanguineum infirmum: quia etiam

etiam infirmitas suorum excusat à contumacia, secundum Alex.
4 in d. l. quæsitum. col. fi. ¶ *Quintus casus est, quando fuisset citatus ad aliud tribunal maius: quia excusatur à contumacia in minori curia. l. contra pupillam. §. j. ff. de re iud & Alex. in l. ij. §. j.
5 ff. si quis cau. ¶ *Sextus casus est propter paupertatem, vt si fortè aliquis esset ita inops & malè vestitus, vt non posset absque verecundia comparere. nam excusatur à contumacia, secundum Alex in l. ij. §. si quis in iudicio.
6 col. j. ff. si quis cau. *nã ille æquiparatur carcerato, vt est text. singularis. & ibi gloss. in l. in ea. dem. §. fin. ff. ex quib. caus. maior. & glo. in c. si quis testium. de testi & vide quod tenet Abb. in c. cùm dilecti. col. v. circa fin. de dolo & contu. ¶ Potes etiam addere omnes casus, quos posui suprà de citatione. col. fi. & omnes casus generalite- in quibus citatio non valet, vel citatus non tenetur comparere, per ea quæ dixi in prin. huius tract. de contumacia. ¶ *Vnde autem dicatur con-
7 tumax, die quòd dicitur à con, & tumeo, tumes, propterea quia inflatur, & superbus efficitur in nolendo obedire: & sic dicitur contumescere in seipso, & efficitur iudici iniuriosus. ita declarat Card. in cle. j. col. viij. de dol.
8 & contu. ¶ *Secundò principaliter quæro, quotuplex est contumacia. Dic, quòd duplex, scilicet vera & ficta. Contumax verus dicitur ille, qui fuit citatus personaliter vel ad domum: & citatio peruenit ad eius notitiam: & non vult cõparere. Verùm quãdoq; dicitur verus contumax existenter & apparenter, quandoq; apparenter tantùm, & quandoq; existenter tãtùm, de qua materia remitto me ad ea quæ plenè tractat Bar. in l. fi. ff. de in inte. resti. & Alex. in l. properãdum. §. sin autem reus. C. de iud. & Ioan. de Imo. in l. ex consensu. §. eum qui. ff. de appel. vbi plenissimè tractatur hæc materia & per Ang. in consi. clxxxvj. cõtumax fictus est ille, qui fuit citatus in domo: & dubium est, an citatio peruenerit ad eius notitiam, secũdum Barto. in d. l. fin. colum pen. ff. de in integ. restit. & Angel. in consi. clxxxvj. & prædictis adde Card. in clemen. j. in ix. quæst de dolo
9 & contum. vbi plenè. ¶ *Tertiò principaliter quæro, quas pœnas patitur quis ob suam contumaciã. Die quòd multas pœnas iura introducunt contra contumacem. Et prima est, quia contumax propter eius inobediẽtiam potest mulctari, vt habetur plenè per doctor. in l. j. per totam l. ff. si quis ius di. non obtem. & est tex. in l. ij. ff. si quis in ius voc. nõ ier. Verùm in hoc est sciendum, quòd mulcta non irrogatur, nisi ob veram contumaciam: nam fictus contumax mulctari non potest: secundum Alex & communiter doct. in d. l. j. §. fin. ff. si quis ius di. non obtempe. & Angel. in

Universidad de Deusto
Biblioteca

consi. viij. col. pen. & Bald. in l. & in mulctis, C. de appe. & Ale in l. iiij. §. prætor. colū. ij. in fin ff. de dam. infec. Idem concludit Andre. de Yser. in constitu. citationis. col. ij. in fi. & in constitu. rei vendicatione. vbi est etiam glo. Ex hoc infertur, quòd mulcta quæ irrogatur in regno hodie contumaci, est, quia condemnatur ad tertiam partem mobilitū, vt dicit constit. pœnam nouem vnciarum. & ibi And. de Yser. & d. constit. rei vēdicatione. & est ritus magnæ curiæ in num. 219. incipiens, item seruat ipsa curia ab eo tempore &c. alius ritus 202. incipiens, item seruat dicta curia in citatione &c. sequitur ergo, quòd ista cōdemnatio nō fiebat contra fictum cōtumacem per prædicta. Et hoc videtur esse de mente gloss. & Andr. in d. constitut. rei vendicatione. licet malè seruent iudices: secundum eum ibi. De communi stylo tamen curiarum in aliquibus locis est redacta ista pœna tertiæ partis mobilium in ciuilibus ad vnum tarenum: & in aliquibus curiis soluitur vnus augustalis vnde seruandæ essent consuetudines curiarum, vbi vigent.

20 ¶ * Secunda pœna, quam patitur contumax, est, quia patitur missionem in possessionem expriמo decreto. l. Fulcinius. §. j. ff. ex quib. caus. in poss. ea. & l. si finita. §. Iulianus. & ibi Bart. & doct. ff. de damn. infect. & per totum tit. ff. & C. de bon. autho. iud. pos. & hodie est decisum in regno per regiam pragm. quę incipit relatione. vbi dicitur, quòd est in electione actoris acusata vltima contumacia, an velit petere terminum ad probandum, vel petere se mitti in possessionem ex primo decreto, & ita seruatur hodie, & sic potest in causis ciuilibus procedi ad diffinitiuam, lite non contestata: & in hoc est correctum ius commune, prout aliàs dixi in superioribus. ¶ * Tertia pœna est, quia si reus perseuerat in contumacia, procedi tur contra ipsum ad missionem in possessionem ex secundo decreto, & illud parat plenum præiudicium, vt habetur in d. §. Iulianus. & per Bar. in l. cum proponas. C. de bon. auth. iud. poss. & est regia pragm. quæ incipit Reo &c. ¶ * Sed iuxta hoc pro introductione iuuenum ad practicam, quæro quid significant isti duo termini, scilicet primum decretum & secundum decretum: dic quòd primum decretum est prima missio, quæ fit per iudicem in bonis contumacis, ex ipso quòd incipit esse contumax, & fit pro mensura debiti tantùm, quando agitur actione personali, vt d. l. cum proponas. & ibi Bart. & doct. & in d. l. si finita §. Iulianus. ff. de damn. infect. Sed quādo agitur actione reali mittitur quis in possessionē totius rei peritæ. l. si quis emptionis. §. sed si quis. C. de præscr. triginta ann. & habetur in c. prouin. & cap. & cap. cōtingit de dol. & cont. & est cōst. regni, quę incip. rei vēd. & etiam efficitur verus possessor per primū decretū, vt in iuribus præallegatis. & habetur per doc. in l. iij. §. fin. ff. de acquir. poss. sed in actione personali non efficitur possessor, sed solam detentationem acquirit causa custodiæ, vt d. l. iij. §. fi. & est tex. in l. is cui. cum legati. ff. ex qui caus. in pos. ea. & in l. si quis ante. ff. de acqu. pos. & per Bar. in d. l. cum proponas. Et ad hoc, vt concedatur primū decretum, non requiritur quòd plenè constet de debito, sed sufficit, quòd summatim vel per iuramentum actoris, ex quo modicum parat præiudicium: secundum Bart. in d. l. cùm proponas. ¶ Secundum decretū, est secunda missio, quæ fit per iudicē contra eundē reum perseuerantem in contumacia, vt dictū doc. in locis præalleg. & hoc est maram possessionē, vt d. l. iij. §. fin. iuncta glo. in vers. nobis. ff. de acquir. poss. Item, transferi dominium, si reus erat dominus: aliàs glo. & Bar. in l. prætoris. in princ. & in l. si finita. §. Iulianus. ff. de damn. infect. & gl. in l. ij. in fi. ff. si ex noxa. causa agat. Verùm non interponitur nisi plenè constet de debito per testes vel instrumenta, secundum Barto. in d. l. cùm proponas. & in l. fin. §. fin. autem. C. de bo. auth. iudi. poss. & Bart. in l. Fulcinius. §. cum hoc. ff. ex quib. caus. in poss. atur. Sed per quantum tempus debet reus perseuerare in contumacia, vt perueniatur ad secundum decretum? Communis conclusio est, de iure cōmuni, quòd sit in arbitrio iudicis, secūdum Bart. in d. l. cùm proponas. tamen de æquitate non debet iudex procedere ad secundum decretum, nisi sit lapsus totus annus à die primi decreti. ita dicit Fel. in c. consultationibus. col. ij. de offic. deleg. vbi dicit hanc esse communem opi. nisi alia iusta causa suaderet. sed hodie in regno est statutum tēpus per duas regias pragma. quarum vna incipit, relatione. & alia sequens quæ incipit, reo. quibus cauetur, quod elapsis tribus mensibus, à die primi decreti, potest peti missio ex secundo: & concesso secūdo decreto, habet reus alium mēsem, infra quē potest recuperare tenutam, dummodò soluat totum debitum, vna cum expensis: aliàs elapso dicto mense post secundum decretum, creditor efficitur verus dominus & irreuocabilis: cui debet res adiudicari appretiata pro mensura debiti. sed ante secundum decretū, potest reus quandocunq; infra tres menses recuperare tenutam, soluendo expensas, & dando satisdationem. & hoc etiam est prouisum de iure comuni, per auth. ei qui iurat. C. de bon. auth. iud. poss. ¶ In quibus autem causis in-

terponatur secundm decretum. glo. in l. iubere cauere. ff. de iur. omn. iudi. tenet, quod solùm in causa damni infecti: & non in aliis, sed veritas est in contrariũ, quòd imò in omnibus causis locum habet. Verùm in hoc est differentia: quia in causa damni infecti fit adiudicatio totius rei, etiam vltra mẽsuram debiti, sed in aliis solùm pro mensura debiti, vt suprà dixi, secundum Bar. in d. §. Iulianus. col. antepen. vbi in specie reprobat illam gloss. in d. l. iubere. & hoc tenet etiã Alexan. in d. l. iubere, col. iiij. & est text. in d. authen. ei qui iurat & in d. l. Fulcinius. §. j. & ij. & ibi Bar. item in causa damni infecti fit indistinctè adiudicatio, sed in aliis non: sed venditur res, & illud decretum de vendendo, habet vim secundi decreti, secũdum Barr. in d. l. iubere. Verùm emptore non reperto tunc vltimo loco adiudicatur in solutum creditori. l. à diuo Pio. §. si pignor. ff. de re iudi. Et scias, quòd etiam in actione reali interponitur secundũ decretum, secundũ Alex. in l. iij. §. fi. ff. de acquir. poss. ¶ * Scias tamen, quòd nunquam proceditur contra contumacem ad aliquẽ actum nisi altera parte instante secundũ Bar. in auth. ei qui appellat. in fin. C. de temp. app. ¶ * Quarta pœna, est cõtra contumacẽ quia non auditur nisi refectis expensis, per tex. & ibi Bal. in l. sancimus. C. de iudi. & debet etiam satisdare de iudicio sisti, quando vult recuperare tenutam per auth. ei qui iurat. C. de bon. autho. iud poss. & vide infrà in 2. pœna. ¶ * Quinta pœna est, quia contumax potest iudex denegare audientia non solùm in illa causa, in qua fuit contumax verùm etiã in omni alia. Text. est & ibi gl. singularis in l. sed si per prætorem. §. sed & si dicit. ff. ex quib. caus. maio. & ibi Aug. idẽ tenet plenè. Iaſ. in l. iuſtiſſimus & ad pecunias. §. ait prætor. in fi. not. ff. de iureiur. vbi plus dicit Iaſ. de mẽte Bal. q; tũc ille iudex potest mãdare aliis iudicibus, q; illum nõ audiãt in aliqua causa. & vide etiam de prædictis Iaſ. in l. j. §. fi. col. iiij. ff. si quis ius dicenti obtemp. ¶ * Sexta pœna est, quia cõtumax potest capi de persona & carcerari. text. est cũ gl. & Bar. in l. consentaneum. C. quo. & quando iud. & in §. si verò etiam quærẽdã. in auth. de exhib. reis. & ibi Andr. de Yser. in constitut. si quis. 17 post litem. in princ. ¶ * Septima pœna est, quia verus contumax perdit beneficiũ apellandi. l. ex cõsensu. §. fin. & ibi glos. Bart. Imol. ff. de app. & l. j. C. quo app. nõ recip. & Alex. in l. properandum. §. sinautem reus. C. de iud. vbi plus dicit, quòd etiam si cõtumax ad solã sententiam, non appellat. idẽ tenet Alex. in l. 2pe. col. xxiiij. ff. de re. iur. Ampliat hoc procedere, etiã in illa sententia, quæ nũquam transit in rẽ iudicatã: quia verus cõtumax non appellat. ita tenẽt Ant. de Bar. & Imo. in c. tenor. de re iud. & Iaſ. in l. j. §. si procurator. colum. v. ff. si quis ius dicen. non obtẽp. & prædictis adde text. in l. & post edictum. §. fin. ff. de iud. ¶ * Octaua pœna est, quia contumax in non respondendo positionibus, vel in nolendo iurare de calumnia, habetur pro confesso. cap. si post præsentium. & ibi per doct. de confes. lib. vj. & l. ij. §. si actor. & ibi Bar. & doct. C. de iura. calũ. idem in nolente subire iuramentum iudiciale, nec referre. l. manifestẽ. & ibi per doct. ff. de inrefurã. & Luc. de penna. in l. locorũ. col. ij. C. de omni agro deser. lib. xj. Et de positionibus habetur in regia prag. quæ incipit, quinta die. &c. Et communis obseruantia in regno est, quòd quis citetur tribus vicibus, vt veniat responsurus, ad se examinandũ super articulis: & in vltima citatio ne debet inseri totus tenor articulorum: & postea interponitur decretum, quòd habeatur pro confesso. ita de hoc est ritus magnæ curiæ in numero ccl. inciquis &c. vbi etiam dicitur, quòd a tali decreto non appellatur. qd limita, nisi citatus fuit absens: quia non potest haberi pro confesso: vt not. Iaſ. in l. j. §. fin. col. iiij. ff. si quis ius di. non obtemp. ¶ * Nona pœna est, quia contumax potest excõmunicari. glo. est in c. j. de dolo & contu. lib. vj. & glo. in c. constitutus. de sententia excommu. lib. vj. & Bal. in l. iij. in versic. nota. C. de procura. & Felin. in c. j. col. v. versi. vtrùm excommunicatio &c. de iudi. vbi plus dicit, q; antè quàm excõmunicetur quis ob contumaciam, debet citari. vide cap. cum cõtumacia. de hæreticis. libro vj. ¶ * Decima pœna est: quia contumax petens reuocari tenutam seu primum decretum, tenetur satisdare, etiam si possideat immobilia: & sic perdit priuilegium. l. sciẽdum. ff. qui satisd. cog. gl. est singularis in §. si verò etiã in fin. in ver. fideiussorem. in authent. de exhib. reis. quam glo. sequitur Bart. in l. hæc autem. §. fina. ex quibus causis in poss. eat. & Iaſ. in d. l. sciendũ. col. ij. vbi plures allegat. & ibi etiam Alexã. & adde, quæ dixi suprà in iiij. pœna. ¶ * Vndecimà pœna est: quia contumax in non parendo iudici, perdit beneficium iuratoriæ cautionis. glo. est & ibi Bal. in anth. ei, qui iurat. C. de bo. autho. iudi. poss. & glo. & Abb. in c. qua fronte. de app. & Iaſ. in l. j. col. pe. versic. iiij. fallit &c. ff. qui satisd. cog. ¶ * Duodecima pœna est: quia vasallus contumax verus, qui citat⁹ dixit, nolo venire, perdit statim feudum. ita tenet Andr. de Yser. in c. j. col. ij. in fi. de mil. vasal. qui contumax est. ¶ * Tertiadecima pœna est, quia contumax in causa criminali, primò condemnatur ad certã partem mobilium: & reliqua eius bona adnotãtur: & si perseuerat in contumacia per annum, fortiudicatur, scilicet, quia habetur

pro conuicto & confesso, & pro rebelli, & ab omnibus potest impunè occidi, & omnia eius bona confiscantur elapso anno. De hoc est cõstit. regni, quæ incipit, pœnam reorum. & ibi plenè per Andr. de Yser. vbi hanc pœnã de foriudicatione ponit: & ibi declarat. q; habet locũ solùm in delictis irrogãtibus pœnam mortis naturalis vel ciuilis, vel mẽbri abscissionis. & de hoc est capitulum regni, in numero clij. quod incipit, siue quis &c. idem declarat And. de Yser. in c. j. §. si verò violator. colum. j. de pace tenen. & in c. j. in princ. ij. col. in tit. hîc finitur lex, &c. &
24 vide infrà, in xxiiij. pœna. ¶ * Decimaquarta pœna est, quia contumax perdit beneficiũ legis. l. vbi cœptum. ff. de iud. quia conuentus coram vno iudice, nõ potest allegare litis pendẽtiam coram alio iudice, coram quo fuit contumax. ita tenet Bartol. in d. l. vbi cœptũ. & Alexã. in l. quãuis. ff. de in ius vocã. & Bart. in l. sepulchri. ff. de sepul. vio. & Ale. in l. ij. col. ij. ff. de re iud. Et sic remanet conclusio, quòd contumax non potest opponere exce-
25 ptionem litis pendentię. ¶ * Decimaquinta pœna est, quia contumax qui recuperat tenutã cõcessam ex primo decreto, nõ potest vlteriùs declinare forum, dato quòd aliàs haberet exceptionem declinatoriam. ita tenet Angel. & Imo. in l. si finita. §. item videamus. ff. de dam. infec. & Ange. in l. eum, qui. ff. de priui. credi. & Alexand. in l. quidam consulebat. ff. de re iu. in fin. col.
26 ¶ * Decima sexta pœna est, quia iudex potest mandare colonis & inquilinis contumacis, quòd nõ respondeant ei de pensionibus: & potest mandare, quòd nullus vadat ad colendum eius agros. & ista est noua pœna & pulchra, & parùm cognita à iudicibus ita tenet Abb. per illum tex. in c. grauem. de sen. excommun. ¶ * Decimaseptima pœna
27 est, quia contumax in nolendo respondere libello coram iudice, potest exponi tormentis ad eruendam responsionẽ affirmatiuam vel negatiuam: non tamẽ torquetur præcisè, vt cõfiteatur: sed solùm vt respondeat. & iste est casus. in quo irrogatur tormenta sine indiciis. quia datur ad alium finem. ita singulariter tenet Bald. in l. accusationẽ. col. iij. C. qui accus. non poss. & Paris in tract. synd. in verbo tortura. in c. sequitur quæstio, &c. colum fi.
28 ¶ * Decimaoctaua pœna est quia contumax habetur pro præsente in sui præiudicium. text. est in authen. qua in prouincia. in fi. & ibi Bal. C. vbi de crim. agi opor. & glo. in l. de vnoquoque. ff. de re iud. & Bald. in l. cum fratrem. columna fi. C. de his, qui. vt indig.
29 ¶ * Decimanona pœna est, quia iudex propter cõtumaciam potest sequestrare fructus rei petitę, secundum Abb. in cap. olim ex literis. & ibi etiam Felin. de

30 rescript. ¶ * Vicesima pœna est, quia contumax qui non vult respondere coram iudice, habetur pro negante vel confitente, secundũ quod est ei magis præiudicium. text. est, & ibi docto. in l. de ætate. §. qui tacuit. ff. de in-
31 terrog. actio. ¶ * Vicesimaprima pœna est, quia iudex potest procedere contra contumacem ad capienda pignora. l. j. §. quid er-
32 go. ff. de ven. inspi. ¶ * Vicesima secunda pœna est, quia vbicunque contumax habetur pro con-
34 fesso, puta vigore statuti: tunc etiam efficitur infamis, & non potest testificari, ita tenet Felin. in c. super eo. el primo. in fin. de
33 testib. ¶ * Vicesimatertia pœna est, quia si quis fuit excommunicatus ob contumaciam, vt dixi supra, in viij. pœna, & perseuerat per annum in contumacia, elapso anno redditur suspectus de hæresi. Verùm si fuit citatus pro crimine hæresis, & fuit excõmunicatus, vt contumax: elapso anno habetur pro conuicto: & potest puniri vt hæreticus. text. est in c. excommunicamus. §. qui autẽ. de hæret. & in c. cùm contumacia. de hæret. lib. vj. sed si fuit citatus ob aliud crimen, non habetur pro hæretico. sed solùm redditur suspectus de hęresi, & potest indici sibi purgatio. ita declarat Abb. in c. grauẽ. de pœnis. & Andr. de Yser. in c. j. versic. post annũ. de sta. & consue. contra lib. eccl. Verùm semper habetur pro conuicto de illo crimine, pro quo fuit citatus, vt not. gl. in l. c. cùm contumacia. in gloss. fi. & Specu. in tit. de accus. §. sequitur. colum. prima. versicu. porrò. de hoc habemus in regno vnum capitulum in numero 99. quod incipit, itẽ statuimus, quòd si cõtingat, &c. quo cauetur, quòd si quis perseueret per annum in excommunicatione, debet per prælatum denuntiari curię seculari, & legitima pœna puniri per iudicem secularem. ¶ * Vicesimaquarta pœna est, quia § quisfuit contumax pro minori delicto, pro quo scilicet non potest foriudicari, puta quia non irrogat pœnam mortis vel membri abscisionis, vt dixi suprà in xiiij. pœna, iste bannitur & condemnatur ad tertiam partem mobilium, & eius bona adnotantur, prout ibi dixi. Verùm elapso anno non foriudicatur: sed omnia eius bona publicantur, reseruato iure liberorum, secundum constitu. regni. Et si voluerit reuerti ad defendendum se, debet dicere causam in vinculis, & si venit absoluẽdus in causa principali, adhuc debet stare tanto tempore in carcere, quanto tempore durauit in contumacia. ita hęc omnia decidũtur per capitulum regni. in numero 151.
35 quod incipit, siue q; &c. ¶ * Prædicta omnia procedunt, vbi agitur de contumacia rei. Quid autem de contumacia actoris? qualiter punitur actor contu-

Universidad de Deusto
Biblioteca

max? Dic, quòd in causa ciuili, si reus comparuit in vltimo peremptorio, actor verò non comparet, euanescit citatio, & edictum circunducitur. text. in l. & post edictum §. j. ff. de iudic. sed actor non punitur ad aliam pœnam, nisi quia absoluitur reus ab obseruatione iudicij, & actor condemnatur in expensis: quas tenetur reficere, antè quàm iterum agat, secundum Andreã de Yser. in constit. sponte volentibus. sed in causa criminali accusator non comparens, vltrà condemnationem expensarum punitur ad sextam partem mobilium, vt est constit. quæ incipit, accusatorũ temeritas. & ibi And. de Yser. item in ciuili procedit contra actorem contumacem, secundum formam authen. qui semel. C. quomodo & quando iud. ¶* Vltimò adde hic, quis demum punitur, vt cõtumax, à quo petitur aliquid dari vel fieri decus, si citetur, si sua putauerit interesse: quia talis citatio nõ arctat ipsum ad comparendum: & si non comparet, non potest dici contumax, nec puniri: quia ista dicitur citatio voluntaria, secundum Bald. in c. j. colum. v. versic. & not. &c. de milit. vasal. qui contu. est. & Paul. de Cast. & Alex. in l. testamenta omnia. C. de testamen. & habetur in decis. ij. & decis. xxiiij. consil. Neapol. Rob. Maranta V. I. D.

Sequitur tertium membrum iudicij.

De libelli oblatione, tertio membro iudicij.

1 *Libellus iudici & parti offerri debet.*
2 *Libellus ita clarus esse debet, vt possit reus deliberare, an velit cedere vel contendere.*
3 *Copia libelli datur reo, sumptibus actoris in regno.*
4 *Libellus vt procedat, quid continere debeat. & num. 5*
6 *Libellus criminalis, vt valeat, quid continere debeat.*
7 *Dies commissi crimtnis, si apponatur in libello, & non probatur, reus absoluitur.*
8 *Accusator ad instantiam rei tenetur declarare diem commissi criminis in libello.*
9 *Clausula, peto mihi ius & iustitiam ministrari, quid operetur in libello.*
10 *Clausula, omni meliori modo, & quid in libello operetur.*
11 *Clausula, non se adstringens, quid operatur.*
12 *Clausula, & protestatur de expensis, quid importet in libello.*
13 *Libellus non potest præsentari die, feriato ad honorem Dei.*
14 *Libelli porrectio non est de processu iudicij.*
15 *Libellus præsentari potest etiam die feriato ad honorem Dei, quando periculum est in mora, vel res est tempore peritura.*
16 *Libellus quantumcunq; generalis & obscurus, admittitur in causis summarijs: nisi tanta sit obscuritas, ex qua reus non posset deliberare.*
17 *Citationem debet libelli oblatio præcedere.*

Tertium

1 TErtium * membrum iudicij, est libelli oblatio. Nam is, qui vult rectè ordiri telam iudicij, primò facit partem citari vt veniat ad respondendum petitioni in iudicio, & parte citata, comparente, offert libellum iudici & parti iuxta authen. offeratur C. de liti contest. 2 * & debet libellus esse ita clarus, vt reus possit ex eo deliberare, an velit cedere vel contendere l. j. in prin. ff. de eden. & d. authen. offeratur. & not. Bart. in l. si in rẽ. ff. rei ven. 3 ¶* Debet autem dari copia libelli reo, expensis actoris vt est gloss. in cle. ij. in ver. oblatos. de app. & est decisum in regno per regiã prag. quæ incipit, comparẽte &c. 4 ¶* Et quoniam ista materia libelli est valde trita, & in quampluribus locis ventilata, maximè per Spec. in tit. de libel. concep. & per Can. in tit. de libel. obla. & per Bart. & doct. in l. edita. C. de edẽ. & Ias. in §. omnibus instit. de actio. & in variis locis, propterea non multum me extendo. solùm pro introductio ne iuuenum, attingam ea, quæ sunt necessaria in libello. vnde sciendum, quòd libellus ad hoc, vt procedat, debet continere quinq; conditiones: videlicet quis, quid, coram quo, quo iure 5 peratur, & à quo. ¶* Primò debet continere quis, id est, nomen actoris, vel accusatoris: puta Titius agit vel accusat. Secundò, quid, id est, rem petitam in libello: quam debet actori designare per duos confines, seu per duas demonstrationes: aliàs posset dici libellus obscurus secundum Bartolum in d. l. si in rem. ff. de rei vend. & in l. forma. ff. de cẽsi. Tertiò, coram quo, id est, nomẽ iudicis ordinarij, vel delegati: coram quo porrigitur libellus. non tamẽ est necesse exprimere nomen proprium: licet possit libellator, si vult. sed sufficit ipsum mentionare per nomen sui officij, ita vt sit certum de persona. Quartò, quo iure petatur, id est, debet continere causam concludentem, puta, peto centum: quia mutuaui &c. vel peto puniri: quia tale delictum commisit &c. Nam si concludens causa non ponitur, non procedit libellus, vt si dico: peto centum, quia Rex est in Francia: vt not. glossa, in l. secunda. §. circa. ff. de doli except. & Bartolus in dicta l. edita. colum. ij. non tamẽ est necesse exprimi nomen actionis in libello: sed sufficit, quòd taliter narretur factũ, quòd ex narratione facti possit elici, quæ actio intentetur. text. est & ibi Abb. & Fely. in cap. dilecti. de iud. debet tamen esse cautus aduocatus in perquirendo, quæ actio sibi competit, ad hoc vt secundum naturam illius actionis sciat adaptare verba libelli: non tamen habet necesse illã exprimere vt d. c. dilecti. Quinto debet continere à quo, id est, nomen rei conuenti. Istis ergo quinque cõditionibus cõcurrentibus, erit

rectè

Universidad de Deusto
Biblioteca

rectè formatus libellus, vt declarat Spec.in titul.de libel.con-
6 cep.§.iiij. ¶ * Et prædicta procedunt in ciuilibus: sed in libello criminali accusatorio requiruntur aliæ solennitates, quę traduntur in l.libellorum.ff.de accus. & per glo.in l.in causis. C.de accus. videlicet locus commissi criminis, annus, menſis, indictio, & regnatio imperatoris. Quæ regnatio licet non requiratur de iure, vt dicit Bart.in d.l.libellorũ in prima col. tamen de communi consuetudine ponitur in locum consulis quem hodie non habemus. Dies autem commissi criminis, non debet apponi: se-
7 cundum Bar.ibi.* imò caueat libellator, ne apponat diem: quia si non probaret delictũ esse commissum illo die, succumberet: quia sic non probaret. ita per plura tenet Iaſ.in l.j.in princ.col.
8 fin. ff.de eden. * Si autem ex aduerso reus peteret ab accusatore, vt declarare debeat diẽ, poſſet hoc petere, ſi vult probare contra incoartando negatiuam: vt q̃ tota illa die fuit alibi.& tũc tenetur accusator ad instantiam rei declarare diem cõmissi criminis ita plenè declarat Iaſo. in l.ij.§.ſi quis Epheſi.ff.de eo, quod cer. Io. Bart. in l. is qui reus. colũ. v. in fi. ff. de pub. iud. Sed contrarium & melius tenet Imo. in d.l. is, qui reus. col. xxiij. in fi. quem ibi ſequitur Alex. in add. ad Bar. de quo articulo, vide omnino Franciſ. de Aret. in c. qualiter & quando. §. debet. col. vij de acc. ¶ Et prædictæ ſolẽnitates requiruntur etiam, quando agitur ciuiliter ex delicto: dummodo ſit talis actio, quæ infamet: aliàs ſecus: ſecundum Bart. in l. prætor edixit. in prin. ff. de iniur. & Bar. in l.j §.j. ff. de ſuſpe. tuto. & in l.
9 item exigitur. ff. de dolo. ¶ * Solent in calce libelli apponi nonnullæ clauſulæ per aduocatos quarũ quatuor tantùm ego puto eſſe valde vtiles: & in omni libello apponi debent pro vtilitate libellantis. Et prima eſt illa, Super quibus omnibus, & eorũ ſingulis peto mihi ius & iuſtitiã miniſtrari. quæ clauſula ſaluat libellum ab omni ineptitudine: ſecundum Abb. in c.j. cum dilectus co. xvij. de ordin. cogn. & Alex. in conſi. cxxj. colum. pe. in j. vol. & Iaſ. in §. omnium. col. xx. & xxj. de actio. & Pet. Philip. Cor. in conſil. cccv. & conſi. ccc-
10 ij. in iij volu. ¶ * Secunda clauſula vtilis eſt illa, Omni meliori modo &c. quæ operatur, vt in caſu dubio libellus interpretetur eo modo quo fauorabiliùs eſt actori libellanti: ſecundum Alex. in conſil. vij. colum. iij. verſ. hoc etiã, & c. in iij. vol. & Ant. de But. in c. literæ. de dilat. & in c. examinata. de iud. de cuius clauſulæ virtute vide plura per Fel. in c. cum ſuper. col. pen. & fin. de oſſ.
11 fi. deleg. ¶ * Tertia clauſula vtilis eſt illa. Nõ adſtringens ſe &c. quæ operatur, vt actor non teneatur probare qualitatem deductam in libello: ſecundũ Bar. & doct. in l. diuus. ff. de re iud. & Alex. in conſi. vj. col. ij. & iij. ver. ij. reſpondeo &c. & verſi. nec eſt neceſſe. &c. in iij. volu. aliàs ſine illa clauſula ſuccũberet nõ probãdo qualitatẽ, dato quòd probaret factum principale: ſecundum Bart. in cõſi. cxvij. incip. accuſatio &c. & Abb. in c. licet col. xiiij. de prob. & in c. examinata. col. iij. de iud. & Paul. de Caſt. in conſ. cccv. colum. j. in ij. volum.
12 ¶ * Quarta clauſula vtilis eſt illa, Et proteſtatur de expenſis &c. per quam cenſetur interpellatus iudex, vt condemnet victum victori ad expenſas: ad quas nõ petentur: licet poſſet cõdemnare, ſi non re, ſi vellet: ſed quando ſunt petitæ, tenetur omnino iudex denare condemnãdum: aliàs face-
14 * pro qua facit, q. libelli porrectio non eſt de proceſſu iudicij: ſecundum Baldum in d.l. ex quacunque. colum fin. & Bald. in rubr. C. de in ius voc. & Bald. & Alexandr. in l. prima. ff. de in ius voc. & Fely. in c.j. col. j. de libel. obla. Sicut ergo alij actus extra-iudiciales poſſunt expediri die feriata ad honorem Dei, vt habetur in l. fin. C. de fer. ita & iſta præſentatio libelli, Sed in iudicando non eſſet recedendum à communi opin. contraria: quæ rectè videtur comprobari, per d.l.fi. quæ prohibet omnes actus qui coram iudice expediuntur.
13 ¶ * Quam opin. communem limi-

re ſolet, ſi reus ſit miles: vt l. milites. §. ſexaginta. ff. de adulte. ſed dubium eſt de die feriata ad honorem Dei. Barto. in l. ex quacunque. §. fi. in repe. ff. ſi quis in ius voc non ie. tenet ſimiliter, quòd poteſt præſentari: per gl. in c. placita. xv. q. quarta. Verùm idem Bart in l. nec quicquam. §. de plano. ff. de offi. proconſ. tenet contrarium: & hanc contrariam partem, ſcilicet, quòd non poſſit præſentari, tenet Abb. in c. ſignificauerunt. & ibi etiã Fel. col. iiij. de iudic. & Alex. in l. j. ff. de fer. vbi tenet pro firmo, quòd diſpoſitio d. §. ſexaginta. non habet locum inferiis ad honorem Dei. Idem tenet Barto. in extrauag. ad reprimendam in verſic. de plano. & hæc videtur magis communis opi. ſed Lanfranc. in clem. ſæpe. verſicul. de plano. de verb. ſign. tenet primam partem.

Universidad de Deusto

Universidad de Deusto
Biblioteca

mita non procedere quando periculũ esset in mora, vel res esset tempore peritura: quia tunc potest præsentari, etiam in die feriato ad honorem Dei: secundum Abb. in c. fin. col. vj. & ibi etiam Fely. in iiij. column. de iudi. & Federic. de Senis, in consil. cxxxix. Secundò limita nõ procedere, in libello appellatorio: quia indistinctè præsentari potest in die feriato ad honorem Dei. secundum Fely. in d. c. fi. col v. & Bal. in l. per illum tex. C. de fer. & gl. in c. appellatio vers. lecta. de app. lib. vj. ¶ * Vnum tamẽ scias, quòd hodie in regno causæ sunt summariæ: vt pluries dixi. Vnde admitteretur libellus quantuncunque generalis & obscurus: vt not. Bart. in extranag. ad reprimendam. in verſic. & figura circa medium. Verùm hoc intelligitur, nisi sit tanta obscuritas, ex qua reus non posset deliberare, quia tunc parte opponente non procedit libellus: quia tolleretur defensio reo. ita pulchrè tenet Alex. in consil. xxxij. col. iij. in quarto volu. ¶ * Item non obstante, q̃ præposui citationem in ordine tamen in practica ordo est, vt primò præsentetur libellus iudici: & postea super eo expediatur citatio. quia debet iudex primò videre libellum: vt possit deliberare, an sit iustus, vt super eo procedatur. ita declarat Felyn. in c. j. col. j. de libel. obla. Robertus Maranta I. V. D.

1 16 19

De reconuentione, quarto membro iudicij.

1 *Reconuentio quando & quomodo fiat: & alia de reconuentione remissiuè.*

QVartum membrum iudicij est * reconuentionem ponere recto libello, & oblato parti sequenti reus recõuenire actorẽ suæ litem contest. si aliquid est repetendum petiturus ab eo: & hic esset tractanda materia reconuentionis: videlicet, in quibus casibus habet locum: & quę sit eius natura: & coram quibus iudicibus proponi potest. Verùm quia illa materiam satis copiosè tractamus suprà in quarta parte huius tract. in sexta distinct. principali. ideo ad ibi dicta me remitto: quæ habeantur hic pro repetitis. Sequitur quintum membrum iudicij.

1

De laudatione quinto membro iudicij

1 *Author laudatus, quis dicatur, & ad quem effectum sibi ius denuntiatur*

2 *Euictio per hypothecariam operatur, vt emptor agat ad interesse, etiam sine denuntiatione.*

3 *Author quando & quo tempore in ius laudari debet,*

4 *Durante termino dato reo ad denuntiandum authori, an debeat supersideri in causa,*

5 *Authorem authoris sui an possit quis laudare, & an teneatur sibi de euictione siue cessione.*

6 *Author laudatus non potest ex sua per-*

7 *sona declinare forum.*

8 *Authori laudato, qualiter fiat denuntiatio.*

Author laudatus an teneatur submittere expensas pendente iudicio ante rem euictam.

QVintum membrum iudicij successiuũ, est laudatio. * Dicitur autem authoris, à quo quis habet causam. l. Põponius. §. cùm quis. ff. de acquir. pos. & l. an vitium. ff. de diuer. & tempo. præscrip. & l. authore. C. de euic. Nam si aliquis conuenitur aliqua actione reali, ad aliquam rẽ, debet conuentus laudare suum authorem, & sibi litem denũtiare ad effectum, vt possit contra eum habere recursum de euictione. l. emptor. C. de euict. de qua materia vide plenè Andr. de Yser. in c. j. si pro feu. vas. ab alio solũm. §. morte. colũ. antepen. & quo interp. fiue. & Alex. in l. non §. voluntate. col. iij. in fi. & seq. ff. solu. matr. in quibus locis cumque lat multos casus, in quibus absque denuntiatione habetur recursus de euictione contra authorẽ. ¶ * Quibus adde alium casum, scilicet, vbi res esset euicta per hypothecariam: nam potest emptor agere ad interesse contra venditorẽ ex illo capite, quia res non fuit sibi tradita libera: & agit tunc etiam siue denuntiatione. ita tenet Iac. Bu. in l. fit tirvij. in iij. volu. & Ange. in l. j. §. si hæres. ff. ad Trebel. & habetur per doctor. in l. ex prædiis. C. de euic. ¶ * Quando autem debeat aliquis laudari in authorẽ: vtrũ ante litem contestatam, vel etiã post? Dic, q̃ in quacunque parte iudicij laudari potest, & sibi lis denuntiari: dummodo fiat ante publicationem processus. Text. est & ibi gl. & Bal. in l. si rẽ, quã. §. fin. ff. de euic. intellige tamen: quando conuentus habeat causam onerosam: secus, si lucratiuam: quia tunc debet denuntiare ante litem contestatam: secundum Bart. in l. qui concubinam. §. si hæres. ff. de legat. iij. ¶ * An autẽ debeat supersideri in causa durante termino dato reo ad denuntiandum authori? Dic, quòd hodie in regno est prouisum per per regiã prag. quæ incipit, dubitationem &c. per quam distinguitur, quòd si quidẽ author laudatus, est præsens in loco iudicij, non retardatur causa, sed proceditur: si verò est absens, supersedetur durante termino ad denuntiãdum. & per eandem prag. fuit prouisum, quòd lata sententia contra possessorem: mandatur executioni contra authorem laudatum ex eodem processu. ¶ * Quid autem, si conuentus vult laudare authorem authoris sui, an debeat audiri: & an possit agere contra ipsum de euictione? Dic, quòd non: nisi actio cedatur sibi per authorem suum contra illum. tex. est in l. si res. ff. de euict. per quem ita tenet Bal. in l. j. col. ij. C. comu. de legat. &

3 4 5

dictam

Universidad de Deusto Biblioteca

dictam cessionē cogitur author facere: quia sibi non nocet. l. in
6 creditore.ff.de euict. ¶ * Quid autē, si author laudatur, sit persona priuilegiata in illo foro, an possit declinare forum: puta si venditor est clericus: & emptor conuentus sit laicus? Dic q̄ non. sed tenetur defendere emptorem in foro ipsius emptoris. Tex.est in l. venditor. ff.de iud. & l.j.C.vbi in rem act.& hoc est propter connexitatem iudicij. Hinc dicimus in simili, quòd licèt delegatus non possit extendere suam iurisdictionē ad personas non comprehensas in rescript.capitul.P. & G.de offi.deleg. tamen potest citare authorem laudatum: licèt non cōprænensum in rescriptor:& hoc propter connexitatem causę, ita habetur in decis.ccxxvij.cōsi.Neapol.Item,si author laudatus, est minor vel mulier, potest petere restitutionem in integrum,etiā post conclusum in causa: vt habetur in decis.xv.consil. Neapo.
¶ * Qualiter autem debeat fieri
7 denūtiatio authori laudato? Dic quòd ista non est denūtiatio simplex: sed appellatur citatoria: scilicet, vt veniat ad aliquid faciendum: quo casu non sufficit, quòd simpliciter denuntientur venditori hęc verba: Scias,quòd mihi est mota lis super tali re, &c. Sed debet eum certiorare ostendendo sibi copiam libelli, vel instrumenti: & requirere,q̄ veniat ad defendēdum, & litem susc ipiendū,&c. aliàs denuntiatio non afferret. ita pulchrè declarat Bart.in l.nō solùm.§.morte.col.viij.in fin.ver.circa primū &c.ff.de oper.no.nunt.& Bar.in l.qui absentē.ff. de procu.& in l.
8 denūtiasse.ff.de adul. ¶ * An autē author laudatus teneatur submini strare expēsas litis,pendēte iudicio ante rē euictā:& an possit ad illas conueniri per emptorē? Dic q̄ si sunt promissę in instrumento venditionis, prout cōmuniter solēt notarij apponere,non est dubiū: sed si non sunt promissę,tunc est sciendū, quòd vēditor ex iuris dispositione tenetur ad duo copulatiuè ex natura contractus: videlicet,de euictione ad interesse.l.nō dubitatur.C.de euic. & l. venditor hominis.ff.eodē titu.Item.tenetur litem defendere. vt est text.in l. si plus. §.mora. ff.de euic.in qua defensione includitur,quòd expensas submini stret. vnde licèt ex cap.primo euictionis nō possit agi ad expensas,nisi solùm re euicta, quando succubuit emptor.l.venditores.ff.de verb obl. tamē potest agi ex secundo capite, scilicet, quia rē defendere tenetur.& sic emptor etiā lite pēdēte,& re nōdū euicta, pōt cōpelli facere vēditorē,vt reficiat & submini stret expēsas litis. Ita declarat Bart.in d.l.qui absentē.ff. de procur. Rober. Maran.l.V.D.

De nomine authoris. sexto membro iudicij.

Nomi-

1 *Nominatio domini in iudicio, quando debeat fieri, & quid operatur, & in quo differt à laudatione authoris. Et an locum habeat in possessorio. & num 3.*

2 *Dominus an præiudicet reus, qui illum non nominauit: sed voluit litem defendere, & succubuit, vel contumax fuit.*

1 SExtum membrū iudicij, est nominatio authoris. * Et in hoc differt à præcedenti: scilicet à laudatione authoris, quia au- 2
thor laudatur ab eo, qui conuentus possidet nomine proprio, & sic pro domino. sed nominatio fit ab eo, qui possidet nomine alieno: vt quando conuenitur is, qui tenet rem cōductam vel depositā vel commodatam, vel precariam: nam iste conuentus statim in principio litis debet nominare dominum in iudicio: & dicere se possidere nomine alieno vnde dirigitur iudicium contra dominum, vt ipse defensare debeat causam suam: & hoc ipso absoluitur reus ab instantia iudicij & trānsfunditur contra dominum nominatim nec est necesse probare,quòd cōuentus pos- 3
sidet nomine alieno: sed per solam nominationem absoluitur. Verum,si actor vult posse in se adsumere onus probandi, quòd reus possidet nomine proprio: quo casu si probat potest ad se aduocare possessionem: iuxta formam.l.si.ff.de rei vend. & sic 1
reus efficeretur petitor. ita hæc omnia declarat Bartol.in l.ij. C. vbi in rem ac. & de ista materia nominationis, vide plenè Abba. in c. quoniam frequēter. colum. penult.& si vt lite non contesta. Et quòd ista nominatio debeat fieri ante litem contestatam, est decis. 129. consil. Neapolit. aliàs reus,qui non opposuit ante,condemnatur tanquàm liti se offerens: citra tamen præiudicium domini: vt ibi habetur, per l.is, qui se obtulit ff.de rei vēd. &no. Bar.in d.l.ij ¶ * An autem si reus non nominauit dominum, sed voluit litē defēdere & succubuit, vel fuit contumax,præiudicet dominо, vide Socin. in consi. xviij. colum.xij.in primo volu. vbi tenet quòd non.& per Alexand. & doct.in l.peregrè.§. quibus.ff.de acquiren.possēs.& Bart. in d.l.ij. De reliquis autem pertinētibus ad hanc materiā,dic vt per Bart. & Bald in dicta l.ij.& per Abba in dicto cap.quoniam frequenter col. penult, & fin. & Innoc. in cap. quàm sit.de elect. & Bart. in l.officium.ff.de rei vēd. & per Spec. plenè in titulo de primo decreto. §. restat. col.v.& vj.& vij. * An autem in possessorio recuperandæ,habeat locum nominatio domini in iudicio: vide decis.ccxvij.consi. Neapol.vbi distinguitur inter modos agendi.

De interrogatione septimo membro iudicij.

1 *Interrogationes an & quando, & qualiter fiant in iudicijs, & numero 2. & 3.*

2 *Victor quandoque patitur expensarum condemnationem.*

3 *Interrogationes sunt in iudicijs, tam ante quam post litis contestationem. & committus de mendacio priuatur possessione.*

4 *Interrogationi respondere non tenetur is, qui per aliquam exceptionem potest iudicium euitare.*

5 *Reus interrogatus, de iuribus suis respondere non tenetur nec etiam si interrogatur de negotio principali. numero 6.*

6 *Interrogans non fatetur, sed ponens fit, & propterea post litem contestatam fieri debent positiones, & non interrogationes.*

7 *Positiones criminosæ seu continenti turpitudinem; an & quando sit respondendum. & num. 9.*

8 *Interrogatus de crimine, propter quod remouetur a beneficio, tenetur respondere.*

9 *Periurus non dicitur, qui negat cum iuramento se commisisse delictum: licet mendacium dicat.*

10 *Interrogatus super eo quod aliàs fuit iuramento decisum, respondere non tenetur.*

11 *Positioni de facto alieno in criminalibus non debet responderi.*

12 *Interrogari non possunt creditores vel legatarij, ad hæredis instantiam: an hæreditas sit soluendo, sed sic, ex iudicis officio.*

13 *Interrogationi, an agens rei vendicatione sit dominus, non tenetur conuentus respondere.*

14 *Interrogatus de proposito suo in mente retento, respondere non debet.*

15 *Interrogatus de impertinentibus ad causam, non tenetur respondere.*

16 *Testis interrogari non potest, an quis bona vel mala fide possideat.*

17 *Positioni iuris non est respondendum.*

18 *Interrogatoria fiunt testibus ad detegendam falsitatem, & dicuntur esse de actis.*

19 *Testes non interrogati super interrogatorijs, debent iterum repeti, & interrogari, etiam post publicationem.*

20 *Interrogatoriorum copia, partibus dari non debet.*

SEptimum membrum iudicij est interrogatio. * De qua est sciendum quòd istæ interrogationes solent fieri in omni parte iudicij, & fiunt quandoque partibus, & quãdoque testibus, adeò quod etiam post conclusionẽ fieri possunt maximè in causis summariis, vt plenè declarauí supra, in iiij. parte principali. in ix. dict. in ij. charta. vers. ix. operatur, &c. Verùm principalis materia nostra est tractare de interrogationibus, quæ fiunt ante litẽ cõtest. quæ dicũtur præparatoriæ: cum adhuc simus in prima parte iudicij, de qua materia tractat principaliter titulus. ff. de interr. act. Et est sciendum, quòd istæ interrogationes præparatoriæ fiũt implorato iudicis officio, & possunt fieri etiã ante porrectionem libelli: vt not. glo. in rub. ff. de inter. act. & Bal. in l. si. curatoris. C. de iure deli. vt si actor vult agere contra aliquem tanquam hæred

hæredẽ. potest ipsum interrogari facere in principio litis, an sit hæres, & ex quota parte sit hæres, ad hoc vt iudiciũ possit contra eum fundari: vt l. de ætate. §. j & ij. ff. de inter. ac. Item, volens agere petitione hæreditatis potest interrogari facere reũ possessorem, quo titulo possideat. l. cogi. & ibi Bal. & Par. & communiter docto. C. de petit. hære. & l. qui interrogatus. ff. de petit. hæredit. & ratio est, quia possidens cum titulo, non cõuenitur petitione hæreditatis. l. regulariter. ff. eod. titu. propterea ad validationem iudicij, debet hoc discuti in principio. * Quo casu, si reus non vult dicere titulum, & fuit processum ad vlteriora, & postea in fine causę vult opponere titulum ad excludendum actorem, potest hoc facere. verum ipse actor obtinebit in expensis, quia reus opponens, dato & obtineat sup principali oppositione, propter peremptoriã: tamen condemnatur ad expensas, ex eo, quia dolosè protelauit causam: & sic iste est casus notabilis, in quo victor condemnatur ad expensas. ita tenet Bald. in d. l. cogi. col. penulti.

3 ¶ * In istis ergo interrogationibus præparatoriis pono regulã, quod iudex vbicunque æquitas suggerit potest regulariter partem interrogare ad instantiam alterius partis. l. vbicunque, & per totum titu. ff. de interr. act. & ista interrogatio si nõ fuit facta ante litẽ contest. potest fieri etiã post quandocunque, secundum Bart. in l. qui petitorio. ff. de rei vendicar. & ibi glos. & si ille, qui fuit interrogatus, an sit hæres, dicat, quòd non, potest interrogari denuo, an sit possessor hæreditatis, secundum Bartolũ in l. controuersia. ff. de trãsact. & semper istæ interrogationes fiunt officio iudicis, siue ante litẽ contest. siue post, secundum Barto. in l. j. ff. de interrog. act. & de hac materia interrogationis, habemus in regno ritum magnæ curię, in numero 241. incipi. item seruat ipsa curia hanc practicam, &c. qui decidit multos casus, & inter alios ponit circa materiam l. fin. ff. de rei vendica. quòd reus conuentus rei vendicatione, potest interrogari, an possideat, & si negat, potest interrogari actor, an velit probare mendacium, vt transferatur possessio. & si dicit quòd sic, datur sibi terminus ad producendum libellum mendacij: aliàs proceditur ad vlteriora, vt habetur in dictorito. Et in ista interrogatione potest iudex ponere comminationem, quòd si dicet mendacium, priuabit eum possessione, secundum Bartol. in

4 d. l. fin. ff. de rei vend. ¶ * Limita primò istam regulam non procedere in casibus, in quibus aliquis non compellitur iudicium patiputa ratione priuilegij fori, vel alio modo, quia minimè tũc compellitur respondere interrogationi, & sic non potest in-

terrogari, nec compellii iurare. 7
tex. est in l. sed si restituatur. §. ex
quibus. & ibi Bald. ff. de iudiciis.
5 ¶ * Secundò, limita procedere,
quando reus interrogatur de iu-
ribus actoris. Secus, si interro
tur de iure ipsius rei, quia non
cogitur respondere. Text. est in
l. in speciali. ff. de rei vend. & te-
net Bald. in l. cogi. in princip. C.
de petitio. hæred. Et solùm spe-
ciale in petitione hæreditatis: vt
6 habetur in d. l. cogi. ¶ * Tertiò
limita, quando litigans interro-
gatur super principali negotio,
de quo lis vertitur: quia non te-
netur respondere, si aduersarius
formet suam interrogationem,
per modũ interrogatorij, & nõ
per modum positionis: quia ad
hoc vt pars cogatur respondere
super facto principali, est neces-
se, quòd aduersarius faciat posi-
tionem, & nõ interrogationem: 8
quia is, qui ponit, fatetur suã po-
sitionem, nõ autem is, qui inter-
rogat. ita tenet Baldus in l. data
opera, columna xj. circa fi. C. qui
accusa. non poss. & Iaf. in l. iudi-
ces. columna fi. C. de iudic. & ibi
etiam Paul. de Cast. Quod intel-
lige, quando hoc euenit in iudi-
cio post litem contestatam: quia
tunc fiunt interrogationes de fa
cto principalis causæ, vt dicunt
prælegati doct. Et quòd is, qui
ponit fatetur, nõ is, qui interro-
gat. tenet Bart. in l. ij. §. quod ob-
seruari. colum. ij. circa fin. versic.
iuxta prædicta &c. C. de iura. ca-
lum. & Bald. in l. ficut, in fin. C. de

rep. hæredit. ¶ * Quartò limita,
quando fieret interrogatio de a-
liquo, quod continet crimen, vel
turpitudinem respondẽtis, quia
non cogitur quis respõdere. Tex-
tus est & ibi Bartol. & doctor. in
l. qui iurasse. §. si pater. ff. de iure-
iuran. licèt contra hoc videatur
tenere Bartol. in l. qui peritorio
ff. de rei vendicat. vbi dicit, quòd
potest quis interrogari, an dolo
desierit possidere. Tamẽ ista con
trarietas cõcordatur per Bartol.
in l. Marcellus. ff. rerũ amo. & in
d. §. quod obseruari. col. fin. quia
aut quis interrogatur super eo,
super quo si non responderet, la
cupletaretur cum aliena iactu-
ra, quia posset rem alienam in-
debitè detinere. & tunc cogitur
respõdere sup positione vel in-
terrogatione criminosa. ita pre-
cedat dicta l. qui peritorio. & ibi
Bar. * & similiter, quando quis in-
terrogatur de tali crimine, prop-
ter quod remouetur à benefi-
cio, cogitur similiter respõdere.
Ita procedat. quod habetur in c.
dudum. el ij. de elect. & in ca. in-
quisitionis. de accu. & tenet Bar.
in d. l. Marcellus. ita etiam prou-
dit, quod not. Bartol. in l. fin. ff. de
his, quibus vt indig. & in l. nõ in-
telligitur. §. tacita. ff. de iure fisci.
vbi dicit, quòd tenetur quis re-
spondere interrogationi, an ac-
cõmodauerit taciturnam fidem de-
functo de restituendo fideicom-
missum incapaci. Aut occultãdo
illud crimen, non locupletatur
quis cum aliena iactura: & tunc

non tenetur respondere, vt si in-
terrogatur quis, an sit infamis
vel excommunicatus, vel de a-
lio simili, & de ista materia vide.
Spec. in tit. depositio. §. septimo.
versic. xix. & Bart. & Bal. & doct.
l. transactione. C. de trãsact. & in
d. §. si pater. & Franc. de Are. in l.
fin. circa fin. C. de eden. & Felyn.
9 c. cùm dilectus. de accusat. ¶ * Ex
prædictis infertur, quòd si inquisi-
tus de crimine, fuerit cum iu-
ramento interrogatus, an deli-
querit, nõ dicitur per-
cat. ita pulchrè tenet Alex. in ad-
dit. ad Barto. in l. j. ff. de bonis eo-
rum, qui ante sentent. sibi mort.
10 cõsciue. ¶ * Quintò limita, quã-
do quis interrogatur super eo,
quod aliàs fuit decisum: quia nõ
tenetur respondere & venire cõ-
præstitum. ita tenet Barto. in d.
l. Marcellus. ff. rerum amot. per
ibi notatur. ff. de iureiur. & l. si à
Bart. in d. l. ij. §. quod obseruari.
circa fin. C. de iuramento calum.
& Specul. in titu. depositio. §. vij.
11 versic. x. ¶ * Sextò limita, quando
quis in facto proprio interroga
tur de facto alieno, quia non te-
netur respondere. text. est & ibi
Bar. & doct. in l. Marcellus. §. iu-
stinctè procedit in crimin. li: sed
in ciuili debet respõderi per ver-
bum, credit. Potest tamen respõ-
surus petere terminum ad deli-
berandum, secundum Bart. in d.
§. quod obseruari. col. iij. vers. sed
pro eius declaratione &c. & ibi
etiam Bald. in iiij. col. versic. iiij.
&c. de quo vide glo. & doct. in c.
j & ij. de confes. lib. vj. & Specul.
in titulo depositio. §. v. versicu. &
12 not. &c. ¶ * Septimò limita quan-
do hæres, qui non confecit inuẽ-
tarium, vult interrogari facere
legatarios & creditores, an hære
ditas sit soluendo vel non: quia
non tenetur respondere ad insti
tiam hæredis licèt iudex ex offi-
cio possit interrogare. ita tenet
Baldus in l. qui filium quem ha-
bentem. col. penul. C. famil. ercis.
13 ¶ * Octauò limita, quando agens
rei vendicatione contra posses-
sorem vult ipsum interrogare,
an ipse agens sit dominus: quia
non tenetur respondere, etiam si
sciat ipsum esse dominum, quia
præiudicaret sibi in recursu con
tra authorem laudatũ. ita tenet
Bart. in l. at qui natura. §. cùm me
absente. ff. de neg. gest. facit tex.
cum ibi not. per doct. in l. specia-
14 li. ff. de rei vendi. ¶ * Nonò limi-
ta, quando quis interrogatur de
eo, quod consistit in mero animo
suo factis nõ declarato, neq;
verbis: puta de proposito in mẽ-
te retento, quia non tenetur re-
spondere, secundum Bal. & Paul.
de Cast. in l. potuit. in ix. q. C. de
iure deli. & Ang. in l. gerit. col. j.
15 ff. de acquirẽ. hæred. ¶ * Decimò
limita, quando quis interroga-
tur de eo, quod est impertinens
ad causam, quia nõ tenetur respõ

Universidad de Deusto
Biblioteca

dere. gl. est & ibi per doct. in c. si post præstitum. de confes. lib. vj. & Bar. & Bal. in d. l. ij. §. quod obseruari. ¶ * Vndecimo limita, quādo quis interrogatur, vtrum possideat bona vel mala fide: quia non tenetur respondere: nec etiam testis potest de hoc interrogari: secundum Baldum in l. mala fide. in fin. C. de condi. ex lege. ¶ * Duodecimò limita, quādo quis interrogatur de aliquo, quod consistit in iure: quia non tenetur respōdere. text. est & ibi Bart. in l. ornamentorū. ff. de au. & arg. legā. & glos. in d. c. si post præstitum. & Baldus in d. §. quod obseruari. & per Barto. & doct. in l. j. ff. si cert. pet. Et de multis aliis fallentiis remitto me ad Spec. in tit. de positio. §. vij. per totum. & per Bald. ibi in addit. ¶ * Solent etiam fieri interrogationes testibus per partem aduersam ad detegendam falsitatem: quę vulgò appellantur interrogatoria, quæ qualiter fiant, & quando admitti debeant, remitto me ad ea, quæ plenè tradit Specular. in titu. de teste. §. iam de interrogatoriis. & per cano. in c. præsentiū. de testi. lib. vj. & ista interrogatoria postquam fuerint admissa, dicentur esse de actis, sicut alia acta iudicij: secundum Bald. in l. generaliter. §. sed iuramento. C. de reb. cred. ¶ * Scias tamen, quod si testes nō fuerūt interrogati super interrogatoriis, possūt iterum repeti & interrogari etiam post publicationem: secundum Alex. in consi. clxxiiij. col. pen. in ij. vol. & cōsi. xlj. col. fin in fin. in iij. volu. sicut etiā super articulo obmisso possunt examinari post publicationem: vt notat Speculator in titu. de teste. §. nunc videndum. in fin. verbis. ¶ * An autem debeat dari copia interrogatoriorū parti? Vera conclusio est, quòd non, ne instruantur testes ad falsum. ita tenēt Abb. & Fely. in c. per tuas. de testi. & Alexan. & doct. in l. ij. apud quem. C. de eden. & Baldus in margarita, in versiculo interrogatoria. versiculo primo.

Robertus Maranta I. V. D.

De satisdatione, octauo membro iudicij.

Satisdationum multæ sunt species. & cum fideiussore intelliguntur.

Satisdatio de iudicio sisti, præstatur à reo conuento, siue in ciuili, siue in criminali & ad quem effectum sit inuenta.

Possidens immobilia, non tenetur satisdare: quia cessat præsumptio fugæ.

Satisdatio de præsentando in iudicio quando locum habeat.

Fideiussor de præsentando statim, incidit in pœnam, cùm reus fuerit requisitus absque requisitione ipsius fideiussoris.

Fideiussor de præsentando, non tenetur nec ipse, nec principalis iurare in ciuilibus.

Duo ad minus fideiussores recipi debent de præsentando, pro quolibet accusato, qui non sint clerici, neque filiifamiliæ se obligantes insolidum: quæ fideiussio omni die, per solum actorum

actorū magistrū accipitur: sed si est dies feriata, qualiter accipiatur:

Fideiussores in criminalibus, pro quanta pœna in regno recipi debeant.

Inquisiti an & quando possint simul fideiubere: & quid fernetur in regno.

Carceratus an & quando sit fideiussoribus relaxandus.

Fideiussionem de iudicato soluendo, quæ præstare teneatur.

Fideiussor de iudicato soluendo coram ordinario, tenetur soluere iudicatum per eius delegatum.

Satisdatio de non offendendo, in quibus casibus dari debeat.

Fideiussor de non offendendo, non tenetur ad pœnam, ad quam fuit condemnatus principalis, qui ob eius contumaciam habitus fuit pro confesso.

Satisdatio de rato, in quibus casibus præstari debeat.

Satisdatio de expensis, quando & à quo debeat præstari.

Fideiussor de expensis in casu succumbentiæ, non tenetur ad expensas, ad quas suis actor condemnatus, peremptæ instantia.

Satisdatio de re nō baraclanda, quando præstetur.

Satisdatio indemnitatis, quæ sit, & quando locum habeat.

Satisdatio de securo carcere quando præstatur.

Satisdatio conuentionalis, quæ dicatur.

Satisdatio præstari debet per debitorem in diem, vergentem ad inopiam.

Satisdatio debet præstari à debitore impetrante moratoria.

Hæres satisdare tenetur de soluendo legato in diem, vel sub conditione.

Satisdationes multæ in iure, reperiuntur de quibus remissiuè.

Fideiussor non obligatur, nisi primò obligetur principalis.

OCtauū membrum iudicij, est satisdatio. * Nam in iudiciis maximè in eorum principiò, emergunt multæ species satisdationum, quæ fiunt pro assecuratione iudicij, & partis: quarum aliquæ præstantur ab actore, & aliquæ à reo. vnde hic opportunum est inuestigare, quot reperiuntur satisdationum species. Et dic quòd multæ sunt. Et semper intelligitur satisdatio cū fideiussore, iuxta l. sancimus. C. de verborum significat. ¶ * Prima igitur satisdatio, quæ præstatur in iudicio, est illa, quæ appellatur de stando iuri seu de iudicio sisti: & ista præstatur sohim à reo conuento siue in ciuili, siue in criminali: & fuit inuenta principaliter propter suspicionem fugæ, ad hoc, vt reus assecuret iudicium: quia alias posset fugere, & iudicū eludere: cùm reorū sit fugere: iuxta l. properandum §. sin autē reus. C. de iud. ita declarāt Bart. & cōmuniter doct. in l. sciendum. in princ. ff. qui sat. cog. * & propterea is, qui possidet immobilia, releuatur ab ista satisdatione: quia cessat illa suspicio fugæ: vt dicunt doct. in d. l. sciendum. & de ista satisdatione loquitur principaliter titulus ff. qui satisd. cog. & authen. offeratur. C. de lit. cont. & not. Bar. & doct.

doct.in l.j.ff.si quis in ius voc.nõ
4 ie. ¶*Secunda species fideiussionis iudicialis, est illa,de veniendo seu de se præsentando in iudicio: & ista est quotidie in vsu in criminalibus.Nam quãdo aliquis capitur à iudice,vel familia cum armis, vel inquiritur de aliquo crimine, potest ad euitãdos carceres offerre & præstare hãc satisdationem de se præsentando, & de veniendo in iudicium: 6
& sic liberatur à carcere. imò si iudex tunc non liberat eum,tenetur actione iniuriarum.l.si verò.§.j.ff. qui satisda. cog. & not. Iason in l.j.col.j.ff. si quis in ius voc.non ie.Et de ista fideiussione loquitur text.in d.l.j. & totus tit.ff.in ius voc.vt eãr.& l.j.& ibi Bart.ff.de custo. reo. & const.re- 7
gni, quæ incipit, inhumanitate, super qua satisdatione est tradita in regno cõmunis forma per ritum magnæ curiæ vicariæ in nu. 293.quæ incipit,in primis &c.& alium in nume.303.quæ incipit, item eodem fero &c. videlicet,
5 quòd *fideiussores promittunt præsentare reum toties, quoties fuerit ipse reus requisitus: quo casu si reus requiratur,& nõ comparet, statim incidunt fideiussores in pœnã,sine alia requisitione fideiussorũ. & possunt ad pœnam cõdemnari sine citatione propter formã obligationis. ita deciditur in dicto ritu ceciij. & est alius ritus in num.317. incipiens,Nota,quòd licę dictio &c. & hæc dicitur in regno forma consuetа,quando notarius stipulatur hanc satisdationem in forma consueta,&c.vt dicitur in dicto ritu 303.incip. itẽ eodem fero. &c.& aliis supra allegatis.Itẽ est de communi stylo curiarum, vt isti fideiussores renuntient beneficio legis,sancimus. C. de fideiuss.quæ statuit rẽpus sex mensium fideiussoribus ad perquirendum & præsentandum principalem reum.*Fit etiã differentia per dictos ritus inter hanc fideiussionem,quæ recipitur in ciuilibus,& quando in criminalibus:quia in ciuilibus nõ tenetur iurare, nec principalis, nec fideiussor:sed in criminalibus vterque iurat:vt habetur in dicto ritu 295. & in dicto ritu 317. incip. Nota quòd hæc dictio.&c.*Item debent recipi ad minus duo fideiussores pro quolibet accusato: qui non debent esse neque clerici neque filiusfamiliãs.vt est alius ritus in num. 298.incipiẽs, item pro quolibet &c. Et dicti fideiussores obligant se & bona eorum in solidum: vt est alius ritus in numero 316. incipiens, item,quòd à bannitis &c. Itẽ potest recipi hæc fideiussio per solum magistrum actorum siue iudice omni die & omni hora,etiã si curia non regatur,dummodò nõ sit dies feriata: vt est alius ritus in numero 296. incipiens, item,quòd quælibet &c. verum debet notarius actorum stipulari nomine curiæ:vt ibi habetur. Sed si esset dies feriata adhibetur ista

tur ista cautela: videlicet, quòd iudex adsignat reum fideiussoribus per chlamydem, tãquam captiuum:& ipsi promittunt illum præsentare primo die iuridico: & tunc recipitur satisdatio:& de hac adsignatione conficitur publicum instrumẽtum vt est alius ritus in numero 297. incipiens, item,si esset &c. *Sub qua autem pœna recipiantur fideiussores:Dic quòd in regno est obseruancia, quòd pro homicidio recipiuntur pro vnciis centũ. pro crimine falsitatis,vel priuati carceris, pro vnciis quinquaginta. pro aliis verò criminibus recipiuntur pro vnciis vigintiquinque: vt est alius ritus magnæ curiæ in num. 294.incipiens,item nota,quòd in criminalibus &c. & alius ritus in numero 316.incipiens,item , quòd à bannitis &c
9 ¶*Si autem esset magnus numerus inquisitorum, à quibus esset capienda fideiussio? tunc seruatur,quòd curia recipit fideiussores pro medietate tantùm modo prædicto: & pro alia medietate recipit fideiussionem vicariam, scilicet,quòd dicti inquisiti adinuicem fideiubeant vnus pro alio: vt est alius ritus in num. 298. incipiens,item,pro quolibet &c.in fin. & hoc etiam cautum est de iure cõmuni, scilicet quòd vnus inquisitus, in totum fideiubeat pro alio:vt dicit Bart.in l.Romanus.ff.de tuto. & cur. dat. ab his. Sed per dictũ ritũ est facta limitatio ad medietatẽ. Verùm hoc limitatur quãdo inquisiti essent pauperes vel aliter suspecti:quia tunc non admittitur dicta vicaria fideiussio: secundum Bart. in d.l.Romanus. & ibi etiam Alex. in add.cui adde Bald.in l. omnes, qui.C. de.epis.& cler.& Iaſ.in l.j. col.ij.ff.si quis in ius voc.non ie.
10 ¶*An antè indistinctè pro quolibet crimine carceratus debet relaxari sub fideiussoribus? Dic, quòd hodie in regno est cautũ per constitu. humanitate. quòd in omnibus criminibus etiam capitalibus,excepto solo crimine leſę maiestatis,contra personam imperatoris & suorum collateralium liberatur carceratus sub fideiussoribus. Fallit tribus casibus. primus est,quando est confessus. secundus, quando est deprehensus in flagranti crimine. tertius, quando facta inquisitione crimen est notorium: ita quòd verisimiliter reus nullam habeat defensionem: & hoc est confirmatum per capitulum regni in num. 41. incipiens, item caueant &c. per quod imponitur pœna officiali contrafacienti ad arbitrium principis:&quòd amittat medietatem suorum gagiorũ vnius anni. Similiter hoc est confirmatum per regiã prag. quæ incipit, inoleuit. qua cauetur, quòd antequam incipit constare de crimine, non detineatur volens satisdare idoneè: & officialis contrafaciens punitur ad decem vncias: & tenetur in syndicatu ad iniuriam parti lesæ

Universidad de Deusto
Biblioteca

Item, hoc est declaratum per ritum magnæ curiæ in numero 162. incip. item si acusatur aliquis &c. quo cauetur, quòd tunc detinetur reus in criminalibus, quando constat per vnum testem de visu, de crimine, & persona sit suspecta per famam publicam. Quod restringit ad casus in quibus potest irrogari tortura: ergo non procederet in leuibus criminibus in quibus non irrogatur tortura: prout sunt crimina irrogantia pœnam infra relegationem: vt dicit capitulum regni, quod incipit, tor-
11 menta. ¶ * Tertia species fideiussionis iudicialis est, quæ dicitur de iudicato soluendo: quam tenetur præstare in ciuilibus quilibet defendens litem alienam ex parte rei conuenti: aliàs non est idoneus defensor. l. qui proprio. §. qui alium. ff. de procur. & l. exigendi. C. eod. titu. & ibi notatur. Non tamē tenetur ad eam conuentus nomine proprio: vt instit. de satisda. §. sed hodie & ab ista satisdatione non releuat possessio immobilium l. minor. §. final. cum. l. sequent. ff. de procura. & de hac satisdatione loquuntur iura prædicta, & totus titul. ff. iud. sol. Et ex hoc inoleuit illa practica, qua quotidie vtuntur notarij in mandatis procuratoriis: nam ponunt in eis illam clausulam: videlicet, quòd
12 dominus releuat suum procuratorem ab omni onere satisdandi. nam per hęc verba dominus fideiubet pro eo. & tunc defensor non tenetur aliter satisdare: vt not. Bartol. in rubr. ff. iudi. sol. in j. col. quod tamen limitatur sanè procedere, quando dominus esset soluendo, & possideret immobilia: alias illa clausula nihil releuat: ex quo tunc dominus non est idoneus fideiussor. vnde tenetur defensor satisdare iterum. ita tenet Franc. de are. in consil. cxxxiij. & Angel. & Jas. in l. filius fam. ff. qui sat. cog. & ibi communiter. doct. Pro hoc est glo. in l. fi. C. de priuileg. in reb. lib. xij. hinc datur pulchra cautela, quā possit. Angel. in dicta. l. filius familias. & sequitur Alexand. in l. sciendum. §. possessor. ff. qui satisd. cog. videlicet, quòd quando aliquis mittit vnum procuratorem de longinquis partibus, puta de Francia, poterit sibi opponi quòd satisfaciat de stando iuri, & de iudicato soluendo in causa reconuentionis. & tenetur illam præstare, non obstante quòd dominus fideiusserit in instrumento mādati ex quo non possidet immobilia in loco propinquo. & ad hoc solet allegari glo. in d. l. fin. & ista satisdatio de iudicato soluendo, cōtinet tria: videlicet dolum malum abesse, rem defendi, & solui id quod fuit per curiam iudicatum. l. iudicatum so-
13 lui. ff. iud. sol. ¶ * An autem promittens soluere iudicatum coram iudice ordinario, teneatur ad iudicatum per eius delegatum in

tum in eadem causa. vide Franc. de Are. tenentem quòd sic. in consil. lxxvij. col. fin. ¶ * Quarta species satisdationis iudicialis, est illa de non offendendo: vt quando aliquis timet offendi ab aliquo, potest implorare officiū iudicis, vt compellat illū ad dandum sibi fideiussores de non offendendo, nec in persona, nec in rebus, & de hac loquitur plenè Bart. in l. illicitas. §. ne potentiores. ff. de offic. præsid. & Felyn. in rub. de treuga. & pace. & si quis tunc fuit simul offensus in persona, & in rebus, an teneatur offendēs ad duas pœnas, vide Baldum optimè declarantē in consil. cccl xxxviij. in quarto volum. Quæ autem requirantur ad hoc, vt possit peti talis fideiussio: vide Felyn. in d. rubri. de treuga & pa. vbi inter alia dicit, quòd debent probari minę: & quòd quis
14 sit solitus minas executioni mādare: & dic vt ibi. ¶ * Quid autem, si iudex inquirit cōtra principalem, qui promittit non offendere, qui non comparet, iudex procedit in contumaciam, & habet eum pro confesso, forte vigore statuti. & condemnat ipsum ad pœnam, tanquam contrauenientem, an possit exigere à fideiussoribus? Dic quòd non, quia non apparet de vera contrauentione. illa autem ficta confessio, quæ resultat ex contumacia, non nocet fideiussoribus. ita eleganter tenet Petr. Philip. Corne. in consi. ccxj. in tertio volum. quod est notandum per constitutionem regni, quæ incipit, pœnam eorū, quæ loquitur de foriudicatis, qui habentur pro confessis. nam talis foriudicatio nō noceret fideiussoribus in casu prędicto. reliqua autē ad hāc materiam, dic vt per Bart. & Felyn.
15 vbi supra. ¶ * Quinta species satisdationis iudicialis, est de rato, quæ præstatur ab eo, qui cōparet pro actore ad agendum: & est dubiū de mandato, de qua loquitur text. in l. j. C. de procur. l. Pomponius. §. rati. ff. de procura. & totus titulus. ff. rem rat. habe. Similiter, quādo aliquis agit, vt cōiuncta persona debet cauere de rato. l. maritus. C. de procu. & generaliter quilibet agens alieno nomine. l. non solùm. §. qui alieno. ff. de procur. & lege. Pomponius §. sed & is. eod. titu.
16 ¶ * Sexta species satisdationis iudicialis est, de expensis in casu succumbentię, quam tenetur prę stare actor in initio litis de qua loquitur authen. generaliter. C. de episco. & cleri. & §. ad excludendas. in authen. de litigio. & hanc satisdationē præstat actor, etiam si possideat immobilia, secundum Abba. in capitulo quoniam frequenter. §. in aliis. col. ij. vt lite non contest. & Barto. & Alexand. in l. de die. §. qui mulierem. in fin. ff. qui satisda. cog.
17 ¶ * Sed iuxta hoc cadit pulchrū dubium. pone, quòd actor dedit fideiussores de soluendis expensis in casu, quo succubuerit, euenit

Universidad de Deusto
Biblioteca

nit, quòd reus fuit absolutus ab instantia iudicij, actor condemnatus ad expensas: quia instantia est peremptata: an fideiussores teneantur? Dic quòd non, ita tenet Baldus in consil. cvj. in secundo volumine. & mouetur, quia non dicitur actor succubuisse, ex quo potest iterum agere ad eandem causam, secùdum eum ibi.

18 ¶ * Septima species satisdationis dicitur, de re non baractanda: & præstatur à conuento super aliqua re mobili, qui est persona suspecta, quæ de facili potest rem interuertere: nam tenetur ad instantiam actori dare fideiussores de re non baractanda, id est, de non consumendo nec occultando, nec aliàs interuertendo illam rem, sed de exhibendo eam, si & quotiens opus fuerit, aliàs illa res sequestratur. & de hac loquitur text. in lege, si fideiussor. § si satisdatum. & ibi glo. ff. qui satisdare cogan. & lege senatusconsulto. in fin. ff. de offi.

19 præsid. ¶ * Octaua species satisdationis iudicialis, est fideiussio indemnitatis. & hæc potest præstari, etiam extra iudicij, vt quãdo aliquis permittit extrahere aliquem indemnem ab aliqua obligatione, vel permittit ipsum conseruare indemnem: quo casu semper requiritur excussio, antequam deueniatur ad fideiussorem, etiam si fideiussor renuntiasset omnibus beneficiis de fideiussoribus, vt tenet Ludouic. Rom. in consilio ccxj. columna. j. & Bartolus in l. prima. C. de conue. fisci debi. lib. x. & Alexand. in l. fin. colum. iiij. & ibi Sal. ff. si certum petat. & Felyn. in cap. ex rescripto, columna penultima in fin. de iureiuran. & ratio est, secundum doct. in locis præallega. quia hæc excussio in casu isto venit ex natura actus conditionaliter, & ex beneficio de fideiussoribus. idem tenet Alexan. in cõsi.

20 xxxij. colum. j. in iij. vol. ¶ * Nona species satisdationis iudicialis est, quæ dicitur de securo carcere: vt quando aliquis carceratur in acri carcere, & carceratus petit se habilitari & mitti in certerem leniorẽ, & dat fideiussores de non recedendo ab illo carcere. ista fideiussio solet esse valde in vsu in hoc regno, & hoc facit iudex ex causa, attenta qualitate personæ & delicti. l. j. ff. de custo. reo. & per ea, quę tradit Paris in tract. synd. in ver. carcer. vbi plura dicit de hac materia. & maximè, quòd nobili potest iudex assignare totum palatium, vel totã ciuitatem pro carcere, & tunc solet recipere fideiussionem de securo carcere, & non tenetur iudex, si fugit: vt ibi per eum.

21 ¶ * Decima species satisdationis, est illa conuentionalis, quæ communiter præstatur in contractibus, & hæc potest præstari tam in iudicio, quàm extrà. de qua loquitur totus titulus ff. &

22 C. de fideiussor. ¶ * Vndecima species satisdationis est, quando debitor mutat suam cõditionem in

deterius, quia vergit ad inopiam, & est debitor in diem: nã tenetur satisdare de soluẽdo adueniẽte die. de qua loquitur textus. & ibi Angel. & doctor. in l. in omnibus. ff. de iudic. tradit Alexand. in l. si finita. §. eleganter. ff.

23 de damno infect. ¶ * Duodecima species satisdationis est, quæ præstatur ab eo, qui impetrat dilatoriam seu moratoriam à principe: nam tenetur interim dare fideiussores de soluendo, aliàs rescriptum non valet, nec sibi prodest. text. in l. vniuersa. C. de precib. imper. offer. ¶ * Decimater-

24 cia satisdatio est, quando testator legat aliquid in diem vel sub conditione. nam tenetur hæres præstare fideiussores de soluendo adueniente tempore. de hac loquitur totus titu. ff. vt leg. no. caue. & si non vult satisdare, mittitur legatarius in possessionem rei legatæ. & de hac missione loquitur totus titu. ff. vt in possess.

25 leg. ¶ * Reperiuntur multæ aliæ satisdationes, prout est illa, de damno infect. & de ista loquitur totus titul. ff. de damn. infect. Item illa quam præstat vsufructuarius de vtendo, fruendo arbitrio boni viri. de qua loquitur titulus ff. vsufruc. quemad caue. Item illa, de opere demoliendo: de qua loquitur titu. de oper. no. nun. Itẽ illa, de restituendo id, quod quis habuit vltra legem falcidiam. de qua loquitur totus titul. ff. si cui plus quàm per leg. Falc. Item illa, quam præstat petens execu-

26 rit. ¶ * Seras tamen, quòd in omnibus fideiussionibus prædictis, & aliis, debet in primis obligari principalis, & postea fideiussor, aliàs non valeret obligatio fideiussoris. quia cùm sit accessoria, non potest stare sine principali. ita dicit Bald. in consi. 161. colum. ij. in primo volumine. allegat glos. in l. sciendum. ff. de ver. obligat. & glos. in l. si hæres pecuniam. ff. ad Trebel.

Robertus Maranta V. I. D.

De Exceptione, IX. membro Iudicij

1 *Exceptiones dilatoriæ, tripliciter considerantur.*

2 *Exceptio respiciens personam litigantis, quæ dicatur.*

3 *Tutor ante omnia de solennitatibus in iudicio docere debet. Et post datum terminum ad probandum, hæc exceptio opponi potest.*

4 *Exceptio excommunicationis, est ante mala, & in quacunque parte iudicij potest opponi.*

5 *Exceptio, malè agis: quia ante diem agis: opponi potest ante, & post litem contestatam, & quid importet.*

6 *Exceptio intentionis, & facti dilatoria*

Universidad de Deusto
Biblioteca

toria dicitur, & ante litem contestatam opponi debet.

7 *Exceptiones dilatoriæ opponi debent ante litem contestatam.*

8 *Exceptio dilatoria opponi potest post litem contestatam, quando facto aduersarij superuenit.*

9 *Exceptio dilatoria quæ reddit processum retro nullum opponi potest, etiam post litem contestatam.*

10 *Aduocatus opponēs exceptionem dilatoriam post litem contestatam, quā antè opponi debebat, ad vnam libram auri punitur.*

11 *Exceptiones, peremptoriæ quæ, & quare ita dicantur.*

12 *Exceptiones litis finitæ quandoque sunt declinatoriæ, & quandoque peremptoriæ.*

13 *Exceptiones peremptoriæ quādo requirunt alterum indaginē, reseruantur ad merita. Et quid operetur ista reseruatio. num. 14 & 15*

16 *Exceptiones peremptoriæ vsque ad quod tempus opponi possint, & quid seruetur in regno.*

17 *Exceptiones quæ opponi possunt post sententiam.*

18 *Exceptio hostica quæ dicatur, & quando locum habeat.*

NOnum membrū huius primæ partis iudicij, est exce
1 ptio.* Nam solet reus conuentus ante litem contestātā opponere aliquas exceptiones contra actorem ad impediendā litis contestationē. nā exceptio nihil aliud est, nisi actionis exclusio. Et super hoc est sciendū, quòd exceptionum aliquę dicuntur dilatorię, & aliquæ peremptorię. Dilatorię dicuntur illę, quæ differunt causam non tamen perimunt negotium principale. & istæ possunt considerari tripliciter. nam quædam respiciunt personā iudicis, quædam personam litigantis: & quædam respiciunt libellum seu ipsam causam. Exceptio respiciens personā iudicis, est exceptio declinatoria fori seu incōpetentię: vel exceptio recusationis: & ista debet esse prima, quæ opponitur ante omnes exceptiones. l. fi. C. de excep. & ratio est, quia si alia priùs opponeretur, censeretur opponens interpellare iudicem, vt super illa pronūtiet: & sic induceretur consensus in iudicē seu prorogatio, & nō posset vlteriùs declinari nec recusari, secūdum Bart. & doct. in l. quidā consulebat. ff. de reg. iur. & maxime Io. de Imo. & Alexan. ibi. & idem tenet Bar. in l. si conuenerit. ff. de iur. om. iud. pro hoc est texus in l. sed & si susceperit. ff. de iud. & habetur in ca. inter monasterū. de re iud. & dicam infrà in vltima parte iudicij, in versic. recusatio. in tract. appell. ¶*Exceptio
2 respiciens personam litigantis, dicitur omnis exceptio legitimationis personę: vt si compareat pupillus sine tutore, vel minor sine curatore, vt C. qui legi. perso. ha. stan. in iud. vel filiusfa. sine consensu patris, iuxta l. fin. §. necessitate. C. de bon. quę lib. & ibi Bart. & Bald. vel procurator sine mandato. l. iij. §. defendi. & ibi Bar. ff. ex qui. cau. in pos. ea. vel si com-

parет aliquis substitutus à procuratore nō habente potestatem substituendi, maximè ante litem cōtest. iuxta tex. in c. j. de proc. li. vj. & habetur in l. q; quis. C. de procu. vel si cōparet procurator cū mandato dubio, quo casu tenetur satisdare de rato. l. j. & ibi
1 Bart. & doct. C. de procur. *Eodē modò, si comparet aliquis, vt tutor potest sibi opponi, vt doceat de solēnibus, de quibus habetur per. l. legitimos. ff. de legi. tutor. & hoc est hodie in regno prouisum per ritum magnæ curiæ in nu. 213. qui incipit itē seruat ipsa curia, q; cum aliquis, &c. licet hęc exceptio de solēnibus possit opponi etiam post datum terminū ad probādū, & sic post litē cōte. vt habetur in dicto ritu. Et hoc generaliter potest extēdi ad omnes comparentes in iudicio, vt tales: quia ante omnia debēt probare se esse tales parte opponente. l. nō ignorat. C. qui acc. nō poss. Et
5 similiter quādo petitur aliqua satisdatio iudicialis de his, quaspoſui suprà in præcedēti mēbro. dicitur exceptio dilatoria respiciēs personā litigantis. istæ enim ante omnia discutiuntur in iudiciis: quia etiam in summariis ante omnia discuti debet de legitimatione personarum & de ea debet plenè cognosci, secundùm Bal. in fin. col. xj. C. de edict. diui. Adr. tol. & Alex. in cōsi. lij. col. j. in ij. vo. & Ias. in rub. C. qui admit. col. ij. & ij. ¶*Potest etiā in hoc nu. po
ni exceptio excommunicationis in qua hodie est prouisum in regno per ritum magnæ curię in nu. 250. incip. itē, q; in quibuscūq; &c. quo cauetur, q; is qui eā opponit, debet offerre se paratū illā probare incōtinētilegitimēaliàs nō auditur. Verū ista exceptio dicitur anomala: nā potest opponi in quacūque parte iudicij: vt est tex. in c. j. de excep. li. vj. per quod statuitur terminus octo dierū ad illā probandā: & ita illud verbū, incōtinēti, positum in dicto ritu, omnis bonus iudex deberet interpretari adhærēdo iuri cōmuni. prout potest: vt nō statuat minorē terminū octo dierū ad illā probandā. & hoc in foro ecclesiastico haberet locū sine dubio, vbi nó seruātur ritus magnæ curię. Et quòd ista dicatur exceptio anomala, tenet Spec. in tit. de excep. §. j. versi. anomale. & de materia huius exceptionis excōmunicationis, vide plenè Fely. in c. exceptionem. col. v. & seq. de excep. ¶*Tertiò, sunt quædā exceptiones, quæ respiciūt causam: vt est exceptio libelli inepti, vel obscuri: vel, malè agis, quia ante diē agis, &c. l. j. in fi. ff. quādo dies vsufru. leg. cedit. Verū ista exceptio, malè agis, &c. potest opponi etiā post litē cōte. & in hoc est differentia: quia si opponitur ante litē cōtest. reus absoluitur ab obseruatione iudicij, & induciæ duplicantur: sed si post opponatur, reus absoluitur diffinitiuè, & induciæ similiter duplicantur. ita declarat Bal. in l. exceptionē.

col.

Universidad de Deusto
Biblioteca

col.j.C.de prob.Potest etiam in hoc numero poni exceptio litis pendentiæ,quæ similiter est dilatoria,& debet opponi ante litē cōtest.secundum Bal.in l.peremptorias.in fi.C.sentent.rescin. nō posse. & in.l.senatus.C.qui accu. non poss.& Felyn.in c.exceptionem. de exceptio.De cuius materia,vide Soc.in cōsi.xxxviij.in
6 primo volu. ¶*Quid autem de exceptione intentionis & facti, vt quando aliquis sine actione experitur? Dic,quòd habet vim dilatoriæ, & impedit litem contestari,& debet opponi ante litē contest.secundum Bar.in l.pater decedens.ff.de inoff.test.& Bart. in l.Papin.§.si quis impubes. eo. tit. Verùm, si non fuit opposita ista exceptio,iudex ex officio pōtest in quacunq; parte iudicij repellere agentē sine actione,vt est gl.& ibi cōmuniter doct.in l.vbi pactū.C.de transact.& glo.in l.ij. §. quòd si actor. in ver. rei. C. de iura calumn.per quam ita tenet Paul.de cast.in consi.ccl. col.j. in ij.vol.& ad prędicta est text.in l. si pupilli.§.videamus.& ibi Bar.
7 & doct.ff.de neg.gest.¶*Istę autem exceptiones omnes dilatoriæ debent regulariter opponi ante litem contest.vt suprà dixi: vt no.gloss. & Bald. & doct. in l. exceptionē C.de prob.&rex.in l. Pōponius.§.rari. ff.de procur. & lata demū & ibi per scribentes.
8 C.de procur.¶*Fallit primo hęc regula,quādo exceptio superuenisset post litem contest. quia in quacūque parte iudicij superuenit exceptio, opponi potest. vt nor. Alex. & doct.in l.si mulier. ff.solut.mar.& Paul.de cast.in l.fi. C.de except.& gl.& Bart.in l.ij. C.de consor. eiusd.litis.quod tamen intellige quando ex facto aduersarij superuenit post litem contestatā:secus,si ex facto ipsius opponentis sine facto aduersarij: quia opponi tūc non potest,secū dū Bar.in l.ij.§.numerū ff.de exc. tuto. & moder. in d.l. si mulier.
9 ¶*Secundò limita, nisi esset exceptio dilatoria,quæ reddit processum retrò nullū:quia tunc opponi potest,etiā post litē cōtestā licet. & ibi Bart & doct. C. de procur.& Saly.in l.quod quis. C. eo.tit.& Bal.in l. j.col.j.C.de iur. & fac.ignor.& Fel.in c.exceptioné.col.ix.versic.fallit octauo,&c. de exce. Reliquas verò fallētias, p quas exceptio dilatoria opponitur post litē cōte,vide plenissimè per Fel.in d.c.exceptioné.& per Alex. & moder.in.d.l. ita demū. C.de procur.quas breuitatis
10 causā hic non refero. ¶*Si autē exceptio dilatoria quæ debet ante litē contestatā opponi fuerit opposita pòst,punitur aduocatus opponens,ad vnā libram auri.text. est in l.pen.C.de except. & tenet Paul.de cast.in cōsi.cclxxvj.col.j.
11 in j.vol.¶*Exceptiones verò peremptoriæ,dicūtur illę,quę in totū perimūt ius agētis prout est exceptio solutionis,iurisiurādi,pacti,trāsactionis,& rei iudicatę.& sic de aliis similibus:& istę possūt opponi

opponi quandocunque tam ante litem contestatam, quàm post usque ad conclusionem in causa peremptorias.& ibi Baldus C. eo.rescin. non pos. quarum exceptionum tres dicuntur esse litis finitę, quæ impediūt litis ingressum, prout est exceptio iurisiurandi,transactionis,& rei iudicatę. & ideo appellantur litis finitę:quia sunt inductæ vt sit litium finis,vt declarant doctores communiter in l. fratris. C. de transact. De exceptione iurisiurandi,probatur in l j.ff.de iureiu
12 ran. De exceptione transactionis,probatur in d.l.fratris.De exceptione rei iudicatę, probatur in l. j.ff. de re iudicata. Adde & quartam exceptionē litis finitæ, scilicet,præscriptionis, vt probatur in l.fin.& ibi Bart.ff.pro suo. & habetur in l.emptor.C.de præscrip.lon.temp.& tenet expresse Bar.in d.l.fratris. Poteris addere sex alias exceptiones: quas cumulat Bal.in l.postquā liti.colū.
13 ij.C.de pac.vbi vide. ¶* Istę autem exceptiones litis finitæ,habent duplicem opponendi modum, quia sunt declinatorię & peremptorię.& ideo quandoque opponūtur in vim declinatorię, vt est, quando opponuntur ante litem contestat. quo casu impediunt litis ingressum, & iudicij processum. & ideo declinatorię dicuntur:quia iudiciū declinant. Quandoque verò opponūtur in vim perēptorię,prout est,quando opponuntur post litem conte
14 statam.nā tunc censentur oppositæ ad merita causę, vt perimāt ius agentis. & de hoc iudex cognoscit in diffinitiua sententia. ita declarat Bal.in d.l.postquàm liti.colū.ij. & in d.l. exceptionē. in fi.C.de prob. & Bal.& Alex.& cōmuniter doct. inl.nā & posteá. in princip.ff.de iureiurā.& in l. eleganter. §. si quis post transactionem.ff.de cond.inde.& prædictis adde Bald. in l. diffamari. col.ij.versic.modò hic quæro vnū &c.C.de ing.& manu. & Bar. in d.l fin.ff.pro suo. ¶* Verùm istæ exceptiones peremptoriæ quandoque requirunt altiorem indaginem, quas declarat Bart. in l.iiij.§. condemnatum. & ibi etiam Alex.in fin col.ff.de re iudic.quo casu si opponantur ante litem contestatam, non impediunt processum, sed iudex debet eas reseruare ad merita causę, & procedere ad vlteriora. text.est & ibi Bart.in d.l.nam & posteá.& ibi etiam Bal. & communiter doct.& Bart.in l.si quis. C.depositi.& Bart. Alex. & doct. in l. ille à quo.§. si de testamento.ff.ad Trebel.& cano.in c.cùm contingat.de offi.delega. & Bar. in l.is à quo. ff.vt in pos. legā. & Bart.in d.l.fin.ff.pro suo.& habetur in decis.lij.consi.Neapo.quę loquitur de exceptione præscriptionis, de qua etiā Bal.in.l.per hanc.col.ij. C.de tempor. appel.
15 ¶*Quid autem operatur ista reseruatio exceptionū ad merita? dic quòd si in processu iudicij

Universidad de Deusto
Biblioteca

apparebit istas exceptiones esse veras, & militare, quicquid antè factum est, non valebit: & omnia acta habebuntur pro non factis. ita dicit Bart. in d. l. ille à quo. §. si de testamento. ff. ad Trebellia.

15 ¶* Dicuntur autem requirere altiorem indaginem, quando non sunt liquidę, nec de facili possunt liquidari, secundum Baldum & moder. in d. l. nã & postea. & per Bart. & Alexand. in d. l. iiij. §. condemnatum. Vnde si opponens offert se paratum incontinẽti probare exceptionem, vt quia habet instrumentum, vel alias probationes paratas: tunc impedit litis contestat. & non reseruatur, secundum Bar. in d. §. si de testmento. & Abb. in d. c. cùm contingat. col. fin. de offic. deleg. & est decisum in decis. lxxij. in consil. Neapolit. hodie tamen in regno est facta prouisio circa istas exceptiones: vt si quis opponat eas ante litem contestatam, debeat illas liquidare, & probare infra quinque dies: aliàs cẽsentur reseruatæ ad merita causę, vt est decisum per regiam pragm. quę incipit, comparante. & sic illud verbum incontinenti, quod est de iure communi, est hodie in regno declaratum per quinque dies. Est etiam & alia noua prouisio per aliã pragmat. quę incipit, quicũque. qua cauetur, quòd opponens aliquam ex prædictis exceptionibus, si illam non probat saltẽ semiplenè, punitur pro qualibet vice ad decem tarenos.

16 ¶* Istud autem, quod dicitur, q exceptiones peremptoriæ possunt opponi vsque ad sententiã, est de iure communi, sed per regni cõstitutionem, quæ incipit, lite legitimè &c. debent opponi infra biduum post litem contestatam. & sic est correcta in regno illa l. peremptorias. C. senescin. non pos. vt dicit glo. in d. constit. Tamen communiter hodie de communi stylo curiarum non seruatur illa constitu. quantum ad hoc, sed potiùs seruatur contrarium, scilicet illud, quod dictat ius commune, quod est æquius: & sic istæ exceptiones peremptoriç opponuntur vsque ad conclusionem. & similiter instrumenta, iura, & aliæ cautelę produci possunt vsque ad conclusionem, secundum formam ca. cùm dilectus. de fide instru. & hoc potest colligi ex regia pragm. quæ incipit, cursu dilationum. quæ concedit vltimo loco post repulsam, terminum ad producendum iura, cautelas & scripturas, & per dictam prag. tanquam nouissimã, videtur alterata dispositio dictę constitu. & ita seruatur.

17 ¶* Sunt etiam quædã exceptiones, quæ possunt opponi etiam post sententiam: & sunt illæ quę non in totum eneruant sententiam, sed illam modificant: prout est exceptio, ne quis cõuentatur, & exigatur, nisi inquantum facere potest. Item, exceptio inuentarij facti in hæreditate, vt not. Bar. to. in l. j. C. de iur. & fact. igno

igno. & Bar. Alex. & doct. in l. ex diuerso. §. si. ff. sol. mat. & Bal. in l. exceptionum col. pen. versicul. sunt quædam. &c. C. de proba. & Paul. de Cast. in cõsi. clxvj. col. iij. versicul. sed si quæritur. in ij. vol. Sunt etiam multi alij casus, in quibus peremptoria exceptio potest opponi etiam post sententiam quos numerat gl. & ibi etiam Bald. in l. j. C de iur. & fact. igno. ¶* Vltimò in hac materia est sciendum, quòd in regno habemus vnam exceptionem, quæ appellatur exceptio hostica. & habet locum, quando aliquis est admonitus ex parte regis, vt vadat in exercitũ regis ad pugnandum contra hostes: nam si contingat interim hunc ab aliquo conueniri vel citari, siue in causa ciuili, siue criminali, habet spatium quindecim dierũ antè, quàm vadat in exercitum: & quindecim post reuersionem: & totum illud tẽpus, quo stat in exercitu. & infrà hoc tempus supersedetur in causa, & non proceditur contra eum: nec potest contumax reputari: sed si aliquis sponte accessit ad exercitũ sine vocatione, habet solùm illud tẽpus, quo stat in exercitu: & non illos quindecim dies. Vnde si interim citatur, potest quilibet suus consanguineus comparere, & allegare qualiter citatus degit in exercitu regis pro expeditione militiæ: & opponere potest exceptionem hosticam: & probato hoc gaudebit induciis prædictis. de hoc est constit. regni, quæ incipit, hostici. & ibi Andr. de Yser. & moder. Cætera in materia exceptionis. dic vt per Spec. in tit. de excep. per totum. & per Ang. de Are. instit. de excep. per totum. & per Abb. & Fely. extrà de excep. per totum Hæc solùm pauca volui attingere pro colligendis aliquibus floribus magis quotidianis in practica: præsertim ad introductionem iuuenum. Sequitur decimũ & ultimum mẽbrum huius primæ partis scilicet litis cõtestatio. Rober. Maran. V. I. D.

De litis contestatione, X. membro iudicij.

1 *Litis contestatio dicitur lapis angularis iudicij, & non potest omitti de iure communi.*

2 *Litis contestatio non requiritur in causis ciuilibus in regno, sed actus, qui immediatè sequitur, habet vim litis contestationis.*

3 *Litis contestatio, quid sit.*

4 *Litis contestatio, qualiter, & per quæ verba fiat.*

5 *Litis contestatio nõ inducitur per exceptionem peremptoriam oppositam.*

6 *Litis contestatio fit etiam per verbum ignoro.*

7 *Litis contestatio non potest fieri in iudicio absente actore.*

8 *Litem contestari quis potest præcisè compelli.*

9 *Litis contestationis qui sint effectus.*

10 *Protestatio, quòd non animo contestandi litem quis respondet, an impediat litem contestari.*

Universidad de Deusto
Biblioteca

DEcimum & vltimum membrum huius primæ partis
1 iudicij, est litis contestatio. * Nã postquàm est disputatum de istis præparatoriis iudiciorum, congruum est, quòd iudex procedat ad vlteriora, videlicet ad litis contestationem, super qua radicatur totum iudicium. Dicitur enim lapis angularis totius iudicij, secundum Bald. in c. j. col. j. de litis contest. & de iure communi, est vnum de substantialibus iudicij, adeò quòd si obmittatur vitiat totum processum, vt tenet gl. in c. dudum el ij. de elect. & habetur per Bar. & doct. in l. prolatam. C. de sent. & Cardi. in clem. sæpe. in prin. in iiij. oppo. de verb. sign. sed in causis
2 summariis non requiritur, secũdum Card. ibidem. * vnde hodie in regno cum omnes causæ ciuiles & mistæ, sint summariæ ex forma regiæ pragm. primæ. & c. detestantes. potest obmitti litis contestatio, & valet processus: quia omnia substantialia iudicij sunt sublata. & solùm attenditur mera dispositio iurisgentium & ad solas probationes respicitur quo casu ille primus actus qui solet immediatè fieri post litis contestationem in causis, in quibus lis contestatur, habet vim litis contestationis in causis, in quibus lis non contestatur, videlicet, eo ipso, quòd iudex incipit cognoscere de meritis causæ, ita tenet Ludo. Rom. in consi. clxiiij. col. ij. & Bar. & Bald. in l. nulla. & in l. nihil. C. de procur. & Card. in cle. constitutionem. § 6. in fi. de electio. & Abb. in c. insinuante. in fi. de offi. deleg. & Fel. in c. olim. de accu. & in c. exceptionem. col. v. vertiò intellige, &c. de excep. & Paris in tractat. synd. in versi. sententia col. iiij. ¶ Super hac tamen
3 materia tangam breuiter quatuor q. Primò, quid sit litis contestatio. Secundò, per quæ verba fiat. Tertiò, an possit quis ad eã præcisè compelli. Quartò, quis sit eius effectus. ¶ * Quærò igitur primò, quid sit litis contestatio, dic breuiter, quòd litis contestatio, est principalis negotij apud competentem iudicem facta narratio, & ad eam sequuta responsio. Ita colligitur ex c. j. de litis contest. & c. dudum. el ij. de elect. & c. prout. de dol. & contu. & c. cum causam. de iura. calum. & not. Spec. in tit. de litis
4 contest. §. j. ¶ * Secundò quæro, per quæ verba fiat litis contestatio, & qualiter, dic quòd fit per negationem vel per confessionem, vel per verbum dubitationis, videlicet, ignoro. fit enim primò per negationem, quando reus in iudicio negat simpliciter narrata per actorem: secundum Bart. in l. j. C. de litis cõtest. & in l. si dubitetur. §. ita demũ. ff. de fideiusso. & cõmunis practica contestandi litẽ est, vt reus dicat posita, prout ponuntur, & narrata prout narrantur vera non esse, saluis iuribus, & defensionibus suis, suo loco & tempore producendis &c. & ista verba sunt magni effectus: quia reus ita respondens non potest
5 incurrere pœnã negatiũ: de qua habetur in l. fin. ff. de rei vendi. & l. contra negãtem. C. ad legem Aquil. & in aliis similibus legibus: sicut pateretur, quando simpliciter negaret, secundũ Bar. in d. l. si dubitetur. §. ita demũ: quẽ ibi sequitur Io. de Imo. & Paul. de Cast. & idem Imol. & Pau. in l. sed hoc ita. ff. de re iud. & Alexan. in l. etiam. §. licet. col. fin. ff. sol. mat. & Iaſ. in l. eum qui. col. iiij. ff. de iureiur. vbi dicit hanc opin. esse veriorem, licet contrarium & malè teneat Felyn. in c. cæterùm. col. vij. de iud. ¶ Inducitur etiam litis contestatio
7 non solùm negando, sed etiam per verbum dubitatiuũ credulitatis: puta si reus dicit, non credo narrata vera esse, secundum Bald. in l. si debitor. ff. de pet. hære. Pro hoc est gloss. in c. cùm ad sedem in versi. credere. de restit. spo. & Abb. in c. j. & ibi etiam Fe
8 lyn. in fin. col. de litis contest. & Bal. in l. iij. C. qui, ad lib. proela. nõ licet. Item, inducitur litis cõtestatio, etiam si reus dicat, tu mentiris per gulam, secundum Bald. in l. turpia. ff. de leg. j. fit etiam litis contestatio per confessionem, vt plenè tradit Felyn. in c. j. col. j. in fin. & seq. de litis contest. & dic vt ibi per eum. & And. de Yser. in constit. quę incipit regiæ maiestatis. & in const.
6 constitutionum. ¶ * An autẽ per oppositionem exceptionis peremptoriæ inducatur litis contestatio, vide Pet. Phil. Cor. tenentem, quòd non, in consi. cccxxxij. in j. vol. & consi. ccxliij. col. j. circa fin. in iij. vol. & Bald. in l. rem non nouam. C. de iud. de quo vide Bar. & Bal. & doct. in l. j. C. de litis contesta. ¶ * Fit etiam litis contestatio, per verbum ignoro, & ita communiter seruatur, quãdo fit litis contestatio per procuratores vel hæredes, & alios, qui iustam prætendunt ignorãtiam in facto alieno. l. quanquã. ff. ad velleia. & Bar. in l. qui in alterius. ff. de reg. iur & Bar. in l. ff. quis inficiatus. ff. depo. & vide plenè de hac materia Spec. in tit. de litis contest. §. ij. ¶ * An autem possit fieri litis contestatio in iudicio absente actore, & sic absente parte? dic quòd nõ: quia litis contestatio, dicitur quasi simul testatio, & ideò ambæ partes debent esse præsentes in iudicio, secundum Bald. in l. j. col. ij. C. de litis contesta. ¶ * Tertiò quæro, an possit quis præcisè compelli ad litem contestãdam. dic quòd communis conclusio est, quòd sic: quia cùm sit actus iudiciarius, & iudicium reddi-
tur in inuitum. l. interstipulante. §. j. ff. de verbo. obli. potest reus inuitus compelli captis pignoribus, & etiam per detentionem personæ. ita tenet Bald. in d. l. j. in v. q. C. de litis contest. & Alex. in l. si fiuita. §. Iulianus. colum. x.

Universidad de Deusto
Biblioteca

ff.de damno infect.& Franci.de Are.in l. qui in aliena. §.fin.col. pe.ff.de acqui hære. ¶ *Quartò quære, quis sit litis contestationis effectus. Dic ꝙ multi sunt,& inter alios sunt isti: videlicet primò, quia præcludit vias opponendi dilatorias.l. Pomponius.§. rati ff.de procur.& c.inter monasterium de re iudi. Secundò, quia perpetuat actionẽ, vt not. plenè Alex. & doct. in l. si eũ §. qui iniuriarũ.ff.si quis cautio. pro hoc est text.in l.ordinata.in princ.ff. de libe.cau. Tertiò, quia constituit aduersarium in mala fide, quantum ad fructus.l.certum. & l.moræ.C.de rei vendi. & Bar.in l.litigator.C.de fruct.& lit.expẽ. Quartò, quia constituit in mora, secundum Alex. in consil. xlviij. col.ii.in iiij.volum.& maximè in his quæ debentur officio iudicis.l.cũ postulassem. ff. de damn. infect. Quintò, quia operatur, vt possit procedi ad diffinitiuam sententiam de iure communi: ad quam sine ea procedi non potest: vt in §. si verò etiam. authen. de exhib. reis. licet hodie in regno non requiratur in causis ciuilibus, vt pluries fuit dictũ suprà. Sextò operatur interruptionem præscriptionis. vt d.l. moræ. C. de rei vendi. & l. sicut. & ibi Bal. C.de præscri. xxx.ann.& no. plenè in l.naturaliter.ff.de vsucap. multos alios operatur effectus. de quibus remitto me ad dicta per Spec.in tit. de litis con-
10 test.§.pe.& fi.¶ *Vltimò moueo hic vnum dubium, quod sæpius in facto euenit. Aliquis respondet libello cum protestatione.ꝙ non animo litem contestandi, &c.an talis protestatio aliquid operetur scilicet, vt lis non habeatur pro contestata, si vtitur talibus verbis, per quæ alias induceretur litis contestatio? Communis conclusio est, ꝙ lis non sit contestata,& ꝙ talis protestatio releuet: nisi iudex prius inserit litem contestari: nam tunc cum simus in casu necessario, protestatio nihil releuat. l. alimenta. C.de nego.gest. ita tenet Franc. de Are.in l.qui in aliena. §.fi.col.pe.ff.de acquir. hæred.& Alex.in consi.xlij.col.ij.in fin.in iij.volu.& Abb.in c.j. col.viij. & ibi etiam Fely.in ij.col. de litis contest.& vide Bar.& Bal. in l. j. C. de lit. contesta. Et per hæc sit expedita ista prima pars iudicij. Veniamus ad secundam partem principalem Latus Deo Robert. Maran. Venus. I. V. D.

Ad secundam iudicij partem præfatio.

EXpedita prima parte iudicij, quæ durat vsque ad litis contestationem inclusiuè, consequens est sequendo ordinem propositum, vt adgrediamur secundam partem, quæ durat à litis contestatione, vsq; ad conclusionem in causa inclusiuè. vt dixi in principio huius sextæ partis. Et in ista secunda parte licet plures actus considerari possint. declarabo tamen super ea sex de tim actus principaliores, qui solent in hac secunda parte in iudiciis ventilari. Et sunt isti: videlicet, iuramentum calumniæ, com promissum, dilatio, seu terminus ad probandum, positio seu articulus, confessio, testium productio, interrogatorium, instrumentorum productio, iuramentum, actorum editio, publicatio, accusatio incidens, repulsa, tortura, conclusio, allegatio seu disputatio: de quibus singulis dispiciamus.

De iuramento.

1 *Iuratur de calumnia facta litis contestatione, tã per actorẽ, quàm per reũ*
2 *Iuramentum calumniæ potest tacitè obmitti de consensu partium.*
3 *Iuramentum calumniæ exigitur etiam post conclusum in causa.*
4 *Iuramentum calumniæ, an præstetur in causa criminali. remissiuè.*
5 *In his, quæ emergunt ante litem contestatam, in qualibet exceptione, iuratur de calumnia.*
6 *Actor non iurans de calumnia, cadit ab actione: reus verò nolens iurare, habetur pro confesso.*
7 *Iuramentum calumniæ in quo differat à iuramẽto malitiæ & veritatis.*
8 *Procurator an iuret de calumnia, & qualiter.*
9 *Iuramentum calumniæ præstatur in causa appellationis.*
10 *Iuramentũ calũniæ, quid cõprehẽdat.*
11 *Iuramentũ calumniæ hodie vno obolo non æstimatur. & litigantes potiùs iurant de calumnia committenda, quàm vitanda.*
12 *Iuramentum calumniæ excusat à tacita & præsumpta calumnia: non autem ab euidenti.*
13 *Committens calumniã, etiam in causa ciuili potest criminaliter accusari, finita causa.*

PRimus actus qui sequi solet in iudiciis, post litis contestationem, est iuramentum calumniæ.* Nam facta litis contestatione iuratur de calumnia, tã per actorem, quàm per reum. ca. cùm causam. in fi. de iura. calũ. c. dudum. el ij. de elect.& not. Spe in tit. de iura. calum. §. j. in princ. 2 *quod iuramẽtum est adeo substantiale iudicij, quòd nõ potest per partes expressè remitti. & si obmitteretur, processus esset ipso iure nullus. l. ij. §. sed quia vemur. & ibi Bartolus & Baldus, & doct. C. de iura. calũ. tacitè autem obmitti potest, & valet processus, vt quia iuramentum non fuit exactum ab altera partium. & sic non fuit iuratum in toto processu: quo casu censetur tacitè obmissum, quod fieri potest: vt est textus in c. j. de iuramẽ. calum. li. vj. & tenet And. de Yser. in constit. lite legitimè, colũ. j. & in constit. vniuersos. ¶ *Istud autem iuramentum calumniæ potest exigi per iudicẽ in quacunque parte iudicij: etiam post conclusum in causa, secundum Bald. in l. j. circa fi. vers fic. sed nunquid. C. de iura calum. per d. ca. j. extrà eod. lib. vj. * & an præstetur in causa criminali, declarat Bald. in 4

Universidad de Deusto
Biblioteca

5 d.l.j. ¶* Item in his,quę emergunt ante litem contestatam in qualibet exceptione, iuratur de calumnia,secundū Bar.in authē. hoc sacramentum.C.de iur. cal.
6 * & si actor non vult iurare, cadit ab actione sua.Reus verò nolens iurare, habetur pro confesso.l.ij §.quòd si actor.& ibi Bart. C.de iu. calum.& Spec.e.ti.in §. 7 supereſt.in princ. ¶* In quo autem differat iuramentum calumnię à iuramento malitię, & iuramento veritatis:vide Spec.eo. tit.§.j.col.ij.& iij.& est text. cum 11 glo.in c.ij.de iura.calum. lib.vj.
8 ¶* An autem procurator iuret de calūnia & qualiter? dic quòd tenetur iurare nomine proprio: & si habet speciale mandatum, iurabit etiam pro domino: alàs sine speciali mandato non iuratt sed principalis iurare debet.Verùm, quando procurator iurat proprio nomine, iurabit in animam suam: sed quòd iurat pro domino, iurabit in animam constituentis. Ita hæc omnia declarant Bar.& communiter docto. in l.ij.§.fin.C.de iuram.calum.& habetur plenè per Spec. eod.tit. §.restat. vbi ponit omnes personas, quę alieno nomine iu-
9 rant. ¶* Sed quid in causa appellationis, an sit in ea iurādum 12 de calumnia? Dic, quòd sic: etiā si in principali causa iuratū fuerit. textus est in capitulo ij. in principio de iura. calum. lib. vj.
10 ¶* Quid autem comprehendat hoc iuramentum calumnię?die quòd multa. Primò enim,quòd actor credit se iustè petere,& nō calumniosè. Item,quòd respondebit veritatem super omnibus, de quibus interrogabitur. Tertiò,quòd non vtetur falsa probatione.Quartò,ꝙ non corrumpet iudicem nec tabellionē. Quintò, ꝙ calumniosam dilationem non petet.vt not.Specu. in tit.de iura.cal.§.nunc dicamus.in prin. & tangitur aliquid per Barto. & doct.in authē.principales. C.eo. titu. Et similiter potes extendere in reo.* dicit tamen notabiliter Bald.in l.si potest.C de euict. ꝙ istud iuramentum calumniæ hodie nō æstimatur vnum obolum:quia factisumus cōemptores Dei,& religionis eius: vnde ego puto, quòd litigatores nostri temporis potius iurant de calumnia committēda quàm vitanda,& ideo melius esset,quòd istud iuramentum ex toto colleretur à iudicio, causa vtendi in tot periuriis:non obstante,ꝙ hoc iuramentum sit inuentum ob publicam vtilitatem,ne veritas occultetur, vt d.l.ij.§. sed quia vetemur.tamen istud parum curāt iurantes:argumento illius dicti per poētam Aquinatem: Quid enim salutis infamia numis &c.
¶* Operatur autem hoc iuramentum, vt quis excusetur à racita & præsumpta calumnia, nō autem ab euidenti & expressa, secundum Bar.in l.si quis. §.itellionatus.ff.ad Turp.& Bal. in l.si tibi. C.de lib.causa.& Alex. in l.

ut prætor.in princ.ff.de iureiur.
¶* Hinc est,quod committens calumniam etiam in causa ciuili, potest criminaliter accusari finita causa,vt not.glos. in l. & in privatis. ff.ad Turpil.& Bald.in d.l. si tibi. Vnde si calumnia est euidens,non excusatur per iuramentū: aliàs sic,secundū Bal.ibi.
Robertus Maranta V. I. D.

De Compromisso.

1 Compromittitur hodie in regno, inter consanguineos sanguine vel affinitate, vsq; ad quartum gradum,computando secundum ius ciuile.
2 Compromissum quod sit inter affines ex forma statuti, habet locum etiam inter maritum & vxorem: & inter sponsum & sponsam.num.3.
4 Compromissum etiam si millies expirat,millies debet renouari,quando a statuto indicatur.Et quid seruetur in regno.& an vltra bis fiat.
5 Compromissum, secundum pragmaticam an fiat inter consanguineos spurios.& num. 20 & 21
6 Compromissum durat etiam post tempus pragmaticæ quando expirauit? quia pars petijt nimis longam dilationem.
7 Compromissum fit secūdum pragmaticam regiam. etiam quando author laudatus est coniunctus:licèt principalis litigator coniunctus non sit.
8 Procurator compromittere potest, secundum regiam pragmaticam: licèt non habeat speciale mandatum.
9 Compromissum secūdum regiam pragmaticam potest fieri, etiam inter minores.
10 Filiusfam. etiam sine consensu patris potest se compromittere ex forma regiæ pragmaticæ.
11 Aliter potest compromittere sine mundualdo, secundum regiam pragmaticam.
12 Compromissum fit per solum iudicem eligentem arbitros, discordantibus partibus.
13 Compromissum secundum pragmaticam regiam fit à vtera parte illud petente,sed non aliter.
14 Compromissum prædictum fit solùm in causis ciuilibus vel mistis.
15 Compromissum ex regiæ pragmaticæ forma,non fit,quando affinitas est dissoluta per mortem.
16 Compromissum prædictum cessat inter priuignum & nouercam,mortuo patre.
17 Compromissum fieri non potest, altera parte inuicta, habente exceptionem litis finitæ seu impedientem litis ingressum.
18 Statutum, quòd fiat compromissum inter affines, non comprehendit habentem instrumentum, sententiam, vel obligationem liquidam.
19 Habens scripturam iuratam,non tenetur ad compromissum, secundum pragmaticam.
20 Spurius non dicitur coniunctus: & litigando cum consanguineo, non potest, secundum pragmaticam petere compromissum.
21 Compromissum an fieri debeat,si spurius petit compromissum cōtra alium spurium sibi coniunctum.
22 Compromissum non fit in causa feudali,etiam inter coniunctos.
23 Causa, in qua agitur de vita & mi-

litia, æquiparatur feudali. & super ea non compromittitur secundum pragmaticam.

24 *Compromissum, quod fieret cum cedente coniuncto, non fit cum cessionario non coniuncto.*

25 *Compromissum secundum regiam pragmaticam, non fit inter consanguineos legitimatos.*

26 *Compromissum non potest peti contra clericum coniunctum: sed sic clerico contra laicum.*

27 *Clerici actiuè gaudent statutis laicorum.*

28 *Clericus contra clericum coniunctum non potest petere compromissum, secundum pragmaticam regiam.*

29 *Compromissum secundum pragmaticam non fit de articulo iuris: nisi quando esset probabiliter dubius.*

30 *Causa tutelæ compromitti non potest etiam stante pragmatica, quòd causæ omnes compromittantur.*

31 *Compromissum non potest in causa principali, nam potest peti in causa appellationis.*

32 *Causæ missi imperij, non comprehenduntur à pragmatica, quod omnes causæ compromittantur.*

33 *Compromittitur secundum regiã pragmaticã inter affines coniunctos per legitimum matrimonium. Secus, si per simplicem fornicationem.*

34 *Compromissum non fit secundum pragmaticam, quando altera tantùm ex partibus laderetur.*

SEcundus actus, qui solet quãdoque in iudicijs emergere 3
1 est * compromissum. & loquor præcisè propter regiam pragmaticam, quæ viget in hoc regno, quæ incipit, odia. per quam est cautum, ꝙ si litigantes sunt coniuncti ad inuicem per cõsanguinitatem vel affinitatem vsq; ad quartum gradum computãdum secũdum ius ciuile, debet iudex altera parte petente compellere ipsos litigãtes ad compromissũ verũ potest peti à principio litis vsq; ad dationẽ termini probatorij, & nõ vltrà, vt dicitur in dicta pragm. Et hac de causa ego posui hunc actũ cõpromissi ante dationem termini: non tamẽ nego: quin etiam potuerit poni suprà in prima parte iudicij. & quoniam istam materiam compromissi & arbitrorum tractaui aliquatenus suprà in iiij. parte principali huius trac. in xiiij. distinctione, & aliqua dicam infrà in materia appellationis in iij. parte iudic. in j. q. principali. in ver. reductio. & in iiij. quæst. principali. versicu. viij. limita &c. ideo hîc solùm reseruo tangere materiã compromissi prout emergit in iudicio, & sic materiam dictæ regiæ pragmaticę. & primò pono regulam, quę sumitur ex dicta prag. quam suprà dixi.
¶* Amplia primò dictam prag. procedere etiam inter maritum & vxorem: qui licèt non sint affines, tamen principium & causa affinitatis sunt. ita tenet Bald. in l. affinitatis. C. comm. de succes. ¶* Secundò amplia dictam prag. procedere etiã inter sponsum & sponsam: ita tenet Iaſ. in l. quod Seruius. col. ij. ff. de condi. ob

4 ób causam. ¶* Tertiò amplia, etiam si millies expiraret cõpromissum, millies deberet renouari, & iterum cõpromitti: ex quo dicta pragm. semper loquitur. ita per plura tenet Iaſ. in l. si quis ex argẽtariis. §. prætor ait. col. ij. ff. de edẽd. vbi etiam dicit, ꝙ hæc prag. est fauorabilis: idem tenet Alex. in cõsil. lxx. col. ij. in ij. vol. 7
& Bal. in consi. cccclxxxvij. in iiij. vol. Verum reperio, ꝙ Matthęus de afflict. insignis doctor Neapolitanus, in suis decisionibus sacri cõsilij. in deci. xlvj. vult, ꝙ si bis factum fuit cõpromissum iuxta formam dictę prag. & fuit bis expiratum, non debet vlterius altera parte inuita compromitti. & ita dicit fuisse pronuntiatum in sacro consilio: ponde. 8
rando verba dictæ pragmaticæ. & certè si dictę decisiones habẽtur in regno pro authẽticis, possumus dicere, ꝙ in regno sit correctum ius commune in terminis dictæ prag. quia sententia sacri cõsilij fertur sub nomine regis. vnde habet vim legis in hoc regno l. fi. C. de legi. Aliàs Autẽ haberet illa decisio vim authoritatis vnius doctoris, & essent
1 ponderandæ rationes, quibus mouetur. ¶* Quartò amplia procedere etiam inter consanguineos spurios: quando agitur 9
inter cõiunctos ex parte matris. ita tenet Alex. in l. ex facto. §. si quis rogatus. col. xv. ff. ad Trebellia. secus ex parte patris, vt dicam infrà in limitationibus.

6 ¶* Quintò amplia, etiam si lapsum esset tempus pragmaticæ, scilicet trium mensium. ex causa, quia altera pars petiit nimis longam dilationem ad producendũ testes: nam potest tunc nihilominus causa decidi post tempus, & sic post tres menses. ita tenet Alex. in consi. lxxij. col. j. in iij. volu. ¶* Sextò amplia non solùm quando principalis litigator est cõiunctus: sed etiam quando author est coniunctus: licet principalis sit extraneus: quia debet causa compromitti cum authore laudato iudiciũ suscipiente. ita plenè hanc quę examinat Bart. in sua ij. disp. quæ incipit, Pisanæ ciuitatis &c. vbi ita concludit & idẽ Bar. l. procurator. la ij. ff. rẽ rat. ha. ¶* Septimò amplia procedere, etiã in tutore, & procuratore. Nã licet aliàs istæ personæ non possint compromittere sine speciali mandato. l. transactionis. & ibi per ones doct. C. de transa. tamen stãte dicta prag. possunt cõpromittere, quando eorũ principales sunt coniuncti: ex quo non faciũt hoc volũtariè, sed ex necessitate statuti. ita cõcludunt Paul. de Ca. Bal. & Alex. in l. si plures. ff. de pac. & Iaſ. in d. l. trãsactionis. & Aug. in l. nõ solũ. §. interdũ. ff. de procu.
¶* Octauò amplia procedere, 9
etiã inter minores: secundũ Paul. de Caſt. in l. nam & posteà. §. si 10
minor. ff. de iureiurũ. ¶* Nonò amplia, etiã si extaret statutũ, ꝙ filius non possit se obligare sine con

Universidad de Deusto
Biblioteca

consensu patris:nã potest nihilominus compromittere authoritate dictæ pragmaticæ, etiam sine consensu patris: quia dicta pragm.est magis specialis,quàm illud statutum.ita tenet Bal.in l. fi.§.necessitate, col.iiij. versi.sed pone, duo sunt statuta, &c.C.de bo.quæ lib. & Alex.in cõsi.xxix. col.j.in fi.vers.& expressius, &c.
11 in j. volu. Et per hoc dico, q̃ in regno est communis observantia per ritũ magnæ curiæ, quòd mulieres longobardo iure viuẽtes, non possunt contrahere sine consensu mũdualdi:nam si esset lis aliqua cum muliere coniuncta, puto quòd dicta mulier posset compromittere, secundũ formam dictæ pragm.etiam sine mundualdo per illud dictũ Bal.
12 quod est notandum. ¶* Decimò amplia procedere, etiam si partes sint discordes in eligendis arbitris: quia tunc iudex solus eligit:& fit compromissum.text. est in l.fi.§.electione. C. de iud. & Bartol.in l.in venditione.§.fi. ff.de bo author.iud.pos & Bar.in l.j.§.ex hoc rescripto.ff. de vent. insp.& Alex.in l.de dic.in princ.
13 in ij.not.ff.qui sat.cog. ¶* Istam pragmaticam sic ampliatam limita primò procedere,dummodo compromissum petatur ab altera partium:aliàs si non petitur iudex non debet per se compellere partes ad compromissum. & quando petitur ab vna parte, debet alia pars citari: secundum Alex.in consil.lxxxij.colum.ij.in primo vol. & hoc sentit expressè dicta pragm.odia post princ. ibi ad petitionem cuiuslibet.&c.
14 ¶* Secundò limita eam procedere solùm in causis ciuilibus vel mistis:secus in criminalibus quia in eis non fit compromissum.ita expressè dicitur in dicta pragm.ibi, in causis ciuilibus vel mistis &c.quæ autem dicantur causæ mistæ declarauí suprà in quarta parte principali, in
15 prima distin.circa fin. ¶* Tertiò limita etiam procedere inter affines durante affinitate tantùm: secus autem, si affinitas sit dissoluta per mortem: quia licet remaneat vinculum quo ad impedimentum matrimonij: tamen non remanet quo ad compromissum ita tenet Barto. in l. cui eorũ.§.affinitates.& ibi etiã Bal.& docto. ff.de postul.& est glossa & ibi Alex.& doct.in l.sed hoc ita ff.de re iudi.& Bald.in l. fin. vermodò quæritur &c. C. de ver.signi.& Paul. de cast.in l.rei.iudicatæ.§.fina.in fin.ff. solu.ma.* Et
16 per hoc cessaret dicta pragm.inter priuignum & nouercã mortuo patre, ex quo est dissoluta affinitas: secũdum Bal. in l. affinitatis. C. commu. de succes. & Pau.de Cast.in cõsi.lxxx.in ij.vo-
17 ¶* Quartòlimita non procedere,quando altera pars haberet aliquam exceptionem litis fieri tæ,seu impedientem litis ingressum: quia non potest ea inuita fieri compromissum: ita tenent Bal.Alexand.& doct.in l. fratris. C.de

C. de transact. & Bal. in l.si iudex.ff. de his qui sunt sui vel alieni iur.& Soci. in consil.ccc. col. iiij. ver.primò quia &c.in ij.volum.
¶* Quintò limita nõ procedere, quando altera pars haberet scripturam publicam liquidam: puta,instrumentum,sententiam, vel obligationem, ita deciditur in dicta pragm.odia in fi. & per Socin. in cons. iiij. in primo volum. Nam dicta pragm. seu statutum non comprehendit res liquidas.ita dicit Pet.Philip.Cor. in consil.lxij.in litera d.in iiij.volum. & Socin.in d.consil.ccc.col. iiij.in fi.in ij. volu.& Barto. in l. eleganter in princ. ff.de eõd. in
19 de.¶* Sexto limita non procedere, quando extaret aliqua scriptura iurata: quia propter iuramẽtum non fit compromissum. ita tenet Alexan.in consi.xxxvij. col.antepen.in ij.vol. & Ias. in l. fratris. C. de transact. vbi plures allegat.& Paul. de Cast. in consi.
20 xiiij.in ij.vol. ¶* Septimòlimita non procedere in spurio: qui litigans cũ cõsanguineo suo,non potest petere compromissum:ex quo non dicitur coniunctus: vt not Bald. in l. id quod pauperibus col.fi.C.de epi. & cle. & Bal. in l.cum acutissimi. C. de fideic. & glo.in cle. j.in verbo.liberi.de baptis.& Innoc.in c. nonnulli.§. fine & alij.de rescript.& Paul. de Castr.in consil.clxxviij. in ij.volumi.& Alexan.in consil. lx. col. iij.& iiij. in ij. volu. vbi hoc etiã singulariter declarat, quando
21 spurius petit compromissum,eò quia est coniunctus:quia tunc nõ auditur: secus si consanguineus legitimus petat cõtra spurium: quia tunc fit compromissum in damnum spurij: secundum eum. Item intellige hoc, quãdo ageretur inter coniunctos ex parte patris:secus, si ex parte matris: quia tunc etiam spurius dicitur coniunctus:& petit compromissum:secundum Alexand. in l.ex facto. §. si quis rogatus. col.xv. ff.ad Trebel.& dixi suprà in iiij. ampliatione ad hanc regulam. & de prædictis vide etiam Pau. de Cast.in d.§.si quis rogatus. & Ioan. de Imo.ibidẽ. ¶* Sed posset occurrere dubium, quid si vnus spurius peteret cõpromissum contra alium spurium sibi coniunctum, an debeat fieri? & certè si isti duo spurij attingunt se ex linea matris,puta quia essent duo fratres spurij nati ex eadem matre, vel duo cõsobrini spurij nati ex duabus sororibus,non facerem dubium,quòd fieri deberet cõpromissum: per ea,quæ dicit Alexand. in d. §. si quis rogatus. sed tũc dubitatio consistit, quando essent coniuncti ex linea patris:& hanc quæst. nõ inuenio ab aliquo tactam, sed saluo meliori iudicio dicerem, quòd etiam in isto casu habet locum cõpromissum altero spurio petente: & pondero rationẽ,qua vtitur Alex.in d.consil.lx.col iiij. versi.quintus casus, &c.in ij.vol. vbi dicit,q̃ spurij veniunt apellatio

Universidad de Deusto
Biblioteca

latione filiorũ, quando tractatur de eorum prejudicio: secus si de fauore. alleg. glos. in d. cle. j. de baptis. & idem tenet Pau. de Ca. in dicto §. si quis rogatus. sed sic est, quòd si spurius petit cõpromissum: & alter spurius opponeret sibi, quòd ego nõ sum tibi coniunctus, quia sum spurius: tũc allegaret spurietatem in sui fauorem: vnde non debet audiri: & si diceret, non potes petere, quia tu es spurius: petens replicaret: & tu quæ pars es? vnde, nil Iudæus iudæo: nil Catilina cethego. per ea, quæ habentur per Bal. & doct. in l. viro. & in l. cum mulier. ff. solu. matr. & per Inno. & doctor. in c. intelleximus. de adult. & ibi in terminis, Ioan. de And. in vltimo not. dicit per illũ text. Nota, quòd in exceptione doli vel criminis, turpis persona non potest à se eiicere turpem. vnde ex consequenti per illa iura, dico q̃ spurius conuentus super compromisso, non posset à se eiicere spuriũ allegando spurietatẽ, quę cõtra eundem retorquetur & sic tunc cõpromissum fieri debet. ¶ * Octauò limita non procedere in causa feudali: quia illa compromitti non potest: non obstante dicta prag. ita deciditur expresse in d. pragma. odia. in fi. & tenet And. de Yser. in c. j. §. si iurer. de lege Cor. & est text. in consti. regni, quæ incipit, constitutionem diuæ memoriæ. quæ annullat omnem transactionem & cõpromissum in causa feudali. ¶ Nonò limita non procedere in causa, in qua agitur de vita & militia: quia non compromittitur: nam æquiparatur feudali: vt tenet Matth. de Afflict. in decis. xliij. consi. Neap. ¶ * Decimò limita non procedere, quando coniunctus cederet suam actionem nõ coniuncto: quia licet compromissum fieret cum cedente: non tamen fiet cum cessionario: quia est mutata qualitas. ita habetur in deci. lxxiiij. consi. Neap. & per Imo. & Alexan. in l. si post. diuortium. in fin. ff. solu. matrim. facit text. in l. Paulus respondit per procuratorem. ff. de acquir hæreditate. ¶ * Vndecimo limita non procedere inter consanguineos legitimatos: secũdum Paul. de Ca. in consil. clxviij. in ij. volumi. & Alexand. in consil. lx. colum. ij. & iij. in ij. volum. ¶ * Duodecimò limita nõ procedere, contra clericum coniunctum: quia cùm sit statutum principis secularis, nõ potest ligare clericos. ita tenet Socin. in consil. lxxj. in iiij. volu. & Bald. in c. cùm venissent. colũ. iij. de eo qui mit. in poss. sed ipse clericus actiuè posset petere compromissum contra laicum coniunctum. * quia eleici gaudent statutis laicorum pro se: nõ autem contra se: vt habetur per Abb. & Mod. in c. ecclesia sanctæ Mariæ. de consti. & per Bartol. & docto. in l. cunctos populos. C. de sum. trin. & fide catho. * An autem clericus contra clericum

cum coniunctum petere possit compromissum? dico quòd non. quia in eo est diuersa ratio, quã in spurio: ex quo clericus passiue non ligatur statutis laicorum, per prædicta. vnde semper potest excipere, à quocunque conueniatur: nam clericatus est fauor, & ideo allegari potest in fauorem excipientis: spurietas est odium, & ideo non potest allegari in fauorem. ¶ * Decimotertiò, limita non procedere in articulo iuris: quia vbicunque vertitur de aliquo dubio, quod in mero iure consistit, non debet compromitti: ex quo in iure omnia sunt certa & liquida. ita tenet Baldus in l. ancillæ. colum. j. C. de fur. & Alexã. in consi. lxij. colum. ij. in ij. vo. & Bal. in l. cum proponas. C. de reb. cre. vbi etiã declarat Bald. quid si causa principalis non sit compromittibilis: an possit saltẽ cõpromitti vnus articulus illius causę? & tenet q̃ sic. idem tenet Barto. in l. si quis in conscribẽdo. col. fi. C. de pact. & Soc. in consil. lj. in primo vol. contrarium tamẽ tenet idem Socin. in consi. ccc. col. v & vj. in ij. vo. vbi adducit bonas rationes: & ibi videas. ¶ Limita tamẽ hoc primum dictum, quando articulus iuris esset probabiliter dubius: quia tunc æquiparatur dubio facti: & debet compromitti: ita per plura tenet Iason in l. j. col. pen. ff. de transact. ¶ * Decimoquartò limita, non procedere in causa dandi tutelam: quia non potest compromitti: secundum Bart. & Bal. in l. prætor. ff. de tuto. & cura. da. ab his. ¶ * Decimoquintò limita non procedere in causa appellationis: quia in ea non potest peti compromissum non petitum in causa principali. secũdum Paul. de Cast. in consi. cccxx. in prin. in primo volu. ¶ * Decimosextò limita non procedere in causis mixti imperij: quia de iure non compromittuntur. non obstante dicta prag. secundum Barto. in l. non distinguemus. §. de liberali. ff. de arbit. & Bart. in d. l. prætor. ff. de tut. & curat. datis ab his &c. ¶ * Decimoseptimò limita non procedere inter affines coniunctos per legitimum matrimonium. secus per simplicem fornicationẽ: ita tenet Io. And. in c. fi. de cõsangui. & affi. ¶ * Decimooctauò limita non procedere, quãdo alteri tantùm ex partibus ląderetur. ita tenet Pau. de Ca. in cõsi. cccxx. col. ij. versic. itẽ & ea ratione &c. in j. vo lu. Robertus Maran. V. I. D.

De *dilatione*.

1 *Dilatio quomodo & quando detur.*

2 *Dilatio omnis est peremptoria: & nõ datur, nisi semel in causa cuiũs, nec potest prorogari: sed in causa criminali potest pluribus dari. & sum. A.*

3 *Dilatio defensoria in criminalibus potest dari etiam post conclusum in causa.*

5 *Dilationes plures dari possunt, vbi est iustum impedimentum in prima.*

6 *Dilatio noua datur, quando superuene*

Universidad de Deusto
Biblioteca

uenerunt noua probationes. & statur iuramento petentis dilationem, quòd sibi de nouo superuenerunt probationes. 1

7 *Dilationes nouæ dantur, quando causa examinatur in consistorio principii.*

8 *Litigans quando impeditur facto aduersarij, datur noua dilatio.*

9 *Dilatio nouæ datur, quando aliquid additur in libello.*

10 *Nouæ dilatio datur, quando nouæ actio cumulatur.*

11 *Dilatio noua peti potest, quando in iudicio emergit noua exceptio. vel aliud incidens.*

12 *Dilatio, quæ dari non debet, & datur, utrique parte præsente & non contradicente, valet, & de utriusque voluntate data censetur.*

13 *Dilatione nulla data, valent probationes receptæ.*

14 *Dilatio data absenti, non currit, nisi à die quo fuit intimata.*

15 *Dilatio, quæ datur in causis, quanta esse debeat.*

16 *Dilationem legalem potest iudex breuiare & prorogare.*

17 *Dilationem breuiorem recipiens, cõtradicere & protestari debet, alias sibi præiudicat. sed si protestatur, an possit illam obtinere.*

18 *Dilatio probatoria semper est communis utrique parti: & est continua & non utilis, nisi quando feriæ absorberent totam vel maiorem partem.*

19 *Testes an examinari debeant infra terminum dilationis ad probandum.*

20 *Quid & datur ad probandum habendum.* 21 *Quid in causa repulsæ.*

TErtius actus qui solet in hac secunda parte iudicij emergere, est * dilatio, seu terminus ad probandum. Nam facta litis contestatione, & iuramẽto de calumnia, si altera partium non petit compromissum, vt suprà, iudex procedit ordine successiuo ad dationem termini probatorij. & quoniam hãc materiam dilationis plenè tractat Spec. in tit. de dilat. per totum. & alij doct. repetentes rub. de dilat. propterea contentus ero tãgere hîc duas tantùm q. facientes ad materiam practicę: vt videamus, qualiter se habeant iura municipalia huius regni, ad iura communia in materia dilationis. de reliquis verò remitto me ad dicta per doct. in locis prælegatis. Et prima q. erit, quot dilationes potest iudex dare in vna causa Secũda quæst. erit, quanta debeat esse dilatio, quæ datur in causis: & quot dierum. ¶ * Venio ad primam quæst. super qua dico, quòd de iure cõmuni omnis dilatio probatoria, est peremptoria: & non potest dari nisi semel: & sic vnica tantùm dilatio dari debet: adeo quòd etiam si non apponatur verbũ, peremptorie: subintelligitur ex iuris dispositione: ita tenet Alexã. per illum tex. in l. fin. in primo not. ff. de feriis: & ibi cõmuniter doc. & Bart. in l. mancipiorum. ff. de option. leg. & Bartolus in l. cessante. C. quomodo & quando iud. & Abb. in c. licet. in iiij. not. de probat. Fely. in c. pastoralis col. j. de except. pro hoc est text. & ibi Bart. & doct. in l. j. C. de dila. & procedit hoc indistinctè in causis pecuniarijs: per dictã. l. fi. & nulla sit differentia inter actorem & reũ, quantum advnitatem dilationis. Solùm in hoc differunt, quia iudex potest dare longiorem dilationem reo, quàm actori. glo. est singularis in l. ficuti. §. si quæratur. ff. si serui. vend. quam gl. ad hoc sequitur Alex. in d. l. fi. col. j. & ibi etiam Ias. in vj. col. versic. v. sed in causis criminalibus dantur duæ dilationes accusatori. & tres reo: vt d. l. fina. quæ licet loquatur de causis capitalibus tantùm, tamen de consuetudine extenditur ad omnes causas criminales: vt dicunt ibi Bald. Ang. & Paul. de Cast. & Ias. referendo gl. ibi, quæ istud tenet. de qua materia, vide ibi per doct. ¶ * Plus dico, quòd in criminalibus ad defensionem rei possunt quandocunque etiã post conclusionẽ in causa recipi testes & defensiones ad probandam innocẽtiam. ita tenet Bart. in l. j. §. fi. ff. de q. & Barto. in l. diui fratres ff. de pœnis. & Alex. in authen. iubemus. circa fi. col. C. de iud. & Bart. in l. ij. §. si publico. col. iiij. ff. de adul. & Abb. in c. suborta. col. fin. de re iud. & Paul. de Cast. in cõsi. cccxxv. & Franc. de Are. in consil. cxliij. vnde puto, quòd non peccat iudex, si quandocunque ante sententiam cõcederet reo in criminalibus dilationem ad se defendẽdum. ¶ * Et hoc, quod dicimus de dilatione perẽptoria & vnica in causis ciuilibus, est conforme cùm dispositione regiæ pragm quæ incipit, post prædictas. quæ similiter concedit vnum terminum ad probandũ, & vult, quòd non possit prorogari sine iusta causa, vel absque consensu vtriusque partis, aliàs iudex prorogans punitur ad duas vncias. Si ergo non potest prorogari, multò fortiùs non potest multiplicari, quia faciliùs, prorogatur dilatio, cùm sit eadẽ. l. sed si manẽte. ff. de preca. quàm noua detur. facit quod not. Ale. in l. iiij. in prin. ff. de damn. infect. ¶ * Hanc regulam, quòd vnica tantũ dilatio detur limita non procedere, quando extaret iustum impedimentũ in prima dilatione: nam potest dari secũda. l. oratione. ff. de feriis. & quomodo hoc procedat, vide Bart. & Moder. in l. fi. eo. tit. & Bald. in consi. xxxiij. in v. volu. ¶ * Secũdò limita, nisi elapsa prima dilatione superuenissent litiganti nouæ probationes: quia ad illas producendas potest dari noua dilatio, secundum Bart. in l. admonẽdi. col. ij. ff. de iureiur. & Salic. in l. j. C. de dila. & Ias. in in d. l. fi. col. viij. ff. de feriis. & de hoc statur iuramẽto petentis dilationem: scilicet, quòd de nouo superuenerunt sibi probationes: vt habetur in c. pastoralis. de except. ¶ * Tertiò limita, quando causa examinatur in consistorio

Principis: quia tunc possunt dari plures dilationes. l. in offerēdis. & ibi Bart. in fin. C. de app. quod
8 declara, vt ibi per eū. ¶ *Quartò limita, quando is, qui habuit dilationem impediretur facto aduersarij, vt si est datus terminus actori ad probandum, & reus opponit multas exceptiones, & subterfugia: nam interim nō currit dilatio actori secūdum Alex. in consil. lxxij. col. j. in iij. vol. & Ias. plenè in l. si eum §. qui iniuriarum col. iij. & iiij. ff. si quis cau. Cautela tamen est, vt actor protestetur: & ita sum solitus practicare, quando casus mihi euenit.
9 ¶ *Quintò limita, quando actor adderet aliquid libello: quia ad illud debet noua dilatio dari. ita tenet Angel. in l. j. §. si quis stipu-
10 lanti. ff. de verb. oblig. *Et idem quādo noua actio cumulatur: vt not. glo. & Barto. in l. edita. C. de eden. & habetur per gl. in c. lite-
11 ræ. de dila. ¶ *Sextò limita, quando in iudicio emergit aliqua noua exceptio, vel aliud incidens: quia semper peti potest dilatio noua ad probandum id, q̄ consistit in facto super illo emergēti: vt habetur in c. pastoralis. de excep. nam ea, quæ de nouo emergunt nouo indigent auxilio. l. de ætate. §. ex causa. ff. de interr. act.
12 ¶ *Septimò limita, quādo iudex daret secundam dilationem præsente vtraque parte, & non contradicente: quia cēsetur tunc data de voluntate ambarum partiū, & valet. ita tenet Bald. in d. l. fi. ff. de feriis. Et ideò semper quādo iudex dat secundam dilationem vel eā prorogat debet altera pars contradicere vel protestari; aliàs censetur cōsentire. vt inquit Bar. in l. j. C. de rela. quo casu, quando altera pars cōtradicit, non valet ipso iure dilatio, & probationes infra eam receptę nihil valēt, secundum Alex. in d. l. fi. quem cōmuniter sequūtur ibi Alexan. & Moder. idem tenet Bal. in consil.
13 xxxiij. col. fi. in v. vol. *sed si probationes recipiuntur in iudicio sine dilatione, valent, secundum Bar. Bald. Abb. & Mod. in d. l. fi. & præsertim Ias. ibi in penul. col. & habetur in decis. lv. consil. Neap. Similiter est cautela pro iudice, vt semper in dilationibus faciat scribi in actis, præsentibus ambabus partibus, & non contradicētibus, vel, nihil dicētibus, quia ex non cōtradictione inducitur cōsensus in iudicialibus: per ea quæ dicit Bart. in d. l. j. C. de rela.
14 ¶ *Octauò limita, quando dilatio est data absenti: quia nō currit, nisi à die, quo fuerit absenti intimata, & ille dies, quo intimatur, non imputatur. ita tenet Bar. Alex. & Mod. in l. Labeo. in fi. ff. de iureiur. & Bal. in l. si ea. col. fi. C. qui accusa. non poss. & in l. j. in
15 fi. C. de tempo. app. ¶ *Secundò principaliter quæro, quanta debeat esse dilatio, quā iudex concedit ad probādū. Dic, quòd de iure communi omnis dilatio est arbitraria iudicis: nam habito respectu ad distantiā loci, ad qualitatem

tatem personarum, & causę, posit breuiorem vel lōgiorem dilationē cōcedere. ita tenet Spec. in titu. de cita. §. nunc de tempotum. in fi. & §. fi. in fi. vbi plura allegat. & habetur in cap. quod ad consultationē. de re iud. pro hoc est tex. & ibi Bar. in l. j. C. de dila.
16 *Imò etiam dilationem legalem potest ex causa iudex breuiare, vel prorogare: vt not. Alexan. & doct. in l. j. ff. de re iud. & Abb. in cēsum sit. de app. Verūm in causis summariis debēt dilationes breuiari, prout est possibile: vt habetur in cle. sæpe. de verb. signi. Sed hodie in regno est statuta certa dilatio ad probandum per regiam pragm. quæ incipit, post prædictas, videlicet dierū quindecim, si per partes declaratum fuerit se habere testes infra viginti milliaria: aliàs si nihil partes declarent de testibus, dilatio est viginti dierū. Et iste est terminus, quē iudices appellāt terminum iuris. Et si partes declarauerint se habere testes in remotioribus partibus intra regnum, iudex potest dare longiorem dilationem: dummodo non excedat tres menses. Sed si testes sunt extra regnū, iudex pro motu animi sui potest longiorē dilationē stātuere. Et prædicta dilatio censetur data ipso iure, etiam sine ministerio iudicis, facta litis contestatione. Ita hæc omnia decidun tur in d. pragmat. post prædictas. sed dilatio, quæ datur ad repulsam, est medietas primę dilatio-

nis in causa principali præstitæ. datur etiam dilatio ad repulsam repulsę. & est medietas dilationis datæ ad repulsam: vt habetur in alia regia pragm. quę incipit, cursu dilationū. Ex causa tamen posset iudex has dilationes breuiare & prorogare, vt suprà dixi.
17 *Sed quando iudex sine causa daret breuiorem dilationem sit cautus litigans, vt contradicat & protestetur: aliàs si sponte recipit dilationem breuiorē, cēsetur iuri suo renūtiare, secundū Abb. in d. ca. quod ad consultationem per illum tex. in iij. col. in penul. not. de re iudic. Et est vtile cōtra dicere ad hoc præsertim: quia potest postea petere secundā dilationem, quę de iure dari debet sine alia causæ cognitione, quando prima non fuit integra: quia ista secūda non videtur noua dilatio, sed potiùs reintegratio, & suppletio primę. ita tenet Innocent. in c. vltra tertiam. de testib. & Bar. in l. j. in fi. C. de dila. & Ias. in l. fi. col. ix. in princ. ff. de feriis. Et hanc potes addere pro noua limitatione ad alias fallentias, quas posui modò in præcedenti q. videlicet, quòd quando prima non fuit integra, potest peri secunda dilatio, dūmodo sit con
18 tradictum: vt dixi. ¶ *Ista autem dilatio probatoria, quæ datur in iudicio, semper est communis: adeo q̄ si datur vni parti, prodest etiam & alij. l. petendę. C. de temp. in inte. restit. & ibi Bald. & not. Felyn. in c. prudētiam. col. j.

Universidad de Deusto
Biblioteca

de mutu.pieti.& est ritus magnę curię in numero 210.qui incipit, item seruat ipsa curia declarare &c.in fi.item est continua regulariter:quia in ea currunt etiam dies feriati,secundum Bal.in l.j. C.de feriis.& gl.in rubr.'& l.j.ff. diuer. & tempo.præscript. & gl. & Bald.in l.fin.ff.de feriis. Pro hoc est tex.in l.siue pars.in fi.C. de dila. Quod tamen intellige, nisi feriæ absorberent totam dilationem,vel maiorem partem: quia tunc feriæ non computantur in dilatione. Vnde si in sabbato palmarum daretur dilatio dierum quindecim, talis dilatio inciperet post octauam paschæ: quia omnes illi quindecim dies sunt feriati,secundum Bald.in l. fi quando.in iiij.q.C.de testib.& Hosti.in c.licèt causam.de prob. & Lanfranc.in c.quoniam cõtra. in ver.dilationes.col.ij de prob.

19 ¶* Vltimò, super hac materia posset dubitari, an infra terminum datum ad probandum, debent testes omnino examinari. Dic,quòd terminus datur dupliciter modo. Quandoque enim datur ad probandum simpliciter, & quandoque ad probandum,& probatum habendũ. Primo casu, quando datur ad probandũ, sufficit quòd testes sint iurati & citati infra terminũ: nam possunt postea examinari,etiã lapso termino, & censentur eorum depositiones factæ infra terminum: quia depositio testis retro trahitur ad tempus iuramenti,secundum Lud.Rom in cõsi.cccxliij. col.ij.& Abb.in ca.licèt causam. colũ.vj.de probat.& ita quotidie videmus seruari in practica, & super hoc est ritus magnę curię, in num.149. qui incipit, item,& in quibuscunque.qui de æquitate concedit, quòd testes possint per tres dies post terminũ iurare,& deinde inantea examinari: & vide aliquid per Bartolum in l.mancipiorum.ff.de optio.legz. Secundò casu, scilicet, quando datur terminus ad probandum, & probatum habendum:& tunc debent testes etiam examinari infra terminum: aliàs postea nõ admittũtur.ita plenè tenet Abb. in d.c. licèt causam. col.vj & vij. & Soci.in cõsi.xlvij.col.iij.in iiij. volu.& Bal.in consi.cxxxiij.in v

20 vol. ¶* Solet etiam elapso termino ad probandũ concedi terminus ad examinari faciẽdum: dummodo testes sint iurati infra terminum: aliàs secus. quo termino elapso vlteriùs non admittuntur testes, & de hoc est alius ritus magnæ curię, in num. 166. incipiens, item si aliqui &c. & alius ritus in num.282.incipiens, item,quòd cùm datur&c.& alius ritus in num 209. incipiens, itẽ seruat ipsa curia rarò &c. & potest dari dictus terminus, etiam in die feriata, vt dicitur in dict.

21 ritu 282. ¶* Sed in termino dato ad repulsam fallit primum dictum:quia etiam si detur simpliciter, & non dicatur ad probandũ habendum:debent testes examinari infra terminum. ita de hoc est alius ritus magnæ curię, in numero 256.qui incipit,item,& facta&c.& hoc potest fortificari ex his, quæ dicit Abb. in c.licèt dilectus.in fin.de testi. vbi dicit, quòd repulsa est odiosa, & dilatio ad eam debet dari breuis, & cum maxima causę cognitione. Rob.Maranta. Venu. I. V. D.

De positione, seu articulorum productione.

1 *Positio,articulus & capitulum,quid sint:& qualiter inter se differant.& num.2.3 & 6.*

2 *Capitulum est nomen generale, & potest positionem & articulum comprehendere.*

3 *Positio in quo differat à libello.*

4 *Causa ciuilis in regno ab articulis incipere potest.*

5 *Iudex in causis summarijs vnum & eundem terminum ad ponendum & articulandum dare potest.*

6 *Positionẽ faciẽs,censetur fateri, quod ponit. Secus si interrogat.& nu.12.*

7 *Articulãs non censetur fateri, quod narrat in articulis.*

8 *Confessio facta in positionibus, reuocari non potest, nisi de errore doceatur,& quando,& qualiter hoc procedat.num.9.*

9 *Positiones faciens, fateri non videtur tacipiendo à negatiua.*

10 *Positiones infra terminum datum ad probandum, debent fieri, non autem post.*

11 *Positionibus & articulo post terminum productũ, pars respondere non tenetur.*

12 *Positio obscura siue articulus obscurus,declarari possunt post terminum, vsq; ad conclusionem in causa.*

13 *Positiones fieri debent positiuè, non autẽ interrogatiuè. & quæ sit ratio.*

14 *Verbum credit est veritatis expressiuum in respondente positionibus.*

15 *Aduocatus nec procurator respondenti positionibus adesse non debet, quando illis respondetur.*

16 *Rusticus & idiota respondent positionibus præsente suo aduocato vel procuratore.*

17 *Periurus non est principalis, qui deponit falsum cum iuramento, sed solùm Deum habet vltorem.*

18 *Iudex potest imponere pœnam litiganti vt veritatem dicat, & illam exigere.*

19 *Copia articulorum,parti dari debet: non autem interrogatoriorum.& numero 21.*

20 *Articuli præsentari possũt etiã die quo curia non regitur: dummodo non festidies feriatus,& soli magistro actorum sine iudice præsentari possunt.*

22 *Positionibus respondere nolens, an possit petere terminũ ad deliberandũ*

23 *Clausula, saluo iure impertinentiũ quid operetur.*

QVartus actus, qui successiuè emergit, est positio, siue articulorum productio. Et quoniam hęc materia positionũ est plenè tacta per Spec.in tit.de positionib.ideo nõ valde me extẽdo,sed solùm pro introductione iuuenũ, videbimus istos tres terminos qualiter differant: videlicet positio,articulus & capitulũ. Deinde tangũ aliquas additi-

tiones circa obseruãtiã in regno
1 in actu practico. ¶* Sciẽdum est igitur, q̃ istri tres termini ita differunt. Nam positio genericè ita diffinitur: videlicet, positio, est breuis narratio factũ continens, ad eliciẽdam veritatẽ concepta, secundum Bal. in l. ij. §. quod observari. col. ij. C. de iura. calum. & Spec. in tit. de positio. §. j. sed magis in specie ita diffinitur: Positio est pars intentionis continẽs id, super quo quis petit ab aduersario responderi, secundũ Bal. in
2 l. generaliter §. sed iuramento. C. de rebus cred. Articulus verò est pars intẽtionis cõtinens id, quod quis probare intendit, puta per testes vel scripturas, vt not. Bal. in d. §. sed iuramento. & Spec. in tit. de teste. §. nunc videndũ col. j. vers. sciendũ est igitur. & Card. in cle. sæpe. §. & quia. in iij. not. & in j. q. de verb. sign. & not. glo. & docto. plene in c. præsentium. de test. lib. vj. vnde in effectu positio respicit solam confessionẽ partis, & fit per verbum ponit, & fit ad effectũ, vt ponens releuetur ab onere probãdi, si pars confitetur. c. statuimus. de confes. lib. vj. & Spec. in tit. de positio. §. ij. Articulus verò fit per verbũ, probare intendit, & respicit probationes faciendas per testes vel scripturas, in casu, quo positiones negãtur. vnde ordo est, vt priùs fiant positiones, & ad eas producendas detur vnus terminus, & postea detur alius terminus ad pro-
3 ducendum articulos, secundum Card. in d. cle. & quia. in vj & vij. q. & Bald. in d. §. quod obseruari. circa fin. & probatur ex his, quæ tradit Specul. in d. §. nunc videndum. col. j. colligitur etiam hæc differentia ex verbis Alex. in l. inter stipulantẽ. in princip. ff. de verbo. oblig. vbi plus dicit, quod positio potest fieri merè negatiua, & tenetur pars illi respondere: sed nõ articulus fit negatiuè: quia esset improbabilis, nisi coarctaretur loco & tẽpore, secundum eum. * Capitulum autẽ, est nomẽ magis generale, & potest cõprehendere vtrunque, scilicet positionem & articulũ: vt tenet Bal. in d. §. sed iuramento. vbi dicit, quod terminus datus ad capitulandum, censetur datus ad ponendum & articulandũ: sed terminus datus ad ponendũ, nõ censetur datus ad articulandum: nec econtra: & ita vt plurimũ in iure, articuli vocantur capitula: vt dicit text. & Abb. in c. per tuas. col. fi. de testib. ¶ Et hoc est illud vocabulũ, quo vtũtur cõmuniter iudices inquirentes in criminalibus: nam solent reo dare capitula, super quibus formatur inquisitio: nam illa capitula succedunt loco positionũ & articulorum, super quibus curia inquirens, intendit probare suam intentionẽ cõtra reũ inquisitũ, vel per confessionẽ, vel per testes: vt habetur in cap. qualiter & quando. el secundo. §. debet. de accusa. vbi est tex. de hoc. ¶* Differt autẽ positio à libello, quia libellus habet

habet conclusionem, sed positio non: vnde respondens libello, censetur litem contestari: vt dixi
6 suprà in præcedenti parte: in tractatu de litis contestatione. sed respondens positionibus, non censetur litem contestari, secundum Bald. in d. l. ij. §. quod obseruari. circa fin. C. de iura calumn. Quod tamen non procederet in causis summariis, in quibus non
4 requiritur libellus. * sed causa potest incipere à positionibus & articulis: qui succedunt loco libelli: vt tenet Old. in consil. cexliij. in princ. Nam tunc responsio haberet vim litis contestationis ex identitate rationis. l. à Titio. ff. de verb. obl. l. illud. ff. ad l. Aquil.
5 * Itẽ, in causis summariis iudex potest dare vnum & eundem terminum ad ponendum & articulandum: vt inquit Card. in d. cle. sæpe. §. quia. in octauo not. & vij. q. de verb. signi. Et hoc seruatur cõmuniter hodie in regno: quia vnus terminus datur ad probandum, & infrà illum terminũ fiũt positiones & articuli sine distinctione: vt probat regia prag. quę incipit, quinta die. &c. vnde inoleuit communis practica aduocatorum, qui dicunt in articulis, item ponit, & probare intendit, &c. Nã per hæc verba intentio articulantis est, vt si pars confitetur id, quod est articulatum, tales articuli succedunt loco positionum. Si verò negat, & tunc succedunt loco articulorum: vt super eis possint testes examinari: vt not. Card. in d. §. & quia. in viij. not. & Spec. in titu. de test. §.
7 nunc videndũ. post prin. ¶* Differunt etiam positiones ab articulis: quia is qui ponit, censetur fateri illud, quod ponit: vt not. Alex. in cõsi. lxxj. col. j. in iij. vol. in tantum, quòd non potest talem confessionem reuocare, nisi doceat de errore. & talis confessio præiudicat sibi, siue positio sit scripta, siue non: vt not. Spec. in tit. de positio. §. x. col. j. & ij. vers. quid si actor. & vers. Itẽ, si ponens. * Sed is, qui articulat, non censetur fateri, id quod dicit in articulis: not. Abb. in c. cùm venerabilis. in fi. de excep. & Io. And. in cap. fi. de iureiur. lib. vj. & Anto. de But. & doct. in ca. fin. de confes. & Bar. in d. l. ij. §. quod observari. & Bal. in l. sicut. in fin. C. de repu. hære. & Alex. in consil. lxx. col. pen. vers. præterea. ij. vol.
8 ¶* Illud autem, quod dixi, confessionem in positione reuocari non posse, ad instar confessionis, quæ inducitur per libellum, iuxta l. cum precũ. & ibi Bald. C. de lib. causa. intellige procedere sanè, postquàm positio fuit in iudicio præsentata, & per iudicem approbata & admissa. nam tunc fit de actis, secus si antè: quia nõdum est facta de actis, nec concludit parti: vnde tunc posset reuocari, per ea, quæ not. Bald. in l. generaliter. §. sed iuramento. col. j. versicu. nota. super verbo &c. C. de reb. cred. & not. in cap. cum contingat. de offic. delega.

9 ¶* Limita etiam hoc dictum de confessione nõ procedere, quando fieret positio præcedente negatiua per modum exceptionis: vt puta, si pars aduersa tale quid posuerit, quod negatur &c. excipiendo ponitur &c. Nam tũc ponens non videtur fateri: vt est gl. in l. siquidem. in versic. contestatione. C. de excep. & glo. & Bar. in l. non vtique. ff. de excepti. & And. de Yser. in c. j. §. insuper. circa fin. col. de conten. inter do. & fide. de inuest. & Iason in l. Iulianus. col. viij. ff. de condict. indeb.

10 ¶* Quando autem fieri & præsentari debeant positiones siue articuli, tractat Spec. in tit. de positio. §. iiij. Et breuiter dicas, q̃ debent fieri infra terminum datum ad probandum: aliàs elapso termino vlteriùs produci nõ possunt, vt tenet Specula. in titu. de dila. §. fi. versi. item, quid si datus. & Bal. in l. in contractibus. §. illo.

11 C. de non num. pecun. * Nec tenetur illis post terminũ productis pars respondere, secundum Bal. ibi. & Bal. in addit. Spec. in tit. de dila. ver. lapso termino. &c. el ij.

12 * Quod tamen intelligas, nisi positio esset obscura siue articulus obscurus: quia potest declarari post terminum vsque ad conclusionem in causa, secundum Baldum in l. tres denuntiationes. in fin. C. quomodo & quando iud. Et de prædictis vide vnum pulchrũ consi. Oldr. in consi. ccxliij.

13 ¶* Debent autem fieri positiones positiuè, non interrogatiuè: aliàs pars non tenetur illis respondere, secundum Bal. in l. data opera col. xj. C. qui accus. non pos. & Paul. de Cast. & Ias. in l. iudices. C. de iudic. & Gemi. in cap. j. col. penul. de confes. lib. vj. vbi adsignatur ratio: quia is, qui ponit, fatetur: vt suprà dixi: non is, qui interrogat: secundum Bar. in d. §. quod obseruari. Quia enim ponens vult vt aduersarius respondeat, ad hoc, vt per eius confessionem releuetur ab onere probandi ita etiam æquum est, vt ipse ponens per suam confessionem releuet aduersarium ab onere probandi ad hoc ne iudicium claudicet.

14 ¶* Responsio autem positionibus potest fieri per verbum, credit. vt dicitur in d. prag. quinta die. Quod verbum est veritatis expressiuum in principali respondente, secundum Bald. in l. j. in fin. C. de fal. causa adiect. leg. & Spec. in tit. de positio. §. vj. ver. hoc tamen. de quo vide Gem. in. c. j. col. iij. de confes. lib. vj. Nam ita præiudicat confessio facta per verbum, credit, sicut de veritate: vt tenet Pet. Phil. Cor. in consi. clxxxvj. col. j. in iij. vol.

15 ¶* Et debet fieri responsio in secreto, sine præsentia aduocati vel procuratoris, & sine eorum consil. vt est ritus magnæ curiæ, in nu. 273. incipiens, item

16 q̃ quandocunque. ¶* Quod tamen singulariter limita nõ procedere in rustico vel idiota: quia quando examinatur vt principalis, potest in suo examine interesse eius aduocatus vel procurator ad hoc ne propter eius sim

17 plicitatem decipiatur in respondendo. ita tenet Hosti. in c. dilecti. de iud. quẽ refert & sequitur Boc. in repe. l. j. col. iiij. ff. de vulg.

18 & pupil. ¶* Item si principalis examinatus cum iuramento deponat falsum, non punitur de periurio, sed solum Deum habet vltorẽ. ita dicit dictus ritus 273. & in isto casu potest verificari di

19 spositio. l. ij. C. de reb. credi. * Posset tamen iudex facere præceptũ principali volenti se examinare, vt verum dicat sub certa pœna: quo casu authoritate præcepti posset illum punire, si falsum dicit, secundum Bartol. in l. ius alimentorum. ff. vbi pupil. edu. debeat.

20 ¶* An autẽ debeat dari copia articulorum parti? Dic, q̃ sic tam de iure communi, quàm per d. regiam prag. quinta die. vt no. Abb. in c. per tuas. col. fi. de testi. & Bal. in l. ij. C. vt lite pen. Verùm debet priùs pars petens copiam, examinari & respõdere, & postea habere copiam, secundũ Bal. & ibi probatur in d. prag. quinta

21 die, vbi plus dicitur: * quòd si is, qui habuit copiã, vult nouos articulos producere, potest illos præsentare infra tres dies à die acceptæ copiæ. itẽ possunt præseruari articuli etiã in die quo curia nõ regitur, dũmodo non sit dies feriatus, sufficit, q̃ soli actorum magistro præsentetur sine præsentia iudicis: vt est ritus magnæ curiæ in nu. 203. qui incipit, item seruat ipsa curia, quòd dato, &c

22 * Copia autem interrogatoriorũ non datur, secundum Abb. in d. c. per tuas. & Alexan. in l. ij. C. de eden. Et hoc ideò, ne instruatur testes ad falsum. ¶* An autem volens respondere positionibus possit petere terminum ad deliberandum: vt quia non bene recordatur? Spec. in tit. de positio. §. vj. versic. quid si interrogatus. tenet, q̃ sic, quando vult respondere de veritate. verùm, quia hodie in regno per d. prag. quinta die. est permissum respondere per verbũ, credit: puto, q̃ nõ debet dari terminus ad deliberandum. vt dicit Spe. ibidem. Et hoc sentit propriè dicta prag. dum dicit, q̃ partes debent respondere vicissim, & sine temporis interuallo.

23 ¶* Quid autem operatur illa clausula, quando iudex admittit articulos, saluo iure impertinentiũ, & non admittendorum? Dic q̃ si in futurum apparet, q̃ non debebant admitti, habentur pro non admissis, & reiiciuntur etiam depositiones testium receptę super illis. ita tenent Io. And. & Io. de imo. & cõmuniter doct. in c. cùm cotingat. de offic. delega. Reliqua in hac materia positionũ dic, vt per Spec. in d. tit. de positio. & per Bar. Bal. Franc. de Are. & doct. in l. ij. §. quod obseruari. C. de iura calum. & per Bar. Alex. & doct. in l. si duo. §. idẽ Iulianus. ff. de iureiuran. Sequitur quintus actus, scilicet confessio.

Rober. Maranta. V. I. D.

Universidad de Deusto
Biblioteca

De Confessione.

1 Confessio, inter genera probationum numeratur.
2 Confessio extraiudicialis parte absente, semiplenè probat, sed parte presente, plenè. & num. 12.
3 Confessio extraiudicialis in criminalibus facit indicium ad torturam.
4 Confessio per verba dispositiua vel enunciatiua non probat, nisi iurata.
5 Confessio probata per testes contra instrumentum in scriptis, non nocet.
6 Confessio sine causa non plenè probat, nisi fiat ad liberandum.
7 Confessio prælati, non nocet ecclesiæ, nisi aliter veritas probetur.
8 Confessio inter personas prohibitas, est suspecta, & non probat.
9 Confessio ex causa mutui, non probat infra biennium.
10 Confessio facta calore iracundiæ non nocet, nisi detur perseverantia.
11 Testi dicenti se falsum testimonium dixisse, non creditur ad infringendum eius depositionem.
12 Confessio parte absente, probata per vnũ testem, nullam facit probationẽ.
14 Confessio probari debet per duos testes, de eadem confessione deponentes.
15 Confessio extraiudicialis geminata, plenè probat.
16 Confessio extraiudicialis parte absente facta ad exonerationem conscientiæ facit plenam probationem.
17 Confessio extraiudicialis emanans super eo, quod dependet ex mera voluntate confitentis, valet.
18 Cõfessio absente parte acceptata per aliquẽ nomine absentis plenè probat.
19 Confessio parte absente facta, valet de iure canonico.
20 Confessio facta in apocha, parte absente, valet.
21 Confessio iudicialis habet vim sententiæ, & superat omne genus probationis, infringitque omnes probationes factas per testes vel instrumenta, in fauorem confitentis, nec redditur ad concordiã cum dictis testiũ.
22 Confessio iudicialis tollit omnem præsumptionem iuris & de iure.
23 Confessio post conclusionem in causa plenè probat.
24 Confessio facta in processu inualido, sufficiens est ad condemnandum.
25 Confessio se referens ad instrumentum inualidum, an probet.
26 Confessus in ciuili, habetur pro condemnato. secus in criminali.
27 Confessio qualificata an & quando possit pro parte acceptari, & pro parte repudiari.
28 Debitor qui non potest probare solutionem mutui in secreto soluti, qualiter respondere debeat positionibus, in quibus creditor intendit velle mutuum sibi restitui.
29 Confitens occidisse ad sui defensionem eam non probando, non punitur, vt homicida, sed mitius punitur.
30 Confessio vt iudicialis dicatur, an necessariò coram iudice pro tribunali sedente fieri debeat.
31 Confessio coram arbitro vel arbitratore recepta, an dicatur iudicialis vel extraiudicialis, & an coram iudice fidem faciat, & qualiter.
32 Confessio dubia, interpretatur in fauorem confitentis.

QVintus actus succesiuè emergens in hac secunda, parte

1 parte iudicij, est *confessio: nam dato termino ad probandum, & præsentatis articulis siue positionibus, proceditur ad examinationem principalis: qui solet quandoque confiteri: & sua confessio releuat partem ab onere probandi. Et quoniam vario modo producuntur confessiones in iudiciis, quia numerarur confessio inter genera probationum: vt not. glo. in l. j. C. de eden. ideo videamus breuiter aliqua de eius materia. Vnde est sciẽdum, quòd confessio alia dicitur iudicialis, alia extraiudicialis. Confessio iudicialis dicitur, quæ fit in iudicio: extraiudicialis, quæ fit extra
2 iudicium. ¶ * Videamus primò de extraiudiciali, quæ non fit in iudicio, nec coram iudice. Et si quæris quem effectum habet, si
3 producitur in iudicio in vim probationis. Dic quòd in ciuilibus, si fit parte præsente probata per duos testes, facit plenam probationem, & prætiudicat etiã hæredi confitentis, secundũ Bal. in l. j. col. fina. verfic. de vno quæro &c. C. ex delict. defun. & Socin. in consil. cexxviij. col. j. in ij. vol. & Ioan. Andr. in rub. extrà de proba. & Alex in consi. xix. col. j. in iij. vol. Et licèt Alex. in consi. xx. col. j. in iiij. vol. teneat, quod vltra præsentiã partis requiratur etiã acceptatio, tamẽ cõmuniter tenetur cõtrarium, scilicet quòd non requiritur acceptatio: quia ex quo confessio tendit in fauorem præsentis, præsumitur acceptatio ex eius parte. l. qui patitur. ff. mand. & per ea, quæ plenè tradunt Bart. & moder. in l. quæ dotis. ff. solut. matri. ita in specie tenet Alex. sibi cõtrarius in l. iij. C. de repu. hæred. & ad prædicta est text. in l. Publia. §. fin. ff. depositi. ¶ Si verò confessio extraiudicialis fiat parte absente, tunc probata per duos testes facit solam præsumptionem, id est, semi plenam probationem, secũdum glos. & Abba. in cap. fin. col. v. de succes. ab inte. & Alexan. in cõsil. xxiiij. col. pen. in prin. in ij. vol. & consil. xxxvj. col. ij. in fi. in v. vol. & habetur per Matth. de Afflict. in decis. xij. & decis. cccxxxvij. & decis. ccclxxxv. consil. Neapol. & per Alex. in consil. clij. col. fin. in v. vol. & Pet. Phil. Corn. in consil. cxiij. in litera s. in j. vol. ¶ * Sed in criminalibus talis confessio extraiudicialis facit indicium ad torturam, secundum glo. & Bart. in l. capite quinto. ff. de adult. & Lud. Roma. in consi. clxxvij. col. ij. & Bar. in l. quoniam ff. de his, qui no. infa. & Bald. in l. Ictus fustiũ. eo. tit. & Alex. in l. magistratibus. ff. de iur. omn. iudi. Quod tamen limita multis modis, quos plenè tradit Fely. in c. olim. de rescrip. & in cap. at si clerici. col. vj. de iudic. vbi cumulat multos casus, in quibus confessio extra iudiciũ plenè probat, etiã in criminalibus. Et illud qđ dixi in criminalibus, intellige siue parte præsente, siue absente: vt d. l. capite quinto. & tenet Petr. Phil. Corn. in con

Universidad de Deusto
Biblioteca

in consil.cclx.in litera d.in iij.vo-
4 lumi.¶*Super prædictis ergo fir
mo duas cõclusiones. Prima est,
quòd confessio extraiudicialis
parte præsente,plenè probat, vt
suprà. quam limita procedere,
quando fit per verba dispositiua:
secus, si per verba enuntiatiua:
quia tunc non probat. per textũ
in c.fin.& ibi Abb.& doct.de fide
cess.ab intest.& habetur in deci-
sio.cv.consil.Neapolita.nisi esset
confessio iurata: vt est alia decis.
5 clxiiij.consil.Neapol. ¶*Secũdò
limita,quãdo testes producerẽ
tur ad probandam confessionẽ
contra instrumentum celebratũ
in scriptis continés debitũ:quia
tunc non omnis probatio confes
sionis parte præsente facit ple-
nam probationem:sed est neces-
se, quod probetur per quinque
testes rogatos, iuxta formam l.
testium.C.de testib.cum authẽ.
ibi posita.& est glo.in c.testes.in
glo.magna.in fin.iij.q.viij.& ha
betur in d.decis.cv.consil.Neap.
6 in fin. ¶*Tertiò limita,quando
confessio fuit facta cum causa,
puta, cõfiteor me debere ex cau
sa mutui, aliàs non nocet, licèt
probetur.glo.est in d.c. testes.in
glo.magna,circa fin.iij.quæstio.
ix.& est text.& ibi Alexand.in l.
cùm de indebito.§.fin.ff.de pro-
bati. intellige tamen,quòd non
nocet quò ad plenam probatio-
nem,sed facit semiplenã:& cau-
sa debet tũc saltem allegari per
eum, qui innititur confessioni,
secundum Alexand.in consi.iiij.

column. penult.& consil.lxxxiij.
colum.fin.in j.volum.& Specul.
in titu.de confess.§. nunc videu-
dum.col. iij.versic.sed quæ est ra
tio.& vers.seq.& Io.de Imo.in c.
si cautio. de fide instru. vbi vide
plenè per Felyn.Item intellige,
quando cõfessio fieret ad obli-
gãdũ:secus si ad deliberandũ,vt
si dico,cõfiteor te mihi non tene
ri. quia plenè probat liberatio-
nẽ.tex.est,& ibi cõmuniter doc-
maximè Iason in l.tale pactum.
7 in prin.ff.de pactis. ¶* Quarto
limita in cõfessione prælati,quę
non præiudicat ecclesię, nisi alia
ter probetur veritas, vt habetur
in decisio.clxviij.concil.Neapo-
litan.de qua materia vide plenè
per Felyn.in c,edoceri.de reseri.
8 ¶* Quintò limita,quando talis
confessio fieret inter personas
prohibitas &suspectas:quia non
probat. vnde non creditur prę-
lato dicenti se donare seruitori-
bus propter merita & seruitia,
quę ab eis recepit,nisi aliter pro
bentur,vt not.Ioan.Andr. in ad-
dit.Specu.in titu.de rebus eccle-
non alien.super rubri.& Bald.in
l.iubemus.col. iij. versicu. dein-
de vide &c. C.de sacrosanct. ec-
clesiis. Et similiter,quando ma-
ritus donaret vxori,vel pater fi-
lio,propter merita:& idem in si-
milibus casibus, qui sunt in iure
innumerabiles:de quibus habe-
tur per Bartol.& docto.in l.post
contractum.ff.de donation.& in
l.per diuersas. C.mandat.& in l.
si donatione. C.de collat. & in l.

§. nec castrense. ff. de collatio.
bonor.& Angelus in consil.v.co
lum.fina.& plenè Matth. de Af-
flictis.in constitut. diuæ memo-
riæ.colum.xxv.pro hoc est text.
in l.qui testamentum. ff.de pro-
9 bation. ¶* Sextò limita in con-
fessione ex causa mutui,quia nõ
probat infra biennium, nisi ali-
ter probetur vera numeratio.in
toto titu.C.de non num.pecu. &
instit.de lite obligat.per totum.
10 ¶* Septimò limita, nisi confes-
sio esset facta calore iracundiæ:
quia non nocet,nisi detur perse-
uerantia.glossa est in versicu.ad-
monita.in fin.& ibi Abb.in cap.
11 ex literis.de diuort. ¶*Octauò
limita non procedere in depositione testis, dicentis extra iudicium se falsum deposuisse in iudicio: quia non per hoc tollitur eius depositio. & idem in iudice dicente se venalem sententiam tulisse,& subductum, secundum Angelum in consil.cccviij.versi-
cu. descendo ad tertium eorum.
12 ¶* Secunda conclusio est,quòd confessio facta parte absente, probat tantùm semiplenè: quod intellige,etiam si fiat ad liberan dum,secundum Paul. de Cast.in consil.lxxix. in secundo volumi.
13 ¶*Limita primò,dummodo ta lis confessio probetur ad minus per duos testes. nam si probatur per vnum testem, nullam facit probationem,nec plenã, nec se-
miplenam,nec etiam indicium, secundum Alex.in consi. cxxxij. col.penul.versic.non obstat etiã.

14 &c. in v.volumine. ¶* Secundò limita,dummodo duo testes deponant in individuo de eadem confessione: secus si vnus testis dicit de vna confessione, facta vno die,& alius de alia:quia etiã si mille essent testes,non probãt, etiam semiplenè,ex quo sunt singulares,& non iunguntur,secũdum Alexand. in consilio xxxvj. columna ij.& consil. xxxix.in v. volu. ¶*Tertiò limita,nisi ista
15 cõfessio extraiudicialis esset ge minata: quia tunc æquiparatur iudiciali cõfessioni,vt plenè pro batur secundũ Bart.in l. cùm scimus. C.de agri.& censi.libro xj. & Ludo.Rom.in consi.ccxc.col. ij.& Paul.de Cast.in l. Publia.§. fi.ff.depositi.& Iaf.in §.in personã. col.ix.instit.de actio.vbi plura cu mulat de materia geminationis. & Felyn.in c.olim. de rescrip.& in c.si cautio.de fid.instrumen.& ibi etiam Abb.in fin.& habetur in deci.cccxxxvj.consi. Neapoli.
16 ¶*Quartò limita, quando talis confessio fieret ad exonerationem conscientiæ,vt si quis parte absente bonam fidem agnoscẽs, & pro suæ conscientię exoneratione, fatetur se extorsisse vsuras, vel habere tale depositum, vel simile:nam ista confessio ple nè probat,secundum Bal.in l.ge-
neraliter.in x.quęstione.C.de nõ numer.pecun.& Petrus Philipp. Cornel.in consi.ccxj.col.ij.in iij. volum.& habetur in deci.clxiiij. in fin.consil.Neapoli.Pro hoc so-
let allegari glo.in c.quotiẽs,cor-
dis.

17 dis.j.quæstio.septima. ¶* Quintò limita,quando confessio emanat super eo, quod dependet ex mera voluntate, confitentis, vt est aditio hæreditatis vel rati habitio,vel aliud simile: quia tunc plenè probat,etiam absente parte,secundum Bartol.in l.certum. §.si quis absente.ff.de confe. Pro hoc est glo.in l.Pompo.la j.ff.de neg.gest.& Bald.in d.l.generali-
18 ter.in xj.q. ¶* Sextò limita, nisi talis cõfessio esset acceptata per aliquem nomine absentis: quia plenè probat,vt not.glos.& Pau. de Cast in l.tale pactum.in prin. ff.de pact.pro hoc est glo.in versicu.legatum.& ibi per doct.in l. huiusmodi.in princ. ff.de lega.j.
19 ¶* Septimò limita non procedere,de æquitate canonica, secundum quã plenè probat talis confessio parte absente. Ita tenet Franciscus de Are.in consi.lx. & consi.lxiiij.column.ij.& præsertim, quando extaret iuramentũ: vt not.Per.Philip.Corn.in consi. cxiij colum.iij.in j.volum.& habetur in dicta decisio.clxiiij.consil.Neapo.in fin. De qua materia vide moder.maximè Ias.in d.l.tale pactum.in princ. ff.de pact.& moder.in d.c.si cautio.quia multi in hoc tenent contrarium,non facientes differentiam inter ius
20 canonicum & ciuile, quantum ad hoc. ¶ * Octauò limita,nisi confessio esset facta in apocha, parte absente: quia quandocunque illa apocha peruenit ad creditorem, plenè probat illa confessio legitimè probata, secundum Bald.in consil.cccl xxx.in v. volum.de quo vide in d.l.tale pactum.in principio plures alias limitationes. & dicta ad hanc materiam confessionis extrajudicialis vide per Felyn. in d. cap. cautio.de fide instrumentorũ.&
21 in d.c.olim.de rescript. ¶* Venio nunc ad secundum membrum principale: videlicet de confessione iudiciali,scilicet quæ fit in iudicio: quæ est tantæ efficaciæ, quòd habet vim sententiæ & rei iudicatæ in ciuilibus, adeo quod non expectat aliud, nisi præceptum de soluendo.l. vnica.C.de confes. nam nulla est maior probatio,quàm proprij oris confessio. & dicitur plenissima probatio:vt notat Petr.Philip.Corn.in consil.cclxj. col.ij.in iiij. volum. Item facit in rem notariam:vt dicit idẽ Pet.Philip.Corn.in cons. xliiij.colum.j.in iiij.volum.& in consi.cccxxiiij. in litera e.in eodem volumi.vbi dicit,quòd superat omne genus probationis, in tantũ, quod confessio infringit omnes probationes factas per testes vel instrumenta in fauorem confitentis contrarium. & nunquam reducuntur ad concordiam testium dicta,cum confessione producẽtis. Ita pulchrè tenet Ludo.Roma.in consi.cccxcv
22 in fin.* Item,cõfessio tollit præsumptionem iuris,& de iure, ficèt alia probatio non admittatur. vt not.glo.Bart. Bald.& doctor.in authẽ.sed iam necesse.C. de donat.ante nupt.& Petr. Philip.Corn.in consil.xxxix.col. fin. in litera g.in iiij volumi.& cõsil. cxxxv. in litera c. in iij.volu.& Alexan.in l.non est verisimile.ff. quod metus causa.& ibi etiã Bar, & Felyn.in cap.iij.column.ij. de
23 præsumpt.* Item licet post conclusum in causa, non admittatur alia probatio: tamen admittitur probatio per confessionem, secundum Bald. in rubr.C.de proba.col.iiij.ver.ego aliter probo, &c.quòd tamẽ intelligit ibi Pau. de Castr.quando confessio sponte fieret, non quòd inuitus possit quis compelli ad confitẽdum. & Ant. de butr.in cap.licet causam. de probat.vbi idẽ dicit post terminum ad probãdum,& probatum habendum.prout est glo. in cap.primo de confes.libro vj. Idem post publicationem processus,secundum Cardinalem in clemen.prima.xciij.quæst.de causa possess.& proprie.& Bal. in authen.sed nouo iure. C. si certum
24 peta. ¶* Item,est tantæ potentiæ ista cõfessio iudicialis, quòd etiam si fiat in processu inualidõ, potest ex ea ferri sententia, non obstante inepto processu, secundum Bartol in l.si confessus.ff.de custo.reo.& die, vt ibi per eum, & Flor.in l. proinde. §. notandum.ff.ad l.Aquil.& Alexand. in consil. xxiiij. col. ij. in iij.vol.& Bald.in l.ictus fustium. ff.de his qui not.infam.& habetur in decis.cccl xxiij.circa fi.con
25 fi.Neapol. * Quid autem,si confessio se referat ad instrumentum inualidum,an probet? vide
26 Lud.Rom.in cõsil.294. ¶* Item in ciuili confessus habetur pro condemnato, vnde non requiritur alia sententia, vt suprà dixi per l.primam.C.de confes.sed in criminali, est secus, quia non habetur pro condemnato, vnde requiritur sententia:vt d.l.si confessus.& ibi Bart.ff.de custo. reo. & not.Petr.Philip.Corn. in consi.lv.columm.ij.in quarto volum. &in consil.cclx.in litera d.in iiij.
27 volumi. ¶ *Super hac materia confessionis,est sciendum,quòd quandoq; fit simpliciter,& quandoque qualificatè.simpliciter fit confessio, quando reus confitetur debitum vel crimen purè ac sine aliqua qualitate:tunc enim est fundata intentio actoris, vt dixi,sed quando adiicitur aliqua qualitas, tunc dicitur qualificata: & tunc stat dubium, an possit acceptari pro parte, & pro parte repudiari. Super qua conclusione adhibetur talis distinctio,videlicet, aut contra qualitatem annexam confessioni, est aliqua præsumptio iuris,& tunc potest acceptari pro parte, vt si reus confitetur se occidisse ad sui defensionem, vel dixisse verba opprobriosa, non animo injuriandi:nam statur suæ confessioni cõtra se,& non creditur sibi quo ad illam qualitatem, nisi illa qualitas probetur. & est ratio : quia contra illã qualitatem viget præsumptio iuris,quæ est,

vt

Universidad de Deusto
Biblioteca

vt quilibet occidens, vel dicens verba iniuriosa, censeatur habere animum offendendi: nisi contrarium probetur. l. prima C. de sicar. & l. si non conuicij. C. de iniur. & tunc non fit distinctio, an sit vnum capitulum in confessione, vel plura. Ita hæc omnia declarat Abba. in ca. bonæ. el ij. col. penul. de post. prælat. & Pet. Philip. Corn. in consi. xciiij. col. secunda & tertia. maximè in litera i. in iij. volum. Aut contra illam qualitatem nulla est præsumptio iuris, & tunc aut confessio qualificata continet vnum capitulum, & debet tota acceptari, vel tota repudiari, & non potest diuidi, vt si reus confitetur se promisisse sub conditione, vel si dicat, verum est. quòd recepi à te centum, quæ mihi debebas ex causa mutui. istud est vnicum capitulum, & confessio in isto casu non præiudicat confitenti, secundum Abb. in d. cap. bonæ. colum. penult. & Bartol. in l. Aurelius. §. idē quæsiit. ff. de de liber. legat. Aut continet plura capitula, vt si dicit: verum est, quòd mutuasti mihi cētum, sed feci ti mihi pactū de non petendo: & tunc potest acceptari pro parte, & tenetur reus probare pactum de nō petendo, aliàs condemnatur, secundum Abba. in d. cap. bonæ. & Bart. in d. §. idem quæsiit, & prædictis adde Andr. de Yser. in consti. terminum vitæ. in fin. & in c. j. §. si verò violator. columna ij. versicu. probare de pace tenen. 28 ¶* Vnde super hoc nota bonam cautelam, quando creditor mutuauit tibi pecuniam, quam tuam secreto restituisti: nam si facit positionem quòd mutuauit, & tu respondes verum esse, sed tibi restituisti, quam restitutionem probare non potes, certè iudex te condemnaret. Vnde cautela est, quòd respondeas: mihi nil mihi mutuasti propter quod sim tibi obligatus. & sic non eris periurus, nec incides in laqueum, quia solutione debiti fuit sublata obligatio. ita not. tenet Fran. de arec. in l. prima. col. secunda. in fin. ff. si certum petat. 29 ¶* Vnum tamen tenementi, pro declaratione eorum, quæ supra dixi, nam licet is, qui confitetur occidisse ad sui defensionem, veniat condemnandus nisi probet defensionem, vt suprà dixi, tamen ex tali confessione non potest condēnari, vt homicida. ad pœnam mortis naturalis, sed mitiùs, puta pœna relegationis, & hoc propter illam qualitatem, ita tenet Abb. in c. auditis. colum. penultim. & ibi etiam Felyn. de rescript. & Alexand. in l. non solùm. §. sciendum in lect. ff. de ope. no. nun. & Soci. in repe. l. primæ. ff de vul. & pupil. in xj. col. quod nota pro limitatione constitut. termino vitę quę vult, vt occidens occidatur. 30 ¶* Sed posset dubitari, quomodo cognoscitur cōfessio iudicialis, an sit necesse, quòd fiat coram iudice pro tribunali sedente magis cōmunis opin. quòd sit

h. causis requirentibus plenam causę cognitionem, vt not. Ioan. And. in addit. Specul. in tit. de positio. §. ij. & Abb. in ca. at si clerici. col. ij. & ibi etiam Fely. de iud. & Abb. in c. fin. de confes. & glo. & Bart. in l. cùm scimus. C. de agri. & cen. lib. xj. vbi dicitur, q̄ si fieret coram notario, non diceretur cōfessio iudicialis, de quo dicto vide glo. & Baldum in l. iubemus. & in l. interrogatam. C. de libe. cau. & Felyn. in cap. quoniam contra falsam. colum. xxv. de probat. & Cald. in consil. ij. in tit. de offic. ordi. & Barto. in l. iiij. §. hoc autem. in vj & vij. oppo. ff. de damn. infect. & Alexan. in l. si confessus. ff. de custod. reo. & habetur in decis. ccxlv. consil. Neapolit. in iij. col. vbi dicitur, quòd notarius non potest recipere cōfessionem, nisi præsente iudice, vel committente: aliàs confessio non præiudicat. ¶* Quid autem, si confessio fiat coram arbitro, an dicatur iudicialis vel extraiudicialis? die quòd in arbitratore non est dubium: & omnes tenēt communiter, quòd sit extraiudicialis, secundum Alexandrum in consi. xiij colum. iij. & cōsil. xcvj. colum. iiij. versic. si ergo &c. in j. volu. & Lud. Ro. in consi. cccxlvj. columna ij. & habetur in decisio. clxxviij. consil. Neapol. in vj. dubio. sed in arbitro, est varietas inter doct. nam Ioann. de Imola in cap. præsenti. de testib. tenet q̄ valet vt iudicialis. sed Cy. in l. j. C. de confes. tenet quòd valet, vt 31 extraiudicialis. & illud quod dicitur in l. penul. in fine. C. de arb. quòd confessio recepta coram arbitro, facit fidem coram iudice, intelligitur secundum eum, vt confessio extraiudicialis: vt dicitur in dicta decisione clxxviij. in vij. dubio. & videtur esse de mente Bald. in l. pen. in fi. licèt loquatur solùm quò ad vnum effectum, scilicet, infamię. sed Barto. in l. j. in fin. C. de confes. tenet, quòd valet, vt iudicialis: & hanc opin. Bart. puto veriorem in casu, in quo ponimus arbitrū processisse iuris ordine seruato ad instar iudicis. & ita cōfessionem recepisse: cùm arbitra sint redacta ad instar iudiciorum. l. j. & ibi Bartol. ff. de arb. de qua materia vide Alexand. in consil. xix. col. iij. in iiij. volu. & Felyn. in d. cap. præsentia. 32 ¶* Vltimò super hac materia est sciendum, quòd confessio dubia semper interpretatur in fauorem confitentis. ita tenet Philipp. Deci. in consil. clxxxix. col. vij. in fine. quod nota, quia in aliis actibus & probationibus dicimus contrariū, scilicet, quòd probatio dubia interpretatur contra producētem. ca. in præsentia. de probat. & habetur in l. veteribus. ff. de pact. tamen rectè intuendo idem dicimus in confessione: quia confessio producitur per partem aduersam in sui fauorem. vnde interpretatur cōtra eam: ex quo interpretatur in fauorem confitentis, scilicet aduersarij. ¶ Reliq

liqua de materia confessionis, die vt per Specul. tit. de confess. per totum & per Lanfran. in ca. quoniam cõtra. in ver. confessiones. de probat. & Bart. Bald. & doct. in l. vnica. C. de confes. & Cano. in cap. fin. & per totum. eod. tit.

Robertus Maranta. I. V. D

De testium productione.

1 *Testium examinationes, quo ordine fiant, & quid seruetur in regno.*
2 *Testium depositio non valet, parte nõ citata nec præsente iuramento.*
3 *Testiũ rubrica quid continere debeat*
4 *Testes examinari possunt die feriata, dummodo iurent in die iuridica. & numero 7.*
5 *Testes vltra septẽ examinari non possunt super vnoquoq; articulo.*
6 *Testes in loco iudicij examinari debent: nisi sint personæ egregiæ, mulieres, infirmi, vel alio modo impediti.*
8 *Testes citati infra terminum, iurare possunt infra tres dies post terminum.*
9 *Testis deponens sine bona causa scientiæ, si fuit interrogatus, non probat.*
10 *Ratio testis saluat & destruit eius dictum.*
11 *Ratio testis à dicto diuersa esse debet: alias non probat.*
12 *Testis non adsignans causam scientiæ, etiam non interrogatus, in causis criminalibus non probat.*
13 *Testis etiam nõ interrogatus causam scientiæ reddere debet in his, quæ iudicio intellectus percipiuntur. aliàs nõ probat.*
14 *Iuramentum suppletorium nũ defertur ex vno teste non adsignante causam scientiæ: licèt nõ fũ interrogatus.*
15 *Testis adsignans causam remotam à sensu propria, non probat.*
16 *Testis de credulitate, probat contra producentem.*
17 *Testis depositio per verbum, videtur, non valet.*
18 *Testis de auditu non probat, nisi in factis antiquis.*
19 *Testis depositio non iurata, nõ probat.*
20 *Testis iurare debet dicere veritatem pro vtraq; parte.*
21 *Testis deponens falsum non iuratus, punitur extraordinaria pœna.*
22 *Testes produci possunt vsq; ad publicationem in causa. & non vltrà: nisi super nouis articulis dependentibus à veteribus.*

EXtus actus, qui emergit in iudicio succedit, est testiũ productio: nam dato termino ad probandum: & præsentatis articulis siue positionibus & habita responsione partis, quæ negauit positiones: necesse est, probare id, quod in articulis continetur. Et quia potissimus probãdi modus est per testes, ideo solent produci. Quæ materia testium est toties ventilata per quamplures tractatus scribentium, maximè per Bar. in suo tract. testium. per Alber. de mandatis. & per Tindarum in suo tract. per Specul. in titu. de teste. per Lanfran. in c. quoniam contra, in verũ. testium. de probat. & per quamplures alios modern. maximè per Car. extrà, de testi. per totũ. ideo superuacuum mihi visum fuit hanc materiam plenèhic cumulare: cùm sit ita ampla materia, quę

quę sola de per se requireret vnũ magnum tract. Solùm igitur pro introductione iuuenum in actu practico succinctè attingam tres quæstiones: & de reliquis remitto me ad dictos tract. ¶ Prima igitur q. erit, quo ordine sint testes producendi vel examinandi. Secunda q. erit, qualiter debent testes deponere ad hoc, vt probent. Tertia, vsque ad quod tempus possunt testes produci. Respondeo ad primam: & dico, quòd talis ordo seruandus est, videlicet. quia dato termino ad probandum, pars quæ facit articulos, facit citari testes, vt veniant prima die iuridica coram iudice ad iurandum & deponendum testimonium veritatis super articulis præsentatis, vel præsentandis: necnon facit citari aduersarium: vt in eodem die compareat visurus testium iuramenta. Et ista citatio testium requiritur, ad hoc, vt appareat, quòd non sponte se ingerunt, sed rogati: quia aliàs si vltrò se ingererent, essent suspecti de falso, secundum Bart. in l. post legatum. §. his verò. ff. de his quib. vt indig. & Alex. in consil. lxviij. col. ij. & vj. in ij. vol. Requiritur etiã citatio partis, ad videndum iurare testes: quia tota substantia depositionis testium consistit in iuramento. l. iurisiurandi. C. de testi. *adeò q; si pars non esset citata, nec aliter præsens iuramento, nihil valet eorum depositio. cap. ij. & ibi Abb. de testib. & l. fi

quando. & ibi Bald. C. de testib.

3 *Et pro hoc habemus ritum magnæ curiæ, qui incipit, item si in rubrica &c. quo cauetur, quòd actorum magister in rubrica testium debet scribere, qualiter fuerunt examinati parte præsente & vidente eorum iuramenta, vel absente per contumaciam: aliàs depositiones non probant. Et facta dicta citatione in prima die iuridica, datur iuramentum de veritate dicenda testibus comparentibus, parte citata præsente vel in eius contumaciam.*

4 *Si verò testes non comparent, accusatur eorum contumacia & interponitur decretum, fore procedendum ad eorum examinationem contumacia non obstante: & extunc in antea possunt examinari quandocunque, etiam parte absente, & in die feriata ad honorem Dei, vt not. glo. in clemen. j. de offic. deleg. & dicam infrà: & etiã post terminum probatorium: quia eorum depositio refertur ad tempus iuramenti, vt tenet Ludo. Roma. in consil. cccxliij. col. ij. & Abb. in c. licet causam. col. vj de probat. & dixi suprà in vers. dilatio circa fin. & prædicta tenet Bart. in repe. l. ij. col. fi. si quis in ius voc. non ier.*

¶ *Est tamen statutum in regno circa refrenationem testiũ: quia non est indistinctè permissum tot testes examinari, quotcunq; quis producere vult: nam non potest quis examinare vltra septem testes, super vno quoque ar-*

ticulo: nisi aliter videatur æquũ iudici, vel nisi essemus in factis antiquis: quia tũc est permissum vsque ad decẽ pro quolibet articulo, vt est regia pragma. quæ incipit, statuimus. ¶ *Debẽt autem dicti testes producti, examinari in loco iudicij & non extrà, nisi essent mulieres vel personæ egregiæ, vel infirmi, vel alio modo impediti venire ad curiã. tunc enim permissum est illos examinare in loco honesto extra locum iudicij, vt est ritus magnæ curiæ in num. 32. incipiens, item, quòd non audeant &c. & tunc pars citari debet ad videndum iuramẽta testium in illo loco, vbi sunt examinandi, vt est text. cum gl. in c. ij. de iud. lib. vj. & Alexan. in l. ad egregias. ff. de iureiur. quod nota contra istos notarios actorum, qui quotidie vadunt examinando testes per plateas, & vicos extra locum iudicij. *Et quod testes possint examinari in die feriata dummodo iurauerint in die iuridica, est ritus magnæ curiæ in num. 47. incipiens, item, quòd si detur &c. in fin. & alius ritus in num. 56. incipiens, item quòd si testes &c. & alius, 132. incipiens, item, si testes &c. & alius, 154. incipiens itẽ, quòd si testes &c. ¶ *Si tamen testes sunt citati infra terminum & nondum iurauerunt in termino, possunt infra tres dies immediatè sequentes iurare, & examinari post terminum, vt est alius ritus, in nume. 149. incipiẽs

Item quòd in quibuscunque &c. ¶ *Super secunda q. principali concludo, quòd testes, vt probent, debent adsignare bonam causam scientiæ per alterum ex quinque sensibus, vt not. Bartol. in l. j. in iij. col. & ibi Alexand. & doct. ff. si cert. pet. & Alexan. in consil. cxxxij. col. penult. in v. volu. nõ tamen tenetur præcisè testis reddere causam, nisi interrogetur. l. solá & ibi Bal. C. de testi. vnde si deponat sine causa scientiæ non interrogatus, bene probabat. Sed interrogatus, si non adsignat bonam causam vel nullam, nihil probat, vt per doct. in d. l. solam. *Nam ratio attenditur in teste, & illa est, quæ saluat & destruit eius dictum, secundũ Alexan. in consi. cxx. col. iij. in v. volu. & Abb. in c. cùm causam, col. iij. versic. quæro, dicitur hic &c. de testib. & Bald. in d. l. solam. & Bald. in l. conuenticulam. col. iiij. versi. modò venio ad testes, &c. C. de epise. & cleri. ¶ *Et notandum ista causa scientiæ debet esse separata ab eius depositione testis, vt non sit eadem cum dicto. Exemplum, dicit testis, quòd Titius mutuauit. Scio centum. in causa scientiæ debet dicere, quia vidi pecuniam numerari ex causa mutui &c. secus si diceret, quia scio. nã non probat, quia tantùm est, ac si diceret, scio: & sic eadem est ratio cùm dicto: quo casu nõ valet talis depositio, secundum Bar. in l. fi. ff. de offic. procur. Cæsa. & Soci in consi. xcviij. col. fio. in

fi iij. vol. quod nota perpetuò, quia quotidie tabelliones examinantes errant in hoc: & non aduertunt ad id, quod faciunt: & destruunt causas litigantium: eam vt plurimum recipiunt dictum testis: & in causa scientiæ scribunt vt suprà dixit & deposuit: & sic expediunt se vnico verbo: nam si in illa depositione testis non fecit mentionẽ de aliquo sensu corporis, sed solùm generaliter dixit scire dicta per eum: tunc illa causa scientiæ destruit totum eius dictum, vt melius esset, si notarius ipsum non interrogaret. & millies mihi occurrerunt varij processus cum talibus depositionibus ita inadueretenter, & (vt loquar cum reuerentia notariorum) bestialiter scriptis: & pluries oppositi in allegationibus iuris & obtinui, quòd tales depositiones fidem non faciunt, propter illam causam scientiæ relatiuam ad suprà dicta: quæ facit vt sit eadem cum dicto. ¶ *Illud tamen, quod dixi, quòd testis non interrogatus de causa scientiæ probat: limita primò nõ procedere in causis criminalibus: in quibus debent testes etiam non interrogati adsignare causam: aliàs non probant ita tenet Alex. in consi. xv. col. v. in j. vol. ¶ *Secundò limita in omnibus factis perceptibilibus solo iudicio intellectus, sicut in probando aliquem furiosum, vel dominum, vel diuitem, vel mortuum, vel aliud simile, quod nõ percipitur sensu corporis: nam etiam non interrogatus debet testis deponere de causa scientiæ, aliàs non probat, secundum Abb. in d. c. cùm causam col. iij. & ibi testi. & Bart. in l. qui testamento. §. fin. ff. de test. & Bal. in d. l. solá col. j. & Alex. in cõsi. lxxxv. col. iij. & Bal. & Ias. in l. furiosum. C. qui testa. face. poss. ¶ *Tertiò limita, quando per vnum testem est deferẽdum iuramentum suppletorium: quia est necesse, quòd ille testis etiã non interrogatus reddiderit causam aliàs non facit semiplenam probationem, secundum Bal. in c. j. §. iuramẽtum col. ij. de consue. rec. feu. & Alex. in cõsi. xxxij. in j. vol. & Ias. in repe. l. admonẽdi. col. xciiij. versic. quartò. ff. de iureiur. plures alias limitationes vide per Bal. & doct. in d. l. solam. & per Moder. Cano. in d. c. cum causam de testi. ¶ *Ex prædictis ergo cõcluditur, quòd vbicunq; testis deponit & adsignat causam remotam à sensu proprio ipsius testis, non probat. Hinc est quòd testis de credulitate non probat: quia non deponit per sensum proprium, vt not. plenè Ias. in rub. ff. de iureiur. * Quod tamen limita, quando testis deponit aliquid contra producentem per verbum, credit: quia tũc plenè probat contra eũ: ex quo ab eo approbatur. ita pulchrè tenet Lud. Rom. in consil. ciiij. in fin. *Similiter, quando deponit per verbum videtur, vel iudicio

Universidad de Deusto
Biblioteca

ſtio non probat: quia non deponit de vero ſenſu, ſecundum Bar. in l. quid tamen. §. ſi arbiter. ff. de arbi. & Alex. in cõſil. lxxiiij. col. iij. in princ. in j. vol. & cõſi. x. 18 col. ſi. in ij. volu. * Eodem modo quando teſtis deponit de auditu alieno, non probat: puta, ſcio, quia audiui dici à tali &c. quia non deponit de ſenſu proprio, vt eſt glo. in verſicu præſto in l. teſtium. C. de teſtib. & plene per Felyn. & Fran. de Are. in c. tam literis. de teſtib. niſi in factis antiquis: vt habetur in l. ſi arbiter. ff. 19 de ptobat. ¶ * Requiritur etiam in teſte ad hoc, vt probet, vt deponat cum iuramento: aliàs non valet eius depoſitio. l. iuſiurandi. C. de teſt. & l. ſi quando eodem tit. & debet iurare in iudicio, nõ extrà l. tertia. §. Sabino. cum glo. 20 ff. de teſt. * & debet iurare dicere veritatem pro vtraq; parte, vt eſt gl. & Bar. in authē. ſed iudex. C. de epiſc. & cler. & gl. & Bald. & communiter moderni in l. ij. C. de eden. & glo. in c. fraternitatis. 21 de teſt. * & ſi aliquis teſtis deponeret falſum ſine iuramento, nõ punitur pœna falſi, ſed extraordinaria, ſecundum Bal. in conſil. cvj. in j. vol. & Ang. in conſil. cxc iiij. col. ij. in fi. quod nota pro limitatione conſti. eos qui ſcien- 22 ter. ¶ * Super tertia q. principali communis concluſio eſt, q̃ teſtes poſſunt produci vſque ad publicationem in cauſa, & non vltrà niſi ſuper articulis nouis dependentibus à veteribus: & habet locum tam in cauſa principali, quàm appellationis, propter timorem ſubornationis. Tex. eſt in cle. ij. de teſti. & habetur per Bar. in l. per hanc. C. de ép. appe. & quoniam materia iſta eſt plene ventilata per Bart. & doct. in authen. ac qui ſemel. C. de prob. & per Abb. & Fely. & cano. in c. fraternitatis. in c. cùm clamor. & c. ſeries. & c. vltra tertiam. de teſti. & eſt conformis conſtit. quæ incipit. iuriſperitorum. ideò ſufficiat pro nunc remiſsio ad loca prælegata: reliqua in materia teſtium dicam infrà in verſic. repulſa. Sequitur ſeptimus actus, de interrogatoriis. Robertus Maranta I. V. D.

De interrogatoriorum productione.

1 *Interrogatoria quomodo & quando præſententur.*
2 *Interrogatoria teſtium, ad quem effectum fiant.*
3 *Interrogatoriorum copia parti dari non debet.*
4 *Index qui obmiſit interrogare teſtes, ſuper interrogatoriis à parte prædictis an inualidet examen.*

1 SEptimus actus, eſt interrogatoriorum productio. * præſentatis enim articulis, & vocatis teſtibus, ſolet altera pars petere copiam articulorum ad effectum præſentandi interrogatoria contra teſtes ad veritatem indagandam. c. præſentium. de teſti. lib. vj. & debet ipſi parti petenti concedi terminus ad producendum interrogatoria, vt notat Spec. in tit. de teſte. §. iam de 2 interrogatoriis. colum. j. * & fiũt ad effectum faciendi variare teſtes in altero ex illis decem prædicamentis, quæ ponit Bald. in l. 3 teſtium. C. de teſti. * quorum copia non datur parti, ne inſtruantur teſtes ad falſum. vt not. Abb. in c. per tuas. colum. fin. de teſt. & 4 Alex. in l ij. C. de eden. ¶ * Quid autem, ſi pars producit interrogatoria, & iudex omittit interrogare teſtes ſuper illis an per hoc inualidetur examen? Dic quòd non, ſed remanet facultas parti faciendi repeti teſtes ſuper interrogatoriis, etiam poſt publicationem proceſſus. ita tenet Alex. in conſi. xlj. in fin. col. in iiij. vo. & conſi. clxxiiij. col. pen. in ij. vol. Reliqua de hac materia, dic vt dixi ſuprà in prima parte iudicij: ſcilicet huius ſextę partis, in verſicu. interrogatio. & habetur per Specula. in d. §. iam de interrogatoriis. in tit. de teſte.

De inſtrumentorum productione.

1 *Inſtrumentorum appellatione venit omnis ſcriptura inſtruens cauſam.*
2 *Inſtrumentum ſecundum formam ritus, qualiter præſentetur in iudicio.*
3 *Mulier carceratur pro debito, quando inſtrumentum ſecundum formam ritus præſentatur.*
4 *Inſtrumentum vt præſentari poſſit, ſecundum formam ritus, iuramẽtum & pœnam continere debet, & liquidum debet eſſe. & num. §.*

6 *Inſtrumentum ſecundum formam ritus, poſt viginti annos præſentari non poteſt.*
7 *Inſtrumentum ſecundum formam ritus præſentari non poteſt contra hæredem debitoris, ſed creditoris hæres illud præſentat.*
8 *Inſtrumentum continens debitum ratione vitra vectum, præſentatur ſecundum formam ritus.*
9 *Præuentio facta per debitorem, facit non poſſe inſtrumentum contra eum præſentari, ſecundum formam ritus. & qualiter fieri debeat.*
10 *Inſtrumentum ſecundum formam ritus non poteſt præſentari per procuratorem.*
11 *Inſtrumentum ſecundum formam ritus non præſentatur contra debitorem, qui contraxit per procuratorem. & non iurauit ipſe debitor, ſed procurator.*
12 *Inſtrumento præſentato ſecundum formam ritus, ſi debitor eſt cõtumax, poteſt de perſona capi.*
13 *Inſtrumentum ſuper adſiſtentia impetranda, quando & qualiter præſentatur.*
14 *Creditor, qui elegit viã vrbaniùs agendi in iudicio, non poteſt viteriùs extra iudicium via executiua agere.*
15 *Inſtrumentũ vt fidem faciat, in membrana charta ſcribi debet. & quæ contínere debeat. & numero 21. cum ſequen.*
16 *Scriptura privata in charta de papyro poteſt præſentari.*
17 *Scriptura priuata de ſe non facit fidem, niſi quatenus per teſtes comprobatur.*
18 *Citari debet pars, quando produ-*

Universidad de Deusto
Biblioteca

cuntur instrumenta, vel scripturæ in iudicio, alias non probant.

19 *Instrumenti copia collationata, potest in actibus relinqui, retento originali.*

20 *Falsam scripturam producens in iudicio, interrogari potest, an velit vti: & qualiter respondere debeat.*

21 *Instrumentum, vt fidem faciat, locū celebrati contractus vel instrumenti continere debet.*

22 *Instrumentum carens signo notarij, in eo appont consuete, non valet.*

23 *Iudicionis omissio vitiat instrumentum.*

24 *Scripturarū præsentatio, an sit actus iudiciarius.*

25 *Datio termini est actus iudiciarius.*

26 *Scripturæ vsq; ad quod tempus possunt in iudicio præsentari.*

27 *Testes simul cum scriptura, post publicationem possunt produci.*

28 *Scriptura præsentata post conclusionem, videtur extra processum, & iudex illam recipit ad solam sui instructionem.*

OCtauus actus, qui succedit quē sequitur in iudiciis, est, quia solent produci instrumenta & aliæ scripturæ publicę vel
1 priuatæ in vim probationis.* nā appellatione instrumentorum, venit omnis scriptura instruens causam l. j. ff. de fide instru. & no. gl. & doct. in rub. C. de eden. Super hoc pro introductione iuuenum declarabo breuiter duas q. Prima est, qualiter instrumenta præsentari debeant in iudiciis. Secunda, vsque ad quod tempus
2 produci possint. ¶* Ad primam quæstionē respondēdo præsuppono, quòd in regno instrumenta præsentantur altero de tribus modis: videlicet, vno modo via executiua & criminaliter: vt quādo instrumentū præsentatur secūdum formā ritus magnę curię, qui incipit, item, si qui debitores &c. & tūc requiritur, quod instrumentū sit ex omni sui parte liquidum, & quòd cōtineat iuramentum & pœnā. quo casu nō est necesse, q̄ præcedat libellus: nec requiritur alius ordo iudiciarius: sed præsentato instrumento, liquidatur per creditorem pro quāta summa ipsum præsentat: & citatur debitor, vt veniat responsurus super tenore instrumenti: qui in vltimo peremptorio comparens interrogatur super tenore instrumenti: & si aliquam exceptionem allegat, statim carceratur. & debet illā exceptionem probare in vinculis, & vt dicitur in dicto ritu: & si non probauerit, tenetur soluere debitum & pœnam fisco: quę est redacta hodie secundum cōmunem obseruātiam ad rationem tarenorum trium pro qualibet vncia petita. imò, propter pœnā periurij posset curia procedere contra debitorem ad pœna corporalem: scilicet, ad mutilationē manus, vt est ritus magnæ curię in num. lvj. incipiens, nota, quòd ille qui carceratur &c. & alius ritus in numero 179. incipiens, item seruat ipsa curia, quòd si aliquis &c. Verūm ista pœna corporalis hodie non est in obseruantia, & de facto non seruatur: sed sola pœna pecuniaria. Et quoniam etiam in ista via executiua debet accusari prima & vltima cōtumacia, vt est alius ritus in num. 276. qui incipit, itē, q̄ vbi &c. Si tamen reus venerit in
4 vltimo peremptorio cum sacco paratus ad soluendum, euitat omnem pœnam de æquitate, vt est alius ritus in nu. 70. incipiēs, item, q̄ si aliquis &c. sed si reus defendendo se, in termino sibi præfixo ad probandum suam ex-
5 ceptionem, probauerit solutionem, vel falsitatem instrumenti, tunc creditor punitur in vno augustali pro qualibet vncia petita, vt dicitur in dicto ritu lxj. incipiente, itē, si qui debitores &c. in fin. Similiter si debitor in vltimo peremptorio cōparens, docat in promptu de solutione vel
6 alia satisfactione, non carceratur: sed creditor carceratur tunc & punitur vt calūniator & periurus, vt est alius ritus in nume. 169. incipiens, item, in casu prā-
7 missō. ¶* Potest etiam fieri talis præsentatio instrumenti contra mulierem debitricē. & per hoc est correcta in isto casu dispositio authen. sed nouo iure. C. de custo. reo. & authē. sed hodie. C. de offi. diue. iud. vbi habetur qđ mulier non potest carcerari, maxime pro debito, vt notat plenè Alex. & Iason in l. pleriq;. ff. de in ius vocan. Nam hodie in regno potest mulier carcerari pro debito, quando eo modo secundum formam ritus præsentatur instrumentū contra eam. & hoc dictat expressè dictus ritus lxj. dum dicit, item si qui debitores, aut debitrices. &c. qui loquitur etiam contra fideiussores, vt ibi
4 expressè dicitur. ¶* Limita tamen primò hanc dispositionem ritus & viam executiuam procedere, dummodo instrumentum contineat iuramentum & pœnā vt in eo dicitur: quia aliàs debitor non esset periurus, nec posset criminaliter cōueniri. ¶* Secundò limita, dummodo instrumentum sit liquidū ex omni sui parte. Quod procedit, etiam si esset liquidum per relationē ad aliud instrumentum: & sic sufficit, dummodo aliud instrumentum producatur, vt est alius ritus in nu. 62. incipiens, nota, q̄ ille ritus. &c. in fin. ¶* Tertio limita, nisi à die natiuitatis actionis in instrumento contentæ fuerint transacti anni vtginti: quia tanto tempore esset præscriptū huiusmodi præsentationi executiuæ, & posset tunc solùm præsentari instrumentum via ordinaria, vt dictat expressè dictus ritus lxij. incipiens, nota, q̄ ille ritus &c. ¶* Quartò limita, dummodo debitor contra quem præsentatur, sit viuus: secus, si esset mortuus: nam contra eius hæredes non potest eo modo instrumentum præsentari: sed solùm via ordinaria, præsumitur habere iustam ignorantiam: vnde

Universidad de Deusto
Biblioteca

non interrogatur super tenore instrumenti, vt est alius ritus in numero 178. incipiens, item seruat ipsa curia, quòd si debitor. sed econuerso hæres creditoris potest præsentare eo modo instrumentum: debet tamen antea facere præambulum, & probare se hæredem pro liquidatione instrumenti, vt dicitur in dicto ritu clxxviij. & est alius in nu. 221. incipiens, item seruat ipsa curia, quòd si fit presentatio &c. & alius in nu. 249. incipiens, ité seruat ipsa curia, q; quãdo &c. ¶ * Quintò limita, dũmodo instrumentũ contineat debitum valoris vltra vnciam: aliàs si est ab vncia infrà, non potest eo modo præsentari, vt est alius ritus nu. 271. incipiẽs, item quæcunque &c. ¶ * Sextò limita, nisi creditor esset antè præuentus à debitore, vt rumpat sibi instrumentum ex aliqua iusta causa: quia interim pendẽte dicta præuentione non potest instrumentũ præsentari, secundum formam ritus: nec proceditur ad interrogationem, vt est alius ritus lxiij. incipiens, nota, quòd ille ritus &c. Ista autẽ præuentio est limitata hodie per regiam pragma. quæ incipit, malitiis, qua cauetur quòd debitor no potest præuenire creditorẽ, nisi prẽstita priùs fide iussoria cautione sub pœna vnciarum decẽ de soluendo debitum in casu succumbentiæ & tempore publicationis processus debet persona. liter debitor præueniens comparere, vt si non probauerit præuentionem, possit detineri de persona. ¶ * Septimò limita, dũmodo instrumentum præsentetur & liquidetur per principalẽ creditorem personaliter, nõ per eius procuratorem: nam in hoc processũ executiuo & extraordinario non admittitur procurator etiam ad medianec ex parte actoris, nec ex parte rei, vt est alius ritus magnæ curiæ 182. incipiens, item seruat dicta curia. q; in causis. ¶ * Octauò limita quãdo instrumentum fuit celebratum cum aliquo procuratore nomine debitoris, & ipse procurator iurauit nam talẽ instrumentum non potest præsentari, secũdum formam ritus: quia iramentum non est præstitum de facie ad faciem, & ideo contra dominum qui non iurauit personaliter, præsentari non potest: minimè contra procuratorem: quia licet cõdemnari possit procurator: non tamen fit executio contra eum, sed contra dominum, vt notat Angel. & doct. in l. Plautius. ff. de procura. vnde non esset æquum, quòd procurator detineretur de persona: quia fieret actus executiuus contra eum. ita de hoc est dec. lxiij. consil. Neapol. ¶ * Si tamen debitor citatus eo modo super tenore instrumenti, esset contumax, & non cõpareret in vltimo peremptorio: ex tunc in antea capi potest de persona, tanquam suspectus. de hoc est alius ritus lxxvij.

lxxvij. incipiẽs, item, quòd si debitores citati &c. & isto modo prædicto instrumentum præsentatur personaliter. ¶ * Secundò principali modo præsentantur instrumenta in regno realiter super adsistentia impetrãda: & hoc procedit similiter, quando instrumentum est liquidum, & habet pactum de capiendo, constitutum precarij, & hypothecam bonorum. nã isto casu habet creditor electionem scilicet agendi via extraiudiciaria executiua authoritate dicti pacti de capiendo: quia potest authoritate propria capere tantum de bonis debitoris, quòd ascendat ad summã debiti: per ea, quæ plenè tenet Bar. in rep. l. creditores. C. de pign. vel agendo vrbaniùs, scilicet via iudiciaria, petendo adsistentiam citata parte. quo casu si innititur hypothecæ bonorum censetur intẽtare hypothecariã, quæ est actio realis. Si verò innititur cõstituto precarij existenti in instrumento, & censetur intentare condictionem, ex l. fina. C. de acquiren. poss. quando agit contra tertium possessorem: vt habetur in decisio. cxxxix. consi. Neap. sed agendo contra ipsum principalem debitorem, censetur agere ad reuocationem precarij ad recuperandum naturalem possessionem ratione ciuilis in eum translatæ per precarium: vt habetur per Bart. & docto. in l. quod meo. & in l. interdum. ff. de acquir. possess. & ita illi rei adsistit sibi hypothecatæ: & ideò adsistentia dicitur, quam tunc vrbanius agendo impetrat à iudice: & vnà cũ ea iudex concedit suum decretũ propter clausulas instrumentales: vt res illa hypothecata cum precarij constitutione, & pacto de capiendo, capiatur: & publicis subhastationibus exponatur, & de pretio creditori satisfiat: & ita quotidie practicatur. * Si tamen creditor elegit hãc viam agendi vt banius in iudicio, non potest vlteriùs agere via executiua extra iudicium: vt tenet Bald. in l. j. col. v. versic. decimò quæro. &c. C. de seruitut. & aqua. Et quid si inuenit rẽ istentem, an possit illum expellere propria authoritate: & de multis aliis pertinentibus ad hanc materiam: vide Bar. & Saly. in d. l. creditores. & Francisc. de Aret. in consil. xxij. & Matth. de Affict. in constit. pacis cultum. col. v. cum duabus seq. ¶ * Tertio modo præsentantur instrumenta & scripturæ via ordinaria: videlicet præcedente petitione, & litis contestatione, & dato termino ad probandum: tunc in meritis probationum producuntur scripturæ ad probandum intentionem producentis. quo casu de iure constitutionum regni si est instrumentum, debet produci in charta membrana: aliàs non facit fidem: vt est constitu. quæ incipit, consuetudinem, quamolim &c. Item, si instrumentum contineat summã vltra librã auri, debet

Universidad de Deusto
Biblioteca

bet habere subscripti onem iudicis ad contractus, & trium testiũ probatæ vitæ vltra notariũ. sed infra libram auri sufficiunt duo testes cum notario, & iudice. Et debent illi testes esse literati, sciẽtes scribere: si in illo loco vbi celebratur contractus, esset copia literatorum: aliàs sufficiunt illiterati: qui per signũ crucis se subscribant. Ita hæc omnia traduntur in constitu. instrumẽtorũ robur. * Sed si est scriptura priuata, potest produci etiam in charta de papyro: secundum Lucam de Penna in l. ad inferiorum. col. iij. versi. item scias. &c.
17 C. de apo. pub. lib. x. * Verùm talis scriptura priuata de se nõ facit fidẽ, nisi quatenus per testes cõprobatur: vt habetur per Bar. & docto. in authen. at si contractus. C. de fide instru. & in l. scripturas. C. qui pot. in pign. habe. & in l. admon. ff. de iureiur. & in
18 l. publicati. C. de testib. ¶ * Verum, quãdo producuntur instrumenta vel scripturę in iudicio in vim probationis, debet pars citari: aliàs non probarent: vt not. Bald. in l. si quando. in fi. C. de testib. & Lud. Rom. in consi. clxxvj. column. ij. nisi producerentur ad solã instructionem iudicis: quia tunc non requiritur partis citatio: secundum Bal. in l. si qua per calumniam. ver. sed pone. &c. C.
19 de epis. & cler. ¶ * Et licet sit dictum, quòd instrumenta debent præsentari in forma probante in charta membrana, cum subscriptionibus testium: hoc est verum in ipsa ostensione & productione, quæ fit in curia. tamen post ipsa producta, potest pars producens relinquere in actis copiam collationatam, & retinere originale penes se, ne aliquo casu in actis perdatur vel surripiatur. & ita quotidie practicatur in regno. de hoc est ritus magnę curiæ in num. 168. incipiens, item seruat ipsa curia, quòd quamuis
20 &c. ¶ * Quid autem, si producatur instrumentum falsum, & altera pars petit interrogari producentẽ, an velit eo vti, ad hoc vt possit ipsum accusare de falso an teneatur respondere simpliciter: vel sufficiat quòd respodeat conditionaliter: scilicet volo vti, quatenus verum esse apparebit, & non aliter? Dic quòd debet respondere simpliciter: & si dubitat, datur sibi terminus ad deliberandum. & de hoc est decisio
21 clxxxix. consil. Neapo. & ita debet intelligi regia pragma. quæ incipit testem falsum. & idem dicimus in attestationibus testium vt habetur in dicta decisi. clxxxvj. ¶ * Requiritur etiam in instrumento præsentato locus celebrati contractus seu instrumenti: aliàs si in eo nõ est descriptus, non valet, nec probat: vt not. Petr. Phil. Cor. in cons. ccxvj. colum. ij. in litera b. in iiij. vol. &
22 not. gl. & Bart. in l. generali. C. de tabu. lib. x. * Idem dicimus de signo notarij. quia si non apponatur in instrumento, quãdo est consue

tudinem apponi, instrumentum non valet: vt per plura tenet idem Petr. Philip. Cor. in consi. cxviij. col. ij. in litera d. in iiij. volu. * vbi idem dicit de obmissione indictionis, quòd vitiet instrumentũ. & hoc ponit in d. cõsi. cxviij. in litera f. & cõsi. xciij. col. j. litera c. in eo. iiij. volu. & tenet Bar. in l. si librarius. ff. de regul. iur. & in l. nominatim. ff. de con-
24 di. & demon. ¶ * An autem præsentare istas scripturas in iudicio, sit actus iudiciarius: dic quòd non: vnde etiã in die feriata præsentari possunt. vt not. Spe. in tit. de dila. §. j. versic. sed pone iudex
25 &c. circa fin. * Sed datio termini est actus iudiciarius, vt tenet idẽ Spec. in tit. de dila. §. nunc videamus. vers. sed pone ecce &c.

VENIO Ad secundã quæst.
26 principalem. * scilicet, vsque ad quod tempus præsentari possunt scripturæ. Dic quòd de iure cõmuni possunt præsentari non solùm in termino probatorio, sed etiam quandocunque post, vsq; ad conclusionem in causa exclusiuè. c. cùm dilectus. de fide instr. nãin hoc casu productionis scripturarum, cessat timor subornaci-
27 tionis. * hinc dicimus, quòd quãdo testes producuntur, post publicationem vnà cum scriptura possunt produci: vt not. Bald. & doct. in l. certi condictio. §. quoniam. ff. si certum pet. & Bal. in l. ampliorem. C. de app. & Alex. in l. si ita scriptum. ff. de liber. & posthum. & canon. in c. series. de testib. quod tamen declara & limita, nisi aliqua iusta causa subsit. quia tunc potest iudex stante iusta causa, etiam post conclusionem in causa, admittere scripturas: vt tenet And. de Yser. in constitu. iurisperitorum. col. j. deinde superuenit consti. regni, quæ incipit, lite legitimè, quæ secundum vnum intellectum glos. & And. ibi, vult, q; scripturæ producantur infra terminum probatorium, & non post, verùm, quo ad hoc, illa constitu. non seruatur. Nam superuenit regia prag. quæ incipit, cursu dilationũ. qua cauetur, quòd scripturæ producantur infra quatuor dies vtiles à die publicationis, quando nulla fuit petita repulsa: sed si repulsa facta est, tunc isti quatuor dies currunt à die publicationis in causa repulsæ: & ita seruandum esset, cùm illa prag. faciat in regno ius nouissimum. Et vide quæ dixi supra in versi. exceptio. Ego tamen semper vidi obseruari, quòd scripturæ recipiuntur in curiis vsque ad conclusionem exclusiuè: & sic de facto & de communi stylo curiarum seruatur dispositio iuris communis scilicet d. c. cùm dilectus. de fide instru. & ex hoc dico non seruari ritum magnæ curiæ in nume. 21. qui incipit, item, quòd post terminum. &c. qui vult, quòd nõ recipiantur aliquę scripturę post terminum probatorium, vt ponãtur in processu: nam contrariũ est in viridi obseruantia: & maximè

Universidad de Deusto
Biblioteca

ximè per d.regiam pragma.quæ contradicit illi ritui. & similiter est correctus alius ritus.in num. clix. incip. itē seruat ipsa curia, quòd post terminum &c. qui in effectu dicit idem, quod præcedēs, sāluo eo quod dicit in fine sui, scilicet, quòd post conclusionem est hodie in obseruantia, sci
28 licet, qꝙ quando producitur scriptura post conclusionem, tunc actorū magister facit in illa scriptura præsentationē denorando qꝙ post conclusionem producta fuit: & non ponit illam in processu, sed extra processū: & iudex potest illam videre solùm ad sui instructionem, & non in vim probationis: & ita seruatur. Reliqua in hac materia die, vt dixi suprà in vers. dilatio. & vt habetur per Specu. in rit. de instr. edi. per totum. & per Moder. in c. cùm dilectus. & in c. scripta verò. & in c. cùm Ioannes. de fide instrum. Robertus maranta V. I. D.

De iuramento, eius differentia & vsu.

1 *Iuramentum quotuplex sit.*

2 *Iuramentum necessarium, aliàs suppletorium, quod dicatur.*

3 *Iuramentum suppletorium defertur etiam post conclusum in causa: dummodo ante conclusionem petitum sit. & numero 10.*

4 *Iuramentum suppletorium, quot & quæ requirantur vt deferatur. & numeris 5. 6. 7. 8. 9. & 10.*

5 *Iuramentum suppletorium non defertur hæredi.*

6 *Personæ vili & suspectæ de periurio, non defertur iuramentum suppletorium.*

7 *Iuramentum suppletorium, non defertur in causa ardua & criminali.*

8 *Causa parua vel magna dicatur, secundum personarum conditionem.*

9 *Iuramentum non defertur in supplementum, quando semiplena probatio est elisa per probationes contrarias.*

11 *Iuramentum litis decisorium, quod dicatur. & qualiter deferatur.*

12 *Probatio an admittatur contra iuramentum litis decisorium.*

13 *Iuramentum quod defertur in iudicio alicui aduersario, vt principaliori & legaliori, veritatis appellatur.*

14 *Testis de mera veritatate iurare debet: alias non probat.*

15 *Iuramentum calumniæ, credulitatis appellatur.*

16 *Iuramentum in litem quotuplex sit & quando & qualiter deferatur.*

17 *Iuramentum purgationis, quod dicatur, & quando deferatur.*

18 *Purgatio canonica, quæ dicatur: & qua vulgaris.*

19 *Iuramentum pro enormitate criminis secundum l. si quando C. vnde vi qualiter deferatur.*

20 *Iuramentum damnum passi, an & quando faciat plenam fidem*

21 *Præsumitur pro decreto seu sententia iudicis maioris, secus in iudice inferiori, & pedaneo.*

22 *Expensarum taxatio fit mediante iuramento litigatoris*

23 *Iuramentum promissarium, quod dicatur. Et an inducat obligationem.*

24 *Pactum nudum, an firmetur iuramento*

mento.

25 *Iuramentum assertorium quod dicatur, & quis sit effectus eius.*

26 *Iuramentum confirmatorium quod dicatur, & qui sint effectus eius.*

27 *Iuramentum fidelitatis, quod dicatur.*

28 *Iuramentum fidelitatis quid contineat.*

29 *Iuramentum fidelitatis à quo & cui præstetur.*

30 *Iuramentum fidelitatis præstatur per tutorem vel curatorem, & procuratorem.*

31 *Baro non potest exigere iuramentum fidelitatis à vasallo, sine mandato vel literis regis: alias priuatur feudo.*

32 *Iuramentum ligij quod sit, & in quo differat à iuramento fidelitatis.*

33 *Ligius quis dicatur.*

34 *Iuramentum temerarium, vel calore iracundiæ factum, an seruandum sit.*

35 *Ludens & ludere videns, & mutuās pecuniam ludenti & docens ludentē, æquiparatur, & omnes pœnæ indictæ contra ludentes puniuntur. Idem in iurante non ludere.*

36 *Iuramentum illicitum, quod dicatur. & quot modis dici potest.*

37 *Iurans delictum committere non tenetur ad obseruantiam iuramenti.*

38 *Iurans non ferre testimonium, non obstante iuramento potest examinari.*

39 *Fideiubere pro proxima in periculo constituto quis potest, non obstante iuramento per ipsum de non fideiubendo præstito.*

40 *Iuramentum in malè promissis, non est seruandum.*

41 *Iurans ducere vxorem in casu, quo vouerat castitatem, an teneatur ad obseruantiam.*

42 *Iurans adimplere omnia, quæ ab eo petentur, non tenetur adimplere aliquid turpe.*

43 *Iurans per viscera Christi, vel alia membra, blasphemare dicitur.*

44 *Iurans per dæmones, vel aliam creaturam, an teneatur ad obseruantiam.*

45 *Iuramentum an præstari possit per procuratorem habentē speciale mandatum.*

NOnus actus, qui successiuè emergit in iudicio, est iuramentum. Pro cuius euidentia est sciendum. *quod iuramentū in genere sumptum, est duplex: scilicet, iudiciale & extraiudiciale. Iudiciale dicitur propriè illud quod præstatur in iudicio: cuius multę sunt species. ¶ Et 1
prima est species iuramenti, quod appellatur necessarium: alio vocabulo dicitur suppletorium: & est illud, quod defertur in supplementum probationis: vt quando actor vel reus probauit semiplenè: nam potest iudex parte petēte deferre iuramētum semiplenè probanti: per cuius iuramentum erit suppleta probatio sufficiens ad condemnationem vel absolutionem. & ideo dicitur necessarium: quia ex necessitate defertur parte petente: etiam altera parte inuita vt probatur in l. in bonę fidei. in versic. oportet. C. de reb. cred. * & potest 2
deferri etiam post conclusum in causa:

Universidad de Deusto
Biblioteca

causa dūmodo sit petitū ante conclusionē: secundū Alex. incōs. liij. col. fi. in j. volu. & Ias. plenè tāgit in rep. l. admo. col. cliij. & seq. ff. de iureiu. & de isto iuramēto traditur plenè per Bar. & doct. in d. l. admo. & in d. l. in bonæ fidei. & ibi Bal. & Sal. & per cano. in c. fi. de iureiu. ¶* Et ad hoc vt deferri possit hoc iuramentū, requiruntur sex copulatiuè: quorū si aliquod deficit, nō defertur. Primò enim requiritur, ꝙ sit semiplenè, ꝓbatū per vnū testē omni exceptione maiorē: secūdū Alex. in cōsil. xxvij. in j. vol. & cōs. xix. col. pen. in iiij. vol. & cōsil. xviij. col. ij & iij. in ij. vo. & Pet. Philip. Cor. in cōs. cxciiij. col. ij in ij. vol. aliàs nō faceret in isto casu semiplenā ꝓbationē: vel ꝙ sit ꝓbatū semiplenè per alias species probationū: de quib' habet ꝓ mod. in d. l. admo. ¶* Secūdò requirit, ꝙ ille, cui defertur tale iuramentum, sciat verisimiliter veritatē per sensū corporeū: quia in hoc æquiparatur testi: vt no. gl. in d. l. admo. in ver. exacto. & ibi Bart. circa fi. col. & glo. in d. l. in bonæ fidei. C. de reb. cred. & ideo non defertur hæredi: quia verisimiliter ignorat veritatem negotij. ¶* Tertiò requiritur, ꝙ is, cui defertur, sit persona honesta & bonæ vitę: quia aliàs personę vili & suspectæ de periurio, non defertur: secundū Abb. in d. c. fi. §. sanè. col. iiij. de iureiu. & Bal. in l. qui accusare. C. de eden. & Bar. in d. l. admo. col. fi. ¶* Quartò requiritur, ꝙ causa non sit magna, sed modica: nam in causa ardua vel criminali non defertur: secūdum gl. in d. l. admon. in versi. exact. & ibi per omnes doc. & in d. l. in bonę fidei. * Dicitur autē parua vel magna, secundū conditionē personarū: secundū Bar. in authē. nūi breuiores. C. de sen. ex bre. recc. & Pet. Phi. Cor. in consi. lviij. col. iij. in iij. vo. & Alex. in cōs. xxxix. in fi. in v. vo. ¶* Quintò requiritur, ꝙ dicta semiplena probatio non sit in aliquo elisa per probationes contrarias: quia tūc nō defertur: vt no. gl. & Bal. in l. j. C. qui & aduer. quos. & Lud. Ro. in cōs. xcj. col. pen. ¶* Sextò requiritur ꝙ iuramentū fuerit petitū ante cōclusionē in causa. nā tūc potest deferri nō pòst: vt supra dixi: aliàs secus, ad instantiā partis. secūdū Alex. in cōs. liij. in j. vo. vnde practica cōmunis est, ꝙ facta publicatione cōpareat litigator, & dicat qualiter credit ex processatis plenè suā intētionē probasse: ꝙ debet victoriā reportare. si tamé eū semiplenè probasse cōstiterit, petit sibi deferri iuramentū suppletoriū. aliàs protestat. cetera. nā si iudex nō daret iuramentū, tūc cōcurrētibus dictis sex requisitis faceret litem suā: reliqua de hac materia dic, vt per doct. maxime Ias. in d. l. admo. ¶* Secūda species iuramēti iudicialis est iuramētū litis decisoriū. & tale iuramētū ab initio dicitur volūtarium respectu deferentis: quia defertur ex voluntate partis, iudice tamen approbante, item is, cui defertur, non tenetur præcisè iurare sed potest iuramentum referre: tunc habetur in l. manifestæ. ff. de iureiur. Exemplum est quādo alter ex litigatoribus nō potest probare suam intentionem, & dicit alteri parti, ego volo stare iuramento tuo: nam tenetur pars vel iurare, vel iuramentum referre, dicendo, iures tu: aliàs habetur pro confesso: vt d. l. manifestę. & not. in d. l. in bonæ fidei. Quod tamen intellige quando iudex approbat tale iuramentū: aliàs posset per partē inuitā recusari nec referri, secundū Bart. in d. l. manifestæ. & Abb. in cap. fin. colum. iij. de iureiur. & And. de Ysern. in c. j. in versic. & cùm datur de consuet. rec. feud. & habetur in l. generaliter. C. de rebus cred. Dicitur autem decisorium, quia per ipsum decidit lis, sicut per sententiam, adeò quòd vltrà nō admittitur alia probatio in contrarium. l. ij. & l. non erit. §. dato. ff. de iureiur. & l. j. & ibi per doct. C. de reb. cred. ¶* Quod intellige non admitti probationem ad retractandum iuramentum ciuiliter, sed bene admittitur probatio ad puniendum criminaliter iurantem de periurio. ita tenet Andr. de Ysern. in d. c. j. §. similiter. versic. sacramentum. in fin. de consuetu. rec. feud. vbi hoc intelligit, quando quis scienter iurauit, & iuramentum fuit alteri nociuum. ¶* Tertia species iuramenti iudicialis, est illud, quod defertur in iudicio alicui aduersario, vt principali & legalioris: vt quando quis examinatur super positionibus medio iuramento: vt dixi supra in versicu. positio: & hoc appellatur iuramentum veritatis, dato quòd fiat per verbum credulitatis. vt ibi dixi. & est voluntarium ex parte deferentis. differt tamen hoc iuramentum à præcedenti, quia hoc delato potest nihilominus probari contrariū. verùm is, qui iurauit, non punitur de periurio. sed solùm Deum habet vltorem. l. ij. C. de reb. cred. & And. de Ysern. in d. §. similiter & de hoc est ritus magnę curiæ, in nume. 283. incipiens. item, quòd quandocunque, &c. in fin. ¶* Quarta species iuramēti iudicialis, est iuramentum veritatis, quòd defertur testibus: nam testis debet iurare de mera veritate, aliàs non probat: vt dixi supra in versicu. testis. nec sufficeit, si diceret, ita est si bene recordor. vt tenet Petr. Philip. Corn. in consil. xciiij. col. j. in litera c. in iij. volumine. ¶. Quinta species iuramenti iudicialis, est iuramentum calumniæ, de quo plenè dixi supra in versicu. iuramentum calumniæ, & istud appellatur iuramentū credulitatis: vt l. ij. §. quod obseruari. & ibi Barto. & docto. C. de iura calum. & de eius materia, vide aliqua per And. de Ysern. in const. vniuersos. & constitut. lite legitimè.

Universidad de Deusto
Biblioteca

cialis est iuramentum in litem, de quo loquitur totus titulus. ff. de in litem iur. & istud defertur per iudicem, non autem per partem, & defertur actori. l. ij & l. vi deamus. §. deferre. ff. eo. tit. item deferturob solum dolum aduersarij, non oblatam culpam. Lin actionibus eod. tit. & istud iuramentum est triplex. videlicet, iuramentum in litem affectionis, in quo consideratur interesse singulare affectiõis, vt si habeã affectionem ad librum, ad quem es mihi condemnatus. possum iurare de illo interesse affectionis, propter dolum tuum, & potest hoc interesse excedere verum ac iustum valorem, in quo tria requirũtur copulatiuè. Primum quòd sit actio bonæ fidei, vel stricti iuris arbitraria: secundum, quòd condemnatus sit in dolo, nolendo restituere. Tertiũ, q̃ sit res in qua verisimiliter cadat affectio, sicut in libro, aliàs secus, vt in numis. l. numis. ff. de in litẽ iur. ita hæc omnia tangit. Iaſ. in rubr. ff. eod. tit. Secundum, est iuramentum in litem de interesse singulari, vt si depositi pecuniã: & quia eam mihi non restituisti. fui condemnatus ad pœnam, vel pignus meum fuit venditum à creditore meo, possum iurare de isto interesse singulari extra rem: vt d. l. vnius. Tertium, est iuramentum in litem de interesse cõmuni, & de veritate: vt si fuisti in mora dandi mihi seruum. qui mortuus est, possum iurare ob dolum tuum de vera æstimatione, quanti valebat ille seruus, & eatenus mihi condemnaberis: ve d. l. in actionibus. §. planè. cum l. seq. & not. Iaſ. in d. rub. eod. tit.

17 ¶* Septima species iuramẽti iudicialis, est iuramentum purgationis, quod defertur reo in causis arduis & criminalibus, & etiã in ciuilibus: puta, quando contra reum sunt aliqua indicia vel semiplena probatio, ita quòd non potest diffinitiuè condemnari: tunc iudex potest sibi deferre iuramẽtum purgationis, per quod iurabit reus se nõ teneri ad debitum, vel non commisisse tale delictum: & sic diffinitiuè absolueretur. Et de isto iuramento loquitur propriè tex. in d. l. ad mõnendi. & in authẽ. nouo iure. C. de pœna iudi. qui malè iudi. & l. v. C. de fid. & gl. in l. j. C. de fid. & Bart. in consi. ciiij. in fi. incip. vestis testibus, &c. & Iaſ. in l. tertia in prin. col. v. ff. de iureiur. 18 * Item de isto iuramẽto loquitur totus titu. extrà. de purgat. cano. vbi aliquis est infamatus de crimine, quod non potest plenè probari compellitur se purgare per iuramentum. Est quedã alia purgatio, quæ dicitur vulgaris, de qua loquitur titulus extra, de purgat. vul. quę loquitur de duello: vt quando litigates voluntate purgare per duellum: quę purgatio est omni iure prohibita, quia per eam videtur tentari Deus: vt in cap. j. & ibi Abb. de purgatio. vulg. & habetur in consti. regni monar-

narchiã. Et de hoc iuramento purgationis loquitur And. de Yſer. in cap. j. §. ſi verò fuerit. de Ordine cognit. & ibi Ioan. de Imol. in fi. 19 ¶* Octaua species iuramẽti iudicialis est, quando propter enormitatem criminis, defertur iuramẽtum contra violentum spoliatorẽ, vt si quis spoliat me possessione seu domo mea, possum probare per iuramentum meũ, de rebus mobilibus ibi existentibus, & de hoc in odiũ spoliatoris: iuxta l. si quãdo. cùm ibi no. C. vnde vi. & c. fi. extrà quòd metus causa, & hoc potest dici iuramẽtum in litem, & non datur contra vniuersitatem in damno clandestino pro valore rerum amissarum: vt not. gloſ. in constitut. ſi damna. & ibi 20 etiam Andr. de Yſern. in penult. col. ¶* Nona species iuramenti iudicialis est, quando extaret statutum, q̃ sterur iuramento damnum passi, prout est hodie in regno regia pragmat. quæ incipit, statuimus, qua cauetur, quòd quando damnũ passus, habet animalia damnum dantia in potſe ſuo, statur suo iuramento. Idem etiã, ſi officialis deprehendit animalia: quia statur soli iuramẽto officialis denuntiatis: aliàs est necesse, quòd probetur ad minus per vnum testem cum iuramento damnũ passi, quando non habet animalia in manu: & iudex qui aliter pronũtiat punitur ad quinq; vncias applicandas fiſco: & agitãtur istę quæstiones corã baiulis: vt habetur in d. pragmat.

21 * Scias tamen, q̃ licèt aliàs præsumatur pro decreto iudicis l. Herennius. §. Caia. & ibi gloſ. & Bart. ff. de euict. tamen intelligitur de iudicibus maioribus, non autem de istis baiulis, & iudicibus minimis & pedaneis: quia pro eorum sententiis & decreto non præsumitur. ita tenet Bald. in l. tutores. ff. de confir. tutor. & Iaſ. in rub. C. qui admit. col. iij. in 22 princ. ¶* Decima species iuramenti iudicialis, est iuramentũ, quod præstatur in taxatione expensarum: nam expensæ factę in iudicio priùs taxantur per iudicem, & postea datur iuramentũ victori, qui fecit expẽsas, & postea interponitur declaratoria per iudicẽ, vt habetur in authẽ. post iusiurandum. & auth. nouo iure. & ibi Bal. C. de iudic. & hoc fuit introductum ex causa: quia gratiatur victor in eo, quòd non recuperat omnes expẽsas propter taxationem, releuatur in alio, vt stetur suo iuramẽto. vnde ſi vellet plenè probare per testes omnes expensas, nõ fieret earum taxatio per iudicẽ, vt dicũt doct. in d. authen. & hæc quò ad iuramentũ iudiciale dicta sufficiãt.

SECVNDVM principale 23 * iuramentũ, est extraiudiciale, & ideo sic dicitur, quia extra iudicium præstatur. Cuius similiter multæ sunt species: & primò reperitur vnum iuramentũ, quod appellatur promissoriũ: vt quando aliquis iurat se daturum, vel facturũ aliquid simpliciter sine

Universidad de Deusto
Biblioteca

alīqua causa vel stipulatione, & sic continet promissionem de futuro. & de isto loquitur textus in l. si quis pro eo. ff. de fide iussorib. & c. debitores. de iureiu. & istud iuramentum nō producit actionem de iure ciuili, nec obligat iurantem, nisi in vno casu. scilicet quando libertus iurat præstare operas patrono. l. vt iurisiurandi. ff. de oper. liber. & not. Bart. in d. l. si quis pro eo. col. j. & ij. & Ioan. de Imo. in repet. c. cùm contingat. colū xxiij. cum tribus sequen. versic. circa tertiam &c. de iureiur. sed de iure canonico est secus: quia potest agi ex tali iuramento, saltem implorando officium iudicis. vt dicit Imo. in d. c. cùm contingat. col. xxv. in fi. & sequen & hanc conclusionem firmat beatus Tho. in sua summa, secunda secundæ. q. lxxxix. articulo vij. vbi tenet, quòd talis promittens tenetur ad obseruantiam iuramenti, si cō eo concurrat iudicium & iustitia. vnde dicerem in isto casu, quòd posset adiri iudex ecclesiasticus per viā denuntiationis Euangelicæ: per ea, quę dixi suprà in tract. de denuntiatione, in prin. huius sextę
24 partis. ¶ * Ex prædictis potest solui illud dubiū: scilicet, vtrùm pactū nudum firmetur iuramento: nam de iure canonico nō est dubiū, quia etiam sine iuramento ex pacto nudo oritur actio, vt est communis opinio omniū scribentium. in cap. j. de pact. multò fortiùs, quando iuramentum intercessit, sed iure ciuili non producit actionem pactum nudum iuratum: vt notat Innocētius in capite j. de eo, quod metus causa. & Bal. in l. fin. colū. ij. C. de fide commiss. & Bald. in l. j. C. de op. liber. & idem Bal. l. in authen. sacramenta. C. si aduers. vendi. de qua materia vide Iasonē in l. insistentium. §. sed cùm nulla. col. v. ff. de pact. & in l. si quis maior.
25 C. de transact. ¶ * Secūda species iuramenti extraiudicialis est illud, quod appellatur iuramentum assertorium: vt quādo quis asserit aliquid esse de præsenti, vel de præterito, & iurat: vt quādo iurat quis se esse maiorem, vel regem habuisse victoriam, vel simile. de hoc loquitur textus in cap. omne. & cap. vt nouerit. xxij. q. j. & per totam. & l. si alterius. in fine. C. si minor se maiorem dixe. & not. Imo. in cap. cùm contingat. col. lxv. in fi. & col. vlt. in prin. de iureiur. Verùm in minore sit differentia, quia si iurat verbaliter, se maiorem, potest probare contrarium. Secus si realiter tactis scripturis: vt d. l. si alterius. & de hoc iuramēto assertorio similiter tractat beatus Tho. in summa, secunda secundæ. q.
26 lxxxix. articulo vij. ¶ * Tertia species iuramēti extraiudicialis est, quod dicitur confirmatorium: vt quando apponitur iuramentū in aliquo actu de se inualido, & per iuramentū firmatur. Exemplum est in auth. sacramēta. C. si aduer. vend. & in c. cùm contingat. de iureiurā. Similiter in donatione inter virum & vxorem, quæ nō valet. l. j. & per totum. ff. de do. inter vir. & vxo. & tamen firmatur iuramento, secundum Bart. & Alex. in l. Seius & Augerius. ff. ad l. falc & Abb. in capite donatio. de donat. inter virum & vxorem. & Paul. de Cast in cōsil. lxxv. col. ij. in ij. volumine. & de isto iuramēto tractat plenè Bar. in d. l. si quis pro eo. & Imo. in d. c. cùm cōtingat. vbi plura exempla ponit. & Alex. in consi. xliij. & consil. lix. in j. volum. & consi. liij. in iij. volum. & Franc. de Aret. in consil. ij. & consil. xxij. & consil. lxxiiij. & Andr. de Yser. in cap. j. §. item sacramenta. de pace iur.
27 firm. ¶ * Quarta species iuramenti extraiudicialis est iuramentum fidelitatis, quod tenetur præstare vasallus domino suo, siue sit vasallus feudatarius, siue burgēsis, secundum And. de Yser. in ca. j. colum. j. qua. vas. iura. deb. fide.
28 * In quo iuramento sex cōtinentur. Primum, scilicet, quòd iuret seruare dominum incolumem, turum, honestum, vtilem, facilē, & præstare auxilium. quę sex numerantur in cap. j. de noua for. fidel. & ibi per Andr. de Yser. & habetur plenè in deci. 265. consil.
29 Neapol. in iij. & v. colū. * Item, quando tale iuramentum præstatur domino baroni, debet iurans excipere personam imperatoris seu regis, quę semper cēsetur exceptuata. scilicet, vt promittat dominum suum defendere aduersus quamcūque personam, præterquam contra regem. cap. imperialem. §. fi. & ibi And. de Ytern. de prohib. feud. alien. per Feder. & in d. cap. j. in
30 princ. de noua forma fidel. ¶ * Et hoc iuramentum potest præstari etiam per tutorē vel curatorē & procuratorē, secundum Alex. in consil. x. colum. iij. in ij. volu.
31 ¶ * Item nō potest Baro exigere hoc iuramentum à vasallis sine mandato regis, vel literis regis, aliàs punitur priuatione feudi, & publicatione bonorum: vt est constitutio regni, quę incipit, comite vel barone &c. & tenet Andreas de Yser. in c. si minori. circa fi. si de feud. fue. controuer. & habetur in d. deci. 265. cōsi. Neap.
ver. vicesimo &c. ¶ * Est & aliud
32 iuramentum fidelitatis, quod appellatur iuramentū ligij: & propriè est illud, quod præstatur soli imperatori vel regi, non autē inferiori: & in hoc differt iuramentū ligij à iuramēto fidelitatis: & tunc quādo vasallus iurat regi, iurat indistinctè ipsum' defendere contra omnē personā, neminem exceptuādo. & de hoc est alia deci. consil. Neapo. in nu
33 mero 307. * vbi declaratur quis dicatur ligius: nam exponitur quasi ligatus & adstrictus regi: vel dicitur, à legalitate, quam tenetur seruare regi contra omnē personam. vt not. Bald. in l. j. §. in primo. col. penul. C. de cadu. tol. & And. de Yser. in constit. domini à vasallis. & in d. ca. j. de noua

Universidad de Deusto
Biblioteca

for.fidel.& Ioan.Andr.in cle.pastoralis.§.rursus.versic.ligius.de re iudi.& Franc.de Are.in consi. clj. vbi etiam examinat de iuramento fidelitatis, quod tenetur præstare episcopus archiepiscopo.& quid si episcopus sit exemptus.de qua materia tractatur in cap.dilecti.de maio.& obe.& in c.cùm olim.eo ij.& ca.antiqua.&
34 ibi gl.de priuil.¶* Quinta species iuramẽti extraiudicialis est iuramentum temerariũ: vt quando aliquis calore iracundiæ iurat.nã si iuramentũ est aliàs illicitum, non valet.si verò esset licitum, vt si quis iuraret non exire domum, vel non ludere, vel aliud simile, tunc propter iracundiam non ligat, nec est periurus contraueniens. Turius tamẽ est petere absolutionem ad cautelam, quę de facili conceditur.secundum Abb.in cap.sicut.de iureiuran.& de hoc iuramento habetur Deuteronomij.cap. vj. & Ecclesiasti.cap.xxiij. & per Ioan.
35 Chrysost.super Matth.c.v. * De eo tamen, quod dixi de iurante non ludere, si tale iuramentum fieret sine iracũdia, ita esset periurus ludendo, sicut videndo ludere, vel mutuãdo pecuniam ludẽti.& ita punitur æqualiter pœna contra ludentes inducta, tam is, qui ludit, quàm is, qui videt ludere, vel pecuniã mutuat.ita tenet Bal.in authen.interdicimus. in prin.C.de epis.& clc. vbi idẽ dicit in eo, qui docet ludentem. Multa alia exempla possent dari de hoc iuramento temerario, præsertim, quando quis expraua cõsuetudine iurat: vt habetur in
36 c.iurauit.xxij.q.iiij.¶* Sexta species iuramẽti extraiudicialis est iuramentum illicitum, de quo loquitur tex.in c.innocẽs.& per totam illam q.xxij.quæst.iiij.& not.gl.ibidem.in summa. Super hoc est sciendum, q̃ iuramẽtum potest dici illicitũ altero de tribus modis: vt habetur in d.c.innocẽs. Primo modo ex eo, quod iuratur. Secũdo modo ex causa extrà venięte. Tertiò ex modo iurandi. exemplũ primi est, quãdo illud iuramentũ de se est prohi-
37 bitum.& vitiosum. * vt si quis iurat cõmittere vnum delictũ: quo casu nõ tenetur ad obseruantiã: quia tale iuramẽtum non ligat.c.si aliquid.& c.nõ est.& c. actione.& c.inter cætera.xxij.q.iiij.& habetur per Abb.& doct.in cap.
38 intimauit.de testib. * Idem etiã, quando quis iurat non ferre testimoniũ. quia non obstante iuramento, potest examinari, secundum Abb.in d.ca.intimauit. idem in eo, qui iurat non esse de consi.l.fi.in prin.ff.ad municip.
39 * Idem in eo, qui iurat non fideiubere: quia potest non obstante iuramento fideiubere pro proximo in periculo cõstituto: vt not. Ioan.And.in addit.Spec.in tit.de iureiur. in rubr. de quo vide omnino Old.in cons.xc.Et de his & aliis similibus exemplis, tractat plenè Ial. in §. item, si quis postulante.col.xij.& seq.instit. de

le actio.& Pau.de Cast.in consi.
40 cxlv.in j.vol.& Cald. in consi. viij.in tit. de iureiur. * & quod iuramentum in malè promissis non sit seruandum, tenet Andr. de yser.in ca.j. col. vj.qui succes.
41 teneãtur.in feud.¶* Exemplum secundi est, quando quis post votum castitatis iurat ducere vxorem * Idem, quando iurat adimplere omnia, quæ ab eo petentur: quia si petatur aliquid turpe, non tenetur implere iuramentum.c. cum iuramento.de homi. & c.est etiam. & c. vnusquisque.
42 xxij.q.iiij. ¶* Exemplum tertij est, vt si quis iurat per viscera Christi, vel per ventrem, vel per capillos, vel per membra pudibunda Christi.nam tale iuramentum, dicitur blasphemia: vt inquit Bald.in l.ij.in fin. C. de reb. cred.& Bal.in l.j. C.si quis impemale. & in l. accusationem. col. iij.C.qui accu.non poss. vbi plus dicit, quòd tale iuramentum est species hæresis.vt est text. in authen. vt non luxu. cont. natu. in rubro& nigro.& c.si quis per ca-
43 pillum.xxij.q.j.¶* Eodem modo si quis iurat per dęmones, vel aliã creaturam, est iuramentum illicitum & peccat iurans, debet tamen seruare iuramentum, si id, quod iurat, non est prohibitum. c.mouet.xxij.q.j. & not. Alex. in consil. xxvij. col.pen.in j. vol. & habetur in c.& si Christus de iureiur.reliqua circa hanc materiã die, vt per Spe.in tit.de iura.dela. per totum. & per mod. repetentes.rubr.de iureiur.&per doct.in
45 locis superiùs allegatis. ¶* An autem iuramentum possit præstari per procuratorem habentem speciale mandatum? Dic q̃ sic, in animam constituentis, secundum Bar.& Alex.in l.qui bona.§.si alieno.ff. de damn.infect. & Alex.in l.ad egregias in prin. ff.de iureiur. & in l.vulgo.ff.de in lit.em iur.Rober.Maranta.

De actorum Editione.

1 *Actorum appellatione, quæ scripturæ veniant.*

2 *Instrumenta & scripturæ productæ in iudicio, an dicantur esse de actis & vnm.3.*

4 *Exemplũ scripturæ in actis registratæ, non facit fidem nisi sit collationatum parte præsente vel citata.*

5 *Acta iudicij voluntarij, veniunt acta rum appellatione.*

6 *Acta iudicij, & acta litis sine causæ quæ dicantur.*

7 *Actorum genus tripl ex reperitur.*

8 *Acta, gesta & monumenta, qualiter inter se differant.*

9 *Acta iudicij fieri debent parte præsente, vel citata, & absente per contumaciam: aliàs non probant, nec alteri parti præiudicant, in casu, in quo sumus in contradictorio iudicio.*

10 *Acta iudicij ad alterius partis instantiam debent fieri: aliàs non valent.*

11 *Acta iudicij coram iudice vel eo in mandato fieri debent, vt faciant fidem.*

12 *Obligatio penes acta curiæ recipi debet coram iudice, vel iudice mandante, aliàs recepta extra locum iudicij, non valet, nec habet executionem pa-*

Universidad de Deusto
Biblioteca

ratam, & num. 13.

13 *Obligatus penes acta curiæ potest recipi etiam absente creditore.*

14 *Acta per notarium deputatum scribi debet, nec possūt per aliū prosequi.*

15 *Acta iud. cij scribi debent per notarium à Rege creatum: vel per duos, scriptores priuatos de iure communi. Et quid seruetur in regno.*

16 *Princeps sine causæ iuris gentium detrahere non potest.*

17 *Acta scripta per priuatum in loco, vbi priuatus actorum magister esse consueuit an faciant publicam fidem. & an iste communis error ius faciat. & nume 18.19.*

18 *Consuetudo tanti temporis, cuius initij non est memoria, habet vim priuilegij.*

19 *Acta reciproca scripta per priuatum, per alteram partem impugnari non possunt.*

20 *Scriptura inhabili vtens, non potest similem contra se productam impugnare.*

21 *Dicto vnius standum de voluntate partium.*

22 *Acta iudicū in scriptis celebrari debent: aliàs non valent nisi in causis breuioribus.*

23 *Acta iudicij an per testes probari possint.*

24 *Acta coram iudice non requirunt testes sed sic coram arbitro.*

25 *Acta ante publicationem, publicam fidem non habent.*

26 *Attestationes non publicatæ, etiam semiplenè non probant.*

27 *Acta non publicata, æquiparantur imbreuiaturæ notarij.*

28 *Acta iudicij non possunt fieri in die feriato.*

29 *Libellus potest præsentari, & recipi die feriato etiam ad honorem Dei*

30 *Latro insignis potest mitti ad furcas etiam die feriato ad honorem Dei.*

31 *Acta voluntariæ iurisdictionis die feriato exerceri possunt.*

32 *Testes etiam die feriato ad honorem Dei examinari possunt.*

33 *Acta pia & requirentia celeritatem, fieri possunt die feriato.*

34 *Decretum super alienatione rerum minorum, die feriato interpositum non potest.*

35 *Debitor fugitiuus capi potest, etiam die feriato ad honorem Dei.*

36 *Confessio etiam in die feriato, potest in iudicio recipi.*

37 *Processus factus die feriato ad honorem Dei, valet, quando iudex iurisdictio erat tempore peritura.*

38 *Processus potest fieri die feriato ad honorem Dei, in curia principis.*

39 *Excommunicationis sententia die feriato fieri potest.*

40 *In causis carceratorum die feriato proceditur.*

41 *Actus omnes iudiciarij expediri possunt in feriis messiū, & vindemiarū.*

42 *Acta de die, & non de nocte, fieri debent.*

43 *Acta iudicij, locum, mensem, diem & annum, in quo celebrantur, continere debent: aliàs non valent.*

44 *Actis deperditis, & aliis de nouo confectis, si prima postea reperiantur, quibus potiùs debet fides adhiberi, & secundum quæ debet iudicari.*

45 *Acta omnia regulariter sunt edenda: aliàs potest appellari & non edens præsumitur in dolo.*

Actorum

46 *Actorum editio, est species defensionis.*

47 *Actorū editio, per notarium iudice mandante fieri debet, & non aliter.*

48 *Attestationes testium, ante publicationem edi non debent parti.*

49 *Interrogatoriorum copia, parti dari non debet.*

50 *Allegationes iuris, an debeant edi parti.*

51 *Notarius acta edere non tenetur sine salario*

52 *Nomina testium non tenetur quis edere parti ante publicationem.*

53 *Acta debent edi cuicunque prætendenti interesse etiam si non sint ad eius instantiam celebrata, secus in instrumentis.*

54 *Acta debent edi sumptibus petentis.*

55 Copia libelli, sumptibus actoris dari debet.

56 *Acta originalia non debent edi, sed solùm copia sub pœna falsi.*

57 *Acta edi debent cum die, consule, loco & tempore.*

58 *Acta semel edita, possunt millies peti vt eorum edantur. secus in instrumento: quia regulariter non editur, nisi semel.*

DEcimus actus, qui successiuè consideratur in iudiciis, est actorū editio super quo breuiter examinabo tres quæst. principales. Prima erit, quid veniat appellatione actorum. Secunda, an indistinctè omnia acta iudicij faciant plenam fidem. & qualiter. Tertia quæst. erit qualiter ista acta sint edenda petentibus.

1 VENIO Ad primam quæst. super qua concludo. *quòd acta dicuntur omnes scripturæ in iudicio factæ coram iudice, & scriptæ manu officialis, scilicet tabellionis ad hoc deputati: vt declarat Alex. in l. acta. & in l. actorū. ff. de re iud. vbi dicit, q; etiam sententia venit appellatione actorum. idem tenet Abb. in c. quoniam contra. col. ij. in fin. de proba. vbi vide Bal. plenè declarantem, quæ scripturæ veniant appellatione actorum. hoc etiam declarat Bald. in authen. quę supplicatio col. j. verficul. item licet scriptura, &c. C. de pre. impe offe. vbi dicit, quòd non ex eo solo, quòd scriptura est facta per tabellionem actorum, dicitur de actis iudicij, nisi fiat coram iudice vel iudice mandante. adde Bal. in l. interrogatam. C. de liber. causa. & Bar. in illud col. ij. versi. deinde nota, &c. & ibi etiam Bar. C. de sacr. sanct. eccle. & Card. in clem. sæpe. §. & quia in ix. q. de verb. sign. & Alex. in l. j. in princ. ff. de verb. oblig. & Bald. in c. j. §. item sacramenta. col. pen. in fin. vers. quæritur insuper, &c. de pace iur. fir. & quòd sententia venit appellatione actorum, est tex. cum glo. & Bar. in l. in fraudem. §. neque. ff. de iure fisci. ¶ An autem instrumenta, & aliæ scripturæ productę in iudicio, dicantur effecta de actis, eo ipso quòd sunt productæ. Inno. in c. cùm in iure. in fin. de offic. deleg. tenet, quòd ipsum instrumentum quantum ad contractum & obligationem in eo contentam, non est de a-

Universidad de Deusto
Biblioteca

ctis sed sola productio instrumentorum & scripturarum, est de actis. Idem tenet Bald. in l. ij. col. iij. ver. iuxta hoc quæritur, &c. C. de edē. vbi per hoc infert, quòd instrumentum pro lucrum in actis, editur sine die & consule, sed solùm editur dies productionis: quia quantum ad productionem, est effectum commune instrumentm iuxta l. j. §. edenda. ff. de eden. sed cerè, si ista opin. Innoc. & Bal. ita simpliciter intelligeretur, resultare possent aliqua absurda, & maximè, quia altera pars non posset petere copiam tenoris instrumenti producti in actis, sed solam copiam præsentationis ipsius. nam si tenor non est de actis, ergo nō est effectus communis, & sic non esset edendus: quod est contra. d. §. edenda. Præterea, si in tenore instrumenti esset aliquod verbum faciens contra producentem, & in fauorem aduersarij, non posset aduersarius eo vti pro se: quia non est de actis. quod est contrà not. per gl. & moder. in l. j. §. editiones. ff. de eden. vbi habetur communiter, quòd producēs instrumentū in iudicio, cēsetur approbare omnia cōtenta in eo, etiā contra se facientia. & aduersarius potest eo vti pro se, sicut diximus in testibus, qui deponere debent pro vtraq; parte. ita plenè declarat Ias. in d. §. editiones. vnde causa vitandi ista cōtraria. videtur esse dicendum, quòd tam productio, quàm tenor instrumenti producti sit de actis maximè cum tota die videamus communiter practicari, quòd eo ipso, quòd instrumentum vel alia scriptura producitur in iudicio, potest aduersarius petere eius copiam, & sibi editur eadem die & consule, & cum toto tenore scripturæ: ergo tota est effecta de actis, & tota communis.

3 ¶ * Puto in ista varietate posse dari istam declarationem, videlicet quando aliquis producit instrumentum in iudicio, & non facit illud registrari in actis de verbo ad verbum sed solùm notarius scribit in actis, die tali, &c. talis produxit vnum instrumentum procurationis, vel debiti, vel aliud simile, quod incipit sic, & finit sic, &c. sed eius tenor non apparet extensus in actis, puta quia producens retinuit sibi instrumentum penes se: & tunc verum dicit Innoc. & Bald. quòd sola productio, est de actis, & non tenor instrumenti: ex quo tenor non reperitur in actis. & dato, quòd notarius fecerit de eo mentionem, quòd viderit, non tamen in hoc sibi creditur: vt not. Alexand. in consil. vj. col. ij. in fin. in iiij. volum. & per Moder. in authen. si quis in aliquo. C. de eden. nam si tenor esset de actis faceret publicam fidem, sicut alia acta absque eo, quòd originale producatur. quod est falsum, secundum Alex. ibi & doct. in d. authen. si quis in aliquo. Sed si queris, an isto casu possit aduersarius

aduersarius petere copiam tenoris instrumēti. Dic, quod sic. nam licēt non sit de actis propter deficientiam registrationis, tamen quia pars cœpit eo vti in iudicio per productionem, ratione huius vsus tenetur illud edere. ita tenet Bald. & Alexand. in l. ij. ff. de eden. per d. §. edenda sunt omnia. & tunc posset procedere opin. Bald. in d. l. ij. C. de eden. scilicet quòd edatur sine die & consule. Nec semper sequitur illa consequentia: ista scriptura non est de actis: ergo non debet edi. Nam si quis facit mentionem de instrumento in libello, per dictionem limitatiuam, tenetur illud edere ante litem contestatam, & tamen non est de actis: vt not Barto. & docto. in l. edita. C. de edend. Quandoque producens instrumentum, facit ipsum registrari in actis: vel quia relinquit ipsum originale authenticum in actis cum præsentata sub tali die &c. vel quia facit ipsum exemplari authoritate iudicis, & facit ipsum collationari per actorum notarium, cum fide sua in calce, quòd ipsum collationauit scilicet exemplum cum originali, & concordat de verbo ad verbum, & illa copia collationata relinquitur in actis, continens totum tenorem instrumenti: originale autem recipitur per producentem, ne fortè aliquo casu perdatur, & istud quotidie videmus seruari in iudiciis. Et tunc dico, quòd totus tenor instrumenti est de actis, nō solùm ipsa productio, adeo quòd illa productio illius copiæ registratę & collationatę facit dictam copiā habere publicam fidem, absque eo, quòd producatur originale. ita tenet Bal. in l. fina. in v. quæst. C. de edic. diui. Adri. to. & de mēte Specul. in titu. de instru. edi. §. nunc dicamus. col. iiij. vet ficu. illud autem scias &c. pro hoc est glossa in dicta authent. si quis in aliquo. & ibi etiam Bart. & communiter doct. & glossa & Barto. in l. chirographis. ff. de admi. tut. & Angel. in §. illud. in authen. vt frat. filij &c.

4 ¶ * Hoc tamen intelige & declara, dummodo talis registratio sit facta parte præsente & non contradicēte, vel parte citata: aliàs nullam fidem faceret talis copia, quanuis collationata. ita tenet Alex. in d. consi. vj. colum. fi. in prin. in iiij. vol. & est de mente Barto. & doct. in dicta authenti. si quis in aliquo. quod nota perpetuò: quia rarò hoc aduertunt litigantes, & actorū notarij: vnde in allegationibus iuris possessalē scripturā destruere.

¶ De reliquis autem, quę veniūt appellatione actorum, traditur plenè in d. c. quoniam contra. de probat. tam in tex. quàm in gl. & per doct. ibi. * inter quæ adde, quòd non solùm acta, quę fiunt in iudicio contentioso, & contradictorio, veniunt appellatione actorum, sed etiā omnia alia, quæ fiunt in iudicio voluntario: in quibus decretū iudicis interponitur

5

Universidad de Deusto
Biblioteca

nitur: prout sunt tutelæ & emancipationes, & alia similia, secundum Iuno. in c. j. col. j. de probat. quę alio vocabulo dicuntur acta forensia, secundum eum ibi. ex eo, quia in foro agitatur. & not. etiam Bald. in l. comparationes. col. iij. versi. quærit etiã de forensi &c. C. de fide instru. ¶* Ista autem acta, quæ fiunt in iudicijs, quędã dicuntur acta iudicij propriè, & quædã acta litis siue causę. & differunt inter se: quia acta iudicij sunt illa, quæ tendunt ad iudiciorum solennitatem & ordinem: prout sunt citationes, libelli, satisdationes, & litis contestatio, publicatio & conclusio, & alij similes actus. Acta vero causæ seu litis sunt, quæ respiciunt factum pro victoria causæ obtinenda, prout sunt attestationes, confessiones, scripturæ, & alię probationes. ita declarat glo. in cle. læpe. in verbo defensiones. & ibi etiam Car. in tertio not. & in j. q. de verbor. significat. & Abb. in c. causam, quę. in primo no. de testib. * & propterea in materia actorum solet fieri distinctio trimembris: videlicet, Quędã sunt, acta, quæ respiciunt litis ordinationem: & sunt illa, quæ modo appellaui acta iudicij. Quædam sunt quæ respiciunt veritatis indaginem: & sunt illa, quæ modo appellaui acta litis seu causę. Quædam sunt quę respiciunt litis decisionem: & sunt sententiæ diffinitiuę, de quibus plenè per Bart. in l. is, apud quẽ. C. de eden. & in l. cùm lite mortua. ff. iudic. solu. & Abb. Fely. & cõmuniter doct. in d. c. causam, quæ. in quibus locis plenè declaratur, quæ acta pereãt perempta instãtia: & ad ibi dicta me remitto, & aliqua dixi in materia instantiæ, supra in quinta parte principali huius tractat. ¶* Quæ autẽ sit differentia inter acta, gesta, & monumenta: Dic quòd acta, propriè sunt illa, quæ sunt scripta coram notario & iudice, scilicet, per ipsum notarium actorũ. Gesta possunt dici ea, quæ sunt facta, sed non scripta. Item, gesta censentur facta magnorũ principũ: & omnia registrata in archiuis publicarũ personarum, possunt appellari gesta. Sed monumenta, dicuntur scripturæ publicæ & priuatę, quas quis habet penes se extra iudicium, ex eo quia causam ipsius muniunt, quæ alio vocabulo appellantur documenta, vt habetur in cap. cordi. de appellat. lib. vj. & in authen. si quis in aliquo. C. de eden. & ita hanc differentiam declarat Cardin. in cle. læpe. §. & quia. in vij. q. de verbo. signifi. Aliquando tamen acta & gesta confunduntur, & vnum & idem important. vt est text. in l. gesta. C. de re iudic. & not. Bart. in l. j. ff. de offic. procur. cæsa.

6 8 7 9

VENIO Ad secundam quæstionẽ principalẽ, videlicet, * an indistinctè omnia acta iudicij, faciant plenam fidem, & qualiter. Super qua oportet inuestigare quæ requirantur ad validitatem actor

10 orum. ad hoc, vt tanquam publica faciant plenam fidẽ. & dicũtur plura requiruntur. ¶ Et primò requiritur, quòd fiant parte præsente vel citata, & absente per contumaciam, aliàs nõ probant, nec alteri parti præiudicãt, in casu in quo sumus in cõtradictorio iudicio. l. de vnoquoq; ff. de re iud. l. nam ita diuus. ff. de adopt. l. si quando. C. de testibus. 10 & c. ij. de testib. ¶* Secundò requiritur, quòd acta fiant altera parte instante, adeo quod debet apparere ex actis, ad cuius instãtiam actus celebratur, aliàs acta non valent. Ita tenet Angelus in consil. cclxvj. col. ij. vbi præcipuè loquitur de sententia lata. quòd non valeat, nisi appareat ad cuius instantiã lata fuit: vnde sententia nunquam debet ferri, nisi vna pars faciat instãtiam. & faciat aliam partem citari ad sententiam, aliàs non valet. ita tenet Imol. in d. l. de vnoquoque. ff. de re iud. & Bar. in l. j. C. vt quę def. aduo. Pan. de Cast. in l. j. C. de iudi. & Iaſ. in l. properãdum. §. & si quidem. col. j. C. de iudi. ¶* Tertiò requiritur, quòd fiant coram iudice, vel iudice mandante: vt not. Alexã. & Imo. in l. acta. ff. de re iud. gl. & Bald. in l. illud. C. de sacrosanct. eccl. & Bal. in l. interrogatam. C. de lib. causa. & Luc. de pẽa in l. instar. C. de iure fis. 11 lib. x. vbi per hoc infert, non valere obligationẽ receptã penes acta curię, nisi fit recepta coram iudice. Adde etiam, vel nisi recepta sit iudice mandante, vt habetur in decis. cxxxv. consi. Neap. 13 vbi plus dicitur. * quòd ratione iuramenti in ea appositi, potest recipi talis obligatio penes acta, etiam absente creditore. Et per hoc patet, quòd istæ obligationes quas quotidie recipiunt notarij extra locum iudicij. & sine præsentia iudicis, & dicunt illas recepisse penes acta, non valent, nec habent executionem paratã, vt est de mente Lucę de penna. in d. l. instar. & expressiùs tenet Matth. de Afflictis. in consti. magistri camerarij. col. penul. & cõsti. cordi nobis. col. pe. in prin. quod nota: quia quotidie notarij actorũ errãt in hoc. ¶* Quartò requiritur, quòd acta scribantur per notarium actorum deputatum: adeo quòd ille notarius, qui incepit scribere acta vnius processus, ille debet scribere reliqua. aliàs acta nõ portant, nisi iste esset impeditus: quia tũc potest alius surrogari. ita tenet Bal. per illum tex. in l. j. C. de sportul. & Bald. in l. ij. C. quom. & quãdo iu. & Bart. in l. j. ff. de offic. consu. & Bald. in l. repetita. C. de episc. & cleri. & Ludou. Roma. in consilio cclxxxj. & Bald. & Paulus de castr. in l. testamẽta omnia. C. de 15 testamentis. ¶* Quintò requiritur, quòd ille, qui scribit acta, sit notarius creatus à rege, aliàs acta scripta ab alia persona, non valent in hoc regno: secus esset de iure communi, quia vbi non potest haberi notarius, possunt adhib

adhiberi duo scriptores, etiã privati ad scribendum acta, quorũ scripta faciunt publicam fidem in iudicio, vt est textus in capitulo, quoniam contra. de probatio. imò dicit simpliciter Bald. in l. comparationes. col. tertia. versi. quærit etiam de forensi &c. C. de fide instrumen. quòd de mãdato iudicis possunt scribi per alium quàm per tabellionem. Sed hodie in regno est iuri communi derogatũ per constitutiones regni: quibus inductũ est, vt acta non fiant per aliam personam, nisi per notarium creatũ à rege, & sic in hoc est correcta dispositio dicti capituli, quoniã contra. vt est constitut. quæ incipit, magistri camerarij. & ita illam constitutionẽ intelligit ibi Matthi. in pen. col. scilicet quòd per eam sit derogatum iuri cõmuni. Sed certè ego puto quòd nõ fuit ista mens illius constit. scilicet velle corrigere dictum capit. quoniã contra. Nam legum correctio semper est euitanda, vbi non apparet expressé. l. præcipimus. C. de appel. & l. sancimus. C. de testa. sed dico, quòd potiùs illa constitu. est cõformis cum iure communi. Nam ius commune ponit duos casus, scilicet quòd magister actorũ, debet esse notarius, vbi haberi potest: sed vbi deest copia notariorum, possunt adhiberi duo probi, & idonei viri ad scribendũ acta: quorũ fides æquiparatur fidei tabellionis. Sed cõstitutio regni prouidit solùm in vnum casum, scilicet, q magister actorũ sit notarius, & in hoc est conformis cum iure communi, & vltrà non progreditur corrigendo ius commune de duobus scriptoribus. Ergo ille secundus casus, tanquã obmissus per regni constitutionẽ debet remanere in dispositione iuris communis. l. si cùm dotem. in principio. ff. soluto matrimo. & l. commodissimé. ff. de liber. & posthu. vt euitetur legũ correctio. Præterea, illa constit. non dicit quòd siue possit haberi copia notariorum, siue non, semper magister actorum debeat esse notarius creatus à rege, aliàs acta non valeant: meritò debet declarari & limitari per legem antiquam iuris communis, scilicet, quòd adhibeatur notarius creatus à rege, vbi copia notarij haberi potest: aliàs sufficiant duo scriptores priuati viri idonei. vt lex nouа distinguatur per veterem. l. sed & posteriores. ff. de legi. cum debeat lædere ius commune in minus, quàm potest. Præterea, ius commune in hoc fuit conforme cum iure gentium, secundum quod in ore duorum vel trium stat omne verbum. capitulo nouit. de iudic. l. vbi numerus. ff. de testib. Vnde satis iniusta fuisset illa constit. quando in defectum notarij voluisset detrahere fidei duorum testium, quos lex cõmunis in hoc adhibuit vt scriptores & testes, æquiparando eos fidei notarij: quia videretur detrahe-

16 re iuri gentium: * quod sine causa princeps huius seculi facere non potest, vt plenè tradit Fely. cap. quæ in ecclesiarum. colum. ij. & colũ. x. & sequen. de const. Ex quibus rationibus firmo hanc conclusionem, quòd dispositio dicti cap. quoniam cõtra. nõ est hodie correcta in regno: imò est in viridi obseruantia. Vnde etiam hodie in defectum notarij possunt adhiberi duo scripto
17 res. ¶ * Sed iuxta hoc cadit quotidianum dubium. in multis locis, terris, & ciuitatibus huius regni. est quędam antiqua obseruantia, quòd in curiis solet esse vnus actorum magister priuatus, & non notarius, qui tolerante populo scribit acta iudicij, & coram eo partes litigant siue cõtradictiõe aliquanquæro an acta scripta ab isto, faciant publicam fidem, si forte altera pars videns se succũbere vult venire ad hoc refugium miserorum, & allegare nullitatem actorum & processus prout pluries hic casus mihi euenit in facto. Et certè nulli est dubium, quòd scriptor talis nec de iure communi, cùm sit solus, nec per regni constitutionem, habet publicam fidem. vnde eius acta nonvalent. solum posset esse dubium, an ille communis error populi, qui tenuit eum, vt actorum magistrum, faciat ius iuxta ea, quæ traduntur in l. Barbarius. ff. de off. prætor. Super isto casu pro decisione pono hanc cõclusionem negatiuã, quòd talia acta non habeant publicam fidem, quia iste est casus expressus cõtra cõstitutionẽ regni prædictam, quę vult, quòd quando magister actorũ est vnus debet esse notarius, & consuetudo contraria non posset tollere illam cõstitut. quia in procemio constitutionum, in fine, imperator tollit omnes consuetudines, etiam futuras, quæ facerent contra illam constitu. vt not. ibi gl. & probatur in alia constitutio. quæ incipit, puritatem. vbi mandat primò seruari constitutiones regni, & in defectum earum tunc seruentur consuetudines. vnde dato, quòd populus per consuetudinem introduxisset, q priuatus scriptor posset esse actorum magister, non tamen potuit derogare constitutioni regni. Nec obstat, quòd cõmunis error facit ius: quia in contrariũ est veritas in casu isto, ex quo communis error non potest facere notarium eum, qui non est. vnde acta facta per talem notarium putatiuum, non valent ita plene concludit Ias. in d. l. Barbarius. col. xij. super illa q. an instrumenta gesta per notarium putatiuum valeant. & cõcludit quòd non, & plures allegat. tumò fortius in casu isto, vbi populus scit eum non esse notariũ. vnde cessat ille cõmunis error, in titulo notariatus. nam populus vellet tunc vẽdicare sibi authoritatem regiam, scilicet, creãdi tabelliones & publicas personas, quorũ

&

Universidad de Deusto
Biblioteca

& quarũ scripturis detur plena fides, quod fieri non potest, vbi
18 per Iaſ. ¶ * Istam conclusionem limito duobus modis. Primò, nisi esset consuetudo, cuius initij non esset memoria, quòd semper in tali loco & ciuitate fuerunt magistri actorum priuati, & non reperitur memoria interruptionis huius consuetudinis: nam tũc ex quo talis consuetudo habet vim specialis priuilegij Principis, puto q; talia acta facerẽt plenam fidem ex præsumpto priuilegio Principis per ea, quę not. Abb. in
19 regal. ¶ * Secundò limito, quando duo litigauerunt coram iudice, vbi erat scriptor priuatus, & ambo produxeruut sua iura coram illo priuato actorum magistro, & fecerunt pariformiter per illum scribi reciprocos actus in iudicio, nulla ipsarum partium discrepante: nam si in fine causę vellet altera partiũ annullare processũ, tanquã scriptũ per non publicam personam, dico quòd non debet audiri: quia centetur dictum scriptorem & eius fidem approbasse, patiendo ab eo examinari suos testes, & alia sua acta scribi. vnde non potest modò illius fidem impugnare. & moueor per ea, quæ plene cumulat Iason. in l. j. §. editionem colũ. tertia & quarta ff. de edend. & idem Iaſ. in l. j. in princ. colum.
20 ij. ff. quod quisque iur. * vbi plura exempla ponit de eo, qui vitatur aliqua scriptura inhabili pro se vel approbat aliquam personam in aliquo officio: nam non potest vlteriusdictam scripturam vel personam in eodem vel simili officio impugnare: vbi multos docto. allegat, & ad ibi allegata me remitto. Nec posset obstare quòd priuati vellẽt creare tabellionẽ: quia dico, quòd non credit nec officium publicũ sibi vendi-
21 cant: * sed solùm dant fidem vni viro priuato, quod potest fieri per partes. l. Theopompus & ibi Bar. & doct. ff. de dote prælegat. & Bar. in l. Lucius. ff. de fideiussor. sicut dicimus etiam in arbitro electo per partes, cui per compromissum datur fides, vt stetur dicto ipsius. Eodem modo possunt partes eligere vnum scriptorem, cuius scriptis habeant dare plenã fidẽ in earum præiudicium, cùm nihil repugnet, nec in aliquo lędatur hîc publica vtilitas, imò in hoc casu suggerit æquitas illius edicti, q; quisq; iuris, &c. Nã eo ipso, quod ego produco iura mea

dea coram tali scriptore, & facio per eum examinari meos testes, & scribi omnia acta mea in processu, videor habere hanc intentionem, vt illa acta mea faciant publicam fidem, & prosint mihi ad victoriam obtinendam contra aduersarium meum: vnde non possum postea impugnare processum, quem semel approbaui: quia debeo pati, quòd similiter acta aduersarij mei per eundem scriptorem recepta, faciant fidem contra me, propter æquitatem dicti edicti, per ea, quæ not. Iaſ. in d. l. j. & in d. §. edi-
22 tionem. ¶ * Sextò requiritur, quòd acta reducantur in scriptis, nisi causæ essent breuiores: quia tũc non requiritur scriptura. per authẽ. nisi breuiores. & ibi Bart. C. de sentẽ ex breui. reci. ita tenet Abb. in d. c. quoniã cõtra. in iij. not. ab. per illum tex. & ibi etiam Fely. de probat. & declarat Ant. de Bat. in c. cùm ad sedem. de re
23 iti. spo. * & super hoc potest cadere illud dubium, an acta iudicij possint probari per testes: & sic aliter, quàm per scripturam. Nam secundum cõmunem conclusionem, acta curiæ non requirunt testes: quia sine testibus habent publicam fidem. Bart. in l. emancipatione. C. de fide instr. & Bald. in l. gesta. versic. quæro, nunquid acta &c. C. de re iudic.
24 * Quod tamen notabiliter intellige, de actis factis coram iudice: secus, si fiant coram arbitro: quia non valent sine testibus, etiam si per notarium scribantur. ita tenet Alexã. in consil. xiij. in iiij. colũ. in j vol. & consil. xix. col. iij. in iiij. vol. Quod nota perpetuò: quia poteris annullare multos processus arbitrorum: quia nunquam vel rarò aduertunt in adhibendo testes in eorum actis. vnde ad q. incidenter motam, dico quòd acta possunt probari per testes, dũmodo deponant de tenore ipsorum. text. est in l. quoniam. C. de hæreti. & Bald. in l. ne in arbitris. colum. ij. versic. vemo ad ver. si autem &c. C. de arbit. quod tamẽ intellige, quando acta requirentia scripturam fuerũt celebrata in scriptis, & sunt deperdita. tũc enim possunt probari per testes, secus si nunquam fuerunt scripta: quia ex quo non valent, non oportet ea probari per testes. Sed si sunt talia acta, quę de necessitate non requirunt scripturã, possunt indistinctẽ probari per testes, ita declarat Bald. in d. l. emãcipatione. & Lanfranc. in d. cap. quoniã contrã. colũ. iij. & habetur per Cano. in ca. Albericus. de testib.
25 ¶ * Septimò requiritur, quòd acta sint in iudicio publicata: nã ante publicationem non habent publicam fidem. l. gesta. C. de re iudic. & Bald. in l. publicari. in vi-
26 q. C. de testib. * Et dicit Bal. in l. in bonæ fidei. col. iij. versic. item quæritur. C. de reb. credit. q; etiã semiplenè non probant attesta-
27 tiones nõ publicatę. * Acta enim non publicata, sunt ad instar im-

breuiaturę notarij non solēnis, vt not.gl.& Barto.in l.fideicommissa.§.j.ff. de leg.iij.& hoc requisitum posset referri solùm ad attestationē. Verùm magis communis cōclusio est in contrariū, scilicet, quòd corāeodem iudice vel surrogato in eius locū, acta faciunt fidem, etiam sine publicatione: quia aliàs sequeretur, quòd non valeret sententia lata obmissa publicatione, cuius contrarium tenet Bart. in l. prolatā. C. de senten. & hoc tenet Abb. c. causam quæ. colū. ij. de testib. vbi optimè declarat hac materiam. & ibi etiam Franc. de Are. in j. &
28 ij. colum. ¶* Octauò requiritur, quòd acta scribantur & recipiātur in die nō feriato: aliàs nō valent maximè, si est dies feriatus ad honorē Dei. l. fi. C. de fer. & c. fi. de fer. sunt tamen multi actus, qui possunt celebrari die feriato, qui signātur pro fallentiis ad
29 hanc regulā. ¶* Et primò limita non procedere in porrectione libelli: quia potest offerri & recipi in die feriato, etiā ad honorem Dei l. miles. §. sexaginta. ff. de adul. & idē in libello appellatorio. l. j. & ibi Bald. C. de ter. & not. Bartol. in l. ij. ff. si quis in ius voc. non ie. Et vide quæ dixi suprà in cap. de libelli oblatione. in hac sexta parte. vbi tractaui ple
30 nè de veritate huius dicti. ¶* Secundò limita in executione facienda cōtra latronē insignem: quia potest mitti ad furcas, etiā in die feriato. l. prouinciarum. &
31 ibi Bar. & Bald. C. de fer. ¶* Tertiò limita in omnibus actis voluntariæ iurisdictionis: quia possunt exerceri die feriato: puta est emancipare, adoptare, tutores dare, & instrumenta ac testamenta conficere, & alia similia ita tenet Specu. in tit. de fer. §. sequitur. versi. quid si in feriis, &c. & versi. porrò. & Abb. in cap. conquestus. col. v. de fer. & est tex. in
32 l. actus. C. de fer. ¶* Quartò limita non procedere in examinatione testium: quia possunt examinari in die feriato ad honorē Dei, dūmodo iurauerint in die non feriato. glos. est in Clemē. j. de offi. deleg. & est ritus magnę curiæ in num. 47. incipiens, itē, quòd si detur &c. & dixi suprà in ver. testium productio. & tenet Specul. in titu. de fer. §. sequitur versiculo, quid si tunc testis &c.
33 ¶* Quinto limita, in omnibus actis piis, & requirentibus celeritatem. de quibus in l. j & ij. ff.
34 de fer. * An autem decretum in alienatione rerum minoris, possit interponi die feriata? dic quòd non, secundum Specul. in d. §. sequitur. in fine. ¶* Sextò limita in
35 captura debitoris suspecti de fuga: qui potest capi, etiā in die feriato ad honorem Dei. gl. est singularis in l. fi. C. de fer. & Alb. & cōmuniter doct. in l. si feriatis. ff. de fer. & Bal. in c. fi. extrà de fer. & Ias. in l. ij. col. vj. in princ. ff. de
36 iur. om. iud. ¶* Septimò limita in confessione partis, quia potest recipi in iudicio etiam in die feriato secundum Bar. in marg.
37 verb. feriæ. versic. vlt. & Inn. in extra tertiam. de test. ¶* Octauò limita, quando iurisdictio iudicis esset tēpore peritura: quia tunc potest procedere tempore feriato ad honorē Dei & hominum, secundum Abb. in c. fi. col. fi. de iud. & Spec. in tit. de fer. §. sequitur versi. pen. ¶* Nonò limita in curia principis: quia in ea procedi potest die feriato, vt
38 tenet Spec. in tit. de fer. §. j. versi. est autem. ¶* Decimò limita in sententia excommunicationis, quę potest ferri die feriato, secūdum Spec. in titul. de fer. §. sequitur. ver. porrò ea. & Fed. de Sen.
39 in consi. xj. ¶* Vndecimò limita in causis carceratorū: quia in eis procedi potest die feriato. l. diuus. & ibi Alex. & docto. ff. de fer. & habetur in l. custodias. ff.
40 de publi. iud. ¶* Duodecimò generaliter limita hodie in regno quoad ferias messiū & vindemiarum: quia omnes actus iudiciarij possunt in talibus feriis expediri, ex quo in regno de cōsuetudine sunt sublatæ, & non
41 seruātur. glos. est in constit. regni, quæ incipit, baiulos omnes. ¶* Nonò principaliter requiritur quòd acta fiant de die, & non de nocte. c. consuluit. & ibi glos. & Abb. in fin. col. de offi. deleg. & præsertim sententia non potest ferri de nocte, vt not. docto. in l. non minorem. C. de transact. Quid autem si extaret consuetudo contraria, in quibus casibus valeant acta de nocte? vide Ias. in d. l. non minorem. & Fely. in d. cap. consuluit. col. antepen.
43 ¶* Decimò principaliter requiritur pro validatione actorum, quod in eis singulis inseratur locus, dies, & mensis, & annus, in quo celebrantur. tex. est in c. quoniam contra. & ibi glos. in vers. tempora de prob. & habetur in capit. abbate sanè. circa fin. de re
44 iudi. libr. vj. ¶* Sed iuxta hoc posset cadere dubium: quid si sunt facta acta alicuius processus, & postea perditur processus, adeò quòd est necesse facere acta de nouo, deinde celebratis nouis actis reperitur primus processus, cui est danda fides, & an credatur primis vel secundis actis? dic, q; si nondum est lata sententia super secundo processu, creditur primo tantùm, & nō secundo, & secundum prima acta debet ferri sententia. Secus si esset sententiatum super secundis actis, antè, quàm essent inuenta prima. ita tenet Andr. de Yser. in consti. cordi nobis

VENIO Ad tertium quæ-
45 stionē principalē, scilicet, * qualiter sunt edenda acta, super qua firmo nonnullas conclusiones veras, & cōmunes. Et prima conclusio generalis est, q; omnia acta iudicialia siue causæ ciuilis siue criminalis, debent edi litigātibus petentibus l. iij. cum sua materia C. de edend. in tantum, quòd si non edantur, potest appellari. l. ij. C. vt lite pen. & c. G.

perpetuus de fide instr. Probatur etiam in l.j.§.edenda.ff.de eden. ea præsertim ratione attenta: quia actus iudiciarius eo ipso, quòd factus est, censetur communis alteri parti. & ideò potest petere copiam, vt suprà dixi. & habetur in d.§. edenda & §. editiones. & ibi nota. eod. tit. Item is, qui iudice mandante non vult acta edere, præsumitur in dolo, secundum Alexand. in l. vbi. ff. de edend. pro hoc est text. in l. non
46 potest dolo. ff. de regul. iur. * Potest etiam adsignari ratio: quia editio actorum, est species defensionis. Patet, quia fit ad effectum vt petens possit deliberare, an velit cedere an contendere. l.j. in princip. ff. de edend. & auth. offeratur. C. de litis contesta. Item fit ad effectum veritatis inuestigandæ, vt dicit text. in d.l.is apud quem. nam habita copia facilius potest quis respondere confitendo vel obiiciendo. & sic merita causarum partium assertione panduntur. l. fin. C. si per vim vel alio modo. vnde iudex poterit de veritate causæ facilius iudicare, & ipsam veritatem inquirere visis allegationi-
47 bus vtriusque partis. ¶* Limita hanc conclusionem, dummodo talis editio fiat iudice mandante. aliàs sine mandato iudicis non tenetur notarius actorum edere acta, secundum Bal. in d.l.is apud quem col.j. in prin. per illum tex. in ver. iubebit. vbi etiam Paul.
48 de Castr. C. de eden. ¶* Secundò limita non procedere in attestationibus testium quæ ante publicationem edi non debent parti, sed debent esse secretę penes iudicem & actorum notarium, timore subornationis. glos. est in d.l.is apud quem per illum text. secundū quintam leg. C. de edic. & ibi Bal. hoc expresè tenet in ij.col.ver. venio ad quintam &c. per §. quia vero. in auth. de testib.
49 ¶* Tertiò limita in interrogatoriis testium: quæ licet sint de actis non tamen debent edi alteri parti ad euitandum subornationem testium, vt not. Abb. & doct. in c. per tuas de test. & Alexand. in d. l. is apud quem.
50 ¶* Quartò limita in allegationibus iuris, quæ licet sint de actis producte, tamen non debent edi alteri parti, ex quo fiunt de meram instructionem iudicis. ita tenet Innoc. in d.c. per tuas de testi. & Alex. in authen. habemur. C. de iud. contrarium tamen tenuit Ias. in d. l. is apud quem col.ij. & in d.l.j.§.edēda. ff. de edē & ratio est secundum eum; quia postquam allegationes sunt registratæ in actis, sunt effectæ communes: vnde debent edi, sicut alia communia. sed Marth. de Afflict. doctor Neapol. in constitudam. col. xij. tenet primā partem scilicet, q̄ non datur copia allegationum, & dicit q̄ hoc iure videmur. Ego puto esse distinguendum. Aut is qui producit allegationes, facit scribi in eis præsentatam, & facit illas registrare in actis:

eis: & tunc teneo opi. Ias. quòd illi debent. per d.§. edenda. Aut non præsentat illas in modum aliorum in processu, sed dat illas in manica iudicis, ad meram iudicis instructionem, & non vult, vt sint de actis: & tunc procedat alia opin. scilicet, q̄ non edantur, & ita quotidie video seruari in
55 practica: quia tūc pars nō potest petere copiam ex quo non sunt effectę communes: cum sint productæ extra processum, vnde finita causa potest producens illas sibi reaccipere: quia de necessitate non debent in processu remanere: cùm non sint de processu. ¶* Quintò limita, dummodo offeratur salarium actorum magistro, aliàs sine mercede non tenetur edere acta. tex. est in l. argentarius. in princ. & ibi
52 cōmuniter doct. ff. de edē. ¶* Sexto limita in nominibus testium, in iudicio productorū, & examinandorum: quia ante eorum publicationē non tenetur pars, quæ vult aliquos testes examinare, edere nomina eorū alteri parti, ne subducantur vel subornentur sed soli iudici nominare tenetur. ita tenet Spec. in tit. de teste. §. qualiter. ver. post hoc. & Alex. in l.j. §. editiones. col. pen. ff. de
53 eden. ¶* Secunda principalis cōclusio in hac q. est, q̄ acta publica iudicij debent edi indistinctè cuicunque suum interesse præterea etiam si ad eius instantiam, dentur: etiam si non sunt ista acta celebrata: licet secus sit in instrumento. ita tenet Alex. in d.l.is apud quē. C. de eden. & Bart. & mod. in l.j.§. editiones. ff. de eden & Ang. in §. præcepta in authen. de defen. ciui.
54 ¶* Tertia conclusio est, q̄ acta debent edi sumptibus petentis regulariter, secundū Car. in cle. cauſam in xxij. q. de ele. & per doct. in d.l.is apud quē. * Fallit in copia libelli primi: quæ debet dari sumptibus actoris, vt est gl. in l. ij. in ver. oblatos. de app. & Card. in clem sepe. in prin. in xvij. q. de ver. sign. & est regia prag. quæ incipit, comparēte.
56 ¶* Quarta cōclusio est, q̄ acta originalia nullo modo debent edi parti nec iudici appellationis, sed tantùm copia actorū edenda est. & ibi per omnes doct. in c. quoniam cōtrà de proba. & gl. Bar. & doct. in l. eos. §. super his. C. de app. & habetur in regia pragm. quę incipit cōclusione, vbi imponitur pœna falsi notario edenti originalem
57 processum. ¶* Quinta conclusio est, q̄ acta debent edi cū die, & consule, loco & tempore, vt d. c. quoniā contrà. & ibi gl. in ver. tēpora. & ibi cōmuniter doct. ponūt & no. Bal. & doct. in l.ij. C. de eden. & Alex. in l. j. §. editiones. col. ij. ff. de eden. De practica autē, qualiter sit facienda ista editio per notarium, vide Spec. in tit. de instr. edi. §. postquam in fi. ver. postremò. & de multis aliis in materia editionis, vide plenè per Fely. in c.j. de prob. & per Bal. & mod. in d.l.is apud quem. C. de eden. vbi est propria materia.

Universidad de Deusto
Biblioteca

§8 ¶* Sexta conclusio est, ꝙ acta § debent edi toties, quoties quis petit sibi edi, etiam millies, siue amiserit prima acta edita, siue non. Et in hoc differt ista editio ab editione instrumenti, quæ nō fit nisi semel: nisi probetur amissio. ita tenet Pau. de Castr. in l. veluti. §. hæc vox. & ibi cōmuniter doct. ff. de edē. & Alex. in l. ij. C. eo. tit. illud autē quod dixi de editione instrumēti, intelligas quādo instrumentū continet tale, ꝙ dependet ex volūtate duorum, secus si dependet ex voluntate vnius, scilicet petentis editionē, quia millies potest peti, vt edatur, siue sit amissum, siue non, & sine aliqua authoritate iudicis, ita tenet Spe. in tit. de instr. edi. §. postquā ver. j. & ver. sed nunquid. & Bal. in l. ne casu. C. de discus. lib. x. & Alex. & doct. in d. §. hæc vox. & Ias. in l. si quis. §. prætor ait. in v. not. ff. de edē. pro hoc est text. in l. vnū. ff. de test. & in l. Sempronius Proculo. ff. de leg. ij. & l. fi. ff. de his quæ in testa. dele. Rober. Maranta. V. I. D.

De processus publicatione.

1 *Publicatio processus, quare & qualiter fiat. & quis sit effectus eius, & an sit de ordine iudicij.*

2 *Decretum primum, præambulum est ad secundum.*

3 *Publicatio processus fit ipso iure in regno eoipso quod labatur terminus probatorius.*

4 *Publicatio obmissa vel facta die feriato non vitiat processum.*

Publicatio facta de voluntate partium, non validat depositiones testium non rite examinatorum.

6 *Delegatus, cui commissa est testium receptio, non potest illorum attestationes publicare.*

7 *Publicatio non requiritur quando testes vtraque parte præsente, sunt examinati, sed solum, quando in secreto.*

8 *Publicatio solùm potest fieri in attestationibus vnius partis, quādo citius expeditæ fuerunt, & postea alterius.*

VNdecimus actus, qui succedit siuè emergit in iudicio, est * publicatio processus: nam elapso termino probatorio siue sint productæ probationes, siue non potest altera partium instare, vt fiat publicatio in causa, & fit ad effectum, vt partes possint recipere copiam examinis testium extunc in anteà. Item fit, vt seruetur ordo iudicij: quia publicatio est de ordine, secundum Bart. in l. prolatam. C. de sentē. Item per eam datur maius robur attestationibus, vt habetur in l. gesta & ibi per Bal. & doct. C. de re iud. & per Can. in c. cansam quæ. de testi. & Bar. in l. solam. C. de testib. Est enim ordo præambulus ad conclusionem in causa, quę posteà sequitur. * sicut dicimus de primo decreto, quod est præambulum ad secundum, vt tradunt Mod. in l. iubere cauere. ff. de iurisd. omn. iud. & Bartol. in l. si finita. §. Iulian. ff. de dmam infect. Fit autem ista publicatio partibus præsentibus vel altera parte citata, & contumace, aliàs non valet: ex quo pars potest lædi: per regulam l. de vnoquoque. ff. de re iud. Notarius ergo actorum de mādato iudicis scribit in processu: die tali &c. facta est publicatio in præscoti causa siue processu, præsentibus partibus, vel altera parte absente, citata tamen, ac relata &c. ita hæc omnia declarat Bal. in d. l. gesta. col. ij. versicu. quæro, qualiter &c. & ex tunc censetur præclusa via producēdorum testium, nisi in casibus, quos ponit Bar. in authen. at qui semel. C. de prob. & Abb. & doct. in c. fraternitatis. de testib. ¶* Hodie autē in regno fit publicatio ipso iure, eo ipso, quòd labitur terminus probatorius siue sint testes examinati siue non: nisi pars infra quatuor dies post lapsum termini probauerit aliquod iustum impedimentum: quia debet allegare, quòd publicatio habeatur pro nō facta, ob tale impedimentum &c. De hoc est regia pragq; incipit: cursu dilationum. in prin. vnde lapso termino non oportet petere publicationē fieri: sed instare, vt declaretur ipsam esse factam ipso iure. ¶* An autē possit obmitti ista publicatio, & si procedatur ad vlteriora, ea nō facta, an valeat processus? Communis conclusio est, quòd sic. ita plenè tenent Abb. & Felyn. in c. cum I. & A. de re iudic. & Bar. in l. prolatum. C. de sen. & Pet. Phil. Corn. in consil. cij. col. fin. in litera R. in j. volumin. Plus etiam dicit Pet. Philip. Corn. ibidem, ꝙ eriā si publicatio fit in die feriato, non per hoc vitiatur processus: tanto magis hodie in regno per iura municipalia sæpius allegata, sunt sublata omnia substantialia iudiciorum iuris positiui, & sic potest sine dubio obmitti publicatio: imò nunquam potest dici obmissa, ex quo semper tacitè fit ipso iure per dictā pragmaticam. ¶* Quid autem, si testes in processu fuerunt non ritè recepti, deinde sunt publicati de cōsensu vtriusque partis: an per hoc validetur eorum depositio: dic ꝙ non. ita tenet Bald. in authē. si quis in aliquo. colū. j. versic. iuxta primam rationē &c. C. de eden. & tenet Innoc. in c. significauit. & c. cū causam. de testib. quod nota, quia prima facie quilibet diceret contrariū: sicut dicimus in exemplo publicato de cōmuni cōsensu, quòd facit fidem, secundum Bal. ibidē. sed in testibus est contrarium. ¶* Sed quæritur, pone quòd iudex commisit seu delegauit alicui testiū receptionem & examinationē, an ipse idē delegatus possit eos publicare: dic quòd nō. sed debet examē clausum remittere ad delegantem, & coram ipso delegāte fiet publicatio, secūdum Bart. in l. cum ab initio. circa fin. ff. quemad. test. ape ¶* Requiritur autem ista publicatio, quādo testes sunt recepti in secreto: secus si vtraque parte præsente, prout solent quandoque iudices sum-

matim cognoscendo: tunc non requiritur alia publicatio, secundum Bal. in authen. si quis in alio quo. col. iij. in fi. vers. sed aduerte &c. C. de eden. Reliqua de materia publicationis testium, vide per Specul. in titu. de teste. §. satis
8 vtiliter. per totum. ¶* Quid autem, si citius fiat expeditæ examinationes testium vnius partis, quam alterius: an possit petiri publicationem, quò ad illas tantùm, & postea cõpletis aliis fiat iterum alia publicatio in aliis? dic ꝙ sic. de hoc est ritus magnæ curiæ in numero exc. incipiens, item, seruat ipsa curia, ꝙ ii examinationes &c. dicentium fiue illius ritus dicatur, ꝙ ista non sunt in vsu. Rob. Maran. Venusi. V. D.

De incidenti criminali contra aduersarium quid falso producentem.

1 *Criminale incidens vtrum & qualiter possit exerceri in iudicio ciuili. Quod reducitur ad practicam, proni in numero 3.*

2 *Testis punitur de falso à iudice, coram quo falsum deposuit.*

4 *Clericus falsum deponens coram iudice laico, non potest per eum puniri.*

5 *Clericus etiam de mandato sui episcopi non potest puniri, neque torqueri per iudicem laicum.*

6 *Laicus examinatus qui coram iudice ecclesiastico falsum deposuit, per iudicem ecclesiasticum & secularem puniri potest.*

DVodecimus actus, qui successiuè emergit in iudicio, est: *quia plerunque facta publicatione, & recepta copia processus, altera partium aduertit in processu esse aliquam falsitatem in testibus, vel scripturis, & vult aduersarium accusare de falso: vtrum & qualiter possit istud incidens criminale exerceri in iudicio ciuili, videamus. & certè ista accusatio potest obiici, lite pendente, vt habetur in l. nullũ. C. de testi. & per Abb. & Ioan. de Ana. in c. j. de fal. & Bal. & doct. in l. fi. C. de fide instr. & est ritus magnæ curiæ in nu. 195. incipiens, item, seruat dicta curia non concedere, &c. Verum, si quæratur an faciat supersedeari in causa principaliter intentata. dic, si quæ istio falsi mouetur contra testes, proceditur interim in causa: secus, si mouetur contra principalem, qui testes vel scripturã falsam produxit. ita tenet Bal. in d. l. fi. circa fi. & Bal. in l. si quis testibus col. ij. in fi. ver. quæro, positio, &c. C. de testi. de qua materia vide aliqua per Mar. de afflict. in constit. si ciuiliter agens col. pe. & si vbi allegat quandam nouellam cõstit. regis catholici.
2 *Et potest tunc testis falsus puniri per iudicem, coram quo deposuit, etiam si alias esset suus incompetens iudex: quia ratione suæ falsæ depositionis efficitur de eius foro: vt d. l. nullum. & ibi Bal. & Saly. & habetur in d. c. j. de crimi. fal. * Ex hoc autem inno-*
3 *leuit*

uit practica, ꝙ facta publicatione in causa, pars quæ vult aduersarium accusare de falso, potest ipsum interrogari facere, si
5 *vult vti testibus & scriptura per eum productis. & si ille dicit, ꝙ sic: potest tunc accusare & falsitatem probare: qua probata punitur ad amissionem causę. & est regia prag. quæ incipit, teste falsum, vltra quam pœnam punitur etiam pœna falsi, vt ibi dicitur, & probatur etiam in l. in fraudem. §. quotiens. ff. de iure fisci. Dicta autem interrogatio fit ad effectum, vt si aduersarius dicit se velle vti, non possit postea renuntiare testibus infra octo dies post publicationem, & euitare pœnam vt dicitur in dicta pragm. & de hac materia qualiter debeat fieri responsio ad istam interrogationem, videlicet, simpliciter vel conditionatè: tractatur in decis. clxxxix. consil. Neapo. & dixi de instrumenti productione, supra in viij. actu. versi. quid autem, si producatur instrumen-*
4 *tũ falsum &c. ¶* Sed quid si fuit productus clericus in testem coram iudice laico, & falsum deposuit: an possit puniri per iudicem laicum? Bald. in d. l. nullum tenet quòd sic. Sed magis communis opinio est in contrarium: per c. si diligenti. de foro compet. nam si clericus deliquit coram iudice ecclesiastico non suo, verum est quòd potest per eum puniri: secus per secularem. ita tenent Innoc. Ioan. And. & Anton. de But-*
in cap. verũm. de foro compet. & Ioã. de Ana. in d. c. j. cõlũ. j. de cri. fal. & habetur in decis. ccxxx. con-
*filij Neapolit. * iudex enim secularis non potest imponere manum in clericum, causa puniendi, etiam de mandato sui episcopi, adeo quòd etiam si episcopus mandaret iudici laico, quòd clericum torqueret, vel verberaret, non posset hoc facere: sed capere tantum potest ex suo mandato. s. episcopi, & remittere cũ epi-*
scopo. ita tenet Io. de Ana. in ca. j. col. ij in fi. de cri. fal. & Pet. de Anch. in c. vniuersitatis. in fin. de
6 *sen. exc. ¶* Quid autẽ ecõtra ponę, ꝙ laicus fuit examinatus coram iudice ecclesiastico, & falsum deposuit: an possit puniri per iudicem ecclesiasticum & secularẽ? dic, ꝙ potest per vtrũque iudicẽ puniri. & habet locũ præuẽtio. s. is, coram quo prius accusatur, procedit cõtra eum. ita habetur in decisi. ccxix. consi. Neapo. vbi plures allegantur. Vbi etiã plus dicitur, ꝙ dato ꝙ laicus procedat contra talem testẽ, & puniat eum, potest nihilominus etiam iudex ecclesiasticus procedere & punire eum pœna ecclesiastica: per ea, quæ habentur in cap. felicis. de pœnis. lib. vj. & in aliis locis ibi allegatis.

Rober. Maran. Venu. V. I. D

De testium repulsa. Et quæ, quóue sint ad eius vsum necessaria. Et quibus illa contingat.

Universidad de Deusto
Biblioteca

1 *Repulsa testium qualiter & quando petatur. & quis terminus detur ad eã & quid de repulsa repulsæ.*
2 *Repulsa testium, fit contra personas vel contra dicta: & vt concedatur alterum de tribus, requiritur maximè protestatio.*
3 *Repulsa contra testes debet crimina in specie continere. nec sufficit probare in genere quòd quis sit criminosus.*
4 *Testis deponens in fauorem partis aduersæ, non facit fidem, quando fuit contra eum protestata causa ipsum repulsandi.*
5 *Repulsam petês, & non probãs saltẽ semiplenè, punitur ad x. tarenos. Idẽ, si producit articulos impertinentes.*
6 *Testes debent citari & etiam examinari infra terminum datum ad repulsam, & eo elapso non admittuntur.*
7 *Repulsa testium dicitur odiosa.*
8 *Repulsa testium an possit simul fieri in primis capitulis causæ principalis.*
9 *Repulsa non fit contra scripturas: sed solùm contra testes.*
10 *Producens testem pro se, non potest illum reprobare: etiam in alia causa.*
11 *Producens testem, potest illum repulsare, ex superuenienti causa.*
12 *Producens testem potest illum, quò ad eius dicta, repulsare,*
13 *Repulsa an & quando admittatur in causa appellationis.*
14 *Repulsa an admittatur in causa attentatorum.*
15 *Repulsam opponens, & non probans contra testes, an teneatur iniuriarum.*
16 *Repulsa non permittitur in testibus per producentem approbatis.*
17 *Repulsa non conceditur in crimine læsæ maiestatis.*
18 *Repulsa non admittitur in causa blasphemiæ Dei.*
19 *Repulsæ in causis summariis, vbi sufficiens probationes sufficiunt, non admittitur.*

TErtius decimus actus, qui successiuè emergit in iudicio est repulsa testium. * Nam facta publicatione processus, si aliqua partium habet testes contrarios, qui valde vrgent contra eam, potest in iudicio petere terminum ad repulsam: qui terminus conceditur per iudicem: & est medietas primi termini probatorij, vt decidit per regiam prag. cursu dilationũ. & petitur iste terminus immediate post lapsos octo dies, concessos per dictam prag. ad percunctandum processum: quo termino dato ad repulsam elapso, ipso iure censetur publicatũ in causa repulsæ. Sic diximus suprà de publicatione in causa principali. Et facta dicta publicatione, si altera pars videt se grauari per dictam repulsam, id est, quia fuit testes fuerunt probati, potest petere nouum terminum ad repulsam repulsæ, & datur sibi medietas termini dati ad repulsam, & elapso hoc termino, fit publicatio super ista repulsa repulsæ, & vlteriùs non datur alia repulsa, ne procedatur in infinitum. ita hæc omnia habentur in dicta pragmatica cursu dilationum. ¶ Pro aliquali tamen introductione iuuenum, ad hanc materiam

riam formo tres q. Prima erit, qualiter debeat fieri ista repulsa testium. Secunda, an possit quis reprobare testes per eum productos. Tertia erit, an testes possint repulsari in causa appellationis. qui non fuerunt reprobati in causa principali. ¶* Ad primã q. est sciendum, ꝙ repulsa fit altero de duobus modis: videlicet, vno modo contra personas: alio modo contra dicta testium. Itẽ præsuppono, ꝙ repulsa non conceditur petenti, nisi concurrat alterum de tribus requisitis, quæ traduntur in c. præsentium. de testibus. Primum est, ꝙ ante publicationem sit protestatus se velle reprobare testes. & ex hoc inoleuit illa practica, qua quotidie vtuntur procuratores, vt tempore quo comparent visuri iuramenta testium, protestentur contra personas testium, & dicenda per eos. non tamen nego, quin quandocunq; in alio actu ante publicationem possit fieri dicta protestatio, vt d. c. præsentium. de testi. vbi vide Franci. de Aret. de veritate huius dicti. Hoc tamen intellige, quando testis haberet aliquẽ defectum, per quem reprobatur fauore ipsius reprobantis: quia tunc requiritur protestatio: aliàs videtur consentire, & testem approbare. Secus, si defectus esset in odium ipsius testis, vt quia esset excõmunicatus vel bannitus: quia tũc etiam sine protestatione potest repulsari. ita declarat Baldus, in l. si quis testibus. col. ij. in fin. versic. dubitatur hic &c. C. de testi. licet subdat, ꝙ cauti aduocati semper interponunt dictam protestationem eo modo, quo suprà. Secundum requisitũ est, quando probat, quòd post publicationem habuit noticiam de defectibus & exceptionibus contra testes. idem si fortè fuisset absens tempore receptionis testium, vsque ad publicationem. secũdum Bal. in d. l. si quis testibus, versicu. dubitatur hic, &c. circa fin. & nota. glossã, & Bald. in l. laudabilem. C. de aduoc. diuer. iud. Tertium requisitum est, quando non fuit protestatus, iuret se non petere repulsam ex malitia: aliàs sibi non conceditur, vt in d. cap. præsentium. de testi. vbi ista traduntur. ¶* Reuertor nunc ad primum modum repulsandi: scilicet cõtra personas testium: quo casu non sufficit allegare crimina in genere: dicendo qualiter sunt homines malæ vitæ, fures, adulteri, vel quid simile: sed est necesse, quòd crimina opponantur in specie: puta quòd fecerunt tale crimen, tale furtum, vel simile. ita tenet Bartolus, in l. testium. §. lege Iulia. ff. de testib. & Baldus, in authenti. si dicatur in fin. C. de testi. & Bartol. in l. j. in fin. C. de testa. pro hoc est text. in cap. præsentium. §. testes de testib. lib. vj. & similiter, quando vult quis repulsare dicta testium, debet in specie obiicere, ꝙ sunt falsar. j: quia falsum

sum deposuerunt ob talem rationem: & in tali loco examinis. Item, q̃ sunt varij in eorũ dictis in tali loco examinis, &c. iuxta l. qui falsa aut varia. ff. de testi. & no. per Bar. in l. eos. ff. de fal. Item quia sunt singulares: iuxta not. Bal. plenè in l. testium. C. de testi. Item, quia nõ deponunt de sensu proprio: iuxta not. per Alex & Mod. in l. j. ff. si certum pe. & dixi suprà de testium productione & sic de aliis similibus. Pars verò contraria eodem tempore facit articulos comprobatorios, probando quòd sunt homines bonę vitæ, & emendatæ: & quòd per triennium perseuerarunt in 5 eorum bonis moribus & emendatione: quo casu per tantum tẽpus præsumitur boni & emendati. text. est & ibi Ange. in fin. in auth. de monachis. §. j. Item, potest articulare, quòd non sunt varij: sed reducibiles ad concordiam: iuxta no. per Alex. & doct. in l. ij. §. creditum. ff. si cert. pet. & Fely. in c. cùm tut. & c. in nostra. & ibi gl. de testi. & Bart. in l. Gallus. §. ille casus. ff. de liber. & post hu. & sic patet ex prædictis, quando repulsantur testes, quo ad personas, & quando quoad
4 dicta. ¶ * Vnũ tamen scias, quòd illa protestatio quæ fit contra testes habet vnum mirabilem effectum: qui est talis: videlicet, q̃ si contingat testes deponere aliquid in fauorem alterius partis
6 protestantis, non faciunt fidem in eius fauorem: & ratio est, quia per dictam protestationem censetur declarare se nolle eis fidẽ adhibere, ita de hoc est text. in d. c. præsentium. in fi. de testi. vbi hoc expresse tenet Felyn. in vlt. not. quod est menti tenendum: quia quotidie in singulis causis fiunt istę protestationes, & pauci aduertunt nam ex hoc possunt esse damnosæ protestantibus, vt de cauent procuratores, ne passim faciant illas protestationes: nisi quando omnino sunt certi, quòd volunt testes repulsare. De cuius tamen dicti declaratione & veritate, vide omnino Franc. de Are. in d. c. præsentium col. an
5 tepe. & pen. ¶ * Ad euitandas tamen malitias perentium repulsas, est in regno prodita vna regia pragmat. quæ incipit, crimina. quæ irrogat pœnam decẽ tarenorum opponenti crimina contra testes: si illa non probauerit saltem semiplene, vel per famam publicam: & similiter si quis sub colore repulsæ produxit nouos articulos impertinentes, qui post publicationem produci non poterant, obstantibus regulis traditis in authen. at qui semel. & ibi per Bar. C. de prob. punitur pro quolibet articulo impertinenti producto in causa repulsæ ad quinque tarenos, si fuerit principalis: sed procurator punitur duplicata pœna: vt est alia pragm. quæ incipit, contingit sæpe. &c. ¶ * Super hac re-
7 pulsa est sciendum, quòd testes debent citari & etiam examinari

infra terminum datum ad repulsam: aliàs elapso termino non admittuntur: vt est ritus magnæ curiæ in nume. celvj qui incipit, item quòd facta &c. & est ratio:
* quia repulsa est odiosa & restringenda: & dilationes in ea conceduntur cum grandi causæ cognitione secundum Abb. in c. licet dilectus. in fin. de test. licet secus sit in causa principali: vbi non viget tale odium: quia testes citati & iurati infra terminũ possunt examinari post terminum: vt dixi suprà in versic. dilatio circa fi. & in versicu. testium
8 productio. ¶ * Quid autem, si quis in primis articulis vellet repulsare testes: & facere suas probationes simul cum repulsa: an posset? Dic q̃ non: quia sunt articuli impertinentes tunc: vnde non admittuntur nisi post publicationem: nisi vellet quis repulsare ex causa inimicitiæ: quia potest ante publicationem & nõ ex alia causa. de hoc est alius ritus magnæ curiæ in nume. 235. qui incipit, item, seruat ipsa cu-
9 ria, q̃ in exceptionibus. ¶ * Fuit autem introducta repulsa solùm contra testes: sed contra scripturas non conceditur, sed benę datur facultas parti accusandi vtem falsis scripturis, vt dixi suprà in actu præcedenti. & de hoc est
10 ritus magnæ curiæ, in nume. 255. incipiens, item seruat dicta curia non concedere. &c. ¶ * Ad se-
cũdam q. principalem dico, quòd communis conclusio est, quòd

producens testẽ pro se, non potest illum reprobare: quia per productionem censetur approbatus vnde non auditur volendo illum repulsare, tanquam sibi ipsi contrarius text. est & ibi Bald. in l. si quis testibus. C. de testi. & in c. de testib. & ibi Abb. & Felyn. extrà, de testi. & Lud Ro. in consil. ciij. in fi. & Lanfran. in c. quoniam contra. in vers. testiũ vnum non obmitto. &c. de probat. & Bar. in consi. xcij. col. penu. & Tason. in l. j. §. editiones. col. iij. in fin. versicul. adde fortiùs &c. ff. de eden. vbi hoc ampliat, etiã si producatur postea contra eũ in alia causa: & per aliam personam ita tenet Ioan. And. in add. Spec. in tit. de teste. §. sæpe versic. quid si produxit, &c. Et censetur approbatus testis per solã productionem: licet aliàs producens eo non vtatur: secundum Fely. in d. c. præsentium. col. iij. & vers. habet locum &c. de testib. & hanc opi. tenet Ioan. Andr. in d. §. sæpe versicul. sed quid si eum, &c. licet Spec. ibi aliter distinguat.
11 ¶ * Limita tamẽ hoc, quando post productionem nascereturnoua causa: puta, quia superuenirent inimicitiæ: quia potest repulsari ex noua causa: vt est text. in l. si quis testibus. C. de testibus.
12 ¶ * Secundò limita, quo ad repulsam personarum, procedere istud: secus quo ad repulsam dictorũ per testes, qua potest producens reprobare testes quo ad eorum dicta: puta probando. q̃ falsum

Universidad de Deusto
Biblioteca

falsum deposuerũt ita tenet Ab. in d.c.præsentium.col.iij. & iiij, fateor tamen, quòd si facta publicatione producens taceret: & non reprobaret dicta testium: censeretur approbasse: & ita posset procedere dictum Lud. Ro. in cõsi.ciiij.in fi.vbi videtur contrariari huic dicto. Abb. ¶ * Ad tertiam quęst. principalẽ respondeo, q̃ ista quæst. deciditur per Andr.de Yser.in const. iurisperitorum. vbi tenet, quòd in causa appellationis non admittitur repulsa, nisi ex sola causa falsitatis: & ita seruatur in regno. vnde quilibet litigator nitatur reprobare testes in causa principali: quia postea non admittitur in causa appellationis, nisi vellet eos redarguere de falso. Verũm ego restringo istud dictũ procedere in testibus iã examinatis in causa principali: secus est, si quis nouos testes produxit in causa appellationis: quia puto, q̃ aduersarius potest illos reprobare: ex quo non potuerunt repulsari in causa principali, quia non fuerant producti, arguendo à ratione cessante. ¶ * Quid autẽ in causa attentatorum, an admittatur repulsa? vide decisio. ecclj. consil. Neapo. * Et quid si opponens crimina contra testes non probat: an teneatur actione iniuriarum ipsis testibus? & quid si fuerit protestatus, q̃ non animo iniuriandi &c. vide vnũ pulchrũ consil. Soc. in consi. cxviij. col. iij. & iiij. in j. vol. ¶ * Vltimò ex ij. q. præcedenti potest colligi vna limitatio ad regulam, quæ se habet, quòd repulsa testium est regulariter permissa: nam fallit in testibus approbatis per producentem: vt ibi fuit dictum. & not. Card. in cle. fi. in fi de test. ¶ * Secundò limita in causa criminis læsæ maiestatis: nam in ea non habet locum repulsa testiũ l. Famosi. & l. in quæstionibus. & ibi Bar. ff. ad leg. Iul. maie. ¶ * Tertiò limita in causa blasphemiæ Dei: quia non admittitur repulsa: quia hæc æquiparatur crimini læsæ maiest. ita tenet Paris in tract. synd. in ver. condemnatio. col. iiij. ser fin. ¶ * Quartò limita in causis summariis: vbi sufficiũt semiplenę probationes: quia nõ admittitur in eis repulsa: vt not. Abb. in c. veniens. el ij. col. v. in princ. de test. & ibi etiam Felyn. in vj col. de cuius dicti veritate vide Fran. de Aret in d. c. veniẽs. col. ix. vbi distinguit. Robert. Maranta Venus. V. I. D.

De quæstione: quæ duplici nomine admittitur. In quibus locum illa habeat. Et quo ordine ad eam perueniatur.

1 *Tortura quandoque datur ad pœnam, quandoque ad veritatem eruendam numero 4.*

2 *Tortura ad pœnam, est meri imperij. Banna facta ab officialibus sub tortura pœnæ, an valeant*

3 *Tortura pro quibus criminibus irrogari possit.*

4 *Tortura irrogari potest testibus vacillantibus tam in causa ciuili, quàm in criminali.*

5 *Tortura an possit irrogari in crimine furtorum.*

6 *Tortura an possit in causa appellationis irrogari.*

7 *Tortura quandoq; datur ad eruendã veram responsionem affirmatiuã vel negatiuam. & tunc ad eam deueniri sine indicijs.* 2

8 *Processus criminalis qualiter, & quo ordine debet à iudice fabricari, vt possit ad torturam deueniri.* 3

9 *Iudex habens alibunde plenas probationes, peccat mortaliter, torquendo reum.*

10 *Tortura inuenta est ad veritatem inuestigandam, ob defectum probationum.*

11 *Tortus in membris corporis, læsionẽ non pati debet.*

12 *Iudices cauti clàm interponant decretum de torquendo reum, ne detur materia appellandi.*

13 *Confessio in tortura ratificari debet extra tormenta cum breui termino ad producendum defensiones.*

14 *Indicia purgata sunt, res in tortura non constante.*

QVartusdecimus actus, qui succedit & emergit in iudiciis, est tortura: * quæ datur ad duplicem effectum: quandoque enim datur ad pœnam: & quandoque ad veritatem eruendam. De primo casu non est materia nostra: quia illa est potiùs executio sententiæ: nam datur tortura ad pœnam in omnibus criminibus, in quibus est pœna arbitraria: in quibus permittitur iudici acriter verberare in corpus. iuxta l. final. ff. de iniur. & in quampluribus aliis legibus iuris ciuilis hoc cauetur: vt notat Bartol. & moder. in l. imperium. ff. de iur. om. iudi. & Bart. in l. interdũ. §. qui furem. ff. de fur. & in l. cùm seruus. ff. de condict. ob causam. in quibus locis dicit Bar. quòd tunc * tortura est meri imperij. ex quo irrogatur pro pœna criminis. * potest etiam poni exemplum in bannis officialiũ: qui vt plurimùm faciunt banna, quòd nullus ambulet de nocte, vel portet arma, ad pœnam quatuor tractuum cordæ: quę banna quando fiunt per istos officiales inferiores non habentes potestatem statuendi, non valẽt: quia non possunt alterare pœnas legales. ita declarat Paris in tractatu syn. ver. tortura. in ca. an in causa pecuniaria &c. Solùm ergo ista banna valerẽt in criminibus, in quibus esset pœna arbitraria, vt suprà dixi: quia potest iudex tunc ex suo arbitrio eligere istã pœnam. 4 ¶ * De secundo effectu, haberemus nos tractare: scilicet, quando irrogatur ad veritatem eruendam. & quia hæc est materia multùm prolixa: & in multis libris & tractatibus ventilata: nam plenè eam tractat Paris in d. verſic. tortura. Et Angelus de Arc. in tract. malè in verſ. fama publ. &c. & Gand. in tract. ma

lé. in tit. de quæstionibus & tormentis, & Franc. Bennus in suo
6 soléni tract. de indiciis & tortura. & Cæpol. in quãpluribus suis consiliis. & nouissimè tractatur satis copiosè per sublimis ingenij modernum Hypolitum de Marsiliis in sua lect. super tit. ff. de quæstionibus. adeo quòd si vellemus hic ponere tractatum suo ordine, non esset aliquid addendum: sed solùm transcribendum: quod putaui superuacuũ. ideo quantum ad hunc tract. ero sola remissione contentus ad lo
7 ca præallegata: solùm pro introductione iuuenum ad actũ practicæ, tangam duas breues quæstio. Et prima erit, in quibus cau
8 sis habet locum, & potest irrogari tortura. Secunda erit, quo ordine sit deueniendũ ad tortu-
9 ram. ¶* Ad primã quæst. dico, ꝙ tortura quãdoq; datur principali, quandoq; testibus. primo casu, quandoque datur principali ad veritatem eruendã irrogatur solùm in causis criminalibus irrogãtibus pœnã vltra relegationẽ: & non in aliis criminibus. & ita seruatur in regno: prout de hoc est capitulũ regni, quod incipit, tormenta. & aliud, quod incipit, si furẽ potest etiã de iure irrogari tortura in causis ciuilibus habentibus crimen annexũ: vt est tex. & ibi Abb. in c. grauis. depositi. & tenet Soc. in cõs. ccxix. x. in ij. vo. In causis autẽ merè ciuilibus nõ deuenitur ad torturã: quia in illis succedit regula: actore non probãte &c. l. qui accusare-
6 C. de eden. & c. fi. de iureiu. * Secundo casu, quando sumus in testibus, possunt torqueri testes tã in causa ciuili, quam criminali, quando variant seu vacillãt propter suspitionẽ falsi, vt in authẽ. de test. b. §. si verò ignoti. & not. Bald. in l. presbyteri. colũ. j. C. de episco. & cleri. & Bar. in l. j. §. qui quæstionem ff. de quæst. & Alex. in consil. lxiij. in j. vol. & Cæpol. in consil. lx. & And. de Yser. in constit. si damna clandestina. & Bald. in l. milites. C. de quæsti. ¶* An
7 autem in crimine vsurarũ possit irrogari tortura, vide Socin. tenentẽ quòd sic in consil. ccxix. in
8 fi. in ij. vol. * & quid in causa appellationis, an possit irrogari tortura? vide Ioã. de Ana. in con-
9 sil. j. in fi. ¶* Scias tamen ꝙ quandoq; potest irrogari tortura non ad eruendam veritatem: sed ad eruendam solam responsionem affirmatiuam, vel negatiuam. & tunc datur sine aliis indiciis: vt quando accusatus vel inquisitus non vult respondere iudici super accusatione, vel inquisitione mam potest torqueri ad hoc, vt respondeat. ita tenet Bald. in l. accusationẽ. in iij. col. C. qui accusa. non pos. & ipsum sequitur Paris in tract. synd. in verti. tortura. in cap. sequitur, quo &c. in fine.
10 ¶* Ad secundã quæstionẽ principalem, dico quòd iste est communis ordo, qui seruatur in criminalibus ad aliquẽ torquendũ: nam si procedit per accusationem,

tem, & crimen est tale, quòd si probaretur, veniret irroganda pœna vltra relegationem: citatur accusatus, & datur sibi copia libelli sumptibus accusatoris, & super eo lis contestatur, & datur terminus ad probãdum. & fiunt articuli & probationes, sicut in ciuilibus. Sed si procedit per inquisitionem, iudex volens cautiùs agere, ne instruat reum ad fugam, debet priùs capere informationem honesto modo, & clã parte non citata: & si videt extare indicia per illam informationem tunc capit reum de persona, ne fugiat: & si extat fama publica contra eum, formabit capitula inquisitionis: nam illa fama succedit loco accusatoris: & sine ea non posset regulariter fieri inquisitio: quod dic, vt plenè dixi suprà circa princ. huius sextæ, partis, inversic. inquisitio. & not. Philip. Decius in consil. clxx. col. ij. & consil. clxxv. col. ij. & consil. clxxxix. col. fin. deinde formatis capitulis iudex facit reum citari ad recipiendum copiam capitulorum quę capitula sunt sicut articuli in ciuilibus: nam continere debent omnia crimina, quæ inquirẽdo probare intendit iudex contra reum. & comparente reo in termino, interrogabit priùs iudex ipsum sigillatim super vno quoque capitulo: & eius responsionem facit per notarium actorum annotari in calce vniuscuiusque capituli: & illa responsio habet vim litis contestationis: deinde dat sibi copiam capitulorum & responsionum suarum, ad hoc, vt possit formare suas exceptiones, & facere suas defensiones, & dat sibi terminum ad probandum & defendẽdum: qui terminus est cõmunis etiam curiæ inquirenti, & infra illum terminũ iudex repetit testes parte citata: quia aliàs non facerent indicium: vt dicit Bar. in l. fi. in fi. ff. de quæstio. & fabricato processũ siue per accusationem, siue per inquisitionem, vt suprà, iudex facit citari reum ad publicationẽ, sicut in ciuilibus, & dat copiam processus reo, si vult, sumptibus tamen ipsius rei, ad hoc, vt possit consulere aduocatum, & facere allegationes, & disputationes ad euacuanda indicia: & si vult terminum ad repulsam reus, conceditur sibi. Et facta publicatione super repulsa & admissis allegationibus rei: iudex maturè vider, si ex processatis extant plenæ probationes, condemnabit reũ seruato iuris ordine, ad pœnam legitimam, sine alia
11 tortura. ¶* Nam peccat mortaliter iudex, tunc torquẽdo reũ si habet aliunde plenas probationes: vt dicit Andr. de Yseru. in dict. constitu. si damna. columna
12 septima. * Nam tortura fuit inuenta ob defectum probationũ ad veritatem inuestigandam: vt dicit idem Andræ. de Yser. in cap. j. §. insuper. columna prima. de conten. inter do. & fide. de inuest. si verò non est plenè pro-

Universidad de Deusto
Biblioteca

batum,&tunc si indicia,quæ extant,non sunt sufficicientia:liberabit reum præstito sibi prius iuramento purgationis, vt declarat Iaſ.in l.tertia.in princip.collumna quinta de iureiurand. iudices tamen pro maiori securitate curiæ solent in isto casu liberare reum cũ fideiussoria cautione ad effectum, vt si in futurum emergant noua indicia,possit iterum procedi contra eum: ne delictum remaneat impunitum: si verò indicia sunt sufficientia ad torturam, & tunc iudex potest reum tormentis subii cere,& ipsum torquere sufficienter & moderatè,habito respectu ad complexionem & robustitatem ipsius reiita vt non lædatur
13 per eum in aliquo membro: *nã in tortura debet adhiberi hoc moderamen, vt tortus non patiatur læsionem in mẽbris corporis:vt inquit Andr. de Ysern. in d.constitu.si damna. columna vj. Et quæ & qualia sint ista indicia sufficientia, non pono hic: quia declaratur plenè per doct.
14 in locis prælleg. ¶*Solent hic cauti iudices nõ interponere decretum palam de torquendo reũ: ne detur materia appellandi: nã cùm ista sit executio irretractabilis,ligarentur manus iudicis per solam appellationem ante inhibitionem: vt dicetur infrà in materia appellationis: sed ducto reo in pede tonduli, statim cùm incipit ligari,solent interponere decretum de torquẽdo, & eo interposito immediate torque-
15 tur.*qui reus,si confitetur in tortura,iudex antè, quàm condemnet, debet illam confessionem ratificari facere extra tormenta puta in die sequenti: aliàs non posset condemnare. secundum Bartol.in l.j.ff. de custod. reo. & Abb.in capitu. qualiter & quando.el secundo.in fin. de accus. & est tex.in l.ij.C de custod.reo.& facta ratificatione extra tormenta debet iudex dare vnum breuem terminum reo ad producendum omnes suas defensiones aduersus suam confessionẽ, puta duorum dierum:qui terminus est de communi obseruantia: vt ex nulla parte remaneat reus indefensus: vt not.Salicet.in dict.l.ij.C.de custod.reo.& habetur per Matth.in const. si damna columna nona. per l. quart. §. si ad diem.ff.de re milit.& l.si non
16 defendantur.ff.de pœnis.* si verò reus non confitetur in tormentis: tunc per torturam sunt purgata indicia, & debet absolui: sed si facta publicatione videt iudex,quod ex processu non sunt indicia sufficientia,tunc nõ expectata sententia debet statim liberare reũ à carcere sub fideiussoribus:vt est capitulũ regni, quod incipit,Ab illo inchoandũ. Rober.Maranta. V. I. D.

De conclusione in causa, & de eius verbi energia.

Conclusio in causa qualiter fiat de iure communi. & qualiter secundum iura municipalia regni, & quid importet.

2 *Allegari in iure potest post conclusionem in causa.*

3 *Restitutio in integrum post conclusionem in causa petì potest.*

4 *Conclusione facta in causa, defertur iuramentum suppletorium.*

5 *Probatio per confessionem admittitur, conclusione facta in causa.*

6 *Probatio per rei euidentiam, & loci aspectum admittitur, post conclusionem in causa.*

7 *Interrogatio potest fieri post conclusum in causa ad instantiam partis, in summarijs.*

8 *Probatio ad defensionem rei admittitur in criminalibus.conclusione facta in causa.*

9 *Conclusio in causa an sit de substantia iudicij.*

QVintusdecimus actus, qui succedit in iudiciis consideratur, est conclusio in causa.
1 *nam facta publicatione,& lapsis omnibus terminis,ipso iure censetur in causa conclusum hodie in regno, per regiam prag.quæ incipit,cursu dilationũ. vnde nõ est opus instare,quòd fiat cõclusio: sed solùm quòd declaretur esse facta ipso iure. sed de iure communi deberet fieri cõclusio, per quam conclusionem imponitur finis productionis actorũ, adeo quòd ea facta nihil aliud produci potest in causa: & non expectatur nisi sola sententia. Et hoc significat iste terminus,conclusiond est, renuntiatio omnibus probationibus & defensionibus producendis:vt est gl.in c. cùm dilectus,de fide inst. ¶*Sed
2 in iure potest allegari post conclusionem,secundũ Bal.in auth. iubemus.C.de iudic.*Itẽ, potest
3 peti restitutio in integrũ per minores.mulieres & ecclesias:quia eo ipso, quòd est conclusum, inducitur læsio contra tales personas,vnde restitui debẽt:vt tenet And.de Yser.in const.obscuritatem. & habetur per doct. in c.au
4 ditis.de in integ.restit.*Item,potest deferri iuramẽtum suppletorium, dũmodo sit peritum ante conclusionem:vt declarat Iaſ.in rep.l.admonendi.col.cliij.ff.de iureiu.& ibi per alios doct.& ita debet intelligi,quod dicit Alex.
5 in consi.liiij.col.ſi.in j.vol.*Itẽ, admittitur probatio per confessionẽ partis post conclusionẽ: vt tenet Bal.in ru.C.de probat.col. iij.versi.ego aliter &c.& ibi etiã
6 Paul.de Cast. * Item,admittitur probatio per rei euidentiam, & aspectũ loci: quia ista probatio superat omne genus probationis: secundũ Bald.in l.contra negantem in fi C.ad l.aquil.& Bal. in l.si quis testib.in fi. C.de testi.
7 *Item,potest fieri interrogatio, etiã ad instantiã partis,maximè in summariis post conclusum in causa:vt not.gl.in versic.interrogabit.in cle.læpe.de verb.sig.& Abb.in c.cùm Iohnes.& ibi etiã Felyn.de fide instru.& Alex.in.l. iiij.§.hoc autem indiciũ. col.iiij. ff.de dam.infect.de qua materia plenè dixi suprà,in quarta parte

Universidad de Deusto
Biblioteca

8 huius tractat. ¶ Item, admittitur omnis probatio ad defensionẽ rei in criminalibus secũdũ Bar. in l. diui fratres. ff. de pœnis. & in
9 l. prima. §. fi. ff. de quæstion. ¶ * An autem conclusio in causa, sit de substantia iudicij, ita quòd obmitti non possit: vide Abbat. & Felyn. in cap. cùm I. & A. de re iudic. & Cardin. in cle. sæpe. §. & quia. in xix. quæstio. de verb. sig. vbi dicunt, quòd conclusio non est de substantia: sed potiùs ex
2 quadam consuetudine. vnde si obmittatur, nõ vitiat processum: tãtò magis in causis summarijs: in quibus de necessitate non requiritur: vt est tex. in d. clem. sæpe. §. & quia. idem tenet I. Andr. in addit. Spec. in tit. de re renunt. & conclu. in prin. & ibi vide per Specu. de reliquis facientibus ad hanc materiam.

Rober. Maran. Venus. V. I. D.

De allegatione, & disputatatione super dubijs causæ.

1 *Terminus an & quando detur partibus ad allegandum.*

2 *Aduocatus actoris debet prius proponere & allegare, quàm aduocatus rei.*

1 SExtus decimus * & vltimus actus, qui emergit in iudicijs in hac secũda parte, est allegatio & disputatio: nam facta conclusione solet iudex statuere terminum ambabus partibus ad allegãdum in iure: pro instructione causæ & iudicis: & quãdoq; conuocat aduocatos vtriusq; partis ad disputãdum super dubijs causæ corã iudice antè quàm proferatur sentẽtia: prout cõmuniter seruatur in sacro cõl. Neap. quia disputando & merita causæ discutiendo, veritas magis elucescit. & hæc materia tractatur per Spec. in tit. de disput. & alleg. per totum. An autem de istis allegationibus iuris debeat dari copia parti, teri gi suprà in vers. factorũ editio. & ad ibi dicta me remitto.

2 ro. ¶ * Quis autem ex aduocatis debet prius incipere ad allegandum in disputationib⁹? dic q⁹ aduocatus actoris, debet esse prior in dicendo & allegando iura sui cliẽtuli: & postea aduocatus rei: quia iste est ordo iudicij: vt primo præcedant acta actoris: & postea sequatur acta rei: ita dixit Bald. in l. Nesennius. ff. de negot. gest. & inl. qui prior. ff. de iud. Et ex his remanẽt expedita ea, quę dicenda erant super ista secunda parte huius sextæ partis. ventamus igitur ad tertiam & vltimã partem. Rob. Mar. Ven. V. I. D

Decisoria iudicij, tribus membris distinctæ nempe Sentẽtia, Appellatione & Executione.

PRIMVS ACTVS.

1 *Sententia quid sit: vnde dicatur, & in quo differat ab interlocutoria. numero 2 & 3.*

2 *Sententia diffinitiua condemnationẽ vel absolutionem seu æquipollens continere debet. & num. 122.*

3 *Sentẽtia interlocutoria lata super crimine, nõ infamat secus in diffinitiua.*

4 *Sententiæ appellatione venit diffinitiua: non autem interlocutoria, nisi in materia indifferenti: & quando absurditas non resultat.*

5 *A sententia interlocutoria non appellatur. & si appellatur, non suspenditur executio ante inhibitionem.*

7 *Sentẽtia interlocutoria potest quandocunq; per iudicem reuocari: etiã in calculo diffinitiuæ sententiæ. & per iudicem appellationis à diffinitiua.*

8 *Sententia diffinitiua lata super officio iudicis nobili, potest per eundem in dicem eadem imperio reuocari.*

9 *Sentẽtia interlocutoria per alias duas sententias confirmata, non potest vlteriùs reuocari.*

10 *Sententia interlocutoria potest in causa appellationis, ex primis actis tantùm & non ex nouis residere. Secus in diffinitiua.*

11 *Sententia interlocutoria fertur in aliquibus casibus sine partis citatione: secus diffinitiua.*

12 *Sententia diffinitiua debet ferri & recitari in scriptis: interlocutoria verò valet sine scriptis: sed postea debet in scriptis redigi. & num. 16.*

13 *Sententia lata de consilio iurisperiti, non valet: quando solùm consilium legum est: & nulla scribitur sententia post consilium.*

14 *Sententia relata ad consilium, quod non apparet in actis, non valet.*

15 *Sententia in qua iudex pronuntiat quem esse condemnandum vel absoluendum, an valeat. & quid si dicat, pronuntio prout in tali consilio cõtinetur, quando in consilio cauebatur, quẽ esse condemnandum vel absoluẽdum de futuro. & num. 125. & 126.*

16 *Capit. decernentes. non tollit solemnitates sententiæ, sed processus tantum.*

17 *Sententia etiam in summarijs in scriptis ferri debet.*

18 *Appellatio ab interlocutoria, quòd fu fienda in scriptis.*

19 *Condemnatio pœnalis facta per diffinitiuam sententiã, durat perpetuò secus, si per interlocutoriam quæ durat durante officio iudicis interloquentis.*

20 *Sentẽtia interlocutoria non requirit ordinem iudiciarium, sicut diffinitiua.*

21 *Sententia interlocutoria potest per idem corrigi. & in ea addi & minui: secus diffinitiua.*

22 *Sentia interlocutoria nullam producit actionem.*

23 *Sententia duplex est: scilicet, diffinitiua, & interlocutoria.*

24 *Sententia per quam pronuntiatur instrumentum fore exequendum, est diffinitiua.*

25 *Sententia qua pronũtiatur sententiã esse exequendã esse, interlocutoria dicitur.*

26 *Sententia per quã pronuntiatur appellationem fore desertam, seu fatalia elapsa esse, vel non licere tertiò prouocare: dicitur interlocutoria.*

27 *Præceptum de soluendo: an sit sententia interlocutoria vel diffinitiua.*

28 *Præceptum, quod sit mõsessum, an dicatur sententia, vel non.*

29 *Decretum an habeat vim diffinitiuæ, vel interlocutoriæ.*

30 *Bannum, sententia interlocutoria dicitur.*

31 *Sentẽtia, multiæ, est interlocutoria: & potest sic vt alia interlocutoria reuocari.*

Universidad de Deusto
Biblioteca

32 Sententia banni & mulctæ æquiparantur.
33 Absolutoria ab observatione iudicij quòd sit interlocutoria.
34 Sententia super substantia, secundum l. diffamari. C. de inge. & manu. an sit interlocutoria.
35 Sententia super possessorio an sit diffinitiua vel interlocutoria.
36 Condemnatio expensarum an dicatur interlocutoria vel diffinitiua.
37 Sententia interlocutoria, quæ fertur simul cum diffinitiua, revocari non potest.
38 Expensarum condemnatio in interlocutoria omissa, potest per iudicem addi quandocunque vsque ad diffinitiuam, secus, si est omissa in diffinitiua, quia non potest nisi eadem die addi.
39 Sententia super exceptione peremptoria, quam dicatur.
40 Sententia lata super excommunicatione est interlocutoria.
41 Excommunicatio ab homine diffinitiuè pro pœna delicti irrogari non potest, sed solum ob contumaciam.
42 Sententia interlocutoria aliam posse sententiam habere non speratur, diffinitiua dicitur.
43 Interlocutoria, per quam finitur officium iudicis, habet vim diffinitiuæ.
44 Interlocutoria, quæ diffinit vnum articulum substantialem causæ principalis, vim diffinitiuæ habere dicitur.
45 Interlocutoria continens aliquid dari vel fieri, vim diffinitiuæ habet.
46 Sententiæ interlocutoriæ habentes vim diffinitiuæ, an indistinctè non possint reuocari.
47 Sententia qualiter ferri debeat, & quid debeat continere vt valeat.
48 Sententia lata à iudice non sedente non valet.
49 Sententia debet à iudice legi, nec permittit alij mandare eius lectionem, nisi sit illustris persona vel episcopus. & num. 58.
50 Sententia an cõtinere debeat causam, qua mouetur iudex.
51 Sententia lata sine causæ cognitione est ipso iure nulla.
52 Sententia consideratur per quatuor causas principales.
53 Sententia nomen iudicis cõtinere debet, & sic causam efficientẽ. & nu. 54
54 Sententia lata à iudice ignorante fundamentum suæ potestatis, non valet.
55 Sententia an & quando ferri possit à iudice stante & non sedente.
57 Sententia debet prius scribi, deinde recitari.
58 Causa materialis in sententia consideratur, & qua sit. & num. 64
59 Sententia sine processu nõ valet: nã debet ferri secundũ allegata et probata.
60 Sententia lata sine probationibus an valeat.
61 Sententia debet ferri cõformis libello.
62 Sententia fertur non cõformis libello, vbi proceditur sola facti veritate inspecta, & quando vnum petitur, & aliud per confessionem constat.
63 Iudex potest petentem habitum condemnare ad restitutionem pignoris, etiam non petiti.
65 Sententia super libello seu inepto processu non valet de iure communi, sed hodie in regno valet.
66 Sententia lata pro eo, qui agit sine actione an valeat.
67 Intellectus ad gl. in verſic. secundum in fi. inſt. de oblig. in prin. & num. 68. & 69.
67 Agens sine actione, repellitur officio iudicis.
67 Libellus in quo actio inepta exprimitur, an vitietur.
67 Sententia habet causam formalem, quæ tripliciter consideratur.
67 Sententia ferri debet in loco solito maiorum à iudice ordinario.
71 Delegatus ad vnã causam, potest sibi eligere locum, quem vult, etiam in camera sua ad ferendam sententiam.
73 Delegatus ad vniuersitatem causarum sententiam ferre debet in loco tribunali delegantis.
74 Vicarius in loco tribunalis principalis sententiam ferre debet.
75 Delegatus ad vnam causam, potest in qualibet loco, etiã extra iurisdictionẽ delegantis, procedere sine assensu domini illius loci, secus ordinarius.
76 Delegata iurisdictio, potest prorogari de loco ad locum.
77 Delegata iurisdictio, non cohæret territorio.
78 Episcopus potest in quolibet loco suæ diœcesis curiam regere, & citare.
79 Sententia potest ferri in loco non solito, de consensu partium.
80 Arbiter potest sibi eligere locum honestum, vbi curiam regat.
81 Iudex appellationis potest in domo sua & loco honesto iustitiam regere, & sententiam ferre.
82 Vicarius generalis potest in omni loco suæ prouinciæ ius reddere.
83 Sententia fertur in loco non solito, quando locus solitus non est tutus.
84 Episcopus expulsus potest in aliena diœcesi comicina, contra expulsores & eorum fautores procedere
85 Sententia lata in alio loco solito maiorum, valet in causis summarijs
86 Causa voluntariæ iurisdictionis, in omni loco, etiam in itinere deambulando expediri possunt.
87 Iudex non tenetur seruare locum maiorum in actis respicientibus litis ordinationem.
88 Sententia die feriato lata, non valet.
89 Sententia die & hora, in qua facta est citatio, ferri debet. non ante vel post nisi citatus contumax sit.
90 Sententia iudicis lata post instantiã, vel appellationem desertã, non valet.
91 Sententia arbitri post compromissum expiratum lata, non valet.
91 Sententia iudicis an possit ferri de nocte.
93 Sententia lata dilatione pendente, non valet.
94 Sententia lata ante habitum consilium sapientis, non valet.
9 Sententia vtraq; parte absente lata non valet, etiam si se absentant, postquam iudex incepit legere sententiã, antequam compleat.
96 Sententia lata à persona priuata non valet.
97 Sententia à iudice incompetenti lata non tenet.
98 Furiosus, surdus, mutus, impubes, seruus & mulier, iudicet esse non possunt.
99 Excommunicati iudicis sententia, est nulla.
100 Sententia iudicis publicè infamis, non valet.
101 Sententia lata à iudice, qui ignorat se iudicem, vel aliter dubitat, nulla est.

102 Sententia lata à iudice, postquàm delulit appellationi inhil valet.
103 Sententia lata à iudice post inhibitionem superioris, non tenet.
104 Causa formalis consideratur in sententia, respectu litigantium, & hoc multis respectibus.
105 Sententia lata contra minorem indefensum non valet, sed pro eo sic, secus in furioso vel infante: quia etiam pro eo non valet. & nam 106.
107 Sententia lata contra mortuum, vel graviter infirmum, non valet.
108 Procurator litigantis mortui, potest condemnari.
109 Procurator prælati vel rectoris ecclesiæ, quamvis sit litis effectus dominus, eius tamen mandatum extinguitur quandocunque per mortem prælati vel rectoris.
110 Sententia lata contra defensorem, non legitimum seu falsum procuratorem non valet.
111 Sent. lata in iudicio agitato nomine mortui, q vivere putabatur, nulla est.
112 Sen. lata contra dominum nō valet, quādo lis agitata fuit cū procuratore.
113 Sententia lata contra tutorem inhabilem, est ipso iure nulla.
114 Sententia lata contra carceratum vel alio modo simili impeditum, non valet si iudex impedimentum scivit.
115 Causa formalis in sententia principaliter consideratur multipliciter. & nu. 116. 117. 118. 119. 120. & 121.
116 Sententia manifestam iniquitatem continens est ipso iure nulla.
117 Sententia continens expressum iuris errorem, qui corporali oculo legi potest, nulla est.
118 Sententia falsam vel erroneam causam continens, vitiatur.
119 Sententia lata contra aliam sententiam, quæ transiit in rem iudicatam, non valet.
120 Sent inceria, regulariter non valet.
121 Sententia faciens mentionem de procuratore, de cuius mandato non constaret, non tenet.
122 Sententia causam finalem contra debet, & quæ sit.
123 Verbum, quod potest esse æquipollens absolutioni vel condemnationi.
124 Sententia, per quam declaratur quis teneri ad centum, perinde habetur ac si condemnasset.
125 Condemnare an dicatur iudex, si dicit pronuntio Titiū condemnandum.
126 Consultor dixit, consulo Titium condamnandum, & iudex postea in sententia dixit, pronuntio prout in consilio, an videatur condemnare.
127 Sententia an valeat, si iudex dixit condemno si probatum est.
128 Res iudicata, quid sit: & quid importent ista verba.
129 Sententia facit de non ente ens, & de albo nigrum
130 Sententia lata ex consilio doctorum nunquam transit in rem iudicatam.
131 Sententia lata ex iudicio peritorum, in iudicatum non transit.
132 Sententia lata ex iudicio mercatorū non transit in rem iudicatum.
133 Sententia lata ex præsumptis probationibus, nunquā trāsit in rē iudicatā.
134 Sententia lata per testes deponentes de credulitate, nō trāsit in rē iudicatā.
135 Sententia lata in causa matrimoniali, non transit in iudicatum.
136 Sententia super ætate ex aspectu lata, in rem iudicatam non transit.

Sententia

137 Sententia super executione debitoris lata, non transit rem iudicatam.
138 Sententia in rē iudicatam non transit quando debitor illam iniquam esse fatetur.
139 Sententia ex probationibus reprobatis lata, nō transit in rem iudicatam.
140 Sententia in rem iudicatā non trāsit quando qⁱs condemnatur ad publicationem bonorum in casu prohibito.
141 Sententia non transit in rem iudicatam quando ex eius tenore iniquitas perpenditur.
142 Sententia in causa vsuraria lata, in rem iudicatam nunquam transit.
143 Sententiam latam per testes assignantes causam, quia sum vicinus, vel consanguineus, in rem iudicatam non transire.
144 Idem, quando apparet de iniquitate per evidentiam facti.
145 Idem, si sententia lata est ex falsis testibus, vel instrumentis.
146 Sententia lata prætextu iuramenti necessarij falsi, non trāsit in iudicatū.
147 Idem quando agitur de periculo animæ.
148 Idem quando causa redit ad non causam.
149 Sententia lata à corrupto per pecuniam in iudicatum non transit.
150 Sententia lata in causa beneficij ecclesiastici, non transit in rem iudicatam quo ad præiudicium superioris.
151 Excommunicationis sententia, nunquam transit in rem iudicatam.
152 Sententia contra minorem ex falsis allegationibus lata, non transit in iudicatum.
153 Setentia nulla, nunquam transit in rem iudicatam.
154 Nullitas sententiæ vsque ad triginta annos potest propeni & allegari.
155 Querela intentari potest contra sententias, quæ non transeunt in rem iudicatam, quando ab eis infra decem dies non est appellatum.

EXpedita Secunda parte huius sextæ partis iudicij: capio tertiam & vltimam partem, quæ continet decisoria iudicij. Nā fabricata tela' processus per ordinem, vt suprà dictum est, cōsequens est, vt veniatur ad finem ipsius processus: qui finis imponitur per diffinitiuam sententiam. vnde in ista vltima parte habemus considerare solùm tres actus principales, videlicet primus est, sententia. Secundus est, appellatio. Tertius, executio. & licet (in rei veritate duo tantùm actus essent considerandi, scilicet sententia, & executio: quia isti duo tantùm clauduntur sub eodem iudicio incæpto per citationem, secundum ordinem præpositum: appellatio verò non clauditur sub eodē iudicio: imò inducit nouum iudicium: quia tamen ista appellatio emergit post sententiam, & dependet ab eodem processu, vt saltem habeatur de ea aliqua notitia, volui ipsam inserere in hac vltima parte: quia hic congruentiùs caditnā plerunq; executio suspenditur per appellationem & sic est actus, qui præcedit executionē: vnde cum habeamus tractare de executione, quæ est quid consequens, opportunum erit tractare

I 5 de

de appellatione quæ solet præcedere: vt habeamus totam materiam iudicij completam.

VENIO Igitur ad primum actum, scilicet ad sententiam. Et quoniam ista materia est valde copiosa & prolixa, quam si vellem attingere per ordinē, opus esset facere de hoc vnum longum tractatum, propterea non nimis me extendam, sed solùm examinabo breuiter tres quæst. principales, pro aliquali introductione, & de reliquis remittam me ad suos congruentes titulos, vbi hæc materia ventilatur. vide licet, C. de senten. per totum. & ff. de re iudi. per totum. & extrà, de senten. & re iudi. per totum. & ibi per doct. & per Spec. in tit. de sentent. ¶ Prima igitur quæst. erit, quid sit sententia, & quotuplex sit. Secunda quæst. erit, qualiter sententia ferri debet, & quid debet continere, vt valeat. Tertia, in quibus casibus sententia non trāsit in rem iudicatam, vt possit quādocunq; retractari. ¶ * Venio ad primam q. in qua dicas, q̄ sententia, est diffinitio iudicialis, controuersiæ finem imponens: continens absolutionē vel condemnationem ita diffinit Abb. in rubr. extrà, de re iud. col. pe. & Spe. in tit. de sentē. prola. § j. * Dicitur autem sententia, à sentiendo ex eo, quia iudex iudicat, secundū quod sentit l. sicuti. §. sed si quæratur. ff. si serui. vendi. Et ista diffinitio conuenit soli sententiæ diffinitiuæ: quia illa est quæ imponit finem controuersiæ: vt infrà dicetur. interlocutoria autem aliomodo describitur, Nam est sententia iudicis, quæ fertur inter principia & finē causæ super aliquo incidenti vel emergenti: vt not. glo. in cle. j. in versi. diffinitiua. de seque. poss. & fruct. & Spe. in tit. de senten. prola. §. ij. in princ. in ij. parte Spe. & declarat Ale. in rubr. ff. de re iud. col. ij. vbi dicit, quòd omnis vox iudicis faciens ad causam, dicitur interlocutoria. & idem dicit Bald. in l. arbitro. ff. qui sat. cog. & Ange. in l. ex stipulatione. C. de sen. pro hoc est text. in c. significantibus. de offic. deleg. & cap. significauerunt. de test. ¶ * In hoc ergo differt sententia diffinitiua ab interlocutoria, & in hoc cognoscitur: quia per diffinitiuā diffinitur negotium principale, scilicet, illud, quòd principaliter in iudicio deductum fuit, condemnādo vel absoluendo. aliàs nō diceretur sententia, si non contineret condemnationem vel absolutionem. l. præses. C. de senten. & l. j. ff. de re iudi. & tenet Spe. in tit. de senten. §. ij. versi. diffinitiua. sed interloquutoria non tangit negotium principale, sed diffinit aliquam exceptionem in iudicio emergentem, & per eam non imponitur finis controuersiæ principali. ita hanc differentiam declarat Ang. in cons. cxiij. & cons. cxv. & Alex. in d. rubr. ff. de re iud. ¶ * Secūdò, differt: quia condemnatus per sententiam diffinit

diffinitiuam in aliquo crimine, efficitur infamis. l. j. §. qui in iudicio. ff. de his qui nota. infa. & l. infamem. ff. de pub. iudic. & not. Pet. Phil. Cor. in cons. lv. col. ij. in litera c. in iiij. volu. & probatur per const. regni, quæ incipit, cordi nobis. Sed per interlocutoriā nunquam quis efficitur infamis, secundum Alex. in l. sæpe. col. xx. in prin. ff. de re iud. alleg. text. cū glos. in l. quid ergo. §. quantum. ff. de his qui not. infa. ¶ * Tertiò differt, quia in dubio appellatione sententiæ, in statuto vel in alia materia, intelligitur solùm de diffinitiua, non de interlocutoria, vbi aliud non apparet: ita declarat Alexā. in rub. ff. de re iudic. in princ. & in l. quod iussit. in prin. eo. tit. & Felyn. in rub. de re iudic. in v. colū. quod limita, nisi essemus in materia indifferenti: quia tunc venit etiam interlocutoria: secundum Alex. in consil. l. col. pen. in ij. volu. idem quando non resultat absurditas, secundū Abbat. in c. causam matrimonij. de offic. delegat. ¶ * Quartò differt, quia à sententia diffinitiua potest appellari, & sola appellatio suspendit executionem absq; inhibitione superioris, sed ab interlocutoria de iure ciuili nō appellatur, vt habetur in l. ij. ff. de appellat. recip. & si appellatur, non suspenditur executio ante inhibitionem. cap. nonsolùm. de appella. lib. vj. quod dic, vt plenè dicam infrà in secundo actu, vbi plenè tangam materiam appellationis: & ibi tangentur plures differentiæ vnà cum ista ad satuitatem. ¶ * Quintò differt, quia sententia diffinitiua, postquā est lata per iudicem, non potest illam vlteriùs reuocare, quia functus est officio suo. l. iudex postquam. ff. de re iud. sed interlocutoria potest reuocari quandocūque per iudicem ante diffinitiuam, & quò ad eum, nunquam transit in rem iudicatam. l. quod iussit. & ibi Bart. Alex. & doct. ff. de re iudic. cap. cùm cessante. de appel. & glo. in c. fi. de appel. lib. vj. in tantum, quòd iudex, qui tulit vnam iniustam interlocutoriam, puta nō admittendo quod admittere debebat, vel econtra, potest etiam in calculo ferendæ sententiæ diffinitiuę habere de illa rationem circa ipsius reuocationem, emendando, quod malè fecerat, vt declarat Philip. Decius in consil. lxxxiiij. colum. pen. & Card. in cle. sæpe. §. & quia. in vij. not. de verb. significat. de qua materia, vide plenè per Philip. in c. cùm cessante. de app. maximè in x. colū. vbi plus dicit, scilicet, quòd iudex appellationis, potest reuocare interlocutoriam, à qua non fuit appellatum, sed solùm fuit appellatum à diffinitiua. ¶ * Limita primum membrum huius differētię multùm singulariter, quādo aliquid esset peritū officio iudicis nobili, & super eo est lata sententia: nā licet sit diffinitiua, ex quo diffinit principale negotium, tamen potest eodem

Universidad de Deusto
Biblioteca

officio nobili reuocari. ita tenet Bart. in l. j. §. fin. ff. de præto. stip. & Alex. in d. l. iudex postquã. col. j. circa fi. ff. de re iudic. vbi ponit nonnullas alias fallẽtias, ad quas
9 sufficiat relatio. ¶* Limita etiã secundum membrum differentiæ non procedere, quando interlocutoria iudicis fuit per duas alias sententias cõfirmata, in causa appellationis, quia non potest vlteriùs reuocari: nam sicut non licet tertiò prouocare, ita non licet reuocare tunc dictam sententiam. ita tenet Philip. in ca. directé. col. iij. in fi. de app. aliàs autẽ fallentias collige ex dictis Alex. & doct. in d. l. quod iussit. & in d. c. cùm cessante. & ibi per Philip.
10 qui plenissimè cumulat. ¶* Sextò differt, quia diffinitiua potest in causa appellationis iustificari ex eisdem & ex nouis actis, sed interlocutoria secus, quia nõ potest ex nouis, sed tantum ex primis actis reuideri. tex. est & ibi. Card. in cle. appellanti. de app. & Bart. in l. iij ff. de appel. recip. & habetur in decis. 79. consil. Neapol. De diffinitiua probatur in l. per hanc. C. de tempor. appellat.
11 ¶* Septimò differt, quia diffinitiua non potest ferri, nisi parte citata. aliàs non valet, vt not. Card. in cle. ij. §. denique. in prima oppos. de re iudic. & Innocent. in cap. dudum. lo ij. de election. per regulam j. de vnoquoque. ff. de re iud. sed interlocutoria potest ferri, & valet etiam sine citatione partis, vt est glos. in l. nec quicquam. §. vbi decretum. ff. de offic. procons. & glo. in l. diem proferre. in prin. ff. de arbit. & gl. in l. recusare. ff. ad Trebel. Quod sanè intelligas, quãdo interlocutoria esset leuis præiudicij, secus si esset magni præiudicij, quia tunc non valet sine citatione partis, sicut diffinitiua. ita tenẽt Bartol. Imo. & doct. in l. si opus. ff. de operis no. nuntia. & Bartol. in d. §. vbi decretum. & ibi etiam Iason in v. & vj. colum. vbi multos doctores allegat. & ibi etiam declarat Iason quãdo interlocutoria sit modici, & quando magni
12 præiudicij. ¶* Octauò differt, quia sententia diffinitiua nõ valet, nisi feratur in scriptis, & descripti recitatione. l. fin. C. de sentent. ex bre. recit. & ibi Bartol. & doct. & Spec. tit. de sent. §. iuxta. col. iiij. in fine. versicu. non valet etiam. & de hoc est const. regni quæ incipit, ab omnibus. Secus est in interlocutoria, quia potest ferri sine scriptis: debet tamen in scriptis postea redigi, vt apparet ex actis. ita tenet gl. in cap. quoniam contra. in versic. interlocutiones. de probat. & Spec. in d. §. iuxta. col. vj. in prin. vers. quid de interlocutoria. & glo. in l. ij. ff. de app. reci. & Bart. in d. l. nec quicquam. §. vbi decretum. ff. de offi. procon. & gl. in cap. fi. de re iud. lib. vj. & Bald. in l. hac consultissima. C. qui testa. fac. posse. & hanc conclusionem tanquam communem refert Ias. in d. §. vbi decretum. col. xiiij. vbi multos doctor. alleg

13 alleg. ¶* Sed iuxta hoc moueo vnum pulchrum & quotidianũ dubium. quotidie solet euenire in istis terris & ciuitatibus, vbi sunt iudices idiotæ, quòd quando volunt diffinire aliquem processum, mittunt ad iurisperitum pro consilio, & secundum illud consilium proferunt sentẽtiam, legendo solùm illud consilium:
15 quæro an valeat talis sententia, & an censeatur esse lata de scripti recitatione. dicas quòd non valet: imò nulla sententia reperitur esse lata. quia legendo consilium, illud non est sententia, cùm sit votũ vnius doctoris priuati carentis iurisdictione. sed est necesse, quòd antè quàm legatur consilium, iudex scribat in calce ipsius: nos talis iudex pronuntiamus prout in tali suprà scripto consilio cõtinetur. & ista pauca verba relata ad consilium, faciunt sententiam. ita notabiliter tenet Angel. in consil. ccxli r.
14 incip. domina &c.* Et debet tãc consilium apparere scriptum in actis, aliàs sententia relata ad consilium, quod non apparet scriptum, non valet, secundum Abba. in cap. illa. in fi. de accus. Item ideo dixi, quòd antè quàm legatur consilium, debet iudex scribere sententiã, quia posteaquam, scilicet consilium & sententia, legitur de scripti recitatione, aliàs non valeret: per prædicta. vnde si iudex primò legeret consilium, & postea notarius scriberet in calce, quòd talis iudex pronuntiauit, prout in tali consilio continetur: adhuc non valeret sententia: quia hæc verba demonstrant, quòd iudex ore tenus pronuntiauit, & non de scripti recitatione. ita declarat Ias. in d. l. nec quicquam. §. vbi decretum. colum. xv. ff. de offic. procons. de mente Angel. in d. consil. ccxlix. ¶* Item est aduertendum ad aliud, q̃ vt plurimùm isti consulentes non condemnãt nec absoluunt in eorum consiliis, ex quo carent iurisdictione, non possunt hoc facere, sed solùm consuluunt talem litigatorem esse absoluendum vel condemnandum per iudicem, & sic verba consilij habent tractum in futurum. vnde tunc iudex in sua sententia in calce consilij debet ponere verbum, condemnamus vel absoluimus, aliàs si simpliciter diceret, pronuntiamus, prout in tali consilio continetur: videtur declarare illum litigatorem esse absoluendum vel condemnandum, prout in consilio dicitur, & sic non est condemnatus nec absolutus: quia ista sententia expectaret aliam sententiam post se, per ea, quæ tenet Alexand. in l. j. §. si quis ita. colũ. iiij. ff. de verborum obligat. vbi concludit, quòd iudex pronuntians Titium esse cõdemnandũ vel absoluendũ, nõ censetur condemnate nec absoluere. Quod etiã tenet Bar. in l. j. C. si aduer. libe. & ista sunt notãda perpetuò: quia multotiens mihi euenerũt

in

in facto,& multas sentẽtias annullari feci,per illud consi.Ang. & per illam doct.Alexã.in d. §.si quis ita. De veritate tamen huius vltimi dicti, vide infrà. ij.q.
16 circa fi.¶* Verùm super illa nullitate sententiæ diffinitiuę,quando non fertur in scriptis,fuit mihi quandoque obiectum, quòd talis sententia potest in regno sustentari , per caput detestãtes. per quod sunt sublatæ omnes solennitates iudiciorum iuris positiui.vnde censetur etiam sublata solennitas l.j & ij.C.de sentẽ. exbre.reci.& dictæ const.ab omnibus. pro quo facit quod not.Bal in l.diuus.ff.de in integ.rest. vbi dicitur , quòd si statutum dicit, quòd procedatur omni solennitate obmissa,potest sententia ferri viua voce & sine scriptis. Tamen ego dixi semper,quòd illud c.detestantes non tollit solennitates sententiæ,sed processus tantùm , vt patet ex tota eius serie. imò in fine sui expressè reseruat solennitates sententiæ, dum dicit in additione sui , dummodo aliàs ritè & rectè sententia proferatur &c.& sic non tollit,imò reseruat solennitates sentẽtię, per illud verbum,ritè.l.non putauit. §. non quæruit.ff.de bonor. poss. contra tabul. & per Card. in cle. ij.in prin.de testib.& Bar.in l lecta.ff.si certum pet.& Francis.de Aret.in l.iustè. ff.de acquirenda poss.& hanc opin.videtur tenere Paris in tractatu syud.in verficulo,sententia.colum.ij. & v.in
17 fin.* & probatur ex his,quæ dicit Matt.in d.const.ab omnibus. vbi tenet , quòd etiam in causis summariis,in quibus non requiritur libellus,debet sentẽtia ferri in scriptis.pro hoc est text. in cle.sæpe.§. sententia. de verbor. significa. vbi mandat sententiam ferri in scriptis,non obstante, q procedatur summariè & sine figura iudicij. Et licèt Bart. in extrauag.ad reprimendã.in verbo & figura circa fi. videatur sentire,quòd illa cle.non procedat de iure ciuili in casibus , in quibus proceditur sine figura iudicij:tamen puto verius esse , quòd habeat locum de iure ciuili , cùm nõ habeamus,legem ciuilẽ contrariam: vnde in vtroque fori debet stari iuri canonico,per ea quæ not.Abb. in c.j.de oper.nouun. tanto magis, quia per hoc minùs lædit ius commune, sicut licet d. l. j. & ij.C.de sentent. exbre.reci. & similiter illa constitu. ab omnibus.Præterea.quòd sententia proferatur in scriptis,fuit inductum,ne veritas occulteretur, quia posset postea alio modo scribi,quàm fuit voce dictum,vt dicit gl.in d.clem.sæpe.§. sententiam. in verbo. in scriptis vnde non est credendum hanc fuisse mentem iuris municipalis, scilicet velle tollere illam solennitatem, quæ fuit inducta ad veritatem conseruandam,cùm ipsum ius laboret super ipsa veritate:& vult, quòd ad solam veritatẽ attendatur. vnde teneo, quòd etiam hodie

hodie in regno sententia sit ferenda in scriptis, aliàs non valet
18 ¶* Nonò differt, quia ab interlocutoria semper debet appellari in scriptis,& cum expressione causarum grauaminis , aliàs 22
non valet appellatio. cap. cordi nobis de appel.lib.vj. & per Bar. in Liiij.ff.de appell recip. Secus à diffinitiua , quia si appellatur statim tempore quo fertur , potest appellari viua voce & sine expressione grauaminum . sed si appellatur , postea infrà decem 23
dies debet appellari in scriptis. text.est & ibi Bart.& Imol.in l.j. §.libelli.ff.de appellat. & dicam plenius infrà in ij. actu. in ma-
19 teria appellationis. ¶* Decimò differt, quia cõdemnatio pœnalis facta per diffinitiuam durat perpetuò:secus si per interlocutoriã:quia non durat,nisi durãte officio iudicis interloquentis.ita tenet Felyn.in c.ex literis. col.x. versi. cæterũ de consti.per l.fi. ff.
20 de pœnis. ¶* Vndecimò differt, quia in sentẽtia diffinitiua requiritur ordo iudiciarius:qui traditur in l.prolatam.C.de sent.& in l.j.& ij.C.de senten.ex bre.recit. sed in interlocutoria talis ordo nõ requiritur.ita colligitur ex dictis Ang.in cõsi.cxiiij.& cõsi.cxv.
21 ¶* Duodecimò differt , quia iudex postquam pronuntiauit,nõ potest sententiam diffinitiuam circa principale negotium corrigere; nec aliquid illi addere vel diminuere,secus in interlocutoria.ita tenet Alex. in consi.cxix. in'iij. volu. & maximè in ij.col. versic.non obstat quod not.Bald. &c.vbi loquitur de interlocutoria de qua materia vide Alex. & doct in l.Paulus.la ij.ff.de re iu-
dic. ¶* Tertiodecimò differt , quia diffinitiua producit actionem in factum.l.miles.§.iudicari.& ibi Alex.& doct.ff.de re iud. sed interlocutoria non habens vim diffinitiuæ , nullã producit actionem.secundum Alex. in l. j. §.fi.col.j.ff.si quis ius dic.non obtem. ¶* Superest modò respondere ad secundum membrũ huius quæst.videlicet,quotuplex sit sententia super quo licet doct. in rubr.de re iudi. in decretalibus plures species ac membra faciant,& Spe.in tit.de sent.§. species.nam aliqui dicunt,quod sentẽtia alia dicitur diffinitiua, alia interlocutoria simpliciter , alia interlocutoria habens vim diffinitiuæ:alia est sentẽtia præcepti alia sententia decreti,alia sententia mulctæ,alia sententia banni, vel similis. Tamen ego breuiùs facio duo tantùm mẽbra , videlicet,quòd sententia est duplex, scilicet diffinitiua& interlocutoria.& ad hanc bimembrẽ distinctionẽ possunt omnia alia membra reduci:prout ex infrà dicendis apparebit. Quæ autem dicatur diffinitiua,& quæ interlocutoria,& in quo differant adinuicem satis,patet ex prædictis.Solùm restat, hic examinare nonnullas quæstiones dubias,de quibusdam sententiis,de quibusdubitari

bitari potest an sint diffinitiuæ vel interlocutoriæ. & hoc est vtile scire propter tot differentias.
24 quæ sunt inter eas. ¶ * Primò igitur quæro vtrum sententia, per quam iudex pronuntiat instrumentum esse executioni mandã dum contra aliquem, dicatur interlocutoria vel diffinitiua: rationes sunt pro & contra. nam videtur diffinitiua, ex quo imponit finem negotio principali, vt dictum fuit suprà in prima differentia: econtrà videtur interlocutoria, quia in tali processu nullus seruatur ordo iuris: vt dictũ fuit suprà in xj. differentia. Istam q. tangit Angel. in consi. cxiiij. & consi. cxv. vbi concludit, quòd est interlocutoria, non autẽ diffinitiua, ex eo quia non seruatur ordo iuris, vnde tenet eam posse reuocari per iudicẽ, iuxta l. quod iussit. ff. de re iud. Breuiter quicquid dicat Ang. teneo contrariũ, scilicet quòd talis sentẽtia sit diffinitiua. nã omnis sententia, quę diffinit principale negotium, dicitur diffinitiua. etiamsi ibi non seruetur ordo iuris. glo. est notabilis. & ibi Bal. in l. q restituere. ff. de rei vendic. probatur in cle. sæpe. circa fi. de verb. signifi. sed ista sentẽtia est huiusmodi. ergo &c. hoc tenet in terminis Ludo. Rom. in consi. clxxiiij. incip. amplissime doctor &c. in prin. & in cõsi. ccclvij. Idẽ in propriis terminis contra Ang. tenet Alex. in cõsil. col. penul. in ij. volu. idem tenet Ang. sibi cõtrarius in d. l. qui restituere. & Bar. in l. si cum exceptione. §. hæc autem actio. ff.
25 quod metus causa. * Secus esset in sententia, qua pronuntiatur sententiam esse exequendã: quia illa potest dici interlocutoria, ex quo tendit ad executionem sententiæ diffinitiuæ priùs latæ, ita tenet Ioan. de Imol. in l. ab executore. col. j. ff. de app. & Bal. in l. executione. C. quo app. nõ recip. & Bal. in l. actori. C. de reb. cred. & Pet. Philip. Corn. in cõsi. cxxij
26 in fi. in iiij. vol. ¶ * Secũdò, quæro quid de sententia per quam pronuntiatur appellationem esse deserta, seu fatalia esse elapta, vel non licere tertio prouocare. Dic quòd est interlocutoria, licet non speret aliam sententiam post se, & imponat finem litis. ita tenet Bald. in l. ij. col. pen. in fi. C. de epise. audi. vbi dicit, quòd est interlocutoria habens vim diffinitiuæ, & ideò abea potest appellari. idem tenet Pet. Phil. Corn. consi. xiiij. in litera b. cõsi. cclxj.
27 in litera h. in iiij. volu. ¶ * Tertiò quæro, quid de præcepto de soluendo, an dicatur interlocutoria vel diffinitiua? dicas quòd si tale præceptum est factum sine causæ cognitione, & cum clausula iustificata, videlicet, si sententiaris te grauatum, compareas &c. non est dubium, quòd est sententia interlocutoria, quia comparente reo soluitur in vim executionis: vt not. Bar. in l. j. C. de execu. rei iudi. & plene Alex. in l. Lucius pupillo. §. meminisse. ff. de oper

no. nun. & Ias. in l. nec quicquã. §. vbi decretum. col. iij. ff. de offic. proconsul. Nam quælibet citatio, est interlocutoria: ex quo omnis vox iudicis faciens ad causam, est interlocutoria, vt habetur in l. ex stipulatione. C. de sentent. & fuit dictum suprà. Sed si reus non comparet, & accusatur sibi contumacia, præceptum
28 remanet firmum, vt habetur in decisi. clxvj. consil. Neapo. ¶ * Sed dubium est de præcepto, quod fit per iudicem in confessum, vt soluat, quòd non requirit clausulam iustitiæ: quia fit causa cognita: & dubium facit, quia diffinit principale negotium, & nõ sperat aliam sententiam post se, vnde deberet dici sententia diffinitiua. & propter hoc doctores multum variant super decisione huius q. communiter tamen omnes doct. inclinãt, quòd sit interlocutoria. ita tenet Bald. in addi. Spec. in tit. de sent. circa princi. suæ addi. & in ij. col. versi. sed an valeat præceptum &c. & Fely. in c. quærenti. col. fin. de offic. deleg. & Ange. in §. illud in auth. de hære. & Falc. & Fely. in rubr. de re iudi. col. iiij. & Lanfr. in c. quoniam contrà. in ver. interlocutiones. col. xix. versi. vltrius adiicitur &c. de prob. & Ange. in l. si debitori. ff. de iudi. & ideò, quia est interlocutoria, dicit Lanfr. vbi suprà. & Ang. in d. l. si debitori quod potest per iudicem reuocari, & idem tenet Marth. de Afflict. in constit. regiæ maiestati. col. fin. sed Fel. in d. c. quærenti. tenet contrarium. scilicet quòd nõ potest reuocari, & istud tangit Felyn. in d. rubr. de re iud. col. iiij. & v. referendo plures authoritates doct. variantes super hoc, sed pro conclusione & veritate dicerẽ, quòd aut processus habet aliquam formã: puta quia datus est libellus, & reus in litis contestatione confessus est: & tunc istum præceptũ habet instar diffinitiuæ sententiæ, adeò quòd potiùs adhæret diffinitiuæ, quàm interlocutoriæ. ita colligitur ex dictis Alex. in cõsi. l. col. pen. in ij. vol. & tunc sine dubio reuocari non potest, sicut nec diffinitiua reuocatur. Aut nõ est datus libellus, sed ore tenus fuit reus cõuentus, qui in prima responsione confitetur, & iudex præcipit sibi causa cognita. vt soluat, iuxta l. si debitori. ff. de iud. & ista dicitur interlocutoria propter formam non seruatam: tamen habet vim diffinitiuæ, ex quo diffinit principale negotium. secundum Ang. in d. §. illud in auth. de hær. & Falc. Verùm ex quo factum est causa cognita. & quia habet vim diffinitiuæ, dico q. reuocari non potest, ita tenet Phil. in c. cum cessante, col. iiij. de app. Si verò esset factum sine causę cognitione ita ex abrupto, prout est quando habet clausulam iustificatam, & tũc potest reuocari, sicut quælibet interlocutoria, secundũ Philip. ibidem. & ita puto concordari

dari posse istas opin.contrarias.

29 ¶*Quartò quæro, quid de decreto, an dicatur diffinitiua vel interlocutoria? die quòd istud nomen decretū, potest sumi largè & strictè. Quando sumitur largè, est nomen generale, comprehendens omne id, quòd decernitur per iudicem: & sic comprehendit diffinitiuam & interlocutoriam, vt plenè declarat Iaſ. in l. nec quicquam. §. vbi decretum col. j. ff. de offic. proconsul. sed quando sumitur strictè, differt à diffinitiua in pluribus, quę cumulat Iaſ. ibidem col. j. & ij. & tunc dicitur omne id, quod decernitur per iudicem cum causæ cognitione circa absolutionem, vel condemnationem: & hac ratione attenta non potest dici diffinitiua: vt quando declarat aliquem mittendum in possessionem, vel alimenta pupillo decernit, vel super alienatione rerum minoris, vel in integrum restituendo, vel aliud simile. vnde communis cōclusio, est q̄ decretum dicitur interlocutoria, vt not. Phil. in c. cùm cessante. col. antepen. verſi. xv. extrà. de appel. & gl. in §. si quis autem. in auth. de hære. & fal. c. pro hoc est text. in l. qualem. in fin. ff. de arbit. & Franc. de Are. in l. si is ad quē. ff. de acquir. hæred. & probatur in const. regni, quæ incipit, dubitationem. intantùm, q̄ etiā secundum decretū, dicitur sententia interlocutoria: vt tenet Bal. in l. cùm & minores. in ij. oppo. C. si aduer. rem iud. & glo. in l. præsenti. §. cùm autem. C. de his qui ad eccl. confug. habet tamen vim diffinitiuæ: quia imponit finem negotio, licet non determinet principale negotiū: quia ad id agitur, & ad aliud deuenitur per secundum decretum. vt not. Fel. in c. consultationibus. col. ij. & iij. de offi. delega. & Petr. Philip. Corn. in consil. lxv. col. final. in j. volu. & Bart. in l. nō videtur. ff. de iudic. & in l. si finita. §. si forte. ff. de damno infect. & Bald. in l. § præsen. C. quomo. & quando iudex. & in l. ij. C. de episco. audi. & an possit reuocari, vide Alexandr. tenentem, quòd sic, in l. quod iussit. col. vj. ff. de re iudi. ¶* Quintò quæro, quid de sententia banni? die quòd est interlocutoria, secundum Bal. in d. l. cùm & minores. col. ij. versic. & per hoc dico, &c. & Bal. in addit. Spec. in tit. de senten. col. ij. versi. sententia banni. &c. & Alex. in consi. cxix. col. ij. in fin. in iij. vol. & consi. xc. col. iiij. in princ. in j. volu. similiter possumus dicere, quòd sententia foriudicationis, qua vtimur in regno in criminalibus secundū formam cōstit. regni, quæ incipit, pœnam eorum. & consti. grandis vtilitas. potest dici interlocutoria, ex quo nō diffinit principale negotiū, tamē habet vim diffinitiuę: quia operatur plusquam diffinitiua, nam produeit septem mirabiles effectus, qui colligi possunt ex d. const. pœnam eorum. quos ibi nume-

merat Matthias. in j. col. ¶* Sextò quæro, quid de sententia per quā irrogatur mulcta. die quòd est interlocutoria: cùm non diffiniat negotium principale, sed venit incidenter propter inobedientiam, seu contumaciam. l. j. ff. si quis ius dicen. non obtemper. ita tenet Alexā. in d. l. j. §. fin. col. j. vbi plus dicit, quòd potest reuocari, sicut quælibet alia interlocutoria, per l. illicitas. §. finali. de officio præsid. & Bal. in addit. Spec. in tit. de senten. col. ij. versicu. sententia

32 banni &c.* nam æquiparatur sententiæ banni: quia vtraque irrogatur ob contumaciam, secundū Bartol. in d. l. illicitas. §. finali. sed certè, ex quo ista sententia mulctæ continet aliquid dari vel fieri, habet vim diffinitiuæ, vt infrà dicam. & de iure, quando interlocutoria habet vim diffinitiuæ, reuocari non potest, sicut nec diffinitiua. ista est communis conclusio, quam tenet Abb. in c. cùm cessante. colū. ij. in fi. & ibi etiam Philip. in iiij. col. versi. sed tamen limita &c. de appel. & Bar. in l. Titia. in fin. ff. de accus. quod tamen qualiter intelligatur, vide omnino, quę dicam infra in fine huius primę quæsti. principalis. Super hoc igitur de mulcta ego aliter dicerem, videlicet, q̄ ista sententia mulctæ non est ideo reuocabilis, quia est interlocutoria, sed quia à lege habet hāc naturam, vt irrogetur secundū diuitias & paupertatē cōtumacis: nā pauper debet leuius mulctari, quàm diues, prætereà illa lex illicitas. §. fi. nō dicit, quòd reuocetur ista sententia, sed quod mulcta remittitur ob paupertatē, & iste est quidam actus libertatis, quo vtitur lex causa miserationis: quia donat mulctam pauperi. vnde iudicio meo ista non est propriè reuocatio: intelligendo eo modo, quo reuocantur alię interlocutorię: sed potiùs est quædam impeditio executionis: quia talis sententia nō mādatur executioni contra pauperē: quia lex permittit sibi fieri remissionē mulctę.

33 ¶*Septimò quæro, quid de absolutoria ab obseruatione iudicij? videtur q̄ sit diffinitiua: quia continet absolutionem. sed dic, q̄ est interlocutoria: ex quo non diffinit principale negotiū, quod patet: quia de nouo potest iudicium inchoari. glo. est in l. & harū. ff. si ser. vendi. & Bald. in l. properandum. §. & si quidem. C. de iudic. & in l. ij. C. de epis. aud. & declarat pulchrè Philip. in d. c. cùm cessante. col. fi. de app. vbi etiam ponit, quando talis absolutoria potest esse diffinitiua. & est de mente Bart. in d. l. Titia. de accu.

34 ¶*Octauò quæro, quid de sententia quæ fertur in iudicio intenta to secundum formam l. diffamari. C. de ing. & man. Dic, quòd si lis non contestatur, puta quia citatus cui statuitur terminus ad agendum, non agit infra terminum, quo casu iudex imponit sibi silentium perpetuum: tunc talis sententia est interlocutoria,

Universidad de Deusto
Biblioteca

secus si comparet,& litem contestatur:quia tunc cessaret diffinitiua. ita tenet Bald, & Saly. in d.l.diffamari. & Philip. in d.cap. cùm
35 cessante.col.fin. ¶* Nonò quæro, quid de sententia lata super possessorio.Felyn.in cap.consultationibus.de offic.deleg.in iij. col.tener,quòd nõ est vera diffinitiua, nec vera interlocutoria: sed quasi diffinitiua: vnde videtur ponere tertiam speciem sententiæ. Sed quia ego dixi suprà, quòd omnes sententiæ de mundo possunt reduci ad illam bimembrem distinctionẽ, quam feci, propterea in hoc puto, q melius loquitur Phil.in d.c.cùm cessante.col.pen.versi xxj vbi dicit,& ista est veritas,quòd quando principaliter agitur possessorio, & super eo lis contestatur, talis sententia, quæ fertur super eo,est merè diffinitiua:quia diffinit causam possessorij principaliter intentatam:non obstãte, quòd super petitorio posset reuocari: quia illud esset nouum iudicium: sed quãdo possessorium reduceretur incidenter, tunc est interlocutoria.& ita tenet etiam Card.Alexã in d.c.cùm cessante. col.vij,versic.habetis etiam &c.
6 ¶* Decimò quæro, an condẽnatio expensarum dicatur interlocutoria,vel diffinitiua? Communis conclusio est, quòd si fiat in
39 processu causæ ante sententiam diffinitiuam, est interlocutoria. Secus, si fiat vna cum sententia diffinitiua: quia tunc censetur pars sententiæ diffinitiuę.ita tenet Philip. in d.ca.cùm cessante. col.antep.versic.xvij.de appel.& Ang.in l.qui agitis. ff.de exceptio.& Felyn.in rub. de re iudic.
37 col.ix * Ex hoc sequitur notabilis conclusio,quòd illa, quæ fertur ante diffinitiuã,potest reuocari quandocũq;, sicut quælibet alia interlocutoria.sed illa, quæ fertur simul cum diffinitiua, nõ potest reuocari etiam eadẽ die, sicut nec diffinitiua, secundum Phil.in d.c.cùm cessante. col.ix. ver.vndecimò limita &c. & col.
38 antep.versic.xvij. * imò si iudex in interlocutoria obmisisset condemnationem expensarum,potest illam facere quandocunque vsque ad sententiam diffinitiuã, etiam ad instantiam partis: ex quo ante diffinitiuã semper datur eius officium. Secus, si obmisit condemnationem expensarum in diffinitiua: quia non potest illam addere, nisi eadem die,vt habetur in l.Paulus. ff.de re iudic.ita nota.tenet Abb.in c. sæpe. in fin. sequendo Innoc.ibi de app.& Paul. de Cast in l.sancimus.C.de iud.& Philip.in d.c. sæpe.colũ.xiiij.ver. octauò quæritur &c.vbi ita limitat l. terminato.C.de fruct. & lit.expẽ.& ita debet intelligi quod tenet Bald. in l.parris & filij.in fin.ff.de vulga.& pup. ¶* Vndecimò quæro, quid de sententia lata super exceptione peremptoria? dico,q si quidem iudex pronuntiat eam admittendam vel non admittendã,est interlocutoria, ex quo sperat aliam sententiam post se. si verò pronuntiet,vtrùm obstet exceptio vel nõ,& tunc si quidé pronuntiat eam non obstare,est interlocutoria: quia sperat aliã sententiam post se. si verò pronuntiat eam obstare,& eius contemplatione imponit silentium actori,vel reum absoluit,tũc est diffinitiua.ita declarat Felyn.in rub.de re iudicara.in vij.colum.
40 ¶* Duodecimò quæro,quid de sententia excommunicationis? dic quòd est interlocutoria: vt not.glos.& doct.in summa ij.q. j.& Felyn.in d.rubr.de re iud.col. ix. vbi idem dicit de sentẽtia interdicti, quòd est interlocutoria. idem tenet Bald.in l.j. C. de postu.& Bald.in addit.Spec.in ti tu.de senten.col.iij.verfic.senten
41 tia excommu.&c.* Quod potest corroborari: quia excõmunicatio ab homine non potest irrogari ad pœnam delicti diffinitiuę, nisi solùm pro contumacia: vt declrarat Philip.in c.qua fronte.in ij.notab.& c. reprehensibilis.in j & ij notabili.de app.ergo est interlocutoria:quia venit incidenter ob contumaciam, sicut dicimus de bãno & mulcta.Multos alios casus dubios, in quibus potest dubitari, an aliqua pronuntiatio sit diffinitiua, vel interlocutoria, vide cumulatos plenissimè per Bal. in addition. Spec.in tit.de senten.& per Philip.& Card.in d.c. cùm cessante. & Felyn.in rub.de re iudic. Ego tamen volui istos xij. casus declarare per has xij.quæstio. tanquam magis dubitabiles& quotidianos. ¶* Vltimò, super ista
42 prima quæstio.principali, quæro ex quibus cognosci possit, quãdo interlocutoria habet vim diffinitiuæ: & quando non. Dic quòd ex multis cognoscitur:quę declarabo per singulas conclusiones, quas modò subijciam. ¶ Prima igitur cõclusio est,quòd omnis interlocutoria, quæ non sperat aliam sententiam post se, dicitur habere vim diffinitiuæ: quia videtur facere effectum, quem facit diffinitiua: quia imponit finem illi instantię.ita declarat Phil.in d. c.cùm cessante. col.iiij.& ibi etiam Ant.de But. Imol.& Abb.de app.& Bart in l. quod iussit.ff.de re iudi. Exemplum potest esse de sentẽtia absolutoria ab obseruatione iudicij.Item de illa,per quã pronuntiatur appellationem esse desertam.Item de præcepto de soluendo.Item de secundo decreto. Itẽ de sententia mulctæ: & de aliis
43 similibus. ¶* Secunda conclusio est, omnis interlocutoria per quam finitur officium iudicis,dicitur habere vim diffinitiuę,secundum Bart. in d.l.quod iussit. potest esse exemplũ, quando iudex pronũtiat se esse incõpetentem,vt colligitur ex dictis Alex. in d.l.quod iussit.colũ.vij.versic.
44 xij. ¶* Tertia conclusio est: Omnis interlocutoria, quæ diffinit vnum articulũ substantialem

Universidad de Deusto
Biblioteca

causæ principalis, dicitur habere vim diffinitiuę. gl. est in clem. fi. in gloj. in fi. de app. & in cle. j. de causa poss. & propriet. & Bald. in l. j. C. quando prouoc. non est necesse. & Alexan. in l. v. col. ij. ff. de verb. oblig. Pro hoc est tex. in l. intra vtile. ff. de minor. vt quando minor petit restitutionem in integrum, & iudex pronuntiat super ætate, scilicet eum non esse minorem, nam tacitè excluditur à restitutione petita: & sic decidi tur articulus substantialis causę. & hoc tenet in specie Alexand. in rub. ff. de re iud. in fi. col. Possēs hanc conclusionem exempli ficare in infinitis casibus: vt quādo repellitur exceptio peremptoria, vel admittitur: vt in d. clem. fi. Item, quando iudex nollet admittere aliquas probationes, sine quibus producens illas, non posset obtinere: & sic de aliis simi-
45 libus. ¶ * Quarta conclusio est: Omnis interlocutoria continēs aliquid dari vel fieri, habet vim diffinitiuæ, secundum Bart. in l. nec quicquam. §. vbi decretū. in prin. ff. de offic. procon. Et adde prædictis, q̄ sicut reperitur inter locutoria habēs vim diffinitiuę: ita etiam reperitur diffinitiua habēs vim interlocutoriç. Exemplum ponit Baldus in l. cùm & minores. colū. ij. C. si aduer. rem iud. vt quando iudex pronuntiat
46 malè appellatum. ¶ * An autem indistinctè non possint reuocari interlocutoriæ habentes vim diffinitiuę: dic quòd illæ, quę nō sperant aliam sententiam post se, non possunt reuocari: aliç verò, quę dantur in medio processus: quæ sperāt diffinitiuam post se, reuocari possūt. ita declarat Alexand in l. quod iussit. col. v. de re iudicat. & ita intelligas id quod dixi suprà, in vj. quæst. Et ex his remanet expedita prima quæstio principalis.

SECVNDO principaliter quæro, * qualiter sententia ferri
47 debet: & quid debet continere ad hoc vt valeat: dic q̄ multa requiruntur. Primò enim debet continere nomen iudicis proferentis: & dicat an sit ordinarius vel delegatus: item, nomina litigantium: item, tenorem primę petitionis: super qua fundatū est iudicium. Item, debet facere mentionem de substantialibus processus: puta, visa litis contestatione, iuramento calumniæ, testium depositionibus, & aliis processus meritis &c. Item, debet continere absolutionem vel condemnationem. Item, quòd ferātur partibus præsentibus vel absentibus per contumaciam. Et hoc vltimum solet scribi in litera lata per notarium actorum. ita tenet Spec. in tit. de sen. §. qualiter. in fin. Item, sententia debet recitari in scriptis, & de scripti recitatione: vt suprà dixi. & habetur in l. j. & l. fi. & ibi Bartolus & doct. de sentē. ex breui. reci. & in constit. ab omnibus. & fuit dictū in q. præcedenti, in viij. differen-
48 tia. * Item, debet iudex sedere pro tribunali, aliàs non valet sententia, secundum Bart. & Bal. in d. l. j. C. de sent. ex breui. reci.
49 * Item, debet ipse iudex legere sententiam, nō autem potest alij mandare lectionem sententiæ: nisi sit persona illustris, vel episcopus. vt not. Spec. in tit. de sen. §. sequitur in prin. & Alex. in rub. ff. de offi. eius, cui man. est iurisd. col. pe. & est text. in c. fi. de re iudi. lib. vj. & habetur in dicta consti. ab omnibus. & ibi per Mat-
50 thæum, in prima column. ¶ * An autem requiratur, q̄ iudex exprimat causam, qua mouetur in
51 sententia? dic q̄ regulariter nō requiritur. vnde valet sententia, etiam sine expressione causæ: potest tamen illam apponere, si vult. rex. est & ibi Abb. & doct. in c. sicut. de re iud. Fallit tamen in nonnullis casibus quos ponit Abba. in d. c. sicut. in vltimo not. ab. & ibi vide. * Item, debet
52 ferri causa cognita, aliàs non valet: vt habetur in l. prolatam. C. de sent. & in l. nec quicquam. §. vbi decretum. ff. de offic. procon
52 * Ego autem pro clariori intelligentia, & vt faciam magis ordinatum compendium, intendo prædicta & quamplura alia requisita ad validitatem sentētię examinare per quatuor causas. Sicut enim secundum philosophos, in omni actu humano, vt plurimùm considerantur quatuor causæ: videlicet causa efficiens, materialis, formalis, & finalis: prout aliàs in iudicio consideraui illas in principio huius operis: ita etiam dico, q̄ in sententia debent concurrere istæ quatuor causæ: ita q̄ appareant ex prolatione ipsius. ¶ * Primò igitur debet esse in sententia, causa efficiens: & hoc est, quod dixi suprà in primo requisito: scilicet, q̄ sentētia debet cōtinere nomen iudicis: nā ipse iudex est causa efficiens: quia ipse cōponit sententiam: & illam in esse producit. & debet exprimere, an sit ordinarius vel delegatus: vt not. Specu. in d. §. qualiter. in fi.
54 * quia si iudex ignorat fundamentum suæ potestatis, non valet sententia: vt no. Bar. in l. multum. ff. de condi. & demon. & in l. ij. ff. de iudi. & in l. hęc autem. ff. ex quib. cau. in poss. ea. & Abb. in c. prudentiam. in princ. in fi. col. de offi. deleg. in qua causa efficiente, si esset aliquis defectus, non valeret sententia: vt quia iudex esset mutus, vel furiosus, vel infans, vel excommunicatus, vel similis: quos defectus ponit Spec. in tit. de sent. §. iuxta co. j. & ij. & habentur in l. cùm prætor. ff. de iudic. Et per hoc infero contra prauam obseruantiam nonnullorum iudicum: qui quando formant sententias, incipiunt, in Dei nomine &c. vnde nos, qui suprà &c. & suprà nullam fecerunt mentionem de nomine suo proprio, nec dignitatis: sed parcendo laboti, causa breuitatis, obmittunt nomen proprium, & dicunt vnde nos, qui supra. nam

per hoc puto, quòd dicta sententia, quæ ita scripta reperitur posset dici nulla: quia peccat in expressione causæ efficientis: non obstante, ℣ in lectione sententiæ exprimeretur nomen iudicis: quia sententia debet tota scribi, & postea de scripti recitatione legi: & non sufficit, ℣ voce proferatur: vt dixi supra in viij. differentia præcedentis q. 55 per ea, quæ dicit Angel. ¶ * Dixi etiam supra, ℣ iudex debet sedere pro tribunali: vt in §. sedebunt in auth. de iud. & c. fi. dere iudi. lib. vj. & ista etiam est qualitas addita & annexa huic causæ efficienti. vt not. Bart. Bal. & doct. in dil. j. C. de sent. ex breui. recit. vbi limitant hoc non procedere in interlocutoria, quæ non requirit plenam causæ cognitionem. Item, limitant non procedere in iudice timente potentiam alicuius: quia potest super equo, vel ex turri ferre sententiam, vt citò possit fugere. vt no. gl. in d. l. j. & glos. in c. fi. de re iudi. lib. vj. de quo vide Spec. in ti. de sen. §. iuxta. ver. ité est nulla, ratione modi &c. & Lanfrãc. in c. quoniam contra. in ver. interlocutiones. col. iiij. de prob. & Gemi. in d. c. fi. Et propter hoc poni solet in sententiis, Nos talis index, sedentes pro tribunali &c. hoc tamen non procedit in causis summariis, in quibus potest iudex etiam stando & non sedendo ferre sententiam: vt in vt. sæpe. §. sententiam. de verb. 56 fuit dictum. ¶ * Item dixi, ℣ iudex debet per se legere sententiam, & nõ per alium: nisi sit persona illustris, vel episcopus: vt dicto c. fi. de re iudi. lib. vj. de quo dicto vide Fely. in c. super quæstionum in princ. in fi. col. de offic. deleg. Certè si istud esset verum, hodie nulla sententia valeret, maximè in hoc regno: cùm generaliter omnes sententiæ tã maiorum quam minorũ iudicũ legantur per alios, scilicet, per actorum magistros: & non per ipsosmet iudices: vnde non posset aliud dici, nisi ℣ hoc toleratur ex generali consuetudine, quę potest in hac solẽnitate derogare iuri positiuo: vt dicit Go. in d. c. fi. col. ij. ver. in ea. gl. ibi Italiæ &c. de re iudi. lib. vj. & tenet in simili Archi. in c. statutis. ij. q. j. & Bal. & Saly. in l. hac consultissima. C. qui test. facere pos. 57 ¶ * Item dixi, ℣ sententia ferat in scriptis. hoc debet intelligi, ℣ scriptura præcedat recitationẽ, nec sufficeret, si iudex scribendo vnico contextu voce proferret: vt declarat Gemi. in d. c. fi. in ij. 58 & iij. notab. ¶ * Secundò consideratur in sententia causa materialis, & est illa, quã in iudiciis considerauimus in principio huius tractatus. Materia enim dicitur, ex qua aliquid fit. vnde in proposito causa materialis sententię est ipsa causa deducta in iudicium per primum libellum: & ex consequenti totus processus super ea fabricatus: quia ex illo processu, & causa in eo contenta, sit sententia diffinitiua, & propterea dixi supra de mente Spec. ℣ in sententia debet inseri tenor libelli: ad hoc vt ipsa causa materialis appareat expressa in sententia. Verùm istud nõ est omnino necessarium: imò valet sententia, etiam si tenor libelli non exprimatur in ea. secundũ Bart. in l. ij. C. de sent. sufficit enim, ℣ sub epilogo fiat mentio de libello actoris, & responsione reiputata, visa petitione actoris continente istud & istud &c. vt tenet Spec. in d. §. qualiter. versic. cæterum. & ita communiter seruatur in practica. imò etiam si iudex nullam faceret mentionem de libello, sed simpliciter diceret: super præsenti processu ita pronuntio, condemnando vel absoluendo, &c. puto sententiam valere. Nec istud contradicit his, quæ paulò antè dixi: inquantum dixi exprimendam esse causam materialem: quia totus processus est causa materialis: & bene fit mentio de ipsa causa, saltem per relationem: quia sententia refertur ad acta: & per illa declaratur. & habetur in l. iij. C. de sent. quæ sine cer. quantita. & per Alex. in l. præles. ff. de re iudi. & in l. ait prætor. §. si iudex. eod titu. Paria enim sunt, aliquæ esse certa de se, vel per relationem ad aliud.

l. certum. ff. si cer. pet. l. esse toto. 59 ff. de hære. instit. ¶ * Hinc est, ℣ dicimus, vt supra dixi, non valere sententiam latam sine causæ cognitione, & sic fiue processu: vt habetur in dicta l. prolatã. C. de sent. & ibi Bart. & in l. ex stipulatione. in fi. eo. tit. & in l. in causæ. §. causa cognita. ff. de mino. Pro hoc est textus apertus in c. quoniam contra de prob. vbi declaratur, quo ordine iudex debet causas diffinire: quia primò debet acta & processum facere in scriptis: aliàs pro eius sententia non præsumitur, quãdo processus per legitima documenta nõ apparet. Hinc etiã dicimus, ℣ iudex debet iudicare secundũ allegata & probata: & sic secundum processum: vt habetur in l. illicitas. §. veritas. ff. de offi. præfi. ergo sententia, quæ non habet processum, dicitur carere materia: & sic est nulla: quia secundum philosophũ, ex nihilo nihil fit. 60 ¶ * Quid autem, si feratur sententia sine probationibus, an valeat? vide Socinum in consil. cxxxiiij. col. ij. in fin. & iij. in j. volumine. 61 ¶ * Ex hoc etiam oritur quædam solennitas materialis, quæ est, vt sententia feratur conformis libello: iuxta l. vt fundus. ff. communi diui. & c. licet Hely. de fimo. & l. fi. C. de fideicom. lib. vbi dicit Bal. ℣ fatuus est iudex, qui super aliis, quàm super petitis pronuntiat: vnde sententia aliter lata, non valet: quia habita relatione sententiæ ad eius mate-

Universidad de Deusto
Biblioteca

riam non potest esse conformis tas: vnde sententia reperiretur facta ex nihilo. Nam si peto bouem, & processus fabricatur super boue, & sententia fertur super equo, talis sententia videtur esse sine processu: quia nullus processus est factus super equo: & sic non haberet materiã præexistentem correspondentem, meritò est nulla: sicut quando aliquis vult facere librum: & habet chartas, & non vult librum conficere ex chartis: & vult q̃ sit liber: istud continet in se repugnantiam: quia nõ potest esse liber sine chartis. vnde iste liber non posset esse nisi imaginarius: scilicet, mente consideratus, & in esse nõ productus. ita ista sententia esset imaginaria & nullius momenti. l. imaginaria. ff. de re-
62 gu. iur. ¶* Hoc tamen limitatur non procedere in causis, in quibus proceditur sola facti veritate inspecta: quia potest tũc iudex ferre sententiã non conformem libello: vt declarat Ias. in l. vinum. col. xvij. ff. si cert. pe. vnde hodie in regno per capit. detestantes, posset indistinctè hoc fieri: & valeret sententia: & sic quoad hoc, esset correcta regula dictæ l. vt fundus. Idem, quando vnum petitur, & aliud cõstet per confessionem partis: quia potest iudex ad illud condemnare q̃ non obstante, q̃ non sit petitum: vt habetur in decis. xxxij. in
63 fi. consi. Neapo. *Item, potest iudex petentem debitum condemnare ad restitutionem pignoris non obstante, q̃ pignus non sit petitum: vt not. Bar. in l. eum qui. §. qui ita. ff. de verb. oblig. & Bal. in l. cùm eorum. C. de sent. & habetur in decisione trigesimasecunda consil. Neapol. & ratio est, quia dicta restitutio pignoris venit ex natura actionis intentatæ, plures alias fallentias ad l. vt fundus. vide plenissime per Fely. in d. c. licet Hely. col. antepe & pe. & fin. vbi cumulat xxvj fallentias: & aliquas etiam ponit Ias. in d. l. vinũ. col. xvj. & xvij. & in §. curare. col. v. instit. de actio-
64 ¶* Verùm, quia superius dixit q̃ ex nihilo nihil fit, & ius imitatur naturam. §. minorem. instit. de adop. quomodo ergo potest subsistere sententia in istis & aliis fallẽtiis, si careat materia? Ad hoc respondeo: & do vnam generalem declarationem prædictis, q̃ istæ fallẽtiæ procedunt, quando vnum fuit petitum in libello: & pendente iudicio incipit constare de alio, vel per probationes vel per confessione: nam iudex qui habet sequi veritatẽ, potest condemnare ad aliud in istis casibus specialibus: ex quo sibi liquet ex eodem processu, vel ex natura actionis intentatæ, vel ex virtute probationis. ad hoc vt veritas sortiatur effectũ, obmittis scrupulositatibus iuris positiui generalis: volẽtis, quòd non feratur sententia, nisi super eo, super quo est facta litis contestatio: vt dicit Bart. in dicta l. prola-

polatam. C. de senten. & sic bene formatur sentẽtia ex aliquo: quia subest materia, quæ nascitur pendente iudicio: sed quando vnum esset petitum, & super eo fabricatus totus processus, vsque ad conclusionem, & nihil aliud constaret ex illo processu de alia re: tunc indubitanter dico, quòd etiam in istis fallentiis nõ valeret sententia non conformis libello, quia nullam haberet materiam, secundũ exemplum præpositum. Et ita debent prædicta declarari. ¶* Consideratur etiam in ista causa materiali nõ solum, quòd subsit materia: sed etiam quòd sit apta materia: vnde si libellus esset ineptus, sentẽtia super eo lata non valet: vt nota glossa in verbo, secundum. in fin. instit. de obligat. in princip. & Abb. in c. cùm dilecti. de emp. & vend. & Anton. de Butr. in c. examinata. de iudic. & Bald. in l. ex hoc iure. & in l. fi. ff. de iust. & iure. & in l. actori. in fi. C. de rebus cred. Sic etiam dicimus de toto processu: quia debet aptè & secũdum iuris ordinem fabricari: aliàs sententia est nulla: vt dicta l. prolatam. Verùm in casibus, in quibus non requiritur libellus, prout in summariis, & præsertim hodie in regno, valeret sententia lata super libello inepto: vt declarat Alexã. in d. l. vinum. co. fi. & ibi est gl. ff. si cert. pet. & Felyn. in c. cùm ordinũ. de reseri. quia per iura municipalia sunt sublatæ solennitates libellorum in ciuilibus. Vnde illa materia inepta est reducta ad aptitudinẽ quia non inspicimus aliud, nisi q̃ appareat intentio actoris quibuscunque verbis declarata, vel per talemqualem petitionem, vel per articulos, & alia merita processus: vt pluries fuit dictum
66 suprà in processu huius tractatus. ¶* Sed iuxta hoc cadit pulchrum dubium. Pone, quòd aliquis produxit libellũ bene conceptum, tamen in eo intentauit actionem, quæ sibi non competebat: & sic egit sine actione. Reus non opposuit: iudex protulit sententiam pro actore super illa actione, quę non competebat: an valeat talis sententia? Certè videretur esse dicendum, quòd non: quia caret materia. nam vbi nulla est actio, nulla potest esse sententia: & hoc in specie tenet glo. instit. de obligat. in princip. d. glos. in verbo, secun
67 dum. in fin. *quæ expresse dicit, quòd solutio debet fieri per competentes actiones & iudices, aliàs non valet sententia. & illa glossa communiter approbatur. Pro hoc etiam est regula trita, q̃ nemo sine actione experitur. l. ũ pupilli. §. videamus. ff. de negotiis gest. vbi per Bartol. & doct. *Imò iudex ex officio potest re-
68 pellere agentem sine actione: vt no. gl. & doct. in l. vbi pactum. C. de transactio. contrarium tenet Bart. in consi. c. incip. A domino Cyn. &c. verũc. super quarto &c. vbi dicit, quòd valet processus: licet

Universidad de Deusto
Biblioteca

licèt actor omni actione careat: & potest super eo ferri sententia valida: per l.j. C. de condic. ind. & aliis allegatis per eum ibi. Pro hoc est tex. & ibi Albe. in l. cùm putarē. ff. famil. er. & vide omnino Iaſ. in l. nam & postea. §. si dānetur. col. ij. ff. de iureiur. ¶ Puto in ista varietate posse ita distinguì: quandoque aliquis agit narrando talem causam in libello, quòd ex ea apparet non competere sibi ius agēdi, vt quia dicit: peto talem fundum: quia rex est in Francia: & tunc quia communis conclusio est, quòd talis libellus est ineptus, etiam parte non opponente: vt tenent Bartol. & Alex. in l. edita. C. de eden. & gl. in l. ij. §. circa. ff. de doli excep. & communiter mod. in l. j. in prin. ff. de eden. dico, quòd sententia lata super tali processu & libello, non valet: quia ex forma ipsius apparet calumnia manifesta, & quòd sine actione agitur, posset etiā poni exemplū, quando aliquis agit rei vendicatione contra Titium, narrando ipsum Titium non possidere: quia seipsum excludit à iure agendi: vnde si in isto casu iudex ferret sententiam contra Titium, talis sententia esset nulla: nec posset habere executionem contra Titium, quē ipsemet actor asserit non possidere: & sic ex ipso libello apparet, quòd non competit ius agendi. hoc probatur ex his, quæ dicit Abb. in c. cùm dilecti. in iij. not. de empt. & vend. vbi etiam dixi, quòd talis ineptitudo potest opponi post sententiam: ergo reddit processum nullum: per ea quę not. Bar. & doct. in l. licet. C. de pe. idē tenet Alex. in d. l. j. in prin. col. v. ff. de edend.

69 ¶ *Quandoque aliquis agit narrando aptam causam in libello, sed exprimit ineptam actionem: vt quia dicit, quòd mutuauit Titio centum: ideo peto ipsum mihi condemnari, actione ex locato. & tūc cōmunis opin. doct. est, quòd talis libellus valet: & similiter sententia valebit inspecta narratione apta: ex quo nomen actionis non est necesse exprimi in libello. ea. dilecti. de iudic. vnde si fuit expressa & ineptā, nō vitiat. ita tenet Alexan. in d. l. j. col. fi. ff. de edend. vbi plures allegat. & tenent Innocē. Ant. But. & Cano. in c. examinata de iud. Dato ergo, quòd non competeret actio ex locato, potest. tamē ferri sententia super mutuo, quod perpenditur ex narratione aptā quę concludit in mutuo. Et hic intellectum puto esse de necessitate dandum ad illam glo. quæ reputatur singularis. instit. de oblig. in princ. quam supra allegaui. & ita in terminis illam gl. intelligit ibi Ioan. Fab. vbi dicit ista formalia verba, videlicet, cum: quia si esset competēs iudex, quamuis inepta actio, teneret sententia &c. & sic videtur reprehendere illam glo. quæ dicit per cōpetentes actiones &c. posse tamen saluari, intelligendo

modo, quo dixi in primo mēbro, scilicet, quando ex facie libelli apparet, quòd nullo modo competit ius agendi: sed secūdum dicta in secundo membro, loquitur bene Ioannes Fab. ¶ * Tertia causa principalis, quæ consideratur in sententia, est causa formalis. & hinc est sciendum, quòd ista causa potest considerari tripliciter. vno modo, respectu iudicis proferentis. Secundo modo, respectu litigantium. Tertio modo, respectu ipsius sententię. Primo modo, dixi respectu iudicis. istud similiter inspicitur tribus modis: videlicet, respectu loci, temporis & personæ ipsius iudicis. Primo modo, scilicet respectu loci. hoc videō dixi: * quia iudex quando fert sententiā, debet stare in loco solito maiorum suorum: vbi sunt prædecessores soliti sunt reddere ius: alias sententia non valeret: text. est & ibi Bal. & doct. in l. cùm sententiam. C. de senten. & not. Bart. in l. si vt proponis. la. ij. C. quom & quando iud. & in l. j. C. de sentent. ex bre. rec. & Bart. Bal. Iaſ. & cōmuniter doct. & iure. & Ang. in tract. maleſi. in verſic. ad nostrum solitum banchum iuris &c. Et propterea in sententiis solet apponi illa clausula, Nos talis iudex &c. sedentes pro tribunali in tali loco & cet. vbi curia regi solet, & ius reddi petentibus &c. ad demonstrandum, quòd ista solennitas formalis interuenit in sententia.

72 ¶ * Limita tamen non procedere in iudice ordinario: qui habet certam sedem & locum reddendæ iustitiæ: secus in delegato: quia ex quo non habet certam sedem deputatam, potest sibi eligere locum, vbi vult: etiam in camera sua: secundum Bald. in d. l. cùm sententiam & Bal. in d. l. pe. in. j. lect. circa fi. ff. de iusti. & iu. vbi hoc intelligit in delegato ad vnam causam particularem:

73 * Secus in delegato ad vniuersitatem causarum: quia tenetur seruare locum delegantis: secundum eum. & ita debet intelligi text. in l. si locus. ff. de iudi. vt declarat Bal. ibi scilicet, q̄ delegatus particularis potest sibi eligere locum: dūmodo sit congruus litigātibus & honestus: alias secus: per l. si cùm dies. §. si arbiter. ff. de arbit. quicquid dicat Paul. de Caſtr. in d. l. si locus. qui tenet quòd delegatus debet ferre sententiam in tribunali delegantis: quia intelligendo de particulari non est verum. nam non est idē tribunal. Quod patet: quia ab eo appellatur ad delegantem vt per Bartol. & doct. in l. j. §. fi. ff. quis

74 & à quo app. * & ibi probatur secus esse in vicario: quia cùm eius tribunal sit idem cum tribunali principalis, debet sedere in tribunali principalis: fateor tamen, quòd postquàm iudex delegatus elegit sibi locum, semper debet ad illum locum facere citatiōes, & ibi ferre sentētiā: secus

secundum Bart. & Paul. de Cast. in d.l.si vt proponis. la ij.C.quo. & quando iud.& in l.j.in fi.C.de
75 senten.ex bre.reci. ¶* Sed iuxta hoc caditpulchrum dubiũ:videlicet,an delegatus ad vnam causam possit procedere & sententiare extra locum iurisdictionis delegationis:& an possit ibi eligere sibi locũ iurisdictionis delegationis:& an possit ibi eligere sibi locum scilicet in loco nõ subdito delegãti. Et cùm iste casus quadoque mihi euenisset in facto, quia illustrissi.dux Suessę delegauit mihi vnã causam suorum subditorum: & tamen tunc residebam in ciuitate Melphiæ, qui est locus extra suam iurisdictionem: & litigantes faciebant dubium,quòd procedere non poteram tamen vt eis morem gererem, feci supplicationem illustrissimo principi dictæ ciuitatis Melphię, vt deberet concedere mihi suum assensum.qui fuit mihi in scriptis concessus ad tollendum omnẽ ambiguitatẽ. Dico tamen, quòd non fuit necesse obtinere dictum assensum:sed potiùs fuit cautela superabundans. Et tunc respõdeo ad q.propositam: & dico q̃ si ambę partes consentiant, quòd delegatus procedat extra territorium delegantis, valet processus & sententia: absque eo quòd consentiat dominus illius territorij: textus est singularis in capit. statutum.
76 §.in nullo.de rescrip.lib.vj.* per quem ita in terminis tenet Ab. in c.P.& G.col.v.versic.venio ad quartam &c.de offic.delega.vbi tenet, quòd in delegato potest fieri prorogatio de loco ad locum: & ratio potest esse. * quia
77 iurisdictio delegati, non cohæret,nec terminatur territorio:sicut iurisdictio ordinarij: vt dicit Abb.ibidem, licèt secus esset in ordinario:secundum eum, quia ordinarius non potest procedere extra territorium, nisi intercedat consensus domini illius loci,vltra consensum partium. idẽ tenet Bald. in l.si qui ex consensu.C.de episcop.audien.& Bartol. & doct.in l.quæro. ff.de solut. & vide remissiuè per Iaſ.in d.l.pe.
78 ff.de iust.& iure.in fi col. ¶* Secundò principaliter limita prædictam regulam non procedere in episcopo habeante plures terras & castra in sua diœcesi:quia in quolibet loco de diœcesi,vbi reperitur, potest coriam regere & citare,ac sententiam ferre.tex. est in ea.cùm episcopus.de offic. ordi.lib.vj.per quẽ ita tenet Bal. in d.l.pe.in j.lect.versi.sed an episcopi &c.& ibi etiã Ang.& Paul. de Cast. in l.fin.ff.de iustit.& iure.& Bal.in l.testamenta omnia.
79 C.de test.¶* Tertiò limita, nisi iudex de consensu partium ferret sententiam in alio loco non solito:quia valet propter prorogationem,dummodo non egrediatur territorium suum:ita tenet Abb.in d.c.P.& G.col.v.vers. venio ad quartam &c.de offi.deleg.& Bart.in d.l. pen.circa fi. ff. de iu-

de iusti.&.iure.& gl. fi.in l.cùm non eo die. C.quãdo prouo. non
80 est necef.¶* Quartò limita non procedere in arbitro,qui potest eligere sibi locũ dummodo honestum.l.si cum dies. §.si arbiter. ff. de arb.& Bal.in l.cùm sententiam.C.de sentent.in dubio autẽ quando arbiter non eligit locũ. 84
intelligitur de loco, vbi factum est compromissum:vt tenet Ale. post Bart.in d.§. si arbiter per illum tex.& Bald.in d.l. pen in ij. lect circa. fin ff.de iustit & iure.
81 ¶* Quintò limita non procedere in iudice appellationis: qui 85
potest etiam in domo sua, & in omni alio loco honesto iustitiã regere & sententiam ferre. gl. est notabilis in d.l.cùm sententia, C. de sentent. & ibi Bal.in j.lect. & Paul.de Castr. & communiter
82 doct.ibidem. ¶* Sextò limita in istis vicariis generalibus & præsidibus prouinciarum, qui vadũt discurrẽdo per prouinciam, inquirendo maleficia & prouidẽdo oppressis, & alia faciendo, quę spectãt ad cultũ iustitię:quia in quolibet loco illius prouinciæ possunt ius reddere ad eorũ electionẽ.ita tenent. Alb.de Ros. & mod.in d.l.pen. ff.de iustit. & iure.& Ang.in tract.male.inver. ad nostrũ solitũ bancũ iuris, &c.
83 in fi.& Bal.in l.testamẽta omnia. C.de test. ¶* Septimò limita,quãdo locus solitus non esset tutus: vel propter metum tyranni,vel propter guerras, vel pestem:vel quia minatur ruinam:nam tunc potest iudex eligere aliũ locũ,& ibi sententiare. Debet tamẽ protestari:& propter illam necessitatem elegit talem locum.ita tenet Bald.in d.l.j.colum.ij. verfic. in gl.ibi,vel equo &c.de sent.ex bre.reci.pro hoc est text. in cap. statuimus.de offic. deleg. lib. vj.
¶* Octauò limita in episcopo expulso à sua sede & diœcesi per vim: nam potest in aliena diœcesi cõuicina exercere iurisdictionẽ,procedendo contra expultores, & eorum fautores: secundum formam cle. j. de foro competenti. ¶* Nonò limita in
85 causis, in quibus proceditur de plano. nã valet sententia lata in alio loco solito maiorum:secundum Bart.in l.nec quicquã. §. de plano ff.de offic.procon.& Bal.in l.testamenta omnia.C. de testa. & Bar.in l.j. col.j.C.de confes.& habetur in l.ij. §. dies.ff. quis ordo in bon. poss. seruetur. prout sunt ea, quæ non requirunt plenam causæ cognitionem: vt est tex.cum gl.in l.voluit.§.fin. ff.de
86 inter. actio. ¶* Decimò limita non procedere in causis voluntariæ iurisdictionis:quia in omni loco,etiam in itinere & deambulãdo possunt expediri.ita tenet Bal. in d.l.testamẽta omnia. col. j.C.de test. Bartol.in d.l.j. col.j.C. de confess.& est text.in l.ij. ff. de offic.procõ.& in §.serui verò.in-
87 sti.de libertinis. ¶* Vndecimò limita in omnibus actis respicientibus litis ordinationẽ: quia in illis nõ tenetur iudex seruare

locum

Universidad de Deusto
Biblioteca

locum maiorum.secundum Bar. in d.l.j.col.j.C.de confes. per.d.l. 88 voluit.ff.de interr.actio. ¶ *Reuertendo ad causam formalem, dixi suprà,q. in hac causa, quæ respicit iudicem,consideratur secundo loco tempus,hoc ideò dixi,quia sententia debet fieri cõ- 91 gruo tempore:scilicet, vt sit dies iuridicus,& non feriatus: quia aliàs non valeret.l.fi.C.de feriis. & not. Barto.& doct.in l. jj. ff. si quis in ius voc. non ier. & l. si vt proponis.la j.C. quo.& quando 89 iud. ¶ *Item consideratur tempus cõgruum:scilicet, vt feratur sententia in die & hora, in qua facta est citatio: aliàs si ferretur ante vel post terminum citationis,non valet,tãquam lata parte non citata. text. est notabilis in l.aut qui aliter.in princ. & in l.si vitem.§.fi.& vtrobique. per Bar. ff.quod vi aut clã.& in l.cùm non eo die. C. quando prouo.non est necess.& habetur per doct. in c. consuluit.de offi.deleg. Quod tamen intellige,quando citatus nõ fuit contumax: aliàs secus, quia si fuit contumax in non comparendo in termino, potest iudex ferre sententiam post terminum quandocunque sine alia citatione,ex quo propter contumaciam semper est in mora: vnde non debet amplius citari. ita notan, ter tenet Bald.in d l.cùm non eo 90 die. ¶ *Tertiò consideratur tempus congruum, respectu instantiæ:quia si iudex ferat sententiam percepta instantia,puta post triẽnium,non valet sententia: secũdum Bart.in l. properandum. in prin.in fine illius princ.C.de iudi.& ibi etiam Bald.in ij.q. Vbi idem dicit de sententia lata post deferram appellationem, vt non valeat.Idem tenet Alex.in consi. lxxxij.in princin.i iij.vol. *Idem dicimus de sententia arbitriquia si est lata post tempus præfixum compromisso,non valet.l. si cùm dies.§. si intra. & l. non distinguemus.§.compromisso. & §. fi. ff. de arbi. & Bal.in c.quintauallis.de iureiurando. ¶ *Quartò consideratur tempus congruum: vt sententia feratur de die,& non de nocte:aliàs lata de nocte,non valet:vt not.gl.Bar.Pau. de Cast. Ias.& communiter doct.in l.more Rom.ff.de fer.& est text.& ibi Abb.& Fely.in c.cõsuluit.de offi.deleg.& per Mod.in l.non minorem.C.de transact.& Pet. Phi. Corn.in consi.liij.col.pen.in ij. volu.vbi dicit hanc esse magis communem opin. quod tamen limita, nisi consuetudo aliter se haberet:scilicet,vt ferantur sententiæ de nocte: quia tunc valet sententia.idem si ambę partes sint præsentes,& non cõtradicant:secundũ Paul.de Ca.& mod.in d.l. more Rom.& Fel.in d.c.cõsuluit. in quibus locis traduntur plures aliæ limitationes: de quibus me 93 remitto ad dicta ibi. ¶ *Quintò consideratur tempus congruum: vt non feratur sententia pendẽte dilatioe.l.siue pars.C.de dil. aliàs est nulla: sicut, si esset lata die feriato:secundum Bald.in l.pen. col.fin.versic.considera &c.& ibi 94 etiam Cyn.de arbit. ¶ *Sextò consideratur tempus congruum vt si causa est commissa consilio sapientis:nam interim nõ potest ferri sententia ante habitũ consilium:secũdum Bald.in l.ex illo. C.de appel.& Bartol in l.prima. in prin.C.de relat.& Philip.in c. intimasti.de appel.si tamen feratur de facto,debet appellari: se- 95 cundum Bar.in d.l.j.¶ *Septimò consideratur tempus congruum: vt iudex pronunciet tẽpore, quo vtraque pars est præsens, vel altera tantùm absens per cõtumaciam.l.de vnoquoq;.ff.de re iud. iudic.aliàs si vtraque pars est absens, non valet sententia. ita tenet Bald.in l.j.colum.v.versic.& 99 prædicta faciunt ad quæstio.&c. & versic.quæsitum fuit &c.C.de his,quæ pœnę no. vbi plus dicit multum singulariter, quòd si iudex incœpit legere sententiam, & ante completam lectionẽ sententię, ambæ partes se absentãt, non valet sententia.quod dictum notatq;a forte prima facie quilibet diceret contrariũ. Et præ- 100 dictis adde glos. in l. properandum.§.fin autem alterutra.in gl. j.C.de iudic. quod limita,nisi in casibus,in quibus iudex procedit 101 ex officio:quia tunc valet sententia vtraque parte absente:secundum Angelum in l.si quis libertatem.ff.de petion. hæred.& gl. in capite,cupientes. §. quòd si per 96 xx de elect.li.vj.¶ *Tertiò dixi

suprà,quòd consideratur solennitas formalis respectu ipsius iudicis, quò ad suam personã. hoc potest intelligi multiplicìter. Primò,quòd sit iudex,& non priuatus: aliàs sententia non valet. l. priuatorum. C.de iurisd.omnis iudic.l.eum qui.& ibi glo.ff.eod 97 tit. * Item, requiritur, quòd sit competens iudex:aliàs sententia non valet:vt toto titul. C. si à nõ 98 competen.iud. * Item,quòd sit sanus mente: secus si esset furiosus,surdus vel mutus: vt l. cùm prætor.§. non autem. & l. iudex datus.ff.de iud. Idem,si esset impubes,vel seruus,vel mulier: vt d.§.nõ autem. Item,debet iudex sedere pro tribunali: vt not.Bar. in l.j.C.de senten.ex breuic.rec. 99 & dixi suprà pluries.*Itẽ,si esset iudex excommunicatus, non valet eius sententia: vt habetur in capite,pia.de excep.lib vj.& no. glos.xxxv.quæst.ix.in summa.& Bald.in l.j.colum.penult.in fine versi,vnum obmisi &c.C.de iur. & fac.ignor.& Bar.in l.si arbiter. C.de sentẽ. vbi hoc intelligit in publicè excõmunicato: aliàs se- 100 cus *Idem,si iudex est publicè infamis:quia non valet eius sententia:secundum Bartol. in d.l.si arbiter.& Bart.in l.quidam consulebant.ff.de re iudic. *Idem,si 101 iudex ignoret se iudicẽ: vel aliter dubitet: quia non valet eius sententia:secundum Bartol.in l. quæro.in lect. Nicolai de Neap. de eo, qui pro tuto. ff.& doctor. in l.sed si de sua. ff. de acquiren.

Universidad de Deusto
Biblioteca

102 hæredit.* Idem,si iudex detulit appellationi, quia si postea procedit,vel sententiam ferat,nihil valet quod agit:secundum glos. & Card.in cle.j.in prima quæst.
103 de dolo & contu.* Et similiter, quando sibi esset inhibitum per superiorem.c.nõ solùm.de appe. lib.vj.possunt etiam multa & varia exemplaponi de impedimentis respicientibus personam iudicis,quę diligens scrutator perquirere poterit:& breuitatis causa obmitto. ¶* Secundò principaliter consideratur causa formalis in sententia, respectu litigãtium. Et hoc similiter dicitur multis respectibus. Primò, quia nomina litigantium debent exprimi in sententia, vt sciatur inter quos ventilatur negotium:&
104 quis sit absolutus vel condemnatus: vt dixi suprà in princ. huius secundę quæst.principalis.Item, quia est necesse quòd litigantes sint habiles ad comparendum in iudicio. nam si aliquis eorũ esset pupillus vel furiosus, & litigaret sine tutore vel curatore, non valet sententia.l.acta.§.fi.& l.contra pupillum.& ibi Bart.& Alex
105 ff. de re iud. * vbi idem dicitur de sententia lata contra minoré indefensum, vt non valeat ipso iure.Pro hoc est text.in l.cùm & minores.C.si aduer. rem iudi.& l.si præses.& ibi Bartol. C.quomodo & quando iud.De furioso autem, quòd non valet sententia,est tex.in l.furioso. & ibi Bar & Alex.ff.de re iudic. quod proceditt, etiam in sententia lata in causa appellationis:secundũ Bal. in l.alienam.Cod.de procurator,
106 ¶* Illud autem, quod dixi non valere sententiã,intelligę,quando fertur contra minores indefensos:secus,si pro eis:quia tunc bene valet. l. nõ eo minùs. & ibi Alex. & communiter doct.C. de procu.& Alex.in d.l.furioso col. j.sed in furioso non valet sententia,etiã pro eo lata:quia pro absente reputaturvt d.l.furioso. & ibi Alexand. doct. Et per hoc infert Alexand.in d.l.furioso.quòd idem esset in pupillo nullum habente intellectum: puta quia est infans: quia minimè valet pro eo sententia: & sic est pulchra limitatio ad dict.l non eo minus.
107 ¶* Similiter non valet sententia, quando fertur contra eum, qui est mortuus tempore prolationis sententię.l.in summa.§.fi. ff.de re iudic.& l.j.§.fin.aliàs est l.ij ff.quæ sent. sine appel.rescin. imò etiam in fauorem mortui, non valet sententia: secundum Bar.in d.l.in summa.& ibi etiam Alexã.in fi.& ibi vide per doct. idem, quando sententia fertur contra infirmum graui infirmitate l.quæsitum ff.de re iudic.verùm in hoc datur cautela, vt infirmus citatus mittat excusatorẽ ad significandum iudici,qualiter est,si infirmus:quia tũc,si nõ obstãte infirmitate iudex profert sententiam,talis sententia est nulla secundum Alex.in d.l.quæsitum. col. fi. & ibi vide per doct.an teneatur

neatur mittere procuratorem.
108 ¶* Quid autem, si quis litigat per procuratorem: & facta litis contestatione dominus moritur an possit ferri sententia contra procuratorẽ? dic,quòd sic:quia tale mandatum morte non extinguitur:ex quo procurator est effectus dominus litis: sed qualiter sint concipienda verba sententiæ: quia si nominatur mortuus, videtur sententia non valere,per prędicta.Bar.tangit hãc quæst.in l.nulla C.de procura.& relinquit eam indecisam. Veritas est,quam tenet Alexan.in d.l. nulla.vbi elicit cõmunem & magis tutam opin.scilicet, vt iudex dicat:condemno talem procuratorem,quondam Tirij defuncti, procuratorio nomine hęredum, vel eorum,ad quos ea res perti-
109 net:& ita valebit sententia.* Sed hoc cessaret in procuratore prælati vel rectoris ecclesiæ: quia quamuis efficiatur dominus litis tamen extinguitur mandatum quandocunq; per mortẽ prælati, vel rectoris.text.est in cle.fin. de procu.& not.Iaſin d.l.nulla. vnde tunc nõ valeret sentẽtia cõtra illum procuratorem,nisi haberet nouum mandatum à suc-
110 cessore. ¶* Similiter non valet sententia, quando fertur contra eum, qui nõ est legitimus defensor,tam in agendo, quàm in defendendo?:puta in falso procuratore non habente mandatum. l. licet. & ibi per doct.C.de procur.
111 * & idem dicimus de eo,qui suscepit iudiciũ pro aliquo absente quem credebat viuere, cum esset mortuus:nam nõ valet sententia lata in tali causa:vt est tex. in l.de qua re.§.fi.ff.de iudiciis.
112 ¶* Eodem modo,quãdo lis esset agitata cum procuratore: & iudex ferret sententiam in personã domini.nã non valet.text.est in l.j.C.de sent.tamen ista solennitas hodie in regno hoc non curatur:ex quo proceditur sine figura iudicij in causis ciuilibus, vnde valeret talis sententia: secundũ Bar.in extrauag.ad reprimendam.in ver.& figura. ¶* Similiter quando sententia esset
113 lata contra furorem inhabilẽ,& minus legitimè cõstitutum,non valet.textus est in l.si tutor.C.in qui.cau.in inte.testi. non est ne-
114 cess. ¶* Similiter non valet sententia lata contra carceratum,vel alio modo simili impedimento impeditũ,si iudex sciuit impedimentũ:secundũ Alex.in l.quæsitum.col.j.in fin.ff.de re iudicata.
115 ¶* Tertiò principaliter consideratur causa formalis, respectu ipsius sententiæ.& hoc multipliciter euenit.Primò, quia debet scribi & recitari de scripti recitatione.l.fin.& ibi Bar.& doct.C. de sent. ex bre.reci.& dixi suprà plenè.quod limita pluribus modis, de quibus per Iaſ.in §.curare.col.fi.insti.de actio.& in l.nec quicquã.§.vbi decretũ. col. xiiij.
116 & xv.ff.de offic.proconſ. ¶* Secundò,quia debet sententia continere iustitiam:aliàs si continet

Universidad de Deusto
Biblioteca

manifestam iniquitatē, est ipso iure nulla, c. inter cæteras. & ibi per Abb. & Fely. de re iud. Secus, si iniquitas non est manifesta quia tunc valet & debet rescindi per appellationē: nam tunc dicitur esse contra ius litigatoris. ita habetur per docto. in l. j. §. item cùm cōtra sacras. ff. quę sent. sine app. rescin. & Alex. in l. cùm prolatis. ff. de re iudi. & per Barto. & doct. in lj. C. de erro. cal. & Abb. & doct. in c. j. de re iudic. de hoc articulo, vide plenè Phil. in c. di-
117 lecto. in l v. quęst de app. ¶ * Tertiò, peccat sententia in se ipsa, quādo continet expressum iuris errorem: qui potest legi oculo corporali: quo cāsu est nulla l. ij. C. quando prouo. non est necess. Secus, quando error iuris nō potest legi oculo corporali de quo vide plenè per Alex. in addit. ad Bar. in d. l. ij. & in d. l. cùm prolatis. ff. de re iud. & Abb. & Fely. in d. c. j. de re iudi. & Alex. in consil.
118 lxxix. in fi. in ij. vol. ¶ * Quartò, dicitur sententia continere expressum errorem quando iudex exprimit causam in sententia, ex qua mouetur ad sententiandū: & illa causa relata ad acta, est falsa seu erronea: quo casu sententia est nulla. ita tenet Raph. Cu. in l. j. §. item cùm cōtra sacras. ff quæ sent. sine app. rescind. & Pet. Phi. Corn. in consi. xiiij. in litera f. in iiij. vo. nā licet aliàs in sententia non debeat exprimi causa: tamē si exprimatur falsa & erronea: sententia vitiatur, & non valet, ita tenet Abb. & doct. in c. sicut. vbi est sua materia. de re iudi. &
119 dic vt ibi. ¶ * Quintò, non valet sententia lata contra aliam sententiam, quæ transiuit in rem iudicatam. l. j. & ibi Bart. & doct. C. quando prouoca. non est necess:
120 ¶ * Sextò, peccat sentencia in se ipsa quando est incerta: & non valet regulariter: quod dic, vt habetur in l. j. secunda & tertia. C de sent. quę sine cer. quāti. profe. & per Iaſ. in §. curare inſt. de act. & per Barto. & doct. in l. ait prætor. §. si iudex. ff. de re iudicata
121 ¶ * Septimò, non valet sententia, quādo facit mentionē de aliquo procuratore litigante: de cuius mandato non apparet. ita tenent And. & Matth. in consti. vniuersos. conclusiuè debet sententia cōtinere ea, de quibus fect mentionem suprà, in prin. huius secūdæ quæstio. principalis. & vide.
122 quæ suprà dixi. ¶ * Quarta causa principalis, quæ consideratur in sententia, est causa finalis: quę causa consistit in vno solo verbo sententiæ: videlicet, in verb. condemno, vel absoluo. nam ad hunc finem fit tota lis inter litigantes vt per eam sententiam mediante iudice obtineatur condemnatio vel absolutio: & quantum ad hunc effectum potest dici causa finalis, ipsa condemnatio vel absolutio: sed quantum ad verba, potest dici causa formalis & substantialis ipsius sententiæ: quia si sententia non continet verbum cōdemno, vel absoluo.

soluo, vel æquipollens, est ipso iure nulla, & non dicitur sententia: vt colligitur ex diffinitione ipsius, quam tradidi suprà in j. q. principali. & de hoc est text. in l.
123 j. ff. de re iudi. ¶ * Quod autem potest esse verbum æquipollens condemnationi vel absolutioni, declarat Alex. in d. l. j. col. ij. in
124 fin. ff. dē re iudi. * Inter alia nota vnum, quòd si iudex declarat in sententia Titium teneri mihi ad centum, perinde est, ac si condemnasset eum ad centū. ita tenet Pet. Philipp. Corne. in consil. cccij. in litera f. in iij. volu. & est glo. in l. diem proferre §. qui plu
125 res. ff. de arbit. ¶ * Quid autem, si iudex diceret pronuntio Titiū condemnandum: an censeatur condemnare? dic, quòd non: quia tractus futuri temporis non spectat ad iudicem. l. non quemadmodum. ff. de iudi. l. j. in princ. ff. de vsur. glo. est, & ibi Bartol. & doct. in l. j. C. si aduer. liber. Istam quæst. tangit Alex. in l. j. §. si quis
126 ita. col. iiij. ff. dē verbo, obliga. & plures allegat. Tandem firmat hanc opin. tanquam veriorē: per iura allegata ibi per eum. Tangit etiam Alex. in d. l. j. col. ij. in fin. ff. de re iudic. Aliud enim est condemnare, & aliud pronūtiare condemnandum: nam talis pronuntiatio expectat aliam sen
126 tentiam post se. ¶ * Sed stat dubium: quid si iudex mittit processum ad consilium sapiētis: & sapiens scribit votum suum. scilicet, Titium esse condemnandum, &c. & iudex dicit, pronuntio, prout in tali consilio continetur an videatur condemnasse? decisio præcedens facit, q̄ non. Tamen communiter doct. tenēt contrarium: quia talis est mēs in dictis relata ad cōsilium: scilicet, vt condemnet. & ita debet interpretari: vt actus magis valeat, quàm pereat. ita concludit Alex. in l. j. in fin. ff. de re iudic. Quòd sanè intelligē, quando iudex simpliciter diceret: & ego ita pronuntio: prout in tali consilio continetur. Secus, si adderet: pronuntio condemnādum: prout in dicto consilio, &c. quia tunc non censetur condemnasse de præsenti. ita declarat Bald. in l. cum iudex circa fi. C. de senten. & ita restringe & declara id quod dixi suprà in j. q. principali huius vltimæ partis. in viij. differentia, versic. sed iuxta hoc moueo, &c.
127 & vers. seq. vbi de hoc. ¶ * Quid autem, si iudex dicit, condemno, si est probatum: an valeat sententia? vide plenè de his & aliis similibus Alex. in l. ait prætor. §. si iudex. col. iij. cū duabus seq. ff. de re iud. Et quid si dicat, cōdemno: imò absoluo? vide Alexand. in l. actorum eod. tit. & quid si dicat, pronuntio prout talis iudex pronuntiauit in tali causa? vide Ale. in l. si conuenerit. in fin. ff. de re iudic. Et quid si dicat, condemno, saluo eo,

Universidad de Deusto
Biblioteca

quod infrà dicam: vide Alexan. in d.l.iudex postquam.colum.ij.

VENIO Ad tertiam quæst. principalem: & quæro, sequêdo 128 ordinem præpositum, * in quibus casibus sententia non transit in rem iudicatam. Et quia multi & quasi infiniti sunt istius casus, colligam aliquos magis quotidianos: tamen prius volo declarare hunc terminum: quid est hoc dicere, quòd sententia transit in rẽ iudicatam. Hoc declarat Abb. qui plenè tangit in rub. extrà de re iud. Et conclusio vera est, quòd quando dicimus simpliciter rem 13 iudicatã potest accipi largo modo, pro sententia, quæ imponit finem controuersiæ per absolutionem vel condemnationem: vt l.j. ff. de re iud. & l. litigatoribus. & ibi glo. & Bartol. C. de appell. Iaſ. in l. & post rem. ff. de tranſact. Sed quando dicimus, quòd sententia transiuit in rem iudicatam: intelligitur, id est, quia accepit authoritatem & vires rei iudicatæ, quæ pro veritate accipitur, & pro l. habetur. l. res iudicata. ff. de reg. iur. quod est, quando per lapsum decem dierum sententia firma remanet; si ab ea non fuit appellatum infra decem dies. c. quoad consultationẽ de re iu. lo, & auth. hodie. C. de appel. Idem, quando fuit appellatum, & appellatio est delerta authenti. ei 131 qui appellat. C. de tempo appell. & habetur in conflit. appellatio- 132 num tempora. * & est tantæ authoritatis sententia, quòd facit de non ente ens, & de falso verum, & de albo nigrum, secũdum Iaſ. in l. Iulianus. in ij. ff. de condi. indebi. Primò igitur dicitur res iudicata largo modo, inhærendo solis verbis ex eo, quia per iudicem iudicatum est: nõ tamẽ assumit authoritatẽ rei iudicatæ, niſi elapſis decẽ diebus: & posteà dicitur transiuiſſe in rem iudicatã: scilicet irrenocabiliter, quia vlterius per remediũ appellationis reuocari nõ potest: nec causa reuideri, de qua materia remitto me ad dicta per Abb. in d. 13 o rubr. extrà. de re iudica. ¶ * Hoc præsuppoſito, dico, quòd multi sunt casus, in quibus sententia nõ transit in rem iudicatam. Et primus casus est, quando sententia est lata de consilio alicuius doctoris seu iuriſperiti: nam nunquam transit in rem iudicatam: imò semper potest retractari, quãdocunque apparebit consiliũ alterius doctoris rectiùs sentientis. ita tenet Lud. Rom. in conſil. ccxxviij col. fi. & Anto. de but. in c. proposuiſti. de proba. & Alexan. in l. ſi ab hoſtibus. columna iij. ff. ſoluto matrim. & Philipp. in cap. intimaſti. in fin. de appell. & Iaſ. in repe. l. admonendi. colum. xxj. de iureiur. Verum hunc casum & omnes sequentes declara & limita, vt dicã infrà in fine huius tertiæ & vltimæ quæſt. ¶ * Secũdus casus est in sententia lata ex iudicio expertorum seu peritorũ in arte: quia nunquam transit in rem iudicatam: secundũ Bald. & Alex

Alex. in d.l. ſi ab hoſtibus. col. iij. ff. ſolu. matri. & Fely. in d.c. proposuiſti. col. penul. verſic. quarta concluſio & c. de proba. & Philip. in c. cùm ceſſante. & c. intimaſti. de appell. & Ang. in l. q. ſi nolit. §. ſi mancipium. ff. de ædil edict. & Iaſ. in d. rep. l. admonendi. col. xx. quod limita, niſi illi periti in arte seu experti eſſent aſſumpti de voluntate vtriuſq; partis, quia tunc non potest vlteriùs retracta 137 ri secũdum Iaſ. ibidem. col. xxij.

138 ¶ * Tertius casus est in sententia mercatorum: quia non transit in rem iudicatam, ex quo censetur sententia expertorum. ita habetur in decis. xxxiij. conſil. Neapo.

133 ¶ * Quartus casus est in sententia lata ex iuris præsumptione, & sic ex probationib⁹ præsumptiuis. tex. est in l. ſi qui adulteri. C. de adult. & Lud. Ro in l. cùm quidam. §. quod dicitur. ff. de acqui. hæred & Alex. in d. l. ſi ab hoſtibus. vbi idem generaliter dicunt in omni sententia lata ex probationibus priuilegiatis, vt quãdocunq; retractari possit. idẽ tenet Fely. in d.c. proposuiſti. col. penu. & Iaſ. in d. rep. l. admonendi. col.

134 xix. ¶ * Quintus casus est in sen 1 tentia lata per teſtes deponẽtes de credulitate. Ita tenet Anto. de But. in d.c. proposuiſti. & Iaſ. in

135 rub. ff. de iureiur. col. fin. ¶ * Sextus casus est in sententia lata in causa matrimoniali. glo. est in l. iij. §. pe. in ver. agatur. ff. de iurei. & tex. & Abb. & Fely. in c. lator. & c. conſanguinei. & c. tenor. de

re iud. & Abb. in c. j. col. ij. extrà, 136 vt lite non contesta. ¶ * Septimus casus est in sententia lata super ætate ex aſpectu: quia cùm sit probatio præsumptiua, non transit in rem iudicatã, secundũ Bal. in l. ſi minorẽ. C. de in integr. reſtit. & Bal. in iij. col. ij. in fi. ver. sed hic dubitatur &c. C. quando fi. vel priu. & Bar. in l. minor xxv. annis adito. & in l. de ætate. ff. de mino. ¶ * Octauus casus est in sententia lata super excuſsione, per quam pronũciatur bona debitoris exiſtare vel non exiſtare, secundũ Bal. in d. l. ij. col. ij. circa fi.

138 C. quãdo fiſ. vel priu. ¶ * Nonus casus est, quando victor fatetur sententiam per se latam, esse iniquã quia non transit in rem iudicatã. & potest esse ratio: quia illa præsumptio iuris & de iure: quã facit sententia, tollitur per cõfeſſionem victoris. ita tenet Inn. in c. quia plerique. col. j. de immu eccle. & Abb. & Anto. de butr. in c. iis qui fidẽ. de spõſa. & Abb. in c. quanto. de præsumpt. & in c. j. in fi. de concel. preb. & Iaſ. in d. rep. l. admonendi. col. xxiiij. vers. ego inter alios, &c. & in l. ſi duo. §. idẽ Iulianus. in vj. no. ff. de iureiur.

139 ¶ * Decimus casus est, quando sententia est lata ex probationibus à iure reprobatis, puta per duellum, super experientiã ferri caudentis. nam tunc non solùm non transit in rem iudicatã: imò est penitus nulla, secundum Bal. in l. libertorum. C. de reſtitus.

140 ¶ * Vndecimus casus est, quando iud

Universidad de Deusto
Biblioteca

do iudex condẽnaret delinquentem ad confiscationem bonorũ in casibus prohibitis, per authẽ. bona damnatorum. Cod. de bo. proscript. quia talis sententia nõ transit in rem iudicatam, secundum Bald. in c.j. col. iiij. versi. sed pone iudex &c. de pace tenenda.

141 in vſi. ſeu. ¶ * Duodecimus casus est, quando sententia est caliter lata, quòd ex eius tenore perpenditur iniquitas, secundũ Imo. in c. cùm Bertoldus. de re iudic. Pro hoc est tex. in ca. tuæ cæteras. &

142 ibi per docto. eo. tit. ¶ * Tertius decimus casus est, in sententia lata in causa vſuraria: secũdũ Alb. de rosa. in rub. C. de vſur. col. pe. & sequitur Iaſ. in d. repe. l. admonendi. col. xxiij. in fin. & in l. j. § si procurator. col. v. ff si quis ius di.

143 non ob. ¶ * Quartus decimus casus est, quando sententia fertur per testes allignantes causam ſciẽtię: quia ſunt vicinus vel consanguineus: & ratio est, quia talis probatio est præſumptiua & priuilegiata. ita tenet Iaſ. in l. j. col. vj. in fi. ff. ſi cer. pet. vnde hoc censetur potiùs exemplum eorum, quę dixi ſuprà in in quarto caſu.

144 ¶ * Quintus decimus casus est, quando per euidentiã facti appareret de iniquitate ſententiæ: quia poteſt quandocũque retractari. ſecundum Bald. in l. j. C. ſenten. reſcin. nõ pots. & Inn. & Cano. in c. fraternitatis. de frig. & maleſi. & Bald. in l. contra negantẽ in fi. C. de l. aquil. & Iaſ. in l. eũ qui. §. in popularibus. col. iiij. circa fi. ff. de iureiur. & Alex. in conſi. lij. in iiij. vol. ¶ * Sextus decimus casus est, quando ſententia esſet lata ex falſis teſtibus, vel inſtrumentis: vt probatur in l. iij. & per totum C. ſi ex falſ. inſtru. & per Alex. in l. ſi ab hoſtibus. col. iij. ff. ſolu. matrimo. & Iaſ. in d. rep. l. admonendi. col. iij. & Alexan. & doct. in l. diuus. ff. de re iu. ¶ * Decimus ſeptimus casus est in ſententia lata prætextu iuramẽti neceſſarij falſi, vt est tex. in d. l. admonendi. & ibi Iaſ. in rep. col. iij. & colũ. xix. xx. & xxj. Secus in iuramẽto voluntario. & quę ſit ratio, vide ibi.

147 ¶ * Decimus octauus casus est, quãdo ſi ſententia ſeruaretur, tractaretur de periculo animę: quia nunq̃ transit in rẽ iudicatã. gl. est in c. inter monaſteriũ. in gl. fi. de re iud. & Iaſ. in d. rep. l. admonendi. col. xxv.

148 ¶ * Decimus nonus casus est, quando causa redit ad non causam: vt ſi fullo conducit veſtimenta, & his amiſſis cõdemnatur per ſententiam ad ſoluendum pretium locatori ſeu domino nam ſi poſtea dominus inuenit veſtimẽta, quandocũque poteſt ſententia retractari, vt fullo recuperet ſolutum pretium. casus est in l. ſi fullo. ff. de cond. ſine

149 causa. ¶ * Vicesimus casus est in ſententia venali: vt quando iudex corruptus pecunia, malam profert ſententiã: nam nõ transit in rem iudicatam. l. venales. C. quando prouo. non est neceſſe.

150 ¶ * Vicesimus primus casus est, in causa beneficiali: nam ſententia lata in causa beneficij eccleſiaſtici, non transit in rem iudicatam, quoad præiudicium ſuperioris. c. cùm Bert. & ibi doct. de re iud. ſed bene transit quoad præiudicium plarum partium: vt est gloſſ. & Abb. in c. j. de conceſſ. præb. & habetur in c. cùm dilectus de elect. & in c. ad audientiã.

151 de reſcrip. ¶ * Vicesimus ſecundus casus est in ſententia excommunicationis, quæ nunquã transit in rem iudicatã, propter periculũ animę, & hoc quoad publicam vtilitatem, quę cõcernit animas: ſed quoad priuatam, bene

152 trãſit. ita declarat Abb. in c. consanguinei. de re iudi. in pen. col. vbi etiam loquitur de omnibus ſententiis cenſurarum, & interdictis eccleſiaſticis, vt idẽ ſit. Pro hoc est text. & ibi per doct. in c. ad reprimendam. de offic. ord. & in c. ſacro. de ſentent. exc. & in c. venerabilibus. de ſenten. excom. lib. vj. & est gl. in verſi. ſuſpendatur. in d. cap. ad reprimendam. & Philip. in c. qua fronte. de appel.

153 ¶ * Vicesimus tertius casus est, in ſententia lata cõtra minorem ex falſis allegationibus: quia est nulla ipſo iure, & non transit in rem iudicatam. l. j. & ibi Bart. C. ſi tutor ex falſ. alleg. Idem, ſi contra abſentem ex iuſta causa. l. ſi prętor. §. Marcellus. ff. de iud. & Soc. in conſil. xviij. col. viij. in primo

154 vol. ¶ * Vicesimus quartus casus est generaliter in omni ſententia nulla, quę nunquam transit in rem iudicatam: imò ſemper poteſt retractari. text. est cum gl. & ibi plenè Bart. in l. ſi expreſsim. ff. de appel. * ſed vſque ad quod tempus poteſt retractari, & dicit de nullitate? Vera concluſio est, quòd vſque ad xxx. annos, & nõ vltrà: vbi nõ vertitur periculum animę: alias poſſet agi etiam vltrà in perpetuũ ita declarat Car. in cle. j. in xiiij. queſt. de re iud. & Sali. in l. ſi prætes. C. quo. & quando iud. & Spec. in tit. de ſenten. §. iuxta. in fi. & Philip. in c. dilecto. col. v. ver. quinto quæritur &c. de appel. & Bal. in l. data opera. col. xv. in fi. verſic. ſed quid ſi bannitus &c. C. qui accu. nõ poſ.

155 ¶ * Vltimò ſuper hac materia est ſciendum quòd in omnibus casibus, in quibus ſententia nõ transit in rem iudicatã, debet ab ea appellari infra decem dies, ſi est ab ea appellandum, ſicut ab aliis ſententiis. aliàs elapſo decendio appellari non poteſt, ſed ſolùm per viam querelę poſſunt tales ſententiæ reuocari, & nõ poteſt adiri iudex appellationis: quia per lapſum decem dierũ tollitur remedium deuolutiuum. gl. est ſingularis & ibi Abb. in c. ad reprimendam. in ver. ſuſpendatur. de offi. ord. & idem Abb. in cap. consanguinei. col pen. & fi. de re iud. & Abb. in c. ex parte. col. iiij. ver. concludo breuiter &c. de reſtit. ſpo. & Felyn. in c. latores. col. iiij. & v. verſicu. tertia declaratio &c. de re iud. & Philip. in c. directé. col. pen. de appel. vbi plus dicit, q̃ ſi ab iſtis ſententi is contingat ap-

Universidad de Deusto
Biblioteca

pellari, & appellatio deseritur, remanet sententia firma, sicut in aliis causis. Vnde conclusiuè quòd ad remedium appellationis, in nihilum differūt istę ab aliis causis: imò dicunt doctores in locis prælleg. maximè Abb. & Fely. quòd quando iudex aditur per viam querelæ, non debet simpliciter admittere querelātem, sed debet priùs summariè saltem se informare de iniustitia vel errore commisso in sententia. de qua materia vide quod dixi supra in iiij. parte in xx. distinct. vbi remisi me ad ea, quę dicturus sum in in seq. actu de appellatione.

Robertus Maranta. V. I. D.

De Appellatione. Eius diffinitio, tum vnde, quando, qualiter, quibus, & ad quem vsumea cōpetat. Iudex item a quo, & Iudicis ad quē, mutuus. Itidem & termini suspēsiui causarum.

SECVNDVS ACTVS.

1 *Appellatio quid sit.*
2 *Prouocatio quid sit: & in quo differat ab appellatione. & nu 6*
3 *Appellatio fit a minori iudice, ad maiorem, non e contra.*
4 *Appellatio à grauamine illato & inferendo fieri potest.*
5 *Appellatio quid propriè dicatur.*
7 *Relatio quid sit, & quot modis accipiatur. & nu, 8*
8 *Consilium quando habendum est à iurisperito, debet iudex formare punctum seu casum in præsentia viriusque partis, & illius dare copiam partibus.*
9 *Copia literarū iudicis, in quibus scribitur casus transmittendus iurisperito pro consilio petenti dari debet non autem nomen iudicis seu iurisperiti.*
10 *Relatio est actus suspensiuus sicut appellatio: & ea pendente, nihil potest innouari.*
11 *Reclamatio quid sit. & quando locū habeat.*
12 *Supplicatio quid sit.*
13 *Remedium extraordinarium supplicationis admittitur, vbi cessat remedium ordinarium appellationis.*
14 *Verus contumax non appellat, nec potest supplicare.*
15 *Supplicatio in quibus differat ab appellatione, & in quibus conueniant. & nu. 16. cum plur. seq.*
16 *Supplicatione pendente, fit executio cum satisdatione.*
17 *Supplicatio fit ad eundem iudicem.*
18 *Supplicatio concernit gratiā & conceditur ex mera principis benignitate.*
19 *Supplicans non tenetur reficere expensas, quamuis nihil probauerit.*
20 *Supplicari non potest ante diffinitiuam sententiam.*
21 *Supplicare non licet, nisi semel tantùm.*
22 *Supplicans negligentiam suā vel aduersarij circumuentionem allegare debet, sed non iudicis iniquitatem.*
23 *Supplicatio eadem die potest fieri viua voce, qua fertur sententia, sed postea non, nisi in scriptis.*
24 *Recusatio iudicis suspecti, quando locum habeat, & ex quibus causis potest iudex suspicio allegari.*
25 *Exceptio recusationis iudicis, ante litem*

nem contestatam, opponi debet antequam omnes dilatorias exceptiones.
26 *Causæ ex quibus iudex vt suspectus recusatur. & num. 27. vsq; ad nu. 75.*
37 *Iudex recusatur ratione magnæ familiaritatis.*
38 *Vicarius potest recusari, vt suspectus, ex sola suspicione sui ordinarij.*
39 *Iudex consanguineus vel affinis alterius partis, recusatur.*
30 *Iudex æqualiter coniunctus vtrique parti, vt suspectus recusari nō potest.*
31 *Familia recusatur, vt suspecta, ex suspicione sui domini.*
32 *Iudex in causa propria quis esse non potest.*
33 *Imperator vel rex non debet esse iudex in causa propria, sed debet illam delegare.*
34 *Princeps potest esse iudex in causa propria, quam habet cum suo subdito. secus, si cum non subdito.*
35 *Inimicitia est iusta causa suspicionis iudicis.*
36 *Iudex consanguineus inimici mei recusatur.*
37 *Inimicus meus dicitur, qui copulat parentelam vel amicitiam cum inimico meo.*
38 *Iudex commensalis alterius partis, vel inimici alterius partis, repellitur.*
39 *Iudex alterius partis conterraneus, an recusari possit.*
40 *Subditus aduersarij, repellitur à iudicando.*
41 *Iudex subditus inimici mei, etiam meum non contendentis, recusatur.*
42 *Aduocatus non potest esse iudex in eadem causa, sed in alia sic.*
43 *Amicitia modica non sufficit ad recusandum iudicem.*
44 *Iudex, cui pars in aure secretè alloquitur, ab altera parte potest recusari.*
45 *Iudex qui animosè & iniustè seu extraiudicialiter contra aliquem procedit, recusari potest.*
45 *Iudex habens causam consimilem causæ quam habet iudicare, à iudicando remouetur.*
47 *Inimicitia ad recusandum iudicem causatur ex lite, quam quis habet cū eodem iudice, tanquam primato.*
48 *Inimicus censetur etiam is, qui non vult aliquem admittere ad osculum pacis maximè in ecclesia.*
49 *Minæ iudicis inducunt iustam causam ipsum recusandi.*
50 *Inimicus censetur, qui non salutat*
51 *Prælatus in causa suæ ecclesiæ potest vt suspectus recusari.*
52 *Iudex qui in vna causa fuit consultus, & votum suum pro vna parte propalauit super ea remouetur à iudicando.*
53 *Iudex petitur ab vna parte, potest per alteram recusari.*
54 *Testis in vna causa, non potest in eadem esse iudex.*
55 *Iudex non potest recusari in causa, in qua eius filius, vel consanguineus seu commensalis fuit aduocatus.*
56 *Canonicus, coram quo eiusdem ecclesiæ canonicus litigat, potest per partem aduersam recusari.*
57 *Suspicio excluditur ex pari ratione affectionis.*
58 *Iudex quis esse non potest in causa eius, qui alias fuit familiaris suus.*
59 *Socius non potest esse iudex in causa, socij.*
60 *Iudex qui se impetrari procurauit, vt suspectus recusatur.*

Iudex.

Universidad de Deusto
Biblioteca

61 *Iudex, à quo est appellatum, redditur suspectus appellanti.*

62 *Iudex, qui ab altera partium donationē accepit, vt suspectus remouetur.*

63 *Iudex, à quo est surrogatus iudex in causa appellationis, in illa suspectus redditur.*

64 *Inimicus reconciliatus, redditur suspectus in iudicando & à testimonio repellitur.*

65 *Iudex repellitur in causa, quæ ipsius commodū vel incōmodum spectat.*

66 *Iudex pretio vel prece corruptus, à iudicando remouetur.*

67 *Causæ arduæ & subtiles, non sunt grossis iudicibus & imperitis committendæ.*

68 *Iudex nimis seuerus & crudelis, à iudicando repellitur.*

69 *Iudex indiscretus potest recusari.*

70 *Iudex, qui iniquus esse consuevit, recusari potest.*

71 *Iudex alterius partis compater, repellitur à iudicando.*

72 *Iudex, qui non vult audire aduocatum in causa, quamuis clarū, potest recusari vt suspectus.*

73 *Causa quælibet sufficiens ad remouendum procuratorem vel arbitrum, sufficit ad remouendum iudicem.*

74 *Suspicio contra iudicē supernniens in causa potest in quacunque iudicij parte opponi, etiam post conclusionē.*

75 *Exceptioni oppositæ renuntiare censetur litigans post recusationem coram iudice recusato. & num. 331. & 413.*

76 *Recusari non potest iudex per eum, qui illum impetranit.*

77 *Restitutio in integrum, quid sit, & quis sit eius effectus.*

78 *Restituitio in integrum, datur minoribus.*

79 *Minor ætas de iure cōmuni dicitur, vsque ad xxv. annos. & ætas xxv. annorum, legitima dicitur.*

80 *Maioribus datur in integrum restitutio ex clausula generali, si qua mihi iusta causa esse videbitur.*

81 *Maioribus læsis vltra dimidiam iusti pretij, datur restitutio in integrum.*

82 *Restitutio ex l. ij. C. de rescind. vendit. potest vsque ad triginta annos: aliæ vero restitutiones vsque ad quadriennium.*

83 *Ecclesia restituitur in integrū, tam in contractibus, quam in iudicijs, & qualiter.*

84 *Capitulum ecclesiæ, an & quando restituatur in integrum.*

85 *Hospitalibus, pijs locis, eorumque collegijs & congregationibus pijs datur restitutio in integrum.*

86 *Rusticus qui non potest peritiores consulere, habet restitutionem in integrum.*

87 *Vniuersitas, ciuitas, castrum, vel villa habent beneficium restitutionis in integrum.*

88 *Militia solæ non præbet beneficium restitutionis in integrum, sed occupatio in militia expeditione.*

89 *Mulier, siue mator, siue minor, restituitur in regno, etiam si veniat vt authrix laudata, & non datur vltra bis, & dicitur primum & secundum beneficium.*

90 *Restitutio concessa in causa principali non datur in accessorijs.*

91 *Iuramentum per minorem super contractu præstitum, impedit restitutionem in integrum.*

92 *Minori litiganti per procuratorem à seipso constitutum, cùm iuramento, non datur beneficium restitutionis in integrum.*

93 *Vniuersitas constituens procuratorem ad contrahendum cum iuramento, non restituitur.*

94 *Mulier litigans per procuratorem cū iuramento, an restituatur in integrum.*

95 *Restitutionē in integrum petens, contrauenire non dicitur, sed potius ratum habere.*

96 *Pendente causa restitutionis in integrum, nihil est innouandum.*

97 *Petitio restitutionis aduersus sententiā principis, nō impedit executionē.*

98 *Executio fit contra petentem restitutionem in integrum.*

99 *Restitutio aduersus decretum affirmationem non impedit executionem.*

100 *Restitutio in integrum, an peti possit in casu quo non licet tertiò prouocare.*

101 *Actor sequitur forum rei in causa restitutionis, fallit in clerico & ecclesia*

102 *Querela, quid sit, & in quo differat ab appellatione. Quando locum habeat, & quot modis accipiatur.*

103 *Querela intentari potest contra sententias, quæ non transeunt in rem iudicatam: quando ab eis non est appellatum.*

104 *Querela intentatur coram eodem iudice, sicut supplicatio.*

105 *Attentata reuocantur per viā querelæ in casu, quo non ligantur manus iudicis per appellationem.*

106 *Appellans in casu prohibito, deuoluit causam iudici ad quem: vt si videat grauamen, potest illud corrigere, non tamen ligat iudicem ad quem.*

107 *Querela competit, quando iudex tardè causam expedit.*

108 *Querelæ terminus, quas habet significationes.*

109 *Querela, quæstio querimonia, & lamentatio, qualiter inter se differant.*

110 *Reductio ad arbitrium boni viri, an impediat executionem, & in quo differt ab appellatione.*

111 *Materia reductionis quotidiana est.*

112 *Reductio vsque ad triginta annos, peti potest. & num. 260.*

113 *Sententia arbitri emologatur taciturnitate x. dierum. sed arbitratoris triginta annorum.*

114 *Reductio coram quo iudice petatur.*

115 *Reductio an peti possit contra laudum super compromisso iurato, & an saltem sit necessaria à iuramento absolutio*

116 *Dilatio est actus suspensiuus. & dilatione pendente, conquiescit iudicis officium.*

117 *Appellatio qualiter fiat & num 121.*

118 *Appellatio nomen appellantis, & appellati & continentiam sententiæ, à qua appellatum continere debet.*

119 *Appellans Apostolos instanter petere debet. aliàs non valet appellatio. sed hodie in Regno non requiritur instanter numero 405.*

120 *Appellatio facta, non expresso nomine iudicis, ad quem licet quis simpliciter dicat appello, vel appello ad iudicem competentem, valet.*

121 *Appellatio per appellantem coram eo, à quo præsentari debet infra dies decem. si eius copia haberi potest. aliàs potest interponi coram honestis personis, vel cor. iudice ad quem.*

122 *Appellatio potest præsentari iudici, etiam non sedenti pro tribunali, & in omni lo*

Universidad de Deusto
Biblioteca

omni loco: imò soli actorum magistro

123 *Appellatio fit etiam per verba submitto me protectioni talis iudicis.*

124 *Appellatio à diffinitiua potest vna voce incontinenti fieri: ex interuallo verò non, nisi in scriptis*

125 *Appellatio quando dicatur fieri in continenti: & quando ex interuallo*

126 *Appellatio ab interlocutoria in scriptis fieri debet.*

127 *Appellatio in scriptis qualiter, & quando dicatur fieri & num.129.*

128 *Appellatio vna voce, quæ incötinenti fit, debet fieri iudice præsentē & pro tribunali sedente aliàs non valet.*

130 *Appellatio ab interlocutoria habēte vim diffinitiuæ, fit sicut a diffinitiua vna voce incontinenti, & sine expressione causæ grauaminis & num.145.*

131 *Appellatio semper potest fieri in causis breuioribus vna voce etiam ex interuallo.*

132 *Appellatione vna voce facta cū reseruatione appellandi in scriptis, & appellatur in scriptis quæ prosequenda sit. num 133. vsque ad nu.140*

133 *Dilatio finitur, finita causa dilationis.*

134 *Appellanti ad vnum iudicem permittitur variare, & appellare ad alium infra x. dies. & prima appellatio reuocata censetur. & num.139.*

135 *Mandatum geminatum de eodem alicui factum, nihil valet secundum: sed tantùm primum.*

137 *Pretestatio facta de actu cuius nihil operatur euentus nihil valet.*

138 *Intellectus l. qui aliena. §. fin. ff. de acquiren. hæred.*

141 *Appellatio ab interlocutoria, continere debet causas grauaminis in specie nominatas: & non in genere, nec per relationem ad processum. & coram iudice a quo omnes causæ exprimi debent, etiam si notoriæ sint.*

142 *Notorium non releuat ab onere proponendi: licet relevet ab onere probandi.*

143 *Appellatio à diffinitiua, causas grauaminis continere debet in omnibus casibus in quibus appellatio est prohibita a lege, vel ab homine.*

144 *Appellatio ab interlocutoria, valet sine causa grauaminis, quando dicta causa in mero iure consistit.*

146 *Appellatio extrajudicialis, antequam exprimatur causæ grauaminis.*

147 *Appellatio ab interlocutoria iustificatur ex eisdem causis antiquis: sed a diffinitiua etiam ex nouis. & nu.149.*

148 *Appellari potest à diffinitiua sententia, etiam si sit iniquè lata.*

149 *Appellatio a diffinitiua ex nouis actis, potest iustificari.*

150 *Appellans, producere nō potest testes super eisdē articulis: sed solùm super nouis dependentibus à veteribus. & solū superere in causa principali deducta: non autē super alia. & nu.151.*

151 *Appellans, eandem rem ex noua causa prosequi potest.*

152 *Agens ex testamento, vt hæres, & succumbens, propter testamentum inualidum, potest in causa appellationis agere ab intestato.*

153 *Appellans ab interlocutoria, nouas probationes producere potest, super causa antiqua expressa in appellatione probationem requirente.*

154 *Appellans ab interlocutoria, potest se iustificare ex noua causa, quæ sibi de nouo superuenit.*

Appellans

155 *Appellans ab interlocutoria, nouas causas coram iudice appellationis deducere potest, quando ad illas per iudicem à quo non fuit admissus.*

156 *Appellans à diffinitiua potest in eadem appellatione deducere grauamē sibi illatum per interlocutoriam etiam ex nouis causis.*

157 *Appellatio ab interlocutoria contra cōtumacem, potest ex nouis causis & ex nouis probationibus iustificari.*

158 *Appellans ab interlocutoria continens grauamen irreparabile potest iustificari ex nouis probationibus.*

159 *Appellans ab interlocutoria habens vim diffinitiuæ potest per acta nouæ iustificare.*

160 *Appellatio à diffinitiua suspendit iurisdictionē iudicis à quo. Idem pendente decendio dato ad appellandum. & num.152*

161 *Appellatio ab interlocutoria nō suspendit manus iudicis ante inhibitionem, & potest procedere vsq; ad diffinitiuam, parte non citata. & nu.196*

163 *Appellatione pendente iudex non innouat contra appellantem: sed sic contra tertium. vnde pendente appellatione venire ex rei debendi, potest alius conueniri.*

164 *Appellatione pendēte potest iudex compellere litigantem ad cauendum.*

165 *Appellatione pendente potest patronus qui appellantem præscatauit in beneficio alium præsentare, & iudex à quo illum admittit.*

166 *Debitor suspectus de fuga capi potest pendente appellatione.*

167 *Appellari non potest à sententia excommunicationis vel interdicti. & num.340*

168 *Excommunicatus beneficiū fructibus & distributionibus quotidianis priuari debet, etiam si appellat.*

169 *Excommunicatus appellare potest à declinatoria iudicis.*

170 *Appellatione pendente, à censura futura excommunicatio postea lata est ipso iure nulla.*

171 *Appellatione manifestè frivola & frustratoria contra leges interposita, potest iudex innouare, & procedere ad executionem.*

172 *Appellatio non ligat manus iudicis in omnibus casibus, in quibus appellare non licet.*

173 *Appellatio à possessorio non tardat executionem.*

174 *Appellatio à decreto affirmatiue, non impedit executionem. & nu. 310*

175 *Appellatio in factis notorijs nō impedit executionem.*

176 *Appellare non potest notoriè criminosus.*

177 *Fenestram sequestratio appellatione pendente fieri potest.*

178 *Carceratus appellans nihilominus detinetur.*

179 *Carceratus ad superiorem mittendus ad ipsius carcerati expensas cum custodibus mitti debet.*

180 *Absolui potest excommunicatus, appellatione pendente.*

181 *Appellatione pendente potest iudex pro appellante innouare.*

182 *Appellatione pendente potest iudex beneficium sequestrare.*

183 *Appellatione pendente iudex attentata per appellationē potest reparare.*

184 *Appellatione pendente potest iudex ponere substitutum in beneficio in contumaciam beneficiati residere*

Universidad de Deusto
Biblioteca

dere nolentis.

185 Appellatione pendente, potest index attentare omnia illa, quæ tendunt in fauiliorem exitum causæ appellationis.

186 Taxatio expensarum fieri potest, etiam pendente appellatione.

187 Administrator loci pij, compellitur ad reddendum rationes, appellatione pendente.

188 Appellatione pendente, sit executio ac si nunquam esset appellatum.

189 Appellationem desertam esse quis index pronuntiet. & num. 398

190 Appellari potest à sententia, per quam pronuntiatur appellationē esse desertam.

191 Appellatione deserta, quæ practica seruatur in regno circa literas obtentas, & decretum pro executione

192 Citatio partis non requiritur, quando appellatio pronuntiatur deserta.

193 Appellatio indicis in iudicatu, non impedit executionem. & num. 281

194 Appellatione pendente, potest iudex à quo statuere terminum appellanti ad prosequendum, & qualem terminū, & ad quid possit illum statuere. num. 224

195 Appellatione pendente, potest index examinare testes senes & valetudinarios ad perpetuam rei memoriam.

196 Inhibitio superioris legitimè interposita, cum causæ cognitione, & parte citata ligat manus iudici. aliàs secus, & non ligat quando appellatio est friuola & iniusta.

197 Inhibitio iudicis contra ius facta, non inducit nullitatem actus postea gesti.

198 Appellatio ab interlocutoria impedit processum ad vlteriora, quando index à quo detulit appellationi.

199 Iudex tenetur deferre appellationi iniusta causa interpositæ: aliàs punitur, & qua pœna puniatur.

200 Appellatio admissa à iudice cum clausula si & in quantū, an habeatur pro admissa vel non admissa.

201 Appellatio ab interlocutoria suspendit executionē, quando sententia continet grauamen irreparabile.

202 Appellatio hodie infra x. dies fieri debet, siue fiat à definitiua siue ab interlocutoria, & a quocunq; grauamine & actu, etiam extraiudiciali.

203 Appellari debet iure Digestorū & Codicis in causa propria, infra biduū: in aliena intra triduum.

204 Ignorantes sententiam contra se latam non currunt decem dies statuti ad appellandum.

205 Appellatio etiā post decem dies fieri potest, quando sententia grauamen successiuum continet.

206 Appellari potest die feriato, etiam ad honorem Dei.

207 Appellatio nomine alterius sine mandato facta, ratificari debet per dominum infra decem dies à die sententiæ, aliàs non valet.

208 Appellatio infra decem dies apostolos petere debet, de iure cōmuni. secus per constitutionē regni nn. 210. & 401

209 Tempus petendi apostolos, quando currere incipiat, an à die sententiæ vel à die appellationis. Quæ quæstio seruacua est in regno nn. 211

210 Apostolorū recipiendorū gratia potest index statuere breuiorem terminū de iure canonico infra quem si non petantur, appellatio deserta remanet.

Apo-

211 Apostoli expensis appellantis dari debent.

214 Apostolorum plures sunt species in materia appellationis.

215 Apostoli vnde dicantur.

216 Apostoli an sint petendi in extraiudicialibus appellationē.

217 Appellationum tempora in prosequendo quæ sint. & quid seruetur de iure communi. & quid per constitutionem regni.

218 Appellationū tempora inducta per constitutionem regni, non procedunt in curia ecclesiastica.

219 Protestatio an requiratur, quòd fiat per appellantem impedimum prosequi. & num. 222

220 Appellatio an dicatur deserta per lapsum primi anni: & sic primi fatalis, vt possit index sententiā exequi: an verò debeat expectare secundū annū.

221 Fatale primum & secundum, quod dicatur, & vnde dicatur.

223 Index à quo lapso termino ad appellandum non potest sententiā à se latam exequi, nisi prima parte citata.

224 Appellatio deserta efficitur, etiam elapso termino breuiore statuto per iudicem ad prosequendū. & nu. 401

225 Terminus prosequendi appellationē potest consensu partium prorogari, & breuiari. & num. 229.

226 Instantia causæ principalis vel appellationis, an suspendatur per compromissum. & num. 231.

227 Instātia causæ appellationis, maioris est præiudicij, quam causa principalis.

228 Appellatio deserta per decursa fatalia, nec impetratione reparari potest.

229 Prorogare tempus & suspendere, qualiter differant.

230 Appellationis interponendæ tempus decem dierum non possunt prorogare partes neq; iudex.

232 Terminus quinquaginta dierum, astringens in regno prosequutionem appellationis, intelligitur à diffiniti. ua, & non ab interlocutoria, nisi vim habeat diffinitiuæ.

233 Appellatus an causam appellationis prosequi possit: si appellans non prosequatur. & infra quod tempus.

234 Libellus nec litis cōtestatio nō requiritur in regno in appellationis causa: cùm incipiat à processus apertura.

235 Appellari potest ab omnibus iudicibus: nec iniuriā facit iudici appellans.

236 Appellatio est defensio quæ datur oppressis contra iniuriam iudicis & omnibus est permissa. & nu. 329.

237 A principe non appellatur.

238 Rex Siciliæ, Monarcha dicitur.

239 Sententia præfecti prætorio inappellabilis.

240 A sententia sacri consilij non appellatur.

241 Sententia sacri consilij, vim legis habet.

242 Appellari nō potest à senatoribus.

243 Appellari nō potest à sentētia Ducis Venetiarum.

244 Ab episcopo prorogato, non appellatur.

245 A sententia iudicis prorogati vel de communi consensu partium, potest appellari.

246 A iudicio sortis non appellatur.

247 Restitutio in integrum, aduersus iudicium sortis peti non potest.

248 Appellari nō pōt à mero executore.

249 Appellatio non est permissa à pronuntia de exequendo.

Universidad de Deusto
Biblioteca

250 Sententia arbitri parendum est metu pœnæ.

251 Ex compromissi sententia actionem neque exceptionem nasci. & quando emologata tacite vel expressè dicatur. & quid in arbitratore. num. 257. & 260

252 Clausula rato manente pacto in compromisso apposita quid operetur. & num. 257

253 Iuramentum in compromisso appositum quid operetur.

254 Iudæorum compromissum mandatur executioni, sine alia emologatione.

255 Sententia arbitri rem illicitam, velmanifestam iniquitatem continens, rescinditur per doli exceptionem: quæ impedit executionem, etiam post decem dies, & exigit pœnam & interesse.

256 Reductio habet locum solùm in sententia arbitratoris, & non arbitri.

258 Compromissum bene clausulatum, prout hodie fit à notarijs in regno, vigetnisi laudum manifestam contineat iniquitatem.

259 Appellare non licet hodie ab arbitri sententia.

260 Intell. l. si ita societatem. §. arbitrorum. ff. pro socio.

261 A sententia arbitri iuris appellatur.

262 Arbitri electi secundò regiâ pragmaticam, arbitrituris dicuntur: & qualiter ab eis appellatur, & ad quê.

263 Arbitrorum sententiæ hodie in regno reuideri possunt a iudice loci per viam reclamationis.

264 Appellari non potest à iudice, qui reuocauit grauamen, quod fuerat cõminatus.

265 Appellari potest ad Papã ab omnibus sententijs manifestam iniquitatẽ continentibus supremorum iudicum.

266 Appellari potest à vicarijs supremorum iudicum quãdo ab ipsis principalibus appellari nequeat.

267 Appellari potest non solùm ab actibus iudiciatibus, sed etiam extrajudicialiter factis tam à iudice, quàm à parte.

268 Appellatio extrajudicialis, quæ in causa beneficiali, habet vim citationis & est mirabilis effectus.

269 Appellare non potest tertio super eisdem, qui in duplici appellatione succubuit.

270 Appellari potest tertiò quando per tertiam sententiam infertur nouum grauamen.

271 Appellatio qualibet, est cõmunis tribus partibus iudicij, & licèt appellatus nõ possit per se appellare, potest tamẽ appellationi aduersarij inhærere.

272 Appellatio incèt tertiò fieri non possit, potest tamen de nullitate sententiæ dici, & succumbens super ista nullitate potest iterum appellare, tanquam à nouo grauamine.

273 Contumax verus non appellat.

274 Contumax verus quis dicatur. & quis fictus. num. 277. & 279

275 Contumax peremptoriè citatus ad sententiam audiendam, non auditur appellans.

276 Contumax verus non allegat litis pendentiam, nec potest supplicare.

277 Contumax fictus an mulctari possit. & quid seruetur in regno.

278 Pœna cõtumaciæ in vno tareno vel augustali, iuxta regni consuetudinem, intelligitur contra verum contumacem & non contra fictum.

280 Contumax verus non appellat à condemnatione, neque taxatione expensarum.

281 Conuictus & sponte confessus non appellat. secus si sit conuictus sed nõ confessus, vel confessus: non tamen sponte, sed formidine tormentorum.

282 Appellatio in factis notorijs non admittitur, nisi inferatur causa rationabilis.

283 Fabricantes falsam monetam, puniendi sunt vltimo supplicio, sine appellandi remedio.

284 Damnatus de raptu virginis appellare non potest.

285 Latro insignis & famosus sedicionis, vel alij huius factionis author, non auditur appellans.

286 Appellatio non admittitur in crimine læsæ maiestatis.

287 Condemnatus de crimine simoniæ, non appellat.

288 Appellatio non est permissa condemnato de hæresi.

289 Condemnatus pro debito publico seu fiscali, non appellat. nisi quando fiscus tractat de lucro.

290 Officialis condemnatus à proprio iudice, in malè gestis, de officio non appellat.

291 Officialis in syndicatu condemnatus, non potest appellare.

292 Ab interlocutoria non appellatur de iure ciuili. secus de iure canonico.

293 Appellari non potest in causa vbi de decima agitur.

294 A sententia diffinitiua lata super possessorio, non appellatur, ad effectum retardandæ executionis.

295 Appellatur à possessorio de iure canonico.

296 Appellari potest à sententia sequestri.

297 Ab interlocutoria lata in possessorio, potest appellari. & quæ sit ratio.

298 Appellatio in possessorio valet, & suspendit executionem quãdo eius gravamen nõ potest reparari in petitorio, idẽ quo ad fructus, expensas, & interesse quæ impedit executionẽ. num. 299.

300 Appellatur in possessorio, quando quis turbatè & sine causa possessione privatur.

30. Appellari, quòd possit in possessorio, quando magnum est præiudicium: vt quia est dispectus probatio in petitorio: & iuxta suspendit executionem.

302 Appellatio in possessorio valet quando missus in possessionem, lucratur fructus.

303 Appellari potest à possessorio missorio

304 Appellatur à sententia dolo iudicis super possessorio lata.

305 Appellari potest, quando de possessorio tractatur, per viam contractus, & nõ per momentaneum iudicium.

306 Appellatio fieri non potest ab actu, quem quis sciens approbauit.

307 Appellari non potest, quando creditor hypothecaria agit ad auocandum pignus. & qualiter.

308 Agens hypothecaria, petitorio & non possessorio agere dicitur.

309 Appellari quod non possit à sententia lata in Saluiano interdicto.

310 Appellari quod non potest à decreto adsistentiæ, idem in omnibus decretis affirmatiuis ad effectum retardandæ executionis, sed potest de nullitate dici, & quæ sint ista decreta.

311 Ne testamentum aperiatur, vel ne scriptus hæres in possessionem mittatur, non appellatur.

312 A sententia lata in interdicto, quorum

Universidad de Deusto
Biblioteca

rum bonorum, non appellatur.

313 Appellari non potest à nominatione publicæ muneris, utilitate primati. Secus si est publicum, etiam utilitate: quia potest appellari.

314 Collectas soluere tenetur excëptus, qui descriptus patitur in libro solentiũ collectas. si infrà decẽ dies non appellat.

315 Appellari non potest in causis minimis & breuioribus, & præsertim in Regno, in causis duarum vnciarum.

316 Intellectus l. & in maioribus. C. de appellatio.

317 A sententia absolutoria lata in causa criminali, ex mero officio, vel ad denunciam non potest appellari.

318 Appellari non potest à sententia torturæ in casu, quo constat per vnum testem de visu & publicam famam.

319 Appellatio non admittitur, in casibus celeritatem requirentibus.

320 Condemnatus super actione ad exhibendum non appellat.

321 Appellari non potest, quando causa decisa est per iuramentum delatum, vel relatum.

322 Clericus regularis non potest appellari sine correctione abbatis.

323 Clericus secularis appellat à correctione.

324 Abbatis maior est potestas in monachum regularem quàm episcopi in clericum secularem.

325 Appellari non potest, quando causa cõmissa est per principem appellatione remota, & qualiter hoc procedat.

326 Princeps solus in rescriptis clausula, appellatione remota, vitur.

327 Clausulæ appellatione remota, qui sint effectus & quid operetur.

328 Clausula appellatione remota, nihil operatur in præiudicium tertij.

329 Princeps potest appellationem tollere.

330 Appellationi potest tacitè & expressè renuntiari, etiam infra decem dies, & per dictam renuntiationem non potest quis vlterius appellare.

331 Litigans coram iudice à quo, post appellationem interpositã appellare ni renuntiare videtur. & num. 434

332 Reductiones ante sententiam renuntiari non potest. Secus in appellatione.

333 Appellationi renuntiari non potest nolente appellato.

334 Appellatio frivola est ab omni actu prohibita, & qui frivolè appellat potest vt contumax excommunicari, & alias pœnas patitur.

335 Limitatio ad glos. in l. j. § fina ff. à qui. appel. non li.

336 Appellatio frivola, seu frustratoria, vel temeraria, quæ dicatur.

337 Appellas temerè & frivolè, iniuriam iudici facere dicitur. Secus si iustè.

338 Limitatio. l. & in maioribus. C. de appellatio.

339 Appellari non potest à iuramento in litem, de iure ciuili. Secus de iure canonico.

341 Appellari non potest à sententia nulla

342 Appellans qui nihil produxit in causa principali, non auditur nisi refectis expensis.

343 Appellatio generalis ab omni grauamine quod posset alicui irrogari, non valet.

344 Appellari non potest à mandato, quòd quis in ecclesia sua resideat.

345 Appellatio non permittitur ab actu secundum leges facto

346 Appellari non potest à breuitate termini ad probandũ in causa feudali.

Appel-

347 Appellatio non est permissa à decreto, quod quis fuit habitus pro confesso, ex eo, quia voluit se examinare, vt principalem.

348 Convictus de furto manifesto, appellare non potest.

349 Reus de crimine pœna legitima, quia confessus est delictũ nõ appellat.

350 Appellari nõ potest a mãdato facto, vt quis declaretur an sententia sit sua.

351 A renouatione delegationis causæ non potest appellari.

352 Appellari non potest ab eo, cui est cõmissa causa secundum conscientiam.

353 A iudice habente potestatem iudicandi secundum eius arbitrium, quid possit appellari.

354 Appellari non potest ab omni actu, a lege in potestate iudicis commisso, & non in necessitate.

355 Appellatio ab omni interlocutoria, est permissa in omnibus casibus, in quibus non est permissum appellare à diffinitiua, & quæ sit ratio.

356 Leges prohibentes appellationem, sunt odiosæ & restringendæ.

357 Appellatio debet fieri ad superiorẽ proximum: non autem ad distantem, omisso medio.

358 Appellatur a quocũque principe, ad Papam omisso medio, de iure canonico sed de iure ciuili non appellatur ad principem, omisso medio.

359 Appellari non potest ad Papam à subdelegato, quando subdelegans aliquid sibi reseruauit, sed debet appellari ad proximum subdelegantem, & hoc procedit si excipiatur, alias secus & num. 367.

360 Appellatur ad legatũ Papæ, & etiã ad patriarcham, omisso medio.

361 Scholaris appellare potest ad principem, omisso medio: & ab omni grauamine.

362 Appellatio ad superiorem, omisso medio valet si non opponitur

363 Confessio inducere potest, vt appelletur ad superiorem omisso medio.

364 Appellatur ad superiorem, omisso medio quando medius est iudicatus, vel suspectus.

365 Arbiter eligitur, quando episcopus cum subdito suo litigat, & ab eo ad Papam appellatur. Idem, quando appellatur ab arbitris electis super recusatione superi.

366 Appellari hodie potest in regno, à quocũq; iudice, ad Regẽ, vel ad magnã curiam vicariæ, omisso medio.

367 Appellari potest ad principem omisso medio, à subdelegato principis quãdo sub delegatus nihil sibi reseruauit, aliàs secus & nu 375

368 Appellatur omisso medio, quãdo proximus superior est impeditus: vel cũ inferior à quo appellatur, iudicauit.

369 A vicario non appellatur ad eum, qui eum dedit vicarium, sed ad superiorem ipsius dantis.

370 Appellari non potest à vicario generali ad episcopum secus a vicario foraneo vel rurali.

371 Restitutio in integrum peti potest contra sententiam episcopi, coram eius vicario & contra.

372 Appellatur a vicario principis, ad ipsum principem.

373 Vicarius episcopi ordinarius dicitur in his quæ de iure communi in eũ transeunt secus in his quæ non transeunt, nisi specialiter sibi per episcopũ committantur, prout sunt causæ cri-

Universidad de Deusto
Biblioteca

minales, & beneficiorum collationes quæ in his est delegatus. & ab eo appellatur ad episcopum committentem.

374 Appellari potest à delegato episcopi ad vicarium suum.

375 Appellatur ad delegantem à sententia delegati, & non ad alium superiorem. Quid autem de subdelegato.

376 Appellari non potest ad legantem, qui ob suam suspitionem delegauit.

377 Imperio vacante appellatur ad Papam, omisso medio.

378 Appellatur ad decuriones ciuitatis, quando abest iudex appellationis.

379 Episcopus ciuitatis adiri potest, si iudex iniustitiam facit

380 Appellatur ad delegantem laicum, quando causam commisit episcopo non autem ad Papam.

381 Appellatur ad superiorem ecclesiasticum quando, iudex ecclesiasticus & secularis super eadem causa iudicauerunt

382 Reductio fit ad superiorem ecclesiasticum, quando clericus & laicus sunt arbitratores.

383 Laici inquisiti simul cum clerico à iudice seculari, omnes debent remitti ad iudicem ecclesiasticum.

384 Appellatur ad capitaneum ciuitatis, ab iniusto decreto decurionum.

385 Appellationis iudex esse non potest, qui merum & mistum imperium non habet.

386 Appellatio fit ad episcopum à iudice laico, prænotiante se competentem in causa spirituali.

387 Appellari potest ad magnam curiã vicariæ ab omnibus sententijs omnium iudicum ordinariorum Regni.

388 Iudex à quo, tenetur omnem appellationem admittere, aliàs punitur de iure ciuili & canonico.

389 Iudex à quo, nihil potest innouare, appellatione pendente: vel deductã ad appellãdum: & innouata reuocantur per remedium attentatorum.

390 Attentata pendente appellatione iudicialis, aliter reuocantur, quam in extrajudicialis.

391 Attentata vt reuocentur, debet appellatio esse intimata iudici & partinam attentata ab ignorantibus appellationem, non reuocantur. & reuocatio parte citata fieri debet.

392 Attentatorum reuocatio petitur vsque ad conclusionem in causa.

393 Excõmunicationis exceptio, non obstat petenti reuocationẽ attentatorum.

394 Petenti reuocationẽ attentatorũ, non potest opponi proprietatis exceptio.

395 Attentans appellatione pendente, tenetur ad fructuum restitutionem.

396 Attentata duplici via reuocantur

397 Iudex in dubio pronuntiare debet appellationem non esse desertam.

398 Appellationem esse desertam potest iudex pronuntiare ex officio, absque exceptione.

399 Appellatio deserta efficitur ob non prosequutionem infra legitima tẽpora

400 Appellatio efficitur deserta, si appellans non præsentat processũ iudici ad quem, infra quinquaginta dies. Verùm in sacro consilio est stylus, quòd causa reuidetur ex eisdem actis etiam post quinquaginta dies.

402 Restitutio in integrum peti potest aduersus temporis lapsum appellatione deserta infra quadriennium.

403 Appellans impeditus à iudice, qui voluit infra terminum literas expedire potest appellationem prosequi vltra terminum decursum.

404 Appellatio in causis beneficialibus non efficitur deserta per lapsum termini dati à iudice: nec vnquam est deserta, quoad iudicem.

405 Appellatio an & quãdo efficiatur deserta, ob nõ petitionem apostolorũ.

406 Appellans quos actus tenetur implere debet, vt appellatio nõ efficiatur deserta.

407 Apostolos hodie in regno non est necesse petere instanter & instantissime, sed sufficit simpliciter & semel.

408 Appellatio nõ efficitur deserta, per lapsum quinquaginta dierum, quando appellans facit suam diligentiam & per iudicem stetit, sed cessante impedimento, deseritur, si non solicitat. & supra nu. 403

409 Appellatio deserta efficitur, appellante non cõparente in die statuto per iudicem ad recipiendos apostolos, etiã si iudex non venerit ad locum.

410 Appellatio ab interlocutoria efficitur deserta, eo ipso, quòd non admittitur. & appellans non appellat iterum à non admissione.

411 Appellatio censetur deserta eo ipso, quòd appellans aliquid contra aduersariũ innouat: vt quia ipsum spoliat.

412 Appellationi renuntiat petens dilationem ad soluendum.

413 Faciens actum incompatibilem, cum appellatione appellationi renuntiat.

SEcũdus actus principalis qui emergit in hac vltima parte iudicij, est appellatio. nam lata sententia diffinitiua, illa pars, quæ sentit se grauatam, potest appellare ad superiorem infrà decem dies: vt in authent. hodie. C. de app. Et quoniam ista materia appellationis est quotidiana & prolixa, quę in rei veritate exigeret vnum magnum tractatum: ideo obmissis superfluis, nitar hic pro aliquali introductione practicãtium, prout breuius potero, eam attingere. & ipsam examinabo per octo quæstiones principales, referendo dicta magis notabilia & quotidiana. Et prima q. erit, qd sit appellatio. Secũda, qualiter fiat appellatio. Tertia, qñ fiat appellatio. Quarta, à quibus iudicib⁹ & actibus appelletur. Quinta, ad quẽ iudicem appellari debeat. Sexta, quib⁹ appellationibus sit deferendum vel non. Septima, quid possit facere iudex appellatione pendente. Octaua & vltima, quãdo & ex qb⁹ causis appellatio dicatur deserta.

VENIO ad primã. Et quæro quid *sit appellatio. Hãc diffinitionẽ ponit Bar. in l. j. in princ. ff. de ap. & Ab. in rub. extra, de ap. & ibi etiã Philip. similiter Bald. ponit in rub. C. eo. ti. Et breuiter obmissis aliis diffinitionib⁹, placet mihi illa diffinitio videlicet, Appellatio est prouocatio ad maiorem iudicem ratione grauaminis illati vel inferẽdi. In hac diffinitione ille terminus, prouocatio, ponitur loco generis: quia plus continet prouocatio, quàm appellatio. *nã prouocatio est omnis act⁹, per quẽ iudicis officiũ seu auxiliũ imploratur: vt dicit

Universidad de Deusto
Biblioteca

Bartol.in l.si minori .col.ij. vers. tertio modo legitur &c.ff.de admi.tu.intantũ,q; proudcatio continet appellationem iudicialem & extraiudicialem. sed appellatio ex proprio significatu continet iudicialem tantúm: non extraiudicialem:vt habetur in cap. cùm sit Romana. & ibi Abba.in versi.no. & Philip.in vltimo no. de appel.& idem Abb.in c.fin.in j.no.de seq.pos.& fruct.vbi plus dicit,quòd omnis appellatio potest dici prouocatio:sed nõ econtra.& sequitur Fel. in rub.de ap. in prin. ergo prouocatio est genus.l inter agnatos.ff.vnde legi. & l.si quid earum.§.interemptũ. ff.de legat.iij. ¶ * Sequitur in diffinitione, ad maiorẽ iudicẽ &c. hoc ideo ponitur: quia de natura appellationis est,vt fiat de minori iudice ad maiorem: non enim est æquum, vt minor corrigat errorem maioris iudicis:sed potiùs econtra:vt notat glo.in c. ij.de consuetu.lib.vj vbi plus dicit, q; non potest etiam consuetudine indici,vt appelletur à maiori ad minorem, vel ad parem. & sequitur Philipp.in rub.de appel.& ibi communiter doctores. ¶ * Sequitur in diffinitione, ratione grauaminis illati vel inferendi. hoc ideo dicitur:quia non solùm ab illato.verùm etiã à futuro grauamine potest appellari:vt habetur per doct. in cap. vt debitus.de ap. & dicam infrà, in iiij.q.quando hoc habeat locum. ¶ Super ista quæst.quia hîc congruentiùs accidit. est sciendum, q; in iure habemus plures terminos suspensiuos causarum: qui sunt isti, videlicet, appellatio, prouocatio,relatio, reclamatio, supplicatio,recusatio,restitutio, querela, reductio, & dilatio. ¶ * Appellatio propriè dicitur quando aliquis in iudicio se aggrauat ab aliquo actu iudiciario tendente in eius lesionem,habẽdo recursum ad superiorem: vt suprà declaraui in diffinitione appellationis:& de hoc termino loquitur totus titulus ff.& extrà de appel. ¶ * Prouocatio est nomen magis generale cõprehendens appellationem iudicialem & extraiudicialem:vt habetur in d.cap.cùm sit Romana.de appel. dicitur enim actus,per quem auxilium iudicis imploratur:vt suprà dixi.& not.Bart. in d.l.si minoris.colum.ij.ff.de adm.tu.quicunque enim auxiliũ iudicis implorat, dicitur iudicem prouocare. quandoque tamen isti duo termini. s.appellatio & prouocatio confunduntur,& vnus pro alio ponitur:vt habetur in l.tale pactum.§. qui prouocauit. ff. de de pact.& l. si actor.& l. si apud. & l.si quis prouocatione.Cod.de app. ¶ * Relatio potest multipliciter intelligi. ¶ Primò enim dicitur relatio,quando iudex cõsulit principem:puta in aliqua causa ardua: & expectat responsionem principis in illa causa,qualiter habeat in ea procedere:vt no. Specu.in tit.de rela.in prin.& de hac relatione loquitur text. in l. j.& fi.& ibi Bar.& Bal.C.de rela. & in c.intimasti. & ibi per Philip.& doct.de app. ¶ Secundo modo dicitur relatio,quæ fit ex necessitate delegationis:vt quando princeps vel alius superior delegat aliquam causam alicui cum potestate procedẽdi vsq; ad sententiam exclusiuè: & completo processu lapsum transmittat ipsi principi decidendum. nam illa transmissio processus dicitur relatio.& de hac tractatur in c.constitutus.de app.& tangũt Ab.Philip.& Cardi.in c.intimasti.eo.ti. vbi plus dicũt,quòd si est statutũ tempus procedendi per principem:puta vt procedat infra duos mẽses:& postea processum referat non potest delegatus referre, nisi finito termino: quia processus debet expediri infra terminum:relatio verò debet fieri post terminum, aliàs non valet: nisi de consensu vtriusque partis.ita tenet Philip.in d. cap.intimasti. colum.iij.versic.ij.hic relatio &c. & ibi etiam Cardi. in prima columna. ¶ Tertio modo dicitur relatio, quæ fit ex natura causæ: vt quia est aliqua causa maior, puta feudalis: de qua iudex inferior cognoscere non potest:nam debet eam referre ad superiorem iudicem competentem: vt habetur in capitulo maiores.de baptis.& in dicto capit. vt debitus.& dicto capitulo,intimasti.& ibi etiam Philipp.in iij. colum.de appel. ¶ Quarto modo dicitur relatio, quæ fit in regno communiter in sacro consilio:& in magna curia vicariæ:videlicet, quando viceprotonotarius committit causam in cõsilio deuolutam vni ex regiis consiliariis, vt fabricato processũ, in sacro consilio referat. Similiter quando regens magnæ curię cõmittit causam alicui iurisperito vel vni ex iudicibus: vt fabricato processũ referat votum suũ. nam in isto casu ille commissarius procedit solus in causa: & facit processum vsque ad conclusionẽm inclusiuè & deinde scribit votum suum,& ipsum refert in consilio vel in magna curia, vnà cum toto processu & secundum eius votũ profertur sententia per totum consiliũ:quatenus ipsi sacro consilio iustũ videtur: & figuratur sententia sub nomine consilij seu regiæ maiestatis: & de hac relatione est ritus magnæ curię in nu. 161. qui incipit, item seruat dicta curia committere causas &c.& de hac relatione loquũtur duę decisiones consi. Neapo.quarum vna est in nũ.28. & alia in nu.47. ¶ * Quinto modo dicitur relatio, quando petitur consilium iurisperiti in aliqua causa:puta quando iudex idiota vult ferre sententiã secundum consilium iurisperiti:nam transmittit processum iurisperito vnà cum literis relationis: in quibus literis narrat casum, super quo consulit ipsum. ista appellatur relatio:quia refert se ad

Universidad de Deusto
Biblioteca

consilium iurisperiti: & tenetur in narratione casus referre totam causam pro vtraque parte: aliàs pars, quæ læditur, posset appellare ab illa formatione puncti. Ita plenè Philip. in dicto cap. intimasti. ij. nota. vbi plus dicit, quòd quãdo iudex vult figurare casum seu punctum transmittendum iurisperito, debet illum formare in præsentia vtriusq; partis & de eo debet dare copiã partibus, si voluerint: & talis copia debet esse in forma authentica cum sigillo notarij. & hoc fit, ne aliqua partium lædatur in formatione casus, si fortè tacerentur iura alterius partis. Si autẽ partes discordarent in formatione puncti, tunc iudex ex suo officio in contumaciam partiũ potest punctum formare. ita hæc omnia dicit Philip. in d.c. intimasti. & ibi
9 etiam Abb. & Card. ¶ * Ex quibus elicio bonam practicam in casu quotidiano, quod quãdo iudex vult transmittere processum ad consilium iurisperiti, vel vult referre casum vel punctum pro habendo consilio, potest litigator requirere iudicem, quòd antè, quam transmittat processum vel formationem casus, debeat sibi dare copiam literarum, quas mittit iurisperito ad videndum, vtrum sit grauatus in aliquo super formatione casus: & tenetur iudex dare dictam copiam adrequisitionem litigantis: aliàs posset appellari, per prædicta. Puto tamẽ, quòd iudex nõ debeat dare copiam nominis iurisperiti quando secretò mittitur ad iurisperitum, allegatis aliis suspectis: ad hoc ne ille iurisperitus possit subornari vel trahi ad vtrum alterius partis: sed quando publicè mittitur, puta de voluntate partium, tunc debet edi etiã nomen iurisperiti. Quod notã quia quotidie euenit ille casus & pauci aduertunt in petendo copiam dictarum literarũ. & vt plurimùm isti iudices idiotę pẽdent pro aliqua parte: & solent scribere literas commendatitias in fauorẽ alterius. quæ literæ solent mouere animum aliquorũ consultorum in præiudicium alterius partis: & mihi id pluries euenit, quãdo fuerũt mihi transmissi aliqui processus per iudices idiotas diuersorum locorum: nam fuerunt mihi transmissę literæ commẽdatitię in fauorem alterius. Verùm non abstraxerunt animum meum à recto iudicio: & idem rogo, quòd omnes consultores faciant. & prædicta etiam tenet Spec. in tit. de rela. §.
10 qualiter. ¶ * Scias etiam ad propositum materiæ nostrę, quòd relatio est actus suspensiuus, sicut appellatio: nã relatione pendente nihil potest innouari. textus est & ibi Baldus in l. fin. Cod. de relat. vbi infert, quòd quandiu causa transmissa est ad consilium iurisperiti, iudex non potest interim ferre sentẽtiam ante consilium habitum ab illo iurisperito: & habetur in l. ex illo.

& ibi Bald. & doct. C. de appel. & per Bar. in l. j. C. de rela. & Bal. in c. intimasti. de app. An autem si iudex procederet relatione pendẽte, processus sit nullus: vel sit opus appellatione: vide pulchrè per Card. in d. capi. intimasti. col. pen. & fin. vbi relatis omnibus opi. aliorũ, finaliter ponit bonã distinctionẽ cũ veris cõclusionibus, ad cuius dicta me remitto.

11 RECLAMATIO, * Est quidam terminus generalis. & refertur ad illas sententias, à quibus de iure non appellatur. vnde potest referri ad sentẽtias arbitrorũ & tũc reclamatio est idẽ, quod reductio ad arbitrium boni viri: vt habetur per Sali. in l. cùm anteà. §. j. C. de arbi. & Abb. in cõsi. ij. col. fi. in j. vo. vbi iudiciũ reductionis appellat iudiciũ reclamationis: & sic æquiuocat ista duo vocabula. Item potest referri ad
12 sententias principũ vel præfecti prætorio: & tunc reclamatio est idem, quod supplicatio: de qua habetur in l. j. C. de sent. præfe. pręt. & per Spe. in toto tit. de supplicatione. & ita accipitur hodie in sacro conũ. Neap. à cuius sententia non licet appellare, sed reclamari potest: & idem importat ista reclamatio, quod supplicatio: de qua habetur & fit mentio in decisio ccxxxj. cõsi. Neap. ista enim reclamatio fit ad idem cõsiliũ: quia profert sententias sub nomine regiæ maiestatis. de cuius materia plenè dicam infrà proximè. in versic. supplicario.

12 SVPPLICATIO, * Dicitur propriè, quando aliquis reclamat à sententia principis, vel à sententia præfecti prætorio: nã ab huiusmodi sententiis propter excellentiam iudicum non potest de iure appellari: sed solùm is, qui sentit se grauatum, potest supplicare apud eundem principem vel præfectum: vt ipse idem causam reuideat: & suo grauamini prouideat: & ita fit hodie in sacro consilio. & ita appellatur supplicatio, quæ alio vocabulo dicitur reclamatio: vt dixi suprà proximo versi. ita habetur in d. l. j. C. de sentent. præfect. prę to. & in l. si quis & authent. quæ supplicatio. C. de pre. imp. offe. & not. Spe. in tit. de supplicatione. §. j. & per totum. & est text. in l. j. in prin. ff. à qui. app. non licet. & in l. præfecti. ff. de min. & habetur in cap. ex literis. & ibi per
13 Abb. de in integ. restit. ¶ * Amplia hoc procedere non solùm in sententia principis & præfecti prætorio: verùm etiam in sententiis aliorum inferiorum admittitur supplicatio, quando prohibetur appellatio: vt puta, si prohibetur per statutum, vel per principem cõmittentem causam appellatione remota: nam tunc ex quo cessat remediũ ordinarium, scilicet appellationis, admittitur extraordinarium: scilicet, supplicationis. ita tenet Abb. in d. c. ex literis. in iij. not. & in glos. in ver. supplicauit aliàs autem nunquam admittitur supplicatio,

catio, vbi potest habere locum appellatio: vt ibi habetur: & ibi etiã Abb. in d.c.ex literis. in vlti. nota. ponit descriptionem & diffinitionem supplicationis: dicẽs, q; supplicatio, est quædã precum porrectio facta principi: per quã ex quadam benignitate superior restituit supplicantem aduersus sententiam, contra quam non competit remedium ordinarium, scilicet, appellationis. ¶ Nõ tamen intelligas indistinctè, quòd in omnibus casibus in quibus remouetur appellatio, habeat locum supplicatio: quia imò in multis casibus, in quibus quis non potest appellare,
14 minimè potest supplicare: vt ecce, * verus cõtumax nõ appellat. l. ex consensu. §. fi. ff. de appel. & l. j. C. quã. app. non recip. & sicut non potest appellare, ita minimè potest supplicare, secundum Ioan. de Imol. in d. l. ex cõsensu. §. fin. & Philip. Decium in consil. xxxiiij. colum. j. in prin. & super hoc tradit vnam magistralẽ regulam Iaso. in authen. quæ supplicatio. col. ij. in fin. C. de preci. imp. offer. quòd vbi quis prohibetur appellare propter excellentiam iudicis, & sic in priuilegium sententię latæ: tunc potest supplicare. Sed vbi nõ potest appellare de iure cõmuni minimè
15 potest supplicare. ¶ * Differt autẽ supplicatio ab appellatione in pluribus. & primò, quia appellatio debet fieri infra decẽ dies: vt in auth. hodie. C. de app. Supplicatio verò potest fieri infra decẽ dies: & etiam infra duos annos. Verùm in hoc est differentia: quia quando sit infra decẽ dies, si pars victrix vult petere executionem sententiæ non aliter fit executio, nisi præstiterit satisdationem de restituendo executionem in casu, quo sententia fuerit retractata: vt est text. in d. authent. quæ supplicatio. sed quando fit infra duos annos, fit executio, etiã sine dicta satisdatione ita declarat Ab. in d.c.ex literis. colum. pen. ver. & in fine gl. &c. de in inte. restit. & Spec. in tit. de supplica. §. j. versicul. solus tamen
16 &c. ¶ * Secundò differt: quia appellatione pendẽte, nõ potest fieri executio: vt toto titu. nihil nouari appellatione pend. sed pendente supplicatione, fit executio cum dicta satisdatione, eo modo, quo suprà dixi: vt d. authen. quæ supplicatio & not. Spec. in tit. de supplic. § differt. & not. Bald. in d. auth. quæ supplicatio. in ij. not. Verùm in hoc est prodita in regno noua declaratio per ritum magnæ curiæ: scilicet, q; licet fiat executio per iudicem pendente supplicatione: intelligitur tamen quoad causam principalem. non autem quoad expensas. Nam in expensis non fit executio pẽdente supplicatione: etiã si victor offerat satisdationem. de hoc est ritus magnæ curiæ in num. 10. qui incipit, item si contingat causas, &c. & est de
17 cisio cxxxj. consi. Neap. ¶ * Tertiò differt: quia appellatio fit ad alium iudicem superiorem: non autem ad eundem, qui pronũtiauit. l. eos. C. de app. Supplicatio vero fit ad eundem iudicẽ, qui pronuntiauit. vt d. authẽ. quę supplicatio. & ibi gl. & doc. & Specul. in d. tit. de supplica. §.
21 j. versi. solus tamen. Et ita seruatur hodie in sacro consilio: quia supplicatur ab eius sententia eidem sacro consilio: vt eam reuideri faciat. & interim non fit executio in expensis: vt habetur in decis. ccxxxj. consil. Neapolit.
18 ¶ * Quartò differt: quia appellatio est remedium ordinarium, & concernit meram iustitiam. quia est species defensionis. c. cùm speciali. §. porro. de app. & Soc. in consi. cxcv. col. iij. versi. confirmatur. nam appellatio &c. in ij. vol. supplicatio verò concernit gratiam. & est remedium extraordinarium: conceditur enim ex mera benignitate & gratia principis. vt colligitur ex nota. per Abb. in d.c. ex literis. in vlti-
19 mo no. de in inte. rest. ¶ * Quintò differt: quia appellans, qui nihil posuit, nec probauit in causa principali, nõ auditur, nisi ante omnia refaciat expensas: vt dictat regia pragm. quæ incipit, qui in causa. Secus est in eo. qui supplicat: quia non tenetur restituere expensas, etiã si nihil posuit nec probauit. ita de hoc est de-
20 cisi. consi. Neapo. numero ccxxxj. ¶ * Sextò differt: quia lite pendente potest à quocunque gra-
22 uamine appellari ante diffinitiuam sententiam. c. vt debitus. de app. & habetur in l. ij. & iij. ff. de app. reci. & ibi per Bart. sed supplicare non licet ante diffinitiuã sententiã. l. ij. C. vt lite pendẽ & not. Specul. in tit. de suplica. §. differt. vers. item ante &c. ¶ * Septimò differt: quia appellare permittitur hic à qualibet sentẽtia: vt habetur in l. j. C. ne lic. terprouo. sed supplicari nõ potest, nisi semel: vt est text. & ibi Bal. in l. si quis. C. de prec. impe. offe. & not. Specul. in d. §. differt. in fina. verbis. & habetur in d. decis. ccxxxv. consi. Neap. in fi. ¶ * Octauò differt: quia qui appellat, cõquæritur de iudice, q; iniquã tulerit sententiam. sed qui supplicat, nõ debet conqueri de iudice: quia turpe esset allegare iniquitatem tã magni iudicis: sed debet allegare negligentiã suam propriã: & petere veniam proprij erroris: vel allegare circunuentionem aduersarij: vt habetur in l. præfecti. ff. de min. & no. Azo. in summa. C. de sentẽ. præfect. prẽto. & Marth. de Affflict. in præludiis. cõsti. in x. q. in iiij. fal-
23 lentia. ¶ * Cõueniunt autem supplicatio & appellatio: quia si fit eadẽ die, quia fertur sentẽtia potest tam supplicatio, quam appellatio fieri viua voce: sed si fieret postea, non valet nisi fiat in scriptis. ita declarat Ias. in d. authen. quæ supplicatio. in fin. col.

24 RECVSATIO. * Est sextus actus suspensiuus: & habet locũ, quando

Universidad de Deusto
Biblioteca

quando iudex ex aliqua iusta causa redditur suspectus: nã potest recusari & interim suspẽditur eius iurisdictio: quia recusatione pendente non potest ad alium actũ procedere in illa causa: & si procedit, processus est nullus: secundum Bart. & doct. in l. quia poterat. ff. ad Treb. & dixi suprà in quarta parte. in xvj. dist. versi. ij. dicitur iudicium nullum &c. ¶ Qualiter autem hodie proponatur ista recusatio iudicis maximè in regno: & an iudex recusatus possit causam alteri delegare: dixi suprà in iiij. parte, in quinta dist. versi. xv. differunt, & c. & versi. seq. De hac materia iudicis suspecti & eius recusationis, tractatur plenè per Lanfr. in c. quoniã contra in ver. recusationes. de prob. & per doc. in c. suspitionis. de offic. deleg. & in c. postremò. & c. ij. requiris. & c. cùm speciali. de appell. & per doct. maximè Iaso. in l. apertissimi. C. de iud. ¶ * Et inter alia dicta nota vnũ, quòd exceptio recusationis debet opponi, non solùm ante litem contestatam, verùm etiam debet esse prima exceptio, quæ opponi debet ante omnes dilatorias: quia si opponitur alia dilatoria, cẽsetur prouocari iudex vt super ea pronuntiet: & sic inducitur cõsensus in iudicem: vnde postea non potest recusari. ita dicit Lanfr. in d. ver. recusationes. in prin. per ea, quæ notant Bartol. & doct. in l. quidam consulebant. ff. de re iud. & gl. & doct. in c. inter monasteriũ. de re iud. & dixi suprà in xij. distin. versi. scias tamen pro complemento &c. & vide quæ dicam infrà in fine sequentium causarum. ¶ * Vnã tantùm q. puto hic attingendam pro vtilitate huius materiæ, postquàm hic incidit eam tractari: videlicet, quæ sint causæ ex quibus potest iudex vt suspectus recusari: & dic, quòd multa sunt: quarũ aliquas, quas recolo, hic subiiciam. ¶ * Prima igitur causa iustę suspicionis est, quando iudex est familiaris alterius partis: quæ familiaritas debet esse magna: quia modica non sufficit. text. est in c. insinuãte & ibi Abb. & Felyn. & etiam gloss. de offi. dele. & ibi declaratur plenè per doct. maximè in fi. col. quis dicatur domesticus, & quis familiaris, & per Spe. in tit. de iudi. deleg. §. superest ver. itẽ si est nimis &c. ¶ * Secunda causa suspicionis est, quando iudex ordinarius est ex aliqua iusta causa suspectus: nã potest ex eadẽ causa recusari eius vicarius: licet in specie contra vicarium nulla alia sit suspicio: secundum Abb. & Felyn. in d. c. insinuante. colum. j. de offi. deleg. ¶ * Tertia causa est, quando iudex est consanguineus alterius partis: vt habetur in c. postremò. de app. & in c. accedens el ij. vt lite non contest. Idem, si est affinis: vt habetur in dictis iuribus. & in l. qui iurisdictioni. ff. de iurisdict. om. iud. * quod tamen nõ procedit, quando iudex esset æqualiter coniũctus vtrique parti: quia non potest tunc vt suspectus recusari: secundum Bart. in d. l. qui iurisdictioni. in j lect. & per prędicta infert Abb. in d. c. insinuante. col. ij. in prin. versicu. nota ibi, &c. quòd quando iudex est consanguineus prælati alicuius ecclesię, potest recusari, vt suspectus in causa illius ecclesię. Ade prædictis Philip. in d. c. postremo. colũ. vj. de appell. ¶ * Quarta causa est, quado dominus est suspectus: nam propter suspicionem domini potest tota eius familia allegari suspecta. secundum Abb. in d. c. insinuante. col. ij. in fin. de offi. dele. & ibi etiã Fely. * Quinta causa est, quando quis vellet esse iudex in causa propria: vt d. l. qui iurisdictioni. ff. de iur. om. iud. & in l. j. C. ne quis in sua causa. * intantũ, quòd etiam rex vel imperator non debet esse iudex in causa propria: sed debet illam delegare: vt plenè declarat And. de Yser. in cap. imperialem. §. præterea si inter. colũ. vij. & viij. de prohib. feu. alie. per Fed. * Verum si vellet princeps non recognoscens superiorem, esse iudex in causa propria, quam habet cũ suo subdito, posset esse iudex Secus, si haberet causam cum non subdito. ita tenet Socin. in consil. cxx. col. ix. in prin. in j. vol. ¶ * Sexta causa est, quando iudex est inimicus capitalis alterius partis: vt not. Spec. in tit. de iudi. dele. §. superest. vers. item, si est inimicus. & not. Abb. & Fel. in c. accedens. el ij. vt lite non contesta. & habetur in c. cùm R. de offi. dele. Adde Phil. in c. postremò. col. ix. ver. xxxij. de appel. vbi dicit sufficere quamlibet inimicitiã, etiã non capitalẽ. ¶ * Septima causa est, quando iudex est consanguineus inimici alterius partis: ita dicit Abb. in d. c. accedens. inprimo no. & Bal. in l. quoniam liberi. C. de testib. vbi dicit, q. * qui copulat parentelam vel amicitiã cum inimico meo, dicitur mihi inimicus: quia censetur esse eiusdem intentionis. Idem tenet expresse Fel. in d. c. accedens. colũ. j. & Phil. in c. postremò. in iij. q. de appel. ¶ * Octaua causa est, quando iudex est commensalis alterius partis, vel inimici alterius partis: secundum Abb. in d. c. accedens. col. j. versicu. secunda causa &c. & Philip. in cap. postremò. col. vij. versicu. xij. de appell. ¶ * Nona causa est, si iudex est conterraneus alterius partis: vt quia est oriundus, de eadem ciuitate, de qua est altera pars: secundum Abb. in d. c. accedens. colũ. j. versi. iij. causa &c. & in ij. colũ. versi. ij. hæc glo. quærit &c. quod tamẽ intelligitur indistinctè, secundum Abb. ibi: quando sunt duo conciues, qui reperiuntur extra eorum patriã: ex quo solẽt se vt fratres diligere, quando sunt in remotis partibus: & sequitur Fely. ibi in colũ. in princ. sed quando essent in eadem patria, est iusta causa suspitionis in dele

Universidad de Deusto
Biblioteca

delegato: non autē in ordinario: vt declarat Abb. in d.c.accedens, col. ij. circa fin. ¶* Decima causa est, quando iudex est subditus ratione iurisdictionis aduersarij mei: puta, quia est suffraganeus, vel vasallus: nam ex hac causa possum allegare suspectum. tex. tus est. & ibi Abb. & communiter doctores in cap. accedēs. el. j. extrā. vt lite nō cōtest. ¶* Idem, quando iudex est subditus inimici mei contendentis mecū: quia timore superioris sui posset à recto tramite deuiare: ita dicit Abb. in cap. accedens. el ij. colū. j. verficu. quarta causa &c. vt lite non contest. & Philip. in c. postremò. col. vij. versi. xiij & versi. xv. de appellat. ¶* Vodecima causa est, quando iudex fuit aduocatus alterius partis in illa causa, in qua vult iudicare: vt est textus. & ibi Alexā. & doct. in l. prætor. ff. de iur. omn. iud. & in cap. postremò. & ibi Abb. & Philipp. de appel. Secus tamen est, quando fuit adnocatus in alia causa penitus separata: quia aduocatus meus in vna causa, potest esse iudex in alia causa mea penitus separata: & non per hoc potest per aduersariū meū refutari. ita tenet Phil. in d.c. postremò. col. j. ¶* Duodecima causa est, si iudex nimis fauet alteri parti, demonstrādo ei nimiam amicitiā, & alteram partem grauando. & intelligitur de nimio fauore: nā modica amicitia non sufficit ad iudicē recusandū. ita dicit Abb. in d.c. accedens. el ij. colū. j. in fin. & col. ij in fine. vt lite non contest. & habetur in c. causam quę. el ij. de iud. & per Phil. in d.c. postremò. col. viij. versic. xxj. de appel. ¶* Decimatertia causa est, si altera pars alloquitur iudicem secretē in aure: potest ex hoc per alteram partem recusari, secundum Abb. in d.c. accedēs. col. iij. versic. & aduerte &c. & Lanfr. in c. quoniam contra. in versicu. recusationes. col. fin. circa finem. de probat. ¶* Decimaquarta causa est, si iudex animosè & iniustè seu extraiudicialiter procedit contra aliquē: secūdum Abb. in c. conquerēte. col. ij. de restit. spo. & Abb. in c. cùm venissent. in v. nota. de resti. in integ. & Phil. in d.c. postremò. co. viij. vers. xxvij. ¶* Decimaquarta causa est. si iudex habet consimilem causam cum illa, in qua vult iudicare: quia ex hoc redditur suspectus quia præsumitur iudicare talter, prout vellet in sua causa iudicari. gl. est & ibi Abb. & doct. in c. causam quę. el ij de iud. ¶* Decimasexta causa est, si pars recusans habet aliquam causam cum iudice tanquam cum priuato: vt quia litigat cū iudice in alia causa, nā ex tali litigio causatur quę dā inimicitia: quę est sufficiēs ad iudicem recusandum. ita dicit Abb. in c. cùm super. in iij. nota. de offic. deleg. ¶* Decimaseptima causa est, si iudex noluit exercere actum humanitatis cum parte: vt quia noluit partem admittere ad osculum pacis: quia ex hoc præsumitur inimicus, & potest recusari: secundum Abb. in d.c. cùm super: col. j. versi. secunda causa, &c. vbi infert notanter ad vnū modū probandi inimicitias: scilicet quando in ecclesia solitum est dari osculum pacis: quia si aliquis nō vult admittere alterum ad osculū pacis, præsumitur ex hoc inimicus. ¶* Decimaoctaua causa est, quādo iudex fuit minatus alteri parti. quòd ei noceret: secundum Abb. in dict. cap. cùm super. col. j. versi. tertia causa, &c. extrā de offic. deleg. ¶* Decimanona causa est, quādo iudex non vult aliquē salutare: quia ex hoc censetur inimicus: secundū Abb. in d.c. cùm super. colum. j. ver. adde quartum, &c. & Iaf. in l. apertissimi. colum. ij. C. de iudi. ¶* Vicesima causa est, quando prælatus vellet esse iudex in causa suæ ecclesiæ: quia licet de iure possit esse iudex: tamē potest vt suspectus recusari propter præsumptā affectionem: secundum Philipp. in cap. postremò. colum. v. ver. v. quæritur, &c. de appel. vbi multos allegat pro & contra: & concludit hanc opin. esse veriorem. ¶* Vicesimaprima causa est, quādo iudex fuit consultor tantùm in aliqua causa: vt quia fuit consultus, & propalauit votū suum pro vna parte, nam redditur suspectus in illa causa, dato, quòd non fuerit aduocatus. Secus, si non propalauit votū: licet fuerit consultus: quia non redditur suspectus: secundum Philipp. in d. cap. postremò. col. vij. versicu. vij. & c. de appell. & doct. in l. præto. ff. de iurisd. omn. iudic. ¶* Vicesimasecunda causa est, si iudex fuit datus ad petitionē alterius partis: quia ex hoc solo potest per alteram partē recusari. l. obseruandum. ff. de iudic. & habetur in c. insinuante. de offi. delegat. & Philip. in d. cap. postremò. colum. viij. versic. xxij. ¶* Vicesimatertia causa est, si iudex fuit testis in eadem causa, in qua modo vult iudicare. l. fin. ff. de testibus. & Specul. in titu. de iudi. deleg. §. superest. versic. item, si fuit testis. &c. * Quid autē, si filius vel alter consanguineus, vel commensalis iudicis fuit aduocatus in aliqua causa: an ex hoc possit iudex vt suspectus recusari? sic, quòd non. ita tenet Philip. in d. capit. postremò. colum. secunda. versic. in glos. in versic. aduocati, &c. de app. quòd nota: quia prima facie quis diceret contrariū. ¶* Vicesimaquarta causa est, si iudex est canonicus: & coram eo litigaret concanonicus eiusdem ecclesiæ: quia potest per aduersam partem recusari: vt habetur in cap. cùm R. de offic. delega. & not. Spec. in tit. de iudice deleg. §. superest. versic. item si est concanonicus. & Philip. in dict. cap. postremò colum. vij. versicu. xj. * vbi limitat nisi ambo litigantes essent canonici: quia par ratio affectionis suspicionem ex-

cludit

58 cludit. ¶ * Vicesimaquinta causa est si litigator impetrauit sibi iudicē in causa sua eū qui erat suus dominus: qui altera pars potest eum recusare. text. est in cap. cau-
59 sam, quæ de offic. deleg. ¶ * Vicesimasexta causa est, si iudex est socius alterius partis: vel habitat in eadem domo cum altera parte: vt not. Spec. in tit. de iudi. deleg. §. supereſt. verſicul. quid ſi ſit ſocius. & Philip. in d. cap. poſtremò. colum. viij. in princ. verſicul.
60 xviij. de appella. ¶ * Vicesimaseptima causa est, si ipse iudex se impetrari procurauit: ſecundum Spec. in d. §. supereſt. verſ. item ſi ipſe. per l. quæ omnia ff. de procurat. ¶ * Vicesimaoctaua causa est, quando est appellatum à ſententia iudicis, quia partem grauauit: nam appellatione pendēte, redditur ſuſpectus appellanti, tam in illa cauſa, quam in omni alia: & poteſt recuſari ſecundum Philip. in d. capit. poſtremò. columna viij. in fin. verſic. xxvij. ¶ * Vicesimanona causa est quādo iudex accepit aliquam donationem ab altera partium: ſecundum Philip. in d. c. poſtremò col.
63 ix. ver. xxviij. ¶ * Tricesima cauſa eſt, quādo iudex à quo eſt ſurrogatus iudex in cauſa appellationis: quia redditur ſuſpectus in illa cauſa in qua pronuntiauit: ſecundum Philipp. in d. capit. poſtremò. columna ix. verſic. xxix.
64 ¶ * Tricesimaprima cauſa eſt, ſi iudex fuit quondā inimicus alterius partis. nam licet modò ſit reconciliatus: poteſt tamen vt ſit ſpectus allegari ſecundum Phil. in d. cap. poſtremò. col. ix. verſic. xxxv. inimicus enim reconciliatus adhuc remanet ſuſpectus: & etiam à teſtimonio repellitur ſecundū Abb. in cap. cùm oporteat. col. ij. de accuſ. ¶ * Tricesimaſecūda cauſa eſt, quando cauſa ſpectaret aliquo reſpectu ad commodum vel incommodum iudicis: vt quia tenetur de euictione rei, pro qua agitur: vel eſſet fideiuſſor alterius partis: ſecundum Philipp. in d. c. poſtremò. col. ix. verſ. xxx. & ver. xxxj.
66 de appellat. ¶ * Tricesimatertia cauſa eſt, ſi iudex fuit ab altera parte corruptus prece vel pretio: vel ſi timet aduerſariū meū, vel ſi ex aliqua cauſa eum nimis diligit. ſecundum Spec. in tit. de iudice deleg. §. ſupereſt verſicul. item ſi ſit inimicus. in penul. col.
67 ¶ * Tricesimaquarta cauſa eſt ſi iudex eſt homo illiteratus vel imperitus, & groſſus: & cauſa eſt ardua, & ſubtilis: quia cauſæ ſubtiles non ſunt cōmittendæ groſſis iudicibus: ſecundum Bald. in l. ſi. in xvj. quæſt. C. de hæred. inſtitu. & Fely. in eccleſcitatus. col. vij. in prin verſi. dicit etiam Bal. &c. de reſcript. vbi dicit hanc eſſe iuſtam cauſam ſuſpitionis. & Iaſ. in l. apertiſſimi. verſicu. ſecunda
68 cauſa. &c. C. de iudi. ¶ * Tricesimaquinta cauſa eſt, ſi iudex eſſet nimis ſeuerus & crudelis: ſecundum Iaſ. in d. l. apertiſſimi colū. ij. in ſi. verſic. tertia cauſa, &c. per ea,

quę not. Bald. in l. ij. ff. de his, qui ſunt ſui vel alieni iur. vbi dicit, quòd poteſt iudici tolli iuriſdictio propter nimiam eius erudelitatem. ¶ * Tricesimaſexta cauſa eſt, ſi iudex eſt indiſcretus: quia poteſt recuſari, ſicut ſi eſſet iniquus: ſecundum Bald. in c. ad noſtrā. in ſi. per illum text. extrà de probation. ¶ * Tricesimaſeptima cauſa eſt, ſi iudex conſueuit eſſe iniquus: ſecundum Bald. in d. c. ad noſtram. in ſi. de prob.
71 ¶ * Tricesimaoctaua cauſa eſt. ſi iudex eſt compater alterius partis: ſecundum Imo. in c. prudentiam. de offic. deleg. & Iaſ. in d. l. apertiſſimi. col. iij. in princip. de
72 iud. C. & per gl. in c. cùm I. & A. de re iudicat. ¶ * Tricesimanona cauſa eſt, ſi iudex non vult audire aduocatū in cauſa, licèt cauſa ſit clara: poteſt ex hoc recuſari, vt ſuſpectus ſecundum Lanfr. in in clemē. ſæpe. in verſi. de plano.
73 col. j. de verb. ſign. ¶ * Quadrageſima cauſa eſt, omnis cauſa, quæ eſt ſufficiens ad remouendum procuratorem vel arbitrū: illa eadem ſufficit ad remouendum iudicem: ſecundum Abbas. in cap. poſtremò. de appel. & ibi etiam Philip. in iiij. vol. verſi. ſed pro declaratione &c. & colū. vij.
74 verſi. x. ¶ * Vltimò pro complemēto huius materię, adde, quòd in quantum dixi ſuprà in principio huius recuſationis, quòd hęc exceptio debet opponi ante litem conteſtatam. limita, niſi de nouo ſuperueniret: quia poteſt
75 ueniri: aliàs nō admittitur. ¶ * Itē adde, quòd ſi quis poſt oppoſitā recuſationem litigat coram iudice recuſato, videtur per hoc renuntiare recuſationi: ſecundū Ab. in c. inter monaſterium. in iij. not.
76 de re iud. * Item iudex impetratus per aliquē, nō poteſt per eundem recuſari: niſi noua cauſa ſuperueniat: vt eſt gl. & ibi Abb. in ſi. in d. c. inſinuāte. de offi. deleg. & ad materiā vide Paul. de Caſt. in cōſi. cccxlij. col. pen. in ij. vol.
77 RESTITVTIO * eſt ſeptimus actus ſuſpenſiuus: & nihil aliud eſt reſtitutio, niſi in priſtinum ſtatum repoſitio. l. quòd ſi minor. §. reſtitutio. & ibi Bart. ff. de minor. & Bart. in l. Gallus. §. & quid ſi tantum. col. ij. verſic. quęro, quid ſi filius &c. ff. de liber. & poſth. & Bar. in l. uterdū. col. j. ff. de cond. indeb. & Card. in cle. jn iij. notab. de reſtitu. in integ. per hanc enim reſtitutionem reducitur quis in illū ſtatū priſtinū, in
78 quo erat ante læſionem. ¶ * Eſt igitur ſciendum, q̄ multis perſonis conceditur iſta reſtitutio. Primò enim conceditur mino-

Universidad de Deusto
Biblioteca

ribus.& intelligitur minor de iure cõmuni is,qui est minor xxv. annis:vt in toto titulo.ff.de mi-
79 nor. * illa enim ætas xxv.annorum dicitur ætas legitima. l. fin. C.de his, qui ve.ætat.impe. hodie tameo in regno est correcta ista ætas per constitution.regni, quæ incipit,minorum iura.in fi. quç vult, quòd ætas minor tam in masculo,quàm in fœmina dicitur,vsque ad xviij.annos.& infra istud tempus datur restitutio in integrũ,tam iniudiciis,quàm
80 in contractibus.¶ *Secundò datur restitutio maioribus xxv.annis,ex clausula generali, si qua mihi iusta causa esse videbitur. de qua habetur in l.j & per totũ titu.ff.ex quib.cau.maio.& in l. Pantonius.ff.de acquir.hęred.& Spec.in tit.de locato.§.vj.versic. xv.& versic.seq.& Alex.in consi.
81 xx.& consil.lxxj.in j.vol.¶ *Tertiò datur restitutio læsis, vltra dimidiam iusti pretij in cõtractu: puta in venditione:& datur etiã maioribus:iuxta l.ij.C.derescin. vendi.& cap.cùm.dilecti.& cap. cùm causa.de emptio.& vendit. quo casu, quando venditor agit ex deceptione,est in arbitrio emptoris conuenti velle rescindere contractum: vel iustum pretium supplere:vt dicto cap.cùm dilecti. adeo quòd si venditor peteret præcisè vnum, succumberet:quia tolleret electionem emptoritvt ibi habetur, & in d.l.ij.
82 *Differt autem ista restitutio ab aliis,quoad tempus petẽdi. quia aliç restitutiones petuntur infra quadriennium cõtinuum à tempore, quo minor effectus est maior.l.fina.C.de tempo.in integr. restit. Ista verò,quæ datur deceptis vltra dimidiam,cõpetit vsq; ad xxx.annos. quia est ciuilis actio & perpetua: secundum Bal. in d.l.ij.col.iij.in princ.& Abbas in d.cap.cùm causa.columna iij. istud autem quadriennij, est vtile in principio:quia nõ incipit currere nisi à die scientię: secundum Philippum Decium in con-
83 silio xlij.in fine. ¶ *Quartò datur restitutio ecclesię,& maximè quando fuit læsa per negligentiam procuratoris: vt est text.in cap.cum venissent.& ibi Abb.in sexto not.ab.& in quinta columna in princip.de restitu.in integrũ. Nam ecclesia restituitur tam in contractibus, quam in iudiciis. Quòd restituatur in contractibus,probatur in c.constitutus.& ibi Abb.de restit.in integ.Quòd restituatur in iudiciis, probatur in cap.auditis.eodem titu. & ibi per Abb.maximè in viij.not.vbi tenet, quod ecclesia restituitur aduersus probationem obmissam absque probatione læsionis.& sic licet aliàs, quando petitur restitutio, debeat probari læsio tamen secus est in isto casu,quando petitur aduersus obmissam probationem:quia eo ipso,quòd probatio non est producta, probatur & apparet læsio.quod nota: quia idem esset dicendum in minore & muliere. Item,probatur

tur in capitulo primo. de rest.in integr. lib.sexto.vbi ecclesia restituitur aduersus sententiam:& sic in iudicio.Item,restituitur ecclesia etiam contra aliam ecclesiam:vt dicto capite,auditis.& sic priuilegiatus vtitur priuilegio suo contra priuilegiatum:secun
85 dum Abb.in d.cap.auditis. colũ. ij.in fine.Item,restituitur ecclesia etiam aduersus præscriptionem xl.annorum:vt habetur plenè per Philip.Deci.in cons.xxix. & Cardi.in clem.j.in ix.quęst.de rest.in integr.vbi plenè attingit, & declarat illud argumentũ: scilicet, quòd si datur restitutio ecclesię contra præscriptionem,sequitur quòd lex inducens præscriptionem, esset fruſtra imposita. & respondet, quòd non est fruſtra:quia finita præscriptione
86 potest ecclesia infra solum quadriennium petere restitutionẽ: quo elapso penitus excluditur:vt ibi per eum.per textum in cap.j. de rest.in integ.lib.vj.Item,restituitur ecclesia aduersus omnẽ lapsum temporis: vt si lapsa sunt
87 tempora appellandi vel probandi,vel alia similia:vt est tex.& ibi Card.in d.cle.j.de resti. in integ.
84 ¶ *Quintò datur restitutio etiã capitulo alicuius ecclesię,quãdo ipsi capitulo collegiato emersit aliqua læsio.ita dicit Abb.in ca. j.col.v.in fin.de resti.in integ.& Innoc.in c.nisi.in fin.de præben. quod tamen intellige,quãdo læsio resultat in toto collegio:non autem in aliquo particulari de capitulo:secundum Abb.ibid. & idem dicimus de ecclesia, vt tũc restituatur, quando ecclesia patitur læsionem:non quando eius rector patitur vel eius canonicus.quod declara,vt per Cardin. in d.cle.j.in vj.q.de rest.in integ.
85 & Abb.in d.c.j. ¶ *Sextò datur restitutio omnibus hospitalibus & piis locis:& omnibus collegiis & congregationibus piis.ità tenet Bald. in consil.ccccl xv.in j. volum.& Ioan. And.in cap.ij.de resti.in integ.lib.vj.& Abb.in c. ij.in ij.notab.de consuet.& Lud. Roman. in consil. ccccvij. Alia autẽ collegia non pia non restituuntur:secundum Abb.in d.c.j. col.v.in fin.de restit.in integ.vbi limitat in collegio scholarium, quòd restituitur,secundum eum: ex eo,quia solent in eo esse quã-
86 plures minores. ¶ *Septimò datur restitutio rustico,qui non potuit cõsulere peritiores.ita tenet Alex.in consi.xiiij.in fi.ij.vol.faciũt not.per mod.in l.iuris ignorantia.C.qui admit.& in l.vbi.ff. de eden. ¶ *Octauò datur restit.
87 vniuersitati alicuius ciuitatis seu reipublicę.vt habetur plenè per Alex.in consi.j.col.iiij.in iiij.vo. Pro hoc est tex.in l.respub. C.ex qui.cau.maio.& l.rempublicam. C.de iure reipub. lib.xj. An autem intelligantur ista iura de sola republica,& ciuitate Romana vero de omnibus ciuitatibus: gl.in dd.respubl.videtur tenere, quod procedat in sola ciuitate Romana, & non in aliis: quod

Universidad de Deusto
Biblioteca

plenè disputat Spec.in tit. de restit.in integ.§.j.vers.idē quoque iuris.vbi nihil clare firmat. Tamen,quicquid dicat ibi, veritas est,q̄ quælibet ciuitas & respublica restituitur. imo etiā omne castrum & villa,quę regitur per syndicos & administratores,restituitur in inte.siue sit magna,siue parua,secundum Bart.& Bal. & communiter doct.in d.l.respublica. & ista est communis conclusio,quam tenet Phili. Decius in consi. xlij.in fi. Aliud seruatur in villa,in qua sunt pauci homines, puta sex vel decem, qui singuli regūtur per se: quia verum est, q̄ talis villa non restituitur, secundum Bar. in d.l.respublica. nam cessāt ratio, quę militat in aliis ciuitatibus & castris,vbi est multitudo hominū,scilicet,quia ibi sunt pupilli,viduę & alię personæ miserabiles,quarum causa & contemplatione cōceditur restitutio vniuersitatibus. Et istud tenet & firmat per plura Matth. de Affict.in prælud.iis constit.in v.q.principali.& Albe.de rosa.in d.l. respublica. vbi etiam refert fuisse iudicatum in consilio, q̄ villa, quę erat triginta foculariorum,fuit in integrum restituta. Idem firmat Paul. de Castr.in consi.xxxvij.quod incipit:vt bene attingatur &c.in ij.volumin. vbi etiam addit in fine,quòd vna respublica restituitur cōtra alia.

88 ¶* Nono, datur restitutio militibus ex priuilegio militię:quod tamē intellige procedere,quandiu sunt occupati in expeditione militię:alias autem si nō sunt in expeditione, non restituuntur.tex.est & ibi per doc.in l.fi.C. 89 de restit.milit. ¶* Decimo,datur hodie in regno restitutio mulieribus,siue minoribus siue maioribus, tam in iudicijs, quam in contractibus:vt est constitu. quę incipit,obscuritatem.& ibi And. de Yser.vbi dicit,quod etiā post conclusum in causa, potest mulier petere restitutionem in iudicijs,per ea, quę habentur in l. si iudex.ff de mino.quia eo ipso quòd cōcluditur, lædit̄ per renuntiationem. Et datur dicta restitutio, etiam si mulier veniat, vt authrix laudata: vt est decisio xv.consi.Neapol.& non datur in vna causa,nisi bis.& prima restitutio appellatur primum beneficium:secūda vero dicitur secun 90 dum beneficium. * Et si fuerit concessa in causa principali,non datur in accessorijs. ita de his omnibus habetur in deci.xxxv.& decis.cxiij.consil.Neapo. & per And.de Yser.in constit. licentia. in fin.& in c.imperialē §.prætea,si quis.de prohi. feu.alie.per 91 Fede.¶* Quid autem,si contrahat cum iuramento is,qui poterat petere restitutionem in integrum:an possit eam petere stante iuramento:dic quòd in minore est expeditum, quòd non: vt not.Bart. & doct. in authen. sacramenta.C.si aduer.vend.nam iuramentum repræsentat eum maiorem. Vnde non potest in integ

integrum restitui.ita plenè declarat Alex.in cōsi.xxvij.& consi. xlij.in j.volum.& Philippus Decius in consi.xxxj.volum ij.vers. sed his.vbi plus dicit,quòd minime potest petere absolutionem 92 à iuramēto. ¶* Et ex hoc infert Bar.in l.minor.xxv.annis obmissam.ff.de mino.quòd si minor litigauit in iudicio per procuratorem cum iuramento constitutū, non potest petere restitui in integrum,si lædatur per procuratorem:ex quo promisit cum iuramento ihabere ratū id, quod gestum erit per procuratorem. 93 ¶* Per hoc etiam infert notabiliter Bald. in l. generaliter. columna secunda.vers. pone enim, &c.C.de reb.cred.quòd si ciuitas constituit vnum procuratorem seu syndicum ad contrahendum cum iuramento,& ille syndicus contrahit nomine vniuersitatis, & iurat,tale iuramentum non operatur vt si contrauenitur, vniuersitas fit periurata:quia vniuersitas non habet animam: vnde non potest incidere in periurium, sed bene operatur, vt aduersus talem contractū non possit vniuersitas petere restitutionē propter iuramentum. quod dictum teneas menti: quia est notabile 94 & quotidianum. ¶* Quid autem in muliere litigāre per procuratorem cum iuramento constitutū: an possit restitutionem petere:hoc non inuenio ab aliis decisum,tamen dictum est quotidianum.nam semper mulieres constituunt procuratores in iudicijs:quia ipsę propter verecundiam sexus, non possunt personaliter interesse, & in omni procuratione, quam faciunt notarij communiter apponunt iuramentum. vnde si idem diceremus in muliere quod in minore, rarò aut nunquam mulier restitueretur in iudicijs,& sic illa cōstitu. obscuritatem. seruiret nobis de vento. vnde volens hunc casum decidere,puto quòd mulier restituatur, non obstante q̄ procuratorem cum iuramento constituerit,& sic diuersum sit in muliere,& in minore& moueor 95 ista consideratione. *is, qui petit in integrū restitutionem,dicitur ratum habere gestum per procuratorem, & non dicitur contrauenire.text. est & ibi glo. in versic.stipulationem.in l.cùm minor.ff.rem ratihaberi.vbi non committitur stipulatio rem ratam haberi ex eo, quia promittens petit restitutionem in integrum: ergo in proposito, licet mulier fecerit procuratorem, & promiserit habere rata gesta per eum,& iurauerit,nō dicitur contrauenire, si petit restitui in integrum ergo non dicitur periura, & consequenter potest illam petere non obstante iuramento in mandato apposito: quia iuramentum semper regulatur, secundum naturam dispositionis, super qua apponitur, secundum Abb. in capit. quemadmodum. col.ij.versic.nota in versicul. non

obstante, &c. de iureiur. sed nu
lles dicere: ergo idem esset di-
cendum in minore: quia si non
dicitur contrauenire, deberet
posse petere restitutionem con-
tra id, quod dicit Bar. in d. l. mi-
nor xxv. annis. Ad hoc respon-
deo, quòd in minore potest con-
siderari alia ratio, scilicet, quia
iuramentum repræsentat eum
maiorem: vt probatur in d. authen
ti. sacramenta. & ibi per doctor.
& not. glos. in l. ij. C. de rescind.
ven. Vnde sicut maior non resti-
tuitur, ita & minor, qui iurauit:
quod non est in muliere. quæ si-
ue sit maior, siue minor, restituí-
tur in iudiciis. per constit. obscu
ritatem. puto tamen, quòd si mu
lier constituisset procuratorem
ad contrahendum & iurandum,
& ille procurator contraheret &
iuraret, non posset tunc mulier
petere restitutionem, sicut dici-
mus in vniuersitate, per illud di-
ctum Bald. in d. l. generaliter. Et
ita cum accidisset in facto, re-
spondebam cuidam obiectioni
mihi factæ per quendam peri-
tum doctorum Botolinum: qui
erat doctor antiquus & magnus
practicus, & volebat extendere
illud dictum Bartoli in dicta l.
minor xxv. annis obmissam. vt
procederet etiam in muliere liti
gante per procuratorem cum iu
ramento constitutum. ego su-
stentaui contrarium per ratio-
nes prædictas: & illi meo consilio
quam plures doctores Neapoli-
tani & prouinciales se subscripse
runt, & ita postea fuit iudica-
96 tum. ¶ * An autem restitutio in
integrum impediat executio-
nem ita vt ea pendente nihil in-
nouari possit sicut pendente ap-
pellatione? dic quòd sic. tex. est in
l. vnica. C. in integ. restit. postul.
&c. & ibi Bald. & habetur plenè
in decis. cclxvj. consi. Neapo. &
Bal. in l. fi. col. ij. vel. item quæro,
&c. C. si ex fal. instru. & Bal. in au
then. quæ supplicatio, in ij. no. C.
de prec. impe. offe. & Bald. in l. si
causa. in iij. not. C. de transact. &
per Alex. in l. iiij. §. condemna-
97 tum. ff. de re iudi. ¶ * Quod ta-
men limita non procedere, quã-
do peteretur restitutio aduersus
sententiam principis: quia tunc
non impedit executionem, præ-
stita tamen satisdatione per al-
teram partem de restituendo in
casu retractationis, prout dixi su
prà de supplicatione. casus est in
c. suscitata. & ibi Abb. de in in-
teg. restit. & habetur in d. decis.
cclvj. Quomodo autem proce-
dit, q̃ possit peti restitutio ad-
uersus sententiam principis: vi-
de Abb. in c. rum ex literis. col. vj.
98 de restit. in integ. ¶ * Secundò li-
mita, quando apparet q̃ malitio
se peteretur restitutio: vt quia es
set præsumptio contra petẽtem.
ita est text. in d. ca. suscitata & ibi
per Abb. in pen. col. Tunc enim
non impeditur executio: vt ibi
hanc tamen limitationem & prę
cedentem limita & declara, nisi
executio contineret præiudiciũ
irretractabile: vt quia tractaretur
de car

de carcerando, vel affligendo
aliquem in corpus. tunc enim in
dist. incte impeditur executio per
restitutionem in integrum. ita di
cit Abb. in d. c. suscitata. col. pen.
& Bald. in d. l. vnica. C. in integ. re
stitu. postul. &c. & habetur in d.
decis. cclvj. consi. Neapol. in fin.
99. ¶ * Tertiò, limita non procede-
re, quando peteretur restitutio
aduersus decretũ affirmatiuum:
quia non suspenditur executio,
sicut minimè impeditur per ap-
pellationem per ritũ magnę cu-
rię vicarię. ita habetur in d. dec.
100 cclvj. consil. Neapol. ¶ * Quid
autem, si sententia sit bis confir-
mata per remedium appellatio-
nis, adeò quòd non potest tertiò
prouocari: an possit saltem peti
restitutio in integrũ? vide Abb.
in d. c. cùm ex literis. in vij. no. de
rest. in integ. vbi sentit, quòd sic.
101 ¶ * Vltimò, posset, hic dubitari,
coram quo iudice potest peti re-
stitutio. & pone exemplum, Cle-
ricus contraxit cũ laico, fuit de-
ceptus: vult petere restitutionẽ:
an debet adire iudicem suum ec
clesiasticum: vel iudicem secula-
rem aduersarij? dic quòd regula
est, quòd petens restitutionem,
debet adire iudicem rei, non au
tem iudicẽ proprium. tex. est in l.
ij. C. vbi & apud quem. & ibi Bar.
fallit hoc in clerico & ecclesia:
quia ecclesia habet hoc priuile-
gium, vt quando petit restitutio
nem, possit adire iudicem eccle-
siasticum, & sic iudicem propriũ:
& idem in clerico, & sic in istis
casibus actor non sequitur forũ
rei. text. est & ibi Abb. in j. nota.
in c. constitutus. de rest. in integ.

QVERELA. Est octauus ac-
tus suspensiuus, super quo dicas,
102 * quòd querela potest accipi
largo modo, & stricte, & proprie.
Quando accipitur largo modo,
ponitur pro omni remedio, per
quod quis recurrit ad superiorẽ
per viam grauaminis, & tũc in-
cludit appellationem & restitu-
tionem. tex. est. & ibi glos. in ver.
querelam. in l. ab eo. C. quom. &
quando iud. & ita illam gl. declа-
rat Abb. in ca. querelam col. ij. in
gl. j. de procu. & Fely. in c. querе-
lam col. penul. de iureiur. Idem
etiam tenet gl. in versi. querela.
in l. si ab arbitro. & ibi Bart. Ale.
& doct. ff. qui sat. cog. & Socin. in
consi. xcvj. col. iij. in fi. in j. vol. Se
cundo modo accipitur stricte, &
tunc differt ab appellatione. se-
cundum gl. & Abb. in d. c. querе-
lam. de proc. & Fely. in d. c. querе
lam col. penul. de iureiur. Nam
ille dicitur adire iudicem per
querelam qui non potest appel-
lare propter aliquod impedimẽ-
tum iuris: & sic tunc dicitur pro-
priè querela, quando circa reme
dium appellationis iudex aditur
vt habetur in locis præallegatis.
Est enim querela quãdo oppreſ
sus reclamat, vt sibi per viã iuris
succuratur. ita dicit Phil. Decius
in consi. cxxv. col. fi. in j. vol. & ha
bet locum querela vt plurimum
quando quis grauatur in actі-
bus extraiudicialibus: vel per ali

quam interlocutoriam sine causæ cognitione prolatam? in quibus casibus si aliquis appellauit, & appellationē deseruit, potest recurrere ad querelam, & sic desertio appellationis non præcludit viam querelę. ita pulchrè declarat Card. Alexandrinus. in c. cùm sit romana. col.j. in fin. & ij. de appel. vbi etiam allegat dominos de rota in suis decisionibus. nam fatalia, quæ currunt in appellatione, non habent locum in querela, secundū Alex in lege, si ab arbitro. in fin. verbis. ff. qui satisf. cog. pro hoc est tex. in c. con certationi. & ibi per doct. de appel. lib. vj. Idem tenet Matth. de affflict. in const. appellationū tempora. col. xj. Est enim ista querela quædam, implorare officium iudicis sine appellatione pro gra-
104 uamine, secundum Alex. in d. l. si
103 ab arbitro. in fi. ¶ * Nota tamen inter alios vnum casum in quo est necessaria ista querela: nam in omnibus casibus, in quib⁹ sententia lata, nunquam tranſit in rem iudicatam, prout est, quādo fertur in causa matrimonij: vt not. Abb. & docto. in c. consanguinei de re iudica. & in c. sicut, de testi. Item quando fertur ex
105 consilio doctorum: vt not. Abb. in c. proposuisti. de probat. & Alex. in l. si ab hostibus. col. iij. ff. solu. matri. & Philip. in c. intimasti. in fi. de appel. & Lud. Rom. in consil. ccxxviij. & idem in sententia lata ex iudicio expertorum: vt haberur in decis. xxxiij. consil. Neapol. & in quamplurib⁹ alijs casibus de quibus plenè dixi suprà in versi. sententia. in iij. quæst. principali. Si contingat in dictis casibus aliquem prætendere grauamen de tali sententia, si vult per appellationem contradicere, debet appellare infra decem dies. & tunc deuoluet causam ad superiorem: aliàs elapsis decem diebus, non potest vlteriùs appellare. debet enim contradicere per viā querelæ, si vult se grauare post decem dies. gl. est singularis in cap. ad reprimendam. versic. suspendatur. de offic. ordin. quam valde exclamat ibi Abb. & idem Abb. in d. c. consanguinei. col. penul. in fi. de re iud. & Phil. in c. directę. colum. pen. de appel. & Fely. in ca. latores. col.
104 iiij. de re iudi. * Verùm tunc nō potest adiri superior, sed debet querela proponi coram eodem iudice. ita dicit Abb. in d. cap. ad reprimendam. & in d. c. consanguinei. & in hoc videtur differre querela ab appellatione, prout hoc plenè declarat Paul. de Castri in l. fin. C. de edict. diui Adriani tol. & ibi etiam Alexand. in xij. column. circa fin. & seq. & Iaso-
105 etiam ibi column. penult. ¶ * Similiter circa reuocationem attentatorum, quando aliquid est attētatum appellatione pendente in tali causa, in qua non poterat appellari: quo casu non ligantur manus iudicis ante inhibitionem. c. non solùm de app. lib. vj. nam isto casu attentata tenēt ex quo

re quo lege permittente fiunt: inde non reuocantur ex priuilegio attētatorum, sed possunt reuocari per viam querelę. & tunc fit reuocatio per superiorem. ita dicit Abb. in capitulo, pastoralis. columna. iiij. versicu. tertius effectus. & in versic. in tertia quæst. &c. & ibi etiam Philip. in iij. col.
106 de appel. ¶ * Plus etiam dicit Abb. in d. c. pastoralis. in d. versi. in tertia quæst. &c. quòd etiā in casibus, in quibus prohibita est appellatio, si aliquis appellat, operatur hæc appellatio quoad iudicem ad quē: vt si videt grauamen, possit illud emēdare & corrigere: licēt non operetur aliquē effectum suspensiuum respectu iudicis à quo. & ad hoc ponderat gl. singul. in clemen. j. in gl. in
107 uat. ¶ * Competit etiam ista querela, vbicunque iudex tardaret circa expeditionem causæ, nā tunc ab ista tardatione nō potest appellari, sed potest exponi querela superiori. ita tenet Bal.
108 in l. fi. §. illud. per illum tex. C. de tempo. appel. ¶ * Plures alias significationes habet iste terminus, querela: quia quandoq; ponitur pro querela criminali: vt no. gl. in c. Maximianus. lxxxj. distin. & est tex. in l. querela. C. de falsis. & not. gl. in l. ū quis se iniuriam. C. de accu. & de hoc dixi suprà in quarta parte, in j. dist. veri. ex prædictis infero &c. Item, quandoque ponitur pro querela inofficiosi testamenti, vel inofficiosæ donationis. & hoc non est materia nostra: ideo remitto
109 me ad suos titulos. ¶ * Quæ autem sit differentia inter lamentationem, querelam, querimoniā, & quæstionē? Dic q; lamentatio est extraiudicalis, querela verò iudicialis. tex. est in const. regni, quæ incipit, pessimā. & ibi Mat. in j. notab. Querimonia verò est ante litem contestatam, quæstio dicitur post litem cōtestatā, secundum Fely. in c. j. in fi. de ap. & declarat Abb. in cap. quia indicante. colum. penul. de præscrip.
110 REDVCTIO, * est nouus actus suspensiuus, quæ dicitur esse species appellationis, licēt nō sit vera appellatio. l. non distinguemus. §. cùm quidam. & ibi not. ff. de arbi. hinc dicit Spec. in tit. de arbit. §. j. versicul. quid si à tempore. quòd reductio ad arbitrium boni viri, non dicitur proprię appellatio, sed potiùs quædā attestatio. habet tamē quandā similitudinem cum appellatione: quia sicut appellatio impedit executionem: ita etiam reductio, secundum Bal. in cap. fi. col. j. versicu. & nota, quòd tria sunt &c. lata sentētia super reductione, secundum Angelum in consi
111 lio clxxij. in fin. vbi etiam tenet Angel. quòd non obstante reductione potest fieri executio, præstita cautione per petentem, sicut diximus in restitutione in integrū de qua materia dixi suprà in ver. restituat. circa fi. & per Bart. in l. defendente in fin. ff. de

auto

Universidad de Deusto
Biblioteca

auto.tur.sed Bald.in l.tale pactū. §.qui prouocauit.colū.fin.in penultima q. ff.de pact. tenet indistinctè, quòd reductio impedit executionē laudi, adeo quòd ea pendente nullo modo potest fieri executio. Sicut dicimus in appellatione. idem tenet Abb.in c. quintauallis.col.xxiij.versic. sed hic annecto dubium &c. de iure iur. vbi etiā dicit, quòd ista reductio est quædam querela. Verùm Saly.in l.j.C.quando prouo.non est necesse. tenet, quòd nō impedit executionē. & sic videtur varietas opin. inter doct. sed in tanta varietate puto veriorem esse opin. Bal. & Abb. & sequaciū, scilicet, quòd impediat executionem, sicut appellatio. & hoc probatur ex text. in d.l. nō distinguimus. §. cùm quidā. rectè ponderando illum text. hanc etiā opin. in effectu tenet Soc. in cōs. xxvij. colum. penult. in quarto volum. vbi dicit æquiparari ista duo scilicet, esse factum cōpromissum: & esse petitam reductionē. vnde sicut non potest fieri executio pendēte cōpromissio: ita nec pendente reductione: & cū hac opin. pertranseo, quæ videtur tutior.

111 ¶ * Super hac tamē materia reductionis, quæ quotidiana est, breuiter attingam tres q. de reliquis autem ad materiam facientibus, remitto me ad ea quę plenè ponit Ab. in d.c. quintaullis. & Barto. in l. si societatē. §. arbitrorū. ff. pro socio. & Ludouicus Roman. in rubr. de arbit. & Lanfranc. in tracta. de arbit. quorum dicta esset superuacuum recapilogare. Solùm attingam istas tres quæstiones quę videntur habere opinio. doct. hinc inde: ad hoc vt ponam veram & communem decisionem. Et prima q. erit, vsq; ad quod tempus potest peti ista reductio. Secunda, coram quo iudice peti potest. Tertia, quid si per pactum est renūtiatum huic reductioni, & iuratum, an possit peti, nō obstante, iuramēto abque alia absolutione? ¶ * Primò igitur quæro, vsque ad quod tēpus peti potest reductio? dic, ꝙ communis conclusio est. & vera quòd potest peti vsq; ad xxx. annos: quicquid dicant alij doctor. Hanc opi. tenet Bart. in d. §. arbitrorum. & Soc. in cōsil. ccxx. colu. iij. in j. volum. & est decisum in decisio. cxxxij. consi. Neap. idem tenet Angel. in consil ccc xiiij. in prin. vbi dicit, quòd est ius pertinale: & ideo non præscribitur nisi spacio xxx. annorum. idem tenet Baldus in l. fina. versiculo quæro vsque ad quantum tempus &c. C. de contrahen. empt. & Alexan. in consilio xcv. colum. fi. in ij. volum. & Philipp. Decius in consil. xxxix. colum. pen. in fi. vbi plures allegat. & dicit hanc 113 esse communem opinio. * Nec obstat. l. cùm antea. C. de arbit. vbi dicitur, quòd taciturnitate decem dierum emologatur sententia arbitri, si non fuerit contradictum: quia illa l. loquitur in arbitro, qui habetur instar iudicis: nos autē loquimur in reductione ad arbitriū boni viri, quę fit contra sententiam arbitratoris, qui est velut amicabilis compositor: & procedit de facto potius quàm de iure. ista enim sententia non emologatur, nisi spacio xxx. annorum. ita declarat Abb. in dicto capi. quintauallis. col. vj. versic. octaua differentia.

114 ¶ * Secundò quæro, quis erit iudex arbitratus in ista reductione? super hoc reperio varietatem opin. nam Bart. in d. §. arbitrorū. col. iiij. vertic. quæro, quis erit iudex &c. ff. pro socio. tenet quòd debet adiri iudex rei: & sic ille, qui esset futurus iudex, si actor voluisset in iudicio litigare. idē videtur tenere Alexan. in consil. cxxxj. in prin. in ij. vol. vbi dicit, quòd iudex ordinarius litigantium est iudex in causā reductionis: non autem iudex appellationis. Idem tenet Soc. in. in consil. xviij. col. xiij. in j. vol. & Paul. de Cast. in l. cùm hi. §. transactione. ff. de transact. & Abb. in d.c. quintauallis. col. xxj. in fi. ver. sed dubitabatur quis iudex &c. de iure iur. Contrariū tenet Lud. Ro. in cons. cclxv. vbi dicit, quòd debet peti reductio coram illo iudice, qui est iudex arbitratoris ad instar appellationis. & hanc partē tenet Mart. de Assi. dict. doct. Neapolitan. in decis. lj. consi. Neapo. verūm dicit, quòd non fuit hoc decisum per sacrum consilium. Breuiter ego teneo primam partem, scilicet, quòd petatur coram iudice ordinario, qui esset futurus iudex causæ, per decisiones prædictas, quę videntur facere opin. magis communem. Quod potest corroborari, quia arbitramentum est quędam transactio, & sicut ille qui vult agere contra transactionem, debet adire iudicem rei, ita etiā & venies cōtra arbitramentum. quod tamē declara & limita, nisi ex forma alicuius statuti haberent lauda executionem & actionem, quia tūc ad iudicem arbitratoris est recurrendum. per ea quę dicit Bartol. in l. ij. C. vbi & apud quē &c.

115 ¶ * Tertiò quæro, an contra laudum iuratum, quando est renuntiatum reductioni, possit peti reductio, & an saltem sit necessaria absolutio à iuramento? Breuiter vera & communis conclusio est, quòd si læsio est modica & supportabilis, non potest peti reductio, & tunc illa renuntiatio cum iuramento, operatur, vt non reducatur ad arbitrium boni viri. ita tenet Paul. de Castr. in consil. cclx. col. ij. in j. volu. Si autem læsio est magna & enormis, vel enormissima, tunc potest peti reductio non obstante renuntiatione & iuramento: quia dato, ꝙ ampla verba ponantur in compromisso, non tamen potest fieri quin reductio habet locum, stante enormissima læsione: & semper iuramentum intelligitur, si æquè arbitratus fuerit arbitrator, & enormissima læsio nō præsumitur cogitata, & iuramētum non

Universidad de Deusto
Biblioteca

non extenditur ad incogitata. ita tenet Alexan. in consil. cxxxj. col. pen. in ij. vol. & Soc. in cons. ccxx. col. v. in ij. volum. & in cõsi. ciiij. col. iiij. in fin. in iij. volu. & Philipp. Decius in consil. xj. colum. vj. versic. iiij principaliter &c. & consi. lx. col. ij. vbi dicit, quòd nõ potest dari clausula, per quã non petatur reductio. Sequitur ergo, quòd vbi est enormis læsio, non requiritur absolutio à iuramento, sed potest indistinctè peti reductio: quia non detegitur perjurium, vbi iuramentum se nõ extendit ad illud. Idem tenet Aug. in consil. clxxij. consilium tamen theologorum est, quòd petatur absolutio ad cautelã, à tali iuramento, quam de facili concedet episcopus, licèt hoc non fit de præcepto. ita tenet Bald. in l. fin. C. de non nu. pecun. Reliqua de materia reductionis, dic vt habetur in d. c. quintauallis. & in d. §. arbitrorum. & ibi per doct. & dicam infrà in hoc tract. de appellatione. in iiij. q. principali. vers. octauò limita, &c.

116 DILATIO, * est decimus & vltimus actus suspensiuus: nam impedit processum ad vlteriora: quia dilatione pendente, officium iudicis conquiescit. l. siue pars. C. de dil. act. significante. de appel. Et quia hanc materiam dilationis plenè tractaui suprà in secunda parte iudicij. in tractatu de dilatione: ideo ad ibi dicta me remitto. Et per hæc sit expedita prima q. principalis.

SECVNDO, principaliter sequendo ordinem præpositum, quæro qualiter fiat appellatio.

117 * Dic quòd fit à iudice inferiore, à quo lata est sententia ad iudicem superiorem: nam ad inferiorem vel parem appellari non potest. l. j. §. si quis in appellatione ff. de app. in tantum, quòd nõ valeret consuetudo permittens appellare de maiori ad minorẽ, vel æqualem, secundum Abb. & Fely. in rub. extrà de appel. col. j.

118 * Item, debet appellatio continere nomen appellantis & appellati, & continentiam sententiæ, à qua appellatur vt est tex. & ibi Bar. & doct. in l. j. §. fi. ff. de appel.

119 * Item, debent in ipsa appellatione peti apostoli: aliàs non valet appellatio sine petitione apostolorum, secundum Iuno. in c. de app. pro hoc est tex. in l. eos. §. apostolos. & ibi Barto. & doct. & l. quoniã la j. C. de app. & debent apostoli peti instantiùs & instantissimè, ac sæpius: & sufficit, si vnico actu sæpius petantur in eodem libello, vt est textus in cle. quanuis. de appel. & habetur in cap. ab eo. & cap. vt super.

120 de app. lib. vj. ¶ * An autem valeat appellatio simpliciter facta & generaliter, nõ expresso proprio nomine iudicis, ad quẽ appellatur, vt si aliquis dicat simpliciter, appello: vel si dicit, appello ad iudicem competentẽ? Dic quòd sic. & ita communiter recipitur per l. ij. ff. de appell. ita tenet Bar. in l. j. §. si quis. versic. quæro quid si aliquis, & c. ff. de appel. & Bald. in l. apertissimi. C. de iudi. in j. col. & Abb. in c. inter extera. de app. vbi limitat hoc procedente de iure ciuili, secùs de iure canonico, secundũ eum & per Philip. in cap. dilecti. el. iij. in xvj. q.

121 de app. ¶ * Debet autem appellatio præsentari per appellãtem coram iudice à quo: vt not. Philip. in c. si iustus. col. iiij. de app. & infra decem dies à die latæ sententiæ, vt C. de app. authen. hodie. & postea prosecutio fit corã iudice ad quem: præsentãdo coram eo supplicationem & narrãdo materiam causæ & sententiæ contra se latæ, & instando pro literis inhibitorialibus. Verùm, si non potest haberi copia iudicis à quo, vt quia est absens: vel per metum non potest coram eo appellari: tunc potest appellari corã honestis personis, vel potest adire iudicem ad quem, & coram eo porrigere supplicationẽ appellatoriam, absque eo, quòd alias appellatum fuerit coram iudice à quo. ita dicit Bald. in d. l. apertissimi. col. j. C. de iud. & in l. ij. C. de his, qui per metum iud. non app. & de hoc est gl. expressa in vers. maiori. in cle. j. de app. & declarat plenè Socin. in consi. xlv. in j. col. in j. vol. Erit ergo practica in casu isto, quando quis nõ potest appellare coram iudice à quo, vel propter absentiã, vel propter metum: vt adhibeat secum iudicem, notarium & testes, & corã illis declaret ac protestetur, quòd intentio sua erat appellandi in iudicio à tali grauamine per talem iudicem sibi illato. Verùm quia propter eius absentiam, vel propter iustum metum non potuit iudicialiter appellare, nunc appellat extraiudialiter coram honestis personis: & de dicta appellatione faciat scribi actum publicum. Ad quod facit, quòd habetur in ca. si iustus metus. & ibi per doct. de app. & not. Bart. in l. j. §. dies. ff. quando app. sit. Et nota, quòd vltra iudicẽ, notarium, & testes, debent adesse aliæ honestæ personæ corã quibus appelletur, & hoc quando ista appellatio esset probanda per instrumentum, quia tunc iudex, notarius, & testes omnes simul iuncti, faciunt fidem de illo actu: & non possunt representare duas vices, scilicet testium & personarum, coram quibus appellatur. ita declarat Perr. Philip. Corn. in consi. cccxcij. col. ij. versi. ij. in iij. vol. & Abb. in d. cap. si iustus col j. vbi plus dicit, quòd sufficit, quòd si vnus probus vir,

122 coram quo appelletur. ¶ * An autem sit necesse præsentare appellationem iudici sedenti pro tribunali? Dic quòd non, sed potest vbique præsentari: imò potest præsentari solùm actorum magistro, seu notario absque iudice, & valet, secũdum Bal. in authen. quæ supplicatio, in princip. C. de pre. impe offe. & sequitur Alex. in l. j. §. libelli. in addi. ad Bartol. quæ incipit, cui detur, &c. ff. de appel

Universidad de Deusto
Biblioteca

appel.& idem Alex.in l.j.§.dies. ff.quando appellan. sit. Et quòd in omni loco possit præsentari quoad effectum, vt sententia nõ transeat in rem iudicatam,tenet Cardi.in cle.ij.§.similiter.in ij.q. in fi.de appel. cùm possit etiam die feriata appellari: cùm nõ sit actus iudicialis,appellatio,secundũ Car.ibidem.& no.Bar.in d.l.j.

123 §.dies.¶* Fit etiã appellatio per hæc verba, submitto me protectioni &tuitioni talis iudicis.nã ista verba important vim appellationis,secundũ Bal.in l. j. in fi. C. si quacunq; prædi.pote. & est tex.in c.ad audientia.& ibi Car.

124 Alex.de app. ¶* Vtrum sit necesse, quod semper appellatio fiat in scriptis:an verò sufficiat, si viua voce appelletur? Communis conclusio est, vt distinguatur inter appellationem à diffinitiua & ab interlocutoria. Nam à diffinitiua si quidẽ appellatur incontinẽti,scilicet eodem instanti post latam sententiam potest appellari viua voce:& sufficit quòd grauatus dicat,appello, & faciat hoc scribi in actis per notariũ.Si verò appelleturex interuallo post latam sententiã, tunc debet appellari in scriptis: aliàs non valet appellatio. de hoc est text.in l.j.in fi.cum l.seq. de app. & in l. litigatoribus.& ibi glo. Bar.& Bald.C.de app. & no. Specu.in tit.de appel.§. qualiter in prin.& Pet.Philip.Cor.in consil.xcv.columna.j.in fin.& seq.

125 in quarto volumine. ¶* Sed quando dicatur appellari incontinenti,& quando ex interuallo? Dic quòd communis conclusio est, quòd incontinenti dicitur, dum iudex sedeat pro tribunali in illo sero, & non diuertit ad extraneos actus. Secus est,si iudex iret ad prandium vel ad aliũ actum extraneum à iudicio: & posteà reuerteretur ad tribunal: quia propter actum extraneum intermedium non diceretur vlterius incontinenti fieri & idem,si appellans diuerteret ad extraneos actus, & posteà appellaret: ita dicit Specul. in tit. de app.§. qualiter in prin.& ibi Ioan.And. in addi. super verbo. diuertens. sed Bald.in dd. litigatoribus. tenet,quòd iudice sedente pro tribunali dicitur incontinenti non distinguendo vtrum diuerterit ad extraneos actus,vel non. imò Bart.expresè tenet in d.l. litigatoribus.q; etiam si diuerterit ad extraneos actus,dicitur fieri incontinenti. dummodo eadẽ die fiat,& iudice sedẽte pro tribunali.l.diuus ff.de in inte,resti.idem tenet Bar.in l.eos.§.sinautem.C. de appel.& gloss. magis expressa in l.ij.ff.de appel.& Bar.in l.j. §.libelli.col.j.eo.tit. & hoc videtur esse de mente. Bald.in d.l.diuus in ij.lect.in fi.vbi proprie loquitur de iudice surgente,& statim reuertẽte.idem videtur sentire Philip.in c.si iustus.versic.vltra quæritur.in fin.de appel.¶In ista varietate,quæ videtur esse inter Specu. & Ioannem Andr. ex vna parte,& glo.Bar. & Bald.ex alia parte,ergò ita concordarẽ opin. vt distinguamus. Aut iudex processit ad actus extraneos: scilicet,ab illa causa,quam sententiauit.ut quia post expedita illam causam incœpit expedire alias in eodem tribunali: & tũc procedat opi.Bar. & sequacium: quia si tota illa die sederet pro tribunali,posset appellari viua voce: quia isti actus nõ vidẽtur omnino extranei, ex quo sunt de iudicio, & pertinentes ad illud tribunal, licet videantur extranei ab illa causa decisa. & ita pondero verba Bart.in d.§.libelli. vbi super isto pũcto refert tres opiniones quas etiam refert Bal.in d.l.litigatoribus. Prima est generalis: scilicet,quod tota illa die sit permissum, per d.l.ij.ff. de app. vbi fit mentio de die. Secunda opinio est strictissima. scilicet,vt intelligatur incontinenti, scilicet antẽ quàm iudex procedat ad alia facienda: quod intelligo, scilicet ad alias causas expediẽdas: non autem ad actus penitus extraneos,qui fiunt extra.tribunal. & hoc est de mente glo.in d.l.litigatoribus,in versi.illico, quæ relata prius ista stricta opin. refert posteà vltimã opi.Hug.quæ cõmuniter approbatur per Bar. & Bald.ibi, scilicet quòd dicitur illico, dum iudex sedet pro tribunali. vnde innuit subtiliter intuenti, quòd illa facienda, ad quæ diuerterat, erant negotia, quæ expediebãtur in tribunali.

& hoc etiã est de mẽte Bal. in d. l.diuus.in j.lect.in j.notab ff. de in inte.resti.vbi dicitur incontinenti comparere ille, qui venit iudice pro tribunali sedente, licet ad alia iam diuerterit. Et dicitur diuertisse ad alia, quando habuit sententiã prolatã & absoluta. vnde illa verba respiciunt alia negotia eiusdem tribunalis.& ita intelligo Bar.in d.l litigatoribus. qui fundat se per d.l. diuus.& de ista diuersione non curamus. Tertia opin. relata per Bar.in d.§.libelli. est mediocris, quæ eligit mediam viam:scilicet, quòd dicitur incontinenti, donec iudex sedet pro tribunali,& ista communiter approbatur. quam tenet Lanfr.in c. quoniam contra.in versi. interlocutiones, & appellationes.col.xvj. ver.sequitur aliqua videre, &c. de proba.& Phil.in d.c.si iustus. ver. sextò quæritur. in fi. Aut iudex processit ad actus penitus extraneos, surgendo à tribunali causa faciendi aliud negotium extraneum: & tunc aut surrexit cum animo statim reuertendi, non relinquendo totaliter tribunal pro illo sero: vt quia dimisit ibi actorum magistrum negotiantem in actis interim.& tunc si statim reuertitur, habetur ac si non recessisset, & potest adhuc appellare viua voce. per ea, quæ dicit Bal.in d.l. diuus. in ij.lect. in fi.Ad quod facit tex. in l.iij.ff. de diuor. & in l.pleriq. ff de ritu nup.& per ea quæ habentur

Universidad de Deusto
Biblioteca

per Alex. & doct. in l. cùm antiquitas. C. de test. aut surrexit index à bancho cum rota eius curia, causa eundi ad prandiũ vel ad deambulandũ: ita quod non apparebat de animo reuertendi pro illo sero. & tunc dato, quòd postea reuerteretur, non dicitur fieri incontinenti: quia illa videtur alia rectio curiæ propter illã interruptionẽ. vnde tũc esset appellandũ in scriptis, & ita puto procedere opin. Spec. in d. §. qualiter. in princ. quam ad hoc sequitur Phil. in d. c. vt debitus. colu. viij. versic. septimò quæritur &c. de app. & Gemi. in c. cordi col. iiij. in prin. de app. lib. vj.

126 ¶ * Et prædicta procedũt, quando appellatur à diffinitiua. si verò appellatur ab interlocutoria, & tũc siue statim, siue ex interuallo, semper debet appellari in scriptis: aliàs non valet appellatio. Tex. est in c. cordi nobis. de app. li. vj. & not. Spec. in tit. de appel. §. qualiter. post prin. & Bar. in l. eius. ff. de appel. reci. & Phil. in c. vt debitus. col. vij. ver. secundò quæritur &c. de app. vbi dicit illud cõmuniter seruari, tã de iure ciuili, quam canonico. & Pau. de Cast. in consi. cclxx. in prin. in ij. vol. & Bal. & Ang. in l. patris & filij. ff. de vulg. & pup.

127 & Lud. Ro. in cons. xlj. ¶ * Quando dicatur fieri appellatio in scriptis, & an sufficiat cõparere in iudicio, & dicere notario, scribe qualiter ego appello à tali sententia, ex tali causa, &c. Dic q nõ, sed tũc dicitur in scriptis, quando porrigitur libellus scriptus appellatorius: aliàs si viua voce dictaret appellans, & notarius redigeret in scriptis, non dicetur appellatio in scriptis: & clapsis decem diebus sententia trãsiret in rẽ iudicatã: non obstãte tali appellatione inualida. ita in terminis tenet Phili. in d. c vt debitus. in vij. colũ. versi. quartò quæritur &c. de ap. & plenè hoc tangit Pet. Phil. Cor. in cons. xcv. col. j. in fi. & seq. in iiij. volu. pro hoc est glo. & ibi Bar. in l. in sacris. C. de prox. sacr. scr. lib. xij. & Iaf. in l. j. col. iij. in prin. ff. de edẽ.

128 ¶ * Ex prædictis hucusq; habemus vnã differentiã inter appellationem à diffinitiua, & ab interlocutoria: ex qua habes colligere duas practicas pro aduocato appellati contra appellantẽ: scilicet, vt aduertat, quãdo quis appellat viua voce à diffinitiua in eadem die, si ibi extat iudex præsens & pro tribunali sedens quia licet aliæ appellationes in scriptis possint porrigi quacũq; hora, loco, & die, & etiã soli notario, vt suprà dixi: & dicetur infrà in sequenti q. principali, quærit iij. qõ huius principalis dist. seu trac. de app. tamẽ ista appellatio viua voce non valet aliter, nisi fiat iudice præsente & pro tribunali sedente, per ea quæ supra dixi vnde si à tali appellatione viua voce facta iudice absente, vel pro tribunali sedente laberentur decem dies: sententia trãsiuisset in rẽ iudicatã. & post

129 ser peti executio. ¶ * Secũda practica est. si in casibus vbi est appellandũ in scriptis cõparet appellãs: & diceret notario actorũ: scribe, qualiter ego appello, &c. sit cautus aduocatus appellati, vt nõ apponat, quòd appllatio non valet, sed taceat donec labantur decem dies: & postea petat executionẽ sententiæ, quę transiuit in rẽ iudicatã: quia multos vidi in hoc errare.

130 ¶ * Limita tamẽ id, quod dixi de interlocutoria nõ procedere, quãdo habet vim diffinitiuę quia ab ea potest appellari viua voce incontinẽti, sicut à diffinitiua: & omnes solennitates in ea seruãtur, quæ seruari debent in appellatione à diffinitiua secundũ Phil. in d. c vt debit. col. viij. ver. septimò quęritur, &c. & Ang. in cõsi. ccxcvij. & Lud. Ro. in cõsi. xlj. in prin. sicut in simili dicimus, q licet aliàs in appellatione ab interlocutoria sit necesse inferi causã grauaminis, vt dicã infrà in ij. differẽtia: tamen quando interlocutoria habet vim diffinitiuæ, nõ est necesse, q inseratur causa sicut nõ est necesse, quando appellatur à diffinitiua, secundũ Bal. in l. moribus. col. ij. C. de his quib. vt indig. & Ab. in c. peruenit. col. ij. de app. & Phi. in d. c. vt debitus. in xiij. q.

131 de app. ¶ * Item illud, quod dixi à sentẽtia diffinitiua debere appellari in scriptis ex. interuallo, limita non procedere in causis breuioribus: in quib⁹ po test appellari viua voce, secundũ Bal. in l. & maioribus. in fi. C. de ap. Quæ autẽ dicatur causæ breuiores: remittit se ad ea, quæ habẽtur in auth. nisi breuiores C. de sen. ex breu. recit. Hodie autẽ in regno habemus ritum magnę curię, in nu. 164. qui incipit: itẽ in caus. &c. quo cauetur, q⁹ in causis duarũ vnciarũ ciuiliter petitarũ nõ appellatur verùm nũquã vidi ser

132 uari illũ ritũ. ¶ * Sed iuxta prędicta quęro de vna q. quæ quotidie euenit: quid si aliquis appellat viua voce cũ reseruatione appellãdi in scriptis: & deiu de appellat in scriptis: quæ appellatio dicatur valida, prima, an secũda? & hoc est vtile scire, vt sciamus, quãdo incipiat currere tẽpus prosequẽdi, an à prima appellatione, vel à die secũdæ appellationis. hãc q. mouet Bar. in l. cũ procurator. §. si dominus ff. de ope. no. nunt. vbi inuolutè loquitur. Tamen eius intẽtio videtur esse, q⁹ prima appellatio teneat. & istam opinionem tamquam veriorem comuniter sequũtur doc. ibi, maximè Ioã. de Imo. idẽ magis clarè firmat Pau. de Cast. in cõsi. vij. in j. vol. & in cõsi. cclxx. eo. vol. vbi dicit, quòd primã appellationem debet prosequi appellãs: & ab illa prima currit tẽpus prosequendi. Idẽ tenet Lud. Roma. in cõsi. xlj. & videtur magis cõ

monisvbi,vbicunque prima appellatio valuit, quia secunda videtur frustratoria: & nullũ effectum potest importare:nisi quia per secũdam censetur prima redacta in scriptis: & sic secunda trahitur ad primam. Sed quãdo prima nõ valeret, vt quia ab interlocutoria fuit appellatũ viua voce,tunc secũda in scriptis valet: & ab ea incipit currere tempus prosequendi: dummodo sit facta infra decẽ dies. ita declarat Phi.in c.ita nobis,col v.ver. secunda cõclusio. &c.de app.& ibi ponit septem cõclusiones super ista quæstio. & plenè declarat ipsam de mẽte Bal.in l.appellatione.C.de appel & in c.sanctimus. quo tẽpore mih. sed Alex. in d §.si dominus. col. pen. & fi. videtur tenere contrariũ, scilicet, quod si aliter nõ appareat de mẽte appellandi, debet attendi secũda appellatio, propter eius protestationẽ, per quã reseruauit sibi ius appellãdi in scriptis. & hanc contrariam opin. tenet Sal.in l.si quis libellos.C de appel. Mihi tamen videtur, q̃ verior sit prima opi.Bar.Lud.& Pau.de Cast.nõ obstare quod etiã Ias.in d. §. si dominus. sequatur opin. Alex.& Pau.de Cast, ibidem sibi ipsi cõrariũ ab eo,quod tenuit in cõsiliis. Et volendo corroborare istam primam opi.Bart. & sequacium, quam habeo pro vera & indubitata, maximẽ.hodie in Regno, per ea, quæ infrà dicam, considero, quod totum fundamentum Alexan. & Iaso. & aliorum tenentium contrariam partem, consistit in eo, videlicet, quòd per dictam reseruationem videtur esse facta protestatio, quòd si contingat me appellare in scriptis, volo quod prima appellatio habeatur pro non facta: & in his quę dependent ex mera voluntate protestantis,standum est protestationi, in l.qui in aliena §.fi.& ibi Bar. & doct.ff de acqui.hæred. item quia in dubio debet ita interpretari illa protestatio,ex quo est vtilius pro protestante:quia maiorem habebit dilationẽ ad prosequendum,& hãc rationẽ etiam sensit Io.de Imol.in d.§.si dominus.Tertiò mouentur per l.si quis libellos.C.de app.vbi Ang. per illum tex.tenet illam opin. contra Bart. nam ibi dicitur, q̃ permittitur appellãti reuocare suã appellationẽ per pœnitentiam & suum arbitrium commutare. Istis ergo rationibus in effectu monẽtur præfati doct.ad tenendum contra Bart.Ego autem sequor opi.Bart. & Ludo.quã etiã tenet Abb. in c. dilecto. col. fin. de app.pro qua facio vnum nouũ & vrgens fundamentũ. * Et capio hoc assumptum,vbicunq; dilatio legalis datur alicui ob aliquam causam, si illa causa finitur ante finitã dilationẽ, finitur etiã & dilatio tex. est & ibi Bart. in l.a filia. §. alumno. ff. ad Treb. & in l.si quis hæres. la ij. & ibi per Francis. de Aret. ff de acqui

133

die currunt sibi alij quinquagita ad prosequendum, non obstante frustratoria reseruatione: quia si appellans haberet animum appellandi in scriptis, non deberet appellare viua voce: sed sufficeret sibi dicere: ego reseruo mihi ius appellandi in scriptis:& tunc tempus prosequẽdi curreret à die appellationis in

141 scriptis. ¶ * Secunda differentia inter appellationem ab interlocutoria, & à diffinitiua est, quia appellatio à diffinitiua non habet necesse,quòd cõtineat causas grauaminis in specie: sed sufficit,quòd appellans in genere dicat se grauatũ:& quòd dicat sententiã iniustam sine alia causa:vt est tex in l.ij.ff.de ap. & no.gl.& Abb. & Philip.in c.cũ in ecclesia. de ap.& Bar.in l.j.§.fi. ff. de app. & glo. in c. quod ad consultationem in ver non exprimens.de re iudi. sed appellatio ab interlocutoria, non valet aliter, nisi ex primatur causa grauaminis in ipsa appellatione. text. est & ibi Gemi. in c. cordi nobis.de ap. li. vj.& no.Abb.& Philip. in d.c.cũ in ecclesia & Bar. in l. eius, qui. col.j.ff.de ap. recip. & est text. & ibi communiter doct. in c. vt debitus. de ap. & Cardi. Alex. in c. cùm sit Romana.col.pe.co.ti. Et tunc causæ grauaminis debent exprimi in specie,& non sufficit in genere: & si plures causæ sint omnes debent exprimi nominatim:& non sufficit facere relationem ad acta, secundum Philip. in ea.consuluit.el.ij.in ij. col. de ap.per text. in clc. appellanti. de app.& Soci.in consi.xlv. col.iiij. in j.volu. & Cardi. in d. clc. appellanti in iiij.no.& in iij.& iiij. quæ.& Philip. in d.c. vt debitus. col.v.in xij.q.& Bal.in l. minoribus col. j. C. de his qui. vt indig. vnde non sufficeret dicere, appello ex tali causa, & ex aliis suo loco & tempore proponendis: nã ista clausula generalis nihil operatur, secundum Cardi. in d. clc. appellanti. in iiij. q. & Philip. in d.c.consuluit.Idem si diceret: ex aliis causis ex processu, & ex actis apparentibus: quia nihil valet, secundum Bal. in d.l. minobus. Philip. vbi suprà. Item, talis expressio causæ debet fieri coram iudice à quo: non autem coram iudice ad quem:vt est tex in d.c.vt debitus & ibi Abba.in ij.col.versic.vlterius nota, &c.& Bart. in l. ait prætor. ff.de mino. quod nota:quia sæpe vidi non nullos aduocatos errare: qui appellant simpliciter coram iudice à quo: & postea exprimunt causas grauaminis coram iudice ad quem.nam talis appellatio ab interlocutoria, non valet:per d.c.vt debitus.ibi,coram eodem iudice causa probabili appellationis exposita &c. & prædictis adde decisio. Rotæ vij. in nouis vbi plenè. Item debet exprimi causa grauaminis, etiã si sit notoria:* quia licet notorium releuet ab onere probandi; non tamen releuat ab onere propo-

142

Universidad de Deusto
Biblioteca

nendi & allegandi: vt est glo. in verſiculo iudicis in dicta cle. appellanti. & ibi etiam Card. in d. v. quæſtio. & Philip. in d. c. vt debitus. col. xix. in ix. q. & Gemi. in c. j col. ij. in prin. de ap. lib. vj. Si ergo non fuerunt iſtæ ſolennitates ſeruatæ in appellatione ab interlocutoria: tranſit in rem iudicatam per lapſum decem dierum, ſecundum Ange. in conſi. ccxvij. col. iij & Soci. in d. conſi. xlv. col. iij. ¶ Vnum tamen ſcias, q; licet cauſæ grauaminis non fuerint ſpecificatæ in ipſo libello appellatorio: poſſunt tamen quãdocunq; poſtea ſpecificari corã iudice à quo: dũmodo infrã decem dies aliàs ſecus. ita declarat Philip. in d. c. vt debitus. col. xj in xv. quæſtione. ¶ Ex iſta ſecunda differentia habes colligere duas regulas. Prima eſt q; appellatio à diffinitiua, valet ſine expreſſione cauſæ. Secunda regulà eſt, quod non valet appellatio ab interlocutoria ſine expreſſione
143 cauſæ grauaminis. ¶ * Primam regulam limita generaliter non
144 procedere in omnibus cauſis, in quibus de iure prohibetur appellatio à diffinitiua: nam tunc ſi appellat, debet exprimi cauſa grauaminis, aliàs non valet appellatio, ita dicit Specu. in ti. de exc. cont. §. nunc dicendum. ver. ſed nunquid. Pro hoc eſt glo. in verſi. mandetur. in c. Romana. §. ſi autem. & ibi Gemi. in fi. col. de app. lib. vj. & Philip. in c. cùm ſpeciali. §. porrò. colum. iij. verſicul. ex prædictis. &c. de app. & Lud. Ro. in conſi. ccxxiij. quod procedit, ſiue appellatio ſit prohibita à lege: ſiue ab homine: vt quando committitur cauſa appellatione remota, ſecundũ Gemi. in d. c. Romana. §. ſi autem in ſi & Philip. in c. iij. de ap. & in d. c. vt debitus. colũ. x. in xiij. q. vbi ponit quatuor notabiles fallentias ad hanc regulam, quas poteris ibi videre. Adde Fely. in c. quod ad conſultationẽ. col. x. & xj. de re iudic. Et ratio huius fallentiæ patet ad ſenſum: quia cùm appellatio ſit prohibita, appellans habet iuris præſumptionem contra ſe: vnde iudex non tenetur eius appellationi deferre: ſed quando allegat iuſtam cauſam, ceſſat illa iuris præſumptio: & iudex deferre tenetur: vt dicit Lud. Ro. in dicto conſi. ccxxiiij. & iſta fallentia ſeruire poteſt ad infinitos caſus, qui in iure reperiuntur: in quibus appellatio prohibetur, quos ſtudioſus poterit de ſe ſcrutari

¶ * Secundam regulam limita non procedere, quando cauſa grauaminis conſiſteret in mero iure: adeò q; nullã requirit probationem in facto: quia tunc valet appellatio ab interlocutoria ſine expreſſione cauſæ: quia in allegationibus iuris deduci poteſt. ita tenet Bal. in d. l. minoribus. C. de his, qui. vt indig. & in l. per hanc. col. pe. in fi. C. de tempo appel. & Gemi. in d. c. cordi nobis. colum. ij. & Cardin. in d. cle.

cle. appellanti. col. j. in j. oppo. & Philip. in d. c. vt debitus. in xj. q.
145 ¶ * Secundo limita non procedere in interlocutoria habente vim diffinitiuæ: quia non requiritur expreſſio cauſæ, ſecundum
146 Bal. in d. l. minoribus. & Abb. in c. peruenit. col. ij. de ap. & Philip. in d. c. vt debitus. in xiiij. q. & Card. Alexan. in d. ca. peruenit.
¶ * An autem in appellatione extraiudiciali requiratur expreſſio cauſæ: vide eundem Philip. in c. conſuluit. el. ij. in ij. col. de ap. & in c. bonæ. co. vj. in prin. verſi. & permitte &c. eod. ti. vbi tenet. quod ſic. & Abb. in d. c. con
147 ſuluit. ¶ * Tertia differentia inter appellationem à diffinitiua, & ab interlocutoria, eſt: quia appellatio à diffinitiua, poteſt iuſtificari ex nouis cauſis, & ex nouis probationibus: quia dicit appellans, non probatum probabo, & non producta producam. d. l. per hanc. & ibi Bar. & doct. C. de tempo. ap. & habetur in c. fraternitatis. de teſt. & no. Bart.
149 in l. eius, qui. col. ij in fi. ff. de ap. recip. Ad idem eſt text. in l. eos. §. ſi quid autem. C. de ap. ſed appellatio ab interlocutoria, non poteſt iuſtificari, niſi ex eiſdem cauſis antiquis, & in appellatione expreſſis, & nihil de nouo produci poteſt: vt eſt text. in d. cle. appellanti. de ap. & no. Bar. in d. l. eius, qui. colum. ij. in fi. & Bar. in l. ait prætor. colum. j. in fi. ff. de minо. & Bar. in d. l. eos. §. ſi quid autem. vbi dicit, quòd appellatio ab interlocutoria, iuſtificatur ex eiſdem actis. & in d. l. per hanc. & habetur in deciſi. lxxix. conci. Neapo. Et ratio diuerſitatis declaratur notabiliter
148 per Bar. in d. l. ait prætor. * nam à diffinitiua poteſt appellari, etiam ſi iuſtè lata fuerit: & etiam ſi iudex nullã iniuriam fecerit: quia is, qui appellat, ſperat ex nouis cauſis & probationibus vincere in cauſa appellationis. vnde ſi de iure permittitur appellatio, etiam à ſententia iuſta, fuit conceſſum appellanti, vt nouas cauſas deducat: quia aliàs ex eiſdem actis vincere non poſſet. ſed ab interlocutoria non appellatur, niſi iudex iniuriã fecerit, & ſic iſta iniuria non poteſt detegi, niſi ex eiſdem actis & ex antiquis cauſis corã iudice à quo, expreſſis, & non ex nouis deducendis: quia non poteſt imputari iudici à quo, quando appellans obtinet ex nouis cauſis: tunc enim non detegitur iniuria iudi-
cis à quo. ¶ * Ex iſta tertia differentia habemus colligere duas regulas. Prima eſt, q; appellatio à diffinitiua, poteſt iuſtificari ex nouis actis. vnde ſtat in arbitrio appellantis, an velit appellare ex eiſdem actis: quod eſt, quando per diffinitiuam patitur iniuriã: an verò ex nouis deducendis. quod eſt, quando ex primis probationibus diffinitiuæ fuit iuſtè lata. Secunda regula eſt, quod appellatio ab interlocutoria, non poteſt iuſtificari ex nouis actis,

nisi ex primis. ¶ *Primam regulam limita procedere, dummodo nouę probationes, quę producuntur per testes, non sint super eisdem articulis, vel directo contrariis, propter timoré subornationis: sed super nouis articulis dependentibus à veteribus & facientibus ad causam: vt est text. in cle. ij. de test. & nor. Bart. in d. l. per hanc. & Abba. & Fely. in d.c. fraternitatis. de test. & Bar. & doct. in auth. at qui semel. C. de prob. in quibus locis plenè declaratur materia istorũ articulorũ. sed probationes per scripturas possunt produci. quia in scripturis non potest timeri subornatio. ¶ *Secundò limita, dummodo nouæ probationes recipiantur & producantur super re petita & deducta in causa principali: & non super noua re & nouo libello. nam si in causa principali petij bouem. non possum in causa appellationis petere equũ, & producere probationes super equo. Smiliter si petij rem vna actione & succubui: non possum in causa appellationis prosequi eandem alia actione, quia est nouum capitulum: Secus, quando in appellatione mutatur causa, quæ potest includi sub generalitate primi libelli: vt si petij rem ad me spectare iure dominij, non adstringendo me ad aliquam causam specialem, & deinde in primo processu sum prosecutus causam empționis & succubui: possum in appellatione prosequi causam legati, vel aliam ex qua dominium potest acquiri: quia ista noua causa potest includi sub primo libello generaliter loqueute de dominio. ita hæc omnia declarat Bal. in addi. Spec. in ti. de ap. in xv. colum. circa fi. & Philip. in ea. cum in ecclesia. colum. fi. de ap. nam iudex causæ appellationis non cognoscit nisi de eo, de quo cognouit iudex causæ principalis. ita dicit Bartolus, in l.j. C. si aduer. liber. ¶ *Hoc tamen limita, nisi quis egisset ex testamento, vt hæres quod testamentum fuit pronunciatum inualidum: quia potest in causa appellationis agere ad idẽ ab intestato. quia iuri quid ignorabat sibi competere, non videtur renuntiasse per l. matert. ff. de inoffi. testa. ita decidit in dec. liij. consi. Neap. ¶ *Secundam regulam restringe, & limita, vt procedat intelligatur, quòd appellans ab interlocutoria, non potest deducere nouas causas coram iudice ad quem: nec potest probationes facere super alia causa, quàm super deducta in causa principali: tamen bene potest producere nouas probationes super causa antiqua expressa in appellatione: quãdo illa causa requirit probationes in facto. vnde dispositio l. per hanc. C. de tempo. ap. habet locum etiam in appellatione ab interlocutoria, quoad probandum causas deductas. ita tenet Cy. in d. l. per hanc in prima, & ij. q. & Philip. in d. c. cùm in ecclesia. col. ij. versi. scias tamen, &c. de ap. & est glo. in d. c. cle. appellanti. in versi. probandis. quod notæ quia multi errant super hoc: qui putant appellationem ab interlocutoria, non posse iustificari, nisi ex eisdem actis: quia hoc non debet ita generaliter intelligi: sed vt modò su- prà dixi. ¶ *Secundò limita, nisi causa noua superueniat de nouo: in qua nulla potest imputari culpa appellanti, quare ipsam nõ deduxit in appellatione: ex quo tunc non suberat: nã potest tunc interlocutoria iustificari ex ista noua causa, secundum Oldra. in consi. cxxx. col. fi. & Bal. iol in- uitus colũ. fi. C. de procu. & Bald. in d. l. per hanc. col. pe. in fi. C. de temp. ap. ¶ *Tertiò limita, nisi appellans obtulisset causas grauaminis, & probationes coram iudice à quo, & non fuit admissus: quia poterit deducere & probare coram iudice appellationis: ex quo nõ stetit per eum, sed per iudicem. ita tenet Bar. in l. eius, qui col. fi. ff. de app. recip. & Bal. in d. l. per hanc. col. penul. in fi. per l. ait prætor. §. quid tamen. fi. de minor. ¶ *Quartò limita non procedere, quado appellatur à diffinitiua: nam in ea potest reparari grauamẽ, etiam illatum per interlocutoriam, ex nouis causis & probationibus: ex quo non directo tunc appellatur ab interlocutoria. ita tenet Bal. in l. generaliter. §. sed iura-

mento. col. ij. versi. item nota. in verbo, non audiant &c. de rebus credi & Inno. in c. quod ad consultationem colũ. ij. de re iudic. ¶ *Quintò limita non procedere, quando interlocutoria esset lata contra contumacẽ: quia tunc potest iustificari ex nouis causis, & ex nouis probationibus, secundum Bar. in l. ait prætor col. j. in fi. ff. de mino. & Ale. in d. l. eius, qui in addi. ad Bart. in vltima. colum. ff. de app. reci. ¶ *Sextò limita, quando interlocutoria continet grauamen irreparabile: quia tunc potest ex nouis causis iustificari: puta si iudex interloqueretur aliquem esse torquendum: vel aliud simile. ita tenet Bal. in d. l. per hanc. col. seq. C. de tempo. ap. ¶ *Septimò limita, niti essemus in interlocutoria habente vim diffinitiuę: quia potest ex nouis actis iustificari, secundum Card. in d. cle. appellanti. colũ. fi. in ix. q. de app. vbi ponit exemplum in interlocutoria lata super attentatis. & Bald. in l. minoribus. C. de his, qui. vt indig. facit quod no. Bal. in l. j. colum. pe. versũ. denuò quæro &c. C. quando prouo. non est necesse. ¶ *Quarta differentia inter appellationem à diffinitiua, & ab interlocutoria. est quia appellatio à diffinitiua statim cùm fuit interposita, ligat manus iudicis à quo, vt non possit procedere ad aliquem actum vlteriùs in illa causa. tex. est in l. appellatione. C. de appel. & in l.

Universidad de Deusto
Biblioteca

j. in princ. ff. nil. no. app. pend. & in c. non solùm. in princ. de app.

161 lib. vj. * Sed appellatio ab interlocutoria, non ligat manus iudicis à quo, quin possit procedere ad ulteriora, donec per iudicem appellationis fuerit inhibitum, prout est tex. in d. c. nõ solùm circa fin. & not. Bart. in l. eius, qui col. ij. ff. de app. recip. & Bar. in l. intra utile col. ij. ff. de min. & Ang. in cons. ccxvij. col. v. adeo quod usque ad diffinitiuam inclusiuè procedere potest ante inhibitionem, non obstante appellatione: & tunc non requiritur aliqua citatio partis: sed iudex potest procedere ad omnem actum usque ad sentẽtiam parte non citata ex quo appellando videtur se facere contumacem, & declarare animum suum, quòd non vult comparere. tex. est in c. cum, qui. de dolo & contu. lib. vj. & cle. j. eo titu. & no. Bar. in d. l. intra utile. colum. ij. Verum, quando iudex appellationis pronuntiat bene appellatum omnia attentata reuocatur. secundum Bartol. ibi & Bar. in d. l. eius, qui. colum. ij. & prædictis adde Bal. in l. ij. vers. sed incidenter quæro. &c. C. de epi-

162 sco. audi. ¶ * Ex ista quarta differẽtia habemus colligere duas regulas. Prima est, quod appellatio à diffinitiua, suspẽdit iurisdictionem iudicis, à quo, sine alia inhibitione: adeò quòd nihil potest facere appellatione pẽdente. Adde, quod idem est ante interpositam appellationem infrà decem dies: vt est tex. in d. c. non solùm de app. lib. vj. & not. Alex. in l. ij. §. si seruus. col. pen. ff. de acquir. pos. Secunda regula est, quòd pendẽte appellatione ab interlocutoria non ligantur manus iudicis, quin possit procedere ante, quam inhibeatur. ex quo sequitur à fortiori, quòd si potest procedere post appellationẽ, multo magis ante appellationem infra x. dies. glo. est & ibi Bald. in l. a procedente. C. de dila. & idem Bald. in l. ita demũ. versi. sed hic quæritur. &c C. de

163 procurat. ¶ * Primam regulam limita procedere inter ipsos principales litigãtes: inter quos nõ potest aliquid innouari pendẽte appellatione. Secus est contra tertium: licet sit de eadẽ re: vnde si sunt duo rei debendi insolidum, & vnus conuenitur: & condemnatus appellat: pendente appellatione potest cõueniri alius & iudex à quo potest contra eum procedere. text. est singularis in l. creditor. in princip. ff. mãda. per quem tex. dixit notabiliter Bart. in l. iij. §. vbi duo ff. de duo. reis. quòd pendẽte iudicio cõtra vnũ ex reis debẽdi,

164 potest alius conueniri. ¶ * secũdò limita nõ procedere, quo ad illos actus, qui poterant fieri & innouari pendẽte causa principali: quia possunt fieri etiam pendente causa appellationis: prout est cõpellere litigantẽ ad cauendum. ita tenet Bart. per ilIu vi

lum text in l. postquam. §. impe- 167 mur. col. iij. de app. ¶ * Quinto
rator. in pri. opp. ff. vt legat. no. limita non procedere in appel-
ea & Barto. in l. forti. §. j. in prin. latione à sentẽtia excommuni-
ff. de his, qui no. iusa. & Alexan. cationis: quia ea non obstante
in rubri. ff. nil no. appell. pend. potest iudex à quo, denuntiare
165 ¶ * Tertiò limita non procede- & publicare excommunicatum
re in patrono præsentante duos vt ab omnibus euitetur. text. est
in beneficio: nam si primo præ- in c. pastoralis. §. verùm. & ibi
sentauit vnũ: & ille appellauit, Abbas. & Philip. in primo no. de
vt non præsenteretur alius: potest 168 app. * Item potest iudex prima
nihilominus patronus aliũ præ- re interim excommunicatũ fru-
sentare appellatione pendente: ctibus sui beneficij & distribu-
& iudex à quo, admittit talem tionibus quotidianis: secundum
præsentationẽ: & ratio est, quia Abb. in d. §. verum colũ. v. super
ante appellationem permitte- glo. ii. & ibi etiam Ioan. de Imo.
batur sibi huiusmodi præsenta- & Philip. colum ante pen. Nam
tio, nõ debet hac facultate pri- excommunicatus qui est exem-
uari per dictam appellationem. ptus à cõmunione ecclesiæ, non
ita tenet Abb. in c. pastoralis. in debet de fructibus ecclesiæ ali-
ij. no. de iure patro. Et hęc limi- mentari. vnde ipso iure est pri-
tatio in effectu recidit in idem, uatus fructibus, etiã si nihil di-
166 quod præcedẽs. ¶ * Quartò li- catur in sententia prædictis ad
mita non procedere, quãdo de- de Spec. in titu. de app. §. in qui-
bitor qui appellauit, fuit ex no- bus, versic. xvij. & ibi plus decla-
ua causa factus suspectus de fu- rat quid operatur appellatio ab
ga: quia etiam appellatione pẽ- excommunicatione. & habetur
dẽte, potest capi per creditorem in c. per tuas. de sentent. excom
propria authoritate, sicut ante & per glo. in versical. suspendatur.
per ea, quæ not. Ange. in repe. l. & ibi Abb. in capi. ad repri-
nemo carcerem. versi. item quę- 169 mendam. de offi. ord. * hoc ta-
ro, quid si lite pendente &c. C. men intellige & declara, quan-
de exact. trib. lib. x. & sequitur do appellatur ab ipsa sententia
Alexan. in cons. cvj. col. fi. in. iij. excommunicationis. Secus, si ap-
vol. & Iaf. in l. fi. ab arbitro. col. pellatur à declaratoria iudicis
iij. ff. qui sat. cog. vbi dicũt, quod per quam declarat aliquem inci-
lite pendente potest capi debi- disse in sententiam excommuni-
tor suspectus: ergo etiã appella- cationis. quia tunc appellatio
tione pẽdente. per tex. & ibi Bar. suspendit & iudex nihil potest
in l. postquam. §. imperator. ff. vt interim innouare. ita tenet Fel.
lega. no. caue. & hãc q. decidit in in c. cùm non ab homine. colu.
terminis Philip. in c. cùm tẽnea fina. de iudi. & ratio est, quia cit

posi

possibile, quòd iudex malè declarauit: & ideo à declaratoria permittitur appellari: licet non appellaretur à sententia: secundum Abba. in c.fi.col. v. de iurecal. Item, potest innouare iudex absoluendo à excommunicatione, non obstãte appellatione: secundum Abba. & Phili. in c. qua fronte. &c. quæstioni. de ap. etiã si appellãs non renũtiet appella-
170 tioni: vt ibi habetur. * Itẽ, prædicta intellige, quando quis appellata à sentẽtia excommunicationis iam lata. Secus, quando appellat à futuro grauamine, & sic à censura futura: quia tunc excõmunicatio postea lata, est ipso iure nulla. text. est & ibi Abb. & Philipp. in j.no. in c. dilecti. el. ij. de app. & in c. solet de senten. excõ. lib. vj. & Ang. in consi. clxxxviij. quod procedit etiam in appellatione extra iudiciali: vt in d
171 cap. dilecti. ¶ * Sextò limita non procedere, quando appellatio esset manifestè friuola & frustratoria: interposita contra leges quia tunc ea non obstante potest iudex procedere ad executionem & innouare: dũmodo non deferat appellationi, ex quo
173 iustitia non defert tali appellationi: vnde habet effectũ suspensiuum tex. est in cap. cùm appellationibus. de appel. lib. vj. & ibi Gemi. & Ab. in c. cõsuluit. el iij. de appel. & Specu. in tit. de app.
174 §. nunc dicamus. versic. item, appellatione pendente. &c. & Soc. in consi. xxxix. col. vj. in iiij. vol. ad quod facit text. in l. tutor. ff. de vsur. & quod not. gloss. Bart. & doct. in l. ij. C. de vsur. rei iud. & Soc. in con. lxxvj. co. ij. in j. vo. in quibus locis habetur, quòd quãdo appellatio est frustratoria non impedit cursum vsurarum & tempora currũt à prima sentẽtia perinde, ac si appellatum non
172 esset. ¶ * Septimò limita non procedere in omnibus casibus in quibus de iure appellati non licet: quia tunc appellatio non suspendit effectum sententiæ: & potest iudex à quo innouare secundũ In. in c. pastoralis. de offi. deleg. & est glos. in versi. casibus. in c. non solum. de app. lib. vj. & toto tit. C. quo app. non recip. & Baldus. in c. sancimus. col. j. quo temp. mil. quod tamen limita, ni si in talibus casibus, prohibitis appellans allegaret aliquam iustã causam, ex qua deberet admitti eius appellatio: quia tunc iudex teneretur eius appellationi deferre: & non debet interim innouare. glo. est in cap. Romana. §. si autem. & ibi Gemi. in fin. de appel. lib. vj. & Lud. Rom. in cõs. cccxxiij. & Abb. in c. cõsuluit. el
173 iij. in j. no. de appel. * Et sub ista fallẽtia potest includi appellatio à possessorio: quæ non retardat executionem, per ea quæ plenè no. Bal. in l. j. C. si de momẽ. possue. app. & Angel. in consil. cvij.
174 * & similiter appellatio à decreto affirmatiuo, prout est, quãdo iudex concedit absistentiam vigore instrumenti: quia à tali decreto nõ appellatur in regno: scilicet ad effectum retardandæ executionis: per ritũ magnæ curiæ vicariæ: sed de nullitate dici potest: & talis nullitas opposita, retardat executionem. vt est regia pragm. quæ incipit, magnæ curiæ. & vide decis. cclxj. consil.
175 Neapol. ¶ * Octauò limita non procedere in factis notoriis: nam in illis appellatio non suspendit executionem secundum Old. in consil. xviij. colum. ij. & Lud. Ro. in cons. cccxxiiij. & per doc. in c. cùm sit Romana. §. præterea. de appe. & gl. in c. Romana. §. si autẽ in versic. casibus. de app. li. vj.
176 * Hinc dicimus quòd notoriè criminosus nõ auditur appellãs: & eius appellatio non suspendit: vt habetur in c. proposuit. de appellatione & in d. §. si autẽ. & Spe in titu. de noto. crimine. §. j. vers.
177 quid si auditis. &c. ¶ * Nonò limita non procedere, quando timetur de dilapidatione fructũ quia potest iudex etiam pendente appellatione, fructus sequestrare l. imperatores. §. fi. ff. de appellat. &c. fin. de seq. pos. & fruc. & no. Spe. in tit. de app. §. & nouissimè. in prin. & habetur in l. ab executore. C. quo app. non recip. & per Philip. in c. cum teneamur col. iij. de appell. Sed per quem iudicẽ fiat hæc seqnestratio? quicquid dicat Barto. in d. l. imperatores, dic quòd communis conclusio est, quòd si petitur antè, quàm appellatio sit præsentata iudici ad quẽ, & per eum recepta. debet fieri per iudicem à quo. sed si postea, debet fieri per iudicem ad quem. ita tenent Io. An. & Abb. in d. c. fina. in fine. & Phili. in c. cum teneamur col. iij. de appel. & Alex. in addit. ad Barto. in d. l. imperatores. §. fina.
188 ¶ * Decimò limita non procedere in eo, qui detinetur in carcere pro crimine, pro quo fuit cõdemnatus. quia licet appellet à sententia: tamen adhuc potest detineri. & sic iudex à quo innouat detinendo in futurum: & non liberat ipsum: vt not. Baldus in l. ij. versi. sed incidenter. C. de epis. audi.. & Spe. in tit. de appel. §. nouissimè. colum. j. versic. tertius. &c. & Alex. in addit. ad Barto in l. j. ff. de cust. reo. & Bart. in l. ab executione. C. quo. app. non recip. & vide in l. eos. §. super his. C. de app. & in l. minimè. co-
179 titu. * & si iste carceratus esset remittendus ad iudicem appellationis, debet mitti cum custodibus ad expensas ipsius carcerati. secundũ Bal. in l. generaliter. §. his de præsentibus. C. de
180 reb. cred. ¶ * Undecimò limita nõ procedere, quo ad impediendam absolutionem ab excommunicatione, non obstante appellatione. text. est & ibi Abb. in tertia colum. & Phili. & Card. in
181 c. qua fronte de app. ¶ * Duodecimò limita, vt non possit iudex appellatione pendente innouare contra appellantem: sed pro eo potest innouare: secundum Inno. in c. quia propter de elect. & Socin.

cin.in conf.xlv.colum.iij.in fi.j.
182 vo ¶* Decimotertiò limita nõ procedere,quando sententia fuit lata contra possessorẽ beneficii in curia Romana:quia tũc interim si fuerit appellatum, beneficium sequestratur per ordinarium loci. iuxta cle.j. de seq. pos. & fruct.nam tunc etiam si ab ordinario appelletur, potest interim procedere ad sequestrum , non obstante appellatione: secũdum
183 Car.in d.cle.j.in ix.not. ¶* Decimoquartò limita , quando appellatus attentaret aliquid in præiudicium appellationis.nam potest iudex à quo, se intromittere & reparare,non obstãte appellatione pura. si appellans turbaretur in possessione per aduersarium appellatione pendente:nã potest iudex à quo, reformare sibi possessionem. casus est in c.cum teneamur.& ibi Abba. in fin. colum. & per alios docto.
184 ibi.de app. ¶* Decimoquintò limita non procedere in eo , cui factum est mandatum, vt veniat ad residendum in loco beneficii. quia si interim appellat,potest iudex à quo : pendente appellatione,ponere vnum substitutum in dicto beneficio: qui interim nutrietur de fructibus illius beneficij.tex.est in c peruenit.el ij. de
185 app ¶* Decimosextò limita generaliter : quia iudex à quo, potest pendẽte appellatione attẽtare omnia illa , quæ tendũt ad facciliorem exitum causæ appellationis:dummodo se non impediat de ipsa appellatione. ita tenet Abb.per illum tex. in c.ex literis de matri. contracto es. interdi.eccleſiç.& in c cum teneamur
186 mur.in j.nota.de app. ¶* Decimoseptimò limita non procedere , quoad taxationem expensarũ.quia iudex à quo potest pẽdente appell.taxare expẽsas ad quas condẽnauit:quia nõ dicitur innouare: sed potius declarare prouisiata. ita tenet Lapus in allegationibus suis, in alleg.lxxij.n.o.
187 in cã matrimoniali &c. ¶* Decimooctauo limita non procedere contra admistratorem alicuius loci pij : qui si fuit cõdemnatus ad reddẽdũ rationes & appellauit: potest interim iudex à quo,ipsum cõstringere ad reddẽdum rationes,nõ obstãte app.ita pulchrè tenet Ang. in §. œconomos.in fin. in auth de sanct.epis.
188 ¶* Decimononò limita, nisi appellatio sit deserta:quia tũc non obstante app.potest iudex à quo procedere ad executionem: quia habetur ac si appellatũ non esset. vt est decisum hodie in regno
189 cõsti.appellationũ tẽpora. * Verum super illo dubio, an iudex à quo,pronũtiet desertã: vel iudex ad quẽ : scias, q̃ si appellatio deserta efficitur ex nõ prosequutione, siquidẽ nunq̃ sit aditus iudex ad quẽ , & nullus actus est factus corã eo:& tunc non est opus alia pronũtia:nisi quia pars appellata potest adire iudicẽ à quo,vt sententiã exequatur : & si ille videt ipsum terminũ iuris vel hominis ad prosequẽdum , pronũtiabit illã desertã,& cõdẽnabit appellantẽ ad expensas:& ob hoc est vtile,vt pronuntietur , propter condẽnationẽ expẽsarũ.secundũ Abb.in c.sæpe.col iij.de app. Verũ potest ,si vult,exequi sine alia pronuntia.& hoc etiam est vtile,vt causa citius expediatur, ne detur materia vlterius appellandi. Si verò fuit aditus iudex ad quem , & appellatio fuit coram eo introducta,& tunc ipse debet pronunciare super desertione:& non iudex à quo.ita distinguit notabiliter Philipp. in c.ex ratione.col.xix.in fi.versic. circa septimũ , &c.de appell.& Fely.in c.ex parte.el ij.col.vj in fi.& seq.col.penulti.de reseri. Adde tex.& ibi Bal.in l.si contra.& in l.præcipimus.§.officiũ C.de app.& ibi per Barto.adde etiam Alexan.in l.præses. ff.de
190 re iudi.* Et quòd possit appellari à sententia,per quã pronũtiatur , appellationẽ esse desertam:tenet Philip.in d.cap.ex ratione. col.xiij.ver.circa nonũ, &c.vnde causa vitandi appellationẽ.cauti' est,vt iudex à quo, exequatur sine alia pronũtia in dictis ad quẽ : vt declarat plenè Philipp.in d.ca.ex.ratione col. antepe.in fi.& colum.penult.& Ange.in cõsi.cxl.& Bal.in cõsil.
191 ccexc.in iij.volumi.* hodie tamẽ communiter seruatur in regno , q̃ quãdo est deserta appellatio,quę erat introducta coram iudice ad quem, solet pars appellata adire iudicẽ ad quẽ, & instare , vt referibat iudici à quo,vt exequatur sententiã, ex quo appellatio est deserta : qui iudex ad quem,reuiso calendario ,p. eius,si liquet sibi ex eo, quòd appellatio est deserta, nõ facit aliam pronũtiam. nisi quia referibit per literas iudici à quo vt sentẽtiam exequatur. ex quo liquet sibi appellationẽ esse desertam.& sic iudex à quo,ad literas iudicis ad quẽ, exequitur sententiam. & ista est cõmunis practica:quã vidi seruari in hoc regno:& tenet Andr.de Yser.in cõsilt appellationum tempora. col.iij.in prin.& ibi etiã Matth.
192 in v.col.in princ.* Imò quãdo iudex ad quẽ,pronũtiat appellationem esse desertam, nõ requiritur citatio partis:secundũ Philip.in cap.sæpe.col.vij.de appel.& est hodie cautum in regno,quòd fit decretũ qualiter est deserta:sed nõ legitur:vt est ritus magnæ curię,in num.229. incip.item seruat ipsa curia.&c. sub rubrica,de appellationibus.
193 ¶* Vicesimò limita non procedere in sentẽtia lata cõtra officialem in syndicatu:quia nõ suspenditur per appellationem vt est regia pragm.quæ incipit regiæ dignitati:quod intellige de diffinitiua:sed ab interlocutoria & granamine incidẽti potest appellari:secũdũ Pari in tracta. synd.in versi.appellatio.colum. viij. Item,à sententia ferẽda potest appellari : secundum Pari.

P ibid.

194 ibidem.col.vij.in fi. ¶*Vicesimoprimò limita nō procedere quādo iudex à quo,vult statuere terminum appellanti ad prosequendum,vel ad se repræsentandum coram iudice ad quē: nam licet pendente appellatione censeantur ligatæ manus iudicis:non tamē cēsentur ligatæ quo ad hoc,quia potest iudex à quo, statuere terminum competētem:& breuiare tempus iuris: infra quem terminum si appellans non se præsentat iudici ad quē,vel non prosequitur appellationē,remanet appellatio deserta:& potest sententiam exequi.tex.est in ca.personas.& ibi Abbas,& Phil.& in c.cùm sit Romana,& in c.oblatę,& in ca.reprehensibilis.& in cap.sæpe.de appel.& Spec.in tit.de appella. §.nouissimè.versi.xv.& versicu. xvj.& Cardi.n cle.j.in xxij.q.de appel.& Barto.in l.ptæses.C.de appell. In hoc tamen si vis scire qualem terminum potest iudex adsignare appellāti:vide notabiliter Philip.in d.ca.personas. colum ij.de appell.vbi declarat nouem modos dandi terminū in hac materia.Et primus est,ad iter arripiendum ad iudicē appellatiōis:quem terminum dat iudex à quo.c. peruenit.el ij.de 195 appella. Secūdus est,ad se præsentandū coram iudice ad quē: est iste similiter dari potest:vt d. c.personas. Tertius,est termin' ad se præsentandum cum apostolis.de hoc habetur in d.l.præses.& ibi per Bal.& hic similiter dari potest,vt ibi. Quartus est terminus ad recipiendum Apostolos petitos: nā potest iudex à quo,statuere certum terminū appellāti,infra quem debeat recipere Apostolos:quo elapso si non recipit,appellatio est deserta:vt in cle.ij.de appel. Quint', est terminus ad prosequendam appellationem:& iste etiam dari potest.c.cum causa.de re iud. & cap ad hæc.el iij.de appella. quicquid tenuerit Bartol.in d.l. præses.cuius opin.in hoc reprobatur. Sextus,est terminus ad se præsentādum & redeundū cum literis impetratis.& hoc fieri nō potest per iudicem à quo : quia esset imponere legem superiori.capitu.ex insinuatione.& ibi Abb.de appel. Septimus,est terminus ad præsentandū vel prosequendum , & faciēdum fidem de ipsa prosecutione.& hoc minimè fieri potest ad faciendum desertam appellationē elapso termino:alius terminus est ad faciendam appellationem coram iudice ad quem,& hoc minimè fieri potest:quia imponeret legem superiori:vt d.c.ex insinuatione.quæ omnia prosequere. vt per Philip.in d.c.personas.& dec.Rotæ xciij.in nouis. ¶*Vicesimosecūdò limita : qa iudex à quo,potest pendente appellatiōe examinare testes senes,vel valitudinarios ad perpetuā rei memoriam:& non dicitur innouare;ita per plura tenet Matth. de afflic.in const.probationum 195 incursibus.col.ij.in fin. ¶*Secundam regulam principalem, scilicet de appellatione ab interlocutoria limita primò non procedere,quando sunt iudici à quo,inhibitum per superiorem quia tūc nō potest vlterius procedere in illa causa:vt est tex.in d.cap.non solùm. de appel. lib. vj.& not.Ange.in consil.ccxvij. Quod tamen intellige,quando inhibitio fuit legitimè interposita,& cum causę cognitione.& parte citata.nam quādo est appellatum in casu,in quo nō debuit appellari:vel quia causa est iniusta, vel appellatio est friuola,& frustratoria : tunc nunquā debet iudex ad quē , inhibere, nisi prius adhibeat causę cognitionē super iustitia appellationis:aliàs inhibitio non valet: vt not.Spec.in titu.de appel §.de offic.versic.sed quæritur.& Fel. in c.dilectus.el ij.col.penult de reseri.Pro hoc est tex. in c. Romana.§.si verò.& §.si autem.& ibi Gemi.de appella.li.vj.Item, q̄ debeat fieri parte citata inhibitio , aliàs non valet : tenet Alex.in consi.xcj.colum.penul. in ij.volum.& Franc.de Aret.in consi.xx.colū penul.versic. circa secundum.&c.& cōsil.xxxiij. colū.iij.& Alexā in l.Titia.in fi. ff.soluto matrim.Vbi dicit hanc esse communem opin. & idem Alex.in l iiij.§. condemnatum. colum.iiij.in fin.ff. de re iudica. & Alexan.in consi.ix.in iij.vol. & Iaſ.in l.si opus.colum.ij.in fi. ff.de operis no.nunt.vnde dicit notabiliter Abb.in c. cùm ventissent.col.ij.in iij.not.de testi. in 197 integ.* quòd inhibitio iudicis contra ius facta, nō inducit nullitatē actus postea gesti. ¶*Secundò limita , nisi iudex à quo, detulit appellationi corā eo interpositæ ab interlocutoria:qa deferēdo seu admittēdo ipsam ligat manus sibi ipsi: & ipsemet tunc sibi inhibet. vnde non pōt vlteri' in causa procedere.text. est in c.cùm appellationibus.& ibi Gemi.de appel.li.vj. & Bart. in l.eius,qui.colum.ij.de appel. recip.& Bar.in l. intra vtile.col. ij.ff.de mino.& Soc.in consilio 199 xxxviij.col.vij.in fi.j.vol.¶*An autē teneatur deferre iudex appellatiōi?Dic,quòd sic:si est interposita ex iusta causa:aliàs punitur.tex.est in ca.de priore. de appel. & in l. quoniam iudices. C.de app.& circa istam pœnam est varietas inter ius canonicū & ciuile:quia de iure canonico si causa est criminalis, iudex nō admittēs deponendus est: si verò est ciuilis,punitur pœna arbitraria,sed de iure ciuili : si causa est criminalis, punitur pœna arbitraria : si ciuilis , punitur ad xxx.libr. auri.vt d.l. quoniā iudices.ita declarat Philip. in d.c. de priore.col. fin. & Ludo. Ro. in consi.ccccj.colum.j. Verùm aduerte,quia Philip.in d. ca. de priore.in fi.dicit, quòd istæ pœnæ cessant, vbicunque appella-

Universidad de Deusto
Biblioteca

tur à mera interlocutoria, ex quo iudex pòt procedere antè, quàm sit ei inhibitũ. Ex hoc sequitur, quòd non tenetur deferre, in hoc ego puto, quòd non bene loquitur Phili. quia, si appellãs ab interlocutoria mera, adsignat aliquam rationabilem causam, ex qua si vera esset, apparet grauamen, tenetur iudex appellationem admittere: quia ad hunc effectum voluerunt iura, quòd causæ grauaminis exprimantur: vt si videantur iustę, debeat iudex admittere appellationẽ: aut specificare causam rationabilem, quare non admittit: vt dicit tex. in c. cordi. de appel. lib. vj. vnde si iudex repellit appellationem ab interlocutoria ex rationabili causa interpositã, puto quòd ita punitur, ac si repulisset appellationẽ à diffinitiua. & ita in effectu cõcludit Cardi. in d. c. de priore. in fi. qui melius loqui videtur. & Lu. Roma. in cõsi. ccccj. col. j. & ij.

200 ¶*Quid autem, si iudex non admisit simpliciter appellationem: sed cum illa clausula, si & in quantum: prout communiter scribi solet admissio per actorũ magistros: an per illa verba habeatur pro admissa, vel pro nõ admissa? Ludo. Rom. tangit hãc quæst. in d. consi. ccccj. col. ij. & concludit, q; si appellatio erat iusta, & ex rationabili causa interposita, quæ de iure admittẽda erat, habetur p admissa: aliàs si admittenda nõ erat, habetur pro non admissa: & sic illa clausula refertur ad iuris dispositionem. Idem tenet Fely. in c. cum contingat. col. pen. de offic. deleg. & Phil. & Cardi. in c. sæpe. in ij. no. de app. & Bal. in l. edita. in rep. Paduana. colũ. xvij. verſic. itẽ dubitatur, si iudex, &c. C. de eden. & Bar. in l. ambitiosa. col. pen. in fi. ff. de decre. ab or. faci. & Aug. in cõs. ccxviij. in v. col. &

201 ista est veritas. ¶*Tertiò limita, nisi appellaretur à tali interlocutoria, quæ continet grauamẽ irreparabile, & executionẽ irretractabilẽ: vt si iudex interloqueretur aliquẽ esse torquendum, quia tunc pendente appellatione statim ligãtur manus in dicis ante aliam inhibitionem, sicut quando appellatur à diffinitiua: secundum Bald. in l. generaliter. §. sed iuramento. col. ij. ver. sed quid si est talis, &c. C. de reb. cre. facit quod not. Bart. in l. ij. col. iij. ff. de appel. recip. & Bal. in l. ij. col. ij. C. de epiſc. aud. & in l. si quis in prouocatione. C. de app. & in l. ante sententię. col. j. C. quo. appel. non recip. & Paris in tract. synd. in verſic. tortura. in vltima charta. ver. an ab interlocutoria, &c. & Andræ. de Yser. in const. intẽtionis. & hoc hodie est prouisum in regno per: capitulum regni, qđ incipit: iustè. quo cauetur recipiendã esse appellationẽ à tortura: & si iudex noluerit admittere, sed processit ad torturã post appellationẽ: si quidẽ tort' fuit mortuus, tuus, vel in tormẽtis, vel per cõdemnationẽ ad mortẽ, tunc iudex debet vltimo supplicio dãnari: si verò nõ fuit mortuus in tormẽtis, nec aliter cõdẽnatus adhuc, tunc iudex debet dãnari ad pœnã carceris biẽnalis, & ad publicationẽ tertiæ partis suorum bonorũ. Si verò tortus fuit condẽnatus ad aliã pœnã p iudicẽ præter mortẽ tũc iudex eãdem pœnã subire debet. ita hęc omnia decidũtur in d. c. si iustè. est in nu. capitulorũ regni, 143.

TERTIO principaliter sequẽdo ordiné præpositũ, quæ-

202 to* quãdo fiat appellatio? die, q; debet fieri infra decẽ dies, à die latæ sentẽtię: vt est tex. fœpi' alle. in auth. hodie. C. de app. & in c. cùm dilecti. in fi. de elect. & in c. significauerũt. de testi. & in c. quoad cõsultationẽ. dere ind. Quod amplia procedere nõ solùm, quando appellatur à diffinitiua: sed etiam ab interlocutoria debet appellari infra decem dies. tex est & ibi gl. in ver. dies, in d. c. significauerunt. & in d. c. eũ dilecti. in fi. gl. in c. cùm cessante. de app. & Bal. & Iaſ. in l. si ab arbitro. ff. q; satisd. cog. imò etiam à quocũq; grauamine. & actu etiam extraiudiciali debet appellari infra decẽ dies à die illati grauaminis: vt no. Soc. in consi. xlv. col. iiij. in fi. in j. volu.

203 * sed de iure Digestorũ & C. erat minus tempus, scilicet qa in causa propria poterat quis appellare solũ infra biduum: in causa aliena, infra triduũ: & nõ vltra: vt est tex. in l. eos. §. sinautem. C. de app. & in l. j. §. biduũ. & §. dies. & §. in proprijs. ff. quãdo appel. sit: Hodie verò p ius Authenticorũ, est auctum tempus vsque ad decem dies: vt suprà: quo termino elapso si non appelletur, sententia transit in rem iudicatã, & executioni mãdatur: vt d. c. quod ad consultationẽ. & currit istud tempus de momẽto ad momentũ à die latæ sententiæ: vt est gl. & ibi etiã

204 Bar in d. §. dies. ¶*Limita tamen hoc, dummodo appellans sciuerit latam esse sententiã cõtra se: quia tunc currunt decem dies à tempore latæ sententiæ. Secus si ignorauit: quia etiam si stetisset per mensem, vel annũ & vltra, semper potest appellare, postquã scire incepit, à die scientiæ currũt sibi decem dies. c. cõcertationi. de app. lib. vj. & glo. & Bart. in d. auth. hodie. C. de appel. & gl. in cap. ab eo. de app. li. vj. & tex. in l. j. §. fi. ff. quãdo app. sit. Ex hoc ergo sequitur, q; istud tempus est vtile in principio: quia nunquam incipit currere impedito, sed postea efficitur continuũ: vt est tex. & ibi Bar. in d. l. j. §. dies. quibus adde Spe. in ti. de app. §. restat. ver. sed nũquid. tamẽ bonũ est, vt protestetur appellãs, quãdo videt se impeditũ: maxime, quãdo sit per iudicem: secundum

205 Bar. in d. §. dies. *Secũdò limita, nisi grauamẽ illatũ haberet

Universidad de Deusto
Biblioteca

tractum successiuum: quia tunc semper potest appellari, quādiu durat grauamē, etiam post decem dies: ita tenet Ioan. And. in c. dilectus. el ij. de reseri. & Bal. in l. ij. col. ij. in fi. versic. secundo quæro. C. de epis. audi. & Spec. in titu. de appel. §. restat. ver. & nota secundū Vincen. idem tenet Ang. in d. authē. hodie. & Paris in tract. syndi. versi. appellatio. colū. ij. in quibus locis ponitur exemplum de eo, qui detinetur in carcere. nā semper potest appellare: quia semper grauatur. ita etiam tenet Philip. in c. super eo. el ij. col. j. de appel. & in c. ex parte. el j. col. ij. eod. tit. vbi notanter limitat hoc de mēte Bal. in d. c. de testib. extrà de testib. non procedere, quando iudex expressè fuisset interlocutus illum fuisse iustè carceratū: quia tunc debet appellari infra decē dies à die prolatiōis interlocutoriæ: aliàs transiret in rem iudicatam, & vlterius appellare nō posset. quib⁹ adde Alex. in l. inficiādo. §. infans. in addi. ad Bar. to. ff. de fur. & Alex. in l. j. §. j. ff. de fer. & in l. eū, qui. §. in popularibus. ff. de iurei.

206 ¶*Et pōt ista appellatio præsentari etiam in die feriata ad honorem Dei, secundum Bart. in l. j. §. dies. ff. quādo appel. fit. & Card. in cle. ij. §. similiter. in ij. quæstione. in fin. de appel. & est gloss. in cap. appellatio. in versicu. lecta. de appel. lib. sexto. & Bald. in l. prima per illum text. C. de feriis. & Felyn. in cap. fin. col. quinta. de

207 feriis. ¶*Ex prædictis infertur quòd si aliquis sine mandato, alieno nomine appellauit ab aliqua sententia, debet illam appellationem ratificari facere ad domino litis intra decem dies computandos à die, quo scivit latam esse sententiam contra se, aliàs elapsis decem diebus non posset ratificare, & sententia transiret in rem iudicatam: quia ratificatio debet fieri infra tempus habile. l. bonorū. ff. rem ra. habita tenet Spec. in ti. de appel. §. j. ver. porrò. & Pet. Philip. Corn. in consil. cclxxxij. colū. ij. in littera a. in iij. vol. nam actus iudiciarij debēt fieri per legitimam personam habentem speciale mandatum. l. licet. C. de procu. & si fuerint facti sine mandato, debēt ratificari infra tēpus habile, aliàs non valet: vt dicit ibi Pet. Phi. Corn. Et pōdera, quòd verba Specul. vbi suprà, dicunt quòd debet appellationem ratificare infra decē dies à tempore, quo sciuit appellatum, & nō dicit à tempore scientiæ latæ sententiæ. ego puto quòd debet ratificare infra decem dies à tempore, quo sciuit sententiam esse latam per ea, quæ habentur in d. authenti. hodie. quia ex illo tempore currunt sibi x. dies ad appellandum: ergo illimet dies currūt sibi ad ratificandum: quia illud censetur tēpus habile, per d. l. bonorum. & ista est pura ve-

208 ritas. ¶*Viso primo tempore appell

appellandi, videamus nūc de secundo tempore, scilicet petendi apostolos. & scias, quòd de iure communi Apostoli debent peti infra xxx. dies, & etiam recipi vt est tex. in l. iudicibus. C. de appella. & in cap. ab eo. de appel. libr. vj. adeò quòd si appellans infra dictum tempus non petat vel recipiat Apostolos, censetur appellationi renuntiasse. & effi citur appellatio deserta: vt d. ca. ab eo. & clem. quāuis. de appel. & quando staretur per iudicem qui requisitus non dat Apostolos, debet appellans protestari: vt habetur in d. clem. quauuis. & per gloss. in l. j. ff. de libel. dimis.

209 ¶*Sed dubitatur, quando incipiant currere illi xxx. dies: vtrū a die sententiæ latæ, vel à die appellatiōis? in hoc magna fuit varietas doct. quos refert de cisio Rotæ xxix. in nouis. & Cardi. in ca. vt debitus. col. xxij. de appel. nam aliqui tenent, quòd currūt à die sententiæ latæ, per tex. qui hoc dicit expressè in d. l. iudicibus. Alij tenent, quòd currūt à die appellationis interpositæ. & hāc opi. tenet Hosti. in c. j. de appel. lib. vj sed Card. in d. cle. quāuis. in prin. in iiij. quæst. tenet simpliciter primam opin. per d. l. iudicibus. sed quicquid teneāt alii magis cōmunis & æqua opin. est, vt dicamus, q⁹ si appellās habuit notitiam sententiæ latæ, curat sibi tempus à die sententiæ latæ, & ita pcedit d. l. iudicibus. Si verò non habuit notitiam,

210 quando fuit lata sententia, & tunc triginta dies currant sibi à die scientiæ, à quo die habuit facultatem appellādi: quia si alīter diceremus, sequeretur vnum inconueniens, quòd posset appellans ignorare p xxx. dies. & sic esset sibi ignoranti lapsum tempus petendi Apostolos: cui non esset lapsum tempus appellandi, per ea, quæ not. gl. & Bar. in d. authen. hodie, & tex. in d. c. concertationi. de appel. lib. vj. & istam opin. tanquam æquiorem & iuri consonam teneo: quā tenet glo. in d. c. ab eo. & ibi etiā Gemi. & est de mente Ioā. And. ibi, & dictæ decisio. Rotæ. xxix. mnouis. ¶*Sed istud tēpus petendi Apostolos infra xxx. dies est de iure cōmuni, vt dixi: posset tamen dubitari an hodie in regno seruetur: cum constit. appellationem tempora, statuerit simpliciter terminum quinquaginta dierum ad prosequēdum coram iudice ad quē, post interpositam appellationem. Dic q⁹ in regno non seruatur, sed istud tempus. xxx. dierū, includitur in tempore quinquaginta dierum, vnde sufficit, q⁹ appellās petierit Apostolos infra quinquaginta dies, & illos præsentauerit iudici ad quem, vnà cū processu, & sic quo ad hoc est correcta d. l. iudicib⁹. ita tenet And. de vser. in c. si autē. co. ij. in fi & seq. quo tempore mil & idem And. in d. cōsti. appellationum tempora. in princ. & ibi etiam est gloss. &

Universidad de Deusto
Biblioteca

hoc est confirmatum per ritum magnæ curiæ.in num.189.inci. ita seruat ipsa curia,quòd quãdo, &c.& magis clarè firmatur per regiam prag.quę incipit,ap
113 pellationum tempora.& est in numero prag.23.quæ expressè cõfirmat tempus inductum per const.regni,in prosequẽda appellatione.Sic ergo in regno in curia seculari seruatur dispositio constit.regni & regiæ pragmaticæ,sed in curia ecclesiastica seruatur dispositio iuris canonici, scilicet dicti c.ab eo.& d.cle.quis.vt recipiatur Apostoli infra xxx.dies:quia in hoc nõ reperitur correctum ius canonicum.
114 ¶* Ex hoc infertur, quòd in regno in curia seculari superuacua est illa quæst.superius facta, scilicet,ex quo tempore incipiant currere triginta dies ad petendum Apostolos: quia habemus const.expressè loquẽtẽ quòd quinquaginta dies currũt à die interpositæ appellationis:vnde ab illo die habet idem tempus ad petendum Apostolos,secundum Andræam de Yser.vbi suprà Bene verum est,quòd ꝓcedit illa quæst.de iure canonico,
115 & sic in curia ecclesiast.¶*Prędicta limita scilicet deiure canonico,nisi iudex statuerit certum terminũ appellanti ad recipiendum Apostolos.quia si infra illum terminum statutum nõ recipit vel petit illos,& non protestatur, appellatio remanet deserta:nõ expectato aliter lapsu xxx.dierum:quia iudex à quo, potest specialem & breuiorem terminũ ad hoc statuere: vt est
113 tex.in d.cle. quãuis.de appel.& ibi ꝑ Cardi.& doct. ¶*Sed eius expẽsis debẽt mitti seu ꝓstari apostoli:vtrum expẽsis appellantis & petẽtis,vel iud.cis? Communis cõclusio est & vera quòd dentur expensis appellãtis.glo.est in versi.oblato.in d.cle.quãuis.de appel.& ibi Card. in §.verùm .iij.no.& in §.simili tet.in v.quæstio.& Bal.in l.eos. §.Apostolos.col.iij.verti.quæri consueuit, &c.C.de appella.& Alex.in addi.ad Bar.in l.si posita
114 lauerit.ff.de adul. ¶*Horum autem Apostolorum plures sunt species:quas omnes,enumerat Spec.in tertia parte Spec.in tit. de appel.§.sequitur.per totum. Sed quantum ad materiam nostram tres tãtùm species sunt in frequentiori vsu:videlicet, Apostoli dimissorii: & isti dicuntur quando iudex admittit appellationẽ, & scribit literas dimissorias:cum quibus dimittit appellãtem iudici ad quem.ille literæ significantes,quòd admisit appellationem,dicuntur Apostoli dimissorii.de quibus loquitur l. j.ff. de libel.dim.& ca.ab eo.de app.lib.vj.& c.ab eo.ij.q.vj.Alii dicuntur Apostoli refutatorii:vt quando iudex à quo, non vult admittere appellationem,tunc scribit literas significãtes qualiter refutauit & non admisit appellationem,& de istis loquitur text.

tex.in l.fi.§.in refutatoriis.C.de app.Alii dicũtur Apostoli reuertentiales:vt quando appellatio non erat admittenda, sed iudex tam admisit ob reuerentiam superioris.de quib. habetur in l.
117 tos.§.sup his.C.de app.& in c. cor.li.de appel.libr.vj & de istis tribus speciebus Apostolorum, vide Cardi.Alex.in c.vt debit°. col.xxj in fin.& seq.de appel.& Spec.plenè in d.§ sequitur.vbi ponit formam omnium istorũ Apostolorũ.& vide Abba.in c. bonæ. col.ij.versi.quinta diffe-
115 rentia,&c.de appella. ¶*Vnde autem dicãtur Apostoli? dic ab ἀπό, quod est supra. & πέμπω,id est mitto: quasi literæ missæ ad superiorem.ita declarat Cardi.in d.clem quamuis. in princi.in ij. quæstio.de appel.& vide glo.in
116 versi.petat.in d.c.cordi.¶*An autem in appellatiõe extraiudiciali debeant peti Apostoli? gl. in d.c.cordi.in versic.vel extrà. videtur tenere quòd nõ,sed gl. in ca.vt super. in versicu.ille iudex.de appe.libr.vj.tenet,quòd debent peti sub cõditione,scilicet,si est q illos dare possit. Super hoc concludo ,quòd quando appellatur à iudice extraiudicialiter procedente,semper debent peti Apostoli:quia est,qui illos dare possit , scilicet iudex. sed quando appellatur à parte, non puto quòd sit necessarium illos petere:quia nõ est q illos det. Tamen tutius est,quòd tũc petantur sub illa conditione:vt dicit glo in d.c.vt super. & ita tenet Philip.in c.bonæ co.vj.in fi. versi.vj.requiritur,&c.de appel. & ibi etiam sentit Abb.in secunda col.in quarta & quinta diffe-
117 rentiis.¶*Sequitur modò videre de tertio tẽpore:scilicet prosequendi appellationem. super quo scias , ꝙ est varietas inter ius commune & ius constitutionum:nam de iure communi appellans post interpositã apellationem,habet vnum annũ ad prosequẽdum coram iudice ad quẽ:& isto ad appellatur primum fatale,& si est impeditus, habet ex causa secundum fatale: vt est tex.in authẽ.ei, qui appellat.C. de temp.appel. & habetur in c. ex ratione.de appel.& est tex.in clemen.sicut.de appel.vbi dicitur hoc procedere tam in appellatione iudiciali,quàm extraiudiciali.Si verò etiam in secũdo fatali fuit impedit°,solet ei dari etiã tertius annus:ex iustissima tamẽ causa & iudo impedimento:vt probatur in d.c.ex ratiõe. & ibi Cardi.& no.Spec.in tit.de appel.§.nunc breuiter. ver.præmissa.Quod tamẽ intellige quãde in toto secundo anno fuisset impeditus , aliàs restituitur sibi non annus integer ,sed tantùm tempus,infra quãtũ durauit impedimẽtum.ita declarat Abb.in d.c.ex ratione.in quarta colum. & istud tẽpus quod datur post secundũ fatale,datur solùm per viam restitutionis in integrum, & non ipso iure , sed primus &

secundus annus datur ipso iure à lege secundum Innoc. Abb. & docto. in dicto capi. ex ratione. & glo. & Bart. & docto. in dicta authenti. ei, qui appellat. sed de iure cõstitu. Regni est additum illud plus: quia post interpositam appellationem dantur quinquaginta dies appellanti, infra quos debet recipere Apostolos & præsentare processum coram iudice ad quem, & facere citari partem, & licentiatus recedere. alias appellatio esset deserta. hæc omnia probantur in cõsti. appellationum tempora. & ibi Andr. de yser. Deinde in anteà præsentato processu & facta citatiõe partis, infra quinquaginta dies, habet appellans primũ fatale, & sic primum annum, ser uata forma iuris communis: qa consti. regni nõ corrigit fatalia, sed solùm interponit illud tempus quinquaginta dierum. Verùm est sciendum, quod fatalia incipiunt currere à die interpositæ appellatiõis: vt est tex. in dicta clemẽ. sicut. de appel. & not. Abb. in dicto c. ex ratione. in primo nota. vnde per hoc dico, ꝙ illi quinquaginta dies interpositi per constit. includũtur. & sic à die interpositę appellationis, etiam hodie in regno currit annus ad prosequendum: cùm in hoc iura communia non reperiãtur correcta: arg. l. sancimus. C. de test. ¶*Ista autem obseruantia de quinquaginta diebus procederet solùm in Regno in curia seculari: quia Rex qui fuit author illius constit. non potuit imponere legem ecclesiæ & ecclesiasticis personis: per ea, quæ plenè habentur per Abb. & Fel. in c. ecclesia sanctæ Mariæ. de cõsti. vnde in curia ecclesiastica seruaretur mera dispositio clesicut. & cle. quanuis. de appel. sicet, vt Apostoli infra xxx. dies, & prosecutio fiat infra annum à die appellationis, & istãte impedimẽto, datur secundus annus.

219 ¶* Sed iuxta hoc quæritur, an sit necesse, quòd appellãs protestetur de impedimento, ad hoc vt restituatur sibi tẽpus? in hoc vera conclusio est, quòd si stat per iudicem, debet ꝓtestari, & non sufficit vna protestatio: sed debet pluries ꝓtestari. ita dicit Alexand. in consi. xix. columna secunda. in primo volumine. & ponunt docto. in l. properãdũ. § finautem vtraque. C. de iudi. & Baldus in dicto ca. ex ratiõe. in fi. Si verò impeditur alio impedimento, quàm facto iudicis, non requiritur de necessitate ꝓtestatio, sed sufficit quòd postea impedimentum probetur. Cautius tamẽ est, quod semper protestetur de impedimẽto: ta pulchrè distinguit Philip. in dicto c. ex ratione. col. iiij. in fi. & seq. versi. sed dubitatur ad hoc, &c. & ita intelligitur glos. in capientes. §. quòd si ꝓ viginti. & ibi Gemi. & Per. de Ancha. de elect. libr. vj. & Bartol. in l. j. §. dies. ff. quando appel. sit. & videomnino

omnino Card. in dicto c. ex ratione. in iiij. colum. ¶*Vitetius super ista quæstio. dubitatur, vtrum elapso primo anno possit iudex indistincte sententiã exequi tanquã appellatione deserta, si non cõstat aliter sibi de impedimento. Doct. cõmuniter tenent ꝙ nõ, qa si non sit lapsum biennium, iudex nõ potest exequi: quia sententia non cõfirmatur ex solo lapsu primi anni, nisi etiam labatur secũdus annus. dicit tex. in d. authen. ei, qui appel. & ita expresse tenet ibi Bart. in fin. & idem Bart. in l. j. in fi. ff. nil no. app. pẽd. & Bal. in l. eos. in prin. col. ij. versi. scias tamen, &c. C. de app. & Phili. in d. c. ex ratione. colũ. xxiij. versi. secundo quæritur &c. nam secũdum Baldum in d. l. eos. elapso primo anno, est dubium propter impedimenta, quę potuerunt interuenire, & sic solus lapsus primi anni nõ clarificat iudicem de desertione, nisi labatur etiam secũdus. ¶ Et licet ista opin. videatur esse magis communis: tamen mihi videtur, ꝙ ita simpliciter intellecta nõ procedat. & primò pondero, quòd lex non dat secundũ annum appellanti simpliciter: sed conditionatiuè, scilicet existẽte iusta causa impedimẽti ita dicit text. in dicta authen. ei, qui appellat. Ergo intentio legislatoris fuit, quod in primo anno appellatio sit deserta, si non ꝓbatur de iusta causa habendi secũdũ annum, scilicet de impedimento. Cum ergo impedimentum consistat in facto, oportet probari per eũ qui se fundat in illo, per ea, quæ habẽtur in l. ij. ff. si quis cau. & per Bart. in l. hoc iure. ff. de verbo. obli. Si ergo non apparet de impedimẽto, iudex habet suam intentionẽ fundatam ex lapsu primi anni: vnde poterit sententiam exequi non expectato lapsu secundi anni. Et per hoc non videtur obstare illud, quod dicit Bal. in dicta l. eos. scilicet, ꝙ in primo anno est dubium propter impedimẽta, quę poterũt accidere: quia hoc esset præsumere impedimentum, vbi non probatur, quod est contra omnia iura: cùm impedimẽtum sit facti, & facta non præsumuntur, nisi probentur. l. in bello. §. factæ. ff. de capti. & c. j. de cõsti. lib. vj & not. Pet. Phili Corne. in consilio clxxxj. colũ. viij. in litera r. in secundo volumine. ¶ Secundò pondero ordinem legis quæ primò dat primũ annum, & posteà ex causa dat secundũ: nam si opinio illorũ, qui tenẽt esse necesse lab. biẽnium, esset vera, iste ordo fuisset frustratorius: quia debuisset dicere lex, quòd appellãti datur biennium ad prosequendum: quo elapso appellatio efficiatur deserta, & non oportebat dari primũ annum, & posteà secundum: & lex nihil operatur frustrà. §. quib*.

220 tione. in iiij. colum.

221 in prima cõsti. ¶*Tertiò pondero, quia lex appellat primum annum.

annum, primum fatale, & secundum annum, secũdum fatale: vt est tex. & ibi glo. in l. ij. in princ. C. de temp. appel. & dicũtur ista fatalia, à fato, id est morte: quia sicut mors extinguit hominẽ, ita lapsus fatalium seu vniuscuiusque fatalis extinguit appellationem. ita declarat Abb. in d. c. ex ratione, colũ. iij. & sentit gl. in d. l. ij. in prin. & Bald. in l. fin. in princip. in ij. colum. versi. modò restat, &c. C. de tẽpo. appel. Si enim primus annus non extingueret appellationẽ, non decerneretur fatale: sed qa lex ita appellat fatale, primum annũ, sicut secundũ: quod patet ex tex. in dicta l. secunda. in princi. quę dicit tempora fataliũ, &c. & sic loquitur in numero plurali de pluribus fatalibus. Ergo ita extinguit appellationẽ lapsus primi anni, non dato impedimento: sicut lapsus secundi anni. adde Philip. in dicto cap. ex ratione. colum. ij. ¶ Quartò pro hoc do text. formalem in dicta cle. sicut. de app. cui nõ puto posse dari rectum respõsum. nam ibi clarè dicitur, quòd per lapsum anni appellatio debet cẽseri deserta cessante isto impedimento: ergo nõ est opus expectare biennium, quãdo nõ liquet de impedimento. ¶ Quintò põdero tex. in l. fin. §. illud. C. de tempo. appellatio. qui expresè sentit, quòd elapso anno, & sic primo fatali, mandatur sententia executioni, nisi appellans doceat de impedimento. ¶ Sextò ad hoc pondero dictum Bal. in dicto cap. ex ratione. colũ. ij. in fin. vbi dicit, quòd appellãs debet esse diligẽs in primo anno, diligentior in secundo, & diligẽtissimus in tertio. Si ergo requiritur diligẽtia in primo anno, sequitur quòd si fuit negligens sine aliquo impedimẽto, appellatio remanet deserta. & hanc opi. tenent Innocen. Anton. de Bu. & Imo. in dicto cap. ex ratiõe. & Ang. in cõsil. cccv. vbi dicit, q̃ ista opinio est vera sicut euangelium. ¶ Septimò ad idẽ adduco text. in c. cùm sit Romana. de appel. vbi est text. clarus, quòd appellãti datur annus ad prosequẽdum, & ex iusta & necessaria causa, scilicet impedimenti, datur biennium. Ergo sequitur, quòd vbi nõ apparet iusta & necessaria causa, non datur biẽnium. vnde sequitur, quòd iudex potest sententiã exequi elapso anno, si non cõstat de impedimento. & hoc videtur sentire Batto. in authenticẽ si appellatione. C. de appella. vbi ponderat impedimẽtum primi anni: vt detur secundus.

222 ¶* Octauò pondero, quia omnes doct. communiter in dicto c. ex ratione. & in dicta authenti. ei qui appellat. concludunt, quòd quãdo stat per iudicem, debet appellans in primo anno protestari. ad quid ergo requiritur ista protestatio. si nõ diceremus, q̃ elapso anno appellatio sit deserta: certè frustrà fieret, si in omnem euentum daretur biẽniũ. Et sic per istas rationes & iura cõcludo, quòd si elapso primo anno non cõstat de aliquo impedimento: nec apparet aliqua protestatio, intẽtio iudicis est fundata ipso iure in exequendo. vnde poterit sententiam exequi per d. cle. sicut tan

223 quã appellatione deserta.* Fateor tamẽ, quòd antè quã exequatur, debet citare appellantẽ ad dicendũ quare sententia executioni mãdari nõ debeat, quia posset pars citata docere de impedimento, & sic daretur sibi secundus annus, alias si non docet, poterit exequi. Et q̃ debeat pars citari super executione faciẽda, tenet Barto. in l. j. in fin. ff. nil no. appel. pend. & Alex. in l. præses. colũ. fi. ff. de re iudica. & Abb. in c. ex ratiõe. col. fi. vbi tenet in effectu istam opin. quã modò tenui, scilicet quòd elapso primo anno iudex potest exequi, parte tamen citata. Idẽ, scilicet q̃ debeat pars citari, tenet Bald. in l. si contra. C. de appel. & Bal. in l. ij. in fi. C. de tempo. app. vbi dicit esse ibi text. ad hoc meliorem de iure. & Phili. in d. ca. ex ratione. colum. xxiiij. versic. quartò quęritur, &c. ¶ Ex prædictis ergo habes declaratos tres terminos, qui cõsiderãtur in appellatione, & remanet conclusio, q̃ vltimus terminus, scilicet prosequendi, est vnius anni, vel duorum annorũ, stãte

224 impedimẽto. ¶* Limita tamẽ hoc, nisi iudex à quo, statuerit breuiorem terminum ad prosequendum: quia eo elapso remanet appellatio deserta, & potest sententiam exequi. vt c. cùm sit Romana. & c. personas. & ibi Phi. & doc. de appel. & dixi plenè suprà in præcedenti quæst. principali. in xxj. fallentia. & sic non est necesse nunc expectare

225 lapsum anni vel biennij. ¶* Secundò limita, nisi de voluntate partium fuisset prorogatus terminus prosequendi appellationem: quia tunc potest durare vltra biẽnium prout partibus placuerit: quia iste terminus prosequendi appellationẽ, potest cõsensu partium prorogari: & etiã breuiari, secundum Baldum in l. fi. §. fi. col. j. C. de tẽpo. appel. & ibi etiam Bartol. idem videtur tenere Alex. in l. propetandum. in princ. C. de iudic. & Alexand. in addi. & Bar. in authenti. ei, qui appellat. C. de tempo. appel. & ibi etiam Bal. in fin. colum. & Philip. in ca. ex ratione. colum. v. in fin. versicu. sed dubitatio est, &c. de appel. & ibi etiã Fely. in ij. colũ. pro hoc est tex. quem ponderat Bald. ad hoc in l. q̃ si nolit. §. si quid ita. ff. de ædil. edict. vbi de consensu partium potest prorogari tempus redhibitoriæ: quod est legale. Sed contrarium tenet Barto. in authẽ. si tamen. C. de temp. appel. vbi dicit, q̃ tacitè per viam cõpromissi potest elongari tẽpus

Universidad de Deusto
Biblioteca

pus:sed expresse prorogari nō potest:sicut nō potest prorogari tempus instantiæ primæ causæ:vt est glo.Bart.& communiter docto.in l.properandum.in prin.C.de iudi. & Ludo. Ro. in consi.clxxiiij.in fin,& hanc contrariam partem tenet Ioā. And. in addi.Spec. in tit. de appel.§. nunc breuiter. ver. licet autem. in addi.magna. circa fi. & Abb. in d.c.ex ratione.colū.iij.& Ludo.Roma.in l.ij ff. de re iudi. & Card.Alex.in d.c.ex ratiōe.col. xv.versi.quartadecima est quæstio,&c.vbi se inuoluit,& nesciuit decidere. ¶ In ista tamē varietate mihi plus placet prima opinio,scilicet,quòd possit tēpus exercēdę appellatiōis prorogari per expressum consensum partium:quam opin. tenet etiam Cyn.in d.auth.ei,qui appellat. & istā partem firmo per tex.in l.fi.§.fi.C. de temp. app. vbi dicit text. quòd possunt partes pacisci, quòd nullum fatale seruetur in appellatione: ergo clarè patet,quòd per pactū partium possunt alterari, & tolli fatalia iuris.Si ergo possunt partes prosequi appellationem sine fatalibus,sequitur quòd possunt ipsa elongare,vel breuiare ad carū libitū. hoc enim patet ad sensum: quòd si in appellatione non seruantur fatalia, potest durare vlteriori tēpore de cōsensu partium.& ita tenet ibi Bartol. ¶ Secundò,moueor per tex.in d.l.quandiu.de appel.vbi dicitur,quòd nō currit tempus appellanti, quando de cōsensu expresso ipsarum partium prosecutio appellationis differtur: ergo possunt facere partes per earum pactum,quòd fatalia nō currant. Et licet tenentes cōtrarium,respondeat ad illum text. quòd inquitur de suspēsione & non de prorogatione:prout dicit Abb.in d.c.ex ratione. colū iij.ego nō video in effectu,quę differentia resultat inter suspendere & prorogare, cùm vtroq; casu habeatur idē effectus: ꝙd inferius dicā. ¶ Tertiò,moueor per tex.in d.l.quòd si nolit.§. si quid ita.ff.de ædil. edi. vbi partes per pactū possunt prorogare tēpus legale,vt duret in perpetuū. ¶ Quartò adduco tex.in c.in causis.de offi.deleg. vbi tenē datus in rescripto delegatorio, infra quē causa debebat finiri,potest de consensu partiū prorogari,& sic possunt partes prorogare iurisdictionem,quæ certo tempore finiri debebat. ¶ Quintò considero,quòd oēs doct.tenentes contrariam partē,fundit se super duobus fundamentis.Primum est,arguēdo à simili,de instantia primæ causæ,vt sicut illa nō potest prorogari,vt not.in d.l.properādum.in prin.C.de iudi.ita etiam non potest prorogari instātia appellationis. Secundum est, quia ista tempora respiciunt publicā vtilitatem,vt citius lites finiantur, vnde nō possunt prorogari per partes

partes in præiudicium reipublicæ:vt dicit Abb.in d.c.ex ratione.col.ij. ¶*Ego aūt volēs tuēre opin.quam tenui, tollo de facili ista duo fundamenta:quibus sublatis corruit opinio contraria:& tātò magis eluceſcit illa,quam teneo. Et primum fundamentum:quod fit à simili tollo per bonam instantiam: iuxta no.per glo.in c.sicut vrgeri j.q. j nā instantia causæ principalis nō est aliquo modo prorogabilis nec tacitè nec expresse per partes:adeò ꝙ etiā per compromissum non suspenditur.secundū Abb.in c.pe.col.vj.& ibi etiā Felyn.in v.col.versi.tertia declaratio,&c.de iudi.& plenius per Maria.Soc.in d.c.pe.in xvj.argumēto.& per Soc.in consi.xxxj. col.iij.in j.vol.& Petr.de anch. in consi.celxxxiiij.& Philipp.in d.c.ex ratione.colum. vj.ver.secundò quæritur.& tamen instātia causæ appellationis, prorogatur & suspēditur per compromissum:vt d.clem.quandiu.& d. authenti.si tamen.C.de tempo. appell.ergo non est bonum arguere ab vna instantia, ad aliā. ¶*Ad secundū fundamentum inquantū considerat publica vtilitas, dico ꝙ si hoc esset in cōsideratione,minimè deberet per cōpromissum suspēdi: quia possent partes millies compromittendo facere quòd nunqnā labātur fatalia:& sic lites essent immortales,& offenderetur publica vtilitas: sed quia lex hoc non considerauit in instātia appellationis ex quo permisit illam suspendi per cōpromissum: vt d.clemen.quādiu.ergo istud præiudicium publicæ vtilitatis, non fuit in consideratione in tēpore appellationis sicut in tēpore principalis causæ. Et ratio diuersitatis est quā ponit Abb.in d.c.pe.colū.vj.de iudi.vbi dicit, quòd maius præiudiciū partiū vertitur in causa appellationis, quàm in causa principali: quia peremptā instantia principalis causę,pereunt solum acta:& nō petimitur ius partis.sed peremptā instatia appellationis,perit tota causa: vt in cle.si appellationem.de app.& not. Bar.in l. pendente.C.de temp.in integ. resti.& Barto. in authen.item,si appellatione.in fi.C.de tempo. appel.Et ideò,qa agitur de maiori præiudicio, iura tollerant, quòd illa instātia possit per partes suspendi & prorogari. Et ex his remanent elisa fundamenta tenentium contrariam partem. ¶ Superest modo respōdere ad duo iura, quę pōderant tenētes dictam partem:videlicet.ad ca. oblatæ.de app.ibi sed ne valeat ,progari &c & ad l.nemo.C.de tempo.ap. Et primò ad c.oblatæ.dico,quòd si rectè pondere tur,intētio summi Pontificis ibi fuit habendo respectum ad iudicem:nā cōcessit iudici, quòd possit breuiare terminum appellationis:vt ibi.& capitu.cùm sit Romana.& cap.personas.eo

dem ti-

dem titulo. sed non concessit, quòd possit ipsum elõgare sine partium consensu. & ita illum text. declarat ibi glo. in versicu. progari. quæ dicit, nisi ex iusta causa, vt in c. ex ratione &c. vnde sentit, quòd tex ille loquitur de iudice, qui ex iusta causa, scilicet impediméti, prorogat tẽp' appellationis: & ita loquitur d. c. ex ratione. allegatum ibi per glos. quæ debet intelligi secundum tex. quem allegat: secundũ Bartolum in l. non solùm. §. si liberationis verbo. ff. de liber. lega. Nos autem loquimur, quando ambo litigãtes de cõmuni consensu volunt prorogare, quod facere possunt: per
218 d. clem. quandiu. ¶* Ad l. nemo. respondeo, quòd nõ loquitur de prorogatione: sed de reparatione, quę fit finito tẽpore: vnde vult illa lex, ꝙ transactis fatalibus nemo potest impetrare reparationẽ temporis, postquàm appellatio remãsit deserta. Nos autem loquimur de prorogatione, quæ fit durante tempore. l. sed si manente. ff. de prec. & ita expressè colligitur ex tex. in d. l. nemo. qui facit expressam mentionem de repetitione. & ita ibi illum text. intelligit Paulus de castro, & est de mẽte
219 Bart. ibi in primo not. ¶* Ex prædictis ergo remanet defensata ista conclusio, quòd partes possunt prorogare de cõmuni cõsensu tempora appellationis prosequendæ: & hanc opi. tenet Archid. in c. anteriorũ. ij. q. vj. & Frãc. de are. in c. pe. de iudi. & licet Fel. in d. c. pe. in vj. col. tenuerit cõtrariũ, per d. l. nemo. cui dicit non posse respõderi: tamen satis patet illud responsum ex prædictis: & cõtrariũ & melius tenuit idé Fel. in d. c. ex ratiõe. vbi ponderat rationẽ, quam superius attigi succinctè, scilicet, quòd nõ possit dari recta differentia inter suspendere & prorogare: quia ita potest effici immortalis lis, suspendendo sicut prorogando: & miror quare doctores ita elaborarunt in faciendo huiusmodi differentiã, cùm nullius sit effectus: imò rectèeõ siderando facilius admitti deberet prorogatio, quàm suspensio per ea, quæ dicit gl. in authẽ. si tamen. C. de tem. ap. quæ dicit, quòd non currit tempus ei, qui semper litigat. Sic ergo prorogantes semper litigant: vnde facilius debent sibi tẽpora indulgeri: sed suspẽdentes videtur in lite supersedere: vnde videntur negligere: & tãtò min' deberet eis concedi terminus, per d. l. nemo. quæ vult ꝙ appellantes debent vigilare. vnde illud quod ponderat Abb. in d. c. ex ratiõe. colũ. iij. ego retorqueo contra ipsum. & si aliter diceremus, ꝙ esset permissa supẽsio & nõ prorogatio, lex esset imposita verbis, & nõ reb'. cõtra l. ij. in fi. C. commu. de leg. quia de facili inueniretur via. q̃ idé induceret,
230 quod prorogatio. ¶* Et prędicta

dicta procedunt in temporibus prosequendi appellationem, secus est in tempore appellandi, scilicet decẽ dierũ: quia tale tẽpus non potest vllo modo nec per iudicẽ nec per partes prorogari tacitè nec expressè: nec etiã per viam cõpromissi, vt est glo. in auth. offeratur. C. de litis conte. & Phil. in d. c. ex ratione. col. vj. ver. tertiò quæritur &c. & Bal. in auth. hodie. col. ij. ver. quæro, quid si est appellatũ &c. C. de appel. vbi plus dicit Bal. quod etiã si lata esset sententia in causa appellationis interpositę, post decẽ dies de consensu partiũ, non valet. Idem tenet Bald. in d. auth. ei qui appellat. col. fin. versi. quæro nunquid &c. & ibi etiam Alex. in addi. ad Bar. & Abb. in consi. lxxvij. colũ. ij. in ij. vol. & Car. in cle. quandiu. in v. q. de app. & Fel. in d. c. pen. col. v. in fin. ver. secunda
231 declaratio. &c. de iud. ¶* Tertiò principaliter limita, nisi partes durante appellatione cõpromississent causam penes arbitros: quia durante compromisso non currunt fatalia: & sic tempora appellationis possunt durare vltra biennium. tex. est in d. clemẽ. quandiu. & in authẽ. si tamen. C. de tempo. appel. & patet ex his, quæ proximè dixi in prędenti limitatione. Quod tamen intellige, quando est factum compromissum in arbitros. Secus si in arbitratores: quia tunc non suspenditur instantia appellationis, secundum Petr. de Anch. in consil. cclxxxiiij. & ibi adsignat
232 rationẽ. ¶* Vltimò, quia superius dixi, quòd in Regno primum tempus prosequendi, est quinquaginta dierum, per const. appellationũ tempora. quæro an istud tempus quinquaginta dierum, seruetur etiam quando appellatur ab interlocutoria? Dic ꝙ non: quia dicta consti. regni, loquitur præcisè de appellatione à diffinitiua, dum dicit appellationum tempora, per quas diffinitiuæ sententiæ suspenduntur &c. & sic intentio legislatoris est ibi limitare tempora appellationum à diffinitiuis sentẽtiis: vnde non extenditur ad interlocutorias: & nulla fuit alia ratio, nisi quia interlocutoriæ non suspenduntur per appellationem: vt in c. non solùm. de appel. lib. vj. & per Bartol. in l. ij. ff. de appel. recip. Et intentio illius constit. fuit limitare tempora illarum appellationum, quæ suspendunt sententias: ad hoc vt magis vigilet appellans in expediendo causam citius: ne ita diutius in suspenso remaneat: iuxta l. nemo. C. de tẽp. app. sed quando appellatur ab interlocutoria: gã iudex potest procedere, non obstante appellatione: ideò non fuit opus limitare ista tempora: vnde tunc staremus dispositioni iuris communis, scilicet, vt peti debeant apostoli intra triginta dies: & prosequutio fiat per annum vel biennium: iuxta dispositionem c. cùm sit Romana. de app. & au-

Universidad de Deusto
Biblioteca

then.ei qui appellat.C.de tẽpo. appel.in casu tamen, inquo permittitur de iure ciuili appellari ab interlocutoria,vt quando habet vim diffinitiuæ, quo casu appellatio suspendit sententiam: vt fuit dictum suprà in q.præcedenti principali:tunc haberet locum dicta constit.ex identitate rationis.& ita etiã tenet Matth. de Affl.in d. const. appellationũ tempora. col.vlt.in fi.ver.sed hic
233 quæro &c. ¶*Scias.etiam in hac materia, vnam correctionẽ seu limitationem iuris communis in Regno: nam de iure communi si appellãs non prosequitur causam,nõ potest appellatus statim illam prosequi: nisi in fine anni vel biennii, scilicet cũ vnus tantum mẽsis supersit de anno vel biennio: quia antè posset dicere appellans: ego volo gaudere de tempore mihi à iure concesso.& de hoc est tex.in d.authen. ei qui appellat.& ibi Barto.Ang. & doct.& Abb.Phil.& Card.plenè in c oblatæ.de appel.sed hodie in Regno est prouisum per ritum magnæ curiæ in nu.9.& incipit, item, si appellans.quòd si appellans nõ prosequitur causam infra mensem post præsentatum processum, potest appellatus cõparere, & prosequi elapso mense: & sic nõ est opus expectare finem anni vel biennij.
234 † ¶*Plus etiam est cautũ in Regno,quòd in causa appellationis nõ requritur libellus nec litis contestatio, sed incipit ipsa causa ab apertura processus.ita de hoc est ritus magnæ curiæ in nu.52, incipiens,ité, in eisdẽ curiis,&c. & alius ritus, in nume.127.incipiens,item, in curia ipsa &c.& alius in nume.141.incipiens, ité, quòd causa &c.& alius in nume. 155.incipiens, item, in appellationum causis &c.

QVARTO, principaliter sequendo ordinem præpositum,
235 *quæro, à quibus iudicibus,& à quibus actibus appellari possit?ista q.habet duo membra. Primum est à quibus iudicibus potest appellari. Secundũ est,à quibus causis & actibus appelletur. super primo facias regulã affirmatiuã: scilicet, quòd regulariter ab omnibus iudicibus tã delegatis, quàm ordinariis potest appellari.c.omnis.&c.ad Romanam.ij.q.vj.& not. Spec.in tit.de appel.§.videndum.in prin. Non enim facit iudici iniuriam is, qui ab eius sententia appellat.l.& in
236 maioribus.C.de app. *Cùm enim appellatio sit quędam defensio,quæ datur oppressis contra iniuriam iudicis.l.j.ff.de appel.&d.c.ad Romanã.debet regulariter omnibus censeri permissa. Et q̃ sit defensio, est text. in c.cùm speciali.§.portò.de appel. & tenet Soci.in consil.excv.
237 col.iij.in ij.vol. ¶*Istã regulam limita primò.quando est lata sententia à principe non recognoscẽte superiorẽ: quia ab eius sententia nõ appellatur.tex.est in l. j.ff.à qui.app.non li.& in c.cũcta per

per mundũ. ix.q.iij. vbi loquitur de sententia Papæ.hinc dicit And. de Yser.in c.imperialem. §.præterea si inter duos.colũ.vj.in fin. de prohi.feud.alie. per Feder. q̃ hoc habet locum non solùm in sententia imperatoris,vel Papæ, sed etiã cuiuslibet regis non re-
238 cognoscentis superiorẽ* prout est Rex Siciliæ, qui dicitur mo-
239 narcha,secundum eũ. ¶*Secũdò limita non procedere in sententia lata à præfecto prætorio: quia ab ea nõ appellatur.l. præfecti.ff.de min.& l.j. §.his cunabulis.ff.de offic.præfec.præto.&
240 l.j.C.de sen.præfe.præt. ¶*Tertiò limita non procedere in sententia lata in sacro regio consilio:quia ab ea non appellatur:ex quo censetur sententia regis: nã fertur sub nomine regiæ maiestatis: & ita seruatur in Regno: quia à sententia sacri consilij non appellatur:sed tantùm teclamatur seu supplicatur, & non retardatur executio:iuxta ea, quæ habentur in auth. quæ supplicatio. C.de prec.impe.offe. & dixi plenè suprà in præambulis huius
241 trac.de appel.*& quòd sententiæ sacri consilij habeant vim legis,quia proferuntur sub nomine regiæ maiestatis in Regno, traditur in decis.ccclxxxiij.in fin. cõs.Neap.& per Bal.in l. fi.C.de legi.& Host & Ant.de Bu.in c.cũ Bertoldus. de re iud. & quòd nõ retardetur executio, præstita tamen satisdatione in casu retractionis: habetur plenè in decis. ccxxxj.consi. Neap. & dixi suprà in præambulis huius partis de appel.in versic. supplicatio. Hoc
242 potest comprobari: *quia isti domini in consil. æquiparantur senatoribus, à quorum sententia non appellatur,secundũ Spec. in titu. de appel.§. videndum. & est tex.in l.j.ff.à quib.appel. non
243 licet. ¶*Quartò limita nõ procedere in sententia lata à Duce Venetiarum: quia ab ea non appellatur,secundum Cyn.in l. fin. C.de peti.hæred.& in l.fin.C. de don.inter vir. & vxo.& ratio potest esse: quia non recognoscit
244 superiorem. ¶*Quintò limita nõ procedere in sentẽtia lata ab episcopo: cuius iurisdictio fuit prorogata:quia ab ea nõ appellatur.Casus est singu.in l.episcopale.C.de episco.audi. & in hoc episcopus æquiparatur præfecto prætorio,secundum Bal. ibi,
245 & est speciale in episcopo: *quasecus est in alio iudice prorogato,vel dato de cõmuni consensu.partium: quia potest ab eius sententia appellari.l. ex consensu.in prin.& ibi Bar.ff. de appel.& Spec.in tit.de compe. iud. ade.§.j.versic.sed an à sententia. & versi.sed ad quę. & gl. in c. super quæstionũ.§.verum.in versi. assensu.de offic. deleg. vbi dicit, q̃ talis iudex nõ potest recusari vt suspectus, sed bene potest ab eius sententia appellari.& Ludo. Ro.in cõsi.ccxxviij.col.pe.in fin.
246 ¶*Sextò limita nõ procedere in sententia sortis seu fortunæ,

vt quãdo fit aliqua diuisio iudicio sortis: quia à tali sentẽtia nõ appellatur, secundũ Bald. in l. fin. in prin. C. commu. de leg. & Philip. in rub. de app. colũ. iij. & Pet. Phi. Cor. in consi. cxliij. in fin. in
247 iiij. volu. *Item, non potest peti restitutio in integrum aduersus iudicium sortis: quod vulgò dicitur, per loscas: ita tenet Bald. in l. ait prætor. §. fin. ff. de mino.
248 ¶*Septimò limita non procedere, quando iudex est merus executor: quia ab executione facti non appellatur. l. ab executore. & ibi Barto. ff. de appel. & l. ab executione. C. quo. app. non recip. Quod tamen intellige, nisi modum excedat: quia tunc potest appellari, & debet exprimi causa in appellatione, secundum Bart. in d. l. ab executore. & vide multas alias fallentias, in quibus potest appellari ab executore, quas cumulat Spec. in tit. de ap-
249 pel. §. in quibus. ver. v.* An autem appellari possit à pronuntia de exequẽdo? Bar. in d. l. ab executione. tenet ꝙ sic. sed in d. l. ab executore. sentit contrarium. & hanc contrariam partẽ, scilicet, ꝙ etiam à pronũtia de exequendo, nõ appellatur tenet Pet. Phi. Cor. in cõsi. lxxj. colũ. iiij. in litera v. in j. volu. vbi dicit hanc esse communẽ opin. & plures allegat pro ista parte: pro qua etiam adducit rationem: quia prohibito vno, censetur prohibitum omne id, per quod peruenitur ad illud.
250 ¶*Octauò limita nõ procedere in sententia arbitri: quia ab arbitro non appellatur: sed eius sentẽtiæ pareri debet metu pœnæ. l. diem proferre. §. stari. ff. de arbi. & l. j. C. de arbi. & hoc quãdo pœna fuit adiecta cõpromisso. Si autẽ nõ fuisset adiecta pœna, tunc agitur ad interesse, vt d. l. diẽ proferre. §. fi. & not. Abb. in c. per tuas. col. ij. ver. nota, ꝙ arbitriũ &c. de arbi. & vide Bald. in l. ij. ff. de arb. & ratio adsignatur
251 per doct. in locis præalle. quia ex sententia arbitri non oritur actio neq; exceptio, vt d. l. ij. & ibi Bal. & doct. sed solùm illi paretur metu pœnæ. vnde cùm nõ producat actionẽ, nõ est necesse ab ea appellare, illud autẽ quod dixi, ꝙ quando non est adiecta pœna, agitur ad interesse, habet locum, quãdo cõpromissum est stipulatione vallatũ: & non aliter: quia secus si pacto nudo, secundum Bar. Bal. & docto. in d. l. diem proferre. §. fi. & hoc de iure ciuili, sed de iure canonico agitur ad interesse, etiã ex pacto nudo, secundum Abb. in d. c. per tuas. colũ. ij. in fin. sed hodie est inductum, ꝙ si compromissum fuit factum pacto nudo sine stipulatione & sine pœna, si fuit sententia arbitri emologata expresse vel tacitè, producit actionem post emologationẽ: & censetur tacitè approbata seu emologata, quando partes tacẽt per decem dies, & non improbant sententiam, nec de ea conqueruntur, etiam extraiudicialiter; tunc

tunc enim sententia arbitri mandatur executioni post decẽ dies: & non potest vlterius per partẽ improbari. tex. est & ibi Bald. & doct. in l. cùm anteà. C. de arbit. & illa est lex noua. & not. Abb. in d. c. per tuas. col. iij. Nota ergo, ꝙ ad hoc vt habeat locũ d. l. cùm anteà. est necesse, ꝙ cõpromissum sit factum sine stipulatione & sine pœna. & ratio est: quia vbi est stipulatio & pœna, nõ est opus emologatione: quia si altera pars contrauenit, agitur ad pœnam. l. j. C. de arbit. itẽ vbi est stipulatio sine pœna, minimè est opus emologatione. quia agitur ad interesse, quod succedit in locum pœnæ, per text. & ibi Bal. in d. l. diem proferre. §. fi.
252 quod die, vt j. dicã. ¶*Quod tamen limita, nisi in compromisso pœnali esset apposita clausula, rato manente pacto: quia tũc ista censentur duo compromissa, vnũ cum pœna, & aliud sine pœna. quo casu habet locũ emologatio in compromisso, & oritur actio, per d. l. cùm anteà. ita tenent glo. & Bald. in d. l. ij. ff. de
253 arbi. ¶*Et per hoc infero, quod vbi esset adpositum iuramentum in cõpromisso, efficeretur emologabile per iuramentum: & produceret actionem, ex quo iuramentum habet vim illius clausulæ, rato manente pacto, secundum Barto. & communiter docto. in l. si quis maior. C. de transactio. & Anto. Corse in repeti. tub. de iureiur. in vj. priuilegio. quod est valde notandum: quia communiter hodie in compromissis adponitur iuramentum. ¶Sed posset in hoc aliquis dubitare: quia de iure nouissimo prohibetur adponi iuramentum in compromissis, per authenti. decernimus. C. de arbit. ergo iuramentum tale non debet aliquid operari. Sed dic, quòd de iure canonico est prouisum, ꝙ tale iuramentum valeat & seruetur: quia seruari potest sine interitu salutis æternæ, quando compromissum est super re licita: vt est text. & ibi Abb. in ca. ij. col. iij. & in c. cũ tẽpore de arbi. Verùm aduerte, quòd Bal. in d. authenti. decernimus. tenet expressè, quòd ex compromisso iurato non detur actio: quia dicit quòd quo ad priuilegium actionis remanet dispositio iuris ciuilis, ex quo actio fuit inducta de iure ciuili, scilicet, per dictam l. cùm anteà. sed quo ad censuram ecclesiasticam, vt iuramentum seruetur, stamus iuri canonico. & illud dictum Bald. refert simpliciter Abb. in d. cap. ij. columna iij. Verùm posteà concludit, quòd de iure canonico producitur actio vigore iuramenti. vnde ista præcedens illatio, quam feci, sine dubio procederet in foro ecclesiastico: vbi seruatur ius canonicum: sed in foro seculari, satis dubito, & potius putarem tenendum contrarium, per illud dictum Bald. in dicta authenti. decernimus.

nam ex quo iuramentum est reprobatum à iure ciuili: non videtur ꝙ in foro seculari, vbi seruatur ius ciuile, possit iuramentum reprobatū importare clausulam, rato manente pacto. & sic producere actionem: quia quod nullum est, non potest aliquem effectum producere. Nec obstat, si diceretur, ꝙ vbi tractatur de iuramento, stamus iuri canonico in vtroque foro: per ea quæ no. Abb. in d. c. j. de ope. no. nun. & in c. cùm cõtingat. de iureiur. quia fateor, quo ad obseruantiã ipsius iuramẽti. & ita stamus huic iuramento in vtroq; foro: ne iutans incidat in periurium: quia quo ad hoc, tantùm cõcernitur periculum animarum. sed ad inducendum alium effectum, scilicet, actionis, quæ ad hoc prodita fuit de iure ciuili: non est absonũ dicere, ꝙ quo ad hoc, vnũquodq; ius seruetur in foro suo: cùm non vertatur aliquod peccatum: vt dicit Abbas in d. c. j. de oper. no. nun. hoc tamen intelligo & declaro, quãdo quis vellet agere de iure ciuili, vigore l. ne in arbitris. C. de arbit. quæ induxit actionẽ de iure ciuili in compromisso iurato: & posteà fuit correcta per d. authen. decernimus. sed vigore iuramenti dico, ꝙ etiam in foro seculari posset adire iudicem, & facere compelli partem ad obseruantiã iuramenti. & sic habebit intentum. ita dicit Abb. in d. c per tuas. colũ. iiij. vbi ita limitat Bald. in d. authẽ. & ita cum hac declaratione pertranseo. ¶*Illud autem, ꝙ dixi, ꝙ requiritur emologatio tacita vel expressa, ad hoc vt sententia arbitri mandetur executioni: per d. l. cùm anteà. limita nõ procedere in compromisso Iudæorũ: quia illud executioni mãdatur sine alia emologatione, etiã ante decem dies elapsos. tex. est, & ibi hoc tenet Guido de Susa, in l. Iudæi. l. a j. C. de Iudæ. & Alexã. in addi. ad Barto. in d. l. cùm anteà. ¶*Item illud, quod dixi suprà, ꝙ quando est apposita stipulatio, agitur ad interesse vel ad pœnam, & ꝙ quãdo est emologata per lapsum decem dierũ, potest executioni mandari: per d. l. cum anteà. limita procedere, nisi laudum contineret rem illicitam & peccatũ: quia tunc est ipso iure nullum, & ex eo non agitur, nec ad pœnam nec ad interesse. Idem quando contineret manifestam iniquitatẽ: quia tunc contra ipsum datur exceptio doli: quæ habetur instar cuiusdam appellationis. l. non distinguemus. §. cum quidam. ff. de arbi. & talis exceptio doli, oriẽs ex manifesta iniquitate, impedit laudum executioni mandari, etiam post decẽ dies. Itẽ, impedit exigi pœnã & interesse. Ita pulchrè declarat Abb. in cap. ij. colũ. ij. de arbit. & in c. per tuas. colũ. iij. eo. tit. & Ludo. Ro. in consil. xc. & sic tunc per viam istius exceptionis potest haberi recursus ad iudicem: qui iudex cognita iniquitate manifesta, poterit laudum retractare. Secus, quando non contineret iniquitatem manifestam: quia tũc non obstat aliqua exceptio, nec appellari potest. vnde debet stari sententiæ arbitri, & imputatur ei, qui compromisit. ita procedit text. in d. l. diẽ proferre. §. stari. licet aliter dicatur in arbitramento: *quia in eo semper habet locum reductio ad arbitrium boni viri, vsq; ad xxx. annos, vt plenè dixi suprà in præambulis huius tract. de app. vet. reductio est nonus &c. quæ reductio non habet locũ in sententia arbitri, vt declarat Abbas in d. ca. ij. in finalibus verbis. Et hæc est vna de differentiis inter arbitrũ & arbitratorẽ. quod nota: quia multi decipiuntur: putantes in omni sententia tam arbitri, quàm arbitratoris habere locum reductionem ad arbitrium boni viri: quod non est verum: secundum Abb. in d. c. ij. col. fi. in princi. & in fi. ¶* Ex prædictis ergò, quia materia arbitrorũ est quotidiana, elicio vnã practicam sub compendio. Aut enim sumus in arbitro: aut in arbitratore. Primo casu, si quidẽ cõpromissum est factum pacto nudo sine iuramento & pœna, & tunc quia nullum aliud remedium potest habere locũ, recurrimus ad emologationem. nam si fuit laudum approbatum expressè per partes, mãdatur executioni statim, non expectato lapsu decem dierum. Si verò expressè non fuit emologatum, & tunc si partes non conqueruntur infra decem dies, mandatur executioni post decem dies: quia censetur tacitè emologatum: per d. l. cũ anteà. & ibi Bar. Bal. & docto. C. de arbit. Si verò aliqua partium contradixit infra decẽ dies, & tunc non emologatur, nec producit aliquam actionẽ, nec mãdatur executioni: quia pactum nudũ non potuit aliquem effectũ operari, non accedẽte consensu partium expresso vel tacito. Ita expressè deciditur in d. l. cũ anteà. & hoc procedit de iure ciuili, & in foro seculari. Secus est de iure canonico, quia ex quo secundum illud ius pactũ nudum producit actionem, vt habetur in ca. j. de pact. tunc ex tali compromisso ageretur ad interesse sine alia emologatione, secũdum Abb. in d. c. per tuas. colũ. ij. in fi. Si verò compromissum sit factum pacto nudo cum pœna, & tunc ex tali laudo non oritur actio: quia non habet locũ emologatio, vbi est pœna: ex quo prouisio hominis facit cessare prouisionem illius l. cùm anteà. & quia pactũ remanet nudum, & nulla lege fomentatũ, non datur actio, nec ad pœnam nec ad contenta in laudo: vnde erit inutile, nisi esset apposita clausula, rato manẽte pacto. ita dicit Bart. in d. l. cũ anteà. Si verò si factum compromissum cum stipulatione & pœna, & tũc cessat dicta l. cum anteà. & habet locum lex j. C. de arbi. & dicta l.

diem proferre. §. stari. quia si pars contrauenit, incidit in pœnam. fallit, vbi est iniquitas manifesta, per ea, quæ suprà dixi. & hanc fallentiam etiam poteris dare ad casus præcedentes: vt superius declaraui. Si verò sit factum cum stipulatione sine pœna, & tunc minimè habet locum d.l.cùm anteà. & sic non fit emologatio, ex quo agitur ad interesse, per d.l.diem proferre. §. fi. ita dicit Bar. in d.l.cũ anteà. Fallit similiter, vbi esset iniquitas manifesta: per supra dicta. sed Abb. in d.c. per tuas. col. iiij. tenet contra Bart. scilicet, ꝙ etiam quando compromissum fuit factum cũ stipulatione sine pœna, habet locum emologatio. & ita extendit dictã l.cùm anteà, quæ in rei veritate non loquitur de pacto nudo: sed solũ prouidit in illis cõpromissis in quibus non est adposita pœna: neq; sunt facta ex decreto iudicis, vt adparet ex principio illius leg. vnde non videtur excludere cõpromissa facta per stipulationem. & ita videtur, ꝙ opi. Ab. sit magis vera. Si vero sit factũ cum iuramento, stipulatione, & pœna, prout communiter fieri solet, maximè hodie in Regno, quando ista cõpromissa fiunt per notarios: nã cõmuniter in eis adponunt stipulationem, pœnã & iuramentum, & clausulam, rato manente pacto: & alias quamplures clausulas, & tunc propter illam clausulam, ratõ manente pacto: dico, ꝙ habet locum emologatio per ea, quę dicit Bar. de ista clausula in d.l.cùm anteà. iuncta illa opi. Abb. quam modò approbaui in d.c. per tuas. colum. iiij. dum tenuit, ꝙ d.l.cùm anteà. habet locum etiã in stipulatione. Itẽ dico, ꝙ propter iuramentum potest adiri iudex, vt cõpellat partem ad obseruãtiam iuramenti, secundum Abb. in d.c. per tuas. col. iiij. vbi limitat Bald. in d. authẽ. decernimus. vnde concludo, ꝙ hodie in istis compromissis ita vallatis & clausulatis habet locum d.l.cùm anteà. licet Bart. dicat ibi, ꝙ rarò hodie habebit locum. Ego dico totum contrariũ, quod hodie semper habebit locum: maximè, propter dictam clausulã, quæ cõmuniter adponitur in compromissis, & sic habemus bonam extensionẽ ad d.l.cùm anteà. per ea, quæ no. Bal. de illa clausula in l.ij. ff. de arbi. 258 & superius dixi. ¶* Hoc tamen limita, nisi laudũ contineret manifestam iniquitatem: quia tunc petita absolutione à iuramento, quæ de facili concedi debet in tali casu, posset opponi exceptio doli: de qua in d.l.non distinguemus. §. cùm quidam. & sic reduceretur reuisio laudi per viam illius exceptionis, coram iudice: per ea, quæ superiùs dicta sunt. 259 ¶* Et in isto casu, quando sumus in arbitro, non potest appellari à sententia arbitri: nec reduci ad arbitrium boni viri: nec reclamari: per d.l.j. C. de arbi. &

d. §. stari. nisi vbi est iniquitas manifesta, tunc opponitur exceptio, vt suprà. & tenet Ludo. Ro. in cõsi. xxvij. co. ij. Et licet hodie per d.l.cum anteà, oriatur actio ex compromisso: tamen vera & communis conclusio Doc. est, ꝙ etiam hodie nõ appellatur à sententia arbitri. ita tenet Bal. in d.l.j. C. de arbi. & Alex. & communiter pact. in l. arbitro. ff. qui satisd. cog. & in l. nemo potest. ff. de leg. j. licet Barto. in istis locis teneat contrariũ: scilicet, ꝙ hodie possit appellari: tamen com 260 muniter reprobatur. ¶* Secundo casu principali, scilicet quando sumus in arbitratore, & tunc in eius sententia nõ habet locum emologatio tacita: nisi per lapsum xxx. annorum, vt dixi supra in prœambulis huius trac. de ap. versi. venio ad nonum, &c. ante verò dictũ tẽpus semper potest peti reductio ad arbitrium boni viri. ita loquitur l. si societatem. §. arbitrorum. & ibi Barto. ff. pro socio. & c. quintauallis. cum sua materia. de iureiur. & petitur dicta reductio quomodocunq; & per quæcunq; verba fit factum compromissum, secundum Abb. & docto. in dicto c. quintauallis. 261 ¶* Illud autem, quod dixi, ꝙ à sententia arbitri non appellatur, limita non procedere in sententia arbitri iuris: qui eligitur ex necessitate legis vel statuti: de quo tractatur in c. suspicionis. & ibi per Abb. & docto. de offi. delega. & in l. fin. C. de iudi. nam à sententia talis arbitri potest appellari, vt est tex. in c. ab arbitris. de officio dele. lib. vj. & no. docto. in l. arbitro. ff. qui satisf. cog. Et ratio est, qa isti arbitri æquiparantur iudicibus. de qua materia vide, quæ plenè dixi suprà in vj dist. in quarta parte principali. ver ij. quæro, an coram arbitro &c. vbi declaraui, quam iurisdictionem habent huiusmodi 262 arbitri. ¶* Ex hoc sequitur, ꝙ cùm hodie per regiam prag. quæ incipit, odia. sit prouisum, ꝙ cause inter coniunctos compromittuntur, à sententia talium arbitrorum bene posset appellari, ex quo dicuntur arbitri iuris. & in Regno est prouisum in specie super ista appellatione seu reclamatione per aliam regiam prag. quæ incipit, & si aliqua partium. qua cauetur, quòd is qui sentit se grauatum per sententiam arbitri iuris, potest adire iudicem illius loci. & si quidem dicit se læsum ex dolo ipsius arbitri, ex proposito, vel re ipsa, causa reuidetur per iudicem ex eisdem actis. Si verò allegat aliunde læsionem, & tunc iudex potest admittere nouas probationes, & iustificare sententiam: ita tamen, ꝙ causam expediat infra mensem: vel ad plus infra duos menses, & nõ vltra. Et si post sententiam latam per iudicem altera partium voluerit se grauare, non auditur vlterius ad impediendam executionem: sed fit executio realis, & cum effectu: præstita tamen fi-

deiussoria cautione per vincentem de restituendo in casu retractationis, & tunc causa reuidetur solùm in sacro regio consilio, vel in magna curia vicariæ, vel coram deputando ab eis, tertio loco, & non in alia curia. Et hæc omnia deciduntur in dicta regia prag. ex qua habes limitationem in Regno ad d.c.ab arbitris.quo cauetur, ꝙ ab arbitris iuris, appellatur ad principem: non autem ad inferiorem: ex quo habet iurisdictionē à lege.ideò ab eis appellatur ad legem animatam, vt dixi in dicta sexta dist. Nam in Regno hoc est correctum in arbitris inter coniunctos electis: quia ab eis reclamatur ad iudicem loci: & sic
263 ad inferiorē à principe. ¶*Secundò limita non procedere hodie in Regno generaliter in omnibus arbitris, etiam inter extraneos electis: quia ab eis potest reclamari hodie ad iudicem loci: & causa debet expediri infra duos menses: post quam expeditionem non admittitur alia reclamatio, nisi eo modo, quo suprà: scilicet, quia sit executio
266 duobus.col.fin.eo.ti. ¶*Item, licet non posit ab eis appellari, potest tamen appellari ab eorum vicariis, secundum Bar.& Bal.in l.à proconsulibus. C.de app.& Philipp.in c. dilecti.el iij.in sexta quæst.de appel.
præstita satisdatione. ita decidit in d.pragm.quæ incipit, & si altqua &c.in finalibus verbis.vnde per hoc habes nouam correctionem in Regno ad l.j. C. de arbi.& ad l.diē proferre. §.stari. ff.de arbi.& ista omnia dicta in hac octaua limitatione poteris addere ad ea, quæ dixi suprà in xiiij.dist.in quarta parte: vbi est principalis materia arbitrorum.

264 ¶*Nonò principaliter limita non procedere in iudice, qui reuocauit grauamen, quod fuerat comminatus: quia ab eius grauamine, quod reuocauit, nō potest appellari: nisi alio modo esset suspectus.c.cùm cessante.de ap.

265 ¶*Vnum tamen adde pro complemēto huius materiæ, quòd in omnibus casibus, in quibus suprà dixi non posse appellari à sententia maiorum iudicum propter authoritatem personæ, per quæ est à sententia principis & aliorum non recognoscentiū superiorem: semper potest ab eorum sententia appellari ad Papam, quando contineret manifestam iniquitatem: nam Papa est iudex competens contra omnes non recognoscentes superiorē, ratione iniustitiæ manifestæ & peccati. glo. est in c. ex transmissa. de foro compe.& And. de Yser. in c. Imperialē. §. præterea si inter. colum. vij. de prohib. feud. alle. per Fede.& no. Host.& Ioan. An. in c. nouit. de iudic & Philip. in rub. de ap. in iiij. colum. & in c. ij.

267 Iam affirmatiuam: scilicet, ꝙ regulariter in omni causa appellatur, & ab omnibus grauaminibus tam iudicialibus, quàm extraiudicialibus, vt est glo. l. qui restituere. ff. de rei vendi. & not. Philip. in rub. de ap. col. iiij. in fi. cùm appellatio, sit quædam defensio, quæ nemini debet denegari, vt not. Soci. in consil. cxcv. col. iij. in ij. volu. & est text. in l.j. in prin. ff. de ap. & in c. cùm speciali §. porrò. eo. ti. Et ꝙ ab actibus etiā extraiudicialibus appellari possit, est text. & ibi plenè per Philip. in c. bonæ memoriæ. de ap. vbi plenissimè attingit naturam appellationis extraiudicialis. & ibi per Abb. & in c. cùm sit Romana. eo. ti. Et ista appellatio extraiudicialis non solum fit à iudice extraiudicialiter procedente: sed etiam à parte faciente aliquod grauamen alteri parti,
268 secundū Philip. in d.c. bonæ memoriæ. col. vj. in prin. ¶*Et inter alios effectus huius appellationis extraiudicialis, quando fit à parte, nota magnum effectum: quia quando fit in causa beneficiali, habet vim citationis, & tenetur pars appellata comparere coram iudice ad quem, sine alia citatione: aliàs proceditur in illa causa in eius contumaciā. Et dantur in hoc duo termini. Primus, est terminus vnius mēsis ad iterum arripiendū à die interpositæ appellationis: Deinde post adeptum appellantis expectatur appellatus per viginti dies alios: infra quos si non comparuerit, proceditur in eius contumaciā: text. est & ibi glo. in versi. absentia. in c.j. de electio. lib. vj. in aliis autem causis non beneficialibus non operatur hic effectum sine citatione, vt no. Abb. in d.c. cum sit Romana. eo. pe. Et nota hunc mirabilem effectum: quia de facili potes decipere aduersarium, qui te molestat super aliquo beneficio, appellando ab eius molestia, ad sedem Apostolicam, & deinde producere omnia acta tua, quæ faciūt pro victoria tuæ causæ: nam pars appellata non aduertet in comparēdo, quia expectat se citari. & sic poteris fabricare processum, & de facili obtinere: cū non habeas cōtradictorē. & ita vidi pluries obseruari, & plures processus huiusmodi venire de Romana curia in partibus nostris. De aliis autē effectibus huius appellationis extraiudicialis, & in quib⁹ differat à iudiciali, remitto me ad plenè dicta per Abb. Philip. & communiter scribētes in d. c. bonæ me-
269 moriæ. ¶*Istam regulam affirmatiuam quæ se habet, ꝙ ab omni causa & actu grauatorio potest appellari: limita primò non procedere, quando quis bis appellasset in vna & eadem causa: quia non potest vlterius ab eadē sententia tertiò appellare. l. j. C. ne li. ter. prouoc. & Spec. in titu. de appel. §. quoties. in princip. & per glo. & docto. in c. directē. & c. sua nobis. de app. quod procedit tam in diffinitiua, quàm in

inter

Universidad de Deusto
Biblioteca

interlocutoria. Ité procedit, super vno & eodem articulo non licet tertio prouocare: nã si aliquis millies grauaretur in vna causa super diuersis capitulis, semper potest bis appellare super vnoquoq; capitulo. ita hæc omnia tenet Phili. in dicto cap. directè.columna tertia. in princ. Ité procedit, quãdo vnus & idé vult tertiò prouocare: secus, si altera pars, quæ bis obtinuit, posteà tertio loco succubuit: quia ipsa etiam poterit bis appellare: & sic possunt concurrere quatuor appellationes in eadẽ causa: duæ scilicet, pro qualibet parte. ita dicit Philip. in d. c.directè.colum.iij.versic.secunda conclusio &c. & Abb. in d. c.
270 sua nobis. *Ité, procedit quando per tertiam sententiam non infertur nouum grauamen, secus si infertur: vt quia iudex tertiæ causæ condemnat ad expensas, ad quas alij iudices non condẽnarunt: nam ab illo capitulo expensarum potest tertiò prouocari, ex quo est nouũ grauamẽ: secundum Angel. in dicta lege j.C.ne li.ter.prouoc. & Philip. in d.cap.directè. colum.iij. versicu.
271 tertia cõclusio &c. ¶*Item intellige & declara, q; licet quis non possit tertiò prouocare: tamen si aduersarius appellat, põt inhærere appellationi aduersarij: & producere iura sua, perinde ac si ipsemet appellasset: quia quælibet appellatio est communis vtriusque partis: secundum Phili. in d.c.directè.colũ.pe. ver.
272 quinta cõclusio.&c. *Item, intellige & declara, quòd licet qs nõ possit tertiò prouocare, potest tamen dicere de nullitate tertiæ sententiæ. & si succumbit super ista nullitate, potest iterũ appellare, tanquam à nouo grauamine: secundum Ioã. de Imo. in d.c.sua nobis. de app. & Phil. in c.directè .circa fi. versic. nous conclusio. &c. & ibi vide plenè per eum de reliquis spectãtibus
273 ad hanc materiam. ¶*Secũdò limita non procedere in causa, in qua aliquis fuit verus contumax: quia non auditur appellãs. l.j. C. quo. appe. non recip. & l. ex consensu. §. fi. ff. de app. & ibi
274 Bar. Imo. & docto. *Quis autẽ dicatur verus contumax: tradit plenè Barto. in l. fin. ff. de in integ. resti. & Bart. & Alexan. in d. l. ex consensu. §. fina. & Alexand. in l. properandum. §. sin autem reus. C. de iudic. tamen vera conclusio, quantum ad propositum nostrũ, est q; ille dicitur verus contumax, qui fuit citatus personaliter, & potuit venire in termino, & non venit: vel si fuit citatus in domo, & posteà citatio peruenit ad eius notitiam: & potuit cõparere in termino, & non venit. Quod intellige, quando legitimè venit ad sui notitiã: puta per scripturam citationis visam posteà per eum: vel per relationem nuntij. secus si per relationem vxoris, vel aliorum de domo: quia tunc non est verus cõtumax:

tumax: quia potest dicere: ego nolui habere fidem vxori vel alij
277 domestico. ita hæc omnia concludit Alex. in dicto §. sin autem reus. col. ij, & iij, & sunt de mente Bart. in d. §. fina. item requiritur copulatiuè, vt dixi, quòd citatus potuerit comparere: quia si fuit impeditus, non dicitur verus contumax, ex quo per eum non stetit: secundum Alexand. in l.ij. §. si quis. ff. si quis cautio. & habetur in dec. xxx. consil. Neap.
275 ¶*Et adde hic, q; ad effectum, vt verus contumax non audiatur appellans, sufficit q; fuerit contumax ad sententiam audiẽdam tãtùm: licet in toto processu nõ fuerit cõtumax. ita tenet Alex. in l. sæpe. colũ. xxiiij. ff. de re iud. &
278 idem Alexã. in d. §. sinautẽ reus. col. iij. in fi. versi. octaua conclusio. &c. Et pro ista opi. pondero text. formalẽ in l. & post edictũ. §. fina. ff. de iudi. ibi: absentem ex peremptorio cõdemnatum &c. quod tamen intellige & declara, dummodo sit citatus peremptoriè: aliàs posset appellare: vt probatur in d. l. & post edictum. §. fi. & tenet expresse Alexan. in d. §. sin autem reus. versicu. tertia conclusio &c. Vnde quo ad hunc
279 effectum, semper est inspicienda citatio: videlicet an in ea sit positum verbum, peremptoriè
276 &c. ¶*Ité adde, quòd sicut verũs contumax nõ potest appellare, ita minimè põt allegare litis pendentiam: secũdum Alexã. in l.j. col. ij. ff. de re iudi. nec põt supplicare: secundum Philip. Decisi, in consi. xxxiiij. col. j. ¶*Ille ergo, qui fuit alio modo citatus, puta in domo: & non habuit legitimè notitiam citationis, dicitur fictus contumax: & potest appellare, secundum Bald. in l. ea, quę. C. quo. & quãdo iud. & Bar. in d. l. fi. ff. de in integ. rest. & Alex. in d. §. sin autẽ reus. ver. secũda cõclusio, &c. Et sic nota, quòd fictus contumax nõ punitur. quia in eo non arguitur dolus: sicut in vero contumace, vn de minimè potest mulctari: quia mulcta non irrogatur, nisi propter veram cõtumaciam: secundum Bald. in l. & in mulctis. C. de appel. & Bart. Bald. & Alex. in l.j. §. fi. ff. si qs ius di. nõ obtẽ. * Et per hoc infero, quòd in regno per consti. regni, contumax cõdemnatur ad tertiam partẽ mobilium: & ex quadam generali consuetudine nonnullarum curiarũ in regno exigitur vnus tarenus pro pœna contumaciæ: & in nonnullis curiis diuersarum terrarum, exigitur vnus augustalis. dico quòd ista exactio pœnæ debet fieri contra verum contumacem: & non cõtra fictum: per
279 prædicta. ¶*Quibus etiam addẽ, quòd non solùm is, qui fuit personaliter inuentus, dicitur verus cõtumax: sed etiam is, qui procurauit, ne citatio perueniret ad eius notitiam: vt quia latitauit vel aliter se absentauit: iste enim habetur pro vero contumace: secundum Alexand. in d. §. fin-

§. finautem reus. versicu. quinta conclusio &c. per ea, quæ habẽ-
280 tur in clem j. vt lit. pen. ¶*Vltimò sup hac materia scias, quòd verus cõtumax nõ appellat, scilicet, à causa principali. Secus est, si condemnatur in expensis ratione cõtumaciæ: quia si in ista condemnatione comparet, potest ab ea appellare: secundum Bald. in l. sancimus. col. fin. C. de iudic. & in l. terminato. col. pen. C. de fruct. & lit. expẽ. & in auth. generaliter. C. de episc. & cleri. & Philip. in c. sæpe. colũ. xv. in xj. & xij. quæstio. de appella. vbi etiam ponit, an verus contumax possit appellare à taxatione expensa-
281 rum. ¶*Tertiò principaliter limita non procedere in causa, in qua aliquis est confessus & conuictus: quia appellare nõ potest. l. ij. C. quo. appel. nõ recip. & habetur plenè per Philip. in c. cùm speciali. §. porrò. colũ. ij. de app. vbi limitat, quãdo quis est sponte cõfessus. Secus, si per tormenta: quia tunc appellat. Item limita, quando probatio per quam est conuictus, est clara: Secus, si dubia. Idem etiam tenet plenè Ioan. de Imo. in l. fin. §. iussus ff. de app. & Bald. in d. l. ij. colum. ij. & ibi etiam gl. si autem esset solùm confessus, & non conuictus: vel solùm conuictus, & non confessus, potest appellare: quia ista duo requiruntur copulatiuè: vt not. glo & Imol. in antepen. col. in d. §. iussus. & Bal. in d. l. ij. col. ij. licet contra hoc videatur facere tex. & ibi not. in c. Romana. §. si autem de app. lib. vj. vbi innuitur, quòd confessus non auditur appellans: licet non sit etiã conuictus. & ratio est, quia confessio in iudicio, inducit notorium: & in notorijs non appellatur: vt dicam in sequenti limitatione. Aliqui faciunt differentiã inter ius canonicũ & ciuile: scilicet, vt de iure ciuili. requirantur illa duo copulatiuè: sed de iure canonico sufficiat, quòd sit solùm confessus: per d. §. si autẽ. tamen veritas est ista, quòd de vtroq; iure nulla sit differentia: & requiritur copulatiuè tã in ciuilibus, quàm in criminalibus, quòd sit confessus & cõuictus, vt non appelletur ad hunc effectum scilicet, vt eius appellatio non admittatur, nec per iudicem à quo, nec per iudicem ad quem: sed indistinctè fiat executio. sed quando aliquis est confessus tantùm, potest appellare ad hunc effectum, vt eius appellatio recipiatur per iudicem ad quem: & inhibeatur iudici à quo: quia iudex à quo, non tenetur deferre tali appellationi, quæ induxit notoriũ contra se per confessionem: & potest ante inhibitionem exequi sententiam. & ita loquitur d. § si autem. sed iudex ad quem, admittit illam: & potest discutere de errore confessionis, & interim inhibere: quia istud operatur appellatio in confesso: quia potest coram iudice ad quẽ, reuocare confessionem, docendo de

dicitur dux factionũ: per l. quisquis. C. ad l. Iul. maie. & istam limitationem tenet in specie Fel. in c. sicut. el j. de simonia. & vide And. de Yser. in c. j. versic. & bo-
287 na. col. ix. quæ sunt rega. ¶*Nonò limita non procedere in crimine simoniæ. nam condemnatus de eo, non appellat: ex quo æquiparatur crimini læsæ maiestatis & hęresis: vt not. glo. in c. j. de test. li. vj. in gl. fi. ita tenet Fel. in d. c. sicut. el j. de simo. per illũ text. qui dicit, quòd mox debet sententia executioni mandari in
288 crimine simoniæ. ¶*Decimò limita non procedere in crimine hæresis: quia cõdemnatus in tali crimine non appellat. c. vt inquisitionis. de hęre. li. vj. & Fel. in d. c sicut. vbi limitat in omnibus prædictis criminibus, nisi quis appellaret ante sententiam: quia tunc potest, secũdum eum. & vide ad hoc pulchrè Angel. in consil. clxxviij. vbi multum singulariter loquitur. item omnes prædicti casus intelliguntur etiã, si fuit quis conuictus tãtùm, vel confessus tãtùm. & sic nõ vtrunque concurrit copulatiuè: secũdum Bart. in d. l. constitutiones.
289 ¶*Vndecimò limita non procèdere in eo, qui fuit condemnatus pro debito publico seu fiscali: quia non potest appellare: tex. est & ibi per docto. in l. abstinendum. & l. fi. C. quo. app. nõ recip. & in c. ei, qui appellat. §. quotiens. ij. q. vj. & Spec. in ti. de app. §. in quibus. versic. iiij. quod intellige, quando fiscus tractat de dãno vitando: Secus si de lucro: vt in pœnis pecuniariis: quia tunc potest appellari: secundum Andr. de Yser. in constitut.
290 intentionis. colum. fi. ¶*Duodecimò limita nõ procedere in officiali alicuius iudicis: qui si pro gestis in officio fuit cõdemnatus, à suo iudice non appellat: præsumitur enim ex quo suus erat iudex: quòd eum iustè condemnauerit. Exemplum ponitur in nuntio seu famulo alicuius officialis: vel in actorũ magistro seu assessore condemnato à suo officiali pro gestis in officio. l. nulli. & ibi Barto. C. quo. appel. non recip. & in c. ei, qui. §. nulli. ij. q. vj. & Specu. in titu. de appel.
291 §. in quibus. versicu. iij. ¶*Decimotertiò, limita nõ procedere in quolibet officiali condemnato in syndicatu: quia non appellat ad effectum retardandæ executionis. vt dictat in hoc regno regia prag. quæ incipit, regiæ dignitati. quòd declara, vt dixi suprà in ij. quæst. principali.
292 ver. xx. limita &c. ¶*Decimoquartò, limita non procedere in sententia interlocutoria: quia ab ea non appellatur regulariter de iure ciuili. l. pen. C. quo. app. non recip. quod dic, vt ibi per Bart. & in l. ij. & iij. ff. de ap. recip. Secus de iure canonico: quia à quolibet grauamine appellari pòt: vt habetur in c. vt debitus. de ap. de qua materia vide, quæ plenè dixi suprà in ij. q. principali. & per Ang.

Angel. in cons. cxv. & consi. cvij.
293 ¶*Decimoquintò limita non procedere in causa, vbi agitur de decima: quia no appellatur à sentẽtia lata in tali causa. text. est in ca. tua nobis. & ibi glo. de decim. & Specul. in tit. de app. §.
294 in quibus. ver. iiij. ¶*Decimosextò limita non procedere in causa possessorij: quia à sententia lata in possessorio, non appellatur. l. j. C. si de momen. poss. sue. app. & habet locũ in omni possessorio siue adipiscẽdæ siue retinẽdæ, siue recuperandæ: secũdum Bar. ibi. & not. in l. quisquis. C. quo. appel. non recip. & plenè per Bar. in l ij. col. ij. versi. quæro, quæ est ratio, &c. ff. de app. recip. & Ange. in consi. cvij. quod tamen ideò est, quia sententia super possessorio, parit
296 modicum præiudicium: ex quo grauamen potest reparari super petitorio: secundum Bar. ibi. Verùm istud declaratur hoc modo scilicet, vt non possit appellari
297 ad effectum retardandæ executionis: ita dicit tex. in d. l. j. & ibi Bal. quia non obstante appellatione, fit executio: tamen potest appellari: & valet appellatio in effectu, quoad deuoluendũ negotium coram iudice, ad quem. ita declarat Bar. in d. l. ij. col. iij. ff. de app. recip. & Bald. in d. l. j. & Abb. in c. cùm ad sedem. colum. antepe. & pe. de testi. spo. & tangit plenè Phili. Decius in consi. xxviij. licet ibi. in iij. colũ. dicat, quod indistinctè nõ appellatur à possessorio: tamẽ magis communis conclusio est, quod intelligatur ad effectum retardandæ executionis. & ita seruatur in practica: maximè in hoc regno: vt habetur ĩ decisio. lxxvij. in fi. cons. Neapolit. & tenet Abb. in
295 cõs. lv. col. j. in ij. vol. ¶*Quod tamen limita primò procedere de iure ciuili: secus de iure canonico: quia potest appellari à possessorio. ita tenet Lud. Rom. in cõsi. cccxxiiij. in prin. & Spec. in tit. de app. §. in quibus. versic. vj. & Archi. in §. sunt, quorũ. ij. q. vj. & Abb. in d. c. cùm ad sede. colum. penul. Pro hoc est tex. in cle. j. in fi. de seq. pos. & fruct. & in c. ex conquæstione. de restitu. spo. & in cap. significauerunt. de testi. & Ab. in d. consi. lv. col. j. in
296 ij. vol. ¶*Secundo, limita non procedere in sentẽtia sequestri faciendi: quia licet fit super possessione: potest tamen ab ea appellari: secundum Ang. in consi.
297 cvij. colũ. ij. ¶*Tertiò limita procedere in ipsa diffinitiua lata in possessorio: secus in interlocutoria: quia ab omni interlocutoria lata in possessorio ante sententiam, potest appellari. & ratio est, quia grauamẽ tale nõ potest reparari per appellationẽ à diffinitiua: ex quo ab ea nõ appellatur: vt suprà. ita singulariter tenet Ang. in cõs. xlvj. col. fi.
298 & cõs. clxxxviij. ¶*Quartò notabiliter limita procedere respectu ipsius possessionis principalis, de qua litigatur: quia quo ad illam

illam,nõ suspenditur executio: secus autem,si vltra possessionẽ fuit quis cõdemnatus ad expensas,fructus,& interesse:quia quo ad ista accessoria,valet appellatio,etiam de iure ciuili:& suspẽditur executio.ita tenet Bar.in l.fi.§. iussus.in fi.ff.de appell. & Bal.in d.l.j.colum.ij.in fi. versi. sed pone , &c. C. si de momen. possf.sue. app.& est decisum expresse in deci.lxxvij.cõsi. Neap.

299 in fi.¶*Quintò limita,nisi grauamẽ illatum per possessorium, esset tale , quòd nõ posset reparari in petitorio:vt si essemus in casu,in quo nõ esset alicui consultũ , nisi per retentionem rei. secus.per exceptionẽ: tũc enim etiam de iure ciuili appellaturà possessorio:& impeditur executio.ita tenet Bart.in l.ij.colũ.ij. ff.de appel.recip.& Abb. in d.c. cùm ad sedem.col.pe.in princi. de rest.spo.& Ang.in l.j.C.si de momen.poss.fue.app.& Phil.Decius in cons.xxviij.colum.ij.per l.qui exceptionem. §. si pars. ff.

300 de condi.indeb.¶*Sextò limita , quando iniustè & sine causa aufertur alicui possessio : quia potest appellare:secũdum Abb. in cõs.lx.col.j.in ij.vol.& Ange.

301 in cõsi.cxij.in ij.colum.¶*Septimo per illationem ex prædictis ego nouiter limito , vt ista prohibitio appellationis in possessorio , procedat generaliter, vbi causa est modici præiudicij: & tractatur de possessione mometanea:scilicet, quæ momento est duratura penes vincentẽ: vt quia sunt in promptu probationes super petitorio. Secus autem,vbi probatio petitorij esset difficilis:& sententia super possessorio traheret secum effectũ perpetuum: quia tunc tractatur de magno præiudicio:& potest indistinctè appellari ad impediendam executionem. ita tenet Abb.in d.consi.lv.col.j.in ij. vol.& Philipp.Deci.in d.consil. xxviij.& Bar.in d.l.ij.colum. ij. & iij.ff.de app recip.& Ab.in c. ca.cùm ad sedem.col. penul. & Ange.& doct.in dict.l.j. C.si de momen.poss.fue.app.in quibus locis doct.communiter ponderant modicitatem præiudicij in possessorio.Item,tota schola ciuilistarum se fundat super d.l.j. quę loquitur de possessione momentanea.vnde innuit, quòd ibi talis possessio , quæ de facili posit reuocari per probationes in petitorio. & per hoc ego nouiter infero,& credo dicere verum in istis litibus, quæ agitantur inter vniuersitates terrarũ super possessoriis herbarum,nemorum,& aquarum,& aliarum rerũ similium :quia vt plurimũ propter temporis antiquitatem non soleut haberi instrumenta distinctionisterritoriorũ:vt per illa posit probari petitoriũ: sõlùm fundant se super possessione:quia ita antiquitus fuit possessum,quo casu si succũbit vna vniuersitas in possessorio, est tibi impossibile habere probationes

nes in petitorio.& sic ista sententia haberet effectũ petitorij.& est maximi prę iudicij.p hoc dico indubitanter,quòd à tali sententia põt appellari : & impeditur executio:sequendo maximè æquitatem iuris canonici, quod permittit appellationẽ indistinctè in possessorio : nam per ius ciuile debet restringi in minus, quàm potest : vt pulchrè dicit Abb.in d.consi.lv.sed per ius ciuile nõ reperitur restrictum,nisi in possessione mometanea : ergo non debet extẽdi ad possessionem longiori tempore duraturã:& hæc est noua & pulchra cõsideratio in terminis in casu, qui quotidie euenit:licet per inaduertentiã aliqui iudices in re quo malè id seruari faciãt:accipientes valde generaliter & extensiuè illud dictũ, quòd à possessorio non appellatur.& malè & iniustè faciunt:per prædicta.

302 ¶*Octauò,limita non procedere , quando missio in possessionem,est talis,quod missus interim lucretur fructus:quia potest appellari,sicut à sententia lata in petitorio secundum Ang.

303 in consi.cclij.¶*Nonò, limita nõ procedere in possessorio missio:secũdũ Bal.in consi.ccclxvj.

304 in iij.vol.¶*Decimò limita, quãdo sententia super possessorio esset lata ex dolo , vel lata culpa iudicis,vel propter inimicitias:quia tũc potest appellari: secũdu Bal.in consi.ccxvij in fi.

305 in ij.vol.¶*Vndecimò limita, quãdo de possessorio tractaretur per viam contractus, & non per momẽtaneũ iudicium:quia tunc potest appellari:secundum Bal.in consi.ccx.in fi.in v.volu.

306 ¶*Decimoseptimò.principaliter limita regulã principalem non procedere in actu,quę quis approbauit:quia ab eo appellare nõ potest.l.ab eo.C.quom.& quando iud.& l.fi.C.de tempo. app.& no.Soci.in consi.xlv.col. pe.in fi.in j.vol.pro hoc est tex. in l.ad solutionẽ.C.de re iudi. vt quando accipit terminum ad soluẽdum:secũdum Lud.Rom.

307 in consi.ix.in fin. ¶*Decimooctauò limita non procedere, quando creditor agit hypothecaria ad auocandũ pignus:quia si iudex pronuntiat pignus debere restitui,nõ appellatur à tali pnũcia:ex quo est modici prę iudicij : quia soluto pretio pignus reuocatur in pristinũ statum:secũdum Abb.in c.cùm ad sedem.col.antep.in fi.de restit.

308 spo.*licet agẽs hypothecaria, dicatur agere petitorio, & non possessorio:secundum Pet.Phil. Corne.in consi.cxc.col.ij.in pri

309 mo vo.*vbi idem dicit, quando agitur Saluiano interdicto: quia non appellatur.& de huius dicti veritate,vide Ias in §.item Seruiana.col.xv insti.de actio.& Barto.in l.j.ff.de Sal.interdic.& Bal.in consi.ccx.in fi.in v.volu.

310 *Adde tamẽ,quòd hodie in regno hoc est expresse decisum, quãdo agitur in decreto adiste-

Universidad de Deusto
Biblioteca

tia vigore instrumenti': quia si cõceditur adũstẽtia nõ appellatur à tali decreto affirmatiuo: vt est ritus magnæ curiæ,in nu. 64.incipiẽs.item,in causis duarum vnciarũ,&c.& est cõfirmatũ p regiam pragmat.quæ incipit, magnæ curiæ.quæ declarat hoc procedere ad effectum retardandæ executionis:quia non obstante appellatione, fit executio: vt habetur plenè in deci.261.cõsi. Neap.vbi extenditur dispositio dictæ pragm.& ritus magnæ curiæ non solùm in decreto adsistẽtię:verum etiam in omnibus aliis decretis affirmatiuis:quia ab illis nõ appellatur.& quę sint ista decreta,numerãtur i d.dec. 261.sed de nullitate potest dici ad effectũ retardãdæ executionis:vt dicitur in d.prag.adde tamen,quòd à secũdo decreto appellatur:licet nõ à primo:secũdum Ang.in consi.xlxj.& consi.

311 cvij. ¶*Decimononò limita nõ procedere in pronũtia de aperiendo testamẽtũ:vel de mittendo scriptũ hæredẽ in possessionem:quia ab ea non appellatur, l.quisquis,C.quo.app.non recip.

312 *sicut dicimus in interdicto, quorũ bonorũ.in quo nõ appellatur:secundũ Bar.in l.j.in fi.C.

313 quo.bono. ¶*Vicesimò,limita non procedere in causa nominationis publici muneris, quod est vtilitate priuatũ:vt si quis nominatur ad aliquã tutelã susciendã,vel ad aliud publicũ munus:quia non potest appellare à tali nominatione:secundũ Spe. in tit.de app.§.in quibus:versic. septimo.& est tex.in l.j.§.si q. ff.quãdo app.sit.potest tamẽ nominatus,si habet iustam excusationẽ,se excusare infra quinquaginta dies:& si non admittatur excusatio,tunc potest appellare: vt d.§.si quis.& ita intelligitur tex.ĩ l.cùm in vna.§.tutor.ff.de app.vt no.gl.in d.§.si quis.& gl. in §.qui enim insti.de exec.tut. quod tamen intelligitur in illis muneribus,quæ sunt authoritate publica,& vtilitate priuata:vt suprà.Secus autẽ in muneribus publicis authoritate &vtilitate: quia in his potest appellari.l.ij. C.de decur.li.x.& l.hi qui.C.de app.& l.j.C.de tẽpo.app.& not. gl.in d.§.qui enim.& Spec.in d. §.in quibus.versi.septimo.adde quòd si non appellat infra decẽdies,nõ potest vlterius cõtradicere:secũdũ Ang.in d.§.si quis.

314 vbi pulchrè infert,*quòd si aliquis habet immunitatẽ & exemptionẽ à collectis,eo ipso, quòd describitur in lib.soluentiũ,collectas,statim cum scit se describi ,,debet appellare infra decẽ dies.aliàs si scit,& non appellat,cẽsetur cõsentire,& suo priuilegio renuntiare.& nõ potest vlterius cõtradicere:& illud dictum refert & sequitur Alex.in consi.cj.col.vj.circa fi.in primo vol.Quod nota:quia est singulariter dictum:vnde poteris extrahere bonam cautelam in fauorem vniuersitatis,ad operandum quòd ciuis exemptus perdat suam exemptionẽ:procuret vniuersitas,quòd describatur in libro soluẽtiũ, & notificet sibi, qualiter est descriptus:& si non appellat infra x.dies à die notitiæ,perdit priuilegiũ:& ipse forte non aduertet in appellando: quia confidit suo priuilegio,credens se posse illud quandocũq; producere:& sic remanebit de-

315 ceptus. ¶*Vicesimo primò limita nõ procedere in causis minimis & breuioribus:quia in illis nõ appellatur de iure ciuili, secus de iure canonico:secundũ Abb.Philip.& Card.in c.de appellationibus.extrà,de appel.& ibi tangunt rationem diuersitatis.& p tex.in c.anteriorum.ij. quæstio.vj.& in authentica, nisi breuiores.C.de sentẽ.ex breui. reci. Et quoad hoc, quæ dicantur causæ breuiores: vide docto.in locis præallegat.& adde, quòd hodie est decisum in regno,quòd in causis duarum vnciarum ciuiliter petitarum,non appellatur: vt est ritus magnæ curiæ,in numero 164.incipiens, item,in causis,&c.licet nũquam viderim illum ritum esse in ob

316 seruantia:imò totum cõtrarium seruari.*Nec obstat l.& in maioribus.C.de app.quia ibi exponitur,Maioribus,id est,crimina libus.Minoribus,id est,ciuilib':

317 secũdum glo.ibi.¶*Vicesimo secundo, limita non procedere in sententia absolutoria lata in causa criminali ex mero officio, vel in processu facto ad denuntiam:quia non appellatur ab huiusmodi sentẽtia:vt dicit prælegatus ritus magnę curiæ,164. qui incipit, item in causis, &c.

318 ¶*Vicesimotertiò,limita non procedere in sententia torturæ irrogãdæ in crimine,de quo cõstat per vnũ testẽ de visu, & per publicã famam: quia nõ appellatur.ita habetur ĩ dicto ritu magnæ curię,164.qui incipit,itẽ in causis,&c.iuncto ritu antè præcedenti,162.qui incipit, item, si

319 accusat,&c. ¶*Vicesimoquartò,limita nõ procedere in omnibus causis requirentibus celeritatem:quæ sine dilatione expediũtur:quia in his non admittitur appellatio ad impediendam executionẽ:vt not.Spec.in ti.de app.§.in quib.ver.viij.& Iaſ.in l.

320 j.co.j.ff.de ferijs. ¶*Vicesimo quintò limita in eo,qui cõdemnatur super actione ad exhibendum:quia non potest appellare: secũdum Spec.in d.§.in quibus. ver.sed nũquid in actione. quod intellige & declara, vt ibi p eũ.

321 ¶*Vicesimosextò limita,quando causa est decisa per iuramentum delatũ vel relatũ:quia non potest appellari.textus est & ibi Bar.& docto.in l.generaliter.§. sed iuramento.C.de reb.cred.& Iaſ.in rep.l.admonẽdi.co.xxj.ff.

322 de iureiu. ¶*Vicesimoseptimò limita,quando Abb.vel alius superior regularis vult corrigere subditum suum regularẽ de aliquo excessu: quia à tali correctione

ctione non potest appellari: ex quo sit pro salute animæ ipsius correcti.c.licet.de offic.ordin.& c.ad nostram.& c reprehẽsibilis. in fin.& c.cùm speciali.in fin.de app.quod itelligẽ,nisi corrigẽs excedat modum in corrigendo: quia tũc appellari potest expressi causa granaminis:secundum gl.& Phil.in d.c.ad nostrã & est
323 tex.in c.de priore.eo.ti. *Item, prædicta procedũt in clerico regulari.sed in clerico seculari est secus: quia ille potest appellare à correctione:vt no.Spe.in d.§.
324 in quibus.ver.vndecimo.*nam mator dicitur potestas Abba.in monachũ regularem,quàm episcopi in clericũ secularẽ:vt not. Abb.& Phil.in d.c.ad nostrã.& in d.c.reprehensibilis.& prædictis adde Felyn.in c.super literis.col.xj.versic.decima regula, & c.de rescript.& Card.in consi.
325 iij.in tit.de appe.¶*Vicesimo octauò,limita non procedere in causis,in quibus appellatio est prohibita per rescriptũ principis:vt quãdo princeps committit causam appellatiõe remota: quia tunc nõ potest appellari.l. j.in fi.& ibi gl.& Bar.ff.à quibus app.non licet.& c.pastoralis.de app.intantum,quòd licet appelletur à sententia diffinitiua:po-
326 delegat. *Nullus autẽ potest hanc clausulam in rescriptis ponere,nisi solus princeps:vt dicit tex.in d.l.j.in fin.quod tamẽ intelligitur,quãdo remouetur appellatio à diffinitiua.Secus,si ab interlocutoria:quia tunc etiam inferior à principe,potest vti dicta clausula,& potest tollere appellationem.secũdum Bar.in l. fi.C.de senten.& Bart.in d.l.j.§. fin.ff.à qui.app.nõ licet.Verum dicit Bar.ibi, quòd friuola tantùm appellatio censetur remota:prout etiã tenet Ias.in l.iij. §.fi is,pro quo.colum.j.ff.quod quisque iuris.& secundum hoc ista clausula videtur frustratoria: quia sine ea appellatio friuola remouetur à iure: per tex.in c. cum appellationibus.de appell.
327 lib.vj.¶*Qui autẽ sit effectus huius clausulæ,appellatione remotæ:& quid operatur:vide plenè per Philip.in d.c.pastoralis. de app.vbi plures effectus enumerat. & vide plenissimè per Ioã.de imo.in d.l.j §.fi ff.à qui. appella.non licet.vbi per xxiiij. colum.tangit plenè hanc materiam melius,quàm alibi.& aliquid per Fely.in c.causam,quæ. col.penul.de rescrip.& Spec.in tit.de appel.§.in quibus.ver.ve-
328 rùm quia.*& inter alia est sciẽdum,quòd ista clausula, appellatione remota, nihil operatur in præiudicium tertij:vt est tex. in c.super eo.& ibi Abb.de offi. dele.& Bar.in d.l.j.§.fi.& Phi.in d.c pastoralis.colum.fi.in vij.q.

Et ii

329¶*Et si opponeretur contra prædicta, quòd appellatio, est defensio.c. cũ speciali. §. porrò. de appel.& princeps nõ põt tollere defensiones, per ea,quæ habẽtur in cle.pastoralis.de re iudi.poteris respõdere, quòd contrarium procedit in defensione inducta à iure naturali,prout est citatio,sed appellatio,est defensio iuris positiui:vndè potest tolli per principẽ.ita declarat Phil. in d.ca.pastoralis col. vij.in fin. versi.quartò quæritur,&c. & Io. de Imol.in d l.j.§.fi. & Fely. in rub.de app.col.iij.in fi. & in c.j.
330 de rescrip. ¶*Vicesimonono, limita non procedere, quando quis renuntiauit appellationi, quæ renuntiatio potest fieri expressè & tacitè.Expressè fit,per verba expressa & specifica,declarantia ipsam renuntiationẽ appellationis,& non inducitur renũtiatio eo ipso, quòd quis promittit stare sententiæ iudicis,secũdum Philip.in c.ad hæc. el ij. de app.& quòd possit fieri renũtiatio appellationi,ex text.in l. fi.in fi.C.de rempo.app.& in l.si quis libellos.C.de appel.& in c. solicitudinẽ.de app.& not.And. de yser.in c.j.§. item sacramenta.col.v.in fin.de pace inr. fir.& Socin.in consi.xlv.col.v.& vj.in primo volum. renuntiatio verò tacita,potest pluribus modis induci.Primo enim per desertionem appellationis:& hic potes cumulare omnes modos, quos referam infrà in vltima quæst.
331 principali.*Secũdo modo, inducitur renuntiatio eo ipso, q. appellans post interpositam appellationẽ litigat adhuc coram iudice à quo:quia redeundo ad ipsum, censetur appellationi renuntiare.tex.est & ibi per Phil. in d.c.solicitudinem.& in c.gratum.de offi.deleg. quod tamen limita sex notabilibus modis, quos ponit Phill. in d.c.solicitudinem.& tangit idem Philip.in c.cùm teneamur.in vltimo not. de app.Eodem modo inducitur renũtiatio eo ipso,quòd appellãs post appellationem adit aliũ iudicem superiorem.& nõ iudicem ad quem:secundum Abba. in d.c.solicitudinẽ.col.ij.versic. vltimò notavnam regulam,&c.
332*Et ex prædictis apparet differentia inter reductionem ad arbitrium boni viri,& appellationem:quia ante sententiam non potest renũtiari reductioni:per ea,quę plenè habẽtur in c.quintauallis.de iureiur. sed appellationi potest renũtiari ante sententiam,vt d.l.fi.in fi C.de tempo.appel.vt refert Phili. in d.c ad hæc.el ij.circa fin.& habetur per Bal.& Ange.in l.tale pactũ. §.qui prouocauit.ff. de pac.plenè per Ange.in cõsi.clxxvij.vbi pulchrè loquitur.& Pau.de cast. in consi.celx.col.j.in primo volumi. & in tantum procedit dicta renuntiatio, quòd etiam si renuntians adhuc est infra decem dies datos ad appellãdum, nõ potest vlterius appellare:se-

Universidad de Deusto Biblioteca

cundum Card.in cle ij.§.j.in fi. de app.& Io.de ana.in consi.50.
333 colum.j. *An autem possit renuntiari nolente appellato? vide Fely.tenentem,quòd non:in c.ex parte S. colũ. ij. de rescrip.
334 ¶ *Tricesimò limita non procedere in appellatione friuola: quia ab omni actu est prohibita:nõ debet admitti per iudicẽ: neq; lex ipsam admittit.ca.cùm appellationibus.de appel. li.vj. & not.Ang.in consi.cxl. imò de iure canonico ille, qui friuolè appellat ab actu,potest per iudicem à quo, excommunicari, vt cõtumax:secũdum Abb.in c.solicitudinẽ.in primo not. de appel.vbi plus dicit, quòd potest etiam mulctari. & licet contra hoc videatur gl.in l.j.§. fin.ff. à qui.appel.non li.quæ facit differentiam inter ius canonicum & ciuile.Dicit enim, quòd de iure canonico nõ punitur temerè appellãs,nisi in expensis: secus de iure ciuili.& illam glos.sequuntur Abb.& Philip.& communi-
335 ter docto.in c.ij.de appel. * tamen debet illa gl.limitari. s. vt non puniatur pœna extrinseca: sed bene potest excommunicari ob cõtumaciam:quia temerè appellando,arguit se contumacem. Item debet limitari,vt nõ puniatur, nisi iudici videbitur ob eius calumniam, & manifestam temeritatẽ. ita pulchrè distinguit & declarat Ab.in d.c.ij. in primo not. de appella. & ita debet intelligi & limitari,quod not. Bald.in l.ij.colum.j. C. de epis.audi.vbi dicit,quòd de iure canonico temerè appellãs, non punitur. quod debet intelligi.s. pœna apposita in illa l. quæ est quinquaginta librarum argẽti: sed bene potest alia pœna mitiori puniri ad arbitrium iudicis: per ea quæ dicit Ab.in d.c.ij.sed de iure ciuili appellans friuolè, punitur pœna quinquaginta librarum argenti:vt est tex.& ibi Bald.in d.l.ij.C.de episcopa.audien.& text.in l. ab executione in fin.C.quo.appel. non recipi. ¶ Super hoc est sciẽdum, quòd reperio tres pœnas in hac materia proditas à iure ciuili:vna est quinquaginta librarum argẽti: vt modò dixi. alia est pœna extraordinaria ad arbitrium iudicis.l.eos.§.ne temerè. C. de app. Alia est pœna amissionis causæ: & nota infamiæ.l.à proconsulibus.C.de app. quomodo autem debeãt irrogari dictæ pœnæ, ne videãtur istæ leges ad inuicem contrariari? Bartol.in d.l.à procõsulibus. facit vnam distinctionem:videlicet,aut appellatio recipitur per iudicẽ à quo, & punitur extra ordinem:per d.§.ne temerè.Aut nõ recipitur, & punitur nota infamiæ,& amissiõe causæ: per d.l. à proconsulibus. Aut quis appellat ab executione : & punitur pœna quinquaginta librarũ argenti:pẽr d.l.ab executione.ista distinctio Bart. est defectiua. quia in l.ij. C. de epis.audi. nõ dicitur de appellãte ab executione.& tamen irrogatur illa pœna. vnde ego magis clarè cõcordando istas ll.ita distinguo. Aut quis appellat ab interlocutoria friuolè:aut à diffinitiua.Primo casu,punitur pœna quinquaginta librarũ argẽti: per tex.in d.l.ij.vbi expressè loquitur imperator de appellatio 338 *&hoc nota pro limitatione l. ne ante sententiã:& refert se ad decisa per d.l.ab executione. & declarat ibi glos.in versicu.sanctio.Idẽ probatur in d.l.ab executione, vbi loquitur de appellante ab executione,vel ab arti 339 culo:& sic innuit de appellatione ab interlocutoria. Secundo casu.s.quando appellat à diffinitiua:& tũc subdistinguo.aut appellatio recipitur,aut nõ: secundum Bar.in d.l. à procõsulibus.
336 vt suprà retuli. ¶ *Quę autem dicatur appellatio friuola, seu frustratoria,vel temeraria? Dic quòd dicitur illa, quæ interponitur sine legitima causa:vt quãdo quis appellat,vbi nõ est grauatus iniustè: & sic idem est dicere friuolam,quoad vanam & inanẽ, & sine causa iusta interpositam:quæ nullũ poterit sortiri iuris effectum. ita declarat Gemi.in d.c.cùm appellationibus.col.ij.ver.quæro qd impor-
337 tet,&c.de app.li.vj.*& intantũ lex habet odio huiusmodi appellationes friuolas, quòd non solũ introduxerit pœnas supra dictas:verùm etiam censetur fieri iniuria iudici à quo, quando friuolè appellatur : adeò quòd

potest iudex agere actione iniuriarum:vt est gl.fing.in l.fin.in gl.fi.C.quãdo prouo.nõ est necess.& illam glo.sequitur Gemi. in d.c.cùm appellationibus.col.ij.& Felyn.in c.ij.colũ.prima.de appel.& est glo. expressa in c. si quis præpostera.in glo.ij.l.dist.
& in maioribus.C.de appel.quę dicit,quòd is qui appellat, non facit iniuriã iudici. quia debet intelligi,quando iustè appellat: non autem friuolè. ita dicit gl.
339 in d.l fin.¶ *Triceſimoprimò, limita non procedere in causa iuramenti in litem: quia à iuramento in litem, nõ appellatur: secundùm Bart. in l.in actionibus.in fi.ff.de in litem iur.& ibi Saly.& Iaſ. & communiter Moder.& Inn.Ant.de butr.&Imol. in c.fi. quòd metus causa. quod tamẽ limitat Iaſ.in d.l.in actionibus.in fin. colum. procedere de iure ciuili. Secus de iure canonico:quia potest appellari:sicut potest ab omni grauamine appellari eo iure.ca. vt debitus.
340 de app.¶ *Triceſimosecundò, limita non procedere in sententia excommunicationis : quia ab ea non appellatur ad effectum retardandæ executionis. Idem in sententia interdicti:secundum Spec. In tit.de app.§.in quibus.vers.xvij.& per Abb. & Philip.in c.pastoralis.§. verùm. de app.& glo.in versicu.suspendatur.& ibi Abb.in c. ad reprimendam.de offic.ordi. & habe-

tur in c.qua fronte.& c.quæstioni.de appel.& in c.per tuas. de sent.excom. & hanc materiam declara & limita, vt plenè dixi suprà in ij. quæst. principali.in iiij.differentia.vers.quintò limi
341 ta.&c.¶ *Tricesimotertiò,limita nō procedere, quādo sententia est ipso iure nulla:quia ab ea nō appellatur, sed de nullitate dicitur:vt in toto titu.C.quādo prouo.nō est necess. & Specu.in
342 d.§.in quibus.ver.xviij ¶ *Tricesimoquartò, limita non procedere in eo, qui in causa principali nihil produxit,sneq; probauit:quia si succumbit,non potest appellare, nisi ante omnia reficiat expēsas aduersario:aliàs non auditur appellans:nisi probauerit se iuste impeditū: & ita seruatur in regno. & de hoc est
343 regia pragma.in nu.27. quæ incipit,qui in causa.vbi plus cauetur:scilicet quòd victor debet satisfare de soluendis illis expensis,quas recipit quandocunq; iudex appellationis hoc iudicauerit.Item,limitatur hoc non procedere in miserabilibus perso nis:vt ibi habetur.¶ *Tricesimoquintò,limita non procedere,quando quis generaliter appellat ab omni grauamine, qđ posset ei irrogari in aliqua causa,vel in aliis causis,quæ poterunt cōtra eum intentari: nam ista dicitur appellatio generalis & vaga, quæ nihil valet:& non admittitur,tex.est in c.ij.& c.cōsuluit.el ij.de app. & licet de iure antiquo valuisset appellatio generalis, facta respectu vnius cause,vt dicitur in d.c.cōsuluit, tamē hodie est correctū per cle. appellāti.de appel.qua cauetur, quòd in appellatione à grauamine,debet inseri causa, & illā solā causam expressam potest appellans prosequi.vnde si appellaturgeneraliter,ista appellatio non prodest, nisi quo ad causas grauaminis expressas. ita tenet Pilip.in d.c.cōsuluit.el ij. quod nota:quiaquotidie euenit,quòd aliqui faciūt istas appellationes generales ab omni grauamine, nulla causa expressa: quia illas non possunt de iure postea prosequi:nam à grauamine nō illato nec communicato, nō potest appellari,secundū Ang.in cons.
344 clxxxviij.¶ *Tricesimosextò,limita non procedere in mandato facto alicui, ꝙ in sua ecclesia reūdeat:quia à tali mandato non appellat, nisi vna causa & iustum impedimētum exprimatur in appellatiōe.text.est & ibi glo.& docto.in c.peruenit. el ij.
345 de appella.¶ *Tricesimoseptimò,limita non procedere in omni actu,qui fit secundum iuris dispositionē & canonicas sanctiones:quia à tali actu secundū leges celebrato non appellatur. nam à iudice iuris dispositionē & decretum exequente non potest appellari:quia talis appellatio est contra leges.tex.est in c. consuluit el iij.de appel. & ista etiā est ratio præcedentis limitationis,

tionis, quod tamen limita & declara,nisi in appellatione inseretur talis causa ratiōabilis, per quā specialiter in illo casu admitti deberet:quia tunc valet
349 appellatio,& debet admitti, secūdū Phili.in d.c.cōsuluit.el iij.
346 & in c.de priore.eo.tit.¶ *Tricesimooctauò,limita non procedere in declaratiōe dationis testium ad producendum testes & instrumenta, & ad probandum in causa feudali:quia à breuiatione & medicatione dicti termini non potest appellari in tegno : imò appellans punitur ad Pœnam quinquaginta florenorum auri,& appellatio nō valet, nec retardat executionē. ita de hoc est ritus magnę curię in nu.
6.qui incipit:itē, quòd termini &c.iuncto ritu præcedēti,q expresse loquitur i causa feudali.
347 ¶ *Tricesimononò limita nō procedere in decreto, quo iudex pronūtiat aliquem haberi
350 pro confesso,ex quo noluit comparere ad se examinandum, vt principalem, facto sibi mandato sub pœna confessi.nam à tali decreto nō potest appellari in regno. Verùm in vltima citatione,quæ fit, debet inseri totus tenor articulorū.ita de hoc est ritus magnæ curiæ in nume.250.
qui incipit,item seruat ipsa curia, quòd si quis &c.Quid autē fit de iure communi : vide Philip.Decium in cons.xxxiiij.co.
348 ij.in princ. ¶ *Quadragesimò, limita non procedere in eo,qui
351 ¶ *Quadragesimoprimò,limita non procedere,quando certa pœna irrogatur à lege pro aliquo delicto,& condemnatus de illo delicto fatetur se deliquisse, sed decit se grauari:quia est nimis magna pœna, & propterea appellatiōnā talis appellatio nō admittitur secundum Andr.de Yser.in constitu.intentionis.co. fi.vbi : ponit exemplum, de pœna portationis armorū. Et potest hoc suaderi ratione:qa tunc index exequitur legem:quo casu non appellatur:vt dixi suprà ꝓximè in xxxvij.fallentia.& est generalis regula in iure,quòd à lege generali appellari non potest.facit.l. prospexit.ff.qui & à quibus.& vide Fely.in ca.cùm non ab homine.col.pen.& fi.de
350 iudiciis. ¶ *Quadragesimosecundò,limita non procedere in mandato facto alicui, vt declaret an scriptura sit sua:quia appellare non potest,secundū Bal. in consi.ccexxxv.in iiij.volum.
352 ¶ *Quadragesimotertiò, limita nō procedere,quādo ordinarius delegauit aliquā causam,& postea talem delegationē reuocat:quia à tali reuocatione non potest appellari:ex quo istud dependet ex mero arbitrio & authoritate delegantis.l.iudiciū solui tur.ff.de iud.ita tenet Bal.in cō.
iij.in v.vol.¶ *Quadragesimo quartò,

quartò, limita non procedere, quando aliqua causa est commissa conscientiæ alicuius: quia ab eis sentẽtia lata secũdũ suam cõscientiam, non potest appellari: glo. est c. statutum. §. assessorem de rescript. lib. vj. & tenet Pet. Phili. Corn. in cõs. clxxxviij. colum. ij. in litera C. in iij. volu. de cuius tamen dicti veritate, vide Bal. in l. j. C. de rebus credi. & Pet. Philip. Corn. in decisio. consi. clxxxvij. circa finem. & vide plenè per Fely. in cap. super his, columna quinta. de accusa.

353 *Vbi etiam plenè tangit, quid si causa committitur arbitrio iudicis: vtrum tunc possit appellari ab eius sententia? & ponit regulam quòd sic, cum nonnullis fallẽtiis: de quibus ibi per eum. & per eundẽ Fely. in c. significa-

354 sti. el j. de homicidio. ¶ *Quadragesimoquintò limita generaliter in omnibus casibus, in q bus aliquid cõmittitur à lege, vel à superiore in potestate iudicis, & non in necessitate: vt quia potest aliquid facere, si vult, non tamen tenetur: iuxta l. non quicquid. ff. de iudic. quia tunc si iudex illud non facit, nõ potest appellari, ex quo facere non tenebatur: secundum Fely. in c. su-

355 per his. co. v. de accusa. ¶ *Vltimò pro complemẽto huius materiæ, scias, quòd in omnibus casibus prædictis & aliis, q in iure reperiri possunt, in quibus non potest appellari à sententia diffinitiua, semper potest appellari ab interlocutoriis. quę emergũt ante sententiã diffinitiuã, etiam de iure ciuili: & ratio est, quia earum grauamen non speratur posse reparari per appellationẽ à diffinitiua: cùm ab illa nõ possit appellari. ita multùm notanter tenet Ang. in consil. xlvj. &

356 cõs. clxxxviij. ¶ *Item omnes leges, quæ prohibent appellationem, sunt odiosæ: cùm sint contra regulas iuris communis, quæ permittunt regulariter ab omni actu appellari: & ideò restringi debent, prout possunt: secundum Andræ. de Yser. in ca. j. versiculo & bona. &c. colum. decima. quæ sint regua. sequitur quinta quæstio principalis.

VENIO ad quintam quæstionem principalem: & quæro,

357 iuxta ordinẽ præpositum, *ad quem iudicẽ appellari debeat. super hac quæst. pono regulam generalem: quòd appellatio debet fieri à minori iudice, ad maiorem, proximũ, & immediatũ: non autem potest fieri ad æqualem, nec ad inferiorem, nec ad alium superiorem distantem & non proximum: quia non potest appellari regulariter, obmisso medio. ita hæc omnia tenet Specu. in tit. de appel. §. nũc tractemus. in princi. & dixi suprà in ij. quæst. principali ĩ prin. pro hoc est tex. in l. imperatores. ff. de appel. & not. Ioan. de ana. in consi. lj. Ista ergo sit prima regula, quòd appellari debeat gradatim: & sic ad proximum superiorẽ: vt plenè traditur ĩ c. dilecti. el iij. de app. & in

358 consti. capitaneorum. ¶ *Istam regulam limita primo non procedere, quãdo appellatur ad papam: quia semper potest appellari à quocunq; iudice ad papã obmisso medio: & hoc de iure canonico. tex. est in c. ad Romanam. secunda q. vj. & in c. si duobus. & c. solicitudinem. de appella. & not. Specu. in d. §. nunc tractemus. in princ. & Phili. in c. si duobus. col. pen. & in d. c. dilecti. el iij. vbi plenè. Secus est de iure ciuili. quia nõ potest appellari ad principem abmisso medio. per d. l. imperatores. ff. de appel. & tenet Ioã. de ana. in d. cõsil. lj. & Socin. in consi. xxxix. co. iiij. in iiij. volu. & docto. in d. c. si duobus. & d. c. dilecti. imò, quando fit appellatio, obmisso medio de iure ciuili, censetur facta ad proximum superiorẽ: secundum Bal. in consi. xcix. in iij. volu. & Soc. in d. consi. xxxix. co. iiij. per l. j. §. si quis ĩ appellatione. ff. de appel. & Phili. in d. c. dilecti. in iiij. colum. versicu. conclude &c. & per And. de yser. in

359 d. constit. capitaneorũ. ¶ *Istud tamen, quod dixi posse appellari ad papam, obmisso medio, limita in vno casu, scilicet, quãdo delegatus papæ causam subdelegat: aliquid sibi reseruãdo: qa tunc à sententia subdelegati nõ potest appellari ad papam, sed debet appellari ad delegantem: tex. est, & ibi Gemi. in c. si delegatus. §. fin. de offi. deleg. lib. vj. & habetur in c. cùm te. & c. super quæstionum. §. porrò. de offic. delega. & per Philipp. in c. si duobus. colum. penul. versi. sed limita &c. de app. ¶ Quæ autem sit ratio diuersitatis inter ius ciuile & ius canonicum: quare alterũ permittit appellari ad principẽ obmisso medio, & alterum non: vide Specu. in tit. de appel. §. nunc tractemus. colum. j. ¶ Et prædictam limitationẽ intellige & declara, dummodo excipiatur. quia tunc non valet appellatio ad papam obmisso medio in casu præpositorum: nec deuoluit negotiũ, stante exceptione opposita. Secus si nõ opponitur: quia tunc tenet appellatio, etiã in dicto casu ad papam: secundum Philip. in c. dilecti. el iij. co. vj. versicu. decima, &c. cum sequen. de appel. & Archidia. in c. si delegatus. & ibi etiam Gemi. col. iij. versicu. sed quid si. &c. de offic. delega. lib. vj. per doc. de rota in deci. cccl xxxvij. quæ incipit, si tres sunt &c. in nouis. & vide sex pulchras declarationes datas ad d. c. si delegatus. & ad hanc proximam limitationem per Philip. in d. ca. dilecti. col. vj.

360 ¶ *Secundò principaliter limita non procedere in legato papæ: quia similiter ad eum potest appellari, obmisso medio: secũdum Abb. in d. c. dilecti. col. pen. vers. extra glo. &c. & ibi etiã Philip. col. vj. versi. octaua limitatio &c. & Philip. in d. cap. si duobus colum.

col.pen.de appel.vbi idem dicit in Patriarcha:ad quē potest appellari obmisso medio.& idem tenet in d.c.dilecti.column.vj. versic.nona limitatio & c.secundum Inno.in c.antiqua.de priuil.& Spe.in d.§.nūc tractemus.

361 versū.& nūquid &c.¶*Tertio limita non procedere in scholari:qa ex speciali priuilegio sibi concesso per imperatorem, per authē.habita.C.ne fil.pro pa.potest scholaris appellare à quocunq; iudice inferiori.ad imperatorem.obmisso medio.etiam de iure ciuili.ita tenet Bal.in d. auth.habita.col.iiij.versū.deinde sequitur &c.vbi dat duas speciales litates scholaribus cōtra ius cōmune.Prima est,vt possint ab omni grauamine appellare:quod iure ciuili regulariter est prohibitū,per l ij.ff.de app recip.Secunda est, vt possint appellare ad principem obmissis mediis: & istud dictum sequitur Philip. in d.c.si duobus.col.pen.in fi.& Alexā.in l j.§.si quis in addi.ad

362 Barto.ff.de app.¶*Quarto limita non procedere,quādo fieret appellatio, obmisso medio, & non opponeretur.quia prodit appellatio, & valet processus.quia videntur partes consentire,& iurisdictionem prorogare,secundum Philip.in d.c dilecti.co iij.ver.in eadem & c.& ibi etiam Abb.in iij.col.ver.excipitur,&c.& Gemi.i c.si delegatur. col.iij.de off.deleg.li.vj & Rota in deci.387.incip.si tres.in no-

363 uis.¶*Quintò limita nō procedere,vbi extaret consuetudo appellādi,obmisso medio: quia tunc valet appellatio authoritate cōsuetudinis,tex.est in c.Romana.§.j.de app.lib.vj.& est gl. in d.c.dilecti.& ibi Philip.in ill. col.versū.secunda limitatio, &c.

364 ¶*Sextò limita ī omnibus casibus,in quibus proximior medius esset inhabilis vel ratione suspicionis vel excommunicationis vel alterius inhabilitatis: quia tunc eo obmisso potest appellari ad alium superiorem, & potest esse exemplū,quando episcopus recusatus, vt suspectus, delegat causam:quia tunc à delegato non appellatur ad eundē episcopum delegātem, propter suspitionē,sed potest adiri alius superior.obmisso medio.secundum Abb.in c.dilecti.col.penu. versū.nonus casus.& ibi etiā Philip.colum.v.versic.vj & versicu-

365 seq.¶*Septimò limita, quādo episcopus litigaret cū eius subdito:quo casu eligūtur arbitri nam à sentētia istorum arbitrorum,non appellatur gradatim, sed ad papam.glo.est in c.ab arbitris.de off.deleg.lib.vj.& not. Abb.in d.c.dilecti.col.pen.& ibi etiam Philip.in iiij.colum.vers. tertia &c.Idem est, quando appellatur ab arbitris electis sup recusatione suspecti,vt d.c.ab arbitris.& c.cum cessante.de app.

366 ¶*Octauò limita,non procedere hodie in regno: quia potest à quocunque iudice appellari

lari ad regiam vel ad magnam curiam vicariç,obmisso medio, vt est constit.regni,quæ incipit, cum noua.& ibi glo.& Mat. de afflict.in fi.col. Probatur etiā in

369*à sententia vicarij seu substituti, nō appellatur ad substituentem:puta episcopum.ex quo est idē tribunal, sed appellatur ad superiorem substituentis:vt est tex.secundū vnum intellectum in l.j.§.ab eo.& ibi Bart.ff.quis & à quo appel.& Barto.in l.præcipimus.in princip.C.de appel. & text.cum glo.in cap. Romana.de appel.li.vj.& in c. nō putamus. de consue.libr. vj.& per Andr.de Yser. in cōstit. officio-

370 rū.¶*Limita primò hoc procedere in vicario generali:quia ille dicitur habere ordinariam iurisdictionem,quam habet episcopus.Secus, si esset aliquis deputatus vicarius particularis in vna causa tantūm:vel in vno loco particulari diœcesis: qui dicitur vicarius foraneus seu ruralis: quia tunc dicitur iste vicarius habere delegatam iurisdictionem,& ab eo potest appellari ad episcopum:vel ad alium substituentem,seu ad vicarium generalem:vt not.Cald.in consil.ij.in titu.de appel.& habetur in d.c. Romana.& ibi Gemi.& docto.& not.Card. in clem.ij.in xxiiij.qō.de rescript.per ea quæ not.gl.in d.clem ij.in verſ.foraneo.& Gem.in c.j.in ij.q.de off. ord.lib.vj.& Fely.in rub.de off. delega.colum.fi. & Alexand.in rub.ff.de offic.eius,cui man. est

iurisd

per Abb.& Phi.in d.c.dilecti. & per Fely.in d.§.porrò.col.fin.

SECVNDA principalis,regula in hac materia est, quòd

iurisdi.in penul.col.in princ.& Ange.in d.l.præcipimus.& dixi plenè suprà in v.distinc.iudicio
371 rum.& ibivide.¶*Secũdo, limita procedere in appellatione, secus in restitutione in integrũ vel nullitate:quia potest intetari coram episcopo.& econtrà à sententia episcopi coram vicario,secũdum Philippum.in d.c.
372 dilecti.in x.& xj.q.¶*Tertiò. limita nõ procedere in vicario principis:quia ab eius sententia appellatur ad principẽ, ex quo non reperitur alius superior, se
373 cundum Phili.in d.ca.dilecti.in vij.q. ¶*Quartò,limita procedere in his,quæ de iure communi spectant ad vicarium:quia dicitur ordinarius. Secus in his, quæ nõ veniũt in generali commissione vicariatus: nisi specialiter committantur:prout sunt causæ criminales, & cõferre beneficia,& similia. quia in his dicitur delegatus,& ab eo appellasur ad episcopum committentem.ita dicit Fely.in c.licet.colum.j.de offi.ordi.& in rubr.de offic.delega col.fin per ea, quæ habẽtur in c.iij.& c.fi.de offi.vica.li.vj. & dixi plenè suprà in v. distin.iudiciorum.in j.&ij.char.
374 ¶*Et quia suprà in præcedenti limitatione dixi, quòd à vicario particulari potest appellari ad vicarium generalẽ: per hoc videtur extare cõclusio, quòd à delegato episcopi potest appellari ad vicariũ episcopi. Quod tamẽ intellige procedere,quando episcopus esset absens à diœcesi:secus,si esset præsens: quia tunc esset omnino appellãdum ad episcopum, & non ad vicarium.ita declarat Abb. in c.dilecti.el iij.colum.ij.de appel. Sed verior est opin. quòd indistinctè possit appellari ad vicariũ, vel ad episcopum ad arbitrium appellantis,siue sit absens, siue præsens episcopus,vt est decisio Rotæ.cccl in nouis.& Philip.in dicto c.dilecti in ij.q.

TERTIA principalis regula sit in hac materia,* quòd à
375 sentẽtia delegati appellatur ad delegantem, & non ad aliũ superiorẽ.text.est in l.j.in prin.ff. quis & à quo app.& in l.imperatores §.j.ff.de app.& ibi gl.in l. præcipimus.§.hęc si.& ibi gl.C. de app.& not.Bart. in d.l.j.§.ab eo. Sed à sentẽtia subdelegati, ad quẽ appellatur? dic q; fit differẽtia.Si delegatus subdelegat totam causam,appellatur ad primũ delegãtem,obmisso medio. Si verò non delegat totam, sed aliquid sibi reseruat,& tunc appellatur ad ipsum subdelegantẽ proximũ. Ista est cõmunis cõclusio,quę traditur per gl.& doc.in c.super quęstionum.§.porrò.de offi.deleg.quam tenui suprà in quinta dist.iudicũ.ver.quartò differunt,&c.& est glo.in c.si is,
376 cui.de off.deleg.li.vj. ¶*Prædictam regulam limita nõ procedere in casu, quãdo delegans esset suspectus, & ratione suspicionis causam delegauit alteri non

non suspecto:iuxta ea, quæ traduntur in c.iudex ab apostolica.
de offi.dele.li.vj.quia tunc non appellatur ad delegantem: sed ad alium superiorem, obmisso medio:vt habetur plenè per docto.in c. si quis cõtra clericum. de for.compe.& per glos.in c.si is cui.de offi.deleg.lib.vj.& Phi
377 lip.in c.dilecti.el ij.col.v.versic. sexta limitatio &c.de appel.
QVARTA regula sit, *q; vacante imperio,appellatur indistinctè ad Papã, obmisso medio.ita tenet Abb. in c. licet ex suscepto.& ibi etiam Fely.in ij. col.de for.compe.
378 QVINTA regula sit,*q; si in aliqua ciuitate deest, vel abest iudex appellationis, potest appellari ad decuriones & primates illius ciuitatis,secũ. Bart. in l.vbi absunt.ff.de tuto.& cur.
da.ab his. & Bar.in l.quoties.ff. ad munic.& Bal.in l.ij.C.quãdo fil.vel priua.in ij.colũ. per text. quem dicit ad hoc esse singularem.in §.& hoc peruenit.in authẽ.vt nulli iud.& Fel.in c.querelam.col.fi.de iureiur.de cuius dicti veritate,vide plenè Fel. in
379 rub.de app.col iiij.& v.*Et nota illum text.in d §. & hoc peruenit,per quem habes quotidianam practicã, quando officialis ciuitatis facit aliquã iniustitiã prohibendo aliquid fieri, quod de iure prohiberi non potest.nã tunc potest haberi recursus ad episcopũ ciuitatis, vel ad decuriones,vt prohibeant iudicẽ,& prouideant huic iustitiæ.
380 SEXTA regula sit,* quòd si iudex laicus cõmittit causam episcopo,à sententia nõ appellatur ad Papã,sed ad ipsum delegantem laicũ, vel ad eius superiorẽ laicũ,sec.Bal.in l.si qui,litigãtiũ.circa fin.C. de episc.aud.
381 SEPTIMA*regula seu cõclusio sit, q; quãdo duo iudices pronũtiauerunt super eadẽ causa,quorũ vnus est laicus,& alter clericus, appellari debet ad superiorẽ ecclesiasticũ,attento digniori.ita dicit Bartol.in l.j.§.si quis col.fi.ff.de appel.& Alexã. in consi.clxxxvj.incip.viso processu causæ vertentis &c. in j. col.in ij.vol.& Saly. in l.præcipimus.C.de app.& Ias. in l. imperium.col.iij.versi. quartò facit &c.ff de iur.omn.iud.& Bal.
382 in rub. extrà de app.*& Idem est, quãdo clericus & laicus essent arbitratores:quia reductio fit ad superiorem ecclesiasticũ: vt not.Lud.Ro.in cõsil.cclxv. &
383 Ias.in d.l.imperiũ.col. iiij.*& prædictis adde, quæ in simili not.Socin.in consi.xij col.vj.in j. volu. & Ias.in l.si emãcipati. C. de colla.& Fely.in c. j.colũ.iiij. de præscrip vbi singulariter dicit Fely. quòd si sunt plures inquisiti per iudicem secularem de aliquo crimine, inter quos est vnus clericus, qui petit se remitti ad episcopum,possunt omnes alij inquisiti laici petere se remitti ad episcopũ, occasione clerici. & est notabile dictũ,

licet subdat Felyn. ibi, quòd si episcopus nō puniuit laicos sufficienter, posset postea iudex secularis iterum eos punire.

384 ¶ *OCTAVA regula est, quòd à decreto decurionū seu priorum ciuitatis potest appellari ad capitaneū, seu officialē ipsius ciuitatis, dummodo habeat merum & mistū imperiū, & non sit creatus ab ipsis decurionibus, sed ab alio superiore. ita tenet Bartol. in l.j.§. solent. ff. quando appel. sit. & ibi tenet

385 Bar. *q; nemo potest esse iudex appellationis, nisi habeat merū & mistum imperiū, quia appellatio est misti imperij.

386 ¶ *NONA regula est, si iudex laicus pronūtiat se cōpetētem in aliqua causa spirituali, debet à tali pronuntia appellari ad episcopū, & nō ad superiorē laicum, secundum Bal. in consi. xliiij. in iij volu.

387 ¶ *DECIMA regula est, q; in Regno à sententiis omnium iudicum ordinariorū, quorumcunque ciuitatū, potest appellari ad magnam curiam vicarij: & similiter à sententia regis, appellatur ad magnam curiā, dūmodo non sit de consiliariis qa si delegatus est de consiliariis, appellatur ad sacrum cōsiliū, & nō ad magnā curiā. hoc probatur in cōsti. statuimus. la ij. & ibi hoc expresse tenet Mar. de Affl. in v. nota. & in cōsti. cum noua.

SEXTO, principaliter sequendo ordinem præpositum,

388 quæro, quibus appellationibus sit deferendū vel nō. Super hac quæstione facias regulam generalem quæ est affirmatiua, quod regulariter iudex à quo, tenetur quamlibet appellationem admittere, secundum Ale. in l.j. col. penul. ff. si quis caut. & si ipsam non admittit, seu non defert illi, punitur ad pœnā triginta librarum auri. tex. est in l. quoniam iudices C. de appel. & in c. de priore. & ibi Phil. de appel. vbi de iure canonico iudex non deferens mittitur ad superiorem puniendus, arbitrio superioris. sed de iure ciuili est statuta pœna triginta librarum auri: vt d. l. quoniam iudices. & l. iudicibus. C. de appel. & not. Spec. in tit. de appel. §. nunc dicamus. in prin. ¶ Istam regulam limita non procedere in omnibus casibus, in quibus appellatio est prohibita à iure, & in quibus iudex potest procedere appellatione pendente, quia in illis nō tenetur appellationi deferre. c. cum appellationibus. de appel. lib. vj. & per ea, quæ notāt. in d. c. de priore. & qui sint isti casus, potest satis apertè colligi ex his, quæ dixi suprà in ij. q. principali. ver. iiij. differētia. in limitationibus primæ regulæ. & suprà in iiij. q. princip. per totā, cumulaui omnes casus, in quibus prohibetur appellatio.

SEPTIMO, principaliter

389 quæro, *qd possit facere iudex appellatione pēdēte. Dic quòd regula

regula est negatiua, quòd iudex à quo, pendente appellatione, vel pendente decennio dato ad appellandū, nihil potest innouare in causa: vt est tex. in l.j. & ibi Bar. ff. nil. no. app. pend. & in c. non solùm. de app. lib. vj. imò innouata reuocantur per remedium attentatorum: vt not. plenè Phil. in c. consuluit. el. ij. & c.

390 bonæ, de app. *Et circa istam materiam attentatorū. scias vnā pulchram differētiam inter appellationem iudicialem, & extraiudicialem: quia quando sumus in appellatione iudiciali, reuocantur omnia attentata, etiam quæ nō sunt directō cōtra

393 appellationem: sed in extraiudiciali reuocantur solùm ea, quæ sunt cōtra appellationem: & nō alia. ita pulchrè tenet Phil. in c.

391 j. in vlt. not. de app. ¶ *Itē adde, q; ad hoc vt attentata reuocentur, est necesse, quòd appellatio fuerit intimata iudici & parti, aliàs iudex & pars semper possunt de iure procedere in

395 causa, quando non habent noti tiam appellationis: & ista attentata ab ignorātibus appellationem, non reuocātur. ita tenent Ant. de But. & Imo. in c. fi. col. fi. de app. & ibi etiam Phi. antepe.

392 col. ver. vlt. quæritur &c. *& potest peti reuocatio attentatorū, vsque ad conclusionem in causa, & non vltrà, secundū Phil. in c. dilecti. el iij. col. ij. de appe. & ibi ponit aliquas limitationes, in quibus attentata nō re-

uocantur. Et de multis priuilegiis attentatorum, vide plenè per eundem Phi. in c. bonæ memoriæ. col iiij. & v. de appel. vbi etiam tenet, quòd nō potest fieri reuocatio attentatorum, nisi causa cognita, & parte citata. & Phil. Dec. in consi. cc ¶ Item illud, quòd dixi, quòd debet appellatio esse intimata iudici & parti. ad hoc vt attentata reuocētur, intellige in appellatione iudiciali, secus in extraiudiciali: quia in ea reuocantur, etiam si non fuerit intimata, secūdum Phil. in ca. bonæ memoriæ. col. xiij. versi. nona conclusio &c. de

393 app. ¶ *Item adde q; intantum est priuilegiatū remediū attentatorum, quòd agenti vt attentata reuocentur, nō potest opponi exceptio excōmunicationis, secundum Phil. Dec. in cōsi.

394 cc. col. fi. ver. ij. * Nec etiā potest opponi exceptio proprietatis, secundum Card. in d. c. bonæ. col. iij. versi not. ex tex. ibi,

395 proprietatis &c. de app. *Item tenetur is, qui attētauit, ad restitutionē fructuū medio tēpore perceptorū à die interpositæ appellationis, secundū eūdē Card. in d. c. bonæ. col. iij. ver. not. ex

396 tex. ibi, tempore. &c. * itē ista attentata reuocātur duplicivia. Vno modò intētando principaliter officiū iudicis, super ipsorū reuocatiōe. Secūdo modo, accessoriè, p̄sequēdo appellationē, vt declarat Car. in c. dilecti. el iij. col. j. in fi. de app. ¶ Istā re-

Universidad de Deusto
Biblioteca

gulam huius q. limita nõ procedere in omnibus casibus, quos numeraui suprà in ij. q. principali. versi. quarta differẽtia, &c. vbi plures limitatiões cumulaui, in quibus iudex potest attẽtare & procedere pẽdẽte appellatione. Et similiter potes limitare in omnibus casibus, in quibus appellatio de iure est prohibita: quia nõ tenetur iudex illi deferre: prout plenè istos casus cumulaui suprà in iiij. q. principali. & ad ibi dicta me remitto.

OCTAVO & vltimo, sequẽdo ordinem præpositũ, quæro,
397 *quãdo & exqbus causis appellatio dicatur deserta. In hoc facias primò regulã generalẽ, quę se habet, q̃ iudex in dubio debet semper pronũtiare appellationem non esse desertã: quia debet eligere viam mitiorem, per quã ius nõ remaneat peremptũ litigãti. ita tenet Pau. de ca. & ibi etiã Ale. in pen. col. & Ias. in l. j. ff. si quis cau. & Phili. Dec. in l. quoties nihil. ff. de reg iur. & Fel. in c. significauerunt. col. j.
398 de testi. ¶ *Quis autem iudex pronũtiet super desertione appellationis: vtrũ iudex à quo vel iudex ad quẽ, suprà dixi, in ij. q. principali. in iiij. differẽtia. xix. limitatione. & ibi vide. Sed vbi casus est clarus, quòd appellatio sit deserta: tũc iudex pronũtiabit illã desertam: & perinde habetur, ac si appellatũ nõ esset, vt habetur in cõsti. appellationũ tẽpora. & not. glo. in versi. executioni. In l. ij. C. de tẽpo. app. & Card. in cle. si appellationem. in j. q. de appel. Nec est necesse, q̃ opponatur de desertione: quia iudex potest ex officio etiã parte nõ opponente, opponere & pronũtiare appellationem esse desertam, vt no. Phil. in c. ex ratione. col. xx. ver. quoad secundũ, die &c. de app. vbi alleg. Bal. in addi. Spec. in ti. de appel. ver.
399 iudex ex officio &c. ¶ *Qui autem dicũtur casus, in quibus appellatio efficitur deserta? dic quòd multi sunt qui possunt colligi ex variis librorum reuolutiõibus. Et primus casus est quãdo appellans nõ fuit prosequutus appellationem infra annum vel bienniũ: secundum formam auth. ei, qui appellat. C. de tempo. appel. & c. cùm sit Romana. & c. ex ratione. & ibi plenè per doc. de app. & dixi plenè suprà, in iij. q. principali. ver. sequitur modò videre de tertio tempore &c. nisi excusaretur aliqua iusta causa, vel impedimẽto, vt ibi dixi. ¶ *Secũdus casus est, quãdo appellans non præsentauit
400 processum iudici ad quẽ, infra quinquaginta dies, & citari fecit partẽ: quia ĩ Regno appellatio est deserta: per d. cõst. appellationũ tempora. & ibi And. de Yser. de quo dic, vt plenè dixi suprà in ij. q. princip. ver. sequitur modò videre de tertio tẽpore, &c. & habetur in dec. clxxv. cõsi. Neap. Adde tamẽ circa hoc q̃ in sacro consil. Neapo. est sty-

lus, quòd si processus præsentatur post quinquaginta dies, antẽ, q̃ sit pronuntiatũ appellationem esse desertã, reuidetur causa ex eisdẽ actis de æquitate, & pronũtiatur bene vel malè iudicatũ. ita de hoc est deci. ccxliiij. in fin. consi. Neap. & deci. lxxix. Vnde cautela est, q̃ appellatus statim nõ videt elapsos quinquaginta dies, cõpareat, & petat appellationem pronuntiari desertam, coram iudice ad quẽ: quia
402 si postea præsentatur processus, appellatio reperitur deserta ipso iure, & iurisdictio deuoluta est iudici à quo. ita tenet Matthæ. de Affli. in d. consti. appellationum tẽpora. colũ. iiij in fi.
401 ¶ *Tertius casus est, si iudex à quo, statuit breuiorem terminũ ad prosequendũ: quod potest facere: vt est tex. in c. personas. & in c. cùm sit Romana. & in c. ob latæ. & in c. reprehẽsibilis. & c. sæpe. & ibi per do. de app. & p̃batur in d. consti. appellationũ tẽpora. vers. cæterũ. nàm si infra terminũ statutũ nõ p̃sequitur, appellatio remanet deserta, de quo vide quæ plenè dixi suprà, in ij. q. principali. versic. vicesimoprimò limita &c. vbi plenè distinxi. & an & quando iudex possit breuiare terminũ prosequendi, ibi vide. Et per d. versi. cæterùm. est cautũ hodie in Regno, quòd iudex ad quẽ, potest pro locorũ distãtia statuere terminũ appellãdi ad præsentãdũ processum corã se: & sic potest breuiare tẽpus qnquaginta dierũ: nõ autẽ prorogare: vt ibi dicitur in tex. & elapso tẽpore breuiato, remanet appellatio deserta: licet nondũ sint cõpleti quinquaginta dies, ex quo iste terminus iudicis succedit in locũ termini legalis: qa lex dat hanc potestatẽ iudici. ita tenet Matt. in d. cõst. appellationũ tẽpora. col. ij. & prædictis adde Car. in cle. cõstitutionẽ. §. insuper. in j. q. de
402 cle. ¶ *Limita tamẽ prædicta nõ procedere in persona, quæ potest petere restitutionẽ in integrũ: quia licet nõ fuerit p̃secuta appellationẽ infra quinquaginta dies, vel infra tempus sibi statutũ à iudice, potest tamẽ infra quadrienniũ continuũ petere restitutionẽ in integrũ aduersus tẽporis lapsum: & restituetur ad tantũ tẽpus, infra quãtũ fuit læsio. & de hoc est decisio clxxv. cõsi. Neap. & tex. in cle. j.
403 de rest. in inte. ¶ *Secũdò limita nõ procedere, quãdo appellans fecit suã diligentiam infra quinquaginta dies, sed stetit per iudicẽ appellationis, vel p eius secretarium, vel auditorem: qui noluit expedire literas infra terminũ. quia tunc stãte dicto impedimẽto, potest appellationẽ prosequi. de hoc est decis. lxxix.
404 consi. Neap. ¶ *Tertiò limita nõ procedere in causis bẽneficialibus: qa in illis iudex nõ potest breuiare terminũ iuris, nisi vtraq; parte volẽte, & si breuiauit de facto: & labitur tempus à

Universidad de Deusto
Biblioteca

iudice statutũ,non censetur deserta appellatio:nisi tot' terminus iuris labatur.ita pulchrè dicit Phil in c.cũ sit.in fi.co.de ap. & in c.cõstitutus.el ij.colũ.j.co. ti.vbi plus dicit in hac materia, quòd licet appellatio sit deserta p negligentiã ptis in causis beneficialibus tamen nũquã censetur deserta quoad iudicem, & semp iudex põt supplere & procedere ex officio, & inqrere de
405 meritis causæ. ¶*Quartus casus est, quando appellãs nõ petiit Apostolos infra xxx. dies: quia nõ obstãte q̃ aliàs legitimè appellauerit,remanet appellatio deserta ob nõ petitionem Apostolorũ.tex.est i cle.quãuis. de ap.& in c.ab eo.de ap.li.vj & in l.ducibus.C.de app.& Bar.in l.j.ff.de libe.demiſ.& Lu.Ro.in cõ.ij. Et hoc est de iure cõmuni. sed in regno in curia seculari debent peti Apostoli:sed nõ de necessitate infra xxx.dies: sed
406 &c. ¶*Collige ergo sub cõpẽdio,q̃ hodie in regno appellãs debet omnia ista expedire co-

sufficit,q̃ petãtur & præsententur infra quinquaginta dies datos ad ꝓsequendũ per cõsti.regni.ita tenet And.de Yser.in d. cõst.ap.tẽpora.& ibi etiã Mat.in vij.co.in prin.vnde remanet cõclusio,q̃ hodie in Regno remanet appellatio deserta.si nõ fuerint petiti Apostoli,saltẽ infra l. dies.de qua materia dic, vt plenè dixi.in vij.q.principali.ver. viso primo tempore ,appellãdi.

pulatiuè, infra l.dies:videlicet præsentare appellationẽ,& ꝓcessum & Apostolos iudici ad quẽ: & facere citari partẽ ad ꝓsequẽdũ:& habere responsum cõgruũ à iudice appellatiõis. & licẽtiatus recedere: vt dicit Andr.de yser.ibidẽ in pe.& fi.co. Aliàs si vnũ ex istis deficit,appellatio remanet deserta,vt declarat Mat. in d.cõst.appellationũ tẽpora.in x.no.& ibi probatur in tex.in fi. iũcta declaratione,quã facit ibi And.de yser. Et prædictis addit Fel in c.personas.de appel.vbi dicit Apostolos esse partẽ appellationis,& sic nõ videtur appellasse, qui Apostolos non petit.
407 *Adde tamẽ,q̃ hodie in Regno nõ est necesse petere Apostolos instãter & instãtissimè,ꝓ, vt dicit cle.quãuis.de ap.sed sufficit,q̃ simpliciter & semel petãtur:secũdũ Matt.in d.cõst.appellationũ tẽpora.co.vij.in prin.in
408 ix.not. ¶* Quintus casus est,si appellãs fecit diligentiã in prosequẽdo,& adiuit iudicẽ appellatiõis:& nõ potuit prosequi propter absentiã iudicis,nam licet fecerit q̃qd potuit,& fuerit protestatus q̃ per eum non stabat:prodest tamen sibi hoc impedimẽtũ durãte absentia.Si tamẽ iudex reuersus fuit,debet appellãs iterũ instare,& cũ importunitate solicitare iudicẽ: aliàs eo reuerso,si nõ solicitetur, extũc efficitur deserta appellatio. nõ obstãte priori impedimẽto. ita tenet Alex.in cõsi.xix.col.ij. & iij.in

&iij.in j.volu. vbi idem dicit, quando statutum dictaret,quòd causa appellationis cõmittatur & decidatur infrà tot dies: quia si appellãs nõ solicitat causam committi, censetur deserta appellatio.cui adde Pau. de Ca.in consi.135.in ij.vol.& Petr.Phili. Cor.in consil.xliij. col.ij.in iij.
409 vol. ¶*Sextus casus est, si iudex statuit terminum appellanti ad recipiendũ Apostolos pro tali die,& appellãs non compa ruit in illa die,censetur deserta appellatio,etiã si iudex non venerit illa die ad locum: quo casu etiã si cõparuisset appellans, nõ potuisset illos habere. nam non curatur de præsentia iudicis,sed tantũ lex cõsiderat diligẽtiã appellãtis,qui debet summa ope niti. vnde debet compa rere & protestari, q̃ per eũ non stat:aliàs appellatio efficit deserta.ita tenet Card.in cle.quãuis.§.si in j.q. de ap.quod nota: quia prima facie quilibet respõ deret in cõtrariũ propter iudi-
410 cis absentiã. ¶*Septimus casus est,quãdo aliquis appellauit ab interlocutoria, & iudex non admisit appellationẽ,debet etiã ab ista non admissione appellare,aliàs appellatio censetur deserta,& non potest grauamẽ reparari per appellationẽ à diffinitiua.secũdũ Card.in cle j.col. iiij.ver.& ex hac gl.&c.de dolo & cõtu.& Inn.in c.pastoralis.co. j.super hl.in ver.suspendatur.de offi. deleg.& Matthesil.in suis

nota.in xxij.no.quod nota,quia poteris per hoc sæpius appellã-
411 tẽ illaqueari facere. ¶*Octauus casus est, quando appellans pendente appellatione aliquid innouat seu attẽtat,in præiudicium aduersarij: vt quia ipsum spoliat. nam ex hoc ipso censetur appellationẽ deserere,& illi renũtiare.ex quo suæmet appellationi nõ defert. vnde qualiter cunq; faciat actũ contra appellationẽ, censetur illã deserere. ita tenet Bal.in c.ex parte Adæ. col.pe.ver.itẽ scias &c. de testi. & Ab in c ex parte S.col.ij.vers. pro declaratione &c.de rescrip. & Ang.in l fi.C.de tempo.ap.& Mattheſi.in suis no.in xxvij.no. est rex.& ibi per doc.in c.an sit.
412 de ap. ¶*Nonus casus est,quãdo appellãs post interpositã appellationem accipit terminum ad soluẽdũ id ,qd erat in sentẽtia pronũtiatũ,vt solueret:quia hoc ipso censetur appellationẽ deserere,& sentẽtiæ acquiescere.Casus est in l.ad solutionẽ.& ibi Bald.C.de re iud.& Lud.Ro.
413 in cõsi.ix.in fi. ¶*Decimus casus est , quando is qui appellat post interpositam appellationẽ, litigat adhuc corã iudice à quo. quia per hoc censetur appellationem deserere.& illi renũtiare.tex.est in c.solicitudinem.de appel.& not.Abb. in c.gratum de offic.deleg.in ij.colũ. Quod tamẽ intellige & declara,quando litigat post appellationem: secus si ante appellationem.pu-

ta infra tempus appellandi: secundum Abb. in d.ca. gratum.

414 *Item intellige, quando facit actũ incompatibilẽ & contrarium appellationi: secus, si facit aliquem actum coram iudice à quo, tendentẽ ad maiorem corroborationẽ suæ appellationis: vt qa requirit ipsum, vt nõ procedat ad executionem: quia tũc nõ censetur renuntiare appellationi. ita de hoc est deci. Rotæ in nouis, in deci. cccclxxv. incip. si ille, qui à sentẽtia &c. & tenet Abb. in c. quæstioni. de ap. & in c. cùm venissent. de eo, qui mit. in poss. & plenè per Philip. in d. c. solicitudinem. col. iiij. & v. Et generaliter, quando appellans adit iudicem à quo, super innouatis & attẽtatis, nõ videtur renũtiare appellationi, secũdũ Ab. in c. cũ tenearnur. in ij. not. de ap. ¶ Plures alios casus potest diligẽs perquisitor inuestigare assiduo studio: sed pro nũc istos decem tanquã magis quotidianos dixisse sufficiat. Et per hæc remaneat expeditus iste secundus actus huius vltimę partis iudicij: in quo fuit copiosè tracta-ta materia appellationis, quoad capita magis principalia. Sequitur tertius & vltimus actus scilicet de executione. Laus Deo. Rober. Maran. Venusi. V. I. D.

De Exequutione sentẽtiæ, summo actu iudicij. Quãdo huic sit locus: à quo quoue ordine. In quibus rebus, & cõtra quas personas cõperat. In summa, ex quibus causis ea possit impediri.

TERTIVS ACTVS.

1 *Sententia mãdatur executioni, posquam transiuit in rem iudicatam.*
2 *Sententia executioni mandatur ab eodem iudice, qui eam tulit.*
3 *Sententia valida, executioni mãdetur: sed non inualida.*
4 *Iudex ordinarius exequitur sententiam ab eo delegati.*
5 *Sentẽtiam suam arbiter non exequitur: sed iudex ordinarius.*
6 *Iudex appellationis mandat executionis sententiam appellationis.*
7 *Sententia exequitur per iudicem à quo, appellatione deserta.*
8 *Sententiæ executio, quo ordine fiat.*
9 *Debitor non habens bona sufficientia, carceratur.*
10 *Sententia mandatur executioni secundum statuta loci.*
11 *Bona minus damnosa in executione capi debent.*
12 *Debitor fiscalis sine alia excusatione personaliter capitur.*
13 *Ordo l. à diuo Pio. §. in vẽditione. fide re iudi. in actione personali solum seruatur. Secus in hypothecaria.*
14 *In executione sentẽtiæ interlocutoriæ nõ seruatur ordo illius §. in vẽditione.*
15 *Executio fienda cõtra pupillũ, primò in nominibus debitorũ fieri debet.*
16 *Citatio requiritur in executione sententiæ per appellationem deserta.*
17 *Citatio non requiritur super executione fienda super eadẽ re, super qua lata*

lata fuit sententia, nisi fiat appellatio ne deserta.
18 *Citatio requiritur in executione, quæ fit contra condemnati successorẽ seu per iudicem in officio successorem.*
19 *Executio sententiæ in cunctis qualiter fiat.*
20 *Datio in solutum in aliqua parte plus debito facta, in totum vitiatur. Fallit in tenuta vigore pacti executiui data, & quando actione realis agitur.*
21 *Citatio partis in taxatione expensarum requiritur.*
22 *Appellatur ab immoderatè expensarum taxatione.*
23 *Capi potest persona in executione sententiæ, vt bona sua indicet.*
24 *Iudex in modicis causis potest sine libello, & sine aliquo iuris ordine compellere quem ad soluendum.*
25 *Executio in criminalibus cõtra dãnatum ad mortem, vel ad membri mutilationem, qualiter sit faciendo.*
26 *Iudex pro iustitia exequenda, potest asinum seu currum alicuius median-te mercede capere, vt cum eo malefactor ad supplicium ducatur.*
27 *Barones indebitè angariant vasallos sine salario, tam in personam, quàm in bonis.*
28 *Executio non potest fieri in lecto, vestibus & supellectilibus domus: nisi quando alia bona non extant.*
29 *Vestes cedenti bonis sunt relinquendæ.*
30 *Damnatis ad mortem vestes non auferuntur.*
31 *Boues aratorij, & alia instrumenta ad agriculturam deputata, non possunt pro executione sententiæ capi.*
32 *Sententia non exequitur contra tertium non nominatum in iudicio.*
33 *Instrumẽti executio potest fieri contra tertium possessorem non citatum, & negotio non liquidato, quando continet precarium, & pactum de capiendo.*
34 *Executio pro debito vel delicto patris, non potest fieri in peculio profecticio filij.*
35 *Filio condemnato non fit executio in peculio aduentitio, etiam super proprietate, quæ est tota filij.*
36 *Peculium castrense filij condemnati, non debetur executioni.*
37 *Vsufructus aduentitiorũ filij, an pro debito vel delicto patris publicetur.*
38 *Executio pro cõdẽnatione pupilli nõ fit in bonis tutoris, nisi pro expensis.*
39 *Tutor qui iustam causam litigandi non habuit, debet in expensis condemnari. & cõtra eius bona fit executio.*
40 *Executio expensarum litis factæ cũ procuratore, an & quando fiat contra procuratorem vel dominum.*
41 *Sententia lata contra emptorẽ mandatur executioni contra authorem laudatum ex eodem processu.*
42 *Executio an in bonis singulorum fieri possit pro debito vniuersitatis.*
43 *Executio non fit in bonis monasterij pro debito monachi, nisi sint bona quæsita monasterio per mediũ ipsius monachi.*
44 *Fructus beneficij ecclesiastici, pro debito clerici capi non possunt, nisi quando alia bona non habet.*
45 *Executio fieri non potest in stipendiis neque in armis militum neque etiam doctorum.*
46 *Executio non fit in libris scholarium*

rium, nisi quãdo nõ habẽt alia bona.

47 *Libri scholariũm, reuneri possunt pro expensis eius funeralis.*

48 *Scholaris qui cessit bonis, & postea libros emit, non debet illis priuari.*

49 *Fructus feudi, pro debito capi non possunt, nisi in subsidium.*

50 *Executio pro debito vasalli defuncti an fiat in fructibus feudi, contra successorem.*

51 *Executio an fieri possit in vöjs publicis & theatris, & alijs similibus pro vniuersitatis debito.*

52 *Executio non fit in bonis mariti pro debito vxoris, vel econtra.*

53 *Tutrice secundo nubente, non reddita ratione, bona secundi viri sunt obligata, & in eis pro tutelari debito fit executio.*

54 *Executio sententiæ vsq; ad triginta annos petipotest.*

55 *Appellari non potest ab executione, nisi modus in exequendo excedatur.*

56 *Executio in personam non fit contra personas priuilegiatas.*

57 *Executio impeditur per exceptionem nullitatis, nisi coram inferiori iudice opponatur.*

58 *Petitio restitutionis in integrum, impedit executionem sententiæ, nisi malitiosè petatur.*

59 *Exceptio litis pendentiæ non impedit sententiæ executionem.*

60 *Executio in criminalib' suspẽditur ob excellentiam delinquentis in arte sua, & quãdo delictũ est antiquũ, vel quãdo carcerem habuit pro delicto.*

61 *Restitutio in integ. ex clausula generali petiq potest aduersus sententiam latã cõtra iuuenes litigatores, quæ transiuit in rem iudicatam.*

62 *Sententia nõ potest continere panam in casu, quo ille non paretur.*

63 *Exceptio requirens altiorem indaginem, quæ incontinenti probari non potest, non impedit executionem sententiæ.*

64 *Sententiæ executio, an impediatur per denuntiationem Euangelicam, vel per compensationis exceptionem.*

1 ¶ TErtius * & vltimus actus principalis, qui in iudicio emergit, est executio, nam lata sententia & ea transacta in rem iudicatam, debet fieri ipsius executio: quia aliàs frustra ferrẽtur sententiæ, nisi debitè mãdarentur executioni. c. quod ad consultationem. de re iud. & not. glo. in rub. C. de exe. rei iud. & Andr. de Yser. in const. dilationes. colũ. ij. circa fi. Et quia hæc materia longa est, & per varios iuris titulos ad leges dispersa, solum reassumã ipsam breuiter & succinctè per quatuor q. principales: quantũ ad casus magis quotidianos in practica: quibus expeditis imponetur finis huic tractaui. Et j. q. erit, quæ sententiæ mereãtur executioni demãdari: & à quibus iudicibus. Secũda q. erit, quo ordine, & qualiter sit facienda executio. Tertia q. erit, in quibus rebus, & cõtra quas personas possit fieri executio. Quarta & vl. q. erit, ex quibus cautis executio impediri põt. ¶ *Venio ad primã q. principalẽ. Et quæro quæ sententiæ mereãtur executioni demãdari, & à quibus iudicibus. Ista q. est bimembris, vnde pono resp̃õsionem & regulã ad vtrumque mẽbrũ: videlicet, Regula est, quòd omnis sententia põt executioni demãdari, postquàm trãsiuit in rẽ iudicatã, & ab eodem iudice, qui eã tulit: vt d. c. quod ad consultationem. l. cũ quædã puella. ff. de iur. om. iud. Nã sententia habet executionem paratam. l. minor xxv. annis, cui fideicommissum. ff. de minori. ¶ *Limita primò hanc regulam procedere 6 in sententia valida, secus in sententia nulla: quia non meretur executionem. l. iiij. §. condemnatum. & ibi Bar. Alex. & doc. ff. de re iud. & l. si cùm nulla. eo. ri. & est glo. in l ij. C. de edic. diui Adr. tol. & Bar. in l. j. C. de exec. rei iud. & Bald. in auth. quę sup plicatio. C. de pre. impe. offer. & 7 Ang. in l. j. ff. nil. no. app. pẽd. & die, vt habetur plenè per Mod. 4 in d. §. condemnatum. ¶ *Secũdò limita procedere in iudice ordinario: secus in sententia delegati: quia nõ potest executioni mãdari per ipsum delegatũ: sed debet eius executio fieri per delegãtem. l. à diuo Pio. in prin. & ibi Bar. & docto. ff. de re iudi. 8 & l. properandum. §. sinautem reus. C. de iud. & no. Abb. in c. si quis contra clericum. colum. fi. de foro compet. & dixi plenius suprà in quarta parte. in quinta distin. vertic. decimooctauò differũt, &c. vbi limitatur nõ procedere in delegato principis. ¶ *Tertiò limita non procedere in sententia arbitri: quia non potest executioni mandari per ipsum arbitrum: sed per iudicẽ ordinariũ, qui est iudex rei cõuenti. tex est in l. cũ antea. & ibi Bald. colum. fin. versicu. vlterius nota & c. C. de arbitr. & not. Bar. in l. non ex omnibus. ff. de arbi. & glo. & doct. in d. l. à diuo Pio. in princ. Quod procedit etiam in sententia arbitrorũ iuris: secũdum Bal. in l. fi in vj. not C de iudi. ¶ *Quartò limita in sentẽtia, à qua est appellatum: quia si confirmatur, non mãdatur executioni per primum iudicem à quo: sed per iudicem ad quem. & sic iudex appellationis exequitur: secundum Barto. in cos. in fine illius princi. & in l. præcipimus. §. officiis. C. de iudic. *nisi appellatio sit deserta: quia tunc executio fit per iudicem à quo: secundum Bar. Bal. & doct. in l. si contra. C. de app. & in d. §. officiis. & Bal. in authent. si quis litigantium. C. de epi. audiẽ. Reliqua pertinentia ad materiam huius quæst. dicã infrà, in quarta & vltima q. principali.

SECVNDO, principaliter quæro, *quo ordine & qualiter sit facienda executio. In hoc est sciendũ, quòd executio petitur altero de duobus modis: scilicet, vel per actionem in factum orientem ex sentẽtia: iuxta tex. cum ibi no. per doct. in l. miles. §. iudicati. ff. de re iudic. vel per officiũ iudicis: vt declarat And. de Yser. in constitu. dilationes.

colum.

colum.ij.in fi.& ibi dicit, quòd melius est petere eã officio iudicis:quia tũc nõ requiritur libellus neq; litis contestatio:secus, quando petitur iure actionis: quia esset necesse formare nouum processum.& not.Alex. in consil.1.colum.iij.in princi. in secundo volum.¶Hoc præsuppositio dicendum est quo ad responsionem quæstioni faciẽdam,quòd in executione sentẽtiæ in ciuilibus debet seruari ordo traditus per l.à diuo Pio. §.in venditione.ff.de re iud.scilicet,vt primò capiantur mobilia,& deinde stabilia, & postèa nomina debitorum, & his deficientibus: vltimo loco deuenitur ad capturam personæ:*non enim debet capi persona pro debito, nisi prius excussis bonis:secundum Bart.in Liij.§.tutores.& ibi etiam glo.ff.de suspec.tuto.scilicet, quando facta executione bona nõ reperiũtur sufficiẽtia:vt no.Abb.in c.quod ad consultationem.colum.vj.in fi.de re iudi.& Bald.in l.j.in fi. C.de iur.& fac.igno.& Pari.in tract.syndic.in versicu.captura. in princip.& Bald.in cap.tuæ.vt lite non contesta.& Alexand.in d.§.in venditione.colum.iij.& iiij.Aliàs autem non valet executio, si peruertitur ordo prædictus: secundum Ioan.de Imo. & Alexan.in d.§.in venditione. colum.v.& Fely.in d.c.quod ad consultationem.colum.ix.de re iud.quicquid dicat Abb.ibi:qui dicit valere executionẽ, nisi appelletur.& Bartol.in d.§.venditione.nã verius est, vt dicamus, quòd ille §.in vẽditione.ponit formam,à qua recedi nõ debet: secundum Alex.& Imo.ibi, & Fely.vbi suprà.& habetur in decis.ccclviij.consi.Neapol.¶*Itẽ quando fit executio, debẽt seruari statuta loci, vbi fit: vt not. Ias.in l.cùm quædã puella.collũ. fi.ff.de iur.omn.iudi.vide tamẽ And.de Yser.in constit.dilationes.col.iij.in fi.vbi tenet, quòd valet executio non seruato ordine:sed debet appellari.potest tamen intelligi,quando nũtius peruertit ordinem.Secus, si iudex in commissione peruertit: quia propter expressum iuris errorem, esset nulla executio. quod etiã tenet Matth.in d.cõsti.dilationes.col.x.¶*Item,debet in tali executione adhiberi alius ordo:scilicet,vt capiantur ea prius,quæ sunt debitori minus damnosa.glos.est in d.§.in venditione.in versic. animalia. & licet illa glo.quæ communiter approbatur,ibi loquatur tãtùm de mobilibus:tamen Alex. ibi extendit eam etiam ad immobilia:vt in eis etiam habeatur ratio ad minus dãnosa:quod tenet etiam Bal.in l.ordo.C.de exec.rei iudic.& glos.in l.quidiu.C.de distract. pigno. Quod tamen intellige,quando executio fit coactè post sentẽtiam.sed quando debitor ante sentẽtiam offerret spõte dare bona sua in solu

tũ creditori,tũc posset creditor eligere meliorem:ita loquitur authen.hoc nisi.C.de sola.prout declarat Alex.in d.§.in venditione.col.j.& potest tunc compelli creditor accipere: secundum Bal.in d.l.ordo. versi. quæro.quid si creditore. ¶*Limita tamen prædicta non procedere in debitore fiscali: quia potest capi de persona,etiã nulla facta excussiõe in bonis.tex. est in l.nemo.C.de exac.trib.li. x.¶*Secundò limita nõ procedere, quando agitur actiõe hypothecaria: quia tunc in executione non seruatur dictus ordo, sed solũ seruatur in actiõe personali.ita tenet Saly.in l.nemẽ. C.quæ res pign.oblig.possit:& Soci.in consi.clviij.col.viij.in fi. in ij.volu.¶*Tertiò limita non procedere, quãdo executio fieret authoritate sententiæ interlocutoriæ: puta propter contumaciam:quia tunc non seruatur talis ordo illius §.in venditione.glo.est in §.si verò.in authẽ. de exhib.reis.& Bal.in l.ij.col. iij.versi.tertiò quæritur.ff.si ex nox.causa aga.& Bal.in l.ij.col. j.in fine.versicu.deinde reuoco &c. C. quando fisc. vel priua. ¶*Quartò limita in executione facienda in vendẽdis rebus pupillaribus:quia primò capiũtur nomina debitorum, & sic non seruatur ordo. l. magis puto.§. nõ passim.versi.quærere.& ibi Bar.ff.de rebus eo.¶*An autẽ in executione faciẽda requiritur partis citatio? doctores vario modo loquuntur.tamẽ ego soluam istud dubiũ per aliquas veras cõclusiones. Et pono primam cõclusionem,quę est talis: Quando à sententia fuit appellatum,& est deserta appellatio, tũc in executione debet pars citari:aliàs non valet executio.ita tenet Barto.in l.j.ff.nil.no.app. pend.& Bal.& communiter doct.o.in l.si contra.C.de appel.& Philippus Decius in consi.xcvij. colum.ij.& Bal.in l.ij.§.fi.C.de tempo.appella.& Alexan.in d. §.in venditione.col.antepenul. ¶*Secunda conclusio est, quãdo executio fieret in eadem re, super qua fuit lata sententia,nõ requiritur partis citatio:secundum Barto.in dicto §.in venditiõe.& ibi etiam Alex.in antepenul.col.nisi fieret appellatione deserta: quia tũc semper requiritur:vt ibi per ea,quæ modò dixi. ¶*Tertia cõclusio est, quando executio fit contra successorem condẽnati,seu per iudicẽ successorẽ in officio, semper requiritur citatio.secũdum Alex.in d.§.in venditione.collũ. antepe.per iura ibi allegata per eũ. ¶*Superest modò vnus casus: videlicet quando executio fit in alia re:vt quia quis condẽnatur ad pecuniã, & fit executio in bonis per eũdem iudicẽ: & contra ipsum cõdemnat: & non sumus in appellatione deserta. Iste est casus dubius, in quo doct.variant.nam Bar.in d. §.in

§.in venditione.sentit,quòd requiratur citatio:& eũ simpliciter sequitur l.ãfr.in c.quoniam contra. in ver.interlocutiones. col.xij.ver.quæro nunquid &c. & Bar.in l.meminerint.C.vnde vi. vnde debet fieri citatio, vt compareat ad allegãdum quare sententia executioni mãdari nõ debeat & hãc practicam ponit Bar.in l.defendẽte.ff.de autho.tut.sed multi doct.quos refert Alex.in d.§.in venditione, tenent contrarium. And.de Yse. tangit istam quæst.in consti dilationes.col.iij.& ibi etiã Mat. in vij.col.in fin.& seq.¶ Pro solutione tamẽ istius quæst.& dubij,puto considerandum, quòd in executione sententiæ plures actus interueniunt.Primò enim pignora cadunt in causam iudicati,& postea subhastãtur:& vltimo loco emptore non reperto, adiudicantur creditori pro iusto pretio.l. ordo.C. de exec. rei iudi.l.ij.C.si in causam iudi. & l. à diuo Pio.§. si pignora.& ibi per omnes doct.ff.de re iud. &ponit de hac materia practicã Soc.in cons.xxxvij.col iij.in fin. & seq.in iiij.vo.Nunc in proposito quoad primum & secũdum actũ,scilicet de captura pignorũ,& de subhastatione,nõ requiritur de necessitate citatio: ex quo non est actus præiudicialis: sed reparabilis:sed quando iudex procedit ad vltimum actũ, scilicet interponẽdo decretũ super alienatione seu iudicatiõe, tunc debet pars citari:quia tractatur de magno præiudicio & de translatione dominij.ita tenet Alb.de Ros.per illũ tex.in l.creditor. C. de distract.pig.& habetur in decis.cccl viij.consil. Neap.& ita vidi semper practicari in iudiciis.Nã lata sententia & ea trãsacta in rem iudicatã, victor facit extrahi literas executoriales:& iudex cõmittit nũtio, vt authoritate illarum literarum capiat tantùm de bonis debitoris condẽnãti,quòd ascẽdat ad summam debiti, seruando ordinem dicti §.in vẽditione.& illa bona capta subhastare debeat,& plus offerenti vendere:& emptore nõ reperto,creditori tradere in solutũ pro iusto pretio æstimãdo per expertos:& sic nũtius exequitur illos duos actus sine alia citatiõe.sed antè,quàm exequatur tertiũ & vltimum,iudex facit vnam citationem parti,vt infra duos dies veniat ad relenãdum pignus & solucndum debitũ,aliàs ad allegandum causam,quare plus offerenti vẽdi nõ debeat,vel creditori tradi in solutũ seu adiudicari:& hãc practicam semper vidi obseruari: & videtur tuta: & pòt capi ex his,quæ habentur in decis.cccl viij.consil. Neapo. ¶*Nota tamẽ, ꝙ adiudicatio, quæ fit creditori in solutum,debet fieri ꝑ mẽsura debiti:aliàs si fieret plus debito,vitiatur in totũ:secundũ Bar.in l.si nõ sortem.§.si cẽtum.ff.de cond.inde. &

& hoc est multũ vtile: vt refert ibi Ias.in j.col.quia fructus interim percepti computabũtur in sortẽ.cui adde Alexã. vbi plenè tractat in l.iustè possidet.col. v. & vj.ff.de acquir.pos.¶ Hoc tamen limita, quãdo sumus in tenuta, quæ datur vigore pacti executiui:quia illa non vitiatur secundum Præcis.de Aret.in l.j. §.pen.ff.de verb.obl.per l j.§.si duę ff. quo.leg. & sequitur Ias.in d.§.si centũ. col.ij.in prin.¶ Secundo limita, quando ageretur actione reali seu hypothecaria: quia non vitiatur, licet plus detur:vt no.gl.in l.iij.C.de procu. & Alex.in l.iij §.ti.col. vj. ff. de acquir.poss. ¶*Et quid in taxatione expẽsarum, an requiratur citatio partis? vide Bal.in l. terminato. col.ij.C.de fruc.& litiũ expẽ.& Ias. in l.nec quicquã. §. vbi decretum.colũ x.ff.de offic. procon.vbi Ias.tenet,quòd non: tamen non refert fideliter Bal. quia Bald.in d.l.terminato, distinguit.sed posset dictũ Ias.intelligi,quando eadem die esset facienda taxatio,qua fuit facta condemnatio.tunc enim nõ requiritur citatio.secus, si posteà fiat.secundum Bal.ibi. & hoc tenet Phili.in c.sæpe.in xiij. q. de app.ex hoc sequitur, quòd cùm hodie taxatio nunquam fit eadẽ die,sed iudex reseruat sibi illã: vt in d.l.terminato. semper deberet pars citari : quod patet etiam:quia* à taxatione potest appellari.scilicet, quando excedit modus in taxando:secundũ Bar.in l.ab executore.col.fi. ff.de app.pro hoc est tex.in l. fi. & ibi Bar.C.quãdo prouoca. nõ est necess.& Ias.in l.properandũ. §.in autem alterutra. col.antepen.in fi.C.de iud.& Phi.in d.c. sæpe.in xij.q.vbi optimè declarat,ꝙ tunc debet exprimi causa excessus in appellatiõe,aliàs nõ procedit. ¶*Prædictis adde, ꝙ licet in exequendo non sit inciendum à captura personæ:tamen potest nuntius & executor incipere à captura, compellendo debitorẽ personaliter, vt indicet bona sua, in quibus erit facieda excussio.ita tenet Paris in tract.synd.vers.executio.col. iij.per gl.in l.pe.ff.de cessio. bo no.nam potest dicere executor: ego nescio si habes bona, vbi faciã executionẽ:exhibeas illa. aliàs exequar in personam tuã, carcerando te.& ibi etiam dicit Paris,ꝙ*iudex in modicis causis potest sine libello,& sine aliquo iuris ordine cõpellere quẽ ad soluẽdũ:arg.l.fi.& ibi gl.ff.de iud.¶*Qualiter autẽ sit faciẽda executio in criminalib*:vt quãdo aliquis est dãnatus ad mortẽ,vel admẽbri mutilationẽ?dicꝙ si iudex nõ habet certũ carnificẽ deputatũ, potest capere vnũ hominem vilẽ, puta mẽdicantem:& illum cõpellere ad exequẽdum: cui dari debet salariũ quinque aureorum:& si damnatus habet vestes & anulos, debẽt dari carnifici seu spiculatori

vsque

vsque ad dictam summã aureorum, quinque: per l. diuus. ff. de bo. damna. Item, quãdo iudex non inueniret hominem vilem ad hoc deputandum, potest capere vnũ de carceratis, qui forte erat condemnandus ad mortem, vel ad deportationẽ, & remittere illi pœnam, & compellere eum quod hãc executionẽ faciat: imò posset iudex illũ cõdemnare vt sit perpetuus executor: quia censetur tunc damnatus ad opus publicum: & est seruus pœnæ: & hoc si delictũ suũ erat tale, quòd ad opus publicũ dãnari potuisset, ita hæc omnia declarat Paris in tracta. synd. in versiculo, maniuoltus. vbi plura allegat: & ibi vide per eum. tamen ego semper putarem hoc vltimum procedere in personis vilibus: & sic iudex in pœnis irrogandis debet semper habere respectum ad qualitatẽ personarum. l. fi. ff. de iniur. & l. capitalium. §. nõ omnes. ff. de pœnis. & l. Pedius. §. j. ff. incen. rui. nauf. & prædictis adde Bal. & doc. in l. fi. §. Titius. ff. de pign. actio. & quod habetur in euangelio: Angariauerunt quẽdam Simonem Cyrenæũ &c. ¶ *Similiter põt iudex pro iustitia exequenda capere asinum vel equũ, vel currũ à subdito, vt cũ eo dicatur malefactor ad supplicium: verum debet sibi dare salariũ seu pensionem de publico: & sic nõ debet capere gratis. ita tenet Bartol in l. iubemus nullam na- 26

uẽ. in princi. C. de sacrosan. eccle. Bal. & Albe. de Rosa. in l. fi. §. Titius. ff. de pigno. act. & Paris in tracta. syndi. in versic. captura. colum. pen. versicu. an officialis possit capere &c. & tradit Matth. in consti. omnes officiales. & ibi etiam declaratur, 27 *quando officialis pro seruitio publico possit capere iumẽtum alienum: puta pro mittendis victualib⁹ in exercitũ: vel pro seruitio regis vel baronis: vel facere mandatum de persona: & semper debet dari salarium ad garriato: per illam const. & etiã de hoc extat capitulũ regni: tamen hoc male seruant barones nostri tẽporis: & nemo est qui eorum facta dũiudicet: & dicit And. de Ysi. in titulo, quæ sint regalia. in vers. flumina nauigabilia. *Guay chula lena.* Hinc optime inuehit Iuuenalis Aquinas, Satyra iij. Libertas pauperis hæc est. Pulsatus, rogat, & pugnis concisus adorat, Vt liceat paucis cum dentibus inde reuerti.

TERTIO principaliter 28 quæro, *in quibus rebus, & contra quas personas possit fieri executio? & hic facias regulam, q̃ cõtra oẽs & in omnibus rebus põt regulariter executio fieri, nisi à iure reperiatur prohibita: & hoc per generalem regulam iuris, quæ se habet: quod in iure omnia cõsentur permissa, nisi reperiantur prohibita. l. necnõ. §. quod eis. ff. ex qui. caus. maio. ¶ Limita primò non procedere in vestibus, lecto, & aliis similibus ad vsum necessarium deputatis: prout sunt vasa fictilia, & alia supellectilia deputata ad quotidianũ vsum: nam in istis nõ fit executio: quia ista minimè transeũt in hypothecã: secundũ Bar. Bal. & doct. in l. j. C. quæ res pign. oblig. poss. Quod 29 corroboratur: *quia vestes etiã cedenti bonis sunt relinquẽdæ: secundum Bar. & doct. in l. pen. 30 ff. de cessio. bono. *quia etiam damnatis ad mortem non ausferuntur vestes. l. diuus. ff. de bon. damna. Idẽ tenet Ioã. Fa. & Iaf. in §. fi. col. penul. instit. de actio. prædicta autẽ intelligo, vt aliis bonis existentibus non fiat executio in istis supellectilib⁹, adeò quòd nõ erraret nuntius: quòd istis obmissis deueniisset ad stabilia: sed quando aliud non haberet debitor, possunt capi etiã supellectilia, & lectus, & vestes: debent tamẽ solùm derelinqui vestes, quibus cooperitur: per 31 ea, quæ in simili dicam infrà in sequenti limitatione. ¶ *Limita secundò, non procedere in bo- 33 bus aratoriis, & instrumentis ad agriculturam deputatis. text. est in l. executores. & authen. agricultores. C. quæ res pign. oblig. poss. & hoc hodie est prouisum in regno p duo capitula regni. Vnum videlicet in nu. 4. quod incipit, pridem contra in solerentia. quo cauetur, quòd etiam si alia bona debitor non habeat, non fit executio in bobus aratoriis. Aliud capitulũ est in numero 153. & incipit. constitutioni boues, &c. quòd restringit ac corrigit capitulum prædictũ: & vult quòd si alia bona non habeat debitor, potest in illis fieri executio. Idem quando debitor in specie illos obligasset. & ex hoc inoleuit communis practica notariorum: qui in instrumẽtis obligari faciunt ista talia in specie: & hanc materiam tractat Matth. in cõstit. ab officialibus. 32 col. fi. ¶ *Tertiò limita nõ procedere contra tertium non nominatum in iudicio: quia cõtra eũ non potest fieri executio: secundum Bal. in conf. cxlix. in iij. volumine facit quod not. Bal. & Imo. in l. fi binæ. ff. de iniut. rupt. testa. & Bald. in l. fi pro te. in fin. C. de dotis promiss. vbi traditur, quòd is, qui nõ reperitur nominatus in instrumẽto, nõ potest ex illo prætendere executionẽ nec actiuè, nec passiuè: quamuis ex eo interesse prætendat: facit etiam tex. cũ sua materia in l. à diuo Pio. §. si super rebus. ff. de re iud. ¶ *Nota, hic tamen vnũ singulare verbũ, quod nũquam obliuiscaris, quòd quãdo in instrumẽto est pactum de capiendo, & cõstitutum precarii, prout communiter istæ clausulæ in instrumentis apponuntur, potest fieri executio absq; citatione contra tertium possessorem etiam non citatũ: & etiã negotio non liquidato ita mirabiliter tenẽt Frãc. de Aret. in consi. xxj. col. penult.

T in

Universidad de Deusto
Biblioteca

in fi.& col fi.Soci.in cõſi.lxxxij. col.iij.in iij vo.quod nota:quia multi doctores de hoc interrogati contrariũ reſponderunt. & certè prima facie contrariũ videretur reſpondendum, quando deciſio in terminis non oſtẽde-
34 retur. ¶*Quærò limita nõ procedere in peculio profectitio filij:nam pro delicto vel debito patris non poteſt fieri executio in dicto peculio,quãuis profecti-
35 tio ita tenet Bar.& Bald.in l.iij. §.ſed vtrum.ff.de mino. & Bal. in l.penul.C. qui bon ced. poſſ.
36 ¶*Similiter pro delicto filij nõ poteſt fieri executio in peculio aduẽtitio, etiam ſuper proprietate, quæ eſt tota filij.ita tenet Bar.in l ſi finita.§.ſi de veſtigalibus.ff.de dam.infect.quem ibi ſequuntur Imo.& Alexã.in xvij. colum.& cõmuniter doct. nam arguendo à fortiori.*pro delicto filij,nõ poteſt fieri executio, etiam in peculio caſtrenſi:vt eſt text.in l.iij.C.de bon.proſcript. quod eſt liberum ipſius filij: ergo multò minus in aduẽtitio,in quo minus habet iuris.& idem tenet Bald in l.iij.§. ſi filius. ff.
37 quod quiſq; iur.*& an ex delicto patris publicetur vſusfructꝰ aduẽtitiorũ, qui eſt patris: vide Alexã.vbi plenè hæc omnia diſputat in d §.ſi de veſtigalibus, col xviij.cum tribus ſeq. & ſimiliter an pro debito patris poſſit creditor capere dictũ vſumfructum:vide Ioann Andr. in addi. Spec.in tit.de pecul.cleri.verſic.
38 ad materiam,&c.¶*Quintò limita nõ procedere in bonis ruitoris,in quibus nõ fit executio, quando fuit condemnatus pro pupillo tutorio nomine: ſed fit ĩ bonis pupilli tex.eſt & ibi Bal. & docto.in l.j.C. quando fiſ.vel priua.& not.Bar.in l.ij.ff.de admin.tuto.quod limita non procedere, quando executio fieret
39 pro condemnatione expenſarũ*nam ſi tutor nõ habuit iuſtam cauſam litigandi, & propterea fuit condemnatus in expẽſis executio contra eum.& nõ contra pupillum.tex.eſt in l.non ignotũ.C.de admin.tut.& Bart. in l.edita.colum. ſi C.de edẽ.& Bar.in l.qui ſolidum. §. etiã. ff. de leg.ij.& in l iiij.in prin.ff.de
40 re iud.¶*Quid autem in procuratore? vide Bart.in d.l.iiij.& Ange.& doc.in l.Plaucius. ff.de procu.& Ab.in c. ſxpe.in j.no. de app.& veritas eſt, quòd quando cõdemnatio expenſarum fit ob delictũ procuratoris,fit executio contra eum. vel ſi facit aliquid,ad quod non habeat mandatũ: aliàs fit contra dominum & ſic patet, quòd cõtra fallum procuratorem fit executio:vt ibi d.l.Plaucius.& ibi Bald.& doct. Similiter cõtra procuratorẽ in rem ſuã fit executio. vnde venditor,qui defendit emptorẽ,patitur executionem : ſecundum
41 Bal.in di. l.Plaucius.*& hoc eſt inductum in regno per regiam pragm.quæ incipit, dubitationem. quòd ſentẽtia lata contra empo-

nullitatis,proponitur corã inferiori iudice ab eo,qui pronũtiauit,nũquã impedit executionẽ.
58 ¶*An autem petitio reſtitutionis in integrũ,impediat executionem ſententiæ?Dic,quòd ſic. tex.eſt ĩ l.ſi cauſa cognita.C.de tranſact & Bal.in conſ.ccclviij. in iij.volu.& Socin.in cõſil.cix. in ſi.iiij.vol.& Bartol.in l.defendente.ff.de autho.tuto.& idem
61 Bart.in l.ſi prætor.§.Marcellus. in ſi.ff.de iudic.vbi limitat, niſi reſtitutio peteretur malitioſè, vel haberet altiorem indaginẽ, adde Abb.in c.ſuſcitata.de reſtit. in integrũ.ſed quando executio eſſet irretractabilis, indiſtinctè impeditur ſecundum Alexan.in conſi.xvij.colũ.ij.in primo volu.
59 ¶*Quid de exceptione litis pendentiæ:an impediat executionẽ ſententiæ?Dic quòd non ſecundum Inn.in c.cùm in re.de offideleg.& Lud.Rom.in cõſ.lxxvj. in ſi.& Bal.ĩ l.j C.ſi plu.vna ſenten.& Moder.in l.iiij.§.cõdem-
60 natum.ff.de re iudi.¶*Item,circa executioem, quæ eſt facienda in perſona pro delicto, puta quia aliquis commiſit tale delictum,pro quo veniret damnandus ad mortem,vel ad membri
63 mutilationem, poteſt opponi, quòd ille eſt homo valde diſciplinatus:puta quòd habet aliquã excellentiã in ſua arte,vel peritia:adeò quòd eſt vtilis reipublicæ, quòd ſanus viuat:nã ex hac cauſa non debet mori nec mutilari.ita tenet Alexã.in addit.ad Bart.in l.quid ergo.§.pœna grauior.in addit.quæ incipit, adde hîc,quòd iudex.& c.ff.de his,qui not.infa.Idem eſt, quando poſt delictũ cõmiſſum eſſet lapſum longum tempus:quia eſt moderanda executio pœnæ corporalis.l.ſi diutino.& ibi gloſſ.ff.de pœnis.vbi etiam dicit glo.idem quando aliquis ſtetit pro delicto carcerarius.¶*Prædictis etiã adde.quòd licet aliàs ſit dictum ſuperius,quòd ſentẽtia lata contra ius litigatoris,mãdatur executioni.ſi non fuit ab ea appellatum:nam tranſit in rem iudicatam.ſemper hoc eſt ſciẽdum, quòd quamuis elapſo,tempore appellandi:,non poſſit appellari à tali ſententia:tamẽ poteſt contra eam peti reſtitutio in integ. ex clauſula generali.& hoc fuit dictum Hoſti.quod refert Abb. in c.ij.in fin.de purga.vulg.Verùm dicit Abb.quòd talis reſtitutio nõ põt obtineri,niſi à ſolo
62 principe:vt ibi per eũ.¶*Quid autem ſi iudex poſuit pœnam in caſu,quo eius ſentẽtiæ nõ pareretur.an poſſit fieri executio ad talem pœnam?Dic quòd non, ſecundum Alex.in cõſi.lxxxj.iu fi.ſecundi vol.¶*Item circa materiã huius quartæ quæſt.potes dare vnam magiſtralem doctrinam,quam tradit Alex.in cõſil. xcv col.iij.verſi.hodie tamẽ.& c. in ij.volu videlicet, quòd nulla exceptio requirens altiorem indaginem,quæ ex proceſſu non patet, & quæ in continenti pro-

Universidad de Deusto
Biblioteca

bari non poteſt,impedit executionem ſentẽtię.& colligitur ex dictis doct.in d.§.condemnatũ. & per Alex.in conſi.lxxxiij.in v.
64 vol.vbi plus etiam tãgit * An per viam denuntiationis.Euangelicę poſsit impediri executio ſententiæ,quæ tranſit in rem iudicatam & cõcludit,q̃ non, niſi in caſu,quando victor fateretur eam eſſe iniquã.Et an poſsit opponi exceptio compenſationis ad impediendam executionem ſententiæ.vide Alex.in cõſi.lxj. in iij.vol.Reliqua autem pertinẽtia ad materiam executionis, vide per Spe.in tit.de exec.ſent. per totum.& per Alex & Doc.I d.§.cõdemnatũ.& in d.l.à diuo Pio.per totã l.ff.de re iud.& per Bal.Saly.& ſcribentes in toto ti.C.de exec.rei iudi.& in quàm pluribus aliis locis. Et per hæc ſit ſ̃poſitus finis huic tractatui: qui fuit per me Robertum Marantam Venuſinũ,inceptus die xiij.mẽſis Nouẽbris, ſub anno domini 1520.completus autem fuit Deo fauente,die xx.menſis Septembris ſub anno iubilei 1525.in vigilia beati Matt.Apoſtoli. Sit laus omniporẽti Deo, & glorioſo Apoſtolo & Euangeliſtæ Matthæo,quibus præuiis nem tãrolabori impoſui.quem tractatũ ſcripſi originaliter manu propria.& ſimiliter Rerum manu propria totum exẽplaui & correxi.Si igitur in eo aliqua reperiatur mẽdoſitas,non mihi vitio attribuatur,ſed potius impreſſoris errore euenille quilibet lector arbitretur. In quorũ fidem manu propria me ſubſcripſi.Robertus Marãta Venuſi. v. i. d. manu propria.

D. ROB. MARANTAE I. V. D. QVAESTIONVM LEGALIVM DISPVTATIONES DECEM.

DISPVTATIO I.

An ordinarius loci ad mãdatũ delegati à principe teneatur exequi ſententiam ipſius delegati euidenter iniuſtam: & an poſsit ſibi de facto reſiſtere.

1 Delegatus principis in cauſa ſibi cõmiſſa eſt maior quocunq; ordinario. et hoc qualiter intelligatur. et n.40.
Iudex inferior non cognoſcit de viribus ſententiæ ſuperioris, neque poteſt imponere legem ſuperiori.
2 Iudex ordinarius habet firmiorem iuriſdictionẽ, ſed delegatus principis dignioremꝫ.
3 Cauſa ſi eſt delegata per principem cenſetur quo ad illa, ſublata omni poteſtate ordinario,etiã delegato mortuo. & proceſſus per ordinarium factus ſuper ea,eſt nullus.
4 Delegatus principis poteſt mandare ordinario vt ſuam ſententiam exequatur.& num.5.& 10.
Princeps ſi mandat hominẽ occidi, debet ſibi obtemperari, ſiue iuſte,ſiue iniuſte faciat,quia non habet hominem qui ſua facta diudicet. & eius ſola voluntas habetur pro cauſa.
6 Delegatus principis repræſentat perſonã principis,& eius vice fungitur.
7 Delegatus principis poteſt mulctare executorem & punire vnumquemq; impedientem ſuam iuriſdictionem.
8 Iudex vnus an teneatur exequi ſententiam alterius,ſi fuit ab eo requiſitus.& nu.10.
Iudex eccleſiaſticus poteſt implorare brachium ſeculare:& ſi non dat,excommunicat eum.& nu.26.
9 Iudicis authoritas facit licitum quod aliàs erat illicitum.& nu.44.
Iudex poteſt moueri ad ſententiandũ ex confeſſione ſibi facta viua voce, & ex aliqua ſcriptura ſibi oſtẽſa, licet in actis non reperiatur deſcripta.
10 Delegatus principis habet merum et miſtum imperium, & poteſt exequi ſentẽtiam ſuam & excommunicare, & acipere manum militarem ab ordinario.
Princeps ſuperioris qui non obedit, mortaliter peccat:& dicitur rebellis.et hoc qualiter intelligatur. & nu.37.
Carceratum eximens de carcere, qui erat confeſſus vel condemnatus de crimine,tenetur lege Iul. mai ſtat.
12 Executor meras non habet cognoſcere de iuſtitia vel iniuſtitia cauſæ.
13 Appellatio fuit inducta ad relevandũ grauamina officialiũ.& nu.45.
Appellari etiam poteſt à delegato principis.
14 Appellans non poteſt verbo iniuriari iudici a quo.

Universidad de Deusto
Biblioteca

Ordinarium remedium facit cessare extraordinarium.

15 *Iudex ordinarius an possit resistere delegato exequenti sententiam suam.*

16 *Iudex dicitur minister dei in terris, & eius iudicium prodit de vultu Dei.*
Iudex qui non facit iustitiam dicitur minister diaboli.
Iustitia est magis accepta apud deũ quàm immolare hostias.

17 *Iudex debet habere duos sales.*
Iudex non faciens iustitiã, numeratur inter animalia bruta, & non dicitur homo.

18 *Defendere oppressos omni iure præcipitur. & nu. 21. & 25.*

19 *Literis principis iniusta scribentis, an sit obediendum. & nu. 20 & 21.*

20 *Obediri debet potius deo quàm principi iniusta iubenti.*

22 *Iudici an & quando sit licitũ de facto resistere, quando contra ius exequitur.*

23 *Assessores debent contradicere & protestari contra officiales iniustè exequentes.*

24 *Iudex inferior potest cognoscere de facto superioris, & illud impedire, quando est notorie iniustum.*

25 *Delegato volenti exequi sententiam nullam, potest resisti.*

26 *Brachium iudicis secularis, an & quando potest, iudex ecclesiasticus implorare.*

27 *Defendere offensum, vel aliter oppressum, vel expulsum de re sua, quilibet tertius potest impunè, etiam si sit priuatus homo, et non solum amicus, sed etiam penitus extraneus.*

Defensio vbi est permissa, ibi etiam possunt conuocari amici ad defendẽdum. & nu. 30.
Defensio debet fieri incontinenti: & quomodo intelligatur illud verbum, incontinenti, quando offensio sit personæ, vel in rebus: et quid in magnis dominis.

28 *Baiulo qui indebitè expignorat aliquem, potest de facto resisti.*
Executori vltra modum exequenti potest de facto resisti: et defensio est permissa toti populo, quando vna de populo offenditur.

29 *Capienti aliquẽ in domo sua, etiam si sit officialis, potest cum armis resisti.*
Iudex iniustè exequens, dicitur inferre violentiam, & potest sibi resisti.

30 *Spolium ita committit iudex iniustè priuans aliquem possessione, sicut priuatus: & potest sibi contradici, etiam si habeat literas papæ cum clausula contradictores, &c.*

31 *Argumentum de contractibus ad iudicialia valdum est. Et clausula contradictores, &c. habet locum contra iniustè contradicentes, non autem contra iustè.*

32 *Vasallus tenetur defendere dominum in bello iusto, non autem quando dominus iniustè præliatur.*

33 *Delegatus principis, an, & quando teneatur expectare secundam iussionem principis, & supersedere in exequendo.*
Princeps semper præsumitur moueri ex iusta causa: & eius sola voluntas habetur pro causa.
Appellatio deuoluit causam ad superiorem, & iudex à quo, remanet priuatus. & 38.

34 *Iudex procedens extraiudicialiter, dicitur procedere vt priuatus, & potest sibi impunè resisti. idem quando procedat in negotio sibi non commisso. & nu. 35. & 42.*

35 *Executor iniustè potest indistinctè impediri, quando est irretractabilis.*

38 *Appellatione pendente si iudex vult exequi, potest sibi de facto resisti.* 1

39 *Resistere qui potest iudici iniustè exequenti, potest ad hoc etiam conuocare amicos, & conducere stipendiarios.*

41 *Restitutio in integrum præsupponit sententiam valere.*
Inferior prælatus potest amoueri per inquisitionem datam à papa.

43 *Defensionem potest laicus implorare à iudice seculari contra clericum qui ipsum expulit de possessione sua.*

DELERVNQVE contingit, quòd summus pontifex, vel princeps secularis delegat aliquam causam alicui delegato: qui procedens authoritate principis, profert in illa causa sententiam euidenter iniustam, & vult illam exequi: pro cuius executione facit mãdatum ordinario illius loci vt dictam sententiam exequatur. ordinarius autem videns sententiam iniquã, denegat velle ipsam exequi: immo vult resistere etiam armata manu, ne talis sententia executioni mandetur. Quæritur quid iuris. Solet enim istud multoties euenire, quòd isti delegati principis seu apostolici sub prætextu eorum authoritatis, & quòd dicunt se maiores quocunque ordinario, excedunt modum iustitiæ, & exequuntur sententias notoriè iniquas, in graue præiudicium subiectorum, & contra mentem delegantis. ¶ *Et pro parte affirmatiua, scilicet quòd dicto mandato sit obtemperandum, & non possit ordinarius resistere: adducitur primo, quia delegatus principis in causa sibi commissa est maior quocunque ordinario. capitu. sane quia. de offic. delega. & capitu. pastoralis §. præterea. de offic. ordi. & tenet Fran. de are. in l. aduersus. C. si aduer. rem iudi. Quæ maioritas intelligitur respectu dignitatis: sed respectu firmitatis est firmior iurisdictio ordinarij, secũdum Alexand. & communiter doct. in rub. ff. de offic. eius cui mand. est iurisdi. & Archi. in capitu. si quis episcopus. secũda quæst. vj. & Fely. in capitu. sane quia. *Nunc sequitur consequentia, quòd iudex inferior non potest se intromittere ad cognoscendum de viribus sententiæ superioris, & maxime delegati à principe: sed solus princeps cognoscit, vt d. l. aduersus. & ibi Bald. & doct. & Bartol. in l. nam & postea. §. si minor. ff. de iureiur. Non enim

Universidad de Deusto
Biblioteca

potest inferior iudex imponere legem superiori.capitu.venientes.de iureiur. & clem. ne Romani.& ibi nota per gl. & Car. de elec.& Bal.in authen.sed nouo iure.colum.ij.C.de ser. fugi. Si ergo ordinarius vult dicere, nolo exequi sententiam tuam, quia est iniqua:videretur se intromittere ad cognoscendum de sententia superioris. ergo hoc facere non potest, sed debet obedire superiori. ¶ * Secundò, quia quando princeps delegat causam alicui speciali delegato, censetur tollere omnem iurisdictionem,& omnẽ potestatem inferioribus ordinariis : qui alias poterant de illa causa cognoscere. Ita dicit Bal. in c.ad hoc.col. iiij. de pace iur. firm.& Lud Rom.in cons.cccxxx. colum.iij.& consil cccxxxv. pro hoc videtur tex. in cap.pastoralis.§ præterea.& ibi Fel.de offi. deleg.& Fely.in capit.quoniam Abbas.in fin.eodem tit. & Imo. in l.si expressim.ff. de appel. & Iaso.in l.more.colum.fin. ff. de iur.om.iudi. in tantum quod dicit Bal. in l.si vt proponis.la prima.colum.iij. vers. quæro papa, &c.C.quomodo & quando iud. quòd per delegationem principis in tantum censetur auocata iurisdictio ab ordinario, quod etiam si moriatur delegatus,nõ reuertitur causa ad ordinariũ: sed vadit ad papam,qui delegauerat. Nam per talem delegationem censetur princeps ad- 3 4 uocare causam ad se: quo casu quilibet inferior cẽsetur in illa causa priuatus iurisdictione. ex. vt nostrum. & ibi Abb. & Philip de appella.& l.iudicium solutur. ff. de iudi.vnde sequitur, quod cũ iste ordinarius sit priuatus iurisdictione,& omni potestate super causa delegata, nõ potest aliter se immiscere in re sistendo delegato volenti exequi,vel mãdanti.¶ *Tertiò,hoc confirmo per tex.in cap. pastoralis.§.quia vero. de offi.deleg. vbi est casus de hoc,quòd delegatus potest mãdare ordinario vt suã sententiam exequatur.& tenetur illã exequi ordinarius, etiã si sciat illam esse iniustã,vt ibi expresse dicitur. Idẽ ꝓbatur in c.significasti.in fi.de offi.dele. vbi delegatus Papæ potest mandare ordinario, vt exequatur:& potest ipse delegatus resistẽs cõpescere per censuram ecclesiasticã.vnde per ista duo iura clarè probatur.q; est obtẽperandũ & non resistendum tali delegato. ¶ *Quartò adduco text. in cap. studuisti. de offi.legati. vbi loquitur in legato sedis apostolicæ,qui est ordinarius. & tamen ibi dicitur,quod nõ potest se impedire contra sententiam delegati ab eadem sede apostolica. Imò potest delegatus ipsũ legato mãdare vt exequatur sententiã ipsius delegati:verũ non potest cõpelli legatus,si non vult, secundũ gl.si in d.c.studuisti. licet Abb.ibi in fin.dicat esse verius,

rius:vt possit etiã cõpelli : quia quo ad causam delegatam,censetur delegatus maior legato. ergo quanto magis alius ordinarius inferior,non debet se intromittere circa oppugnationẽ sententiæ delegati principis. 6 ¶ *Quintò,quia delegatus prĩcipis fungitur vice delegantis, & representat personam ipsius principis.d.c.sane quia.de offic. dele.& c.pastoralis.§.præterea. de offi.ordin.& Fran.de Aret.in d.l.aduersus.C.si aduer.rem iudic.Sed quando princeps mandat aliquid fieri.puta hominem occidi,vel aliud exequi,nõ quæritur,vtrum iustè vel iniustè mãdet. Sed debet sibi indistinctè obtemperari : vt not.Andre.de Yser.in ca.j.col.iiij.in fi.si de inuest.inter do.& vasallis ori.& Fely.plenè in cap.quæ in ecclesiarũ.col.xxiiij.versi.quinta cõclusio,&c.de constitutio.Nam princeps non habet hominem, qui sua facta diiudicet,vt dicit And de Yser.in cap.j.ver.flumina nauigabilia.col.j.in fi.quæ sint regã.& in proœ.consti.colũ.v.Et qequid facit princeps,præsumitur ex causa facere : & eius sola voluntas habetur pro causa, secundũ Fely.vbi suprà.& not.gl. & Bar.in l.relegati.ff.de pœnis, & Alex.in cõsi.ij.col.vij.& pe.in primo vol.& Abb in ca.nisi speciális.de off.lega.ergo idẽ est dicendũ in eius delegato qui principẽ repræsentat, per prædicta. 7 ¶ *Sexto, quia delegatus principis potest mulctare executorẽ per eum deputatũ ad suam sententiam exequendam.l.ij.C.de sportu.Itẽ potest punire vnumquemq; impedientẽ suam iurisdictionẽ per censuras & alia iuris remedia.secundũ Abb.in c.j. col.fi.de off.delega.& ibi etiam Fely.in vij.col fi.& Ang.in consil.vij.per quæ videtur dicẽdum, quòd ordinarius resistẽs suæ sententiæ executioni impediret eius iurisdictionem,& posset puniri, vnde resistere nõ potest.¶ *Septimò,quia quando vnus iudex requiritur,vt exequatur sententiam alterius:& sumus in causa ciuili indistinctè tenetur eã exequi,licet sciat eam esse iniustã, secundum Inn.in c.cum in iure. de offi.deleg.& And.de Yser.in cap j.col fi.de contro.int.vasal. & alium de bene.& in constitu. post mũdi machinam.Tenetur enim vnus officialis alium adiuuare.vt no.And de Yser.in consti.Iustitiarios regionũ la ij.Itẽ potest iudex ecclesiasticus implorare brachiũ iudicis secularis,pro executione suæ sententiæ.& si non dat,potest eum excommunicare:secundũ Abb.in c j.col.2.in fi.& iij.de offi.ordi. Ad hoc est text.in l.ij.C.de his qui latro.Itẽ dicit Bal.in auth. clericos.in fin.C.de epi.& cle.q; quãdo iudex superior mittit ten tentiam suam exequendã inferiori,tenetur inferior exequi:& nõ debet aliud quærere. Et quod vnus iudex teneatur concedere

brach

Universidad de Deusto
Biblioteca

brachiũ alteri,tenet Paris ĩ tract. fyndi.in verſi.brachium.vnde in propoſito dicẽdum eſt,quòd ordinarius tenetur potius iuuare delegatũ principis,tãquã maiorẽ,quàm ſibi reſiſtere.¶ * Octa 9 uò,qa authoritas iudicis facit licitum.quod aliàs erat illicitum. l.j.§.idem Pomponius.ff. quod fal.tut.autor.& And.de Yſer.in conſti.appellationum tempora. co iij.Et poteſt iudex moueri ad ſententiandum ex aliqua cõfeſſione facta ſibi viua voce.& non redacta in ſcriptis,nec apparente ex proceſſu:& valet eius ſententia.ita notanter tenet Bal.in l.j.col.ſi.C.de manu.vind.& Fely.in cap cũ venerabilis.col.xv. de excep.vbi etiã dicit,quòd poteſt moueri iudex ex aliqua ſcriptura ſibi cognita,& in actis nõ producta.Ide dicit Alex.in l ait prætor.§.j.col .iij.ff.de re iudic. vnde quamuis ſententia delegati appareat iniuſta,tamen fulcitur autoritate ipſius iudicantis: qui potuit moueri ad ita pronuntiandum ex aliqua iuſta cauſa.ergo nõ debet ſibi reſiſti, ſed 10 obediri. ¶ * Nonò, quia delegatus principis habet merum & mixtum imperiũ. & poteſt exequi ſentẽtiam ſuam, mittere in poſſeſſionem,& excommunicare.vt not.in glo.in l.ſi quis miſſus.ff.ne vis fiat ei.pro hoc eſt text.in c.paſtoralis.§. præterea. & ibi Abb.in iij.not.de offic.ordi.& Bar.& doc.in l.à diuo Pio. ĩ prin.ff.de re iudi.& Alex.in l. ij.col.iij. in prin.ff.de iur.om.iudi. Et poteſt implorare familiã à iudice,vt etiam manu militari & armata ſentẽtiam exequatur. vt not.Abb.in ca.ſignificaſti.col. ſi. & ibi etiam Fely.de offi.dele. Si ergo ordinarius tenetur præſtare auxiliũ & arma delegato exequenti:non debet ipſum impugnare, & contra eum reſiſtere.non enim debet quiſpiã impugnare eum,quem defendere tenetur.l.vendicantẽ.ff.de eui. & not.Andr.de Yſer.in cap.j.§. item ſi fidelis col.2. quib.mod. feu.amit.¶ * Decimò quia præce 11 pto ſuperioris eſt obediendum: & qui non obedit,morte moritur.cap.ij de maio.& obed.& hoc eſt inductus totus titulus.ff. ſi quis ius di.non obtemp.& ibi Bar.in §.j.circa ſi.hic videmus, quòd eximẽs carceratũ, qui erat confeſſus vel condemnatus de crimine, tenetur pœna l.Iulia maieſtatis.ſecundũ Bart. in l.cuiuſq; ff.ad l.Iul.maie.& Bal.in l. addictos in fin.C.de epi.audi.ex quo impedit executionem officialis.Item,quia non obedit ſuperiori,poteſt etiam dici rebellis.ſecũdũ Abb. in ca.ſanè quia in iiij.notab.de off.deleg.¶ Vn- 12 decimò, quia * metus executor non habet cognoſcere de iniuſtitia vel iniuſtitia cauſæ:quia hoc non ſpectat ad eius officiũ niſi ſolũ exequi.tex.eſt in c.decæterò.& ibi Abb.& doc.de re iud.& ĩ l.ſi prætor.& ibi Bal.ff.de iudiciis.& l.executorẽ. C. de exc.rei iudi.

iudi.& in l.ſi prætor.& ibi Bal. ff.de iudiciis.& l.executorẽ. C. de exec.rei iudi.& l.ſi vt proponis.eo.tit.& nota.Bar.in d.l.à diuo Pio.ff.de re iudic.Vnde quia delegatus principis mãdat ordinario,vt exequatur, ille dicitur metus executor:& nõ habet cognoſcere de iniuſtitia,ſed debet tantum exequi, per prædicta. 13 ¶ Duodecimò,quia* quando iudex aliquid iniuſtũ facit,eſt proditum remediũ generale perviã appellatiõis:quæ appellatio fuit principaliter inducta ad releuãda grauamina illata per officiales.c.ſuggeſtum.& c.cum ſpecialis.§.porrò.de appel. Si ergo eſt proditum grauato remediũ iuris,non eſt recurrendum ad reſiſtẽtiam facti:Cùm etiam à delegato principis ſit permiſſum appellare,l.etiam.C.de appe.aliàs fruſtra eſſet inductus titulus de app ſi licitum eſſet de facto reſidere officialibus.Præterea, vi- 14 demus quòd appellans non poteſt verbo iniuriari officiali, à quo appellat.l.iudici.ff.de ĩiur. & l illud.la j.ff.de app.ergo multò minus facto,ſcilicet,per reſiſtentiam,arguendo à fortiori l. nec in ea.§.ſed qui occidere.ff. de adul.Vbi enim cõpetit remedium ordinarium,prout eſt appellatio,ceſſat extraordinariũ l. in cauſa.la ij.ff.de mino.& tantò magis, quando extraordinarium eſt contra ius.vt not.Abb. in cap.ex parte.el ij.col.pen.de reſcript.prout eſt iſtud, reſiſtere officiali de facto:quod eſt contra iuris regulas prohibẽtes aliquem ſibi ius dicere propria authoritate l.extat.ff.quod metus cauſa.& l.meminerint.& l.ſi qs in tãtam.C. vnde vi.¶ Decimo- 15 tertiò &* vltimò iſtud cõfirmo, per tex.in c.ſi quando.de offic. deleg.vbi videtur caſus expreſſus,quòd ordinarius non poteſt reſiſtere violẽter delegato Principis volẽti exequi ſentẽtiã, ſed debet precibus apud eum inſtare,vt reſcribatur principi,ſi ſententia apparet iniuſta.* Pro par- 16 te* verò contraria negatiua,ſcilicet,quòd non ſit obediendum, ſed potius reſiſtendum, adducitur primò:Quia quilibet iudex dicitur miniſter Dei in terris.c. nõ ſolum.& c.qui malos.xxiiij. q.v.vnde eius iudicium. cẽſetur prodire de vultu Dei ca.vt noſtrum.in prin.de appel.& c j.in prin.extrà vt eccle.bene.& Pau. de caſt in cõſi.xxxviij.in prin.in j.vol.Sed de vultu Dei nõ poteſt egredi.niſi iuſtitia & veritas:cũ Deus ipſe dicat.Ego ſum via,veritas & vita.vt habetur Ioannis c.xiiij.Et Pſalmo xxiiij:dicitur: Vniuerſæ vię Domini,miſericordia & veritas,&c. Ergo quãdiu iudex ſequitur veritatem & iuſtitiã,dicitur miniſter Dei.vnde cùm facit iniuſtitiã,non eſt miniſter Dei, ſed potius diaboli: nec tunc dicitur index:ca.iuſtũ. xxiij.q.ij.& nota.glo.in ca.eum æterni.in ver iudex.de re iudi. lib.vj.Et dicit Caſsiodorus lib.

iij.

iij.epistola xxviij Tandiu iudex dicitur,quandiu iustus putatur. idem dicitur Prouerbiorum ca. xvj.quòd iustitia est magis accepta apud Deum,quàm immolatio hostiarum.* Et dicit Bald.in l.ij. col.fi.C.de senten.ex breui.recit. quòd iudex debet habere duos sales.Vnum,qui dicitur sal scientiæ:altàs dicitur ītipidus.& aliū qui dicitur sal cōscientiæ:aliàs dicitur diabolicus.Imò iudex, qui non facit iustitiā,non solùm nō dicitur iudex,verùm etiam nec homo potest appellari:sed connumeratur ītermanimalia brutæ, teste Aristotele primo Politicorum.vbi ait:Sicut optimum animaliū est homo lege fruens:ita pessimū animalium est homo à lege & iustitia separatus.Nunc ergo in proposito , delegatus Principis tam diu est minister Dei.& Principis,quādiu facit iustitiam:sed cùm facit iniustitiā, non dicitur iudex, sed remanet priuatus:& sicut cuilibet pmittitur resistere aduersus violentiā sibi factam per priuatum. l. vtvim.ff.de iusti.& iure.& l.j.C. vnde vi.eodem modo aduersus talem delegatum iniustitiam facientē.¶* Secundò,quòd ordinarius possit dicto mandato iniusto resistere , adducitur : quia hoc sibi præcipitur de iure diuino:vt habetur Ieremiæ ca.xxij. Hæc dicit dominus : facite iudicium & iustitiam : & liberate vi oppressum de manu calumniatoris.Item,præcipitur per legem ciuilē:vt l.illicitas.in prin. & §.ne potentiores.& ibi Bal.ff. de off.præsi.vbi dicitur,quòd ad officium iudicis spectat prouidere,ne alicui fiat violentia: & ne potentiores opprimant minus potentes.& dicit Bal.in d.§. ne potentiores.in fin.quòd iudex facit magnā eleemosynam apud deum , quando pauperes tuetur, ne opprimantur. Idem præcipitur ex lege canonica.tex. est & ibi gl.ī c fcire.xxiij.q.viij. vbi dicitur. quod episcopi debēt defendere subditos,propulsando iniurias:prout etiam ipse Papa defendit.probatur etiam in ca.nostri.& c.non inferenda. xxiij.q.iij.vbi ponitur exemplū de Moyse.qui defendit Hebræū ab Aegyptio Iniuriam accipientē:& ipsum Aegyptium interfecit. ergo eodem modo si delegatus principis vult aliquid exequi cōtra iustitiam,debet & potest ordinarius locis non solum non obedire.sed etiam resistere pro defensione subditorum. ¶ Tertiò,quia etiam*quādo papa rescribit alicui,quòdaliquod iniustum exequatur:potest ille non exequi,& contrauenire literis apostolicis,si illud,qđ iubetur,appareat iniustum:& debet rescribere Papæ:& expectare secundam iussionem.casus est in c.si quādo.& ibi Abb.de rescri. vbi plus dicit Abb.idem procedere,etiam si in mandato Papæ sit pœna excōmunicationis. Et dicit notāter gl.in l.puniri C.si contra

contra ius vel vti.pub. quòd nō debent timere miseri prelati veritatem sectari, & literis Principis non obedire. Idem dicit gl. in vers.nuntians.in §.deinde in authen.de manda.princ.si ergo ipsi Principi iniusta iubenti, nō est obediendum.quantò minus eius delegato? ¶ Quartò , quia primò est obediēdum Deo, & posteà principi.c. qui resistit.xj. q.iij.vbi dicitur nō esse obediēdum iudici,nec imperatori iniusta iubenti,sed potius Deo:quia quando principi iniusta petenti non obeditur, tunc Deo obeditur.hoc dicit expressè Bal.in authen.habita.col iiij.in ver.nota. C.ne fil. pro pa.vbi ait, quòd si Princeps iubet aliquid,quod est contra conscientiam,non est ei obediendum.& dicit Andre. de Yser.in cōst. vt participatio.col. ij.in fi.quod defensio est cuilibet permissa,etiā cōtra principē vt si forte princeps vellet aliquē occidere contra ius, illicitè potest ille se defendere cōtra eum. ¶ Quintò* adducitur text.in §. deinde competēs. in authen. de manda.prin.vbi mandat Imperator administratoribus & iudicibus,vt si veniāt aliqui officiales de curia ipsius Principis,nō permittant eos lædere subditos in aliquo,vel aliquid iniustè exequi:sed possunt ipsi iudices prohibere dictos officiales principis,ne iniusticiam faciāt:& etiā punire. vt ibi expressè dicitur. Et dicit ibi Barto.qđ si Princeps scribit officiali.vt exequatur aliquod iniustum,non debet illud facere : sed debet rescribere & expectare secūdum iussionem: prout suprà dixi.per d.c. si quādo.de rescri. ¶ Sextò,quia quando* aliquis officialis , vult aliquid de facto exequi contra ius, licitū est vnicuiq; etiam priuato.non obedire,& de facto resistere.l.prohibitum.& l.defensionis facultas.C. de iure fisci.li.x. Ad idem est tex.in l.omnes.la j. C.de decur.lib.v.vbi si officialis vult torquere decurionem contra ius,potest sibi resisti.pro hoc etiam est tex.in l.eis quidem.C. qui mili.non posl.li xij.& l.deuotum.C.de mer.li.xij.& l.quoniā iudices.& Bal.ibi.C.de appe.Et quòd iudici faciēti de facto contra ius possit impune resisti,tenet Dy.in c.quod quis de regu. iur.li.vj.& Bal.in l.addictos.C. de episc.audi.& Bal. in repe.l.j. co.viij.in xij.q.C.vnde vi.& Car. in cle.pastoralis.vers.cæterū. de re iudi.& Alexā.& communiter docto.in l.sed eximendi.§.item siquis.ff.ne quis eum, qui in ius vo.& Ale.in cōs.cxlv.incip. post reddītū.col.ij.in ij.vol. & Alex. in l.à diuo Pio §. si super rebus. col.vj.ff de re iu.& Paris in trac. synd.in ver.appellatio.col.ij. in fi.* Hinc dicit Bal.in d.l.quoniā iudices. qđ assessores & alij officiales potestatis debent contra dicere, & resistere potestati aliquid iniustè exequēti:aliàs si nō possunt resistere,debent saltem

poteſt

Universidad de Deusto
Biblioteca

protestari, quòd nō cōsentiunt: alias tenentur in syndicatu. Ita etiam dicit Ange. in tract. male. in ver. de consensu & deliberatione, &c. & Bar. in trac. repræsaliarum. in vj. q principali. & Paris in trac. syndi. in ver. resistentia. vbi plenè de hoc. Et de hac materia sunt duo capitula regni vnum videlicet in nu. xlj. quod incipit, Item caueant iustitiarij, &c. & aliud ī nu. cclxxv incipiés, Ité quòd prædicti iustitiarij, &c. vbi datur in mādatis, quòd assessores resistant potestātibus iniusta exequētibus, alias puniūtur.

25 nò, *adducitur tex. iuncta gl. in ver. denūtietis. in ca. ex literis. in fi. de offi. dele. vbi iudex delegatus nō debet exequi sententiam iniquā, & nullam: & dicit ibi glo. q̄ potest sibi resisti. etiā violenter: & illam glo. dicit esse singulariter notandam Ab. in c. fiquādo. de offi. dele. & in d. c. ex literis. vbi dicit probari per illā glossam, quòd etiam tertius pōt resistere officiali in fauorē partis offensæ. Hinc dicit notanter Nicolaus de Neapol. in l. prohibitum. C. de iure fisci li. x. quòd ordinarius potest resistere delegato, ne mittat in possessionem iniustè. p cuius dictū videtur decidi casus noster. ¶ *Nonò, quia 26 iure* præcipitur quòd iudex secularis teneatur impartiri brachiū iudici ecclesiastico ,p execution suæ sentētiæ. c. j. & ibi doct. de offi. ord. & c. statuimus. de maledi. & l. ij. C. de his, qui latro. & nota. Paris in tract. syndi. in ver. brachium. & Old. pulchrè in cons. lxxxix. incip. episcopus. &c. intantum, quòd dicit Ab. in d. c. j. col. ij. quòd si iudex secularis denegat. potest excommunicari per ecclesiasticū: quia vnus iudex debet aliū adiuuare, porrigendo dictū brachium. Text. est & ibi gl. in c. quoniam. in fi. de offi. ordi. & text. cum gl. in c. nec licuit. xvij dist. ¶ Super hoc tamen dat vnam notabilem declarationē Old. in d. cōsi. lxxxix. circa fi. videlicet, quòd tunc demum debet inuocare iudex ecclesiast

27 ¶ Septimò, quia* quādo factū alicuius iudicis est notorie & euidenter iniustū, non tenetur ei subditus obedire: imò tunc non obstante, quòd causa sit deuoluta ad superiorē, potest iudex inferior se intromittere in dicta causa, reuocādo dictum factum iniustū propter eius notorietatē. casus est in c. solicitudinē. ver. si verò. & ibi Phili. de app. Hinc dicit notanter Car. in cle. ij. in fine illius prin. de pœni. & remiss. quòd iudex inferior potest cognoscere de facto superioris, quando est iniustum & nullum declarando illud nullum, & obuiando, vt nō sortiatur effectū. Quod dictum facit multum ad propositum: quia dato, quòd delegatus Principis sit maior ordinario: tamen potest ordinarius impedire eius factum euidenter iniustū seu nullū, vt non sortiatur effectū, p prædicta. ¶ Octa-

clesiasticus brachium seculare, quando prius fecit quicquid potuit, & non habet vltra quid faciat: aliàs secus. & ad hoc pōderat omnia iura loquentia de huiusmodi brachio: qa semper dicunt, si necesse fuerit. Et sic ponunt hāc implorationē pro vltimo refugio. Ita dicit tex. in d. c. j. & c. quoniā. in fi. de offi. ord. & in d. c. statuimus. & probatur optimè in c. cùm non ab homine. de iudic. Hinc videmus semper in literis apostolicis cōcedi potestatē implorādi brachium seculare cōditionaliter: scilicet si opus fuerit. Et vide super hoc bonam distinctionem Ab. in d. c. quoniā. in fi. Quod nota: quia vt plurimū isti delegati vel episcopi implorant. ita ex abrupto brachiū seculare, vt scias opponere, quòd non seruauerunt iuris ordinē, faciendo prius quicquid potuerunt. ¶ Hoc præsupposito arguo sic: quando iudex secularis, cuius brachiū implioratur, videt casum, super quo, implioratur esse iniustum, nō tenetur suū brachiū impartiri: imò potest impunè nō parere. ita dicit Old. in d. cōsil lxxxix. idē tenet Ang. in cōs. cclxxv. vbi dicit quòd potest iudex tūc secularis cognoscere de nullitate sententiæ, & ipsam nō exequi: & si est appellatum, potest etiā impunè resisti: secundum Oldr. in d. cōsi. lxxxix. & Inno. & Abb. in d. ca. si quādo. & ibi etiā Fely. de offic. deleg. & Ioā. And. in d. c. j. & ibi etiā Ab. in pe. col. de offi. ordi.

27 ¶ Decimò, quia * quilibet, etiā priuatus potest defendere tertiū offensum ab alio iniustè, & non incurrit aliā pœnā. l. iij. in prin. & l. si qs in seruitute. in fin. ff. de fur. vbi cuilibet licet deprehendere furē cum furto manifesto etiā si nihil ad eū pertineat de re subtracta. Et dicit Bart. ī d. l. ff quis in seruitute. in fi. quòd quilibet potest iuuare offensum, nō solū in rebus, sed etiā in persona. Idē tenet Bar. in d. l. prohibitum. C. de iure fisci. lib. x. vbi tenet, quod amici & coniuncti possunt sine alia conuocatione iuuare offensum. Tamen potest offensus de cōsuetudine clamare, succurrite, succurrite, ad hoc, vt citius veniāt audiētes. Idē tenet Bar. in l. prætor. §. si quis aduētu. ff. vi bo. rap. & Paris in tra. syndi. in ver. resistētia. colū. j. Idē dicit Bar. ī l deuorū. C. de metali. xij. q̄ si aliquis vult me expellere de possessione mea, possūt amici & cōsanguinei mei licitè expellere, & etiā percutere expellētem pro defensione mea: quod dictū dicit esse valde notādum. Et q̄ possum conuocare amicos pro defensione mea, & rerū mearū. tenet glo. in l. iij §. eū igitur. ff. de vi & vi ar. Verū ista defensio debet fieri incontinēti, secundum Bart. in d. §. eum igitur. & probat tex. iuncta glo. in l. sed & partus. §. j. ff. quod metus causa. Et istud incōtinēti potest intelligi, etiam post biduū,

infra quod potest quis se præparare, & cõuocare amicos, secundum gl. & Bar. in d.§. cum igitur. vbi plus dicit Bar. in magnis dominis spoliatis aliquo castro posse dici incõtinẽti etiã si infra sex menses fieret defensio: imò etiam post decẽ annos, quando magnus apparatus requireretur: ita vt breuiori tempore nõ posset expediri. Ita singulariter dixit Bald. in l. fi. C. de his, qui à non domino. cuius dictum sequitur Iaſ. in l. lecta col. xvij. ff. si cert. pet. ¶ Hoc tamen singulariter limita procedere, quando defensio sit ratione rei ablatæ, vel contra offensionem factã in rẽ: secus si fieret offensio in personã: quia tunc licitũ est defendere incõtinẽti, id est, in ipso flagranti crimine tantũ, & nõ posteà. Ita dicit Bart. in d. §. cum igitur. in fin. quia posteà cẽseretur fieri potius ad vindictam, quàm ad defensionem. Ita tenet Bal. in repe. l. j. col. vj. in x. q. C. vnde vi. Et q; quilibet potest iuuare offensum etiam penitus extraneũ, tenet gl. in cap. non inferẽda. xxiij. q. iij. & Abb. in c. ex literis. col. ij in gl. pe. de offi. deleg. & Bal. in d. rep. l. j. in viij. q. cum septẽ præcedentibus. C. vnde vi. & C. de pol. in consuetu. col. penul. & fin. vbi generaliter cõcludit, quòd vbicũque est licita defensio alicui, potest etiã conuocare amicos & cõiunctos impunè. & not. Andr. de Yser. in cõsuet. pacis cultum. vbi dicit notabile verbum, quòd moderatio quæritur in defendendo, quãdo quis offenditur in rebus: secus si in persona. & prædictis adde eundem And. in cõsti. quicunque mulierem. Si ergo priuatus potest defendere iniustè oppressum, multò magis iudex, ad cuius officium spectat defendere subditos. l. illicitas. ff. de offi. præsi. & Fely. in c. quantæ. de senten. excom. vbi tenet, quòd superior tenetur defendere subditũ. ¶ * Vndecimò, adducitur text. in l. contra. C. de excu. & exact. li. xij. vbi habetur, quòd si officialis facit executionẽ vltra debitum modum, potest ei da facto resisti. & ibi hoc dicit glossa in versi. prouinciali. & infert ibi Bart. per illum tex. contra baiulos, qui vadunt ad expignorãdum aliquem: nam si accipiũt pignus vltra modũ, potest eis de facto resisti. & idem tenet Paris in tra. fund. in d. ver. resistentia. in fi. in cap. facientibus exactionem. & c. Idem dicit Barto. in l. actores. C. de exact. trib. lib. x. & dicit Lucas de penna in dicta l. deuotum. C. de met. a. li. xij quòd toti populo licet resistere, cùm alicui ex eis irrogatur iniuria: puta, si vadit aliquis ad hospitandum in domo alicuius: nam potest à quolibet expelli, etiã si per iudicẽ fuerit missus. & illud dictum refert Paris in d. ver. resistentia. in capit. excedũt plerique, &c. Adde prædictis Pet. Phili. Corn. in consil. cvij. columna tertia. in primo vol. ¶ Duodecimò, quia* quando officialis facit aliquam executionem iniustã, & à iure prohibitam, dicitur inferre violentiam: l. plerique. in fi. ff. de in ius vo. Per quem tex. ita dicit Paris in d. ver. resistentia. capitulo, excedunt &c. Puta si vellet citare aliquem realiter in domo sua, quo casu potest sibi impunè etiã cum armis resisti. Ita tenet Bal. & Ludo. Roma. in d. l. plerique. quos ibi sequitur Iaſ. in pen. co. in fi. vnde eodem modo est dicendum in casu nostro, vt talis delegatus iniustè exequens, dicatur vim inferre. Vnde meritò possit sibi resisti violenter. * Quod confirmatur ex his, quæ traduntur in capit. conquerente. de restit. spoliat. Vbi si iudex priuat aliquem possessione sua iniustè, dicitur committere spolium, sicut priuatus: & ita tenetur. Ad quod facit tex. in l. fi. C. si per vim vel alio modo. & Oldr. in consil. ccxxvij. incip. de toto, &c. columna prima. Hinc videmus, quod licitum est vnicuiq; nolle dimittere possessionem, sine legitima causæ cognitione: & potest contradicere: non obstante, quòd in literis Papæ sit clausula, contradictores, &c. secundum Ludo. Roma. in consil. ccccl xxxij. in princip. & Gemin. in capi. primo. in prin. col. iij. de concess. præb. lib. vj. & Fely. in cau. causam, quæ. col. xiiij. de resti. ¶ * Decimotertiò & vltimò, valdum est argumentum de cõtractibus ad iudicia. l. iij. §. idẽ scribit ff. de pecul. & l. omnẽ. ff. de iudic. & not. Franc. de Aret. in l. eum, qui. in princi. ff. de acquir. hæredit. sed nos videmus, quòd ille qui promittit aliquẽ defendere, intelligitur iuste: videlicet quãdo iniuste offenditur: secus, si iustè. Ita tenet Pet. de Ancha. in consi. lxxxiij. incip. obmisso, &c. & Fely. in cap. causam, quæ. col. xv. de resc. facit gl. in c. pro illorũ. & ibi Abb. i col. iij. in fi. de præb. vbi habetur, quòd delegatus licet possit cõpescere contradictores & impedientes suã iurisdictionẽ, etiã extraneos, p clausulam, cõtradictores, &c. tamen hoc intelligitur, quãdo iniustè cõtradicunt: secus, si iustè. Facit, quòd dicitur in præcedẽti argumento. ¶ Ad idem adduco, quia* vasallus est obligatus defendere dominũ ex iuramento fidelitatis, aliàs feudo priuatur. c. j. §. item, qui dominũ. & §. præterea. quæ sit prima causa bene. amitt. & c. j. de noua for. fide. & tamen hoc intelligitur in bello iusto: scilicet quãdo iustè offenditur dominus. aliàs secus. Tex. est & ibi And. de Yser. & cõmuniter doct. in c. j. in prin. hic finitur lex, &c. Sic ergo in proposito in iudiciis: quia verũ est, quòd ordinarius tenetur defendere iurisdictionẽ delegati principis: scilicet quãdo iustè agit: secus, si iniustè: quia hoc censetur dedisse princeps in mandatis: scili

cet,vt iustitiã faciat.l.rescripta. C.de pre.impe.offe.c cum æterni.de re iud.lib.vj.vnde,quando vult exequi sentẽtiam nullam, nõ potest dici iudex in illo actu, & meritò põt sibi resisti,vt priuato. Ita dicit Abb.in c. pastoralis.§.quia verò.col.iij. ver.& in fine gl.&c.de offi.deleg.& Bar. in extrauag.qui sint rebelles.in gl.in ver.rebellando.in princi.

33 ¶ Pro solutione huius*notabilissimæ q.cumulando veram & communẽ conclusionem, prout eam reperio in variis locis dispersam.facio duo mẽbra principalia:videlicet, aut iudex iste delegatus procedit ad aliquam executionem extraiudicialiter, non facto processu,& sine causæ cognitiõe:aut iudicialiter & in forma iud.Primo casu.aut delegatus habet hoc expressè in commissis à principe,vt ita extraiudicialiter & executiuè procedat:& tunc debet sibi obtemperari:quia in Principe semper præsumitur iusta causa. vt not. Felyn.in cap.quæ in ecclesiarũ. co.xxiiij.ver.quinta cõclusio.de consti. Et ita procedat,quod dictũ est suprà in prima parte, in quinto argumento.Fallit, quãdo subesset aliqua legitima causa,ex qua appareret mandatum Principis esse iniquum, & præsumeretur ignorãtia Principis; qa tunc supersederi debet,& rescribi principi:& expectari secũda iussio principis.Ita loquitur tex.in c.si quãdo.cũ ibi not. per Fely.de rescript.& in §.deinde competens.in authenti.de mãda.prin. Et ita procedãt ea, quæ dixi in secũda parte,in tertio,quarto,& quinto argumẽto. Si tamen ipse delegatus vellet exequi,& non supersedere, nec rescribere Principi.an possit sibi violẽter resisti?Dic quòd nõ: ex quo exequitur negotiũ sibi expressè commissum per Principẽ:vt dicit text.in d.extrauag. q sint rebelles.& ibi Bar.in glo. in ver.rebellãdo.in prin.Fateor tamẽ,quòd posset appellari, ad hoc,vt expectetur secũda iussio vigore dispositionis iuris p d.c. si quando.& d.§.deinde competens.& post appellationem si vellet exequi, tũc posset resisti. quia per appellationem negotiũ est devolutũ ad superiorem: & ipse remanet priuatus.ita notanter tenet Inno.in d.c.si quando.& ibi etiam Abb.& Felyn.& Old.in d.cõsi.lxxxix. ¶ Aut*de legatus nõ habet in commissionem à principe expressè,vt extraiudicialiter procedat,& exequatur:sed est delegatus ad iustitiam:& tunc si procedit extraiudicialiter,excedit ordinem sibi commissum:& potest sibi impunè resisti, etiam violenter & indistinctè:& in hoc concordãt omnes doct.& nullus discrepat: siue grauamen sit reparabile,siue irreparabile.ex quo tũc procedit,vt priuatus.Ita tenet Abb. in cap. conquerente. colum. ij. ver.nota bene hanc glo.&c.de resti-

resti.spol.& ita intelligitur tex. in l.prohibitum.C.de iure fisci. lib.x.& quod no.Innoc.& Abb. in d.cap.si quando.& Flor.in l. quemadmodum.§.magistratus. ff.ad l.Aquil.& Bar.in d.versic. rebellando.& Abb.in cap.dilectus.el primo.in quarto nota.de reser.in quibus locis non distinguitur,an executio sit reparabilis vel non,& meritò: quia procedendo extraiudicialiter, procedit vt priuatus, & potest sibi resisti sicut cuilibet priuato: vt no.glos.in l.non videtur.§.qui iussu.ff.de regu.iur.Hoc etiam colligitur ex dictis Pari.in trac. fynd.in ver.resistentia.in princ. & ita procedat id,quod dixi suprà,in secunda parte, in secũdo argumento,& in omnibus aliis 35 sequentibus. ¶ Quod *autẽ dixi in iudice procedente extraiudicialiter,idem dicas, si procedit iudicialiter in negotio sibi non commisso: quia respectu illius negotij non habet iurisdictionem:& potest sibi impunè resisti.ita dicit Abb.in d.c.si quãdo. in secundo no.referẽdo ibi Innocen.& ita procedit tex.in d.l. contra.C.de execut.& exact.lib. xij.& nota Bar.in d.glos.in ver. rebellando.in princ. ¶ Secundo casu principali, scilicet quando procedit iudicialiter, & in forma iudicij,&vult exequi iniustè. & tunc aut executio est irreparabilis.vt quia vult aliquẽ torquere,vel mutilare, vel occidere iniustè.& tunc potest sibi indistinctè resisti.& ita cõmuniter tenent omnes,& in hoc nullus discrepat.maximè Fely.in d.c.si quando.col.pe.in tertia fallen. & ibi etiã Abb.vbi sentit, quòd tunc non est opus appellatione, licet Bal.teneat cõtrarium in l. vt vim.in septima q.ff.de iust.& iure.vbi dicit,quòd debet prius appellari,& postea resisti opini. Bal.est potius ad cautelam:quia cõmuniter omnes doct.non requirunt appellationẽ de necessitate in isto casu.& ita intelligitur l.omnes.C.de decur.lib.x.& quod not.Ias.in d.l.vt vim.col. 36 vj.in princ. ¶ Aut executio*est reparabilis.quia potest per appellationem reuocari,vt quia fimus in causa ciuili,vel alia executione pecuniaria, & reuocabili:& tunc aut sentẽtia est lata cõtra legem:& est euidenter iniusta,vel est aliter ipso iure nulla.nam quãdo sententia est notoriè iniusta,& contra legẽ,dicitur continere nullitatẽ:vt habetur per Abb.& Felyn.in c.inter cæteras.de re iudi.& in isto casu potest similiter indistinctè resisti officiali volenti exequi:quia censetur de facto procedere,nõ de iure: ex quo sentẽtia nulla, non meretur de iure executionem.Ita tenet Dyn.in d.c.quod quis.de reg.iur.lib.vj.quẽ sequitur Bar.in d.l.vt vim.co.j.vbi dicit,quòd nihil addit,sed ea, quæ dicit Dy.ibi.& ita intelligitur gl. in c.ex literis.de offic.deleg.secundum Abb.in d.c.si quando.

Universidad de Deusto
Biblioteca

cod.titu.vbi tenet hanc partem. & Abb.in c.pastoralis.§.quia verò.col.iij.de offi.deleg.& Alex. & doct.in d.l.sed eximendi.§. item si quis.ff.ne quis eũ.& ita procedant omnia argumenta producta pro secunda parte.

¶ Aut sententia est iniusta,cõtra ius litigatoris,ex qua iniustitia non potest oriri nullitas: quia valet,sed est iniusta: & tunc si transiuit in rem iudicatam, vel non fuit ab ea appellatũ, debet mandari executioni:& non potest aliquo modo resisti:& imputatur ei,qui nõ appellauit:& ita loquitur tex.in cap.pastoralis.§. quia verò.secundũ Abb.in prin-

37 * & ita procedeut omnia iura, quæ dicunt esse obediẽdum præcepto superioris,siue iusto, siue iniusto : scilicet dummodo non sit ipso iure nullum,vel nõ contineat notoriam iniustitiã. Ita etiã procedant ea, quæ suprà allegani pro prima parte.In iij. iiij. vij.viij.ix. x.xj.& xij.argumẽto.idẽ tenet Abb.ĩ d.c.si quãdo. de offi.deleg.Fateor tamẽ, quòd si sententia nondũ trãsiuisset in rẽ iudicatã,& delegatus cõmitteret ordinario sententiã exequendam,posset ordinarius sciẽs eam esse iniustã,instare delegato precibus, vt eam nõ exequatur,sed Principi rescribat.& ita procedat tex.in d.c.si quãdo. ex quo ibi is,qui interesse præsendebat, aliter non resistebat: tũc ordinarius nõ põt aliud facere, nisi instare precibus, non

autẽ violẽter.Et hoc colligitur ex dictis Inn.in d.c.si quãdo.secundũ Abb.ibi.in ij.col.in fi.Et ita procedat quod dixi suprà,in prima parte,in xiij.argum.Idẽ est,quãdo est dubiũ, vtrũ sententia sit iusta,vel iniusta:qa est obediendũ:& nõ potest resisti propter authoritatẽ iudicis,qui habet præsumptionem ꝓ se.ita dicit Dy.in d.cap.quod quis.& ita debet intelligi,quod dixi suprà in prima parte.ĩ viij.argumẽto.

38 ¶ Si verò ætali sentẽtia fuit*appellatũ,& tunc pendente appellatione non potest iudex à quo, exequi:& si exequeretur, posset impunè sibi resisti.l.quoniã iudices.C.de app.& no.Inn.Abb. & Fely.in d.c.si quando.de offi. deleg.& Ratio est,quia post appellationẽ iudex à quo, efficitur incompetens,ex quo negotium deuoluitur ad superiorẽ : & sibi tanquam incompetẽti impunè non paretur. l. fin.de iur.omn. iud.& c.ij.de cõsti.lib.vj.ita tenet Bal.in l.addictos.C.de epi. audi.& Oldr.in d.consil.lxxxix.

29 ¶ Item,in*omnibus casibus,in quibus tenui posse resisti iudici, potest procedere tam in delegato,quàm ĩ ordinario iniustè exequente : & in omnibus illis casibus,in quibus potest quis de facto resistere,potest etiã cõuocare amicos,& cõiunctos, & etiã conducere stipẽdiarios pro defensione sui & rerum suarũ : vt nor.Bal.in l.si aquam.co.xiij.in prin.in ver.no. quòd triplex est

bellum, bellum,&c.C. de serui. & aqua. per ea quę not.in d.l.3.§.eũ igitur.ff.de vi & vi ar.quia hæc ceu setur quædam defensio, quæ in omnibus est permissa,etiam cõtra officiales,vt tenet Pet. Phil. Cor.in cõs.cvij.col iij in primo vol.Et ita procedunt ea, quæ dixi suprà in x. argumẽto secundæ partis.Si ergo possunt cõuocari priuati ad defensionẽ, quia de iure ciuili non tenentur aliũ extrancum defendere, licet possint,si volunt:vt not. Fel. in ca. quantæ de sent. excom.quantò magis potest conuocari officialis,& sic ordinarius loci,qui tenetur defendere subditos : per d.l.illicitas.in prin.& §.ne potẽ tiores.ff.de offi præsi.& Fely.in d.cap.quantæ.& dixi in secunda parte, in ij.argumento.¶ Super-

40 est* modò respondere ad argumenta contraria adducta pro prima parte.Et primò, non obstat, quòd delegatus principis sit maior ordinario: quia intelligitur maior solũ respectu negotij sibi cõmissi. Ita dicũt omnes docto.qui ad hoc allegantur in primo argumento.Sed per principem censetur commissum, vt iustitiã faciat. ca. cum æterni. casus , in quibus concluſi posse sibi resisti,sunt extra suam commissionem, & sic nõ dicitur maior in illis:quia remanet vt qui

42 libet priuatus . ¶ Non* obstat l.aduersus.C.si aduer. rem iudi. quam allegani in primo argumento:quia ibi loquitur de restitutione in integrũ: quæ præsupponit sententiam valere, ex quo datur ad rescindendum sententiam:quia si esset nulla, non esset opus restitutione in integrum:vt in toto titu. C. in qui. cau.in inte. resti. non est necess. Vnde quando valet sentẽtia, verum est,quòd ordinarius non potest se impedire contra eam, vt suprà concluſi. & est necesse, quòd adeatur princeps. Sed in casibus,in quibus concluſi posse resisti delegato Principis, si resistunt aliqui,ideò est,quia sententia non valet , vel continet manifestam iniustitiã , vel vult exequi in casu sibi non commisso:vt suprà.Facit,quòd not.Car. in cle.ij.§. notarij.de hære. vbi prælatus potest amouere inquisitorem datum à papa. vnde nõ cẽsetur inferior ponere legem superiori , sed exequitur legis authoritatem. ¶ Non obstat

42 *quod dicitur in ij.argumento, quia fateor,quòd per delegationem censetur ablata iurisdictio ordinario,vt non possit procedere in illa causa alteri commissa , nõ tamen censetur abdicata potestas ordinario, vt non possit defendere subditum à violẽtia sibi inferenda à priuato: per d.l illicitas.ff. de offic. præsi. & per Fely.in d.ca.quantæ. de sent.excom. Nam in casibus in quibus concluſi posse resisti delegato , remanet delegatus , vt priuatus, non vt iudex : meritò

Universidad de Deusto Biblioteca

sibi, vt priuato resistitur per modum cuiusdã defensionis: quia cõtra ius exequitur delegatus, quod nõ cesetur esse sibi mandatum per Principem, sed potius contrarium: per d. cap. cum æterni. sicut in simili videmus.

43 nam* quando aliquis laicus iniustè opprimitur ab aliqua persona ecclesiastica, potest implorare auxilium iudicis secularis: vt per modum cuiusdam defensionis sibi assistat citando per edictum dictam personã ecclesiasticam, si sua putauerit interesse, & sic poterit restituere laicum contra personam ecclesiasticã in possessionem, qua fuerat spoliatus: nõ obstante, quòd illa persona ecclesiastica non sit sibi subiecta. & de hoc est prouisum in regno, per capitulum regni, quod incipit, Omnis præ datio. & aliud, quod incipit: Ad regale fastigium. & aliud, quod incipit, Finis præcepti charitas. & habetur plenè per Matth. in deci. ij. & deci. xxiiij. conf. Neap.

44 ¶ Non* obstat, quòd dicitur in vij argumẽto, quod authoritas iudicis facit licitum, &c. quia illud procedit, quando interponitur, secundum ius, & iuris ordine seruato: aliàs nihil operatur authoritas iudicis, secũdum Ab. in cap. cõsultationibus. col. 1 ij. de iure patro. ¶ Non obstat quòd est proditum generale remedium appellationis: vt dicitur in xij. argumẽto: quia illud remedium est inductum ad reparãdum grauamẽ illatum per iudicem, vt iudicem: secus si iudex procedit, vt priuatus extra officium sibi commissum: vel exequẽdo sententiam nullam, vel notoriè iniustã: vel post appellationem: quia tunc per modum defensionis sibi resistitur, sicut cuilibet priuato. Ad alia argumẽta adducta pro prima parte satis potest colligi responsio ex his quæ dixi suprà in solutione. Et ex his sit impositus finis huic notabilissimæ & quotidianæ quæstioni, quam credo non fuisse hactenus per quẽpiam ita plenè examinatam. Laus deo. Datum Venusij. Die xxij. Iulij. M. D. XIX. In die beatæ Mariæ Magdalenę. Disputata tamẽ fuit per me Robertũ Marantã postea in ciuitate Salerni in publico studio Salernitano. Die XIX. Octobris. Ann. M. D. XIX. Rob. Maran. Venusinus, V. I. D.

DISPVTATIO II.

Vtrum in regno Siciliæ præsumatur quælibet ciuitas viuere iure Lõgobardo vel iure Romano. & an ius Longobardum præferatur iuri Romano in regno.

Ius Longobardũ an præferatur iuri Romano i regno, vel cõtra. et nu. 19.

2 *Ius Francorum dicitur ius speciale & onerosum, & qui allegat ipsum, debet probare: quia est contra ius commune. & nu. 45.*

3 *Ius Longobardum non est lex neque ratio: & ideo recessit ab aula.*

4 *Ius Longobardum non seruatur nisi in loco vbi esset eius cõsuetudo. & 6. & 9.*

5 *Ius Longobardum est ius asininum. & 34.*

7 *Ius Longobardum est lex inualida.*

8 *Ius Lõgobardũ dicitur lex vulgaris.*

10 *Lex regni transfertur cũ ipsa trãslatione regni. & 15.*

11 *Lex quamuis dura & iniusta, seruãda est.*

12 *Consuetudo contra constitutiones regni est reprobata.*

13 *Scire, & scire debere, sunt paria.*

14 *Andreas de Isernia dicitur legum Euangelista: & est maioris authoritatis quàm Lucas de Penna.*

25 *Notarius vnius comitatus potest facere instrumentũ in alio volente domino illius.*

26 *Intellectus verus ad constitutionem, puritatem, reprobata opinione Matthæi. & nu. 17. 19. 20. 21.*

17 *Dictio, videlicet, quid importet.*

18 *Iuris communis appellatione in regno, venit etiam ius municipale.*

20 *Ordo scripturæ designat ordinem obseruantiæ: item dat regulam & ordinẽ intellectus. Et si reperiantur duo instrumenta in eadẽ charta, præsumitur prius illud quod præcedit.*

21 *Ordo scripturæ non inspicitur, quando meus dispontis est certa.*

22 *Clausula inserta in medio vnius capituli, ad illud tantum refertur.*

23 *Consuetudo habet vim legis, & dicitur lex municipij.*

24 *Clausula refertur ad vnum tãtùm capitulum, quando potest assignari ratio, quare non referatur ad alia.*

25 *Ordo positus gratia exempli non est seruandus.*

26 *Ordo scripturæ non inspicitur, vbi habemus ordinem intellectus.*

27 *Ordo scripturæ non attẽditur, quando perturbat ordinem necessitatis.*

28 *Iuris appellatiõe simpliciter venit ius Romanũ p Antonomasiã. & 30.*

29 *Correctio legum est euitanda.*

31 *Dignior censetur ille, qui prænominatus est in disputationibus.*

32 *Dignius præfertur minus digno.*

Ius Romanũ est dignius iure Longobardo.

Dignitas maior est illa quæ acquiritur à principe, quã quæ ab inferiore.

33 *Leges Imperatorum dicuntur procedere à Deo: quia imperator dicitur diuina prouidentia constitutus: & est sicut Deus in cælo.*

34 *Leges iurisconsultorum fuerunt factæ cum tanta iustitia, vt in eis iniustitia inueniri non possit.*

Iuris Longobardi obseruantia non est necessitatiua præcisè. & 35.

35 *Dictio, prout, est relatiua & limitatiua.*

36 *Mũdualdus datur mulieribus tãtũ viuentibus iure Longobardo. & 37. Argumentum à contrario sensu habet locum in statuto.*

37 *Testamentum mulieris an valeat sine mundualdo. & 38.*

38 *Consuetudo, cuius initij nõ extat memoria, habet vim priuilegij & legis. Consuetudo generalis est in regno, quòd iure Romano viuatur.*

38 *Ius Longobardum excludit cognatos à succedendo. Admittit filios naturales.*

Universidad de Deusto
Biblioteca

39 *Probatio quòd viuatur iure Francorum sumitur ex eo, quòd aliàs ita vixerunt illi de domo.*

Cõsuetudo notoria est illa quæ probatur ex inspectione plurium instrumentorum: & sufficit eam allegari. 1

40 *Consuetudo nulla est fortior, quam illa quæ est conformis cum iure communi.*

Consuetudo dubia recipit interpretationem à iure communi generali, non à locali.

41 *Ius Longobardum probari debet per eum qui ipsum allegat.*

42 *Inter viuentes iure Romano, causa deciditur secundum ius Romanum: inter viuentes iure Longobardo, secundum ius Longobardum.*

43 *Ius Longobardum non fuit confirmatũ per Imperatores in regno, sed potius reprobatum.*

44 *Authoritates Doctorum sunt probabiles, sed non necessariæ.*

45 *Ius Longobardum potius præsumitur quàm ius Francorum.*

AMbigua & diutissime in rer regnicolas vẽtilata est quæstio, an ius Longobardum præferatur iuri Romano in hoc regno Siciliæ: & secundũ quod ius debet prius iudex iudicare. Et quoniã ista q. fuit mihi visa non solùm vtilis, verùm etiam necessaria, in hoc regno maximè, & ipsam hactenus bene discussam non reperio, ita vt claram conclusionem haberemus: propterea cogitaui eam pro viribus examinare, & ad veram conclusionẽ, prout mihi iuris esse videbitur, redigere: vt in futurũ facilioré viã alijs considerandi aperiam. ¶ Et primò *pro parte affirmatiua, quòd ius Longobardum præferatur iuri Romano in regno Siciliæ, adducitur consti. regni, quæ incipit, puritatem. qua cauetur, quod iudices iurent de sententiando prius secundum constitutiones regni: deinde secundum consuetudines approbatas: & deinde secundum iura cõmunia, Longobardã videlicet & Romana. Et sic in ordine præmittit ius Longobardum, & posteà Romanum. vnde ille ordo verborum datus per illam consti. designat ordinẽ executionis: per ea quę habẽtur plenè per Abb. & Fely. in c. cùm dilecta. de rescrip. & ex cõsequẽti iudex debet in iudicando præferre ius Longobardũ iuri Romano, in tantũ quod dicit And. de Iser. in d. cõst. puritatẽ. quòd illi, qui nõ vtuntur eo iure propter consuetudinẽ, non excusantur: quia esset cõsuetudo contra consti. regni: quæ cõsuetudo reprobatur: vt in proœ. cõstitutio. §. fi. ¶ Secũdò, adduco authoritatem Andr. de Yser. in prælud. feu. in tertia quæstione princip. vbi expressè tenet, quòd in regno Sicilię seruatur ius Longobardum: quia constitutio regni hoc præcepit. Et ibidem circa fi. illius q. dicit, quòd illi, q nõ seruant dictum ius, nõ excusantur consuet

cõsuetudine, per rationem prædictam. ¶ Tertiò adducitur authoritas glosæ in consti. vt vniuersis in gl. in vers. aut in defectu &c. quæ in iudicando similiter præponit ius Lõgobardũ iuri Romano. & magna est authoritas gloss. ¶ Quartò adduco authoritatem Andr. de Yser. in constitu. præsenti lege. la. iij. & in constitut. si quando contigerit. vbi similiter dicit, quòd ius Longobardum præfertur iuri Romano, cuius Andræ. magna est authoritas ĩ hoc regno: 3 qa appellatur legũ euãgelista. ¶ Quintò, *adduco eundẽ And. in capit. Imperialem. §. præterea ducatus. colum. ij. in fin. de prohi. feu. alie. per Fede. vbi expressè dicit, quòd in regno viuitur iure Lõgobardo: & ille q allegat ius Frãcorũ, debet illud 4 probare, cùm sit ius speciale in regno. ¶ Sextò, adduco eundem And. in c. j. in ver. bona vacãtia. quæ sint rega. vbi pluries dicit, quòd in regno seruatur ius Longobardum. ¶ Septimò, adducitur authoritas Matth. de afflict. doctoris Neapolitani, in decis. ccxlviij. consi. Neap. in ij. cõ. vbi 5 dicit quòd ĩ regno præsumitur, qꝰ viuatur iure Longobardo: vnde qui dicit cõtrarium, ꝓbare debet. ¶ Octauò, adducitur authoritas Alex. in l. pro hęrede. §. 6 fin. ff. de acqui. hære. vbi Alex. refert And. de Yser. in prælud. feudorũ: & cõcludit de mẽte And. qꝰ saltẽ Longobardę leges quæ fuerũt cõditæ ab Iperatoribus, seruari debent, cùm sint generales. ¶ Nonò extat authoritas eiusdẽ And. in cõsti. vt vniuersis. circa fi. vbi dat ordinẽ quomodo ꝓcedatur ĩ regno, scilicet vt primò iudicetur secũdũ cõstitutiones: deinde secundũ consuetudines: & demũ secũdũ ius Longobardũ, & posteà secundũ ius Romanũ. ¶ Decimò idẽ And. in const. speciele. dicit, quòd prius seruatur ius Lõgobardũ & posteà ius Romanũ. ¶ Pro *parte verò cõtraria negatiua, scilicet qꝰ istud ius Longobardũ non sit in vsu, adduco primò authoritatẽ Odof. & Bal. in authen. dos data. C. de don. ante nup. vbi dicũt, quòd lex Lõgobarda. nõ est lex neq; ratio, & ideo recessit ab aula. ¶ Secũdò, adducitur *idẽ Bal. in l. si inuita. in fi. C. de nup. vbi dicit, qꝰ de isto iure Lõgobardo nõ est curãdũ, nisi in loco vbi esset eius obseruãtia, secũdũ consuetudinẽ loci: sed in hoc regno est potius cõtraria cõsuetudo. qa non seruatur, vt infrà dicã: ergo de eo non est curãdũ. ¶ Tertiò, adducitur *decisio And. de Yser. in c. j. §. fi. in fi. de no. feu. vbi dicit, quòd ius Lõgobardũ est ius asininũ, & caret ratione: & ideò nõ seruatur vbilibet. ¶ Quartò, dicit idẽ *And. in c. j. co. j. de feu. cog. qꝰ iudex cessantibus cõsuetudinibus debet vti lege Romana vel Lõgobarda, vbi illo iure viuitur

Universidad de Deusto
Biblioteca

viuitur. Vnde proponit ius Romanũ iuri Longobardo. & dicit quòd ibi seruari debet ius Longobardũ, vbi illo iure viuitur. vnde innuit, ꝙ est ius speciale sicut dicimus de iure Frãcorũ, Ergo probari debet, quòd eo iure viuitur: per ea, quæ not. And. de Yser. in d. cap. imperialem. §. præterea ducatus, dum loquitur de iure Francorũ. ¶ Quintò, ad-
7 ducitur* authoritas Archi. in capitulo, quicunque. xj. q. j. vbi dicit, quòd lex Lõgobarda, est lex inualida: & non potest cõfirmare aliam legẽ inualidã. ¶ Sextò, adducitur authoritas Aluar. in prælud. feud. in vers. icul. collat. in iiij. quæst. vbi cõfirmat dictũ Bal. in authẽ. dos data. & in d. l.
8 si inuita. ¶ Septimò, dicit* Archidiacon. in capitulo, cũ deuotissimam. xij. quæst. ij. quòd ista lex Lõgobarda appellatur lex vulgaris: prout etiam tex. ibi appellat, ex eo, qa ab hominibus vulgaribus & rudibus fuit composita: vnde tantò minus debet seruari. ¶ Octauò, adducitur
9 * authoritas Lucæ de pẽna in l. j. C. de procurator. & conducto. libr. xj. vbi dicit quòd ius Longobardum nõ debet præferri iuri Romano: nisi vbi seruatur de consuetudine. ¶ Nonò, adducitur
10 * dictum Bal. in cap. translato. de consti. vbi dicit, quòd translato regno siue imperio, transfertur etiam lex regni. vnde licet illud ius Longobardum potuisset seruari tẽpore, quo erant illi reges Apuliæ tamen quia regnum fuit posteà ab eis translatum, debet cẽseri translata etiã lex eorum: & sic dicta lex Longobarda nõ debet seruari: sicut dicimus de lege Mosaica, quæ fuit translata in legem Euangelicã, vnà cum translatione sacerdotij in Christũ. ¶ Decimo & vltimò, adducitur authoritas Matthæi de afflict. docto. Neapolitani. in dicta constitutione, Puritatẽ. in iiij. colũ. vbi firmat opinio. Lucæ de pẽna. scilicet quòd ius Longobardum non præfertur iuri Romano. ibi dicit, quòd ista opinio semper sibi placuit, & dat vnam expositionẽ ad dictam cõstitutionem, Puritatem, quæ in re veritate, salua ratione recti sermonis, non potest procedere, vt infrà dicam. ¶ Habemus ergo huc vsque decem authoritates pro vna parte, & decem pro alia. vnde quæstio redditur valde dubia. Si quis tamen vellet tenere primam partem, quæ videtur fulcita authoritate authenticę, scilicet, per tex. in dicta cõstitutione, Puritatem. posset respondere ad omnes decem authoritates contrarias. Et primò ad dictum Bald. & Odofr. in d. authen. dos data. posset dici, quòd Bald. & Odofred. non fuerunt regnicolæ: vnde verisimiliter nõ potuerũt habere notitiam cõstitutionũ regni: quæ non seruãtur in regionibus eorum. Dicta ergo eorum procedunt de iure cõmuni, quòd post-

quam superuenit ius commune Romanorum, illud ius Longobardũ recessit ab aula. sed quia ius municipale huius regni, prout est dicta consti. puritatem. iubet illud seruari, tenemur nos regnicolæ obedire illi constitutioni. Et eodem modo potest responderi ad dictum Bald. in d. l. si inuita. C. de nup. Vel potest dici, quòd illud dictum Bald. facit ꝙ prima parte: quia dicit, quòd de eo non est curandum, nisi in 13
loco, vbi tali lege Longobarda vtuntur: sed in hoc regno necessitamur ad vtendum tali lege, per dictam constitutionem. ergo est de tali iure curandum.
11 ¶ Ad dictum * Andr. de Yser. in d. cap. j. de notis feud. potest responderi, quòd And. est sibi contrarius: quia in pluribus locis tenet, quòd seruatur tale ius in regno, vt suprà retuli, ĩ prima parte. vnde dici potest, quòd melius fuit tũc loquutus: ex quo habet pro eo tex. dictæ constitut. Nec 14
obstat quòd illud ius sit aũinũ & sine ratione: quia in lege hoc nõ cõsideratur: nã licet lex aliqua sit dura vel iniusta, tamẽ seruanda est: quia ita vult legislator: vt dicit tex. in l. prospexit. ff. qui & à quibus. ¶ Similiter ad
12 dictum * And. in cap. j. de feu. cognit. potest responderi, quòd non debet inspici ordo scripturæ ipsius Andre. cum habeamus ordinem legis, & si Andr. dicit, quòd debet seruari, vbi eo iure viuitur, debet cõcordari cum 15

aliis suis dictis. Et facias consequẽtiam cum minore. In hoc regno viuitur eo iure: ergo in regno seruari debet: & si negares minorem, quòd non viuatur eo iure in regno, hoc esset ex contraria consuetudine: quæ est reꝓbata contra constitutionem: per tex. in procæ. constitu. §. fin. vnde si ita non viuitur, sufficit quòd ita viuere debent homines. & ita necessitantur: per d. constitutio. * Ad quod facit illud, quod dicimus: scire, & scire debere, sunt paria. l. quod te. in fin. ff. si certum petat. & cap. vasallus. si feudum. & ibi Aluar. in primo not. si de feu. fue. contro. & glo. in l. penul. C. de peri. tut.
¶ Ad dictum Archid. in d. capiculo, quicunq;. & in d. capitulo, cùm deuotissimam. & ad dictũ Aluar. in prælud. feu. responderi potest eodem modo, quòd loquitur de iure communi, sicut dixi de dicto Bald. ¶ Ad dictum * penna, potest respon-
deri eodẽ modo, prout dixi ad dictũ And. suprà. Dicit enim ꝙ vbi seruatur de consuetudine, præfertur iuri Romano: sed in hoc regno seruatur vel seruari debet: per d. constitutio. puritatẽ. ergo præfertur. Præterea in regno est maioris authoritatis And. de Yser. qui appellatur legum euãgelista, quàm Lucas de penna. vnde debet præferri dictum And. qui cõtrarium tenet, maximè in prælud. feud. in iij. q.
¶ Ad dictũ * Bal. in ca. translato.

respon

Universidad de Deusto Biblioteca

responderi potest, fatendo dictam suã: quòd cùm trãslatione regni trãsferatur & lex: nisi nouus regnator legẽ veterẽ cõfirmet: quia tũc seruatur lex vetus ex noua confirmatione: quia ita vult nouus dominus. Ita ꝓprie dicit And. in prelud. feu. in iij. q. & ibi subdit exemplũ de notario vnius comitatus, qui potest facere contractum in alio comitatu volente domino illius comitatus. Sed nouus dominus in regno translato, qui fecit dictã const. voluit confirmare ius Lõgobardum, ergo seruari debet.

16 ¶ Ad* dictum Matt. in d constitutione, Puritatem. potest respõderi, prout responsum fuit ad authoritatem Lucæ de pẽna: ex quo ipse imitatur & confirmat opinionem Lucæ. Et dum ipse Matthæus dat nouam expositionem ad dictã constitutionem, faciendo vnam extraneam cõstructionẽ, dico quòd talis sua cõstructio vitiat penitus literã illius constitutionis, & non posset saluari salua ratione recti sermonis. Nã verba cõst. sunt hæc formalia: videlicet, Ac demum secundum iura cõmunia, Longobarda videlicet & Romana, &c. Et sic primò ponit dictũ ĩ genere, scilicet secundũ iura communia: deinde illud genus exẽplificat per dictionẽ, videlicet. Et in illa exẽplificatione ponit æqualiter ius Longobardũ & Romanũ: designãs, quòd ambo sunt iura cõmunia & proponit in ordine ius Longobardum. Illa ergo determinatio, scilicet, iura communia, &c. relata ad ista duo determinabilia, scilicet, ad ius Lõgobardũ & Romanũ, debet ea pariformiter determinare, scilicet, quòd ambo dicãtur iura cõmunia. l. nã hoc iure. & l. Lucius. 17 ff. de vulg. & pupil.* Et hoc perpenditur ex illa dictione, videlicet: quæ est dictio declaratiua & restrictiua præcedẽtiũ. secundũ Bar. in l. j. ff. ad l. Aquil. & Franc. de are. in l. si fundum. ff. mãda. & not. in cap. statutũ. & ibi Gemel ij. de hære. li. vj & est tex. in capitulo, trãsmissa. de eo, qui cognouit consanguineã vxor. suæ. & in l. cùm quidã. §. j. ff. de vsur. & Ias. in Lidẽ in duobus. §. personale. in primo no. ff. de pac. & in l. iusiurandũ, quod ex cõuentione. §. procurator. col. iiij. ff. de iureiuran. Vnde conclusiuè per illam dictionẽ videlicet, illa iura cõmunia declarantur, & restringũtur æqualiter ad iura Longobarda & Romana cum ordine suo, q colligitur ex ipsa scriptura: per quam declarationẽ, quæ est verissima, put verba & mẽt legislatoris sonãt, apparet non procedere illã expositionẽ, quã facit prefatus moder. Neapolitanus, dum dicit debere illa verba cõsti. ita cõstrui, videlicet, Ac demum secũdũ iura cõmunia, Romana & Lõgobarda. & sic vult peruertere ordinẽ cõstitutionũ. Assignat ipse rationẽ: quia ius Longobardum nõ est cõmune: sed est speciale in hoc regno, & ideo illud adiectiuũ, cõmunia, nõ potest referri ad ius Longobardũ, quod nõ est ius cõmune: vnde de necessitate refertur ad ius Romanum, & sic reperitur pri* in ordine literæ ius Romanum, secũdum eũ. ¶ Mihi videtur ꝙ talis constructio nõ procedit: quia nõ potest salua ratione recti sermonis procedere, vt suprà dixi. nam peruertit ordinẽ illius consti. cõtra mentẽ Imperatoris. Ad rationẽ domini Matthæi respõdeo, quòd imò illud adiectiuũ, cõmunia, potest referri ad ius Longobardũ: nã dato ꝙ sit ius speciale in hoc regno: quia tamẽ seruatur, facit ius cõmune in regno: & cũ dicta constitutio intendat ponere legẽ in hoc regno tantũ, quia extra regnum nõ extẽdit vires suas, voluit loqui de iurib* seruãdis in 18 regno: *in quo omne ius municipale seu speciale totius regni, dicitur ius cõmune, ex quo derogat iuri cõmuni. Ita dicit Alex. in l. post dotẽ. col. xj. ff. sol. mat. & Alex. in addi ad Bal. in l. cõstitutiõis. in fi. vbi etiã Bal. sentit. C. de bo. quę lib. & Bal. in l. illa institutio. in fi. ff. de hære. inst. & Lud. Ro. in rub. ff de arbi. vbi dicunt, quòd si est cõpromissum in arbitriũ, qui debet pronuntiare secũdũ ius cõmune, debet talis arbiter pronuntiare secundum ius municipale illius loci: qa tale ius facit ibi ius cõmune: secũdum eos. Sit ergo in proposito: licet ius Longobardũ sit speciale in hoc regno: tãmẽ facit in eo ius cõmune. Vnde per prædicta meritò illa verba constit. debẽt intelligi, prout iacent: quia possunt referri tam ad ius Logobardum, quàm ad ius Romanũ. Hęc autẽ salua excusatione dixi, nõ vt audeã attentare contra interpretationẽ domini ac præceptoris mei, recolẽdæ memoriæ: qui nẽpe iuris huius regni illustrator meritò potuit appellari: sed quia credo veritatẽ dicere, quæ cunctis rebus est præferenda.

19 ¶ Et licet hæc* prima pars videatur bene defensata ab impugnationibus cõtrarijs: tamẽ pro solutione & conclusione huius vtilissimæ q. ego teneo indubitanter secundã partem cõtrariã scilicet, quòd imò in regno ius Lõgobardũ non præferatur iuri Romano. imò ipsum ius Romanũ est in viridi obseruãtia: & eo iure quilibet presumitur viuere in regno, nisi ex aduerso contrarium probetur. Et firmo hãc conclusionẽ: quòd in regno alleganti, quod viuatur iure Longobardo, incumbat onus probãdi. Quam conclusionem probabo non solùm per leges iuris cõmunis, sed etiã per ipsasmet cõstitutiones regni, & etiã rationibus vrgẽtissimis. Et qa omnes authoritates contrariæ, quæ fouent primã partẽ, nitũtur ex sola decisione illius cõstitutio. Puritatẽ, quæ videtur esse principale fundamentũ opinionis cõtra-

Universidad de Deusto
Biblioteca

riæ,prius nitar tale fundamẽtũ delere:&sic oẽs authoritatescorruent,quæ per eam fundantur. c.cũ Paulus.j.q.j. ¶ Assumo igitur verba dictæ cõsti.Puritatẽ.& venio ad ipsius interpretationẽ: per quam apertissimè demõstrabo,quòd illa cõstitutio nõ meretur allegari pro illa prima parte, sed potius pro hac secunda, quam teneo. Et* præsuppono, quòd dubium faciebat ille ordo scripturæ,in quo ius Longobardũ prius nominatur, quàm ius Romanũ:vnde debet prius seruari:argu.l.quotiẽs.ff. de vsufr. & l generaliter.§.siquidẽ. ff. de fideicom.li.Hinc dicit Bal. in l. aduersus.C.de fur.q; prior in ordine scripturæ, pſumitur prior in tẽpore.& dicit Bald.in l.j.C. de impub.& al.subſt.quòd ordine scripturæ datur regula. Et dicit Bar.& Bal.in prima cõsti.C. col.fi.quòd si reperiũtur duo instrumẽta scripta in eadẽ charta, præsumitur pri'illud,quod præcedit ex ordine scripturæ.& Bal. in l.si duas.in princ. ff. de excut. dicit quòd ex ordine scripturę prę̃sumitur ordo intellectus. Idem notat plene Fel.in capitulo.cum dilecta.col.iiij.de reser. ¶ Ad hoc * præsuppositum respondeo, vt incipiã tollere dubium,& dico sic: Quando mens disponẽtis est certa,non curatur nec inspicitur ordo scripturæ in legibus.ita tenet Bar,per illũ textum in l. cùm pater. §. fideicux.ff.de leg.ij.& idẽ Bar.in l.ij. §.prius.in fi.ff.de vulg.& pupil. & ita intelligitur text. in l. nec enim.ff.de sol. Idem tenet Bal. in d.l.si duas.vbi dicit,quòd quãdo dispositio loquẽtis est certa, non curamus ordinem verborũ.sed in terminis dictæ constitut. Puritatem.mens disponentis est certissima,qualiter & quãdo velit seruari ius Longobardum,vt modò declarabo: ergo non debemus curare illũ ordinem,quòd sit certa mens disponentis.Probo: Nam verba formalia cõsti.sunt hæc: videlicet, Ac demum secundum iura communia, Lõgobarda videlicet & Romana,prout qualitas litigantiũ exegerit,iudicabũt,&c. Nota igitur,quòd illud verbum,iudicabunt:determinat & perficit totam orationem præcedẽtem: & tamen antè quàm oratio sit pfecta,est inserta illa clausula, prout qualitas litigantiũ exegerit,&c. Quæ clausula de necessitate debet referri ad hoc vltimum capitulũ,scilicet,dum loquitur de iure cõmuni Lõgobardo & Romano ,pluribus de causis.* Primò , quia est inserta in medio ipsius capituli, scilicet, antè,quam oratio esset cõpleta: quo casu ad ipsum tantũ capitulũ referetur:& nõ ad alia præcedẽtia separata,secũdũ Bart.in l. talis scriptura.col.ij. circa finẽ. ff.de legat.j.& Bar.in l.fin. ff.de reb.dub.per tex.& ibi glos.in l. filiũ. ff.quando di.leg.ee.& per Philip.Decium in cõsilio xiiij. col. tol.iij.in fi.ver.& cum talis.&c. Secũdò, quia suprà præcesserũt in d.const.duo'alia capitula.Primum videlicet, quòd iudices iudicent,secundum consti.Secundum,quòd in defectu earum iudicent, secũdum consuetudines approbatas:ac demum secundũ iura cõmunia,&c. & ad illa duo capitula præcedẽtia referri non potest illa clausula, prout qualitas litigantium,&c.quia resultaret legum contrarietas: quia legislator vult,quòd omnino seruẽtur cõstitutiones regni, & nõ attendatur qualitas litigãtium, nec consuetudo cõtraria: vt in proœ.cõstit.§. fi. Item* vbi est consuetudo approbata in ciuitate,illa habet vim legis: & illã tenentur omnes de illa ciuitate seruare:quia dicitur lex municipij.l.j.C.de man.li. & l. de quibus.cũ ibi not. ff. de legi.& insti.de iure natu.§.ex nõ scripto. & ca.cùm consuetudinis.& c. fi. de consuet.vnde non attenditur qualitas litigantis contra antiquam cõsuetudinem.* Ergo sequitur, quòd stante contrarietate,quæ semper euitanda est,illa clausula non potest ad alia capitula referri , nisi ad hoc vltimũ, cùm possit assignari ratio,quare nõ referatur ad alia: vt dicũt Bar.Bal.& ibi cõmuniter doc.in l.j C.de libe.præteri.& Bar.in d. l.talis scriptura.ff.de leg. j.& in l.si ide cum eodẽ.§.fin.ff.de iurisdi.iud.& Alexã.in cons.xlviij. col.iij.ver.sed ita. primo volu-

Cùm ergo dicta clausula de necessitate referatur ad hoc vltimũ capitulũ,satis clarè patet de mente disponẽtis,quòd nõ vult iura Longobarda præferri iuri Romano,sed illa seruari secundum qualitatẽ litigantiũ:prout ibi ponit Andræ.de Ysern.scilicet,quòd ille,qui viuit iure Longobardo, iudicetur per ius Longobardũ.ille verò,qui viuit iure Romano, iudicetur per ius Romanũ:ergo sequitur,quòd si litigator viueret iure Romano, nõ compellitur iudex iudicare, secundum ius Longobardũ: & sic nõ præferet ius Longobardum iuri Romano. vnde quia apparet de mẽte disponentis, nõ est curãdus nec inspiciẽdus dictus ordo verborum: sed sola mens, & ex prædictis colligitur prima ratio in fauorẽ huius secundæ partis.quam sequor. ¶ Secundò principaliter , q; * dictus ordo non sit curandus, adduco aliam regulã , videlicet,quando ordo ponitur in aliqua dispositione gratia exẽpli pro doctrina, nunquam censetur positus pro forma,nec seruari debet.Tex.est in ca.decernimus. & ibi Card. de iud.vbi episcopus & Abb.præfertur in ordine archiepiscopo: & tamẽ nulli dubium est, quòd archiepiscopus est dignior , & debet primò nominari:& nõ est alia ratio,nisi quia illa nominatio fit gratia exempli:vnde non inspicitur ordo.Ita tenet etiam Fely.in d.ca. cùm dilecta.col.vj.

ver. secundò declara, &c. de rescrip. sed in d. consti. Puritatem. illa nominatio inrium Longobardi & Romani fuit facta gratia exempli. Quod patet per illam dictionem, videlicet, quę est dictio declaratiua & exemplificatiua, vt suprà dixi. Nã primò dicit secũdum iura communia: & posteà exemplificat declarando, quæ sunt ista iura cõmunia. ergo sequitur, q̃ ille ordo non est inspiciendus. ¶ Tertiò, quia

26* vbi constat de ordine intellectus, non curatur nec inspicitur ordo scripturæ. Ita dicit Bart. in l. ita tame. §. qui suspectã. & in l. Scæuola. circa fi. ff. ad Trebel. sed ibi constat de ordine intellectus, qui est vt in viuentibus iu 39 re Longobardo tantùm seruetur ius Longobardo, & non in aliis per illam clausulam, Prout qualitas, &c. ergo non curatur ordo scripturæ. ¶ Quartò, quia

27 *quãdo ordo scripturæ perturbat ordinem necessitatis, nõ attenditur: imò reducitur ad ordinem necessitatis. ita tenet Bart. in l. Gallus. §. quidam recte. col. ij. ff. de liber. & posthu. & ibi per alios doct. & Bar. in l. j. in fi. C. de exec. rei iudi. sed in d. constit. est ordo necessitatis: q̃ in viuentibus iure Romano, cesset ius Lõgobardum: sed tũc præferatur, quando litigantes eo iure viuerẽt ergo iste ordo est attendendus, nõ ordo scripturæ. ¶ Quin-

38 tò, quòd dictus* ordo nõ sit substantialis nec inspiciendus, pon dero vnam aliã consti. vi delicet consti. vt vniuersis. vbi sunt simi lia verba: & nulla sit mẽtio de iure Lõgobardo: dicit enim quod iudices iudicent secundũ cõstitutiones, & deinde secundũ consuetudines: ac demũ secundum iura: nõ specificando quæ iura: quo casu in dubio appellatione iuris simpliciter, venit ius Romanũ, per antonomasiã. vt §. sed quotiẽs. inst. de iure natu. vnde illa consti sentir totum contrariũ. & sic facit pro parte nostra: quia cessante consuetudine debet iudicari secundũ ius Romanũ: ergo præponitur iuri Lõgobardo. Et hanc ponderationem sentit etiam Matt. in d. cõsti. Puritatem. ¶ Sed posset aliquis dicere, q̃ illa consti. Vt vniuersis. est correcta per consti. Puritatem quæ est posterior. Respondeo, q̃ imò non est correcta: quia dicta consti. Puritatẽ. dicit illud idem: niũ quia addit illã limitationem in viuentibus iure Lõgobardo. vnde est potius limitatiua, quã correctiua: semper enim in dubio vitanda est legũ correctio. præcipimus. C. de app. & l. sanc mus. C. de testa. Dicamus ergo sic. iungendo vtranque consti. q̃ iudex cessante cõsuetudine, debet iudicare secundũ iura: scilicet Romana. & ita loquatur d. cõsti. vt vniuersis. Fallit, quando qualitas litigãtium aliud exigeret: quia tũc procedit cõsti. Puritatẽ. vnde dicta cõsti. vt vniuersis. ponit regulã. sed cõsti. Puritatis ponit limitationem cui regulæ standũ est, donec probetur fallentia. c. ad decimas. de resti. spo. lib. vj. & no. Bar. & doct. in l. ij. ff. si quis in ius vo. non ie. ¶ Sextò,

30 quòd dictus* ordo non sit inspiciendus, neque formã induerat, pondero nouiter visã aliã cõsti. ab aliis non põderatã: quæ incipit, Cùm circa. qua mandat iudicibus & officialibus, vt decidant causas iuxta tenorẽ constitutionũ & iura, & cõsuetudines approbatas. & sic primo dicit secundũ iura: & posteà secundum cõsuetudines. certe si vellemus inspicere ordinẽ verborũ, deberet præferri ius cõmune cõsuetudinibus: quod est falsum. vt suprà dictũ est ergo patet, q̃ non inspicitur ordo scripturæ: quæ etiã dicit ibi gl. Vnde minimè debet inspici in d. const. Puritate cum de eode loquatur. Præterea illa cõsti. cum circa. est posterior: & dicit secũdũ iura simpliciter. Vnde intelligitur de iure Romano, vt suprà dixi in præcedenti argumẽto. & sic facilius tollit illud motiuũ suprà factũ, cùm sit posterior. ¶ Septimò põ

31 dero* aliam consti quæ incipit, Speciale quæ vult, quòd vnus sit ordo iudicij in omnibus personis. & nominat ibi Ingillatum, siue q̃s fuerit Francus, siue Romanus, aut Longobardus. Vnde in ordine nominat vltimo loco Lõgobardum: ergo est minus dignus, tamquam vltimo loco nominatus. Nam primò nomina-

tus, censetur maior & dignior secundum Bald. in l. cum quidã. col. j. C. de verb. sig. per l. j. ff. de albo scriben. & Bal. in auth. hoc amplius. co pen. C. de fideicom. Facit l. quotiens. ff. de vsufruct. Vnde merito Lõgobardus tamquam primus dignus est ponendus. ¶ Et per hæc septem argumenta est sublatũ omne fundamentũ, quod fiebat ex d. cõsti. Puritate. si per quã se fundat prima pars: & per cõsequẽs remanẽt sublatæ omnes rationes adductæ pro prima parte, & magis corroborata hæc secũda, quam teneo. Quam vltra corroboro per alias rationes vigentissimas.

32 ¶ Ostendo igitur *confirmo hãc secũdam partẽ. & assumo vnam regulã, quæ se habet, Cmine id, quod est magis dignũ & nobile, debet præferri minus digno & minus nobili: vt in §. fi. inst. de iure na. & in c. quod à debitis de consec. eccles. vel alia. Facit tex. in c. episcopus. 21. dist. Sed negari non potest, quòd ius Romanũ, est dignius iure Lõgobardo. pluribus de causis. Primo, ratione causæ efficientis, qa ius Lõgobardum fuit pro maiori parte cõditũ à quibusdã regibus Apuliæ: vt dixi suprà in prin. Sed ius Romanũ fuit cõditũ & compilatũ ab imperatore Iustiniano: qui fuit dominus totius mundi. l. de precatio. ff. ad l. Rhod. de iac. Et tantò nobilius ac dignius dicitur opus, quanto à nobiliori & digniori procedit. vnde dicimus

Universidad de Deusto
Biblioteca

magis dignum eum, qui acquirit dignitatẽ immediatè à principe, quàm eum, qui acquirit ab inferiore: vt inquit Spe. in tit. de citatione. §. iam de citatiõe. col. iiij. ver. porrò si sunt pluries. &c. Pro hoc est tex. in d. l. ij. ff. de albo. scrib. & tex. cum gl. in c. per tuas. de maio. & obe. & c. cum in distribuendis. de tempor. ordi.

33 * Vnde leges Imperatorũ censentur procedere ab ipso Deo: quia Imperator dicitur diuina gratia constitutus: secũdũ And. de Yser. in rub. de ꝓhi. feu. alie. per Lotha. Et est Imperator in terris, sicut Deus in cælo: & dicitur habere diuinum numen: secundum And. de Yser. in c. j. in versi. ad felicem. quæ sint rega. Secundo, ratione iustitiæ & me-

34 lioris * rationis. Nam ius Romanũ, & præsertim leges iurisconsultorũ, fuerũt factæ cum tanta iustitia & ratione, vt in eis iniustitia non possit inueniri: vt testatur And. de Yser. in constit. si

35 damna. co. fi. in prin. Hoc etiam probatur inst. de lege Fusia Canin. tollen. per totũ tit. vbi Imperator sustulit illam legẽ tanquã sine ratione, & in quàmplu ribus aliis similiter sublatis in corpore iuris. Ius verò Longobardũ, est ius iniustũ, & sine ratione factũ: vnde appellatur ius asiniũ: secundũ And. in c. j. §. fi. de no. feudo. & Odof. & Bald. in authẽ. dos data. C. de dona. ante nup. merito ergo est iuri Romano postponendũ. ¶ Nonò, hanc partẽ confirmo per d. consti. puritatẽ retorquendo ipsam cõtra primã partem. quam põdero in duobus locis. Primò, dum dicit: prout qualitas litigantiũ exegerit. exponẽdo, prout exponit ibi And. de Yser. & suprà dixi. nam per illa verba permittit, ꝙ in regno viuatur iure Romano & iure Lõgobardo permissiuè, & non imperatiuè. Vnde non imponit necessitatem, quòd quilibet viuat iure Lõgobardo. Item permittit, ꝙ iudices præferãt ius Romanũ iuri Lõgobardo in viuẽtibus iure Romano. ergo malè allegatur illa constit. per eos, qui dicunt ꝙ de necessitate in hoc regno viuatur iure Longobardo, & quod illud præfertur iuri Romano: quia si esset ista necessitas, illa const. loqueretur præcisè, ꝙ iudices indistinctè seruẽt ius Lõgobardũ: siue aliquis viuat eo iure, siue non: sicut dixit præcisam obseruantiã constitutionũ & consuetudinũ. * Sed

35 quia noluit loqui præcisè, sed permissiuè, referẽdo se ad qualitatem hominum, per dictionẽ prout: quæ est dictio relativa & limitativa, secundum Bart. in l. edita. colũ. pen. C. de eden. & est tex. in l. ꝓut. ff. de sol. & in cle. j. §. volumus. de for. cõp. & Bar. in extrauag. ad reprimẽdã. in versi. prout. & Phil. Deciũ in cõs. lxiij. col. iiij. sequitur, ꝙ tota obseruãtia iuris Longobardi depẽdet à qualitate viuentiũ: ergo non est præcisa neque necessaria. Vnde illa

illa consti. Puritatẽ. facit potius ꝓ ista parte, q̃ teneo. Aliã põderationẽ dictæ cõsti. dicã infrà. in

36 xiij. ratione. ¶ Decimò, hãc * par- 38 tẽ cõfirmo: quia ritus magnæ curiæ vicariæ dat mundualdum in regno mulieribus tantũ viuẽtibus iure Longobardo. vt dictat ritus magnę curiæ ī num. xlviij. incipiẽs, Item ꝙ curiæ ipsæ, &c. ergo à contrario sensu mulieribus viuẽtibus iure Romano nõ dat mũdualdũ: cùm etiã in statuto capiatur argumẽtũ à cõtrario sensu, quãdo disponit super casu nõ prouiso à iure communi: ꝓut est ille ritus. Ita tenet Alex. in l. j. col. xij. ver. secunda cõclusio, &c. ff. de offic. eius, cui mandat iurisd. & Bal. in l. apud antiquos. C. de fur. & in l ij. C. de cõdit. inser. mundualdus est inductus, à iure Lõgobardo: & tamẽ ille ritus, q̃ facit ius nouissimũ in hoc regno, coarctat hanc obseruãtiã in mulieribus tantùm viuẽtibus iure Longobardo. Ergo à contrario sensu permittit mulieres huius regni viuere iure Romano, si volũt: & quòd nõ

37 vtãtur mũdualdo. ¶ Vndecimò, hanc * partem confirmo per id, quod fuit decisum in sacro cõsilio Nepol. vt refert Matth. in deci. sacri cõsilij cc scilicet quòd mulier viuẽs iure Longobardo, nõ possit facere testamentũ sine mũdualdo. ergo si viuit iure Romano, potest facere sine mundualdo. Vnde permittitur viuere iure Romano, quia aliàs fuisset indistinctè decisum, ꝙ nullũ testamẽtũ mulieris in regno valeat. sine mundualdo. ¶ Duode-

38 cimò confirmo * per generalem consuetudinẽ huius regni & obseruantiã notoriã tẽporis, cuius nõ extat memoria in contrariũ: quæ habet vim legis & priuilegij principis: secũdum Abb. in c. super qbusdam. §. præterea. de verb. sig. & And. de Yser. in c. imperialẽ. §. præterea ducatus. col. penul. in prin. de prohi. feu. alie. per Fede. & in c. j. versi. flumina nauigabilia. co. ij. quæ sint rega. & in const. si dubitatio. co. iij. & in consti. quadragenalem. col j. & habetur ī l. hoc iure §. ductus aquæ. ff. de aqua quot. & æstiu. Quæ obseruantia est, vt solo iure Romano viuatur: & quòd penitus sit iuri Longobardo derogatũ. Et hoc patet euidẽter: quia quàm plures dispositiones iuris Longobardi non solùm nõ seruantur in regno, verùm etiã seruatur totũ contrarium: vt videmus in testamẽtis mulierũ: quæ in omnibus fere ciuitatibus regni fiunt sine mũdualdo: & hoc est notorium per omnes schedas tabellionum. Similiter in successionibus cognati excluduntur de iure Longobardo: vt nec etiã mater succedat filio tanquam cognata. Item filij naturales nõ excluduntur totaliter ꝓ filias legitimas & naturales: vt not. gloss. & doct. in cap. j. §. hoc autem. de his, qui feud. da. poss. Et tamen in regno seruatur cõ-

trarium per authen. cessante. C. de legitim. hæred. & sic sola dispositio iuris Romani attenditur. Et patet ex quàmpluribus aliis exemplis & dispositionibus in quibus differt ius Romanum à Longobardo, & tamen solo iure Romano in eis vtimur. ergo censetur abrogatum ius Longobardum, saltem ex generali & antiquata consuetudine huius regni, vt merito dicit Bald. in d. authen. dos data. quod tale ius recessit ab aula quia abiit in desuetudinem. vnde quando esset disceptatio quo iure viuatur in regno sufficeret allegare hanc notoriam obseruantiam quia si ius Romanum seruatur in illis exemplis propositis, præsumptio est, quod seruetur etiam in omnibus aliis, nisi in contrarium pro
39 betur,* per ea, quæ tradit Andr. de Yser in d. cap. imperialem. §. præterea ducatus. col. ij. in fin. ver. sed quomodo probabitur, &c. vbi dicit, quod ad probandum ius Francorum, sufficit probare, quod aliàs illi de domo seruarunt, quod primogenitus succedat, quia ex hoc solo transfunditur onus probandi contrarium in aduersarium. ergo patet quod ex sola probatione vnius capituli iuris Francorum præsumitur & probatur, quod viuatur iure Francorum, quanto fortius id dicendum est in iure Romano, cuius obseruantia probatur notorie ex mille & infinitis capitulis, & antiquissimo tempore. vnde succedit dispositio l. minimè. ff. de legi. Et q̃ ista generalis obseruantia, & consuetudo tanquàm notoria non indigeat probatione sed sufficit allegari, est decisio in termicis Bal. in l. 2. col. ij. in fi. ver. sed hic quæro. &c. C. ad Vellei. vbi expressè dicit, quod consuetudo notoria talis est, quæ liquet ex inspectione omnium publicorum instrumentorum, & non oportet eam pro-
40 bari. ¶ Decimotertio,* ponitur nunc iterum dicta constitutionem, quam retorquet pro ista parte, & ista est noua ponderatio. & ab illis hactenus non cogitata. Nam vult illa cõstitutio quod primò iudicetur secundum constitutiones, postea secundũ consuetudines approbatas: & postea secũdum iura, &c. per hoc dicit, quod stante consuetudine generali in hoc regno, quod causæ decidantur secũdum ius Romanum, prout in præcedenti argumento probauit illa constitutio decidit casum nostrũ pro ista parte, quia præponit consuetudinem iuri Longobardo. sed nulla potest esse consuetudo fortior & melior, quàm illa, quæ est cõformis iuri communi: vt est tex. notabilis in c. fin. extra. de censibus. & in c. cum dilectus. de cõsuet. & q̃ possit esse consuetudo cõformis iuri cõmuni, tenet Abb. in c. fi. col. penult. prin. de consue. ergo ista generalis obseruantia iuris Romani contra ius Longobardum, induxit quan-

quandam notoriam & approbatam consuetudinẽ, conformem iuri communi Romanorũ. vnde secundum hanc consuetudinem debet prius iudex iudicare. & ea cessante tunc demũ recurret ad ius Longobardum. & ita subtiliter bis ponderata illa consti. Puritatem, facit pro ista parte: imò si quid dubij haberet dicta consuetudo, reciperet interpretationem à iure communi Romanorũ: quod est ius generale. l. si serui vestri. C. de noxa. ac. & habetur in d. c. cũ dilectus. nõ autem reciperet interpretationẽ à iure Lõgobardo: quod est ius locale. ita tenet Bal. in c. j. §. & quia vidimus. col. vj. in fin. de his. qui feu. da. pos. ¶ Decimoquarto,
41* & vltimò, pro ista parte adduco oẽs illas decẽ authoritates, quas suprà collegi arguẽdo pro ista secũda parte: quæ omnes remaneãt in suo robore. Et dato, q̃ eis suprà disputãdo voluerim respõdere, nunc tamẽ attingendo veritatẽ, dico dictas responsiones non esse sufficiẽtes. vnde Inquantum ad primã, secundã, quintã, sextã, & septimã, & octauam, dicebam eas procedere de iure cõmuni. Secus est in regno per d. consti. Puritatem. dico q̃ est mala responsio, ex quo in regno nihil reperitur innouatum cõtra dictas decisiones, vt suprà probaui, & dicta const. Puritatẽ, facit potius pro ista parte: imò est conformis cum decisione Bal. in d. l. fi. inuit. C. de nup. qui dicit, quòd de tali iure nõ est curandum, nisi in loco, vbi seruatur de cõsuetudine. Vnde fateor istud, q̃ quando in aliqua parte regni, ꝓbaretur, q̃ illud ius seruatur, vel q̃ eo iure viuitur, ibi esset seruãdum, & non alibi. & hoc propriè vult dicta const. Puritatem. vt suprà dixi. Tamẽ onus probãdi semper incũbit, & allegãti illud ius, cum sit ius locale: vt suprà declaraui. vnde remanent dictæ quinq; authoritates in earũ robore & obseruantia, cùm iure communi vtamur.
42 ¶ Iteni, ad* tertiã authoritatem And. de Yser. in c. j. de notis feudorũ, dico non esse bene responsum: qa imò melius fuit locutus ibi quàm alibi: ex quo tale ius sine ratione non debet seruari. Nec procedit argumentum de l. prospexit. ff. qui & à quibus. quia nõ reperitur dictũ ius præcise approbatum per consti. regni, nisi in loco, vbi viget, & ita dicit And. in d. c. j. de feu. cog. & ibi etiã Bal. magis clarè dicit. q̃ inter eos, qui viuunt iure Romano, causa deciditur secundũ ius Romanum. sed inter eos, qui viuunt iure Longobardo, causa deciditur secundum ius Longobardũ. vnde habuit Bal. ibi sensum dictæ const. ¶ Nec valet responsio data ad quartam authoritatẽ, scilicet Andr. in d. c. j. de feu. cogni. quia nõ est verum, q̃ constitutio necessitet homines vt viuant iure Lõgobardo: imò ponit hoc in eorum arbitrium:

vt fuprà probaui. ¶ Similiter ad octauam authoritatem Luce de penna, reprobatur responsio eodem modo, quo præcedés. Nec obstat, q̃ Andr. est maioris authoritatis, quia cũ sit ibi ipsi cõtrarius in pluribus locis, tenẽda est iuris authoritas, vbi melius
43 dixit. ¶ Ad nonã * authoritatẽ Bal. in d. c. transiato. de const. minimè valet respõsio: quia nego quòd successores in regno confirmauerint præcisè & necessitatiuè ius Longobardum: sed vt suprà dixi: imò si placuisset illud ius Imperatoribus, insertisset illud in voluminibus iuris ciuilis. Vnde quia non inseruerunt, apparet q̃ tale ius reprobauerũt. Prout in simili arguit Aluar. in prælud. feu. in iiij. q. ltẽ responsio data ad decimam authoritatem Matth. in d. cõsti. puritatem. qui sequitur Lucam de pẽna, minimè procedit, per easdẽ rationes. Et sic remanet ista pars totaliter confirmata. ¶ Superesset modò respondere ad illas decem authoritates adductas pro prima parte. Ad quas satis patet responsum ex prædictis: quia quatenus expresse dicũt, quòd ius Lõgobardũ præferatur, malè loquuntur, & veriores sunt authoritates contra
44 rias. * Cũ authoritates doctorũ sint probabiles, sed non necessarias, secũdum Bar. & doct. in l. j. ff. si cer. pet. Et maximè, cùm vt plurimũ, sint authoritates And. de Yser. qui tenet alibi contrariũ. * Solùm respondeo ad quintam authoritatem Andr. in d. §. præterea duca. nã loquitur ibi de iure Longobardo, & Francorum, non autem de iure Romano. & verum est, quòd ius Francorum est ius speciale & onerosum, & contra ius cõmune: vt dicit An. in d. §. præterea ducatus. col. iij. in addi. vnde debet probari: aliàs non præsumitur. Et ideò, quãdo esset differentia inter ius Frãcorum & Longobardum: fateor quòd potius præsumatur Longobardũ, maximè in succedendo: quia est conforme cũ iure cõmunĩ, in eo q̃ admittit omnes filios æqualiter ad successionem: secus est, quãdo differentia esset inter ius Longobardũ & Romanum: prout est quæst. nostra: quia tũc Romanũ potius præsumitur, p̃ prædicta. ¶ Vltimò non obstat, quod dicit And. in d. cõst. Puritatem. & in prælud. in iij. q. in fin. vbi dicit, q̃ ista cõsuetudo per quam aliqui nõ seruant ius Longobardum, non valet: quia est contra constitutiones. Nam dico sine dubio, q̃ And. malè loquitur. & dicit contra casum dictæ cõstit. Puritatẽ. ibi, prout qualitas litigantium, &c. quia imò dicta cõsti. approbat hanc consuetudinem, vt suprà declaraui. vnde melius loquutus fuit And. & ibi etiã Bal. in c. j. de feu. cogni. Ex quibus omnibus remanet firma conclusio & vera q̃ ius Romanũ præferatur in regno iuri Long

Longobardo: & qui dicit quòd vinitur iure Longobardo, debet hoc probare. Et per hæc sit impositus finis huic vtili & quotidianę quæst. quæ inter regnicolas quotidie ventilatur, & hactenus ita plenè discussa non reperitur. Laus Deo. Robertus Maranta, Venusinus, V. I. D.

DISPVTATIO III.

An iudex in pœnis arbitrarijs possit imponere pœnam mortis naturalis.

1 *Pœna mortis an possit irrogari in arbitrarijs.* & 15.
2 *Pœna acerrima accipitur pro morte naturali.*
3 *Pœna mortis non potest irrogari, quando statutum dicit, ad panam mille aureorum, vel aliam arbitrio iudicis.*
Pœna publicationis bonorum non potest irrogari vigore arbitrij.
4 *Fures nocturni puniuntur extra ordinem.*
5 *Pœna extraordinaria irrogatur, quãdo proceditur per inquisitionem de iure canonico.*
6 *Pœna minor debet eligi per iudicem in arbitrarijs.*
7 *Pœna capitalis intelligitur altero de tribus modis:* & *in dubio intelligitur de mitiori.* & 8.
8 *Pœna mortis nunquam imponitur in delictis non consummatis.* & 16.
9 *Pœna mortis potest irrogari quando lex dat amplum arbitrium vsq; ad mortem.* & 10.
10 *Inquisitio non fit in causa ciuili, nisi contra vsurarium. & hoc qualiter procedat.*
11 *Index in pœnis irrogandis non potest se extendere vltra potestatem sibi datam à lege.* & 15.
12 *Pœna mortis nõ potest imponi, quando lex loquitur per verbũ moderari.*
13 *Pœna mortis irrogatur ei qui dat alapam officiali.*
14 *Dictio, alta, est repetitiua similium.*
15 *Sacrilegij pœna quæ sit.*
16 *Consuetudo per totum mundum est, quòd nõ puniatur attentatum, sicut delictum consummatum.*
17 *Pœna iniuriæ potest se extendere vsq; ad mortem, quãdo hoc desiderat criminis magnitudo.*
18 *Index non potest imponere panam mortis, si expresse lex limitet trium iudicis.*
19 *Pœna mortis potest irrogari in illis delictis, in quibus lex inducit pœnã corporalem vel pecuniariam ad arbitrium iudicis: secus vbi dat arbitrium simpliciter.*
20 *Pœna consueta apponi debet irrogari, aliàs potest appellari.*
Pœna tota pecuniaria non debet exequi, quando ita dictaret consuetudo.

QVotidiana est quæst. in iudiciis, vtrũ index p̃cedés in aliqua* causa criminali, ex qua ex iuris dispositione irrogatur pœna arbitraria, possit suum arbitriũ extendere vsq; ad mortẽ naturalem inclusiue. Et quoniã quæst. est præludicialis, cùm tractetur de vita hominis, ideò intẽdo eã plenè discutere. recitabo primò opiniones diuersas & contrarias, quas reperio inter

Universidad de Deusto
Biblioteca

doc.& postea ponam veras conclusiones. ¶ Primò igitur pro parte affirmatiua, q̃ iudex possit huiusmodi pœnã mortis imponere, adducitur gl. quę cõiter solet ad hoc allegari in §. I sum ma. I ver. extraordinaria. inst. de iniur. quæ dicit, q̃ iudex potest imponere pœnã capitis in suo arbitrio. videtur & cõmuniter exponitur pro pœna mortis. & ita illi gl. intelligit & sequitur Bal. in c. j §. iniuria. I primus ver bis. de pace iur. fir. & Bal. in l. j in fi. C. de his, q̃ latro & Bar. in l. li. in fin. ff. vbi pupil edu. debe. & Abb. in c. ex literis. col. fi. de cõsti. & Felyn. in c. cùm te. col. ij. in prin. de re iud. & ibi etiam Abb. Idem tenet Felyn. in c. inquisitionis. in fine illius prin. de accu. & in d. c. ex literis col. antepe. ¶ Secundo, pro ista parte adducitur tex. in l. faccularij. §. sunt quędã. ff. de extraor. c. i. vbi dicit tex. q̃ illa pœna arbitraria extenditur vsq; ad pœnã capitis, & sic vsq; ad mortem. ¶ Tertiò, adducitur *tex. in l. ij. ibi, non ignaro iudice, & c. in ver. acerrima cõdemnatione pro arbitrio. & c. C. de his, qui latro. vbi pœna arbitraria extenditur ad acerrimam pœnam, quę accipitur pro pœna mortis: vt not. in l. j. C. de seditio. & l. j. C. nemini licere tigną salua. ¶ Quarto, adducitur tex. in l. lex Iulia. §. hodie. ff. ad l. Iul. repe. vbi loquitur de pœna extraordinãria, & dicit q̃ capite puniri debet, & sic patet, quod pœna extraordinaria extenditur vsq; ad mortem. ¶ Pro parte* verò contraria, scilicet q̃ iudex nõ possit arbitrari pœnã mortis, adducitur primò dictu Bal. i l. & si post tres. in prima lec. col. vij. ver. itẽ facit ad aliã quæst. & c. ff. si quis cau. vbi dicit, q̃ si iudex vigore statuti potest punire ad pœnam mille, vel ad aliã, prout suo arbitrio videbitur, non potest imponere pœnam decapitationis. idẽ tenet Car. in c. de cautis. de off. dele. & Lud. Ro. in rub. de arbitris. ver. itẽ an statutũ. & c. pro hoc facit, quod not. Bal. in l. j. C. ne fine iud. prin. & Bal. in c. i. col. v. in prin. de pace tenen. vbi dicit q̃ iudex vigore arbitrij non potest imponere pœnã publicationis bonorum: ergo minimè pœnam mortis, quę est maior. & hanc partẽ negatiuã tenet Ale. in consi. vij. col. fi. in primo vol. & Card. in c. ex literis. de consti. ¶ Secũdò, pro ista* parte adducitur tex. in l. j. in ver. temporarij. ff. de fur. balnear. vbi dicitur q̃ fures nocturni, puniuntur extra ordinem, verum eorum pœna non debet excedere opus publicum temporarium: ergo à damnarentur ad mortem, excederet pœnam operis publici. ¶ Tertiò, adducitur tex. in l. j. §. expilatores. ff. de effrac. vbi primo ponitur pœna in liberum arbitrium iudicis, & postea in fine dicitur, quod plebeius pœna interroganda nõ debet excedere opus publicum. Nobilibus verò non debet excedere relegationem. Quæritur* adducitur* text. cum ibi not. per gl. & doct. in c. inquisitionis. in princi. de accu. vbi est decisum quod de iure canonico, quando proceditur per inquisitionem iudex non imponit pœnam ordinariam delicti, sed extraordinariam. & sic arbitrariam, & tamen per hanc pœnam arbitrariam non potest imponere pœnam ordinariam sed mitiorẽ. & ita declarat Abb. in fina colum. ergo conclusiue sequitur de necessitate quod non potest imponere pœnam mortis, quia non est minor, sed maior & acerbior cæteris pœnis. ¶ Quarto, confirmatur* ex dicto Bal. in l. quicunque. col. iiij. C. de ser. fugi. vbi dicit, quod iudex in arbitrariis debet eligere minorem pœnam. ¶ Et sic per tot iura & authoritates contrarias redditur ista decisio valde dubia. Et vt ipsam reddam magis dubitabilem, Si quis vellet tenere hanc secundam partem tanquam benigniorem, iuxta l. penult. ff. de pœnis, posset respondere ad iura contraria ad ducta pro prima parte. ¶ Et primò, non* obstat glos. in d. §. in summa. inst. de iniur. quia illa loquitur de pœna capitis: non autem de pœna mortis. & in iure est clarum, quod pœna capitalis intelligitur altero de tribus modis, scilicet de morte naturali, de morte ciuili, & de exilio seu deportatione. l. ij. in prin. ff. de pœnis. & l. ij ff. de pub. iudi. & not glossã l. hos accusare. §. in omnibus. in ver. capitis. ff. de accus. & text cum gloss. in l. sed & si quis. §. ff. si quis cau. in dubio autem, quando lex irrogat pœnam capitalẽ, & intelligitur de minori ex illis tribus, scilicet de exilio seu deportatiõe. Text. est iuncta glo. in l. j. C. ne lic. mãci. Christia. & tenet Bal. in l. fi. in fi. C. quæ res ven. nõ pos. & Io. de imo. I d. l. ij. ff. de pub. iud. & Bal. in d. l. quicunque. col. iiij. ver. scias etiam, & c. C. de ser. fugi. ¶ Secundò, non* obstat d. l. faccularij. §. sunt quædam. ff. de extraor. cri. quia ibi non dicitur de pœna mortis: sed de pœna capitis, vnde potest intelligi de pœna mitiori, vt dixi modo in præcedenti. Imò dico q̃ de necessitate debet ita intelligi ille text. quia loquitur de delicto nõ consummato: loquitur enim de illis, qui tenebant quosdam lapides ad offendendum, non tamen sequuta fuit offensio. Quod patet dum dicit ibi, q̃ ipsa res mortẽ cõminatur. Sed vbi sumus in delictis nõ consummatis nũquã imponitur pœna mortis in arbitrariis ita pulchre tenet Bal. in cõsil. ccccxlvij. co. ij. in iij. vol. quod cõsiliũ incipit Cecchus & c. & Felyn. in d. c. ex literis. col. pen. ver. secunda declaratio. & c. de constit. ¶ Tertiò, non obstat d. l. si quis. de his. q̃ latro. quia ibi expresse ex legis dispositione datur ista potestas illis iudicibus imponendi dictam

dictam pœnam in illo crimine. Vnde tũc cessat dubium, an illa pœna arbitraria se extendat ad mortẽ: quia quando lex dat amplum arbitrium iudici, vsque ad mortem, non est dubium, quòd potest imponere dictã pœnam: quia cẽsetur id facere authoritate legis. Ita dicit Io. de Imo. ĩ d. l. ij. ff de pub. iudi. quẽ refert & sequitur Ange. de are. in d. §. in summa. sed nos loquimur in casu dubio, scilicet quãdo simpliciter fit mẽtio de pœna arbitraria seu extraordinaria. ¶ *Quartò, nõ obstat d. l. lex Iulia. §. hodie. quia potest pluribus modis responderi. Primò, quia loquitur de pœna capitis, quæ potest verificari in mitiori: vt suprà dixi. secũdò, quia posito q; intelligeretur de pœna mortis, ibi lex hoc expresse cõcedit: attẽta immanitate criminis. loquitur eñ de iudice, qui iniuste interfecit innocẽtem. vnde est homicida. propterea nõ est mirum, si morte puniri debet. & sic potest dari eadem responsio, quã dedi ad l. ij. de his, qui latro. Et sic pœna extraordinaria potest compræhendere mortem, quando lex hoc dicit expresse, vt ibi. ¶ Si- 11 quis* autem vellet tenere primam partem, posset respondere ad iura adducta pro secũda parte. Et primò, non obstat l. j. ff. de furt. balne. quia ibi lex expresse loquitur limitatiuè, per dictionem, dummodo, &c. Dicit enim illos fures esse puniendos pœna extraordinaria, dummodo non excedat opus temporariũ: quo casu quia lex dat potestatem limitatã iudici, sumus in casu certo: quia iudex non potest præterire formã legis: vt no. Felyn. in d. ca. ex literis. col. pen. versic. quinta declaratio. &c. de constitu. licet ipse nõ cõsiderauerit hanc resposionẽ. Plus dico, quòd ille tex. potest retorqueri in contrariũ: nam ex eo, quòd lex restrinxit potestatem iudicis ad opus temporarium, est signum quòd iudex habuisset largiores habenas procedẽdi vsq; ad mortem, quando lex specialiter eum non prohibuisset: quia aliàs frustratoria fuisset illa restrictio legis: quando sine ea iudex fuisset restrictus: quod nõ est dicendum. l. quod Labeo. ff. de Carbo. edic. ¶ Secũdo non obstat d. l. j. §. expilatores. in fin. ff. de effracto. q; similiter ibi lex loquitur limitatiuè, p dictio. dũmodò, &c. vnde 12 dic, vt modo dixi. ¶ Tertiò * nõ obstat d. c. inquisitionis. de accusa. quia ibi lex loquitur per verbũ moderari. & quando lex concedit arbitrium iudici per hoc verbum, quòd habeat moderari pœnas, nunquam potest imponere pœnam mortis: quia illud verbum moderari, importat diminutionẽ pœnæ. Ita tenet Maria. Soci. in d. cap. inquisitionis. & Fely. in d. c. ex literis. col. pen. vers. tertia declaratio, &c. ¶ Quartò, 13 * non obstat dictum Bald. in d. l. quicunq;. inquãtum dicit, quòd iudex

iudex debet eligere pœnam mitiorẽ: qa illud ĩtelligit, nisi qualitas & atrocitas delicti aliud suaderet, vt siquis daret alapã officiali, debet puniri pœna mortis: secundũ Bal. in c. j. §. iniuria. in prin. de pace iur. fir. Nõ enim esset æquum, quòd tũc stãte crimine atroci & enormi iudex imponeret pœnã mitiorem: quia non esset pœna conueniens & æqualis delicto: iuxta l. sancim'. C. de pœnis. & hoc sentit Alex. ĩ cõsi. cxj. col. iiij. in j. vol. & Ang. de are. in d. §. in summa. & Abb. in d. cap. ex literis. column. fin. 14 ¶ Quintò, non* obstat dictum Bal. ĩ d. l. & si post tres. quod fuit allegatum in primo argumẽto secundæ partis: quia ibi statutũ loquitur de pœna mille, vel de alia ad arbitriũ, &c. illa dictio, alia, est repetitiua similis pœnę, scilicet, pecuniariæ. & ideo non 16 potest imponere pœnã mortis, quæ est lõgè dissimilis: vt no. gl. & Bal. ĩ l. si fugitiui. C. de ser. fu. & Fely. ĩ c. sedes. col. fi. de reser. & Iaf. in l. si viuus in prin. co. fi. ff. de pac. Et ad dictũ Bal. ĩ d. c. j. de pace tenen. & alia allegata ĩ dicto primo argumẽto, posset responderi, nisi atrocitas criminis aliud suaderet: vt suprà dixi. Et quia pœna amissionis bonorum nunquam imponitur, nisi vbi lex hoc mandat, expresse. ¶ Ex quibus pro vtraque parte adductis redditur ista q. multũ dubia, adeò q; meritò Cæsarea decisiõe opus esset. Vt igitur in tanta varietate ponã veram cõclusionem, dico q; prima opinio affirmatiua est magis cõmunis, cum infrà scriptis tamẽ limitationibus. ¶ Pono igitur* conclusionem per modum regulæ: quæ talis est, quòd iudex in arbitrariis potest ĩponere pœnã mortis naturalis. Hæc conclusio probatur per l. sacrilegij. la prima. ff. ad l. Iul. pecul. vbi narratiuè dicitur, quòd dato quòd pœna sacrilegij sit arbitraria, quia pro qualitate personæ irrogatur: tamen quãdoq; aliqui sacrilegi combusti fuerũt: & sic probat, quòd iudex in pœnis arbitrariis potest imponere pœnã combustionis: & sic mortis naturalis. & ita ad hoc illũ tex. põderat Abb. in d. c. ex literis. co fi. & ibi etiam Fely. in fi. verbis. de constit. ¶ Istam conclusionem 16 * declara, & limita primò procedere, in delictis consummatis & perfectis: secus in attentatis tantum & non cõsummatis. qa ĩ eis iudex nũquam ex arbitrio imponit pœnã mortis. Ita procedit dictũ Bal. ĩ d. cõsi. cccexliij. incipit, Cecchus &c. col. ij. in iij. vol. & Fely. ĩ d. c. ex literis. col. pen. ver. secunda declaratio, &c. Et ratio est in promptu: quia hodie ex generali cõsuetudine nõ punitur delictum attentatum, sicut consummatũ, sed mitius. & sic non punitur affectus, nisi sequatur effectus: etiã ĩ atrocioribus. Ita tenẽt Pau. de ca & Alex. ĩ l. j. §. fi. in fi. ff. quod quisq; iur.

& Car.

Universidad de Deusto
Biblioteca

& Car. Alex. in cap. j. §. si vero voluerit, in fi. de ca. qui cur. ven. & Ange. in consi. xiiii. co. 1. vbi dicit, quòd ista consuetudo est approbata per totum mundum. & Bal. l. fi fugitivi. C. de fer. fugi. & Sal. in l. is. qui cũ telo ff. ad l. Cor. de sicar. & Bar. in l. j. §. si diuus. eo. ti. Vnde si iudex imponeret pœnam mortis in attentatis, puniret affectum sicut effectum quia maior pœna dari nõ potest, quàm sit pœna mortis.

17 ¶ Secundò limita, dũmodo delictũ sit ita graue attentis ipsius circunstãtiis, quòd mereatur pœnã mortis? exemplũ potest poni in eo, qui dat alapã officiali: nã est iniuria. Verum attẽta circunstantia qualitatis personæ cẽsetur atrocissima. & sic in hoc casu iudex põt procedere ad mor- 19
tem: secundũ Bal. in d. c. j. §. iniuria. in prin. de pace iur. firm. & sequitur Io. de ana. in c. inquisitionis. in fi. illius prin. de accu. ita tenet Fely. in d. c. ex literis. col. pe. i. prin. ver. prima declaratio &c. de cõst. ita debet intelligi dict. Bal. in d. l. j. in fi. C. de his, qui latro. vbi dicit, quod potest procedi ad supplicii, si hoc desiderat criminis magnitudo. Ex hoc sequitur, quod si ex iniuria modica verbali iudex vellet procedere ad mortem, non posset: quia non esset pœna conueniens delicto, sed maior p. prædicta: imò tunc posset iudici exequenti de facto resisti, per ea, quæ dixi supra in prima dispu. & hoc tenet Ange. de are. in d. §. in summa. & abb. in d. c. ex literis. co. fi. aliàs posset appellari, et no. glo. & Bar. in l. fi quis pœna. ff. de verb. sig. Et hæc limitationẽ tenet in effectu Alex. in cõsil. exj. col. iiij. in primo volu. & And. de Yser. in consi. comite. ¶ Tertiò, limita, niſi expressè lex vel statutum limitaret arbitriũ iudicis, vt non posit excedere talẽ pœnam: quia tunc nõ imponit pœnam mortis. Ita procedat rex. in l. i. ff. de furi. balne. & in l. j. §. expilatores. ff. de effracto. prout suprà declaraui. ¶ Quartò, limita, niſi lex diceret, quòd iudex pœnã moderetur: quia tunc non potest imponere pœnam mortis. Ita procedit d. ca. inquisitionis. cum ibi non sit suprà declarati. 18 ¶ Quintò limita, quãdo arbitrium datur iudici in pœnis à iure expressis: prout est in actione iniuriarum: in qua est statuta pœna corporalis, & pecuniaria, ad arbitrium iudicis. l. fi. & l. iniurii. tit. ad limitatio. ff. de iniur. & l. Pedius. §. j. ff. de incend. ruin. & nau. tunc enim iudex propter enormitatem iniuriæ potest arbitrari mortem secus est, vbi iudici datur simpliciter arbitrium puniẽdi in pœna non à iure exp. ressis: quia tunc non potest facere crimen capitale, quod non est capitale: nec potest imponere pœnã mortis, vbi crimen non est capitale. Ita declarat Fely. in d. c. ex literis. col. pen. ver. quarta declaratio, &c. ¶ Sextò, limita, non

nõ procedere, quãdo in similibus delictis esset cõsuetudo, q. non imponatur pœna mortis, sed minor pœna: quia tũc iudex nõ potest imponere pœnã mortis: sed tenetur sequi cõsuetudinariam pœnã, & cessat arbitraria. Casus est singularis in l. siquis reum. ff. de cust. reo. Facit tex. cũ ibi not. in l. hodie. ff. de pœnis. Ita tenet Bal. in l. quicũq;. col. iij. ver. scias tamen, &c. C. de ser. fugi. & Fel. in c. de causis. col. j. de offi. dele. & Abb. in c. inquisitionis. col. fi. de accu. & Alex. in cõsil. v. col. fi. & consi. iij. col. iiij. in j. vol. & Paris in tra. synd. in ver. cõpositio. col. xij. in prin. in cap. an si delinquens, &c. & in tex. de offi. synd. colũ. iiij. & v. in c. an si potestas, &c. vbi plus dicit, quòd si iudex excedit pœnã solitã, dicitur grauari partem: & potest appellari, & tenetur in syndicatu. Et per hoc infert, quod in regno siquis condẽnatur ad vnam vnciã, non solet exigi tota vncia, sed tantũ vnus tarenus vel duo: maximè attenta paupertate cõdemnati. Et per hæc sit expedita ista q. Laus Deo. Rob. Maran. V. I. D.

DISPVTATIO IIII.

Vtrum si in causa summaria sit processum per partes ordinariè, censeatur recessum à via summaria: ita quòd ineptitudo libelli, vel alius defectus vitiet proces-

sum, nõ obstãte, quòd aliàs in regno procedatur sola facti veritate inspecta.

1 *Causa quæ de iure erat summaria, si fuit incepta per partes via ordinaria, an videatur renuntiatum viæ summariæ.*

Summaria causa an fiat ordinaria ex voluntate partium: & 11. & 13.

2 *Libellus si intercuenit in causa in qua non requirebatur, an debeat ordinariè discuti illa causa. & 5.*

3 *Causa quamuis sit commissa summariè, potest nihilominus index procedere ordinariè.*

4 *Testamentum inscriptis si non valeat, an valeat vt nũcupatiuũ. & 13.*

Contractus sine scriptura non valet, quando partes elegerunt viam contrahendi in scriptis: & quando censeantur hanc viam elegisse.

5 *Arbiter qui erat etiam arbitrator, si incipit procedere vt arbitrator, potest prosequi vt arbitrator inordinatè & valet processus.*

6 *Testamentum militis factum iure communi si nõ valeat, an valebit iure militari.*

7 *Libellus ineptus non vitiat in causa, in qua non requirebatur.*

8 *Testes inhabiles probent informationem in casibus, in quibus non requirebantur.*

Actus qui poterat geri sine aliqua persona, non vitiatur, si illa intercuenit inutiliter.

9 *Viam per quam actus impugnatur, nemo præsumitur elegisse.*

10 *Processus sine ordinario, sine summa-*

Universidad de Deusto
Biblioteca

rie fiat, semper potest in regno super eo ferri sententia, dummodo liquet de veritate.

12 *Inconfesso non requiritur sententia.*

14 *Causa ordinaria an possit fieri summaria de voluntate partium.*

1 FVi sæpe interrogatus stante *iure municipali in hoc regno, q̃ in causis ciuilibus procedatur sine figura iudicij, & sola facti veritate inspecta, per capi. detestantes. & per regiam pragmaticam quæ incipit, dispendia. Si partes processerũt in causa ciuili via ordinaria, dãdo libellũ, itẽ cõtestando, & alia acta soleniter & ordine faciẽdo, cũ potuissent ista iudiciorũ solẽnia omittere, & procedere via summaria, ob dicta statuta. An per hoc videantur viæ summariæ renũtiasse, & 3 amplecti viã ordinariã, quando non apparet de expresso cõsensu seu cõuentione partiũ: ita vt si aliq̃s defectus emergat in iudiciis, puta ineptitudinis, vel alius similis, quide iure cõmuni vitiaret ꝓcessum, & sententiã, habeat etia talis defectus vitiare talẽ ꝓcessum ordinaria via initiatum: & sic an in tali processu 4 debeat seruari ius commune, & nõ municipale. per ea, quæ not. gl. & doct. in l. vinum. in fin. ff. si cert. pet. ¶ Et pro prima parte affirmatiua, videlicet, quòd cẽseatur recessum à via summaria, & per cõsequẽs debeat seruari ius cõmune: adducitur primò dictũ Bal. in l. diffamari. col. j. infi. ver. secũdo opp. &c. C de inge. & manu. vbi dicit, quòd quãdo partes possunt procedere summariè, & eligunt viam ordinariam: causa efficitur ordinaria. & sic videtur hoc depẽdere ex voluntate partium. ¶ Secũdo, adducitur* glo. in l. proinde. §. notandũ. ff. ad legem Aqui. quæ dicit, quòd quãdo in causa non requirebatur libellus, si interueniat libellus, & sic fuit cœpta via ordinaria, debet solenniter per sententiã definiri. & sic innuit, q̃ causa efficitur ordinaria, & debet ordinaria determinari & ita per illã gl. tenet Frã. de cur. in addi. post Alexan. in d. l. vinum. col. fi. ff. si cert. pe. in addit. quæ incipit, tamen fallit. &c. vbi dicit, quòd tũc nõ valeret sententia super libello inepto. ¶ Tertiò, põdero *dictũ Bal. in l. quod fauore. col. j. C. de legi. & Bal. in l. nulla. ff. de legi. qui dicit, quòd si princeps cõmittit causam iudici, quòd summariè procedat, & ille procedit ordinariè, valet processus, tanquã ordinarius. & ordinariè factus. Idẽ tenet Lanfr. in cle. sæpe. col. iij. in prin. in xv. conclusione. de verb. sign. ¶ Quartò* adducitur quia testator, qui poterat testari nuncupatiuè, elegit viam testandi in scriptis soleniter: & nõ valuit testamẽtũ in scriptis, ob aliquem defectũ: minimè valebit vt testamẽtum nuncupatiũ: ex quo illam viam solẽnem elegit. Ita tenet Bar. in l. fi. ff. de iure codicil. Facit etiã, quod dicimus de cõtractu in scriptis: nam quãdo erat

erat in posse contrahentiũ contrahere in scriptis & sine scriptis, & elegerũt viã cõtrahendi in scriptis, nõ valet contractus sine scriptura. l. cõtractus. & ibi Bal. in prima col. in fi. C. de fide instrum. vbi plus dicit, quòd eo 6 ipso, quòd partes dicunt, habeamus notariũ, vt cõficiat scripturã de contractu, cẽsentur velle cõtrahere in scriptis: in tantũ q̃ antè, quàm scribatur, potest eas pœnitere, vel alteram partẽ pœnitere. & nolle cõtrahere: vt habetur in deci. xxxvj. consi. Neap. per Matr. ver. tertiò, &c. Ita etiã videtur dicendũ in casu nostro: 7 quia erat in potestate partium procedere summariè, secũdum iura municipalia, & elegerunt viam ordinariam, debet eis imputari: vt si deficiat aliqua solennitas iuris communis, vitietur processus: iuxta illam regulam, via, quã elegisti, tibi pateat, &c. 5 ¶ Pro* parte verò contraria adducitur dictum Bal. in l. iij. ff. de test. mili. vbi dicit, quòd si is, qui potest procedere summariè & de plano, incipit procedere ordinariè per libellum, potest obmittere viam ordinariam, & reliquũ processum expedire summariè: quia eligendo ius cõmune, non censetur priuilegio renuntiare. Vnde infert ibi Bald. quòd si est cõpromissum in aliquem, tãquam arbitrum & arbitratorẽ, & ille incæpit procedere, vt arbiter & processit inordinate, valet nihilominus eius lau- 8 dum, tanquam arbitratoris. Et hoc dictũ videtur decidere casum nostrũ, vt si processus fuit initiatus ordinariè, & fuit nõ ritè compositus, debet valere, tanquam summarius, propter dicta statuta seu iura municipalia. * Et de hoc videtur text. in d. l. iij. ff. de test. mili. vbi miles q̃ poterat testare iure militari, si voluit re stari iure cõmuni, & obmisit solẽnitates, adeò quòd testamentum nõ potest valere iure communi, valebit saltẽ iure militari: & sic nõ videtur renũtiarẽ priuilegio adeundo viã iuris communis. ¶ * Secundò, pro ista parte adducitur illud, quod voluit Alex. in d. l. vinũ. col. fi. & ibi est gl. singularis. vbi dicitur, quòd in causis, in quibus non requiritur libellus, si interueniat, & ineptus, non vitiat processum. Sic etiam possemus dicere in quolibet actu substantiali iudicij: vt si interueniat, & ineptus, nõ vitiat processum. Idem, si penitus obmittatur: ex quo non requirebatur de necessitate. Si enim esset vera prima opi. nunquã posset verificari illud dictum gl. & Alex. in d. l. vinum. quòd est cõmuniter approbatum: quia semper quãdo quis præsentat libellum, videretur eligere viam ordinariã: & sic essemus in dispositione iuris communis, secundũ quã libellus ineptus vitiat processum, & esset contra illud dictum: ¶ Tertiò, adducitur * quod not. Bal. in l. qui testamẽto. §. per

contrarium.ff.de teſta.vbi dicit ꝙ valet informatio capta per teſtes inhabiles in caſibus, in quibus teſtes nõ requirebãtur. Facit etiam tex.iũcta gl.in verſ. in tranſitu.in §.ſeruit.inſtitu.de libert.i.qui probat,quòd quando actus poterat geri ſine interuẽtu alicuius perſonæ,ſi illa perſona interueniat,& inutilis, nõ vitiat actum. Pro hoc eſt tex. in l.j.in prin.C.de rei vxo.actio. Sic etiam dico,in quæſt.noſtra:quia cauſa poterat expediri ſummarie.& ſine ſolẽnitate iuris:ſi interuenerunt dictæ ſolẽnitates. & inutiliter, non debet per hoc vitiari proceſſus. ¶ Quarto,quia nemo*cenſetur elegiſſe viã,per quam actus & voluntas ſua impugnetur:vt d.l.iij.ff.de teſtam. mili.& Alex.in l. hoc cõſultiſſima §.per nuncupationem.C.de teſta.& Soci.in cõſi.cxlij.col.iij. primo vol. ¶ Pro ſolutione huius q.adhæreo huic ſecũdæ parti:quam puto eſſe veriorẽ: maximè in hoc regno,cùm ſint rationes efficaciores pro ea. intelligendo tamen, quando partes non expreſsè declarauerunt ſe velle procedere ordinarie: ſed tantum inceperunt ita de facto ordinariè procedere:ex quo proceſſu poteſt reſultare tacitus conſenſus, nõ autem expreſſus: quia iſte tacitus conſenſus non debet ita interpretari,vt partes voluerint facere actũ inutilem, & iudicium fruſtratoriũ, arg.l. quotiẽs.la ij.ff.de reb. dub.& l. quotiens.ff.de verbo.oblig. ¶ Et vltra dictas* quatuor rationes, cõfirmo hanc partem in regno, per d.c.deteſtantes, vbi mandatur, quòd quãdo in proceſſu liquet de ſola ſubſtãtia veritatis, non poſsit opponi aliqua exceptio de nullitate ex defectu obmiſſæ ſolẽnitatis iudicij. Et illud mãdatũ dirigitur iudicij,vt patet ibi ex ſuprascriptione. Vnde nõ eſt curãdũ quomodocũq; partes procedant in cauſa, ſiue ordinariè, ſiue ſummariè: quia dummodo liqueat de veritate, ſemper iudex poterit proferre ſententiã validam:etiã ſi aliqua ſubſtantialia obmittantur:quia de his non eſt curãdum. Et per d.c.deteſtantes.apparet reſponſio adomnia quatuor argumẽta adducta pro prima parte ¶ Prẽterea, etiam de* iure communi puto ſuſtineri poſſe iſtam ſecundam partem, per iura & argumenta ſuperius adducta. Et in ſpecie reſponderi poteſt ad omnia allegata pro prima parte. Et primò,non obſtat dictũ Bal. in d.l.diffamari:quia nihil facit ad propoſitũ. Dicit enim quòd partes poſſunt procedere ordinarie,vbi poterãt ſummarie:& valet proceſſus ordinarius. Iſtud eſt clarum & expeditũ per cle. ſæpe.§.ſi.de verb.ſign. quia tũc res reuertitur ad naturam ſuã, & ſic ad ius commune: vnde de facili fit:vt not.in d.§.ſi.Non tamen dicitur, quòd ſi in aliquo obmitteretur aliquid ſubſtãtiale,

le,vitietur proceſſus: & ita etiã reſpõdeo ad id,quod dicit Bald. in d.l.quod fauore.& in d.l.nul- 12 la.¶ Secundo,non*obſtat gl.in d.l.proinde.§.notandũ.quia loquitur in caſu,in quo non requirebatur ſententia,vt quia ſumus in cõfeſſo:in quo ſolum ſit præceptum,vt ſoluat.l.j.C.de cõfeſſ. Verũm eſt,quòd ſi actor vigore cõfeſtionis rei voluerit formare libellum ſolẽniter,& petere id,quod cõfeſſus,eſt,tunc requiritur ſententia.ex quo cauſa eſt initiata in formã iudicij:& ſententia debet eſſe conformis libello.& hoc dicit illa gloſſ.Nõ tamẽ ibi fit aliquod verbũ,quòd ſi interueniret libellus ineptus, vitiaretur proceſſus:vel ſi aliter proceſſus fuit nõ ritè factus.Sed ſolum ſentit.quòd ſi fuit fabricatus proceſſus,eſt ſoleniter per ſententiã determinandus, quod 14 eſt ex quadam neceſsitate:quia omnis proceſſus expectat diffinitiuam ſententiam regulariter. 13 ¶ Non obſtat, * quod dicimus de teſtamento in ſcriptis: quia illud procedit, quando teſtator expreſsè declarauit, quòd volebat teſtari in ſcriptis.quo caſu ſi non valet vt teſtamentũ in ſcriptis,minime valet vt nuncupatiuum.Secus,quãdo hoc expreſsè nõ appareret:quia tunc ſi poteſt valeret vt nuncupatiuũ, vt.quia interuenerunt omnia requiſita in nuncupatiuo valebit vt nuncupatiuum.Ita ſentit Bar.in d.l. fi.ff.de iure codicill.& Cy.Alex. & Iaſ.in d.l.hac cõſultiſſima.§. per nuncupationem.C.de teſta. & Angel.& Imo in l.j.§.ſin autem.ff.de hæred.inſti.& Alex.in cõſi.clxxvj. col.ij.in v.volum.& conſilio cxiij.in iij.vo.& Pau.de Caſt.in conſi.cccexv.in ij.volu. & Soci.in conſil.cxlij.in primo vol.& habetur aliquid in deciſi. lxix.conſi. Neapo. Et eodẽ modo reſpondeo ad l.cõtractus.C. de fide inſtrum.& quod ibi not. Bal.ſcilicet quòd loquitur,quãdo expreſsè apparet,quòd partes voluerunt cõtrahere in ſcriptis.Et per hoc dico, quod quãdo expreſsè partes conuenirẽt, quòd procedatur ordinarie coram iudice: & renuntiarent illi cap.deteſtãtes.tunc propter expreſſum conſenſum dicerem, ꝙ non valeret iudicium, ſi aliqua ſolẽnitas obmitteretur,per præ dicta.¶ Quid * autem econtra, an poſsint partes facere, quod in cauſa ordinaria procedatur ſummariè?Spec.in titu.de libel. concept.§.nunc dicendum.ver. nono.tenet quòd ſic.ſed contrarium tenet Car.in d cle.ſæpe.in prin.in xiij.q.& Alex.in addi.ad Bart.in d.l.ũ ſocietatem.§.arbitrorum.in ij.col.in addi.quæ incipit,Adde ad hoc,& c.ff.pro ſocio.& eſt ratio,quia quod ordinariè procedatur,eſt iuris publici:& partes non poſſunt iuri publico renũtiare.l.ius publicum. ff.de pact.Idem tenet Lucas de penna.in l.de ſubmerſis.col.pe. in fi.& ſequen.C.de naufragiis.

lib.xj.per eandem rationem. Dicit tamē Cardi.in dicta xij.q.& Lucas vbi suprà, quòd si partes vellent, quòd iudex procedat ranquā arbitrator, possunt hoc facere. Et sic per hunc modum possunt facere causam summariam, faciendo compromissum eo modo. Et ex his remanet expedita ista vtilis q. Laus Deo. Rob.Maran.Venus. V. I. D.

DISPVTATIO V.

Vtrū in crimine vsurarū possit iudex ecclesiasticus, vel secularis iquirere, & procedere ex officio nemine accusante: & vsuriū punire aliqua pœna: & quid seruatur in hoc regno Siciliæ.

1 *De vsurario an possit inquiri per iudicem ex officio, & condemnari ad aliquam pœnam nemine accusante.*
Vsuras ne recipiat creditor, [potest per iudicem impediri & receptas compelli restituere.
De vsurario suspecto potest inquiri p iudicem ecclesiasticum, vt imponatur sibi pœnitentia.
2 *Causa si fuit cœpta via ordinaria, debet solenniter per sententiā definiri.*
3 *Vsurarius potest excommunicari, si non restituit vsuras.*
4 *Vsuras est delictū punibile: & super eo potest procedi per inquisitionem & accusationem per iudicem ecclesiasticum.& 11.*
5 *Vsurarum crimen in regno est publicum: quilibet admittitur ad accusandum.& hoc qualiter procedat.*
6 *Vsuræ sunt permissæ de iure ciuili.*
7 *Vsurarius an possit criminaliter puniri.& 12.& 13.*
8 *Vsurarius punitur tribus pœnis de iure canonico.*
9 *Vsurarius restitutis vsuris an teneatur ad aliud.*
Vsurarius pauper qui nō potest restituere, an teneatur in aliquo.& 22.
10 *De vsurario nullo modo potest hodie inquiri per iudicem secularem: nisi accusetur ab eo qui suam vel suorū iniuriam prosequitur.*
11 *Inquisitio potest fieri per iudicem ecclesiasticū de vsura, & de omni alio crimine fama precedente.*
13 *Vsurarius recipiēdo vsuras committ dolum: & debet teneri crimine stellionatus.*
14 *Vsurarius pluries delinquit.*
15 *Iudex ecclesiasticus potest coadiuuare canones addendo nouam pœnam.*
Vsurarius an possit pecuniariter puniri.& 17.
16 *Vsurariorū temeritas excreuit hodie, & acrius exercent vsuras Christiani quàm Iudei.*
Pœna augeri potest ob delicti frequentiam.
17 *Pœna illa irrogari debet, quæ magis timetur.*
Pœna pecuniaria est valde cōueniēs vsurario propter eius auaritiam.
18 *Vsuras est crimen, & non reperitur ea maius malum.*
Crimen dicitur omnis operatio mala quæ potest accusari & puniri.
19 *Pœna arbitraria puniri debet omnis qui*

qui delinquit contra prohibitionem legis quando lex certam pœnam non irrogat.
20 *In dubio sequēda est opinio illa, quæ magis fauet publicæ vtilitati.*
21 *Vsuræ prohibentur recipi etiam à spōte soluente.*
Vsuras soluens non peccat: sed solùm is qui eas recipit.
Debitor soluens vsuras videtur sibi eruere oculum.
23 *Tortura an possit irrogari in crimine vsurarum.*
Vsurarius an possit torqueri stantibus indicijs.

FIscales iudices solēt quotidie inuestigando anhelare, vnde possint pecunias extorquere & prouētus facere: hinc quandoque nemine cōquerente formāt inquisitiones ex officio contra vsurarios: vt possint eos ad legitimā pœnā cōdēnare. Quæritur modo, an possint ex officio procedere & inquirere ac punire, nemine accusante? Ista q. habet multa capita, quæ veniēt inferius decidēda & multa argumenta possunt adduci hinc inde ad partes. ¶ Et primò pro parte affirmatiua, q. possit inquiri ex officio etiā ad cōmodū priuati, adducitur tex. in c. cùm in diœcesi. & ibi Io. de Ana. in ij. no. de vsur. vbi iudex ecclesiasticus etiā nemine petente potest inquirere cōtra vsurariū: & ipsum compellere ad restitutionē vsurarū: idem tenet Abb. in c. tuas. in ij. not. de vsur. vbi plus dicit, q. nō solū potest iudex cogere ad restitutionē vsurarū receptarū, verùm etiā ante solutionē, potest ex officio impedire creditorem, ne recipiat seu exigat, & hoc cauta vitandi peccatū. idē tenet Io. de Ana. in d. c. tuas. in vltimo not. & gl. in c. ex literis. de spōsa. & Abb. in c. ad nostram. el ij. co. ij. de iureiur. vbi dicit de mente Inno. q. iudex ecclesiasticus potest procedere cōtra eum quem habet suspectū de vsura ad pœnitentiā imponēdā. & erit vtile per consequentiā parti: quia nō poterit imponi salutaris pœnitētia, nisi vsuræ restituātur parti. idem tenet Bal. in cōs. clxxxiij. in fi. in primo vo. & Soci. in cōs. ccxix. in ij. vol. q Secūdō, adducitur,* quod voluit Bal. in l. ea quidem. col. antepe. ver. item quæritur. an in ciuili. & c. C. de accu. vbi dicit. q. in ciuili causa regulariter nō procedit per inquisitionē, nisi cōtra vsurariū. & idē Bal. in c. 1. §. si tres. de pace tenē. ¶ Tertiò adducitur* dictū Abb. in c. præterea. de vsur. vbi dicit, q. vsurarius potest compelli ad restitutionē vsurarū. & si non restituit, potest excōmunicari. ¶ Quartò, adducitur* dictū Pet. Phi. Cor. in cōs. xix. in litera e. & litera f. in iij. vol. vbi dicit, q. crimen vsurarum, est delictum punibile: & super eo potest iudex procedere, tam per viam accusationis quàm inquisitionis, intelligendo de iudice ecclesiastico, præcedente fama, iuxta cap. qualiter & quando. de accusa. &

Universidad de Deusto
Biblioteca

plures bonas ratiões allegat in d.consi. & concludit, q̃ iudex vltra pœnas Lateranensis consilij traditas, in capitu. quia in omnibus. de vsur. potest etiam imponere pœnam arbitrariam. Quintò adducitur nouissima 8
dispositio tradita in regno per consti. vsurariorum. quæ vult, q̃ crimẽ vsurarum sit publicum. & quilibet de populo admittitur ad accusandum. ergo saltem præcedente fama, quæ habetur loco accusatoris: vt d. cap. qualiter & quando. el ij. debet posse iudex procedere per inquisitionem, sicut in aliis quampluribus crimi nibus publicis procedit. ¶ Pro parte verò contraria, quòd imò nullo modo procedi possit per inquisitionem, adducitur primò: nam quantum ad iudicem secularem, qui habet sequi ius ciuile, non potest procedere nec punire: ex quo vsuræ de iure ciuili sunt permissæ, & non prohibitæ. l. eos. C. de vsur. vbi Iustinianus Imperator, q̃ fuit vir catholicus, permisit vsuras. Et hoc tenet Bar. in l. j. co. iij. C. de sum. 9
tri. & fide catho. & Car. in cle. j. col. ij. in ij quæst. de vsur. Philip. Decius in consi. clxx. vnde quod fit lege permittente, non ponitur, nec inquiritur. l. Gracchus. C. de adul. & l. ñ. ff. quod quisq; iuris. ¶ Secundò, q̃ saltem ad pœnam imponendam non possit inquiri, adducitur dictum Bal. Sali. in l. improbũ. C. de his, qui no. infa. vbi dicunt, quòd vsurarius nullo modo potest criminaliter puniri: ex quo nulla lege cauetur nam recipit vsuras de consensu solue[illegible]ro. de ana. in c. q̃ pernitiosum. col. iiij. de vsur. & Phili. Decius in d. consi. clxx. ¶ Tertiò, *adducitur. quia solũ ius canonicum introducit quasdam pœnas spirituales contra vsurarium, quæ traduntur per Lateranense consilium. in d. cap. quia in omnibus. de vsur. & sunt tres. Prima, quòd priuatur communione altaris: nam nõ potest recipere corpus Christi: nec debet stare in ecclesia, quando celebrantur diuina. Secunda, quia non debet sepeliri in ecclesia. Tertia, quia non admittitur ad obligationes faciẽdas: vt d. c. q̃ in omnibus. & ibi p Abb. & Io. de ana. vltra istas pœnas spirituales nõ reperitur aliqua lege cautũ, quòd vsurarius puniatur criminaliter: ergo contra eum inquiri non potest: quia frustratoria esset inquisitio: & non debet fieri, quod factum nõ releuet. l. hæc stipulatio. §. diuus. ff. vt legnomi. caue. ¶ Quartò, * adducitur tex. in c. cũ tu. de vsur. qui tex. multũ stringit in tribus locis. Primò enim dicit in principio quòd pœnæ inductæ per Lateranense consilium contra vsurarios, habent locum. donec vsuras restituant: ergo sequitur, q̃ illis restitutis cessant pœnę. Secundò, põdero illum tex. in ver. illi autẽ. vbi dicit, q̃ vsurarij pauperes, qui vsuras restituere nõ possunt

sunt, nõ debent vlla pœna mulctari. Tertiò, in fine illius c. dicitur, quòd restitutis vsuris liberã tur vsurarij, tã à peccato, quàm à pœna. Et sic patet per d. c. q̃ tota vis iuris canonici consistit in faciendo restitui vsuras pro salute animæ: & ille, qui nõ potest restituere, non punitur aliqua pœna. nã si posset criminaliter puniri, si nõ haberet in re, deberet luere in corpus: cum obligatio descendat ex delicto, vt habetur in l. si qs id, quod. ff. de iur. om. iudi & in l. quicunq;. C. de ser. fugiti. sed lex canonica dicit expressè, quòd nulla pœna puniatur: & idem, quando vsuras restituit: vt d. c. cũ tu. in fi. ¶ Quintò, adducitur authoritas Philip. Deci. in d. consi. clxx. vbi hoc tenet expressè, per plures rationes. ¶ Pro solutione huius quæst. facio duo membra principalia. Primũ est, an iudex possit inquirere ex officio. Secundum est, an possit aliquam pœnam irrogare criminalem saltem arbitrariam, ne delictum pertranseat impunitum. Et pro habenda vera conclusione in vtroque mẽbro oportet distinguere iura. 10
¶ Super primo* mẽbro, si quæris de iure ciuili communi, concedo hanc secũdam partem, q̃ iudex secularis nõ potest inquirere nec aliquo modo procedere, etiam per accusationem: ex quo de iure ciuili vsuræ nõ sunt prohibitæ: ergo nõ est crimen. vnde nec per accusationẽ, nec per inquisitionẽ puniri potest, quod non est delictum: per ea quæ modò dixi in primo argumẽto secundæ partis. Si quæris de iure cõstitutionum regni, secundũ quod ius est prodita pœna publicationis bonorũ: vt d. cõsti. vsurariorum. & tunc dico, quòd per accusationẽ vnius cuiusque de populo, etiã si suam iniu. non prosequatur, potest iudex procedere. quia crimen est publicũ, & hoc expressè dictat d. constit. sed per inquisitionem specificam nullo modo procedere potest. Primò, quia illa const. hoc nõ permittit. vnde stamus regulæ iuris, quæ est q̃ nemo sine accusatore damnatur. l. rescripto. §. si quis accusatorem. ff. de mu. & hono. & ibi glo. & habetur in l. ij. §. si publico. ff. de adul. Secundò, quia alia const. quę incipit hi, qui. §. de specialibus, phibet speciales inquisitiones, nisi in certis casibus: inter quos non numeratur iste: ergo stamus regulæ: quia exceptio firmat regulam in casibus nõ exceptuatis. l. quæsitum. §. deniq;. & ibi glo. ff. de fun. instruc. & l. cum de lanionis. §. cui fundum. eo tit. & l. nam quòd liquide. ff. de penu lega. Si verò quæris de iure rituum magnæ curiæ vicariæ. tunc est sciendum, quòd de hoc habemus in regno duos ritus. Vnũ, in numero xiiij qui incipit, Item, quòd nullus laicus. quo cauetur, quòd nullus admittatur ad accusandum, nisi suam

Universidad de Deusto
Biblioteca

vel suorum iniuriam prosequatur. vnde corrigitur constitutio regni in eo, quòd admittebat quemliber de populo ad accusandũ. Alius ritus est in nu. xv. qui incipit, Item, quòd nullus admittatur, &c. quo cauetur, quòd index secularis nõ potest inquirere de vsuraria prauitate, nisi interueniat accusatio in forma, adeo quod non sufficit sola denũciatio. ¶ Et ex predicta discussione iuriũ remanet firma conclusio, quòd iudex secularis nullo iure potest procedere per inquisitionem contra vsurarium, nisi interueniat accusatio eorũ, qui suam vel suorum iniuriam prosequuntur. Et hoc vltimum procedit in regno, vigore dicto rum rituum. & ita tenet Patisin trac. Synd. in ver. inquisitio. col. iij. ver. & hodie in regno sunt sublatę, &c. ¶ Si verò quæris de iure canonico in curia ecclesiastica. & tũc cõcludo q̃ iudex ecclesiasticus indistincte potest procedere per inquisitionem cõtra vsurarium manifestũ, contra quem fama laborat: & ista inquisitio sit principaliter ad expugnandum peccatũ, & resultat ad commodũ priuati, quia vsurę receptę restituuntur, & nondum solutę impediuntur solui. aliàs potest vsurariur excommunicari, si nõ paret mandatis iudicis ecclesiastici. Ità procedant omnia iura adducta in primo, & ij. argumẽto primæ partis. Itẽ potest procedere ad imponẽdas illas pœnas spirituales, de quibus in d. c. quia in omnibus. Et ratio est, quia de iure canonico de omni crimine potest inquiri fama præcedente: vt d. c. qualiter & quãdo. el. ij. de accu. & ibi Abb. & doct. Et ita puto debere intelligi dictum Bal. in d. l. ea quidem. C. de acc. & in d. §. si tres. quod fuit allegatum suprà in ij. argumento primæ partis: quia de iure ciuili nõ posset procedere per rationem suprà dictam, scilicet quòd ius ciuile non prohibet vsuras. vnde de necessitate intelligi debet de inquisitione, quam fecit ecclesiasticus iudex ad commodũ priuati, & pro salute animæ subditorũ. & sic appellatur hæc inquisitio in causa ciuili: vt dicit Bal. ibi. ¶ Super ij. mẽbro* principali, scilicet an possit irrogari pœna criminalis cõtra vsurariũ. Dico, q̃ de iure ciuili communi nõ est dubium, quòd nulla pœna irrogatur: ex quo lex ciuilis non prohibet vsuras: sed de iure constitutionum regni irrogatur pœna publicatiõis bonorum: vt suprà dixi, per d. constit. vsurariorũ. & est ritus magnæ curiæ in numero xv. incipiens, Item, quòd nullus. & alius ritus in numero cxiij. incipiẽs, Item, quod procura. ¶ Sed* totum dubiũ consistit, quid de iure canonico. an vltra pœnas illas spirituales possit iudex ecclesiastic' irrogare vsurario aliquam pœnam criminalem arbitrariã. in hoc sunt ista duo consilia repugnantia: videlicet cõsi. Phil. Dec. clxx. vbi tenet, q̃ nõ, eò, quia nulla lege cauetur. Aliud cõsilium contrarium est Pet. Philip. Cor. in consilio xix. in iij. vo. vbi per bonas rationes tenet, quòd sic. istam partem affirmatiuam tenet Ia. But. in d. l. improbum. C. de his, qui not infa. assignat rationem, quia vsurarius exigendo vsuras, committit dolum. ergo tenetur crimine stellionatus.

14 ¶ Et hæc* secũda pars affirmatiua mihi videtur verior. Quam confirmo. Primo, per tex. in c. cũ dilecta. de vsu. vbi probatur, q̃ crimen vsurarum potest in iudicium deduci per viã accusationis: ergo debet puniri aliqua pœna naturali, conueniente illi delicto. Itẽ vsurarius pluries delinquit. Primò, enim delinquit mutuando sub vsuris: quia facit contra præceptum diuinum, & canonicũ, quod dicit, Mutuum date, nihil inde sperantes, &c. c. consuluit. de vsur. Secundò, delinquit vsuras recipiendo: quia tũc exequitur suum malũ propositum. Tertiò, delinquit vsuras non restituendo, sed omnes pœnæ inductæ per ius canonicũ tẽdunt contra hoc tertiũ delictum: ergo alia duo, si non punirentur, remanerent impunita, quòd esset contra publicam vtilitatem. l. iravulneratus. ff. ad l. Aquil. & hanc põderationem facit Phi. Cor. in d. cõsi. xix.

15 ¶ Secũdò, pro* ista parte adduco, quòd iudex ecclesiasticus ex iusta causa sibi visa potest coadiuuare canones, addendo nouã pœnam: licet non possit totaliter statuere contra canones. gl. est in cle. ne Romani in ver. tolli. & ibi Car. in prin. in iij. quęs. de elec. & Abb. in cap. licet. col. ij circa fin. ver. aut subest statutum, &c. de pœnis. & Ely. in ca. irrefragabili. §. cæterum. colũ. ij. ver. limita hanc conclusionem, &c. de offi. ordi. vbi dicit, quod potest addere nouam pœnam pecuniariam, & idem Fe. l. in ea. quod super his. in ver. col. ver. fallit septimò. & c. de maio. & obe. Vnde licet nõ caueatur expressè per canones, q̃ vsurarius puniatur criminaliter, tamẽ dico, q̃ episcopus potest addere nouam pœnã coadiuuando canones: & punire ipsum arbitrio suo ad pœnã pecuniariã ex iusta causa, scilicet ne tale delictũ per trãseat impunitũ. & vt alij vsurarij capiant exemplum: & cessent formidine pœnę à cõmittendis vsuris: vt dicit tex. in l. si operis. C. de pœnis. & l. quicunq;. §. q̃ si fecerit. C. de hære. Solet enim pœnæ exacerbari, vt alij capiãt exemplũ. l. aut facta. §. fi. & l. si quis aliqd. §. qui abortionis. ff. de pœnis. & l. j. C. ad l. Iul. rep.

16 ¶ Tertiò, *hanc confirmo: quia hodie multũ inoleuit vsurariorum temeritas, & instigãte diabolo acriùs exercẽt vsuras non nulli Christiani, quã Iudæi & infideles, quo casu propter delicti frequẽtiam est permissum iudi-

ci pœnas ordinarias augere, & nouas addere. text. est & ibi Barto. in prin. in d. l. aut facta. §. fi. ff. de pœnis. & l. j. in prin. ff. de abigeis. & tex. cum gloss. in l. ij. in fin. C. de epi. audi. Facit text. in l. hodie. ff. de pœnis. stante ergo vsurarum frequentia, est permissum episcopo augere pœnas canonicas: & punire vsurarium ad suum arbitrium pœna competeti: per d. l. hodie. ¶ Quærò quia iudex ecclesiasticus potest & debet pœnam irrogare, quæ magis timetur: cuius timoris ratione censendum est ipsum delinquentem fore à delinquendo cessaturum. glo. est in cap. licet. in gloss. magna circa fin. & ibi Abb. de pœnis. & tex. in ca. quoniam frequenter. in fi. & ibi gl. in ver. magis timeri. &c. vt lite non contest. & gloss. in capit de cautis in ver. certa in fi. de offic. deleg. & Fely. in cap. irrefragabili. §. cæterum. col. j. & ibi etiã Abb. in iij. not. de offic. ordi. vbi Ab. & Fely. de mẽte Hotti. vidẽtur propriedecidere hũc casum. dicunt enim. ꝙ iudex ecclesiastico pro crimine ecclesiastico, etiã cõtra laicum potest irrogare pœnam pecuniariã: ti illa magis timetur, quã pœna spiritualis. sed in nullo casu põt magis cõuenire pœna pecuniaria, quã contra vsurarium, qui peccat ex rabie auaritiæ. vnde i eo, in quo delinquit, puniri debet: vt pœna sit delicto conformis. l. fi fugitiui. C. de ser. fugi. & l. fancimus. C. de pœnis. Ad quod habentes respectũ Imperatores huius regni, imposuerunt pœnam pecuniariã contra vsurarios, scilicet, publicationis bonorũ, vt suprà dixi: per d. const. vsurariorũ. Et semper est credẽdũ, quòd vsurarius nullã pœnã magis timebit, quã pecuniariã. quia Sẽper auarus eget, &c. ex quo incepit fabricare in gehẽnam, nõ curabit pœnas spirituales: vt tenet Ab. in c. vt clericorũ. in fi. de vita & ho. cle. Vt ergo irrogetur pœna quæ magis timetur, & delicto conueniẽs, dico ꝙ episcopus poterit pecuniariã pœnam imponere: quam debet postea erroga re in fabricã ecclesiæ vel in alio piũ vsum, ne ipse etiam de auaritia arguatur: secun. Ab. in d. c. vt clericorum. in fi. & in d. §. cæterùm. & in c. dilectus. de offi. ordi. & in d. c. licet. ¶ Quintò, addu

18 co* quia ius canonicũ appellat vsuras crimen: vt d cap. quia in omnibus. & c. super eo. de vsur. Sed crimen, dicitur omnis operatio mala, quæ potest accusari & puniri criminaliter in hoc loculo. c. apostolus. lxxxj. dist. & gl. in c. peccatũ. de reg. iu. li. vj. & Fel. in c. testimoniũ. col. iij. de testi. Et quòd vsura sit crimẽ, apparet ex ordine titullorũ & rubricarũ in decretalibus: qa post titulũ de furtis, est immediate situatus titulus de vsuris. & dicit Abb. in continuatione rub. ibi. quod vsura est species rapinæ. & ideo cõtinuatur cum rubrica de furtis

furtis. hinc dicit Io. And. in c. peccatum. de reg. iur. li. vj. quòd nõ reperitur maius malũ quàm sit vsuras. & idẽ dicit Io. de ana. in c. j. in fin. de vsur. Si ergo est crime, sequitur cõsequentia necessaria, quod debet aliqua condigna pœna puniri, nã impunitas parit ausum ad maius malũ, & delicti multiplicationem: vt in-

19 quit Seneca. ¶ Sextò, qa * omnis qui delinquit cõtra prohibitionẽ legis, debet puniri pœna arbitraria, quando lex non statuit aliã pœnã certã, secundum glo. & Bar. in l. nemo martyres. C. de sacrosan. eccle. & gl. in cle. ij in fi. in ver. sanctjoni. de vita & ho. cle. & Alex. in addi. ad Bar. in l. hodie. ff. de pœnis. vbi dicit, ꝙ venire contra præceptum legis, est pœna arbitraria. Sed cõmittere vsuras, est facere cõtra præceptũ legis, quia sunt à iure prohibitę. ergo vsurarius puniri debet pœna arbitraria, ex quo venit contra præceptum legis, per prædicta. & no. Bal. in l. legis virtus. ff. de legi. & habetur per Abb. & Fely. & doc. in c. j. de maio. & obe. ¶ Septimò confirmo,

20 * quia quãdo casus est dubius, & sunt opiniones hinc inde, debemus in dubio sequi illam opi. quæ magis fauet publicæ vtilitati: & magis coadhæret regulis iuris communis. Ita tenent Bar. & doc. in l. j. in prin. ff. solu ma. & est tex. & ibi Bar. in l. j. §. fi. C. de cadu. tol. Ad idem est tex. formalis in l. hoc modo. ff. de condi. & demon. vnde hic stantibus istis duabus opi. contrariis, magis fauet publicæ vtilitati hæc, quæ tendit ad puniendum delicta, quàm alia, opi. quæ inducit impunitatẽ: & auget materiam delinquẽdi: ergo ista opi. est tenenda. Et tanto magis hæc opi. procederet in isto regno, vbi vsure puniũtur criminaliter per consti. regni: & sic quod deficit in pœna iudicis ecclesiastici, potest suppleri per secularẽ. vt tenet Gemi. in c. j. de vsur. lib. vj. facit tex. i c. statuimus. in fi. de maledi. Vbi contra blasphemantes statuitur pœna pecuniaria vltra alias pœnas spirituales. ¶ Non

21 obstant ea quæ in * contrarium adducebantur: maximè. per Philip. Deciũ in d. consi. clxx. Et primò, inquantũ dicit, quòd vsurarius petit vsuras ex conuẽtione & voluntate partis, vnde nullã iniuriam facit volenti: quia ad hoc de facili respondetur: nõ lex prohibens vsuras, prohibet eas recipi etiam à sponte soluente: quia is, qui soluit, nõ peccat: sed tantum is, qui recipit. vt not. gl. in c. debitores. inver. reddere. de iureiur. vnde in materia vsurarum tota prohibitio legis est in recipiente. c. consuluit. de vsur. & propterea nõ cõsideratur voluntas soluentis. quia semper recipiens venit cõtra præceptũ legis. & meritò venit puniendus. Tantò magis: quia semper præsumitur debitor iuitus soluere: & soluendo vsuras, videtur sibi

cruere

Universidad de Deusto
Biblioteca

eruere oculũ:vt dicit gl.in l.j.ff. de sol.& Bal ĩ l.indebitas.C.de vsur.Sic in simili videmus ĩ quo libet actu à lege ꝓhibito, quòd non excusat voluntas partium, quin remaneat ꝓhibitio & sortiatur locum pœna legalis.l.nõ dubiũ.C.de legi. Nõ enim excusatur adulter,si dicat se adulterasse de voluntate mulieris.dato enim,quòd nõ offendat proximum ꝓpter eius volũtatem, tamen offendit rempublicam: quia attentat actum à iure prohibitũ,& pœnalem.¶ Non obstat d.ca.cum tu.de vsuris.suprà
22 *ponderatũ in tribus locis:quia totum loquitur de pœnis lateranensis Consilij inductis ad restitutionẽ vsurarum ciuiliter tãtũ:vt patet ibi in prin. Et illud, quod dicitur in d.ver.illi autẽ. quòd si vsurarius est pruper, nõ punitur,confirmat hunc intellectum:quia si illæ pœnæ sunt inductæ ad compellendum vsurarium ad restitutionem,cessante satisfactione propter paupertatem,cessant etiam & illæ pœnę, & similiter facta restitutiõe cessant.vt ibi dicitur in fine. quia cessat peccatũ,quo ad Deum, & illæ pœnæ solùm respiciunt animam,& correctionẽ peccatoris. Sed quatenus fuit offensa Respublica p receptionẽ vsurarũ, 23 & patrationem delicti, requiritur alia satisfactio per pœnã criminalem,vt pluries fuit dictũ superius.Vnde qa illa nõ est naturalis pœna delicti,nec sufficiẽs, solum tendit in fauorem primati,vt vsuras recuperet:dicẽdum est posse irrogari aliam pœnam sufficiẽtem arbitrariam, pro eo quia fuit contrauentum præceptis iuris diuini & canonici. pro satisfactione reipublicæ. l.licitatio.§.quod illicitè. ff. de publica. Et præsertim,qa,vt suprà dixi.illæ pœnæ Lateranensis consilij puniunt solùm delictum in non restituendo.vnde delictum in mutuando sub vsuris,& in recipiendo commissum remaneret impunitum: quod esse non debet:per prædicta Et ex his apparet responsio ad tertium,quartum,& quintũ argumentũ secũdæ partis.¶ Ad primũ argumẽtum secũdæ partis potest respõderi per cõfessionẽ.quia fateor, quòd de iure ciuili cõmuni non irrogetur aliqua pœna, ex quo non sunt prohibitæ:sed per ius canonicũ ita,vt suprà interpretatum,puniri potest vsurarius per episcopũ.¶ Ad secundum argumentum secundæ partis respõdeo.per reprobationem:& dico q, omnes illæ authoritates reprobãtur,per alias authoritates cõtrarias,& per rationes suprà allegatas:& p ea,quę dicit Petr.Phi.Corn.in d.cõsilio xix in iij. volu.cuius dicta melioribus firmatur rationibus.¶ An*autem
ſtãtibus iudiciis in crimine vsurarum.possit deueniri ad torturam.Soci in consi ccxix.column.fi.in ij.vo.tenet quòd sic.Idẽ tenet Ioan.de ana.in cap.quia in omnib

omnibus.colum.xix.de vsur.Tamen in regno puro, quòd hoc non procederet:quia tormenta irrogantur solum in delictis imponentibus pœnam vltra relegationem:vt in cap.regni,quod incipit,tormenta.Sed pœna publicationis bonorum,quæ irrogatur vsurario,non censetur vltra relegationẽ. Ita tenet Paris in tracta.syndi.in ver.tortura.in cap.an in causa pecuniaria, &c. 5
Et ex hoc remaneat expedita ista subtilis q.Laus Deo.Robertus Maranta, V. I. D. 6

DISPVTATIO VI.

Si præsentatur primò instrumẽtũ ciuiliter super assistẽtia,an lite pẽdẽte possit criminaliter præsentari secũdũ formã ritus magnæ Curiæ,an verò obstet exceptio litis pendentiæ. 7

Causa capta ciuiliter, an possit lite pendẽte inchoari criminaliter vigore 8
instrumenti,an verò obstet exceptio litis pendenti. 9
Executio instrumenti & sententiæ equiparantur.
Exceptio litis pendentiæ an obstet cõtra executionem instrumenti. 10
Actor habens plura remedia executiua,vno intentato, non præiudicat sibi in alijs. 11
Clausula, quòd electa vna via, alia non tollatur,quid operatur in instrumento.
Notarius ciesetur rogatus vt apponat clausulas consuetas in instrumento.
Clausula qualibet in instrumento posita debet aliquid operari.
Actione hypothecaria intentata,an possit lite pendente agi actione personali 4
Cumulatio actionis hypothecariæ & personalis an fieri possit.& 30.
Sententia lata sup actione hypothecaria,præiudicat super actione ꝑsonali.
Ageus via ciuili an possit pro eadem re agere criminaliter. 5
Procurator nõ admittitur etiam ad media,quando præsentatur instrumẽtum secundum formam ritus.
Debitor suspectus potest capi etiam lite pendente. 7
Instrumentum operatur vt debitor possit carcerari:& debet dicere causam in vinculis. 8
Instrumentum & cõtractus in quo differunt.
Instrumenti executio an impediatur per exceptionem quod metus causa vel dolo.& 11.
Iuramẽtum in contractu meticulose seruari debet, nisi petatur absolutio. 10
Spontanea voluntas an probetur per illam dictionem sponte,appositam in instrumento.& 35.
Verba notarũ stipulatis cesetur præferri de voluntate contrahentium.
Fideiussionis contractus duas prodit obligationes. 12
Fideiussionis contractus dicitur damnosus pro fideiussore,adeo quòd per hoc censetur dilapidare bona sua eo ipso quòd fideiubet. 13
Maritus fideiubens dicitur venire ad inopiã:& vxor repetit dotem.

Conte

15 *Contractus celebratus inter officialē & subditum est nullus: & præsumitur factus per metū & impressionē, si est damnosus subdito.*

16 *Officialiū sole preces erga subditos inducunt iustum metum.*

17 *Metum iustum inducit solus vultus terribilis officialis.*
Præsumitur in dubio contra officiales rodebita seruitia extorquentes.

18 *Instrumentum quando extrahitur in forma publica, debet intervenire consensus creditoris & debitoris pariter.*

19 *Fides hosti seruanda non est.*

20 *Causa præoccupata per maiorē iudicē non potest ventilari corā minori.*
Præuentio seu præoccupatio iurisdictionis fit per solam citationem.

21 *Causa si est delegata per principem, censetur quoad illam sublata omnis potestas ordinarij: & processus per eum factus super ea est nullus*

22 *Citatio obtenta non facta mentione de litis pendētia, dicitur surreptitia.*
Causa devoluta ad curiā principis, non potest iudex extrahi sine licentia principis: aliàs nihil valet quod agitur.

23 *Litis pendētia coram vno iudice, impedit eam agitari coram alio.*

24 *Agens via ordinaria censetur renūtiare extraordinariæ executiuæ.*

25 *Inhibitio facta iudici operatur, vt processus postea per eum factus sit nullus.*

26 *Prænūtiō exceptio est declinatoria.*

27 *Instrumētum guarentigia an equiparetur sententia.*

28 *Contumax potest pluribus remedijs*

29 *Instrumentum quando est nullum: omnes clausulæ in eo contentæ sunt nullæ.*

30 *Actio hypothecaria quando cumulatur cum actione personali, debet fieri coram eodem iudice.*
Causa cōtinentia quādo duūdi non debet, non valet processus coram diuersis iudicibus.

31 *Cumulatio actionis ciuilis & criminalis an & quando fieri possit.*

32 *Procurator in criminalibus tunc nō admittitur, quando discutitur causa principalis secus quando opponit declinatoriā vel nullitatem libelli, vel calumniam aduersarij.*
Calumnia habetur loco libelli, inepti, & potest ex officio repelli per iudicem.

33 *Exceptio nullitatis oriens ex instrumento non censetur sublata per statutum tollens omnem exceptionem idē de exceptione inhabilitatis personæ.*
Creditoris appellatio in statuto intelligitur de efficaci.

34 *Iuramentū metu extortum in actu à iure prohibita non obligat.*

35 *Clausula, sponte & non censetur metu extorta in contractu meticuloso.*
Notario non creditur de his quæ confitētur in animo contrahentium.

36 *Velle, non dicitur qui per metū vult.*

ILlustris dominus Vice rex ciuitatis Neapolis, & Iocūtenēs generalis huius regni, fuit aliquas per supplicationem cuiusdā actricis, vt deberet sibi ministrare iustitiam cōtra quendā suum debitorem vigore instrumenti præsentati super assistētia ciuili ter contra bona debitoris: fuit causa commissa in sacro consilio ex regijs consiliarijs, vt iustitiam faceret: in sacróque cōsilio referret coram quo regio commissario fuit fabricatus processus vsque ad publicationem inclusiue: & per debitorē fuit plene probatum in defensionibus, quòd promissio & obligatio in instrumentalis, quæ erat ducatorū mille, fuit extorta per metū & impressionē superioris. Demū lite pendente in sacro consilio, prefata actrix præsentauit illud idem instrumentum in magna curie vicariæ criminaliter secūdum formam ritus: & fecit capi debitorem. Opponitur de litis pendentia in sacro consilio: & quod causa fuerat occupata per superiorem iudicem: quæritur an dicta exceptio impediat viā criminale, ita vt debitor debeat liberari: & procedi in causa cōpta in sacro consilio. ¶ Et primò parte* negatiua, quòd dicta exceptio litis pendentiæ non obstet, imò quòd procedi possit criminaliter, adducitur: quia executio sententiæ, & executio instrumenti habentes executionē paratā, æquiparārtur. Ita dicit Bar. in l. cū vnus, in fine illius princ. de bo. autho. iud pos. & Bald. in l. fi. col. ij. C. eo. rit. & Lud. Ro. in cōsil. lxxvj. col. ij. Sed quando executio sententiæ, nō impeditur per exceptionem litis pēdentiæ secundum Innoc. in cap. fin in iure. de offic. delegat. &

Lud. Ro. in d. cōsil. lxxvj. in fi. ver bis. Ergo minimè debet retardari executio instrumēti: cuius vigore potest deueniri ad capturā personæ authoritate dicti ritus: fient per instrumentum guarentigiatum: vt not. Bar. in l. Titio centum. §. ij. de condit. & demonstr. & Inno. in c. ex rescrip. de iureiur. & Alexan. in addi. ad Bar. in d. l cum vnus. & Lud. Ro. in cōsil. cxxxiij. col j. Quia ergo per ritum magnæ curiæ instrumentum habet executionē paratam, non poterit opponi litis pendētia. ¶ Secūdo, quia* quando actor habet plura remedia executiua contra reum, vno intentato non præiudicatur ubi, quoad alia. Vnde si actor habuit possessionem bonorum, potest etiā recurrere ad capturā personæ, donec sibi satisfiat. Ita tenet Bar. in l. consentaneum. col. fi. C. uo. & quando iud. & Bald. per illū tex. in l. qui legati. C. vt in pos. lega. per l. j. §. quid ergo. ff. de vē. inspi. & Bal. in l ij. in fi. C. de restit. mili. & habetur in c. quoniam frequenter. §. fi. vt lite non conte. nec pendētia litis super vno, videtur posse super alio præiudicare: vt no. Ias. in l. nulli. col. iij. in vj. fallentia. C. de iudi. vnde licet dicti actores intentauerunt viam executiuam ciuiliter super assistētia, scilicet procuratores dictæ actricis, non debet talis pendentia litis impedire aliud remedium executiuum cōtra personam, donec integre

satisf

Universidad de Deusto
Biblioteca

satisfiat, per prædicta. ¶ Tertiò,
3 quia in* instrumentis communiter apponũtur illæ clausulæ: videlicet, quòd creditor posit præsentare instrumentum ciuiliter & criminaliter, & quòd electa vna via, alia nõ tollatur: ergo censetur data potestas creditori, quòd possit redire ad criminalẽ causam, secũdum formam ritus: non obstãte prima via ciuiliter electa. Cũ quælibet clausula, & omne verbum in instrumento appositũ, debeat aliquid operari: vt dicit Bal. in rub. C. de contrahen. empt. in ix. q. & gl. in e solitæ. & in ver. tanquã de ma. & obe. & Ias. in l. ij. §. creditũ. in fi. ff. si cer. pet. & Pet. Phi. cor. in 5
cõsi. cclix. col. iiij. in iiij. volum. & notarius semper censetur rogatus, vt adponat illas clausulas consuetas. l. fi. & ibi Bal. C. de fideiuss. & Bal. in l. si quis sub conditione. in fi. ff. de condi. insti. & in l. huiusmodi. in prin. ff. de le. j. & Alex. in cõsi. lxxxix. col. pen. iij. vol. & Ias. in l. certi cõdictio. 5 numos. colum. v. ff. si cert. pet.
¶ Quartò, quia quãdo est intenta-
4 ta* actio hypothecaria, potest actor etiã pendente iudicio intentare actionem personalẽ cõtra eundem debitorem. & hoc est speciale in istis duabus actionibus: * quia possunt cumulari tã in eodẽ libello, quàm in diuersis: tam in eodẽ tempore, quàm diuersis: nõ obstante, quòd sententia lata super vna, pariat exceptionem rei iudicatę super alia. Ita tenet Bar. in l. edita. col. iiij. in fi. C. de edẽ. & in l. fundũ. verso. oppo. extra glo. & c. ff. de excep. per tex. in §. sed neq; in auth. de fideiuss. & Bar. in l. mulier. ff. qui po. in pig. ha. & Pau. de ca. in cõsi. cccxlviij. in j. col. in ij. vo. Sed in proposito licet dicti actores seu procuratores actricis primò egerint actione hypothecaria, intentando assistentiam, potest nihilominus pendente illo iudicio intẽtare actionem personalẽ dicta actrix, præsentando personaliter instrumentum secundum formam ritus contra eundem debitorẽ. Pro hoc vẽdetur casus in l. ij. & l. obmissis. C. de fideiuss. ¶ Quintò, quia* quando
5 ex eodẽ facto oritur duplex modus agẽdi, vnus ciuiliter, & alius criminaliter, non ad vindictam principaliter: sed circa persecutionem rei familiaris: tũc intentata via ciuili potest etiã agi via criminali: quia vna per alia non tollitur. Casus est in l ex morte. C. ad l. Aqui. & in l. prætor. §. j. ff. vi bon. rap. Sed dicta actrix egit primo ciuiliter, vnde potest nũc agere criminaliter præsentãdo instrumẽtum, secundum formã ritus: quo casu dicitur causa criminalis propter periuriũ: vt habetur in deci. lxiiij. consi. Neap. Et sic exceptio litis pẽdentiæ super causa ciuili, non potuit ei præiudicare in criminali, ꝑ hoc est text. cũ gl. in l. de fide. C. & l. Corn. de fal. ¶ Sextò, * quia dicta litis pendentia fuit allegata per procuratorẽ: & quãdo præsentatur instrumentũ secũdum formã ritus, nõ admittitur procurator, etiã ad media: vt dicit ritus magnæ curię. & habetur in d. deci. lxiiij. cõsil. Neap. & sic nõ debet obstare litis pẽdentia: cũ nõ fuerit allegata per legitimã
7 personã. ¶ Septimò, quia* etiam lite pendẽte licitũ est creditori impetrare captũrã debitoris suspecti: licet ab initio ipsum capi facere noluerit, secũdum Ange. 9
in l. nemo carcerẽ. circa mediũ. ver. item quæro, quid si lite pendẽte, &c. C. de exac. trib. lib. x. & Ale. in consi. cvj col. fi. in princi. in iij. vol. quia ergo per dictam nouã prẽsentationẽ instrumẽti, secũdum formã ritus intẽditur ad captũrã debitorũ, sequitur ꝙ lite pedente fieri potuit. ¶ Octa-
8 uo, quia* ritus magnæ curię fundat se super instrumẽto: videli- 10
cet, quod quando de debito apparet publicũ instrumẽtũ, statim debitor carceratur: & debet dicere causam in vinculis. vnde nõ habet obstare exceptio, ꝙ interuenerit metus seu impressio: quia ista exceptio respicit cõtractũ debiti, non autẽ instrumentum: quod cõstitit in solennitatibus, scilicet in interuentione iudicis, notarij, & testiũ, & in subscriptione, sigillo, anno, die, mẽse, inuocatione nominis domini, & in aliis solennitatibus cõtractus vero constitit in substantia negotij. vnde si ex cõtractu meticuloso fiat instrumentũ, debet habere executionẽ paratã: quia nõ eliditur per istã exceptionẽ, quæ nõ respicit instrumẽtũ: sed cõtractũ. Ita notãter tenet Bart. in l. j. §. & parui. ff. quod vi aut clam. quẽ refert & sequitur Pet. Phi. Cor. in consi. ccxlj. col. iij. in litera h. in iij. vol. & tenet Bal. in l. j. col. fin. C. plus vale. quod agi. vbi distinguit. vnde sequitur ꝙ dicta exceptio metus nõ habet impedire executionẽ instrumẽti. ¶ Nonò, quia in dicto* instrumẽto interuenit iuramẽtũ: quo casu etiã si extaret metus, nõ potest debitor cõtrauenire, nisi primò faciat se absolui à iuramẽto c. si verò. de iureiu. c. ad aures & ibi not. extrà. ꝙ metus causa vn de dictus debitor citatus super tenore instrumẽti, opponendo exceptionẽ metus, no debet audiri tanquã periurus. cùm nõ sit
absolutus. ¶ Decimo, quia* in dicto instrumẽto dicitur ꝙ dicti fideiussores sponte & voluntariè fideiusserũt: per quę verba excluditur probatio metus: quia vbi est consensus & spontanea volũtas, cessat præsumptio metus: cùm sint duo contraria, quæ nõ possunt esse in eodẽ subiecto. l. j. C. de fur. & omnia verba, quæ profert notarius, cesetur proferre de voluntate cõtrahẽtiũ: quia debet cõtradicere ille, cui verba displicẽt. Ita dicit Bal. ī l. mater. ver. quid ergo si tabellio, &c. C de ret ven. & Bal. in l j. col. fin. C. de priui. dot. Cũ igitur hic agatur cõtra vnũ ex fideiussoribus

Universidad de Deusto
Biblioteca

in solidū, qui se spōte obligauit, sequitur ꝙ cessat exceptio metus, per prædicta. ¶ Vndecimò, 11 quia* quādo instrumentū habet executionē paratā, vigore statuti, nō admittitur cōtra tale instrumētū exceptio doli nec metus ad impediēdā executionem, Ita tenet Ang. in cons. ccxxxiiij. incipiente. nisi statuto. & cōtractū. & c. col. pe. ver. sed licet. Sed certū est, ꝙ vigore dicti ritus instrumētū habet paratā executionem. ergo exceptio metus. eam 12 non impedit. ¶ Pro parte* verò cōtraria adducitur. Et præsuppono primò, ꝙ ex cōtractu fideiussionis duæ oriūtur actiones seu obligationes. Vna videlicet, quę cōtrahitur inter fideiussorem & creditorē, quæ est ex stipulatione. l. blāditus. C. de fideiuss. Alia est, quę cōtrahitur inter fideiussorē & reū principalem: quæ est obligatio & actio mandati. l. rogatus & l. qui fide. & l. si remunerandi. §. si passus. ff. manda. & l. mandati. & ibi gl. C. de fideiuss. & insti. de fideiuss. §. si quid aut". 13 ¶ Secundò, præsuppono* quod cōtractus fideiussionis, est contractus oneros⁹ & damnificatiuus, adeò ꝙ in eo nullū lucrum speratur. in tantum ꝙ illi qui fideiubet, censetur dilapidare bona sua, & hęc est causa sufficiens vt vxor possit in cōstātia matrimonij repetere dotē à marito suo: secūdū Ang. in l. in personā. §. 1. & ibi etiā Iaſ. ff. de pac. & Alex. in l. si constāte. col. vij. ff. tol. ma. pro hoc est tex. in l. iij. §. si filius ff. de lib. & posth. ¶ Tertiò præ- 14 suppono. ꝙ* domini tēporales, vt sunt duces, comites. & marchiones, & eorū vicarij, cēsentur principes in suis terris: & habēt illā potestatē in suis terris cōtra subditos, quā habet Imperator in toto regno, maximè, quādo habent regalia, prout omnibus baronibus huius regni, vt plurimū concessa sunt. Ita tenet Lud. Ro. in cōs. lix. & Pet. Phi. Cor. in cōs. cc. col. j. & ij. in primo vol. & Ang. in cōs. ccxvij. col. ij. in fi. & iij. & Pau. de Cast. in cōs. xxxiiij. col. iij. in ij. vol. ¶ His præsuppositis dico pro parte contraria, ꝙ dictū instrumētū in casu, de quo quæritur, nō meretur executionē. & præsertim, quia probatum est de metu & impressiōe superioris. ¶ Et primò, pro* ista parte adducitur, ꝙ officiales 15 phibētur in illa prouincia, quā regūt, cōtrahere cum eorū subditis: & cōtractus eorū. maximè q' andō tendūt in læsionē subditorum sunt inualidi. l. j. C. de cōtra. iud. & habetur in l. fi. C. de r. c. i. vēn. & in l. principalibus. ff. ti. cerū pet. & hoc sine dubio procedit, scilicet ꝙ tales contractus sunt nulli, quādo fiūt metu, & per impressiōnē superiorū: ita vt non sit necesse intentare actionem, quod metus causa, ad rescindendū: secūdū Bal. ti. de pace Constan. in vers. pactiones. & in verso infectis. & Iaſ. in §. quadrupli. col. ix. insti. de actio. & Paris

in trac. syndi. in xv. char. col. j. Hinc dicit Bal. in l. decernimus. C. de sacros. eccles. ꝙ contractus celebratus cū tyrāno per ipsius impressiōnē non valet, præsumitur autē factus per impressionē, quādo subditus cum eo contrahens lædit⁹ enormiter. & illud dictū sequitur Alexā. in l. si per impressionem. C. quod met. causa. sed dictus contractus fidē iuss. fecit celebratus inter superiores & eorum subditos. & per eorū iussum: quia ipsi superiores fuerūt rei prīcipales, & iuserum dictis fideiussoribus subditis, ꝙ p eis fideiuberēt: & ita fideiusserunt: certē ex tali iussū facto per superiores vnà cùm cōtractu oneroso ac damnoso, prout est contractus fideiussionis, vt suprà dixi, satis probatur impressio & metus. Nec obstat. l. ad inuidiā. C. quod met. causa. vbi dicitur, ꝙ sola dignitas officialis non sufficit ad inducendā præsumptionē metus: quia illud procedit in officiali nō habēte iurisdictionē. Ita intelligit Bar. in l. aufertur. §. quod à præside. ff. de iure fisci. & Alexā. in d. l. si per impressionem. Item ibi nō 16 ueniunt metus seu impressiones secūdū Bar. in d. l. si per impressionē. ¶ Secundò, quia* non solum iussus, imò solæ preces superiorū officialium inducūt iustum metum. quando officialis est talis, qui solet ſuuire in suos subditos: secundum Abb. in c. in quadrante. in fi. & ibi gl. Qui cle. vel vouen. & Abb. in cap. ij. co. j. quod met. causa. & Alex. in cōs. xvj. col. pe. in iij. vol. & ita intelligitur quod not. in l. j. ff. quod iussu, & gl. in cle. j. in ver. exhortamur. de testib. & And. de Yser. in c. si quis miles. de feu. sine cul. nō amit. Vnde à fortiori iussus debet inducere metum: & sic dictus cōtractus non valuit: vt habetur in decis. lxix. cons. Neap. 17 ¶ Tertio, quia* solus vultus terribilis potestatis, inducit iustū metū. Ita dicit Io. And. in nouel. in c. quia propter. de elect. in pe. col. & Bal. in c. j. §. iniuria. co. pe. de pace iur. fir. & Iaſ. in l. de pupillo. §. si quis prætori. co. viii. ff. de ope no nun. Itē indebita seruitia extorta p principes à subditis, præsumuntur extorta per metum: secundum Ioan. And. in c. j. de præscri. lib. vj. in nouel. & Bal. in tit. de pace Cōstan. in verpactiōes. & in dubio in hoc præsumitur cōtra potestates. secundum eū. l. volumus. C. de testa. & l. qui per potentiā. C. de omni agro deser. lib. j. Vnde idem est dicendum in dicta fideiusione, cùm sit indebitè extorta per superiores officiales & barones ī damnum subditorum. ¶ Quar- 18 tò, quia* instrumētum dictæ fideiussionis non fuit extractum de voluntate fideiussorum: nam in extrahendo instrumento debet creditor & debitor consentire: & nō sufficit sol⁹ creditor. Ita tenet Alex. in cōsilio ex. incip. eximie doctor. & c. in ij. vol.

& Abb.in ca.j.col.antepenul.& pe.de fide instrument.& Bal.in rubr.C.de fide instrumen.co.iij. Vnde non debet habere execu-
19 tionem. ¶ Quintò quia* proponitur,quòd fideiussores tempore contractæ obligationis erant hostes publici,cũ dicta actrice, vnde cum sint personæ priuatæ, non tenentur seruare fidem hosti:secundum Bartol.Iaſ.& doct. in d.l.conuentionum.ff.de pac. & Bartol.in l.j.§.non fuit.ff.de
20 dolo. ¶ Sextò, quia* causa fuit prius occapata per illustrissimũ Vice regẽ generalem:per quem fuit delegata in sacro consilio, vt suprà. Vnde pendente lite in sacro consilio,& sic corã maiori iudice,nõ potuit dicta actrix adire magnam Curiam vicarię, & sic iudicem minorem pro eadem causa.Ita tenet Bald.in l.ij. §.j.ff.si quis cãu.& Bald. in l.senatus.in fi.C.qui accus.nõ pos. & in authent.sed nouo iure.col. viij.de seru.fugi.& habetur per Fely.in capitulo.ex tenore.col. viij.de reseri.& hæc præuentio iurisdictionis fit per solam citationem.capitulo. proposuisti.& ibi Abb.de foro compet.& cle. fi.vt lite pendẽte.multò fortius hic,vbi in sacro cõsilio fuit processum vsque ad publicationẽ inclusiuè.Facit text.in l.vbi cœptũ.& l.si quis posteà.& ibi Bal.
21 ff.de iudic. ¶ Septimò,quia* ex quo dictus princeps aduocauit ad se causam, & illa delegauit, censetur super illa sustulisse omnem iurisdictionẽ cuicũque ordinario inferiori.Casus est in capitu.vt nostrum.& ibi Abb.& Philip.de appel.Intantum,quòd processus factus per inferiorem, est nullus tanquam factus à priuato:vt ibi habetur:probatur in l.iudicium soluitur.ff.de iudi.& eo ipso,quòd Princeps delegat causam alteri,censetur ad se illam aduocare.secundum Bal.in cap.ad hoc.colũ.iiij.de pace iur. firm.Pro hoc est tex.in cap.pastoralis.§.præterea.& ibi per Fely. de offic.deleg.& Fely.in c.quoniam Abb.in fi.eo.tit.& Iaſ.in l. more maiorum.col.fi.ff.de iur. omn.iudic.& Imo.in l si expressum.ff.de app & Ludo.Rom.in cõsi.cccxxx.co.j.& cõsi.cccxxxv. & Bal.in l.si vt proponis.la prima.col.iij.versi.quæro,Papa &c. C.quomodo & quando iud.vbi plus dicit Bal.quòd etiam mortuo delegato Princ.in tãtum cẽsetur causa aduocata, quòd non reuertitur ad ordinariũ, sed ad ipsum principem occupantem.
22 ¶ Octauo,quia* emanauit citatio à magna curia,quæ fuit obtenta nulla facta mẽtione de litis pendentia in sacro consilio, & sic fuit surreptitia & inualida,secũdum Fely.in c.super literis.col.ix.& in cap.cæterũ co. ij.de rescrip.& Lud.Rom.in cõsi. cccxxx.& idem Fely.in c.ad audientiã.el ij.col.xvij.in vj.fallẽ. de reseri.vbi decidit casum nostrum, concludens, quòd quando causa est deuoluta ad curiam Princ

Principis,non potest inde extrahi,sine certa sentẽtia Principis. aliàs cõmisto causæ alibi dicitur surreptitia,& non valet:secũ
23 dũ eum. ¶ Nonò quia* exceptio litis pẽdẽtiæ corãvno iudice impedit litẽ agitari corã alio iudice:vt plenè declarat Soci.in cõs. xxxiij.in primo vol.& habetur p Alex.in l.nulli.C. de iudic.& Bal.in c.j.in fi.de controu.feud. apud pares.maximè,quãdo sentẽtia lata ab vno,parit exceptionem rei iudicatæ coram alio:se
24 cũdum eum,prout est hic.& ita habetur in decisi.ccclxiij.consi. Neap.per Matt.de affli. ¶ Decimò,quia* quando actor habet duas vias agendi,vnam scilicet ordinariam,& aliam extraordinariam,& executiuam.intentãdo ordinariam,censetur renuntiare extraordinariæ. Ita tenet Gloss.in l.proinde.§.notandum. in gl.fi.in fi.ff.ad l.Aquil.& collegitur ex dictis Ludo.Roma.in consi.cxxxiij. ¶ Vndecimò,quia
25 sacrum cõsiliũ inhibuit magnæ curiæ,quòd se in causa nõ intromittat, ex quo pendet in sacro consi.quòd potuit,secundũ Bal. in l.j.in fi.C.quomodo & quãdo iudex.quo casu si inferior inhibitus procedit ad aliquem actũ, est processus nullus: secundum Franc.de Areti.in consi.lxxv.in
26 prin. ¶ Duodecimò,* quia exceptio præuentionis, est declinatoria: quia per eam declinatur iurisdictio tanquã incompetẽs: secundũ Bald.in authen.sed nouo iure.col.iij.C. de ser.fugi.vn de stante præuẽtione Principis, & exceptione declinatoria apposita,dicta magna curia fuit effecta incompetens:& per consequens omnia per eam actitata,sunt nulla:vt toto ti.C.si à nõ compet.iudice. & per ea, quæ habentur in l.ij.ff.si quis in ius vo.nõ.ie. ¶ Pro solutione in casu, de quo quæritur, adhæreo huic secundæ parti,per rationes modò adductas pro ista parte.
27 ¶ Superest solum* respondere ad argumenta in cõtrarium adducta pro prima parte. Vnde nõ obstat primum argumẽtũ:quia licet dicatur, quòd instrumẽta guarentigiæ habent vim sentẽtiæ:non tamen per omnia æquiparantur sententiæ,& eius executioni,quod patet:quia contra executionem sententiæ,non potest opponi exceptio peremptoria sed contra executionem instrumenti sic:secundum Bald.in l. peremptorias.colũ.iij.C.sent. rescin.nõ possi.& est ratio, quia in instrumento nulla præcessit lis: vnde non potuit exceptio opponi.istud magis in terminis tenet Alex.in l.iiij.§.condemnatũ.co. iiij.ff.de re iudic.vbi proprie loquitur de exceptione litis pendentiæ,quę potest opponi cõtra executionem instrũ.ẽti.allegat Fede.de Senis in cõsi.cxxxvj.incip.in quæst.domini Ian.Pauli,
28 &c. Præterea,posito* quòd æquipararẽtur,nos videmus q; quando causa est legitimè deuoluta

ad superiorem p remediū appellationis, obstat litis pēdentia ad impediendam executionem. vt in toto titu. de app. ergo eodem modo quando quis devoluit legitimè causam ad superiorē, debet obstare litis pendentia contra executionē instrumēti. ¶ Nō
28 obstat* secundum argumētum: quia loquitur contra contumacem: nam cōtra eū potest iudex pluribus remediis vti ad ipsum conuincendum: sed nos sumus in eo, qui se legitimè defendit. Præterea, licet secundum remedium in casu nostro sit executiuum secūdum formam ritus: tamen primum fuit ordinariū super assistentia: quia ipsa actrix dicit in libello suo: volens vbanius agere, venit per viam iuris. &c. Item illud cōtrariū procedit in eodem iudice, nō in diuersis: vt fuit hic, & maximè, qa causa erat præventa per principem. Ita sentit Iaſ. in d. l. nulli. in vj fallent. C. de iudiciis. ¶ Ad
29 tertium* argumentum respondeo, quòd indicto in strumento non sunt dictæ clausulæ: ex quo fuit extractum à protocollo notarij mortui, prout iacet. Præterea, quia instrumētū est nullum, vt suprà fuit probatū, per rationes adductas pro hac secunda parte ratione metus: similiter & omnes clausulæ in eo cōtentæ, sunt nullæ: vt no. Ludo. Rom. in consi. xlij. col. j. præterea, dato q̄ vna per aliā nō tollatur aut suspēdatur: tamē debet aditi idem iudex, scilicet Princeps, qui fuit primò aditus: quia alia curia inferior censetur priuata iurisdictione p prævētionē Principis
30 vt suprà dixi. ¶ Ad quartū* argumentū respondeo, q̄ illa cumulatio debet fieri corā eodem iudice: nam cùm actio personalis & hypothecaria tendant ad eundem finē, non debet diuidi continētia causæ coram diuersis iudicibus: vt d. l. nulli. vbi denegat lex audiētiam. per quæ verba etiā si non excipiatur, nō valet processus, qui fieret per secundū iudicē: secūdū. Alex. in l. j. §. j. ff. ad Trebe. & in l nam & posteà. ff. de iureiur. & hāc dicit esse communē opi. quam tenet etiā Ioan. And. in addi. Spe. in ti. de prolatione sen. §. iuxta. super. ver. item est nulla. &c. & habetur per Matth. in decisi. ccclxiij. consi. Neapol. idem tenet Bald. in l. scire oportet. §. cōsequens. ff. de excu. tut. Vnde omnia attētata per magnā curiam, sunt nulla: quia lex denegabat audiētiā d. actrici. ¶ Ad quintū* argumētū respōdeo, q̄ ciuilis causa
31 non præiudicat criminali, quando est finita. secus pendente ciuili: quia nō potest per eundem intētari criminalis. Casus est in l. interdum. ff. de pub. iud. & ibi. Bart. & idē Bar. in l. j. in fi. ver. iij. no. &c. C. quando ci. actio præiu. cri. Præterea obstat, quia coram diuersis iudicibus, vt suprà.
32 ¶ Ad sextū argumentū* dico, q̄ in criminalibus nō admittitur proc

procurator, quādo comparet ad discutiendū ipsam causam principaliter: secus est, quando comparet ad opponendum declinatoriam fori vel ad opponendum ineptitudinem libelli, & annullandum
33 iudicium: quia tunc admittitur, etiam in causa capitali: ex quo per hoc non examinatur crimē. ita tenet Bart. in l pe. §. ad crimē. col. pe. ff. de pub. iud. & Bal. in d. l. j. colum ij. C. quo. & quando iudi. sed in proposito dicta exceptio præuentionis & litis pendentiæ est declinatoria, secūdum Bal. in authen. sed nouo iure. col. iij. C. de ser. fugi. ergo potuit: opponi per procuratorem. Itē procurator in criminalibus admittitur ad ostendendū quòd aduersarius calumniatur: & opponendum quèd nomen rei non recipiatur inter reos: secūdum Cy. in l. reos. C. de accu. & Bald. in l. ij. C. vt nemo priuatus. plus etiam dicit Bal. in d. l. j. col. ij. C. quo. & quando iud. quèd iudex potest ex officio supplere, quando videt accusatorem calumniari: nā calumnia habetur loco libelli inepti. sed nulla est calumnia maior, quàm temerè vexare dictos fideiussores coram diuersis iudicibus: cùm sit fabricatus processus: & liqueat de causa in sacro cons. ergo non tantùm procurator potuit intervenire, sed etiā iudex debuit repellere actores calumniātes ex officio. ¶ Ad septimū argumentum respondeo, q̄ procedit corā eodē iudice, & supernenien-
te noua causa suspicionis. Ita loquitur Ang. in d. l. nemo carcerē. Ad quod facit l. in omnib*. ff. de iudi. quæ omnia cessant in casu
34 nostro. ¶ Ad octauum arg.* respondeo, q̄ ritus mag. curiæ loquitur de creditore, scilicet ad instātiā creditoris fiat executio. qđ debet intelligi de creditore essi execi, cui nulla obstat exceptio. Ita tenet Lud. Ro. in cōs. cciiij. i fi. sed dicta creditrix nō erat essi cax stāte exceptiōe metus. vnde ad eius instantiā nō potest fieri executio. præterea, quando exceptio nullitatis cōtractus apparet ex inspectione ipsius instrumēti, pōt opponi ad impediendam executionem, etiam si statutum tolleret omnē exceptionē: quia intelligitur de instrumēto valido: secundū Lud. Ro. in cōsi. xlij. & cōs. cc xxiiij. co. ij & pen. Phi. Cor. in cōs. xciij. in iiij. vo. & Bal. in l. in mentis. in iij. not. C. de contrahen. emp. & Bald. in l. Iancimus. C. de dona. & Alex. in. cōs. cxix. col. ij. ver. ad idē. in primo vol. & in cons. lxxvij. col. pe. in fi. in iij. vol. vbi plus dicit. q̄ iudex potest tunc etiam ex officio repellere agētem. & Bal. in l. si non sortem. §. j ff. de condir. inde. & Imo. in l. fi. ff. à qui appenō li. & Iaſo. in l. iurisgentium. §. quod fere. col. fin ff. de pac. Itē potest tunc opponi exceptio resultans ex inhabilitate cōtrahētis, prout in casu nostro: secūdū Io. An. in add. Spe. in ti. de sen. §.

vt autē. & Ias. in l. ij. §. prætor ait. verſ. ſeptimo. & c. ff. qui ſat. cog. Ex iſto enim inſtrumento apparebat, q; rei principales, pro quibus recipiebatur fideiuſſio, erāt vice principes & ſuperiores fideiuſſorū, quo ad iuriſdictionē: vnde contractus apparet nullus & per præſumptam impreſſionē factus, vltra quod per teſtes fuit plenè probatum in ſacro cō
34 ſilio. ¶ Ad nonum * argumentū reſpondeo, quòd iuramentum non obligat in caſu. quo metus reddit actū nullū, prout in caſu noſtro. ita tenet Fely. in capit. ſi verò. col. ſi. de iureiur. & gloſſ. & Ab. in c. ij. de eo, qui dux. in matri. &c. prætereà, quando actus eſt aliàs à iure prohibitus, ibi iu 36 ramentum per metum extortū, eſt ipſo iure nullum, & non obligat. ita tenet Abb. in c. cùm contingat. in vltimo not. de iureiu. Item communis opi. ciuiliſtarū in auth. ſacramenta. C. ſi aduer. ven. eſt quòd iuramentum metu extortum non obliget, & hanc opi. ſequitur deci. cclxiij. conſil. Neapo. in deciſionibus Matth.
35 ¶ Ad decimum * argumentum reſpondeo, quòd licet in inſtrumēto dicatur, ſponte. &c. nō tamē per hoc creditur inſtrumēto quòd actus fuerit ſponte factus, niſi ex quadā iuris præſumptione. ita notabiliter tenet Bal. in add. Spe. in tj. de app. in §. reſtar. in addi. quæ incipit, Confeſſus in tormētis, &c. & dicit pulchrè Soci. in conſil. cclxiij. col. vj. in princip. in ij. volu. quòd dicta clauſula, ſponte, &c. præſumitur metu extorta, ſicut omnes aliæ clauſulæ appoſitæ in inſtrumento meticuloſo, & poteſt addi ratio: quia ſpontanea voluntas cōſiſtit in animo contrahentium, de quo notarius non poteſt teſtificari. Nō enim tenetur ſcire animum contrahentium, ſecundum Bal. in rub. C. de fide inſtr. col. v. & contra ipſam præſumptionem reſultantem ex inſtrumēto apparent probationes de metu in ſacro conſilio: quo caſu probato metu, eſt impoſsibile probare ſpontaneā voluntatē. ita dicit Bal. in l. ſiquis in hoc genus. C. de epi. & cle. & in l. fin. in fi. C. de hæte. inſti. * Hinc dicimus, quòd plus creditur duobus teſtibus deponentibus de metu, quā mille deponētibus de ſpontanea voluntate, ſecūdum Ias. in cap. ſuper hoc. de renun. & Ias. in §. quadrupli. col. ix. inſtit. de actio. & Bal. in l. obſerua re. §. proficiſci. in xiij. q. in prima lec. ff. de offi. procon. Non enim dicitur aliquid velle is, qui per metum vult: ſecūdum Bal. in tl. de pace Conſtātiæ. in verſ. item volentibus, &c. ¶ Ad vndecimū argumētum reſpondeo, prout dixi reſpondendo ad octauum: quia iſta diſcuſsio eſſet faciēda in ſacro cōſilio, ſed quia ibi agitur ordinariè: ideò ceſſat hic & ibi, & ſic per prædicta remanet confirmata hæc ſecunda pars in fauorem fideiuſſorum contra actric

ctricem. Laus Deo. Et ita fuit per ſacrum conſilium Neapolitanū iudicatum, referente excellentiſsimo I. V. doctore, cellxq; doctrinæ, ac ſanctimoniæ, patre domino Martiale, regio cōſiliario, & in ipſa cauſa regio delegato, ac dño meo colendiſsimo, &c. Rob. Marā. Venuſi. V. I. D.

DISPVTATIO VII.

An maritus, qui in capitulis matrimonialibus promiſit curare & facere cū effectu quòd vxor ſua renūtiet bonis paternis, et maternis, cū iuramēto & pœna, teneantur de periurio, vel ad pœnā, vel ad intereſſe, ſi fecit oēm ſuū conatū et vxor noluit renūtiare.

SVMMARIVM.

1 *Maritus promittens curare cum effectu quòd vxor ſua renuntiet bonis paternis, &c. an ſi fecit poſſe ſuum, excuſetur, ſi vxor nō vult renūciare.*
Iuramentum facit quem præciſè teneri ad factum. & 18.
2 *Iuramentum debet impleri in forma ſpecifica.* & 19.
3 *Promittens præſentare aliquē ſub pœna, tenetur ad pœnā, ſi nō præſentat.*
4 *Promittens pro alio de iudicio ſiſti, tenetur ad intereſſe.*
5 *Fideiuſſorem dare promittēs tenetur ad intereſſe ſi non dat.* & 14.
6 *Promittēs ſe curaturum & facturū dicitur promittere factū proprium. Promiſsio factī alieni cum iuramento valet.*
7 *Promittens factum alienum cum clauſula, quòd non poſsit excuſari ſe eiſſe ſuum poſſe, &c. tenetur ad intereſſe: quia videtur renunti. ſſe difficultati.* & 23. & 27.
8 *Iuramentum operatur vt quis cenſeatur magis deliberatè accedere ad actum, & cogitare omnes caſus qui in genere poterant cogitari.*
9 *Imputatur ei, qui nō præſtitit quòd euenire poteſt.*
10 *Promittens factum alienum, cum iuramento excuſatur à periurio propter difficultatem.*
Difficultas excuſat à pœna, à mora, à periurio, & ab intereſſe in obligationibus facti. & 11. 12. 13. 17. 18. 18. & 20.
Iurātu ſolum animū inſpicit Deus.
11 *Promittēs factū alienū ſub pœna, an excuſetur à pœna vel ab intereſſe, ſi fecit quid potuit.* et 12. 13. 17. et 18.
12 *Intereſſe dicitur pœna legalis:* & *an differat in aliquo à pœna.*
13 *Moram nōincurrit quis propter difficultatem.*
Obligatus ad factum tenetur ad intereſſe poſt moram, non ante.
15 *Promittens factum alienum tenetur ſolùm adhibere illā operā quā poteſt.*
16 *Promittens ſe curaturum & facturum, tenetur ſolùm facere ſuam diligentiam ſine fraude & bona fide vt promiſſum impleatur.* & 20.
21 *Difficultas nō excuſat à pœna in obligationibus iudicialibus.*
22 *Promittens factum alienū, ad quod ipſe promittens erat principaliter*

obligatus, nõ excusatur propter difficultatem.

24 *Promittens factum alienum cum quacunq; clausula, ex usitatur mortuo isto cuius factum promittit.*

25 *Promittens se curaturũ & facturum, &c. non obligatur ad interesse.*

26 *Pœna conuentionalis hodie nõ exigitur, nisi quatenus cũ interesse concurrit: & an exigatur in foro conscientiæ.*
Pœna applicanda fisco exigitur vltra interesse partis.

28 *Pœna quando promittitur, succedit loco interesse: & quid si est plus in pœna quam in interesse, vel contra.*

MAritus quidam contraxit matrimonium. in capitulis matrimonialibus promisit fratri vxoris suæ dotanti, se curare & facere cum effectu, ita ꝙ nõ excusetur fecisse suum posse, & alienum factum promisisse. quòd vxor sua tempore despõsationis ante fores ecclesiæ renũtiare habeat dicto eius fratri omnibus bonis paternis & maternis in forma solita & cauta. Modò adueniente tempore dictus maritus fecit omnẽ suum conatum cogẽdo vxorem, vt renũtiet, deueniendo vsq; ad minas & verbera: vxor verò nullo modo vult renũtiare nec parere marito: quæritur vtrum maritus ex sua ꝓmissione teneatur, & ad qđ teneatur. ¶ Et quoniam

1 *ista quæst. habet tria capita: Vnũ scilicet an teneatur de periurio: ex quo in dicta promissiõe fuit appositum iuramentum, prout communiter apponi solet: Secundum est, an teneatur ad pœnã, quia in instrumẽto capitulorum fuit apposita pœna vnciarum cẽtum, prout cõmuniter in huiusmodi instrumẽtis apponi solet. Tertium, an teneatur ad interesse propter eius morã in non adimplendo factum promissum. ¶ Pro prima parte affirmatiua, scilicet quòd dictus maritus teneatur primò de periurio, adducitur, quia iuramẽtum est tantæ efficaciæ, quòd facit quẽ teneri præcisè ad factum, nec liberatur præstãdo interesse: & ita limitatur regula tradita in l. stipulationes nõ diuidũtur. ver. Celsus. ff. de verb. oblig. & l. si quis ab alio. §. fin. ff. de re iud. gloss. est cõmuniter approbata in l. si pecuniam. in ver. necesse. ff. de condi. ob causam. & ibi Alex. & cõmuniter doc. idem tenet Bal. in l. j. C. de sen. quæ ꝓfer. eo, quod interest. & Ant. de But. in c. veniens. de iurei. Angel. & Pau. de Ca. in l. si conuenerit. ff. de iur. om. iud. & Alex. in consi. xcj. col. iij. ij. volu. & Anto. corsẽ in repe. rub. extra de iureiur. in primo priuilegio iuramenti. ergo si nõ adimplet illud, ad quod poterat præcisè compelli, venit contra iuramentum, & est periurus. ¶ Secũdò, *adducitur tex. in c. ad nostra. el primo, de iureiur. vbi qui ꝓmisit factũ cũ iuramẽto, tenet illud adimplere in forma specifica: aliàs est periurus. & ꝓbatur in c. querelã. eo. tit. & quod*

quod no. Abb. per illũ text. in c. cum tempore. in ij. not de arbi. vbi tenetur qs precisè ob obseruãtiã laudi propter iuramentũ.

3 ¶ Tertiò, * ꝙ teneatur etiã ad pœnã adducitur tex. in l sanci 7
mus. C. de fideiuss. ponderando verbum. nõ poterit. positũ circa prin. illius l. vbi siquis promisit præsentare aliquẽ sub pœna, & non potest illum præsentare, tenetur soluere pœnam saltẽ elapso illo tempore semestri & sic difficultas non excusat à pœna.

4 ¶ Quartò, ꝙ * teneatur ad interesse, adducitur tex. in l. ij. §. fi. ff. qui sat. cog. vbi promitteus de iudicio sisti pro alio, si nõ adimplet, tenetur ad interesse. Idem probatur in l. fin. ff. si quis in ius voc. non ie. ¶ Quintò, adducitur

5 * tex. in l. qui autem. §. sed si quis. ff. de consti. pecu. vbi si promisi dare Titium in fideiussorem meum: & Titius non vult fideiubere, teneor ad interesse: nõ obstãte, ꝙ promisi factum alienũ: vel teneor præstare alium fideiussorẽ æquè idoneũ: & ille rex.

6 multum stringit pro ista parte. ¶ Sextò, quia ista * ꝓmissio nõ dicitur facti alieni, sed facti proprij: ex eo quia maritus promittit se curaturum, & facturum cũ effectu, &c. quo casu valet stipulatio, & tenetur contraueniens ad pœnam, vel ad interesse. Casus est in l. quotiens quis. ff. de verbo. obliga. & tenet Alexand. in l. stipulatio ista. in princip. in prima col. & ibi cõmuniter modet. in limitationibus. eodẽ tit. præsertim, quãdo interuenit iuramentum: nam valet tunc promissio facti alieni: vt ibidẽ per Alex. & Ias. in ver. quintò fallit.

¶ Septimò, quia * hic non solum promisit se curaturum & facturum: imò etiam adiecit illa verba. scilicet, quod non posit excusari feciss suum posse, &c. quo casu censetur renuntiasse omni difficultati: vnde non potest nunc dicere, quòd fecit totum suum posse vsque ad minas & verbera: quia huic difficultati renũtiauit. & promisit curare & facere cum effectu. Vnde negari non potest quin saltem teneatur ad interesse propter effectum non sequutum: & imputãdũ est ei, qui se posuit in necessitate. l. si fideiussor. §. sine necessaria. ff. q sat. cog. & l. cũ postulassem. in fi. ff. se dã. ifec. & l. quod si minor. §. restitutio. ff. de minorib'.

¶ Octauò, quia * in cõuentionalibus potest quis assumere periculum omniũ casuum fortuitorum: & obligatur cum effectu: ita tenet Alex. in l. sed & si quis. § quæsitum. col. pe. & ibi cõmuniter doc. ff. si quis cau. pro hoc est text. in l. si quis fundum. in prin. ff. loca. & in l. quę fortuitis. in fi. C. de pig. ac. sed dictus maritus dicendo, ꝙ non posit excusari feciss suum posse, &c. cõsetur expressè assumpsisse periculũ huius difficultatis: quę difficultas potuit de facili per eum cogitari. Vnde iste casus non potest

test dici improuisus & incogitatus: tãtò magis propter iuramẽtum, propter quòd cẽsetur quis magis deliberatè accedere ad actum faciendũ: & cẽsetur quis cogitasse omnes casus, qui saltẽ in genere poterant considerari in illo negotio: vt tenet plene Alexã. in consi. cxxxiij. col. iij. in v. volum. & etiam in iiij. col. ver. & eò fortius, &c. & Alex. ĩ l. j. §. siquis ita. col. iij. ff. de verb. obliga. & per doc. communiter in l. sciendum. eod. ti. & in d. §. quæsitum. & in l. si conuenerit. ff. de iur om. iud. & Alex. in cõs. xxvij. co. iij. in primo vol. ¶ Nonò, ad-
9 ducitur* tex. in l. siquis domum. §. j. ff. loca. vbi imputatur ei, qui non prospexit id, quod euenire potest. Similiter hìc potest imputari marito, q debuit prospicere, quòd vxor sua noluisset renuntiare: maximè, quia hoc de facili erat prospiciendum: quia nemo præsumitur velle iactare
11 suũ. l. cum de indebito. ff. de probat. non ergo potest dictus maritus allegare aliquam deceptionem, qui posuit se in necessitate, quam de facili cogitare potuit: tãtò magis cum iuramẽto, vt suprà. Quod corroboratur ex his, quæ no. Bart. in l. Titius. in prin. ff. delib. & posth. ¶ Pro par-
10 te verò* contraria negatiua adducitur primò, quòd non teneatur de periurio. glos. in terminis in c. ex rescripto. in glo. fi. de iureiuran. vbi expresè dicit, quòd promittens factum alienum cũ iuramento nõ est periurus, si fecit q̃quid potuit. Et si diceres, quòd hic promisit factum proprium. scilicet se curaturum & facturũ: dico idem in facto proprio: qa difficultas excusat quẽ à periurio. tex. est ĩ c. breui. & c. ego enim. & in cap. querelam. & ibi Abb. & Fely. de iureiurand. Deus enim solùm animũ iurantis inspicit. cap. siquid inuenitis xiiij. q. v. & sola facultas adimplendi inspicitur, in iuramẽto. c. beatus. xxij. q. ij. quia igitur dictus maritus fecit, quicquid potuit, vt vxor sua renuntiaret: & illa noluit, nõ est periurus: quis de facili excusatur propter hanc difficultatẽ, maximè in obligatione facti. & nor. Bar. Alexan. & communiter moder. in l. quod te. ff. si cer. pet. & ĩ l. fi. ff. qui satisdare cog. & glo. in d. c. beatus. & glo. in c. vbi xxx. q. ij. & no. Bar. in l. Labeo. ff. de iureiur. ¶ Secundò, quòd* min imè teneatur ad pœ-
11 nam, adducitur tex. in l. si vehẽda. §. pen. ff. ad l. Rhod de iac. & l. ij. ff. siquis cau. & ista est communis conclusio, quã tenet Bar. in consi. ccxxxvj. inci. Martinus promisit, &c. & Abb. in ca. significantibus. in fi. de off. deleg. vbi propriè decidit hunc casum. & idem Abb. in ca. gemma. co. pe. de sponsa. & Ant. de but. in cap. ex literis. de spõsa. & habetur in deci. cclxv. consi. Neapo. & hanc dicit esse communem opi. Frã. de are. in l. si ita stipulatus. §. possum. ff. de verb. obligat. vbi dicit, quòd

quòd ista est communis opin. & seruatur in practica. licet ipse in puncto iuris innuat cõtrarium. Idem tenet Bald. in l. si pater. C. de colla. & Ioan. de Imo. in l. Titia. ff. de verb. ob. & Soci. in consi. iiij. col. penul. ver. duodecimo, in primo vol. & Bar. Alexand. & doc. in l. quod te. ff. si cert. pet. & 14 in l. continuus. §. illud. ff. de ver. oblig. in quibus locis communiter deciditur, quòd difficultas excusat à pœna: maximè in obligationibus facti. ¶ Tertiò, quòd
12 *minimè teneatur ad interesse, adducitur: quia non potest assignari recta ratio inter pœnã & interesse. nam interesse dicitur pœna legalis. secundum Angel. & Alex. in l. si insulam. co. iij. ff. de verb. obl. vnde sicut cõmunis cõclusio suprà in præcedẽti arg. 15 relata est quòd difficultas excusat à pœna: eodẽ modo ab interesse: & sic à pœna legali. ¶ Quar-
13 tò, quia* in obligationibus facti difficultas excusat à mora: adeo quòd quandiu durat difficultas, nunquam censetur quis esse in mora: gl. est communiter approbata in d. l. quod te. in ver. in potestate. ĩ fi. ff. si cer. pe. & ibi Bar. Alex. & cõmuniter doc. & Bart. in d. l. continuus. §. illud. in fi. ff. de verb. oblig. per l. j. §. si frater. ff. de colla. bono. Ex quo sequitur necessaria cõsequẽtia. Nam omnia iura, quæ dicunt obligatum ad factum, teneri ad interesse, loquuntur post morã commissam: vt d. l. stipulationes non diuiduntur. & ibi Bar. inv. quæst. & in d. l. siquis ab alio. §. fi. ff. de re iudic. sed dictus maritus non fuit in mora propter difficultatem, vt suprà. ergo nõ potest teneri ad interesse nec ad pœnã: cùm istæ obligationes accessoriæ succedant post datam morã.
¶ Quintò, adducitur* text. in l. cũ stipulatus sim mihi à Proculo. §. fi. ff. de verb. oblig. vbi ille, qui promisit præstare fideiussores, tenetur ad ĩteresse. si fuit in mora: vt ibi expresè dicitur: ergo à contrario sensu, si non fuit in mora non tenetur ad interesse. & ita etiam probatur in l. si fundum. ff. de verb. oblig. Sed dictus maritus nõ fuit in mora ad difficultatem: ergo non tenetur ad interesse. ¶ Sextò, adducitur
15 *dictum Abb. in ca. ex rescripto. co. si circa fi. de iureiuran. vbi dicit, quòd promittentes factum alienum, tenẽtur solum curare & præstare illam operam, quã possunt: & sic ad aliud non tenentur. Sed quia dictus maritus fecit omnem suam operam, & conatum, ergo impleuit quod promisit, ita vt ad aliud non teneatur. Nec obstat, si diceretur quòd imo promisit factum proprium, scilicet. se curaturum & facturum cum effectu, &c. vt no. Alex. in d. l. stipulatio ista. ĩ prin. ff. de verb. ob. quia respondeo, vt infrà in seq. argumento. ¶ Se-
16 ptimo, hunc casum* decidit in terminis Franc. de are. in d. l. si ita stipulatus. §. possum. ff. de

uerb. ob

verb.ob.& idem Are.melius in consi.xlij.col.iiij ver.nec credo. vbi dicit,quòd licet promittens factum alienum, obliget se curaturum & facturum cum effectu,&c.tamen ista verba nō important aliud,nisi quòd simpliciter & bona fide, & sine fraude curabit faciendo omnē suam diligentiam,vt factum promissum attendatur:non tamē obligat promittentem ad impossibile,secundum eum.Vnde licet dictus maritus ita promiserit tamē fuit executus factum suum, quod promisit:præstando omnē suam diligentiā & operam bona fide, & sine fraude.vnde ad aliud teneri non debet.¶ Octa-
17 uò,adducitur * quod not. Abba. in cap.gemma.circa fi.de sponsa vbi dicit, quòd quando quis obligauit se curare & facere, quòd aliquis consentiat matrimonio, vt suprà dixerat in eodem capitulo: si fecit quicquid potuit,& ille non vult consentire,non tenetur ad pœnam.Deinde quæritit,in fi.an teneatur saltem ad interesse,si promissio illius facti fuit facta per stipulationem.Et concludit de mente Ioan.de Are.& Cy.quòd nō:nisi dolo versatus fuerit: & ita dicit cōmuniter teneri:vt ibi per eū.
18 ¶ Nonō,quia * Franc.de aret.in d.§.possum.semper loquitur copulatiuè,tàm de pœna,quàm de interesse:& ita intelligit glo.in d.cap.ex rescripto,scilicet,vt loquatur etiam de interesse.& deinde ibi in ij.col.in ver.& quia, vt dixi,&c.refert opin.suā, quā tenet contra communem, scilicet,in puncto iuris:videlicet, ꝙ licet quis faciat quicquid potuerit:tamen tenetur promittēs ad interesse.& posteà immediatè subdit hæc verba formalia. vide licet opinio tamen contraria sequeretur in practica propter authoritatem contradicētium,&c. vnde quia loquutus fuerat de interesse:& posteà dicit seruandam esse in practica contrariam opi.sequitur,quòd etiam ad interesse non tenetur promittens, secundum veram opin. quæ in
19 practica seruatur. ¶* Pro solutiōe reassumo dicta tria capita. Et quo ad primū,scilicet,an teneatur de periurio: firmo hanc secundam partem,scilicet,quòd indistinctè non teneatur,si fecit quicquid potuit:per iura allegata in primo argumēto huius secundæ partis:quæ clarè loquuntur,& nullus videtur cōtradicere.Nec obstant rationes adductę in primo & secundo argumento primæ partis: quia concedo quòd iuramētum facit quem teneri præcisè ad factum,& debet impleri in forma specifica:quando illud factum præstari potest: sed ad illud factum quod explicari non potest per promittentem, est impossibile quòd quis præcisè compellatur:præsertim in facto alieno:ergo nō dicitur periurus:quia non censetur per iuramētum promisisse impossibile:

bile: vt suprà dixi in argumētis secundæ partis.maximè, quia iuramentū obligat iurantem Deo Deus autem solum animum intuetur iurantis.vt d.c.si quid inueniſti.xiiij.quæst. v. Et ad hoc retorquetur tex.in d.c.querelā. de iureiurā. allegatus in secundo argumēto primæ partis:ponderādo ipsum in ver.necessitate.& in c.breui.eo.tit.Præterea quia per argumēta secundæ partis maximè in vj.vij.& viij.argumento est probatū,quod faciendo suum conatū & operā, adimpleuit quod promisit:& ad aliud nō tenetur:sequitur quòd nō est
20 periurus.¶ Quo verò ad * alia duo capita,scilicet, an teneatur ad pœnā, & ad interesse: in his puto distinguēdum,vt attendamus verba cōtractus. Aut enim maritus obligauit se curare cū effectu,quòd vxor sua renūtiet: & non sunt addita illa verba,ita quòd non possit excusari fecisse suum posse & alienum factum promisisse,&c. & tunc similiter teneo in vtroque casu hanc secundam partē, scilicet quod fa-
21 ciendo totum suum conatum sine fraude, non teneatur neque ad pœnam, neque ad interesse: quia difficultas excusat in obligationibus facti,per ea,quę allegata fuerunt in secundo argumento secundæ partis,maximè per tex.in l.si vehenda.§.penul. ff.ad l.Rhod. de iac.& per alia allegata in aliis argumentis secundæ partis.nam de his habemus decisionē in terminis Frā de Are.in d.§.possum. qui dicit ꝙ hæc opin.seruaretur in practica.& per eundē Are.in d.consi.cxlij.colum.iiij.prout dixi suprà in vij. argumento: scilicet, quòd illa verba.facturum & curaturum cum effectu,&c.important vt bona fide & sine fraude faciat suam diligentiam, quòd promissum attendatur.vnde eo ipso, quòd fecit istam operam, adimpleuit promissa: dummodo sine fraude fiat & sine collusione. Nam solēt vt plurimum promittēres colludere cū vxoribus: & simulare quòd minātur & verberant:tamen ad inuicem habēt intelligentiam in cōtrarium:tūc verum est,quòd teneretur mariti.hoc firmatur aperta ratione:quia si difficultas excusat à mora,vt suprà cōclusum est:vbi non datur mora, nō succedit obligatio ab interesse in promissionibus facti: & minimè ad pœnā: quæ communiter hodie non exigitur, nisi quatenus cum interesse cōcurrit: vt infrà
dicam. ¶ Non obstat l. * sancimus.allegata in ij.argumento primę partis:quia illa loquitur in stipulatione prætoria & iudiciali de præsentando: in qua est speciale,ꝙ difficultas nō excusat à pœna: nisi superueniat mors eius,qui erat præsentandus. Ita tenet Alex.in d.l.quod te.col.fi. nos autem loquimur in stipulatione conuentionali extra iudicium,in qua difficultas excusat

à pœ

à pœna: per ea quæ superius dicta sunt in ij. argumento secundæ partis: & per not. per doctos in d. l. quod te. ¶ Ex prædictis remanet data responsio ad prima tria argumẽta primę partis. Ad quartum respondeo eodem modo, sicut dixi in præcedenti, scilicet, quòd loquitur de stipulatione iudicialide iudicio sisti, in qua difficultas non excusatur, per ea, quæ proximè dixi. ¶ Nõ
22 obstat* quintum argumentum, quia ad d. l. qui aũt. §. sed si quis, potest respõderi dupliciter. Primò, quia ibi nõ probatur quòd promissor fecerit omnem suã diligentiam. Secundò, quia ibi promissum fuit factũ alienum, continens id, ad quod ipse promittens erat principaliter obligatus: vnde cùm potuisset se liberare soluẽdo vel dando æquè idoneũ fideiussorẽ, & nõ fecit, meritò tenetur ad interesse. Sed in casu nostro fuit facta promissio de mero facto alieno super eo, ad quod promittens non tenebatur: nec poterat alio modo hanc promissionem explicare, nisi faciẽdo quicquid potuit, vt fecit. & hanc responsionem sentit Fran. de Are. in d. §. possum. & est de mente Bal. in d. l. qui autem §. sed ũquis. in lect. antiqua. vbi facit mentionem de ista difficultate: quando aliquis promisit extrahere fideiussorẽ de obligatione: nam faciẽdo quicquid potest, excusatur: vt ibi per eũ. & est de mente Lud. Ro. in consi. cccccx. col. vij. in fi. ¶ Non obstat sextum argumẽtum: quia licet ista promissio sit facti proprij, tamen difficultas excusat à facto proprio: vt suprà dictum est, & etiam à periurio. ¶ Si verò
23 in cõtractu* conuentionali sunt addita illa alia verba, videlicet, quòd dictus maritus non posset excusari feciſſe suum posse, & alienum factum promisisse, &c. & tunc quo ad periurium, dico idẽ, vt suprà dixi, scilicet, quòd nõ teneatur, per rationes suprà allega. Sed totum dubium stat, quo ad pœnam & interesse: nã in rei veritate vrgẽt multùm illa tria argumenta restantia, videlicet, septimum, octauum, & nonũ, primæ partis: quibus non potest dari congruum responsum. Per quæ videtur dicendum quòd tunc maritus teneatur ad pœnam vel ad interesse: ex quo per dicta verba susceperit periculum difficultatis: & excluſit seipsum ab eius allegatione: per ea, quæ not. Alex. & doct. in d. l. sed si quis. §. quæsitum, ff. si quis cau. & per hoc patet responsum ad omnia argumenta secundæ partis: inquãtum obstarẽt huic conclusioni: quia in isto casu difficultas non excusat à mora, ex eo, quia censetur per dicta verba illi renũtiatum. Nec obstant adducta per Ab. in d. c. gemma. & per Fran. in d. §. possum. quia ibi nõ dicitur, quod promissor adiecerit illa verba, scilicet, quòd nõ posset excusari feciſſe suum posse, &c. & eodẽ modo respondeo ad id, quod dicit Fran. in d. consi. cxlij. & sic nõ fuit susceptum periculũ difficultatis. ¶ In
24 vno tamen casu* promissor excusaret sine aliquo dubio, etiam vbi essent adiecta dicta verba, scilicet quando vxor esset mortua ante moram promittentis: & idẽ in quolibet alio, de cuius facto est promissum: nam tunc excusatur promissor ipso iure, propter impossibilitatẽ: per ea, quæ habẽtur in d. l. sanctimus. & in l. si decesserit. ff. qui satisd. cog. & est tex. in d. l. qui autem. §. sed si quis. ff. de constit. pecu. ¶ Sed
25 contra prædicta in secũdo membro videtur esse deci. ccxcv. cõsi. Neap. vbi figuratur propriè iste casus, scilicet q. maritus promisit, vt nõ excusaretur feciſſe suum posse, & c. & tamẽ concludit ibi Matth. de æquitate, quod si fecit omnem suum conatum, non teneatur. Verùm licet in figuratione casus apponat illa verba in prin. illius deci. tamẽ mouetur per illud cõsi. Areti. cxlij. & per nonnullas alias doctrinas, quæ loquuntur solum, quando quis promisit se curaturum & facturum: sine adiectione illorũ verborum. & per d. l. si vehẽda. Nec dicitur in d. dec. quòd ita fuisset decisum in pleno cõsilio: sed solum refertur ibi opi. vnde per ea, quæ dicũtur in d. decisi. non tollitur obstaculũ de d. §. quæsitũ. & de illis tribus vltimis argumẽtis primę partis, scilicet quãdo est susceptũ periculum difficultatis. Præterea, d. decisi. ccxcv. loquitur solum de pœna, nõ autem de interesse, licet hodie nullam facerem differẽtiam inter
26 pœnam & interesse: * ex quo secundum communem cõclusionem de æquitate non exigitur pœna, nisi quatenus cum interesse concurrit, secundum Ang. in cõsil. ccxix. col. fin. & habetur in deci. cxxxv. consi. Neapol. vbi dicitur, quod hoc est de stylo sacri cõsilij: qui pro lege seruatur. idẽ tenet Ioan. de Ana. in c. fin. de vsu. doct. in l. cùm allegas. C. de vsur. & Alex. in cõsi. fi. in iiij. vol. Hinc dicit gl. in c. fraternitatis. xij. q. ij. q. in foro cõscientiæ non potest exigi pœna conuentionalis, & Soci. i cõsi. cxxxiij. col. j. in fi. in primo volũ. & Ab. in c. cum dilecti. de arbit. & Per. Phil. Coro. in consi. clix. colũ. ij. in litera c. in iiij. vol. Quod procedit in pœna applicãda parti: sed si venit applicãda fisco, exigitur, vltra interesse partis. Ita de hoc est alia decisio ccxxxiiij.
27 consi. Neap. ¶ Quia igitur* per d. deci. ccxcv. non remanet euacuatum motiuum de assumptione periculi, sequitur quod remanet conclusio firma, quòd quando maritus apposuit illa verba: ita quòd non excusetur feciſſe suum posse, & alienum factum promisisse, &c. tenetur ad interesse, dato quòd fecerit omnem suũ conatũ. & ita teneo: quia rectum responsum in contrarium

28 dari nõ põr. * Quod interesse pe ritur. vbi pœna nõ est promissa: sed vbi est promissa, illa succedit loco interesse. l. fi. ff. de præt. sti. & not. Bar. l. Iulij. §. Caio. ff. x x. opp. ff. de ver. ob. & illa tãtũ pe ritur. etiã si excedat interesse, de rigore iuris: vt not. Alex. & doc. in d. l. stipulatio ista. in prin. & ĩ §. alteri. & Bart. in l. Lucius. ff de actio. empt. & est tex. & ibi Bal. & doct. in l. si quis à socio. ff. p socio. si tamẽ interesse est plus, quam pœna, põt peti illud plus vltra pœnã: secũdũ Bar. & doct. in locis prælle. pœna enim nõ debetur, nisi interesse: sed nõ curamus quantũ interesse: quia etiã si modicũ sit interesse, potest peti magna pœna, si promissa est. ita tenet Bar. in d. §. Caio. in fi. & vide talem §. oes. col. iij. instit. de act. & in d. l. stipulatio ista. col. iij. De exquitate autẽ hodie nunquã exigitur pecuniam, nisi quatenus cũ interesse cõcurrit, vt supra dixi. & per hoc sit expedita ista q. Laus Deo.

Rob. Mar. Vegulinus. V. I. D.

DISPVTATIO VIII.

Stante in regno dispositione cõstitutionis, sancimus, de iure promissos. verũ si clericus emat rẽ immobilẽ, possit cõuenire iure cõgrui & an habeat locum ius congrui contra clericum.

1 Clericus ecclesiã fundũ an possit cõuenire iure congrui per viam nullã.

2 Statuta & leges laicorum cõtra libertatem ecclesiasticam, vel clericũ onerosa non ligant clericos. & 3.

3 Statutũ contra libertatem ecclesiasticam quando dicatur. & 7. & 43. Libertas quid sit.

4 Ius congrui est prohibitũ à iure cõmuni & ritu observãtia dicitur iniustũ. Vendere rem suã alteri inuitus quis non compellitur & 42.

5 Diligere debet quis magis seipsum quàm proximum. Dilectio charitas incipit à seipso. Elemosynam qui vult facere, debet incipere à seipso. Charitatis ordine peruertit qui præfert bonum alienum proprio.

6 Dominus in rebus alienis potest quæ facere, vt emere dominum proprium. Iudex potest dilatare iudicium propter periculum rerum suarum.

7 Clerici nõ ligantur legibus laicorum quãdo per eas efficiuntur timidiores.

8 Statutum principis secularis eccliasticum personarum non ligat clericos.

9 Compromissum quod debet fieri vigore statuti laicorum non ligat clericos passiuè: sed activè potest clericus eo vti. & 14.

10 Statuta præceptiua laicorũ non ligant clericos.

11 Statutũ quo prohibentur laici negotiari cum clericis, non valet. & 45.

12 Statutũ prohibẽs ne vendere non subdita, non includit clericos.

13 Clerici sunt priuilegiati in personis & in bonis. Bona clericorum sunt priuilegiata sicut bona ecclesiastica. & eo ipso quòd

vertunt à laico in clericũ sunt exempta ab oneribus laicorum. & 46.

14 Statuta laicorum quatenus sunt seruabilia clericis, includunt clericos.

Clericus potest vti actiuè statutis laicorum: sed non passiuè. vnde potest præsentare instrumentum secundum formam ritus contra laicum: sed contra eum præsentari non potest.

Clericus excludit sororem à successione patris vigore statuti.

Statutũ requirẽs certã solẽnitatẽ in contractu, an includat clericos. & 48.

Statuta non includunt personas non subditas.

15 Ius nobis quæsitum sine facto nostro à nobis auelli non potest. & 49.

17 Lex Imperatoris qua non tractat materiam spiritualẽ, nec obuiat eamdem seruanda est etiam in foro ecclesiastico. & 20. & 47.

18 Statuta laicorũ approbãtur per Papã quando sunt rationabilia. & 27.

Papa cẽsetur approbare leges laicorũ quando sunt rationabiles. & 27.

19 Leges ciuiles sunt diuinitus prolatæ per ora principum.

20 Statuta laicorũ, quæ possunt afferre commodũ & incõmodũ clericis, non dicuntur contra libertatem ecclesiæ.

21 Clericus an teneatur vltra vires hereditarias, si non fecit inuentarium.

Clericus ligatur vitio litigiosi per legem ciuilem.

22 Clericus an teneatur ad obseruantiam l. quoties. C. de rei vendi.

23 Clerici ligantur lege ciuili, quando non facit eis notabile præiudicium.

Ius congrui fuit factum cum maximã æquitate ad euitandas rixas.

Ius congrui fuit introductum de iure diuino.

24 Statutum, quòd mulier non possit alienare extra filios suos habet locum etiam si alienaret clericis.

25 Statutum ob rationabilem causam licet per consequentiam faciat aliquod incommodũ clericis, debet seruari inter clericos.

Statutum in pœnis solutionẽ euntibus ad machinãdũ, extẽditur etiã ad eos qui vadũt ad molẽdinũ ecclesiæ.

Testator non potest instituere ecclesiam, & filium eo hæredare.

26 Statutum excludens fœminas propter masculos, eusetur excludere etiã fœminam mentalem.

Statutum ligat clericos, quando incidit vinculum ante clericatum.

27 Imperator dicitur dominus totius mundi & omnium rerum temporalium: & potest imponere legẽ quam vult in dictis rebus.

Legem condere est iurisdictionis & de maximo imperio.

28 Alienatio quãdo est prohibita cõtẽplatione certæ personæ, nõ potest fieri etiam ad pias causas: aliàs admittitur illa persona ad reuocandum. & 37.

29 Bona debitoris quando venduntur, præfertur creditor & consanguineus in emendo.

30 Iure congrui quando agitur, quod dicatur iustum pretium.

Fiscus habens rem communem cum priuato, potest illam vendere totam inuito socio, qui socius præfertur omnibus in emendo.

31 Emphyteosis finita debet reuocari dezendentibus illius qui primo habuit, aliàs potest appellari.

32 Colonus tenetur videre partẽ suam

fructuũ domino potius q̃ extraneo.
Fiscus tenetur rem sacerdotis confiscatam locare potius spurijs illius sacerdotis quàm extraneo.

33 Vicinitatis causa multa conceduntur etiam cõtra ius commune, quæ aliàs non concederentur.

34 Statutum quòd res vendatur consorti, ligat clericos.

35 Constitutio, sancimus de iure congrui inducit duas principales prouisiones, vnam scilicet cõtra venditorẽ & aliam contra emptorem.
Actio oriens ex iure congrui est realis, & datur contra emptorem.
Dominiũ in iure cõgrui trãsfertur reuocabiliter: & quid importat hoc.

36 Traditio nuda si non habet causam præcedentem habilem, non valet.

37 Statutum requirens insinuationem in donatione, operatur, vt non valeat donatio laici facta clerico sine illa solemnitate.
Contrahere nõ potest subditus spreta lege sui superioris.

38 Testamentum debet habere solemnitatem statuti, etiam si in eo instituatur clericus.

39 Lex quapotest afferre commodum & incommodum, per hoc non dicitur clericis onerosa.

40 Conductor antiquus si offert tantũ, quãtum vult dare nouus, & an præferatur nouo. & 41.

42 Gabellarius anni præcedentis præfertur nouo licitatori, si tãtùdem offert, quantum nouus.

43 Statutũ vt dicatur contra libertatẽ ecclesiæ, eò quia clerici efficiuntur timidiores: quæ timiditas cõsyderatur.
Metus vanus nõ est in cõsyderatione.

44 Laicus venditor potest compelli per legem Imperatoris.

45 Dominium nostrũ sine facto nostro an & quando à nobis auferri possit.

50 Clericus an possit testari sine solemnitate statuti laicorum: & quid si aliũ clericũ hæredẽ instituat. & 51.

51 Ius congrui non habet locum, quando clericus vendit clerico.
Testamentum clerici non eget solemnitate statuti, quando in eo est institutus alius clericus.

52 Nuntiatio noui operis est approbata per ius canonicum.

53 Consuetudo ciuitatis ligat clericos ex eo quia est mista clericorum & laicorum, ex quo per populum introducitur.

54 Constitutio, sancimus, de iure congrui, an dicatur compulsiua personarum.

55 Ius congrui an habeat locum in clerico agente contra clericum emptorem, qui similiter emit à clerico.

56 Ius congrui non habet locum contra laicum, qui emit pro ecclesia. idem si clericus emat pro ecclesia: quia ecclesia nec actiuè, nec passiuè habet ius congrui.

57 Ius congrui an habeat locum contra laicum, qui emit rem ab ecclesia.
Bona clericorũ an & quando gaudeant priuilegijs rerum ecclesiarum.

59 Ius congrui an detur laico, qui emit rem ab ecclesia, post venditionẽ alterius rei, super qua petitur ius cõgrui.
Ius congrui competit ei qui habebat rem vicinam tempore venditionis, secus si illam emit.
Ius congrui cõpetit ex persona venditoris, qui vendidit post rem vẽditam.

Assid

1 Assiduè in* palatiis ventilatur quæstio vtilissima, & hactenus indiscussa: vtrum clericus emptor alicuius fundi possit per vicinũ molestari & conueniri iure cõgrui super dicto fundo, offerendo idem pretium vigore constitu. sancimus. de iure protom. cuius dispositio communiter seruatur in regno. Et quia ista materia est particularis, quę in paucis libris habetur, & nullus doctor eã tractat magis diffusè, nisi modernus ac vtilis doctor regnicolis Matthęus de afflicto. Neapolit. in suo notabili commento super d. cõstit. sancimus. in quo bis tetigit hãc quæst. in specie. & cõtrarias decisiones ponit. Nam in princ. illius consti. in iiij. col. firmat cõclusionem contra clericũ, scilicet quòd teneatur iure cõgrui. Sed in §. fi. eiusdem consti. in v. col. mouet iterum istam q. & firmat cõclusionem contrariã, scilicet in fauorẽ clerici, quòd non teneatur iure cõgrui. Ex quibus contrarijs decisionibus quæstio ista redditur magis dubia, adeò, quòd vidi plures iudices & aduocatos super ea hæsitare: vt tamen habeatur in futurũ super ea vera cõclusio, decreui ipsam plenè per argumenta ad partes 2 disputare. ¶ Et primò, p* parte negatiua in fauorẽ clerici, quòd non teneatur iure congrui, adducitur. Nã leges & statuta laicorum, quando sunt contra libertatem ecclesiasticam, & clericis onerosa, non ligant ipsos clericos: vt authen. cassa. & ibi plenè per Salic. & doct. C. de sacrosan. eccle. & Anto. de Butr. & Abb. in c. fi. de vita & ho. cle. & in ca. quod clericis. de foro cõper. Abb. & Fely. plenissimè in capitulo, ecclesia sanctæ Mariæ. de constit. Bar. in l. cunctos populos. in quinta q. C. de summa trinitate, & fide catho. & Alex. in cõsi. ccxiij. & ccxiiij. in ij. vol. Pet. de Anch. in cap. canonũ statuta. de constit. & Car. in c. perpendimus. de senten. excommu. Ioan. And. & Abb. in capitu. j. de ope. no. nun. Sed dicta lex inducens ius cõgrui, est Principis secularis. & clericis onerosa: ergo non debet adstringere clericos. *Et quòd sit onerosa, probatur, nam illa lex dicitur cõtra libertatem ecclesiasticam, quãdo per eam prohibẽtur clericis ea, quæ sunt sibi concessa de iure communi. Ita tenet Fely. in d. capit. ecclesia sanctæ Mariæ. columna xxvij. versic. tertia fuit opin. &c. & ibi etiã Ant. de Butr. & Imo. & in capit. cum terra. de elect. & Fulg. in d. authen. cassa. & Alex. in d. consi. ccxiij. colum. ij. in fin. & colum. penult. & in d. cõsilio ccxiij. colum. iij. in fin. in ij. vol. Sed iure communi vnicuiq; licet disponere de re sua, prout sibi placet. l. in re mandata. C. manda. l. nec emere. & ibi per docto. C. de iure deli. & per ius congrui priuatur ista libertate: quia tenetur quis volẽs vende-

re,requirere cõsortem.Item tenetur emptor reuẽdere vicino, per dictam constitu.sancimus. vnde respectu clericorum dicta lex est onerosa:& contra libertem ecclesiæ:Nam libertas nihil aliud est,nisi naturalis facultas eius,quod cuiq; facere libet, &c.l.libertas.ff.de sta.ho.sed p dictum ius congrui impeditur quis facere voluntatem suam à iure communi permissam:ergo d.consti. sancimus. cùm priuet clericos libertate sibi à iure cõmuni cõcessa,satis dicitur contra libertatem ecclesiasticam: & seruari nõ debèt inter clericos.

4 ¶ Secundò,& magis*in specie in terminis nostris adducitur: quia per ius commune inspecie prohibetur ius congrui. Probatur primò.p l.j & ibi Bal.in primo no.C.communi diui.vbi potest quis vendere non requisito consorte. probatur etiam in l. ne cui.C.loca.Item,ꝓbatur magis clarè in l.dudum.C.de contrahen.emp.vbi Imperator annullat omnes obseruantias,quæ per prius erant super isto iure congrui:& concedit liberam facultatem vendendi & emendi. Item, probatur per l.inuitũ.C. de contrahen.emp.vbi non cõpellitur quis inuitus vẽdere alicui.Item,in dicta l.dudũ. Imperator appellat obseruantiam iuris congrui iniuriosam,& in rei veritate non posset considerari melior tex.in fauorem clericorum nam per illam l.ostẽditur, quòd non solùm d.constitutio, sancimus.est contra libertatem ecclesiæ:sed etiam est iniuriosa clericis:ergo nullo modo inter eos est obseruanda: patiuntur enim iniuriã clerici eo ipso, ꝙ compellerentur vendere rem emptam:contra d.l.inuitum.& sic priuantur libertate iuris cõmunis:contra ea,quæ not.Abb. & doc.in capitulo j.de contrahen.emp.¶ Tertiò, * confirmatur:quia per talẽ legem clerici priuarentur beneficio sibi concesso ex diuina & humana lege: quod est,vt quilibet diligat magis seipsum, quàm proximum suum.nam ordinata charitas incipit à seipso.l.præses.C.de seruit.& aqua.cap.non satis.lxxvj. dist.& gl.in c.quiescamus.xxij. dist.pro hoc est text.in cap.qui vult.de pœni.dist.iij. Vbi dicitur,quòd qui vult dare eleemosinam, debet incipere à seipso. & tex.cum gl.in ver.semetipso in capitulo,si non licet.xxiij.q. v.& dicit Ange.in consil.cclxij. colum.j.quòd peccat contra ordinem charitatis, qui præfert charitatem alienã charitati ꝓpriæ.Idem tenet Spec.in titu.de aduocato.§.j. ver. sed nunquid clericus. * Hinc videmus, quòd à iure permittitur alicui facere damnum in rebus alienis,causa vitandi damnum in rebus propriis.l.qui saruandarũ ff.de præscrip.ver.& l.si quis fumo.ff.ad l.Aquil.Item causa vitandi periculum rerum suarum,potest iudex

dere diuertere, & dilatare iudicium.l.si logius in principio.ff. de iudi.Sed per dictum ius congrui peruertitur iste ordo charitatis:quia compellitur quis potius dare alij,quã sibi: quod est contra omnia iura diuina,canonica,& ciuilia: Cùm nemo compellatur de suo facere beneficium. capitulo.cum ex officij. de præscrip.& l.inuitum.C.de contrahẽ.emp.ergo sequitur, ꝙ nõ debet ligare clericos.¶ Quartò confirmatur:* quia tunc lex vel statutum dicitur contra libertatem ecclesiasticam,quando clerici efficerentur timidiores ad aliquem actum faciendum; secundum Bar.in d.authen. cassa. C.de sacrosan.eccle.& Bar.in l. hỹ quæ onerandæ.ff.qua.re actio non da.& Abb.in capitulo, nouerint.de sen. excom. & Felyn. in d.capitulo ecclesia sanctæ Mariæ.colum.xxvij. versi. secunda quæst opin.&c. Sed per dictã constitu.clerici efficiuntur timidiores ad emendum: quia scientes rem posse sibi auferri à vicino, non emerent, ergo non debet seruari inter clericos,vt habeãt libertatem emendi. ¶ Quintò, adducitur:* quia quando lex vel statutum principis secularis est coactiuum personarum ad aliquid faciendum, nõ ligat clericos.Ita tenet Abb.in cap. quod clericis.in vij.colum. in fin. de foro compe.& Felyn.in d.capitulo,ecclesia sanctæ Mariæ.col. xxxviij.ver.quintus & vltimus &c.ex quo vendicaret sibi iurisdictionẽ in clericos princeps secularis:qui potius clericis debet obedire.c.cũ ad verũ.& c.nũquã. xcvj.dist.sed d.consti.sancimus est coactiua personarum ad aliquid faciendum, tam respectu venditoris, quàm emptoris. nã compellit venditorem ad requirendum vicinum. Item compellit emptorem ad reuendendum vicino:ergo non debet seruari inter clericos. ¶ Corroboratur * ex his,quæ in simili dicimus,de compromisso, ad quod astringũtur litigantes per statutum: nam non ligat clericos,secundum Alex.in cõsi. ccxiij.colum, xij.in secũdo vbi & Soci in consil.lxxj.col.iij. in quarto vol. & hoc ex illa ratione: quia est coactiuum personarũ: vt plenè per Soci.in d.consi.lxxj.¶ Sexto,adducitur:quia* statuta præceptiua laicorum,nõ ligant clericos:secundum Alex.in d.consi. ccxiij. col.pe.& cõsi.ccxiiij.col.ij. in ij. volu.& Gemi.in cap.fi. in prin. de offi.dele.lib.vj.& est text. in cap.clericis.& ea.fio. de immu. eccle.lib.vj.& in clem.præsent. de cẽsi.& ibi Car.& per Abb.in capitulo, innouamus. de censi. sed dicta cõsti.sancimus est præceptiua:quia præcipit requirere consortes.Item, præcipit reuendi rẽ vicino. ergo nõ debet seruari inter clericos. ¶ Septimò adducitur* tex.ferè in terminis in cap.fin.de immu.eccle.lib.vj. vbi non valet statutũ, quo laici

prohibẽtur vendere clericis. & dicit ibi Gemi. in principio. q̃ siue hæc prohibitio fiat directè, siue indirectè, procedit dispositio illius cap. Nam dicitur contra libertatẽ ecclesiasticã, quando clerici nõ possent liberè negotiari cum laicis. sed per iuscõgrui saltem indirectè prohibentur clerici emere: quia quando clericus non est vicinus, repelli tur per vicinum: ergo nõ debet ligare clericos. & hoc propriè dicit Bal. in d. l. dudum. in princip. C. de cõtrahen. emp. vbi dicit obseruantiam iuris cõgrui, esse onerosam & cõtra libertatẽ. ¶ Octauo, adducitur: quia *statutum, quòd prohibet vendere certis personis, puta non subditis, non includit clericos: & dicitur contra libertatem ecclesiasticam: ita tenet Io. And. & Gemi. in fine immu. eccle. li. vj. & Alex. in consi. cexiiij. col. ij. in ij. vol. & Fely. in d. capitulo. ecclesia sanctæ Mariæ. col. iiij. ver. non nõ quero, & c. vbi dicit, q̃ ista est communis opin. & Barto. in l. filius familias. §. diui. col. iij. ff. de lega. primo. Sed in proposito d. constitutio, sancimus. prohibet vendere certis personis, scilicet non coniunctis. ergo nõ debet includere clerico. ¶ Nonò, adducitur: quia *clerici sunt priuilegiati nõ solum in eorum personis, sed etiam in eorũ bonis: in tantum quòd licet aliqua bona, dum sint penes laicum, sint subiecta oneribus statuti laicorum: tamẽ eo ipso, quòd perueniunt in posse clerici, efficiũtur exempta, & gaudent priuilegio clericorum, & iudicãtur per iura canonica. ita tenet Bald. in l. placet. ver. quæro iuxta hoc. & c. C. de sacrosã. eccle. & ibi etiam Barto. Fran. de Are. & Ias. & gl. in l. Iuncta. ff. ad municip. Nam mutatiõe personæ mutatur qualitas & condirio rei. l. Paulus respõdit per procuratorem. ff. de acqui. hære. & l. j. C. quando & qui. quar. pars deb. libr. x. & tenet And. de Yser. in tit. quæ sint rega. in vers. plaustrorum. colũ. ij. Quantum enim ad hoc priuilegium exemptionis à statutis laicorum bona laicorum & ecclesiarum parificantur: vt est text. in clemen. presenti. & ibi Cardi. in ij. not. de censi. & capitulo fi. & ibi Anto. & Abb. de vi. & ho. cler. & in capitulo aduersus. & capitulo, non minus. de immu. ecclesiã. & Bartol. in l. j. colum. iij. C. de mulie. & in quolo. & Specul. in titu. de clericis coniug. colum. iij. & Archi. & Gemi. in capitulo j. de immu. & clesi. lib. vj. & quòd bona clericis sint priuilegiata, sicut personæ tenet etiam Abb. in dicto capitulo ecclesia sanctæ Mariæ. col. antepe. Nunc in proposito licet fundus, qui vẽditur, dum est penes laicũ, sit subiectus oneri dictæ constitut. sancimus. tamen postquàm est alienatus in clericum, mutauit illã cõditionem: & debet iudicari liber, per iura canonica: respiciendo exemptionem à persona clerici. & sic clericus nõ debet teneri ad reuendendum. ¶ Decimò, adducitur: *quia leges & statuta laicorum, quatenus sunt fauorabilia & priuilegiata clericorum §. includit clericos. Hinc est, quòd clerici possunt actiuè vti statuto laicorum, in eorum fauorem: non autem passiuè potest alius vti contra clericos: & hoc in terminis nostris tenet Abb. in capitulo constitutus. in ver. not. de restitu. in inte. vbi propriè loquitur in iure congrui: & tenet q̃ clericus actiuè potest vti iure cõgrui contra laicum: & in hoc approbatur tale statutũ per Papam ibi, scilicet in fauorem clerici: nõ autem passiuè. Ad idem est gl. in capitulo, nouit. in vers. quicunque. de iudi. & ibi Abb. in nona colum. ver. vltimò glo. hic colligit argumentum, & c. vbi dicit, quòd ecclesia potest vti lege ciuili pro se: non tamen tenetur recipere contra se: quia hoc est inductum in fauorem ecclesiæ, non debet in eius odium retorqueri. Item dicimus in cõpromisso inducto per statutum: nam clericus potest petere fieri compromissum iuxta formam statuti: & tamen laicus non potest petere clerico inuito, quòd fiat compromissum. vt declarat Soci. in d. consi. lxxj. in iiij. vol. & præsertim in penul. columna. nec in isto casu habet locũ pœna retorcutionis: vt possit quis dicere clerico: patere legem, quã tute ipse tuleris. vt est text. in c. cùm omnes. de consti. quia cum talis lex non sit facta ad postulationem clerici, cessat edictum, quod quisq; iuris. l. iij. in prin. ff. quod quisque iur. ita declarat Soci. in d. consil. lxxj. col. penul. & Bal. pulchrè in l. cũctos populos. col. vj. ver. sed hic vlterius quæritur, & c. C. de sum. tri. & fi. catho. vbi plura exẽpla ponit, maximè de instrumento habente executionem vigore statuti: nam clericus potest vti statuto contra laicum: sed non econtrà: & hoc facit pro ritu magnæ curiæ: qui incipit, Itẽ si quis debitores. nam clericus actiuè posset præsentare instrumẽtum secundum formam ritus, non autem passiuè contra eum præsentari potest, per prædicta. Similiter facit ad statutum excludẽs fœminas à successione propter masculos: nam clericus masculis excludit sororem, & gaudet beneficio statuti: secundum Bald. ibi. & Abb. in dicto capitulo. ecclesia sanctæ Mariæ. colũ. fin. ex quibus sequitur conclusio, quod dicta constitu. sancimus. inquantum concernit fauorem clericorum, procedit in clerico, scilicet actiuè, vt ipse possit re euincere iure congrui: nõ autem passiuè potest conueniri iure congrui: secundũ Abb. in d. capitulo, constitutus. & sic verior videatur opin. Matthæi, quam posuit in §. fi. illius cõsti-

tutiõis,sancimus.¶ Vndecimò,
15 adducitur:*quia quando aliqua lex vel statutum Principis secularis mandat contractum vel alium actum nõ fieri sine certa solennitate, non tenetur clericus seruare dictam solennitatem:sed potest actum celebrare sine illa.Ita plenè tenet Abb.in capitulo relatum. el primo. de testa.licet hæc opin.non sit indistinctè vera in clerico, sed in ecclesia sic:vt declarat plenè Felyn. in d. capitulo ecclesia sanctæ Mariæ.col.xxxvij.ver.quartus casus,&c. Statuta enim quãuis generalia nõ includut personas nõ subditas, vt per Ab.in capitu.à nobis.el primo.colũ.j. de sen.excom. Nam eorum validitas dependet ex potestate statuentium: secundum Abb.in dicto capitulo,ecclesia sanctæ Mariæ.col.iiij.ver.ad primum.&c. Verum in casu nostro videtur procedere istud argumentum: quia solennitas requisitionis vicini inducta per d.cõstitutionẽ, sancimus. videtur esse personalis nã respicit personam venditoris.& hoc procederet, quãdo clericus esset venditor. ¶ Duo-
16 decimò & vltimò,pro*ista parte adducitur:quia id, quod nobis quæritum est sine facto nostro,& nobis euelli non potest.l. id,quod nostrum. ff.de reg.iur. & hoc est etiam de iure gentiũ: ex quo iure fuerunt introducti cõtractus:maximè cõtractus emptiõis,l.ex hoc iure.ff.de iust. & iure.Vnde postquàm res fuit acquisita clerico per contractum emptionis, non debet posse ab eo inuito auferri ex statuto laicorũ:quia tolleret sibi id, quod ex iure gentium acquisiuit: & esset valde onerosum clerico.
17 ¶ Pro parte* verò cõtraria affirmatiua ,scilicet q; imò clericus teneatur iure cõgrui, & ligetur p d.cõst.sancimus.adducitur primò,quia d.constit.sancimus.est lex imperialis facta ab Imperatore Federico:quo casu quando lex imperialis nõ tractat de materia spirituali,nec obuiat canonibus,seruanda est etiam in foro ecclesiastico contra clericos. ita tenẽt gl.& Abb.in cap.j.col.xiij.de ope.no.nun.& gl.in ver. temporalium.in c.cùm ad verũ. xcvj.dist.& Arch.in c.si inter episcopos.vj.q iiij.& Pet.de anc.in c.canonũ statuta.in prima quæst. de consti.gl.in cap.cæterum,de dona.doc.in l.primi legis. C. de sacrosan.eccle.sed d.consti.sancimus.non loquitur de re spirituali:non de materia cõcernenti peccatum:nec cõtrariatur canonibus:imò de iure canonico approbatur: vt infrà dicã:ergo seruari debet in vtroque foro contra clericos. ¶ Secundo,ad-
18 ducitur:quia*d.cõsti.& eius obseruantia.reperitur expressè approbata per canones, scilicet p d.c.constitutus.de in integ.restit. vbi expressè mandat Papa seruari illã obseruantiam, vt res vendatur cõsortibus: & ibi hoc declarant

clarant plenius Anto.de but.& Imo.ergo non potest dici contra libertatem ecclesiæ, postquã Papa approbat ipsam.Hinc videmus,quòd sæpius Papa solet approbare statuta & consuetudines laicorum,quando sunt rationabiles:vt in capitulo,cùm venissent.de eo,qui mit.in pos. & in capitulo,cæterũ.de dona. & in capitu.ij.de arbi.lib.vi.& habetur in capitulo, clerici.de Iud.& quod not.Pau.de Cast.in auditen.causa, quæ cum monacho. colum.ij. C. de episcop. &
19 clericis.* & dicit lex canonica, quòd leges ciuiles sunt diuinitus prolatæ per ora Principum: capitu.fi.xvj.quæst.tertia.& text. in capitulo,super specula.de priuileg.dicit quòd sancta ecclesia legum ciuilium non respuit famulatũ: quæ vestigia iustitiæ & æquitatis imitãtur. ¶ Tertiò,
20 *adducitur:quia tunc lex ciuilis dicitur præiudicialis clericis,quando solum incommodũ eis afferre potest: sed quando lex ciuilis potest afferre commodum & incommodum, non dicitur præiudicialis: nec contra libertatẽ ecclesiæ. ita tenet Abb.in d.capitulo, ecclesia sanctæ Mariæ.columna quinta.ver. circa hoc tamen.&c.vbi per hoc infert,quòd lex ciuilis loquens de contractu emptionis, commodati,vel depositi, vel similis, debet seruari inter personas ecclesiasticas: ex quo non contradicit canoni. & potest afferre commodum & incommodum: per text.in dicto capitulo.j.de ope.no.nun.vbi demolitur ecclesia nouiter ædificata contra nuntiationem noui operis inductam à iure ciuili.& in capitulo. ecclesia.el primo.vt lite pendente.vbi Papa per leges ciuiles iudicat inter clericos.& idem tenet Fely.in d.capitulo ecclesia sanctæ Mariæ.co.xxv.ver.ex prædictis istis,&c.& Pet.de anch.in dicto capitulo canonum statuta.& Abb.in cõsi.lxxiij.co.pe.in ij.volu. Sed in casu nostro ista lex imperialis de iure congrui, loquitur super contractu emptionis & locationis.& non est præiudicialis: quia potest afferre commodum clerico agenti iure congrui: ergo seruari debet inter clericos, cùm contrariũ non reperiatur iure canonũ.
21 ¶ Quartò,adducitur*quia secũdum magis communem cõclusionem clericus adiens hæreditatem non confecto inuentario tenetur vltra vires hæreditarias. & tamen hoc est inductum per legem ciuilem: vt habetur in l. fi.C.de iure deli.ita tenẽt Ange. Alex.& Ias.& communiter doc. in dicta l.fin.§.fi.quicquid dicat ibi Bar.idem tenet Abb.in d.ca. ecclesia sanctæ Mariæ co.v.& ibi etiã Fely.remissiue.in xxv.co.& Abb.in cõs.lxxiij.co.pe.in ij vo. vbi solã ecclesiam excipit à cõfectione inuẽtarij.& Bal.expresse in d.l.fi.in prin.in vj.q.& Ang. in l.j.§. hæc stipulatio.ff. si cui plus

plus,quàm per l.Falcid.& plenè per cano.in c.j.de testa.& in c.j. de solutio.Similiter clericus tenetur vitio litigiosi,quod est in ductũ à iure ciuili:vt d.c.ecclesia.vt lite pen.& Abb.in d.ca.ecclesia sanctæ Ma.col.v.Ergo leges ciuiles seruãtur cõtra clericos,non obstãte,quòd possit eis quãdoq; afferre incommodũ:vt dixi in præcedenti argumento. Eodem modo debet seruari ista lex ciuilis, tractãs de iure con-
22 grui.¶Quintò adducit:qa secundũ communẽ cõclusionem, dispositio l.quotiẽs.C.de rei vẽ. seruatur etiam cõtra clericum, non obstante,quòd possit afferre incõmodum.Ita tenet Abb. in c.continebatur.de his,quę fi. à præla.& Alex.in cõsi.cxxij.in v.vol.& Fely.in d.c.ecclesia sanctæ Ma.col.xxvj.& tractat illa l. materiam venditionis.Nã,si res primò venderetur clerico,deinde venderetur & traderetur laico,præfertur laicus secũdus emptor ratione possessionis: vnde non est mirum.Sicut eo modo ratione possessionis potuit lex ciuilis præferre laicũ clerico:sic etiã & ratione vicinitatis rei ratione iuris cõgrui:& sufficit, q; in vtroq; casu possit quandoq; clericus habere cõmodũ, quod est,quando ipse prius habuisset possessionem, vel haberet rem vicinam: quia auocaret rem ab emptore p ius cõgrui.¶ Sexto,
23 adducitur:quia * quado lex ciuilis non facit notabile præiudi-

cium personis ecclesiasticis, debet seruari etiam inter clericos: ita tenet Felyn,per plura in d.c. ecclesia sanctæ Ma.col.iiij.ver. quartum notabile,&c.& co.xlj. ver.primò limitatur,&c. Sed g ius cõgrui nõ fit notabile præiudiciũ clerico:quia dato quòd perdat rem, tamẽ recupera sũ pretiũ. Item d.l sancimus.est facta cum maxima æquitate & ratione,ad euitãdas discordias & rixas,quæ possent oriri inter vicinum & nouum emptorem:& sic facta est ob cõmune bonũ ciuitatis:quod æquiparatur bono ecclesiarũ.vt tenet Cald.in consi.xxj.in fi.in ti.de cõsti.Item d. l.sancimus. est conformis cum iure diuino:secũdum quod erat introductum ius congrui,vt habetur Ieremię cap.xxxij.vbi dicitur:Eme agrũ meũ.tibi enim competit ex propinquitate, vt emas,&c.& habetur Ruth c.iiij. ergo tãto fortius seruari debet inter clericos.¶Septimò,adduci-
24 tur:quia*si statutum dictaret, quòd mulier habens filios, non possit rem alienare extra filios suos,habet locum etiam si alienaret clerico : & sic tale statutũ factum cõtemplatione filiorũ ligat clericos.ita tenet Fely.in d.ca.ecclesia sanctæ Ma.col.xlj. ver.primò limitatur, &c. ergo eodem modo,quando statutum dictat,quòd res nõ possit alienari extra vicinos:cùm par videtur ratio grauaminis.¶ Octa-
25 uò adducitur:quia* quando statutum

tum laicorum est factũ ob aliquam rationabilem causam, principaliter in odium clericorum:dato quòd per aliquã consequentiam clerici haberent aliquod incommodum,non est in consideratione:& seruari debet etiã inter clericos:& sufficit, q; in statuto clerici non nominentur,vt possit obstare tex.in c.fi. 26 tur prædicta:* quia statutũ exde immu.ecc.li vj.Hæc cõclusio probatur p multa exempla.Primò,ex his, quæ tenet Calde.in consi.xxj.in ti.de cõsti.vbi dicit, quòd si statutũ imponit certã solutionẽ euntibus ad machinãdum,habet locum etiam in his, qui vadunt ad molendinũ ecclesiæ:non obstãte,quòd per quandam cõsequẽtiã videatur in aliquo lædi ecclesia.Secũdò,probatur ex his,quę notabiliter tenet Abb.in cõsi.lxiij.in primo vol. vbi tractat quomodo indirectè potest statutũ impedire legatũ ad pias causas.& per Fely.in ca. ecclesia sanctæ Mariæ.in xlij. col.Tertiò,qa lex ciuilis mãdat 27 tur : quia *Imperator censetur filiũ instituì hæredẽ:aliàs testamentũ patris non valet:& tamẽ hoc procedit,etiã quando ecclesia esset hæres instituta:quia nõ potest quis filium exhęredare,& ecclesiam instituere.c.quicũq;. xvij.q.iiij.& gl.in l.ſiquis ad delinandam. C.de epi.& cle,sed in ꝓposito dicta l.sancimus.est facta ob rationabilem causam, approbatã etiam de iure canonico:per c.constitutus.de in integ.restit.& etiam de iure diuino:vt dixi suprà in vj.argumẽto.&nõ loquitur cõtra clericos: nec est facta in odiũ clericorũ. Vnde non curatur,si clerici patiuntur aliquod incommodum, quando emunt : præsertim cùm habeant commodum, quando eunt:vt suprà dictum est in tertio argumento. Confirmanexcludẽs fœminas propter masculos,cẽsetur etiam excludere fœminam monialem,nõ obstante quòd sit persona ecclesiastica. Ita tenet Abb.ĩ c.quòd clericis, col.x.de foro compe.& Fely.in d.ca.Ecclesia sanctæ Mariæ.col. xxxij.& Paul.de cast.in consil. ccciiij.in j.vol.& Soci.in consil. lxxxj.col.iiij.& v.in primo vol. & vt plurimum assignant rationem:quia statutũ iniecit vinculum ante clericatũ:& propterea ligat clericos:secũdum Abb.in d.cap.quòd clericis.col.ix.& ibi Io.And.& Soci.in d.consi.lxxxj. in pen.col.in fi.¶ Nonò,adduci- dominus omnium rerũ temporalium.quæ sunt in mũdo, saltẽ quo ad iurisdictionem, & potestatem.l.bene à Zenone. C. de quadri.præscrip.c.quo iure.viij. dist.& cap.conuenior.& ibi gl. prima.xxiij.quæst.viij.Appellatur eñ dominus mundi.l.deprecatio.ff.ad l.Rhod.de iac.glo in ca.Adrianus.el ij.lxiij.dist.& gl. in c.venerabilẽ.de elec.& Car. in cle.j.de sum.tri.& fi.c.& Bar. in ſ.omnem.co.j.& ij.in prima consli.

consti. Digestorum. & idem Bar. in l. j. §. per hanc. el ij. ff. de rel ven. Si enim est dominus mundi, quo ad bona temporalia, potest in dictis bonis ponere legē, quam vult: nam Imperator dicitur vicarius Dei in tēporalibus. secundum Bald. in l. j. C. de iure aful. aure. Ergo quando facit legem super eis, dicitur illā facere authoritate Dei. Tex. est in c. nemo xvj. q. iij. & quando est iusta & rationabilis, cēsetur etiam approbata per papam: vt in c. j. de oper. no. nun. & in c. ecclesia. vt lite pend. & per Alex. in cōsi. cxxj. in fi. in ij. vol. & quòd antequam bona perueniant in clericum, potest princeps in eis statuere, & onus imponere: tenet Bar. in l. rescripto. §. fi. ff. de mune. & hono. Si ergo bona temporalia sunt principis, quo ad iurisdictionem, nulli est dubiū, quòd facere legem, est iurisdictionis: vt p. Bar. in l. imperiū. ff. de iur. om. ind. nam est de maximo imperio. vnde sequitur, quòd Princeps potest disponere de rebus temporalibus legem cōdendo: vt no. Bart. in d. §. omnē. col. ij. Ergo licitè potuit facere hanc l. quòd bona stabilia vendātur potius vicinis, quàm extraneis. & clerici, qui volunt negotiari super dictis bonis, tenentur observare legē superioris: qui habet super eis potestatem legis condendæ, tanquā vicarius Dei: maximè, quia dicta lex non est eis præiudicialis: cum possint ex ea sentire commodum, vt suprà dictum est. ¶ Decimò, adducitur 28 quia* quando lex disponit super bonis alicuius, vt debeāt ire ad certam personam, non potest ille, qui gaudet, alienare ea, etiam ad pias causas, extra illā personam. Ita per plura concludit Abb. in consi. lxiij. col. ij. versed his nō obstātibus. & c. in primo volu. Sed in casu nostro lex disponit super rebus temporalibus vt venditores teneātur eas alienare vicinis: ergo non possunt eas alienare etiam clericis in præiudicium vicinorum, nā quando statutū respicit rem tēporalem, ligat clericos: secundū Abb. in d. c. quod clericis. co. vij. in fi. de for cōper. & Fely. in d. ecclesia sanctæ Ma. co. xxxviij. 29 ¶ Vndecimò adducitur: quia* quæ res vendatur magis vni, quàm alij, est in iure approbatū p plures leges. Primò, per l. j. ff. de priuil. credi. vbi quando vendūtur bona debitoris, in emendo præfertur creditor vel agnatus aliis extraneis. Itē. probatur per. tex. in c. j. §. sed & res. & ibi And. de Iser. Aluar. & communiter doct. per quos fi. inuesti. vbi in venditione feudi facienda, agnatus offerēs iustum pretiū, præfertur extraneo in emēdo. Et quòd consanguineus præferatur in emendo, tenet Lucas de penna in l. j. col. ij. super ver. debiti. C. de imposi. luc. descrip. lib. x. *dicitur autem iustum pretium illud, quod repetitur ab extraneo. vnde da-

to, quòd secundum communem æstimationē res valeat decem: si tamē alius offerat quindecim illud pretium oblatū, dicitur iustum. & illud tenetur offerre vicinus in iure congrui obtinēdo, quia vēditor, non debet esse in dāno. Ita pulchrè in terminis notat tenet Bal. in l. ij. col. fi. circa fi. C. de rescin. vē. vbi plura iura allegat. Tertiò, quia quando fiscus habet rem communē cum priuato, potest illā totam vendere inuito socio. l. ij. C. de commu. re. alie. & tamē si ille socius vult emere partem fisci, præfertur omnibus aliis emptoribus. Ita notāter tenet Bald. in d. l. ij. 33 *Quartò, quia quando aliquis tenuit aliquā rem in emphyteosim, & est finita: potest eius descendēs vel consanguineus petere, quòd sibi renouetur, & concedatur: & tenetur dominus sibi cōcedere potius quàm alteri: & si nō faciat, potest appellari. tex. est & ibi Bar. & l. j. §. permittitur. ff. de aqua quot. & æsti. & Bar. in l. j. in fi. ff. de priuil. cred. & Soci. in cōsi. xcix. col. pe. in primo volu. & est tex. in c. bone memorię. & ibi per cano. de postul. præla. ¶ Quintò, quia* colonus partiarius tenetur vendere partem suam fructuū potius domino, quàm extraneo, in casu, quo vellet illā vendere. Ita tenet Bart. per illu. tex. in l. j. in fi. C. de metallariis. lib. xj. & Ale. in addi. ad Bald. in l. dudū. C. de contrahen. emp. Sextò, quia quando aliqua res alicuius sacerdotis fuit cōfiscata, & fiscus vellet eam locare, tenetur illā locare spuriis illius sacerdotis potius, quàm extraneis. Tex. est in consti. sicut accepimus & ibi Matt. de affl. in iij. 34 not. ¶ Septimò, quia* multa in iure conceduntur ratione vicinitatis, etiam contra ius cōmune, quæ aliàs nō concederētur. Tex. est & ibi glo. j in c. quoniā. xij. q. j. & in c. cum lōge. l. xiij. distin. & in c. j. de cōsecra. ecc. vel alta. li. vj & tenet Lucas de penna, per illū. text. in l. quicunque. la. ij. col. pe. C. de omni agro deser. li. xj. Ex quibus iuribus videmus: quòd tam iura canonica, quàm ciuilia approbant aliquid nouī statui posse ratione vicinitatis & propinquitatis. Vnde si imperator per suam legē intro duxit hoc ius cōgrui ratione vē ciuitatis, motus fuit optima ratione approbata tā per iura canonica, quàm ciuilia. & etiā de iure diuino, per illud dictū Iere mię. c. xxxij. allegatū suprà in vj. argumēto. vnde meritò clerici ligātur hac lege. ¶ Duodecimò & *vltimò, pro ista parte adducitur authoritas Cy. & Bal. in l. neq. C. de hære. instit. vbi tenēt, quòd tale statutū, quòd res vendatur cōsorti. ligat clericos. Itē adducitur authoritas Seba. Neapolitani, in cōsue. si ecclesia. ver. sed quid de clericis. & c. vbi expressè tenet, quòd clerici ligantur iure congrui. cuius Seba. magna est authoritas in regno. Ex

quib

quibus rationibus hincinde ad ductis.ista q. redditur valde dubia,adeò quòd in iudicando bonum esset habere iudicē propitiū.Quid ergo dicemus? ¶ Pro
35 solutione* puto distingui quatuor mēbra.Primum,videlicet, quādo laicus vendit rem laico. Secundum, quando laicus vēdit rem clerico. Tertiū,quādo clericus vendit rem laico. Quartū, quando clericus vendit rem clerico. Super primo membro casus est indubitatus, quòd habet locum ius cōgrui: quia nullum vrget obstaculū,cum ambo sint subditi imperatori. ¶ Super secundo membro hic videtur consistere dubiū.Tamen firmo conclusionem, quòd clericus teneatur iure congrui per omnes rationes & iura adducta in secūda parte. Et cōsidero primo, quod constitu.sancimus.inducit duas principales prouisiones. Vnam, videlicet,contra venditorem:& aliam,contra emptorem.Prima contra venditorem est,dum dicit:nō ante cōcedimus alienare,nisi pri' denūtietur illis,&c. & sic venditor prohibetur alienare , & astringitur ad denuntiādum vicinis. Secunda contra
36 emptorem est, dum dicit, quod debeant venire vicini, & soluere iustū pretium cum vsuris & expēsis necessariis: & accipere ius protomiseos: & extraneos emptores omnino repellere,&c.& sic innuit quòd post factam venditionem contra formam huius constī.emptor repellitur per vicinum.& sic ista actio iuris congrui est realis,& dirigitur cōtra emptorē: vt declarat Matth. in d.cōsti. sancimus.§.vt infra xxx. in xj.not.Emptor enim tenetur reuendere vicino, vigore ergo primæ prouisionis,non poterat laicus subditus legislatori alienare rem clerico sine illa solemnitate denūtiationis:& alienando fecit contra legem.vnde illa res trāsiuit in clericum,cum vitio.& licet Matt.in d.consti.sancimus. in prine in nono not.teneat quòd nō obstāte legis prohibitione trāsferatur dominiū in emptorem. Tamē illa translatio sit reuocabiliter:& quādo dominium trāsfertur reuocabiliter , non habet effectus dominij:vt est text.& ibi Bart.in l.ex sextante.§.Latious.ff.de excep. rei iudi.& Bart.& doc.in l.si rē in prin.ff.de pign.actio.& Alex. in l.debitor.ff. ad Treb. videtur enim res alienata transire cum vitio, quo est affecta propter legis prohibitionem:& sic transit in clericū cum illo onere , quod recepit in posse laici. Nam primò fit cōtractus venditionis,& posteà traditio.*Traditio enim debet habere præcedētem causam habilem.l.traditionibus.& ibi Bal.& doc.C.de pac.alias nuda traditio sine causa vel cōtractu præcedēti,nihil valet:nec dominium transfert.l.nunquā nuda.ff.de acqui.re.dom. Nunc in proposito dico subtiliter,quādo laicus

laicus vendit clerico , primò fit cōtractum: & immediatè ex ipso contractu nascitur ius congrui vicino: quo tēpore adhuc res est in dominio laici vēditoris ante traditionem:per d l.traditionibus. demū secuta traditione in clericū emptorē transit dominiū reuocabiliter cū iure congrui radicato in personā vicini,antequàm res esset effecta clerici : meritò potest vicinus 38 superioris *& subdit etiam ibi rem clerico auferre ex iure sibi quæsito ex facto laici venditoris , antequàm res esset effecta clerici.& sic nullam iniuriam facit clerico: sicut quādo clericus emit rē alteri hypothecatā vel tributariam:quia potest clerico euinci:iuxta not.per Barto. in l. rescripto.§.fi.ff.de mune.& ho. Lex enim iniecit vinculum suū in ipsa re,antè quàm fieret clerici,per ea, quæ dixi suprà in octauo argumento secūdæ partis,in
37 fine. ¶ Cōfirmatur*etiam, quia quando alienatio est probibita contemplatione certæ personę, quamuis alienatio fiat in clericum,vel ecclesiā:admittitur illa persona ad reuocādum: vt not. Abb.in cōs.lxiij.col.ij.in primo 39 volu.& Fely.in d.c. ecclesia sanctæ Mariæ.col.xxiiij.de constit. Pro hoc est tex.in c.j.§ donare. qua.olim po.feu.alie. sed per d. const.sancimus.prohibetur alienatio cōtemplatione vicinorū: ergo ipsi reuocant à quocunq;. l.quoties & ibi Bar. C.de fideic. & l.peto.§. fratre. de legā.ij. & Soc.in cōs.lxxxiiij.col. iij.in fi. in primo volu.Hine est,quòd si statutū dicit,quòd donatio non valeat,nisi fuerit insinuata,si cōtingat laicū donare clerico sine dicta insinuatione, non valebit donatio:secundum Abb.in cap. quod clericis. colū. vij. de foro compe.& assignat rationē:quia subditus nō potest contrahere cum nō subdito spreta lege sui superioris *respondere ad argumenta adducta in contrarium pro prima parte.Et primò, non obstat primum argumentū:quia patet responsio ex his,quæ dicta sunt super iij.& vj. argumento secūdæ partis,nam ex quo ista lex non affert clericis notabile preiudiciū:nec est facta principaliter in odiū clericorū : sed propter bo-

num publicũ. Itẽ, potest afferre commodum & incommodum. per hoc nõ dicitur clericis onerosa nec contra libertatẽ ecclesiæ: cùm multæ aliæ leges similes reperiãtur in iure ciuili, quę nõ reperiũtur correctæ de iure canonico: & seruãtur in vtroq; foro: prout est in l. quotiẽs. C. de rei ven. vt dixi in v. argumento secũdæ partis. Præterea, per istã cõst. sancimus, clericus nõ priuatur aliqua libertate magis, quã in aliis casibus à iure permissis. nam si clericus est venditor, potest liberè vẽdere, etiam spreta ista lege. & habet suũ intẽtum: quia res auocatur ab emptore sine suo præiudicio: nã non tenetur de euictione. Si verò est emptor, emit rem affectã vitio radicato in ipsa re à tẽpore, quo erat in potẽ laici, vt modo dixi in solutiõe. & sic licet res ab eo euincatur per vicinũ, in hoc incidit clericus facto laici venden-
tis: qui erat ligatus lege Imperatoris, tãquã subditus. & sic incidit, sicut quando emit rem hypothecatam. vnde non tollitur sibi libertas data à iure communi emendi & vendẽdi, quia
40 emit rem cũ onere. ¶ Non* obstat secũdũ argumentũ: quia in l. j. C. communi diui. non prohibetur ius cõgrui: sed solùm non approbatur, ex quo tempore illius l. non erat inductũ. Et eodẽ modo respõdetur ad l. ne cui. C. loca. quæ responsio corroboratur per rex. in l. cõgruit & l. præ-

dia. C. de loca. prædi. ciuil. ll. vbi determinatur contrariũ, scilicet quòd antiquus conductor præfertur nouo, quando offert tantũ pretiũ, quantũ offert nouus. Sed Bal. in d. l. ne cui. intelligit illã l. cõgruit. procedere in prædiis fiscalibus. & ita concordat ista contraria. De quibus vide dec. ccxxviij. consi. Neapol. vbi facit differentiã inter colonum & inquilinũ. Tamẽ Pau. de Cal. in consi. iiij. in primo vol. tenet quòd in rebus ecclesiæ non potest expelli primus cõductor per secundũ, si tantundẽ offert. & idẽ Pau. in consi. xxxij. in eo primo volumi. dicit semper de æquitate debere rem eidem relocari. & Lud. Rom. in cõs. xxij. col. pe. tenet idẽ in emphyteosi. & Lucas de pẽna in d. l. prædia.
41 in fin. verbis. dicit* idem procedere in gabellariis anni præcedentis. præfertur nouo licitatori, si tantundem offert, quãtum nouus. Ad l. dudum. C. de cõtrahen. emp. respõdeo, quòd illa l. corrigitur per prael. consti. sancimus. quæ est posterior. l. pacta nouissima. C. de pact. Itẽ d. l. dudum in fi. excipit, nisi lex speciãliter aliud obseruari præcipiat. Et sic sentit propriè istam futuram correctionem. vnde in fine per dictam exceptionem approbat ius congrui in locis, in quibus obseruatur eius vsus: prout est in hoc regno. Nec obstat, q̃ videatur facere iniuriam contrahentibus: quia postquam lex ita dispo-

disponit, seruari debet, quãuis dura sit l. prospexit. ff. qui & à
42 quibus. ¶ Ad l. inuitum* respõdeo, quòd non compellitur inuitus quis vẽdere rem suã. quæ est in dominio suo irreuocabiliter. sed is, qui emit rem cũ vitio, & acquisiuit rem cum isto onere reuendendi eam, excipitur ab illa lege: qa scire debuit statutum seu legẽ iniecisse vinculum antè, quàm res trãsiret in
44 dominium clerici: vt suprà dixi. ¶ Non obstat tertium argumẽtum: quia in isto casu clericus emptor non facit beneficiũ de proprio, sed de alieno: nam quãuis sit dominus: habetur tamen pro non domino: ex quo acquisiuit reuocabiliter: vt suprà dixi. Nec peruertit charitatẽ, quiven dit rem quam tenere nõ potest: ex quo per prius erat affecta per
43 l. ciuilem. ¶ Nõ* obstat quartũ argumentum: quia respondeo, quod ad dicẽdum statutum esse contra libertatem ecclesiæ, non omnis timiditas consideratur: sed solũ, quãdo clerici efficiuntur ex rationabili causa timidio res, & laici audaciores ad nocendum. & sic ista duo requirun tur copulatiuè. Ita expressè tenet Abb. in d. c. nouerint. de sen. excommu. & Bart. in d. authen. cassa & irrita. C. de sacrosan. eccles. & Bar. in d. §. quæ onerandæ. quod patet secundum exemplum ibi positũ, per Bar. & Abb. sicut dicimus in metu: quia nõ omnis metus infringit actũ: sed solum ille, qui caderet in constãtem virum, l. metum. ff. quod metus causa. Vellẽ ergo cõsiderare istum timorẽ, scilicet quòd clericus non emeret, est vanus timor: cùm multæ cautelæ possint adhiberi, minimè per talẽ consti. laici efficiuntur audaciores cõtra clericos: cùm talis cõstitu. nõ dirigatur expressè nec tacitè cõtra clericos, sed est ge-
44 neralis. ¶ Non obstat* quintum argumentum: quia inquantum cõsideratur coactio personæ ex parte venditoris: non facit ad propositũ in hoc secundo membro, ex quo laicus est venditor: qui potest compelli per legem Imperatoris, inquantũ verò cõsideratur ex parte emptoris, nulla est coactio personæ, sed solùm vicinus auocat ex potestate legis. Constitutio enim dat potestatem vicino, vt soluto pretio emptorem repellat: & ita sonãt verba illius consti. Sed decisiones allegatæ in contrarium, loquuntur, quando emptor cõpellitur aliquid facere per suã personam: nec dicit illa cõsti. quòd emptor compellitur reuẽdere. sed solùm soluto pretio lex repellit ipsum à re empta. ¶ Ad sextum potest eodem modo respõderi: quia nihil præcipitur emptori per illam consti. & iura allegata in d. argumẽto loquũtur contra immunitatẽ ecclesiæ sicãtideò tũc statuta nõ ligant clericos. Statutũ enim præceptiuum est illud de compromissis

faciendis:in quo fateor q̃ passiuè non ligat clericos, per iura allegata in v.argumento suprà, in fin.q̃a adstringit personas ad compromittendum.¶ Ad septimum respondeo, quòd d.c.fi.loquitur,quãdo statutum expresè prohibet negotiari cũ clericis: tunc enim indirectè grauantur clerici.qa licet verba statuti directè dirigantur ad subditos:tamẽ indirectè per prohibitã participationẽ lædũtur clerici.Sed hic nec directè nec indirectè clerici prohibẽtur emere:quia verba consti.non dirigũtur ad emptorem,imò possunt emere clerici:licet reuocabiliter.Præterea,lex nõ dicit quòd nullus vẽdat clericis,sed generaliter præfert vicinum cuicũque extraneo emptori.Vnde dato, q̃ sub ista generalitate includãtur clerici: hoc non est in consideratione propter commodum quod ipsi etiam consequi possunt. ¶ Ad
45 octauũ respõdeo, *quòd loquitur,quãdo statutum præcisè vetat rem vendi,annullando penitus venditionẽ.Tunc enim esset merum odium clericorũ, si eos includeret.& ita loquitur tex.in c.fi.de immu.eccl.lib.vj.& decisiones alleg.in hoc argumento. Sed d.consti.non vetat præcisè: sed vult fieri requisitionẽ consortis pri*.& possibile est, quod cõsors nollet emere.Itẽ possibile est, quòd post emptionem clerici consors nõ euincat, & sic res stat ad esse & non esse:& longa est differentia inter hunc casum & illũ qui est in argumẽto.
46 ¶ Ad nonum*respondeo, quòd procedit in bonis clericorũ,quæ sunt radicata in eorũ dominio: nã postquàm illa acquisiuerũt, sunt exempta ab omnibus futuris angariis,& onerib* laicorũ: non autẽ à præteritis oneribus vt per Bar.in l.rescripto.§.fin.ff. de mune.& ho.sed istud onus erat affixũ rei antè, quàm perueniret in clericum ideò nõ potuit mutari cum mutatione personæ.Prius enim per cõtractum acquiritur ius vicino,quàm clerico dominiũ,vt suprà dixi.¶ Ad
47 decimum*respondeo, q̃ quando lex ciuilis est condita ab Imperatore,si non habet canonem contradicentem, legat clericos actiuè & passiuè,quando nõ sumus in materia peccati:intantũ quòd non solum causæ clericorum, verũ etiã & ecclesiarũ decidũtur per leges ciuiles etiã passiuè.text.est formalis.& ibi Abb.in ij.iij.& iiij.no.in ca.j.de ope.no.nun.& in hoc non contradicit Abb.i d.c.cõstitutus.de in inte.resti.nam refert consuetudinẽ,quæ erat ibi,quòd liceat vicino reuocare rem venditam. Hoc enim est fauorabile clericis:& sic possunt vti statuto vel consuetudine in reuocãdo.Non tamen negat Abb.quin quando illa fuisset lex Imperialis,haberet locum etiam passiuè contra clericos:vt sentit ibi Ant.de Bu. cum non cõtradicat canonibus:

& est apta afferre commodum & incõmodum,vt dicit Abb.in d.c.j.in iiij.not.vnde omnia iura quæ dicunt,quòd clerici non tenẽtur vti lege ciuili cõtra se, intelliguntur, quando talis lex esset cõtra eorũ ecclesiasticã libertatẽ per d.authent.cassa.Vel quãdo essent statuta cõpulsiua personarum ad aliquod faciendum: secundum Alex.in consi. cxiij.col.pe.in ij.vol.sicut diximus de cõpromisso.sed vbi est lex Imperialis rationabilis, nõ inducens peccatum,non cõpulsiua personarũ,nõ facta in odiũ clericorum, non contra libertatem ecclesiæ,non habens canonem in cõtrariũ, omnia iura canonica dicũt illã seruari actiuè & passiuè inter clericos:vt dicitur in d.ca.primo.& ibi per omnes doct.& per ea,quæ dixi in primo argumento secũdæ partis.Sed ista constit.est huiusmodi.ergo &c. ¶ Ad vndecimum
48 *respõdeo, quòd in clerico veritas est in cõtrarium, scilicet q̃ debet seruari solennitas:secundum Abb.in c.quod clericis.col. vij.de foro compe.& dixi suprà in solutione.¶ Ad duodecimũ
49 *respondeo,q̃ ex legis dispositione ex causa potest id, quod nostrum est,à nobis auferri: vt no.Fran.de Aret.in l.si ita quis. §.ea lege.in iiij.col.ff.de verbo. obli.sicut in simili videmus in præscriptione,quæ aufert dominium sine voluntate domini.Similiter in Litem si verberatũ.§. j.ff.de rei vend.& in l.Lucius.ff. de cuictio.& hoc not.Phil.Decius in d.l.id,quod nostrũ.ff.de reg.iur.& ita est in casu nostro: quia id,quod erat quæsitum clerico reuocabiliter,auertur sibi ex legis dispositione:& absque suo damno:quia recuperat pretiũ. & auertur ex dispositione legis,quæ suum effectum & vinculum retro iniecerat:prout pluries fuit dictũ suprà. Et per istas responsiones remanet firmata conclusio contra clericum.& sic firmo primã opin.Matth.in d. consti.sancimus.in princ.in iiij. col.vbi dicit hanc esse communẽ opi.reprobata alia eius opi. quam tenuit in §.fi.illius cõsti.
50 ¶ Super tertio*membro principali,scilicet quãdo clericus vendidit laico,concludo idem, scilicet quòd habet locum ius congrui.nã licet aliàs clericus venditor nõ posset adstringi ad requisitionem inductam per illã constitut.ex quo est compulsiua personæ ad aliquid faciendum: & sic ex parte vẽditoris,videtur esse onerosa:& lex non iniecit vinculum ante traditionem ob priuilegium personæ: vt dicam infrà in iiij.mẽbro:tamen postquàm res deuenit ad laicũ titulo emptionis,lex immediatè facit suum effectum contra subditum possessorem: vocando vicinum ex secunda prouisione illius consti.quam retuli suprà in solutione.& hanc cõclusionem firmo per ea, quæ dicit Bald.in

d.authen.cassa.ver.quintò quæro, &c.C.de sacrosan.eccle.vbi dicit, stante statuto, quòd testamenta non insinuata, non valeãt: pone quòd clericus facit testamentum, an valeat sine insinuatione.& concludit quòd si hæres illitteratus est laicus, nõ valet: ex quo ipse hæres tenebatur seruare formam statuti, cùm sit subditus. vnde priuatur commodo testamenti facto suo, qui debuit infra tẽpus statuti insinuare testamentum. Secus, si hæres esset clericus: secundum eum. Sic in casu nostro, dato quòd clericus venditor non teneretur seruare formam illius constitutionis: tamen laicus emptor debuit id procurare, aliàs eo ipso, quòd emit, facto suo incidit in priuationem à lege ciuili inductam & illud dictum Bal. sequitur Fely. in dicto capitulo, ecclesia sanctæ Mariæ. colum. xxviij. ver.& ista procedunt, &c. ¶ Su-
55 per* quarto & vltimo membro, scilicet quando clericus vendit clerico, hic stat maior difficultas. tamen firmo illam conclusionẽ negatiuã scilicet q̃ nõ habet locum ius congrui ex quo cessant omnes rationes superius adductæ in solutiõe cessat enim prima prouisio illius cõstitutionis inducta contra venditorem: quia est compulsiua personæ ad requirendum consortem: quo casu nõ ligat clericos. & in hoc procedãt omnia iura allegata in quinto argumento primæ partis. Nã Imperator est subditus papæ, respectu dignitatis, & reputatur inferior. Vnde ligari põt per canones: sed nõ potest ligare personas ecclesiasticas per suas leges, quatenus tãguntur personæ: vt declarat Abb. in capitulo primo. in ij. nota. de operis nun. Et hoc quod non possit ligare personam, tenet Alex. in consi. cxxiij. col. penultima ver. ad id, quod no. Domi. &c. in secundo vol. vbi allegat ita tenere Io. de Imo. in capitulo, quòd clericis. de foro compe. vnde remanet conclusio, quod clericus venditor non tenetur requirere cõsortem & sic in eo cessat prima prouisio illius cõstitutionis ob priuilegium suæ personæ, sicut non potest arctari ad compromissum: vt dixi in decimo argumento primæ partis. Cessat etiam secunda prouisio illius constitutionis. in emptore: quia similiter est clericus: & persona priuilegiata & non subdita: in quo nunc cessant omnes rationes adductæ in secundo membro, scilicet quando emit à laico: quia nunc lex ciuilis non iniecit vinculum ante traditionẽ, nec res afficitur vitio, quia licitè alienatur, spreta solemnitate illius constitutionis. & sic transit dominium irrẽuocabiliter: ergo emptor conueniri non potest iure congrui. & in isto casu possunt procedere omnia iura & argumenta adducta pro prima parte: quam conclusionem firmo

firmo per dictum Bald. in dicta authẽ. cassa. in quinta quæstione, vbi dicit, q̃ quando clericus clericũ instituit hæredẽ, nõ debet seruari statutum. & Fely. in dicto capitulo, ecclesia sanctæ Mariæ. col. xxxviij. & dixi suprà in iij. mẽbro. ¶ Superest modò respõdere ad argumẽta secũdæ partis: quæ videtur obstare conclusioni huius quarti membri. Vnde ad primum respondeo, q̃ dato quòd ista lex sit imperialis, tamẽ respectu vẽditoris est onerosa & cõpulsiua personæ. vnde non ligat clericum vendi torem: per ea, quæ suprà dixi. & sic potest libere vendere: & emptor etiam est persona libera. & sic allegata in cõtrariũ pro eodunt, quando lex nõ est pro aliqua parte onerosa. Et si mihi dicerès, quòd Papa approbat legem ciuilem, etiam inter duos clericos: vt facit in ca. de operis nun. vbi per l. ciuilem iudicat inter duas ecclesias litigantes: respõdeo dupliciter. Primò, quòd hic isti duo clerici non litigant adinuicem: prout ibi. nam in iure congrui non nascitur lis inter emptorem & vẽditorem: sed potius inter emptore & tertium. Secũdo, & melius respondeo, q̃ nũtiatio noui operis reperitur expressè approbata per Papã. quòd patet: quia de ea fecit titulũ. Specialem in iure canonico. vnde nos post compilationem illius tituli non possumus dicere, q̃ iudicamus clericos per leges ciuiles, sed potius per canones: quod nõ est in iure congrui. quia de eo non est aliquis canon approbans: & minimè cẽsetur approbatũ ex parte vẽditoris: imò reprobatũ per ea, quæ habẽtur in d. auth. cassa. & in d. exp. ecclesia sanctæ Mariæ, ex quo est onerosum respectu personæ: vt suprà dixi. ¶ Nõ
53 obstat secũdum* argumentũ de c. cõstitutus. de in integ. restit. super quo se fundant omnes doctores extẽdentes ad clericos hoc ius cõgrui. quia ad illũ tex. respõdeo, q̃ nõ loquitur de aliqua lege ciuili, nec de statuto, sed solũ de cõsuetudine municipij. & sic papa approbat illã cõsuetudinẽ inter clericos ea ratione attẽta: qa quãdo est cõsuetudo populi, censetur esse mixta clericorũ & laicorum: nã clerici sunt de populo & de ciuibus. & eo respectu ligãtur consuetudine: quia est eorũ propria cõsuetudo. Ita tenet Abb. in c. cum venissent. in ij. no. de eo qui mit. in pos. & Abb. in ca. cùm causa. in iij. not. de re iudi. & declarat pulchrè Felin. c. ad nostrã. col. ij. de proba. Nos autem loquimur in lege, quæ est mere laicorum, & sic ex diuersis nõ fit illatio. Præterea, illa consuetudo non dicebat, q̃ venditor teneatur requirere cõsortẽ, prout d. consti. tenemus, sed solùm q̃ consors offerendo pretium, possit rẽ venditã recuperare: vt dicit ibi Abb. in vij. not.
54 ¶ Ad tertium* argumentum &

omnia sequentia vnica solutione respondeo, quòd procedunt in tribus membris præcedentibus: ex rationibus allegatis suprà in solutiõe. Sed in hoc quarto membro do fallentiam generalẽ: quia negari non potest, quin ista constit. sancimus. sit cõpulsiua personarum: tam ex parte venditoris, qui tenetur requirere: quàm ex parte emptoris, qui tenetur rem restituere vicino. & hac ratione teneo, quòd non procedit inter duos clericos. Et licet quando lex ciuilis potest afferre cõmodum & incõmodum, debeat seruari inter clericos: tamen semper limito hoc, nisi lex sit compulsiua personarũ: per iura sæpius allegata. ¶ Et non putet aliquis, q̃ in tali decisione mihi ipsi cõtradicam, circa ea, quę dixi suprà in ij. mẽbro: in resp̃sionibus datis ad argumenta primę partis: maximè ad decimũ argumentũ. in quibus locis tenui hanc l. non esse cõtra libertatem ecclesiasticam nec cõpulsiuam personarũ, saltem ex parte emptoris. & nunc dico contrariũ. nã si rectè ponderentur verba mea, nulla est contrarietas: quia semper tenui, q̃ ex parte vẽditoris est compulsiua personarum ad requirẽdum consortem: aliàs nõ possit fieri alienatio. Sed ex parte emptoris, quãdo clericus emit à laico, dixi quòd nõ est cõpulsiua personæ quoad ius: quia clericus emit cum vitio, & post vinculũ iniectum: vnde si cõpellitur restituere rẽ, iustè compellitur tali compulsione, quę nõ facit sibi iniuriam: sicut quãdo emit rem hypothecatã, vel affectam alio vitio reali: vnde ista compulsio, est executio iuris: & non sonat in vitium: vt eo respectu possit dici lex contra libertatem eccle siæ. Sed quando clericus emit à clerico, tũc teneo quòd ex vtraque parte est compulsiua personarum, & cõtra libertatem. nam venditor non tenetur requirere consortem, nec emptor: Cùm ambo sint pariter priuilegiati. & sic vẽditio ꝓcedit libere, sine ligamine huius constitutionis. & dominiũ trãsit irreuocabiliter. quia res non censetur affecta aliquo vitio: ex quo licitè lex potuit sperni tãquã onerosa clericis: vt not. Hosti. in ti. de cõsuetu. §. fin. ver. sed ponetur. Et postquàm res est acquisita clerico, si ei auferret, fieret sibi iniuria. contra l. id, quod nostrum. ff. de reg. iur. prout hanc iniuriam ponderat tex. in d. l. dudum. C. de contrahẽ. emp. & hoc respectũ dicitur ista constit. compulsiua personæ. nã ista esset verè iniuriosa & compulsiua. Et per istam declarationem censeatur esse responsum ad omnia argumenta secũdæ partis: vt non habeat locum in hoc iiij. mẽbro. ¶ Sed* quid si vicinus, qui prætendit ius congrui super isto quarto membro, sit etiam clericus: an possit dicere, q̃ priuilegiat

legiatus non vtitur priuilegio contra pariter priuilegiatum: & sic competat sibi ius congrui? Dico quòd non, ex quo ambo sunt priuilegiati in genere. vnde melioreſt cõditio possidẽtis. per ea, quæ not. Bart. in authen. quas Actiones. C. de sacrosan. ec cle. & Abb. in cap. fi. colum. j. de ordi. cogni. ¶ In omnibus* autem casibus, in quibus dixi clericum teneri iure cõgrui in ij. mẽbro, intelligo sanè, scilicet quãdo emit particulariter pro se & suo patrimonio. Secus, si emeret pro ecclesia: vt declarat Seba. in consue. si ecclesia. vers. sed quid de clericis, &c. Nã ecclesia nec actiuè nec passiuè habet ius cõgrui: vt dicitur in d. constit. sancimus. in fin. & ibi Matth. ¶ Sed* pulchrum dubium est, quid si laicus emit fundum ab ecclesia, an in eo vicinus possit petere ius congrui. Matth. in d. cõstitu. sancimus. in prin. co. iiij. ver. iré quæro, an istud ius congrui, &c. tenet q̃ non: quia princeps secularis non potest imponere legẽ rebus ecclesiæ. Cõtrarium puto verius, per ea, quæ dixi suprà in tertio mẽbro. nam quo ad hũc casum nõ posset fieri differentia inter rem clerici, & ecclesię: quia quo ad iurisdictionẽ laicorum euitandam, maximè in eorum statutis, semper parificãtur in iure bona clericorũ, & ecclesiarum: vt declarat plenè Fel. in d. c. ecclesia sanctę Mariæ. in iiij. & v. col. & Car. in cle. presenti. in ij. not. de censi. Abb. in c. fi. devi. & ho. cle. licet glo. in cap. ex literis. de pigno. dicat generaliter, q̃ bona clericorum gaudẽt priuilegiis ecclesiarum & glo. in c. quãquàm. de censi. lib. vj. tamen cõtrarium tenet glo. in cap. possessiões. xvj. q. iiij. Et veritas est ista, quòd solùm in casibus in iure expressis bona clericorum æquiparantur bonis ecclesiarũ: & non in aliis. imò regula est in contrarium: quia clericus in bonis suis nõ restituitur, sed ecclesia sic. Itẽ bona clericorum præscribũtur, sicut bona laicorum. Ita hæc omnia pulchrè declarat Abb. in ca. si diligenti. col. fi. de præscrip. & in d. ca. ex literis. in fi. & Fely. vbi suprà. Vnde in ꝓposito sicut laicus emens à clerico conuenitur iure congrui. per rationes allegatas suprà in iij. membro: ita etiam emẽs ab ecclesia. Nam quo ad hoc non potest diuersitas assignari: quia ius congrui sequitur possessorem, qui est subditus legi laicorum: & contra eum dirigitur: & mutatione personæ mutatur cõditio rei: vt dixi in nono argumento primæ partis. & istã cõclusionem, scilicet quòd emens ab ecclesia, teneatur iure congrui. tenet in specie Seba. in cõsue. si ecclesia. i fi. ver. emat. &c.

¶ Non obstat* si quis vellet dare instantiam inter clericum & ecclesiam. quia ecclesia nec actiue nec passiue habet iuscõgrui: vt in d. constit. sancimus. in fin.

Universidad de Deusto
Biblioteca

sed clericus sic: quia ista differētia nihil concludit ad propositum. nam verum est, si ecclesia emit, non conuenitur iure congrui. Item si tertius emit prope bona ecclesiæ, minimè ecclesia actiue habet ius congrui: & in hoc solum diuersificatur à clerico Sed quando ecclesia vendit, nullum est gravamen ecclesiæ, quod emptor conueniatur. & ita teneo ¶ Sed pulchrius dubium est. pone quod vendita est domus laico, quæ est prope rem ecclesiæ: certum est quod ecclesiæ non competit ius congrui: ponamus quod ecclesia in contineti vendit illam rem laico vel clerico: an possit nouus emptor petere ius congrui, videtur quod sic: quia mutatiõe personæ mutatur impedimentum 2
59 rei: vt suprà dixi. In cõtrarium est veritas. quia ius cõgrui competit ei, qui habet fundum vicinum tempore venditionis: sed si emit post venditionem, non competit sibi ius cõgrui ex persona propria: sed ex persona 3
venditoris. Vnde quia in isto casu ecclesia est venditrix, quæ non habeat in alium trãsferre, & ita potenter determinat Soba. in cõsue. vbi domus. super ver. tunc habentes, &c. Et hoc 4
procedit, quando ecclesia vendit post natum ius congrui: secus, si vendetet ante, puta ante venditionem rei, de qua litigatur: quia tũc is, qui emit ab ecclesia, habet ius congrui ex persona sua. Ita tenet Soba. in cõsue. si quis emit. super ver. alicui iur. in vers. sed quid de emphyteota, &c. Et ex his remanet expedita ista nobilissima quæstio. & à nemine vsq; ad hanc tẽpestatẽ ita discussa. Laus Deo. Rob. Maranta. Venusinus. V. I. D.

DISPVTATIO IX.

An si emptor rei immobilis, qui poterat conuenire iure congrui, donat illam alteri vel permutat, faciat cessare ius congrui.

SVMARIVM.

Ius congrui habeat locum contra eum cui donata est res per emptorem vel permutata post emptionẽ. et 27.

Ius congrui habet locum solum in bonis contractibus.

Actio oriens ex iure congrui datur personalis in rem scripta, & sequitur possessorem.

Actio personalis in rem scripta habet fundamentum cum reali.

Ius congrui an detur contra singularem successorem: & quid si successor non possideat.

Ius congrui an detur cõtra secundo emptorem ex persona propria vel ex persona sui authoris.

Donatarii cui fuit donata res empta an teneatur iure cõgrui. & 5. 18. 27.

Extensio non fit in correctoriis ex identitate rationis, nisi ratione peccati euitandi. 15.

Constitutio, sancimus, de iure cõgrui est correctoria iuris communis.

7 *Statutum seu lex noua debet ita intelligi vt ledat ius commune in minimo quãm potest.*

8 *Transferre non potest in alium plus iuris quãm habet transferens.*

9 *Ius nãm quæsitum ex facto alterius possum cõtra alium exercere etiam inuito.*

10 *Obligatio rei meæ facta meo nomine ignorante, si ratificatur à me 23*
possum ego obligari omnia bona mea alteri: an nocet mea ratificatio secundo creditori.

Accipere, verbũ hoc quid importet.

11 *Ius quæsitũ difficilius tollitur quãm quærendum.*

12 *Dominium an trãsferatur si statuum ducat, quod locator non possit alienare nisi requisito cõductore.*

Dominium rei alienatæ contra prohibitionem iuris congrui an transferatur. & 17.

14 *Fraudibus & malitijs semper est obuiandum & 20.*

15 *Alienatio quæ fit titulo lucrativo patitur onus subquarum.*

16 *Dominiũ rei venditæ sub cõditione an transferatur si tradatur interim.*

Dominiũ an transferatur ex cõtractu à lege prohibito.

18 *Fructus tenetur restituere emptor bonæfidei, qui emit ab eo qui tenebatur ad fructus.*

19 *Petitio hæreditatis an detur contra titulo possidentem, quando titulus fuit habitus ab eo qui poterat petitio hæreditatis conuenire.*

Aduocati causa fraudandi ius congrui cõmuniter consulunt, vt emptor statim donet amico suo.

21 *Petitione hæreditatis qui poterat cõuenire si alienauit rem ante cõuentionem actionem actione in factũ, extitit de alie. iud. mut. caus. fact.*

22 *Ius congrue quando cessaret per donationem, posset ego renouatoria extitit. quæ in fraud creditor.*

Alienata in fraudem creditorum revocantur sine executione, quãdo consistunt in specie.

Emens fundum si incontinenti donat præsumitur facere in fraudẽ iuris congrui. & habet tunc locum ius congrui contra donatarium. & 24.

Fraus præsumitur in alio ex celeritate temporis. & 24.

24 *Instrumentum vnum & idem cõtinens emptionem & donationem simul, præsumitur in fraudẽ iuris congrui quoad donationem.*

25 *Alienatio in fraudem præsumitur, quãdo fit cõiunctæ personæ & quando alienatus remanet in possessione.*

26 *Ius congrui habet locum vbi permutatio fit cum aliqua re mercatili, quæ postea statim venditur.*

28 *Vicinus admittitur ad agendum iure congrui, non obstante donatione vel permutatione.*

29 *Ius cõgrui quòd non detur cõtra singularem successorẽ, est inductum per consuetudinem Neapolitanam, non autem per constit. sancimus.*

Ius ortum contra authorem transit ad singularem successorem.

Successor singularis includitur in dispositione loquente de authore: & eius factum reputatur factum authoris. & 30.

31 *Consuetudines Neapolitanæ non habent locum in rebus sitis extra Neapolim & eius districtum.*

Extra

Extensio in correctoriis fit ad similem casum, quãdo vnica tantum ratio potest assignari.

33 *Iuris congrui obseruãtia differt in ciuitate Neapolis ab alijs partibus regni.*

1 SVccessiua & non minus* vtilis in eadẽ materia iuris congrui contingit quæstio. Quidam emit vnum fundum: & suspicãs sibi moueri litem super iure cõgrui, donat illum cuidã suo amico vel consanguineo, seu permutat: sciens quòd in titulo donationis vel permutationis cessat ius congrui: quæritur, an per hoc vicinus censeatur totaliter exclusus. Et ꝓfectò istud dubiũ millies in facto emergit: & sub 3 isto colore multę fraudes ad periuria cõmittuntur. Et quia materia est quotidiana: ideo decreui eam latius attingere: vt veritas disputando eluceſcat. iuxta l. legani. ff. de libe. lega. ¶ Et pri

2 mò pro* parte negatiua, quòd non habeat locum ius cõgrui, & vicinus sit exclusus, adducitur, ꝙ consti. sancimus. restringit hanc dispositionem procedere solùm in tribus contractibus: videlicet in vẽditione, locatione, & emphyteosi. in aliis ergo contractibus remanet dispositio iuris cõmunis, vt liberum sit vnicuique cõtrahere. Item, quãuis ista actio dicatur psonalis. ex quo est condictio ex lege, sancimus. tamen dicitur in rem scripta, vt declarat Seba. in cõsue. siquis emit. in fi. super ver. vniuersali. & sic sequitur possessorem. vt ibi dicit & plenius in eadem consue. super ver. possidet. & Matth. in d. consti. sancimus. in prin. in nono. & in §. vt infrà triginta in xj. nor. & in §. licet. in vj. no. Actiones enim personales in rem scriptæ, habent similitudinem realium. & sequuntur possessorem l. iij. §. est autem. & ibi glo. ff. ad exhi. & declarat Iaſin rub. ff. acer. pe. co. ij. sed quia emptor non reperitur possidere, quia donauit, non potest cõueniri iure cõgrui. donatarius autẽ minimè ex quo possidet tit. donationis in quo cessat ius congrui. ergo de necessitate remanet vicinus exclusus. ¶ Secũdò, *adducitur nam ius congrui non datur contra singularem successorem. sed solum contra vniuersalem, qui possidet: aliàs autem etiã si esset vniuersalis, & non possideret, non teneretur iure congrui. ita tenet Seba. in d. consuetu. siquis emit. in fi. super ver. vniuersali. Sicut etiã emptor, qui nõ possidet, nõ tenetur: vt dicit Seba. in consue. vbi domus. super ver. ab emptore. & super ver. successore, &c. & in consue. si ex vno. super ver. possessores. Hinc est, si emptor venderet secundo emptori, ille secundus emptor non teneretur ex emptione prima sed authoris: sed solum ex secunda emptione propria: secũdum Sebast. in d. ver. vniuersali. Vnde si donaret, non posset ex proprio tit. conueniri possessor: ex quo non

non est titulus habilis ad ius cõgrui, minimè ex ti. sui authoris: quia illud ius non transit cõtra singularem successorem: & sic vicinus remanet exclusus. Duo eñ sunt necessaria ex parte rei conuenti copulatiuè, scilicet, ꝙ possideat: & quòd tit. emptionis possideat, vel locationis, vel emphyteosis. ¶ Tertiò, pro ista parte* adducitur authoritas Seba. in dicta cõsue. siquis emit. super verb. possidet. in ver. pone ergo, &c. vbi ĩ terminis formatur hanc quæstionem. Si vnus emit hodie, & cras donat alij. Et tenet quòd nõ habet locũ vlterius ius congrui. & idẽ in specie firmat Matth. in dicta constitutio. sancimus. §. licet. in vj. no. vbi de verbo ad verbũ refert & sequitur opin. Seba. quorum duorum doctor. magna est authoritas in hoc regno. ¶ *Quartò adducitur dec. cccxxxviij. consi. Neapolita. in fi. quæ incipit, nobilis Pe 7 trus, &c. vbi fuit decisum contra actorem in iure congrui, ex causa, quia emptor donauerat rem filio suo. Et illa dec. fuit fundata sup authoritate domini Seba. in d. ver. possideat. quæ dec. debet pro lege seruari in hoc regno. l. fin. C. de legi. ¶ *Quintò, confirmatur: quia d. constit. sancimus. est correctoria iuris communis. nam per eam corrigitur tex. in d. l. dudum. C. de contrahen. empt. & in l. in re mandata. C. mandat. licet respectu dictę l. in re mandata, sit potius limitatio, quàm correctio. vnde stante hoc dubio, non debet fieri extẽsio: sed debet strictè intelligi. in casu in quo loquitur l. si verò. §. de viro. & ibi per doct. ff. solut. mat. in correctoriis enim etiam ex identitate rationis non fit extensio, secundum Bar. in authẽ. quas actiones. col. pen. C. de sacrosan. eccle. & moder. in auth. ex testamẽto. C. de colla. & Bart. Alex. & doct. in l. ij. ff. de legat. j. & Bar. in authen. qui semel. col. ij. C. quo. & quando iud. Pro hoc est tex. in l. præcipimus. in fin. C. de app. & l. sancimus. C. de testa. Cũ igitur d. consti. sancimus. dicat, quòd vicinus offerens pretium accipit ius protomiseos. & potest extraneum emptorẽ repellere: apparet ꝙ solùm contra emptorem dirigit formã agendi: non autem loquitur de alio habẽte causam ab emptore: ergo non debet extendi: cũ sit lex correctoria & odiosa. * debemus ergo hunc casum dubiũ ita interpretari, vt reuertatur decisio ad ius commune: vt est gl. notabilis cap. statutum. in ver. numerãdum. de præben. lib. 6. semper enim intelligere debemus legẽ nouam, vt lædat ius commune in minus, quàm potest: vt est tex. & ibi Gemi. & doct. in ca. eos. de tempo. ord. lib. vj. & Abb. in c. certificari. col. pen. de sepul. & tex. in l. ij. C. de noxa. & ꝙ Fely. in cap. j. col. viij. ver. secundò declaro. &c. de rescrip. & in cap. causam, quæ. col. xj. codẽ tit. Sed tenen

tenendo quòd vicinus sit exclusus: in isto casu restringitur lex correctoria: & fit reuersio ad ius commune: ergo ista opi. est tenenda: nam res de facili reuertitur ad naturam suam l. si vnus. §. pactus in fi. & ibi Bart. & Iaſ. plene in iij. col. ff. de pac. & c. ab exot. lio. xxxv. dist. ¶ Pro parte verò contraria affirmatiua, scilicet. quòd imò contra talem donatarium vel possidentem ti. permutationis, habeat locũ ius congrui: adducitur primò: quia per venditionem primò factam statim est quæsitum ius vicino. vnde sine facto suo ab eo euelli non potest. l. id. quod nostrum. ff. de reg. iur. ¶ Secundò, quia
8 *nemo potest plus iuris in aliũ trãsferre, quàm ipse habet. l. nemo plus iuris. & ibi no. ff. de re. iur. Sed certum est, quòd si donator. q prius emerat, habebat aliquod dominium in re: illud erat reuocabile. & momẽtaneũ. ergo nõ potuit illud transferre in donatarium in perpetuũ, & firmius, quàm ipse habebat. Vnde videtur, quòd res possit etiã
11 à donatario auocari, ppter precedens vinculum, quod erat affixum rei: sicut poterat ab ipso emptore, eodémque donatore.
9 ¶ Tertiò, quia* quando ex facto alterius mihi quæritur aliquod ius, possum eo iure vti contra quemlibet, etiã eo inuito. text. est nota. in l. si post mortẽ. §. fi. ff. de bon. possess. contra tabu. & per Bart. & doct. in l. petendæ. C. de tẽpo. in integ. restit. sed in casu isto ex facto emptoris statim est quæsitũ ius vicino. ergo potest etiã inuito emptore vti tali iure cõtra tertium, & sic donatarium. Si potest inuito emptore, ergo non potuit emptor inuenire viam fraudandi ipsum per suam donationẽ: quia alias liceret homini subdito frustrare legis operationẽ in præiudicium tertij, cui est ius quæsitum cõtra l. nemo potest. ff. de leg. §.
10 *Confirmatur ex his, quæ not. Spec. in tit. de oblig. & solu. §. i. col. xij. ver. ité pone, obligasti, &c. vbi dicit, quòd si tu prius obligasti rẽ meam, me ignorante, deinde ego obligo omnia bona mea, & postea ratifico obligationem tuam, talis ratificatio non nocet creditori meo: cui prius per obligationem meã fuerat ius quæsitum. vnde ipse præfertur. Idẽ tenet Paul. de cast. in consil. clxxxxv. col. iij. in ij. vol. Eodẽ modo donatio mea non debet nocere vicino, cui prius per meam emptionẽ fuerat ius quæsitum. * Et quòd ius fuerit quæsitum vicino immediatè per emptionem, pondero text. in dicto statuto sanctimus. in ver. suam portionem accipiat, &c. & ibi. accipere ius protomiseos & extraneos emptores omnino repellere, &c. Nam verbũ, accipere, est verbum directum, secũdum Ange. in cõsil. lxxxxvij & Bar. in l. centurio. ff. de vul. & pupil. item est verbum executiuũ, per quod

trãsfunditur etiam ius electionis. gl. & doc. in l. ducio. ff. de legat. ij. & Soci. in cõsil. cxvj. col. ij. in primo vol. Per illud enim verbum censetur directò translata executio legis in personam vicini ad accipiendum ius congrui. ergo satis est sibi ius quæsitum. quia si non esset quæsitum, non posset illud accipere. Nunc in
12 *proposito ius quæsitum difficilius tollitur, quàm ius quærẽdũ. l. cum tuus. C. de pact. & l. j. §. cõfertur. ff. de collat. bo. & Philip. De ciuis in cõsil. cxlvij. col. iij. in prin. ergo per donationem licet ab initio tolli potuisset ius quærẽdum, scilicet, ante venditionem: tamen postquam per venditionem est ius quæsitũ, tolli nõ potest. & pro prædictis est tex. in c. si pro te. de rescrip. li. vj. vbi nõ potest fieri ratificatio in præiudicium tertij cui est ius quæsitum.
13 ¶* Quarto adduco dictũ Alex. in addit. Bartol. in l. ij. §. fin. ff. de
14 actio. empt. vbi in terminis notatis tenet, quòd si statutũ ciuitatis dicat quòd locator nõ possit rem alienare, nisi prius requisito cõductore, si cõtingat eum alienare nulla facta denũtiatione conductori, ex tali alienatione non transit dominium, ex quo est facta contra legis prohibitionem. allegat Bar. in l. si ita quis. §. ea lege. ff. de verb. obl. & Bar. in l. cum lex. in fi. ff. de fideiussio. ergo in casu nostro, quando venditor non requirit vicinum, nõ trãsfert dominium in emptorem. Vnde nec emptor illud transfert in donatarium. & sic potest dici, quòd dominium interim remanet in suspẽso penes venditorem: si vera est decisio Alex. per l. nec vtilem. ff. ex quib. cau. maio. & remanebit in suspenso in fauorem vicini, cuius cõtẽplatione lex facit hanc prouisionem. Ergo ipse admitti tur ad reuocandum per ea, quæ notat Abb. in cõsil. lxiij. col. ij. in primo vol. & Fely. in c. ecclesia sanctæ Mariæ. col. xlij. de cõstit. nam per talem reuocationẽ, solam possessionẽ aufert: qua acquisita imediatè ex legis ministerio cõsolidatur sibi dominiũ, quod in ius fauorem stabat in suspenso. Verùm de veritate illius dicti Alex. videbimus in solutione: quia videtur cõtrariari his, quæ dixi in præcedẽti disputatione, scilicet, q. transit dominium reuocabiliter. ¶ Quinto,
15 quia* si liceret emptori impune donare vel permutare, daretur materia delinquendi, & aperiretur via fraudibus: quia de facili quilibet fraudaret legẽ. Sed fraudibus est semper obuiandum. l. in fundo. ff. de rei vẽ. cle. j. & ibi Car. de vsur. &. c. quanto. de dinor. & cle. j. §. si. & ibi Car. de cõcess. præben. Vnde ad euitãdum fraudem, debet etiam cõtra donatarium, qui habuit ab emptore, habere locum ius congrui.
¶ Item quia etiam* in correctoriis fit extensio, ratione peccati euitandi, secundum Alexã. in l.

Pomp

Pomponius.§. præterea. col.ij. in fi.ff.de acq. poſ. Vnde dato, quòd conſti.ſancimus.ſit correctoria: & loquatur in contractu venditionis: debet etiam extendi in donatione habita ab emptore cauſa vitandi fraudē, quæ
16 inducit peccatū. ¶ Sextò,&* vltimò, pro iſta parte adduco text. q multū ſtringit:& ab aliis non extitit ponderatus.in l.j. §. res, quæ.C.de impo.lucra. deſcri. li. x. vbi videtur text. formalis ad deciſionem huius q.Nam ibi ſit differentia inter rem alienatā titulo lucratiuo,& titulo oneroſo.in titulo enim lucratiuo,patitur onus ſiliquarum: non autē in oneroſo ſed ſubdit caſum in d.§.res,quæ.pone,quòd res fuit primoalienata titulo lucratiuo: & ſic fuit affecta onere. deinde is,qui eam habuit,illā alteri vēdidit tit.oneroſo,an emptor teneatur ad onus.Et concludit q̄ ſic.& idem ecōtrà: vt ibi ſubdit: qa à primordio tituli poſterior formatur euētus.ergo ita in caſu noſtro ius congrui habet locū in titu. oneroſo.ſtatim enim cùm res vendita fuit,annectitur ſibi onus iuris cōgrui.vnde quānis poſteà alij donetur, tranſit cum onere ſuo: quia iſte poſterior euētus reformari debet ad primū titulum. Sicut enim ibi licet emptor aliàs nō teneatur ad onus ex perſona ſua: tamen quando emit à donatario,tenetur ex perſona ſui authoris. eodem modo & hic, licet donatarius nō teneatur iure congrui ex perſona ſua:tamen debet teneri ex perſona ſui authoris,qui fuit emptor. ex quibus hincinde adductis iſta q.redditur valde dubia. ¶ Pro ſolutione*huius difficilis q.oporteret primò inueſtigare.an ex alienatione facta cōtra prohibitionem illius cōſtit. ſancimus. trāsferatur dominiū: de quo aliqd dixi ſuprà in iiij. argumēto ſecundæ partis.& breuiter reſideo in illa opin. quam tenui in præcedenti diſputatione,ſcilicet, quòd dominiū trāſfertur,licet reuocabiliter: nam etiā ex cōtractu inutili ſequuta traditione, trāſit dominium ex cauſa putatiua.ita tenet Bar. in l. eleganter.in fi.illius prin.& ibi etiam glo.ff.de dolo, licet enim cōtractus de ſe propter eius inutilitatem nō transferret dominiū:tamen traditio ſubſequens vnà cum volūtate domini facit dominium trāſire.ita tenet Pet. Philip.Cor.in conſ.celxiij.in fi. in iij.vol.& idem in cōſ. lxxiij. col.iij.in iiij.vol.vbi dicit,quòd ſi res vendita ſub cōditione, tradatur:interim trāsfertur dominium.& idem tenet Bar.in l.od dubiū.co.fi.ver.vltimo opp.&c. C.de leg.vbi dicit,quòd licet ex contractu.qui ſit contra legem, non tranſeat dominium:tamen ex cauſa putatiua propter illū contractum bene trāſit:puta ex traditione cum voluntate domini;,put ibi clarius declarat Bal. in x.oppo.per l.lij.§.ſubtili*.ff. de

cōdi.ob cauſam.& hanc opi. 19 tenet Matth.in d.conſtit. ſancimus.in prin.in nono not. Et licet videatur obſtare:quia d.conſtitu.prohibet alienationē,dum dicit,non antèa cōcedimus alienare.&c. quo caſu videtur prohibere executionem cōtractus ſcilicet dominij tranſlationē,vt inquit Bar.in l.cùm lex.in fin.ff. de fideiuſſ.tamen ad hoc reſpondeo,quia lex vltrà procedit:dādo actionem vicino ad reuocādum.quo caſu tranſit dominiū: vt dicit Bart.in l.j.§. ſi vir. in fi. verbis.ff.de acqui.poſſeſ. per d. 20 l.eleganter.& ex his non teneo dec.Alex.in l.ij.§.fin.ff.de actio. emp. quē allegaui ſuprà,in iiij. argumēto.nam referendo illud dictum ad hanc conſtit.nō eſſet verū:ex quo vltrà procedit hæc conſti. Sed forte ſaluādo Alex. procederet,quādo ſtatutum vltrà non progrederetur. Iſta autem inueſtigatio non eſt nimis neceſſaria : quia ſemper teneo, quòd tranſit reuocabiliter. Sed volui eam attingere pro veritate eorum,quæ dixi in d.iiij. argumento ſecundę partis. ¶ Hoc
18 præſuppoſito* propinquādo ad ſolutionem huius q.firmo concluſionem pro iſta ſecunda parte affirmatiua:videlicet, q̄ non obſtante donatione vel permutatione admittatur vicinus ad agendū iure cōgrui, per iura & rationes allegatas pro ſecunda parte.& maximē,quia ,p ex habem' tex.quaſi in terminis in d. l.j.§. res,quæ.*Quam cōfirmo, etiam per text.in l.fina.§.j.ff.ad Velleia.vbi licēaliàs bonēfidei emptor non teneatur reſtituere fructus: tamen quando emit ab eo,qui tenebatur ad fructus,tenetur etiā & ipſe:quia nō debet eſſe melioris cōditionis donatarius,quā author ſuus:vt dicit ibi Pau.de Caſtr. ſic etiā in caſu noſtro: non debet eſſe melioris cōditionis donatarius,quàm ſuus author, qui tenebatur iure congrui, licet in eo ſit diuerſa qualitas.prout erat in d.l.ſi.§.j. ¶ Secundò* confirmo,per bonum ſimile.nam petitio hæreditatis nō datur cōtra titulo poſſidētē.l.regulariter. ff. de petit. hæred.& l.hæreditatis.C. eo.ti. & tamē quando titulus habetur ab eo, qui poterat petitione hæreditatis conueniri,datur cōtra eum,nō obſtante titulo, ita notanter tenet Bar.in l.cogi.circa fi.C.de peti.hæred.& Bar.in l.ſi rem & pretiū.ff. eo.ti.& ibi etiā Pau.de Ca.qui dicit,quòd ſi aliter diceremus, facile eſſet legē eludere, & hāc actionē euitare. Idem tenet Pau.de Caſt.in cōſi. cxxxviij.col.fi.in ij.vol. Sic etiā in caſu noſtro: licet contra donatarium nō habeat locum ius cōgrui:tamē quando habuit ab eo,qui poterat iure cōgrui conueniri,prout eſt emptor, debet ipſe quoq; teneri: ne ſit melioris cōditionis,quā author ſuus. alias de facili quilibet eluderet legem ſimulādo donationem,

quæ simulatio est difficilis probationis: & quotidie vidi fieri istas simulationes & fraudes. vnde mille periuria oriũtur: nam nemo est tam liberalis, vt velit rem, quã emit pro se, alteri donare: cùm nemo præsumatur ignare suũ. Sed per viam colludij & simulatiõis fiunt huiusmodi donationes. Et aduocati nostri temporis communiter dãt pro cõsilio cliẽtulis, vt rem emptam donent ad excludendũ ius congrui. vnde euidenter hoc fit in fraudem legis, cui fraudi debemus obuiare: & propterea hæc secunda pars quam teneo, videtur tutior & verior.* Dicit tamẽ Bar. in l. iij. §. opus. ff. de alie. iu. mu. causa fac. quòd si conuentus petitione hæreditatis, alienauit ante cõuentionẽ: & sic abstulit actionẽ actori: tenetur actione in factũ ex illo edicto. vnde per illud dictũ teneri posset, quòd emptor, qui donat, ne patiatur iudiciũ super iure cõgrui, potest cõueniri actione in factũ ex illo edicto. ¶ Tertiò* cõfirmo hanc conclusionẽ: quia quãdo omnis alia ratio cessaret: negari non posset, quin vicinus, qui est fraudatus iure suo per dictam donationem, possit agere contra donatariũ actione reuocatoria ex illo edicto, quæ in fraudem creditorum. vt habetur in §. item si quis in fraudẽ. inst. de actio. quo casu quãdo debitũ est in specie, prout in casu nostro, fit reuocatio, etiam non facta excussione: secũdum Bal. in rub. C. de reuo. his. quæ in frau. cre. col. j. & Ias. in d. §. itẽ si quis in fraudẽ colũ. xiiij. versic. secundò principaliter. &c. ¶ Ex prædictis realissimo* solutionẽ huius quæst. per quatuor conclusiones, quarum tres primæ sunt clarę & indubitatę: quarta verò est aliquantulũ dubia. Et prima conclusio clara sit ista videlicet, si aliquis emit fundum, & incõtinenti sine alio interuallo ipsum donat vel permutat, censetur facere in fraudem, & habet locũ ius cõgrui: & etiã haberet locũ actio reuocatoria ex edicto, quæ in fraudẽ creditorũ. per tex. & ibi Ab. in iij. no. in c. officij. de elect. vbi ingressus ad monachationẽ si statim eligitur in prælatũ, præsumitur in fraudem propter breuitatem temporis. Et hãc ponderationẽ fecit mihi quãdoque peritus in uenis dominus Bernardinus de Lupo de Castro mõtis Melonis, asserẽs se qdẽ ita obtinuisse in facto. Et iudicio meo dixit meritè veritatẽ: quia ex breuitate temporis multa mala præsumi solent: vt not. Bar. in l. si vẽtri. §. fi. ff. de priuil. cred. & in specie, q̃ præsumatur fraus, tenet Pe. Phi. Cor. in consi. ccxvij. col. fi. in iij. vol. & Pet. de Ancha. in consilio clx. colũ. ij. & consil. cclvij. col. ij. per* hęc infero, quòd quãdo in eodem instrumẽto apparet emptio & donatio, censetur facta donatio in fraudem iuris congrui: & vicinus admittit ad reuocand

dum, vnde non sine causa Seba. in consuet. si quis emit. super versic. possidet. mouet istam quæst. & dicit: pone, quòd quis emit hodie: & cras, vel posteà donat, &c. & eodem modo loquitur Matth. in d. consti. sancimus. §. licet. in vj. not. nam in q̃ ponitur interuallũ vnius diei, vt sit quæstio dubitabilis: quia si statim donaret, esset sine dubio: quia fraus præsumitur. ¶ Secũda conclusio* est, quando donatio fieret cõiũctæ personæ. nam præsumitur fraus ratione constitutionis. l. data. & ibi Bal. C. de dona. & Ias. in d. §. itẽ si quis in fraudem. col. vij. inst. de actio. Dicit tamen Bar. in l. post cõtractum. ff. de dona. quòd sola coniunctio sanguinis non facit præsumi fraudẽ: nisi alię coniectura concurrat. Vnde si remanet donator in possessione rei, sine dubio præsumitur fraus: & istis duobus concurrentibus tento hanc conclusionem pro indubitata, per l. sicut. §. superuacuum. ff. quib. mo. pig. vel hypothe. so. Ex quibus infero, quòd quando pater & filius simul habitant, & pater rem emptã filio donat: & ipse remanet in gubernatione rei, sine dubio habet locum ius congrui quia præsumitur fraus. ¶ Tertia* conclusio est, quando emptor permutat rem cum frumento, vel alia re mercatili: & dictum frumẽtum statim vẽdit. nam tunc habet locum ius congrui, ibi verè ab initio res vendita esset. & istam cõclusionem amplio procedere, etiam in primo cõtractu: vt quãdo quis permutat rem stabilẽ cum alia merce venali: & dictam mercẽ vendit. nam habebit locum ius congrui in isto casu: sicut in quolibet cõtractu venditionis: tex. est notabilis, quem non reperio ab aliis ponderatũ ad hoc. in l. sed Iulianus. §. mutui datio. ff. ad Macedo. ꝙ quẽ text. notabiliter amplio materiam iuris cõgrui, vt procedat in isto cõtractu innominato. ¶ Quarta conclusio* dubia est, quãdo verè emptor donat vel permutat, cum interuallo temporis, & cessat omnis coniectura fraudis: an tunc habeat locum ius congrui? Et licet hactenus ista conclusio non fuerit per alium attentata affirmatiuè, ita vt videat velle ponere os in cælum, dicendo cõtra authoritatem tantorum virorum, videlicet Seba. & Matt. quos retuli suprà in tertio argumento primæ partis: tamen quia in cõtrarium habemus legẽ, scilicet d. §. res, quæ. & rationes magis vrgentes, teneo cõtrarium. & in ista cõclusione etiam firmo decisionem affirmatiuam, scilicet quòd habeat locum ius cõgrui, per rationes suprà allegatas. & præsertim, quia hæc via est magis tuta pro anima, ad vitãdum machinationes fraudũ, & periuriorum. Et quia in istis sum testis de visu & auditu: nam pluries vidi consultum esse ab ad

nocatis nostri tẽporis, dum vadũt ad eos aliqui emptores, qui cupiunt excludere vicinos à iure congrui, & in rei veritate nullum habent animum donandi. Et dicti aduocati dicunt: vade, & dona istam rem alicui amico tuo, & ita excludes vicinũ. vnde cliens sequendo consilium aduocati, facit contractum donationis: & intrinsecus habet intelligentiam cum donatario, vt sit simulatio. Et tamen quia donatio fit ex interuallo, non potest probari aliqua præsumptio fraudis. vnde vicinus videns se delusum, defert iuramentum donatori, & donatario: qui ambo iurant donationem esse veram. & cum aliud probari nõ possit in contrarium, succumbit, contra veritatem: & illi duo peierãt in perniciem animarum suarũ. Et propterea ad euitãda ista scãdala deberet hæc mea conclusio, si aliquid dubij haberet, per Cæsaream decisionẽ approbari: vt præcludatur via istis machinationibus & periuriis. ¶ Super
28 est* modò respondere ad argumenta in contrariũ adducta pro prima parte: quæ in rei veritate multum vrgẽt. vnde non obstat primũ: quia dato, quòd sit actio in rem scripta: tamen datur contra possessorẽ. & sic nullum est contrarium: & licet possideat titulo donationis: tamen lex iniecit vinculum ante donationẽ. vnde trãsiuit in donatariũ cum onere suo: per d.l. primũ. §. res, quæ. & per d.l. fin. §. primo. ff. ad Velleia. & per alias rationes adductas pro secũda parte. ¶ Non
29 obstat *secundum argumentũ: quia istud, scilicet quòd ius cõgrui non detur contra singularem successorem, non est inductum per constit. sancimus. sed solùm per consuetudinem Neapolitanam. & ita procedant omnes decisiones Sebast. allegatæ in d. secundo argumẽto. nam ex quo ipse commentatur super dicta consuetudine, debent sua dicta intelligi, secundum ipsam consuetudinem, scilicet vt procedant solùm in ciuitate Neapolis, & eius districtu: nõ autem in aliis locis & ciuitatib⁹ huius regni: in quibus seruatur ius cõmune d. constitu. sancimus, quæ nullum verbum facit de hoc. scilicet quòd singularis successor non teneatur iure congrui. Imò in iure communi reperitur contrarium. Nam ius ortum contra authorem, transit contra singularem successorem. l. in hoc §. inter. ff. communi diui. maximè quando est ius in rem scriptum: prout est istud, vt per Bar. & doct. in l. si tertius. §. si qs prius. ff. de aqua plu. ar. pro hoc est tex. in l. iij. §. fi. ff. ad exhiben. Et licet in successore non sit illa qualitas apta ad ius congrui propter titulum donationis: tamen iste titulus procedit à radice infecta ex titulo authoris: propter vinculum anteà iniectum, & propter ius quæsitum vicino: per d. §. res,

§. res, quæ. Nec est bona ratio in terminis nostris, quam alsignãt præfati doct. scilicet quòd istud ius quæsitũ durauit tantũ, quantum durauit possessio: quia concederem contra solum emptorem: ex eo, quia est ius in rem scriptum, sed non respectu successoris. Verũ ipsi bene loquuntur in terminis illius consuetudinis: quæ loquitur per dictionẽ taxatiuam, tantùm, scilicet contra vniuersalem successorem. & sic excludit singulatẽ. quod non facit illa const. sancimus. ¶ Non
30 obstat * quòd consti. sancimus. dicit, quòd vicino licitum est extraneos emptores omnino repellere. & sic non loquitur de successore singulari. vnde videtur quod solùm contra emptorem dirigatur hæc actio: vt dicit ibi Matt. in §. vt infra xxx. in xj. no. qui ex quo non se adstringit ad vniuersalem, sicut facit illa consuetudo, debet intelligi etiam de successore singulari & habente causam ab emptore. cuius factum reputatur factum sui authoris. l. si indebitũ. §. fi. ff. rẽ ta ha. & d. l. fi. §. j. ff. ad Velleia. & d. l. iij. §. fi. ff. ad exhiben. quia intelligitur de iure cõmuni: vt in rem scriptam possit illã exercere contra authorem, si possidet. aliàs contra singularem successorem. ¶ Ad tertiũ argumentum respondeo pro saluãdo authoritatem dictorum doc quòd procedit eorum dictum, secundum consuetudines Neapolitanas: non autem secundum constit. sancimus. Nec obstat tex. in d constitu. versic. causa verò dotis, &c. vbi generaliter dicitur, quòd causa donationis vel permutationis omnes possunt alienare: quia ille §. loquitur de primo alimente: nõ autem de emptore, qui posteà donat. Nam in princ. posuerat regulã, vt nullus possit alienare, nisi facta prius requisitione: posteà verò ponit fallentiam, scilicet vt licẽat alienare causa dotis, etiam sine requisitione. ¶ Ad quartum * argu- 31
mentum respondeo eodem modo, scilicet quòd illa decisio sacri cõsilij fuit lata inter ciues Neapolitanos: qui ligãtur dicta consuetudine, vnde non procederet in aliis. nam consuetudines Neapolitanæ non habẽt locum in rebus existentibus extra districtũ Neapolis: vt not. Seba. in procem. consuetudinum. super ver. districtu. & in consuet. si quis vel si qua. super ver. in bonis omnibus. & in consuetu. pupillus. super ver. bona. & in consuetu. in bonis. in fi. super versic. non habet. & Bal. in l. ij. colum. fin. ver. & ideò si cõsuetudo &c. C. quæ sit lon. cõsue. ¶ Ad quin-
32 tum & *vltimũ respõdeo, quòd ista non est extensio. Nam repellendo successorem, repellitur & emptor. præterea i correctoriis fit extensio ad casum similem, quãdo vnica tantum ratio assignari potest: vt de hoc est gloss. in l. quamuis. C. de fideicommiss.

& Iaſ.in §.omniũ.columna vij. inſtit.de actio.& Alex.in conſi. xlviij.columna ſecũda.in primo vol.ſed hic non poteſt aſsignari,niſi vna ratio, ſcilicet fauore cõiunctorum.ergo habetur pro expreſſa,& procedit etiã in ſucceſſore.Præterea, cauſa vitandi peccatum,ſit extenſio in correctoriis,ſecundum Alexan.in l. Pomponius.§.præterea.ff.de acquiren.poſſeſ.Sed ſi iſta extẽſio non fieret,quilibet fraudaret legem,faciendo ſibi ſucceſſorem, & ſic peccaret.Præterea,quando lex noua dat actionem in rem ſcriptam,conſetur illam introducere cum ſuis qualitatibus,& natura:quæ eſt vt detur contra ſingularem ſucceſſorem. Vnde iſta non eſt vera extẽſio,ſed potius videtur lex nona propriè loqui in caſu iſto. Vel poſſet dici extẽſio paſsiua:per ea,quæ nor. Bar.& docto.in l.ij.ff.de legatis
33 primo.¶ Ex quibus* remanet firma concluſio,& finalis in hac q. q̃ in ciuitate Neapolis & eius diſtrictu ſeruaretur dictum Seb. & Matth.vt non habeat locum ius congrui contra donatarium talem.In aliis autẽ ciuitatibus & locis huius regni ſeruaretur contrariũ, ſcilicet quòd habeat 1 locum,per ea, quæ ſuperius dicta ſunt.Et modus agẽdi in iſto caſu eſſet,quòd ambo citentur, ſcilicet emptor ad recipiendum pretium.& donatarius ad reſtituendam poſſeſsionem.& hæc concluſio videtur mihi in puncto iuris veriſsima,ac etiam in conſulendo & iudicãdo æquiſsima:adeò quòd iudex,qui ſecundum ea,quæ tenui,iudicatre,nõ faceret litem ſuam, cùm bonis rationibus fulciãtur,& cùm cõcluſio hæc ſit magis tuta,p̃ anima,ad euitãdum fraudes & machinationes periuriorum: non obſtãte quòd hactenus in quàm pluribus cauſis factum ſit per multos in contrarium inaduertenter conſultum. Laus Deo. Robertus Marenta,Venuſinus V. I. D.

DISPVTATIO X.

Vtrũ ſi filia nupta renũtiat bonis paternis,maternis,& fraternis,& moritur ante fratrẽ, mortuo poſteà fratre,an filij ſororis renuntiãtis ſuccedant vnà cũ auũculis in hæreditate fraterna.nõ obſt.renmat.cũ iuram.maximè ſi ſunt hæredes matris.

SVMMARIVM.

Filia quæ renũtianit bonis paternis, maternis, & fraternis, ſi moriatur ante fratrẽ ſuperſtitibus filijs,deinde moritur frater, an filij ſuccedant nõ obſtante renuntiatione matris.

1 *Hæres tenetur habere ratum factum defuncti,nam poteſt defunctus obligare ipſum & eius bona.*

3 *Iuraccreſcendi eſt potẽtius ſucceſſoribus,& illud impedit.*

4 *In fundo ex pacto & prouidentia filius non poteſt ipſum habere,ſi repudiat hæreditatem patris.& 36.*

5 *Nepotes ex filia excluduntur,ſi ſunt hæredes matris.*

6 *Renuntiatio quæ fit per contractum & pactum eſt potentior quam illa quæ fit ſimpliciter.*

7 *Hæres adeundo hæreditatem cenſetur quaſi contrahere cum his, cum quibus defunctus contraxit.& 41.*

8 *Renuntiatio matris non nocet filijs in iure proprio filiorum,quod nõ habent ex perſona matris.& 9.& 34.*

Filia renũcians ſucceſsioni paternæ, maternæ,& fraternæ,cenſetur renũciare ſub conditione, ſi ſucceſsio ſibi deferatur.& 13.

9 *Filij mortua matre ſubintrant eius locum,& ſuccedunt auunculis ex perſona propria,non ex perſona matris.& 12.& 44.*

10 *Exhæredatio facta de filijs non nocet nepotibus, quãdo filij moriuntur ante teſtatorem.& 11.*

Nepos præteritus ab auo rumpit teſtamentum, quando filius moritur ante auum.& 11.

14 *Filia ſi renunciat bonis paternis tantum,an iſta renunciatio ſit alicuius vtilitatis,maximè in regno.*

Renunciationes filiarũ ſolent patres recipere pro ſe & hæredibus.

Filia,quæ renunciauit bonis paternis, ſuccedit nihilominus patri mortuo ſine alijs filijs:niſi faceret teſtamẽtum, & alium hæredem faceret.& 15.

15 *Renũciatio filij in bonis paternis cenſetur fieri fauore maſculorũ. vnde illis mortuis vivo patre ſuccedit, non obſtante renuntiatione.*

Renuntiatio filij in bonis patris habet locum,ſi maſculi volunt ſuccedere patri:aliàs ſecus.

Filia ſemel excluſa à bonis patris cenſetur perpetuo excluſa.

16 *Soror ſuccedit fratri in bonis paternis non obſtante, quòd renunciauerit bonis paternis:quia nunc non dicuntur paterna,ſed fraterna.& 28.*

Renuntiatio filiæ in bonis paternis non impedit eam ſuccedere fratri in d.bonis ab inteſtato morienti.& 38.

17 *Filia excluſa per ſtatutum vel per renunciationem à bonis patris ſuccedit vnà cum nepte ex filio maſculo præmortuo vivo patre: ſecus ſi poſt patrem moriatur.*

Neptis ex filio non excludit amitam à ſucceſsione aui.

Neptis ex filio exeluditur per patruũ ſuum à ſucceſsione aui.

18 *Nepos ex filia excluditur per patruum, ex quo venit à radice infecta.*

19 *Filia renuncians bonis paternis cum pacto quamuis amplo,poteſt nihilominus petere legitimam: niſi ſpecialiter legitimæ renuntiauerit.*

Legitimæ ſupplementum poteſt peti non obſtante quòd ligauerit aliquid pro legitima cũ clauſula, quòd plus peti non poſsit.

20 *Filia excluſa per conſtit.regni debet congruè dotari:& dos non debet eſſe minor legitima.*

Paragium ſuccedit loco legitimæ,& non debet eſſe minus legitima.

21 *Filia dotata à patre,ſemper cenſetur*

congruè dotata etiam si habeat minus legitima.

22 Legitima non consyderatur in vita patris, sed pro ea habetur respectue ad tempus mortis

Legitimam non tenetur pater assignare filio in eius vita.

Filius veniens patre nullum habet ius in bonis eius.

Filia dotata à patre non potest dicere se incongruè dotatam, non obstante quòd sint auctæ facultates patris tempore mortis: quia etiam poterant diminui.

Pater diues si dat modicam dotem filiæ, præsumitur dolus re ipsa.

23 Filia an possit petere se adæquari eius sorori, quæ habuit maiorē dotē. Pater habēs plures filias, an possit maiorem dotem dare vni quā alij.

24 Legitimæ fructus possunt peti in omnibus casibus, quibus potest legitima peti super bonis alicuius.

Fructus legitimæ debētur à die mortis patris vna cum ipsa legitima.

25 Filia renūtians successioni patris & legitimæ, potest succedere patri ex testamento: idem si sit exclusa per statutum.

Filia quæ renuntiauit patri & fratribus de nō succedendo, nec ex testamento, nec ab intestato potest succedere, nihilominus ex testamento.

26 Filia quæ renuntiauit bonis paternis & legitimæ propter dotem, si pater in suo testamento instituit eā in vno tareno, potest petere supplementum legitimæ ex causa testati, non obstante renunciatione.

Legitimæ supplementū petitur secūdum iudicium testatoris: & nō cōtra.

Testamētum patris melius est, quòd nullā faciat mentionē de filia dotata, quàm quòd instituat eam in vno tareno: & malè faciunt notarij, qui aliter consulunt.

27 Filia dotata non excluditur per neptem ex filio præmortuo post mortē patris ante aditam hæreditatem nō obstante transmissione.

28 Renūciatio filij in bonis matris prodest fratribus.

Filia nō excluditur à successione materna per constitutionē in aliquibus, sed in ciuitate Neapolis excluditur per consuetudinem.

29 Filia si renunciat bonis etiā paternis, mortuo vno fratre succedant alij fratres vel sorores expulsa renuntiatrice: sed mortuis omnibus fratribus & sororibus succedit non obstante renunciatione.

Soror non succedit fratri vel sorori extante fratre masculo, quamlo fuit dotata: & hoc secundum consuetudinem Neapolitanam tantùm.

30 Nepotes ex filia, quando agitur de successione aui, omnino excluduntur stantibus masculis, siue filia mortua sit viuo patre, siue nō, siue renunciauit, siue non: & hoc per constitutionis aliquibus.

31 Nepotes ex filia exclusa per statutū vel per renunciationem succedunt quando masculi sunt viuo patre.

32 Nepotes an succedant in bonis auie materna nō obstāte renūtiatione matris, qū mater moritur viua auia.

33 Soror dotata à fratre, si renunciauit bonis fraternis, excluduntur eius filij à successione dicti fratris, siue moriatur antè, siue pòst eorum mater.

Cattatio

Cattatio non habet locum, quando agitur de successione collateralium: sed filium quando descendentes succedūt ascendentibus.

34 Ius accrescendi cessat quando filia moritur in vita patris.

35 Inuentarij confectio nō est necessaria nepotibus, quorum mater renunciauit bonis fraternis: & mortua est ante fratrem.

Inuentarium operatur separationē bonorum, & quod hæres non tenetur vltra vires hæreditarias.

36 Opinionem communem nō debemus relinquere propter nouā phātasiam vnius Doc. & iudex qui nō sequitur communē opinionē, facit lite suam.

37 Hæres an ligetur iuramēto defuncti.

38 Feudi inuestiturā tenetur hæres habere ratam, etiam si inuestitus moriatur antequam feudū sibi aperiatur.

39 Filia renunciās hæreditati paternæ si enormissimè ladatur, vt quia pater est multum diues, potest contrauenire petita absolutione à iuramento.

40 Filia quæ primò iurat non renūciare, si postea renūtiet cum iuramento, non præiudicat sibi secundum iuramentum contra primum.

Cautela pro muliere quæ vult renūciare bonis, vt primo protestetur & iuret quòd non sponte renuntiet.

Renunciatio filiæ in bonis paternis, maternis & fraternis qualiter debet fieri, vt noceat nepotibus: & de eius forma & cautela.

1 FIlia quędam à patre dotata, in die votorū renuntiauit, vt assolet fieri, bonis paternis, maternis, & fraternis, promittēs nihil vnquā petere de bonis præ dictis, nec per se nec per hæredes. Moritur pater & mater superstite filio & duabus filiabus, scilicet illa, quę renūtiauit, & altera in capillo. successiuè mortua est filia, q renūciauit superstitibus filiis suis & hæredibus: q materna hæreditatē adiuerunt. Deinde vlti. loco moritur. eius frater sine liberis, superstite sorore in capillo: & superstitibus nepotibus ex sorore, quæ renūtiauerat. quæritur, an isti nepotes succedant in bonis auūculi sui vnà cū matertera, nō obstāte renūtiatiōe matris: ex quo mater mortua fuit ante fratrē, cui' bonis renūtiauerat. ¶ Et primò, pro parte negatiua, q dicti nepotes non succedant, imò penitus excludātur, adducitur. Nam cùm dicti filij sint hæredes matris, tenētur habere ratā renūtiationē matris, quæ iuramēto fuit cōfirmata: per capitulū quāuis. de pac. lib. vj. vnde non possunt contrauenire. l. cū à matre. C. de rei ven. l. ex qua persona. ff. de regu. iu. Hinc dicit in terminis nostris Phil. de Frāchis. in dicto capitulo, quanuis. q filij hæredes matris, nō possunt cōtrauenire renuntiationi factæ per matrē, quādo mater promisit, nec per se nec per hæredes suos cōtrauenire: potest enim defunct' obligare hæredē. vt d. l. cùm à matre. & ibi per doc. & Bal. in l. iubemus. §. sanè. in fi. C. de sacrosan. eccle. Item, non solum personam hæredis, sed etiam bona hæredis

obligare potest: vt habetur in deci. xxvj.& deci.cxj.cõsi.Neap. col fi. Itẽ iuramentũ defuncti ligat hæredẽ:vt not Bar.in l.cùm qs.§.codicilli.in fi ff.de leg. iij. & Io.An.in nouella,in dicto capit.quanuis.& ibi etiam Gemi.

3 ¶ Secũdò,* adducitur, q̃ licet aliàs dici posset, q̃ ex quo mater est prẽmortua,filij veniũt ex persona propria, non ex persona matris:hoc non posset aliter intelligi, nisi per successorium edictum.sed quia in illo gradu, in quo erat mater,extat alia soror in capillo: quæ immediatè succedit fratri,certũ est, q̃ portio sororis renũtiantis accrescit alteri sorori in capillo: quia ius accrescẽdi impedit successoriũ edictum.& est eo potentius: secũdum Bal.in l.meminimus. in fi.per illum tex.C. de leg.hære. vnde nepotes excluduntur quocunq; iure veniant.& ita expressè tenet Philip.Decius in consi.

4 clxxxj.col.pe. ¶ Tertiò,*quia sin feudo ex pacto & prouidentia filius nõ potest ipsum habere,si repudiat hæreditatem patris:& tamẽ illud feudum nõ habet ex persona patris, sed ex persona propria, ex prouidentia concedentis mediãte legis dispositione:vt est tex.& ibi And.de yser. & Aluar.in cap.primo, an agnatus,&c. licet secus sit in agnato: vt ibi dicitur. & ibi assignatur ratio per doc. Vnde si vult filius habere feudũ, tenetur vt hæres ad oĩa debita paterna,nisi faciat inuẽtarium:vt dicit ibi And. eodem modo in casu nostro, licet filij veniãt ad bona auunculi ex persona propria, tamen ex quo sunt hæredes matris,tenẽtur ad onera matris:& per consequens debent ratificare pactũ matris.

5 ¶ Quartò,pro ista* parte adducitur in terminis authoritas Seb. in consue.si moriatur.in gl. super ver.ipsi successores.i fi.vers. ex hoc igitur quæro. &c.vbi in terminis nostris format hãc q̃. & tenet q̃ nepotes ex filia excludũtur,si sunt hæredes matris:& nõ succedunt vnà cum auunculis: licet mater sit mortua ante fratrẽ.cuius Seba.magna est authoritas in hoc regno. ¶ Quintò pro* ista parte adducitur.Nã differentia,quãdo renũtiat simpliciter cũ iuramẽto,& quando facit cõtractũ cum pacto de nõ petẽdo, & cedit ac donat omne ius suum per se & hæredes suos in forma cauta. nã primo casu posset tolerari,q̃ talis renuntiatio nõ noceat eius filiis, qui veniunt ex persona propria.& ita possent procedere ea,quæ notat Bar.&doc.in l.qui superstitis.ff. de acq.hære.Videtur enim talis renũtiatio psonalis:& tollit solum obstaculũ ipsius matris renuntiantis. Vnde nõ extenditur ad filios,sed quando mater donat per cõtractum omne ius,& renũtiat per viã pacti in ampla forma,obligando se & hæredes suos,debẽt* filij omnino excludi.nã adeundo hæreditatẽ matris

tris,censentur quasi contrahere cum his,quibus mater renuntiauit.l.apud Iulianum.§. fin.ff.ex qui.cau.in pos.ea.Ista enim renũtiatio solet fieri patri vel fratribus,qui recipiunt eam pro se & hæredibus.vnde mortuo fratre, eius hæres est soror in capillo: vt habetur in deci. clxj. cõsi.Neapo.& ibi traditur hæc differentia: quando donatio fit per contractum.& quando simpliciter renuntiatur.ergo adeũdo hæreditatem,censetur quasi contrahere cum dicta sorore in capillo,approbando cõtractum

8 matris. ¶ Pro parte* verò cõtraria affirmatiua, scilicet q̃ imo dicti nepotes admittantur, non obstante contractu & repudiatione matris, adducitur primò: quia iste contractus & renuntiatio matris habet tacitam cõditionem annexã.scilicet si successio ei deferatur.quæ conditio impleretur, quãdo soror moreretur post fratrem: sed quando moritur ante fratrem, condi

10 tio euanescit: quia nunquàm fuit delata sibi hæreditas.ergo renuntiatio habetur pro non facta.Ita in terminis tenet Paul. de Ca.in d.l.qui superstitis.col. j.& ibi etiam Franc.de Are.in septima columna.& Imo.ff.de acq. hære.idem tenet Bald. & Alexan.in l.pactum dotali.C.de collat.& Bal.in l.fi.col.iiij.C.de pac.& Soci.in consi.clxxxiij.co. ij.in ij.vol.Vnde nepotes debẽt succedere:quia renuntiatio nullum præbet eis obstaculum. Ex quo pro non facta habetur.& prædictis adde Soci. in consil. xcj.colum.ij.in primo vol. ¶ Secundò adducitur:*nam quando soror renuntians moritur ante eum,de cuius hæreditate agitur, filij subintrant statim locũ matris,non ex persona matris, sed ex persona propria, ex beneficio legis traditio.in authen.cessante.C.de legi.hær.adeò quod repræsentant illum eũdem gradum, quẽ repræsentat soror in capello.Ita tenet Bar.in l.j.§.si filius.ff.de cõiungen.cum emãlib.& Bar.Imo.Pau.de ca.Fran. de Are.& communiter doct.in d.l.qui superstitis.& Bar.in l.ij. C.de libe.præte.& Alex.in d.l. pactum dotali.& ibi etiã Paul. de Castro.& idem Pau.in consi. clxiiij.colum. quinta.in secundo vol.Si ergo est ius proprium filiorum,sequitur,quòd illi non censetur per mortem renuntiatum vnde possunt succedere.

9

10 ¶ Tertiò,pro ista* parte adducitur tex.in l.si qs filio.ff.de iniu. rupt.testa.vbi si testator exhæredat filiũ suum,qui moritur ante testatorem,talis exhæredatio non nocet nepotibus ex illo filio, ex quo habetur pro non facta.ergo eodemmodo minimè debet nocere renuntiatio, cùm validum sit argumentum de exhæredatione ad renuntiationẽ, prout hoc simili argumento vtitur Pau.de Cast.in dicta lege, qui superstitis. colum.secunda.

Quartò,

11 ¶ Quartò, adducitur *rex. in l. si quis posthumos. §. si filium. secũdo respon. ff. de liber. & posthu. vbi nepos præteritus rumpit testamentum, quando filius exhæredatus moritur ante patrem: & hoc non est ex alio, nisi quia nepos subintrat locum: & venit ex persona propria. nam si veniret ex persona patris, noceret sibi exhæredatio patris sed non nocet: quia patri nõ fuit delata hæreditas. ita & in casu nostro, exclusio matris mortuæ ante fratrem, non nocet neporibus subintrãtibus locũ ex persona propria. & ad idẽ est tex. conformis in l. si ex patronis. §. fi. ff. de bon. liber. & in l. quotiens. in fi ff. de nouatio. ¶ Quintò, adducitur

12 *doctrina Bar. in d. l. qui superstitis. ver. item vide, quedam mulier. &c. vbi tenet expresse, quòd etiã si filii sint hæredes matris, renuntiãtis ac mortuæ ante eũ, de cuius hæreditate agitur, succedunt non obstante renuntiatione matris. Ex quibus rationi

13 bus hincinde adductis, casus iste redditur valde dubius. ¶ *Pro solutione huius quæstionis cõcludo & firmo hanc secundam partem tanquam magis cõmunẽ & melioribus rationibus fulciram & maximè, per primũ argumentum: ad quod nullus doctor, qui vult tenere primã partem, potest respondere, scilicet, quòd renũtiatio censetur facta sub conditione, si successio deferatur. sed quia nõ fuit delata, defecit conditio: & habetur pro non facta. l. Meuius. & l. qui hæredi. ff. de condi. & demon. nam sicut cõditio expressa impedit natiuitatem actionis, ita etiã & conditio tacita: vt est glo. no. in l. item quia. ff. de pact. quam ad hoc ponderant ibi Alb. de ros. Alex. Ias. & communiter doct. & glo. in l. ij. §. creditum. & ibi Ias. in secunda col ff. si cer. pe. per l. cedere diem. ff. de verb. signifi. Antè ergo, quàm sit purificata ista conditio per delationẽ successionis, nullum ius est ortum per talem renũtiationem. ergo cessante conditione, cessat renuntiatio: & per consequens id, quod non est, non potest opponi filiis succedere volẽtibus. canon præstat de regu. iur. lib. vj. Possunt enim dicere filij, quòd eorum mater nunquam renuntiauit: ex quo non habuit effectũ renuntiatio. & hæc responsio iudicio meo sola tollit omnia argumenta contraria: siue sint filij

14 hæredes, siue non. ¶ Et *vt habeatur plenè hæc materia, expediam eam per nõnullas notabiles conclusiones. Et prima conclusio sit ista: Quando filia renuntiat bonis paternis tantùm, nulla facta mentione de maternis, nec de fraternis. ista renuntiatio est nullius vtilitatis, si extant filij masculi. & filia renuntians est dotata de paragio: quia etiam sine renũtiatione erat exclusa à successione paterna propter dotem: per constit. in aliquibus.

quibus. Sed si tempore renuntiationis non extabant masculi: sed solùm aliæ sorores: tũc prodest ista renuntiatio sororibus: quia ipsæ solæ succedent patri, exclusa hac, quæ renuntiauit. & ratio patet ad sensum: quia pater solet recipere istas renuntiationes pro se & hæredibus suis. vnde mortuo patre remanent hæredes illæ filiæ, quæ non renuntiauerunt: ergo eis accrescit ista renũtiatio: vt habetur in dec. clxj. consi. Neapoli. vbi idem dicitur quãdo renũtiatio fit fratri & hæredibus. per ea, quæ no. Angel. in consi. lij. incip. dominus Gilius, &c. co. fi. & Petr. Phi. cor. in cõsi. cclxxxxj. vbi plenè in iiij. vol. & Seba. in consue. si moriatur. super versi. ipsi successores, &c. Sed si tẽpore mortis patris nõ extarent alij filij, neque masculi neq; fœminæ, nisi ipsa sola, quæ renuntiauit, tũc succedit non obstante renũtiatione, ex quo in illo gradu nõ est alia persona, quæ faceret sibi obstaculum. vnde ipsa est hæres patris. quia in primo gradu reperitur: & sua renuntiatio non se extendit ad istum casum, quando sola remaneret: & hoc procedit patre mortuo ab intestato. Secus esset, si fecisset testamentum: & alium etiam extraneum fecisset hæredem: quia ille succederet exclusa hac filia: ex quo renuntiatio fuit recepta pro se & hæredibus. & ille est hæres. ita. hæc omnia tenet pulchre Angel. in consi. lij. & Petr. Philip. cor. consil. cclxxxxj. in iiij. vol. & Soci. in consi. cl. colum. xxv. in primo volu. & habetur aliquid in d. dec. clxj. in fi. 15 ¶ Secunda *conclusio sit: Quando filia renuntiat bonis paternis viuo parre, & masculi extant, & postea moriũtur, admittitur filia ad successionẽ non obstante renuntiatione. Ita tenet Bal. in l. pactũ dotali. ver. quartò quæro, &c. C. de collat. & ibi etiam Paul. de castr. in ij. col. ver. item quæritur, &c. vbi assignat rationem, scilicet, quòd talis renuntiatio censetur facta fauore masculorũ. & intelligitur rebus sic stantibus. Itẽ tenet Alexand. in l. stipul. hoc modo. col. iiij. ff. de verb. oblig. & Alex. in consi. xxix. col. iiij. in ij. volu. & Seba. in consuet. si moriatur. in ver. ipsi successores. &c. Quod tamen intellige & declara, quãdo masculi moriuntur viuo patre. Ita loquuntur decisiones suprà alleg. idem esset, quãdo extarent masculi tempore mortis patris, sed nollent patri succedere: quia talis renuntiatio censetur facta in fauorem masculorum, qui volunt succedere patri: vt tenet Soci. in consi lxxxv. colũ. fi. in primo vol. & moder. in l. Gallus. §. & quid si tantum. ff. de lib. & posth. & colligitur ex dictis Bar in l. fi. ff. ad Tertul. In quãtũ põderat, quod masculi adeãt hæreditatem, Secus est, quando masculi extarent, & adirẽt hæreditatem patris: nã quãmis post

uis postea moriantur: tamen filia nõ succedit in bonis patris. quia semel exclusa, cẽsetur perpetuò excluſa, sicut quando excluditur per statutum. Ita tenet Bal. in c j §. j. episcopũ vel Abb. in vsibus feu. & Bal. in authẽ. sed si quis. col. iij. ver. & per hoc infertur &c. C. de secũ. nup. & Ale. in consi. xx. col. iiij. & cõsi. ij. vj. col. fi. in pri. vol. & Soci. in consi. xix. colum. ij. in pri. vol. & Bart. in d. l. fi. ff. ad Tertu. & Bal. in l. si Pontionilla. C. quando di. lega. ce. & Bal. in l. in quibus. C. de secun. nup. & Soci. in consi. v. co j. & fi. in primo vol. ¶ Hoc tamen
16 intellige, * quãdo masculi morerentur cum filiis: vel quando morerentur testati. nam tunc is esset hæres, quem hæredem instituerunt, excluſa penitus filia. Sed si mortui essent intestati, & sine liberis, soror succederet eis. etiã in bonis paternis: qa nõ dicuntur vlterius bona paterna, sed fraterna. l. si auiæ ff. ra. C. de dona. vnde quia soror non renuntiauit bonis fraternis, succederet vnà cũ aliis fratribus vel sororibus, si extãt: aliàs ipsa sola succederet. Ita tenent Alex. & communiter doc. in l. j. §. veteres. de acqui. pos. & Pau. de cast. in l. Paulus respondit. §. fin. ff. de acqui hæred. & habetur in deci. clxxvij. consi. Neapo. & ista procedunt etiam in terminis const. in aliquibus, per quam excluditur filia à successione patris: qa non censetur excluſa à succedẽdo fratri in bonis paternis, per prædictas decisiones. & etiã tenet Ludo. Rom. in consi. clxviij. incip. circa primum, & c. & Bald. in d. c j §. j. episcopum vel Abb.
17 in vsibus feu. ¶ * Tertia conclusio sit: Quãdo filia renuntiat bonis paternis, vel aliàs excluſa est per statutũ cõtemplatione masculorum, si cõtingat patrẽ mori superstite dicta filia, & alia nepte ex filio prẽmortuo. succedit filia vnà cum nepte. collatis dotibus: & non excluditur ab ea non obstante, quòd à masculo descendat: & ratio est, quia ista exclusio fuit in fauorẽ masculorum. vnde dato quòd superesset filius, vel ex eo nepos masculus, excluderetur filia: tamen per neptem, in qua non est qualitas masculina, non excluditur. Ita tenet Barto. in l. liberorum. colum. iiij. in fi. ver. quæro, ponere tento eodem themate, & c. ff. de verb. signifi. & Pau. de cast. in consi. xlvij incip. proponitur in castro, & c. in primo vo. & Pulgo. Alexan. & Iaſ. in l. ij. C. de ius vo. reprobata opin. Bald. ibi aliter sentiẽtis. Idem tenet Cy. in l. j. C. de adulte. & Socinus in consilio ccxcvj. colum. penul. in ij vol vbi cõmuniter distinguitur: Aut filius moritur viuo patre, relicta nepte ex se: & tunc procedat hæc cõclusio quia neptis non excludit amitam suam à successione aui per prædicta. Si verò primò moritur pater, deinde filius, superstite nepte & sorore: tũc soror excluditur per neptem, ex quo ius hæreditatis fuit quæsitum filio. vnde soror censetur perpetuò excluſa, per
19 ea, quæ dixi in præcedenti conclusiõe. Et sicut in isto casu, quãdo filius moritur viuo patre, neptis ex eo, nõ excludit amitam: ita etiam & econuersò, quando pater moreretur superstite filio & nepte ex filio prẽmortuo, illa neptis excluditur per patruum suum per eandem rationem: secũdum Paul. de castr. in l. maximum virtiũ. C. de liber. præte. & Fulgo. & Alex. in d. l. ij. C. de ius vo. & ibi etiam Fran. de are. & cõmuniter Moder. Sed quando ex filio extaret nepos masculus, sine dubio excludit amitã: quia habet eandem potentiam, quam filius. secundum Barto. in d. l. liberorũ. colum. iiij. verſ. his præmissis, & c. ff. de verbo. sign. & Bal. & Alexan. in d. l. ij. C. de
12 ius vo. ¶ Quid autem, si pater * moriatur superstite filio & nepote masculo ex filia prẽmortua? cõmunis cõclusio est, quòd iſte nepos excluditur nõ obstante q̃ sit masculus, ex quo procedit à radice infecta, secundum Bar. in d. l. liberorum. colum. v. verſi. quæro quid si filia, & c. & Bald in d. l. maximum vitium. col. ij. ver. & idem dico, si ex tali filia, & c. & Soci. in consi. v. verſi. ix probatur. &c. & consi. xxxj. colum. ij. verſ. tertiò probatur, & c. in j. volum. & Alexan. in consil. liij. colum. ij. in iiij. vo. & Bar. in l. ij. §. vidẽdum. in fin. ff. ad Tertul. & Angel. in §. neque. in authẽ. de trien. & semiſ. ¶ Quarta
19 conclusio * est: si filiã renuntiat bonis paternis cu pacto, quanuis largo. de quicquam vlterius non petendo: potest nihilominus petere legitimam: quia illi nunquam censetur renuntiasse: nisi ſpecialiter & expresè cum iuramento renuntiet etiam iuri legitimę. tex. est & ibi Bal. Paul. de castr. & omnes doctor. in l. si quando. §. generaliter. C. de inoffi. testa. & Paul. de cast. in consil. lxxiij. colum. fi. in primo vol. & Soci. in cõsi. xxx. col. xiij. in j. volu. sed in ſpecie valet renunciatio legitimæ, vt in locis prædallegat. & tenet Alex. in consil. clxxx. & consi. clxxxj. in v. volu. Et in tantum procedit ista cõclusio, quòd etiam si pater legaret filio vel filiæ aliquid pro sua legitima. cũ clauſula expreſſa, q̃ plus petere non posſit: quanuis filius vel filia agnoſcat legatũ tamen potest petere ſupplemẽtum legitimæ, secundum Bald. Paul. de castr. Iaſo. & communiter docto. in d. §. & generaliter. & Alexand. in consi. lxxxix. col. fi. in iiij. volu. & Soci. in cõsi. primo. colum. j. & ij. in iiij. volu. & Alexand. in consi. viij. colum. penul. in iij. vol. & ratio est qa pater non potest hoc ſupplementum prohibere. nec onus legitimæ apponere: vt ibi habetur. & j. quoniã in prioribus. C. de inoffic. test. Sed quando plenariè

renunt

renuntiatũ est iuri legitimæ & eius supplemento, etiã si posteà pater multa quæsiuit, nõ potest filia aliud petere: quia poterant etiam bona diminui. secundum Bal. in l. quanuis. in fin. C. de fideicom. & Alex. in cõsi. clxxxj. in v. vol. ¶ Ex prædictis* sequitur pulchra illatio in terminis constit. in aliquibus. quòd licet filia excludatur à successione patris propter masculos: debet tamẽ congruè dotari: & dos non debet esse minor legitima. nam paragium. quod debetur per d. cõstitu. succedit loco legitimæ. Ita tenet And. de Yser. in d. constitut. in aliquibus. colu. viij. & ibi etiam Matth. in xv. colũ. in xij. q. vbi dicit, quòd paragium non potest esse minus legitima: sed plus esse potest, vt mulier nubat pari. & quòd dictũ paragium nõ debet esse minus legitima, etiam quando filia excluditur per statutũ, tenet Alexan. in cõsi. lxix. in primo vol. & Fulgo. & Saly. in authẽ res, quæ. C. cõmu. de legat. & Petr. Philip. cor. in cõsi. c. in iij. vol. vnde sequitur quòd si filia dotata non renuntiauit expresse iuri legitimæ, potest dicere se non congruè dotatam, quãdo habuit minus legitima: & petere supplementum, non obstante statuto vel renuntiatione successionis: vt tenet Pet. Phil. cor. in d. cõsil. c. in litera c. in iij. volum. & Philip. Decius in consil. lxxxix. col. penul. & Pau. de castr. in consil. lxxiij. incip. licet ista domina Lisa. & c. col. ij. in primo vol. & Philip. Decius in consi. xxvj. per totum. ¶ *Limita multùm singulariter hoc nõ procedere, quando filia esset maritata & dotata à patre: quia quãtumcunque sit dos, semper censetur congrua: ex quo à patre fuit constituta. nã lex præsumit, quòd pater bene prouidit filiæ: & quòd pater fecit, non debet alteri videri incõpetens: cum nullus amor vincat paternum. l. fin. C. de decur. & l. nec in ea. ff. de adulter. vnde filia nõ potest patrem inquietare, & dicere se incongruè dotatam. Ita tenet Paul. de cast. in consi. cclxxv. incip. super primo quæsito, & c. col iiij. & v. in primo vol. & Phil. Decius, in consil. xxvj. col. j. & consi. lxxxix. col. ij. Vnde prædicta procederet, quãdo filia dotaretur ab alio quàm à patre, de bonis paternis, puta à fratre, vel à tutore. & hanc limitationem sentit Matthæus in d. const. in aliquibus. col. fin. & est nouа limitatio, & à pauçis cognita. ¶ Quam* cõfirmo bona ratione. nam viuente patre non tractatur de legitima: quia pro ea habetur respectus ad tempus mortis. l. cũ quæritur. C. de inoffi. testa. & l. etiã. §. fi. & l. si patronum. §. fi. ff. de bo. liber. nam viuente patre non consideratur legitima in eis bonis. l. ij. §. interdum. ff. de vul. & pup. & l. j. §. si impuberi. ff. de colla. bon. nec tenetur pater assignare legitimam filio in eius vita: secũdum Bal. Ang. & communiter doct. in l. lex Cornelia. ff. de vulgar. & pupill. nullum enim ius habet filius viuente patre in eius bonis. vt ibi. & per Bald. in l. quãuis. versic. extrà quæritur, &c. C. de fideicom. vnde pater dotando filiã, impleuit officiũ, ad quod de iure tenebatur: per l. qui liberos. ff. de ritu nup. & l. fi. C. de do. promis. & vltrà non tenetur: nec potest dicere filia se habuisse minus legitima: qa eo viuente nõ consideratur: & possibile est, q̃ bona diminuãtur antè, quàm moriatur, minimé post mortẽ patris põt filia conqueri: quia lex reputat cõgruam dotẽ eã, quæ fuit à patre cõstituta, & nõ inspicimus augmẽtum facultatum patris: quia dubius erat iste euẽtus, ex quo poterant diminui: vt dicit Bald. in l. quãuis. in fi. & Alex. in consil. clxxxj. in v. volu. quod dic, vt per Alex. & Paul. de Ca. in l. in ratione. la. ij. in princ. ff. ad leg. Falc. quod tamẽ restringe, nisi pater dedisset ita modicam dotẽ, cum esset valde dives: vt præsumatur dolus re ipsa in patre. nam potest tũc filia agere ad supplementum: secundum Paul. de Cast. in d. cõsi. clxxv. col iiij. in primo volu. vbi ponit exemplum. ¶ Ex quibus* infero ad pulchrã quæst. & quotidianã, in qua vidi pluries dubitari. Si pater habens plures filias, dotauit primã, cui dedit centum in dotem: & cõtenta remansit. deinde maritauit aliam, cui dedit ducenta. quæritur an prima possit conqueri & agere, vt detur sibi æqualis dos, & sic petere alia centũ? in hac quæstione semper consului contra primã: scilicet, q̃ nõ possit quicquam petere: & nunc cõfirmo per prædicta. Aut enim prima habuit dotem ascẽdentem ad legitimã, & casus est clarus: quia nihil plus petere potest: nam eo ipso, q̃ habet legitimã, est cõgruè dotata: & pater potest bona sua aliis distribuere: dummodo filiæ det legitimã: vt habetur in authẽ. nouissima. C. de inoffic. test. Aut habuit minus legitima: & tunc quia fuit dotata à patre, cẽsetur congruè dotata, per suprà dicta. Sicut enim potest per viam institutionis plus dare vni filiæ, quàm alteri: ita etiã per viam dotis, potest melius tractare vnã filiam, quàm aliam. Ita tenet Alex. in consil. xxix. colum. iij. in iij. volum. vbi põderat illud incertum, scilicet q̃ bona patris possent ita augeri sicut diminui, vsq; ad eius mortem. per l. fideicõmisso. C. de transact. & hanc conclusionẽ tenet Bald. in cõsi. cccxviij. in iij. volum. & Bald. in nouel. in tract. dotium, in xvj. priuil. sextæ partis. col ix. cũ duabus seq. & Matth. in d. cõstit. in aliquibus. col. fi. Confirmatur authoritate Euãgelij per Matth.

cap.xx. An non licet mihi facere quod volo: vel oculus tuus nequam est, quia ego bonus sum: nónne ex denario conuenisti mecum? tolle quod tuum est, & vade &c. Ita poterit dicere patet primæ filiæ. ¶ In casi-
34 bus autē,* in quibus tenui filiam posse petere supplementū tanquā incōgruè dotatā, vt qñ dotatur à fratre, vel à tutore, potest etiā petere fructus illius supplementi: quia cui debetur legitima, debentur etiā fructus legitimę à die mortis patris: secundum Alex. in consil. lxix. in j. vol. & Pet. Phil. Corne. in cōsil. cclxv. in iij. volu. & per doc. in l. Papinianus. §. vnde si quis. ff. de inoff. testam. ¶ Quinta con-
35 clusio est* Quando filia renūtiat bonis paternis, & omni iuri legitimæ, intelligitur renuntiare successioni ab intestato: non autē ex testamento. vnde dato, q̄ filia renūtiet, vel sit exclusa per statutū: potest nihilominus pater in testamēto instituere eam hęredem: vel aliquid sibi legare: si vult, secundū bal. in l. pactū. versic iij. quæro, &c. C. de colla. & Alex. in l. stipulatio hoc modo. col. iij. in princ. ff. de verb. oblig. & ibi plenius Ias. in vj & vij. col. vbi plus dicit, q̄ etiam si filia renuntiasset patri & fratribus de nō succedendo patri ex testamēto, nec ab intestato, potest nihilominus succedere ex testamento: quia pater instituēdo, censetur iuramentū & pactū remittere. & ita etiam habetur in decisio. cccl. consi. Neap. & per Bald. in l. fin. C. de pact. & in terminis const. in aliquibus q̄ nō procedat ex testamento: tenet ibi Andr. de Yser. in iij. colum. & Matth. in v. col. versi. v. quæro,
36 &c. ¶ Et ex his infero* ad pulchram q Si filia, quæ aliàs erat exclusa per consti. regni, renūtiauit patri, bonis paternis, & iuri legitimæ, propter dotes, quas habuit: deinde pater in testamēto instituit filiū masculum hæredē, filiā autē instituit hæredem in dotibus suis, & in vno tareno, iure cōstitutionis, prout communiter solēt facere notarij, qui istud consulunt testatoribus: & nescīt quid agāt, dico q̄ ista filia si habuit modicam dotē, potest petere supplementū legitimæ ex causa testati: nō obstante renuntiatione: quia illa nō se extendit ad casum testati, per prędicta. Ita tenet Soci. in cōsi. xxx. col. xiij. & xiiij. versi. xix. &c. in j. vol. Nam istud supplemētū petitur secūdum iudiciū testatoris: & non cōtra: secundum eum ibi per l. omnimodo. C. de inoffic. test. Vnde melius est, q̄ pater nullā faciat mentionem de filia: quia propter cōstitu. in aliquibus. & propter eius renuntiationē est exclusa, etiā à legitima. & tenementi: quia sępius euenit: & est magnus effectus impediēdi vires renuntiationis. ¶ Sexta cōclusio

37 clusio* sit: Si filia renuntiauit bonis paternis contēplatione fratris: prout præsumitur, quādo extat masculus, secundum Paul. de Cast. in d. l. pactū. C. de colla. & Alex. in consi. xxix. col. iij. in iij. vol. & dixi suprà, in secunda cōclusione. Vel si est exclusa per statutū propter masculū, si cōtingat patrē mori superstite filio, & filia dotata: qui filius antè, quàm adeat hæreditatē patris, moritur superstite filia fœmina: ad quam pater ex potentia suitatis transmisit paternā hæreditatē, iuxta l. apud hostes. C. de suis & legi. & quæ habētur in l. si fratris. C. de iure delibe & per Bar. in l. si infanti. eod. tit. & in l. ventre. ff. de acquir. hære. illa neptis nō excludit hanc filiam dotatam amitā suam: ex quo est fœmina: & nō habet qualitatē patris, nō obstāte transmissione: ex quo pater nō adiuit: & sic non fuit ius quęsitum masculo: perinde habetur quo ad hūc effectum, ac si mortuꝰ esset viuo auo: prout dixi suprà in secunda & tertia cōclusione. Istud fuit no. dictū Iac. de Are. quē ibi sequitur Sa ly. c. in l. j. C. de adult. & Soci. in consil. cxvj. col. vij. in fi. versi. iij. hęc opi. &c. in primo vol. quod nota perpetuò, ad ampliationem eorū, quæ dixi suprà in d. ij. & iij. conclusione. nam quilibet prima facie diceret contrarium. & hanc cōclusionē teneo pro vera in casu, quando filia
38 esset exclusa per statutū. sed qñ renuntiauit patri, videtur esse magis dubia: quo casu distinguerem. Aut renūtiauit simpliciter in fauorē masculi: & idē, quia par est ratio: aut renūtiauit patri, & hæredibus suis: & tunc illa neptis ex potētia trāsmissionis est hæres aui: & sibi accresceret renuntiatio. & ista filia excluderetur ex virtute renuntiationis: per ea, quæ dixi suprà in prima conclusione. & quæ habentur in deci. cxvj. cōsil. Neapolit. ¶ Septima* conclusio sit: Quādo filia renūtiauit bonis paternis & maternis: ista renuntiatio prodest fratribus & sororibus: quia licet per cōst. regni excluderetur à bonis patris propter dotē: nō tamē excluditur à bonis matris, secundum Andrę. de Yser. in d. cōsti. in aliquibus. col. j. & col. x. & xj. & nisi aliter se haberet consuetudo, prout in ciuitate Neapolis, per cōsuet. quę incipit, si moriatur. qua cauetur, q̄ statē masculo filia nō succedit: dūmodo maritetur de paragio de bonis matris. & ita fuit declaratum in deci. clxxviij. cōsil Neapol. in prin. Vnde per renūtiationē factā per filiam de bonis maternis, cessante cōsuetudine, portio eiꝰ accrescit fratribus & sororibus: qbus mortuis post mortē parentum succedit ipsa soror renūtiās in dictis bonis: quia nō dicuntur materna, sed fraterna: per ea, quæ not.

Universidad de Deusto
Biblioteca

Alex.& doc.in l.1.§.veteres.ff. de acquir poss.& habetur in d. dec.clxxviij.in iij.dubio. & dixi suprà in secunda conclusione.

39 ¶ Octaua cõclusio sit.*Quãdo filia renũtiat bonis paternis,& maternis,& fraternis,ista renũtiatio prodest fratribus & sororibus,nõ solùm respectu bonorum maternorũ,sed etiam fraternorum:quia mortuo aliquo ex fratribus succedent alij fratres & sorores,exclusa penitus ista,quæ renũtiauit: vt habetur in decis.clxj.consi.Neapol.Sed mortuis omnibus fratribus & sororibus ab intestato sine liberis succedit ipsa soror, quæ renuntiauit: ex quo non habet aliud obstaculũ in illo gradu, per ea,quæ not.Ang.in consil. lij.incip.dominus Cilius,&c.& dixi suprà.Sed in ciuitate Neapolis siue soror renũtiauit,siue nõ, quãdo fuit dotata,nõ succedit fratri vel sorori defunctę, extãte fratre masculo, vel filio fratris: & hoc est de consuetudine: per consue. si quis vel si qua.§. sed si morienti. iuncto vertic.& in præmissis.& ibi per Sebast. ¶ Istis conclusionibus

40 sic* elicitis, reuertor ad propositũ quæst.nostræ principalis, videlicet, an ista renũtiatio matris, noceat filiis suis hæredibus? Et certè, quando mater moritur post eum,de cuius hereditate agitur, nullum est dubium. Et omnes doc.in d.l.pactũ. C. de coll.& in d.l.qui superstitis.tenẽt,q; noceat filiis ex quo hæreditas fuit delata matri. Sed casus noster est, q; mater præmoritur: quo casu si quæris de successione bonorũ paternorũ, quibus renũtiauit: hic sunt duo obstacula. Vnum scilicet de cõstitu.in aliquibus, quæ excludit filiam dotatam à successione patris, stãtibus masculis:& aliud de renũtiatione. Est etiã & tertiũ obstaculum: quia filia ideò renuntiat propter dotem,quã habet à patre, quo casu recipit illam in locum suæ legitimæ, & portionis debitæ in hæreditate paterna: & vocat se cõtentã proportione sua,prout communiter solent fieri istæ renuntiationes filiarũ in cauta forma: vnde filia & eius filij excluduntur, non tam vi repudiationis: quàm quia mater habuit partẽ suam: vnde bona fides non patitur, vt filij idem bis habeant. & istam rationem tenet Lud.Rom.in d.l. qui superstitis.per quam tenet contra filios, licet Alex.ipsum referens,in d.l.pactum. teneat contrarium. tamen opin.Lud. Roma.per plures bonas rationes tenet Philip.Decius in cõsil.clxxxj.col.iiij.& v. Verùm in hoc regno, vbi est d. constit.in aliquibus. sine dubio procedit opinio Ludo.Roman.Et propterea concludo, quòd quãdo agitur de successione patris, nepotes omnino excludunturs siue mater moriatur viuo patre,

siue pòst: nam mater recipiẽdo dotem à patre, est effecta insuccessibilis patri, ab intestato: per d.constitu.& sic est obtruncata via succedendi per descendentes ex fœmina:vnde nepotes excludũtur,siue mater renũtiet, siue nõ stantibus masculis: ex quo veniunt à radice infecta:vt tenet Bart.in l. liberorũ.col.v.versi.quæro, quid si filia,&c.ff.de verb.signi. & dixi suprà in tertia conclusione in fine.in isto enim casu cessat ratio, quam assumit Alex.in d.l. pactũ. contra Ludo.Rom.quia si mater viueret, & non renuntiasset habito paragio,exclude retur à successione patris, ergo eodẽ modo & filij excludũ-

41 tur. ¶ Quam cõclusionem* limito non procedere, quando omnes filij masculi morerẽtur viuo patre:& vltimo loco moreretur pater,quia tunc isti nepotes ex filia præmortua succederent vnà cum filiabus, si extant, scilicet eorũ materteris, collatis dotibus matris: quia per mortem masculorum tollitur obstaculũ cõstit.Similiter renũtiatio matris nõ nocet eis: quia fuit mortua viuo patre: minimè obstat obstaculũ receptionis dotis:quia offertur collatio, quã poterat offerre mater, si nõ renuntiasset: secundũ Alex.in d.l. pactum.& hãc limitationẽ firmo,per ea, quæ dixi suprà in secũda cõclusiõe. ¶ Si

42 verò* quærimus, quando filia renũtiauit bonis maternis,hic cessat obstaculum cõstitutionis:quia non excludit filiam à successione materna. Cessat etiam obstaculum receptionis dotis. Quod ponderat Roma. in d.l.qui superstitis.qa dotes communiter dantur de bonis paternis,nõ autem maternis. solum remanet obstaculũ renũtiationis,quod nõ obstabit filiis,ex quo eorũ mater mortua est ante auiam,de cuius hæreditate agitur:vnde indubitãter succedent nepotes in bonis auiæ,per rationes suprà adductas,pro secunda parte.Verũ si filia esset dotata de bonis maternis,& renuntiasset,tunc obstaret dictum Ludo.Rom.& Philip.Decij in d.cõsil.clxxxvj. sed magis communis videtur opinio Alex.in d.l.pactũ.scilicet q; nepotes succedant collatis dotibus. ¶ Si* quærimus

43 de tertio,scilicet quãdo renuntiauit etiam bonis fraternis:& tunc per omnia dico idẽ,quod dixi in maternis:quia eadẽ est ratio:& ita fuit conclusum suprà in solutione,scilicet quòd nepotes succedant,nõ obstante renuntiatione.In vno tamẽ casu facio differentiam,scilicet quando soror esset dotata à fratre de bonis ipsius fratris:& renuntiasset acceptando illam dotem pro portione sua:quæ sibi contingere posset in hæreditate fraterna,tũc indubitanter teneo opinionẽ Lud.Rom.

& Philip.scilicet,quòd siue ista soror moriatur ante fratrem, siue post, semper excludantur filij stantibus aliis frattribus, vel sororibus:ex quo in isto casu cessat ratio Alex.Nã cũ tractetur de successione collateralium,nõ habet locum collatio dotis, quia solũ procedit, quando descẽdẽtes succedunt ascendẽtibus:vt not.glos.sing. quam ibi sequitur Paul.de Ca. & cõmuniter doc.in l.j.in glo. fin.C.de legi.hære.d.Iaſ.in l.ſi emancipati.col.v. & ibi etiam Alex.C.de colla.Vnde ſi viueret ſoror,& nõ renuntiaſſet,& vellet ſuccedere,ceſſaret collatio,& reſultaret iniquitas:quæ iniquitas debet conſiderari in filiis eius,qui bis ſuccederent contra bonã fidẽ,& nõ cõferent.debent ergo excludi vigore portionis receptæ per matrem: ſecũdũ Lud.in d.l.qui ſuperſtitis.cauſa æquitatis ſeruã-
44 dæ. ¶ Supereſt*modò reſpondere ad argumenta adducta pro prima parte.vnde ad primum,quod magis vrget,reſpõdeo,quòd ex quo mater renũtiat,& promittit nõ contrauenire,nec per ſe nec per hæredes ſuos,cẽſentur ligati hæredes,quo ad illa,quæ habent vt hæredes matris:ex quo fuerũt nominati per appellatiuũ,ſcilicet hæredes.nã mater quando fecit iſtas renũtiationes,cedit omnia iura ad eã ſpectantia,& quæ ad ipſam ſpectare poſſent quomodocũq; & qualitercũq; ſuper dictis bonis: & ſic ſemper verba referuntur ad perſonã renuntiãtis. Sed filij nõ petunt illud quod matri ſpectauit:nã non veniunt ex perſona matris,ſed ex propria.& ſic nõ cõtraueniunt: quia nõ petunt ius matris,quod fuit renuntiatum,ſed ius propriũ,cui renuntiatum nõ fuit:nec illud habẽt vt hæredes,ergo non ſunt ligati ad hoc.Ita in propriis terminis reſpondet Pe.Philip.cor.in conſi.cclviij.col.pe.in ſi.in littera V.in quarto vol. Iſtud enim ius habuiſſent filij,etiã ſi non eſſent hæredes matris. Facit tex.in authẽ.lucrũ.C.de ſecun. nup.vnde reſpondeo,ad l.cũ à matre.C.de rei ven.quod verũ eſt,quòd hæres tenetur habere ratum factũ defuncti,& nõ contrauenire.ſed hic ſatis habetur ratum,& in nullo cõtrauenitur,prout factũ fuit: quia mater renuntiauit ius ad eam ſpectans,vel ſpectaturũ:ſed ad ipſam nunquam aliquod ius ſpectauit,quia fuit morte præuenta:ergo filij in nihilũ contraueniunt.Et licet promiſerit neq; per ſe neq; per hæredes petere, intelligitur, ſcilicet illud ius matri cõpetens. ¶ Præterea,quia nõ fuit impleta cõditio:quia hæreditas non fuit delata,remanet renũtiatio pro non facta. Vnde ſicut quando mater nõ renuntiaſſet,admitterentur filij; eodem modo & nunc.

nunc.vt dixi plenè in ſecunda
45 parte ſuprà. ¶ Ad ſecũdũ*argumentũ reſpõdeo,quòd ex quo filia mortua eſt in vita patris, habetur acſi nũquàm fuiſſet in rerum natura.vnde tunc ceſſat ius accreſcendi:& de eo nulla habetur ratio,ſecundũ Bald.in l.j.col.viij.in vj.q.in ſi.ver.quid de filia,&c.C.quãdo non pet. par.& ſic nõ impeditur ſucceſſorium edictũ. ¶ Ad tertiũ ar-
46 gumẽtũ*reſpõdeo, dãdo bonam inſtãtiã:nã feudũ habetur immediatè à patre,cui ſuccedi tur:& erat res quæſita patri:& ab eo tranſit ad filiũ.vnde ratione connexitatis cum rebus burgenſatis,& propter cõnexitatem perſonarũ patris & filij, nõ poteſt filius habere feudũ, & repudiare hæreditatem:imò
47 ſi acceptat feudum,tenetur vt hæres.& ita declarat Aluar.in d.c.j.colũ.ij.an agnatus,&c.in vſibus feu. Sed in caſu noſtro iſta ſucceſsio fratris nõ habetur immediatè à matre: nec vnquàm fuit matri quæſita:ſed immediatè venit à fratre defuncto in iſtos nepotes ex perſona propria:vnde non debet eis nocere factum matris.Præterea,renuntiatio matris habetur pro nõ facta,propter non impletã cõditionẽ. Vnde non
48 obſtat filiis,vt ſuprà:quæ ratio ceſſat in feudo.*Et ex hoc puto fruſtratoriã eſſe cautelam, quam dãt aliqui doctores conſulentes iſtis nepotibus,vt faciãt inuentariũ:ſicut dicitur in d.c.j.an agnatus,&c.quia confectio inuentarij,verum eſt q̃ ſeparat bona feudalia à burgenſaticis:& facit hæredẽ tenere vſq; ad vires burgenſaticorum:nõ tamen tollit obligationẽ,quòd quis nõ teneatur ad factum defuncti, ſaltẽ vſq; ad vires hæreditatis burgenſatico rum:ergo quãuis iſti nepotes facerent inuentariũ:nõ tamen per hoc eſſent exuti ab obligatione habẽdi ratam renuntiationem matris,& ab intereſſe ſaltem vſq; ad vires hæreditatis matris,quãdo aliavia quàm per inuẽtariũ nõ eſſent immunes.inuẽtariũ enim nihil aliud faceret,niſi quia ſepararet bona matris à bonis auunculi cui ſucceditur. ¶ Ad quartũ*argumentũ reſpõdeo,quòd illa eſt ſola authoritas vnius doc.quæ neq; lege neq; rrgenti ratione fulcitur:& cũ habeamus cõmunem opinionẽ pro iſta parte, quam ſequũtur tot excellẽtes doc.non debemus ab ea recedere propter nouã phantaſiã vnius doc Ita dicit Bal.& Paul. de Ca.in l.ſi.C.de inſti.& ſubſti.aliàs iudex,qui obmittit cõmunem opinionẽ,adhærendo opinioni ſingulari vnius doct. facit litem ſuã:ſecundũ Bart.in l.fin.C.de pœna iud.qui malè iud.& Iaſ in l.ſciendũ.§.ſi.col. pen.ff.qui ſat cog.& Alexã.in conſi xcv.col.iij in ſecũdo volu.& Alex.in conſi.xxvij.col.iij.

in j.vol.& ad confutandã dictã autoritatẽ Seba.confuto suas rationes.nam dicit ipse,primò moueor, per rationes proximè dictas,&c & suprà proximè in dicto loco allegato assignauerat duas rationes, scilicet quòd nõ sit curandũ, quòd renuntiatio matris tendat ad detrimentũ filiorũ. Prima ratio est,scilicet quòd illud detrimentũ accedit filiis consecutiuè & secũdariò,nõ principaliter: & ideò nõ consideratur. certè ista ratio ꝓcederet, quãdo filia renuntians superuixisset,quo casu filij haberent necesso venire ex persona matris. nam verũ est, ꝙ tunc principale detrimentũ est matris, quæ præcedit:sed quãdo matri nõ fuit delata hæreditas, dico ꝙ principale detrimentũ est filiorum venientiũ ex persona propria, quia ab eis inciperet si noceret eis renũtiatio matris.

49 ¶ Secunda* ratio Seba.est, ꝙ primus hæres censetur eadem persona cũ defuncto:vnde videtur hæres iurasse.quod defunctus iurauit allegat text.in authen.de iureiur.à mori.præsti.in princ.Ad hãc rationẽ respondeo,ꝙ illud est ex fictione iuris.nã verè diuersa persona est.nec est verũ, quòd censetur hæres iurasse.&c.Nam defunctus,qui iurat nõ cõtrauenire cõtractui vsurario,ligatur iuramento, & tenetur petere absolutionem.c.debitores. de iureiur.sed hæres potest contrauenire absque absolutione: quia non ligatur iuramẽto defuncti,quo ad periuriũ,vt declarat Ang.in d.tit.in authẽ de iureiu.à mori.præsti.Preterea, illa ratio posset procedere in his,quæ immediatè habet hæres à defuncto, tanquàm hæres.& ita loquitur ille text.in authen.Sed istã succes̃ionem non habẽt filij à matre,nec hæredes matris. ergo quo ad eam nõ repreſentãt matrẽ,nec possunt dici eadem persona cũ matre: per ea,quæ dicit Pet. Phi.cor.in d.consi.cclviij col. pe.in fin.in litera v.in iiij.volu. Item dicit Seba.ꝙ videtur hæres facere,quod defunctus fecit.Ad hoc respondeo vt modo dixi.Præterea,dico ꝙ mater defuncta nihil fecit,quia renuntiatio habetur pro nõ facta,vt sæpius dixi.ergo non ligat hæredes.* ¶ Tertia ratio, quam subdit posteà Seba.in loco allegato est,quia in feudo filius hæres tenetur habere ratam inuestiturã alij factã à patre de feudo:per text.in c.j.qui succes.tene.allegat etiã in argumentũ ca.j.an agnatus,&c. voluit fortè cõsiderare per bonum simile,ꝙ sicut mortuo inuestiente antè,quàm feudũ sibi aperiatur.tenetur hęres habere ratam inuestiturã:eodem modo mortua matre antequàm hęreditas sibi deferatur, tenetur hæres habere ratam

renuntiationem. Ad hoc respondeo,& do bonã instantiã. Nam dominus feudi habet ius in feudo,scilicet dominiũ directũ:& sperat feudũ sibi aperiri propter ius,quod habet in eo ex causa de præsenti:& illud ius transmittit ad hæredẽ. Vnde quia hæres accipit immediatè à defuncto dominiũ directum,& in eo succedit,vt hæres,non est mirũ,si tenetur habere ratam inuestiturã defuncti.sed filia vel sor nullũ ius habet de præsenti in hæreditate:sed solùm sperat habere ex causa de futuro: & illi iuri renuntiat Quod ius extinguitur cum morte sua:& nihil ad hæredem transmittit: imò hæres acquirit ius succedẽdi ex persona propria:& propterea nõ nocet sibi renuntiatio matris: quæ extincta est cum persona matris.Præterea,in feudo hæres habet illud immediatè à defuncto:& ideò tenetur habere ratum factũ defuncti. Sed in casu nostro filij nõ habẽt succes̃ionẽ immediatè à matre: sed habent illam ab auo vel auunculo moriente: & subintrant locũ ex persona propria: meritò nõ renentur habere ratum factũ matris.præterea illud factum reducitur ad nõ factum propter cõditionẽ deficientẽ:vt sæpius dixi.vnde cessat omnis difficultas.& per hęc remanent euacuatæ rationes Sebast.vnde sua autoritas remanet nuda rationibus & legibus:& ideo nõ tenenda.§.cõsideremus. in authen.de tri.& semis.ad c.j.an agnatus.plenè responsum est suprà in responsione data ad tertiũ argumen-

51 tum. ¶ Ad quintũ &*vltimũ respondeo prout dixi ad primũ argumentũ. ꝙ licet hæres censeatur quasi contrahere cũ creditoribus,hoc intelligitur quo ad ea, in quibus remãsit obligatio defuncti:sed in casu isto nulla remansit obligatio:quia fuit extincta per defectum cõditionis:vnde nullus quasi cõtractus oriri potest ex quibus remanent euacuata omnia argumẽta in contrariũ adducta. & sic remanet confirmata conclusio,quam teneo in fauorem

52 filiorum ¶ Vnum* tamen nota pro vtilitate huius q.ꝙ quando filia quæ renuntiauit,esset per dictã renuntiationẽ enormiter lęsa:vt quia pater haberet in bonis decẽ millia,& ipsa habuit in dotem ducenta:tunc non obstãte renũtiatione posset ex capite enormis læsionis contrauenire:petita prius absolutione à iuramento.Ita plenè tenet Phili.Decius in consi, clxxxj.& aliquid in cõsi.lxxxix. & Pet.Phi.cor.in consil.cxlvij. & consi.clxxix.& cõsi.ccxxxvj.

53 in iiij.vol. ¶ Vltimò* pro complemento huius materiæ,adde quòd si mulier iuret primò nõ renuntiare:& posteà renuntiet cum iuramẽto:nõ valet secun-

dum iuramentū contra primū, & sic minimè valebit renuntiatio. glos. est, quæ ad hoc communiter allegatur, in cap. licet mulieres. de iureiur. lib. vj. quā glos. ad hoc sequitur Imo. in c. cum cōtingat. col. xcix. & ej. de iureiur. & Barto. in l. si quis pro eo. ff. de fideiuss. & Alex. in l. stipulatio hoc modo. col. iiij. ff. de verb. obli. Ex hoc igitur solet dari cautela per aduocatos, vt mulier renuntiatura faciat primò vnam protestationē, in qua iuret nunquam sponte renuntiare: & in futurum contingat eam renuntiare, protestetur quòd non sponte facit. de qua cautela vide Iaf. & doc. in l. duobus. §. fin. ff. de iureiur. vbi discutitur veritas huius dicti.

¶ Ex prędictis vltimo loco pono formam renuntiandi pro cautela eius qui recipit ad excludēdum filios, scilicet, vt mater renuntiet bonis paternis, maternis & fraternis: & promittat per speciale pactum nūquam ad dicta bona aspirare per se, nec per hæredes, & ex nunc cedit, ac donat omnem portionem, quæ sibi & hæredibus cōpetere posset quomodocunq;, & qualitercunque, & omne ius super bonis prædictis: obligando seipsam & personam ac bona hæredum suorum ad nunquam aliquid petendum, nec cōtraueniendum dictæ renuntiationi: etiā si ipsa mater moriatur ante mortem eius, de cuius hæreditate agitur: remaneant sui filij obligati ad habendam ratam dictam renuntiationē matris eo ipso, quòd matris hæredes esse voluerint, etiam si ex eorum persona veniant. Et per hanc renuntiandi formam puto filios omnino excludi. Laus Deo. Datū Melfiæ. die 2. Iulii, 3 ind. Anno 1530. Robertus Maranta, Venusinus, Vtriusque Iuris Doctor.

FINIS DISPVTATIONVM.

EIVSDEM AVTORIS ELEGANS ET DOCTA REPETITIO IN L. IS potest. ff. de acquir. hæredit.

IS POTEST. Breuis est ista lex. habet tamen materiam prolixam, amplam & quotidianam: adeo quod ferè totus iste titulus de acqui. hæredi. est super ista l. reuolutus: ob quod non temere potest hæc lex dici Clauis totius huius tituli. Et quia propter eius breuitatem & propter multas cōtrarietates, quas habet redditur aliquantulum difficilis: & Bartol. super ea loquitur multum intricatè & obscurè, propterea pro intelligentia ipsius & eorum maximè quæ dicit Barto. super ea præmitto prius nonnulla euidētialia quæ etiā concernūt intelligentiam totius tituli. ¶ Vnde quia in hac l. tractatur de aditione & repudiatione hæreditatis: præsupponō, quòd in iure reperiūtur quinque termini ad propositū huius tit. videlicet Aditio: Agnitio: Immixtio: Repudiatio: & Abstensio: Qui omnes & singuli habent diuersam vim & significationē. Nam in primis aditio differt ab agnitione, vt est tex. in l. æquissimum. §. si duo. ff. de bono. possess. secundū tabu. & not. Alex. in l. vlti. colū. j. C. qui admit. Et differentia cōsistit circa pluta. ¶ *Primò quia aditio respicit hæreditatē amplectēdam de iure ciuili. l. post aditam. C. de impub. & al. substit. & l. si fratris. versi. quod si. C. de iure delib. & l. j. §. eo. tit. Agnitio verò refertur ad bonorum possessionem adeundam de iure prætorio. l. infantis. & l. bonorum. C. qui admit. l. j. C. de iur. delibe. ¶ *Secundò differunt: quia aditio hæreditatis in solo animo cōsistit: qui animus potest vbiq; & cotā quocunque verbis declarari. l. getit. & ibi Bart. ff. eo. l. si auia. C. de iur. delib. Sed agnitio bonorum possessio. non potest fieri nisi coram iudice: vt habetur in d. l. vlt. C. qui admit. Rationem diuersitatis assignant Albe. de Rosa. & alij moder. in d. l. vlti. ad quorum dicta me remitto: quia non est materia prę sentis speculationis. ¶ *Tertiò differunt, quia aditio transfert magis plenum ius in hæredē: quia facit in eum transire vtile & direct

rectum dominium. Sed agnitio bonorum possessio. transfert solũ vtile:quia prætor non potest facere quẽ directò hæredem.§.quos autem.instit de bonorum pos.ita dicit Bart.in l.ij.j.de bono.possef.& in l.ex asse.& ibi etiam Alex.j.ad Trebel.& Pau.de cast.ẽ.de possef. hære.pet. Quod tamen declara secund.Alexã.in d.l.ex asse. col.vlt.videlicet,q̃ ius vniuersale hæreditarium semper est vtile penes bonorum possessorem.per d.§.quos autẽ.Actiones autem & iura particularia hereditatis recipiũt distinctionem:vt siquidem alius est hæres de iure ciuili:tunc sunt vtilia penes bonorum possessorem:si vero non est alius heres de iure ciuili,tunc etiam directa iura particularia transeunt in bonorum possessorẽ:vt ibi.

5 ¶*Quartò differũt:quia quãdo est delata bonorum pos.filiofami.potest eam agnoscere sine iussu & consensu patris.l.j. C.qui admit.secus est in aditione hæreditatis:qa in ea debet iussus patris præcedere.l.si quis mihi bona.§.iussum.& ibi

6 Bar.& doct.j.eo.¶*Quod tamen hodie nõ procedit nisi solum in profectitiis:nõ autẽ in hæreditate aduẽtitia:quia potest eam filius adire etiã patre ignorãte & inuito:propter dominiũ quod habet filius in aduẽtitiis.l.vlt.C.de bo.quæ lib. & not.in d.l.j. C.qui admit.&

7 Barto.in d.§.iussum. ¶*Potest autẽ dici hæreditas profectitia quando filius instituitur hęres ab aliquo cõtẽplatione patris. Talis enim hæreditas censetur à patre profecta.l.aditio.§.fin. & ibi glo.j.eo.d.& l.sed si plures.§.in arrogato.& ibi Bar.ẽ. de vulg.& pup & glos.in l.cum oportet.in prin.in ver.ex eius.

8 C.de bon.quę lib.¶*Quid autem si instituatur quis hęres ab auo paterno vel legatum habeat ab eo:an istud dicatur aduentitium vel profectitium:licet quis prima facie diceret q̃ est profectitium:tamen veritas est in contrarium scilicet quod est aduentitiũ:nõ obstante q̃ ab ascendente per lineam paternã prouenerit:ita per illum tex.tenet Bar.in l.quæsitum.j. de leg.j.& idem Bar.& Alex.in l.qui in aliena.§.interdum.ẽ. eod.nisi expresse esset relictũ nepoti ab auo contẽplatione patris ipsius nepotis:quia tunc diceretur profectitiũ:secundũ Alex.in d.§.interdũ.in addi.ad Bart.& ita intelligitur text.& qd̃ ibi per Bar.in l.dedit dotẽ j.de colla.bon. ¶*Sed contra prædicta posset opponi:nam potius esset dicendum contrariũ,scilicet quod in agnitione requiratur cõsensus patris, ex quo fit in iudicio:vt ẽ.in quo filius esse nõ potest sine cõsensu patris.l.vlt.§.necessitate.C. de bo.quę lib.Ad quod respõdetur quod quãdo imploratur offic

officiũ iudicis extra ordinem 11 C.vnde cog.¶*Sextò differũt: per filiumfa.si nõ apparet contradictor:nõ requiritur consensus patris in iudicio.ita limitatur.d.§.necessitate. vt colligitur ex mente Bart.& aliorũ in d.l.j. C.qui admit. & maxime Jas.ibi in vlt.col. vnde infertur secundũ eos:quod si in petẽda bonorũ pos.per filium extaret aliquis cõtradictor tũc requireretur consensus patris:alias

10 nõ valeret agnitio. ¶*Quintò differũt:quia aditio hæreditatis potest fieri longissimo tempore infra triginta annos.l.licet.& ibi not.C.de iur.delibe. Sed agnitio bonorũ pos.fit solum infra annum quando defertur liberis. Alius vero transuersalibus defertur infra centũ dies l.j. §.largius. j.de succes. edic.& l.ij. C.qui admit.verum 12 de legi. ¶*Item nisi ex potenistud tempus bonorũ possessõis est vtile & nõ currit ignoranti & impedito. l.ij. ff. quis tor.in bonorum pos.serue. Sed tempus additionis de iure ciuili est cõtinuũ:vt not.Bal.& doct. in d.l.licet.Ex hoc sequitur maxima vtilitas,q̃ si quis esset exclusus à iure petẽdi hęreditatẽ de iure ciuili per lapsum triginta annorum:si fuit ignorãs vel impeditus,poterit illam petere infra annum vtilem:vel centũ dies de iure prætorio. secundũ 13 ¶*Tertius terminus est qui diBal.in rub.C.qui admit.in vj. q.& in d.l.licet.in ij.col.& Alexan.& mod.in l.ij.C.q admit. & Pau.de cast.& doct.in l.fina.

tia fuitatis: quia etiam infans transmittit ad quoscunq; hæredes ex potentia fuitatis. secundum Bar.in d.l.si infanti.& ibi etiam Alex.& communiter doct.& Pau.de cã.in consi.viij. in ij.vol.per tex.in l.apud hostes.C.de suis & leg.& in l.Lucius.j.de iur.fis.& tenet Alex. in consi.xxiij.in iij.volu. Alias differ rias inter aditionem & agnitioné poteris videre per moder.in rubr.C.qui admit.

citur immixtio:& hic pertinet solũ ad suos hæredes:nam sui propriè nõ dicuntur adire:sed potius se immiscere hęreditati

pater

Universidad de Deusto
Biblioteca

paternæ.vt habetur in §.in extraneis.inſt.de hær.qual.& dif. & not.gl.in rub.C.de iur.deli. & in l.ei qui.ꝛ.eo.& gl.in rub. ꝛ.eo.& licet dicti tres termini habeant ſupradictas ſignificationes proprias:quandoq; tamen cõfunduntur & vnus pro alio ponitur:vt l.ij. C.de iure
14 delib.¶*Ex quo infertur quòd non vitiaretur libellus in quo aliquis volens agnoſcere bonorũ poſ.dixiſſet ſe adire hæreditatẽ cum de iure ciuili venire non poſſet.ita tenet Alex. in l.vlt.C.qui admit. quia verba libelli impropriãtur.vt ſaluetur libellus.l.ſed ſi poſſeſſori.§.itẽ ſi iurauero. ꝛ.de iure iur.& ibi Barto.& doct.& in l. inſulam.ꝛ.de præſ.verb.& in l.
15 j.C.de vſufruct.¶*Sunt & alij duo termini negatiui,videlicet repudiatio & abſtenſio:qui ad idem tendunt ſcilicet ad omittendam hæreditatẽ.tamen differunt in hoc: quia repudiare ſpectat ad hæredes extraneos: abſtinere autẽ ſolũ ad liberos: vt no.gl.in rub.ꝛ.eo.& probatur in l.impuberibus.& l.is qui hęres.ꝛ.eo.& in d §.extraneis. & §.ſed his.inſt.de hęr.qual.& dif.& ratio quare in ſuis dicitur potius abſtẽſio:quia de iure ciuili filius eſt hæres ſuus & neceſſarius:vt in §.ſui.inſt.eo. ſitu. adeo ꝙ hæreditas patris dicitur potius cõtinuari in filiũ quã de nouo acqti.l.in ſuis. & ibi Barto.& doc.ꝛ.de libe.& poſth.Sed de ætate prætoris fuit cõceſſum filiis ius abſtinẽdi ab hæreditate paterna:vt d. §.ſed his.& ideo dicitur abſtẽſio ꝓpriè & nõ repudiatio:qa videtur ſe filiꝰ abſtinere ab hæreditate ſibi acquiſita & in eã cõtinuata de iure ciuili:nõ autẽ poteſt dici repudiatio propriè: cũ repudiatio cõcernat acquirendã præcedẽte delatione. & prædicta ſentit Bal.in l.potuit. in vij.q.vbi not.loquitur in hac
16 materia.C.de iure delib. ¶*Secundò principaliter præmitto ꝙ ad hoc vt hæreditas poſsit adiri vel repudiari vt dicitur in hac l.eſt neceſſe quòd ſit delata prius:& tunc dicitur delata quãdo eſt in tali ſtatu:vt poſsit adiri per hæredẽ.l.delata.ꝯ.de verbo.ſign.probatur in l.is qui hæres.iuncta gl.ꝛ.eo. vbi glo. dicit ꝙ iſta duo ſunt conuertibilia ſcilicet eſſe delatã:& adiri poſſe.iſtud etiã tenet Bal.in d. l.potuit.in vii.q.& ſentit Barth.hic in iij.col.verſ.tertium poſſe.&c.vbi dicit hæreditatẽ non eſſe delatã, quando eſt relicta ſub cõditione:ex eo quia pendente conditione adiri nõ poteſt.l.ſed ſi alio.§.ſi.cum l.ſeq. ꝯ.ad Treb.& not.Bal.in l.poſt morte.col.fin.C.de fideicõ.ex prædictis ergo ſequitur ꝙ tũc dicitur hęreditas delata quãdo quis in teſtamẽto eſt purè inſtitutus:vel ab inteſtato obtinet primũ gradũ in ſucceſſione:quia tũc eſt in eo ſtatu hæreditas vt adiri poſsit:& cõſequenter tunc poteſt repudiari per hanc l.¶His igitur pro aliquali introductione ſic præſuppoſitis deuenio ad l.ipſam:quę propter eius breuitatẽ non poteſt breuius ſummari.tamẽ ſecundum cõmune ſummarium traditum hic per Bart. & Alex. & alios docto.h d.Qui habet ius adeũdi principaliter & per ſe non impeditum:ad ſui vtilitatem is repudiare poteſt. vel aliter ſic:

Cui licet extincti delata cap ere iura,

Reſpuere hic tadẽ lege iubente põt.

¶*Doctores hic nõ colligunt aliquod notabile ex iſta l.propter ſui breuitatem. Tu tamen ex iſta l.nor. primo regulam ad quã quotidie allegatur: quod ille poteſt hæreditatem repudiare qui habet ius eam adeũdi.Et ſic iſtæ duæ potentiæ ſcilicet adeundi & repudiãdi ſunt conuertibiles & vna conſequitur aliam:nam qui poteſt hæreditatem ſibi delatam adire,ille idem poteſt eam repudiare & ecõtra. Quod ſimiliter procedit in immixtiõe & abſtenſione hodie per beneficium prætoris:quia is qui poteſt ſe immiſcere:poteſt etiã abſtinere: & econtra prout loquimur in ſuis:vt ꝛ.declaraui.hoc probatur per iſtam l.iuncto §.extraneis.& §.ſed his.inſt.de hærequal.& dif.¶*Hanc regulã declara vt procedat in tota hæreditate delata qa debet vel tota adiri vel tota repudiari:& ſic illa potẽtia adeũdi & repudiãdi quãdo eſt reducẽda ad actum neceſsitatur ad totã hæreditatem.l.j.& l.ſi ex aſſe.ꝛ.eo.& l.ſi ſolus.ꝯ.eod. Intantum quod ſi vnam partem hæreditatis quis adiit:accreſcunt ſibi etiam inuito aliæ portiones.l.teſtamẽto.C.de impube.& aliis ſubſti. & l.quidam eulogio.C.de iure delibe.& not.Bart.& docto.in d.l j.& l.vlti.ꝛ.& ꝯ.eod. Ad idẽ eſt bonus tex.in l.ſed ſi plures. §.filio.ꝛ.de vulga & pupil.per quem tex.dicit Alex.in conſil. xij.in v.volu. quod nepos cui delata eſt hæreditas auita & paterna,non poteſt adire auitam & repudiare paternam:ſi pater ſuus ſe immiſcuit hæreditati auitæ:quia per talẽ immixtionem eſt effecta vnica hæreditas:vnde debet vel totam adire vel totam repudiare:vt not.Lud.rom.in conſi.xl. in j.colũ.vbi dicit quod poſtquam hæreditas eſt adita non dicitur amplius hæreditas:ſed efficitur vnicum patrimonium cum bonis adeuntis. idem tenet Bar.in l.ſi Titius.ꝯ.ad Trebellia.& in l.ſi quis ſeruum.§. fina.ꝯ.de lega ij.& Pet. Philip. Corn.in conſi.ccvj. col.penul. verſicu.nec obſtat. in iij.volu.
19 ¶*Et ex prædictis limitatur regula quæ ſe habet quod cui licet id quod eſt plus, multo magis licet id quod eſt minus.

l.nec in ea.§.sed qui occidere. ff.de adul.& l.non debet ff.de regu.iur.& l.videamus. C.de in lit.iur.in fin.nam si conceditur hæredi adire totam hæreditatem:multo magis deberet sibi cõcedi adire partem.sed illud ideo est ne quis decedat pro parte testatus & pro parte intestatus:contra l.ius noſtrum. ff.de reg.iur.ita dicit glo.in d.l. non debet.& Bar.in l.j.C eod.

20 ¶*Idem etiam dicimus in legato:quia quando est vnũ non potest pro parte acceptari & pro parte repudiari:qa ipsum non potest legatarius diuidere.l.legatarius.ff.de lega.j & l. neminem.& l.grege ff. de leg. ij.imò agnoscendo partem legati,totum acquirit.l si cui res. ff.de leg.ij.& not.glos.& Bart. in l.j.C eod. & Pet phil.cor.in consi.ccxlix.col.penul.& vlt.in iiij.volu.sed hæredes legatarij possunt illud diuidere:vt d.l.legatarius.§.j.& ratio est in legato·secundum Bart.in d.l.j.C. eod.col.vlt.quia cum sit vnum, non potest hanc vnitatem diuidere legatarius contra men-

21 tem testatoris. ¶*Quid autem si quis repudiat partem hæreditatis an videatur repudiare totam?dic quod non: vt not. glo.& Bar.in d.l.j.C.eod.Et ratio est secundum eum:quia cũ repudiatio sit priuatio non po

23 test habere ius accrescẽdi:cum sit quid separatũ à persona.qđ secus est in aditione:vnde repudiando partẽ, habetur ac si nihil repudiasset:vt d.l.si solus. ff.eo.

22 ¶*Istã regulam sic declaratam limita primo nõ procedere in emphyteosi quam quis recepit pro se & filiis suis:quia tunc filij possunt repudiare paternã hæreditatem & retinere emphyteosim. Itẽ si essent instituti hęredes per patrem pro disparibus partibus:succedunt nihilominus æqualiter in emphyteosi.ita tenet Barto.in l.si tibi §.si pact°.ff de pact.& in l. quod dicitur.ff.de verb.obli.& idem Bar.in l.gallus.§.quidam recte.& ibi etiam Alexan.C.de lib.& posth & Bar.in l.vt iurẽ iurandi.§.si liberi. ff.de oper. lib.& Bal.in l.liberti colũ.vj.in fin.C.de oper.lib.& ratio vide quia emphyteosis de sui natura non transit ad hæredes.vt in authen.de non alie.§.emphyteosi.vnde filius succedit in ea vt filius vigore pacti:nõ vt hæres.Ita tenet etiã Bal.in auth.si quas ruinas.col.iij C.de sacro sanct.eccle.& Spe.in tit.de loca.§.nunc aliqua.versi.lxxviij & ver.cviij.& Iaſ.in l.si nõ sortem.§.si libertus.col.penul.ff. de condi.indeb.Adde ad prædicta.§.ex his.in authẽ.de non alie & Alex.in cõsi.viij.col.j in iij.volu.& sentit Andr.de Iser. in ca.j.§ vbi verò.An agnatus

23 etiam.in vsibus seu ¶*Hãc tamen limitationem intellige vt procedat in emphyteosi concessa per ecclesiam pro se & filiis:

lis:quia illa ex quo nõ est trãsitoria ad hęredes:vt d.§.emphyteosi. trãsibit ad filios vel filias: & sic etiam repudiata hęreditate paterna:secus in emphyteosi concessa à priuato:quia ex quo est transitoria ad hæredes:tunc filius nõ potest illã habere nisi sit hæres patris . ita notabiliter hãc materiam limitat & declarat Alex.in consi.cxxix.in v.vol.

24 ¶*Et ex prædictis sequuntur duæ pulchrę illationes:quarum prima est.Nam hodie per cõstit. regni:quæ incipit in aliquibus. est inductum quòd filia dotata excluditur à successione patris stantibus masculis . pone quod pater qui recepit emphyteosin ab ecclesia pro se & filiis . vt. ff. mortuus fuit relicto filio masculo & filia dotata:certè per prædicta filia succederet æqualiter in emphyteosi vna cum fratre suo: ex quo illam non habet vt hæres : sed vt filia , & ita limitatur dicta consti.in aliquibus. Ita in terminis tenet Bald.in d.authẽ. si quas ruinas.col.iij.in fin.vers. ex hoc sequitur &c.C.de sacrosan.eccl.Et licet hęc opin.Bald. videatur prima facie sustentabilis:tamen contrarium in hoc tenuit Bart.in d.l. vt iurisiurandi.§.si liberi.& Barto.in consil. lx.incip.Quæstio ista habet duo dubia &c.& Pe.phi.cor.in consil.cxlv.colum.fin.in j. volum.& Imo.in c.potuit.de loca.in quibus locis cõmuniter concluditur quòd stante dicto statuto, quod filia excludatur per masculos:etiã si pater accepit emphyteosin pro se , & filiis suis masculis, & fœminis : intelligitur ordine successiuo: secũdum dispositionem statuti: scilicet vt primo masculi admittantur , & demum his deficientibus succedant fœminæ, & ratio est secundum eos : quia pater stipulando videtur se conformare cũ dispositione iuris cõmunis vel municipalis : vt ita intelligatur ordine successiuo. Et hanc cõsiderationẽ in simili facit Bartol.in l.hęredes mei.§.cum ita. & ibi etiam Ange.& doct.ff. ad Treb.& hęc opin.contraria cẽ-

25 setur magis communis. ¶*Quã opin.ego cõfirmo in casu præpositio alia cõsiderationẽ: quia casus noſter est quando pater acquisiuit pro se & filiis simpliciter: nõ exprimendo filias fœminas : quo casu est alia ratio exclusiua fœminarum : quia in contractibus masculinum non cõcipit fœmininum.secundum Archid.in cap.si quis suadente. colum.iij.xvij.q.iij.& Alexand. in l.sed si hac.§.liberos.ff. de in ius vocan.& Imo.in l.si ita scriptum.ff.de lega.ij.& in cap.potuit. colum.vlti. de loca.& in l. cum vir.ff. de condi.& demonstra.& Ludoui.Roma.in consil. xxxv.& Alexand.in consil.ccvij.* incip. Consideratis . colum. iij. versicu.& similiter in ij.volumi. & clarius idem Alexand.in cõsilio lxj.in j. volumi.& Iason in

l.si quis id quod.colum.vj.ẽ. de iurisdi. omnium iudic. in quibus locis in terminis deciditur quod si pater accepit emphyteosin pro se, & filiis suis non comprehenduntur filiæ fœminæ,& ratio est: quia in contractibus semper fit interpretatio contra stipulatorem cui licitum fuit legem contractus apertius dicere.l. veteribus.ẽ. de pactis.

26 ¶*Hoc limita non procedere quando concessio pro se, & filiis fieret à fœmina: quia tunc masculinum concipit fœmininum inspecta præsumpta affectione concedentis.Ita in simili dixit Pet.de Anch. in consil. cccxlj. incip.pro maiori. quem refert,& sequitur Iason in dicta l. si quis id quod. & in dicta l. sed si hac.§. liberos. argumen. c.si de beneficio.de præben.lib. vj.& l. plenum. §. æquitij.ẽ. de vsu.& ha.tamẽ tunc puto quòd excluderetur filia vigore statu-

27 ti:per prædicta. ¶*Secunda illatio est quòd talis emphyteosis nõ imputabitur filio in quartam:ex quo non habet illam vt hæres:sed vt filius.Ita tenet Alexand. in consil.viij. colum.j. in iij.volum. Ang.& Pau.de Cast. in l.si patroni.j.ad Trebellia.& Alexand.in cõsil.lxxxix.colum.

28 ij.in iiij. volum. ¶*Pro veritate tamẽ huius illationis est sciendum quod triplex est quarta: videlicet illa quæ detrahitur de legatis,quæ dicitur Falcidia: de qua loquitur totus titu.ad leg. Falcid. Alia quæ detrahitur de fideicommisso vniuersali: quæ appellatur Trebellianica: quæ tractatur plenè in toto titu.ad Trebellia. Tertia est quæ detrahitur iure naturæ quę appellatur legitima de qua loquitur authẽ.nouissima. C. de inoffi. testamen.Nunc ad propositum dico quòd quo ad Falcidiam, & Trebellianicam,vera est opinio præcedẽs:scilicet quòd talis emphyteosis non imputatur in quartam,& ratio est:quia in Falcidiam, & Trebellianicã imputantur solum ea,quæ capiũtur iudicio testatoris ex ipso testamento: secus si extra causam testamenti. casus est notabilis in l. Pater filiam.j. ad leg. Falcid. per quem ita dixit Bart. to.in l.in quartam.colum.ij.eodem titulo. Sed dicta emphyteosis quia non capitur ex testamento sed vigore pacti inter viuos, propterea non imputatur. Si verò quæris de legitima, & tunc magis communis opinio est in contrarium: scilicet quod talis emphyteosis imputetur filio in legitimam,quando agit de hæreditate patris qui acquisiuit emphyteosim.Ita tenet Alexand. in consil.xxvij. in v.volumine. vbi videtur melius fuisse loquutus. idem tenẽt Guil.& Bald.in l. omnimodo. §. imputari.C. de inofficio. testa.& Alexand. in dicta l.si pa-

29 troni.j. ad Trebellia. ¶*Et est ratio: quia in legitimam imputatur

tatur omne quod capitur ex patrimonio defuncti siue iure hereditario siue quocũque alio iure etiam inter viuos: dummodo sit tale quod morte confirmetur. Ita dicit Bartol.in dicta l.in quartam.colum.penulti.idem quando datur ob causam: vt propter dotem vel donationem propter nuptias: vt ibidem. Sed quia dicta emphyteosis capitur ex patrimonio testatoris per stipulationem inter viuos, & morte confirmatur: quia ex morte testatoris accepit vires erga filium,& non ante: ex quo talis acquisitio pro se, & filiis eẽsetur facta ordine successiuo. vt nota. Bartol.& Alexand. & communiter docto. in l. Gallus. §. quidam recte. suprà de liberis, & posthumis. vnde nunquam defertur filio nisi mortuo patre: pro-

31 pterea imputatur in legitimam: ita dicit Alexand. in dicta l. si patroni. & in dicto consi.xxvij. in v. volumi. ¶*Confirmatur istud. Nam pater potest talem emphyteosim prælegare vel donare vni ex filiis insolidum in præiudicium aliorum filiorum, secundum Bald.in dicta authẽ. si quas ruinas. colum. penulti. & Alexand. in dicto consilio xxvij. in v. volumine: & Petr. Philipp. Corn.in consil. lj. colum.j. & vj.& consilio cclxxxij. colum.vj. in litera P.in iij.volumi. & in consilio c. colum.j.in iiij. volumine, & Ludouic.Roma.in consilio xxxv. Sed certum est quòd omne legatum imputatur in legitimam: vt dicta l. omnimodo.C. de inofficio.testa.& tenet Bartol.in dicta l.in quartam.colum.penulti.ergo consequenter dicta emphyteosis imputabitur. ¶Istud vltimum limita quando emphyteosis est acquisita per patrem ex re,& pecunia ipsius patris. secus si ex mera liberalitate concedentis fit facta concessio pro se & filiis: quia tunc non potest pater in præiudicium aliorum filiorum dictam emphyteosim alteri filio assignare. Ita singulariter dixit Bald.in l.prima, in fina.verbis. C.per quas personas nobis acquiri. quem sequitur Petr.Philip. Corne. in dicto consil. cclxxxij. colum. vj. in litera P. in iij.volumi. ¶*Retenta igitur ista conclusione pro vera, & communi quòd emphyteosis imputatur in legitimam: limita eam multum singulariter procedere: quando fuit acquisita ab ipso patre de cuius hæreditate agitur: secus si esset acquisita per auum paternum stipulantem pro se,& filiis, & nepotibus suis: quia tunc nepos habet illam non ex prouisione patris: sed ex prouisione aui,& propterea non computatur in legitimã quando agitur de bonis patris: cum ab eo non processerit. Ita notãter limitat Alexãd.in d.l.si patroni.colum.iiij.

vbi assignat rationē: quia quæsita ab auo paterno non dicuntur profectitia: sed aduentitia. l.quæsitum, & ibi Bartol.infrà, de lega.j.& glos.& Bald.& Alexand. in l. qui aliena. §. interdum.ff.eodem.& dixi ff. in euidentialibus, & de iure aduentitia non imputantur in legitimam.l. scimus. §. repletionem. C. de inoffic.testa. & not.Bar-
32 tol.in dicta l.in quartam. ¶*Secundò principaliter limita hanc regulam: scilicet quòd hæreditas debet tota adiri vel tota repudiari, & non procedat in iure patronatus liberti: quia illud spectat ad filium, vt filium: non autem vt hæredem: vnde potest filius repudiare hæreditatē paternam, & retinere ius patronatus.l.filij.ff. de iure patrona. licet possit pater illud assignare vni ex filiis in præiudicium aliorum. vt not.Soci.in consil.
xxv.colum.vj.versic.v. facit in j.
33 volumi. ¶*Quid autem in iure patronatus ecclesiæ? dic contrarium quia illud transit cum vniuersitate bonorum, & trāsit solum ad hæredes etiam extraneos.vt notat Calderi.in consil.ij.in titu.de iure patrona. & Bald.in l.ij.C. de in ius vocan. & glos.in cap.considerandum. xvj.quæstio.vij.& Abba.in cap. j.& cap.cum seculū.de iure patrona.& Car.in clemen.ij. in vj. quæstio.de iure patrona. vnde ex prædictis sequitur quòd nō potest filius renuntiare hæreditati paternæ, & retinere ius patronatus ecclesiæ: imò renūtiando hæreditati perdit illud: quia transit cum vniuersitate bonorum: secundum Cardina. in dicta clemen.ij. in vij. quæst. & Federi.de senis in consil.cvj. & consil.ccxxv.& Ioan.de Ana. in consil.lxxxvj. & Abba.in dicto cap.cum seculum.Ex eo tamē quia est indiuiduum: est penes quemlibet hæredem insolidum. Et ideo licet plures hæredes sint instituti pro inæqualibus portionibus: tamen omnes æqualiter succedent in iure patronatus: secundum Abb.in dicto cap.j.de iure patrona.& gl. in c.piæ mentis.in glos.magna. in fin.xvj.quæstio.vij.& Bald.in
34 l.j.circa fin.C.de communi seruanu.& Francis.de Areti.in l.j. colum.iij.ff. de legat.j. ¶*Ex ea prædictis sequuntur duæ illationes: quarum prima est quòd si pater instituit filium hæredem in re certa: dato sibi alio cohærede vniuersali: ius patronatus etit totum hæredis vniuersalis, & filius nihil habebit
35 in eo.secundum Abb.& doct.in d.c.j.de iure patro. ¶*Secundò infertur quod licet alias ius patronatus transeat ad fœminas æqualiter sicut ad masculos: secundum Abba.in dicto capt.j. & in cap.fina.de concess.præbē. & Calde.in consil.j. in titu. de iure patrona.& Ioan. Andr. in c.generali. de electio. lib.vj. in nouella. tamen si filia renuntiauit

tuitit hæreditati paternæ: iuxta ea quæ habentur in l. pactum quod dotali.C. de collatio.vel si est exclusa per statutum à successione paterna propter dotem: non succedit in iure patronatus: sed totum transit ad masculos: secundum Federi.de Senis in dicto consil.cvj.& Abba.in dicto cap.cum seculum. vnde sequitur quòd hodie in regno per consti.in aliquibus. filia non succedit in iure patronatus nisi ex testamento instituereturhæres. ¶*Limita tamen prædicta non procedere quādo in concessione iuris patronatus facta in fundatione vel dotatione esset concessum dictum ius pro se, & filiis suis nō adiecto hęredibus per diœcesanum: quia tunc filij possunt habere ius patronatus, etiam si non sint hæredes: quia per illa verba veniunt, vt filij.nō autem vt hæredes.ita tenet Stepha.de gaveta: in repetitio. cap. quoniam. de electio. lib. vj. per ea quæ in simili nota. Bartol.in l. quod dicitur. ff. de verbor.obligat. vbi loquitur de emphyteosi. Quod confirmo per id quod dicit Bald.in dicta.l.ij.C. de in ius vocan.vbi dicit quod ius patronatus transit ad hæredem extraneum. nisi in fundatione aliud sit dictum vel actū: videtur ergo aliud actum quādo est concessum pro se & filiis non facta mentione de hæredibus: idem etiam dicit Calde. in consi.v. in titu.de iure patro.
37 ¶Potest & tertio ex prædictis inferri quod hodie in regno ex quo primogenitus succedit in feudo in quo viuitur iure Francorum exclusis aliis filiis. secūdum Andr.de Iser.in cap. imperialem. §. præterea ducatus in quarta colum.de prohi.feu. alie. per Federi.sequitur quod si in aliquo feudo esset ius patronatus: solum primogenitus in eo succederet exclusis aliis: secundum Abba.in dicto capit. cum seculum. & in capitu. ex insinuatione. & ibi Ioann. An-
38 dreas.de iure patrona. ¶*Tertio principaliter limita hanc regulam non procedere in feudis. intelligendo de feudo ex pacto, & prouidentia tantum: quia tunc hæres cui est delata successio potest feudum retinere, & hæreditatem repudiare. Dicitur autem feudum ex pacto, & prouidentia quando est concessum pro se, & liberis seu filiis non facta mentione de hæredibus: nam tunc censetur haberi non ab ipso defuncto sed ex pacto, & prouidentia concedentis. vt nota. Andreas de Isernia in capitu.j.colum.j.& ij.& iij.an agnatus &c. in vsibus feud.in tantum quod dicit notabiliter Andreas de Isernia in dicto §. præterea ducatus. colum.iiij. quod mortuo feudatario censetur tale feudum retraditum domino, & à domino iterum cōcessum filio,

& sic cessentur plures donationes. Sed quando dicitur Concedo tibi, & filiis, & hæredibus: vel tibi, & hæredibus. tunc appellatur feudum hæreditarium. secundum And. in cap. primo. §. huius autem generis. colum. secunda. ex quibus caus. feud. amit. & in dicto capit. primo in princip. an agnatus. Et tunc in eo non succedit nisi ille qui est hæres vt ibi dicit Andr. & etiam Bald. sed in primo casu succedit etiam qui non est hæres. vnde potest tunc renuntiari hæreditas, & acquiri feudum: pro quo non tenebitur successor creditoribus hæreditariis. ita plenè tenet Alexand. in consilio xix. columna secunda, & consi. xxvj. colum. iij. in quinto volumine, & Ioan. And. in additio. Speculat. in titu. de feudis. §. fin. in additio. quæ incipit, directè &c. & Iason plenè in l. si non sortem. §. libertus. colum. penulti. & fina. ff. de condict. indebi. in quibus locis loquuntur etiam in filio: scilicet vt possit repudiare hæreditatem paternam, & retinere feudum ex pacto, & prouidentia. contrarium tamen in filio tenet And. in dicto cap. primo. §. vbi verò, & ibi etiam Aluar. & docto. communiter an agnatus per illum textum: vbi sit differentia inter filium, & alium agnatum: Nam filius non potest paternam hæreditatem repudiare, & retinere feudum: quia vtrunque debet acceptare vel repudiare: secus est in alio agnato. Et est exemplum vt si feudatarius qui habebat feudum pro se, & filiis moritur relictis duobus filiis. certè dicti filij vel alter eorum: non possunt repudiata hæreditate habere feudum. sed si moritur vnus ex eis sine liberis: quo casu portio morientis defertur fratri superstiti: tunc ille frater potest repudiata hæreditate fratris habere illam portionem feudi, & ille dicitur venire vt agnatus: non autem vt filius. & hanc opin. etiam tenet Bald. in l. qui se patris. colum. sexta. C. vnde lib. Et sic ex prædictis secundum And. in dicto §. vbi vero. erit deterioris conditionis filius quàm agnatus, & ratio est: quia filius censetur eadem persona cum patre: vnde non debet ipsum afficere injuria repudiando eius hæreditatem. ¶*Aliam rationem assignat Bald. in dicta l. qui se patris scilicet: quia filius venit vt hæres: ex quo in materia feudorum appellatione hæredis venit filius. vt nota. glos. in l. ex facto. §. fina. infrà ad Trebellia. & And. & docto. in capitu. primo. §. & si clericulus. vbi est text. de alie. feud. Sed agnatus venit ex contractu, & non censetur eadem persona cum defuncto. Et pro ista opin. And. est text. & ibi etiam And. in cap. j. §. filius. de capi. qui cur. ven. ¶*Inter istas autem varietates datur remedium quod filius adeat hæreditatem patris, cum beneficio inuentarij, & sic non tenebitur creditoribus vltra vires hæreditarias respectu allodialium: sed feudum habebit præcipuum, & pro eo non tenebitur creditoribus. Ita dicit And. in dicto §. vbi vero, & dicto §. filius. secus quando feudum est hæreditarium: quia tunc pro eo tenetur creditoribus. vt not. plenè Alexand. in dicto consil. xix. in v. volu. ¶*Secundo principaliter nota ex ista l. dum dicit, Is potest repudiare. &c. quod hæc dictio, potest: quando ponitur in oratione affirmatiuè non importat necessitatem præcisam: sed ponit potentiam ad arbitrium eius, in cuius persona verba diriguntur. secus est in verbo, debet: quia importat necessitatem. ita nota. Bartol. in repetitio. l. creditores. in principio. C. de pigno. licet aliquando ponatur: debet: pro potest, & sic sine necessitate. l. obseruare, & ibi Bartol. supra de offic. proconsul. & nota. Andreas de Isernia in capitulo primo. §. si aliquis. Apud quem vel quos &c. in vsibus feudo. & habetur in l. sæpe. ff. de offic. præsid. si verò istud verbum: potest: ponitur in oratione negatiuè: vt quia in aliqua dispositione dicitur, non potest: vel non possit: tunc denotat necessitatem præcisam, & remouet omnem potentiam ab actu: adeo quòd actus postea factus contra illam dispositionem est ipso iure nullus. secundum Bartol. & communiter docto. in l. Gallus. in principio. suprà de liberis, & posthumis. vbi plenè attingit Barto. de importantia huius verbi, potest, & in l. j. supra de iniusto rupt. testamento. pro quo est text. & ibi glos. in capitulo primo. de regulis iuris, libro sexto, & in l. stipulatio ista. §. alteri. infrà de verborum obligatio. & in l. nemo potest. infrà de lega. j. & in l. non potest. infrà de furtis, & nota. expresse Bald. in l. j. colum. penulti. C. qui admit. & Bald. in l. vlti. colum. fina. C. de fideicommiss. & Alexand. plenè in consilio lxxvij. colum. prima, in tertio volumine, & Bald. in dicta l. j. suprà, de iniusto rupto testamento. ¶Quia tamen in hac l. tractatur, & fit mentio de aditione seu acquisitione hæreditatis seu de eius repudiatione, videamus pro eius maiori intelligentia per quos actus inducatur aditio, & per quos repudiatio, & proderit id scire ad intelligentiam totius huius tituli vnde est sciendum quòd quo ad aditionem sunt infiniti modi, & actus per quos censetur adita hæreditas. tamè cumulãdo aliquos prout ex diuersorum librorum reuolutione colligi potest: sunt infrascripti, videlicet. ¶*Et præsuppono quòd aditio hæredi-

tatis consistit in solo animo. l. gerit. infrà eodem. & l. si auia. C. de iure deliberandi. Et quia iste animus cum sit quid occultum, & latens, non potest aliter percipi nisi per extrinseca l. quidam in fin. suprà de conditio. instit. & not. glos. in l. his qui suprà de tuto. & curato. da. ab his. quæ extrinseca cognoscuntur altero de duobus modis: scilicet verbis, & facto: Nam facto & verbis potest voluntas hominis declarari: vt not. Spec. in titu. de succes. ab inte. versic. pone quidam. pro hoc est text. & ibi per Bald. & doct. in l. reprehendenda. C. de insti. & substi. & not. Bal. in l. non Codicillum. colū. ij. C. de testa. Et dicit idem Bald. in l. libertæ tuæ. in fi. C. de operis liber. quod qualitas factorum distinguit qualitatē intellectus. vnde prius est videndum per quę verba, & per quos actus inducatur aditio hæ-
43 reditatis. ¶*Et primò censetur quis adire hæreditatem eo ipso quòd vtitur verbis denotantibus ipsam aditionem: vt si dicat adeo: vel agnosco hanc hęreditatem vel gero me pro hærede vel simile. iuxta ea quæ habētur in l. apud Aufidium. ff. de op. lega. & Bart. in d. l. gerit. col. ij.
44 ¶*Secundò inducitur aditio etiam si quis vtitur verbis suspē siuis: vt si dicat, Volo adire, vel Volo esse hæres: dummodo de liberatē dicat hæc verba: quæ deliberatio perpēditur ex præcedentibus, instantibus, & sequentibus: secundum Bart. in d. l. gerit. & ibi exemplificat. pro hoc est text. in l. Pamphilo. §. propositum. ff. de leg. iij. & not. Bart. in l. serui electione. ff. de lega. j. & Pet. Phil. Corn. in consi. lxxvij. colum. penul. in iiij. volum. & Abba. in cap. ex literis. colum. ij. de spōsa. Et dicit Angel. in repet. l. qui se patris. col. xij. & xiij. C. vnde liber. quod talia verba præsumuntur in dubio deliberatē prolata quādo aliud nō apparet: vnde inducunt aditionem hæreditatis: secus est quando dixisset, Ista hæreditas nō mihi displicet: quia per hoc non inducitur aditio secundum Bart. in dicta l. gerit. colum. iij.
45 ¶*Tertiò dicitur quis adire hæreditatē si vtitur verbis enūtiatiuis. vt si confiteatur se esse hæredem Titij cū esset sibi delata hæreditas Titij. Et licet hęc cōfessio fuerit facta ad instantiam vnius: tamen præiudicat sibi quo ad omnes. dummodo erat talis persona quæ poterat esse hæres. ita not. Bart. & Alexand. in l. vlti. ff. de inter. ac. & Barto. in dicta l. gerit. versi. circa secundum &c. in iij. colum. Et procedit istud etiam si in epistola scripsisset alteri talis hęres Titij salutem &c. & sic enūtiasset propter aliud: quia inducitur aditio: secundum Bartol. in d. l. gerit. versi. circa tertium &c.
46 ¶*Quartò censetur quis adire eo ipso quòd dicit testamentum nullum

nullum. l. suus. & ibi Bar. Bald. & communiter doct. C. de repudia. hære. & Bart. in l. quemadmodum. ff. de inoffi. testa. idem si diceret testamentum falsum: vt ibidem dicit Bart. per text. in l. cum quidam. ff. de bono. possess. secus est si intentat querelam: quia non per hoc videtur adire: secundum Bartol. in d. l. quemadmodū. & prædicta etiā tenet Soci. in consi. xx. colum. j.
47 in iij. volu. ¶*Quintò inducitur aditio hæreditatis eo ipso quòd quis formet positionem petendo aduersarium interrogari an possideat pro hærede: quia intendit eū conuenire petitione hæreditatis. ita tenet Barto. in d. l. gerit. col. iiij. versi.
48 Idem si aliquis. ¶*Sextò censetur quis adire eo ipso quòd constituit procuratorem ad cōfitendum se esse hæredem vel ad respondendū positioni qualiter est hæres. ita tenet Bald. in d. l. j. in xxx. oppo. C. qui admit.
49 ¶*Septimò inducitur aditio, si quis faciat procuratorem ad exigendum aliqua debita, vel ad alia negotia expediendum. & notarius in instrumēto procurationis apponit clausulam: quæ omnia debita spectant ad talem constituentem hæredem Titij &c. nam non obstante quod notarius enuntiet in tertiam personam illum esse hæredem Titij: tamen ex tali instrumento probatur aditio hæreditatis: quia præsumitur notarius illa verba enunciasse de voluntate cōstituentis aliàs esset falsarius. ita tenet Bal. in cō-
50 fil. cclxiij. in j. volu. ¶*Octauò inducitur aditio eo ipso quòd quis testatur de hæreditate sibi delata. l. si auia. & ibi Bald. C. de
51 iure deliberandi. ¶*Nonò inducitur aditio etiam si quis in positionibus interrogatus an sit hęres Titij respondit, Credo quod sic: & contrà: si dixit, Credo quòd non: censetur repudiasse. ita tenet Bald. in l. j. in fi. C. de fal. causa adiecta lega. Nā in principali respondente: verbum: credo: dicitur veritatis ex presūiuum vt ibi dicit & Bald. & no. plenè Gemi. in ca. j. colū.
52 iij. de confes. lib. vj. ¶*Decimò quid si hæres petit sibi exhiberi rationes defuncti vt possit illas inspicere & deliberare: an videatur hoc ipso adire? Dic quod non: casus est in l. Aristo. infrà eodem. & huc vsque vidimus ex quibus verbis inducatur aditio: nunc videamus ex quo facto inducatur aditio.
53 ¶*Vndecimò inducitur aditio facta: vt si quis faciat aliquem actum, qui non potest saluari citra ius & nomen hæredis. l. pro hærede. ff. eodem. vt si ille cui delata erat hæreditas facit formare libellum causa cō ueniendi aliquem petitione hæreditatis: hoc ipso videtur adire secundum Barto. in d. l. gerit. colum. iij. versic. idem si aliquis &c. Et multò fortius si li-

bellum porrexit: dicendo hæreditatem ad se pertinere: quia eo ipso videtur adire quod hæreditatem petit. vt not. Bald. in l. vlti. colum. iij. versicu. secundo quæro. C. de peti. hære. & Bart. in l. si filius. ff. de tute. & l. suus. & ibi not. glos. & doc. C. de re-
54 pu. hære. ¶ * Duodecimò censetur quis adire hæreditatẽ eo ipso quod cedit, vel donat, vel legat alicui iura hæreditaria vel aliquam rem hæreditariam. ita tenet Pet. Phil. Cor. in consil. lij. colum. j. in litera, d. & cõsil. ccxj. in princip. & in tertia colũ. in litera, d. in secundo volumine per tex. in l. si auia. C. de iure deliberandi: quia volendo consequens videtur velle eius necessarium antecedens: quod est aditio. l. ad legatum. & l. ad tem mobilem. ff. de procurat. c.
55 sane. de offic. delega. ¶ * Decimotertiò censetur quis adire eo ipso quòd vendit rem hæreditariam, vel mandat alteri de vendendo eam. l. pro hærede. §. proinde ibi res tempore perituras à contrario sensu. & l. si quis in bona. §. sed si mandauit. ff. cod. per quæ iura. ita dixit Per. Philip. Corn. in consil. clxv. colum. ix. in fin. & sequen. in ij. volumi. & tam ad hoc quàm ad præcedens dictum adde Pet. Philipp. Corne. in consil. lxxix. colum. iij. in iiij. volu. & Bald. in consi. cccxiiij. in
56 iij. volu. ¶ * Decimoquartò inducitur aditio eo ipso quòd pater mortua vxore retinet dotes & illas non restituit saltem post annum si consistant in rebus mobilibus: nam per hoc si habet filium infantem censetur adiuisse hæreditatẽ matris nomine infantis. iuxta l. si infanti. C. de iure deliberandi: & illam retinere propter vsufructum sibi debitum in eis per. l. primã. C. de bonis maternis. Ita tenet Barto. in sua disputatione inci. Debitor in diem &c. & Imo. in l. recutari. ff. eod. & refert Pet. Philip. Corne. in consil. xvj. col. penulti. & consi. xlij. colum. penulti. in tertio volumi. vbi ponit casum esse dubium: quia multi tenent contrarium. tamẽ idem Petr. Phil. Corn. illud firmat in consi. cccxxj. colum. iiij. in litera, e. in eodem tertio volum. & Barto. in d. l. gerit. colũ. vij. Et licet Bald. in l. cum antiquioribus colum. ij. C. de iure deliberandi. & in l. non hoc. C. vnde cogna. teneat cõtrarium tamen Alexã. ibi sequitur opinio. Bart. scilicet in d. l. nõ hoc licet Francis. de Areti. in consil. clxj. videatur sentire cõtra. Bar. Retenta tamen prima opinio. Barto. & sequatum. sequitur ex hoc magna vtilitas: quia mortuo patre si moreretur infans & non appareret aliter adita hæreditas: per hanc præsumptam aditionem patris transmitteretur hæreditas materna ad hæredes infantis. alias si nõ diceretur adita: non transmitteretur: sed iret ad cõsanguineos matris defunctæ per l. si infanti. cum sua materia. C. de iure
57 deliberandi. ¶ * Decimoquintò inducitur aditio eo ipso q̃ is cui delata est hæreditas reperitur possidere aliquam rem hæreditariam: nam ex hoc censetur totam hæreditatem adire. l. j. & ibi Bald. C. de repudia. hære. & Bald. in l. j. colum. x. C. qui admit. & in l. non hoc. C. vnde cogna. & Alexan. in consil. xxxij. colum. j. in tertio volumine. pro hoc facit text. & quæ ibi habentur in l. quidam eulogio. C. de iure deliberandi. & l. si solus. ff. eod. idem est si filius post mortem patris habitet in domo paterna: vel alius hæres habitet in domo hæreditaria: quia præsumitur per hoc adiuisse hæreditatem: & se immiscuisse. l. j. C. de repu. hære. & ibi Bal. & cõmuniter doct. & glo. & Bald. in l. j. C. si mi. se ab hæredita. absti. prædictis etiam adde Pet. Philip. Cor. in consil. xxxvij. in fin. col. in j. volu. Quid autem si aliquis qui esset successurus infanti. cui erat delata
59 hæreditas reperitur in possessione rerum hæreditariarum. mortuo infante & hæreditate non aditam: an per hoc censeatur hæreditatem pro infante adiuisse. vt cesset dubium transmissionis. vide pulchrè per Bal. in consi. cccxc. in v. vol. ¶ * Præ-
58 dicta tamen declara & limita procedere quando illa detẽtio rei hæreditariæ vel habitatio domus non potest saluari citra ius & nomen hæredis per regulam l. pro hærede. §. Papinian. ff. eod. Et propterea limita primo non procedere quando illa res vel domus hæreditaria possessa essent obligata filio pro dote matris suę, cuius est hęres ipse filius. nã tunc censetur domum habitasse vel aliã rem retinuisse tãquàm creditor: & sic iure pignoris. Et ista cõiectura tollit præsumptionem aditionis: ita tenet Barto. in d. l. gerit col. iiij. versi. ad secundũ. & Bal. & communiter moder. in d. l. j. C. de repud. hære. & Pet. Philip. Cor. in consil. cxlvij. colum. j. in primo volu. vbi notanter dicit idem procedere in ipsa vxore hærede instituta à viro: quia habitando domum viri & vrendo aliis rebus viri prout vtebatur in eius vita non censetur adire: sed potius ea retinere iure pignoris pro dotibus suis. idem sentit Pe. Phi. Cor. in consi. cccxxj. colũ. ij. in j. volu. & habetur in deci. cccl xxij. consil. Neapol.
59 ¶ * Secũdò limita prædicta nõ procedere quãdo esset mortuꝰ aliquis vir locupletissimus: qui multa stabilia preciosa reliquit in hæreditate: & proximior ab intestato veniens reperiretur possidere aliquam rem mobilẽ hæreditariam: quia nõ per hoc probatur aditio: qa cõmuniter hęredes: habẽtes animũ adeundi solẽt incipere à stabilibus nõ autem

Universidad de Deusto
Biblioteca

autem à mobilibus:& ideo nõ præsumitur animus. ita tenet Salic.in l.non hoc.C.vnde cognat.per glos.in l.neq; natales. C.de proba.& illud dictum refert & sequitur Alexan.& Ias.in d.l non hoc.licet in cõtrarium faciat quod dicit Bald.in l.cum te.col.fi.C.de dona.ante nup. scilicet quod ex datione vnius camisiæ amore dei cẽsetur adi-60 ta hæreditas. ¶*Tertiò limita non procedere quando filius post mortem patris reperiretur possidere fundum emphyteoticum quem pater acceperat ab ecclesia pro se & filiis suis:quia ex quo potest illũ habere absq; eo quod sit hæres vt fuit dictũ s.in notabilibus non præsumitur adiuisse.ita dicit Barto.in d. l.gerit.colum.iiij.in fin.j.eo.Et consequenter idem esset in feudo reperto penes agnatũ post mortem feudatarij in casu quo poterat illud habere absq; eo quod esset hæres:vt s fuit dictum:cum sit eadẽ ratio.ita tenet Bart.in l.si quis non quasi. 61 & in l.qui putat.j.eo.¶*Quartò limita procedere quando cũ possessione rei hæreditatię,vel alienatione ipsius verisimiliter concurrit animus possidentis quod velit esse hæres: vt quia scit defunctum esse testatorem & hæreditatem sibi esse delatam & rem esse hæreditariam, secus si ex aliqua probabili causa ignorat rem esse hæreditariam:quia nõ videtur adire possidendo vel alienando eam ex quo cum tali facto non cõcurrit animus.ita tenet Soci.in cõsil.xcj.colum.vj.in iij.volum.

62 ¶*Quintò limita non procedere in casu notabili quem ponit Barto.in l.pro hærede.§.j. j.eod.vt si pater instituit filium hæredem: & dedit ei substitutum vulgarem:& eundem filiũ grauauit onere multorum legatorum vel de danda aliqua re propria ipsius filij:nam tũc potest filius repudiare hæreditatem patris:& retinere sibi legitimam in bonis patris:secundũ Barto.ibi per text.not.in l.si libertus patrono.j.de bonis liber.idem tenet Bald.in l.Papinianus.§.quarta. s. de inoffic. testamen.& Bal.in l.iij.s.cod.& Alexand.vbi plenè tangit in l. quia poterat.j.ad Trebel.alias autem nunquàm posset filius repudiare hæreditatem & retinere legitimam nisi in dicto casu:secundum Bart.& Alexan.in d.l.quia poterat ex hoc sequitur quòd in huiusmodi casu si filius reperiretur in possessione alicuius rei hæreditariæ posset dicere quòd illam retinet pro sua legitima:& sic non præsumeretur aditio.ita dicit Barto. in d.l.gerit.colum.v.& ibi plene Alexã.in additio.Et hæc fallentia potest addi aliis tribus fallentiis tactis s.in primo no.

63 ¶*Sextò limita non procedere in pupillo habitãte domum paternam: quia etiam si tutore sciente habitet, non censetur adire nisi tutor expressè sibi auctoretur.ita dicit Barto.in d. l.gerit.in fina.verbis.j.eod.secus est si ambo,pupillus scilicet & tutor ingrediantur possessionem paternam:quia licet nõ loquatur tutor:censetur tamen ex hoc adiuisse hæreditatem.secundum Bald.in l.potuit.in fin. 64 C.de iure deliberandi.¶*Septimò limita non procedere in eo,qui habebat bona communia cum defuncto:quia per habitationem domus cõmunis, non videtur eius hæreditatem adire:nec per vsum aliarum rerum communium:nisi aliter cõstet de eius animo: vel nisi se extendat in plus quàm vsus cõmunis expostulat.casus est notabilis in l. duo fratres.j.eod. ex quo propter partem quam habet censetur dictis rebus vti potius iure proprio quàm iure 65 hæreditario. ¶*Quod facit ad id quod dicimus in optimo simili:Nam si duo socij habent domum communem: & altero absente vnus socius habitauit totam domum non potest socius absens petere pensionem pro medietate habitationis:quia ille habitans censetur habitasse propter ius quod in ea habebat.ita tenet Bald.in ca.imperialem.§.præterea ducatus. de prohi.feud.alie.per Fede.& Pet.de vbal.in trac.de duo.fra. in nona q.v.partis.vbi plenè.

66 ¶*Octauò limita non procedere quando quis protestaretur quod per talem actum non intendit adire hæreditatem:sed potius intendit rem hæreditariã detinere causa custodiæ vel pietatis:vel gubernationis: vel alio modo:non vt hæres: nam tunc non censetur adire:& ista protestatio prodest in omni actu quem quis facit gerendo pro hęrede vt nõ videatur adire.ita tenet Bart.in lectu.l.scriptus.s.de relig.& est text.in l. pro hærede.§.j.j.eod.& not. Soci.in consil.xlv.colũ.ij.in iiij. volu.& Pet.Philip.Cor.in con-67 sil.cccx.col.j.in iij.volu.¶*Decimosextò principaliter inducitur aditio eo ipso quòd tutor infantis solus ingreditur de facto fundum hæreditariũ hæreditatis delatæ infanti:nec requiritur quòd aliud dicat: sed ille ingressus sufficit.ita dicit Bal.in l.potuit.in xj.q.C.de iure delibe.& hoc est vtile quia mortuo infante transmittet hæreditatem illã ad hæredes pro-68 ximiores. ¶*Decimoseptimò inducitur aditio si is cui delata est hęreditas,facit aliquã transactionem vel compromissum: cum legatariis qui debent consequi legata ex eadem hæreditate. ita tenet Bald.in consil. 69 cclxxij.in v.volu.¶*Decimooctauò inducitur aditio si quis hæres institutus ab aliquo antequam adiuisset hæreditatem mandasset hæredi suo, vel alij quod solueret legata primis legatar

gatariis: quibus erant relicta per testatorem qui eum fecerat hæredem: nã per tale mandatum censetur adire: idem si mandasset solui alia onera hæreditaria illius hæreditatis sibi delatæ. ita tenet Bald. in con-
70 sil.lxxj.in v.volumi. ¶* Decimononò inducitur aditio eo ipso quòd aliquis cõstituit pro curatorem ad adeundam hæreditatem: quia hoc ipso videtur adire secundum gloss.& Barto. in l.Paul.respondit per procuratorem.j.eod.& Barto.in l.filio.C.de iure deliberan.& glo. in l.serui electione.j.de lega.j. & Bald.in l.j.colum.viij.in xxx. oppo.C.qui admit.idem quando constituit procuratorem ad donandum vel vendẽdum aliquam rem hæreditariam: quia ex hoc censetur adire.ita tenet Pet.Philip.Cor.in consil.lxxix. colum.iij.in fin.in iij.volumi.
71 ¶* Vicesimò inducitur aditio eo ipso quod aliquis patitur alium gerere pro hærede nomine suo. ita dicit Bartol.in l.
72 si filius.j.de tutelis. ¶*Vicesimoprimò inducitur aditio eo ipso quod quis soluit debitum hæreditarium.l. secũdum.C.de iure deliberandi & not.Pe.Philip.Corn.in consil.cccx.colum. j.in iij.volu.& Alexand.in consil. xxxij.colum.j. in iij.volu. & est text.in l.parentibus. §.j.C. de inoffic.testamen.& Bald.in l.potuit.in x.C.de iure deliberandi.nisi soluens fuerit in contrarium protestatus quòd non soluebat vt hæres: quia tũc nõ habetur pro adeunte.vt nota. Cyn.& Bald.in d.l.ij.& Pe.Philip.Corne. in consil.prædicto. cccx.Et prædictis adde Soci.in
73 consi.xlv.in iiij.volu. ¶¶Vicesimosecundò inducitur aditio eo ipso quòd quis implet conditionem sub qua fuerat hæres institutus: quod habet locum solum in pupillo sine tutore.l. conditionibus pupillus. j.de conditio.& demonstra.& not.Alexan.in l.bonorum.ver. iiij.C.qui admit.secus est in maiore regulariter: quia per implementum conditionis nõ inducitur aditio: nisi conditio cõ sisteret in declaratione voluntatis ipsius instituti.l.Antistius. j.eod.& nota. Bartol.in l. iam dubitari.ꝫ.de hæredi.institu.& habetur in l.si quis ita.ff.de cõdi.insti.& Barto.in l.j.ꝫ.de cõ
74 di.ob causam. ¶*Vicesimotertiò inducitur aditio eo ipso quòd hæres solut legata: nam per talem solutionem censetur adire: sicut per solutionẽ aliorum debitorum hæreditariorum: ita tenet Paul.de Cast.in consil.ccxcij.colum.iij.versi.super secundo.in ij. volu.& Socin.in consil.ccxcv.colum.ij.in
75 ij.volu. ¶* Vicesimoquartò inducitur aditio eo ipso quòd tutor infantis scribit in inuentario qualiter inuenit ius acquirendi hæreditatem infantis: & sic eoipso quòd ius acquirendi hæ-

reditatem describitur in inuentario censetur adita pro infante. ita tenet Barto.in l.potuit.in tertia oppo. C. de iure delibe. Idem si tutor scribi faciat enuntiatiuè in inuentario: vt si dicat: talis res de hæreditate Titij: nam ex hoc censetur adita hæreditas Titij: ita nota. Bart.in d.l.gerit.colum.penult. ver.iuxta hoc quæro.&c.j.eo.
76 ¶* Vicesimoquintò inducitur aditio eoipso quòd filius perseuerat post mortem patris in societate contracta per patrẽ.
77 casus est in l.si pupillus.§.si in societate.j.eo. titu. ¶* Vicesimosextò inducitur aditio si debitor testatoris instituitur hæres: & adueniente termino solutionis non soluit debitum: videtur per hoc adiuisse: vt euitetur periculum morę: quia videtur habuisse animum offendendi debitum per successionem: iuxta ea quæ habentur in l.Vranius.j.de fideiuss.Ita tenet Barto.in d l.gerit.colum.antepenul.versi.venio ad quartum. & in sua disputatione incipiente, debitor.& Alexand.in l.non hoc.C.vnde cog.& Pau.de Ca.
78 in l.cum antiquioribus. C. de iure deliber. ¶*Vicesimoseptimò si hæres exigat vel recipiat debitum hereditarium: per hoc videtur adire hæreditatem secundum Bartol.in l.imperatores.§.si debitor.ꝫ.de transact. & Bald.in l.non hoc. C. vnde cog.& Alexand.in consil.xxxij.
79 in tertio volumi. ¶*Vicesimooctauò. si hæres manumittit seruum hæreditarium censetur adire hæreditatem. text.est in l. si pupillus. §. si seruum.j.eod.
80 ¶*Vicesimononò. Si maritus mortua vxore vendidit vestes vxoris, vel illas dedit pauperibus pro eleemosyna: videtur per hoc adiuisse hæreditatem vxoris si erat sibi delata: vel pro filiis infantibus si erat eis delata: hoc est verum si illæ vestes erant quotidianæ & viles: secus si preciosæ vel festiuæ: quia tunc non censetur adita. ita dicit Barto.in l.ex annuo.ꝫ. de do.in virum & vxorem.& in d.l.gerit.colum.vj.& Bald.in l. cum te.col.fin.C.de dona.ante nup.& ratio est quia vestes preciosæ sunt virii & ei restituuntur soluto matri.ex quo non censentur donatæ vxori: secus in vilibus & quotidianis: quia illæ sunt vxoris & ad hæredes vxoris transeunt secundũ Bart. in l.in his.§.j ꝫ.sol.mat.& Bal. in d.l.cum te.& Alex.in consil. xlij.colum.vj.in prin.in j.volu. Et Paul.de Cast.in consil.ccccxxix.in ij.volu.vnde immiscendo se in eis videtur adire: quia non potest saluari citra ius &
81 nomen hæredis. ¶* Tricesimò inducitur aditio eoipso quòd quis locat alteri rem hæreditariam.l.pro hærede.§. proinde.j.eodem.& Alexan.in consil.xxxij.colum.j.in tertio volu.
82 ¶*Tricesimoprimò inducitur aditio

aditio si filius fecit expensas in funeribus patris, quod tamen intelligitur de expensis nõ necessarius fieri. vel si fecit alias eleemosynas nõ necessarias funeri. Ita tenet Bart. in d. l. gerit. colũ. vj. in eodem. secus si fecisset expensas funerales necessarias ipsi funeri: quia non videtur per hoc adire. text. est in l. & si quis. § . plerique. ff. de religi. Quæ autem sint expensæ necessariæ funeris traditur in d. l. si quis. § . funeris. Idem si sepeliuit defunctum: quia non videtur adire. vt est text. in l. scriptus in
83 princi. ff. de religio. ¶ *Tricesimo secundò. Quid si filius fecit pacem cum occisoribus patris: & accepit pecuniam pro pace facta de morte patris: an per hoc videatur adire hæreditatẽ patris: dic quod nõ. Ita tenent Bar. & Alex. in l. pro hærede. §. fi. ff. eod. & Barto. in l. penul. ff. de sepul. vio. & Bart. in l. si filius qui patri. in fin. & ibi etiã Alex. col. penul. ff. de vulg. & pupil. & Bald. in l. eum qui. C. arbi. tute. Et glo. in l. venditor ex hæreditate. in ver. propter negotiationem. ff. de hæredi. vel act. ven.
84 ¶ *Tricesimotertiò. Quid si filius cui erat delata hæreditas patris fecit collationem bonorum fratri suo: an per hunc actũ videatur adire hæreditatem patris? dic quòd non. ita tenent Bal. & Ang. & Alex. & communiter doct. in l. si filius. ff. de cõdi. ob causam. per illam. l. Ego tamen considero quod saltem in puncto iuris posset sustineri contrarium scilicet quod imò per collationem inducatur aditio ex rationibus infrascriptis. Et primo quia collatio fuit inducta ex quadã naturali æquitate: vt ille, qui vult succedere conferat bona, quæ acquisiuisset illi de cuius hæreditate agitur: vt dicit tex. in l. j. in princip. in de colla. bo. & no. moder. in rubri. C. de colla. & non tenetur filius aliter conferre fratri suo nisi quando vult succedere. l. j. in princi. & l. fin. ff. de colla. dot. & l. filiæ dotem. C. de collatio. si ergo filius contulit bona sua videtur per hoc declarasse suam voluntatẽ quod volebat succedere: per quam declarationem animi & voluntatis inducitur aditio. d. l. gerit. ei sua materia. ¶ Secundo moueor: quia de necessitate filius conferendo bona non potest habere aliũ animum nisi adeũdi: quia si talem animum non haberet verisimiliter non conferret, cum nemo præsumatur iactare suum. l. cum de indebito. ff. de probat. quia aliàs censeretur donare: & de iure donatio nũquàm præsumitur quando alia coniectura capi potest: vt habetur in decisio. xliij. consilij Neapo. colum. vj. versic. visimò potius præsumitur fatuitas quàm donatio: vt dicit Bal. in l. generaliter. C. de non nume. pecu. Ideo quia remota cõiectura donationis in casu isto non cadit alia cõiectura quàm aditionis. ergo præsumitur aditio. ¶ Tertio moueor optimo simili: nam filius non tenetur soluere debita paterna, nisi se immisceat hæreditati: & sic nisi velit esse hæres. l. necessariis. ff. eo. & tamẽ eoipso quod soluit debitum creditori hæreditario censetur adire hæreditatem. l. ij. C. de iure deliber. Ita ergo & in casu nostro filius conferendo censetur adire: quia alias non tenebatur conferre nisi esset hæres per supradicta.

¶ Quarto considero: quia filius hæres cui est facienda collatio per fratrem, est creditor ad id quod sibi contingit per collationem: quod patet: quia potest compellere fratrem ad cõferendum si se immisceat. d. l. j. in princip. ff. de collatio. dot. & d. l. filiæ dotem. in versi. coganture. C. de collatio. ergo si sunt sibi collata bona, censetur esse sibi solutum illud ad quod frater tenebatur: meritò per talẽ solutionem inducitur aditio sicut per solutionem alterius debiti. ¶ Quinto moueor: quia collatio non habet locum nisi inter hæredes. l. j. § . inter eos. ff. de collatio. bono. quod patet ad sensum: quia omnia iura loquentia de collatione loquuntur solum inter succedentes: & sic inter hæredes: vt habetur plenè per Bartol. in l. pater filium. ff. de collatio. dot. & per Barto. & omnes doctores in l. si emancipati. C. de collatio. & not. plenè Pet. Philip. Corne. in consil. cclxxij. in primo volu. Is ergo qui confert facit actum spectantem ad hæredem: ergo ex hoc ipso adit: quia talis actus saluari nõ potest citra ius & nomen hæredis. l. pro hærede. §. Papinianus. ff. eod. ¶ Sexto & vltimo considero: quia negari non potest: quin aditio hæreditatis sit antecedens ad collationem: nã primo aditur hæreditas: & deinde fit collatio: quod patet quia non potest quis compelli ad conferendum: nisi se primo immiscuerit. d. l. j. & l. fina. ff. de collatio. dot. Sed ille qui vult consequens, videtur velle eius necessarium antecedens. l. ad legatum. & l. ad rem mobilem. ff. de procuratoribus. & l. illud. ff. eod. Sequitur ergo quòd filius qui facit collationem, quæ est quid consequens: censetur velle adire quod est antecedens: & hoc argumento in simili vitur Pet. Philip. Corne. in consil. lij. colum. j. & consil. ccxj. in princip. & colum. iij. in secundo volum. super illo articulo: quod cedens aliquod ius hæreditarium censetur adire hæreditatem: per illam rationem: & retenta ista opin. posset de facili responderi ad d. l. si filius. ff. de condic. ob causam. nam illa lex loquitur in agnoscenda bonorum possessione. in qua

verum est quòd non censetur agnita per collationem. quia in agnoscenda bonorum possess. nõ sufficit sola volũtas nec animus: sed requiritur factũ scilicet aditio iudicis & quod agnoscatur in iudicio: alias nũquàm censetur agnita. vt not. Bald. in l. j colum. viij. in xxix. oppo. C. qui admit. & est text. in l. vlti. eo. titu. sed secus est in aditione hæreditatis in qua sola voluntas sufficit: vt dicta l. gerit. & dicta l. si ania. & istam rationem sentit propriè Alexand. in dicta l. si filius. ¶ Non obstãt ea quæ dicunt Salyce. & Alexand. in dicta l. si filius. vbi ponunt simile de eo, qui implet conditionem: quia nõ per hoc videtur adire: quia illa similitudo non est: & longè diuersus est ille casus ab isto. Nam implere conditionem, est quid antecedens ad aditionem, & est præparatorium necessarium ad eam. vnde qui facit tale præparatorium non videtur adire secundum Barto. in d. l. gerit. in iiij. colum. & maximè quia antecedens non sapit naturam consequentis: licet secus econtra: vt notat Bal. in l. quotiens. la secunda in fi. C. de fideicom. Item isti sunt duo actus separati scilicet implere conditionem: & adire hæreditatem: & vnus potest stare sine alio ab sq; eo quod præsumatur voluntas adeundi: nam per impletum conditionis purificatur institutio: & sic remanet tunc, ac si pure esset institutus: quo casu est in potestate sua: an adeat vel non: ita colligitur ex nota. in l. Antistius. j. eo. & in d. l. j. ꝫ. de condictio. ob causam. quæ omnia cessant in collatione: quæ est quid consequens. & qui incipit à consequenti, de necessitate videtur velle eius antecedens p prædicta. 85 ¶* Tricesimoquartò. Quid si aliquis est hæres institutus sub modo iuxta ea quæ habentur in l. quibus diebus. §. Termilius. j. de cõditio. & demonstrat. an adimplendo modum censeatur adire? dic quod sic. Ita tenent Bald & Alexand. in d. l. j. ꝫ. de condictio. ob causam. 86 ¶* Tricesimoquintò inducitur aditio si filius repudiauit paternam hæreditatem: & deinde per interpositam personam emit bona patris: per talem fraudem inducitur aditio ex illa emptione. casus est in l. si is qui bonis. j. eo. & not. Bald. in l. ij. C. de repudia. hæredi. 87 ¶* Tricesimosextò, Si filius occultauit aliquid de bonis patris: & postea repudiauit hæreditatem: nam propter dictam occultationem habetur pro adeunte: & potest conueniri à creditoribus. Ita tenet Angel. per illum text. in l. si seruum. §. prætor. j. eod. & Bal. in l. vlti. §. cum igitur. colum. iij. C. 88 de iure deliberan. ¶* Tricesimoseptimò inducitur aditio

coipso, quod filius capit alimenta de fructibus bonorum patris. secundum Ange. in d. l. si 89 seruum. §. prætor. j. eo. ¶* Tricesimooctauò. Si filius primo repudiauit paternam hæreditatem: & deinde repetitur possidere rem hæreditariam præsumitur adiuisse & reuocasse repudiationem, quia permissum est filio post repudiationem, iterum se immiscere: vt est text. in l. vlti. C. de repudia. hæredi. istud est quod voluit Bald. in l. ij. C. eod. titu. de repud. hæ- 90 redi. ¶* Vnum tamen scias pro complemento prædictorum, quod vbicunq; est inductum à iure quod ex aliquo actu prædictorum præsumatur aditio, debet semper dicta aditio allegari per eum, qui se fundat super ea: alias non prodest probare actum nisi allegetur aditio: ita singulariter dicit Alexand. in consil. xciiij. colum. iij. versicu. plus dico. in secundo volumine. & habetur in decisi. xiiij. consil. Neapo. in ij. colum. 91 ¶* Facit quod dicimus in simili. Nam licet de iure præsumatur bona fides. l. penulti. C. de euictio. debet tamen allegari: alias talis præsumptio nil releuat. Ita tenet Ange. in l. super longi. C. de præscript. longi tempo. & Bald. in cap. si quis per triginta. si de feu. fuerit cõ- 92 tto. ¶* Idem dicimus vbicunq; ex possessione aliquis præsumitur dominus: iuxta nota. per Barto. in l. quidam in suo. ꝫ. de cõditio. insti. debet dominium allegari: alias non prodest: vt not. Barto. in l. rem alienam. ꝫ. de pigno. actio. Et prædicta tenet etiam Alexand. in l. à diuo pio. §. si super rebus. colum. v. j. de re iudica. Et idem dicimus generaliter vbicunque ex aliquo actu ius præsumit aliquid, semper debet illud præsumptum allegari. vt notat plenè Ias. in l. cum quid. colum. vj. & vij. & xiiij. & xv. ꝫ. si cer. peta. vbi plura exempla cumulat in hac materia. Et pro hoc solet allegari text. in l. si adulterium cum incestu. §. idem pollioni. j. 93 de adulter. ¶* Quibus adde quod talis allegatio potest fieri de iure etiam post conclusionem in causa in disputationibus & iurium allegationibus. Ita singulariter tenent Anto. de Butr. & Ioannes de Imo. in capi. peruenit. de emptio. & venditio. & habetur in decisio. clxxviij. consil. Neapol. in fin. Quod nota multum pro limitatione iurium dicẽtium quòd post conclusum in causa ne- 94 mo loquatur. ¶* Item prædictis adde, quòd in casibus præmissis probatur aditio hæreditatis etiam per testes singulares: quia ad probandum actũ successiuum prout est gestio pro hærede admittuntur testes singulares: & plenè probant. Ita notanter tenet Soci. in consil. ccxcv. colum. iij. in ij. volu.

95 ¶*Supereſt modo videre per quos actus inducatur repudiatio: ſuper quo breuiter concludo quod repudiatio fit duobus modis ſcilicet expreſsè vel tacitè. Expreſsè inducitur repudiatio quando quis delibe. ratè vtitur verbis denotantibus repudiationem vel abſtenſionem: & poteſt talis declaratio repudiationis fieri, vel in iudicio oretenus: vel in ſcriptis oblata de hoc petitione: vel extra iudicium coram teſtibus: cautius tamen eſt facere eam ſcribi per notarium & coră teſtibus publicari, ad hoc vt facilius probari poſsit. Quid autem ſi dicat quis, Non ſum hæres, vel nolo eſſe hæres: vel nolo adire: an per hæc verba inducatur repudiatio: vel per ſimilia. vide plenè per Angel. & Alexand. in l. qui ſe patris. & ibi communiter doctores. C. vnde libe. Et Bartol in l. filij. ſ. ad Tertul. & in l. ſi quis ſuus. ſ.
96 de iure deliber. ¶*Item inducitur repudiatio eoipſo quòd hæres petit à venientibus ab inteſtato, vel à cohærede totum illud quod defunctus ſibi debebat. Idem ſi reſtituit vel ſoluit totum illud, quod ipſe debebat defuncto: quia per hoc apparet quod non vult eſſe hæres: vnde inducitur repudiatio: ita tenet Soci. in conſil. xlv. in ij. colum. in iiij. volu.

97 ¶*Tacitè autem cenſetur repudiata hæreditas per lapſum temporis ſtatuti ad acquirendam hæreditatem: ſcilicet per lapſum vnius anni vtilis, vel centum dierum vtilium excluditur quis à petenda bono. poſſeſ. l. j. §. largius. ſ. de ſucceſſo. edic. & l. ij. C. qui admit. & hoc eſt iure prætorio. Item per lapſum triginta annorum cõtinuorum excluditur quis ab hæreditate adeunda de iure ciuili. l. licet. Et ibi gloſſ. Bald. & docto. C. de iure deliber. & iſta plenè tangit Pet. Philip. Corn. in conſil. ecij. colum. vj. & ſeptima. in ſecundo volu. & in conſi. xvj. & conſil. ccxcix. colum. ij. & iiij. in iij. volu. Et ſic lapſo dicto termino inducitur repudiatio: vt notat Bald. in l. j. in iij. nota. in xxvj. oppoſitio. C. qui admit.

98 ¶*Iſtud tamen quod dicitur de triginta annis, limitatur primò ſecundum Bart. non procedere, quando filius eſt præteritus, alio hærede inſtituto: nam ſi filius tacet per annum, & non dicit teſtamentum nullum cenſetur repudiaſſe hæreditatem non expectato aliter lapſu triginta annorum. Ita dicit Bart. in l. ſi impubes. §. quæſitum. ſ. de Car. edict. per illum tex. & in l. filio præterito. ſ. de iniuſto rupt. teſtamen. Et licet Bar. ita teneat: tamen eius opinio in hoc communiter reprobatur: & contrarium tenet Bal. in l. j. C. de ſuis & legiti. & in l. poſthumo. colum. j. C. de bon. poſſeſ. contra tab. Et ibi etiam Angel.

Ang. & Ludouic. Rom. & communiter docto. & Bald. & Paul. de Caſt. in d. l. filio præterito. & Alexand. in d. §. quæſitum. in addi. ad Bart. & Pet. Phil. Corne. in conſi. ccij. colum. penulti. in ſecundo volumine. vbi dicit communem eſſe opinionẽ cõtra Bart. & ratio patet ad ſenſum: quia licet filius tacendo per annum perdat bono. poſſeſsio. contra tabulas de iure prætorio: non tamen perdit ius dicendi nullum de iure ciuili: nec petitionẽ hæreditatis: quæ iura ſunt perpetua & durant triginta annis: vnde hæc limi-
99 tio non tenetur. ¶*Secundò limita prædicta niſi hæredi eſſet datum tempus ad deliberandum per iudicem ad inſtantiam ſubſtituti, an velit adire vel ne: quia elapſo illo termino, ſi nihil dicit: habetur pro repudiante, non expectato aliter lapſu triginta annorum. Ita dicit Bart. in l. quandiu. iij. ſ. eo. vbi dicit ſecus eſſe quando datur tempus ad inſtantiam creditoris: quia tunc elapſo termino habetur pro adeunte. Talis enim cõtumacia ſemper interpretatur in præiudicium hęredis: & ad vtilitatem eius qui facit dari dictum terminum. l. de ætate. §. qui tacuit. ſ. de int. act. ita eſt tenet Alexand. in l. vlti. §. penult. C. de iure delibe. & ibi etiam Bart. Et iſtud tempus quod datur per iudicem ad deliberandum, non debet
100 eſſe minus centum diebus. l. j. §. ait prætor. cum l. ſequen. ſ. de iure deliber. Et ibi Barto.

100 ¶*Tertiò limita non procedere in filio, qui licet ſtetetit per triginta annos & non adiuerit paternam hæreditatẽ: tamen remanet ſolum excluſus, vt filius: vnde habebit alios triginta annos: poſtea tanquàm proximior agnatus & legitimus hæres: & ſic poterit infra ſexaginta annos adire: ita multum notabiliter tenet Bald. in d. l. licet. verſicu. quarto quæritur. C. de iure deliberan. & ibi ipſum ſequitur Angel. Paul. de Ca. & Alexan. Idem tenet Alexand. in conſil. lxxxix. incipien. viſo puncto &c. colum. ij. in ſecundo volumine. Et aſsignant prędicti docto. rationem: quia ſicut ſe habet annus de iure prætorio in materia ſucceſsorij edicti: ita ſe habent triginta anni de iure ciuili. ſed filius elapſo primo anno ad petendum bonorum poſſeſsio. habet aliũ annum tanquàm legitimus: nõ autem centum dies. l. penult. §. filius. ſ. quis ord. in bonorum poſſeſsio. ſerue. & l. j. in fin. ſ. de ſucceſ. edict. quia filius excluſus, vt filius ſuccedit ſibiipſi, vt agnatus. l. j. §. ſed videndum. ſ. de ſucceſſo. edict. ergo eodem modo habebit triginta annos de iure ciuili. Idem etiam tenent communiter moder. in l. qui ſe patris. C. vnde liber.

101 ¶*Quartò limita non proce-

Universidad de Deusto
Biblioteca

dere in filio vel alio legitimo hærede inſtituto quia ſi ſtetit per triginta annos & non adiuit hæreditatem ex teſtamento poterit infra alios triginta annos illam adire ab inteſtato, tanquàm proximior in gradu. Ita dicit Bald.in d.l.licet.& ibi etiam Alexand.& communiter docto.& Barto.in conſil.cxxix. incip. Quidam habuit vxorem &c.& Alexan.in d.conſi.lxxxix.

102 in ſecundo volumine. ¶ *Ex quibus infert ſingulariter Bald. in d.l.licet.quem ibi ſequitur Alexan.quòd ſi filius ſtetit per annum, & non adiuit hæreditatem matris: & elapſo anno mortuus fuit tranſmittit ius deliberandi ad quẽcunque hæredem:quia primum annum habebat vt filius:ſecundum verò annum,vt legitimus hæres: & ſic infra duos annos tranſmittitur ius deliberandi quãdo ſimius in filiis: quod eſt valde notãdum pro intellectu l. cum antiquioribus.C.de iure deli-

103 beran.¶*Et in hoc differt renuntiatio tacita ab expreſſa: quia is qui expreſsè repudiat hæreditatem ſimpliciter:etiam ſi ſit filius cenſetur excluſus ab omni iure tam prætorio quàm ciuili.Ita tenet Alexã.in l.ſuum. C.de iure deliberan.& Barto. in l.nec is.§.j.ẽ.eod.Item cenſetur excluſus tam ex capite liberorum quàm agnatorum: vt

est gloſ.ſingularis in d.l.j.§.ſed videndum.j.de ſucceſſo.edict. quam ſequitur Iaſ.in d.l.licet. in fin.C.de iure deliberã.ſecus eſt in eo qui tacitè repudiat per lapſum temporis: vt ẽ.& not.glo.fin.in l.j.& ibi per docto.C.qui admit. Et prædicta etiam tenet Bald.in l.j.colum. ij.in fin.C.quando non pe.par. vbi etiã plus dicit:quòd ſi quis renuntiat poſſeſsioni vnius rei hæreditariæ cẽſetur totam hæreditatem repudiare:ſicut ecõtra: per poſſeſsionem vnius rei cenſetur tota hæreditas adita: vt ẽ. ſecus eſt ſi renuntiat vni iuri tantum, ſcilicet de iure prætorio quia poteſt adire de iure ciuili:& econtra ſecundum Bald. ibi in d.l.j.& ſentit Barto.in d.l.nec is.§.j.ẽ.eod.

¶ Ex prædictis textualibus & aliis ad materiam huius tituli facientibus: venio ad apparatum:& primo ingredior glo. vnicam ſuper iſta l.in verſicu.is poteſt repudiare.Quam gloſſ. pro clariori intelligentia & faciliori declaratione diuido in duas partes principales.In prima parte ponit nouem requiſita quæ requiruntur ad hoc vt quis poſsit adire hæreditatem: quorum ſi aliquod deeſt aditi non poteſt. In ſecunda parte vult tollere per modum exceptionis,quædam contraria quę poſſent formari contra iſtam legem.Secũda pars incipit ibi. ſed regula huius l.fallit.&c.

104 ¶Pro expeditione igitur primæ partis huius gloſſ.quæro quæ requiruntur ad hoc, vt quis poſsit adire hæreditatem, gloſ.reſpondet: quis autem & quando poſsit adire.&c. Et ſic ſenſus gloſ.eſt deſignare habilitatem perſonæ & temporis: dum dicit quis & quando:& licet Bartol.hic in princip.dicat quòd gloſſ. ponit quinq; quæ requiruntur ſuper habilitate perſonæ: ſcilicet quis poſsit adire:& quinq; alia quæ requiruntur quando poſsit adire.Et ſic ſecundum Bart.videntur decem requiſita: tamen in rei veritate ſunt tantum nouẽ quæ numerantur in effectu.per iſtã glo.videlicet primum cp ſit homo liber. Secundum quòd ſit paterfamilias. Tertium quòd compos mentis.Quartũ quòd maior vigintiquinque annis. Quintum,quòd ſciat teſtatorẽ eſſe mortuum. Sextum quòd ſciat delatam ſibi eſſe hæreditatem.Septimum quòd ſciat teſtatorem potuiſſe teſtari.Octauum,quòd ſciat qualiter nullus eum præcedit in ſuccedendo. Nonum & vltimum quòd ſciat ex qua cauſa delata eſt ſibi hæreditas,ſcilicet ex teſtamento, vel ab inteſtato.de ſingulis igi-

105 tur diſcutiamus.¶*Reuertor igitur ad primum quod eſt ſecundum glo.quòd ſit homo liber. Iſtud dicitur ad differentiam ſerui:quia ſeruus,cui delata eſt hæreditas,non poteſt de per ſe illam adire: ſed eſt neceſſe quòd interueniat iuſſus domini præcedẽs in adeundo.l.ſi quis mihi bona.§.j.& §.iuſſum. & l. Antiſtius. §.j.j. eod.Alias autem ſine iuſſu domini adire non poteſt ſeruus: & ratio quia ſeruus eſt penitus incapax eorum quæ ſunt iuris ciuilis: & mortuo æquiparatur.l.quod attinet.& l.ſeruitutem.j.de regulis iuris.

106 ¶*Amplia iſtud procedere etiam in ſeruo pœnæ: prout eſt is qui damnatur in metallum, vel ad beſtias propter delictum:nam ſtatim lata ſententia perdit ciuitatem & libertatem: & per conſequens perdit teſtamenti factionem: actiuè & paſsiuè:quia non poteſt teſtari: nec hæres inſtituì: nec poteſt aliquo modo hæreditatem adire: quia eſt ſernus pœnę:non autem fiſci vel Cæſaris: vnde ſi hæres inſtituatur pro non ſcripto habetur.tex.eſt in l.ſi quis mihi bona.§.ſi quis plane.j.eod.& in l. eius qui.§. fina. & ibi gloſſ. & Bartol.ẽ.de teſtamen. vnde talis hæreditas ibit ad ſubſtitutum:ſi habet:vel ad coniunctum vel ad venientes ab inteſtato.l.vnica.§.j.C. de caducis tollendis. & notat gloſſ.in d.§.ſi quis plane.& l.ſi in metallum.j. de his quæ pro non ſcrip.ha & l.quidam.j.de pœ-

107 nis.¶*Secũdo amplia & multo fortius procedere idem in

damnato ad mortem propter delictum: nam eo ipso quòd est lata sententia contra ipsum ad mortẽ est effectus seruus pœnæ: & per consequens intestabilis actiuè & passiuè. l. qui vltimo. ff. de pœnis. Et notat Bart. in d. l. eius, qui. §. si cui. & probatur in d. §. si quis plane. in
108 ver. ad gladium &c. ¶*Quod tamen limita non procedere quando damnatus appellauit: quia pendẽte appellatione rescinditur effectus sententiæ: adeò quòd si moritur interim dicitur mori testabilis & non seruus. tex. est in l. qui à latronibus. §. fina. ff. de testam. & sic per consequens posset tũc adire: nisi in casibus ibi exceptis per glos. & Barto. in l. si quis filio exhæredato. §. hi autem. ff. de iniust. rupt. testa. & prædicta notat etiam glo. in d. l. qui vltimo. ff. de pœnis. & Alexand. in additionibus ad Bartol. in d. l. eius qui. §. si cui. & vide omnino Bald. in consil. ccclxxxij. in
109 primo volumine. ¶*Et in tantum hoc est verum quod non solùm ipse dãnatus potest appellare: iuxta l. addictos. C. de appellat. & l. addictos. C. de epi scop. audient. Sed etiam eius hæres potest appellare post mortem damnati: dummodo appellet infra decem dies à die latæ sententiæ: & talis appellatio operatur multum quo ad bona: adeo quod trahitur retro & fingit damnatum non esse mortuum seruum sed liberum: & per consequens eius testamentum reconualescit. Ita multum singulariter & plenè tradit Bald. in l. j. colum. iij. circa fin. & ibi etiam Alexand. in additioni. C. de delict. defunct. Et idem Bald. in l. iij. colum. penultima. C. si pendẽte appella. mors interue. vbi plus dicit quòd hanc appellationem debet facere hæres non nomine defuncti: sed nomine proprio pro commodo bonorum: ex quibus infertur quòd stante dicta appellatione valeret aditio facta per damnatum. Item potuisset trãsmittere hæreditatem, vel ius deliberandi in casibus in quibus liber ho-
110 mo trãsmittit. ¶*Limita secundo non procedere quando sententia esset notoriè iniusta per quam fuit quis damnatus ad mortem: nam tunc etiam sine appellatione talis dãnatus est testabilis: secundum Bald. in d. l. iij. colum. penult. versic. & hoc est vtile scire. &c. Et Bald. in repeti l. j. colum. iij. in princip. C. de sacrosanc. eccle. & Bald. in d.
111 consi. ccclxxxij. in j. volu. ¶*Limita tertio nõ procedere quãdo quis esset damnatus, vt proiiciatur de fenestris: ita q̃ moriatur: nam si proiicitur & nõ moritur nõ efficitur seruus pœnæ: sed remanet capax: ita tenet Ange. in l. si quis in bona. §. si quis planè. ponderando glos. ibi. ff. eod. quem ibi refert

fert Alexand. ¶*Limita quarto non procedere quando quis esset damnatus ad aliquam pœnam à iure prohibitam: vt puta ad perpetuum carcerem: quæ
114 pœna est prohibita l. incredibile. C. de pœnis. nam tunc non efficitur seruus pœnæ. secundũ Ange. & Alexand. in d. §. si quis
115 planè. ¶*An autem hodie ista iura sint correcta per ius authẽ. per quod est inductum quòd nullus homo bene natus hodie efficitur seruus per supplicium: vt dicit text. in auth. sed hodie. de donatio. inter vir. & vxo. Dic quòd non: nam illa authen. loquitur in damnatis qui nõ monuntur naturaliter. Iura ergo lo
115 quentia de damnatis ad mortem remanent incorrecta. Ita intelligitur illa authen. & dicit ibi glos. & not. Bar. in d. l. si quis filio. §. irritum. ff. de iniust. rupt. testamen. & in d. l. eius qui. §. j. ff. de testamen. Et hoc verum quo ad hoc, vt sint intestabiles: sed quo ad publicationem bonorum omnia dicta iura corriguntur: maximè text. in d. l. eius qui. §. fin. & in l. j. §. fin. ff. de falsis. in quibus locis statuitur pœna damnationis in metallum,
116 vel deportationis vna cum publicatione bonorum. Nam hodie bona damnatorum non publicantur nisi in solo crimine Maiestatis & Hęresis: vt est tex. & ibi Bald. in auth. bona damnato. C. de bon. proscri. & not. glos. in dictis ll. & And. de Iser. in c. j. in ver. contrahentium incestas nuptias. colũ. iij. iiij. & vj. & fin. quæ sint rega. & ad prædicta adde Bart. in d. l. qui vltimo.
114 ff. de pœnis. ¶*Prędictis tamẽ adde: quòd licet prædicti serui & damnati sint incapaces hæreditatis: potest tamen eis relinqui pro alimentis. l. si in metallum. & ibi Bart. ff. de his quæ pro non scrip. & sic sunt capaces legati alimentorum: vt not. Bart. in l. is cui. & in l. seruos ad custodiam. ff. de ali. & ciba. leg. pro hoc est text. in l. legatum. §. de cap. dimi. quia alimenta sunt iuris naturalis: & serui sunt capaces eorum quę sunt iuris na-
115 turalis. ¶*Item adde quòd licet damnati ad mortem nõ possint testari etiam ad pias causas: possunt tamen se obligare de restituendis malè ablatis: & hoc possunt facere inter viuos & disponere ante condemnationem. Ita tenet Bald. in tit. de pace Constã. col. vj. vers. an ergo damnati &c. & Alexã. in addi. ad Bart. in d. l. eius qui. §. j. ff. de testa. & Bald. in l. vlti. col. fin. in prin. C. si à non compe. iudi. & Ioan. Andr. in nouella. in c.
116 quãquàm. de vsur. lib. vj. ¶*An autem possit iudex in sententia huiusmodi damnatis reseruare facultatem testandi: dic quòd non: quia essent duo contraria, scilicet facere aliquem seruum pœnæ, & quòd possit testari. vnde talis reseruatio non valet secundum Bald. in repet. l. j. col.

Universidad de Deusto Biblioteca

ij. in fi. ver. reuertor ad primum &c. C. de sacrosanctis eccle. vbi plus dicit Bal. ꝙ etiã si damnatus ad mortem euadat: quia forte aufugit: adhuc tamen remanet seruus pœnę & intestabilis. l. mulier. ſ. de capi. dimi. & not. Bart. in d. l. qui vltimo. ĵ. de pœnis. ¶* Quintò limita prædictam conclusionem non procedere quãdo quis est damnatus ad mortem per iudicem incompetentem quia tunc non efficitur seruus pœnæ. secundũ Bart. in l. rei capitalis. §. eum. & in l. qui vltimo. ĵ. de pœnis. vnde remanet testabilis: secundũ eũ. ¶* An autem isti damnati ad mortem possint confiteri & eis iniungi pœnitentia sacerdotalis: & an possint sumere Eucharistiam: & sic corpus Christi antequam moriantur, vide text. & gl. in clementi. j. de pœni. & remis. vbi dicit quòd sic: ita demũ si petant: nam ipsa petentibus non sunt sacramenta denegãda. Idem tenet ibi Cardin. in j. not. & in ix. xj. & xij. q. Ad idem est text. in c. quæsitum. xiij. q. ij. & ibi per Archid. & est glo. in c. si quis. xxvj. q. vj. & Abb. in cap. ex parte. el. ij. de sepul. ¶* Eodem modo ecclesiastica sepultura non debet, nec potest eis denegari: quia si apparet quòd pœnitẽtes mortui sunt, possunt in ecclesia sepeliri: ita dicit glo. in d. clement. j & ibi Cardin. in xiij. quæstione. & Hostien. in c. ex parte. de sepult. & ibi etiam Abbas dicit quòd possunt sepeliri cum missa & aliis ofũcis.

117 nis.

118

119

120 ¶* Non tamen possunt de fũ ca deponi sine licentia iudicis: quam iudex petitam facilè concedere debet: vt not. glos. in dicto clementi. j. & ibi etiam Cardin. in fi. vt fecit Pilatus qui de facili concessit Ioseph: vt Iesum defunctum de cruce deponeret. vt dicit ibidem Cardin. in fi. & habetur Ioannis capit. xxiiij.

121 ¶* Vnum tamen est menti tenendum in hac materia: ꝙ si est aliquis bannitus vel in exilium missus, qui nõ potest viuus manere in aliqua ciuitate à qua fuit expulsus: minimè potest post eius mortem in dicta ciuitate duci eius cadauer ad sepeliendum sine licẽtia superioris. ita notanter dicit Barto. in l. ij. per illum textum. ĵ. de cada. pu. & Cardi. in dicta clemen. j. in fi. verbis. de pœni. & remis.

122 ¶* Quid autem in eo qui est damnatus ad mẽbri mutilationẽ: an dicatur seruus pœnę? Dic ꝙ non: vnde remanet testabilis. ita dicit Bal. in repeti. l. j. col. iij. versicu. ij. quæritur. C. de sacrosan. eccle. ¶* Quid in deportato: dic ꝙ est intestabilis: quia perdit ea quæ sunt iuris ciuilis: vnde nihil potest acquirere: nec testari. l. j. §. in quibus. ĵ. de legiij. & habetur plene per Bartol. Bal. & Alexand. & communiter doct. in l. j. C. de hæredi. instit. & Bald. in l. ij. C. de bo. proscrip. & in l. eius qui. §. insulam. ſ. de testa.

123

sta. imò deportatus habetur pro mortuo. l. j. §. quidam filiũ. j. de bo. possess. contra tabu. secus est in relegato: quia remanet testabilis secundum Bart. in d. l. eius qui. §. si cui. in fi. & habetur in l. relegatorum. in prin. ĵ. de inter. & releg. Et prædicta etiam ponit Bald. in repetitio. dictæ l. j. col. iij. versic. iij. quæro &c. C. de sacrosanctis ecclesiis. & habetur in dicta l. quidam. ĵ.

124 de pœnis. ¶* Quid autem de

125 bãnito nostri temporis? in hoc concludo breuiter: quia in variis locis tractatur plenè hæc materia: & magis communis conclusio est quod licet sit taliter bannitus quòd possit ex forma statuti impune offendi: tamen perdit solum illa priuilegia & beneficia quæ competebant sibi ex priuilegiis & statutis illius ciuitatis à qua fuit expulsus: non autem perdit beneficia competentia sibi de iure communi: etiam in illa ciuitate: ita concludit Barto. in sua disputatione incipiente. Lucanę ciuitatis statuto, &c. Et idem Bartol. in dicta l. eius qui. §. si cui. & ipsum sequitur Alexander in l. j. columna penulti. C. de hæred. institut. & idem Alexander in l. ex facto. §. ex facto. & ibi etiam Barto. ĵ. ad Trebel. & Alexander in consilio xxvj. in primo volumin. & in l. si cum dotem. §. si patri. suprà soluto matrimonio. vnde poterit adire & acquirere hæreditatem secundum Alexand. vbi suprà. de quo vide omnino vnum pulchrum consilium Paul. de Cast. in consilio. ccxij. incip. omisso ordine, &c. in secundo volumine. vbi plenè attingit hanc materiam. & in effectu concurrit cum prædictis doctoribus. Et ibi etiam decidit illum articulũ: scilicet, An fiscus possit occupare paternam hæreditatem delatam filio bannito: & con-

126 ¶* Et ex prędictis infero quòd ex quo hodie in regno contumax

tumax pro delicto primo bannitur,& eius bona annotantur: vt dicit cõstitutio regni. Grandis vtilitas, & deinde si perseue-
128 rat in banno per annum: elapso anno à die banni foriudicatur; & eius bona fisco applicantur: & habetur pro confesso, & cõuicto, & cõdemnato, & omnis defensio sibi præcluditur, & à quolibet potest impune occidi: tanquàm hostis publicus: vt dicit alia constit. quæ incipit: pœnam eorũ adeo, quòd dicit ibi And. de Isernia. in ij. col. ꝙ in tantum habetur pro cõdemnato ꝙ si contingat eum capi statim ipso facto ducitur ad suppli-
127 cium non expectata alia sentẽtia. ¶*Per hoc infero, ꝙ si aliquis est foriudicatus pro delicto in quo veniebat irroganda pœna mortis, ꝙ ex quo per talem foriudicationem habetur pro condẽnato: ille talis foriudicatus dici potest esse effectus seruus pœnæ: & sic per consequens nõ posset testari: nec heres instituí, nec adire hæreditatem. Et ꝙ seruus pœnæ, patet: quia eo ipso, ꝙ capitur ducitur ad supplicium sicut alij damnati ad mortẽ: vt ſ. ¶Ad hoc etiã mouetor per ea quæ not. Bar. in l. qui vltimo. ℣. de pœnis, & Bal. in d. l. j. colũ. iij. in princip. C. de sacrosanctis eccl. & suprà dixi, quòd si damnatus ad mortem, euadat & fugiat: adhuc tamen remanet seruus pœnæ: licet sit in sua libertate. Ita etiam est dicendum in taliforiudicato: ex quo habetur pro condemnato ad mortem quando talis erat
128 pœna: vt ſ. ¶*Quid autem de excõmunicato? videtur dicendũ ꝙ sit intestabilis ex eo: quia habetur pro mortuo quo ad spiritualia: vt not. Innoc. in c. grauẽ. de sentẽ. excom. & Bart. in repeti. l. Barbarius. col. v. ſ. de offi. præto. Item æquiparatur seruo. vt notat Spec. in tit. de actore. versic. item ꝙ est seruus ex quo dicitur esse seruus diaboli, & in eius potestate. vt not. Bald. in l. iij. col. fin. C. si pendente ap. mors inter. Contrarium est veritas: quia nullo iure cauetur, ꝙ sit intestabilis: vnde potest testari, & hæres instituí: secundũ Bald. in l. j. col. vj. C. de hæredi. instí. & Gemi. plenè, & Ioan. Andr. in c. decernimus. de sentẽn. excom-
129 lib. vj. ¶*Quod tamen limitã nõ procedere in excõmunicato pro hæresi: vel quia erat fautor, vel receptator hæretici: nã si per annum perseuerat in huiusmodi excõmunicatione efficitur infamis, & intestabilis actiuè, & passiuè: vt est text. in authenti. credentes. C. de hære. & in c. excommunicamus. §. credentes, extra, de hæreticis.
130 ¶*Quid de monacho. die quo ad acquisitionẽ monachus æquiparatur potius seruo quàm filio: quia quicquid acquirit: acquirit monasterio. glos. est in l. cum hæredes. §. fin. ℣. de acquirẽ. pos. & Bar. in l. j. in prin. §. si fructuarius. ℣. de stipu. seruo. & Felin. in c. in præsentia. col. fin. de proba. & Alex. in l. j. §. item acquirimus. col. ij. ℣. de acqui. pos. In terminis autem nostris quo ad acquirendam hæreditatem monachus æquiparatur filio vel seruo: secundũ quod vtilius est monasterio: vnde si est delata hæreditas monacho: potest illã monachus adire cum iussu Abbatis: sicut diximus in seruo nõ autẽ solus monachus adire potest: cum non habeat velle nec nolle. c. si religiosus. de elec. lib. vj. si autem Abbate iubente nolet monachus adire: tunc solus
131 Abbas adire potest etiã eo inuito: & in hoc æquiparatur filio. ita tenet Bar. in l. j. col. iiij. & ibi etiam Alex. in vij. & viij. col. ſ. de vulga. & pup. & Bald. in l. j. col. xij. C. qui admit. & doct. cõmuniter in l. cum proponas. C. de hæred. instí. quos ibi ad hoc refert Ias. in antep. colũ. & Abb. in d. c. in præsentia. col. pen. de proba. ¶*Venio ad secundum requisitum glo. quod est scilicet vt sit paterfamilias is qui vult adire hæreditatem: aliàs autẽ si est filiusfa. nõ potest hæreditatem adire sine iussu patris. l. si quis in bona. §. iussum. ℣. eod. & habetur in l. seruo inuito. ℣. ad Treb. hoc autẽ limita procedere de iure antiquo sforũ: secus est hodie: quia istud est correctum de iure. C. quæ correctio habet locum solum in hæreditate aduentitia delata filiofam, nam potest eam filius adire etiã patre inuito & ignorante. l. vlti. §. j. C. de bon. quæ lib. & not. gl. & doct. cõmuniter in l. j. C. qui admit. & Bart. in d. §. iussum. secus est in hæreditate profectitia: vt quando defertur filio contemplatione patris. l. sed si plures. §. in arrogato. ſ. de vulg. & pup. quia hodie nihil est in ea immutatum: sed requiritur iussus patris sicut olim. Ita not. gl. in d. §. iussum. & ibi plenè Bart. & Alex. in l. qui aliena. §. interdum. ſ. eo. & glo. in terminis in l. fin. ℣. quis or. in bon. poss. ser.
132 ¶*Tertiũ principale requisitum in gl. etiam tãgitur, scilicet quòd sit cõpos mẽtis. & hoc dicitur propter furiosum: qui non potest adire hæreditatem. l. qui seruũ. ℣. eo. quia furiosi nulla voluntas est. l. furiosi. ℣. de reg. iur. Si tamen habet patrem, tũc pater est suus legitimus curator. l. vlt. C. de cur. furio. si verò patrẽ nõ habeat, tunc debet sibi prouideri de curatore: secundũ formam l. de creationibus. C. de epis. aud. & tunc quando habet curatorem potest curator adire hæreditatem furioso delatam si sibi videbitur vtilis: super qua habet furiosus hanc facultatem à iure. quia quandocunque ad sanam mentem peruenerit poterit illam hæreditatẽ acceptare, vel repudiare prout sibi videbitur vtilius. Si autẽ mortuus fuerit antequam sanus effectus sit: & tunc siquidem est hæredi-

tas extraneorũ quæ sibi delata fuit non transmittitur ad hæredes ipsius furiosi: sed perinde habetur ac si adita fuisset: & vadit ad illos ad quos iret si furioso delata non esset. ita dicit tex. in d.l.fi.§.sinautẽ in furore. C. de cur.furi. & in l.ij.§. si quis ex liberis. ff. ad Tertull. secus est in legatis & fideicommissis furioso delatis: quia illa transmittuntur ad hæredes furiosi: vt d. §. sinautem in furorem: ita hæc omnia voluit plenè Bal. in l. potuit. in v. quæstione. C. de iure delib. & Bartol. in l.j. ff. de bon. possess. infan. & furi. dela. Et sic patet secundũ Bald. ibi ℘ curator furiosi potest adire hæreditatem pro furioso: tamẽ nõ habet perpetuã causam: ita etiam tenet Iason in l. infantis. C. qui
133 admit. ¶ *Hoc tamen limita non procedere in patre furiosi: qui est curator & legitimus administrator: vt s. nã potest pater pleno iure acquirere hæreditatẽ filio furioso ipsam adeundo, & sic habebit tunc perpetuam causam. Ita notanter licet sub obscuris verbis voluit Bart. in l. si infanti. col. ij. & ibi ipsum sequitur Alexãd. in iiij. col. C. de iure deliber. & est ratio propter maiorem potestatẽ quam habet pater in filium quã curator extraneus. Si vero est hęreditas patris quæ est delata furioso, & tunc siue fuerit agnita per curatorem siue non fuerit agnita: trãsmittitur ad hæredes furiosi ex potẽtia suitatis. Ita dicit Ange. in d.l. Antistius. §. vlti. ff. eo. & sentit Bald. in d.l. potuit. in v.
134 q. à contrario sensu. ¶*Quod corroboratur optimo simili: qa etiam inanis transmittit hæreditatem paternam non aditam ex potentia suitatis. vt not. Bar. & Alexand. in d.l. si infanti. vbi est cõmunis opin. doct. de iure deli. sed infans nullũ habet intellectum & furioso comparatur. l. in negotiis. ff. de reg. iur. & not. Iason in d.l. infantis. C. qui
135 admit. ¶ *Limita tamen istam gl. inquantum dicit ℘ furiosus non potest acquirere hęreditatem: vt procedat ex se: quia ex quo sensu caret: non potest per se acquirere: tamen per seruum vel filiũ acquirere potest: dummodo interueniat iussus tutoris vel curatoris: casus est & ibi gl. in d.l. Antistius. §. vlti. ff. eo. vbi est glos. quam Bal. dicit esse auream: quæ ponit intellectum ad l. neque. C. de hæredi. instit. vbi traditur regula ℘ qui non potest per se acquirere hæreditatẽ, minimè potest per seruum vel filium. nam illud intelligitur in eo qui propter delictũ prohibetur acquirere: secus si propter infelicitatẽ: vt in furioso.
136 ¶ *Qualiter autẽ probabitur aliquẽ esse furiosum: & quis dicatur furiosus: & quis mente captus: & quis fatuus: ponit plenè Alex. in consil. iiij. & cõsi. cxlj. in j. volu. & Bal. in l. si furiosi. C. de nup. & Alexan. in consi. lxxxv. & consi.

consi. lxxxvj. in ij. volu. vbi plenissimè tractat hanc materiam. & Petr. Phi. cor. in consil. xxj. & consi. lxxxv. in ij. volu. & in consil. ccxix. in j. volumi. & in consil. xxij. in iiij. volum. vbi plenè.
137 ¶ *Et circa hoc præsupponitur vna reg. quòd in dubio quilibet præsumitur compos mentis & sanus nisi probetur furiosus. text. est in l. nec codicillos. C. de codicil. & in c. vlt. & ibi nota. de succes. ab intest. & tenet Pet. phi. cor. in dicto consil. xxj. col. j. in ij. volu. Et est ratio secundum Bal. in d.l. nec codicillos: quia aliquem esse comporẽ mentis est naturale: sed esse furiosum est accidẽtale: vnde quilibet præsumitur esse talis, quatem solet natura producere: nisi contrarium probetur, allegan ti aliquẽ esse furiosum incumbit onus probandi. dicta l. nec codicillos. & not. Barto. in l. filium. ff. eo. & Bal. in l. final. C. de
138 hæred. instit. & Cardi. in cle. j. in ij. q. de homicidio. ¶*Istud tamen limita multum singulariter procedere in eo, qui nunquam fuit furiosus: quia ille habet hanc præsumptionem pro se: secus autem in eo qui quandoque fuit furiosus: quia præsumitur furor durare: nisi contrarium probetur: vnde tunc allegauti eum esse sanę mentis incumbit onus probandi. Ita dicit glos. in versicu. compotem. in dicto capitu. fina. de succes. sione ab intesta. & not. plenè Alexand. in l. furiosum. C. qui testa. facere possunt. & Abb. in cap. cũ inter canonicos. de electio. Et Petr. de Anchara. in consi. v. & Alex. in hac. l. is potest. in iij. col. Et idẽ Alex. in cõsi. xxij. colũ. iiij. in v. volu. & plenius in dicto cõsil. lxxxviij. col. iij. in ij.
139 volumine. ¶*Quod tamen no tabiliter declara. secundum Alexandrũ in d.l. furiosum. vt procedat quãdo furor durauit per multos dies: secus si fuisset aliquis furor momentaneus, qui modico spacio durasset: quia tunc non præsumitur durare: quia in huiusmodi furore momẽtaneo de facili reuertitur homo ad resipiscentiam. & ita reuersus præsumeretur: nisi contrarium probaretur secundum eum: ita etiam dicit Pe. phi. cor.
140 in d. consi. xxj. col. ij. in fi. ¶*Ex prædictis ergo sequitur quòd eoipso quòd probatur semel aliquẽ quãdoq; fuisse furiosum: si deinde facit aliquẽ actum præsumitur illum fecisse tẽpore furoris: nisi cõtrariũ probetur: & sic actus non valebit: ita dicit gl. in d.c. fin. de succes. ab intest. quã ibi sequitur Abb. in fin. col. & Petr. phi. Cor. in d. consil. xxj. per totum. maximè in fin. col. in ij. vol. & Geminia. in cap. j. §. si verò de cle. ægro. lib. vj. & Alexand. in d. cõsil. xcij. colum. v. in prin. in v. vol. vbi præsertim dicit id procedere fortius quãdo actus factus non cõuenit totaliter homini sanę mẽtis. vt dicit etiam

Universidad de Deusto
Biblioteca

etiam Bald.in d.l. furiosus.Pet. Phil. Corn.in d.consi.xxj.colū. pen.& Alexand.in consil.lxxxv. col.iiij.in ij.vol.vbi dicit,ꝙ licet ex aduerso probetur,ꝙ habeat dilucida interualla nisi in specie probetur ꝙ erat sanus tēpore actus celebrati talis probatio nil releuat. Idem etiā & magis plenè tenet Alex.in cōsi.lxxxvj. in ij.volu.vbi infinitas decisiones allegat in hac materia, & Pet.Phil.Cor. in consi.lxix. col. antepenul.& penul.in j.volum.

141 ¶*Probatur autē aliquem esse furiosum,vel fatuum per signa: vt dicit Bartol.in l. siquidem.C. solu.matri.vbi idē dicit ad probādum aliquem esse mortuum: quæ signa ostenduntur, & per verba,& per facta:vt dicit Abb. in d.c.vlti.col.fi. de suc.ab inte. Per verba enim ostēditur furor quando quis loquitur verba fatua extra propositum & nō cōuenientia homini sanæ mentis: nam fatuus fatua loquitur vt habetur in cap.legimus. xciij. distin.& est text.& ibi nota.in l. quidam in suo.ff. de condi.insti.& Bart.in l.is qui.§.vlti.ī. de tuto.& cu.da.ab his. vbi habetur ꝙ ex sermonibus cognoscitur homo stultus. Idem tenet Alexand.in d.consi.liiij.in j.volu.codem modo si non respondet ad propositum vel non habet rectam memoriam : vel si proiicit panem vel lapides : vel quia ita reputatur furiosus à patre suo, & à consanguineis. vt dicit Alexand. in d. consil.liiij. eodem modo si quis spuat in faciem alicuius hominis præsumitur ex hoc furiosus secūdum Pet.Phi.Cor.in consil.xxij.col. iij.in iiij.volu. Et de prædictis vide etiā Alexā.in l.apud Iulianum.§.cōstat.ī. de leg.j.vbi inter alia dicit, ꝙ si quis recusat pocula medicinalia in infirmitatibus:ex hoc præsumitur furiosus:allegat Specu.in titu.de salariis.§.vlti.versi.sed quid si. Et de pluribus aliis modis probādi quem furiosum vide plenè in dictis consiliis prælegatis, & Alexand.in l.si cum dotem.§.si maritus. colū.fin.ī. solu.matri.

142 ¶Ad vnum tamen aduerte,ꝙ testes deponētes de furore debent etiam non interrogati assignare causam scientiæ cōcludentem:alias non probant: ita dicit Bald.in d.l.furiosum. & ibi Iason plenè.& Alexan.in consi.lxxxv.colū.vj.in ij.volu.Et ratio est quam posuit Innoc.in cap. cum causam.Et ibi etiam Abbas in iij.col.de testi.vbi dicit,quòd quando testis producitur ad probandum aliquid quod non percipitur sensu corporis, sed iudicio intellectus : tunc debet etiam nō interrogatus assignare causam scientiæ concludentem per aliquem actum extrinsecum:alias non probat:ita etiā dicit Bald.in l.solam.C.de testi. & Petr.Philip.Corne.in consil. xxij.colum.ij. in litera b.in iiij. volumi.& in consilio xxj. col.j. in litera

143 in litera E,in ij.volu. ¶ * Prædictis adde quòd ad probandū furorem admittuntur etiam testes singulares, vt si vnus testis dicat : vidi eum proiicere lapides . alius dicat,vidi eum loqui inordinate , & extra propositū,& alius dicat,vidi eum spuere in faciem , vel simile. Ita per plura tenet Alex.in dicto consilio xcij.colum.v. in v. volumi. versic.nec obstat. & in consilio cxlj.colum.ij.in j. volu.& in dicto consil.lxxxv.circa fi.& consil.lxxxvj.colum.iij.in ij.volumi. Et istud tenent Innoc.& communiter docto.in c. qualiter & quando. el secundo. de accusa. Et ratio est:quia isti testes non deponunt super aliquo facto in specie:nam tūc verum est,quòd singulatitas obstat : sed deponunt in genere , scilicet quem esse furiosum vel hæreticum:vel infamem:quod per plura specialia probari potest : ideo admittuntur testes singulares : secundum Barto.in l. Titia.ī. de solutio. & habetur plene in locis prælegatis quod cōfirmo per vnum optimum dictum Soc.in cōsil.ccxcv.colum.iij. in ij.volu. vbi dicit quòd ad probandum aliquem actum successiuum admittuntur testes singulares.

144 ¶*Quartum requisitum in gl. est:quòd sit maior xxv. annis is qui vult adire hæreditatē : quia alias minor de per se adire non potest.l. more. & l. pupillus.ī. eo.& l. cum quædam.C. de administ.tu.Circa hoc tamen, vt habeas plenam notitiam de minore quando, & qualiter adire potest: distingue tres ætates minores. Prima est infantia quæ durat vsque ad septē annos cōpletos. Secunda est ætas pupillaris:quæ dicitur impubertas,& durat in masculo vsque ad quartumdecimū annum completū: in fœmina verò vsque ad duodecim:vt habetur instit.de nup. in princ.& l.qua ætate.ī. de testa. Tertia dicitur ætas adulta quę appellatur pubertas,& durat tam in masculo quàm in fœmina vsque ad vigintiquinque annos , & illa postea deinde in antea, dicitur ætas legitima. l. vlti.C. de his qui veniam ætatis

145 impetra. ¶*De prima ætate ita ius disponit:nā si est delata hæreditas alicui infanti : siquidem talis infans habet patrē : potest pater pro eo solus adire, & infanti hæreditatem acquirere, & si mortuus fuerit infans ante aditam hæreditatē transmittit illam ad solum patrē ex speciali priuilegio. Ad alium autem hæredem non transmittit : ita hæc omnia habentur in d.l. si infanti.& ibi Bar.& Bal.& cōmuniter modernio.C. de iure delibe.Si vero patrem non habet infans tūc siquidem habet tutorē potest solus tutor absque interuētu infantis adire hæreditatem: vt dicta l.si infanti.§.parente,& etiam bono.poss.petereivt ibi. Et si moriatur ante agnitā hæ-

reditatem, vel bonor. poss. per tutorem: non transmittit illam: vt ff. sed vadit ad illos ad quos iret si infanti delata non esset. Ita habetur in d.l. si infanti. & in l. infantis. C. qui admit. si vero tutorem non habeat infans: tũc hæreditatem de iure ciuili nullo modo adire potest: nisi sibi prouideatur de tutore: quia tutor est omnino necessarius in adeunda hæreditate per pupillum. l. cum in vna. §. tutor. ff. de appella. sed in bonorum posses. de iure prætorio est remedium: quia quilibet cõsanguineus vel amicus infantis posset adire prętorem, & agnoscere bonorum poss. nomine infantis. quo casu perfecte acquiritur infanti, & transmittitur ad quoscũque hęredes. Ita tenet Alex. in d.l. infantis, & in l. vlti. col. v. C. vnde cog. & Bal. in rubrica. C. qui ad.
146 mit. in vj. quæstione. ¶*De secunda vero ætate, scilicet quando hæreditas est delata pupillo maiori infanti, & impuberi. Dic q̃ siquidem impubes habet patrẽ: potest cũ autoritate patris adire hæreditatẽ secundũ Bart. in l. vlt. §. pupillus. ff. de ver. obl. & in l. more. §. impubes. ff. eo. si verò pater non vult consentire filio adeunti: tunc potest filius sine patre adire. Ita etiã ecõtra: si pater volente adire filius recusat: nã potest solus pater adire, & ideo sibi acquirit hæreditatẽ. Ita hæc omnia decidit tex. in l. vlti. §. sinautem in secunda. C. de bo. quę lib. quẽ tex. reddit singularẽ ibi Bald. & mirabilem ad hoc, quòd pupillus solus sine autoritate tutoris vel patris potest adire hæreditatẽ: dummodo sit doli capax. ita etiã tenet Lud. Ro. in l. pupillus. in prima. ff. eo. & ibi etiam Alex. circa fi. Et dicunt hoc esse speciale in filiofamilias pupillo. in alio secus. vt l. potuit. & ibi Bald. C. de iure delibe. & infra proximè dicetur. Si tamẽ ex tali hæreditate adita per se vel per patrẽ pupillus lædatur potest aduersus eam petere restitutionẽ in integrum. vt d. §. sinautẽ. in secũda. & habetur in l. j. C. si tutor vel cura. inter. Itẽ si talis pupillus habẽs patrẽ moriatur hereditate non adita nõ transmittit illam ad patrem, nec ad aliũ: sed vadit ad eos quos iret si pupillo delata nõ esset: vt d.l. si infanti. circa finẽ. & ibi Bal. in pe. col. versi. expeditus sum de materia &c. & sequẽti q. vnde est speciale in infante vt trãsmittat ad patrẽ: vt ibi. In alia vero ætate seruatur ius cõmune in cõtrariũ. Si vero pupillus non habet patrẽ, & tũc siquidẽ habet tutorẽ potest adire hæreditatem cum autoritate tutoris, & nõ aliter: nam solus pupillus sine tutore vel solus tutor sine pupillo adire non potest. tex. est. & ibi Bar. & Bald. plenè in dicta l. potuit. C. de iure delib. & habetur in l. seruo inuito. §. si pupillo. ff. ad Treb. secus est in bonor. poss. delata

delata pupillo maiori infante: quia solus tutor sine pupillo potest eam agnoscere. l. bonorũ. C. qui admit. & l. tutor. ff. de bonor. possess. & ratio est secũdum Bald. & cõmuniter doct. in d.l. bonorum: quia bonorum poss. accipit fomentum ab interuentu, & præsentia iudicis: propterea solus tutor sufficit: quod secus est in hæreditate. Pupillus autẽ sine tutore non potest etiã bonorum poss. agnoscere. l. seruus. §. impubes. ff. de bonor.
147 possess. ¶*An autem solus tutor cum autoritate iudicis possit hæreditatẽ adire sine pupillo? Dic quòd non: ita tenet Bal. & Pau. de cast. in dicta l. bonorum. & est speciale in bonorum
148 possess. ¶*Prædictam tamen conclusionem limita non procedere quãdo pupillus esset hęres institutus sub conditione, & ipse solus impleret conditionẽ: nam ex hoc ipso efficitur hæres solus sine tutore ipso iure: casus est in l. conditionibus pupillus. ff. de condi. & demonst. & notat Alexand. in d.l. bonorum. & ita limitatur regula dictę l. potuit.
149 ¶*Secũdo limita nõ procedere quando est institutus seruus pupilli: quia solus tutor potest iubere seruo, vt adeat sine pupillo. tex. est nõ violando ipsum in l. si per epistolam. ff. eod. per quẽ ita tenet Alexãd. in d.l. potuit. & in d.l. bonorũ. licet Bart. in d.l. si per epistolã. intelligat illam l. in infante. tamen Imol. Lud. Ro. & Pau. de ca. ibi intelligunt illam generaliter in quolibet pupillo: quia aliàs esset vio-
150 lare literam. ¶*Si verò pupillus nõ habeat tutorem: & tunc solus adire nõ potest sed datur remediũ: vt adeat iudicem: & cũ autoritate iudicis potest adire hæreditatẽ & bonorum possessio. tex. est in d.l. si infanti. in fi. & in d.l. bonorum. & sic iudex supplet defectum tutoris: vt ibi
151 not. ¶*An autẽ infans possit adire cũ autoritate iudicis, Pal. in d.l. bonorũ. C. qui admit. tenet q̃ nõ: qa in eo est defectus iuris naturalis: ex quo nullũ habet consensum & contra defectum iuris naturalis non potest dispẽsari. secund. Inn. in c. sciscitatus. de resc. contrarium tenet Lud. Rom. in d.l. bonorũ. & etiã Fulgo. tamen in ista contrarietate concludo prout distinguit Alex. & Ias. in d.l. bonorũ. col. iiij. quod aut infans est ita paruus vt nõ possit fari: & tũc procedat opi. Bal. per tex. in d.l. bonorũ. dum dicit impuberi postulanti. Nam iudex nõ potest impartiri suã autoritatẽ nisi postulãti: vt ibi. sed infans qui nõ potest loqui: nõ potest id postulare. si verò infans potest loqui: qa forte est proximus septẽnio: & tũc pcedat opi. xx. qa potest
152 postulare. ¶*Potest modo dubitari an si pupillus nõ habet tutorẽ possit sibi dari curator: & cum autoritate curatoris: possit adire hæreditatem vel bonorũ

possessio.dic quod non:sed tutor est omnino necessarius:vt ꝛ.tex.est in l.cũ in vna.§. tutor. ff.de app.& l.seruus.§.impubes. ff.de bo.poss.& not.glos.in d.l. potuit.& ibi etiam Bald.& Soc. in consil.ccxxxiiij, col.pen.in ij.
153 volu.¶*De tertia verò ætate.s. quando sumus in minore xxv. annis : maiore tamen quatuordecim : qui dicitur adultus : dic ꝙ siquidem habet patrẽ potest cum autoritate patris adire: vel patre recusante potest solus adire si vult.ita & econtra filio recusante potest solus pater adire.text.est in d.l.vlti.C. de bon. quæ libe.si verò adultus nõ habet parrem,& tũc siquidem habet curatorem : potest adire cũ autoritate curatoris.l. cũ quædam.C.de admi.tu. sed solus sine curatore vel curator sine eo adire non potest : quia in hoc adultus habẽs curatorem æqui paratur pupillo secundũ glos.& Alex.in l. impuberibus.ff. eo.& Alex.in l.j.§.fuit quæsitum. col. ij.vbi etiã gl.tangit.& ibi cõmuniter doct.ff.ad Treb.per tex.& ibi not.in l.si curatorẽ.C. de in inte.resti.potest tamẽ adultus si
155 læditur petere restitutionẽ aduersus dictam aditionem. l.ij. C.si tu.vel cu. inter.& habetur in d.l.si curatorẽ. & in d.§. fuit quæsitum.si verò adultus nõ habet curatorem,& tũc potest solus hæreditatẽ adire valet aditio, secundum Alexand.in d.§. fuit quæsitum per d.l. si curatorem:tamẽ si læditur ex tali aditione potest petere restitutionem in integrum: vt traditur in locis prælleg.& probatur in l.
154 si minor.ff.eod. ¶*Per quam l. si minor.Nota pulchram limitationem ad ea quę dixi ꝛ.in textualibus.in quantum fuit dictũ ꝙ quando sunt plures hęredes, quorum vnus repudiat partem suam,illa pars repudiata,accrescit cohæredibus etiam inuitis. l. testamento. C. de impub. & alijs sub,istud limita non procedere quãdo ille qui repudiat primo adiuit partem suam, & deinde per beneficium restitutionis in integrum repudiat : nã tunc, illa portio repudiata,non accrescit cohæredibus inuitis,sed vadit ad creditores hæreditarios. iste est casus singularis in d.l. si minor.ff.eod.Et per hoc potes colligere intellectum ad istam glo.in quantum dicit ꝙ minor xxv.annis nõ potest adire: nam in quantum vult loqui de adulto debet intelligi quòd nõ potest adire effectualiter & irreuocabiliter sicut maior propter restitutionẽ quã petere potest
ꝛ vt ꝛ.dictum est. ¶*Quintũ requisitum principaliter in gl.est quod sciat testatorẽ esse mortuũ: quia alias adire nõ potest vt est tex.in l.qui hæreditatem. quę est.l.proxima.ff.eo.Et ratio est:quia viuo eo de cuius hæreditate agitur, non potest quis gerere pro hærede nec repudiare:cum viuentis nulla sit hæreditas.

ditas.l.neminem.& l.qui supersticis.ff.eo.& l.ij.§. interdum.ꝛ. de vulg.& pup.& l.j.§. si impuberi.ff.de collatio.bonorum.Et ideo requiritur talis scientia:ne sit dubius an adire possit vel
160 non: quod esset si dubitaret an viuat, vel mortuus sit testator.
¶*Qualiter autẽ probetur talis scientia: dicetur infra post Bar.hic,sed qualiter probabitur testatorem esse mortuum, vide Bar.in l.siquidem.C. sol.ma.vbi dicit ꝙ mortuus probatur per signa,& sufficit, si testis dicat, vidi eum mortuũ:quia habebat
157 signa mortuorum. ¶*Secũdo probatur mortuus eo ipso, ꝙ testis dicit interfuisse eius exequiis funeralibus.l.conditionũ. ij.vbi hoc probatur.ff.de condi. & demon.& Pet.Phil.Corne.in consil.x.colũ.j.in fi.in j.volumi.
158 ¶*Tertio probatur eo ipso ꝙ testis dicit vidisse hominẽ euiscerarũ: quia de necessitate naturę sequitur,ꝙ sit mortuus.secũdum Bal.in l.ex persona. col.
159 ij. C. de probatio. ¶*Quarto probatur eo ipso ꝙ testis dicit vidisse eum sepeliri vel duci ad sepulturam.secundum Bar.in d. l.siquidem.idem tenet Bar.in l. ij.§.si dubitetur.ff. quemad.testa.aperi.& Abb.in c.in præsentia.de sponsa. & ibi plenè per Maria.Socy.idem Barto.in suo tract. qualiter probetur mors: vbi plus dicit,ꝙ sufficit quod testis dicat se interfuisse sepulturę licet nõ viderit cadauer:quia forte erat in capsa clausa: tamẽ communiter dicebatur, ꝙ erat corpus talis hominis : ex hoc enim probatur mors, & etiam Bal.in l.cõuenticulam. col.fi.C.
160 de episco. & cleri. ¶*Quinto probatur eo ipso,ꝙ testis dicit vidisse eum nõ habere sensum, neque motum,neque flatum.vt dicit Bal.in d.l.conuenticulam. circa fi.idem si dicat tetigisse eũ frigidũ, & nõ habentẽ pulsum. vt tenet Bar.in d.§.si dubitetur. secus autem si testis dicat,quòd vidit eum mortuũ:quia non loquebatur: nam istud nõ sufficit: quia potest quis esse viuus, et si loqui nõ possit: ita dicit Bal.in l.ij.C.de posthu.here.insti.quẽ refert,& sequitur Fely.in c.quõniam frequẽter.§.porro.col.vl-
161 ti.vbi lite nõ contest. ¶*Sexto probatur eo ipso,ꝙ testis dicit, ꝙ inter notos consanguineos vel vicinos fuit habitus & reputatus pro mortuo secundũ Pet. Phil.Corn.in consi.xcvj.in pen. colum. in litera E, in iiij.vol. de qua tamen materia vide plenè eundem Petr.Phi.Cor.in consi.
162 x.in j.volu. ¶*Septimo probatur eo ipso,ꝙ testis dicit vidisse illos de domo,& cõsanguineos fecisse luctum:pro eo,qui dicebatur mortuus,& quòd sumpserunt vestes lugubres. ita dicit Barto.in l.genero.in fi.ff. de his qui no.insa.& Bald.in l.exhęredatum.in fi.ff.eod.titu. de infamibus,& Bart.in l.quotiens.C. de naufrag.lib.xj. & Anton.de

Universidad de Deusto
Biblioteca

Butr.in d.c.in præsentia.de spõsa.& Alex.in consi.iiij. col.v.in versicu.plus dicit: in ij.volumi.

163 ¶*Octauo probatur quis mortuus eo ipso, q̃ probatur, esse lapsos centũ annos, à die natiuitatis illius.nã de iure nõ præsumitur plus viuere.l. vlti.C. de sacro sanc.eccl.vnde elapsis cẽtũ annis præsumitur mortuus. ita tenet Bal.in d.l.ex persona. col.ij.circa fi.C.de pba. & Car. in clc.j.de reb.eccl.non alie.& Bal.in l.proponebatur.in prima lec.3.de iudi.& Bar.in d.l.siqui-

164 dem.circa fi. ¶*Nono probatur. si aliquis visus fuit ingredi bellum ac deinde nõ reperitur viuus,nec mortuus:nam ex hoc præsumitur, & probatur mortuus.ita tenẽt Bart.& Bald.in l. vlti.3.de his qui no.infa. & Fel. in d.§.porrò. col.vlti.vt lite nõ

165 contesta.¶*Decimo probatur eo ipso,q̃ aliquis iuuenis luxuriosus, & vagabundus cœpit vagari per orbem, & nescitur vbi sit:nec aliquod nouum habetur de eius morte, vel vita: nã si ex hoc tempore lapsi sunt solũ anni quinque ex hoc præsumitur, & probatur mortuus. ita tenet Bart.in suo tract.qualiter probetur mors, & in tract.de teste: in tertia charta. in vers. mortuũ hominem.& Alexãd.in d.consi.

166 iiij.col.v.in ij.volu.¶*Vndecimo probatur: si testis dicit vidi eum decapitari:vel abscindi venas gulę cum sanguinis effusione.ita not.Barto.in d.§.si dubitetur, & in dicto tract.qualiter

167 probetur mors.col.fi. ¶*Duodecimo probatur si testis dicit vidi eum expirare, vel mori: secũdum Bart.in dicto tract.qualiter probetur mors. in fi.& in

168 d.§.si dubitetur. ¶*Decimo tertio probatur: eo ipso q̃ aliquis petiit à iudice, vt mittat nũcios,& exploratores: vt perquirãt an sit viuus vel mortuus, & illis missis nõ reperitur de eo aliquod nouũ:nam ex tali relatione præsumitur mortuus:ita tenet Bart.in d.l.ij.§. si dubitetur.ff.quemadmo.testa.aperi.& Alex.in d.consil.iiij.colũ.v.in ij. volu.idem tenet Barto.in l.& si certus.§. si vnus.j. ad Silla.vbi dicit quod eo ipso quod quis non reperitur præsumitur mor-

169 tuus. ¶*Decimoquarto, probatur eo ipso, q̃ testis dicit vidisse aliquem proijci in mare, vel de ripa fluminis, & postea non fuit visus vlterius: nam ex hoc præsumitur mortuus:ita tenet Bar.in d.tract.qualiter pro-

170 betur mors.circa fin. ¶*Decimoquinto,probatur eo ipso,q̃ quis produxit instrumẽtũ testamentinã per ipsius ostensionẽ præsumitur mortuus testatos ita tenet Per.Phil.Cor.in consi. lxxxv.col.iij.in ij.vol.& Bar.in l. vlti.col.iij.C. de edic.diui Adri. tol.vbi assignat rationẽ: quia si nõ esset mortuus: non dedisset hæredi testamentũ notarius, &

171 ibi etiã hoc dicit Alex. ¶*Decimosexto,probatur: eo ipso q̃ produc

producitur aliquod instrumentum, in quo fit mẽtio de aliquo per dictionem quondam: quia ex hoc probatur, quòd ille sit mortuus.ita tenet Bald.in cõsi. cccvij.col.iij.in j.volu.per illud quod not.glo.in l. eius qui.3. si

172 cert.peta.¶*Decimoseptimo, probatur: si testis dicit, q̃ vidit Titium carcerari in carcere in quo nõ erat cibus nec potus,& quòd ibi erat appositus custos qui nõ permittebat dari victum ipsi carcerato: nã post aliquos dies præsumitur mortuus: attenta naturali præsumptione

176 quæ est, quòd sine cibo nõ potest quis viuere.ita tenet Barto. in dicta tract.qualiter probetur

173 mors in fi.¶*Decimo octauo, probatur eo ipso, quòd est publica vox, & fama in illa vicinia vel ciuitate in qua dicitur esse mortuus, qualiter est mortuus:

177 nam talis fama sufficit:dũmodo locus sit de lõginquo:vel mors sit antiqua per logum tẽpus.ita dicit Bart.in d.l.siquidẽ.in fi.C. sol.mat.secus qñ mors esset de recenti vel in loco propinquo: quia tũc nõ sufficit ꝓbatio per famã:ex quo testes de facili habere potest is,qui vult mortem probare: qui deponant de visu.

178 ita declarat Alexã.in consi.xxv. col.iij.in iiij.vol.& And. de Iser. in c.j.col.iij. quo tẽpore miles.

174 ¶*Decimonono, probatur mors per famã solam:qñ sumus in morte alicuius magni domini.secundũ Ang.in d.l. siquidẽ.

sentit Bar.in l.minore.§.tormẽta.in ij.q.principali.vers.ite ex

175 eo.3.de quæst.¶*Vigesimo ꝓbatur eo ipso,quòd aliquis fuit visus ingredi aliquã ciuitatem in qua erat pestis: nam ex hoc præsumitur constitutus in periculo mortis.vt not.plenè Petr. Phil.Corn.in consi.cxxxj. colũ. ij.& iij.in iiij.vol.vnde si postea non reperitur alicubi,nec viuus nec mortuus debet præsumi mortuus: sicut dicimus de eo qui ingreditur bellum: vt per Bart.& Bald.in l.vlti.3. de infa-

176 mibus. ¶*Vigesimo primo ꝓbatur eo ipso,quòd ascẽdit nauem,& accessit per mare, & supervenit tempestas,adeo quod non fuit vlterius reuersus nec ipse,nec nauis:nam ex hoc præsumitur mortuus secundũ Bart. in tract.de teste.in vers. mortuũ

177 hominẽ. ¶*Vigesimosecundo probatur eo ipso, q̃ aliquis magnus mercator,& diues recessit e domo animo reuertendi, & trãsiuit per loca insidiosa,& periculosa, & expectatus per familiam per multũ tempus nõ fuit reuersus: nã ex hoc præsumitur mortuus.ita dicit Bar. in d.trac. de teste.in vers.mortuũ homi-

178 nem. col.j. ¶*Vicesimotertio præsumitur qs mortuus de iure lõgobardo eo ipso, q̃ stetit per trienniũ extra suã prouinciã: vt est tex.in lon.de his q extra patriam.l.j. & not.And.de Iser.in d.c.j.col.iij.circa fi.quo tpe mil.

Et hoc est vtile scire: quia in re-

gno ius longobardum dicitur ius cõmune,& præponitur iuri Romano.vt habetur in cõsti.puritatẽ. & ibi Andr.de Iser.& in consti.si quãdo.l.iij.& in consti. præsenti l.iij.& idẽ And.in prælud.feu.colũ.viij.in iij.q. & in c. Impetialem.§. præterea ducatus.col.ij.de prohi.feu.alie. per Fed.& habetur in deci.ccxlviij.

179 consi.Neapo.in ij.col. ¶*Prædictos autem modos probandi mortem intellige procedere vbi agitur de cõmodo vel præiudicio pecuniario: prout in terminis nostris in quibus agitur de adeunda hæreditate: ex quo dicitur præiudiciũ reparabile:secus est quãdo agitur de præiudicio maximo, & irreparabili: vt est quãdo agitur de morte hominis, vt si qs inquiritur de homicidio: nam tunc mors debet probari per testes de visu: nec sufficerent prędictæ cõiecturæ. ita dicit Bar.in d.§.si dubitetur. & in d. tract.qualiter probetur mors.colũ.j.in fi.& Fely.in d.c. quoniã frequẽter.§ porro.col.

180 si.vt lite conte. ¶*Adde etiam prædictis, ꝙ licet sit regula ꝙ quilibet præsumatur viuere cẽtum annis nisi probetur mortuus.l.vlti.C.de sacro san.ecc.tamẽ istud debet allegari per eũ, qui se fundat super vita.alias talis prẽsumptio illi non prodest. ita dicit Bal.in c.ex tenore. col. ij.de testi.quẽ refert,& sequitur Fely.in d.§.porro.col.fi.per l.si adulteriũ cum incestu. §. idem pollioni.j.ad leg.Iul.de adulte.

181 ¶*Limita etiã dictam regulam non procedere quãdo vnus testis deponeret de visu: ꝙ vidit hominẽ mortuũ:nã licet nõ plenè probet mortẽ:tamẽ tollit illam iuris prẽsumptionẽ,ꝙ prẽsumatur viuere centũ annis. ita dicit Bald.in c.j.§. notãdum.de his qui feu.da.pos.& Fely.in d.

182 c.j.§.porro. col.fin. ¶*Et pro cõpleméto prædictorũ,adde ꝙ quãdo iudex vult examinare super morte alicuius potest ex officio talem examinationẽ facere etiam parte nõ citata. ita dicit Bal.in d.§.porro.quẽ ibi refert,& sequitur Felyn.in fi.col. quod est valde notandum pro limitatione eorum, quę habentur in c.ij. de testi.& in l.si quã-

183 do.de testi.C. ¶*Sextũ requisitũ principale in gl.est,ꝙ sciat delatam sibi esse hæreditatẽ.s. ꝙ sit institutus purè vel sub cõditione quæ iam est purificata: quia alias si ignorat an purè vel sub conditione sit institutus nõ potest interim adire.l.is qui hęres.§.eo.& l.hæres.j.eod.& l.j. §.scientiam.j.de bo.poss.secũdum tabu. Quãdo autẽ dicatur delata hæreditas habetur in l. delata.j.de verb.sig.Et dixi supra in euidentialibus, sequitur nũc septimum requisitũ in glos.

184 ¶*Septimũ principale requisitum in glo.est,ꝙ sciat testatorem potuisse testari: nã si dubitat,an testator sit paterfamilias vel filiusfa.non potest interim adire:

adire: quia dubitat de viribus testamenti:vel an sit sibi delata hæreditas.l.hæres.§.fi.j.eo.& quòd taliter dubitãs non possit interim adire tenet Pet.Phil. Cor.in consil.lxxxv.in fin.in ij.

185 volu. ¶*Octauum requisitum in glo.est,vt sciat quòd nullus eũ præcedit in succedendo: quia alias de viribus testamenti dubitat & est exemplum:si testator decedat relicta vxore & instituto fratre hærede quia filium nõ habebat,iste frater hęres dubitat an vxor testatoris sit relicta pręgnãs ita vel ne:nõ potest interim adire:nã si posthumus naseeretur rumperet testamentũ:quia reperiretur prę teritus iuxta not.in l. Gallus.ẽ. de lib.& posthu.Ita de hoc est tex.in l.cũ quidã.§.j.j.eo.adde

186 l.quãdiu.la.j.ẽ.eo.¶*Nonum & vltimum requisitum in glos. est,vt sciat ex qua causa sit hæres institutus:an ex testamento vel ab intestato. & ex qua causa hæreditas ad eum pertineat:nam si gessit se pro hærede ab intestato cum esset ex testamento hæres:non valet aditio. Idem econtra. text.in l. si

187 is ad quem.j.eod.¶*Ex quibus infertur ad quæst.quotidiana scilicet.An agens vt hęres cõtra aliquem teneatur declarare ,an sit hæres ex testamento,vel ab intestato: vt alias libellus possit redargui de obscuritate.Bald.in l.si auiæ.colũ. ij.C.de succes.edic.tenet quòd sic,scilicet quòd tenetur exprimere.idem tenet Bar.in l.si defensor.§.illud quęritur.ẽ.de inter.act.cum limitatione si reus aliter deliberare nõ potest nisi fiat sibi dicta declaratio.idẽ tenent Bald.& Paul.de Ca.in d.l. si is ad quem.j.eo.& Specu.in tit.de acto.§.j.ver.item qui dicit se hæredem.Et ratio est ex prædictis:quia alias adire non potest.vt dicit Bal.in d.l.si is ad quem.vnde debet porrigere libellum ita clarum,vt ex eo appareat qualiter est certus ex qua causa ad eũ spectet hæreditas. ita vt adire possit.

188 ¶*Quid autem si hæres agit tanquãm hæres ex testamẽto: & pars opponit quòd non sit hæres ex testamẽto:an teneatur agens incõtinenti probare se esse hęredem ex testamento? dic quòd non:sed reseruatur in processu & ad merita causæ.ita tenet Spec.in tit.de actore.§.j. versi.item qui se dicit.& ver.sed

189 pone quidam.¶*Quid autẽ si quis egit ex testamento & succubuit:an possit postea agere ab intestato tãquãm hæres proximior:vt quia forte fuit pronunciatum testamentũ non valere:dic quòd sic casus est not. in l.mater decedens.& ibi Bar. & Bal.ẽ.de inoffic.test.per quẽ rex.ita fuit decisum in sacro cõcilio Neapolitan.vt est deci.in nume.liij.vbi dicitur magis pulchre casus,& magis dubitabilis scilicet an ille qui egit ex

Universidad de Deusto
Biblioteca

testaméto & succúbit:si appellauit posit in causa appellatio nis deducere causam intestati. Et dicitur ibi quod sic: vnde probádo se hæredé ab intestato:obtinebit in causa appellationis:& ratio est per illum tex. in d.l.mater.quia agnoscendo viá incópetenté nó césetur renunciasse viæ competéti quam tunc sibi ignorabat cópetere.

190 ¶*Ex hoc datur optima limitatio ad id quod dicit Bart.in l. j.in fin.C.si aduer.lib.vbi dicit quod iudex appellationis non potest iudicare,nisi super meritis primæ causæ super quibus iudicauit iudex à quo. Et idem tenet Pau.de Ca.in cósil.cccvj.

191 in ptin.in ij.volu.¶*Quid autem si aliquis egit tãquam hæres ex testaméto & in processu non potuit probare se hæredé ex testamento:sed probauit se hęredé esse ab intestato:an possit ex huiusmodi probationibus obtinere:vel ecótra si egit ab intestato:& probauit ex testamento.dic quod nó potest obtinere imò succúbit.ita concludit Alex.in cósil.ccxxj.incip. Viso processu causæ &c.in primo volu.vbi plenè loquitur in hac materia.Et ratio est,qa de iure is,qui agit ex vna causa,si probat ex alia succúbit:quia nó potest ferri sentétia códdnatoria.text.est not.in l.habebat.s. de instito.& tenet Pau.de ca.in d.l.si is ad qué.j.eo.Alia ró est: quia is qui agit,vt hæres,debet esse certus ex qua causa est hæres,scilicet an ex testaméto vel ab intestato:vt dicit gl.hic:alias adire non potest.vt d.l.si is ad qué.Per hoc autẽ ꝙ egit ex testaméto cũ esset hæres ab intestato vel ecótra apparet quod non erat certus:vnde nó valuit aditio:merito succúbit:vt s.Et quòd agés ex vna causa & probás de alia succúbat:tenet Alexã.in l.si ita stipulatus.§.Grisogonus.j.de ver.obli.in v.col.& moder.in l.certi condictio.§.si nummos.s.si cer.pet.& per Ino.& cano.in c.ex parte Abbatissæ.de priuil.& in c.examina-

192 ta.de iudi.¶*Limita tamé hãc regulã,ꝓcedere quando agitur petitorio:secus si ageretur possessorio:quia in eo obtinet is, qui agit ex vna causa & probat de alia.ita tenẽt Bal.& Ang.in

193 l.vlti.C.de anna.except.¶*Secundo limita nó procedere in causis in qbus proceditur sola facti veritate inspecta & sine figura iudicij:nã túc ex quo sola veritas attẽditur obtinet is qui agit ex vna causa & probat de alia.ita notanter tenet Alex.in d.§.Grisogonus.in v.co.in fi.& Iaſ.in d.§.si nummos. col.vij.& ratio est:quia quãdo ꝓceditur sola facti veritate inspecta recedit à regulis iuris cõmunis: & césentur sublatæ oës solẽnitates iuris ciuilis positiui adeo ꝙ proceditur in causa manu regia.ita plenè tenet Pe.Phi.Cor. in cõsi.ccxliij.in iiij.vol.& Lud. Ro.

Ro.in cõsi.xx.& Bal.in l.prolatam.C.de sentẽ.& Soci.in cõsi. xij.colum.ij.in j.vol.& Paris in tract.fundi.in ver.sentẽtia.col.v.

194 ¶*Hinc dicimus ꝙ licet alias sententia debeat esse cõformis libello.l.vt fundus.s.communi diui.& l.vlti.C.de fideic.lib.tamen quãdo proceditur sola facti veritate inspecta.potest ferri sentẽtia etiã nó cõformis libello:& super alio quàm super petitis,ita tenet Iaſ.in l.vinum. col.xvij.s.si cer.pet.per ea quæ no.Bar.in l.emilius.s.de mino. vbi dicit ꝙ princeps potest pronunciare super non petitis : ex quo debet iudicare secũdũ veritatẽ nec tenetur seruare ordinem iudiciariũ c.ad petitionẽ. de accu.& no.Bal.in c.ij.de no-

195 ua for.fideli.¶*Itẽ licet alias libellus ineptus admitti nõ debeat imo vitiat processum : & succúbit is qui eũ præsentat.secũdũ Bar.in l.j.§.j.s.si men.fal. mo.dix.& Abb.& Fely.& cõmuniter doc.in c.dilecti.de iudi.tamẽ in causis summariis in quibus proceditur sola facti veritate inspecta,admittitur libellus, licet ineptus:& valet sentẽtia lata super eo.& est ratio:quia in huiusmodi causis nõ requiritur libellus,vt no.Bar.in extrauag. ad repri.in ver.& figura.vnde si interuenit & ineptus nõ vitiat. glo.est singularis in d.l.vinũ.in fi.& ibi Alex.& cõmuniter moder.maxime Iaſ.in pe.& fi.col.

196 ¶*Vnde infertur ad practicã: ꝙ ex quo hodie in regno Siciliç oës causæ ciuiles sunt summariæ:& proceditur in eis sola facti veritate inspecta:& sine figura iudicij,vt dicit prag.j.quæ incipit dispẽdia.& c.detestãtes. sequitur quòd hodie in regno indistinctè obtinet is qui agit ex vna causa,& probat de alia. Itẽ potest ferri sentẽtia sup nõ petitis:& sic nõ cõformis libello.itẽ potest ferri sententia sup libello inepto:ex quo libellus nõ requiritur per prędicta,licet alias de iure communi sentẽtia sup libello inepto sit ipso iure nulla,vt s.& no.Iaſ.in d.l.vinũ.

197 col.fi.vbi pluta allegat.¶*Ad vnũ tamẽ aduerte in hac materia,ꝙ licet alias in causis summariis admittatur libellus generalis:secundũ Bart.in extrauag.ad repri.in d.ver.& figura. illud tamẽ intelligitur nisi pars opponat:quia parte opponẽte non admittitur ex quo nõ potest deliberare.ita singulariter limitat illud dictũ Bar.Alexd.in consi.xxxij.colũ.iij.in iiij.volu.

198 ¶*Iuxta prædicta cadit vnum dubiũ:quod est notãdũ & vtile. pone ꝙ aliquis agit petitione hæreditatis tãquam hæres defuncti ab intestato,in processu autẽ nõ ꝓbauit se esse ꝓximiorẽ in gradu:nec ꝓbauit defunctũ decessisse sine liberis:sed solum probauit se esse patruũ,vel amitã defuncti,vel fratrẽ:an ex hoc solo obtineat.dic qd sic.ita notãter cõcludit Pe.Phi.Cor.in consi.

consi.cxcvij.in iiij.vol.& sentit Ludo.Roma.in l.hæres .j.co.& Alexan.hic in hac l.is potest.& Soci.in consil.lxxxix.col.iiij.in j.volu.& de ratione vide plenè
199 in dictis consiliis.¶*Ex hoc deciditur aliud pulchrius dubiũ:substitutus pupillaris mortuo pupillo agit petendo hæreditatẽ ex substitutione:in processu probat se substitutum pupillo:& pupillum esse mortuũ: non tamen probat ꝙ mortuus sit in pupillari ætate:sed solum simpliciter esse mortuum:quæritur an debeat obtinere.Et videtur prima facie dicẽdũ quod non:quia fundamentũ intentionis substituti est quòd pupillus sit mortuus impubes.vnde debuit hoc probare:vt not.Barto. in l.hoc iure.j.de verb.obli.& Abb.in c.bonæ.de elec.itẽ:quia quilibet præsumitur viuere centum annis.l.vlti.C.de sacrosan. eccle.vnde debet potius præsumi mortuus maior quàm minor.Itẽ quia quando sumus in probanda ętate nõ præsumitur ætas maior nec minor:sed debet probari per eũ,qui se fundat in maiori vel minori.tex.est & ibi Bart.& Bal.in l.si minorẽ. C.de in integ.resti.& in l.cũ te. C.de probat.ergo debebat ipsi substituto incũbere onus probandi minorẽ ętatẽ,& quòd in ea esset mortuus pupillus.in cõtrarium tamẽ est veritas,scilicet quòd dictus substitutus obtinet probando se substitutum & pupillum esse mortuũ:licet nõ probet in qua ætate sit mortuus: nisi ex aduerso probetur ꝙ sit mortuus pubes.ita notabiliter concludit Soci.in d.cõsil.lxxxix.colum.iiij.in j.vol.vbi allegat ita tenere Bal.in quodã suo consi.incip.ex parte cõtin-
200 gente &c.¶*Sicut etiã diximus in simili siquis fuit substitutus alicui si decesserit sine liberis: nam sufficit probare eũ mortuum simpliciter:quia præsumitur mortuus sine liberis: nisi contrariũ probetur secundum Soci.in d.cõsil.lxxxix.per text.in l.ex facto.§.penul.& ibi Alexan.& docto.j.ad Trebel.
201 ¶*Vltra dicta nouẽ requisita in glo.potes addere decimum extra glos.dũmodo is qui vult adire nõ sit impeditus ex dispositione alicuius statuti.vt si statutum,vel cõsuetudo dicat ꝙ mulier non possit cõtrahere sine cõsensu propinquorũ,nam tunc non poterit mulier adire hæreditatem sine cõsensu propinquorum.ita tenet Bart.in l. more.j.co.& tãgit in l.mutũ.& ibi etiã Paul.de Ca.j.co.& Pe. Phi.Cor.in consi.cclxiij.colũ.ij. in iiij.vol.licet nõ videatur firmare: & est ratio: quia hæres adeundo hæreditatem dicitur quasi contrahere cũ creditoribus. l. apud Iulianũ.§.vlti.j.ex qui.cau.in pos.ea.& §.hæres.in fi.de oblig.quæ ex quasi contrac.& l.ex maleficiis.§.hæres. j.de act.& ob.& tenet Pe.Phil. Cor.

Cor.in cõs.xcvij.col.ij.in ij.vol. ¶Contrarium tamẽ in hoc est cõmunis opi.ꝙ imo nõ obstante dicto statuto possit mulier adire sine interuentu cõsanguineorum.Et hãc cõtrariã partẽ tenet idem Bar.in d.l.apud Iulianum.§.fin.& Abb.in ca.qua fronte.de appel.& Bald.Ange. Imo.& Alex.in d.l.mutũ.vbi dicit Alex.hãc esse cõmunẽ opi. quia statutũ debet strictè intelligi in cõtrahendo prout loquitur:& nõ debet extẽdi ad quasi contractũ:& ibi multa allegat. in vno solo casu posset procedere istud decimũ requisitum, scilicet quando statutũ expressè disponeret ꝙ mulier nõ possit adire sine consensu propinquorum.ita dicit Alexan.in d.l.
202 mutum,col.fin.¶*Descendo nunc ad secundã partẽ principalem huius glos.ibi sed regula huius l.&c.pro cuius intelligẽtia oppono regulã:hic dicitur ꝙ is potest repudiare qui potest adire contra.nã tutor potest adire hæreditatẽ vel bono. pos.pro infante l. si infanti.C. de iure debib,l.tutor.& l.si pupilla.j.de bo.pos.& l.bonorũ C.qui admit.& tamen eã repudiare non potest vt d.l.tutor.& l.j.§.tutor.j.de succes.edic.Gl. respõdet & dicit quòd fallit.tu dic secundũ Bar.ꝙ ista lex procedit in eo qui potest adire per se,& ad vtilitatem: secus est in eo qui adit pro alio & ad alterius vtilitatẽ:quia repudiare nõ potest.ita dicimus in tutore:ita dicit glo.in l.eius est nolle.j.de reg.iur.& sentit glo.in d.l.si infanti.& ratio est:quia is qui potest adire pro se potest etiã repudiare in suimet præiudicium: nam vnicuiq; licet iuri proprio renuntiare.l.pe.C.de pac.& l.si iudex.x.de min.Quilibet enim in re sua est moderator & arbiter.l.in re mandata.C.manda. Hoc autẽ nõ procedit in eo qui potest adire ad vtilitatẽ tertij: quia non potest repudiare in præiudiciũ illius tertij.ita dicimus in tutore:qui ratione officij tenetur curare ea,quæ sunt vtilia pupillo.& ideo adire potest pro eo:non autẽ repudiare potest:quia officiũ suum nõ est ad hoc:nam quãdo pupillo incommodat,nõ dicitur tutor.& ita dicit text.in l.qui fundũ.§.si tutor.j.pro empto.& sentit gl.
203 in d.l.tutor.¶*Secũdo oppono super ista glo.cõtra hũc tex. nã seruus nõ potest repudiare: & tamen potest nolle adire.l. cũ proponas.C.de hære.instit. glos.dicit.fallit.super hoc pro intelligentia est aduertẽdũ:nã si volumus intelligere istud cõtrarium ita simpliciter prout iacet in glo.certe nõ esset cõtrarium nec fallẽtia ad hũc tex.nã in tex.ponitur regula continẽs duo.vnũ scilicet negatiuum & aliud affirmatiũ.scilicet is potest repudiare qui potest adire: ad hoc ergo vt exceptio sit bona est necesse ꝙ sit de regula & dispo

disponat cõtrarium eius quod dicit regula.ita dicit Bar.in l.in his.ff.de legi.& in l.j.ff.de reg. iur.tũc enim firmat regulam in casibus nõ exceptis.l.quæsitũ. §.deniq;.& ibi glo.& Bar.ff.de fun.instru.& l.nã quòd liquidè. ff.de penu lega.in §.fin.& l.generali.§.vxori ff. de vsufru.leg. & ibi Bar.idẽ tenet Alex.in cõsil.xxviij.col.pe.in j.vol.& Abbas & Fely.in c.quoniã frequẽter.vt lite non conte.Et prædicta plenè ponit Pet.Phi.Cor.in consi.lvij.in j.volu.Ad propositum ergo,vt sit bona exceptio ad istã l.est necesse,vt ponatur exemplũ de eo,qui potest adire & non repudiare sicut diximus de tutore:vel econtra:de eo qui potest repudiare & non adire:vt dicemus ff.de domino & seruo:sed istud exemplũ glo. est solum de repudiatione & omissione:& sic continet duo: vtraq; negatiua.vt ergo procedat contrariũ:forma ipsum sic: seruus non potest per se adire, quia requiritur iussus domini.l. si quis mihi bona.§.iussum.ff. eo.& tamen licet nõ possit expressè repudiare:potest tamen nolle adire:& sic facere,vt dominus perdat hæreditatem nõ adeundo.vt d. l. cũ proponas. & ibi Alex.& ita videtur procedere cõtrarium:nã seruus non potest adire: & tamen potest nolle adire:quod inducit effectum repudiationis.sed respondeo:quod nõ est contrarium.nã ista lex ponit duo extrema super quibus stat fundata regula huius l.scilicet adire, & repudiare:quæ regula confirmatur etiã in seruo negatiuè.Nam seruus non potest adire & minime potest repudiare.secundũ Alex.in d.l.cum proponas.& ibi etiam Pau.de Ca.& Imo.in l.si paterfamilias.ff.de hæred.instit.& sic cõcordat cũ ista l.Quia tamen inter ista duo extrema est dare quoddã mediũ:quod est nolle adire:vt no.Bart.in l.iam dubitari.ff.de hære.instit.& in l.filij. ff.ad Tertul.& Alex.plenè in l. qui se patris.C.vnde lib.& Pet. Phi.Cor.in consil.ccv.col.pe.in prin.in ij.volu.& in cõsi.cx.col. ii.in j.vol.ideo quia seruus potest nolle adire nõ est contrarium huic l.cũ nõ respiciat dicta extrema:& maxime qa dominus potest cõpellere seruum vt adeat:vt dicit tex.in l.j.§.j.ff. si quis omis.cau.testa.licet seruus possit pati se excoriari & nõ adire.vt no.glos.in d.l.cum
204 proponas.¶* Tertiò sup hoc oppo.& hãc oppositionẽ sentit Bar.hic:super ista glo.nã dominus cuius seruus est hæres instit tutus nõ potest adire hæreditatem nisi seruo volẽte.vt d.l.cũ proponas.& ibi p Alex.& Pau. de Ca.& tamẽ potest eã de per se repudiare sine seruo.l. j. §. per seruũ.ff.de suc.edic.& not glos.in d.l.j.§.j.ff.si quis omis. cau.testa in ver.ab intestato.& glossã l.is qui hæres.§.fin.ff. eod.

eo.licet Bart.in d.§.vlti.sentiat contrariũ:tamẽ cõmuniter reprobatur.vt dicit ibi Alex.& cõmuniter mod.& in l.legatũ seruo.ff.de lega.j.super ista oppo. Bart.hic nõ respondet:sed remittit se ad ea quæ dixit in d.l. is qui hæres.§.fi.ff.eod.vbi dat illã sol.reprobatã scilicet quod dominus non potest nec adire nec repudiare sine seruo.Quia tamẽ eius opi.nõ tenetur:propterea tu solue alio modo:per quam solu.habebis notabilem intellectũ ad hanc l.vnde dicas ꝙ ista l.procedit in eo qui est hæres ex persona sua:& per se vellet adire vel repudiare:secus est in eo qui est hæres ex pso. na aliena: prout est dominus qui intẽdit esse hæres ex persona serui sui:quia in eo cessat regula huius l.ita singulariter dicit Alexã.in d.l.legatum seruo. col.ij.& sentit Bar.in l.si infan-
205 ti.col.ij.C.de iure delib.¶*Ex prædictis ergo infertur multũ notabiliter,quod si seruus hæres institutus moriatur ante aditã hæreditatẽ:& antequam ipse seruus cõsenserit aditioni: dominus non poterit vlterius adire:& sic hæreditatẽ perdet. ita elegãter dicit Bar.hic,in iij. col.per text.in l.vide Neratius.
206 §.j. ff. ad l.aquil. ¶* Deinde glo.quærit quid dicendũ est in filiosa.& remittit se ad no.in d. l.is qui hæres.§.fi.ff.eod.tu dic breuiter,put colligitur de mẽte Bar.& Alexã.& communiter doc.in d.§.fin.quod neq; pater sine filio neq; filius sine patre potest adire nec repudiare.sed vterque debet interuenire in adeundo.vt d.l.si quis in bona. §.iussum.& etiã in repudiando vt dicit text.in d.§.fina.alias si vnus eorũ repudiat:alteri non prẽiudicat.probatur etiam in l. pœnitẽte:& ibi per Cy.& doct. C.de iure delib.Et hoc procedit indistinctè in hæreditate profectitia delata filiofam.tam olim quàm hodie:qa hodie nihil est immutatum in profectitiis:sed tantũ in aduentitiis est immutatum hodie per l.vlti.C. de bo.quæ lib.ꝙ quam est prouisum ꝙ filius possit repudiare in sui tantũ præiudiciũ:& similiter pater sine filio potest repudiare quo ad suimet præiudiciũ:quo casu filius solus adire pôt patre repudiãte, & econtra. ita dicit Bart.in d.§.fi.& dixi ff. in ij.requisito super glosſ.vbi
207 plenè.¶*Habes ergo ex prædictis.ꝙ pater nõ potest solus repudiare etiã hæreditatẽ profectitiam.cuius contrariũ videretur dicendũ prima facie: exquo talis hæreditas pleno iure acquiritur patri & olim & hodie.l.placet.ff.eo.& no.Bart. in d.§.iussum.vnde deberet esse idẽ quod dicimus in domino & seruo:& tamẽ contrariũ est veritas vt ff.Et ratio differẽtiæ est inter patrem & dominum:quia filius sperat omnino mortuo patre fieri sui iuris:quo casu

Universidad de Deusto
Biblioteca

casu potest sibi soli acquirere hæreditatem sibi prius delatã: & ideo iura noluerũt quòd pater possit in præiudicium filij repudiare: secus est in seruo: qui nullo modo sperat p mortem domini fieri liber: nã mortuo domino remanet adhuc seruus hæreditarius: vnde cum nullum patiatur prçiudiciũ ex tali repudiatione iura permiserunt domino soli repudiare: & hanc rationem assignat Cy. in d.l. pœnitente. C. de iure delib. & Bal. in l.j. colũ. x. ver. & in vj.
208 puncto. C. qui admit. ¶ *Prædictis adde vnum notandũ verbum: quòd licet filius non possit expressè repudiare in præiudicium patris tamẽ tacitè repudiando potest patri præiudicare. veluti si passus fuit labi tẽpus sibi statutum ad adeundũ à lege, vel à iudice: nã tunc etiã pater excluditur ab adeundo: nisi filius malitiosè neglexisset adire. ita tenet Bar. in d.l. is qui hæres. §. vlti. & sic in isto casu plus operatur tacita repudiatio quàm expressa: pro hoc est tex. in l. vlti j. quis or. in bono.
209 pos. fer. ¶ *Quarto iuxta ordinem glo. oppo. nam bono. pos. decretalem potest quis agnoscere: & tamen non potest eam repudiare. l.j. §. decretalis. j. de succes. edicto: glo. dicit: fallit. tu autem pro intelligẽtia prçmitte quòd bono. possess. in genere sumpta est duplex, quædam enim dicitur edictalis: & quædam decretalis. edictalis est illa quæ est prodita à prçtore mortuo: & ideo dicitur edictalis quia cõtinetur sub edicto prçtoris mortui: nam prætor fecit multa edicta: prout est edictũ vnde liberi: vnde cognati: & alia similia. illa ergo quæ competit ex quocunq; edicto prætoris mortui dicitur edictalis. Et dicitur edictalis donec est in potẽtia, vt agnoscatur antequàm sit agnita, vt no. glos. in l. iij. §. à municipibus, in ver. prçtoris. j. de bono. pos. decretalis autẽ tũc dicitur quando est decreta autoritate iudicis ei cui cõpetit cũ decreto: prout olim requirebatur: & ideo dicitur decretalis à decreto quod olim requirebatur: hodie autẽ non requiritur decretũ: quia nõ est necesse quòd iudex eã decernat, sed sufficit quòd pars eam agnoscat corã iudice per quæcunq; verba. l. vlti. & ibi Bart. & Moder. C. qui admit. & ibi dicit Bart. q; hodie non dicitur vlterius bono. pos. decretalis sed potius iudicialis appellatur. vt etiã no. gl. in d. §. municipibus. ¶ His prçsuppositis apparet responsio ad contrarium: nã ideo nõ potest repudiari bono. pos. decretalis: quia antequam sit decreta nondũ est delata nec in esse producta: & cum delata non sit repudiari nõ potest: sicut dicimus in hæreditate quæ nõ potest repudiari antequam sit delata. l. nolle. & ibi glo. & l. is qui

is qui hæres. j. eo. sed postquã est decreta, minimè potest repudiari: quia iam acquisita est: & hæreditas vel bonorũ pos. semel acquisita amplius repudiari nõ potest. l. sicut. C. de repu. hæred. & l. si te bonis. C. de iure deli. & no. Pe. phi. Cor. in cõsi. lxj. colũ. pen. in iiij. volu. & l. si quis filium. §. vlti. & ibi glo. vlti. j. eod. ita proprie istud contrarium soluit tex. in d. §. decretalis. & Bart. hic in quarta col. lex ergo nostra loquitur de hæreditate delata quia illa potest aditi & repudiari. l. delata. j. de ver. sig. & in ea habet locum regula
210 huius l. ¶ *Sed cõtra hoc posset aliquis instare, nam si dicis quòd bonorum possessio decretalis non potest repudiari: ideo quia non est delata: sequitur quod minime deberet posse acquiri: sicut dicimus etiam in hæreditate: nam hæreditas vel bonorũ possessio, quæ non est delata acquiri non potest, vt d.l. delata: & d.l. is qui hæres. in prin. iuncta gl. j. j. eod. & tenet Bal. in l. potuit. in vij. q. C. de iure deliber. sed respondeo quod ista bonorum possessio, decretalis est quoddam ius executiuum bonorũ possessionis ædictalis: nã ille qui petit hanc decretalem non petit aliquod ius per se separatum: sed petit executionẽ sibi fieri per Prætorem viuum de illo iure quod contulit prçtor mortuus: quod patet: quia si quis repudiat ædictalem perdit etiã decretalẽ: tanquam suum executiuũ. vt no. glo. sing. in d. §. decretalis. in ver. eam. iura ergo quæ dicunt q; non potest acquiri hæreditas nondum delata nec bonorũ pos. loquuntur in illo iure adeundi quod stat per se: nam illud ad hoc, vt acqratur debet esse delatũ. sed in casu nostro ille, qui petit decretalem non acquirit effectualiter ipsam decretalem tãquam quid de per se: sed potius acquirit effectum & executionẽ ædictalis. licet ergo habeat istud nomẽ: quia appellatur decretalis: tamẽ in effectu non est ipsa quæ acquiritur, sed est edictalis quæ acquiritur mediãte decreto iudicis. Et nota hãc respõsionem, qa est subtilis: simile dicimus in hæreditate: nã est ius adeundi delatũ; & est ipsa aditio: quæ est executio iuris adeundi. vnde ius adeũdi põt repudiari: sed ipsa aditio nõ qa nõ est qd in rẽ productũ & postquã est facta aditio minime põt repudiari per d.l. sicut. ¶ Vltimo gl. ista in fine sui allegat concordãtia ad istã l. f. j. eo. l. iiij. quæ incipit nolle. & l. si qs extraneus. §. sed ita. j. e. quę iura vide per te quia clara sunt: & benefaciũt & concordant cum hac l. Et per hæc
211 sit expedita tota ista gl. ¶ *Expedita glo. venio ad suppletiones. Et pro declaranda materia huius legis Barto. hic reassumpsit tria membra & multum eleganter & obscurè loquitur: pro-

pterea reassumendo dicta tria membra: vt reddam ea magis clara ad hoc, vt sciamus in quibus casibus procedit regula huius l. Præsuppono, secundū Bar to. declarando ipsum quod posse adire seu potentia adeundi consideratur tripliciter. primo modo considerando ipsam potentiam in abstracto non respectu alicuius certæ hæreditatis præsentis nec futuræ: sed simpliciter & in genere: & tūc ista potentia nihil aliud est nisi ipsa libertas quæ est innata cuilibet homini iure naturali per quam permittitur vnicuiq; facere quic quid vult nisi iure, aut vi prohibeatur. l. libertas. ff. de sta. ho. & insti. de iure perso. §. j. & sic ista potentia non est quid separatum ab ipsa libertate: nam ideo potest quis capere & adire: qui liber est & capax. & in ista potentia consideratur solum libertas & capacitas: nam omnis liber & capax adire potest
212 quando sibi defertur. ¶ *Ponit in simili exemplum Bartol. hic de vsufructu. pro cuius declaratione dic quod duplex est vsufructus. s. causalis & formalis. vsufructus causalis dicitur ille, quem habet quilibet dominus in re propria. & ideo dicitur causalis, quia causatur à proprietate & est quid coniunctum cum proprietate. vsufructus formalis est ille, q est separatur à proprietate: & est quoddā ius per se, vt est quādo vnus habet proprietatem & alius vsufructū: & ideo dicitur formalis: quia est quædam forma separata à proprietate: & est species seruitutis. ita distinguit Bald. in l. vsufructu. ff. so. ma. & Alexan. in l. si ita stipulat⁹. §. Titius. j. de ver. ob. & Barth. Cepol. in trac. serui. in c. iiij. sub rub. de serui. vsufru. pro hoc est text. in l. si vnus. §. antepen. ff. de pac. Reducitur ergo ad propositū istud exemplum quia sicut vsufructus causalis est quid coniunctum cum proprietate & ideo domin⁹ vtitur, qa dominus est. ita & istud ius adeundi est vnitum cum libertate hominis: & ideo illud habet quia est homo liber & capax: vt supra. ¶ In ista ergo potētia, ita in genere sumpta, procedit regula negatiua tradita in l. nolle. ff. eod. videlicet quod is qui nō potest adire minimé potest repudiare: ita dicit Bart. hic quem declara: nam ille qui non est capax ad acquirendum minime est capax ad repudiandum. Regula autem affirmatiua huius l. non procedit: quia ille, qui est capax ad acquirendum non potest repudiare: idest non potest se facere incapacem & tollere sibi libertatem quā habet à natura: nā in vno solo casu potest id facere: secundū Barto. s. quando patitur se vendi ad precium participandum: in aliis ergo casibus non potest se facere incapacē. ¶ Adde quod ista opi. Bar. est vera & communis & ab omni

omnibus tenetur hic secūdum Alex. excepto Rapha. qui tenet contra Bar. s. vt procedat etiam regula affirmatiua: tamen quia opi. Rapha. communiter reprobatur: prout ipsum reprobat hic Alexan. ideo non curo aliter eum referre. Et per istā opinio. Bartol. & communem habes optimam restrictionem & declarationem ad hanc l. scilicet, vt non procedat in potentia adeūdi ita absolute & in genere considerata. ¶ *Fallit in
213 alio casu secundum Bart. hic. s. quando aliquis efficitur frater minor de ordine sancti Francisci: nam propter regulam huiusmodi fratrum, talis efficitur penitus incapax. vt habetur in cle. exiui de paradiso. de verbo. signi. vnde amittit libertatem illam & capacitatē adeundi: hinc dicit Bart. in d. l. si in metallum. j. de his qui pro non scrip. q̄ si aliquis instituetur hæredem alicui quem fratrem minorē talis institutio est ipso iure nulla: adeò quod hæreditas remanet venientibus ab intestato: quod ponit latè Bar. in suo trac. minoricarum. & Bal. in auth. ingressi. col. vj. C. de sac. san. ec. illud ergo quod dixi ff. in primo requisito in gl. quando hæreditas est delata monacho: qd iuris sit intellige in alio monacho quā in fratre minore. ¶ Deinde Barto. formatvnam oppo. de l. iiij. ff. pro socio: vbi dicitur quod potest contrahi societas de hæreditate incerta obueniēda. Quā oppo. declara: nam tendit contra id quod supra dixit: q̄ istud ius adeūdi in genere sumptum non est quid per se, nec separatum à libertate: & ideo non potest repudiari: nam contra istud facit quia spes hęreditatis incertæ potest deduci in contractu societatis: ergo est aliquod ius per se: qa alias deduci non posset: ergo pōt ei renūciari. soluit Bart. & nūc eius solutio est clara, præmissa prædicta declara-
214 tione. ideo vide p te. ¶ *Secundo modo cōsideratur potentia adeundi. & nūc capio secūdum membrum Bart. ibi in ij. col. vbi dicit secundum posse adire &c. Et ista potentia est respectu certæ hæreditatis futuræ nondum delatæ: quia non est mortuus is cuius hæreditate agitur. & in hoc Barto. facit duo membra. s. aut consideramus istam potentiam adeundi ab intestato aut ex testamēto. Primo casu. s. quādo est ab intestato: aut est potentia adeundi quā habent descendentes. aut illa quam habēt alij consanguinei præter liberos. Deinde Bart. dicit assumo aliud secundum membrum. super quo aduerte quòd sub illa subdistinctione quam fecit Barto. de potentia adeundi descendentium & aliorum consanguineorū omittit primū membrū. s. descēdentiū: & capit secundū. s. aliorū consanguineorū: & super hoc secūdo procedit primo:

Et cõcludit Bart. quòd istud ius succedendi quod habet consanguineus in bonis cõsanguinei: non est aliquod ius per se separatum sed est quoddam ius annexum, cum iure sanguinis: & non potest ab eo separari: sicut dicimus in vsufructu causali qui causatur à dominio ita ista potẽtia succedẽdi causatur à consanguinitate: & sine ea nõ est. in ista ergo potentia succedendi procedit regula negatiua secundum Bart. quia is qui nõ habet istud ius succedẽdi: quia nõ est consangmineus: nõ potest illud repudiare. sed regula affirmatiua huius l. nõ procedit: quia is q habet istud ius succedẽdi nõ põt illud repudiare: & ratio est: quia cũ sit quid annexum cum iure sanguinis: & ius sanguinis non potest repudiari. l. ius agnationis. §. de pact. l. iura sanguinis. ff. de reg. iur. & insti. de iure natur. §. sed naturalia. ideo minimè potest repudiari istud ius succedendi. l. pactum dotali. C.
215 de collatio. ¶* Contra tamen illud qđ dicebatur quòd istud non est ius per se: adducit Bart. duo fundamenta. primum: nam mater quæ non petit tutorem filio suo infra annum perdit ius succedendi illi filio. l. ij. §. si mater. ff. ad tertul. & l. omnem. C. eod. titu. ergo est aliquid separatum per se. quod patet: quia perditur & vadit ad illos ad quos iret si mater non esset. vt d. l. secunda. §. fina. ff. ad Tertul.

nam si nihil esset de per se per-
216 di non posset. ¶* Secundũ fundamentum est: quia consanguineus habet spem succedẽdi consanguineo suo. l. iij. §. si qs quasi. ff. de condict. ob causam. sed spes est aliqd. quod patet: quia potest donari seu cedi. l. spem. C. de dona. ergo sequitur quòd tale ius succedendi est aliquid separatum à sanguine. ¶ Ad primũ respondet Bar. quòd verum est quòd illud ius succedẽdi potest adimi & separi à iure agnationis. vt d. §. si mater. & §. si. ẽmẽ donec durat nõ est aliquod ius separatũ ab illo iure agnationis: sicut vsufructus causalis pót separari à dominio: & tunc dicitur vsufructus formalis. vt ff. fuit dictũ. tamen dum est cum dominio non est qd separatũ à dominio. ita in proposito: vult enim dicere Bart. qꝓ ex iuris dispositione propter delictũ personæ separatur ius succedẽdi à iure agnationis: sicut contingit in matre: & habetur in l. quisq; C. ad l. Iul. maiest. tamen non interueniente dicto delicto ista simul & ab eo non separatur. & tũc loquitur Bar. in suo mẽbro quia tunc durat illa potentia de
217 qua loquimur. ¶* Ad secũdum respondet: quod licet consanguineus habeat spem succedendi: tamen ista spes est à iure reprobata propter votum captandæ mortis. l. vl. C. de pac. & c. nec captandæ. de concessio. præb. lib. vj. & ideo talis spes reproba-

ta nõ est in consideratione. illud enim quod est à iure repro-
220 batum pro nihilo reputatur. l. conditiones. & l. filius. supra, de conditio. insti. & l. nõ dubium.
218 C. de legibus. ¶* Limitat Bart. prædictam conclusionem non procedere quando huic iuri succedendi renunciaretur cum pacto iuramẽto firmato: quia tũc de iure canonico valet talis re-
221 nunciatio. c. quanuis. de pac. li. vj. quod ius canonicum seruatur hodie in vtroq; foro: ratione iuramenti quod potest seruari sine interitu salutis æternæ: iuxta cap. cum contingat. de iureiurando. & ibi plenè per Imola. in repetitio. & tenet Alexander & ibi communiter Modernior. in d. l. pactum dotali. ¶ Adde quòd Alexand. & communiter doctores sequuntur hoc loco Barto. sententiã ex cuius dictis habes aliam restrictionem & declarationem ad hanc l. scilicet, vt non procedat in potentia adeundi considerata ratione alicuius futuræ hæreditatis hominis viuentis: quæ impropriè dicitur hæreditas.
219 ¶* Circa illud tamen quod dicit Bart. quod si mater non petit tutorem filio suo pupillo, priuatur iure succedendi ipsi pupillo. Amplia istud procedere etiam in matre naturali tãtum: quia tenetur petere tutorẽ suo filio naturali: alias priuatur eius successione: text. est in l. vlti. C. qui pet. tuto. per quem text. ita

dixit Bartol. in d. l. ij. §. si mater-
220 infra ad Tertul. ¶* Secundo, amplia procedere non solùm in matre sed etiam in quocunq; coniuncto obtinente primum locum in successione pupilli: quia priuatur successione, si nõ petit ei tutorem. text. est in l. sciant. C. de leg. hæred. & not. Bart. in l. ij. col. j. ff. qui pe. tuto.
221 ¶* Tertio, amplia procedere non solùm quando mater fuit negligens in petendo tutore: imò etiam si petiit tutorem: & deinde ille tutor non administrauit, vel non fecit inuentarium & alia solennia à iure requisita: nam si mater non solicitauit, vt administraret, vel faceret inuentarium similiter priuatur successione: ac si non petiisset. text. est & ibi glos. & Bart. in l. ij. §. quod si pater. ff. ad Tertullia. & Bartol. in l. vlti. §. personis. C. de administrat. tuto. Idem est si ipsa mater, vel alius successurus legitimè ab intestato, cui tutela ipso iure defertur non administrauit: vel minus legitimè: non faciendo solennia: nam licet vtiliter gerat negocia pupilli: adhuc tamen priuatur hæreditate ipsius: ex eo quia non legitimè gessit: ita
222 dicit Bartol. in d. l. ij. colum. ij. ff. qui pe. tuto. & Bald. in l. precibus. colum. iiij. in fine. & seq. C. de impub. & ali. substi. & Bal. in l. matres. colum. ij. in fine. C. ad Tertul. & glos. in d. §. quod
222 si pater. ¶* Quod tamen pro-

cedit solũ in tutore petito à le scilicet ab ipsa matre: nam secus est in tutore testamẽtario, vel legitimo: quia in eo non tenetur esse solicita, vt administret, vel inuentarium faciat: vn de tunc non punitur: secundum Bartol. in d. §. personis. & Bald. in d. l. precibus. colum. v. in princip. Et ad prædicta adde Petr. philip. Corn. in consi. iiij. in iij. volu. vbi plene de hac materia. & Bald. in consil. cccciij. in iiij.

223 volu. ¶* Quarto, amplia istud procedere etiam in substituto pupillari: quia si non petit tutorem pupillo priuatur iure substitutionis: & non succedit. casus est in d. l. sciant. & tenet Bartol. in d. l. ij. colum. iiij. ℣. qui petuto. Quod limita singulariter non procedere in substitutione fideicommissaria: quia talis substitutus non priuatur fideicommisso: licet non petierit tutorem pupillo. Casus est in l. credendum. §. si vero maritus. ℣. qui pe. tuto. & est ratio: quia tale fideicommissum non trahitur ad successionem pupilli, sed tantum testatoris: vt ibi habetur: & nota. Bartol. in d. l. ij. colum. iiij. pro hoc est textus. in l. coheredi. §. cum filiæ. ℣. de vul

224 gari & pupillari. ¶* Quinto, amplia etiam si esset datus tutor in testamento minus legitimè adeò quòd indigebat confirmatione iudicis, nam si mater, vel alius succeſſurus non petierit ipsum confirmari per prætorem: similiter priuatur successione: textus est in d. l. credendum. in principio. ¶* Sexto, amplia etiam si esset datus

225 tutor in testamento: qui se excusauit ex iusta causa: nam si mater non petiit alium subrogari in locum excusati priuatur hæreditate: text. est in d. l. credendum. in principio. & ibi Bartol.

226 ¶* Septimo, amplia procedere non solùm in tutore petendo, sed etiam in curatore: quia si mater non petit curatorem filio suo pupillo in casibus in quibus est necessarius curator pupillo: vt quando tutor legitimus, non est idoneus. vt institut. de curator. §. interdum. priuatur successiõe filij. textus est in d. l. ij. §. quid si curatores. ℣. ad Tertullia. & in l. j. ℣. qui petuto. secus est, si haberet filium adultum: quia non tenetur ei petere curatorem, vt d. l. j. & l. mater is. C. eodem titulo.

227 ¶* Octauo, amplia procedere etiam si mulier sit prægnans quia tenetur petere curatorem ventri: alias si posthumus nascatur & moriatur: ei non succedit. text. est & ibi Bartol. in d. §. quid si curatores. & Bald. in dicta l. matres. colum. fina. C. ad Tertullia. & in d. l. precibus. capitu. vj. in fine. Quod tamen limita nisi mulier peperisset infra triginta dies post mortem mariti: quia sibi non imputatur si curatorem ventri non petiit. ita singulariter dicit Bar. in l. j. §. eleg

eleganter. ℣. de liber. agnoscen. Et de hoc dicto vide omnino Bald. in consil. cclxxxviij. in ij. volumi. vbi tenet quod sufficit si mulier petat curatorem infra annum: vel si posthumus moritur infra annum à morte mariti non incidit mater in penam

228 priuationis. ¶* Nòno, amplia procedere etiam in muliere habente filium furiosum: quia si non petit dari sibi curatorem, priuatur eius successione. text. in dicto §. quid si curatores. in fine.

229 ¶* Decimo, amplia procedere etiam si mater petiit tutorem: sed minus idoneum & inhabilem: quia habetur ac si non petiisset: & punitur priuatione hæreditatis. idoneus autem intelligitur dummodo sit locuples: text. est & ibi Bartol. in l. ij. §. quid si indignos. & §. ido-

230 neos. infra ad Tertul. ¶* Vndecimo, amplia: vt petat tutorem cum effectu: ideſt quod petat taliter quod detur & administret effectualiter: alias non sufficit solum petere nisi etiam cum dari faciat. vt nota. glos. in l. matris. C. qui pe. tuto. per quã ita dixit Bartol. in d. l. ij. colum. ij. ℣. qui pet. tuto. ponderando illud verbum, petierit: quod est in dicto §. si mater. & in dicta l. sciant. quod verbum, petierit: est futurum subiunctiui: & debet intelligi cum effectu. l. prima & ibi per doctores. ℣. quod

231 quisque iuris. ¶* Duodecimo amplia vt mater priuetur omnino hæreditate filij propter non petitum tutorem in casibus prædictis: etiam quo ad legitimam: quia etiam legitima penitus priuetur: secundum Bald. in consilio cxl. in primo volumine.

232 ¶* Istam regulam sic ampliatam limita primo procedere dummodo pupillus moriatur post annum à tempore quo indiguit tutore: secus est si moriatur infra annum: quia nõ priuatur mater vel alius agnatus eius successione. Et est ratio: quia à lege noua datur vnus annus ad petendum tutorem. vt dicta l. sciant. C. de legi. hæredi. vnde si pupillus moritur infra illum annum, non dicitur mater esse in mora. & ideo non priuatur hæreditate. ita tenet Alexander in l. si decesserit. columna finali. qui satisdare cogantur. vbi dicit hanc esse magis communem opinio. non obstante eo quod dicit Bartol. in l. ij. §. confestim. ℣. ad Tertullia. vbi tenet quod mater est in mora eo ipso quod non petit tutorem quàm primum potest: quem reprobat Angel. in consilio clxvj. colum. fina. incipien. si testator. vbi tenet quod de iure hodierno mulier habet totum annum: & ita etiam alij agnati. per dictam l. sciant. Idem tenet Bald. in consil. cclxxxviij. in secundo volumine. vbi dicit, quod ita communiter obser-

uatur: & ita debet intelligi dictus §. confestim. Idem dicit Bald. in consilio cclxxxviij. in primo volumine. & in consilio cclxxix. in tertio volumine.

233 ¶ *Hoc tamen procedit nisi mater se minimum arctasset in fine anni ad petendum tutorem: & pupillus esset mortuus in fine anni: de quo anno supererant pauci dies infra quos verisimiliter non potuisset peti & decerni tutela: alias secus: tunc enim priuatur successione: ac si post annum mortuus esset. Ita tenet Alexander in l. cum stipulatus. infra de verborum obligationi. Et Paulus de Castro in suo notabili consilio quod incipit, Postpositis & cetera. in numero clxvij. in primo volumine. vbi multum notanter distinguit maximè in fi. colum. reassumendo hanc materiam. Quod potest corroborari ex dictis Bald. in prallegatis consiliis. vbi dicit, quòd si propter tarditatem matris in petendo tutore, res pupilli est effecta deterior punitur mater priuatione hæreditatis.

234 ¶ *Et quia in isto casu fit executio à lege ipso iure non admittitur purgatio moræ: vnde nihil proficeret matri si peteret tutorem post annum. Ita tenet Angel. in repetitione l. si insulam. colum. septima. Et ibi etiam Alexander colum. xj. J. de verborum obligatio. & sentit Bartol. in dicto §. confestim in fine. ¶ *Item prædicta restringe nisi mater fuisset infra annum citata, vt tutorem peteret pupillo periclitanti: & id facere neglexisset: nam tunc etiam si intra annum moriatur pupillus, priuatur successione matris: secundum Baldum in dicta l. precibus. columna sexta. versiculo, Item dixi confestim & cetera. Vbi etiam tenet id quod supra dixi: scilicet quod habet annum de æquitate: & idem Bald. in dicta l. matres.

236 ¶ *Secundo, principaliter limita hanc materiam, ita ampliatam: nisi mater petiisset curatorem pupillo petenti & consentienti: nam licet debuisset petere tutorem: tamen per dictam petitionem curatoris excusatur, vt non puniatur. Ita tenet Bald. in authentic. iisdem. columna tertia. in principio. C. de secund. nuptiis.

237 ¶ *Tertio, limita nisi mater misisset procuratorem ad petendum tutorem filio suo: qui procurator fuit mortuus in itinere: & propter eius mortem fuit retardata petitio tutoris: nam tunc non priuatur successione: ex quo per eam non stetit. Casus est notabilis in lege, cum à matribus. C. qui petant tuto. & nota. gloss. in lege, præses. C. de appellationibus.

¶ Quarto limita hanc materiam procedere in matre maiore vigintiquinque annis: nam secus est si tempore mortis mariti

mariti reperitur minor viginti quinq; annis: quia licet tutorē non petat infra annum: non tamen priuatur successione pupilli. Casus est in l. ij. C. si aduer. delic. vbi probatur quod non est opus alia restitutione in integ. Ita notanter decidit Lodouic. Roma. in cōsilio cclxxix. & Petr. phi. Corn. in consilio xl. col. ij. in iij. vol. quod adeò verum est, vt etiam si efficiatur maior & perseueret in negligētia petendi tutorem: adhuc tamen non priuatur successione: quia sufficit quòd fuerit minor tempore mortis mariti, etiam si per triduum post efficiatur maior. Ita dicit glos. in l. prima. C. in quibus causis in integ. restitu. non est necess. & glo. in l. minoribus. C. de his qui. vt indig. & Ludo. in d. consi. cclxxix. & Spec. in ti. de restitu. in integ. §. quis autē. versic. Sed quid si ipsa. & Bald. in authen. si captiui. colū. ij. ver. Istam quæstionem &c. C. de epi scop. & cleri. & in l. qui contra. C. de ince. nupt. & glos. in l. matres. C. ad Tertul. & Bal. in d. l. precibus. col. iiij. versi. quid er-

238 go. C. de impuber. ¶ *Verum prædicta procederent de iure communi: secūdum quòd ætas minor intelligitur à triginta annis infra. Tamen hodie in regno istud est correptū per constitutionem regni: quæ incipit, Minorum iura. in fi. vbi est statutū quod minor ætas hodie, tam in masculo, quam in fœmina est à decē & octo annis infra. Et ibi generaliter loquitur tam in cōtractibus, & iudicijs: quàm in omnibus. per quā cōstitutionem dico quod hodie mater, si est infra decē & octo annos excusatur si non petierit tutorem: alias secus: quia si excedit dictam ætatem decem & octo annorum reputatur maior per dictam constitutionem Minorum iura. per quam idem dico in aditione hæreditatis: scilicet, vt possit quis adire hæreditatem absque restitutione: eoipso quòd est maior decem & octo annis. Et hoc adde ad ea quæ dixi supra in quarto re-

239 quisito super gl. ¶ *Quinto, limita procedere quādo pupill⁹ moritur in pupillari ætate: sec⁹ si moritur factus pubes: nā licet mater non petierit ei tutorem: nihilominus succedit ei adulto morienti. Casus est in dicta l. matres. C. ad Tertullianū. & in l. omnem. co. titu. ibi si fi-

240 lius impubes &c. ¶ *Sexto, limita non procedere quando extarent consanguinei, quibus legitima tutela defertur: nam tunc mater non tenetur petere tutorem datiuum pupillo. Ex quo legitimus prefertur datiuo. l. si fororis. C. qui da. tuto. Vnde sequitur quod si pater moriatur relictis duobus filijs, altero pupillo: & altero maiore non tenetur mater petere tutorem filio pupillo ex quo ipso iure frater est ei⁹ legitimus tu-

tor. Et idem quando essent alij consanguinei. Ita not. gloss. in d.l. matres.C.ad Tertu.& Soc. in consil.centesimo quinquagesimo tertio.colum.fi.in ij.volu.

241 ¶*Hoc autem intellige procedere. Tunc demum si mater infra annum renuntiet expressè tutelæ filij:ita quod declaret se nolle esse tutricem. Nam tũc facta ista renuntiatione est aperta legitimis: & extunc non tenetur petere: secus si non renuntiet infra annum: & non administrat, nec petit tutorem: quia priuatur successione, etiã si mille consanguineos habet pupillus. Ita tenet Bartolus in dicta lege secunda. §. quod si pater.infra ad Tertullianum. & Baldus in dicta lege,matres.colũ.ij. & idem Bal.in d.l.precib*. colũ.quinta. Et Bartolus in lege secunda. columna secunda. supra q pet.tut. Et iste est verus & communis intellectus ad illam glos. in dicta lege,matres. & est ratio secundum prealegatos doctores:quia hodie mater præfertur omnibus consanguineis in tutela filij sui: verum est tutrix voluntaria: quia si non vult potest eam repudiare: vt habetur in authentica, matri & auiç.C.quando mul. tuto. officio fungi potest: & plenè per Bartolũ in lege, si quis sub conditione.supra de testament.tute.vnde dicitur tutrix anomala & extraordinaria: & ideo quãdiu ipsa non repudiat tutelã nõ est aperta via aliis legitimis quibus ipsa prefertur: meritò non excusatur per eos nisi renũtiet vt supra. Idem tenet Bal.in consilio ccxlj. in quinto volumine.

242 ¶*Septimo, limita nisi interesit pupilli vt non petatur sibi tutor: vt quia erat sibi factum aliquod magnum legatum sub conditione:si tutorem non haberet: nam tunc mater excusatur si tutorem non petit:vt consequi faciat legatum filio:casus est in lege secunda. §. tractari. infra ad Tertullianum, per quẽ ita dicit Baldus in dicta l. matres.columna prima.

243 ¶*Octauo, limita non procedere quando mater fuit præuenta ab alio forte consanguineo,infra annum in petẽdo tutorem: quia alius petiit ante eam: nam ipsa mater excusatur ex quo non fuit in mora: aliàs secus si forte esset lapsus ann*. ita not.glo.in d.lege,matres.& Ioan. de pra. in lege secunda. C.si aduer.deli.pro hoc est tex. & ibi gloss. in lege,sororem.C. de his quibus vt indig.

244 ¶*Nono, limita non procedere quando mater gessit tutelam minus legitimè: vel passa fuit tutorem minus legitimè gerere: & erat in tali loco in quo habebat penuriam peritiorum: quia excusatur propter suam simplicitatem & presumptam ignorantiam. Ita tenet Soci. in consilio xxxix. columvij. in primo volumi. & Baldus in d.

in d.l.matres.colum.ij. in fin.& Paul.de Cast. in l.ij.C. de in ius vocand. quem ad hoc refert Alexand. in addi. ad Bald. in l. precibus. colum.v. secus si mater potuisset consulere peritiores: quia tunc punitur iuxta ea quæ ponit Bald. & Alexand. & communiter doctores in l. iuris ignorantia. C. qui admit. & in l. in bonorum. & ibi Bartol. ĩ. de bonorum possessio. Et ita intellige & limita id quod supra dixi in tertia ampliatione.

245 ¶*Decimo,limita nisi mater, vel alius qui debebat tutorem petere fuisset absens, vel ignorãs, vel infirmitate impeditus, vel alia iusta causa:quia excusatur. Ita tenet Soci. in consilio clj. columna penultima. in ij. volu. Pro hoc est text. in l.ij.§. cõfestim.ĩ.ad Tertu & Soci.in consi.xxxix.col.vij.primo volu.

246 ¶*Vndecimo, limita nisi pupillus erat multum pauper & egenus: & propter hoc mater non petiit ei tutorẽ:quia excusatur & non punitur secundum Barto.in l.ij.C.de nego. gest.& in l.mediteraneę.C.de anno.& trib.li.x.& Bald.in l.j. col. fi.C. de neg.gest.& idem Bal. in consil.ccxxxix.in v.vol. pro hoc est text.in l.ij.§. q9 si penitus.ĩ. ad

247 Tertul.¶*Duodecimo, limita nisi pupillus haberet multos creditores: & mater nollet ei petere tutorem, ad hoc, vt sit indefensus & non possit conueniri à creditoribus nec cõdemnari. Ita singulariter dicit Alex. in addi.ad Bart.in d.l. sciant.C. de legi.hære.per text.in d.§. q9

248 si penitus. ¶*Decimotertio, limita non procedere in matre prodiga: quia excusatur si non petiit tutorem filio suo. Ita dicit Alex. in l. is cui bonis. colũ. iiij.in fi.ff.de verbo.oblig.& ibi etiã Ang. & ratio est:quia prodigus excusatur à delictis consistentibus in omittẽdo .l. fulcinius.§.adeo.ff. ex quibus cau

249 sis in possess. ea. ¶*Decimoquarto, limita non procedere si mater,vel alius qui debet per tutorem petere sit bãnitus, vel missus in exilium: quia excusatur si non petit:vt est glo. & ibi Bart.in fi.in l. planè.ff. de excu.

250 tu. ¶*Decimoquinto, limita non procedere quando pupillus haberet substitutum pupillarem:quia non tenetur mater illi petere tutorem: ex quo tale onus petẽdi spectat ad substitutum,qui sperat successionẽ. Ita tenet Bal.in consi. cccxvij. in v. volu.& in consil.cxl.in j.volu.

251 ¶*Decimosexto, limita non procedere quãdo pupillus haberet tutorẽ testamẽtariũ:quia tunc non tenetur mater gerere tutelã nec petere tutorẽ: secundum Bal.in consi.cccciij. in iiij.

252 volu.¶*Vltimo, in hac materia,vt nihil intactũ relinquatur, Adde prædictis, quòd mater non solùm ex causis prædictis priuatur successione filij:sed etiã si esset tutrix filij sui:& deinde

de transiuit ad secunda vota, non petito tutore: & non reddita ratione administrationis tutelæ: & non solutis reliquis: nam tunc statim ipso iure priuatur omni successione, & iure substitutionis sibi obueniente ex parte filij. text. in l. omnem. C. ad Tertull. Et tunc priuatur non solùm successione filij: sed etiam omnibus legatis & fideicommissis sibi à viro & patre pupilli relictis & etiam donationibus causa mortis: & vadũt ad hæredes mariti. text. est in l. j. §. omnium. iuncta auth. eisdẽ penis in fi. C. de secun. nup. per quem ita tenet Soci. in consil. xxxix. colũ. vj. in primo volu. & istæ pœnæ etiam hodie sunt in vsu, vt habetur in decis. lxxv. consil. Neapo. & tenet Barto. in dicta l. j. & Paul. de Castr. in consilio cliij. in secũdo volumine.

253 ¶*Quid autem si mulier quæ secundò nupsit, fuit iterum effecta vidua per mortem secundi mariti & vult iterum suscipere tutelam filij quam reliquit per transitum ad secunda vota: an possit? die quòd non: ratione præcedentis suspitionis & renuntiationis. Ita tenet Bald. in auth. sacramentum. in fi. C. quã do mul. tu. offi. fung. Hoc tamẽ limitat Specu. in titu. de tutore. §. nondum. versicu. quid si mater suscepit tutelam &c. non procedere quando res esset integra quia nondum esset prouisum pupillo de tutore: quia tũc posset mater vidua facta suscipere eius tutelam: alias secus: & illud dictum Spec. refert Alexand. in additio. ad Bartol. in d. 254 l. sciant. C. de legi. hære. ¶*Reuertor nunc ad Bart. qui ingreditur primum membrum quod omiserat, scilicet de posse succedendi liberorum. & dicit ipse quòd istud ius succedendi est quid separatũ à iure filiationis quod probat trib⁹ rationibus. Primo quia filij habent ius succedendi parentibus. l. nec ei. §. præterea. s̃. de adop. Secundo quia ista spes est à iure approbata propter votum parentum quod est vt eorum hæreditas vadat ad filios. l. scripto. j̃. vnde libe. & l. nam & si parentibus. s̃. de inoffic. testa. Tertio quia mortuo filio primi gradus nepotes succedunt in illũ gradum filiationis. l. j. §. suos. j̃. de suis & legi. & institu. de hære. ab inte. §. cum filius. ergo est ius separatũ à iure filiationis: quod patet: quia in illum locum subintrat is, qui non est filius sed nepos. Et in isto casu procedit regula negatiua secundũ Bart. quia qui non habet istud ius filiationis non potest illud repudiare: sed affirmatiua non procedit: quia is, qui habet tale ius non potest illud repudiare. l. pactum dotali. C. de collatio. & l. 255 vlti. j̃. de suis & legiti. ¶*Cum hac opi. Bat. simpliciter pertranseunt doc. hic: & maxime Alex. Ego tamẽ considerandum putaui

tauĩ an Bart. bene loquatur in eo quod dicit ius succedendi liberorum esse quid per se separatũ à iure filiationis: & in hoc facit differentiam ius succedendi liberorum & aliorum agnatorũ puto attentari posse contra Barto. scilicet quod idem sit in vtroq; & ꝙ imò istud posse liberorum non est quid separatũ à iure filiationis: & moueor, primò quia filius ideo habet istud ius succedendi, quia censetur proximior agnatus patri cæteris agnatis. l. vlt. & authen. in successione. C. de suis & legiti. Nam caro filij censetur eadem cum carne patris: vt not. Soci. in consilio cclij. colũ. xv. versiculo ad tertiam. in ij. volu. propter quam identitatem carnis est inductum illud commune votum parentum de quo in dicta l. scripto. in fin. Si enim filius non censeretur proximior in sanguine: certũ est quod nõ habeat tale ius. Ergo est coniunctum & causatum à iure sanguinis: vnde donec durat non potest dici quid ab eo separatum: sicut dicimus in vsufructu causali: vt s̃. Secundo quia si diceremus istud ius esse quid per se separatum: sequeretur quod filius posset huic iuri renuntiare tanq̃ separato à iure filiationis: & tamen videmus quòd ita non potest huic iuri renuntiare 256 filius sicut alius agnatus: vt dicta l. pactum dotali. & dicta l. vlti. & probatur in l. si quando. §. illud. C. de inoffi. testa. Et nõ potest esse alia ratio in vtroq;: nisi illa quod iura agnationis & sanguinis repudiari non possunt. l. ius agnationis. s̃. de pac. & l. iura sanguinis. j̃. de reg. iur. ¶Non obstant modo rationes Bartol. & primo quia filij dicuntur habere spem: vt dicta l. nec ei. §. præterea. quia dico quòd ista spes exponitur prout exponebat Barto. in spe aliorũ coniunctorum. s̃. hoc est actus voluntatis filij sperantis. Et licet Barto. dicat quòd ista spes filiorum est approbata à iure propter commune votum parentum: tamen ego dico ꝙ imò etiã talis spes est à iure reprobata per tex. in l. pactũ quod dotali. C. de pac. vbi patet ꝙ non licet pacisci super hæreditate patris: est enim prohibitum sperare in mortem alterius etiam patris: vt ibi. præterea si ista spes esset approbata: sequeretur ꝙ posset remitti & alteri cedi. l. spem. C. de donatio. Et tamen videmus contrarium: quod remitti non potest: vt dicta l. si quando. §. illud. & d. l. fin. j̃. de suis & legi. ¶Non obst. d. l. scripto. quia licet parentes habeãt istud votum propter amorem paternum nõ per hoc sequitur ꝙ filij debeant sperare in eorũ mortem: quod à iure reprobatur. ¶*Non obstat ꝙ mortuo filio nepos succedit in illud ius filiationis seu succedendi: quia nego istud quod nepos succedat

dat in illud proprie ius quod habebat filius: quia si succederet in illud proprie quod habebat filiꝰ sequeretur quod veniret ex persona patris ad successionē aui: & tamē contrariū est veritas: qa imò nepos venit ex persona ꝓpria: & subintrat gradū patris ex iuris dispositione: vt not. Bar. in l. q superstitis. ff. e. & in l. j. §. si sit nepos. ff. de colla. dotis. & Soci. in d. cōsil. cclij. col. iiij. si enim veniret ex persona patris modo transmissiuo: non esset necesse facere mētionē de nepote in testamēto: nā sufficeret filiū esse institutū: qa licet moriatur viuo testatore: nepos succederet in ius filij ac si ipse esset institutus: & non tū peret testamentū: quod est contra l. gallus. ff. de libe. & posthu. Dico ergo quod nepos succedit vt nepos & non vt filius: tamē subintrat gradū patris per modū cuiusdam substitutionis.

257 ¶*Ad cuius declarationem prēsuppono q̄ hēreditas æquali iure est debita ita filio sicut nepoti: & omnibus descendētibus in infinitum: ordine tamen successiuo: vt habetur in d. l. gallus. §. quidā rectè. Ita vt etiā si Adā hodie viueret haberet necesse oēs homines hæredes instituere ordine successiuo. Stante ergo ista iuris dispositione mortuo filio statim reperitur nepos post eum in primo gradu: qa nemo ipsum antecedit: & propterea dicitur subintrare gradum patris: ex persona tamen propria. Ita notanter dicit Bar. in l. si auus. C. de lib. prætē. ¶Prēterea ista cōsideratio Bar. cōfunditur per authē. cessante. & authē. post fratres. C. de legi. hære. vbi patet q̄ etiam quando tractatur de successione fratris: & sic de iure succedēdi trāsuersaliū filius succedit in locū patris: ergo si per hāc rationē Bart. vellemꝰ dicere q̄ istud ius sit separatum: sequeretur idem dicendum in iure succedēdi agnatorum: cuius cōtrarium tenuit ipse superius. per quę puto posse teneri cōtra Bart. saltē in via disputatiua licet doc. cōmuniter pertrāseant cum eo, maxime Soc. in d. cōsi. cclij. in xj. col.

258 ¶*Ex his quæ dicit hic Bartolo. inferūt hic Pau. de cast. & Alex. ad q. ſtāte consuetudine vel ſtatuto q̄ primogenitus succedat in feudo prout est hodie in regno in feudis titulatis habentibus dignitatē regalē: de quibꝰ habetur per Bal. & doc. in c. j. de feu. marchi. & per Alex. in cōsi. vij. & cōsi. xxv. in quinto vol. & idē in aliis feudis inferioribus in casu quo viuitur iure Frācorum: si moritur patet feudatarius relicto filio secūdogenito & nepote ex primo genito: qs succedat in feudo filius vel nepos. Alexā. hic distinguit: vt hic per eum. hunc articulum plenè examinat Soci. in d. consi. cclij. in ij. volu. & tenet q̄ nepos ex primogenito succedit, patruo excluso:

excluso: quia subintrat locum primogeniti: hanc etiam opin. tenet Paul. de Cast. in consilio clxiiij. in ij. volumi. Sed And. de Iser. tenet contrarium in c. j. §. his vero. de gra. suc. in feu. & in c. j. col. v. de natu. suc. feu. scilicet q̄ secundogenitus prēferatur nepoti. Tamē primā partē in fauorē nepotis tenet Cardi. Alexādri. in d. c. j. de feud. marchiæ. vbi per sexdecim col. examinat hūc articulū plenius quā alius & arguit ad partes: tandē cōcludit pro nepote. ¶Deinde ingreditur Bart. secundū membrum suæ distinctionis scilicet de posse succedere ex testamento: & dicit q̄ istud non est aliquod ius nec spes à iure approbata viuēte testatore: quia viuo testatore, nō potest quis petere aperiri tabulas testamēti: & in hoc secundū eum procedit similiter regula negatiua: non aūt affirmatiua: quia viuo testatore, non potest quis repudiare hæreditatē: vt ff. l. proxima. Adde q̄ in omnibus Bar. bene loquitur & communiter approbatur. ¶*Ex cuius dictis collige notabiliter quòd hæres institutus non potest viuo testatore petere q̄ tabulæ testamēti aperiantur. l. ij. §. si dubitetur. infrā quemad. testa. aperiā. hinc dicit Bal. in d. §. si dubitetur. in j. nor. quòd notarius non debet ædere testamentum hæredi viuo testatore: nec etiā legatario: sed ipsi testatori potest ædere si testator illud vult. Et hoc probatur in tex. in d. §. si dubitetur. & sentit Barto. in l. vlti. col. iij. circa finem. C. de edic. diui Adria. tol. vbi ex hoc dicit quòd eo ipso quòd reperitur testamētū in manu hęredis, pręsumitur testator esse mortuus: quia eo viuo illud habere non potest: & ita etiam tenet Pe. Phi. Cor. in cōs. lxxxv. colū. iij. in secundo volu.

260 ¶*Adde etiā prædictis q̄ notarius etiam mortuo testatore nō tenetur ædere legatario totum testamentum: sed solùm illam particulam legati sibi facti cum hæredis institutione & nō vltra: secundum Barto. in l. ij. §. diem. ff. quemadmo. testa. aper.

261 ¶*Quærit Bart. hic an substitutus pupillaris dicatur habere aliquod ius vel spem approbatam saltem mortuo testatore & viuo pupillo: & dicit q̄ non: per l. ij. §. interdum. ff. de vulg. & pupilla. & dic vt hic per eum: quia clarè loquitur & bene.

262 ¶*Capio nūc tertium membrum principale Bar. in quo cōsideratur potentia adeundi respectu certæ hæreditatis præsentis: qa mortuus is de cuius hæreditate agitur. Et istud ius adeūdi consideratur tripliciter: secūdū Bar. primo modo respectu alicuius hæreditatis nōdū delatæ: vt quādo aliqs est institutus sub cōditione & mortuo testatore nondum venit conditio: & sic pēdet: & istud dicitur esse aliquod ius: & spes ista est

approbata

approbata à iure: quod patet quia potest talis spes deduci in contractum.l.nomina.ſ. de hæ re.vel ac.vend. & l. ſpem. C. de dona. Fit enim approbata: quia non ſperatur vlterius in mortē teſtatoris cum iam mortuus ſit. ¶ Sed contra hoc opponit Bar. de l. nec emptio. ſ. de contrahen.empt. vbi ſpes non dicitur aliqua res: & probatur ibi in §. aliquando. vbi dicit quòd aliquando poteſt cōtrahi emptio ſine re. veluti &c. Et ſic ponit exemplum de ſpe. ergo ſpes nō eſt res. Dicit Bart. ſolue per te. Tu potes ſoluere de mēte Bal. in l. ſi ea. colū. ij. C. de vſur. q̄ illa ſpes non eſt res intelligendo rem præſentem quæ in contractu deduci ſolet: ſed illa ſpes eſt quoddam quod habetur pro re vt tenet Barto. in l. ſi iactum. ſ. de act. empt. vbi dicit quòd eſt quoddam factum: & patet: quia ita deducitur ſpes in contractu
263 ſicut res. ¶*Secundo modo conſideratur iſtud poſſe adire ſecundum Bar. quando hæreditas eſt delata: tamen non poteſt adiri propter aliquod impedimentum: vt quia deficit aliquod ex illis nouem requiſitis ſuper numeratis in glo. & tunc dicit Barto. q̄ iſtud eſt aliquod ius per ſe: quod probat duabus rationibus. Primo quia prę ſcribitur. l. licet. C. de iure deli. Secundo quia quandoq; tranſmittitur iuxta not. per eum in l. ventre. j. eodem. Et poteſt eſſe exemplum in infante, qui non poteſt adire: & tamen tranſmittit ad patrem. l. ſi infanti. C. de iure deliber. & etiam ex potentia ſuitatis: vt not. ibi Alexand. & docto. Item in furioſo: qui tranſmittit ex potentia ſuitatis ſecundum Ang. in l. Anthiſtius. §. vlti. j. eo. & Bal. in l. potuit. in quinta quæſtione à contrario
264 ſenſu. C. eo. titu. ¶*Iuxta hoc quærit Barto. poſtq̄ dixit quod iſtud eſt aliquod ius: quæritur quod ius eſt: an dicatur ſolum ius adeundi: an verè poſsit etiā dici ius deliberandi: & diſtinguit. Aut eſt impedimentum habens defectum ſcientiæ: & dicitur ſolum ius adeundi: non deliberādi. Aut eſt alius defectus quā ſcientiæ & tunc dicitur ius adeundi & deliberandi. Nota igitur verba Bart. quia multum ſingulariter loquitur: & ex verbis ſuis collige plures notabiles & vtiles concluſiones.

265 ¶*Prima concluſio colligitur ex principio huius ſecundi mēbri: quod hæreditas delata dicitur etiam illa quæ non poteſt adiri propter aliquod impedimentum perſonæ hęredis: dummodo ſit purè relicta: ex qua concluſione habes optimam limitationem ad l. delata. j. de verborum ſignifica. ſecundum Alexand. hic. Nam ibi dicitur quòd hæreditas dicitur delata ea quæ poteſt adiri: ergo ſi non poteſt adiri non dicitur delata. Intellige quando non poteſt adiri

adiri quia non eſt mortuus teſtator: vel nō eſt purificata conditio: & ſic ex alio impedimento, quàm ex eo quod eſt in per
266 ſona hęredis. ¶*Secunda concluſio eſt quòd tempus triginta annorum per quod præſcribitur aditio hæreditatis iuxta dictam l. licet, currit etiā ignoranti delatam ſibi eſſe hæreditatem: & ſic eſt continuum: & de hoc fuit dictum ſupra in prima charta. in quarta differētia.
267 ¶*Tertia concluſio eſt quod etiam is, qui eſt impeditus adire poteſt trāſmittere ius adeundi & etiam ius deliberandi diuerſis reſpectibus: prout colligitur ex ſupradictis & infra di-
268 cendis. ¶*Quarta concluſio eſt quòd is demum tranſmittit ius deliberandi, qui ſcit hæreditatem eſſe ſibi delatam: vnde ignorās, furioſus & infans: non tranſmittunt ius deliberandi: ex quo ſcientiam non habent: & ignorans deliberare non po-
271 teſt: quod nota pro intellectu l. cum antiquioribus. C. de iure deliber. & ibi eſt gloſ. notabilis in verſicu. qui ſciens. quòd annus infra quem trāſmittitur ius deliberandi nō currit niſi à die ſcientiæ: & deinde inantea eſt
269 continuus. ¶*Quinta concluſio eſt: quòd is qui habet ius adeundi non habet de neceſſitate ius deliberandi: prout eſt in ignorante: nam poteſt eſſe ius adeundi ſine iure deliberandi: ſecus ècontra: quia is qui habet ius deliberandi habet etiam de neceſsitate ius adeūdi: quia ius deliberandi non poteſt eſſe
270 ſine iure adeundi. ¶*Contra prædicta opponit Bartol. nam præſuppoſito quòd iſtud ius adeundi ita impeditum ſit aliquod ius: vt ſ. ergo deberet quæri domino per ſeruum hæreditas ſine iuſſu. l. placet. j. eodem. quod eſt contra. l. ſi quis in bona. §. iuſſum. j. eodem. tu reſpōde declarando Bar. quod verum eſt quòd iſtud ius adeundi dicitur aliquod ius, verū non eſt ius quæſitum: ſed ius quærendi de futuro: vnde verum eſt quod quando agimus de iure quæſito quicquid acquirit ſeruus immediatè illud acquirit domino: & ita loquitur d. l. placet. ſecus eſt quando agitur de iure quærendi: quia antequam acquiratur ſeruo nō acquiritur domino: & ita dicimus in aditione hæreditatis in qua requi
271 ritur iuſſus. ¶*Habes ergo ex prædictis verbis Barto. quòd ille qui habet ius adeundi hæreditatem non dicitur habere aliquod ius quæſitum: quia nihil acquiſiuit antequam effectualiter adeat. Ex hoc verificatur illa concluſio quę ſe habet: quòd ius adeundi hæreditatem non dicitur eſſe in bonis noſtris. Ita tenet Bald. in c. j. §. iniuria. colum. ij. verſicu. & nota. de pace iura. firm. & Petr. philip. Corn. in conſilio xj. colum. j. & conſil. ccvj. col. viij. in fi. in iij. vol. & in

consi.ccxxix.col.ij.in fi. & cõsi. cclxiij.in prin.in iiij.volu.in quibus locis etiam habetur quòd ius adeundi non potest cedi: nec transferri in alium: & pro hoc est tex.in l. pretia rerum. ff. ad l.falci. ¶Ad propositum secundum Bart.in isto iure adeũdi prædictis duobus modis cõsiderato procedit regula negatiua: quia is qui non habet tale ius non potest illud repudiare: sed affirmatiua non procedit: quia is qui habet tale ius ita impeditum: vt ff. non potest illud repudiare: vt ff.eo.l. proxima. & l. is qui hæres. Et cum Bartol. transeunt hic communiter doc.

272 ¶*Tertio modo cõsideratur ista potentia adeundi liberè & sine aliquo impedimento: & istud appellatur ius adeundi & deliberandi simul secundũ Bar. & in isto vltimo casu procedit regula negatiua & affirmatiua tradita in hac l. & sic per prædicta habes plenam declarationem ad istam l. ad sciendum quando procedit regula tradita in ea: & hæc iunge cum summario posito hic per Bar. vbi dixit, ꝙ qui habet ius adeũdi principaliter & per se non impeditum ad sui veilitatẽ, is repudiare potest. Nam omnia ista verba sunt addenda in expositione huius l. quia omnia import-

273 tant iuris ministerium. ¶*Expeditus de theorica hui⁹ l. Bar. hic reducit eam ad practicam. Et quærit primo: quia vnum de requisitis est, ꝙ ille qui vult adire sit homo liber: qualiter probatur ꝙ quis sit liber: & dicit ꝙ præsumitur ꝙ sit liber si est in quasi pos. libertatis: alias secus: vnde dicenti: tunc eum seruum esse incumbit onus probandi: & ratio est licet ipse non dicat quia quilibet præsumitur esse talis qualem natura solet producere: nisi contrarium probetur. l. nec codicillos. & ibi Bald. C. de codicil. quia ergo natura vnũquẽq; hominem procreat liberum: nam omnes homines sunt liberi de iure naturali. §. ius autem. insti. de iure natura. & insti. de liberti. §. j. Ideo quilibet liber præsumitur nisi con-

274 trariũ probetur. ¶*Ex dictis Bar. hic collige notabilem conclusionem: quæ est ꝙ talis quis præsumitur qualis in possessione reperitur: vnde resultat illud dictum: qualem te inuenero talem te tenebo. l. moueor. & ibi Bald. C. si ser. expor. vene. & l. circa. ff. de prob. Si enim quis reperitur in pos. libertatis præsumitur liber: alias præsumitur seruus: & dicenti cõtrarium in-

275 cumbit onus probandi. ¶*Ex per hoc nota magnum effectũ & cõmodum possessionis: quia licet alias incũberet alicui onus probandi aliquid quod est fundamẽtum suæ intẽtionis: iuxta not per Bart. in l. hoc iure. ff. de ver. obli. Si tamen reperitur in pos. rei vel iuris de quo litigatur habet præsumptionem pro se:

adeo quòd transfundit onus probandi contrarium in aduersarium. Ita probatur ex dictis Bar. hic: & tenet idem Bar. multum notanter in l. j. §. non autem. ff. de bono. pos. secundum tabu. & Ias. in rub. C. qui admit. col. iij. pro hoc est text. in c. si à sede. de præb. li. vj. hinc est quod licet alias quando tempus est fundamentum intentionis alicuius debeat ab eo probari: vt not. Bart. in l. non solum. §. sed vt probari. ff. de ope. noui nunc. ia. tamen fallit quando ille reperitur in possessione. Ita dicit Bart. in d. §. non autem. Quod potes inducere ad multa. quibus adde tex. & ibi And. de Iser. & Aluar. in c. j. in princ. & §. j. si de feu. fuc. cõtro. & Soci. in consi. clxxxj. col. ij. in fi. & sequen. in ij. vol. & insti. de interdi. §. com-

276 modum. ¶*De filiofamilias dicit Bart. quòd probatur eodẽ modo: quasi velit dicere: quòd si reperitur in possessione patriæ potestatis præsumitur in potestate: aliàs præsumitur sui iuris. secundum glo. & Bar. in l.

277 Titia. ff. solu. matr. & habetur in d. l. circa. ff. de proba. ¶*Adde quòd in hoc Bar. ita simpliciter loquẽdo malè loquitur & eius dictum cõmuniter reprobatur in eo quòd sentit ꝙ si filius reperitur in pos. sui iuris præsumatur emancipatus: nã in hoc contrarium tenent Pet. Bar. & Alex in d. l. Titia. & Ias. in l. si emancipati. colũ. ij. C. de colla. & ratio est: quia primæuus status hominis repugnat huic præsumptioni: nã de iure semper filius præsumitur in potestate patris nisi probat se emancipatum: vt est text. in d. l. si emancipati. & ibi nor. Alex. & cõmuniter moder.

278 ¶*Hoc tamẽ limita, nisi filius habitasset seorsum à patre per decem annos gerendo se pro emancipato: quia ex hoc præsumitur ꝙ sit emãcipatus nisi contrarium probetur. Ita tenet Bal. in l. ij. C. si aduer. rem iudi. & in l. post mortem. in fi. ff. de adop. & Alex. in consi. vl. col. vj. in iiij. volu. & Ias. in d. l. si emancipati. col. ij. & ex hoc dico posse saluari dictum Bar. nam Bar. hic: & in d. l. Titia. dicit ꝙ præsumitur sui iuris eo ipso quòd reperitur in tali possessione: quæ possessio tunc inducitur quãdo filius per x. annos stetit separatus à patre: & ita saluari potest. ¶Circa tertium requisitũ. ff. quòd debet esse compos mentis: ponit nũc Barto. qualiter istud probetur: quod plenè tetigi ff. in gl. & ad

279 ibi dicta me remitto. ¶*De quarto requisito ꝙ debet esse maior xxv. annis: qualiter istud probetur Bar. se remittit ad no. per eum in l. de ætate. ff. de mino. vbi plenè tractat hanc materiam. & ibi poteris videre. vnũ tamẽ scias pro regula huius materiæ quòd regulariter quis nõ præsumitur maior neq; minor: vnde semper ætas debet probari per eum qui se fundat in ea.

Nam ille qui allegat minorem ætatem ad fundādam suam intentionem debet eam probare: & eodem modo, qui se fundat super maiori ætate. Casus est in l. cum te. & ibi Bart. & Bal. C. de proba. & in l. si minorem. & ibi Bart. Bal. & Fran. de are. C. de in integ. resti. & Bar. in d. l. de ætate. vbi dicit posse adiri iudicem, vt ex aspectu iudicet: & ille in quem iudex ex aspectu transfundit opus probandi probare
280 debet. ¶* De quinto requisito. s. q̄ sciat testatorē esse morruum. Qualiter hoc probetur. s. mors. dixi plenè s̄. in gl. Colligе tamen ex dictis Batto. hic: q̄ non requiritur vera scientia per sensum corporis de morte testatoris: sed sufficit quòd ita vehementer opinetur ad hoc, vt
281 adire possit. ¶* Secundò, colligе q̄ ille qui confitetur se feciss- 284 se aliquem actum vt hæres Titij per hoc censetur fateri Titium esse mortuum: & se scire mortem eius. Et ex hac confes. sione potest conueniri ab omnibus creditoribus hæreditariis: licet cum vno tantum credi
282 tore confessus fuerit. ¶* Tertiò, collige intellectum ad l. vlt. s̄. de inter. ac. inquantum ibi habetur quòd si litigans confitetur se hæredem, talis confessio 285 præiudicat sibi solum quo ad illum cū quo litigat: non autem quo ad alios creditores hæreditarios: nam illud intelligitur in eo qui non poterat esse hæres: nam tunc confessio præiudicat sibi quo ad litigantem tantum: non autē quo ad alios: alias secus. ¶* Quarto inquantū Bar. examinat hic qualiter probabitur ista scientia. Tu pro habeanda plena notitia istius materiæ: & pro eius declaratione facias regulam cum exceptionibus: & regula est q̄ in dubio semper p̄sumitur ignorātia facti alieni nisi probetur sciētia. l. vetius. s̄. de probā. & not. Car. in cle. j. in vij. q. de consan. & affi. & Bal. in l. quicūq;. col. j. C. de ser. fug. & est tex. in c. præsumitur. de regu. iur. lib. vj. & no. Pe. phi. Cor. in cons. xxv. col. fi. in ij. vol. hinc dicimus q̄ ignorantia in facto alieno est tolerabilis. l. vl. j. pro suo. & habetur in l. qui in alterius. j̄. de reg. iur. ex quo à iure præsumitur: vt s̄. & not. Bart. in
284 l. si cui. §. j. j̄. de accu. ¶* Adde tamē q̄ licet præsumatur ignorantia: debet tamen proponi & allegari per eum qui se fundat in ea: alias nō prodest sibi talis præsumptio. Ita not. Bal. in d. l. quicunq;. colū. j. & Ias. in l. cum quid. col. pe. s̄. si cer. pe. per tex. in l. si adulteriū cum incestu. §. idem pollioni. j̄. de adult. Et de hac materia dixi plenè s̄. in vij. charta. in fin. versi. vnum tamen
285 scias &c. ¶* Et pōt esse ratio quare potius præsumatur ignorantia quā scientia: quia ignorantia est actus priuatiuus habens negatiuam annexam: quę negatiua est de iure improbabilis.

lis. l. actor. C. de ꝓb. sed sciētia quę ponit & affirmat merito ꝓbari debet. l. ei q dicit. s̄. de pro
286 ba. ¶* Istā regulam limita primo nō procedere in facto proprio quia ignorantia facti proprij nō est tolerabilis nec de iure præsumitur. l. quanquā & ibi not. s̄. ad Vellei. & in c. ab excō municato. de rescrip. & Pe. phi. Cor. in consi. xlij. in princ. in iij. vol. vnde tūc potius p̄sumitur
287 scientia per prædicta. ¶* Hoc tamē limita nō procedere quando quis esset enormiter lęsus & vltra dimidiam iusti pretij: quia tunc etiā in facto proprio præsumitur ignorātia. Ita tenet Barto. in l. qsquis. C. de rescin. vendi. & Pet. phil. Cor. in consi. exl.
288 col. vl. in iij. vol. ¶* Secundo limita non procedere in actibus morientiū: quia ibi præsumitur ignorātia etiā in facto proprio. Ita no. Bar. in auth. sed cū testator. C. ad l. fal. & Ang. in §. illud quoq;. in auth. de tri. & semiss. & ita intelligitur tex. in §. in fraudem. insti. ex qui. cau. ma. nō licet, ibi sæpe enim. &c. Et est ratio: quia humana fragilitas mortis cogitatione turbata nō præsumitur eam scientiā habere. l. hac consultissima. §. at cum hu-
289 mana. C. q test. fa. pos. ¶* Tertio limita nō procedere quando factum propriū esset valde antiquum: nam tunc non præsumitur scientia in facto proprio: sed potius ignorātia & obliuio. Ita tenet Pet. phi. Cor. in consi. lvj. col. j. in fi. in iij. vol. & Bar. in l. si quis delegauerit. j̄. de noua. & Bart. in l. si res obligata. j̄. de leg. j. & Dy. in c. præsumitur. de
290 reg. iur. lib. vj. ¶* Quarto, limita nisi factum propriū esset valde intricatū & obscurum: adeo q̄ de facili nō potest memoria retineri: nam tunc præsumitur ignorantia: secundū Bart. in d. l. si quis delegauerit. in fin. per l. emptor. §. Lucius. s̄. de pac. & l. fideicommissum. j̄. de confess.
291 ¶* Quinto, limita nisi quis esset in multis negociis intricatus: quia propter multiplicitatē factorum & negociorū p̄sumitur ignorantia etiā in facto proprio secundū Bar. in l. quod iussit in fi. j̄. de re iud. Hinc est q̄ si est aliquis homo diues qui exercet multa negocia: & habet bona in diuersis locis aut regionibus, p̄sumitur ignorare factū propriū. Ita no. Bar. in auth. sed cū testator. C. ad l. falci. & Bald. in l. ij. in vj. q. C. de rescin. vend.
292 ¶* Sexto, fallit quando quis tractat de damno vitando: nam tūc præsumitur ignorantia etiā in facto proprio. l. sed si me putē. & ibi Bar. & l. cū is. in prin. & ibi gl. & Bar. s̄. de condi. inde. & Bar. in l. cū de indebito. s̄. de ꝓba. de quo vide Bar. in l. qui fundū. §. seruus me⁹. j̄. ꝓ emptore.
293 ¶* Secundo, principaliter limita regulam prędictā non procedere, quādo factū alienū tendit ad commodū alicuius: nam ille ad cuius commodū tendit prę-

Universidad de Deusto
Biblioteca

sumitur illud scire etiam si esset absens.tex. est & ibi Car.in cle. j.§. fina.de concessio. præben.

294 ¶* Tertio,principaliter limita nisi sit facta denunciatio ad domũ eius qui ignorantiã prętendit:qa scire pręsumitur.Quilibet enim præsumitur scire id qđ est sibi denunciatũ in domo sua.gl.est & ibi Bal.in l.si tutor petitus.C.de pert.tuto.& Ias.in §.sed itte.col.xviij.Insti.de act.

295 ¶* Quarto, limita nisi de eo de quo prætenditur ignorantia esset publica vox & fama:vel esset notorium in illa ciuitate in qua est ille,qui ignorantiã prætendit: nam per hoc nõ præsumitur ignorãtia sed potius sciẽtia inter ciues illius ciuitatis:ita tenet Bar. hic.& in l.quidam.§. vlti.ſ.de admi.tu.& Alexand.in consi.xxxvj.col.ij.ver.fortius.in j.vol.& in consi.cciij.col.ij.in ij. vol.quod incipit, Viso & discusso &c.& Bal.in l.quicunqi.col.j. C.de ser.fug.& gl.& doc.in d.l. si tutor petitus.& Bar.in l.si cui. §.j.j̄.de accu.& idem Bart.in l. qui Romæ.§. duo fratres.in ij. quæstione.j̄.de verb. oblig.vbi dicit eadem verba quę dicit hic.

296 ¶* Quinto limita nisi ille qui ignorantiã prætendit esset consanguineus eius de cuius facto quæritur: qa ratione cõsanguinitatis præsumitur scire facta cõsanguinei sui.l.octaui.j̄.vnde cog.& l.de tutela. C. de in integ.resti.& tenet Bar.hic.& Bal. in d.l.quicunqi. col.j.& Alex.in l.Titius.§.j.ſ.de lib. & posthu. & Alexand.in consil. cij.col.ij. in ver.pro hoc &c in iij.volum.

297 ¶* Quod tamen restringe & intellige procedere in his quæ verisimiliter & cõmuniter consanguineus scire solet:vt est circa materiam consanguinitatis & processum naturæ : secus est in aliis factis cõsanguinei: quia ita cadit ignorantia in consanguineo sicut in quolibet extraneo. Ita tenet Bald.& Alex.in l. quoniam sororem.C.de iure de lib.& Alex.in consi.lxxj. col.iij. in j.vol.& Alex.in d.l. Titius.§. j. & vide aliquid de prædictis per Bart.in l.qui duos.in princ. col.penul.circa fi.j̄.de reb.dub.

298 ¶* Sexto,limita nisi is,q̃ ignorantiam prætendit esset vicinus eius de facto cuius quęritur:qa vicinus præsumitur scire facta vicini.Ita dicit Bar.hic:& Bar.in d.l.si cui.§.j.pro hoc est text.in l.si ita.§.fina.j̄.de fun.instru.& in c. quosdam. & ibi Abba. de præsumpt.& in l.si vicinis.C.de nupt.& in l.filium.ſ.de his qui sunt sui vel alie. iur.& not.Bart. in l.j.colum.iij.ſ.si cer.peta.

299 ¶* Quod tamen limita procedere in illis actibus qui verisimiliter sciri solent per vicinos : vt quãdo sumus in actibus successionis:secus autẽ in momẽtaneis: qa nõ pręsumitur eos scire vicinus:vt si in domo vicini fit celebratus aliquis cõtractus,vel aliquis actus qui momẽto expedi tur.Ita no.Alex.in l.j.in iiij.& v. col.ſ.

col.ſ.si cer. peta.eodem modo quãdo sumus in actibus,qui verisimiliter solent cõmitti in occulto:nã illam non præsumitur scire vicinus.Ita notanter tenet Bal.in l.j.in fi.C.de coll.detegv.t si cõmittatur aliquod stuprũ vel adulteriũ. Idem tenet Alex. in d.consi.lxxj.col.iij.in j.vol.& in consi.50.circa fi.col.in v.vol. & Alex.in d.l. Titius.§.j.Et circa hanc materiam adde q̃ quanto vicinior est quis:tanto subtilius præsumitur scire facta vicinisecundũ Abba.in c.quosdam

300 de pręsum.¶*Quis autem dicatur vicinus:vide notãter Bar. in l.si tertius. j̄. de aqua plu.ar. vbi dicit q̃ vicinus dicitur ille qui distat per tantum spacium: per quantũ vox vnius hominis clamãtis audiri potest. Idẽ etiã tenet Abba.in d.c.quosdam.vbi hoc intelligit in vicino respectu eiusdem loci & viciniæ:secus in vicino diuersi loci vel ciuitatis: nam ille censetur vicinus q̃ non multum distat à ciuitate: vt ibi

301 per eũ.¶*Et propter hãc præsumptam scientiam vicini præsumit lex q̃ damnum commissum in aliquo loco cẽsetur illatum à vicinis : nisi aliud probetur.Ita dicit Bart.in l.si ita.§.fi. per illũ tex.j̄.de fun.instru.& l. dominus horreorũ. & ibi Bart. ſ.loca.& Bal.in l.quæ fortuitis. col.j.in fi.C.de pig.ac.vbi dicit q̃ incendium domus præsumitur immissum ab ibi habitantibus.de qua materia vide pleniè Alex.in consi.50.in j.vo.& consi.ccxx.in ij.vol.& habetur in de ci.lvij.consi. Neapo.Item quòd furtum pręsumatur factum à vicino:adeo q̃ facit indiciũ tenet Barto.in l.vlt.col.ij.j̄.de quæst.

302 ¶*Et eodẽ modo si reperitur aliquis homo occisus præsumitur interfectus ab eo qui plurimum locum illum frequẽtabat:ita tenet Alex.in d.l.vlt.in addi. ad Bart.quæ incipit, Quid si reperitur &c.& Alexand.in d.consi.50. colum.iij. in j. volumi.faciunt not. per Iasonem in l.rogasti.§.si tibi.col.fi.ſ.si cer.pe.

303 ¶*Hoc tamen limita multum singulariter,secundum Bal.in l. j.colũ.fina.C. locati.procedere in vicino qui est malæ conditionis & famæ:secus si esset homo bonæ famę & vitæ:quia nõ præsumitur damnum commisisse. Ita etiam in simili tenet Angel. in versicu.fama publica.colum. vj.in tracta.maleficiorum.

304 ¶*Item inquantum supra dixi quòd vicinus nõ præsumitur scire actum momentaneũ commissum in vicinia:limita nisi probaretur quòd de illo actu esset in illa vicinia publica vox & fama: quia præsumitur tunc scire vicinus secũdum Bart.hic.Idem quando probaretur q̃ de hoc erat fama in illa ciuitate:præsumitur scire eoipso q̃ probetur quòd erat ciuis: secundum Bar. hic.Quod tamẽ limita non procedere in nouo ciue qui nouiter aduentauit in ciuitate: nã in

eo cessat talis presumptio scien
tiæ:ita dicit Alexand.hic in iiij.
colum.& Bald.in l.data opera.
colũ.vij.C.qui accusa. non pos.
per text.in l.qui cum vno.§.vl-
ti.& in l.qui commeatus.§.vlti.
305 ff.de re mili.¶*Prædicta verò
q; consanguineus præsumitur
scire facta consanguinei, & vici
ni:limita etiam secundum Bart.
hic nõ procedere quando con-
sanguineus, vel vicinus fuisset
absens ab illo loco vel ciuitate
in qua ſtabat consanguineus.
Ita etiam tenet Alexan.hic.pro
hoc est text. & ibi per Abba.in
c.cum in tua. extra qui ma. ac-
cu.poss. Quod tamen intellige
secundum Lud.Ro.& Alexand.
hic:nisi modicum distaret ab il-
lo loco : quia tunc scire præsu-
mitur : & modica distantia non
attenditur : per text.in d.c.cum
in tua.& in l.præsens.ẽ.de pro-
cura. & in c.quesdam. de præ-
306 sumpt.¶*Secundo,limita ni-
si consanguineus vel vicinus es-
set infirmus:quia propter infir-
mitatem præsumitur ignorare
facta consanguinei vel vicini.
Ita dicit Barto.hic.& est text.in
d.c.cum in tua.quod tamen in-
tellige secundum Ros. & Alex.
hic:si esset magna infirmitas:se-
cus si esset leuis infirmitas:quia
habetur pro non infirmitate.l.
quæsitum.& ibi not.ff.de re iu-
dic.& l.j.§.proinde:& l.ob quæ
vitia.§.fina.ẽ.de ædili.edi.
307 ¶*Tertio,limita nisi consan-
guineus vel vicinus esset puer
vel infans : quia ratione ætatis
præsumitur ignorare vt.d.cap.
cum in tua. & ibi per Abbã. &
not.glo.in c.præsumitur.de re-
gu.iur.lib.vj.Et pari ratione in-
fero idẽ esse in furioso : ex quo
nullum habet sensum: & infan-
ti æquiparatur.l.in negociis.ff.
308 de regul.iur.¶*Quarto,limi-
ta nisi consanguineus vel vici-
nus esset excõmunicatus : quia
præsumitur ignorare secundum
Abb.in d.c. cum in tua.col.j. Et
potest esse ratio : quia excom-
municatus æquiparatur mor-
tuo : secundum Innoc.in c.grã-
uem.de senten. excommunica.
Item ex quo nullus cum eo par
ticipat : non potest intelligere
309 quod agitur.¶*Septimo,prin
cipaliter limita regulam prædi-
ctã procedere,nisi is,qui igno-
rantiam prætendit interfuisset
negocio quod asserit ignorare:
quia tunc ratione suæ præsen-
tiæ scire præsumitur.Ita not.gl.
& Barto. & Bald.in d.l.si tutor
310 petitus.C.de peri.tu.¶*Octa
uo,principaliter limita nõ pro-
cedere in eo qui assiduè & vt
plurimum solebat esse & stare
cum eo cuius factum ignorare
prętendit:quia ratione assiduæ
cõuersationis & amicitiæ præsu
mitur scire factũ illius:sicut dici
mus in vicino & cõsanguineo:
ita notãter tenet Bal.& ibi etiã
Imo.in l.quotiens in prin.ẽ.de
hęre.instit.& Bal.in l.j.in prin.in
311 fi.col.C.de cadu.tol.¶*Nono,
limita in eo qui ex iuris disposi-
tione

tione tenetur scire:nam præsu-
mitur scire:& non excusatur al-
legans ignorantiã.l.j. C.de fal.
mone.& tenet Bald.in d.l.si tu-
tor petitus.& ratio est:quia sci-
re & scire debere sunt paria.Ita
not. Bald.in l.quicunq;.colum.
j.C.de ser. fug. & Frã.de Are.in
l.filium emancipatum.in fin. ff.
eo.& Card.in cle.j.§.fi.col.j.de
concess. præben.& Paris in tra-
cta.sindi.in ver. familiaris.& Al
uar.in c.vasallus si feudum. co-
lum.j.si de feu. fuer.contro. Pro
hoc facit quod dicimus de igno
rantia iuris quæ neminem ex
cusat,vt habetur in l.iuris igno
rantia.C.qui admit.& est ratio:
quia quilibet tenetur scire le-
ges sacratissimas. C.de legi. &
propterea quilibet præsumitur
eas scire : quia scire tenetur.
312 ¶*Decimó, limita non proce-
dere in ignorantia affectata: nã
licet in dubio præsumatur quis
ignorare facta aliena: vt ẽ.& d.
c.præsumitur. Si tamen cum sci
re potuisset de facili, non cura-
uit, & affectauit ignorantiam:
quia fortè recessit ne posset sci
re:vel alio modo,procurauit igno
rantiam non excusatur: imò sci
re præsumitur: & talis affectata
ignorantia habetur pro scien-
tia. Ita expressè tenet Cardi.in
cle. j.in vij.q. de consan. & affi.
per ea quæ habẽtur in c.apostо
licæ.de cle.excommu.& ibi per
Abb.vbi istud generaliter extẽ-
ditur ad omnẽ ignorantiã crass-
am & supinam:quia talis igno-
rantia neminẽ excusat: imò ha-
betur pro scientia:secundũ Ab-
ba.ibi. Et ibi ponit quando di-
catur ignorãtia crassa & quãdo
supina:& not.Bal.in l.j.in prin.
col.fi.C.de cadu.tollen.Ad præ
dicta autem de ignorantia af-
fectata facit text.in l. tria one-
ra.ẽ.de excu.tu.& not.plenè la
so.in l.si verò. col.ij.& iij. ẽ.qui
satisd.cog.& de ignorantia supi
na est gl.in c.innotuit.de elect.
313 ¶*Vndecimo,limita non pro-
cedere in eo qui percũctatus est
factum alienum:quia præsumi-
tur scire. l. non est ferendus. ẽ.
de transac.& no.Bal.in d.l.si tu-
tor petitus.C.de peri.tut.Idem
est in eo qui percunctare & in-
quirere tenebatur fortè ex ra-
tione officij:quia scire præsumi
tur:&nõ auditur allegãdo igno
rantiam nisi illã probet.Ita no.
Abba.in d. c.innotuit. col.iij.&
fi.de cle. & Lud.Ro. consi.481.
colũ.ij.& potest esse exemplum
quãdo episcopus contulit bene
ficium indigno : nã non potest
se excusare q; nesciebat illũ esse
indignum ex quo istud inquire
re tenebatur:& sic de simili.Nõ
enim potest pastor se excusare
quòd nescit lupum comedisse
ouem: vt dicit ibi Abba.cui ad-
de Fely.in c.à nobis.de except.
314 ¶*Duodecimo, limita nõ pro
cedere in hærede extraneo : qa
præsumitur scire omnia conten-
ta in testamẽto facto per defun
ctum,in quo ipse est hæres insti
tutus.secus est in hęrede suo:qa

ille presumitur ignorare. Ita no
tãter tenet Bart. in l. eius qui. in
iij. colũ. circa fi. ff. si cert. peta. &
in l. extera. §. fi. ff. de leg. j. & in
l. cũ hæres. per illũ tex. ff. de lib.
lega. & Bal. in d.l. si tutor petitus. C. de peti. tu. Et est ratio qa
hæres extraneus nõ potest esse
hæres, nec adire: nisi sit certus
de viribus testamenti. l. sed si de
sua. ff. eod. secus in hærede suo.
Quod tamẽ limita nõ procede
re in codicillis: quia tam extra-
neus q̃ suus præsumitur ignora
re contenta in codicillis. l. non
est ferendus. ff. de trãsac. & no.
315 Bar. in d.l. extera. §. fi. ¶* Prædictis adde ℣ in superioribus ca-
sibus in quibus dictũ est presu-
mi scientiam in facto alieno: &
in omnibus casibus qui fortè
reperirentur vltra prædictos,
dũmodo nõ sit presumptio scie-
tiæ iuris & de iure, admittitur
probatio ignorantiæ in contra
riũ, & sic dictæ præsumptiones
operabuntur, vt onus probandi transfundatur in allegantem
ignorantiam: licet alias igno-
rantia regulariter præsumatur.
316 ¶* Qualiter autem probetur
ignorantia: vide glos. in c. præ-
sumitur. de regu. iur. lib. vj. quæ
dicit ℣ ignorantia probatur al
tero de trib⁹ modis. Primo per
proprium iuramentum: nam ea
quę depẽdent ab animo & con
scientia possunt probari per iu-
ramentum: quia alio modo pro
bari non possunt. glos. est not.
quę ad hoc semper allegatur in
§. alie. in glos. magna. instit. de
actio. & gl. in l. j. C. de fideiuss.
& Barto. in l. inter omnes. §. rec-
te. ff. de fur. & Alexan. in consi.
xix. col. ij. in j. volu. & Abb. in c.
præsentium. colũ. ij. de testi. &
Barto. in l. celsus. ff. de vsucap. &
Abb. in c. vidua. de regula. & in
c. cognoscentes. de constit. &
Bart. in l. j. §. hoc interdicto. ff.
de iti. actũque priua. Secundo
modo probatur ignorãtia pro-
bando illud quod de necessita
te facit deueniri ad eam: vt pro
bando aliquem esse infantem
vel furiosum. Tertio modo pro
batur probãdo id per quod ve-
risimiliter deuenitur ad eam: vt
probando aliquem absentem,
vel infirmum. vt ff. dictum fuit.
Ita dicit glo. in d.c. præsumitur.
317 ¶* Quib⁹ adde quòd probare
ignorantiam per iuramentum
est regulare: nam de iure regu-
lariter ignorantia potest proba
ri per iuramentum. gl. est & ibi
Abb. in fina. col. in ca. innotuit.
de elec. & glo. in l. at qui natu-
ra. §. cum me absente. ff. de neg.
gest. & gl. in c. ,ppositi. lxxxij.
distinc. & in c. nulli. de elec. lib.
vj. & glo. in c. ij. in ver. scienter.
318 de tempo. ordi. lib. vj. ¶* Ta-
men ista regula recipit multas
exceptiones: quia sunt multi ca
sus in quibus non sufficit iura-
mentum ad probandam igno-
rantiam: quas ponit Felyn. in
d.c. cognoscentes. col. antepe-
de coniti. & ibi etiam Barba. &
Feli. in c. quosdam. de præsump-
tio.

ptio. & Ias. in §. sed iste. colum.
xviij. de actio. in quibus locis
plenissimè tractatur hęc mate-
ria: & ad dicta ibi per eos me re
319 mitto. ¶* Successiuè inquan-
tum Bartol. dicit circa proban-
dam scientiam in terminis le-
gis nostræ quòd si is cui delata
erat hæreditas non dixit in præ
320 teritum se scisse mortem de-
functi: sed dicit nũc quòd scuit
dum mouetur sibi controuersia
super hæreditate: quòd hoc nõ
sufficit nisi alio modo probet
scientiam: vnde si simpliciter
bona adiuit & hæreditas esset
sibi delata per ius deliberandi
succumbit elapso anno. Nota
perpetuo ex verbis Bart. quod
ius deliberandi per quod trans
mittitur hæreditas non adita
ad quoscunque hæredes infra
annum iuxta l. cum antiquiori-
bus. C. de iure deliberã. est talis
naturæ quod incipit currere de
mum à die scientiæ ei cui primo
defertur, sed postquã incœpit
scire transmittit, si moriatur il-
lud ius deliberandi ad hæredẽ,
vigore cuius transmissionis, po
test hæres illam hæreditatem
adire solum infra residuum il-
lius anni qui incœpit in perso-
nam defuncti: quod residuum,
currit hæredi etiam ignoranti:
adeo quòd si hæres ignorat
mortem defuncti & labatur an
nus non potest vlterius adire:
& si adit ignoranter non va-
let aditio. Ista vltima verba col
liguntur ex dictis Bar. hic: licet
obscurè loquatur: per quæ ha-
bes intellectum ad d.l. cum
antiquioribus. Et hoc propriè vo
luit sentire glos. notabilis in d.
l. cũ antiquioribus. in versi. qui
scies, quę dicit ℣ ille annus est
vtilis donec incipiat currere:
sed postq̃ incœpit est cõtinuus.
320 ¶* Item inquantũ Bart. hic in
ij. requisito, dicit ℣ ad sciendũ
qualiter quis sit hæres institu-
tus non requiritur de necessita
te ℣ viderit fieri testamentum
vel illud legerit: sed sufficit, ℣ il
lud sit sibi dictum, vel scriptum
per literas amicorum. Nota ex
hoc alium modum probandi
scientiam: quia probatur eo ipso
℣ probatur, ℣ fuit de hoc fa-
cto scriptum alicui per literas
amicorum: vel eo ipso ℣ aliquis
retulit ei ita factum se habere:
vnde non potest prætendere
ignorantiam: & hunc modum
probandi scientiam adde aliis
321 prædictis. ff. ¶* Itẽ nota ex di-
ctis Barto. in eodem mẽbro: ℣
in casibus in quibus ad faciendum aliquem actum requiritur
℣ præcedat fama: si quidẽ præ-
cessit fama: & antequam actus
geratur superueniat fama con-
traria: ℣ talis fama cõtraria tol
lit effectum primæ famæ: & im
pedit actum gerendum: secus si
actus erat gestus: & postea su-
peruenit: quia non inualidat
nec reuocat ipsum iam factum.
Et hoc infertur secundũ Bal. &
Alexã. hic ad q. de inquisitione
quę fieri debet prędẽte fama:
nam si

Universidad de Deusto
Biblioteca

nã si superuenit contraria fama ante ipsam formatã impedit eã fieri: secus si post. Et ex hoc do cet hic Barto. aduocatum qualiter debet formare articulos: vt sciat se coartare ad tempus ante vel post actum gestum.

322 ¶*Itẽ nota ex dictis Bar. in di cto secundo membro: ꝙ cõis opinio hominũ probet causam iustę credulitatis, ꝓhoc est tex. in l. ij. ff. qs or. in bo. pos. serue. de qua materia vide Bar. & Ale. in l. vl. ff. de hære. instit. vbi ꝓ hoc docent notabilẽ practicã ad liberãdũ aliquem à pœna quam fortè incurreret si non probat id quod asserit: nã debet articulare ꝙ de hoc erat cõis opinio vel publica vox & fama: vel ꝙ audiuit dici à personis fide dignis & liberabitur: vt ibi ꝓ Bar.

323 & Alex. ¶*Quib⁹ adde ꝙ nõ solũ publica vox & fama seu cõ munis opi. prębet hãc iustã causam credulitatis: sed etiã dictũ seu relatio vnius viri notabilis & fidedigni. glos. est singularis in l. Titio fundus. ff. de condi. & demon. quã multum exclamat & pro notabili reddit Bal. ibi. & Bal. in l. iudicia. col. fi. C. de rei ven. & Bar. in l. vl. ff. pro empto. & Ioan. And. & Anto. de But. & cõmuniter cano. in c. cura. de iure patro. & Ias. in repe. l. admo-

324 nẽdi. col. xcix. de iureiu. ¶*Itẽ inquantũ Bar. hic in eodem secundo membro circa fin. dicit: ꝙ si in veritate hęres est institutus sub cõditione: absq; dubio non potest pendente conditione adire. vide eundẽ Bart. in l. si quis extraneus. §. fi. ff. e. vbi ponit de hac materia vnam notabilem distinctionẽ. ¶*Limita

325 tamẽ istud nõ procedere quãdo communis & vehemẽs opinio hominũ erat ꝙ cõditio omnino erat purificãda in fauorẽ hæredis: & deinde in veritate ita fuit purificata: nã tũc pót hęres vigore dictæ cõmunis opinionis adire etiã pendente cõditione: quæ aditio confirmatur per veritatẽ postea sequutam. Ita mirabiliter tenuit Pet. de Anch. in consi. cccxlix. incip. viso diligenter. & in consi. cccl xxxv. incip. visis diligenter. vbi ponit notabilem casum, scilicet si testator relinquens vxorem prægnãtem dixit, quòd si posthumus nasceretur masculus: sit hæres: si autem vxor pareret fœminam: tũc instituebat Titium hæredem vniuersalem: & posthumam solum in dotes. Nam si adhuc existente vxore prægnãte erat communis & vehemens opin. quòd erat paritura fœminam. & hoc cognoscebatur ex signis, potuit interim dictus Titius hæres adire hæreditatem conditione pendente: quæ aditio confirmabitur postea per euentum subsequutum, scilicet quia peperit fœminam. Et istud erit magni effectus quia si interim moriatur hæres post aditã hæreditatem conditione pendente transmittet eam ad hæredes apparente postea veritate:

quod alias non esset. Et illud dictum Pet. de Ancha. refert Ias. in l. certum. col. fi. ff. si cer. pet. & dicit quod Pet. de Ancha. in tali cõsi. habuit aliquid vltra homi-

326 nem. ¶*Subsequẽter nota ex dictis Barto. in iij. membro, ꝙ quando probantur duæ famæ contrariæ, standum est illi quæ procedit à personis magis dignioribus. Et hoc facit ad materiam testium: nam si sunt examinati

329 plures testes hinc inde: & sunt adinuicem contrarij: tunc data paritate numeri testium, datur illis q sunt digniores & maioris autoritatis. vt not. plenè Abb. & Feli. in c. in nostra. de testib. hinc est ꝙ si pro vna parte sunt examinati duo testes masculi: & pro alia duæ testes fœminæ contrariæ masculis: creditur potius masculis tanq; dignioribꝰ: secundũ Abb. in c. forus. de ver.

330 signi. pro quo facit quia mulier non dicitur testis omni exceptione maior. vt no. Alex. in cõsil. lxx. col. pe. in ij. volu. quibus adde Bal. in l. vlti. ff. de fi. instru.

327 ¶*Ad prædicta, quæ dixi de fama, adde notabiliter Ludo. Ro. in cõsi. ccxlj. colũ. j. vbi dicit ꝙ si probatur suspitio fugæ cõtra aliquem debitorem: si ipse probat suam bonam famam in contrarium nõ potest capi personaliter: quia probatio bonæ famæ eneruat contrariam suspitionem: & ibi multum eleganter loquitur ad propositũ præ-

328 dictum. ¶*Itẽ illud quod dixi ꝙ standum est testibus dignioribus, limita singulariter: nisi testes minus digni deponerẽt pro reo: & digniores pro actore: qa tũc creditur minus dignioribus, vt reus absoluatur. gl. est singularis in c. clerici. lxxxj. dist. p quã ita dixit Ab. in c. ex literis. in pe. no. de proba. & Spe. in ti. de teste. §. postq̃. ver. porro. & Barb. in addi. ad Abb. in d. c. forus.

329 ¶*Hinc est ꝙ licet aliàs plus credatur testibꝰ affirmantibus quã negãtibus: etiam si mile essent: secundũ Abb. in d. c. in nostra. in fi. & in c. cũ in tua. in iij. no. de testi. & Bal. in l. data opera. col. xxij. C. qui accu. nõ pos. tamẽ hoc nõ habet locũ quando testes negãtes essent ꝓ reo: quia eis plꝰ creditur: vt reus absoluatur: ita ꝓ illã gl. in. d. c. clerici. tenet Feli. in d. c. ex literis. co

330 lũ. ij. in vlt. not. ¶*Super quarto mẽbro in quãtũ Bart. tãgit si aliquis dicat se filiũ alicuius: & ex aduerso negetur: quo ꝓbabitur hæc filiatio, remittit se ad allegata ꝓ eũ hic. Tu dic breuiter in hac materia: ꝙ ad probãdum quẽ esse filiũ, sufficit ꝓbari esse natũ in domo constante matrimonio inter maritũ & vxorẽ quia is dicitur filius quẽ nuptię demõstrant. l. filiũ. ff. de his qui sunt sui vel alie. iur. l. si vicinis. C. de nup. & no. Abb. & Feli. plenè in c. per tuas. de probatio.

331 ¶*Quod amplia procedere etiã si vxor erat meretrix & miscebat

Universidad de Deusto
Biblioteca

scebat se cũ aliis viris: qa nihilominus ille, qui nascitur p̃sumitur natus ex marito. ita no. Bal. in d.l. si vicinis. & in rubr. C. de proba. col. fi. pro hoc est tex. in l. miles. §. defuncto. j. de adult. & not. Abb. in c. transmissę. col. ij. in fi. extra, qui fil. sint legi.

332 ¶*Secũdo amplia procedere nõ solũ in viro & vxore: sed etiã inter cõcubinos: nã ille q̃ nascitur p̃sumitur natus ex cõcubino retẽto in domo sicut ex marito: vt est gl. in c. michaël de fil. presbi. & no. Abb. & Fel. in d.c. per tuas. & Ale. in cõs. li. in j. vo.

333 ¶*Istud tamẽ intelligitur procedere in eo q̃ est cõcubinus. vt j. sec⁹ in eo q̃ tenet pedissequã in domo quæ pedissequa parit filium: nam ille partus nõ p̃sumitur filius domini: nisi ꝓbetur ꝙ illa pedissequa erat cõcubina domini. ita singulariter tenet Bal. in d.l. filium. col. ij. in fi. j. de his qui sunt sui vel alie. iu.

334 ¶*Prædicta limita nõ procedere quãdo ꝓbaretur absentia viri p̃ nouem mẽses & maximẽ tpe cõceptionis: vel si ꝓbaretur ꝙ vir non fuit vsus cũ vxore: vel fuit infirmus, vel alio modo impotẽs ad coẽũdũ: qa tũc p̃sumitur filius eius. ita no. Bald. in d.l. filium. colũ. j. & Abb. in d.c. transmissæ. & c. causam quę. ei j. qui fil. sint legi. & Fely. in d.c.

335 per tuas. ¶*Qualiter autem sit articulandum in probando filiationem vide Bar. in l. non nu

336 dis. C. de prob. ¶*Super quinto mẽbro collige ex dictis Bar. qualiter probatur veritas alicuius rei etiam per discussionem & inquisitionem vt si perquirat & non inuenitur. Et nota hunc modum probandi veritatem: quia potest seruire ad mul

337 ta. ¶*Secundo collige ex dictis Barto. ꝙ in dubio quilibet præsumitur decessisse intestatus: nisi probetur ex aduerso ꝙ fecerit testamentum, cui adde quòd ista est veritas. & ita tenẽt Alex. Ias. & communiter doc. in l. si emancipati. C. de colla.

338 ¶*In sexto membro inquãtũ Bart. hic formal vnam notabilẽ q. & eam indecisam relinquit: dicendo ꝙ de facto pendebat, adde ꝙ eam decidit Bar. in l. gerit. col. pe. j. eo. & tenet additionem valere: sed Bal. in l. potuit. in viij. q. C. de iure delibe. tenet contrariũ, scilicet ꝙ non valeat. Alex. hic in fi. remittit se ad dicenda per eum in d.l. gerit vbi nihil dicit: vnde tu breuiter tene opi. Bart. in d.l. gerit. scilicet ꝙ valeat aditio: quia verior est: & moueor vltra Bart. vno solo fundamẽto. Nam oĩa iura quæ dicunt adeuntẽ debere esse certum, procedũt in casibus in quibus dubietas quæ habet se ad esse & non esse est talis: vt si haberet se ad esse, aditio valeret: & si ad non esse aditio non valeret vel econtra: & idem in repudiatiõe: hoc potes clarè percipere ex omnibus exemplis & rẽquisitis supradictis sed in casu isto

su isto siue dubietas habeat se ad esse siue de nõ esse semper & in omnem euentũ adicio sortiretur effectum: ergo sine dubio debet valere: & ita teneo. Non obstat quod dicit Bal. in d.l. potuit: quia fragilem rationem adducit: quæ tollitur per hoc ꝙ in omnem euentum inducitur

339 eadem aditio in effectu. ¶*Vltimo inquãtum Bar. in septimo membro in fina. verbis dicit ꝙ quãdo est delata hæreditas pupillo sufficit scientia tutoris vt possit adiri. Ex hoc infero ꝙ si moriatur pupillus hæreditate non adita, transmittit ius deliberandi ad hæredem: licet ipse nesciuerit hæreditatem sibi delatam: & sufficit ꝙ tutor sciat. ita in terminis tenet Barto. in l. cum antiquioribus, in fin. C. de iure delib. & ibi etiam Alexã. in pe. col. Et procedit hoc: secũdũ Bart. ibi: siue pupillus sit infans siue non, item procedit etiam si tutor nõ fecit inuentarium nec alia solennia. ita tenet Bar. in l. vlti. C. de tuto. & cur. qui satisd.

340 non dede. ¶*Hoc tamen limita dummodo tutor superuiuat tempore mortis pupilli secus si primo moriatur tutor. ita tenet Barto. in consi. clxxviij. inci. Perusinus. & in cõsi. ccxxxij. incip. domina Cecilia. Et per hæc sit expedita præsens repetitio. Laus Deo immortali optimo: eiusq; genitrici: & omnibus sanctis. ¶Et fuit hæc repetitio expedita per me Robertum Marantam Venusinum V. I. D. In Ciuitate Melficti de prouincia terræ Bari in partibus Apuliæ: sub anno domini Milesimo qn gẽtesimo decimo septimo. Die vigesimonono Mensis decembris: quintæ indictionis. incœpta tamen fuit per me scribi & componi sub die vicesimoquinto mensis nouembris anni eiusdẽ. In die Beatæ Catarinæ. Continuatis tamen absque intermissione lucubrationibus.

Universidad de Deusto
Biblioteca

REPETITIO LEGIS, SI ACTOR. ff. DE PROCVRATORI-

BVS. EDITA PER PRAECLARVM I. V. Docto. dominum Robertum Marantam Venusinum.

SI ACTOR. Ista l. est breuis & multũ difficilis in tex. & in gl. præsertim propter varietatẽ lecturarum: & habet materiam valde notabilem & in practica quotidianam: vnde pro eius clariori intelligẽtia & eorum quæ traduntur in glo. & Bar. præsupponõ q̃ procuratorũ duæ principaliter dicuntur esse species. Quidã dicitur procurator simpliciter: & quidam procurator in rem suã. ¶*Procurator simpliciter dicitur ille qui aliena negotia mandato domini administrat: prout ita diffinit iurisconsultus in l.j.§.eo. ideo autẽ dicit aliena negotia: qa in propriis negõtiis non dicitur quis procurator, cum in illis non cadat mandatum. l.ij. in fi.ff.man. & not. Bart. in d.l.j.§.eod. in re enim propria quilibet est moderator & arbiter. l. in re mandata. C. mãda. itẽ ideo dicit mãdato: qa sine mãdato non dicitur procurator: sed potius negotiorũ gestor. vnde tũc habet locũ titulus de neg. gest. vt probatur in l.j. & ij.ff. de nego. gest. 1

¶*Inducitur aũt istud mãdatũ procuratoriũ nõ solũ p̃ expressam cõcessionẽ mãdati, & procurationis: sed etiã p̃ traditionẽ instrumẽti cõtinẽtis: nã eoipso q̃ debitũ qs cõparet in iudicio tanq̃ procurator & producit instrumẽtũ debiti, præsumitur ex hoc, p̃curator vt admittatur saltẽ cũ cautione de rato: vt no. Batt. in l. vulgo. in fi.ff. de admi. tu. & idẽ Bar. in l.iij.§. causæ.ff. de cat. edic. & Bald. in l. si qua p̃ calũ. in fi. C. de epis. & cleri. & Bal. Ang. & Imo. & Pau. de cast. in l. Mæuia. ff. sol. mat. licet aliter teneat Bal. in l.j. C. de p̃cur. & in l. labeo. §. de pac. tamẽ opi. Bart. præcedens est magis cõis: qua tenet Imo. in c. corã. de offi. dele. & ibi etiã Fely. plenẽ tangit: & dicit illã esse cõem opi. Illud aũt quod dixi requiri cautionem de rato intelligitur quãdo producẽs instrumentũ: non p̃baret q̃ dñs tradidit sibi instrumẽtũ: sed fundat se solum sup' præsumptione quæ oritur ex ipsa ostẽsione instrumẽti: nã secus est si probaret q̃ dñs tradidit sibi illud instrumentũ: qa ex hoc inducitur mãdatũ plenũ nec est 2

nec est necesse aliter de rato cauere: sed indistinctẽ admittitur. ita tenent Bald. Imo. & Fely. in d. cap. coram. & Alexand. in d.l. vulgo. in addi. ad Barto. sicut dicimus in vxore: quæ eoipso q̃ tradit instrumentum debiti marito super paraphernalibus, cẽsetur ipsum facere procuratorem & dare sibi mandatum: vt not. glos. & Barto. in l. vlt. C. de pac. conuen. & in l. maritus. C. de procurat. & Bald. in l. filius. C. de pact. ¶*Item dicitur in diffinitione, mandato domini &c. Ideo enim dicit domini &c. quia procurator nõ potest constitui nisi à domino litis secundum glo. & Bar. in d.l.j.§.eo. Ex hoc sequitur q̃ tutores & curatores ante litem cõtestatã non possunt procuratoré constituere: quia non sunt veri domini: sed debent constituere actorẽ. l. neq; tutores. & ibi Bart. Bald. & communiter doctor. C. de procura. Et istum actorem debent constituere cum decreto & autoritate iudicis: alias si actor non fuerit eo modo constitutus non valet constitutio actoris & vitiatur processus: vt no. glo. & Bart. in d.l. neq; tutores. & glo. in l. si actor. C. de appel. & habetur in dec. cclxij. consil. Neapo. in ver. tertio ille &c. pro hoc est text. in §. fi. insti. de curato. Post vero litẽ contestatam possunt tutores & curatores cõstituere procuratorem sine alio decreto iudicis: qa tunc 3 4 5

sunt effecti domini litis: vt d.l. neq; tutores. ĩ fi. & prædictis ad de Pau. de cast. in cõsi. cccexiiij. col. ij. in ij. vol. ¶*Ad vnũ tamen est aduertendum q̃ quando tutor vel curator cõstituit procuratorem in casu permisso, talis procurator nõ dicitur procurator pupilli vel adulti: sed ipsius tutoris vel curatoris: vnde in suo libello debet cõparere tanquam procurator tutoris non autem pupilli: alias nõ procederet. ita tenet Pau. de cast. in cõs. xvj. col. j. in j. vol. ¶ Ex prædictis ergo habes optimã practicam repellendi procuratoré & annullandi processum per eum fabricatum: vt qnando esset constitutus per tutoré sine decreto iudicis ante litem cõte. secus si esset constitutus ab ipso pupillo eum autoritate tutoris: quia valet constitutio: vt est text. in d.l. neq; tutores. ¶* Secũdo sequitur ex dicto verbo, domini. q̃ procurator ante litem contestatam nõ potest alium procuratorem substituere: quia nondum est effectus dominus litis: nisi habeat expressum mandatũ à domino vt possit aliũ substituere: quia tunc potest etiã ante litẽ contestatam substituere alium. vt est tex. in c.j. de procu. li.vj. & not. Bar. in l.j.§.c. & moder. communiter in l. q̃ quis. C. de procur. vbi est tex. de prædictis. post vero litẽ cõtestatam, procurator efficitur dominus litis: in tantũ q̃ non potest domi

nus vlterius iudiciũ in se suscipere: nec procuratorẽ reuocare sine causa. tex. est in l. procuratoribus. C. de ꝓc. & ibi Bal. & doc. in d. l. ꝙ quis. & l. post litem. ff. e. & tunc põt procurator indistincte aliũ substituere: vt d. c. j. de ꝓc. li. vj. ¶* Ex quibus sequitur alia optima practica annullandi processum, ꝙ vbicũq; est fabricatus processus cũ procuratore vsq; ad litis conte. inclusiuẽ nõ põt vlterius in illa causa citari dominus ad litẽ in aliquo actu: sed tantũ procurator: imò si citaretur dominus & nõ procurator: & dominus nõ compareret: non posset fieri actus in eius cõtumacia: & factus nõ valeret. Ita notanter tenet Bart. in d. l. procuratoribus. vbi dicit ita consuluisse dominũ Lambertinum de rãpo. Idẽ tenet Bart. in l. mutari. ff. e. & in l. furioso. ff. de re iud. & in l. j. col. ij. ver. Itẽ quẽro &c. C. de sent. & Bal. in l. si qñ. in vij. q. de test. C. & Abb. in c. ij. col. pe. & ibi etiã Fel. in pe. col. de test. & Ale. in d. l. ꝓcuratoribus. ¶* Limita tñ prædictã conclusionem nõ procedere quando procurator esset absens vel infirmus: quia tũc sufficeret citari dominum & valeret actus in eius contumaciã factus: ita limitat Alex. in d. l. procuratoribus. & Gem. in c. si quem. ver. secus. in sexto no. per illũ tex. de procu. li. vj. ¶* Item illud quod dixi quòd quãdo quis habet mãdatum vt possit substituere operatur etiã ante lit. cõte. p d. c. j. intellige ꝙ hodie est limitatũ in hoc regno ꝑ ritũ magnæ curiæ in nu. 21. qui incipit. Itẽ si ꝓcuratori &c. vt ꝓcedat ita demũ si in ꝓcuratorio est expressè specificatũ, vt possit substituere ante litẽ conte. secus si simpliciter diceretur cũ potestate substituẽdi: qa hoc nõ obstante nõ põt substituere nisi post lit. conte. vt dicitur in dicto titu. ¶* Itẽ illud verbum dñi positũ in diffinitione procuratoris: licet nõ se extendat ad tutores & curatores & alios administratores qui administrant ad aliorũ vtilitatem: qui nõ possunt facere procuratorem ante litẽ contest. tamen secus est in illis administratoribus qui administrãt ad propriã vtilitatem, & fructus percipiũt: quia possunt cõstituere procuratorem ante litẽ contesta. quia dominis æquiparantur, ratione fructuum. Exemplũ est in prælato: qui potest procuratorẽ indistinctè cõstituere: vt in §. reuerendissimi. ver. si quãdo. in authen. de san. epi. & tenet Bart. in d. l. neq; tutores. C. de procu. & in l. j. ff. e. ¶* Idem etiã procedit in patre administrãte bona aduentitia filij: quia ex quo facit fructus suos hodie per l. j. & quę ibi habentur. C. de bo. mater. & l. cũ oportet. C. de bo. quæ lib. potest procuratorẽ constituere in causa aduentitia filij: vt tenet Bar. in d. l. neq; tutores. & idem Bar. & Bal. in d. l. j. per illum tex. C. de bo. ma. & in tali constitutione procuratoris nõ requiritur consensus filij: nisi solum in contestatione litis faciẽda per dictum procuratorem. ita tenet Bal. in l. vlt. §. vbi autẽ. C. de bo. quæ libe. & Alexand. in addi. ad Bartol. in d. l. j. C. de bo. mater. ¶* Prædictis adde vnam optimam practicã, inquantum dicitur ꝙ procurator constituitur mãdato domini: sup hoc habemus in regno vnã pulchram limitationẽ: quæ est quòd si quis siue actor siue reus cõparuit primò personaliter in iudicio ad faciendum primos actus & deinde vellet cõstituere procuratorem: non põt id facere nisi post litem cõte. per eum. licet sit dominus & principalis. Ita de hoc est vnus ritus magnæ curiæ vicariæ in nume. 144. qui incipit, Item si aliquis &c. ¶* Inquantum autẽ super ista materia multum consideratur litis contesta. Adde quòd hodie in regno omnes causæ ciuiles sunt summatię per cap. detestãtes. & per regiam prag. primam quę incipit, dispẽdia. adeo quòd in eis non requiritur litis cõtestatio. & tũc ille primus actus qui fieret immediatè post litis contestationem, quando requiritur habet vim litis cõtestationis in causis in quibus nõ requiritur: & operatur eundẽ effectum, quẽ operatur litis cõtestatio. ita tenent Bal. & Bar. in l. nihil & in l. nulla. C. de procu. & Car. in cle. constitutionẽ. §. fi. in fi. de elec. & Lu. Ro. in cons. clxxiiij. & Abb. in c. insinuante. in fi. de offi. dele. & Fely. in c. olim. de accu. & Paris in trac. sind. in ver. sententia. in iiij. col. ¶* Procedo nunc ad secundam speciẽ procuratorum. s. ad procuratorẽ in rem suam. super quo est sciendũ quòd procurator in rẽ suam cõsideratur dupliciter. s. primo modo ex parte actoris: secundo ex parte rei. Ex parte actoris is dicitur procurator in rem suã cui sunt cessæ vtiles actiones à domino vel mandatæ directæ: seu carũ exercitium ad vtilitatẽ ipsius procuratoris. probatur in l. qui stipendia. & ibi Bar. & omnes doc. C. de proc. & in l. j. C. de act. & oblig. & in hoc differt à procuratore simplici: quia ille procurat ad vtilitatẽ domini: non autẽ propriã: iste verò ad propriam vtilitatem. ¶* Super quo est aduertendum præsupponendo prius quòd actiones directæ & iura directa sunt ita fixa & radicata in personã domini ꝙ nõ possunt aliquo modo ab eius ossibus separari. l. quis ergo casus. & ibi glo. & l. si Sticho. ff. de pecul. & not. glo. in l. iij. in prin. ff. pro socio. ¶* Hoc præsupposito, dico quòd procurator in rẽ suam potest constitui altero de quatuor modis: de mente moder. in d. l. qui stipẽdia. Primo modo si sibi cedatur actio vtilis & mãdetur directa: ita vt vtrãq; habeat: & tũc habebit vtilem &

exercitiũ directè: quia ipsa propriè directa cedi nõ potest: nec transit de cedente in cessionariũ: sed remanet affixa eius ossibus: vt ℨ. dixi. Secũdo modo ꝙ sibi cedatur solum vtilis & non mandetur directa: & tũc solum vtilẽ actionẽ nomine proprio potest intentare. Tertio quòd sibi mãdetur directa tantum & nõ cedatur vtilis: & tũc habebit solũ exercitium directæ actionis: quã intẽtabit nomine domini cedẽtis: sed ad suã propriã vtilitatẽ: non autem potest tunc vtilẽ nomine proprio intentare cum illã non habeat. ita hæc omnia probantur in glo. Bar. & Bal. in d. l. j. C. de ac. & ob. & in l. si in solutũ. eo. tit. & in l. illam. C. de dona. & in l. vlti. & ibi glo. & Bal. C. quãdo fiscus vel priua.

16 ¶* Quarto modo constituitur procurator in rem suã si aliquis donat alicui instrumentũ debiti quod habet cõtra aliũ: nã censetur ei donare nõ solùm illam chartã: sed etiã totũ debitũ ibi comprehensum: & sic inducitur quædã cessio: per quã ille donatarius efficitur procurator in rẽ suã: ita tenet Bal. in d. l. vlti. C. quãdo fiscus vel priua. & Bal. Alex. & Imol. in l. Mœuia. ℸ. solu. ma-

17 trimo. ¶* Et ex prædictis colligi potest quę sit differẽtia inter cedere & mãdare actionem: nam quando mãdatur actio, trãsfertur solũ exercitiũ directarũ: sed quãdo ceditur trãsfertur vtilis quã potest suo nomine cessionarius intẽtare. ita hãc differentiã declarat Bar. in d. l. j. col. pe. C. de ac. & ob. & ibi etiã glo. Et ibidẽ dicit quòd quo ad cedentem nulla est differẽtia in effectu: qa superdirectæ remanent penes ipsum cedentẽ: sed bene est differẽtia respectu cessionarij: q põt intentare nomine proprio vel nomine cedẽtis: secundũ quod est sibi actio cessa vel mãdata: tamen semper ad suam vtilitatẽ agit, vt ℨ. fuit dictum.

18 ¶* Ex hoc sequitur quòd non dicitur proprie procurator: cũ non cõpetat sibi diffinitio procuratoris tradita in l. j. ℨ. eod. cum non administret negocia aliena: sed propria. vnde per hoc nõ comprehenderetur in statuto loquente de procuratore: vt not. Bald. Alexand. & communiter do. in d. l. qui stipẽdia & Bal. in l. j. ℨ. eod. & Bal. in l. j. ĩ v. q. C. de ac. & ob. cũ statuta debeant strictè intelligi in casu ꝓprio & vero: non autẽ in casu ficto. l. vlti. C. de his qui vœta. impe. & l. iij. §. hęc verba. el ij. & ibi Bar. ℸ. de neg. gest. & l. j. §. si is qui nauem. ℸ. de exerci-

19 ¶* Itẽ inquantũ superi⁹ dixi circa cõstitutionẽ procuratoris in rẽ suã ꝙ quando ceditur sibi vtilis tantũ & nõ mãdatur directa non põt intentare exercitiũ directarũ: intellige istud sanè procedere in duob⁹ tantũ casibus, videlicet, primo quãdo expresse ageretur ꝙ nõ sit mãdata directa: & sumus in cessione hominis: qa tunc stamus cõuentioni: cum contractus legem accipiat à cõuentione partiũ. l. j. §. si cõueniatur. ℸ. depo. et l. si vt certo. §. nũc videndũ. ℸ. cõmo. et c. cõtractus. de reg. iur. li. vj. et no. Soc. in cõs. clxvij. ver. postremo. in ij. vol. Secũdo ꝓcedit in illis casib⁹ in qbus vtilis actio trãsit ipso iure sine cessione: prout est quãdo vẽditur hęreditas vel quando datur nomẽ debitoris insolutũ: nam tũc nõ trãsit exercitiũ directarũ nisi mãdetur. ita loquitur tex. in l. vlti. C. quãdo fis. vel priua. secus est quãdo cessio fit ab hoste: qa licet nõ mandet directa: tamẽ ipso iure trãsit earũ exercitiũ cũ ipsa cessione. ita notãter tenet Bal. in d. l. j. col. iij. ver. circa primum. C. de ac. et ob. vbi ita distinguit inter cessionẽ legalem et hois. p tex. in l. si ꝓcuratorẽ. §. fi. in fi. ℸ. mãda. et ipsum sequitur Alex. in d.

20 l. qui stipendia. ¶* Vnũ tamen nota ppetuò in hac materia, ꝙ licet cessionari⁹ habeat actionẽ noie ꝓprio et ad suã vtilitatẽ: non tñ dicitur creditor eius contra quẽ est sibi facta cessio: nec ille dicitur su⁹ debitor. l. plane. ℸ. fa. erc. & ibi hoc dicit Bal. ex quo infert ibi Bal. ꝙ si statutum dicat ꝙ debitor possit capi ad instantiã creditoris nõ potest capi ad instanriã cessionarij agẽtis vtili nomine proprio: qa nõ dicitur creditor propriè: nisi agat actione directa sibi mãdata noie cedentis, tanquã procurator: qa tunc capi posset secundũ Bal. ibi. Adde ꝙ cõtrariũ tenet idẽ Bal. in l. ꝓ diuersas. ĩ x. q. C. mã. & Bal. in l. si sic. §. fi. ℸ. de le. j. & Bal. in l. j. col. fi. & ibi etiã Alex. ĩ pe. col. ℸ. si cer. pe. & Ale. in d. l. si sic. in fi. & Bar. in l. j. ver. quæro ex forma statuti. &c. ℸ. de ac. & ob. & Bal. in l. ex legato. in fi. C. de leg. & Lud. Ro. in consi. cxlij. in quibus locis cõiter concluditur ꝙ cessionarius numeratur inter creditores: & includitur in dicto statuto: vnde põt vigore dicti statuti facere capi debitorẽ cessum: & instrumẽti executio ita poterit peti ad instãtiã cessionarij sicut ad instantiã cedentis. ꝓ hoc videtur tex. in l. ij. C. de do. & hæc videtur magis cõis opi. Ad illam l. planè potes respondere: ꝙ verũ est ꝙ directo nõ dicitur creditor: sed vtili

21 ter sic: vt dicit ibi glos. ¶* Et ex prędictis sequũtur duo corrolaria optima in practica. primum est: ꝙ pactũ executiuũ de capiẽdo bona ꝓpria autoritate, de quo in l. creditores. C. de pign. trãsfertur in cessionariũ: adeò ꝙ põt vigore instrumẽti capere bona debitoris sicut põt cedẽs. ita in terminis tenet Bal. ĩ c. j. §. siquis vero. de pa. iur. fir. & Pau. de ca. in cõsi. lix. in fi. in ij. vol. & Alex. & Ias. plenè in l. j. §. vsufru-

22 ctuarius. ℸ. de ope. no. nũ. ¶* Secundũ corrolariũ sequitur si est verũ, ꝙ ex quo hodie per ritum magnæ curię vicariæ põt creditor pręsentare instrumentũ cri-

minaliter via extraordinaria & executiua: cuius vigore põt debitor carcerari nisi in cõtinenti doceat de iure suo: vt est ritus, q incipit, itẽ sig debitores. sequitur ex hoc q̃ cessionari⁹ habẽs instrumentũ liquidũ posset dictã viã executiuã exercere contra debitorẽ, facto prius prçambulo super ꝓbatione cessionis. sicut fit prçambulũ in hçrede agente iuxta formã alterius ritus sub rub. de præãbulis. ¶ Verũ licet de mero iure ista conclusio posset sustineri per dictã rationẽ: tamẽ intellexi q̃ magna curia in ciuitate Neapoli hoc nõ seruat de facto: qa non admittit cessionariũ ad prçsentandũ instrumentũ secundũ formã illius ritus: ꝓ illã rationẽ: quia ad hoc vt possit eo modo prçsentari instrumentũ debet iuramentũ in eo esse præstitũ de facie ad faciẽ. vt habetur in dec. lxiiij. cõsi. Nea. tamẽ hæc posset tolli p id qđ dicimus de hçrede: q prçsentat: & tamen iuramentum non est præstitũ de facie ad faciẽm.

23 ¶* Quia tamẽ superius dictum fuit q̃ procurator in rẽ suã potest intẽtare vtilẽ actionẽ nomine ꝓprio & exercitiũ directç noie cedẽtis: quomodo põt cognosci, quãdo intentat vtilẽ & quãdo directã. in hoc breuiter est cõis opi. Bar. Bal. Ale. & cõiter doc. in l. qui stipendia. C. de ꝓcu. q̃ istud cognoscitur ex cõclusione libelli: nã si petit reum cõdẽnari sibi ꝓcuratorio noie cedentis, cẽsetur intẽtare directã: si verò petit sibi cõdemnari proprio noie: tũc cẽsetur intentare vtilẽ: debet tamẽ tũc facere mentionẽ de cessione in libello: aliãs nõ procederet: & esset inept⁹: vt no. Ale. ĩ cõs. cxxxviij. col. ij. ver. ij. ex alio &c. in ij. vol.

24 & Bar. ĩ d. l. q stipẽdia. ¶* Quid autẽ si ex libello nõ appareret clarẽ quam actionẽ intentat an possit cõpelli ad instãtiã rei cõuenti declarare vtilẽ vel directã: dic q̃ sic. ita tenet Bar. in l. si duo. ℸ. de solu. & Bal. in l. si quis in rem. ℸ. e.

25 ¶* Quç autẽ vtilitas resultet an quis intẽtet actionẽ directã vel vtilẽ: dic q̃ multç sunt vtilitates, quarũ prima est q̃ si intẽtat directã tenetur ante li. cõte. ædere copiam instrumẽti cessionis aduersario ꝓ legitimatione suç personæ. secus si intẽtat vtilem: qa nõ tenetur. ita tenet Bart. in d. l. si duo. ℸ. de so. & Bal. in l. j. in iiij. q. C. de act. & ob. & in d. l. si stipendia. in fi. & Fel. in c. j. col.

26 antep. ver. v. de prob. ¶* Secunda vtilitas est: qa si intẽtat directã tenetur defendere cedẽtem in causa recõuẽtionis: nisi esset cessionari⁹ ex causa onerosa & fine fraude iuxta tex. ĩ l. si qs in rẽ. ℸ. e. secus est si intentat vtilẽ: qa tũc nullo modo tenetur cedentẽ defendere. secundũ gl. & Bar. in d. l. si qs in rem. licet Bal.

27 ibi contrariũ teneat. ¶* Tertia vtilitas est: quia quãdo ceditur alicui aliqua actio priuilegiata ex

ex persona cedẽtis si intẽtat directã gaudet priuilegio illius actionis: secus si intẽtat vtilẽ. ita tenet Bal. in l. j. col. iiij. ĩ fi. & seq. C. de priuil. dot. & in l. hæredẽ. & ibi Alex. in addi. ad Bal. C. de hære. ac. de qua materia habetur p Bart. in l. post dotẽ in fi. & ibi etiã Alex. & doc. ℸ. sol. matr.

28 ¶* Quarta vtilitas est: qa si cedẽs sit excõmunicat⁹ repellitur cessionarius intentans directã: qa obstat sibi exceptio excõicationis ex p̃sona cedẽtis: secus si intẽtat vtilẽ. ita tenet Abb. in c. licet vndiq; in fi. & ibi etiã Fely.

29 de offi. dele. ¶* Quinta vtilitas est: qa si est facta cessio alicui q̃ põt habere reum ad forũ ipsius actoris: licet competeret exceptio declinatoria contra ipsum cedentẽ: non tamẽ cõpetet contra cessionariũ priuilegiatũ. vt si forte est ciuis Neapolitan⁹: si agat actione vtili: secus si directa. ita est deci. cõs. Neap. in nu. lxxiiij. qa hęc exceptio cohæret personæ: & nõ opponitur cõtra cessionariũ: cũ sit alia persona: per ea quæ no. Bal. in d. l. si quis in rem. ℸ. e. & Dy. in c. si quis in

30 ius. de reg. iur. li. vj. ¶* Sexta vtilitas est qa stante statuto q̃ inter cõiũctos causa cõpromittatur prout est in regno regia pragmatica: quę incipit odia. si conIunctus cedat actionẽ nõ conIuncto: & cessionarius agat vtili actione nõ potest cõtra eum opponi vt causa cõpromittatur cũ ipse nõ sit coniũctus: secus si

31 agat directa. ita habetur in d. de ci. lxxiiij. consi. Nea. ¶* Septima vtilitas est: qa si in terminis huius l. nostræ ꝓcurator in rẽ suã dũ offert se liti fuit tacitè admissus per partẽ & nõ opposuit in primis actis: nõ potest vlterius pars opponere in processu iudicij vt cõpareat principalis quando intẽtauit vtiles: secus si directas intẽtauit noie cedentis: qa tũc in quacũq; parte iudicij põt aduersarius istud petere q̃ compareat pricipalis. ita tenet Bal. hic in secũda lec. hui⁹ l. in fi. per tex. in c. j. de iud. lib. vj. & per ea quæ habẽtur in l. vl. C. de proc. ¶ His igitur pro aliquali intelligentia dicẽdorũ sic præsuppositis deuenio ad l. ipsam, quæ secũdum cõe summariũ doc. h. d. iũcta gl. Actor põt cõueniendo eligere dominũ potius quã procuratorẽ in rem suã si dominũ putat legaliorẽ. h. d. vel aliter in thetrastico. Si liti se offert propriã qui postulat in rẽ. Et potiꝰ actor adesse velit. Id sibi iure licet dicat magis esse fidelẽ si dominũ aut melius noscere facta putet. h. d. cũ glo. casus in ista l. ita põt poni simpliciter & sub nube propter varietatẽ lecturarũ. Quidã erat mihi debitor in centũ, cõueni ipsum in iudicio: quem cũ cõuenissem qdã alius tertius obtulit se liti tãquã procurator in rem suã volẽdo susci pere in se periculũ causæ q̃ ad eum spectaret cõmodum & iocõmodũ: ego replicabã compa

Universidad de Deusto
Biblioteca

reat principalis q̃ est legalior:& magis factũ nouit quia cum eo volo litigare & nõ tecum.dubitatur an debeam audiri?& videbatur dicendum q̃ nõ:quia procurator in rẽ suã habet ius compar endi in iudicio & litigãdi. l. vlt.C.quãdo fis vel priua.& l.ij. C.de do. ergo lege permittẽte admitti debet.Præterea is q̃ se offert liti admittitur:& cũ eo iudiciũ fabricatur.l.is qui se obtulit.& l.sinautẽ. in princ.ff.de rei ven.tamẽ determinatur cõtrarium & ratio decidẽdi est quia actor dicit principalẽ esse legaliorem : & magis informatũ de veritate : vnde facilius litigabit cum eo quã cum isto procuratore in rem suã qui fortẽ est homo cauillosus & malæ cõscientiæ: & nõ habet eam notitiã de facto : & ideo actor auditur in hoc casu.Et sic nõ obstant rationes dubitandi. ¶Doctores non colligunt aliq̃d notabile ex ista l.propter eius breuitatẽ.tu tamẽ nota ex ista l.iuncta gl.q̃ actor habet electionẽ litigandi cum reo principali,vel cũ procuratore in rẽ suã,si reus est legalior: & magis instructus de facto litis : & sic licet aliãs procurator in rem suã sit admittẽdus in iudicio ad litigandũ : vt d.l. qui stipendia. C.de procur. cũ similibus:tamen si est aliq̃s homo cauillosus qui multũ vexaret aduersariũ:adeo q̃ dominus esset legalior,est in arbitrio aduersarij nolle litigare cũ eo sed potius cũ principali:vt hic.cõcordat text.in l.j.in fi.cum.l. seq.& ibi glos.ĩ. de alie.iud.mu. causa fac.Et ita per hãc l.limitãtur omnia iura loquẽtia de procura-
32 tore in rem suã. ¶*Amplia hãc l.procedere nõ solùm in actore sed etiã in reo vt si procurator in rem suã compareret ex parte actoris:qa reus potest dicere,volo litigare cũ principali qui est legalior. ita dicit Bart. hic facit tex.in l.cũ miles.ff.de alie.iudi. mu.causa fac.hęc ampliatio corroboratur per illã regulã quæ se habet quòd statutũ in vno ex correlatiuis,censetur statutũ in alio.l.fi.ĩ.de accep.l.fi.C.de indic.vid.tol.vnde quod statuitur per hãc l.in actore,statuitur etiã in reo:& ad ipsum extẽditur tãquã ad aliud correlatiuũ.quod qualiter procedat vide ĩ. super
33 declaratione Bar.¶*Habes ergo ex prædictis vnã electionẽ quã habet actor in iudicio per hanc l. adde quòd actor habet aliam electionem in iudiciis:videlicet quòd vbicũq; reus habet plures iudices competẽtes est in electione actoris coram quo velit ipsum cõuenire & nõ potest reus declinare forum:ita tenet Bald.in l.cum clericis. C. de episcopis,& cleri.& Abb.in c.cum sit generale. coiũm. j. de fo. competen. de hoc est glos. in l.vlti.C.vbi in rem act.& glo. in cap.statutum.§. cum autem. in versicu. recusẽt. de tescript. lib.vj.& Bartol.in l.si per erro-

rem in fin.ĩ.de iur.omn. iudi. 36 sti.pred.¶*Quintam electionẽ
& gl.in c.dilecti.de fo.compet. habet actor in alternatiuis remediorũ vel actionũ: vt quãdo
quod limita quãdo plures iudi actori cõpetũt plures actiones
ces essent competentes de iure ad idem seu plura remedia:potest eligere id quod vult.ita te-
cõi:secus si de iure speciali puta net Bart.in l.cũ proponas.in fi.
ex priuilegio:qa tũc est electio C.de trãsa.& Bal.in l.j.C. si ser.
rei corã quo conueniatur. text. exte.per tex.in l.quod in hære-
est in authẽ habita.C.ne fi. pro dẽ.§.eligere.ĩ. de tribu.& l. cũ
pa.in ver.verum &c.& not. Bal. filiꝰ.§.vicariis.ĩ.de le.ij. & Bar.
34 in d.l.cũ clericis. ¶*Tertiã elec- in l.j.col.ij.ĩ.de ac.emp. & Bal.
tionẽ habet actor in iudicijs in c.j.§.ad hoc.colũ.vj. in fi. de
vbicunq; debitor promisit sibi pace iur.fir.pro hoc est tex.in l.
alternatiuè vnũ quod est in ob est in arbitrio.C.de act.& obli.
ligatione & aliud ad cautelam 37 ¶*Sextã electionẽ habet actor
ipsius actoris : vt si promisi ali- in alternatiuis locorũ:vt si quis
cui soluere centum,vel dare pi promisit dare centũ Capuæ vel
gnus seu fideiussores : nã tunc Ephesi, est in electione actoris
actor põt præcisè petere q̃ sol- in quo loco velit ipsum conue-
uat centum:& non põt reus di- nire:qa si esset in electione rei:
cere,volo dare pignus,vel fide nunq̃ solueret: cũ semper muta
iussores.ita tenet Bar.in l. quãtis.ĩ.de pig.ac.& Alex.in l. iiij. ret locũ : casus est in l.nõ vtiq;.
§.si ex conuentione.ĩ.de re iud. in prin.& ibi Bar.ĩ.de eo quod
& Alex.in l.q duos.ĩ.de leg.j.& 38 cer.lo. ¶*Septimã electionem
Sal.in l.quod fauore.C.de legi. habet actor q̃ habet instrumen
& Iaſ.in l.j.col.ij.ĩ.qui sat. cog. tum debiti:in quo sunt obliga-
& ex hoc limitatur illud q̃ vul- ta sibi multa bona existẽtia pe-
go dicitur q̃ in alternatiuis ele nes plures & diuersos possesso
ctio est debitoris,vt habetur in res: nã põt actor eligere quam
l.plerunque.§.fi.ĩ. de iure dot. rẽ vult: & eligere vnũ possesso-
35 ¶*Quartam electionem habet rem: & cõtra eũ integrè satisfie
actor,videlicet q̃n est sibi facta ri:nec põt ille opponere q̃ plu
promissio indefinita : vt si quis res sunt possessores aliorũ bo-
cõstituat sibi seruituté eũdi per norũ:& q̃ oẽs cõueniãtur pro
fundũ suum nõ specificãdo per rata , casus est & ibi hoc tenet
quã partẽ fundi : nã tũc electio Bar.in l.creditoris.ĩ.de distrac.
est actoris per quã partem vult pig.& idẽ Bart.in l. Moschis.ĩ.
ire: & postq̃ elegit semel nõ po 39 de iure fisci. ¶*Octauã electio
test amplius variare. text. est:& nem habet actor in causis sum-
ibi Bal.& Flo.in l.si cui.ĩ.de ser mariis:qa potest eligere an ve-

lit petere in ſcriptis, vel verbo. gl. eſt in cle. ſæpe. §. verũ. in ver. ſiue. & ibi Car. in xiij. q. de verb. ſig. debet tñ ex ore actoris reduci in actis id quod petit. ſecũ
40 dũ glo. ibi. ¶*Nonã electionẽ actor habet in legatis qñ legaretur incertũ de certis, vt ſi teſtõr habẽs duos ſeruos dixiſſet lego vnũ ex ſeruis meis Titio: nõ exprimẽdo quẽ ſeruũ legaſſet: nã tũc Titi⁹ actor eligit quẽ vult. caſus eſt in l. q duos. j. de leg. j. & no. Bar. in l. ij. in prin. j. de optio. lega. ꝙ ſanè intellige quãdo vni legaretur: ſi verò dixiſſet teſtõr: vnũ ex ſeruis meis lego Titio: & aliũ Sẽptonio: in iſto caſu ille, q eſt primò noĩa-
41 tus à teſtatore debet prius eligere. ita ſingulariter decidit Bar. in d. l. qui duos. & ibi Alex. ¶*Decimã electionẽ habet actor in caſu multũ notabili q ſolet ſæpius accidere: qdã ꝓmiſit mihi ꝙ poſsim extrahere duo plauſtra lignorũ vel vnũ plauſtrũ de nemore ſuo, extraxi primo vnũ: volo deinde extrahere aliud, ꝓmiſſor nõ vult: qa promiſit vnũ vel duo: vnde vult eligere vnũ: ſed ego volo eligere duo: dic ꝙ mea eſt electio: vt poſsim eligere duo: ita decidit Iac. de Raue. in §. huic aũt. inſti. de ac. & ibi ſequitur Ias. in l. j. colũ. ij. ẽ. q ſat. cog. Allegat ita tenere Pe. de Bellaper. in l. cũ qui dã. C. de ver. ſig. per ea quæ voluit Bar. in l. quãuis. j. de pig. ac. quia hæc alternatiua cẽſetur ap poſita in fauorẽ creditoris: vnde eius erit electio: ꝙ ea quæ dicta ſunt ẽ. in tertia electione.

¶Epeditis textualib⁹, venio ad gl. & capio primo gl. magnã in ver. ſi actor. quã gl. pro clariori intelligẽtia diuidoin duas ptes principales, in prima parte ponit caſum ad hãc l. quatuor modis. in ſecũda parte ꝓ viã cuius quæſtionis vult tollere vnũ cõtrariũ, ſecunda pars incipit ibi, ſed ſecũdũ hoc &c. Item prima pars ſubdiuiditur in quatuor particulas: ꝓut quatuor ſunt ea ſus poſitiõis. ſecũda incipit ibi. Et põt poni caſus. Tertia ibi ſecũdo, pone &c. Quarta ibi, ter-
42 tio ſecundũ Ioanné &c. ¶*Pro expeditione hui⁹ gl. quæro ſup ea qualiter põt poni caſus ſup iſta l. dicit gl. ꝙ põt poni caſus per l. de illo. & l. electio. j. de noxa. & l. etiã ſi ſit. §. itẽ ſi quis dolo. j. de peti. hære. & hoc ſecundũ Pla. & adde in quibus locis eſt in poteſtate actoris conuenire poſſeſſorẽ vel eũ q dolo deſiit poſsidere: & ſic videtur cõcordare cũ iſta l. Glo. nõ approbat neq; reprobat hanc caſus poſitionem: ſed immediatè trãſit ad aliã: tamẽ de mẽte Bar to. hic nõ valet hæc poſitio: qa in illis iuribus poſſeſſor nõ dicitur ꝓcurator in rẽ ſuã ſed potius venit, vt dñs in quẽ eſt facta plenè alienatio rei petitæ: meritò non cõuenit huic l. quæ loquitur de procuratore in rẽ ſuã. ¶ Sum núc in ij. partẽ huius glo

gl. in qua ponit caſum alio modo: vidlicet ego poſsidebã vnũ librum quẽ tu dicebas eſſe tuũ: cõueniſti me rei vẽdicatiõe ad iſtũ librũ: ego poſt litẽ cõte. vel ante alienaui hunc librũ Titio cauſa mutandi iudicij: tu actor potes cõuenire me alienãtem, vel illũ Titium in quẽ alienaui. gl. reprobat hũc caſum: qa ille Titius nõ dicitur ꝓcurator in rẽ ſuã: ſed potius dñs cũ in eũ ſit facta alienatio & trãſlatũ totum ius quod erat penes alienãtem: & ſic nõ conuenit huic l. vt modo dixi: qa per iſtas duas caſus poſitiones inferretur ſecũdũ Bal. hic ꝙ ſi actor conuenit eũ qui dolo deſiit poſsidere: & poſſeſſor cõpareret & vellet ſuſcipere iudiciũ ꝓ ſuo intereſſe poſſet actor dicere: nolo litigare tecũ ſed cũ principali q eſt legalior: & tñ hoc nõ eſt verũ: qa iſte poſſeſſor eſt verè principalis: & repelli nõ poſſet à litigãdo ꝓ ſuo intereſſe: vt dicit Bal. hic: nec tũc curatur de legaliori & cum hac reprobatione trãſit Bar. hic. Deinde gl. volẽdo ſaluare hãc poſitionẽ dicit: niſi dicas ꝙ donaui tibi id quod ex lite fueris cõſequutus: quaſi velit dicere glo. ꝙ poſſet poni caſus: ꝙ ego cõuentus nõ alienaui propriè librũ cauſa trãſferendi dñium: ſed tantũ cõceſſi ipſum Titio vt defendat ſibi litẽ per te motã ſup illo lib. & donaui ei omne quod fuerit ex dicta lite conſecutus: vt ſi fortè obtineat in totũ liber ſit ſuus: ſi verò tranſigat: ſit ſuũ quicquid ex trãſactione conſequitur: & hęc fuit mẽs huius gl. ita declaratç: tamen gl. nõ obſtãte hac ſaluatione nõ firmat pedes: ſed tranſit ad aliam caſus poſitionem.

¶Nota tamẽ ex iſta gloſ. multũ ſingulariter ſecundum Barto. & Bal. hic ꝙ quãdo tertius comparet tanquã principalis & pro ſuo intereſſe nõ vt procurator in rem ſuã non poteſt ſibi opponi ꝙ dominus eſt legalior: & ſic non poteſt repelli à litigando. iſtud percipitur ex reproba tione, quã facit gloſ. & per hoc habes notabilem limitationem ad hanc l. vt nõ procedat in eo qui cõparet vt dominus & principalis poſſeſſor. ¶ Secũdo per iſtud dictum habes optimam declarationem ad illam l. de illo. & ad d. §. item ſi quis dolo, ſcilicet quòd in terminis illarũ ll. nõ poſſet actor repellere poſſeſſorem offerentem ſe liti: dicendo quòd principalis qui deſiit poſsidere eſt legalior: quod nota. ¶ Sum nunc in tertia parte gloſ. in qua pono caſum. hæres vendidit hæreditatem: in qua hæreditate ego eram debitor hæreditarius: emptor conuenit me vtili actione: ego volo reconuenire emptorem ex perſona venditoris: quia venditor erat mihi debitor: & in hac reconuentione volo vt compareat venditor, tanquam principalis & legalior poſſum hoc

Universidad de Deusto
Biblioteca

hoc dicere: secũdum istam lec. secundum quam ista l. intelligitur loqui in reconuentione: & secundum hoc exponeretur si actor. i. si reus cõuentus qui in reconuentione est actor. glo. reprobat hũc intellectum per l. ij. C. de pact. & l. ij. C. de hære. vel ac. ven. vbi habetur ꝙ emptor hæreditatis non potest conueniri nisi sponte velit: vnde per hoc excluditur quòd ego possim hunc emptorẽ reconuenire inuitũ per d. ll. & sic hæc lec. nõ procedit. Deinde gl. volẽdo saluare hanc lec. dicit: sed certe imo est bona positio. quia aliud est cõueniri & aliud reconueniri. quasi velit dicere gl. illę ll. quę dicunt emptorẽ hæreditatis nõ posse conueniri nisi sponte velit, procedunt in conuentione principaliter facta: secus in reconuentione: quia potest inuitus recõueniri: & hoc voluit dicere Bar. hic qui cõmuniter habetur corruptus: ibi dum dicit postea, sustinet quòd imò possum eum recõuenire, licet non
43 principaliter &c. ¶* Ex ista parte glo. ita declaratæ habes colligere naturam recõuentionis quæ est: & in quo differt à conuentione: quia licet sit aliquis priuilegiatus vt inuitus trahi nõ possit per cõuentionẽ corã alio iudice: si tñ ipse conueniat aliũ corã illo iudice potest ibidem inuitus recõueniri. & hoc est inductũ per illam rationem æquitatis traditã in authẽ. & cõsequenter. & in l. cũ Papinianus. in fi. C. de sen. vbi dicitur cuius in agẽdo quis seruat arbitrium eundẽ habere iudicẽ contra se
44 non dedignetur. ¶* Hinc est ꝙ licet clericus non possit conueniri corã iudice laico. c. si diligẽti. de fo. cõpet. & authẽ. statuimus. C. de episc. & cle. tamen si conuenit aliquẽ laicum coram iudice laico potest coram eodẽ per conuentum reconueniri: vt tenet Bar. in d. authẽ. & consequenter. in fin. & glos. in c. j. de mut. peti. & habetur plenè per Fel. in c. at si clerici. de iudi. pro hoc habemus in regno ritum magnę curiæ vicarię in nu. cliij. qui incipit, Item ꝙ clericus. &c.
45 ¶* Vltimo loco glos. reprobat istam casus positionem ex alia ratione: quia in isto casu cessio fuit ex causa non lucrativa. l. si quis in rem. j. co. quasi velit dicere glos. quòd ista casus positio præsupponit quòd hæreditas fuit empta: & titulus emptionis est titulus oneros̃us: & quando quis succedit ex titulo oneroso, non potest reconueniri ex persona cedentis: nisi cessio sit facta in fraudem: vt habetur in dicta l. si quis in rẽ.
46 & ibi not. ¶* Circa hanc lectu. Barto. hic saluat eam sequendo opi. Hug. & Iac. but. & intelligit ꝙ hic emptor hæreditatis sponte se obtulit defensioni in causa reconuentionis: & sic sumus in terminis. d. l. ij. C. de pac. verum actor voluit potius hæredem

dem tanquã legaliorem. & ita intelligendo hanc lec. est optima secundum Bart. ex qua habes notabilem extensionem ad hanc l. quę loquitur in causa cõuentionis: vt procedat etiam in
47 causa reconuẽtionis. ¶* Deuenio ad quartam partem huius glos. in qua ponit casum etiam in causa reconuentionis: verũ in hoc solum differt à præcedẽti: quia ibi fuit cessio ex causa onerosa: hic autem ex causa lucrativa: vnde declarando glo. pone hc casum: ego eram debitor tuus in centum cessisti hãc actionem Titio contra me: Titius egit contra me ex iure cesso: & satisfedit de defendendo in alia causa: ad quod tenetur: ex quo erat cessionarius ex causa dona. & sic titulo lucrativo: deinde ego volo reconuenire cedentem vel procuratorẽ cessionarium possum hoc facere: quia fuit ex causa lucrativa. Et si cessionarius se liti offert possum dicere, compareat principalis: quia est legalior: & in hac vltima lec. residet glos. item has duas lec. tenet Bart. hic: & dicit vtranque esse bonam: sed præcedentem esse meliorem intelligendo eam secundum Iac. but. vt ꝛ. ¶ Ex prędictis ergo patet ꝙ habemus hic quatuor lect. quarum primæ duæ loquuntur in conuentione: & aliæ duæ in reconuentione: prout aduertit hic Bald. primæ duæ fuerunt reprobatę: quia non loquuntur in procuratore in rem suam vt loquitur hæc lex: sed potius in domino prętendente principale interesse. istæ sequentes duæ approbãtur hic per Bart. vt ꝛ. dixi. tamen Bal. hic subtiliter considerãdo dicit ꝙ adhuc istæ duæ vltimæ sibi non placent: quia non conueniunt huic l. quæ loquitur in procuratore in rem suam: nam ille cessionarius respectu reconuentionis nullum habet mandatum: nec dici potest procurator in rem suam: & sic ista l. est malè exemplificata in causa reconuentionis: vnde secundum Bal. omnes istę quatuor le. remanẽt reprobatę: certe consideratio Bald. est subtilis: adeò ꝙ istæ lec. in causa reconuentionis non videntur carere dubio. ¶* Tamen ad hoc
48 vt ista l. reddatur magis notabilis & ampliata puto sustentari posse opi. Barto. quòd imò istæ duæ lec. in causa reconuentionis procedant & conueniant huic legi. Et cõsidero ꝙ prima lec. istarum duarum ponit exẽplum in emptore hæreditatis reconuento: qui emendo hæreditatem censetur emere omnia iura actiua & passiua ipsius hæreditatis saltem in effectu: iura enim actiua transeunt ipso iure vtilia in emptorem. l. emptor. C. de hære. vel ac. vend. passiua autem non transeunt: quia ius passiuum non potest in alium transferri nisi consentiente creditore: vt not. Bald. in l. ij. C. de pac.

pac. per l. si mandato meo. §. j. ff. man. verum effectus iuriũ pas siuorum trãsit in ipsum emptorem: quia licet ipse non possit conueniri inuitus à creditoribus sed solum venditor: tamen tenetur soluere & extrahere vẽditorem indẽnem. l. hæreditatem. & ibi habetur. ff. de dona. & l. ij. C. de hære. vel ac. ven. vnde considero ꝙ venditor vendendo hæreditatẽ censetur cedere actiones actiuas vtiles: vt d. l. emptor. & etiam effectum passiuarũ: quia saltem tacitè ex iuris dispositione cesetur ei mãdare ꝙ extrahat ipsum vendito rem indẽnẽ à creditoribus hæreditariis in effectu. per d. l. ij. & d. l. hæreditatẽ. Modo ad propositũ quando iste emptor spõte se offert secundum Barto. ad defensionem venditoris in causa recõuentionis, facit id ad ꝙ in effectu habebat tacitum mãdatum: prẽsupponendo ꝙ debitum reconuentionale erat hẽreditarium: qa in effectu ipse tenebatur illud luere: vnde bene potest dici procurator in rem suã: & sic remanet restricta ista saluatio Bar. solũ in debito hæreditario: sed si debitũ esset extraneum & ex alia causa quã ex causa hæreditaria: tunc adhẽrerem opi. Bal. quia tunc non posset dici procurator in rem suam aliquo modo in causa recõuentionis. ¶ Eodẽ modo cõsidero in iiij. lec. ꝙ possit saluari gl. & Bar. ab impugnatione Bal. quia in ea cessionarius erat ex causa lucratiua: qui ipso iure tenetur defendere cedẽtem in causa re conuentionis. l. seruũ quoq;. §. fi. ff. eo. & not. glos. in d. l. si quis in rem. ff. eo. vnde cum ceditur sibi actio ex causa lucratiua censetur cessa cũ hoc onere defendendi: & sic saltem tacitè ex iuris dispositione seu interpretatione cẽsetur ad hoc habere mãdatum: vnde potest dici procurator in rem suam sicut in simili dicimus quando vendo hæreditatẽ nil cedo expressè, & tamẽ ipso inre transeunt vtiles actiones. vt d. l. emptor. Eodẽ modo quãdo datur nomen debitoris in solutũ ipso iure ex dispositione legali transit vtilis actio. l. fi. C. qnãdo fis. vel priua. & tamen dicitur ille procurator in rem suam ex parte actoris: ita ergo est dicendũ ex parte rei: & sic remanet defensata opi. Bart. per quam habemus extẽsionem ad hanc l. vt procedat etiã in causa
49 reconuentionis. ¶ *Capio secũdam partem principalem huius gl. in qua quærit ad quid prodest facere procuratorẽ in rem suã, si habet necesse litigare ad volũtatẽ aduersarij: qa si aduersarius non vult litigare secũ sed cũ domino repellitur à litigando: vt hic. gl. soluit & dat verum intellectũ ad hũc tex. scilicet vt procedat quãdo persona domini est legalior & melius nouit factũ: vnde vult dicere gl. ꝙ põt prodesse quãdo ita esset legalis procur

procurator in rem suã sicut dominus: & pari modo nouisset factum: quia tunc actor non auditur: sed deberet litigare cũ procuratore in rem suam: & cũ glo. concordant Bartol. & Bal. hic & gl. in l. planè. ff. fami here. ¶ Venio ad glo. fina. in versicu. qui in rem. Quam diuido in duas partes. in prima parte declarat text. In ij. format vnam quæstio. Secunda ibi: sed quid &c. Dicitur in text. quòd potest actor eligere dominũ potius quam procuratorem in rem suam: dicit glos. quia transfert iudicium: quasi dicat illud iudicium quod prosequebatur actor contra dominum, volebat hic procurator in se assumere. l. solutionem. ff. de solut. & ideo hoc inuito actore fieri non posset: vt not. in d. l. solutionem. Ex hac glos. colligit Bald. hic quintum intellectum ad hanc legem, & istum quintum approbat: & dicit esse veriorem cæteris: & secundũ istum intellectum esset ponendus casus ꝙ hic dũ conuenirem debitorem meũ quidam tertius se obtulit ad suscipiendũ iudicium animo nouandi: possum dicere compareat principalis si est legalior:
50 secundum Bald. hic. ¶ Et licet Bal. teneat hunc intellectum vt veriorẽ: tamẽ ego indubitanter teneo hanc lec. nõ procedere: & ꝙ gl. & Bal. malè loquantur: & ꝙ hic intellectus sit deterior cæteris: quod clarè ostẽdo. Nã glo. dicit ista verba. scilicet quia transfert in se iudiciũ. l. solutionẽ. ff. de solu. super quibus verbis prẽsuppono quòd glos. debet intelligi secundum l. quam allegat: vt not. Bartol. in l. non solùm. §. si liberationis verbo. ff. de libe. leg. & Ioan. And. in c. cum nuntius. de testi. vnde dum illa glo. allegat d. l. solutionem. vult dicere quòd iste procurator susciepiebat iudicium animo nouandi: quia iste est verus intellectus ad illã legis solutionẽ secundũ gl. Bar. & Pau. de Cast. ibi. Ex hoc sequeretur quòd iste susciepiens iudicium animo nouandi posset inuito actore comparere, quando persona domini non esset legalior: quia tota distinctio huius legis consistit, an sit legalior persona domini: & tunc non admittitur procurator: alias secus. ista consequentia est euidenter falsa: quia secundum veram & communem conclusionem quando tertius vult susciepere iudicium animo nouandi & liberandi debitorem: non admittitur indistincte inuito actore: siue sit legalior siue non: ita tenet Bart. in dicta l. solutionem. pro hoc est text. & ibi Barto. in l. si mandato meo. §. j. ff. mand. & Bart. in l. liberto. §. fina. ff. de nego. gest. & in hac l. sed secundum istum intellectum glosæ, adhiberetur illa distinctio an sit legalior adaptando ipsum ad hãc legem, vnde apparet quòd

est

est falsus intellectus & eodem modo Bald. qui ipsum sequitur malè loquitur, vnde in hac prima parte huius glo.& Bald.hic.

51 ¶*In secunda parte glo.quærit quid si actor dicit dominum esse legaliorem, procurator dicit quòd ipse est legalior: cui est credendum? dicit gloss. Actori. sentit ergo gloss. quòd potius actori sit credendum.tu dic melius, vt per Bart.hic:& ibi reseruo dicendum super eo. Et ex his glosa in hanc l. explicata est.¶Habemus ex prædictis hucusque quinque intellectus ad hanc l. quorum primi duo sunt cõmuniter reprobati: alij duo sequentes qui loquuntur in reconuentione approbantur hic per Barto.licet Bald. eos reprobet, ego tamen conatus sum eos saluare supra vna cum Bar. verum faciunt aliquam violentiam ad hunc text. qui loquitur per verbum conuenire:& exempla illa loquuntur de reconuentione:& sic impropriãt literam huius l.Quintus intellectus tenetur per Bald. hic:quem optima ratione reprobaui. ¶*Sexto modo legit Bald.hanc l. ponendo casum per l. planè. ff. fa. ercisc. vt si duo erant hæredes qui diuiserunt hæreditatem in qua erant duo creditores, scilicet Titius in centum, Meuius in aliis cẽtum: certum est quòd vnumquodque debitum diuidi tur pro portione hereditaria inter hæredes ipso iure.l. ea quæ. C.famil. ercis. & l.j.C.si certum peta.& l.pro hæreditariis.C.de hære. actio. adeo quòd Titius habet suam actionem in quinquaginta contra vnum hæredem & in alium hæredem in aliis quinquaginta: & ita etiam Meuius. Modo conuenit inter istos hæredes quòd vnus soluat totum debitũ Titio & alius Meuio. Titius modo conuenie bat vtrunq; hæredem ad quinquaginta, ille qui erat hæres & promiserat soluere totum Titio, comparet vt procurator in rem suam: & vult suscipere totum iudicium & pro quinquaginta cohæredis: potest creditor dicere, compareat principalis quia est legalior: & hæc lec. potest applaudere huic l. & eã tenet glos.in d.l.planè. & puto eam rectè procedere: vnde in hoc teneo cum Bald.hic.

53 ¶*Vltra tot & tantas lec. datas ad hanc l. ego addo septimam lec.& magis planam & notabilem:& puto quòd hęc fuerit vera mens huius l. per quam lec. nõ violatur in aliquo litera huius text. Pono igitur casum sic. Ego eram creditor hæreditarius in centum,hæres vendidit hæreditatem:ego creditor conueni hæredem: eundẽque venditorem ad dicta centum: quia emptorem conuenire non poterã inuitũ. per d.l.ij.C.de pac. Emptor sponte se offert vt procurator in rẽ suam ad suscipiendũ iudicium nõ tamẽ aĩo nouãdi:

ego

ego dico, Volo vt cõpareat principalis,scilicet vẽditor: quia est legalior, quæritur an possim hoc dicere? & deciditur hic ꝓ sic. & iste intellectus nullum videtur habere obstaculũ, & loquitur in causa conuentionis: non autem reconuentionis,& sic est conformis cum.l. nostra. istud exemplum verificatur per l.vlt. §.Titius.ff.de condi.indeb.vbi est casus optimus ad sciendum qualiter constituatur procurator in rem suam ex parte rei. & not.glos.in l.Plautius.ff.eo.hũc intellectum puto veriorem cæteris,& cum isto pertranseo super hac l. ¶Expeditis gl.& lec. huius l. venio ad apparatum, & ad suppletiones,& primo Bart. hic relatis glo.format duas oppo.simul videlicet,de.l.j.§.vsus. s.eod.vbi qui non vult comparere per se, potest se defendere per procuratorem: hic dicitur quòd tenetur comparere principalis ad instãtiam actoris: ergo malè.Item opponit de l.soluendo.ff.de neg.gest.& l. solutionem.ff.de solu.vbi dicitur ꝓ potest quis defendere aliquem etiam inuitum,& pro eo soluere:hic dicitur contrarium: quia

55 defensor repellitur à litigando:

54 ergo malè. ¶*Pro solutione horũ contrariorũ Bart.hic facit quatuor membra distinguẽdo: quæ etiam reassumit idem Bartol.in d.l.solutionem, & tangit in d.l.liberto.§.vlti.ff. de nego. gest.& in omnibus bene loquitur. Ego autem reassumam ista quatuor membra per quatuor conclusiones: addendo vnicuique conclusioni suppletiones necessarias.Prima igitur cõclusio est:si debitore cõuento tertius compareat ad suscipiẽdum plenum iudicium in se, animo nouandi: & transferendi iudicium,& actionem in personam suam, & liberandi penitus debitorem à toto debito:non cogitur actor istum admittere: siue persona domini sit legalior siue non: vnde actore volente, repellitur à litigãdo. istud probatur per d.l. si mandato meo. §.j.& ibi Barto.& in dicta l. solutionem. & in dicta l. liberto. & hic.Et hæc conclusio est vera & communis:ita loquitur dicta l. soluendo, & dicta l. solutionem. quæ ll. quo ad iudicium suscipiendum, debent intelligi volente actore: non autem eo inuito.vt dicit glos.& Bartol.in dicta l. solutionem. Et hæc sit prima limitatio ad istam cõclusionem, scilicet vt nõ procedat actore volente: quia tunc admittitur tertius,& debitor liberatur: vt not.in dicta l.solutionem. ¶*Secundo singulariter limita hanc conclusionem procedere quãdo tertius vellet iudicium suscipere:vt suprà,secus si vellet soluere debitũ pro debitore conuento:quia tunc potest soluere creditori etiam inuito,& liberare debitorẽ etiam inuitum à molestatione credi-

toris, & cogitur creditor hunc admittere ad soluendum. imò si nollet recipere solutionem potest ille tertius eam offerre vel deponere: quæ oblatio erit tantæ virtutis, vt impediat debitorem vlterius cõueniri posse. ita multum notabiliter tenent Bald. Ange. Fulgo. & Pau. de cast. & ibi etiam Sal. in l. tale pactum §. post diuisionem. supra. de pact. & dicit ibi Bald. notari ex illo text. quòd extraneus habet ius offerendi debitum, & liberandi debitorem l. qui decem. §. j. ff. de solu. & l. cum postliminij. C. de capti. & l. obsignatione. C. de solu.

56 ¶*Secunda conclusio vera est: si debitore conuento comparet tertius ad suscipiendum iudicium non animo nouãdi nec debitorem liberandi: sed tanquàm procurator in rem suam: animo defendendi pro suo interesse, & tunc iste admittitur si persona domini principalis non sit legalior: alias secus, & ita loquatur hæc l. & dicta l. planè. cum glos. ff. famil. ercisc. & de hac legalitate debet disputari in principio litis: quia si actor admisit procuratorem in rem suam, & nõ opposuit quòd dominus erat legalior sibi præiudicauit, & non potest vlterius istud opponere secundum Bart. hic & bene. Quod intellige & declara, vt dixi §. in euidentialibus in versic. septima vtili-

57 tas &c. ¶*Ex dictis Bart. super isto secundo membro collige tria notabilia. primum quòd sicut exceptio declinatoria, & recusationis iudicis debet opponi in principio litis antequàm aliqua exceptio opponatur. vt not. Bart. & Alexãd. in l. quidam consulebat. de re iudi. & not. Bart. & doct. in l. si cõuenerit. ff. de iurisdi. omn. iudic. ita etiam exceptio declinatoria, & recu-

58 sationis aduersarij, vt hic. ¶*Secũdum notabile est, quòd postquàm procurator in rem suam est admissus ad litigandum per aduersarium, nõ potest vlterius petere aduersarius, vt compareat principalis ad se examinãdum, vt principalem, & legaliorem: quia non dicitur vlterius principalis ad hoc, vt eius confessio possit præiudicare

59 procuratori. ¶*Tertium notabile est quod confessio principalis non nocet procuratori in rem suam admisso in iudicio postquàm fuit notum aduersario illum esse cessionarium, vel aliter esse procuratorem in rem suam: secus si nondum sciuisset id: quia sibi tunc noceret: vt no. Bart. & doct. in l. si cum emptore. ff. de pact. & probatur in l. vlti. ff. de transact. contrarium tamen viderur tenere Bald. hic in fina. col. tamen non est con-

60 tra si rectè inspiciatur. ¶*Tertia principalis conclusio est, si debitore conuento comparet tertius cum mandato ad eum defendendum tanquam procurator

rator simpliciter ad vtilitatem domini: non autem propriam. tunc indistinctè admittitur siue dominus sit legalior siue non: ita loquitur text. in l. j. §. vsus. ff.

61 eod. titu. ¶*Quod limita primo procedere in causis ciuilibus, vel criminalibus in quibus irrogatur pœna à relegatione infra: secus si à relegatione ff. quia tunc non admittitur procurator: sed ipse principalis cõparere tenetur. l. penul. §. ad crimen. & ibi Barto. ff. de pub. iudi.

62 ¶*Secundo limita nisi ex aliqua iusta causa iudex vellet facere comparere principalem, & nollet procuratorem admittere: vt quia est rixosus, & rabula: quia potest hoc facere etiam in causa ciuili. l. vlti. & ibi glos. & doctores. C. de procurato.

63 ¶*Tertio limita hanc conclusionem non procedere, quando aduersarius in aliquo articulo vellet præsentiam domini, vt ipsum examinari faciat, vt principalem, & legaliorem, & tanquàm melius de causa informarum: quia tunc tenetur dominus venire personaliter in iudicium ad testationem quasi principalis faciendam, atque eo iure vtimur: ita tenet Barto. hic per dictã l. vlti. & ibi glos. C. de procurat. si verò dominus esset absens, vel non posset in iudi-

65 cium venire: tunc procurator debet mittere ad eum in loco vbi est, ad se examinandum, vt principalem, secundum Bartol. hic per l. generaliter. §. his de præsentibus. C. de rebus credi.

64 ¶*Sed iuxta hoc cadit notabile dubium, si dominus est absens, & est mittendum ad eum pro ipso examinando ad instantiam aduersarij, cuius expensis mitti debet. Bald. in dicto §. his de præsentibus. videtur dicere quòd expensis petentis, & sic expensis aduersarij. contrarium tenet Bal. hic, & verius scilicet, quòd mitti debet expẽsis ipsius absentis examinandi, & ita fuit decisus iste casus in sacro consilio Neapolitano: vt est deci. clxxvij. pro hoc est glos. in l. ij. §. defendi. ff. ex qui. caus. in pos. ea. & ideo est: quia non debet deterior fieri conditio litigantis propter absentiam aduersarij: sed ipsi absenti debet absentia obesse. ¶Et ex hoc verificatur illud quod in simili dixit Bartol. in dicto §. defendi. quòd si aliquis absens mittit procuratorem ad litigandum mecum: ego potero petere copiam mandati procuratorij sumptibus ipsius absentis: ne fiat deterior conditio mea propter eius absentiam. quod est valde quotidianum in practica. Idem in simili notat Bartolus in lege prima, in fin. C. de procuratoribus.

65 ¶*Quis autem dicatur principalis: seu quæ dicatur principalis persona in iudiciis: ad hoc, vt sciamus quis debeat se examinare: vt prin-

Universidad de Deusto
Biblioteca

cipalé:vide tex.in authen.principales, & ibi Bald.in j. not.C. de iur.calū.vbi dicit Bald.quòd principalis persona dicitur illa quæ suo nomine litigat in iudicio: pro hoc est ritus magnæ curiæ vicariæ in nume.283. qui incipit,Item quòd quandocunque.vbi appellat principales personas actorum, & conuentorum: per quod potest dici, quòd persona principalis dicitur illa quę agit,vel conuenitur in iudicio, vt satis colligitur ex traditis in materia huius l.

66 ¶*Quid autem de procuratore:an dicatur principalis, & an possit compelli ad se examinādum, vt principalem sicut eius dominus, vide Bal.in l.non solum. colum.j. ff. eod. vbi dicit, quòd sic:quia procurator tenetur respōdere omnibus illis positionibus, quibus tenetur respōdere dominus:si ad hoc habeat speciale mandatum: aliàs posset petere terminum ad cōsulendum dominum: istud est hodie clarè decisum in regno per deci.consil.Neap.in nume. 92.vbi expresse deciditur,quòd procurator potest compelli ad deponendum, vt principalis.

67 ¶*An autem quando examinatur principalis possit iudex repellere eius aduocatum, vel procuratorem: dic quòd sic:ne ipsum instruat:ita sentit Bald.in dicta l.non solum.in princ.in fi. colū.ff.eod.licet se remittat.fatiūt not.per gl.& Bart.in l.proximè.ff. de his quæ in testa.delen.vbi habetur,quòd iudex nō debet se consulere cum aduocato alterius partis,& dicit glo. in consti.regni: vt vniuersis, in versi.cum proborum.quòd aduocati non debent interesse in consilio ferendæ sententiæ: tamē iste casus præpositus est hodie decisus in regno per dictū ritum magnæ curiæ vicariæ in nume.283.qui incipit:Itē quòd quādocunque.vbi dicitur quòd principalis debet examinari in secreto sine consilio aduocati, vel procuratoris, & non punitur de periurio si falsum deponat, vt ibi habetur. Istud etiam tenet And.de Iser.in cap.j.§. similiter.de consue.rec.feu.Et de primo dicto,scilicet quòd aduocatus vel procurator nō debet interesse in examine principalis est decisio Bar.in l.si postulauerit.§. haberi.ff. de adul-

68 te. ¶*Quod singulariter limita non procedete in rustico vel idiota qui esset examinandus, vt principalis: quia in eius examine potest interesse aduocatus, vel procurator: ad hoc ne propter eius simplicitatem in sua depositione decipiatur. Ita tenet Host.in cap.dilecti.de iudi.& illud dictum sequitur Soc. in repe.l.j.colum.iiij.ff. de vulg.

69 & pupil. ¶*Quid autem si principalis interrogatus super positionibus non vult respōdere? dic quòd habetur pro confitēte,vel negante: secūdum quod vtilius

vtilius est eius aduersario. Ita dicit Bald.in dicta l.non solum. colum.fin.illius princ.versi.vlti. quæro.ff. eod.pro hoc est text. in cap.ij.de confes.lib.vj. & in l. de ætate.§. qui tacuit ff.de inter.act. Istud est etiā hodie decisum in regno per regiā pragmaticam,quæ incipit,Si reus. quæ est conformis cum dicto Bald.in dicta l.non solū. & cum dicto §. qui tacuit. Item habemus ritum magnæ curiæ vicariæ in nume.250.qui incipit.Itē seruat dicta curia,quòd siquis &c.qui ponit practicam in hac materia, scilicet quòd quando quis citatur,vt veniat ad se examinandum, vt principalem: in vltima citatione debet inseri copia articulorum super quibus vult deponere,& tunc si nō

70 no.in practica. ¶*Quarta principalis conclusio est:si vno cōuento comparet alius, qui est eius successor singularis in plenum ius per alienationem: ad suscipiendum iudicium pro suo principali interesse non vt procurator in rem suam,nō potest actor dicere compareat principalis: quia est legalior: sed tenetur litigare cum offerente se, ita dicit Bartol.hic in iiij. membro.qui dicit ita debere intelligi iura allegata in princ. glos. scilicet,in l.de illo, & l. electio. de noxa.& ego dixi ff. in princ. glos.magnæ.in ij.lec.& probatur per glos.in dicta l. electio. dum dicit quando non se offert aliquis,tūc procedit illa lex.ergo quando aliquis se offert sequitur, quòd cessat electio, &

71 tenetur litigare cum illo. ¶*Itē circa hoc pondera verba Barto. dum dicit:pér quod alius quem actor volebat conuenire liberatur: quia per hæc verba videtur innuere, quòd si actor conuenit eum,qui dolo desiit possidere,& possessor suscipit iudicium: liberatur conuentus per comparitionem possessoris, & susceptionem iudicij:istud probatur in dicta l.de illo. & l. seq. ff.de noxa. allegat Bar.aliū tex. videlicet in l.sed si lege.§.item si rem.ff. de peti.hære.qui text. similiter bene facit in vers.quid tamen. potest etiam exemplificari in l.etiam.§. itē si quis dolo.ibi euanescere ait. &c. eod.

72 titu. ¶*Posset etiam super isto quarto membro in exemplum adduci materia nominationis in iudicio: vt si ego conuenio colonum, vel inquilinum, vel alium detentatorē alicuius rei, & ille nominat dominum in iudicio:nam domino comparente transfunditur iudiciū in eum & cōuentus liberatur ab instātia iudicij.d. ij. & ibi plenè per Barto.& Bald.C.vbi in rem act. & not.Abb.in c. quoniam frequenter. colum.penult. in fi.vt lit.non contest.vnde tunc non admitteretur actor si diceret

Universidad de Deusto
Biblioteca

Volo litigare cum colono, vel alio detentatore tanquam le-
73 galiori. per prædicta. ¶*Quid autem in autore laudato comparente in iudicio: an possit comparere inuito actore: vide Bald. hic: in fi. colum. vbi notabiliter loquitur: quia potest comparere altero de tribus modis. Primo modo vt simplex procurator. & admittitur per dictã l. j. §. vlus. ff. eod. Secundo modo, vt procurator in rem suam pro suo interesse ad suscipiendum iudicium: non autem animo nouandi, & tunc similiter admittitur: non tamen liberatur emptor ab instantia iudicij per comparitionem autoris: sed prodest illi comparitio autoris: vt possit ex defensionibus eius liberari, & obtinere, & in hoc differt à nominato in iudicio: cuius comparitio liberat nominãtem ab instantia iudicij: secundum Bart. & doct. in dicta l. ij. C. vbi in rem actio. Tertio modo potest comparere in iudicio animo nouandi, & liberandi emptorem, & tunc non auditur: secundum Bald. in hac l. nostra: per ea quæ superius dixi. An autem in dubio præsumatur comparitio animo nouãdi, vel non. vide Alexand.
74 in dicta l. ij. C. de pactis. ¶*An autem iudicium ceptum contra emptorem debeat supersedeti per laudationem autoris donec compareat autor laudatus? dic quòd hodie istud est decisum in regno: per regiam pragmaticam quæ incipit, Dubitationem. per quam est prouisum quòd si autor laudatus est præsens in illa ciuitate in qua iudicium agitatur nõ debet in causa supersedeti: sed proceditur cõtra emptorem, vel alium successorem: si autem autor est absens à loco iudicij: datur terminus cõpetens conuento ad denuntiandum autori laudato in loco vbi est, & interim durante termino supersedetur in causa contra emptorem cõtra quem lata sententia mandatur executioni contra autorem laudatum sine nouo processu: ita hæc omnia habẽtur in dicta pragmatica. ¶*Quæritur hic Barto. quo-
75 niam ista l. loquitur de procuratore in rem suam ex parte rei: quid in procuratore ex parte actoris: an in eo etiam disputetur quæ persona sit legalior, & est exemplum si cessionarius agit contra debitorem ex iure sibi concesso, an possit debitor dicere, Cõpareat principalis cedens: quia est legalior: Bartol. hic videtur tenere quòd sic. per l. pen. & fin. ff. de alie. iudi. mu. causa fac. licet Cy. hic aliter teneat. Et secundum Bartol. hic hæc lex ampliatur vt procedat etiam in reo conuento: vt possit opponere contra procuratorem in rem suam ex parte actoris de legalitate personæ: hoc tetigi aliquantulum suprà, in notabilibus. Bald. hic tenet

tenet contra Bart. & dicit quòd ista l. non habet locum in procuratore in rem suam ex parte actoris. allegat text. in l. procuratorẽ rem in suam. ff. eo. qui text. videtur destruere istam l. secundum eum, & ibi propriè est glos. quæ dat hunc intellectum ad istam l. & facit pro Bal. Ego autem teneo opin. Bartol. quam tenui. s. in notabilibus: quæ videtur mihi verior: cum modificatione tamen seu distinctione infrascripta. Et pondero quod text. in dicta l. penul. & fi. non facit pro Bart. quia ibi fuit facta alienatio causa mutandi iudicij, & ita expresse dicitur in dicta l. penul. quòd debet prior dominus expetiti si mutãdi iudicij causa sit facta alienatio: ergo à contrario sensu secus: vnde illa l. potius à contrario sensu faceret contra Bartol. in casibus in quibus fieret cessio sine fraude, & non causa mutãdi iudicij. Nam ille titulus de alie. iudi. mutan. causa fac. præsupponit dolũ, & sine dolo non procedit dispositio illius tituli, vt dicit tex. in l. itẽ si res. §. j. & l. non solum. ff. de alie. iud. mu.
76 causa fac. ¶*Præterea considero quòd illa l. procuratorẽ in rem suã: minimè facit pro Bal. nec videtur in aliquo contraria huic l. si bene cõsideretur: nam in illa l. concurrebant cedens, & cessionarius ad exigendum debitorem, & dubitatur quis debeat præferri, & dicitur quòd præfertur cessionarius. quod est verũ: concurrente altero de tribus: vt dicit ibi gl. quæ ponuntur in l. iij. C. de donatio. Et sic quæstio non erat ibi inter reum & actorẽ prout est hîc: sed erat inter ipsos actores: quia quilibet eorũ prætendebat anteponi: vnde nõ negat ille tex. quòd si reus opposuisset cessionario compareat principalis, qui est legalior, ꝙ nõ debeat audiri, & sic videtur longe diuersus casus ab ista l. verum quia cõtra Bart. habemus magnorũ virorũ autoritates: videlicet gl. in d. l. procuratorẽ. Cy. in d. l. vlt. ff. de alie. iudi. mu. causa fac. & Bald. hic, & in d. l. procuratore. nõ esset tutum ita indistinctè tenere cõtra eos: maximè cum pro opi. Bart. non habeamus text. in terminis loquentẽ in actore sicut in reo: & sic opi. Bart. nõ posset saluari nisi per extẽsionẽ huius l. vt ista tutũ in reo extẽdatur ad actorem, & econtra. l. vlt. ff. de accep. propterea saluo meliori iudicio ego concordarẽ ita huiusmodi opi. vt distinguamus: aut cedẽs alienauit dolosè causa mutãdi iudicij, & tũc indistinctè sit vera opi. Bar. per d. l. pe. aut istud nõ apparet, & tunc similiter teneo opi. Barto. vt reus possit opponere: vt compareat principalis: quia est legalior, & si principalis vellet comparere discussio de legalitate præfertur cessionario minus legaliori. Si autẽ nollet cõparere, & tũc qa nemo inui-

tus agere compellitur, puto, q̃ admittatur cessionarius inuito reo: quia aliàs esset in potestate rei eludere debitum, nolente agere cedente, & ita procedat opin. Cyn & Bal. Et ad hoc me mouet ratio Bald. qui se fundat hic super illa ratione: quia nemo inuitus agere cogitur: ergo à contrario sensu, si sponte veniret ad agendum cessaret ratio Bald. & ita cum hac distinctione pertranseo. Adde quòd Rapha. etiam nititur hic cõcor-
77 dare opi. vt hic per eum. ¶*Vlterius quæritur hic Barto. quid si actor dicit, quòd dominus est legalior: procurator verò dicit se legaliorem: cui incumbat onus probandi istam legalitatem glos. hic tangit, & non bene soluit. sed Barto. melius soluit, & dicit: quòd hæc probatio incumbit illi qui allegat aliquẽ legaliorem ad fundãdam suam intentionem, vel exceptionem. l. ei incumbit. ff. de proba. & l. si vero. § . j. & ibi habetur ff. qui satisda. cog. Ex hoc sequitur, quòd cum procurator in rem suam habeat suam intentionem fundatam à iure ad comparendum, & iudicium suscipiendum non animo nouandi: qui ad-
78 mitti debet: si actor ad ipsum excludẽdum allegat dominum esse legaliorem: ipse allegans debet hoc probare: quia istud est fundamentum suæ intentionis ad excludendum aduersatium. quod confirmatur ex his quæ not. Bartol. in l. hoc iure. ff. de verborum obligat. vbi ponit hanc materiam: quòd quilibet tenetur probare id, quod est fundamentum suæ intentionis, & Barto. in dicta l. si verò. §. j. & Abb. in c. bonæ memoriæ. primo. colum. vj. de electi. vbi habetur quòd etiam negatiua debet probari quando est fundamentum intentionis alicuius: licet alias sit improbabilis: vt l. actor. C. de proba. Eodem modo si procurator in rem suã ad excludendum actorem diceret se esse legaliorem excipiendo: ipse tenetur id probare per prę dicta. Et sic semper inspicimus eum qui se fundat super aliqua qualitate agendo vel excipiendo, vt illam probare teneatur. l. si minorem. C. de in integ. resti. Erit ergo practica quo ad iudicem: quòd stante huiusmodi conflictu inter procuratorem & actorem: quia hinc inde allegant dictam prærensam legalitatem: iudex statuet competentem terminum vtrique parti ad probandam dictam legalitatẽ: quo termino elapso poterit ꝓferre interlocutoriam pro eo qui melius suam intentionem probauerit. ¶*Et ex his potest decidi illa notabilis, & quotidiana quæstio: quam aliàs tetigi succinctè in repeti. l. is potest. ff. de acqui. hæredi. videlicet si substitutus pupillaris mortuo pupillo egit petendo hæreditatem pupilli vigore substitutionis,

tutionis, & fabricato processu probauit se esse substitutum pupillariter per testamentum patris pupilli: item probauit esse mortuum illum cui fuerat substitutus: non tamen probauit quòd mortuus fuit in pupillari ætate. vt de necessitate requiritur ad hoc vt sit locus substitutioni pupillari: an possit obtinere: & vera opin. est quam tenui ibi, scilicet, quòd substitutus obtinet: vt tenuit Socin. in consil. xxix. colum. iiij. in primo volumi. licet contra istam communem & verã opi. tria videantur facere. Primo q̃ quilibet tenetur probare id, quod est fundamentum suę intentionis vt ff. dictum est. Sed profundamẽto intẽtionis substituti erat quòd pupillus esset mortuus in pupillari ętate: quia alias aduenięte pubertate substitutio pupillaris euanesceret: vt in §. penul. insti. de pupil. substi. sed hoc non probauit: ergo
79 deberet succumbere. ¶*Secundò: quia quilibet præsumit viuere centum annos. l. vlti. C. de sacrosanct. eccle. vnde iste substitutus videtur habere præsumptionem iuris cõtra se. scilicet quòd pupillus sit mortuus potius in senectute quàm in pupillari ætate: meritò debebat probare mortem in ætate pupillari ad tollendam illam præsumptionem.
80 ¶*Tertiò quia ius non præsumit ætatẽ minorem nec maiorem: sed ille qui se fundat super maiori, debet illam probare: & similiter is qui se fundat super minori debet illam probare. l. si minorem. & ibi Barto. Bald. & doct. C. de in integ. restit. & l. cum te. & ibi Bal. & Salyc. & doct. C. de probat. Iste ergo substitutus cum sit actor & fundet se super ætate minori, debet illam probare: tamen his contrariis non obstantibus teneo primam opin. domini Soci. scilicet quòd substitutus obtinet, licet dictam
81 ætatem non probet. ¶*Et istã quæst. proprie decidit gloss. in clem. fin. in glos. penult. in fi. de rescript. vbi est similis casus: nã prouisio papæ de beneficio vacaturo non se extendit ad beneficium creatum post datam illius bullæ. vt dicit dicta clem. fi. pone quòd beneficiatus petit se inuestiri de aliquo beneficio vigore dictæ prouisionis: probauit concessionem sibi factam de beneficio vacaturo. Item probauit illud beneficiũ vacare: non tamen probauit esse creatum ante datam suę bullæ prout requiritur: quæritur an obtineat? & dicitur ibi quòd sic: quia probando illa duo habet suam intentionem fundatam: vnde incumbit aduersario onus probandi, quòd fuerit creatum post datam. Sic in casu nostro substitutus habet intentionem fundatam producendo testamẽtum in quo ap-

paret qualiter est substitutus pupillariter: & probãdo filium testatoris esse mortuum: vnde probare quòd sit mortuus maior incumbit aduersario: quia hæc est intentio aduersarij potiusquàm substituti: quia aduersarius excipiendo illud adducit ad fundamentum suæ intentionis merito sibi incumbit onus probandi vt not. Bart. hic. Istud etiam in optimo simili tenet per plura Iaſ. in rubri. C. qui admit. in iij. colum. & Bald. in l. ij. C. de pet. hæredi.

¶ Et per hæc apparet non obstare primum argumentũ: quia respondetur vt s. scilicet quòd istud est potius fundamentum rei quàm actoris: per prædicta. Minimè obstat secundum argumentum: quia illa præsumptio militat quãdo est dubium an aliquis sit viuus, vel mortuus: quia si à tempore suæ natiuitatis nõdum sunt lapsi centum anni præsumitur viuere: nisi contrarium probetur: sed hic apparet contrariũ scilicet qualiter est mortuus: vnde cessat illa præsumptio. Nõ obstat tertium argumentum: quia fateor contrarium: verum substitutus non fundat se super minori ętate: sed reus excipiendo fundat se super maiori. ergo ipse reus
82 debet illud probare. ¶ * Quærit Bald. hic an ad hoc vt procurator in terminis huius l. repellatur à litigando requirantur ambo ista duo copulatiue scilicet quòd dominus sit legalior & quòd melius nouerit factum: an verò sufficiat vnũ tantum. concludit quòd vnum tantum sufficit: quia vt plurimum doctores loquentes de hac materia loquuntur alternatiuè: vnde sufficit quòd vel dominus sit legalior vel melius nouerit veritatem: quia vtrunq; non requiritur de necessitate: & bene videtur loqui Bald. pro quo facit tex. in §. affinitatis. insti. de nup. Aduerte tamen: quia in eo quod ipse dicit sufficere probare illud vnum scilicet quod dominus melius nouit veritatem puto non procedere dictum suum: & cõtrarium tenet Barto. hic in finalibus verbis si rectè ponderetur. Nam licet in procuratore simplici illud procedat: vt faciat comparere dominum, quando dominus scit melius veritatem: vt not. glos. in l. vlti. C. de procura. tamen in terminis huius l. vbi tractatur de procuratore in rem suam illud non sufficit: sed debet probari legalitas secundum quod habetur in l. j. in fin. & l. sequen. j. de alie. iudi. mu. causa fac. secundum Barto. hic in fin. scilicet probando quòd persona procuratoris est durior: vt quia est aliquis cauillosus: & improbus, vel est homo multum potens, qui posset vexare aduersarium vt ibi habetur: persona verò domini est legalior: ideſt magis pura & veridica: minus

potens: & non cauillosa: & hæc sunt probanda de mente Bart.
83 hic. ¶ * Et ex prædictis infertur quòd si actor producit articulos in causa super quibus intendit examinari facere principalem: procurator verò rei simplex dicit, Ego volo respõdere super positionibus: quia scio factum sicut dominus: & volo deponere, vt principalis: sed actor dicit quòd volo reũ, vt principalem & legaliorem & non te procuratorem: potest hoc actor dicere: quia procurator non potest inuito aduersario respondere positionibus: sed debet venire principalis tanquàm legalior: & ma-
84 gis sciens veritatem. Ita tenet Bald. in l. j. colum. penulti. C. de senten. Et hoc est addendum ad ea quæ dixi s. in iij. conclu-
85 sione. ¶ * Circa illud tamen quod tetigi s. in præcedenti charta an ista lex habeat locum in procuratore ex parte actoris: vbi retuli opin. Bald. hic in prima lectu. tenentis quòd nõ: pondera quòd idem Bal. in secunda lectu. noua huius l. in fi. videtur sentire cõtrarium: dum limitat illud quod dicit Barto. hic, scilicet, quòd si procurator in rem suam fuit semel admissus: non potest vlterius opponi in processu iudicij quòd compareat principalis: quia est legalior. hoc limitat Bald. hic procedere quando procurator intentaret vtiles actiones: secus si directas nomine domini: vnde per hæc verba videtur sentire Bald. quòd hæc l. procedat in procuratore ex parte actoris. Nam hæc distinctio directarum & vtilium non competit nisi actori: quia procurator ex parte rei non habet vtiles nec directas: quia ius passiuum non transfertur nisi volente creditore. vt dicit Bald. in l. ij. C. de pactis. istud etiam tenet Bald. hic in prima lectu. in secunda colum. versicu. quæro de ratione diuersitatis &c. per l. venditor ex hæreditate. infrà de hæredi.
86 vel acti. ven. ¶ * Vltimò vt nihil intactum relinquatur super hac l. quia in euidentialibus suprà fuit declaratum qualiter constituatur procurator in rem suam ex parte actoris: bonum est ponere exemplum qualiter constituatur ex parte rei. & certè ex prædictis liquet: tamen pro generali intelligentia huius materiæ pono vnam regulam quam ponit Bal. hic in ij. colum. in vj. intellectu huius l. vbi dicit, quòd procurator in rem suam non fit cedendo ex parte rei sed solũ ex parte actoris: sed ex parte rei fit promittendo, scilicet promittẽdo soluere creditoribus: & illud operatur promissio ex parte rei quod operatur cessio ex parte actoris: quo ad hoc

hoc scilicet vt possit dici procurator in rem suam: & hæc promissio potest esse tacita vel expressa. de expressa probatur in l. vlti. §. Titius. ff. de condic. indebi. & l. planè. ff. famil. ercis. & l. hæreditatem cum gloss. ff. de dona. & l. cum res. C. de dona. de tacita probatur in exemplo glo. in l. Plautius. ff. eod. vbi si vendo tibi hæreditatem in qua sunt creditores: censetur vendita cum onere satisfaciendi creditoribus: emendo enim videtur statim promittere de soluendo illis: & sic dicitur procurator in rem suã ex parte rei. Et hæc super ista breui lege dixisse sufficiat. Sit laus omnipotenti Deo maximo atq; optimo, eiúsq; genitrici: & omnibus Sanctis.

Repetitionum l. is potest. ff. de acquirend. hæred. & l. si actor. ff. de procurat.

FINIS.

INDEX LOCVPLETISSIMVS OMNIVM MEMORABILIVM TVM RERVM, TVM *sententiarum quæ hocce toto opere continentur.*

ABbatis maior est potestas in monachum regularẽ, quàm episcopi in clericum secularem. in vj. parte. ver. appellatio. nu. 124. pag. 630

Abbatius absolutus, importat conditionem. in vj. par. ver. citatio. nume. 57. circa med. 150

Abolitio criminis facit accusatorem eui tare omnem pœnam. & qualiter, & à quo concedatur, & quis sit abolitionis effectus. in vj. parte. ver. inquisitio. nume. 85 315

Absens qui nullibi reperitur, nec habet certam domum, potest per proclama citari. in vj. parte. versic. citatio. nume. 39. & 101 75. 76

Absens quando vult pati missionem in possessionem, debent eius consanguinei per publicum proclama citari. ibi. nu. 107 177

Absolutio simpliciter cõcessa à pluribus excommunicationibus, ad omnes refertur. in iij. parte. ix. dist. nu. 7 188

Absolutione à iuramento concessa per iudicem ecclesiasticum, potest iudex laicus de eius nullitate cognoscere. in iij. parte. xj. dist. nu. 42 122

Absoluere non potest delegatus ab obseruatione iudicij, ante litem contestatam, nec facere præceptum diffinitiũ. in iij. parte. v. dist. nu. 28 126

Absolui potest excommunicatus, appellatione pendente. in vj. parte. verb. appellatio. nu. 180 590

Absolutus de aliquo crimine, non potest amplius accusari, nisi sententia absoluturia lata esset ab obseruatione iudicij. vj. par. ver. inquisitio. nu. 52 304

Absolutus per transactionem, quando possit iterum accusari. ibi. nu. 55 305

Absolutus in foro animæ potest iterum accusari in foro terrestri. ibi. nume. 88 317

Absolutoria fertur ab obseruatione iudicij, etiam in causa appellationis, quãdo iudex causæ principalis protulit sententiam super processu inualido. in v. parte. nu. 51 276

Absolutoria fertur ab obseruatione. iudicij, quando actor lite contestata se absentat: & non prosequitur causam. ibid. nu. 52 eod.

Absolutoria ab obseruatione iudicij fertur etiam, quando actor semplenè probauit, & propter eius absentiam non potest sibi iuramentum suppletorium deferri. ibid. num. 53 277

Absolutoria ab obseruatione iudicij, diffinitiua dicitur, quando reus soluit debitum pẽdente iudicio. ibi. nu. 54. eod.

Absolutoria ab obseruatione iudicij, & sit interlocutoria. in vj. par. ver. sententia. nu. 33 315

Abstinere ab hæreditate, est proprié suorum: & quare ita dicitur. in repet. l. is potest ff. de acqui. hæred. nu. 15 788

Accidens quid sit. in ij. par. nu. 30 26

Accidentalia iudiciorum & contractuũ, quæ dicantur. in ij. par. nu. 30 eod.

Accidentalia possunt tolli per partes. ibi. nume. 45 30

Accipere, verbum quid importet. nume. 11 766

Accusatio criminalis ad pœnam oritur commisso homicidio. in iij. par. prima dist. nu. 4 81

Accusari de homicidio ad pœnam l. Corneliæ & quid in aliis delictis. in vj. parte. ver. inquisitio. nu. 90. & 91 317

Accusationis loco fama succedit iudice procedente per inquisitionem. in ij. parte.

Universidad de Deusto
Biblioteca

parte.nume.3 18
Accusator agens meré criminaliter,non potest æstimare iniuriam:sed hoc pertinet iudici.in iiij.par. prima dist.nume.7 83
Accusator non admittitur in Regno,nisi suam vel suorum iniuriam prosequatur.in iij.par.vj.dist.nume. 48.& 49. fo.60.& 62.& in vj.parte versi.inquisitio.nume.18 307
Accusator colludens seu prævaricans cum accusato , qualiter puniatur. & quãdo præsumatur collusio.in vj.par. versi.inquisitio.nume.77 304
Accusator consanguineus pro iniuria eõ sanguinei vsque ad quem gradum admittatur.in d.versic.inquisitio.nu.52. fo.308.& nume.72 311
Accusator non comparens vel desistens ante vel post litem contestatam,qualiter puniatur.ibi.nume.80 314
Accusator si se absentat,qualiter iudex procedere debeat.ibi.nu.81 315
Accusator desistere potest antè , quàm reus comparet,vbi non vertitur interesse fisci.ibi.nu.92 eod.
Accusator ad instantiam rei tenetur declarare diem commissi criminis in libello.in vj.parte. versicu.libellus.nume.8 196
Accusatore superueniente,an & quando cesset inquisitio.in vj.par.versi.inquisitio.nu.58.cum plu.seq. 300
Accusatore superueniente , non tollitur inquisitio,quando ex forma statutorum iudex potest indistinctè inquirere.ibi.nu.39 301
Accusatore remittente iniuriam pendente accusatione,an possit iudex procedere stante indulto principis præcedente.ibi.nu.16 305
Accusatore mortuo iudex prosequitur ex officio contra accusatum. ibi.nume.180 341
Accusatus an & quando possit reaccusare suum accusatorem.in iij par.vj. dist.nu.47 160
Accusatus non potest reaccusare suum accusatorem de aliquo crimine,etiam maiori,nec filios , nec parentes , nec fratres pendente prima accusatione. & hoc est inductum in Regno per ritus magnæ curiæ,per quos sunt correctæ multæ leges iuris communis, & etiam constitu. Regni.ibidem nume.53 162
Accusatus de sola iniuria pro crimine homicidij, an possit iterum accusari de homicidio ad pœnam legis Corneliæ.Et quid in aliis delictis,in vj.par. versi.inquisitio.nu.90.& 91 317
Accusatus ab vno,an & quando pendente accusatione,vel finita possit ab alio de eodem crimine accusari.ibid. nume.94.& 95 320
Accusatus & punitus coram iudice ecclesiastico , potest iterum accusari & puniri in iudicio secularis:& econtrà, quando delictum est tale,de quo potest cognoscere & punire iudex ecclesiasticus.ibi.nu.57 321
Accusatus de crimine, qui fuit contumax,potest iterum de eodem crimine accusari:& opponere nõ potest quòd alias fuit accusatus.ibi.nu.98 322
Accusatus de crimine,nõ expressa qualitate,quæ crimen grauabat,an possit iterum accusari cum illa qualitate,vt grauius puniatur,ibi.nume.100 322
Reliqua vide infrà in litera T.in ver. Transigentibus.
Accusare potest consanguineus pro iniuria facta consanguineo,criminaliter tantùm:non autem ciuiliter ad æstimationem:nisi solus pater & maritus.in vj.parte. versicu.inquisitio.nume.60 307
Accusari quis sæpius non potest de eodem crimine. Fallit in pluribus casibus.ibi.nu.40 304
Accusari potest absoluens,à tertio, qui suam vel suorum iniuriam prosequitur,& accusationem ab alio institutam ignorat.ibi.nu.54 304
Accusari an possit ab alio,qui transegit de crimine,cum vno accusatore.ibid. nume.55.56.& 57 305
Accusari quis potest de crimine,de quo per viam exceptionis cognitum fuit. Idem,si primò fuit cognitum per viam denun-

ciationis euangelicæ.ibid.nu.85. & 86 316
Accusari potest de crimine,qui fuit absolutus à sacerdote in foro pœnitentiæ.ibi.nu.89 315
Accusari quis non potest pluries de eodem crimine ab eodem , sed à tertio sic,quando non fuit sufficienter punitus : aliàs à tertio minimè.ibid.nume.92.93.& 94 318.319
Acta iudicij fieri non possunt in die feriato.in iij.par.xvj.dist.nu.57.Fallit in multis casibus,de quibus ibid.nu.59. cum seq.fo.350.& in vj.par.ver.actorum editio.nu.29.cum plu.seq. 482
Acta facta in curiis nundinarum in die feriato ad honorem Dei,an valeant. in d.xvj.dist.nu.61.cum plu.seq.vsque ad finem.fo. 351.& 352.& 353
Acta,quæ pereant,instantia perempta in v.par.nume.15 277
Acta facta in vna instantia,an fidem faciant in alia.Et an publicari possint coram iudice secundæ instantiæ.ibid. & nume.56 278
Acta non publicata in prima instantia, non faciunt fidem in secunda.ibid.nume.56 eodem
Acta non solùm ordinaria,sed etiã probatoria,in causa criminali per lapsum instantiæ pereunt.ibid.nu.57 eodem
Acta quæ pereant finita instantia aliter, quàm per lapsum temporis.ibid.nume.62 279
Acta omnia,quæ sunt à citatione vsque ad litis contestationem inclusiuè,in principio iudicij fieri dicuntur.in vj. par.versi.inquisitio.nu.2 289
Acta iudicij voluntarij,veniunt actorum appellatione.in vj.par.versic.actorum editio.nu.5 475
Acta iudicij & acta litis siue causæ,quæ dicantur.in v.par.nu.55.fol.277.& in vj.par.ver.actorum editio.nu.6 476
Acta,gesta,& monumenta,qualiter inter se differant.ibi.nu.8. eod.
Acta iudicij ad hoc vt publicam fidem faciant,quæ requirantur.ibi.nu.9.cum plu.seq. eod.
Acta iudicij fieri debent parte præsente vel citata,& absente per contumaciã: aliàs non probant , nec alteri parti præiudicant,in casu,in quo sumus in contradictorio iudicio.ibi.nu.9 eod.
Acta iudicij ad alterius partis instãtiam debent fieri:aliàs non valent.ibid.nume.13 477
Acta iudicij coram iudice vel eo mandante fieri debẽt,vt faciant fidem.ibi. nume.11 eod.
Acta per notarium deputatum scribi debentinec possunt per alium prosequi. ibi.nume.14 eod.
Acta iudicij scribi debent per notarium a Rege creatum,vel per duos scriptores priuatos de iure communi:& quid seruetur in Regno.ibi.nu.15 eod.
Acta scripta per priuatum in loco,vbi priuatus actorum magister esse consueuit,an faciant publicam fidem,& an iste communis error ius faciat.ibi. nume.17.18.& 19. 476.& 479
Acta reciproca scripta per priuatum,per alteram partem impugnari non possunt.ibi.nu.19 480
Acta iudicij in scriptis celebrari debent, aliàs non valent,nisi in casibus breuioribus ibi.nu.22 481
Acta iudicij an per testes probari possint.nu.23 eo.
Acta coram iudice,non requirunt testes, sed sic coram arbitro.ibi.nu.24 eod.
Acta ante publicationem publicam,fidẽ non habent.ibi.nu.25 eod.
Acta non publicata æquiparantur imbreuaturæ notarij.ibi.nu.27 482
Acta voluntariæ iurisdictionis die feriato exerceri possunt.ibi.nu.31 eod.
Acta pia & requirentia celeritatem,fieri non possunt die feriato.ibi.nu.33 eo.
Acta de die,& non de nocte fieri debẽt, maximè sententia.Quid autem,si cõsuetudo esset in contrarium.ibid.nume.42.fol.483.& in ea.vj.parte.versi. sententia.nu.29 528
Acta iudicij,locum,mensem,diem,& annum,in quo celebrantur,cõtinere debent:aliàs non valent.in d.versi.actorum editio.nu.43 483
Acta omnia regulariter sunt edenda: aliàs

Universidad de Deusto
Biblioteca

aliàs potest appellari.& non edens, præsumitur in dolo.ibi.nu.45 eod.
Acta non tenetur edere notarius sine salario.ibid.nu.51 485
Acta debent edi cuicunque prætendenti interesse,etiam si non sint ad eius instantiam celebrata:secus instrumenta. ibi.nu.53 eod.
Acta sumptibus petentis edi debent.fallit in libello.ibi.nu.54.& 55 eod.
Acta originalia non debent edi parti nec iudici appellationis:sed solùm copia, sub pœna falsi.nu.56 eod.
Acta edi debent cum die & consule,loco & tempore.ibi.57 eod.
Acta semel edita possunt millies peti,& iterum dantur.secus in instrumento: quia regulariter non datur nisi semel. ibi.nu.58 486
Acta voluntariæ iurisdictionis & respicientia litis ordinationem,possunt in omni loco expediri,etiam non soluto, in vj.par.ver.sententia.nu.86.871.527
Acta debent fieri in ista die & hora,ad quem facta est citatio:aliàs si fiunt ante vel post terminum non valet: nisi citatus sit contumax.ibi.nu.85.fo.128
Actio hypothecaria quando cumulatur cum actione personali,debet fieri coram eodē iudice.dispu.vij.nu.10 716
Actio oriens ex iure congrui est realis, & datur contra emptorem.dispu.viij. nume.16 752
Actio oriens ex iure cōgrui,dicitur personalis in rem scripta,& sequitur possessorem,dispu.ix.nu.2 764
Actio personalis in rem scripta habet similitudinem cū reali.ibi.nu.eod. 764
Actio ex delicto oritur ciuiliter ad interesse,& criminaliter ad pœnam.in iiij.par.j.dist.nu.3.& 4 81
Actio legis aquiliæ non datur ex culpa leuissima,in committendo.in iiij.par.j. dist.nu.71 104
Actio criminalis ciuili præiudicat,ratione maioritatis.in iiij.par.20.distin.nume.5 257
Reliqua vide infrà in litera h.in versi.homicidio & in litera l.in versi.iniuriarū.
Actio personalis quæ dicatur.Quæ realis & quæ mista.in iiij par.iij.dist.nume.1 111
Actio pignoratitia an dicatur realis vel personalis,& in quo differat ad hypothecaria,& quæ dicatur directa:& quæ contraria.ibi.nu.7 112
Actio in factum potest dari etiam ad recuperandam possessionem.in iiij.par. vij.dist.nu.14 178
Actio ad exhibendum,summariè expeditur.in iiij.par.ix.dist.nume.64 303
Actio similiæ erigendæ impeditur,per exceptionem,quòd agens non est ligatus.in iiij.par.xx.dist.nu.5 358
Actio cōmuni dividendo impeditur per exceptionem,quòd res non est communis.ibi.nu.10. eod.
Actio incepta in libello expressa,virtute libellum.in vj.par.versicu.sententia.nume.69 524
Actio hypothecaria contra tertium possessorem impeditur,per exceptionem excussionis,vbi non est precarij constitutum.nu.11 258
Actio vtilis vel directa quando intentatur,quomodo cognoscitur:& quæ sit vtilitas intentare vnam vel aliam.in repe.l.si actor.ff.de procur.nu.21.cum octo sequentibus. 886.887.& 888
Actione depositi vel alia executiua agit an possit reconuenirī.in iiij.par.vj.distinct.nu.3 149
Actione hypothecaria intentata,an possit lite pendente agi actione personali.nu.4 720
Actione personali agens quid in libello probare & deducere debeat & quid agens actione reali.in iiij.par.iij.distinc. nume.1 111
Actioni hypothecariæ contra tertiū possessorem præscribitur per decem annos.secus vbi agitur conditione ex l. fi.C.de acquir.possess.in iiij.par.vij.distinct.nu.31.& 32 180
Actionem neque exceptionem nō nascī ex compromissi sententia.& quando emologata tacitè vel expressè dicatur.& quid in arbitratore.in vj.parte. versū.appellatio.nu.251 612
Actiones in rem scriptæ,an dicantur mixtæ,in quarta part.iij.distinct.nu.2 111
Actiones præiudiciales,quæ dicatur absolutæ,& quæ respectiuæ.in iij.part. xx.dist.nu.1.2.& per totum. 354
Actiones directæ sint ita affixæ actoribus: vt non possint ab eis separari.in rep. lactor.ff.de procur.nume.14 881
Actor debet principaliter agere criminaliter petendo reum puniri:& incidenter per iudicis officium rei restitutionem petere:vt procedat libellus, quando simul ex eodem delicto ciuiliter & criminaliter agitur.in iiij.part. j.distinct.nu.20 87
Actor reconuentus,an possit renuntiare siue conuentioni ad impediendam reconuentionem.in iiij.par.vj.distinct. nume.32 158
Actor perempta instantia debet in expensis cōdemnari.in v.par.nu.59 278
Actor semiplene probauit,quo casu sibi deferendum est iuramentum suppletorium,& propter absentiam non potest deferri,reus absoluitur ab obseruatione iudicij.ibi.nu.63 276
Actor qui porrexit libellum,& litem nō prosequitur,reo instante potest per edictum citari.in vj.part.versi.citatio. nume.87 372
Actor contumax qualiter puniatur.in vj. par.ver.contumacia.nu.15 303
Actor non dicitur succumbere in causa, quando reus absoluitur ab obseruatione iudicij,vel ob peremptionē instantiæ.in vj.part.versic.satisdatio.nume.17 411
Actor non iurans de calumnia cadit ab actione:reus verò nolens iurare,habetur pro confesso.in vj.par.ver.iuramentum calumniæ.nu.6 424
Actis deperditis,& aliis de nouo confectis, si prima postea reperiantur, quibus potius debet fides adhiberi:& secundū quæ debet iudicari.in vj.par. versic.si actorum editio.nu.44 484
Actor sequitur forum rei in causa restitutionis,fallit in clerico & ecclesia.in vj.part.ver.appellationis.nu.101 569
Actor habet decem electiones in iudicijs.in repe.l.si actor.nu.32.cum nouē sequentibus. 888.889.& 890
Actor in causis summariis potest eligere an velit agere in scriptis vel verbo.in repet.d.l.si actor.nu.19 889
Actum nostrum in nemem efficiunt, quæ sine legitimo initio gerimus.in proœ. nume.4 12
Actus factus ab eo qui quandoque fuit furiosus, præsumitur factus tempore furoris.in repe.l.si potest.ff.de acquir. hæred.nu.240 811
Adam,si viueret hodie,haberet necesse instituere hæredes omnes homines ordine successiuo.in rep.l.is potest.ff. de acquir.hæred.nu.247 882
Adam qualiter & quomodo contrauenit præceptis Dei.in ij.par.nu.133 76
A tempore Adæ vsque ad tempus nostrum nouem fuerunt leges.ibi.nu.35
Adæ tempore ius naturale primæuum inuentum.ibi.nu.2 eo.
Aditio & agnitio hæreditatis in quibus differant.in repet.l.is potest.de acquir. hæred.nu.1.2.3.4.5.& 11. 785.& 786
Aditio consistit in solo animo,qui potest corā quocūq; verbis declarari.in rep. l.is pōt.num.3.& 42.781.797.& 798
Aditio facit hæredem dominum vtilem & directum.in rep.d.l.is potest.nu.41. 875.& 876
Aditio probatur per testes singulares. ibi.nu.94 819
Aditio hæreditatis potest fieri infra xxx. annos continuos.in rep.d.l.is potest. nume.10 787
Aditio hæreditatis inducitur verbis & facto.Verbis,vt siquis dicat,Adeo vel agnosco talem hæreditatem.in rep.l. is potest.nu.42.43 797.& 798
Aditio inducitur per illa verba, Volo adire:secus si dicit,Ista hæreditas non mihi displicet.ibi.nu.44 798
Aditio etiam inducitur per verba enuntiatiua:vt si quis cōtendat se hæredē etiam in epistola enuntiādo:& nocet ei talis cōfessio quoad omnes.in repet.l.is potest.nume.798.vide in nume.781 868
Aditio hæreditatis an valeat,si hæres dicat,ego credo quòd Titius adiuit:&

Universidad de Deusto
Biblioteca

si non adiuit,ego ex uñe adeo ex iure deliberandi mihi transmisso. ibid. nume.118 878
Aditio allegari debet in casibus in quibus præsumitur aliàs non prodest.in repet.l.is potest.nu.90 819
Administrator loci pij condemnatus,qui appellat,compellitur ad reddendū rationes appellatione pendente.in vj. par.ver.appellatio.nu.187 592
Aduentitium dicitur etiam illud, quod obuenit filio ab auo paterno.in repet. l.is potest.nu.8.& 51 796.& 803
Aduersarij citatio fieri non debet,qui si præsens esset,non posset actum impedire.in vj.par.versic.citatio.nu.1 363
Aduersarij incerti,in agnoscenda bonorum possessione carbonianæ vel ventris nomine,debent citari per proclama.ibid.nu.110 377
Adultus an & qualiter possit hæreditatem adire.in rep.l.is potest.de acquir. hæred.nu.155 836
Aduocati causa fraudanti ius congrui communiter cōsulunt,vt emptor statim donet amico suo. dispu. ix.nume.10 769.& 770
Aduocatus actoris debet prius ponere & allegare, quàm aduocatus rei, in procæ.nume.11.& fol.15.& in vj.part. versi.allegatio.nu.1 499
Aduocatus dari potest pupillis & miserabilibus personis ex officio iudicis: & similiter furiosis.in vj.par.versi.inquisitio.nu.191 342
Aduocatus opponens exceptionem dilatoriam,post litem contestatam,quæ ante opponi debebat,ad vnam libram auri punitur.in vj.par.versi.exceptio. nume.10 343
Aduocatus nec procurator respondentis positionibus adesse non debent, quando illis respondetur. in vj.part. versi.positio.nu.15 454
Aduocatus potest interesse examinationi rustici,vel idiotæ,ne propter suam simplicitatem decipiatur.ibi.nu.16 eo.
Aduocatus non potest esse iudex in eadem causa: sed in alia sic.in vj.part. versi.appellatio.nu.42 559
Aduocatus vel procurator potest interesse examinationi rustici vel idiotæ, ne propter suam simplicitatem decipiatur.ibi.nu.6.eo.& in rep.l.si actor. ff.de procur.nu.67.68 600
Aduocati & procuratores calumniosi possunt per iudicem inquiri & interdici,ne postulent.in vj.part.ver.inquisitio.nu.182 741
Aetas nec maior nec minor præsumitur:sed quilibet tenetur eam probare. in rep.l.is potest.nu.279.fol.257.& in rep.l.si actor.nu.80 904
Aetates minores dicuntur tres esse.in repet.l.is potest.nu.144 871
Affectata ignorantia non excusatur & quando dicatur affectata.in repet.l.is potest.nu.112 871
Affectus hodie generali consuetudine non punitur,nisi sequatur effectus.in iiij.par.j.dist.nume.54 97
Agens ad successionem & fundans se, quòd filius supernixit patri,hoc probare debet.aliàs succumbit.in procæ. nume.11.in fin. 11
Agens declarare tenetur an agat vtili an directa actione. in repet.l.si actor. de procur.nu.24 886
Agens ex substitutione facta,si decesserit sine liberis, sufficit quòd probet instituta esse mortuum, simplicitas nulla facta probatione de liberis, in rep.l.is potest.de nume.100 844
Agens via ciuili an possit pro eadē agere criminaliter.dispu.vj.nume.5 732
Agens via ordinaria censetur remittere extraordinariæ executiuæ.dispu.vj.nume.24 735
Agens ex vna causa & probans de alia succumbit.fallit in possessorio.ltē fallit vbi proceditur sine figura iudicij,& sola facti veritate inspecta.in iiij.part. ix.distin.nu.17.fol.191.& in rep.cit.in potest.nu.191.192.& 193. fo.842
Agens ex testamēto si sine successorib.an possit agere ab intestato.in repet.l.is potest.nu.189 741
Agens ex testamento,si succumbit,potest an causa appellationis deducere causam intestati.ibidem.

Agens

Agis ex testamēto vt hæres,& succumbēs propter testamēti inualidū potest in causa appellationis agere ab intestato.in vj.par.ver.appellatio.nu.102 586
Agens vt hæres ex testamento si pars opponit,quòd sit hæres ex testamento,an teneatur statim probare quòd non.in repet.l.is potest.nu.188 811
Agens,vt hæres,an teneatur declarare, an sit hæres ex testamento vel ab intestato.quod sic.ibid. 811
Agens vt hæres ex testamento,si probat se hæredem ab intestato succumbit.in repet.l.is potest.nu.191 842
Agens vt hæres defuncti ab intestato si non probat se proximiorem,vel defunctum esse mortuum sine liberis.nō solidum probat se esse consanguineum defuncti obtinet.in rep.l.is potest.nume.198 843
Agens contra duos reos potest ab vnoquoq; petere in solidum,cum protestatione,quòd est vnica solutione cōtentus.aliàs libellus non procedit.in iiij.par.j.dist.nu.15 eod.
Agēs ad debitū potest cōdēnari ad restitutionē pignoris:licet hoc nō sit petitum.in vj.par.ver.sententia.nu.63 522
Agens sine actione,si obtinet sententiam pro se,an valeat sententia.in vj.part. versi.sententia.nu.67 521
Agens pro iniuria illata suo consanguineo, qualiter libellum concipere debeat.ibi.nu.66 509
Agi potest ex delicto ciuiliter & criminaliter,scilicet ad interesse & ad pœnam.in iiij.parte prima distin.nume.5. & 20 fol.82.& 87
Agi an possit ex eodem delicto criminaliter,ex quo prius actum fuit ciuiliter: & econtrā.ibid.nu.5.& 20.fol.eod.& in vj.par. versi.inquisitio.nu.89 317
Agi an possit criminaliter ex delicto cōmisso per culpam sine dolo.in iiij.par. j.distin.nu.58.cum plu.seq. 58
Agi an possit criminaliter in omni casu, vbi habet locū actio legis aquiliæ.in d.j.dist.nu.67.& 71 102.& 103
Agi potest hodie in regno de crimine ciuiliter,vel mistim,etiam per simplicē postam,& sine libello,dummodo adponatur solennitas l. libellorum.ff.de accu.ibid.nu.77 106
Alapā dans officiali,mortis pœna punitur.in iiij.par.j.di.nu.13.& 55 97.& 98
Alia,dictio est reperitiua similiū.dispu.iij. nume.14 701
Alienatio in fraudē præsumitur,quando fit cōiunctæ personæ:& quādo alienatus remanet in possessione.dispu.ix. nume.15 771
Alienatio rei ecclesię sine solēnitate,valet,quādo tendit in fauorem ecclesię. in iiij.par.xvj.dist.nume.18 244
Alienatio quæ sit titulo lucratiuo,patitur onus siliquatū.disp.ix.nu.16 768
Alienata in fraudem creditorum reuocantur sine excussione,quando consistunt in specie.dispu.ix.nu.22 770
Alimenta possunt legari seruis & dānatis ad mortem.in rep.l.is potest.ff.de acquir.hæred.nu.114 825
Alimentorum causa dicitur summaria.in iiij.par.j.dist.nu.11.& 55 97.& 98
Allegatio rei,quæ præsumitur,potest fieri etiam post conclusum in causa.in rep. l.is potest.ff.de acquir.hær.nu.93 819
Allegationes iuris,an debeant edi parti. in vj.par.ver.actorū edito.nu.10 474
Allegationes & disputationes solēt fieri in iudicijs post cōclusionē in causa.& qs debet primò allegare:an actor,vel reus.in vj.par.ver.allegatio.nu.1 499
Allegans contraria,non auditur.in iiij. par.xx.dist.nume.4 157
Amicitia modica non sufficit ad recusandum iudicem.in vj.par.ver.appellatio.nu.43 560
Ancilla vendita sub pacto,ne prostituatur,aliàs sit liberaemptore pactū non obseruante,potest iudex inquirere & illam exhiberi facere,vt ad libertatem perueniat.in vj.part.ver.inquisitio.nume.131 332
Andreas de Isernia dicitur legum Euangelista:& est maioris authoritatis quàm Lucas de Penna. dispu. ij. nume.13 685
Angariari an & quando possit quis per iudicem in persona,vel in bonis,pro

Universidad de Deusto
Biblioteca

seruitio publico.in vj.part.versi.executio.nu.15.16.cum seq. 447
Animus hominis declaratur per extrinseca,scilicet facto & verbis.in rep.lis potest.de acqui.hære.nu.42 807.808
Annus cõmissi criminis,in libello adponi debet.in vj.part.versic.libellus.nume.6 435
Antiquiores clerici & doctores primum locum habere debẽt.in proœ.nu.8 12
Apostolica lex tempore gratiæ inuenta. in iij.par.nu.31 44
Apostolica lex,quę dicatur.ibi.nu.32.co.
Apostolica lex,est hodie in obseruantia: & legi ciuili præfatur in decisionibus causarum.ibi.nu.71 54
Apostolis qualiter fuit concessa potestas per Christum.in iij.part.nume.35 45
Apostoli expẽsis appellãtis dari debent. in vj.par.versi.appellatio.nu.213 600
Apostoli vnde dicantur.ibid.nu.215 601
Apostoli an sint petendi in extraiudiciali appellatione.ibid.nu.216 eod.
Apostoli peti debent per appellãtem infra xxx.dies.& quãdo recipiant currere.& hoc de iure communi. Secus per consti.Regni.ibid.nu.208.cũ quatuor sq.& nu.404.& 406.598.& 646
Apostoli hodie sufficit quòd petãtur infra quinquaginta dies. Nec est necesse,quòd petantur instanter & instantissime; sed sufficit simpli.iter & semel.ibid.nume.406.& 407 eod.
Apostolorum recipiendorum gratia,potest iudex statuere breuiorem terminum de iure canonico: infra quem si non petantur,appellatio deserta remanet.ibid.nu.212 600
Apostolorũ plures sunt species,in materia appellationis.ibi.nume.114 eod.
Appellatio,quid sit:& quid prouocatio. in vj.par.versicu.appellatio.nume.1.2. & 4 551.& 552
Appellatio,quid propriè dicatur.ibi.nume. 552
Appellatio friuola seu frustratoria,vel temeraria,quæ dicatur.ibid.nu.116 615
Appellatio reducit causam ad illum statum in quo erat causa principalis post litem contestatam.in iij.part.vj.distinct.nume.16 144
Appellatio qualiter fiat.ibi.nume.117.& nume.121 574.& 575
Appellatio nomẽ appellantis & appellati;continctiamq; sententiæ,à qua appellatur,continere debet.ibi.nu.118 574
Appellatio facta non expresso nomine iudicis ad quem,licet quis simpliciter dicat,appello ad iudicem competentem,valet.ibi.nu.119 eod.
Appellatio per appellantem coram iudice à quo,præsentari debet infra decem, si eius copia haberi potest, aliàs potest interponi coram personis,vel coram iudice ad quem,& ibi ponit practicam.ibid.nu.121 575
Appellatio potest præsentari iudici etiã non sedenti pro tribunali:& in omni loco,imò soli actorum magistro.ibid. nume.122 eod.
Appellatio fit etiam per verba, submitto me protectioni talis iudicis.ibid.nume.123 575
Appellatio à diffinitiua,potest viua voce incontinenti fieri: ex intervallo vero non nisi in scriptis.ibi.nu.124 eod.
Appellatio quando dicatur fieri incontinenti:& quando ex intervallo.ibid. nume.125 eod.
Appellatio in scriptis,qualiter & quando dicatur fieri.& an sufficiat comparere in iudicio:& notario dicere,scribe qualiter ego appello à tali sententia ex tali causa.ibid.nume.127.& nume.129 578.& 579
Appellatio viua voce,quæ incontinenti fit,debet fieri iudice præsente.& pro tribunali sedente,aliàs non valet.ibid. nume.128 eod.
Appellatio semper potest fieri in casibus breuioribus,viua voce, etiam ex intervallo.ibi.nu.131 577
Appellatio à diffinitiua.ex nouis actis potest iustificari.ibid.nu.149 580
Appellatio à diffinitiua,causas grauaminis continere debet in omnibus casibus,in quibus appellatio est prohibita à lege,vel ab homine.ibi.nu.143 581
Appellatio à sententia lata in causa contentionis,non impedit iudicium procedere in causa reconuentionis de qua tum certò liquere nõ potuit.in iij.part. vj.dist.nu.5 141
Appellatio extraiudicialis, in quibus differat à iudiciali.in d.iij.part.vj.dist. nume.18 144
Appellatio extraiudicialis an requirat expressionem causę grauaminis.in vj. par.versic.appellatio.nume.146 582
Appellatio extraiudicialis,quæ sit in causa beneficiali,habet vim citationis.& est mirabilis effectus.ibi.nu.168 618
Appellatio quælibet, est communis vtiatur partis, intantũ quòd licet appellatus non possit per se appellare: potest tamen appellationi aduersarij inhærere.ibi.nume.171 621.622.
Appellatio admissa à iudice cũ clausula, si & in quantum.an habeatur pro admissa,vel nõ admissa.ibi.nu.200 506
Appellatio hodie infra decem dies fieri debet,siue fiat à diffinitiua,siue ab interlocutoria,& à quocunque gradumine & actu,etiam extraiudiciali.sed de iure digestorum breuius tempus erat,& currunt isti decem dies à die scientiæ,vnde est tempus vtile in principio.ibi.nu.201.cum seq. 597
Appellatio etiam post decem dies fieri potest,quando sententia grauamen successiuum continet.ibid.nu.201 eod.
Appellatio præsentari potest etiã die festo ad honorem Dei.ibi.nu.206 598
Appellatio nomine absentis sine mandato fuit,ratificari debet per dominum infra decem dies,à die scientiæ: aliàs non valet.ibi.nu.207 eod.
Appellatio,est defensio: quæ datur oppressis contra iniuriam iudicis.& omnibus est permissa. ibid. nume.216. 620.& nu.129 580
Appellatio potest fieri ab arbitris iuris: & ad quem appelletur.in iij.part.vj. dist.nu.13.fol.142.& in vj.par.ver.appellatio.nu.161.cum seq. 117
Appellatio fit à minori iudice,ad maiorem:non econtrà.in vj.par.ver.appellatio.nu.1 551
Appellatio à grauamine illato & inferendo,fieri potest.ibid.nu.4 552
Appellatio à diffinitiua,suspendit iurisdictionem iudicis à quo.Idem,pendente decendio dato ad appellandum.ibid. nu.160.& nume.162 587.& 588
Appellatio viua voce facta,cum relatione appellandi in scriptis.& appellatur in scriptis,quæ pro sequenda fit.ibi.nume.131.& nume.135.vsque ad nume.140 579.& 580
Appellatio non ligat manus iudicis,in omnibus casibus,in quibus appellare non licet.ibi.nu.172 590
Appellatio à possessorio,non tardat executionem.ibi.nume.175 eod.
Appellatio à decreto affirmatiuo,nõ impedit executionem.ibi.nu.174.fo.eod. & nume.110 618
Appellatio iudicis in syndicatu,non impedit executionem.ibi.nu.139.fol.582. & nume.191 624
Appellatio non est permissa,à pronuntia de exequendo.ibi.nu.149 612
Appellatio licet tertiò fieri non possit, potest tamen de nullitate dicit.& succumbens super illa nullitate, potest iterum appellare,tãquàm à nouo grauamine.ibi.nu.172 620
Appellatio facta per damnatum ad mortem,facit eum mori testabilem & non seruum.in rep.lis potest.ff.de acquir. hæred.nu.108 814
Appellatio est regulariter permissa ab omnibus iudicibus.nec facit iudici iniuriam, qui appellat.ibid.nu.255.cum pluri.seq. 616
Appellatio non permittitur à sententia præfecti prætorio.ibi.nu.139 eod.
Appellatio ad superiorem,valet:omisso medio,si nõ opponitur.ib.nu.362 638
Idem quando ita extat consuetudo.ibid. nume.163 eod.
Idem,quando medius est inhabilis vel suspectus.ibi.nu.364 eod.
Appellatio debet fieri ad superiorẽ proximum:non autem ad distantem,obmisso medio.ibi.nu.357 636
Appellatio per scholarem potest fieri ad principẽ,obmisso medio.& ab omni grauamine appellare pot.ibi.nu.36 638
Appellatio fit ad papam à sententia at

bitrorum electorum in casu suspicionis.vel quando episcopus litigat cum suo subdito.ibi.nu.165 638
Appellatio ab iniusto decreto decurionum fit ad capit.ineum ciuitatis.ibid.nume.384 642
Appellatio fit ad episcopum à iudice laico pronuntiante se competentē in causa spirituali.ibid.nu.146 cod.
Appellatio ab interlocutoria deuolut causam principalem coram iudice appellationis,quando pronuntiando bene appellatum,interlocutorium retractant. in iij.par.vj.dif.nu.17 144
Appellatio ab interlocutoria lata in possessorio,de iure ciuili potest fieri sed à diffinitiua non appellatur. & quæ sit ratio.in iij.part.ix.dif.nu.44.fol.198. & in vj.par.versic.appellatio,nu.194. cum trib.seq. 625
Appellatio ab interlocutoria,semper in scriptis fieri debet.in d.versi.appellatio.nu.226 578
Appellatio ab interlocutoria haberi vim diffinitiuæ,fit, sicut à diffinitiua viua voce incontinenti,& sine expressione causæ grauaminis. ibid.nume.130. fol.179.& nume.145. 581
Appellatio ab interlocutoria continere debet causas grauaminis in specie nominatas,& non in genere.nec per relationem ad processum,& coram iudice à quo,omnes causæ exprimi debent.etiam si notoriæ sint.in vj part. ver.sententia.nu.13.fol.111.& in d.vj. par.ver.appellatio.nume.141 583
Appellatio ab interlocutoria,valet,sine causa grauaminis,quando dicta causa in mero iure consistit.in d.versi.appellatio.nu.144 584
Appellatio ab interlocutoria iustificatur ex eisdē causis antiquis,sed à diffinitiua etiam ex nouis.ibid.nu.147.& nume.145 585
Appellatio ab interlocutoria cōtra contumacem,potest ex nouis causis & ex nouis probationibus iustificari.ibid. nume.157 cod.
Appellatio ab interlocutoria non suspendit manus iudicis ante inhibitionem & potest procedere visq ad diffinitiuam,parte non citata.ibid.nume.161. fol.191.nu.196 591
Appellatio ab interlocutoria impedit processum ad vlteriora,quando iudex à quo,defulit appellationi.ib.nu.198 cod.
Appellatio ab interlocutoria, suspendit executionē,quādo sententia continet grauamen irreparabile.ibi.nu.201 cod.
Appellatio ab interlocutoria non est permissa de iure ciuili. Secus de iure canonico.ibi.nu.292 634
Appellatio ab omni interlocutoria est permissa in omnibus casibus,in quibus non est permissum appellare à diffinitiua. & quæ sit ratio. ibid. nume.155 638
Appellatio ab interlocutoria, efficitur deserta,eo ipso,quòd non admittitur. & appellans non appellat iterum à non admissione.ibi.nu.410 647
Appellatio ab interlocutoria, quòd sit fienda in scriptis.in vj.part.versic.sententia.nu.18 581
Appellatio in factis notoriis non impedit executionem.ibid.nu.174 591
Appellatio in factis notoriis,non admittitur: nisi in erratur causa rationabilis. ibi.nu.282 621
Appellatio à iure prohibita non suspendit effectum sententiæ, nisi appellans aliquam iustam causam allegaret.ibi. nume.171.& seq. 579
Appellatio non admittitur in crimine falsæ monetæ.ibi.nume.253. 611
Appellatio in crimine raptus virginis non admittitur.ibi.nu.284 cod.
Appellatio non admittitur latroni iudicato,& famoso, vel alicuius factionis actori.ibi.nu.285 cod.
Appellatio nō admittitur in crimine læsæ maiestatis.ibi. cod.
Appellatio in crimine simoniæ,non admittitur.ibi.nu.287 634
Appellatio non est permissa condemnato de hæresi.ibi.nume.283 cod.
Appellatio in causa possessorij fieri non potest ad effectum retardandæ executionis,& hoc de iure ciuili. Secus de iure canonico.Idem intellige,à diffinitiua.
Appellatio in possessorio,valet & suspendit executionem, quando eius grauamen non potest reparari in petitorio. Idem,quo ad fructus & expēsas,& interesse,quia impedit executionem.ibi. nu.198.& 299 eodem
Appellatio in possessorio,valet: quando aliquis iniustè & sine causa priuatur possessione. Idem,quando est magni præiudicij:vt quia est difficilis probatio in petitorio:& tunc suspendit executionem.ibi.nu.200.& 301 626
Appellatio in possessorio, valet, quando missus in possessionem lucraturus fructus.ibid.nu.202 627
Appellatio fieri non potest ab actu, quē quis semel approbauit.ibi.nu.206 629
Appellatio non admittitur in casibus requirentibus celeritatē.ibi.nu.119 cod.
Appellatio fuit inducta ad releuandum grauamina per officiales illata.dispu.1. 1.& 14 669.& 689
Appellatio deuoluit causam ad superiorem & iudex à quo remanet priuatus. dispu.1.nu.33.& 38 676
Appellatio frīuolè est ab omni actu prohibito.& qui frīuolè appellat,potest vt contumax excommunicari, & alias pœnas patitur,de quibus plenè ibid. nu.114 632
Appellatio generalis ab omni grauamine quod posset alicui irrogari, non valet.ibid.nu.341 634
Appellatio non permittitur ab actu secundum leges facto.ibid.nu.141 cod.
Appellatio non est permissa à decreto, quòd quis fuit habitus pro confesso, ex eo quia voluit se examinare, vt principalem.ibid. cod.
Appellatio in causa feudali, an dicatur deserta ob non persecutionem intra quinquaginta dies, secundum constit. Regni.in iij.par.nu.89 59
Appellatio quando pronuntiatur deserta,citatis partis non sequitur.in d. versi.appellatio.nu.192 591
Appellatio an dicatur deserta per lapsum anni primi,& sic primi fatalis, vt possit iudex sententiam exequi. an verò debeat expectare secundum annum. ibid.nu.220 603
Appellatio deserta efficitur etiam elapso termino breuiato statuto per iudicem ad prosequendum.ibi.nu.224. fo.605. & nu.401 645
Appellatio deserta per decursū fatalis, nec impetratione reparari potest. ibid. nu.228 608
Appellatio cēsetur deserta eo ipso, quòd appellans litigat coram iudice à quo, videlicet, quādo facit actū incompatibilem cum appellatione.ibi.nu.131 631
Appellatio in dubio debet pronuntiari, quòd non sit deserta.ibi.nu.197 644
Appellatio deserta efficitur ob non prosequutionem infra legitima tempora. ibi.nu.199 cod.
Appellatio efficitur deserta, si appellans non præsentat processum iudici ad quem infra quinquaginta dies. Verum in sacro consilio est stylus ex eisdem actis, etiam post quinquaginta dies. ibid.nu.400 cod.
Appellatio in causis beneficialibus, non efficitur deserta per lapsum termini dati à iudice, nec vnquam est deserta quo ad iudicem.ibid.nu.434 645
Appellatio non efficitur deserta per lapsum quinquaginta dierum, quando appellans suam facit diligentiam, & per iudicem stetit sed cessante impedimento deseritur,si non solicitat. ibi. nu.402.& 408 cod.& 646
Appellatio an & quādo efficiatur deserta ob non petitionem apostolorum. ibid.nu.405 cod.
Appellatio deserta efficitur, appellante non comparente in die statuto per iudicem ad recipiendum apostolos:etiā si iudex non venerit ad locum. ibid. nu.406 647
Appellatio cēsetur deserta eo ipso, q appellans aliquid contra aduersarium innouat.vt quia ipsum spoliat.ibidem nume.411 cod.
Appellatio efficitur deserta eo ipso,quòd appellans accipit terminum ad solutēdum.ibid.nu.413 cod.

Universidad de Deusto
Biblioteca

Appellationis interponendæ tempus decem dierum, prorogare non possunt partes neque iudex.ibid.nu.150 608
Appellationis causa incipit ab apertura processus. vnde in ea non requiritur libellus, nec litis contestatio. ibidem nume.134 610
Appellationi potest tacitè & expressè renuntiari, etiam infra decem dies, & per dictam renuntiationem non potest quis vlterius appellare. quod probat per plura exempla.ibid.nu.110 631
Appellationi renuntiare videtur is, qui post eam interpositam litigat coràm iudice à quo.ib.nu.111.eo.& nu.411 647
Appellationi renuntiari non potest, nolente appellato.ibid.nu.133 632
Appellationem desertam fore quis iudex pronuntiet.ibidem nu.19.fol.3. 591.& nu.198 644
Appellatione deserta, quæ practica seruatur in Regno circa literas obtinendas & decretum pro executione. ibidem nu.192 593
Appellatione deserta potest peti restitutio in integrũ infra quadriennium per illas personas,quibus datur restitutio. ibid.nu.402 641
Appellatione deserta fit executio, ac si nunquam esset appellatum.ibidem nume.188 592
Appellationẽ esse desertam potest iudex pronuntiare ex officio absque exceptione.ibid.nu.198 644
Appellationem prohibẽtes leges omnes sunt odiosæ & restringendæ. ibidem nu.156 616
Appellationem tenetur iudex admittere: aliàs punitur.ibid.nu.188 642
Appellatione pẽdente, si iudex vult exequi,potest sibi ale facto resisti. disp.u.j. nu.18 678
Appellatione pendente iudex non innouat contra appellantem:sed sic contra tertium. nam pendente appellatione vnius ex reis debendi potest alius cõueniri.ibid.nu.165 588
Appellatione pendente potest iudex cõpellere litigantem ad cauendum. ibid. nu.174 eod.
Appellatione pendente potest patronus, qui appellantem præsentauit in beneficio,aliũ præsentare.& iudex à quo, illum admittit.ibid.nu.165 589
Appellatione pendente capi potest debitor de fuga suspectus.ibid.nu.166 eod.
Appellatione pendente à sententia excommunicationis potest iudex à quo innouare, & hoc quando lata est sententia. Secus,si quis appellat à futuro grauamine ex excõmunicatione posita ex ipso iure nulla. ibid.nu.167 & 170.fol.eod.& 590.& nu.140 633
Appellatione manifestè friuola & frustratoria contra leges interposita, potest iudex innouare & procedere ad executionem.ibid.nu.171 590
Appellatione pendente potest iudex sequestrare fructus.ibid.nu.177 eod.
Appellatione pendente potest nihilominus carceratus detineri.ib.nu.178 591
Appellatione pendente potest iudex excõmunicatũ absoluere.ibi.nu.180 eo.
Appellatione pendente potest iudex innouare pro appellante.ibi.nu.181 eo.
Appellatione pendente potest iudex beneficium sequestrare.ibid.nu.182 592
Appellatione pendente, iudex arrestatus per appellantem potest reparare. ibid. nume.183 eodem
Appellatione pendente potest iudex ponere substitutum in beneficium,in cõtumacium beneficiati residere nolentis.ibid.nu.184 eod.
Appellatione pendente potest iudex attentare omnia illa, quæ tendunt in saltiorem exitum causæ appellationis. ibid.nu.185 eod.
Appellatione pendente potest fieri executio expensarum.ibid.nu.186 eodem
Appellatione pẽdente potest administrator loci pij compelli ad reddẽdum rationes.ibid.nu.187 eod.
Appellatione pendente fit executio,ac si nunquam esset appellatum.ibidem nume.188 eodem
Appellatione pendente potest iudex à quo, statuere terminum appellanti ad prosequendum, & qualem terminum & ad quid possit illum statuere. ibid. nu.194 605
Appellatione pẽdente, potest iudex examinare testes senes & valitudinarios, ad perpetuam rei memoriam. ibidem nume.195 594
Appellationum tempora inducta per cõsuet. Regni, scilicet quinquaginta dierum,an sementur, quando appellatur ab interlocutoria.ibid.nu.131. vbi tenet quòd non. 579
Appellationũ tempora breuiari possunt per iudicem à quo: & per iudicem ad quem.ibid.nu.194 594
Appellationum tempora in prosequendo, quæ sint. & quid seruetur de iure communi. & quid per constitutionem Regni.ibid.nu.117 601
Appellationum tempora inducta per cõstitutionem Regni non procedunt in curia ecclesiastica. ibidem nume. 218 fol. 601
Appellationum tempora an possint de consensu partium prorogari. ibid.nu. 225.& 226 601.& 607
Appellationum tempora, an suspendantur per compromissum.ibidem nu.225 & nu.231 eod.& 609
Appellationũ tempora elapsa, faciunt in totũ perire ius partis.ibi.nu.227 607
Appellationum tempora quãdoque prorogari petantur, & quandoque reparari.& qualiter differant ista duo verba.ibid.nu.228 608
Appellari an possit à subdelegato ad principem delegantem, omisso subdelegante. in nn.par.v. dist.nu.17. fol. 125.& in vj. part.versic. appellatio.nu. 355.& 367 617.& 619
Appellari an & quando possit à sententia lata in possessorio. in iij. part.ix. dist.nu.44 198
Appellatur ad iudicem ecclesiasticum, quando iudex laicus simul cum clerico pronuntiat.in iij.parte xj.distin.nu. 20.fol.198.& in vj.par.ver.appellatio. nume.181 641
Appellari potest à diffinitiua sententia, etiam si sit iniustè lata.in vj.parte.versic. appellatio.nu.148 641
Appellari potest à sententia, per quam pronuntiatur appellationem esse desertam.ibid.nu.190 595
Appellari debet infra decem dies, etiam à sententiis,quæ non transeunt in rem iudicatam: vt deuoluatur causa ad superiorẽ.aliàs solùm habet locum querela.ibid.nu.105 570
Appellare debet infra decem dies is, qui describitur in libello collectarũ, aliàs suam perdit immunitatem: & tenetur soluere ibid.nu.314 628
Appellari debet iure digestorum, & C.in causa propria infra biduum, in aliena infra triduum.ibid.nu.205 597
Appellari potest ab omnibus iudicibus, nec iniuriam facit iudici appellans.ibi. nume.131 610
Appellari potest à sententia iudicis prorogati vel dati de consensu partium. ibid.nu.144 611
Appellari an possit à sententia arbitri.& quid in arbitratore.ibid.num.215. cum plur.seq. 601
Appellatur hodie in regno ab arbitris iuris inter coniunctos electis ad iudicem loci.ibid.nu.162 617
Appellari potest ad papam ab omnibus sententijs manifestam iniquitatem cõtinentibus supremorum iudicum.ibid. nu.165 618
Appellari potest à vicarijs supremorum iudicum,quàm ab ipsis principalibus appellari nequeat.ibid.nu.166 eod.
Appellari potest non solùm ab actibus iudicialibus, sed etiam extrajudicialibus factis tam à iudice, quàm à parte. ibid.nu.167 619
Appellari potest tertiò, quando per tertiam sententiam infertur nouum grauamen. ibid.nu.170. fol.620. Item potest tertiò de nullitate dici, & si succumbit in nullitate, potest iterum appellare.ibid.nu.172 eod.
Appellari potest à sententia sequestri.ibi. nu.196 625
Appellatur à possessorio de iure canonico.nu.255 eodem
Appellari quòd possit in possessorio, quando magnum est præiudicium, vt quia est difficilis probationis in peri-

Universidad de Deusto
Biblioteca

torio, & tunc suspendit executionem. ibid.nu.301 626
Appellari potest à possessorio misto. ibi. nu.303 627
Appellari potest à sententia dolo iudicis super possessorio lata. ibi.nu.304 eod.
Appellari potest, quando de possessorio tractatur, per viam contractus, & non per momentaneum iudicium. ibidem nume.305 eodem
Appellari potest à correctione per clericum secularem. ibid.nu.313 630
Appellari potest à iudice habente potestatem iudicandi secundum eius arbitrium. ibid.nu.455 636
Appellatur à quocunque principe ad papam, omisso medio, de iure canonico, sed de iure ciuili, non appellatur ad principem omisso medio. ibidem nume.458 637
Appellatur ad legatum papæ, & etiam ad patriarcham omisso medio. ibidem nume.360 eodem
Appellatur ad superiorem omisso medio, quando medius est inhabilis, vel suspectus. ibid.nu.464 638
Appellari hodie potest in regno à quocunque iudice, ad regem: vel ad magnam curiam vicariæ omisso medio. ibid.nu.466 639
Appellari potest ad principem, omisso medio, à subdelegato principis, quãdo subdelegatus nihil sibi reseruauit: aliàs secus. ibid.nume.367. pag. eod. & nume.375 640
Appellari potest omisso medio, quando proximus superior eli impeditus, vel cum inferior, à quo appellatur, iudicatur. ibid.nu.468 639
Appellari potest à vicario principis, ad ipsum principem. ibid.nu.372 640
Appellari potest à delegato episcopi, ad vicarium suum. ibid.nu.374 eod.
Appellatur ad delegantem à sententia delegati, & non ad alium superiorem. ibid.nume.375. eodem. Quid autem de subdelegato. ibid.nu.376 eod.
Appellatur ad Papam, omisso medio vacante imperio. ibid.nu.377 641
Appellatur ad decuriones ciuitatis, quãdo abest iudex appellationis. ibidem nume.378 eod.
Appellatur ad delegantem laicum quando causam commisit episcopo. nõ autem ad papam. ibid.nu.380 eod.
Appellari potest ad magnam curiam vicariæ ab omnibus sententiis omnium iudicum ordinariorũ Regni: & etiam à delegato regis. ibid.nu.387 642
Appellari potest à vicario ad episcopum, in his, quæ sunt sibi specialiter concessa: non de iure communi. in iiij. par.v.dist.nu.16 121
Appellari potest ab immoderata taxatione expẽsarum. in vj. parte versi. executio.nu.22 615
Appellari non potest à vicario generali, ad episcopum. Secus à vicario foraneo, & rurali. in iiij. parte v. distin.nu.15.fo.121. & in verbo. appellatio. in vj. par.nu.369. & 370 619
Appellari non potest ad papam à subdelegato, quãdo subdelegatus aliquid sibi reseruauit: sed debet appellari ad proximum subdelegantem. Et hoc procedit, si excipiatur, aliàs secus. in vj. parte. versi. appell.nu.159 617
Appellari non potest ad delegantem, qui ob suam suspicionem delegauit. ibid. nume.376 640
Appellari non potest à sententia principis non recognoscentis superiorem. ibid.nume.257 610
Appellari non potest à sententia præfecti prætorio. ibi.nu.259 611
Appellari nõ potest à sententia sacri consilij. ibi.nu.240 eod.
Appellari non potest à senatoribus. ibi. nume.242 eod.
Appellari non potest à sententia Ducis Venetiarum. ibi.nu.243 611
Appellari non potest ab episcopo prorogato. ibi.nu.244 eod.
Appellari non potest à iudicio sortis. ibi. nume.246 eod.
Appellari non potest à mero executore. ibi.nu.248 616
Appellari nõ potest hodie ab arbitri sententia. ibi.nu.259 616
Quod limita, vt ibi.nu.261. & nume. ro.261 617. & 618
Appellari non potest à iudice, qui reuocauit grauamen, quod fuerat commissarius. ibi.nu.264 618
Appellari non potest tertiò super eisdẽ, qui in duplici appellatione succubuit. ibi.nu.266 619
Appellare non potest verus contumax. ibi.nu.171 620
Appellare non potest notorie criminosus. ibi.nu.176 591
Appellare non potest contumax peremptorie citatus ad audiendam sententiã. ibi.nu.175 621
Appellare non potest conuictus, & sponte confessus. Secus, si sit conuictus, sed non confessus, vel confessus, non tamẽ sponte, sed formidine tormentorum. ibi.nu.181 622
Appellare non potest condemnatus pro debito publico seu fiscali: nisi quando fiscus tractat de lucro. ibi.nu.289 624
Appellare non potest officialis pro malegestis à suo iudice condemnatus. ibi. nume.250 eod.
Appellare non potest officialis in syndicatu condemnatus. ibid.nu.291 eod.
Appellari nõ potest ab interlocutoria de iure ciuili. Secus, de iure canonico. ibi.nu.292 eod.
Appellari nõ potest in causa, vbi de decima agitur. ibi.nu.293 625
Appellari non potest à iudice retardante causam expedire: sed solùm datur recursus per viam querelæ. ibidem, numero.297 573
Appellari non potest, quãdo creditor hypothecaria agit. & qualiter. ibi. numero.307 617
Appellari quòd non possit à sententia lata in Saluiano interdicto. ibidem nume.309 eod.
Appellari non potest à decreto absentiæ. idem in omnibus decretis affirmatiuis, ad effectum retardandæ executionis, sed potest de nullitate dici. & quæ sint ista decreta. ibidem, nu. 310 eod.
Appellari nõ potest à pronuntia de aperiendo testamẽto, vel de mittẽdo scriptum hæredem in possessionem. ibi. nume.311 618
Appellari non potest à sententia lata in interdicto, quorum bonorum. ibid.nume.312 eod.
Appellari non potest à nominatione publici muneris vtilitate priuati. Secus, si est publicum etiam vtilitate: quia potest appellari. ibi.nume.313 eod.
Appellari non potest in causis minimis & breuioribus, & præsertim in Regno in causis duarum vnciarum. ibid.nume.315 629
Appellari non potest à sententia excommunicationis vel interdicti. ibidem numero 167. folio 589. & numero 340 633
Appellari non potest à sententia absolutoria lata in causa criminali ex mero officio vel ad denunciam. ibid.nume.317 629
Appellari non potest à sententia torturæ, in casu quo constat per vnum testem de visu & publicam famam. ibid. nume.318 eod.
Appellari potest à delegato principis. disp.l.nu.13 669
Appellari non potest à condemnatione super actione ad exhibendum. ibid.nume.320 eod.
Appellari non potest quando causa decisa est per iuramentum delatum, vel relatum. ibi.nu.321 eod.
Appellari non potest à correctione abbatis per clericum regularem. ibid.nume.322 eod.
Appellari non potest, quando causa commissa est per principem appellatione remota. & qualiter hoc procedat. ibid.numero.323. cum quatuor sequen. 630
Appellari non potest à iuramento in litem de iure ciuili. Secus, de iure canonico. ibi.nu.339 633
Appellari non potest à sententia nulla. ibi.nume.341 634
Appellari non potest à mandato quòd quis in sua ecclesia resideat. ibid. numero.344 eod.
Appellari non potest à iudice iuris dispositionem exequente. nisi causa rationabil

Universidad de Deusto Biblioteca

bilis exequatur. ibid.nume.345.& 347 cod.& 615
Appellari non potest à breuitate termini,ad probandum in causa feudali. ibi. nume.346 615
Appellare non potest conuictus de furto manifesto.ibid.nu.348 eodem
Appellare pro damnato ad mortem potest etiam eius hæres post mortē suam. & operabitur effectum, quo ad bona: quia fingitur mortuus testabilis. in repet.l. is potest.ff. de acquir. hæred.nume.109 824
Appellare non potest de crimine punitus legitima pœna:quia confessus est delictum.ibid.nu.349 cod.
Appellari non potest à mandato facto, vt quis declaret an scriptura sit sua. ibid.nu.350 cod.
Appellari non potest à reuocatione delegationis causæ.ibid.nu.351 eod.
Appellari non potest ab eo, cui est commissa causa, secundum eius conscientiam. Et quid si causa committatur arbitrio alicuius.ibid.nu.352 616
Appellari nō potest ab omni actu à lege in potestate iudicis commisso, & non in necessitate.ibid.nu.353 eodem
Appellari non potest à vicario ad eum, qui eum dedit vicarium: sed ad superiorem ipius datis.ibid.nu.369 619
Appellari non potest ab executione, nisi modus exequēdi excedatur. in vj.par. ver.executio.nu.55 660
Appellans in casu prohibito, denobit causam iudici ad quem,vt si videt gratiam,possit illud corrigere: non tamen ligat iudicem à quo. in vj. parte ver.appellatio.106 571
Appellans apostolos,instanter petere debet:aliàs non valet appellatio, sed hodie in Regno non requiritur instanter. ibid.nu.115.fo.574.& nu.407 646
Appellans ad vnum iudicem permittitur variari & appellari ad alium, infrà 5. dies,& prima appellatio reuocata censetur.ibid.nu.334.& 339 581.& 582
Appellans producere non potest testes super eisdem articulis:sed solum super nouis dependentibus à veteribus,& solum super re in causa principali deducta: non autem super alia. ibid.nu. 150.& 151 586
Appellans eandem rem ex noua causa, prosequi potest.ibid.nu.151 eod.
Appellans ab interlocutoria non est vlterius citandus ad actus,quos facit iudex procedens ad sententiam antè, quàm sibi inhibeatur. in vj.par.vertic. citatio.nu.31.fol.359. & in versi.appellatio.nu.160 587
Appellans ab interlocutoria nouas probationes producere potest super causa antiqua expressa in appellatione probationem in facto requirente. ibid. nu.153 586
Appellans ab interlocutoria,potest se iustificare ex noua causa,quę sibi de nouo superuenit.ibid.nu.154 587
Appellans ab interlocutoria nouas causas coram iudice appellationis deducere potest, quando ad illas per iudicem à quo, non fuit admissus. ibidem nu.155 eodem
Appellans à diffinitiua, potest in eadem appellatione deducere grauamen sibi illatum per interlocutorium, etiam ex nouis causis.ibid.nu.156 eod.
Appellans ab interlocutoria continente grauamē irreparabile, potest iustificari ex nouis probationibus.ibi.nu.158 eod.
Appellans ab interlocutoria habēte vim diffinitiuæ,potest per acta noua iustificare.ibid.nu.159 eod.
Appellans, infra decem dies apostolos petere debet,de iure communi.Secus, per constitutionem regni. ibid.nume. 208.& 210.fo.595.nu.405 646
Appellāt impeditus prosequi, an debeat protestari de impedimento: vt restituatur sibi tēpus.ibi.nu.215.& nu.222. 602.& 604
Appellans nō potest verbo iniuriari iudici à quo appellat.disp.1.nu.14 669
Appellans temerè & friuolè, iniuriam iudici facere dicitur.Secus, si iustè.ibi. nume.137 611
Appellans, qui nihil produxit in causa principali,non auditur:nisi refectis expensis.ibid.nu.342 614
Appellans impeditus à iudice,qui voluit infra terminum literas expedire, potest appellationem prosequi,vtra terminum decursum.ibi.nu.403 645
Appellans quos actus implere debet, vt appellatio non efficiatur deserta.ibid. nu.400 646
Appellatus an causam appellationis prosequi possit.si appellans non prosequitur:& infra quod tēpus.in vj.part. ver.appellatio.nu.233 610
Arbitramentum,est quædam transactio. in iiij.par.xiiij.dist.nu.1 212
Arbitria redacta sunt ad instar iudiciorū. in vj.parte.versi.confessio.nume.31.in fin. 449
Arbiter,qui vt arbitrator procedere poterat,si cœpit procedere, vt arbiter:& postea inordinatè processit,an processus valeat,in iiij. parte. ix.distinct. nume.89.237.& nu.5 705
Arbiter & arbitrator, quomodo differant. in iiij.part.xiiij.distinct. nume.2. & 3 231.& 232
Arbiter iuris quis dicatur.ibi.nu.1.4 232
Arbiter potest sibi eligere locum honestum,vbi curiam regat.in vj.part.ver. sententia.nu.89 527
Arbiter sententiam suam non exequitur: sed iudex ordinarius. in vj.par.versi. executio.nu.1 631
Arbitri iuris à sentētia appellatur. in vj. parte.ver.appellatio.nu.261 617
Arbitri quando plures sunt, non potest vnus sine alio procedere: in iiij.par.v. dist.nu.31 152
Arbitri iuris,an habeant ordinariam vel delegatam potestatem.& ad quē appelletur ab illis.in iiij.par. vj. dist.nume.1.fol.142.& in vj.part.ver.appellatio.nu.262 617
Arbitri possunt eligi per iudicem, quando partes sunt discordes, in vj.parte. ver.compromissum.nu.12 428
Arbitri electi secundum Regiam pragmaticam,dicuntur arbitri iuris, & qualiter ab eis appelletur, & ad quem. in vj.par.ver.appellatio.nu.262 617
Arbitri eligantur,quādo episcopus cum subdito suo litiget.& ab eis ad Papam appellatur. Idem quando appellatur ab arbitris electis super recusatione suspecta.ibi.nu.365 618
Arbitrorum sententiæ hodie in regno reuideri possunt, per iudicem loci, via reclamationis.ibi.nu.261 eod.
Arbitrorum sententia,an & quando sit emologabilis:& an producat actionē, & an ab ea appelletur. Et quid in arbitratore,vel arbitro iuris.& de intellectu l.cùm antè. C.de arbit.ibid.nume.257.258.& 260.fol.612.615.617
Arbitrorum tres dicuntur esse species. Et qui sunt.in iiij.part.xiiij.distinctio. nume.1 231
Arbitratoris & non arbitri sententia subiacet reductioni ad arbitrium boni viri.in vj.par.ver.appellatio.nu.256 615
Arbitraria pœna punitur homicidium culpā commissum.in i.ij. par.j.distinct. nu.60 100
Reliqua vide infrà in litera P.in versi. pœna arbitraria.
Archidiaconus absente episcopo, vicarius est episcopi ipso iure.in iiij.par.v. dist.num.7 119
Aromatarius miscens farinam fabarum in cera,potest puniri per iudicem ecclesiasticum.in iiij par.xj.distinctio.nume.28 210
Argumentum à contrario sensu habet locum in statuto.nu.36 693
Argumentum de contractibus ad iudicialia valet.ium est. Et clausula contradictores &c.habet locum contra iniustè contradicentes:non autem contra iustè.nu.31 675
Argumentum de emphyteosi ad feudū, valet.& econtra.in iij.par.nu.87 58
Argumentum à contrario sensu, non fumitur in vsibus feudorum. ibidem nume.51 59
Argumentum à contrario sensu, coniectura & subauditus intellectus dicitur. ibid.nume.92 60
Argumentum sumitur à cōtrario sensu, in statuto disponente super casu non prouiso à iure communi. ibidem nume.123 71
Argumentum de personis ad res,& eōuā,

Universidad de Deusto
Biblioteca

trà,validam est. in iiij.par.j.distinctio. nume.16 87
Argumentum de pacto ad statutum, an valeat.in iiij.par.xvj. distin. nume.64. & 69 251.& 255
Articulorum copia debet inseri in citatione,quando quis citatur ad se examinandum,vt principalis,ad hoc vt si non veniat habeatur pro confesso.in repe.l.si actor.ff.de proc.nu.60 901
Articulus de proprietate,an admittatur, quando possessorio recuperandæ agitur.in iij.parte.vij.dist.nu.19 172
Articulus,positio & capitulū. quid sint, & qualiter inter se differant.in vj.par. versi.positio.nu.1.2.& 3 438
Articulus repulsæ, dicitur impertinens, in articulis principalibus.& ideò non debet admittinisi ex sola causa inimicitiæ.in vj par.ver.repulsa. nu.8 403
Articuli præsentari possunt, etiam die, quo curia non regitur:dummodo non sit dies feriatus:& soli magistro actorum sine iudice præsentari possunt, & an eorum copia parti dari debeat.in vj.parte.ver.positio.nu.20 441
Articuli & positiones fiunt in eodem termino in cauſis summariis.ibi.nu.5 419
Reliqua vide infrà in litera C,in versi. copia.& in litera D, in versi.delegatus.in litera P,in ver.positio. & in litera R.in ver.repulsa.
Articulans non censetur fateri,quod narrat in articulis.Secus in positionibus. in vj.parte.ver.positio.nu.7 419
Assasinus clericus,ipso iure censetur degradatus,& punitur per iudicem laicum.in iiij.parte.xj.dist.nu.50 224
Assessores debent contradicere & protestari contra officiales iniustè exequentes.disp.j.nu.13 671
Assistentia contra tertium possessorem petitur condictione ex l.fin.C.de acquirend.possessio.& peti potest vsque ad triginta annos.Secus, quando agitur hypothecaria.in iiij.par.vij.distinc. nu.51 180
Assistentia vigore instrumenti, quando & qualiter petatur.& quæ actio censeatur intentata, & quis sit eius effectus.in v.par.ver.instrumentorū producitio.nu.13.& 14 419
Attestationes non publicatæ,etiam semiplenæ non probant.in vj.partic.versi. actorum editio.nu.16 481
Attestationes testium ante publicationē edi non debent parti.ibi.nu.48 434
Attentata reuocantur per viam querelæ, in casu quo non ligantur manus iudicis,per appellationem.in vj.par.versi. appellatio.nu.105 170
Attentata pendente appellatione iudiciali, aliter reuocantur, quàm in extraiudiciali.ibid.nu.190 641
Attentata vt reuocentur, debet appellatio esse intimata iudici & partibus attentata ab ignorantibus appellationem,non reuocātur.& reuocatio parte citata fieri debet.ibi.nu.191 eod.
Attentata duplici via reuocantur. ibid. nume.196 eod.
Attentatorum reuocatio,petitur vsq; ad conclusionem in causa.ibi.nu.193 eo.
Attentatorum reuocationem petens,non repellitur per exceptionem excommunicationis,nec per exceptionē proprietatis.ibid.nu.193.& 194 eo.
Attentans appellatione pendente, tenetur ad fructuum restitutionem.ibi.nume.195 eod.
Attentatum delictum non punitur sicut consummatum.disp.1.nu.16 701
Authent.require infrà,in litera C,in ver. Correctio.
Author laudatus,quis dicatur, & ad quē eff. cum sibi lis denunciatur.in vj.par. versi.authoris laudatio.nu.1 195
Author quando & quo tempore litis denunciari debet.ibid.nu.1 eod.
Author quando est laudatus in iudicio & datus terminus ad denunciandum, an interim debeat in causa supersedere.in vj.part. versic.authoris laudatio.nu.1.195.& in repe.l.si actor.ff.de procur.nu.73 901
Author laudatus non potest ex sua persona declinare forum.in vj.par.versic. authoris laudatio.nu.6 200
Author laudatus an teneatur subministrare expensas,pendente iudicio ante rem

rem euictam.ibid.nu.8 400
Authori laudato qualiter fiat denuntiatio.ibid.nu.7.eod.& in repet.l.si actor. ff.de procu.nu.74 901
Authorem authoris sui an quis possit laudare, & an teneatur sibi de euictione sine cessione.ibid.nu.5 399
Authoritates doctorum sunt probabiles, sed non necessariæ. disputatio, ij. numero 44 686

BAiulo, qui indebitè expignorat aliquem,potest de facto resisti.disputatio.j.nume.28 674
Bannitus de aliqua ciuitate,qui non potest ibi permanere viuus : minimè potest ibidem mortuus sepeliri, sine licentia superioris.in repetitio.l.is potest.de acquirend. hæredita. nume.121 826
Bannitus an dicatur iuratus,& quæ priuilegia perdat : & an & quando æquiparetur deportato & quando relegato.in repe.l.1.is potest. nume.124. & 125 827
Bannitus pro delicto, si perseuerat in bando per annum forisudicatur : & eius bona publicantur,& habetur pro comicto & condemnato, & potest à quocunque occidi.in d.l.is potest. numero 126 828
Bannitus forisudicatus efficitur seruus pœnæ:& dicitur intestabilis. ibidem nume.127 828
Bannum hodie æquiparatur pœnæ relegationis.& hoc procedit vbi bona non publicantur. in iiij. par.ij.distinct. nume.7 109
Bannum sententia interlocutoria dicitur. in vj.parte.versi.sententia.nu.30 514
Bannum & mulcta æquiparantur. ibid. nume.32 515
Banna quæ faciunt officiales in principio sui officij. an sint sufficientia, vt iudex inquirere possit,in casibus à iure non permissis. in vj.par.ver.inquisitio.nume.31 297
Banna facta ab officialibus sub torturæ pœna,an valeant. in vj.par.ver.tortura.nume.1 495
Reliqua vide infrà in litera P, in versicu.pœna banni.
Baro in terra domanij Regis potest exercere iurisdictionem inter suos subditos sine licentia officialis illius loci. Secus,in terra baronis.in vj par.versi. citatio.nume.41 161
Baro non potest exigere iuramentum fidelitatis à vasallis, sine mandato vel literis Regis:aliàs priuatur feudo. in vj.par.versi.iuramentum.nu.31 469
Barones omnes habent iurisdictionem in Baronia sua.in iiij.parte. v. distinct. nume.11 120
Barones Regni habent iurisdictionem à Rege,reseruatam cum priuilegio primarum & secundarum causarum. & ideò reuocant prorogationes factas per eorum vasallos, in alios iudices. in iiij.par.xij.dist.nu.20 210
Barones indebitè angariant vasallos sine salario,tam in personā,quàm in bonis.in vj.par.ver.executio.nu.7 656
Beneficium.vide infrà,in litera P,in versicu.possessorium.& litera T,in versi. titulum.
Beneficium petens ex prouisione sibi facta de benefi.vacaturo obtinet,licet non probet, quod fuit creatum ante datam bullæ.in rep.l.si actor.ff.de procur.nu.81 905
Beneficium vacaturum concessum per Papam,non se extendit ad beneficium creatum per datam bullæ.in l.si actor. ff.de procu.nu.81 904
Blasphemare dicitur,qui iurat per viscera Christi,vel per alia membra. in vj. par.versi.iuramentum.nu.43 471
Bona fides,licet de iure præsumatur, debet allegari.in rep.l.is pōt.nu.51 819
Bona damnatorum hodie non publicantur,nisi in solo crimine maiestatis & hæresis. & in hoc sunt correcta iura antiqua.in rep.l.is potest. ff.de acquir. hære.nu.117 825
Bona vacantia applicantur fisco,sed contradictor comparens auditur, & datur sibi copia inquisitionis seu defensionis.in vj.parte. versicu.inquisitio. numero 15 293
Bona tutoris non possunt capi pro eo-
dem

Universidad de Deusto
Biblioteca

demnatione pupillimisi pro expensis. in vj.par.versi.executio.nu.38 658
Bona minus damnosa,an in executione capi debent.ibid.nu.11 652
Bona vxoris capi non possunt pro debito viri,& econtrà.Fallit,quãdo mulier transit ad secunda vota, non reddita ratione:quia possunt bona secũdi viri capi pro debito tuetari vxoris. ibid.nu.12.& 53 660
Bona clericorum sunt priuilegiata sicut bona ecclesiarum.& eo ipso quòd veniunt à laico in clericum sunt exempta ab oneribus laicorum. in disputa. viij.nu.13.74.& nu.46 756
Bona clericorum an & quando gaudeãt priuilegijs rerum ecclesiarum. disput. viij.nu.57 761
Bona debitoris quando venduntur,præsertur creditor, & consanguineus in emendo,disp.viij.nu.15 750
Bonæ famæ probatio enervat fugæ suspicionem.in l.is potest.ff.de acquiren. hæred.nu.337 877
Bonorum collatio inducta fuit ex naturali æquitate.in repeti.l.is potest.ff.de acquir.hæred. nu.84 816
Bonorum possessio carbonizina, vel ventris nomine,quando agnoscenda est, aduersarij incerti per proclama citari debent.in vj.parte. versicu.citatio.nume.110 377
Bonorum possessio alia edictalis & alia decretalis,& in quo differunt. in repe.l.is potest.nu.209 848
Bonorum possessio decretalis hodie nõ est in vsu:sed dicitur iudicialis. in rep. l.is potest.ff.de acqui.hæred. nu.209. in fine. 848
Bonorum possessio non potest agnosci, nisi coram iudice.in repe.l.is potest.ff. de acqui.hæred.nu.3 795
Bonorum possessio peti potest infra annum,vel centum dies vtiles.in rep.d.l. is potest.nu.10 797
Bonorum possessor dicitur dominus vtilis tantum:an autem habeat iura directa particularia. in repeti.d.l.is potest. nume.4 786
Boues aratorij & alia instrumenta ad agriculturam depatata, non possunt pro executione sententiæ capi. in vj. par.versi.executio.nu.51 657
Brachium iudicis secularis,an & quando potest iudex ecclesiasticus implorare.disp.ix.nu.24 672
Breues causæ,seu modicæ summæ, sunt summatiæ.in iiij.par.ix.distinctio. numero 72 721

CAlculatores sententiam ferre possunt parte non citata.in vj.parte. versicitano.nu.24 358
Calumniator etiam nemine accusante potest ex officio iudicis inquiri,& puniri per iudicem.in vj.par. versi.inquisitio.nu.157 317
Calumnia habetur loco libelli inepti, & potest ex officio per iudicem repelli. disput.7.nu.32 726
Calumniæ iuramentum.Require infrà,in litera I. in ver.iuramentum calumniæ.
Campana quot signa importet, & quid importet vim citationis,& quid in die veneris sanctæ, in qua non pulsantur campanæ:an possit citari vniuersitas ad sonum tabellæ. in vj.parte. ver.citatio.nu.111.113.115.& 114.177. & 178
Canonica lex.de hac vide infrà,in litera L.in ver.lex canonica.
Canonicum ius. Require infrà, in litera I,in ver.ius canonicum.
Canon idem est,quod regula. inde ius canonicum,quasi regulatum.in iij.parte. nume.75 13
Canon præfertur dicto Sanctorum & Theologorum in decisionibus causarum.Fallit,vbi dictum alicuius sanctimunitum esset authoritate noui vel veteris testamenti. ibid. nume.77. & nume.78 15.& 16
Canonicus primò creatus, præfertur aliis.in proœ.nu.9 11
Canonicus coram quo eiusdem ecclesiæ canonicus litigat,potest per partẽ aduersam recusari.ibi.nu.56 56
Capienti aliquem in domo sua, etiam si sit officialis,potest cum armis resistidisp.j.nu.29 671
Capitalis causa dici potest inspecta aptitudine pœnæ. in iiij.par.j.distin.nu.18. fol.50 fol.51.& in ij.dist.nu.4 107
Capitalis causa quæ dicatur.& quæ nõ capitalis.in d.ij.distinct.nume.1.cũ plu. sequen. 107
Capitalis seu capitis pœna à lege vel statuto imposita, de mitiori intelligitur.ibi.nu.1 eod.
Capitale iudicium.require infrà,in litera I,in ver.iudicium capitale.
Capitulum,quoniam cõtra.de probationibus.quomodo intelligatur.in vj.par. ver.actorum editio.nume.15 477
Capitulum,detestantes.non tollit solennitates sententiæ: sed processus tantum.in vj.part.versicu. sententia. nume.16 510
Capitulum,sede vacante.non succedit in iurisdictionem delegatam.in iiij.par.v. distinct.nu.66 135
Capitulum,ecclesiæ.an & quando restituatur in integrum.in vj.par.versi.appellatio.nume.34 565
Capitulum est nomen generale,& potest positionem & articulum comprehendere.in vj.part.versicu.positio.nume.1 438
Captura personę in ciuilibus,an & quãdo fieri possit.& quid in criminalibus.in vj.part.versi.citatio.nu.58.cum duobus seq. 565
Capi potest persona,vt bona sua iudicet per executionem sententiæ.in vj.par. ver.executio.nu.23 655
Capi potest homo vilis per iudicem,vt sit carnifex,seu executor sententiæ criminalis.Item,potest capere vnum de carceratis.Item capere potest animal vel currum alienum:vt cum eo ducatur reus ad supplicium.ibid.nume.25. & 26 eod.& 656
Capi an possit per iudicem iumentum alienũ vel currus,vel nauis pro mittendis victualibus in exercitum,vel pro alio seruitio publico.ibid.nu.276 56
Carceratus an & quando sit sub fideiussoribus relaxãdus in criminalibus. in vj.par.versic.satisdatio.nu.10 409
In Causis carceratorum die feriato proceditur.in vj.part.actorum editio.nume.40 483
Carceratus condemnatus appellans nihilominus detinetur.in vj.par.ver.appellatio.nu.178 598
Carceratus ad superiorem mittendus ad ipsius carcerati expensas,cum custodibus mitti debet.ibi.179 eod.
Carceratum eximẽs de carcere,qui erat confessus vel condemnatus de crimine,tenetur lege Iul.maiestat,disp.j.nume.11 668
Carceratus semper potest appellare: quia semper grauatur.ibi.nu.205 597
Castrum vel villa habet beneficium restitutionis in integrum.in vj.par.versi. appellatio.nu.78 665
Causa quæ dicatur.in v.par.nu.66 281
Causa,vnde dicatur.in ij.par.nu.17.fo.23. & in v.par.nu.67 280
Causa in quo differat à lite,controuersia,negotio,& occasione.in v.par.nume.68 eod.
Causa accidentalis quæ sit.in ij.par.nume.10 26
Causa ardua & subtilis non est grosso iudici & imperito committenda.in vj. par.ver.appellatio.nu.67 562
Causa capitalis,quæ dicatur,& quæ non capitalis.in iiij.par.ij.distinc.nu.1.cum plu.seq. 107
Causa potest dici capitalis inspecta aptitudine, vbi venit pœna arbitraria.in ij.par.j.dist.nume.36 91
Causa ciuilis quæ dicatur,& quæ criminalis.in iiij.par.j.dist.nume.1.& 2 80
Causa ciuilis,& non criminalis dicitur, vbi ad priuationem officij agitur,nisi pœna illa imponeretur per statutum. ibid.nu.24.& 25 88
Causa ciuilis dicitur,vbi agitur de adulterio ad solum tori separationem.& potest in ea procurator interuenire. ibi.nume.26 89
Causa dicitur ciuilis,quando per viam inquisitionis,ad priuationem beneficij propter crimen,nulla præcedente accusatione, nec exceptione, agitur. ibi.nu.28 90
Causa cœpta ciuiliter,an possit lite pendẽte inchoari criminaliter vigore instrumenti,an verò obstet exceptio li-

Universidad de Deusto
Biblioteca

fis pendentiæ.dispu.vj.nume.1 719
Causæ continentia quando diuidi nõ debet,non valet processus coram diuersis iudicibus.dispu.vj.nume.30 726
Causa decidꝫ secundũ ius Romanum, inter viuentes iure Romano,inter viuentes iure Longobardo,secundũ ius Longobardum.dispu.ij.nu.42 695
Causa deuoluta ad curiam principis,nõ potest inde extrahi sine licentia principis:aliàs nihil valet quod agitur.dispu.vj.nu.22 724
Causa ordinaria an possit fieri summaria de voluntate partiũ.disp.iiij.nu.4 706
Causa præoccupata per maiorem iudicẽ non potest ventilari coram minori.dispu.vj.nu.20 724
Causa quãuis sit commissa summariè,potest nihilominus iudex procedere ordinariè.dispu.iiij.nume.1 704
Causa si est delegata per principem,censetur quo ad illa,sublata omnis potestas ordinario,etiã delegato mortuo. & processus per ordinarium factus super ea,est nullus.dispu.j.nume.1 666
Causa si fuit cœpta via ordinaria,debet solenniter per sententiam definiri.dispu.v.nu.1 709
Causa si est delegata per principem,censetur quo ad illam sublata omnis potestas ordinario:& processus per eum factus super ea,est nullus.dispu.vj.nume.11 624
Causa quæ de iure erat summaria,si fuit incœpta per partes via ordinaria,an videatur renuntiatum viæ summariæ. dispu.iiij.nu.1 704
Causa ciuilis dicitur,quando opponuntur crimina contra testes ad repellendum à testimonio.ibid,nu.19 eod.
Causa dicitur ciuilis,quando pœna applicatur fisco ex contractu illicito.Secus,si ex delicto.ibid.nu.11 eod.
Causa ciuilis in regno potest incipere ab articulis.in iiij.par.ix. distin.nume.17. fol.191.& in vj.part.versic.positio.nume.4 439
Causæ ciuiles in regno Siciliæ omnes sunt summariæ.& ideò procedit libellus ineptus.in iiij par.ix.dist.nu.14.190 & in rep.lis potest.nu.196 841
Causa criminalis dicitur,quando pœna venit irroganda in corpus:vel pœna pecuniaria fisco.in iiij.par.j.distin.nume.10 84
Causa criminalis dicitur,quando de tutore suspecto agitur.ibid.nu.11 85
Causæ criminales in quibus differant à ciuilibus.ibi.nu.33.& 34.cum seq. 91
Causa dilationis finita,finitur ipsa dilatio.in vj.part. versicu. appellatio. nume.133 580
Causa efficiens,quæ dicatur.in secunda par.nu.21 82
Causæ expressio an requiratur in appellatione extraiudiciali.in vj.par.versic. appellatio.nu.146 585
Causa feudalis per quæ iura decidatur in Regno.in iij.par.nume.86.88.Reliqua vide infrà in litera F.in versi.feudalis causa.
Causa finalis,quæ dicatur maximè in iudiciis.ibi.nume.31.cum quatuor versi. sequen. 26
Causa finali cessante,cessat effectus.ibid. nume.31.& 32 eod.& 27
Causa finalis vniuscuiusq; actus,est principale hominis intentum,actum illum facientis.ibid.nu.35 27
Causa quæ sit finalis in contractibus,& quæ in legatis.ibi.nu.36 eod.
Causa finalis,dicitur propriè causa:non autem aliæ causæ.& est causa omnium causarum.ibi.nu.36 eo.
Causa finalis iudicij potest dici ipsa iustitia.ibi.nu.17 eod.
Causa finalis alicuius actus potest esse per partes.ibi.nu.46 31
Causa finalis consideratur in sententia & quæ dicatur.in vj.par.versi.sententia.nume.121 503
Causa formalis,quæ dicatur.in ij.par.nume.12.25.& 26 21.& 24
Causa formalis in sententia consideratur:& potest tripliciter considerari.in vj.par.versic.sententia.nu.70 131
Causa formalis consideratur in sententia,respectu litigantium.& hoc multis respectibus.ibid,nu.104 503
Causa formalis in sententia principaliter consideratur multipliciter.ibi.nume. 115. 116. 117. 118. 119. 120. & 121 fo. 531.& 532
Causæ formali iudiciali partes renuntiare possunt.in ij.par.nu.39 28
Causa in iudicio deducta, est materia ipsius iudicij.in secunda par.nume.10. & 14 20.& 21
Causa in iudicio deducta dicitur à casu. sed causa quando ponitur pro ratione alicuius rei, dicitur à chaos.ibid. nume.17. fol.23.& in quinta par.nume.63 180
Causa si est commissa per superiorem dicenda infra tres menses,an illis elapsis dicatur peremptа instantia.in v. par.nume.17 168
Causam cœptam coram ordinario,non potest inferior à principe ad se aduocare.in iiij.par.xvj.distin.nu.19 247
Causæ quot considerentur in iudicio.in ij.par.nu.15 22
Causa materialis quæ dicatur.in ij.part. nume.16 eod.
Causa materialis in sententia considerat:& quæ sit.in vj.par.ver.sententia. nume.18.& 64 520.& 522
Causa meri & mixti imperij, an possit delegari.in iiij.par.v.distinct.nume.61. & 62 132.& 134
Causa mixti imperij non comprehenditur à pragmatica,quòd omnis causa compromittatur.in vj.par.versi.compromissum.nu.12 411
Causæ mixtæ quæ dicantur& an Regia pragmatica disponens, quòd in causis ciuilibus vel mixtis procedatur sine figura iudicij, habeat locum, vbi pœna applicatur fisco,& parti.in iiij. parte, prima distinct.nume.74.& 75 fol. 104.& 105
Causa naturalis,quæ dicatur tam in iudiciis,quàm in aliis actibus.in ij.par. nume.19 25
Causa ordinaria,an possit fieri summaria consensu partium.in iiij.par.ix.distinct.nu.97 209
Causa parua vel magna dicitur,secũdum personarum conditionem. in vj.part. ver.iuram.suppletorium.nu.8 464
Causa ordinario spectans,si est alteri delegata per principem, censetur ordinarius priuatus iurisdictione super illa causa:& aduocata per principem: in tantum,quòd etiam si moriatur delegatus, non reuertitur causa ad ordinarium.in iiij.parte xvj.distinct.nume.37 247
Causa principalis quando est summaria, omnes eius articuli sunt summarij.ibi. nume.40 196
Causa reconuentionis debet vna & eadem sententia terminari: nisi primò inqueret de vna causa:quia potest vnã tantùm diffinire iudex, & procedere in causa,etiam si appelletur.in iiij.par. nume.8. 140
Causa quælibet sufficiens ad remouendum procuratorem.vel arbitrum,sufficit ad remouendum iudicem.in vj. parte.versic.appellatio.nu.73 565
Causa restitutionis in integrum pendente, nihil est innouandum.ibidem nume.96 568
Causæ spirituales reperiuntur ciuiles, & criminales,& quæ dicantur.in iiij. par.xiij.distinct. nume.2.3.4.5.cum sequen. 231.& 232
Causæ spiritualibus annexæ quæ dicantur.ibi.nu.6 212
Causa substantialis quæ sit.in ij.part.nume.27 25
Causa summaria quot modis dici potest.in quarta parte.ix. distinctio.nume.2 186
Causa summaria non requirit conclusionem.ibi.nu.25 191
Causa summaria ab ordinaria quo modo cognoscatur.ibid.nu.41 eod.
Causa summaria est omnis causa ecclesiastica: vt vbi agitur de electione, præbenda, seu alio beneficio ecclesiastico, quod quando procedat. ibid, nu.42 eo.
Causa possessorij dicitur summaria, & quomodo hoc intelligatur.& an in ea requirantur plenè probationes:& aliæ solennitates. in iiij.part.vj.distinct.nume.37.fol. 155. & in d.ix.distinct.nume.43 197

Universidad de Deusto
Biblioteca

Causa summaria an & quando requirat plenas,& quando semiplenas probationes.ibid.nu.46 198
Causa,quæ in curia mercatorum ventilatur,dicitur summaria.ibi.nu.48 199
Causa vsurarum,est summaria in curia ecclesiastica.ibi.nu.5 eod.
Causa alimentorum dicitur summaria. ibi.nu.52 200
Causa omnis contra confessum,est summaria.ibi.nu.53 eo.
Causa contra religiosos, est summaria. ibi.nu.54 eod.
Causa est summaria,quæ de monachatu agitur.ibi.nu.55 eod.
Causa matrimonialis,est summaria.ibid. nume.56 eod.
Causa restitutionis dotis,summaria dicitur.ibid.nu.57 eod.
Causa summaria dicitur,quando ad decimas agitur.ibid.nu.58 eod.
Causa omnis executiua, est summaria. ibi.nu.59 201
Causa dicitur summaria,quando præsentatur instrumentū secundū formā ritus magnæ curiæ in regno,ibid.nume.60 eod.
Causa omnis,quæ contra absentem agitur,summaria dicitur.ibid.nu.61 eod.
Causa dicitur summaria,quando tertius venit ad impediendam executionem. ibid.nu.62 eod.
Causa dicitur summaria, vbi agitur ad exhibendum.ibid.nu.64 202
Causa dicitur summaria,quando agitur contra tributorum debitores.ibid.nume.65 eod.
Causa summaria dicitur,quando agitur contra gabellarios indebite exigentes. ibid.nu.66 eod.
Causa est summaria,quando mittitur in possessionem ex primo decreto,ibid. nume.67 eod.
Causa dicitur summaria,quando legatarius petit satisdationem ab hærede.ibi. nume.68 eod.
Causa dicitur summaria,quando agitur an actio ex testamento præponatur actioni præiudiciali.ibid.nu.69 eod.
Causa dicitur summaria,quando examinantur testes ad perpetuam rei memoriam.ibi.nu.70 eod.
Causa naufragorum summaria dicitur: & expeditur leuato velo.& in ea potest iudex ex officio procedere.ibid. nume.71 203
Causa summaria dicitur,vbicunque de salario seu mercede laboris agitur. ibi.nu.81. 204
Causa est summaria: quando agitur de probando impedimento ad obtinendam secundā dilationē.ibi.nu.82 205
Causa dicitur summaria,quando agitur de leuibus delictis & criminibus.ibid. nume.83 eod.
Causa summariè expeditur, vbi agitur de crimine læsæ maiestatis.ibi.nu.84 eo.
Causa summaria dicitur,quando agitur de dando tutore vel curatore pupillo per iudicem.ibi.nu.85 eod.
Causa summaria,si fuit per partes agitata via ordinaria,an videatur recessum esse ab ista summaria de consensu partium.ibi.nu.87.88 206
Causam summariè committere potest solus princeps.& non inferior.ibid.nume.2 186
Causam committi summariè supplicans, & princeps dicat,audiat talis,& iustitiam faciat,an summariè impetrasse videatur.ibi.nu.4 187
Causæ breues seu modicæ summæ,sunt summariæ.ibid.nu.72 203
Causæ quæ dicantur breues,modicæ,& magnæ.ibid.nu.73 eod.
Causæ pauperum,& miserabilium personarum, sunt summariæ & expediuntur de plano:& sine sportularum solutione.& miserabiles personæ trahunt aduersarios suos coram Imperatore & laicos coram iudice ecclesiastico. ibid.nume.77.& 78 204
Causæ ex quibus iudex vt suspectus recusatur.in vj.par.versic.appellatio.nume.26.& 27.vsque ad nume.74 518
Causæ voluntariæ iurisdictionis in omni loco, etiam in itinere deambulando expediri possunt.in vj.par.ver.sententia.nume.86 527
Causæ omnes ciuiles sunt summariæ hodie in regno Siciliæ.in rep.l.is potest. ff.de acqui.hæred.nu.196 843
Causa in qua agitur de vita & militia, æquiparatur feudali: & super ea non cōpromittitur secundū pragmaticā.in vj.par.ver.compromissum.nu.21 430
Causæ tutelæ cōpromitti nō potest:etiā stante pragmatica,quòd causæ omnes compromittantur.ibid.nu.30 441
Cautela libellanti, vt in eodem libello possit petere æstimationem,& satisfactionem iniuriæ.in iiij.par.j.distinc.nume.14.& 17 86.& 87
Cautela pro iudice,vt semper in dilationibus faciat scribi in actis,præsentibus ambabus partibus,& non cōtradicentibus,& nihil dicentibus:vt dilatio quæ dari non debebat,valeat quādo data est vtraq; parte præsente & non contradicente.in vj.par.ver.dilatio.nume.13 434
Cautela pro muliere quæ vult renuntiare bonis,vt primò protestetur & iuret,quòd non sponte renuntiet.diſpu. x.nu.43 793
Cautela quomodo poterit respondere debitor,à quo petitur pecunia mutuata,quādo nō potest probare restitutionem.in vj.par.ver.cōfessio.nu.28 448
Cedens & cessionarius si concurrant in agendo, quis præfertur. in repet.l.si actor.nu.76 502
Cedere actionem & mandare in quo differunt.ibid.nume.17 884
Cessio legalis in quo differt à cessione hominis.in rep.l.si actor.nu.19 884
Cessio quando fit ab homine ipso iure transit exercitium directarum,etiam si non mandetur.ibi.
Cessionarius an dicatur creditor,vt cōprehendatur in statuto loquente de creditore.ibi.nu.20 885
Cessionarius an possit præsentare instrumentum criminaliter secundū formam ritus.ibi.nu.22 885
Cessionarius an & quando teneatur defendere cedētē in causa recōuentionis ibi.nu.26.42.& 48 886.892.& 893
Cessionarius an & quando gaudeat priuilegio actionis,quo gaudebat cedēs. ibi.nu.27 886
Cessionarius an repellatur exceptione excommunicationis,quæ obstabat cedenti.ibi.nu.28 877
Cessionarius an possit trahere reum ad forum suum ex priuilegio suo quod non habebat cedens.ibi.nu.25 887
Cessionarius coniuncti an patiatur compromissum quod debebat fieri cū cedente ex forma statuti.ibi.nu.30 eod.
Cessionarius intentans directā.seu exercitium directarum,tenetur ante litem contest.edere copiam instrumenti cessionis.ibi.nu.25 886
Cessionarius potest vti instrumēto executiuo,cum pacto de capiendo.ibid. nume.21 885
Cedenti bonis,sunt vestes relinquendæ. in vj.par.versi.executio.nu.29 657
Ceremoniæ dicuntur, sacrificia Iudæorum.in iij.par.nu.63 62
Charitatis ordinē quærit,qui bonū alienū præfert proprio.diſp.viij.nu.5 742
Christus dicitur Rex regum,& Dominus dominantium.in iij.par.nu.31 44
Christus fuit lux & veritas, qui omnia velamina veteris testamenti illustrauit.ibi.nu.48 49
Christus dicitur veritas.ibi.nu.64 52
Christo adueniente in mundo, cessauit lex prophetica.ibi.nu.65 53
Citatio,est iuris naturalis:nec potest etiā per principē obmitti.in iiij.par.ix.dist. nu.9.fol.188.& in vj.par.versi.citatio, nume.1 253
Citatio non requiritur in exigendis tributis,datiis,& collectis seu functionibus fiscalibus.in d.ix.distin.nume.65. fol.202.& in d.versi.citatio.nu.5 353
Citatio iudiciarij ordinis est fundamētū: & ab ea iudicium incipit.in vj.part. versi.citatio.nu.1 353
Citatio per edictum,an possit fieri per delegatum.in iiij.par.v.dist.nu.13 131
Citatio obmissa, reddit actum ipso iure nullum.in iiij.par.xvj.dist.nu.10 241
Citatio in singulis actis iudiciariis fieri debet.in vj.par.ver.citatio.nu.4 353
Citatio aduersarij fieri non debet,qui si præsens esset,non posset actum impe-

Universidad de Deusto
Biblioteca

dire.ibid.nume.5 eod.
Citatio in omnibus actibus,qui expediuntur per iudicem ante citationem partis,in causa principali nõ requiritur.ibid.nume.7 eod.
Citatio partis non requiritur in concedenda venia vocandi parentes,vel patronos in ius.ibi.nu.8 354
Citatio partis,an requiratur in productione instrumenti.ibid.nu.9 eod.
Citatio partis non requiritur in sententia principis,seu Imperatoris,vel facti consilij.ibi.nume.10 362
Citatio non requiritur in processu faciendo contra debitorem suspectum de fuga.ibid.nu.14 356
Citatio nõ requiritur,vbi periculum est in mora.ibi.nume.15 eod.
Citatio obtenta non facta mentione de litis pendentia,dicitur surreptitia.dispu.vj.nume.22 724
Citatio non requiritur in sententia lata pro absente in causa criminali:& vbi procedit sine figura iudicij.ibid.nume.16.& 17 357
Citatio partis non requiritur in actu,qui sit vltima die termini.ibi.nu.18 eod.
Citatio partis non requiritur in probatione,quæ soli iudici concludit.ibid. nume.20 eod.
Citatio non requiritur in actu expediendo,secundũ cõscientiã.ibid.nu.21 363
Citatio hæredis vel alterius non requiritur,quãdo datum est arbitrium & potestas executori testamenti distribuendi ad pias causas:seu eligendi pauperes,in tali electione.ibid.nu.22 eod.
Citatio partis nec præsentia requiritur in relatione agrimensoris missi per iudicem ad mensurandum. ibid. nume.23 eod.
Citatio partis nõ requiritur in iuramento deferendo,super taxatione vel liquidatione rerum ablatarum secundũ formam l.si quando. C. vnde vi.ibid. nume.25 eod.
Citatio partis non requiritur, quando examinantur testes de damno seu furto in syluis passo.ibid.nume.26 359
Citatio partis non requiritur quando in domo mulier honesta examinatur.ibi. nume.27 eod.
Citatio partis non requiritur in examinatione testis : cuius dicto necessariõ standum est.ibid.nu.28 eod.
Citatio partis non requiritur in examinatione testis,de cuius morte vel recessu timetur.ibid.nu.29 eod.
Citatio eius,de cuius præiudicio principaliter non agitur,sed per consequentiam, non requiritur. ibid. nume.30. & 31 eod.
Citatio non requiritur, quando iudex vult alicui prodigo administrationem interdicere.ibi.nu.31 eod.
Citatio fidefussoris non requiritur in ferenda sententia contra principalem. ibid.nu.32 eod.
Citatio partis non requiritur in taxatione expensarum contra contumacem. ibid.nume.34 360
Citatio alicuius non requiritur in dando tutore sine inquisitione. ibid. nume.35 eod.
Citatio eius,qui latitat,ne citetur,nõ requiritur.ibid.nu.36 eod.
Citatio non requiritur,vbi certũ est aduersario nullam competere defensionem.ibid.nu.37 eo.
Citatio tertij possessoris non requiritur in captura facienda vigore pacti de capiendo cum æstimatione precarij. ibid.nu.38 eod.
Citatio à quo iudice fieri possit.ibid.nume.39 eod.
Citatio an possit fieri per iudicem extra suum territorium.ibi.nu.40 361
Citatio per quem debeat fieri.ibid.nume.42 362
Citatio potest per iudicem committi priuato,ac etiam famulo suo,imò etiam ipsi principali litiganti. & quid seruetur in Regno. ibidem nume. 44. & 45 eod.
Citatio in scriptis non committitur in regno,nisi habẽti publicum officium. ibid.nu.46 363
Citatio fieri potest, etiam per actorum magistrum habentem iudicis commissionem.ibi.nu.47 eod.

Citatio tria extrema requirit:scilicet,cõmissionem iudicis,nuntij executionẽ, & relationem.ibid.nu.51 166
Citatio in ciuilibus valet sine commissione ex generali consuetudine. ibid. nu.25.& 57 364.&365
Citatio realis capturam personæ importat.ibid.nu.58 365
Citatio realis fieri potest etiam in ciuilibus, quando debitor est suspectus de fuga.ibid.59 366
Citatio realis sine iudicis commissione fieri non potest.ibid.nu.61 eod.
Citatio verbalis quę dicatur,& quæ continere debeat.ibid.nu.63 eod.
Citatio certam diem & locum cõparendi continere debet. Fallit in delegato citante.ibid.nu.64 367
Citatio sine certo die an & quando valeat.ibi.nu.65 eod.
Citatio an debeat continere horam, in qua quis comparere tenetur. ibid. nume. 66 eodem
Citatio an & quando valeat sine causa, & causam continere debeat. ibid. nume.69 366
Citatio ad audiendam intentionẽ curiæ, non valet.ibid.nu.70 370
Citatio ad respondendum petitioni porrigendæ an valeat. & quid si petitio non porrigatur in illo die citationis. ibid.nu.71 eodem
Citatio an & quando continere debeat verbum,peremptorie.ibid.nu.72.eod
Citatio per literas vt valeat, quid continere debeat.ibid.nu.73 eod.
Citatio de necessitate non requirit scripturam regulariter. Fallunt septem casibus in quibus non valet sine scriptura.ibid.nu.74 371
Citatio extra pronunciam sine scriptis facta,non valet.ibid.nu.80 eod.
Citatio ad domum, & non personaliter sine scriptis,nõ valet.ibid.nu.81 eod.
Citatio per edictũ qualiter fiat. & in quibus casibus fieri potest.ibi. nume.82. cum plu.seq.fol. 371
Citatio fit per edictum illius,qui degit in loco, qui propter guerras vel inimicitias, vel alio modo non est securus. ibid.nu.85 373
Citatio quando fieri non potest : quia citandus stat in domo sua clausus, & non patitur se videri, ne citari possit : tunc potest affigi edictum in ianua domus suæ : & perinde habetur, ac si personaliter citatus esset. ibidem numero 86 eodem
Citatio per edictum secundum constitutionem Regni.ibid.nu.88 eod.
Citatio fit per edictum,quãdo actus fiendus habet contradictores incertos. ibi.nu.89 374
Citatio in casibus, in quibus lex permittit fieri per proclama,in illis etiam potest fieri per edictum.ibid.nu.95 375
Citatio per edictum, quãto tempore stare debeat affixa in loco, vbi affigitur. ibid.nu.96 eod.
Citatio per proclama, quæ dicatur. & in quibus casibus fieri potest. ibid.nume. 97.cum plu.seq. eod.
Citatio fit per proclama,quando faciendum est inuentarium per hæredem. ibid.nu.98 eod.
Citatio per proclama cõtra certam personam, in quo loco fieri debeat. ibid. nume.100 376
Citatio fit per proclama, quando testamentum est publicandum. ibidem numero 109 377
Citatio per proclama vel edictum semper potest fieri,quando aduersarij sunt incerti.ibid.nu.110 eod.
Citatio per campanam seu tubam quando locum habeat.ibid.nu.111 eod.
Citatio fit per campanam, quando eundum est ad bellum. & quæ signa importet sonus campanæ. ibidem nume. 113.& 114 378
Citatio quando res agitur inter duos litigantes,non debet fieri motu proprio iudicis : sed ad instantiam partis.ibid. nume.115 eod.
Citatio, vt quis compareat die Lunæ, Martis,& Mercurij,an sit vna vel plures.ibi.nu.117 eod.
Citatio generalis ad totam causam, vt quis compareat singulis diebus & horis vsque ad sententiam, an valeat.

ibid.nu.115 eod.
Citatio facta die feriato,non valet: etiam si fieret vt compareat die non feriato. ibid.nu.119 379
Citatio an valeat, quando dies termini cadit in diem feriatum. & an teneatur citatus tunc comparere in die sequenti vel præcedenti. ibidem nume.120. & 123 eod.
Citatio die feriata valet, pro tali causa, quæ die feriata expediri potest.ibidem nume.121 380
Citatio potest fieri per principem in die feriata ad honorem Dei. ibidem nume.122 eod.
Citatio in quo loco per nuntium fieri debeat. & an possit fieri domi. & in qua domo. & quid in apotheca vel in porticu,seu stabulo.ibid.nume.124. & 125. fol.eod.& 381
Citatio vt valeat, quid seruare debeat nuntius:quando commissa est, vt fiat personaliter, vel in domo.ibidem.numero.126 381
Citatio an fieri possit in ecclesia.ibid.numero 129 383
Citatio vbi fieri debeat, quando citandus domum certam non habet.ibid. nume.130 eod.
Citatio quæ cadit in die feriæ, valet in Regno, & citatus debet comparere die sequenti.ibidem nume.131 380
Citatio non requiritur eius qui appellauit ab interlocutoria. vnde iudex a quo, potest procedere vsque ad sententiam diffinitiuam inclusiuè, eo alter non citato.in vj.par.versi.appellatio.nume.161 588
Citatio partis non requiritur, quando appellatio pronuntiatur deserta.ibi numero.192 593
Citatio requiritur in executione sententiæ per appellationem desertæ.in vj.par. uerbic.executo.nu.16 552
Citatio non requiritur super executione fienda, super eadem re, super qua lata fuit sententia, nisi fiat appellatione deserta.ibid.nume.17 552
Citatio requiritur in executione,quæ fit contra condemnati successorē:seu per iudicem in officio successorum.ibi.nume.18 eod.
Citatio partis in taxatione expensarum requiritur.ibi.nu.21 455
Citatio an debeat præcedere libellum.in vj par.ver.libellus. nu.15 587
Citationis relatio potest fieri per nuntium soli notario actorum, absq; præsentia iudicis.in vj.par.ver.citatio.nu.17 585
Citationem debet libelli oblatio præcedere.in vj.par.ver.libellus.nu.17 598
Citationum tres reperiuntur esse species. in vj.part.versi.citatio.nume.co 305
Citatur per edictum,qui personaliter nō reperitur:nec habet certam domum.in vj.parte.versi.citatio.nume.83 572
Citatur per edictum,qui dolosè latitat,& impedit ne citatio verbalis vel per litteras possit ad se peruenire.ibid.numero 84 eod.
Citari debet vnusquisque prætendens interesse in iudicio, aliàs non valet actus qui fit sine citatione.ibidem.numero 2. 353
Citari vel certiorari an debeat, qui præsens est in iudicio.ibi.nu.12 555
Citari debet in scriptis persona illustris & clarissima.ibi.nu.76 571
Citari debet pars,quando producuntur instrumenta vel scripturæ in iudicio, aliàs nō probant.in vj.part.ver.instrumentorum productio.nu.18 460
Citatus ob vnam causam, qui cōparuit, an teneatur respondere pro alia. in vj.parte.versi.citatio.nu.13 566
Citatus qui statim ascendit equum,& recessit,vel dixit,nolle comparere, non est vlterius citandus.ibid.nu.19 557
Citatus ad se examinandum vt principalem ad hoc vt habeatur pro confesso debet in citatione fieri copia articulorum.in rep.l.si actor.nu.49 901
Citatus coram iudice incompetenti de iure communi, non tenetur comparere. Secus, si competens erat de iure communi: sed poterat ex priuilegio declinari.ibid.nu.19 560
Citatus quantum tempus habeat ad cōparendum. & quid seruetur in Regno. ibid.nu.67 567
Citatus in domo,mulctatur in Regno, si non comparet.ibi.nu.128. 583
Citatus in quo loco teneatur comparere. & quot requirantur,vt locus sit habilis ad comparendum,& arcēt citatū. ibi.nu.121. eod.
Citatus ad maius tribunal, excusatur in curia minori.in vj.par.ver.cōtumacia. nume.4 587
Ciuitas quælibet,siue castrum, vel villa, quæ regitur per syndicum,habet restitutionem in integrum.in vj.par.ver.citatio.nu.87 573
Ciuis derelinquens patriam suam pericli tantem,eius perdit priuilegia.in iij.par. nume.42 47
Ciuis nouus non præsumitur scire ea, quæ publicè dicuntur in ciuitate.in rep.l.is potest.ff.de acquiren.hæredita. nu.104 871
Ciues eiusdem ciuitatis seu compatriotæ,quando reperiuntur in remotis partibus extra patriam,solent se diligere vt fratres.in vj.par.ver.appellatio.nume.39 559
Ciuilis lex qualiter hodie seruetur, & in quibus consistat.in iij.part.nu.68 53
Ciuiles leges in decretis insertæ,non debent seruari, vt Canones.ibi.nu.18. 46 Reliqua vide infrà,in litera L.in ver. lex ciuilis.
Clarissima persona.vide suprà,in ca.litera C.in ver.citari.
Clausula,appellatione remota,solus princeps vtitur in rescriptis:non autē delegatus principis.in vj.par.versi.appellatio.nu.125.& 126 630
Clausula,appellatione remota, nihil operatur in præiudicium tertij.ibid.numero 328 eod.
Clausulæ, appellatione remota.qui sint effectus.& quid operentur.ibid.numero 127 eod.
Clausula compromissi, quod procedat de iure & de facto, quid importet in iiij.parte.xiiij.dist.nu.6. 234
Clausula,& protestatur de expensis,quid importet in libello.in vj.par.versic.libellus.nu.12 597
Clausula,fiat vt petitur,in rescripto posita,quid iurportet.in iiij.par.ix.distinct. nume.6 187
Clausula inserta in medio vnius capituli, ad illud tantum refertur.dispu.ij. nume.11 638
Clausula quælibet in instrumento posita debet aliquid operari.disp.6.nu.. 720
Clausula,quòd electa vna via,alia nō tollatur,quid operatur in instrumento.ibi nume.3 720
Clausula refertur ad vnum tantùm capitulum,quando potest assignari ratio, quare non referatur ad alia.dispu.ij. nu.14 689
Clausula,sponte &c.cēsetur meta extorta in contractu meticuloso.nume.35.dispu.6 728
Clausula,non se adstringens,quid operetur.in vj.par.versi.libellus.nu.11 596
Clausula,omni meliori modo, &c.quid operetur in libello.ibidem nu.10. eod.
Clausula,peto mihi ius & iustitiam ministrari,quid operetur in libello.ibid.numero 9 eod.
Clausula posita per principem in rescripto,scilicet,audiat talis,& iustitiam faciat.quid importet.in iiij.par.ix distin. nu.4 187
Clausula,quòd si non omnes,&c.apposita in rescripto, quid importet.in iiij. part.v.dist.nume.30.fol.124.& in xvj. dist.nume.5 239
Clausula,rato manēte pacto,quid operetur in compromissis.in vj.par.ver.appellatio.nu.252.& 257. 615.& 615
Clausula,saluo iure impertinentium,quid operetur.in vj.par ver.positio.numero 23 441
Clausula,si & inquantum,quid operetur. in vj.par.ver.appellatio.nu.200 596
Clausula,sine figura iudicij,quid importet,in ij.par.nume.27.fo.25.& in iiij. par.ix.distin.nu.8.& 9.vbi ponitur intellectus iurium municipalium Regni 188.& 189
Clausula, sola facti veritate inspecta,& sine figura iudicij, quid operatur.in iiij.par.ix.dist.nu.12.cum pleriisque aliis seq.fol.195.& in repe.l.is potest.nume. 193.194 842.843

Universidad de Deusto
Biblioteca

Clausula,sola facti veritate inspecta,intelligitur de tali veritate,cui ius patrocinatur.ibid.nu.10 196
Clausula,summariè,simpliciter,& de plano,sine strepitu & figura iudicij, quid importet.ibid.nu.8 183
Clausula inserta in medio vnius capituli, antè,quàm oratio sit completa, refertur ad illud tantùm capitulum, non ad alia separata. in iiij.parte nume.110 67
Clausula in medio posita, non refertur ad omnia capitula,quando potest assignari ratio, quare non referatur. ibid. nume.112 eod.
Clausus in domo, qui personaliter haberi non potest, citatur per edictum ianuæ domus suæ affixum. in vj. parte versi.citatio.nu.56 373
Clerici ligantur iure ciuili, quando non facit eis notabile præiudicium. dispu. viij.nu.23 745
Clerici laicorum legibus non ligantur, quando per eos efficiuntur timidiores ad aliquem actum faciendum.disp. viij.nume.7 743
Clerici sunt priuilegiati in personis & in bonis.disp.viij.nu.13 744
Clericus an teneatur ad obseruantiam.l. quotiens.l.de rei vendica. disputa.viij. nume.2 748
Clericus an possit testari sine solemnitate statuti laicorum:& quid si alium clericum hæredem instituat. disputa. viij. nume.50.& 51. 757.758
Clericus an teneatur vltra vires hæreditarias,si non fecit inuentariũ.disp.viij. nume.21 747
Clericus emens fundum an possit conueniri iure cõgrui per vicinum.disp.viij. nume.1 741
Clericus excludit sororem à successione patris vigore statuti. disputa. viij.nume.14 745
Clericus ligatur vitio luxurioſi per legem ciuilem.disp.viij.nu.21 747
Clericus potest vti actiuè statutis laicorum:sed non passiuè.vnde potest præsentare instrumentum secundum formam ritus contra laicum: sed contra eum præsentari non potest. disp.viij. nume.14 745
Clericus potest reconueniri coram iudice laico,in rep.l.si actor.ff.de procu. nume.44 892
Clericus reconueniri potest coram iudice laico,in iij. parte vj.distinct.nu.44. 49.& in rep.l. si actor.nu.44 892
Clericus succumbens coram iudice laico, potest per eum condemnari ad expensas.ibid.nu.45.fol.eod.& viij.distin.nume.1 183
Clericus inuentus de nocte in prostibulo vel alio crimine, capi potest per familiam iudicis secularis, & duci ad episcopum. in iiij. parte viij. distinctio. nume.4. fol.183. & xj. distin. numero 41 222
Clericus tam in ciuili, quàm in criminali, & tam in actione reali, quàm personali, debet conueniri coram ecclesiastico iudice: & trahens ipsum coram iudice laico, à suo iure cadit, coram quo etiam sponte conueniri non potest. in iiij. parte xj. distin.nu.2 214
Clericus quando est debitor simul cum laico,ambo conueniuntur coram episcopo.Fallit quando causa est diuidua. ibid.nu.21 218
Clericus delinquens simul cum laico, operatur, vt etiam laici mutantur ad iudicem ecclesiasticum.ibid.nu.22 219
Clericus citatur coram iudice laico,si sua putauerit interesse.ibid.nume.16 221
Clericus sequester electus per iudicem laicum, potest per eum compelli, vt sequestrum restituat.ibid.nu.17 eod.
Clericus non incedens in habitu & tonsura,captus per familiam iudicis laici, non remittitur ad episcopum, & illum percutiens, non est excommunicatus. ibid.nu.43.& 44 222
Clericus degradatus potest puniri per iudicem secularem.ibi.nume.45. Qualiter autem fiat degradatio.vide ibi. & nume.46 eod.& 223
Clericus degradatus verbaliter, adhuc retinet priuilegium clericale, donec actualiter degradetur.ibid.nu.46 223

Clericus degradatus, an celebrando cõficiat corpus domini nostri Iesu Christi.ibid.nu.47 eod.
Clericus pro quibus criminibus possit deponi vel degradari.ibi.remissiuè.eo.
Clericus ratione feudi, quod tenet à laico, fortitur forum iudicis secularis. Idem,quando est author laudatus. ibi. nume.49 eod.
Clericus puniri potest per iudicem secularem de assassinio.ibid.nu.50 224
Clericus non potest consentire in iurisdictionem alterius episcopi, absque consensu sui episcopi. sed tacitè potest prorogare, scilicet, contrahendo vel delinquendo.in iiij.parte xij.distin. nume.18 230
Clericus beneficiatus absens & non residens, citatur per tria edicta affixa in valuis suæ ecclesiæ. & postea expectatus per sex menses,si non venit ad residendum,perdit beneficium.in vj.par. versi.citatio.nu.91 374
Clericus contra clericum coniunctum non potest petere compromissum secundum pragmaticam regiam. in vj. parte versicu.compromissum. numero 28 410
Clericus falsum deponens coram iudice laico, non potest per eum puniri. & quid econtrà, an laicus per iudicem ecclesiasticum.in vj. parte.versic.accusatio incidens.nu.4.& 6 489
Clericus etiam de mandato sui episcopi non potest puniri,neque torqueri per iudicem laicum.ibid.nu.5 eod.
Clericus regularis non potest appellare à correptione abbatis. in vj. par.versi. appellatio.nu.12 619
Clericus secularis appellat à correctione.ibid.nu.13 630
Clericus non potest pro debito personaliter capi.in vj. parte versic.executio. nume.56 660
Clerici coniugati an gaudeant priuilegio fori.in iiij.par.xj.distin.nu.5 215
Clerici qualiter degradentur. ibidem nume.45.& 46 222.& 223
Clerici actiuè gaudent statutis laicorum, in vj. parte versicu. compromissum, nume.27 430
Clericorum appellatione, quo ad forum qui veniant.in iiij.parte xj. distinct.numero 3 214
Clericorum famuli & seruientes, coram iudice ecclesiastico conueniri debent, sed an actor illos trahens coram laico cadat à causa.ibi.nu.4 215
Coadiutor,cui dari solet in inquisitionibus, an sit de substantia. & ad quem effectum datur. in vj.par. versic.inquisitio.nu.104 314
Cognati non succedunt de iure Lombardo.in iij.par.nu.127 72
Colonus partiarius tenetur vendere partem suam fructuum potius domino, quàm extraneo,in casu quo vellet vendere.disp.viij.nu.32 767
Collatio non habet locum quando agitur de successione collateralium:sed solum quando descendentes succedunt descendentibus.disp.x.nu.43 789
Collatio bonorum inducta fuit ex naturali æquitate: vt ille qui vult succedere conferat bona, quæ ille acquisiuisset illi de cuius hæreditate agitur. nume.314 816
Collatio non habet locum nisi inter hæredes.ibid. 817
Collectas soluere tenetur exemptus, qui describi patitur in libro soluentium collectas: si infra decem dies non appellat.in vj.part.versicu.appellatio. nume.84 628
Collegia in quibus sunt clerici, & laici, coram quo iudice cõueniantur. in iiij. par.xj.dist.num.23 219
Collegia non pia non restituuntur, excepto collegio scholarium.in vj.par.ver. appellatio.nn.85 565
Collusio inter accusatorem & accusatum, non facit cessare inquisitionem. in vj. parte versicul. inquisitio. numero 45 303
Collusio qualiter probetur. ibidem nume.54. in fin.& nume.51. & 55. eod. & 304
Cõmittens calumniã etiã in cã ciuili,põt criminaliter accusari sinistra cã.in vj.par ver.iuramentũ calumniæ.nu.13. 425

Universidad de Deusto
Biblioteca

Commune ius, quo tempore inuentum sit.in iij.par.nu.3 35
Communia omnia erant tempore legis naturalis. & leges neque constitutiones erant:sed homines naturaliter viuebant.ibi.nu.7 36
Compaternitas, est iusta causa recusationis iudicis. in vj. part.versi.appellatio. nume.71 563
Compatriota, require supra, in versicu. Ciues.
Compensatio locum habet, vbi debitum est liquidum,non aliter:Item cessat,vbi debetur species. in iiij. parte vj.distin. nume.2 139
Compensatio locum habet, vbi est debitum naturaliter tantùm.ibid.nu.2 eod.
Compẽsatio fit de liquido ad illiquidum, quando per confessionem facta est liquidatio.ibid.nu.3 eodem
Compensatio an similitudinem aliquam habeat cum reconuentione. ibidem nume.4. eod.
Compensatio an impediat executionem sententiæ. in vj.par. versicu.executio. nume.64 662
Compromissum quod debet fieri vigore statuti laicorum nõ ligat clericos passiuè: sed actiuè potest clericus eo vti. dispu.viij.nu.3.& 14 743.& 745
Compromissum potest fieri per procuratorem sine speciali mandato, stante statuto,quòd causę compromittantur. Idem in tutore.in iiij.parte xiij.distin. nume.4 234
Compromissum an possit fieri per prælatum de rebus ecclesiæ,& an transeat ad successorem.ibid.nu.5 eod.
Compromissum nunquam valet, nisi ex die, quo arbitri illud acceptauerunt. ibid.nu.7 215
Compromissum fit hodie in Regno,inter coniunctos sanguine vel affinitate, vsque ad quartum gradum computandum secundum ius ciuile. in vj. parte versi.compromissum.nu.1 426
Compromissum quod fit inter affines ex forma statuti, habet locum etiam inter maritum & vxorem & inter sponsum & sponsam.ibid.nu.2.& 3 eod.
Compromissum etiam si millies expirat, millies renouari debet, quando à statuto inducitur. Et quid seruetur in Regno. & an vltra bis fiat, ibidem nume.4 427
Compromissum secundum pragmaticam an fiat inter consanguineos spurios. ibidem nume.5. fol.eod.& nume. 20.& 21 429
Compromissum durat etiam post tempus pragmaticæ, quando expirauit: quia pars petiit nimis longam dilationem. ibid.nu.6 427
Compromissum fit secundum pragmaticam Regiam, etiam quando author laudatus & coniunctus: licet principalis litigator coniunctus non sit.ibid. nume.7 eodem
Compromissum secundum Regiam pragmaticam,potest fieri per tutorem: & per procuratorem, etiam, sub speciali mandato.ibid.nu.8 eod.
Compromissum secundum Regiam pragmaticam potest fieri etiam inter minores,& etiam per filiumfamilias: qui non posset se obligare sine consensu patris ex forma statuti. & etiam per mulierem sine mundualdo. ibid. nu.9. 10.& 11 eod.& 482
Compromissum fit per solum iudicem eligẽtem arbitros discordantibus partibus.ibi.nu.12 428
Compromissum secũdum pragmaticam Regiam fit altera parte illud petente, sed non aliter.ibid.nu.13 eod.
Compromissum secundum Regiam pragmaticam, fit solùm in causis ciuilibus vel mistis:non autem in criminalibus.ibi.nu.14 eod.
Compromissum ex Regiæ pragmaticæ forma non fit,quando affinitas est dissolata per mortem. ibid. nu.15 eod.
Compromissum prædictum cessat inter primigenum & nouercam mortuo patre.ibid.nu.16 eod.
Compromissum fieri non potest altera parte inuita habẽte exceptionem litis finitæ:seu impedientem litis ingressum. vel si haberet scripturam publicam liquidam, vel scripturam iuratam. ibi. nume.17.18.& 19 co.& 429
Compromissum an fieri debeat, si spurius petit compromissum cõtra alium spurium sibi coniunctũ.ibi.nu.21 429
Compromissum non fit in causa feudali, etiam inter coniunctos.ibi.nu.22 430
Compromissum non fit in causa, in qua agitur de vita & militia.ibi.nu.23 eo.
Compromissum quod fieret cum cedẽte coniuncto, non fit cum cessionario non coniuncto. ibid. nu.24.eod.& in rep.l.si actor.nu.20 887
Compromissum secundum Regiam pragmaticam non fit inter consanguineos legitimatos.ibid.nu.25 eod.
Compromissum secundum pragmaticam Regiam,non potest peti, contra clericum coniunctũ: sed sic à clerico contra laicum.ibid.nu.26 eod.
Compromissum secundum Regiam pragmaticam petere non potest clericus contra clericum coniunctum. ibid.nume.28 eod.
Compromissum secundum Regiam pragmaticam non fit de articulo iuris,nisi quando esset probabiliter dubius. ibi. nume.29 431
Compromissum non fit in causa standi tutelam.ibid.nu.30 eod.
Compromissum non petitum in causa principali,non potest peti in causa appellationis.ibid.nu.31 eod.
Compromissum non fit in causis missi imperii.ibi.nu.32 eod.
Compromissum secundum Regiam pragmaticam fit inter affines coniunctos per legitimum matrimonium. Secus, si per simplicem fornicationem. ibid. nume.33 eod.
Compromissum non fit secundum pragmaticam, quando altera tantum ex partibus lædereturibid.nu.34 eod.
Compromissum factum cum stipulatione & pœna,non indiget emologatione.& quid si est adposita clausula,rato manente pacto vel iuramento. & quid in arbitratore.& an producat actionem. in vj.par.ver.appellatio.nu.155.157. & 160 615.616.& 617
Compromissum bene clausulatum,prout hodie fit à notariis in regno,videtnisi laudum manifestam contineat iniquitatem.ibid.nu.218 616
Compromittens si læditur potest intentare remedium.l.ij. C.de rescin.vendi. etiam si arbitramentum emologasset. in iiij.par.xiij.dist.nu.3 235
Conclusio non requiritur in causis summariis.in iiij.par ix.dist.nu.23 500
Conclusio in ordinariis,an sit de substantia processus.in d.ix.dist.nu.24. fo.eo. & in vj.part.in versicu.conclusio. numero 9 500
Conclusio in causa qualiter fiat de iure communi:& qualiter secundum iura municipalia Regni Siciliæ. & quid importet.in vj.parte. versi. conclusio. nume.1 499
Conclusio in causa, an sit de substantia iudicij.ibid.nu.9 500
Conclusione facta in causa potest allegari in iure.ibi.nu.1 499
Conclusione facta in causa,defertur iuramentum suppletorium.ibi.nu. eod.
Conclusione facta in causa, potest peti restitutio in integrum.ibid.nu.4. eod.
Conclusione facta in causa, admittitur probatio per confessionem,& per rei euidentiam,& loci aspectum. ibi.num. 5.& 6 eod.
Conclusione facta in causa, potest fieri interrogatio ad instantiam partis in summariis.ibid.nu.7 eod.
Conclusione facta in causa, admittitur probatio ad defensionem rei in criminalibus.ibid.nu.8 500
Condemnatæ pœnalis factæ per diffinitiuam sententiam,durat perpetuò. Secus, si per interlocutoriam:quæ durat durante officio iudicis interloquentis. in vj.par.ver.sententia.nu.19 511
Condemnatio expensarum an dicatur interlocutoria vel diffinitiua.ibid. numero 36 515
Condemnatio expensarum in interlocutoria omissa,potest per iudicem addi quandocunque,vsque ad diffinitiuã. Secus si est obmissa à diffinitiua.quia non potest nisi eadem die addi.ibidem nume.38 eod.

Universidad de Deusto
Biblioteca

Condemnatus per sententiam diffinitiuam in aliquo crimine, efficitur infamis.in vj.par.ver.sententia.nu.4 506
Condemnatus de crimine simoniæ, non appellat.in vj.par. versi.appellatio.nume.287 614
Condemnatus pro debito publico, seu fiscali,non appellat,nisi quando fiscus tractat de lucro.ibid.nu.289 eo.
Condemnatus de malè gestis in officio à proprio iudice,non appellat.ibidem nume.290 eod.
Item nec officialis in syndicatu condemnatus.ibid.nu.291 eod.
Condemnatus super actione ad exhibendum,non appellat.ibi.nu.320 629
Condictio triticaria,datur etiam ad possessionem:& est remedium recuperandæ. & quando locum habeat. in iiij. par.vij dist.nu.11 174
Condictio incerti,ad recuperandam possessionem dari potest.ibi.nu.31 eod.
Condictio indebiti, datur etiam ad possessionem recuperandam. ibidem, numero 31 175
Condictio ex l.si me & Titium.ff.si cert. peta. habet locum pro recuperanda possessione.ibid.nu.36 eod.
Condictio ex l.si colon.C.de agricol.& censi.datur ad recuperandam possessionem.& quæ requiruntur, vt competat.ibid.nume.37 eod.
Condictio ex l.authoritatem.C.vnde vi. est remedium possessorium recuperandæ.& quando habeat locum. ibidem nume.39 176
Item,condictio ex l.memineri nt. C.vnde vi.ibi.nu.40 eod.
Item,condictio ex l.si quis conductionis. C.loca.ibid.nu.41 177
Item,condictio ex l.inuasor. C.vnde vi. ibid.num.42 eod.
Item,condictio ex l.si quis in tantum. C.vnde vi.ibid.nu.43 eod.
Item,condictio ex l.conductore C.locati.& l.non ab re. C.vnde vi.ibid.nume.44 eod.
Condictio ex l.cùm à te.ff.de vi & vi arma.est remedium possessorium recuperandæ.ibid.nu.45 eod.
Item,condictio ex l.fina.C.vnde vi.ibid. nume.46 178
Condictio ex l.fin.C.de acquir.possess.est remedium recuperandæ. & quando habeat locum.& quæ vtilitas resultat ex ea.ibid.nu.51 180
Condictio,ex c.sæpe.de restitutio.spoliato.lib.vj. est remedium recuperandæ. ibid.nu.47 178
Condictio,ex c.frequens. de restitu.spoliato.lib.vj. est remedium recuperandæ.ibid.nu.48 eod.
Condictio, ex canone reintegranda. iij. qj. est remedium recuperandæ. & est plenius cæteris.& quando locum habeat,ibid.nu.50 179
Conductor antiquus si offert tantum, quantum vult dare nouus,an præferatur nouo.disputa.vij.nume.40. & 47. 754
Confessio extraiudicialis parte absente facta,facit plenam probationem in curia mercatorum,de æquitate canonica. in ij. parte.ix.dist.nu.49 193
Confessio extraiudicialis parte absente. semiplenè probat.sed parte præsente, plenè.in vj.par.ver.confessio. nu.2. & 12. 441.& 442
Confessio extraiudicialis in criminalibus facit indicium ad torturam. ibid. nume.3 eod.
Confessio extraiudicialis, in aliquibus casibus plenè probat eod.
Confessio extraiudicialis geminata, plenè probat.ibid.nu.25 441
Confessio extraiudicialis parte absente facta,ad exonerationem conscientiæ, facit plenam probationem. ibid.nume.16 eod.
Confessio extraiudicialis emanans super eo,quod dependet ex mera voluntate confitentis,valet.ibid.nu.17 442
Confessio inter genera probationū numeratur.ibid.nu.1 441
Confessio facta coram iudice incompetenti,facit indicium coram cõpetenti. in vj.par.ver.inquisitio.nu.15 134
Confessio inquisiti, an validet ineptam inquisitionem.ibid.nu.208 141
Confessio in tortura,ratificari debet extra tormenta, cum breui termino ad producendum defensiones. vj. parte. versi.tortura.nu.15 498
Confessio facta in positionibus reuocari non potest,nisi de errore doceatur. & quando & qualiter hoc procedat. in vj.parte.versicu.positio.num.6.8. & 9 439.& 440
Confessio facta parte præsente, in quampluribus casibus non facit plenã probationem.in vj.par.ver.confessio. nu. 4.cum plur.seq. 444
Confessio per verba dispositiua vel enunciatiua,non probat,nisi sit iurata. ibid. nume.4 eod.
Confessio probata per testes contra instrumentum in scriptis,non nocet. ibi. nume.5 eod.
Confessio sine causa non plenè probat, nisi fiat ad liberandum.ibid.nu.6 eod.
Confessio prælati non nocet ecclesiæ, nisi aliter veritas probetur. ibid.numero 7 eod.
Confessio inter personas prohibitas, est suspecta: & non probat. ibid.nume.8 eodem
Confessio ex causa mutui, non probat infra biennium.ibid.nu.9 445
Confessio calore iracundiæ facta,nõ nocet, nisi detur persecurantia. ibid.nume.10 eod.
Confessio parte absente probata per vnum testem, nullam facit probationem.ibid.nu.13 eod.
Cõfessio probari debet per duos testes, de eadem confessione deponentes. ibid.nu.14 eod.
Confessio absente parte acceptata per aliquem nomine absentis, plenè probat.ibi.nu.18 444
Confessio parte absente facta, valet de iure canonico.ibid.nu.19 eod.
Confessio facta in apocha parte absente, valet.ibid.nu.20 eod.
Confessio iudicialis habet vim sententiæ:& superat omne genus probationis. infringitque omnes probationes factas per testes,vel instrumenta in fauorẽ confitentis.nec reducitur ad concordiã cum dictis testiũ.ibi.nu. 21.eod.
Confessio iudicialis tollit omnem præsumptionem iuris & de iure. ibid.numero 22 eod.
Confessio post conclusionem in causa, plenè probat.ibid.nu.23 447
Confessio facta super processu inualido, sufficiens est ad condemnandum. ibid. nume.24 eod.
Confessio se referens ad instrumentum inualidum,an probet.ibid.nu.25 eod.
Confessio qualificata an & quando possit pro parte acceptari & pro parte repudiari.ibid.nu.27 eod.
Confessio aliquando fit simpliciter, aliquando conditionaliter ibid.
Confessio principalis non nocet procuratori in rem suam,qui semel fuit per partem admissus ad litigandum.in repe.l.si actor.nu.59 898
Confessio super positione quòd si quis sit hæres Titij, an præiudicet sibi quo ad omnes creditores.in repet.l.12 potest.nu.145.& 282 868
Confessio vt iudicialis dicatur,an necessariò coram iudice pro tribunali sedente fieri debeat.ibid.nu.30 448
Confessio coram arbitro vel arbitratore recepta,an dicatur iudicialis vel extraiudicialis:& an coram iudice fidem faciat & qualiter.ibid.nu.31 449
Confessio dubia interpretatur in fauorẽ confitentis.ibid.nu.32 eod.
Confessio etiam in die feriato potest in iudicio recipi.in vj.par.versi.actorum editio.nume.36 432
Confessio coram iudice incompetenti non inducit prorogationem.in iiij.par. xij.dist.nu.7 227
Confitens occidisse aliquem ad sui defensionem non probando non punitur,vt homicida:sed mitius punitur.in vj.par. ver.confessio.nu.29 448
Confessus se occidisse hominem non habetur statim pro veridico:nisi primò mittatur ad locum ad inquirendum,an ibi fuerit homo occisus.in vj.par.versi.inquisitio.nu.18 294
Confessus vt quis habeatur ob non respondendo positionibus, debet in vltima citatiõe inseri totus tenor articulorum.

Universidad de Deusto
Biblioteca

Iorum.in vj.parte.versicu.contumacia. nu.10.11.& 12.fol.388.& in ver.appellatio.nu.147 635
Confessus & convictus nõ appellat.quid autem si est confessus tantùm.in d.ver. appellatio.nu.181 622
Confessus in civili habetur pro condemnato.Secus,in criminali.in vj.par.ver. confessio.nu.26 447
Confessi causa,dicitur summaria. in iij. par.ix.dist.nu.53 200
Congregationibus piis datur restitutio in integrum.in vj par.versi.appellatio. nume.85 565
Coniunctus agens pro iniuria coniuncti, non debet mentionare iniuriam propriamsed dicere debet, quòd agit pro iniuria coniuncti,ratione interesse sanguinis.in vj.par.versicu.inquisitio. numero 26 309
Contunctus quilibet non petens tutorem pupillo perdit eius successionem. in repe.l.is potest.nu.220 853
Cõiunctus vltra sextum gradum,volens agere pro iniuria communi non admittitur.in vj.par.nu.72 311
Reliqua vide suprà,in litera A, in ver. accusitor,& accusare. & in ca.litera C.in versi.compromissum. & infrà,in versi.consanguineus.
Consanguineus accusare potest de iniuria consanguinei criminaliter tantùm: non autem civiliter:nisi solus pater & maritus.in vj.par.ver.inquisitio.nume. 60.& 65 307.& 309
Consanguineus habet spẽ succedẽdi consanguineo suo:est tamẽ spes à iure reprobata.in l.is potest.nu.216.217 852
Consanguineus vsque ad quem gradum admittatur ad accusandum & prosequendum suorum iniuriam.in vj.par. nume.62 308
Consanguineus vel affinis alterius partis reiicitur à iudicando.in vj.par. ver.appellatio.nu.29 358
Conscientia quando est onerata in commissione causæ,potest actus ille expediri parte non citata. in vj par.ver.citatio.nu.13 378
Consequens qui vult, videtur velle eius antecedens. in repe.l.is potest.nu.84. versi.6 717
Consilium quando habendum est à iurisperito,debet iudex formare punctũ seu casum in præsentia vtriusque partis,& illius datur copia partibus.in vj. parte.versicu.appellatio.nume.8.& 9. 553.& 554
Consilia quando sunt, dignior & antiquior primam vocem habere debet. in proœ.nu.8 12
Constitutio,sancimus.de iure congrui inducit duas principales prouisiones, vnam scilicet contra venditorem, & aliam contra emptorem. disputa.vij. nu.35 712
Constitutio,sancimus.de iure congrui est correctoria iuris communis.disput.ix. nume.6 765
Constitutio,sanctimus.de iure congrui,an dicatur compulsiua personarum. dispu. viij.nu.54 759
Consuetudo an induci possit contra ius gentium vel diuinum.in iij.par. nu.46. fol.48.& in iiij.par.xvj.dist.nu.65 253
Consuetudo generalis,non indiget probatione.ibid.nu.129 73
Consuetudo est notoria obseruantia temporis:cuius non extat memoria in cõtrarium,& habet vim legis & priuilegii.ibi.nu.126.fol.72.& in vj.par.versi. actorum editio.nu.18 480
Consuetudo multum attenditur in pœnis irrogandis.in iij.par.j.dist.nu.57.fo.93. & in ij.dist.nu.20 110
Consuetudo vel statutum, an possit tollere ius gentium vel diuinum. in dicta xvj.dist.nu.65 254
Consuetudo contra regni constitutiones est reprobata.in iij.par.nu.96.fol.61.& disput.1.nu.12 681
Consuetudo dubia recipit interpretationem à iure communi generali,non locali:non autem à iure municipali.in iij.par. nu.130. fol.75.& disputa.1.nume.40 694
Consuetudo nulla est fortior, quàm illa quæ est conformis cum iure communi.ibid.nume.30.fol.eod. & disputa.ij. nume.40 694

Consuetudo notoria est illa,quæ probatur ex inspectione plurium instrumentorum & sufficit eam allegare.in iij. part.nume.129.fol.73. & disput.ij.nume.59 694
Cõsuetudo generalis est in regno,quòd iure Romano viuatur. disput. ij. nume.38 693
Consuetudo habet vim legis,& omnes de ciuitate illam tenentur seruare:quia dicitur lex municipij.in iij.par.nu.121. fol.70.& dispu.ij.nu.23 684
Consuetudo,cuius initij non extat memoria, habet vim priuilegij & legis. dispu.ij.nu.18 693
Consuetudo ciuitatis ligat clericos ex eo quia est mista clericorum & laicorum ex quo per populũ introducitur. disput.viij.nu.53 759
Consuetudo generalis est per totũ mundum quod non punitur delictum attentatum,licut consummatum:sed minus. Et non punitur affectus,nisi sequatur effectus,etiam in atrocioribus. dispu. .nu.16 701
Consuetudo an possit inducere, quòd valeant acta facta in die feriato ad honorem Dei.Et quid in curiis nundinarum.in iiij.par.xvj.distinct.nu.63.cum plu.seq. 251
Consuetudo inducere potest,vt appelletur ad superiorem omisso medio.in vj.par.ver.appellatio.nu.365 638
Consuetudines feudorum, præseruntur iuri communi, in casibus feudalibus, quãdo consuetudo & vsus feudorum sunt rationabiles.& quãdo est expressè decisum per vsus feudorum.in iij. par.nu.90.& 91 59
Consuetudines Neapolitanæ non habẽt locum in rebus sitis extra Neapolim & eius districtum.dispu.ix.nu.41 773
Consules Romani quãdo creati.& quare sic dicantur.in iij.par.nu.11 40
Contractus accipiunt legem à conuentione partium. in repet.l.si actor.nume.19 884
Contractus celebratus inter officialem & subditum est nullus: & præsumitur factus per metum & impressionem,si est damnosus subdito.dispu.vj. nume.15 723
Contractus sine scriptura nõ valet,quãdo partes elegerunt viam contrahendi in scriptis:& quando censentur hanc viam elegisse.disp.iiij.nu.4 704
Contrahere non potest subditus,spreta lege sui superioris.disp.viij.nu.17 751
Contractus potest quandoq; celebrari cum persona incerta.in iij.par.nu.136
Contractus mulieris in regno Siciliæ contrahentis nomine proprio,nõ valet sine mundualdo.in iij.par.nu.124. fol.71.& in iiij.part. xvj. distinct.nume.22 243
Contractus censetur velle per partes celebrari in scriptis, eo ipso,quòd dicunt,habeamus notarium, vt scribat contractum.& possunt pœnitere antè,quàm scribatur.in iiij.par.ix.distin. nume.88 206
Contraria allegans, non auditur.in iiij. par.xx.dist.nu.4 255
Contrarietas,semper est euitanda.in ij. par.nu.112 67
Controuersia,quæ dicatur.& in quo differat à causa.in v.par.nu.68 280
Controuersiæ per sententiam imponitur finis,ad quem iura festinant.in ij. par.nu.33 27
Contumacia qualiter & quando accusatur in Regno.& quando circunducatur citatio.in vj.part.versic.citatio, nume.68 368
Cõtumacia quotuplex sit.in vj.par.ver. contumacia.ibi.nume.8 387
Contumacia actoris, qualiter puniatur. ibi.nu.36 353
Contumacia principalis qui satisfecit de non offendendo,an noceat eius fideiussori.in vj.par.versi.satisfatio.nume.14 411
Contumaciæ pœna in vno tareno vel augustali,iuxta Regni cõsuetudinem, intelligitur contra verum contumacem,& non contra fictum domi citatum.in vj.part.versicu. appellatio.nume.178 621
Contumax condemnari potest ad expensas sine alia citatione.in vj.part.

versicul.citatio.nume.14 360
Contumax in ciuili qui transigit, euitat pœnam contumaciæ. Secus in criminali.in vj.par.versic.inquisitio.numero.79 314
Contumax in causa criminali potest iterum & pluries de eodem crimine accusari.ibid.nume.98 321
Contumax pro eadem causa in duobus iudicijs potest bis puniri. ibid. nume.98 eod.
Contumax in Regno,condemnatur ad tertiam partem mobilium.in vj.part. versi.citatio.nu.67.& 68 368
Contumax qui fuit citatus in domo mul statur,secundum obseruantiam Regni Siciliæ.ibi.nume.128.fol.383.& in ver. contumacia.nu.9 387
Contumax,vt quis dici possit, quæ requirantur.& quid feruetur in Regno. in vj.part.ver.contumacia.nu.1. 385
Contumax reputari non potest aduersa valetudine sua, vel suorum consanguineorum impeditus.ibi.nu.1.& 3 eo
Contumax citatus ad manus tribunal,excusatur.ibi.nu.4 387
Contumax excusatur propter paupertatem.ibi.nume.5. eod.
Contumax vnde dicatur.ibi.nu.7 eod.
Contumax quas pœnas patitur: & quibus remedijs potest coerceri. in vj. part.nume.9.fol.387.& dispat. 6. nume.28 726
Contumax potest mulctari. Quid autem in ficto contumace.& quid seruetur in Regno.ibi.nume.9. fol. eod. & in ver. citatio.nume.128, fol.383.& ver.appellatio.nu.177 621
Contumax patitur missionem in possessionem ex primo decreto. Est autem in electione actoris, si vult potius terminum ad probandum in contumaciam,quàm primum decretum, in d. ver.contumacia.nu.10 388
Contumax non patitur aliquem actum contra se nisi altera parte instante.ibi. nume.11 390
Contumax non auditur, nisi relictis expensis.ibi.nume.14 eod.
Contumax potest personaliter capi, & carcerari.ibid.nu.16 eod.
Contumax verus non appellat. ibi. numero 17 eod.
Contumax non respondendo positionibus, vel in nolendo iurare de calumnia, habetur pro confesso.ibid.nume.18 391
Contumax potest excommunicari. ibid. nume.19 eod.
Contumax petens reuocari primum decretum,tenetur satisfare,etiam si possideat immobilia.ibi.nu.20 eod.
Contumax in non parendo iudici,perdit beneficium iuratorię cautionis.ibi. nume.21 eod.
Contumax vasallus, qui citatus dixit, nolo venire,statim perdit feudum.ibi. nume.22 eod.
Contumax in causa criminali,qua pœna afficiatur.ibi.nume.23 eod.
Contumax non allegat litis pendentiam. ibid. nume.24.fol.391.in ver.appellatio.nume.177 621
Contumax qui recuperat tenutam concessam ex primo decreto,non potest vlterius declinare forum: dato,quòd alias haberet declinatoriam exceptionem.ibi.nu.25 393
Contumax ad torturam exponi potest. Et quomodo & quando,& ad quid. ibid.nume.27 eod.
Contumax habetur pro præsente,in suo præiudicium.ibid.nu.28 eod.
Contumax patitur sequestrum fructuum. ibid.nu.29 eod.
Contumax nolens respondere coram iudice,habetur pro negante vel confitente:secundum quod est ei maius præiudicium.ibid.nume.30 393
Contumax potest expignorari.ibid.nume.31 eod.
Contumax quando habetur pro confesso,elicitur etiam infamis,& testificari non potest.ibid.nu.32 eo.
Contumax excommunicatus perseuerans in cõtumacia per annum,efficitur suspectus de hæresi.verum si pro hæresis crimine fuit citatus,& postea excommunicatus quia cõtumax,elapso anno habetur pro conuicto,& vt hæretic
retic⁹ punitur potest.ibid.nu.33 eod.
Contumax pro delicto pro quo nõ potest foriudicari, quam pœnam patiatur.ibi.nume.34 eod.
Contumax is demum punitur,à quo petitur aliquid dari vel fieri.Secus, si citetur,si iura puraverit interesse.ibi.nume.36 394
Contumax verus perdit beneficium appellandi & supplicandi.in vj.par.ver. appellatio.nu.64.66.& nu.273 621
Contumax verus quis dicatur & quis ficus.ibi.nu.274.277.& nu.275.cod. & 621
Contumax peremptorié citatus ad sententiam audiendam,nõ auditur appellans.ibi.nume.275 621
Contumax verus non allegat litis pendentiam:nec potest supplicare.ibi.nume.276 eod.
Contumax verus appellat à condemnatione expensarum. Quid autem à taxatione.ibi.nu.280 622
Contumax censetur etiam is,qui temerè seu friuolè appellat. & potest excommunicari, & patitur pœnam pecuniariam.ibid.nu.334 632
Contumaci à iudice denegatur audientia,non soldm in causa illa,in qua est contumax:sed etiam in alia.in vij.par. ver.contumacia.nu.15 390
Contumaces non possunt constitui exitij ciuitatis ad instantiam creditorum. in iiij.par,Rvj.distin.nu.40 247
Conuenticulæ lxitæ & illicitæ esse possunt.& qualiter puniantur.& in dubio semper præsumuntur illicitæ.in vj.par.ver.inquisitio.nume.120.& 130 312.& 314
Conuentus coram vno iudice,non potest allegare litis pendentiam coram alio iudice:coram quo fuit conuentus.in vj.part.versicu.contumacia.nume.24 391
Conuentus volens laudare authorẽ auctoris sui,an debeat audiri.& an possit agere contra ipsum de euictione. in vj.par.versic.authoris laudatio.nume.5 399
Conuictus & sponte confessus non appellat.Secus,si sit conuictus, sed non confessus: vel confessus, non tamen sponte.sed formidine tormentorum.in vj par.ver.appellatio.nu.281 622
Conuictus de furto manifesto,appellare non potest.ibid.nu.348 635
Copia primæ petitionis datur reo sumptibus actoris in Regno.in iiij.par.ix. distinc.nu.11.fol.191.& in vj.par.versi. libellus.nu.3 395
Copia repertorum non datur inquisito hodie in regno:sed tantum capitulorum,quod procedit in foro seculari. Secus in ecclesiastico: quia datur secundum ius canonicum.in vj.par.ver. inquisitio.nu.8.9.& 10.& ibi ponitur intellectus ad c.regni, quod incipit, subiungendo.291 292
Copia articulorum parti dari debet,non autẽ interrogatoriorum.in vj.par.ver. posito.nu.19 441
Copia instrumenti collationati potest relinqui in actis retento originali.in vj. par.versic.instrumentorum productio. nume.19.fol.460.& in versi.actorum editio.nu.3 474
Copia instrumenti non effectualiter præsentati in actis,an possit peti & qualiter. in d.versicu.actorum editio.nume.3 eod.
Copia attestationum dari non debet ante publicationem.ibid.nu.48 484
Copia interrogatoriorum parti dari non debet.ibi.nume.40 eod.
Copia allegationum iuris an debeat dari parti.ibi.nu.50 eo.
Copia libelli,sumptibus actoris dari debet.in vj.part.versicu.libellus.nume.3. fol.395.& in versi.actorum editio.nume.51.484.& in repet. l. si actor. nume.64 899
Copia literarum iudicis in quibus scribitur casus transmittendus iurisperito pro consilio petenti dari debet: non autem nominis iudicis seu iurisperiti.in vj.par.versicu.appellatio.nume.9 554
Correctio authẽ.sed nouo iure.C.de custodia reorum.& authen.sed hodie.C. de offi.diuer.iudi.per iiij Regn.in vj.

Universidad de Deusto
Biblioteca

par.ver.instrumẽtorum productio.nume.1.Dispositio cuius ritus limitatur. vt ibi.nume.4.5.6.7.8.9.10.11.fo.457. & 458
Correctio legum est cuitanda.disp.ij.nume.19 690
Creditor agere potest assistentia contra tertium possessorem vigore precarij, vsque ad 30.annos.in iij.par.vij.dist. nume.52 181
Creditoris appellatio in statuto intelligitur de efficaci,disput.vij.nu.31 727
Creditor posterior potest citari facere anteriores per proclamą,quando rem hypothecatam vendere vult.& quid talis citatio operetur.in vj.par.versic. citatio.nu.104 376
Creditor qui elegit viam vrbanius agendi in iudicio,non potest vlterius extra iudicium via executiua agere.in vj. par.versi.instrumentorum productio. nume.14 459
Creditoris est electio in alternatiuis, quando vnum est in obligatione aliud ad cautelą.in rep.l.si actor.nu.34 889
Credo,verbum dicitur veritatis expressiuum in principali respondente.in repet.l.is potest.nu.51 809
Credulitas iusta causatur ex communi opinione hominum:& ex dicto vnius viri notabilis.in repet.l.is potest.nume.122.& 123 876
Crimen commissum per solam culpą sine dolo,an puniatur.in iij.part.j.dist. nume.58.cum plu.seq. 99
Crimen,quod committitur nõ principaliter ad iniuriam alicuius,sed pro libidine,si committatur sine dolo, nulla pœna punitur.ibid.nu.61 101
Crimen poculi amatorij, vel vt mulier faciat abortiuum,licet sola culpa commissum,punitur pœna mortis.ibid.nume.61 eod.
Crimen publicum in regno hodie non differt à priuato quoad accusationem. in vj. parte, versicul. inquisitio. nume.59 306
Crimen commissum contra ecclesias & ecclesiasticas personas,dicitur publicum:& quilibet potest accusare:& iudex potest ex officio inquirere.ibi.nume.61.fol.309.& nu.142 335
Crimen de quo cognoscitur per viam exceptionis,non punitur pœna ordinaria: sed extraordinaria.ibidem.nume.85 316
Crimen dicitur, omnis operatio mala, quæ potest in hoc sæculo puniri.ibid. nume.118 330
Crimen commissum per conspirationẽ, potest inquiri ex officio:& quæ pœna punitur.ibi.nu.118 335
Crimen vsurarum,est publicum,& potest in regno iudex ex officio inquirere contra vsurarium:& etiam quilibet de populo admittitur ad accusandum de tali crimine.ibi.nu.116 eod.
Crimen dicitur omnis operatio mala, quæ potest accusari & puniri criminaliter in hoc seculo.disp.v.nu.18 714
Crimẽ tenocinij,est maius adulterio.ibi. nume.169 379
Crimen falsæ monetæ,potest per iudicẽ inquiri.& puniri ad vltimum supplicium & publicationem bonorum.ibi. nume.185 342
Crimen sacrilegij & plagij potest per iudicem inquiri ex officio.ibi.nu.195 345
Crimen læsæ maiestatis in iudicio delictum,expeditur summariè.in iiij.part. ix.dist.nu.34 201
Crimina leuia discutiantur de plano.ibi. nume.93 eod.
Criminalis pœna an locum habeat,vbi habet locũ legis Aquiliæ actio. in iiij. par.j.dist.nume.91 101
Criminalis actio,ciuili præiudicat,ratione maioritatis.in iiij.par.xx.distinct. nume.5 239
Criminale incidens, vtrum & qualiter possit exerceri in iudicio ciuili.Quod reducitur ad practicam,vt in vj.part. ver.incidens.criminale.nu.1.& 3 478
Criminosus capi potest sine citatione præcedente.in vj.par.versi.citatio.nume.14 376
Criminosi plures,quorum alter est clericus,omnes debent remitti ad episcopum.in iiij.par.vj.dist.nu.19 313
Culpa lata non equiparatur dolo in criminalibus.in iiij.par.j.dist.nu.59 99
Culpa leuis an faciat delictũ puniri.ibid. nume.67 102
Culpa in faciendo,differt à culpa in cõmittendo.ibi.nu.68 303
Culpa leuissima, an criminaliter puniatur.ibid.nu.70.& 71 eod.
Culpæ quando simpliciter fit mentio,de leui intelligitur.ibi.nu.69 eo.
Cumulatio duarum actionum,quæ electione tolluntur,admittitur : quando sunt talis naturæ, quia vna subordinatur ad aliam.in iij.par.j.distinct.nume.14 86
Cumulatio iudicij ciuilis & criminalis, non potest fieri æquè principaliter: sed accessoriè sic.Fall.1,vbi quis veniret damnãdus ad mortem.& in dubio saluatur libellus.ibid.nume.21.22. & 23 88
Cumulatio actionis hypothecariæ & personalis an fieri possit.disput.vj.nu.4. & 30 720.& 726
Cumulatio actionis ciuilis & criminalis an & quando fieri possit.disput.vj. nume.31 726
Curator ad litem pupillo qualiter dari debeat, vt iudicium valeat. in iij.par. xvj.dist. nu.36 246
Curatorem dat iudex ecclesiasticus minori laico litiganti coram se. in iij. par.xj.distinc.nu.13 217
Curatorem ad litem dat iudex laicus clerico minori litiganti coram se.ibi.nume.19 221
Custos carceris punitur ad mortem,si ex sua lata culpa carceratus aufugit,vel fugam arripuit.in iiij.par.j.distinct.nume.60 100
Custos carceris & custos arcis æquiparantur.ibid.nu.64.in fin. 101

DAmnandus aliqua pœna: si tamen passus fuit aliquid in corpus,habet iustam causam,vt pœna mitigetur.& facit ad q.quam videas.in vj. par.versic.inquisitio.nume.100.& 101 122.& 123
Damnari ad mortẽ etiam hodie efficiuntur serui pœnæ:& non est correctum per ius authenticorum.in rep.l.is potest.ff.de acquir.hæred.nume.113 825
Damnati ad mortem possunt se obligare de restituendis malè ablatis.ibi. nume.15 eod.
Damnáti ad mortem an possint confiteri peccata & recipere pœnitentiam & eucharistiam & alia sacramenta.ibi. nume.118 826
Damnati ad mortem possunt in ecclesijs sepeliri,cum missis & alijs officijs.ibi. nume.119 eod.
Damnatus ad membri mutilationem non efficitur seruus pœnæ: vnde remanet testabilis.in rep. l. is potest.nume.122 126
Damnatus ad mortem etiam si euadat & fugiat, remanet adhuc seruus pœnæ. ibi.nume.116 825.826
Damnatus ad mortem non potest testari, nec hæres instituí, nisi appellauerit. ibi.nu.107.& sequent. 823.824
Damnatus ad mortem per incompetentem iudicem, non efficitur seruus pœnæ.ibi.nu.117 826
Damnatus ad mortem est testabilis, quando sententia est notoriè iniusta. in rep.l. is potest.nume.110 824
Damnatus ad mortem non debet de sua ca deponi sine licentia iudicis : quam de facili iudex concedere debet, vt fecit Pilatus erga Ioseph. ibid. nume.10 120 826
Damnatus ad pœnam prohibitam, puta ad perpetuam carcerem, non efficitur seruus pœnæ.ibi.nume.112 825
Damnatus in metallum vel ad bestias propter delictum, non potest testari, nec hæres instituí, nec hereditatem adire.ibi.nume.106.fol. 824
Damnatus vt proiciatur de fenestris, si proiicitur,& non moritur, non efficitur seruus pœnæ.in rep.l.is potest. nume.111 824
Damnatus per viam inquisitionis, non punitur pœna ordinaria à lege inducta : sed mitiori & arbitraria: nisi constet de crimine per confessionem. in iiij.par.x.dist.nu.6 211
Damnatus de raptu virginis appellare non potest.in vj. part.versicu.ap-

Universidad de Deusto
Biblioteca

pellatiõ.nume.184 621
Damnatus ad mortem an possit iudex reseruare facultatem testandi.in rep.l. is potest.nu.116 825
Damnatis ad mortem vestes non auferuntur.in vj.par.versicu.executio.nume.30 657
Damnum in rebus alienis potest quis facere,vt euiter damnum proprium.dispu.viij.nu.4 742
Damnum passus in aliquo loco remoto, potest ibi examinare testes super dicto damno, sine aliqua vocatione partis,& talis examinatio valet.in vj. par.versic.citatio.nu.16 559
Datio termini,est actus iudicialis.in vj. par.versic.instrumentorum productio. nume.25 461
Datio in solutum in aliqua parte,plus debito,facta in totum vitiatur. Fallit in tenuta vigore pacti executiui dati.& quando actione reali agitur.in vj.par.versi.executio.nu.20 654
Debitor suspectus potest capi etiam lite pendente.dispu.vj.nu.7 721
Debitor laicus simul cum clerico,non conuenitur coram episcopo: quando causa est diuidua.in iij.par.xj.distinct. nume.24 519
Debitor fugitiuus capi potest etiam die feriato ad honorem Dei.in iij.part. xvj.dist.nu.68.fol.253.& in vj.par.ver. actorum editio.nu.14 482
Debitor soluens pendente iudicio, absoluitur ab obseruatione iudicij.in v. par.nume.54 277
Debitor non soluens in termino instrumenti,cui fuit per creditorem prorogatus terminus post accusationem,si minimè soluit in tempore prorogato, & iterum accusatur,tenetur bis soluere pœnam.in vj.per versic.inquisitio. nume.99 512
Debitor soluens vsuras, videtur sibi eruere oculos.ibi.nu.124.131.& disp.5. nume.11 715
Debitor si ex pacto in instrumento apposito capi potest ad instantiam creditoris ex sola instrumenti ostensione facta iudi,ij,iudex vigore dicti instrumenti potest facere capi debitorẽ sine alia citatione præcedente.in vj.part. versi.citatio.nu.11 155
Debitor de fuga suspectus,capi potest sine citatione præcedente.in d.versi.citatio.nu.14 156
Debitor suspectus de fuga, capi potest pendente appellatione.in vj.par.versi. appellatio.nu.166 589
Debitor in diem,vergens ad inopiam, tenetur satisdare,si imperat moratoriam.in vj.par.versi.satisdatio.nume.12.& 25. 412.413
Debitor qui non potest probare solutionem mutui,in secreto soluti,qualiter respõdere debeat positionibus,in quibus creditor intendit velle,mutuũ sibi restitui.in vj.par.versicu.confessio. nume.28 448
Debitor publicus conuictus non appellat.in vj.parte. versicu.appellatio.nume.285 624
Debitor non habens bona sufficientia, carceratur.in vj.par. versic.executio. nume.9 652
Debitor fiscalis sine alia excussione bonorum, personaliter capitur.ibid.nume.12 653
Debitores principales in conueniendis fideiussoribus & tertiis possessoribus debent prius excuti & conueniri.in præa.nu.16 15
Debitoris bona quando venduntur. id emendo præsertur creditor,vel agnatus alius extraneus.disp.viij.nu.29 738
Decalogus,quid significet.in iij.part.nume.10 17
Decimas non soluentes compellantur officio iudicis ad soluendum,etiam nemine petente.in vj.par.ver.inquisitio. nume.196 541
Decimarum causa, est summaria.in iij. par.ix.dist.nu.58 208
Decipiens mulierem cum promissione pecuniæ,& sub eâ promissione, vel datione,ipsam adulterat,punitur pœna statuti loquentis de adulterante mulierem.in vj.par.ver.inquisitio.nu.167 518
Decretalis bonorũ possessio est quoddam ius extensiuum edictalis in rep.l. is potest.de acquir.hæred.nu.210 549
Decretalis bonorum possessio non dicitur delata,ideo repudiari nõ potest.sed quære pũ agnosci si nõ est delata. ibi.
Decretalis bonorum possessio hodie nõ est in vsu sed dicitur iudicialis. in rep. d.l.si actor.nu.209.in fi. 549
Decretalis bonorum possessio non potest repudiari:& quæ sit ratio.in rep.d. l.si actor.nu.209 548
Decretorum liber an cõnumeretur inter leges canonicas.& sit authenticus.& à quo sit conditus.in iij.par.nu.54 43
Decretorum liber habet quatuor species authoritatum,& an omnes sint authẽticæ.ibi.nu.55 eod.
Decretorum liber quo tempore compilatus, & quo tempore liber decretalium.ibid.nu.19 46
Decretũ iniustum cõtra ius litigatoris,est ipso iure nullum.Quod secus est in sententia.in iij.par.xvj.dist.nu.51 249
Decretum primum & secundum, quid sit,& quod ius tribuant ambo,quando interponantur: & infra quod tempus: & in quibus causis.in vj.par. versi.cõtumacia.nu.12 388
Decretum super alienatione rerum minoris,die feriato interponi non potest. in vj.par.versi.actorum editio.nu.14 482
Decretũ primũ præambulũ est ad secũdũ in vj. par.ver.publicatio.nu.2 486
Decretum an habeat vim diffinitiuæ vel interlocutoriæ.in vj.par.versic.sententia.nu.29 514
Decreti primi missio, summariè expeditur.in iij.par.ix.distin. nu.67 202
Decretiones ciuitatum adiri possunt,quãdo officialis aliquã iniustitiã facit. litẽ appellatur ad eos absente iudice appellato. in vj.par.ver. appell.nu.178 641
Decretiones ciuitatis si faciant aliquod decretum iniustum,appellatur ad capitaneum ciuitatis.ibi.nu.184 642
Defendere offensum, vel aliter oppressum, vel expulsum de re sua, quilibet tertius potest impunè, etiã si sit priuatus homo, & non solũ amicus,sed etiã penitus extraneus.disp.j.nu.27 673
Defendere oppressos omni iure præcipitur.ibid.nu.18.21.& 25 670
Defensio vbi est permissa, sibi etiam possunt conuocari amici ad defendẽdum. ibi.nu.27.& nu.39 677.& 678
Defensio debet fieri in continenti:& quomodo intelligatur illud verbum, incõtinenti,quãdo offensio sit personæ, vel in rebus, & quid in magnis dominis. ibid.nu.27 678
Defensionem potest laicus implorare à iudice seculari contra clericum qui ipsum expulit de possessione suæ disp. 1.nu.43 680
Defensio inducta de iure naturali, non potest tolli per principem.Secus in ea, quæ est inducta de iure positiuo:prout est appellatio. in vj.par.versic.appellatio.nu.329 651
Degradatio clericorum, qualiter fiat.in iij.par.vj.dist.nu.45.& 46 159
Delegatus causam potest ex mero arbitrio ipsã ad se reuocare. in vj.par.versi. appellatio.nu.351 655
Delata hæreditas quando dicatur.in rep. l.is potest.nu.16 748
Delata hæreditas dicitur etiam illa,quæ non potest adiri propter impedimentum personæ.in repet.l. is potest.nume.265 864
Delegatus iudex quis dicatur,& quomodo cognoscatur ab ordinario. & in quibus differant ad inuicem.in iij.par. v.dist.nu.4.cum pluri.seq.fo. 118
Delegatus à quibus constitui potest.ibi. nume.23 134
Delegatus principis potest mandare ordinario vt suam sententiam exequatur.dispu.j nume.45.& 50 666
Delegatus principis potest mulctare executorem & punire vnumquemque impedientem suam iurisdictionem.disp.j. nume.7 667
Delegatus principis in causa sibi commissa est maior quocunque ordinario. & hoc qualiter intelligatur.ibid.nu.1. & 40 665
Delegatus principis repræsentat personam principis,& eius vice fungitur. ibi.nu.6 667

Universidad de Deusto
Biblioteca

Delegatus principis, an, & quãdo teneatur expectare secundãm iussionẽ principis, & supersedere in exequendo. nume. 13 676
Delegatus principis habet merum & mistum imperium, & potest exequi sententiam suam & excommunicare, & accipere manum militarem ab ordinario. ibid. nu. 16 668
Delegato volẽti exequi sententiam nullam, potest resisti. ibid. nu. 25 672
Delegatus alienam iurisdictionem habere dicitur. ibi. nu. 34 eod.
Delegatus regulariter subdelegare non potest. sed fallit in delegato principis. ibid. nu. 25. & 26. eod. & 115
Delegatus non potest absoluere ab obseruatione iudicij ante litem contestatam: nec facere præceptũ diffinitiuum. ibi. nu. 28 126
Delegatus, qui non est verè delegatus, si facit processum contumaciæ diffinitiuum, non valet. Secus in ordinario. ibid. nu. 38 127
Delegatus non potest reuocare sententiam secũdi decreti: sed sic ordinarius. ibid. nu. 39 eod.
Delegatus an possit indistinctè vt suspectus recusari, & quid in ordinario, ibid. nu. 40 28
Delegatus vt suspectus recusatus, an possit causam alteri cõmittere. & quid in ordinario. ibid. 41 eod.
Delegatus in delegando an possit sententiã sibi reseruare, & sic ordinarius. ibid. nu. 42 eod.
Delegatus an & quando possit suam sententiam exequi. ibid. nu. 43 129
Delegatus non potest minuere nec augere tempus, quod datur iudicatis. ibid. nu. 44 110
Delegatus non venit appellatione magistratus, sed tantùm ordinarius. ibid. nume. 45 eod.
Delegatus papæ, potest subdelegare causam suo non subdito, etiam suo superiori, dummodo sit in dignitate constitutus. Secus in ordinario. ibidem. nume. 46 eod.
Delegatus qui nulliter pronuntiauit, non potest iterum pronuntiare. Secus est in ordinario. ibi. nume. 47 eod.
Delegatus potest etiam interlocutorium reuocare. Fallit, quando se non iudicem pronuntiauit. ibidem. nume. 48. & 49 131
Delegatus non subdelegat etiam vnam articulum iurisdictionalem: nisi sit ad vniuersitatem causarum. Secus in ordinario. ibid. nu. 50 eod.
Delegatus ad vniuersitatem causarum, non potest vniuersam suam delegationem subdelegare. ibid. nu. 51 eod.
Delegatus ad vniuersitatem causarum, quis dicatur. ibi. nu. 52 eod.
Delegatus non potest citare per edictã, nisi sit delegatus principis. ibid. nume. 55. fol. eod. & in vj. par. versicu. citatio. nume. 56 360
Delegatus inferioris à principe, non potest aliquem personaliter capere. in d. v. dist. nu. 54 132
Delegatus citare debet cum inserto tenore suæ delegationis. ibid. nu. 55 eod.
Delegatus etiam à principe, non potest subdelegare, cũ potestate subdelegandi: nisi hoc faciat sciente & patiente ordinario. Secus est in ordinario. ibid. nu. 58 133
Delegatus non potest sententiam suam dubiam interpretari in ordinario: secus. ibid. nu. 59 eod.
Delegatus qui non potest exequi, non potest sibi taxationem expensarum reseruare. ibid. nu. 60 eod.
Delegatus an & quando cognoscat de causis meri & misti imperij. ibidem nume. 61 eod.
Delegatus principis, subdelegat etiam causas meri & misti imperij. ibid. nume. 63 134
Delegatus principis nõ subdelegat, quando industria personæ est electa: neque quando ea sunt delegata, quæ principi reseruata sunt. ibid. nu. 64 eod.
Delegatus papæ demandare non potest potestatem absoluendi, nec præiudicandi nec prouidẽdi ecclesiis de prælatis. Secus est in ordinario. ibid. nume. 67 135

Delegatus non potest instituere præsentatum in ecclesia patronata. ibid. nume. 68 eod.
Delegatus an possit mutãre. ibidem nume. 69 eod.
Delegatus non dicitur is, cui commissa est causa: in qua aliàs erat ordinarius: sed in causa illa remanet ordinarius: & solùm sua iurisdictio excitata dicitur. ibid. nu. 52 eod.
Delegatus impetratus per falsum rescriptum, non habet iurisdictionem. tamẽ potest impetrantem condemnare ad expẽsas, & ipsum carcerare. in iij. par. fx. dist. nume. 2 186
Delegatus si procedat ante præsentationem rescripti delegatori, processus est nullus parte opponẽte. in iij. par. xvj. dist. nu. 8 240
Delegatus si est impetratus per literas surreptitias, processus est nullus. Idem, si non seruat formam rescripti delegatorij. ibid. nu. 49 249
Delegatus debet copiam sui rescripti in citatione inferre. aliàs citatio non valet. in vj. parte versicu. citatio. nume. 71 371
Delegatus cui commissa est testium receptio, non potest illorum attestationes publicare. in vj. par. versic. publicatio. nu. 6 487
Delegatus ad vniuersitatem causarum, debet ferre sententiam in loco tribunali delegantis. Secus in delegato ad vnam causam: quia potest sibi eligere locum, quem vult etiam in camera sua. in vj. part. versicu. sententia. nu. 2. & 73 525
Delegatus ad vnam causam, potest in quolibet loco, etiam extra iurisdictionem delegantis procedere, sine assensu domini illius loci, secus ordinarius. ibid. nu. 75 526
Delegatus ad petitionem vnius partis, potest per alteram recusari: sed non per eam quæ ipsum impetrauit. in vj. parte versicu. appellatio. numero 53. & 75 563
Delegatus à delegante suspecto, si præsentauit, non appellatur ad delegantem: sed ad superiorem delegantis. ibi. num. 364. & 376. fol. 518. & 640
Delegati iurisdictio vt impediatur, fit coacernatio plurium summarum diuersis actionibus in eodem libello cumulatarum. Secus in ordinario. in iij. par. v. distin. nu. 11. & 16 127
Delegati iurisdictio expirat per mortem delegantis re integra. & quando dicatur res integra. Secus in ordinario. ibid. nu. 56 132
Delegati iurisdictio non suspenditur per excommunicationem delegantis. Secus est in vicario, si excommunicetur episcopus. ibid. nu. 70 135
Delegati iurisdictio prorogari nõ potest. in iij. parte vj. dist. nu. 20 145
Delegati sententia non potest per ipsum delegatum executioni mandari. in vj. part. vers. executio. nu. 4. 651
Delegato mortuo causa non reuertitur ad ordinarium: sed ad principem delegantem. in iij. part. xvj. distinct. nume 38 147
Delegati si plures sunt, non potest vnus sine alio procedere. aliàs processus est nullus. Secus in ordinariis. Fallit vbi in rescripto esset clausula, quòd si non omnes &c. Item fallit in delegato ad vniuersitatem causarum. in iij. par. v. distinctio. nume. 30. fol. 126. & in xvj. dist. nu. 5 239
Delegati quando plures sunt, vno mortuo, omnium iurisdictio expirat. Secus in ordinariis. in d. v. dist. nu. 33 127
Delegati plures cum clausula, vt omnes vel vnus procedere possit, ille debet finire. aliàs alij nulliter procedunt. in iij. par. xvj. dist. nume. 6 240
Delegata iurisdictio, dicitur odiosa: ordinaria verò fauorabilis. in iij. par. v. distin. nu. 19. 14. & 16. fol. 126. & 127
Delegata iurisdictio derogat ordinariæ, ideo restringenda. ibid. nu. 36 127
Delegata iurisdictio prorogari non potest. ibid. nume. 36. fol. eod. & in xij. dist. nu. 14 119
Delegata iurisdictio non transit ad capitulum, sede vacante. in d. v. distinct. nume. 66 135

Universidad de Deusto
Biblioteca

Delegati iurisdictio non cohæret territorio. in vj. parte verficu. sententia. numero 77 326
Delegata iurisdictio potest prorogari de loco ad locum.ibid.nu.76 eod.
Delegata causa principali,censetur etiam delegata causa accessoria & connexa. in iiij.par.vj.distin.nu.22 146
Delegata causa per superiorem, censetur auocata ab ordinario. in iiij. parte xvj.dist.nu.17 247
Delegari possunt causę meri & mixti imperij,de iure canonico.in iiij.par. v.distin.nu.62 134
Delictum attentatū minus punitur,quàm consummatum disp.ij.nu.16 705
Delictum principaliter commissum ad iniuriam alterius, minus punitur. in iiij par.j.dist.nu.61 101
Delictum mali exempli commissum lata culpa,non punitur pœna mortis. ibid. nume.62 eod.
Delictum leui culpa commissum, an puniatur.ibid.nu.57 102
Delictum si est tale,de quo possit ex officio inquiri, iudex potest inquirere, nō obstante,quòd offensus egerit ciuiliter ad vindictam . in vj.par.verfic.inquisitio.nume.56 211
Delinquens minus punitur de iure canonico,quādo agitur per viam inquisitionis.in iiij.par.j.dist.nu.28 90
Delinquens contra legis prohibitionem pœna arbitraria puniri debet: quando lex non statuit aliam pœnam certam. in vj.par.verfic.inquisitio.nu.121 130
Delinquentes quando plures sunt, quorum vnus est clericus, omnes possunt declinare forum iudicis secularis, & hoc quando conueniuntur, vt singuli. Secus si vt vniuersi, quia tamen maior pars attenditur.in iiij. parte.xj.dist. nume.22.& 23 125
Denuntiatio Euangelica operatur, vt quis possit recuperare illud, ad quod nulla sibi competebat actio de iure ciuili.in vj.par.ver.denuntiatio.nu.5 347
Denuntiatio criminis à viro probo facta, sufficiens est indicium ad inquirendam de infamia denuntiati,qua inuenta de crimine inquiritur. in vj. parte versi.inquisitio.nu.16 296
Denuntiario quotuplex sit. in sexta parte versi.denuntiatio.nu.1 346
Denuntiatio in quo differat ab accusatione.ibid.nu.2 eod.
Denuntiatio iudicialis primata, quæ dicatur.ibid.nu.3 eod.
Denuntiatio Euangelica, quæ & vnde dicatur.ibid.nu.4 eod.
Denuntiatio Euangelica, quando locum habeat.ibid.nu.5 347
Denuntiatio canonica, quæ dicatur: & quando habeat locum.ibi.nu.7 348
Denuntiatio authori laudato qualiter fiat.in vj.par.versic. authoris laudatio. nume.7 490
Deportatus dicitur intestabilis: secus in relegato.in rep.l.is potest.nu.123 826
Deportatus habetur p mortuo.ibi. 827
Deposita actione agēs vel alia exceptiua actione, an possit reconueniri. in iiij. par.vj.dist.nu.1 139
Deus cunctorum plasmator, omnia suo ordine gubernanda præcepit.in proœ. nume.1 11
Deus creauit hominem ad sui imaginē. in iij.par.nu.2 58
Deus quādo creauit primum hominem, dedit sibi legem præceptiuam. ibidem nume.133 76
De vsurario suspecto potest inquiri per iudicem ecclesiasticum, vt imponatur sibi pœnitentia.disp.v.nu.1 703
De vsurario an possit inquiri per iudicem ex officio, & condemnari ad aliquam pœnam nomine accusantis. ibid. nume.1 eod.
Dictio,alia,est repetitiua similium. disp.7 nume.14 701
Dictio potest, si ponitur orationi affirmatiuæ non importat necessitatem: secus si orationi negatiuæ, quia inducit necessitatem præcisam,& removet omnē potestatem actus.in rep.l.is potest. nume.41 807
Dictio quōdam, facit præsumi mortuum nominatum per eam.ibi.nu.171 837
Dicto,videlicet, est declaratiua & restrictiua præcedentium.in iij.parte.nu.10 64.& 64.& disp.ij.nu.17 786
Dictio, prout, est limitatiua & relatiua. ibid.nu.121.& disp.ij.nu.35 692
Dicto vnius statur de voluntate partiū.in vj.par.versi.actorum editio.nu.11 480
Dictum iocij criminis, non est sufficiens ad inquirendum, famā nō præcedente. in vj.parte versic.inquisitio.nu.15 295
Dictum alicuius sancti authoritati veteris vel noui testamenti conforme, in decisionibus causarum iuri canonico præfertur: nisi papa disponeret ad limitationem iuris diuini. in iij. par.numero 78 56
Dictum vnius notabilis viri,præsiat iustā causam credulitatis.ibid.nu.121 876
Dicta sanctorum patrum possunt allegari ad decisionem causarum, cessante dispositione summi pontificis. ibid. nume.56.& 79 46
Dicta Innocentij super decretalibus non sunt authentica, nec habent vim legis, sed sunt velut glosæ.ibi.nu.17 eod.
Dies commissi criminis, an debeat poni in libello accusatorio.in iiij.parte. xvj. distin.nu.44.148.& in vj.par.versicu. libellus.nu.7 396
Die feriata quæ acta fieri possunt. in iiij. par.xvj.dist.nu.60.fo.251.& in vj. par. versicu.actorum editio.nume.28. cum pluri.seq. 482
Die feriato omnes actus voluntariæ iurisdictionis fieri possunt. in d.xvj. dist. nume.62 251
Differentia quæ sit inter iudicium vniuersale & generale. in quarta par.iij distin.nu.2 115
Differentia inter remedium.l.si coloni.C. de agric.& censitis.& interdictum,vnde vi.in iiij.par.vij.dist.nu.18 176
Differentia inter positionem,& libellum, in vj.par.versi.positio.nu.1 433
Differentia quæ sit inter lamentationem, querelam, querimoniam, & quæstionem.in vj.par. versicu. appellatio.numero 109 571
Diffinitio genus & differentias habere debere,alias non valet. in ij.par.nume. 6.& 10 19.& 20
Difficultas excusat à pœna, à morā, à periurio, & ab interesse in obligationibus facti. dispu.7. nume.10.11.12.13 17.18.19.& 20.733.734.& 735
Difficultas non excusat à pœna in obligationibus iudicialibus. dispu. 7. numero 21 735
Dignior & maior censetur primo nominatus.in iij.par.nu.117. fol.69.& dispu. ij.nu.11 691
Dignior & maioris dignitatis in consilio primam vocem habere debet, in proœ.nu.8 11
Dignitas maior est illa, quæ acquiritur à principe, quàm quæ ab inferiore. disp. ij.nume.32 691
Dignius præfertur minus digno & minus nobili. ibid.nu.118. 70.& dispu.1, nume.32 691
Dignius cōsideratur in causa efficiente. ibid.nu.119 eod.
Dilatio quomodo & quando detur.in vj. par.versi.dilatio.nu.1 432
Dilatio omnis est peremptoria: & non datur nisi semel in causa ciuili, nec potest prorogari, sed in causa criminali potest pluries dari. ibidem num.2.& 4 eod.& 435
Dilatio defensoria in criminalibus potest dari etiam post conclusum in causa. ibid.nu.3 435
Dilatio noua datur, quando superuenerunt nouæ probationes.& statur iuramento petentis dilationem, quòd sibi de nouo superuenerunt probationes. ibid.nu.6 eod.
Dilatio noua datur, quando causa examinatur in consistorio principis. ibid. nume.7 eod.
Dilatio noua datur, quando litigans impeditur facto aduersarij ibidem numero 8 434
Dilatio noua datur, quando additur aliquid de nouo in libello. ibidem nume.9 eod.
Dilatio noua datur, quando noua actio cumulatur.ibid.nu.10 eod.
Dilatio noua peti potest, quando in iudicio emergit noua exceptio,vel aliud incidens.ibi.nu.11 eod.
Dilatio quæ dari non debet, & datur, alter-

Universidad de Deusto
Biblioteca

altera parte præsente & non contradicente, valet. & de vtriusque voluntate dari censetur: vnde cautela est, vt altera pars contradicat. ibi. nu. 12 cod.
Dilatio data absenti non currit, nisi à die quo fuit intimata. ibid. nu. 14 cod.
Dilatio quæ datur in causis, quanta esse debeat. ibi. nu. 15 cod.
Dilatio probatoria semper est communis vtriusque partis. & est continua, & non vltis, nisi quando feriæ absorberet totã vel maiorẽ partẽ. ib. nu. 18 435
Dilatio data ad probandum, & probatum habendum, quid operatur. & quando detur dilatio ad examinari faciendum. ibid. nu. 19. & 20 436
Dilatio, est actus suspensiuus. & dilatione pendente conquiescit iudicis officiũ. in vj. par. ver. appellati. nu. 116 574
Dilatio finitur finita causa dilationis. ibi. nu. 133 580
Dilationem legalem potest iudex breuiare & prorogare. in vj. par. vers. dilatio. nu. 16 435
Dilationem breuiorem recipiens, contradicere & protestari debet, alias sibi præiudicat. Sed si protestatur, prodest vt possit aliam obtinere. ibi. nu. 17 eo.
Dilatione nulla data valent probationes receptæ. ibi. nu. 13 434
Dilatione pendente iudicium factum est ipso iure nullum. in iij. par. xvj. dist. nu. 47. fo. 145. & in vj. parte. vers. sententia. nu. 93 528
Dilationes plures dari possunt, vbi est iustum impedimentũ in prima. in vj. par. ver. dilatio. nu. 5 433
Dilationes sunt breuiandæ inquantum fieri potest in causis summariis. in iij. par. ix. dist. nu. 21 102
Diligere magis debet quis seipsum quàm alienum. disp. viij. nu. 5 742
Directæ actiones sunt ita ossibus affixæ, vt non possint ab eis diuelli. in rep. l. si actor. nu. 14 883
Discussio causæ, differt ab ipsa causa. in iij. par. nu. 21 21
Dispositio l. eos. C. de modo multan. hodie non est in vsu. in iiij. par. v. distinct. nu. 89 353
Dispositio l. j. C. qui aceu. non poss. est hodie correcta in Regno per constitutionem, si ciuiliter agens. in iiij. par. vj. distinct. nu. 49 161
Dispositio auth. sed nouo iure. C. de cusio. reo. & auth. sed hodie. C. de offi. diuer. n. hodie est correcta per ritum Regni. in vj. par. ver. instrumentorũ productio. nu. 1 457
Dispositio l. Imperatores. ff. de appellat. est hodie correcta in Regno. in vj. par. ver. appellatio. nu. 366 635
Dispositũ in materia, nõ censetur dispositum in materiato, & vnũ non venit appellatione alterius: nec econtrà. in ij. par. nu. 18 25
Dies præsumitur ignorare factum proprium propter multitudinẽ negotiorum. in rep. l. is potest. nu. 291 869
Diuinum iudicium, quod erit in fine seculi. in j. par. nu. 3 13
Diuinum ius. require infrà in litera I. in versicu. ius diuinum.
Diuortium est permissum hodie inter Iudæos secundum legem Mosaicam. in iij. par. nu. 58 52
Doctor ille præfertur aliis, qui fuit prius doctor creatus. in proœ. num. 9 12
Doctor non carceratur pro debito. in vj. par. ver. execut. nut. nu. 16 660
Dolus requiritur in delictis, vt puniatur. in iiij. par. j. dist. nu. 18 99
Domesticus, vide infrà, in litera F. in versic. familiaris.
Dominium nostrum sine facto nostro an & quando à nobis auferri possit. disp. viij. nu. 49 757
Dominium in iure cõgrui transfertur reuocabiliter: & quid importat hoc. disp. viij. nu. 15. 751
Dominiũ an transferatur ex contractu à l. prohibito. disp. i. nu. 17 768
Dominium præsumptum ex possessione, & omne quod à iure præmittur in fauorem alicuius debet allegari. in rep. l. is potest. nu. 92 819
Dominium rei vendiræ sub conditione an transferatur, si tradatur interim. disp. ix. nu. 17 768
Dominium rei alienæ contra prohibitionem iuris congrui an transferatur. disp. ix. nu. 13. & 17 767. & 768
Dominium an transferatur si statutum dicat, quòd locator non possit rem alienare, nisi requisito conductore. disp. ix. nu. 13 767
Dominium qualiter probetur in rei vendicatione: & quid si agatur petitione hæreditatis vel actione hypothecaria. in iiij. parte. ij. dist. nu. 4. & 6 112
Domino an præiudicet reus, qui illum non nominauit sed noluit litem defendere, & succubuit, vel contumax fuit. in vj. par. ver. nominatio. nu. 2 599
Dominus sine seruo non potest adire & ramen potest repudiare sine seruo. in repet. l. is potest. nu. 104 846. 847
Donatarius cui fuit donata res empta, an teneatur iure congrui. disput. ix. nu. 4. & 5. 17. & 18 765. 769 & 771
Donatio non præsumitur quando potest capi alia coniectura: imò potius præsumitur fatuitas quàm donatio. in rep. l. is potest. nu. 84 816
Donatio in qua incerta est persona donatarij, sed euentu futuro venit certificanda, tenet. in ij. part nu. 5 18
Donatio à iudice accepta, reddit illum suspectum. in vj. par. versic. appellatio. nume. 52 562
Dotis causa vbi agitur ad restitutionem, est summaria. in iiij. par. ix. distinct. nume. 17 200
Ducis Venetiarum sententia inappellabilis. in vj. par. versicu. appellatio. numero 145 611
Durante termino dato reo ad denuntiandum authori, an debeat supersederi in causa. in vj. parte. ver. author laudatus. nu. 4 599

Ecclesia non se impedit de animabus Iudæorum. quia iam damnatæ sunt. in iij. par. nu. 57 51
Ecclesia restituitur in integrum, tam in contractibus, quàm in iudicijs. & qualiter. in vj. par. versicu. appellatio. nume. 83 564
Ecclesia restituitur contra aliam ecclesiam. ibid.
Ecclesia restituitur, etiam aduersus prescriptionem quadraginta annorũ. ibid.
Ecclesia restituitur aduersus omnem lapsum temporis. ibid.
Ecclesiæ non sunt subiecti ludæi, quoad spiritualia. in iij. par. nu. 59 52
Edictum quanto tempore in loco affixũ stare debeat, quando citatio fit per edictum. in vj. parte. versicu. citatio. numero 96 375
Editio testamenti non fit viuo testatore. & qualiter editio fiat legatario petenti editionem à notario. in repe. l. is potest. nu. 259. & 260 853
Electio iudicis spectat ad actorem, quando reus habet plures iudices: nili essent iudices ex speciali priuilegio. in rep. l. si actor. nu. 33 888
Electio est creditoris in alterius quando vnum est in obligatione: aliud ad cautelam. ibid. nu. 34 cod.
Electio in alternatiuis remediorum vel actionum spectat ad actorem. ibid. numero 36 889
Electio in alternatiuis locorum spectat ad actorẽ. in repe. l. si actor. nu. 37 cod.
Eleemosynam qui vult facere, debet incipere à seipso. disput. viij. nu. 5 742
Emancipatio fieri potest sine alio iudice coram notario, & valet. ex quo notarius dicitur iudex chartularius. & à fortiori valet, vbi est facta coram iudice Regio ad contractus, prout sit in Regno. 1. 2. tit. parte. xviij. distinctio. nume. 1 254
Emancipationi si renuntiet filius, non subintrat patriam potestatem. ibidem nume. 4 255
Emens fundum si incontinenti donat, præsumitur facere in fraudem iuris congrui, & habet tunc locum ius congrui contra donatarium. disput. ix. nume. 13. & 24 770
Emologatio an & quando habeat locũ in sententia arbitri. & quid in arbitratore. in vj. par. versi. appellatio. nume. 150. cum plur. sequ. fol. 611. & nume. 160 617
Emphyteosim an & quando potest pater prælegare vni ex filiis in præiudicium aliorum. ibid. nu. 30 803

Universidad de Deusto
Biblioteca

Emphyteosim potest filius acceptare, repudiata hæreditate: & quæ sit ratio, in repe. l. 12 potest. nu. 22 790
Emphyteosim habent filij æqualiter, licet sub disparibus partibus hæredes instituantur à patre. & procedit hoc solum in emphyteosi concessa ab ecclesia: secus si à priuato. ibid. nu. 21. & 22 eo.
Emphyteosis ecclesiæ transit ad filios, etiam non hæredes: secus si habetur à priuato. ibid. nu. 22. 23 eod.
Emphyteosis quam filius habet vt filius, non vt hæres non imputatur sibi in quartam: sed de qua quarta hoc intelligatur. in repetitio. l. is potest. nu. 27. & 28 802
Emphyteosis acquisita per annum paternum non imputatur nepoti in legitimam, quando agitur de successione patris: & quæ sit ratio. ibi nu. 11 803
Emphyteosis finita debet reuocari descendentibus illius, qui primò habuit, aliàs potest appellari. disputatio. vij. nume. 11 741
Emptor hæreditatis non potest inuitus conuenirì à creditoribus hæreditarijs, in repe. l. si actor. nu. 28 893
Emptor hæreditatis qualiter acquirat iura actiua & passiua. ibid. nu. 28 eod.
Emptio & venditio habet casum substantialem. & quæ dicatur. in ij. parte. nume. 27 25
Episcopus æquiparatur Duci, Comiti, vel Baroni. in iij. par. v. dist. nu. 11 321
Episcopus conferens beneficium indigno non potest se excusare quod illum ignorabat illum indignum esse, ex quo illud inquirere tenebatur. in repet. l. is potest. nu. 13 873
Episcopus volens electum in beneficio confirmare, edictum in valuis ecclesiæ exponere debet, contra sua interesse putantes. in vj. parte. versicu. citatio. nume. 52 574
Episcopus expulsus per proclama in aliena diœcesi, potest expulsores citare, & contra eos & eorum fautores procedere. ibidem numero 105. folio 176. & in versi. sententia. nu. 84 372
Episcopus potest in quolibet loco suæ diœcesis, curiam regere & citare in d. ver. sententia. nu. 78 520
Episcopus si litigat cum suo subdito eliguntur arbitri, à quorum sententia appellatur ad Papam. in vj. par. versi. appellatio. nu. 161 638
Episcopus ciuitatis adiri potest, si iudex iniustitiam facit. ibid. nu. 179 641
Ab episcopo prorogato non appellatur. ibid. nu. 144 611
Error communis in notario putatiuo an faciat ius. in vj. par. versi. actorum editio. nume. 18 480
Error iuris, in sententia expressus, reddit iudicium nullum. in iiij. part. xvj. distinct. nume. 60 249
Euangelica denuntiatio. Require supra, in litera D, in versi. denuntiatio Euangelica.
Euangelia lex. vide infrà, in litera L, in ver. lex euangelica.
Euictio importat, vt venditor teneatur ad interesse. in ij. parte. nu. 44 30
Euictio per hypothecariam operatur, vt emptor agat ad interesse, & sine denuntiatione. in vj. par. ver. authoris laudatio. nu. 2 399
Exceptio spolij opposita, debet probari infra terminum dierum quindecim, & quid operatur eius oppositio. in iij. par. vj. dist. nu. 41 118
Exceptio nullitatis sententiæ, vel processus ex defectu iudicis causata, semper potest opponi etiam stante statuto, quòd contra sententiam nulla opponatur exceptio. in iij. parte. xvj. distinct. nu. 7 249
Exceptio falsi procuratoris, opponi potest ante & post sententiam ad annullandum iudicium. ibid. nu. 14 241
Exceptio declinatoria debet esse prima quæ opponi debet ante alias exceptiones. in iiij. parte. xij. distinctio. nume. 6. fol. 227. & in vj. parte. versi. exceptio. nume. 1 414
Exceptio, quòd sine actione agitur, impedit processum. in iij. par. xx. distinct. nume. 14 259
Exceptio legitimationis personæ, impedit processum ad vlteriora. ibidem numero 15 eod.
Exceptio contra personam iudicis, impedit processum. ibid. nu. 16 eod.
Exceptio legitimationis personæ potest ante omnia opponi, etiam in summariis. in vj. parte. versicu. exceptio. nume. 2. & 3 414
Exceptio, malè agis, quia ante diem agis, opponi potest ante & post litem contestatam, & quid importet. ibidem numero 5 415
Exceptio intentionis & facti, dilatoria dicitur & ante litem contestatam opponi debet. ibid. nu. 6 416
Exceptio hostica, quæ dicatur, & quando locum habeat. ibid. nu. 18 419
Exceptio recusationis iudicis, ante litem contestatam opponi debet, & ante omnes dilatorias exceptiones. Fallit, quando de nouo superuenit: quia potest in quacunque parte iudicij opponi etiam post conclusionem. in vj. parte. versi. appellatio. nu. 25. fol. 558. & nume. 74 563
Exceptio debet esse de regula, & firmat regulam in casibus exceptis. in repeti. l. is potest. nu. 203 845. 846
Exceptio declinatoria vel recusatoria iudicis, vel aduersarij debet opponi in principio litis, antè, quàm alia exceptio opponatur. in repetitio. l. si actor. nume. 17 897. 898
Exceptio litis pendentiæ an obstet contra executionem instrumenti. disputa. vj. nume. 1 719
Exceptio nullitatis oriens ex instrumento non censetur sublata per statutum tollens omnem exceptionem. idem de exceptione inhabilitatis personæ. dispu. vj. nu. 15 727
Exceptio præuentionis & litis pendentiæ est declinatoria. disputatio. vj. numero 32 726
Exceptio opposita renuntiata censetur ab eo, qui post recusationem litigat coram iudice recusato. ibidem nume. 71. fol. eod. & nume. 331. fol. 631. & nume. 423 647
Exceptio requirens altiorem indaginem, quæ incontinenti probari non potest, non impedit executionem sententiæ. in vj. part. versicu. executio. numero 63 661
Exceptio dilatoria opponi potest post litem contestatam, quando facto aduersarij superuenit. in vj. par. ver. exceptio nu 8 416
Exceptio dilatoria, quæ reddit processum retro nullum, opponi potest etiam post litem contestatam. ibidem numero 9 eodem
Exceptiones dilatoriæ tripliciter considerantur. ibid. nu. 1 414
Exceptiones dilatoriæ opponi debent ante litem contestatam. ibid. nu. 7 416
Exceptiones omnes dilatoriæ & declinatoriæ possunt opponi in nouo iudicio, quando causa de nouo incipitur post peremptionem instantiæ, ac si nunquam fuisset iudicium intentatum. in v. par. nume. 61 279
Exceptionem opponens post litem contestatam, quæ ante opponi debebat, punitur ad vnam libram auri, si est aduocatus. in dicto versicu. exceptio. numero 10 416
Exceptiones peremptoriæ, quæ & quare ita dicantur. ibid. nu. 11 eod.
Exceptiones peremptoriæ quando requirunt altiorem indaginem, reseruantur ad merita. & quid operetur ista reseruatio. ibidem nume. 13. 14. & 15. fol. 417. & 418
Exceptiones peremptoriæ vsq; ad quod tempus opponi possunt. & quid seruetur in Regno. ibidem nume. 11. & 16 416. & 418
Exceptio litis pendentiæ, non impedit sententiæ executionem. in vj. part. ver. executio. nu. 59 661
Exceptiones litis finitæ, quandoque sunt declinatoriæ, & quandoque peremptoriæ. in vj. parte. versicu. exceptiones. nu. 12 417
Exceptiones litis finitæ infra quantum tempus probari debeant. ibidem numero 15 418
Exceptiones quæ opponi possunt, post sententiam. ibid. nu. 17 eod.
Exceptiones quæ sint, quæ impediunt proces

Universidad de Deusto
Biblioteca

processum ad vlteriora. in iiij.part.xx. dist.per totam 256
Exceptio excommunicationis. Requirę infrà, in ver.excommunicationis exceptio.
Excommunicatio superuenięs post mandatum,non inhabilitat ipsum mandatum,& tenent acta, si non opponatur. in iiij.par.xvj.dist.nu.24 243
Excommunicatio ab homine diffinitiuè, pro pœna delicti irrogari non potest: sed solum ob contumaciam. in vj.par. ver.sententia.nu.41 517
Excommunicationis exceptio, impedit processum,& infrà octo dies probari debet.in iiij.par xx.dist.nu.13 259
Excommunicationis exceptio, est anomala:& in quacunque parte iudicii potest opponi.sed incontinenti probari debet.in vj.par.ver.exceptio.nu.4 415
Excommunicationis exceptio non obstat petenti reuocationem attentatorũ. in vj.par.ver.appellatio.nu.191 643
Excommunicationis sententia die feriato ferri potest.in vj.par.versũ.acterum edicto.nu.19 483
Excommunicationis sententia nunquam transit in rem iudicatam.in vj.par.ver. sententia.nu.141 537
Excommunicatus laicus perseuerans in excommunicatione,potest puniri per episcopum.in iiij.par. xj.distinctio.numero 25 215
Excommunicatus an efficiatur intestabilis.quod non,nisi esset excommunicatus pro hæresi:quia si perseuerat per annum efficitur intestabilis,infamis & suspectus de hæreli.in vj par.ver.contumacia.nu.35.fol.393.& in repeti.l.is potest.nu.128.& 129 828
Excommunicatus præsumitur ignorare ea,quæ fiunt in ciuitate, & pro mortuo habetur:& quæ sit ratio. ibidem numero 308 872
Excommunicatus,beneficii fructibus & distributionibus quotidianis priuari debet:etiam si appellat.in vj.par.ver. appellatio.nu.68.fol.589. An antè appellatio ab excõmunicatione aliquid operetur.ibi.nu.169.cũ plu.seq. eod.
Excommunicatus appellare potest à declaratoria iudicis.ibid.nu.169 eo.
Excommunicatus absolui potest appellatione pendente.ibid.nu.180 591
Excommunicati iudicis sententia,est nulla.in vj.par.ver.sententia.nu.99 529
Excommunicari potest laicus ab ipsomet prælato:cuius bona occupant. in iiij.par.xj.dist.num.16 219
Excommunicari potest friuolè appellãs: & etiã aliàs pœnas patitur.in vj.parte. ver.appellatio.nu.134 612
Excussio principalis fieri debet antè, quàm conueniatur fideiussor, vel tertius possessor.in proœ.nu.16. fol.12. in iiij.part xx.dist.nu.11 258
Executio quando fit, ordo iuris seruari debet.in proœ.nu.11 6
Ex processu,in quo non est lata sententia,non potest deueniri ad effectũ executionis.in ij.par.nu.14 27
Executio fit cum satisdatione, pendente supplicatione.in vj.part.verti.appellatio.nu.16 558
Executio an & quando suspendatur per restitutionem in integrum. ibid.nu.96. cum seq.fol.568.& in versi.executio. nu.58 661
Executio fit contra petentem malitiosè restitutionem in integrum. ibidem numero 92 eod.
Executio fit appellatione pendente:ac si nunquam esset appellatum.ibidem numero 188 594
Executio sententiæ fit, postquàm transiit in rem iudicatam. Et fit per iudicẽ, qui eam tulit,si est ordinarius.Secus,si est delegatus:& dummodo sit valida. Secus,si est nulla:quia non meretur executionem.in vj. par.versi.executio. nu 1.2.4.& 5 650.& 651
Executio sententiæ arbitri non fit per ipsum arbitrum:sed per iudicem ordinarium,etiam si sit arbiter iuris.ibid. nume.5 651
Executio sententiæ à qua fuit appellatũ per quem iudicem fiat.ibid.nu.5 eod.
Executio sententiæ quo ordine fiat. & quid si peruertatur ordo.l.à diuo Pio §.in venditione.ff.de re iud.an valeat ibid. ibid.nu.8.9.& 10 eod.& 652
Executio sententiæ altero de duobus modis fieri petitur.ibid.nu.3 651
Executio sententiæ fieri debet secundũ statuta loci,vbi fit.ibi.nu.10 652
Executio quando fit,an & quando bona minus damnosa capi debeant.ibid. nume.13 eod.
Executio quando fit pro debito fiscali, potest capi persona, sine alia excussione bonorum.ibid.nu.12 655
Executio quando fit in actione hypothecaria,non seruatur ordo §.in venditione.ibi.nu.13 eod.
Executio quando fit authoritate sententiæ interlocutoriæ, non seruatur ordo d.§.in venditione.ibid.nu.14 eod.
Executio fienda contra pupillum,primò in nominibus debitorum fieri debet. ibi.nu.15 eod.
Executio sententiæ quando fit,an & quãdo requiratur partis citatio. ibid.nu. 16.17.& 18 eo.
Executio sententiæ in ciuilibus qualiter fiat.ibid.nu.19 eod.
Executio quando fit,si fiat adiudicatio, fieri debet pro mensura debiti:aliàs si fiat plus debito,vitiatur in totum.Fallit in tenuta,quæ datur vigore pacti executiui. Item fallit, quando agitur actione reali.ibid.nu.20 654
Executio sententiæ quando fit, potest nuntius incipere à captura personæ, vt iudicet bona,in quibus vult exequi.ibi.nu.24 655
Executio in criminalibus contra dãnatum ad mortem,vel ad membri mutilationem,qualiter fiat.& quid possit facere iudex in adstringendo executorem seu carnificẽ,vel capiẽdo equum, vel aliud animal alienum pro executione iustitiæ.ibid.nume.25.& 26 eod. & 656
Executio non potest fieri in lecto,vestibus & supellectilibus domus:nisi quãdo alia bona nõ extant.ibi.nu.28 656
Executio non potest fieri in bobus aratoriis,& instrumentis agriculturæ,& quid si debitor aliud non habeat.ibid. nume.31 657
Executio sententiæ non potest fieri cõtra tertium,non nominatum in iudicio.ibid.nu.32 eod.
Executio instrumenti & sententiæ æquiparantur.dispu.vj.nu.1 719
Executio instrumenti potest fieri contra tertium possessorem non citatum. & negotio non liquidato,quãdo cõtinet precarium & pactum de capiendo.in vj.par.nu.11 eo.
Executio pro debito vel delicto patris, non potest fieri in peculio profectitio filij,nec pro delicto filij in peculio adventitio,nec etiam in castrensi.An antè pro delicto patris possit capi vsusfructus aduentitiorũ.ibid.nu.34.35.36. & 37 658
Executio pro condemnatione pupilli, non fit in bonis tutoris: nisi pro expensis.ibi.nu.38 eo.
Executio expensarum litis factæ cum procuratore,an & quando fiat contra procuratorem vel dominum.ibid. nume.40 eod.
Executio an in bonis si gulorum fieri possit pro debito vniuersitatis.ibid. nume.42 659
Executio non fit in bonis monasterij pro debito monachi: nisi sint bona quæsita monasterio per medium ipsius monachi.ibi.nu.43 eod.
Executio fieri non potest in stipendiis: neque in armis militum,neque etiam doctorum.ibid.nu.45 eod.
Executio nõ fit in libris scholarium,nisi quando non habent alia bona.ibi.nume.46 eod.
Executio in fructibus beneficij pro debito clerici non potest fieri: nisi non habeat alia bona.ibid.nume.49.& 50 eod.& 660
Executio pro debito vasalli defuncti,an fiat in fructibus feudi contra successorem.ibid.nu.50 660
Executio an fieri possit in viis publicis & theatris:& aliis similibus pro vniuersitatis debito.ibid.nu.51 eod.
Executio non fit in bonis mariti pro debito vxoris,vel econtra.ibi.nu.52. fe'. eod.Fallit, quando vxor tutrix mc.

Universidad de Deusto
Biblioteca

eno primo viro, transit ad alium, non reddita ratione: quia sit executio in bonis secundi viri pro debito tutelari. ibid. nu. 53 cod.

Executio sententiæ vsq; ad triginta annos petì potest. ibi. nu. 54 eo.

Executio in personâ non sit contra personas priuilegiatas. ibi. nu. 56 eo.

Executio impeditur per exceptionem nullitatis: nisi coram inferiori iudice opponatur. ibid. nu. 57 cod.

An autem impediatur per exceptionem litis pendentiæ. ibi. nu. 59 661

Executio in criminalibus suspenditur ob excellentiam delinquentis in arte sua: & quando delictum est antiquum. Idē, quando carcerem habuit pro delicto. ibid. nu. 60 cod.

Executio non impeditur per exceptionem requirentem altiorem indaginē quæ incontinenti probari non potest. ibi. nu. 61 cod.

Executio sententiæ an impediatur per denuntiationem euangelicam, vel per exceptionem compensationis. ibi. nume. 64 662

Executio fieri potest cōtra latronem insignem eam die ferata. in vj. par. ver. actorum editio. nu. 30 482

Executio fit contra tutorem pro expensis, quando iniustè pro pupillo litigauit. in vj. part. verficu. executio. nume. 59 668

Executor testamenti cui datum est arbitrium distribuendi & eligendi pauperes, potest id facere, sine citatione hæredum vel alterius. in vj. par. ver. citatio. nume. 22 568

Executor potest quis per iudicem constitui in suamet causa. ibid. nu. 45 562

Executor, qui vult iniustè exequi, potest iudicialiter impediri, quando est irretractabilis. dispu. j. nu. 36 677

Executor meritus non habet cognoscere de iustitia, vel iniustitia causæ. dispu. j. nume. 12 688

Executori vltra modum exequenti potest de facto resisti, & defensio est permissa toti populo, quādo vnus de populo offenditur. dispu. j. nu. 28 674

Executori ad capienda bona fisco delata vel ad exigendas pecunias fiscales, non creditur sine literis. ibid. nume. 77 678

Executiua causa omnis, dicitur summaria. in iij. par. ix. dist. nu. 59. 202

Exequi sententiam suam non potest iudex prorogatus. in iij. par. xij. distinct. nume. 13 229

Exemplum scripturæ in actis registratæ, non facit fidem nisi sit collationata parti præsente vel citata. in vj. par. ver. actorum editio. nu. 4 475

Exhæredatio facta de filijs nō nocet nepotibus, quando filij moriuntur ante testatorem. dispu. ta. x. nume. 10. & 11 fol. 779. 780

Eximens vocatum in ius coram delegato, non tenetur edicto, ne quis eum, &c. & secus, eximens vocatum in ius coram ordinario. in iij. par. v. distinct. nume. 65 131

Exitij ciuitatis, citati ad instantiā creditorum, non tenentur comparere. & ideò non valet processus factus contra eos in cōtumaciam. in iij. par. xvj. distinct. nu. 40 247

Expensarum condemnatio in interlocutoria obmissa, potest per iudicem addi quandocunq; vsq; ad diffinitiuam: secus si est obmissa in diffinitiua, quia non potest, nisi eadem die addi. in vj. par. versi. sententia. nu. 18 516

Expensarum condemnationem non tenetur iudex facere, nisi sint petitæ per partem. in vj. part. verficu. libellus. nume. 12 197

Expensarum condemnationem patitur victor quandoq; in vj. par. versi. interrogatio. nu. 2 401

Reliquā vide suprà, in litera C. in ver. condemnatio expensarum.

Expensarum taxatio. vide infrà, in litera T. in ver. taxatio expensarum.

Expensas funerales si quis fecit scholum mortuo, potest pro filijs retinere bona. vj. par. ver. executio. nu. 47 615

Experti missi per iudicem ad mensurandum, vel ad aliquam differentiam per aspectum loci possunt referre sine examinatione partis, licet in eorum electione requiratur citatio partis. in vj. par. ver. citatio. nu. 23 358

Extensio non fit in correctoriis ex identitate rationis, nisi ratione peccati euitandi. disputatio. ix. nume. 6. & 15. 765. & 767

Extensio in correctoriis fit ad similem casum, quando vnica tātum ratio potest assignari. dispu. ix. nu. 12 773

Extraordinarium iudicium quod dicatur. & quot modis. in iij. par. ix. distin. per totam. 186

F

Fabricantes falsam monetam puniendi sunt vltimo supplicio, sine appellandi remedio. in vj. par. ver. appellatio. nu. 283 623

Faciens actum incompatibilem cum appellatione, appellationi renunciat. in vj. par. versi. appellatio. nu. 415 647

Factorum qualitas distinguit qualitatem intellectus. in repetio. l. is potest. nume. 42 808

Falsitas emergens in iudicio ciuili, an & quando accusari possit, & faciat supersedere causam principalem. in vj. par. ver. accusatio incidens. nu. 1 438

Falsa moneta. vide suprà in ca. litera F. in versi. fabricantes.

Falsum testem vel scripturam producēs in iudicio, potest interrogari an velit vti. & postea accusatur. & punitur in amissione causæ, & etiam de falso. ad quem autem effectum fiat dicta interrogatio, & qualiter debeat fieri responsio. in vj. par. versi. accusatio incidens. nume. 1. fol. cod. & in ver. instrumentorum productio. nu. 20 460

Falsificantes ceram & alia vtensilia quæ vendunt, possunt puniri etiam per iudicem ecclesiasticum temporaliter. in iij. par. xj. dist. nu. 18 220

Falsus procurator quis dicatur. in iij. par. xvj. dist. nu. 16 242

Falsus testis qui pecuniam accipit, idem scelus committit, quod commisit Iudas vendendo Christum. in iij. part. nume. 66 53

Fama contraria superueniens impedit inquisitionem, vel alium actum fieri. in repet. l. is potest. nu. 121 875

Famæ duæ contrariæ si probantur fiatur filij, quæ procedit à dignioribus. in repet. l. is potest. nu. 136 877

Famæ bonæ probatio præfertur contrariæ famæ probatæ de malo vita, & euacuat suspitionem fugæ. ibid. nume. 117 cod.

Fama loco accusationis succedit iudice procedente per inquisitionem. in ij. par. nu. 1 18

Fama probat in causis modicis. in iij. par. ix. dist. nu. 76 204

Fama inquisitionem præcedere debet. aliàs non valet inquisitio. in vj. par. ver. inquisitio. nu. 15. cum plu. seq. vsq; ad nume. 11 494

Fama nisi habuerit originem ab honestis personis, & fide dignis, nihil operatur. ibi. nu. 21 495

Familia recusatur vt suspecta, ex suspitione sui domini. in vj. par. versi. appellatio. nu. 11 559

Familiaris vel domesticus quis dicatur, & quæ familiaritas sufficiat ad recusandum iudicem. in vj. par. versi. appellatio. nu. 29 558

Famuli & seruientes clericorum, gaudent priuilegio fori, sicut ipsi clerici: quia coram iudice ecclesiastico conueniri debent. in iiij. par. xj. distinct. nume. 4 215

Fatale primum & secundum quod dicatur, & vnde dicatur. in vj. par. versi. appellatio. nu. 221 603

Fatuus fatua loquitur, & per verba cognoscitur. in repetitio. l. is potest. nume. 141 842

Feudi inuestituram tenetur hæres habere ratam, & etiam si inuestiens moriatur antequàm feudum sibi aperiatur. dispu. x. nu. 40 792

Feudi successio quando deferatur primogenito: & quid si exeat secundogenitus & nepos ex primogenito præmortuo, quis præferatur. in repet. l. is potest. nu. 258 842

Feudum ex pacto & prouidentia quod dicatur, & quod hæreditarium. ibi. nume. 38 801. 806

Universidad de Deusto
Biblioteca

Feudum an possit per filium retineri, repudiata paterna hæreditate & quid de alio agnato. ibid.
Feriæ inducitæ ad honorem Dei, quæ seruãtur in iudiciis, quæ sint. & qui actus celebrari possunt in illis diebus. in iiij. par. xvj. di. in. nu. 58. 59. & 60. fol. 250. & 251. & in vj. par. versi. actorum editio. nu. 28 481
Feriato die ad honorem Dei potest notarius facere instrumẽta. Item possunt fieri omnes actus voluntariæ iurisdictionis. in d. xvj. dist. nume. 62 251
Feriæ ad honorem Dei, an per consuetudinem tolli possint: ita quòd acta facta in illis diebus valeant, prout fit in curiis nundinarum. nu. 6. & 64 eo.
Feriæ inducitæ ad honorem Dei, an possint tolli per statutum. ibid. nume. 64. & 70 eod. & 263
Feriæ inducitæ ad honorem hominum, & feriæ messium & vindemiarum, non seruantur in Regno. & quæ hodie seruentur. in iiij. part. ix. dist. nu. 1. fol. 251. & xvj. distin. nu. 61 211
Feriatis diebus iudicium factum, est nullum. in d. xvj. distin. nu. 17 250
Feudalis causa per ius canonicum potius, quàm per ius ciuile decidi debet. in iij. par. nu. 88 59
Feudalis causa laici cognoscitur per iudicem ecclesiasticum, quando feudum tenetur ab ecclesia. Item econtra, quãdo feudum tenetur à laico, fortitur forum iudicis secularis. in iiij. par. xj. distinc. nu. 7. & 48 215. & 223
Feudalis causa compromitti non potest, etiam inter coniunctos. Idem, vbi agitur de vita & militia. in vj. par. versic. compromissum. nu. 11. & 12 410
Feudales causæ per quæ iura decidantur in Regno Siciliæ. in iij. par. nume. 86 58
Feudorum ius, dicitur ius ciuile. & consuetudinarium. & fuit conditum ab Oberto de horto iurisconsulto Mediolanensi. in iij. part. nume. 83. & 84 57. & 58
Feudorum iura & vsus præferuntur iuri cõmuni: dummodo sint rationabiles. aliàs secus. Item, quando casus expressè decidit per vsus feudorum: aliàs non sumitur in eis argumentum à cõtrario sensu. ibi. nu. 90. 91. & 92. fol. 19
Feudorum vsus seruatur etiam in feudis ecclesiasticis. ibi. nu. 93 60
Feudatarius citatus qui dixit, nolo venire, perdit feudum. in vj. par. versic. contumacia. nu. 12 351
Feudatario mortuo an possit fieri executio in fructibus successoris in feudo. in vj. par. ver. executio. nu. 50 560
Fideiussionis contractus duas producit obligationes, seu actiones. dispu. vj. nume. 2 722
Fideiussionis contractus dicitur damnosus pro fideiussore, adeò quòd per hoc censetur dilapidare bona sua, eo ipso quòd fideiubet. ibi. nu. 2 eod.
Fideiussionem de iudicato soluẽdo quæ præstare teneatur. in vj. par. ver. satisdatio. nu. 11 410
Fideiussionis materia. vide infrà in litera S. in versi. satisdatio.
Fideiussionem dare promittens tenetur ad interesse, si non dat. dispu. vij. nu. 5. & 14 731 & 732
Fideiussor antequàm conueniatur, debet fieri principalis executio. in proc. nume. 16. fol. 13. & in iiij. par. xx. distin. nume. 11 258
Fideiussor de iudicato soluendo, patitur executionem ex eodem processu fabricato contra principalem. in vj. par. ver. citatio. nu. 18 359
Fideiussor de præsentando, statum incidit in pœnam: cùm reus fuerit requisitus absq; requisitione ipsius fideiussoris. in vj. part. versicu. satisdatio. nume. 5 408
Fideiussor de præsentando non tenetur iurare in ciuilibus: nec ipse, nec principalis. ibi. nu. 6 eod.
Fideiussor de iudicato soluendo coram ordinario, tenetur soluere iudicatum per suum delegatum. ibid. nu. 12 410
Fideiussor de non offendendo, non tenetur ad pœnam, ad quam fuit condemnatus principalis, qui ob eius cõtumaciam habitus fuit pro confesso. ibid. nume. 14 411
Fideiussor de expensis in casu succumbentiæ, non tenetur ad expensas: ad quas fuit actor condemnatus peremptа instantia. ibi. nu. 17 eod.
Fideiussor nõ obligatur, nisi primò obligetur principalis. ibi. nume. 26 413
Fideiussoris citatio non requiritur in sententia ferenda contra principalem. in vj. par. versi. Citatio. nume. 12 359
Fideiussores de præsentando, duo ad minus recipi debẽt pro quolibet accusato qui non sint clerici: neque filiifamiliàs, se obligantes in solidum, quæ fiiussio omni die per solum actorem magistrum accipitur. Et quid si est dies feriata, qualiter accipiatur. in vj. par. ver. satisdatio. nu. 7 408
Fideiussores in criminalibus pro quanta pœna in Regno recipi debeant. ibi. nume. 8 409
Fideiussoribus an & quando sit relaxandus reus in criminalibus. ibid. nume. 10 eod.
Fideiubere an & quando potest vnus inquisitus pro alio, quæ appellatur fideiussio vicaria. & quid seruetur in regno. in vj. par. versicu. satisdatio. nume. 9 eod.
Fideiubere pro proximo in periculo cõstituto, quis potest, non obstante iuramento, per ipsum de non fideiubendo præstito. in vj. par. versic. iuramentum. nume. 19 470
Fideiussionem de iudicato soluẽdo quis præstare teneatur. in vj. par. ver. satisdatio. nu. 11 410
Fideiussionis materia. vide infrà in litera S. in ver. satisdatio.
Fides hosti seruanda non est. dispu. vj. nume. 19 734
Figura iudicij, quæ sit. in ij. par. nume. 16. fol. 24. & in iiij. part. ix. distinctio. nume. 11 189
Filiatio qualiter probatur. in repet. l. is potest. nu. 110 877
Filiatio quando probatur qualiter sit articulandum. in repet. l. is potest. nume. 115 878
Filia dotata excluſa à successione patris per constitutionem regni in aliquibus an succedat in emphyteosim, quam pater accepit pro se, & filiis suis. quod non in repet. l. is potest. numero 24. 25 801
Filia renuncians hæreditati paternæ, vel excluſa per constitutionem in aliquibus non succedit in iurepatronatus ecclesiæ. in repet. l. is potest. numero 35 804
Filia an possit petere se adæquari eius sorori, quæ habuit maiorem dotem. dispu. vij. nu. 23 735
Filia dotata à patre non potest dicere se incongruè dotatam, non stante quòd sint auctæ facultates patris tempore mortis: quia etiam poterant diminui. ibi. nume. 22 784
Filia dotata non excluditur per neptem ex filio præmortuo post mortem patris ante aditam hæreditatem non obstante transmissione. ibi. nu. 27 786
Filia dotata à patre, semper censetur cõgruè dotata, etiam si habeat minus legitima. in l. is potest. nu. 21 784
Filia non excluditur à successione materna per constitutionem in aliquibus, sed in ciuitate Neapolis excluditur per consuetudinem. ibidem. nume. 28 787
Filia excluſa per statutum vel per renuntiationem à bonis patris, succedit vnà cum nepte ex filio masculo præmortuo viuo patre: secus si post patrẽ moriatur. dispu. vij. nu. 17 782
Filia excluſa per constit. regni, debet cõgruè dotari & dos non debet esse minor legitima. ibi. nu. 20 784
Filij mortua matre subintrant eius locum, & succedunt auunculis ex persona propria, non ex persona matris. in rep. l. is potest. num. 41. & 44. fol. 778 780. 790
Filia quæ renunciauit patri & fratribus de non succedendo, nec ex testamento, nec ab intestato potest succedere, nihilominus ex testamento. ibi. nume. 31 786
Filia quæ renuntiauit bonis paternis & legitimæ propter dotem, si pater in

Universidad de Deusto
Biblioteca

suo testamento instituit eam in vno tareno, potest petere supplementum legitimæ ex causa testam. non obstante renunciatione.ibi.nu.26 786
Filia quæ renunciauit bonis paternis, maternis, & fraternis, si instituta ante fratrem superstitibus filiis, deinde mortuo fratre, in filij succedant non obstante renunciatione matris.ibi.nume.1 777
Filia, quæ renunciauit bonis paternis, succedit nihilominus patri mortuo sine aliis filiis: nisi faceret testamentum, & aliam hæredem faceret. ibidem. nume. 14. & 15. 780. & 781
Filia quæ primò iurat non renunciare, si postea renunciet cum iuramento, non præiudicat sibi secundum iuramentum contra primum. ibid. nume.45 795
Filia renuncians bonis paternis est pacto quamuis amplo, potest nihilominus petere legitimam nisi specialiter legitimæ renunciauerit. disput.vij.nume.19 785
Filia renuncians hæreditati paternæ si enormissimè lædatur, vt quia pater est multum dives, potest contrauenire petita absolutione à iuramento.ibi. nume.42 795
Filia renuncians successioni paternæ, maternæ, & fraternæ, censetur renunciare sub conditione, si successio sibi deferatur.ibid.nume.8.& 13 780. & 786
Filia renuncians successioni patris & legitimæ, potest succedere patri ex testamento. idem si sit exclusa per statutum.ibid.nu.25 786
Filia semel exclusa à bonis patris censetur perpetuo exclusa. ibidem. nume.15 781
Filia si renunciat bonis paternis tantum, an ista renunciatio sit alicuius vtilitatis, maximè in regno.ibid.nume.14 780
Filia si renunciat bonis etiam fraternis, mortuo vno fratre succedunt alij fratres vel sorores expulsa renunciante: sed mortuis omnibus fratribus & sororibus succedit non obstante renunciatione.ibi.nu.29 787
Filius emphyteosim acceptare potest, repudiata hæreditate: & quæ sit ratio.in rep.l.is potest.nu.22 790
Filius prius torquetur, quàdo de eodem crimine pater & filius sunt in tormentis.li.in proœ.nu.14 13
Filius prius moriens præsumitur, quando pater & filius, vel mater & filius in eodem cõflictu, bello, aut mari moriuntur.ibid.nu.15 eo.
Filius potest hodie adire hæreditatem aduentitiam sine iussu patris in rep.l.is potest.numero 6. & 206 786. & 847
Filius implorans officium iudicis potest esse in iudicio, sine consensu patris quando non esset aliquis contradictor alias secus.ibid.nume.9.786. & 787
Filius an possit repudiare hæreditatem patris & retinere feudum.ibid.nu.15. & 20 806.807
Filius faciens inuentarium potest habere feudum præcipuum & pro burgensaticis non tenebitur vltra vires hæreditarias.ibid.nu.40 807
Filius habitans domum patris hæreditariam non censetur adire hæreditatem quando illa domus erat obligata pro dotibus suæ matris.ibid.nume.58 811
Filius in casu potest repudiare hæreditatem patris & retinere legitimam.ibid.nume.62 812
Filius qui infra triginta annos non adiuit paternam hæreditatem, potest illam adire infra alios triginta annos, vt proximior agnatus: sicut de iure prætorio habet secundum annum. ibid.nu.100 822
Filius qui infra triginta annos non adiuit, ex testamento potest infra alios triginta adire ab intestato, vt proximior agnatus.ibid.nu.101 822
Filius moriens post annum transmittit ius deliberãdi infra alium annum.ibi. nume.102 822

Filius sine patre, & pater sine filio an, & quando possit adire, vel repudiare hæreditatem filio delatam. ibid.num.206. & 207 847
Filius expresse repudiando non nocet patri: sed tacitè sic. per lapsum temporis.ibid.nu.208 848
Filius dicitur proximior agnatus patri cæteris agnatis, & dicitur vna caro cum patre.ibid.nume.215 861
Filius an præsumatur sui iuris vel in potestate patris. ibidem numero 276. & 277 867
Filius habitans seorsum à patre per x. annos præsumitur emancipatus. in rep.l.is potest.nu.278 eod.
Filius natus ex vxore coniugata præsumitur filius mariti etiam si eius mater erat meretrix: nisi probaretur absentia mariti vel infirmitas. ibid. nume.130. cum tribus versi. seq. 877.878
Filius natus in concubinatu præsumitur filius concubini. ibidem numero 332 fol.878
Filius natus ex pedissequa retenta in domo non præsumitur filius domini pedissequæ: nisi probetur quod pedisse qua erat concubina domini. ibidem nume. eodem
Filius non potest feudum habere ex pacto, & prouidentia, si repudiat hæreditatem patris. disput.x.numero 4. & 36 fol.778.788
Filius viuente patre nullum habet ius in bonis eius. ibidem numero 22 fol.784
Filius persicu erans in societate post mortem patris hæreditatem adire videtur. in rep.l.is potest.nu.76 815
Filius si pro pace facta cum occisoribus patris ab eis pecuniam accepit, an videatur adire hæreditatem patris. ibid. nume.81 816
Filius familiãs agens vel conuentus in iudicio, sine consensu patris, facit iudicium esse nullum. & potest opponi tam antè, quàm post sententiam.in iij. part.xvj.dist.nu.18 242
Filius familiãs potest esse in iudicio tanquam procurator alterius. ibidem numero 19 eodem
Filius familiãs potest agnoscere bonorum possessionem de iure prætorio sine iussu patris: secus in hæreditate de iure ciuili.in repetil.is potest. nume.5. & 9 786
Filius familiãs olim, & hodie non potest adire hæreditatem profectitiam sine iussu patris: secus in aduentitia hodie: quia potest adire etiam patre inuito. ibid.nu.111 829
Filius familiãs litigare potest super spiritali negotio.ibid.nu.10 eod.
Filius familiãs potest esse in iudicio, quãdo iudicium tendit ad eius fauorem: quia vtile, etiam si sit minor. ibidem nu.26.& 27 244
Filius familiãs si conuentus est in iudicio criminali, etiam consensu patris, non valet iudicium, quando est minor.ibi. nume.55 259
Filius familiãs etiam sine consensu patris potest se compromittere, ex forma Repiæ pragmaticæ. in vj.part.versi.compromissum.nu.10 427
Filius renuntians emancipationi, non intrat patriam potestatem. in iij.parte. xviij.distin.nu.4 255
Filius iniurians patri vel matri, potest ex iudicis officio inquiri, & punirj. in vj. parte. versicu. inquisitio. numero 165 538
Filio condemnato nõ fit executio in pecũlio aduentitio, etiam super proprietate quæ est rotæ filij. in vj.par.versicu. executio.nu.35 658
Filij naturales tantùm non excluduntur per filias legitimas, & naturales à successione patris de iure Lõgobardo. in ij.par.nu.127 72
Finem imponere litibus sæpe multum festinant.in ij.par.nu.31 27
Finali causæ iudicij renuntiari potest.ibi. nume.18 31
Fiscus habens rem communem cum primo, ipse diuidit. & ratione partis suæ potest fiscus vendere totam rem.in iij. par.j.dist.nu.75 105
Fiscus quando tractat de lucro condemnatus pro debito publico seu fiscali,

Universidad de Deusto
Biblioteca

non appellas.in vj. par.versic. appellatio.nu.239 624
Fortiudicatus dicitur seruus pœnæ,& efficitur intestabilis : nec potest hæres insistere,nec adire hæreditatem.in rep.l.is potest.nu.127 828
Fortiudicatio quando habeat locum :& pro quibus delictis. in vj. par.versicu. contumacia.nu.23 197
Forma actus quæ dicatur.in ij.par. nu.22. 27.& 26 23.& 24
Formalia actuum, quæ respiciunt fauorẽ publicum, non possunt renuntiari, neque tolli per partes. in ij. par.nu. 8.& 30.cum plu.seq. 27.& 28
Formalibus neque substantialibus non possunt partes in contractibus,& vltimis voluntatibus renuntiare, vt actus valeat.ibid.nu.42 29
Fraudibus,& malitiis semper est obuiandum.disput.viij.nu.14.& 10 767.769
Fraus præsumitur in actu ex celeritate temporis.ibid.nu.21.& 24 770
Fructus legitimæ debentur à die mortis patris vnà cum ipsa legitima. di.pu.x. nume.24 786
Fructus tenetur restituere emptor bonæ fidei,qui emit ab eo, qui tenebatur ad fructus.disp.ix.nu.19 769
Frater proprio nomine non agit ciuiliter pro iniuria fratris:sed criminaliter sic. in vj.par.versic.inquisitio. nu.61. & 65 507.& 509
Fructus sequestrati possunt pendente appellatione. in vj. par.versic.appellatio. nume.177 591
Fructus beneficij ecclesiastici,pro debito clerici capi non possunt ; nisi quando alia bona non habet.in vj.par.versicu. executio.nu.44 619
Fructus feudi pro debito capi non possunt,nisi in subsidium.ibidem num.49 eodem
Fundum emens si incontinenti donat, præsumitur facere in fraudem iuris congrui,& habet tunc locum ius congrui contra donatarium. disput.ix. nume.1.& 14 770
Furtum an dicatur hodie crimen priuatum , ex quo est alterata pœna per capitula Regni. in vj. par.versic.inquisitio.nume.205 541
Fures nocturni puniuntur extra ordinẽ. disput iij.nu.4 698
Fur manifestus condemnatus de furto, non potest appellare.in vj.par.versicu. appellatio.nu.48 635
Furiosus iudex esse non potest. in vj.par. verii.sententia.nu.98 529
Furiosus & infans æquiparantur.in repe. l.is potest.nu.114 810
Furioti seruus potest acquirere hæreditatem cum iussu tutoris vel curatoris. in vj.par.nu.115 811
Furiosus non potest adire hæreditatẽ pro se.sed an pater vel curator possit eam adire, & an transmittat eam , & quid iuris sit generaliter in furioso. ibidem numero 132.& 133. in repet.l. is potest. 825.830
Furiosus qualiter probetur, & quis dicatur fatuus vel mente captus, ibid.numero 136 eodem
Furiosus semel semper præsumitur furiosus : nisi probetur contrarium. fallit si fuisset furor momentaneus : quia ille non præsumitur durare . ibidem,numero 139 811
Furiosus non præsumitur quis, nisi probetur.ibid.nu.137 eod.
Furiosus habens dilucida intervalla præsumitur facere, actum tempore furoris nisi contrarium probetur. ibidem,numero 140 811
Furiosus probatur per signa, & per verba extra propositum, & si spuat in faciem alicuius.vel si proijcit panem vel lapides , & ex aliis signis . ibidem numero 141 842
Fustigatus pœna, an dicatur capitalis . & in quibus teneatur. in vij. part.ij distinc. nu.7.& 9 108.& 109

GAbellarius anni præcedentis p xferatur nouo licitatori , si tantundem offert, quantum nouus. disput.viij. numero 45 764
Gabellæ quando exiguntur siue collectæ vel tributa fiscalis, nullus iuris ordo seruatur. Idem quando agitur contra gabellarios , indebitè opprimentes . in liij. parte ix. distinct. numero 61.& 66 202
Gentium ius,quid sit,& quid introduxit. in iij.par.nu.3 47
Gratianus author libri Decretorum,fuit monachus,& magister sacræ Theologiæ.in iij.parte.nu. 4 41
Grossis iudicibus non sunt causæ subtiles committendæ. in vj. par.versic.appellatio.nu.67 562

HAeredes possunt conuenire , quòd vnus soluat vnum debitum insolidum,& alius aliud.in repet.l. si actor. numero 52 896
Hæreditaria onera diuiduntur ipso iure inter hæredes pro portione hæreditaria.ibid.nu.52 eod.
Hæreditas aditi non potest nisi sit delata.in repet.l.is potest.nu.16 798
Hæreditas infanti delata potest per solum tutorem vel patrem aditi de iure ciuili.alias non transmittitur. Secus de iure prætorio:quia etiam amici,& cõiuncti agnoscere possunt. ibidem numero 11 787
Hæreditas auita vel paterna si est delata nepoti , non potest vnam repudiare , & aliam acceptare quando pater suus se immiscuit hæreditati amitæ : quia est effectum vnum patrimonium ibid.nu.18 799
Hæreditas adita,non dicitur amplius hereditas, sed efficitur vnicum patrimonium cum bonis defuncti,& adeuntis. ibid.nu.18 eod.
Hæreditas ad hoc vt possit aditi quot requiruntur.ibid.nu.104 823
Hæreditas ascendentium est debita æqualiter omnibus descendentibus ordine successiuo.ibid.nu.267 862
Hæreditas non potest aditi vel repudiari pro parte : imò si quis adit partem accrescit sibi etiam inuito tota hæreditas quando non habet cohæredem. ibid.nu.13 799
Hæreditas repudiata per minorem restitutum non accrescit cohæredi inuito. ibid.nu.164 836
Hæreditas infanti delata , an censeatur adita per successurum infanti , qui re-

perit in possessione alicuius rei hæreditariæ mortuo infante.in repet.l.is potest.nu.57 811
Hæreditati se immiscere, est proprié suorum: licet quandoque isti termini confundantur.in l.is potest.nu.13 798
Hæreditatis aditio inducitur, si filius alatur de fructibus bonorum patris.in repet.l.is potest.nu.58 819
Hæreditatis aditio inducitur si filius repudiata hæreditate, reperitur possidere aliquam rem hæreditariam : quia cessetur reuocasse repudiationem.ibid. nume.89 eod.
Hæreditatis aditio probatur etiam per testes singulares.ibid.nu.94 eod.
Hæreditatis aditio an valeat,si hæres hæredis dicat , Ego credo quod Titius adiuit ; & si non adiuit , ego ex nunc adeo ex iure deliberandi mihi transmisso.ibid.nu.138. 878
Hæreditatis aditio inducitur per illa verba,volo adire. secus si dicit, ista hæreditas non mihi displicet . ibidem,numero 44 808
Hæreditatis aditio inducitur etiam per verba enunciatiua, vt si quis confiteatur se hæredem etiam in epistola enũciando,& nocet ei talis confessio quo ad omnes . ibidem,numero 45 & 281 808.840
Hæreditatis aditio fieri potest infra xxx. annos continuos.ibid.nu.10 787
Hæreditatis aditio consistit in solo animo,qui potest coram quocunque declarari.ibi.nu. & 42.785 & 780.787
Hæreditatis aditio inducitur verbis, & facto. Verbis , vt si quis dicat, Adeo vel agnosco talem hæreditatem. ibid. nu.42.& 43 808
Hæreditatis aditio inducitur per illa verba,volo adire. secus si dicit, ista hæreditas non mihi displicet. ibidem numero 44 eodem
Hæreditatis aditio eo ipso inducitur, q notarius enunciatiuè nominat , quem hæredem in contractu per illum celebrato : quia præsumitur quòd adsit consensus illius . in repet.l. is potest nume.49 808

Universidad de Deusto
Biblioteca

Hæreditatis adiuo inducitur per responsionẽ factam per verbum, credo quòd tum hæres. ibid.nu.51 eod.
Hæreditatis aditio inducitur pro filio infante, si pater retinens dotes vxoris mortuæ, & non restituit eas, saltem post annuminam censetur illas retinere, vt hæreditatem infanti filio delatam. ibid.nu.56 810
Hæreditatis aditio inducitur ex dilectione vxoris eamisiæ amore Dei. ibidem nume.59.80 811.815
Hæreditatis aditio non inducitur ex eo quod filius reperitur in possessione rei emphyteoticæ, quam poterat habere vt filius non vt hæres. ibidem nume.60 812
Hæred.aditio an inducatur per pupillum habitantem domum paternam, sciente tutore. ibi.nu.61 eod.
Hæreditatis aditio non inducitur per eum qui habitat domum quam habebat communem cum defuncto. ibidem nume.64 815
Hæreditatis aditio non inducitur per aliquem actum præcedente protestatione quòd non sit animo adeundi, in reper. l.is potest.nu.66 eod.
Hæreditatis aditio inducitur pro infante, si tutor ingreditur fundum hæreditarium. ibid.nu.67 eod.
Hæreditatis aditio inducitur eo ipso quòd quis transigit, vel compromittit cum legatariis. ibidem numero 68 eodem
Hæreditatis aditio facta per damnatum ad mortem, valet si fuit appellatum. ibid.nu.70.813 814
Hæreditatis aditio an inducatur per implementum conditionis sub qua fuit quis hæres institutus. ibidem numero 73.74 814.& 816
Hæreditatis aditio inducitur pro infante, si tutor scribit in inuentario, quod inuenit ius adeundi. ibidem numero 75. 814.815
Hæreditatis aditio inducitur per exactionem vel receptionem debiti hæreditarij. ibi.nu.78 815
Hæreditatis aditio an inducatur si maritus vendit vester vxoris, vel dat eas in eleemosynam. ibid.nu.80 816
Hæreditatis aditio non inducitur si filius pro pace facta cum occisoribus patris pecuniam ab eis recepit. in repet. l. is potest.nu.83 816
Hæreditatis aditio an inducatur ex collatione facta per hæredem cohæredi. ibid.nu.84 eodem
Hæreditatis aditio an inducatur per implementum modi. ibidem numero 85 816
Hæreditatis aditio inducitur si filius repudiata patris hæreditate emit rem paternam per interpositam personam. ibid.nu.86 eodem
Hæreditatis petitione agens non habet necesse probare dominium. in fin. par. fin. distinct.nu.1 13
Hæreditatis petitione agens obtinet in expensis, si reus in fine causæ opponat de titulo. in vi. parte. versic. interrogatio.nume.1 403
Hæreditatis petitio an sit actio mere realis vel personalis, in rem scripta. in fin. par.fin.dist.nu.8 151
Hæreditatis petitio non datur ei, qui quandoque possessionem habuit: & cecidit ab ea. in fin. par.vi. distinct. nume.6 363
Hæreditatis petitio intentata præiudicat aliis actionibus, & facit illas quiescere. in fin.par.xx.distinc.nu.6 257
Hæreditatem adire censetur qui dicit testamentum nullum, seu falsum: secus si intentat querelam. in repet.l.is potest. nume.46 803
Hæreditatem adire censetur qui constituit procuratorem ad responsalitiam qualiter est hæres. ibidem numero 48 803
Hæreditatẽ adire censetur qui petit interrogari aduersarium an possideat pro hærede, ex quo vult eum conuenire petitione hæreditatis. ibidem numero 47 eodem
Hæreditatẽ adire censetur qui testatur de hæreditate sibi delata. ibid.nu.50 eod.
Hæreditatem adire non videtur is, qui petit sibi edi rationes defuncti vt possit illas

sit illas inspicere. ibid.nu.52 eod.
Hæreditat. videtur adire is, qui facit formare libellum vt conueniat aliquem. ibid.nu.52 eod.
Hæred. dicitur is adire qui donat, vel cedit aliquod ius vel rem hæreditariam. ibid.nu.54 810
Hæredita. adire dicitur is, qui vendit, vel mandat vendi rem hæreditariam. ibid. nume.55 eod.
Hæredita. adire non videtur qui possidet vnam rem mobilem de hæreditate alicuius locupletissimi viri. in repet.l.is potest.nu.59 811
Hæredit. adire non videtur is, qui possidet: vel alienat rem hæreditariam, quã ignorabat esse hæreditariam. ibidem nume.61 812
Hæredit. adire cẽsetur is, qui mandat hæredi suo quòd soluat legata relicta, in hæreditate in qua fuerat antea hæres institutus. ibid.nu.69 813
Hæredit. adire dicitur qui constituit procuratorem ad adeundam vel donandum rem hæreditariã. ibid.nu.70 814
Hæreditatem aduentitiam hodie potest adire filius famil. etiam inuito patre. in rep.l.is potest.nu.171 829
Hæredit. adire censetur qui patitur alium gerere pro hærede nomine suo. in rep. l.is potest.nu.71 814
Hæreditatem adire censetur qui soluit debitum hæreditarium: nisi contrariũ protestetur. ibid.nu.72 eod.
Hæredita. adire videtur qui soluit legata. ibid.nu.74 eod.
Hæred. adire videtur hæres q manumittit seruũ hæreditarium. ibid.nu.79 815
Hæred. adire videtur qui locat alteri rem hæreditariam. ibi.nu.81 eod.
Hæred. adire videtur filius perseuerans in societate post mortem patris. ibid. nume.76 eodem
Hæredita. adire videtur testatoris debitor hæres institutus eo ipso quòd soluit in termino. ibid.nu.77 eod.
Hæredit. an videatur adire is, qui funeris impensas dat. ibid.nu.82 816
Hæred. adire non potest is, qui impeditur ex dispositione alicuius statuti. ibidem numero 201 844
Hæred. adire & repudiare conuertuntur in eo, qui facit actum pro se non pro alio. ibid.nu.202 845
Hæredita. adire, repudiare & nolle adire differunt. ibid.nu.202 eod.
Hæres non potest hæreditatem adire, nisi sciat testatorem esse mortuum. in repet. l.is potest.nu.155 856
Hæres non potest adire hæreditatem nisi sciat sibi esse delatam. ibi.nu.183 840
Hæres hæreditatem adisse censetur, eo ipso quòd reperitur possidere aliquã rem hæreditariã, vel habitare domum hæreditariam, quod fallit in octo casibus. ibid.nu.57.58. cum septem versic. seq. 811.812.& 813
Hæres hæreditatem adire non potest: nisi sciat testatorem potuisse testari. ibid. nume.184 740
Hæres dubitans an aliquis eum in gradu præcedat, hæreditatem adire non potest. ibid.nu.185 741
Hæres hæreditatem adire non potest nisi sciat ex qua causa delata sit sibi hæreditas: ex testamento vel ab intestato. ibid.nu.186 841
Hæres, conditione pendente, hæreditatem adire non potest. Fallit quãdo vehemens opinio erat, quòd conditio erat purificanda in personam, & fauorem hæredis. ibid.nu.314.325 876
Hæres an tigetur iuramento defuncti. dispu.x.nu.9 791
Hæres tenetur habere ratum factum defuncti. Nam potest defunctus obligare ipsum, & eius bona. ibid.nu.2 777
Hæres extraneus præsumitur scire contenta in testamento: non autem in codicillis, & quæ sit ratio. secus in suo, quia præsumitur ignorare. in repet.l.is potest.nu.14 875
Hæres institutus sub conditione, si mulier pareret fœminam, potest adire hæreditatem ante partum: quando erat vehemens opinio, quòd erat paritura fœminã, & quid operabitur talis aditio. ibid.nu.325 876

Universidad de Deusto
Biblioteca

Hæres vt præsumatur scire se hæredem non est necesse quòd viderit testamentum: sed sufficit quòd fuerit sibi factum notum ex relatione vel literis amicorum.ibid.nu.125 876
Hæredis appellatione in materia feudali venit tantum filius.in repet.l. is potest. nume.19 806
Hæredem se appellans Titij, videtur fateri Titium esse mortuum. ibidem numero 281 868
Hæres adiens hæreditatem, cõsetur quasi contrahere cum debitoribus,& creditoribus hæreditariis,cum quibus hæres contraxit. in vij. parte.ij. distinct. nume.9.dispu.x.numero 7.& 41.778. & 789 113
Hæres si fecit inuentarium, & creditores dicunt plus esse in bonis, quàm sit in eo conscriptum,index instantibus creditoribus inquirit, & accipit probationes de domo hæredis, etiam hæredis seruos torquendo.in vj. parte.numero 145 355
Hæres compellitur ex iudicis officio ad sepeliendum defunctum,quo negligente potest iudex vendere res hæreditarias pro sepultura. ibidem numero 198 343
Hæres antequam adeat hæreditatem, potest citari facere creditores, per proclamà, vt compareant ad ostendendum instrumenta debiti.in vj.par.vers. citano.nu.108 377
Hæres satisdare tenetur de soluendo legato,in diem vel sub conditione.in vj. par.versi.satisdatio.nu.24 415
Hæredes duo, quorum alter est clericus, & alter laicus, ambo conuenire debẽt coram episcopo: etiam si plures sint laici, quàm clerici in ij.par.xj. distin. nume.21 116
Hæreticus iudex facit iudicium, & processum nullum.& quis dicatur hæreticus.in viij.par.i.dist.nu.6 251
Hæreticus in iuitur per iudicem,& punitur ad combustionem, & bonorum publicationem. ibidem numero 187 342
Hypothecaria agens quid necesse probare habeat. in iiij. parte ij. distinct. numero 6. 112
Hypothecaria agens potest eligere vnum ex tertiis possessoribus insolidum.in repet.l.ij actor.nu.28 839
Hypothecaria agens petitorio, & non possessorio agere dicitur.in vj.par.versicu.appellatio.nume.108 627
Hypothecaria actio contra tertium possessorem impeditur per exceptionem excussionis: vbi non est præcarij constitutum. in iiij. parte. xx. distinct. numero 10 258
Homo triplex caput habere dicitur. in iiij.par.ij.distin.nu.1 107
Homo cùm factus sit ad instar diuinæ imaginis, non debet pro delicti pœna in facie bullari, & cicatricibus deformari.ibid.nu.9 109
Homicidio commisso oritur criminalis accusatio ad pœnam, ac etiam actio in factum ad interesse. ibidem numero 4 81
Homicidium per culpam commissum, pœna arbitraria punitur: & dicitur crimen extraordinarium,& ponitur exẽplum in eo,qui excedit modum temperandi iustum calorem.in iiij.parte.j. distin.nu.60 100
Honor magis est sedere à dextris, quàm à sinistris.in proœ.nu.10 12
Hora,in quà quis comparere tenetur: an requiratur in citatione.in vj.par. versi. citatio.nu.66 367
Hospitalibus piis datur restitutio in integrum: in vj. par.versi.appellatio.numero 85 565
IAcobus de Belusso, fuit vir magnæ authoritatis in materia feudorum, & octo vicibus legit librum Feudorum: ideò multum tibi creditur.in iij. parte. numero.34 57
Idiota vel rusticus respondent positionibus præsente suo aduocato,vel procuratore. in vj. parte versicu.positio. nume.16 440
Ignoranti sententiam contra se latam non currunt x. dies statuti ad appellandum.in vj.par.versi.appellatio. nume.203 557
Ignorantia in facto alieno præsumitur, nisi probetur scientia.in repet.l.is potest.nu.283 877
Ignorãtia quare potius præsumitur quàm scientia.ibid.nu.283 878.879
Ignorantia in facto proprio non excusat & nõ præsumitur:nisi quis esset læsus vltra dimidiam.item nisi essemus in actibus mortentium. ibid.nu. 286.287. & 288 869
Ignorantia in facto proprio præsumitur quando tractat de damno vitando.ibi. nume.292 869
Ignorantia nõ præsumitur,de eo, de quo erat publica fama in ciuitate:imò potius tunc scientia præsumitur. ibi.295. 298.& 299 870
Ignorantia semper præsumitur in absente,infirmo, infante & excommunicato.In quibus autem casibus hoc procedat.ibid.nu.305.306.307.308 871
Ignorantia iuris neminem excusat. ibid. nume. 11 873
Ignorantia affectata non excusat. ibi.nume.312 eod.
Ignorantia qualiter probetur. ibid. nume.316 874
Ignorantia crassa & supina non excusat, & quæ dicatur.in repetino.l.is potest. nume. 12 873
Ignorantia non præsumitur, nec excusat eum,qui percunctatur,vel percunctari tenebatur factum alienum.ibidem numero 113 eod.
Ignorantia an possit probari per iuramentum.ibid.nu.317.& 318 874
Ignorantiæ probatio admittitur vbi præsumitur scientia.ibid.nu.311 874
Ignorare non præsumitur cõsanguineus vel vicinus facta consanguinei vel vicini:sed potius scire.Quod fallit quandoque.in repe.l.is potest.nu.296.297. 298.& 299 869
Ignorare non præsumitur is,qui negotio interfuit.ibid.nu.309 872
Ignorare non præsumitur, imò scire is qui scire tenetur ex iuris dispositione: quia scire, & scire debere paria sunt. ibid.nume.311 873
Immiscere se hæreditati est propriè suorumlicet quandoque illi termini confundantur.in repetitio. l.is potest.numero 13 797.798
Imperium totius mundi fuit in populo Romano acquisitum vi armorum. in iij.par. n.15 42
Imperium vnde habuit originem.ibid. eod.
Imperium fuit translatum de populo Romano in principem,qui dictus est Rex Romanorum.fit an idem populus possit imperium aduocare. & dictum imperium fuit confirmatum per Christũ in Euangelio.ibi,& nu.16.& 27 43
Imperio vacante appellatur ad papam omisso medio.in vj.par. ver.appellatio.nu.377 641
Imperator primus in orbe fuit Octauianus. Aliqui dicunt,quòd fuit Iulius Cæsar.sed primus imperator Christianus fuit Constantinus.in ij par.nu.16 38
Imperator per Papam deponi potest. ibi.nu.16 43
Imperator dicitur diuinus totius mundi & omnium rerum temporalium, & potest imponere legem quam vult,& in condẽdis legibus æquiparatur Deo. in ij.parte.nu.121.fo.70. & dispura.x. nume.27 749
Imperator dicitur diuina gratia constitutus.ibid.nu.120 eod.
Imperator in causa propria iudex esse non debet:sed debet illam delegare.in vj.par.versi.adpellatio.nu.51 559
Imperatoris potestas à Deo procedit. in d.ij.par.nu.10 44
Imperatoris sententia,an fieri possit sine citatione.in vj.par. versicu.citatio. nume.10 354
Imperatoris regnatio in libello criminali adponi debet.in vj par.versi.libellus. nu.6 496
Impedimenti probandi causa,dicitur fuit maria:quia vt plurimum probatur per iuramentum. in iiij.part.ix.distinct. nume.82 205
Impeditus.vide infrà, in versicu. instantia.

Universidad de Deusto
Biblioteca

Impubes iudex esse non potest.in vj.par. ver.sententia.nu.93 529
Imputatur ei,qui non prospexit, id quod euenire potest.disp.vij.nu.9 732
Incendium præsumitur commissum ab inhabitantibus.in repe.l.is potest. nume.101 871
Incertitudo personæ,quæ tamen est certa per rerum naturam,non vitiat actū. in 9.par.nu.4.& 5 18
Indebiti condictio.vide suprà.in litera C, in ver.condictio indebiti.
Indicia non dicuntur ea,quæ sunt capta ex processu informatiuo, nisi fuerint repetita parte citata.in vj.par.versi.inquisitio.nume.8.in fin.
Indicia purgata sunt reo in tortura non confitente.in vj.par.versi. tortura. nume.16 498
Indictionis obmissio,vitiat instrumentū. in vj.par. ver.instrumentorum productio.nume.13 461
Indictionis obmissio, an vitiet libellum criminalem.in vj.par. versicu.libellus. nume.6 366
Infans transmittit potentia suitatis.in repe.l.is potest.nu.12 787
Infans & furiosus æquiparantur. ibid.nume.14
Infans tutore carens an possit adire cum autoritate iudicis.ibid.nu.151
Infans censetur adire eo ipso quòd tutor eius ingreditur fundum hæreditarium. ibid.nu.67 811
Infanti delata hæreditas an censeatur adita per successurum infanti, qui reperitur in possessione alicuius rei hæreditariæ,mortuo infante. ibidem numero 57 811
Infanti si est delata hæreditas quis adire,& qualiter aditi possit. ibidem nume.145
Infanti tutore carenti si est delata hæreditas,possunt amici & coniuncti agnoscere bonorum possessionem pro infante in iudicio:& transmittetur postea hæredi per infantem, secus in additione de iure ciuili: quia solus tutor eam facere post patrem infantis potest.ibid.nu.11 787
Inferior prælatus potest amoueri per inquisitionem datam à Papa. ibidem numero 41 679
Infirmitas leuis habetur pro non infirmitate.in repe.l.is potest.nu.106 872
Infirmitas suorum consanguineorum excusat in contumacia.in vj.par.ver.contumacia.nu.1 386
Informatio capta per testes inhabiles, in casibus,in quibus testes,non requirebantur, videt.in iij.parte. ix.distinctio. nume.93 208
Ingrediens possessionem decreto iniusto,punitur de vi turbatiua.in iiij.part. xvj.dist.nu.12 250
Inhibitio superioris legitime interposita, cum causæ cognitione, & parte citata,ligat manus iudicis. aliàs secus. & non ligat,quando appellatio est iniusta & friuola.in vj.par.versic.appellatio.nu.106 595
Inhibitio facta iudici contra ius, operatur vt processus postea per eum factus sit nullus. disputatione vj.numero 25 725
Inhibitio iudicis contra ius facta,non inducit nullitatem actus postea gesti. ibid. nume.137 eod.
Inhibitio an & quando possit fieri iudici laico per iudicem ecclesiasticum. in iiij.par.xj.dist.nu.30 220
Initium habere oportet ea,quæ gerimus: aliàs actum inanem efficiunt. in proœ. nume.4 12
Inimicitia,est iusta causa suspicionis iudicis.in vj.part.versicu.appellatio.nume.35 559
Inimicitia ad recusandum iudicem, causatur ex lite,quam quis habet cum eodem iudice,tanquam priuato. ibid.nume.47 560
Inimicus de iure canonico repellitur ab accusando.Secus de iure ciuili. in vj. par.versi.inquisitio.nu.51 304
Inimicus meus dicitur, qui copulat parentelam vel amicitiam cum inimico meo.in vj.parte.versicu.appellatio.nume.35 559
Inimicus censetur etiam is,qui non vult aliquem admittere ad osculum pacis, maximè in eccl esia.ibid.nu.48 560
Inimicus censetur,qui non salutat.ibidem nume.50 561
Inimicus reconciliatus,redditur suspectus in iudicando:& à testimonio repellitur.ibid.nu.64 562
Iniuria facta vni,omnibus eius consanguineis facta censetur,& quamuis passus iniuriam remittat: possunt tamen alij accusare. Quod intellige criminaliter tantum:non autem ciuiliter, nisi sit pater vel maritus.in vj.parte, versi. inquisitio.nu.58.& 60 506.& 507
Iniuria quæ fit diuinæ religioni, vel patriæ,propria appellari potest,& quilibet potest eam prosequi tāquam propriam.ibidem nume.63.fol.509. & nume.141 535
Iniuria filij potest remitti per patrem.adeò quòd filius agere non potest vltra, nec eius frater post remissionem patris. Fallit,quando pater esset vilis persona,vel quando iniuria à persona coniuncta facta esset. ibid. nume. 67. & 71 509.& 511
Iniuria atrox & enormis,quæ dicatur,& quæ leuis.ibid.nu.75 513
Iniuria si fuit remissa in foro animæ, potest nihilominus iniuriator accusari per remittentem.ibid.nu.89 517
Iniuria illata clerico,est crimen publicū, & quilibet potest accusare. & iudex ex officio inquirit.ibid.nu.142 535
Iniuria facta clerico, dicitur facta Deo. ibid.nu.143 eod.
Iniuriarum actione non potest quis agere contra homicidam: sed homicidam accusare cogitur.ibidem numero 91. 518
Iniuriarum actione non potest agere consanguineus offensi,pendente accusatione facta per ipsum offensum, ibid. nume.95 520
Iniuriarum actione potest agi ciuiliter & criminaliter: & quomodo.in iiij. parte j.distinctio.nume.5. & 10.fol.82. & 84
Iniuriarum æstimatio qualiter fiat.& quid secundum constitutio.Regni. ibid. nume.7.& 13 eod.& 85
Iniuriarum actione agens, si concludit iniuriantem condemnari ad satisfactionem iniuriæ,siue honoris, an dicatur iudicium ciuile vel criminale. in iiij.par.j.distinct.nu.10 84
Iniuriarum actione agens iniuriam æstimare potest,& in calce libelli addere,quod si iudex non puniuerit sufficienter reum reseruat sibi petere satisfactionem.Et talis libellus procedit. ibid.nume.17 87
Iniuriarum actione agens non potest æstimare iniuriam, quando non fuit ipse offensus,sed eius consanguineus, vnde solum criminaliter agere potest. in vj.part.versicu.inquisitio. nume.60. & 65 507.509
Iniuriarum actione quando agitur, pars æstimat,& iudex taxat,mediante iuramento agentis, & cui debeat pœna applicari.ibid.nu.6 82
Iniuriarum actione procedit in regno per libellum,vel per querelam.Et quæ sit differentia inter istos procedendi modos.ibid.nu.7 83
Iniuriarum iudicium, vbi petitur satisfactio iniuriæ, dicitur criminale. ibid.nume.10 84
Iniuriarum actione an teneatur opponēs crimina contra testes, si illa non probantur quid si protestetur, quòd non animo iniuriandi.in vj.part. ver.repulsa.nume.15 509
Iniustitia non inuenitur in legibus iurisconsultorum.in par.iiij.nu.121 70
Innocentij dicta super Decreta, non sunt auth.nec habent vim legis.sed sunt velut glosæ.in iij.parte.nu.37 46
Inops & malè vestitus,æquiparantur carcerato. in vj.par. versicu.contumacia. nume.6 837
Inquiri nullo modo potest hodie de vsurario per iudicem secularem:nisi accusetur ab eo qui suam vel suorum iniuriam prosequitur. disputatio. v.numero 10 711
Inquisitio potest fieri per iudicem ecclesiasticum de vsura,& de omni alio crimine fama præcedente. ibidem nume.11 712

Universidad de Deusto
Biblioteca

Inquisitio non fit in causa ciuili, nisi contra vsurarium, & hoc qualiter procedat. disp. iij. nu. 10 700
Inquisitio quando fit, fama loco accusatoris succedit. in ij. par. nu. 1 28
Inquisitio generalis quando fit, reus est certus, saltem per rerum naturam. ibid. nume. 1 eod.
Inquisitio quando fit de crimine, mitior pœna irrogatur de iure canonico, nam imponitur pœna extraordinaria. in iiij. part. j. dist. nu. 28. fol. 90. & 10. dist. nu. 5. & 6 211
Inquisitio non potest fieri per iudicē pro delicto culpa commisso absque dolo, nisi sit lata culpa. in iiij. par. j. distin. nu. 72. fo. 104. & in vj. par. versi. inquisitio. nume. 14 299
Inquisitio vel accusatio præcedere debet, vt quis de aliquo crimine puniatur. in vj. par. versic. inquisitio. nume. 5. & 6 28. & 140
Inquisitio præhibetur, nisi in casibus à iure expressis, quod intellige de speciali inquisitione. Secus in generali. ibid. nu. 5. fol. 140. & nu. 105 325
Inquisitio generalis quæ dicatur, quomodo & qualiter fiat. & ad quem effectū. ibid. nu. 7. 8. fol. 140. & nu. 105 325
Inquisitio generalis præcedere debet, antequā conueniatur vniuersitas ad pœnam damni clandestini. ibid. nu. 11 202
Inquisitio specialis contra certam personam, qualiter & quot modis fiat. ibid. nume. 12 295
Inquisitio fieri debet per ecclesiasticum iudicem de idoneitate personæ eligendæ, vel ordinandæ: nec non de vita & moribus clericorum, quando prælatus visitat ecclesiam. ibid. nu. 13. & 14 eod.
Inquisitio vt valeat, quot requirantur. ibid. nu. 16. cum plur. seq. 294
Inquisitio specialis non procedit, nisi primò constet delictum esse commissum. & qualiter constare debeat. & quam diligentiam debet facere iudex. ibid. nume. 17 eod.
Inquisitio non potest fieri, nisi præcedat fama publica & vehemens, quæ ex actis apparere debet. & non debet à malevolis orta esse. ibidem nume. 18. & 19 eod.
Inquisitio formatur extantibus indiciis, sine fama. ibi. nu. 21 295
Inquisitio formata de mandato principis, valet, fama non præcedente. ibidē nume. 25 eod.
Inquisitio formata non præcedente infamia, valet: quando denuntia fit per aliquem probū virum. ibi. nu. 26 296
Inquisitio, non præcedente infamia formata, valet: existente inquisito presente, & non contradicente. ibid. nume. 27 eod.
Inquisitio fit contra officialem in syndicatu, non præcedente fama. ibid. nume. 28 eod.
Inquisitio generalis formatur fama non præcedente. ibid. nu. 29 297
Inquisitio specialis, quam præcesserit inquisitio generalis, valet, sine aliæ famæ probatione. ibid. nu. 30 eod.
Inquisitio non ad puniendum, sed ad corrigendum pro animæ salute, fama non præcedente facta, valet. ibi. nu. 32 298
Inquisitio ex necessitate officij formata, non præcedente fama, valet. ibid. nume. 33 299
Inquisitio delicti non commissi dolo vel lata culpa, sed per leuem aut leuissimā culpam, non valet. ibid. nu. 34 eo.
Inquisitio locum & tēpus commissi criminis continere debet. ibi. nu. 35 eod.
Inquisitio sine solennitatibus. l. libellorū. ff. de accu. valet, quando inquiritur de crimine cōmisso contra diuinam maiestatem, & crimine lesæ maiestatis. ibid. nu. 36 300
Inquisitio omnes delicti speciales circumstantias continere debet: eum loco & tempore, nec sufficit dicere, quòd est solitus furari, blasphemare, & similia facere. ibid. nu. 37 eod.
Inquisitio antè, quàm fiat, debet iudex citare offensum, si vult comparere ad accusandum. aliàs superueniente accusatore cessat inquisitio. ibidem nume. 38 eod.
Inquisitio vigore statuti facta, non tollitur per superuenientem accusatorem. & remedium ordinarium dicitur. ibi. nume. 39 301
Inquisitio in quibus casibus permittatur de iure communi: & per capitula Regni. ibi. nu. 40 eod.
Inquisitio non cessat, inquisito affectante vel procurante ab aliquo accusari coram alio iudice, vt impediatur inquisitio. ibi. nu. 41 301
Item quando offensus prius interrogatus dixit quòd no lebat accusare. ibid. nume. 42 eod.
Inquisitio non impeditur per superuenientem accusatorem, quando ex parte rei nihil fuit oppositum. ibid. nume. 43 eod.
Inquisitio non supersedit, quando accusans prius denuntiat iudici, vt procedat ad inquirendum contra aliquem, quem postea accusit. ibi. nu. 44 eod.
Item quando iudex videret accusationem etiam suspectā de collusione. ibid. nume. 45 301
Inquisitio non tollitur, si accusator fuit causa promouendi inquisitionem. ibi. nume. 46 eod.
Inquisitio de iure canonico semper est remedium ordinarium: & non tollitur per superuenientem accusatorem. ibi. nume. 48 eod.
Inquisitio fieri non potest de crimine, de quo aliàs quis fuit accusatus, vel inquisitus, & legitimè absolutus. ibi. nume. 49 eod.
Inquisitio non prohibetur, quando sententia absolutoria lata est per collusionem, & præuaricationem. ibid. nume. 50 eod.
Item, quando prius lata fuit absolutoria ab obseruatione iudicij. ibid. nume. 51 304
Item, quando quis accusaretur ab alio tertio. ibi. nu. 52 eod.
Item, quando causa criminalis esset decisa per transactionem. ibi. nu. 53 305
Inquisitio vel accusatio fieri potest de crimine, de quo per viam exceptionis cognitum fuit. ibid. nu. 85 316
Inquisitio fieri potest de crimine, de quo primò cognitum fuit per viam denuntiationis Euangelicæ. ibidem. nume. 86 eod.
Inquisitio fieri potest de crimine, de quo aliàs fuit actum ciuiliter. ibid. nume. 96 321
Inquisitio ab incompetenti iudice facta, non valet. ibid. nu. 102 324
Inquisitio quando fit per iudicem, solet dari coadiutor. & an hoc sit de substantia. & ad quem effectum datur. ibid. nume. 104 eod.
Inquisitio regulariter non fit in ciuilibus, ad commodum priuatorum. Fallit in multis casibus. ibid. nu. 105 323
Inquisitio potest fieri in crimine vsurarum, etiam ad commodum priuati. ibi. nume. 106 eod.
Inquisitio in quibus casibus fieri potest ex officio sine accusatore. ibi. nu. 106. & 107. vsq; ad fin. vbi ponuntur. lxiiij. casus eod.
Inquisitio potest fieri ex officio iudicis de omni crimine, quod committitur per conspirationem seu conuenticula. ibi. num. 128 332
Inquisitio fit ex officio iudicis de blasphemia Dei. & quilibet accusare potest. ibi. nu. 144 335
Inquisitio generalis nō est sufficiens deueniendi ad specialem, nisi in casibus, in quibus specialiter inquiri potest, & & non fit nisi semel in anno. ibid. nume. 174 339
Inquisitio procedit, ex officio iudicis de crimine lesæ maiestatis perpetrato contra personam principis vel suorum collateralium. ibi. nu. 175 340
Inquisitio permittitur contrà socios criminis in casibus, in quibus permissa est de speciis interrogatio. ibid. nume. 178 eod.
Inquisitio generalis contra omnes malefactores potest fieri per iudicem ad purgandam prouinciam malis hominibus. ibid. nume. 180. eod.
Inquisitio an fieri possit ex officio iudicis in crimine priuato, puta furto, vel iniuria, & quid seruetur in Regno. ibid. nume. 204 345
Inquisitio potest fieri de omni crimi-

Universidad de Deusto
Biblioteca

ne,de iure canonico,ibi.num.206.cod.
Inquisitio criminum, expensis fisci fieri debet.ibi.nu.207 cod.
Inquisitio inepta an validetur per confessionem. ibi.nume.208 cod.
Inquisitionis causa, an dicatur ciuilis vel criminalis.in iiij.parte.3.distinct.nume. 27.fol.89.Reliqua vide infrà, in versi. iudex inquirit.
Inquisitus, de crimine interrogatus cum iuramento, an tale crimen commisit non dicitur periurus, si negat & mendacium dicat.in vj.par.ver. interrogatio.nume.5 405
Inquisiti, an & quando possint simul fideiubere.& quid seruetur in regno.in vj. parte. versicu.satisdatio. numero 9 409
Inquisitus de crimine ad instigationem alterius, non potest à iudice petere, quòd requirat contra instigantem.in iiij.par.vj.dist.nu.54 112
Instantia peremptа potest iudex ferre absolutoriam ab obseruatione iudicij:& actorem condemnare in expensis. in iiij.parte.xvj. distinctio.numero 2. folio 243.& in v.parte.numero.58.& 59 278
Instantia causæ,quæ dicatur.in v.par.numero 2 263
Instantia quando in causis currere incipiat.ibid.nume.1 eod.
Instantia quando incipiat currere in causis,in quibus lis non contestatur.ibid. nume.4 264
Instantia causarum, quanto tempore durat.ibi.nume.1 eod.
Instantia currit, & perit etiam, vbi proceditur per inquisitionem. ibid.numero 6 eod.
In causis ciuilibus vbi proceditur per officium iudicis nobile,currit & perit instantia.ibi.nu.7 eod.
Instantia perit in causis executiuis,& instrumentalibus in quibus parata est executio.ibi.nu.8 eod.
Instantia currit etiam coram iudice delegato. ibi.nu.9 eod.
Instantia perit coram arbitro: cui non est tempus præfixum. ibidem. numero 10 265
Instantia coram arbitratore non currit neq; perit.ibi.nu.11 eod.
Instantia cœpta cum defuncto,non transit ad hæredem.ibi.nu.12 eod.
Instantia cœpta cum defuncto laico,non transit in clericum hæredem. ibid.numero 13 eod.
Instantia nunquam perit de iure canonico.quod in foro ecclesiæ seruatur.ibi. nume.14 eod.
Instantia in consistorio Principis nunquam perit. & quid seruetur in facto consilio Neapolitano.ibi.num.15 eod.
Instantia non perit triennio, quando iudex habet liberum arbitrium in procedendo, & sententiando.ibidem.numero 16 266
Instantia per statutum & per rescriptum principis breuiari potest. ibidem. numero 17 eod.
Instantia breuiata, si petatur dilatio vltra metas instantiæ,an post illam peremptam possit sententia ferri.ibid.nume.18 267
Instantia à principe prorogari potest.ibi. nume.19 eod.
Instantia nunquam perit in causis fiscalibus.ibid.num.20 eod.
Instantia in causis ecclesiarum nunquam perit,etiam si ventilentur coram iudice laico.ibi.nu.21 eod.
Instantia statutaria breuior triennio prorogari potest.ibidem.num. 23.fol.268. & in vj.par.versi.appellatio.nume.235 605
Instantia breuior triennali tempore in rescripto delegatorio præfixa,potest cõsensu partium prorogari.in d.v.parte. nume.16 265
Instantia breuiari potest per inferiorem à principe delegantem causam decidendam infra breue tempus. & quid importet talis breuiatio. ibidem. numero 17 eod.
Instantia durat vltra terminum mortuo iudice prope finem triennij. ibidē, nume.28 eod.
Instantia nunquam perit in emergentibus ante litem contestatam. ibidem. nume.29 269
Instantia non currit litigatori facto aduersarij impedito.ibi.nu.30 eod.
Instantia an currat impedito facto iudicis vel tertij.ibi.nu.31 eod.
Instantia quãdo per principẽ restituitur, dicitur insufflata: sed an tunc debeant resici expensæ.ibid.nume.32 270
Instantia insufflata per principem nulla expensarum facta mentione, potest per partem opponi quòd expensæ reficiantur.ibidem.nume.33 eod.
Instantia lapsa facto iudicis,ipso iure restituta censetur.neque necesse est adire Regem, vel sacrum consilium pro insufflatione.ibi.nu.34 271
Instantia peremptа restituitur absque refectione expensarum illis personis, quibus restitutio in integrum, de iure conceditur.ibidem.nume.35 eod.
Instantia non perit triennio, quando lite pendente litigator effectus est familiaris illius officialis, coram quo lis agitur. nam successor expectari debet. ibid.nume.37 eod.
Instantia non currit, in causa in qua est princeps consulendus:quia responsio Principis expectari debet. ibidem.numero 38 272
Instantia non currit durante inhibitione superioris vel episcopi.ibidem.numero 39 eod.
Instantia non currit impedito agere, iuris impedimento. ibi.nu.40 eod.
Instantia an currat, donec processus stat penes consultorem.ibi.num.41 eod.
Instantia in causa feudali durat per annum.ibi.num.42 273
Instantia causæ clerici deuolutæ ad iudicem laicum propter impedimentum episcopi, quanto tempore durat.ibid. nume.43 eod.
Instantia peremptа, possunt innouari omnia acta de consensu partium repetendo.ibi.nu.45 eod.
Instantia peremptа restaurari potest altero de quatuor modis. ibidem.numero 46 eod.
Instantia peremptа non perit causa, neq; ius partis:sed actor potest causam de nouo incipere, & nouam instantiam fabricare,relictis expensis in causa ciuili. Secus in criminali.ibidem. nume. 47.& 48 eod.& 274
Instantia euanescit tam per lapsum temporis,quàm per absolutoriam ab obseruatione iudicij.ibi.nu.49 eod.
Instantia peremptа, quæ acta pereant,& quid in criminalibus. ibidem.numero 55.& 57 277.& 278
Instantia peremptа potest ferri sententia,si ex processu adparet cõfessio rei. ibid.nu.58.& 59 278
Instantia peremptа si causa incipiatur de nouo, possunt opponi omnes exceptiones dilatoriæ & declinatoriæ, ac si nunquam iudicium fuisset intentatum.ibi.nu.61 279
Instantia peremptа per absolutoriam ab obseruatione iudicij, an omnia acta pereant.ibi.nume.62 eod.
Instantia causæ principalis vel appellationis, an suspendatur per compromissum.in vj.par.ver.appellatio. num. 226.& 231 607.& 609
Instantia causæ appellationis,maioris est præiudicij, quàm causæ principalis. ibi.nu.227 eod.
Instantiæ tempus potest per partes breuiari.in v.par.nume.22 267
Instantiæ tempus per cõpromissum non potest prorogari.ibid.nume.24 268
Instantiæ prorogatio nõ firmatur, etiam iuramento.ibi.nume.25 267
Institorem alicui apothecæ præpositum volens reuocare, edictum ante illam apothecam publicè proponere debet, vt nemo cum illo contrahat.in vj.parte.ver.citatio.num.50 374
Instrumentum quando præsentatur secundum formam ritus, causa dicitur summaria.in iiij. part.ix. distinctio.numero 60 201
Instrumentum quando præsentatur secundum formam ritus,non requiritur citatio partis in præambulo faciendo.in vj.par.versi.citatio.nume.95 54
Instrumentum secundum formam ritus qualiter præsentetur, & quæ pœna soluatur per debitorem, & quæ

per creditorem. Et quando euitetur dicta pœna.in vj. parte.versicu.instrumenti productio. numero 2 456
Instrumentum potest præsentari altero de tribus modis. eod.
Instrumentum secundum formam ritus potest præsentari etiam cõtra mulierẽ. & in isto casu carceratur mulier pro debito.ibid.nu. fol. 457
Instrumentum vt præsentari possit secũdum formam ritus, iuramentũ & pœnam continere debet,& liquidũ debet esse.ibid.nu.4. & 5 eod.
Instrumentũ secundum formã ritus post xx. annos præsentari non potest.ibid. numero.6 eod.
Instrumentum secundũ formã ritus præsentari non potest contra hæredẽ debitoris: sed creditoris hæres illud præsentar.ibid. nu.7 eod
Instrumentum continẽs debitum valoris vitra vnciam, præsentatur secundum formam ritus.ibid.nu.8. 458
Item,quòd creditor nõ sit præuentus. ibid.nu.9 eod.
Instrumentũ secundum formam ritus,nõ potest præsentari per procuratorem. ibid.nu.10 eod.
Instrumentum & contractus in quo differunt.disp.vj.nume.8 271
Instrumentum operatur vt debitor possit carcerari:& debet dicere causam in vinculis.ibid.nume.3 721
Instrumentum vnum, & idem continens emptionem & donationem simul, præsumitur in fraudem furis congrui, quo ad donationem. disput.ix. numero 24 770
Instrumentum quando est nullum, omnes clausulæ in eo contentæ sunt nullæ.disp.vj.nume.19 726
Instrumentum guarentigiæ an æquiparetur sententiæ.ibi.nume.17 725
Instrumentum quando extrahitur in forma publica, debet interuenire consensus creditoris,& debitoris pariter.disp. vj.nume.11 723
Instrumentum secundum formam ritus non præsentatur contra debitorem, qui contraxit per procuratorem; & non iurauit ipse debitor, sed procurator: quia iuramentum debet præstari de facie ad faciem.ibidem numero.11 eodem.
Instrumentum super assistentia impetranda,quando & qualiter præsentetur.ibi. nume.12 459
Instrumentum vt fidem faciat, in membrana charta scribi debet. Secus in scriptura priuata.& quæ continere debeat.ibidem.numero 15.& 21.cum seq. eod.& 460
Instrumentum falsum producens, simpliciter respondere debet, si vult eo vti.ibi.nume.20 460
Instrumentum vt fidem faciat, locum celebrati contractus vel instrumenti continere debet.ibi.nu.21 eodem.
Instrumentum regulariter non debet edi nisi semel. Fallit, quando continet id quod dependet ex sola voluntate vnius:quia tunc millies edi potest.in.vj. parte versi.actorum editio.numero 58. 486
Instrumenti copia collationata potest in actis relinqui retento originali. in d. ver. instrumentorum. numero 19. fol. 460,& in ver. actorum editio. numero 3 474
Instrumenti producti in iudicio veritas inquiritur per iudicem.in vj.parte.ver. inquisitio.numero 189 142
Instrumenti executio non potest fieri contra tertium non nominatum in instrumento: nec etiam actiuè non nominatus illam petit, in.vj. parte. versicu.executio.nume.12 617
Instrumenti executio potest fieri contra tertium possessorem citatum, & negotio non liquidato, quando continet precarium, & pactum de capiẽdo.ibi. nume.15 eod.
Instrumento præsentato secundum formam ritus,si debitor est contumax,potest de persona capi.in vi. parte. versi. instrumentorum productio.numero 12 458
Instrumenti executio an impediatur per exceptionem quod metus causa vel doli.disp.vij.nume.8.& 11. 721,& 722
Instru

Instrumenti debiti donatio facit quem procuratorem in rem suam.in rep.l.si actor.nu.16 884
Instrumenta vsque ad quod tempus producti possunt in iudicio.ibid.nu.26 461
Instrumenta duo si repertiuntur in eadem charta, præsumitur prius illud, quod præcedit in ordine scripturæ.in iij.par. nume.127 66
Instrumenta & scripturæ productæ in iudicio, an dicantur esse de actis in vj. parte. versi.actorum editio. numero 3. 474
Instrumentorum appellatione venit omnis scriptura instruens causam. in vj. par. versi. instrumentorum productio, nume.1 456
Intellectus ad gl.in ver.secundum insti.de obli.in prin.in vj.par.ver.sententia.nume.67.68.&.69 521.& 524
Intellectus ad glo.in §.in summa.versi.extraordinaria. insti.de iniur.in iiij. par.j. distinc.nume.47 95
Intellectus ad l.& si prætor.ff.de offi.eius. in 4.par.v.dist.nume.46 110
Intellectus ad l.si idẽ cum eodem.§.quòd si mutuæ.ff.de tut.omn.iudic.in iiij.parte.vj.di.nu.14 147
Intellectus ad l. seruum quoque.§. publicè.ff.de procu.in iiij.par.j.distin.numero 42 91
Intellectus ad l.si locus. ff. de iudic.in vj parte. versic.sententia.nume.72.& 73. 521
Intellectus ad l. & post edictum.§. fi.ff.de iud.in vj.parte. versi.appellatio.numero 127 621
Intellectus ad l. si societatem. §. arbitrorum.ff.pro socio.in vj.par.versi. appellatio.nume.160 617
Intellectus ad l.nec enim.ff.soiu. matri.in in iij.par. num.109 66
Intellectus ad l. iniurtarum æstimatio. ff. de iniur.& ad l.constitutionibus.§.j.ff. eod. titu.in iiij.parte. j. distinct. numero 6 82
Intellectus ad l. prætor. §.j.ff. de iniur.in vj.parte. versicu.inquisitio. numero 91 118
Intellectus ad l.faccularij.§.sunt quidam. ff.de extraord. cri.in iiij.par. distinct.§. nume. 48 95
Intellectus ad l. lex Iulia. §.hodie. ff.ad l. iul. repet.in iiij.parte.j. distinct. numero 50 96
Intellectus ad l.j.ff.de furt.ibi.balne. & l.j. §.expilatores.in fi.ff.de effracto.numero 51 eod.
Intellectus ad l. qui alienã.§.fi.ff.de acquiren.hære.in vj.par. versi.appellatio.nume.118 582
Intellectus ad l. cum in vna.§. tutor.ff.de appellatio.ibi.nu.111 628
Intellectus ad l.fi. C. de his qui latro. in iiij.par.j.distinct.numero 44.& 49.94 & 95
Intellectus ad l.hæreditatis.C.de hæredi. petit.in iiij.part.ij.distinct. numero 10. 114
Intellectus ad l.ij.C.de offi.eius,qui vi.alter.ger.in iiij.par.v. distinct.numero 21 123
Intellectus ad l.j.in fin.C.qui pro sua iurisdi.ibi.nume.17 125
Intellectus ad l.contractus. C. de fide instrumen. in iiij.par.ix.distinctio.numero 57 209
Intellectus ad l.cum anteà. C.de arbitris. in vj.part. versicu.appellatio. numero 111. fol.572.& numero 150.151.& 157 672.& 675
Intellectus ad l. si quis libellos. C.de appellatio. ibid. numero 114. & 139 581.
Intellectus ad l.& in maioribus.C.de appellatio. ibi.nu.116 629
Intellectus verus constitutionis Regni, quæ incipit, Puritatem reprobatæ opinione Matthæi.in iij.par.nu. 107.108. 109 cum seq. fol.487 & 688
Intellectus verus l. is potest. ponitur in rep.d.l.is potest. num.202.203 & 204
Intellectus l. si actor.ff.de proc. extensus, procedit etiam in causa reconuentionis.in rep.d.l.si actor.nume.46.47.48 891.895
Intellectus l.si actor an sit bonus, vt procedat in procuratore in rem suam.ex parte actoris. ibid.numero 75. 76. 84 & 107
Intellectus capituli regni, ad hoc, quòd

nostrorum,&c.in iiij.part.ij.distinctio. nume.5.& 6 108
Intellectus capituli Regni, quod incipit, subiungendo. in vj.par.ver. inquisitio. nume.8.& 9 291.292
Intellectus Regiæ pragmaticæ disponentis, quòd in causis minus procedatur sine figura iudicij. in iiij.par.j. distinct. nume.75 105
Intellectus ad ca. inquisitionis in prin.de accusatio.ibi.num.46.& 52 94.& 96
Intellectus ad c.cum debet.de consangui. & affi.in iij.par.num.82 57
Intellectus ad c. dispendia.§. reus. de rescriptis. li.vj.in iiij.parte. vj.distinctio. nume.5 119
Intellectus ad c.cum tu.de vsur.in vj.par. ver.inquisitio.nu.25 331
Intellectus ad ca.frequens.de restitu.spo. lib. vj.in iiij.parte. vij. distinct.numero 48.& 49 81
Intellectus Cle.j.de iudi.in vj.parte. versi. citatio.nu.88 178 & 179
Interdicto quorum bonorum agens,quid debet narrare & probare. in iiij.parte. viij.distinct.numero 4.& 5.167.& 168
Interdicto vnde vi agens, debet in libello locum & tempus ponere.ibi.numero 27 175
Interdicto retinendæ agens tenetur ad petitionem rei declarare modum turbationis.in iiij.par.ix.dist.nume.47 199
Interdictum, quorum bonorum reperitur vtile, & directum,& habet similitudinem cum petitione hæreditatis. & quando locum habeat.in iiij. parte.vij. distin.nu.2.5.4.6.7 & 8 197.& 168
Interdictum,quorum bonorum,in aliquo est vtilius quàm hæreditatis petitio. ibi. nume.9 168
Interdictum quorum legatorum.est possessorium adipiscendæ, & quando habeat locum.ibi.nume.10 169
Interdictum Saluianum, est possessorium adipiscendæ.& quando & contra quos locum habeat.ibi.nu.11 eod.
Interdictum retinendæ, datur etiam pro iuribus incorporabilibus. ibidem.numero 10 172
Interdictum, vnde vi. quando habeat locum, & quæ requirantur in eo.ibi.nume.21.& 22 eod.
Interdictum,vnde vi.datur violenter expulso de possessione rei immobilis.ibidem.nu.22 eod.
Interdictum, vnde vi. competit pro iuribus incorporalibus, & annuis præstationibus. ibi.nu.23 173
Interdictum , vnde vi,an detur ei,qui suspicatur posse repelli. ibidem. numero 24 eod.
Interdictum , vnde vi.datur solùm intra annum vtilem.ibi nu.25 eod.
Interdictum , vnde vi. competit deiecto possidenti tempore spolij. ibid.numero 27 eod.
Interdictum , vnde vi. non datur contra singularem successorem: sed contra vniuersalem sic. & datur hæredi, & non possidenti.ibid. numero 28.& 29 eod.& 174
Interdictum, vnde vi.datur spoliato, qui verè possidebat tempore spolij. Secus si tantùm detinebat. ibidem. nume. 38 174
Interesse dicitur pœna legalis , & an differat in aliquo à pœna. disp.vij.numero 12. 711
Interlocutoria per quam finitur officium iudicis,habet vim diffinitiuæ.in vj.par. ver.sententia.nu.43 617
Interlocutoria,quæ diffinit vnum articulum substantialem causæ principalis, vim diffinitiuæ habere dicitur. ibi.nume.44 eod.
Interlocutoria continens aliquid dari vel fieri, vim diffinitiuæ habet.ibid.numero 45 618
Reliqua vide infrà,in litera S.in verb. sententia interlocutoria.
Interrogatio potest fieri post conclusum in causa , ad instantiam partis in summariis.in vj.par.ver. conclusio in causa.nume.7 404
Interrogationi respõdere non tenetur is qui per aliquam exceptionem potest iudicium euitare. in vj.part. ver.interrogatio.nu.4 405
Interrogationi respondere non tenetur reus , qui interrogatur de iuribus ipsius rei, nec etiam si interrogatur de negotio principali. ibidem. numero 5 & 6 404
Interrogationi criminose seu continenti turpitudinem , an & quando teneatur quis respondere. ibidem. numero 7.& 9 eod.& 405
Interrogationi, an agens rei vendicatione sit dominus , non tenetur conuentus respondere.ibi.nu.13 405
Interrogationes an & quando & qualiter fiant in iudiciis. ibidem. nume.1.2. & 3 402 & 403
Interrogationes in iudiciis fiunt officio iudicis ,tam ante quàm post litis contestationem. & conuictus de mendacio,priuatur possessione.ibi.n.4 401
Interrogare an & quando possit iudex principalem vel testes,etiam ad instantiam patris , post conclusum in causa, & quid in summariis.in iiij.par.ix.dist. nu. 28.30 & 31. fo.193 & 194 & in vj. par.ver.inquisitio.nu.184 342
Interrogati non possunt creditores vel legatarij ad hæredis instantiam,an hæreditas sit soluendo. Sed sic ex iudicis officio.in vj.parte ver.interrogatio.nume.12 405
Interrogans non fatetur, sed ponens sic: & propterea post litem contestatam fieri debent positiones,& non interrogationes.in vj.parte ver. interrogatio. nume.6 404
Interrogatus de crimine, propter quod remouetur à beneficio,tenetur respondere.in vj.parte. ver. interrogatio.numero 8 eod.
Interrogatus cum iuramento, an commiserit delictum , negans & mendacium dicens , periurus non dicitur.ibidem nume.9 405
Interrogatus super eo, quòd aliàs fuit iuramento decisum, respondere non tenetur.ibi.nu.10 eod.
Interrogatus de facto alieno in facto proprio non tenetur respondere in criminalibus. Quid autem in ciuilibus.ibid. nu.11 eod.
Interrogatus de proposito suo in mente retento,respondere non debet.ibidem nume.14 eod.
Interrogatus de impertinentibus ad causam , non tenetur respondere. ibidem nume.15 eod.
Interrogatus an possideat bona vel mala fide,non tenetur respondere.ibidem nume.16 406
Interrogatus de eo , quòd in iure consistit,non tenetur respondere.ibidem numero 17 eod.
Interrogatus an velit vti instrumẽto producto,quod est suspectum de falso, simpliciter respondere debet.& potest petere terminum ad deliberandum.in vj. parte ver.instrumentorum productio. nume.20 460
Interrogatoria fiunt testibus ad detegendam falsitatem , & dicuntur esse de actis,super quibus si testes noti fuerunt interrogati , debent iterum interrogari,etiam post publicationem in vj. parte ver.interrogatio. numero 18.& 19 406
Interrogatoria quomodo & quando præsententur.in vj.parte ver. interrogatoriorum.nu.1 454
Interrogatoria testibus ad quẽ effectum fiant.& an debeat dari terminus ad illa producendum. Et quid si iudex obmisit testes super illis interrogare. ibi. nu.2 & 4 455
Interrogatoriorum copia parti dari non debet.ibi.nu.3.fo.co.& in ver.astorum editio.nu.49.fo.484 & in ver.interrogatio.nu.20 406
Intestatus quilibet decessisse præsumitur, nisi probetur testatus. in rep.l. is potest.nu.117 878
Inuentarij confectio non est necessaria nepotibus,quorum mater renuntiauit bonis fraternis & mortua est ante fratrem.disp.x.nu.17 791
Inuentarium operatur separationem bonorum & quòd hæres non teneatur vltra vires hæreditarias.ibi eod.
Inuentarium quando faciendum est per hæredem , fit citatio per proclama.in vj.par.ver.citatio.nu.98 175
Inuentario confecto per hæredem,si creditores dicunt plus esse in bonis , po-

Universidad de Deusto
Biblioteca

test iudex ex officio inquirere. in vj. par.versi.inquisitio.nu.145 335
Iudæus iurans super contractu inualido, an confirmet contractũ cum iuramento.in iij.par.nu.50 43
Iudæus non compellitur ad obseruantiã iuramenti in compromisso appositi. ibid.nu.52 50
Iudæus per legem suam iurans,per Christianum iudicem ad iuramenti obseruantiam compellitur: & contrauenies puniri potest de periurio.ibidem numero 53 eodem
Iudæus non potest iurare per Euangelia, neque per Christum. & iurans compellitur ad obseruantiam iuramenti. ibid.nu.54.& 55 eod.
Iudæus blasphemia Christi dicitur. ibid. nume.11 eod.
Iudæi seruant etiam hodie legem Mosaycam, & secundum eam viuunt. & illa deficiente seruant ius commune,etiam in decisionibus causarum. ibid.nu.49. cum plu.seq. 49
Iudæi iurant super lege Moysi: & super Christi præceptis.ibid.nu.50 eod.
Iudæi quoad spiritualia non sunt subiecti ecclesiæ.ibid.nu.59 52
Iudæi an gaudeant immunitatibus Christianorum.ibid nu.61 eod.
Iudæi sunt extra ecclesiam.ideo iudex ecclesiasticus nõ se impedit de eis: etiam in causis spiritualibus.in iiij.par.xj. distinc.nu.41 222
Iudæorum compromissum mãdatur executioni sine aliahomologatione.in vj. par.ver.appellatio nu.254. 614
Iudæorum animam non curat ecclesia: quia iam damnata est.in iiij. parte. numero 57 51
Iudæorum sacrificia, appellantur ceremoniæ.ibid.nu.61. 52
Iudæis licet facere actus secundum eorũ ritus,qui in cõtemptũ fidei Christianæ non reprobõt,alias Christianorum immunitates perdunt.ibid. nu.60. eod.
Iudicium an debeat supersederi, donec compareat author laudatus.in rep.l. si actor.nu.74. 901.902
Iudicium institui conuenit, vt à diuinis operationibus non differemus. in proœ.nu. 2. 12
Iudicium, est lapis angularis totius legalis doctrinæ: & ideò summo ordine regi debet.ibid.nu.11. 12
Iudicium quot modis sumitur in iure. in j. par.nu.j. cum trib. seq. 18
Iudicium finale huius sæculi, erit in valle Iosaphat: vbi Cristus ascendit ad eelos.ibid.nu.1. eod.
Iudicium fit actoris, rei, & iudicis expeditione. ibid. nu.4 eod.
Iudicium, quid sit, & quot modis diffinitur. in ij. par. nu. 19. & 12. fol. 18. 20. & 21
Iudicium sine actore quandoq; esse solet. & sine accusatore, & quandoq; sine reo.ibid.nu. 2. & 4. eod.
Iudicium,est inuestigatio,quã facit iudex secundum iuris ordinẽ per varios modos ad veritatem eliciendam,& elicitã custodiendam. ibid.nu.9 20
Iudicium est causa in iure reddendo necessariò posita:cum personarum interpositione.ibid.nu.10 eod.
Iudicium, est nomen generalius, quàm causa. ibid.
Iudiciũ, est discussio causæ, quæ iuridicè coram iudice fit.ibid.nu.11 21
Iudicium,iustitiæ est ministratio:quæ fit à iudice in causa coram eo posita.ibid nu.12.13.& 14 eod.& 22
Iudicium constat ex consideratione septẽ causarum.ibid.nu.5 eod.
Iudicium an possit fieri de voluntate partium, obmissis formalibus & substantialibus iudiciorum. ibid.nu.38, & 39 cum plu. seq. 27.& 28
Iudicium coeptum corã vno iudice, potest coram alio transportari. & valet iudicium, exceptione litis pendentiæ non opposita.ibid.nu.43 30
Iudicium vnde fuit proditum. & qualiter habuit originem. in iij.par. nu.1.fol.35. & nu.132 76
Iudicium cognitum fuit etiam tempore veteris testamenti, & tempore noui testamenti, vsque in hodiernum diem. ibid.nu.134.& 135 eod.& 77
Iudicium inuentum fuit, ne quis sibi ius propria

propria authoritate diceret. ibi.nu.136 77
Iudicium aliud ciuile, aliud criminale, aliud mistum.in iiij.parte.j.distinctio.numero 1. 80
Iudicium an ciuile,vel criminale dicatur, quãdo agens iniuriarum actione concludit iniuriantem condemnari ad satisfactionem iniuriæ siue honoris.ibid. nu. 10 84
Iudicium ciuile & criminale,potest æquè principaliter} cumulari,quãdo delictũ est tale, in quo quis venit ad mortem principaliter condemnandus. ibi. numero.11 88
Iudicium mistum quod dicatur. ibi. nu. 7.& 75.fol.104.& 105. & in iij.distin. num.1 111
Iudicium aliud capitale, & aliud non capitale.in iiij.par.ij.dist.nu.1 107
Iudicium capitale actu & aptitudine consideratur.ibi.nu.4 eod.
Iudiciũ capitale,aliud personale, & aliud reale,& aliud mistũ.in iiij. par. iij. dist. nu.1 111
Iudicium aliud vniuersale,aliud generale & aliud particulare.in iiij. par.iij. dist. nu.1 114
Iudicium aliud ordinarium, & aliud delegatum. in iiij. parte. v. distinctio. nume.1 711
Iudicium aliud conuentionale, & aliud reconuentionale. in iiij.part.vj. distin. nu.1 118
Iudicium aliud petitorium: & aliud possessorium. in iiij. part. vij. distinc. nume.1 166
Iudicium possessoriũ,triplex est. & quod dicatur.ibi.nu.2 117
Iudicium aliud competens, & aliud incompetens. in iiij.part. viij. distin. nume.1 181
Iudicium aliud ordinarium,& aliud summarium. in iiij.parte. ix. distinctio.numero 1 186
Iudicium aliud ordinarium, & aliud extraordinarium.in iiij.part.x. distinctio. nu.1 210
Iudicium extraordinarium dicitur, vbicunque non est prodita actio ad aliquid exequendum: sed prætor ex potestate sua illud exequitur. ibidem. numero 2 eod
Iudicium est extraordinarium, quando generaliter super causa imploratur iudicis officium in locum deficientis actionis.ibi.nu.3 211
Iudicium dicitur extraordinarium, vbi agitur per viam inquisitionis sine accusatore:& processus inquisitionis extraordinarius,dicitur. ibidem numero.5 eod.
Iudicium dicitur extraordinarium in Regno, quando præsentatur instrumentum secundum formam ritus. ibi. nume.7 eod.
Iudicium omne criminale extraordinarium dicitur.ibi.nu.8 eod.
Iudicium aliud seculare,& aliud ecclesiasticum.in iiij. parte xj. distinctione nume.1 214
Iudicium aliud ordinarium, & aliud prorogatum.in iiij. parte xij. distinctione. numero 1 224
Iudicium aliud temporale, & aliud spirituale in iiij.par.xiij.dist.nu.1 231
Iudicium aliud iurisdictionale, & aliud arbitrarium.in iiij. parte xiiij. distinctio. nume.1 235
Iudicium aliud delegatum,& aliud subdelegatum.in iiij.par.xv.dist.nu.1 235
Iudicium aliud validum, & aliud inualidum,seu nullum.in iiij.parte xvj.distin. nume.1 238
Iudicium quot modis potest dici nullũ. ibidem.nu.2.& 3.cum sequen.vsque in finem. eod.
Iudicium quando ex defectu iudicis sit inualidum.ibi.nu.3 eod.
Iudicium dicitur nullum, & sententia, quando iudex procedit ad prolationẽ sententiæ cum magna celeritate, sine percunctatione processus, & sine cautæ cognitione.ibi.nu.12 241
Iudicium gestum cũ procuratore excommunicato,an valeat.ibi.nu.24 243
Iudicium agitatum sine consensu patris cum filiofamilias,tendens in eius fauorem, valet etiam si sit minor. ibidem nu.32 243

Universidad de Deusto
Biblioteca

Iudicium agitatum contra mortuum, est ipso iure nullum: licet per viuum defendatur.ibi.nu.43 219
Iudicium nullum dicitur, quando factum est per delegatum impetratum per literas surrepnitias: vel quando delegatus non seruauit formam rescripti delegatorij.ibi.nu.49 eod.
Iudicium agitatum tempore vel die feriato,nullum est.ibi.nu.57 220
Iudicium aliud simplex, & aliud duplex, & quæ dicantur Iudicia duplicia. & quis fungatur partibus actoris in illis, in iiij.parte xvij.dist.nu.1 261
Iudicium aliud necessarium,aliud voluntarium, & contentiosum.in iiij. parte xvij.dist.nu.1 264
Iudicium aliud principale, aliud appellationis.in iiij.par.xix.dist.nu.1 255
Iudicium aliud præiudiciale,& aliud non præiudiciale.in iiij.part. xx.distinctio. nume.1 256
Iudicium,his,causis & instãtia,in quo differant.in part.v.nu.1 263
Iudicium quoad sui ordinem tres partes habet.& dicitur cœptum, quando est facta litis contestatio. in vj. parte in prin.nu.1 288
Iudicium quæ membra seu acta in sui prima parte contineat.ibi.nu.1 289
Iudicium fabricatur altero de quinque modis,scilicet,per actionem, per accusationem,per inquisitionem,per denũtiationem, & per officium iudicis. ibi. nume.4 eod.
Iudicij appellatione venit etiam sententia.in 1.par.nu.5 13
Iudicij formalia,materialia, substantialia, & naturalia,quæ dicantur.in ij. parte. nume.15 22
Iudicia præiudicialia, seu præiudiciales actiones. Quæ dicantur absolutæ: & quæ respectiuæ.in iiij.parte xx.distinc. nu.1.& 2.cum sequen.fol. 256
Iudicia omnia preiudicialia in Regno hodie sunt sublata per Constitutiones Regni.Quod qualiter procedat, vide ibidem nu.17.& 18 270
Iudex debet facilè cõcedere veniam deponendi damnatum de furca vt fecit Pylatus,qui de facili concessit Ioseph, vt Iesum defunctum de cruce deponeret.in 1epet.1.13 potest.nu.120 326
Iudex appellationis non potest iudicare nisi super meritis primæ causæ in iiij. par.nume.190
Iudex dicitur, quasi ius dicens. & iudicium dicitur,quasi iurisdictio.in ij.par. nume.11 22
Iudex ecclesiasticus cognoscit contra laicum detentatorem alicuius rei ecclesiæ vel clerici.ità, pro legatis piis contra laicum.in iiij. parte xj.distinctione. nume.6 215
Iudex ecclesiasticus cognoscit contra laicum tenentem feudum ab ecclesia.ibi. nume.7 eod.
Iudex ecclesiasticus cognoscit de causis spiritualibus,etiam contra laicos ibid. nume.9 eod.
Iudex ecclesiasticus cognoscit de causis miserabilium personarum etiam laicorum.ibi.nu.9 216
Iudex ecclesiasticus punit laicum de blasphemia Dei.ibi.nu.10 eod.
Iudex ecclesiasticus cognoscit inter laicos, quando iudex secularis negligit iustitiam facere.ibi.nu.11 eod.
Iudex ecclesiasticus cognoscit quando laicus detinet alienum debitum cum peccato.ibi.nu.12 eod.
Iudex ecclesiasticus dat curatorem liti minori laico litiganti coram se. ibidem nume.13 217
Iudex ecclesiasticus cognoscit inter laicos ratione iuramenti. Item lite pendente,coram iudice laico potest adiri ecclesiasticus:vt moneat ipsum, quòd causam expediat. ibidem numero 14 eodem.
Iudex ecclesiasticus cognoscit de pace fracta.ibi.nu.15 eod.
Iudex ecclesiasticus restituit ecclesiam quæ contraxit cum laico:etiam de nullitate contractus ecclesiæ contra laicũ. ibi.nu.16 eod.
Iudex ecclesiasticus cognoscit de validitate iuramenti,an liget vel non. ibidẽ nume.17 218
Iudex ecclesiasticus aditur:vbi petitur reductio

ductio à compromisso facto in laicum & clericum.ibid.nu.18 eod.
Iudex ecclesiasticus compellit laicũ executorem testamenti adiũctum cum clerico.ibi.nu.19 eod.
Iudex ecclesiasticus potest punire laicum perseuerantem in excommunicatione. ibi.nu.25 219
Iudex ecclesiasticus procedit contra spoliantem ecclesiam vel prælatum. ibidẽ nu.26 eod.
Iudex ecclesiasticus habet iurisdictionẽ in laicos,in omnibus concernentibus animam.ibid.nu.27 eod.
Iudex ecclesiasticus punire potest aromatarium laicum miscentem fatinam in cera:& illum vendentem, & similiter omnes vendentes vtensilia, & illa falsificantes.ibi.nu.28 220
Iudex ecclesiasticus potest excommunicare testes laicos nolentes deponere coram iudice seculari. ibidem numero 29 eod.
Iudex ecclesiasticus inhibere potest iudici seculari,ne procedat super incidenti spirituali.ibi.nu.30 eod.
Iudex ecclesiasticus compellit laicum litigantem in foro suo,ad obseruandam iuris canonici.ibi.nu.31 eod.
Iudex ecclesiasticus cognoscit in Regno de causa suspicionis iudicis secularis. ibi.nu.32 eod.
Iudex ecclesiasticus sequestrat corpus mortuum vsurarij,donec hæres careat de restituendis vsuris. ibidem numero 33 eod.
Iudex ecclesiasticus ex iusta causa sibi visa potest adiuuare Canones addendo nouam pœnam,licet non possit taliter contra Canones statuere. in vj. parte,ver inquisitio.nu.112 328
Iudex ecclesiasticus debet & potest pœnam illam irrogare, quæ magis timetur:cuius timoris ratione censendum est delinquentem cessaturum à delinquendo.ibi.nu.115 329
Iudex ecclesiasticus inquirere potest de quolibet matrimonij impedimento,ad faciendum ipsum separari. ibidem numero 136 334
Iudex ecclesiasticus inquirit cõtra tenentes bona quæ debent distribui pauperibus vel ad pias causas. ibidem numero 154 336
Iudex tã ecclesiasticus, quã secularis potest inquirere ex officio in omnibus causis piis & cõcernentibus animam. ibidem nu.155 334
Iudex ecclesiasticus potest breuiorẽ terminum statuere parti ad petendum & recipiendum apostolos, quàm tradatur de iure communiquo elapso sententia transit in rem iudicatam. in vj. par.ver.appellatio.nu.112 600
Iudex laicus & iudex ecclesiasticus an possint de vno delicto cognoscere, vbi pœna ciuilis diuersa est à canonica.in iij.par.j.dist.nu.19 87
Iudex inquirere potest ad denuntiam officialis nõ præcedente fama.in vj. par. ver.inquisitio.nu.24 295
Iudex inquirere potest cõtra vsurarium, in casu quem vide.ibi.nu.106 325
Iudex an hodie in Regno possit inquirere contra vsurarium.ibi.nu.110 326
Iudex ex officio potest inquirere de omni delicto per conspirationem. ibidẽ nu.118 332
Iudex in causis miserabilis personarum ex officio procedit. ibidem. numero 132 333
Iudex potest procedere in his, quæ notorie sibi liquẽt ex actis: etiam parte nõ petente.ibi.nu.134 334
Iudex ex officio potest inquirere de furibus principis.ibi.nu.137 eod.
Iudex potest ex officio suo procedere. in applicanda pecunia sua fisco. ibidem nu.138 eod.
Iudex potest ex officio inquirere ad maius scandalum vitandum. ibidem. numero 139 eod.
Iudex potest generaliter inquirere contra omnes malefactores, in prouincia vel ciuitate,quam regit, vt ipsam malis purget hominibus,p publica quiete.ibi.nu.140 335
Iudex ex officio inquirit de omni crimine & iniuria commissa contra ecclesias & ecclesiasticas personas: & de omni

Iudex pot̃ p̃cum in iudicio vt eisi da cessat suspicionis causa abb. num 11. & 17 inq. siquis contra de offic. dom.

Universidad de Deusto
Biblioteca

omni crimine in ecclesia commisso. ibi.nu.141 eod.
Iudex inquirit in causa naufragij:& in omnibus causis ab eo dependentibus: & contra surripientes bona naufragorum. & inquisitio talis fit tenuto velo. ibi.nu.146 eod.
Iudex inquirit in causa suspecti tutoris. & inuentum suspectum ab officio remouet.ibi.nu.147 eod.
Iudex inquirit contra producentem falsam scripturam vel suspectam in iudicio,& potest ipsum ex sola suspicione punire: nisi probet illam esse veram. ibidem.nu.148 156
Iudex potest incidenter inquirere contra testes deponentes falsum vel vacillantes in iudicio,& potest illos ex officio punire:ibi.nu.150 eod.
Iudex de quolibet delicto commisso coram se incidenter,inquirere potest.ibi. nu.151 eod.
Iudex potest inquirere de iuribus ecclesiæ,& ecclesiastico beneficio. ibidem nu.152 eod.
Iudex per inquisitionem procedere potest in casibus,in quibus accusator,excusatur à præsumpta calumnia.ibidem, num.153 eodem.
Iudex ex officio inquirit de probitate, vitæ, de idoneitate & moribus alicuius eligendi, promouendi, vel ordinandi. ibi.nu.155 337
Iudex inquirit de omni crimine, vbi interuenit accusator,q colludit seu prævaricatur.ibi.nu.156 eod.
Iudex inquirit contra calumniatorem, etiam nemine accusante. ibidem numero.157 eod.
Iudex inquirit,quando incidenter de crimine cognouit.ibi.nu.158 eod.
Iudex ex officio inquirit de iniuria facta scholari, quod est speciale in priuato crimine.ibi.nu.159 eod.
Iudex quando inquirat de delicto commisso in officio per suum officialem ibi.nu.160 eod.
Iudex inquirit cõtra facientem iniuriam suis officialibus,vel famulis, si crimen est notorium.ibi.nu.161 eod.
Iudex inquirit de omni notorio crimine. ibi.nume.162 eod.
Iudex specialiter inquirit de omni crimine,super quo primò generalis inquisitio præcessit.ibi.nu.163 118
Iudex inquirit de inimicitijs & guerris, quæ vigent in ciuitate inter particulares ciues:ex quibus potest turbari respublica, & deuenire ad arma. ibidem nu.164 eod.
Iudex potest cogere subditos ad faciendam pacem.ibi. eod.
Iudex inquirit contra filium, qui impias manus in parentes iniecit vel ipsos contumelia affecit.ibi.nu.165 eod.
Iudex inquirit contra carceris custodem pretio corruptum. ibidem. numero 167 eod.
Iudex inquirit contra lenones, qui nituntur mulieres ad luxuriam alicere. ibi. nu.167 eod.
Iudex inquirit de crimine lenocinij sine accusatore.quòd crimẽ reputatur maius adulterio. ibidem. numero 167. & 168 eod.
Iudex an possit ex officio procedere in crimine adulterij sine accusatore. ibi. nu.170 339
Iudex inquirit contra quemcunque, qui fuerit inuentus in flagranti crimine. ibi.nu.171 eod.
Iudex in Regno inquirit contra omnes homines malæ vitæ. ibidem numero 172 eod.
Iudex veniens in ciuitate vel prouincia, edictũ facere potest, quòd omnes sentientes se offensos,compareãt ad querelandum,& testes deponendum.ibid. nu.173 eod.
Iudex inquirit etiam de crimine læsæ maiestatis perpetrato contra personam principis, vel suorum collateralium. ibi.nu.175 340
Iudex ex officio inquirit contra famosos latrones.ibi.nu.176 eod.
Iudex inquirit contra inobedientes & turbantes suã iurisdictionem. & cõtra rebelles & contumaces ad pœnas legitimas & multas imponendas. ibidem nu.177 eod.
Iudex ordinarius sententiam in loco solito ferre debet.Secus est in delegato. in vj.par.versi.sententia.nu.71.& 72 526
Iudex delegatus ad vnam causam an possit procedere & sententiare in loco extra iurisdictionem delegantis. ibid. nu.75 526
Reliqua de iudice delegato, vide suprà,in litera D,in versi.delegatus.
Iudex habens limitatam iurisdictionem accessorie & incidenter de causa diuersæ speciei cognoscere potest.in iiij. par.vj.dist.nu.25 148
Iudex competẽs quis dicatur:& quis incompetens. Et ex quibus causis cognoscatur. in iiij.par.vj. distinctio. nume.2 185
Iudex incompetens respectu causæ principalis, potest esse competens quo ad accessoria:quia ad expensas potest cõdemnare.ibid.nu.3 eod.
Iudex non habet necesse pronuntiare super incidenti,in causis summarijs, sed potest illud decidere vnà cum principali.in iiij.par.ix.dist.nu.26 193
Iudex an & quando interrogare possit principalem vel testes,etiam ad instantiam partis post conclusum in causa in ordinarijs,& quid in summarijs. ibid. nume.28.29.& 31 fo.eod.& 194
Iudex ferre potest sententiam diffinitiuã stando,vbi sola veritate facti inspecta proceditur.ibid.nu.5 195
Iudex secularis,in quibus casibus potest suam iurisdictionem exercere contra clericos.in iiij.par.xj.dist.nu.34 221
Iudex laicus condemnat clericum in expensis,quando litigauit coram eo contra laicum & succubuit. ibidem nume.35 eod.
Iudex laicus se intromittit contra clericũ spoliantem laicum sua possessione. ibid.nu.38 eod.
Iudex laicus compellit creditorem laicũ ad remittendum iuramentum turpiter receptum à debitore,ibid.nu.40 eod.
Iudex laicus cognoscit de causa spirituali inter Iudæos.ibid.nu.41 222
Iudex laicus non potest etiam de mandato episcopi,torquere vel verberare clericum.ibid.nu.48.fol.223. & in vj. par.ver.accusatio.nume.1 489
Iudex laicus propter impedimentum episcopi,non potest cognoscere de causa clerici coram eo conuenti. in v.parte. nume.44 273
Iudex prorogatus non potest sententiam suam exequi.in iiij.par. xij.distinct.nume.11 229
Iudex quilibet tam ordinarius,quàm delegatus,potest de restitutione in integrum cognoscere,& illam concedere. in v.par.nu.16 271
Iudex post peremptam instantiam,potest absoluere reum ab obseruatione iudicij,& actorem condemnare in expensis:licet non possit ferre sententiã absolutoriam vel condemnatoriam in causa principali.ibid.nu.49 274
Iudex etiam post peremptam instantiam potest ferre sententiam contra confessum ex vi notorij.ibid.nu.60 279
Iudex qualiter procedere debeat,quando accusator se absentat.in vj.parte.vers. inquisitio.nu.81 315
Iudex quando vult examinare in testem aliquam honestam mulierem, potest mittere ad eius domum,pro ea examinanda parte non citata. in vj.par.ver. citatio.nu.27 369
Iudex potest interdicere administrationẽ alicui prodigo sine alicuius citatione. ibid.nu.31 eod.
Iudex qui tulit sententiam interlocutoriam,à qua succumbens appellauit,potest vsque ad diffinitiuam procedere, sine citatione partis,antequam sibi inhibeatur.ibid.nu.33 eod.
Iudex in dando tutore alicui pupillo vel furioso sine inquisitione,potest decretum suum interponere,sine alicuius citatione.ibid.nu.35 369
Iudex an possit citare suum subditũ existentem extra territorium suum. ibid. nume.40 361
Iudex iurisdictionem exercere potest in alieno territorio inter subditos suos, cum licentia domini illius territorij, & non aliter, & non procedit in terris baronis.Secus in terra demanij Regis: quia

Universidad de Deusto
Biblioteca

quia potest sine licentia.ibidem nu.41. eodem.
Iudex potest eligere vnum priuatum, cui committat citationem: etiam si non sit publicus nuntius, & sit famulus suus, vel alterius partis. & valet citatio. ibi. nume.44 362
Iudex potest dare licentiam parti, quòd capiat possessionem aduersarij, constituendo eum executorem in causa propria.ibid.nu.45 eod.
Iudex pro tribunali sedens, potest monere seu citare partem, vt tali die coram se compareat.ibid.nu.48 363
Iudex inquirit contra socios criminis in casibus, in quibus licita est interrogatio de sociis.in versi.inquisitio. nu.178 340
Iudex ex forma constitutionum Regni inquirit de homicidiis & damnis clandestinis, vbi nullus accusator adparet. ibid.nu.179 eod.
Iudex prosequitur ex officio contra accusatū accusatore mortuo.ibi.nu.180 eo.
Iudex inquirit ex officio super necessitate ciuitatis & ciuium subditorum, & compellit dominos ad vendendum frumentum & annonas tempore caristiæ.ibid.nu.181 341
Iudex ex officio inquirit contra aduocatos & procuratores calumniosos: & eis potest interdicere ne postulent.ibi. nu.182 eod.
Iudex inquirit de defensionibus rei in criminalibus, ex suo officio, etiam si reus se non defendat. & ad hoc tenetur ipse iudex.ibid.nu.182 eod.
Iudex inquirit de facto, etiam testes producendo, in omnibus casibus, in quibus procedere potest ad diffinitiuam sententiam contra absentem, siue in ciuilibus, siue in criminalibus, ibid.nume.184 eod.
Iudex hodie in regno potest supplere in facto pro reo absente: & probationes producere: nec per hoc redarguitur vt suspectus: etiam in ciuilibus. ibidem eodem
Iudex inquirit de crimine falsæ monetæ etiam nemine accusante. ibidem nume.185 342
Iudex inquirit de crimine hæresis, ad instar criminis læsæ maiestatis. ibid.nume.187 eod.
Iudex inquirit in casibus ciuilibus partes interrogando, quando æquum sibi videtur.ibid.nu.188 eod.
Iudex inquirit de veritate instrumenti producti in iudicio.ibi.nu.189 eod.
Iudex inquirit & interrogat de conditione testium, & de eorum inimicitiis, & aliis circunstantiis.ibi.nu.190 eo.
Iudex inquirit ad denunciam officialis ad hoc deputati.ibid.nu.191 343
Iudex inquirit ex officio in dando aduocato pupillis, & aliis miserabilibus personis.ibi.nu.192 eod.
Iudex inquirit de contemptu & contumacia procuratoris, negotia absentis ministrantis.ibid nu.193 eod.
Iudex inquirit ex officio contra procuratorem, vt de mandato doceat. ibid.nume.194 eod.
Iudex inquirit de crimine sacrilegij & plagij.ibid.nu.195 eod.
Iudex ex officio inquirit contra non soluentes decimas, & illos compellit ad soluendum etiam nemine petente. ibi. nume.196 eod.
Iudex inquirit de idoneitate tutoris.ibid. nume.197 eod.
Iudex inquirit ad faciendum sepelire defunctum.ibi.nu.198 eod.
Iudex inquirit contra agētem sine actione: & cui non competit ius agendi, & potest ipsum ex officio repellere à limine iudicij.ibi.nu.199 344
Iudex habens literas arbitrales, ex officio procedit in criminibus capitalibus: & in causis miserabilium personarum.ibid.nu.200 eod.
Iudex inquirit contra frequentatores tabernarum & homines deambulantes per plateas bene vestiti, sine arte: quos ad galeas ad tempus condemnare debet & alios, de quibus. ibidem numero 202 eod.
Iudex an possit inquirere ex officio in crimine priuato.ibi.nu.204 eod.
Iudex secularis potest inquirere de omni crimine de iure canonico. ibidem nume.206 345
Iudex an possit sine scriptis pronunciare de consensu partium. in ij. parte. nume.41 28
Iudex an possit procuratorem rabulam à litigio repellere, ac litis dominum ad iudicium in persona suscipiendum cogere. in repetitione l. si actor. numero 62 898
Iudex qui accepta pecunia peruertit iustitiam, iniustam sententiam proferendo, dicitur Christum vendere. in iij. parte. nu.67 53
Iudex arbitratur pœnam secundum qualitatem personæ, loci, & dignitatis: quando pœna iuris petitur quis puniri. in iij. parte. j. distinctione. numero 9 84
Iudex in pœnis arbitrariis pro criminibus, an & quando possit imponere pœnam mortis naturalis. ibid.nume. 43. & 44. cum plurib. sequentib. 53. & 54
Iudex quando in arbitrariis debeat mitiorem pœnam eligere.ibi.nu.53 97
Iudici hodie omnis pœna est arbitraria etiam à iure determinata. ibidem nume.65 102
Iudex non puniens exercentem priuatā carcerem, punitur pœna criminis læsæ maiestatis.ibid.nu.63 eod.
Iudex per inquisitionem non procedit pro delicto culpa commisso: nisi dolus vel lata culpa interueniat. ibidem nume.72 104
Iudex ordinarius quis dicatur & quis delegatus, & in quibus differant. in iij. par. v. dist. nu.2 118
Iudex non debet aliquem capere ante summariam fidem, & recessus suspicionem in ciuilibus. Secus in criminatibus.ibid.nu.60 366
Iudex volens ferre sententiam si citault aliquem, vt veniat ad audiendum suam intentionem, an hæc dicatur sufficiens causa in citatione, & talis citatio valeat.ibid.nu.70 369
Iudex, quando mouēda est aliqua lis contra aliquem absentem, qui nullibi reperitur: nec habet certam domum, potest eum citare, per proclama. ibid.nume.101 376
Iudex videns instantiam perire, potest ex suo officio ad sententiam citare. ibid. nume.16 378
Iudex denegare potest audientiam contumaci, non solùm in illa causa in qua est contumax verùm etiam in omni alia. in vj. par. versicu. contumacia. nume.15 390
Iudex mandare potest colonis & inquilinis contumacis, quòd ei non respondeant de pensionibus, & mandare potest, quòd nullus vadat ad colendum eius agros.ibi.nu.16 392
Iudex propter contumaciam sequestrare potest fructus rei petitæ.ibi.nu.19 eo.
Iudex contra contumacem potest procedere ad capienda pignora. ibid.nume.11 393
Iudex vbicunque æquitas suggerit, potest regulariter partem interrogare, ad instantiam alterius partis. in vj. parte. versi. interrogatio. nume.1. Quod limita, vt ibid.nume.4. & 5. vsque in finem. 403 & 404
Iudex si sine causa daret breuiorem dilationem, litigans debet contradicere & protestari, ne censeatur renuntiare iuri suo. in vj. parte. versicu. dilatio. nume.17 415
Iudex in causis summariis vnum & eundem terminum ad ponendum & articulandum dare potest. in vj. par. versi. positio. nu.5 419
Iudex potest imponere pœnam litiganti vt veritatem dicat, & illam exigere. ibid.nu.18 441
Iudex qui obmisit interrogare testes super interrogatoriis à parte productis, an inualidet examen. in vj. par. versicu. interrogatoriorum productio. numero 4 457
Iudex si commisit alicui testium receptionem & examinationem, an ipse idem delegatus possit eos publicare. in vj. parte. versicu. appellatio. numero 6 487
Iudex habens aliunde plenas probationes,

Universidad de Deusto
Biblioteca

nes, peccat mortaliter torquendo reū. in vj.par.versi.tortura.nu.11 497
Iudex cautus clàm interponat decretum de torquendo reum, ne detur materia appellandi.ibi.nu.14 498
Iudex postquam pronuntiauit, non potest sententiam diffinitiuam circa principale negotium corrigere: nec aliquid illi addere vel diminuere.in vj.par.ver. sententia.nu.21 511
Iudex ferens sententiam, pro tribunali sedere debet, ibid.nu.55 520
Iudex per se sententiam legere debet, & non per alium, nisi sit persona illustris vel episcopus.ibidem nume.49. & 56 519.& 520
Iudex potest petentem debitum condēnare ad restitutionem pignoris, etiam non petiti.ibid.nu.63 522
Iudex ex officio potest repellere agētem siue actione.ibid.nu.68 523
Iudex appellationis potest in domo sua & loco honesto, iustitiam regere & sententiam ferre.ibid.nu.81 527
Iudex non tenetur seruare locum maiorum in actis respicientibus litis ordinationem.ibid.nu.87 eo.
Iudex pronuntians Titium condemnandum, an censeatur condemnare. ibidē nume.125 533
Iudex si missit ad consilium sapientis processum: & sapiens scribit Titium esse condemnandum, &c. & iudex dicat: pronuntio. prout in tali consilio continetur: an videatur Titium condemnasse. ibid.nu.126 eod.
Iudex si dicat, condemno, si est probatū, an valeat sententia.ibid.nu.127 eod.
Iudex ex quibus causis recusatur vt suspectus. in vj.par.ver.appellatio.nu.26. & 27.vsque ad nu.74 558
Iudex recusatur ratione magnæ familiaritatis.ibid.nu.27 eod.
Iudex consanguineus vel affinis alterius partis, recusatur.ibid.nu.29 eod.
Iudex æqualiter coniunctus vtrique parti, vt suspectus recusari non potest. ibid. nu.30 559
Iudex in causa propria quis esse non potest.ibid.nu.32 eod.
Iudex in causa propria Imperator vel Rex esse nō debet: sed debet illam delegare.ibid.nu.33 eod
Iudex consanguineus inimici mei, recusatur.ibi.nu.36 eod.
Iudex commensalis alterius partis, vel inimici alterius partis, repellitur. ibid. nu.38 eod.
Iudex alterius partis conterraneus, an recusari possit.ibid.nu.39 eod.
Iudex subditus aduersarij, repellitur à iudicando.ibid.nu.40 560
Iudex subditus inimici mei, etiam mecū non contendentis recusatur. ibid.nume.41 eod.
Iudex cui pars in aure secretè alloquitur, ab altera parte potest recusari. ibi. nume.44 eod.
Iudex dicitur minister Dei in terris, & eius iudicium prodit de vultu Dei. disput.j.nu.16 669
Iudex ordinarius habet firmiorem iurisdictionem, sed delegatus principis digniorem. disput.j.nu.2 665
Iudex non potest imponere pœnam mortis, si expresse lex limitet arbitrium iudicis disp.iij.nu.18 702
Iudex iniustè exequens, dicitur inferre violentiam, & potest sibi resisti. disp.j. nume.29 675
Iudex potest dilatare iudicium propter periculum rerum suarum. disputa.viij. nume.6 742
Iudex inferior potest cognoscere de facto superioris, & illud impedire, quando est notorie iniustum. disputatio.j. nume.24 672
Iudex procedens extraiudicialiter, dicitur procedere vt priuatus, & potest sibi impune resisti. idem quando procedit in negotio sibi non commisso. ibid. nume.14.35.& 42 676.677.679
Iudex vnus an teneatur exequi sententiam alterius, si fuit ab eo requisitus. ibidem nume.7.& 10 667
Iudex potest moueri ad sententiādum ex confessione sibi facta viua voce, & ex aliqua scriptura sibi ostensa, licet in actis non reperiatur descripta. ibid.nume.9 668

Iudex qui non facit iustitiam, dicitur minister diaboli.ibi.num.16 669
Iudex ecclesiasticus potest coadiuuare canones addendo nouam pœnam. disp. v.nume.15 713
Iudex ecclesiasticus potest implorare brachium secularis, & si non dat, excōmunicat eum. disp.j.nu.3.& 26 667
Iudex debet habere duos fales. ibid.numero 17 670
Iudex inferior non cognoscit de iuribus sententiæ superioris, neque potest imponere legem superiori.ibi.nu.1 665
Iudex non faciens iustitiam, numeratur inter animalia bruta, & non dicitur homo.ibi.nu.17 670
Iudex ordinarius an possit resistere delegato exequenti sententiam suam. ibi. nume.15 669
Iudex in pœnis irrogandis non potest se extendere vltra potestatem sibi datam à lege. disp.iij.nu.11.& 15 700.& 701
Iudex, qui animosè & iniustè seu extrajudicialiter contra aliquem procedit, recusari potest.ibi.nume.45 eod.
Iudex habens causam consimilem causæ, quam habet iudicare, à iudicando remouetur.ibi.num.46 eod.
Iudex qui in vna causa fuit consultus, & votum suum pro vna parte propalauit, super ea remouetur à iudicando. ibi.nume.52 561
Iudex petitus ab vna parte potest per alteram recusari.ibi. nu.53 eod.
Iudex nō potest recusari in causa, in qua eius filius vel consanguineus seu commensalis fuit aduocatus.ibi.nu.55 eod.
Iudex quis esse non potest in causa eius, qui alias fuit familiaris suus. ibid. nume.58 562
Iudex non potest esse socius in causa socij.ibi.nu.59 eod.
Iudex qui se impetrari procurauit, vt suspectus recusatur.ibi.nu.60 eod.
Iudex à quo est appellatum, redditur suspectus appellanti. ibidem, numero 61 eodem.
Iudex qui ab altera partium donationem accepit, vt suspectus remouetur. ibid. nume.62 eod.
Iudex à quo, surrogatus iudex in causa appellationis, in illa suspectus redditur.ibi.nu.63 eod.
Iudex repellitur in causa, quę ipsius commodum vel incommodum spectat.ibi. nume.65 eod.
Iudex pretio vel prece corruptus à iudicando remouetur.ibi.nume.66 eod.
Iudex nimis seuerus vel crudelis, à iudicando repellitur.ibi.num.68 eod.
Iudex indiscretus potest recusari. ibidē. nume.69 563
Iudex qui iniquus esse consueuit, recusari potest.ibi.nu.70 eod.
Iudex alterius partis compater, repellitur à iudicando.ibi.num.71 eod.
Iudex qui non vult audire aduocatum in causa, quamuis clara, potest recusari vt suspectus.ibi.nu.72 eod.
Iudex quis adeundus sit in causa reductionis.ibi.nu.114 573
Iudex à quo non obstante appellatione à sententia excommunicationis potest denuntiare & publicare excommunicatum, vt ab omnibus euitetur. ibid.nu.167 589
Iudex quando timetur de dilapidatione fructuum, potest etiam pendente appellatione fructus sequestrare.ibidem, nume.177 591
Iudex potest appellatione pendente pro appellante innouare.ibi.nu.181 eod.
Iudex appellatione pendente potest beneficium sequestrare.ibi.nu.182 592
Iudex pendente appellatione attentata per appellationē potest reparare. ibidem.nume.183 eod.
Iudex potest pendente appellatione, ponere substitutum in beneficio in contumaciam beneficiati residere nolentis.ibi.nu.184 eod.
Iudex appellatione pendente potest attentare omnia illa, quæ tendunt in facilliorem exitum causæ appellationis. ibi.nu.185 eod.
Iudex quis pronuntiet appellationem deserram esse.ibid.nume.189. fol.eod.& nume.198 644
Iudex tenetur deferre appellationi ex iusta causa interpositæ, aliàs punitur.&

Universidad de Deusto
Biblioteca

qua pœna puniatur.ibi.nud.199 595
Iudex si non admisit appellationem simpliciter,sed cum clausula,si & inquantum,an habeatur pro admissa vel non. ibi.nume.200 596
Iudex à quo, elapso termino ad appellandum, non potest sententiam à se latam exequi,nisi primò parte citata.ibidem. nume.211 605
Iudex appellationis esse non potest, qui merum & mistum imperium non habet.ibi. nu.185 642
Iudex à quo,tenetur omnem appellationem admittere:aliàs punitur de iure ciuili & canonico.ibi.nume.188 eod.
Iudex à quo,nihil potest innouare in causa, pendente appellatione, vel decendio dato ad appellandum, & innouata reuocãtur per medium attentatorum. ibi.nume.189 eod.
Iudex in dubio pronunciare debet, appellationem nõ esse desertam. ibidem. nume.197 644
Iudex ex officio absque exceptione, appellationem esse desertam pronuntiare potest.ibi.nu.198 eod.
Iudex à quo, vel iudex ad quem, pronunciabit appellationem esse desertam.ibi. eod.
Iudex à quo non potest breuiare terminum iuris in beneficialibus causis circa appellationem, nisi vtraq; parte volente.ibi.num.404 645
Iudex ordinarius exequitur sententiam à se delegati.in vj.par. vertic. executio.nume.4 651
Iudex appellationis mandat executioni sententiam appellationis.ibi.nu.6 eod.
Iudex in executione sententiæ interlocutoriæ non seruat ordi.l.à diuo Pio.§.in venditione.ff.de re iud.ibi.nu.14 653
Iudex in modicis causis potest sine libello & sine aliquo iuris ordine compelle re quem ad soluendum. ibi.nu.24 655
Iudex pro iustitia exequenda potest assumum seu carrũ alicuius mediante mercede capere, vt cum eo malefactor ad supplicium ducatur.ibi. num.26 656
Iudicis excommunicati sententia est nulla.in vj.par.ver.appellatio.nu.59 591
Iudicis authoritas facit licitũ, quod aliàs erat illicitũ.ibi.nu.3 & 44 668.680
Iudicis electio spectat ad actorem, quando reus habet plures iudices, nisi essent iudices ex priuilegio speciali. in rep.l. si actor.nu.33 838
Iudicis monitio habet vim peremptorij, & trinæ citationis,in vj.par.versi. citatio.nume.49 163
Iudici permissum est propter delicti frequentiam pœnas ordinarias augere,& illas exacerbare, & nouas pœnas addere.in vj.par. versic.inquisitio.numero 114 379
Iudici an & quando sit licitum de facto resistere:quãdo contra ius exequitur. disput.j.nu.22 671
Iudici non creditur de fama, nisi ex actis adpareat probata.ibid.nume.20 295
Iudice procedente per inquisitionem,fama loco accusationis succedit, in ij. par.nume.1 18
Iura odio habent, quòd lites ex litibus oriantur.in ij.par.nume.33 27
Iuramentum testibus potest remitti per partes.in ij.par.nu.19 28
Iuramentum Iudæi confirmat contractũ per ipsum celebratum, qui aliàs erat inualidus.in iij.par.nu.51 49
Iuramentum super contractu inualido, de iure ciuili non valet.ibi.nu.16 51
Iuramentum suppletorium deferri non debet post conclusum in causa ad instantiam partis: nisi antè petirum fuerit.sed sic ex iudicis officio.in iiij.par. ix.dist.nu.19 fol.194.& in vj.par.versicu.iuramentum.nume.1 & 10 464
Iuramentum suppletorium non defertur ex vno teste non assignante causam scientiæ: licet non sit interrogatus. in vj.par.verf.testiũ productio.nu.14 451
Iuramentum suppletorium quot & quæ requirantur vt deferatur.in vj.par.ver. iuramentum.nu.4.vsq; ad nu.10 464
Iuramentum suppletorium non defertur hæredi.ibi.nu.5 eod.
Iuramentum suppletorium non defertur personæ vili & suspectæ de periurio. ibi.nume.6 eod.
Iuramentum suppletorium non defertur in causa ardua & criminali.ibi.n.7 eo.
Iuramentum non defertur in supplementum, quando semiplena probatio est ciusa per probationes contrarias.ibid. nume.9 eod.
Iuramentum quotuplex sit.ibi.nu.1 465
Iuramentum necessarium,aliàs suppletorium, quod dicatur.ibi.nu.2 eod.
Iuramentum litis decisorium,quod dicatur,& qualiter deferatur.& an contra tale iuramentum admittatur probatio.ibi.nu.11 & 12 464.465
Iuramentum quod defertur in iudicio alicui aduersario, vt principaliori & legaliori,veritatis appellatur.ibidem.numero 13 465
Iuramentum quod defertur testibus,veritatis appellatur.ibi.num.14 eod.
Iuramentũ in litẽ, quotuplex sit.& quando & qualiter deferatur.ibi.nu.16 eod.
Iuramentum purgationis, quod dicatur. & quando deferatur.ibi.num.17 466
Iuramentum pro enormitate criminis, secundum l.si quando. C.vnde vi.qualiter deferatur.ibi.num.19 467
Iuramentum damnum passi an & quando faciat plenam fidem.ibi.nu.20 eod.
Iuramentum promissorium, quod dicatur.& an inducat obligationem. ibid. nume.23 eod.
Iuramentum an firmet pactum nudum. ibi.nume.24 eod.
Iuramentum assertorium, quod dicatur. & quis sit eius effectus.ibi.nu.25 468
Iuramẽtum confirmatorij,quod dicatur. & quis sit eius effectus.ibi.nu.26 eod.
Iuramentum fidelitatis,quod dicatur.ibi. nume.27 469
Iuramentum fidelitatis, quid contineat. ibi.nu.28 eod.
Iuramentum fidelitatis à quo,& cui præstetur.ibid.nu.29 eod.
Iuramentum fidelitatis præstatur per tutorem vel curatorem, & procuratorem.ibi.nu.30 eod.
Iuramentum ligij,quod sit.& in quo differat à iuramẽto fidelitatis.ibi.nu.32 eo.
Iuramentum temerarium vel calore iracundiæ factum, an seruandum sit.ibid. nume.34 470
Iuramentum illicitum, quod dicatur, & quot modis dici potest.ibi.nu.36 eod.
Iuramentum in malè promissis non est seruandum.ibi.num.40 471
Iuramentum an præstari possit per procuratorem habentem speciale mandatum.ibi.nu.45 eod.
Iuramentum turpiter receptum compellitur creditor remittere per iudicem.in iiij.part.xj.di.nu.40 111
Iuramentum per minorem super contractu præstitum, impedit restitutionem in integrum.in vj.par.versi.appellatio. nume.91 566
Iuramẽtum in compromisso appositum, quid operetur.ibi.nu.155 613
Iuramentum calumniæ potest tacitè obmitti de consensu partium: non autem expressè. & quando præstari debeat, in vj.par.versi.iuramentum calumniæ. nume.2 423
Iuramentum calumniæ exigitur per iudicem in quacunque parte iudicij,etiam post conclusum in causa.& super qua libet exceptione iuratur.ibi.nu.3 eod.
Iuramentum calumniæ an præstetur in causa criminali.ibi.nu.4 eod.
Iuramentum calumniæ si negat subire actor vel reus,qualiter puniatur.ibidẽ. nume.6 424
Iuramentum calumniæ in quo differat à iuramento malitiæ & veritatis. ibidẽ. nume.7 eod.
Iuramentum calumniæ an teneatur subire procurator: & qualiter iurabit.ibi. nume.8 eod.
Iuramentum calumniæ præstatur in causa appellationis.ibi.nu.9 eod.
Iuramentum calumniæ quid comprehendat.ibi.nu.10 & 11 eod.
Iuramentum calumniæ hodie vno obolo non æstimatur: & litigantes potius iurant de calumnia cõmittenda,quàm vitanda.ibi.nu.11 eod.
Iuramentum metu extortum in actu à iure prohibito non obligat. disput.vj. numero 34 728
Iuramentum facit quẽ præcisè teneri ad factum.disp.vij.nu.1 - 730 & 734
Iuramentum in contractu meticuloso

Universidad de Deusto
Biblioteca

seruari debet, nisi petatur absolutio. disp.vj.nu.9 721
Iuramentum operatur vt quis censeatur magis deliberatè accedere ad actum, & cogitare omnes casus qui in genere poterant cogitari.disp.viij.nu.8 731
Iuramentum debet impleri in forma specifica,ibi.numero 2 & 19 710 & 734
Iuramentum calumniæ excusat à tacita & præsumpta calumnia, non autem ab euidenti.ibi.nume.12 194
Iuramentum calumniæ credulitatis appellatur, & non veritatis,in vj. parte versi.iuramentum.nu.15 465
Iuratur de calumnia facta litis contestatione tam per actorē,quàm per reum. in vj.par.ver. iuramentum calumniæ. nume.1 413
In his quæ emergunt ante litem contestatam,in qualibet exceptione iuratur de calumnia.ibid.nu.1 424
Iurans non iudere vel nō exire domum, vel aliud simile, an teneatur ad obseruantiam.in vj.par.versic.iuramentum. nume.14 470
Iurans delictum committere, non tenetur ad obseruantiam iuramēti. ibidem. nume.37 eod.
Iurans non ferre testimonium, non obstante iuramento potest examinari.ibi. nume.18 eod.
Iurans non fideiubere: vel ducere vxorem in casu, quo vouerat castitatem: an teneatur ad obseruantiam.ibid.nu. 19 & 41 eod.& 471
Iurans adimplere omnia quæ ab eo petantur, non tenetur adimplere aliquid turpe.ibi.num.42 eod.
Iurans per viscera Christi vel alia membra,blasphemare dicitur.ibi.nu.43 eo.
Iurans per Dæmones vel aliam creaturam,an teneatur ad obseruantiam.ibi. nume.44 eod.
Iurantis solum animum inspicit Deus. ibi.nume.10 732
Iurisdictio de legatis prorogari non potest, nec potest delegatus cognoscere, nisi inter personas contentas in rescripto delegatorio.in iij.parte.v. distinct. nume.31 126
Reliqua vide suprà in litera D.in versic. delegatus.
Iure congrui quando agitur, quod dicatur iustum pretium.disp.viij.nu.10 750
Iuris appellatione simpliciter venit ius Romanum per Antonomasiam.disp.ij. nume.28 & 30 650 & 651
Iuris cōmunis appellatione in regno, venit etiā ius municipale.ibi.nu.18 637
Iuris congrui obseruantia differt in ciuitate Neapolis ab aliis partibus regni. disp.ix.nu.13 774
Iuris Longobardi obseruantia non est necessitatiua præcisè.dispu.ij.nume.34 & 35 692
Iurisdictio originaliter radicata est in principe,& ab eo descēdunt iudices,sicut riuuli à fonte suo.in d.v.di.nu.3 118
Iurisdictio Vicarij extinguitur morte episcopi.ibi.num.67 135
Iurisdictio excitata dicitur, quando superior commutit causam ordinario,quæ spectabat ad suam iurisdictionem.ibid. nume.72 136
Iurisdictio iudicis, illam de iure speciali habentis, prorogari non potest. in 4. par.xij.dist.nu.4 226
Iurisdictio per contumaciam non prorogatur.ibi.nu.10 228
Iurisdictio limitata ad certam speciem causarum non potest prorogari. ibid. nume.12 eod.
Iurisdictio à Deo concessa, prout est potestas excommunicandi vel absoluendi,prorogari nō potest.ibi.nu.17 229
Reliqua vide infrà,in litera P.in versicu. prorogatio.
Iurisdictio voluntaria,quæ dicatur & quæ contentiosa.in 4.par.xviij.dist.num.1. cum seq.per totam.
Iurisdictionis appellatione,intelligitur de ordinaria,& non delegata.in 4.par.v. di.nu.14 127
Iurisdictione ordinaria concessa, id concessum cēsetur, sine quo illa explicari non potest.in 4.par.vj.dist.nu.26 149
Iurisdictionis voluntariæ causæ in omni loco,etiam in itinere deambulando ex pediri possunt.in vj.part.versic.sententia.nu.86 527
Iurisconsulti,qui appellabantur.in iij.par. nume.17 43
Iurisconsulti fuerunt pagani: sed Vlpianus fuit post Christum.ibi nu.28 eod.
Ius. Iurium nouem sunt species introductæ à creatione sæculi in tribus temporibus.in 1.par.nume.1 35
Ius accrescendi est potentius successorio edicto,& illud impedit.dispu.x.numero 3 778
Ius accrescendi cessat,quando filia moritur in vita patris.disp.x.nume.35 790
Ius adeundi respectu certæ hæreditatis considerator tripliciter.in rep.l.is potest.nu.261.262.272 863.864 & 866
Ius adeundi non dicitur ius quæsitum, sed ius quærendi.ibi.nu.270 865
Ius adeundi an possit etiam dici ius deliberandi.ibi.nu.264 864
Ius adeundi non dicitur esse in bonis:vn de non potest cedi,nec donari.ibidem. nume.271 865.866
Ius canonicum, quod dicatur, & quare fuit introductum,& in quibus volumi nibus consistit.in iij.par.nu.33 45
Ius canonicum,tus quasi regulatum dicitur.ibi.nu.75 55
Ius canonicum seruatur in vtroque foro in causis miserabilium personarum.ibi dem.nume.76 eod.
Ius canonicum vno respectu ciuile appellari potest.ibi.nume.83 57
Ius canonicum appellat vsuras, crimen, & committens vsuras crimen committere dicitur.in vj.par.versi.inquisitio.nu.117 330
Ius cōgrui fraudandi causa aduocari communiter cōsulunt vt emptor statim donet amico suo.dis.ix.nu.10 760 & 770
Ius congrui introductum fuit de iure diuino,disp.viij.nu.23 748
Ius congrui competit ex persona venditoris qui vendidit post rem venditam. disp.viij.nu.19 762
Ius congrui habet solum locum in tribus contractibus.disp.ix.num.2 764
Ius congrui quōd non detur contra singularem successorem est inductum per consuetudinem Neapolitanam: nō autem per constitutionem,Sanctimus.dis. ix.nume.29 771
Ius congrui an detur contra secundum emptorem ex persona propria, vel ex persona sui authoris.ibi.nu.3 664
Ius congrui an habeat locum cōtra eum cui donata est res per emptorem vel permutata post emptionem.disp.ix.nume.1.& 17 764.771
Ius congrui an detur contra singularem successorem.& quid si successor possideat.ibi.nu.1 764
Ius congrui factum fuit cum maxima æquitate ad euitādas rixas, quæ possent oriri inter vicinum & nouum emptorem.disp.viij.nu.13 748
Ius congrui an habeat locum in clerico agente contra clericum emptorem, qui similiter emit à clerico. dispu.viij. nume.15 760
Ius congrui nō habet locum quando clericus vēdit clerico.disp.viij.nu.51 758
Ius congrui, quando cessaret per donationem, posset agi reuōcatoria ex tit. quæ in fraud. credit. dispu. ix. numero 22 770
Ius cōgrui competit ei, qui habebat rem vicinam tempore venditionis:secus si illam emit.disp.viij.num.19 762
Ius congrui habet locum vbi permutatio fit cum aliqua re mercatili, quæ postea statim venditur. dispu. ix. numero 26 771
Ius congrui est prohibitum à iure communi,& eius obseruantia dicitur iniuriosa.disp.viij.nu.4 742
Ius congrui an habeat locum contra laicum,qui emit rem ab ecclesia.ibidem. nume.57 761
Ius congrui non habet locum contra laicum,qui emit pro ecclesia.idem si clericus emat pro ecclesia: quia ecclesia nec actiuè nec passiuè habet ius congrui.disp.viij.nume.56 eod.
Ius congrui an detur laico qui emit rem ab ecclesia post venditionem alterius rei, super qua petitur ius congrui.ibi. nume.59 762
Ius deliberandi transmittitur per filium hæredem infra alium annum: licet moriatur post annum.ibi.num.102 822

Universidad de Deusto
Biblioteca

Ius deliberandi & adeundi transmittitur etiam per impeditum adire.ibidem.numero 267 865
Ius deliberandi incipit à die scientiæ hæredis, qui moriens transmittit solum illud residuum temporis, quod currit hæredi etiam ignoranti.ibidem.numero 359 875
Ius deliberandi transmittitur solum per eum, qui scit delatam sibi esse hæreditatem: vnde furiosus & infans & ignorans non transmittit illud. ibidem.numero 268 865
Ius deliberandi transmittitur per pupillum ignorantem, si tutor scit: dummodo tutor superuiuat pupillo: alias secus.in rep.l.is potest.nu.139.140 879
Ius deliberandi non habet de necessitate is, qui habet ius adeūdi.ibi.nu.269 865
Ius diuinum potest per principem distingui & limitari.licet non in totum tollí.in iij.par.nu.72 54
Ius diuinum potest per papam limitari. ibid. 79 56
Ius diuinum an sit ius ab aliis iuribus separatum.ibi.nu.80 eod.
Ius diuinum comprehendit sub se ius naturale & gentium.ibi.nu.81 57
Ius Feudorum, est ius consuetudinarium, & numeratur cum iure ciuili.in iij.par. nume.83 57
Ius Feudorum qualiter sit hodie in obseruantia.ibi.nu.85 58
Ius Feudorum seruatur in ecclesiasticis feudis.ibi.num.91 60
Ius francorum dicitur ius speciale & onerosum & qui allegat ipsum debet probare: quia est contra ius commune.in iij.par.nume. 131.fol.75.& disp.ij.numero 2.& 45 683.696
Ius francorum qualiter probetur quod sit in vsu.ibi.nume.128 70
Ius gētium quod est, & quid introduxit. in iij.par.nu.8 37
Ius gentium, est immutabile.& princeps non potest statuere contra ipsum. sed ex causa potest ipsum limitare, & contra illud dispensare.in iij.part. numero 44.fol.48.& in 4.parte.xvj.distinctio. numero 70 253
Ius positiuum seu humanum quod dicatur.in d.iij.par.nu.76 58
Ius Lōgobardum excludit cognatos, & etiam matrem à successione. Admittit tamen filios naturales per filias fœminas, quāuis legitimas.in iij.par.nu.127. fol.72.& disp.ij.nu.18 695
Ius Longobardum & ius asininum.ibid. nu.99. & 121.fol.62.& 170 & disp. ij. nu.5 & 34 683.692
Ius Longobardum est lex inualida.ibidē. nume.7 683
Ius Lōgobardum non est lex, neq; ratio: & ideo recessit ab aula.in iij.parte.nu. 97.fol.62.& disp.ij.nu.1 681
Ius Lōgobardum non est curandum nisi in loco vbi obseruatur secundum loci consuetudinem.in iij.par.nu.98.fo.62. & disp.ij.nu.4.6 & 9 683.684
Ius longobardum iuri ciuili aggregatur & à quibus fuit conditum.in iij.part. nume.94 692
Ius Longobardum an hodie seruetur in regno & an præferatur iuri Romano. ibi.nu.95.& 96 cum plur.seq.fol.60 & 61.& disp.ij.nu.1. & 19 681.687
Ius Lōgobardum dicitur lex vulgaris & ius commune in regno.disp.ij.num.9. fo.683.& in rep.l.is potest.nu.178.830
Ius Longobardum potius præsumitur quàm ius Francorum.nume.45 696
Ius Longobardum non fuit confirmatum per Imperatores in regno, sed potius reprobatum.disp.ij.num.43 696
Ius Longobardā probari debet per eum qui ipsum allegat.ibid.nume.41 695
Ius mihi quæsitum ex facto alterius possum contra alium exercere etiam ex facto.disp.ix.numero 9 786
Ius municipale alicuius loci in loco vbi viget, ius commune appellari potest. in iij.par.nu.106 61
Ius naturale est duplex, scilicet commune & rationis, & quare ita dicatur. & fuit inuentum tempore Adę.in d.j.par. nume.2.& 3 31
Ius naturale secundarium, rationis est, id quod ius primæuum, & quo ste inuentum tempore.ibid.nume.5 36
Ius naturale est immutabile, & semper fuit, & est hodie in vsu.ibi.nu.40 46
Ius naturale secundarium, an hodie obseruetur.ibi.nu.41 eod.
Ius nobis quæsitum sine facto nostro à nobis auelli non potest.disp.viij.num. 16.& 49 746.757
Ius ortum contra authorem transit ad singularem successorem. disp.9.numero 29 771
Ius patronatus ecclesiæ perdit filius, si repudiat paternam hæreditatem: quia illud non transit ad filium vt filium: sed ad hæredem etiam extraneum. ibidem nume.11 eod.
Ius patronatus ecclesiæ transit æqualiter ad filios etiam pro inæqualibus partibus institutos.ibi.nu.13 eod.
Ius patronatus ecclesiæ existens in fundo in quo solus primogenitus succedit transit ad solum primogenitum & non ad alios filios. in rep. l. is potest. nu.37 805
Ius patronatus ecclesiæ transit ad filios etiam non hæredes quando in fundatione dioecesanus concessit illud pro se & filiis, non facta mentione de hæredibus.ibi.nu.36 eod.
Ius patronatus ecclesiæ nō transit ad filium hæredem institutum in re certa. ibid.nu.34 804
Ius patronatus liberti potest filius habere, repudiata hæreditate paterna. ibid. nu.32 803
Ius patronatus liberti potest per patrem assignari vni ex filiis in præiudicium aliorum.ibi.nu.12 804
Ius quæsitum difficilius tollitur quàm quęrendum.nu.12.disp.1. 677
Ius Romanum dignius est iure Longobardo.ibi.nu.118.& 119 70
Ius sanguinis seu agnationis repudiari non potest.in rep.l.is potest.nu.214.& 255. 851.& 861
Ius succedendi propter delictum personæ separatur à iure agnationis.in rep. l.is potest.nu.215.216 851
Ius succedendi potest repudiari cum iuramento.ibi.nu.218 853
Ius succedendi filiorum an dicatur ius separatum à iure filiationis.ibi. nu. 254. 255 860.861
Ius succedendi quod habet consanguineus, an dicatur annexū cum iure sanguinis.& qualiter consideratur.ibi. nume.214 851
Iust inianus imperator, qui fuit dominus totius mundi, ius Romanum condidit & compilauit.in iij.par.nu.119 70
Iustitia est magis accepta apud Deum quàm immolare hostias. disp.1.numero 16 669
Iustitia est finalis iudicij causa. in ij. parte nu.17 eod.
Iustitia potest ministrari per iudicē quandoque absque propositione causæ.ibi. nu.14 12
Iustitiam dicitur priuatus proximo facere, sibi ius suum reddendo. ibidem numero 11 eod.
Laicus admittitur in testimonium contra clericum, quando ciuiliter de crimine agitur. in iiij.par.j.dist.nu.1 91
Laicus debitor simul cum clerico non conuenitur coràm episcopo, quandō causa est dinidua. in iiij.par.xj. distin. nu.24 219
Laicus litigans in foro ecclesiastico tenetur seruare ius canonicum. ibidem nume.31 220
Laicus examinatus qui coram iudice ecclesiastico falsum deposuit, per iudicē ecclesiasticum & secularem puniri potest.in vj.part.versicu. falsitas testium. nume.6 489
Laicus venditor potest compelli per legem Imperatoris.disp.viij.nu.44 755
Laici inquisiti simul cum clerico, à iudice seculari, omnes debent remitti ad iudicem ecclesiasticum.in vj.part.ver. appellano.nu.181 641
Latro insignis potest mitti ad furcas etiam die feriato ad honorē Dei.in vj. part.ver.actorum editio.nu.10 482
Latro insignis & famosus, seditiosus, vel alicuius factionis author, non auditur appellans.in vj.parte.versi.appellatio. nu.285 623
Laudari in authorem quando quis debeat.in vj.part.versi.author.nu.1 309
Legalior quis dicatur in terminis huius

Universidad de Deusto
Biblioteca

l.& qualiter probari debeat. in repet. l.si actor.nu.82 906
Legationē si afferat se procuratorē & aduersarius dominum cui potius sit credendum.in repe.l.si actor. nume.11. & 77 891.& 904
Legalis cessio in quo differt à cessione hominis.ibi.nu.19 874
Legata soluens,hereditatē adire videtur. in rep.l.is potest.nu.74 814
Legatum si fiat interdum de certis : puta vnum ex seruis meis lego Titio : potest legatarius eligere : secus si dicat vnum lego Titio & alium : quia tunc is quis est primo nominatus eligit.ibi. nu.40 850
Legatum vnum non potest pro parte acceptari, & pro parte repudiari per legatarium: secus per hæredes legatarij:quia illud diuidere possunt.in rep.l. is potest.nu.10 790
Legatum omne imputatur in legitimam. ibi.nu.30 803
Legatum vnius equi factum Titio,& alterius Mœuio,operatur vt Titius primò nominatus eligat vnum de duobus,in proœ.nu.17 12
Legatum factum personæ incertæ, quæ ex aliquo futuro euentu venit certificanda,valet.in ij.part.nu.4 18
Legatarius debet capere legatum de manu hæredis : aliàs si capit propria authoritate cum vitio, vt quia possessio non est vacans,cadit à iure suo. in iiij. part.vij.dist.nu.10 169
Legatarius quando petit sati dationem ab hærede, causa dicitur summaria.in iiij.par.ix.dist.nu.69 202
Legitimatio personarum semper requiritur in causis,etiam summariis.in iiij. part.ix.dist.nu.38 196
Legitimationis personæ exceptio, impedit processum ad vlteriora.in iiij. par. nume.15 259
Legitima causa,non est summaria,sed alimentorum sic.in iij.part.ix. distinctio. nume.52 200
Legitima est huius naturæ vt imputetur quidquid capitur ex patrimonio defuncti quocunque iure: dummodo morte confirmetur etiam si sit legatū. in rep.l is potest.nu.29.& 30 803
Legitima non consideratur in vita patris sed pro ea habetur respectus ad tempus mortis.di put.x.nu.22 784
Legitimam an & quando possit filius retinere, repudiata hæreditate patris.in repet.l.is potest.nu.62 812
Legitimam non tenetur pater assignare filio in eius vita.dis p.x.nu.22 784
Legitimæ fructus debentur à die mortis patris, vna cum ipsa legitima. ibi.nume.24 786
Legitimæ fructus possunt peti in omnibus casibus,quibus potest legitima peti super bonis alicuius.ibi.nu.24 786
Legitimæ supplementum petitur secundum iudicium testatoris : & non contra.ibi.nu.26 786
Legitimæ supplemētum potest peti non obstāte quòd legauerit aliquid pro legitima cum clausula, quòd plus peti non possit.ibi.nu.19 783
Lenones ciuitatum, denastatores dicuntur,& possunt per iudicem inquiri, & de ciuitate expelli in vj.par.ver.inquisitio.nu.167 338
Lenocinij crimen est maius adulterio.in vj.par.ver.inquisitio.nu.169 339
Lex Mosaica,prophetica,& ciuilis, quo tempore proditæ sint.in iij.par. nume. 9.& 12 37.& 38
Lex Mosaica alio vocabulo appellatur lex decalogi,& in quibus consistit.ibi. nume.10 eod.
Lex Mosaica continet præcepta moralia & mystica.ibi. nume.11. & numero 47 eod.& 49
Lex Mosaica & prophetica hodie seruatur, & allegari potest ad decisionem causarum.ibi.nu.25 38
Lex Mosaica an sit hodie in obseruantia inter Christianos.ibi.nu.47 49
Lex Mosaica seruatur etiam hodie inter Iudæos,& est ius speciale inter eos, qua deficiente seruatur ius commune. ibi.nu.49 cum plu.seq. eod.
Lex Mosaica quo ad matrimonia inter Iudæos seruatur.ibi.nu.58 51
Lex Mosaica quo ad circuncisionem, seruatur inter Iudæos.ibi.nu.62 eod.
Lex prophetica, quæ dicatur.in iij. parte nume.12 18
Lex prophetica an sit hodie in vsu. ibid. nume.63 52
Lex euangelica,lex apostolica, & lex canonica tempore gratiæ inuentæ sunt, & quæ dicantur. ibidem numero 29. & 31 43.& 44
Lex euangelica continet ius diuinum & naturale immutabile, & seruatur inter Christianos, & lex vitæ appellatur. ibi.nume.69 53
Lex euāgelica in multis correxit legem Mosaicam.ibi.nu.70 54
Lex Apostolica,de hac lege, require supra,in litera A.in ver. Apostolica lex.
Lex canonica,quæ dicatur.& quare fuit introducta.& in quibus voluminibus consistat.ibi.nu.33 45
Lex canonica seruatur inter Christianos & si in aliquo contradicit legi ciuili, vtraque lex seruari debeat.ibidem numero 73.& 76 55
Lex canonica seruatur in vtroque foro in causis miserabilium personarum. ibi.nu.74 eod.
Lex canonica præfertur dicto cuiuslibet sancti, & dicto Theologorum in decisionibus causarū. Secus quo ad solam interpretationem diuinæ scripturæ. Fallit,quando dictum sancti esset munitum authoritate noui vel veteris testamenti.ibidem numero 77.& 78 eod. & 56
Lex xij.tabularum,qualiter fuit introducta.& de eius historia.ibi.nu.10 39
Lex ciuilis à Regibus originem habuit. ibi.nu.14 38
Lex ciuilis qualites hodie seruetur, & in quibus consistat.ibi.nu.68 53
Lex ciuilis canoni non obuians, per canones approbata censetur.ibidem numero 74 55
Lex regni transfertur cum ipsa regni translatione:nisi nouus regnator eum confirmet.in iij.par.nu.104. fol.64. & disp.ij.nu.10.& 15 681.685
Lex quamuis dura & iniusta sit & sine ratione.tamen seruanda est. in ij.part. nu.101.fol.63.& disp.ij.cum.11 685
Lex fiebat congregato populo Romano ad interrogationem Consulis. in iij.par.nu.21 40
Lex naturalis est immutabilis & semper fuit in vsu, & est hodie.ibidem nume. 40.& 41 46.& 47
Lex noua distinguitur ver.veterē. in iij. parte.v.distinct.nu.19 123
Lex Imperatoris quæ non tractat materiam spiritualem, nec obuiat canonibus,seruanda est etiam in foro ecclesiastico.disp.viij.nu.17.20 & 47 746. 747.& 756
Lex quæ potest afferre commodum & incommodum, per hoc non dicitur clericis onerosa.ibi.nu.10 753
Lex longobardi est inualida & vulgaris appellatur.in iij.part.numero 100. 102 fol.621.& disp.ij.nume.8. fol.683. & in rep.l.is potest.nu.178 839
Leges ciuiles quot annis ante aduentum Christi fuerint:sed post aduentum confirmatæ fuerunt.in iij.parte nume. 28. & 29 43
Leges ciuiles sunt diuinitus prolatæ per ora principum.disp.viij.nu.19 747
Leges ciuiles in decretis insertæ,non debent seruari, vt canones. in iij. parte nume.18 46
Leges ciuiles quis primus dedit. ibidem nume.7 38
Leges nouæ fuerunt à tempore Adæ,vsque ad tempus nostrum.in iij.parte numero 1 35
Leges qualiter fuerūt introductæ in hoc seculo. ibidem & numero 2. cum seq. per totum eod.
Leges neque constitutiones non erant legis naturalis tempore : sed omnia erant communia, & homines naturaliter viuebant.ibi.nu.7 36
Leges quomodo concessæ fuerunt Romanis ab Athenien sib.ibid.nu.20 39
Leges condere, spectat ad solum principem post translatum imperium. ibid. 25.& 26 42.& 43.& in disp.viij. numero 27 749
Leges omnes de mundo,aut sunt diuinę aut humanæ,positiuę.ibi.nu.80 56

Universidad de Deusto
Biblioteca

Leges omnes an hodie sint in vsu. ibid nume.41 47.
Leges Imperatorum censentur procedere ab ipso Deo: quia Imperator dicitur diuina prouidentia constitutus, & est in terris sicut Deus in cœlo, & dicitur habere diuinum numē.in iij.par. nu.1.10.fo.70.& dis.ij.nu.13 692
Leges iurisconsultorum factæ fuerunt cum tanta iustitia,vt in eis iniustitia considerari non possit.in iij.parte.nume.21.fo.70.& disp.ij.nu.14 692
Leges prohibentes appellationem, sunt odiosæ,& restringendæ.in vj.par. ver. appellatio.nu.15.& 16 & sunt virandæ. disp.1.nu.29.fol.690
Legum correctio non præsumitur, nisi expressè appareat.in vj.par.ver. inquisitio.nu.84 316
Legum euangelista est Andreas de Isernia & maioris autheritatis quàm Lucas de Penna.disp.1.nu.14 685
Legibus Regijs vsque ad quod tempus vixerunt gentes.in iij.part.nu.18 19
Libellus in actione iniuriarum quo modo procedat ciuiliter,vel criminaliter. in iij.part.j.diffin.nu.1.& 6 82
Libellus in quo pro æstimatione iniuriæ & delicti,satisfactio in pecunia petitur non tenet.ibi.nu.12 85
Libellus in actione iniuriarum vbi petitur,satisfactio delicti,& æstimatio iniuriæ cumulatiuè non procedit. Fallit quando in libello fieret protestatio q agens contentatur altera tantum,si sufficienter reus puniatur.ibidem nume. 13.& 14 cod.& 86
Libellus qualiter formetur de duobus reis debendi.ibi.nu.15 86
Libellus vt procedat, quando simul ex eodem delicto ciuiliter & criminaliter agitur,debet actor principaliter agere criminaliter.petendo reum puniri, & incidenter per iudicis officium, rei restitutionem petere.ibi.nu.10 87
Libellus in quo petitur quem puniri, & fieri restitutionem,valet & saluatur.ibidem nu.12 88
Libellus.in quo agitur ciuiliter de crimine,an & quando locum & tēpus continere debeat.ibid.nu.10 90
Libellus quomodo formetur in iudicio misto.ibi.nu.74 104
Libellus an hodie continere debeat locum & tempus in causis missis stante regia pragmatica, quòd in causis missis procedatur sine figura iudicij.ibid. nu.75 105
Libellus nō requiritur hodie in Regno, vbi agitur de crimine ciuiliter, vel mistim. Sed sufficit talis qualis petitio, dummodo contineat locum & tempus.ibi.nu.76 106
Libellus qualiter formari debeat in crimine iniuriarum super iniuriæ æstimatione, vel agendo ciuiliter de aliquo crimine.ibidem nu.77 cod.
Libellus non requiritur, vbi proceditur sine figura iudicij: sed requiritur talis qualis petitio, quæ est de iure naturali,& obmitti non potest.in iiij.part.ix. distin.nume.12.& 13 189. & 190
Libellus generalis & incertus an admittatur, vbi proceditur sine figura iudicij.ibi.nume.11. fol.190. & in vj.parte versic.libellus.nu.16 198
Libellus ineptus procedit, vbi proceditur sine figura iudicij.in d.ix.distinctione nume.14 190
Libellus procedit in Regno,etiam si petatur solùm cogi & compelli. Idem si agatur ex vna causa, & probetur de alia.ibid.nu.16.& 17 191
Libellus in regno non requiritur in ciuilibus:imò causa potest incipere ab articulis.ibi.nu.18 cod.
Libellus ineptus non vitiat processum in causis,in quibus non requirebatur. ibi.nu.92 207
Libellus an requiratur in causis spiritualibus.in iiij.part.xiij.distin.nu.7 213
Libellus ineptus in criminali causa,reddit iudicium nullum.in iiij.par.xvj. distin.nu.41 249
Libellus criminalis continens indeterminatum locum, valet. & improbationibus suppleri potest.ibi.nu.42 cod.
Libellus non continens nomen accusati vel occisi, an procedat.ibidem numero 43 cod.
Libellus criminalis an diem commissi criminis continere debeat,& an teneatur accusator illum ad instantiam rei declarare.ibi.nu.44.fol.eod.in vj. par. ver.libellus.nu.6 396
Libellus in quo quis volebat accipere bonorum possessionem,& dixit se alire hæreditatem vel contra,valet.in re pet.lis potest.nu.14 398
Libellus ineptus admittitur I causis summariis,nisi pars opponat.nu.195 443
Libellus generalis admittitur in causis summariis nisi pars opponat. in repet. lis potest.nu.197 eod.
Libellus iniuriarum ciuiliter fieri non potest ad æstimationem iniuriæ,quando coniunctus agit pro iniuria coniuncti.item non debet agere pro iniuria propria: sed pro interesse sanguinis.in vj.parte ver. inquisitio. numero 60.65.& 66.fol. 307.& 309
Libellus iudicij & parti offerri debet. in vj.par.ver.libellus.nu.1 395
Libellus ita clarus esse debet, vt possit reus deliberare,an velit cedere vel cōtendere.ibi.nu.2 eod.
Libellus vt procedat,quid continere debeat.ibi.nu.4.& 5 eod.
Libellus criminalis quid continere debeat,vt valeat.ibi.nu.6 396
Libellus an possit præsentari die feriato ad honorem Dei.nu.11. fol. 397. in vj.par.versi.actorum editio.nu.25. fol. 481.& in ver.appellatio.nu.206 598
Libellus præsentari potest etiam die feriato ad honorem Dei,quando periculum est in mora, vel res est tempore peritura.in d.ver.libellus. nu.15 397
Libellus quantuncumq; generalis & obscurus,admittitur in causis summariis, nisi tanta sit obscuritas, ex quâ reus non posset deliberare.ibi.nu.16 398
Libellus in quo actio ineepta exprimitur an vitietur.in vj.parte versi. sententia. nume.69 524
Libellus nec litis contestatio non requiritur in Regno,in appellationis causa, cùm incipiat à processus apertura. in vj.parte ver.appellatio.nu.234 610
Libelli verba impropriantur,vt saluetur libellus.in iiij.par.1.distin.nu.23 88
Libelli porrectio non est de processu iudicij.in vj.part.ver.libellus.nu.14 397
Libelli oblatio citationem præcedere debet.ibi.nu.17 398
Libelli copia sumptibus actoris dari debet.in vj.par.versi.actorum editio. numero 15 485
Libello malè concepto absoluitur reus ab instantia iudicij.in v.par.nu.5 275
Liber homo qualiter probetur quod sit liber.ibid.nu.173 866
Liber Decretorum à quo fuit conditus, & an sit authēticus.in iij.par.nu.34.45
Liber decretorū quatuor habet species authoritatum,& an omnes sint authenticæ.ibi.nu.15 cod.
Liber Decretorum tempore papæ Alexandri tertij compilatus fuit,sub anno Domini M.cl. sed liber Decretalium sub anno M.ccxxij.ibi.nu.19 46
Liber Feudorum cōpilatus fuit ab Oberto de Orto iurisconsulto Mediolanensi.& an dicatur authenticus.in iij. par. nume.84 58
Liberi sunt omnes homines de iure naturali.ibid.nu.eo.
Libri scholarium retineri possunt pro expensis funeralis.in vj.par.versi.executio.nume. 47 659
Libri scholarium capi non possunt pro executione, nisi quando non habent alia bona.ibi.nu.46 cod.
Ligius quis dicatur.in vj.par.versi. iuramentum.nu.33 469
Limitatio ad l.fi.§. necessitate.C. de bonis,quæ lib.in iiij.par.xvj.di.n.12 245
Limitatio ad l.nō eo minus.C.de procu. in vj.par.ver.sententia.nu.106 530
Limitatio ad l.& in maioribus.C.de appella.in vj.par.ver.appellatio.338 633
Limitatio ad glo.in l.j.§.fi. ff. à quib. appella.non licet.ibi.nu.335 632
Lites ex locis oriuntur in ij. parte numero 33 27
Lis,negotium, cōtrouersia & occasio in quo differūt à causa.i v.par.n.68 280
Lis in quo differat ab instantia.& quę dicatur lis.& quando incipiat dici lis.in v.par.nu.63.64.65 279.& 280

Universidad de Deusto
Biblioteca

Litis pendentia non inducitur per citationem factam petitioni porrigendæ. in vj.par.versi.citatio.nu.71 170
Litis contestatio non requiritur in causis ciuilibus in Regno:sed actus ille, q immediatè sequitur,habet vim litis cõtestationis. in iij.part.ix. distin. nume. 20.fol.191.& in vj.part.versi. litis contestatio.nu.1 420.& in rep.l.si actor. nu.12 787
Litis contestatio,dicitur lapis angularis iudicij: & non potest obmitti de iure communi.in vj.part.ver. litis contestatio.nu.1 eod.
Litis contestatio,quid sit.ibi.nu.3 eod.
Litis contestatio qualiter,& per quæ verba fiat.ibi.nu.4 eod.
Litis contestatio non inducitur per exceptionem peremptoriam oppositam. ibi.nu.5. 421
Litis contestatio fit etiam per verbum, ignoro,ibi.nu.6 eod.
Litis contestatio non potest fieri in iudicio absente agere.ibi.nu.7 eod.
Litis contestatio inducitur per responsionem factã positionibus, in causis summariis,quando non præcessit libellus. in vj.par.ver.positio.nu.1 418
Litis contestationis qui sint effectus. in d.ver.litis contestatio.nu.9 422
Litis contestationem an impediat protestatio,quando non animo litem contestandi quis respondet.ibi.nu.10 eod.
Litem contestari quis potest præcisè cõpelli.ibi.nu.8 421
Litigans quando impeditur facto aduersarij,datur noua dilatio.in vj.par.versi. dilatio.nu.8 434
Litigans coram iudice à quo, post appellationem interpositam,appellationi renuntiare videtur.in vj.par.versi. appellatio.nu.11.fol.611.& nu.413 647
Litigator qui post litem contestatam se absentauit: & non habet domum, vel neminem reliquit in domo,per publicum proclama citari potest.in vj. par. ver.citatio.nu.95 175
Litigatori impedito facto aduersarij non currit instantia.in v.par.nu.30 269
Litigiosi vrium non inducitur, quando super re aliqua agitur criminaliter. in iij.par.j.distl.nu.14 91
Literis principis intusa scribentis an sit obediẽdum.disp.j.nu.19. 20.21.22 670
Litis pendentia coram vno iudice impedit eam agitari coram alio.disp. vj. numero 23 725
Litis pendentiæ exceptio an obstet contra executionem instrumenti.disp.vj.
Litis pendentiæ & præuentionis exceptio est declinatoria.disp.7.nu.32 726
Locus & tempus commissi criminis in libello requiritur. in iij. part.j. distinc. nume.8 81
Locus & tempus commissi criminis, an requiratur in causis missis, stante Regia pragmatica, q in illis procedatur, sine figura iudicij.ibi.nu.75 105
Locus & tempus spolij requiritur in libello, in quo intentatur interdictum, vnde vi.in iij.par.vij.dist.nu.27 173
Locus & tempus commissi criminis in inquisitione contineri debet.in vj par. ver.inquisitio.nu.1 299
Locus an & quando in citatione inseri debeat.in vj.par.ver.citatio.n.64 367
Locus quis dicatur de iure deputatus ad sententiam proferendam,& curiam regendam per iudices tam ordinarios, quàm delegatos.in vj.par.ver. sententia,nu.71.& 78.cũ plu.seq. 525.& 526
Locis piis datur restitutio in integrum. in vj.par.ver.appellatio.nu.85 565
Locum tenẽs.Requite infrà, in litera V. in versic.Vicegerens.
Ludens,& ludere videns,& mutuans pecuniam ludenti, & docens ludentem æquiparantur,& omnes pœna inducta contra ludentes puniuntur. & idem in iurante non ludere.in vj.par.ver. iuramentum.nu.15 470
Magistratus appellatione non venit delegatus:sed tantùm ordinarius. in iiij.par.v.distin.nu.45 110
Matoribus datur in integrum restitutio ex clausula generali,si qua mihi ex iusta causa esse videbitur.in vj.part. ver. appellatio.nu.80 564
Matoribus læsis vltra dimidiã iusti pretij datur restitutio in integrũ.ibi.n.81 eo.
Malum
Malum maius non reperitur, quàm sit vsura. in vj. par.versicu.inquisitio. nume.120 300
Mandare & cedere actionem in quo differant.in repetitio.l.actor.ff.de procur. nume.17 874
Mandari copia debet dari per procuratorem sumptibus domini absentis. nume.64 899
Mandatum procuratorium an & quando præsumatur ex sola ostensione instrumenti continentis debitum petitũ. in rep.l.si actor.nu.12 881
Mandatum per procuratorem edi debet sumptibus domini absentis. ibid.nume.64 899
Mandatum geminatum de eodem alicui factum,nihil valet secundum, sed tantùm primum.in vj.par.ver.appellatio. nume.135 581
Maritus qui occidit vxorem deprehensam in adulterio, non punitur pœna mortis:sed alia pœna corporali mitiori.in iiij.par.j.dist.nu.59 100
Maritus agens, vt procurator vxoris, cùm nullum haberet mandatum, facit iudicium esse nullum,licet vt legitimus administrator agere potuisset. in iiij. parte.xvj.dist.nu.17 266
Maritus vendicans vxorem,vel econtrà, excluditur per exceptionem consanguinitatis.in iiij par.xx.dist.nu.21 243
Maritus pro iniuria vxoris potest accusare criminaliter,& ciuiliter.in vj.part. versi.inquisitio.nu.60 307
Maritus promittens curare cum effectu quòd vxor sua renunciet bonis paternis,&c.an si fecit posse suum, excusetur,si vxor non vult renuntiare. dispu. vij.nume.1 750
Maritus fideiubens dicitur vergere ad inopiam:& vxor repetit dotem.dispu. vj.nu.13 722
Masculinum non concipit fœmininum in contractibus.fallit quando concessio fieret à fœmina.in repet.l.is potest. nu.25.& 26 801.& 802
Mater non petens tutorem filio suo infra annum, perdit successionem filij. ibid.nu.115 852
Mater etiam naturalis tãtum perdit successionem propter non petitum tutorem.ibid.nu.119 853
Mater perdit successionem filij, etiam si petiit tutorem qui non administrauit, nec fecit solennia. Idem si ipsa mater minus legitimè administrauit. ibid.nume.121 eod.
Mater non priuatur hæreditate filij ex eo quia tutor testamentarius non administrauit. in repetitio.l.is potest.nume.122 854
Mater priuatur successione si non fecit confirmari tutorem datum in testamẽto minus legitimè.ibid.nu.124 eod.
Mater perdit successionem, si non fecit surrogari alium tutorem in locum testamentarij excusati.ibid.nu.125 eo.
Mater non petens curatorem pupillo in casu necessario priuatur successione. ibid.nu.126 eod.
Mater non tenetur petere curatorem filio adulto.ibid.nu.126.in fin. eod.
Mater prægnans tenetur petere curatorẽ ventri:aliàs priuatur successione illius filij nascituri:quod qualiter procedat, vide in nu.127 eod.
Mater tenetur petere curatorem filio furioso:aliàs perdit eius successionem. in rep.l.is potest.nu.128 855
Mater petens tutorem minus idoneum, priuatur successione.ibi.nu.129 eo.
Mater petens tutorem & ipsum non faciens dari cum effectu,priuatur successione.ibid.nu.130 eo.
Mater ita demum perdit successionem propter non petitum tutorem,si pupillus moriatur post annum à tempore, quo tutore indiguit:secus si infra annum.si eque est communis opinio in hoc.ibid.nu.131 eod.
Mater propter non petitum tutorem priuatur etiam legitima in bonis filij. ibi. nume.131 eod.
Mater quæ nimis se arctat in fine anni ad petendum tutorem,an priuetur successione filij.in rep.l.is potest.nu.133 856
Mater non potest purgare moram, petẽdo tutorem post annũ.ibi.nu.134 eo.
Mater citata infra annum vt pupillo pericli

Universidad de Deusto
Biblioteca

riclitanti tutorem petat, si fuit negligens, perdit successionem pupilli etiam morientis infra annum. ibid.nume.235 eod.
Mater petens curatorem pupillo volenti non punitur, si non petiit tutorē. ibid. nume.236 eod.
Mater quæ missi procuratorem ad petēdum tutorem non perdit successionem si propter mortem procuratoris in itinere fuit retardata petitio tutoris.ibid. nume.237 eod.
Mater quæ reperitur minor vigintiquinque annis tempore mortis mariti non priuatur successione propter non petitum tutorem:etiam si breui tempore efficiatur maior.ibid. nume.237. versicu.quarto. eod.
Mater hodie debet esse minor. xviij.annis in regno, vt non puniatur propter non petitum tutorem. in repet.l.is potest.nu.238 857
Mater non punitur propter non petitum tutorem, si filius moriatur factus pubes.ibid.nu.239 eod.
Mater non tenetur petere tutorem dotium filio quando extant tutores legitimi: quod tamen procedit, si mater prius renuntiet tutelæ:quia tunc aperitur via legitimis:aliàs secus. ibid.nume.240.& 241 857.& 858
Mater non tenetur petere tutorem quādo interest pupilli, vt non petatur.ibi. nume.241 eod.
Mater hodie præfertur omnibus consanguineis in tutela pupilli:verum dicitur tutrix anomala & voluntaria. ibid.nume.241 eod.
Mater non punitur propter nō petitum tutorem, si alius eam præuenit petendo infra annum.ibid.nu.243 eo.
Mater non priuatur successione, si gessit vel geri fecit tutelam minus legitimè: existens in loco vbi non erat copia peritorum.ibid.nu.244 eod.
Mater absens ignorans, vel infirma, non punitur propter nō petitum tutorem, in repe.l.is potest.nu.244 859
Mater non petens tutorem pupillo multum pauperi sine egeno, non punitur. ibid.nu.246 eod.
Mater non petens tutorem pupillo habenti multos creditores:vt indefensus remaneat,non punitur priuatione hæreditatis.ibid.nu.247 eod.
Mater prodiga excusatur, si non petit tutorem filio suo.ibid.nu.248 eod.
Mater banniti,vel in exilium missa, non tenetur petere tutorem filio suo. ibid. nume.249 eod.
Mater non tenetur petere tutorem pupillo habenti substitutum pupillarem. ibid.nu.250 eod.
Mater non tenetur petere tutorem pupillo habenti tutorem testamentarium, ibid.nume.251 eod.
Mater tutrix transiens ad secunda vota non petito tutore nec reddita ratione, priuatur omni iure succedendi:& etiā legatis sibi factis à suo marito patre pupilli.ibid.nu.252 eod.
Mater secundò nubens quæ renunciauit tutelam, si iterum efficiatur vidua per mortem secundi viri, an possit redire ad suscipiendum tutelam. in repeti.l.is potest.nu.252 890
Materia obligata,an censeatur obligata materiatum:& an statutum vel dispositum in materia, censeatur etiam dispositum in materiato. & an vnū veniat appellatione alterius, & econtrà. in ij.par.nu.18.& 19 35
Materia & materiatum,qualiter differāt. ibid.nu.18.19.& 20 eod.
Materia reductionis,quotidiana est.in vj.par.ver.appellatio.nu.111 574
Materiæ obligatio non se extendit ad materiatum.in ij.part.nu.18.& 19 35
Matrimonia Iudæorum secundum legem Mosaicam contrahuntur. in iij.parte. nume.58 52
Matrimonia antè, quàm contrahantur, citari debent contradictores per publica cum proclama infra certum terminū. aliàs clandestina dicuntur,in vj.parte. versi.citatio.nu.102 576
Matrimonialis causa,est summaria.in iij. par.ix.dist.nu.76 200
Mens disponentis attenditur, vbi de eo constat, non ordo verborum. in ij. par.nu.109 66
Mensis commissi criminis in libello criminali accusatorio adjoni debet.in vj. par.versi.libellus.nu.3 196
Mercatorum in curia omnes causæ sunt summariæ:quia in eis proceditur ex mera æquitate.in iiij.par. ix.distinctio. nu.28 199
Metum iustum inducit solus vultus terribilis officialis.disp.vj.nu.17 723
Metus vanus non est in consideratione. disp.viij.nu.43 755
Militia sola non probat beneficium restitutionis in integrum:sed occupatio in militiæ expeditione.in vj.par.versi.appellatio.nu.88 566
Minæ iudicis inducunt iustam causam ipsum recusandi.in vj.par.ver.appellatio.nu.49 561
Minor laicus litigans coram episcopo recipit curatorem ab eo:& econtrà minor clericus litigans coram iudice laico recipit ab eo curatorem.in iiij.par. xj.dist.nu.14.fo.217.& nu.19 221
Minor in iudicio criminali esse non potest.in iiij.par.xvj.dist.nu.56 250
Minor quando adiuit hæreditatem, & postea per in integrum restitutionem vult se abstinere & repudiare, tunc citandi sunt omnes creditores incerti, per proclama,cum termino trium mensium. in vj.parte. versicu. citatio. nume.101. 376
Minor ætas de iure cōmuni dicitur vsq; ad xxv.annos.& ætas xxv. annorum, legitima dicitur.in vj.par. versi.appellatio.nu.70 564
Minor ætas hodie tam in masculo quàm in fœmina est à xviij. annis infra: tam in masculo quàm in fœmina.vt suprà,& hoc per constitutionem regni, ibid.nu.238 857
Minor ætas vel maior non præsumitur: sed debet semper probari per eum qui se fundat in ea.ibid.nu.279 867
Minor non potest adire hæreditatem:& qualiter se habeat ius in minore quo ad hoc.ibid.nu.144.& 153 833.& 836
Minori litiganti per procuratorem à seipso constitutum,cum iuramento, non datur beneficium restitutionis in integrum in vj.par.nu.92 567
Reliqua vide infrà,in ver.mulier.
Miserabiles personæ trahunt immediatè aduersarios suos coram Imperatore, & laicos coram iudice ecclesiastico, & earum causæ de plano expediri debent.in iiij. par.ix.distinctio. nume.77. & 78 204
Item procedit in eis iudex ex officio. in vj.par.ver.inquisitio.nu.52 298
Missio in possessionem, quando facienda est cōtra absentem indefensum, debent requisti eius cōsanguinei & amici per proclama.in vj.par.versicu.citatio.nu.107 577
Mistum iudiciū,quod dicatur.in iiij.par. j.dist.nu.73.& 74.fo.104. & in iij.dist. nume.1 111
Mystica præcepta, quæ dicantur. in iij. par.nume.8 37
Moderari,verbum importat diminutionem pœnæ.in iiij.parte. j.distinctio.nume.52 96
Monachus an possit adire hæreditatem: & an æquiparetur filio vel seruo, quo ad hoc.in repetitio.l.is potest. nu.130 853
Monachus sancti Francisci, qui dicitur frater minor,non potest adire hæreditatem,nec hæres instituí,imò institutio habetur pro non scripta:est enim penitus incapax:& in hoc differt ab alio monacho.ibid.nu.213 851
Monetam falsam faciens, quæ non expēditur in regno Siciliæ. qua pœna puniatur.in iiij.par.ij.dist.nu.3 107
Monitio iudicis habet vim peremptorij & triæ citationis.in vj.part. versi.citatio.nu.49 363
Moram non incurrit quis propter difficultatem.disp.vj.nu.11 733
Mortuus filios prius præsumitur, quando pater & filius,vel mater & filius,in eodem cōflictu,bello,aut mari moriūtur,in proœmio.nu.15 15
Mortuo delegato causa non reuertitur ad ordinarium,sed ad principem delegantem.in iiij.parte. xvj.distinctio.nume.38 247

Universidad de Deusto
Biblioteca

Mortuus probatur quis, si testis dicit q̃ interfuit eius sepulturæ: vel quia vidit eum nõ habere sensum, neque pulsum, neque flatum. ibid. nu. 159. & 160 817
Mors alicuius qualiter probetur: primò si testis dicat, vidi eum mortuum. item si interfuit eius exequiis: vel si vidit eũ cuisceratum. ibi. nu. 156. 157. & 158 eo.
Mortuus non probatur ex eo quod testis dicit, quòd non loquebatur. ibid. nume. 160 eod.
Mortuus probatur ex eo, quod inter cõiunctos fuit reputatus mortuus: & q̃ illi de domo fecerunt luctum, & sumpserunt vestes nigras. ibid. nume. 161. & 162 eod.
Mortuus probatur quis probando ipsos esse annos centum à die suæ nativitatis: vel si ingressus fuit bellum & vltra, non apparuit viuus nec mortuus: & nescitur vbi sit. in repe. Iis potest. nu. 163. & 164 838
Mortuus præsumitur iuuenis, luxuriosus & vagabundus: qui cœpit vagari per orbem, & nescitur vbi sit: vel si fuit visus decapitari. ibi. nu. 165. & 166 eod.
Mortuus probatur si testis dicit: vidi eum expirare: vel si iudex misit exploratores pro eo: & non inuenitur de eo aliq̃ quod nouum. ibid. nu. 167. & 168 eod.
Mortuus probatur si testis dicat, vidi eũ proijci in mare vel de ripa. ibid. nume. 169 eod.
Mortuus præsumitur testator eo ipso q̃ producitur instrumentum sui testamẽti: & quæ sit ratio. ibid. nu. 170. & 259. 838. & 863
Mortuus præsumitur is, de quo fit mentio in instrumento per dictionẽ quondam. in rep. Iis potest. nu. 171 839
Mortuus præsumitur carceratus, cui non fuit datus cibus, nec potus per aliquos dies. ibid. nu. 172 eod.
Mortuus præsumitur is, qui ingreditur ciuitatem: in qua erat pestis, si postea non reperitur vltrius nec viuus, nec mortuus: idem si iuit per mare & supervenit tempestas, & non reperitur. ibid. nu. 173. & 176 eod.
Mors an & quando probetur per solam famam existentem in illa ciuitate. ibid. nume. 175 eod.
Mortuus præsumitur mercator recedens é domo animo reuertẽdi: qui transiit per loca periculosa: & expectatus per familiam in termino non reuertitur. ibid. nu. 177 eod.
Mors alicuius magni domini probatur per solam famam. ibid. nu. 174 eod.
Mortuus præsumitur quis de iure longobardo: eo ipso, quòd stetit per triennium extra suam prouinciam. ibid. nume. 178 eod.
Mors debet claré probari per testes de visu, vbi agitur de vita hominis: puta de homicidio, secus vbi agitur de commodo pecuniario & reparabili: quia sufficit eam probari per coniecturas. in rep. Iis potest. nu. 179 843
Mors probatur per testes eiũ receptos parte non citata. ibi. nu. 181 eod.
Mortuum videtur fateri Titium qui se appellat hæredem Titij. ibidem nume. 181 eod.
Moyses habuit sacerdotium à Deo vna cum lege. & ab ipso fuit per Christum translatum in Petrum. in iij. parte. nume. 70 54
Mulcta per quos iudices irrogari possit, & an per delegatum. in iiij. par. v. dist. nume. 69 135
Mulcta hodie irrogatur ad arbitrium iudicis: vnde dispositio l. eos. C. de modo mulctan. non seruetur. ibid. eod.
Mulcta irrogatur secundum diuitias, & paupertatem. & ob paupertatem remittitur. in vj. par. versicu. sententia. nu. 31. & 32 111
Mulier viuens iure Romano in Siciliæ Regno, sine mundualdo testari potest. in iij. par. nu. 135 72
Mulier quæ per statutum non potest contrahere sine consensu propinquorum, intelligitur, quando contrahit nomine proprio. Secus si alieno. ibid. num. 124. fo. 71. & in iij. par. vi. dist. nu. 21 146
Mulier testificari potest contra clericũ, quando ciuiliter de crimine agitur. in iiij. par. i. dist. nu. 13 146
Mulier quando facit contractum sibi vtilem, non requiritur consensus propinquorum. in iiij. par. xvj. dist. nu. 19 244
Mulier quę decipitur sub auri promissione, inuita dicitur, & qui decipit mulierem cum promissione pecuniæ, & sub tali promissione vel datione ipsam adulterat, punitur pœna statuti loquẽtis de adulterante inuitã mulierẽ. in vj. par. ver. inquisitio. nu. 167 338
Mulier honesta in domo examinatur sine citatione partis. in vj. par. versic. citatio. nume. 27 359
Mulier potest compromittere sine mundualdo, secundum Regiam pragmaticam. in vj. par. versicu. compromissum. nume. 71 388
Mulier nõ dicitur testis omni exceptione maior. in repetitio. I. is potest. nume. 10 326 877
Mulier carceratur pro debito, quãdo instrumentum secundum formam ritus præsentatur. in vj. par. versi. instrumentorum productio. in vj. par. nu. 457
Mulier iudex esse non potest. in vj. part. ver. sententia. nume. 98 529
Mulier siue maior siue minor, restituitur in integrum in Regno, etiam si veniat vt auctrix laudata, & non datur vltra bis. & dicitur primum & secundum beneficium. in vj. par. versi. appellatio. numero 89 566
Mulier litigans per procuratorem cum iuramento, an restituatur in integrum. ibi. nume. 94 567
Mulier & minor possunt infra quadriennium continuum petere restitutionem in integrum aduersus temporis lapsum quinquaginta dierum, in appellatione constitutorum. ibidem. numero 402 645
Mundualdus non requiritur in muliere contrahente nomine alieno. in iij. par. nume. 124 71
Mundualdus datur in regno mulieribus tantùm viuentibus iure Longobardo. ibi. nume. 115 72
Mundualdus requiritur in testamento mulierum viuentium iure Longobardo. ibid. nume. 125 eod. disput. 5. nume. 10 36 & 37 695
Mundualdus dari potest mulieri, etiam à iudice deambulante. in iiij. par. ix. distinct. nume. 86 205
Mundualdus nõ requiritur, quando mulier facit contractum sibi vtilem. in iiij. parte. xvj. distinctio. num. 30 244
Mutus, iudex esse non potest. in vj. parte. versi. sententia. nu. 98 529
NAturale ius secundarium rationis, quo sit inuentum tempore. in iij. parte. nume. 5 36
Naturalis quæ sit causa, & an illi renuntiari possit. in ij. parte. nume. 29 & 42 25 & 29
Naturalia contractuum iudiciorum & aliorum actuum, quæ dicantur. ibidem. nume. 29 eod.
Naturalia possunt in contractibus tolli, de voluntate partium. ibi. num. 44 30
Naufragorum causa, dicitur summaria, & expeditur leuato velo. & potest in ea iudex procedere ex officio. in iiij. part. ix. dist. nume. 71. fol. 200. & in vj. par. versicu. inquisitio. nume. 146 335
Neapolitanæ consuetudines non habent locum in rebus sitis extra Neapolim & eius districtum. disputatione ix. numero 31. 771
Negans cum iuramẽto se commisisse delictum, licet mendacium dicat, non tamen periurus dicitur. in vj. parte. versi. interrogatio. nume. 9 405
Negotium quod dicatur. & in quo differat à causa, & controuersia. in v. parte. nume. 68 280
Nemo viam elegisse videtur, per quam actus & voluntas sua impugnetur. in iiij. parte. distinctio. ix. nume. 91 107
Nepos ex filia excluditur per patruum, ex quo venit à radice infecta. disput. x. nume. 18 785
Nepos mortuo filio an succedat propriè in ius filij, & quomodo hoc intelligatur. in rep. Iis potest. nu. 256 861
Nepos præteritus ab auo rumpit testamentum, quando filius moritur ante annum. disp. x. nu. 10 & 11 779. 780
Nepotes ex filia, quando agitur de successione aui, omnino excludunur stantibus masculis, siue filia mortua

Universidad de Deusto
Biblioteca

sit viuo patre, siue non, siue renuntiauit, siue non: & hoc per constitutio. in aliquibus. disp. x. num. 10 788
Nepotes an succedant in bonis auiæ maternæ non obstante renuntiatione matris, quando mater moritur viua auia. ibi. nume. 12 789
Nepotes ex filia exclusa per statutum vel per renuntiationē succedunt, quando masculi sunt viuo patre. ibidem. numero 31 789
Nepotes ex filia excludūtur, si sunt hæredes matris. ibi. num. 5 778
Neporibus inuent. arij confectis non est necessaria, quorum mater renunciauit bonis fraternis & mortua est ante fratrem. disp. x. nume. 37 791
Neptis ex filio non excludit amitam à successione aui. ibi. nume. 7 782
Nepris ex filio excluditur per patruum suum à successione aui. ibi. nu. 7 782
Nolle adire est quod dam medium inter adire & repudiare. in rep. l. is potest. numero 201 845
Nomen rei quando receptum dicatur inter reos. in iij. par. vj. diffin. nu. 10 161
Nomē iurisperiti ad quem mittitur pro consilio, non debet edi partibus. in vj. par. versicu. appellatio. nume. 9 554
Nomina testium non tenetur quis edere parti ante publicationem. in vj. parte. versi. actorum editio. num. 13 485
Nominans dominum in iudicio liberatur, domino nominato comparente. in rep. l. si actor. nume. 72 902
Nominatus primò, censetur maior & dignior. in ij. par. nume. 117 69
Nominatio domini in iudicio, quando fieri debeat, & quid operetur. & quomodo differt à laudatione auctoris, & an habeat locū in possessorio, & quid si reus nolit nominare, & succubuit, an præiudicet domino. in vj. par. versi. nominatio, per totum. 401
Notario non creditur de his quæ constant in animo contrahentium. dispu. vj. nume. 15 728
Notarius censetur ropatus vt apponat clausulas consuetas in instrumento. ibi. nume. 5 720
Notarius non debet aperire nec edere testamentum, nisi mortuo testatore in rep. l. is potest. nume. 256 861
Notarius non tenetur edere legatario totum testamentum: nisi tantum illam particulam legati cum hæredis institutione. ibid. nume. 260 861
Notarius vnius comitatus potest facere contractum in alio comitatu, volente domino illius comitatus. in iij. part. numero 104. fol. 64. & dispuia. ij. numero 15 685
Notarius vnius comitatus, potest facere contractum in alio comitatu, volente domino illius comitatus. in iij. parte. nume. 104 64
Notarius in die feriato instrumentum facere potest. in iiij. part. xvj. distinct. numero 62 211
Notarius, index chartularius dicitur, & exercet acta voluntariæ iurisdi. tionis. in iiij. par. xviij. dist. nume. 2 214
Notarius putatiuus ex errore communi, an, acta publica facere potest. in vj. par. versi actorum editio. nu. 17 479
Notarius acta edere non tenetur, sine Iudice. ibi. l. nu. 51 485
Notarii vtuntur practica supernacua, quando in contractibus mulierum apponunt illa verba, quòd iudex sedet pro tribunali, mutato loco iudicii ex causa. &c. in iiij. par. ix. dist. nu. 86 205. Reliqua vide suprà, in litera A. in versic. Acta. & infrà, in litera O. in versic. obligatio.
Notorium crimen omne, potest per iudicem inquiri ex officio, & puniri. in vj. par. versi. inquisitio. nu. 140. cum seqq. fol. 115. & nu. 165. 118
Notorium dicitur, quod per decē testes probatur. ibid. nu. 105 344
Notorium non releuat ab onere proponendi: licet releuet ab onere probandi. in vj. par. versic. appellatio. numero 142 581
Nullitas iudicii ex quibus causis consideretur. in iij. par. xvj. dist. per totum. 218
Nullitas sententiæ vsque ad triginta annos potest proponi, & allegari. in vj. part. versic. sententia. nu. 154 517

Nullitas

uantiæ. item dat regulam & ordinem intellectus. Et si reperiantur duo instrumenta in eadem charta, præsumitur prius illud quā præcedit. ibi. nu. 20. 688
Ordo exempli gratia positus, pro doctrina, formam non inducit, nec seruari debet. ibid. nume. 113 eod.
Ordo iudiciarius non requiritur in sententia interlocutoria: sicut in distinctiua. in vj. par. ver. sententia. nu. 10 511
Ordo l. à diuo Pio. §. in venditione. ff. de re iud. in actione personali solùm seruatur. Secus in hypothecaria. in vj. parte. ver. executio. nume. 15 653
Origo legum in hoc seculo, & origo iudicij, qualiter se habuit. in iij. par. num. 1. & seq. 35

PActū, quòd venditor nō teneatur de euictione, valet. & tenetur tunc ad pretij restitutionem. in ij par. nu. 44. 10
Pactum nudum producit actionem de æquitate canonica. Idem in curia mercatorum. in iiij. part. ix. distin. nu. 48 159
Pactum in vēditione ancillę, ne prostituatur, operatur, vt iudex ex offi. io possit inquirere, & dicere est ad libertatem. in vj. par. ver. inquisitio. nume. 111 333
Pactū de capiendo debitorē, vel eius bona, operatur vt possit fieri captura, sine alia partis citatiōe. & pōt impetrari familia à iudice etiā contra tertiū possessorem. in vj. par. ver. citatio. nu. 11. 155
Pactum nudum, an firmetur iuramēto. in vj. par ver. iuramentum. nume. 14 461
Papa cēsetur approbare leges laicorum, quando sunt rationabiles. disp. viij. nume. 18 & 27 746. 749
Papa potest ius diuinum limitare. in iij. par. nume. 79 56
Papa est iudex appellationis omniū principum non recognoscentium superiorem, quando eorum sententiæ manifestam iniquitatem continent. in vj. parte. versi. appellatio. nume. 161 618
Papa est iudex appellationis vacante imperio. ibidem. nume. 177 641
Paragium succedit loco legitimæ, & non debet esse minus legitima. dispu. x. nume. 20 784
Patia sunt, scire, & scire debere. in iij. par te. nume. 103 65
Partes an facere possint, q̄ iudex sine scriptis pronūtiet. in ij. par. num. 41. 28
Pastor non potest se excusare, quòd nescit lupum comedisse ouem in repet. l. is potest. nu. 13 873
Pater non potest repudiare hæreditatem etiam profectitiam delatam filio sine cōsensu ipsius filij. in repet. l. is potest. nume. 206. 207 847
Pater dues si dat modicā dotē filiæ, præsumitur dolus re ipsa. dif. x. nu. 11. 784
Pater habens plures filias, an possit maiorem dotem dare vni quàm alteri. dispu. x. nume. 11 785
Pater in bonis aduentitijs filij, potest constituere procuratorem, etiam ante litem contestatam; & nō requiritur consensus filij, nisi in sola litis contestatione in rep. l. si actor. nu. 10 881 & 883
Pater magis cruciatur de tortura filij, quàm propria. & ideò à filio tormenta incipi debent, in proœ. num. 14 7
Pater pro iniuria filij potest accusare civiliter & criminaliter. Secus in alio consanguineo. quia solùm criminaliter potest. in vj. part. inquisitio. numero 60. & 61. fol. 107 & 109
Pater potest remittere iniuriam factam filio, eo inuito: nec alij fratres iniuriati accusare possunt tanquam coniuncti. ibi. nume. 67 309
Pater vitis non potest iniuriam factam filio remittere. ibi. nume. 68 310
Pater vitis non potest filio pupillariter substituere. ibi. nu. 69 eod.
Pater dilapidator priuatur administratione bonorum filij, & tunc filius agere potest contra patrem. ibidem. numero 70 eod.
Pater inuito filio, iniuriam illatam à coniuncta persona filio, non potest remittere. ibi. nume. 71 311
Patria sua vnicuique charior est. in iij. par. nume. 43 47
Paupetes litigantes in iudicio, non tenentur soluere sportulas. in iiij. parte. ix. distinctione. numero 77. 79 & 80 204
Pauper excusatur à contumacia. in vj.

Universidad de Deusto
Biblioteca

par.versi.contumacia.nume.5 187
Paupertum & miserabilium personarum causæ sunt summariæ & expediuntur de plano & sine sportularum solutione.& miserabiles personæ trahunt adversarios suos coram imperatore & laicos coram iudice ecclesiastico. in iij.par.distinct.ix.nu.77 & 78 204
Pœna acerrima accipitur pro morte naturali.disp.iij.nu.2 698
Pœna applicanda fisco exigitur vltra interesse partis.disp.vij.nu.16 737
Pœna arbitraria puniri debet omnis qui delinquit contra prohibitionem legis, quando lex certam pœnam non irrogat.disp.v.nume.19 715
Pœna augeri potest ob delicti frequentiã. ibid.nume.16 711
Pœna capitalis intelligitur altero de tribus modis : & in dubio intelligitur de mitiori.disp.iij.nu.7.8 699
Pœna consueta apponi,debet irrogari, aliãs potest appellari disp.iij.n.20.702
Pœna conuentionalis hodie non exigitur , nisi quatenus cum interesse concurrit & an exigatur in foro conscientiæ.disp.vij.num.16 717
Pœna extraordinaria irrogatur,quando proceditur per inquisitionem de iure canonico.disp.iij.nume.5 699
Pœna irrogari debet , quæ magis timetur.disp.v.nume.17 714
Pœna pecuniaria est valde conueniens vsurario propter eius auaritiam.disp. v.nume.17 714
Pœna iniuriæ potest se extendere vsque ad mortem, quando hoc desyderat criminis magnitudo.disp.iij.nu.17 702
Pœna mortis potest irrogari quãdo lex dat amplum arbitrium vsque ad mortem.disp.iij.nu.9 & 10 700
Pœna mortis potest irrogari in illis delictis in quibus lex inducit pœnam corporalem,vel pecuniariam ad arbitrium iudicis. secus vbi dat arbitrium simpliciter.ibid.nume.19 702
Pœna mortis non potest imponi, quãdo lex loquitur per verbum, moderari.ibi.nume.11 70
Pœna mortis non potest irrogari quando statutum dicit,ad pœnam mille aureorum, vel aliam arbitrio iudicis.ibi. nume.1 698
Pœna mortis an possit irrogari in arbitrariis.disp.iij.num.1 & 15 697.702
Pœna mortis nunquam imponitur in delictis non consummatis. ibid. nume.5 & 16 699.701
Pœna publicationis bonorum non potest irrogari vigore arbitrij. ibidẽ.numero 3 698
Pœna quando prominitur , succedit loco interesse: & quid si est plus in pœna quàm in interesse.vel econtra.disp. vij.nume.28 738
Pœna tota pecuniaria nõ debet exequi, quando ita diceret consuetudo.disp. iij.nume.20 702
Pax debet fieri inter ciues inimicos,quãdo ex hoc turbatur quies reipublicæ, & iudex potest ipsos compellere ad concordiam ex officio.in vj.par.versi. inquisitio.num.164 338
Peculium castrense filij condemnati,non datur executioni.in vj.par. ver.executio.nume.36 658
Pœna in actione iniuriarum,cui applicetur.in iij.par.j. dist.nclso.nume.6 & 7. fol.82 & 83
Pœna iniuriarum æstimatur per iudicem. quando per querelam agitur,ibidem.nume.7 83
Pœna satisfactionis iniuriæ , dicitur pœna corporalis , & facit iudicium dici mere criminale. ibid.nume.9 84
Pœna iniuriarum in rustico verberante militem , est pœna manus.ibidem. nume.9.in fi. eod
Pœna dupli non debet quis pro eodem delicto puniri.Fallit, quando vna pœna non fuit sufficienter irrogata.ibidẽ. numero 11 & 15. fol. 3 & in vj. parte. versicu. inquisitio. numero 92 318 & 319
Pœna irrogata pro aliquo crimine per iudicem ecclesiasticum , an possit iterum irrogari à iudice seculari pro eodem,& econtrà.in d.j.distinctio. numero 15.folio.87.& in d.versicu.inquisitio.nume.97 321

Pœna

Pœna priuationis officij non facit causam criminis,sed ciusdem.Fallit.vbi ista sola pœna imponeretur per statutum.in d.j.dist.nu.24.& 25 88
Pœna minor irrogatur de iure canonico quando aliquis condemnatur per viã inquisitionis , quàm per viam accusationis.ibi.nume.13 90
Pœna quando applicatur fisco ex contractu illicito,causa dicitur ciusdis. Secus,si ex delicto.ibi nume.11 eod.
Pœna pecuniaria delicti à lege introducta,an parti vel fisco applicetur. ibid. nume.12 91
Pœna principalis attenditur vbi potest procurator interuenire.ibi.nu.8 92
Pœna arbitraria an & quãdo possit per iudicem extendi vsque ad mortem,inclusiue.ibi.nu.41.cum plu.seq. 93
Pœna acerrima , pro pœna mortis accipitur.ibi.nu.45 94
Pœna capitalis accipitur altero de tribus modis , & in dubio accipitur pro minori.ibi.nu.47.fol.95.& in ij.distin. nu.2.3.& 4 107
Pœna mortis in arbitrariis nunquam imponitur in delictis attentatis , & non consummatis ibidem nume. 49. & 54 55.& 57
Pœna mortis nunquam imponitur , vbi lex loquitur per verbum , moderari. ibid.nu.12 96
Pœna mortis irrogatur danti alapam officiali.ibid.nu.13.& 15.fol.97. & 98.& disp.ij.nu.13 700
Pœna iniuriarum,est arbitraria iudici.ibidem nu.16 98
Pœna nulla debet imponi, quæ solita est secundum consuetudinem.ibid. nu. 17. fo.ee.& in ij.dist.nu.9 106
Pœna mortis irrogatur danti poculum amatorium, vt mulier aborsiuum pariat,si ex hoc mors sequuta fuerit, vel si is qui fuscepit poculum , amisit sensum.in d.j.dist.nu.62 101
Pœna omnis à iure determinata, est hodie arbitraria iudici , quia potest illam augere & minuere ex causa. ibidem nume.65 102
Pœna ordinaria minuitur propter senectutem,iuuentutem, furorem, vel ebrietatem,vel iustum calorem,seu excellentiam hominis.ibi.nu.66 eod.
Pœna perpetui carceris , vel abscissionis membri,an capitalis dicatur.in iiij.par. ij.dist.nu.4 107
Pœna fustigationis , an capitalis dicatur. ibi.nu.5.& 6 108
Pœna capitalis,non est relegatio. ibidem nume.6 eod.
Pœna banni,vbi bona non publicantur, æquiparatur pœnæ relegationis. ibid. nume.7 109
Pœna stigmatis in facie hominis,est à iure prohibita , & statutum illam imponens,non valet.ibid.nu.8 eod.
Pœna banni ex consuetudine hodie non irrogatur , simul cum fustigatione pro furto.ibi.nu.10 110
Pœna extraordinaria seu arbitraria irrogatur,vbi à lege vel statuto nõ est imposita certa & determinata pœna. in iiij.par.x.dist.nu.4 111
Pœna colludentis seu prævaricantis in accusatione,quæ sit.in vj.par. versicu. inquisitio.nu.77 314
Pœna criminalis irrogatur pro satisfactione reipublicæ.ibi.nu.91 120
Pœna duplici potest puniri is , qui fuit bis contumax in duobus iudiciis pro eadem causa.Idem in debitore, cui bis fuit accusatum instrumentum pro eodem debito.ibi.nu.99 122
Pœna reiteranda ei,qui non fuit sufficienter pro crimine punitus,qualiter irrogari debeat,& quid si primo fuit punitus corporaliter , & secundò pœna est etiã corporalis, & quid si veniret pœna mortis.ibid.nu. 100. & 101. eodem & 121
Pœna mortis an & quando ex causa mitigari debeat.quia quis fuit aliter castigatus in corpus,vel diu carceratus pro eodem crimine.ibi.nu.101 & 113
Pœna criminalis an possit irrogari vsurario per episcopũ.ibi.n.110.& 111. 126
Pœna potest exacerbari , vt alij accipiãt exemplum.ibi.nu.115 129
Pœna exacerbatur propter delicti frequẽtiam.ibi.nu.114 eod.

Universidad de Deusto
Biblioteca

Pœna illa debet irrogari, quę magis timetur. ibi. nu. 115 eod.
Pœna pecuniaria potest irrogari per iudicem ecclesiasticum, debet tamē postea illam erogare in fabricam ecclesiæ. ibi. nume. 116 eod.
Pœna arbitraria puniri debet, qui venit contra præceptum legis. ibidem numero 121 310
Pœna quæ sit contra committentes contra conuenticulam, seu conspirationē. ibidem nu. 119 312
Pœna falsæ monetæ est vltimum supplicium, cum publicatione bonorum. ibi. nu. 186 341
Pœna hæretici, est combustionis & publicationis bonorum. ibi. nu. 1 eod.
Pœna instrumenti præsentati secundum formam retus, est redacta ad tarenos tres pro qualibet vncia, secūdum communem obseruantiam. & quando cuitetur. in vj. par. ver. instrumentorū pro ductio. nu. 1 476
Pœna contumaciæ in vno tareno vel august. ali iuxta Regni cōsuetudinem, intelligitur contra verum contumacem, & non contra fictum domi citatum. in vj. par. ver. appellatio. nu. 178. 621
Pœna mortis potest per iudicem permutari alicui in pœnam, vt sit perpetuus carnifex, & censetur seruus pœnæ. in vj. parte versicu. executio. numero 15 655
Pœna mortis pro crimine non debet irrogari homini valde disciplinato & perito in aliqua arte, vel scientia. Idem, quando à die commissi delicti esset ipsum longum tempus. Idem, quando criminosus stetisset magno tempore carceratus, pro illo crimine, & hæc procedāt etiam in pœna mutilationis membri. ibi. nu. 60 661
Pœnam non potest iudex ponere in sententia, in casu quo sententiæ non paretur. ibi. nu. 61 eod.
Pœnæ ambæ quando tenduntur ad vindictam, vna non tollitur per alteram, quæ non fuit sufficienter irrogata. in iiij. part. j. distin. nu. 13 85
Peculio aduentitio muneratur etiam id, quod obuenit filio ab auo paterno. in repet. l. is potest. n. 3. & 4 786. 804
Periurus non dicitur, qui negat cum iuramento, se commisisse delictum, licet mendacium dicat. in vj. part. versi. interrogatio. nu. 9 405
Periurus non est principalis, qui deposuit falsum cum iuramento, sed solum Deum habet vitorē. iudex tamen potest sibi facere præceptum pœnale, vt dicat veritatem. in vj. par. ver. positio. numero 17 441
Persona illustris & clarissima in scriptis citari debet. in vj. par. versi. citatio. numero 76 171
Personali actione agens quid in libello probare & deducere debeat. Et quid agens actione realis. in iiij. parte ij. dinume. 1 181
Personam, neque bona non potest nuntius sine scriptis capere. ibi. nu. 78 eo.
Personæ vili & suspectæ de periurio, nō defertur iuramentum suppletorium. in vj. parte versi. iuramentum. numero 6 464
Petitio hæreditatis, an sit actio merè realis, vel personalis in rem scripta. in iiij. part. iij. distin. nu. 3. & 6 111
Petitio hæreditatis non datur ei, qui quādoque fuit in possessione, & ab ea cecidit. in iiij. part. vj. distin. nume. 6. fol. 140. & in vij. distin. nu. 6. 168
Petitio hæreditatis non solum datur ad vniuersam, sed etiam ad rem particularem. in d. vij. distin. nu. 8 eod.
Petitio hæreditatis intentata, præiudicat aliis actionibus, & facit illas quiescere in iiij. part. xx. dist. nu. 10 268
Petitio restitutionis aduersus sententiam principis, non impedit executionem. in vj. part. ver. appellatio. nu. 97. 668
Petitio restitutionis in integrū, impedit executionem sententiæ, nisi malitiosè petatur. in vj. parte. versi. executio. nume. 18 661
Petitio hæreditatis an detur contra titulo possidentem, quando titulus fuit habitus ab eo qui poterat petitione hæreditatis conuentri. disputatione in nume. 10 69
Petitione hæreditatis qui poterat conuenire, si alienauit rem ante conuentionem, tenetur actione in factum, ex tit. de lit. iud. mu. cauf. fac. disputatione ix. nume. 21. 770
Petenti reuocationem attentatorum non potest opponi proprietatis exceptio. in vj. parte. versiculo, appellatio. numero 394 641
Petitorium iudicium, quod dicatur, & quod possessorium. in iiij. part. vij. dist. nu. 1. & 2. 166. & 167
Pijs locis datur restitutio in integrum. in vj. part. ver. appellatio. nu. 8 665
Pignoratitia actio an realis vel personalis dicatur. in iiij. par. iij. dist. nu. 7 109
Pilatus facilē cōcessit Iosepho, vt Iesum defunctum de cruce deponeret in rep. Lis potest. nu. 120 826
Plebiscitum, quod dicatur. & quādo fuit introductum. in iij. part. nu. 22 40
Positio, articulus, & capitulum, quid sint, & qualiter inter se differant. in vj. par. Verticulo, positio. numero 1. 2. 3. & 6 413. & 415
Positio in quo differat à libello, ibidem nume. 1 eod.
Positio obscura, siue articulus obscurus declarari possint post terminum vsque ad conclusionem in causa. ibidem numero 11 449
Positioni criminosæ seu continenti turpitudinem, an & quando sit respōdendum. in vj. part. versi. interrogationes. nume. 7 & 9 404. & 405
Positioni de facto alieno in criminalibus non debet responderi. ibi. nu. 11 405
Positioni iuris non est respondendum. ibid. num. 17 406
Positionem faciens, censetur fateri, quod ponit. Secus si interrogabat. ibid. nume. 6. fol. 404. & in vj. part. versi. positio. nu. 6. & 12 fol. 419. & 440
Positiones faciens, fateri videtur incipiendo à negatiua. in d. versiculo, positiones. nu. 9 440
Positiones infra terminum datum ad probandum debent fieri: non autem post. ibi. nu. 10 eod.
Positiones fieri debent positiuē, non autem interrogatiuē. & quæ sit ratio. ibi. nume. 13 eod.
Positiones si sunt admissæ saluo iure impedimenti, quid operentur ista verba. ibi. nume. 23 441
Positionum siue articulorum copia, datur parti: non autem interrogatoriorum. ibi. nu. 19. & 21. eod.
Positionibus responsio potest fieri per verbum, credit. & in isto casu est veritatis expressum. ibi. nu. 14 441
Positionibus & articulis post terminum productis, pars respondere non tenetur. ibi. nu. 11 440
Positionibus quando respondetur, non debet esse præsens aduocatus, nec procurator respondentis. Fallit, quando respondens esset rusticus, vel idiota. ibi. nume. 11. & 16 eod.
Positionibus respondere nolens. an possit petere terminum ad deliberandum. ibi. nu. 22 441
Positionibus nolens respondere, habetur pro confesso. & qualiter hoc practice tur. & quid seruetur in Regno. in vj. par. ver. contumacia. nu. 18. fol. 191. & ver. appellatio. nu. 147 615
Possessio affert magnum commodum: quia transfundit onus probandi contrarium in aduersarium. in rep. l. is potest. nu. 175 866
Possessio non transit ad hæredem, nisi apprehendatur. fallit tamen, quando defunctus possidebat per colonum. in iiij. par. vij. distin. nu. 1 167
Possessio antiquior non prodest agenti possessorio retinendæ, quando ab ea cecidit facto suo ex propria alienatione. ibidem nu. 18 171
Possessio alienata per eum, qui alieno nomine possidet, potest per dominum recuperari condictione ex l. fi. C. de acquir. poss. ibid. nu. 41 177
Possessionem ingrediens authoritate decreti iniusti punitur de vi turbatiua. in iiij. part. xvj. distin. nu. 12 250
Possessorium recuperandæ datur ei, qui molestatur extra iudicium. Secus, si in iudicio. in iiij. part. vj. distinc. nu. 16. fol. 155. & in vij. dist. nu. 15 170

Universidad de Deusto
Biblioteca

Possessorium recuperandæ intentatum, an suspendatur per exceptionem spolij alterius rei oppositam reo. ibidem nume.42 158
Possessorium iudiciũ, triplex est. & quod dicatur.in iiij.part.vij.dist.nu.1 167
Possessorium adipiscendæ, quando habeat locum. & quid requiratur. ibidem nu.4. & 5 167. & 168
Possessorium adipiscendæ non datur hæredi, cui quandoque habuit possessionem, & ab ea cecidit.ibi.nu.5 168
Possessorium adipiscendæ est etiam remedium l.fina.C.de edict.di.Adria.tollen. ibi.nume.12 170
Possessorium adipiscendæ etiam dicitur, quando beneficiarius implorat iudicis officium, vt mittatur in possessionem beneficij nouiter acquisiti. ibidem nume.13 eod.
Possessorium retinendæ, quod dicatur, & quando locum habeat. ibidem nume.14. & 15 eod.
Possessorium retinendæ non datur contra deiectum turbantem suum deiectorem.ibi.nu.16 eod.
Possessorium retinendæ datur, etiam pro iuribus incorporalibus.ibi.nu.20 172
Possessorium recuperandæ, quod dicatur & quando habeat locum. ibi.nu.21. & 22. & 23. & cum plu.seq. eod.
Possessorium beneficij, quando dicatur causa spiritualis. & an possit talis quæstio coram iudice laico ventilari. in iiij. part.xiij.dist.nu.1 232
Possessorio retinendæ duobus litigantibus, ille obtinet, qui de antiquiori possessione probat, etiam si aduersarius probaret de titulo: verùm debet articulare, quòd habens titulum, possidet clam respectu suæ possessionis.ibidem nume.17 171
Possessorio retinendæ, si agitur, an admittatur articulus de proprietate. ibidem nume.19 172
Possessoria remedia recuperandæ, multa sunt.ibi.nume.21. cum plu.sequen. vsq; ad finem. eod.
Possessoria duo recuperandæ sunt nouiter inducta in Regno. Vnũ per constitutionem, circa violentiarum & aliud per tria capitula Regni. & quãdo hæc habeant locum.ibi.nu.13. & 14 181
Possessoria remedia an dicantur ita privilegiata contra tertios non spoliantes, sicut contra ipsos spoliatores. in iiij. par.vj.distin.nu.15 155
Possessoria causa quælibet est summaria. in iiij.par.vj.distin.nu.37.fol.157. & in ix.distin.nu.43 197
Possidens immobilia, non tenetur satisdare: quia cessat præsumptio fugæ. in vj.par.ver.satisdatio.nu.3 407
Dictio, potest, si ponitur orationi affirmatiuæ, non importat necessitatem: secus si orationi negatiuæ, cuius inducit necessitatem præsentiam, & remouet omnem potestatem actus.in rep.l.is potest. nume.41 807
Pragmatica regia, incipiens, dispendia. quòd in causis ciuilibus vel missis procedatur sine figura iudicij, an locum habeat, quando pœna venit pro parte fisco, & pro parte parti applicanda. & an toliat solennitatem libellorum. in iiij.part.j.distin.nume.75. & 76.fo.105. & 106 6
Practica Regni circa tempus comparitionis ob citationem.in vj.part.versic. citatio.nu.67 367
Præcepto superioris qui non obedit, morte moriatur. & dicitur rebellis. & hoc qualiter intelligatur.dispu.1.nu.11. & 57 668.678
Præceptum, quod tibi non vis fieri, alteri ne feceris, est naturale, & lege Mosaica, Euangelica, & Apostolica constitutum.in iij.part.nu.6 36
Præceptum de soluendo, an sit sententia interlocutoria vel diffinitiua.in vj.parte versi.sententia.nu.27 512
Præceptum quod fit in consessum, an dicatur sententia, vel non. ibiden nume ro 28 513
Prælatus an possit compromittere de rebus ecclesiæ.in iiij.par.xiiij. distinctio. nume.5 234
Prælatus & clericus benefic. potest constituere procuratorem etiamante litem contestatem. in rep.l. si actor. numero 9 882
Prælatus inferior potest amoueri per inquisitionem datam à papa. dispu.tatio. 1.nume.41 679
Prælatus vtilitãs ecclesiam, de vita & moribus clericorum inquirere debet. in vj.par.ver.inquisitio.nu.14 293
Prælatus licet de iure possit esse iudex in causa suæ ecclesiæ: potest tamen vt suspectus recusari.in vj.par.ver. appellatio.nu.11 561
Præiudiciatia omnia sunt hodie in Regno tubiata per cõstitutiones Regni. quod qualiter procedat, vide in iiij. par. dist. vj.nume.45.fo.161.& in xx. distinctio. nume.17 160
Præsens in iudicio, an debeat aliter citari vel certiorari.in vj.par.versi.citatio. nume.12 355
Præsumptio est, quòd quilibet occidens vel dicens verba iniuriosa habeat animum offendendi.in vj.par.ver. confessio.nu.17.447
Præsumitur prius mortuus pater vel mater, quàm filius, inspecto ordine naturæ. Fallit, quando filius esset impubes mortuus.in proœ.nu.15 12
Præsumitur pro decreto seu sententia iudicis maioris. Secus in iudice inferioris & pedaneo.in vj.parte versicu.iuramentum.nu.21 467
Præsumitur bonus is, qui per triennium perseueranit in bonis moribus. in vj. part.versi.repulsa.nu.3.in fin. 491
Præsumitur quilibet compos mentis, nisi probetur furiosus.in repetl. is potest. nu.17 811
Præsumitur quilibet talis, qualem natura solet producere.ibid. nu.127.& 273 818.& 866
Præsumitur quilibet viuere centũ annos, dummodo hoc allegetur: nisi vnus testis dicat, quod vidit eum mortuum: quia facit cessare illam præsumptionẽ. in rep.l.is potest.nu.180.& 181 840. & in rep.l.ii actor.nu.79 506
Præsumitur quilibet talis qualis in possessione reperitur.ibi.nu.174 866
Præsumitur filius in potestate patris, nisi probetur emancipatus, nisi per decem annos habitasset seorsum à patre.ibid. nu.276.277.& 278 867
Præsumitur quis scire factũ alienũ quod tendit ad commodum suum. in repetl.is potest.nu.191 869
Præsumitur quilibet scire id, quod fuit sibi denuntiatum in domo.ibid. nume. 294 870
Præsumitur quilibet decessisse intestatus, nisi probetur testatus.ibi.nu.317 872
Præsumitur in dubio cõtra officiales indebita seruitia extorquentes. dispu.vj. nume.17 713
Prætores quando electi à Romanis. & quis dicatur prætor vrbanus: & quis peregrinus.in iij parte.nu.14 41
Præuentio seu præoccupatio iurisdictionis fit per solam citationem.dispu. vj. nume.10 714
Præuentionis exceptio est declinatoria. ibid.nu.16 715
Præuentio non impeditur per citationẽ factam petitorij postigendæ.in vj.par. ver.citatio.nu.71.in fi. 370
Præuentio facta per debitorem facit nõ posse contra eum præscribi secundũ formam ritus. & qualiter fieri debeat. in vj.par.ver.instrumentorum productio.nume.9 458
Primus in eligendo rem legatam, primò nominatus esse debet. in proœ. nu.17. fo.14. & in iij.par.nu.106 65
Primò nominatus, censetur maior & dignior.in iij.par.nu.117 69
Princeps potest ex causa distinguere & limitare ius gentium: non autem in totum tollere. Idem in iure diuino. in iij. par.nu.45.fol.48.& nu.72 54
Princeps solus vtitur in rescriptis clausula appellatione remota. non autẽ delegatus principis, nec operatur in præiudicium tertij.in iiij.par.v.dist.nu.71.fo. 146.in vj.par.ver.appella.nu.126 630
Princeps habet omnem iurisdictionem originaliter radicatam in se, & ab eo dependent omnes iudices, sicut riuuli à fonte.in d.v.dist.nu.1 318
Princeps solus & non inferior causam summariè committere potest. in iiij. part.ix.dist.nu.3 187

Princeps non censetur causam summariè committere, nisi expressè dicat. ibi. nume. 5 eod.
Princeps semper præsumitur moueri ex iusta causa, & eius sola voluntas habetur pro causa. di. p. 1. nu. 11 676
Princeps si mandat hominem occidi, debet sibi obtemperari, siue iuste siue iniuste faciat: qui non habet hominem qui sua facta diudicet. di. p. 1. n. 4 666
Principis literis iniusta scribentis an sit obediendum. ibi. nu. 20. & 21 671
Principis sola voluntas habetur pro causa. ibi. nu. 6 767
Princeps si facit alicui indultum de delictis præteritis, quòd intelligitur parte offensa concordata. & offensus accusat. & ea pendente remittit, an iudex possit prosequi ex officio. in vj. parte ver. inquisitio. nu. 16 105
Princeps citare potest die feriata ad honorem Dei. in vj parte versiculo, citatio. nu. 122 380
Princeps sine causa furi gentium detrahere non potest. in vj. par. ver. actorum editio. nu. 16 479
Princeps potest esse iudex in causa propria, quam habet cum suo subdito. Secus, si cum non subdito. in vj. par. ver. appellatio. nu. 14 559
Princeps potest appellationem tollere. ibid. nu. 125 631
A principe non appellatur. ibidem numero 237 610
Principis delegatus etiam causas meri & mixti imperij subdelegat. in iiij. par. distin. v. nu. 61 114
Principalis debet fieri excussio, antequã conueniatur fideiussor, vel tertius possessor. in iiij. part. xx. dist. nu. 11 258
Principalis seu dominus tenetur venire personaliter in iudicium, ad se examinandum vt principalem & legaliorem ad instantiam aduersarij: cuius autem expensis debet mitti ad eum examinandum. in rep. l. si actor. nu. 63. & 64 899
Principalis in causa quis dicatur. ibid. numero 65. & 66 899
Principalis debet examinari in absentia procuratoris & aduocati: nisi sit rusticus vel idiota. ibi. nu. 67. & 68 900
Principalis interrogatus super positionibus si non vult respondere, habetur pro confitente, vel negante prout est sibi maius præiudicium. ibidem numero 69 eod.
Prior in ordine scripturæ, præsumitur prior in tempore. disput. 1. nu. 20 688
Probare quilibet debet id quod est fundamentum suæ intentionis: etiam si sit negatiua. ibi. nu. 77. & 78 904
Priuilegiatus non vtitur priuilegio suo contra pariter priuilegiatum. in iiij. parte vj. dist. nu. 14 153
Probatio quòd viuatur iure Francorũ, sumitur ex eo quòd aliàs ita vixerunt illi de domo. di. p. ij. nu. 59 694
Probatio quæ soli iudici concludit, potest recipi, etiam parte nõ citata. in vj. par. ver. citatio. nu. 20 357
Probatio per confessionem admittitur, etiam post conclusum in causa. Item post terminum datum ad probãdum, & probatum habendum. in vj. parte versiculo, confessio. nume. 23. fo. 447. & in versi. conclusio in causa. nume. 5 499
Probatio dubia interpretatur cõtra producentem. in d. versiculo, confessio. numero 32 eod.
Probatio an admittatur contra iuramentum litis decisorium. in vj. par. ver. iuramentum. nu. 12 465
Probatio per rei euidẽtiam, & loci aspectum admittitur post conclusionem in causa. in vj. par. versi. conclusio in causa. nume. 6 499
Probatio ad defensionem rei admittitur in criminalibus, conclusione facta in causa. ibi. nume. 8. fo. 500. & in ver. dilatio. nu. 5 433
Probationes receptæ sine dilatione, valent. in d. versiculo, dilatio. numero 13 414
Probationes sunt de iure diuino. in iiij. parte ix. distin. nu. 10 188
Probationes quando requirantur plenæ, & quando semiplenæ in causis summariis. in iij. par. ix. dist. nu. 46 198
Probationes receptæ in processu inquisitionis non pereunt superueniente accusatore: sed remanent in suo robore. in vj. par. ver. inquisitio. nu. 46 505
Processus est nullus, quando plures sunt delegati: & vnus sine alio procedit, nisi in rescripto adposita sit clausula, & si non omnes &c. fuit etiam in delegato ad vniuersitatem causarum. in iiij. par. v. dist. nu. 30 126
Processus siue ordinarie, siue summarie fiat, semper potest in regno super eo ferri sententia, dummodo liqueat de veritate. disp. ij. nu. 10 706
Processus contumaciæ punitiuus, factus à delegato, non verè delegato, non valet. Secus in ordinario. ibid. nu. 38 127
Processus valet, licet iudex causam reconuentionis, pari passu nõ expediat: sed malefacit. & debet appellari. in iiij. par. vj. dist. nu. 10 141
Processus inordinatus factus ab eo, qui prius ordinarie procedere incœpit, an valeat. in iiij. par. ix. dist. nume. 87. 88. & 89 206. & 207
Processus factus à iudice recusato, est ipso iure nullus. in iiij. par. xvj. distinc. nume. 4 239
Processus factus per aliquos ex pluribus iudicibus datis, cum clausula, quòd si non omnes &c. antè quàm eis constaret de impedimento collegę, est nullus. ibid. nu. 5 eod.
Processus in contumaciam factus ante nunti) relationem, est ipso iure nullus. ibid. nu. 9 240
Processus factus contra exitirios ciuitatis, ad instantiam creditorum in contumaciam non valet. ibid. nu. 40 247
Processus fabricatus super inepto libello in criminalibus est nullus. ibidem nume. 41 248
Processus factus contra eum, qui arripuit iter ad Papam, est nullus. ibi. nu. 41 eo.
Processus factus die feriato ad honorem Dei, etiam de consensu partium. non valet. ibid. nu. 55 250
Processus factus die feriato ad honorem Dei, valet, quando iudicis iurisdictio erat tempore peritura. in vj. part. versi. actorum editio. nu. 17 483
Processus potest fieri die feriato ad honorem Dei in curia principis. ibidem nume. 18 eod.
Idem in causis carceratorum. ibid. nume. 40 eod.
Processus impeditur per exceptionem, quòd sine actione agitur. in iiij par. xx. dist. nume. 14 259
Processus factus coram incompetenti iudice, an fidem faciat coram competenti. & quid de confessione. in vj. par. versi. inquisitio. nu. 105 524
Processus est nullus, si peritur iuramentum calumniæ, & non præstatur. in vj. par. ver. iuramentũ calumniæ. nu. 2 423
Processus si est deperditus, & nouus fabricatus: & postea primus est repertus, secundum quem debeat sententia ferri. in vj. par. versicu. actorum editio. nume. 44 483
Processus criminalis qualiter & quo ordine debet à iudice fabricari, vt possit ad torturam deuenire. in vj. part. versi. tortura. nu. 10 496
Procurator non admittitur in criminalibus, etiam in crimine iniuriarum. & quando & qualiter hoc procedat. in iiij. par. j. distin. nu. 35. cum plur. seq. 91
Procurator in criminalibus tunc nõ admittitur, quando discutitur causa principalis, secus quando opponit declinatoriam vel nullitatem libelli, vel calumniam aduersarij. disputatio. vj. nume. 32 716
Procurator non admittitur etiam ad media, quando præsentatur instrumentum secundum formam ritus. disputatio. vj. nume. 6 710
Procurator in crimine iniuriarum admittitur, quando ciuiliter agitur ad æstimationem iniuriæ. Secus, si criminaliter. ibid. nu. 17 92
Procurator potest interuenire in criminalibus, vbi irrogatur pœna pecuniaria, non obstante, quòd si non habet in ære, luit in corpus. ibi. nu. 38 eod.
Procurator interuenire potest pro muliere coniugata, in causa criminali litigante. ibid. nu. 35 eod.
Item pro vniuersitate. ibid.

Universidad de Deusto
Biblioteca

Procuratorum duæ sunt species: quidam dicitur procurator simpliciter: & quidam in rem suam. in repet. si actor. nume. 1 880
Procurator in quo differt à negotiorum gestore. ibid. nu. 1 eod.
Procurator producens instrumentũ debi. an ex hoc præsumatur habere mãdatum. ibid. nu. 2 eod.
Procurator examini sui clientis interesse non debet: nisi clientulus rusticus esset vel idiota. in repetitio. l. si actor. nume. 67. 68 89
Procurator constitutus à tutore non potest comparere vt procurator pupilli: sed debet comparere nomine tutoris. ibid. nu. 4 881
Procurator non substituit ante litẽ contesta. sed postquã efficitur dominus litis & non potest per dominum reuocari sine causa. ibid. nu. 5 eod.
Procurator qui fuit contestatus litẽ, debet citari in singulis actis causæ: & nõ dominus: aliàs si citaretur dominus qui non comparet: non posset fieri actus in eius contumaciam: fallit quando procurator esset absens, vel infirmus. ibid. nu. 6. & 7 882
Procurator habens potestatem substituendi non potest substituere ante litem contestatam: nisi expressè caueatur in mandato quòd possit substituere ante litem contest. Et hoc est inductum recenter per ritum magnæ curiæ vicariæ: secus de iure communi. ibid. nume. 8 eod.
Procuratorem non potest cõstituere nisi post litem contestatam is, qui comparuit personaliter & fecit primos actus in iudicio. ibid. nu. 11 883
Procurator in rem suam ex parte actoris qui dicatur. ibi. nu. 14 eod.
Procurator in rem suã ex parte rei qualiter constituatur. ibid nu. 85 907
Procurator in rem suam constitutur altero de quatuor modis. ibid. nume. 15. & 16 883. 884
Procurator in rem suam nõ dicitur proprié procurator: vnde non comprehẽditur in statuto loquente de procuratore. ibid. nu. 18 884
Procurator in rem suam quando dicatur intentare vtilem, & quando directam, & quomodo cognoscitur hoc, & an cogatur id declarare, & quæ vtilitas resultat ex hoc. ibid. num. 21. cum octo versi. sequentibus. 886
Procurator in rem suam si fuit admissus per aduersarium in primis actis: an possit sibi postea in processu iudicij opponi quòd cõpareat principalis, quia est legalior. ibid. nume. 31. & 35. & 38. & 84 887. 895. 898. & 907
Procurator in rem suam potest repelli à litigando per aduersarium si dominus est legalior: & procedit tam ex parte rei quàm actoris. ibid. nu. 32. & præcedenti. 75. & 76 889. 902
Procuratorem in rem suam quid prodest facere, si aduersarius potest dicere compareat principalis. ibid. nu. 49 894
Procurator simpliciter admittitur indistinctè ad litigandum siue dominus sit legalior siue non. ibi. nu. 60 898
Procurator in criminalibus in quibus interrogatur pœna à relegatione supra non admittitur. ibid. nu. 61 eod.
Procurator ex causa potest repelli per iudicem & facere, vt compareat principalis. nu. 62 899
Procurator tenetur dare copiam mandati sumptibus domini absentis. ibid. nume. 64. in nu. eod.
Procurator an dicatur principalis in causa: & an teneatur se examinare, vt principalem quòd sic. ibid. nu. 86 900
Procurator in rem suam ex parte actoris an possit repelli à litigando si dominus est legalior. nu. 71. & 76 901. 903
Procurator an possit inuito aduersario respondere positionibus aduersarij, vt principalis afferendo se habere notitiam factiquòd non. ibi. nu. 83 907
Procurator potest litigare pro pluribus personis, quãdo criminali iudicio contra eas simul agitur. ibid. nu. 40 eod.
Procurator admittitur ex parte accusatoris prosequentis suam vel suorum iniuriam. ibid. nu. 41 93
Procurator admittitur in criminalibus ad defensionẽ rei absentis, ad instruendum iudicem, & allegandum causas absentiæ, & probandum innocentiam rei. in iij. par. j. dist. nu. 42 eod.
Procurator non potest compromittere neque transigere, sine speciali mandato. in iij. par. xiij. dist. nu. 4 232
Procurator falsus vel substitutus, à non habẽte potestatem, facit iudicium cum eo agitatum, esse nullũ. in iij. part. xvj. dist. nu. 15 241
Procurator falsus, quis dicatur. ibid. nume. 15 242
Procurator habens potestatem substituendi, non potest substituere ante litem contestatam, nisi hoc expressè in mandato dicatur. ibid. nu. 16 eod.
Procurator si fuit excommunicatus, an valeat iudicium. ibid. nu. 24 245
Procurator qui litem contestatus fuit in causa, ipse in singulis actis citari debet, aliàs si citatur dominus, non valent actamiã procurator esset impeditus. ibid. nu. 35 245
Procurator administrans negotia absentis, potest per iudicem remoueri ob suum contemptum & contumaciam. in vj. par. versi. inquisitio. nu. 193 343
Procurator compelli potest per iudicem ex officio, vt de mandato doceat. ibid. nu. 194 eod.
Procurator qualiter iuret de calumnia. in vj. par. ver. iuramentum calumniæ. nume. 8 414
Procurator agens cum mandato dubio, tenetur satisfacere de rato. in vj. par. ver. exceptio. nu. 2. in fin. 414
Procurator compromittere potest secundum regiam pragmaticam: licet non habeat speciale mandatum. in vj. parte. ver. compromissum. nu. 8 417
Procurator licet possit condemnari: non tamen si executio contra eum. & ideò contra eum non præsentatur instrumentum, secundum formam ritus. in vj. par. ver. instrumentorum productio. nume. 10 458
Procurator litigantis mortui potest condemnari. in vj. parte. versi. sententia. nume. 108 531
Procurator prælati vel rectoris ecclesiæ quamuis litis effectus sit dominus, eius mandatum extinguitur, quandocũque per mortem prælati vel rectoris. ibid. nume. 109 eod.
Procurator an & quando patiatur executionem expensarum in bonis suis: & quid in procuratore in rem suam. in vj. par. ver. executio. nu. 40 658
Prodigo potest interdici administratio per iudicem sine alicuius citatione. in vj par. versi. citatio. nu. 31 359
Producens falsam scripturam, vel suspectam, vel falsos testes, potest inquiri ex officio iudicis & puniri. in vj. part. versi. inquisitio. nu. 143 316
Producens testem pro se, non potest illã reprobare, etiam in alia causa. in vj. par. ver. repulsa testium. nu. 10 493
Producens testem potest illum repulsare ex superuenienti causa. ibi nu. 11 eod.
Producens testem, potest illã quoad eius dicta, repulsare. ibid. nu. 12 eod.
Profectitiam hæreditatem & olim & hodie filiusfamil. adire non potest: secus in aduentitia hodie quia potest adire etiam patre inuito. in repetitio. l. is potest. nu. 131 829
Prohibitus vendere frumentum extra territorium, non poterit vendere farinam. in ff. par. nu. 10 25
Promissio facti alieni cum iuramẽto valet. disp. vij. nu. 1 731
Promittens vnum, vel duo plaustra lignorum de nemore suo, non potest ipse eligere vnum: sed creditor potest eligere duo. ibi. nu. 41 890
Promittens se curaturum & facturum, tenetur solùm facere suam diligentiam sine fraude & bona fide, vt promissum impleatur. disputa. vij. num. 16 & 20 735. & 737
Promittens factum alienum cum quacunque clausula, excusatur, mortuo illo cuius facti promittit. ibi. nu. 14. 737
Promittens factum alienum sub pœna, an excusetur à pœna vel ab interesse, si fecit quicquid potuit. ibid. nu. 11. 12. 13. 17. 18 732. 733. 734

Universidad de Deusto
Biblioteca

netur ad interesse.ibi.nu.4 730
Promittẽs se curaturum & facturum dicitur promittere factum proprijũ.ibid. nume.6 711
Promittens factum alienum tenetur solũm adhibere illam operam quam potest.ibid.nu.15 713
Promittens præsentare aliquem sub pœna,tenetur ad pœnam, si non præsentat.nu.3 710
Promittens factum alienum,cum iuramẽto excusatur à periurio propter difficultatem.ibi.nu.13 712
Promittẽs factum alienum, ad quod ipse promittens erat principaliter obligatus.non excusatur propter difficultatem.dispu.vij.nu.22 717
Promittens factum alienum cum clausula,quòd non possit excusari fecisse suũ posse,&c.tenetur ad interesse:quia videtur renuntiasse difficultati. ibid.nume.7.21.27 715.716.& 717
Prorogatio iurisdictionis,fit per submissionem,& per communem cõsensum. in iiij.par vj.dist.nu.14 141
Prorogatio iurisdictionis quædam est voluntaria,& quædam necessaria. ibidem nume.21 146
Prorogatio an & quando possit fieri ad alias res,vel species causarũ,de quibus principaliter iudex prorogatus aliàs cognoscere non poterat. Et an siltem per viam reconuentionis fieri possit, ibid.nume.25.fol.104.& in xij.distinct. nume.12 218
Prorogatio iurisdictionis, non fit in criminalibus,per reconuentionem. ibid. nume.51.56.& 57 161.& 163
Prorogatio,in iure multipliciter accipitur.in iiij.par.xij.dist nu.2.& 3 225
Prorogatio iurisdictionis potest fieri de persona ad personam: de re ad rem:de tempore ad tempus : & de loco ad locum .ibid.nu. 2 eod.
Prorogatio iurisdictionis tacitè & expressè potest fieri.ibid.nu.5 229
Prorogatio iurisdictionis inducitur per exceptionẽ dilatoriam oppositam ;nõ autem per petitionẽ copiæ libelli,neq; per confessionem.ibid.nu.6.& 7 eod.
Prorogatio tacita non potest fieri in causa criminali : nec etiam expressa. ibid. numero 8 eod.
Prorogatio de loco ad locum tacitè fieri non potest : sed expressè sic.ibid. numero 9 228
Prorogatio per reconuentionem duplici modo inducitur.ibid.nu.11 eod.
Prorogato iurisdictionis nunquam fit per contumacem.ibid.nu.12 eod.
Prorogatio an & quando impediatur per errorem.ibid.nu.15 229
Prorogatio non potest fieri in causa appellationis,& quæ sit ratio.ibidem numero 16 eod.
Prorogari non potest iurisdictio iudicis habentis illam de iure speciali. ibidem numero 4 226
Prorogari non potest iurisdictio delegati. in iiij.par.v.dist.nu.32. fol.126.& in vj. dist.numero 20 145
Prorogari non potest iurisdictio à Deo concessa, prout est potestas excommunicandi,vel absoluendi:nec per clericũ iurisdictio alterius episcopi, sine consensu sui episcopi in iiij.part. xij. dist. numero 17.& 18 229.& 230
Prorogari an possit iurisdictio alterius iudicis per laicos subditos Baronibus sine consensu ipsorum Baronum.ibid. numero 19.& 20 eod.
Prorogatus iudex non potest sententiam suam exequi.ibid.nu.13. 229
Prorogare tempus & suspendere, qualiter differant. in vj.par.ver. appellatio. nume.125. 608
Protestatio, quando non animo contestandi litem quis respondet, an impediat litem contestari.in vj.par.ver.litis contestatio.nu.10 422
Protestatio contra testes, an & quando sit necessaria:vt concedatur repulsa.& quid operetur.in vj.par. versic.repulsa. nume.2 491
Protestatio contra testes,quandoq; protestanti nocere solet.ibid.nu.4 492
Protestatio quam facit volens repulsare testes:scilicet quòd non animo iniuriandi an releuet ipsum. ibidem nume.15 494

Prote

Protestatio facta de actu,cuius nihil operatur euentus , nihil valet.in vj.parte. versi.appellatio.nume.137 582
Protestatio an requiratur , quòd fiat per appellantem impeditum prosequi. ibi. nume.219 & 222 602 & 604
Pronocatio,quid sit.& in quo differat ab appellatione.in vj.par.versic. appellatio.nume.2.& 6 551 & 552
Prout, dictio diffamatio est relatiua & limitatiua.disp.ij.num.15 692
Publica diffamatio inquirendi de illo crimine , quæ sit generatura scandalum, nisi fiat inquisitio, debet ipsam inquisitionem præcedere.in vj.par. versi.inquisitio.nume.19 194
Publicatio & conclusio,an sit de substantia processus seu iudicij.in ij.parte.numero 28 25
Publicatio non requiritur in causis summariis, & an in causis ordinariis,dicatur de substantia causæ, vel de iustitia. in iiij.par.ix.dist.nume.22 192
Publicatio processus quare & qualiter fiat.& quis sit effectus eius.& an sit de ordine iudicij.in vj.par. versi.publicatio.nume.1 486
Publicatio processus,sit ipso iure in Regno , eo ipso , quòd labitur terminus probatorius.ibi.nume.3 487
Publicatio obmissa vel facta die feriato, non vitiat processum.ibid.nu.4 eod.
Publicatio facta de voluntate partium, non validat depositiones testium,non ritè examinatorum.ibi.nu.5 eod.
Publicatio non requiritur,quando testes vtraque parte præsente sunt examinati :sed solùm quando in secreto.ibidẽ. nume.7 eod.
Publicatio solùm potest fieri in attestationibus vnius partis , quando citius expeditæ fuerunt , & postea alterius. ibid.nume.8 488
Punitus de crimine pœna legitima, quia confessus est delictum,non appellat. in vj.parte.versic.appellatio.nu.149 615
Pupillus & vidua , dicuntur miserabiles personæ , quando sunt pauperes:aliàs secus.in iiij.parte.ix.distinctio. numero 79.fol.104.& in vj. parte. versicu. inquisitio.nu.133 in repet.l.is potest. 334
Pupillus habitans domum paternam, an & quando censeatur adiuisse.ibidem. nume.63 812
Pupillo maiori infante,si delata est hæreditas,quis & qualiter aduri potest.ibi. numero 146 834
Pupillus sine tutore solus efficitur hæres per implementum conditionis. ibidẽ. numero 148 835
Pupillus tutore carens , potest cum autoritate iudicis adire hæreditatem.ibi. numero 150 eod.
Pupillus an possit adire cum autoritate curatoris.ibid.q non.nume.151 eod.
Pupillus an transmittat ius deliberandi & cuius scientia requiritur.ibidem.numero 139 & 540 831
Pupillus litigans in iudicio sine tutore tacit iudicium ipso iure nullũ ,& quando non habet tutorem , eius consanguinei citari debent,fallit,quando sententia lata esset in fauorem pupilli: quia valet , sine tutore : si pupillus est maior infante.in iiij.par.xvj.distinctio. nume.25 & 26 243 & 244
Pupillus in actibus concernentibus eius fauorem, habet legitimam personam. ibid.num.29 244
Pupillus quando pari vult missionem in possessionem ex primo decreto , citari debent eius consanguinei , per proclamata. in vj.parte. versicu. citatio.numero 106 377
Pupillo qualiter dari debeat curator ad litem , vt valeat iudicium. Et quid de infante,qui non potest illum petere.in d.xvj.distinctio.nume.36 146
Purgatio canonica , quæ dicatur:& quæ vulgaris.in vj.parte.versicu. iuramentum.nume.18 466

QVarta quæ consideratur in successionibus,est triplex.in repetitis potest.nu.28 802

Querela intentari potest contra sententias , quæ non transeunt in rem iudicatam,quando ab eis infra decem dies non est appellatum.in vj.par.versi.sententia.nume.155.fol.537 & in versi.appellatio.nume.103 570

Universidad de Deusto
Biblioteca

Querela in criminalibus, in quo differat à libello.in iiij.par.prima distinctio.numero 6 81
Querela, quid sit. & in quo differat ab appellatione: & quando habeat locum: & quot modis accipiatur. in vj. parte. versicu. appellatio.numero 102 569
Querela intentatur coram eodem iudice, sicut supplicatio.ibidem.nume.104 570
Querela est necessaria in reuocatione attentatorum, casu, quo manus iudicis non fuerunt ligatæ per appellationem. ibid.nume.105 eod.
Querela competit, quando iudex tardat causam expedire. ibi.nu.107 571
Querela, terminus,quas habeat significationes.ibi.nu.108 eod.
Querela,quæstio, querimonia,& lamentatio,qualiter inter se differant.ibidem. nume.109 eod.
Querelæ criminales solent describi in libro communi: & in eis ponitur locus & tempus, aliàs nõ procedunt.in iiij.par.j.distinct.nume.7 83
Quæritum ius difficilius tollitur quàm quærendum. dispu.ix.nu.12 767
Quæstio tutelæ an cadat in compromissum.in vj.par.versicu. compromissum, nume.30 431
Quod tibi non vis fieri, alteri ne feceris. in iij.par.nume.6 36
Quondam,dictio facit præsumi mortuum nominatum per eam. in repetitio. l. is potest.nume.171 839

RAptus virginis.Condemnatus de raptu virginis,non potest appellare. in vj.par.ver.appellatio.nu.284 623
Ratio testis saluat & destruit eius dictũ. in vj.par.versicu.testium productio.numero 12 452
Ratio testis, à dicto diuersa esse debet:aliàs non probat.ibi nume.11 eod.
Rebellis dicitur,qui superioris præcepto non obedit.disp.j.num.11 668
Reclamatio, quid sit: & quando locum habeat.in vj.par.versicu.appellatio.numero 11 555
Reconueniri an & quando possit cessionarius ex persona cedentis. in repetit.l.si actor.nu.16.45 & 48 886.892.895
Reconuentio facit trahi priuilegiatum quem poterat aliàs declinare.ibidem. nume.43 892
Reconuentio, quando fit, debent prius fieri acta actoris,& postea rei.in proœ. nume.11 13
Reconuentio ante litis contesta. fieri debet, vel incontinenti post: aliàs pari passu cum conuentione non ambulat. in iiij.par.vj.diff.nume.5 139
Reconuentio pari passu ambulat cum conuentione: & in processus simultaneus: sed debet prius reus actori respondere:& postea econtrà:& si actor non respondet reconuentioni,minimè proceditur super conuentione.ibi.numero 6 & 7 140
Reconuentio an fiat coram delegato.ibi. numero 11 & 20.fol.141 & 145 & numero 52 162
Reconuentio an coram arbitro locum habeat.ibid.num.12 142
Reconuentio an fiat coram iudice prorogato.ibi.num.14 143
Reconuentio an fiat coram iudice appellationis.ibi.nu.15.17 & 18 eod.& 144
Reconuentio an locum habeat coram iudicibus particularibus, ad certa negotia, vel personas deputatis.ibidem. nume.19 144
Reconuentio an fiat coram iudice causarum certæ speciei, de alia causa speciei diuersæ.ibi.num.23 146
Reconuentio an fieri possit,quando iudicis officium imploratur.ibi.nu.7 150
Reconuentio an hat, vbi causa conuentionis requirit celeritatem. ibidem.numero 27.in fi. eod.
Reconuentio non fit, vbi per viam extraiudicialis iurisdictionis proceditur. quòd facit pro capitulis Regni.ibidẽ. nume.28 151
Reconuentio an locum habeat in causis summariis.ibid.nume.29 eod.
Reconuentio an fiat in causis executiuis.ibid.nume.30 eod.
Reconuentio non fit,vbi præsentatur instrumentum secundum formam ritus nec quando creditor petit familiam, vt ingrediatur vigore pacti executiui. ibidem.nume.31 152
Reconuentio an & quando locum habeat in causa possessorij.ibidem.numero 32 & 33.cum plu.sequen.eodem & 153
Reconuentio an fiat de possessorio, vbi agitur de petitorio.ibi.nume.40 157
Reconuentio fit contra clericum coram iudice laico.ibi.num.44 159
Reconuentio an & quando locum habeat,in causis criminalibus. ibi.nume. 47 & 49.cum plu.seq. 160 & 161
Reconuentio non fit in criminalibus coram iudice incompetenti, respectu reconuenti. ibidem. numero 51.56 & 57 161 & 163
Reconuentio hodie in Regno in criminalibus, non procedit per ritus magnæ curiæ, per quos sunt correctæ multæ leges iuris communis, & constitũ ciuiliter agens, &c.ibi.nu.53 162
Reconuentio an habeat locum, vbi per inquisitionem proceditur. ibidem.numero 54 eod.
Reconuentio de causa ciuili, an fiat per accusatum criminaliter:& econtrà.ibidem.nume.55 163
Reconuentionis causa debet vna & eadem sententia terminari,nisi primò liqueret de vna causarquia potest vnam tantum diffinire iudex, & procedere in alia, etiam si appelletur.ibidem.numero 8 140
Reconuentionis causam si iudex non expedit pari passu, valet processus, sed malè facit. & debet appellari. ibidem. nume.10 141
Reconuentus an possit renuntiare suæ conuentioni,ad impediendam suam reconuentionem.ibi.nu.46 159
Recusatio iudicis suspecti,quando locum habeat.& ex quibus causis potest iudicis suspicio allegari.in vj.par.versi.appellatio.nume.24.cum plu.seq. 557
Recusationi renuntiare videtur is, qui post eam obiectam litigat coram iudice recusato. Idem in appellante. ibidẽ. numero 75. folio 563. & numero 330 & 331 631
Recusari non potest iudex per eum, qui illum impetrauit.ibid.nume.76 563
Redhibitoria agens potest protestari de vitiis non apparentibus.in iiij.parte.j. distinct.nume.18 86
Rei vendicatione agens qualiter probet dominium.in iiij.par.iij.dist.nu.4 457
Rei vendicatione agens non potest interrogare facere aduersarium, an ipse agens sit dominus.in vj.par.versi. interrogatio.nume.13 405
Reductio petitur ad iudicem ecclesiasticum à compromisso facto in clericum & laicum.in iiij.part. xj.distinct.nu.18. fo.216.& in vj.part.versicu.appellatio. nume.382 641
Reductio ad arbitrium boni viri, an impediat executionem. & in quo differt ab appellatione.in vj.par. ver.appellatio.nume.110 571
Reductio vsq; ad triginta annos peti potest.ibi.nume. 112. folio 572 &. numero 269 617
Reductio coram quo iudice petatur.ibid. nume.114 573
Reductio an peti possit contra laudum super compromisso iurato: & an saltem sit necessaria à iuramento absolutio.ibi.num.115 eod.
Reductio habet locum solùm in sententia arbitratoris,non arbitri.ibidem.nume.256 615
Reductioni ante sententiam renuntiari non potest.Secus in appellatione.ibid. nume.132 631
Reformatio in consilio fieri debet precedente proposita consultatione. & is, qui est dignior, & maioris authoritatis,primam vocem habet.in proœ.numero 7 & 8 12
Regula cui licet plus, multò magis licet id, quod est minus, non habet locum in aditione hæreditatis.in repetitio.l.is potest.nu.19 799
Regula qui potest adire, potest etiam repudiare, procedit in adeunte & repudiante pro se & ad sui vtilitatem: non pro alio. ibi.nu.202 845
Regula l. is potest. procedit in eo, qui

Universidad de Deusto
Biblioteca

est hæres ex persona sua, non ex aliena.ibid.nu.104 846
Regulæ standum est,donec limitatio proberet.in ij.par.num.116 69
Relatio nuntij ex actis adparere debet, antè,quàm actus in contumaciam fiat, alias actus est nullus. in iiij.parte. xvj. distinctio. numero 9 & 10.fol. 240 & 241.& in vj.parte.versicu.citatio.numero 14 364
Relatio nuntij , est actus substantialis, & die feriato fieri non potest.in vj.parte. verbic.citatio.nume.55 eod.
Relatio nuntij , potest fieri soli actorum magistro.ibi.nu.57 365
Relatio nuntij,debet esse clara,licet vt deferat se perquisiuisse citatum,& non inuenisse.ibi.nume.127 381
Relatio, quid sit, & quot modis accipiatur.in vj.par. versic. appellationum.7 & 8 552 & 553
Relatio,est actus suspensiuus,sicut appellatio.& ea pendente,nihil potest innouari.ibi.nume.10 554
Relationi soli iudicis statur in causa modica.in iiij.par.ix.dist.nume.74 204
Relegatio, non est pœna capitalis.in iij. par.ij.dist.nu.6 19
Relegatus non efficitur intestabilis,secus in deportato,in rep.l.is pœn.n.121 826
Religio erga Deum, parentes,& patriam, est omni iure confirmata.in iij. parte. nume.41 47
Remedium extraordinarium supplicationis admittitur , vbi cessat remedium ordinarium appellationis. in vj.parte. ver.appellatio,num.11 555
Remittens iniuriam in foro conscientiæ, potest agere ad emendationem damni in foro contentioso.in vj.par. versicu. inquisitio.nu.88 317
Renũtiare an possint partes formalibus & substantialibus iudiciorum,ita quòd iudicium valeat.in ij.part.nu.38 & 39. cum plu.seq 27
Renuntiare videtur appellationi seu recusationi is , qui post eam interpositam litigat coram iudice recusato.in vj.par te.ver. appellatio.nu.75.fol.581.& nu. 331.fol.631.& nume.414.fol.648
Renuntiari potest accidentalibus contractuum, & valet pactum super eis.in ij. par.nume.45 20
Renuntiari potest causæ finali iudicij.ibi. nume.46 31
Renuntiatio filiæ in bonis paternis, maternis & fraternis qualiter debet fieri, vt noceat nepotibus: & de eius forma & cautela.disp.x.nu.43 793
Renuntiatio filiæ in bonis paternis non impedit eam succedere fratri in dictis bonis ab intestato morienti. disp.x.nume.16 & 33 781.791
Renuntiatio filij in bonis matris prodest fratribus.ibi.num.18 787
Renuntiatio filij in bonis patris habet locum , si masculi nolunt succedere patri:aliàs secus.ibid.nume.15 781
Renuntiatio filij in bonis paternis censetur fieri fauore masculorum , vnde illis mortuis viuo patre succedit , non obstante renuntiatione.ibi.nu.16 781
Renuntiatio matris non nocet filiis in re proprio filiorum,quod non habent ex persona matris numero 8.9 & 34 779 & 786
Renuntiatio quæ fit per contractum & pactum est potentior quàm illa quæ fit simpliciter.ibi.num.6 778
Renuntiationes filiarum solent patres recipere pro se & hæredibus.disputa.x. nume.14 780
Reparatio appellationis , quid significet, & quid prorogatio.in vj.par.versicu. appellatio.nu.128 608
Repudiare , adire , & nolle adire differunt.in repetitio.l. is potest.nume. 203 845.846
Adire & repudiare conuertuntur in eo, qui facit actum pro se , non pro alio, ibi.nume.202 845
Repudiare hæreditatem potest is,qui potest adire. & écontra. in repetitio. l. is potest.nume.17 799
Repudiare censetur totam hæreditatem, qui renuntiat possessioni vnius rei hæreditariæ.ibidem.nume.103 822
Repudians hæreditatem pro parte , non videtur totam repudiare,& quæ sit ratio.ibi.num.21 799

Repu

Repudiatio hæreditatis per quos actus inducatur.ibi.nu.95 820
Repudiatio inducitur eo ipso , quòd hæres petit à cohærede , vel à venientibus ab intestato id, quod defunctus sibi debebat,vel soluit quod ipse debebat defuncto.ibi.num.96 eod.
Repudiatio inducitur tacitè per lapsum anni, vel centum dierum de iure Prætorio & per lapsum xxx.annorum de iure ciuili.in rep.l.is potest.nu.97.820
Repudiatio an inducatur per filium præteritum , qui tacet per annum & non intentat ius dicendi nullum.ibidem.numero 98 eod.
Repudiatio inducitur eo ipso quòd hæredi datur terminus ad deliberandum ad instantiam substituti, & labitur terminus & nihil dicit: secus si datur ad instantiam creditoris.ibi.nu.99 821
Repudiatio expressa in quo differt à tacita quoad effectum.ibi.nu.104 822
Repudiatio minoris per restitutionem in integrum , non facit partem repudiatam accrescere cohæredi inuito. ibid. nume.154 826
Repulsa testium non admittitur in causis summariis , in quibus sufficit semiplena probatio.in iij.par.ix.distinctio.nume.61.fol.201.& in vj.part. versicu.repulsa.nu.19 494
Repulsa testium , qualiter & quando petatur. & quis terminus detur ad eam, & quid de repulsa repulsæ.in vj.parte. versi.repulsa.nu.1 490
Repulsa testium sit contra personas , vel contradicta. & vt concedatur ad alterum de tribus , requiritur,& maximè protestatio.ibid.nume.1 491
Repulsa contra testes debet crimina in specie continere , nec sufficit probare in genere , quòd quis sit criminosus. ibi.nume.3 eod.
Repulsa testium , quando fit, potest altera pars facere articulos comprobatorios , & probando , quòd testes per triennium fuerunt probi viri , pro eis præsumitur. ibidem. numero 3. circa med. eod.
Repulsa testium,dicitur odiosa.ibid.nu.7 fol.493.& in ver.dilatio.nume.21.430
Repulsa testium , an possit simul fieri in primis capitulis causæ principalis. in d.versic.repulsa.nu.9 493
Repulsa non fit contra scripturam,sed solum contra testes.ibid. nume.9 eod.
Repulsa an & quando admittatur in causa appellationis.ibid.nu.13 494
Repulsa an admittatur in causa attentatorum.ibi.nu.14 eod.
Repulsa non permittitur in testibus, per producentem approbatis. ibidem. nume.16 eod.
Repulsa non conceditur in crimine læsæ maiestatis.ibi.num.17 eod.
Repulsa non admittitur in causa blasphemiæ Dei.ibi.nu.18 eod.
Repulsam petens , & non probans , saltem semiplenè , punitur ad decem tarenos.Idem,si producit articulos imperтinentes.ibi.num.6 492
Repulsam opponens & non probans, contra testes , an teneatur iniuriarum, ibid.nume.15 494
Repulsare non potest testem is, qui eum pro se produxit,etiam in alia causa,& etiam si agatur inter alias personas. Fallit, quando post productionem nasceretur noua causa repulsandi. Item fallit si vellet repulsare dicta testis , & non personam. ibidem. numero 10. 11 & 12 492
Res iudicata, quid sit,& quid importent ista verba.in vj.par.verli.sententia.nume.128 534
Rescriptum refertur ad supplicata, & ex forma supplicationis declaratur intellectus priuilegij concessi.in iiij.par. ix. dist.num.5 187
Responsa prudentum , quæ dicantur, in ij.par.nume.17 43
Resistere qui potest iudici iniustè exequenti,potest ad hoc etiam conuocare amicos,& conducere stipendiarios.disput.1.nu.39 678
Restitutio in integrum præsupponit sententiam valere.ibi.nume.41 679
Restitutio in integrum si minori concedatur aduersus additionem hæreditatis,portio repudiata non accrescit co-

Universidad de Deusto
Biblioteca

hæredi inuito.in repetit.l. is potest.nume.154 836
Restitutio in integrum, datur per iudicem ecclesiasticum ecclesiæ, quæ cum laico contraxit.in iiij.par.xj.distinctio. nume.16 217
Restitutio in integrum, quando concedenda est aduersus additionem hæreditatis, citari debent creditores per proclama.in vj. parte.versicu. citatio. numero 103 378
Restitutio in integrum datur etiam authori laudato minori, etiã post factam conclusionem in causa.in vj.par.versi. authoris laudatio.nume.6.in fin. 400
Restitutio in integrum, datur etiam post conclusum in causa.in.vj.par.ver.conclusio.nu.1.fol.499.& in ver. appellatio.nume. 89 566
Restitutio in integrum, quid sit. & quis sit eius effectus. in d.versic. appellatio. nume.77 563
Restitutio in integrum,datur minoribus. ibid.nume.78 eod.
Item maioribus ex clausula generali,si qua mihi iusta causa esse videbitur.ibi. nume.89 564
Item, maioribus læsis vltra dimidiam iusti pretij.ibi.nu.80 eod.
Item,ecclesiæ.ibid.nume.83 eod.
Item,capitulo.ibid.nu.84 565
Item,hospitalibus,pijs locis,omnibúsque collegiis & congregationibus pijs.ibi.num.85 eod.
Restitutio in integrum, datur rustico,qui non potest peritiores consulere. ibid. nume.86 eod.
Item , vniuersitati, ciuitati, castro , vel villæ.ibi.nu.87 eod.
Item,militibus.ibid.nu.88 eod.
Item,mulieribus.ibi.nu.89 eod.
Restitutio ex l.ij.C.de rescindenda venditione petitur vsq; ad triginta annos, aliæ vero restitutiones, vsque ad quadriennium.ibi.nume.82 164
Restitutio quando petitur aduersus probationem obmissam,non oportet probare læsionem.ibidem.nume.83 eod.
Restitutio tunc datur collegio , quando læsio resultat vniuersaliter omnibus de collegio. Secus , si vni particulari. ibid.nume.84 565
Restitutio in integrum datur collegiis scholarium. ibid. nu.85 in fin.eodem.
Restitutio in integrum, datur mulieri, etiam si veniat , vt autrix laudata , & non datur vltra bis,& dicitur primum & secundum beneficium. ibidem. numero 89 566
Restitutio concessa in causa principali, nõ datur in accessoriis.ibi.nu.90 eod.
Restitutio in integrum an detur litiganti per procuratorem cum iuramento constitutum.ibi.nume.91 566
Et quid in minore,mulliere,& vniuersitate.ibi,n u.92.93 & 94 567
Restitutio aduersus decretum affirmatiuum non impedit executionem. ibidẽ. nume.99 569
Restitutio in integrum an peti possit in casu , quo non licet tertiò prouocare. ibid.nume.100 eod.
Restitutio in integrum,coram quo iudice peti possit,vt quando clericus contraxit cum laico.ibi.nume.101 eod.
Restitutio in integrũ, aduersus iudicium sortis peti non potest.ibi.nu.247 613
Restitutio in integrum , peti potest contra sententiam episcopi,coram eius vicario,& econtrà.ibi.nume.171 640
Restitutio in integrum peti potest aduersus temporis lapsum, appellatione deserta , infrà quadriennium.ibidem.numero 402 645
Restitutio in integrum ex clausula generali,peti potest aduersus sententiam latam contra ius litigatoris, quæ transiuit in rem iudicatam.in vj.part.versic. executio.nume.61 661
Restitutionem in integrum petens , contrauenire non dicitur : sed potius ratum habere.in vj.par.versi.appellatio. nume.65 567
Restitutione pendẽte, an & quando possit fieri executio.ibi.num.96.97.& 98. fol.568.& in ver.executio.nu.59 661
Restitutionis dotis causa summaria dicitur.in iiij.par.disp.ix.nu.57 200
Reus absoluitur ab instantia iudicij,libello malè concepto.in v.par.nu.50 175
Reus si non nominauit dominum,sed no luit litem defendere,& succubuit , vel fuit contumax,an præsudicet domino. in vj.part.versiculo,nominatio. numero 2 599
Reus interrogatus de iuribus suis respondere non tenetur,nec etiam,si interrogatur de negotio principali.in vj. part. versi.interrogatio.nu.5 404
Reo perseuerante in contumacia, contra ipsum proceditur ad missionẽ in possessionem ex secundo decreto,& illud parat plenum prçiudicium.in vj. part. ver.contumacia.nu.11 424
Rex Romanorum,dicitur Imperator, & post translatum imperium.in iij. part. nu.25.& 26 42.& 43
Rex regni Siciliæ, monarcha dicitur , & superiorem non recognoscit. in iiij. par.xij.disi.nu.20.fol.250.& in vj.par. ver.appellatio.nu.238 611
Rex non debet esse iudex in causa propria.in d.ver.appellatio.nu.35 559
Reges fuerunt primi domini,qui in mundo inuenti fuerunt.in iij.par.nu.15 38
Reges fecerunt primas leges ciuiles in orbe.ibi.nu.17 eod.
Reges durauerunt vsque ad tempus Tarquinij septimi , & postea ob adulteriũ Lucretiæ expulsi fuerunt. ibidem, nume.18.& 19 39
Romanis quomodo ab Athenienſibus fuere leges concessæ,in iij.part. numero 20 eod.
Rusticus vel idiota respondet positionibus præsente suo aduocato,vel procuratore.in vj.par.ver.positio.nu.164.40 & in repeti.l.si actor.nu.68 899
Rusticus qui non potest peritiores consulere,habet restitutionem in integrũ. in v.parte versiculo,appellatio. numero 86 565

SAcerdotium fuit collatum à Deo , in Spersonam Moysi , vnà cum ipsa lege.
Deinde à Moyse,fuit translatum in Christum, & à Christo in Petrum.in iij.parte nume.70 54
Sacrilegij pœna quę sit,disp.in.nu.15 701
Salarium laborãtibus solui debet in fine diei,ante occasum solis.in iiij. part. ix. distin.nu.81 204
Salarij causa,dicitur summaria. ibidẽ numero 81 eod.
Sanguinis seu agnationis ius repudiari non potest.in rep.l.is potest.nume.214 & 255 851.& 861
Satisdatio de iudicio sisti,præstatur à reo cõuento,siue in ciuili, siue in criminali. Et ad quem effectum sit inuenta. in vj.par.ver.satisdatio.nu.2 407
Satisdatio de se præsentando in iudicio, quando locum habeat.ibi.nu.4 408
Satisdatio de iudicato soluendo , in quibus casibus locũ habeat.ibi.nu.11.410
Satisdatio de iudicato soluendo , debet dari per procuratorem relenatum ab onere satisdandi per dominum,qui nõ possidet immobilia. ibidem numero 11 eod.
Satisdatio de non offendendo, in quibus casibus dari debeat.ibid.nu.11 411
Satisdatio de rato,in quibus casibus præstari debeat.ibi.nu.15 eod.
Satisdatio de expensis, quando & à quo præstari debeat.ibi.nu.16 eod.
Satisdatio de re non baractanda,quando præstetur ibi.nu.18 412
Satisdatio indemnitatis,quæ sit,& quando locum habeat.ibid.nu.19 eod.
Satisdatio de securo carcere.quando præstatur.ibi.nu.20 eod.
Satisdatio conuentionalis , quæ dicatur. ibid.nu.21 eod.
Satisdatio præstari debet per debitorem in diem,vergentem ad inopiam. ibid. nume.22 eod.
Satisdatio debet præstari à debitore moratoriam impetrante.ibid.nu.23 415
Satisdatio præstari debet , ab hærede de soluendo legato in diem, vel sub conditione.ibid.nu.24 eod.
Satisdationes multæ aliæ reperiuntur in iure, de quibus remissiuè. ibidem numero 25 407
Satisdationum multæ sunt species, & intelliguntur cum fideiussore. ibidem numero 1 eod.
Satisfactio iniuriæ dicitur pœna corporalis.in iiij.par.j.distin.nu.10 84
Scandali vitãdi causa,potest iudex ex of-

Universidad de Deusto
Biblioteca

ficio inquirere.in vj.par.ver.inquisitio. nume.159 334
Scholari si est facta iniuria, potest iudex ex officio inquirere nemine accusante. & est speciale: cùm sit crimen priuatum.in vj.part.versiculo, inquisitio.nu mero 159 337
Scholaris appellare potest ad principem omisso medio, & ab omni grauamine.in vj.part.versiculo, appellatio.numero 161 638
Scholaris qui cessit bonis, & postea libros emit,nõ debet illis priuari. in vj. part.versi.executio.nu.48 655
Scire præsumitur quilibet id quod fuit sibi denuntiatum in domo. in rep.l. is potest.nu.104 870
Scientia alicuius probatur ex eo, quòd fuit sibi relatum vel scriptum per literas amicorum de illo negotio. ibidem nume.120 875
Scientia hæredis vt sciat testatorem esse mortuum,qualis debet esse.ibidem numero 280 868
Scire,& scire debere,paria sunt.in iij.parte nume.101 61.& in rep.l. is potest. nu.111.871.& disp.ij.nu.15 685
Scriptura est actus forma, quando actus in scriptis est celebrandus. in tj. part. nume.23 24
Scriptura priuata in charta de papyro præsentari potest. Secus in instrumento.in vj.part.versicu. instrumentorum productio.nu.16 460
Scriptura priuata de se non facit fidem, nisi quatenus per testes cõprobatur. ibi.nume.17 eod.
Scriptura præsentata post cõclusionem, recipitur extra processum. & iudex illam videt ad solam sui instructionem. ibid.nume.18 462
Scriptura copiata & registrata in actis, ita demum facit fidem, si collationata fuit parte præsente vel citata. aliàs secus.in vj.part.versicu. actorum editio. numero 4 475
Scriptura inhabili vtens,non potest simlem contra se productam impugnare. ibid.nume.20 480
Scripturam iuratam habens,non tenetur ad compromissum secundum pragmaticam.in vj.part.versi.compromissum. nume.19 429
Scripturæ quando præsentantur in iudicio,debet pars citari.in vj.parte versi. instrumentorum productio. nume.18 460
Scripturæ vsque ad quod tempus possunt in iudicio præsentari. ibidem numero 26 eod.
Scripturæ productæ in iudicio,an dicantur de actis.in vj.part. versic. actorum editio.nu.2.& 3. 461
Scripturarum præsentatio,an sit actus iudiciarius.in vj.part.versi. instrumentorum productio.num.24 eod.
Reliqua vide suprà in litera O.in verb. Ordo scripturæ.
Sedere à dextris,maior est honor, quàm à sinistris,& ideò dignior.& primogenitus à dextris sedere debet. in proœ. nume.10 12
Senatores Romani quando constituti.& centum erant.in iij.part.nu.23 41
A Senatoribus appellari non potest. in vj.par.ver.appellatio.nu.242 611
Senatusconsultum,quid dicatur, & qualiter fuit introductum. in iij. parte numero 23 41
Sententia interlocutoria, lata super crimine,non infamat. secus in diffinitiua. in vj.par.ver.sententia.nu.4 506
Sententia interlocutoria non appellatur, & si appellatur, non suspenditur executio ante inhibitionem.ibi.nu.6 507
Sententia interlocutoria potest quandocunque per iudicem reuocari: etiam in calculo diffinitiuæ sententiæ. & per iudicem appellationis à diffinitiua. ibid.nu.7 eod.
Sententia interlocutoria per alias duas sententias confirmata, non potest vltrius reuocari.ibid.nu.9 508
Sententia interlocutoria potest in causa appellationis ex primis actis tantùm, & non ex nouis reuideri. Secus in diffinitiua.ibid.nu.10 eod.
Sententia interlocutoria fertur in aliquibus casibus sine partis citatiõe. Secus in diffinitiua.ibid.nu.10 eod.

Sent

Sententia interlocutoria potest ferri sine scriptis. Secus in diffinitiua.ibidem numero 12 eod.
Sententia interlocutoria, per quam fit condemnatio pœnalis,durat solùm durante officio interloquentis. Secus, si per diffinitiuam: quia durat perpetuò. ibi.nu.19 511
Sententia interlocutoria non requirit ordinem iudiciarium,sicut diffinitiua.ibi. nume.20 eod.
Sententia interlocutoria potest per iudicem corrigi.& in ea addi, & minui.secus in diffinitiua.ibid.nu.21 eod.
Sententia interlocutoria nullam producit actionem,sed diffinitiua sic. ibidem nume.22 eod.
Sententia,per quam pronuntiatur sententiam exequendam esse, interlocutoria dicitur.ibi.nu.25 512
Sententia per quam pronuntiatur appellationem fore desertam,seu,fatalia elapsa esse,vel non licere tertiò prouocare, dicitur interlocutoria. ibidem numero 26 eod.
Sententia præcepti de soluẽdo, an sit interlocutoria.ibi.nu.27.& 28. eod.
Sententia mulctæ, est interlocutoria, & potest sicut alia interlocutoria, reuocari.ibid.nu.31 515
Sententia banni,an sit interlocutoria.ibi. nu.51.& 52. eod.
Sententia absolutoria ab obseruatione iudicij,quod sit interlocutoria. ibidem nume.53 eod.
Sententia super instantia secundum l.diffamari.C.de ingen.manumiss. an sit interlocutoria.ibi.nu.54 eod.
Sententia super possessorio,an sit interlocutoria.ibi nu.55 516
Sententia condemnationis expensarum, an sit interlocutoria.ibid.nu.56 eod.
Sententia interlocutoria,quę fertur simul cum diffinitiua, non potest reuocari. ibi.nu.57 eod.
Sentẽtia super exceptione peremptoria, an sit interlocutoria.ibi.nu.59 eod.
Sentẽtia lata super excommunicatione, est interlocutoria.ibid.nu.40 517
Sentẽtia interlocutoria aliam post se sententiam habere non spẽrãs,habet vim diffinitiuæ,quod per plura exẽpla probar.ibid.nu.42 eod.
Sententia interlocutoria quando dicatur habere vim diffinitiuæ, & ex quibus cognoscatur.ibi.nu. 42. cum plurib⁹ sequen. eod.
Sententia interlocutoria ab obseruatione iudicij,est illa quæ fertur super processu nullo, non autem diffinitiua. in iiij.par.v.dist.nu.40 128
Sententia interlocutoria potest pariformiter reuocari, tam per ordinarium, quàm per delegatum.ibi.nu.55 132
Sententia interlocutoria à qua est appellatum,an & quando, & in quibus casibus possit iustificari ex nouis causis & actis.in vj.par.versic.appellatio.nu. 155.cum sex ver.seq. 586
Sententia interlocutoria inappellabilis est de iure ciuili.Secus de iure canoni co.ibid.nu.202 624
Sententiæ interlocutoriæ habentes vim diffinitiuæ an indistinctè non possint reuocari.in vj.parte versiculo, sententia.nu.46 518
Reliqua vide suprà,in litera.I. in versi. interlocutoria.
Sententia etiam venit appellatione iudicij.in j.par.nu.5 16
Sentẽtia,est causa finalis iudicij, in ij.par. nu.32.33.& 34 27
Sententia sine ordine iudiciario de voluntate partium ferri potest, & valebit in vim arbitramenti.ibi.nu.40 28
Sententia sine scriptis, an valeat de voluntate partium.ibid.nu.41 128
Sententia lata per delegatum contra ius litigatoris,non valet.Secus,si per ordinarium in iiij.par.v.dist.nu.17 127
Sententia dubia potest interpretari per ordinarium: non autem per delegatũ. ibi.nume.59 145
Sententia qua iudex condemnauit dominum,& non procuratorem litigãtem, valet in causis summariis. in iiij. parte fix.distin.nu.25.fol.eo.& in vj.part.ver. sententia.nu.112 531
Sententia lata in causis summariis, pro absente non citato,valet.in iiij.part.fix.

Universidad de Deusto
Biblioteca

dist.nu.17 193
Sententia potest ferri non conformis libello, vbi proceditur sola facti veritate inspecta.ibid.nu.33 195
Sententia potest ferri à iudice non sedente pro tribunali:vbi proceditur sola facti veritate inspecta.ibi.nu.35 eod.
Sententia diffinitiua fertur contra contumacem,etiam lite non cõtestata in causis summariis.ibid.nu.36 eod.
Sententia ferri debet in scriptis,in causis summariis.& per c. detestates.non est sublata ista solennitas. ibid. nume. 37. fol.196. in vj. parte. versicu. sententia. numero 17 510
Sententia non potest ferri contra absentem non citatum, etiam statuto hoc disponente.in iij.par.xvj.dist.nu.11 241
Sententia lata cum magna celeritate, & non percunctato processu,est ipso iure nulla.bi.nu.12 eod.
Sententia lata post peremptam instantiam est ipso iure nulla. Idem post appellationem desertam, sed potest ferri absolutoria ab obseruatione iudicij. ibid.nume.25.fol.243.& in v.part. nume.58 278
Sententia lata sine tutore in fauorem pupilli,valet: dummodo sit maior infante.aliàs secus. in d.xvj.distin. num.26. & 31 244
Sententia lata contra expulsum de ciuitate,non valet.ibi.nu.40 247
Sententia lata de consilio iurisperiti,non valet, quando lectum est solum consilium. & nulla scribitur sententia post consilium.in d.xvj.distin.nume.46. fo. 248.& in vj.parte versiculo,sententia. nume.13 509
Sententia lata contra mortuum vel grauiter infirmum,non valet.in d. xvj. distinctio. numero 48. fol. 249. & in d. versicu.sententia. numero 107. & 108 530.& 531
Sententia in qua iuris error est expressus,reddit iudicium nullum.& quomodo hoc intelligatur.in d.xvj.distinctionu.5.fo.249.& in d.versicu. sententia. nu.117.& 118 532
Sententia lata super principali,parit actionem rei iudicatæ, super accessorio. in iij.part.xx.distin.nu.3. 257
Sententia absolutoria ab obseruatione iudicij,in quibus casibus fertur. & qd operatur.in v.par.nu.49. cũ seq. 274
Sententia fertur ab obseruatione iudicij, & in causa appellationis, quando iudex causæ principalis protulit sententiam diffinitiuam super processu inualido.ibi.nu.51 275
Sententia fertur ab obseruatione iudicij, etiam quando actor semiplenè probauit,& propter eius absentiam non potest sibi iuramentum suppletorium deferri.ibi.nu.53 276
Sententia ab obseruatione iudicij, fertur quando reus soluit debitum pendente iudicio,& vim diffinitiuæ habet. ibidẽ nume.54 277
Sententia ab obseruatione iudicij,nõ impedit iterum de eodem crimine inquirri.in vj.part. verticulo, inquisitio. numero 52 504
Sententia iniustè lata, licet transierit in rem iudicatam,rescindi potest per euã gelicam denuntiationem. in vj. parte ver.denuntiatio.nu.6 347
Sententia principis seu Imperatoris, vel sacri concilij, an possit ferri sine citatione partis.in vj.parte verbic. citatio. nume.10 554
Sententia criminalis in fauorem absentis,valet:etiam eo non citato. Secus,si contra absentem feratur. ibid.numero 16 557
Sententia lata pro absente non citato, valet in causa ciuili, vbi proceditur sine figura iudicij.ibid.nu.17 eod.
Sententia calculatorum potest ferri sine partis citatione.ibid.nu.24 558
Sententia lata contra contumacem ante nuntij relationem, est ipso iure nulla. ibid.nu.56 565
Sententia condemnatoria potest ferri vigore confessionis iudicialis, non obstante inualiditate processus.in vj.par. versi.confessio.nu.24 447
Sententia an possit ferri de nocte, in vj. par.ver.actorum editio.nu. 42.fo.483. & in versi. sententia.nu.52 523

Sententia

Sententia nõ valet, nisi lata fuerit ad instantiam alterius partis. & debet ex actis apparere citatio facta ad instantiam partis,in d. versicu. actorum editio.nu.10 477
Sententia excommunicationis potest ferri in die festato.ibid.nu.39 485
Sententia quid sit.vnde dicatur. & in quo differat ab interlocutoria. in vj. parte versi.sententia.nu.12.3 506
Sententia diffinitiua condemnationem vel absolutionem seu æquipollẽs continere debet.nume.3.fol.eod.& numero 122 512
Sententia diffinitiua lata super officio iudicis nobili, potest per eundem iudicem eodem imperio reuocari. ibidem. nume.8 507
Sententia diffinitiua debet ferri & recitari in scriptis: interlocutoria verò valet sine scriptis: sed postea debet in scriptis redigi. ibid.numero 12.& 16 508.& 510
Sententia relata ad consilium,quod non apparet in actis,non valet. ibidem numero 14 509
Sententia in qua iudex pronuntiat quem esse condemnandum vel absoluendũ, an valeat. & quid si dicat: pronuntio, prout in tali consilio continetur:quando in consilio cauebatur, quem esse condemnandum vel absoluendum de futuro.ibid.nume.15.fol.eod. & nume. 125.& 126 513
Sententia duplex est: scilicet, diffinitiua & interlocutoria.ibid.nu.23 511
Sententia per quam pronuntiatur instrumentum fore exequendum, est diffinitiua.ibid.nu.24 512
Sententia banni, & mulctæ, æquiparantur.ibi.nume.32 515
Sententia diffinitiua reperitur aliqua, quæ habet vim interlocutoriæ. ibidẽ. nume.45 518
Sententia mulctæ, quæ habeat continere ad hoc,vt valeat.& quæ sint. ibid. nu. 47.fol.eod.& nu.50 519
Sententia lata à iudice non sedente, non valet.ibid.nu.48 518
Sententia debet à iudice legi pro tribunali,sedente,nec potest alij eius lectionem demandare, nisi sit persona illustris, vel episcopus.fallit de consuetudine.in vj.part.versic. sententia. nume. 48.49.& 56 eod.519.& 520
Sententia an continere debeat causam, qua mouetur iudex.ibid.nu.50. 519
Sententia lata sine causæ cognitione, est ipso iure nulla.ibid.nu.51 eod.
Sententia consideratur per quatuor causas principales.ibi.nume. 52. cum plu. sequen. eod.
Sententia nomen iudicis continere debet:& sic causam efficientem. ibid. nu. 53.fol.eod.& nu.96 529
Sententia lata iudice ignorante fundamentum suæ potestatis,non valet. ibi. nume.54 519
Sententia an & quando ferri possit à iudice stante,& non sedente.ibid. numero 55 520
Sententia debet ita ferri in scriptis,vt tota scriptura præcedat.ibid.nu.57 eod.
Sententia habet causam materialem, & quæ sit.ibi.nu.58.& 64 eod.& 522
Sententia sine processu, non valet, nam debet ferri secundum allegata,& probata.ibid.nu.59 521
Sententia lata sine probationibus, an valeat.ibid.nu.60 eod.
Sententia debet ferri conformis libello. ibid.nume.61 eod.
Sententia fertur non conformis libello, vbi proceditur sola facti veritate inspecta & quando vnum petitur, & aliud per confessionem constat. ibidem,numero 62 522
Sententia super libello seu inepto processu,non valet de iure communi. sed hodie in Regno valet.ibidem,numero 65 523.& in repe.1.is potest.numero 196 845
Sententia lata pro eo,qui sine actione agit,an valeat.in vj.par.versicu. sententia.nu.66 523
Sententia habet causam formalem,& quę sit.ibi.nume.70 525
Sententia ferri debet in loco solito maiorum quod procedit in ordinario, secus in delegato: qa potest sibi eligere locum

Universidad de Deusto
Biblioteca

locum quem vult,si est particularis ad vnam causam. Secus si ad vniuersitatem causarum. ibidem numero 71. & 72. eod.
Sententia potest ferri in loco non solito de consensu partium.ibi.nu.76 526
Sententia fertur in loco non solito, quãdo locus solitus non est tutus. ibidem nume.83 527
Sententia lata in alio loco solito maiorum,valet in causis summariis.ibidem nume.85 eod.
Idem in causis voluntariæ iurisdictionis. ibid.nu.86 eod.
Sententia in die feriato lata non valet. ibi.nu.88 528
Sententia in die & hora, in qua facta est citatio, ferri debet, non antè vel pòst nisi citatus cõtumax sit.ibi.nu.89 eo.
Sententia iudicis lata post instantiam vel appellationem defertam,nõ valet. ibi. nume.90 eod.
Sententia lata dilatione pendente, non valet.ibi.nu.93 eod.
Sententia lata ante habitum consilium sapientis non valet.in vj.part. verficu. sententia.nu.94 529
Sententia vtraque parte absente lata,nõ valet,etiam si se absentant, postquam iudex incepit legere sententiam antè quàm compleat.ibidem numero 95 eodem
Sententia lata à persona priuata, non valet.ibi.nu.96 eod.
Sententia à iudice incompetenti lata, nõ tenet.ibi.nu.97 eod.
Sententia iudicis publicè infamis, non valet.ibi.nu.100 eod.
Sententia lata à iudice,qui ignorat se iudicem,vel aliter dubitat,nulla est.ibid. nu.101 eod.
Sententia lata à iudice postquam delulit appellationi, nihil valet. ibidem nume.102 530
Sententia lata à iudice post inhibitionem superioris non tenet. ibidem numero 103 eod.
Sententia debet continere nomina litigantium:qui debent esse habiles ad litigandum.ibid.nu.104 eod.
Sententia lata contra minorem indefensum non valet:sed pro eo, sic. Secus, in furioso vel infante: quia etiam pro eo non valet.ibi.nu.105.& 106. eod.
Sententia lata contra defensorem non legitimum seu falsum procuratorem nõ valet.ibi.nu.110 531
Sententia lata in iudicio agitato nomine mortui,qui viuere putabatur,nulla.est. ibid.nu.111 eod.
Sententia lata contra dominum,non valet,quando lis agitata fuit cum procuratore.ibi.nu.112 eod.
Sententia lata cõtra tutorem inhabilem, est ipso iure nulla.ibi.nu.113 eod.
Sententia lata cõtra carceratum vel alio modo simili impeditum, non valet, si iudex impedimentum sciuit.ibidem numero 114 eod.
Sententiam manifestam iniquitatem continens,est ipso iure nulla.ibi.nu.116 eo.
Sententia falsam vel erroneam causam continens vitiatur.ibid.nu.118 532
Sententia lata contra aliam sententiam, quæ transiuit in rem iudicatam, non valet.ibi.nu.119 eod.
Sententia incerta,regulariter non valet. ibid.nu.120 eod.
Sententia faciens mentionem de procuratore, de cuius mandato nõ apparet, non tenet.ibid.nu.121 eod.
Sententia causam finalem continere debet:& quæ sit.ibi.nu.122 eod.
Sententia per quam declaratur quem teneri ad centum, perinde habetur ac si condemnasset. ibidem numero 124 533
Sententia an valeat, si iudex dicat: condemno, si probatum est. & quid si dicat:condemno,imò absoluo, vel pronuntio,prout talis iudex.vel,condemno, vel absoluo, sed condemno, saluo eo,quod infrà dicam.ibid.nu.127 eod.
Sententia in quibus casibus non transit in rem iudicatam. & quid importent ista verba,scilicet transire in rem iudicatam. ibid.nume.128. cum plurib.sequen. 534
Sententia facit de non ente ens:& de albo nigrum.ibi.nu.129 eod.

Sententia lata ex consilio doctoris, nunquam transit in rem iudicatam. quod qualiter procedat, vide ibidem nume.130 eod.
Sententia lata ex iudicio peritorum in iudicatum non transit. ibidem nume.131 eod.
Sententia ex iudicio mercatorum, non transit in rem iudicatam. ibidem nume.132 535
Sententia lata ex præsumptis probationibus,nunquam transit in rem iudicatam.ibid.nu.133 eod.
Sententia lata per testes deponentes de credulitate,non transit in rem iudicatam.in vj.part. verficu.appellatio. nume.134 eod.
Sententia lata in causa matrimoniali, non transit in iudicatam. ibidem nume.135 eod.
Sententia super ætate ex aspectu lata,in rem iudicatam non transit.ibidem nume.136 eod.
Sententia super excusione debitoris lata,non transit in rem iudicatam.ibi. nume.137 eod.
Sententia in rem iudicatam non transit, quando debitor illam iniquam esse fatetur.ibid.nu.138 eod.
Sententia ex probationibus reprobatis lata,non transit in rem iudicatam. ibi. nume.139 eod.
Sententia in rem iudicatam non transit, quando quis condemnatur ad publicationem bonorum in casu prohibito.ibid.nu.140 eod.
Sententia non transit in rem iudicatam, quando ex eius tenore iniquitas perpenditur.ibid.nu.141 536
Sententia in causa vsuraria lata, in rem iudicatam non transit. ibidem numero 142 eod.
Sententia non transit in rem iudicatam, quando lata est per testes adsignantes causam, quia sum vicinus, vel consanguineus. ibidem numero 143 eod.
Idem,quando apparet de iniquitate, per euidentiam facti. ibidem numero 144 eod.
Idem,si sententia lata est ex falsis testibus vel instrumentis. ibidem nume.145 536
Sententia lata prætextu iuramenti necessarij falli,non transit in iudicatum. ibid.nu.146 eod.
Idem quando agitur de periculo animæ.ibid.nu.147 eod.
Idem,quando causa redit ad non causam.ibid.nu.148 eod.
Sententia lata à corrupto per pecuniam,in iudicatum non transit.ibidem nume.149 eod.
Sententia lata in causa beneficij ecclesiastici,non trãsit in rem iudicatum quoad præiudicium superioris.ibidem nume.150 eod.
Sententia excommunicationis nunquam transit in rem iudicatam. in vj.parte. versicu.sententia.nume.151 536
Sententia contra minorem ex falsis allegationibus lata,non transit in iudicatum.ibid.nu.152 eod.
Sententia nulla nunquam transit in rem iudicatam, & potest de nullitate dici vsque ad triginta annos. ibid. nu.153. & 154 eod.
Sententia etiam in casibus, in quibus non transit in rem iudicatam, debet appellari infra decem dies. qualiter autem hoc procedat,vide ibidem nume.155. fol.eod. & in verficu.appellatio.nu.102 569
Sententia præfecti prætorio,est inappellabilis.in dicto versi.appellatio.numero 239 611
Sententia sacri concilij, non appellatur. ibid.nu.240 eod.
Sententia sacri concilij,vim legis habet, ex quo fertur sub nomine Regiæ maiestatis.ibid.nume.241 eod.
Sententia diffinitiua lata super possessorio ad effectum retardandæ executionis.ibid.nu.294 625
Sententia lata in interdicto quorum bonorum, non appellatur. ibidem nume.122 628
Sententia mandatur executioni postquã transiuit in rem iudicatam. in vj.part. versi.executio.nu.1 650

Universidad de Deusto
Biblioteca

Sententia executioni mandatur ab eodem iudice qui eam tulit. ibidem numero 2 eod.
Sententia habet executionem paratam. ibid.nu.2.in fin. eod.
Sententia valida executioni mandatur, sed non inualida.ibid.nu.3 651
Sententia delegati,non potest executioni mandari per ipsum delegatum, sed debet eius executio fieri per delegantem.ibid.nume.4 eod.
Sententia exequitur per iudicem à quo, appellatione deserta. ibidem numero 7 eod.
Sententia mandatur executioni secundum statuta loci.ibid.nu.10 652
Sententia exequenda contra pupillum, primò exequi debet contra nomina debitorum.ibid.nume.15 653
Sententia non exequitur contra tertium non nominatum in iudicio. ibid. nume.32 657
Sententia lata contra emptorem, mandatur executioni contra authorem laudatum ex eodem processu.ibidem nume.41 658
Sententia contra ius litigatoris, licet transeat in rem iudicatam, si non appelletur,tamen potest contra eam peti restitutio ex clausula generali. ibid. nume.61 661
Sententia non potest continere pœnam in casu quo illi non paretur. ibid.nume.62 eod.
Sententia & instrumenti executio æquiparantur. disputatio. sexta. numero 1 719
Sententiæ executio,quo ordine fiat.ibid. nume.8 651
Sententiæ executio, an impediatur per denuntiationem Euangelicam.ibidem nume.64 662
Sententia arbitri post compromissum expiratum lata,non valet.in vj.part. versicu.sententia.nu.91 528
Sententia arbitri emologatur taciturnitate decem dierum, sed arbitratoris triginta annorum.in vj.parte. versicu. appellatio.nu.115 572
Sententia arbitri an producat actionem vel exceptionem, & quando dicatur emologata tacitè vel expressè.ibidem nume.251.cum plur.seq. 612
Sententia arbitri rem illicitam,vel manifestam iniquitatem continens, rescinditur per doli exceptionem:quæ impedit executionem etiam post decem dies,& exigit pœnam & interesse. ibi. nume.225 614
Sententia arbitri iuris appellatur.ibidem nume.261 617
Sententiæ arbitri etiam iniquè est parendum metu pœnæ.ibid.nu.250 612
Sententiam suam arbiter non exequitur sed iudex ordinarius.in vj.parte.versi. executio.nume.5 651
Sententia lata super actione hypothecaria, præiudicat super actione personali.dispu.vj.nu.4 720
Sententia in confesso non requiritur. dispu.iiij.nu.12 707
Sententia valet super libello inepto, vbi proceditur sola facti veritate inspecta. in repetitio. l.is potest. numero 195 841
Sententia arbitratoris potest rescindi per remedium.l.ij.C.de rescinden.vendi.in quarta parte. xiiij. distinctio. nume.8 215
Sententiæ appellatione, venit diffinitiua:non autem interlocutoria: nisi in materia indifferenti,& quando absurditas non resultat.in vj.parte. versicu. sententia.nume.5 507
Sepelire defunctum compellitur hæres ex officio iudicis,& potest res hæreditarias vendere iudex pro sepultura. in vj.parte. versicu. inquisitio. numero 198 543
Sepeliri non potest quis in illa ciuitate à qua fuit viuens bannitus.in repetit.l. is potest.nume.121 826
Sequestrum tenetur restituere clericus ex præcepto iudicis laici, quando ab eo fuit electus pro sequestro. in iiij. parte.distin.xj.nu.37 221
Sequestratio fructuum potest fieri etiam appellatione pendente. in sexta parte. versiculo appellatio. numero 177 591
Serui reputantur pro mortuis. in quarta parte.ij.distinct.nu.1 107
Serui pœnæ sunt incapaces legatorum pro alimentis. in repetitio.l.is potest. nume.114 825
Seruitus eundi per fundum alienum si sine certo loco est constituta, potest creditor eligere per quam partem fundi vult ire.in repetitione l.si actor. nume.15 889
Seruus non potest adire, nec repudiare hæreditatem sine iussu domini. in reperi.l.is potest.nu.105 813
Seruus pœnæ est intestabilis & passiuè, & non potest adire. ibidem numero 106 823
Seruus incapacis an possit acquirere hæreditatem.ibidem nume.115 836
Seruus non potest repudiare & tamen potest nolle.ibid.nu.205 845
Seruus institutus hæres,si moritur ante aditam hæreditatem, non potest dominus vlterius adire,& sic perdit hæreditatem. in repetitio.l.is potest. nume.205 847
Seruus acquirit,quando agitur iure quæsito:secus si de iure quærendi. ibidem nume.270 865
Seruus fugiens,facit furtum sui ipsius.in quarta parte.septima distinctione. nume.38 176
Seruus iudex esse non potest.in vj.parte. versi.sententia.nume.98 529
Simoniacus de crimine simoniæ condemnatus non appellat.in vj.par.versic. appellatio.num.187 624
Sindicatores inquirunt contra officiales stantes in sindicatu, de commissis & obmissis in officio.in vj. part.versicu. inquisitio.nu.201 544
Socius non potest esse iudex in causa socij.in vj.parte. versicu.appellatio. nume.59 562
Socius si habitat totam domum communem non tenetur alteri socio ad pensionem.in repetitio.l.is potest.nume.65 813
Solennitas l.libellorum. ff.de accusatio. est substantialis quoad defensiones. vnde obmitti non potest, etiam vbi proceditur sine figura iudicij. in iiij. parte.j.distinct.nume.76 106
Solutio debiti in dubio cedit potius in debitum proprium, quàm fideiussorium,& potius in pœnale & vsurarium,& in magis antiquum.in proœ. nume.20 14
Soluens vsuras,videtur sibi eruere oculos.in sexta par.versicu.inquisitio.nume.124 331
Sonus campanæ quæ signa importet. in sexta parte.versi.citatio. nu.114 578
Soror succedit fratri in bonis paternis, non obstante,quòd renuntiauerit bonis paternis:quia tunc non dicuntur paterna,sed fraterna. disputa.x.nume. 16.& 17 782.& 787
Soror non succedit fratri vel sorori extante fratre masculo, quando fuit dotata. & hoc secundum consuetudinem Neapolitanam tantum. ibid.nume.29 787
Soror dotata à fratre, si bonis paternis renuntiauit, excluduntur eius filij à successione dicti fratris,siue moriatur antè siue pòst eorum mater.dispu.x.nu.13 789
Sortis iudicium non rescinditur per appellationem,nec per restitutionem. in sexta parte. versicu.appellatio. numero 246 611
Spes dicitur esse aliquid:quia potest cedi,& donari. in repetitio. l.is potest. nume.216 852
Spes succedendi est à iure reprobata propter votum captandæ mortis. ibidem nume.217.eod.& 255. etiam si sit spes succedendi filiorum.d.nume. 255. versi.non obstant. 861
Spes respectu certæ hæreditatis præsentis est approbata & potest cedi. ibid. nume.262 863.864
Spes an dicatur aliqua res. ibidem, nume.262 eodem
Spes substituti pupillaris an dicatur à iure approbata.ibid.nu.262 863
Spolium an deducatur in iudicio per viam actionis vel exceptionis:& quæ sit differentia.in quarta parte. vj.dist. nume.41 158

Universidad de Deusto
Biblioteca

Spolium ita committit iudex iniustè priuans aliquem possessione,sicut priuatus:& potest sibi contradici , etiam si habeat literas Papæ cum clausula,contradictores &c. disputatione prima. nume.10 675
Spoliatus agens non tenetur aduersario suo respondere,nisi prius restituatur. in iiij.par.vj.distin.nu.33. fol.153. quod limita, vt ibid. nume.35.38.39.& 41. 155.& 156.& 158
Spoliatus citatus per spoliantem in alia causa, potest contra citationem opponere , & non tenetur comparere, nec respondere.ibid.nu.43 159
Spoliatus potest impune turbare suum deiectorem,& non tenetur interdicto retinendæ. in iiij. parte. vj. distinctio. nume.16 170
Spoliatus à clerico, potest per iudicem laicum restitui,per capitula Regni. in quarta parte. xj. distinctione. numero 18 221
Spontanea voluntas an probetur per illam dictionem , sponte , appositam in instrumento. disputatione sexta.nume.20.& 35 721.728
Spurius non dicitur contanctus, & litigando cum consanguineo,non potest secundum pragmaticam petere compromissum.& quid si aduersarius est similiter spurius.in vj.par. versi.compromissum.nu.20.& 21 429
Spurij non veniunt appellatione suorum.in vj.parte.versicu.inquisitio.nume.64 309
Statur soli relationi & informationi iudicis in causa modica.in iiij.par.ix.distin.nu.74 204
Status quæstione intentata quiescit omne iudicium,siue prius,siue postea intentatum:tam ciuile,quàm criminale. in iiij.par.xx.dist.nu.7 258
Statuta debent verificari in casu vero: non in ficto.in repetitio.l.si actor. numero 18 884
Statuta loci seruanda sunt in executione sententiæ facienda.in vj.par.versi.executio.nu.10 652
Statuta & leges laicorum contra libertatem ecclesiasticam,vel clericis onerosa,non ligant clericos. dispura.viij. nume.1.3 741
Statuta laicorum , quæ possunt afferre commodum & incommodum clericis, non dicuntur contra libertatem ecclesiæ.ibi.nu.20 747
Statuta laicorum quatenus sunt fauorabilia clericis,includunt clericos. ibid. nume.14 745
Statuta laicorum approbantur per Papam, quando sunt rationabilia. ibid. nume.18.& 27 746.& 749
Statuta non includunt personas nõ subditas.ibid.nu.15 746
Statuta præceptiua laicorum non ligant clericos.ibid.nu.10 743
Statutum excludens fœminas propter masculos , censetur excludere etiam fœminam monialem. ibidem numero 26 749
Statutum,quo prohibentur laici negotiari cum clericis,non valet.dispu.viij. nume.11.& 45 743.& 756
Statutum vt dicatur contra libertatem ecclesiæ,eò quia clerici efficiuntur timidiores.quæ timiditas consyderatur. dispu.viij.nu.43 755
Statutum imponens solutionem euntibus ad macinandum,extenditur etiam ad eos qui vadunt ad molèdinum ecclesiæ.ibid.nu.25 748
Statutum requirens certam solennitatem in contractu,an includat clericos. ibi. nu.15.& 48.746.& 757
Statutum principis secularis coactiuum personarum non ligat clericos.ibidem nume.8 743
Statutum ligat clericos, quando iniecit vinculum ante clericatum. dispu.viij. nu.26 749
Statutum seu lex noua debet ita intelligi, vt lædat ius commune in minus quàm potest. disputatione nona. numero 7 665
Statutum prohibens vendere non subditis,non includit clericos. disputa.ix. nume.12 744
Statutum quòd res vendatur conforti, ligat clericos.disp.viij.nu.3 751

Statu

Statutum requirens insinuationem in donatione, operatur,vt non valeat donatio laici facta clerico sine illa solennitate.ibi.nume.17 753
Statutum ob rationabilem causam , licet per consequentiam faciat aliquod incommodum clericis, debet seruari inter clericos.ibi.nume.25 748
Statutum,quòd mulier non possit aliena re extra filios suos,habet locum etiam si alienaret clerico.ibi.nu.24 748
Statutum contra libertatem ecclesiasticam quando dicatur. ibidem. nume.5. & 7 & 41 741 & 743
Statutum vel dispositum in materia,non censetur dispositum in materiato , & alterum non venit appellatione alterius, nec econtrà.in ij.par.nume.18 & 19 & 20 23
Statutum inducere non potest , vt feratur sententia contra absentem non citatum.in iiij.parte.xvj.distinctio.numero 11 141
Statutum quòd mulier contrahere non possit sine propinquorum consensu, non comprehendit mulierem alieno nomine contrahentem. ibidem.numero 11 143
Statutum requirens consensum propinquorum in contractu mulierum, intelligitur de contractibus damnosis: non autem vtilibus. ibidem.nume. 19.144 & in repetitio.l.is potest. numero 101 845
Statutum an tollere possit ferias inducias ad honorem Dei in.iij.parte.xvj. distinctio.numero 66 & 67 152
Statutum , quòd fiat compromissum inter affines , non comprehendit habentem instrumentum, sententiam,vel obligationem liquidam. in vj.parte.versi. compromissum.nu.18 429
Statutum principis secularis non potest ligare clericos ibidem.nume.26 430
Statutum , quòd omnes causæ compromittantur , non comprehendit causas missi imperij. ibidem, numero 32 431
Stipulatio in qua verborum ordo non seruatur , non valet. in procæ. numero 19 14
Subditus aduersarij, repellitur à iudicando,in vj. parte. versicu. appellatio.numero 40 550
Subditus cum non subdito contrahere non potest , spreta lege sui superioris. disp.8.nume.17 753
Substitutio pupillaris non potest fieri per patrem,vilem personam.in vj.par. ver.inquisitio.nu.69 310
Substitutus pupillaris , non petens tutorem pupillo, priuatur eius successionem tamen priuatur iure succedendi ex substitutione fideicommissaria. & quæ sit ratio.nume.123 854
Substitutus pupillaris agens si probat pupillum mortuum non tamen in pupillari ætate , an obtineat.quod sic.in repetitione l.is potest. ff.de acquirenda hæreditate. nume. 109. fol. 844. & in repetitio.l.si actor.ff.de procuratoribus.numero 78.79.80.81 905
Successor singularis includitur in dispositione loquente de authore & eius factum reputatur factum authoris. dispu.ix.nume.15.16 772.773
Summaria causa an fiat ordinaria ex voluntate partium. disputatio.iiij.nume.1 & 11 & 13 604.706 & 707
Summariè an impetrasse videatur , supplicans causam summariè committi, & princeps dicat,audiat talis, & iustitiam faciat.in iiij.parte.ix.distinctione. nume.4 & 5 157
Summariæ causæ quæ & quando dicantur,vide plenè in d.ix.distinctio.nume. 6. & 7. cum pluribus sequentib. eod. & 188
Reliqua vide suprà in litera C.in versi.causa summaria.
Superiori inferior legem ponere non censetur. disputatione j. numero 41 619
Superioris præceptò qui non obedit, morte moriatur. & dicitur rebellis.& hoc qualiter intelligatur. disputatio.j. numero 11 & 17 663.678
Supersedere debet in causa durante ter-

Universidad de Deusto
Biblioteca

mino dato reo ad denuntiandum authori.in vj.part.versicu. author.numero 4 599
Supplicatio,quid sit.in vj.parte. versicu. appellatio.num.12 555
Supplicatio in quibus differat ab appellatione: & in quibus conueniant.ibid. nume.11 & 16.cum plu.seq. 556
Supplicatio fit ad eundem iudicem.ibid. nume.17 eod.
Supplicatio concernit gratiam,& ex mera principis benignitate conceditur. ibid.nume.13 557
Supplicatio eadem die potest fieri viua voce, qua fertur sententia, sed postea non nisi in scriptis.ibidem.numero 23 eodem.
Supplicatione pendente fit executio cum satisdatione. ibidē.nume. 16.fol.556 & nume.141 611
Suppliciari non potest ante diffinitiuam sententiam.ibid.nume.10 & 11 557
Supplicare non licet nisi semel tantum. ibid.nu.21 & 22 eod.
Supplicans non tenetur reticere expensas,quauis nihil probauerit.in vj.parte.versi.appellatio.nume.19 eod.
Supplicans, negligentiam suam, vel aduersarij circumuentionem allegare debet:sed non iudicis iniquitatem.ibidē. nume.22 eod.
Reliqua require suprà,in ea.litera S.in ver.summariè.
Suscepta appellatione, in prosequente instantia vsque ad quem gradum veniat. & an veniant spurij.in vj.par. versicu. inquisitio.nume.62.64.fol.308.309 & nume.72 311
Surdus iudex esse non potest,in vj.parte. versi.sententia.nume.98 528
Suspicio fugæ probata euacuatur per probationem bonæ famæ & vitæ. in repe.1.is potest.num.127 877
Suspicio iudicis ordinarij & delegati, quomodo differt.in iiij.part.v.distinct. nume.40 128
Suspicio sola contra falsam scripturam in iudicio productam,habetur pro plena probatione:in qua iudex inquirere potest.in vj.parte.versiculo,inquisitio. nume.140 556
Suspicio iudicis ex quibus causis possit allegari.in vj.par.versic.appellatio.nume.14.cum plu.seq. 556
Suspicio excluditur ex pari ratione affectionis.ibi.nu.17 561
Suspicio contra iudicem superueniens in causa, potest in quacunque iudicij parte opponi, etiam post conclusionem.ibid.nume.14 561
Suspicionis causa cōtra iudicem laicum cognoscitur in regno per iudicem ecclesiasticum.in iiij.par.xj.diiiinctio.numero 31 220
Suspectus de fuga, propria authoritate etiam per priuatum capi potest, sine iudicis commissione.in sexta, parte.versicu.citatio.numero 62 366

TArquinius septimus ob adulterium per eius filium in personam Lucretiæ commissum,fuit expulsus.in iij.parte.nume.19 39
Taxatio expensarum, fit mediante iuramento litigatoris. in sexta parte.versiculo, iuramentum.nume.22 467
Taxatio expensarum fieri potest etiam pendente appellatione. in sexta parte. vehiculo,appellatio.numero 186 592
Taxatio expensarum quando fit, an requiratur partis citatio. in sexta parte versiculo,executio.nume.22 655
Tempora tria considerantur circa introductionem legum in hoc seculo. in iiij.par.nu.1 35
Tempus ante legem, dicitur à creatione primi hominis vsq; ad tempus Moysi.ibi.nu.8 47
Tempus petendæ bonorum possessionis est vtile:sed hæreditatis est cōtinuum: & quæ vtilitas resultat ex hoc.in repetitio.Lis potest.nume.10 787
Tempus ad deliberandum, quod datur per iudicem,non debet esse minus centum diebus.ibidem.nume.99 831
Tempus.xxx.annorum in adeunda hæreditate currit etiam ignoranti. in repetitio. Lis potest. ff.de acquirenda hæreditate non probat.in vj.par.versic.iuramentum.nu.14 465
Testis punitur de falso à iudice, coram quo falsum deposuit, etiam si aliàs esset suus incompetens. Quid autem, si esset clericus, an possit puniri per iudicem laicum,& econtrà. in vj.parte. versi.accusatio incidens. nu.2. 4 & 5 488 & 489
Testis deponens super eo,quod percipitur iudicio intellectus debet etiam nō interrogatus assignare causam. ibidē. nume.142 812
Testis deponens in fauorem partis aduersæ,non facit fidem,quando fuit contra eum protestata causa ipsum repulsandi.in vj. parte.versicu. repulsa. nume.4 492
Testis falsum deponens, potest repulsari etiam per producentem.ibidem.numero 12 491
Testis in vna causa,non potest in eadem esse iudex.in vj.parte. versi.appellatio. nume.54 561
Testi dicenti se falsum testimonium dixisse, nō creditur,ad infrigendum eius depositionem.in vj.par.versic. confessio.nume.11 445
Testes adsignantes causam non concludentem, fidem faciunt in summariis causis. Idem est in testibus infamibus, & aliàs à iure reprobatis.in iiij.parte. ix.distinct.num.14 195
Testes quando examinantur ad perpetuam rei memoriam, causa summariè expeditur,& eorum depositiones solùm infra annum fidem faciunt in Regno.ibid.nume.70 202
Testes laici nolentes deponere coram iudice laico, possunt excōmunicari per iudicem ecclesiasticum.in iiij.parte.xj. distinct.nu.59 220
Testes vacillantes seu falsum deponentes,possunt inquiri ex officio & per iudicem puniri.in vj.par.versicu.inquisitio.nume.110 556
Testes quando examinantur vltimo die termini, non requiritur citatio partis ad videndum iuramenta testium. in vj. parte. versiculo,citatio. numero 18 557
Testes examinantur sine citatione partis,damno seu furto in syluis passo. in ver.citatio.nume.26 569
Testes non interrogati super interrogatoriis, debent iterum repeti, & interrogari, etiam post publicationem. in vj. parte. versicu. interrogatio. numero 19 406
Testis defensiones ad probandam innocentiam recipi possunt,etiam post conclusum in causa.in vj.par. versicu.dilatio.nume.1 433
Testes an examinari debeāt infra terminum datum ad probandum, & usq; ad sit detur ad probatum habēdum, & quid in causa repulsæ.in d.versi. dilatio.nume.19.20 & 21 416
Testes examinari possunt die feriato: dūmodo iurent in die iuridica. in vj.parte.versicu. testium productio. nume.4. & 7 451 & 452
Testes vltra septem,examinari non possunt super vnoquoque articulo. ibidē. nume.5 eod.
Testes in loco iudicij examinari debent, nisi sint personæ egregiæ,mulieres,infirmi, vel alio modo impediti.ibidem. nume.6 452
Testes citati infra terminum,iurare possunt infrà tres dies, post terminum.ibidem.nume.8 eod.
Testes produci possunt vsque ad publicationem in causa, & non vltra: nisi super nouis articulis dependentibus à veteribus.ibi.nume.21 464
Testes simul cum scriptura, post publicationem possunt produci.in vj.parte. versiculo,instrumentorum productio. nume.27 461
Testes etiam die feriato ad honorem Dei examinari possunt. in sexta parte. versiculo, actorum editio. numero 32 481
Testes non rite examinati non validantur per publicationem factam de voluntate partium.in vj.parte. versic.publicatio.nume.5 487

Universidad de Deusto
Biblioteca

Testes debent citari & etiam examinari infrà terminum datum ad repulsam,& eo elapso non admittuntur. in sexta parte:versiculo, repulsa, numero 6 492
Testes singulares admittitur ad probandum additionem hæreditatis.in reper.iis potest.nu.14. 810
Testes deponentes de furore debent etiã non interrogati assignare causam. ibi. nume.142 852
Testes inhabiles probant informationem in casibus, in quibus non requirebantur.disp.iiij.nu.8 705
Testes singulares admittuntur ad probandum furorem:& actũ successiuum. ibid.nume.143 853
Testes super morte probanda possunt recipi etiam parte non citata. ibidem numero 182 840
Testes si sunt hinc inde æquales,creditur dignioribus: fallit quando minus digni deponerent pro reo. ibid. numero 126 & 128. 877
Testibus masculis magis creditur, quàm fœminis,nisi fœminæ deponerent pro reo.ibidem numero 127 & 128 cod.
Testibus affirmantibus plus creditur, quàm negantibus,nisi negantes deponerent pro reo. ibidem numero 329 eodem
Transmissio hæreditatis per infantem an & quando fiat. ibidem numero 11. & 12 787
Testium vsus,fuit etiam tempore veteris testamenti. in iiij. parte:numero 135 78
Testium examinationes,quo ordine fiãt, & quid seruetur in Regno. in vj. part. versi.testium productio.nume.1 451
Testium depositio non valet, parte non citata, nec præsente iuramento.ibid. nume.1 cod.
Testium rubrica,quid continere debeat. ibid.nume.1 cod.
Testium depositiones in quibus reperitur scriptum in causa scientiæ, vt suprà dixit,& deposuit, non probant quandoque, & inuenitur contra notarios inaduertentes.ibi.nume.11 452
Testium nomina non tenetur quis edere parti ante publicationem. in vj. parte versi.actorum editio nu.12 485
Testium repulsa non admittitur in causis summariis, in quibus sufficit semiplena probatio.in iiij. parte ix. distinctio, nume.63 201
Reliqua vide suprà, in litera R. in ver. Repulsa.
Timens offendi ab aliquo, officium iudicis implorare potest, vt ipsum compellat ad præstandam cautionem de non offendendo.in vj.parte versicu. satisdatio.nu.11 411
Titulum iuræ possessionis seu beneficij, an & quando teneatur quis ostendere. in iiij.parte,xiij.distinctione numero 4 212
Tortura an possit irrogari in crimine vsurarum.disp.v.nu.25 716
Tortura à timidiori seu à magis suspecto,vel à fœmina,item à filio, vbi pater & filius sunt incriminati,incipi debet.in proœ.numero 13. & 14 13
Tortura potest irrogari sanctibus indiciis.in quarta parte ix.distinctione,numero 11.fo.200.& in vj.parte versicu. inquisitio.nume.127.fo. 352. & in ver. tortura.nu.7 496
Tortura an irrogetur in crimine,vbi venit irroganda pœna fustigationis. & quid seruetur in Regno.in iiij. parte ij. distin.nu.5.& 6. 108
Tortura potest irrogari ei, qui non vult respondere libello coram iudice.in vj. parte versicu.contumacia.numero 27. fo.392.& in versicul. tortura. nume.6 456
Tortura quandoque datur ad pœnam, quandoque ad veritatem eruendam.in vj.parte:versiculo, tortura. numero 1 & 4 405
Tortura ad pœnam est meri imperij. ibi. nume.2 eod.
Tortura pro quibus criminibus irrogari potest.ibi.nu.1 496
Tortura irrogari potest testibus vacillãtibus tam in causa ciuili, quàm in criminali. minali.ibid.nu.6 eod.
Tortura an possit in causa appellationis irrogari.ibid.nu.8 eod.
Tortura quandoque datur ad eruendam solam responsionem affirmatiuam,vel negatiuam, & tunc ad eam deuenitur sine indictis.ibidem numero eod.
Tortura vt irrogari possit,quis ordo procedere debeat. ibidem numero 10 & 11 eod. & 497
Tortura est inuenta ad veritatem inuestigandam ob defectum probationum. ibid.nu.12 497
Tortura quando est irroganda, qualiter decretum interponi debeat.ibidem.nu mero 14 498
Tortura illata,si reus non confitetur, iudicia sunt purgata. ibidem numero 16 eodem
Torqueri non debet is, cõtra quem sunt plenæ probationes, aliàs iudex mortaliter peccat.in vj.parte:versiculo,tortura.nu.11 497
Tortus in membris, corporis læsionem pati non debet. in vj. parte:versiculo, tortura.nu.11 498
Tractatus huius summarium & continentia traditur.in proœ.in fi. 12
Traditio nuda si non habet causam procedentem habilem,non valet. disputatione viij.nu.16 752
Transferri non potest in alium plus iuris,quàm habet transferens,disputatione ix.nume.8 766
Transactio criminis facta cum accusatore,an impediat quin alius possit accusare,vel iudex inquirere.in vj. parte versiculo,inquisitio.numero 55 305
Transactio in criminalibus quid operetur,maximè in casibus permissis. ibi. nu.55.& 57 cod.
Transactio in criminalibus in quibus casibus est hodie permissa per constitutiones Regni, & qualiter in hoc ius commune restringatur. ibidem numero 71 311
Transactione facta in criminalibus,an & quando iudex procedat ex officio.ibi. nume.76 313
Transigentibus in criminalibus licitum est aliquid ab accusato accipere, pro expensis & interesse & pro æstimatione dãnorum.ibi.nu.74 312
Transactio in ciuilibus an sit permissa per constitutiones Regni, & qualiter transigens puniatur.in vj.part.versicu. inquisitio.nume.78 314
Transactio in ciuili causa facta per contumacem bannitum & condemnatum, facit illum omnem pœnam euitare.Secus in criminali. ibidem numero 79 eodem
Tribunus quo tempore in Roma creatus.in iiij.par.nu.22 40
Tributarium prædium detinens, potest citari per edictum.& elapsis sex mensibus priuatur prædio.in vj.part.versic. citatio.nu.93 174
Tutelæ causa compromitti non potest, etiam stante pragmatica,quòd affines compromittant.in vj.parte.versi. compromissum.nume.10 431
Tutor sine pupillo non potest adire hæreditatem etiam cũ autoritate iudicis. in rep.l.is potest.nu.147 835
Tutor solus sine pupillo potest iubere seruo pupilli vt adeat. ibidem. numero 49 cod.
Tutor est necessarius in adeunda hæreditate per pupillum:nec sufficit curator. ibid.nu.151 cod.
Tutor potest adire pro infante: & tamen repudiare non potest. & sic in eo fallit regula l.is potest.ibidem.nume.202 845
Tutor peti debet à matre pupilli & à quolibet coniuncto:aliàs perdunt eius successionem. ibid.nume.119.& 120 851
Tutoris scientia sufficit vt pupillus transmittat ius deliberandi.ibidem.numero 139 870
Tutor moriens ante pupillum, impedit ius deliberandi transmittat. ibidem numero 140 cod.
Tutor vel curator non constituit procuratorem ante litẽ contest.sed actor petit quo requiritur decretum iudicis: aliàs

Universidad de Deusto
Biblioteca

non valet:& vitiatur processus.in rep. l.si actor.nume. 881
Tutor si ingreditur fundum hæreditarium pro infante, inducitur admin. in rep.l.is potest.nu.67 313
Tutor qui administrauit, est primò conueniendus.in proœ.nu.18 14
Tutor quando accusatur vt suspectus, causa criminalis dicitur. in iiij. part.j. dist.nu.11 85
Tutor non faciens solennia litigans pupilli nomine, facit iudicium esse nullum. & quæ dicantur ista solennia. & qualiter practicetur in Regno. in iiij. par.xv.dist. nume.11 245
Tutor non potest facere procuratorem ante litem contestatam, sed actorem cum decreto iudicis :aliàs non valet iudicium ibid.nu. 4 eod.
Tutor suspectus potest ex officio iudicis inquiri & remoueri.in vj.par. versicu. inquisitio.nu. 47 335
Tutor petitus dari potest inquiri per iudicem,an sit idoneus, & an reperiantur alij magis idonei. ibidem numero 157 343
Tutor quando dandus est alicui velcurator per iudicem sine inquisitione, non requiritur citatio alicuius.in sexta parte: versiculo, citatio. numero 35 360
Tutor ante omnia in iudicio de solennitatibus docere debet. Et post datum terminum ad probandum, litis exceptio opponi potest.in vj part. versicu. exceptio.nu.3 415
Tutor potest compromittere secundum Regiam pragmaticam.in vj.part.versi. compromissum.nu.3 427
Tutor qui iustam causam litigandi non habuit,debet in expensis condemnari:& contra eius bona fit executio. in sexta parte versiculo,executio. numero 19 470
Tutoris vel curatoris datio, summariè expeditur.in quarta part. ix.distinctio. nume.35 505
Tunice secundò nubente, non reddita ratione, bona secundi viri sunt obligata. & in eis pro tutelari debito fit executio.in sexta parte versiculo,executio.nume.53 660

VAsallus contumax verus,qui citatus dixit,nolo venire. statim perdit feudum.in vj.par.versiculo, contumacia. nume.12 391
Vasallus tenetur defendere dominum in bello iusto:non autem quando dominus iniustè præliatur. disputatione j.nu.16 673
Velle non dicitur, qui per metum vult. disp.vj.nu.16 728
Vendere rem suam alteri inuitus quis non compellitur.disputatione viij.nume.4.& 42 742 & 755
Venditor tenetur ad interesse de euictione & litem defendere quod includit etiam subministrationem expẽsarum. in sexta parte versiculo, authoris laudatio.nu.8 400
Vendere frumentum tempore caristiæ possunt cõpelli domini per iudicem. in vj.parte versiculo,inquisitio. numero 181 341
Verberans clericum in habitu laicali, nõ est excommunicatus.in iiij.part.xj. di. nume.44 222
Verbum quod potest esse æquipollens absolutioni vel condemnationi. in vj. parte:versiculo, sententia, numero 123 535
Verbum, contendere in iudicio,ad partes solùm refertur, non ad iudicem.in vj.par.nume.8 19
Verbum,moderatur,in pœnalibus appositum, operatur vt in illo casu pœna mortis imponi non possit.in iiij. part. j.distin.nu.52 96
Verbum,peremptorié, an & quando in citatione apponi debeat.in vj.par.ver. citatio.nume.72 170
Verbum,credit, est veritatis expressiuũ in respondente positionibus. in vj.parte ver.positio.nu.14 440
Verbum futuri subiunctiui intelligitur cum effectu. in repetitione l. is potest. nume.230 855

Verba.

Verba,sine figura iudicij,quid importẽt. & ponitur intellectus iurium municipalium Regni. in iiij.part.ix.distinctio. nume.11.& 12 189
Verba notarij stipulantis censentur proferri de voluntate contrahentium: quia debet contradicere ille, cui verba displicent.disputatione sexta.nume. 20 721
Verba, submitto me protectioni,& tuitioni talis iudicis, vim appellationis habent.in vj.par.versiculo,appellatio. nume. 11 576
Verba libelli impropriantur, vt saluetur libellus.in iiij.part. prima distinctione, nume.11 88
Verborum ordo in legatis & dispositionibus seruatur.in proœ.nume.17 14
Veritati omnia cedunt. in iij. parte, numero 67 53
Vestes cedenti bonis sunt relinquendæ. in vj.parte versiculo,executio. numero 29 657
Vestes non sunt auferendæ damnatis ad mortem, nec transeunt in hypotheca. ibid.nu.10 eod.
Vestes traditæ per maritum vxori, an videãtur donatæ, an verò debeant restitui.in repetitione l.is potest. numero 8 815
Via ordinaria agens in iudicio, non potest recurrere ad executionem. in vj. part.versi.instrumentorum productio. nume.14 459
Viam per quam actus & voluntas impugnatur nemo videtur sibi elegisse. in iiij.part.ix.dist.nu.91. & dispur.iiij. numero 10 706
Vicarius seu locum tenens,an dicatur ordinarius vel delegatus.in quarta part. v.distinctio.nume.7.& 8.cum pluribus sequen. 119
Vicarius quomodo cognoscatur à delegato.ibi.nu.8 eod.
Vicarius generalis episcopi, dicitur ordinarius. Secus particularis vicarius vnius loci.quia est delegati.ibid.numero 11.fol.120. & in vj. part. versiculo, appellatio.nu.370 639
Vicarius foraneus seu ruralis, quis dicatur.in dicta quinta distinctione. numero 14 121
Vicarius episcopi dicitur ordinarius, in his, quæ de iure communi in eum transeunt. Secus in his,quæ non transeunt, nisi specialiter sibi committantur per episcopum: prout sunt causæ criminales, & collationes beneficiorum, quia in his est delegatus, & ab eo appellatur ad episcopum committentem.ibidem numero 18. fol. eod. & in vj.part.versiculo,appellatio. numero 173 640
Vicarius rectoris secularis vel præsidis, an dicatur ordinarius vel delegatus.in d.v.dist.nu.17 122
Vicarius creatus ab habente potestatem substituendi dicitur ordinarius.ibidem nume.18 eod.
Vicarius an possit constitui ab inferiori à principe.ibi.nu.19 123
Vicarius seu locum tenens, in casu quo potest de iure constitui,quam potestatem habeat: & de quibus causis possit cognoscere,ibid numero 20 eod.
Vicarius an possit aliũm vicarium sibi substituere.ibi.nu.22 124
Vicarius in loco tribunalis principalis sententiam ferre debet.in vj.part. versententia.nu.74 525
Vicarius generalis potest in omni loco suæ prouinciæ ius reddere.ibidem numero 82 527
Vicarius potest recusari, vt suspectus ex sola suspicione sui ordinarij. in sexta parte versiculo,appellatio. numero 28 568
Vicarij iurisdictio extinguitur morte episcopi.in iiij.parte quinta distinctione, nume.17 113
Vicarij iurisdictio suspẽditur per excommunicationem episcopi. ibidem numero 70 135
Vicariorum tres dicuntur esse species. ibid.nume.6 119
Viceduces,vicereges,& vicecomites dicuntur iudices ordinarij.in iiij. part. v. distin.nu.10 120

Universidad de Deusto
Biblioteca

Vicinus & consanguineus præsumitur scire facta vicini & consanguinei:& in quibus casibus hoc procedat.in repetitio.l.is potest. nume.296 & 297. 298 & 299 870
Vicinus non præsumitur scire facta vicini momentanea:& quæ in occulto fiunt:fallit quando de his esset publica fama in ciuitate vel vicinia. ibid.nume.299 & 304 870.871
Vicinus quis dicatur,ibid.nu.300 871
Vicinus præsumitur intulisse damnum vel furtum vicino:ex qua vicinitate vrget indicium contra eum:nisi vicinus esset homo bonæ famæ. ibid.nume.301 & 303 eod.
Vicinus vel consanguineus absens vel infirmus vel infans:vel excommunicatus non præsumitur scire facta vicini vel consanguinei. ibid. nume.305. cum tribus ver.seq. 872
Vicinus admittitur ad agendū iure congrui,non obstante donatione vel permutatione. disputatione nona. numero 28 771
Vicinitatis causa multa concedūtur: etiam contra ius commune,quæ aliàs non concederentur. disputatione vij. nume.33 761
Victor quandoque patitur expensarum condemnationem.in vj.par.ver.interrogatio.nu.2 403
Videlicet,dictio,est declarativa, & restrictiua præcedentium. in tertia parte. nume.103. fol.64. & disputatio.ij. numero 17 786
Vidua dicitur miserabilis persona,quando est pauper.aliàs secus.in iij.parte, nona distinctio. nume.79. fol.224. & in vj.parte. vertic. inquisitio. numero 111 334
Visitatio ecclesiæ quando sit per prælatum,ad quem effectum fiat.in vj.parte. versi.inquisitio.nu.14 203
Vitium litigiosi non inducitur, quando super re aliqua agitur criminaliter.in quarta parte. prima distinctione. nume.14 91
Vlpianus Iurisconsultus, fuit post aduentum Christi.in tertia parte. numero 28.in fin. 43
Vniuersitas non potest conuenīti pro damno clandestino,nisi præcedat inquisitio generalis contra malefactores. in vj.parte. versicu.inquisitio.nume.11 292
Vniuersitas potest citari per edictum. in sexta parte. versicu. citatio. nume.94 174
Vniuersitas an in die Veneris sancti, citari possit ad sonum tabellæ, ex quo nō pulsantur campanæ. ibidem numero 112 178
Vniuersitas cuiuslibet ciuitatis, castri, vel villæ,quæ regitur per syndicum, habet restitutionem in integrum, in sexta parte.versicu.appellatio. numero 87 565
Vniuersitas constituens procuratorem ad contrahendum cum iuramento,nō restituitur.non tamen est periura. ibid. nume.93 567
Vniuersitas cogitur imponere collectam pro soluendis debitis suis. in sexta parte.versi.executio.nu.51 660
Vocem primam habere in consilio debet maioris dignitatis & dignior.in proœ.nu.8 12
Voluntas hominis declaratur verbis & facto.in repetitione Lis potest.numero 42 808
Voluntas principis habetur pro causa. disputa.j.nume.6 667
Voluntas spontanea an probetur per illam dictionem, sponte appositam in instrumento.disputatio.sexta. numero 10.& 35 721 & 728
Vsura est delictum punibile: & super eo potest procedi per inquisitionem & accusationem per iudicem ecclesiasticum.disputati.v.numero 4 & 11. 709 & 712
Vsura est crimen & non reperitur ea maius.disputa.v.nu.18 714
Vsuræ sunt permissæ de iure ciuili.disputa.v.nu.6 710
Vsuræ prohibentur recipi,etiam à sponte soluente.ibid.nu.21 715

Vsura

Vsura quod sit peccatum,in iiij.par.xvj. dist.nume.54 250
Vsura,dicitur crimen.in vj.part.versi.inquisitio.nu.117 330
Vsura species est rapinæ. ibidem numero 119 eod
Vsura maius malum non repetitur. ibid. nume.120 eod.
Vsuræ permissæ sunt de iure ciuili. ideò iudex secularis non potest de illis inquirere,de iure communi: sed solùm iudex ecclesiasticus ibid.numero 108. fol.326.& disputatione quinta. numero 6 710
Vsuræ hodie multum frequentantur. ideò acrius puniri debent.ibidem nume.114 329
Vsurarum crimen est publicum, & potest in Regno iudex ex officio inquirere contra vsurarium, & etiam quilibet de populo admittitur ad accusandum de tali crimine.ibidem numero 126 332
Vsurarum causa est summaria in curia ecclesiastica, scilicet quando excipitur contra creditorem, quòd contractus est vsurarius.in quarta parte.nona distinctio.nume.50 109
Vsurarum crimen in regno est publicum:& quilibet admittitur ad accusandum.& hoc qualiter procedat. disputatio.v.nu.5 710
Vsurarius pauper qui non potest restituere,an teneatur in aliquo. nume.9. & 22 710.& 716
Vsurarius potest excommunicari,si non restituit vsuras.ibid.nume.1 709
Vsurarius recipiendo vsuras committit dolum:& debet teneri crimine stellionatus.ibid.nu.11 712
Vsurarius an possit pecuniariter puniri. ibid.nume.15 & 17 712.& 714
Vsurarius punitur tribus pœnis de iure canonico.ibid. nu.3 710
Vsurarius restituturis vsuris an teneatur ad aliud. disputatione quinta. numero 9 710
Vsurarius pluries delinquit. ibidem numero 14 713
Vsurarius an possit [illegible] ibidem numero 12. & 13 fol. 710. & 712
Vsurarius an possit torqueri stantibus indiciis.nu.23 716
Vsurarius potest inquiri per iudicem etiam ad commodum priuati.in sexta parte. versicu.inquisitio.numero 106. fol. 326. & disputatione quinta. numero 1 709
Vsurarius compelli potest per iudicem ad vsuras restituendas,& potest ante receptionem impediri,ne vsuras recipiat.ibidem numero 197.eod.& disputatio.5.nu.1 709
Vsurarius an possit puniri per episcopum ad aliquam pœnam temporalem. ibid.nume.109 326
Vsurarius an possit hodie inquiri per iudicem secularem ex officio, per constitutionem regni.ibidem numero 110 eodem
Vsurarius de iure canonico quas pœnas patiatur.ibid.nu.111 eod.
Vsurarius nulla magis conuenienti pœna punīri potest, quàm pecuniaria propter eius auaritiam. Et ideò merito constitutio Regni induxit pœnam publicationis bonorum. ibidem nume.116 329
Vsurarius peccat recipiendo vsuras, etiam à sponte dante. ibidem numero 123 eod.
Vsurarij corpus mortuum potest sequestrari per episcopum,ne sepeliatur,donec hæres caueat de restituendis vsuris. in quarta parte.xj.distinctione.numero 33 220
Vsuras recipiens,tantùm peccat,non autem soluens disputa.v.num.21.fol.715. vnde licet creditor illas recipiat à sponte dante,non per hoc excusatur à pœna.ibid.nu.123 311
Vsuras soluens,videtur sibi eruere oculos.in sexta parte.versi.inquisitio. nume.124 311
Vsuras ne recipiat creditor, potest iudicem impediri & receptas compelli restituere.ibid.nu.1 709

Vsura

crimus : pro his quoque quos regenerâre dignâtus es ex Aqua & Spíritu sancto , tríbuens eis remissiônem ómnium peccatôrum , quæsumus, Dómine, vt placâtus accípias.

Dicitur , Pax Dómini sit semper vobiscum: sed pacis oscúlum non datur: nec Agnus Dei nec post communio dicúntur. Post sumptionem Sacramenti , pro Vesperis in Choro cantatur Antiphona. Alleluia , alleluia , alleluia. & Psalmus. Laudate Dóminum omnes gentes , cum Glória Patri. & Sicut erat. & repetita Antiphona , Sacerdos dicit , Dóminus vobíscum. ℟. Et cum spíritu tuo.

Orêmus.

SPíritum nobis, Dómine , tuæ charitâtis infûnde : vt , quos Sacramêntis paschálibus satiâsti, tua fácias pietâte concôrdes. Per Dóminum nostrum Iesum Christum Fílium tuum. Qui tecum viuit & regnat in vnitâte eiûsdem Spíritus sancti Deus : per ómnia sæcula sæculôrum. ℟. Amen.

Deinde dicit Dómi[illegible]

INDEX.

consan[illegible] 410
[illegible]rum [illegible] excerni hodie, numero 151
[illegible]hiorum [illegible] Vxor hæres instituta à viro non censetur heredi tacitam adire hâbitando domum virginæ erat ibi obligata prædebitis sibi dam. 8 in fine. 311
Vxor venditans maritum, vel econtrà, excluditur per exceptionem constantiæ, in quarta parte. 22. distinct. 159
Vitiositas est duplex, scilicet causalis & formalis, in repetitione 1. is potest. 618

FINIS INDICIS.

Universidad de Deusto Biblioteca

ri ó ſius præ di câ re : cùm

& Archánge lis: cũ Thro-

Paſcha noſtrũ immolâtus eſt
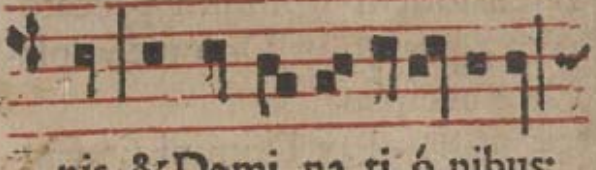
nis &Domi na ti ó nibus:

Chriſtus. Ipſe enim verus eſt
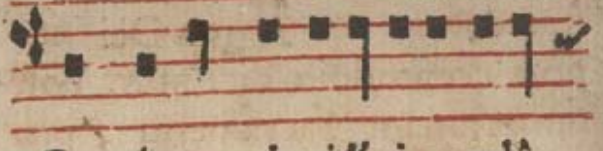
Cumq; omni mi lí ti a cælê-

ſtrã mori êndo deſtrúxit : &
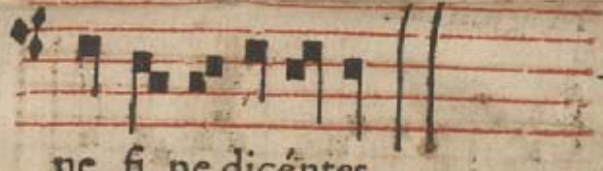
ne ſi ne dicêntes.

INFRA ACTIONEM.

COmmunicântes, & noctem ſacratíſsimam celebrântes Reſurrectiônis Dómini noſtri Ieſu Chriſti ſecûndum carnem, ſed & memóriam venerântes.

vi tam reſurgẽdo repa râ-
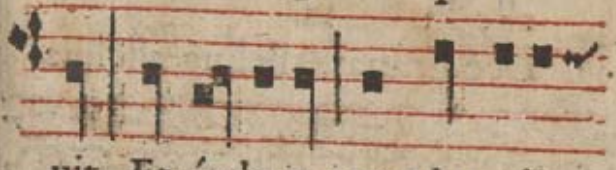
uit. Et í de o, cum Angelis

Alia infra actionem.

HAnc ígitur oblatiônem ſer uitûtis noſtræ, ſed & cun-

ctæ

heodôro mártyre tuo: vtquod
re contingimus, pura mente ca-
âmus. Per Dóminum.

X. NOVEMBRIS.

nctorum mart. Triphonis, Re-
spicij, & Nymphæ virg.

Introitus.

CLamauêrunt iusti, & Dó-
minus exaudiuit eos: & ex

Euangelium. de eodem
mênto Pharisæôrum. Communi. fol. 22.

Offerorium. Lætámini in Dómi- Psal.
no, & exultâte iusti: & gloriámini 31. d
omnes recti corde. Secreta.

MVnera tibi Dómine, no-
stræ deuotiônis offéri-
mus: quæ & pro tuôrum tibi gra-
ta sint honôre iustôrum, & nobis
salutá-

℣. Exultemus, &
℣. Timeâmus, &

a nobis exteriora abluuntur inqui-
naménta: sic à te ómnium nostrum

gloriâmur triumphis, protegâ-
mur auxílijs. Per Dóminum.

IX. NOVEMBRIS.

In Dedicatione Basilicæ Saluatoris, dicitur Missa, Terríbilis est locus iste, in Communi Dedicationis Ecclesiæ. fol. 45. cum commemor. S. Theodôri martyris. Et dicitur Credo. Oratio.

DEus, qui nos beâti Theo-
dôri mártyris tui confes-

ómnibus tribula
liberâuit eos.

Psalmus. Benedí
in omni témpor
eius in ore meo.

℣. Glória Patri.

FAc nos, qu
ne, sanctô
tuôrum Triphô
Nymphæ semp
quorum suffrág
ruæ dona sentiâr